BOUWKUNDIG

WEEKBLAD

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ

TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

20e JAARGANG.

POLYTECHNISCHE SCHOOL

's-GRAVENHAGE.

MOUTON & Co.

1900.

INHOUD

VAN HET

BOUWKUNDIG WEEKBLAD, JAARGANG 1900.

HANDELINGEN, VERSLAGEN, ENZ. DER MAATSCHAPPIJ.

	Bladz.
Examen voor Bouwkundig Opzichter	13, 21, 59
Wereldtentoonstelling te Parijs in 1900	13
Mededeeling van het legaat van wijlen den heer A. N. Godefroy	141
Agenda der 81ste Algemeene Vergadering, 3 Mei.	153, 161
Prijsvragen 1899. Bekroningen	161
Rapport betreffende het Middelbaar Technisch Onderwijs, door A. C. Bleys, M. A. C. Hartman en J. A. Mulock Houwer	162
Prijsvragen 1899. Jury-rapport.	162
Jaarverslag 1899—1900.	174
Ve Intern. Architecten Congres te Parijs	187
Examen voor Bouwkundig Opzichter. Programma	193
Schrijven van den Ned. Beeldh. Bond aan het Bestuur der Maatschappij	201
Prijsvragen 1900. Programma	249
Advies over het concept-adres van Mr. H. Verkouteren in zake de Woningwet	251
Agenda der 82ste Algemeene Vergadering	285, 313
Verslag der 81ste Algemeene Vergadering	295
Mededeeling van de verloving van H. M. de Koningin	355
Verslag der 82ste Algemeene Vergadering	437

VERSLAGEN VAN DE VERGADERINGEN DER AFDEELINGEN.

			Bladz.
Afdeeling Amsterdam.	29 December	1899	16
" "	25 Januari	1900	47
" "	9 Februari	"	54
" "	18 Mei	"	196
" "	19 Augustus	" Excursie	288
" "	25 October	"	390
" Arnhem.	31 Januari	"	48
" "	28 Maart	"	113
" "	9 Mei.	"	165
" "	6 November	"	382
" "	12 December	"	430
" Delft.	26 Februari	"	70
" "	13 November	"	398
" "	20 December	"	440
" 's-Gravenhage.	25 Januari	"	33
" "	23 Februari	"	63
" "	30 Maart	"	104
" "	27 April.	"	136
" "	26 October	"	366
" "	30 November	"	407
" Groningen.	December	1898	17
" "	20 Januari	1900	58
Afdeeling Groningen.	23 Februari	1900	86
" "	30 Maart	"	127
" "	27 April	"	165
" "	21 September	"	350
" "	26 October	"	373
" "	23 November	"	413
" Haarlem	11 April	"	127
" Utrecht.	25 Januari	"	41
" "	27 Maart	"	103
" "	23 October	"	366
" "	12 December	"	430

OPLEIDING, BEVOEGDHEID ENZ. VAN DEN ARCHITECT.

De examens aan de Polytechnische School	358
De rechtspositie van den Architect	363
Diploma voor architect	387
Idem	397
Wettelijke regeling van de opleiding van Bouwkundigen. Door Mr. J. P. Bruynzeel	420, 427

BOUWKUNDE.

Uitgevoerde en onuitgevoerde bouwwerken.
Inrichting en onderdeelen van gebouwen.

Levensverzekeringbank „Rotterdam". Architect *H. Bonda*	5
Woonhuizen aan de Van Eeghenstraat te Amsterdam. Architect *Joseph Herman*	13
Huisdeur en pui van een Vleeschhal. Bij de plaat. Architect *J. A. Post Jr.*	32
Wandelhoofd in zee te Scheveningen	39
De Kerk v. d. Ned. Herv. Gem. te Overschie. Architect *B. Hooykaas Jr.*	39
Slachthuis te Nijmegen. Administratiegebouw. Architect *J. J. Weve*	54
Pakhuizen en kantoren der Mannheimer Dampfschleppschiffart Gesellschaft te Rotterdam. Architect *B. Hooykaas Jr.*	63
School te 's-Gravenhage	77
Slachthuis te Nijmegen. Directeurswoning. Architect *J. J. Weve*	84
Kantoorgebouw te Rotterdam. Architect *J. P. Stok Wzn.*	92
Politiegebouwtjes te Nijmegen. Architect *J. J. Weve*	101
Post- en Telegraafkantoor te Terneuzen. Architect de Rijksbouwmeester *D. E. C. Knuttel*	110
Het nieuwe gebouw voor toegepaste natuurkunde te Delft	117
Winkelhuis te Dordrecht. Architect *A. H. Keus*	135

Bladz.

Het nieuwe Gasthuis te Delft. Architect *M. A. C. Hartman*. 142
Courant- en Steendrukkerij te Amsterdam. Architect *W. Kromhout Czn.* . . . 136
Winkelhuis te Amsterdam. Architect *B. J. Ouendag* . . . 188
Kerkgebouw voor de Herv. Gemeente te Amsterdam. Architect *C. B. Posthumus Meijjes*. . . . 201
Jachthuis bij Bergen-op-Zoom. Architect *H. J. P. F. van Ewijk* 218
Winkelgebouw te Amsterdam. Architect *G. van Arkel*. . . 241
Manufacturenmagazijn te Haarlem. Architect *P. Kleiweg Dyserinck* . . . 278
Het Kantoorgebouw voor de Associatie-Cassa te Amsterdam. Architect *C. B. Posthumus Meijjes*. . . . 305
De Regentessekerk te 's Gravenhage . . . 334
Paviljoen der Duitsche Scheepvaart op de Parijsche Tentoontoonstelling. Door *Johan D. Looyen* . . . 348, 356
Het nieuwe Diaconessenhuis te Breda. Architect *J. J. L. Bourdrez* . . . 371
Herinnering aan de Tentoonstelling te Parijs in 1901. Rue des Nations. Door *Joh. D. Looyen* . . . 377
Villa onder Vechten. Architect *J. C. Wentink* . . . 411
Villa te Hilversum. Architecten *Prof. Jacob F. Klinkhamer* en *B. J. Ouendag*. . . . 420, 439
Plannen tot verbouwing der Delftsche Studenten Societeit Phoenix. Architecten *A. v. d. Lee* en *J. W. H. Lelieman*. 439

Hygiëne, Verlichting, Verwarming, Ventilatie, Rioleering enz.

De Gezondheidswet in verband met de Woningwet. . . . 51
Lood in drinkwater . . . 202, 217
De waarde der Ventilatie. Door F. van Erkel . . . 226

Bouwmaterialen enz.

Portland-Cement . . . 46
Luce Florea . . . 67
Voor- en nadeelen van cement-ijzerconstructiën . . . 91
Glas. Door R. Veth . . . 101
De Jalouzie-ventilator . . . 110
IJzeren hekdoppen . . . 288
Parketvloeren der firma Damman, Washer et Co. . . . 315
Glassteen . . . 326
Bekleedingsplaten van Caoutchouc . . . 373
Gewelven. Systeem Fabre. (*) . . . 396

Constructie.

Over empirische formules ter berekening van den buigingsweerstand bij cement-ijzer constructiën en de zekerheidscoëfficienten, door F. Van Erkel . . . 13
Veilige belasting van baksteen-metselwerk en de ingestorte huizen in de Pieter Nieuwlandstraat te Amsterdam . . . 83
Voor- en nadeelen van cement-ijzerconstructiën . . . 91
Brug constructiën in cement-ijzer, door F. Van Erkel . . . 187
Voorziening tegen doorlekken van viaducten en bruggen in de gemeente Rotterdam. Door W. de Jong . . . 333

KUNST IN HET ALGEMEEN, GESCHIEDENIS DER BOUWKUNST, DECORATIEVE KUNST.

Geschiedenis der Bouwkunst.

Romeinsche studiën, door J. H. W. Leliman . . . 5
De bouwkunst op den Salon. . . . 154

(*) Zie „Verbetering" op bladz. 400.

Oude Gebouwen, Archeologie, Aesthetica, Kunstgeschiedenis.

Bladz.

Het raadhuis te Lochem . . . 15
Oude gebouwen van de Kaap de Goede Hoop. Door C. T. J. Louis Rieber. . . . 22
De grafelijke Zalen. (*). . . . 23, 334, 357
Aanteekeningen betreffende de Villa van Keizer Hadrianus. Door J. H. W. Leliman . . . 60, 67
De Kerk en het voormalige Klooster Mariënberg te Nijmegen. 195
De villa van Tiberius op Capri, door J. H. W. Leliman. . 209
Oude gebouwen te Dordrecht . . . 225
De Hoh-Königsburg in den Elzas. . . . 235
Bij een tweetal oude gevels in Colmar . . . 251
Het gerestaureerde oude Raadhuis te Kampen. Door A. J. Reijers . . . 257
De Moderne Kunst in de architectuur en haar invloed op de school. Vert. naar J. Otzen. . . . 306, 323
De Pont-Neuf te Parijs, door Joh. D. Looyen . . . 313
De Broerenkerk te Bolsward . . . 341
Architectonische ruimteleer, van G. Ebe . . . 347, 364
Dom te Utrecht . . . 364
Metropolitaankerk van St. Catharina te Utrecht . . . 388

Korte berichten over Nederlandsche Oude Gebouwen.
(Opgenomen onder de Berichten.)

Paleis van Prins Frederik der Nederlanden . . . 10
St. Barbara-Kapel te 's Hertogenbosch . . . 27
Bullekerk te West-Zaandam . . . 34
Klooster Mariënbug te Nijmegen . . . 70, 78
Boddelpoort te Nijmegen . . . 70, 128, 367, 390
Kampveersche toren te Veere . . . 40, 228
St. Janskerk te Gouda . . . 128, 344
Willemspoort te Amsterdam . . . 128
Kerk te Wadenooyen . . . 182
St. Eusebius Kerk te Arnhem . . . 220, 344
Sassenpoort te Zwolle . . . 228
Kerk te Rijp. . . . 244, 344, 407
St. Catharina Kerk te Utrecht . . . 279
O. L. Vr. Kerk te Maastricht . . . 300, 344
Kerk te Kapelle . . . 317
Paleis 't Loo . . . 318
Prinsenhof te Delft . . . 336, 344
Kloostergang te Utrecht . . . 336, 344
Kerk te Rheden . . . 336, 344
Kerk te Haarlem . . . 344, 407
Kerk te Aalten . . . 344
Kerk te Hattum . . . 344
Hogelandsche Kerk te Leiden . . . 344
St. Servaaskerk te Maastricht . . . 344
Stadhuis te Sluis . . . 344
Kerk te Wilsum. . . . 344
St Walburgskerk te Zutphen. . . . 344, 414
Raadhuis te Middelburg . . . 374, 390
Kerk te Buren . . . 374
Kerk te Ilpendam. . . . 374
Karolingische Kapel te Nijmegen . . . 390
Grafelijke Zalen . . . 414

Decoratie kunst en kunstnijverheid.

Amsterdam's Museum van Kunstnijverheid. Door J. H. W. Leliman. . . . 32
Een Bijltje. . . . 141
Indische Wapenkunst . . . 164
Sectil-Tegelwerk . . . 178
Monument voor Charles Garnier . . . 181
Van de Parijsche Tentoonstelling. . . . 233
Het Binnenhuis. . . . 343
Nieuwe meubels van de firma Van Wijngaarden en Co. . . 372

(*) Zie ook onder „Berichten", bladz. 414.

Bladz.

Bouwkunst en Vriendschap. Prijsvr. 1900. Programma. . . 181
idem. Ingek. Antwoorden . 413
idem Bekroning . . . 430
E. M. Jaarsma. Omslag catalogus. Bekroning . . . 196
Mathesis Scientiarum Genitrix, te Leiden . . . 317

ONDERWERPEN VAN ADMINISTRATIEVEN EN SOCIALEN AARD, EN RECHTSPRAAK.

Bladz.

De Woningwet. . . . 31
De Gezondheidswet in verband met de Woningwet. . . . 51
Sprokkelingen op het gebied der Woningwet en der plaatselijke verordeningen. . . . 75
Concept-adres aan de Staten-Generaal in zake de Woningwet, van Mr. H. Verkouteren . . . 171
De Woningwet, door C. T. J. Louis Rieber. . . . 342
De Woningwet. . . . 366
Sprokkelingen op het gebied van Woningwet en Verordeningen 379
Geschillen en werkstaking . . . 412

ONDERWERPEN VAN VERSCHILLENDEN AARD.

Aan den lezer . . . 4
De brand van het Théatre-Français . . . 93
Prijskamp in de schoone bouwkunst . . . 111
Het 425-jarig bestaan van het stedelijk Gymnasium te Utrecht. Door W. de Jong . . . 125
Het „Lustlager" van Zeithain. Door J. H. W. Leliman . . 133
Fundeeringen en peilverlaging . . . 143
De prijskamp in de Schoone Bouwkunst. Door C. T. J. Louis Rieber. . . . 403
Na den prijskamp in de schoone bouwkunst . . . 411

UITBREIDING VAN STEDEN, VERKEERSWEGEN ENZ.

Amsterdamsche Havenwerken. De Ertskade. . . . 59
Een plan tot exploitatie van bouwterreinen te Amsterdam . 299

ONDERWIJS.

Opleiding van Opzichters.

Rapport van eene Commissie uit het Bestuur der Maatschappij over de antwoorden op de tot de Afdeelingen gerichte vragen betreffende het Middelbaar Technisch Onderwijs, door: A. C. Bleijs, M. A. C. Hartman en J. A. Mulock Houwer . . . 162

Ambachtsonderwijs.

Rapport over he Leerlingwezen in Oostenrijk, Zwitserland en Duitschland. . . . 243

PRIJSVRAGEN.

Bouwkunst en Vriendschap. Prijsvr. 1899. Bekroning . . . 16
idem. Jury-rapport . 25
Mij. t. Bev. d. Bouwkunst. Prijsvr. 1898. Ingek. Antwoorden. 39
idem. Bekroning. . 161
idem. Jury-rapport . 162
idem Prijsvr. 1900. Programma . . . 219
Afd. Arnhem. Drinkfontein. Programma . . . 47
Afd. 's Gravenhage. Circus. Jury-rapprt. . . . 77
Onze Gids. Eetkamer ameublement. Bekroning. . . . 85
Remonstr. Gemeente te Dordrecht. Programma . . . 127
idem. Bekroning. . . . 165
Academie te Rotterdam. Concours en bekroning . . . 143
Gemeentebestuur 's Hertogenbosch. Fontein. Programma . . 156
idem. Ingek. Antwoorden. 350
idem. Bekroning . . . 407

TENTOONSTELLINGEN, WEDSTRIJDEN EN CONGRESSEN.

De Tentoonstelling te Parijs in 1900. Door Joh. D. Looyen. 45
Het aanstaande intern. Congres voor architecten te Parijs . 109
Prijskamp in de schoone bouwkunst . . . 111
Gevelwedstrijd, te Haarlem . . . 120
Tentoonstelling Amhachtsonderricht 1901 . . . 135
Ve. Intern. Architecten Congres te Parijs. . . . 180, 187, 251
De Nederlandsche Koloniale Sectie op de Tentoonstelling te Parijs, door J. D. Looyea . . . 194
Een uitstapje naar Mont Saint-Michel . . . 228
Het Architecten-Congres te Parijs . . . 265
Het internationaal Congres voor l'Art Public te Parijs . . 270
Indrukken van het Architecten-Congres en de Tentoonstelling te Parijs. Door C. T. J. Louis Rieber . . . 277, 285
Wereldtentoonstelling te Parijs in 1900. Bekroningen . . . 289
Prijskamp in de Schoone Bouwkunst . . . 315, 327, 397
Herinneringen aan de Tentoonstelling te Parijs. Rue des nations. Door Joh. D. Looyen . . . 377
Congres voor Vakopleiding . . . 389 (*), 397
De Prijskamp in de Schoone Bouwkunst. Door C. T. J. Louis Rieber. . . . 403

LEVENSBERICHTEN.

A. N. Godefroy. Door C. T. J. Louis Rieber . . . 1
Paul Sédille . . . 13, 41
John Ruskin . . . 33
Henri Labrouste . . . 372
F. W. Van Gendt J. Gzn . . . 419

BEOORDEELING EN AANKONDIGING VAN BOEKWERKEN.

Handleiding voor den metselaar, door J. A. v. d. Kloes . . 47
Grundriss der Kirchlichen Kunstalterthümer in Deutschland, van Dr. H. Bergner . . . 84
Etudus sur l'histoire de l'art, par E. Guillaume . . . 84
Motieven, door Anton v. d. Sandt. . . . 103
Het projectie-teekenen, door W. Alons. . . . 103
Handboek voor timmerlieden, door H. J. de Groot . . . 126
Doel en werken der bouwvereeniging „Jordaan". . . . 126
La mission de l'art, door Jean Delville; A treatise on stair-building and handrailing, door J. W. William and Alexander Mowat; l'Archéologie du moyen-age et ses méthodes, door J. A. Brutalis. Door J. H. W. Leliman. . . . 188
La Femme générateur . . . 219
Oude Gebouwen te Dordrecht . . . 225
Projectie-leer, door F. Lz. Berghuis . . . 252
Graven en grafmonumenten, door J. H. W. Leliman. Door C. T. J. Louis Rieber . . . 325
De woningwet, door Mr. H. Verkouteren. Door C. T. J. Louis Rieber . . . 342
Architectonische ruimteleer, door G. Ebe . . . 347
De Geschiedenis der bouwstoffen van Prof. E. Gugel. Door C. T. J. Louis Rieber . . . 355

(*) Zie ingezonden stukken.

VERSLAGEN VAN VERGADRINGEN.

			Bladz.
Bouwkunst en Vriendschap, te Rotterdam.			
10 Januari	1900		27
31 „	„		41
7 Maart	„		85
4 April	„		113
10 October	„		350
31 „	„		381
28 November	„		413
Sotieteit U. N. I., te Rotterdam.			
14 Februari	1900		55
28 Maart	„		103
2 Juni	„		196
27 „	„		219
14 November	„		399
6 December	„		422
Technische Vakvereeniging. (Afd. Amsterdam.)			
27 December	1899		9
10 Januari	1900		27
21 „	„		41
7 Februari	„		55
21 „	„		70
21 Maart	„		103
4 April	„		121
18 „	„		136
2 Mei	„		157
16 „	„		182
30 „	„		196
17 Juni	„		212
27 „	„		228
5 September	„		317
19 „	„		336
3 October	„		350
17 „	„		366
31 „	„		382
28 November	„		414
12 December	„		430
Veren. t. bev. d. Vakopleiding van Handwerkslieden in Nederland.			
27 December	1899		17
16 Juni	1900		212
Mij. t. bev. d. Bouwkunst.			
30 Mei	1900		189
26 September	„		335

INGEZONDEN STUKKEN.

	Bladz.
Een vraag naar aanleiding van het Programma van eischen van het examen voor Bouwkundig Opzichter	203
Het bouwtoezicht der gemeente Amsterdam.	327
Over glassteen, door J. H. P. Janse.	335
Over centrale verwarming, door P. J. G. Nell.	389
Naar aanleiding van bovenstaand, door J. J. L. Bourdrez.	389
„ „ „ „ „ P. J. G. Nell	398
Over de tentoonstelling van Ambachtsonderwijs, door Jan Ligthart.	389
Wettelijke regeling van de opleiding van Architecten door Mr. J. P. Bruinzeel	398
Civiel ingenieur en Architect	413

PLATEN.

	tegenover blz.
1. Huisdeur, en pui van een Vleeschhal. Architect J. A. Pool Jr.	32
2. Wandelhoofd in zee te Scheveningen	39
3. Wapens uit Nederl. Indië.	164
4. Kerk van het voormalige Klooster Mariënberg te Nijmegen	196
5. Kerk voor de Hervormde Gemeente te Amsterdam. Architect C. B. Posthumus Meijjes	201
6. Het gerestaureerde oude Raadhuis te Kampen	259
7. Kantoorgebouw der Associatie-Cassa te Amsterdam. Architect C. B. Posthumus Meijjes	306
8. De Pont-Neuf te Parijs, door Joh. D. Looijen	314
9, 10. Voorzieningen tegen doorlekken van viaducten en bruggen te Rotterdam	334
11. Rue des Nations op de Parijsche Tentoonstelling in 1900. Door Joh. D. Looijen	378
12, 13, 14. Prijskamp in de Schoone Bouwkunst 1900. Paleis van Justitie. Ontwerpen van de heeren J. F. Buchel en J. H. W. Leliman (3 platen.)	404

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

6 JANUARI 1900. 20e JAARGANG. No. 1.

BUREAU VAN REDACTIE: Marnixstraat 402, Amsterdam.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: Herderstraat 5, 's Gravenhage.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
Abonnementsprijs voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

Prijs der Advertentiën: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • •
Aankondigingen v. Aanbestedingen 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
Abonnement v. Advertentiën tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — A. N. Godefroy, door C. T. J. Louis Rieber. — Aan den lezer. — Levensverzekeringbank „Rotterdam". — Romeinsche studiën, door J. H. W. Leliman. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten leveranciers enz. — Advertentiën.

ABRAHAM NIKOLAAS GODEFROY.

Nog geen veertien dagen na zijn vriend, die hij gedurende zijn lang ziekbed bijna dagelijks bezocht, moest ook Godefroy afscheid van het leven nemen. Aan het graf van de Greef had hij nog gesproken, maar de tocht naar het kerkhof is hem te machtig geweest. Den volgenden dag, toen ik hem weder eens een bezoek bracht en ik een portret van zijn vriend ter leen kreeg, om daarnaar een cliché te doen maken voor dit blad, — toen voelde hij de gevolgen van den treurigen gang. Maar, toen de Beurs, de oude, ter sprake kwam, en de scheuren die in een der gevels zijn ontstaan, was het alsof hij zooeven gekomen was van de bouwplaats van 1842 aan den Dam. Hij duidde mij aan, waar die scheuren te zien waren, schetste daartoe den zijgevel aan het Damrak, en schreef er alle hoofdmaten in. Zijn heldere geest, zijn opgewektheid waren weder teruggekomen. Na een goed uur ging ik henen met de belofte spoedig eens terug te komen. Zondag 24 December was hij niet te huis; hij was nog naar de Beurs gaan zien. Maar Vrijdag daarna, toen ik hem als geschenk een vergrooting van het portret van zijn vriend wilde brengen, had hij eenige minuten te voren den geest gegeven.

Met hem is een vraagbaak voor velen gesloten; een door buitengewoon talent en groote kennis eminent man, een edel mensch is van ons weggenomen.

Den 12den Augustus 1822 werd te Amsterdam geboren, Abraham Nikolaas, zoon van Jean Jaques Godefroy, groot en voornaam handelaar op West-Indië tevens industrieel, en vrouwe M. E. Keurling.

Na eene degelijke opleiding te hebben genoten, was Godefroy's keuze op 16jarigen leeftijd gevallen op het bouwvak, en gaf hij den wensch te kennen eene betrekking bij de stedelijke bouwwerken te mogen bekleeden. Hij werd dan ook als volontair, met den titel van „dessinateur", geplaatst bij de verbouwing van het Entrepôt-dok, die onder de hoofdleiding van den heer C. W. M. Klijn plaats had. Dit was zijn eerste schrede op den langen en vruchtbaren weg dien hij zou afleggen.

Hoewel hij zijne ontwikkeling eigenlijk alleen te danken heeft aan vlijt en eigen studie, werd deze laatste toch eenigermate in den aanvang geleid door den architect W. J. J. Offenberg, en vervolgens, zooals van zelf spreekt, op het bureau, door de ambtenaren onder wie hij bij de gemeente werkzaam was. In de eerste plaats was dit B. de Greef Jzn., de leider op het bouwterrein der Beurs.

Bij den bouw dezer Beurs, die volgens het plan van den Haarlemschen tuin-architect J. D. Zocher door de stedelijke ambtenaren werd uitgevoerd, werd Godefroy geplaatst toen de werkzaamheden in 1841 op het terrein een aanvang namen. Hier was het, dat hij meer practisch werd ontwikkeld. De jonge Godefroy werd er het „wandelend bestek" genoemd, — hij heeft het mij zelf gezegd, geen acht dagen vóór zijn dood; en bewezen heeft hij mij toen ook, dat die bijnaam niet willekeurig was gekozen, want tijdens ons gesprek noemde hij mij maten en zwaarten van de meest uiteenloopende details, en verschillende data.

Tijdens zijne werkzaamheid aan de Beurs werd de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst opgericht op de in

1830 verlaten bouwval van de Mij. t. Aanmoediging der Bouwkunst. Ook aan Godefroy werd in de keet de lijst van toetreding als lid aangeboden; hij teekende die, en was het 60ste lid. Dadelijk ging hij medewerken aan een der prijsvragen die de Mij. in 1842 uitschreef, — aan de derde, tot onderwerp hebbende een gevel voor een koffiehuis. Op die prijsvraag kwamen 10 antwoorden in, maar het was Godefroy, toen 20 jaren oud, wien het door zijn talent gegeven was boven anderen uit te blinken en de volle bekroning te behalen.

Nadat op 10 September 1845 de Beurs was ingewijd, werkte hij eenigen tijd bij den heer I. Warnsinck, architect te Amsterdam. Ook na de lange dagtaak op het bureau of de werken van dezen architect, wendde Godefroy zijn vrijen tijd aan om zich verder te bekwamen, want in dien tijd bestond geen geregelde opleiding voor architect. Het beantwoorden van prijsvragen achtte hij een der beste middelen om door zelfdenken tot hooger ontwikkeling te komen. In 1846 werd hij uit 14 mededingers wederom ten volle bekroond voor zijn antwoord op een prijsvraag voor een raadhuis, en in 1847 was hij de overwinnaar onder 6 medewerkers aan een prijsvraag voor het ontwerp van een landhuis of buitenverblijf. Ook deze beide prijsvragen waren door de Maatschappij uitgeschreven, die zijne bekroonde antwoorden heeft uitgegeven.

Gesterkt door zulke overwinningen en bewust van zijn kracht, werkte hij in 1849 voor het eerste mede aan een prijsvraag die tot een meer practisch resultaat zoude leiden. In dat jaar namelijk werd door de leden der Koninklijke Nederlandsche Yachtclub te Rotterdam besloten een prijsvraag uit te schrijven voor een Vereenigingsgebouw, en werden tot beoordeelaars daarvoor benoemd J. A. Scholten, fabrijk-landmeter van het Hoogheemraadschap van Schieland, Isaac Warnsinck, architect te Amsterdam, G. N. Itz, stadsarchitect te Dordrecht, C. Kramm, provinciaal architect van Utrecht en H. Saraber, architect te 's Gravenhage.

Op deze prijsvraag werden 25 antwoorden ingezondeu, en daaronder zeer verdienstelijke; maar dat van Godefroy werd na nauwkeurig onderzoek het beste bevonden en met algemeene stemmen voor de uitvoering gekozen. Onder zijne leiding had de bouw dan ook plaats; op 3 October 1850 werd de eerste steen door Z. K. H. den Prins van Oranje gelegd, en op 13 Juni 1851, zijnde de verjaardag van Z. K. H. Prins Hendrik der Nederlanden, die de oprichter der Yachtclub was, werd het gebouw onder dak gebracht. Op beide dagen werd feest gevierd. Het gebouw werd vervolgens den 30sten Juli 1851 aan de Vereeniging aangeboden, bij gelegenheid van hare op dien dag te houden wedstrijden. Gedurende den bouw van dit werk woonde Godefroy te Rotterdam.

Weinig gebouwen uit dien tijd zijn met evenveel snelheid als dit verrezen, vooral in aanmerking genomen den betrekkelijken rijkdom en het ingewikkelde der constructiën van het inwendige. Het bouwterrein was ongeveer 1000 M². groot en het bebouwde oppervlak 800 M². het gebouw strekt zijn gevelfronten uit langs de Willemskade en de Veerhaven, en heeft steeds in alle opzichten blijven voldoen aan de eischen.

Bij den heer Warnsinck was Godefroy aanvankelijk „dessinateur"; beide zijn echter spoedig samenwerkers geworden, nadat Warnsinck Wethouder van Publicke Werken werd in 1848. Zijn eerste werk bij Warnsinck was het uitwerken van het plan voor een Krankzinnigengesticht bij 's Gravenhage, en het maken van bestek en begrooting. De aanbesteding voor de uitvoering had wel plaats, maar van den bouw werd afgezien. Als medewerker van Warnsinck voerde hij een aantal verbouwingen uit van heerenhuizen te Amsterdam en landhuizen nabij Haarlem, en maakte hij de plannen voor eene Herv. Kerk te Gorinchem (gewijzigd in 1850 uitgevoerd), voor de cel-gevangenissen te Appingadam, Winschoten, Leiden, Gorinchem en Goes.

Hunne ontwerpen voor een graan-silo, tot berging van 10.000 last, aan den Kadijk te Amsterdam te bouwen, voor de verbouwing der gasthuizen en eenige fabrieken aldaar, zijn echter niet uitgevoerd.

Godefroy klaagde wel eens, dat hij meer ontwerpen heeft gemaakt die onuitgevoerd zijn gebleven dan die tot stand zijn gekomen.

Onder de eerste behooren vermeld te worden zijn ontwerpen in 1849 gemaakt voor een groote concertzaal met wintertuin in het Park te Amsterdam, en een dergelijke inrichting te Groningen; in 1850, met J. F. Metzelaar, een plan tot verbouwing van den grooten Schouwburg te Rotterdam; in 1853, en later nog eens in 1861, plannen voor een Schouwburg op de toenmalige Botermarkt te Amsterdam, waarvan dat uit 1853 voor 1800, het andere voor 1300 zitplaatsen was ingericht; tusschen de jaren 1862 en 1869 verschillende ontwerpen voor gasthuizen en een Rijkstelegraafkantoor, en in 1871 andermaal een grootsch ontwerp voor een telegraafkantoor in verband met een nieuwe koopmansbeurs aan de Damstraat; in 1866 en 1874 plannen voor een Diaconie-Weeshuis voor 1000 kinderen.

Van zijne te Amsterdam uitgevoerde ontwerpen behooren vermeld te worden: de Nieuwe Walenkerk aan de Keizersgracht met kosterswoning enz. in de jaren 1855 en -56, en de herbouw van die Kerk in 1862, na den brand van 1861; voor de Ned. Handelmaatschappij nieuwe kantoren aan de Spiegelstraat in 1856, en het nieuwe pakhuis „Indie" in 1860; een school voor Chr. Nation. onderwijs aan de Lindengracht in 1860, en in 1862 een Portug. Israël. Jongensweeshuis aan de Jodenbreestraat; in 1860 een groot pakhuis aan de Anjeliersgracht; in 1864 eene verbouwing van Felix Meritis; van 1869 tot 1888 verschillende verbouwingen en vergrootingen van de kantoren der Associatie Cassa; in 1878 de nieuwe kantoren voor de Rente Cassa, in 1891 nog uitgebreid; verbouwingen van verschillende woonhuizen, fabrieken enz.; in 1868 het kraamvrouwen gesticht aan de Oude Turfmarkt en in 1874, met B. de Greef Jzn., het Vrouwenziekenhuis van het Binnengasthuis. Een zijner eerste werken was de bouw van het Zeemanshuis aan de Hooghte Kadijk. Oorspronkelijk zou dit gebouwd worden volgens de plannen van den architect Sevenhuyzen, en de fundeering was reeds gereed. De architect verliet echter de stad en de aannemer ging failliet. Toen werd de voltooiing van het werk opgedragen aan den nog jeugdigen Godefroy, die een nieuw en beter plan maakte, dat gedeeltelijk op de bestaande grondslagen kon worden uitgevoerd. Zijn laatste en grootste werk te Amsterdam was, van 1878 tot 1882, de bouw van het nieuwe Diaconie Weeshuis in de Tesselschadestraat en aan de Stadhouderskade.

Maar ook buiten Amsterdam was hij werkzaam. Zoo bouwde hij tusschen de jaren 1856 en 1863 het woonhuis, met stallen, schuren en boerderijen, op de „Badhoeve" in den Haarlemmermeer-polder, voor zijn vriend Mr. J. P. Amersfoort; op „Duin en Daal" bij Bloemendaal verbouwde hij het woonhuis van J. W. Arnold, en bouwde er stal- en koetshuizen enz. aan; in 1859 verrees naar zijne plannen het landhuis „Overbosch" in den Haarlemmerhout; te Breukelen bouwde hij in 1862 het Gemeentehuis.

Vele dezer gebouwen munten uit door een bijzonder geslaagde planverdeeling, tot in de kleinste bijzonderheden bestudeerd; sober van uiterlijk, geven zij echter een beeld van groote degelijkheid.

Uitmuntend teekenaar en constructeur, detailleerde Godefroy met zijn zeldzaam geëvenaarde werkkracht en vlijt zijne gebouwen zelve; bepaalde teekenaars had hij nimmer in zijn dienst en beschouwde hij als een kwaad; want de architect kon alleen dan volkomen op de hoogte der werkzaamheden zijn, indien hij persoonlijk alle detailteekeningen leverde, — zoo was zijne overtuiging.

Meermalen werd de hulp van Godefroy ingeroepen, wanneer men voor de oplossing van moeilijke onderwerpen stond. Met Warnsinck en de Greef stelde hij het programma op van de prijsvraag voor het Paleis voor Volksvlijt te Amsterdam. Met J. N. Rose en J. F. Metzelaar ontwierp hij in 1863 het programma van een prijsvraag voor een paleis ten behoeve der Staten-Generaal. Dit is slechts eene keuze uit de zeer vele gevallen. In 1866 maakte hij deel uit van de commissie voor het eindexamen aan de Polytechnische School te Delft. Meermalen werd zijne medewerking in dergelijke gevallen buiten Amsterdam ingeroepen, maar niet altijd werd die verleend; Godefroy verplaatste zich niet gaarne, vooral niet in latere jaren.

Na zijn laatste werk, het Weeshuis, verliet de lust tot arbeiden hem niet. Daarvan kunnen getuigen de vele talentvolle restauratie-teekeningen voor oude verminkte of niet meer bestaande Nederlandsche gebouwen, waarvoor hem op de Tentoonstelling van Bouwkunst, in 1892 door de Mij. gehouden, met algemeene stemmen de hoogste onderscheiding, de groote zilveren medaille der Mij., werd toegekend. Die waardeering deed hem groot genoegen; in zijn eenvoud had hij die niet verwacht. In 1891 gaf hij in dit blad ook nog een ontegenzeglijk zeer verdienstelijk schetsplan voor de bebouwing der Museumterreinen te Amsterdam.

Het leven van Godefroy mag voorwaar een stuk geschiedenis van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst worden genoemd. De Mij. zal daarop ongetwijfeld steeds trotsch blijven, en hare leden zullen het hier met instemming vermeld vinden. Na reeds geruimen tijd werkzaam te zijn geweest voor de Bouwkundige Bijdragen, die de Mij. aanstonds na hare oprichting uitgaf, werd hij in 1851, dus reeds op 29 jarigen leeftijd, gekozen tot lid van het Bestuur der Mij.; van 1854 tot 1862 bekleedde hij de betrekking van Secretaris, en van 1862 tot 1867 nam hij den Voorzitterszetel in.

Een zijner eerste daden als Bestuurslid was, in overeenstemming met den heer I. Warnsinck, het initiatief te nemen voor het uitgeven van afbeeldingen van oude bestaande Nederlandsche gebouwen. Hun voorstel, op 6 November 1852 bij het Bestuur ingediend, vond dadelijk bijval, en reeds in Juni 1854 zag de eerste aflevering der „Oude Gebouwen" het licht, een werk dat nog steeds wordt voortgezet en als een standaardwerk voor de oud-Nederlandsche bouwkunst mag worden aangemerkt.

De vroegere Bouwkundige Bijdragen, waarvan Godefroy een geruimen tijd lang de talentvolle redacteur was, bevatten vele degelijke stukken van zijne hand. Indien de Mij. daartoe de middelen zou hebben gehad, zouden die Bijdragen in den tijd van Godefroy zeker meerdere afbeeldingen hebben gegeven; want, met platen had hij even veel op, als hij kritiek in dit werk nutteloos vond. Ieder moest voor zich zelf een andermans werk beoordeelen, en er het goede uit putten; dat goede was overal in te vinden. Ik heb Godefroy nimmer een onwelwillend woord hooren uiten over het werk van een collega; een geestige aanmerking, — nu ja, maar steeds tevens goedig en op de meest welleevende wijze.

Zijne groote belangstelling in de Maatschappij is nimmer verflauwd. Toen op 1 November 1883 door haar een prijsvraag werd uitgeschreven voor een Maatschappelijk Gebouw, zette ook Godefroy zich nog eens aan den arbeid. Van de 37 ingekomen antwoorden was het zijne een der vijf, waarvan de ontwerpers tot een engeren wedstrijd werden uitgenoodigd, en al behaalde zijn nieuw ontwerp niet den prijs, — het werd als hoogst verdienstelijk erkend ook wat de uitwendige architectuur betreft.

Toen eindelijk het gebouw er was, doordien een aantal leden, en daaronder ook Godefroy, hadden medegewerkt om eene leening tot stand te brengen, gaf hij zijne aandeelen aan de Maatschappij ten geschenke.

In verschillende gevallen, gewichtig voor de Mij., raadpleegde haar Bestuur ook de Eerleden; en dan was het steeds dankbaar voor den degelijken raad van Godefroy. In 1882 reeds, bij gelegenheid van de viering van het veertigjarig bestaan der Maatschappij, werd hij door hare leden op voorstel van het Bestuur tot Eerelid benoemd, als een welverdiend bewijs van dankbaarheid voor al hetgeen hij voor de vereeniging, van af hare oprichting, had gedaan, en als een hulde aan zijne kennis en talenten.

Hoewel hij na 1882 zich geheel uit de praktijk had teruggetrokken, bleef hij levendig belang stellen in zijn vak; geen tentoonstelling o. a. in het Maatschappelijk gebouw kon plaats hebben, of Godefroy was een der eerste bezoekers, en dikwijls was het mij dan een genot hem rond te leiden en zijn interessante en geestige beschouwingen te hooren. Dan glansde zijn oog weer, dan sprak hij over zijn jonge jaren; dan was hij weer jeugdig.

Godefroy was het troetelkind der Maatschappij geworden; zijn aangename omgang, zijn groote beschaafdheid en wellevendheid, zijn goedheid en hulpvaardigheid waren daarvan mede de oorzaak. Toen hij een paar jaren geleden, pas hersteld van eene ernstige ziekte, na eene Mei-vergadering, een der in aanbouw zijnde gebouwen te Amsterdam met zijne mede-leden in oogenschouw nam, was het alsof allen zich om hem schaarden en voor hem wilden zorgen, alsof allen wedijverden om hem het eerst geluk te wenschen met zijn herstel. Dat was niet vreemd; want ieder kende en eerde hem.

Op elk gebied van wetenschap en kunst gevoelde Godefroy zich thuis; met zijn boekerij, op bouwkundig gebied een zeer uitgebreide verzameling, was hij volkomen vertrouwd; hij wist wat zij bevatte, en behoorde er bij.

Zijn kennis en talent op muzikaal gebied mag ook niet onvermeld blijven; menigmaal zocht hij voor een oogenblik, tusschen werkzaamheid en studie, afleiding in de bespeling van zijn piano, of het lezen van muziek of partituren.

Zijn werkzame, immer zoekende geest hield zich niet alleen bij voorkeur met bouwkunst bezig. Met groote voorliefde bestudeerde hij de wiskunde. Als uitstekend wiskunstenaar was hij geruimen tijd Voorzitter van het Genootschap „Een onvermoeide arbeid komt alles te boven," dat hem, na zijn aftreden als Bestuurslid benoemde tot Eere-Bestuurder. De naam van dit Wiskundig Genootschap mag ook het devies van Godefroy genoemd worden, want na volhardende studie, zonder leiding, heeft hij uitgeblonken onder zijn mede-leden van deze geleerde instelling.

Reeds bij zijn leven schonk Godefroy zijne hoogst belangrijke wiskundige bibliotheek aan het Genootschap; het grootste gedeelte zijner bouwkundige boekerij, eene uitgebreide verzameling met kostbare werken, gaf hij aan het Rijk ten geschenke. Deze laatste verzameling maakt een onderdeel uit van de bibliotheek in het Rijks-Museum. Wellicht is het nog niet genoeg bekend, welk een schat daar ligt; want Godefroy heeft zich wel eens beklaagd, dat er zoo weinig gebruik van gemaakt werd.

In 1851 ontving Godefroy reeds de onderscheiding van

benoemd te worden tot Lid der Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten; in 1859 werd hij Lid van den Raad van Bestuur dezer instelling, en bleef dit tot hare opheffing.

Behalve van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, was hij ook Eerelid van het Genootschap Architectura et Amicitia.

Zoo eenvoudig als zijn geheele leven, zoo was ook de uitvaart van dezen algemeen beminden man. Den 3den Januari j.l. had de teaaardebestelling plaats op het kerkhof „Rustoord" te Diemerbrug. Hier waren aanwezig, vertegenwoordigers van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, van het Genootschap Architectura et Amicitia en van het Wiskundig Genootschap. Daar de Voorzitter der Maatschappij wegens ongesteldheid verhinderd was, werd aan de groeve een woord van afscheid en hulde gesproken door den Vice-Voorzitter, den heer Ed. Cuypers; in hartelijke bewoordingen schetste hij de groote verdiensten van den afgestorvene tegenover de Maatschappij, en hare vereering voor den man, wiens aandenken steeds in hooge eere bij al hare leden zal worden gehouden. Namens het Wiskundig Genootschap sprak de heer D. Coelingh, die de werkzaamheid van den overledene roemde. Godefroy was 25 jaren werkend lid van het Genootschap en 20 jaren lang had hij zitting in het Bestuur gehad. Het laatst verschenen nummer van het Tijdschrift sprak nog van zijn werkzaamheid. Ook bracht de spreker in herinnering, wat de overledene met zoo groote mildheid voor het Genootschap had gedaan, en hoe dankbaar de leden daarvan zich zijner, ook als vriend, zullen herinneren. De heer C. W. Nijhoff herdacht namens A. et A. den beminnelijken man, te midden van de leden van dit Genootschap, hoewel zooveel jonger toch zijne vrienden; hij prees zijne gaven en talenten, maar bovenal zijn karakter; hij was een der beste die wij gekend hebben.

Van elk dezer Vereenigingen lag een krans op het graf.

De heer C. B. Posthumus Meyjes, een der executeurs testamentair, dankte de aanwezigen voor de betoonde belangstelling. Hij roemde den overledene als edel mensch, steeds bereid te helpen en te steunen. Wij hebben, zeide spreker, een warm vriend in hem verloren, een man met een edel hart. Hij ruste in vrede!

Wij zeggen het dien laatsten spreker na.

C. T. J. Louis Rieber.

Aan den Lezer.

Bij den aanvang van het nieuwe of twintigste levensjaar van het Bouwkundig Weekblad, zij een enkel woord tot den lezer gericht.

Daar het blad zoo nauw in verband staat tot de Maatschappij, in de eerste plaats iets over haar.

In het nummer van het Weekblad nu juist een jaar geleden verzonden, kon op een feit gewezen worden zooals er in eene reeks van jaren niet was voorgekomen; het feit namelijk, dat het aantal der voor 1899 toegetreden nieuwe leden het aantal overtrof van hen die in 1898 aan de Maatschappij ontvielen. Dit nu was reeds een gunstig vooruitzicht; maar het liet zich nog beter aanzien toen de vermeerdering van het ledental in 1899 mocht aanhouden, en het voor 1900 wederom grooter is dan in den aanvang van 't vorige jaar, niettegenstaande de dood menig offer van de Maatschappij eischte, — zoo onlangs nog dat van het vriendenpaar De Greef—Godefroy, van af de oprichting der Maatschappij hare zoo zeer belangstellende en hooggewaardeerde leden. Hun verlies was een treurige mare aan 't einde des jaars.

De Financieele Commissie altijd voorzichtig, had in de begrooting van 1899 toch durven rekenen op 490 Gewone-, 12 Buitengewone- en 70 Kunstlievende leden; maar aan het einde van dat jaar werd hare raming — de verliezen in aanmerking genomen, — nog overschreden; toen telde de Maatschappij 585 leden, waaronder 500 Gewone leden.

Laat ons hopen en ook vertrouwen, dat de toestand minstens aldus moge blijven, — dat de nieuwe ledenlijst der Maatschappij, waarvan de leden in Februari a. s. een exemplaar zullen ontvangen, nog eene lange bijlage zal eischen in den loop van 1900.

En nu de uitgaven.

Meermalen werd vernomen, dat eene afbeelding — een prentje — in *elk* nummer van het Weekblad den lezers van dit blad aangenaam is. Hoewel de kosten voor die verluchting groot zijn, zal er naar vermogen mede worden voortgegaan. Maar dan verzoeken wij ook om hernieuwde medewerking der leden; wij ontvangen altijd gaarne iets — in teekening of schrift — wat belangrijk is of nut kan stichten.

In het afgeloopen jaar ontvingen de leden eene portefeuille ten geschenke, om daarin de Weekbladen te bewaren. Het is de bedoeling, dat die gebruikt worde voor de berging der afzonderlijke nummers van loopende jaargangen, waarom dan ook geen jaartal op den buitenkant gedrukt is. Zij die nu een dergelijke portefeuille verlangen om er den geheelen jaargang 1899 in te bewaren, zullen die voor den geringen prijs van *f* 0.50 kunnen verkrijgen bij de uitgevers der Maatschappij, de heeren Mouton & Co. te 's-Gravenhage, op de wijze als in dit blad nader is bekend gemaakt. Op die portefeuilles kan men het verlangde jaartal gedrukt krijgen.

Het 4e stuk van het Bouwkundig Tijdschrift met de platen en beschrijving van het spoorwegstation te Groningen kon in het afgeloopen jaar helaas niet meer aan de leden verzonden worden, door herhaalde ongesteldheid van den heer Gosschalk, die de reeds gereed liggende platen gaarne vergezeld deed gaan van den daarbij behoorenden maar nog niet geheel gereed zijnden tekst. Wij hopen, dat de schrijver van dien tekst spoedig volkomen hersteld zal zijn en dat de leden in het onderhavige geval wat geduld willen oefenen. Intusschen is de aflevering der Oude Gebouwen met reproducties naar de kranige teekeningen van den heer A. Spoon J.Jzn. reeds verzonden; oorspronkelijk was het de bedoeling deze aflevering tegelijk te verzenden met de laatste van het Tijdschrift.

Wij kunnen niet nalaten hier een woord van bijzonderen dank te richten tot allen die hebben medegewerkt om de uitgaven — vooral het Weekblad — te doen zijn zooals in het afgeloopen jaar.

De kritiek op dat blad kan elke week geleverd worden; dit moet bij elk nummer in het oog gehouden worden en baart daarom steeds zorg. Moge zij gunstig zijn, ook als een gevolg van de verleende hulp van vele medewerkers. Dat ieder lezer een steentje bijdrage om naar vermogen iets tot verbetering bij te dragen.

Te klagen over belangstelling valt er gelukkig niet. Zoo ontvingen wij voor dit eerste nummer de bijdrage „Romeinsche Studiën," van den heer J. H. W. Leliman, en heeft de heer J. H. Leliman Sr. hoffelijk aangeboden de onkosten te bestrijden van de noodzakelijke uitbreiding van het blad wegens de plaatsing dezer studie. Ook de lezers zullen dit ongetwijfeld weten te waardeeren.

Menigeen zal belangstellend o.a. een blik werpen in Tijdschrift en Oude Gebouwen, in 1899 verschenen. Moge dit door hulp van velen ook zoo worden met het Weekblad.

Van hulp gesproken: een woord van dank zij hier op zijne plaats aan Heeren Correspondenten der Maatschappij, van wie steeds de grootste bereidwilligheid wordt ondervonden; niet minder dank is verschuldigd aan Heeren Uitgevers der Maatschappij, die haar steeds zoo ter wille zijn en op hun gebied alles doen wat tot verbetering kan leiden.

De redactie van het Weekblad vraagt met aandrang op bestendiging der met zooveel waardeering ondervonden medewerking.

LEVENSVERZEKERINGBANK „ROTTERDAM".

Door den heer C. T. J. van Wijk, Directeur der Levensverzekeringbank „Rotterdam", werd een prijsvraag uitgeschreven voor het ontwerp van een nieuwen gevel voor het kantoorgebouw der bank.

Op die prijsvraag zijn 34 antwoorden ingekomen, waarvan dat van den heer H. Bonda, architect te Amsterdam, met den eersten prijs werd bekroond.

Wij geven hier een voorstelling van den gevel, en voegen daarbij de indeeling van het gebouw op den beganegrond en op de eerste verdieping. De overige verdiepingen bevatten woon- en slaapvertrekken.

ROMEINSCHE STUDIËN

VERZAMELDE AANTEEKENINGEN VAN

J. H. W. LELIMAN

Bouwk. Ing.

Wanneer we nagaan in welk tijdperk van een volksbestaan de bouwkunst het meest bloeide, dan vinden wij, dat dit zonder uitzondering samenvalt met een tijdperk van grootheid.

De nadruk zij er echter op gelegd, dat zulk een tijd in den regel voorafgaat aan den grootsten maatschappelijken welstand door diezelfde natie gekend, slechts zelden gelijktijdig er mede genoten wordt.

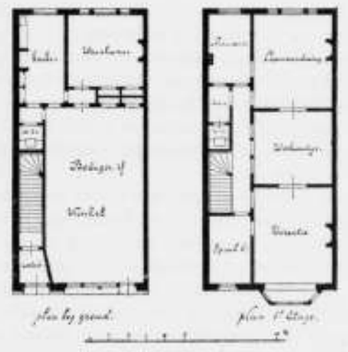
De kunst — de bouwkunst bovenal — is eene getrouwe weerspiegeling van het sociale leven van een volk, van zijne ontwikkeling en de maat zijner beschaving.

Wat we weten omtrent de cultuur der oude wereldmonarchiën, van Babylon, Ninive, van Oud-Perzië of Oud-Egypte, danken wij wel niet uitsluitend, maar toch voor een groot deel aan hunne kunst. Hadden de geleerden echter eens geene andere bronnen hoegenaamd tot hunne beschikking gehad; hadden de oude schrijvers, gezwegen; waren er eens geene inschriften gevonden op de muren of bibliotheken ontdekt te midden van bouwvallen; had niet Champollion de hiëroglyphen, Rawlinson en anderen het spijkerschrift ontcijferd, dan nog had de studie der oude monumenten tot vele en juiste gevolgtrekkingen moeten leiden.

Van wat anders hadden de Pyramiden kunnen getuigen dan van slaafsche onderworpenheid van milioenen gedurende eeuwen; van wat anders de reusachtige tempels kunnen vertellen dan van eene tyrannieke priesterkaste, die met angstige zorg de mysteries van den godsdienst bewaakte.

GEVELONTWERP VOOR DE LEVENSVERZEKERINGBANK „ROTTERDAM".
Architect H. Bonda.

Duidelijker dan boeken hadden zulke monumenten, en de kunstvoorwerpen welke zij bij nader onderzoek bleken te bevatten, gesproken van de hooge ontwikkeling in het Nijldal, van wetenschap en techniek, van beschaving en karakter van zijne bewoners, kortom van eene cultuurtoestand, waarop wij na twintig en meer eeuwen niet hebben neer te zien.

Uit de ontwikkeling der bouwkunst in Egypte blijkt hoe na eeuwenlange afsluiting eindelijk de toovercirkel, die het land omgaf, werd gebroken en buitenlandsche invloeden zich er een weg trachtten te banen. Met Alexander en de eerste Ptolemaeërs deed de Gricksche geest zijne intrede; de laatste onafhankelijke vorstin effende den Romeinschen invloed het pad.

Alle pogingen, het verstijfd lichaam der Egyptische kunst nieuwe buigzaamheid te verleenen, waren vergeefsch. De Grieksche invloed bleef beperkt tot Alexandrië; daarbuiten bleef heerschen het systeem der Pharaonen van voorheen. Iets meer brachten de Romeinen tot stand. In Emeh, Edfou en Denderah zetten zij voort het werk hunner voorgangers; Hadrianus sticht zijn overleden gunsteling ter eere de stad Antinopolis.

De bouwkunst brengt slechts bloesems voort in landen waar vereend orde en welvaart heerschen.

In de dagen toen de boekhandelaar Palm de brochure uitgaf: „Deutschland in seiner tiefsten Erniedrigung", eene daad die als opruiing tegen en beleediging van Frankrijk den 26sten Augustus 1806 te Braunau werd gestraft met den kogel en Palm verhief tot martelaar der Duitsche vrijheid — in die dagen beleefde Duitschland een ongekenden letterkundigen bloeitijd. Ook waren er toonkunstenaars, schilders en beeldhouwers zoo goed als te voren; maar bouwmeesters van naam traden in die omstandigheden niet op.

Anders in het overwinnend Frankrijk.

De oorzaak hiervan ligt niet diep: in alle eenvoud is ze zeer afdoende. De bouwkunst immers was altijd eene dure liefde, waaraan slechts materieel bevoorrechten zich konden overgeven. Maar aan de andere zijde geeft zij slechts aan de intellectueel hoogstaanden onder hen voldoening in verhouding tot de offers, die ze oplegt,

> Bauen ist eine Lust
> Aber dass es soviel Geld kust' —
> Das hat der Rathes Naras nicht gewusst —

lezen we aan een oud huis te Trarbach aan de Moezel. Op het oogenblik misschien is dat huisje reeds gevallen onder de bouwwoede die in het Moezeldal onophoudelijk nieuwe offers eischt. De eerzame burger, die bovenstaand kreupelrijmpje dichtte, waarschijnlijk toen hij voorzag een spijtig afscheid te moeten nemen van zijne penningen, heeft misschien nooit grooter waarheid verkondigd.

Bouwen *is* eene lust; maar dat het een kostbaar genoegen is, moest menigeen, te laat om van zijne wetenschap partij te trekken, door de ondervinding leeren.

De — gedeeltelijke — restauratie van Diana de Poitiers' lustslot Anet verslond het fortuin van dengeen die het waagde er mede te beginnen.

Paulus Aemilius werd gerumeerd door de naar hem genoemde basilica aan het Forum Romanum. De bouw van Nero's gouden huis bracht den genadeslag toe aan de financiën van het Romeinsche wereldrijk. De „Königsschlösser" sloegen een onheelbaar gat in de kas van Ludwig II.

Zag niet de Zonnekoning zelf zich gedwongen uit financieële redenen de aquaduct over mad. de Maintenon's landgoed onvoltooid te laten?

Geen beter bewijs is er dan ook dat het den Romeinen doorgaans niet aan geldmiddelen ontbrak dan het aantal kolossale bouwwerken, dat in menig oog hun grootste roem is.

Hoe zij aan die middelen kwamen? De vraag ligt voor de hand. Tacitus geeft een antwoord.

„Roovers" noemt hij zijne landgenooten. „Roovers der „aarde, die noch door het Oosten, noch door het Westen „bevredigd kunnen worden. Zij haken alleen met gelijke „begeerte naar den rijkdom en het gebrek van allen, zij „stelen, zij sabelen ter neder, zij rooven het oppergezag „onder valsche namen en waar zij eene woestenij gemaakt „hebben daar noemen zij dat vrede." Op weinig liefderijke wijze wordt hier eene bevlekte doopceel gelicht.

De knevelarijen van Romeinsche landvoogden openlijk ten behoeve van den staat en — niet eens altijd — heimelijk voor zich zelf werden sedert nooit geëvenaard. Hoogstens in het Frankrijk van Pompadour en Dubarry of in één dier Duitsche Staten onder een Karl Eugen van Wurtemberg, een Augustus van Saksen, toen Versailles en het daar gegeven voorbeeld bleek te zijn: der Fluch der Völker.

In zijne memoiren schrijft Heinrich Heine: „Wie die „Römer selbst blieb mir verhaszt ihr Rechtscodex. Diese „Räuber wollten ihren Raub sicher stellen, und was sie „mit dem Schwerte erbeutet, suchten sie durch Gesetze zu „schützen; deshalb war der Räuber zu gleicher Zeit Soldat „und Advokat und es entstand eine Mischung der wider „wärtigsten Art."

„Que ne suis-je né Romain!" klaagt daarentegen Jean Jacques Rousseau, nadat hij geestdriftig de schoonheden van den Pont du Gard had opgesomd.

Zoover hebben we met onze waardeering niet te gaan.

Ook tegenover Heine's uitlating past voorzichtigheid. De herinnering aan eenige jaren gehate studie in Pandecten en Institutiones deed den satyricus de groote trekken van het Romeinsche karakter over het hoofd zien.

Tien ondeugden kunnen niet de schittering van elf deugden verduisteren.

Teekenend blijft het feit, dat Cato van Utica, die in zijn tijd toch als een nobel mensch bekend stond, het niet versmaadde in de wingewesten zijn vermogen met woekeren te beleggen en te vermeerderen.

Marcus Tullius Cicero had geen blijvend succes toen hij er in slaagde Verres, den uitzuiger van Sicilië eene vrijwillige verbanning te doen verkiezen boven de gedwongen uitwijzing, die hem, na Cicero's eerste rede boven het schuldige hoofd zweefde. Verres had het *te* bont gemaakt; er staat o. a. geboekt, dat de prachtige wandschilderingen in den Minerva tempel te Syracuse door hem gestolen werden.

Cicero trof den persoon. Het stelsel bleef buiten het bereik van zijne welsprekendheid.

Van de oorlogsschattingen aan het overwonnen Carthago afgeperst — 3200 Euboeische talenten na den eersten oorlog en 10.000 na den tweeden —; van de miljoenen, die Paulus Aemilius medebracht uit Macedonië — 15 miljoen gulden aan klinkende munt en benevens vele kostbaarheden, nog 400 ontzaglijk groote gouden kransen —; van den buit van Pontus en Armenië — Lucullus maakte zich in Tigranocerta meester van 8000 talenten —; in één woord van de schatten van geheel de bekende wereld is te zijner tijd een deel gevloeid in de Romeinsche schatkist.

Nog enkele cijfers.

In den triomf van Caesar verblindden 60.000 talenten of 150 miljoen gulden en 2282 gouden kransen, tot een gewicht van 20.000 KG., het grage volk de oogen.

Volgens Schlosser waren in de eeuw vóór Christus de inkomsten van den Staat zóó aanzienlijk, dat na aftrek van alle uitgaven als batig slot overbleven 726.000 ₰ zilver en 92.000 ₰ goud.

Zoowel de Staat als zijne rijke burgers zetten een deel van hun inkomen om in bouwwerken, eerst in nuttige, daarna in mooie.

Plinius haalt o. a. aan een aquaduct en een kanaal te Nicomedia, een gymnasium en een theater te Nizza, een aquaduct van 5 mijlen lengte te Sinope als door partikulieren gebouwd; Scaurus stichtte een theater; Agrippa verrijkte Rome met openbare thermen; Caesar, Pompejus, de Flaviers en de heerschers bij de gratie der soldaten dongen naar de volksgunst door het stichten van gebouwen van algemeen nut. Door ondervinding konden zij weten dat geld, aldus besteed, dubbel en dwars zijne rente zou opbrengen.

Nooit heeft een meer materialistisch en egoïstisch gezind volk de aarde bewandeld dan het Romeinsche. Niebuhr zegt, dat de naam Rome alles vereenigt: de grootste politieke volmaaktheid, geest en macht. Slechts aan daden van edele zelfverzaking denken we niet bij het noemen van dien naam; hij spoort niet aan tot eerbied voor het recht van den zwakken broeder; beelden van toegeeflijkheid roept hij evenmin voor den geest. In weinige woorden wist Cicero den aard van zijn volk te kenschetsen, door den bewindslieden voor te houden, dat alleen werken van groot nut en glansrijke waardigheid hen de liefde en achting der menigte konden verzekeren.

Op elk gebied toonden de Romeinen een verbazend assimilatie vermogen; vooral ten opzichte van Etruskers en Grieken. Reeds bij de eersten overheerscht de zin voor het practische en de vereering van het koel verstand. De Romeinen waren ook hierin hunne erfgenamen. Als practici onderscheidden zij zich op het veld der realiteit; als beheerschers der wereld waren zij wijs en als wetgevers toonden zij eene onmiskenbare meerderheid. „Maar in het rijk der „gedachte, van 't ideale, dus ook in de kunst, ontbrak hen „scheppingskracht en originaliteit. Ondanks een aangeboren „gevoel voor kunst wisten zij zich niet te onderscheiden. „Gelijk, volgens Horatius, Griekenland aan de dichtkunst „de voorbeelden leverde, zoo ook aan de bouwkunst."

„Andere volken zullen in soepele vormen het erts ver„werken tot gestalten vol leven; de trekken van het men„schelijk gelaat in marmer beitelen; beter het woord voeren „voor volk en rechter; gij, o Romein, bedenk op aarde „den scepter te voeren!" Met deze woorden wees Virgilius de taak aan, die het Romeinsche volk de zijne moest noemen.

Dit doel is nooit uit het oog verloren; om het te bereiken was menig Romein een voorlooper van Machiavelli's Cesare Borgia.

Cicero leefde in een tijd toen de oude beginselen niet geheel waren begraven en vergeten. Velen zijner tijdgenooten stelden Rome boven eigen roem en voorspoed en het Romeinsche volk in zijn egoïsme dacht toch nog in critieke oogenblikken aan het vaderland.

Van alle eigenschappen was misschien het gevoel van eigenwaarde het krachtigst ontwikkeld. Na Cannae zelfs werd niet vertwijfeld. Mérimée merkte aan den Pont du Gard vooruitstekende steenen op, die volgens hem in geval van reparatie moesten dienen als steun voor de steigerwerken. De Romeinen geloofden dus blijkbaar aan de mogelijkheid, dat hunne heerschappij zoo lang kon duren, dat zij dit hechte werk hadden te herstellen, voegde Mérimée aan zijne opmerking toe.

De prachtliefde hield gelijken tred met de gouddorst; alles moest dienen om te verkondigen het Evangelie van Rome's Majesteit, en ook de kunst werd met dat doel cijnsbaar gemaakt.

De volgende, opdracht die in 1290 uitging van het Florentijnsch gemeentebestuur, herinnert in hare motieven aan Antiek-Italië.

„Aangezien de souvereine prudentie van een volk van „hooge afkomst medebrengt in zijne zaken op zoodanige „wijze te procedeeren, dat uit zijne zichtbare werken zoowel „de wijsheid als de grootmoedigheid zijner handelingen „blijkt, zoo is het, dat Arnolfo, meester bouwkundige van „onze gemeente, gelast wordt de modellen of plannen „tot vernieuwing van Santa Maria Reparata met de hoogste „en kwistigste pracht gereed te maken, opdat menschelijke „macht en kunstvaardigheid niet in staat zij, ooit iets grooters „of schooners tot stand te brengen; overeenkomstig hetgeen „in openbare zitting en in geheim Comité gezegd en „geadviseerd is door de wijsten onder de burgers: te weten „dat aan geen gemeentewerken de hand moet worden „geslagen, tenzij men bereid is die werken te doen zamen „stemmen met de groote ziel, die gevormd wordt door de „ziel van alle burgers vereenigd tot één wil."

Op den gouddorst hebben de Parthen de snijdendste critiek geleverd toen zij hoonend den bleeken mond van Crassus den Triumvir met gesmolten goud vulden.

Naar goud smachtte een ieder, want het was de sleutel die alle deuren opende.

Toen Jugurtha Rome verliet, na door omkooperijen alles en allen naar zijne hand te hebben gezet, nam hij afscheid met de woorden: „O veile stad! Uwe ondergang is nabij zoodra zich een kooper voor U opdoet!"

Zoover is het eerst drie eeuwen later gekomen. Tegen het einde der tweede eeuw van onze jaartelling kocht de Senator Didius Julianus in concurrentie met zijn ambtgenoot Flavius Sulpicianus kroon en rijk tegen 3200 gulden aan elken praetoriaan.

Wanneer echter kolossale werken tot stand kwamen, dan werd de zin voor het groote steeds aangevuld door de behoefte iets nuttigs en bruikbaars tot stand te brengen.

Uit den aanleg hunner havens, hunner wegen en bruggen blijkt dezelfde volmaaktheid als uit de waterleidingen en de vestingmuren.

De thermen, amphitheaters en circussen konden nooit grootsch genoeg zijn; het Forum en de Tribuna Rostra niet waardig genoeg.

Waar het gold een tempel te bouwen wilde echter de zuinigheid wel eens in botsing komen met de praalzucht of het bijgeloof.

Aan de pseudo-dipteros lag ten grondslag het denkbeeld op goedkoope wijze het rijke effect te verkrijgen der Gricksche zuilengangen.

Ondanks het bijgeloof — want ver daarboven heeft de Godsdienst der Romeinen zich niet verheven — kregen de goden telkens minder van de offeranden en werd hoe langer hoe grooter deel van het geofferd rund op de vleeschbanken ten bate der priesters verkocht.

Agrippa beging eene uitzondering toen hij zijn Pantheon — aangenomen dat meer dan de portiek van dit gebouw aan Agrippa moet worden toegeschreven — aan alle Goden wijdde na het voor badzaal te rijk geacht te hebben. Maar Agrippa stond met den eenen voet nog in het rechtschapener Oud-Rome.

Eene andere uiting van egoïsme was de zorg die de burgerij, naar mate van haar vermogen aan hare woning besteedde. Vóór de Romeinen hadden de Grieken daarvan nog het meeste werk gemaakt. Vergelijken we echter wat de Romeinen in dit opzicht noodig oordeelden of wat onder hunne inzichten de Grieksche kunst, in Pompeje bijv., tot stand bracht, dan valt een enorm onderscheid onmiddelijk op.

Het behoeft weinig verwondering te verwekken, dat in de groote rijken der oudheid, in de Oostersche monarchiën en het despotisch Egypte naast het paleis en den tempel de partikuliere woning meer hut is dan huis.

Voor de eerste gebouwen werd in Egypte slechts het eeuwentrotseerend graniet voldoende geacht, terwijl een regenbui er reeds gevaarlijk was voor de met leem en klei overtrokken hutten der bevolking.

De *stad* Babylon is verdwenen; de *stad* Ninive liet geene sporen na dan eenige heuveltjes en het is een toeval, dat eene kleinere Egyptische stad onder het woestijnzand ons bewaard bleef.

Betrekkelijk lang bleef in Rome eenvoud heerschen.

De zolderingen van het capitool werden voor het eerst verguld nadat de verwoesting van Carthago aan het ijverzuchtig Rome rust had gegeven. Spoedig evenwel had zich deze weelde ook tot partikuliere huizen uitgebreid.

Een zekere Mamurra — ik kon niet nagaan wanneer hij leefde, zoodat deze mededeeling weinig waarde heeft — was de eerste, die zijn huis met inlegwerk van marmer versierde. Cicero's huis kostte reeds een 200.000 gulden. Dat deze som zeer aanzienlijk was, blijkt uit het feit, dat Augustus ruim een halve eeuw later de senatoren-census vaststelde op 1 miljoen sestertiën, gelijk staande met 130.000 gulden. Hij kon nu naar verkiezing den verarmden senator zijn zetel ontnemen of door het aanbieden van eene ondersteuning van zich afhankelijk maken.

M. Aemilius Scaurus, de stiefzoon van Sulla, dus een man met fondsen, had een huis op den Palatijnschen heuvel. Plinius verhaalt, dat in het atrium marmeren zuilen van 38 voet hoogte de zolderingen steunden.

Angstig snel greep de weelde om zich heen. Tijdens het consulaat van Lepidus en Catulus — 29 jaar voor Julius Caesar — werd het huis van den eersten het prachtigste van Rome gevonden. Dertig jaar later waren er echter reeds meer dan honderd, die veel duurder gekost hadden.

Caesar ziet zich, als wijs regent, genoopt strenge wetten uit te vaardigen tegen de toenemende weelde in bouwwerken, kleeding, tafelgenot en grafmonumenten. Hadrianus heeft later dit voorbeeld gevolgd.

Moeten we in den eenvoud van Augustus meer zien dan een soort aanstellerij? De voorzichtige Augustus had immers reden alles te vermijden wat aanstoot kon geven. Daaronder vielen de herinneringen aan zijne onstuimige jeugd, die allerminst geschikt was hun eene eereplaats te verzekeren in de annalen van Italië. Zijn paleis op den Palatijnschen heuvel onderscheidde zich niet van de woningen der Patriciërs, wat de weelde der inrichting of den omvang betrof.

Augustus' onmiddellijke opvolgers stoorden zich weinig aan dit voorbeeld. Hun voorgaan bleek verderfelijk in een staat, waarvan een dichter kon getuigen: „Naar het voorbeeld van den vorst richt zich het heelal."

Woonden de voornamen — onverschillig of patriciër of plebejer van afkomst — zeer duur, de burgers niet minder; bij deze hebben we echter niet aan eigen verkiezing te denken.

Reeds vóór den keizertijd waren in Rome de huishuren viermaal hooger dan elders in Italië. Juvenalis verzekert, dat men in eene andere stad een huis en tuin kon koopen voor den huurprijs van eene donkere woning in Rome. We hebben hem in deze niet van overdrijving te verdenken.

De huizen waren hoog en slecht geconstrueerd. Brand en instorting waren aan de orde van den dag; trappen kende men niet; in donkere portalen voerden ladders omhoog. De daken en de balken waren zóó slecht, dat bij den minsten wind de armere bevolking niet gerust kon slapen.

Na den grooten brand, die den 19den Juli 64 uitbrak, — in het tiende jaar van Nero's principaat, — herrees de stad als een feniks. De bouwreglementen werden verscherpt. Aan den eenen kant werden de straten verwijd; aan den anderen de maximumhoogte der huizen van 70 Romeinsche voeten, waarop Augustus ze had vastgesteld, op 60 teruggebracht.

Rome dankt aan de brutaliteit waarmede Nero toen beschikte over de financiën, dat Constantijn geen woorden kon vinden om de schoonheid der stad te prijzen. Strabo weet niet wat meer te loven: het Marsveld of de eigenlijke stad. Men moet, zoo heette het, óf de aarde rondreizen óf naar Rome gaan. Daar immers was de herberg der volken, de vergaderplaats der wereld.

Ondanks de groote lasten die onder Nero's bestuur het volk drukten, wist hij diens gunst te behouden door zijne bloeddorst te bevredigen in den circus en zijne prachtlievendheid te streelen door groote feesten. Speculaties op slechte eigenschappen missen zelden hun doel.

Nero's naam wordt niet vaak genoemd zonder dat gedacht wordt aan het Gouden Huis zijn voornaamste bouwwerk en tevens eene zijner grootste dwaasheden.

De nieuwe lasten, die ter wille van dit reuzenpaleis den volken van het Romeinsche rijk op de schouders gelegd werden; de berooving der tempels van hunne kunstwerken, deden de maat der ongerechtigheden overloopen. Een opstand, in Spanje ontstaan, wierp den keizer eerlang in een vergeten graf.

Reeds lang had, zooals we zagen, de vaderlandsche eenvoud voor steeds hooger luxe het veld geruimd. De verandering der zeden heette eene verbetering en werd niet dan bij hooge uitzondering betreurd. Seneca en Sallustus vergelijken de woonhuizen met steden en Plinius zou straffend opmerken: en „Zoo waren niet de huizen van de grondleggers „van dit rijk; die gingen van de ploeg of het landhuis naar „den triomf en hunne velden waren kleiner dan de kamers „hunner nazaten."

Van Plinius is ook de klacht, dat zijne tijdgenooten niet de oude gewoonte in eere houden en, in plaats van met de gepolychromeerde beelden der voorvaders het atrium opluisteren met hunne standbeelden in edel metaal, daarbij niet op de gelijkenis letten maar alleen pronken met de kostbaarheid.

De paleizen der keizers werden met elke regeeringswisseling rijker en grooter. Audientie-zalen en renbanen, thermen en worstelperken voor het partikulier gebruik van den vorst bedekten den Palatijnschen heuvel. De Flaviërs en Hadrianus vergrootten de paleizen van Augustus en Tiberius. Tijdelijk, onder Nero, verbonden bouwwerken zelfs den Palatijnschen met den Esquilijnschen heuvel. Septimus Severus vond op den eersten geen ruimte meer maar trok op stevige terrassen zijn paleis op.

Het uiterste bereikte Nero door den bouw van het gouden Huis. In alle behoeften van het openbaar en particulier leven was voorzien; geen verlangen of het kon er verwezenlijkt worden.

Van het Gouden Huis vond ik nergens eene reconstructie; hoewel Nero's opvolgers de gebouwen buiten den Palatijnschen heuvel lieten afbreken, vermoed ik dat er toch vele gegevens omtrent bekend zijn.

Eene drievoudige zuilenrij, ter lengte van eene Romeinsche mijl, omsloot den voorhof met 's Keizers standbeeld. Er was een vijver, zoo groot als een meer, wier oevers met huizen waren opgevroolijkt.

Parken en wijngaarden, weiden en bosschen met tamme en wilde dieren, sierden de binnenplaatsen.

De wanden der zalen waren met goud bekleed en glinsterden van juweelen en paarlen. De ivoren zolderingen der eetzalen konden geopend worden om bloemen en odeurs op de aanliggenden te doen neerdalen.

Nu was hij eindelijk als mensch gehuisvest, meende Nero.

Bij zijn dood was het Gouden Huis niet voltooid; Otho, had het ongelukkig denkbeeld den bouw voort te zetten, en gaf in den korten duur van zijn bewind nog zes miljoen gulden voor dat doel uit.

De vraat Vitellius dacht slechts aan verhemelte en maag; in de weinige maanden van zijn treurig bestuur werden 900 miljoen sestertiën of 117 miljoen gulden aan den keizerlijken tafel besteed.

Domitianus, Commodus, Caracalla, zij allen hebben geene vergelijking te vreezen met dezen zinneloozen verkwister. Zelfs den tijgeraard van Nero is men geneigd te verkiezen boven de varkensnatuur van den vadsigen Vitellius.

Vespatianus offerde het grootste gedeelte van het Gouden Huis op, ruimde de vrijkomende plaats in aan het volk en trok zich op den Mons Palatinus terug.

Sedert bleef daarop de residentie.

Napoleon III liet in samenwerking met de Italiaansche regeering onderzoekingen doen door den architect Rosa. De resultaten, die zij opleverden, werden sedert uitgewerkt. We kunnen ons thans, ten minste in hoofdtrekken, voorstellen de geleidelijke ontwikkeling der gebouwen in kwestie van af Roma quadrata tot na de Flavische dynastie.

De *Construction moderne*, Jaargang 1887—1888, en de *Scientific American* van 27 Mei 1899 bevatten bijdragen over deze paleizen.

Ter plaatse van den grooten vijver bouwden Vespatianus en Titus het Flavische Amphitheater; de laatste benutte de fundamenten van Nero's gebouwen op den Mons Equilinus voor de naar hunnen stichter genoemde thermen.

Het Flavische amphitheater wordt gewoonlijk Colisseum genoemd, de een zegt naar de groote afmetingen van het gebouw zelf, de ander naar die van Nero's naburig standbeeld van 36 M. hoogte. Dit beeld was door Zenodorus gemaakt; het was van goud en stelde den keizer voor als zonnegod, het hoofd met een stralenkrans getooid.

Bij het sloopingswerk onder Vespatianus liet de bouwmeester Dextrianus, den kolossus door 24 olifanten verplaatsen. Later heeft Apollodorus voorgesteld als pendant van het beeld van den Zonnegod — men herkende er blijkbaar niet meer den gehaten Nero in — een dergelijk beeld van de Maangodin te plaatsen. Dit plan kwam evenwel niet tot uitvoering.

De Romeinen, afstammelingen van veefokkende en landbouwende volkstammen, gevoelden zich niet thuis in de groote steden; wie het doen kon had in de omgeving een buitenhuis, waar hij na de dagtaak kon uitrusten. Zoo bijv. Plinius, wiens villa bij Laurentum slechts 17 mijlen van Rome was verwijderd. Daar de Romeinsche mijl 1478,50 M. is, had Plinius blijkbaar een lange rit over voor het genoegen in frissche buitenlucht te slapen.

Oorspronkelijk was de villa uitsluitend *Villa rustica* of boerderij. Naarmate de weelde toenam, brachten de voorname Romeinen hunne huishouding over naar het platteland om te midden van natuurschoon te genieten. Zoo ontwikkelde zich de *Villa urbana*, waaromtrent Vitruvius voorschrijft, dat ze aan dezelfde eischen heeft te beantwoorden als het huis in de stad. De meerdere beschikbare plaats maakt het mogelijk strenge regelmatigheid te betrachten en daarenboven rekening te houden met de meest gewenschte ligging der vertrekken ten opzichte der windstreken.

Men onderscheidt daarenboven de *Villa pseudo urbana*. Aan de voorschriften hieromtrent beantwoordt de bekende villa van M. Arrius Diomedes te Pompeji; uit de kleine vestibule betreedt men er onmiddellijk het peristylium; een atrium ontbreekt.

Rome's almacht was nauwelijks eene eeuw oud toen reeds parken en tuinen half Italië bedekten. Campanië was een lusthof; het schoongelegen Tivoli was al spoedig eene villastad*; langs de oevers der Middellandsche zee volgde het eene lustverblijf op het andere.

Puteoli was een gezocht oord; o. a. Sulla had zich daar gevestigd.

Het was met Napels verbonden door de Grotta di Posilipo, een tunnel van 689 M. lengte; de breedte wisselt af tusschen 6,5 en 10 M., de hoogte tusschen 6 en 16 M., behalve aan de einden waar ze 26 en 29 M. bedraagt.

Wanneer bij het maken van dezen doorgang dwars door de harde steen van een voorgebergte niet toevalligheden der natuur den arbeid hebben verlicht, is dit werk wel geschikt eerbied in te boezemen voor de ingenieurskunst van weleer.

Op eene wandschildering in Pompeji zien we eene groote villa aan zee afgebeeld, met hare terrassen en zuilengangen.

De buitenverblijven van bijna alle groote mannen zijn ons bij name bekend. De asch van Pompejus werd bijgezet in zijne villa bij Alba. De villa van Lucullus in Campanië werd in 476 den laatsten Keizer Romulus Augustulus als verblijfplaats toegewezen.

Ook ten opzichte der landhuizen valt het algemeene verschijnsel waar te nemen: van eenvoud kwam men eerst tot comfort, daarna spoedig tot overdaad en ongekende verkwisting.

Cicero's Tuskulum, zijne mooie villa tusschen Bajae en Puteoli, zelfs de beroemde villa van Agrippa in Rome zijn in menig opzicht de minderen van eene senatoriale villa van eene halve eeuw later, getuige de beide brieven waarin de jongere Plinius zijne landgoederen beschrijft.

Het kleinste bij Laurentum heeft kamers, zalen en binnenplaatsen voor zomer- en wintergebruik, met de prachtigste panorama's over de omgeving; hij beschrijft een uitzichtstoren en een badbassin, waaruit men de blauwe wateren der Middellandsche zee overziet. Toch is deze villa eenvoudiger dan de groote die Plinius in Etrurië bezit, of die zijner buren in Laurentum, waar we musea en bibliotheken, volières en vischvijvers zouden aantreffen, de laatsten denkelijk voor de beruchte, vleeschetende murenen.

Voor ik in een afzonderlijk hoofdstuk een en ander meedeel over de villa van keizer Hadrianus te Tibur, wilde ik nog wijzen op het groote paleis van Diocletianus te Spalatro. Na zijn vrijwilligen afstand van het gezag in 305, ging de gewezen slavenzoon, daar in Dalmatië, zijn geboorteland, „planter ses choux."

In een ouder geschiedwerk wordt dit paleis, dat met zijn tempels, kazernen en binnenplaatsen in plattegrond een rechthoek van enormen omvang besloeg, aangeduid als de landhoeve van Diocletianus. Op dezen bescheiden naam afgaande is het niet onmogelijk, dat velen zich voorstellingen vormden waarmede niet in overeenstemming is te brengen het bestaan van eene Porta Aurea of gouden poort.

* Quintilius Varus (ons allen bekend als de verslagene van het Teutoburgerwoud) had er evenals Catulus en Mäcenas eene prachtige villa.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Technische Vakvereening, Afd. Amsterdam 27 December 1899. Na het behandelen der huishoudelijke zaken, waarbij o. a. uit de ingekomen stukken bleek, dat de afdeeling Amsterdam van den

„Nederlandschen Aannemersbond" en de vereeniging „Handwerkers Vriendenkring" hunne adhaesie hadden betuigd aan het adres der Afdeeling in zake het ambachts-onderwijs, deed de heer B. W. W. Willebrants eenige mededeelingen over den werkkring van den bouwkundige in N. Indië en over irrigatie op Java.

Spr. gaf eerst een overzicht van het leven in N. Indië, den werkkring van den bouwkundige, de hulpmiddelen, de werkkrachten, en toonde daarbij het groote verschil aan tusschen het werken hier en in N. Indië; daarna behandelde Spr. de irrigatie-werken, welker doel het tegenovergestelde is van hetgeen de Waterstaat hier te lande beoogt, n.l. het ophouden van het water om dit voor bevloeiing te benutten. De rede werd door een groot aantal photographiën van uitgevoerde irrigatiewerken verduidelijkt.

Hierna werden eenige voorstellen voor de algemeene ledenvergadering behandeld.

N. B. Onder het hoofd „Verslagen enz." is in het vorige nummer van het Weekblad op bladz. 403 een fout geslopen; het daar geplaatste verslag is niet van de vergadering der afdeeling Amsterdam, maar van de afdeeling „Utrecht." In de „Inhoudsopgave" van den jaargang 1899 komt dezelfde vergissing voor.

BERICHTEN.

Door den Staat is aangekocht het voormalige paleis van Prins Frederik der Nederlanden, in het Korte Voorhout te 's-Gravenhage, teneinde daarin het Gerechtshof te vestigen. Het hoekhuis, uitmakende den zijvleugel van het paleis, blijft het eigendom der Vorstin von Wied, en tot bewoning ingericht.

De bouwmeester van het thans aan den Staat behoorende gedeelte was Adrianus Noordendorp, geboren te 's-Gravenhage 16 Juli 1780 en aldaar overleden op 28 November 1833. Na onder Napoleon te hebben gediend, werd hij, kort vóór de troonsbestijging van Koning Lodewijk in Juni 1806, adsistent-controleur over de gebouwen onder het beheer van het vertegenwoordigend lichaam der Bataafsche Republiek. Spoedig daarna werd hij controleur der Koninklijke Paleizen en Gouvernementsgebouwen, en in 1808 naar Amsterdam verplaatst als commies bij den controleur der Rijksgebouwen aldaar, J. van Westerhout. In 1815 werd hij werkzaam gesteld onder B. W. H. Ziesenis, architect des Konings. Na het overlijden van dezen, in 1820, werd hij particulier bouwmeester van Z. M. Willem I, in welke betrekking, die hij tot zijn overlijden vervulde, hij o. a. de uitbreiding uitvoerde van den Koninklijken grafkelder in de Nieuwe Kerk te Delft.

Het heeft den heer G. Lamers, van wiens 25-jarige ambtsvervulling als Gemeente-architect te Breda in het vorige nummer van dit blad werd melding gemaakt, op 1 Januari j.l. niet ontbroken aan bewijzen van hartelijke belangstelling.

Toen de jubilaris op dien dag naar zijn bureau ging, vond hij den toegang daartoe versierd, en in zijne kamer — mede versierd — wachtten hem de onder hem werkende ambtenaren op. Van hen kreeg hij ten geschenke een bronzen beeld, voorstellende de „werkzaamheid", op een eikenhouten zuil.

Eenigen tijd later kwamen B. en W. den heer Lamers hunne opwachting maken. De Burgemeester sprak hem toe en wees in zijne rede op al hetgeen onder het beheer van den jubilaris was tot stand gekomen, wenschte hem geluk met dezen dag en hoopte, dat hij nog vele jaren als gemeente-architect moge werkzaam zijn in het belang van Breda. Deze hartelijke toespraak werd door den jubilaris in treffende woorden beantwoord, waarna de burgemeester eene toespeling maakte op eene te verwachten verrassing namens de gemeente Breda.

In privé had de Burgemeester reeds een geschenk aan den heer Lamers aangeboden, zijnde een bronzen beeld, voorstellende „de Zon der wetenschap" op ebbenhouten voetstuk.

Na het Dagelijksch Bestuur kwam het college van brandmeester zijne opwachting maken, en bood den jubilaris een tweetal fraaie gravures aan.

Vervolgens kwam eene deputatie van de Gemeente-ambtenaren om hem geluk te wenschen en een meubelstuk aan te bieden. In de toespraak van den Secretaris kwam vooral uit de aangename verstandhouding tusschen de ambtenaren onderling.

Van een volontair op het bureau der gemeentewerken ontving de feestvierende een prachtigen inktkoker.

Maar de belangstelling in het feest was algemeen; onafgebroken kwamen gelukwenschende stadgenooten den jubilaris de hand drukken, zoodat de receptie tot 's namiddags half vijf uur duurde.

Zondag 7 en Maandag 8 Januari zijn in het Gebouw van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam, kosteloos tentoongesteld de ingekomen ontwerpen op de prijsvraag, uitgeschreven door den Ned. Schildersbond, voor een plafond- of wandversiering. Het doel is, naar de beste inzendingen platen te doen vervaardigen voor het blad van den Bond.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 8 JANUARI.

AMERSFOORT. Het bouwen van een winkelhuis en annexen aan de Arnhemsche-straat, voor J. van Ommeren.

De heer P. v. d. Hooff, v.m. 12 u. Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. Aanw. gedaan.

'S-GRAVENHAGE. Het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Rijkskweekschool voor vroedvrouwen te Rotterdam, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901, Ram. 2850.

Het prov. bestuur, v.m. 11½ u. Bestek, no. 19, ligt ter lez. aan het gebouw van het ministerie van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. best. van Zuidholland te 's-Hage, en is te bek. bij den boekhandelaar M. Nijhoff te 's-Hage. Inl. te bek. bij den rijksbouwk. en bij den opz. der universiteitsgebouwen J. Roem te Leiden. Aanw. gedaan.

'S-GRAVENHAGE. Het onderhouden van en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der polytechnische school te Delft, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1900. (Ram. f 12000).

Het prov. best., v.m. 11½ u. Het bestek no. 22 ligt ter lez. aan het gebouw van het ministerie van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. best. van Zuidholland, te 's-Hage, en is te bek. bij den boekh. M. Nijhoff, te 's-Hage. Inl. te bek. bij den rijksbouwk. voorn. en bij den opzichter der onderwijsgebouwen J. A. Schbieker te Delft. Aanw. gedaan.

'S-GRAVENHAGE. Het onderhouden van en het doen van herstellingen aan de gebouwen der rijksuniversiteit te Leiden, van den dag der goedkeuring van de aanbest. tot en met 31 Dec. 1900. Ram. f 33000.

Het prov. bestuur, v.m. 11½ u. Bestek ter lez. aan het gebouw van het min. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. best. van Zuidholland te 's-Gravenhage, en is te bek. bij M. Nijhoff, Nobelstraat no. 18 te 's-Gravenhage. Inl. te bek. bij den rijksbouwk. en bij den opz. der universiteitsgebouwen J. Roem te Leiden. Aanw. gedaan.

GRONINGEN. 1. Het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan 11 schoolgebouwen met toebehooren; 2. het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan 10 schoolgebouwen met toebehooren; 3. het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan 12 schoolgebouwen met toebehooren; alle gedur. 1900 en onder bijlev. van alle daartoe noodige bouwstoffen, arbeidsloonen en transporten.

Het gemeentebest., n.m. 12¾ u. Inl. te bek. op de Secretarie.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van een heerenhuis en bijbehoorende werken op een terrein aan de Oranje-Nassaulaan nabij het station te 's-Bosch, voor den W.Ed. heer v. d. Weijngaert te Antwerpen, dir. der levensverzekering „Antverpia".

De aanbesteder v.m. 11 u., in het hotel „Noord Brabant". Bestek en teek. van af 11 Januari te bek. à f 1,50 bij L. Frankefort, bouwk., die inl. geeft.

DINSDAG 9 JANUARI.

ASSEN. Het onderhouden van en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijks hoogere burgerschool te Meppel, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901. Ram. 1400.

Het prov. bestuur, 's midd. 12 u. Bestek ligt ter lez. aan het gebouw van het minist. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. best. van Drenthe, te Assen, en is te bek. bij den boekh. M. Nijhoff, te 's-Hage. Inl. te bek. bij den rijksbouwk. en bij den hoofdopzichter der Universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. gedaan.

HOOFDDORP. Het doen van herstellingen en onderhoudswerken aan: 1. de scholen en onderwijzerswoningen, in 4 perc.; 2. het raadhuis.

Het gemeentebest. van Haarlemmermeer, v.m. 11 u. Bestekken ter lez. ten raadhuize, en zijn aldaar verkrijgb. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 10 JANUARI.

GOUDA. *a.* Het bouwen van een lijkenhuis in één perc., *b.* het maken en stellen van ijzeren brandtrappen in 2 perc.

Het bestuur van het Israël. Oude Mannen- en Vrouwenhuis, 's av. 7 u., in het gesticht. Bestek en teek. liggen bij H. J. Nederhorst Jr., architect, ter inz., bij wien ook inl. verkr.

HASKERHORNE. Het bouwen eener arbeiderswoning.

De heer J. Steensma. Bilj. vóór 10 Jan. in te zenden.

WOLVEGA. 1. Het bouwen eener nieuwe school met onderwijzerswoning te Boijl; 2. het lev. van alle schoolmeubelen in de school aldaar.

Het gemeentebest. van Weststellingwerf, v.m. 11 u. Bestekken met teek. zijn ter secr. verkr. van perc. 1 met de teek. à f 1,50, en het bestek van perc. 2 à f 0,50, waar zij ook ter inz. liggen. Aanw. gedaan.

DONDERDAG 11 JANUARI.

CHARLOIS (Z.-H.). Het bouwen van een dubbele pastorie op een terrein aan den Kerksingel.

De kerkvoogden en notabelen der Nederduitsch herv. gemeente. Bestek en teek. à f 3 te bek. bij den arch. B. Hooijkaas Jr., Gelderschekade 10, Rotterdam.

HAARLEM. Het onderhouden van en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijks hoogere burgerschool te Alkmaar, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901. Ram. f 2730.

Het prov. bestuur, v.m. 11 u. Bestek ter lez. aan het gebouw van het ministerie van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. best. van Noordholland, te Haarlem, en is te bek. bij M. Nijhoff, Nobelstr. 18, te 's-Gravenhage. Inl. te bek. bij den rijksbouwk. en bij den opz. der Universiteitsgebouwen J. Roem te Leiden. Aanw. gedaan.

LEEUWARDEN. Het bouwen eener huizinge, bevattende twee arbeiderswoningen, op het perceel Land aan den Tjessingaweg onder Engelum, achter de Hieminge van de Zathe bij Th. R. Oostenbrug in gebruik.

De aanbesteder. Aanw. door den architect Reisma op het terrein. Briefjes, onder letter O, franco in te leveren vóór of op 11 Jan. ten kantore van Mr. Horat. Albarda en A. Ottema, notarissen te Leeuwarden. Bestek en voorw. ter inzage in de Herberg van R. Tolsma, te Beetgumermolen.

VRIJDAG 12 JANUARI.

VIERVERLATEN (GRON.). Het bouwen

van een nieuwe voorbehuizing en het doen van een belangrijke verbouwing van een boerenplaats met bijlev. van materialen enz. voor R. Sinninghe.

De architect C. H. Eldering te Hoogkerk, bij wien à 75 ct. bestek en teek. verkr.

MIDDELBURG. Het onderhouden van en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan het rijks-landbouwproefstation te Goes, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901, Raming f 5000.

Het prov. bestuur, v.m. 10 u. Bestek ter lez. aan het gebouw van het min. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. bestuur van Zeeland te Middelburg en is te bekomen bij M. Nijhoff, Nobelstr. no. 18 te 's-Gravenhage. Inl. te bek. bij den Rijksbouwk. en bij den opz. der Universiteitsgebouwen J. Roem te Leiden. Aanw. gedaan.

ZWOLLE. Het onderhouden van en het doen van vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijks-kweekschool voor onderwijzers te Deventer, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901, Ram. f 2426.

Het prov. best., 's midd. 12 u. Bestek ter lez. aan het geb. van het min. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. bestuur van Overijssel te Zwolle, en is te bekomen bij M. Nijhoff, Nobelstraat no. 18, te 's-Hage. Inl. te bek. bij den rijksbouwk. en bij den hoofdopz. der Universiteitsgebouwen, J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. gedaan.

ZWOLLE. Het onderhouden van en het doen van vernieuwingen en herstellingen aan het gebouw der rijks-hoogere burgerschool te Zwolle, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901. Ram. f 1860.

Het prov. best., 's midd. 12 u. Bestek ter lez. aan het geb. van het min. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. bestuur van Overijssel, te Zwolle, en is te bekomen bij M. Nijhoff, Nobelstraat no. 18, te 's-Hage. Inl. te bek. bij den rijksbouwk. en bij den hoofdopz. der Universiteitsgebouwen J. C. Hubscher te Groningen. Aanw. gedaan.

ZWOLLE. Het uitvoeren van vernieuwingen, herstellingen, verf- en teerwerk aan de kunstwerken, gebouwen enz. der Dedemsvaart en hare zijtakken, gedurende het jaar 1900, in twee perc. Ram. 1ste perc. f 2360, 2de perc. f 1890.

Het prov. best., 's midd. 12 u. Bestek ter lez. te Zwolle aan het lokaal van het prov. best. en is à f 0,25 verkrijgb. bij de Erven J. J. Tijl te Zwolle. Inl. kunnen verkregen worden bij den provinc. hoofdingenieur A. Deking Dura te Zwolle, alsmede bij den opzichter der Dedemsvaart G. S. J. Beukel, te Avereest bij sluis no. 7, die ten huize van den oud-hoofdopz. S. J. H. Breukel aan de Balkbrug, voor de gegadigden te spreken zal zijn.

DINSDAG 16 JANUARI.

EINDHOVEN. Het bouwen van een heerenhuis aldaar.

De heer Johan de Vlam, n.m. 3 u. in het café van E. Stoot. Bestek en teek. ad f 2 verkrijgb. bij arch. C. P. J. Kooken. Aanw. 16 Jan., v.m. 10½ u.

WOENSDAG 17 JANUARI.

GRONINGEN. In twee perc. en in massa: *a.* Het bouwen van een paviljoen voor 94 personen; *b.* het sloopen van eene behuizing met schuren en het bouwen van eene behuizing met schuur enz. alles te Wagenborgen, prov. Groningen.

De architecten K. en G. Hoekzema Kzn., namens het best. van de ver. tot Chr. Liefdadigheid te Wagenborgen, n.m. 2 u., in het „Militair Tehuis" Lutkenieuwstraatje. Bestekken en teek. per stel à f 2,50 ten kantore van de architecten, Muurstraat no 1, te Groningen, waar tevens inl. zijn te bek., dagelijks van 11—12 en van 5½—6½ u. Aanw. 8 Jan., 's midd. 12 u. Samenkomst bij den logementhouder Prenger te Wagenborgen.

DONDERDAG 18 JANUARI.

HENGELO (OV.). Het bouwen van 5 woonhuizen, op een terrein gelegen aan den tweeden Weemendwarsweg ald.

De heer G. M. ter Weer, 's av. 8 u., in het café van J. Gulderink. Bestek en teek. in gen. koffiehuis ter inz. Aanw. 18 Januari, v.m. 9½ u. Inlicht. worden verstrekt door den architect W. Elzinga.

VRIJDAG 19 JANUARI.

'S-HERTOGENBOSCH. Het onderhouden van en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijkshoogere burgerschool te Bergen op Zoom, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901, Ram. f 1510.

Het prov. best., v.m. 10½ u. Bestek ter lez. aan het geb. van het min. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. best. van Noordbrabant, te 's-Hertogenbosch, en is te bek. bij M. Nijhoff, Nobelstraat no. 18 te 's-Hage. Inl. te bek. bij den rijksbouwk. en bij den hoofdopz. der universiteitsgebouwen, J. Roem te Leiden. Aanw. 12 Januari, v.m. 11½ u.

ZATERDAG 20 JANUARI.

DONGEN. Het bouwen van een heerenhuis met aanhoorigheden op een terrein gelegen langs den straatweg en tramlijn te Dongen en en ander met bijlevering van de benoodigde bouwstoffen.

De heer P. Schellekens Wzn., n.m. 1 u., in het koffiehuis van G. Muskens. Teek. en bestekken zijn tegen f 2 per stel verkr. bij P. Schellekens Wzn. waar tevens inl. te bekomen zijn. Aanw. 20 Jan., v.m. 10 u.

UTRECHT. Het onderhouden van en het doen van herstellingen aan de gebouwen van de rijksuniversiteit te Utrecht, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1900. Ram. f 17000.

Het prov. best., n.m. 2 u. Bestek ter lez. aan het geb. van het min. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. best. van Utrecht te Utrecht, en is te bek. bij M. Nijhoff, Nobelstr. no. 18, 's-Hage. Inl. te bek. bij den rijksbouwk. en bij den opz. der universiteitsgebouwen D. Kruyf te Utrecht. Aanw. 13 Januari, v.m. 10 u., aan de Neude no. 16.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen — Amsterdam, Prinsengracht — Rotterdam, Zuidblaak 36. — Breda Prinsenkade — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betouwstraat 8.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reserve ruim	„ 1.801.000.00
Betaalde Brandschaden	„ 17.743.000.00

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

21 DECEMBER.

BATHMEN. Het bouwen van een boerenwoonhuis met schuur (behalve het dekken) met bijlev. van al de benoodigde materialen. Door de Wed. D. J. Bronsvoort te Lettele.

Timmerwerk. Laagste inschr. G. Koopman, Bathmen, f 1429*.

Metselwerk. D. J. Bieleman, Bathmen, f 1375*.

Metsel- en timmerw. G. Koopman, f 2904.

Smidswerk. J. Mulder, Bathmen, f 168,50*.

Schilder- en glazenmakerswerk. Pieleman, f 106,50*.

Massa id. i. het geheele huis, zonder het dekken). J. de Lange, f 4585. *Gegund.

22 DECEMBER.

HALSTEREN. Het bouwen van een heerenhuis met aanhoorigheden op een terrein langs den straatweg, met bijlev. van materialen. Door den arch. F. P. Bilsen.

Laagste inschr. Jac. v. d. Wouw, Zundert, f 8300.

23 DECEMBER.

AMERSFOORT. Het bouwen van 3 heerenhuizen op een terrein gelegen aan den voet van den Amersfoortschen Berg ald. Door den arch. H. Kroes.

Laagste inschr. A. J. Frederiks, Hillegersberg, f 13700. Gegund.

27 DECEMBER.

LEKKERKERK. Het bouwen van een woonhuis met schuur voor den heer C. van Herk Tzn., in Schuwagt aldaar. Door den aanbesteder.

Metselwerk. Laagste inschr. A. Stoppelenburg, f 573.

Timmerwerk. P. Borsje f 535.

Smidswerk. Eenige inschr. L. v. Zoest, f 55.

Verf- en glaswerk. L. Mudde, f 55.

LOOSDUINEN. Het bouwen van 8 woonen 1 winkelhuis op het Enthof aldaar voor M. Schoenmaker. Door den bouwk. W. v. d. Molen Kuipers.

Laagste inschrijver J. J. T. Schijf, f 13944.

MIDWOLDA. Het opruimen van de bestaande en het bouwen van een nieuwe behuizing. Ram. f 1364. Door mej. de Wed. L. Leembuis.

Laagste inschrijver G. Heijenga, f 1293.

MUSSELKANAAL. *a.* Het bouwen van een winkelbehuizing voor den heer R. K. Woltmeijer te Musselkanaal, onder bijlev. van alle daartoe benoodigde materialen; *b.* het glas- en verfwerk. Door den aanbesteder. *a.* Ram. f 1964. Laagste inschrijver Joh. Benus, Musselkanaal, f 1894.

b. Ram. f 80. C. Verver, Musselkanaal, f 72. Gunning aangebonden.

WOERDEN. Het onderhoud van verschillende werken aan het kerkgebouw, de pastorieën en eenige huisjes. Door de kerkvoogden.

Laagste inschr. Perc. 1. C. Fluijt, timmerwerk f 19,50; J. Paling, metselwerk f 351; Wed. C. Wisseloo, schilderwerk f 70; C. van Gorcum, loodgieterswerk f 239; J. Griffioen, plantsoen f 19.

Perc. 2. C. Fluijt, timmerwerk f 19,75; J. Paling, metselwerk f 105; Wed. C. Wisseloo, schilderwerk f 70.

Het vernieuwen van 3 kerkramen, eenige inschrijver G. van Reenen, Utrecht, f 365.

Twee gedeelten leiendakbedekking en verdere daarmede in verband staande werken: laagste inschrijver Joh. van Oostendorp, Weurt bij Nijmegen, f 589.

28 DECEMBER.

ADORP (GR.). Het verbouwen van eene burgerbehuizing, staande te Adorp, van den heer J. Zijlman, ald. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver G. Hoekstra, Bedum, f 830. Gegund.

HAARLEM. Het bouwen van een telegraafen telephoonkantoor met bovenwoning in de Zaandammerpolder bewesten de Hembrug, beh. tot de werken van het Noordzeekanaal. Ram. f 12000. Door het prov. best.

Laagste inschrijver P. Groenhart, Purmerend, f 11890.

Het biljet van den laagsten inschrijver was niet volgens het model ingevuld, zoodat omtrent de gunning, door den minister nader moet worden beslist.

HEERHUGOWAARD. Het bouwen van een rijtuigmagazijn, door en voor rekening van den heer Jac. Met, ald. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver P. Rempt, Winkel, f 1430. Gegund.

MENALDUM. Het bouwen van 4 werkmanswoningen alsaar. Raming f 3650. Door het bestuur der woningvereeniging „Menaldumadeel".

Laagste inschrijver IJ. Landstra, Marssum, f 3095.

SAPPEMEER. Het bouwen van een bewaarschool met twee lokalen op een terrein te Martenshoek. Door het bestuur der vereen. „Plaatselijk Nut".

School. Laagste inschrijver M. Thijms, Sappemeer, f 4436.

Meubelen. J. Jansen, Sappemeer, f 125.

SCHOONHOVEN. Het bouwen van 9 arbeiderswoningen op een terrein in de z.g. Halve Maan. Door den arch. L. F. Redeker.

Laagste inschrijver A. van Dam, Schoonhoven, f 7471. Gegund. 1 biljet van onwaarde.

29 DECEMBER.

ASSEN. Het verbouwen van een huis aan de Nieuwe Huizen tot winkel- en woonhuis, met het bouwen van eene werkplaats. Door den heer W. Meijer.

Timmer- en metselwerken enz. Laagste inschrijver H. Lunshof, f 2918.

Verf-, glazenmakers- en behangerswerken. T. Groenendal, f 426.

Stucadoorwerken. L. Jalvingh, f 197.

De lood- en zinkwerken blijven voor rekening van den uitbesteder.

GOOR. Eenige verbouwing (inwendig) van het gemeentehuis aldaar. Door het gemeentebestuur.

Laagste inschr. A. Leeferink, f 424. Gegund.

LAAG-SOEREN. Het bouwen van een woonhuis, waarin bleekerij. Door den heer E. Lubberhuizen.

Laagste inschrijver W. Jurriens, Brummen, f 2424. Gegund.

WILDERVANK. Het bouwen van een woning aan het Westerdiep aldaar. Door de bouwcommissie van het Nutsdepartement.

Laagste inschr. J. de Groot, Wildervank, f 897. Gegund.

30 DECEMBER

'S-GRAVENHAGE. Het onderhoud en herstel van de landsgebouwen te 's-Hage, gedur. 1900. Ram. f 44500. Door het min. van W. H. en N.

Laagste inschrijver C. W. de Vos, f 43990.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage is verschenen:

Arbeid als Koopwaar

DOOR

W. L. VAN MALSEN.

Prijs 50 Cent.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINCRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarwing. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Closets. — TH. A. DE KOSTER, Amsterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz. (firma GEBR. HESSE), Damrak 68, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstûcfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xyolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam, 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gegoten Geëmailleerd IJzeren Waschtafels. — PECK & Co. Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand Glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Houthandel, Stoomzaag- en -Schaverij. G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Jossen-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij „Neerlandia", Lange Beestenmarkt 9, 's Hage
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — HÖXTER-GODFLHEIM A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. VANHEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Roluiiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 316, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING jr. Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN en STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Steenen (vergiaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Sturtevant Engineering Company. — FRED. STIELTJES & Co. — Keizersgracht 745, Amsterdam.
Tegeis in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
— JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. H. HASSELMAN, Amsterdam.
Verwarming en Verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co. te **Königswinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-steenen** vuurvaste Cement, Karoliniklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

GEBROEDERS KOCH, Amsterdam,

leveren **BINNENBETIMMERINGEN** bewerkt met **Carton-Pierre,** zoo ook **Ornementen** van **Carton-Pierre** ter versiering.

Niet te verwarren met Papierstûc of iets dergelijks.

Bizonder voldoen onze **Carton-Pierre PLAFONDS** in **Vakken.** Het fabrikaat is uiterst solide, volkomen vochtvrij, krimpt en scheurt niet en kan desverlangd, in opgegeven kleuren, geheel afgewerkt, geplaatst worden.

Gasmotor

8 P.K. bekend Systeem, hoogstens 2 à 3 j. gebruikt voor direct **te koop gevraagd.**

Brieven franco letters J. Z. L. Algemeen Advertentie-Bureau NIJGH & VAN DITMAR, *Amsterdam.*

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

13 JANUARI 1900. 20e JAARGANG. No. 2.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 'S GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. f 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels f 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 2/3 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Paul Sédille. — Over empirische formules ter berekening van den buigingsweerstand bij cement-ijzer constructiën en de zekerheids-coëfficiënten, door F. van Erkel. — Woonhuizen aan de van Eeghenstraat te Rotterdam. — Het raadhuis te Lochem. — Prijsvragen. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Examen voor Bouwkundig Opzichter.

Het Bestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst brengt ter kennis, dat een examen tot het verkrijgen van het Diploma van Bouwkundig Opzichter, volgens besluit van de Algemeene Vergadering van 28 Mei 1891, zal worden afgenomen op 20, 21, 22 en 23 Februari 1900, dagelijks des morgens van 9 tot 12 en des namiddags van 1 tot 4 uur.

De kandidaten worden uitgenoodigd zich vóór 12 Februari 1900 schriftelijk aan te melden bij den Secretaris van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam, bij wien het Programma van Eischen voor het examen, bevattende tevens de voorwaarden om tot het examen te worden toegelaten, kosteloos verkrijgbaar is.

Wereldtentoonstelling te Parijs in 1900. Nederlandsche Afdeeling Schoone Kunsten.

Ingevolge besluit der vergadering van de bijzondere Commissie voor Groep II (Schoone Kunsten) ter Wereldtentoonstelling te Parijs in 1900, is de termijn van inlevering der kunstwerken, aanvankelijk vastgesteld van 8 tot 14 Januari, **thans bepaald op 10 tot 15 Februari a. s.** (uiterste termijn).

De opgave voor deelneming, waarvoor formulieren op aanvrage verkrijgbaar zijn aan het bureau van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam, moet zijn ingekomen vóór 8 Februari a. s.

Bij genoemd formulier worden de noodige toelichtingen verzonden.

PAUL SÉDILLE.

In den ouderdom van 65 jaren is den 6den Januari 1900 te Parijs overleden de heer Paul Sédille, architect van het Fransche Gouvernement, officier in de orde van het Legioen van Eer, Oud Vice-President van de Société des Architectes Français, Eerelid van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

Sédille heeft een grooten naam verworven niet alleen als architect, maar ook door zijn streven naar vooruitgang op kunstindustrieel gebied.

Hij bouwde o. a. de grootsche magazijnen „Le Printemps", te Parijs, en was de architect van het Palais des Arts Libéraux op de Parijsche Tentoonstelling in 1889; hij leverde de plannen voor de basilica aan Jeanne d'Arc gewijd, te Domrémy.

In 1884 maakte Sédille deel uit van de Jury voor de ingekomen antwoorden op de prijsvraag voor eene nieuwe Koopmansbeurs te Amsterdam.

OVER EMPIRISCHE FORMULES TER BEREKENING VAN DEN BUIGINGS-WEERSTAND BIJ CEMENT-IJZER CONSTRUCTIËN EN DE ZEKERHEIDS-COËFFICIËNTEN.

Wanneer we spreken van den buigingsweerstand bij liggers of in 't algemeen bij bouw-constructien, bedoelen we den weerstand tegen belasting tot nabij de grens waarbij blijvende doorbuiging na ontlasting zou zijn ingetreden; de weerstand tegen buiging is dan overschreden, het lichaam blijft ook na de ontlasting — verbogen.

Bij cement-ijzer treedt blijvende doorbuiging in bij die mate van belasting, waarbij de elasticiteitsgrens van het

ijzer is overschreden, een begin van verbrijzeling van het cement-beton is ingetreden of beide toestanden voorkomen. Hieruit volgt onmiddellijk dat, ter bereiking van eene ideale oplossing voor cement-ijzer-constructiën die op doorbuiging belast zullen zijn, de afmetingen, de verhouding en de plaatsing der grondstoffen onderling (hier dus het ijzer en het cement-beton) eene zoodanige zij, dat voor beide heterogene bestanddeelen bij eene aangenomen belasting de uiterste grens van den weerstand nagenoeg gelijktijdig wordt bereikt, de samenhang van de twee bestanddeelen onderling niet heeft geleden en dus het rendement der grondstoffen afzonderlijk, zoo groot mogelijk zij. Is die grens bereikt dan is uit een constructief oogpunt ook de grens van draagkracht daar.

Wanneer we dus van twee- of drievoudige zekerheid spreken, zou bij de helft en bij een derde dezer belasting, de grens van die zekerheid zijn bereikt.

Ten onrechte wordt door vele technici de n voudige zekerheid, zoo bij manier van spreken, veelal gerekend naar de volle breekbelasting van het object.

Geen Constructeur echter zal, wanneer hij eene gecoorloofde maximum vezelspanning van bijv.: 10 Kilogr.: per m. M.^{2} voor ijzer voorschrijft, spreken van een viervoudige zekerheid, omdat de vezels van het materiaal bij eene spanning van 40 Kilogram per m. M.^{2} breken en de constructie ineenvalt.

Bij vele meer samengestelde constructiën toch, kan eene doorbuiging van eenige betrekenis reeds aan den samenhang en de verbinding der samenstellende deelen schade doen, of nadeelige secundaire spanningen doen ontstaan, terwijl, zooals we reeds zeiden, ook zelfs bij eenvoudige doorbuiging, bijaldien de elasticiteits-grens wordt overschreden en dus blijvende doorbuiging of blijvende vormverandering, na de ontlasting, is ingetreden, ook feitelijk de draagkracht zal zijn overschreden; m. a. w. de constructie is na ontlasting blijvend van vorm veranderd.

Wanneer ik zoo even heb gesproken van den samenhang der bestanddeelen onderling bij Monier-ijzer, heb ik gedacht 1°. aan doorslipping van het ijzer in het cement-beton en 2°. aan de zoogenaamde schuif-spanningen die in de neutrale laag het grootst zijn. Doorslipping (gebrek aan cohesie tusschen het ijzer en het beton), schijnt een gevolg te zijn van gebrekkige samenstelling van het cement-ijzer of van onjuiste verhoudingen; het is dus een factor die vermeden kan worden en daarom bij het opstellen van empirische formules buiten rekening moet blijven.

Wanneer we zouden trachten langs zuiver theoritischen weg formules voor de berekening van het draagvermogen van liggers, vloeren enz. in Monier-ijzer samen te stellen, dan zouden we moeten beginnen met vast te stellen 1°. de toe te laten trekspanning in het ijzer, blijvende binnen de elasticiteitsgrens en 2°. de toe te laten drukspanning in het cement-beton, blijvende beneden de grens van verbrijzeling, terwijl voor de oppervlakken van de doorsneden van die beiden eene zoodanige verhouding zoude moeten worden gezocht, dat de ligging van het neutrale vlak het weerstands vermogen van beide grondstoffen in economischen zin zoo veel mogelijk tot zijn recht doet komen.

Bij een homogeen materiaal kunnen we het buigingsmoment op gemakkelijke wijze uit de bekende figuur, ontwikkelen; dit gaat echter niet bij het cement-ijzer. Wij zijn hier volgens die methode niet in staat vooraf de plaats van het ongedrukte vlak (het neutrale vlak) in den ligger vast te stellen, evenmin is het mogelijk langs theoretischen weg de meest economische plaats en grootte van de vlakken der doorsneden van beide grondstoffen te bepalen. Terwijl we bijv. bij getrokken ijzeren liggers vrij nauwkeurig kunnen volgen welke moliculaire spanningen gedurende de belasting tot aan de elasticiteitsgrens in den ligger voorkomen, kunnen wij die bij het Monier-ijzer, als bestaande uit twee heterogene bestanddeelen, op de gewone wijze niet nagaan. De betrekkelijke uitrekking van het ijzer (de elasticiteit) tot aan de elasticiteitsgrens en de betrekkelijke liniaire samendrukbaarheid van het beton tot aan een begin van verbrijzeling — van elkander zeker in tegenover gestelden zin verschillend — maken, dat de ligging van het neutrale vlak gedurende de belasting zelfs vóór dat de elasticiteitsgrens van één van beiden of van beide grondstoffen is bereikt, onmogelijk constant kan zijn, m. a. w. ligt het volmaakt in het duister welke moliculaire bewegingen tusschen de zwaartepunt-assen van de werkzame doorsneden van het beton en van het ijzer plaats grijpen.

Alle uit strikt theoretische beschouwingen afgeleide formules moeten m. i. daarom schipbreuk lijden, en zullen reeksen van goed gekozen proefbelastingen slechts den weg kunnen wijzen om voor de practijk bruikbare formules vast te stellen. De zoogenaamde „loopjes" voor de berekening, door sommige schrijvers aanbevolen, moeten m.i. tot gevaarlijke constructies en teleurstellingen aanleiding kunnen geven.

Hoewel ik een voorzichtig vereerder van dit „fin de siècle" bouwmateriaal ben en niet zooals sommigen in de toekomst een geheel onbeperkte toepassing er van zie, geloof ik toch, dat het Monier-ijzer in vele gevallen een „geschikt" materiaal kan genoemd worden; doch zoolang niet een wetenschappelijke basis voor de meest economische verdeeling en plaatsing der grondstoffen, in den vorm van eene practisch bruikbare formule, voor de berekening vaststaat, zoolang zal de toepassing van het Monier-ijzer niet tot haar volle recht komen.

Als leek op het gebied van Monier-ijzer-constructiën, acht ik mij niet bevoegd nauwkeurig den weg tot onderzoek af te bakenen aan hen die zich speciaal met dit vak bezighouden. Ik wil alleen nog mededeelen, hoe ik denk dat in hoofdzaak gewerkt moet worden om tot betrouwbare gegevens te geraken, n.l. door:

1°. het maken van reeksen proefbelastingen met liggers van gelijke hoogten en breedten en toenemende ijzerpercentage in één zelfde horizontaal vlak.

2°. reeksen proefbelastingen met liggers van een zelfde breedte, regelmatig opklimmende hoogten en gelijke ijzerdoorsnede in een zelfde horizontaal vlak.

3°. eindelijk reeksen liggers van evenredig opklimmende breedten en hoogten en volgens diezelfde rede opklimmende ijzerdoorsnede.

Bij de regelmatig opklimmende belastingen zullen de doorbuigingen telkens nauwkeurig behooren te worden gemeten, terwijl na elke vermeerdering van belasting geheele ontlasting zal moeten volgen om de elasticiteitsgrens te kunnen vaststellen.

Dat bij dezelfde reeksen van proeven dezelfde melange van beton en een zelfde ijzersoort behoort te worden gebruikt, spreekt van zelf.

Allermeest zal het m. i. op den weg liggen van fabrikanten die zich met deze nieuwe specialiteit bezighouden, om naar eene goede oplossing te zoeken en die wereldkundig, te maken.

Een angstig geheimhouden van gegevens die bij het ontwerpen en toepassen van constructiën in Monier-ijzer onmisbaar zijn toch, zou niet in het wel-begrepen eigenbelang van den fabrikant zijn.

Naar mijn bescheiden meening kunnen de fabrikanten of in 't algemeen slechts zij die in de gelegenheid zijn reeksen van verschillende proefstukken samen te stellen hier licht verschaffen. Doen zij dit, dan zal de toepassing van het Monier-ijzer slechts toenemen en zullen ook de fabrikanten zich kunnen verheugen in een toenemend debiet.

Beoordeeling van de kwaliteit der grondstoffen, goede bewerking en uitvoering, zullen blijven een eisch in 't bijzonder te stellen aan den „fabrikant" en zullen daarom eenigszins belangrijke constructiën hem niet gemakkelijk ontvallen of in uitvoering worden genomen door den algemeenen aannemer of uitvoerder van publieke werken, wanneer als onderdeel van bouwwerken, cement-ijzer-constructiën voorkomen.

De toepassing van het cement-ijzer kan slechts toenemen wanneer de fabrikant behalve gepaste reclame-middelen ook het volle licht laat schijnen op de waarde van zijn product, n.l. door alle gegevens die bij het ontwerpen en in toepassing brengen van Monier-Constructiën dienstig kunnen zijn, „in bruikbaren vorm" wereldkundig te maken; zijn belang zal er slechts door worden bevorderd.

Amsterdam, December 1899.

F. VAN EERDEL.

WOONHUIZEN AAN DE VAN EEGHENSTRAAT TE AMSTERDAM.

Voorgevel. Schaal 1 à 200.

Het hier afgebeelde bouwwerk komt te staan op een terrein grenzende aan de Van Eeghenstraat en het Vondelpark te Amsterdam.

Zooals uit den plattegrond gelijkstraats blijkt, ligt het gebouw aan alle zijden vrij. Door de zeer gunstige ligging aan het Vondelpark zou het aanspraak kunnen maken op den naam van dubbele villa; de opvatting van de gevels en ook de silhouet duiden echter meer op het type woonhuis.

De gevels worden opgetrokken uitsluitend van kleurige waalklinkers, met gebruikmaking van hardsteen voor dorpels, blokken, afdekkingen enz. De met ruitjes aangegeven vakken in den gevel worden gevuld met verglaasde tegels.

De bekapping wordt afgedekt met roode kruispannen.

Het gebouw is ontworpen door den heer Jozeph Herman, architect te Amsterdam, en de uitvoering heeft onder zijne directie plaats.

Zijgevel. Schaal 1 à 300.

Plattegrond gelijkstraats. Schaal 1 à 400.

HET RAADHUIS TE LOCHEM.

Op den 8^{en} Januari 1900, des voormiddags om half twaalf, is met eene plechtige raadszitting het herstelde raadhuis van Lochem in gebruik genomen. Tot deze feestelijkheid waren uitgenoodigd, het bestuur van het waterschap de Berkel, dat van het Lochems verfraaiings-gezelschap, en de Commissie benoemd uit het bestuur van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst, die het gemeentebestuur van Lochem bij de restauratie van zijn gemeentehuis van advies gediend heeft. (*)

(*) De plattegronden van het Raadhuis en de gerestaureerde Noord-Oostelijke gevel zijn afgebeeld in het Bouwkundig Weekblad No. 8 van 25 Februari 1899.

De voorzitter van den Raad herdacht in zijne openingsrede hoe Lochem was, toen hij er ruim 20 jaren geleden burgemeester werd, en hoe de stad sinds dien tijd in bloei toegenomen, verfraaid en vergroot is. Een beter en ruimer raadhuis werd noodzakelijk. De restauratie van het stadhuis van Bolsward had hem de oogen doen opengaan, en doen zien hoe misschien eene herstelling van dat van Lochem mogelijk ware.

Even als Bolsward wendde hij zich toen naar de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst, met het gevolg, dat het gemeentebestuur van Lochem op dit oogenblik vergadert in een ruim, doelmatig gebouw, hersteld in zijne schoone oude vormen, waar de stad met recht trotsch op zijn kan. Zonder de voorlichting van de Maatschappij van Bouwkunst zoude,

meende de voorzitter, de raad van Lochem er nimmer toe overgegaan zijn, dit kunststuk van vroegere architectuur te behouden, en zoude het onherroepelijk voor het nageslacht verloren gegaan zijn.

Een zeer bijzonder woord van dank moet gebracht worden aan den Stadsbouwmeester, den heer G. Olthoff, die dit werk met groote bekwaamheid, ijver en toewijding volbracht heeft, en hiermede *zijne sporen verdiend heeft*. Na de raadszitting werd eene wandeling door en om het gebouw gemaakt.

Inwendig eenvoudig maar ruim en practisch ingericht, en bijna geheel vernieuwd, voldoet het gebouw aan alle billijk gestelde eischen, en herbergt tevens de Secretarie van het Waterschap de Berkel.

De Raadszaal met hare moer- en kinderbinten, oude schouw, eenvoudige betimmering en stemmige kleuren, maakt een deftigen en aangenamen indruk.

Tegen den schoorsteenboezem is geplaatst in zware eikenhouten lijst, een aquarel, van de vaardige hand van den Heer W. C. Staring, aan den Raad aangeboden door het verfraaiingsgezelschap van Lochem.

Deze teekening stelt voor:

Rechts boven een tijdvers:

„Als burgertrouw haar steun vindt in de Spaarbankskas,
„Luikt thans het Stedehuis, toen 't haast vervallen was,
„In vroeger geest weer op, een Phoenix uit zijn asch.

Uit de daarin voorkomende letters, I, V, X, L, C, D en M, aangemerkt als romeinsche cijfers, is te lezen het aartal 1899. Beneden, links is het gemeentewapen, vastgehouden door poorter *Jan* die den Spanjaard aan het been trok bij de voorgenomen booiwagen-verrassing, en *François Balloshi*, de staatsche wachtmeester, die de vijand de stad uitjoeg. Daaronder in den voet een gezicht op den gerestaureerden oostgevel van het Stadhuis, naar rechts aansluitend aan een kijkje op Lochem in vogelvlucht.

Uitwendig zijn drie der gevels uit het bloeitijdperk der Hollandsche topgevel-renaissance. Een opschrift boven een aardig poortje in den oostgevel, (vroeger waarschijnlijk den voorgevel) vermeldt:

HOC OPVS INCOEPTVM CONS'SMOANNE LANSINCK:
TEODORO HARKEL: WILHELMO ABRAMCE
ARNOLDO COSTER: PETRO COPES: 1634

terwijl in den topgevel een gedenksteen met het jaartal 1639 voorkomt. Waarschijnlijk dat de bouw dus in 1634 begonnen en in 1639 geëindigd is.

De zuidergevel, naar de kerk gericht, is omstreeks 1740 afgebroken, in den geest van dien tijd opgebouwd en tot voorgevel gemaakt, waaraan eene geheele inwendige verbouwing van het raadhuis gepaard ging. Deze gevel is bij de jongste restauratie behouden en hersteld. Zij prijkt bij den ingang met de wapens van de toenmalige vroedschap en het wapen van de stad Lochem.

De geheele herstelling kostte slechts ƒ 13,000, waarvan een groot gedeelte door de gemeentelijke spaarbank werd bijgedragen.

Een gedenksteen in de vestibule vermeldt, met de namen van het stedelijk bestuur, hoe het oude raadhuis in 1899, volgens de adviezen van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst in zijn oude glorie hersteld werd.

PRIJSVRAGEN.

In 1899 werden door de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam prijsvragen uitgeschreven voor de ontwerpen van 1°. *een ingang voor een heerenhuis;* 2°. *een wachthuisje voor de tram;* 3°. *een drinkfontein met electrische klok;* 4°. *een ingangspoortje voor eene school.* Daarop kwamen te samen 19 antwoorden in, en wel:

9 voor den ingang voor een heerenhuis, onder de motto's „M" in cirkel, „B en V" in cirkel, „P," „R. G", „driehoek," „twee driehoeken door elkaar", „Joubert," „Door wrijving licht" en „This way in;" verder:

9 antwoorden voor een tramwachthuisje, onder de motto's: „Tommy", „Halte", „Oefening baart kunst", „A W", „Hans", „Cirkel", „Woudenberg," „B en V," in cirkel en „Joubert;" en:

1 antwoord waar een drinkfontein met electrische klok, onder het motto „Paars".

De jury, bestaande uit de heeren Eduard Cuypers, G. van Arkel en K. de Bazel, architecten, te Amsterdam, en Henri Evers en C. N. van Goor, architecten te Rotterdam, hebben de navolgende bekroningen toegewezen.

Voor den ingang voor een heerenhuis:

eerste prijs, zilveren medaille met getuigschrift benevens ƒ30, aan het ontwerp motto „M" in een cirkel, vervaardigd door den heer C. Ovaa te Rotterdam; gedeelteljke tweede prijs, getuigschrift benevens ƒ20, aan het ontwerp motto „Joubert," ontwerper de heer Alex. Sernè te Amsterdam; en derde prijs, getuigschrift, aan het ontwerp „This way in", vervaardigd door den heer J. E. Rood te Amsterdam.

Voor een tramwachthuisje:

eerste prijs, zilveren medaille met getuigschrift benevens ƒ25, aan het ontwerp motto „Halte", vervaardigd door den heer J. F. Buckel te Rotterdam; tweede prijs, bronzen medaille met getuigschrift benevens ƒ15, aan het ontwerp motto „Cirkel" van den heer Jan Heyink te Rotterdam.

Voor een drinkfontein met klok:

eerste prijs, bronzen medaille met getuigschrift benevens ƒ25, aan het ontwerp motto „Paars", vervaardigd door de heeren de Roos en Overeynder, te Rotterdam.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Amsterdam, 29 December 1899. Na opening van de Vergadering, lezing en goedkeuring van de notulen deelde de Voorzitter het overlijden mede van de leden B. de Greef Jzn. en A. N. Godefroy, en herdacht in welgemeende bewoordingen het leven en de werkzaamheid dezer twee ijverige mannen.

Na mededeeling van eenige ingekomen stukken was aan de orde de bespreking van de vragen door het bestuur der Mij. gesteld. Deze gaven, als steeds, aanleiding tot vele practische opmerkingen en bespreking, waaraan door bijna alle leden werd deelgenomen.

Vraag I werd, na inleiding door den heer Bleys, ter afdoening in handen gesteld van de heeren Bleys, Landré, Van Geuns en Moen.

Vraag II werd ingeleid door den heer van Epen; tot rapporteurs werden benoemd de heeren van Epen, Oudendag en van Wijngaarden.

Voor het opmaken van een rapport betreffende vraag III werd eene commissie benoemd, bestaande uit de heeren H. J. de Groot en J. H. W. Leliman.

De heer Oosterbaan besprak daarna vraag IV; besloten werd voor deze vraag als rapporteurs te benoemen de heeren Moen en Oosterbaan.

Omtrent vraag V was het algemeen gevoelen, dat aan het bestuur der Mij. het recht moet worden gelaten, zoo noodig meerdere Algemeene Vergaderingen der Mij. uit te schrijven; de heer Poggenbeek zal dit gevoelen nader in een rapport omschrijven.

Na afloop van de besprekingen over de vragen, vestigt de heer Leliman Jr. de aandacht van het Bestuur op een tweetal oude gebouwen in Amsterdam, welke waarschijnlijk eerlang zullen worden afgebroken, en vraagt of het niet op den weg van de Afdeeling ligt om voortaan eene photographie van dergelijke gebouwen te maken. Het Bestuur belooft den heer Leliman onder dankbetuiging aan zijne aanwijzing gevolg te geven.

Voorts stelt de heer Leliman de vraag of de Afdeeling zich niet verzetten moet tegen de voorgestelde restauratieplannen van de Oude-Zijds Kapel, zooals die in het weekblad Eigen Haard en in het Handelsblad zijn gepubliceerd.

Nadat deze kwestie uitvoerig was besproken, werd op voorstel van de heeren Cuypers en Bleys besloten, de beantwoording van de vraag over te laten aan het Bestuur der Mij. en het Bestuur van de Afdeeling.

Alvorens de vergadering te sluiten, voldoet de heer Leliman aan de opdracht van zijn vader, den heer J. H. Leliman, Eere-lid van de Afdeeling, om een hartelijk woord te richten tot het Bestuur bij het einde van het jaar, en daarbij de hoop te uiten, dat het jaar 1900 een moge zijn van verwezenlijking van alle wenschen van het Bestuur, en de afwezige leden, door meerdere aaneensluiting, beter het belang van de Afdeeling mogen begrijpen, waardoor voorzeker ook het vak zal worden gebaat.

De Voorzitter, de heer Ed. Cuypers verzoekt den heer Leliman zijnen vader namens de Afdeeling hartelijk te danken voor die welgemeende woorden.

De heer J. H. de Groot vroeg of het Bestuur zich zal laten vertegenwoordigen bij de begrafenis van den heer Godefroy, welke vraag bevestigend werd beantwoord.

Nadat de Voorzitter nog de aandacht der leden gevestigd had op de in de zaal geëxposeerde ontwerpen, ingekomen op de door de Levensverzekeringbank „Rotterdam" uitgeschreven prijsvraag, werd de vergadering, onder dank aan de aanwezigen voor hunne opkomst, gesloten.

Afdeeling Groningen. Ter kennis van de leden werd gebracht een schrijven van den heer J. H. W. Leliman, te Delft, over het aanwerven van nieuwe leden voor de Mij. en hare Afdeelingen.

De vragen, door het Bestuur der Mij. gesteld, werden ter beantwoording onder de leden verdeeld.

Van den heer Van Wijk, Directeur van de Levensverzekeringmaatschappij „Rotterdam" was bericht ontvangen, dat in Februari a.s. de plannen, ingekomen op de prijsvraag voor een gevel voor het gebouw der Maatschappij te Rotterdam, aan de Afdeeling zouden worden toegezonden voor eene kunstbeschouwing.

De aftredende Bestuursleden, de heeren C. H. Steenbeek, W. Jacobs en H. Reijenga, werden met algemeene stemmen herkozen; in de plaats van den heer A. Eisses, die als 1e Secretaris bedankt had, werd met algemeene stemmen gekozen de heer J. van Dam. Al deze heeren namen de benoeming aan.

De Commissie ter beantwoording van eenige vragen, door de Mij. aan de Afdeelingen gericht over de wenschelijkheid tot oprichting van Technische scholen voor opleiding van opzichters, had haar rapport, opgemaakt door de heeren H. Raammaker en J. van Dam, gereed; het werd aan de vergadering medegedeeld en door haar goedgekeurd.

Voor de kunstbeschouwing had de heer Huurman wederom eenige werken afgestaan, o.a. dat over het Rijks-Museum te Amsterdam; zij werden met belangstelling bezichtigd, en zullen nogmaals in de maand Januari ook voor het publiek worden tentoongesteld.

Vereeniging t. bev. v. d. Vakopleiding voor Handwerkslieden in Nederland. 27 December 1899. De achtste algemeene vergadering der Vereeniging werd te Utrecht gehouden, waar ondanks het bij uitstek slechte weder toch nog 37 leden bijeen kwamen.

Nadat de Vice-Voorzitter, de heer W. de Visser, de vergadering had geopend, daarbij wijzende op het gewicht der aan de orde komende verkiezing van bestuursleden en een Voorzitter — en vooral van den Voorzitter, die zooveel invloed kan hebben op de richting waarin de Vereeniging zal gaan — en na mededeeling, dat de heer C. Zander, Secretaris der Vereeniging, ongesteld was en een jaarverslag dus nog niet kon worden uitgebracht, herdacht de heer J. L. Boersma in gevoelvolle woorden den heer A. P. Godon, in leven Voorzitter der Haagsche Ambachtsschool.

Volgens het verslag van den penningmeester, den heer J. Temme, was de toestand der financiën gunstig; de begrooting voor 1900, in ontvangst en uitgaven sluitende met een bedrag van ƒ1370.10, werd goedgekeurd.

Tot Bestuursleden werden gekozen de heeren: Van der Bildt en Van der Linden, te Rotterdam, en G. A. Scholten te Tiel; deze laatste werd naderhand tot Voorzitter gekozen. De aftredende en niet herkiesbare leden zijn de heeren H. J. de Groot, Voorzitter, thans Inspecteur van het middelbaar onderwijs, W. de Visser, Vice-Voorzitter en Mr. H. Smeenge.

Bepaald werd, dat de zomervergadering dit jaar te Amsterdam zal worden gehouden.

Nadat de heer Smeenge eenige mededeelingen had gedaan over de pensioenkwestie der leeraren aan ambachtsscholen, en hij beloofd had niet stil te zullen zitten, hield de heer Temme eene lezing over de opleiding van leeraren aan ambachtsscholen, die in het Maandblad der vereeniging zal worden opgenomen.

Bij het sluiten der vergadering werd den heer de Visser door den heer Rieber dank gezegd voor al hetgeen hij voor de Vereeniging had gedaan en daarbij de hoop uitgedrukt, dat de aftredende Vice-Voorzitter weder spoedig aan de bestuurstafel plaats moge nemen.

BERICHTEN.

Den 2den Januari 1900 was het 25 jaren geleden, dat de heer L. J. Nijenhuis te Rotterdam werd aangesteld als Hoofdopzichter der Gemeentewerken.

Op dien dag mocht de jubilaris vele hartelijke bewijzen van belangstelling ondervinden.

Den 10en Januari j. l. is op feestelijke wijze het gebouw van de Alkmaarsche „Industrie- en Huishoudschool" ingewijd, in tegenwoordigheid o. a. van den Minister van Binnenlandsche Zaken.

De Presidente, tevens Directrice, Mevrouw M. van Reenen-Völter, ontving bij die gelegenheid de mededeeling, dat zij door H. M. de Koningin was benoemd tot ridder in de orde van Oranje-Nassau.

Een afbeelding en beschrijving van het gebouw, ontworpen en uitgevoerd door den heer G. Looman, Gemeente-architect te Alkmaar, komt voor in het Bouwkundig Weekblad No. 43 van 28 October 1899.

De funderingen in zee, waarop de ijzeren pijlers komen te rusten voor de wandelpier te Scheveningen, met de daarmede in verband staande betonwerken en bazaltstortingen, zijn door de hoofdaannemers van de pier ondershands aanbesteed aan de bekende aannemers voor zeewerken, de heeren Volker en Bos te Stiedrecht, die spoedig met de werkzaamheden zullen aanvangen.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

I. Sanatorium voor longlijders in Nederland. 1e Prijs: zilv. med. der Maatschappij en ƒ150. 2e Prijs: bronz. med. en ƒ100.

II. Woning van den Directeur-Geneesheer van bovengenoemd Sanatorium. Prijs: bronz. med. en ƒ75.

III. Een woning van het dienstdoend personeel van het bovengenoemd Sanatorium. Prijs: ƒ25.

I, II, en III uitgeschreven door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Voor alle Nederlanders. Voor 1 Februari 1900. Zie: Bouwk. Weekblad No. 19 van 13 Mei 1899.

Vereeniging van Bouwkundigen in Nederl. Indië. Technicum. 1e Prijs: ƒ250; 2e pr. ƒ150; 3e pr. ƒ100. Voor Nederlanders en inwoners van Nederl. Indië. Voor 15 Aug. 1900 bij den heer C. P. Franken, President der Vereeniging te Passoeroean. Zie Bouwk. Weekblad no. 51 van 23 Dec. 1899.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Maraisstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven solliciteerden voor:
Bouwkundig Teekenaar 2.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 4.
Aantal aanvragen voor:
Bouwkundig Opzichter Teekenaar 2.

Voor de talrijke bewijzen van belangstelling den 2den Januari j. l. ondervonden ter gelegenheid van mijne 25-jarige ambtsvervulling als Hoofdopzichter der Gemeentewerken, betuig ik hiermede mijnen hartelijken dank.

Rotterdam. **L. J. NIJENHUIS.**

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 15 JANUARI.

APELDOORN. Het afbreken en herbouwen van een winkelhuis aan de Dorpstraat te Apeldoorn.

De arch. J. D. Gantvoort te Deventer, 's midd. 12 u. in het café „Schimmel" te Apeldoorn. Bestek en teek. ter inzage in bovengen. koffiehuis en zijn ald. tegen f 2,50 per stel te bekomen, zoomede bij den arch.

ROTTERDAM. Het afbreken en weder opbouwen van panden aan de Witte Wagenstraat en het Spui.

De architecten Stal en Mulder. Bestek en teek. à f 1,50 te bek. Leuvehaven 46.

TERNEUZEN. Het maken van eenige veranderingen aan het woonhuis thans bewoond door den heer Gazan aan de Westkolkstr., in 2 perceelen.

De Edelachtb. heer Jh. P. Geill, v.m. 11 u. Inl. geeft de bouwk. L. de Bruijne. Aanw. gedaan.

'T WOOLD bij WINTERSWIJK. Het grootendeels afbreken en weder opbouwen van een huis.

De heer J. Eelink, n.m. 3 u., op Coobs, alwaar bestek en teek. ter inzage. Inl. geeft W. J. Streek.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonhuis met drie woningen nabij de Venemansmolen.

De architect J. J. Post, 's midd. 12 u., in hotel „de Klomp", alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft gen. arch.

DINSDAG 16 JANUARI.

CORNJUM (FR.). Het afbreken van Martena-State en het bouwen aldaar van een woonhuis.

De Kerkv. der Ned. Herv. gemeente. Bilj. te zenden aan A. H. Hovinga. Bestek en teek. ad f 1 bij den arch. W. C. de Groot te Leeuwarden verkrijgb.

EINDHOVEN. Het bouwen van een heerenhuis.

De heer Johan de Vlam, n.m. 3 u. in het café van E. Stoot. Bestek en teek. ad f 2 verkrijgb. bij arch. C. P. J. Kooken. Aanw. 16 Jan., v.m. 10½ u.

HOORN. Het gewoon onderhoud der gebouwen van het Sint Pietershof over 1900.

De regenten van het St. Pietershof, 's av. 8 u. Bestek en voorw. liggen bij den huismeester ter lez. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 17 JANUARI.

'S-GRAVENHAGE. Het sloopen van het perc. Spuistraat 5 en het ter plaatse bouwen van een winkelhuis met bovenwoning te 's-Hage.

De architecten Karel Meijer en H. E. M. Radlemaker, v.m. 11½ u., in het café Gouden Hoofd, Groenmarkt. Bestek en teek. à f 2,50 te bek. ten kantore der architecten, van Brakelstraat 63, waar tevens inl. worden gegeven dagelijks, uitgezonderd Donderdag en Vrijdag van 9—11 u. Aanw. 15 Januari, v.m. 11 u.

GRONINGEN. In twee perc. en in massa: a. Het bouwen van een paviljoen voor 94 personen; b. het sloopen van eene behuizing met schuren en het bouwen van eene behuizing met schuur enz. alles te Wagenborgen, prov. Groningen.

De architecten K. en G. Hoekzema Kzn., namens het best. van de ver. tot Chr. Liefdadigheid te Wagenborgen, n.m. 2 u., in het „Militair Tehuis", Lutkenieuwstraatje. Bestekken en teek. à f 2,50 per stel ten kantore van de architecten, Muurstraat no 1, te Groningen, waar tevens inl. zijn te bek., dagelijks van 11—12 en van 5½—6½ u. Aanw. gedaan.

HAARLEM. Het verbouwen van perceel Kleine Houtstraat no. 2.

De arch. S. J. W. Mens, v.m. 11 u., in het hotel „de Leeuwerik". Bestek en teek. à f 1 per stel te verkr. ten kantore van den arch., dagelijks van 12—1 u.

HOOGEVEEN. Het bouwen met bijlev. van daartoe benood. materialen van eene brugwachterswoning te Nieuw-Amsterdam bij de Westerveensche brug.

De directeur der Drenthsche Kanaal Mij. Bestek en teek. liggen ter inz. bij den opz. W. van Werven ald. Bilj. in te zenden ten kantore van den directeur der maatsch. den heer Van Holte tot Echten, te Hoogeveen voor of op 17 Jan. Aanw. gedaan.

LOBITH. Het bouwen eener villa en het metselen eener grondkeerende muur voor rekening van den heer Th. Daams te Lobith (tolkamer).

Bestek en teek. te verkrijgen ten kantore van den architect Oscar Leeuw, St.-Jorisstr. 10, Nijmegen, à f 2,50 per stel.

NAARDEN-BUSSUM. Het bouwen eener dubb. villa aan de Lambertus Hortensiuslaan aldaar.

De aanbesteder. Teek. en bestek te bek. bij Sliphorst, café „Kweekhust".

NIJMEGEN. Het bouwen eener villa en het metselen van een grondkeerende muur, voor den heer Th. Daams te Lobith.

De arch. Oscar Leeuw, n.m. 3 u. in hotel „Van Wickeren". Bestek en teek. ad f 2,50 bij gen. arch. verkrijgb.

WIJNJETERP (FR.). Het bouwen eener stelphuizinge.

De Wed. T. A. Andringa. Inl. geeft de timmerman H. Ebert.

DONDERDAG 18 JANUARI.

'S-GRAVENHAGE. Het amoveeren van perc. 2, gelegen aan de Lange Vijverberg ald. en het ter plaatse bouwen van een huis in te richten tot kantoorlocalen, safe-inrichting, benevens woning voor den beheerder der bank enz.

De comm. bankvereen. van Es en Co., v.m. 11½ u., in het Zuid-Hollandsch koffiehuis. Bestek en teek. à f 5 verkr. bij arch. W. B. van Liefland. Aanw. gedaan.

HENGELO (OV.). Het maken eener verdieping op het woonhuis van den heer S. ten Cate te Hengelo.

De aanbesteder, 's av. 8 u., in het café van J. Wilmink Gzn. Bestek en teek. ald. ter inz. Aanw. 18 Jan., n.m. 2 u. Inl. geven v. d. Goot en Kruisweg, architecten.

HENGELO (OV.). Het bouwen van 5 woonhuizen, op een terrein gelegen aan den tweeden Weemendwarsweg ald.

De heer G. M. ter Weer, 's av. 8 u., in het café van J. Gulderink. Bestek en teek. in gen. koffiehuis ter inz. Aanw. 18 Januari, v.m. 9½ u. Inlicht. worden verstrekt door den architect W. Elzinga.

KLUNDERT. Het doen van vernieuwingen en herstellingen aan gem.-eigendommen, met het gewoon eenjarig onderhoud daarvan tot 31 Dec. 1900.

Het gemeentebest. Bestek ter inz. in de „Stadsherberg" alhier. Aanw. 16 Januari, v.m. 10 u.

WOENSEL. Het bouwen van een woonhuis langs den Kerkweg.

De heer J. Koonings, n.m. 5 u. in het café van J. van Beek, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 18 Jan., n.m. 4 u.

VRIJDAG 19 JANUARI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een pakhuis met verlezerij aan het Prinseneiland hoek Galgenstraat.

De firma ten Cate en Co. (M. E. van der Meulen Jr.). Bestek en teek. à f 2 te bek. bij den arch. A. C. Boerma, Keizersgr. 214.

DELFT. Bestek 3. Het onderhouden en uitvoeren van herstellingen en vernieuwingen in 11 perceelen. Een en ander in de gem.-gebouwen en scholen gedurende 1900.

Het gem.-bestuur 's midd. 12 u. Voor dit bestek komen uitsluitend Delftsche bazen in aanmerking. Inl. zijn te bek. alle werkdagen tusschen 10 en 11 u., aan het bur. gemeentewerken; het bestek is tegen f 0,30 ter secretarie verkr.

'S-HERTOGENBOSCH. Het onderhouden van en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijkshoogere burgerschool te Bergen op Zoom, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901. Ram. f 1510.

Het prov. best., v.m. 10½ u. Bestek ter lez. aan het geb. van het min. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. best. van Noordbrabant, te 's-Hertogenbosch, en is te bek. bij M. Nijhoff, Nobelstraat no. 18 te 's-Hage. Inl. te bek. bij den rijksbouwk. en bij den hoofdopz. der universiteitsgebouwen, J. Roem te Leiden. Aanw. gedaan.

'S-HERTOGENBOSCH. Het amoveeren van perceel A 117, gelegen in de Kerkstr. ald. en het ter plaatse bouwen van een winkelhuis, bovenhuis en bijbeh. werken.

De arch. A. J. v. Kempen, v.m. 11 u., in het café „Noord-Brabant". Bestek en teek. ad f 1,50 te verkr. bij den arch., Choorstr. F. 1118, door wien tevens inl. worden verstrekt. Aanw. 17 Jan., v.m. 11 u.

SCHOONHOVEN. Het bouwen van een pakhuis groot 9 × 18 M.

De architect L. F. Rediker, 's midd. 12 u., in café „Van Zessen", alw. bestek en teek. ter inz. en ad. f 0,60 verkr. bij S. en W. N. van Nooten.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen — Amsterdam, Stadhuisplein — Rotterdam, Zeedijk 52. — Breda Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betouwstraat 8.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reserve ruim	**- 1.801.000.00**
Betaalde Brandschaden	**- 17.743.000.00**

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

28 DECEMBER.

LEKKERKERK. Het bouwen van een burgerwoonhuis met schuur. Door den bouwk. J. Borsje Pz.

Metselwerk. Laagste inschr. A. Stoppelenburg, f 573*.

Timmerwerk. P. Borsje, f 535*.

Smidswerk. Eenige inschrijver L. v. Zoest, f 55*.

Verf- en glaswerk. L. Mudde, f 35*. * Geg.

29 DECEMBER.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het amoveeren en herbouwen van twee perceelen aan de Weesperzijde hoek te Oosterparkstraat. Door de architecten J. Nagelvoort en Smit. Gegund aan P. J. v. d. Meer, Amsterdam, voor f 23682.

LEEUWARDEN. Het gewone en buitengewone onderhoud van gemeentewerken ged. het jaar 1900. Door het gemeente-best. van Leeuwarderadeel.

Perc. 1. Laagste inschrijver S. v. d. Meer, Wirdum, f 238*.

Perc. 2. H. A. Nieuwland, Huizum, f 594*.

Perc. 3. H. J. Dekenga, Lekkum, f 177*.

Perc. 4. W. Th. Jelsum, f 696*.

Perc. 5. A. D. Polstra, f 305*.

Perc. 6. M. Holwerda, Hijum, f 188*. * Geg.

30 DECEMBER.

BAARN. Het onderhoud en de vernieuwingen van de gem.-gebouwen en wegen, alsmede van de div. sleeploonen voor 1900. Door het gemeentebest.

Perc. 1. Onderhoud van gebouwen enz. Laagste inschr. B. J. v. Klaarwater, f 4426*.

Perc. 2. Straten en wegen enz. J. de Zoete, f 2850*. * Gegund.

Perc. 3. Vervoer grind en rijloonen gegund aan R. Daatselaar.

'S-GRAVELAND. Het verbouwen van de villa „Jagtlust" aan den 's-Gravelandschenweg, onder beheer van de architecten Schill & Haverkamp, is bij onderhandsche aanbesteding gegund aan den aannemer J. K. de Haan te 's-Graveland, voor f 35170.

NIEUWOLDA. Het afbreken van eene boerderij in den Oostwolderpolder en het bouwen van een nieuwe boerenbehuizing en schuur ald., aan den Polderdwarsweg met bijlev. van de tekortkomende materialen. Door den heer T. Hamster.

Laagste inschrijver C. Tonckens, Midwolda, f 15989. Niet gegund.

VIANEN. Het verrichten van enkele vernieuwingen aan en het gewoon jaarlijksch onderhoud van kerk, pastoriën en verdere eigendommen der gemeente. Door de kerkvoogden der Ned. Herv. gem.

Gegund als volgt: Kerk. P. v. Lith, timmerwerk f 333.33; A. M. Labrie, metselwerk f 249; T. Kooijman, schilderwerk f 197; Gebr. Schram, loodgieterswerk f 134.

Pastoriën. P. v. Lith, timmerwerk f 88,88; J. Harmsen, metselwerk f 49; F. Kooijman, schilderwerk f 138; Gebr. Schram, loodgieterswerk f 61. Allen aldaar.

2 JANUARI.

APELDOORN. Het bouwen van een woonhuis (alleen timmerwerk). Door den aanbest. Laagste inschrijver M. Jeths, f 560. Gegund.

3 JANUARI.

LEEUWARDEN. Het afbreken eener oude en weder opbouwen van eene nieuwe stelphuizinge, met stalling voor 53 stuks hoornvee, op „Feddema-Zathe", aan de Wijde Ee onder Grouw, bewoond door J. Sietema. Door den heer Jhr. W. W. van Sminia te 's-Hage.

Laagste inschrijver A. Wamsma, Irnsum, f 9645.

4 JANUARI.

AVEREEST. De bouw van een woon- en winkelhuis, met bijlev. van alle materialen. Raming f 3735. Door den heer H. Reyne.

Laagste inschr. B. Kip, Avereest, f 3696. Acht dagen beraad.

ENSCHEDE. Het bouwen eener villa voor den WelEd. heer F. G. ter Kuile ald., op een terrein gelegen aan den Gronauschen straatweg. Door den aanbesteder.

Deze aanbesteding is wegens ziekte niet doorgegaan.

KAMPEN. Het bouwen van een winkelhuis, aan de nieuwe verbindingstraat van de Oude- en de Nieuwstraat. Door de bouwk.-opzichter H. J. v. Werven.

Laagste inschr. G. J. Veldkamp, f 2160*. * Gegund.

LEKKERKERK. Het bouwen van een huis voor den heer M. Koolwijk te Lekkerkerk. Door den bouwk. J. Borsje Pz.

Metselwerk. Laagste inschrijver G. v. d. Vort, f 666.

Timmerwerk. P. Borsje, f 575.

Loodgieterswerk. Wed. C. van der Graaf, f 32.

Smidswerk. L. van Zoest, f 58.

Verf- en Glaswerk. W. J. de Vlaming, f 66.

LISSE (ONDERH.). Het verbouwen enz. van een woning voor den heer S. P. ten Cate aldaar. Door den architect A. J. Salm te Haarlem.

Laagste inschrijver J. Barnhoorn, f 2775.

NIJKERK. Het restaureeren van een pand aan de Nieuwstraat, voor rekening van den heer H. Holtrust.

Metselwerk. Laagste inschr. A. Petersen, f 161.99.

Timmerwerk. E. v. Elten, f 269.75.

Schilderwerk. F. v. Slooten, f 58.90.

Smidswerk. V. Segers, f 60.

Loodgieterswerk. Eenige inschrijver D. Prins Az., f 75.

5 JANUARI.

DORDRECHT. Het afbreken en weder opbouwen van een bovenhuis aan de Raamstraat no. 10. Door den aanbesteder.

Stucadoorswerk. Laagste inschrijver J. L. Wouters, f 91.

Metselwerk. P. Santman, f 673 en f 648.

Loodgieterswerk. J. Seiffert, f 94.

Schilderwerk. W. Snegelis, f 67.

Timmerwerk. C. H. de Vries, f 735.

8 JANUARI.

BAKKEVEEN. Het bouwen van een nieuwe boerenhuizinge. Door den heer R. de Jong.

Laagste inschrijver J. Haan, f 1855. Gegund.

ENSCHEDE. Het verbouwen en bijbouwen van een woonhuis met café en bovenhuis. Door den heer G. Gerritsen.

Laagste inschrijvers L. O. Koender en Beune, f 7478. Volgens bestek 3 dagen beraad.

8 JANUARI.

AMERSFOORT. Het bouwen van een winkelhuis en annexen aan de Arnhemsche-straat, voor E. J. v. Ommeren. Door den heer P. v. d. Hoofl.

Laagste inschrijver A. v. Genderen, Nijmegen, f 13974. Gegund.

'S-GRAVENHAGE. Het onderhouden van en het doen van herstellingen aan de gebouwen der rijksuniversiteit te Leiden, van den dag der goedkeuring van de aanbest. tot en met 31 Dec. 1900. Ram. f 33000. Door het prov. bestuur.

Laagste inschrijver J. S. Planjer, f 31526.

'S-GRAVENHAGE. Het onderhouden van en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der polytechnische school te Delft, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1900. (Ram. f 12000. Door het prov. bestuur.

Laagste inschrijver N. Rodenburg, f 11857.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINCRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH Amsterdam.
"Jawstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisoeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarwing. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Closets. — TH. A. DE KOSTER, Amsterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz. (firma GEBR. HESSE), Damrak 68, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstoffabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskacheis (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam, 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gegoten Geëmailleerd IJzeren Waschtafels. — PECK & Co. Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand Glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Houthandel, Stoomzaag- en -Schaverij. G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij „Neerlandia", Lange Beestenmarkt 9, 's-Hage
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LISCHAU, Damrak 71, Amst
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — HOXTER-GODELHEIM A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. VANHEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken, Isoleersteenen, Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING jr. Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER. Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN en STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)

Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Sturtevant Engineering Company. — FRED. STIELTJES & Co. — Keizersgracht 745, Amsterdam.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — D. P. H. HASSELMAN, Amsterdam.
" — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Verwarming en Verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co. te **Königswinter aRh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en *Dinas*-steenen vuurvaste Cement, Karoiinkiei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

In de maand ***April a.s.*** zal te Utrecht examen worden gehouden voor ***Aspirant-Opzichter bij den Dienst van Weg en Werken.*** Inlichtingen en het programma zijn op aanvrage te verkrijgen bij den Chef der 1e Afdeeling van genoemden Dienst.

MARTIN & Co.,
AMSTERDAM.

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

WANDTEGELS.
Enorme voorraad Fijnste Engelsche Combinaties.
PLAATSING DOOR BEKWAME WERKLIEDEN.
Ontwerpen en Begrootingen op aanvraag gratis.

Eerste Nederl. Papierstûcfabriek,
voorheen BENNEWITZ & Co.

Papierstûe dient tot geheele vervanging van Stucadoorwerk, Cartonpierre enz. en kan direct aangemaakt worden. Het wordt om zijne uitstekende eigenschappen (lichtheid, duurzaamheid, onbrandbaarheid, geschikheid om dadelijk te beschilderen), door H.H. Architecten enz. aanbevolen.
Kantoor: Damrak 85. AMSTERDAM. Fabriek en Atelier Tolhuis o/h. IJ.
Schilderlinnen verkrijgbaar in de breedten van 2.10, 2.55, 3.10, 4.10, en 5.10 tot de meest concurreerende prijzen.
Uitvoerders der gevelbekleeding van Oud Holland op de Wereldtentoonstelling te Amsterdam in 1895, van Oud Dordrecht in 1897.
Tentoonstelling Papierindustrie artistique Parijs. October 1894.
GROOTE GOUDEN MEDAILLE & EERE DIPLOMA.

STURTEVANT ENGINEERING COMPANY,
Keizersgracht 745, Amsterdam.

FRED. STIELTJES & Co.

JULIUS LÜCHAU,
AMSTERDAM. — Damrak 71.
Generaal-Vertegenwoordiger der Firma
Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover,
vervaardigers van:
Körting's **Injecteurs.**
Körting's **Universaal Condensers.**
Körting's **Pulsometers en Elevators.**
Körting's **Gas- en Petroleum-Motoren. Gasdynamo's en Electromotoren.**
Körting's **Ribbenbuizen en Stoomkachels.**
CENTRALE VERWARMINGEN EN ELECTRISCHE VERLICHTINGEN.

Aanbesteding.
Namens zijn principaal zal de Architect A. R. FREEM, te Arnhem, op Dinsdag 30 Januari 1900, des namiddags te 2 uur, in „het Hof van Holland", te Helmond
publiek aanbesteden:
Het bouwen van eene Fabriek met Ketelhuis, Machinekamer, Kantoorgebouw, Woning en Magazijnen, op een terrein aan de Zuid-Willemsvaart te Helmond.
Aanwijzing in loco op Maandag 22 Januari 1900, des namiddags 2 uur.
Bestek met 9 bladen teekeningen ligt ter inzage in het lokaal der besteding en is, tegen betaling van ƒ 6 per stel, te verkrijgen ter Boekdrukkerij van de firma G. J. THIEME te Arnhem.
De Architect
A. R. FREEM.

C. LINDENAAR Jr.
GLASGRAVEUR.
Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.

ATELIERS voor het **Etsen** op **Spiegel-** en **Vensterglas.** Artistieke bewerking.
SPECIAAL ADRES voor **gekleurd** en **gebrand glas in lood.**
Steeds groote voorraad van alle kleuren **Cathedraal glas.**

GEBS. VAN MALSEN. DEN HAAG.
STOOMTIMMERFABRIEK.
Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

Honorarium-Tabellen
VOOR
Bouwkundige Werkzaamheden
met en zonder Nota.
Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 31 Mei 1895.
Per stuk 10 cts.; bij 50 ex. f 2.—, bij 100 ex. f 3.—.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden
BEHOORENDE BIJ DE
BESTEKKEN voor de LEVERING
VAN
IJZER en STAAL
AAN
's RIJKS MARINE.
Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Marine van den 9 Juli 1894 D. No. 41.

PRIJS 25 CENT.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE
MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

20 JANUARI 1900. | 20e JAARGANG. | No. 3.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— " "

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. " " " " " " " " " " "
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie bij 3 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Oude gebouwen van de Kaap de Goede Hoop, door C. T. J. Louis Rieber. — Prijsvragen. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

VERGADERINGEN.

AFDEELING 's-GRAVENHAGE. Donderdag 25 Januari 1900. Mededeelingen van het Bestuur. Voordracht van den heer J. A. Mulock Houwer, Gemeente-Architect te Deventer: „De Tempel van Salomo", toegelicht met lichtbeelden. Kunstbeschouwing.
Introductie aan te vragen bij het Bestuur.

AFDEELING ARNHEM. Woensdag 31 Januari 1900, te 8 uur des avonds. Lezing van den heer H. Ellens: Over het goed recht der zoogenaamde nieuwe kunst. Kunstbeschouwing: Decoratieve schetsen en photographiën naar werken, uitgevoerd door den heer H. Ellens.
Tentoonstelling der gevelontwerpen, ingekomen op de prijsvraag uitgeschreven door den heer C. T. J. Van Wijck, directeur der Levensverzekeringbank „Rotterdam".

AFDEELING UTRECHT. Woensdag 24 Januari 1900, des avonds te 7½ uur in het gebouw van K. en W. Behandeling van ingekomen antwoorden op de vragen door het Bestuur der Mij. gesteld. Bespreking van bouwkundige onderwerpen.
Tentoonstelling der gevelontwerpen, ingekomen op de prijsvraag uitgeschreven door den heer C. T. J. van Wijck, Directeur der Levensverzekeringbank „Rotterdam".
AFDEELING AMSTERDAM. Vrijdag 27 Januari 1900, des avonds te 8 uur in het gebouw der Maatschappij, Marnixstraat 402. Jaarverslagen, Bestuursverkiezing. Bespreking van de „Woningwet", door den heer Mr. H. Verkouteren, advocaat en procureur te Amsterdam.

Examen voor Bouwkundig Opzichter.

Het Bestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst brengt ter kennis, dat een examen tot het verkrijgen van het Diploma van Bouwkundig Opzichter, volgens besluit van de Algemeene Vergadering van 28 Mei 1891, zal worden afgenomen op 20, 21, 22 en 23 Februari 1900, dagelijks des morgens van 9 tot 12 en des namiddags van 1 tot 4 uur.

A. Salm, G. Bz., Architect, Voorzitter van de Maatschappij, *Voorzitter*.
H. Van Dam, Leeraar in de Wiskunde.
J. N. Landré, Architect.
D. A. N. Margadant, "
B. J. Ouëndag, "
L. J. Rijnink, Hoofd-Opzichter bij de afdeeling Publieke Werken der Gemeente Amsterdam.

De kandidaten worden uitgenoodigd zich vóór 12 Februari 1900 schriftelijk aan te melden bij den Secretaris van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam, bij wien het Programma van Eischen voor het examen, bevattende tevens de voorwaarden om tot het examen te worden toegelaten, kostcloos verkrijgbaar is.

De volgende heeren zijn sedert de laatste opgave als lid van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst toegetreden:

als Gewoon Lid:

H. Bonda	Amsterdam.
G. B. Broekema	Kampen.
S. de Clercq	Rijswijk.
G. van Doornik	Amsterdam.
J. Gratama	's Gravenhage.
Joh. Hoogenboom,	Rotterdam.
Herm. Kloot	"
W. A. Lensink	Arnhem.
K. H. L. Bernelot Moens	's Gravenhage.
J. R. van Musschenbroek	Delft.
D. van der Paauw	Hilversum.
H. van der Pijl	"
A. J. Reijers	Kampen.
P. Verhagen Rzn.	Delft.
K. Ph. Vermaas	Hilversum.
K. de Vidal de St. Germain	Kampen.
P. C. Visser Gz.	Amsterdam.
Dirk J. Vleming	Utrecht.

als Buitengewoon Lid:

C. Bevelander	's Gravenhage.
A. Broese van Groenau	»
A. H. Martens van Sevenhoven . . .	Delft.
G. H. P. Metz	Amersfoort.
F. G. C. Rothuizen	Heelsum.

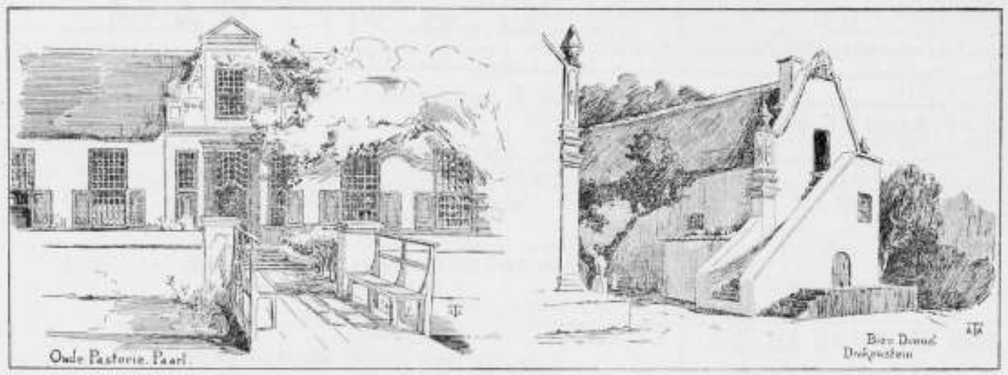
als Kunstlievend Lid:

A. van den Bosch	Nuland.
Mr. J. Nanninga Uitterdijk	Kampen.

Zij die als Gewoon of als Buitengewoon lid van de Maatschappij toetreden, ontvangen gratis eene portefeuille voor de berging der afzonderlijke nummers van den loopenden jaargang van het Bouwkundig Weekblad.

Voor het bewaren van den verschenen jaargang 1899 van het Bouwkundig Weekblad zijn dergelijke portefeuilles, bovendien voorzien van de aanduiding „Jaargang 1899," voor den prijs van *f* 0.50 per stuk verkrijgbaar gesteld bij de uitgevers van het blad, de heeren Mouton en Co. te 's Gravenhage, Herderstraat 5, die na ontvangst van dit bedrag per postwissel of in postzegels zulk een portefeuille vrachtvrij verzenden.

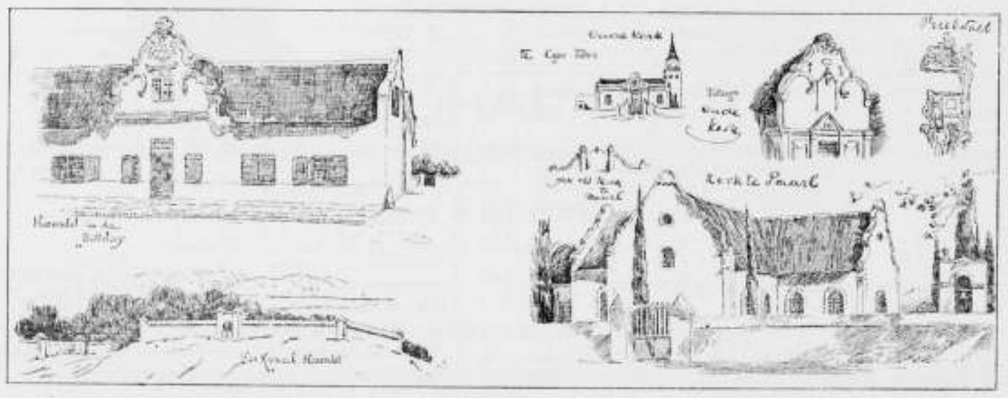
OUDE GEBOUWEN VAN DE KAAP DE GOEDE HOOP.

De bibliotheek van de Maatschapppij ontving op Nieuwjaarsdag een boek ten geschenke van onzen Voorzitter, dat voor ons, Nederlanders, zeer bijzonder belangrijk is, niet alleen omdat het handelt over het zuiden van Afrika, waar wij in dezen tijd zoo dikwijls met onze gedachten verwijlen, maar ook omdat het ons de schitterendste tijden van ons volksbestaan zoo levendig in herinnering brengt, — het tijdperk toen onze handelsvloot met de gevreesde driekleur in top in alle zeeën werd gezien; toen ondernemende landslieden zich, ook op aansporen der Vereenigde Oost-Indische Compagnie in verafgelegen streken vestigden en er factorijen oprichtten; toen de schepen van die Compagnie hunne rijke ladingen naar ons land brachten. (1)

Het bedoelde boek is getiteld: „Old Colonial Houses of the Cape of Good Hope, illustrated and described by Alys Fane Trotter. Het geeft in 34 platen, met korte toelichtingen, een beeld van de bouwwijze der oude kolonisten, in eene streek van ongeveer 50 mijlen om Kaapstad. Van vier dezer platen geven wij hier, als voorbeeld, eene verkleinde reproductie, voldoende om het talent van den teekenaar te doen waardeeren. Zeer enkele platen zijn vervaardigd naar photographische opnamen van de werkelijkheid.

Het boek vangt aan met een hoofdstuk „over den oorsprong van de Kaapsche architectuur," met zeer interessante en artistieke schetsen, door den Engelschen architect Herbert Baker, te Kaapstad. Hierin vergelijkt de schrijver de

vormen die de kolonisten hebben gebruikt, met die van nog bestaande oud-Nederlandsche woningen, om ten slotte hulde te brengen aan de ongeoefende lieden, die met gebrekkige materialen zoo handig en schilderachtig woningen, als in hun vaderland, konden inrichten naar de eischen van hun aangenomen land.

Het eerste werk der kolonisten was, zich te versterken in kleine forten; maar na met de inboorlingen vriendschap te hebben gesloten, hebben zij zich buiten die versterkingen huizen gebouwd, met behulp van slaven uit Madagascar, — woningen, zooals die hunner ouders in Amsterdam, Dordrecht, Delft en elders; huizen met topgevels (2) of als 17e eeuwsche hofjes uit Hoorn, Kampen enz., met breede schuiframen waarin kleine ruitjes en voorzien van zonneblinden of luiken, en met de nooit ontbrekende „stoep", soms hoog boven het voorterrein gelegen, en dan met hooge trap. Zij deden o. a. het hout (teak- en ebbenhout) uit de Oost-Indische bezittingen der Compagnie komen; zij kregen uit Holland hunne kleine roode baksteenen — voor zooverre zij die niet zelve van inlandsche klei bakten — en noemden die „Amsterdamsche steenen", en verder hun roode dakpannen, hun plavuizen en tegels, glas in lood enz. Er werd een type van woningen gesticht, met de architectonische vormen, die hier te lande in het begin der 17e eeuw en vroeger in zwang waren, maar wat die vormen betreft, gewijzigd naar den aard der gebruikte materialen. De gevels zijn bijna zonder uitzondering wit gepleisterd, — ook de grillig gekrulde gevelafdekkingen en de soms eigenaardige en leuke versiering van den topgevel; dit nimmer ontbrekende deel van den gevel, al is dit soms niet meer dan een groot dakvenster, is niet van natuurlijken steen, maar bepleisterd.

Nederlandsch Indische invloeden mag men aannemen als een rol te hebben gespeeld bij de samenstelling der plattegronden, die zeer veel overeenkomst hebben met die van de woningen der gezeten burgers in onze Oost Indische bezittingen. De Oostersche „voorgalerij", soms ook de „achtergalerij", heet hier „stoep," (3) *dikwijls met een „pergola"* aan de voorzijde ten behoeve van de wijnstokken, waarvan de ranken de stoep, tot aan het huis, overdekken. Op zulk een stoep, onder de luchtige afdekking daarvan, wordt rust genoten na den arbeid.

In 't midden van het huis, ter volle diepte daarvan, is de breede „hall" gelegen, door glazen deuren, met gewoonlijk rijk versierde bovenpaneelen en bovenlicht in twee deelen verdeeld; aan beide zijden van deze hall liggen de vertrekken. Evenals bij de indeeling der Nederlandsch Indische woningen is er verscheidenheid in die van het Kaapland en vormen ondergeschikte en dienstvertrekken somwijlen bijgebouwen; maar stoep en hall ontbreken nimmer.

Menige naam herinnert ook aan dien van Hollandsche buitenhuizen, zooals: Meerlust, Vergenoegd, Schoongezicht, Bosch-en-Dal, Rustenburg, Hazendal, enz.

De uiterlijke vormen dezer woningen zijn tot in het begin der 19e eeuw veelal gebleven zooals zij hier te lande in de 17e eeuw werden toegepast. Op den jaarsteen in den gevel van het hier afgebeelde huis Hazendal staat te lezen: 23 Augustus 1790; de kerk te Tulbagh, eveneens hier voorgesteld, is volgens den jaarsteen uit 1796. Een huis te Stellenbosch, uit 1815, heeft nog zijn breede ramen met kleine ruitjes en zonneblinden. De hier afgebeelde pastorie te Paarl, uit het laatst der 18e eeuw, is al zeer bijzonder typisch.

De vormen der buitendeuren en der inwendige betimmeringen schijnen meer met den tijd te zijn medegegaan; daaraan zijn vormen in toepassing gebracht uit de 18e eeuw, die ons zouden doen vermoeden, dat zulke details kant en klaar op bestelling uit Nederland zijn gekomen, ware het niet, dat deze goed en smaakvol uitgevoerde timmerwerken zijn samengesteld van teakhout, soms ingelegd met ebbenhout. Wij verwijzen bijv. naar de in het boek afgebeelde deuren, de eene met sierlijke barokke bovenlichten uit het Kasteel te Kaapstad (4), eertijds de woning van den Hollandschen gouverneur en de Kaapsche bevelhebbers, thans kazerne voor de Engelsche genie en artillerie en woning voor de staf-officieren, — de andere uit eene woning te Elsenburg, beide thans in het huis, Groote Schuur (5) genaamd; de bijzondere aandacht verdient ook het sierlijke gesmeed ijzeren hek van een balkon-hal uit het meergenoemde Kasteel.

Wij hebben hier het een en ander medegedeeld uit- en naar aanleiding van dit mooi uitgevoerde boek (6), waarmede men met genoegen zijne bibliotheek zal verrijken; ook al is men geen architect.

C. T. J. Locis Rieber.

(1) Het was tegen het einde van 1651, dat de in 1602 gestichte O. I. C. haar eerste eskader naar de tegenwoordige Kaapstad zond, dat daar in April 1652 aankwam en aan de Tafelbaai de eerste Hollandsche kolonisten aan wal zette. Aan hun hoofd stond Jan Van Riebeeck, met den titel van Commandeur, — een man zonder wetenschappelijke opvoeding die slechts op bescheiden schaal de geneeskundige praktijk had uitgeoefend, maar aan de Kaap zich heeft doen kennen als een man van de daad, met een flink en doortastend karakter. — (Deze eerste landing is herdacht in een groot bronzen bas-relief boven den hoofdingang van Cecil Rhodes paleis — zie ook noot 5.)

(2) Blijkt uit het gehecle werk, zoowel tekst als teekeningen, dat de heeren Trotter en Baker hun onderwerp met toewijding en zorg behandelden, — niet minder getuigen dit de bronnen die de heer Baker raadpleegde. Zoo komen o. a. vergelijkende schetsen voor van vaak voorkomende Kaapsche geveltypen met Amsterdamsche woonhuisgevels welke hij tijdens zijn verblijf te Amsterdam waarnam of copieerde uit bouwkundige werken als: *Alle huizen en gebouwen aan de Heeren- en Keizersgracht*, die hij raadpleegde in het Amsterdamsche Gemeente-Archief op de voormalige St. Anthonieswaag aan de Nieuwmarkt.

(3) De schrijver gebruikt het woord *stoep*, aldus gespeld.

(4) De toegangspoort van het „Kasteel", ook in het boek afgebeeld, is geheel in den trant van een oude 17e eeuwsche stadspoort, en volgens de overlevering gebouwd naar de teekening van Simon Van der Stel, in 't laatst der 17e eeuw, tot 1699 Hollandsch gouverneur in het Kaapland. In het fronton is nog het gebeeldhouwde wapen van „de Staten" te zien, en elders zijn ter versiering aangebracht, de wapens der steden waar „Kamers" van de Compagnie bestonden (in het midden dat van Amsterdam), en een monogram, samengesteld uit de letters O. V. C., — het welbekende monogram der Oost-Indische Vereenigde Compagnie — ook te vinden in de gevels der pakhuizen van de Compagnie in Nederland.

(5) Groote Schuur was oorspronkelijk een pakhuis der O.-I. Compagnie, door den architect Heubert Baker ingericht tot woonhuis van Cecil Rhodes. Dit huis werd in 1897 door brand vernield. Door denzelfden architect is het herbouwd, eenigszins in den trant der oude koloniale huizen; inwendig werden vele details geplaatst, afkomstig uit oude kolonisten-woningen.

(6) Uitgever B. T. Batsford, London, 94 High Holborn; prijs: slechts 6 sh. 5 d.

Voor belangstellenden zij nog vermeld, dat de Januari aflevering van „the Architectural Review" ook juist de Kaapsche architectuur behandelt: „British and Dutch Architecture in South Africa, written and illustrated by Frank L. Emanuel"; Part I, Cape Town and Kimberley. De aflevering ligt tijdelijk ter inzage op onze bibliotheek.

DE GRAFELIJKE ZALEN.

De Rapporten nº. VI en nº. VII van de Commissie van advies voor de Grafelijke Zalen — Voorzitter de heer C. Muysken, Secretaris de heer D. E. C. Knuttel — hebben het licht gezien.

Het eerste, gedateerd 7 Juli 1899, is een bericht van de Commissie op een schrijven van Z. Exc. den Minister van Waterstaat enz. van 13 Juni 1899, en luidt als volgt:

In antwoord op bovenaangehaald schrijven heeft de Commissie van advies voor de Grafelijke Zalen de eer Uwe Excellentie op te merken dat het uiterst bezwaarlijk voor haar is eenigszins nauwkeurig op te geven welke werkzaamheden in het aanstaande jaar zullen kunnen verricht worden, daar een dergelijk werkplan te zeer afhangt van het tijdstip waarop de verschillende gebouwen ter beschikking van de Commissie zullen worden gesteld. Ware het Gerechtshof en het Notarieel Archief ontruimd, zoo zou na een volledig onderzoek een betrekkelijk nauwkeurig plan voor dit bouwdeel opgemaakt kunnen worden; ware voor het archief van het Departement van Binnenlandsche Zaken eene andere plaats aangewezen, ook voor de herstelling van de Hofzaal ware met meer zekerheid dan nu de verdeeling der werken over eenige jaren aan te geven.

De Commissie kan nu echter slechts een werkplan geven in de verwachting dat aan het Gerechtshof spoedig elders een tijdelijk verblijf zal worden aangewezen, zoodat niet alleen het gebouw van de Rolzaal kan worden hersteld, doch ook de aanbouwen aan de zuidzijde van de Hofzaal zullen afgebroken kunnen worden.

Van die meening uitgaande, stelt de Commissie zich voor dat de gang der werkzaamheden zal zijn:

1°. *Gerechtshof.* In goeden staat brengen van het groote gewelfde vertrek onder de Rolzaal, door het herstellen en gedeeltelijk vernieuwen der gewelven, het weder openen van bestaan hebbende licht- en deuropeningen met ramen en deuren, en het leggen van een vloer.

Het herstellen der gevelmuren van dit gebouw.

Het maken van die werken in het gebouw welke na een behoorlijk onderzoek blijken zullen noodig te zijn, waartoe o.a. behooren de verbindingen en aansluitingen tusschen dit bouwdeel en het gebouw van de Lairesse aan de eene en de Hofzaal aan de andere zijde.

2°. *Haagtorentje.* Herstellen van muren, gewelven, steenen en houten vloeren, bekapping, enz., voor zoover dit niet nog in dit jaar kan geschieden.

3°. *Hofzaal.* Herstellen van muren en steunbeeren, afbreken van de huizen aan de zuidzijde en aanschaffen van materialen, ten einde met kracht te kunnen doorwerken zoodra de gelegenheid daartoe verkregen is. Van groot belang is vooral om reeds in het aanstaande jaar aan te schaffen het eikenhout voor de nieuwe kap, ten minste voor zoo ver betreft het hout van zware afmetingen. Dergelijk hout is niet altijd dadelijk te verkrijgen, en zeker niet in voldoend drogen staat. Wordt dit nu in den loop van 1900 aangeschaft, zoo kan het een of twee jaar uitdrogen voor het in bewerking wordt genomen.

Eene begrooting voor het geheele werk te geven is zeer moeielijk zoolang de te verrichten werken niet volledig zijn bestudeerd, doch de Commissie meent dat de herstelling van het Gerechtshof met Haagtorentje nog ongeveer f 40,000 zal vorderen, terwijl voor de Hofzaal de kosten op ongeveer f 165,000 zijn te stellen.

Voor het aanstaande jaar acht de Commissie het wenschelijk dat wederom f 30,000 worde uitgetrokken, welke gelcidelijk kunnen verwerkt worden, terwijl daarenboven voor het aanschaffen van eikenhout voor de kap van de Hofzaal eene som van f 20,000 zal noodig zijn.

Het tweede Rapport, van 25 October 1899, waarbij is gevoegd eene teekening van den plattegrond van het Binnenhof na het afbreken der aanbouwsels tegen de Grafelijke Zalen, is van den volgenden inhoud:

Bij schrijven van 31 Januari 1899 had de Commissie de eer Uwe Excellentie een overzicht te geven van den stand der werkzaamheden.

In aansluiting met dat rapport wenscht de Commissie wederom eenige mededeelingen te doen. Tot haar leedwezen echter heeft zij niet zooveel te berichten, als zij bij den aanvang van het jaar zich voorstelde. Immers twee beletselen deden zich op, welke de werkzaamheden zeer vertraagden.

In de eerste plaats bleef het Gerechtshof in de gebouwen gevestigd, wat niet alleen voor het Hof zelf tot verschillende onaangenaamheden aanleiding gaf en bij voortduring geeft, maar waar door ook de herstellingen en onderzoekingen zeer worden belemmerd. Wel is waar is het Z.O. bouwdeel (het zoogenaamde gebouw van de Lairesse) geheel ter beschikking der Commissie, doch de aansluiting van dit gebouw met dat van de Rolzaal kan niet bepaald worden zoolang niet een degelijk onderzoek van de verschillende muren kan geschieden. De beide bouwdeelen grijpen zeer eigenaardig in elkander en hoe de oorspronkelijke toestand geweest is kan niet bepaald worden zonder volledig onderzoek, hetwelk niet plaats kan hebben zoolang de Rolzaal in gebruik is en het notarieel archief op het lokaal boven de Rolzaal geborgen blijft.

Het gevolg van een en ander is dat de westelijke topgevel van het gebouw van de Lairesse niet kan worden opgetrokken, waardoor derhalve dit gebouw niet waterdicht is te maken. Het dak en de bedekking zijn aangebracht doch aan de westelijke zijde kon slechts met tijdelijke hulpmiddelen een eenigszins dichte toestand worden verkregen. Geheel afgemaakt kan dit gebouw niet en evenmin kan een vast plan gemaakt worden voor de verdere inrichting van het Gerechtshofgebouw, zoolang dit bouwdeel niet volledig kan worden onderzocht.

Evenmin is, zoolang het gerechtshof in het gebouw zijne zittingen houdt, de zeer noodige herstelling mogelijk van de gewelven onder de Rolzaal, waarop door de commissie reeds herhaaldelijk werd gewezen.

In de tweede plaats werden de herstellingswerken belemmerd doordat het archief van het Departement van Binnenlandsche Zaken niet uit de Hofzaal is verwijderd; de daardoor noodig geworden onderhandelingen veroorzaakten een langdurig oponthoud en nadat de voorbereidende werkzaamheden gereed waren, kon eerst onlangs met de herstellingen in den kelder onder de Hofzaal worden aangevangen; de vierkante pijlers door den bouwmeester Roose, aangebracht tot steun der ijzeren kolommen zijn weggenomen en daardoor is eene degelijke herstelling der gewelven mogelijk gemaakt.

Hoewel alzoo sinds Januari niet zooveel geschied is als wenschelijk ware geweest en had mogen verwacht worden, toch is voortgewerkt en is de algeheele restauratie een stap nader gekomen. Immers het mag daartoe van belang worden geacht dat aan de noordzijde de aanbouwsels voor zoover deze niet bij Binnenlandsche Zaken in gebruik zijn, zijn ontruimd. Uwe Excellentie heeft de in die vertrekken gevestigde ambtenaren elders een onderkomen verschaft en door Uwen ambtgenoot van Financiën werd op Uwe uitnoodiging de zetel van de Staatsloterij verplaatst.

Dadelijk nadat de genoemde lokalen waren ontruimd, is met het afbreken aangevangen waardoor het mogelijk werd een inzicht te verkrijgen omtrent den toestand van den noordelijken zijmuur der Hofzaal. Bleken de aanbouwsels bepaald bouwvallig, de muren van de Hofzaal vertoonden de sporen van onduordacht handelen, dat gevaarlijk had kunnen worden. De groote steunbeeren waren, waar men de ruimte beter meende te kunnen gebruiken, eenvoudig weggebroken en nergens bleek de zorg om het ende te bewaren.

Met de voorziening van de fundeering van den noordelijken zijmuur is dadelijk aangevangen en met het bijmetselen der beeren kan worden voortgegaan. Ook kunnen de muren verder in behandeling worden genomen, doch geheel in orde brengen kan niet geschieden zoolang het archief van Binnenlandsche Zaken in de Hofzaal aanwezig is. Intusschen is het onderzoek voortgezet in dat gedeelte der zaal, dat ter beschikking van de commissie is gesteld. Na het afbikken van de pleisterlaag bleken de muren met kleine steen bemetseld, doch deze uitbrekende, kwamen eenige aanwijzingen van deuropeningen, enz. te voorschijn, welke nader onderzocht zullen worden.

Dank zij de medewerking van het Gerechtshof kon aan het publiek en de beschuldigden een toegang aan de zuidzijde worden verschaft, waardoor de commissie gelegenheid heeft verkregen het zoogenaamde Haagtorentje in onderzoek te nemen. De volledige herstelling hiervan zal echter ook niet kunnen geschieden zoolang de aansluiting met de Rolzaal niet kan worden in orde gemaakt, terwijl ook de toekomstige bestemming van de Grafelijke Zalen van invloed kan zijn op sommige onderdeelen van dit gebouw.

Aan het zuidoostelijke gedeelte van het gebouwen-complex kon worden voortgewerkt. De buitengevels werden geheel hersteld, waarbij de uitbouw aan de oostzijde tot oplossing kwam en met den gekanteelden muur en traptoren aan de noordzijde de herinnering bewaart aan den oudsten bouw toen aan die zijde een weergang het kasteel tot verdediging geschikt maakte. Kon de aansluiting met de Rolzaal bepaald worden zoo ware dit bouwdeel uitwendig geheel gereed. En inwendig evenzeer; de gewelfde benedenlokalen zijn zoo goed als gereed, met de tegelvloeren is aangevangen, de laatst nog ontbrekende deuren kunnen afgehangen worden, de vensters zijn beglaasd. Daarboven zijn de oude gewelfde gangen onder den vroegeren weergang hersteld, het verder afwerken van de Lairesse zaal is in uitvoering, terwijl in het lokaal daarboven eene schouw is geplaatst en de eiken kapbetimmering weldra zal aangebracht worden.

De herstellingswerken welke nu het eerst dienen verricht te worden zijn:

voortgaan met de herstelling van de gewelven onder het voorgedeelte van de Hofzaal en het geheel in orde brengen van de kelders;

herstellen van de beeren aan de noordzijde van de Hofzaal en in verband daarmede en voor zoover mogelijk van den muur zelven;

herstellen van het Haagtorentje.

De levering van de benoodigde steen gaat nu geregeld voort en de commissie vleit zich dat in het aanstaande dienstjaar ook een deel van het hout voor de kap op de Hofzaal zal kunnen aangeschaft worden, terwijl zij herhaalt den wensch aan het eind van haar rapport van 31 Januari 1898 uitgedrukt, om spoedig de beschikking te verkrijgen over de aangebouwde huizen aan de zuidzijde van de Hofzaal.

PRIJSVRAGEN.

Aan het Bestuur der Vereeniging „Bouwkunst en Vriendschap" te Rotterdam.

M. M.

De ondergeteekenden, vormende de door U benoemde Jury voor de in 1899 door Uwe Vereeniging uitgeschreven prijsvragen, hebben de eer het volgende rapport te dier zake aan te bieden.

Ingekomen zijn:

Op de algemeene prijsvraag voor „den ingang van een Heerenhuis" 9 antwoorden onder de motto's „P.", „Driehoek" (getecekend), „This way in", „R. G.", „B. en V. in cirkel," „Joubert", „Door wrijving licht", „M. in cirkel" en „XX".

Op de algemeene prijsvraag voor een Tramwachthuisje 9 antwoorden onder de motto's: „Tommy", „Halte", „Oefening baart kunst", „A. W.", „Hans", „Cirkel", „Woudenberg", „B. en V. in cirkel", en „Joubert".

Op de vereenigingsprijsvraag voor een drinkfontijntje met electrische klok, één antwoord onder het motto „Paars".

Op de vereenigingsprijsvraag voor een schoolpoortje geen enkel antwoord.

Wat het aantal betreft, is de medewerking aan de *algemeene* prijsvragen bevredigend, aan de *vereenigings* prijsvragen onbeduidend te noemen. De kwaliteit van het ingezondene is, met het oog op de nog in een stadium van ontwikkeling verkeerende krachten, waarvoor deze prijsvragen meer in 't bijzonder bestemd zijn, doorgenomen goed. Uit den aard der zaak getuigen slechts enkele ontwerpen van meer dan bijzonderen aanleg en kracht der vervaardigers en dragen andere ontwerpen meer de kenmerken van goeden wil dan van vermogen.

Bij de beoordeeling van de ontwerpen voor den ingang van een heerenhuis, is allereerst eene globale schifting gemaakt, waarbij, wegens gebrek aan eenige kwaliteit, de ontwerpen met de motto's „driehoek", „P." en „R. G." werden uitgeschoten. Van de overblijvenden werden na nadere beschouwing en vergelijking de ontwerpen met de motto's „B. en V. in cirkel" en „XX" ter zijde gelegd, als zeker niet voor eene bekroning in aanmerking komende; waarna met algemeene stemmen besloten werd aan het ontwerp motto „M. in cirkel" den eersten prijs toe te kennen, wegens de overwegende verdienste die het boven de overige ontwerpen bezat:

Het ontwerp, motto: „Joubert" verkreeg den tweeden prijs, behalve de medalje, hoofdzakelijk om de waarde der architectonische vormenspraak, en de conceptie van den ingang *geheel op zich zelf beschouwd*, zijnde deze echter jammer genoeg niet in verhouding tot de grootte van de vestibule waartoe hij leidt.

Van de beide opvolgende ontwerpen werd dat met het motto: „This way in" met den derden prijs bekroond.

Bij de gedetailleerde beschouwing der ontwerpen werd het navolgende opgemerkt:

„M. in cirkel". Dit ontwerp is goed van conceptie, goed van schaal, en verleent een behoorlijke verlichting aan de daarachter gelegen vestibule. De vormen zijn behagelijk, doch daar kon meer eenheid in zijn. Het ornament van het glas in lood in het bovenraam is niet geheel in overeenstemming met de te naturalistische bladerenversiering rondom de boog, die door de ietwat voorover geplaatste bladerenrij, voor buitenarchitectuur niet genoegzaam beëindigd is. Het ijzerwerk is minder goed geslaagd, vooral de beide leuningen zijn niet fraai van samenstelling. Het metaalbeslag voor de brievenbus is minder goed op zijn plaats. Deze zou beter geheel in steen uitgevoerd kunnen zijn geplaatst, waardoor meer eenheid verkregen ware.

De constructie en bewerking der materialen is over 't algemeen goed; eene meer stelselmatige verdeeling van het bladornament in verband met de voegverdeeling der steenen zou gewenscht zijn. De deur is eenvoudig en goed van verbouding, het ondergedeelte zelfs te overdreven eenvoudig.

Het huisnummer is onpoëtisch geplaatst en stoort de versiering; het had beter op het kalf aangebracht kunnen worden.

Het teekenwerk is zeer verdienstelijk, de glas in loodversiering is echter wel wat krachtig van kleur aangegeven; alleen bij doorvallend licht zou zij zich zoo kunnen voordoen.

Motto „Joubert." Dit ontwerp vertoont aangename en goede architectonische vormen, doch het geheel is veel te klein geconcipieerd om als ingang voor de vestibule, als in 't programma bedoeld, te kunnen dienen. Voornamelijk de verlichting der vestibule zal veel te wenschen overlaten; bij afwezigheid van lichtramen is het bovenlicht te klein en zal bovendien de groote dagdiepte der tusschen de smalle raampjes geplaatste stijlen, nadeeligen invloed doen gevoelen. De beëindiging van de gebogen lijn met het huisnummertje aan de eene en de beide blaadjes aan de andere zijde is niet gelukkig te noemen, evenmin als de overgang van de buitenste hooglijn op de schuine lijnen der zijposten en van deze op de onderste hoekstukken. Geen aanleiding is er om het kalf uit 3 stukken samen te stellen; de afmeting laat toe het uit één stuk te maken, en de vorm verbiedt het niet. De deur is goed van verbouding en constructie; de gebogen lijn van den tusschendorpel in het bovendeel hangt *alleen* op de teekening samen met de gebogen lijnen van de groote afsluiting der steenarchitectuur en maakt dan een niet onaangenaam effect. In werkelijkheid zou door het terugliggen van het vlak van de deur, van die samenhang niets te bespeuren zijn en de gebogen lijn van den dorpel zeer gezocht lijken. De onderste stoeptrede is veel te smal en het verschil in breedte met de volgende zal last in 't gebruik veroorzaken. Het teekenwerk is eenvoudig en goed.

Motto „This way in." Dit ontwerp is goed van verhouding met betrekking tot de achtergelegen vestibule; het is zeer eenvoudig, doch kan niet op overmaat van sierlijkheid bogen. In hoofdzaak is dit toe te schrijven aan de dubbele horizontale verdeeling waardoor het bovenlicht in twee niet meer tezamen hangende deelen wordt gesplitst.

De steenconstructie, hoewel in 't algemeen goed, vertoont hier en daar gebreken, zoo bijv. bij de ojiefvormige afdekking der zijramen, die niet in behoorlijk verband met het metselwerk zijn geconstrueerd, en waarvan de voegverdeeling niet juist is. Ook de drie smalle sluitsteentjes van den boog zijn aan bedenking onderhevig; de afwatering laat te wenschen over. De wel wat lage deur kon fraaier van indeeling zijn; de opgespijkerde lijst valt uit het kader der constructie; ook een rationeele samenstelling der boogjes onder de lijst is bezwaarlijk te vinden. Huisnummer en brievenbus zijn niet aangegeven. Het teekenwerk is eenvoudig en strak.

Motto „Door wrijving licht." De compositie is in hoofdvorm goed doch vertoont eene tezamenvoeging van te veel heterogene bestanddeelen en vormen. Er is geen eenheid in de versiering van kolomkapiteelen, de breede dagzijden van den ingang, het glas in lood, de ijzeren vullingen en het paneel waarin het huisnummer geplaatst is. In al die onderdeelen zijn echter verdienstelijke en slecht gecomponeerde elementen te vinden. Zoo zijn o. a. de lijnen der smeedwerken zeer onbehagelijk, doch zijn de bloemcomposities in de zijramen zeer verdienstelijk en goed van kleur. De zware plintlijst is zeer onbehagelijk van profiel. Uit een constructief oogpunt kleven aan het ontwerp eenige gebreken. Door niets is de samenstelling, gedeeltelijk uit baksteen en deels in gebouwen steen, van den boog gemotiveerd, ook aesthetisch zal deze samenstelling ongunstig werken. In strijd met deze verzwakking van dit dragende deel, zijn de zware afmetingen van den steen voor de slechts zichzelf te dragen hebbende dagbekleeding gegeven. De constructie van de deur met haar vele te smalle dorpels en stijlen en haar groot aantal paneeltjes is veel te zwak; het beslagwerk van de scharnieren is veel te licht en zoo nimmer een deur, van die afmetingen kunnen dragen. Brievenbus, naamplaat, huisnummer en deurschel zijn goed geplaatst. Het teekenwerk is verdienstelijk en goed van kleur.

Motto „XX." De ingang is in dit ontwerp wel geprononcerd; de vestibule zal echter niet voldoende verlicht zijn. De vormenspraak zou in haar gebrek aan oorspronkelijkheid toch meer eenheid en minder overlading kunnen vertoonen en beter van profileering zijn. Vooral het gedeelte waarin de bovenlichten zijn ontworpen is te onrustig. De vormen van het bijgeprojecteerde lichtraam passen niet bij die van den ingang. De deur is in hoofdvorm goed. De constructie van het bovengedeelte zal echter tot bezwaren aanleiding geven. De constructie in 't algemeen genomen is goed, de schuine samenvoeging van de pilasters en dagstukken van den ingang is echter in strijd met den eisch van het materiaal. Huisnummer, deurschel en naamplaat zijn goed aangebracht, alleen wanneer het niet anders kan, is het aanbrengen van de brievenbus aan de deur te verdedigen. Het deurslot zit op een ongunstige plaats, juist waar stijl en dorpel vergaârd worden. Het teekenwerk is met zorg gedaan en behoudens ornament en figuren zeer goed.

Motto „B. en V" in cirkel. Dit ontwerp is niet gelukkig, blijkbaar gedacht in gehouwen steen, zijn de vormen ontleend aan een houtarchitectuur die ettelijke jaren geleden voor allerlei schrijnwerk nog al toepasssing vond.

Ook bij dit ontwerp zal de achtergelegen vestibule maar een spaarzame verlichting krijgen, tot welker verbetering de ver overstekende lijsten en de diepe dag der ramen niet zullen medewerken. De vorm en constructie van de deur zijn geheel in strijd met de eischen die in beide opzichten daaraan gesteld moeten worden. Deurschel en brievenbus zijn goed geplaatst; het huisnummer ook, doch is te klein, en de plaatsing van den naam boven de deur is niet praktisch te noemen. Het teekenwerk is accuraat doch uiterst droog.

Motto „R. G." Hoewel in de hoofdconceptie eene goede gedachte niet te miskennen valt, heeft de ontwerper het uitwerken daarvan, gezocht in eene vormenspraak, welker toepassing zijne krachten verre te boven gaat en waardoor de constructie vormen totaal in strijd met de techniek van het gebruikte materiaal zijn gemaakt.

Motto „I". Dit is een ontwerp, dat in geen enkel opzicht aan de programmavraag voldoet en dus niet beoordeeld kan worden.

Motto „Driehoek". Is een ontwerp, dat te veel gebreken vertoont om voor eene analyse vatbaar te zijn.

Ook bij de beoordeeling der ontwerpen voor een wachthuisje voor de tram, werd eene voorloopige schifting gemaakt, waarbij de ontwerpen, met de motto's „Joubert", „Oefening baart kunst" en „A. W." als van te weinig waarde werden uitgeschoten. Bij eene tweede schifting werden de ontwerpen met de motto's „B. en V" in cirkel en „Hans" terzijde gelegd als niet voor eene bekroning in aanmerking komende. Van de overblijvende verkreeg motto „Halte" den eersten prijs, motto „Cirkel" den tweeden prijs, terwijl de motto's „Woudenberg" en „Tommy" niet genoeg verdienste bleken te bezitten om een van beiden voor den derden prijs in aanmerking te komen.

Bij de beschouwing in detail gaven de ontwerpen tot de navolgende opmerkingen aanleiding.

„Motto „Halte". De grondvorm van het plan is zeer oorspronkelijk en aangenaam. Het *kan* zeker zijn nut hebben langs drie uitgangen het gebouwtje te kunnen verlaten, een schaduwzijde daaraan verbonden is echter het ontstaan van tocht. De plaats van de buffettafel belemmert het verkeer in het gebouwtje en zou beter met opheffing van een der ingangen naar een van de kleine zijden van den zeshoek verschoven kunnen worden, waardoor tevens gelegenheid gevonden zou zijn voor een zitplaats voor den buffetbediende. Op zich zelf beschouwd is deze tafel een sierlijke en practische compositie.

Architectonisch maakt de geheele kiosk een aangename indruk, de silhouet is fraai en origineel; het denkbeeld van het aanbrengen van een klok is praktisch en in dit ontwerp goed opgelost.

De aan de buitenzijde aangebrachte zitbanken zijn aan bedenking onderhevig; in den winter zal er wel geen gebruik van gemaakt worden, en in den zomer zullen de gebruikers weinig profiteeren van de beschutting tegen zon en regen, doordat de luifels juist boven die banken onderbroken zijn voor de hoogeropgaande partijen met de lichtramen. Deze partijtjes zijn sierlijk van vorm en gaan goed in 't karakter van het overige mede. De in breuksteen verband behandelde onderbouw is wel wat zwaar voor het bovengedeelte.

De inwendige architectuur is eveneens verdienstelijk; het houten plafond, met de steekkappen voor de lichtramen ontwikkelt zich goed uit de zijwanden. De gedeeltelijk glazen tochtschutten ter weerszijden der zitbanken zijn praktisch en goed van vorm. De constructie van de kap en de overstekende luifels zou zeker bij uitvoering nog eene herziening behoeven. Het teekenwerk is goed en vlot gedaan, de kleuren konden aangenamer zijn; de perspectiefteekening is wat zwaar, vooral de lucht, die meer aan avond doet denken, terwijl blijkens de schaduwen zonneschijn bedoeld is.

Motto „Cirkel". Dit is een eenvoudig en goed ontwerp; de ruimte aan het buffet toegewezen is wel wat groot, waardoor het aantal zitplaatsen onnoodig verkleind wordt. Bij de groote hoeveelheid licht, die door de zijramen en door de staande, met gekleurd glas gevulde ramen onder de lantaarn in de ruimte geworpen wordt zou de lantaarn zelf, immer (vooral bij sneeuwval) tot lekkage's aanleiding gevende constructie en de moeilijkheid om haar behoorlijk te kunnen reinigen, gemist kunnen worden. De luifels konden verder oversteken, daar zij door hunne geringe breedte en de betrekkelijk groote hoogte, waarop zij zijn aangebracht, weinig tegen zon en regen zullen beschermen.

De gelegenheid voor reklame is goed bedacht en tevens dienstbaar gemaakt aan de versiering. De in groefsteen gemetselde voet is goed, doch heeft tegenover de bovenbouw een te massief karakter. De schoren onder de luifels zijn slecht van vorm en het stijl- en regelwerk van de deuren behalve het ondergedeelte niet fraai van verdeeling. Het teekenwerk is verdienstelijk en correct, doch de kleuren zijn wat zwaar.

Motto „Woudenberg". Een hoogst eenvoudig ontwerp zoowel van conceptie als constructie. Het heeft echter in zijne behandeling te veel een landelijk karakter om op een stadsplein, met de omgeving te kunnen harmonieeren. De Kerbschnitt versieringen, de ietwat gekunstelde geschilderde dito en de uitgesneden loodbekleedingen, die in hun werkelijke wezen op de teekening niet overal behoorlijk uit elkander te houden zijn, maken het geheel wat rammelend. De beide schoren ter weerszijden van den ingang tot ondersteuning van den luifel, zijn in hooge mate hinderlijk voor het verkeer daaronder. Het ontbreken van een afzonderlijk plafond is een gebrek, dat in vreemd contrast staat tot de aanwezige wel gewenschte, doch niet zoo noodige dubbele wanden. Het teekenwerk is goed, de kleuren zijn niet aangenaam.

Motto „Tommy". Eveneens een eenvoudig ontwerp wat platte grond betreft. De groote, aan alle zijden overstekende kap is echter wel wat zwaar. De deur is slecht van vorm en constructie. Het uitwendige van het gebouwtje correspondeert niet met het inwendige; de lichtramen van het bovengedeelte verlichten blijkens de doorsnede, slechts verloren en onbereikbare ruimten boven het plafond. De werkelijke vorm van den steenen voet is niet met juistheid uit de teekening op te maken. De constructie der overstekende daken blijkt daaruit eveumin. Het teekenwerk laat te wenschen over en de verschillende projecties zijn niet voldoende uitgewerkt.

Motto „Hans". Een niet accuraat bewerkt, meer aan decorateurs dan aan architectswerk herinnerend ontwerp; dat een niet oordeelkundige toepassing van modern Belgische vormen vertoont, doch waarvan het algeheele silhouet onbehagelijk is. Uit de teekening is niet op te maken welke grondvorm het dak heeft; blijkbaar is een vierkant bedoeld, doch de lijnen en kleuren doen meer aan een achtkanten vorm denken. De luifels zullen bij een overstek van één Meter op een hoogte van bijna drie en een halve Meter niet veel beschutting tegen regen en zonneschijn hebben. De klok bovenop de kiosk geplaatst is een goed denkbeeld, dat echter hoogst onvoldoende is opgelost; de bevestiging van de klokkestoel op het blijkbaar met zink afgedekte dak geeft altijd bezwaren. De dakconstructie, voor zoover uit de teekening is op te maken is zeer gelukkig. De teekeningen doen afgescheiden van iets zoetelijks in de aquarelmatige behandeling niet onaangenaam aan.

Motto „B. en V." in cirkel. Dit ontwerp overschrijdt de in 't programma gestelde afmetingen nogal belangrijk, het is overigens een goede en behoorlijk uitgewerkte houtconstructie, in een vormenspraak echter die met de eindeloosheid van afgestoken schuine kanten, kralen en uitgezaagde versieringen, van banaliteit lang niet vrij te pleiten is. Het teekenwerk is correct doch droog.

Motto's „Joubert", „Oefening baart kunst", en „A. W." bezitten zoo weinig verdiensten en bewijzen dat de oplossing van het gestelde vraagstuk zoo ver boven de krachten der vervaardigers is gegaan, dat van eene ontledende beschouwing moet worden afgezien.

Het eenige onder motto „Paars" op de prijsvraag voor een ontwerp van een drinkfonteintje met electrische klok ingekomen antwoord, is in zijn hoofddenkbeeld gelukkig geslaagd te noemen. Er is echter eenige tegenspraak tusschen de schaal van den steenen onderbouw en die van den ijzeren opzet veroorzaakt door de vele voegen in eerstgenoemden, die aan eene samenstelling van grootere afmetingen doen denken. Geven die voegen werkelijk zoovele stukken steen aan, dan is, ook uit een constructief oogpunt, de onderbouw zeker te zwak, om er de ijzeren klokkenstoel behoorlijk aan te bevestigen. Is daarentegen één stuk steen bedoeld, zooals de platte grond doet vermoeden, dan is het aanbrengen van figuratieve voegen af te keuren, wegens de schaalverandering, die daardoor ontstaat. De gedeelten onder de bassins zijn wel wat fijn gedetailleerd. De ijzeren opzet is wel sierlijk, doch te ingewikkeld, wat eene stevige constructie van die afmetingen wel wat in den weg staat. Het ornament rondom de klok, hoewel sierlijk van vorm, zou veel van zijn effect missen door zijne tweevoudigheid, die in het aanzicht eene verwarring van lijnen zou te weegbrengen. Het teekenwerk is vlug en vlot gedaan en getuigt van een vaardige hand.

de Jury

Ed. Cuypers.
G. Van Arkel.
K. de Bazel.
Henri Evers.
C. N. Van Goor.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Technische Vakvereeniging. Afd. Amsterdam. 10 Januari 1900. In deze vergadering, de eerste in dit jaar, werd door Secretaris, Penningmeester en Bibliothecaris het jaarverslag over 1899 uitgebracht. Hieraan ontleenen wij het volgende. De Afdeeling kon zich in een voortdurenden vooruitgang verheugen; het aantal leden en aspirantleden klom van 132 tot 162, dat der donateurs van 32 tot 34; het batig saldo bedroeg f 85.84; het aantal deelnemers aan den leeskring was 42.

Hierna werd de begrooting voor 1900, sluitende met een bedrag van f 1303.39 aan ontvangsten en uitgaven, goedgekeurd, en een commissie benoemd tot het nazien van de rekening en verantwoording van den Penningmeester, bestaande uit de heeren Baron, Olie en Pieters.

Daarna had een bestuursverkiezing plaats, waarbij herkozen werden de leden Kirchman en Moolenaar Reeder, terwijl gekozen werden de heeren Bruins en van Seijl, in de plaats van de leden Des Bouvrie en Masereeuw, die zich niet herkiesbaar hadden gesteld. Alle vier verklaarden de benoeming aan te nemen en de Voorzitter dankte de aftredende leden voor hetgeen zij gedurende 4½ resp. 3 jaar voor de afdeeling hadden gedaan.

In de Woensdag avond 10 Jan. gehouden vergadering van **Bouwkunst en Vriendschap** alhier trad als spreker op de heer Henri Evers, die tot titel zijner voordracht had gekozen: „Over Egyptische bouwwerken".

Inleidende met een geographisch overzicht van Egypte, besprak Spr. daarna de gunstige ligging van het Nijldal, dat ten Westen en Oosten door bergketens tegen de woestijn beschut en jaarlijks door de rivier op vaste tijden overstroomd en vruchtbaar gemaakt wordt. De nederzetting van een volkstam, waarschijnlijk uit Azië afkomstig, was hiervan het gevolg. Bevorderlijk tot de hooge vlucht der Egyptische architectuur was de bodem door zijn uitstekende bouwmaterialen, als zandsteen, kalksteenen, graniet enz. De Egyp. architectuur was de steen-architectuur welke in den architraafbouw tot uiting kwam. Karakteristieke baksteen- of hout-architectuur heeft de Egypt. kunst niet gehad. De slechte kwaliteit der materialen was er de oorzaak van.

De vereering der dooden had het gevolg, dat rotsgraven bij de Egyptenaren een eerste plaats bekleedden; zij hebben een historische beteekenis, kenmerken de eerste pogingen van den steenbouw en hebben in hunne beschildering de inrichting van het Egypt. woonhuis aan het licht gebracht. Bij voorkeur werden zij op hoogere gedeelten in de bergen uitgehouwen; onder deze soort is het graf van Beni Hassan één der voornaamste.

De grootste pyramiden waren de begraafplaatsen der Pharao's.

Het type der Egypt. kunst is *de tempel*, ontstaan niet als volksuiting, maar door den wil van den koning, een despoot met onbeperkte macht en als een God vereerd. Vandaar de groote afwisseling in aanleg en grootte, beide door den wil van hun stichter bepaald.

Hij was slechts door den vorst en de priesters toegankelijk, terwijl het volk bij feesten en dergelijke, hetzij vóór den tempel of in den voorhof van het gebouw aanwezig mocht zijn. Zijn kern is *de cella*, voor het afgodsbeeld bestemd. Zij is door ringmuren omsloten en voorafgegaan door verschillende steeds grooter wordende zuilenhallen welke aan een binnenplaats, door kolonnaden omgeven, grenzen.

De poortgebouwen sluiten de voorzijden af en vormen den ingang. Het karakter van het monument is geheimzinnigheid, afzondering en duurzaamheid door den massieven soberen omtrek der massa's. Alleen hiëroglyphen verkondigen de roemrijke daden der stichters.

De horizontale lijnen zijn overheerschend in de compositie, de hoofdvorm is gedrukt en het geheel maakt een hoogst rustigen, zwaarmoedigen, bijna somberen indruk. Met bijzondere voorliefde is de zuil behandeld. Groot is de verscheidenheid der kapiteelvormen. Als hoofdtype erkent men de Lotos-, Papyrus-, Palm- en Composiet-zuil. Het ornament is als navolging der natuur toegepast, doch in later periode is de natuurvorm in kunstvorm herschapen. Hun karakter is louter decoratief, altbans die van den bloei- en vervaltijd. Als kroonlijst is enkel de Egyptische hollijst in alle onderdeelen toegepast.

Hierna een vertooning van lichtbeelden, waarbij Spr. stilstond bij het Egyptische woonhuis. Het grondvlak hiervan bestond uit een binnenplaats als kern langs 3 of 4 zijden, soms omgeven door dienstvertrekken, verder eene verdieping voor slaapvertrekken, waarboven een terras, al of niet overdekt. Ook de nagelaten voorwerpen van kunstnijverheid, als kettingen, broches enz. wijzen op een geoefenden smaak en vaardige hand.

BERICHTEN.

Uit 's Hertogenbosch wordt het volgende aan het Nieuws v. d. Dag geschreven.

Worden jaarlijks duizenden guldens aan de prachtige Sint-Janskerk, ter harer restauratie ten koste gelegd, andere meer door hun ouderdom dan door hunne schoonheid merkwaardige gebouwen, verdwijnen van lieverlede. Zoo is men thans aan 't afbreken van de voormalige St.-Barbara-kapel, staande aan den hoek der Beurzenstraat en Kemelsharenhoek; nog maar weinige dagen en de St. Barbara-kapel is er niet meer.

Het is zeker, dat die kapel reeds dagteekent uit de 14e eeuw: in 1391 bestond zij reeds. In 1535 ontving Rut van den Heuvel, de kapelmeester, een beddje van O. L. Vrouw voor haar en later werd zij op verzoek der aalmoezeniers Wilhelm van Lieswelt en Gerard van Vladeracken, in den Paaschtijd voor den dienst der militairen afgestaan.

In 1629, bij de inneming der stad door Prins Frederik Hendrik, werd de kapel voor de uitoefening van den godsdienst gesloten. In 1689 diende zij als cavaleriestal en in 1787 tot verblijf van krijgsgevangenen. Den 20 Aug. 1800 werd de kapel door den bliksem getroffen zonder dat zij veel schade leed en toen niet lang daarna de kapel particulier eigendom werd, werd haar priesterkoor voor arbeiderswoningen ingericht en diende haar schip tot pakhuis.

Nu de kapel voor goed zal verdwijnen, zullen op de ledliggekomen plaats arbeiderswoningen verrijzen.

Het beeld der H. Barbara, dat in een nis der kapel stond en nog voor eenige jaren geleden daar te zien was, is later verdwenen; waarheen schijnt niemand te weten.

De leden van de Vereeniging van Burgerlijke Ingenieurs zijn opgeroepen tot eene buitengewone Vergadering, te 's-Gravenhage, te houden op Zaterdag 27 Januari a. s. waarin behandeld zal worden het Verslag der Commissie in zake eene nieuwe regeling van het Staatstoezicht op de Volksgezondheid.

Den 18den dezer zijn te Amsterdam op een terrein tusschen de Van Woustraat en de Servaas Noutsgracht, van een blok van vier in aanbouw zijnde huizen, drie huizen geheel ingestort. Bij dit ongeval is één timmerman omgekomen, en zijn de bouwondernemer en 13 werklieden min of meer gekwetst.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

I. Sanatorium voor longlijders in Nederland. 1e Prijs: zilv. med. der Maatschappij en f 150. 2e: Prijs: bronz. med. en f 100.

II. Woning van den Directeur-Geneesheer van bovengenoemd Sanatorium. Prijs: bronz. med. en f 75.

III. Een woning van het dienstdoend personeel van het bovengenoemd Sanatorium. Prijs: f 25.

I, II, en III uitgeschreven door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Voor alle Nederlanders. Vóór 1 Februari 1900. Zie: Bouwk. Weekblad No. 19 van 13 Mei 1899.

Vereeniging van Bouwkundigen in Nederl. Indië. Technicum. 1e Prijs: f 250; 2e pr. f 150; 3e pr. f 100. Voor Nederlanders en inwoners van Nederl. Indië. Vóór 15 Aug. 1900 bij den heer C. P. Franken, President der Vereeniging te Pasoerocan. Zie Bouwk. Weekblad no. 51 van 23 Dec. 1899.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 302, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 6.
Aantal aanvragen voor:
Bouwkundig Opzichter Teekenaar 1.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

DONDERDAG 24 JANUARI.

PIETERSBIERUM (FR.). Het bouwen eener woning met eenige schuurruimte.

De aanbesteder, n.m. 4 u. Het plan ligt ter inz. in de herberg van R. v. d. Zee te Pietersbierum, waar inl. worden verstrekt op 21 Jan., n.m. 3 u.

DONDERDAG 25 JANUARI.

BREDA. Het bouwen van een heerenhuis met afzonderlijke bovenwoning op een terrein a d. Nassausingel ald.

De architect J. Lijdsman, 's av. B½ u., in het café „Die Porte von Cleve". Teek. en bestek ter inz. in voorn. café. Inl. verkr. bij voorn. architect, Catharinastr. 11, Breda.

HAARLEM. Het onderhouden van en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan het rijksarchiefgebouw, voormalige vleeschhal te Haarlem, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901. Ram. f 1280.

Het prov. bestuur, v.m. 11 u. Het bestek ligt ter lez. aan het gebouw van het Minist. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. bestuur van Noordholland te Haarlem, en is te bek. bij M. Nijhoff, 's-Hage. Inl. te bek. bij den rijksbouwk. en bij den opz. der Universiteitsgebouwen J. Roem te Leiden. Aanw. gedaan.

HAARLEM. Het bouwen van eene drukkerij met kantoor en magazijnen, op een terrein aan het Zuider-Buitenspaarne te Haarlem, voor de Naaml. Venn. „Lourens Coster".

De arch. J. van den Ban, in café Brinkman, alw. bestek en teek. ter inz. liggen en zijn ad f 2,50 bij gen. arch. verkr.

HAARLEM. Het bouwen eener drukkerij aan den Kampersingel no. 64.

De architect J. van den Ban.

HARKSTEDE (Gr.). Het bouwen eener royale rentenierswoning, op een vrij terrein aan den kunstweg aldaar, met de leverantie van al het daartoe ben.

Mej. de Wed. M. Cock, n.m. 3 u., bij H. Alting. Bestek en teek. ter inz. ten huize van aanbesteding, en zijn à f 1 per ex. te bek. Aanw. op den dag van aanbesteding en voorts inl. volgens bestek.

VRIJDAG 26 JANUARI.

ARNHEM. Het onderhouden van en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der Rijks hoogere burgerschool te Zalt-Bommel, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901. Ram. f 1010.

Het prov. best., 's-midd. 12 u. Bestek ter lezing aan het gebouw van het min. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. best. van Gelderland, te Arnhem, en is te bek. bij den boekh. M. Nijhoff, te 's-Hage. Inl. te bek. bij den rijksbouwk. en bij den hoofdopz. der Universiteits-gebouwen W. H. Schoonhein te Utrecht. Aanw. gedaan.

ARNHEM. Het onderhouden van en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijkskweekschool voor onderwijzers te Nijmegen, van af de dag der goedkeuring van de aanbest. tot en met 31 Dec. 1901. Ram. f 3050.

Het prov. best., 's midd. 12 u. Bestek ter lez. aan het gebouw van min. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. bestuur van Gelderland, te Arnhem, en is te bek. bij M. Nijhoff, Nobelstraat no. 18, te 's-Gravenhage. Inl. te bek. bij den rijksbouwk. en bij den hoofdopz. der Universiteitsgebouwen, W. H. Schoonhein te Utrecht. Aanw. gedaan.

GRONINGEN. Het sloopen en het weder opbouwen van eene behuizing in de N. Boteringestraat ald., get. no. 100.

De arch. K. Hoekzema, 's av. 8 u., in het café „het Blauwe Paard". Bestekken te verkrijgen à f 0,50, ten kantore van den arch. Muurstraat. no. 1, alw. tevens inl. zijn te bekomen, dagelijks v.m. van 11—12 en 's av. van 5½—6½ u. Aanw. gedaan.

HASSELT (BELGIË). Het bouwen van een kerk te Neerpelt (Belgisch Limburg). Ram. Fr. 151.057.61. Borgsom Fr. 4500.

Het kerkbest. van Neerpelt, 's midd. 12 u., in het gouvernementsgebouw. Bilj. op zegel, moeten onder dubbelen omslag en per aangeteekenden brief gezonden worden aan den gouverneur der prov. Limburg (België) zijnde op post besteld 3 dagen voor den dag der aanbesteding, te zeggen op 22 dezer. De plannen, bestek en lastenboek, liggen ter inzage te Hasselt op het gouvernement en te Neerpelt op de pastorij.

MIDDELBURG. Het onderhouden van en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijkskweekschool voor onderwijzers te Middelburg, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901. Ram. f 4780.

Het prov. best., v.m. 10 u. Het bestek ligt ter lez. aan het gebouw van het min. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. best. van Zeeland te Middelburg, en is te bek. bij den boekh. M. Nijhoff, te 's-Hage. Inl. te bek. bij den rijksbouwk. en bij den opz. der Universiteitsgebouwen, J. Roem te Leiden. Aanw. gedaan.

VEENWOUDEN. Het bouwen eener boerenhuizinge met stalling voor 54 stuks boornvee.

De heer F. Antonides. Bestek en teek. ter inz. bij B. Plantinga en ad f 1,50 verkrijgb. bij B. J. Gros te Garijp. Aanw. gedaan.

ZATERDAG 27 JANUARI.

BEETSTERZWAAG. Het amoveeren eener bestaande en het bouwen van eene nieuwe stelphuizing te Ozingahuizen.

De heer J. Landsorst. Teek. ter visie bij kastelein Dijkstra aldaar, en bestekken tegen f 0,75 te bekomen bij W. de Jong, architect te Lemmer.

DELFT. Het sloopen der perc. aan de Groote Markt nos. 19 en 21 ald. en het bouwen van 2 winkelhuizen met bakkerij en toebehooren.

De architect C. J. L. Kersbergen, v.m. 11 u., in het koffiehuis van F. H. Fijt, Groote Markt. Bestek met 3 teek. à f 1,25 verkr. bij den architect, terwijl een ex. in bovengen. koffiehuis ter inz. ligt. Aanw. 22 Jan., n.m. 2½ u. *(Alleen voor inwoners).*

HENDRIK-IDO-AMBACHT. Het verbouwen van de gemeentescholen no. 1 en 2.

Het gem.-best., n.m. 2 u. Bestek ter inz. en teek. ad f 1,50 verkr. aan het gemeentehuis. Aanw. gedaan.

MAANDAG 29 JANUARI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een houten hulpschool bevattende 2 dubbele klasselokalen op een terrein aan de 1e Schinkelstr.

Het gemeente-best., 's midd. 12 u. Voorw. uitsluitend te verkr. ter stadsdrukkerij, tegen f 0,80 (met één teek.). Inl. worden gegeven ten kantore van den assistent-architect op het raadhuis, kamer no. 105, van 2 tot 4 u., gedur. de drie laatste werkdagen voór den dag der aanbesteding.

L. VROUWEN-PAROCHIE (FR.). Het bouwen van een stelphuizinge.

De heer J. Wijmstra. Bestek en teek. à f 1 verkrijgb. bij den arch. J. Winters Jr. te St.-Anna-Parochie. Aanw. 24 Januari, v.m. 11½ u.

DINSDAG 30 JANUARI.

HELMOND. Het bouwen van een fabriek met ketelhuis, machinekamer, kant.-gebouw, woning en magazijnen, aan de Z.-Willemsvaart, aldaar.

De arch. A. R. Freem, n.m. 2 u. in „Het Hof van Holland", alw. bestek met 9 bladen teek. ter inz. liggen, en zijn à f 6,— verkrijgb. bij G. J. Thieme te Arnhem. Aanw. 22 Jan., n.m. 2 u.

HENGELOO (OVER.). Het bouwen van zes woonhuizen, op een terrein gelegen bij de Haaksbergerstraat aldaar.

De architect W. Elzinga, 's av. 8 u. in café G. J. Borchert, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 30 Januari, v.m. 9½ u.

ROTTERDAM. Het bouwen van een pakhuispand met kantoren, portierswoningen enz. op een terrein aan de Admiraliteitskade.

De Holl. Kaas Export Maatsch. voorh. D. H. v. Blankensteijn, v.m. 11 u., in het café „Tivoli" Coolsingel. Bestek en teek. à f 3 te bek. alsmede inl. bij den arch. P. W. Blanken, Leuvehaven 26. Aanw. 24 Januari, tusschen 11 en 12 u. op het terrein.

SCHRANS bij LEEUWARDEN. Het bouwen van een nieuwe stelphuizinge onder Luxwolde.

Mej. de Wed. T. de Jong Brandsma. Bestek en teek. ter inz. bij H. Beenen te Kortezwaag. Aanw. 27 Jan., v.m. 11 u.

WOENSDAG 31 JANUARI.

TERNEUZEN. Het onderhouden van en het doen van herstellingen aan de gebouwen en andere gemeente-eigendommen ged. 1900 in 6 perc.

Het gem.-best., n.m. 3 u. Het bestek ligt ter lez., op de gem.-secretarie en is verkrijgb. à 25 ct. Inl. te bekomen bij den gem.-bouwmeester, door wien aanw. in de kom der gemeente op 24 dezer, v.m. 9 u., te beginnen aan het raadhuis en te Sluiskil op 23 dezer, v.m. 11 u.

VLISSINGEN. Het bouwen van een nieuw weeshuis voor 40 à 50 weezen aan de Badhuisstraat te Vlissingen.

De regenten van het burger weeshuis, n.m. 2 u., in het weeshuis. Bestek en teek. liggen ter inz. en zijn verkr. tegen f 1,80 per stel bij den gem.-bouwmeester bij wien inl. verkr. Aanw. 23 Jan., n.m. 2 u.

DONDERDAG 1 FEBRUARI.

EINDHOVEN. Het bouwen van 3 woonhuizen in de Molenstraat.

Mej. de Wed. P. Sanders-v/d. Boogaart, n.m. 3 u., in het cafe van Gez. van Duijnhoven. Bestek en teek. à f 1,50 verkr. bij de firma Van Moorsel en Van den Boogaart. Inl. worden verstrekt door J. W. van der Putten, arch. Aanw. op het terrein 1 Febr., v.m. 10 u.

WILLEMSTAD. Het bouwen van een graanschuur.

De heer K. Dave Cz. Bestek en teek. te bek. tegen f 1,50 bij den bouwk. C. Vriens te Dinteloord, bij wien ook inl. te bek. zijn. Aanw. 29 Jan., v.m. 11 u. op de Hofstee bij den besteder, gelegen aan de Willemstadschen dijk.

ZATERDAG 2 FEBRUARI.

DINXPERLO. Het afbreken van een oud en het bouwen van een nieuw woonhuis met boerderij.

De heer H. A. Colenbrander, n.m. 2½ u. in hotel „de Zon", bestek en teek. ter inz. en zijn ad f 1 bij den besteder verkrijgbaar. Inl. geeft arch. L. G. Richter, te Winterswijk. Aanw. 3 Febr., v.m. 11 u.

UTRECHT. Het onderhouden van en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan het rijks-archiefgebouw te Utrecht, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901. Ram. f 1560.

Het prov. best., n.m. 2 u. Bestek ligt ter lez. aan het gebouw van het min. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. bestuur van Utrecht te Utrecht, en is te bek. bij M. Nijhoff, 's-Hage. Inl. te bek. bij den rijksbouwk. en bij den hoofdopz. der universiteitsgebouwen W. H. Schoonhein te Utrecht. Aanw. 27 Jan., v.m. 10 u.

WOENSDAG 7 FEBRUARI.

UTRECHT. Het bouwen van een kerk en pastorie voor het kerkbestuur der St. Martinuskerk.

De architect A. Tepe, te Rijsenburg in cafe „De Geldersche bloem," Lediger, te Utrecht.

Assurantie Maatschappij tegen Brand schade

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen — Amsterdam, Stadhouderskade — Rotterdam, Zuidblaak 56. — Breda Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betouwstraat 2.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reserve ruim	- 1.891.000.00
Betaalde Brandschaden	- 17.743.000.00

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

1 JANUARI.

OSSENDRECHT (ONDERH.). Het bouwen van een Liefdegesticht op een terrein aan de Dorpstraat.

Gegund aan den laagste inschrijver P. J. van Pull, te Ossendrecht, voor f 24400.

5 JANUARI.

DOETINCHEM. Het bouwen van een huis, waarin 2 woningen. Door den arch. H. J. L. Ovink.

Laagste inschrijver B. Abelskamp, f 2518. Gegund.

7 JANUARI.

ENGELUM (FR.). Het bouwen eener huizinge, bevattende 2 arbeiderswoningen onder Engelum, raming f 1600. Door de dames Dorhout.

Laagste inschrijver G. J. Bulthuis, Stiens, f 1497. Gegund.

9 JANUARI.

OMMELANDERWIJK. *a.* Het bouwen van een dubbel woonhuis met alle daartoe benoodigde materialen, *b.* de glas-, verf- en behangwerken. Door den heer N. Huizenga te Veendam.

Timmerwerk. Laagste inschrijver B. Schiphuis, Ommelanderwijk, f 1470*.

Glas-, verf- en behangerswerk. L. Voorintholt, Ommelanderwijk, f 94*. * Gegund.

10 JANUARI.

ANDELST (GELD.). Het afbreken van een woonhuis en het opbouwen van een heerenhuis, aan den Zandweg te Andelst, gem. Valburg. Ram. f 6300. Door de bouwk. A. v. Genderen en Zn., te Nijmegen.

Laagste inschrijver H. Evers, Zetten, f 6144.

GOUDA. *a.* Het bouwen van een lijkenhuis in één perc., *b.* het maken en stellen van ijzeren brandtrappen in 2 perc. Door het bestuur van het Israël. Oude Mannen- en Vrouwenhuis.

Perc. 1, lijkenhuis. Laagste inschrijver P. Kruijt, f 526.

Perc. 2, timmer-, metsel- en verfwerk aan de brandtrappen met bordessen. J. Sliedrecht, f 155.

Perc. 3, maken en stellen van brandtrappen met bordessen. Wed. D. J. Rijmenam, f 594.

Massa. J. J. Duijm, f 1373.

HASKERHORNE. Het bouwen eener arbeiderswoning. Door den heer J. Steensma.

Laagste inschrijver H. Bles, Haskerhorne, f 674.

OOSTERHOUT (N.-BR.). Het bouwen van een woonhuis met schuur voor Joh. Bul, opz. Joh. Jansen.

Laagste inschrijver P. Faes, f 1185. Gegund.

11 JANUARI.

CHARLOIS (Z.-H.). Het bouwen van een dubbele pastorie op een terrein aan den Kerksingel. Door de kerkvoogden en notabelen der Nederduitsch herv. gemeente.

Laagste inschrijvers Gebr. Dura, Charlois, f 25979. Gegund.

ENSCHEDÉ. 1e. Het bouwen eener spinnerij, hoog 2 verdiepingen, met trappentoren, sterkerij, machinekamer, ketelhuis, privaten enz. tover eene gezamenlijke oppervlakte van plm. 7269 M².; 2e. het bouwen eener weverij met voorgebouw en privaten, hoog een verdieping tover een gezamenlijke oppervlakte van plm. 3677 M².; 3e. het inmetselen van 2 stoomketels en het metselen van fundeeringen voor eene stoommachine van 1300 H. P. met fundeering voor den stoomschoorsteen, rookkanalen, economiser, enz.; 4e. het graven van een reservoir ter grootte van pl.m. 3700 M². en verdere werken, alles op een terrein, gelegen aan den Haaksbergerstraatweg te Enschedé. Door de firma Gerhd Jannink & Zn.

Laagste inschr. J. P. Broekhoven, Hengelo (Ov.), f 173.480. Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van 2 woningen voor L. Oostra en R. Bakker alhier, onder beheer van den bouwk. de heer J. H. C. Roesink.

Laagste inschr. A. v. d. Steeg, Enschedé, f 2746. Gegund.

HAARLEM. Het onderhouden van en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijks hoogere burgerschool te Alkmaar, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901. Ram. f 2730. Door het prov.best.

Laagste inschrijver N. v. d. Voort, f 2870.

'S-HERTOGENBOSCH (HERBEST.). Het bouwen van een café-restaurant met hotel op een terrein aan het Stationsplein te 's-Bosch, voor den heer J. W. Verbruggen ald. Door den aanbesteder.

Laagste inschr. F. H. J. Jansen, Rumpt, f 21490.

LEEUWARDEN. Het bouwen eener huizinge, bevattende twee arbeiderswoningen, op het perceel Land aan den Tjessingaweg onder Engelum, achter de Hieminge van de Zathe bij Th. R. Oostenbrug in gebruik. Door de aanbesteder.

Laagste inschr. Gerrit J. Bulthuis, Stiens, f 1497. Gegund.

SCHOONHOVEN. 1e. Het afbreken van twee panden in de Stadhuisstr. en het daar bouwen van een pakhuis; 2e. het bouwen van een stalgebouw met woning aan de Koestraat. Door den architect L. F. Redeker.

1e. Laagste inschrijver S. v. d. Oever, Bergambacht, f 2220* 1 biljet van onwaarde.

2e. G. H. Kuijlenburg, f 7788*. * Gegund.

12 JANUARI.

MIDDELBURG. Het onderhouden van en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan het rijks-landbouwproefstation te Goes, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901. Raming f 5000. Door het prov. bestuur.

Laagste inschrijver G. v. Riet Jr., f 5325. De beide laatste biljetten werden van onwaarde verklaard.

SAPPEMEER. Het afbreken van een oude en het weder opbouwen van een nieuwe behuizing, onder bijlev. van alle daartoe benoodigde materialen, transporten, werkloonen enz. Door mej. de Wed. M. Jonker.

Laagste inschrijver H. Waslander, Noordbroek, f 1597. Gegund.

VIERVERLATEN (GRON.). Het bouwen van een nieuwe voorbehuizing en het doen van een belangrijke verbouwing van een boerenplaats met bijlev. van materialen enz. voor R. Sinninghe. Door den arch. C. H. Eldering te Hoogkerk.

30 biljetten ingekomen. Het werk is echter niet gegund.

ZWOLLE. Het onderhouden van en het doen van vernieuwingen en herstellingen aan het gebouw der rijks-hoogere burgerschool te Zwolle, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901. Ram. f 1860. Door het prov. best.

Laagste inschrijver G. Kamphuis, f 1495.

ZWOLLE. Het onderhouden van en het doen van vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijks-kweekschool voor onderwijzers te Deventer, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901. Ram. f 2426. Door het prov. bestuur.

Laagste inschrijver J. E. Rood, f 2249.

ZWOLLE. Het uitvoeren van vernieuwingen, herstellingen, verf- en teerwerk aan de kunstwerken, gebouwen enz. der Dedemsvaart en hare zijtakken, gedurende het jaar 1900, in twee perc. Raming 1e perc. f 2360, 2e perc. f 1890. Door het prov. bestuur.

Perc. 1. Laagste inschrijver W. Admiraal, Hasselt f 2135.

Perc. 2. J. Nuis, Avereest, f 1794.

13 JANUARI.

DEVENTER. Het gedeeltelijk afbreken en herbouwen van het door ZEd. aangekocht winkelhuis no. 75 aan de Lange Bisschopstraat. Door den heer J. G. Heemann.

Laagste inschrijver W. Schulkes, f 6047.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

In de maand ***April a.s.*** zal te Utrecht examen worden gehouden voor ***Aspirant-Opzichter bij den Dienst van Weg en Werken.*** Inlichtingen en het programma zijn op aanvrage te verkrijgen bij den Chef der 1e Afdeeling van genoemden Dienst.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINCRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz. (firma Gebr. Hesse), Damrak 68, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Eerste Nederl. Papierstoffabriek, Damrak 84, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskacheis (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam, 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gegoten Geëmailleerd IJzeren Waschtafels. — PECK & Co. Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand Glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Houthandel, Stoomzaag- en -Schaverij. G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & Zonen, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij „Neerlandia", Lange Beestenmarkt 9, 's Hage
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — Th. van Heemstede Obelt, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SöHNE, Amoneburg.
Portland-Cement. — Höxter-Godelheim A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. VANHEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr. Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN en STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Sturtevant Engineering Company. — FRED. STIELTJES & Co. — Keizersgracht 745, Amsterdam.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — D. P. H. HASSELMAN, Amsterdam.
— JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Verwarming en Verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co. te **Königswinter aRh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-steenen** vuurvaste Cement, Karoïnkiei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

ADVERTENTIËN.

Bouwkundig Bureau

E. J. WIND & Co.,

Prinsestraat 90, 's-Gravenhage.

TELEPHOON No. 990.

Ontwerpen en uitvoeren van alle voorkomende werken op bouwkundig gebied, het compleet installeeren van woonhuizen, winkels enz., het leveren van **Bestek- en Detailteekeningen**, administreeren van huizen en eigendommen, het koopen en verkoopen, huren en verhuren van huizen en het exploiteeren van bouwterreinen. (*Woninggids.*)

te 's-Gravenhage wordt TE KOOP aangeboden

een gunstig gelegen BOUWTERREIN

en tegen billijke conditiën.

Brieven onder No. 1117 aan het bureau van dit blad.

Hamburg, 1 Januari 1900.

M. M.!

Wij hebben de eer mede te deelen dat de Vertegenwoordiging onzer Fabrieken is opgedragen aan den Heer

H. J. BOSMAN, Rotterdam,

Nieuwehaven 68,

en steeds in de gelegenheid zijn zoowel kleine als groote bestellingen in Vaten en zakken spoedig uit te voeren.

Onder aanbeveling hebben wij de eer te zijn,

Hoogachtend,

DE DIRECTIE DER PORTLAND CEMENTFABRIEK HEMMOOR.

Wordt ten spoedigste **gevraagd** een bekwaam

Opzichter-Teekenaar,

in staat om zelfstandig eenvoudige gebouwen te detailleeren, en bij den bouw toezicht te houden. Diensttijd ongeveer negen maanden. Salaris naar bekwaamheid.

Stukken, welke teruggezonden worden, franco in te zenden bij den Hoofdopzichter G. J. Raadman te Westervoort.

Is persoonlijke overkomst noodig, dan zal daarvan aan belanghebbenden kennis worden gegeven.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage is verschenen:

Arbeid als Koopwaar

DOOR

W. L. VAN MALSEN.

Prijs 50 Cent.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden

BEHOORENDE BIJ DE

BESTEKKEN voor de LEVERING

VAN

IJZER en STAAL

AAN

's RIJKS MARINE.

PRIJS 25 CENT.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

27 JANUARI 1900 — 20e JAARGANG. — No. 4.

BUREAU VAN REDACTIE: Marnixstraat 402, Amsterdam.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: Heerenstraat 5, 's Gravenhage.
UITGEVERS: MOUTON & Co. 'S GRAVENHAGE.
Abonnementsprijs voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17. • • •

Prijs der Advertentiën: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
Aankondigingen v. Aanbestedingen 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
Abonnement v. Advertentiën tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M°.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — De woningwet. — Bij de plaat. — Amsterdam's Museum voor Kunstnijverheid, door J. H. W. Leliman. — John Ruskin. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Personalia. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Verbetering. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten leveranciers enz. — Advertentiën. — (Met een plaat.)

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

VERGADERINGEN.

Afdeeling Arnhem. Woensdag 31 Januari 1900, te 8 uur des avonds in Musis Sacrum. Lezing van den heer H. Ellens: „Het goed recht der zoogenaamde nieuwe kunst." Kunstbeschouwing: Decoratieve schetsen en photographiën van werken, uitgevoerd door den heer H. Ellens.

Bezichtiging der gevelontwerpen ingekomen op de prijsvraag der Levensverzekeringbank „Rotterdam."

De bibliotheek der Maatschappij heeft de volgende geschenken ontvangen:

1. Van den heer A. Salm G.Bzn.: Old colonial houses of the Cape of Good Hope, illustrated and discribed by Alys Fane Trotter.
2. Van de Commissie tot redactie van den Delftschen Studenten-Almanak: Delftsche Studenten-Almanak voor 1900.
3. Van den heer J. F. Klinkhamer: Rede uitgesproken door J. F. Klinkhamer, bij de aanvaarding van het Hoogleeraarsambt in de Bouwkunde, den 2en October 1899. Overdruk uit den Delftschen Studenten-Almanak.
4. Van den uitgever, den heer J. Waltman Jr. te Delft: Een nieuw Gebouw voor toegepaste natuurkunde, door J. A. Snijders C.Jzn., Hoogleeraar aan de Polytechnische School te Delft. Overdruk uit den Delftschen Studenten-Almanak.
5. Van den uitgever, den heer J. M. N. Kaptein te Leiden: De Ongevallen Wet, handleiding voor werkgever en werkman, door Mr. A. D. H. Fockema Andreae.
6. Van de firma E. J. Brill, te Leiden: Handleiding voor den Metselaar, door J. A. Van der Kloes.
7. Van den uitgever, den heer J. B. Wolters, te Groningen: Het Projectie-teekenen, leerboek ten dienste van hen, die voor onderwijzer studeeren, door W. Alons.
8. De Handelingen van het Zevende Nederlandsch Natuur- en Geneeskundig Congres, in 1899.

DE WONINGWET.

Wanneer wij, terugkomende op het ontwerp der Woningwet, daarbij voornamelijk aanhalen wat over dit onderwerp wordt gezegd in eene beschouwing van den heer Mr. Dr. H. S. Veldman te Delft, zooeven verschenen bij den uitgever J. Waltman jr. aldaar, verdenke men ons niet van ijdelheid; wij doen dit alleen in de overtuiging van ons, door anderen erkend, goed recht, dat wij verdedigden in het Weekblad van 4 November 1899, voorziende, dat vele gemeentebesturen in hunne verordeningen te weinig ingrijpende eischen zullen stellen om verbetering te kunnen wachten tegenover de heerschende toestanden van heden.

De heer Veldman is het namelijk geheel met onze meening eens, dat *minimum-eischen* in de wet moeten worden gesteld, waar de gemeentebesturen niet beneden mogen gaan. Hem komt de meening der Regeering vreemd voor, dat minimum-eischen niet te stellen zijn door de wet, terwijl zij toch heeft bepaald, dat Gedeputeerde Staten, ingeval de gemeentebesturen na twee jaren nog in gebreke blijven verordeningen vast te stellen, deze zelf tot stand brengen. Want, indien in tal van gemeenten goedgekeurde verordeningen ontbreken, kunnen de Gedeputeerde Staten toch bezwaarlijk in al die Gemeenten een nauwkeurig onderzoek instellen ten einde rekening te houden met alle kleine plaatselijke verschillen. De heer V. acht het meer denkbaar, dat die Staten voor zich zelven bepaalde minimum-eischen zullen aannemen en deze ook in de verordeningen zullen doen opnemen; en als zij voor eene bepaalde provincie zich langzamerhand zullen gaan houden aan zekere minimum-eischen, dan is het verstandiger — ook met het oog op eene gelijkmatiger toepassing van de wet — deze eischen wettelijk vast te stellen. Indien dan daarbij bepaald wordt, dat Gedeputeerde Staten vrijstelling kunnen verleenen, dan zal er genoegzaam rekening gehouden kunnen worden met de plaatselijke gesteldheden en locale verschillen, — dan zal het gevaar van te veel generaliseeren zijn afgewend.

Dat — zegt de heer Veltman — niet alleen theoretici aandringen op het opnemen van minimum-eischen in de wet, maar dat ook practici de uitvoering zeer wel mogelijk achten, blijkt o. a. vooreerst hieruit, dat tot de aanneming, door het Congres van Openbare Gezondheidsregeling, van conclusiën over dit onderwerp ook practische menschen hebben medegewerkt. Een der aangenomen conclusiën, waarin verklaard

wordt, dat bij de wet aan alle gemeentebesturen de verplichting moet worden opgelegd verordeningen betreffende de huisvesting te maken, eindigt aldus: „een en ander rekening houdende met de verschillen in plaatselijke gesteldheid, doch voldoende aan de bij de wet of bij den krachtens de wet uit te vaardigen algemeenen maatregel van bestuur te stellen *minimum-eischen*, waar beneden de gemeentebesturen niet mogen gaan.

Het nationaal Congres voor Bouwkunst, in 1892 door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst georganiseerd bij gelegenheid van haar 50-jarig bestaan, is niet aan de aandacht van den heer Veltman ontsnapt. Hierover zegt hij: „Daarop werd het vraagpunt gesteld: „Wat kan in het belang van den arbeider gedaan worden tot bevordering van goede woningen?"" En de conclusie van Dr E. Wintgens, die het vraagpunt inleidde, luidde: Eene rijkswet op de arbeiderswoningen is noodzakelijk voor duurzame bestrijding van den woningnood der arbeidende klasse. Naast bepalingen, welke in bepaalde gevallen verbetering of afbraak, na onteigening, van bestaande arbeiderswoningen voorschrijven, moeten tevens minimum-eischen — zoo noodig naar plaatselijke gesteldheid te regelen — omtrent bodem en fundeering, hoogte der gebouwen, toevoer van lucht, licht en goed drinkwater, afvoer van faecaliën en ander vuil, kubieken inhoud en toestand van muren, daken, rookgeleidingen, omgeving enz. worden vastgesteld, waaraan nieuw te bouwen woningen dienen te beantwoorden."

In eene aan deze aanhaling toegevoegde noot zegt de heer Veltman:

Na het schrijven van het bovenstaande kwam mij onder de oogen een artikel in het Bouwkundig Weekblad geschreven door de Redactie, die men toch zeker wel tot de practici mag rekenen.

Uit de hier volgende aanhaling zal blijken, dat ook deze Redactie meent, dat minimum-voorschriften in het ontwerp moesten zijn opgenomen:

„„Nu is het juist onze overtuiging, dat, zal een woningwet inderdaad de leemten in de plaatselijke verordeningen ondervangen en eene uitbreiding en breedere toepassing in het belang van de volkshuisvesting mogelijk maken, de ontwerper zich geheel zal moeten stellen op het standpunt van den ontwerper der *plaatselijke* verordeningen; hij zal het vraagstuk van die plaatselijke verordeningen geheel onder de knie moeten hebben en zelfs moeten beginnen, met de eischen van die plaatselijke verordeningen in zijn ontwerp behoorlijk te formuleeren. M. a. w. hij zal een schema moeten vaststellen voor die verordeningen, waarnaar de plaatselijke besturen zich zullen hebben te regelen en hun bouwverordeningen hebben in te richten.

Het resultaat van een dergelijken gedachtengang hebben wij in het ontwerp-woningwet echter niet kunnen ontdekken, evenmin hebben wij er in gevonden het hierbedoelde schema, „de normen", voor de plaatselijke bouwverordening, en dit een en ander is naar onze meening de zwakke zijde van het ontwerp.

De enkele technische regelen in het ontwerp genoemd, kunnen die zwakte niet herstellen en wij laten die dus onbesproken.

Alles wordt zoo ongeveer aan de gemeentebesturen overgelaten en er zullen zeker gemeenten gevonden worden, die weinig of niets zullen doen. Wel kunnen Gedeputeerde Staten, bij nalatigheid, voor die gemeenten voorschriften vaststellen, maar wat zal er van die voorschriften te recht komen, wanneer er geen algemeen schema is, geen normen zijn, voor de te ontwerpen verordeningen . . .

Daarom, men beginne met normen voor plaatselijke verordeningen vast te stellen, toetse die aan de practijk en bouwe daarop de woningwet. Met de omgekeerde wijze van werken, waaraan een begin van uitvoering is gegeven door het thans ingediende ontwerp woningwet, kunnen wij ons in geenen deele vereenigen.""

Ziedaar — zegt de heer Veltman — de meening van mannen van de practijk. Geen enkel woord behoef ik aan het bovenstaande toe te voegen.

De schrijver is dus insgelijks overtuigd, dat de wet minimum-eischen — of laat ons liever zeggen normen — *moet* stellen, wil zij — al is het slechts voldoende — tot haar recht komen. Zoo niet, dan zal zij niet het gewenschte doel treffen.

Wij herinneren er ten slotte aan, dat in het Bouwkundig Tijdschrift 1899 verschenen is een „Schetsontwerp voor eene Stedelijke Woningverordening", en dat er reeds bestaat een „Entwurf zu einer Orts-Bauordnung", opgemaakt in het Königlich Ministerium van Saksen. Zij worden ter lezing aanbevolen.

BIJ DE PLAAT.

Op bijgaande plaat geven wij de afbeeldingen van de pui van eene vleeschhal, en van de deur van een woonhuis, ontworpen door den heer J. A. Pool Jr., bouwkundig ingenieur te Zalt-Bommel.

De plinten, bogen en hoeksteenen van de pui zijn van Triersehen zandsteen.

De vensteropeningen zijn gevuld met glas in lood; het middenvak, dat weggeschoven kan worden, is gedicht met facet-glas.

In den zomer wordt voor de ventilatie der hal de deur, die van teak-hout vervaardigd is, open gezet; de toegang tot de hal kan echter versperd blijven door middel van het gesmeed ijzeren hek vóór de deur; dit kan gemakkelijk geopend worden, en is zoodanig ingericht dat honden niet door de openingen kunnen kruipen.

De hal zelve, aan welker binnen-decoratie nog al zorg is besteed, is 7 M. lang en 7 M. breed, en bevat een kantoortje.

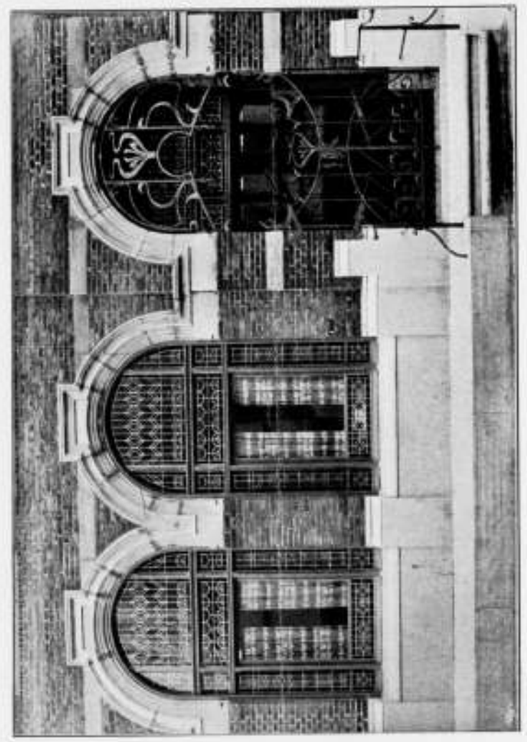
Onmiddellijk in gemeenschap met de hal staat de slachtplaats; de afgehakte groote stukken vleesch kunnen van daar over rails, aan de zoldering bevestigd, naar de hal worden vervoerd; in den zomer, wanneer het warme weder dit noodzakelijk maakt, wordt des avonds de in de hal aanwezige voorraad vleesch langs denzelfden weg weder naar de koelruimte van de slagplaats terug gevoerd.

Het afgebeelde voordeurtje van een woonhuis is een voorbeeld, hoe voor eene luttele som gelds een meer constructief geheel dan de gewone deuren kan geleverd worden.

Het deurtje is van pitch-pine, met paneeltjes waarin glas in lood is gezet; de deurgreep is van gesmeed ijzer.

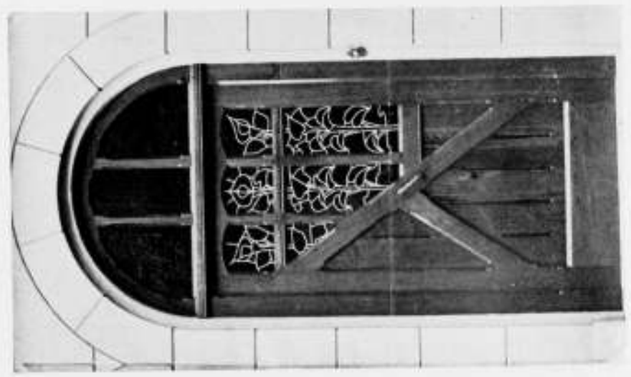
„AMSTERDAM'S MUSEUM VOOR KUNSTNIJVERHEID".

Het Handelsblad (14 Januari 1900 Avondblad, Derde blad) spoort in een flink artikel den Amsterdamschen gemeenteraad aan, om, in afwijking van de voordracht van B. en W., mede te gaan met een voorstel van den heer O. Kamerlingh Onnes, dat beoogt aan het Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst eene subsidie te geven van f 2500. In dat zelfde artikel komt echter eene beschouwing voor waarover ik een enkel woord wil in het

Pui van eene Vleeschhal.

Architect J. A. Pool Jr.
Bouwk. Ing.

Huisdeur.

Bijvoegsel bij het Bouwkundig Weekblad van 27 Januari 1900. No. 4.

midden brengen. „Men kan een museum als dit inrichten op twee manieren: men kan er van maken een aangenaam, prettig geheel van mooie dingen, in kleur en vorm goed bij elkaar passend, waar liefhebbers van al wat mooi is, zich gaarne tusschen bewegen, van genieten zelfs — maar men kan ook zeggen, dat zulk een museum in de eerste plaats moet zijn een gelegenheid om de voortbrengselen van elke kunst te zien bij elkaar, zóó gerangschikt, dat zij kunnen worden vergeleken en samen bestudeerd, dat uit de voorwerpen uit verschillende tijden de geschiedenis eener kunst, haar wording, hare evolutie kunnen worden gekend. Dit laatste is de wijze van ten toon stellen het meest geschikt, niet alleen voor den kunsthistoricus, maar ook en vooral voor den man van het vak, die, zoekende naar de werken van zijn voorgangers in de kunst, deze bijeen moet vinden, zoodat hem terstond blijkt, wat de verzameling hem biedt en wat uit de collectie hem de beste diensten kan bewijzen."

De schrijver deelt ons verder mede hoe in het Nederlandsch Museum alles zal worden gerangschikt: „de ceramiek hier, daarbij aansluitende het glaswerk; elders de meubelen, het tin-, ijzer-, koper-, het smeedwerk; het goud- en zilversmidswerk; de sculptuur in het algemeen, enz., en dan weer verschillende onderdeelen dier kunsten, bijv. de oude kerkelijke beeldkunst bijeen, het vaatwerk bijeen, alles gemakkelijk te vinden en te vergelijken en te bestudeeren."

Laat mij deze beide manieren kortweg aanduiden als het *interieur*- en het *magazijnstelsel*.

Het komt mij voor, dat *er eene derde* methode van tentoonstellen bestaat; dat deze de voor- en niet de nadeelen der beide andere in zich vereenigt en bijgevolg boven elk hunner de voorkeur verdient.

Volgens deze methode zijn o.a. ingericht de nieuwe *Kunstgewerbe Museen* te Bazel, te Zürich en te Reichenberg. Het eerste, maar vooral het tweede museum had het zeldzame buitenkansje te beschikken over eene reeks kamerbetimmeringen uit de verschillende tijdperken der Zwitsersche kunst. Geen wonder, dat het deze benutte om in een aantal interieurs de ontwikkeling van de binnenarchitectuur en het meubilair te demonstreeren. De onverdeelde lof, waarmede deze inrichting begroet werd en het feit dat eene natie, zoo bij uitstek practisch gezind, als de Zwitsersche, ze bij herhaling in hare musea toepaste, bewijzen genoegzaam dat een interieur in een museum nog iets anders kan zijn dan een „aangenaam, prettig geheel van mooie dingen."

Het Handelsblad vergat, dat zulke binnenhuizen een beeld geven van het alledaagsche leven onzer voorouders en dat de aanblik dier gezellige, warme vertrekken bij menigeen den sluimerenden kunstzin meer zal aanwakkeren dan zalen met schilderijen.

Komen daarenboven niet ook de voorwerpen zelf beter uit wanneer men ze ziet in eene passende omgeving? Als zoodanig kan men niet aanzien bijv. eene verzameling netjes gerangschikte kasten; elke kast moet zooveel mogelijk gezien worden in een groep van bijbehoorende voorwerpen, als stoelen en tafels; eerst dan kan blijken wat er werkelijk in zit. In het *Germanische Museum* te Neurenberg is eene groote zaal aldus gevuld met groepjes meubilair.

Het ongeluk wil, dat in ons Rijksmuseum de donkerste zalen, die er te vinden waren, zijn bestemd voor de Renaissance binnenarchitectuur. Het grootste deel der Renaissance meubelen is daar gestald. Elk bezoeker kan zich overtuigen, dat de pogingen eenige interieurs in te richten, jammerlijk schipbreuk *moeten* lijden.

Sommige collecties zijn echter om practische redenen moeilijk in interieurs onder te brengen, bijv. niet: porselein en aardewerk. Toch is in Zürich wel degelijk en met goed gevolg getracht aan de zalen waarin dergelijke voorwerpen kwamen te staan het magazijn-karakter te besparen, dat ze elders, ook in Amsterdam, hebben. Allereerst werden de zalen niet groot gemaakt en groote ruimten in compartimenten onderverdeeld*); de storende vitrines zijn vermeden, de voorwerpen daarentegen vrij op planken langs de wanden gezet of er aan opgehangen. Ook in deze zalen is eenig huisraad geplaatst en eene betimmering aangebracht.

De liefhebber kan zoodoende genieten en tevens de man van het vak naar hartelust studeeren. In Zürich noem ik de opstelling van het 18e eeuwsch porselein in een Rococo-interieur in elk opzicht meesterlijk.

Eene dergelijke schikking gaf verleden jaar ter Dresdener kunsttentoonstelling eene bijzondere bekoring aan de afdeeling Oud-porselein.

*) Vergelijk: *Het Zwitsersche Landesmuseum te Zürich door J. H. W. Leliman*, in het Bouwk. Wkbl. 1899, No. 21 en 22. (De school der plattegronden, aangegeven als 1 à 200 gelaat men te verbeteren in 1 : 2 000.)

Voor eene methode, als door mij bedoeld, zou wonderwel geschikt zijn geweest het zoogenaamde Fragmenten-gebouw. Van buiten „een stukje kunstgeschiedenis" — zoo als dit gebouwtje terecht werd genoemd in het Handelsblad van 13 Januari 1893 — was het er dan ook van binnen een geworden. Wat had het zich niet oneindig veel beter geleend voor onze kunstnijverheid dan de kille en hooge Museumzalen, die *zonder uitzondering* zich onderscheiden door een buitengewoon gemis aan intimiteit.

Delft, 15 Jan. 1900.

J. H. W. Leliman.

JOHN RUSKIN.

Op 81-jarigen leeftijd is te Brandwood overleden de apostel der hedendaagsche nieuwe richting in de kunst, de groote kunstcriticus John Ruskin.

De groote werkkracht van dezen man, die ook tal van boeken over staathuishoudkunde, geologie enz. schreef, eindigde eigenlijk reeds ruim 20 jaren geleden na eene ernstige ziekte, die zijne krachten duchtig had ondermijnd.

Ruskin was een man van buitengewone talenten, die zijne denkbeelden, vreemd voor den tijd waarin hij leefde, met groote wilskracht verdedigde. Op het gebied der bouwkunst openbaarde hij zijne geloofsbelijdenis in zijn beroemd geworden werk „Stones of Venice", dat in het begin van 1851 verscheen. In 1874 beleefde het een derden druk, en de schrijver kon daarbij getuigen, dat geen zijner andere boeken zulk een invloed had gehad op de kunst van dien tijd. Hij doelde daarbij op de schilderkunst, want het zijn eerst architecten uit het allerlaatste gedeelte der 19e eeuw die zijne denkbeelden hebben getracht te verwezenlijken; dit waren niet zijne landslieden, maar Amerikanen. Een kring van schilders, die zich Pre-Raphaëlisten noemden, gingen deze op hun gebied echter voor.

Het lezen van zijn voornaamste werken, het reeds genoemde en zijn „Seven lamps of Architecture", verschaft een groot genoegen, omdat de schrijver over een stijl beschikte zooals bijna niet een Engelsche letterkundige. Zijn boeken werden zelfs door anderen dan kunstenaars gretig gelezen, en zijn dan ook — hoewel langzaam — van grooten invloed geweest. Ongetwijfeld zullen zij van hooge waarde blijven, zoowel om den inhoud als den vorm; men zal eerbied blijven koesteren voor de oorspronkelijkheid van des schrijvers denkbeelden, voor zijne hooge idealen en voor zijne nobele onpartijdigheid.

Zijne kunstbelijdenis spraak oorspronkelijk uit zijn „Modern Painters", waarvan het eerste deel in 1841, het tweede in 1846, het derde eerst in 1860 verscheen. Het is dit degelijke werk, dat den kleinen kring der Pre-Raphaëlisten deed geboren worden, zijn eerste volgelingen.

Ruskin is een buitengewoon vruchtbaar schrijver geweest, maar de boeken die hij schreef, zegt *Daily News*, zijn slechts een klein gedeelte van die, welke hij wilde schrijven; zijne laden te Braodwood moeten vol handschriften liggen, en zijne brieven zullen zeker eenmaal zeer belangwekkende boekdeelen vullen.

Zijn stoffelijk overschot zal waarschijnlijk in de Westminster abdij worden bijgezet.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afd. 's Gravenhage, 25 Januari 1900. De Voorzitter opende de vergadering met een welkom aan de leden en genoodigden in het nieuwe jaar, nu men voor 't eerst weder bijeen was en hoopte voor allen persoonlijk, maar niet minder voor de Afdeeling, alles goeds, dan zou ook de Maatschappij, waarvan we een deel uitmaken, het goede daarvan ondervinden.

Ingekomen was een schrijven van de Haagsche schildersbazenvereeniging „Onderling Verzekering-fonds" tegen de geldelijke gevolgen van ongelukken, — waarvan de hoofd-inhoud is een verzoek tot medewerking om het schildersvak te verheffen, vooral daardoor, dat er bij bestedingen op gelet wordt het schilderwerk afzonderlijk en aan bekwame vakmannen te besteden en niet een hoofd-aannemer er voor te laten zorgen. — In een spoedig te houden bestuursvergadering zal dit schrijven nader worden behandeld.

Thans werd aan den heer J. A. Mulock Houwer, Gemeente-Architect te Deventer, het woord gegeven om zijne rede over den *Tempel van Salomo* aan te vangen.

Bij zijne inleiding wees spreker er op hoe de juiste gegevens eigenlijk ontbraken en door verschillende personen steeds zeer veel moeite werd gedaan om eenheid *te brengen in* het verzamelde van hetgeen wèl zoo goed mogelijk bekend is. De toestand van de Hebreën, hun land, hunne leefwijze, en die van hunne naburen, hunne verwikkelingen met vreemde volken, dat alles gedurende eenige tijdperken vóór Salomo, een vorst des vredes, werd in hoofdtrekken geschetst. De bouw werd aangevangen in het elfde jaar zijner regeering, ruim 700 jaar v. Chr. Men kan niet met zekerheid zeggen *hoe* de tempel geweest is, maar wèl hebben tal van opgravingen, nasporingen en de vergelijking van allerlei oude geschriften, waarvan ook velen in den Bijbel voorkomen, vooral dat van Ezechiël, — er toe geleid eene theorie van reconstructie op te bouwen, waardoor aan het nageslacht eene benaderende voorstelling van dat grootsche eerbiedwekkende bouwwerk wordt gegeven. De stijl van den bouw is gemengd Assyrisch en Egyptisch en er is ook een zeker Phoenicisch cachet in te bespeuren.

Deze reconstructie werd door den heer Mulock Houwer in eene boeiende rede voor een dankbaar en talrijk gehoor ontwikkeld en door verscheidene teekeningen, benevens een groot aantal uitmuntend geslaagde lichtbeelden, opgehelderd.

De voorzitter was voorzeker aller tolk toen ZEd. den spreker hartelijk dankte voor de vele moeite en zorg die hij zich had gegeven om eene voordracht over dit onderwerp te bewerken, hetgeen door luid applaus werd bevestigd; hierna werd de vergadering gesloten.

Onder de aanwezigen waren ook eenige dames; het goede voorbeeld door dezen gegeven — om van daarvoor geschikte voordrachten in onze afdeeling mede te profiteeren, — verdient navolging. De gelegenheid daartoe zal in Februari wel weder voorkomen.

BERICHTEN.

Door den gemeenteraad van Amsterdam is eene Commissie benoemd, ten einde advies uit te brengen bij de behandeling der bepalingen omtrent minimum loon en maximum arbeidstijd, voorkomende in de bestekken der gemeentewerken. Nu hebben zich de Vereenigingen Amstels Bouwkring, de Aannemers Societeit „Amsterdam" en de Afd. Amsterdam van den Aannemersbond in een verzoekschrift tot den gemeenteraad gewend, waarin het vertrouwen wordt uitgedrukt, dat onder voorlichting der Commissie zulke wijzigingen in de bepalingen worden gebracht, dat de ernstige grieven daartegen zullen verdwijnen.

Er wordt op gewezen, dat bij de vaststelling van het minimumloon in 1893 door de gemeente geen acht is geslagen op de werkelijk betaalde loonen in de verschillende vakken. De bestekken onderscheiden slechts ambachtslieden, vakarbeiders en handlangers, en de loonen voor dezen zijn bepaald op 23, 20 en 18 cents, zonder rekening te houden met het werkelijk verschillende loon in de onderscheidene vakken. Daarom moet een minimum-loon voor elk vak bepaald worden, zoo hoog als het erkende standaard-loon in die vakken, desnoods periodiek vast te stellen of te herzien door de Kamers van Arbeid. Ook wordt onjuist geacht, dat *alleen* de leeftijd, de grootte van het loon zou bepalen.

Mochten nu ook de bepalingen worden uitgebreid tot de *werkplaats*, dan voorziet men, dat sommige werklieden in eene zelfde werkplaats loonen zullen trekken verschillend van dat van andere, alleen omdat zij voor de gemeente werkzaam zijn, niettegenstaande de andere wellicht bekwamer zijn. Deze regeling zal verwarring stichten.

De Vereenigingen kunnen ook de wenschelijkheid niet onderschrijven, dat de opzichter van de gemeente bij elke uitbetaling tegenwoordig *moet* zijn, vooral aan werklieden in de werkplaats, hoewel zij de controle niet schuwen, waar steeds alle verplichtingen zijn nagekomen. Verzocht wordt evenwel, dat den opzichters verboden wordt zich te bemoeien met zaken welke buiten hunne controle liggen, om te voorkomen, dat ontevredenheid wordt gezaaid onder de werklieden en de noodzakelijke goede verstandhouding tusschen patroons en werklieden wordt verstoord.

Dan wordt gevraagd: wat de gemeente eigenlijk verstaat onder werklieden in vasten dienst van den aannemer". De gemeente had bijv. wel eens werklieden, die 20 jaren en langer bij eenzelfden patroon hadden gewerkt, niet als vaste werklieden aangemerkt.

Opgemerkt wordt, dat bijv. in den schoonmaaktijd een maximale arbeidstijd van 11 uur niet is te handhaven voor bijv. schilders, behangers en witters.

Ten slotte wordt door de Vereenigingen de opmerking gemaakt, dat bij den gemeenteraad moet worden aangedrongen op de noodzakelijkheid van aanvulling der bepalingen in dien geest, dat indien door werklieden-organisaties, partieele of algemeene werkstakingen worden op touw gezet, met het kennelijk doel de loonen boven de door de gemeente erkende standaard-loonen te doen stijgen, alsdan die stakingen uitdrukkelijk en zonder voorbehoud zullen worden beschouwd als te zijn force-majeur, met al haar gevolgen.

Door de Rechtbank te Amsterdam zijn de heeren C. B. Posthumus Meijjes, W. Hamer en A. J. de Haan benoemd geworden als deskundigen, om een rapport uit te brengen over het instorten der drie huizen aan de Willebrordusstraat te Amsterdam. Na een eerste ingesteld onderzoek zou het vierde huis op het advies van deze deskundigen worden geslooopt. Des nachts is daarop reeds het grootste gedeelte van het gebouw ingestort.

Naar gemeld wordt, zullen binnen kort in den Haarlemschen gemeenteraad plannen behandeld worden voor den bouw van een nieuw station voor de H. IJ. Sp. Maatschappij, in den geest als die, indertijd opgemaakt door den heer Telders, thans Hoogleeraar Directeur aan de Poly-technische School te Delft.

Het is waarlijk te hopen, dat deze jarenlang hangende zaak thans beslist worde.

De herstelling van de „Bullekerk" te West-Zaandam is thans bijna voltooid. Binnen eenige weken, nadat het nieuwe kerkorgel zal zijn geplaatst, kan het gebouw in gebruik worden genomen.

Door de benoeming van den heer J. van Hasselt tot directeur der publieke werken, is met ingang van 15 Januari ll. ontstaan de vacature van directeur der Gemeentelijke Waterleidingen van Amsterdam.

B. en W. van Amsterdam stellen voor aan laatstgenoemde betrekking eene jaarwedde te verbinden van f 6000 tot f 8000 en daartoe te benoemen den heer J. M. K. Pennink, thans ingenieur-onderdirecteur bij dien tak van dienst.

Wij ontvingen het belangrijke jaarverslag 1898-1899 van den Nederlandschen Aannemersbond, gevende een overzicht van de handelingen van dien bond gedurende het afgeloopen vereenigingsjaar, eindigende 31 Juli 1899.

Het ledental, bij de oprichting van den bond, gedurende 1897, 247, is aangegroeid tot 277, verdeeld over de afdeelingen te Amsterdam, Arnhem, 's-Gravenhage, Rotterdam, Zwolle, Haarlem, Gouda, Kampen en Groningen.

PERSONALIA.

Bij Min. beschikking is, met ingang van 1 Februari 1900, aan den heer E. A. du Croo, civiel-ingenieur te Delft, op zijn verzoek, eervol ontslag verleend als assistent voor de waterbouwkunde aan de Polytechnische School te Delft.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 8.
Aantal aanvragen voor:
Bouwkundig Opzichter Teekenaar 2.

VERBETERING

In het Jury-rapport, opgenomen onder het hoofd „Prijsvragen" in het vorige nummer van het Bouwkundig Weekblad, zijn de volgende zinstorende fouten geslopen.

Op bladzijde 25, 2e. kolom, regel 13 van boven staat: onpoëtisch; dit moet zijn „onpractisch."

In dezelfde kolom, regels 8 en 9 van onderen staat: zijn de zware afmetingen van den steen voor de slechts zichzelf te dragen hebbende dagbekleeding gegeven; dit moet gelezen worden: zijn de zware afmetingen aan den steen voor de, slechts zichzelf te dragen hebbende, dagbekleeding gegeven.

Op bladzijde 26, 1e. kolom, regel 35 van boven, moet „gemaakt", veranderd worden in „geraakt".

In de 2e. kolom van dezelfde bladzijde staat: in regel 11 van boven: immer; moet zijn: bij hare immer;

in regel 29 van onderen: onbehagelijk; moet zijn: niet onbehagelijk;

in regel 24 van onderen: hebben: moet zijn: bieden.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 29 JANUARI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een houten hulpschool bevattende 2 dubbele klasselokalen op een terrein aan de 1e Schinkelstr. Het gemeente-best., 's midd. 12 u. Voorw. uitsluitend te verkr. ter stadsdrukkerij, tegen f 0,80 (met een teek.). Inl. worden gegeven ten kantore van den assistent-architect op het raadhuis, kamer no. 105, van 2 tot 4 u., gedur. de drie laatste werkdagen vóór den dag der aanbesteding.

AMSTERDAM. Het leveren en plaatsen van toestellen en leidingen voór het ontwikkelen en leveren van electriciteit in het in aanbouw zijnde zieken- en zusterhuis van het Binnen-gasthuis.

Het gem.-bestuur, 's midd. 12 u. Voorw. uitsluitend te verkr. ter stads-drukkerij, tegen f 0,30. Inl. worden gegeven aan de directiekeet van den gasthuisbouw, op Dinsdag en Donderdag, van 10 tot 12 en van 2 tot 4 u., en aan het bureau voor electriciteit op het raadhuis kamer no. 111, van 10 tot 12 u., gedur. de week welke der besteding voorafgaat.

LEEUWARDEN. Het afbreken van 3 en het bouwen van 4 arbeiderswoningen op de plaats in gebruik bij den heer K. S. Okkinga te Wijnaldum.

De aanbesteder. Bestek en teek ter inz. in „De bogt van Gune", te Francker. Briefjes in te leveren vóór of op 29 Jan., 's av. 8 u. te Leeuwarden, Nieuwestad 98. Inl. te bek. bij den arch. J. L. de Vries te Leeuwarden. Aanw. gedaan.

SNEEK. De verbouwing van het perc., wijk 4, no. 18, aan de Kruizebroederstraat.

De heer W. F. Koopmans. Bestek en teek. ad f 1 verkrijgbaar bij den bouwk. M. K. Reidsma en F. de Jong Izn., Parkstraat, ald., welke nadere inl. verstrekken.

VENLOO. Het afbreken van een gebouw en daar ter plaatse bouwen van een woon- en winkelhuis aan de Gasthuis en Kerkstr. te Venloo.

De heer W. Th. Ariaens, n.m. 5 u. in het café „Cecilia". Bestekken tegen f 1 te bek. bij den besteder. Teek. ter inzage in gen. koffiehuis en bij A. Boogaarts, bouwk. te Woensel, waar verdere inl. te bekomen zijn.

L. VROUWEN-PAROCHIE (FR.). Het bouwen van een stelphuizinge.

De heer J. Wijmstra. Bestek en teek. à f 1 verkrijgb. bij den arch. J. Winters Jr. te St.-Anna-Parochie. Aanw. gedaan.

WINTERSWIJK. Het vergrooten eener stoomweverij.

De firma M. M. Poppers, 's midd. 12 u., op den Zonnebaink in de societeit, alw. bestek en teek. ter inzage. Inl. geeft architect H. v. d. Schaaf.

WOLVEGA. Het verbouwen eener woning en apotheek aldaar.

De heer G. P. Cath. Bestek en teek. liggen ter inz. bij den logementhouder J. K. Bosscha, terwijl bestekken à f 0,50 verkr. zijn bij den boekh. G. Taconis ald. Aanw. gedaan.

DINSDAG 30 JANUARI.

AMBT DOETINCHEM. Het herbouwen en vergrooten der school te Gaanderen en het leveren en veranderen van schoolmeubelen.

Het gemeentebestuur, v.m. 2 u. Bestek en teek. ter inzage in het café Arts en te bek. op het gemeentehuis en bij den architect H. J. L. Ovink, die tevens inl. geeft. Aanw. 30 Jan., v.m. 10 u.

AMSTERDAM. Het maken van een schoolgebouw met 10 klasselokalen, gymnastieklokaal, speellokaal, woning voor den directeur en id. voor den concierge, op een terrein hoek Jan Luijken- en v. d. Veldestraat.

Het best. der Nieuwe Schoolvereen., n.m. 3 u., in het café „Parkzicht" Hobbemastraat. Bestek en teek. zijn à f 1,50 per stel te verkrijgen bij de firma Blikman en Sartorius. Inl. geeft de archit. Js. Ingenohl, Heiligenweg 19.

ARNHEM. Het afbreken van het perceel no. 3 in de Kortestr. en het daar ter plaatse opbouwen van een winkelhuis met bovenwoning voor rekening van H. Cohen.

De architecten v. Gend en Nieraad, n.m. 3 u., in café „Neuf". Bestek en teek. ad f 1 verkr. bij gen. arch. Aanw. 29 Jan., n.m. 2 u.

ENKHUIZEN. Het amoveeren en wederopbouwen van het woonhuis van den heer S. Klopper.

De arch. K. Swagerman Pzn. te Bovenkarspel, v.m. 11 u., in de herberg van P. Broertjes te Enkhuizen. Bestek met teek. à f 1,25 verkrijgbaar bij gen. arch., bij wien tevens inl. zijn te bekomen.

HELMOND. Het bouwen van een fabriek met ketelhuis, machinekamer, kant.-gebouw, woning en magazijnen, aan de Z.-Willemsvaart, aldaar.

De arch. A. R. Freem, n.m. 2 u. in „Het Hof van Holland", alw. bestek met 9 bladen teek. ter inz. liggen, en zijn à f 6,— verkrijgb. bij G. J. Thieme te Arnhem. Aanw. gedaan.

HENGELOO (OVER.). Het bouwen van zes woonhuizen, op een terrein gelegen bij de Haaksbergerstraat aldaar.

De architect W. Elzinga, 's av. 8 u. in café G. J. Borchert, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 30 Januari, v.m. 9½ u.

OISTERWIJK. (N.-Br.). Het bouwen van een rectoraat met aanhooren bij het thans bestaande klooster.

Het bestuur van het klooster der eerw. zusters Franciscanessen, n.m. 3 uur, in de herberg „Den Hertog". Bestek met teek. à f 1,50 te bek. bij den arch. W. v. Aalst te 's-Bosch, St.-Jorisstraat G. 133, door wien ook inl. worden gegeven. Aanw. 30 Jan., v.m. 11 u.

ROTTERDAM. Het bouwen van een pakhuispand met kantoren, portierswoningen enz. op een terrein aan de Admiraliteitskade.

De Holl. Kaas Export Maatsch. voorh. D. H. v. Blankensteijn, v.m. 11 u., in het cafe „Tivoli" Coolsingel. Bestek en teek. à f 3 te bek. alsmede inl. bij den arch. P. W. Blanken, Leuvehaven 26. Aanw. gedaan.

SCHRANS BIJ LEEUWARDEN. Het bouwen van een nieuwe stelphuizinge onder Luxwolde.

Mej. de Wed. T. de Jong Brandsma. Bestek en teek. ter inz. bij H. Beenen te Kortezwaag. Aanw. gedaan.

UTRECHT. Bestek no. 805. Het maken van een aanbouw aan de goederenloods op het station Osch. Ram. f 3640.

De maatschappij tot expl. van Staatssp., n.m. 2 u., (lok. tijd) aan het centraalbur., Moreelsepark, alw. het bestek ter lez. ligt en inl. te bek. zijn alsmede bij den sectiingen. Jhr. J. C. van Reigersberg-Versluijs te 's-Bosch, terwijl het à f 0,50 te bek. is aan voorn. bur. Aanw. gedaan.

VALTERMOND. a. Het bouwen van een burgerwoonhuis te Valtermond, Zuiderdiep no. 27 met het daartoe benoodigde, *b.* het glas-, verf- en behangwerk.

De bouwk. A. Boezeman te Stadskanaal, n.m. 3 u., in het logement van P. J. Smit, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 30 Jan., n.m. 1 u.

WOENSDAG 31 JANUARI.

OUWERKERK (ZEEL.). Het bouwen van twee woonhuizen aan Hennekenspad onder Ouwerkerk.

De heeren L. Jonker en H. Kuiper, n.m. 3 u. in de herberg van K. v. Oost. Bestek en teek. voor elk huis ad f 0,50 verkrijgb. bij den bouwk. W. Brouwer Johzn. te Nieuwekerk. Aanw. 31 Jan., n.m. 2½ u.

TERNEUZEN. Het onderbouden van en het doen van herstellingen aan de gebouwen en andere gemeente-eigendommen ged. 1900 in 6 perc.

Het gem.-best., n.m. 3 u. Het bestek ligt ter lez., op de gem.-secretarie en is verkrijgb. à 25 ct. Inl. te bekomen bij den gem.-bouwmeester. Aanw. gedaan.

VLISSINGEN. Het bouwen van een nieuw weeshuis voor 40 à 50 weezen aan de Badhuisstraat te Vlissingen.

De regenten van het burger weeshuis, n.m. 2 u., in het weeshuis. Bestek en teek. liggen ter inz. en zijn verkr. tegen f 1,80 per stel bij den gem.-bouwmeester bij wien inl. verkr. Aanw. gedaan.

ZUTPHEN. Het bouwen van eene woning op het erve „Holtslag" te Warken gem. Warnsveld.

Provisoren van het burgerweeshuis, n.m. 1 u. Voorw. ter inz. bij Loman op „Holtslag" en bij C. Boogman te Steenderen. Aanw. 29 Jan., v.m. 11 u.

DONDERDAG 1 FEBRUARI.

EINDHOVEN. Het bouwen van 3 woonhuizen in de Molenstraat.

Mej. de Wed. P. Sanders-v/d. Boogaart, n.m. 3 u., in het café van Gez. van Duijnhoven. Bestek en teek. à f 1,50 verkr. bij de firma Van Moorsel en Van den Boogaart. Inl. worden verstrekt door J. W. van der Putten, arch. Aanw. op het terrein 1 Febr., v.m. 10 u.

HELMOND. Het bouwen van 3 woonhuizen in de Molenstraat.

Mej. de wed. P. Sanders-v/d. Boogaart, n.m. 3 u. in het cafe van Gez. van Duijnhoven. Bestek en teek. à f 1,50 verkr. bij de firma Van Moorsel en Van den Boogaart. Inl. worden verstrekt door J. W. v. d. Putten, architect. Aanw. op het terrein 1 Febmari, v.m. 10 u.

ROSSUM. Het bouwen van een onderwijzerswoning met en zonder gebruik van het bestaande gebouw.

Het gem.best. v.m. 11 u. Bestek en teek. à f 1,50 alsmede inl. te bek. bij den arch. G. G. Lodder. Aanw. 29 Jan., v.m. 11 u.

VARSSEVELD. Het vergrooten van een fabriek en het bouwen eener directeurswoning, en wel in de navolgende perceelen: *a.* metsel-, timmer-, smids-, glas- en verfwerk; *b.* aanvoer van steenen en metselzand.

Het bestuur der coöp. stoomzuivelfabr., „de Volharding", n.m. 2 u., bij G. J. Duitshof, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft arch. W. Vriezе te Heelweg.

VRIJDAG 2 FEBRUARI.

ARNHEM. Het onderhouden van en het doen van vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijksland- en tuinbouwschool te Wageningen, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901. Ram. f 13000.

Het prov.-best., 's midd. 12 u. Het bestek ligt ter lez. aan het gebouw van het min. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. bestuur van Gelderland te Arnhem, en is te bek. bij M. Nijhoff, 's-Hage. Inl. te bek. bij den rijks-bouwk. en bij den hoofdopz. der universiteitsgeb. W. H. Schoonhein te Utrecht. Aanw. gedaan.

ZATERDAG 3 FEBRUARI.

DINXPERLO. Het afbreken van een oud en het bouwen van een nieuw woonhuis met boerderij.

De heer H. A. Colenbrander, n.m. 2½ u. in hotel „de Zon". Bestek en teek. ter inz. en zijn ad f 1 bij den besteder verkrijgbaar. Inl. geeft arch. L. G. Richter, te Winterswijk. Aanw. 3 Febr., v.m. 11 u.

LIPPENHUIZEN. Het bouwen eener stelphuizinge voor 10 koeien, onder Terwispel.

De heer Wietse J. Wijnstra, n.m. 3 u. Inl. geeft R. V. Z. Bakker te Kortezwaag. Bestek en teek. ter inzage bij den kastelein Bosma.

PRINSENHAGE. De verbouwing van het schoolhuis en het maken van een trottoir in de Dreef.

Het gem.-best., v.m. 10 u. Bestek en voorw. voor de verbouwing is ten raadhuize te verkrijgen tegen f 1. Het bestek voor den trottoir ligt ten raadhuize ter lezing. Aanw. 29 Jan., voor den trottoir om 10 u., en voor het schoolhuis om 10½ u.

SEXBIERUM. Het afbreken van de bestaande en bouwen eener nieuwe onderwijzerswoning te Pietersbierum.

Het gem.-best. van Barradeel, 's midd. 12 u. Bestek en teek. ad f 1 verkr. bij A. Lettinga Azn. Aanw. 31 Jan., v.m. 11 u.

UTRECHT. Het onderhouden van en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan het rijks-archiefgebouw te Utrecht, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901. Ram. f 1360.

Het prov. best., n.m. 2 u. Bestek ligt ter lez. aan het gebouw van het min. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. bestuur van Utrecht te Utrecht, en is te bek. bij M. Nijhoff, te 's-Hage. Inl. te bek. bij den rijksbouwk. en bij den hoofdopz. der universiteitsgebouwen W. H. Schoonhein te Utrecht. Aanw. gedaan.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen — Amsterdam, Stadhuisplein — Rotterdam, Zuidblaak 36. — Breda Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betuwe sinds 1.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reserve ruim	**- 1.801.000.00**
Betaalde Brandschaden	**- 17.743.000.00**

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

9 JANUARI.

HAARLEMMERMEER. Het bouwen van een woonhuis aan de Spaarnwouderweg. Door den heer H. Grisenenberg.

Gegund timmerwerk aan A. de Oude, ald. en metselwerk aan H. Wessels, aldaar.

WONS (FR.). Het afbreken en weder opbouwen van een nieuwe stelphuizing voor den heer B. Tijmstra te Wons.

Laagste inschrijver Nauta, Schraard, f 8395.

13 JANUARI.

LEIDEN. Het afbreken van eenige perceelen en het bouwen van drie woonhuizen aan den Haagweg, kadastraal gemeente Zoeterwoude, Sectie A nos. 4564–4574. Door den aanbesteder.

Metselwerk. Laagste inschr. B. J. Huurman Dz., f 5585.

Timmerwerk. N. Kloots, f 7043.

Steenhouwwerk. Soupart en Straven, f 656.

Cementwerk. Eenige inschrijver J. v. d. Kaay, f 100.

Smidswerk. Laagste inschrijvers M. Langezaal en Zn., f 394.

Loodgieterswerk enz. L. P. v. d. Drift, f 868.

Verfwerk. Joh. v. Dam, f 975.

Stukadoorwerk. Fred. A. Wempe, f 640.

Gas- en waterleiding. Eenige inschrijvers M. Langezaal en Zn., f 394.

16 JANUARI.

CORNJUM (FR.). Het afbreken van Martena-State en het bouwen ald. van een woonhuis. Door de Kerkv. der Ned. Herv. gem.

Laagste inschrijver R. Feitsma, Cornjum, f 2496. Gegund.

EDAM. Het verbouwen van het perceel der Gebr. Schepers.

Laagste inschrijver Jac. de Koning, f 2230. Gunning aangehouden.

17 JANUARI.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het verbouwen van een perceel op het buitengoed „Kotten", voor den heer G. J. van Heek.

Laagste inschrijvers G. Gebben en A. J. Heerink, f 6250. Gegund.

GRONINGEN. In twee perc. en in massa: *a.* Het bouwen van een paviljoen voor 94 personen; *b.* het sloopen van eene behuizing met schuren en het bouwen van eene behuizing met schuur enz. alles te Wagenborgen, prov. Groningen. Door de architecten K. en G. Hoekzema Kzn.

Paviljoen. Laagste inschrijver R. Zeef, Eemrum, f 30620.

Boerderij. S. Akkerman, Wageningen, f 8366.

Massa. A. Daanje, Noordbroek & J. Buurke, Nieuwolda, f 47500*. *Gegund.

HOOGEVEEN. Het bouwen met bijlev. van daartoe benood. materialen van eene brugwachterswoning te Nieuw-Amsterdam bij de Westerveensche brug. Door den directeur der Drenthsche Kanaal Mij.

Gegund aan M. v. Buiten te Nieuw-Amsterdam.

LOBITH. Het bouwen eener villa en het metselen eener grondkeerende muur voor rekening van den heer Th. Daams te Lobith (tolkamer).

Laagste inschrijver W. H. Thunnissen, Nijmegen, f 16600.

WEERDINGERMOND (DR.). *a.* Het bouwen van eene winkelbehuizing, en *b.* het bouwen van een dubbele woning, onder bijlevering van al de daartoe benoodige materialen, werkloon, transporten, enz. *c.* het glas- en verfwerk. Door den heer J. Smit.

a. Raming f 2640. Laagste inschrijver R. Hillingen, Musselkanaal, 2532*.

b. Raming f 1445. Jan Janzen, f 1500*.

c. Ram. f 160. Eenige inschr. A. Smalbil, Weerdingermond, f 162.50*.

Massa. B. Petersen, Nieuw-Buinen, f 4125. *Gegund.

WIJNJETERP (FR.). Het bouwen eener stelphuizinge. Raming f 3932. Door de Wed. T. A. Andringa.

Laagste inschrijver A. R. v. d. Wijk, Lippenhuizen, f 5824. Gegund.

18 JANUARI.

ASSEN. Het verbouwen van den boekwinkel en vergrooten der drukkerij, in het perceel aan de Nieuwe Huizen en wel in 4 perceelen, 1. timmer- en metselwerken, 2. stucadoorwerken, 3. verfwerken, 4 loodgieters- en fitterswerken. Door mevr. de Wed. W. v. Gorcum.

Perc. 1. Laagste inschr. E. Ubels f 2725*.

Perc. 2. J. H. Engelhart, f 218.90*.

Perc. 3. B. Tent, f 467.

Perc. 4. W. Medjer, f 264*. *Gegund.

DORDRECHT. De verbouwing van het pand no. 25 aan den Singel, ten dienste van den weled. heer J. H. van de Weg. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver H. C. 't Hart, f 2222.22. Gunning aangehouden.

ENSCHEDÉ (ONDERH.) Het vergrooten van het magazijn aan de fabriek, voor de stoomweverij „Nijverheid".

Laagste inschrijver A. Jennink. f 1196. Gegund.

's-GRAVENHAGE. Het amoveeren van perc. 2, gelegen aan de Lange Vijverberg ald. en het ter plaatse bouwen van een huis in te richten tot kantoorlokalen, safe-inrichting, benevens woning voor den beheerder der bank enz. Door de comm. bankvereen. van Es en Co.

Laagste inschrijvers P. Breijer en J. Sperwer, f 70670.

's-GRAVENHAGE. De lev. van meubelen ten dienste van de school aan de Ferdinand Bolstraat. De meubelen moeten binnen de gem. 's-Hage vervaardigd worden. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver J. L. Kuijpers, f 3095.

HENGELO (OV.). Het bouwen van 5 woonhuizen, op een terrein gelegen aan den tweeden Weimendwarsweg ald. Door den heer G. M. ter Weer.

In Waalsteen. Laagste inschrijver G. H. v. d. Enck, Hengelo, f 13470.

In Twentsche steen. G. H. v. d. Enck, Hengelo, f 13320.

HENGELO (OV.). Het maken eener verdieping op het woonhuis van den heer S. ten Cate te Hengelo. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver J. Kleerebezem, f 3173.

KLUNDERT. Het doen van vernieuwingen en herstellingen aan gem.-eigendommen, met het gewoon eenjarig onderhoud daarvan tot 31 Dec. 1900. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver N. Lankhuizen f 1151.

TERBORG. Het bouwen van een woonhuis met bijlevering van materialen. Door den architect G. J. Heezen.

Laagste inschrijver L. Kolks, Silwolde, f 2180. Gegund.

WEERDINGERVEEN. Het uitgraven en met zand aanslempen van een terrein voor het bouwen van een nieuwe behuizing, raming f 817. Door den heer J. G. Kemper.

Laagste inschrijver F. Kamps, f 810.

WOENSEL. Het bouwen van een woonhuis langs den Kerkweg. Door den heer J. Koonings.

Laagste inschrijver A. v. Gerwen, f 1295. Gegund.

19 JANUARI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een pakhuis met verlezerij aan het Prinseneiland hoek Galgenstraat. Door de firma ten Cate & Co. (M. E. v. d. Meulen Jr.).

Laagste inschrijver H. H. Egeman, f 27495.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van een woonhuis op een terrein gelegen aan de Zwanenstr.

Laagste inschrijver Morselt, Borne, f 1833. Volgens bestek 3 dagen beraad.

's-HERTOGENBOSCH. Het amoveeren van perceel A 117, gelegen in de Kerkstraat aldaar, en het ter plaatse bouwen van een winkelhuis, bovenhuis en bijbehoorende werken. Door de arch. A. J. v. Kempen.

Laagste inschrijver C. P. Hartman, f 5580.

'S-HERTOGENBOSCH. Het onderhouden van en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijkshoogere burgerschool te Bergen op Zoom, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901. Ram. f 1510. Door het prov. best.

Laagste inschrijver D. P. M. de Mol, f 1484.

SCHOONHOVEN. Het bouwen van een pakhuis groot 9 × 18 Meter, op een terrein te Schoonhoven. Door de firma Gebr. Schenk.

Laagste inschrijver J. Massland, Goudriaan, f 3943*. *Gegund.

SAPPEMEER. Het weder ophouwen van een nieuw woonhuis met schuur, onder bijlev. van alle daartoe ben. materialen, transporten, werkloonen enz. Door den heer R. Bakker te Poeltje.

Laagste inschrijver J. Jansen, Sappemeer, f 835. 1 biljet van onwaarde.

20 JANUARI.

ALMEN. Het bouwen van 2 boerenwoningen, met bijlevering van alle materialen. Door den heer Kruissink.

Huis no. 1. Timmerwerk, 18 inschrijvers. Hoogste inschrijver Geerdes, Gorsel, f 920; laagste T. Eggink, Laren, f 654*.

Metselw. 13 inschrijvers. Hoogste Boers, Vorden, f 1234; laagste Wentink en Nieuwenhuis, Almen, f 938*.

Loodgieterswerk, 3 inschrijvers op beide huizen in eens. Hoogste Enzerink, Vorden, f 90; laagste Scharrenberg, Warnsveld, f 85*.

Smidswerk, 5 inschrijvers. Hoogste Wullink, Zutphen, f 103.30; laagste G. Rutgers, Almen, f 57.25*.

Verfwerk, 5 inschrijvers. Hoogste G. Lensink, Gorsel, f 126; laagste W. H. v. d. Wall, Laren, f 77*.

Dekkerswerk, 5 inschrijvers. Hoogste J. Lensink, Harfsen, f 129; laagste H. J. Bielderman, Laren, f 89*.

Huis no. 2. Timmerwerk, 18 inschrijvers. Hoogste G. J. Wonnink, Vorden, f 800; laagste D. Willens, Almen, f 557.50*.

Metselw. 13 inschrijvers. Hoogste Wesselink, Vorden, f 977; laagste Wentink en Nieuwenhuis, f 785*.

Smidswerk, 5 inschrijvers. Hoogste Wallink, f 90; laagste B. Brinkman, Harfsen, f 55.95*.

Dekkerswerk, 5 inschrijvers. Hoogste J. Lensink, f 82.40; laagste J. Brummelman, Almen, f 68.24*.

Verfwerk, 5 inschrijvers. Hoogste Lenselink f 107; laagste W. H. v. d. Wall, f 74*. *Gegund.

DONGEN. Het bouwen van een heerenhuis ald., voor den heer W. C. J. Kamp, kassier te Waspik.

Minste inschrijver F. Roovers, Waspik, voor f 14665. Gegund.

UTRECHT. Het onderhouden van en het doen van herstellingen aan de gebouwen van de rijksuniversiteit te Utrecht, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1900. Ram. f 17000. Door het prov. best.

Laagste inschr. B. J. van Baaren, f 15337.

WINTERSWIJK. Het amoveeren van een woonhuis, in de Nieuwstraat, en daar weder ter plaatse bouwen van een huis met 2 woningen. Door den architect J. J. Post.

Laagste inschrijver D. Nijenhuis, f 1699. Gegund.

21 JANUARI.

URETERP. Het bouwen eener nieuwe stelphuizinge voor mej. de Wed. T. Andringa te Wijnjeterp.

Laagste inschrijver A. v. d. Wijk, Lippenhuizen, f 5824. Gegund.

22 JANUARI.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een heerenhuis aan den straatweg naar Delden. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijvers Foks en Ribberink, f 5094. Gegund.

KERKWERVE (ZEEL.). Het afbreken van de oude en het bouwen eener nieuwe kerk met bijk. werken. Door de kerkvoogden der Ned. Herv. Gemeente.

Laagste inschrijver P. Vink, Noordgouwe, f 13250.

LEERSUM. Het bouwen van een burgerwoonhuis. Door den heer Alb. v. Maanen, veearts.

Laagste inschrijver R. van Westrenen, Amerongen, f 2238. Gegund.

WARFUM. Het bouwen eener behuizing op een vrij terrein, aan den Torenweg ald. met de lev. van al het daartoe benoodigde. Door Mej. de Wed. K. v. d. Tuuk.

Laagste inschrijver H. Bolhuis, Warfum, f 2960. Gegund.

23 JANUARI.

AMSTERDAM. Het verbouwen van perc. no. 12 aan den Heiligenweg. Door de architecten A. Jacot & W. Oldewelt. Ram. f 3035.

Laagste inschrijver C. Kater, f 6189.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonbierh., op een terrein gelegen aan de Reudinkstraat te Enschedé. Door den heer H. J. Bos.

Laagste inschr. J. Weener, f 2630. Gegund.

25 JANUARI.

GRONINGEN. Het bouwen van een Drukkerij met Zetterij en Kantoren A. Kerkhof no. 7 en 37 te Groningen voor den heer B. Jacobs, onder beheer van den architect P. M. A. Huurman aldaar.

Laagste inschrijver G. Brinks, Groningen, f 9990. Gegund.

HAARLEM. Het bouwen van een drukkerij met kantoor en magazijnen voor de Naaml. Vennootschap „Lourens Coster" door den arch. J. v. d. Ban. Ingekomen 20 biljetten.

Laagste inschr. H. J. Geijl firma Martens & Zoon, Haarlem voor f 31231. Gegund.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5 — per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertenties 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINCRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH Amsterdam.
Bijwatofien. — MARTIN & Co. Amsterdam.
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkistdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarwing. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz. (firma Gebr. Hesse), Damrak 68, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Eerste Nederl. Papierstüefabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskacheis (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74–76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam, 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gegoten Geëmailleerd IJzeren Waschtafels. — PECK & Co. Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand Glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22–24, Amst.
Houthandel, Stoomzaag- en -Schaverij. G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousieën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Ijssen-Cement. — A. F. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij „Neerlandia", Lange Beestenmarkt 9, 's-Hage
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SOHNE, Amoneburg.
Portland-Cement. — HÖXTER-GOMPLISM A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. VANHEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING jr. Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN en STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Sturtevant Engineering Company. — FRED. STIELTJES & Co. — Keizersgracht 745, Amsterdam.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE, OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — D. P. H. HASSELMAN, Amsterdam.
— JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Verwarming en Verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co. te **Königswinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-steenen** vuurvaste Cement, Karoiinkiei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Eerste Nederl. Papierstücfabriek,

voorheen BENNEWITZ & Co.

Papierstüe dient tot gehoele vervanging van Stucadoorwerk, Cartonpierre enz. en kan direct aangemaakt worden. Het wordt om zijne uitstekende eigenschappen (lichtheid, duurzaamheid, onbrandbaarheid, geschikheid om dadelijk te beschilderen), door H.H. Architecten enz. aanbevolen.

Kantoor: Damrak 85, AMSTERDAM. Fabriek en Atelier Tolhuis o/h. U.

Schilderlinnen verkrijgbaar in de breedten van 2.10, 2.55, 3.10, 4.10, en 5.10 tot de meest concurreerende prijzen.

Uitvoerders der gevelbekleeding van Oud Holland op de Wereldtentoonstelling te Amsterdam in 1895, van Oud Dordrecht in 1897.

Tentoonstelling Papierindustrie artistique Parijs. October 1894

GROOTE GOUDEN MEDAILLE & EERE DIPLOMA.

Welke bouwmaatschappij wil 16000 M². bouwgrond overnemen tegen f 2.— de M². zeer gunstig te LEIDEN gelegen in een bebouwde kom van burger- en werkmanswoningen.

Haeusler's
houtcementen dakbedekking.

De eenige echt houtcementen dakbedekking. —— Vereischt geen onderhoud.

15 jaar garantie.

Geschikt voor alle gebouwen, in 't bijzonder voor fabrieken, magazijnen, pakhuizen, villa's, arbeiderswoningen, ook geschikt voor waterdichte bedekking van beerggen, kelders en vloeren.

Generaal vertegenwoordigers voor Nederland en Koloniën
J. A. SMITS en ZOON.
AMSTERDAM. WEESPERZIJDE 7.

STAAL & HAALMEIJER,
AMSTERDAM.
Engelsche Stalinrichtingen.
IJZEREN TRAPPEN. VLOER- EN KELDERLICHTEN enz.
uit de beroemde Fabrieken van
The St. Pancras Ironwork Company, LONDON.

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. A. S. KEY,
ROTTERDAM.

legt **HOUTGRANIETVLOEREN uit ÉÉN STUK, zonder naden of voegen** in Vestibules, Gangen, Portalen, Kantoren, Kenkens, Badkamers, Slaapkamers, Kinderkamers, Warandes, Serres, Ziekenzalen, Schoollokalen, Winkels, Magazijnen, Café's en Biljartzalen.

Levert **traptreden** en **platen van elke gevraagde afmeting** voor aanrechtbanken in kenkens, toonbanken in winkels, bagagebalies in Stations enz.

Aanvragen met opgaaf van grootte en bestemming adresseere men **WIJNSTRAAT 113—115 (kantoor) ROTTERDAM.**

Platen van 1 × 1 en 2 × 1 M² in **geel, rood, bruin en zwart,** dik 2 cM. zijn **voorradig.**

Zie in „de Ambachtsman" van 26 Aug. 1899 het rapport geteekend J. A. van der Kloes, op aanvraag verkrijgbaar.

Centrale Verwarmingen.
INSTALLATIËN voor
Stoomwasscherijen-, Kook- en Badinrichtingen.
DESINFECTIEOVENS.
GEBR. POENSGEN. DUSSELDORF.
VERTEGENWOORDIGER VOOR NEDERLAND:
H. E. OVING JR. GelderscheKade 31 (Plan C.) **Rotterdam.**

Aankomend Teekenaar
zag zich gaarne tegen Februari of later **GEPLAATST** bij een architect.
Brieven franco letter M. aan het Bureau dezer Courant.

BOEK-, STEEN en PLAATDRUKKERIJ
MOUTON & Cº.
HERDERSTRAAT 5.
Telephoon No. 33.
S-GRAVENHAGE.

Levering binnen den kortst mogelijken tijd en tegen **concurreerende prijzen** van alle soorten
BOEK,- KANTOOR-
EN
HANDELSDRUKWERKEN
Illustratie- en Kleurendruk.
Aandeelen,
Obligatiën en Couponbladen.
Begrootingen, Bestekken.
Plan- en Detailteekeningen.
Photolithografie en Lichtdruk.
KOPER- en STAALGRAVUREN.
Etsen en Photogravuren.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage is verschenen:
Arbeid als Koopwaar
DOOR
W. L. VAN MALSEN.
Prijs 50 Cent.

MEISENBACH RIFFARTH & Cº.
PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.
BERLIJN — MUNCHEN.

VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:
MOUTON & Cº., 's-Gravenhage.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE
MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

3 FEBRUARI 1900. 20e JAARGANG. No. 5.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17. • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kosteloozе opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Wandelhoofd in zee te Scheveningen. — De kerk van de Nederd. Herv. Gemeente te Overschie, door B. Hooijkaas Jr. — Paul Sédille. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Personalia. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën. — (Met een plaat.)

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

De eerstvolgende vergadering van het Bestuur der Maatschappij zal gehouden worden op Donderdag 8 Februari 1900, te Amsterdam, in het gebouw Marnixstraat 402.

Op de Prijsvragen, door de Mij. t. B. d. Bouwkunst in 1899 uitgeschreven, zijn de volgende antwoorden ingekomen:

Ie Prijsvraag. Sanatorium.

1.	motto: Prof. Koch.	9	teekeningen.
2.	„ Trio.	9	„

IIe Prijsvraag. Woning Directeur.

1.	motto: Studie	4	teekeningen.
2.	„ Natura Sanat enz.	3	„
3.	„ Joost.	2	„
4.	„ Heil-anstalt.	2	„
5.	„ G. M.	2	„
6.	„ Leda.	5	„
7.	„ Rust na arbeid.	3	„

IIIe Prijsvraag. Woningen voor het Personeel.

1.	motto: Hector.	1	teekening.
2.	„ Kosmos.	1	„
3.	„ Santé.	1	„
4.	„ Lucht.	1	„
5.	„ P.	1	„
6.	„ Tehuis.	1	„

VERGADERINGEN.

AFDEELING AMSTERDAM. 9 Februari 1900, des avonds 8 uur in het Gebouw Marnixstraat 402.

Mededeelingen van het Bestuur. Bespreking van het „Ontwerp Woningwet" door Mr. H. Verkouteren, Adv. en Procur. te Amsterdam.

WANDELHOOFD IN ZEE TE SCHEVENINGEN.

De heer W. B. Van Liefland, architect te 's Gravenhage, heeft de groote welwillendheid gehad ons de plaat aan te bieden die bij dit nummer van het Weekblad is gevoegd, en daardoor zijnen medeleden van de Mij. t. B. d. Bouwkunst in staat te stellen zich een denkbeeld te vormen van het te bouwen wandelhoofd met overbrugging en winkelgalerij bij het Kurhaus te Scheveningen, volgens de plannen van de heeren W. B. Van Liefland, architect — de eigenlijke vader van het plan —, en E. Wijhofski, ingenieur.

De in het midden geplaatste voorstelling, eene reproductie van eene aquarel, geeft de overbrugging van den hoogen rijweg langs het strand, met de winkelgalerij onder het terras van het Kurhaus, te zien; daarboven is, naar eene teekening van den heer A. F. Gips, een zeer geslaagde perspectief in vogelvlucht van het wandelhoofd, van uit de Noordzee gezien, geplaatst; de onderste afdeeling der plaat geeft den plattegrond van het wandelhoofd, van af den strandmuur tot 372 M. in zee uitstekende, en waarop halverwege een paviljoen en op den kop in zee een feestgebouw is ontworpen.

Op de plaat zelve wordt eene korte maar zeer voldoende verklaring gegeven, eenerzijds omtrent het wandelhoofd en de onderdeelen daarvan, anderzijds van de winkelgalerij; zij maakt eene nadere omschrijving overbodig.

Van de hand van den heer A. F. Gips is ook de fraaie omlijsting van deze voorstellingen.

Wij zijn overtuigd volkomen in den geest der leden te handelen, wanneer wij, ook namens hen, hun medelid, den heer Van Liefland, hier ter plaatse hartelijken dank brengen voor zijn geschenk, dat ongetwijfeld zeer zal worden gewaardeerd.

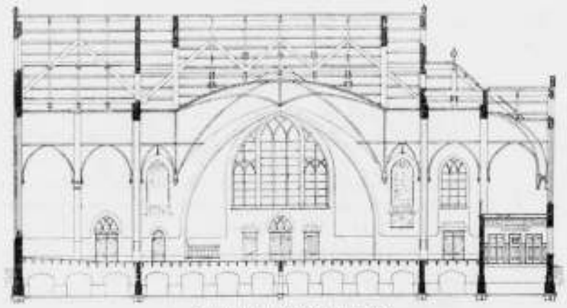
DE KERK VAN DE NED. HERV. GEMEENTE TE OVERSCHIE.

Architect B. HOOYKAAS JR.

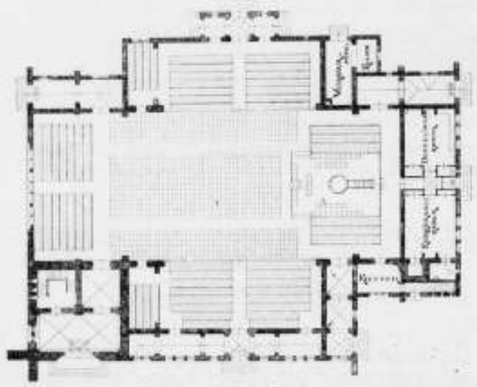
De hevige brand tengevolge van het inslaan van den bliksem in de oude, in het vorige jaar zoo dikwijls besproken, kerk der Ned. Herv. Gemeente te Overschie vernietigde in

Zuid-gevel. Schaal 1 à 400.

Doorsnede. Schaal 1 à 400.

Plattegrond. Schaal 1 à 500.

weinige uren het aloude bedehuis, en maakte op eene onverwachte wijze een einde aan alle discussiën over de uit te voeren wijzigingen en restauratieplannen.

Was men vóór den brand overtuigd van den slechten toestand van het gebouw, de restanten na den brand overtuigden de belanghebbenden nog zooveel te sterker van den hoogst ernstigen en gevaarlijken toestand waarin het Kerkgebouw verkeerde, en van de groote moeielijkheden die zich bij de restauratie zouden hebben voorgedaan; vooral bij den ouden toren, waarvan het metselwerk van het onderste gedeelte voor een deel was verteerd en verbrijzeld; de muren (1.50 M. dik), oogenschijnlijk nog in voldoenden staat, stortten enkele dagen na den brand tengevolge van de verbrijzeling in elkander, gelukkig zonder iemand leed te doen.

Dacht men terstond na den brand soms nog over restaureeren, na instorting van den toren was hiervan geen sprake meer; door het Kerkbestuur werd dan ook besloten de overblijfselen der kerk te amoveeren en tot den bouw van een nieuw kerkgebouw over te gaan, waarvan het ontwerpen en de leiding der uitvoering aan ondergeteekende werden opgedragen.

Behalve de verschillende eischen wat betreft het aantal plaatsen (p. m. 1200) en verdere behoeften voor den dienst, was het de wensch van het Kerkbestuur en van bijna alle inwoners van Overschie, dat bij den bouw der nieuwe kerk de toren zou worden opgetrokken in denzelfden vorm en met de schilderachtige spits als de oude, vernietigen, waardoor Overschie van heinde en verre door ieder werd herkend.

Deze wensch was van veel invloed op het plan voor het daarbij aansluitende kerkgebouw; vooral met de groote afmeting, namelijk 10 M. in het vierkant, moest behoorlijk rekening gehouden worden, zoowel bij de verdeeling van den plattegrond als bij den opstand en de gevels, alsmede met het karakter of den stijl waarin het gebouw zou worden gemaakt.

Bij het ontwerpen werd in het oog gehouden, dat het gebouw het karakter moest hebben van een dorpskerk, van eene z. g. plattelands gemeente, van alle zijden omringd door lage huizen van slechts één verdieping hoog.

Tevens wenschten wij een kerkgebouw te stichten waarin van uit elk punt ieder der aanwezigen den predikant zonder belemmering zou kunnen zien en hooren, dus zonder ééne kolom, soms zoo hinderlijk voor de tochoorders; een groote onbelemmerde ruimte, welke tot toegang heeft ruime portalen, ingericht om zoo mogelijk alle tocht te weren.

Bij het kerkgebouw waren noodig kerkeraads- en doopelingenkamer, kosterskamer, plaats en toegang voor het orgel, en gelegenheid voor het plaatsen van een verwarmingstoestel.

Uit de hier bijgevoegde plattegrond- en opstandteekening blijkt duidelijk, hoe het vraagstuk is opgelost.

Uitwendig worden alle muren opgetrokken van kleurige klinkers met afdekkingen van hardsteen, en inwendig worden de borstwering, bogen en omlijstingen in denzelfden steen schoon afgewerkt en de overblijvende vakken in getemperd wit afgepleisterd; het geheel wordt van binnen afgedekt door boogvormige plafonds van blank grenenhout, waarvan hier en daar de lijsten en gordingen in kleur worden afgezet.

De gevoegde borstwering wordt met een rand van verglaasde steenen afgesloten, waarboven op den witten grond, evenals onderlangs en boven op de grenen houten afdekking, een geschilderde rand wordt aangebracht. In de hoofdramen zal schoon, in lood gezet kathedraal glas worden aangebracht.

Het geheele kerkgebouw, met inbegrip van de hier zoo noodige zware paalfundeering, is uitbesteed voor ongeveer *f* 127.000.

Wij hopen, dat de Ned. Herv. Gem. te Overschie met dit kerkgebouw haren wensch vervuld zal zien een kerk te verkrijgen, waarin zij met genoegen, zonder eenige hindernis, de prediking zal kunnen aanhooren, en dat ook het uitwendig geheel eenigszins mag bijdragen om het schoone van de zoo welvarende gemeente, en vooral ook het schilderachtige van het zoo echt Hollandsche landschap, te verhoogen.

B. Hooijkaas Jr.

PAUL SÉDILLE.

In het tweede nummer van dezen jaargang van het Bouwk. Weekblad maakten wij in 't kort melding van het overlijden van den heer Paul Sédille, te Parijs, Eerelid van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst. Wij laten hier thans nog eenige mededeelingen volgen, ontleend aan de „Construction Moderne", waarin de heer Ch. Lucas een levensbericht van den overledene gaf.

De Fransche kunst heeft een groot verlies geleden.

De heer Paul Sédille, architect van het Gouvernement, oud vice-president van de Société Centrale des Architectes français, Eerelid van het Kon. Britsch Instituut van Architecten enz., Officier in de Orde van het Legioen van Eer, enz., is den 6en Januari in zijn hotel aan den boulevard Malesherbes op 63jarigen leeftijd overleden, hoewel niets een zoo vroeg einde deed vreezen.

Erfgenaam van de natuurlijke gaven zijns vaders, Jules Sédille, die tegelijk architect, schilder en toonkunstenaar was, vervulde Paul Sédille — leerling van Guénepin en medaille-graveur van den eersten rang, afkomstig van de Ecole des Beaux-Arts — de betrekking van architect van de Manufacture national de Sèvre; men dankt hem bovendien de volgende verdienstelijke gebouwen: de magazijnen van den Printemps, basilica van Jeanne d'Arc, te Domrémy, den hoofdingang van de Beaux-Arts op de Parijsche Wereldtentoonstelling in 1878, het monument van Schneider te Creusot, de inrichting der Parijsche Wereldtentoonstelling van 1889, de door Parijs in 1897 aan den Czar geschonken vaas, enz.; maar hoofdzakelijk was hij de schepper van een groot aantal hotels, woonhuizen, villas, kasteelen enz., allen met goed begrepen indeeling en merkwaardig door hun versiering. Men kan zeggen, dat, sinds het derde van eene eeuw, niemand beter dan hij, al wat de wetenschap en de kunst van den architect kan bijdragen tot gemak en aantrekkelijkheid, heeft weten dienstbaar te maken aan de woning, en aan het familie-leven, waarvan het huis de omlijsting is. Op dit gebied vooral was hij meester; niet alleen zijn de gevels van verschillende huizen even zooveel schoone uitingen van de bouwkunst op 't gebied der Parijsche behoeften, maar zijne talrijke villas zijn verrukkelijke woningen, die van een zeer persoonlijke kunst getuigen.

Een der eersten die door de Société Centrale met de groote medaille voor burgerlijke bouwkunst werden bekroond, was Sédille sedert 20 jaren de rapporteur der Jury voor de toekenning dier medaille; en sedert 1879 heeft hij heerlijke bladzijden geschreven over de kunst van de woning, wier toepassing hij zoo goed kende en die hij zoo deed liefhebben.

Om het bijzondere karakter van het talent van Sédille een weinig te verklaren, moet in herinnering worden gebracht, dat hij zich niet tevreden heeft gesteld met het onderricht van zijn leermeester en aan de school genoten, maar dat hij ook veel heeft gereisd en dat, zonder iets te verwerpen van de klassieke schoonheden van Griekenland, Rome en Italië die de beste elementen van de Fransche kunst hebben samengesteld, hij de hedendaagsche bouwkunst van Engeland en Oostenrijk heeft bestudeerd en op gemakkelijk te begrijpen wijze heeft beschreven, en uit die landen, Spanje en Nederland een aantal schetsen heeft openbaar gemaakt.

Het zijn deze steeds voortgezette studiën, het geluk dat hij te midden der zijnen en in eene omgeving van kunstwerken en kunstenaars vond, die zijn zeer bijzonder talent tot uiting brachten, — een talent dat hem ook eene speciale plaats verzekerde en hem gemaakt heeft tot een der meest gezaghebbende vertegenwoordigers van de hedendaagsche Fransche bouwkunst.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Utrecht, 24 Jan. 1900. Bij den aanvang der vergadering werd mededeeling gedaan van eenige ingekomen stukken, o. a. van een schrijven van den Volksbond, Vereeniging tegen Drankmisbruik, inhoudende verzoek tot onderteekening door het bestuur der Afdeeling van een adres aan Z. E. den Min. van Binnenlandsche Zaken, aangevende eenige middelen tot wering van drankmisbruik. Besloten werd aan dit verzoek te voldoen.

Vervolgens was ingekomen een schrijven van het bestuur der Maatschappij, dat onze Afdeeling hare beste wenschen toevoegde voor het jaar 1900. Met ingenomenheid werd door alle aanwezigen van dit schrijven kennis genomen.

Door de heeren J. H. Breebaart en W. de Jong was rapport uitgebracht in zake het Technisch Onderwijs hier te lande, naar aanleiding eener uitnoodiging van het hoofdbestuur. Uit den aard der zaak lokte dit gewichtige onderwerp vele discussies uit, waarna ten slotte besloten werd dit rapport aan het bestuur der Mij. op te zenden.

Vervolgens was aan de orde de behandeling van ingekomen antwoorden op de door het bestuur der Mij. gestelde vragen. Omtrent vraag IV was een antwoord ingekomen, opgemaakt door de heeren J. T. Kok, W. A. G. Janssen en P. Grolman (rapporteur). Nadat daarover eenige discussies waren gevoerd, werd besloten dit antwoord na eenige aanvulling aan het bestuur der Mij. op te zenden.

Ten slotte werden de 34 ontwerpen beziehtigd, ingekomen op de prijsvraag der Levensverzekeringbank „Rotterdam." Ieder was vol bewondering over het succes van den Directeur der Bank, met deze prijsvraag verkregen. Aan de jury werd een woord van lof toegekend voor hare juiste beoordeeling; hare taak was werkelijk niet gemakkelijk, met het oog ook op het aantal plannen.

TECHNISCHE VAKVEREENIGING. — **Afdeeling Amsterdam**, 21 Jan. 1900. In deze vergadering werd door den heer A. W. Weissman, architect te Bussum, eene voordracht gehouden over „Technisch Onderwijs."

In de eerste plaats toonde spreker het groote onderscheid aan tusschen techniek en wetenschap, ging toen over tot eene beschouwing van het tegenwoordige Middelbaar Onderwijs, volgens de wet van 2 Mei 1863, en behandelde achtereenvolgens de Burger dag- en avondscholen, de Hoogere Burgerscholen en de Polytechnische School te Delft, alsmede de vele eischen die, volgens de wet, gesteld worden aan hen, die zich voor een diploma van Civiel-, Bouwkundig-, Werktuigkundig-, Scheepsbouwkundig-, Mijningenieur of Technoloog komen aanmelden. Hij merkte hierbij op, dat het geheele stelsel van het M. O. gegrond was op dat der buitenlandsche stelsels van voor 40 jaren, het betreurende, dat deze weg nog steeds wordt bewandeld, een weg die overal reeds sedert lang werd verlaten. Hij vergeleek het studeeren aan de Polytechnische School, wegens de vele vakken en den weinigen tijd, met het reizen met Cook of Lissone. Volgens hem schiet de P. S. veel te kort op technisch en practisch gebied. Na op het onderwijs aan de P. S. te Zürich te hebben gewezen, waar dit reeds van den aanvang is ingericht voor elk speciaal vak op zich zelf, zette spreker ten slotte zijn standpunt ten opzichte van de verbetering van technisch onderwijs uiteen als volgt:

Voor iedereen, dus niet in één — zooals de heer Koole verlangt — maar in vele plaatsen moet technisch onderwijs te verkrijgen zijn; dit behoort te zijn ingericht met het oog op de practijk, terwijl de uitstekendste leerlingen eene hoogere wetenschappelijke vorming kunnen ontvangen.

Is eenmaal dit ideaal bereikt, dan zouden vele misstanden verdwijnen.

Een aandachtig gehoor had deze belangwekkende voordracht gevolgd, en gaf aan het slot met daverend applaus zijne ingenomenheid er mede te kennen.

Nadat een hartelijk woord van dank door den Voorzitter tot den heer Weissman was gericht, werd overgegaan tot de verkiezing van een bestuurslid in de plaats van den heer Seijl; gekozen werd de heer Pieters.

Woensdag 31 Januari had des avonds te 8 ure in de bovenzaal van Café Tivoli aan den Coolsingel te Rotterdam de jaarlijksche algemeene vergadering der *Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap* plaats, onder presidium van den heer Henri Evers.

Na lezing en goedkeuring der notulen van de vorige algemeene vergadering werden aan de bekroonden in de in 1899 uitgeschreven prijsvragen de medaljes, getuigschriften en premiën uitgereikt in voege als dit kort geleden in dit blad werd bekend gemaakt.

Uit het jaarverslag, dat door het bestuur ter tafel werd gebracht, bleek, dat de algemeene toestand der vereeniging vooral in financieel opzicht zeker niet ongunstig genoemd mocht worden; doch dat de vooruitgang in ledental niet in overeenstemming geacht kan worden met de uitbreiding van de bevolking en met haar, van het bouwkundig element in deze stad. In 't bijzonder werd het betreurd, dat ondanks de pogingen door de Vereeniging daar-

toe in 't werk gesteld, een deel van de jongere generatie van vakgenooten niet te bewegen bleek te zijn zich bij haar aan te sluiten, en zich tot zelfstandige vereenigingen vormde, daardoor eene betreurenswaardige krachtsversnippering in 't leven roepende die noodzakelijk ongunstig op de algemeene bevordering der vakbelangen moet terugwerken.

De Vereeniging telde op 1 Januari 1900, 145 leden.

De rekening en verantwoording van den penningmeester over het vorige jaar sloot met eene bate van plm. *f* 200.— op een cijfer van *f* 1369. , en de begrooting voor 1900 wees in ontvangst en uitgaaf een bedrag van *f* 1285.— aan. In het bestuur werden ter vervanging van de heeren J. E. Voogt M.Wzn. en C. N. van Goor gekozen de heeren J. Heyink en C. N. van Goor, van welke laatstgenoemde wederom met het 1ste secretariaat werd bekleed. De heer Voogt had als aftredend en niet herkiesbaar penningmeester den dank der Vereeniging voor zijne gepraesteerde diensten in ontvangst te nemen. Nadat een aantal onderwerpen voor de in dit jaar uit te schrijven prijsvragen werd genoemd, ontstond een gedachtenwisseling over het al of niet ruimer subsidiëeren van de bijdragen die door de leden der Vereeniging in hier te lande verschijnende plaatwerken werden geleverd. Werd eenerzijds opgemerkt, dat die subsidie niet ruim genoeg was om tot levering van bijdragen aan te sporen, anderzijds werd betoogd, dat die bijdragen meer hun ontstaan aan liefde tot studie en arbeid dan aan winstbejag moeten te danken hebben, zoodat de subsidie meer als een bijomstandigheid dan als hoofdzaak beschouwd moet worden. De regeling daaromtrent werd daarna aan 't bestuur overgelaten.

De agenda hiermede afgehandeld zijnde, wekte de Voorzitter de aanwezige leden nogmaals op, ieder in zijn kring de belangen der Vereeniging te behartigen, en sloot onder dankzegging voor hunne tegenwoordigheid de vergadering.

PERSONALIA.

Tot onder-directeur van de 1e Ambachtsschool te Amsterdam is benoemd de heer Th. van Harderwijk, leeraar aan genoemde school, in wiens plaats is benoemd de heer J. W. Blijenburg, architect, leeraar aan de Ambachtsschool te Arnhem.

Op de voordracht voor gemeente-opzichter te Wormerveer zijn geplaatst de heeren: F. H. de Haan, bouwkundige te Amsterdam, G. J. Hiddink, idem te Arnhem, en E. Verschuyl, idem te Amsterdam.
Voor deze betrekking hebben zich 141 perzonen aangemeld.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Vereeniging van Bouwkundigen in Nederl. Indië. Technicum. 1e Prijs: f250; 2e pr. f150; 3e pr. f100. Voor Nederlanders en inwoners van Nederl. Indië. Vóór 15 Aug. 1900 bij den heer C. P. Franken, President der Vereeniging te Pasoerocan. Zie Bouwk. Weekblad no. 51 van 23 Dec. 1899.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 8.
Aantal aanvragen voor:
Bouwkundig Opzichter Teekenaar 1.

Gevraagd wordt: een Opzichter-teekenaar niet beneden de 23 jaren, voor het houden van toezicht bij in aanbouw zijnde werken.
Sollicitatie-brieven te zenden onder letter A aan de Uitgevers van dit blad. Zie advertentie.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 5 FEBRUARI

AMSTERDAM. Bestek no. 835. Het vergrooten van de locomotievenloods met bijkomende werken op het stationsemplacement Enschede G. O. L. S. Begrooting f 5900.

De dir. der Holl. IJz. Spoorw. Maatsch. n.m. 1½ u. (Gr.tijd) in het centr. personenstat. Bestek à f 0.75 te bek. aan het centr. administratie-gebouw der maatsch. aan het droogdok, bur. weg en werken, kamer 154 of op franco aanvr. aan dit bur. met toez. van het bedrag in postw., (postz. worden niet in betaling genomen en aan aanvr. zonder postw. wordt geen gevolg gegeven). Aanw. gedaan.

BAIJUM (FR.). Het bouwen van een winkelhuis.

De kerkvoogden. Bestek en teek. ter inz. bij kastelein Bosma. Inlicht. geeft de heer J. Vonk te Welsrijp.

BOLSWARD. Het afbreken en weder opbouwen van de woonhuizinge met hals en een varkenshok c. a. op de Zathe bewoond door H. H. v. d. Werf aan den Honiadijk onder Nijland.

De voogden van het weeshuis. Teek. ter inz. bij J. Oosterhout, bestekken à f 1 per ex. te bek. ter drukkerij van P. de Jong. Inl. geeft de arch. J. Dijkstra Azn. Aanw. 5 Febr., v.m. 11 u.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 5 woningen op een terrein gelegen aan Voortsweg te Enschedé.

De heer A. Elhorst, 's av. 7 u., in het cafe van J. Hemken. Bestek met teek. liggen in gen. cafe ter inzage Aanw. op het terrein 5 Febr., v.m. 9½ u. Inl. te bek. bij den arch. H. E. Zeggelink.

OLDEBOORN. Het afbreken der bestaande en weder opbouwen van eene nieuwe boerenbehuizinge onder Oldeboorn.

Het gem.-best. van Utingeradeel, 's midd. 12 u. Bestek en teek. te bek. ter gemeentesecretarie en bij den gem.-opz. F. Hoekstra te Akkrum, tegen f 1 per stel. Aanw. gedaan.

OUDEKERK A/D. IJSEL. Het bouwen van een woonhuis met schuur.

De heer A. C. v. d. Berg, n.m. 2 u., in het cafe van Broere, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. 5 Febr., n.m. 1 u.

SIJBRANDABUREN (FR.). Het amoveeren eener oude huizinge en het bouwen van 6 nieuwe werkmanswoningen ald.

Het bestuur der coöp. stoomzuivelfabriek „de Leege Geäen" ald. Teek. ter inz. ten herberge van Johs. Heeringa. Bestekken verkrijgbaar ten kant. der voorn. fabr. à 50 ct. per ex. Aanw. 5 Febr., v.m. 11 u.

TRIPSCOMPAGNIE. 1e. Het bouwen van een woonhuis, waarin stelmakerij, ben. een houtschuur met alle ben. materialen; 2e. de glas-, verf- en behangwerken.

De heer H. Koning, n.m. 5 u., in het logement van J. Talens, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Inl. geeft J. Schenkel te Muntendam.

WOERDEN. Het bouwen van een hofstede met toebehooren nabij het station.

De heer Th. de Goei, n.m. 3 u. Bestek en teek. ad f 1 bij de firma Niekerk verkrijgb. Inl. geeft de bouwk. Van Bentum te Jutphaas. Aanw. 5 Febr., v.m. 11½ u.

ZEIST. Het verbouwen van een manufactuurkruidenierswinkel.

De firma M. C. v. d. Veer. Bestek en teek. ter inz. ten huize van den bouwk. G. Peters, Krullelaan 20, alw. op den dag der besteding vóór 2 u. n.m. de bilj. moeten zijn ingelev. Aanw. gedaan.

DINSDAG 6 FEBRUARI.

ANDELST. Het verbouwen van het woonmet achterhuis, de bouwing de Rosmolen (bewoond door Hofs) te Slijk-Ewijk, met bijlevering van de te kort komende materialen, arbeidsloonen, enz. voor Baron Taets van Amerongen.

De bouwk. G. J. Knoop te Dodewaard, v.m. 11 u. bij S. Sip, bij wien bestek en teek. ter inz. Inl. geeft de rentmeester W. Jansen v. Doorn en gen. bouwk. Aanw. gedaan.

'S-GRAVELAND. Het bouwen van een woonhuis met bakkerij en veestallen.

De architect W. Salomons te Amersfoort, v.m. 11 u., in het hotel Hennipman te 's-Graveland. Bestek en 2 teek. liggen in voorn. hotel ter inzage en zijn à f 1 per stel verkr. bij den architect, bij wien inl. zijn te bekomen. Aanw. gedaan.

LOON (DR.). Het bouwen van een winkelhuis met bakkerij.

De heer Wolter Brink, v.m. 1½ u. bij J. Smeenge, alw. bestek en teek. ter inzage liggen.

NIJKERK (GELD.). Het bouwen van eene stoomweverij met machinekamer, ketelhuis en fabrieksschoorsteen op een terrein, naast de gasfabriek te Nijkerk.

De heer L. en P. de Leeuw, n.m. 2 u., in het cafe „de Roskam". Bestek en teek. tegen f 2 verkr. bij den boekh. Rijndorp, Martelaarsgracht, Amsterdam en bij den heer A. Jurling te Nijkerk. Aanw. 6 Febr., v.m. 11 u. Inl. verstrekt de architect-werktuigkundige, J. W. Meijer, Plantage-Middenlaan 82, Amsterdam.

SAS VAN GENT. Het vergrooten en inrichten tot winkelhuis van perc. 22, Westkade aldaar.

De heer J. Wisse Jzn. te Zaamslag, v.m. 10½ u. (Greenw.), in hotel „Rotterdam". Bestek en teek. ter inz. te Sas van Gent bij Boecke en Brand, te Terneuzen in hotel Centraal, te Hulst in het Bonte Hert, te Axel in hotel Lecluse. Aanw. gedaan.

ZANDVOORT. Het bouwen van een villa op een terrein gelegen nabij den Hoogeweg aldaar.

De architect W. F. Doeglas, 's midd. 12 u., in hotel „Driehuizen". Bestek en teek. verkr. bij gen. architect, Kleine Houtstr. no. 53 te Haarlem à f 1, waar inl. te bek. Aanw. 6 Februari, v.m. 11 u.

WOENSDAG 7 FEBRUARI.

BEETSTERZWAAG. Het bouwen eener nieuwe boerenhuizing c. a. op de state bewoond door Joh. Boonstra te Siegerswoude voor Mr. J. Baron van Pallandt.

De heer J. Vrijburg. Bestek en teek. ter inz. ten herberge van Terpstra en ad 75 ct. verkrijgb. bij den boekh. Schroor.

GIETERVEEN. Het bouwen van een burgerhuizing met bijlev. der materialen.

De heer T. v. d. Veen, n.m., 4 u., in 't cafe der Wed. P. Lanting, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft de bouwk. B. Borgers te Annerv. Kanaal.

WINTERSWIJK. Het gedeeltelijk amoveeren van zijn woon- en winkelhuis in de Misterstraat, en het daar weder ter plaatse bouwen van een woon- en winkelhuis.

De arch. J. J. Post, 's midd. 12 u., in cafe „Boer Balink", alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. gedaan.

WOLVEGA. Perc. 1. Het afbreken van een windwatermolen en het bouwen van een gebouw voor stoomgemaal met woning voor den machinist. Perc. 2. Het verdiepen van de Brugsloot en opvaart naar Oldeholtwolde, ter totale lengte van 4240 meter. Perc. 3. Het verdiepen van de waterlossing van af de Brugsloot naar den Slingerweg en een deel der waterlossing langs den Slingerweg, ter totale lengte van 1490 meter, in perc. en in massa.

Het bestuur van den veenpolder, onder Ter Idzardten Oldeholtwolde, v.m. 11 u. in logement Schreur, alw. de bestekken en voorw. met de teek. ter lez. liggen en verkrijgbaar zijn bij den secretaris des polders A. W. Eisma, tegen f 1 per exemplaar voor perc. 1, van f 0,50 voor perc. 2 en f 0,25 voor perc. 3. Aanw. gedaan.

DONDERDAG 8 FEBRUARI

GENDRINGEN. Het bouwen van eene openb. school en onderwijzerswoning te Varsselder, met bijlevering van alle materialen en de leverantie van de benoodigde schoolmeubelen.

Het gemeentebestuur, v.m. 11 u. Bestek en teek. liggen op de secretarie ter inzage en zijn tegen f 1 te bekomen bij den gemeentearch. G. Rosier Cz., alsmede inl. Aanw. ged.

HEERENVEEN. Het afbreken der oude en het weder opbouwen eener nieuwe schuur c. a. der boerenhuizinge, staande te IJtens, bewoond door R. Hiemstra.

De heer J. Wierda, administrateur te Heerenveen, namens Jhr. Mr. K. A. Godin de Beaufort te Maarsbergen. Bestek en teek. te verkr. bij den arch. de Jong te Oldeboorn en de boekh. A. Binnert Overdiep te Heerenveen à f 0,75. Aanw. 8 Febr., v.m. 11 u.

NOORDSCHARWOUDE. Het maken eener pastorie.

De kerkvoogden der Geref. Gemeente, n.m. 5 u., bij D. Stam, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Inl. geeft de bouwk. A. Vis te Oudkarspel.

UTRECHT. Het bouwen eener kerk met kapellen, sacristie, aangelustoren, enz. enz. benevens het bouwen eener pastorie.

Het R. K. kerkbest. van den H. Martinus te Utrecht, achter Twijnstraat, n.m. 2 u. (stadstijd), in het logement „de Geldersche Bloem", aan het „Ledig Erf". Bestek met teek. liggen in genoemd logement ter inz. terwijl tegen inzending van f 4 de teek. en tegen f 1 het bestek te bek. zijn in den boekh. Wed. J. R. v. Rossum, te Utrecht. Aanw. 8 Febr., v.m. 11 u. Inl. te bekomen bij J. R. Dijkstra, opzichter, Springweg 80, Utrecht, en bij A. Tepe, arch. te Rijsenburg.

VRIJDAG 9 FEBRUARI.

HASSELT (BELGIË). De vergrooting en herbouwing der kerk van Geijstingen onder Ophoven. Ram. fr. 38783.46. Borgsom fr. 1000.

Het kerkbest., 's midd. 12 u., op het prov. gouvernement, alw. alsmede op de pastorie te Geijstingen plannen en voorw. ter inz. liggen. Bilj. per aanget. brief aan den gouverneur van Limburg; ten laatste op de post besteld Maandag 5 Februari.

'S-HERTOGENBOSCH. Het onderhouden van en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan het rijks-archiefgebouw, te 's-Hertogenbosch, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901. Ram. f 3130.

Het prov.-best., v.m. 10½ u. Bestek ter lez. aan het gebouw van het min. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov.-bestuur van Noord-Brabant, te 's-Hertogenbosch, en is te bek. bij M. Nijhoff, Nobelstraat no. 18 te 's-Gravenhage. Inl. te bek. bij den rijksbouwk. en bij den hoofdopz. der universiteitsgebouwen W. H. Schoonhein te Utrecht. Aanw. gedaan.

'S-HERTOGENBOSCH. Het onderhouden van en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijkshoogere burgerschool te Tiburg, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901. Ram. f 3910.

Het prov.-best., v.m. 10½ u. Het bestek, no. 1, ligt ter lez. aan het gebouw van het minist. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov.-best. van Noordbrabant te 's-Bosch, en is te bek. bij M. Nijhoff te 's-Hage. Inl. te bek. bij den rijksbouwk. en bij den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen, W. H. Schoonhein te Utrecht. Aanw. gedaan.

'S-HERTOGENBOSCH. Het onderhouden van en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijks hoogere burgerschool te Helmond, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901. Ram. f 2180.

Het prov.-best., v.m. 10½ u. Bestek no. 2, ter lez. aan het gebouw van het het min. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov.-bestuur van Noordbrabant te 's-Bosch, en is te bek. bij M. Nijhoff, te 's-Hage. Inl. te bek. bij den rijksbouwk. en bij den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen, W. H. Schoonhein te Utrecht. Aanw. gedaan.

'S-HERTOGENBOSCH. Het onderhouden van en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijks hoogere burgerschool te 's-Bosch, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901. Ram. f 1740.

Het prov.-best., v.m. 10½ u. Bestek no. 4 ligt ter lez. aan gebouw van het min. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov.-best. van Noordbrabant, te 's-Bosch, en is te bek. bij M. Nijhoff, te 's-Hage. Inl. te bek. bij den rijksbouwk. en bij den hoofdopz. der universiteitsgebouwen, W. H. Schoonhein te Utrecht. Aanw. gedaan.

ROTTERDAM. Het bouwen van een winkelhuis aan de Noord Blaak no. 43 en 45, voor rekening van de firma Gebr. Gerzon.

De arch. J. v. Kempe-Valk Czn., v.m. 11 u., in het Poolsch koffiehuis. Bestek en teek. à f 1,50 en inl. te bek. bij voorn. architect, Nieuwland no. 1.

UTRECHT. Het bouwen van een landhuis aan den Koningsweg, voor Jhr. Bosch van Drakestein van Nieuw-Amelisweerd.

De architect E. G. Wentink te Schalwijk, n.m. 2 u., in het Haagsche koffiehuis. Bestek en teek. ad f 2,50 verkr. bij den lithogr. B. Brouwer. Aanw. gedaan.

ZATERDAG 10 FEBRUARI.

PRINSENHAGE. Het bouwen van een koffiehuis met woonhuis en stalling op het perc. sectie H., no. 1972, gelegen aan den rijksweg van Breda naar Prinsenhage, een en ander met bijlevering van de benoodigde bouwstoffen.

De arch. F. P. Bilsen te Breda, v.m. 11 u., in het cafe van M. Lips. Bestek en teek. in gen. koffiehuis ter inz., en inl. zijn bij gen. arch. te verkrijgen.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een magazijn en kantoorgebouw groot 13 bij 20 M., hoog 3 verdiepingen, van een machinekamer, ketelhuis, kolenloods enz., het vergrooten eener weverij enz., oppervl. 1200 M². en het maken van een klinkerweg met steenen brug.

De firma J. Willink en Paschen, n.m. 2½ u. (Gr. t.), in societeit „de Eendracht". Bestek en teek. ad f 10 verkr. bij G. Beltman A.Gzn., arch. te Enschedé en worden op den dag der besteding tegen f 7,50 teruggen. bij de inlev. van de bilj. Aanw. 10 Febr., v.m. 10 u. (Greenw. tijd).

MAANDAG 12 FEBRUARI.

ROTTERDAM. Het maken van een kantoorgebouw aan de Maaskade W. Z. ter grootte van plm. 1000 M².

De Badische Actiën Gesellschaft für Rheinschiffahrt und Seetransport, n.m. 2 u., in het Poolsche koffiehuis. Bestek en teek. f 5 te bekomen bij J. de Jong, Wijnstraat 34. Inl. te bekomen bij den architect J. P. Stok Wzn.

DINSDAG 13 FEBRUARI.

GOES. Het bouwen van een nieuwe graanschuur, groot 693 M², met bijbehoorende werken, op de hofstede „Ossenvate" in den polder Borselen, bewoond door den pachter C. Nijsten Jr.

De arch. A. le Clerq, n.m. 2 u., in het cafe „Het Slot Oosteinde". Bestek en teek. ter inz. bij bovengen. arch. te Kruiningen. Aanw. 10 Febr., v.m. 11 u.

WOENSDAG 14 FEBRUARI.

DELFSTRAHUIZEN. Het bouwen van een stoomzuivelfabriek met directeurswoning, machinekamer, stoomschoorsteen en 4 arbeiderswoningen te Delfstrahuizen, onmiddelijk bij de Echtenerbrug.

De directie der stoomzuivelfabriek „de Eendracht". Bestek en teek. ter visie bij den kastelein N. Hornstra aldaar, bilj. moeten worden ingediend bij J. Nieuwenhout te Oosterzee, bestek en teek. der fabriek tegen f 2,50 per stel te verkr. bij W. de Jong, archit. te Lemmer.

UTRECHT. Het verbouwen der administratieve gebouwen der Utrechtsche waterleiding maatsch. Predikheerenkerk 13—17.

De dir. van gen. maatsch., v.m. 11 uur. Bestek en teek. ad f 0.50 verkrijgb. Aanw. 9 Februari, n.m. 2 u.

DONDERDAG 15 FEBRUARI.

STADSKANAAL. *a.* Het bouwen van een onderwijzerswoning, schoolgebouw enz. *b.* Het glas en verfwerk. *c.* Koperslagerswerken. *d.* De smidswerken.

Het kerkbestuur der Isael. gemeente, 's av. 6 u. in cafe A. S. Smith, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft archit. J. Mosthuizen. Aanw. 15 Febr., n.m. 4 u.

VRIJDAG 16 FEBRUARI.

HEERENVEEN. Het afbreken eener oude boerenhuizinge, in huur bij A. L. de Groot te Deersum, en weder opbouwen van eene nieuwe stelphuizinge ald.

De heer A. R. Uhl. Bestek en teek. verkrijgb. à f 1 per stel bij den arch. A. Brandsma Jzn. te Heerenveen, of bij A. Binnerts Overdiep, boekh. ald. Briefjes, gemerkt met letter K, frc. in te leveren op 16 Februari, voor n.m. 4 u., bij A. R. Uhl ald. Aanw. op het terrein 12 Febr., v.m. 11 u.

HENGELO (OV.). Het afbreken van het perc. van den heer H. T. Arends en het daar ter plaatse bouwen van een dubbel woonhuis met werkplaats enz.

De aanbesteder, n.m. 3 u., in het hotel „Mercurius." Bestek en teek. à f 1,50 verkrijgb. ten kantore der architecten. Nadere inl. geven Van der Goot en Kruisweg, architecten. Aanw. 15 Febr., 2 u.

DINSDAG 27 FEBRUARI.

UTRECHT. Bestek no. 783. Het maken van een gebouw voor machines en accumulator met daarmede in verband staande werken op het station Rotterdam (Fijenoord). Begr. 3750.

Maatsch. tot expl. van St. spw., n.m. 2 u. (loc. tijd) aan het centr. bur. Het bestek ligt ter lez. aan gen. centr. bur., aan het bur. van den heer sectie-ingen. A. J. Buis te Rotterdam en is aan gen. centr. bur. (dienst van Weg en Werken) te bekomen à f 1. Inl. aan gen. centr. bur. en door den sectie-ingen. voorn. Aanw. 20 Febr., v.m. 9½ u. (West Eur. tijd).

Assurantie Maatschappij tegen Brand schade
De NEDERLANDEN van 1845.
's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen — Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 36. — Breda Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betouwstraat 8.
Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reserve ruim 1.801.000.00
Betaalde Brandschaden 17.743.000.00
Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

14 JANUARI.

TILBURG. Het bouwen van wijnkelders,

magazijn en kantoren, voor rekening der firma J. A. Verbunt. Door den archit. André Blomjous.
Laagste inschrijver A. van den Hout, f 9932.

22 JANUARI.

HOOGKERK. Het bouwen van een huis voor H. Dinkla. Door den architect C. H. Eldering.
Laagste inschrijver H. Smidt, Groningen, f 1830. Gegund.
RIDDERKERK. Het bouwen van 4 dubbele woningen nabij het Slikkerveer. Door den aanbesteder.
Metselwerk. Laagste inschrijver A. Veltheuzen, f 3798.
Timmerwerk. A. v. d. Gijp, f 4099.
Timmer- en metselwerk. A. den Boer, N.-Lekkerland, f 7286.
Smids-, ijzer- en grondwerk en transport. Eenige inschrijver A. Verstegen, f 850.

23 JANUARI.

GRASWIJK (DR.). Het afbreken en weder opbouwen van eene behuizinge te Graswijk. Door den heer B. Oldejans.
Laagste inschrijver K. A. Hakkert, Assen, f 425. Gegund.
LEIDEN. Het afbreken van de perc. aan het Levendaal no. 22 en 24 en aan de Barbarasteeg no. 14, 14a, 14b en 16 en het maken van een fabrieksgebouw. Door de firma W. Hoogenstraten en Co.
Laagste inschrijver P. J. Christiaanse, f 11787. Gegund.
MEPPEL. Het bouwen van 5 woningen aan de Wilhelminastraat. Door het best. van het fonds „Hulp in Lijden".
Laagste inschrijver H. Timmer, f 7390.
STELLENDAM. Het bouwen van een koffiehuis met woonhuis op den Molenkade te Stellendam. Door den heer L. C. v. d. Velde.
Laagste inschrijver J. Kopetijn, Ouddorp, f 1705.
WINTERSWIJK. Het bouwen van een werkplaats en het maken van een winkelpui aan een huis aan Woodstraat ald. Door den heer A. C. Weenink.
Laagste inschrijver J. W. Bruntink, f 757. Gegund.

24 JANUARI.

ENSCHEDÉ. Het afbreken en het weder opbouwen van een winkelhuis, op een terrein gelegen aan de Haverstraat ald. Door den heer J. H. Ticheler Jzn.
Laagste inschr. H. Weijk, f 5885. Gegund.
HOOGEVEEN. Het bouwen van een boerenbehuizing (oppervl. pl.m. 650 M².) en het amoveeren en weder opbouwen van 2 arbeiderswoningen te Kerkenveld. Door de firma Post en Co.
Boerenbehuizing. Laagste inschrijver H. Schenkel, Zuidbroek, f 7102.
Arbeiderswoningen. H. Schenkel, f 1500.
Massa. R. Onolee, Hoogeveen, f 7659*.
* Gegund.
OOSTERWOLDE. Het bouwen van een woonhuis met kantoor en wachtlokaal. Door den arch. O. M. Meek te Donkerbroek.
Laagste inschr. K. v. Es, f 1987. Gegund.
ROODESCHOOL (GR.). Het bouwen eener heerenbehuizing aan de Noorder Stationstraat te Groningen. Door den heer Nijhoff.
Laagste inschrijver A. Pot, f 6494. Gunning drie dagen aangehouden.

25 JANUARI.

AALTEN. Het bouwen van eene boerderij in het Witte veen, voor den heer Theod. Driessen aldaar.
Met ijzeren stalvatsels. Laagste inschrijver J. B. G. Rots, Bredevoort, f 2263.
Zonder ijzeren stalvatsels. J. B. G. Rots, Bredevoort, f 2379. Gegund aan D. Jansen, f 2559.59 en f 2441.41.
BREDA. Het bouwen van een heerenhuis met afzonderlijke bovenwoning op een terrein a/d. Nassausingel ald. Door den architect J. Lijdsman.
Laagste inschr. H. A. Mol, f 7712. Onder deze aanbesteding was niet begrepen het ijzerwerk, lood- en zinkwerk, gas- en waterleiding.
ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van 2 burgerwoningen op een terrein aan de Minkmaatstraat voor Mej. de Wed. Verveld. Onder beheer van H. E. Zeggelink, arch.
Laagste inschrijver J. B. Heinhach, f 3330. Volgens bestek beraad.
GRONINGEN. Het bouwen van eene drukkerij met zetterij en kantoren achter Z.Eds. perc. N. Z. Akerkhof no. 37. Door den heer B. Jacobs.
Laagste inschr. G. Brinks, f 9990. Gegund.
HAARLEM. Het bouwen van eene drukkerij met kantoor en magazijnen, op een terrein aan Zuider-Buitenspaarne te Haarlem, voor de Naaml. Venn. „Lourens Coster". Door den architect J. van den Ban.
Laagste inschr. H. J. Geijl, firma Martens en Zn., f 31231. Gegund.
HARKSTEDE (GR.). Het bouwen eener royale rentenierswoning, op een vrij terrein aan den kunstweg aldaar, met de leverantie van al het daaatoe ben. Door Mej. de wed. M. Cock.
Laagste inschrijver E. Tulp, Siddeburen, f 6847. Nog niet gegund.
HAARLEM. Het onderhouden van en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan het rijks-archiefgebouw, voormalige vleeschhal te Haarlem, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901. Raming f 1280. Door het provinc. bestuur.
Laagste inschrijver A. Rinkema, f 1186.
WERKENDAM. Het bouwen van drie woningen in de Kade. Door den heer C. Kuijk.
Metselwerk. Laagste inschrijver C. van Loon C.Dz., f 1537.*
Timmerw. C. Kieboom, f 1223.* *Gegund.

26 JANUARI.

AVEREEST. Het bouwen van een woon- en winkelhuis voor den heer P. C. Koekkoek. Door den aanbesteder.
Timmer- en metselwerk. Laagste inschr. B. Kip, Oud-Avereest, f 468.
ARNHEM. Het onderhouden van en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der Rijks hoogere burgerschool te Zalt-Bommel, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901. Ram. f 1010. Door het prov. bestuur.
Laagste inschrijver M. H. B. Kerstjens, Zalt-Bommel, f 972.
ARNHEM. Het onderhouden van en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijkskweekschool voor onderwijzers te Nijmegen, van af den dag der goedkeuring van de aanbest. tot en met 31 Dec. 1901. Ram. f 3050. Door het prov. bestuur.
Laagste inschrijver J. S. Grandjean, f 3150.
BEILEN. Het bouwen van een woon- en winkelhuis te Beilen met bijlev. der materialen, voor den heer W. Timmermans te Westerbork. Ram. f 2693,72. Door den aanbesteder.
Laagste inschr. B. Fober, f 2619. Gegund.
HASSELT (BELGIË). Het bouwen van een kerk te Neerpelt (Belgisch Limburg). Raming Fr. 151.057.61. Borgsom Fr. 4500. Door het kerkbest. van Neerpelt.
Laagste inschr. Ch. Hoomans, Meerhout, f 173,367 Fr.
HAGESTEIN. Het gedeeltelijk sloopen van een bestaande en het verbouwen van een landbouwerswong met veestalling enz. Door mej. C. de Leeuw.
Metselwerk. Laagste inschrijver D. van Nacht, f 648.
Timmerwerk. H. Dumolijn, f 562. Nog niet gegund.
HOEFKENSDIJK (ZEEL.). Het bouwen van een woonhuis. Door den heer J. F. de Schrijver.
Laagste inschr. J. v. Kampen, Stoppeldijk, f 535. Gegund.
MIDDELBURG. Het onderhouden van en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijkskweekschool voor onderwijzers te Middelburg, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901. Ram. f 4780. Door het provinc. bestuur.
Laagste inschrijver C. A. Goethals f 4694.
SCHILDWOLDE. Het bouwen van eene winkelbehuizing op een open terrein aan den Meenteweg te Schildwolde, onder bijl. van al het daartoe benoodigde. Door den heer K. Reuben.
Laagste inschrijver B. Sijtsema, Sideburen, f 879. Gegund.
VEENWOUDEN. Het bouwen eener boerenhuizinge met stalling voor 54 stuks hoornvee. Door den heer F. Antonides.
Laagste inschr. G. A. v. d. Wal, Veenwoudsterwal, f 10346. Gegund.

27 JANUARI.

APELDOORN. Het maken van een fabrieksgebouw te Apeldoorn. Door den arch. L. Eikendal.
Laagste inschr. G. Goossen, f 2679. Gegund.
HENDRIK-IDO-AMBACHT. Het verbouwen van de gemeentescholen no. 1 en 2. Door het gemeentebestuur.
Hoogste inschrijver B. den Hoed, Zwijndrecht, f 15110; laagste M. Goossen, Maassluis, f 11884.
MUSSELKANAAL. Het bouwen van een winkelbehuizing te Musselkanaal, onder bijl. van al de daartoe ben. materialen, arbeidsloonen enz. Door den heer J. Poppema te Stadskanaal.
Laagste inschrijver G. de Ruiter, Wedde, f 1480. Gunning 3 dagen in beraad gehouden.
NOORDSCHARWOUDE. Het bouwen van 2 woningen onder één dak. Ram. f 1400. Door mej. de Wed. G. Paarlberg.
Laagste inschrijver Jac. Zijp Jzn., Zuidscharwoude, f 1405.
OUD DELFTSHAVEN (ROTTERDAM). Het bouwen aan de Nassauhaven van een kantoor met bovenwoning, het verplaatsen en vergrooten der fabrieksgebouwen, het maken van erfafscheidingen enz. Door de directie der Rotterdamsche Cementsteenfabr.
Laagste inschrijver A. Langejan, f 19500.
TERNEUZEN. Het bouwen van een woon- en winkelhuis aan de Dijkstr. te Ter Neuzen. Door den bouwk. L. de Bruijne.
Metselwerk. Laagste inschr. W. Rijnhout, f 495.*
Timmerwerk. A. J. de Kort, f 965.*
Massa. J. A. Rijnberg, f 1750. *Gegund.

29 JANUARI.

WINTERSWIJK. Het vergrooten eener stoomweverij. Door de firma M. M. Poppers.
L. inschr. Gebr. ten Haken, f 4534. Gegund.

30 JANUARI.

AMSTERDAM. Het maken van een schoolgebouw met 10 klasselokalen, gymnastieklokaal, speellokaal, woning voor den directeur en id. voor den concierge, op een terrein hoek Jan Luijken- en v. d. Veldestr. Door het best. der Nieuwe Schoolvereen.
Laagste inschrijvers H. J. v. Brussel en D. W. Beijlonze, f 45226.
ARNHEM. Het afbreken van het perceel no. 3 in de Kortestr. en het daar ter plaatse opbouwen van een winkelhuis met bovenwoning voor rekening van H. Cohen. Door de architecten v. Gend en Nieraad.
Laagste inschrijver G. J. Reinders, f 10700.
ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het schilderen glaswerk van de nieuw te bouwen villa voor den heer J. Menke Nz., alhier.
Laagste inschrijver Boom, f 1660. Gegund.
ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van een magazijn voor de firma S. J. Spanjaard te Borne. Door den heer G. Beltman A.Gz.
Laagste inschr. F. Morselt, Borne, f 4889. Gegund.
ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van paardenstallen, varkenshokken enz. voor den heer F. Reuding alhier.
Eenige inschr. J. H. C. Roesink, (bouwk.) aan wien het werk is gegund voor f 535, zonder bijlev. van steenen.
ROTTERDAM. Het bouwen van een pakhuispand met kantoren, portierswoning enz. op een terrein aan de Admiraliteitskade. Door de Holl. Kaas Export Maatsch. voorh. D. H. v. Blankensteijn.
Laagste inschrs. P. Breijer en J. Sperwer, den Haag, f 103,200.

31 JANUARI.

„Per Telegraaf."

VLISSINGEN. Het bouwen van een nieuw weeshuis voor 40 à 50 weezen aan de Badhuisstraat te Vlissingen. Door de regenten van het burger weeshuis
Laagste inschr. L. Raaijmakers, Wouw, f 50500, daaropvolgende de Krijger, Vlissingen, f 50900.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

10 FEBRUARI 1900. 20e JAARGANG. No. 6.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M^y.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Tentoonstelling te Parijs in 1900, door Joh. D. Looyen. — Portland-cement. — Bockaankondiging. — Prijsvragen. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

De navolgende heeren zijn sedert de laatste opgave als lid van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst toegetreden:

als Gewoon Lid:

Mr. H. K. WESTENDORP . . . . Amsterdam.

als Buitengewoon Lid:

C. HIRSCHMAN . . . . . Delft.
D. C. VAN DER ZWART. . . . . 's Gravenhage.

als Kunstlievend Lid:

G. P. A. FRIJLINK . . . . . Utrecht.
S. W. VAN LEEUWEN . . . . . „

In den loop dezer maand zal eene Ledenlijst van de Maatschappij worden samengesteld, waarvan een exemplaar aan alle Leden zal worden gezonden.

De Besturen der Afdeelingen, die nog geen verslag hebben gedaan omtrent het verhandelde in de Afdeelingsvergaderingen over de „Wetswijziging der Maatschappij" en over het „Technisch Onderwijs", waaromtrent eene uitnoodiging van het Bestuur der Maatschappij tot de Afdeelingen was gericht, worden beleefd uitgenoodigd dat verslag eenigszins spoedig te willen opzenden aan het bureau der Maatschappij.

TENTOONSTELLING TE PARIJS in 1900.

De Seine, die nog ver na haren oorsprong onbevaarbaar is, geeft aan vele landschappen, bergland en laagland, aan dorpen en steden, een vriendelijk aanzien.

Zoo ook aan Parijs.

Met grillige krommingen baant ze zich een weg, en schijnbaar gevoelend de schoone afwisseling, die zij aan deze wereldstad geeft, is het, of het haar moeilijk valt deze stad vaarwel te zeggen. Bij Auteuil haar verlatende en tot St. Cloud door stroomende, komt ze met eene ommezwaai terug tot St. Denis.

De Commissie der Wereldtentoonstelling heeft dan ook een gelukkig gebruik weten te maken van dezen stroom. Voorbij den „Pont de la Concorde" treedt hij het feestterrein binnen, om het niet eerder te verlaten dan voorbij het „Champ de Mars."

Geen wonder is het dus, dat de Parijzenaar, die zich geen kaart voor de terreinen kan verschaffen, des Zondags plaats neemt op een Seine-boot, om zich zoodoende op de hoogte te houden van de vorderingen der werkzaamheden. Nu, het is werkelijk een waar uitstapje te noemen, dat ongeveer een half uur duurt, om langs de reuzenwerken te varen.

Dadelijk na den „Pont de la Concorde", ter rechter zijde, ziet men de „Porte d'Entrée Monumentale", links het nieuwe station van den Metropolitain, dat de aandacht trekt niet alleen om zijne groote afmetingen, maar ook den Parijzenaar interesseert omdat het één van die gebouwen is, die de voorkeur geniet te mogen blijven staan.

Verder links, een gedeelte der vorstelijke Paviljoens; dan daar tegenover „le Petit Palais."

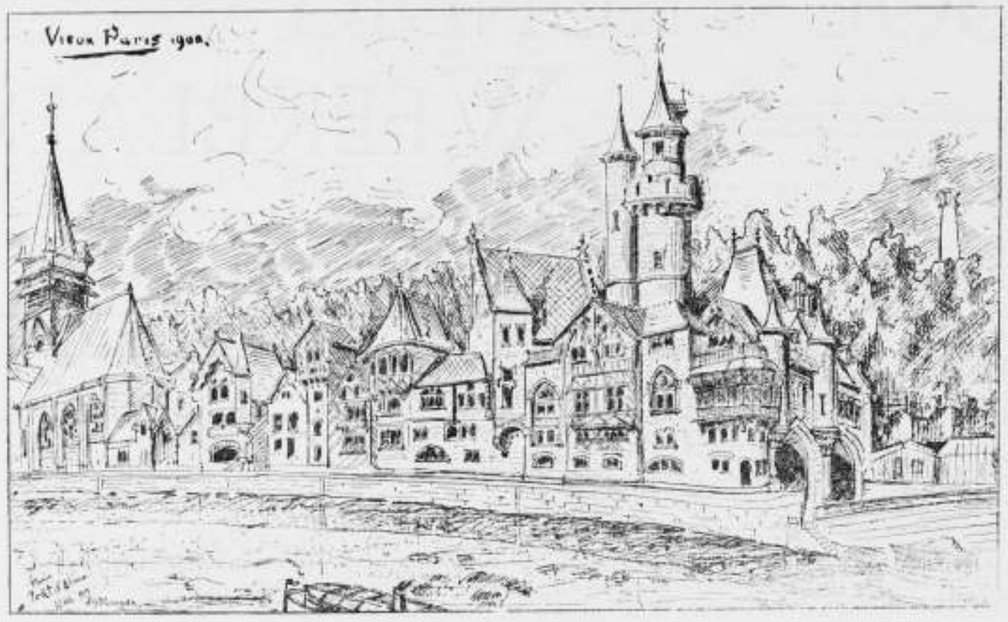
Na onder den „Pont Alexandre" te zijn doorgevaren, ziet men aan den rechter oever het „Grand Palais" en ter linkerzijde „l'Esplanade des Invalides", terwijl wat verder de vorstelijke verblijven zich voortzetten. Vervolgens rechts het gebouw voor land- en tuinbouw, eene monumentale broeikas gelijkende, en vervolgens „le Palais des Congrès."

Voorbij den Pont d'Alma, links het gebouw des Armées de terre et de mer, en daartegenover „Oud Parijs." (*)

Deze groep huisjes, kerkjes, hallen, torentjes, pleintjes is al hoogst schilderachtig te noemen, in eene lichte bocht gelegen. De architect A. Robida, niet zoo zeer bekend door de door hem uitgevoerde bouwwerken, dan wel door opmetingen en studies van oude gebouwen en hunne geschiedenis in Parijs en geheel Frankrijk, scheen daardoor volkomen berekend voor deze opdracht.

Zeer phantastisch deed hij zijn „Oud Parijs" weder in de

*) Bijgaande schets geeft slechts een deel van Oud Parijs te zien.

„nog oudere Seine" weerspiegelen, en gaf voor een oogenblik aan dezen stroom terug, wat hij eeuwen heeft moeten missen.

Verder stoomende, trekt men het Champ de Mars en Trocadero voorbij, alwaar nacht en dag geklopt en gehamerd wordt om zoo spoedig mogelijk gereed te zijn, de goederen van alle werelddeelen in de reuzengebouwen te ontvangen, en ten toon te stellen „au monde entier."

Jan. 1900. Jon. D. Looyen.

PORTLAND-CEMENT.

Het vaderland van de Portland-cement is Engeland. Een dertigtal jaren geleden wist men niet beter, dan dat de cement, van daar afkomstig, de beste was en men achtte zich niet verantwoord wanneer men ander materiaal gebruikte dan dat uit de tonnetjes met het bekende sterretjes-merk. Ik herinner mij nu juist twintig jaren geleden te Marseille in de haven gezien te hebben een nieuwe stoomboot van een toen pas opgerichte lijn naar China, — een der grootste booten van dien tijd — ik geloof 110 M. lang — waarvan de inhoud voor drie-vierde gedeelte gevuld werd met vaatjes Engelsche cement, per boot naar Marseille vervoerd, alleen voor China bestemd.

Engeland had toen de hoeveelheden en prijzen in de hand, en leefde op de reputatie; want zorgvuldig beproefd werd de cement toen nog niet.

De tijden zijn echter veranderd, en thans worden ook in andere landen cementsoorten gemaakt, die met de beste Engelsche gerust kunnen concurreeren.

In het tijdschrift der Oostenrijksche Ingenieurs- en Architecten-Vereeniging werd onlangs door Fr. v. Emperger het volgende geschreven over den uitvoer van Portland-cement van verschillende landen, ontleend aan officieële bronnen.

België voerde uit, in tonnen (gewicht) uitgedrukt, naar:

	in 1897.	in 1898.	toename.
de Vereenigde Staten	102.681	125.351	22%
Engeland	14.064	68.203	400 „
Duitschland	5.161	7.028	40 „
overige Europeesche landen.	64.996	66.447	4 „
andere landen	135.121	148.863	10 „
Totaal	322.023	413.895	30%

Duitschland (*) voerde, volgens denzelfden maatstaf, uit naar:

	in 1897.	in 1898.	toename.
de Vereenigde Staten	179.500	182.147	3%
Engeland	onbekend	onbekend	„
België	niets	5.146	„
Oostenrijk	29.489	25.991	16 „
overige Europeesche landen.	102.949	132.988	30 „
andere landen	134.875	118.430	12 „
Totaal	446.813	464.702	5%

De uitvoer van Engeland bedroeg, volgens denzelfden maatstaf, naar:

	in 1897.	in 1898.	toename.
de Vereenigde Staten	63.780	46.547	30%
naar overige landen	325.876	279.878	14 „
Totaal	391.596	326.425	15%

Engeland verliest dus, volgens deze cijfers, langzaam de dominneerende stelling die het eenmaal innam; dit niet alleen relatief, maar ook absoluut met het oog op het vermeerderde verbruik van cement. Men moet daarbij ook niet over 't hoofd zien, dat aan den Engelschen koopman andere en meer winst leverende banen openstaan.

Een voorbeeld, hoe naast de voortbrengingskosten vooral de commerciéele bedrijvigheid een doorslag geeft, levert ons de Amerikaansche markt. Deze werd, wat de betere kwaliteiten betreft, tot nog niet lang geleden bijna uitsluitend door Duitsche en Engelsche fabrieken beheerscht. Eerst sedert korten tijd heeft elders de inheemsche nijverheid zich op het maken van goede cement toegelegd, en hebben Belgische en Deensche fabrieken afzet in Amerika gevonden. Men ziet hierboven met welk gevolg. Het meeste terrein winnen, volgens den heer von Emperger, de Deensche fabrikanten, wier producten gebruikt werden bij de door hem uitgevoerde bruggen. Naast het bewijs voor de goede hoedanigheid van hun fabricaat stelden de Denen daarbij in de eerste plaats op prijs, de hen aangeboden gelegenheid voor reclame. Het plan van den heer v. E. was aanvankelijk, Oostenrijksche merken te laten komen, daar toenmaals de stoomvaartlijn Triest-New-York ontstond. Maar zijne bemoeiingen om eene Oostenrijksche fabriek te bewegen hare merken in Noord-Amerika in te voeren, leden schipbreuk, hoewel in Oostenrijk de productie naar omstandigheden onder gunstiger voorwaarden kan plaats hebben dan bijv. in België, en men den uitvoer niet aanvankelijk met kunstmiddelen, zooals die voor suiker, behoefde te bevorderen.

De heer v. E. klaagt — wat Oostenrijk betreft — te recht over onvoldoenden ondernemingsgeest; trots alle invoerrechten toch

(*) Deze cijfers loopen de helft over elf maanden.

heeft men het in Oostenrijk nog niet zoo ver gebracht, dat er genoeg cement voor eigen gebruik gemaakt wordt, en men zelfs uit Hongarije moet invoeren. In meer oostelijk van Oostenrijk gelegen landen worden reeds fabrieken opgericht, die levering uit den vreemde onnoodig maken. Waar dikwijls geklaagd wordt over het ontbreken van voldoende gelegenheid tot levering, neemt hij die klacht niet aan, en stelt daarvoor in de plaats het gebrek aan voldoende koopmanschap. Hij bewijst dit door de mededeeling, dat Noord-Amerika kort geleden nog 40 % van zijne behoefte aan cement uit Europa betrok en thans slechts 23 %.

Dit voorbeeld pleit echter voor den ondernemingsgeest in Amerika, om zelve te maken wat daar noodig is.

Aan ondernemings-geest bij ons te lande heeft het ook niet ontbroken. Eenige jaren geleden werd in het noorden van ons land eene Portland-cementfabriek opgericht. Deze leverde cement van even goede kwaliteit als de soorten die hier ingevoerd worden, hetgeen door proefnemingen en onderzoekingen voldoende werd bewezen. Maar de onderneming werd hier te lande niet gesteund; de fabriek is dientengevolge spoedig opgeheven. De ondernemingsgeest was er, maar de geest om een vaderlandsche industrie te steunen, ontbrak helaas: men is blijven koopen uit den vreemde. Men was te huiverig, niettegenstaande bewezen was, dat het materiaal even goed was als hetgeen men hier invoerde.

C.

BOEKAANKONDIGING.

HANDLEIDING VOOR DEN METSELAAR.

De „Boekhandel en Drukkerij, voorheen E. J. Bril," te Leiden, heeft een boekje uitgegeven, getiteld: Handleiding voor den Metselaar, door J. A. Van der Kloes, leeraar in de kennis der bouwstoffen aan de Polytechnische School te Delft.

Het doel van den schrijver is geweest, op beknopte wijze daarin datgene samen te vatten, wat den metselaar bij het aanleeren en beoefenen van zijn ambacht tot dusverre het meest ontbrak; daarom is dan ook in het werkje groote nadruk gelegd op de samenstelling der mortels en de behandeling daarvan.

In vijf hoofdstukken worden door den schrijver behandeld: het metselen, soorten en gebruik van metselsteen, grondstoffen voor de bereiding van metselspecie, samenstelling, bereiding en behandeling van metselspeciën, verschillende werkzaamheden tot het metselwerk behoorende.

Het boekje heeft zijne eigenaardige verdiensten, en voldoet in eene werkelijke behoefte; in tegenstelling met de wijdloopige behandeling van dezelfde stof, mag de beknopte bewerking mede tot aanbeveling strekken.

Nu mag er in samengevat zijn „wat den metselaar bij het aanleeren en beoefenen van zijn ambacht tot dusverre het meest onthrak", — er is bovendien nog veel wat dien ambachtsman en menig opzichter beter behoorden te weten dan tot nu toe, en wat daarom in compacten vorm, goed geïllustreerd, eens degelijk behoorde te worden behandeld. Zoo bijv. — om slechts een paar zaken te noemen — het onderwerp riolen, met alles wat daarbij te pas komt, het goed samenstellen van schoorsteenen enz. Dikwijls zijn die onderdeelen van een huis zeer gebrekkig ingericht, omdat de eischen daarvan te veel over 't hoofd worden gezien; zelfs door menig bouwkundig opzichter.

Een boekje waarin de hier bedoelde zaken eens grondig besproken worden — en elke practicus zal die onderwerpen wel weten te kiezen — zou een vervolg op de aangekondigde handleiding vormen, dat zeker algemeen gewaardeerd zal worden. Wij hopen het spoedig te zien verschijnen, geprijsd voor alle beurzen.

T.

PRIJSVRAGEN.

De afdeeling Arnhem der Mij. t. B. d. B. schrijft uit de volgende prijsvraag:

Art. 1. Men vraagt het ontwerp voor een *drinkfontein met lantaarn* aan de Noordzijde van de Groote Markt te Arnhem, waarvoor moeten worden ingeleverd:

a. 1 plattegrond.
b. 1 aanzicht. } Schaal 1 à 50.
c. 1 doorsnede. }
d. minstens 3 détailteekeningen, schaal 1 à 10;
e. eene korte beschrijving;
f. eene begrooting van de kosten, welke het bedrag van *f* 1500 niet mogen overschrijden. (In dit bedrag zijn niet begrepen de kosten voor het maken van de fundamenten en de toevoerleidingen en van het toestel van de watervoorziening.) Een perspectivisch aanzicht strekt tot aanbeveling.

(De hoogte van den brander: ± 4 M. boven het straatvlak.)

Art. 2. De antwoorden worden vrachtvrij ingewacht vóór 1 Mei 1900 aan het adres van den heer W. F. C. Schaap Jr., Rijnkade 112 te Arnhem, en moeten verzegeld en van een correspondentie-adres voorzien zijn.

Art. 3. Uitgeloofd worden: een 1e prijs ad *f* 25 — benevens het diploma der Afdeeling, en een 2e prijs ad *f* 10.

Indien één der bekroonde ontwerpen tot uitvoering komt, ontvangt de ontwerper een honorarium van *f* 125, waarvoor hij de noodige werkteekeningen zal moeten leveren, terwijl, indien zijn bezoek gedurende de uitvoering gewenscht is, reis- en verblijfkosten, overeenkomstig de bepalingen der Mij. zullen worden vergoed.

Art. 4. De prijsvraag is opengesteld voor alle Nederlanders.

Art. 5. Als beoordeelaars zullen optreden de heeren: V. G. A. Bosch, B. I., Voorzitter der Afdeeling Arnhem van de Mij. t. B. d. B., A. R. Freem, Architect, Onder-voorzitter, J. W. C. Tellegen C. I., Directeur der Gemeentewerken, allen te Arnhem.

De Secretaris,
W. F. C. Schaap Jr.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Amsterdam. — In de vergadering van Donderdag 25 Januari werd door den Secretaris, den heer B. J. Ouëndag, het jaarverslag uitgebracht over het afgeloopen jaar en daarna door den Penningmeester, den heer J. N. Landré, rekening en verantwoording gedaan over den financieelen toestand der Afdeeling. Door eene commissie bestaande uit de heeren: E. M. Rood, W. J. de Groot, C. T. J. Louis Rieber, werd deze rekening en verantwoording nagezien en in orde bevonden. De begrooting voor het jaar 1900 werd daarna voorgelezen en door de vergadering goedgekeurd.

De heeren J. N. Landré en B. J. Ouëndag, die volgens rooster moesten aftreden, werden bij acclamatie herkozen, en tot Voorzitter herbenoemd de heer Ed. Cuypers.

De heer J. H. Leliman bracht ter sprake 3 monumenten in onze stad, die wellicht spoedig gesloopt zullen worden, nl. de N.Z. Kapel, de Haarlemmerpoort en de Beurs. Spr. protesteerde tegen de slooping van deze historische monumenten, die door verbouwing en restauratie, zeer zeker behouden zouden kunnen blijven.

De heer A. C. Bleijs, zich alleen bepalende tot de Haarlemmerpoort, weersprak de meening van den heer Leliman, omdat volgens Spr. deze poort volstrek geen monument is, terwijl de aangevraagde gelden voor restauratie, toch slechts zouden worden besteed voor inwendige verbouwing.

Hierna hield de heer B. W. Wierink, Directeur van de Industrieschool der Mij. voor den Werkenden stand, eene voordracht over lithografeeren. Nadat spr. in korte trekken een historisch overzicht had gegeven omtrent het ontstaan van deze kunst, die ongeveer 102 jaar geleden door Sennefelder is uitgevonden, gaf spr. eene uitvoerige beschrijving van de techniek van deze kunst en maakte vergelijkingen omtrent de verschillende perioden in die kunst.

Deze boeiende en onderhoudende voordracht werd door de vergadering met veel belangstelling aangehoord; den spreker werd door een krachtig applaus der vergadering dank gezegd.

Daarna werd besloten een prijsvraag uit te schrijven en aan de leden verzocht geschikte onderwerpen daarvoor op te geven. Vervolgens was aan de orde eene bespreking over de verantwoordelijkheid van bouwers, naar aanleiding van de ingestorte huizen. De Voorzitter, de bespreking inleidende, vraagt allereerst of het op den weg van de Afdeeling ligt, stappen te doen om dergelijke ongevallen te voorkomen.

De heer Bleys geeft te kennen, dat algemeen de oorzaak wordt toegeschreven aan de bouwverordeningen en niet aan het toezicht. Nu is men ten stadhuize al een paar jaar aan een verordening bezig, maar men hoort er niets van.

De heer Rood meent, dat alles neerkomt op de vraag, of de minder goede plannen door het bouwtoezicht zijn goedgekeurd.

Den heer Bienfait komt het raadzaam voor, het rapport af te wachten, eer men een oordeel velt.

De heer Rood geeft nog te kennen, dat zijne ervaring is, dat de teekeningen zeer goed bekeken worden; voor de kleinste wijzigingen moeten uitvoerige plannen worden ingediend.

De heer Bleys deelt nog mede, dat in de perceelen in de Willibrordusstraat tusschen de muren hoegenaamd geen verbinding was; later zonden er eenige houten schotten worden aangebracht. Daardoor zijn de muren gaan schuiven.

De heer W. J. de Groot is van oordeel, dat men de verantwoordelijkheid niet van de bouwondernemers op de schouders der gemeente moet laden.

De bouwers zelf moeten de verantwoordelijkheid dragen. De voorgekomen ongelukken liggen z. i. dan ook uitsluitend aan de totaal onbevoegde bouwers.

De fout ligt ook daaraan, dat door de hypotheekbanken te gemakkelijk geld wordt geleend.

Onbevoegdheid van de bouwers en de gemakkelijkheid om crediet te verkrijgen zijn de beide oorzaken van de instortingen.

Ook in Duitschland, waar het politietoezicht toch zeer scherp is, storten huizen in; 't is onlangs nog te Keulen gebleken.

De heer Ed. Cuypers meent, dat de schuld niet aan de bouwpolitie geweten kan worden. In de zaak moet worden voorzien door de wet; de vrijheid om te bouwen moet beperkt worden; dit zal misschien gaan bij de nieuwe woningwet. Het beste toezicht kan tegen dergelijke ongelukken, als hier zijn voorkomen, niet waken. Ook dragen de hypotheekbanken en de crediet-hypotheekbanken de groote schuld, en leveranciers maken hiervan weer gebruik om slecht materiaal, dat solide bouwers niet hebben willen, aan den man te brengen.

De heer Bleys zegt, dat als men moet wachten totdat er geen crediet-hypotheekbanken meer zijn, het dan wel lang zal duren, eer er geen huizen meer instorten. Hij wijst er nog eens op, dat uit de ruine in de Willibordusstraat blijkt, dat er allerslordigst gebouwd is. Hij acht het wenschelijk, dat er zoo spoedig mogelijk een goede bouwverordening tot stand komt en dat men daarmede niet wacht tot de totstandkoming van de woningwet.

De heer J. H. de Groot is ook van oordeel, dat men maar niet dadelijk aan de bouwpolitie het ongeluk moet wijten. Hij van zijn kant treedt voor de eigenbouwers in 't krijt; zij hebben gezorgd voor goedkooper woningen. Hij wijt de ongelukken aan de concurrentie, die dwingt zoo goedkoop mogelijk te bouwen en het tot het uiterste te wagen.

De heer Dorlas is van meening, dat de bevoegdheid om te bouwen door de wet geregeld moet worden.

De Voorzitter antwoordt hierop o. a., dat er eigenbouwers zijn, die flink werk leveren; maar gewaakt moet worden tegen het bouwen door totaal onbevoegde personen.

De heer W. J. de Groot stelt nu voor, dat de Afdeeling de zaak op de eerstvolgende jaarvergadering van de Maatschappij ter sprake zal brengen, met verzoek de zaak voor degelijke behandeling voor te bereiden.

Dit voorstel wordt aangenomen en de vergadering hierna onder dank aan de aanwezigen gesloten.

Afdeeling Arnhem. 31 Januari 1900. Na de gebruikelijke lezing der notulen en ingekomen stukken wordt de prijsvraag voor een drinkfontein besproken. Het concept kon in hoofdzaak instemming vinden, waardoor het dan ook na eene kleine wijziging goedgekeurd wordt. Als juryleden worden benoemd de heeren V. G. A. Bosch, B. L., Voorzitter, A. R. Freem, Onder-voorzitter der afdeeling Arnhem van de Mij. t. B. d. B. en J. W. C. Tellegen, C. I., Directeur der gemeentewerken, allen te Arnhem, welke verklaard hebben deze benoeming aan te nemen. Als gewoon lid wordt met algemeene stemmen aangenomen de heer Welsing.

Hierna geeft de voorzitter het woord aan den heer H. Ellens, leeraar aan de ambachtsschool te Arnhem, welke zijne lezing getiteld „over het goede recht der z. g. nieuwe kunst" in keurigen vorm heeft ingekleed, waarom zij dan ook met groote belangstelling door de leden en het groot aantal invités gevolgd wordt.

De avond wordt besloten door eene beschouwing van de antwoorden ingekomen op de prijsvraag, uitgeschreven door den heer C. T. J. van Wijck. De belangstelling hierin door alle aanwezigen getoond, was een bewijs, dat het voorbeeld van den heer van Wijck navolging verdient. Wij zagen hier toch bij elkander ruim een dertigtal ontwerpen welke voor het meerendeel getuigenis aflegden van een ernstig streven, waardoor de taak der jury waarlijk niet gemakkelijk was; zij heeft echter volgens de bijna algemeene opinie juist geoordeeld.

Ook de door den heer Ellens tentoongestelde ontwerpen voor decoratiën, en de photographiën naar door hem uitgevoerde werken trokken in het bijzonder wat de eerste betreft, door hunne mooie kleuren zeer de aandacht.

BERICHTEN.

In eene groote werkplaats de Chicago wordt op dit oogenblik een paleis geconstrueerd van staal, dat weerstand moet kunnen bieden aan aardbevingen. Het is bestemd voor den Keizerlijken Prins van Japan, en zal, geheel gereed, ongeveer 7 millioen gulden kosten.

Het metalen geraamte, het vakwerk, ter plaatse van de bestemming in elkaar gezet, zal uitwendig met marmer en gramiet bekleed worden.

De afmetingen van dit gebouw zijn: 80 M. lengte, 12 M. breedte, 18 M. hoogte. De fundeering zal bestaan uit 400 stalen kolommen, onderling sterk verankerd, en in een blok van beton vastgegoten.

De Keizerlijke architect, Dr. T. Katyhama, heeft de vervaardiging van het geraamte opgedragen aan de firma Shankland te Chicago, en de inrichtingen voor verwarming, luchtverversching en electrische verlichting aan den ingenieur Ch. M. Wilkes.

Het nieuwe orgel in de St. Janskerk te 's-Hertogenbosch nadert zijne voltooiing en zal waarschijnlijk met Paschen ingewijd kunnen worden.

De klank wordt als buitengewoon mooi geroemd, en het spel hoogst regelmatig, als een gevolg van de nieuwe waterdrukmachine die het vroegere orgeltrappen vervangt.

De kosten van dit orgel bedragen f 100,000.

Aan „de Kroniek" ontleenen wij de volgende mededeeling van den heer P(it), Directeur van het Nederlandsch Museum in het Rijks-Museum te Amsterdam.

„Met bestemming voor de verzameling van het Nederlandsch museum, werd voor een paar weken gekocht een beeldhouwwerk van Hendrik de Keijser. Het is een marmeren buste van een vijftigjarigen man, met kort geknipt haar, puntbaartje en knevel, in burgerkleeding. Aan den achterkant is een monogram ingebeiteld, de letters H. D. K. door elkaar, met het jaartal 1608.

„Duiden de letters op den naam van Henderik de Keijser, de stijl is voldoende reeds om met zeer veel waarschijnlijkheid dit beeldhouwewerk aan den grooten Nederlandschen artiest toe te schrijven. Wij hebben hier weer te doen met het energieke, naturalistische modelé dat wij kennen van de graftombe van den Zwijger, te Delft, van het gevoelige, kleine model in gebakken aarde van den dooden prins en van de zoo merkwaardige gevelsteenen, in het Rijksmuseum. De ongekunstelde houding van den kop, heel even naar links gebogen, met flinken oogopslag, de krachtig gebulte kaakspieren, de vleezige neus, het fijn geschulpte oor, de vlotte overgangen tusschen de reliefs geven een indruk van waar leven, van een diep gevoeld en tevens gemakkelijk begrepen model, welke ons groote sympathie voor den beeldhouwer ingeboezemt.

„Wat ons verder in deze kunst treft, is het geheel vrij zijn van classicisme. Wij zijn hier weer echt nationaal. Er zit, ik zou haast zeggen, iets ruws in dat beeld, dat wij in geen ander land vinden en dat ook bij het werk van zijn grooten tijd- en landgenoot, den meer beschaafden, in cultuur hooger staanden Adriaan de Vries, sterk afsteekt. Bij De Keijser is, althans in dit werk, heelemaal niet het cosmopolitische te vinden dat zelfs bij de beste van zijn tijdgenooten ontgoochelend werkt. Ontegenzeglijk vinden wij in hem weer de gezonde tradities terug, welke wij zoo bewonderen in de weinige overblijfselen van de Noord-Nederlandsche vijftiendeeeuwsche houtsculpture. Hetzelfde gevoel voor schilderachtige verdeeling van licht en donker; maar hier vermeerderd met een vaster begrip van wat de plastiek toekomt."

Het gemeenteblad van Amsterdam bevat een missive van B. en W. aan de leden van den Gemeenteraad, mededeelende, dat het rapport van de commissie van deskundigen tot het onderzoek naar de oorzaak van het instorten van een perceel aan de Pieter-Nieuwlandstraat hoek Dapperstraat, en naar de beschuldiging door de heeren Kuipers en Bleys ingebracht tegen den Inspecteur van het Bouwtoezicht, aan de leden van den Raad is toegezonden.

Het onderzoek was opgedragen aan een commissie van drie deskundigen, nml. de heeren D. E. C. Knuttel en C. H. Peters, Rijkshouwmeester, en F. J. Nieuwenhuis, directeur der publieke werken te Utrecht.

Aan het rapport is toegevoegd een nota van den Inspecteur van het Bouwtoezicht, naar aanleiding van het rapport, waarin, naar het oordeel van B. en W., de Inspecteur zich voldoende omtrent de teekeningen van het ingestorte perceel heeft gerechtvaardigd.

Omtrent hetgeen door de „Vereeniging tot Veredeling van het Ambacht" is voorbereid om timmerlieden, meubelmakers, smeden en huisschilders in de gelegenheid te stellen door het afleggen van proeven van bekwaamheid den graad van Meester of van Gezel in hun vak te verwerven, wordt het volgende bericht.

Van p. m. 60 kandidaten hebben, na verkregen nadere inlichtingen, zich thans 34 voor die proefaflegging aangemeld, welke op een hun nog nader op te geven dag en plaats, einde Februari a. s., een aanvang zal nemen te Utrecht.

Deze proefaflegging is aldaar voorbereid door een Gewestelijke Commissie, bestaande uit de hh. Mr. P. Verloren van Themaat (voorzitter), Corn. van Straaten, P. J. Houtzagers, L. J. H. Trooster en B. J. Haitsma Mulier (secretaris).

Er zijn sub-commissiën gekozen voor het afnemen der practische proeven, terwijl een lid der Gewestelijke Commissie, bijgestaan door een lid der Technische Commissie uit het Hoofdcomité — van wie de hoofdleiding uitgaat — is aangewezen om het theoretisch en teekenkunstig gedeelte der proeven af te nemen.

Aangezien het zwaartepunt dezer proeven gelegen is in de praktijk der vakken, zullen de kandidaten eerst in dit gedeelte van voldoende bekwaamheid blijk moeten geven, alvorens tot het theoretisch en teekenkunstig gedeelte te worden toegelaten.

Het ligt in de bedoeling van de Vereeniging om, zooveel noodig en mogelijk zal blijken, den kandidaten restitutie van reis- en verblijfkosten te verschaffen; ja, hun bij welslagen ook nog eenigszins tegemoet te komen in hun loonderving, omdat de eischen, aan deze proeven verbonden, naar gelang van den aard der practische werkstukken, 8 à 14 dagen in beslag zullen nemen; en het 't streven der Vereeniging is ook den onbemiddeldsten maar in zijn vak bedreven werkman in staat te stellen van zijn bekwaamheid te doen blijken.

Zal de Vereeniging echter ook in dit opzicht ten volle aan haar doel kunnen beantwoorden, dan behoeft zij nog meer geldelijken steun dan haar tot heden gewerd; waarom nogmaals allen, die in voormelde poging tot „veredeling van het ambacht" belang stellen en nog niet daarvan blijk gaven, wordt herinnerd, dat men lid van bovengenoemde Vereeniging kan worden voor een minimum-contributie van f 1.— per jaar; terwijl de heer H. L. Boersma te 's-Gravenhage, als haar Algemeen Secretaris, steeds bereid is tot het verstrekken van nadere inlichtingen.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 12 FEBRUARI.

DROGEHAM (FR.). Het bouwen eener huizinge.

De heer G. H. Hoeksma. Bestek ter inz. bij den kastelein J. W. Wijma en is ad f 0,50 verkr. bij arch. A. Velding te Buitenpost.

ROTTERDAM. Het maken van een kantoorgebouw aan de Maaskade W. Z. ter grootte van plm. 1000 M².

De Badische Actiën Gesellschaft für Rheinschiffahrt und Seetransport, n.m. 2 u., in het Poolsche koffiehuis. Bestek en teek. à f 5 te bekomen bij J. de Jong, Wijnstraat 34. Inl. te bekomen bij den architect J. P. Stok Wzn.

NIEUWBUINEN. Het bouwen van een directeurswoning, op de plaats no. 61 zuidkant te Nieuwbuinen, onder bijlev. van al het daartoe benoodigde.

Het best. der aardappelmeelfabriek „Hollandia", n.m. 4 u., in het café der Wed. Luder, alw. bestek en teek. ter inzage liggen.

DINSDAG 13 FEBRUARI.

ENSCHEDE. Het bouwen van een woonhuis op een terrein gelegen aan de Gronausche straat aldaar.

De arch. R. v. d. Woerd Hzn., 's midd. 12 u., in hotel „de Graaf", alw. bestek en teek. ter inz. liggen en zijn ad f 1,50 verkrijgb. bij gen. arch. Aanw. 13 Febr., v.m. 9 u.

GOES. Het bouwen van een nieuwe graanschuur, groot 693 M², met bijbehoorende werken, op de hofstede „Ossenvate" in den polder Borselen, bewoond door den pachter C. Nijsten Jr.

De arch. A. le Clerq, n.m. 2 u., in het café „Het Slot Oosteinde". Bestek en teek. ter inz. bij bovengen. arch. te Kruiningen. Aanw. gedaan.

SPAARNDAM. Het verbouwen van de dokterswoning.

Het gem.bestuur, n.m. 2½ u. Bestek en teek. verkr. à f 1 op de secretarie, Bakenessergracht no. 79 te Haarlem, alw. ook inl. te verkr. zijn tusschen 10—12½ u., v.m.

WOENSDAG 14 FEBRUARI.

DELFSTRAHUIZEN. Het bouwen van een stoomzuivelfabriek met directeurswoning, machinekamer, stoomschoorsteen en 3 arbeiderswoningen te Delfstrahuizen, onmiddelijk bij de Echtenerbrug.

De directie der stoomzuivelfabriek „de Eendracht". Bestek en teek. ter visie bij den kastelein N. Hornstra aldaar, bilj. moeten worden ingediend bij J. Nieuwenhout te Oosterzee, bestek en teek. der fabriek tegen f 2,50 per stel te verkr. bij W. de Jong, archit. te Lemmer.

EINDHOVEN. Het verbouwen en tot kantoren en stoomdrukkerij inrichten van een pand aan de Demerstraat.

De firma M. F. van Pierre en Co., n.m. 5 u. in „De Phoenix", alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Inl. geeft P. Keukens. Aanw. 14 Februari, v.m. 10 u.

ENSCHEDE. Het bouwen van 2 woningen op een terrein gelegen aan de Emmestraat aldaar.

De arch. H. E. Zeggelink, 's av. 6 u., in café Mendelaar, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. 14 Febr., v.m. 9 u.

HAARLEM. Het bouwen van vier woningen met bovenwoningen aan de N. van der Laanstraat.

De bouwk. G. Bongers, v.m. 11½ u. in het café „Lion d'Or". Bestek en teek. à f 1 per stel verkrijgb. Coltermanstraat no. 8 rood, waar dagelijks van 11—12 uur inl. zijn te bekomen.

HERWIJNEN. Het bouwen van een woonhuis met schuurtje.

De heer P. de Jongh, n.m. 2 u. Bestek en teek. ter inz. in cafe C. Verploegh. Aanw. 14 Febr., v.m. 11 u.

UTRECHT. Het verbouwen der administratieve gebouwen der Utrechtsche waterleiding maatsch. Predikheerenkerk 13—17.

De dir. van gen. maatsch., v.m. 11 uur. Bestek en teek. ad f 0.50 verkrijgb. Aanw. gedaan.

WINTERSWIJK. Het verbouwen van een woon- en winkelhuis aan de Wooldstraat.

De heer J. Schrader, 's midd. 12 u., in het café van Weijenborg, alw. bestek en teek. ter inzage liggen. Inlicht. geeft architect H. v. d. Schaaf.

DONDERDAG 15 FEBRUARI.

AARLE-RIXTEL. Het bouwen van 4 woonhuizen nabij het tramstation, met bijlev. van materiaal.

De heer P. v. Alphen, n.m. 3 u., in het café der Wed. Max Strijbosch. Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. bij bouwk. J. Heikants te Erp. Aanw. 15 Febr., n.m. 1 u.

AKKERWOUDE (FR.). Het bouwen van een zuivelfabriek met bijkom. werken te Akkerwoude.

De stoomzuivelfabriek „Dokkumer Walden en Omstreken". Bilj. in te zenden aan den voorzitter K. D. Bosma te Murmerwoude. Bestek en teek. ter inzage bij K. Kooistra te Akkerwoude en ad f 2 verkr. bij architect B. J. Gros te Garijp. Aanw. 13 Februari, v.m. 11 uur.

GULPEN (LIMB.). Het bouwen van een woonhuis met bijlev. van materialen.

De aanbesteder, ten huize C. N. 66, langs den rijksweg Maastricht-Vaals. Aanw. zal in loco worden gedaan den 15 Febr., v.m. 10 u., terwijl de bilj. dien dag uiterlijk 3 u. n.m. moeten worden ingediend.

HARDEGARIJP. Het afbreken eener oude en weder opbouwen eener nieuwe huizinge, ingericht voor 2 gezinnen.

De diakonie der Herv. gemeente. Bilj. onder letter D. en E. Annema in te zenden. Bestek en teek. ter inz. bij Wed. Wijmenga, en inl. geeft G. K. Bosma.

HOEK. Het bouwen van eenen toren, c.a. bij de Ned. Herv. Kerk aldaar.

De kerkvoogden der Ned. Herv. Gemeente, 's midd. 12 u., in de consistorickamer. Bestek en teek. in bovengen. kamer ter inz., iederen werkdag, van 9—12 u., en zijn à f 1 verkrijgb. bij den arch. A. van Dorst, te Middelburg, en den opz. L. de Bruine, te Terneuzen, die tevens nadere inl. verschaffen. Aanw. 15 Febr., v.m. 9½ u.

NEEDE. *a.* Het afbreken van een bestaand gebouw; *b.* het bouwen van een post- en telegraafkantoor met directeurswoning; *c.* het bouwen van een loods.

Het gemeentebest., v.m. 11 u. Bestek en teek. à f 1,50 te bek. op de secr. Aanw. op aanvr. bij den bouwk. T. Broekhuizen, alle werkdagen. Bilj. in te lev. tot 14 Febr.

ROTTERDAM. *a.* Het bouwen van 22 arbeiderswoningen verdeeld in 2 blokken, ieder van 11 woningen, *b.* het bouwen van een blok, bestaande uit 2 woonhuizen in 1 pand, verdeeld in boven- en benedenwoning op een terrein aan den Hoek van Holland.

De architect W. Molenbroek, n.m. 2 u., in het Zuid Holl. Koffiehuis. Bestek en teek. à f 2 te bek. op het bur. v. d. architect, Witte Huis, 7e Etage, waar tevens inl. worden verstrekt.

STADSKANAAL. *a.* Het bouwen van een onderwijzerswoning, schoolgebouw enz. *b.* Het glas en verfwerk. *c.* Koperslagerswerken. *d.* De smidswerken.

Het kerkbestuur der Isaël. gemeente, 's av. 6 u. in cafe A. S. Smith, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft archit. J. Moolhuizen. Aanw. 15 Febr., n.m. 4 u.

VLIELAND. Het bouwen van een dokterswoning aldaar.

Het gemeentebest., n.m. 4 u. Bestek en teek. liggen tot 14 Febr., ter secretarie ter inz. en zijn aldaar à f 1 per stel verkrijgb. Tot 13 Febr., wordt op daartoe vooraf gezonden aanvrage aanw. ter plaatse gedaan, terwijl bij den bouwk. J. H. Mus aldaar inl. verkrijgb. zijn.

VRIJDAG 16 FEBRUARI.

HEERENVEEN. Het afbreken eener oude boerenhuizinge, in huur bij A. L. de Groot te Deersum, en weder opbouwen van eene nieuwe stelphuizinge ald.

De heer A. R. Uhl. Bestek en teek. verkrijgb. à f 1 per stel bij den arch. A. Brandsma Jzn. te Heerenveen, of bij A. Binnerts Overdiep, boekh. ald. Briefjes, gemerkt met letter K, frc. in te leveren op 16 Februari, vóór n.m. 4 u., bij A. R. Uhl ald. Aanw. op het terrein 12 Febr., v.m. 11 u.

HENGELO (OV.). Het afbreken van het perc. van den heer H. T. Arends en het daar ter plaatse bouwen van een dubbel woonhuis met werkplaats enz.

De aanbesteder, n.m. 3 u., in het hotel „Mercurius." Bestek en teek. à f 1,50 verkrijgb. ten kantore der architecten. Nadere inl. geven Van der Goot en Kruisweg, architecten. Aanw. 15 Febr., 2 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen — Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 56. — Breda Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betouwstraat 2.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reserve ruim	**- 1.801.000.00**
Betaalde Brandschaden	**- 17.743.000.00**

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

23 JANUARI.

SCHAGEN. Het metsel- en timmerwerk van de twee nieuw te bouwen huizen aan den stationsw. teen winkelh. en een slagerij.

Metselwerk. Laagste inschrijver B. Kroone, f 1050.*

Schilderwerk. J. Baars, f 215.* *Gegund.

Na onderhandsche aanbest. is de bouw van nog twee andere burgerwoonhuizen met bovenverdiepingen gegund aan de heeren P. Voorman en S. Overtoom.

WIJHE (ONDERH.). Het bouwen van twee woningen onder een dak in de Jakke, onder toez. van den bouwk. H. A. Averdijk, voor rekening van den heer B. Kers.

Laagste inschrijver G. Schuurman, f 1278. Gegund.

Onder de aanneemsom zijn niet begrepen de steenen en 't smids- en ververswerk.

26 JANUARI.

HARDINGSVELD. Het bouwen van een woonhuis aldaar. Door den bouwk. J. A. v. d. Meijden.

Laagste inschrijver J. W. v. d. Meijden, f 3679. Gegund.

27 JANUARI.

BEETSTERZWAAG. Het amov. eener bestaande en het bouwen van eene nieuwe stelphuizing te Ozingahuizen. Door den heer J. Lankhorst.

Laagste inschrijver F. B. Haven, Idschenhuizen, f 9765. Gegund.

28 JANUARI.

IJMUIDEN (ONDERH.). Het bouwen van een heerenh. voor den heer V. Drimmelen.

Laagste inschrijver Dil, IJmuiden, f 4950.

29 JANUARI.

LEEUWARDEN. Het afbreken van 3 en het bouwen van 4 arbeiderswoningen op de plaats in gebruik bij den heer K. S. Okkinga te Wijnaldum. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver K. Pranger, Dokkum, f 2989. Gegund.

LOSSER. Het verbouwen van een huis tot 2 woningen voor de Ned. Herv. Kerk te Losser. Door den bouwk. F. J. Veldhuis.

Laagste inschrijver G. Blankenvaat, f 1089. Nog niet gegund.

SNEEK. De verbouwing van het pere. wijk 4, no. 18, aan de Kruizebroederstraat. Door den heer W. F. Koopmans.

Laagste inschrijver F. de Wolf, f 3588. Gunning aangehouden.

VENLOO. Het afbreken van een gebouw en daar ter plaatse bouwen van een woon- en winkelhuis aan de Gasthuis en Kerkstr. te Venloo. Door den heer W. Th. Ariaens.

Laagste inschrijver Arns. Oijen (Gemeente Bergen), f 6598. Gegund.

30 JANUARI.

AMBT DOETINCHEM. Het herbouwen en vergrooten der school te Gaanderen en het leveren en veranderen van schoolmeubelen. Door het gemeentebestuur.

Perc. 1, schoolverbouwing. Laagste inschr. B. Abelskamp, f 1120.*

Perc. 2, schoolmeubelen, H. Hilferink, Doetinchem, f 599.* *Gegund.

ENKHUIZEN. Het amoveeren en weder opbouwen van het woonhuis van den heer S. Klopper. Door den arch. K. Swagerman Pzn. te Bovenkarspel.

Laagste inschrijvers P. A. de Smeth en J. Botman Gz., Bovencarspel, f 2480. Gegund.

HAAKSBERGEN (ONDERH.). Het bouwen van een pakh. op een terrein aan hunne fabriek bij het station. Ram. f 7540, onder beheer van B. Langenzaal en voor rekening van de firma D. J. ten Hoopen & Zn.

Laagste inschr. C. Elferink, Haaksbergen, f 7484. Gegund.

HENGELOO (OVERI.). Het bouwen van zes woonhuizen, op een terrein gelegen bij de Haaksbergerstraat aldaar. Door den arch. W. Elzinga.

Laagste inschrijvers Vos en Morsink, f 7460.

OISTERWIJK. (N.-Br.). Het bouwen van een rectoraat met aanhooren bij het thans bestaande klooster. Door het bestuur van het klooster der eerw. zusters Franciscanessen.

Laagste inschr. M. Rijnen, Tilburg, f 7440.

SCHRANS BIJ LEEUWARDEN. Het bouwen van een nieuwe stelphuizinge onder Luxwolde. Door mej. de Wed. T. de Jong Brandsma.

Laagste inschrijver J. Eisinga, Kortezwaag, f 4074.

VALTERMOND. *a.* Het bouwen van een burgerwoonhuis te Valtermond, Zuiderdiep no. 27 met het daartoe benoodigde, *b.* het glas-, verf- en behangwerk. Door den bouwkundige A. Boezeman te Stadskanaal.

a. Raming f 1600. Laagste inschrijver G. de Ruiter Wedde, f 1750.

b. J. Stiekema, Musselkanaal, f 54. Gunning 3 dagen in beraad.

31 JANUARI.

OUWERKERK (ZEEL.). Het bouwen van twee woonhuizen aan Hennekenspad onder Ouwerkerk. Door de heeren L. Jonker en H. Kuiper.

Metselwerk. Woning van den heer L. Jonker. Laagste inschrijver J. v. d. Welle, Nieuwerkerk. f 685.

Metselwerk. Woning van den heer H. Kuyper. J. v. d. Welle, Nieuwerkerk. 562.

Timmerwerk. Woning van den heer L. Jonker. G. v. d. Heide, Ouwerkerk, f 510.

Timmerwerk. Woning van den heer H. Kuyper. Joh. Brouwer, Ouwerkerk, f 405.

Smidswerk. Woning van den heer L. Jonker. J. J. Giljamse, Ouwerkerk, f 35.

Smidswerk. Woning van den heer H. Kuyper. J. J. Giljamse, Ouwerkerk, f 32.

Verf- en glaswerk. Woning van den heer L. Jonker. J. v. d. Zande, Ouwerkerk, f 110.

Verf- en glaswerk. Woning van den heer H. Kuyper. J. v. d. Zande. Ouwerkerk, f 85.

ULRUM. Het afbreken van eene oude behuizing en weder opbouwen van eene nieuwe winkelbehuizing. Ram. f 4425. Door den heer K. M. Janssen.

Laagste inschr. H. Pool, Leens, f 4349. Geg.

VLISSINGEN. Het bouwen van een nieuw weeshuis voor 40 à 50 weezen aan de Badhuisstraat te Vlissingen. Door de regenten van het burger weeshuis.

Laagste inschrijver L. Raaijmakers, Wouw, f 50500.

ZUTPHEN. Het bouwen van eene woning op het erve „Holtslag" te Warken gem. Warnsveld. Door de Provisoren van het burgerweeshuis.

Laagste inschrijver J. W. v. Zuilekom, Zutphen, f 2398. Gegund.

1 FEBRUARI.

ARNHEM (ONDERH.). Het bouwen van 3 winkelhuizen met bovenwoningen op een terrein aan den Klarendalsingel hoek van den Hommelschenweg; voor rekening van den heer A. J. L. Sprenger. Door den archit. W. G. Welsing.

Laagste inschrijver G. J. Lucassen, f 18497.

BEETGUMERMOLEN. Het bouwen van een huis met 2 woningen en een houten hok ald. Door den heer R. B. Heslingo.

Laagste inschr. T. Koopmans, Beetgum, f 1670.

MIDDELBURG. Het maken van een nieuw gebouw, wijzigen van het afsluithek en bijkomende werken, op de Isr. begraafplaats aldaar. Door het bestuur der Isr. gemeente.

Laagste inschrijvers H. P. v. d. Ree & Zn., f 2380.

ROSSUM. Het bouwen van een onderwijzerswoning met en zonder gebruik van het bestaande gebouw. Door het gem.-best.

a. Laagste inschrijvers N. van Beurden en W. v. d. Bosch, Rossum, f 5321.

b. N. van Beurden en W. v. d. Bosch, Rossum, f 4485.

a. geheel nieuw; *b.* met gebruik van het oude.

STADSKANAAL. *a.* Het bouwen van een koffiehuis met schuur; *b.* glas-, verf- en behangwerk. Door den heer Jak. Kloosterman.

Verfwerk. Laagste inschrijver P. Lukkien, Stadskanaal, f 81,99.

VARSSEVELD. Het vergrooten van een fabriek en het bouwen eener directeurswoning, en wel in de navolgende perceelen:

a. metsel-, timmer-, smids-, glas- en verfwerk; *b.* aanvoer van steenen en metselzand. Door het bestuur der coöp. stoomzuivelfabriek, „de Volharding".

a. Laagste inschrijvers: D. J. Slothoom, metselw., f 610; J. W. Velthorst c.s. timmerw., f 512,40; Joh. Kuiperij, f 134,23; W. Schieven, verfwerk, f 415.

b. Aanvoer kalk en steenen van 't station. G. J. Heuzinkveld, perc. 1 f 14, perc. 2 f 13,50; E. J. Wisselink, perc. 3 f 13,47; D. J. Bruil, perc. 4 f 13,43; A. Hols, perc. 5 f 13,20, perc. 6 (per wagon) f 3,25.

Aanvoer zand: G. Wisselink, f 55,60.

Levering grenen- en vurenhout: B. J. Kreeftenberg, f 1812.

Levering eikenhout: F. H. van Eerden, Aalten, f 449,19.

Levering portlantcement en tras: H. Joh. Lammers, f 87,48½. De overigen ald.

WILLEMSTAD. Het bouwen van een graanschuur. Ram. f 8000. Door den heer K. Dave Cz.

Laagste inschr. Jacob den Hout, Willemstad, f 8239. Gegund.

2 FEBRUARI.

ALMELO. Het bijbouwen van een locaal alsmede het vergrooten van het stukkenkantoor aan de fabriek van den heer H. Hedeman Jr. te Sluitersveld. Door den heer C. Eckhardt.

Ingekomen 8 biljetten. Hoogste inschrijver Jan Eshuis, Almelo, f 10014; laagste inschr. Gebr. Hulleman, id., f 9368.

ARNHEM. Het onderhouden van en het doen van vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijksland- en tuinbouwschool te Wageningen, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901. Ram. f 14000. Door het prov. bestuur.

Laagste inschrijver R. de Vries, f 11100.

DRACHTEN. Het bouwen eener veestalling met bergplaats voor hooi enz., op een perc. grond in de Kerkstraat, voor den heer dr. Rikkers Fischer. Door den aanbest.

Laagste inschrijver H. Hendriks, f 1705. Niet gegund.

HEUSDEN. Het bouwen een van woning ten verzoeke van mej. Fabries te Leerdam.

Laagste inschrijvers Gebr. Boeren, f 914. Gegund.

PERNIS. Het bouwen van een tuinderswoning, aan den Harsdijk onder Pernis. Door den architect C. A. Dekker Bzn.

Laagste inschrijver B. v. Esteren, Rhoon, f 1368. Gegund.

VREESWIJK. De lood- en zinkwerken voor de in aanbouw zijnde dienstwoningen te Andel. Door den heer G. M. Jochems, aannemer.

Laagste inschrijver Joh. Russon, Wijk-bij-Duurstede, f 630.

ZUIDBARGE (DR.). 1. De lev. van bouwmaterialen voor het bouwen van een logement; 2. het uitvoeren van timmer- en metselwerk daarvan; 3. het glas- verf- en behangerswerk; 4. het gesm. ijzerwerk. Door de Erven Meppelink.

Perc. 1. Laagste inschrijver B. Timmer, Meppel, f 2018.*

Perc. 2. R. Stulen, Zuidbarge, f 465.*

Perc. 3. G. Hagenouw, Emmen, f 129.*

Perc. 4. Eenige inschrijver H. Velzing, Zuidbarge, f 36,50.* *Gegund.

3 FEBRUARI.

„Per Telegraaf."

AMSTERDAM. Het bouwen van een heerenhuis aan Koninginneweg ald. Door den arch. D. v. Oort Hzn.

Laagste inschr. J. E. Meekers, Amsterd., f 13497; daaropvolgende L. Wiersma, id., f 13900.

DELFT. Het weder opbouwen van een fabriek. Door den heer A. Breetvelt.

Laagste inschrijvers Teenen en Kerrebijn, Delft, f 5930, beperkende bepalingen f 6110; daaropvolgende Lutterveld, Delft, respect. f 6374 en f 6449.

DEN BOMMEL. Het bouwen van een nieuwe graanschuur, ten behoeve van, en op de bouwwoning van mej. de Wed. J. v. Kempen te Zuidzijde, gem. den Bommel. Door den heer Joh. Braber.

Timmerwerk. Laagste inschr. P. Snijder, Oude Tonge, f 2813.*

Metselwerk. W. v. d. Welle, Ooltgensplaat, f 1194,90.* *Gegund.

DINXPERLO. Het afbreken van een oud en het bouwen van een nieuw woonhuis met boerderij. Door den heer H. A. Colenbrander.

Laagste inschrijver H. te Beest, Dinxperlo, f 15347. Gegund.

DORDRECHT. Het maken eener bouwhoeve c.a. Door den bouwk. A. v. d. Linden.

Timmerwerk. Laagste inschrijvers Heibeek en De Haan, f 6363.

Metselwerk. B. Groeneveld, Dubbeldam, f 4190.

Massa. J. C. Ottevanger, Almkerk, f 9908. Gunning aangehouden.

KORTEHEMMEN (FR.). Het bouwen eener stelphuizinge met daaraan verbonden lijsthuis. Door den heer D. S. Bergsma.

Laagste inschr. C. Tolman, Boornbergum, f 1464. Gegund.

LIPPENHUIZEN. Het bouwen eener stelphuizinge voor 10 koeien, onder Terwispel. Door den heer Wietse J. Wijnstra.

Laagste inschrijver O. v. d. Wijk, Lippenhuizen, f 2160. Gegund.

NIEUWBUINEN. Het glas-, verf- en behangerswerk aan eene nieuw te bouwen behuizing. Door den heer T. Schuurman.

Laagste inschrijver E. W. Alkema, f 119,85. Niet gegund.

O.-NIJKERK (FR.). Het bouwen van een huis met 2 arbeiderswoningen voor den heer J. E. Holwerda te O.-Nijkerk. Door de heeren W. en T. D. Booijenga te Metslawier.

Laagste inschrijver A. Alberda, Liversens, f 1615. Gegund.

SEXBIERUM. Het afbreken van de bestaande en bouwen eener nieuwe onderwijzerswoning te Pietersbierum. Door het gem.-best. van Barradeel.

Laagste inschrijver A. Miedema, Pietersbierum, f 4600.

UTRECHT. Het onderhouden van en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan het rijks-archiefgebouw te Utrecht, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901. Ram. f 1560. Door het prov. bestuur.

Laagste inschr. B. J. van Baaren, f 1446.

5 FEBRUARI.

BAIJUM (FR.). Het bouwen van een winkelhuis. Door de kerkvoogden.

Laagste inschrijver B. Leeman, Winsum, f 1554. Gegund.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 5 woningen op een terrein gelegen aan Voortsweg te Enschedé. Door den heer A. Elhorst.

Laagste inschrijvers G. de Herder en A. de Herder, f 6752. Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het schilder- en glaswerk van 5 nieuw te bouwen woningen. Door Gebr. de Herder.

Laagste inschrijver S. van Geldeeren, f 225. Gegund.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

17 FEBRUARI 1900. 20e JAARGANG. No. 7.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— * * *

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. * * * * * * * * * * *
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — De gezondheidswet in verband met de woningwet. — Slachthuis te Nijmegen. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

VERGADERINGEN.

AFDEELING 's-GRAVENHAGE. Vrijdag 23 Februari 1900. Mededeelingen van het Bestuur. Voordracht van den heer Henri Evers, architect te Rotterdam, hoofdleeraar in de bouwkunst aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen, aldaar. Onderwerp: „De Christelijke Basiliek", toegelicht door lichtbeelden. Kunstbeschouwing in verband met de voordracht.

N.B. Ieder lid kan een heer of dame introduceeren; hiertoe eene kaart bij het Bestuur aan te vragen, adres: Pieter Bothstraat 23.

AFDEELING UTRECHT. Dinsdag 20 Febr. 1900, des avonds 7½ uur in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen. Behandeling van door het Bestuur der Mij. gestelde Vragen, en van ingekomen of gestelde vragen van de leden. Bespreking van bouwkundige onderwerpen. Kunstbeschouwing.

Examen voor Bouwkundig Opzichter.

Voor deelneming aan het examen ter verkrijging van het diploma van Bouwkundig Opzichter, dat van 20 tot en met 23 Februari a. s. wordt afgenomen, hebben zich 28 kandidaten aangemeld.

DE GEZONDHEIDSWET IN VERBAND MET DE WONINGWET.

Nu de chaos van beschouwingen en critieken over de ingediende ontwerpen woningwet en gezondheidswet wat bezonken is, willen wij trachten daaruit op te diepen wat ons met betrekking tot de practische zijde van het vraagstuk der volkshuisvesting van belang toeschijnt.

Hier te resumeeren al wat er al zoo over dit onderwerp sedert September des vorigen jaars is gezegd, zou ons te ver voeren en zou de beschikbare ruimte in dit blad niet toelaten.

Van medische zijde vooral is het ontwerp gezondheidswet hevig aangevallen en veroordeeld, zelfs zijn er stemmen opgegaan voor het behoud van de tegenwoordige wet. In de meeste beschouwingen uit dien kring van beoordeelaars straalt door de eisch, dat hen, de medici, het oppergezag zal worden toegekend; dit is van hun standpunt begrijpelijk want „chaque curé prêche pour sa paroisse", of dit daarom het juiste standpunt is, meenen wij ernstig te moeten betwijfelen.

Of aan het hoofd zal staan van den centralen raad een medicus, een jurist, een ingenieur, of een veelzijdig ontwikkeld persoon, zonder graad of titel, of dat zich uit die qualiteiten een inspecteur-generaal zal ontwikkelen, schijnt ons tamelijk onverschillig. Hoofdzaak is, dat die titularis organiseerend talent bezit, dat hij het werk van de inspecteurs tot zijn recht zal weten te brengen en door „Ausbildung" van deze werkkrachten de regeering spoedig door eene gevestigde meening, over de vraagstukken aan het corps ambtenaren ter waarneming en bestudeering op te dragen, zal weten voor te lichten.

Wij wenschen deze onze denkbeelden nader te ontwikkelen en wij denken dit voornamelijk te doen aan de hand van het zakelijk rapport der commissie ingesteld volgens het besluit van de algemeene vergadering der Vereeniging van Burgerlijke Ingenieurs op 25 September 1897, over eene nieuwe regeling van het Staatstoezicht op de volksgezondheid, welke commissie bestond uit 2 medici, 2 ingenieurs en 1 jurist.

Dit rapport, dat in het begin van Januari 1900 het licht zag, werd behandeld in eene buitengewone algemeene vergadering der Vereeniging van Burgerlijke Ingenieurs op 27 Januari j.l. te 's-Gravenhage en van welke bijeenkomst een kort verslag verscheen in het weekblad „de Ingenieur" no. 5 van 3 Februari j.l.

Voor wij echter tot eene nadere bespreking van het ontwerp gezondheidswet overgaan, willen we nog met een enkel woord terug komen op ons opstel in ons nummer 44 d.d. 4 November van den vorigen jaargang.

Waar wij daarin wezen op eene onzes inziens ernstige

tekortkoming van het ontwerp woningwet, n.l. dat daarin het vraagstuk der plaatselijke bouw- en woningverordening niet behecrscht wordt, zijn wij niet van meening veranderd, integendeel heeft zich die meening bij ons nog versterkt.

Ook al gaat men van het beginsel uit, dat de plaatselijke verordeningen zich moeten ontwikkelen uit de plaatselijke toestanden, behoeften en neigingen, ook dan nog schijnt het ons toe, dat de vraagstukken door de plaatselijke overheid niet zoo onder de oogen zullen worden gezien en in studie genomen als wel bij de indiening der beide wetsontwerpen wordt bedoeld.

En ook bestaat het gevaar bij de onbestemde voorschriften in het ontwerp woningwet opgenomen, dat er gewaagde proefnemingen op het stuk der verbeteringen van de volkshuisvesting in de plaatselijke verordeningen op touw zullen worden gezet.

Aan den eenen kant zien wij verordeningen die nauwelijks ontkomen aan de door de wet opgelegde verplichtingen, een strafficloos weinig of niets doen, aan den anderen kant te veel ijver om te doen datgene waartoe de nieuwe wet vrijheid geeft.

Waren tot op heden onze plaatselijke verordeningen bekneld door de wet en beoogt het thans ingediende ontwerp die knellende banden met het oog op sociale verbeteringen te vieren, — wij vinden het best, maar de wetgever geve dan ook de volledige richting aan.

We vragen ernstig „waarheen? en hoever?" en, vinden het antwoord daarop niet in het ontwerp.

Men verwacht onzes inziens te veel van, in deze materie zoo hoog noodige ernstige waarneming en studie, van de plaatselijke autoriteiten. Zij zijn, vooral in de zich sterk uitbreidende groote gemeenten, bovendien reeds overladen met werkzaamheden en de oplossing en afwikkeling van moeilijke vraagstukken die de gemeentelijke huishouding tegenwoordig medebrengt.

De meening, dat een schema (normen) voor plaatselijke verordeningen niet te vinden zouden zijn omdat die normen te veel van plaatselijke toestanden afhankelijk zouden zijn, deelen wij beslist niet.

Men verwarre het vaststellen van „normen" toch niet met te stellen minimum eischen voor woningen. Ook wij zijn van gevoelen, dat deze laatste niet te stellen zijn, doch de normale voorschriften voor plaatselijke verordeningen verwachten wij wel van den wetgever.

Dat die normaal-voorschiften volstrekt niet onbestaanbaar zijn, leert ons de wetgeving van het Koninkrijk Saksen waar die „Normativ-Vorschriften" bestaan. *)

We willen hiermede volstrekt niet zeggen, dat wij de hier bedoelde voorschriften in al hun uitvoerigheid bij ons zouden willen zien overgeplant, maar we voeren uitsluitend aan een bewijsgrond voor onze meening.

Hier opsommen wat ons uit deze „Normativ-Vorschriften" ter overweging van belang voorkomt, gaat niet en zou ons veel te ver voeren. We willen alleen hieronder een overzicht geven van den inhoud en stappen daarmede van dit onderdeel van het onderwerp af.

Wanneer wij onze denkbeelden omtrent de gezondheidswet, in verband met de woningwet, hier wenschen te ontwikkelen aan de hand van het verslag van de commissie ingesteld door de Vereeniging van Burgerlijke Ingenieurs, dan doen wij dit in de eerste plaats omdat, groote sympathie gevoelende voor de zakelijke wijze waarop hierin het onderwerp wordt ter sprake gebracht, al verschillen wij in menig opzicht van opinie over de conclusiën die in dit rapport worden getrokken.

Dat de regeering het woord *geneeskundig* uit het Staatstoezicht schrapte, deze zienswijze onderschrijft de C. v. B. I. ten volle en zegt daaromtrent:

„Ook als men het terrein der geneeskunst niet binnen „nauwe grenzen beperkt en de geheele reeks van biologische „wetenschappen daaronder samenvat, kan nog de aldus op„gevatte geneeskunst de dagelijksche voorlichting en mede„werking van tal van andere wetenschappen die buiten haar „gebied liggen, voor de bescherming der volksgezondheid „niet ontberen." — Deze uitspraak zal wel door niemand worden weersproken.

verder:

„Dat de regeering daarvan zich bewust is," — zegt het rapport, „blijkt èn uit de juiste en gelukkige naamsveran„dering, die zij dezen diensttak wil doen ondergaan, èn „hieruit, dat zij zich in de toekomst inspecteurs denkt voor „bepaalde onderdeelen van den gezondheidsdienst, die niet „juist geneeskundigen zullen behoeven te zijn. — Maar dat „op die wijze het kwaad dat meer dan eenig ander de „werking van het Staatstoezicht heeft verlamd, anders dan „in schijn zal worden bezworen, betwijfelen wij ernstig. „De vrees is groot, dat langs dezen weg wèl *naast* een „geneeskundig, een scheikundig, een technisch toezicht en „hoe zij meer mogen heeten, zal worden verkregen, maar „niet de geregelde, onafgebroken samenwerking van in „verschillende wetenschappen doorknede mannen, die voert „tot het verkrijgen van een toezicht door één gedachte en „één beginsel beheerscht,

en verder:

„Of wordt wellicht deze samenwerking in voldoende mate „verzekerd door de instelling van den centralen gezondheids„raad in het regeeringsontwerp neergelegd? Naar onze be„scheiden meening niet. — Wordt deze, gelijk de Memorie „van Toelichting in uitzicht stelt, saamgesteld uit drie per„sonen, dan zullen de bovengenoemde drie hoofdrichtingen „van wetenschap daarin kunnen worden vertegenwoordigd „en wederkeerig invloed kunnen uitoefenen op elkaar „Daarmede echter eindigt dan ook de aanraking. De in„specteurs, zeven in getal, gaan elk huns weegs, zullen „de eenheid, die het gansche toezicht moet doortrekken, „eer belemmeren dan doen komen tot haar recht."

Wat hier de commissie eigenlijk wil, is ons niet recht duidelijk. In de eerste plaats, waar wil zij de *in verschillende wetenschappen doorknede* (wij cursiveeren) mannen van daan halen? — Verder:

„De inspecteurs, zeven in getal „gaan elk huns weegs . . ."

Juist door het vaststellen van een goed werkprogramma moet dit o. i. worden vermeden. Men denkt zich hier misschien weer te veel het sterk ontwikkelde onafhankelijkheids-gevoel van de inspecteurs in het bestaande regime, hetwelk tot de geringe samenwerking of tot nietsdoen, in vele gevallen, aanleiding gaf.

Verder lezen we in het rapport:

„Bij de gezondheid-zorg nu, aldus sterk op den voorgrond „tredende, hebben zoowel de geneeskundige als de schei„kundige en de ingenieur de kenteekenen hunner specifieke „opleiding af te leggen om zonder onderscheid als hygiënist, „als sanitair beambte te voorschijn te treden. — En verder: „De beambten, met de gezondheid-zorg belast, hoewel ver„moedelijk hunne wetenschappelijke vorming meestal in de „voorbereiding voor een der drie genoemde beroepen ont„vangen hebbende, zullen voor en door de praktijk tot „hygiënisten moeten worden opgeleid . . . ."

*) Mr. J. Kruseman vestigde in het sociaal weekblad no. 10 van 11 Maart 1899, reeds de aandacht op deze voorschriften.

We zouden wel eens willen weten hoe de ontwerpers zich die „drieeenheid" voorstellen, — tot een speciaal vak opgeleide in vrijheid door de praktijk geschoold tot hygiënist!

We vergissen ons niet want hier volgt de vraag:

„Valt hun naar het Regeerings-ontwerp, die opleiding „ten deel?"

Een gezondheidswet dus, verlangt men, die tot opleiding van hygiënisten zal dienen.

De voorstellers voelen zelf de „nattigheid" (men vergeve ons die ietwat platte volksterm) van hun betoog waar volgt:

„Het is zeker niet onwaarschijnlijk, ja, veeleer eisch, dat „aan het zuiver wetenschappelijke onderwijs in de hygiëne „zoowel voor geneeskundige als, en voornamelijk voor de „apothekers en ingenieurs nog uitbreiding en verbetering „gegeven wordt; maar ook dan nog zal voor de *practische* „vorming van den gezondheidsbeambte de samenwerking „met oorspronkelijk in andere richting opgeleide vakgenooten „onmisbaar zijn . . . ."

Werkelijk we worden hier niet wijzer omtrent de begripsbeteekenis van de qualiteit hygiënist, waardig om het ambt van gezondheids-inspecteur te vervullen; en:

„Onverschillig welke zijn opleiding zij geweest, zal hij „in de praktijk tot hygiënist gevormd, de ervaringen der „aan hem ondergeschikte, meer gespecialiseerde, ambtenaren „in eene richting tot een doel verwerken."

Hier zijn we er; daarover later.

„Specialiteit op welk terrein ook, moet het begin, niet „het einde van den ontwikkelingsgang zijn."

We onderscheiden dus hier de drie hoofdvakken die als basis voor den hygiënist worden aangemerkt. Geneeskundige, apotheker (scheikundige) en ingenieur (dus ook bouwkundige). Welnu, vragen we in ernst, zou het niet het beste zijn die qualiteiten, zoolang er geen door de praktijk geschoolde hygiënisten zijn, althans voorloopig, wat meer in hun waarde te laten. Zal het niet spoedig practischer resultaten brengen wanneer de vraagstukken het „Medizinalwezen", de scheikunde, het ingenieurswezen en de huisvesting betreffende, dus in het algemeen het „Sanitätswezen" aan in de praktijk van die onderdeelen doorknede mannen ter bestudeering en beantwoording voor te leggen?

Wat toch, vragen we met klem, zal er terecht komen van rapporten van inspecteurs „onverschillig van welke opleiding of studierichting in de (voorloopig toch kortstondige) praktijk tot hygiënist gevormd", bewerkt en verwerkt volgens de ervaringen der aan hem *ondergeschikte* (we cursiveeren) meer gespecialiseerde ambtenaren!?

We vreezen, dat die rapporten aldus geëmulgeerd, misschien ontleed, of verwaterd, zoodanig van samenstelling zullen zijn veranderd, dat zij op het stuk van uitvoerbaarheid meestijds een zeer twijfelachtig karakter zullen aanduiden.

Neen, zal het corps inspecteurs spoedig krachtig kunnen medewerken aan de ontwikkeling van het Staatstoezicht op de volksgezondheid, dan beginne men aldus niet, maar stelle aan de spits zelfstandige mannen in *hun vak* door de praktijk geschoold en niet de van „alles weetwat mannen", de ziekelijke hygiënisten zooals het praeadvies hier wil.

We gaan de beschouwingen over de inrichting van den centralen gezondheidsraad stilzwijgend voorbij, omdat we de inrichting daarvan voor 't oogenblik met het oog op het vraagstuk der volkshuisvesting niet van zoo overwegend belang achten en uitbreiding dezer raad toch steeds mogelijk zal zijn.

Evenmin achten wij het hebben van een eigen laboratorium met het oog op de volkshuisvesting van belang. De zienswijze omtrent beiden geluidigd in de Memorie van Toelichting van het ontwerp-wet kunnen wij met het oog daarop dan ook volkomen onderschrijven.

De werking der plaatselijke gezondheids-commissiën verder, zal zich ook o. i. van zelf regelen.

In het vraagstuk der bezoldiging van raden inspecteurs en de verdere kosten willen wij ons evenmin verdiepen.

Alleen willen wij naar aanleiding van in het stelsel der commissie gegeven cijfers van titularissen en hunne bezoldiging, de volgende opmerking ons veroorloven.

Met de hiergenoemde adjuncten zijn dus zeker bedoeld, „de meer gespecialiseerde ambtenaren" waarvan te voren sprake was en wier ervaringen, naar verhouding van de cijfers 3500, 3000, 2500 en 2000 van belang, in eene richting tot een doel door hun chefs verwerkt zullen moeten worden!!?

De aanteekeningen ten aanzien van de voorgestelde wijziging op het regeeringsontwerp, laten wij ook verder onbesproken.

Wanneer wij aan het slot van dit opstel nog even releveeren wat wij ten deze gezegd hebben aan het slot van ons opstel in het Bouwk. Weekblad no. 44 van 4 November 1899. — „Van de keuze van geschikt personeel hangt in deze o. i. echter alles af," dan spreken wij hier het volle vertrouwen uit, dat de regeering het beginsel in haar ontwerp gezondheidswet zal weten te handhaven, en vierkant met den eisch omtrent het personeel voor den dag zal komen. — Nog dit:

Naar het weekblad „de Ingenieur" van 3 Februari j.l. mededeelt, betoogde de heer Symons in de Algemeene vergadering van Burgerlijke Ingenieurs, van 27 Januari j.l. „dat het ontwerp der commissie niet geheel overeenstemt „met wat men van ingenieurszijde mocht verwachten, na „het praeadvies te dezer zake van de commissie van 1897. „Hij blijft dan ook van meening, dat het staatstoezicht meer „een preventief karakter behoort te bezitten en oordeelt „daarom, dat de uitvoering der wet meer aan technisch dan „aan medisch personeel behoort te worden opgedragen . . . . .

Wanneer wij de woorden van den heer Symons goed begrijpen, dan zijn wij hem voor de uiting daarvan dankbaar, en zien wij er eene bevestiging in van onze meening, „dat in eene richting tot een doel verwerkte rapporten" niet de *rapporten* zijn."

Amsterdam, 11 Februari 1900. v. E.

Inhouds-overzicht van een ontwerp voor eene plaatselijke Bouw-verordening, bewerkt in het Ministerie van Binnenlandsche Zaken van het Koninkrijk Saksen.

I. Algemeene bepalingen.
II. Bebouwings plannen.
III. Werking (Het gevolg) van de vaststelling van stratenplannen en rooilijnen.
IV. Aanleg (het maken en het onderhouden) van de openbare verkeersruimten en van de rioleeringen.
V. Aanspraken en vergoedingen.
VI. Onteigening.
VII. Voorschriften voor de bebouwing.
VIII. Woon- en arbeidsruimten.
IX. Industrieele inrichtingen.
X. Rioleering van het bebouwde erf (grondstuk).
XI. Privaten, beerkuilen en putten.
XII. Bronnen.
XIII. Terugwerkende kracht der plaatselijke bouwverordening.
XIV. Slotbepalingen.

SLACHTHUIS TE NIJMEGEN.

Op dit oogenblik zijn te Nijmegen verschillende gebouwen in aanbouw voor een slachthuis, naar de ontwerpen en onder directie van den heer J. J. Weve, Civ. en Bouwk. Ingenieur, Gemeente-architect aldaar; wij zijn in staat gesteld hier eene afbeelding te geven van het gebouw waarin de administratie haar intrek zal nemen.

Het metselwerk der gevels van dit gebouw is tot aan de fries onder de dakgoot opgetrokken van gevoegde grijze klinkers. Daarboven is het metselwerk grauw gepleisterd, en wel als vakvulling eener verdeeling in donker verglaasde steenen, ten deele profielsteenen.

ADMINISTRATIE-GEBOUW VAN HET SLACHTHUIS TE NIJMEGEN.

Gevels. Schaal 1 à 200.

Plattegrond. Schaal 1 à 300.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Amsterdam. 9 Februari 1900. Na opening van de Vergadering, voorlezing en goedkeuring van de notulen en eenige mededeelingen, werd het woord verleend aan Mr. H. Verkouteren, om de bespreking in te leiden over het „ingediende ontwerp eener Woningwet."

Spreker begint met er op te wijzen, dat deze wet door velen erg wordt opgehemeld en hoewel het ook sprekers overtuiging is, dat zij veel goeds bevat, bestaan er toch verschillende bezwaren tegen de ongewijzigde aanneming ervan.

In de eerste plaats, meende spreker, had eene norm voor eene Bouwverordening vooraf moeten gaan, daar het later blijken zal, dat deze wet het maken van eene goede Bouwverordening zal beletten.

Vervolgens is de wet onvolledig, daar men meer de aandacht vestigt op de volkshuisvesting dan op de huisvesting in het algemeen. In deze wet wordt geen woord gewijd aan de bepaling, dat niet alleen goed maar ook schoon worde gebouwd.

Verder had deze wet de vrijheid, om het beroep van architect uit te oefenen, moeten beperken.

Een algemeene grief is voorts, dat deze wet min of meer onoprecht is, daar aan de gemeente de macht gegeven is om bij het quasi-zorgen voor de politie, in werkelijkheid de financiën te versterken.

Na de uiteenzetting van deze algemeene grieven, ging spreker meer tot bijzonderheden over en bestrijdt het bestaande systeem van het aanvragen om Bouwvergunning, daar deze vergunning steeds wordt beschouwd als een gunst en zij inderdaad een recht is.

In de woningwet is volkshuisvesting de vlag, doch financieele versterking van de gemeentekas het doel.

Door deze wet zal een gevaarlijk precedent geschapen worden door 't geven van te veel macht aan B. en W.; de gemeenteraad zal maar al te gaarne de lasten van de bouwverordeningen op de schouders van B. en W. schuiven.

Verder wordt gemist in de wet, dat geen gemeentebestuur mag weigeren aansluiting aan de gas- of waterleiding aan iemand, die er voor wil betalen.

De woningwet, die hier belet het bouwen op geprojecteerde wegen, is in strijd met de Grondwet, omdat het is beschikken over eens anders eigendom en dit kan niet zonder onteigening.

Het bouwen langs geprojecteerde wegen in lapwerk beoogt niets anders dan financieel voordeel ten koste van enkelen. Ook het recht om onbewoonbaar te verklaren wordt dikwijls door de gemeentebesturen gebruikt om de gemeente te bevoordeelen. Uitgebreide voorzorg tegen het misbruiken van deze macht moest dan ook in de wet worden opgenomen.

Wij moeten er vooral op aandringen, zeide spr., dat de woningwet niet wordt eene plagerij van de burgerij. Waar wij protesteeren tegen deze wet moet steeds op den voorgrond gesteld worden, dat wij willen medewerken tot bereiking van het doel, doch dat dit niet geschieden moet ten koste der burgerij.

Aan het debat nam deel de heer van der Tas, die meende, dat de toestand niet verbeterd kon worden zonder schade aan eenige personen te berokkenen. Zal de gemeente, vraagt spr., het recht hebben om het bouwen van fabrieken, bergplaatsen en werkplaatsen te regelen? Wil men verbetering van volkshuisvesting, dan moet voorts gezorgd worden, dat onbewoonbaar verklaarde huizen niet worden gebruikt voor werk- of bergplaatsen.

Voorts heeft spr. altijd gedacht, dat de woningwet de speculatie met den grond wilde tegengaan.

De bouwterreinen zijn te duur. Zooals 't nu is, is feitelijk het bouwen niet meer rentegevend.

Prof. Josephus Jitta is het niet met den inleider eens waar deze zegt, dat de grootste vijand is de ellendige toestand der bouwverordeningen. Spr. zou willen zeggen, dat de grootste vijand is de ellendige toestand der huisvesting. In 't belang der gemeenschap is 't noodig, dat een middenweg wordt gezocht. De hoofdzaak is, dat wordt gebroken met bestaande toestanden. De woningwet geeft gelegenheid door verordeningen daarin verbetering te brengen. Door te zeggen: een woningwet kan niet goed worden zonder goede verordeningen, draait men volgens spr. in een leelijk kringetje, want evengoed kan men zeggen: zonder een wet zijn geen goede verordeningen mogelijk.

De quaestie van de bouwvergunning is, volgens spr., niet het hoofddoel. De gemeente zal met het stelsel van bouwvergunning kunnen verhinderen, dat er slecht gebouwd wordt. Spr. wijst ook op de gunstige bepaling, dat financieele steun wordt verleend door den Staat en de gemeente.

De critick van den inleider noemt spr. min of meer knabbelen aan de randjes en een niet ingrijpen in de hoofdzaak, het verbeteren van de allerellendigste woningtoestanden.

De heer De Groot wenscht te vragen, of 't bij een of andere wet als een recht is toegekend, dat iemand op zijn grond mag bouwen wat hij wil.

In zijn repliek zegt Mr. Verkouteren, dat de heeren die critiek geoefend hebben, niets anders hebben gedaan dan de lichtzijde van de wet aangetoond. Er bestaan reeds, zegt spr., bepalingen op het bouwen van fabrieken, waarvoor hij wijst op de hinderwet.

Naast de woningwet moet een normale bouwverordening gevoegd worden, waaruit zou kunnen blijken, dat de menschen, die de woningwet hebben gemaakt, ook in staat zijn eene goede bouwverordening in 't leven te roepen.

Ten slotte merkte spr. op, dat de eigenaar van nature een onbeperkt recht heeft. De geheele maatschappij steunt echter op beperking der rechten van het individu. Er moet beperkt worden, doch dit moet niet te ver gedreven worden.

De heer Posthumus Meijjes acht het noodig, dat door de architectenvereeniging een adres wordt gericht aan de Tweede Kamer, om er tegen op te komen, dat de bestaande bouwvergunning wet wordt.

De heer De Groot acht 't beter, dat dit adres niet uitga van de Afdeeling, maar van de Maatschappij.

Op voorstel van den Voorzitter, den heer Ed. Cuypers, zal een adres worden opgesteld en dit zal aan de Maatschappij ter verdere behandeling worden gezonden. Aldus werd besloten.

De heer Posthumus Meijjes vraagt, nu bekend wordt, dat een nieuwe bouwverordening wordt voorbereid, of 't niet goed zou zijn aan B. en W. te vragen, inzage van dit concept te mogen hebben voor eene technische bespreking.

Aldus wordt besloten en, nadat door den Voorzitter hartelijke dank betuigd was aan den inleider, waarmede de aanwezigen door applaus instemden, de vergadering gesloten.

Technische Vakvereeniging. Afd. Amsterdam, 7 Februari 1900. In deze vergadering hield de heer H. A. J. Baanders eene voordracht over „batikken". Na een uitvoerig historich overzicht, waaruit bleek dat reeds 100 jaar voor Christus deze kunstnijverheid door de Hindoes den Javanen werd geleerd, verklaarde spreker de afkomst van het woord batikken.

Batikken, afkomstig van het woord batik, beteekent over den geheelen Archipel: inkrassen, schrijven; het grondbeginsel van batikken is dan ook, een stof gedeeltelijk te bedekken, en het dan overschietende te kleuren. Dit bedekken geschiedt met een wassoort die, smeltende bij eene temperatuur van 62° C., direct stolt, nadat ze op het doek is gebracht, waardoor de figuren scherp uitkomen, terwijl eene latere wassching in warm water het was oplost.

Vervolgens verklaarde spreker de manier van bewerken. De grondstof, katoen, gewoonlijk uit het Westen aangevoerd, wordt door wasschen ontdaan van de appreteer-middelen, daarna met rijstepap gesteven, opgerold, en dan geklopt. Daarna worden de figuren op het doek geteekend of gecalqueerd. De stof wordt nu opgehangen en de aangegeven figuren met was bedekt. Dit bedekken vereischt veel handigheid, waarbij vooral de linkerhand een groote rol speelt. Het opbrengen van het was geschiedt met eene zoogenaamde santing, bestaande uit een klein koperen bakje waarin het gesmolten was, en waaraan 1-2-3 tot 7 dunne gebogen koperen pijpjes, het geheel gestoken in een stukje riet. Met dit werktuigje kunnen stippeltjes, lijntjes of figuren geteekend worden. Het doek is nu gereed om voor de eerste maal geverfd te worden, waarna de bewerking zooveel herhaald wordt, als noodig is om de gewenschte teekening te vormen.

Spreker beschreef de meest gebruikte kleuren, en de manier waarop zij worden samengesteld, en verklaarde met welke zorg ze behandeld moeten worden om wasch-echt te blijven. De ontworpen figuren zijn allen ontleend aan de natuur, waarbij vooral de prachtige tropische plantengroei de voorbeelden geeft; in zijne kunstuitingen geeft de Javaan den indruk weer die de natuur op hem maakt.

Te betreuren is het, dat de kunst van batikken zoo achteruit gaat, hetgeen zijn oorzaak vindt in de concurrentie der Europeesche fabrieken, die voor weinig geld hun gedrukte goederen kunnen leveren. Alleen vorsten en rijken dragen nog uitsluitend gebatikte kleeding, daar zij het als een schande beschouwen gedrukte goederen te dragen. Gelukkig gaan er stemmen op, om de kunst van batikken weer te doen herleven; want hoe mooi ook gedrukt, het karakter dat handenarbeid aan een stuk werk geeft, mist het gedrukte geheel. Alsnu beschreef spreker de batik-techniek hier te lande, inzonderheid de lijnwaad drukkerijen der 17e eeuw, verklaarde daarna uitvoerig het batikken op perkament, en beschreef de eigenaardige moeilijkheden die zich hierbij souns voordeden, om ten slotte het batikken op zijde en fluweel te behandelen.

Eene fraaie verzameling gebatikte en gedrukte doeken, en teekeningen in de zaal opgehangen, stelden spreker in staat het verhandelde door voorbeelden te verduidelijken en de verschillende perioden te doen zien waarin het doek gedurende de bewerking verkeert. Een aandachtig gehoor volgde deze belangwekkende voordracht en gaf aan het einde door een daverend applaus zijne ingenomenheid er mede te kennen. Nadat een hartelijk woord van dank door den Voorzitter, den heer Sanders, tot den heer Baanders was gericht, werd overgegaan tot de verkiezing van 15 afgevaardigden naar de Algemeene Vergadering.

Societeit U. N. I. Rotterdam. Op de gisteravond (14 Febr.) gehouden vergadering, waarin den leden o. m. ook werd medegedeeld, dat de heer Henri Evers, architect alhier, het Eerelidmaatschap der vereeniging heeft aanvaard, werd door het lid, den heer Bernard Noijen, decorateur alhier, eene expositie gehouden van eene zeer groote collectie behangselpapieren van Prof. Eckmann, wiens werk op dat gebied in den laatsten tijd zoozeer de aandacht trekt. Tot inleiding dezer expositie hield genoemde heer eene kleine causerie, waarbij hij allereerst aanstipte, dat het geëxposeerde een vervolg is op de door hem in 't begin van dezen winter gehouden voordracht over den wand en zijne versiering. Spr. wijst er nog op in welken treurigen toestand de wand, die toch ten zeerste onze belangstelling verdient, langen tijd verkeerde. Hij juicht het daarom toe, dat men meer en meer zijn aandacht aan dit onderwerp gaat weiden. Spr. meent, dat een zeer belangrijk aandeel ongetwijfeld Prof. Eckmann, wiens talent hij ten zeerste roemt, hiervan heeft. Hij betreurt het evenwel, dat het groote publiek nog zoo weinig van Prof. Eckmann's scheppingen begrijpt; men noemt deze eenvoudig „gek".

Spr. toont nu de verschillende papieren, welke zeer zeker in de meeste gevallen voldoen aan de eischen die men aan eene wandversiering mag stellen.

Een warm applaus valt den spreker ten deel, waarna de waarn. Voorzitter hem dank brengt voor het gehoorde.

BERICHTEN.

In de zitting van den gemeenteraad van Zwolle, van 12 Februari j.l., kwam aan de orde het voorstel van B. en W. tot het bouwen van een nieuw raadhuis, dat is, het stadhuis uit te breiden door er de belendende school aan te trekken. Voor 't oogenblik bepaalden B. en W. zich tot het voorstel om hen te machtigen plannen voor den bouw van een stadhuis te doen opmaken door den Gemeente-architect, zoo noodig bijgestaan door een of meer deskundigen van naam. Een crediet tot betaling van het honorarium werd door hen verzocht.

Dit plan werd bestreden, omdat het te kostbaar zou zijn, — de verbouwing, en nieuwe school, zouden alliicht f 150.000 kosten; omdat 't stadhuis, hoewel niet prachtig, toch voldoende was; omdat er de ruimte die men zegt te kort te komen, nog wel in te vinden is; omdat, als 't gebouw werkelijk te klein is, er het aangrenzend perceel, dat aan de gemeente behoort, kan worden bijgetrokken. Van andere zijde werd er op gewezen, dat de zuinigste plannen niet altijd voldoende zijn; dat er groot gebrek aan ruimte is bijv. voor de secretarie, het archief zeer slecht, op zolder, geborgen is, en een wethouderskamer zeer noodzakelijk is.

De heer Van Oort spoorde krachtig aan om een fraai, nieuw bouwwerk te verkrijgen, dat tot verfraaiing der stad kon dienen. In verband daarmede stelde hij eene wijziging voor op hetgeen B. en W. in overweging gaven. Hij wenschte niet, zooals B. en W., den architect zoo noodig te doen bijstaan door een of meer deskundigen van naam, — hij wilde een ervaren en goed ter naam bekend staanden bouwmeester door B. en W. te doen uitnoodigen, hen als adviseur, ter zijde te staan, om met den Gemeente-architect de plannen voor den bouw van een nieuw raadhuis te ontwerpen, en uit te voeren nadat zij door den raad zijn goedgekeurd.

Het eerste gedeelte van het voorstel van B. en W., om hen te machtigen plannen voor een nieuw stadhuis te doen opmaken door den Gemeente-architect, werd met 5 stemmen meerderheid aangenomen, en vervolgens — met slechts een stem meerderheid — ook voorstel van den heer Van Oort, om een bekend bouwmeester als adviseur uit te noodigen.

Vóór de laatste stemming, verdedigde de heer Van Oort zijn plan nog als het meer practische; hij verklaarde daarbij tevens, alle respect te hebben voor de groote capaciteiten van den Gemeente-architect, een practisch en bekwaam man, maar tegenover de eischen die het hier geldt, achtte hij de medewerking en hulp van iemand op dit gebied van de bouwkunst, waar het een werk moet worden van kunst en smaak, wenschelijk. De Gemeente-architect bleef bij aanneming van zijn voorstel, in zijn volle waarde. Andere leden van den raad achtten daarentegen het opmaken en uitvoeren der plannen volkomen vertrouwd in de handen van den architect.

Een denkbeeld, door een der leden in overweging gegeven, om een prijsvraag uit te schrijven, werd niet gesteund.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.
Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Opzichter 1.
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 8.
Aantal aanvragen voor:
Bouwkundig Opzichter Teekenaar 1.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 19 FEBRUARI.

DEN BOMMEL. Het bouwen van een bouwmanswoning met graanschuur enz. gen. „de Ooievaar" met glas en schilderwerk in 2 perc.

De heer P. Luijendijk, n.m. 2 u. Bestek en teek. ad f 2 en inl. bij den arch. P. Mast Pzn. te Sommelsdijk.

GORINCHEM. Perc. 1. Het met eene verdieping verhoogen van het oostelijk gedeelte school voor lager onderwijs no. 2, ingericht voor 200 leerlingen, en het vergrooten der speelplaats; perc. 2, de lev. der noodige schoolmeubelen voor een locaal.

Het gemeentebest., n.m. 2½ u. Teek. en bestek liggen ter inz. op het raadhuis en zijn ald. te bek. ad f 1,50 per stel. Inl. worden gegeven door den gem.-arch. Aanw. gedaan.

GIESBEEK. Het gedeeltelijk afbreken van een bestaand en weder opbouwen van een woonhuis, met bijlevering van het benood. materiaal.

De heeren Gebr. van Zadelhof, n.m. 2 u. in café van W. Jansen, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft G. W. Willemsen te Angerlo. Aanw. gedaan.

HEERENVEEN. Het amoveeren eener oude en het bouwen van een nieuw woonhuis, een café met beeren intrekker enz.

De heer J. K. de Ruiter, 's av. 8 u. Bestek en teek. ter inzage in café Schuldbeis.

KLUNDERT. Het bouwen van een dubbel woonhuis, schuur en kolenbergplaats.

De heeren Knook en Punt, n.m. 3 u. Bestek en teek. verkrijgb. tegen f 2 bij den bouwk. A. L. v. Dis Lz., te Fijnaart. Aanw. gedaan.

LIPPENHUIZEN. Het bouwen eener florissante arbeiderswoning aan den kunstweg onder Lippenhuizen.

De heer Jan J. Wijnstra, n.m. 3 u. Bestek en teek. ter inzage bij den kastelein Bosma, aan den driehoek aldaar. Inl. geeft de opz. R. v. Z. Bakker.

NIJEVEEN (Ov.). Het bouwen van een boterfabriek met directeurswoning.

De coöp. vereen. „de Eendracht", v.m. 11 u., in het café van R. van 't Ende. Bestek en teek. ad f 1 aldaar en bij H. ten Brink te Meppel verkr. Inl. geeft archit. P. Janzen, Meppel. Aanw. 19 Febr., v.m. 10 u.

OUDEHASKE. Het bouwen van een woonhuis. De heer H. F. Dijkstra. Bestek en teek. ter inz. bij de Wed. Bijsterbosch.

ZUID-DRACHTEN. Het bouwen eener stelphuizinge aan den Hoogeweg te Zuid-Drachten.

De heer Johs. de Boer. Bestek en teek. ter inz. bij K. M. v. Weenen te Bornbergum, bij wien inlicht. zijn te bekomen.

DINSDAG 20 FEBRUARI.

ALMELO. Het bouwen van een pakhuis.

De heeren Gebr. Polak, 's av. 8 u., in het café der Wed. H. G. Beverdam, alw. bestek en teek. ter inzage liggen. Inlicht. geeft H. Estmis Ez. Aanw. 20 Febr., v.m. 10 u.

BALK. Het afbreken eener oude en het bouwen eener nieuwe stelphuizinge te Wijckel.

Mej. de Wed. M. Bosma. Bestek en teek. à f 1,25 verkrijgb. bij F. Postma te Woudsend.

GOES. Het gedeeltelijk vernieuwen van het woonhuis op de hofstede „Dijkzicht" onder's Heer Arendskerke.

De heer J. Oele Hzn., qq. n.m. 2 u., te zijnen huize, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. gedaan.

GRONINGEN. Het verbouwen van het perc. no. 21 aan den Carolieweg te Groningen en het bouwen van een pakhuis achter gen. perceel, met de leverantie van al het daartoe benoodigde.

De heer K. de Bruin, 's av. 8 u., in het Milit. Tehuis. Bestekken zijn à f 0,50 te verkr. bij den archit. en ten huize van aanbesteding, waar het ook met eene teek. ter inzage ligt. Aanw. gedaan.

LEUR (N.-BR.). Het maken van een gebouwtje ten dienste der Dordrechtsche Gezondheidskolonie te Leur bij Breda.

De arch. D. Boest van Reijn te Dordrecht, n.m. 1 u., in het café Machielse te Leur. Bestek en teek. bij den heer Machielse en ten kantore van den arch. à f 1,25. Aanw. gedaan.

NIJMEGEN. 1. Het bouwen eener veldwachterswoning aan de Koninginnelaan en den Nieuwen Nonnendaalschen weg te Nijmegen; 2. het leveren van eenige meubels in de politiewachtgebouwen aan de Slootstr. en Daalschen weg.

Het gem.-best., n.m. 2 u. Bestekken zijn verkr. ter gem.-secretarie, als volgt: het bestek der woning met teek. ad f 1 per stel, het bestek voor het stellen en leveren van meubels ad f 0,10 per ex. bij den gem.-arch. Inl. geeft de gem.-architect.

STEENWIJK. Het doen herbouwen van het afgebrande woon- en winkelhuis, buiten de Woldpoort aldaar.

De heer Joh. Resink. Bestek en teek. à 75 ct. bij architect A. Mol, Steenwijk. Aanw. gedaan.

UTRECHT. Het bouwen eener kerk met pastorie, aan den draaiweg te Utrecht.

Het R. K. Kerkbestuur, v.m. 11 u. in het café „Buitenlust", Maliebaan. Bestek en teek. liggen ter inz. in genoemd café en in het koffiehuis van den heer W. van Hattum, Lauwerecht. Inl. geeft de arch. G. A. Ebbers, Biltstraat 127, bij wien bestek en teek. à f 5 verkrijgb. zijn. De inschrijvingsbilj. moeten ingediend zijn op 19 Febr. vóór 's av. 9 u., aan de pastorie van O. L. V., Biltstr. 121, Utrecht.

WOENSDAG 21 FEBRUARI.

BREDA. Het bouwen van een passementfabriek, magazijn met woonhuis, op een perc. gelegen aan den Marksingel en Tweede Markstraat te Breda.

De architecten P. A. Oomes en L. v. d. Pas, 's av. 8 u., in het koffiehuis van P. A. Plenker. Bestek en teek. in gemeld koffieh. ter inz. en zijn verkr. à f 1,50 bij gemelde architecten. Aanw. gedaan.

HELMOND. Het bouwen van 10 woningen.

De heer Joh. Swinkels, 's av. 7 u., in de herberg van G. Raijmakers. Bestek en teek. liggen ter inz. bij Jos. Swinkels, bouwk. bij wien ook nadere inl. zijn te bek. Aanw. 21 Febr., n.m. 2 u.

ROTTERDAM. Perc. 1. Het bouwen van 2 uitwateringssluizen, en perc. 2. het bouwen van 4 uitwateringsduikers.

Het best. der Ambachtheerlijkheid Cromstreijen te Numansdorp, n.m. 12½ u., in hotel Leygraaff te Rotterdam. Bestek met teek. te verkr. tegen f 2 per stel, bij den boekh. Eduard IJdo te Leiden. Inl. te bek. bij den civiel-ingenieur H. Paul, te Leiden. Aanw. gedaan.

MAASTRICHT. Het maken der grondwerken, metselwerken en metselaarswerken, ten behoeve der gebouwen, ringmuren, inrichtingen rioleering van een nieuw slachthuis in de gem. Maastricht.

Het gem.-best., 's midd. 12 u. Bestekken en teek. verkr. ten raadhuize (bur. publieke werken) alwaar ook nadere inl. worden verstrekt.

WARNS. Het bouwen van 4 werkmanswoningen.

De coöp. stoomzuivelfabriek „Warns en Omstr." Bestek en teek. ter inzage bij F. de Boer.

ZWOLLE. Het bouwen van een woonhuis op het terrein der bloemisterij „Villa Flora", aan de Veerallee.

De arch. D. de Herder, n.m. 4 u. in café Wagner, alw. bestek en teek. ter inz. en zijn ad f 1,50 verkrijgb. bij gen. arch. Aanw. 21 Febr., v.m. 10 u.

DONDERDAG 22 FEBRUARI.

BEMMEL. Het bouwen van een woonhuis met bijlev. van materialen.

De bouwk. A. W. van 't Hullenaar, n.m. 4 u., in het café P. S. Nas, alw. bestek en teek. van af 13 Febr. ter inz. liggen. Aanw. 21 Febr., v.m. 10—11 u.

DEVENTER. Het afbreken van bestaande woningen en het bouwen van een machinale broodbakkerij aan den Rielerweg.

De heer J. C. Nidelstein Walter, v.m. 11 u., in „Het Wapen van Utrecht", alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geven architecten G. en W. te Riele Gzn.

HAARLEM. Het maken van 2 blokken, elk van 4 woningen voor dienstpersoneel en van eenige bestratingen ten behoeve van het stoompontveer in den rijksstraatweg te Velsen, deel uitmakende van de verbetering van het Noordzeekanaal, ingevolge de wet van 24 Juli 1899 (Staatsblad no. 195). Ram. f 29000.

Het prov. bestuur, v.m. 11 u. Bestek, no. 55, ter lez. aan het gebouw van het min. van W., H. en N., aan de lokalen der prov. besturen, en is te bek. bij Gebr. van Cleef, te 's-Hage. Inl. te bek. bij den hoofdingen. Kemper te Haarlem, den ingenieur du Croix, te Amsterdam, 2de Constantijn-Huygensstr. 46 en den ingenieur Baucke, te IJmuiden. Aanw. gedaan.

WESTERZAND (GR.). Het bouwen eener nieuwe boerenbehuizing onder bijlev. van al het daartoe benoodigde.

De heer A. Stol, n.m. 4 u., bij de Wed. P. Reitinga, aan de Lutjegaster Klaphrug. Bestek en teek. ter inz. ten huize van aanbesteding. Aanw. op het terrein n.m. 2 u. Inlicht. geeft Jb. Teninga te Schalsleburen.

VRIJDAG 23 FEBRUARI.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van een post- en telegraafkantoor, met directeurswoning, te Terneuzen. Ram. f 39770.

Het min. van W., H. en N., n.m. 1 uur. Het bestek ligt ter lez. in het gebouw van gen. min., aan dat van het prov. bestuur van Zeeland en aan het bureel van den rijksbouwm. in het 2de district, Fluweelen Burgwal no. 16 te 's-Hage, en is te bekomen bij Gebr. v. Cleef, te 's-Hage. Inl. worden gegeven door voorn. rijksbouwm. te 's-Hage. Aanw. gedaan.

ZATERDAG 24 FEBRUARI.

ALMELO. Het vergrooten der fabriek van den heer J. ten Bos.

De heer C. Eckhardt, 's midd. 12 u., in het café van Vredebregt, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 24 Febr., v.m. 9 u.

FRANEKER. De aanbesteding van het bouwen van 2 lokalen bij school B.

Het gem.-best., n.m. 1 u. Het bestek en 3 teek. verkr. tegen f 1 per stel ter secretarie. Aanw. 19 Febr., v.m. 11 u. Inl. verstrekt de gem.-architect.

RUPCHEN (N.-BR.). Het vergrooten der openbare school te Zegge.

Het gem.-best., n.m. 3 u. Bestekken met teek. te bek. bij den gem.-secretaris tegen toezending van f 1.10. Inl. zijn te bek. bij den architect M. Vergouwen te Roosendaal. Aanw. 20 Febr., n.m. 1 u.

Assurantie Maatschappij tegen Brand schade
De NEDERLANDEN van 1845.
's-Gravenhage, Kerkstein hoek Prinsestraat —
Zutphen—Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 56. — Breda Prinsenstadt. —
Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betouwstraat 6.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reserve ruim	- 1.801.000.00
Betaalde Brandschaden	- 17.743.000.00

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

31 JANUARI.

OOSTERHOUT. Het bouwen van 4 woonhuizen. Door den bouwk. J. Janssens.

Laagste inschrijver C. v. d. Avoird, f 2378. Gegund.

OUDEWATER (ONDERH.). Het uitvoeren van metselwerk voor het maken van een ketelhuis. Door de firma De Jongh & Co.

Gegund aan G. v. d. Pol, aldaar.

1 FEBRUARI.

ASSEN (ONDERH.). Het bouwen van een sigarenfabriek aan de Oosterhoutstraat te Assen, voor rekening van den heer W. Schut. Door den arch. M. de Vries Az.

Laagste inschrijver H. Nijmeijer, f 858*.

Verf- en glaswerken. S. J. van Beek en Zn., f 5640*. *Gegund.

2 FEBRUARI.

STADSKANAAL (HERBEST.). Het glas-, verf- en behangersw. der te bouwen winkelbehuizing van den heer Brinkman.

Spiegelglas. Laagste inschrijver Poppema, Stadskanaal, f 397.

Dubbel dik. Poppema, id., f 303. Gegund.

3 FEBRUARI.

NIEUWBUINEN. *a.* Het bouwen van een burgerbehuizing, onder bijlev. van al het daartoe benoodigde; *b.* het glas-, verf- en behangerswerk. Door den heer A. Mousker.

a. Laagste inschrijver B. Petersen, f 1580.

b. H. Lukkien, f 119. Niet gegund.

5 FEBRUARI.

OUDEKERK A/D. IJSSEL. Het bouwen van een woonhuis met schuur. Door den heer A. C. v. d. Berg.

Laagste inschrijver Sloot, Krimpen a/d. IJssel, f 3425.

SIJBRANDABUREN (FR.). Het amoveeren eener oude huizinge en het bouwen van 6 nieuwe werkmanswoningen aldaar. Door het bestuur der coöp. stoomzuivelfabriek „de Leege Geiten" ald.

Laagste inschrijver W. de Boer, Oppenhuizen, f 4776. Gegund.

TRIPSCOMPAGNIE. 1e. Het bouwen van een woonhuis, waarin stelmakerij, ben. een houtschuur met alle ben. materialen, ram. f 2550; 2e. de glas-, verf- en behangwerken, ram. f 125. Door den heer H. Koning.

Ingek. 6 inschrijvingsbiljetten. Timmerw. Hoogste inschrijver L. Gorter, Sappemeer, f 2548; laagste H. Schenkel, Zuidbroek, f 2429.

Glas-, verf- en behangwerk. Hoogste E. Koolman, Muntendam, f 130; laagste G. Dunt, id., f 124,50.

WOERDEN. Het bouwen van een hofstede met toebehorren nabij het station. Door den heer Th. de Goei.

Ingekomen 21 biljetten. Gegund aan P. Pieterse, Noorden bij Nieuwkoop, f 9975.

6 FEBRUARI.

LOON (DR.). Het bouwen van een winkelhuis met bakkerij. Door den heer Wolter Brink.

Laagste inschrijver G. Boelens, Assen, f 1277. Gegund.

SAS VAN GENT. Het vergrooten en inrichten tot winkelhuis van perc. 22, Westkade aldaar. Door den heer J. Wisse Jzn. te Zaamslag.

Laagste inschrijver P. v. d. Voorde, Sas van Gent, f 3685. Gegund.

SCHEVENINGEN. Het bouwen van een villa aan den Scheveningschen weg. Ingeschreven werd door de heeren H. van Jaarsveld te 's-Hage voor f 33.732; R. Posthuma id. voor f 33.700; J. P. Reeser id. voor f 33.460; J. H. Peppink id. voor f 33.290; H. van Bergen Henegouwen id. voor f 32.000; J. van den Elshout te Scheveningen voor f 31.450 en G. A. Schippers te 's-Hage voor f 21.950; zoodat het werk werd gegund aan den minsten inschrijver den heer G. A. Schippers.

7 FEBRUARI.

BEETSTERZWAAG. Het bouwen eener nieuwe boerenhuizing c.a. op de state bewoond door Joh. Boomstra te Siegerswoude voor Mr. J. Baron van Pallandt. Door den heer J. Vrijburg.

Laagste inschrijver G. L. Eppinga, Lippenhuizen, f 5480.

GIETERVEEN. Het bouwen van een burgerhuizing met bijlev. der materialen. Door den heer T. v. d. Veen.

Laagste inschrijver B. Borgers, Annerv.-kanaal, begrooting f 2396. Gegund.

ULVENHOUT. Het verbouwen van het koffiehuis van den heer Adr. Hurks alhier.

Timmerwerk. Laagste inschrijver J. Beens, Ginneken, f 1448.

Verfwerk. Eenige inschrijver J. v. Genkel, f 105.

Smidswerk. P. Vlaming, f 85.

Loodgieterswerk. W. Goosen, f 97.

WAALWIJK (ONDERH.). Het bouwen van een woonhuis voor den heer Adr. de Bruin te Cappel, onder beheer van Jos. de Ree te Waalwijk.

Laagste inschrijver J. de Boot, Nieuwkuik, f 8487.

WINTERSWIJK. Het gedeeltelijk amoveeren van zijn woon- en winkelhuis in de Misterstraat, en het daar weder ter plaatse bouwen van een woon- en winkelhuis. Door den architect J. J. Post.

Laagste inschrijver J. W. Bruntink, f 4539. Gegund.

WOLVEGA. Perc. 1. Het afbreken van een windwatermolen en het bouwen van een gebouw voor stoomgemaal met woning voor den machinist. Perc. 2. Het verdiepen van de Brugsloot en opvaart naar Oldeholtwolde, ter totale lengte van 4240 meter. Perc. 3. Het verdiepen van de waterlossing van af de Brugsloot naar den Slingerweg en een deel der waterlossing langs den Slingerweg, ter totale lengte van 1490 meter, in perc. en in massa. Door het bestuur van den Veenpolder, onder Ter Idzardten Oldeholtwolde.

Perc. 1. Laagste inschrijver S. J. Lenstra, Wolvega, f 12940.

Perc. 2. G. van Olst, Donkerbroek, f 4699.

Perc. 3. A. S. Schaafsma, f 1394.

In massa. Perc. 1 en 3. Offringa, f 16000.

Perc. 2 en 3. G. van Olst, f 6075.

Perc. 1, 2 en 3. B. P. Offringa, f 21000.

8 FEBRUARI.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van twee woonhuizen voor den heer G. Leusink op een terrein gelegen in de Laadereh.

Laagste inschr. B. Spitholt, f 2898. Gegund.

HEEMSTEDE (ONDERH.). Het bouwen van een winkelhuis met woning aan den Binnenweg, voor rekening van den heer J. Zwarter.

Laagste inschrijver H. N. Vossen, f 4540. Gegund.

NIEUWEROORD. Het bouwen van een woonhuis bij 't Noorsche schut aldaar. Door den architect J. Carmiggelt.

Laagste inschrijver B. Nijmeijer, f 1447.

NOORDSCHARWOUDE. Het maken eener pastorie. Door de kerkvoogden der Geref. Gemeente.

Timmerwerk. Laagste inschrijver J. van Zalingen, Oudkarspel, f 1940*.

Metselwerk. Jb. Tromp, id. f 1699.

Schilderw. P. Berkhout, Zuidscharwoude, f 530.

Massa. J. v. Zalingen, f 4365. *Gegund.

UTRECHT. Het bouwen eener kerk met kapellen, sacristie, aangelustoren, enz. enz. benevens het bouwen eener pastorie. Door het R. K. kerkbest. van den H. Martinus.

Laagste inschrijver A. M. van Liefland, Utrecht. f 96.936.

WAALWIJK. Het bouwen van een dubbel huurhuis, met bijlev. der bouwstoffen. Door den heer J. Heihuurs.

Laagste inschrijver H. C. van der Meijs, Besoijen, f 2240.

9 FEBRUARI

APELDOORN. Het bouwen van een fabriek aan de Sophialaan. Door den archit. J. A. Wijn.

Laagste inschrijver D. van Woudenberg, f 9498. Nog niet gegund.

DEVENTER. Het verbouwen van het perceel gelegen aan den Brink 83 te Deventer. Door den archit. J. D. Gantvoort.

Laagste inschrijver. E. J. Withagen, f 2609.

DRACHTEN. Het bouwen van een burgerwoning voor den heer H. Talmans te Drachten. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver. A. Blauw, f 2631. Gegund.

'S-HERTOGENBOSCH. Het onderhouden van en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijks hoogere burgerschool te 's-Bosch, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901. Ram. f 1740. Door het prov.-best.

Laagste inschrijver C. van Beugen, f 1510.

'S-HERTOGENBOSCH. Het onderhouden van en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijks hoogere burgerschool te Helmond, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901. Ram. f 2180. Door het prov.-bestuur.

Laagste inschr. C. J. Bezemer, Helmond, f 2097.

'S-HERTOGENBOSCH. Het onderhouden van en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijks-hoogere burgerschool te Tilburg, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901. Ram. f 3910. Door het prov.-bestuur.

Laagste inschrijver J. Willekens, Tilburg, f 3250.

'S-HERTOGENBOSCH. Het onderhouden van en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan het rijks-archiefgebouw, te 's-Hertogenbosch, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901. Ram. f 3130. Door het prov.-best.

Laagste inschrijver J. H. Berendsen, f 2890.

KROMMENIE. Het bouwen van een brood- en koekbakkerij, op een perceel, gelegen aan den Durpsweg te Assendelft nabij het station Krommenie-Assendelft. Door den heer Joh. Telee.

Laagste inschrijver G. de Jong, Wormerveer, f 3200. Gegund.

ROTTERDAM. Het bouwen van een winkelhuis aan de Noord Blaak no. 43 en 45, voor rekening van de firma Gebr. Gerzon. Door den architect J. v. Kempe-Valk Czn.

Laagste inschrijvers Kiewit en v. Loon, f 11397.

MIDDELBURG. Het verbouwen van een magazijn voor den heer L. J. P. Maas Sr. Ram. f 785. Door den arch. P. Zevenhuizen, Az.

Laagste inschrijver J. Lampert, f 750.

NIEUWERKERK (ZEEL.). Het bouwen van 3 knechtswoningen nabij hunne hofsteden ald. Door de heeren C. v. Oeveren, V. M. Krepel en P. N. van Nieuwenhuize.

Metselwerk. Woning van V. M. Krepel. Laagste inschrijver J. F. de Later, f 430.

Metselwerk. Woning van C. v. Oeveren. J. F. de Later, f 270.

Metselwerk. Woning van P. N. v. Nieuwenhuize, J. van de Welle, f 225.

Timmerwerk, Woning van V. M. Krepel. Laagste inschrijver D. P. N. Brouwer, f 289.

Timmerwerk. Woning van C. v. Oeveren. C. Lemsom, f 285.

Timmerw. Woning van P. N. v Nieuwenhuize. D. P. N. Brouwer, f 305.

Smidswerk. Woning van V. M. Krepel. Laagste inschrijver J. de Braal, f 54,90.

Smidswerk. Woning van C. v. Oeveren. H. J. Koevoets, Zierikzee, f 26,15.

Smidsw. Woning van P. N. v. Nieuwenhuize, H. J. Koevoets, Zierikzee, f 1740.

Verf- en glaswerk. Woning van V. M. Krepel. Laagste inschr. C. Deurloo, f 27,50.

Verf- en glaswerk. Woning van C. van Oeveren. H. C. Steenland, f 26,50.

Verf- en glaswerk. Woning van P. N. v. Nieuwenhuize. C. Deurloo, f 27,50.

Het metselwerk voor de woning van C. v. Oeveren is zonder levering der pannen en steen en die van P. N. v. Nieuwenhuize zonder levering van steen.

NIEUWERKERK (ZEEL.). Het bouwen van een werkmanswoning op het dorp. Door den bouwk. W. Brouwer Joh.zn.

Metselwerk. Laagste inschr. J. Lindhout, f 470.

Timmerwerk onderhands gegund.

Smidsw. H. J. Koevoets, Zierikzee, f 15,10.

Verf- en glaswerk. C. Deurloo, f 27,50.

UTRECHT. Het bouwen van een landhuis aan den Koningsweg, voor Jhr. Bosch van Drakestein van Nieuw-Amelisweerd. Raming ruim f 20000. Door den arch. E. G. Wentink te Schalwijk.

Laagste inschrijver N. Willemse, Vreeswijk, f 19325.

10 FEBRUARI

BOLSWARD. Het ged. amoveeren van het pand no. 49, gel. in de Schrans bij Leeuwarden en het weder opbouwen van een sigarenfabriek met woning en winbel ald. Ram. 3500. Door den heer Joh. Moll.

Laagste inschr. P. Godhelp, Leeuwarden, f 3096. Gegund.

ONSTWEDDE. *a.* Het bouwen van een logement met bijlev. van materialen; *b.* de glas- en verfwerken. Door den heer W. Bots.

a. Laagste inschr. L. Aden, Stadskanaal, f 1599*.

b. Gebr. Huisman, Onstwedde f 115*

*Gegund.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINCRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Browning's Solution tegen vochtige muren. J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz. (firma GEBR. HESSE), Damrak 68, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Eerste Nederl. Papierstiefabriek, Damrak 84, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensmg.). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam, 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten Geëmailleerd IJzeren Waschtafels. — PECK & Co. Amst.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand Glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Haenslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Houthandel, Stoomzaag- en -Schaverij, G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousieën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij „Neerlandia", Lange Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amönenburg.
Portland-Cement. — HÖXTER-GODFLHEIM A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oloenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. VANHEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Roluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. Z. OVING jr. Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN en STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Steenen (verglaasde en onverglaasde) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Sturtevant Engineering Company. — FRED. STIELTJES & Co. — Keizersgracht 745, Amsterdam.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. H. HASSELMAN, Amsterdam.
Verwarming en Verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co. te **Königswinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-steenen** vuurvaste Cement, Karoinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

te 's-Gravenhage wordt TE KOOP aangeboden

een gunstig gelegen ***BOUWTERREIN***

en tegen billijke conditiën.

Brieven onder No. 1117 aan het bureau van dit blad.

JULIUS LÜCHAU,

AMSTERDAM. — Damrak 71.

Generaal-Vertegenwoordiger der Firma

Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover,

beveelt zich aan voor levering van:

Körting's **Injecteurs.**
Körting's **Universaal Condensers.**
Körting's **Pulsometers en Elevators.**
Körting's **Gas- en Petroleum-Motoren.** Gasdynamo's en Electromotoren.
Körting's **Ribbenbuizen en Stoomkachels.**

CENTRALE VERWARMINGEN EN ELECTRISCHE VERLICHTINGEN.

Bestekteekeningen

gereproduceerd in **photolithographie** worden het billijkst en in den kortst mogelijken tijd door ondergeteekenden geleverd.

Amsterdam, Rokin 138.

WEGNER & MOTTU.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden

BEHOORENDE BIJ DE

BESTEKKEN voor de LEVERING

VAN

IJZER en STAAL

AAN

's RIJKS MARINE.

Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Marine van den 9 Juli 1904 D. No. 41.

PRIJS 25 CENT.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

24 FEBRUARI 1900. 20e JAARGANG. No. 8.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kosteloze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Amsterdamsche havenwerken „De Ertskade." — Aanteekeningen betreffende de villa van keizer Hadrianus, door J. H. W. Leliman. — Pakhuizen en kantoren aan de Prins-Hendrikkade W. Z. Rotterdam. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Personalia. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Voor het examen ter verkrijging van het diploma van Bouwkundig Opzichter hebben zich aangemeld 29 kandidaten, waarvan 28 zijn opgekomen. Een der kandidaten heeft wegens ongesteldheid niet aan het geheele examen kunnen deelnemen.

Geslaagd zijn de heeren:

C. D. Bakker.
D. Bolhuis.
T. T. de Boois.
E. Kliphuis Bz.
G. Meppelink.
F. M. Miedema.
D. Poot.
P. C. Ringeling.
K. Siekman.
M. J. Stoltenborg Hzn.
D. C. Tiemens.
T. Veen.
C. D. Zur Mühlen.

AMSTERDAMSCHE HAVENWERKEN. „DE ERTSKADE."

Van af het westen de Handelskade opwandelende, eerst voorbij de gebouwen en loodsen van de zich steeds uitbreidende Maatschappij Nederland, dan voorbij de pakhuizen van Blauwhoeden- en Vriezenveem en daarna voorbij de diverse loodsen, verhuurd aan verschillende vaste stoomvaartlijnen, komt men, ter plaatse waar de kadenmuur eindigt, aan den zoogenaamden rangeerkop van de Rietlanden.

Vroeger was deze alleen aan de zijde der spoorweghaven van kademuren voorzien; hier voeren, vóór het bestaan der Handelskade en van de Suezsteigers, de booten naar Oost-Indië af. Aan de noord- of IJ-zijde was dit terrein slechts door steenglooiingen tegen de aanvallende golven van het IJ-water verdedigd.

Hier bevindt zich een houten accumulator-toren der hydraulische inrichting, en de kolentip van de H. IJ. S. M.; maar behalve de beweging veroorzaakt door deze laatste is het achtergelegen terrein meestal verlaten en alleen aan enkele geduldige hengelaars bekend.

Sedert de laatste maanden vertoont zich hier een ander beeld aan onze oogen, en hebben deze vroeger rustige boorden, voor kaden, met zware hydraulische kranen bewapend, plaats gemaakt. Laat ons hopen tot voorspoed der Gemeente Amsterdam, tevens den wensch neerschrijvende, dat deze regelen menig Amsterdammer eens mogen opwekken genoemde emplacementen te bezoeken. Steller dezes gelooft zeker, dat minstens 80% van de tegenwoordige bevolking nooit genoemd oostelijk havengebied heeft bezocht. Misschien draagt hiervan ook het Gemeentebestuur wel eenige schuld, daar nog steeds boomen en trottoirs door afwezigheid schitteren en de bestrating, voor zoover aanwezig, nog uit de beruchte roggebroodjes bestaat.

Door den toenemenden ertsdoorvoer naar Duitschland deed zich ook te Amsterdam, even als te Rotterdam, de noodzakelijkheid gevoelen eene kade te bezitten, geheel ingericht voor de overlading van erts uit schepen in spoorwegwaggons.

Dit speciaal inrichten eener kade voor ertslossing heeft hoofdzakelijk betrekking op de outillage (kranen, kaapstanders, enz.) en den spoorwegaanleg. Wat den kademuur, op zichzelf beschouwd, aangaat, deze moet, even als die voor het verdere scheepvaartverkeer, direct aan diep water gelegen en gemakkelijk voor de vaartuigen te bereiken zijn.

Vóór de Ertskade is eene diepte van 9.20 M. ÷ AP. aanwezig. Zij is bereikbaar door de vaargeul welke het vorige jaar door het noorden van het IJ is gebaggerd.

Om eene dergelijke diepte direct voor den muur te kunnen aanbrengen, is deze geplaatst op de voorzijde van een doorgaanden houten fundeeringvloer, breed 14,30 M., welke op 4 M. ÷ AP. is aangelegd. Elke strekkende meter van dezen vloer wordt door 13 palen gedragen.

De lengte van den muur bedraagt 310 M.; deze is samengesteld uit beton met eene bazaltbekleeding aan de voorzijde. De beton heeft eene verhouding van 1 cement op 3 zand en 7 grind.

De outillage bestaat uit zes zware hydraulische kranen die ongeveer 48000 K.G. per stuk wegen.

Daar het erts zeer zwaar is, en bovendien de bakken waarmede het gelost wordt dikwijls over eenige lengte door het ruim voortgetrokken moeten worden, is het hefvermogen der kranen tot 3000 K.G. opgevoerd; bij de meeste kranen op de Handelskade bedraagt dit 1500 K.G.

De gewone spoorwagens voor ertsvervoer hebben een laadvermogen van 10 of 20000 K.G.; na 4 tot 8 hijschen zijn zij dus gevuld, en zou dus weer eene verwisseling met een ledigen waggon plaats moeten grijpen, wat natuurlijk oponthoud veroorzaakt. Om nu dit rangeeren zooveel mogelijk te voorkomen, is de vlucht der kranen veranderlijk gemaakt, van 4 tot 14,35 M. Hierdoor is verkregen, dat zonder rangeeren minstens 15 wagens over vijf sporen verdeeld, achter elkaar beladen kunnen worden. Onder vlucht eener kraan wordt verstaan de afstand van het draaipunt van den kraanpijler tot het ophangpunt van den last.

Ter bevordering van het snel lossen, is bovendien eene inrichting aangebracht om den last te wegen gedurende den tijd dat deze zijne reis uit het ruim van het schip door de lucht naar den spoorwagen maakt. Hiertoe wordt de hijschketting aan het benedeneinde van den kraanboom verticaal op en neer gevoerd over eene schijf, welke op den zuigerkop van eenen kleinen cylinder zit. Genoemde cylinder is met glycerine gevuld en is door een buisje met een manometer, welke in het kraanhuisje staat, verbonden. De kraandrijver, die van uit dit huisje de kraan bestuurt, kan op dezen manometer direct het gewicht aflezen, en teekent dit met balletjes op een telraam aan. Hij kan dus zoodoende de totale hoeveelheid, welke op een waggon geladen wordt, controleeren, en door op het laatst een halven of een kwart bak te doen toevoegen, een waggon betrekkelijk juist tot zijn aangegeven draagvermogen beladen.

Voor te groote belading der waggons wordt van wege de spoorwegmaatschappijen eene vrij hooge boete toegepast, terwijl eene te kleine belading eveneens onvoordeelig is, daar toch de volle vracht voor eene waggonlading betaald moet worden.

De ligging der Ertskade in een uithoek van het zoo uitgebreide Amsterdamsche havencomplex en de verschillende scherpe bochten die de schepen moeten maken om haar te bereiken, zijn de eenige bezwaren van deze zoo bij uitstek goed geconstrueerde en geoutilleerde kade. Helaas was thans aan deze bezwaren niet tegemoet te komen zonder ontzettende uitgaven en een oponthoud van verscheidene jaren, en dit wel naar het ons toeschijnt om de volgende redenen.

Voor het lossen van een ertsschip zijn zeer vele wagens noodig; de losplaats moet dus dicht bij een rangeerstation gelegen zijn.

Om goedkoope spoorvrachten te verkrijgen is het noodzakelijk, dat de wagens niet ledig terugkomen, dus een zoogenaamde retourvracht hebben; meestal zal deze uit steenkolen of cokes bestaan; eene ligging nabij de bestaande kolentip was dus eveneens gewenscht.

Nu heeft bij het gemeentebestuur vermoedelijk de vraag zich voorgedaan: is het niet beter èn Ertskade èn kolentip in het westelijk deel der haven onder te brengen? De zeeschepen kunnen dan gemakkelijker zonder hulp van sleepbooten aankomen, terwijl de kleine vaart naar de Zuiderzee en de Rijnvaart minder door de zeebooten gehinderd zullen worden. Maar hoe gewenscht dit ook ware, en eveneens de bekrompenheid der rangeerterreinen in de Rietlanden in deze richting heenwijst en zich vooral in de beide jaren, waarin zeer strenge winters te wachten zijn, zal doen gevoelen, kon eene verplaatsing naar het westen op het oogenblik niet geschieden.

De knellende ijzeren band die der gemeente door de regeering is omgelegd bij het aanvaarden van de verbindingsbaan en het Centraalstation, doet zich maar al te zeer gevoelen.

Behalve dat deze het Ooster- en Westerdok in ware muizenvallen voor de zeevaart heeft veranderd, is zij ook als spoorweg aanleg totaal onvoldoende.

Nu reeds kunnen dagelijks slechts een beperkt aantal goederentreinen van het rangeerstation in de Rietlanden de havens in het Westen bereiken.

Niet dan nadat een ceintuurbaan met een flink treagestation ten zuiden van de gemeente is tot stand gebracht, kan aan eene havenuitbreiding in het westen gedacht worden.

Maar om op de Ertskade terug te komen, de totale kosten daarvan hebben bedragen als volgt:

de kademuur met grond- en baggerwerken f 357,500.— aannemers de firma Kalis en de Groot;

de zes hydraulische kranen f 106,200.—, aannemers de Haarlemsche machinefabriek voorheen Gebr. Figeé;

de electrische verlichting, voor f 6000.—, aannemer „De accumulatoren fabriek Maarssen",

benevens nog de kosten van aanleg van gas, waterleiding, hydraulische buisleidingen, sporen en bestratingen.

I.

AANTEEKENINGEN BETREFFENDE DE VILLA VAN KEIZER HADRIANUS.

Möchte Tibur, jenes Argivers Pflanzstadt,
Meines Alters Ruhesitz sein? O fänd ich,
Aller Meere, Lager und Heeresstraszen
Müde, mein Ziel dort!

Horatius (Ode II, 6.) (*)

Van de keizerlijke lustverblijven heeft de meeste bekendheid gekregen de villa van Hadrianus.

Hadrianus allerminst hield van de stad Rome. Afgezien van Julius Caesar bracht misschien geen keizer een kleiner deel van zijnen regeeringstijd in de hoofdstad door dan hij.

In het bezit van eigen inzichten, een eigen smaak en wil en tevens van de middelen aan elke luim te voldoen, wenschte Hadrianus zich niet te schikken in de bouwwerken zijner voorgangers.

Hij heeft voor zijne villa een oord opgezocht, dat niet te ver van Rome was gelegen en waar hij toch zijne hartstochten, jagen en wandelen, kon bevredigen zonder in aanraking te komen met het gemeen der hoofdstad. De keuze viel op Tibur, dat Horatius met alle recht kon prijzen als een „vermaeckelijck gewest."

„Wie van Rome door de kale Campagna naar Tivoli spoort, steekt bij Ponte Lucano de Anio (Teverone) over en bereikt na een rit van 27 K.M. het laatste station vóór Tivoli, Villa Adriana. Daar ligt tusschen de Anio en de

(*) Bij Vondel:

Och! of Tibur, van den Griekschen ackermun gesticht, de stoel en rustplaets van mijnen ouderdom moght wezen, nu ick te water en te lande, en in den oorlogh ben afgemat.

(De werken van Vondel. Uitgave van 1861. Dl. VI. blz. 459. Q. Horatius Flakkus Lierzangen. Het tweede boeck. Het VI. gezang. Aen Septimius.)

berghellingen van Ripoli en Spaccato een heuvelland dat door beken doorsneden is. De grootste van deze beken, die des zomers geheel verdrogen maar vroeger in het heete jaargetijde door waterleidingen gevoed werden, wordt thans Fiumicino della Villa Adriana genoemd. Zij ontspringt op de Zuid-Westzijde van genoemde bergen, stroomt naar het Noord-Westen, vereenigt zich met eene kleinere beek en valt ten Zuiden van Ponte Lucano in de Anio.

Tusschen de beide beken op een landtong, die naar het Noord-Westen gericht is, verheffen zich tusschen het zilvergrijs der olijfboomen en het donkergroen van cypressen en pijnboomen de bouwvallen eener villa die met het glooiend rood der baksteenen en het warme bruin van den tufsteen zich prachtig aansluiten aan het landschap.

Komende van het station steken we, na een kwartiertje wandelen, de grootste der beide beken over, ter hoogte van ongeveer 70 M. boven den zeespiegel, en staan tegenover de bouwvallen van eene villa, die ten Zuiden van ons ongeveer 40 M. hooger tegen eene vrij steile hoogte liggen."

Zichier de plaatsbeschrijving van Tibur, waar Publius Aelius Hadrianus zich eene villa liet bouwen. (*)

De plek was vóór hem onbewoond en is het na zijn dood weer spoedig geworden.

De stempels der steenen wijzen er op, dat reeds in 123 en 124 in Tibur gebouwd werd. Tijdens de langdurige reizen van den keizer werd de villa af- en omgewerkt.

Aelius Spartianus, die — met gebruikmaking van eene verloren auto-biographie (verschenen onder den naam van 's keizers vrijgelatene Phlegon) en van een geschiedwerk van L. Manius Maximus, consul van het jaar 223, dat handelde over de keizers van Nero tot Heliogabalus — het leven van Hadrianus beschrijft, zegt van diens villa het volgende:

„In zijn landgoed bij Tibur schiep hij een wonder van bouwkunst, zoodat hij er de bekendste namen uit de provinciën en steden liet aanschrijven en bijv. de namen Lyceum, Akademie, Prytaneum, Canopus, Poecile en Tempe gaf. Hij maakte zelfs om niets te laten ontbreken eene onderwereld."

Hierin, zoo heeft men later — edoch zonder grond — gefantaseerd, hierin werd het gekerm der verdoemden natuurgetrouw weergegeven door gegeeselde misdadigers.

De totale verwoesting van het bouwwerk, dat een buitengewonen indruk heeft gemaakt op de verbeelding van tijdgenoot en nazaat, stelde hen evenwel voor menig raadsel.

Pirro Ligorio was een der eersten die ze — omstreeks 1560 — met zekere brutaliteit oploste. Hij voegde aan de gedeelten, door Spartianus genoemd, toe een Kynosarges en een Elysium.

Het werk van Pirro Ligorio heeft den briefvorm en tot titel: *Trattato delle antichita di Tivoli et della villa Adriana fatto da Pirro Ligorio, Patrizio napoletano romano e dedicato all' Illmo e Rmo Hippolito Secondo, Cardinal di Ferraro.* Bij dezen brief behoorde een plan, dat echter, volgens mededeeling van Daumet, is verloren geraakt.

Het aantal restauraties en beschrijvingen van de Villa Adriana — of van gedeelten ervan — is zeer groot.

In 1611 ziet eene beschrijving het licht van Antoine del Re; in 1671 spreekt Kirchner ervan in een werk getiteld: *Vetus et Novum Latium.*

Eene studie van Contini uit 1634 beleeft in 1741 eene tweede uitgave. Piranesi is de auteur van: *Pianta delle fabriche esistente nella villa Adriana (1781);* naar aanleiding hiervan moet worden opgemerkt dat Quatremère de Quincy ongeveer het volgende mededeelt: De architect Gondoin stond door eene zeldzame edelmoedigheid dit werk — zijne opmetingen van de Villa Adriana — af aan zijn vriend Piranesi.

In 1823 schreef Giovanni Bardi en kort daarna Nibby (*Descrizione della villa Adriani*) over de villa in kwestie; Clérisseau, Peyre, Moreau en de Wailly — allen waren Fransche architecten — hadden er in de vorige eeuw opmetingen gemaakt; hun landgenoot Daumet reconstrueerde als Pensionnaire de l'Académie de France à Rome eenige jaren geleden het belangrijkste deel (zie Duruy *Histoire des Romains*); eenige Russische architecten hebben eveneens opmetingen gemaakt. Bij Charles Lucas: *L'empereur-architecte Adrien* — wien ik vele bijzonderheden en ook de namen der oude schrijvers dankbaar ontleen — en bij Dr. Carl Schultesz: *Bauten des Kaisers Hadrian*, nemen beschouwingen over de Villa Adriana de voorname plaats in. In het *Jahrbuch des Kaiserlich deutschen Arch. Institut* 1895 — Erg. Heft 3 — publiceerde H. Winnefeld eene studie: *Die Villa des Hadrian bei Tivoli.* Ten slotte kan ik den belangstellenden lezer verwijzen naar een lang artikel met plattegrond der villa in de *Dictionnaire des Beaux Arts* van Albert Lenoir.

Deze onderscheidt de volgende deelen.

1°. Een Palaestra of voorplein met de Theaters en het Nympheum.
2°. De Poecile.
3°. Het kamp der Praetorianen.
4°. De bibliotheken.
5°. Het keizerlijk paleis.
6°. Het Stadion.
7°. De Thermen.
8°. Canopus.
9°. De Akademie met het Odeon.
10°. De Hel en de Elyseesche velden.
11°. Het Lyceum en het Prytaneum.

In hoeverre deze indeeling juist is kan hier in het midden blijven. Men ziet dat de heer Lenoir verder specialiseert dan Spartianus en teekene aan, dat misschien niet eens met zekerheid zal bekend worden waar de weinige door dezen aangegeven wijken te vinden zijn.

Al die namen kunnen herinneringen zijn aan reizen. Geleidelijk, al naarmate de keizer de verschillende deelen van zijn rijk leerde kennen zullen nieuwe gebouwen aan de villa zijn toegevoegd.

Het echte Canopus, waarvan men de navolging meent te herkennen in een gedeelte der villa waar Egyptische beelden en fragmenten ervan in grooten getale werden uitgegraven, kan den keizer niet voor het jaar 130 bekend zijn geweest.

Toen bezocht Hadrianus Egypte. De geschiedenis van dat bezoek leverde Ebers de stof voor een zijner bociendste romans: *Der Kaiser.*

„On avait vu, jusqu'à l'empereur Adrien, dans les villes les plus célèbres, des collections de statues et de peintures; Adrien fait une collection de monuments et chaque monument contient sous ses portiques une nombreuse collection d'objets d'art. Il entoure ces édifices de toutes les richesses de la nature la plus belle; partout des jardins, des bois, des lacs, des fontaines. Il fait de sa *villa* un séjour délicieux en même temps qu'il réunit dans cette magnifique résidence les souvenirs des plus beaux monuments répandus dans son empire, c'est-à-dire dans le monde alors connu."

Ongetwijfeld heeft Hadrianus ten minste in hoofdtrekken het plan voor de villa gemaakt; onder deskundig toezicht van Demetrius of Demetrianus werd het uitgevoerd.

Laten wij ons echter niet voorstellen dat Hadrianus deze

(*) Hadrianus heerschte van 117 tot 138.

villa samenstelde door uit elk deel der monarchie een gebouw naar Tivoli over te planten.

Het feit, dat in gebouwen wier namen aan zuiver Grieksche voorbeelden doen denken, Romeinsche gewelven voorkomen, zou hiermede onmogelijk te rijmen zijn.

In plaats een streng symmetrisch paleis te ontwerpen, zooals later Diocletianus in Spalatro er een liet bouwen en — waar noodig — op het onregelmatig en oneffen terrein met terras of hoogen onderbouw een grondslag te vormen heeft Hadrianus zich zooveel mogelijk geschikt naar de toevalligheden van den bouwgrond.

Het verwijt, dat hij hier schiep „een bouwwerk, zoo bizar mogelijk, een beeld van zijn onharmonisch karakter" is onverdiend.

Integendeel, een blik op het plan geeft de overtuiging, dat wij veeleer zonder eenig voorbehoud moeten instemmen met de lofspraak van den heer Lenoir. „On ne peut s'empêcher, en jetant les yeux sur ce plan, d'être frappé de tout ce qu'avait de grand et d'ingénieux la pensée qui avait présidé à la conception et à l'exécution de la Villa Adrienne."

De tempel van Venus en Roma — de Godinnen onderscheidenlijk van zijn geslacht en van den staat —, het mausoleum en zoovele andere groote bouwwerken bewijzen afdoende dat, waar het pas gaf, keizer Hadrianus tot in onderdeelen de strengste symmetrie in acht wist te nemen.

In een geschrift van den heer Noel des Vergers, neemt de opsomming van Hadrianus, bouwwerken niet minder dan vijf kolommen in beslag. (*)

En toch werden slechts groote werken vermeld. Ik kan er niet aan denken deze min of meer volledige lijst hier over te nemen, maar alleen er aan herinneren, dat in Engeland de zoogenaamde Pictenmuur aan Hadrianus zijn ontstaan dankt; dat hij in Griekenland Athene met eene in waarheid keizerlijk aangelegde nieuwe wijk uitbreidt, in Afrika Lambesis sticht en Karthago vergroot; dat op zijn bevel in Opper-Egypte Antinoë of Antinopolis verrijst en in Klein-Azië, ter plaatste van het verwoest Jerusalem, Aelia Capitolina; dat het Hollandsche Voorburg op een Forum Hadriani is teruggebracht; dat overal waar de keizer komt waterleidingen worden aangelegd, straatwegen verbeterd, steden verfraaid; in één woord, dat zijne zorg zich uitstrekte van de monden van Donau en Taag tot die van Rijn en Nijl.

„Aelius Caesar, Trajanus, Hadrianus, Augustus, zoon van den God Trajanus Particus, kleinzoon van den God Nerva, Pontifex Maximus, al-goed, consul voor de derde maal, met de tribunale macht bekleed, stichter van steden, hersteller van tempels en beschermer der muzen en der kunsten."

Dit opschrift vond A. Chenavard in het Grieksch gegrift op een antiek piedestal van de kathedraal te Syra, dat door uitholling van het bovenvlak in eene doopvont was herschapen.

Op gezag van Aurelius Victor deelt Charles Lucas mede, dat Hadrianus op zijne reizen gevolgd werd door een legioen kunstenaars, technici en werklieden, die in kohorten waren ingedeeld en geheel onder militaire tucht stonden. Ten allen tijde beschikte de keizer zoodoende over de noodige deskundigen om zijne plannen te doen uitvoeren.

Naar aanleiding van deze mededeeling merkt Charles Lucas nadrukkelijk op, dat het woord legioen hier vooral niet is op te vatten in overdrachtelijken zin, maar in de meest letterlijke beteekenis als onderdeel van eene militaire organisatie.

De villa van Hadrianus werd door geen zijner opvolgers betrokken. Wel werd in de vierde eeuw een deel ervan weder ingericht, zoo goed en kwaad als dit ging met aanwezig of achtergebleven meubilair.

Reeds onder Caracalla waren de voornaamste kunstwerken weggehaald ten bate van de thermen of van andere paleizen; een bezoek der Gothen deed aan het overblijvende geen goed. Wat er nog gespaard bleef werd gaandeweg door de omwonenden ingepakt op vreedzame manier, zoodat ten slotte slechts kale ruimten overbleven.

Maar ook deze werden niet met rust gelaten.

De wandbekleeding van de kostbaarste marmers der keizerlijke groeven werd elders gebruikt, vele mozaieken en beeldhouwwerken zijn in musea opgenomen. Een fraai relief met Antinoüs moet zich in de Villa Albani, een ander met de geboorte van Erichtonios op het Vatikaan bevinden; tal van architectuur-fragmenten in de thermen van Diocletianus.

Nibby zegt in de bovengenoemde *Descrizione:*

„De villa Adriana leverde kolommen aan alle kerken, aan alle paleizen van Tivoli en aan de woonhuizen der voorname stedelingen."

De kalkovens van Prins Bracci hebben daarenboven de zuilen en beelden van marmer en cipollino bij honderden verslonden; geheele reeksen busten zijn moedwillig vernietigd.

Thans ziet men schilderachtige maar naakte baksteenklompen, ontdaan van alles wat naar versiering zweemt.

Nadat een humanistisch gezinde paus, Pius II, de aandacht gevestigd had op de villa te Tibur, werden daar op groote schaal opgravingen gedaan, vooral met het doel om in de bouwvallen zooveel mogelijk kostbaarheden te vinden. Nu de oudheid herboren was, hadden zulke voorwerpen buitengewone waarde gekregen en het gevolg was, dat ze in grooten getale heimelijk ontvoerd en aan den pauselijken fiscus onttrokken werden.

Aan de koninklijk Italiaansche regeering komt de eer toe aan deze roofperiode voor goed een eind gemaakt te hebben door, in 1873, het terrein der villa grootendeels aan te koopen.

Het Zuid-Westelijke paleis — zoo straks wordt dit nader omschreven — alleen ligt op terrein van de Villa Bulgarini, en was daarom moeilijker te onderzoeken. Omtrent de bestemming van dit paleis bestaat eenig verschil van meening. Terwijl de een er een winterpaleis in ziet voor den keizer, acht de ander het voor dat doel te klein en onderstelt, dat het bestemd was voor de keizerin of den adoptiefzoon-troonopvolger.

Naar alle waarschijnlijkheid echter sloeg Pirro Ligorio de plank mis toen hij dit paleis met den naam Academie bestempelde; bij Canina evenwel staat het als Ginnasio vermeld.(*)

(Wordt vervolgd).

(*) Nouvelle Biographie Universelle.

PAKHUIZEN EN KANTOREN AAN DE PRINS-HENDRIKKADE W. Z. ROTTERDAM.

Zooals uit de teekeningen blijkt, is het pand beneden ingericht tot pakhuisruimte.

In het midden bevindt zich de hoofdingang welke toegang geeft tot de kantoorlokalen. De wanden van deze vestibule, en die van de trapruimte zijn geheel van schoon metselwerk (gewone waalklinkers) met borstwering van geschilderde tegels; de traptreden zijn van Blaubank Oberkirchner, de leuningen van baksteen, afgewerkt met hardsteenen band. Het plafond van vestibule en trapruimten, steunende op gemetselde pijlers en bogen, bestaat uit kruis- en tongewelven van gele (IJsel) steen. De ramen worden voorzien van gebrand glas in lood; evenzoo de verschillende deuren.

De trap verdeelt zich ter hoogte van het 1ste bordes in tweeën, om rechts toegang te geven tot het kantoor der Mannheimer Dampfschelppschiffahrt-Gesellschaft (Kruthoffer en Co), links tot het expeditiekantoor der firma Kruthoffer & Doll.

Tusschen deze kantoren bevindt zich het kantoor van de patroons.

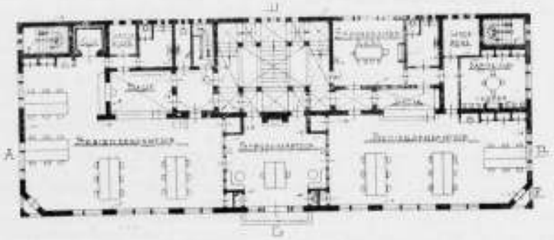
De groote kantoren zijn rondom voorzien van houten borstwering ter hoogte van 2.50 M., verder zijn de wanden

(*) In deel VI van diens werk: Edifizj di Roma antica (Rome 1856) is plaat 149—176 gewijd aan de Villa Adriana. Canina maakte behalve uitvoerige plattegronden ook reconstructies der bouwwerken, die natuurlijk met gepaste voorzichtigheid werden begroet.

PAKHUIZEN EN KANTOREN DER MANNHEIMER DAMPFSCHELPPSCHIFFAHRT-GESELLSCHAFT TE ROTTERDAM.

Voorgevel. Schaal 1 à 300.

Eerste Verdieping. Schaal 1 à 400.

wit gepleisterd, behalve de baksteenen omlijsting der balies, de gemetselde schoorsteenen en langs het plafond een band van verglaasde steenen. De plafonds zijn geheel vlak, uitgezonderd de omkokering der ijzeren binten.

Het patroonskantoor is rondom eveneens met houten lambri afgetimmerd, de wanden zijn behangen met cretonne, de schoorsteen is van zandsteen en het plafond wit afgepleisterd.

Achter het kantoor Kruthoffer & Co. bevinden zich nog een vergaderkamer en kapiteinskamer, beiden in denzelfden geest afgewerkt.

Boven (2e verd.) bevinden zich in 't midden de Archieven, op de hoeken 3 woningen voor chef, portier en pakhuisbaas.

De gevels worden geheel in gewone waalklinkers uitgevoerd, met spaarzame toepassing van hard- en zandsteen.

Het gebouw is ontworpen door, en wordt uitgevoerd onder directie van den heer B. Hooijkaas Jr., architect te Rotterdam.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling 's-Gravenhage. Vrijdag 23 Februari 1900. De notulen der vorige bijeenkomst vastgestelde zijnde, werd medegedeeld, dat de jury in zake prijsvraag „Circus", waarop een antwoord was ingezonden, voorstelt geene bekroning toe te kennen. De teekeningen waren ter vergadering te beziehtigen en zullen ook nader te zien zijn wanneer deze zaak, na eerst in de bestuursvergadering te zijn behandeld, in de volgende leden-vergadering zal worden afgedaan.

Ingekomen was een schrijven van de Schildersbazen-vereeniging met de mededeeling dat, ingevolge ons schrijven, gaarne een hunner werd toegevoegd ter behandeling van vraag 4 en daarvoor de heer J. M. Kippel, tevens lid onzer Afdeeling, was aangewezen.

De heer Henri Evers, architect, hoofdleeraar in de Bouwkunst aan de Academie v. B. K. en T. W. te Rotterdam, verkreeg nu het woord, en ving zijne rede over „De Christelijke Basiliek" aan.

De oorspronkelijke Romeinsche Basilica waren gebouwen, dienende voor wereldsche doeleinden, als: rechtspraak, handeldrijven, vergaderen. Deze gebouwen werden in den allereersten tijd voor Christen-kerken ingericht en het is eigenaardig hoe de hoofdgeslachte zich, al is het ook met nog zooveel nadere ontwikkeling en verfraaiing, door alle eeuwen heen, tot op heden heeft gehandhaafd. Daarom kon gezegd worden, dat de Christelijke Basiliek als 't ware de geschiedenis der Bouwkunst in zich vertegenwoordigde. Dit gebied is zóó rijk, dat Spreker zich moest bepalen tot en met de middeleeuwen.

Aan de hand van eene collectie op groote schaal vervaardigde teekeningen, vele photographiën, en eene reeks van prachtvolle, groote en duidelijke lichtbeelden, ontwikkelde spreker de wordingder Romaansche kunst, die in de elfde eeuw ontstond, uit een streven om de tot dusver in gebruik zijnde houten gebouwen te vervangen door steenen kerken, waarbij ook de zolderingen, eerst alleen de kleinere, van de 2 of 4 zijschepen, maar ook van lieverlede de grootere, die van de middenschepen, door steenen gewelven werden gevormd. Was het middenschip in de Romaansche kunst nog bescheiden van afmeting, uit onervarenheid in den gewelfbouw, allengs maakte men in de Gothiek niet alleen de breedte, maar ook de hoogte belangrijk meer en kwam aan den zijdelingschen druk tegemoet door contreforten, steunbogen, één, twee of drie hoog boven elkander, terwijl de doorgaande dikke muren, in de Romaansche kerken zoo kenmerkend voor dien tijd, in de Gothiek plaats maakten voor grootere en kleinere vensters, terwijl de muur-wand, als 't ware dwars-omgezet, overging in de zooeven genoemde contreforten.

Zoowel uit het Romaansche als het Gothische tijdperk werden huisterrijke voorbeelden uitvoerig en leerrijk behandeld, tot groote voldoening van alle aanwezigen. De Voorzitter dankte den heer Evers voor zijne uitnemende voordracht en hoopte van harte, dat wij nog eens meer van hem zouden mogen hooren. Hierna werd de vergadering gesloten.

In de pauze was gelegenheid tot het bezichtigen van een nieuw fabrikaat van tegelwerk uit de fabriek van Delftsch Aardewerk te Delft. Deze tegels zijn bijzonder bestand tegen de inwerking van de buitenlucht.

De heer E. E. van der Hoop, ter vergadering aanwezig, verschafte aan ieder de gewenschte inlichtingen.

PERSONALIA.

In de plaats van den heer J. van Hasselt, die zijne nieuwe betrekking van Directeur der Publieke Werken van Amsterdam den 15en Januari LL. heeft aanvaard, is door den gemeenteraad tot Directeur der Gemeentelijke Waterleiding benoemd de heer J. M. K. Penning, Ingenieur-Onderdirecteur bij dien tak van dienst.

Tot onderwijzer in het bankwerken aan de Ambachtsschool te Zwolle en tot assistent-leeraar aan de Burgeravondschool aldaar is benoemd de heer J. Gienors, uit Rotterdam.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Vereeniging van Bouwkundigen in Nederl. Indië. Technicum. 1e Prijs: f 250; 2e pr. f 150; 3e pr. f 100. Voor Nederlanders en inwoners van Nederl. Indië. Vóór 15 Aug. 1900 bij den heer C. P. Franken, President der Vereeniging te Pasoerocan. Zie Bouwk. Weekblad no. 51 van 23 Dec. 1899.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven solliciteerden voor:
Bouwkundig Opzichter 1.
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 8.
Aantal aanvragen voor:
Bouwkundig Opzichter Teekenaar 2.

VERGADERINGEN.

Afdeeling Delft. Jaarlijksche Algemeene Vergadering, op Maandag 26 Februari 1900, des avonds ten 8 ure, in het lokaal Oude Delft 2.

Verslag van het Bestuur.
Rekening en verantwoording van den Penningmeester.
Verkiezing van een Bestuurslid. De heer Schouten treedt volgens rooster af en is herkiesbaar.
Benoeming van een Voorzitter. De heer Hartman wenscht af te treden en stelt zich niet herkiesbaar.
Bespreking Wetsherziening der Maatschappij.
Vragen door de Maatschappij gesteld.
Al hetgeen verder ter tafel wordt gebracht.

INHOUD VAN TIJTSCHRIFTEN.

„De Natuur", aflevering 1 van 15 Januari 1900. De Samoa- of Schippers-Eilanden, door A. D. Hagedoorn. — De Prieelvogels of Speelvogels, door Dr. J. E. Rommerts. — Nieuwere onderzoekingen met waterstof in vaste en vloeibaren staat, door Dr. L. Bleekrode. — Gelede dieren als oorzaken van ziekten, door Dr. A. J. C. Snijders. — De reuzenglobe van Elisée Reclus, door H. — De verpleging der gewonden in den oorlog, door Dr. R. G. Rijkens. — Sterrenkundige opgaven en mededeelingen. Opgaven, die voor het geheele jaar gelden, door Ant. Pannekoek. — Boekaankondiging. — Correspondentie.

De „Natuur", aflevering 2, van 15 Februari 1900. — Gelede dieren als oorzaken van ziekten (vervolg en slot), door Dr. A. J. C. Snijders. — „Gooiland". De Flora, door C. J. Konijn. — Schetsen uit Zuid-Afrika, door Mimosa. — Opgravingen in Midden-Amerika. De Zapoteca's, door A. D. Hagedoorn. — De vooruitzichten van het gloeilicht, door Dr. L. Bleekrode. — De verpleging der gewonden in den oorlog, door Dr. R. G. Rijkens. — Sterrenkundige opgaven en mededeelingen, door Ant Pannekoek. — Correspondentie. — Boekaankondiging.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

Onder Bescherming van Hare Majesteit de Koningin-Moeder.

BOUWWERKEN *uitgevoerd door leden der Maatschappij. Bijeenverzameld en uitgegeven bij gelegenheid van het vijftigjarig jubileum der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. 1892.*

Aan Hare Majesteit de Koningin-Regentes Eerbiedig opgedragen door het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

INHOUD.

PLATEN:

5. Woning van den Hoofd-Directeur der Rijks Museum gebouwen te Amsterdam Architekt Dr. P. J. H. Cuypers.
6. Gebouw der Industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te Amsterdam Architekt A. L. van Gendt.
7. Panoramagebouw te Amsterdam. Architekt I. Gosschalk
8. Sarphatimonument te Amsterdam. Architekt J. R. de Kruyff.
9. Winkelgebouw van den heer Allert de Lange te Amsterdam. Architekt J. van Looy.
10. Kantoorgebouw der firma Labouchère Oyens & Co. te Amsterdam. Architect F. W. M. Poggenbeek.
11. Maatschappelijk Gebouw der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Architekten Th. G. Schill & D. H. Haverkamp
12. Woonhuizen te Amsterdam. Architekt. J. C. Spakler Jr.
13. Woonhuis op het landgoed Uytenbosch te Baarn, van den heer J. L. Pierson. Architect C. Muysken.
14. Huize Oostbroek te de Bilt, van den heer Mr. W. J. Royaards van den Ham. Architect I. H. J. van Lunteren.
15. Villa Kennemerheuvel te Bloemendaal bij Haarlem, van den den heer L. H. Prætorius. Architekt L. Ritter.
16. Kantoor- en Winkelgebouw in het Agnetapark te Delft. Architekt F. M. L. Kerkhoff.
17. Gebouw der Studentensocieteit Phoenix te Delft. Archit. F. J. Nieuwenhuis.
18. Stationsgebouw der Holl. IJz. Spoorweg Maatschappij. te Delft. Architekt C. B. Posthumus Meijjes.
19. Arbeiderswoningen te 's-Gravenhage. Architekt W. B. van Liefland.
20. Villa in het Prinsen Vinkenpark te 's Gravenhage. Architekt J. P. J. Lorrie.
21. R. K. Parochiekerk. Pastorie enz., van den H. Joseph, te 's-Gravenhage. Architekt E. J. Margry.
22. Winkelgebouw te 's-Gravenhage. Architekt J. H. A. Mialaret.
23. Winkelgebouw der Vereeniging Eigen Hulp te 's Gravenhage, Architekt H. J. Mondt.
24. Gebouw der industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te 's Gravenhage. J. J. van Nieukerken.
25. Villa aan de Laan van Meerdervoort te 's Gravenhage. Architekt P. du Rieu Fzn.
26. Physisch Laboratorium der Rijks Universiteit te Groningen,
27. Architekt J. van Lokhorst.
Hypotheek- en Kadastergebouw te Groningen. Architekt
28. C. H. Peters.
Woonhuis te Haarlem. Architekten S. Roog & Jb. van
29. den Ban Pzn.
Kerk der Hervormde Gemeente te Katwijk aan Zee. Architekt
30. H. J. Jesse.
31. Villa Laanzicht te Leeuwarden. Architekt H. H. Kramer.
Gebouw der Studenten Societeit te Leiden. Architekt Prof
32. E. Gugel.
33. Stads Gehoorzaal te Leiden. Architekt D. E. C. Knuttel.
34. Oudeliedenhuis te Leiden. W. C. Mulder.
Huize de Cloeze van den heer Mr. C. J. Sickesz, nabij
35. Lochem. Architekt Nics. Molenaar.
R. K. Kerk en Pastorie te Nes en Zwaluwenbuur. Architekt
36. Jos. Th. J. Cuypers.
Winkelgebouw der firma Bahlman & Co. te Nijmegen. Archi-
37. tekt D. Semmelink.
38. Winkelgebouw te Nijmegen. Architekt J. J. Weve.
39. Woonhuis te Rotterdam, Architekt D. Verheul Jr.
40. Schouwburg te Rotterdam. Architekt J. Verheul Dzn.
41. Hotel Wittebrug te Scheveningen. Architekt Joh. Mutters Jr.
42. Gebouw der Société Sic Semper te Utrecht. Architekt P. J. Houtzagers.
43. Woonhuis van den heer Dirk Laan te Wormerveer. Architect Jacob F. Klinkhamer.

N.B. De plattegronden van deze gebouwen zijn voorgesteld op twee dubbele platen.

De 42 in dit werk voorkomende platen, groot 50 bij 35 cM. zijn lichtdrukken naar photographische opnamen, beiden van de firma Emrik & Binger te Haarlem.

Deze verzameling platen, in portefeuille, is aan het Bureau der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst verkrijgbaar, voor de Leden der Maatschappij, à f 5.— per exemplaar.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 26 FEBRUARI.

AMERSFOORT. Het bouwen van 6 schoollokalen enz. aan de Koningstraat ald.
Het gemeentebest., v.m. 10½ u. Bestek en teek. ter secr. à f 1,50 verkr.

AMSTERDAM. Bestek no. 819. Het maken van 4 enkele steenen wachterswoningen met bijbehoorende werken, aan den spoorweg Almelo-Salzbergen, raming f 7420. Bestek no. 836. Het maken van een laad- en marktplaats, met uitbreiding van den spooninrichting aan de Zandwegsloot op den localaalspoorweg Hoorn-Medemblik nabij het station Medemblik, raming f 14200.
De Holl. IJzeren Spoorweg-Maatij., n.m. 1½ u. (Greenw.) in centr. personenstation. Bestekken tegen f 0,75 per stuk verkrijgb. aan het centr.-administratiegebouw der maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bur. Weg en Werken, kamer 154, of met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven). Aanw. gedaan.

AVEREEST. Het bouwen van een woonhuis met achterbouw te Dedemsvaart.
De heer B. M. Minke Mzn., 's midd. 12 u., in hotel „Bading". Bestek en teek. ad 75 cts. verkr. bij G. J. Gelderman. Inlicht. geeft K. A. Hakkert.

AVEREEST. Het bouwen van een woonhuis op een vrijgelegen terrein te Avereest.
De Erven J. B. Oostenbrink, 's midd. 12 u., in het café van J. J. Scholte. Bestekken verkr. ad 50 cts. bij de Erven Oostenbrink, waar tevens de teek. ter inz. ligt, terwijl nadere inl. te bek. zijn bij K. A. Hakkert ald.

ELST. Het herbouwen van het woonhuis met achterhuis, schuur, mestput en hooiberg, op de boerderij „Baarnskamp" te Driel bij Arnhem.
Het best. van het burgerweeshuis te Arnhem, v.m. 11 u., in het café van Zadelhoff te Elst. Bestek en teek. ter inzage in het aanbestedingslokaal, terwijl het bestek à f 0,50 verkrijgb. is bij G. W. v. d. Wiel en Co., Rijnstraat Arnhem. Inl. worden verstrekt ten kantore van de bouwmeesters Mulder en Van Wessem, Jansstraat 28, ald. Aanw. gedaan.

LANGWEER. Het afbreken van de herberg c.a. te Balk, bewoond door J. Schaafsma c.a. en het weder ter plaatse bouwen van een logement.
De heer H. Boonstra. Bestek en teek. bij D. v. d. Meer, architect te Balk, à f 1,25. Aanw. gedaan.

MUSSELKANAAL. Het verbouwen van een boerenbehuizing in den Jipsinghoerenmussel, onder bijlev. van materialen etc.
Mej. de Wed. D. Boswijk te Stadskanaal, n.m. 4 u., in het café van H. Schot, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft architect J. Mooihuizen te Stadskanaal. Aanw. 26 Febr., n.m. 3 u.

TERBORG. Het bouwen van een post- en telephoonkantoor m. directeurswoning te Varsseveld.
Het gem.-best. van Wisch, n.m. 2 u. Bestek en teek. op het gemeentehuis ter inzage en tegen overmaking van f 1 verkrijgb. bij den architect Ovink te Doetinchem, die tevens inl. geeft. Aanw. 26 Febr., v.m. 10 u.

VLAARDINGEN. Het bouwen van een pakhuis met bovenwoning aan de Landstr.
De heer A. J. Versteede, 's av. 8 u. Bestek en teek. liggen ter inz. in het Zeemanshuis aan de Westhavenplaats.

WINSCHOTEN. Het schilderen van de schoolmeubelen aanwezig in de 4 in aanbouw zijnde lokalen bij het schoolgebouw voor L. O. aan de Langestraat.
Het gemeentebest., n.m. 6½ u. Bestek en voorw. ten gem.-huize ter inz.

WINTERSWIJK. Het verbouwen en vergrooten van een woonhuis aan de Spoorstr.
Mej. R. Tenkink, 's midd. 12 u., in het societeitsgebouw, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft H. v. d. Schaaf.

DINSDAG 27 FEBRUARI.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonhuis aan den Kortendijk.
De architect J. H. C. Roesink, 's av. 8 u., in café Lotgerink, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. op het terrein 27 Febr., v.m. 11 u.

LEIDEN. Het bouwen van een burgerwoonhuis met bovenwoning met bijkomende werken aan den Zoeterwoudschen Singel.
De aanbesteder, v.m. 10 u., in café „Hillenaar" alw. bestek en teek. ter inz. en inl. verkrijgb. Aanw. 26 Febr., v.m. 10 u.

ROTTERDAM. Het bouwen van eene school nabij de Mathenesserlaan.
Het gemeente-bestuur, n.m. 1 u. Bestek en teek. liggen ter kennisneming op de centrale secretarie der gemeente en in het stadstimmerhuis te Rotterdam, en zijn tevens voor f 1 verkr. bij Wed. P. van Waesberge en Zoon, boekdrukkers, Houttuin no. 73. Inl. zijn te bekomen aan gemeld timmerhuis. Aanw. gedaan.

UTRECHT. Bestek no. 783. Het maken van een gebouw voor machines en accumulator met daarmede in verband staande werken op het station Rotterdam (Fijenoord). Begr. 3750.
Maatsch. tot expl. van St. spw., n.m. 2 u. (loc. tijd) aan het centr. bur. Het bestek ligt ter loz. aan gen. centr. bur., aan het bur. van den heer sectie-ingen. A. J. Buis te Rotterdam en is aan gen. centr. bur. (dienst van Weg en Werken) te bekomen à f 1. Inl. aan gen centr. bur. en door den sectie-ingen. voorn. Aanw. gedaan.

VILSTEREN (OV.). Het bouwen van eene pastorie met bijgebouw voor de R.-K. gem aldaar.
De heer Mr. W. C. J. J. Cremers, n.m. 1 u., in de herberg. Bestek en teek. verkr. à f 1,50 bij den arch. W. G. Welsing te Arnhem. Aanw. gedaan.

ZEIST. Het verbouwen van de Villa „Beeklust" aan den Utrechtschenweg aldaar.
De bouwk. Fritz Schöler, v.m. 11 u., in hotel „Du Croix". Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. bij gen. bouwk., Slotlaan 8.

WOENSDAG 28 FEBRUARI.

AMERSFOORT. Het verbouwen van het perc. Arnhemschestraat 73.
De arch. W. Salomons, v.m. 11 u., in het café van H. te Kalve. Bestek en teek. à f 1 per stel verkr. bij den arch. voorn. en liggen in gen. café ter inz. Aanw. gedaan.

ARNHEM. Bestek no. 11. Het verbouwen van het woonhuis Sonsbeek.
Het gemeentebest., v.m. 11½ u. op het landgoed Sonsbeek. Inl. verkr. aan het bur. gemeentewerken, Kadestraat, alle werkdagen van 10—12 u. Bestek met gezegeld inschrijvingsbilj. à f 0,50 aan het bur. gem.-werken ten gemeentehuize. Aanw. gedaan.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis aan den Molenweg.
De heer H. Brouwer, 's av. 8 u., in cafe Wilmink, alw. bestek en teek. ter inz. liggen.

LEEUWARDEN. Het afbreken van een oude en het bouwen van een nieuwe boerenhuizing aan het Kalverdijkje te Leeuwarden, op het land in gebruik bij F. Poelsma.
Het bestuur van het Old Burger Weeshuis. Bestek en teek. tegen f 1,75 verkrijgb. bij den arch. J. L. de Vries te Leeuwarden. De briefjes moeten fr. worden ingel. vóór of op 28 Febr. aan 't Old Burger Weeshuis vóór 's midd. 12 u. Aanw. gedaan.

LEIDEN. Het amoveeren van het bestaande gedeelte gebouw en het opnieuw bouwen van een zaal, voor rekening van het bestuur van den R.-K. Volksbond, afd. Leiden en Omstr., volgens opgemaakt bestek en teekeningen.
Het bestuur voorn., v.m. 11 u., in het gebouw Rapenburg 10. Bestek en teek. ter inz. en verkrijgb. à f 1 per stel in gen. gebouw. Nadere inl. geeft L. v. d. Laan, arch. Aanw. gedaan.

LEIDEN. Het verbouwen van perc. 39 en 40 Nieuwe Rijn.
De firma P. de Wilde en Zn., n.m. 2 u. in hotel „Du Nord". Bestek en teek. ad f 0,50 verkrijgb. ter drukkerij van Mulder, Breedstraat 80. Inl. geven arch. H. J. Jesse en P. de Wilde.

TERNEUZEN. Het bouwen van een keuken en aanverwante werken aan het huis plaatselijk gemerk wijk L 130 ald.
De heer A. Hamerlinck, n.m. 4 u. Inlicht. geeft de bouwk. J. Scheele. Aanw. gedaan.

DONDERDAG 1 MAART.

BREDA. Het bouwen van een plantenkast (Oranjerie) in het Valkenberg, met bijlev. van alle daartoe benoodigde materialen.
Het gem.-best., 's midd. 12 u. Voorw. ter gem.-secretarie ter inz. en inl. zijn te bek. op het bureau der gem.-werken, elken werkdag van 9—12 u. Bestekken ter gem.-secretarie verkr. tegen 25 cts. per ex. Aanw. gedaan.

BREDA. Het bouwen van 3 woonhuizen op een terrein gelegen aan den Terheydenschen Hoek, gem. Teteringen, een en ander met bijlev. van de ben. bouwstoffen.
De arch. F. P. Bilsen, n.m. 3 u., in het café van P. Hoeks, in den Terheijdenschen Hoek, alw. bestek en teek. ter inz. liggen.

DIEPENVEEN. Het bouwen van een gemeentehuis aan de Schalkhaar.
Het gemeentebest., n.m. 2 u., in het café van A. H. Berghuis, alw. bestek en teek. ter inz. en in het café van A. Geertman. Inl. geeft arch. M. van Harte te Deventer. Aanw. 26 Febr., v.m. 11 u.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonh. met winkel en verdere toebehooren, aan de Enscheder straatweg te Hengelo.
De arch. W. Elzinga, 's av. 8 u., namens en in het café van J. W. van Wezel, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Inl. geeft gen. arch. Aanw. 1 Maart, v.m. 11 u.

STROOBOS (FR.). Het bouwen van een stoomzuivelfabr. met 2 woningen te Gerkesklooster.
Het best. der coöp. zuivelvereen. „Welgelegen" te Gerkesklooster, n.m. 3 u., in het logement Stuveling te Stroobos. Teek. ter inz. en bestekken te bek. à 50 ct. per ex., ten huize van aanbesteding. Inl. geeft de arch. Velding te Buitenpost. Aanw. gedaan.

VENLOO. Het bouwen van een woonhuis met bijlev. van de ben. materialen op een in het villapark ald. gelegen open terrein.
De heer F. v. d. Grinten. Bestek en teek. ter inz. en à f 2,50 per stel verkrijgb. ten kantore van den arch. H. Seelen, alw. ook verdere inl. verstrekt worden. Aanw. 1 Maart, v.m. 10 u.

VRIJDAG 2 MAART.

HAARLEM. Bestek no 23. Het maken van bomvrije gebouwen in het fort bij Penningsveer (4e gedeelte). Raming f 18000.
De genie, v.m. 10 u., te haren bur., Kinderhuisvest 17, alw. het bestek ter lez. ligt en met proc. verbaal respect. à 25 en 10 ct. verkr. is, alsmede inl.

ZATERDAG 3 MAART.

DRIEBERGEN. Het bouwen van een centraalstation met dubbele woning, kolenloods enz. ten dienste der electr. verlichting der gem. Driebergen en Doorn.
De „Industrieele maatschappij" te Amsterdam n.m. 3 u. in het hotel Bouwman te Driebergen. Aanw. 1 Maart ten 10 u. Bestek en teek. zijn à f 3,50, 200 ook nadere inl. verkrijgb. ten kantore van den arch. v. d. Goot en Kruisweg te Hengelo en Bussum.

MAANDAG 5 MAART.

LEIDEN. 1. Het verrichten van buiten- en binnen verfwerken, in 8 pcc.; 2. het verrichten van timmer-, metsel-, smid-, zink-, leidekkers- en behangwerken en den aanleg van waterleidingen ten dienste van gem.-eigendommen, in 10 perc.
Het gem.-best., 's midd. 12 u. Bestekken ter inz. en overname en verkrijgb. à f 0,75 op het bureau van gemeente-werken elken werkdag van 9—4 u. (Franco toezending p. p. 5 ct. verhooging; postzegels worden niet in ontvangst genomen.) Inl. dagelijks tusschen 11 en 12 u. Aanw. gedaan.

SNEEK. Het amoveeren van de bestaande en het bouwen eener nieuwe fabriek van vruchtenwijnen, mineraalwater, limonades enz. voor Johs. W Meijer.
De architect H. A. Buursma. Bestek en teek. ter inzage in café „de Drie Friezen" en zijn ad f 1,25 verkr. bij gen. architect. Aanw. 1 Maart, v.m. 10 u.

DINSDAG 6 MAART.

UTRECHT. Bestek no. 801. Het maken van een keuken, doorgang en buffet, het maken van een toegang tot de woning van den adjunct-stationchef en eenige div. werken

in het hoofdgebouw op het station Amsterdam (W. P.). Begrooting f 4830.

De Mij. tot Expl. van St.Spw., n.m. 2 u., in het Moreelse park. Bestek ligt ter lez. aan het centr. bureau in het Moreelse park en aan het bureau van den heer sectie-ingen. H. J. v. Hoorn te Utrecht, en is aan gen. centr. bureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen tegen f 0,50. Inl. worden gegeven aan gen. centr. bureau en door den sectie-ingenieur voorn. Aanw. op het terrein 27 Febr. 12.40 u. n.m. (West Europ.-tijd).

UTRECHT. Bestek no. 806. Het maken van 2 seinhuizen op het station Lage-Zwaluwe.

De maatij. tot expl. van St. spw., n.m. 2 u. (loc. tijd.) in het centr. bur. Moreelse Park. Bestek ligt ter lez. aan het centr. bur. en aan het bur. van den heer sectie-ingen. A. J. Buis te Rotterdam en is aan gen. centr. bur. (dienst van Weg en Werken) te bek. à f 1. Inl. worden gegeven aan gen. centr. bur. en door den sectie-ingen. voorn. Aanw. op het terrein 27 Febr., v.m. 10 u. (West-Europ. tijd).

WOENSDAG 7 MAART.

HOOGERHEIDE. Het bouwen van een dokterswoning met aanhoorigheden aldaar.

Het gem.-best. van Woensdrecht, 's midd. 12 u. Bestek en teek. ad f 2 op de secretarie en bij H. P. M. Verlinden te Bergen op Zoom verkrijgb. Inl. geeft arch. C. P. v. Genk te Bergen op Zoom. Aanw. 3 Maart, 's midd. 12 u.

TIEL. Het bouwen van een woonhuis in de Tolhuisstraat.

De diakenen der Ned. Herv. Gemeente, n.m. 3 u., in het beursgebouw, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft arch. G. Formijne. Aanw. 5 Maart, n.m. 2 u.

DONDERDAG 8 MAART.

EINDHOVEN. Het bouwen van een heerenhuis te Gestel.

De heer E. Kerssemakers, n.m. 3 u., in het café van E. Stoot. Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. bij arch. L. J. P. Kooken. Aanw. in gen. café 8 Maart, v.m. 10½ u.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis aan den Langelermaatweg aldaar.

De arch. W. Elzinga, 's av. 8 u., in het café van J. H. W. Weijschede, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 8 Maart, v.m. 9½ u.

TERNEUZEN. Het bouwen van 3 woningen nabij de Rolbrug.

De heer A. v. Overbeeke, n.m. 2 u., in het café „De Stad Antwerpen". Bestek en teek. alle werkdagen van 10—4 u. ter inz. bij bovengen., die mede alle inl. verstrekt. Aanw. 26 Febr., n.m. 2 u.

DONDERDAG 18 MAART.

WESTZAAN. Het bouwen eener machinistwoning met kolenbergplaats, te Zaandam, aan den Hoogendijk.

De dijkgraaf en heemraden van den polder „Westzaan", v.m. 9½ u. ten gemeentehuize. Bestek ad f 0,50 verkrijgb. Teek. ter inz. van af 28 Febr. tot 7 Maart in café „Neuf".

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkhoven hoek Prinsestraat — Zutphen — Amsterdam, Sophiapein — Rotterdam, Zuidblaak 56 — Breda Prinsenstraat — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betuwestraat 8.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reserve ruim	**- 1.801.000.00**
Betaalde Brandschaden	**- 17.743.000.00**

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

5 FEBRUARI.

LEEUWARDEN. Het verbouwen van perc. boek Pijlsteeg - Schoenmakerspark tot bakkerij en winkel. Door de coöp. brood- en verbruiksvereen. „Excelsior".

Laagste inschr. J. B. Koopmans, f 2750. Gegund.

7 FEBRUARI.

EDAM. Het bouwen van een huis voor rekening van den heer W. Krumpelman.

Laagste inschrijver G. Kuiper Pz., f 527. Gegund.

HILVARENBEEK. Het bouwen van een winkelhuis met bijlev. van een gedeelte materialen, voor rekening van den heer J. v. d. Vleuten.

Timmerwerk. Laagste inschrijvers Gebr. Heeren, f 973. Gegund.

8 FEBRUARI.

HEERENVEEN. Het afbreken der oude en het weder opbouwen eener nieuwe schuur c.a. der boerenhuizinge, staande te IJtens, bewoond door R. Hiemstra. Door den heer J. Wierda, administrateur te Heerenveen, namens Jhr. Mr. K. A. Godin de Beaufort te Maarsbergen.

Laagste inschrijver R. H. de Roos, Rien, f 9183.

10 FEBRUARI.

DORDRECHT. Eene verbouwing in de woning van den comm. van politie. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver H. C. 't Hart, f 733. Gegund.

11 FEBRUARI.

LEUR. Het timmerwerk voor zes woningen, te bouwen op den Vaartkant aldaar, voor de h.h. J. van Iersel en Co. te Leur. Door den arch. W. van Dirven te Prinsenhage.

Laagste inschrijver Q. Claes, Leur, f 2143. Gegund.

12 FEBRUARI.

DROGEHAM (FR.). Het bouwen eener huizinge. Door den heer G. Hoeksma.

Laagste inschr. N. Bulthuis, Buitenpost, f 1792. Gegund.

NIEUWBUINEN. Het bouwen van een directeurswoning, op de plaats no. 61 zuidkant te Nieuwbuinen, onder bijlev. van al het daartoe benoodigde. Door het bestuur der aardappelmeelfabriek „Hollandia".

Laagste inschrijver D. Vuurboom, Stadskanaal, f 2792. Niet gegund.

13 FEBRUARI.

DEINUM. Het bouwen van een burgerhuis met wagenhuis voor de heeren A. Hofstra en S. de Zee, alhier. Begrooting f 2725.

Laagste inschrijver D. Mensing, Deinum, f 3085; het werk is aan J. Wierstra te Huins, door wien de begrooting was opgemaakt, voor f 2725, gegund.

GOES. Het bouwen van een nieuwe graanschuur, groot 693 M², met bijbehoorende werken, op de hofstede „Ossenvate" in den polder Borselen, bewoond door den pachter C. Nijsten Jr. Door den arch. A. le Clerq.

Laagste inschrijvers J. en C. Engelbert, 's Heerenhoek, f 8449.

PRINSENHAGE. Het bouwen van een koffiehuis met woonhuis en stalling op het perc. sectie H., no. 1972, gelegen aan den rijksweg van Breda naar Prinsenhage, een en ander met bijlev. van de benoodigde bouwstoffen. Door den arch. F. P. Bilsen te Breda.

Metselwerk. Laagste inschr. A. Klemans, f 2053.*

Timmerwerk. J. Dielen, f 1750.*

Massa. J. Dielen, f 3920.* *Gegund.

14 FEBRUARI.

ALMELO. Het bouwen van 7 burgerwoningen bij den Parallelweg, voor den heer G. H. Ziegeler. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijvers Barneveld en Tijhoff, Almelo, f 8678. Gegund.

BRUMMEN. Het bouwen van een dubbele villa aan den rijksstraatweg te Brummen, onder beheer van den bouwk. H. Hennink. Door den heer J. Sternfeld.

Laagste inschrijver U. Boezewinkel, f 9890. Volgens bestek 8 dagen beraad.

EINDHOVEN. Het verbouwen en tot kantoren en stoomdrukkerij inrichten van een pand aan de Demerstraat. Door de firma M. F. van Pierre en Co.

Laagste inschr. Joh. Rooijakkers, Stratum, f 4563. Gegund.

ENSCHEDE (ONDERH.). Het stukadoorwerk van het nieuw te bouwen woonhuis voor den heer ten Brüggen. Door W. A. Thomasson.

Laagste inschrijvers Bakker en Cordes, f 400. Gegund.

ENSCHEDE. Het bouwen van 2 woningen op een terrein gelegen aan de Emmastraat ald. Door den arch. H. E. Zeggelink.

Laagste inschr. G. J. Bos, f 4367. Volgens bestek beraad.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen eener villa te Vlugt aan den weg van Sint-Michielsgestel, met bijlevering van alle materialen, arbeidsloonen transporten enz. Door den architect J. G. Th. Aerden, namens den heer Jos. M. Orelio te Amsterdam.

Laagste inschrijvers J. v. Rosmalen en H. Hanssen, f 21898. Gegund.

HERWIJNEN. Het bouwen van een woonhuis met schuurtje. Door den heer P. de Jongh.

Laagste inschrijver W. Looijen, Herwijnen, f 3223.

UTRECHT. Het verbouwen der administratieve gebouwen der Utrechtsche waterleiding maatsch. Predikheerenkerk 13—17. Door de dir. van gen. maatsch.

Laagste inschrijver R. Mol, Hilversum, f 4179.

WINTERSWIJK. Het verbouwen van een woon- en winkelhuis aan de Wooldstraat. Door den heer J. Schrader.

Laagste inschrijver H. J. Roerdink, f 2095. Gegund.

15 FEBRUARI.

AKKERWOUDE (FR.). Het bouwen van een zuivelfabriek met bijkom. werken te Akkerwoude. Begrooting f 18400. Door den stoomzuivelfabriek „Dokkumer Walden en Omstreken".

Laagste inschrijver H. Volmar, Dokkum f 16772.

AARLE-RIXTEL. Het bouwen van 4 woonhuizen nabij het tramstation, met bijlev. van materiaal. Door den heer P. v. Alphen.

Laagste inschrijvers Gebr. v. Roij, f 3811. Gegund.

VLIELAND. Het bouwen van een dokterswoning. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijvers Gebr. v. Os, Helder, f 8862.

HARDEGARIJP. Het afbreken eener oude en weder opbouwen eener nieuwe huizinge, ingericht voor 2 gezinnen. Door de diakonie der Herv. gemeente.

Laagste inschrijver K. A. Bosma, Hardegarijp, f 949.

HOEK. Het bouwen van eenen toren, c.a. bij de Ned. Herv. Kerk aldaar. Door de kerkvoogden der Ned. Herv. Gemeente.

Laagste inschrijver A. de Keuning, Hoek, f 5987.

LONNEKER. Het bouwen van 4 woonhuizen in 2 blokken te Enschede. Door den Heer G. J. Spiele.

Laagste inschrijver G. Huckriede, Enschede, f 6995. Gunning 8 dagen aangehouden.

NEEDE. *a.* Het afbreken van een bestaand gebouw; *b.* het bouwen van een post- en telegraafkantoor met directeurswoning; *c.* het bouwen van een loods. Door het gem.-best.

a. met bepaling dat de afbraak van het oude gebouw eigendom der gemeente blijft. Laagste inschr. B. H. Blankvoort, Eibergen, f 1330.5.

b. met bepaling, dat de afbraak eigendom van den aannemer wordt. B. H. Blankvoort, f 12115. Gegund.

ROTTERDAM. *a.* Het bouwen van 22 arbeiderswoningen verdeeld in 2 blokken, ieder van 11 woningen, *b.* het bouwen van een blok, bestaande uit 2 woonhuizen in 1 pand, verdeeld in boven- en benedenwoning op een terrein aan den Hoek van Holland. Door den architect W. Molenbroek.

W. P. Teeuwissen, den Haag, perc. *a.* f 42650, perc. *b.* f 15300, massa f 56900; A. de Haan en R. Maarleveld, Vlaardingen, perc. *a.* f 41800, massa f 54500; D. T. Blanken, Bergambacht, massa f 51998; C. den Hoed, Stolwijk, massa f 52230; J. Breedveld, den Haag, met voorw. massa f 59300; H. Wienhoven, Schiedam, perc. *a.* f 41800, massa

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

3 MAART 1900 — 20e JAARGANG. — No. 9.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. f 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.— * * *

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels f 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. * * * * * * * * * * *
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M^{ij}.

INHOUD. — Luce Floreo. — Aanteekeningen betreffende de villa van keizer Hadrianus, door J. H. W. Leliman (vervolg van blz. 62). — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

LUCE FLOREO.

In het gebouw van de Maatschappij tot Bev. der Bouwkunst te Amsterdam zijn eenige monsters tentoongesteld van glasschilderwerk volgens het patent Dillmann vervaardigd, Luce Floreo genaamd, uit het atelier voor Freilicht Glasmalerei te Barmen.

De op eene eigenaardige wijze bewerkte glazen kunnen besteld worden tot op eene grootte van 1,5 M². in één stuk; roeden van lood zijn dus daarbij vermeden.

De vervaardiging van deze glasschilderingen berust op de samenwerking van de drie grondkleuren, en wel in dier voege, dat door het op elkander leggen van drie gekleurde glasplaten, in blauw, rood en geel, door wegetsen alle voorkomende kleurschakeernigen, ongeveer een 4000 waarneembare, verkregen kunnen worden. De gekleurde glasplaten bestaan uit gewoon wit glas, bedekt met een dun laagje gekleurd glas (blauw, rood of geel); deze worden op elkander gelegd. Dekken de drie kleuren — dus het rood, geel en blauw — elkander, dan ontstaat een zwart violette toon. Door het geheel of gedeeltelijk verwijderen van een of meer kleuren, kan alzoo elke nuance van toon verkregen worden; men heeft dit volkomen in de hand. Naar gelang van de verlangde effecten heeft men drie of twee verschillende platen noodig. De afgewerkte platen worden vervolgens op elkander gelegd op zoodanige wijze en met inachtneming van zulke bijzondere voorzorgen aan de randen, dat het indringen van vocht en stof tusschen de glasplaten geheel vermeden wordt.

Daar de op het glas gewenschte voorstelling, waarvoor men, wat teekening en kleur betreft geheel vrij is, als 't ware reeds sluimert in de drie glasplaten, is de bewerking van het Luce Floreo, in theorie althans, hoogst eenvoudig te noemen. Hare practijk heeft echter artistieke eischen, waaraan niet zoo eenvoudig is te voldoen.

De beschreven techniek is alzoo eene geheel andere dan die van het glas in lood gevat, en het verkregen effect evenzeer. Eene vergelijking tusschen beide producten van kunstnijverheid is dan ook zeer moeielijk en niet gewenscht; het eene zal een voorkeur verdienen boven het andere, naarmate van de eischen en effecten die men wil trachten te bereiken. Dit is evenwel zeker, dat prachtige resultaten te verkrijgen zijn, effecten die men geheel en al in zijne macht heeft.

Wat de prijzen betreft, deze zijn niet hooger dan die van geschilderd glas, volgens andere methoden afgewerkt.

Het atelier te Barmen beschikt over uitstekende werkkrachten, zoodat het zelve ontwerpen kan leveren; dit neemt niet weg, dat volgens andere teekeningen het gewenschte kan geleverd worden.

Prof. Em. Doepler, leeraar aan het Kgl. Kunst-Gewerbe Museum te Berlijn, schrijft over eenige hem onder de oogen gekomen proeven van dit werk o.a., dat zij hem getroffen hebben door de helderheid van kleur eenerzijds, en aan den anderen kant door het vrije en artistieke van eene techniche bewerking, zooals het glas tot nu toe nog niet toeliet, voor zooverre wij namelijk van bepaald beschilderd glas spreken.

Luce Floreo, dat is: ik gloei in licht, wordt eigenlijk niet verkregen door beschildering. Het aan kunst en industrie gewijde blad „Das Atelier" noemt de bewerking een negatief schilderen, omdat daarbij kleur wordt weggenomen.

C.

AANTEEKENINGEN BETREFFENDE DE VILLA VAN KEIZER HADRIANUS.

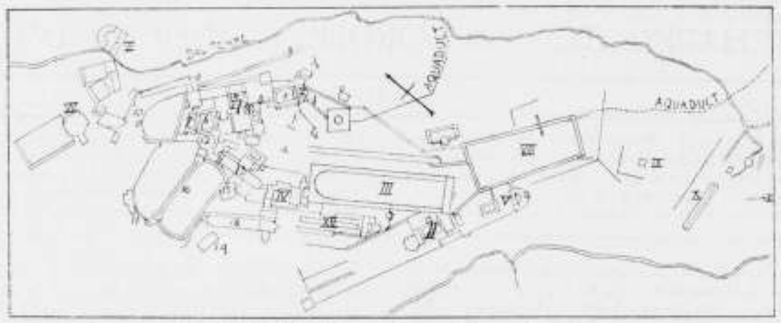
(Vervolg van blz. 62.)

Aangezien een enkele blik op den plattegrond aan den deskundige meer vertelt dan eenige bladzijden lectuur onderneem ik het niet, van dit ingewikkelde bouwwerk eene beschrijving te geven, welke tot in bijzonderheden afdaalt.

Eene uitgewerkte bespreking zou van vermoedens aan elkander moeten hangen. Immers, met juistheid kan de bestemming der meeste zalen niet meer worden aangegeven; van eene enkele ligt ze voor de hand. De eene onderstelling heeft tot de andere geleid en langzamerhand is op het

papier de Villa Adriana herrezen. In menig opzicht is het jammer, dat de veranderde tijdsomstandigheden ons beletten ooit de werkelijkheid in al hare overweldigende pracht te aanschouwen. Andere opgaven stelt men in onze dagen aan de bouwkunst; dit mag geen bezwaar wezen te erkennen, dat de ontwerper van de Villa Adriana op geniale wijze de zijne heeft beantwoord.

In enkele woorden zullen aan de hand van Canina's teekeningen in het geen volgt eenige hoofdzaken aangeduid worden.

Situatie der Villa Adriana, volgens Canina (schematisch).

Er zijn twee paleizen te onderscheiden; een grooter, in het Noord-Oosten, en een kleiner, waarvan vroeger reeds sprake was, in het Zuid-Westen.

Het groote paleis (I) strekt zich ter lengte van ongeveer 250 M. uit boven het dal der grootste beek, het dal-Tempe gedoopt.

Door hunne ligging schijnen de vertrekken bestemd voor het bewonen tijdens de zomermaanden.

Stroomend water bracht allerwege koelte aan. Werd de hitte zoo groot, dat het wonen in de overwelfde vertrekken zelfs bezwaarlijk was en het water geene verfrissching meer vermocht te geven, dan boden onderaardsche lokaliteiten een dragelijk verblijf.

De bijzondere vertrekken van den keizer liggen aan de oostzijde van een peristylium (1) van 52 bij 62 M., dat aan de drie andere zijden door eene dubbele zuilengang met dichten tusschenwand is omsloten. *Piazza d'Oro* heeft men dit peristylium gedoopt, naar aanleiding van de sporen eener rijke decoratie. Eene overkoepelde zaal met bovenlicht zou den keizer als dagelijksch verblijf gediend hebben, in vereeniging met een tweetal aanliggende eveneens overwelfde zalen en hunne absiden.

In de koepelzaal waren de nissen der waterbekkens en het midden der zaal indertijd met beelden en groepen versierd. Van de Piazza d'Oro betrad men een groot terras en genoot het heerlijkste vergezicht over de omgeving der villa en de Sabijnsche bergen.

De Piazza d'Oro en de aanliggende keizerlijke woonvertrekken (2) zijn met het middelste gedeelte van het paleis verbonden door eene lange zuilengang (3).

In dit deel was de zoogenaamde *Basilica*, eene groote zaal (32,20 bij 23,20) M., met halfronde einden en vlakke caissonzoldering, het voornaamste vertrek (4). De bovenbedoelde kolonnade (3) eindigt in een peristylium, met afgeronde hoeken (5), dat vroeger als *Oecus Corinthium* bekend stond.

Tevens bevond zich in het middenste gedeelte van het paleis het *Triclinium* met vermoedelijk den ingang tot de onderaardsche lokalen. De wanden van deze eetzaal, die ook overigens zoo weelderig was uitgemonsterd als de middelen des tijds toelieten, waren met verguld stuc bekleed. In de vloeren waren mozaïkschilderijen ingelaten. Eenige der fraaist bekende speciemen van deze kunst die het Berlijnsche museum bezit, zouden uit het Triclinium der Villa Adriana afkomstig zijn.

Een Korintisch binnenplein (6) van 65,75 M. lengte en 49,35 M. breedte strekt zich uit voor het noordelijke gedeelte van het paleis, met de lokalen (7) waarin men de bibliotheek meent te herkennen, gesplitst in eene Grieksche en eene Romeinsche.

Er voor liggen ruime, onderling vereenigde terrassen. Het fraaiste panorama van de villa genoot men uit de bovenverdieping van de bibliotheek of uit een paviljoen (8) dat in noordelijke richting ver buiten de terrassen in het dal Tempe voorsprong. Tusschen de bibliotheek en dit paviljoen steeg de hoofdweg (9) tot het groote paleis uit het dal op.

Van de bovenverdiepingen van het paviljoen was waarschijnlijk partij getrokken voor eene sterrenwacht.

In Eber's roman *Der Kaiser* blijkt welk gewicht Hadrianus hechtte aan de uitspraken zijner sterrewichelaars, en dat hij ook zelf vlijtig hunne kwakzalverij beoefende om de geheimen van de toekomst te kennen vóór de tijd daar was.

Terzijde van het paleis strekte zich ongeveer in de richting Oost-West de *Poecile* (10) uit, de lange zuilenhal, die door een muur in de langsrichting in twee ongeveer even breede deelen is gesneden. Uit de afmetingen volgt reeds, dat de Poecile geene kopie is van het gelijknamige Grieksche bouwwerk, eene stoa aan het marktplein van Athene.

Wellicht is de Poecile identiek met de „Zuilenhal van 1450 voet omvang" of *Porticus triumphi*, waarvan eene geschonden inscriptie het bestaan vermeldt.

Het was eene overdekte rijbaan; de scheidingsmuur beschermde de eene zijde tegen zon, de andere tegen gure winden. Ook bij ongunstig weer kon er dus in gereden worden. Deze bestemming verklaart ook de driekwartronde einden van de Poecile, waar ruimte voor den draai moest wezen.

Ter zijde van de Poecile werd, deels op hoogen onderbouw, een terras aangelegd. De onderbouw was ingedeeld in drie verdiepingen met een groot aantal kleine vertrekken, de *cento-camere* (*) of honderdkamers, die aan de lijfwacht of het slavenpersoneel tot kazerne strekten (11).

Met inbegrip van dit terras was hier een oppervlak beschikbaar van ongeveer 30.000 vierkante meters. Hierop was, behalve een tuin met vijver, eene omgaande kolonnade (een tweede rijbaan?) aangelegd van bijna 700 M. lengte.

Poecile en bibliotheek zijn verbonden door een gebouw

(*) Bij Canina genaamd de *Alloggiamenti delle milizie* en ook *Castro*.

van raadselachtige bestemming (12). In plattegrond beslaat het een cirkel van 42,5 M. middellijn. Inwendig liep langs den buitenmuur eene zuilengang; in het midden bevond zich een cirkelvormig eiland van 25 M. diameter, omgeven door een waterloop van 4,80 M. breedte. Op het eiland was om een centraal gelegen atrium een huis gebouwd; van de zuilengang betrad men het over bruggen. (**)

Niet wetende waar voor dit bouwwerk diende, hebben velen zich aangesloten bij de verklaring van Sebastianis, die onderstelde, dat de keizer hier gedacht heeft aan een of ander beroemd eiland, waarvan wij evenwel naam noch eenige bijzonderheid kennen.

De oude verklaringen zijn hiermede over boord gezet; volgens eene ervan was het een *teatro marittimo*; volgens eene andere het *natatorium*.

Bij de Poecile sloot zich het *Stadion* (13) aan. Ook bevond zich kort er bij eene *Heilige Wijk* met — volgens Canina — een Tempio di Marte (14), een heiligdom van de dioscuren, Castor en Pollux (15), en een Corso Sacro (16).

In dit gedeelte der villa vermoedt men dat Hadrianus zijne laatste levensmaanden grootendeels heeft doorgebracht, toen hij, ziek en afgeleefd, zijn naderend einde afwachtte.

Het Zuid-Westelijke paleis (II) heeft een binnenplein van dezelfde imposante afmetingen als de *Piazza d'Oro*. Aan drie zijden is het door gebouwen omgeven; de vierde grenst met eene dubbele zuilenhal — met gesloten tusschenwand — aan een terras van ongeveer 300 M. lengte dat in eene belvedère (*Specolat*) eindigt.

In dit paleis sluit zich aan eene koepelzaal, een complex atria, zalen en kamers aan, dat zeer goed eene keizerlijke woning kan geweest zijn.

Voor gemeenschappelijk gebruik der bewoners van beide paleizen waren eenige bouwwerken, waarvan thans de puinhoopen nog ligging en bestemming verraden. Op Canina's teekeningen valt allereerst het *hippodrome* in het oog (III).

Er waren *thermen* (IV) en drie theaters, een *teatro lirico* (V) bij het kleine en twee — een *teatro latino* (VI) en een *teatro greco* (VII) — bij het groote paleis.

De bouwvallen ervan moeten weinig beteekenen, maar weleer was de architectuur zoowel als het decoratief zeer rijk.

Onder paus Alexander VI werden in het eerstbedoeld theater nog uitgegraven de beelden der muzen, die sedert op één na naar Madrid verhuisden. Het spreekt om zoo te zeggen van zelf, dat de marmer-bekleeding der zitplaatsen, de zuilen en pilasters van den tooneelwand, de pracht der keizerlijke loge met de aangrenzende rotonde niet meer ter plaatse aanwezig zijn.

In de richting N.W.—Z.O. strekken zich de Elyseesche velden, *Campi Elisi* (VIII) uit; op Canina's Pianta Topografica volgen daarop naar het Zuiden toe het *Pritaneo* (IX), het *Cinosarge* (X) en ten slotte een *Liceo* (XI).

Ook op het Palaestra, tusschen de beide theaters van het groote paleis, staat een gebouw als prytaneum aangegeven.

Van de tuinen en terrassen der villa is sinds lang niets meer in den oorspronkelijken toestand.

De hoeveelheid uitgegraven fragmenten wijst intusschen op de voorliefde waarmede Hadrianus zijn lustverblijf met beelden opsierde. Geheele reeksen busten en allegoriën van steden of provinciën werden besteld. Alle konden dus onmogelijk kunstwerken van den eersten rang worden.

De groote bloeitijd der Romeinsche kunst behoorde trouwens reeds tot de geschiedenis. Wel is o. a. Chateaubriand van oordeel, dat de eeuw van Hadrianus eene herleving der kunsten bracht; tot de eertijds bereikte hoogten wisten zij zich evenwel bij lange na niet meer te verheffen.

(**) Bij Canina genoemd de *Scuola*.

Hadrianus slaagde er slechts in tijdelijk het verder verval tegen te houden; de kunsten ondergingen hun lot nog eerder dan het rijk.

Hadrianus was dichter en schilder, evenals architect en beeldhouwer. Aurelius Victor merkt op, dat 's keizers beelden niet onderdeden voor de meesterstukken van Polycleutes. Geen geringe lof voor een dilettant, wanneer wij de gedachte aan vleierij mochten uitsluiten.

Ondanks de beknoptheid, die ik mij voorstel te betrachten, moeten toch enkele regels gewijd worden aan Canopus, door Spartianus vermeld, en dat — zooals werd medegedeeld — naar alle waarschijnlijkheid is teruggevonden in dat deel der villa, waar een aantal zwart marmeren standbeelden, van Egyptische opvatting getuigende, zijn ontdekt.

Canopus was, volgens Strabo, eene beruchte stad in Beneden-Egypte. Er was eene Serapistempel, waarin den zieken pelgrim in den droom de geneesmiddelen tegen zijne kwaal werden geopenbaard.

Menige lustige bedevaart werd er heen ondernomen. Strabo zegt: „Dag en nacht wemelt het van mannen en vrouwen, die deels in booten naar het fluitspel luisteren, deels in teugellooze vreugde naar hartelust dansen, deels ook in Canopus, dicht bij het kanaal, herbergen vinden, die voor zulke feesten ingericht zijn."

Op zulk eene luidruchtige wijze feest te vieren lag niet in de natuur van Hadrianus en dit allerminst toen hij, zich reeds ziek gevoelend, de villa bewoonde.

Het mysterie van den tempel met hare geheimzinnige droomen zullen hem toen alleen door het hoofd hebben gespeeld. Dit overwegende, is men er toe gekomen in den bouwval aan het einde van dit ondersteld Canopus, eene Serapistempel te zien.

Volgens de restauratie van Canina bestaat het Canopus der Villa Adriana uit een bassin, waarom op een onderbouw verschillende rijen zitbanken amphitheatersgewijs zijn gebouwd.

Aan de eene smalle zijde wordt het bassin afgesloten door bouwwerken en zuilengangen in Egyptischen trant waarachter zich eene kolossale nis voordoet als een doorgesneden Pantheon.

Hooggelegen hallen en terrassen begrenzen rondom het gezichtsveld.

Door de beschutte ligging, omringd door gebouwen en in eene plooi van den bodem, was Canopus overigens ten allen tijde een benijdenswaardig verblijf.

Evenals door de geheele villa werden hier de overblijfselen opgespoord van waterwerken. Sommigen hebben het evenwel onwaarschijnlijk geoordeeld, dat deze zouden gediend hebben om het bouwwerk in kwestie onder water te zetten ten einde er het kanaal van Canopus naar Alexandrië na te bootsen. Wie tot deze meening overhelt, moet dus de restauratie van Canina geheel onjuist vinden.

Zooals bekend is, was Hadrianus zelf de man niet om orgiën te vieren, en het is de vraag of Lucius Veres, onder het oog van zijn adoptief-vader er het initiatief toe had durven nemen, aangenomen dat Lucius Veres, de troonopvolger, het kleine paleis bewoonde.

Deze Lucius Veres was nog de eenige die in dit opzicht zou kunnen verdacht worden. Na zijn dood immers adopteerde Hadrianus den bezadigden Antoninus, wien naderhand den eer- en bijnaam Pius zou worden toegelegd.

De beheerscher van het heelal heeft in Tibur weinig vreugde gekend. Eerst in het voorjaar van 134 kwam hij van zijne reizen in Italië terug met het voornemen er voortaan te blijven.

Het landhuis bij Tibur was toen ongeveer voltooid en

het paleis op den Palatijnschen heuvel verbouwd. Reeds in het einde van 135 of het begin van 136 kreeg Hadrianus het water. Achterdochtig en menschenschuw werd hij, van nature reeds eenzelvig, zich zelven en zijne omgeving tot last. Verhinderd een einde te maken aan zijn leven, dat noch de bemoeiingen der artsen en toovenaars, noch de beoefening zijner geliefde kunst hem dragelijk maakten, eindigde Hadrianus de schrik zijner omgeving te wezen.

Na de regeering te hebben overgedragen, bezocht de keizer de badplaats Bajae bij Puteoli aan de golf van Napels zonder beterschap te vinden.

Hij stierf den 10den Juli 138 onbetreurd door het meerendeel der tijdgenooten.

Antoninus verwierf zijn bijnaam door de zorg waarmede hij waakte over de nagedachtenis van zijn vader en de moeite die hij zich gaf, dezen naast zijne voorgangers in de rij der Goden te doen opnemen.

Ons kan het thans onverschillig zijn welke de redenen waren hiertegen te opponeeren. Voor het oogenblik willen wij in Keizer Hadrianus slechts den bouwmeester zien der Villa Adriana, en als zoodanig leeren wij hem kennen van eene goede zijde.

Als beschermer der kunst heeft hij alle middelen waarover zijne hooge waardigheid hem de beschikking gaf in haar dienst gesteld.

Aan zijn krachtig persoonlijk ingrijpen is zeer veel toe te schrijven. Het voorbeeld dat Hadrianus zijnen opvolgers gaf, heeft slechts een enkele hunner opgevolgd.

De architecten moeten aan Hadrianus de verdienste toekennen, dat hij in de Villa Adriana tot stand bracht een der grootste monumenten van Romeinsche bouwkunst dat tevens als een der beste uit den natijd moet geroemd worden.

J. H. W. Leliman. B. I.

Schandau a d Elbe, 5 Aug. 1899.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Technische Vakvereeniging. Afdeeling Amsterdam. 21 Febr. 1900. In deze vergadering hield de heer Dr. L. Bleekrode, van 's-Gravenhage, eene voordracht over de nieuwe hulpmiddelen voor hooge temperaturen.

Spreker splitste zijn voordracht in twee deelen:

1°. het verkrijgen van hooge temperaturen door middel van Electriciteit;

2°. volgens de chemische methode van Dr. Goldsmith te Essen.

Spreker verklaarde op duidelijke wijze, hoe bij het doorvoeren van een krachtigen electrischen stroom door een paar koolspitsen een sterk lichtgevende vlam ontstaat, die groote warmte ontwikkelt. De temperatuur die binnen deze vlam heerscht, bedraagt 3500 C, de hoogste die men tot nog toe kan verkrijgen.

Gebr. Siemens waren de eersten die deze groote warmte van den electrischen stroom in toepassing brachten, terwijl Moissan de eer toekomt langs dezen weg metalen te hebben uitgesmolten, die voordien bijna niet waren te verkrijgen.

Spreker verklaarde de werking van den electrischen smeltoven zooals hij gebruikt wordt in het laboratorium, beschreef de verschillende verbeteringen, om ten slotte de grootst bekende inrichting, die der Nagara waterval, te omschrijven. Duidelijke lichtbeelden helderden het gesprokene op. Met behulp van den in het lokaal aanwezigen Electrischen stroom, smolt spreker daarna uit nikkeloxijd, nikkel, en vervaardigde uit kalk en kool, Calcium Carbid, dat opgelost in water acetyleen vormde, dat helder brandde.

Daarna behandelde de heer Bleekrode het 2de gedeelde zijner voordracht. Bij elke chemische verbinding ontstaat warmte; een duidelijk voorbeeld gaf hiervan een mengsel van suiker met Chloorzure potasch, welk mengsel door toevoeging van een druppel zwavelzuur onmiddelijk ontvlamde.

De bij de chemische verbinding ontstane warmte wordt door den scheikundige aangewend om metalen uit hunne verbindingen te scheiden. Chroom, Mangaan, Aluminium, werden langs dien weg het eerst verkregen.

Dr. Goldsmith te Essen verkreeg met de verbinding Bariumsuperoxyd en Aluminiumpoeder de verrassend hooge temperatuur van 3000°C.

Een ijzeren bout van 1 KG. zwaarte geplaatst in het midden van bovengenoemde stoffen, het geheel in een emmer met zand, werd met een paar ontstekings bolletjes ontstoken. Na 10 minuten was de bout witgloeiende geworden.

Van warmte uitstraling of vorming van gassen was niets waar te nemen, er ging dus geen warmte verloren.

Met deze manier van warmte-ontwikkeling zijn reeds in de praktijk gunstige resultaten verkregen, zooals bijv. het verbinden van rails enz.

Ten slotte werd het verband tusschen beide methoden aangetoond. De warmte in den electrischen lichtboog noodig voor de ontleding der metalen, welke warmte door mechanische middelen was opgewekt, zou men kunnen beschouwen als in die metalen opgehoopt, daar zij bij het opnieuw aangaan van eene verbinding deze warmte weer afgeven.

Hierin ligt een middel om zoo noodig steenkool te kunnen vervangen. De landen die beschikken over natuurlijke arbeidsbronnen, als bijv. watervallen, kunnen dezen arbeid in electrisch vermogen omzetten en met de daardoor opgewekte warmte metaaloxyden ontleden.

Men kan dan de landen die zonder steenkolen niet in staat zijn de voor hunne industrie benoodigde warmte op te wekken, van die metalen voorzien. Deze metalen zijn dan de accumulatoren, die door hunne verbinding met zuurstof, de vastgelegde warmte weer afgeven.

De vergadering bedankte aan het einde spreker met een daverend applaus voor zijne heerrijke voordracht.

Afdeeling Delft. 26 Februari 1900. Na de lezing der notulen volgde de ballotage van de heeren Prof. J. F. Klinkhamer, H. W. Mauser, S. de Clercq, J. R. van Musschenbroek en P. W. Zijderlaan, welke als lid werden aangenomen.

Vervolgens werd het verslag van het Bestuur over het afgeloopen jaar en de accoord bevonden rekening en verantwoording van den Penningmeester behandeld.

De heer J. Schouten, volgens rooster als bestuurslid aan de beurt van aftreden, werd herkozen, het Secretariaat der Afdeeling zal voortaan worden waargenomen door het Bestuurslid J. H. W. Leliman.

De heer M. A. C. Hartman, die volgens de agenda als Voorzitter wenschte af te treden, is van opinie veranderd, zoodat onder instemming van de vergadering de verkiezing van een Voorzitter verviel.

De bespreking Wetsherziening der Maatschappij nam veel tijd in beslag. Het Bestuur had per circulaire zijne voorstellen hieromtrent ter kennis van de leden gebracht. Uit de bespreking bleek o. a., dat eene opheffing van de categorie Kunstlievende leden, en vooral een weekblad met belangrijker en uitgebreider inhoud volgens veler meening nutig en noodig zou zijn; de meerdere kosten hiervan te vinden door opheffing van het Bouwkundig Tijdschrift, en de afb. v. Oude Best. gebouwen slechts facultatief te doen uitkomen.

De heer L. Couvee deed een collectie photo's, specimen van Javaansche en Boedhistische kunst, origineel opnamen, circuleeren, en voegde hierbij eenige toelichtingen.

De beantwoording van de vragen door de Maatschappij gesteld, was in deze vergadering wel op de agenda geplaatst, doch de tijd hiertoe ontbrak.

Nog werd door den Voorzitter medegedeeld, dat voor een volgende vergadering door het bestuur eene uitnoodiging zou worden gericht tot den heer Jhr. G. Graafland, wiens voordracht over Atjeh en de Atjehers, in de Afdeeling Amsterdam, zoo uitstekend voldaan had, voor welke vergadering het bestuur zal trachten te verkrijgen de groote zaal van de I. L., welke daartoe een zoo bijzonder gunstige stoffeering met Indische voorwerpen rijk is.

BERICHTEN.

In het gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam, is van af a. s. Zondag 4 Maart, dagelijks van 10 tot 4 uur, geopend eene „Zuid-Afrikaansche Tentoonstelling", georganiseerd door den heer J. F. Van Someren, Lid der Afdeeling Utrecht van de Nederl.-Zuid-Afrikaansche Vereeniging.

De toegang tot deze zeer belangrijke tentoonstelling is vrij; er zijn evenwel bussen geplaatst voor het offeren van vrijwillige giften.

De opbrengst der tentoonstelling zal strekken:

1°. Voor het uitzenden van volledige ambulances of verbandmiddelen naar Zuid-Afrika door tusschenkomst der Nederl. Afdeeling van het Roode Kruis.

2°. Tot ondersteuning der in den strijd verminkten of der achtergebleven betrekkingen van gesneuvelde burgers der Z. A. Boerenrepublieken.

3°. Voor elk doel dat zal voorkomen in het belang der beide Boerenrepublieken te zijn, en niet strijdig met de onzijdigheid.

4°. Tot ondersteuning van door of ten gevolge van den oorlog tot werkeloosheid gedwongen Nederlandsche arbeiders.

Van het oude 13e eeuwsche klooster Mariënburg te Nijmegen, bestaat thans nog slechts de Kerk. Deze dreigt te worden gesloopt, met het oog op een nieuw aan te leggen straat. Van hooger hand worden evenwel pogingen aangewend om het gebouw, dat vooral inwendig zeer merkwaardig is, te behouden, en het tevens eene nuttige bestemming te geven.

De gemeente Nijmegen heeft eene fabriek aangekocht, die in het belang der omgeving zal worden gesloopt. Tegen een der muren staat nog een overblijfsel van eene 13de eeuwsche vestingpoort, de oude Boddelpoort, de eenigste die, nog gedeeltelijk, overgebleven is; tot op de helft der hoogte is zij evenwel door ophooging van het terrein aan het oog onttrokken.

Bij de gemeente wordt er op aangedrongen, dit brokstuk van oude architectuur te bewaren.

De firma Jan Hamer en Co. te Amsterdam heeft een boekje verspreid, inhoudende eene referentie-lijst met getuigschriften van de door haar in de laatste jaren geleverde hydraulische-, electrische-, transmissie- en handliften, waarvan verscheidene aan Rijks- en gemeente instellingen, verschillende Koninklijke paleizen en een aantal industrieele inrichtingen.

Deze firma — zoo blijkt uit deze reclame — heeft in Nederland ongeveer 600 liften voor verschillende doeleinden geplaatst, een merkwaardig aantal.

Spijzenliften en enkele typen van goederenliften worden thans in de eigen werkplaats der firma vervaardigd; dit is aanleiding geweest, dat buitenlandsche typen van liften door haar meer in overeenstemming zijn gebracht met onze plaatselijke eischen, en de prijzen eene vermindering hebben kunnen ondergaan.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Vereeniging van Bouwkundigen in Nederl. Indie. Technicum. 1e Prijs: f 250; 2e pr. f 150; 3e pr. f 100. Voor Nederlanders en inwoners van Nederl. Indië. Voor 15 Aug. 1900 bij den heer C. P. Franken, President der Vereeniging te Passoroean. Zie Bouwk. Weekblad no. 51 van 23 Dec. 1899.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Opzichter 1.
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 11.
Aantal aanvragen voor:
Bouwkundig Opzichter Teekenaar 1.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 5 MAART.

ALMENUM BIJ HARLINGEN. Het bouwen eener kneehtswoning.

De heer Tj. Zwart. Bestek en teek. ter inz. bij J. Steenhuizen, Harlingen.

LEEGKERK (GR.). Het bouwen van een woonhuis en schuurtje op een vrij terrein aan den Frieschen straatweg op 1/2 u. afstand van Groningen.

De heer E. Poel bij wien bilj. in te leveren. Teek. ter inzage bij B. Zantinga, kastelein onder Dorkwerd. Bestekken zijn à 50 ct. verkrijgb. bij C. H. Eldering, arch., Hoogkerk.

LEEUWARDEN. Het afbreken der bestaande boerenhuizinge en het maken van een nieuwe stelphuizinge, aan het Oud Deel.

De notaris A. Andringa. Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. bij Z. S. Feddema. Aanw. gedaan.

LEIDEN. 1. Het verrichten van buiten- en binnen verfwerken, in 8 pec.; 2. het verrichten van timmer-, metsel-, smid-, zink-, leidekkers- en behangwerken en den aanleg van waterleidingen ten dienste van gem.-eigendommen, in 10 perc.

Het gem.-best., 's midd. 12 u. Bestekken ter inz. en overname en verkrijgb. à f 0,75 op het bureau van gemeente-werken elken werkdag van 9–4 u. (Franco toezending p. p. 5 ct. verhooging; postzegels worden niet in ontvangst genomen). Inl. dagelijks tusschen 11 en 12 u. Aanw. gedaan.

SCHOONHOVEN. Het bouwen van een woonhuis en het verlengen van het pakhuis van A. N. van Zessen.

De aanbesteder, v.m. 11 u. Bestek en teek. ter inz. in 't café „van Zessen". Inlicht. bij J. Lijklema, ald. Aanw. gedaan.

SNEEK. Het amoveeren van de bestaande en het bouwen eener nieuwe fabriek van vruchtenwijnen, mineraalwater, limonades enz. voor Johs. W. Meijer.

De architect H. A. Buursma. Bestek en teek. ter inzage in café „de Drie Friezen" en zijn ad f 1,25 verkr. bij gen. architect. Aanw. 1 Maart, v.m. 10 u.

WINTERSWIJK. Het afbreken van een woonhuis en het bouwen van een huis met 2 woningen, nabij de Stationstraat.

De heer H. Theissen, 's av. 7 u., in café Boer Bafink, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft arch. H. v. d. Schaaf.

DINSDAG 6 MAART.

HAARLEM. Het verbouwen van het landhuis „Hartenlust" te Bloemendaal tot hotel-restaurant.

De architect J. v. d. Ban, in café Brinkman, alw. bestek en teek. ter inz. liggen, terwijl zij à f 2,50 verkr. zijn bij voorn. architect, Alexanderstraat. 16.

'S-HERTOGENBOSCH. Het amoveeren van een perceel gelegen aan de Z.-Willemsvaart en het ter plaatse bouwen van een bodega, wachtkamer en bovenwoning met bijbehoorende werken.

De heer W. J. M. Coppens, v.m. 11 u., in het café van P. Mulders. Bestek en teek. verkrijgb. à f 1,50 bij den arch., Shoorstraat F. 111a, 's-Bosch, en liggen ter inzage in bovengen. café. Aanw. 5 Maart, v.m. 11 u.

LONNEKER. 1. Het bouwen van 4 schoollokalen met privaten, aan het schoolgebouw te Glanerbeek; 2. het maken van schoolmeubelen.

Het gemeentebest., n.m. 3 u. Bestek en teek. sub 1 ad f 1,50 sub 2 ad f 1, alsmede inl. bij arch. H. E. Zeggelink te Enschede. Aanw. 5 Maart, v.m. 9 1/2 u.

TER NEUZEN. Het bouwen van een schuur in de Roeiersgang.

De heer H. Hartog, v.m. 11 u., in „Den Appel", alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft de bouwk. J. Scheele. Aanw. gedaan.

UTRECHT. Bestek no. 798. Het wijzigen van het voormalige Stationsgebouw S.S. (Utrecht V) in een centr. bureaugebouw III benevens het maken van een gebouw voor verwarming, waterplaatsen en privaten op het station Utrecht V. Ram. f 227000.

De Maatschappij tot Expl. van S.S., n.m. 2 u. aan het centr. bureau, alw. bestek ter lezing ligt en ad f 1 verkrijgb. is. Bestek ter inz. en inl. ook verkrijgb. bij den sectie-ingenieur H. J. v. Hoorn te Utrecht. Aanw. gedaan.

UTRECHT. Bestek no. 801. Het maken van een keuken, doorgang en buffet, het maken van een toegang tot de woning van den adjunct-stationchef en eenige div. werken in het hoofdgebouw op het station Amsterdam (W. P.). Begrooting f 4830.

De Mij. tot Expl. van St.Spw., n.m. 2 u., in het Moreelse park. Bestek ligt ter lez. aan het centr. bureau in het Moreelse park en aan het bureau van den heer sectie-ingen. H. J. v. Hoorn te Utrecht, en is aan gen. centr. bureau (Dienst van Weg en Werken, te bekomen tegen f 0,50. Inl. worden gegeven aan gen. centr. bureau en door den sectie-ingenieur voorn. Aanw. gedaan.

UTRECHT. Bestek no. 806. Het maken van 2 seinhuizen op het station Lage-Zwaluwe.

De maatij. tot expl. van St. spw., n.m. 2 u. (loc. tijd.) in het centr. bur. Moreelse Park. Bestek ligt ter lez. aan het centr. bur. en aan het bur. van den heer sectie-ingen. A. J. Buis te Rotterdam en is aan gen. centr. bur. (dienst van Weg en Werken) te bek. à f 1. Inl. worden gegeven aan gen. centr. bur. en door den sectie-ingen. voorn. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 7 MAART.

GOES. Het vergrooten van een schoolgebouw.

Het bestuur van de Ambachtsschool, n.m. 3 u., in de directiekamer, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft D. de Koning. Aanw. gedaan.

HOOGERHEIDE. Het bouwen van een dokterswoning met aanhoorigheden aldaar.

Het gem.-best. van Woensdrecht, 's midd. 12 u. Bestek en teek. ad f 2 op de secretarie en bij H. P. M. Verlinden te Bergen op Zoom verkrijgb. Inl. geeft arch. C. P. v. Genk te Bergen op Zoom. Aanw. gedaan.

HOLWIERDE (GR.). Het amoveeren van een bestand gebouw en het bouwen eener kaasfabriek met directeurwoning, onder bijl. van al het daartoe benoodigde.

De dir. der kaasfabriek „de Toekomst", n.m. 4 u., in het logement van de Wed. de Boer. Bestek en teek. ter inz. ten huize van aanbest. Inl. geeft de arch. J. Heikens te Appingedam. Aanw. 7 Maart, n.m. 2 u.

TIEL. Het bouwen van een woonhuis in de Tolhuisstraat.

De diakenen der Ned. Herv. Gemeente, n.m. 3 u., in het beursgebouw, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft arch. G. Formijne. Aanw. 5 Maart, n.m. 2 u.

DONDERDAG 8 MAART.

BUSSUM. Het bouwen van een winkelhuis met bovenwoning ald.

De bouwk. G. J. Vos, v.m. 11 u., in hôtel „Vlietlaan". Bestek en teek. in gen. hôtel ter inz.

EINDHOVEN. Het bouwen van een heerenhuis te Gestel.

De heer E. Kerssemakers, n.m. 3 u., in het café van E. Stoot. Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. bij arch. L. J. P. Kooken. Aanw. in gen. café 8 Maart, v.m. 10 1/2 u.

'S-GRAVENHAGE. Het verrichten van herstellingen en vernieuwingen aan verschillende gemeentegebouwen en scholen.

Het gemeentebest., n.m. 2 u. Voorw. ad f 0,65 verkrijgb. aan de gemeentewerf aan het Groenewegje. Aanw. 5 Maart, v.m. 11 u., aan de gemeentewerf.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis aan den Langelermaatweg aldaar.

De arch. W. Elzinga, 's av. 8 u., in het café van J. H. W. Weijschede, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 8 Maart, v.m. 9 1/2 u.

RUINERWOLD. Het bouwen eener boerderij 1000 M². te Broekhuizen met bijl. van materialen.

De heer W. Arends. Bestek en teek. ad f 5 verkrijgb. bij arch. J. E. Mulder te Noordwolde en bij den besteder P. Plantenga te Meppel. Voor ieder stel wordt f 4 terugbet. aan elken inschrijver.

TER NEUZEN. Het maken van eenige veranderingen aan hotel „De Nederlanden", aan de Nieuwstraat ald.

De bouwk. L. de Bruijne, 's av. 7 u., in gen. hotel, alw. bestek en teek. ter inzage. Bestek ad f 0,50 verkrijgb. bij gen. bouwk. Aanw. 5 Maart, n.m. 1 u.

TERNEUZEN. Het bouwen van 3 woningen nabij de Rolbrug.

De heer A. v. Overbeeke, n.m. 2 u., in het café „De Stad Antwerpen". Bestek en teek. alle werkdagen van 10–4 u. ter inz. bij bovengen., die mede alle inl. verstrekt. Aanw. gedaan.

WESTZAAN. Het bouwen eener machinistwoning met kolenbergplaats, te Zaandam, aan den Hoogendijk.

De dijkgraaf en heemraden van den polder „West-Zaan", v.m. 9 1/2 u. Teek. ter inzage 7 Maart in café „Neut".

VRIJDAG 9 MAART.

HAREN (GR.). a. Het bouwen van eene nieuwe school te Glimmen met 4 lokalen en daarbij behoorende werken; b. het afbreken van een bestaand schoolgebouw en het bouwen van eene onderwijzerswon. te Glimmen; c. het maken en plaatsen van het ameublement in de nieuw te bouwen school te Glimmen.

Het gemeentebest., v.m. 11 u. Bestekken en teek. ter secretarie ter inz. en verkrijgb. voor het werk onder a en b bedoeld ieder à f 0.75 en onder c f 0.25.

OLDEKERK (GRON.). Het bouwen van een Geref. school met onderwijzerswoning ald., met al de daartoe ben. materialen, transporten en arbeidsloonen.
Het best. van gen. school, n.m. 3 u., bij L. Bakema. Bestek à 50 ct. verkr. en teek. ter inz. bij H. Ouwenga. Inl. geeft A. Nanninga te Niekerk. Aanw. 9 Maart, n.m. 2 u.

ZATERDAG 10 MAART.

PERNIS. Het bouwen van een wooo- en winkelhuis met wagenschuur.
De heer C. Verschoor, n.m. 5 u. Bestek en teek. liggen ter inzage in het koffiehuis van L. Keemink te Pernis. Inl. te bekomen bij L. Bouman, bouwk. te Pernis. Aanw. 10 Maart, n.m. 3 u.
STEENWIJK. Het vergrooten eener fabr.
De coöp. zuivelfabriek „Eensgezindheid", v.m. 11 u., in cafe van Herpe. Bestek ad 60 ct. verk. bij A. Mol. Aanw. 6 Maart, n.m. 2 u.

MAANDAG 12 MAART.

AMSTERDAM. Bestek 837. Het wijzigen van het bestelgoederenkantoor in en het maken van een lampisteriegebouwtje bij het stationgebouw te Hilversum. Ram. f 2920.
De Holl. IJz. Spoorw.-Mij., n.m. 1 ½ uur. (Greenw.) in het centr. personenstat. Bestek à f 0,75 per stuk verkrijgb. aan het centr.-administratiegebouw der maatsch. aan het Droogbak te Amsterd., bur. Weg en Werken, kamer 154, of met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven). Aanw. 7 Maart, v.m. 11 u. (Greenw.) aan het stat. Hilversum.
ENSCHEDE. Het bouwen eener villa aan den Gronauschen weg voor den heer F. G. Ter Kuile.
De architecten Van der Goot en Kruigweg, n.m. 12½ u., in hôtel „de Graaf". Bestek en teek. ad f 2,50 en inl. bij gen. architecten. Aanw. 12 Maart, v.m. 10 u.

WOENSDAG 14 MAART.

ALFEN A/D RIJN. Het bouwen van een woonhuis, twee koestallen, karn- en wagenhuis, paarden- en varkensstal en twee hooibergen, op een perceel land gelegen aan den grooten en kleinen Kalkhovenschen Polder, onder de gem. Oudshoorn a/d Rijn, in de nabijheid van de Scheevejaagbrug.
De aanbesteder, 's midd. 12 u., in het café van H. Kompier. Bestek en teek. ter inz. in gen. café en zijn ald. verkrijgb. à f 2,50 per stel. Nadere inl. te verkr. bij den arch. G. A. v. d. Wilde, Aelbrechtskolk 55, Rotterdam. Aanw. 8 Maart, v.m. 10 u.

DONDERDAG 15 MAART.

OUD-VOSSEMEER. Het stichten van een gebouw voor een stoomgemaal met machinistenwoning en bijkomende werken voor de bemaling van de „Drie groote Polders", beh. tot voorn. waterschap.
Het best. van het waterschap „Oud-Vossemeer", v.m. 11 u., in het hotel van P. A. Tholenaar. Bestek en teek. ter inz. in de hotels van de heeren Tholenaar en Ampt te Oud-Vossemeer, en zijn te bek. tegen f 1,50 bij den Welëd. heer J. M. de Graaff, ontv.-griffier van het waterschap te Oud-Vossemeer en bij den ingenieur-architect W. Brandsma Johz., te Rotterdam, bij wien inlicht. te bek. Aanw. op het bouwterrein aan de Hikkesluis op 12 Maart, n.m. 1 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade
De **NEDERLANDEN** van 1845,
's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen — Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zeedijk 56. — Breda Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betouwstraat 1.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reserve ruim	**» 1.801.000.00**
Betaalde Brandschaden	**» 17.743.000.00**

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

5 FEBRUARI.

BOLSWARD. Het afbreken en weder opbouwen van de woonhuizinge met hals en een varkenshok c. a. op de Zathe bewoond door H. H. v. d. Wert aan den Hamadijk onder Nijland. Ram. f 6850. Door de voogden van het weeshuis.
Laagste inschrijver S. H. Runia, Schraard, f 5687. Gegund.

15 FEBRUARI.

GULPEN (LIMB.). Het bouwen van een woonhuis met bijlev. van materialen. Door den aanbesteder, ten huize C. N. 66, langs den rijksweg Maastricht-Vaals.
Laagste inschrijver J. J. Royen, f 5588.
IJSSELMONDE. Het bouwen van een heerenhuis voor den heer A. J. v. Wagtendonk.
Minste inschrijvers, timmerwerk, J. Kooij, f 7641; metselwerk J. de Zanger, f 5134; verfwerk S. v. d. Velde, f 838. Gegund.

16 FEBRUARI.

HEKELINGEN. Het bouwen van een bouwmanswoning aan den Westdijk. Door den arch. L. Rongen te Simonshaven, aanbesteding voor mej. Wed. A. v. Wijngaarden alhier.
Metselwerk. Laagste insche. J. Hoogstad, f 851*.
Timmerwerk. J. Klos, f 1437*.
Smidswerk. Jac. Koopman, f 62,40*.
Verfwerk. J. Dubbel, f 67*.
Rietdekkerw. G. v. Ruiven, f 60*. *Gegund.

19 FEBRUARI.

DEN BOMMEL. Het bouwen van een bouwmanswoning met graanschuur enz. gen. „de Ooievaar" met glas en schilderwerk in 2 perc. Raming. f 13800. Door den heer P. Luijendijk.
Timmerwerk. Laagste inschr. T. Mosselman, Middelharnis, f 8319.
Metselwerk. J. Karduks, Den Bommel, f 4070.
Smidswerk. M. A. van den Sluijs, Den Bommel, f 953,80.
Timmer-, metsel- en smidswerk in massa. A. Mosselman, Nieuwe-Tonge, f 13342,80. Gegund.
Verf- en glaswerk. L. Dorsman, Ooltgensplaat, f 359,60. Gegund.

20 FEBRUARI.

ALMELO. Het bouwen van een pakhuis. Door de heeren Gebr. Polak.
Metselwerk. Laagste inschr. H. Westenberg, f 766*
Timmerwerk. S. H. Krabshuis, f 2491*.
Schilderwerk. R. v. Lente, f 89*.
Smidswerk. G. E. Brummer, f 183,40*.
Loodgieterswerk. D. H. Arends, f 129,50*.
* Gegund.
BALK. Het afbreken eener oude en het bouwen eener nieuwe stelphuizinge te Wijckel. Door mej. de Wed. M. Bosma.
Laagste inschrijver E. v. d. Veer, Sondel, f 8792. Gegund.
EINDHOVEN. Het bouwen van 12 woonhuizen, kantoor en postkantoor te Griendtsveen voor rekening van The Griendtsveen Mosslitter Co. Ltd. te Rotterdam. Door den arch. L. J. P. Kooken te Eindhoven.
Laagste inschrijver F. Rooijakkers, Deurne, f 30955.
GRONINGEN. Het verbouwen van het perc. no. 121 aan den Carolieweg te Groningen en het bouwen van een pakhuis achter gen. perceel, met de leverantie van al het daartoe benoodigde. Door den heer K. de Bruin.
Laagste inschrijvers G. v. Duinen en J. Pietersen, f 5697. Gegund.
HAARLEMMERMEER (ONDERH.). Den herbouw van een woonhuis voor den heer J. Vreeken, aan den ringdijk over de Oostcinderpoel. Door den bouwk. J. W. de Heij & Zn.
Laagste inschrijver D. Roos, Burgerveen, voor f 612. Gegund.
STEENWIJK. Het doen herbouwen van het afgebrande woon- en winkelhuis, buiten de Woldpoort aldaar. Door den heer Joh. Resink.
Laagste inschrijvers Gebr. Aberson, f 3797. Het werk is na eenige verandering gegund aan W. Veerman en Mol.
VEENDAM. Het bouwen van een dubbel woonhuis aan de Molenstreek, aldaar. Door den arch. A. Woldendorp.
Laagste inschr. J. Overeinder, Veendam, f 1789.
WOLVEGA (HERBEST.). Het verbouwen van een woning met apotheek. Door den heer G. P. Cath.
Laagste inschrijver Joh. Bosma, f 3466. Gegund.

21 FEBRUARI.

BREDA. Het bouwen van een passementfabriek, magazijn met woonhuis, op een perc. gelegen aan den Marksingel en Tweede Markstraat te Breda. Door de architecten P. A. Oomes en L. v. d. Pas.
Laagste inschr. J. P. v. Wijck, Ginneken, f 18337.
HELDER. Het bouwen van twee woonhuizen, aan de Veldstraat. Door den archit. S. Krijnen.
Laagste inschr. A. Krijnen, f 2641. Gegund.
HELMOND. Het bouwen van 10 woningen. Door den heer Joh. Swinkels.
Laagste inschrijver Jos. Bezemer, f 8333. Gegund.
ZWOLLE. Het bouwen van een woonhuis op het terrein der bloemisterij „Villa Flora", aan de Veerallee. Door den arch. D. de Herder.
Laagste inschrijver G. v. Unen, f 5596.

22 FEBRUARI.

AARLE-RIKSTEL. Het bouwen van 2 woonhuizen voor rekening des heeren Leon. Roefs. Door den bouwk. P. J. v. Wetten, ald.
Laagste inschrijver A. v. Hoof, f 1299,99. Gegund.
ARNHEM (ONDERH.). Het bouwen van een winkelpui aan- en het maken van eenige veranderingen aan het perceel Reggestraat no. 12 aldaar. Door de heeren Van Gendt en Nieraad.
Laagste inschrijver firma Wed. G. Liefting, f 8900. Gegund.
BEMMEL. Het bouwen van een woonhuis met bijlev. van materialen. Ram. f 2379,37. Door den bouwk. A. W. van 't Hullenaar.
Laagste inschr. J. Janssen, f 2290. Gegund.
DEVENTER. Het afbreken van bestaande woningen en het bouwen van een machinale broodbakkerij aan den Rielerweg. Door den heer J. C. Nidelstein Walter.
Laagste inschrijver J. Wassink, f 10910.
ENSCHEDE. Het verfwerk van drie in aanbouw zijnde woonhuizen, op een terrein gelegen aan de Hoogebothofstraat alhier. Door het bestuur der R.-K. Arbeidersvereeniging.
Laagste inschrijvers IJhuizen en Schunselaar, f 424. Volgens bestek 3 dagen beraad.
ENSCHEDE (ONDERH.). Het schilder- en glaswerk van de in aanbouw zijnde ververij van de heeren N. ter Kuile & Zonen.
Laagste inschrijver G. Wolbert, f 528.
HAARLEM. Het maken van 2 blokken, elk van 4 woningen voor dienstpersoneel en van eenige bestratingen ten behoeve van het stoompontveer in den rijksstraatweg te Velsen, deel uitmakende van de verbetering van het Noordzeekanaal, ingevolge de wet van 24 Juli 1899 (Staatsblad no. 195). Ram. f 29900. Door het prov. bestuur.
Laagste inschrijver T. Zijp, Purmerland, f 30650.
MARKELO. Het bouwen eener onderwijzerswoning aldaar. Door het gem.-best.
Laagste inschr. M. Pongert, Diepenheim, f 3375.
HERWEN (GELD.). Het bouwen van een villa ald. voor mej. Heisterman te Ossenwaard. Door den aanbesteder.
Laagste inschrijver G. Muskens, Lobith, f 7348.
WESTERZAND (GR.). Het bouwen eener nieuwe boerenbehuizing onder bijlev. van al het daartoe benoodigde. Door den heer A. Stol.
Laagste inschr. J. Notenboomer, Doezem, f 1975. Gegund.

23 FEBRUARI.

GENDRINGEN. Het vergrooten van een benedenzaal met daarboven 6 slaapkamers, met bijlev. van de benoodigde materialen. Door mej. J. B. Weenink.
Metselwerk. Laagste inschrijver Aalbers, Gendringen, f 1428.
Timmerwerk. Aalbers, f 1405.
Massa. Aalbers, f 2791.
'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van een post- en telegraafkantoor, met directeurswoning, te Terneuzen. Ram. f 39770. Door het min. van W., H. en N.
Laagste inschrijver P. Bronkers, Kapelle bij Goes, f 43458.
WIJCKEL. Het bouwen eener boerenhuizinge, waarin stalling voor 47 koebeesten en 3 paarden, voor den heer R. K. de Jong, ald. Door mej. de Wed. M. Bosma-Zuiderveld te Balk.
Laagste inschr. E. H. v. d. Veer, Sondel, f 8792. Gegund.

24 FEBRUARI.

ALMELO. Het vergrooten der fabriek van den heer J. ten Bos. Ram. f 9688. Door den heer C. Eckhardt.
Laagste inschrijver K. M. Spoor, f 9305. Gegund.
'S-GRAVENHAGE. Het stichten van een gebouw voor het kantongerecht te Hoogeveen. Ram. f 15974. Door het min. van Justitie.
Laagste inschrijver H. Timmer, Meppel, f 16440.

„Per Telegraaf."

EINDHOVEN. Het bouwen van 2 blokken ieder van 6 arbeiderswoningen in de gem. Woensel. Door de Bouwmaatsch. „Eindhoven Vooruit".
Laagste inschrijver P. F. Schoofs, Beeken-Donk, f 12780. Gegund; daaropvolgende N. v. d. Kemenade, Mierlo, f 13700.
FRANEKER. Het bouwen van 2 lokalen bij school B. Door het gem.-best.
Laagste inschrijver L. W. Ypma, Ried, f 6437. Gegund.
's-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van een winkelhuis met afzonderlijke bovenwoning aan den Stationsweg. Door den architect A. van Liempt.
Laagste inschrijver M. v. d. Bouwhuijsen, f 10825. Gegund.
MARUM. Het bouwen eener handkracht zuivelfabriek met bijlev. van materialen. Door het bestuur der op te richten zuivelfabriek.
Laagste inschrijver H. v. d. Meulen, Doezum, f 2408. Gegund.
RUCPHEN (N.-Br.). Het vergrooten der openbare school te Zegge. Door het gemeentebestuur.
Gegund aan C. Konings, Sprundel, f 2664.

26 FEBRUARI.

AMERSFOORT. Het bouwen van 6 schoollokalen enz. aan de Koningstraat aldaar. Door het gemeentebestuur.
Laagste inschrijver T. v. Hoogevest, f 17850. Gegund.
AMSTERDAM. Bestek no. 819. Het maken van 4 enkele steenen wachterswoningen met bijbehoorende werken, aan den spoorweg Almelo—Salzbergen. Raming f 7420. Bestek no. 836. Het maken van een laad- en marktplaats, met uitbreiding van den spoorinrichting aan de Zandwegsloot op den locaalspoorweg Hoorn-Medemblik. Ram. f 14200. Door de Holl. IJzeren Spoorweg-Maatsj.
Bestek no. 819. Laagste inschrijver G. J. van Keulen, Borculo, f 7980.
Bestek no. 836. Laagste inschrijver J. Schuurman, Medemblik, f 11667.
BERGEIJK. Het bouwen van een heerenhuis met bijbouwen en stallen in de Broekstraat met bijlev. van alle materialen. Door den heer heer J. C. Kuijken.
Laagste inschrijver G. Reinders, Bergeijk, f 2924. Gegund.
ELST. Het herbouwen van het woonhuis met achterhuis, schuur, mestput en booiberg, op de boerderij „Baarskamp" te Driel bij Arnhem. Door het best. van het burgerweeshuis te Arnhem.
Laagste inschrijver G. Zwolle, Arnhem, f 17105.
LANGWEER. Het afbreken van de herberg c.a. te Balk, bewoond door J. Schaafsma c.a. en het weder ter plaatse bouwen van een logement. Door den heer H. Boonstra.
Laagste inschrijvers L. Bouwman en Co., Balk, f 6285.
MUSSELKANAAL. Het verbouwen van een boerenbehuizing in den Jipsingboerenmussel, onder bijlev. van materialen etc. Door Mej. de Wed. D. Boswijk te Stadskanaal.
Laagste inschrijver L. Aden, Stadskanaal, f 989. Gegund.
TERBORG. Het bouwen van een post- en telephoonkantoor m. directeurswoning te Varsseveld. Door het gem.-best. van Wisch.
Laagste inschrijver H. te Kiefte, Varseveld, f 13187. Gegund.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS. Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

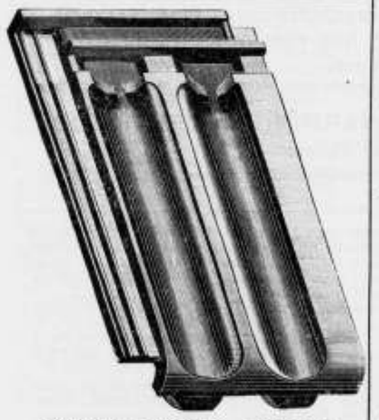
Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT. Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINCRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Complete Bad- en Closetinrichtingen — F. W. HESSE Fz. (firma GEBR. HESSE), Damrak 68, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Eerste Nederl. Papierstoffabriek, Damrak 84, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd IJzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam, 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten Geëmailleerd IJzeren Waschtafels. — PECK & Co. Amst.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR. Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand Glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Houthandel, Stoomzaag- en -Schaverij. G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousien. — L. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Iosson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij „Neerlandia", Lange Beestenmarkt 9, 's-Hage
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en ijzeren privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LOCHAU, Damrak 71, Amst
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SOHNE, Amoneburg.
Portland-Cement. — HÖXTER-GODELHEIM A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. VANHEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Roluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr. Rotterdam.

Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Sturtevant Engineering Company. — FRED. STIELTJES & Co. — Keizersgracht 745, Amsterdam.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
" — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. H. HASSELMAN, Amsterdam.
Verwarming en Verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co. te **Königswinter aRh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-steenen** vuurvaste Cement, Karosinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

F. W. HESSE Fz. (firma Gebr. Hesse.)
Sanitary Engineer, Amsterdam, Damrak 68.
Specialiteit voor de levering van
Complete Bad- en Closet-Inrichtingen.
Closets merk „**Beurs**" en diverse andere soorten.
Vertind koperen Bad- en Waschtafel-Geyzers, Closets, Waschtafels, Waschbakken, enz.
GASORNAMENTEN.
VERWARMING EN VENTILATIE.
Belast zich met plaatsing en inrichting door geheel Nederland. Teekeningen en prijsopgaven op aanvrage gratis. Concurreerende prijzen. Wederverkoopers het gewone rabat.

J. R. VAN 'THOF.
Amersfoort. Korte Gracht 7.
Aannemer van alle soorten schilderwerken, divers.
Heeren aannemers vraagt prijsopgaaf.

Groote platte Pannen,
zoogenaamde Mulden-Falzpan
(15 stuks per M²)
levert als specialiteit de Brüggener *Actien-Gesellschaft für Thonwaaren-Industrie. Grootste fabriek van Rheinland en Westfalen.*
Hoogroode, Blauwgesmoorde en in alle kleuren **verglaasde Mulden-, Villa-** en **Lei-** of **Torenpannen, Nokversieringen,** enz. enz.
Monsters, Catalogus en Prijscourant franco op aanvraag.
Leverancier der geel en blauw verglaasde Mulden-pannen voor de Nieuwe Beurs te Amsterdam.
Generaal Vertegenwoordiger voor Nederland, Kolonien en België.
P. SMULDERS te Tegelen.

Technisch Bureau. H. E. OVING Jr.
IJZERCONSTRUCTIE.
Overkappingen. Bruggen. IJzeren Gebouwen.
Geconstrueerde BALKEN, enz.
Fabrieksporen. Loodsen.
Centrale verwarming.

ROTTERDAM.
KANTOOR: Gelderschekade 31-33 (Plan C.)
WERKPLAATSEN: Binnenhaven O. Z. (Feijenoord).

te 's-Gravenhage wordt TE KOOP aangeboden
een gunstig gelegen ***BOUWTERREIN***
en tegen billijke conditiën.
Brieven onder No. 1117 aan het bureau van dit blad.

JULIUS LÜCHAU,
AMSTERDAM. — Damrak 71.
Generaal-Vertegenwoordiger der Firma
Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover,
beveelt zich aan voor levering van:
Körting's **Injecteurs.**
Körting's Universaal Condensers.
Körting's **Pulsometers en Elevators.**
Körting's **Gas- en Petroleum-Motoren.** Gasdynamo's en Electromotoren.
Körting's **Ribbenbuizen en Stoomkachels.**
CENTRALE VERWARMINGEN EN ELECTRISCHE VERLICHTINGEN.

GEBROEDERS KOCH, Amsterdam,
leveren **BINNENBETIMMERINGEN** bewerkt met **Carton-Pierre,** zoo ook **Ornementen** van **Carton-Pierre** ter versiering.
Niet te verwarren met Papierstûc of iets dergelijks.
Bizonder voldoen onze **Carton-Pierre PLAFONDS** in **Vakken.**
Het fabrikaat is uiterst solide, volkomen vochtvrij, krimpt en scheurt niet en kan desverlangd, in opgegeven kleuren, geheel afgewerkt, geplaatst worden.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE
MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

10 MAART 1900. 20e JAARGANG. No. 10.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 408, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17. . . .

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. . . . . .
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kosteloze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Sprokkelingen op het gebied der woningwet en der plaatselijke verordeningen. — School aan straat IX van het bouwplan der Zuider Bouwgrond Maatschappij te 's Gravenhage. — Prijsvragen. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Personalia. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

VERGADERINGEN.

AFDEELING HAARLEM & OMSTREKEN. Dinsdag 13 Maart 1900, des avonds ten 8 ure, in een der bovenzalen van café Neuf, Groote Houtstraat alhier. Ingekomen stukken. Verslag Penningmeester. Verkiezing Voorzitter. Causerie van den heer Rego Veth, over de glas-industrie.

De Jury van toelating voor Groep II, Klasse X, Architectuur, van de Nederlandsche Afdeeling Schoone Kunsten ter Wereldtentoonstelling te Parijs in 1900, heeft den 7en Maart j.l. te Amsterdam in het gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst vergaderd en alle inzendingen voor de genoemde klasse aangenomen.

De Jury bestond uit de heeren: Dr. P. J. H. Cuypers en C. Muysken, als leden van de Bijzondere Commissie voor Groep II van de Nederlandsche Afdeeling Schoone Kunsten; A. Salm G.Bzn., als Voorzitter van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst en K. P. C. de Bazel, als Voorzitter van het Genootschap Architectura et Amicitia; A. Le Comte, Ed. Cuypers en C. T. J. Louis Rieber, gekozen door de inzenders.

SPROKKELINGEN OP HET GEBIED DER WONINGWET EN DER PLAATSELIJKE VERORDENINGEN.

Hoe zal de overheid „direct" ingrijpen in de zorg voor de volkshuisvesting anders, dan door goede plaatselijke verordeningen, èn door te zorgen dat die verordeningen worden uitgevoerd en gehandhaafd.

Men wil wel verkondigen, dat ons volk een afkeer heeft van wettelijken dwang; ook dat de hygiënist niet gebonden kan zijn aan wetten en verordeningen, doch, hoewel we het eerste in beginsel gaarne toegeven, omdat de aangeboren neiging van het individu is vrijheid in de volstrekte beteekenis, zal toch ook iedereen dadelijk toestemmen dat die onbeperkte vrijheid in ons sociaal leven onbestaanbaar is en zal daarom ook de hygiënist gebonden dienen te worden aan wet en verordening. Hij zal zijn advies moeten geven aan het tot stand komen van die wetten en verordeningen en — als hij daartoe geroepen is — zal hij ze moeten uitvoeren strikt naar de bedoeling van de wet. Was dit niet zoo, dan zou eerst recht willekeur in het leven worden geroepen. Dan juist zou het publiek reden hebben om zich te beklagen van „gemassregelt" te worden.

Wij zijn van meening, dat het Nederlandsche volk wel degelijk achting heeft voor het wettelijk geschreven woord, maar niet willekeurige toepassing van onvolledige *latère* voorschriften wil, waarvan het de beteekenis niet begrijpt.

Wat de hygiëne betreft, zal de opvoeding den mensch moeten leeren, de groote waarde van een practisch goed toegepaste hygiëne te waardeeren. Toch gelooven wij, dat in het practische leven het besef van die groote waarde in 't algemeen bij het publiek niet verder zal reiken dan de zorgen en belangen voor eigen lijf en misschien voor dat van de allernaasten. En, daarom juist zal, wat verder strekt dan het belang van eigen lijf en goed, moeten geregeld worden door wet en verordening.

De hygiënist kan bedenkingen uiten tegen bestaande toestanden; ter wille van de goede orde en den goeden gang van zaken kan hij echter niet beslist afkeuren wat aan bedenking onderhevig is, wanneer om technische- of economische, of andere redenen, niet mogelijk is onmiddellijk het betere er voor in plaats te stellen. Vooral waar het de volkshuisvesting betreft, kunnen ideale grotesque plannen slechts de goede zaak benadeelen en bij de minder bevoorrechten in de toekomst waandenkbeelden ontwikkelen, die slechts tot teleurstelling en ontevredenheid moeten leiden.

Bouw- en woningverordeningen vallen geheel buiten het kader der algemeene politie-verordeningen, hetgeen naar de heerschende meening te oordeelen niet wordt gevoeld, niet wordt begrepen.

In 't algemeen toch wordt in de politie-verordeningen

omschreven wat *nagelaten* moet worden, wat verboden is. Dit beginsel door te voeren bij bouw- en woningverordeningen is niet mogelijk, dit bewijst trouwens de veelvuldig voorkomende tweeslachtige redactie van sommige artikelen in vele vigeerende bouw-verordeningen. Hier toch zal het voorschrift ter uitvoering in de plaats moeten treden; dan alleen kan aan de bouw- en woningverordeningen de beteekenis worden gegeven die voor het bereiken van betere woningtoestanden zoo zeer gewenscht wordt.

Zij zullen moeten zijn een soort bestek, een algemeen voorschrift hoe gebouwd en hoe onderhouden zal moeten worden, hoe gebreken moeten worden voorkomen en worden hersteld, terwijl bij nalatigheid daartegen straf wordt bedreigd.

Het is hier niet „de handeling" die gestraft wordt, maar „het nalaten" van de handeling. Daarom zal ook dienen omschreven te worden, al wat door de overheid kan worden geëischt; die duidelijke omschrijving zij een voorbehoedmiddel tegen de aanraking met de strafbepalingen die onvermijdelijk een onderdeel ook van deze verordeningen zullen uitmaken.

We zijn van meening, dat de bouw- en woningverordeningen meer zullen moeten naderen het karakter van de algemeene voorschriften, zooals bij de uitvoering van werken aan het departement van Waterstaat in gebruik.

Dusdanige duidelijk geschreven verordeningen zullen dan kunnen worden een leiddraad voor den huiseigenaar (vooral voor den kleinen). De daarin vast te leggen regelen en voorschriften, zullen hem er allengs als het ware van zelf toe brengen, zijne perceelen te verbeteren, en uit een welbegrepen eigenbelang eene neiging doen ontstaan om gegronde klachten te voorkomen; daardoor zal aan de verordening eene „impulsie" worden verleend die tot uitvoering drijft.

Ook de bewoners zullen, als eerste belanghebbenden, medewerken om de voorschriften te doen handhaven en de verordeningen zullen dan beter worden nageleefd en beter doel treffen, dan te voren met een groot leger van ambtenaren zelfs zou te bereiken zijn geweest.

De kleine huiseigenaren, vooral, worden thans veelal schandelijk geëxploiteerd door kleine werkbazen of zelfstandig werkende werklieden wier hulp zij inroepen om gebreken aan hun perceelen te herstellen of er onderhoudswerken aan uit te voeren. — „Slechte of gebrekkige materialen, gebrekkige uitvoering en soms schandelijk hooge rekeningen." —

Hier zoekt veelal de huiseigenaar-proletariër te vergeefs eerlijke hulp bij den werkman-proletariër. De overheid verlangt van hem verbeteringen, terwijl de man wien hij het werk opdraagt, zonder gebonden te zijn aan, door de overheid vastgestelde, uitvoerige voorschriften, slechts het oog heeft op eigen geldelijk voordeel. Deze bekommert er zich niet om in welken staat hij het werk aan zijn werkgever oplevert; op hem is geen verhaal of, wanneer zich, dikwijls reeds spoedig gebreken aan het door hem geleverde werk voordoen, is hij niet meer te vinden.

Terwijl we een geheel andere constructie, als de thans gevolgde, voor de bouwverordening voorstellen, zou ons de vraag kunnen worden gedaan: „wanneer die thans vigeerende verordeningen in 't algemeen, met enkele uitzonderingen, inderdaad zoo slecht zijn", is het toch te verwonderen, dat zich niet langzamerhand meer stemmen hebben verheven tegen die oude constructie uit den boezem der ambtenaren die allerwege met de dagelijksche uitvoering zijn belast geweest.

Om deze vraag te beantwoorden, willen we den oorsprong der politie-verordening even nagaan.

De Gemeentewet bepaalt in art. 266 „dat de verordeningen tegen wier overtreding straf is bedreigd, zooveel mogelijk ontworpen worden door eene vaste Commissie uit den Raad waarvan de Burgemeester Voorzitter is."

Die raads-commissie kan zich natuurlijk de medewerking verzekeren van ambtenaren die de verordeningen inderdaad uitvoeren; toch zal zich die medewerking voornamelijk bepalen tot het geven van inlichtingen op gestelde vragen. Zullen die ambtenaren nochtans al geroepen zijn om ook de vergaderingen der Commissie, hier bedoeld, bij te wonen, dan is niet aan te nemen, dat zij het vereischte „poids" zullen bezitten tegenover de raads-commissie, om belangrijke ingrijpende kwesties hier met eenigen kans op succes ter sprake te brengen en toch is dit in het belang der verordeningen zeer te betreuren.

Doch nog andere oorzaken kunnen er misschien zijn om de gebreken die eene bouwverordening aankleven niet aan het heldere daglicht te stellen.

We kunnen ons voorstellen, dat een ernstig ambtenaar die eene gebrekkige verordening uitvoert, dagelijks in conflict komt èn met het publiek dat bouwt, wanneer hij krachtens die verordening ingrijpende voorschriften moet opleggen, èn met zich zelf, wanneer hij soms voorschriften moet geven die niet geheel strooken met zijn inzichten en ondervinding als vakman.

Hier hinkt dan de uitvoering tusschen plicht en gezond verstand.

Komt die ambtenaar er toe, in het eerste geval, de puntjes op de *i's* te zetten, waardoor soms protesten door het zich verongelijkt wanende bouwende publiek worden ingediend, adressen aan B. en W. en den Raad niet uitblijven, dan loopt hij misschien gevaar dat die autoriteiten, „dat hooger opzoeken" niet aangenaam vindende, dit toeschrijven aan het gevolg van gebrek aan tact bij dien ambtenaar; men kan dien ambtenaar lastig gaan vinden. Het gebrek aan tact kan als de oorzaak worden aangemerkt, dat het overleg bij de uitvoering van de bouwverordening, tusschen ambtenaar en publiek, niet „coulant" wordt gevoerd en tot moeielijkheden en beslommeringen aanleiding geeft. Niet de gebrekkige verordening krijgt dan de schuld, maar dikwijls misschien de ambtenaar die het èn het publiek èn zijn superieuren lastig maakt.

Zou het dan te verwonderen zijn, dat de ambtenaar tracht naar een uitlegging van de verordening te zoeken, die alle partijen bevredigt!?

Hem wordt veelal niet toegestaan zelf een stem in het register mée te zingen; is het dan een wonder wanneer hij zich na veel moeite en strijd eindelijk gaat neerleggen bij een opvatting die de spreuk „après nous le déluge" hem ingeeft?

Waar we meenen te hebben aangetoond, dat een bouwverordening niet is, en niet kan zijn, eene politie-verordening in de gewone „enge" beteekenis van het woord, vragen we: zou niet de oorzaak van de kwaal dikwijls te zoeken en ook te vinden zijn in de voorbereiding?

Zou het bij de gemeentewet gesanctionneerde lichaam, „de raadscommissie" wel het aangewezen college voor het samenstellen en herzien der bouwverordeningen zijn? We gelooven dit beslist niet.

Dit college kan zijn samengesteld uit de meest eminente mannen uit den raad; het mist het oordeel dat alleen het technisch uitvoerend gezag door de dagelijksche ondervinding bij de uitvoering van de verordening kan hebben.

Zal het dáár en élders geuite bezwaar tegen de beperking der gemeentelijke autonomie door de voorgestelde woningwet, ook een bezwaar worden geacht tegen het stellen van normale voorschriften voor bouw- en woningverordeningen, bij de wet (?!), dan zou het toch misschien overweging verdienen, of niet de gemeentewet zoodanig behoorde gewijzigd te worden, dat in de naaste toekomst het college van B. en W. vrij zal zijn, het ontwerpen van bouw- en woningverordeningen op te dragen aan de technische ambtenaren die het daartoe bevoegd acht. — De strafbepalingen kunnen dan worden overwogen door, en blijven in handen van de raadscommissie voor de strafverordeningen, terwijl de gemeenteraad door het maken van de eventueel noodig geachte aanvullingen of wijzigingen, en ten slotte door het uitspreken van het „veto", het volkomen in zijn macht blijft houden om de eischen van het algemeen belang te verzekeren.

r². v.

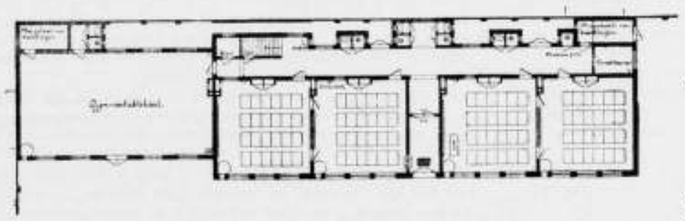
SCHOOL AAN STRAAT IX VAN HET BOUWPLAN DER „ZUIDER BOUWGROND-MAATSCHAPPIJ" TE 'S GRAVENHAGE.

De hierbij afgebeelde school is voor kosteloos lager onderwijs, en bestemd voor jongens en meisjes.

SCHOOL IN BOUWPLAN ZUIDER BOUWGROND Mij. TE 'S GRAVENHAGE.

Voorgevel.

Beganegrond. Schaal 1 à 400.

De school bevat 12 leerlokalen elk voor 48 leerlingen, bergplaatsen voor leermiddelen en brandstoffen, een kleine spreekkamer en een gymnastieklokaal met berg- of kleedkamer, privaat en urinoir.

Op elk der 3 verdiepingen zijn bovendien 4 urinoirs en 5 privaten; van deze is er op elke verdieping één voor het onderwijzend personeel.

De vloeren van alle gangen, privaten, urinoirs en portalen zijn van hardgebakken tegels, op, tusschen ijzeren binten, gemetselde gewelven.

De houten vloeren van de leerlokalen van den beganegrond rusten op Amerikaansch grenen binten, die van de eerste en van de 2de verdieping tusschen ijzeren binten, op gemetselde gewelven.

De borstweringen van de gangen, en die langs de trappen en in de privaten, urinoirs en portalen worden gemetseld van verglaasden steen, — in de gangen tot 0,18 M. boven de kapstokken; de muurvlakken boven deze borstweringen worden op de gewone wijze afgepleisterd en gewit, evenals de plafonds in deze ruimten.

De muren en plafonds (beganegrond en 1ste verdieping ondervlak der trogwelfjes) in de lokalen worden ruw afgepleisterd — het onderste deel der muren over 1.80 M. hoogte in portland-cementmortel als lambriseering bewerkt — en dof afgeverfd.

De leerlokalen zijn ongeveer op het Zuiden gelegen; in elk der leerlokalen zijn 3 ramen, waarvan het bovenraam beweegbaar, en wel het middelste bovenraam als schuifraam, de beide andere als klepraam met zijwangen.

De verwarming geschiedt met gewone kachels met kraagpotten; de ventilatieinrichting is volgens het systeem Levoir en van Bemmelen.

De hoofdtrap is van rooden Wezer zandsteen.

De urinoirs worden gemaakt uit één blok hardsteen, van het model der in den handel zijnde „Adamant" vuurklei-urinoirs. De privaattrechters zijn van vuurklei met ingelegden houten rand.

De school is voorzien van gas- en waterleiding.

Behalve de onderwijzersprivaten, welke van spoelbak met trekker zijn voorzien, worden de urinoirs en privaten automatisch gespoeld.

In elk lokaal is een fonteinbak.

De met een hek omgeven speelplaats voor het gebouw heeft een oppervlakte van 724 M²., wordt met klinkers bestraat en met boomen beplant.

Het gebouw is gefundeerd op de zandplaat, liggende 2,70 M. + D. P.; het terrein ligt op 0,85 M. + D. P.; de straathoogte is 2. — M. + D. P., zoodat de fundeering en de zandaanvulling zeer kostbaar zijn.

De aannemingssom bedraagt *f* 61.147.

PRIJSVRAGEN.

Rapport der Jury over de studie-prijsvraag voor *„een vasten Circus te Scheveningen"*, uitgeschreven door de Afdeeling 's-Gravenhage.

Aan het Bestuur
der Afdeeling 's-Gravenhage van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

Toen ondergeteekenden destijds hunne benoeming aanvaardden tot Jurylid ter beoordeeling der Studie-Prijsvraag voor een *„Vasten Circus te Scheveningen"* en kennis maakten met het programma van dat zeer aantrekkelijk onderwerp, hadden zij zeker niet verwacht, dat slechts een Ontwerp zou worden ingezonden.

De goede bedoelingen van het Bestuur — (dat deze prijsvraag openstelde voor alle leden der Maatschappij en hare Afdeelingen) — erkennende, betreuren zij het, dat niet meerderen zich aangetrokken gevoelden om een studie voor dit ontwerp in te leveren.

Zij doen dit te meer, nu zij tot hun leedwezen, u moeten mededeelen, dat zij het *eenig* ingezonden ontwerp niet waardig kunnen keuren voor eene volledige of gedeeltelijke bekroning.

Van vergelijken, schiften, enz. is nu geen sprake, en de ontwerpers kunnen niets leeren van het werk van anderen. Bij het beantwoorden van prijsvragen heeft iedere medewerker toch het programma bestudeerd, rijpelijk overdacht en in teekening gebracht, en meent allicht dat zijn eigen inzending de beste zal zijn.

Bij kennisname met de studie van andere inzenders, die elk

evenzoo over hun werk denken, ziet bij nu *andere* oplossingen, *andere* combinatiën, 't zij betere of minder goede. Nu valt er voor hem te *leeren*, vooral als het Jury-Rapport de verdiensten en de fouten aangeeft; en Prijsvragen als deze, worden immers uitgeschreven tot leering tot nut van de medewerkers zelf in de eerste plaats!

Het eenig ingekomen antwoord draagt het motto *Au fait* en is — zooals uit de memorie van toelichting is op te maken — het werk van twee ontwerpers. Heeft de een zich met de architectonische en de andere zich met het decoratieve gedeelte belast? — Men zou dat haast veronderstellen bij het beschouwen van de in smaakvollen vorm aangeboden „memorie van toelichting" met sierlijk encadrement. Den teekenaar *daarvan* zouden wij naar aanleiding van zijn getoond talent aanraden, zich uitsluitend tot dergelijk werk te bepalen.

De verlangde *teekeningen* zijn aanwezig, doch ten bewijze dat het ontwerp goed bestudeerd is, hadden wij gaarne meer platte gronden gehad, o. a. van het souterrain, met de ruimte voor de centrale verwarming, electrische verlichting, enz., verdieping-plannen van de bijgebouwen; terwijl een deel van den zijgevel ontbreekt. Bovendien zijn het geen bouwkundige schetsen, doch eigenlijk eenigszins „slordig uitgevoerde teekeningen" (zie b.v. eens de verbinding van den linker tooneelwand met den muur der daarachter liggende kleedkamertjes) en verder zonder eenig artistiek „cachet".

Wij hebben het programma in alle onderdeelen met het ingezonden ontwerp vergeleken. Alle gevraagde ruimten, enz. zijn aanwezig, doch niet steeds oordeelkundig gegroepeerd, en wij bepalen ons tot het aanwijzen van enkele hoofdzaken.

Van het groote beschikbare terrein is niet genoeg geprofiteerd. Ruim ⅓ blijft over. Dat dit eene rechthoekige strook zoude zijn langs één der zijgevels, was zeker niet de bedoeling van de opstellers van het programma.

Is de oppervlakte groot gegeven, zoo was dat waarschijnlijk om ontwerpers meer vrijheid te geven bij het ontwerpen der platte gronden, zonder hen te verplichten zooveel mogelijk zich aan de rooilijn te houden en b.v. niet om een strook bouwterrein over te houden, voor woonhuizen of zoo.

Ook was het zeker niet de bedoeling om naar den kant van het open erf en de blinde muren van bestaande gebouwen, den vrijmonumentale gevel aan den hoofdweg van 40 Meter breedte daar te repeteeren, en zonder toegang van af den publieken weg.

Daardoor valt ook op, dat de nood-*uit*gangen en reserve (?) nood-*in*gangen zich in de gevels voordoen als groote *toegangen*, terwijl de eigenlijke hoofdtoegang zich onbeteekenend en ondergeschikt daaraan vertoont, nog meer gedrukt door het groote lichtraam daarboven van een zaal van 10 bij 19 M. (geschikt ter verhuring voor dans-cursussen o. a. doch niet gevraagd). Hetzelfde is toepasselijk op de monumentale *noord*trappen van de 3e en 4e rangen, terwijl de eigenlijke toegangs-trappen daarbeen in verhouding ontoereikend zijn.

De toegang voor de autoriteiten is zoodanig in een hoek geprojecteerd, dat de rijtuigen niet eens behoorlijk kunnen voorrijden. Die afzonderlijke toegang is bovendien ook doelloos, omdat er verder geen afscheiding plaats heeft van het andere publiek.

Vele zitplaatsen hebben geen gezicht op het tooneel. De plaatsbureaux, garde-robes, zijn niet goed gedacht en geplaatst en veel te klein en onpraktisch. De W. C.'s voor 1e en 2e rang zijn alleen van af den publieken weg te bereiken.

Wij missen verder in plan en doorsnede eenige aanwijzing van de inrichting voor waterhalletten, zooals deze tegenwoordig in nieuwe circussen worden gebouwd.

De ruimten voor costumes, de berging voor decoratief, requisiten en de vele hulptoestellen bij circus-vertooningen, zijn veel te klein en niet goed geplaatst.

Zoo ook de voortdurende passages bij de elkaar opvolgende vertooningen, die steeds moeten plaats hebben door de tuig- en zadelkamers.

De heeren- en dames-kleedkamers, uitkomende in de algemeene figuranten-kleedkamer, zijn onvrij en onfrisch. De heeren-kamers bovendien zonder direct licht en zonder ventilatie.

De standen voor de paarden voor een gebouw als hier geleverd mag worden, zijn te klein. Een Engelsche stand is minstens ± 1.80 bij 3.25 M.

De hooi- en stroobergingen zijn te klein en hadden meer in de nabijheid der stallen moeten zijn of daarboven op eene verdieping.

In plaats Directie, Administratie, Concierge en Stalmeester zooveel mogelijk bij elkaar te houden, zijn zij zoo ver mogelijk uit elkander ontworpen; en hoe of ontwerpers de concierge-woning (met monumentalen vestibule) geheel isoleerden van den publieken weg en de bovengenoemde ruimten en woning, is onbegrijpelijk.

Is de hoofdopvatting van de plan-indeeling zeer zwak, niet minder is dit het geval in onderdeelen al de kleine hoekjes en gaatjes.

Het plan voor de haverkamer enz. is te geknutseld en onwaardig voor zoo'n groot belangrijk gebouw.

Uitwendig vertoont zich de circus met een zoo goedkoop mogelijk midden-motief-genre Arena, keermistent of tentoonstelling-exploitatiegebouw met een prullerig ijzerdraad-ornamentje ter bekroning. Of de kap rond of achthoekig is, en hoe de overgang van den glazen wand op den onderbouw is, is niet zeer duidelijk aangegeven.

Dit geheele arrangement zal ook veel hoofdbreken kosten aan den ingenieur die het gebouw verwarmen moet en aan ontwerpers-zelf, om te zorgen dat het publiek niet over koude of tocht zal klagen. De reeds genoemde onderbouw is, ook vooral op de zijgevel-teekening, zeer vaag aangegeven en geeft uit een architectonisch oogpunt niets te zien.

Het zijn alleen de ombouwingen die wat meer bestudeerd zijn. Enkele onderdeelen, op-zich-zelf beschouwd, zijn niet slecht, toch als geheel heeft het niet veel te beteekenen.

Het uitgangspunt was de ijzerconstructie van den hoofdbouw „genre Arena"; al het overige is er oppervlakkig om heen geplakt en gepeuterd. De eerste indruk doet veel verwachten, doch bij nadere beschouwing blijft er eigenlijk niets van over, zoodat wij, zeer tot onzen spijt, noch de uitgeloofden prijs, noch de premie kunnen toekennen.

De Jury
(get.) Ed. Cuypers.
(get.) A. Salm G.Bzn.
(get.) C. B. Posthumus Meijes.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Groningen. 20 Januari 1900. De Voorzitter, de heer H. Raammaker, opende deze eerste vergadering in 1900 met een heilwensch en richtte daarbij eenige opwekkende woorden tot de Maatschappij, hare Afdeelingen en leden. Zulk een eerste vergadering in 't jaar draagt altijd eenig feestelijk karakter; ook nu weer was door de goede zorgen van den Voorzitter en den heer Huizinga de zaal versierd met groen, guirlandes en de busten van de Koningin en de Koningin-Moeder, welke Vorstinnen mede in de openingsrede werden herdacht.

Na lezing en goedkeuring der notulen werd mededeeling gedaan van een schrijven van 't Bestuur der Maatschappij, behelzende de beste wenschen voor de Afdeeling en hare leden in 't bijzonder. Hierna werd verslag uitgebracht over den toestand en de werkzaambeden der Afdeeling gedurende 't afgeloopen jaar; door het bedanken van den 1en Secretaris, den heer Eisses, in 't laatst van 1899, werd dit uitgebracht door den Voorzitter, waarvoor hij door de vergadering werd toegejuicht en bedankt.

De bibliothecaris, door afwezigheid verhinderd, zal zijn verslag in een volgende vergadering uitbrengen. Door den Penningmeester werd verslag gegeven over zijn beheer, dat, nagezien door de heeren Huizinga en Beling, werd goedgekeurd.

De kunstbeschouwing bestond uit een album bouwkundige platen van den heer Huurman, en over het Rijks Museum, die den volgenden Zondag gratis voor het publiek te bezichtigen waren, en waarvan 54 personen gebruik maakten.

BERICHTEN.

De Nieuwe Arnhemsche Courant heeft vernomen, dat naar aanleiding van de plannen tot sloopiug der kerk van het voormalige klooster Mariënberg te Nijmegen, het bestuur der Vereeniging „Gelre" en de centrale Geldersche Commissie voor oudheidkunde en geschiedenis een adres aan den gemeenteraad van Nijmegen hebben gezonden, waarin aangedrongen wordt op behoud van dat 15e eeuwsche gebouw en gewezen wordt op de architectonische merkwaardigheid daarvan. Het bevat immers eene op zuilen en gewelven rustende tusschenverdieping, bestemd voor koor der kloostervrouwen, een inrichting, waarvan hier te lande geen tweede voorbeeld meer is aan te wijzen, en waarvan de afbraak derhalve ten zeerste te betreuren zou zijn.

Op den eersten Maart jl. had te Overschie de eerste steenlegging plaats van het nieuwe kerkgebouw der Ned. Herv. gemeente, in tegenwoordigheid van B. en W., predikanten, kerkvoogden, notabelen en vele belangstellenden.

In de oorkonde, welke deze eerste steenlegging vermeldt, wordt herinnerd aan het voornemen om het vorige kerkgebouw, op dezelfde plek gestaan hebbende en dat zeer bouwvallig was, te restaureeren en meer naar de eischen van den tijd in te richten (1898); verder aan het ongeval van 14 Maart 1899, toen de toren door den bliksem werd getroffen en met de kerk geheel verwoest werd, en aan de instorting der torenmuren op 2 April 1899. Daarbij wordt tevens vermeld, dat de nieuwe kerk wordt gebouwd naar de plannen van den architect B. Hooykaas Jr. te Rotterdam.

Afbeeldingen van deze nieuwe kerk zijn opgenomen in het Bouwk. Weekblad van 3 Februari jl.

PERSONALIA.

Bij Kon. Besluit zijn benoemd tot hoogleeraar aan de Polytechnische school te Delft de heeren J. Franco, werktuigkundig ingenieur te Zwolle, en C. Holst Gzn., chef-constructeur aan de fabriek van spoorwegmaterieel te Amsterdam.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Vereeniging van Bouwkundigen in Nederl. Indië. Technicum, te Prijs: f 250; 2e pr. f 150; 3e pr. f 100. Voor Nederlanders en inwoners van Nederl. Indië. Voor 15 Aug. 1900 bij den heer C. P. Franken, President der Vereeniging te Passoeroan. Zie Bouwk. Weekblad no. 51 van 23 Dec. 1899.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven solicitanten voor:
Bouwkundig Opzichter 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 11.
Aantal aanvragen voor:
Bouwkundig Teekenaar 1.
Aantal geplaatste solicitanten:
Bouwkundig Teekenaar 1.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 12 MAART.

AMSTERDAM. Bestek 837. Het wijzigen van het bestelgoederenkantoor in en het maken van een lampisteriegebouwtje bij het stationgebouw te Hilversum. Ram. f 2920.

De Holl. IJz. Spoorw.-Mij., n.m. 1½ uur, (Greenw.) in het centr. personenstat. Bestek à f 0.75 per stuk verkrijgb. aan het centr.-administratiegebouw der maatsch. aan het Droogbak te Amsterd., bur. Weg en Werken, kamer 154, of met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling aangenomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven). Aanw. gedaan.

APELDOORN. Het bouwen van 3 woonhuizen aan de Nieuwstraat en het verbouwen van het bestaande woonhuis aan de Korenstraat te Apeldoorn.

De architect L. Eikendal, 's av. 7 u., in café Bergervoet. Bestek en teek. ad f 1 verkr.

DELFT. Het amoveeren en weder opbouwen van het perceel No. 8-10 aan de Burgwal te Delft.

De heer M. Hofstede, n.m. 4 u. te zijnen koffiehuize, Burgwal 8. Bestek en teek. liggen ter inzage in genoemd café, terwijl de afdrukken daarvan à f 1.— bij den architect en in genoemd café verkrijgb. zullen zijn. Inl. geeft de architect H. G. Waanders, Oostsingel no. 54. Aanw. gedaan.

DORDRECHT. Het maken van een logement te Den Hoek van Holland (gem. 's-Gravenzande).

De Heer A. Schmidt, Stek no. 1, te zijnen huize. Bestek en teek. verkrijgb. à f 1,25 bij hotel „Harwich", Hoek-van-Holland en bij den besteder, waar tevens nadere inl. te bekomen zijn.

EDE. Het bouwen van een arrestantenlocaal te Harskamp.

Het gemeentebest., v.m. 11 u. Bestek en teek. ter inz. ter secretarie. Aanw. gedaan.

ENSCHEDÉ. Het bouwen eener villa aan den Gronauschen weg voor den heer F. G. Ter Kuile.

De architecten Van der Goot en Kruigweg, n.m. 12½ u., in hôtel „de Graaf". Bestek en teek. ad f 2,50 en inl. bij gen. architecten, te Hengelo (Ov.). Aanw. 12 Maart, v.m. 10 u.

GORINCHEM. Het verbouwen van een winkelhuis aan den Langendijk, wijk B, no. 166.

De heer J. Th. Schneiders, n.m. 6 u. in het café „Centraal", alwaar bestek en teek. ter inzage liggen. Inl. geeft de bouwk. J. v. Embden. Aanw. gedaan.

HULST. Het bouwen van een woonhuis, schuurtje, enz. buiten de Gentsche poort te Hulst.

De bouwk. J. H. op Heij, n.m. 2 u., in het „Hotel de la Station" te Hulst, alw. bestek en teek. zullen ter inz. liggen en door den bouwk. J. H. op Hei, dagelijks van 1—4 u. nadere inl. gegeven worden. Aanw. gedaan.

ROORDAHUIZUM. Het bouwen van een nieuw pers- en pekellokaal met bijk. werken.

De coöp. stoomzuivelfabriek, v.m. 9 u. bl. geeft en bestek en teek. ad 75 ct. verkrijgb. bij E. Schaap. Aanw. gedaan.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonhuis op een terrein aan den Kreilsvoorweg.

De arch. J. J. Post, 's av. 8 u. Bestek ter inz. in café Knuivers.

WINTERSWIJK. Het verbouwen van zijn woonhuis, en het daar achter bouwen eener schuur met stalling.

De archit. J. J. Post, 's midd. 12 u. Bestek en teek. liggen ter visie in het café van den heer Kraaijenbrink.

DINSDAG 13 MAART.

DEDEMSVAART. Het bouwen van een handkracht boterfabriek.

De arch. H. Brugmans te Averaest, n.m. 2 u., in het café van E. Vos, alw. bestek en teek. ter inz.

GORINCHEM. Het bouwen van een werkloods met bijbehoorende werken, op een terrein aan de Westzijde van de Lijnbaan, achter bastion III der vesting Gorinchem.

De heer J. C. den Haan, 's av. 7 u., in het hotel van Asdel. Bestek en teek. liggen in gen. hotel ter inz. Inl. geeft J. van Embden, bouwkundige. Aanw. gedaan.

MARRUM. Het bouwen van een stelphuizinge onder Marrum, waarvan de teek. ter inz. ligt bij de Wed. de Haan aldaar.

De heer J. B. v. Dijk. Inl. en bestekken à f 0,50 te bek. bij S. Mellema. Aanw. gedaan.

ROOSENDAAL (N.-BR.). Het bouwen van een woonhuis.

De heer Alph. Kuypers, n.m. 5 u. Bestek met teek. in het hotel Cockx ter inzage, alw. aanw. en aanbesteding zullen plaats hebben. Teek. à f 1 verkr. Inlicht. geeft de architect A. J. de Bruyn. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 14 MAART.

ALFEN a/d RIJN. Het bouwen van een woonhuis, twee koestallen, karn- en wagenhuis, paarden- en varkensstal en twee hooibergen, op een perceel land gelegen aan den grooten en kleinen Kalkhovenschen Polder, onder de gem. Oudshoorn a/d Rijn, in de nabijheid van de Scheevejaagbrug.

De aanbesteder, 's midd. 12 u., in het café van H. Kompier. Bestek en teek. ter inz. in gen. café en zijn ald. verkrijgb. à f 2,50 per stel. Nadere inl. te verkr. bij den arch. G. A. v. d. Wilde, Aelbrechtskolk 55, Rotterdam. Aanw. gedaan

GRONINGEN. Het bouwen van een woonhuis c. a., op een vrij terrein aan de Noorderstationstraat, sectie A no. 1959, te Groningen.

De heer J. C. Hübscher, 's av. 8 u. in logement B. Vos, alw. bestek en teek. ter inzage. Bilj. in te zenden voor 14 Maart, 's midd. 12 u.

'S-HEERENHOEK. Het afbreken en weder opbouwen der onderwijzerswoning.

Het gemeentebest., v.m. 10 u. Bestek en teek. ter inz. ter secretarie. Aanw. door C. Engelbert, 14 Maart, v.m. 9 u.

ZUIDBROEK. Het verbouwen van de behuizing, staande en gelegen N.zijde aan het Winschoterdiep te Zuidbroek.

De heer J. J. Jonker, n.m. 6 u., in het hotel Buining. Bestekken en teek. te bekomen bij D. Huisman te Zuidbroek en bij A. Th. van Elmpt, architect te Groningen à f 1.25 per stel en liggen tevens in bovengen. hotel ter inzage. Aanw. gedaan.

DONDERDAG 15 MAART.

BESOIJEN (N.-BR.). Het bouwen van een koffiehuis met bijlev. der materialen.

De architect Jos v. Ree, voor den heer P. Passier. Bestek en teek. ter inz. bij den heer Passier. Aanw. 15 Maart, v.m. 5 u.

BOERTANGE. Het amoveeren van een oud en opbouwen van een nieuw voorgebouw met bijlev. van materialen.

Mej. de Wed. J. Lutter, te Bellingwolde, n.m. 1 u., in het café van R. Eibergen, te Boertange, alw. bestek en teek. ter inzage liggen. Inl. geeft J. van Lenning, te Winschoten.

GRONINGEN. Het verbouwen van een behuizing, gelegen N.-zijde in de Zwanestr.

De arch. A. Th. v. Elmpt, 's av. 8 u., in café „Veening".

OUD-VOSSEMEER. Het stichten van een gebouw voor een stoomgemaal met machinistenwoning en bijkomende werken voor de bemaling van de „Drie groote Polders", beh. tot voorn. waterschap.

Het best. van het waterschap „Oud-Vossemeer", v.m. 11 u., in het hotel van P. A. Tholenaar. Bestek en teek. ter inz. in de hotels van de heeren Tholenaar en Ampt te Oud-Vossemeer, en zijn te bek. tegen f 1,50 bij den Well.Ed. heer J. M. de Graaff, ontv.-griffier van het waterschap te Oud-Vossemeer en bij den ingenieur-architect W. Brandsma Johz., te Rotterdam, bij wien inlicht. te bek. Aanw. op het bouwterrein aan de Hikkesluis op 12 Maart, n.m. 1 u.

IJMUIDEN. Het bouwen van een burgerwoonhuis met bovenwoningen aan de kanaalstraat, voor J. A. Koningstein.

De bouwk. W. Raman, n.m. 4 u. in café „Willem Barendsz". Bestek en teek. ad f 1,25 en inl. verkrijgb. bij gen. bouwk.

ZANDVOORT. Het bouwen van een dubbel woonhuis, nabij de Tol te Zandvoort.

De architect W. F. Doeglas te Haarlem, 's midd. 12 u., in het hotel „Driehuizen" te Zandvoort. Bestek en teek. à f 1 per stel verkr. ten kantore van den architect, waar tevens inl. zijn te bek. Aanw. 15 Maart, v.m. 11 u.

WOENSDAG 21 MAART.

VENLOO. Het bouwen van een café, waarboven een afzonderlijke woning, een kasteleinswoning en 2 heerenhuizen, op een terrein en voor rekening van den heer A. Breuers-Janssen, Geldersche poort te Venlo.

De aanbesteder. Voor inl. en inz. der plans en voorw. vervoegen zich gegadigden ten kantore van den arch. Hornix.

DONDERDAG 22 MAART.

TERNEUZEN. Het verbouwen van een woon- winkelhuis in de Noordstraat.

De bouwk. J. Scheele, n.m. 3 u., in het café van J. Michielsen, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 15 Maart, n.m. 5 u.

DIRKSLAND. Het bouwen van een graanschuur.

De heer W. Zaaijer Azn. Teek. te zien, bestek en inl. gratis te bekomen bij Wed. C. v. Oosterbrugge ald. Aanw. 15 Maart, v.m. 10 u.

VRIJDAG 23 MAART.

OOSTERHOUT. 1. Het bouwen eener school en het verbouwen der onderwijzerswoning te Dorst (Oosterhout) met bijlev. van de benood. materialen; 2. de levering van 55 schoolbanken, twee schoolborden enz.: 3. het bouwen van een brandspuithuis en arrestantenlokaal te Dorst met bijlev. der materialen.

Het gemeentebest., v.m. 11 u. Bilj. moeten zijn ingelev. v.m. 10½ u. Bestek en teek. van no. 1 zijn ter secretarie verkrijgb. tegen f 1, no. 2 en 3 liggen ald. ter visie. Aanw. gedaan.

ZATERDAG 24 MAART.

AMSTERDAM. Het bouwen van een stoomboutzagerij met kantoorgebouw etc. op een terrein aan het Jacob v. Lennepkanaal hoek Lootstraat ald.

De maatsch. tot expl. van fijnhouthandel en stoomzagerij, 's midd. 12 u., in het café „Oost-Indië", Kalverstraat. Bestek en teek. te bek. aan de Electrische drukkerij, Gravenstraat 10 ald. Inl. te bek. ten kantore van den arch. J. F. W. Stom, Ruyghavenstr. 7, Haarlem, v.m. tusschen 10 en 12 u.

RAPENBURG (ZEEL.). Het afbreken van 2 schuren en het bouwen van een schuur, zonder bijlev. van bouwstoffen, voor den heer C. F. Vereecken, gemeente Stoppeldijk.

De aanbesteder, Bilj. in te leveren op 24 Maart n.m. 4 u., bij P. Lemsen te Rapenburg, bij wien bestek en teek. ter inz. liggen. Inl. te bek. bij P. v. d. Velpen te Rapenburg. Plaatselijke aanw. 17 Maart, n.m. 3 u.

DINSDAG 27 MAART.

MAASTRICHT. Volgens bestek 1. Het doen van eenige herstellingen en verfwerken met bijlev. der materialen aan de gebouwen, kunstwerken en inrichtingen behoorende tot de lijnen: Pruisische grens bij Aken-Belgische grens bij Lanaeken, Maastricht-Belgische grens bij Eijsden, Maastricht-Venloo-Blerick, Pruisische grens bij Vlodrop-Belgische grens bij Budel, Sittard-Pruissische grens bij Herzogenrath, in 16 perceelen.

De sectie-ingen. der maatsch. tot expl. van Sts. spw. A. Liebergen, n.m. 2 u. (Grw. tijd) te zijnen bureele. Bestek à f 1 verkrijgb. aan bovengen. bur. Aanw. ter plaatse zooals in het bestek staat vermeld.

VENLOO. Volgens bestek 1. Het verrichten van eenige herstellingen en verfwerken met bijlev. der materialen aan de gebouwen, kunstwerken en inrichtingen behoorende tot de lijnen: Pruisische grens bij Aken-Belgische grens bij Lanaeken, Maastricht-Belgische grens bij Eijsden, Maastricht-Venloo-Blerick, Pruisische grens bij Vlodrop-Belgische grens bij Budel, Sittard-Pruissische grens bij Herzogenrath, in 16 perceelen.

De sectie-ingen. der maatsch. tot expl. van Sts. spw. A. Liebergen, n.m. 2 u. (Grw. tijd) te zijnen bureele. Bestek à f 1 verkrijgb. aan bovengen. bur. Aanw. ter plaatse zooals in het bestek staat vermeld.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen—Amsterdam, Sophiapleim — Rotterdam, Zuidblaak 36. — Breda Prinsenmarkt. — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betuwestraat 8.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reserve ruim	**- 1.801.000.00**
Betaalde Brandschaden	**- 17.743.000.00**

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

18 FEBRUARI.

BOSKOOP (ONDERH.). Het bouwen van een kweekkas, bakken, enz., ten behoeve der Rijkstuinbouwwinterschool.

Laagste inschr. Otterloo, Waddingsveen, f 2648. Gegund.

23 FEBRUARI.

MARTENSHOEK. 1. Het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de woningen de zoogenaamde Krim van Niestern te Martensbroek. 2. Het maken van 40 houten privaten en 11 faecaliënputten. 3. Het doen van binnen verf- en behangwerken aan de woningen. Door de heeren Gebr. G. en H. Bodewes.

Timmerwerk. Perc. 1. Laagste inschrijver J. A. Kerstholt, Foxham, f 700.

Perc. 2. R. v. Delden, Kolham, f 790.

Massa. R. v. Delden, Kolham, f 1270.

Verfwerk. B. Teuben, Kiel, f 757. Gegund.

26 FEBRUARI.

AMSTERDAM (ONDERH.). De verbouwing van perc. no. 49 aan het Damrak. Door den architect J. van Straaten Jr.

Gegund aan de firma Reinders en van 't Ende, aldaar.

AVEREEST. Het bouwen van een woonhuis met achterbouw te Dedemsvaart, Ram. f 7695,76. Door den heer B. M. Minke Mzn.

Laagste inschr. Hs. Melenhorst, Gramsbergen, f 7098. Gunning acht dagen in beraad gehouden.

AVEREEST. Het bouwen van een woonhuis op een vrijgelegen terrein te Avereest. Ram. f 3145. Door de Erven J. B. Oostenbrink.

Laagste inschr. B. Kip, Avereest, f 3440. Gunning acht dagen in beraad gehouden.

BENNEBROEK. Het bouwen eener R. K. kerk. Door het kerkbestuur.

Gegund aan G. Hulscbosch te Haarlem, voor f 37250.

HAARLEM (ONDERH.). Het verbouwen van het perc. no. 12 in de Warmoesstraat. Door den arch. C. L. M. Robbers.

Minste inschrijver A. F. Captein, aldaar. Gegund.

ZANDVOORT (ONDERH.). Het verbouwen van het hotel Kurzaal, voor de Zandvoortsche Terrein- en Hotelmaatsch. Door den arch. J. W. F. Hartkamp Jr. te Amsterd.

Gegund aan J. A. van Noppen te Zandvoort.

27 FEBRUARI.

ARNHEM. Bestek no. 11. Het verbouwen van het woonhuis Sonsbeek. Door het gem.-bestuur.

Laagste inschrijver G. J. P. Zuiderhoek, Oosterbeek, f 13080. Gunning in beraad gehouden.

BERGEN-OP-ZOOM. Het verbouwen der voormalige lokalen der Bank van Leening, ter inrichting van werkplaats voor de stoomdrukkerij van den heer H. P. M. Verlinden.

Laagste inschr. C. de Nijs, f 1550. Gegund.

SLEEN (DR.). Het bouwen van een boerenbehuizing en een losse schuur op een verbrand perceel te Noord-Sleen: 1e. het werkloon van timmer- en metselwerk; 2e. het dekken van huis en schuur, en het leveren van 100 vim dunband dekriet met de noodige twieg en gaarden voor beide gebouwen; 3e. verf- en glazenmakerswerk. Door den heer R. Bos.

Dekriet per vim. Laagste inschrijver W. Brouwer, Z.-Sleen, f 1,65".

Dekken. R. Berends, N.-Sleen, f 55.75".

Verven. Caveljee, Dalen, f 55. "Gegund.

VILSTEREN (OV.). Het bouwen van eene pastorie met bijgebouw voor de R. K. gemeente ald. Door den heer Mr. W. C. J. J. Cremers.

Laagste inschr. L. J. H. Hofstee, Arnhem, f 14200. Gegund. Het grondwerk is onder deze aanbesteding niet begrepen.

28 FEBRUARI.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). (HERBEST.). De verf- en bijbouw van het woonhuis en café van den heer G. Gerritsen aldaar.

Laagste inschrijvers Gebben en Heerink, f 7230. Gegund.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis aan den Molenweg. Door den heer H. Brouwer.

Laagste inschr. J. Beltman, f 2237. Gegund.

HOOGEVEEN. Het bouwen van een kantoor voor den heer J. Thomas Hz. te Hoogeveen. Door den architect J. Carmiggelt.

Laagste inschrijver J. ter Burg, f 477.

LEEUWARDEN. Het afbreken van een oude en het bouwen van een nieuwe boerenhuizing aan het Kalverdijkje te Leeuwarden, op het land in gebruik bij F. Poelsma. Door het bestuur van het Old Burger Weeshuis.

Laagste inschrijver S. Saakstra, Zweins, f 17764. Gegund.

TERNEUZEN. Het bouwen van een keuken en aanverwante werken aan het huis plaatselijk gemerk wijk L 130 ald. Door den heer A. Hamerlinck.

Laagste inschrijver J. de Roij, f 797.

1 MAART.

BREDA. Het bouwen van een plantenkast (Oranjerie) in het Valkenberg, met bijlev. van alle daartoe benoodigde materialen. Door het gem.-best.

Laagste inschrijver H. Vriens, f 2062. Gunning aangehouden.

BREDA. Het bouwen van 3 woonhuizen op een terrein gelegen aan den Terheydenschen Hoek, gem. Teteringen, een en ander met bijlev. van de ben. bouwstoffen. Door den arch. F. P. Bilsen.

Metselwerk. Laagste inschr. J. Kwaaitaal, Terheijden, f 1942.

Timmerwerk. J. H. Wackerhausen, Teteringen, f 2167.

Massa. A. v. Gastel, f 4273.

DIEPENVEEN. Het bouwen van een gemeentehuis aan de Schalkhaar. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijvers Jan en de Lange, Diepenveen, f 5475.

's-GRAVENHAGE. Het versterken en verhoogen der muren der oude stokerij, en het maken van een nieuwe ijz. kap, met pannen gedekt op deze stokerij. Door het gemeentebestuur.

Laatste inschrijvers C. v. Stuijvenberg, Loosduinen en H. v. Egmond Leiden, f 37590.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonh. met winkel en verdere toebehooren, aan de Enscheder straatweg te Hengelo. Door de architect W. Elzinga.

Plan A. Laagste inschrijvers G. H. Scholten en Zn., Delden, f 8715.

Plan B. G. H. Scholten en Zn. Delden, f 8635.

Gegund aan G. H. Scholten en Zn.

STROOBOS (FR.). Het bouwen van een stoomzuivelfabr. met 2 woningen te Gerkesklooster. Door het best. der coöp. zuivelvereen. „Welgelegen" te Gerkesklooster.

Laagste inschrijver G. A. v. d. Wal, Kootstertille, f 7830. Gegund.

VENLOO. Het bouwen van een woonhuis met bijlev. van de ben. materialen op een in het villapark ald. gelegen open terrein. Door den heer F. v. d. Grinten.

Laagste inschrijver G. Mestrum, f 14884.

IJMUIDEN. Het bouwen van een koffiehuis met woning, op een terrein gelegen in de Breesaap, in de onmiddelijke nabijheid der groote schutssluis ald. en ten westen van de weg naar Breesaperhof. Door den bouwk. C. de Pagter.

Laagste inschrijver E. de Groot, Beverwijk, f 2317. Gegund.

2 MAART.

GORINCHEM. Bestek no. 24. Het verbeteren van de kazerne en de hoofdwacht te Woudrichem. Ram. f 2110. Door de genie.

Laagste inschrijver Wed. B. A. Kentie, geb. Spoor, Woudrichem, f 1860.

HAARLEM. Bestek no 23. Het maken van bomvrije gebouwen in het fort bij Penningsveer (2e gedeelte). Raming f 18000. Door de genie.

Laagste inschrijver A. de Groot Czn., Heukelum, f 16200.

HEERENVEEN. Het afbreken der bestaande en het bouwen van een nieuw kerk met consistorie. Door de kerkeraad der Geref. gemeente.

Laagste inschrijver B. Offringa, Makkinga, f 9147. Gegund.

MONSTER. Het bouwen van een verkooplokaal aldaar. Door het bestuur der „Vereen. Westland".

Laagste inschrijver H. G. v. d. Haar, Poeldijk, f 2890.

SLOCHTEREN. *a.* Het bouwen van eene boerenbehuizing met bijschuur en stookhok, op een open terrein ald., met bijlev. van al het daartoe ben.; *b.* de glas-, verf- en behangwerken daarvan. Door den heer E. Wuffing te Zuidlaarderveen.

a. Timmerwerken. Ram. f 8714,76. Laagste inschr. S. Akkerman, Wagenborgen, f 8042*.

b. Verfwerken. Ram. f 260. A. Voorthuis, Slochteren, f 270*. *Gegund.

TWIJZEL (FR.). Het maken van een machineloods, steenen schoorsteen enz., bij de zuivelfabr. Door het best. der fabr.

Laagste inschrijver H. J. Dalstra, Twijzel, f 1540. Gegund.

WINSCHOTEN. De arbeidsloonen voor het amoveeren en weder opbouwen van een woonhuis met schuur staande te Wedde. Door den heer M. Jacobsen.

Laagste inschrijver B. Loning, Wedde, f 535. Gegund.

3 MAART.

„Per Telegraaf."

DRIEBERGEN. Het bouwen van een centraalstation met dubbele woning, kolenloods enz. ten dienste der electr. verlichting der gem. Driebergen en Doorn. Door de „Industrieele maatschappij" te Amsterdam.

Laagste inschrijver L. Meijer, Zwolle, f 15940; daaropvolgende J. Winkel, id., f 16249.

's-GRAVELAND. Het bouwen van eene vleeschbouwerij ald. Door den bouwk. G. J. Vos te Bussum.

Laagste inschrijver C. v. d. Berg, f 4942. Niet gegund.

STADSKANAAL. De werkloonen van een nieuw te bouwen burgerbehuizing. Door den heer J. Suuroverste.

Bij onderhandsche aanbesteding opgedragen aan P. Luischer te Wildervank.

TER NEUZEN. Het bouwen van een woonhuis aan de Grenulaan ald. Door den heer J. Gazan.

Laagste inschrijver H. de Kaijser, f 3513. Gegund.

ZEIST. Het verbouwen en uitbreiden der bestaande gasfabr. Door het gem.-bestuur.

Laagste inschrs. Gebr. Voermans, f 11108.

5 MAART.

GOUDA. Het verbouwen van perceel B no. 204 en 205 aan de Westhaven voor den heer J. C. Dorlas. Door den arch. H. J. Nedgrhorst Jr.

Laagste inschrijver J. Slecht, Stolwijkersluis, f 3927. Gegund.

GRONINGEN. Het amoveeren van een pakhuis get. no. 46 aan den Radebinnensingel ald. en het daarvoor in de plaats bouwen van een nieuw pakhuis met bovenwoning. Door den arch. K. H. Holthuis.

Laagste inschrijver H. Keizer, f 2245.

LEEUWARDEN. Het afbreken der bestaande boerenhuizinge en het maken van een nieuwe stelphuizinge, aan het Oud Deel. Door den notaris A. Andringa.

Laagste inschrijvers S. J. Lenstra, Wolvega, f 9997.

SCHOONHOVEN. Het bouwen van een woonhuis en het verlengen van het pakhuis van A. N. v. Zessen. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver H. J. de Hoog, f 4851. Gegund.

SNEEK. Het amoveeren van de bestaande en het bouwen eener nieuwe fabriek van vruchtenwijnen, mineraalwater, limonades enz. voor Johs. W. Meijer. Door den arch. H. A. Buursma.

Laagste inschr. J. Jurjens, Leeuwarden, f 6920. Gegund. Drie biljetten van onwaarde.

WINTERSWIJK. Het afbreken van een woonhuis en het bouwen van een huis met 2 woningen, nabij de Stationstraat. Door den heer H. Theissen.

Laagste inschr. J. W. Wieskamp, f 2496. Gegund.

6 MAART.

HAARLEM. Het verbouwen van het landhuis „Hartenlust" te Bloemendaal tot hotel-restaurant. Door den architect J. v. d. Ban.

Laagste inschrijver. Volgens bestek. J. J. v. Schijnsel, f 17700.

Zonder bijkeuken. J. J. v. Schijnsel, f 16900.

'S-HERTOGENBOSCH. Het amoveeren van een perceel gelegen aan de Z.-Willemsvaart en het ter plaatse bouwen van een bodega, wachtkamer en bovenwoning met bijbehoorende werken. Door den heer W. J. M. Coppens.

Laagste inschrijver A. Sanders, f 4199.

LONNEKER. 1. Het bouwen van 4 schoollokalen met privaten, aan het schoolgebouw te Glanerbeek; 2. het maken van schoolmeubelen. Door het gemeentebest.

Schoollokalen. Laagste inschijver F. H. Wijdeveld, f 8849.

Meubelen. J. Sevenstern en Zn., Hengelo, f 2037. Volgens bestek 20 dagen beraad.

TER NEUZEN. Het bouwen van een schuur in de Roeiersgang. Door den heer H. Hartog.

Laagste inschrijver J. B. de Boij, f 917.

UTRECHT. Bestek no. 801. Het maken van een keuken, doorgang en buffet, het maken van een toegang tot de woning van den adjunct-stationchef en eenige div. werken in het hoofdgebouw op het station Amsterdam (W. P.). Begrooting f 4830. Door de Mij. tot Expl. van St.Spw.

Laagste inschrijvers Gebr. Degenhardt, f 4468.

UTRECHT. Bestek no. 806. Het maken van 2 seinhuizen op het station Lage-Zwaluwe. Door de maatsch. tot expl. van St. spw.

Laagste inschr. Th. Blijlevens Az., Made, f 10974.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere anvertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINCRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkuisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarwing. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Closets — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz. firma GEBR. HESSE), Damrak 68, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Eerste Nederl. Papierstuclabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xyiolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam, 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten Geëmailleerd IJzeren Waschtafels. — PECK & Co. Amst.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand Glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.

Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Houthandel, Stoomzaag- en Schaverij. G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousien. — J. F. KRONER & Zonen, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Iosson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij „Neerlandia", Lange Beestenmarkt 9, 's-Hage
Levensverzekering-Maatschappij New-York.— Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — Th. van Heemstede Obelt, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LuCHAU, Damrak 71, Amst
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SöHNE, Amönenburg.
Portland-Cement. — Hoxter-Godelheim A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. VANHEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoor
Staien Balken. — H. E. OVING jr. Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER. Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN en STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Steenen (vergiaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Sturtevant Engineering Company. — FRED. STIELTJES & Co. — Keizersgracht 745, Amsterdam.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Verwarming en Ventilatie. —Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
— JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. H. HASSELMAN, Amsterdam.
Verwarming en Verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co. te **Königswinster a/th.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-steenen** vuurvaste Cement. Karoinkiei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

STAAL & HAALMEIJER,
AMSTERDAM.
Engelsche Stalinrichtingen.
IJZEREN TRAPPEN, VLOER- EN KELDERLICHTEN enz.
uit de beroemde Fabrieken van
The St. Pancras Ironwork Company, LONDON.

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. A. S. KEY,
ROTTERDAM.

legt **HOUTGRANIETVLOEREN uit ÉÉN STUK, zonder naden of voegen** in Vestibules, Gangen, Portalen, Kantoren, Keukens, Badkamers, Slaapkamers, Kinderkamers, Warandes, Serres, Ziekenzalen, Schoollokalen, Winkels, Magazijnen, Café's en Biljartzalen.

Levert **traptreden** en **platen van elke gevraagde afmeting** voor aanrechtbanken in keukens, toonbanken in winkels, bagagehallen in Stations enz.

Aanvragen met opgaaf van grootte en bestemming adresseere men **WIJNSTRAAT 113—115** (kantoor) **ROTTERDAM.**

Platen van 1 × 1 en 2 × 1 M² in **geel, rood, bruin en zwart,** dik 2 c.M. zijn **voorradig.**

Zie in „de Ambachtsman" van 26 Aug. 1899 het rapport geteekend J. A. van der Kloes, op aanvraag verkrijgbaar.

Eerste Nederl. Papierstücfabriek,
voorheen BENNEWITZ & Co.

Papierstüc dient tot geheele vervanging van Stucadoorwerk, Cartonpierre enz. en kan direct aangemaakt worden. Het wordt om zijne uitstekende eigenschappen (lichtheid, duurzaamheid, onbrandbaarheid, geschikheid om dadelijk te beschilderen), door H.H. Architecten enz. aanbevolen.

Kantoor: Damrak 85, AMSTERDAM. Fabriek en Atelier Tolhuis o/h. IJ.

Schilderlinnen verkrijgbaar in de breedten van 2.10, 2.55, 3.10, 4.10, en 5.10 tot de meest concurreerende prijzen.

Uitvoerders der gevelbekleeding van Oud Holland op de Wereldtentoonstelling te Amsterdam in 1895, van Oud Dordrecht in 1897.

Tentoonstelling Papierindustrie artistique Parijs. October 1894.
GROOTE GOUDEN MEDAILLE & EERE DIPLOMA.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 27sten Maart 1900, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 808.

Het maken van grondwerken, het uitbreiden en wijzigen van sporen en wissels, en het verrichten van diverse werken, ten behoeve van het rangeerterrein IJSSELMONDE — FEIJENOORD.

Begrooting f 30500.

De besteding geschiedt volgens § 30 van het bestek.

Het bestek ligt van den 9den Maart 1900 ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur A. J. BUIS te *Rotterdam* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 22sten Maart 1900 ten 9.30 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)* te beginnen overweg Rosestraat.

Utrecht, den 5den Maart 1900.

Meisenbach Riffarth & Co.
PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.
BERLIJN — MUNCHEN.

Vertegenwoordigers voor Nederland:
MOUTON & Co., 's-Gravenhage.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE
MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

17 MAART 1900. 20e JAARGANG. No. 11.

BUREAU VAN REDACTIE: Marnixstraat 402, Amsterdam.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: Herderstraat 5, 's Gravenhage.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
Abonnementsprijs voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

Prijs der Advertentiën: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • •
Aankondigingen v. Aanbestedingen 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
Abonnement v. Advertentiën tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M.

INHOUD. — Veilige belasting van baksteen-metselwerk en de ingestorte huizen in de Pieter Nieuwlandstraat te Amsterdam. — Slachthuis te Nijmegen. — Boekaankondiging. — Prijsvragen. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

VEILIGE BELASTING VAN BAKSTEEN-METSELWERK EN DE INGESTORTE HUIZEN IN DE PIETER NIEUWLANDSTRAAT TE AMSTERDAM.

In het Gemeenteblad is verschenen het rapport van de Commissie van onderzoek in zake het instorten van de perceelen in de Pieter Nieuwlandstraat, hoek Dapperstraat, alsmede het naar aanleiding daarvan uitgebrachte rapport van den Inspecteur van het Bouwtoezicht en een nader rapport van bedoelde Commissie met het antwoord daarop van den Inspecteur.

In de dagbladen is reeds voldoende weergegeven, wat die rapporten bevatten en wij zullen ons dus onthouden van herhalingen en ons bepalen tot slechts enkele opmerkingen.

Wij zeggen dan op den voorgrond, dat wij ook na de kennismaking dezer stukken overtuigd zijn, dat het Bouwtoezicht geen direct verwijt is te maken van de catastrophe. De groote uitgebreidheid van het veld van controle en de geringe sterkte van dien tak van dienst te Amsterdam, verklaren o. i. ten volle, dat een fout als deze aan dat Toezicht is ontsnapt.

Wat ons intusschen niet bevredigt, is, dat uit de gewiselde stukken is gebleken dat bij het Bouwtoezicht te Amsterdam onzekerheid, omtrent de veilig toe te laten moleculaire spanningen in het bouwmateriaal, heerscht!

Wanneer we n.l. voor de doorsnede van het meest belaste penant de in het rapport door de Commissie aangenomen cijfers van 0,3 × 0,4 M. overnemen en voor de belasting het cijfer 41853 Kilogr., dan vinden we voor het belastingscijfer per eenheid van doorsnede,

$$\frac{41853}{30 \times 40} = 34{,}8 \text{ Kilogr. per c.M}^2\text{.}$$

of volgens de cijfers van den Inspecteur van het Bouwtoezicht 0,33 × 0,44 M., voor het penant, of $\frac{41853}{33 \times 44} = 28{,}8$ Kilogr. per c.M².

„De Inspecteur ontleent zijn cijfer voor het draagvermogen van metselwerk aan het „Ingenieurs Taschenbuch" van 1899, waarin op bladz. 326 vermeld staat, dat metselwerk van baksteen een druk kan weerstaan van 140 Kilogr. en hij baseert hierop verder zijn betoog dat de penanten niet overmatig belast zouden zijn geworden."

In bovengemeld „Taschenbuch" komt het hier vermelde cijfer voor onder "B. Elasticitäts- und Festigkeitszahlen.

Slaan we in hetzelfde boek verder na, dan vinden we onder het hoofd *b*," Zulässige (Druck) Spannungen für Baukonstruktionen in K.g. per c.M²., op bladz. 330, voor:

gewoon baksteenmetselwerk in kalkmortel	.	7 Kg.
baksteenmetselwerk in cementmortel	. .	11 (12) Kg.
metselwerk van klinkers (best)	. . . .	12—14 „
id. in cementmortel	. . . . .	(14—20) „
id. van poreuse steen	. . . . .	3—6 „

Boven de hier gegeven cijfers staat, dat die zijn ontleend, aan de Berlijnsche bouwverordening en speciaal die tusschen ( ) zijn voorgeschreven door het (Duitsche) Ministerie van openbare werken.

Uit een en ander blijkt dus, dat de geoorloofde veilige belasting bij het perceel in de P. Nieuwlandstraat in ieder geval niet onbelangrijk is overschreden. Toch is o. i. de mogelijkheid volstrekt niet uitgesloten, dat fouten bij het stellen van de puibalk of de gebrekkige uitvoering de hoofdoorzaak van het ongeval kunnen geweest zijn.

Wat evenwel uit de gewiselde stukken over de instorting ook ten duidelijkste blijkt, is, de behoefte van eene volledige opname van de veilig toe te laten moleculaire spanningen voor de bouwmaterialen in de bouwverordeningen!

Tevens zal o. i. daarin de bepaling dienen te worden opgenomen, dat bij buitengewone constructiën en in critieke gevallen het Bouwtoezicht statische berekeningen van die ontworpen constructiën zal kunnen eischen.

Waar onbevoegden bij de bouw-industrie niet altijd zullen kunnen worden geweerd, zal dit laatste in ieder geval een „remklos" kunnen zijn om gewaagde constructiën op eenvoudige wijze tegen te houden!

Zal ten gevolge van de in Amsterdam voorgekomen instortingen in 't algemeen bij het ontwerpen van bouwverordeningen en het organiseeren van het bouwtoezicht voor

't vervolg met een en ander rekening worden gehouden, dan beschouwen wij de plaats gehad hebbende ongelukken als eene niet te duur betaalde vingerwijzing.

*

SLACHTHUIS TE NIJMEGEN.

In het nummer van 17 Februari j. l. werd een afbeelding gegeven van het administratie-gebouw van het slachthuis te Nijmegen, thans in aanbouw volgens de plannen van den heer J. J. Weve, Civ. en Bouwk. Ingenieur, Gemeente-architect aldaar.

Hier volgen de plattegrond met een paar gevels van de Directeurswoning.

DIRECTEURSWONING VAN HET SLACHTHUIS TE NIJMECEN.

Gevels. Schaal 1 à 200.

Plattegrond. Schaal 1 à 300.

Deze beide gebouwen flankeeren den hoofdtoegang tot het slachthuis.

Het metselwerk der gevels van deze woning is wederom tot aan de fries onder de dakgoot opgetrokken van gevoegde grijze klinkers; dat daarboven is grauw gepleisterd, als eene vakvulling, omlijst met donker verglaasde steenen, ten deele profielsteenen.

BOEKAANKONDIGING.

Dr. Heinrich Bergner. Grundriss der kirchlichen Kunstaltertümer in Deutschland. Göttingen 1900. 7 Mark.

I.

Dr. Bergner, predikant in Pfarrkeszlar (Saksen-Altenburg) is in de bouwkundige wereld van Duitschland geen onbekende, sinds hij kwestie had met Prof. Lehfeldt over de kerk te Reinstädt. De hoogleeraar zag er eene versterkte kerk in; de dominé een tot kerk verbouwd kasteel. Nadere bijzonderheden zijn te vinden in de Deutsche Bauzeitung van verleden jaar. Ik vertrouw intusschen, dat Dr. Bergner met dit boek meer succes zal hebben dan met zijn pennestrijd.

In eene uitvoerige inleiding geeft Dr. B. allereerst de bronnen van zijne kennis op; in de eerste plaats de gebouwen zelf, verder oude teekeningen, handschriften (waarbij ook eenige technische) en modellen. Hij beschrijft daarna in den ruimsten zin alle omstandigheden, welke op den kerkbouw van invloed waren; de „Bauherren und Bauleute" en ten slotte: „Der Kunstbetrieb". Het tweede gedeelte draagt tot titel: „De kerkelijke bouwkunst", en is in drie hoofdstukken onderverdeeld. Eene verdere specialiseering wordt aangegeven door Romeinsche cijfers en letters.

Het is jammer, dat Dr. B. niet verder ging dan het midden der vorige eeuw en dat op het laatst zijne beschouwingen, naar mij voorkomt, vluchtiger zijn dan het onderwerp toelaat. Wanneer het noodig was, zou ik gaarne eenige uitvoerigheid van vroegere tijdperken ten offer brengen aan de herstelling van deze tekortkoming.

Tal van aanhalingen en bijzonderheden doen den schrijver kennen als een gestudeerd taal- en letterkundige.

De kleine aanmerkingen, die men nu en dan zou willen maken, mogen van geen invloed zijn op de waardeering van het geheel.

Opmerking verdient het feit, dat de meeste der 228 afbeeldingen zijn vervaardigd naar penteekeningen van den schrijver. Voor de figuren geldt hetzelfde als voor den tekst.

Met groote liefde schijnen het derde en vierde deel van het werk behandeld te zijn, waarin „Die Ausstattung" en de „Bilder und Inschriften" ter sprake komen.

Ik geloof, dat deze „Grundriss" vooral ter lezing mag worden aanbevolen aan de binnen- en buitenlandsche ambtgenooten van den schrijver. De weinigen die iets voor het aangevoerde onderwerp voelden, zagen tot dusver hunne keuze beperkt in hoofdzaak tot Heinrich Otte's werken. Diens „Archäologischer Katechismus" is zeer oud — ik meen van 1889 — en zijn „Handbuch der kirchlichen Kunstarchäologie des Mittelalters in Deutschland" wellicht te uitvoerig, terwijl „Die kirchliche Baukunst des Abendlandes" door Dehio en von Bezold duur en daarenboven meer voor bouwkundigen berekend is. Men vulle echter het boek van Dr. Bergner aan door „Der Kirchenbau des Protestantismus".

Etudes sur l'histoire de l'art par Eugène Guillaume. Paris. Librairie académique, Perrin et Cie 1900 (3 fr. 50.)

II.

Eenige maanden geleden is verschenen een deel Etudes sur l'histoire de l'art van Eug. Guillaume. De schrijver is beeldhouwer, verwierf in 1845 den Prix de Rome en noemt zich thans: de l'Académie française et de l'Académie des Beaux Arts. Sedert een paar jaar zwaait hij tevens den directeursstaf over de Académie de France à Rome. Terloops zij hier opgemerkt, dat de *Illustration* van Februari 1900 eene geïllustreerde beschrijving van het leven en werken in deze instelling bevat en dat, behalve Frankrijk, ook Spanje, en verder geen ander land, zijne academie in Rome heeft.

Vele banden vereenigen dus den heer Guillaume en de officieele Fransche kunstlichamen. Ongetwijfeld hebben wij hieraan in de eerste plaats toe te schrijven, dat in de beide eerste studies, gewijd aan het Pantheon van Agrippa en de bouwvallen van Palmyra, eene verdediging is ingevlochten van de Ecole des Beaux Arts en de Villa Médicis. Het is eigenaardig, dat Edmond Guillaume (architect, Prix de Rome van 1856, † 1894) een broeder van Eugène, in 1889 op het derde internationale architecten-congres een zelfde taak op zich heeft genomen. Hij was daar de vooraamste bestrijder van de heftige maar onjuiste aanvallen van den heer de Baudot.

De beide studies bovengenoemd zijn overgenomen uit de *Revue des Deux Mondes* (1892 en 1897); eene derde — Dante considéré comme artiste — werd in 1889 voorgedragen in eene openbare zitting van de vijf Academies. De beschrijving van het ruinenveld van Palmyra heeft mij reeds bij haar eerste verschijnen zoodanig getroffen, dat ik er voor het Bouwk. Weekblad een résumé van maakte. De overige bijdragen van den bundel zijn getiteld: Apollon, Bachus, Cérès, Le Costume, La Coiffure, Les Byoux, Barbare Captif; deze worden voor het eerst gepubliceerd. Zij bewegen zich meer op algemeen oudheidkundig terrein.

De heer Guillaume deelt het lot van alle schrijvers die een vlotten en gemakkelijken schrijftrant bezitten. De lezer beseft niet onmiddellijk hoeveel arbeid en kennis dit boekdeeltje wel vertegenwoordigt.

Vooral blijkt dit echter in het mythologische gedeelte en in de hoofdstukken over barbaren en krijgsgevangenen. Het is uit den aard der zaak de beeldhouwer die hierin tot ons spreekt. Zijne studie van reliefs en beelden maakte den heer Guillaume vertrouwd met de vele gestalten waarin een zelfde godheid werd afgebeeld en met de eigenaardigheden waardoor bij verschillende volken en in verschillende tijden de barbaar of krijgsgevangene werd getypeerd. Het resultaat van eene dergelijke studie kan geacht worden ook den architect belang in te boezemen.

De wijze waarop de heer Guillaume de geschiedenis van kleeding en hoofdtooi in enkele bladzijden samenvat, mogen wij vrij als voorbeeldig betitelen, zoowel van een letterkundig als van een zakelijk standpunt bezien.

Wie oplettend de studies van den heer Guillaume leest, zal zich ten slotte afvragen wat hem het meeste treft, de groote belezenheid van den schrijver of diens gemakkelijke en simpele wijze van mededeelen. Beide eigenschappen vullen elkander op gelukkige wijze aan. De laatste stelt den heer Guillaume in staat zijne lezers, zonder hen in het minst te vermoeien, met de eerste in kennis te stellen. Zulke boeken bevelen zich zelf aan.

Ik wil mij ten besluite eene aanhaling veroorloven uit het eerste hoofdstuk van het boek van den heer Guillaume, welke in staat zal zijn een algemeen verspreid misverstand uit den weg te ruimen.

Na er aan te hebben herinnerd, dat de pensionnaires van l'Académie de France te Rome gehouden zijn in het vierde jaar van hun verblijf aldaar in te dienen een ontwerp van restauratie van een oud bouwwerk ter hunner keuze, benevens teekeningen van den bestaanden toestand en eene memorie van toelichting, gaat de schrijver over tot het werk van den heer Chedanne, wiens keuze op het Pantheon gevallen was.

„Hij is begonnen den plattegrond van het monument op te meten. Vele andere architecten hadden het vóór hem gedaan. Maar Chedanne begon het opnieuw en wijdde er eene buitengewone aandacht aan; zijne opmetingen, gedaan met minitieuse zorg en onderworpen aan verschillende controles, gaven hem een eerste en belangrijk resultaat. Tot nog toe had men in het Pantheon onderscheiden, den romp en de decoratie. Men dacht, dat de constructie eerst op zich zelf was gemaakt en dat later tegen het metselwerk was aangebracht een onafhankelijke architectonische ordonnantie, die een zuiver plakwerk was. Dit was de meening van Viollet-le-Duc en zij genoot een groot geloof. Onder deze omstandigheden waren de twee elementen niet een innig geheel geweest. Maar toen de plattegrond eenmaal was opgemeten, ontdekte Chedanne door de richting der assen, die vóór hem nog niet nauwkeurig was bepaald, dat constructie en versiering daarin een volmaakt geheel vormden, en dat zij volgens precies dezelfde lijnen waren geordonneerd. Hij stond bij dit resultaat, dat eene eerste ontdekking was, stil en leidde uit eene dergelijke eenheid af, dat als zij in den plattegrond bestond, zij ook moest aangetroffen worden in de opstand en in alle deelen van het bouwwerk. Dit logische gezichtpunt was zeer zeker dat van een waar architect. Het komt overeen met de gezondste theoriën der kunst en zou spoedig geverifieerd worden.

Ter herstelling van eenige ingewaterde plekken aan de basis van den koepel werd de inwendige stuc-bekleeding verwijderd, en men zag dadelijk, dat de koepel rust op eene zij kleine bogen, die nog niet bekend waren, en tevens, dat die bogen door middel van pijlers steunen op de kolommen van den beganegrond. Daarbij zijn de bogen niet hellend zooals de koepel, maar vertikaal. Welke gevolgtrekking is hieruit te maken? Deze, dat het bogenstelsel dient tot steun van den koepel en tot verbinding van deze met den romp van het monument. Eindelijk ook deze algemeene en niet minder belangrijke, dat aan het Pantheon de constructie en de versiering één onscheidbaar geheel uitmaken, en dat de kolommen geen eenvoudig ornament zijn, maar dat zij ten deele het gebouw schragen".

Delft, 19 Febr. 1900. J. H. W. L.

PRIJSVRAGEN.

Op de prijsvraag: ontwerp eetkamer-ameublement in nieuwen stijl, uitgeschreven door „Onze Gids", vakblad voor den behanger enz., zijn 56 antwoorden ingekomen.

Door de Jury werden bekroond met:

1ste Prijs:	Gouden medaille met Diploma,	aan het ontwerp, motto	„Genre Engelsch A".
2de „	Verg. Zilv. „ „ „	aan het ontwerp, motto	„God, de oorsprong aller kunst".
3de Prijs:	Zilveren medaille met Diploma,	aan het ontwerp, motto	„Ars Longa".
4de „	Bronzen „ „ „	aan het ontwerp, motto	„De Nieuwe Prikkel".
5de „	„ „ „ „	aan het ontwerp, motto	„Modern".
6de „	„ „ „ „	aan het ontwerp, motto	„Eendracht maakt Macht".
7de „	Diploma	aan het ontwerp, motto	„Combinatie".
8ste „	„	aan het ontwerp, motto	„Willen is Kunnen".
9de „	„	aan het ontwerp, motto	„Exposant X Y 5".
10de „	„	aan het ontwerp, motto	„Trio 1".

Inzenders bleken te zijn, onderscheidenlijk de heeren:

1. D. J. Dirks te Groningen,
2. P. Nieuwstraten te Rotterdam,
3. Herman Hendrikx Jr. te Breda,
4. W. J. G. de Vries en J. Deenik te Amsterdam,
5. F. W. Bolzius te Nijmegen,
6. W. van Twuiver te Amsterdam,
7. J. Oostwald en Zoon te Haarlem,
8. C. de Wijs Czn. te Dordrecht,
9. A. Abinga te Sneek,
10. A. J. Schrikker te Amsterdam.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam. Woensdag 7 Maart trad in de Vereeniging, na afdoening van eenige huishoudelijke werkzaambeden, de heer Dr. H. Blink, te 's Gravenhage, als Spreker op, die tot onderwerp zijner voordracht had gekozen:

„Kijkjes in de Zuid-Afrikaansche Republieken". 't Is slechts in een zeer verwijderd verband, begon Spreker, dat wat hij zou mededeelen, stond met de Bouwkunst, het eerste deel van 't devies der Vereeniging voor welke leden hij optrad, daar er van eene aan land en volk specifiek eigen bouwkunst geen sprake was; de daar inheemsche kunst zou alleen die van Kaffers, Hottentotten en Bosjesmannen kunnen zijn en heeft slechts een primitief

karakter; doch hij twijfelde niet of de gebeurtenissen van den laatsten tijd in Zuid Afrika hadden in alle kringen en vooral in Nederland de belangstelling in voldoende mate gewekt om aan iedere plaats waar over dat onderwerp werd gesproken, zeker te zijn van een aandachtig gehoor. Hij vertrouwt dan ook, dat de leden der Vereeniging van B. en V., al zou hij niet veel over Bouwkunst kunnen vertellen, zijn mededeelingen wel zouden willen volgen.

Op boeiende wijze gaf Spreker een overzicht der geheele geschiedenis van Z.-Afrika; hoe volgens Herodotus reeds de Phoeniciërs, door de Egyptenaren daartoe aangespoord, een tocht om de Kaap gemaakt hadden en verhaalden van een streek die zij bezocht hadden, waar zij de zon in het Noorden hadden zien staan; reden waarom Herodotus in overeenstemming met den toenmaligen stand der cosmographische wetenschap vermoedde, dat die tocht een legende was, doch waarin juist het bewijs van de waarschijnlijkheid ervan verwacht kan worden te liggen. Gedurende 15 eeuwen daarna bleef Zuid Afrika echter een volkomen gesloten boek voor de Westerlingen, totdat door de ontdekkingsreizen van Portugeezen en Hollanders in de zestiende eeuw opnieuw de aandacht werd gevestigd op de zuidelijke punt van het zwarte wereldeel, die als tusschenstation op de lange route van Europa naar Indië als van zelf eene gelegenheid bood tot oponthoud, waarvan gebruik werd gemaakt tot het innemen van water en dergelijke. De Tafelbaai, aldus genaamd naar den tafelvormigen berg waarlangs zij lag, bood daarbij eene veilige haven en eene gemakkelijke landingsplaats aan. Geen wonder, dat de Oost Indische Compagnie het van groot belang achtte dat punt in Zuid Afrika te beheerschen, en trachtte dat doel te bereiken door er eene nederzetting van bij haar in dienst zijnde matrozen en andere beambten te vestigen, die gemeenschap onderhield met de inboorlingen, ruilhandel met hen dreef en als tusschenpersoon tusschen dezen en de bemanning der schepen die de Tafelbaai aandeden, optrad. De herroeping van het Edict van Nantes door Lodewijk XIV, die verscheiden Franschen noopte hun vaderland te verlaten, stelde de O. I. C. in de gelegenheid vele dezer meerendeels ontwikkelden en, blijkens hun uitwijken, met een vast karakter en een krachtig protestantsch geloof bezielden, naar Zuid-Afrika te doen emigreeren, echter niet dan nadat zij geheel Nederlandsch onderdaan geworden waren en den eed van trouw aan Oranje gezworen hadden. Zoodanig werd hen door allerlei maatregelen ter plaatse het Hollandsch stempel op gedrukt, dat zelfs hun moedertaal na een paar geslachten niet meer gesproken werd. Meerendeels uit mannen bestaande, nam de sterkte in zielental der Kolonie slechts zeer langzaam toe en om hieraan tegemoet te komen besloot de O. I. C., door het waarborgen van allerlei voorderlen, aan vrouwen en meisjes die naar Z.-Afrika wilden vertrekken, het vrouwelijk element van uit Holland te versterken; tengevolge waarvan verschillende malen meisjes uit de Amsterdamsche en Rotterdamsche weeshuizen daarheen togen en daar de eigenlijke stammoeders der tegenwoordige boerenbevolking zijn geworden. Waren de eerste kolonisten eigenlijk ambtenaren der O. I. C., later werden zij vrije onderdanen van Nederland, die voor eigen rekening handel dreven met de inboorlingen en hun land bebouwden, doch die de van de inboorlingen verkregen artikelen slechts door bemiddeling der O. I. C. de wereld konden insturen, waardoor deze met de groote voordeelen, aan dien handel verbonden, ging strijken.

Het optreden der Compagnie was echter op den duur zeer tiranniek en om aan haar dwang en uitbuiting te ontkomen, vestigde een groot aantal kolonisten zich dieper 't land in, en ontwikkelde zich daar geheel zelfstandig. Met het te gronde gaan der O. I. C. en de tocht van den Stadhouder Willem V naar Engeland in 1795, achtte dit land, dat reeds lang de oogen op de Kaap gevestigd had, de gelegenheid gunstig om, onder den schijn van de Kaap voor den Prins van Oranje te bewaren totdat voor deze betere dagen waren aangebroken, de hand daarop te leggen en door schoone beloften de kolonisten over te halen Engelands gezag te aanvaarden. Eenmaal vasten voet daar verkregen hebbende, liet Engeland de Kaap niet los, en in 1814 werd deze voor goed aan dat land afgestaan, en niet verkocht, zooals door velen wordt beweerd. Alras bleek echter, dat Engeland's gezag in geen enkel opzicht beter was dan het vroeger door de O. I. C. uitgeoefende; en door de op zichzelf goede, doch met verkeerde middelen en op verkeerde gronden tot stand gebrachte afschaffing der slavernij, die de Boeren van hunne werkkrachten beroofde niet alleen, maar die werkkrachten ook tegen hen opzette, besloten de Boeren zich aan Engelands gezag te onttrekken en verlieten zij in 1836 hun land, om zich in een noordelijker gelegen streek te vestigen, waaruit zij na hevigen strijd met het Kafferopperhoofd Moselekatze en zijn benden, dezen verdreven hadden. Niet lang mochten zij echter hun vrijheid smaken. Met verontwaardiging en vuur verhaalde Spreker van Engelands voortdurend intrigeeren om de Boeren aan zijn gezag te onderwerpen, van het gedurig op nieuw zich in een andere streek vestigen der Boeren, om daaraan te ontkomen, tot dat, na een gelukkigen strijd, in 1852 het Zandrivier-tractaat werd gesloten, waarbij Engeland de Boeren volkomen vrij en onafhankelijk verklaarde. Dat dit tractaat hen echter evenmin voor Engelands heerschzucht zou bewaren, toonde de loop der gebeurtenissen later helder aan. Onderlinge verdeeldheid der Boeren was meermalen voor Engeland eene aanleiding om in het inwendig bestuur der Boerenstaten in te grijpen, en zoo maakte ook in 1872 Theophile Shepstone van zulk eene verdeeldheid bij eene presidentskeuze gebruik om in het troebele water te visschen en de Z. Afrikaansche Republiek eenvoudig onderworpen aan Britsch gezag te proclameeren. Deze gebeurtenis bracht de Boeren tot bezinning en herstelde de eensgezindheid onder hen; het hooger belang hunner gemeenschappelijke vrijheid, die bedreigd werd, legde aan hunne onderlinge twisten het zwijgen op en werd de grondslag van een gemeenschappelijk verweer tegen Engelands aanmatigingen. Slechts een incident was noodig om daaraan uiting te geven, en dit had den 12den April 1877 plaats, toen een ossewagen van Boer Bezuidenhout door de Engelsche overheid in beslag werd genomen, omdat deze zijne belasting niet wilde betalen. De hieruit ontstane oorlog eindigde in 1882 met het bekende Majoeba, en de daarop gevolgde vrijverklaring van Transvaal.

Na een overzicht van wat sedert dat laatste tijdstip is gebeurd, van Engelands pogingen om toch de Zuid Afrikaansche Republiek aan zijn gezag te onderwerpen, en van den daaruit voortgevloeiden huidigen krijg, eindigde Spreker zijne met aandacht gevolgde, meermalen door toejuichingen onderbroken en tal van bijzonderheden bevattende rede, met eenige met gloed voorgedragen dichtregelen, ter verheerlijking van den strijd van recht tegen overmacht en geweld, en met de hoop, dat het eerste schitterend uit dien strijd zou te voorschijn komen. Eene reeks van hoogst interessante lichtbeelden, die een duidelijk overzicht gaven van land, volk, kunst en industrie, door den vervaardiger er van, den heer Cocheret, vertoond, luisterde het gesprokene op. Spreker en vertooner hadden beiden onder daverend applaus der aanwezigen, bij monde van den Voorzitter, den heer Henri Evers, den dank der vergadering te aanvaarden.

Afdeeling Groningen. 23 Febr. 1900. In deze vergadering hield het lid, de heer P. Schotel, opzichter van den Rijks Waterstaat te Groningen, zijne aangekondigde lezing over het onderzoek van baksteen, zooals dit in den laatsten tijd plaats heeft aan een proefstation, toegelicht door schetsen en teekeningen van de gebruikelijke toestellen en werktuigen.

Uitvoerig werd het beproeven van baksteen behandeld, aan de hand van een zeer belangrijk verslag over een onderzoek van gebakken steen, uitgebracht door de Commissie, ingesteld bij de laatste herziening der A. V. voor de uitvoering van Rijkswerken, die van den Minister van W. H. en N. de opdracht ontving, een onderzoek in te stellen naar de hoedanigheid van inlandsche en Belgische baksteen. Achtereenvolgens werden de proeven verklaard ter bepaling van: weerstand tegen verbrijzeling door druk, soortelijk gewicht, poreusheid, de aanwezige in water oplosbare zouten, weerstandsvermogen tegen bevriezen, waterdoorlating, aanhechting van mortel, enz. Geruimen tijd werd stilgestaan bij de beschrijving van het in den laatsten tijd zeer verbeterde werktuig ter bepaling van den weerstand tegen verbrijzeling door druk, waarvan een duidelijke teekening de inrichting en werking volledig aantoonde.

Hierna werden eenige uitkomsten medegedeeld van het genoemde onderzoek der Rijks Commissie, en gevolgtrekkingen die daaruit gemaakt konden worden.

Met veel belangstelling werd deze voordracht door de aanwezigen gevolgd. De Voorzitter, de heer Raammaker, bedankte den Spreker in hartelijke bewoordingen, ook namens de vergaderden.

Ten slotte werd overgegaan tot het bezichtigen van de tentoongestelde prijsvraag-teekeningen voor den gevel der levensverzekeringbank „Rotterdam"; vele op- en aanmerkingen werden gemaakt, doch de collectie mooie teekeningen loonde de moeite van het bezichtigen wel. Des Zondags 26 Februari werd deze publiek in „de Harmonie" tentoongesteld, waarvan door 60 personen werd gebruik gemaakt.

De bespreking der vragen, door het Bestuur der Maatschappij gesteld, werd tot een volgende vergadering verdaagd.

BERICHTEN.

Op Dinsdag 17 April a. s., des voormiddags te 10 ure, zal in het Museum van Kunstnijverheid te Haarlem de 20ste Algemeene Vergadering worden gehouden van de Nederlandsche Vereeniging voor Teekenonderwijs.

Na de meer huishoudelijke werkzaamheden zal de heer P. J. den Hertog een collectie pleistermodellen toelichten, door hem vervaardigd vooral ten dienste der Hoogere Burgerscholen.

Daarna zullen de volgende punten behandeld worden: 1e. De tractementen der leeraren in het teekenen aan Rijks Hoogere Burgerscholen, naar aanleiding van het daarop betrekking hebbende verslag van den heer D. G. Ezerman; 2e. Het ontwerpen, in te leiden door den heer J. H. de Groot, van Amsterdam.

Cecil Rhodes zal, naar uit Kaapstad gemeld wordt, den architect Herbert Baker die zijn landhuis Groote Schuur heeft gebouwd, (zie Bouwk. Weekblad van 20 Januari j. l.) naar Egypte, Rome en Athene zenden om, door het zien van de bouwwerken van de ouden, geinspireerd te worden voor een mausoleum, dat hij te Kimberley wil laten oprichten ter gedachtenis aan de manschappen, die gedurende het beleg zijn gesneuveld.

Wij meenen er de aandacht op te moeten vestigen, dat de zeer belangrijke tentoonstelling der Zuid-Afrikaansche Republieken, in het gebouw der Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam, nog slechts geopend blijft tot 25 Maart a.s. dagelijks van 10 tot 4 uur. De toegang is vrij; maar giften voor het goede doel, in de aanwezige bussen, blijven steeds welkom.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Vereeniging van Bouwkundigen in Nederl. Indië. Technicum. 1e Prijs: f 250; 2e pr. f 150; 3e pr. f 100. Voor Nederlanders en inwoners van Nederl. Indië. Vóór 15 Aug. 1900 bij den heer C. P. Franken, President der Vereeniging te Pasoerocan. Zie Bouwk. Weekblad no. 51 van 23 Dec. 1899.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Opzichter 2.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 13.
Aantal aanvragen voor:
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 2.
Aantal geplaatste solicitanten:
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 1.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 19 MAART.

GRONINGEN. Het afbreken van het perc., staande en gelegen op den hoek van het A-kerkhof en de Akerkstraat te Groningen, gem.: sectie K. nos. 1256—1955 en het daar ter plaatse bouwen van een kantoorgebouw met winkelhuis en bovenwoning.

De architect A. Th. v. Elmpt, 's av. 8 u., in het café „de Beurs". Bestek en teek. in genoemd koffiehuis ter inz. en tegen f 1,50 per stel verkr. Inl. worden verstrekt op alle werkdagen, tusschen 10—12 u. ten katore van den architect.

GRONINGEN. De aan- en verbouw van de stoomchocoladefabriek, Peperstr. ald.

De arch. W. v. d. Heide, 's av. 8½ u., in het café „De Unie". Bestekken à 30 ct. verkr. ten huize van aanbesteding, alw. de teek. ter inz. ligt. Inform. alle werkdagen van 10—12 u., behalve des Zaterdags, ten kantore van den arch. Aanw. gedaan.

HIEN (GELD.). Het bouwen van een heerenhuis met bijlev. van alle materialen.

De heer J. H. Sipman, n.m. 4 u., bij M. van Kraaikamp. Bestek en teek. in gen. koffiehuis ter inzage. Inl. geeft G. J. Knoop, bouwk. te Dodewaard. Aanw. gedaan.

KOLLUM. Het verbouwen van 3 arbeiderswoningen te Munnekezijl.

De Armmeesters van Kollumerland c.a. Bestek ter inz. bij M. Nicolai. Bilj. te zenden aan J. Drafsma. Inl. geeft H. A. Zondag. Aanw. gedaan.

NIEUWE PEKELA. Het bouwen eener fabriek.

Het bestuur der te stichten aardappelmeelfabriek voor Pekela en Omstreken in hôtel „de Groot". Bestek en teek. ad f 12,50 verkr. bij den archit. R. de Graaf Jr. te Kiel bij Hoogezand. Op den dag der besteding wordt bij teruggave der stukken f 10 gerestitueerd.

NIJMEGEN. Het bouwen van een woonhuis enz. (te bebouwen oppervlakte circa 600 M².) ten behoeve der eerw. zusters Franciscanessen.

De aanbestedsters, 's av. 7 u. Bestek met teek. en détails ter inz. in het lokaal van aanbesteding café „Suisse" en zijn à f 3 per stel te verkr. bij de architecten V. d. Pluim en Gielen.

DINSDAG 20 MAART.

AMERSFOORT. Het bouwen van een meel- en graanpakhuis op een terrein aan „de Eem" onder Hoogland nabij Amersfoort.

De arch. N. v. Schaik, v.m. 11 u. in café „De Arend". Bestek en teek. ter inzage in gemeld cafe en zijn à f 1.50 verkrijgb. bij den arch., die tevens inl. verstrekt. Aanw. ged.

EMMEN. Perceel 1. Het bouwen van een nieuwe school voor 144 leerlingen te Weerdinge; perc. 2, het bouwen van eene nieuwe onderwijzerswoning aldaar; perc. 3, het bouwen van een nieuwe school voor 96 leerlingen te Maten; perc. 4, het bouwen van eene nieuwe onderwijzerswoning aldaar; perc. 5, de levering van schoolmeubelen en leermiddelen in de school te Weerdinge; perc. 6, idem te Maten. Op de perceelen 5 en 6 kan ook in massa ingeschreven worden.

Het gem.-best., 's midd. 12 u. Bestekken en teek. zijn bij vooruitbetaling te bekomen bij den gem.-architect E. Kliphuis, als volgt: die van de 4 eerstgemelde perceelen per stel voor f 1; de bestekken van ieder der twee laatstgemelde perceelen voor f 0,50. Aanw. gedaan.

GRONINGEN. Het bouwen van 4 heerenhuizen en een winkelhuis met bovenwoning aan den Radesingel en Trompstraat aldaar, met bijlev. van materialen, uitgezonderd verfwerk.

De architect H. v. d. Veen, 's av. 8 u., in het Te Huis. Bestek en teek. ad f 2 verkrijgb. en ligt ter inz. in gen. Te Huis. Inl. geeft gen. archit.

PURMEREND. Het amoveeren van perc. wijk D. no. 333 in de Peperstr. en het daar ter plaatse bouwen eener heerenbehuizing, benevens eenige verbouwing van perc. D. no. 334.

De arch. J. Faber, n.m. 3 u., te zijnen kantore. Bestek en teek. à f 1 te bek. aan het bur. der „Nieuwe Purmerender Courant." Aanw. gedaan.

SCHOONHOVEN. 1°. Het afbreken van de werkplaats in de Weistr. en het weder opbouwen van dat pand; 2°. het grootendeels afbreken van het pand in de Stadhuisstr. A 279 en het weder opbouwen als winkelh.

De arch. L. F. Redeker, 's midd. 12 u., in het Veerhuis. Bestek met teek. in gen. koffiehuis ter visie. Aanw. gedaan.

UTRECHT. Bestek VI. Het maken van drie wachterswoningen op de in uitvoering zijnde plateau's links van het in aanbouw zijnde spoorwegvak, tusschen Arnhem en de nieuwe IJsselbrug bij Westervoort, met eenige bijk. werken. Ram. f 13400 (voor rekening van den Staat).

De Maatsch. tot Expl. van Staatsspoorw., n.m. 2 u. (lok. tijd), aan het centr. bureau, Moreelse park. Bestekken ter lez. aan het centr. bureau en bij den hoofdingenieur A. C. Broekman te Arnhem, Korte Waalstraat 45 en is à 50 ct. bij voorn. ingenieur te bek. die tevens inl. geeft. Aanw. gedaan.

UTRECHT (HERBEST.). Bestek no. 767. Het maken van 7 wachterswoningen, het afbreken en weder opbouwen van 4 wachtershuisjes en het wijzigen van 4 stel handboomen in treksluitboomen met bijbehoorende werken, ten behoeve van de spoorwegen Maastricht—Venlo en Venlo—Eindhoven (in 6 perc.). Ram. perc. 1, f 3000; 2, f 2630; 3, f 1370; 4, f 2710; 5, f 2710; 6, f 5250.

De maatsch. tot expl. van Staats. spw., n.m. 2 u., in het centr. bur. in het Moreelse Park. Het bestek ligt ter lez. aan gen. centr. bur. in het Moreelse Park en aan de bur. van de heeren sectie-ingenieurs A. v. Liebergen te Maastricht en Jhr. C. v. Reigersberg Versluis te 's-Bosch en is aan gen. centr. bur. (dienst van Weg en Werken) te bekomen, à f 1. Inl. aan gen. centr. bur. (dienst van Weg en Werken) en door de sectie-ingenieurs voorn. Aanw. gedaan.

VENRAAI. Het bouwen van een woonh. met bijbouw voor J. Derksen te Oostrum, met bijlev. van alle materialen.

De aanbesteder, n.m. 4 u., in het café van de Wed. Boers Bestek en teek. ter inz. in voorm. café.

VLISSINGEN. Bestek no. 39. Het herstellen van metsel- en hardsteenwerk van de bomvrij kazerne te Vlissingen. Raming f 5000.

De genie van Bergen-op-Zoom, n.m. 1 u. op het bureau van den hoofdopz. van fortificatiën, alw. het bestek en het procesverbaal van gegeven inl. ter lez. liggen. Bestekken en afschriften van het procesverbaal van inl. verkrijgb. respectievelijk tegen f 0,25 en f 0,10 bij den bestedee en bij den hoofdopz. voorn. Inl. bij den bestedee op het bureel van den hoofdopzichter van fortificatiën te Vlissingen. Bilj. in te zenden aan het bur. der genie.

VORDEN. Het bouwen van een landbouwerswoning bij den huize Medler ald, voor Baron van Dordt van 't Medler.

De arch. H. Enklaar te Ruurloo, n.m. 2 u., bij de Wed. Boerkamp te Vorden, bij wie bestek en teek. ter inz. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 21 MAART.

ERMELO. Het bouwen van een schoolgebouw, bestaande uit 3 lokalen.

Het best. der vereen. „Scholen met den Bijbel", n.m. 2 u. Bestek met teek. à f 1 per stel en inl. verkr. bij den archit. E. Knevel te Ermelo.

HENGELO. (OV.). Het verbouwen van het woonhuis met café gelegen aan den straatweg naar Borne.

De heer B. J. Ter Horst, 's av. 8 u., in café „Wilmink", alw. bestek en teek. ter inzage liggen. Aanw. 21 Maart, v.m. 10 u.

ZATERDAG 24 MAART.

SCHERPENISSE. Het timmerwerk van een te bouwen landbouwschuur.

De heer J. K. Hage Jzn. n.m. 3 u., in het logement van J. Rijstenbil, alw. bestek en teek. ter inzage. Inlichting geeft de bouwk. J. Muller Szn. Aanw. 19 Maart.

MAANDAG 26 MAART.

AMSTERDAM. Bestek no. 838 7. Het maken van een reservoirgebouw met reservoir, een pompgebouw en eene gas- en waterleiding; benevens het stellen van negen waterkranen, met bijbehoorende werken, op het gemeenschappelijk stations-emplacement te Amersfoort. Voor rekening van den Staat der Nederlanden. Ram. f 30600.

De Holl. IJz. Spoorw. Maatsch., n.m. 1½ u. (Greenw. tijd) in het centr. personenstation. Het bestek met 1 teek. tegen f 1.50 verkrijgb. aan het centr.-administratiegebouw der maatschappij aan het droogbak te Amsterdam, bur. Weg en Werken, kamer 154, of met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven). Aanw. 21 Maart, v.m. 11½ u. (Greenw. tijd).

BORNE. 1. Het bouwen eener school van 4 lokalen met toebehooren te Borne; 2. het maken van meubelen voor genoemde school.

Het gem.-best., 's midd. 12 u. Bestek en teek. te bekomen bij de architecten v. d. Goot en Kruisweg te Hengelo (Ov.) voor perc. 1 à f 2 per stel en voor perc. 2 à f 1. Inl. te bekomen bij voorn. architecten. Aanw. 26 Maart, v.m. 10 u.

DINSDAG 27 MAART.

DELFSTRAHUIZEN. Het bouwen van een burgerwoonhuis te Echten.

De heer J. J. Bos te Delfstrahuizen. Bestek en teek. liggen ter inz. bij P. Herschoe te Echten. Inl. verstrekt J. Schreur. Bilj. in te zenden bij den besteder, 27 Maart.

MAASTRICHT. Volgens bestek 1. Het doen van eenige herstellingen en verfwerken met bijlev. der materialen aan de gebouwen, kunstwerken en inrichtingen behoorende tot de lijnen: Pruisische grens bij Aken-Belgische grens bij Lanaeken, Maastricht-Belgische grens bij Eijsden, Maastricht-Venloo-Blerick, Pruisische grens bij Vlodrop-Belgische grens bij Budel, Sittard-Pruissische grens bij Herzogenrath, in 16 perceelen.

De sectie-ingen. der maatsch. tot expl. van Sts, spw. A. Liebergen, n.m. 2 u. (Grw. tijd) te zijnen bureele. Bestek à f 1 verkrijgb. aan bovengen. bur. Aanw. ter plaatse zooals in het bestek staat vermeld.

WOENSDAG 28 MAART.

TILBURG. Het bouwen eener kerk met sacristy en pastorie.

De architect C. F. v. Hoof, v.m. 11 u., in „Fidei et Virtuti". Bestek en teek. liggen ter inzage bij den archit. aan de Spoorlaan, waar dagelijks vóór 12 u. inlicht. te bekomen zijn, alsook bestek en teek. à f 10 per stel. Aanw. 26 Maart, v.m. 10 u.

DONDERDAG 29 MAART.

HILVERSUM. De uitbreiding der gem.-gasfabriek ald., best. in het bouwen van een stokerij, motorgebouw en teerput, en het vergrooten der kolenloodsen en regeneratieloods.

Het gem.-best., v.m. 11 u. Bestek en teek. à f 2 per stel verkr. ter gem.-secr. Inl. geeft de gem.-archit. Aanw. op het terrein, 27 Maart, v.m. 11 u.

VRIJDAG 30 MAART.

'S-GRAVENHAGE (HERBEST.). Het bouwen van een post- en telegraafkantoor, met directeurswoning, te Terneuzen. Ram. f 39770.

Het min. van W., H. en N., n.m. 1 u. Bestek ter lezing aan het gebouw van het min. van W., H. en N., aan dat van het prov. bestuur van Zeeland, en aan het bureel van den rijksbouwm. in het 2e district, Fluweelen Burgwal no. 16 te 's-Gravenhage, en is te bekomen bij Gebr. v. Cleef te 's-Gravenhage. Inl. worden gegeven door voorn. rijksbouwm. te 's-Gravenhage. Aanw. 23 Maart, v.m. 11 u.

ZATERDAG 31 MAART.

KRALINGSCHEVEER bij ROTTERDAM. De bouw van een loods op het fabrieksterrein van de heeren Kolff en Vis, aan den Schaardijk.

De aanbesteders, v.m. 11 u., in het koffiehuis van J. v. d. Akker, alw. bestek en teek. verkrijgb. zijn tegen f 1 p. stel. Inl. te bekomen bij den heer H. Lagerwaard, Oostzeedijk no. 340, Rotterdam. Aanw. 24 Maart.

DINSDAG 3 APRIL.

HENGELO (OV.). Het bouwen eener villa voor de dames Reudink aan den Enschederstraatweg.

De arch. W. Elzinga, v.m. 12½ u., in hotel „De halve Maan". Bestek en teek. ad f 2 en inl. bij gen. archit. Aanw. 3. April, v.m. 9½ u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen — Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 56. — Breda Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betouwstraat 8.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reserve ruim	**- 1.801.000.00**
Betaalde Brandschaden	**- 17.743.000.00**

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

26 FEBRUARI.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het verbouwen van de gebouwen der Associatie-Cassa ald. Door den arch. C. B. Posthumus Meijjes.

Gegund aan de firma Cerlijn en de Haan, aldaar.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het verbouwen van perc. no. 125 aan den O. Z. Achterburgwal. Door den besteder.

Gegund aan den laagsten inschrijver W. H. Offeigssen Jr., ald.

BOVENKARSPEL. Het bouwen van een pakhuis voor P. Rood en Zn., ald.

Laagste inschrijver K. Puin, f 6485.

DOKKUM. Het verbouwen van een huis staande en gelegen in de Gasthuisstraat ald., ben. achtergebouw tot sigarenfabriek, magazijn en droogkamer, voor rekening van den heer B. Beitsma, sigarenfabrikant ald. Door den heer Jan v. d. Werff.

Laagste inschrijver E. v. d. Werff, f 2615. Met eenige wijzigingen aangaande tijdsverlenging is het werk gegund aan H. de Vries voor f 2800.

KANTENS (ONDERH.). Het bouwen van een heerenhuis voor den heer P. A. Venhuis, burgemeester der gemeente Kantens. Door den arch. O. de Leeuw Wieland te Loppersum.

Laagste inschrijver P. Nieland, Wirdum, f 4470. Gegund.

ZANDVOORT (ONDERH.). Het bouwen van een woonhuis aan de Framstraat. Door den arch. W. F. Doeglas te Haarlem.

Gegund aan de laagste inschrijver Wed. A. Brakel Jr. te Haarlem.

4 MAART.

TILBURG. Het bouwen van een pakhuis voor de heeren Vollenhoven en Smulders en Co., onder directie van den heer Leo Goyaerts, aldaar.

Laagste inschrijver Louis Jongen, f 6200. Gegund.

5 MAART.

ALMENUM bij HARLINGEN. Het bouwen eener knechtswoning. Door den heer Tj. Zwart.

Laagste inschrijvers O. v. d. Weide, Kimsweerd & A. Melles, Herbayum, f 1269. Gegund.

HILVERSUM. Het bouwen van een stoomtapijtfabriek voor de firma H. Bijlard en Co., aldaar.

Laagste inschrijver J. R. Zeilstra, f 20800. Gegund.

LEEGKERK (GR.). Het bouwen van een woonhuis en schuurtje op een vrij terrein aan den Frieschen straatweg op ½ u. afstand van Groningen. Door den heer E. Poel.

Laagste inschrijver G. Olthof, Dorkwerd, f 4885. Gegund.

WAALWIJK. Het bouwen van een koffiehuis met bijlev. der materialen voor den heer P. Passier te Besoijen.

Laagste inschrijver Corn. Vivié, Waalwijk, f 2738.

7 MAART.

GOES. Het vergrooten van een schoolgebouw. Door het best. van de Ambachtsschool.

Laagste inschr. A. Jacobs, f 1775. Gunning aangehouden.

GRONINGEN. Het afbreken eener oude behuizing en het bouwen eener nieuwe behuizing in de Nieuwe Kijk-in-'t Jatstraat ald., get. N 54, en schuurtje in den tuin ald., met de lev. van al het daartoe benoodigde. Door den arch. H. G. Scheffel Gz.

Laagste inschrijver E. v. Steun, f 6125.

HOOGERHEIDE. Het bouwen van een dokterswoning met aanhoorigheden aldaar. Door het gem.-best. van Woensdrecht.

Laagste inschr. C. Nuijten, Breda, f 8500.

MAASTRICHT. *a.* Het maken der grondwerken, en metselwerken ten behoeve der gebouwen, ringmuren, inrichtingen en rioleering van een nieuw slachthuis aldaar, met of zonder bijlev. der ben. brikken; *b.* het maken der timmerwerken met bijlev. van het ben. hout en de ben. ijzerkramerijen ten behoeve der gebouwen van een nieuw slachthuis aldaar. Door het gem.-bestuur.

J. A. Boshouwers, Maastricht, bestek *a*, f 22188; J. Schenk en H. Cremers, id., bestek *a.* en *b.* f 54600 zonder bijlev. steenen; J. H. Meijers, id., bestek *a.* en *b.* gedeeltelijk met bijlev. van brikken f 56823; P. J. Stappers & Co., Heythuijsen, bestek *a.* in ringoven steenen van Baten en Lalieu te Maastricht, f 61750. Niet gegund.

NIEUWE PEKELA. Het bouwen eener behuizing, met bijlev. van de daartoe benoodigde materialen. Door den arch. A. H. Oldenburger.

Laagste inschrijver J. R. Meijering, f 1275*. Het verfwerk van deze behuizing, J. Huisman, f 49,50*. *Gegund.

OOSTERBEEK. Het bouwen van bazenwoning, stallen, machinegebouwtje enz. Door den arch. J. v. Burk.

Laagste inschrijver M. v. Leeuwen, f 3712. Gegund.

TIEL. Het bouwen van een woonhuis in de Tolhuisstraat. Door de diakenen der Ned. Herv. Gemeente.

Laagste inschrijver J. v. Doesburg Cz., f 4180.

'T ZANDT (GRON.). Het bouwen van een dubb. arbeiderswoning aan den Molenweg ald. Door den arch. de Leeuw Wieland te Loppersum.

Laagste inschrijver P. Hommes, 't Zandt, f 972. Gegund.

8 MAART.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het verbouwen van perc. no. 200 a/d. O. Z. Voorburgwal. Door den architect J. W. F. Hartkamp Jr.

Met teakhouten pui. Laagste inschrijver J. Koster, f 9773.

Zonder teakhouten pui. J. Koster, f 8273.

BUSSUM. Het bouwen van een winkelhuis met bovenwoning ald. Door den bouwk. G. J. Vos.

Laagste inschrijver G. v. d. Voort, f 6600.

EINDHOVEN. Het bouwen van een heerenhuis te Gestel. Door den heer E. Kerssemakers.

Laagste inschr. M. C. Philipsen, Tilburg, f 10535. Gegund.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis aan den Langelermaatweg aldaar. Door den arch. W. Elzinga.

Laagste inschr. J. Muller, f 2395. Gegund.

HEILO. Het verbouwen van perc. B. no. 130 aan den Dorpsweg te Heilo. Raming f 3656,25. Door den heer J. Ruiter.

Laagste inschr. P. Hartog, f 3220*. *Gegund.

Glas-, verf- en behangwerk. Jb. Hoogland, Heilo, f 350.

RUINERWOLD. Het bouwen eener boerderij 1000 M². te Broekhuizen met bijl. van materialen, onder beheer van den architect J. E. Mulder te Noordwolde. Door den heer W. Arends.

Met rieten dak. Laagste inschrijvers H. Huisman en H. Moorman, Onderdendam, f 23180.

Zonder rieten dak. A. v. d. Wijk, Lippenhuizen, f 22490*. * Gegund.

UITGEEST. Het bouwen van de fabriek der firma K. Zonjee.

Timmerwerk. Laagste inschrijvers Buur en Starreveld, f 1479*.

Metselwerk. C. Rol, f 289*. * Gegund.

VEENDAM. *a.* Het amoveeren van een oud en het bouwen van een nieuw winkelhuis met bakkerij. *b.* Alle benoodigde glas-, verf- en behangerswerken. Door den archit. A. Woldendorp.

Timmerwerken: Laagste inschr. J. Bulder, f 2076.

Verfwerken: N. Heijen, f 134.50. Gunning voorbehouden.

WESTZAAN. Het bouwen eener machinistwoning met kolenbergplaats, te Zaandam, aan den Hoogendijk. Door de dijkgraaf en heemraden van den polder „West-Zaan".

Laagste inschrijvers J. Lindeman, Oude Niedorp en F. Evers, Schermerhorn, f 4249. Gunning aangehouden.

IJMUIDEN. Het bouwen van een burgerwoonhuis met bovenwoningen aan de kanaalstraat, voor J. A. Koningstein. Ram. f 6515.30. Door den bouwk. W. Raman.

Laagste inschrijver W. Swager, Alkmaar, f 6550. Gegund.

9 MAART.

ALMELO. Het verbouwen van het perc. wijk E no. 71, Groote straat N. E., tot beneden-, bovenhuis en arbeiderswoningen, voor den heer F. Somberg. Door den aanbesteder.

Metselwerk. Laagste inschrijver G. G. Schipper, f 1300*.

Timmerwerk. Ezendam en Boom, f 1350*.

Loodgieterswerk. Wed. G. Meijer, f 116*.

Smidswerk. A. G. Nijhoff, f 97,90*.

Stucadoorwerk. A. J. Hilgen, f 274*.

Schilderw. Schoonebeek, f 366*. * Gegund.

DELFZIJL. Het afbreken en weder opbouwen van een bergplaats, onder bijlevering van te kort komende materialen. Door den heer B. Evers.

Laagste inschrijver P. Lammers, f 248. Niet gegund.

EINDHOVEN. Het bouwen van 2 woningen en stallen op den Tongelreschenweg voor rekening van den heer H. v. Gastel. Raming f 1985. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver Andr. v. Bergelijk, Stratum, f 1950. Nog niet gegund.

HOLWIERDE (GR.). Het amoveeren van een bestaand gebouw en het bouwen eener kaasfabriek met directeurwoning, onder bijl. van al het daartoe benoodigde. Door de dir. der kaasfabriek „de Toekomst".

Laagste inschrijver H. Bleeker, Holwierde, f 3893. Gegund.

HAREN (GR.). *a.* Het bouwen van eene nieuwe school te Glimmen met 4 lokalen en daarbij behoorende werken; *b.* het afbreken van een bestaand schoolgebouw en het bouwen van eene onderwijzerswon. te Glimmen; *c.* het maken en plaatsen van het ameublement in de nieuw te bouwen school te Glimmen. Door het gemeentebest.

Perc. *a.* Laagste inschrijver G. Pastoor, Stedum, f 8300. Nog niet gegund.

Perc. *b.* G. Rademaker, f 5550.

Perc. *c.* A. Sikkens, Noordlaren, f 888*. * Gegund.

ROTTERDAM. Het bouwen van 3 panden aan den West-Varkenoordschenweg. Door den archit. Adr. de Kroon.

Laagste inschrijvers R. en P. Overweel, f 20466.

10 MAART.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het schilder- en glaswerk van het nieuw te bouwen woon- en winkelhuis en magazijn van den heer J. Haarnik, Diezerstraat aldaar.

Laagste inschrijver Th. Berkhout, f 381. Gegund.

LEIDEN. Het amoveeren van het bestaande gedeelte gebouw en het opnieuw bouwen van een zaal, voor rekening van het bestuur van den R.-K. Volksbond, afd. Leiden en Omstr., volgens opgemaakt bestek en teekeningen. Door het best. voorn.

Gegund aan den laagsten inschrijver in massa Joh. Th. Bik, aldaar, voor f 11825.

LENT. Het bouwen van eene warmoezenierswoning, met achterhuis aan de Modderstr. ald., met bijlev. van alle materialen. Door den heer W. Janssen Gzn.

Laagste inschrijvers Gebr. Hendriks, Nijmegen, f 2950. Gegund.

MEPPEL. Het verbouwen van het winkelh., thans bewoond door den heer Jongkindt, voor rekening van den heer J. Knoppers. Ram. f 2445. Door den aanbesteder.

Laagste inschr. D. Danser, f 2375. Gegund.

OSDORP (N.-H.). Het bouwen van eene kerk met toren en pastorie te Sloten, volgens ontwerp van den arch. Jan Stuijt te Haarlem. Door het R.-K. Paroch.-kerkbest. van St. Pancratius.

Laagste inschrijver H. R. Hendriks, Amsterdam, f 49890. Gegund.

PERNIS. Het bouwen van een woon- en winkelhuis met wagenschuur. Door den heer C. Verschoor.

Laagste inschr. C. Warnaar, Poortugaal, f 2798.

TERWISPEL. Het bouwen van een winkelhuis. Raming f 685. Door den heer D. G. Veenstra.

Laagste inschrijver Egbert K. Huisman, Tijnje, f 748. Niet gegund.

WINTERSWIJK. Een verbouwing van een woonhuis en het bouwen van een schuurtje in de Vredensche straat. Door den arch. J. J. Post.

Laagste inschrijver G. J. Slotboom, f 874. Het werk is niet gegund; de laagste inschr. heeft evenwel onderhands het maken van een geheel nieuwen bouw aangenomen op dezelfde plaats.

12 MAART.

AMSTERDAM. Bestek 837. Het wijzigen van het bestelgoederenkantoor in en het maken van een lampisteriegebouwtje bij het stationgebouw te Hiversum. Raming f 2920. Door de Holl. IJz. Spoorweg-Maatschappij.

Laagste inschrijver A. van Slingerland, Bussum, f 2670.

APELDOORN. Het bouwen van 3 woonhuizen aan de Nieuwstraat en het verbouwen van het bestaande woonhuis aan de Korenstraat te Apeldoorn. Door den architect L. Eikendal.

Laagste inschrijver G. Wegerif, f 12800.

DELFT. Het amoveeren en weder opbouwen van het perceel No. 8-10 aan de Burgwal te Delft. Door den heer M. Hofstede.

Laagste inschr. P. N. Nootcboom, f 14429. Gunning aangehouden.

DORDRECHT. Het maken van een logement te Den Hoek van Holland (gem. 's-Gravenzande). Ram. f 8120. Door den heer A. Schmidt, Stek no. 1.

Laagste inschr. A. de Haan, Vlaardingen, f 8000.

EDE. Het bouwen van een arrestantenlocaal te Harskamp. Door het gemeentebest.

Laagste inschr. H. Bruil, Otterlo, f 686. Niet gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van een stal enz. op een terrein van den heer H. Beunk, aan de Molenstraat.

Laagste inschrijver T. Boersma, f 3959. Gegund.

ENSCHEDÉ. Het bouwen eener villa aan den Gronauschen weg voor den heer F. G. Ter Kuile. Door de architecten Van der Goot en Kruisweg.

Laagste inschrijver H. ten Cate, f 16340. Gunning in beraad gehouden.

HULST. Het bouwen van een woonhuis, schuurtje, enz. buiten de Gentsche poort te Hulst. Door den bouwk. J. H. op Heij.

Laagste inschrijver C. L. Everaard, St.-Jan-Steen, f 1482. Gegund.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonhuis op een terrein aan den Kreilsvoorweg. Door den arch. J. J. Post.

Laagste inschrijver H. J. Nuijs, f 1327. Gegund.

WINTERSWIJK. Het verbouwen van zijn woonhuis, en het daar achter bouwen eener schuur met stalling. Door den arch. J. J. Post.

Laagste inschrijvers Gebr. ten Haken, f 974. Niet gegund, wordt onderhands uitbesteed.

14 MAART.

„Per Telegraaf."

ALFEN a d RIJN. Het bouwen van een woonhuis, twee koestallen, karn- en wagenhuis, paarden- en varkensstal en twee bouwbergen, op een perceel land gelegen aan den grooten en kleinen Kalkhovenschen Polder, onder de gem. Oudshoorn a/d Rijn, in de nabijheid van de Scheevejaagbrug. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver H. E. v. Geelen, Boskoop, f 15480; daaropvolgende W. Bokhoven, Gouda, f 18670.

SCHIEDAM. Het bouwen van een volksbadhuis op een terrein gelegen aan de Ged. Broersvest. Door het bestuur der Vereen. „Schiedamsch Volksbadhuis".

Laagste inschrijver A. J. Smit, Rotterdam, f 8390; daaropvolgende J. Pinster, Schiedam, f 8600.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrala Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma Gebrs. Hesse), Damrak 68, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Eerste Nederl. Papierstúcfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Houthandel. — LINDER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Houthandel, Stoomzaag- en -Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & Zonen, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — Th. van Heemstede Obelt, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — Höxter-Godelheim A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Sturtevant Engineering Company. — FRED. STIELTJES & Co. — Keizersgracht 745, Amsterdam.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-**steenen, vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

te 's-Gravenhage wordt TE KOOP aangeboden
een gunstig gelegen BOUWTERREIN
en tegen billijke conditiën.
Brieven onder No. 1117 aan het bureau van dit blad.

JULIUS LÜCHAU,
AMSTERDAM. — Damrak 71.
Generaal-Vertegenwoordiger der Firma
Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover,
beveelt zich aan voor levering van:
Körting's **Injecteurs.**
Körting's **Universaal Condensers.**
Körting's **Pulsometers en Elevators.**
Körting's **Gas- en Petroleum-Motoren. Gasdynamo's en Electromotoren.**
Körting's **Ribbenbuizen en Stoomkachels.**
CENTRALE VERWARMINGEN EN ELECTRISCHE VERLICHTINGEN.

Groote Voorraad STALEN BALKEN ⊔, T en L.
Draagbaar spoor 70 c.M. en Kipwagons, te koop en te huur.

H. E. OVING Jr.
Kantoor: Gelderschekade 31-33 (Plan C.)
Stapelplaatsen: Binnenhaven O. Z., Feijenoord.)
ROTTERDAM.

Gegalvaniseerde gegolfde platen in verschillende lengten.

Zooeven verschenen:
„MOTIEVEN"
Verzameling schetsen van gevels, intérieurs, détails, enz.
door
ANTON VAN DE SANDT,
Architect.
Aflevering I. - Prijs f 1.50.
Afzonderlijk verkrijgbaar bij iederen boekhandelaar en bij den samensteller, Rotterdam, Wijnhaven 98.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:
Honorarium-Tabellen
voor
Bouwkundige Werkzaamheden
met en zonder Nota.
Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 31 Mei 1895.
Per stuk 10 cts.; bij 50 ex. f 2.—, bij 100 ex. f 3.—.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE
MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

24 MAART 1900 — 20e JAARGANG. — No. 12.

BUREAU VAN REDACTIE: Marnixstraat 402, Amsterdam.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: Herderstraat 5, 's Gravenhage.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
Abonnementsprijs voor Nederland: fr. p. p. f 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.— • • •

Prijs der Advertentiën: van 1—5 regels f 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
Aankondigingen v. Aanbestedingen 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal.
Abonnement v. Advertentiën tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Voor- en nadeelen van cement-ijzerconstructiën. — Kantoorgebouw te Rotterdam. — De brand van het Théatre-Français. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Personalia. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

VERGADERINGEN.

Afdeeling Utrecht. Dinsdag 27 Maart 1900, des avonds 7½ uur, in het Gebouw van K. en W.
Verslag 1899. Benoeming afgevaardigden naar de Algemeene Vergaderingen. Behandeling van vragen van het Bestuur der Mij. en van leden der Afd. Bouwkundige onderwerpen en kunstbeschouwing.

Afdeeling Groningen. Vrijdag 30 Maart 1900, des avonds 8½ uur, in de Société it „De Harmonie". Ingekomen stukken. Verkiezing van een Secretaris. Behandeling van vragen van het Bestuur der Mij. Bijdrage door den Voorzitter over het snoeien van boomen en beplanten van wegen. Kunstbeschouwing uit de portefeuille van den heer Raammaker.

VOOR- EN NADEELEN VAN CEMENT-IJZERCONSTRUCTIËN.

Er zijn menschen die blijven twijfelen aan de deugdzaamheid en duurzaamheid van werken, uitgevoerd in cement-ijzer, volgens verschillende systemen, getuige de vraag daarover door het Bestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst in 1899 aan de afdeelingen der Maatschappij voorgelegd, en die niet anders ten doel kan hebben dan te trachten de twijfelaars tot inkeer te brengen.

De vraag luidde:

„In den laatsten tijd wordt de toepassing van cement-ijzer, systeem Monier, systeem Rabitz enz., voor allerlei doeleinden meer algemeen; maar niettegenstaande de verkregen resultaten bij de herhaalde proefnemingen met dit materiaal zeer verrassend zijn, wordt door vele bouwmeesters nog de vrees gekoesterd, dat de hiermede uitgevoerde constructiën niet van duurzamen aard kunnen zijn.

Wat is u bekend omtrent den toestand van werken, hier te lande in bedoeld materiaal uitgevoerd?"

Aan deze vraag was alreeds drie jaren geleden een dergelijke voorafgegaan, die aldus luidde: „Wat is bekend omtrent hier te lande uitgevoerde werken van cement-ijzer, systeem Monier?

Is de opgedane ervaring van dien aard, dat de toepassing van dit systeem is aan te bevelen en voor welke werken." *)

De eerstgenoemde vraag heeft den heer L. A. Sanders, technisch ambtenaar bij de Amsterdamsche fabriek van Cement-ijzerwerken, aanleiding gegeven een werkje te doen verschijnen, getiteld: „Voor- en nadeelen van cement-ijzerconstructiën, naar Paul Christophe, in verband met eene vraag gesteld door het Hoofdbestuur van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst."

In dit werkje heeft eigenlijk de heer Christophe, Ingénieur des Ponts et Chaussées, het woord. Deze gaf in de Annales des Travaux Publiques de Belgique van December 1899, in het laatste hoofdstuk van zijn uitgebreid werk over cement-ijzerconstructiën, een kort overzicht van de voor- en nadeelen daarvan. De heer Sanders nu, levert eene vrij bewerkte vertaling van dat hoofdstuk, waarbij hij in noten zijne op- en aanmerkingen aanteekent.

Met de beantwoording der vraag op die wijze heeft de bekwame technicus vele zijner landgenooten een dienst bewezen.

In het boekje worden achtereenvolgens besproken: weerstand tegen statische belasting, stijfheid, volume en eigengewicht, weerstand tegen dynamische werkingen, werking van de lucht op het ijzeren netwerk, werking van het water op de beton, invloed van de temperatuur, weerstand tegen vuur, ondoordringbaarheid, onindringbaarheid, buigbaarheid of vorm waarin het kan worden toegepast, vlugheid van uitvoering, zorgen voor de uitvoering en economie.

Wel is de heer Sanders het niet in alle opzichten met den heer Christophe eens, maar hij is toch tot het besluit

*) Twee antwoorden op deze vraag werden gepubliceerd; dat van den heer J. N. Landré in het Bouwkundig Weekblad van 31 Juli 1897 en dat van den heer J. E. van den Berg in het daaropvolgende nummer van 7 Augustus 1897.

gekomen het werk van dezen te vertalen, ten einde er de bijzondere aandacht op te vestigen — wat almede met deze bockaankondiging bedoeld wordt — omdat zijne beschouwingen op dit oogenblik ook ten onzent ongetwijfeld veel nut zullen stichten.

De bovengenoemde eerste vraag betrof de duurzaamheid van cement-ijzer. Wanneer wij onderzoeken welke de oorzaak is van de gereserveerde houding van sommigen tegenover dit materiaal, dan zien wij telkens op de vrees stuiten, dat het ijzer in de beton door roest kan worden aangetast. Wanneer die vrees op ondervinding rustte, zou het roesten een enorm bezwaar voor de toepassing van het materiaal zijn, daar het verhelpen van dit euvel bij bestaande werken om zoo te zeggen onuitvoerbaar is.

De ondervinding heeft echter de totale roestvrijheid van het in beton opgesloten metaal bewezen. Cement biedt — zooals men weet — eene uitstekende bescherming tegen het roesten van ijzer, en sommige constructeurs achten uit ondervinding zelfs een cement-saus voldoende. De ondervinding heeft evenmin bevestigd, dat de lucht door de beton tot het ijzer doordringt; men achtte dit echter mogelijk, omdat de beton, die poreus is, gemakkelijk water opslurpt.

„Op verschillende werken — zegt de heer Christophe — heeft men de gelegenheid gehad constructiën van ouderen of jongeren datum af te breken.

Het ijzer komt er absoluut intact uit. Bovendien, wanneer men een geroeste staaf ijzer in cement-beton inwerkt, constateert men na eenigen tijd, dat het metaal blank is geworden.

Het is waarschijnlijk, dat de krachtige bescherming van de cement-beton haar oorzaak vindt in eene chemische werking tusschen het ijzer en de cement en deze eene onoplosbare stof vormt, die het metaal omringt met een doorgaanden beschermer. Het is in ieder geval zeker, dat het roesten van het ijzer alleen wordt voorkomen door het in werkelijk contact te brengen met de beton. Wij kunnen opmerken, dat geprofileerd ijzer niet geschikt is om behoorlijk te worden ingestampt, en dit is een reden, waarom rond of platijzer moet worden gebruikt ter verkrijging van de noodige adhaesie, terwijl bovendien geprofileerde ijzers, ter plaatse waar de aanstamping niet geheel kan geschieden, aan roesten zijn blootgesteld."

En om de groote vrees van sommigen nog meer op den achtergrond te dringen, zegt de heer Sanders in zijne beschouwingen na de gegeven zienswijze van den heer Christophe het volgende, dat ook werkelijk wel door jongere constructeurs mag in aanmerking genomen worden.

„Wat de toepassing in ons land betreft, is het zeker opvallend, dat zij die het *allereerst* getoond hebben vertrouwen te stellen in de nieuwe bouwconstructie en haar door de prestige van hun naam ingang hebben doen vinden bij stedelijke en rijksbesturen, evenals bij vele andere particuliere architecten, juist onder de oudste bouwmeesters moeten worden gezocht, en wel de heeren Van Gendt Senior en wijlen de heer Salm.

Eenmaal met het cement-ijzer bekend geraakt, zijn zij met de toepassing steeds blijven doorgaan, al was het meestal in gevallen waarin zij voor moeilijkheden kwamen te staan. Hun goed voorgaan heeft goed doen volgen, want het aantal (ook jongere) architecten die de nieuwe constructie geregeld toepassen — zij het ook meestal voor waterdichte kelders — neemt niet af, maar toe.

Het is voorzeker een aangenaam iets, er op te kunnen wijzen, dat buitenlandsche autoriteiten op het gebied der Monierconstructiën thans tot conclusies komen, omtrent sommige constructiën, waartoe men ten onzent reeds eenige jaren geleden is gekomen, omdat de kans daardoor nu veel grooter wordt, dat men voortaan minder schroomvallig zal zijn dan tot heden het geval was. Schroomvallig, zeide ik, immers men staat nu zelf verwonderd, dat de toepassing niet op veel grooter schaal plaats heeft, niettegenstaande de verkregen resultaten bij de herhaalde proefnemingen en met cement-ijzer volgens het systeem Monier (van proefnemingen met het systeem Rabitz, trouwens géén cement-ijzer, is mij niets bekend) *zeer verrassend zijn.*

En toch zou men zich vergissen, als men zulks toeschreef aan onzen landaard.

De ervaring leert, dat de hoofdoorzaak waarom de Monierconstructie nog niet veel meer werd toegepast, hierin was gelegen, dat de Directies vroeger alle onderdeelen van een werk noodwendig in het bestek moesten zetten.

Waar van particuliere zijde aanzienlijke kosten zijn gemaakt, waardoor het dan ook mogelijk werd, dat wij voor sommige toepassingen van cement-ijzer niet achteraan, maar vooraan staan in de beweging, en op die wijze eenigszins kunnen goed maken waar wij, wat de kwantiteit betreft nog zoo ver ten achter zijn bij het buitenland, is het ongetwijfeld toe te juichen, dat van regeeringswege eindelijk aan de ambtenaren weer de vrije hand wordt gelaten. Daaraan is het te danken, dat men, na eenige jaren van nutteloos zoeken, naar links en rechts, er eindelijk in slaagde in een monumentaal Rijksgebouw groote vrijdragende vloerplaten zonder balken te *mogen* maken, zooals er op het oogenblik nog nergens te vinden zijn, en welke de buitenlandsche autoriteiten in de nieuwe constructie onbestaanbaar zouden noemen, indien men niet in de gelegenheid was ze uit te noodigen beneden en boven deze vloeren te komen loopen.

Ware vroeger gebroken met het verouderde stelsel: „alles in het bestek", — de nieuwe constructie zou ten onzent eene geheel andere vlucht hebben genomen. Aan de veranderde zienswijze is het ook te danken, dat weldra in ons land de eerste Monierbrug van eenige beteekenis kan worden gemaakt."

De gestelde vraag heeft alzoo haar nut gehad, in 't bijzonder daardoor, dat een bekwaam technicus als de heer Sanders — die al zoo veel op het gebied van cement-ijzer onder het bereik van anderen heeft gebracht *) — eene beantwoording ervan op zich nam. Moge die arbeid bij velen de huivering wegnemen, om constructiën van cement-ijzer toe te passen waar dit met voordeel mogelijk is. Immers, de wetenschap van de voor- en nadeelen dier samenstellingen was onvoldoende, en hierin ligt de hoofdoorzaak waarom de toepassing der „nieuwigheid" zoo gering was.

R.

*) O. a.: L. A. Sanders. Onderzoek naar de Theorie der Beton- en Cement-ijzer-constructën.

KANTOORGEBOUW TE ROTTERDAM.

Van het kantoorgebouw voor de Badische Actiën-Gesellschaft, dat te Rotterdam in aanbouw is naar de plannen en onder directie van den heer J. P. Stok Wzn., architect aldaar, worden in dit blad gegeven de plattegrond van de eerste verdieping, voor kantoren bestemd, en de voorgevel.

De opbouw werd een maand geleden aangenomen voor de som van f 115.980, en met inbegrip der fundeering, maar zonder verwarming, voor f 130.000.

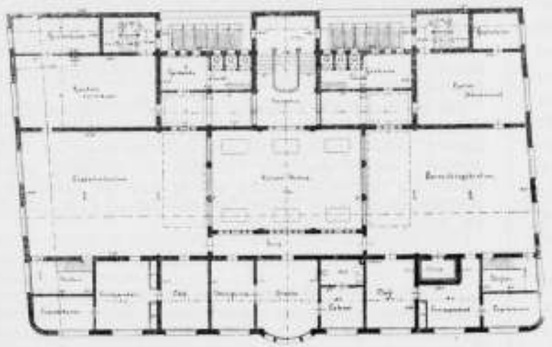
Het gebouw is aan de Maaskade gelegen en wordt dus meestal op grooten afstand gezien; vandaar de massale behandeling van de gevels.

KANTOORGEBOUW TE ROTTERDAM.

Voorgevel.

Schaal 1 à 300.

Eerste verdieping. Schaal 1 à 400.

De ruimte op den beganegrond wordt als pakhuis gebruikt; op de 1e verdieping zijn de kantoren gelegen, terwijl de 2e verdieping bestemd is voor woningen ten dienste van de chefs der afdeelingen en den Directeur-gérant. Voor- en binnenvestibule worden, evenals het ruime trappenhuis en de ruimte voor het publiek op de 1e verdieping, behandeld in siersteen uit de fabriek van den heer Van de Loo. Alle houtwerken zijn van Amerikaansch greenenhout en blijven blank. Het kantoor van den Directeur en de ontvangkamer zijn in teakhout betimmerd.

Het geheel wordt centraal verwarmd door stoom met lagen druk.

DE BRAND VAN HET THÉATRE-FRANÇAIS.

Frankrijk en zijn hoofdstad, en in zeker opzicht ook de beschaafde wereld, werden den 8sten dezer door een gevoelig verlies getroffen; om 12 uur 's middags, toen men reeds aanstalten begon te maken voor de namiddag-voorstelling, werd het klassieke huis van Molière, het Théatre-Français, door brand vernield, waarbij ongelukkigerwijze ook menschenlevens te betreuren zijn.

Het spreekt wel van zelve, dat terstond na de ramp eene enquête naar de oorzaken daarvan is ingesteld. Of deze echter nog eenig licht verspreiden zal, is te betwijfelen. Het gebeurt in dergelijke gevallen wel meer, dat er te veel invloeden zijn, die genegen zijn de ware redenen verborgen te houden. Wij herinneren ons een dergelijk geval hier te lande, waar het resultaat eener toen genoemde strenge enquête „niets heeft opgeleverd."

Het gebouw is, zooals men weet, gelegen aan de rue Montpensier, de rue Richelieu en de rue St. Honoré. De vierde zijde is bijna geheel, de zijde aan eerstgenoemde straat voor ongeveer een derde van de gevellengte aldaar aangebouwd tegen gedeelten van 't gebouw van den Conseil d'État, die eertijds ook behoord hebben tot den schouwburg. Den 15en Mei 1790 werd het gebouw, het werk van Victor Louis, architect van Philippe-Égalité, ingewijd.

De brand is ontstaan op het tooneel, dat op de eerste verdieping aan het belendende gebouw grenst, dus het diepst in het gebouw. Van daar is hij spoedig overgeslagen naar de toeschouwersruimte. Te oordeelen naar de gevels, die zijn blijven staan, hebben de verdiepingen, in 't bijzonder in de gedeelten die aan de zaal grenzen, het meest geleden. De eerste rook en vlammen hebben zich een weg gebaand door de dakvensters aan de rue de Richelieu, dus aan de achterzijde van de toeschouwersruimte; dit waren de eerste uitwendige symptomen van het onheil.

Gebrek aan water onder voldoende drukking was in de eerste oogenblikken een groote hinderpaal bij het blusschen, toen de vlammen, althans in de deelen van het gebouw om het tooneel en de zaal, van de boven- naar de benedenverdiepingen oversloegen. Toch is de foyer op de 1e verdieping behouden kunnen worden. Dat de brand ook werkelijk in de hoogere deelen van 't gebouw is ontstaan, is daaruit af te leiden, dat hij het eerst is bemerkt door twee machinisten, die naar de hoogste galerij van het tooneel waren gegaan om eenige schikkingen te treffen voor de voorstelling die ongeveer een uur later zou plaats hebben.

De Minister van Schoone Kunsten heeft in de Fransche Kamer de verklaring afgelegd, dat in het gebouw alle voorzorgsmaatregelen tegen brand waren genomen. De Commissie voor de schouwburgen, aan wier eischen deze maatregelen moeten onderworpen zijn, had den dag voor den brand, den 7en Maart, het gebouw nog bezocht, en bevonden, dat al hare voorschriften naar behooren waren opgevolgd; de bijzondere Commissie voor de electrische verlichting had nog des morgens een inspectie op haar gebied gedaan, en niets onrustwekkends opgemerkt.

Zoo oppervlakkig zou men dus geneigd zijn te zeggen, dat de brand wel groot ongelijk had om op zulk een oogenblik, waarin aan alle „voorschriften daartegen" was voldaan,

uit te breken. Maar, — toch niet alle reglementen waren opgevolgd, niettegenstaande 's Ministers verklaring.

Er bestaat een voorschrift, dat het ijzeren brandscherm tusschen de zaal en het tooneel moet neêrgelaten zijn, wanneer dit niet bespeeld wordt. Het moet echter wel eens opgehaald worden, zoowel voor passage van werklieden als voor de ventilatie van het inwendige. Toen de brand ontstond, was het scherm — tegen het reglement in — omhoog, en bood dus geen tegenstand aan de voortplanting van het vuur.

De architect van de Préfecture de Police, de heer Bunel, beweert, dat de oorzaak van den brand moet gezocht worden in de buizen der colorifère, die volgens hem vol stof en roet waren dat zich brandende op brandbare voorwerpen kan verspreid hebben. Gas of electriciteit kan, zoo meent hij, de oorzaak niet zijn.

In volkomen tegenspraak hiermede is de heer Guadet, de architect van den schouwburg; deze verklaart, dat de rookleiding van de calorifère op 15 M. van het beginpunt van den brand is gelegen.

Van 't zelfde gevoelen is de heer Claretie, de administrateur van het Théatre Français, die natuurlijk verklaard heeft, dat in geen enkel dergelijk gebouw de „bewaking" zoo zorgvuldig is en van zóóveel plichtsbetrachting getuigt. Die plichtsbetrachting zou echter, als de heer Bunel gelijk heeft, niet van toepassing zijn op de calorifère, die — omdat deze 't zelf niet kan doen — door den heer Claretie in bescherming wordt genomen. Hij verklaart, dat de verwarmingstoestel als trouw dienaar nooit gestaakt of slecht werk geleverd heeft, en dat een buis die onder het tooneel doorging slechts een stoomleiding was. De calorifère staat trouwens achter in de zaal, tegenover het tooneel. De heer Claretie geeft echter formeel de schuld aan de electrische leiding, en brengt daarbij onder de aandacht, dat het gebleken is, dat niemand in het gebouw er aan gedacht heeft de inrichting in functie te brengen, die bestemd is om een dichten regen van uit de hoogte over het tooneel te verspreiden. Bovendien waren de brandweermannen nog niet aanwezig, en was het brandscherm opgehaald.

Die afwezigheid vloeide voort uit een nog van kracht zijnd voorschrift van 1888 — na den brand van de Opéra Comique in 1887 — dat zegt, dat de brandweer in het gebouw niet aanwezig behoeft te zijn wanneer er geen voorstelling is; haar taak begint eerst, zoodra de bezoekers aanwezig zijn en beschermd moeten worden. Men vraagt zich onwillekeurig af, of het gebouw dan de vrijheid had af te branden wanneer er geen publiek aanwezig was en ook tijdens repetities en voorbereidingen der voorstelling de tooneelspelers en het overige personeel niet beschermd behoeven te worden. Het antwoord geeft de Commandant van het Parijsche Brandweercorps uit dien tijd, die verklaarde, „dat het eene illusie was het inwendige van een schouwburg met brandweermannen te beschermen." Zijn uitspraak kan waar zijn, wanneer ook de handen dier mannen gebonden worden door voorschriften van Commissies, door reglementering. Maar wanneer geoefende en waakzame mannen steeds aanwezig zijn, mannen die ook op eigen verantwoordelijkheid kunnen en mogen optreden, dan zal wel degelijk een schouwburg tegen brand beschermd kunnen worden; althans zal dan de zekerheid veel grooter kunnen zijn, dan wanneer gedurende repetities geen hulp, met eigen initiatief, tijdig kan optreden, en alles is overgelaten aan artikelen van een reglement die, wanneer zij niet worden opgevolgd, ook geen verzet aanteekenen, en het mogelijk maken, dat de eene nalatige het op den anderen gooit.

En nu lezen wij, dat het herbouwde Théatre-Français den 14^{en} Juli a. s. gereed moet zijn. Het ligt voor de hand, dat het werk niet genoegzaam in dien korten tijd overdacht kan zijn, en daardoor een bron van zorg en ellende moet worden in de eerste plaats voor de ontwerpers en de uitvoerders, de technici; dit slaat ook op de voorzorgsinrichtingen tegen brandgevaar en brand. En als dan weder commissies gaan reglementeeren, zal de op 7 Maart j.l. zoo goed bevonden toestand er niet op verbeterd zijn.

BERICHTEN.

In aansluiting met vroegere mededeelingen omtrent de door de „Vereeniging tot Veredeling van het Ambacht" opengestelde gelegenheid voor timmerlieden, meubelmakers, smeden en huisschilders, om door het afleggen van proeven van bekwaamheid den graad van Meester of van Gezel in hun vak te verwerven, — kunnen wij thans melden dat deze proeven, den 19en Februari j.l. te Utrecht aangevangen, aldaar den 17en Maart d.a.v. zijn geëindigd, met den navolgenden uitslag.

Aantal kandidaten ingeschreven: 36, opgekomen: 25, teruggetrokken: 3, afgewezen: 5.

Geslaagd 17, t.w. voor den Meesterproef in het Timmeren: A. de Wijs te Haarlem; J. Odinot te Arnhem; W. A. Stroo te Vlissingen; T. Feenstra te 's-Gravenhage; — voor den Gezellenproef: B. Jansma Jzn. te Groningen; J. Selders te Vleuten; A. Thoolen te 's-Gravenhage; B. v. d. Heide te Warga.

Voor den Gezellenproef in het Meubelmaken: P. Gerbenzon te Leeuwarden.

Voor den Meesterproef in het Smeden: J. J. van Leeuwen te Arnhem; idem als Gezel: E. A. Bouma te Alkmaar; H. v. Manzom en J. Deys te Utrecht.

Voor den Meesterproef in het Huisschilderen: J. Wingen te Maastricht; idem als Gezel: L. Blok Azn. te Woerden; C. Verhaar en M. Smit te Utrecht.

Aan alle opgekomen kandidaten zijn afschriften van de door hen behaalde cijfers verstrekt, in den vorm van een Examen-staat. Op nader te bepalen plaats, tijd en wijze zullen hun de desbetreffende diploma's worden uitgereikt. Voor deze proef-aflegging waren bereidwillig lokalen beschikbaar gesteld door het Bestuur der Ambachtsschool en de Directie der Maatschappij tot Exploitatie van Staatspoorwegen te Utrecht.

Te Veere is door den gemeenteraad besloten in hooger beroep te gaan van eene beslissing van Gedeputeerde Staten van Zeeland, waarbij vernietigd werd het raadsbesluit tot verkoop van den Kampveerschen toren, vermits dit gebouw een voortdurend geldelijk nadeel voor de gemeente is.

Met algemeene stemmen werd besloten den toren voor f 150's jaars te verhuren.

Door vier leden van den Amsterdamschen Gemeenteraad, tevens leden van de Commissie van Bijstand in het beheer der Publieke Werken, is eene nota gezonden aan den Gemeenteraad, luidende als volgt.

In de eerste vergadering der Comm. van Bijstand in het beheer der P. W. na de instorting in de Pieter Nieuwlandstraat, is over dit ongeval eene bespreking gehouden en aangedrongen op een onderzoek, ter beoordeeling van de vraag, of bij het geven der bouw-vergunning bepalingen ter voorkoming van het ongeluk hadden kunnen zijn gemaakt. Na de instorting in de Willibrordusstraat is in de Commissie een onderzoek van onpartijdige deskundigen verlangd. In beide gevallen werd geen bezwaar gemaakt tegen behandeling door de Commissie van deze zoo belangrijke technische aangelegenheden. Daarin kwam echter verandering, toen in de laatste vergadering der Commissie namens B. en W. door den Voorzitter werd verklaard, dat het bouwtoezicht is eene zaak alleen van politiezorg, vallende buiten het aan de Commissie van Bijstand in het Beheer der P. W. aangewezen gebied van werkzaamheid.

Op ditzelfde standpunt heeft het Dagel. Bestuur zich geplaatst bij de wijziging van het bouwtoezicht in 1895.

De vraag mag worden gedaan, welke, bij die beschouwing, de reden is geweest de Commissie te mengen in de herziening der politie-verordening ten aanzien van het bouwen, waarom andere bouwaanvragen wél in de Commissie worden gebracht en waarom

van het handhaven van het vroegere standpunt eerst mededeeling is gedaan, nadat herhaaldelijk de beide voorgevallen instortingen in de Commissie waren besproken.

Wellicht heeft de Raad geen bezwaar rekening te houden met enkele opmerkingen, waartoe de stukken over de Pieter Nieuwlandstraat den ondergeteekenden aanleiding geven.

Uit den brief van den Wethouder van P. W. aan de heeren Knuttel c.s., welke niet met het rapport dier heeren in het Gemeenteblad is opgenomen, blijkt welk het stelsel is, dat van wege de gemeente bij het geven van bouwvergunningen ten opzichte van de veiligheid is aangenomen. Men acht zich gebonden door een arrest van den Hoogen Raad van 28 November 1887, waarbij is beslist, dat, waar de Gemeenteraad in de Politie-verordening regelen heeft gesteld met het oog op de veiligheid, B. en W. eene vergunning tot bouwen op grond van de veiligheid alleen dan mogen weigeren, wanneer de vergunning met die door den Gemeenteraad gemaakte regelen strijdig is.

En nu meenen de ondergeteekenden, dat het Bouwtoezicht zich niet verantwoordt, wanneer het aanvoert dat de Politie-verordening geen bepaling bevat om in het belang der veiligheid eene bouwvergunning te weigeren of voorwaarden op te leggen, en niet tevens aantoont zijnerzijds tijdig en met de noodige klem op aanvulling dier leemte te hebben aangedrongen.

Maar ook afgescheiden daarvan kunnen de ondergeteekenden zich niet vereenigen met de stelling, dat een bouwteekening, indien zij naar de meening van het Bouwtoezicht niet strijdig is met eenige bepaling der Politie-verordening, in elk geval ter goedkeuring aan B. en W. moet worden voorgedragen.

Indien er gevaar bestaat voor de openbare orde, veiligheid of gezondheid, behooren B. en W. daarmede in kennes te worden gesteld, opdat ook zij kunnen beoordeelen, of de vergunning niet kan worden geweigerd, en of, ook buiten de Politie-verordening, maatregelen ter voorkoming van ongelukken kunnen worden genomen.

In het geval van de Pieter Nieuwlandstraat gaf echter art. 335 der Politie-verordening het middel aan de hand. Immers, waar die bepaling minimum dikten van buitenmuren aangeeft, bestaat daarin alle aanleiding een bouw te weigeren waarin, zooals hier, een balkdragende muur, door het aanbrengen van buitengewoon groote lichtraamopeningen, zijn draagkracht verliest, en dus eene vergunning kan worden gegeven onder voorwaarden, waardoor de functie, die de muur heeft te vervullen, door een andere constructie behoorlijk wordt verzekerd. Vooral in verband daarmede is de bewering van den Inspecteur in zijn laatste schrijven, dat de bepalingen der Verordening geen recht geven een zeker veelvoud van zekerheid te eischen, onhoudbaar.

De ondergeteekenden betreuren, dat B. en W. aan de heeren Knuttel c. s. geen grootere vrijheid hebben gelaten bij het hun opgedragen onderzoek, en dat ten aanzien van de Willibrordusstraat geen maatregelen zijn genomen om een onpartijdig onderzoek te verzekeren.

Maar wat reeds thans aan de ondergeteekenden bekend is ten aanzien van de ongevallen in de Pieter Nieuwlandstraat en Willibrordusstraat, in verband met den indruk, door hen verkregen bij de behandeling der bouwverordening, geeft hun aanleiding hun leedwezen uit te spreken, dat de wijziging van het Bouwtoezicht in 1895 geen betere resultaten heeft opgeleverd.

In de vergadering van den Amsterdamschen gemeenteraad, op 22 Maart j. l., kwam de zaak der ingestorte perceelen aan de Pieter Nieuwlandstraat in behandeling. Alvorens de discussie hierover te openen, zegt de Voorzitter, dat B. en W. blijven bij hunne conclusie, dat zij verklaren van oordeel te zijn, dat de inspecteur van het bouwtoezicht zich voldoende omtrent de bewuste teekeningen heeft gerechtvaardigd"; zij stellen daarom voor de stukken voor kenningsgeving aan te nemen.

B. en W. hadden zich — zoo blijkt — op het stantpunt gesteld, dat het bouwtoezicht alleen een zaak van politie-zorg is.

Nadat aangedrongen was op reorganisatie van het bouwtoezicht, stelde de heer Mr. W. Heineken de volgende motie voor:

„De Raad, betreurende dat aan de heeren Knuttel c.s. niet verstrekt zijn alle middelen noodig tot hun onderzoek,

betreurende dat de reorganisatie van het bouwtoezicht in 1897 geen betere resultaten opgeleverd heeft, dringt aan op krachtige reorganisatie van dat toezicht".

Het eerste en het laatste gedeelte dezer motie is aangenomen, over het tweede hebben de stemmen gestaakt.

De heer Heineken had bij het indienen zijner motie verklaard, dat hij op niemand eenigen blaam heeft willen werpen, doch dat bij hem voorzat de begeerte, de zaak van het bouwtoezicht te Amsterdam zoo goed mogelijk te regelen.

Zondag 25 dezer is onherroepelijk de laatste dag waarop de **Zuid-Afrikaansche Tentoonstelling** in het gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat 402, te zien is, van des morgens 10 tot des namiddags 4 uur.

PERSONALIA.

De Gemeenteraad van Venloo heeft tot opzichter over de gemeentewerken aldaar benoemd den heer Schoenmakers, gemeenteopzichter te Breda, op eene jaarwedde van 1200.

Afdeeling 's-Gravenhage. Vergadering van Vrijdag 30 Maart 1900, in de Arti-zaal van het Zuid. Holl. Koffiehuis. Voordracht van den heer Mr. J. Limburg, Advocaat en Procureur te 's-Gravenhage. Onderwerp. „Cessie". Behandeling der vragen III en IV. Door het Bestuur der Maatschappij aan de Afdeelingen gezonden. Kunstbeschouwing. Mededeelingen van het Bestuur.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Vereeniging van Bouwkundigen in Nederl. Indië. Technicum. 1e Prijs: f 250; 2e pr. f 150; 3e pr. f 100. Voor Nederlanders en inwoners van Nederl. Indië. Vóór 15 Aug. 1900 bij den heer C. P. Franken, President der Vereeniging te Passoeroean. Zie Bouwk. Weekblad no. 51 van 23 Dec. 1899.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Opzichter 3.
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 14.
Aantal aanvragen voor:
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 2.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN.

„De Natuur", aflevering 3 van 15 Maart 1900. Insecten, die op tabak leven, door Dr. J. E. Rombouts. — De verpleging der gewonden in den oorlog, door Dr. R. G. Rijkens. — De snelle veroudering van hout door een elektrische werking, door H. — Het voortbrengen van vuur, Voorheen en Thans, door Dr. A. J. C. Snijders. — De vooruitzichten van het gloeilicht, door Dr. L. Bleekrode. — „Gooiland". De Flora, door C. J. Koning. — Sterrenkundige opgaven en mededeelingen, door Ant. Pannekoek. — Boekaankondiging. — Correspondentie.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.
Onder Bescherming van Hare Majesteit de Koningin-Moeder.

BOUWWERKEN *uitgevoerd door leden der Maatschappij. Bijeenverzameld en uitgegeven bij gelegenheid van het vijftigjarig jubileum der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. 1892.*

Aan Hare Majesteit de Koningin-Regentes Eerbiedig opgedragen door het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

INHOUD.

PLATEN:

5. Woning van den Hoofd-Directeur der Rijks Museum gebouwen te Amsterdam. Architekt Dr. P. J. H. Cuypers.
6. Gebouw der Industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te Amsterdam. Architekt A. L. van Gendt.
7. Panoramagebouw te Amsterdam. Architekt I. Gosschalk.
8. Sarphatimonument te Amsterdam. Architekt J. R. de Kruyff.
9. Winkelgebouw van den heer Allert de Lange te Amsterdam. Architekt J. van Looy.
10. Kantoorgebouw der firma Labouchere Oyens & Co. te Amsterdam. Architect F. W. M. Poggenbeek.
11. Maatschappelijk Gebouw der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Architekten Th. G. Schill & D. H. Haverkamp.
12. Woonhuizen te Amsterdam. Architekt J. C. Spakler Jr.
13. Woonhuis op het landgoed Uytenbosch te Baarn, van den heer J. L. Pierson. Architect C. Muysken.
14. Huize Oostbroek te de Bilt, van den heer Mr. W. J. Royaards van den Ham. Architect I. H. J. van Lunteren.
15. Villa Kemmemerheuvel te Bloemendaal bij Haarlem, van den den heer L. H. Prætorius. Architekt L. Ritter.
16. Kantoor- en Winkelgebouw in het Agnetapark te Delft. Architekt F. M. L. Kerkhoff.
17. Gebouw der Studentensocieteit Phoenix te Delft. Archit. F. J. Nieuwenhuis.
18. Stationsgebouw der Holl. IJz. Spoorweg Maatschappij te Delft. Architekt C. B. Posthumus Meijjes.
19. Arbeiderswoningen te 's-Gravenhage. Architekt W. B. van Liefland.
20. Villa in het Prinsen Vinkenpark te 's Gravenhage. Architekt J. P. J. Lorrie.
21. R. K. Parochiekerk. Pastorie enz., van den H. Joseph, te 'sGravenhage. Architekt E. J. Margry.
22. Winkelgebouw te 'sGravenhage. Architekt J. H. A. Mialaret.
23. Winkelgebouw der Vereeniging Eigen Hulp te 's Gravenhage, Architekt H. J. Mondt.
24. Gebouw der industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te 's Gravenhage. J. J. van Nienkerken.
25. Villa aan de Laan van Meerdervoort te 's Gravenhage, Architekt P. du Rieu Fzn.
26. Physisch Laboratorium der Rijks Universiteit te Groningen, Architekt J. van Lokhorst.
27. Hypotheek- en Kadastergebouw te Groningen. Architekt C. H. Peters.
28. Woonhuis te Haarlem. Architekten S. Roog & Jb. van den Ban Pzn.
29. Kerk der Hervormde Gemeente te Katwijk aan Zee. Architekt H. J. Jesse.
30. Villa Laanzicht te Leeuwarden. Architekt H. H. Kramer.
31. Gebouw der Studenten Societeit te Leiden. Architekt Prof E. Gugel.
32. Stads Gehoorzaal te Leiden. Architekt D. E. C. Knuttel.
33. Oudeliedenhuis te Leiden. W. C. Mulder.
34. Huize de Cloeze van den heer Mr. C. J. Sickesz, nabij Lochem. Architekt Nics. Molenaar.
35. R. K. Kerk en Pastorie te Nes en Zwaluwenbuur. Architekt Jos. Th. J. Cuypers.
36. Winkelgebouw der firma Bahlman & Co. te Nijmegen. Architekt D. Semmelink.
37. Winkelgebouw te Nijmegen. Architekt J. J. Weve.
38. Woonhuis te Rotterdam, Architekt D. Verheul Jr.
39. Schouwburg te Rotterdam. Architekt J. Verheul Dzn.
40. Hotel Wittebrug te Scheveningen. Architekt Joh. Mutters Jr.
41. Gebouw der Societeit Sic Semper te Utrecht Architekt P. J. Houtzagers.
42. Woonhuis van den heer Dirk Laan te Wormerveer. Architect Jacob F. Klinkhamer.

N.B. De plattegronden van deze gebouwen zijn voorgesteld op twee dubbele platen.

De 42 in dit werk voorkomende platen, groot 50 bij 35 cM. zijn lichtdrukken naar photographische opnamen, beiden van de firma Emrik & Binger te Haarlem.

Deze verzameling platen, in portefeuille, is aan het Bureau der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst verkrijgbaar, voor de Leden der Maatschappij, à f 5.— per exemplaar.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 26 MAART.

ALPHEN (N.-BR.). Het afbreken van een huis en het bouwen van een raadhuis met veldwachterswoning ald.

Het gem.-bestuur van Alphen en Rijel, n.m. 4 u. Bestek en teek. verkr. à f 1.50 per stel bij den boekh. A. Bergmans te Tilburg. Inl. verkr. ten kantore van den heer J. H. v. d. Abeelen, arch. te Tilburg, van 10–12 en van 2–4 u.

AMSTERDAM. Bestek no. 8987. Het maken van een reservoirgebouw met reservoir, een pompgebouw en eene gas- en waterleiding; benevens het stellen van negen waterkranen, met bijbehoorende werken, op het gemeenschappelijk stations-emplacement te Amersfoort. Voor rekening van den Staat der Nederlanden. Ram. f 30600.

De Holl. IJz. Spoorw. Maatsch., n.m. 1½ u. (Greenw. tijd) in het centr. personenstation. Het bestek met 1 teek. is tegen f 1.50 verkrijgb. aan het centr.-administratiegebouw der maatschappij aan het drooghak te Amsterdam, hur. Weg en Werken, kamer 154, of met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven). Aanw. gedaan.

BORNE. 1. Het bouwen eener school van 4 lokalen met toebehooren te Borne; 2. het maken van meubelen voor genoemde school. Het gem.-best., 's midd. 12 u. Bestek en teek. te bekomen bij de architecten v. d. Goot en Kruisweg te Hengelo (Ov.) voor perc. 1 à f 2 per stel en voor perc. 2 à f 1. Inl. te bekomen bij voorn. architecten. Aanw. 26 Maart, v.m. 10 u.

ENSCHEDÉ. Het weder opbouwen van de afgebrande woning en paardenstal, gelegen aan den Oldenzaalschen straatw. te Lonneker.

De directie der Lonneker Steenbakkerij, 's midd. 12 u., in het hotel „De Graaff", alw. bestek en teek. ter inzage. Inlicht. verkr. bij H. Reigers, arch. Aanw. 26 Maart, v.m. 9 u.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van 3 winkelhuizen, enz. a/d Piet Heinstraat, hoek de Riemerstraat.

De architect J. Latour, v.m. 10½ u., in het Z.-H. koffiehuis. Bestek met teek. te bekomen à f 3 per stel, in de boek- en handelsdrukkerij, Jacob v. d. Doesstraat no. 3. Inl. te bekomen bij den architect J. Latour, v. Brakelstraat 109, v.m. van 10–12 u.

HOEK (ZEEL.). Het bouwen van een woonhuis in den Koudenpolder nabij Hoek.

De bouwk. L. de Bruijne, v.m. 11 u., in logement „'s Lands Welvaren", alw. bestek en teek. ter inz. Inlicht. geeft gen. bouwk. Aanw. 26 Maart, v.m. 10 u.

KOUDUM. Het bouwen van een kaaspakhuis met boterkelder bij de fabriek te Koudum.

De vereen. „Coöp. Stoomzuivelfabr. Concordia". Biljet gemerkt K, in te zenden 28 Maart e. k., vóór 2 u., ten kantore der fabriek. Bestek en teek. ter inzage bij den logementhouder Jouke de Boer. Inl. te bek. bij D. Woudstra.

MOERDIJK. Het bouwen van een winkelhuis met aanbouw, met bijlev. van alle benodigde bouwstoffen.

De heer D. Nouwens, n.m. 4 u., in het koffiehuis van de Wed. A. Nouwens. Bestek en teek. ter inzage in voorn. koffiehuis. Inl. verstrekt en aanwijzingen in loco 2 u. vóór de besteding geeft J. H. P. Speet, bouwk. te Oudenbosch, A 339.

OMMELANDERWIJK. *a.* Het bouwen eener behuizing; *b.* het glas-, verf- en behangerswerk, met bijlev. van materialen.

De heer F. P. Panman, 's av. 7 u., in het logement van G. D. Koning, alw. bestek en teek. ter inz.

VENRAY. Het bouwen van een woonhuis in de Schoolstraat, met bijlev. van eenige materialen, in 3 perc.

De heer Joh. Schaeffers, n.m. 6 u. Aanw. 26 Maart, n.m. 3 u.

WEESP. Het bouwen van een torenspits. Het R.-K. kerkbest. van den H. Laurentius, 's midd. 12 u. (Greenw. tijd). Bestek en teek. à f 2 te bekomen bij de lichtdruk-inrichting, Reguliersgracht 134 te Amsterdam. Inl. bij den arch. Arn. A. M. Bruning. Aanw. gedaan.

ZIERIKZEE. Het bouwen van een nieuwe koetsierswoning nabij de buitenplaats „Mon Plaisir" onder Schuddebeurs.

De arch. L. Kool Wzn., n.m. 6 u., in de societeit „Concordia". Bestek en teek. ter inz. in de gen. societeit en bij den heer Dekker. Inl. ten kantore van den architect. Aanw. gedaan.

DINSDAG 27 MAART.

DELFSTRAHUIZEN. Het bouwen van een burgerwoonhuis te Echten.

De heer J. J. Bos te Delfstrahuizen. Bestek en teek. liggen ter inz. bij P. Herschoe te Echten. Inl. verstrekt J. Schreur. Bilj. in te zenden bij den besteder, 27 Maart.

GORINCHEM. Het afbreken en weder opbouwen van een stalling met bijbehoorende werken, a/d Westzijde van de Warmoesstr.

De heer A. den Dekker, 's av. 7 u., in het hotel van „Andel". Bestek met teek. in gen. hotel ter inzage. Inl. te bekomen bij den bouwk. J. v. Embden. Aanw gedaan.

GRONINGEN. Het bouwen van 4 heerenhuizen en een winkelbehuizing met bovenwoning aan de Radesingel en de Trompstr. ald., met de leverantie van al het daartoe benoodigde met uitzondering van het verfw.

De heer J. Bouwman, 's av. 8 u., in het „Te Huis" Lutkenieuwstraat. Bestek met teek. à f 2 te verkrijgen bij IJ. v. d. Veen, arch. en ter inz. ten huize van aanbesteding. Inl. te bekomen v.m. 9–10 u., ten kantore van den arch. vooru.

MAASTRICHT. Volgens bestek 1. Het doen van eenige herstellingen en verfwerken met bijlev. der materialen aan de gebouwen, kunstwerken en inrichtingen behoorende tot de lijnen: Pruisische grens bij Aken-Belgische grens bij Lanaeken, Maastricht-Belgische grens bij Eijsden, Maastricht-Venloo-Blerick, Pruisische grens bij Vlodrop-Belgische grens bij Budel, Sittard-Pruissische grens bij Herzogenrath, in 16 perceelen.

De sectie-ingen. der maatsch. tot expl. van Sts. spw. A. Liebergen, n.m. 2 u. (Grw. tijd) te zijnen bureele. Bestek à f 1 verkrijgb. aan bovengen. bur. Aanw. ter plaatse zooals in het bestek staat vermeld.

VENRAY. Het verbouwen eener woning. De heer Gerard Pijpers, 's av. 7 u.

WOENSDAG 28 MAART.

AMSTERDAM. Het bouwen van een winkelhuis op het terrein Amstelstr. no. 8, nadat het bestaande gebouw is gesmoveerd.

De arch. D. van Oort Hzn., v.m. 9½ u., in café „de Roode Leeuw". Bestek en teek. ad f 2 verkrijgb.

BREDA. Het verbouwen van een huis staande en gelegen te Breda aan de Ginnekenstraat no. 40, kadastraal geteekend sectie F no. 4948.

De architect J. A. v. Dongen, v.m. 11 u., in het Vlaamsch koffiehuis van P. A. Plenker. Teek. en bestek in bovengen. koffiehuis ter inzage. Aanw. gedaan.

COEVORDEN. Het verbouwen van een huis in de Bentheimerstraat te Coevorden.

Mej. de Wed. G. Scholten Hzn., 's av. 7 u., in café Abels. Bestek en teek. ter inz. bij Abels voorn. Inl. geeft de arch. H. Rozeman. Aanw. 28 Maart, 's midd. 12 u.

TILBURG. Het bouwen eener kerk met sacristy en pastorie.

De architect C. F. v. Hoof, v.m. 11 u., in „Fidei et Virtuti". Bestek en teek. liggen ter inzage bij den archit. aan de Spoorlaan, waar dagelijks vóór 12 u. inlicht. te bekomen zijn, alsook bestek en teek. à f 10 per stel. Aanw. 26 Maart, v.m. 10 u.

DONDERDAG 29 MAART.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een lijkenhuisje met wachtkamer op de Israëlietische begraafplaats, gelegen aan den Kneedweg te Enschedé.

De architect H. Heijgers, 's midd. 12 u., in hotel „De Graaff", alw. bestek en teek. ter inzage liggen. Aanw. 29 Maart, v.m. 9 u.

'S-HERTOGENBOSCH. Het onderhouden van en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen van het prov. bestuur van Noord-Brabant van den dag der goedkeuring tot en met 31 Dec. 1900. Ram. f 1485.

Het prov. bestuur, n.m. 12½ u. Aanw. 26 Maart, v.m. 10 u.

HILVERSUM. De uitbreiding der gem.-gasfabriek ald., best. in het bouwen van een stokerij, motorgebouw en teerput, en het vergrooten der kolenloodsen en regeneratieloods.

Het gem.-best., v.m. 11 u. Bestek en teek. à f 2 per stel verkr. ter gem.-secr. Inl. geeft de gem.-archit. Aanw. op het terrein, 27 Maart, v.m. 11 u.

VRIJDAG 30 MAART.

'S-GRAVENHAGE (HERBEST.). Het bouwen van een post- en telegraafkantoor, met directeurswoning, te Terneuzen. Ram. f 39770.

Het min. van W., H. en N., n.m. 1 u. Bestek ter lezing aan het gebouw van het min. van W., H. en N., aan dat van het prov. bestuur van Zeeland, en aan het bureel van den rijksbouwm. in het 2e district, Fluweelen Burgwal no. 16 te 's-Gravenhage, en is te bekomen bij Gebr. v. Cleef te 's-Gravenhage. Inl. worden gegeven door voorn. rijksbouwm. te 's-Gravenhage. Aanw. gedaan.

KATENDRECHT (Z.-H.). Het bouwen van een kerk met toren, pastorie, kosterswoning, catechisatielokaal en vergaderkamers op een terrein nabij het Zuid-Ostelijk stoomgemaal te Rotterdam.

De kerkeraad der Geref. Kerk, n.m. 2 u., in de consistorie der Geref. Kerk. Bestek en 4 teek. à f 3 per stel, ter drukkerij van A. ter Weeme, Open Rijstuin 16, Rotterdam. Inl. en aanw. bij den arch. W. C. Coepijn, Lagedijk 127, Rotterdam.

NIJMEGEN. Het bouwen van een nieuw middenschip met zijbeuken, aan de bijkerk van de St. Dominicus-parochie, gelegen aan de Berg-en-Dalsche straat, een en ander volgens de plannen van den arch. J. Kayser te Maastricht.

Het R.-K. kerkbestuur van de H. Dominicus, n.m. 4 u. in „De Poort van Cleve", Grootestraat. Bestek en teek. ter inz. in gen. café en zijn tegen f 5 verkrijgb. aan de pastorie, Burchtstraat, alw. inlev. der bilj. op 30 Maart, vóór n.m. 3 u. Aanw. 29 Maart, v.m. 11 u.

RUURLOO. Het bouwen van een landbouwerswoning bij de tol ald., met bijlev. van materialen.

De aanbesteder, in hotel „Wapen van Ruurloo", alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 26 Maart, n.m. 2 u.

VLISSINGEN. Het bouwen van een pakhuis en woning ten dienste van den gem.-reinigingsdienst.

Het gem.-bestuur, n.m. 2 u. Bestek met teek. à f 0.75 te bek. bij den gem.-bouwmeester, alsmede inl. Aanw. gedaan.

WOERDEN. Het bouwen van een woonh. op het voormalig excersitieveld te Woerden.

Het gemeentebest., v.m. 11 u. Bestek en teek. liggen ten raadhuize ter inz. en zijn ald. ad f 0.75 verkrijgb. Inl. worden verstrekt door den gem.-bouwk. Fluijt. Aanw. 26 Maart, v.m. 11 u.

ZATERDAG 31 MAART.

AMSTERDAM. Het bouwen van 2 huizen aan de Paulus Potterstraat, op het terrein van het rijksmuseum.

De archit. Karel Muller, n.m. 3 u., in het „American Hotel". Bestek en teek. zijn à f 2.50 verkrijgbaar bij de firma J. H. de Bussy, Amsterdam.

GOES. Het afbreken van een woonhuis wijk B no. 165 en het daarvoor in de plaats bouwen van een pakhuis.

De heer J. Brouwer Sr., n.m. 3 u., in „De Prins van Oranje". Bestek en teek. in voorn. koffiehuis ter inz. Inl. geeft de arch. D. de Koning. Aanw. 28 Maart, n.m. 3 u.

HOF VAN DELFT. Het bouwen eener school voor l. o. met 6 lokalen en overdekte gang op een perceel in het verlengde van de Sint Olofslaan, benevens de levering en plaatsing van de benoodigde schoolmeubelen, in 2 perceelen.

Het gem.-best., v.m. 11 u. Bestek en teek. verkrijgb. ter secretarie, tegen f 1. Aanw. 26 Maart, v.m. 11 u.

KLOOSTERZANDE. Het afbreken van de bestaande schuur en het bouwen van een landbouwschuur, op de hoeve bewoond door de Wed. P. v. Damme, aan den Plattendijk, gem. Hontenisse.

De aanbesteder, n.m. 2 u., in het café van P. Verhist. Bestek en teek. ter inz. op voormelde hoeve, terwijl inlicht. verkr. zijn bij J. Wisse Jz. te Zaamslag. Aanw. 31 Maart, v.m. 9 u.

KRALINGSCHEVEER bij ROTTERDAM. De bouw van een loods op het fabrieksterrein van de heeren Kolff en Vis, aan den Schaardijk.

De aanbesteders, v.m. 11 u., in het koffiehuis van J. v. d. Akker, alw. bestek en teek. verkrijgb. zijn tegen f 1 p. stel. Inl. te bekomen bij den heer H. Lagerwaard, Oostzeedijk no. 340, Rotterdam. Aanw. gedaan.

MUSSELKANAAL. *a.* Het bouwen van een volkskoffiehuis ald., onder bijlev. van materialen enz. *b.* De glas- en verfwerken aan gen. gebouw.

Het Financieele bestuur van het „Kruisverbond Zandberg", n.m. 5 u., in café Wed. J. Hovenkamp, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. 31 Maart, n.m. 3 u.

NIEUWBUINEN. Het bouwen van een aardappelmeelfabriek met bijgebouwen onder bijlev. van alle daartoe benoodigde materialen enz., volgens bestek en teek.

De naaml. vennootschap „Ardappelmeelfabriek Hollandia", n.m. 4 u., in het cafe van de Wed. Lieder. Bestek en teek. ter inzage in het hotel Dik te Nieuwbuinen en zijn te verkr. bij E. Warringa en Zoon, architecten te Nieuwbuinen, tegen f 12.50. Bij ongeschonden inlevering op den dag van aanbesteding wordt f 10 terugbetaald. De bilj. franco inzenden bij den voorzitter van het bestuur vóór of op 30 Maart 's av. 7 u. Postzegels worden niet in betaling aangenomen. Aanw. in loco 27, 28 en 29 Maart, telkens van n.m. 1–3 u.

SNEEK. Het afbreken der perceelen bekend wijk 15 nos. 65, 66, 67, 68 en 69, aan de Geeuwkade, bij de Smidsbuurt aldaar, en het daarvoor in de plaats bouwen van een kaaspakhuis, groot 350 M², waarbij kantoorgebouw, woning en verdere werken.

De architect J. P. Hogendijk n.m. 3 u. in café „De Nieuwe Doelen", alw. bestek en teek. ter inz. en zijn ad f 1 en inlicht. bij gen. architect verkrijgbaar.

DINSDAG 3 APRIL.

AMERSFOORT. Het bouwen van een heerenhuis aan den Hooglandschen dijk ald.

De arch. H. Kroes, v.m. 11 u., in „Het Valkje", alw. bestek en teek. na 26 Maart ter inz. liggen.

HENGELO (OV.). Het bouwen eener villa voor de dames Reudink aan den Enschederstraatweg.

De arch. W. Elzinga, v.m. 12½ u., in hotel „De halve Maan". Bestek en teek. ad f 2 en inl. bij gen. archit. Aanw. 3. April, v.m. 9½ u.

HOOFDDORP. Het amoveeren van de boerderij gen. „Rijkstee", gelegen aan den Sloterweg bij den Spaarnwouderweg sec. E. E. te Haarlemmermeer en het te dier plaatse weder opbouwen van een groote boerderij. De inschrijvingen mogen zijn voor metsel-, timmer- en schilderwerk ieder afzonderlijk, alsook voor het geheele werk in massa.

De bouwk. J. W. de Heij en Zn., v.m. 11 u., in hotel C. Schipper. Bestek en stel teek. ad f 2 te bekomen bij voorn. bouwk. ald. bij wie inl. te bekomen. Aanw. op het bouwterrein 28 Maart, n.m. 2 u.

WOENSDAG 4 APRIL.

PRINSENHAGE. Het bouwen van 2 heerenhuizen en een winkelhuis, op de perc. bouwgrond sectie H, nos. 1949, 1950 en 1951, aan den Steenweg van Breda naar Prinsenhage, een en ander met bijlev. van de benoodigde bouwstoffen.

De arch. F. P. Bilsen te Breda, n.m. 5 u. in het café van Bruinsteels te Prinsenhage. Bestek en teek. in gen. koffiehuis ter inz. en inl. geeft gen. architect.

DONDERDAG 5 APRIL.

AMERSFOORT. Het bouwen van 20 arbeiderswoningen en daarmede in verband staande werken op haar terrein aan den spoorweg Amersfoort–Kesteren.

Het best. der Naaml. Venn. „Volkshuisvesting" v.m. 11 u., in het café „De Arend". Bestek en teek. liggen ter inz. in voorn. café en zijn à f 1.50 verkrijgb. aan het bur. van den arch. W. v. Schalk. Aanw. 2 April, v.m. 11 u.

HAARLEM. Het maken van eene dubbele woning voor machinisten, van eene stroomkolenbergplaats en van een aanlegsteiger

voor kolenschepen bij de nieuwe schutsluis te IJmuiden, deel uitmakende van de uitbreiding der sluis- en havenwerken. Ram. f 19000.

Het prov. bestuur, v.m. 11 u. Bestek no. 71, ter lez. aan het gebouw van het min. van W., H. en N., aan de lokalen van de prov. besturen, en is te bek. bij Gebr. van Cleef, te 's Gravenhage, Inl. te bek. bij den hoofdingen. Kemper te Haarlem, bij den ing. du Croix te Amsterdam (ade Constantijn Huygensstraat 46) en bij den ingen. van Hooff te IJmuiden. Aanw. op de plaats 29 Maart, v.m. 11 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen — Amsterdam, Stationsplein — Rotterdam, Zuidblaak 36 — Breda Prinsenkade — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betouwstraat 8.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reserve ruim	- 1.801.000.00
Betaalde Brandschaden	- 17.743.000.00

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

5 MAART.

TILBURG (ONDERH.). Het bouwen van een winkelhuis en koperslagerij in de Nieuwlandstraat voor rekening van den heer F. van der Schoot-Smulders. Door den arch. André Blomjous.

Gegund: het timmerwerk aan de firma Wed. F. v. d. Schoot & Zonen en het metselwerk aan de Waal en Groenen, te zamen bedragende f 6500.

7 MAART.

LEEUWARDEN. Het verbouwen van perc. no. 14 aan de Oude Oosterstraat. Door den architect H. H. Kramer.

Laagste inschr. G. Jansen, f 1795. Gegund.

10 MAART.

ELST. Het herbouwen van een woon- met achterhuis, met bijl. van materieel. Door den bouwk. R. van Holten.

Laagste inschr. J. H. Wassing Elst, f 2309.

RIJSOORD (Z.-H.). Het bouwen van eene schuur. Door den heer G. H. de Zeeuw.

Metselwerk. Raming f 500. Laagste inschr. L. de Kloe, Alblasserdam, f 490*.

Timmerwerk. Raming f 1700. Jh. de Kloe, Alblasserdam, f 1666*. * Gegund.

12 MAART.

BERGEN-OP-ZOOM (ONDERH.). Het verbouwen van het huis, vroeger bewoond door den heer Benning, eigenaar de heer Coetermans te Antwerpen.

Laagste inschr. A. C. v. d. Berg, f 15929.

GORINCHEM. Het verbouwen van een winkelhuis aan den Langendijk, wijk B, no. 166. Door den heer J. Th. Schneiders.

H. de Kriek en B. Smits, Gorinchem, f 2625 in massa. Het werk is bij de publieke besteding niet gegund en is bij onderhandsche aanbesteding opgedragen aan bovenstaande aannemers.

ROORDAHUIZUM. Het bouwen van een nieuw pers- en pekellokaal met bijk. werken. Ram. f 5237. Door de coöp. stoomzuivelfabr.

Laagste inschr. S. v. d. Meer, Wijtgaard, f 5337.

TILBURG. Het bouwen van een kantoor voor de Amsterdamsche Credietvereeniging.

Laagste inschrijver F. v. d. Schoot, f 2043.

ZOETERWOUDE (ONDERH.). Het verbouwen van het zustergesticht. Door den arch. Jan Stuijt te Haarlem.

Laagste inschrijver Th. G. Salters, f 8375. Nog niet gegund.

13 MAART.

DEDEMSVAART. Het bouwen van een handkracht boterfabriek. Door den architect H. Brugmans te Avereest.

Laagste inschr. G. v. d. Hulst, Avereest, f 1285. Gegund.

GORINCHEM. Het bouwen van een werkloods met bijbehoorende werken, op een terrein aan de Westzijde van de Lijnbaan, achter bastion III der vesting Gorinchem. Door den heer J. C. den Haan.

Metselwerk. Laagste inschr. T. G. Sterkenburg, f 495.

Timmerwerk. Eenige inschr. J. de Grunt, f 2159.

Massa. H. J. Papenhuijzen, Hoog-Blokland, f 2509*. * Gegund.

HEEMSTEDE (ONDERH.). Het bouwen van twee woonhuizen met pakhuis in de Meesterjoostelaan, voor rekening van den heer W. Berkemeijer. Door den architect W. F. Doeglas te Haarlem.

Laagste inschrijver W. v. Amstel, f 4350.

14 MAART.

ALFEN a/d RIJN. Het bouwen van een woonhuis, twee koestallen, karn- en wagenhuis, paarden- en varkensstal en twee booibergen, op een perceel land gelegen aan den grooten en kleinen Kalkhovenschen Polder, onder de gem. Oudshoorn a/d Rijn, in de nabijheid van de Scheevejaagbrug, behalve glas- en verfwerk. Door den aanbesteder.

Laagste inschr. H. E. van Geelen, Boskoop, f 15480. Nog niet gegund.

GRONINGEN. Het bouwen van een woonhuis c. a., op een vrij terrein aan de Noorderstationstraat, sectie A no. 1959, te Groningen. Door den heer J. C. Hübscher.

Laagste inschrijver J. Huizinga, f 6644.

'S-HEERENHOEK. Het afbreken en weder opbouwen der onderwijzerswoning. Door het gemeentebestuur.

Laagste inschr. P. J. Brand, 's-Heerenhoek, f 865.50. Gegund.

SCHIEDAM. Het bouwen van een volksbadhuis op een terrein gelegen aan de Ged. Broersvest. Door het bestuur der Vereen. „Schiedamsch Volksbadhuis".

Het werk op te leveren in 3 maanden.

Laagste inschr. S. Smit, Rotterdam, f 8390.

Idem in 4 maanden. J. Pinster, f 8500. Nog niet gegund.

16 MAART.

BOERTANGE. Het amoveeren van een oud en opbouwen van een nieuw voorgebouw met bijlev. van materialen. enz. Ram. f 2000. Door Mej. de Wed. J. Lutter, te Beflingwolde.

Laagste inschrijver G. de Ruiter, Wedde, f 1930. Gegund.

BREDA. Het vergrooten van een gebouw, op een perc. aan de Zwaanstr. no. 16. Door de architecten P. A. Oomes en L. v. d. Pas.

Laagste inschrijver A. Hoppenbrouwers, f 2388.

GRONINGEN. Het verbouwen van een behuizing, gelegen N.-zijde in de Zwanestr. Door den arch. A. Th. v. Elmpt.

Laagste inschr. H. Kamps, f 4320. Gegund.

OUD-VOSSEMEER. Het stichten van een gebouw voor een stoomgemaal met machinistenwoning en bijkomende werken voor de bemaling van de „Drie groote Polders", beh. tot voorn. waterschap. Door het best. van het waterschap „Oud-Vossemeer".

Laagste inschr. C. Nieuwenhuijse, Ierseke, f 11600.

ZWIJNDRECHT. Het afbreken en weder opbouwen van een woonhuis. Door den arch. A. Visser Kzn.

Door bijzondere omstandigheden is deze aanbesteding niet doorgegaan.

ZANDVOORT. Het bouwen van een dubbel woonhuis, nabij de Tol te Zandvoort. Door den architect W. F. Doeglas te Haarlem.

Laagste inschrijver H. L. v. Zeijl, f 6494.

16 MAART.

BREDA. Het afbreken en ophouwen tot remise met bovenwoning van een pakhuis, staande en gelegen aan de Dietstraat, een en ander met bijlev. van bouwstoffen. Door den arch. F. P. Bilsen.

Metselwerk. Laagste inschr. P. A. Hoppenbrouwers, f 783.

Timmerwerk. G. J. Mol, f 895.

Massa. J. Kleiner, f 1510. Gegund.

ENKHUIZEN. Het bouwen van een heerenhuis, op een terrein aan den Dijk te Enkhuizen. Door den bouwk. A. Rinkema te Haarlem.

Voorgevel in Port.-cem. Laagste inschr. J. Poen, Venhuizen, f 11950.

Voorgevel in Morleysteen. J. Poen, idem, f 12250. Een biljet van onwaarde.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 2 woonhuizen aan een blok, op een terrein aan den nieuw aangelegden weg loopende van de Lipperkerkstraat naar de Bothofstraat te Enschede. Door den heer H. J. Berfelo.

Laagste inschrijvers H. Hulstein & Co., f 4617. Gegund.

KAMPEN. Het bouwen van een werkplaats voor rekening van den heer J. Nijhuis Hz. Door den bouwk. H. J. v. Werven.

Laagste inschrijver E. de Groot, f 928. Niet gegund.

MUNTENDAM. Het bouwen van een woonhuis te Muntendam. Door den heer J. Zoutman.

Laagste inschr. H. Smit, Meeden, f 2100. Gegund.

USQUERT. Het bouwen van een bijschuur, met bijlev. van materialen. Door den heer P. B. Westerhuis.

Laagste inschrijver R. Sleumer, Uithuizen, f 2139. Gegund.

17 MAART.

ALMELO. Het vergrooten van een machinegebouw, het inmetselen van stoomketels en verdere werken. Door de Twentsche Brouwerij.

Laagste inschrijver E. J. Tijhof, Almelo, f 8382. Gegund.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het bouwen van een villa op een terrein aan de Witte brug, te 's-Gravenhage. Door de architecten A. Jacot en W. Oldewelt.

Laagste inschrijvers Gebroeders. Houtman, 's-Hage, f 26000. Gegund.

BALK (FR.). Het verbouwen van het logement, bew. door J. Teernstra ald. Ram. f 3700. Door mej. de Wed. J. E. Hoekstra.

Laagste inschrijver M. Sonsma, Hemelum, f 3650. Gegund.

DOETINCHEM. Het maken van een winkelpui, winkelopstand enz., in een huis aan de Hamburgerstr. te Doetinchem. Door den arch. H. J. L. Ovink.

Laagste inschrijver G. H. Ditters, Doetinchem, f 1281. Gegund.

ENKHUIZEN. Het afbreken en bouwen van een woonhuis in de Begijnestraat voor rekening van den heer P. Swakenburg ald. Door den opzichter T. Korff.

Laagste inschr. W. Hart, f 1250. Gegund.

KIEL-WINDEWEER. Het bouwen eener landbouwersbehuizing met de lev. van het daarvoor noodige bij sluis 7 te Dedemsvaart. Timmer- en verfwerken afzonderlijk. Door den heer J. Prins.

Timmerwerk. Laagste inschrijver Kliphuis, Kielwindeweer, f 5503.

Verfwerk. Smit, Kielwindeweer, f 214. Niet gegund als zijnde boven de begrooting.

OVEREEN (N.-H.). Het bouwen van 2 heerenhuizen, een bloembollenschuur met woning en het vergrooten van een bloembollenschuur te Sassenheim. Door den arch. S. Roog te Haarlem.

2 Heerenhuizen. Laagste inschrijver B. Rotteveel, Warmond, f 16998.

Bloembollenschuur met woning en vergrootenschuur. J. P. Lagerberg, f 7927. Gunning aangehouden.

„Per Telegraaf."

AMSTERDAM. Het bouwen van een centraalstation voor electrische verlichting te Ter Neuzen. Door den ingenieur H. P. N. Halbertsma te 's-Hage.

Laagste inschrijvers J. M. van Ditmars & Zn., Middelburg, f 40279, daaropvolgende J. W. v. d. Schoot, Tilburg, f 41980.

19 MAART.

GRONINGEN. Het afbreken van het perc., staande en gelegen op den hoek van het A-kerkhof en de Akerkstraat te Groningen, gem.: sectie K. nos. 1256–1955 en het daar ter plaatse bouwen van een kantoorgebouw met winkelhuis en bovenwoning. Door den arch. A. Th. v. Elmpt.

Laagste inschrijvers V. en W. Mulder, f 12483. Gunning in beraad gehouden.

GRONINGEN. De aan- en verbouw van de stoomchocoladefabriek, Peperstraat ald. Door den archit. W. v. d. Heide.

Laagste inschrijver H. T. v. Duinen, f 2997. Gegund.

HIEN (GELD.). Het bouwen van een heerenhuis met bijlev. van alle materialen. Door den heer J. H. Sipman.

Laagste inschrijver E. van Stralen, Zetten, f 9640.

20 MAART.

AMERSFOORT. Het bouwen van een meel- en graanpakhuis op een terrein aan „de Eem" onder Hoogland nabij Amersfoort. Door den arch. N. v. Schaik.

Laagste inschr. W. Zwak, Ermelo, f 9475.

S-HERTOGENBOSCH. Het doen van verbouwingen aan arbeiderswoningen gelegen in de Kokscbe Poort. Door den heer P. Verheijden.

Laagste inschrijver A. J. Aangenendt, f 2850.

SCHOONHOVEN. 1°. Het afbreken van de werkplaats in de Korte Weistraat en het weder opbouwen van dat pand; 2°. het grootendeels afbreken van het pand in de Stadhuisstraat A 279 en het weder opbouwen als winkelhuis. Door den architect L. F. Redeker.

Laagste inschrijver J. Klip, Schoonhoven, f 2339. Gegund.

UTRECHT (HERBEST.). Bestek no. 767. Het maken van 7 wachterswoningen, het afbreken en weder opbouwen van 4 wachtershuisjes en het wijzigen van 4 stel handboomen in treksluitboomen met bijbehoorende werken, ten behoeve van de spoorwegen Maastricht–Venlo en Venlo–Eindhoven (in 6 perc.). Ram. perc. 1, f 3000; 2, f 2630; 3, f 4370; 4, f 2710; 5, f 2710; 6, f 3250. Door de maatsch. tot expl. van Staats-. spw.

Perc. 1. Laagste inschrijver H. Weegel, Weert, f 3200.

Perc. 2. H. Weegel, f 2893.

Perc. 3. H. Weegel, f 3490.

Perc. 4. J. Limburg, Venlo, f 3630.

Perc. 1, 2, 3 en 4 in massa. Eenige inschr. J. ten Dijck Jz., f 19990.

Perc. 5. A. Boogaarts, Woensel, f 2696.

Perc. 6. A. Boogaarts, f 5220.

Perc. 5 en 6 in massa. A. L. v. Gestel, Eindhoven, f 7677.

UTRECHT. Bestek VI. Het maken van drie wachterswoningen op de in uitvoering zijnde plateau's links van het in aanbouw zijnde spoorwegvak, tusschen Arnhem en de nieuwe IJsselbrug bij Westervoort, met eenige bijk. werken. Ram. f 13400 (voor rekening van den Staat). Door de Maatsch. tot Expl. van Staatsspoorw.

Laagste inschr. M. Jeths, Apeldoorn, f 12350.

VLISSINGEN. Bestek no. 39. Het herstellen van metsel- en hardsteenwerk van de bomvrije kazerne te Vlissingen. Raming f 5000. Door de genie van Bergen-op-Zoom.

Ingeschreven werd door A. Hanewinkel te Vlissingen voor 6 pCt. boven de prijzen van het tarief.

VORDEN. Het bouwen van een landbouwerswoning bij den huize Medler ald. voor Baron van Dordt van 't Medler. Door den arch. H. Enklaar te Ruurloo.

Minste inschrijvers zonder leverantie. B. Rouwenhorst, Vorden, metselwerk f 332; G. J. Bel, Barchem, timmerwerk f 537.50; G. Korten, Vorden, schilderwerk f 55; H. Emsbroek, loodgieterswerk f 38; J. F. v. Ark, Wildenborch gem. Vorden, smidswerk f 107. Alles gegund.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN**.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON,. Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrala Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma Gebrs. Hesse), Damrak 68, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Eerste Nederl. Papierstoffabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74–76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Haeuslersche Houteementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Houthandel. — LINDER & Co., Wittenburgerstraat 22–24, Amst.
Houthandel, Stoomzaags- en Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — HÖXTER-GODELHEIM A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken, Isoleerssteenen, Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Stortevaant Engineering Company. — FRED. STIELTJES & Co. — Keizersgracht 745, Amsterdam.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königswinter a. Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-**steenen, vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Bouwkundig Bureau

E. J. WIND & Co.,

Prinsestraat 90, 's-Gravenhage.

TELEPHOON No. 990.

Ontwerpen en uitvoeren van alle voorkomende werken op bouwkundig gebied, het compleet installeeren van woonhuizen, winkels enz., het leveren van **Bestek- en Detailteekeningen**, administreeren van huizen en eigendommen, het koopen en verkoopen, huren en verhuren van huizen en het exploiteeren van bouwterreinen. (*Woninggids.*)

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM.

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

WANDTEGELS.

Enorme voorraad Fijnste Engelsche Combinaties.

PLAATSING DOOR BEKWAME WERKLIEDEN.

Ontwerpen en Begrootingen op aanvraag gratis.

JULIUS LÜCHAU,

AMSTERDAM. — Damrak 71.

Generaal-Vertegenwoordiger der Firma

Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover,

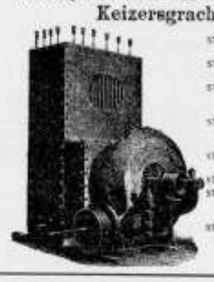
beveelt zich aan voor levering van:

Körting's Injecteurs.
Körting's Universaal Condensers.
Körting's Pulsometers en Elevators.
Körting's Gas- en Petroleum-Motoren, Gasdynamo's en Electromotoren.
Körting's Ribbenbuizen en Stoomkacheis.

CENTRALE VERWARMINGEN EN ELECTRISCHE VERLICHTINGEN.

STURTEVANT ENGINEERING COMPANY,

Keizersgracht 745, Amsterdam.

STURTEVANT Exhaust-Blowers voor VERWARMING- en VENTILATIE van gebouwen en schepen

STURTEVANT Exhaust-Blowers voor het DROOGEN van hout, papier, garen, geweven stoffen, aardwerk, enz. enz.

STURTEVANT Exhausters voor het AFZUIGEN van STOF en opwarmd, klein- door hoekverbrekers, scheidingen voor kinderwerking, voor schoonmaakwerk enz.

STURTEVANT Exhausters en Blowers voor het VERWIJDEREN van DAMP en GASSEN uit verwarmers, chemische bleekers, enz.

STURTEVANT Exhausters voor het AFZUIGEN van HOOI, uit smidsvuren

STURTEVANT Blowers voor GIETOVENS en SMIDSVUREN

STURTEVANT Exhausters voor KUNSTMATIGEN TREK van kookketels, het vervoeren of verbranden van den rookvrijen schoorsteenen

STURTEVANT Exhausters en Blowers hebben hun EIGEN MOTOR of wel zij worden door RIEMEN gedreven

FRED. STIELTJES & Co.

Haeusler's

houtcementen dakbedekking.

De eenige echt houtcementen dakbedekking. Vereischt geen onderhoud.

15 jaar garantie.

Geschikt voor alle gebouwen, in 't bijzonder voor fabrieken, magazijnen, pakhuizen, villa's, arbeiderswoningen, ook geschikt voor waterdichte bedekking van bruggen, kelders en vloeren.

Generaal vertegenwoordigers voor Nederland en Koloniën

J. A. SMITS en ZOON.

AMSTERDAM. WEESPERZIJDE 7.

BOEK-, STEEN en PLAATDRUKKERIJ

MOUTON & Co.

HERDERSTRAAT 5.

Telephoon No. 33.

'S-GRAVENHAGE.

Levering binnen den kortst mogelijken tijd en tegen **concurreerende prijzen** van alle soorten

BOEK,- KANTOOR- EN HANDELSDRUKWERKEN

Illustratie- en Kleurendruk.

Aandeelen,

Obligatiën en Couponbladen.

Begrootingen, Bestekken.

Plan- en Detailteekeningen.

Photolithografie en Lichtdruk.

KOPER- en STAALGRAVUREN.

Etsen en Photogravuren.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden

BEHOORENDE BIJ DE

BESTEKKEN VOOR de LEVERING

VAN

IJZER en STAAL

AAN

's RIJKS MARINE.

Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Marine van den 9 Juli 1901 D. No. 41.

PRIJS 25 CENT.

MEISENBACH RIFFARTH & Co.

PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.

BERLIJN — MUNCHEN.

VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:

MOUTON & Co., 's-Gravenhage.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

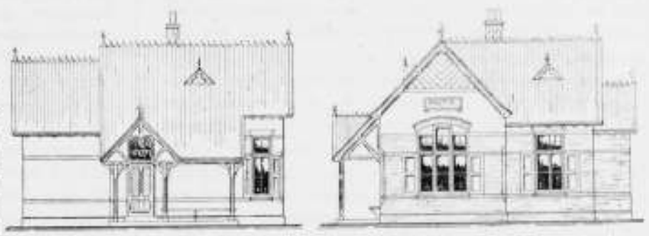
31 MAART 1900. 20e JAARGANG. No. 13.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— . . .

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. . . . . .
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Politiewacht-gebouwtjes te Nijmegen. — Glas. — Boekaankondiging. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Personalia. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

POLITIEWACHT-GEBOUWTJES TE NIJMEGEN.

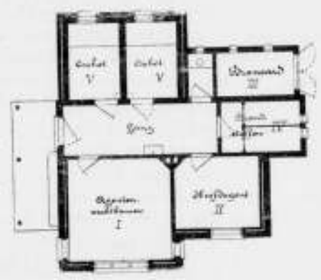
Z. W. Gevel. Voorgevel.

De afbeeldingen, op 1/200ste van de ware grootte, zijn die van twee Politiewachtgebouwtjes die gelijktijdig op twee plaatsen in de uitgelegde stadswijken van Nijmegen worden uitgevoerd, naar het ontwerp van den heer J. J. Weve, Civiel en Bouwk. Ingenieur, Gemeente-Architect aldaar. Een daarvan ligt aan de Sloetstraat, het andere aan den Daalschen weg, beiden zoodanig, dat het uitzicht van uit de wachtkamer der agenten van Politie zoo ruim mogelijk is.

Het metselwerk der gevels is tot aan de fries onder de dakgoot van gevoegde grijze klinkers; daarboven is het metselwerk grauw gepleisterd. In het bovenste deel der gepleisterde topgevels zijn kleurige roode gevelsteenen ingemetseld, die in een dessein gerangschikt zijn.

Het dak is gedekt met zeer sprekend roode, platte, verglaasde pannen.

Al de houtwerken zijn groen geschilderd.

I. Wachtkamer der agenten.
II. Bureau van den Hoofdagent.
III. Bergplaats brandcard.
IV. Bergplaats voor brandstoffen.
V. Cachotten.

GLAS.

Verslag van de voordracht, gehouden op 13 Maart 1900 in de vergadering der Afdeeling Haarlem, door den heer R. VETH.

Spreker ving aan met te zeggen, dat glas eene verbinding is van kiezelzuur met verschillende metaaloxyden, die bij eene hooge verhitting eene vloeibare massa wordt, die, naderhand afgekoeld zijnde, eene doorzichtige gekleurde of kleurlooze massa wordt waarover eene bijzondere glans lag. Alvorens over de substantie in hare bijzonderheden en de glasfabrikatie verder te gaan, gaf hij de etymologie van het woord glas, of liever de verschillende lezingen over het ontstaan van dit woord.

Sommige leiden het af van het latijnsche woord glacies (ijs), anderen van glastum (plant), welker asch veel voor de samenstelling van glas gebruikt werd. Nog meer reden van bestaan achtte hij de afleiding te hebben, van glesnian, gelexan (glanzen, schijnen.)

De geschiedenis van het glas reikt tot in de verre oudheid. Reeds de Egyptenaren, die zich met goed gevolg op de verschillende takken van kunst en wetenschap toelegden,

verstonden de kunst van glasblazen. Daar waren ook andere volken, zooals de Assyriërs en Phoeniciërs. Sidon en Tyrus waren om hun glashandel beroemd; en het ligt voor de hand te begrijpen, dat dusdanige industrie zich in een land als Phoenicië ontwikkelen kon, door de aanwezigheid van groote wouden die brandstof leverden, zand, zeeplanten welker asch met de eerstgenoemde grondstoffen voor glas, in ruime mate leverden. Men heeft glassieraden, paarlen, tot zelfs glazen kisten gevonden, wier oudheid tot op 3000 jaren terug gingen. Van uit dit land werd geleverd wat er lang voor het keizerrijk te Rome aan glas noodig was. Wanneer het vensterglas in gebruik genomen is, weet men met juistheid niet mede te deelen. De vensters te Rome waren van een soort mika, dat men van het eiland Cyprus betrok, waar het in groote hoeveelheid in dunne lagen voorkomt. In het einde der 3e eeuw wordt er van gewag gemaakt.

In 674 werd het glas door een abt, Benedictus, in Engeland voor het eerst ingevoerd. Meer algemeen werd het glas alom in de 14e eeuw en de vermaardste fabriek was destijds in de omstreken van Venetië, te Murano. De industrie taande weder na de 17e eeuw; van uit Murano werd de glasindustrie naar Frankrijk overgebracht. Een zekere Lucas de Nehon wist de noodige middelen bijeen te krijgen om in 1688 te Parijs de eerste fabriek van gegoten glas op te richten. De tegenwoordige fabriek te St. Gobain is van oorsprong uit, dezelfde fabriek als de eerstgenoemde. Weldra werden op het model van Fransehen bodem fabrieken in Engeland opgericht. In 1695 werden de eerste fabrieken in Duitschland opgericht. Niet alleen geldt deze tijds- en plaatsopsomming het glas in het algemeen, doch ook gekleurd glas was een product der oudheid, daar het veel gemakkelijker is gekleurd dan kleurloos glas te vervaardigen; de oorzaak dezer toevallige kleuringen heeft er van begin af aan toe geleid om in de kleur verbetering te brengen, en te ontdekken hoe deze kunstmatig verkregen werd. De Romeinen beoefenden alle takken der glasindustrie tijdens het keizerrijk, zij wisten het glas te vergulden en maakten er mozaiek van; de weelde nam zoozeer toe, dat er zelfs plafonds en vloeren met glastegels of mozaiek bedekt werden.

In de 10e eeuw is er sprake van geschilderd glas, dat is glas waarop metaaloxyde is gebracht en dat daarna in een oven aan de oppervlakte ingesmolten wordt. Hierdoor werd het glasmozaiek, dat reeds voor kerkgebouwen alom gebruikt werd en door de harmonische samenvoeging van kleuren eigenaardige lichteffecten had gekregen, geheel verdrongen. Aan de glasschilderkunst werd op later tijd door de hervorming een gevoelige stoot gegeven, waardoor zij bijna geheel verloren raakte. De nieuwere tijd rakelde deze kunst weer op; spreker wees er op, dat in 1827 de Münchener school den lust tot het beoefenen der glasschilderkunst opwekte. Met de hedendaagsche hulpmiddelen, als verbeterde oveninrichting, zuivere bereiding der benoodigde verfstoffen, kunnen schoonere effecten verkregen worden; daarentegen was vroeger alles meer aan het toeval overgelaten en moest dikwijls opnieuw gebrand worden, waardoor toevallige effecten verkregen werden. Na een kort historisch overzicht behandelde de heer Veth in het laatste gedeelte zijner rede de glasfabrikatie. De stof zelf is eene verbinding van kiezelzuur met minstens twee verschillende bases, van welke aan de eene zijde de kali- aan de andere zijde de kalk de hoofdvertegenwoordigers zijn. Deze beide stoffen kunnen door andere vervangen worden, als natron voor de kali-ijzeroxyde, of loodoxyde voor de kalk.

De verbinding van kiezelzuur met kali is wel glasachtig doch oplosbaar in water; kalk en kiezelzuur worden echter bij zeer hooge temperatuur week, doch geheel ondoorzichtig.

Bij verwisseling van bases blijven de eigenschappen van het glas niet dezelfde, vandaar de uitwerkingen op glans, kleur en hardheid; de massa moet zoo samengesteld zijn, dat deze op zekere hoogte tegen de invloeden van lucht, vocht, zuren en alkaliën bestand is. De vijanden van glas zijn vocht en warmte, waardoor het aan glans verliest, door het onttrekken van alkali; het overblijvende kiezelzuur werkt storend op het lichtbrekend vermogen van het glas, door zich, na onttrekken van alkali, in een dun huidje of schubjes aan de oppervlakte af te zetten.

Gepolijst glas, waarvan natuurlijk de opperste huid is afgeslepen, is veel eerder aan bederf onderhevig dan goed geblazen vensterruiten. De fabricatie gaat als volgt. — De verschillende materialen waaruit het glas bestaat, worden eerst tot een fijn poeder gestampt, gemalen, gezeefd en met elkander vermengd; de menging heeft plaats onder juiste afweging van de verhoudingen waaronder zij tot elkaar moeten staan, met bijvoeging van glasscherven, welke ongestampt bij den hoop gevoegd worden. Na deze bereiding wordt het mengsel naar den oven gebracht.

De oven-constructie is eene ingewikkelde, omdat de oven voldoen moet aan wederstand aan de bij verhitting vluchtig wordende glasmateriaal — die het ovenmateriaal aangrijpen, verder doordat de stof doorzichtig is, de minste verontreiniging schade doet. Nog een belangrijk punt der voorwaarden is: dat bij het minst mogelijk gebruik van brandstof, de grootst mogelijke hitte verkregen zal worden. De nieuwste ovens zijn zulke, welke 30 à 40 M. lang, 8 à 12 M. breed zijn, van onderen verwarmd, de zijde met openingen, waar de glasmassa ingebracht wordt; aan de tegenovergestelde zijde zijn verschillende openingen waar de glasblazers met hunne blaaspijpen de vloeibare glasstof in ontvangst nemen. De aanblik, merkte spreker op, op deze werklieden is allerdroevigst; door hun zware werk — waarbij hun mond en longen alles doen — zijn zij ware geraamten met vel overtrokken. Deze werklieden staan achter den oven op eene verhevenheid van een paar meter hoog.

Het is licht begrijpelijk, dat door het voortdurend blazen en zwaaien in vertikale richting er groote ruimte noodig is. De glasbol aan het einde der blaaspijp opgenomen, neemt eene meer en meer langwerpige gedaante aan, tot deze de gewenschte lengte verkrijgt. Dit cilindervormig voorwerp wordt — wanneer het afgekoeld is — door een ander werkman nader bewerkt. Met een ijzeren stang gewapend, waaraan hij een kleine hoeveelheid glas heeft, die tot een draad afgeloopen is, slingert hij als ware het eene ring om het voorste gedeelte van den cilinder, het zoogenaamd canon, dat op dezen ring door het verschil van temperatuur afspringt. Op dezelfde manier wordt ook het gedeelte bij de blaaspijp losgemaakt, en heeft men nu een open cilinder. Deze cilinder wordt aan de binnenzijde met een diamant doorgesneden, op nieuw in een oven gebracht, de zoogenaamde strekoven, waarna het glas gestrekt wordt, en langzaam afgekoeld. Na deze bewerking is de vensterruit gereed. De strekoven heeft ook kolossale afmetingen, daar het op warmtegraad brengen in verschillende kamers geschiedt. Nadat het glas gereed is, komt het bij den sorteerder; het glas wordt gesorteerd in 1e, 2e, 3e en 4e soort.

Er zijn vele gebreken in het glas door gebreken aan de ovens, de behendigheid waarmede de verschillende verrichtingen gebeuren enz. De slechtste soort gaat weder bij eene nieuwe glasmassa in den oven terug. De laatste manipulatie is wel het op maat snijden; het glas wordt daarna naar gelang van afmetingen en kwaliteit in kisten van 10, 20 en 30 M². verpakt.

Na de gewone glasfabricatie kwam die van het spiegelglas aan de beurt; nl. de twee methoden om de spiegels te blazen of te gieten; verder de behandeling van het verzilveren van het spiegelglas.

Ook was de causerie instructief, omdat spreker een groot aantal glassoorten en stalen mede had gebracht, welker be- en verwerking hij verklaarde: gekleurd glas en marmerglas, glas in lood en kopervattingen, samengesteld en enkelvoudige mozaiek.

Ten slotte prefereerde de heer Veth, wanneer de tochoorders hem genoegen wilden doen, de fabriek eens te doen bezichtingen, daar het hem, om duidelijk te wezen, beter voorkwam van alles eene verklaring te geven dan eene beschrijving die te ver zou voeren.

BOEKAANKONDIGING.

De heer Anton Van de Sandt, architect te Rotterdam, is overgegaan tot het uitgeven eener *Verzameling schetsen van gevels, interieurs, details, enz.*, onder den titel *„Motieven"*.

De eerste der vier afleveringen waarmede het werk compleet is, te zamen bevattende 60 platen in zincographie of autotype, is pas verschenen. Elke aflevering, in omslag, is afzonderlijk verkrijgbaar voor f 1.50 in elken boekhandel.

Eenige der platen zijn reproductiën naar schetsen, door den heer Van de Sandt gedurende zijne studiereizen gemaakt naar meesterwerken der bouwkunst, monumenten uit verschillende kunstperioden, gekozen omdat zij wel altijd als kunstwerken gewaardeerd zullen blijven. Andere platen bevatten schetsontwerpen van den samensteller der collectie, voor gevels, inwendige inrichtingen, details enz., die vooral daarom van waarde zijn, omdat die concepties gedacht zijn voor uitvoering in materialen die hier te lande passend en gebruikelijk zijn.

De schetsen zijn met groot talent uitgevoerd; en de heer Van de Sandt blijkt — voor wie het nog niet mocht weten — de teekenpen met meesterschap te hanteeren; zijne ontwerpen zijn zeer aantrekkelijk en leerzaam, en met smaak voorgesteld.

De samensteller hoopt, dat zijne verzameling zal strekken tot oefening zoowel als tot aanvulling van soortgelijke uitgaven, en daarom iets zal bijdragen tot bevordering der bouwkunst. Een ruim debiet van deze voor zulk een billijken prijs te verkrijgen uitgave moge de verwachting van den heer Van de Sandt ruim overtreffen.

Een dergelijke verzameling reproducties van reisschetsen en studies van een Nederlansche architect is mij onbekend; misschien zal de hier aangekondigde eersteling strekken tot aanmoediging van anderen, om ook hunne schetsen in het bereik van velen te brengen, tot leering en tot aanvulling van het werk van voorgangers.

C.

Het projectie-teekenen, leerboek ten dienste van hen die voor onderwijzer studeeren, door W. Alons, leeraar aan de Ambachtsschool te Groningen, is de titel van een werkje dat onlangs verschenen is bij den heer J. B. Wolters, uitgever te Groningen.

De beginselen van de projectie-leer worden in dit knap samengestelde, zeer beknopte boekje van 47 bladzijden druks, waartusschen 25 figuren, in compacten vorm en toch op recht heldere wijze uiteengezet, in den trant als bij de beschrijvende meetkunde wordt gevolgd; er kan alzoo de vereischte kennis uit worden opgedaan, noodig voor het in teekening brengen van geprojecteerde lichamen en voor het maken van perspectivische voorstellingen.

Of dit boekje werkelijk en alleen van nut kan zijn voor aanstaande onderwijzers, zooals uit den titel zou moeten blijken, wil ik niet beoordeelen. Het zal echter een zeer geschikte leiddraad zijn voor hen, die geroepen worden om aan ambachtsscholen en dergelijke inrichtingen de beginselen van het projectie-teekenen te onderwijzen, om den leerlingen dit te doen toepassen bij de eerste teekeningen die zij daar op constructief gebied moeten maken. Maar ook de leerlingen aan practische teekenscholen zullen er een goed gebruik van kunnen maken; het is voor zelfonderricht geschikt.

De verschijning van dit werkje voorziet in eene bestaande behoefte; er zijn mijn weten geen dergelijke, voor ieder bruikbare boekjes bekend die hetzelfde onderwerp zoo goed en zoo kort behandelen.

C.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Technische Vakvereeniging. Afdeeling Amsterdam. 21 Maart 1900. In deze vergadering hield de heer Joseph Th. J. Cuypers, Architect Ingenieur, eene kunstbeschouwing over Arabische kunst, waarvoor door spreker eene fraaie verzameling teekeningen en platen van Arabische kunstwerken waren tentoongesteld. Aan sprekers beschouwing ontleenen wij het volgende. De Arabische kunst, zoo geheel verschillend met de kunstuitingen van andere volken, staat in nauw verband met de meetkunde; elke versiering, hetzij eene bandversiering of een vlechtwerk, heeft tot grond eenen geometrischen vorm. In hoofdzaak zijn het de negen regelmatige veelhoeksystemen, die onderling gecombineerd tot een onbeperkt aantal variatiën aanleiding geven.

Daar de Arabier de werken van den Schepper niet mocht navolgen, en dus mensch, dier of plant niet tot voorbeeld mocht nemen, bleef het beginsel bewaard, en bereikte dan ook van de 12e tot de 15e eeuw zijn hoogste trap. Daarna vermengde het volk zich meer met andere volken, en had dit invloed op de kunstuitingen. Wil men een band, een vlechtwerk of, in het algemeen, eene versiering ontleden, dan zoeke men de hoofdlijnen van de veelhoeken, die te zamen het schema van de figuur vormen.

Spreker beschreef daarna verschillende constructies voor het verkrijgen van de meest voorkomende veelhoeken, verklaarde daarna eenige der teekeningen, en wees er in het bijzonder op, hoe men door het gebruik van vaak zeer eenvoudige geometrische figuren, zulk een fraai geheel kan vormen.

De aanwezigen gaven door een luid applaus hunne ingenomenheid met het gehoorde te kennen, waarna nog geruimen tijd de verschillende plaatwerken werden bezichtigd.

Afdeeling Utrecht. 27 Maart 1900. De Voorzitter opent de vergadering, en na voorlezing der notulen werd mededeeling gedaan van eenige ingekomen stukken, o. a. een schrijven van den Volksbond, inhoudende verzoek tot mede-onderteekening van een adres aan B. en W. der gemeente Utrecht om in de bouwverordening voor te schrijven dat op werken van eenigen omvang een schaftlokaal moet aanwezig zijn, — en van een te plaatsen stuk in de Utrechtsche dagbladen; na bespreking werd met algemeene stemmen besloten aan dit verzoek niet te voldoen.

Het door den secretaris opgemaakte verslag van de Afdeeling over het afgeloopen jaar 1899 werd voorgelezen en goedgekeurd. Daarna had de verkiezing plaats van afgevaardigden naar de algemeene vergaderingen der Maatschappij. Benoemd werden de heeren I. H. J. van Lunteren en A. J. Vreeswijk en tot hunne plaatsvervangers de heeren A. Nijland en J. Th. Kok; genoemde heeren namen deze benoeming aan.

Nadat nog besprekingen hadden plaats gehad over eenige bouwkundige onderwerpen, werd overgegaan tot het beziehtigen van verschillende plaatwerken, welke door den heer A. Nijland ter beschikking waren gesteld, waarna de vergadering werd gesloten.

Societeit U. N. I. te Rotterdam, 28 Maart 1900. In deze vergadering werd bekend gemaakt, dat op de uitgeschreven onderlinge prijsvraag voor een Bewijs van Lidmaatschap der Vereeniging zes antwoorden zijn ingekomen, doch dat alleen eene eerste prijs is toegekend, en wel aan het ontwerp motto I. waarvan de vervaardiger bleek te zijn de heer Jan v. d. Valk, Architect te Tilburg.

Na afdoening van enkele huishoudelijke zaken, werd het woord verleend aan den heer G. Dirksen te 's Gravenhage, om namens de daartoe benoemde commissie verslag uit te brengen omtrent de navolgende in de vragenbus gevonden vraag:

„Wie kan iets mededeelen omtrent den onderbouw van de in aanbouw zijnde Alexander III brug te Parijs, welke gefundeerd is door middel van samengeperste lucht?"

Spreker wees er allereerst op, dat het maken van fundeeringen door middel van samengeperste lucht, voor de leden der Societeit U. N. I. een nieuw onderwerp is, waarom hij er de voorkeur aan gaf, alvorens het antwoord op de gestelde vraag te geven, een eenvoudiger geval van eene dergelijke fundeering te behandelen.

Als voorbeeld nam hij daartoe de pneumatische fundeering van

de peilers der spoorwegbrug over de Nieuwe Maas te Rotterdam, waarvan de verschillende onderdeelen daarvoor noodig, werden beschreven, waarna de wijze van werken werd medegedeeld die gewoonlijk bij het maken van zulke fundeeringen wordt gevolgd.

Tot het antwoord op de gestelde vraag komende, deelde spr. eerst een en ander mede omtrent den bovenbouw dezer belangrijke brug, waaruit bleek, dat in verband met de eischen die door de scheepvaart werden gesteld, eene boogbrug werd ontworpen, met eene wijdte tusschen de scharnierpunten van 107.5 M. en een pijl van den boog van slechts 6.28 M., terwijl de breedte der brug 40 M. bedraagt. Elk landhoofd is achterwaarts verlengd door een steenen viaduct die met de landhoofden één geheel uitmaakt, waardoor hunne fundeering eene afmeting heeft verkregen van 44 × 33.5 M.

Vervolgens geeft spr. een overzicht van de samenstelling der caisson voor genoemde fundeeringen benoodigd, en van de wijze van werken in en op dit gevaarte. Achtereenvolgens beschrijft hij de werkkamer met mantel, de steigerwerken en andere hulpmiddelen voor den bouw van genoemde landhoofden vereischt, om ten slotte de methode van werken aan te toonen welke voor dit werk gevolgd is. In de werkkamer, waar de lucht is samengeperst om het indringen van water te voorkomen, wordt de grond ontgraven, waardoor de caisson, boven de werkkamer door het metselwerk meer en meer belast, voortdurend zakt, totdat de vaste grondlaag is bereikt, waarna de werkkamer geheel met beton wordt gevuld.

Deze interessante voordracht, door verscheidene teekeningen en plaatwerken verduidelijkt, werd met aandacht gevolgd, terwijl bij het slot de Commissie in 't Algemeen, doch de heer G. Dirksen in 't bijzonder, den dank van den waarnemenden Voorzitter had te aanvaarden, voor de duidelijke en uitgebreide wijze waarop deze moeilijke vraag beantwoord is.

Ten slotte werd wederom eene vraag uit de vragenbus ter tafel gebracht, omtrent het ontstaan en de toekomst der moderne kunstrichting, welke vraag ter beantwoording in handen gesteld werd van eene Commissie bestaande uit de heeren W. Beuijnzeel, Alb. Otten en Jan v. d. Valk.

Afdeeling 's-Gravenhage. 30 Maart 1900. De notulen der vorige bijeenkomst goedgekeurd zijnde, werd door den Voorzitter het voorstel van het Bestuur aan de Vergadering gedaan om aan den inzender van het Circus-ontwerp dat geene bekroning kon erlangen, toch eene vergoeding aan te bieden, groot f 50 met bevoegdheid zich al of niet bekend te maken. Dit voorstel werd algemeen goedgekeurd.

De avond was bestemd voor eene voordracht van den heer Mr. J. Limburg, Advocaat en Procureur, alhier, die een en ander mededeelde over het onderwerp: „Cessie," hiertoe door het Bestuur uitgenoodigd zijnde.

De heer Limburg gaf zeer duidelijk aan wat onder cessie wordt verstaan, nl.: overdracht van eigendom, waarop men eerst later recht heeft, aan andere; meer speciaal en vooral in onze dagen in gebruik bij aannemers, die bij voorbaat aan hunne geldschieters het recht overdoen om hunne later vervallende betalings-termijnen voor gedaan werk (meestal bouwwerk) te mogen ontvangen ter delging van schuld aan genoten voorschotten. Hiervan wordt dan eene acte opgemaakt en deze beteekend aan den aanbesteder zoodat deze aan geen ander dan den geldschieter mag betalen.

Spreker behandelde op de meest duidelijke wijze de toestanden welke uit deze handeling, op-zich-zelf beschouwd niet zoo verkeerd, (mits in goeden zin toegepast) kunnen voortvlocien en schetste achtereenvolgens de verhouding van den aannemer tot den aanbesteder, tot den geldschieter en tot zijne werklieden en leveranciers.

De aannemer, die gewoon is en in staat is zich-zelven te verzorgen wat aangaat zijn werkkapitaal zal slechts zelden tot cessie-geven behoeven over te gaan, tenzij de bedragen der termijnen zeer groot van omvang en tijd worden; maar ook dan staan nog twee andere wegen open, namelijk in-pand-geven of hypotheek verleenen op eigendommen (vaste goederen) die hij bezit.

Meestal helaas komt dit laatste voor bij degenen, die niets of weinig bezitten en bij wien de hypotheek met den bouw stijgt. Deze minder gewenschte toestanden, als ook het cessie-geven van dezulken, die anders niet kunnen aannemen, geven aanleiding tot groote economische veranderingen voor verschillende betrokken personen, dikwijls met schromelijken afloop. Daardoor rijst de vraag: Is er iets ten goede tegen te doen? Dat dient beschouwd te worden *in* en *buiten* de wet. Buiten de wet kan men eene bepaling in het aannemers contract opnemen dat cessie ten eenemale is uitgesloten, met eene boete-bedreiging voor overtreding. In de wet kan men thans niet eene uitsluiting vinden aangezien de aannemer, zooals men dien dient te beschouwen, niet valt te rangschikken onder de benaming van arbeider, enz. in den zin der wet zooals die thans is.

Verandering daarin zou men gewenscht kunnen noemen, maar tot zoolang zal men zich alléén kunnen vrijwaren tegen cessie door eene bepaling als bovengenoemd. Eene geanimeerde discussie, waarbij Mr. Limburg zeer welwillend menige vraag beantwoordde, besloot deze voordracht, waarvoor den spreker, onder applaus, hartelijk werd dank gezegd.

Vervolgens werd behandeld vraag IV en besloten vraag III te behandelen op de volgende vergadering.

Vraag IV luidt: *„Is het niet mogelijk in het vervolg bij aanbestedingen het schilderwerk als afzonderlijke post te beschouwen en als zoodanig te behandelen?"*

Het rapport der prae-adviseurs, de Heeren G. A. Bauer, J. M. Kippel en A. Stigter, heeft tot conclusie dat het niet wel mogelijk is het geheele schilderwerk als afzonderlijke post te beschouwen maar dat het wenschelijk is dat in de bestekken niet worde opgenomen het afschilderen doch dit als afzonderlijke post aan een schilder wordt aanbesteed.

Na eenige discussie werd deze conclusie met eenige wijziging door de vergadering als antwoordt van het Bestuur der Maatschappij aangenomen en daarna de vergadering gesloten.

BERICHTEN.

In de vergadering van den Amsterdamschen gemeenteraad, gehouden op 22 Maart j. l., werd het eerste deel van de motie des heeren Mr. W. Heineken, uitdrukkende dat betreurd wordt, dat B. en W. de commissie van onderzoek naar het instorten der huizen in de Pieter Nieuwlandstraat niet alle middelen hebben verstrekt, noodig tot hun onderzoek, aangenomen.

Over het tweede deel der motie, waarin betreurd wordt, dat de reorganisatie van het bouwtoezicht van 1895 geen beter resultaat heeft gehad, hebben de stemmen gestaakt.

Het derde deel, waarin aangedrongen werd op krachtige reorganisatie van het bouwtoezicht kwam daarop niet meer in behandeling; dit laatste in tegenstelling van eene mededeeling in het vorige nummer van dit blad, waarin — op gezag van een der plaatselijke bladen — werd medegedeeld, dat dit gedeelte was in stemming gekomen en aangenomen.

Sedert heeft Prof. Treub, oud-wethouder van P. W., in het Algemeen Handelsblad geprotesteerd tegen wat hij noemt de zedelijke mishandeling die den inspecteur van het bouwtoezicht door den raad is aangedaan; hij verdedigde dezen, opmerkende, dat de inspecteur niet is aangesteld om voorstellen tot herziening der bouwverordening in te dienen en te verdedigen, — dat hij het bouwtoezicht van 1895 veel verbeterd heeft en onder hem de verordening op het bouwen vrijwel wordt nageleefd, — dat de inspecteur, volgens die verordening niet kan dwingen tot soliede bouwing, maar dat hij zich alleen de vraag moet stellen of bij de uitvoering van eenig plan gevaar voor breuk is; ten slotte wijst de heer Treub er op, dat de inspecteur afwezig was toen het bewuste plan werd goedgekeurd, en hij dus niet feitelijk voor de goedkeuring daarvan aansprakelijk is.

Tegen dit artikel werd in hetzelfde blad geschreven door den heer Mr. Kruseman, raadslid, die evenals den heer Heineken in den raad had verklaard geen personen — noch den wethouder, noch den inspecteur — te willen treffen, doch alleen toestanden op het oog te hebben. De heer Kruseman bracht in dit schrijven in het midden, dat ook andere deskundigen dan de commissie van onderzoek — o. a. „de Ingenieur," het „Bouwkundig Weekblad," en de heer J. B. Kam, wiens betoog hij in zijn schrijven invlecht — op de foutieve berekening van den inspecteur wijzen, — dat hij dezen geenszins ongeschikt voor zijne taak acht, maar aan het hoofd van het bouwtoezicht, zooals hij zich dit voorstelt, een persoon zou willen zien die eene andere, meer uitgebreid technische opleiding had genoten.

Beide heeren hebben in re- en dupliek hunne zienswijzen tegenover elkander verduidelijkt. Hieruit bleek de overtuiging van den heer Treub, dat de taak van het bouwtoezicht niet was de ontwerpen der bouwmeesters na te rekenen, daarbij opmerkende, dat de tegenwoordige inspecteur, op grond ook van zijn loopbaan

vóór hij tot die betrekking werd geroepen, wel de geschiktheid bezat om op te treden als hoofd ook van een uitgebreider bouwtoezicht dan dat van thans. De heer Kruseman bleef betwijfelen of de inspecteur, zich in eene berekening vergist hebbende, de door hem bedoelde geschiktheid had voor een meer uitgebreiden, wetenschappelijken werkkring, bij eene reorganisatie die zijns inziens thans komen moest; hij zeide niet beweerd te hebben, dat de inspecteur verplicht zoude zijn bouwers na te rekenen.

In de vergadering van den gemeenteraad op 28 Maart zou over het tweede gedeelte van de motie des heeren Heineken herstemd worden. Na een breedvoerige discussie werd door den heer Bruinwold Riedel voorgesteld dat gedeelte van de motie als volgt te amendeeren: De gemeenteraad verklaart, dat de wijziging van het bouwtoezicht sedert 1895 onvoldoende is gebleken.

De Voorzitter verdedigde daarop de reorganisatie van 1895, waarvan de bepalingen goed zijn gehandhaafd, hetgeen men wel degelijk heeft kunnen bemerken. Ook merkte hij op, dat niet alle deskundigen de rapporten van den inspecteur afkeuren; solide onder hen hadden hem verklaard, dat hier met 4- à 5-voudige zekerheid in den regel genoegen wordt genomen. Wenschte de raad 10-voudige zekerheid — het schijnt dat de spreker die zekerheid belasting noemde — dan moesten bij het vaststellen der bouwverordening nadere eischen gesteld worden.

De wethouder van P. W. verklaarde zijn standpunt omtrent het geven van inlichtingen aan de commissie van deskundigen nader; haar mandaat had zij van B. en W. ontvangen, en verder mocht zij niet gaan. De commissie had gevraagd den opzichter over den bouw der huizen te hooren, maar de wethouder kon dien opzichter, als zijnde geen ambtenaar der gemeente, niet doen verschijnen.

De heer Heineken verklaarde van 't auteursrecht van zijn motie, als de raad het goed vond, gaarne af te zien en de motie van den heer Riedel te willen overnemen. De raad stemde daarmede in, en toen werd de laatstgenoemde motie met 24 tegen 18 stemmen aangenomen. B. en W. namen daarop het derde deel der motie Heineken over, dat dus werd goedgekeurd.

Daarop verklaarde de voorzitter, dat B. en W. het absoluut onbegrijpelijk achtten, welke beteekenis moest gehecht worden aan de weigering van den raad om de stukken betreffende de huizen in kwestie voor kennisgeving aan te nemen. Waren zij in dien zin aangenomen, dan zou dit eene décharge van B. en W. zijn geweest.

Tijdens de discussie werd de zaak hoe langer hoe duisterder, én voor de Voorzitter — die 't zelf erkende — én voor den raad; zij werd dan ook op voorstel gesloten.

De vorige week was de raad uiteengegaan na de verzekering van den Voorzitter, dat de gevolgen van het aannemen van het eerste gedeelte der motie Heineken en van het weigeren van den raad om het rapport der deskundigen voor kennisgeving aan te nemen, door B. en W. zouden worden overwogen. Intusschen was zeer lang over die rapporten gediscussieerd, en naar aanleiding daarvan een motie aangenomen. De stemming om ze daarna voor kennisgeving aan te nemen, was vele raadsleden onbegrijpelijk geweest. En de gevolgen van die stemming schijnen nu ook nog duister te zijn.

Den 26sten Maart j.l. had op het Raadhuis te Amsterdam de eerste voorloopige vergadering plaats van de vertegenwoordigers der verschillende Gemeenten, welke aan het congres van l'Art Public en de daaraan verbonden tentoonstelling op het stadhuis te Parijs vermoedelijk zullen deelnemen, daartoe opgeroepen door dr. P. J. H. Cuypers, commissaris-generaal van Nederland.

Aanwezig waren: dr. C. Blooker, weth. P. W., als vertegenwoordiger van Amsterdam; J. van Hasselt, dir. P. W., als id. van id.; Jh. van Ruijven, dir. gem. werken, id. Dordt.; T. G. van Ettger, architect gem. werken, id. Zutfen; F. Nieuwenhuis, architect id. id. Utrecht; H. J. Lindo, directeur id. id. 's-Gravenhage; C. J. Gonnet, Rijks- en gemeentearchivaris id. Haarlem.

Tot voorzitter der vaste commissie aan wie de verdere regeling zal zijn opgedragen werd benoemd dr. P. J. H. Cuypers, terwijl de heer C. J. Gonnet als secretaris werd aangewezen.

Besloten werd, dat vóór 10 April e. k. eene definitieve opgaaf zal worden gedaan *a* van de gemeenten die zullen deelnemen en *b* welke inzendingen zullen mogen verwacht worden.

Voor eventueel gewenschte inlichtingen kunnen belangstellende Gemeentebesturen zich alsnog vervoegen bij dr. Cuypers aan zijn bureau in het Rijksmuseum alhier.

Behalve van bovenvermelde gemeenten zijn bijdragen ook reeds toegezegd van Middelburg en Nijmegen en wellicht zullen ook andere plaatsen nog volgen.

Naar vernomen wordt, zal het standbeeld voor Frans Hals te Haarlem op 14 Juni a. s. worden onthuld, waarschijnlijk in tegenwoordigheid van H. H. M. M. de Koningin-nen.

Het Bouwkundig Bureau der heeren E. J. Wind en Co. te 's-Gravenhage, heeft — naar wij vernemen — opgeheuden te bestaan.

PERSONALIA.

De heer M. de Jong, ingenieur te Amsterdam, tijdelijk werkzaam bij de Publieke Werken aldaar, is benoemd tot Directeur der Gasfabriek en der Waterleiding te Enschede.

Te Almeloo is benoemd tot Gemeente-architect, tevens Directeur der Gemeentereiniging, de heer P. Kolpa, opzichter bij de gemeentewerken te Arnhem, die door B. en W. als no. 1 op hunne voordracht was geplaatst.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Vereeniging van Bouwkundigen in Nederl. Indië. Technicum. 1e Prijs: f 250; 2e pr. f 150; 3e pr. f 100. Voor Nederlanders en inwoners van Nederl. Indië. Vóór 15 Aug. 1900 bij den heer C. P. Franken, President der Vereeniging te Pasoeroean. Zie Bouwk. Weekblad no. 51 van 23 Dec. 1899.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Opzichter 3.
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 13.
Aantal aanvragen voor:
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 1.
Aantal geplaatste solicitanten:
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 4.

ADVERTENTIËN.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

Aanbesteding.

Op DINSDAG den 10den APRIL 1900, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te UTRECHT, van

Bestek No. 811.

Het afbreken van eene bestaande ijzeren markieze, het verlengen van het eerste perron en het uitvoeren van eenige daarmede in verband staande werken op het Station VLISSINGEN (haven).

Begroting f 2800.—

De besteding geschiedt volgens § 25 van het bestek.

Het bestek ligt van den 24sten Maart 1900 ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur F. J. DES TOMBE te *Breda* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van f 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 6den April 1900 ten 12 ure *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 20sten Maart 1900.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 2 APRIL.

HOOGEVEEN. Het amov. en wederom opbouwen van een woon- en winkelhuis, voor Mej. de wed. Seinen aan de Groote Kerkstraat te Hoogeveen.

De architect J. Carmiggelt, 's av. 7 u., in café „De Vriendschap", alw. bestek en teek. ter inzage liggen. Aanw. 2 April, v.m. 10 u.

WINTERSWIJK. Eene verbouwing van zijn woonhuis in de Meddohsche straat.

De heer J. J. Post, arch. 's av. 8 u. in hotel „De Klomp", alw. bestek en teek. ter inzage.

DINSDAG 3 APRIL.

AMERSFOORT. Het bouwen van een heerenhuis aan den Hooglandschen weg ald.

De arch. H. Kroes, v.m. 11 u., in „Het Valkje", alw. bestek en teek. ter inz. liggen, en à f 1 verkrijgb. bij voorn. arch.

ASSEN. Het maken van een aanbouw a d ziekeninrichting a/d Witterweg, ten behoeve van de ontsmettingsoven.

Het gemeentebest., n.m. 1½ u. Bestek en teek. op de secretarie ter inz. Aanw. gedaan.

DIDAM. Het bouwen van een woonhuis met slagerij.

De heer F. J. Reijers, v.m. 11 u., in het café van Mattijsen, a. d. Dijk. Bestek en teek. aldaar ter inzage. Inl. geeft H. G. Raben, bouwk. ald.

ELST. 1. Het verbouwen, repareeren enz. enz. van de oude boerderij, genaamd Toppenhof; 2. het bouwen van 2 hooibergen op de nieuwe boerderij met bijlev. der benoodigde materialen enz. voor G. J. Arissen.

De bouwk. R. v. Holten, 's av. 6 u., in café „De Fortuin", alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. gedaan.

HENGELO (OV.). Het bouwen eener villa voor de dames Reudink aan den Enschederstraatweg.

De arch. W. Elzinga, v.m. 12½ u., in hotel „De halve Maan". Bestek en teek. ad f 2 en inl. bij gen. archit. Aanw. 3 April, v.m. 9½ u.

HOOFDDORP. Het amoveeren van de boerderij gen. „Rijkstee", gelegen aan den Sloterweg bij den Spaarnwouderweg sec. E. E. te Haarlemmermeer en het te dier plaatse weder opbouwen van een groote boerderij. De inschrijvingen mogen zijn voor metsel-, timmer- en schilderwerk ieder afzonderlijk, alsook voor het geheele werk in massa.

De bouwk. J. W. de Heij en Zn., v.m. 11 u., in hotel C. Schipper. Bestek en stel teek. ad f 2 te bekomen bij voorn. bouwk. ald. bij wie inl. te bekomen. Aanw. gedaan.

KAMPEN. Het bouwen van een woonhuis aan de Gasthuisstraat.

De bouwk. H. J. v. Werven, v.m. 11 u., in „het Hof v. Holland". Bestek en teek. in genoemd café ter inz. en zijn te bek. à f 0,75 per stel bij voorn. bouwk. Aanw. gedaan.

LEIDEN. Het timmer-, metsel-, steenhouw-, smids-, loodgieters-, cementwerk en gas- en waterleiding ten behoeve van de verbouwing van perc. no. 8 Breestraat, voor Dr. J. C. M. Timmermans.

De architect W. Fontein, 's middd. 12 u. in genoemd perc., alw. bestek en teek. ter inz. Inlicht. geeft gen. architect. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 4 APRIL.

DALFSEN. *a.* Het bouwen eener school met 6 lokalen in het dorp Dalfsen, met bijl. van alle daartoe noodige materialen enz.; *b.* het leveren en stellen van de benoodigde meubelen.

Het gemeentebest., v.m. 12 u. Bestek en teek. van *a* f 1 en id. id. van *b* à f 0,50 verkrijgb. ter secretarie, alw. zij tevens ter inz. liggen. Inl. verstrekt de opzichter F. Scholten te Dalfsen. Aanw. gedaan.

HAARLEM. Het verbouwen van de perceelen nos. 48 en 50 aan de Groote Houtstraat aldaar.

De bouwk. ingenieur J. A. G. v. d. Steur, n.m. 2 u. in „Weten en Werken". Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. Aanw. gedaan.

PRINSENHAGE. Het bouwen van 2 heerenhuizen en een winkelhuis, op de perc. bouwgrond sectie H, nos. 1949, 1950 en 1951 aan den Steenweg van Breda naar Prinsenhage, een en ander met bijlev. van de benood. bouwstoffen.

De arch. F. P. Bilsen te Breda, n.m. 3 u. in het café van Bruinseels te Prinsenhage. Bestek en teek. in gen. koffiehuis ter inz. en inl. geeft gen. architect.

UTRECHT. Het amoveeren der thans bestaande en het bouwen van een boerderij met zomerhuis en div. bijkomende werkzaamheden, alles op de hofstede „Veelust" te Oudhuizen, gem. Wilnis.

De bouwk. G. v. Heerde, n.m. 1 u., in het Haagsche koffiehuis. Bestek en teek. verkr. à f 2 bij den boekdr. P. den Boer, Jerusalemsteeg. Aanw. gedaan.

DONDERDAG 5 APRIL.

AMERSFOORT. Het bouwen van 20 arbeiderswoningen en daarmede in verband staande werken op haar terrein aan den spoorweg Amersfoort—Kesteren.

Het best. der Naaml. Venn. „Volkshuisvesting" v.m. 11 u., in het café „De Arend". Bestek en teek. liggen ter inz. in voorn. café en zijn à f 1,50 verkrijgb. aan het bur. van den arch. W. v. Schaik. Aanw. 2 April, v.m. 11 u.

HAARLEM. Het maken van eene dubbele woning voor machinisten, van eene steenkolenbergplaats en van een aanlegsteiger voor kolenschepen bij de nieuwe schutsluis te IJmuiden, deel uitmakende van de uitbreiding der sluis- en havenwerken. Ram. f 19000.

Het prov. bestuur, v.m. 11 u. Bestek no. 71, ter lez. aan het gebouw van het min. van W., H. en N., aan de lokalen van de prov. besturen, en is te bek. bij Gebr. van Cleef, te 's Gravenhage. Inl. te bek. bij den hoofdingen. Kemper te Haarlem, bij den ing. du Croix te Amsterdam (2de Constantijn Huygensstraat 46) en bij den ingen. van Hooff te IJmuiden. Aanw. gedaan.

HOOFDDORP. Het bouwen van een beerenhuis, annex schuurtje, ald., in 3 perc. en in massa.

De bouwk. H. Rink, n.m. 2 u., in het café van J. de Vries, bij wien à f 1,60 bestek en teek. verkrijgb.

KESTEREN. Het amoveeren van een bestaande en het bouwen van een nieuwen 5 roedigen schuurberg.

Mej. de wed. O. v. d. Pol, n.m. 6 u., bij C. A. v. Doorn, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 5 April, n.m. 2 u. Inl. geeft N. Lodder, architect te Kesteren.

PAPENDRECHT. Het maken van een bouwmanswoning, wagenhuis, arbeidersw. en schuur met veestalling.

De heer A. Borsje Pzn., n.m. 3 u., in het café van den heer Wapperom, alw. bestek en teek. ter inz. liggen.

SNEEK. Het grootendeels amoveeren van het perc. hoek Burgt en Kruizebroederstr. en het daarvoor in plaats te bouwen een nieuw woon- en winkelhuis.

De heer F. de Jong Jzn. Bestek en teek. ter inz. in café „de Drie Friezen".

VRIJDAG 6 APRIL.

DIEVER. (DR.). Het bouwen van eene onderwijzerswoning te Wittelte (pl.m. 10 min. van de Drentsche Hoofdvaart) met bijlev. van materialen, verfwerk enz.

Het gemeentebestuur, n.m. 1 u. bij J. B. Wanders, a/d Wittelterbrug. Bestek en teek. ter inz. te Diever bij R. Seinen, te Assen bij Nanninga, te Meppel bij Voorthuis en zijn tegen f 1,05 verkrijgbaar ter secretarie van Diever of bij den arch. G. Stel te Assen. Aanw. 6 April, v.m. 10 u.

KAMPEN. Het bouwen van een stoomzuivelfabriek met woonhuis c. a. te Scheveningen voor C. de Kock.

De arch. H. de Graaf, n.m. 2 u., in hôtel „Des Pays-Bas", alw. bestek en teek ter inzage en ad f 1,20 verkrijgb. bij gen. arch. Aanw. 3 April, n.m. 2 u.

ZAANDAM (HERBEST.). Het bouwen van een machinistwoning met kolenbergplaats, ald., aan den Hoogendijk.

Het bestuur van den polder „Westzaan", n.m. 2 u., in café „Neuf", alw. teek. ter inz. Bestek ad f 0,50 verkr. bij den secret. te Zaandijk en opzichter te Zaandam.

ZATERDAG 7 APRIL.

VENLOO. Het amoveeren van bestaand woonhuis aan de Maastraat en het bouwen van een magazijngebouw, remise en koetsierswoning

De firma Wed. H. Bontamps, 's midd. 12 u., in loco. Bestek en teek. verkr. ten kantore van den arch. J. A. v. Straaten Jr. te Amsterdam, of aan 't kantoor der firma Wed. H. Bontamps ald., à f 2.50.

WARNSVELD. Het bouwen eener nieuwe onderwijzersw. in de buurschap Vierakker.

Het gemeentebest., v.m. 11 u. Bestek ad f 1,50 verkrijgb. ter secretarie. Aanw. gedaan.

WITMARSUM. Het bouwen van een windwatermolen met zeefzwicht-systeem.

Het best. der Oost-Demmerpolder. Teek. ter inz. bij J. Meijer ald. Gedrukte bestekken à f 1 te verkr. bij Westerbaan en Pekema, boekhandel te Bolsward. Aanw. gedaan.

MAANDAG 9 APRIL.

GRONINGEN. Het bouwen van drie afzonderlijke paviljoenen, een waschhuis, twee behuizingen, eene rioleering met zinkputten enz., op „Dennenoord" te Zuidlaren, prov. Drente, met de lev. van al het daartoe benoodigde.

De arch. K. Hoekzema, n.m. 2 u., in het „Militair Tehuis." Het bestek met 5 teek. te verkr. à f 4 franco per post f 4,10, ten kantore van den arch., Muurstraat no. 1, Groningen, alw. inl. te bek., dagelijks des morgens van 11—12 en des avonds van 5½—6½ u. Aanw. gedaan.

OOSTERHOUT (N.-BR.). Het verbouwen van het woon- en koffieh., van Mart. Aarden, aan den Zandhevel ald., waar ook de aanbesteding zal plaats hebben.

De heer Jan Aarden, 's av. 8 u. Bestek en teek. in voorn. koffiehuis ter inz. Inlicht. geeft de bouwk. G. Terneldeli. Aanw. gedaan.

DINSDAG 10 APRIL.

AMSTERDAM. Het amoveeren der perc. Keizersgracht 285 en 287 en het daar ter plaatse bouwen van een kantoorgebouw met annex magazijnen.

De architecten A. L. v. Gendt en Zonen, n.m. 3 u., in het café „de Roode Leeuw", Vijgendam. Bestek en teek. à f 1,50 te bek. bij P. Rijnja, Reguliersgracht 314.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis aan de Langestraat ald.

De heer B. Wilmink, 's av. 8 u., in het café van J. Wilmink. Bestek en teek. in bovengen. koffiehuis ter inz. Inl. verstrekt de arch. W. Elzinga. Aanw. 10 April, v.m. 9½ u.

MARRUM. Het bouwen eener nieuwe directeurswoning aan de stoomzuivelfabr., en het vergrooten der kaasbergplaats ald. Oplev. prov. 15 Sept. a.s.

De arch. J. K. v. Dijk te Terwerd. Bilj. in te zenden vóór 10 u. ten kantore der fabriek. Aanw. 2 April, v.m. 10 u.

ROTTERDAM. Bestek R. Het uitvoeren van onderhoudswerken aan gebouwen, kunstwerken enz. gelegen in den spoorweg Rotterdam—Rosendaal, Moerdijk—Breda en Lage Zwaluwe—Vlijmen, in 7 perceelen.

Maatsch. tot Expl. van Staatsspoow., n.m. 2½ u. (West Europ. tijd), in het bureau van den sectie-ingenieur, station Delftsche poort. Het bestek ligt ter inz. op het bureau van den sectie-ingenieur te Rotterdam, Proveniersplein 14 en is te bek. ad f 1. Tevens zijn ad f 0,25 te bek. de algem. voorwaarden op het bestek van toepassing. Aanw. als in het bestek is vermeld.

UTRECHT. Bestek G. Herstelling van timmer-, metsel-, ijzer- en loodgieterswerken aan kunstwerken, gebouwen en inrichtingen beh. tot de lijnen Amsterdam—Oosterbeek, Ede—Wageningen, Utrecht—Rotterd., Breukelen—Harmelen, Gouda—den Haag—Scheveningen en Leiden—Woerden, in 9 perc.

De sectie-ingen. der Staatssp., n.m. 2 u., (loc. tijd), in het voorn. stationsgebouw. Bestek ter inz. op het bur. van den sectie-ingenieur en is ald. verkr. à f 1. Tevens à f 0,25 verkrijgb. de algemeene voorw. (met verbeterblad) op het bestek van toepassing. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 11 APRIL.

GRONINGEN. Het bouwen van een stoombreierij met magazijnen, kantoren enz. buiten de Oosterpoort, met bijlev. van materialen.

De heer R. L. A. Muller, n.m. 2 u., in 't café van Prins. Bilj. in te zenden vóór 10 April, 's av. 8 u., bij R. Muller en Co. Bestek en teek. à f 5 bij T. Huizinga ter inz. Bij inlev. binnen 8 dagen na besteding, van bestek met teek. wordt f 3.50 terugbetaald. Inl. en aanw. dagel. van 12—2 u. bij gen. T. Huizinga.

KIEL GEM. HOOGEZAND. Het vergrooten van de fabriek met bijbehoorende werken aldaar.

De dir. der venn. aardappelmeelfabriek „Eendracht", n.m. 4 u., in het kantoor der fabriek. Bestekken zijn à f 1,25 per ex. bij den directeur R. de Graaf Jr. verkrijgbaar, terwijl inz. der teek. en inlicht. ald. kunnen worden verkregen.

DONDERDAG 12 APRIL.

APPELSCHA (FR.). Het bouwen van een heerenhuis ald., met bijlev. van alle daartoe benoodigde materialen.

Het bestuur der vereen. tot bevordering van evangelisatie binnen de klassis Heerenveen, n.m. 2½ u., ten huize van mej. de Wed. Zwart. Bestek en teek. à f 1,25 te bek. bij den arch. P. J. Kramer te Smilde. Aanw. 6 en 7 April, telkens v.m. 11 u.

ZATERDAG 14 APRIL.

OSSENISSE (ZEEL.). Het afbreken der bestaande schuur en het bouwen eener landbouwschuur op de hoeve bewoond door J. F. Warrens, 's-Heerarendspolder, gem. Ossenisse.

De aanbesteder, n.m. 4 u., in het café „Ciciclia". Bestek en teek. ter inz. op voorm. hoeve, alw. inl. te bekomen zijn. Aanw. 14 April, 's midd. 12 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen — Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 36. — Breda Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betouwstraat 1.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reserve ruim	**• 1.801.000.00**
Betaalde Brandschaden	**• 17.743.000.00**

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

28 FEBRUARI.

BERGEN-OP-ZOOM. Het verbouwen van het perceel op den hoek van de Lievevrouwestraat en Kruisweg, vroeger bewoond door den heer Benning.

Laagste inschrijver Van den Bergh, f 15929. Gegund.

1 MAART.

KANTENS (ONDERH.). Het bouwen eener behuizing voor den Edel Achtb. heer P. Venhuis, burgemeester te Kantens, onder architectuur van O. de Leeuw Wieland te Loppersum.

Laagste inschrijver P. Nieland, Wirdum, f 4470. Gegund.

7 MAART.

'T ZANDT (GRON.). Het bouwen van een dubb. arbeiderswoning aan den Molenstraat ald. Door den archit. A. de Leeuw Wieland te Loppersum.

Laagste inschrijver P. Hommes, 't Zandt, f 972. Gegund.

11 MAART.

LONNEKER (ONDERH.). Het schilder- en glaswerk van een nieuw te bouwen school te Lonneker.

Laagste inschrijver J. Platvoet, Enschedé, f 320. Gegund.

NAALDWIJK. Het bouwen van een veilingsgebouw, groot 25 bij 15 M.

Laagste inschr. A. C. Verweij de Winter, f 4150.

Het bestuur besloot het werk op te dragen aan den heer Verweij de Winter, terwijl bij loting tusschen de 4 overige inschrijvers, de heer W. A. P. Dessing met het toezicht op de uitvoering wordt belast.

16 MAART.

OOSTERWIJTWERD. Het afbreken eener oude en het wederom opbouwen van een nieuwe pastorie. Ram. f 4700. Door de kerkeraad der Herv. gem.

Laagste inschrijver J. Lenting, Ten Post, f 4499. Gegund.

17 MAART.

HOEK (HERBEST.). Het maken van een nieuwen toren voor de Ned. Herv. kerk.

Laagste inschrijver A. de Keuning, Hoek, f 5200. Gegund.

19 MAART.

NIJMEGEN. Het bouwen van een woonhuis enz. (te bebouwen oppervlakte circa 600 M²) ten behoeve der eerw. zusters Francisanessen. Door den aanbesteedster.

Laagste inschrijver H. Seegers, f 39990. Gegund.

20 MAART.

OMMEN. Het bouwen van een nieuw Hervormd Armhuis.

Laagste inschrijvers E. A. de Groot en H. van Aalderen, Ommen, f 6680.

PURMEREND. Het amoveeren van perc. wijk D, no. 333 in de Peperstraat en het daar ter plaatse bouwen eener beerenbehuizing, benevens eenige verbouwing van perc. D, no. 334. Door den arch. J. Faber.

Laagste inschrijver Wed. Haan, f 6656. Gegund.

STEENWIJK. Het vergrooten eener fabr. Door de coöp. zuivelfabr. „Eensgezindheid".

Laagste inschrijvers J. Pen en G. v. d. Woude, Steenwijkerwold, f 2094. Gegund.

VENRAAI. Het bouwen van een woonh. met hijbouw voor J. Derksen te Oostrum, met bijlev. van alle materialen. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver W. Wijnhoven, f 2400. Gegund.

WIERSSE GEM. VORDEN. Het bouwen eener boerenwoning voor rekening van den Hoog Wel Geb. heer Baron van Dorth van 't Medler.

Metselwerk. Laagste inschr. B. Rouwenhorst, f 332.

Timmerwerk. G. J. Bel, Barchem (Laren), f 537.50.

Metsel- en timmerwerk. J. B. Ruisink, Zutphen, f 999.99.

Smidswerk. J. F. van Ark, f 107.

Loodgieterswerk. H. Emsbroek, f 38.

Verfwerk. F. J. Korten, f 55.

21 MAART.

ERMELO. Het bouwen van een schoolgebouw, bestaande uit 3 lokalen. Door het best. der vereen. „Scholen met den Bijbel".

Laagste inschrijver J. Kok, Harderwijk, f 6116. Gegund.

HENGELO. (OV.). Het verbouwen van het woonhuis met café gelegen aan den straatweg naar Borne. Door den heer B. J. Ter Horst.

Laagste inschrijver G. Ribberink, f 3090. Gegund.

LEIDEN. Het amoveeren van het bestaande perceel en den bouw van een woonhuis met winkel en een bovenwoning op den Ouden Rijn 11, ald., voor rekening van den heer F. Haalebos. Door den arch. L. v. d. Laan.

Gegund als volgt: J. Bink, timmerwerk f 3411; J. de Cler, metselwerk f 3350; G. de Vink, steenhouwwerk f 789; H. de Cler, lood- en zinkwerk f 283; M. Langezaal & Zn., gas- en waterleiding f 300; C. J. v. d. Drift, stukadoorw. f 400; J. P. Duijzerman, smidsw. f 300; P. Otto en Gijsman, schilderw. f 700; A. A. de Graaf, bchangw. f 89.

NIEUW-COMPAGNIE. Het maken van gebouwen, grondwerken enz., ten behoeve der op te richten aardappelmeelfabr. Ram. f 31385.65. Door de Naaml. Vennootschap „De Toekomst".

Laagste inschrijver M. Tijms, Sappemeer, f 30602. Gegund.

VEENDAM. Het bouwen van een woonhuis in de Nieuwelaan te Veendam, met leverantie van alle materialen. Door den heer G. Schoenmaker.

Laagste inschrijver G. Mulder, Veendam, f 1485. Gegund.

22 MAART.

'S-GRAVENHAGE, HERBESTEDING (ONDERH.). Het amoveeren van perc. 2, gelegen aan de Lange Vijverberg ald. en het ter plaatse bouwen van een huis in te richten tot kantoorlocalen, safe-inrichting, benevens woning voor den bebeerder der bank enz. Door de comm. bankvereen. v. Es & Co.

Laagste inschr. C. v. Stuivenberg, Loosduinen, f 48000.

26 MAART.

WEESP. Het bouwen van een torenspits voor rekening van het R.-K. Kerkbestuur van den H. Laurentius. Door den architect A. M. Bruning.

N. Perquin, Amsterdam, f 19700; Van der Pluijm, & Gillen, Rotterdam, f 19290; B. Vermolen, Weesp, f 18698; P. Rings, Zandpoort, f 18600; W. Westerhof, Weesp, f 18200; Jac. N. van Groenendaal, Hilversum, f 17535; H. R. Hendriks, Amsterdam, f 17500; Joh. H. v. Groenendaal, idem, f 16968.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrala Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma GEBRS. HESSE), Damrak 68, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Eerste Nederl. Papierstuckfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VLIGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Houthandel. — LINDER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Houthandel, Stoomzaag- en Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — HÖXTER-GODFLHEIM A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN, — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Sturtevant Engineering Company. — FRED. STIELTJES & Co. — Keizersgracht 745, Amsterdam.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königswinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-**steenen, vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 17den April 1900, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 807.

Het wijzigen en uitbreiden van sporen en wissels; het maken van perrons, verhoogde los- en laadplaats en loswegen; het vervangen van den gegoten ijzeren bovenbouw der brug over den 3den Geultak, door eenen van getrokken ijzer; het wijzigen van duikers en het verrichten van diverse werken, ten behoeve van de uitbreiding van het station MEERSEN.

Begrooting f 22800.

De besteding geschiedt volgens § 63 van het bestek.

Het bestek ligt van den 26sten Maart 1900 ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur A. VAN LIEBERGEN te *Maastricht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.—.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voorpoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 3den April 1900 ten 10.30 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

UTRECHT, den 20sten Maart 1900.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 10den April 1900, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 809.

Het wijzigen van de daken van 18 wachterswoningen op de lijnen: UTRECHT—'s BOSCH en TILBURG—'s BOSCH.

Begrooting f 8336.

De besteding geschiedt volgens § 37 van het bestek.

Het bestek ligt van den 21sten Maart 1900 ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur Jhr. J. C. VAN REIGERSBERG VERSLUIJS te 's Bosch en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 2den April 1900 ten 9 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)* te Station 's Bosch.

UTRECHT, den 20sten Maart 1900.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage is verschenen:

Arbeid als Koopwaar

DOOR

W. L. VAN MALSEN.

Prijs 50 Cent.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 17den April 1900, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 810.

Het uitbreiden van de viaduct in den Graafschen weg, met daarmede in verband staande werken op het station NIJMEGEN.

Begrooting f 22200.

De besteding geschiedt volgens § 46 van het bestek.

Het bestek ligt van den 26sten Maart 1900 ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park 'en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur D. MOLENAAR te *Zutphen*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.—.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 10den April 1900, ten 10 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

UTRECHT, den 20sten Maart 1900.

Bestekteekeningen

gereproduceerd in **photolithographie** worden het billijkst en in den kortst mogelijken tijd door ondergeteekenden geleverd.

Amsterdam. Rokin 138.

WEGNER & MOTTU.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

7 APRIL 1900. | 20e JAARGANG. | No. 14.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17. . . .

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. . . . . .
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M^j.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Het aanstaande internationale congres voor architecten te Parijs. — Post- en telegraafkantoor te Terneuzen. — De jalousie-ventilator. — Prijskamp in de schoone bouwkunst. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Personalia. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Het Bestuur van de Maatschappij vergadert op Donderdag 12 April a. s. des morgens te elf uur.

Op dien zelfden dag, des namiddags te half twee uur, heeft de jaarlijksche vergadering plaats van Voorzitters en Secretarissen der Afdeelingen met het Bestuur der Maatschappij.

HET AANSTAANDE INTERNATIONALE CONGRES VOOR ARCHITECTEN, TE PARIJS.

Op het IVe Internationale Architecten-Congres in 1897 te Brussel werd, zooals men zich herinneren zal, een permanente commissie voor de internationale congressen van architecten benoemd. De Fransche leden daarvan hebben toen aanstonds tot hunne regeering het verzoek gericht om tijdens de Wereldtentoonstelling te Parijs in 1900 de gelegenheid te verschaffen tot het houden van het Ve Congres.

Nadat dit verzoek welwillend door de regeering was toegestaan, werd een uitgebreide Commissie van organisatie benoemd, waaruit tot Voorzitter de heer Alfred Normand, tot algemeen Secretaris de heer Maurice Poupinel benoemd werden. Naast deze Commissie staande, werden ingesteld: 1e eene Sub-Commissie van Uitvoering, die in alle zaken betreffende de organisatie van het Congres voorlichting verschaft, en 2e eene Propaganda-Commissie, die de gewenschte betrekkingen in Frankrijk en in den vreemde zal aanknoopen. Een Bescherm-Comité is in staat van wording en de verschillende regeeringen zullen worden uitgenoodigd gedelegeerden af te vaardigen.

Uit het reglement dat reeds is vastgesteld, blijkt, dat het Congres zal gehouden worden van Zondag 29 Juli tot en met 4 Augustus 1900.

Om het Congres als lid bij te kunnen wonen, is het noodig frs. 25 (f 12.36) te storten, waardoor men recht verkrijgt op eene personeele kaart tot bijwoning van het Congres en wel waarschijnlijk ook op vrijen toegang, of toegang tot geringeren prijs dan de vastgestelde, tot de Tentoonstellingsterreinen, zooals die ook bij vorige congressen werd verstrekt. De leden zullen gratis de uitgebreide verslagen van het congres ontvangen, die door de zorg der regeering worden uitgegeven.

Dat algemeen verslag zal ongetwijfeld zeer belangrijk zijn; het zal ten minste niet minder mogen zijn dan het volumineuse, rijk getlustreerde boekdeel van 't Congres van 1889, en het uitvoerige verslag over 't Congres van 1897, beide werken van blijvend nut. Maar die belangrijkheid zal mede te danken zijn aan de vraagpunten die behandeld zullen worden, en waaronder er zijn van internationaal belang; zoo o. a. de vraagpunten over: 1° den artistieken eigendom; 2° het onderwijs in de bouwkunst, en 3° goedkoope woningen. De beide eerste onderwerpen zijn reeds breedvoerig ter sprake geweest op het Congres in 1897 te Brussel, het tweede bovendien op het IIIe Congres te Parijs in 1889. Het onderwerp „goedkoope woningen" is op het programma gebracht ingevolge een wensch van de Engelsche architecten, en van zeer actueel belang ook voor Nederland.

Een ieder die eenig ander onderwerp op het Congres wenscht behandeld te zien, of rapporten of beschouwingen over de bovengenoemde onderwerpen wenscht over te leggen, kan daartoe zijne aanvrage vóór 25 April a. s. richten tot den algemeenen Secretaris, rue Boissy-d'Anglas te Parijs.

Aan het congres zullen tevens verbonden zijn: een tentoonstelling van oorspronkelijke teekeningen van architecten, en gemeenschappelijke bezoeken aan merkwaardige gebouwen en inrichtingen, monumenten enz. Onder de meer feestelijke samenkomsten worden in uitzicht gesteld een avond-concert en, tot slot, een feestmaaltijd.

Wij wijzen reeds nu op dit Congres, in de gerechtvaardigde veronderstelling, dat wel vele Nederlandsche architecten een bezoek aan de aanstaande wereldtentoonstelling zullen brengen, en in de hoop, dat zij hunne reisplannen zoodanig

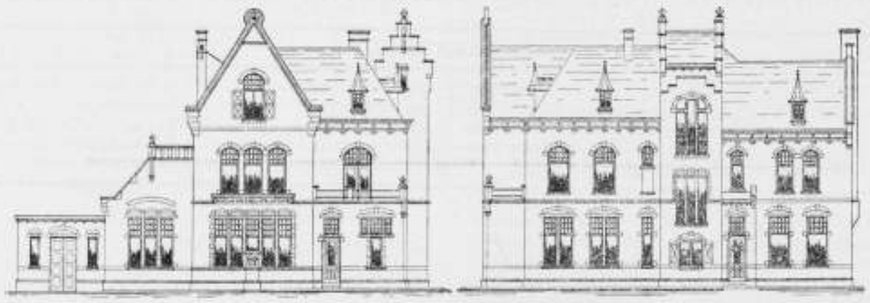
zullen vaststellen, dat zij te Parijs vertoeven gedurende de week van 29 Juli tot 4 Augustus a.s. Wij meenen ook den raad te mogen geven het daarheen te leiden, omdat de bezoekers dan in de gelegenheid zijn op uitstekende wijze, onder voorlichting en uitstekend geleide, en onder collega's-landgenooten, de zeker hoogst belangrijke monumenten en inrichtingen in oogenschouw te nemen, die men in gewone omstandigheden niet gaat-, of zeer bezwaarlijk kan zien.

Vooral te Parijs worden dergelijke Congressen op uitstekende wijze georganiseerd, en de uitgaven die men meent er voor over te moeten hebben, vallen gewoonlijk zeer mede.

Zoodra meer volledige gegevens en mededeelingen omtrent dit Congres openbaar zijn gemaakt, zullen deze ook in dit blad ter algemeene kennis worden gebracht, terwijl getracht zal worden tijdig alle gewenschte inlichtingen te verstrekken omtrent de bijwoning van het Congres.

R.

POST- EN TELEGRAAFKANTOOR TE TERNEUZEN.

Gevel aan de Nieuwstraat.
Schaal 1 à 300.

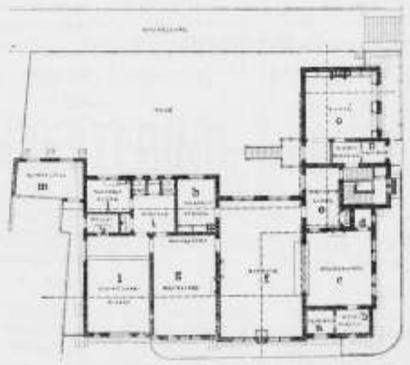
Gevel aan de Westkolkstraat.
Schaal 1 à 300.

Te Terneuzen zal een nieuw Post- en Telegraafkantoor worden gebouwd volgens de plannen van den heer D. E. C. Knuttel, Rijksbouwmeester, waarvan twee hoofdgevels en de indeeling gelijkstraats hier worden voorgesteld.

De eerste verdieping is geheel ingericht tot woning van den Directeur.

De buitenmuren worden opgetrokken van kleurig waalhardgrauw; om de deur- en raamopeningen in de hoofdgevels worden profilsteenen aangebracht.

Voor eenige détails, als plintafdekkingen, enkele kozijnen, kozijnstijlen, het front der brievenbus, eordons, blokjes, sluitsteenen, een opschriftsteen enz. wordt hardsteen gebruikt, evenals voor de onderdeelen die gewoonlijk in dit materiaal worden uitgevoerd. Eenige blokjes, sluit- en aanzetsteenen, afdekstukken enz. worden van Kiebersteen uitgevoerd.

Schaal 1 à 400.
Plattegrond gelijkstraats.

a. Vestibule.
b. Tochtportaal.
c. Wachtkamer.
d. Cel.
e. Directeurskamer.
f. Kantoor.
g. Bestellers.
h. Telephoon-vertrek.
i. Portaal.
j. Batterij-kamer.
k. Bergplaats.
l. Los- en laadplaats.
m. Rijwielstal.
n. Vestibule-Directeurswoning.
o. Kamer idem.

De staande dakschilden van het hoofdgebouw en van den zolder boven de bestellerskamer zullen afgedekt worden met blauwe en paarsche leien, in figuur.

Op 30 Maart j.l. werd de bouw herbesteed; de minste inschrijving bedroeg f 42.500.

DE JALOUSIE-VENTILATOR.

Sinds eenigen tijd worden hier te lande nieuwe Jalousie-dakvensters en Shed-ventilatoren van de firma Hürtgen, Mönnig & Co te Keulen-Lindenthal, verkrijgbaar gesteld.

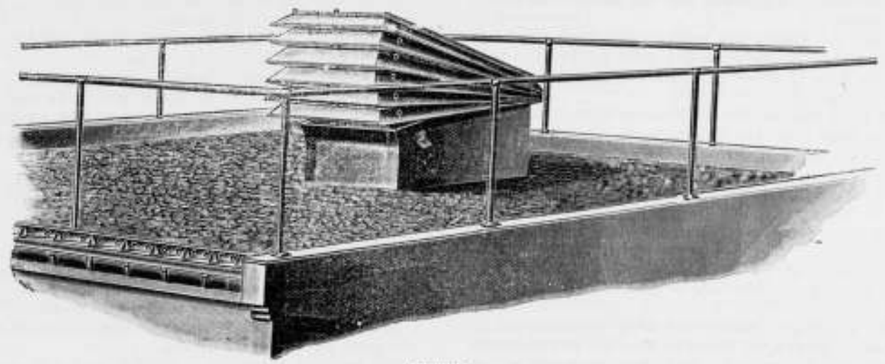
Dit dakvenster heeft, in vergelijking met andere systemen, dit voor, dat het tevens aan eene goede ventilatie dienstbaar is gemaakt, en men voor inregenen, zelfs bij stormachtig weder, niet bevreesd behoeft te zijn; nat worden en beschadiging van vloeren enz., of in de nabijheid van het venster geplaatste goederen of machineriën kan niet voorkomen. De lucht stoot tegen de jalousiën, treedt door de openingen daartusschen naar binnen en doet een goede circulatie ontstaan. Warme lucht en gassen, lichter dan de dampkringslucht, worden door de openingen afgevoerd.

Het gebruik van deze dakvensters maakt dan ook andere inrichtingen voor ventilatie bij zolders, fabrieksruimten sheds, enz., overbodig. Zijn zij uitsluitend voor ventilatie aangebracht, dan worden zij aan de bovenzijde met zink gedekt, zooals bijv. bij sheds, waar zij vlak bij den nok worden geplaatst, omdat zich daar de lichte gassen ophoopen. Wanneer zij tevens tot verlichting dienst moeten doen, is het bovenvlak van glas.

De dakvensters kunnen in elke gewenschte grootten geleverd en voor alle soorten dakbedekkingen ingericht worden,

waarbij het inzetten op dezelfde wijze geschiedt als bij gewone zinken dakvensters. Het in het dakvlak te plaatsen raamwerk wordt voor de verschillende gevallen zoodanig ingericht, dat inwateren niet mogelijk is.

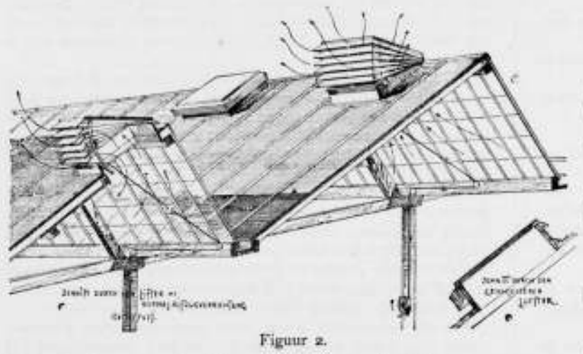
Uit de figuren is de algemeene inrichting van deze dakvensters voldoende op te maken. Aan het bovenste raamwerk hangen, in geopenden stand, door middel van kettingen vier of vijf jalousiën, die in den gesloten stand van het venster vast op elkander liggen en sluiten; bij het openen worden die jalousiën een voor een, waaiervormig opgeheven. De zwaarte belet bij krachtigen wind het klepperen der jalousiën in gesloten stand.

Figuur 1.

Alle onderdeelen van dit dakvenster zijn van verzinkt ijzer of van zink gemaakt, — de scharnieren steeds van verzinkt ijzer, waardoor het roesten, bij andere zinken dakvensters een nadeel zijnde, zooveel mogelijk wordt tegengegaan.

Het openen geschiedt door middel van een stang of opzetijzer, waarmede het bovenste raamwerk omhoog kan worden geduwd. Voor moeielijk te bereiken, of voor groote en zware inrichtingen zijn bijzondere optrektoestellen verkrijgbaar die zeer gemakkelijk zijn te behandelen. De inrichting daarvan

Figuur 2.

blijkt uit fig. 2, waarin dakvensters op een shed zijn voorgesteld. Voor bijzonder zware, met dik glas gedichte groote vensters, kunnen windwerken voor het openen worden besteld, die door middel van een ketting of stang, het opzetijzer van het raam opheffen.

Is het wenschelijk, dat het venster in sommige gevallen ook gelegenheid moet geven om op het dak te komen, dan kan de onderste jalousie van het onderste raamwerk losgemaakt en met haken aan het bovenste raamwerk verbonden worden, zoodat een voldoende opening ontstaat bij het opzetten van het losse gedeelte.

Op welke wijze de dakvensters of ventilatie-ramen op schuine dakvlakken geplaatst worden, toont fig. 2; zijn de daken zeer vlak, bijv. met een helling van minder dan 20°, dan wordt het venster zoodanig ingericht, dat het scharnier hooger komt te liggen, om zoodoende de noodige helling te verkrijgen. Dit laatste blijkt al reeds eenigszins uit fig. 1, waar zulk een raam is voorgesteld op een horizontaal dak. Bij bestellingen is het noodig de helling van het dak op te geven.

De heer Robbert Kalff, vertegenwoordiger te Amsterdam van de fabrikanten, geeft in eene prijscourant op, dat bijv. een dakvenster met of zonder glas, van 48 bij 78 cM. voor een hellend dak, 48 KG. weegt, met opzetijzer f 18 kost, met opzettoestel f 22.50; zinken ramen van dezelfde grootte kosten onderscheidenlijk f 20, en f 24.50. Voor platte daken bedragen de kosten iets meer, wegens het verhoogen van het onderste raamwerk. Naarmate van de meerdere grootte stijgen de prijzen.

C.

PRIJSKAMP IN DE SCHOONE BOUWKUNST.

De Staats-Courant bevat het hier volgende program voor den Prijskamp, in dit jaar te houden in de „schoone bouwkunst."

I. In het gebouw der Rijks-Academie van Beeldende Kunsten te Amsterdam zal, te beginnen op Maandag 2 Juli 1900, plaats hebben het examen, bedoeld in art. 11 der wet van 26 Mei 1870 (*Staatsblad* no. 78), gevolgd door een prijskamp in de schoone bouwkunst, als bedoeld in art. 12, 2de lid, dier wet.

De eischen voor het examen zijn ten aanzien van:

a. *De aesthetica.*

Kennis van de hoofdbeginselen der schoonheidsleer met betrekking tot de bouw-, de schilder- en de beeldhouwkunst.

b. *De kunstgeschiedenis.*

Kennis van de hoofdtrekken der algemeene en der Nederlandsche kunstgeschiedenis.

c. *De ontleedkunde.*

Kennis van het menschelijk geraamte en der oppervlakkige spieren.

d. *De doorzichtkunde.*

Kennis van de beginselen der doorzichtkunde.

Het wordt mondeling en, zoo noodig, buitendien schriftelijk afgelegd; voor het mondeling examen wordt in elk der vakken per candidaat hoogstens één uur gesteld.

Buitendien worden gevorderd voor het vak *c* (ontleedkunde):

1°. de schets van een proportiebeeld met geraamte, waarvoor 6 uren toegestaan worden;

2°. eene spierteekening van een onderdeel van het menschelijk lichaam, waarvoor 2 uren worden toegestaan.

3°. eene teekening van een stand naar het naakt model (het opgerezen beeld ter hoogte van ongeveer 50 cM.), waarvoor 10 uren toegestaan worden;

en voor het vak *d* (doorzichtkunde) het in perspectief brengen met schaduwbepaling van eenige voorwerpen, volgens opgave, waarvoor 6 uren toegestaan worden.

II. Tot het afleggen van dit examen worden toegelaten Nederlanders van beiderlei geslacht, ook niet-leerlingen der Academie, doch alsdan niet jonger dan 20 en niet ouder dan 30 jaren.

III. De candidaten zijn verplicht van hun voornemen minstens vier weken te voren, bij vrachtvrije brieven, kennis te geven aan den directeur, met overlegging van een uittreksel uit het geboorteregister van den burgerlijken stand hen betreffende.

IV. Het examen wordt ten overstaan der commissie van toezicht in het openbaar, onder leiding van den directeur, afgenomen door examinatoren, aangewezen door den Minister van Binnenlandsche Zaken.

V. Zij die het examen met goeden uitslag hebben afgelegd, worden toegelaten tot den wedstrijd bedoeld sub VI. Hun wordt binnen acht dagen door de commissie van examinatoren een getuigschrift uitgereikt.

VI. Op Donderdag 26 Juli wordt aan de Rijks-Academie een wedstrijd geopend in de schoone bouwkunst.

Zij die er aan wenschen deel te nemen melden zich twee weken vóór dat tijdstip schriftelijk, bij vrachtvrije brieven, bij den directeur aan, onder overlegging van het getuigschrift Sub V bedoeld, dat evenwel het examen in de ontleedkunde niet behoeft te omvatten.

VII. Aan elken mededinger wordt bij het lot eene afzonderlijke loge aangewezen voor den duur van den wedstrijd.

De mededingers hebben alleen aanspraak op kostelooze verwarming; alle uitgaven door hen te doen blijven voor hunne rekening.

VIII. De mededingers onderwerpen zich, op straffe van uitsluiting, aan de maatregelen van orde, door den directeur, onder goedkeuring van de commissie van toezicht, vastgesteld of vast te stellen.

IX. De wedstrijd bestaat in:

a. een proefkamp;

b. een eindkamp.

Hoogstens ten getale van zes worden de mededingers die het best in den proefkamp voldeden, tot den eindkamp toegelaten.

Alleen indien de jury beslist dat geen der mededingers voldoende bekwaamheid in den proefkamp bewees, wordt de eindkamp niet gehouden.

X. De proefkamp bestaat in:

1°. het afleggen van een voorafgaand examen betreffende:

a. de lagere wiskunde;

b. de beschrijvende meetkunde;

c. de statica, wat betreft de berekening van eenvoudige constructiën;

d. de burgerlijke bouwkunst (houtverbindingen, steenverbanden, ijzerconstructiën, onderdeelen van gebouwen);

e. de kennis van bouwstoffen gebruikelijk voor bouwkundige werken.

f. de leer van het ornament.

2°. het vervaardigen van een ontwerp voor een eenvoudig gebouw (woonhuis, villa);

3°. het ontwerpen van een bouwkundig decoratief detail.

De opgegeven onderwerpen zijn voor alle mededingers dezelfde.

Zij die in het bezit zijn van het diploma wegens goed afgelegd eindexamen eener hoogere burgerschool met 5-jarigen cursus, zijn vrijgesteld van de vakken sub 1°., *a*–*b*.

Zij die in het bezit zijn van het diploma B, bedoelt in art. 61 van de wet op het middelbaar onderwijs van 2 Mei 1863 (*Staatsblad* n°. 50), zijn vrijgesteld van de vakken sub 1°., *a*–*c*.

Zij die in het bezit zijn van het diploma C, bedoeld in art. 62 van gemelde wet, zijn vrijgesteld van de vakken sub 1°., *a*–*f*.

Behoudens deze vrijstellingen worden alleen zij die met goed gevolg het voorafgaand examen in elk der sub 1°. vermelde vakken aflegden, toegelaten tot de proeven sub 2°. en 3°.

XI. De eindkamp bestaat in het vervaardigen van een ontwerp voor een monumentaal gebouw.

De schetsen daarvoor op de schaal 1:200, bestaande in platte gronden, doorsneden en de voornaamste opstanden, worden door den directeur, in tegenwoordigheid van den mededinger, gewaarmerkt, en behooren tot grondslag te liggen aan de definitieve ontwerpen.

Gedurende het vervaardigen daarvan wordt niemand tot den mededinger toegelaten.

De definitieve ontwerpen moeten bestaan in:

a. de platte gronden der verschillende verdiepingen op de schaal van 1:100;

b. de teekening van vóór- en achtergevel en van een der zijgevels op dezelfde schaal;

c. eene doorsnede op dezelfde schaal.

d. twee détailteekeningen tot verklaring der constructie op dezelfde schaal;

e. minstens twee détailteekeningen van voorname decoratieve onderdeelen op de schaal van: 20;

f. eene perspectief-teekening in aquarel uitgevoerd;

g. eene beknopte technische beschrijving van het gebouw en van de te bezigen materialen.

XII. De jury wordt benoemd door de commissie van toezicht op de Rijks-Academie van Beeldende Kunsten.

Er is eene jury a^1 voor het theoretisch examen in den proefkamp, bedoeld sub X, 1°., hiervoor;

voorts eene jury a^2 voor het practisch examen in den proefkamp, bedoeld sub X, 2°. en 3°., hiervoor;

en eindelijk eene jury *b*, bedoeld sub XI hiervoor.

De jury a^1 bestaat uit de heeren dr. P. J. H. Cuypers, voorzitter, H. P. Berlage Nzn., secretaris, prof. Aug. Allebé, directeur der Rijks-Academie voormeld, L. Beirer, J. F. Klinkhamer, Th. G. Schill en J. Versluys;

en de jury a^2 en *b* uit de heeren dr. P. J. H. Cuypers, voorzitter, H. P. Berlage Nzn., secretaris, prof. Aug. Allebé, L. Beirer, J. F. Klinkhamer, Th. G. Schill en A. Salm, G.B.zn.

Elke jury bepaalt vooraf, in overleg met den directeur, hoeveel tijd voor elk der aan de mededingers opgelegde werkzaamheden toegestaan wordt, en deelt zijne uitspraak door tusschenkomst der commissie van toezicht terstond schriftelijk mede aan de jury, waarvoor de candidaten nader moeten verschijnen.

XIII. De jury a^2 en *b* bepaalt de onderwerpen, zoowel voor den proef- als voor den eindkamp.

Het opgelegd onderwerp is hetzelfde voor al de mededingers in denzelfden kamp. De omschrijving van het onderwerp wordt aan ieder hunner in handschrift in een verzegeld couvert bij het binnentreden der loge overhandigd.

XIV. De jury, vermeld sub a^1 van § XII, doet uitspraak op Zaterdag 28 Juli; de jury, vermeld sub a^2 van § XII, op Zaterdag 4 Augustus, en bepaalt daarbij, wanneer er meer dan zes mededingers zijn, wie de zes zijn die het best hebben voldaan.

XV. De eindkamp vangt aan op Maandag 6 Augustus en eindigt op Donderdag 27 September.

De loges zijn voor de mededingers beschikbaar op alle werkdagen van 's morgens 8 tot 's namiddags 7 uren.

Bij de beoordeeling van den eindkamp legt de jury vooraf ter zijde de werken der mededingers, die zich niet hebben gehouden aan het opgelegd program, die in te sterke mate afgeweken zijn van hunne schetsen of die de voorgeschreven afmetingen niet in het oog hielden.

XVI. De jury in den eindkamp beslist tusschen 28 September en 18 October of een der mededingers, en, zoo ja, wie den prijs, bestaande in een gouden eerepenning, en het accessit, bestaande in een zilveren eerepenning, is waardig te keuren, en brengt een met redenen omkleed verslag omtrent de uitkomsten van den wedstrijd uit.

Dit verslag wordt aan den Minister van Binnenlandsche Zaken gezonden door tusschenkomst der commissie van toezicht, welke hierbij, zoo daartoe termen bestaan, de gemotiveerde aanbeveling voegt, bedoeld sub XVIII hieronder.

XVII. Daarna worden al de in den wedstrijd geleverde werken openlijk gedurende minstens 8 dagen tentoongesteld.

De bekroonde werken blijven eigendom der Academie.

Aan de bekroonden wordt eene vergoeding voor gemaakte kosten uitgekeerd, te begrooten door de jury, hoogstens tot een bedrag van f200 voor ieder.

XVIII. Hij die den gouden eereprijs is waardig gekeurd en blijken heeft gegeven van groot talent en buitengewonen aanleg, kan, op gemotiveerde aanbeveling van de commissie van toezicht, door Hare Majesteit de Koningin hoogstens gedurende vier achtereenvolgende jaren met een jaargeld van f 1200 worden begunstigd, ten einde hem in de gelegenheid te stellen zich in de schoone bouwkunst te volmaken. Die ondersteuning wordt telkens voor een jaar verleend.

In de *Staatscourant* geschiedt mededeeling van het daartoe strekkend Koninklijk besluit, zoowel als van de aanbeveling der commissie.

Aan den begunstigde kan tevens eene vergoeding voor uitgaven wegens werkplaatsen en modellen worden toegekend, tot een bedrag van hoogstens f600 's jaars.

Amsterdam, 16 Maart 1900.

De Directeur der
Rijks-Academie van Beeldende Kunsten,
AUG. ALLEBÉ.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Woensdag 4 April j.l. hield de Vereeniging **Bouwkunst en Vriendschap** hare laatste vergadering in dit seizoen, waarin, na afdoening van enkele huishoudelijke bezigheden, de heer H. Ellens uit Arnhem, zijne bekende voordracht hield over het goede recht der zoogenaamde nieuwe kunst, van welke voordracht reeds vroeger in dit blad een verslag verscheen, zooals deze door hem in de Afd. Arnhem der Mij. t. bev. d. Bouwkunst was gehouden. Ter meerdere verduidelijking van het door spreker voorgedragene werd echter, naast de expositie van teekeningen, een reeks van allerbelangrijkste lichtbeelden vertoond van in zoogenaamden nieuwen stijl uitgevoerde bouwwerken, zoo in- als uitwendig, van Morris, Norman Shaw, Hankar, Horta, Otto Wagner, Berlage en anderen, die een duidelijk beeld gaven van het verschil in richting en opvatting eenerzijds, en van het overeenkomstig streven in beginsel anderzijds dier verschillende kunstenaars, bij de conceptie hunner scheppingen.

Als plaats voor de dezen zomer te houden excursie werd Amsterdam, en als doel daarvan in hoofdzaak de beursbouw aldaar bepaald, tot voorbereiding van welke excursie de heeren D. B. Lozeman en A. P. B. Otten werden aangewezen.

Afdeeling Arnhem. 28 Mei 1900. Daar de vergadering van 14 Februari uitgesteld was geworden, had de heer Kalff, uit Amsterdam, zich dezen avond beschikbaar gesteld zijne lezing over gas- en waterleiding, ventilatie en verwarming te houden. De aanwezigen hebben daarvan geen spijt gehad; op eene aangename en onderhoudende manier gaf hij ons te zien, wat in den laatsten tijd in de techniek, voor zoover de bouwwereld betreft, is verschenen, hetwelk hij toelichtte door een groot aantal modellen. De Voorzitter dankte den heer Kalff en vroeg hem of hij, in dien hij weer een verzameling van mooie en nuttige zaken had, deze aan de Afdeeling wilde toonen.

Hierna hield de heer Bosch een kunstbeschouwing met platen, welke algemeen bewonderd werden.

BERICHTEN.

In het gebouw der Eerste Ambachtsschool te Amsterdam, Weteringschans 165, zijn op Zondag 8 April, van des namiddags 1 tot 4 uur, nog ter bezichtiging gesteld de werkstukken, teekeningen, proeven in het hout- en marmerschilderen enz., vervaardigd gedurende den afgeloopen cursus.

Daar dergelijke tentoonstellingen een beeld geven van de opvatting en de resultaten van het onderwijs, en deze laatste zeer verblijdend mogen genoemd worden, wordt een bezoek aan de tentoonstelling ten zeerste aanbevolen worden.

Op den 11den April a. s., des namiddags te 3 uur, zal in het gebouw der Vereeniging „De Ambachtsschool voor Alkmaar en Omstreken" de uitreiking plaats hebben van de getuigschriften aan de leerlingen der school die met vrucht den driejarigen cursus gevolgd hebben. Tevens zal dan eene tentoonstelling geopend worden van werkstukken en teekeningen door de leerlingen vervaardigd.

De tentoonstelling, die tot en met 17 April van 's morgens 10 tot des namiddags 4 uur geopend is, doet de resultaten zien van het in het afgeloopen jaar aan de inrichting genoten onderwijs. Uit ondervinding kan een bezoek aan de tentoonstelling warm aanbevolen worden.

Op Maandag 2 April werd te Nijmegen het nieuwe Slachthuis der gemeente in gebruik genomen. Omlangs werden in dit blad afbeeldingen gegeven van de Directeurswoning en van het Administratie gebouw bij deze inrichting behoorende.

Een voorstel in de Fransche Kamer gedaan, om de opening van de Wereldtentoonstelling te Parijs, op 14 April bepaald, uit te stellen, is met een groote meerderheid verworpen. De tentoonstelling is nog lang niet gereed.

De Vereeniging „Voor de Kunst", te Utrecht, heeft den 4den dezer feestelijk haar intrek genomen in haar eigen gebouw, voor haar en de kunst een aantrekkelijk huis ontstaan uit de verbouwing van twee perceelen aan de Nobel- en de Jufferstraat, naar de plannen en onder de leiding van den heer J. A. Van Straaten Jr. te Amsterdam.

Aan het einde van een lange gang is een ontvangkamer ingericht, met vestiaire; daar is ook de trap naar de eerste verdieping gelegen, eindigende op een portaal dat van de tentoonstellingsruimte is afgesloten door een lage hallustrade.

Het lokaal boven is in tweeën gedeeld door een opengewerkten houten wand, die zoo noodig gesloten kan worden. Beide zalen ontvangen zeer goed bovenlicht; de wanden zijn zeer licht bruingeel geschilderd, de vloeren moeten nog iets donkerder van kleur worden door herhaald oliën. Sterk groene loopers en tapijten maken een goed effect. Zelfs bij zeer betrokken hemel is de verlichting der zalen zeer goed.

De president der Vereeniging, de heer J. F. Van Someren, herdacht in zijne openingsrede allen aan wie „Voor de Kunst" dank verschuldigd is voor het tot stand komen van haar nieuw thuis.

Bij de plechtigheid waren o. a. tegenwoordig de Burgemeester en eenige raadsleden van Utrecht, de rector van den Academischen Senaat, bestuursleden van het studentengezelschap „Arti et Litteris", vele leden en donateurs enz.

Ter inwijding was een fraaie collectie van 55 schilderijen, alle Hollandsche kunst, bijeengebracht.

Hiervoor, maar ook voor de uitnemende wijze waarop de heer Van Straaten de aangekochte lokalen in tentoonstellingsruimte had ingericht, hadden de eerste bezoekers niets dan lof.

PERSONALIA.

Tot leeraar aan de Polytechnische School te Delft is met 1 April a. s. benoemd A. W. M. Ode Jr., beeldhouwer te 's-Gravenhage.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Vereeniging van Bouwkundigen in Nederl. Indië. Technicum. 1e Prijs: f 250; 2e pr. f 150; 3e pr. f 100. Voor Nederlanders en inwoners van Nederl. Indië. Vóór 15 Aug. 1900 bij den heer C. P. Franken, President der Vereeniging te Pasoeroean. Zie Bouwk. Weekblad no. 51 van 23 Dec. 1899.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven solliciteanten voor:
Bouwkundig Opzichter 3.
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 14.
Aantal aanvragen voor:
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 1.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 9 APRIL.

GODLINZE (GR.). *a.* Het afbreken eener boerenschuur en bijschuur, het daar ter plaatse bouwen van eene nieuwe schuur, bijschuur en stookhut, met bijlev. van al het daartoe benoodigde; *b.* het onder *a* genoemde zonder rietbedekking.

De heer S. Dallinga, n.m. 3 u., bij J. Kooi. Bestek met 2 teek. ter inz. ten huize van aanbest. en aldaar verkrijgbaar tegen f 1,50 evenals bij H. Evenhuis te Woltersum, die alle inl. verstrekt. Bilj. in te zenden daags vóór de aanbesteding ten huize van J. Kooi te Godlinze of bij H. Evenhuis te Woltersum.

GRONINGEN. Het bouwen van drie afzonderlijke paviljoenen, een waschhuis, twee behuizingen, eene rioleering met zinkputten enz., op „Denneoord" te Zuidlaren, prov. Drente, met de lev. van al het daartoe benoodigde.

De arch. K. Hoekzema, n.m. 2 u., in het „Militair Tehuis." Het bestek met 5 teek. te verkr. à f 4 franco per post f 4,10, ten kantore van den arch., Muurstraat no. 1, Groningen, alw. inl. te bek., dagelijks des morgens van 11—12 en des avonds van 5½—6½ u. Aanw. gedaan.

HEIJTHUIZEN. Het bouwen eener dokterswoning, *zonder* bijlev. van materialen.

Het gem.-bestuur, v.m. 10 u. Bestek ter inz. ter secretarie en bij den heer Baeten te Weert en is ad f 0,50 verkrijgbaar.

KERKRADE. Het vergrooten en het verbouwen van de openb. gemeenteschool ald.

Het gemeentebest. n.m. 3 u. Bestek en teek. tegen bet. te bekomen ten gemeentehuize. Aanw. ter plaatse 9 April, v.m. 10 u. loc. tijd.

NIEUWE PEKELA. Het bouwen eener opzichterswoning, enz.

Het bestuur der aardappelmeelfabr. „Pekela en omstreken", v.m. 10 u. Bestek en teek. ter inz. op het werk. Inl. geeft de opzichter Jan Brill.

OOSTERHOUT (N.-BR.). Het verbouwen van het woon- en koffieh., van Mart. Aarden, aan den Zandheuvel ald., waar ook de aanbesteding zal plaats hebben.

De heer Jan Aarden, 's av. 8 u. Bestek en teek. in voorn. koffiehuis ter inz. Inlicht. geeft de bouwk. G. Terneldeli. Aanw. gedaan.

OPWIERDE. *a.* Het bouwen van een kaasfabriek op een open terrein te Opwierde, met de levering van het daartoe benoodigde; *b.* het verf- en glaswerk.

De arch. J. Heikens te Appingedam, n.m. 3 u., in het logement van S. Perdok te Opwierde. Bestek en teek. ter inz. ten huize van aanbesteding. Aanw. 9 April, n.m. 1 u.

DINSDAG 10 APRIL.

AMSTERDAM. Het amoveeren der perc. Keizersgracht 285 en 287 en het daar ter plaatse bouwen van een kantoorgebouw met annex magazijnen.

De architecten A. L. v. Gendt en Zonen, n.m. 3 u., in het café „de Roode Leeuw", Vijzendam. Bestek en teek. à f 1,50 te bek. bij P. Rijnja, Reguliersgracht 314.

GOUDA. Het bouwen van drie beneden en drie boven schoollokalen, een gymnastiekschool en eene onderwijzerwoning in de Korte Akkeren.

Het gemeentebest. n.m. 2 u. Inl. worden gegeven door den gemeente-bouwm.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis aan de Langestraat ald.

De heer B. Wilmink, 's av. 8 u., in het café van J. Wilmink. Bestek en teek. in bovengen. koffiehuis ter inz. Inl. verstrekt de arch. W. Elzinga. Aanw. 10 April, v.m. 9½ u.

HILVERSUM. Perceel 1. Het maken van een ijzeren kap op de te bouwen stokerij. Perceel 2. Het schilderen van een nieuwen gashouder. Alles ten dienste der gem.-gasfabriek.

Het gem.-best., v.m. 11 u. Na 3 April ter gemeente-secretarie te bekomen bestekken van beide perceelen à f 0,75 en teek. van perc. 1 à f 0,75 per stuk. Postzegels worden niet als betaling aangenomen. Inl. geeft de gem.-architect op zijn bureau, dienstgebouw Langestraat, v.m. van 9 tot 10 u.

LOCHEM. Het maken van een winkelpui.

De heer A. v. d. Riet, 's av. 8 u. in café Van der Werff, alw. bestek en teek. ter inz.

MARRUM. Het bouwen eener nieuwe directeurswoning aan de stoomzuivelfabr., en het vergrooten der kaasbergplaats ald. Oplev. prov. 15 Sept. a.s.

De arch. J. K. v. Dijk te Terwerd. Bilj. in te zenden vóór 10 u. ten kantore der fabriek. Aanw. gedaan.

PRINSENHAGE. Het bouwen van 4 woningen op een terrein aan het Dijkje te Prinsenhage.

De architect J. Lijdsman te Breda, 's av. 7 u., in het koffiehuis van P. Koks te Prinsenhage, alw. bestek en teek. ter inzage liggen.

ROTTERDAM. Bestek R. Het uitvoeren van onderhoudswerken aan gebouwen, kunstwerken enz. gelegen in den spoorweg Rotterdam—Rosendaal, Moerdijk—Breda en Lage Zwaluwe—Vlijmen, in 7 perceelen.

Maatsch. tot Expl. van Staatsspoow., n.m. 2½ u. (West Europ. tijd), in het bureau van den sectie-ingenieur, station Delftsche poort. Het bestek ligt ter inz. op het bureau van den sectie-ingenieur te Rotterdam, Proveniersplein 14 en is te bek. ad f 1. Tevens zijn ad f 0,25 te bek. de algem. voorwaarden op het bestek van toepassing. Aanw. als in het bestek is vermeld.

TERNEUZEN. Het vergrooten van een drukkerij met bijbehoorende werken ald.

De bouwk. J. Scheele, 's av. 7 u., in het „Hotel Central". Bestek en teek. ter inz. in gen. hotel. Nadere inl. te verkrijgen bij den bouwk. Aanw. gedaan.

UTRECHT. Bestek G. Herstelling van timmer-, metsel-, ijzer- en loodgieterswerken aan kunstwerken, gebouwen en inrichtingen beh. tot de lijnen Amsterdam—Oosterbeek, Ede—Wageningen, Utrecht—Rotterd., Breukelen—Harmelen, Gouda—den Haag—Scheveningen en Leiden—Woerden, in 9 perc.

De sectie-ingen. der Staatssp., n.m. 2 u., (loc. tijd), in het voorn. stationsgebouw. Bestek ter inz. op het bur. van den sectie-ingenieur en is ald. verkr. à f 1. Tevens à f 0,25 verkrijgb. de algemeene voorw. (met verbeterblad) op het bestek van toepassing. Aanw. gedaan.

UTRECHT. Bestek no. 809. Het wijzigen van de daken van 18 wachterswoningen op de lijnen, Utrecht-'s Bosch en Tilburg-'s Bosch. Ram. f 8336.

De maatsch. tot expl. van staatssp., n.m. 2 u. (lok. tijd), aan het centr.-bur. Moreelsepark. Bestek ter inz. aan voorn. bur. en bij den sectie-ingen. Jhr. J. C. v. Reigersberg Versluijs te 's-Bosch en is à f 0,50 te bek. aan het centr. bur. Inl. te bek. aan voorn. bur. en bij den sectie-ingen. Aanw. gedaan.

UTRECHT. Bestek no. 811. Het afbreken van een bestaand ijzeren markiezie, het verlengen van het eerste perron en het uitvoeren van eenige daarmede in verband staande werken op station Vlissingen (Haven). Ram. f 2800.

De Mij. tot Expl. van St. Sp., n.m. 2 u. loc. tijd. Bestek ter lezing aan het Centr. Bur. en ter Bureele der sectie-ingenieur T. J. Des Tombe, te Breda, ad 50 ct. verkrijgb. Aanw. gedaan.

VENLO. Het bouwen van een woonhuis met bijlev. van materialen op een langs den Herungerweg gelegen open terrein.

De heer H. Jacobs. Bestek en teek. ter inz. ten kantore van den arch. H. Seelen, alwaar ook inlicht. verstrekt worden. Aanw. 10 April, v.m 9 u.

WOENSDAG 11 APRIL.

GRONINGEN. Het amoveeren van een perc. en het bouwen eener vleeschhouwerij met vrije bovenwoning voor J. Joosten.

De arch. P. M. A. Huurman, 's av. 7 u., in café „Central". Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgbaar.

GRONINGEN. Het bouwen van een stoombrouwerij met magazijnen, kantoren enz. buiten de Oosterpoort, met bijlev. van materialen.

De heer R. L. A. Muller, n.m. 2 u., in 't café van Prins. Bilj. in te zenden vóór 10 April, 's av. 8 u., bij R. Muller en Co. Bestek en teek. à f 5 bij T. Huizinga ter inz. Bij inlev. binnen 8 dagen na besteding, van bestek met teek. wordt f 3,50 terugbetaald. Inl. en aanw. dagel. van 12—2 u. bij gen. T. Huizinga.

KIEL. GEM. HOOGEZAND. Het vergrooten van de fabriek met bijbehoorende werken aldaar.

De dir. der venn. aardappelmeelfabriek „Eendracht", n.m. 4 u., in het kantoor der fabriek. Bestekken zijn à f 1,25 per ex. bij den directeur R. de Graaf Jr. verkrijgbaar, terwijl inz. der teek. en inlicht. ald. kunnen worden verkregen.

SURHUIZUM. Het bouwen eener handkracht zuivelfabriek met directeurswoning.

Het bestuur der cooper. zuivelvereen., n.m. 5 u. in café van H. Oosterhoff. Bestek ad f 0,50 bij architect Velding. Aanw. gedaan.

WINTERSWIJK. Het verbouwen van een woonhuis aan de Meddoschestraat aldaar.

De arch. H. v. d. Schaaf, 's midd. 12 u., in de societeit op den Zonnebrink, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 11 April. v.m. 10 u.

DONDERDAG 12 APRIL.

APPELSCHA (FR.). Het bouwen van een heerenhuis ald., met bijlev. van alle daartoe benoodigde materialen.

Het bestuur der vereen. tot bevordering van evangelisatie binnen de klassis Heerenveen, n.m. 2½ u., ten huize van mej. de Wed. Zwart. Bestek en teek. à f 1,25 te bek. bij den arch. P. J. Kramer te Smilde. Aanw. 6 en 7 April, telkens v.m. 11 u.

NUNSPEET. Het bouwen eener pastorie in 3 perc. of in massa.

Het bestuur der Vereen. „de Kerkelijke Kas". Bestek ter inz. bij H. J. Westerink van v.m. 9 tot 's av. 6 u.

SUAWOUDE (FR.). Het bouwen eener school met 2 lokalen aldaar.

Het bestuur der vereen. voor Chr. Nat. schoolonderwijs. Bestek ad 75 ct. verkr. en teek. ter inz. bij T. K. Hoekstra. Bilj. in te zenden onder letter C. S. bij Ds. F. Rispens. Aanw. gedaan.

VRIJDAG 13 APRIL.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van een winkelhuis met afzonderlijk bovenhuis aan de Koninginnelaan.

De heer L. Frankefort, v.m. 11 u., in hotel „Noord-Brabant". Bestek en teek. ad f 1,50 verkr. van af 6 April.

ZATERDAG 14 APRIL.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 25 arbeiderswoningen in 12 blokken, op een terrein gelegen aan de Lipperkerkstraat in 2 perc. en in massa.

De coöp. bouwvereen. „Helpt Mekaar", 's midd. 12 u., in café Mendelaar. Bestekken met vier teek. tegen f 4 per stel verkrijgb. ten kantore van den arch. A. L. Clemens Az. Aanw. 13 April, v.m. 10 u.

OSSENISSE (ZEEL.). Het afbreken der bestaande schuur en het bouwen eener landbouwschuur op de hoeve bewoond door J. F. Warrens, 's Heerarendspolder, gem. Ossenisse.

De aanbesteder, n.m. 4 u., in het café „Cicielia". Bestek en teek. ter inz. op voorm. hoeve, alw. inl. te bekomen zijn. Aanw. 14 April, 's midd. 12 u.

ZUIDSCHARWOUDE. Het bouwen van 2 winkelhuizen.

De heer S. v. d. Velde, 's av. 7 u. in café A. Kist, alw. bestek en teek. ter inzage. Inl. geeft de bouwk. Abr. Vis te Oudkarspel.

DINSDAG 17 APRIL.

DINTELOORD. Het bouwen van een graanschuur.

De heer F. Bovee, v.m. 11 u., in het café „de Gouden Leeuw". Bestek en teek. ter inz. in voorn. café. Inl. te bek. bij C. Vriens te Dinteloord. Aanw. bij den pachter P. Zwagemakers aan den Heemschen molen onder de gem. Steenbergen op 14 April, v.m. 11 u.

GOUDA. Het bouwen van een winkelgebouw met magazijnen en bovenwoning aan de Raam, te Gouda.

De arch. H. J. Nederhorst Jr., 's av. 8 u., in het café van A. Dam. Bestek en teek. ad f 2 bij gen. arch. verkrijgbaar.

WOENSDAG 18 APRIL.

AMSTERDAM. Het bouwen eener R.-K. kerk met toren, sacristie, pastorie, zusterscholen en bijkomende werken op een terrein aan de van Lennepkade te Amsterdam.

De commissie van de nieuw op te richten parochie van den H. Vincentius, v.m. 11½ u., in het café „de Jong", Overtoom 191. Bestek met 9 teek. ter inzage in gen. café en zijn tegen f 7 verk. bij A. Quant, kantoorboekhandel te Gouda. Inl. en aanw. bij den architect C. P. W. Dessing te Gouda.

HENGELO. (OV.). Het bouwen van een dubbel winkelhuis met woning aan de Nieuwe straat.

De architecten v. d. Goot en Kruisweg, 's midd. 12 u., in hotel „de Halve Maan". Bestek en teek ad f 2 vanaf 10 April, alsmede inlicht. bij gen. architecten. Aanw. 18 April, v.m. 10 u.

KUINRE. Het verrichten eener belangrijke vertimmering en het maken van een nieuw ameublement in de kerk.

De kerkvoogden der Ned. Herv. Gem. Bestek en teekening ter inzage in logement J. Boelstra en ad f 0,75 verkrijgb. bij arch. W. de Jong te Lemmer

VRIJDAG 20 APRIL.

DELFT. Het bouwen van een school voor lager onderwijs met 13 lokalen en gymnastiekschool.

Het gem.-bestuur, 's midd. 12 u. Inlicht. te bek. alle werkdagen tot aan den dag der aanbesteding, tusschen 10 en 11 en 2—3 u. aan het bur. gemeentewerken; het bestek met 3 teek. is à f 1,50 ter secr. verkrijgb. Aanw. 11 April, n.m. 2 u.

NEDERHEMERT. Het bijbouwen van een nieuw lokaal met daarmede in verband staande werken, aan de school voor lager onderwijs aldaar.

Het gemeentebest., n.m. 4 u., in de herberg van J. Verheij. Inl. te bekomen bij den arch. G. G. Lodder te Zaltbommel Bestekken met teek. na 9 April à f 1.60 p. stel verkrijgb. bij den arch. voorn. Aanw. 20 April, n.m. 1½ u.

NEDERHEMERT (HERBEST.). Het bouwen van een veldwachterswoning met bijlev. der materialen.

De heer baron K. G. W. van Wassenaar, n.m. 4 u., bij J. Verheij. Inlicht. geeft G. G. Loddette, Zaltbommel.

STRATUM. Het bouwen van een gasthuis aldaar.

Het R.K. Parochiaal Armbestuur, n.m. 4 u., in het lokaal van J. Boogers. Bestek met teek. à f 2,50 verkrijgb. bij den uitgever Willem Schippers te Eindhoven. Inl. ten kantore van den architect. Leo Goijaerts te Tilburg. Aanw. 20 April, v.m. 11 u.

WOENSDAG 25 APRIL.

HENGELO (OV.). Het bouwen van 4 heerenhuizen en een winkelhuis, op een terrein gelegen aan de eerste Weemendwarsstraat te Hengelo.

De arch. W. Elzinga, 's av. 8 u., in café J. Bonefaas, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. 25 April, v.m. 9½ u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**-schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen—Amsterdam, Sophiapleln — Rotterdam, Zuidblaak 36. — Breda Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betouwstraat 8.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reserve ruim	**„ 1.801.000.00**
Betaalde Brandschaden	**„ 17.743.000.00**

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

21 MAART.

BAARSCHOT (N.-BR.). Het bouwen van eene coöp. boterfabriek voor het gehucht Baarschot onder Diessen.

Timmerwerk. Laagste inschrijvers Gebr. Heeren, f 549*.

Arbeidsloon metselwerk. W. Looijens, f 182*. * Gegund.

LEEUWARDEN. Eene verbouwing van perceel no. 108 aan het Zaailand te Leeuwarden voor de Spaarbank aldaar.

Laagste inschrijver S. v. d. Zaag, f 3174. Gegund.

24 MAART.

AXEL. Het bouwen van een landbouwerswoning met toebehooren. Door den landbouwer J. v. Cadzand.

J. Vink, Axel, f 2379.

RAPENBURG (ZEEL.). Het afbreken van 2 schuren en het bouwen van een schuur, zonder bijlevering van bouwstoffen, voor den heer C. F. Vereecken, gemeente Stoppeldijk. Door den aanbesteder.

Timmerwerk. Laagste inschr. C. Muller, Pauluspolder, f 450*.

Metselwerk. J. F. Dobbelaar, Rapenburg, f 248. Niet gegund.

Dakwerk. C. v. Dam, Boschkapelle, f 107*. * Gegund.

25 MAART.

WAALWIJK. Het bouwen van een woonhuis voor rekening van den heer A. F. Kempernan. Door den arch. H. C. Meulkens.

Gegund aan de laagste inschrijver de Wed. A. Aarts, Waalwijk, f 1442.

26 MAART.

BOXTEL. Het bouwen van een heerenhuis met toebehooren aan de Stationstraat. Door den bouwk. P. A. Bloem.

Laagste inschr. Ph. v. d. Heijden, f 10389. Gegund.

HOEK (ZEEL.). Het bouwen van een woonhuis in den Koudenpolder nabij Hoek. Door den bouwk. L. de Bruijne.

Laagste inschrijver J. van 't Hof, f 1186. Gegund.

KOUDUM. Het bouwen van een kaaspakhuis met boterkelder bij de fabriek te Koudum. Door de vereen. „Coöp. Stoomzuivelfabriek Concordia".

Geen biljetten ingekomen. Gegund aan den heer D. Woudstra, die daarvan bestek en teekening had opgemaakt, voor de begrootingsom, zijnde f 2408,50.

VENRAY. Het bouwen van een woonhuis in de Schoolstraat, met bijlev. van eenige materialen, in 3 perc. Door den heer Joh. Schaeffers.

Perc. 1, metselwerk. E. Oudenhoven, f 276*.

Perc. 2, timmerwerk. L. Wijnhoven, f 320*.

Perc. 3, timmerwerk. L. Wijnhoven, f 687*. * Gegund.

ZIERIKZEE. Het bouwen van een nieuwe koetsierswoning nabij de buitenplaats „Mon Plaisir" onder Schuddebeurs. Door den arch. L. Kool Wzn.

Laagste inschr. Joh. Guanderse, Dreischor, f 2330.

27 MAART.

GORINCHEM. Het afbreken en weder opbouwen van een stalling met bijbehoorende werken, a'd Westzijde van de Warmoesstr. Door den heer A. den Dekker

Timmerwerk. Laagste inschr. Overweel, f 833.*

Metselwerk. J. v. d. Laak, f 1210.*

Lood- en zinkwerk. v. Aken, f 69.*

Verfwerk. Eenige inschrijver T. Verschoor, f 174. *Gegund, verfwerk niet gegund.

GRONINGEN. Het bouwen van 4 heerenhuizen en een winkelbehuizing met bovenwoning aan de Radesingel en de Trompstr. ald., met de leverantie van al het daartoe benoodigde met uitzondering van het verfw. Door den heer J. Bouwman.

Laagste inschrijver K. v. d. Laan, f 26610.

VENRAY. Het verbouwen eener woning. Door den heer Gerard Pijpers.

Laagste inschrijver F. Oudenhoven, f 125. Gegund.

28 MAART.

BREDA. Het verbouwen van een huis staande en gelegen te Breda aan de Ginnekenstraat no. 40, kadastraal geteekend sectie F no. 4948. Door den archit J. A. v. Dongen.

Laagste inschrijver C. Nuijten, f 4190.

COEVORDEN. Het verbouwen van een huis in de Bentheimerstraat te Coevorden. Door mej. de Wed. G. Scholten Hzn.

Laagste inschr. J. Wever, f 2249. Gegund.

HAARLEM (ONDERH.). De verbouwing van het perceel aan het Zuider Buitenspaarne no. 72a, voor rekening van mevr. de Wed. Giesker.

Ingeleverd werden 9 biljetten. Laagste inschrijvers Verhagen & Boots, f 1349. Gegund.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van drie beneden en bovenwoningen op „Siberië". Door mej. de Wed. A. v. Mil.

Eenige inschrijver A. J. Aangenendt, ald., voor f 5700. Gegund.

29 MAART.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een lijkenhuisje met wachtkamer op de Israëlietsche begraafplaats, gelegen aan den Kneedweg te Enschedé. Door den architect H. Reijgers.

Laagste inschrijvers Ticheler & Lemmink, f 2700. Gunning in beraad gehouden.

'S-HERTOGENBOSCH. Het onderhouden van en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen van het prov. bestuur van Noord-Brabant van den dag der goedkeuring tot en met 31 Dec. 1900. Ram. f 1485. Door het prov. bestuur.

Laagste inschr. P. J. Lathouwers, Vught, f 1240.

HILVERSUM. De uitbreiding der gem.-gasfabriek ald., best. in het bouwen van een stokerij, motorgebouw en teerput, en het vergrooten der kolenloodsen en regeneratieloods. Door het gem.-bestuur.

Laagste inschrijver J. v. Dillewijn, f 14349. Gegund.

ORANJEWOUD (FR.). Het bouwen eener nieuwe woning. Door den heer J. Wouda.

Laagste inschr. T. Buwalda, Oudeschoot, f 535. Gegund.

TILBURG. Het verbouwen en bijbouwen van het woonhuis en bakkerij, voor rekening van den heer Jos. v. d. Pas. Door den arch. André Blomjous.

Laagste inschr. J. J. Dusée, f 6874. Gegund.

30 MAART.

BEEK EN DONK. Het bouwen eener fabriek ten behoeve van den heer P. Jaspers, fabrikant ald. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver A. van Hoof, Aarle-Rikstel, f 2211. Het werk is voor de begrooting, zijnde f 2180 gegund aan G. de Vries, Beek en Donk.

BEVERWIJK. Het verrichten van stucadoors- en schilderwerk aan de nieuw te bouwen gasfabriek aldaar. Door den aannemer P. Langendijk.

Schilderwerk. Laagste inschrijver A. C. de Wolf, Beverwijk, f 796. Gegund.

Stucadoorwerk. L. Klein, Beverwijk, f 820. Gunning aangehouden.

Steenhouwwerk. Wed. Bergers, Alkmaar, f 607,62. Gegund.

BORNE. Het verbouwen en vergrooten eener confectiefabr. Door de erven I. Lievenboom.

Laagste inschrijver T. Morselt, f 1599.

'S-GRAVENHAGE (HERBEST.). Het bouwen van een post- en telegraafkantoor, met directeurswoning, te Terneuzen. Ram. f 39770. Door het min. van W., H. en N.

Laagste inschrijvers J. Bijlard Fz. en J. R. de Jong, Hilversum, f 42500.

KATENDRECHT (Z.-H.). Het bouwen van een kerk met toren, pastorie, kosterswoning, catechisatielokaal en vergaderkamers op een terrein nabij het Zuid-Oostelijk stoomgemaal te Rotterdam. Door de kerkeraad der Geref. Kerk.

Laagste inschrijver W. C. Witte, Rotterdam, f 74.999.

NIJMEGEN. Het bouwen van een nieuw middenschip met zijbeuken, aan de bijkerk van de St. Dominicus-parochie, gelegen aan de Berg-en-Dalsche straat, een en ander volgens de plannen van den arch. J. Kayser te Maastricht. Door het R.-K. kerkbestuur van de H. Dominicus.

Laagste inschrijvers v. d. Pluim en Gielen, Rotterdam, f 56700. Gegund.

WOERDEN. Het bouwen van een woonh. op het voormalig exercicitieveld te Woerden. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver J. Tanis, f 1698.

WEDDE (GR.). *a.* Het bouwen van een burgerbehuizing; *b.* alle glas-, verf- en behangerswerk. Door mej. de wed. E. Dijkmeijer.

a. Raming f 1385. Laagste inschrijver G. de Ruiter, Wedde, f 1482. Niet gegund.

b. J. Smith, Wedde, f 5950. Gegund.

ZEELAND (N.-B.). Het afbreken en weder opbouwen van een café, met annex woon- en winkelhuis. Door den bouwk. v. Strijp te Gemert.

Laagste inschrijvers L. van Berkel en Joh. v. d. Heijden, Schaijk, f 5165. Gegund.

31 MAART.

AMSTERDAM. Het bouwen van 2 huizen aan de Paulus Potterstraat, op het terrein van het rijksmuseum. Door den archit. Karel Muller.

Laagste inschr. C. F. Bögeholtz, f 45900.

AMSTERDAM. Het gedeeltelijk verbouwen van Brack's Doelen-Hotel, met bijlev. van alle materialen en arbeidsloonen. Door den maatsch. „Brack's Doelenhotel."

Laagste inschrijvers F. de Bruin en L. v. d. Schaar, f 15275.

APELDOORN. Het amoveeren van een stalgebouw aan de Stotionstraat, hoek Griftstraat en daar ter plaatse weder opbouwen van een winkelhuis. Door den arch. A. v. Driesum.

Laagste inschr. T. Eybers, f 6320. Gegund.

GOES. Het afbreken van een woonhuis wijk B no. 165 en het daarvoor in de plaats bouwen van een pakhuis. Door den heer J. Brouwer Sr.

Laagste inschrijver P. Dronkers, Kapelle bij Goes, f 3780. Gegund.

HAARLEMMERMEER. Het bouwen van een woonhuis met koffie- en winkelhuis in sectie A.A. en aan den oostelijken hoofdweg van den Haarlemmermeerpolder bij de Lijnden. Inschr. voor metsel-, timmerw. en verfwerk, afzond. en in massa. Door den heer K. Benjamin Jr.

Perc. 1, metselwerk. Laagste inschrijver J. v. d. Fange, f 910.

Perc. 2, timmerwerk. O. Baas, f 1345.

Perc. 3, glas- en verfwerk. B. v. Dijk, f 160.

Massa. H. Kruikemeier, f 2550.

HAARLEM. Het bouwen van een dubbele villa in het Wilhelminapark alhier. Door den arch. J. F. W. Stom.

Laagste inschrijver J. F. Duin, f 13444.

HOF VAN DELFT. Het bouwen eener school voor l. o. met 6 lokalen en overdekte gang op een perceel in het verlengde van de Sint Olofslaan, benevens de levering en plaatsing van de benoodigde schoolmeubelen, in 2 perceelen. Door het gem.-bestuur.

Perc. 1. Laagste inschr. J. R. Vos, f 17222.*

Perc. 2. J. A. Kluiters, f 888.*

Het inschrijvingsbiljet van Gebr. Bezemer voldeed niet aan het voorschrift. *Gegund.

KRALINGSCHEVEER bij ROTTERDAM. De bouw van een loods op het fabrieksterrein van de heeren Kolff en Vis, aan den Schaardijk. Door de aanbesteders

Laagste inschr. J. Bol, Meerkerk, f 1850.

NEDERHEMERT. Het bouwen van een veldwachterswoning met bijl. der materialen. Door den heer baron K. G. W. van Wassenaar.

Eenige inschr. M. v. Ouijen te Gameren, voor f 1450. Niet gegund. Herbesteding op 20 April.

NIEUWHUINEN. Het bouwen van een aardappelmeelfabriek met bijgebouwen onder bijlev. van alle daartoe benoodigde materialen enz., volgens bestek en teek. Kam. f 38929,60. Door de naaml. vennootschap „Aardappelmeelfabriek Hollandia".

Laagste inschrijver H. Huisman, Onderdendam, f 35580. Gegund.

NIJMEGEN. Het bouwen van 2 woonhuizen aan de Spaenstraat. Door den architect B. J. Claase.

Laagste inschr. Th. M. Berntsen, f 12333.

RENKUM. Het afbreken van een huis, en het weder nieuw opbouwen van een woonhuis enz., aan den kerkweg ald. Door den arch. J. Rothuizen.

Laagste inschrijvers T. en J. v. Scherrenburg, Renkum, f 3675.

SAPPEMEER. Het bouwen van eene kamer aan de directeurswoning boven het post- en telegraafkantoor. Door het gem.-bestuur.

Laagste inschrijver A. H. Thiecke, f 783. Nog niet gegund.

SNEEK. Het afbreken der perceelen bekend wijk 15 nos. 65, 66, 67, 68 en 69, aan de Geeuwkade, bij de Smidsbuurt aldaar, en het daarvoor in de plaats bouwen van een kaaspakhuis, groot 350 M², waarbij kantoorgebouw, woning en verdere werken. Door den architect J. P. Hogendijk.

Laagste inschr. J. Spijksma, IJlst, f 28300. Gegund.

WEZEPE. Het bouwen van een nieuwe kap op de kerk, het opnieuw voegen van al het muur- en portlandwerk. Het buiten verven en binnen schoonmaken en witten der kerk. Het maken van urinoirs, voor de Herv. Gem. Door den bouwk. H. Wissink te Olst.

Timmer- en metselwerk. Laagste inschr. J. te Wechel, Twello, f 1234.*

Loodgieterswerk. G. J. Sluiter, Deventer, f 64,99.*

Witwerk. G. J. Koopman, Wezepe, f 45.*

Verfwerk. A. Feberwee, Wezepe, f 19.* *Gegund.

ZEELST. Het gedeeltelijk sloopen en weder opbouwen eener sigarenfabriek van den heer W. Bazelmans.

Laagste inschrijver A. Bogaerts, Woensel, f 1497. Gegund.

ZWOLLE (ONDERH.). Het bouwen van een vergaderlokaal aan de Botermarkt.

Laagste inschrijver N. M. Bollen, f 9380. Gegund.

„Per Telegraaf."

DEVENTER. Het bouwen van een blok van 10 woningen aan den Veenenstr. te Deventer. Door de diaconie der Ned. Herv. gem.

Laagste inschrijver J. A. v. Linschoten, Deventer, f 12394, daarop volgende J. Potters, idem, f 12972.

2 APRIL.

WINTERSWIJK. Eene verbouwing van een woonhuis in de Meddohsche straat. Door den heer J. J. Post, architect.

Laagste inschrijver Gebr. ten Haken, f 888. Gegund.

3 APRIL.

KAMPEN. Het bouwen van een woonhuis aan de Gasthuisstraat. Door den bouwk. H. J. v. Werven.

Laagste inschrijver G. J. Veldkamp, f 3539. Gunning 2 dagen in beraad gehouden.

LEIDEN. Het timmer-, metsel-, steenhouw-, smids-, loodgieters-, cementwerk en gas- en waterleiding ten behoeve van de verbouwing van perc. no. 8 Breestraat, voor Dr. J. C. M. Timmermans. Door den arch. W. Fontein.

In massa zonder schilder- en behangwerk. A. Verhoog Jz., f 6145; C. C. v. Egmond, f 5145; P. J. Christiaanse, f 4840.

Timmerwerk. Laagste inschrijver J. Boom, f 1460.*

Metselwerk. F. J. v. Beukering, f 1223.*

Smidswerk. J. P. Gerstman, f 180.*

Gas- en waterleiding. P. v. Es, f 167.*

Cementwerk. J. v. d. Kaaij, f 112.*

Steenhouwwerk. P. W. Loeber, f 257.*

Schilderwerk. J. J. Christiaanse, f 1700.*

Behangwerk. P. J. H. Meerburg, f 199,80.*

Loodgieterswerk. J. v. d. Heijden, f 249. *Gegund.

4 APRIL.

'S-GRAVENHAGE. Door de architecten Z. Hoek en J. Th. Wouters, alhier, werd bij de gisteren door hen gehouden aanbest., namens de Coöperatieve Bouwvereeniging, „Promenade", aanbesteed het bouwen van heerenhuizen, aan een nieuw geprojecteerde laan, evenwijdig aan den Scheveningschen weg en pl.m. 25 Meter van de Stadhouderslaan.

Ingeschreven werd door de heeren R. Posthuma voor f 111,700; Jac. Vos f 111,298; J. F. Boersma f 111,000; J. Steffens f 111,000; J. P. Reeser f 110.830; Gebr. Hartman f 110,300; B. de Baan f 109,800; J. v. d. Elshout f 108,300; J. v. d. Vlugt f 108,003; L. Coolen f 107,400 en A. M. van Beusecom f 106,990.

HAARLEM. Het verbouwen van de perceelen nos. 48 en 50 aan de Groote Houtstraat ald. Door den bouwk. ingenieur J. A. G. v. d. Steur.

Laagste inschr. G. P. J. Beccari, f 28000.

„Per Telegraaf."

DALFSEN. *a.* Het bouwen eener school met 6 lokalen in het dorp Dalfsen, met bijl. van alle daartoe noodige materialen enz.; *b.* het leveren en stellen van de benoodigde meubelen. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijvers voor *a.* J. Niemer, Zwolle, f 9500 en voor *b.* E. Schoten, Dalfsen, f 1765.

UTRECHT. Het amoveeren der thans bestaande en het bouwen van een boerderij met zomerhuis en div. bijkomende werkzaamheden, alles op de hofstede „Veelust" te Oudhuizen, gem. Wilnis. Door den bouwk. G. v. Heerde.

Laagste inschr. F. Tober, Wilnis, f 27790; daaropvolg. J. Rijneveld, Mijdrecht, f 18000.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

14 APRIL 1900. 20e JAARGANG. No. 15.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 'S GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. f 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels f 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Het nieuwe gebouw voor toegepaste natuurkunde te Delft. — Gevelwedstrijd. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Beantwoording van prijsvragen. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Aan de gewone leden van de Maatschappij wordt een stembiljet verzonden voor de verkiezing van twee Bestuursleden der Maatschappij, die beide te Amsterdam woonachtig moeten zijn.

Volgens rooster zijn aan de beurt van aftreding de heeren A. C. Bleijs, die *herkiesbaar* is, en de heer Ed. Cuypers, die *niet herkiesbaar* is.

De dag van de Algemeene Vergadering der Maatschappij in Mei a. s. te houden, is vastgesteld op Woensdag 30 Mei.

HET NIEUWE GEBOUW VOOR TOEGEPASTE NATUURKUNDE TE DELFT.

Voor het onderwijs in de Toegepaste Natuurkunde aan de Polytechnische School te Delft zal een nieuw gebouw worden gesticht. Thans is men bezig met de uitvoering van het op 27 November j.l. aanbesteede fundeeringwerk.

Aan de uitgebreide beschrijving van het nieuwe gebouw door den heer J. A. Snijders C.Jzn., Hoogleeraar aan de Polytechnische School te Delft, en voorkomende in den Delftschen Studenten-Almanak voor 1900, ontleenen wij het volgende, waartoe ons op de meest welwillende wijze door dien geachten Hoogleeraar vergunning werd gegeven. Ook de Redactie en de Uitgever van den Almanak gaven daartoe verlof, en stelden ons bovendien belangeloos de clichés ter beschikking voor de afbeeldingen die bij onze korte mededeelingen wenschelijk zijn.

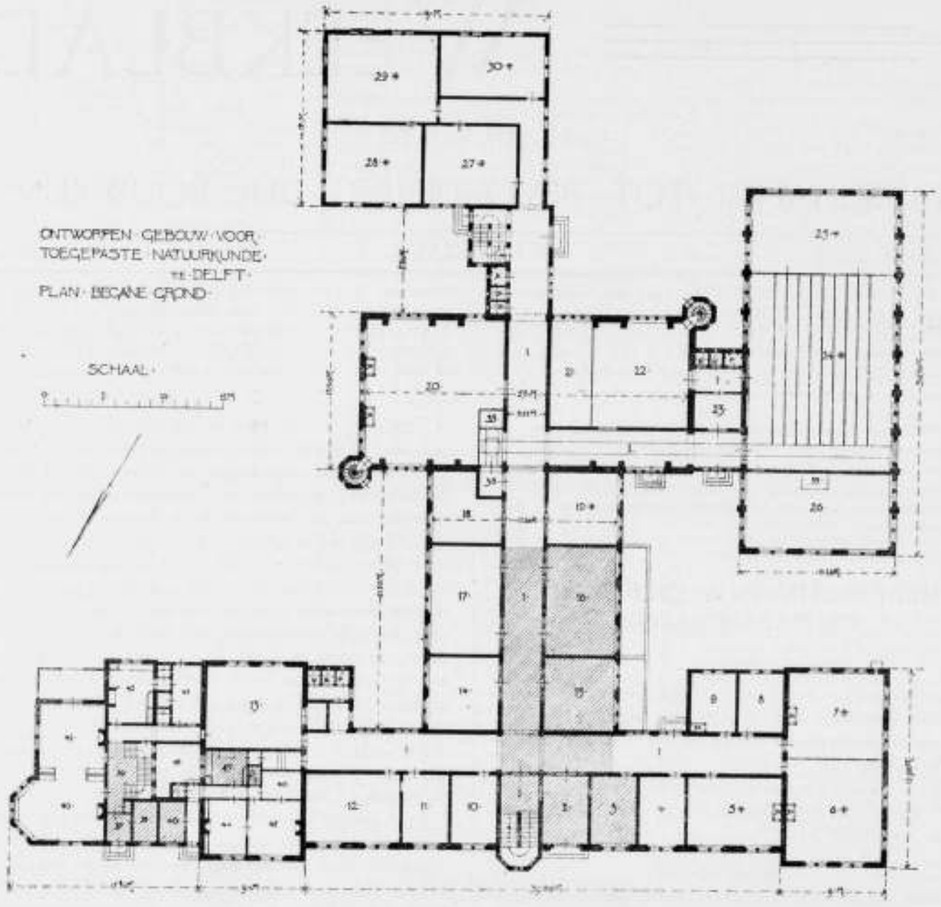
Terwijl jaren lang steeds sprake is geweest van de stichting van een Electrotechnisch Laboratorium, zal het nieuwe laboratorium den naam dragen van „Gebouw voor Toegepaste Natuurkunde", waardoor op uitstekende wijze het algemeen karakter van het voor de P. S. noodige onderwijs in de Natuurkunde wordt aangegeven. Vooral wordt door den naam duidelijk te kennen gegeven, dat de toegepaste natuurkunde als eene voortzetting en niet als eene bloote herhaling moet worden beschouwd van het onderwijs in de elementaire en experimenteele natuurkunde, dat door de studeerenden aan de P. S. reeds op de H. B. S. is genoten. Dit laatste zal wel is waar weder in herinnering worden gebracht, maar de natuurkundige begrippen zullen daarbij worden verscherpt en vermeerderd; andere wijzen van voorstelling en behandeling zullen in verband met de vermeerderde kennis der wiskunde worden toegepast; de puntjes zullen — om zoo te zeggen — beter op de i's worden gezet.

Eene van de universiteit geïmporteerde meening, dat wel het electrotechnische onderwijs aan de P. S. moest worden uitgebreid, maar dat het door zijn aard buiten het onderwijs in de toegepaste natuurkunde stond, had eenige jaren geleden bij enkelen ingang gevonden, voortspruitende uit volslagen onkunde van de eischen en hulpmiddelen der technici, uit geringschatting harer wetenschappelijke waarde en beteekenis. Wanneer Prof. Snijders er niet tegen gewaakt had, zou het gevolg der opvatting geweest zijn, dat de electrotechniek in een hoek geschoven ware en het natuurkundig laboratorium uitsluitend bestemd ware geworden voor een soort universitair onderwijs in de natuurkunde, met verkrachting van zijn, duidelijk in de Wet uitgesproken, toegepast karakter. Het minste wat Prof. Snijders, onder die omstandigheden, eischen kon, was, dat er dan toch een electrotechnisch laboratorium verrijzen zou, toegerust met al de hulpmiddelen, die voor de technische, maar ook voor de wetenschappelijke studie der electriciteitsleer noodig zijn. De Raad van Bestuur der P. S. vereenigde zich met deze meening; plannen voor een „electrotechnisch laboratorium" werden ontworpen. Maar later is, dank zij de medewerking van den Raad van Bestuur en de breede opvatting der Regeering, besloten tot de stichting van een algemeen laboratorium voor toegepaste natuurkunde, zooals de heer Snijders zich dat steeds voorgesteld en gewenscht had, waarheen dus het geheele onderwijs in de toegepaste natuurkunde zal worden overgebracht; daarbij is gelet op eene

latere reorganisatie van het onderwijs aan de P. S., en op de behoeften van voor sommige categoriën van studeerenden voortgezette colleges over ventilatie, verwarming, verlichting, enz. die zullen worden toegevoegd; de thermo-techniek en photo-techniek zullen, wat haar natuurkundig-wetenschappelijk karakter eenerzijds en haar practisch of technisch karakter anderzijds betreft, op gelijke lijn komen te staan met de electro-techniek, die sedert 1888, toen Prof. Snijders dit vak begon te doceeren, dat tweeledig standpunt heeft ingenomen.

Thans moge eene korte beschrijving van het gebouw volgen, dat volgens de hem kenbaar gemaakte wenschen en eischen is ontworpen door den Rijksbouwkundige, den heer Van Lokhorst.

In het plan is gestreefd, zooveel mogelijk de lokalen waar nauwkeurige metingen moeten plaats hebben en die

Beganegrond.

1. Corridor.
2. Vestibule.
3. Concierge.
4. Docent voor meten en wegen.
5. 6 en 7. Lokalen voor zelfstandige onderzoekingen van docenten, assistenten en meergevorderde leerlingen.
8. Magazijn.
9. Ruw laboratorium.
10. Assistent Conservator.
11. Wacht- en boekenkamer.
12. Bureau Hoogleeraar-Directeur.
13. Lokaal voor hooge spanningen. (Transformatie-inrichting in het ongenummerde lokaal daarnaast).
14, 15, 16 en 17. IJk van gas-, water-, lengte- en inhoudsmaten, gewichten, balanzen en weegwerktuigen.
18. Assistent.
19. Meet- en weeglokaal.
20. Electrochemisch laboratorium.
21. Algemeen schakelbord.
22. Werkplaats instrumentenmaker.
23. Vestiaire.
24. Dynamolokaal.
25. Meetlokaal.
26. Werkplaats leerlingen.
27. Electrometerlokaal.
28. Spanningsmetingen.
29. Magnetische bepalingen.
30. Stroomsterktemetingen.
31 en 32. W. C. enz.
33. Smidse.
34. Zuurkast.
35. Electromotor.
36. Lift. (Met draaischijf en rails).
37 — 43. Woning van den Hoogleeraar-Directeur.
44 — 48. „ „ „ Concierge.

Onder de vloeren der met * gemerkte lokalen worden pijlers gemetseld voor vaste opstellingen.

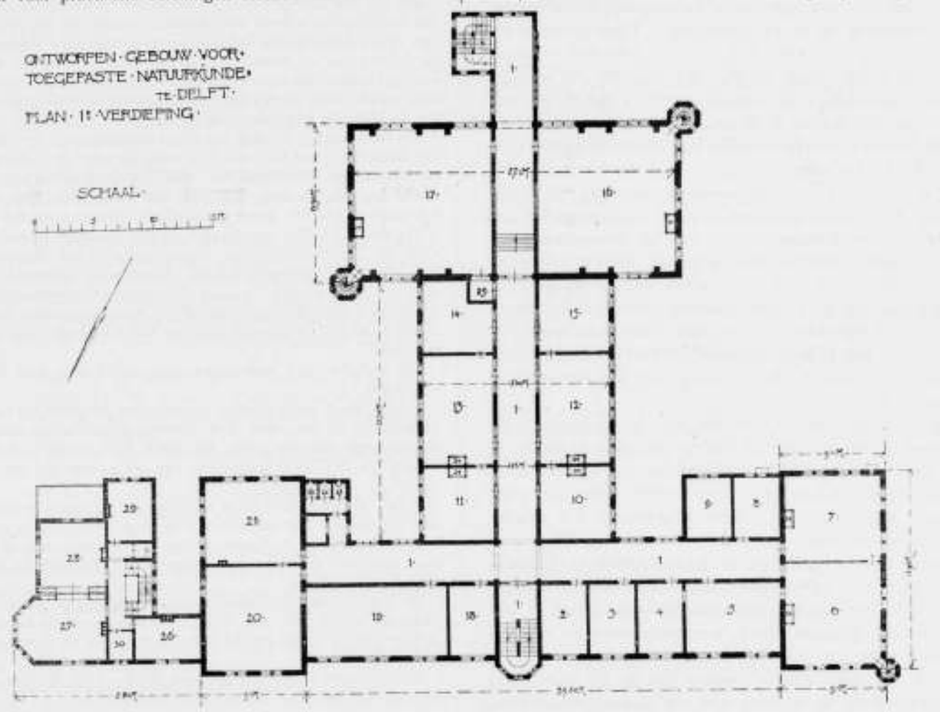
De onderkelderde ruimten zijn gearceerd.

waarin zware werktuigen voor onderzoekingen worden opgesteld, op den beganegrond te houden, alwaar op pijlers en gemetselde fundeeringen eene vaste opstelling wordt verkregen. De heer Snijders, die aanvankelijk een gebouw van twee verdiepingen had ontworpen, heeft zich later bij het denkbeeld neergelegd om, ter vermindering van de kosten voor de fundeering, de lokalen te verdeelen over drie verdiepingen, op voorwaarde echter, dat op de eerste en tweede verdiepingen, behalve in de collegezalen, steenen vloeren zouden worden gelegd, op steenen gewelfjes tusschen ijzeren balken, afgedekt met terrazzo. Worden dan in de lokalen voor practische oefeningen steenen wandtafels voor de opstelling van instrumenten aangebracht, dan zal ook op de bovenverdiepingen die vastheid van opstelling verkregen worden, die voor het doen van onderzoekingen noodig is. Ook de breede gangen zullen steenen vloeren hebben, om instrumenten te kunnen opstellen voor onderzoekingen waarvoor groote afstanden noodig zijn. Voor de collegezalen geldt niet dezelfde eisch van vaste opstelling; zij liggen daarom op de hoogere verdiepingen, evenals dit het geval is in de nieuwere buitenlandsche laboratoria.

Wij geven hier alleen de plattegronden van den beganegrond, en de eerste verdieping en verwijzen voor de bestemming der vertrekken naar het bij elk plan behoorende renvooi.

Het plan der tweede verdieping zal gemakkelijk te verklaren zijn uit dat der eerste verdieping.

De ruimten als kelder ingericht, zijn in de teekening van den beganegrond door arceering aangeduid. In het kelderlokaal onder 16 gelegen, zal de reduceer-inrichting worden geplaatst om stoom van hooge spanning tot de gebruiksspanning van ruim 1 atmosfeer te transformeeren, en van dat zelfde lokaal zullen dan de hoofdgeleidingen uitgaan naar de verschillende deelen van het laboratorium. De last, verbonden en het ongerief aan het plaatsen van stoominrichtingen in het gebouw zelve, worden opgeheven door de productie van den stoom van hooge spanning te doen plaats hebben in een geheel op zichzelf staand centraalstation, dat ook voor het voortbrengen van stroomen voor verlichting, krachtsoverbrenging en voor onderzoekingen zal dienen. Het vermogen der in dit gebouw te plaatsen machines en toestellen zal zoodanig zijn, dat dadelijk voldaan kan worden aan de behoeften der stoomverwarming van het natuurkundig laboratorium en aan de voortbrenging der stroomen die daarin gewenscht worden, maar dat ook stroomen voor verlichting enz. zullen geleverd kunnen worden aan het Geodesie-gebouw en het Bacteriologisch laboratorium, beiden in de nabijheid. Het centraal-station zal later uitgebreid kunnen worden, zoodra er wellicht nog

Eerste Verdieping

1. Corridor.
2. Docent.
3 en 4. Assistenten-kamers.
5. Magazijn en weegkamer.
6. Warmte.
7. Licht.
8. Spectroscopie.
9. Onderzoek electrolyten.
10 tot 14. Lokalen voor zelfstandige onderzoekingen van docenten, assistenten en meergevorderde leerlingen.
15. Lichtkamer.
16. Practische oefeningen voor studeerenden van het eerste jaar.
17. „ „ „ „ „ „ tweede „
18. Docent.
19. Weerstandsmetingen.
20. Capaciteit en zelfinductie.
21. Isolatiemetingen.
22 en 23. W. C. enz.
24. Zuurkast.
25. Lift.
26 — 30. Woning van den Hoogleeraar-Directeur.

andere gebouwen, tot de P. S. behoorende, in de nabijheid zullen verrijzen; het zal, behalve eene woning voor den machinist, nog bevatten een bergplaats voor steenkolen, een stoomketellokaal, een machinelokaal en een ruimte voor de accumulatoren-batterij. Uit het ketelhuis zal de stoom van hooge drukking naar de reduceer-inrichting worden gevoerd, waarvoor een leiding van ongeveer 40 M. lengte noodig is. Onder de lokalen 2 en 3 van den beganegrond komt een vertrek te liggen voor het doen van waarnemingen, waarvoor zeer constante temperaturen noodig zijn, waarin geen daglicht wordt toegelaten, en dat, van dubbele wanden voorzien, geheel wordt ingericht om, zooal geen lagen, dan toch een constanten warmtegraad te verkrijgen.

De indeeling op de 2e verdieping is bijna geheel gelijk aan die van de 1e verdieping, waaruit zij dus hier verklaard kan worden als volgt, daarbij vóór elk *cijfer* het woordje „boven" denkende. Links van het portaal 1, ligt 13, een vertrek voor den docent in de telegrafie enz.; 19 en 21 zijn bestemd voor de verzamelingen; 20 is de collegezaal voor telegrafie; 2, Leclanché-batterij; 3, 4, 5 (tot een geheel vereenigd), teekenzaal; 6, instrumentenverzameling; 7, photometrie; 8, bewaarplaats booglampen; 9, photografie; 10, bewaarplaats teekeningen; 11, wacht- en boekenkamer; 12 en 13, instrumentenverzamelingen; 14 en 15, prepareerkamers; 16 en 17 (met daartusschen gelegen gang), twee collegezalen elk voor 220 plaatsen, een voor het eerste studiejaar en bijzondere onderwerpen voor technologen, de andere voor het tweede studiejaar en voor electrotechniek; 24 tot 28 behooren tot de woning van den Hoogleeraar-Directeur.

Aan het slot der beschrijving van het gebouw — die te uitvoerig was om hier in haar geheel over te nemen — zegt Prof. Snijders: „De lezer zal den indruk verkrijgen, dat er bij het maken van het plan naar voldoende, maar volstrekt niet overtollige ruimte is gestreefd. Alle lokalen hebben een duidelijk aangewezen bestemming. Uit de beschrijving is reeds gebleken, dat herhaaldelijk buitenlandsche inrichtingen, en wel de beste, als voorbeelden hebben gediend. Als men in een optimistische bui verkeert, of wel zwaarmoedig gestemd zijnde, met eenig sarcasme aan zijn gevoelen lucht zou willen geven, zou men kunnen zeggen, dat het ten slotte nog zoo kwaad niet is, dat thans eerst in Nederland tot de stichting van een electrotechnisch laboratorium of, meer bijzonder het oog op de P. S. gevestigd houdende, tot die van een nieuw gebouw voor toegepaste natuurkunde wordt overgegaan, omdat men nu zijn voordeel heeft kunnen doen met de ervaringen, door anderen reeds opgedaan. Nu het eenmaal zoover gekomen is, dat met den bouw wordt aangevangen, stel ik aan alle belanghebbenden voor, evenals ik doe, de zaak van de optimistische zijde te bezien en ons, met erkentelijkheid voor het toestaan door de Regeering en de Volksvertegenwoordiging van de groote sommen, die voor den bouw en de inrichting noodig zullen zijn, te verheugen in het vooruitzicht, dat, misschien in September 1902, het nieuwe laboratorium zal kunnen worden betrokken".

Wij sluiten ons ten volle aan bij den hartelijken wensch van Prof. Snijders: dat het gebouw, voltooid en in gebruik genomen zijnde, in alle opzichten aan zijne bestemming moge beantwoorden en veel nut zal mogen afwerpen voor de wetenschappelijke en technische ontwikkeling der ingenieurs van Delft.

GEVELWEDSTRIJD.

Op initiatief van Jhr. Mr. J. W. G. Boreel van Hogelanden, Burgemeester van Haarlem, worden door de afdeeling „Haarlem en Omstreken" van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst prijzen uitgeloofd voor het ontwerp en voor de uitvoering van gevels van gebouwen binnen de gemeente Haarlem in een bepaald tijdperk.

Het doel van den Wedstrijd is: het bevorderen van de bouwkunst in het algemeen en de verfraaiing van Haarlem in 't bijzonder.

Is voor dit laatste een goede architectuur een van de eerste vereischten, ook een degelijke, zorgvuldige uitvoering van de bouwwerken zal voorzeker het hare daartoe kunnen bijdragen.

Met het oog daarop zal de wedstrijd zijn tweeledig, d. i.: nevens een beoordeeling van de bouwkunstige waarde zal de uitvoering van de ter beoordeeling aangewezen gevels getoetst worden aan de eischen van het ambacht. Voor eene beoordeeling van de uitvoering kunnen bij dezen wedstrijd alleen die gevels in aanmerking komen, waarvan tevens de architectuur door den ontwerper ter beoordeeling gegeven wordt.

Tot mededinging worden overigens toegelaten alle beoefenaars der Bouwkunst met die door hen ontworpen gevels, welke binnen het tijdvak van 1 Mei 1900 tot 1 Mei 1901 te Haarlem zullen verrezen zijn, onverschillig den aard van het gebouw, mits slechts het karakter van den gevel daarmede in overeenstemming zij.

Tot den 15ten Mei 1901 kunnen zij zich daarvoor bij den Secretaris der Regelingscommissie aanmelden door het inzenden van een gesloten en verzegeld briefje, waarop aan de buitenzijde alleen mag en moet vermeld worden het motto „Gevelwedstrijd", en waarbinnen door duidelijke opgaaf van plaats en nummer de gevel wordt aangeduid, waarmede men aan den wedstrijd wenscht deel te nemen.

Het insluiten van teekeningen mag geschieden, doch is geen vereischte.

Verder moet de enveloppe bevatten een naamkaartje van den mededinger en een door hem geteekende verklaring, dat hij is de ontwerper van den gevel, den datum vermeldende van de voltooiing en den aard aangevende van het gebouw dat door dien gevel afgesloten wordt.

Waar tevens de uitvoering ter beoordeeling wordt gesteld, zal aan den inhoud der enveloppe nog toegevoegd moeten worden het naamkaartje en de handteekening van den aannemer of werkbaas, aan wien de uitvoering is opgedragen geworden en die het werk voltooid heeft.

De leden der Regelingscommissie verbinden zich, om vóór de uitspraak van de Jury aan niemand, dan te zijner tijd aan de Jury in haar geheel, eenige mededeeling te doen van de aanvragen tot beoordeeling.

De aanvragen zullen niet geopend worden vóór dat de gestelde termijn van inzending, 1 Mei 1901, verstreken is.

De beoordeeling geschiedt door een Jury van 3 leden, waarvan een te benoemen door Jhr. Mr. J. W. G. Boreel van Hogelanden, Burgemeester der gemeente Haarlem, terwijl de beide andere gekozen worden door de mededingers, in dier voege, dat elk in het hierboven genoemde briefje de namen opgeeft van twee personen, die hij als Juryleden zou verkiezen. De twee welke alsdan de meeste stemmen op zich vereenigd hebben, zullen deel uitmaken van de Jury. Bij gelijkheid in stemmen zal het lot beslissen, terwijl bij het eventueel niet aanvaarden van de opdracht door een der gekozenen, diegene in diens plaats treedt, welke de derde in het stemmenaantal zal zijn gebleken of, bij gelijkheid, weder door het lot zal aangewezen worden.

In alle andere gevallen zal door de Regelingscommissie, in overleg met de reeds tot de Jury toegetreden leden, voorzien worden.

Zoo spoedig mogelijk na de samenstelling van de Jury zal de beoordeeling van de gevels plaats hebben. De uitspraak van de Jury zal, voor zoover die den bekroonden aangaat, bekend gemaakt worden door een mededeeling in de dagbladen en in het Bouwkundig Weekblad. Buiten toestemming van een mededinger, de bekroonden uitgezonderd, zal noch diens naam vermeld, noch diens werk op eenigerlei wijze aangeduid worden.

De toe te kennen prijzen zullen bestaan in: een verguld zilveren medaille voor den ontwerper van dien gevel, aan welken door de Jury de meeste architectonische waarde wordt toegekend; een zilveren medaille voor den aannemer of werkbaas, wiens werk zal geacht worden het meest aan de eischen van een goede, zorgvuldige uitvoering te voldoen.

De Jury heeft het recht om de uitgeloofde medailles al of niet toe te wijzen, maar tevens om een loffelijke vermelding toe te kennen aan het werk dat haar die onderscheiding waardig mocht voorkomen.

Kan voor geen der gevels, hetzij als ontwerp, hetzij als uitvoering, door de Jury de volle bekroning toegewezen worden, dan zal voor het best gekeurde ontwerp een som van f 25, en voor de knapste uitvoering een som van f 10 beschikbaar worden gesteld.

De uitreiking van de prijzen zal plaats hebben op een nader aan te geven buitengewone vergadering van de Afdeeling Haarlem en Omstreken van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst.

Haarlem, 7 April 1900.

De Regelingscommissie:

Jb. Van den Ban Pz., *Voorzitter.*
Jacques Leijh.
J. J. F. Beijnes.
G. L. Van Lennep.
J. W. G. Droste, *Secretaris.*

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Technische Vakvereeniging. Afdeeling Amsterdam 4 April 1900. Na de huishoudelijke zaken, werd eene verkiezing gehouden voor leden van het Hoofdbestuur, in de plaats van de heeren Sanders en Haver. Verkozen werden de heeren Baron, van den Berg en des Bouvrie, waarna nog vijf afgevaardigden verkozen werden voor de in Mei a.s. te houden buitengewone algemeene vergadering.

Een schrijven van het Genootschap „Architectura et Amicitia" in zake wijziging van de bestaande teekenacten werd niet behandeld, daar men het eerst door het weekblad meer algemeen bekend wenschte te maken.

Daarna behandelde het lid de heer Rientjes een voorstel over het voorkomen van ongelukken op spoorwegen. Spreker wenschte dat de Technische Vakvereeniging bij de regeering zou aandringen op middelen, waardoor ongelukken als bijv. die te Capelle, zouden voorkomen worden.

Een door spreker samengesteld concept-adres gaf het lid den heer Baron aanleiding, eene uitvoerige verklaring te geven van de veiligheidsinrichtingen op spoorwegen, en de zorgen te beschrijven waarmede de verschillende spoorwegmaatschappijen trachten ongelukken te voorkomen.

Na dat besloten was het voorstel verder uit te werken, werd met een woord van dank aan de heeren Rientjes en Baron, door den Voorzitter, den heer Sanders, de vergadering gesloten.

BERICHTEN.

Door de Directie van de 's Gravenhaagsche Smyrna-Tapijtfabriek wordt de gelegenheid opengesteld tot mededinging voor het ontwerpen van een Smyrna Tapijt in modernen stijl, welk ontwerp vóór 20 Mei 1900 moet worden ingeleverd. De gedrukte voorwaarden zijn te verkrijgen aan de fabriek, den Haag, Loosduinsche weg, 637.

Er zijn prijzen beschikbaar van f 100, f 60 en f 40.

Wij vestigen er de aandacht op, dat de Transvaal Tentoonstelling, in het gebouw Marnixstraat 402 te Amsterdam, definitief voor het laatst te zien is gedurende de Paaschdagen.

Naar aanleiding van het 50-jarig bestaan der Vereeniging tot bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverheid in Nederland heeft het Hoofdbestuur dier Vereeniging besloten in 1901 eene tentoonstelling te organiseeren betreffende het Ambachts- en Teekenonderwijs. Zij zal gehouden worden te 's-Gravenhage, in de maand Augustus.

Naar wij vernemen zullen op Donderdag 19 April de inzendingen voor de Nederlandsche afdeeling Schoone Kunsten voor de Wereldtentoonstelling te Parijs van uit 's Gravenhage naar de plaats van bestemming worden afgezonden. De inzendingen der architecten vertrekken den 17den van Amsterdam naar 's Gravenhage.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Vereeniging van Bouwkundigen in Nederl. Indië. Technicum. 1e Prijs: f 250; 2e pr. f 150; 3e pr. f 100. Voor Nederlanders en inwoners van Nederl. Indië. Vóór 15 Aug. 1900 bij den heer C. P. Franken, President der Vereeniging te Pasoeroean. Zie Bouwk. Weekblad no. 51 van 23 Dec. 1899.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Opzichter 3.
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 13.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 16 APRIL.

MEPPEL. Het bouwen van een woonhuis aan de Emmastraat.

De arch. D. Monsma, 's av. 8 u., in het koffiehuis van F. de Haas, alwaar ad f 0,75 bestek en teek. verkrijgb. Aanw. gedaan.

DINSDAG 17 APRIL.

COLMSCHATE. Het bouwen eener woning aldaar, behalve het dekkerswerk.

De heer C. Haarman, n.m. 4 u., in het café E. J. Klosters, alw. bestek en teek. ter inz. Inlicht. geeft E. J. Klosters.

DINTELOORD. Het bouwen van een graanschuur.

De heer F. Bovee, v.m. 11 u., in het café „de Gouden Leeuw". Bestek en teek. ter inz. in voorn. café. Inl. te bek. bij C. Vriens te Dinteloord. Aanw. gedaan.

GOUDA. Het bouwen van een winkelgebouw met magazijnen en bovenwoning aan de Raam.

De coöp. broodbakkerij en verbruiksvereen. „Ons Voordeel". 's av. 8 u., in het koffiehuis van den heer A. Dam. Bestek en teek. tegen f 2 bij H. J. Nederhorst Jr., architect, verkrijgbaar, bij wien tevens inl. worden verstrekt.

GRONINGEN. Het afbreken van de behuizing enz. hoek Ossemarkt—Groote Spilsluizen ald., het gedeeltelijk afbreken van het perc. er naast en het bouwen van 2 heerenbehuizingen met eene beneden- en bovenwoning, met de levering van al het daartoe benoodigde.

De architecten K. Hoeksema en Zn., 's av. 7 u., in het café van L. Plenter, N.-Ebbingestraat. Bestek met 2 teek. à f 2 te verkrijgen ten kantore van de architecten, Muurstraat no. 1, alw. tevens inl. zijn te bekomen, dagelijks, van 11—12 en van 5½—6½ u.

HEUMEN (GELD.). Het uitvoeren van verschillende herstellingen en vernieuwingen aan kerkgebouw en pastorie.

Het kerkbestuur der Ned. herv. gemeente, n.m. 3 u., in de kerkekamer. Bestek en teek. ter visie in gen. kamer. Inl. geeft J. Knoops Jr., arch. Nijmegen. Aanw. gedaan.

OUDSHOORN. Het afbreken en weder opbouwen van een veestalling met toebehooren.

De firma Wed. P. A. W. Wennink & Zn., v.m. 11 u. Bestek en teek. ter inz. in hôtel Gresnicht te 's-Molenaarsbrug. Inlicht. te bek. bij C. Pannevis Jr., bouwk. ald. Aanw. ged.

VENLOO. Het bouwen van 2 woonhuizen, met bijlev. van materialen op een langs den Ligtenberg ald. gelegen open terrein.
De arch. H. Seelen. Bestek en teek. ter inz. ten kantore van den arch., alwaar ook inlicht. verstrekt worden. Aanw. 17 April, v.m. 10 u.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een dubbel woonhuis op een terrein aan den Kottenschen weg.
De arch. J. J. Post, 's av. 8 u. Bestek en teek. in café Knuivers ter inz. Inlicht. geeft gen. arch.

ZUTPHEN. Het vernieuwen van looden goten, behording en leibedekking op 4 kappen der kerk.
De arch. H. A. Ezerman, n.m. 2 u., in de Groote Kerk. Bestek à 25 ct. bij gen. arch. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 18 APRIL.

ALKMAAR. Het bouwen van eene woning en wachtplaats bij den ontsmettingsoven, gelegen aan „Klein Hargen" aldaar.
De arch. G. Looman, 's midd. 12 u., in de societeit „Harmonie". Bestek en teek. verkr. à f 1,50 per stel bij den arch. Aanw. gedaan.

AMSTERDAM. Het bouwen eener R.-K. kerk met toren, sacristie, pastorie, zusterscholen en bijkomende werken op een terrein aan de van Lennepkade te Amsterdam.
De commissie van de nieuw op te richten parochie van den H. Vincentius, v.m. 11½ u., in het café „de Jong", Overtoom 191. Bestek met 9 teek. ter inzage in gen. café en zijn tegen f 7 verk. bij A. Quant, kantoorboekhandel te Gouda. Inl. en aanw. bij den architect C. P. W. Dessing te Gouda.

HENGELO. (OV.). Het bouwen van een dubbel winkelhuis met woning aan de Nieuwe straat.
De architecten v. d. Goot en Kruisweg, 's midd. 12 u., in hotel „de Halve Maan". Bestek en teek. ad f 2 vanaf 10 April, alsmede inlicht. bij gen. architecten. Aanw. 18 April, v.m. 10 u.

KUINRE. Het verrichten eener belangrijke vertimmering en het maken van een nieuw ameublement in de kerk.
De kerkvoogden der Ned. Herv. Gem. Bestek en teekening ter inzage in logement J. Boelstra en ad f 0,75 verkrijgb. bij arch. W. de Jong te Lemmer.

VEENDAM. Het bouwen van een electrische centrale, best. uit ketelhuis, pompenhuis, machinehalle, kelders, machine-schoorsteen en administratie gebouw c. a., op het terrein in sectie I. no. 931, aan de Ommelanderwijk ald.
De eerste Ned. Electriciteit Maatschappij, 's midd. 12 u., in hôtel „Everts", alw. bestek met teek. ter inz. en in het huis „de Beurs" te Groningen, en à f 5 per stel verkr. ten kantore van P. M. A. Huurman, architect, Groningen. Inlicht. te Groningen dagelijks van 10–12 u., te Veendam, hotel „Everts", op 17 April, n.m. van 3–4½ u.

ROOZENDAAL. Het gemeenten van het gemeentehuis.
Het gem.-best. van Roozendaal en Nispen, v.m. 10 u. Voorw. en teek. ter gem.-secr. ter inz. Aanw. gedaan.

DONDERDAG 19 APRIL.

ALKMAAR. *a.* Het verbouwen van de Stadsapotheek; *b* het afbreken van de perc. wijk B, no. 49, aan den Koningsweg en B nos. 1, aan de Doelekluft; zoomede het verbouwen van de perc. B, nos. 2 en 3, aan de Doelekluft en het maken van omringsmuren langs Koningsweg en Doelenkluft.
Het gem.best., n.m. 1 u. Bestek en teek. te verkr. ter gem.-secr. à f 1,. Inl. verkr. ten kantore van den gem.-archit. Aanw. 17 April, n.m. 2 u.

DOETINCHEM. Het verbouwen der stoomzagerij met gedeeltelijke bijlevering der materialen.
De heer F. ten Zijthoff en Zn. te Deventer n.m. 6 u. in logement „de gouden Leeuw", alw. bestek en teek ter inzage. Bestek verkrijgb. bij G. H. Horsting Gzn. Aanw. 19 April n.m. 5 u.

SNEEK. Het amoveeren van een gedeelte der cacao- en chocoladefabriek met kantoorgebouw en het bouwen van een fabriksgebouw met kantoorlokaal.
De heeren J. Veen & Co., n.m. 2 u., in café „De Nieuwe Doelen". Bestek en teek. ad f 2 bij Gebr. Gorter te Wormerveer verkrijgbaar.

VRIJDAG 20 APRIL.

BREDA. Het bouwen van 9 woonhuizen met afzonderlijke bovenwoning aan de straat „de Houten Tenten" en het bouwen van privaten met portalen aan acht bestaande woonhuizen met bovenwoningen aan de Pashaan ald., ben. het maken van terreinafsluitingen, rioleeringen enz.
Het best. van het Oude Mannenhuis, 's av. 7 u., in de regentenkamer. Teek. en bestek ter inz. in de regentenkamer. Inl. bij den architect J. Lijdsman, alw. bestek en teek. verkr. zijn à f 2 per stel. Aanw. gedaan.

DELFT. Het bouwen van een school voor lager onderwijs met 13 lokalen en gymnastiekschool.
Het gem.-bestuur, 's midd. 12 u. Inlicht. te bek. alle werkdagen tot aan den dag der aanbesteding, tusschen 10 en 11 en 2–3 u. aan het bur. gemeentewerken; het bestek met 3 teek. is à f 1,50 ter secr. verkrijgb. Aanw. gedaan.

NEDERHEMERT. Het bijbouwen van een nieuw lokaal met daarmede in verband staande werken, aan de school voor lager onderwijs aldaar.
Het gemeentebest., n.m. 4 u., in de herberg van J. Verheij. Inl. te bekomen bij den arch. G. G. Lodder te Zaltbommel. Bestekken met teek. na 9 April à f 1.60 p. stel verkrijgb. bij den arch. voorn. Aanw. 20 April, n.m. 1½ u.

NEDERHEMERT (HERBEST.). Het bouwen van een veldwachterswoning met bijlev. der materialen.
De heer baron K. G. W. van Wassenaar, n.m. 4 u., bij J. Verheij. Inlicht. geeft G. G. Loddette, Zaltbommel.

STRATUM. Het bouwen van een gasthuis aldaar.
Het R.K. Parochiaal Armbestuur, n.m. 4 u., in het lokaal van J. Boogers. Bestek met teek. à f 2,50 verkrijgb. bij den uitgever Willem Schippers te Eindhoven. Inl. ten kantore van den architect. Leo Goijaerts te Tilburg. Aanw. 20 April, v.m. 11 u.

VENLOO. Het bouwen van 3 woonhuizen, met bijlev. van materialen op een langs den Oostsingel alh. gelegen open terrein.
De architect H. Seelen. Bestek et teek. ter inz. ten kantore van den architect, alw. ook inl. verstrekt worden. Aanw. 20 April, v.m. 10 u.

ZATERDAG 21 APRIL.

AXEL. Het bouwen van een landbouwschuur met bijlev. van materialen.
De heer J. van Cadsand, n.m. 3 u., ten herberge van P. Koole, alw. bestek ter inz. ligt.

LICHTENVOORDE. Het bouwen van een stoomzuivelfabr. met bijl. van alle materialen.
Het bestuur der coöp. stoomzuivelfabriek „Gemeente Lichtenvoorde", n.m. 3 u., in het café van B. Knippenborg, alw. bestek en teek. ter inz. liggen, alsmede ten gemeentehuize. Aanw. 18 April, n.m. 3 u.

MAANDAG 23 APRIL.

BERCHEM (N.-BR.). Het bouwen eener kerk met sacristie en aanhooren.
Het R.-K. Paroch. Kerkbest. van den H. Willebrordus, n.m. 3 u., in het lok. der St. Vincentius Vereeniging. Bestek en teek. à f 5 verkrijgb. bij den archit. W. van Aalst te 's-Bosch, St. Jorisstraat G. 133 door wien ook inl. worden gegeven. Aanw. 19 April, v.m. 11 u.

DELFTSHAVEN. Het maken van eene houtzagerij met machinekamer en ketelhuis op een perc. gelegen aan de Delftshavensche Schiekade W.Z. ald.
De heeren W. S. v. d. Wetering & Co. te Rotterdam, v.m. 11 u., in café S. de Waard te Delftshaven. Bestek en teek. zijn voor f 2 op franco aanvraag verkr. ter drukkerij J. de Jong, Wijnstraat 34, Rotterdam. Aanw. in loco 18 April, v.m. 11 u.

HASSELT (OV.). Het bouwen van een school voor openbaar lager onderwijs, waarin 7 lokalen.
Het gem.-best., 's midd. 12 u. Bestek en teek. ter inzage op de secretarie, alw. tevens ex. zijn te bekomen tegen f 1 per stuk. Aanw. 17 April, n.m. 1 u.

RAPENBURG (ZEEL.). Het bouwen van een nieuw te bouwen woonhuis met aanbooriqheden, met bijlev. van alle bouwstoffen (uitgezonderd metselsteen) voor J. A. Claessens, onderwijzer te Stoppeldijk.
De aanbesteder, n.m. 4 u. Bestek en teek. ter inz. bij P. F. Lemsen, logementhouder ald. Inl. te bekomen bij J. A. Claessens voorn. Plaatselijke aanw. ald. op 23 April, n.m. 2 u.

DINSDAG 24 APRIL.

HOOGE EN LAGE MIERDE (N.-BR.). Het bouwen van een school en onderwijzerswoning in het dorp Hulsel.
Het gemeentebest., n.m. 3 u. Bestek en teek. ter inz. op het gemeentehuis en te bek. à f 1 ald. en bij den bouwk. Ant. v. Himbergen te Woensel, die tevens nadere inl. geeft. Aanw. op het terrein 24 April, v.m. 11 u.

WEESP. Het bouwen van 10 woningen en het ver- en aanbouwen van het lokaal der Zondagsschool, en daarmede in verband staande werken, op een terrein van de Evang. Luth. Kerk ald.
Het bestuur der Evang. Luth. Kerk in de constistorie. Bestek en teek. à f 1,50 verkrijgb. bij de firma P. P. Kool, boekh. Inl. worden gegeven door J. Nomes Pzn. Aanw. 20 April, v.m. 10 u.

WOENSDAG 25 APRIL.

FREDERIKSOORD (DR.). Het bouwen van 1°, eene fabriek met magazijnen voor mandenmakerij en mattenweverij, benevens een afzonderlijk gebouw voor smederij en ververij te Wilhelminaoord, 2°, eene boerderij gen. „Hoeve en Rustoord".
Het bestuur der maatsch. van Weldadigheid, v.m. 9 u. Bilj. in te zenden vóór 25 April. Bestek en teek. ad f 3,50 en die van perc. 2 afzonderlijk ad f 1,25 verkrijgbaar. Aanw. 17 en 20 April.

HENGELO (OV.). Het bouwen van 4 heerenhuizen en een winkelhuis, op een terrein gelegen aan de eerste Weemendwarsstraat te Hengelo.
De arch. W. Elzinga, 's av. 8 u., in café J. Bonefaas, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. 25 April, v.m. 9½ u.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een centr. station voor electrische verlichting ald.
De ingenieurs Hofstede, Crull & Willink, n.m. 3 u., hotel „de Halve Maan." Bestek en teek. ad f 2 van af 17 April, alsmede inlicht. bij de architecten v. d. Goot en Kruisweg verkr. Aanw. 25 April, v.m. 10 u.

DONDERDAG 26 APRIL.

RIJSBERGEN (N.-BR.). Het bouwen van een heerenhuis met bijlevering van de ben. bouwstoffen.
De architect F. P. Bilsen te Breda, v.m. 11 u., in het koffiehuis van P. Geerts te Rijsbergen, alw. bestek en teek. ter inz. liggen.

VRIJDAG 27 APRIL.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van een sanatorium.
Het voorl. best. der stichting „Oranje Nassau's oord". 's midd. 12 u. Inl. worden gegeven aan het bur. van den ing.-architect R. Kuipers, Ceintuurbaan 181, Amsterdam. Bestek met 12 teek. à f 10 verkr. aan het bur. van den ing.-architect. Inlev. der bilj. Noordeinde 140, 's-Hage. Aanw. 17 April, n.m. 1 u.

ZATERDAG 28 APRIL.

ZAANDAM. Het bouwen van een bakkerij aan de Valkstraat aldaar.
Het bestuur der coöp. Verbruiksvereen. „Excelsior", 's av. 7 u., in het Volkskoffiehuis, alw. bestek en teek. ter inz. en ad f 0,50 verkr. Bilj. in te zenden vóór 28 April, n.m. 6 u.

MAANDAG 7 MEI.

ROTTERDAM. Het bouwen van nieuwe R.-K. wees- en armhuizen met centrale Kapel, Rectorswoning enz. op een terrein aan de Westkruiskade.
Het R.-K. paroch. armbestuur, v.m. 11 u., op het bureau van voorn. bestuur in het R.-K. jongensweeshuis, Teek. 18 stuks) met bestek te verkr. tegen f 9,— bij de boekh. E. de Bont & Zn., Steiger 22, terwijl de volledige details ter inz. liggen op voorn. bureau van het R.-K. paroch. armbestuur. Inlicht. zijn te bek. op het bureau van de architecten Gebr. Margry en Snickers.

DINSDAG 8 MEI.

ZUTPHEN. Het bouwen van een krankzinnigengesticht op „het Graffel" ald.
Provisoren van het Oude- en Nieuwe Gasthuis, meester den heer H. Makkink, bij wien zij à f 4 per stel verkr. te zijn. Inlicht. bij D. Lijsen, arch. te Zutphen en den civiel ingen.-architect H. Paul te Leiden. Aanw. 30 April, n.m. 1 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade
De NEDERLANDEN van 1845.
's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen — Amsterdam, Stopera-plein — Rotterdam, Zuidblaak 56. — Breda Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betouwstraat 2. — Groningen, Pelsterstraat 6.
Reserves ult. 1899 . . . . . **f 1.944.100.00**
Betaalde Brandsch. tot ult. '99- 19.521.500.00
Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

26 MAART.

ALKMAAR. Het verbouwen van een woonhuis met bijkomende werken aan de Baangracht no. 15, 16, 17 en 18, voor D. Blaauw, Raming f 2330. Door den heer N. v. d. Voort.
Laagste inschrijver S. Fraaijman, f 2060. Gegund.

SLIEDRECHT. Het bouwen van een woonhuis met stalling, ten westen van de Boschlaan aan den tiendweg, voor den heer M. Bakker. Door den architect J. H. B. Veenebos.
Metselwerk. Laagste inschrijver Th. de Koning, f 1118.
Timmerwerk. A. Mes, f 1572.
Schilderwerk. A. van Es, f 117.

31 MAART.

AALTEN. Het bouwen van een woonhuis voor 4 gezinnen voor den heer F. Rathmer alhier.
Met grondwerk. Laagste inschrijver D. Jansen, f 2546.
Zonder grondwerk. S. ten Bokkel, f 2375. Nog niet gegund.

MUSSELKANAAL. *a.* Het bouwen van een volkskoffiehuis ald., onder bijlev. van materialen enz. *b.* De glas- en verfwerken aan gen. gebouw. Door het Financieele best. van het „Kruisverbond Zandberg".
a. Raming f 3100. Laagste inschrijver L. Aden, Stadskanaal, f 3109.
b. Raming f 120. J. Stiekema, f 95.

2 APRIL.

HOOGEVEEN. Het amov. en wederom opbouwen van een woon- en winkelhuis, voor Mej. de wed. Seinen aan de Groote Kerkstraat te Hoogeveen. Door den archit. J. Carmiggelt.
Laagste inschrijver W. R. ter Stege, f 3095. Gegund.

3 APRIL.

ASSEN. Het maken van een aanbouw a/d ziekeninrichting a/d Witterweg, ten behoeve van de ontsmettingsoven. Door het gem.-best.
Laagste inschr. H. Jalvingh, f 593. Gegund.

ELST. 1. Het verbouwen, repareeren enz. enz. van de oude boerderij, genaamd Toppenhof; 2. het bouwen van 2 hooibergen op de nieuwe boerderij met bijlev. der benoodigde materialen enz. voor G. J. Arissen. Door den bouwk. R. van Holten.
Hooibergen. Laagste inschr. Oosterbeek, f 1265.
Boerderij. Oosterbeek, f 2360.
Massa. Oosterbeek, f 3625*. * Gegund.

ORTHEN. Het sloopen van het bestaande en het ter plaatste bouwen van een nieuw café. Door de kinderen De Bilzen.
Laagste inschrijvers J. A. le Blanc en G. Pennings, f 2422. Gegund.

HENGELO (OV.). Het bouwen eener villa te Hengelo (Ov.). Door den architect W. Elzinga.
Laagste inschrijvers Morsink en Vos, Delden, f 16899. Gegund.

HOOFDDORP. Het amoveeren van de boerderij gen. „Rijkstee", gelegen aan den Sloterweg bij den Spaarnwouderweg sec. E. E. te Haarlemmermeer en het te dier plantse weder opbouwen van een groote boerderij. De inschrijvingen mogen zijn voor metsel-, timmer- en schilderwerk ieder afzonderlijk, alsook voor het geheele werk in massa. Door den bouwk. J. W. de Heij en Zn.
Metselwerk. Laagste inschrijver D. Roos, f 6250.
Timmerwerk. A. den Ouden, f 6987.50.
Schilderwerk. S. Silver, f 297.25.
Massa. G. Booth, Leimuiden, f 13880.

4 APRIL.

COEVORDEN. De restauratie en vertimmering aan een huis staande aan de haven aldaar. Door den heer G. J. Scholten.
A. Epping, Coevorden, f 2155. Gegund.

DALFSEN. *a.* Het bouwen eener school met zes lokalen in het dorp Dalfsen, met bijlevering van alle daartoe noodige matialen enz.; *b.* het leveren en stellen van de benoodigde meubelen. Door het gemeentebest.
a. Laagste inschrijver J. Niemer, Zwolle, f 9500.
b. E. Scholten en R. v. d. Vegt, Dalfsen, f 1765.
Gunning 8 dagen in beraad gehouden.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van een woon- en winkelhuis aldaar, voor den heer H. Wooldrik te Enschede.
Laagste inschrijver A. v. d. Steeg, f 5998. Gegund.

GRONAU (ONDERH.). De bijbouw voor de „Warpsterkerij" te Gronau (Pruisen).
Laagste inschrijver B. Plas, Gronau, f 8650. Gegund.

GRONINGEN. Den verbouw van een paardenstal met wagenhuis en den bijbouw van een koetsierswoning aan den Jacobijnerweg ald. Door den arch. K. H. Holthuis.
Laagste inschrijver H. Kamps, f 1985.

KOEDIJK (N.H.). Het bouwen van een woonhuis, met de daarvoor benoodigde materialen en arbeidsloonen enz. te Koedijk. Raming f 2990. Door het gemeentebestuur.
Laagste inschr. P. Meijer, Alkmaar, f 3084. Gegund. Twee biljetten van onwaarde.

SCHEEMDA. Het verrichten van eenige grondwerken voor de te bouwen stroocartonfabriek. Door de dir. der coöp. stroocartonfabriek „De Toekomst".
Laagste inschrijvers B. Lange en H. de Jonge, Heiligerlee, f 945.

UTRECHT. Het amoveeren der thans bestaande en het bouwen van een boerderij met zomerhuis en div. bijkomende werkzaamheden, alles op de hofstede „Veelust" te Oudhuizen, gem. Wilnis. Door den bouwk. G. v. Heerde.
Laagste inschr. F. Tober, Wilnis f 17790.

VORDEN. Het vergrooten der fabriek ald. Door het best. der Vordensche coöp. roomboterfabriek.
Metsel- en timmerwerk. J. B. Ruisink, Zutphen, f 847.
Metselw., ingekomen 10 biljetten. Hoogste inschrijver A. Heuvelink, Wichmond, f 600; laagste D. A. Jansen, Vorden, f 517*.
Timmerwerk, ingekomen 9 bilj. Hoogste inschrijver H. J. Pasman, Vorden, f 295; laagste H. W. Jansen, Erfde, f 238*.
Lood- en zinkwerk, ingekomen 4 biljetten. Hoogste inschrijver J. A. Tappers, Zutphen, f 169; laagste H. Emsbroek, Vorden, f 98*.
Smidswerk, ingekomen 4 bilj. Hoogste inschrijver D. IJsseldijk, Zutphen, f 117; laagste J. Hondelink, Vorden, f 104*.
Glas- en verfwerk, ingekomen 3 biljetten. Hoogste inschrijver J. H. Wansink, Vorden, f 64; laagste P. J. Corten, id., f 59*. *Gegund.

5 APRIL.

ALKMAAR. Het bouwen van een woonhuis op een terrein, gelegen in de Boekelermeer, gem. Alkmaar. Ram. f 2645.83. Door den heer A. Klomp.
Laagste inschr. P. Hartog, f 2275. Gegund.

AMERSFOORT. Het bouwen van 20 arbeiderswoningen en daarmede in verband staande werken op haar terrein aan den spoorweg Amersfoort–Kesteren. Door het best. der Naaml. Venn. „Volkshuisvesting".
Laagste inschrijver R. Rings, Sandpoort, f 24394.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het glas- en schilderwerk der nieuw gebouwde villa van den heer F. G. ter Kuile.
Laagste inschrijver Breide, Almelo, f 1365. Gegund.

EPE. Het verbouwen van een woonhuis. Door den heer J. B. v. d. Beld.
Laagste inschrijver W. ter Wel, Vaassen, f 1866. Gunning 8 dagen aangehouden.

FARMSUM. Het doen van eenige verfwerken aan de pastorie, kosterie enz. Door de kerkvoogden der Herv. gemeente.
Laagste inschrijver J. Dijk, Farmsum, f 91. Gegund.

HAARLEM. Het maken van eene dubbele woning voor machinisten, van eene steenkolenbergplaats en van een aanlegsteiger voor kolenschepen bij de nieuwe schutsluis te IJmuiden, deel uitmakende van de uitbreiding der sluis- en havenwerken. Ram. f 10000. Door het prov. bestuur.
Laagste inschrijver P. Rings, Sandpoort, f 21460.

HOOFDDORP. Het bouwen van een heerenhuis, annex schuurtje, ald., in 3 perc. en in massa. Door den bouwk. H. Rink.
Timmerwerken enz. Laagste inschrijver J. den Ouden, f 5230.
Metselwerken, enz. H. Wessels, f 4222.
Schilderwerken, enz. J. v. d. Leek, f 379.75.
Massa. G. Boot, Wetering. f 10475.
Perc. 1 en 2 in massa, R. de Boer, Medemblik, f 9800.

HOOGEVEEN. Het wederom opbouwen van een uitgebrand woon- en winkelhuis voor rekening van den heer G. Riekks. Door den architect.
Laagste inschrijver E. van Dorsten, f 1325. Gegund.

KESTEREN. Het amoveeren van een bestaande en het bouwen van een nieuwen 5-roedigen schuurberg. Raming f 1222. Door mej. de wed. O. v. d. Pol.
Laagste inschrijver A. C. van Stuivenberg, Kesteren, f 1128. Gegund.

SNEEK. Het grootendeels amoveeren van het perc. hoek Burgt en Kruizebroederstr. en het daarvoor in plaats te bouwen een nieuw woon- en winkelhuis. Door den heer F. de Jong Jzn.
Laagste inschrijvers N. P. Molenaar en T. J. v. d. Steele, f 13389. Gegund. Deze waren buiten 't spiegelglas en verfwerken.

6 APRIL.

DIEVER. (DR.). Het bouwen van eene onderwijzerswoning te Wittelte (pl.m. 10 min. van de Drentsche Hoofdvaart) met bijlev. van materialen, verfwerk enz. Door het gem.-bestuur.
Laagste inschrijver Johs. Mennega, Assen, f 4220.

KAMPEN. Het bouwen van een stoomzuivelfabriek met woonhuis c. a. te Scheveningen voor C. de Kock. Door den architect H. de Graaf.
Laagste inschrijver H. Jalvingh, Assen, f 14863.

ZAANDAM (HERBEST.). Het bouwen van een machinistwoning met kolenbergplaats, ald., aan den Hoogendijk. Door het bestuur van den polder „Westzaan".
Laagste inschr. G. Huilage, f 4618. Gegund.

7 APRIL.

DOETINCHEM. Het bouwen van een badhuis. Door den arch. H. J. L. Ovink.
Laagste inschrijver A. Gieskens, Azewijn, f 3150. Gegund.

DORDRECHT. Het maken van een kamertje boven de keuken van de onderwijzerswoning bij gemeenteschool no. 8. Door het gemeentebestuur.
Laagste inschrijvers Gebr. v. Loon, f 354.

ELST. Het bouwen van een woon- met achterhuis met bijlev. der materialen. Door den heer J. D. Jansen v. d. Laak.
Laagste inschr. H. Berensen, f 1682. Geg.

PRINSENHAGE. Het bouwen van 2

heerenhuizen en een winkelhuis, op de perc. bouwgrond sectie H, nos. 1949, 1950 en 1951 aan den Steenweg van Breda naar Prinsenhage, een en ander met bijlev. van de benood. bouwstoffen. Door den arch. F. P. Bilsen te Breda.

Metselwerk. Laagste inschrijver P. Hoppenbrouwers, Breda, f 4122.

Timmerwerk. C. Nuijten, Breda, f 3500.

Massa. J. Dielen, f 7960.

SNEEK. Het bouwen van een woonhuis met verdere werken. Door den arch. J. Ph. Hogendijk.

Laagste inschrijver H. Tromp, f 6498.

TILBURG. Het metselwerk voor den nieuw te bouwen plaatijzeren gashouder aan de gemeentelijke gasfabriek alhier. Door het gemeentebestuur.

Ingekomen 17 biljetten. Hoogste inschr. J. van Gorp, Tilburg, f 3499; laagste inschr. L. v. Eijck, Tilburg, f 2700. Gegund.

VENLOO. Het bouwen van magazijnen en een fabriek voor de Wed. H. Bontamps te Venloo. Door den arch. J. A. v. Straaten Jr. te Amsterdam. Laagste inschrijver Jan Limburg ald., voor f 23.166.

Laagste inschrijver voor stalen balken en kolommen was de firma Jos. v. d. Loo te Venloo, dito voor steenen de firma Canoy en Herfkens te Tegelen.

WARNSVELD. Het bouwen eener nieuwe onderwijzersw. in de buurschap Vierakker. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver H. J. Mulderije, Warnsveld, f 3970.

9 APRIL.

GODLINZE (GR.). *a.* Het afbreken eener boerenschuur en bijsch., het daar ter plaatse bouwen van eene nieuwe schuur, bijschuur en stookhut, met bijlev. van al het daartoe benoodigde; *b.* het onder *a* genoemde zonder rietbedekking. Door den heer S. Dallinga.

a. E. Sterenberg, Godlinze, f 5210, zonder bijlev. van rietbedekken.

b. P. Heun, Spijk, f 1100.

GRONINGEN. Het bouwen van drie afzonderlijke paviljoenen, een waschhuis, twee behuizingen, eene rioleering met zinkputten enz., op „Dennenoord" te Zuidlaren, prov. Drente, met de lev. van al het daartoe benoodigde. Door den arch. K. Hoekzema.

3 pav. en 2 behuiz. Laagste inschrijvers K. J. Kalt Heerenveen en F. Kalt, Groningen, f 109576.

Massa. K. J. Kalt, Heerenveen, en F. Kalt, Groningen, f 132376.* *Gegund.

KERKRADE. Het vergrooten en het verbouwen van de openb. gemeenteschool ald. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver H. Duijkens, Kerkrade, f 11275.

NIEUWE PEKELA. Het bouwen eener opzichterswoning, enz. Door het bestuur der aardappelmeelfabr. „Pekela en omstreken".

H. Hulzebos, N.-Pekela, f 2470. Niet gegund.

OOSTERHOUT (N.-BR.). Het verbouwen van het woon- en koffiehuis, van Mart. Aarden, aan den Zandheuvel ald., waar ook de aanbesteding zal plaats hebben. Door den heer Jan Aarden.

Laagste inschr. J. Ligtvoet, f 1047. Gegund.

OPWIERDE. *a.* Het bouwen van een kaasfabriek op een open terrein te Opwierde, met de levering van het daartoe benoodigde; *b.* het verf- en glaswerk. Door den architect J. Heikens te Appingedam.

a. Ram. f 2664. Laagste inschr. A. Bleeker, f 2660*.

b. Ram. f 120. H. Veldman, f 105.* *Geg.

11 APRIL.

GRONINGEN. Het bouwen eener vleeshouwerij met bovenwoning ter plaatse van perceel Brugstraat no. 14, voor rekening van den heer J. Joosten. Door den arch. P. M. A. Huurman.

G. Brinks, f 18450; D. Dooijes, f 18200; J. de Vink, f 16985; B. Wilkens, f 16875; G. Rademaker, f 16618; H. K. Bol, f 16570; G. Kuipers, f 16222; D. T. v. Duinen, f 16200; W. T. C. Kruze, f 15887; D. Jansen, f 15876; Ph. Hendriks, f 15777; D. Kamps, f 15640; A. v. d. Berg, f 15439; Albert Jansen, f 15342. Allen te Groningen.

ADVERTENTIËN.

BOUWKUNDIG OPZICHTER.

Ten spoedigste GEVRAAGD, tot het houden van toezicht op den bouw eener locomotievenwerkplaats en het opstellen eener ijzeren perronoverkapping te *Tilburg*, een **practisch ervaren opzichter,** vermoedelijk gedurende 4 maanden, tegen een salaris van *f* 75 à *f* 100 per maand, naar gelang van bekwaamheid.

Zich schriftelijk aan te melden onder overlegging van getuigschriften, bij den Sectie-Ingenieur der Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen te **Breda.**

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrala Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma GEBRS. HESSE), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Eerste Nederl. Papierstuckfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Houthandel. — LINDER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Houthandel, Stoomzaag- en Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LOCHAU, Damrak 71, Amst.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — HÖXTER-GODFLHEIM A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken, Isoleerstecnen, Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

21 APRIL 1900. 20e JAARGANG. No. 16.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 'S GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 2½ maal. ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Het 425 jarig bestaan van het stedelijk gymnasium te Utrecht, door W. de Jong. — Boekaankondiging. — Prijsvragen. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Beantwoording van prijsvragen. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Aan de gewone leden van de Maatschappij zal, ter vervanging van het reeds afgezonden stembiljet een nieuw verstrekt worden voor de verkiezing van twee Bestuursleden der Maatschappij, die beide te Amsterdam woonachtig moeten zijn.

Volgens rooster zijn aan de beurt van aftreding de heer A. C. Bleijs, die herkiesbaar is, en de heer Ed. Cuypers, die niet herkiesbaar is.

Aan alle leden der Maatschappij is toegezonden een naamlijst der leden van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

De Gewone en Buitengewone Leden ontvingen de eerste aflevering van het Bouwkundig Tijdschrift, jaargang 1900, en de laatste aflevering van dat werk, jaargang 1899.

VERGADERINGEN.

AFDEELING 'S-GRAVENHAGE. Vrijdag 27 April 1900 in de Arti-zaal van het Zuid-Hollandsch Koffiehuis. Mededeeling van het Bestuur. Voordracht van den Heer A. C. Bleys, Bouwmeester te Amsterdam. Behandeling der vragen II en III. Kunstbeschouwing.

AFDEELING GRONINGEN. Vrijdag 27 April 1900, in de Societeit „de Harmonie". Benoeming van een Secretaris. Vervolg van de behandeling der vragen. Bijdrage van den heer H. Raamnaker, over beplanting van wegen en het snoeien van opgaande boomen. Bezichtiging van plaatwerken en photographiën uit Indië. Bespreking van een gezelschapsreis.

HET 425 JARIG BESTAAN VAN HET STEDELIJK GYMNASIUM TE UTRECHT.

Den 27sten Januari 1900 werd te Utrecht het 425 jarig bestaan van het stedelijk gymnasium feestelijk herdacht. De wijze waarop dit plaats vond, was zoo geheel anders dan die, waarop men gewoon is dergelijke jubilea te vieren. Na lang wikken en wegen had men besloten om aan dit feest eene blijvende waarde en tevens eenige kunstwaarde te geven, terwijl het natuurlijk zooveel mogelijk oorspronkelijk moest zijn.

Dit doel is volkomen bereikt, zoowel wat de opvoering van een blijspel van Plautus betreft, als ook de nabootsing van marmergroepen uit den ouden tijd. Dit alles werd door leerlingen uitgevoerd.

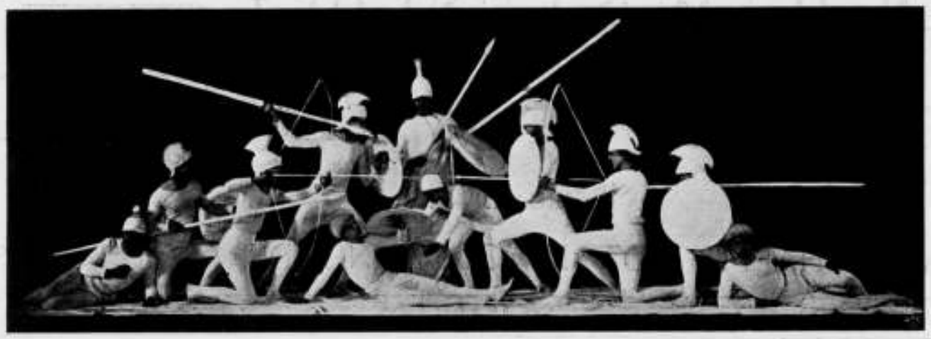
De groepen stelden voor: 1. Strijd om Achilles' lijk. 2. Odysseus doodt de vrijers van Penelope. 3. Ajax verdedigt de schepen. 4. Groep uit den westelijken gevel van den Athene-Tempel te Aegina.

Ter opheldering dezer laatste, hier afgebeelde groep, diene het volgende.

Het beeldhouwwerk stelt eene episode voor uit den Trojaanschen oorlog, en wel eene waarin een heros van Aegina, nl. Ajax Telemons zoon, roemrijk strijdt. De gevallene is waarschijnlijk Achilles, wiens lijk door Grieksche helden tegen Trojanen wordt beschermd. Een Trojaan ijlt nader om den gevallene te bemachtigen, een andere Trojaan dekt hem met schild en lans. Doch Ajax stormt op hen los om het lijk van zijn vriend te verdedigen. Van rechts en links komen krijgslieden aanloopen, boogschutters knielen neer om zekerder te kunnen schieten. Midden in 't strijdgewoel staat Athene, zonder zich in den strijd te mengen. De kunstenaar wilde door haar rust een onbeweeglijk middenpunt geven aan den woelenden strijd.

Dit beeldhouwwerk kan men beschouwen als te zijn uit ongeveer 520 v. C. Het werd in 1811 gevonden en bevindt zich thans in de Glyptotheek te München. De marmergroep is op verzoek van Koning Lodewijk van Beieren door Thorwalsen gerestaureerd geworden; stukken die hij daarbij niet wist te plaatsen, heeft hij daarbij ook weggelaten.

Leeraren en leerlingen behoeven er geen spijt van te hebben, want de uitvoering, eenig in haar genre, was meer

ATHENE-TEMPEL TE AEGINA.

Groep uit den westelijken gevel.

dan de moeite waard om te zien. Hoewel het aantal bezoekers ongeveer 1400 bedroeg, zijn er velen, die van deze gelegenheid geen gebruik hebben kunnen maken, en dit is vooral voor bouwkundigen en beeldhouwers jammer, wat de marmernabootsing betreft.

Het kwam mij daarom niet ongeschikt voor hen door middel van dit blad in de gelegenheid te stellen zich een denkbeeld te vormen van de wijze hoe men vrij getrouw in beeld een dier meesterwerken uit den klassieken tijd heeft weergegeven, die door de samenwerking van architect en beeldhouwer werden tot stand gebracht. Door den photograaf Jochman, te Utrecht, zijn photo's genomen van de vier bovengenoemde groepen, waarvan een gediend heeft om daarnaar bovenstaande verkleinde reproductie te maken.

W. DE JONG.

BOEKAANKONDIGING.

HANDBOEK VOOR TIMMERLIEDEN.

Reeds vroeger werd in dit blad de uitgave aangekondigd van het „Handboek voor Timmerlieden, tevens ten dienste voor bouwkundigen, inrichtingen voor ambachtsonderwijs en voor eigen studie, door H. J. de Groot."

Thans hebben de beide eerste afleveringen van dit werk, dat 800 door of onder toezicht van den schrijver vervaardigde afbeeldingen zal bevatten, het licht gezien, en blijkt, dat het werk nog in dit jaar compleet zal zijn in ongeveer 25 vel druks groot quartoformaat, samen uitmakende 20 of 25 afleveringen à 30 cent.

Van twee afleveringen van zulk een omvangrijk werk is meestal nog niet veel te zeggen; in het geval van dit werk echter wel. Een prospectus namelijk bevat de volledige inhoudsopgave, waaruit blijkt, dat we te doen hebben met een echt Nederlandsch uitgebreid werk, een vakboek voor *onze* toestanden ingericht, behandelende zoowel de eenvoudigste als ook de meer ingewikkelde zaken. Verder toont nu reeds de tekst der beide afleveringen aan, dat deze duidelijk in korte zinnen geschreven is, en begrijpelijk zal zijn voor allen voor wie het boek bestemd is. Wanneer dan bovendien afbeeldingen tusschen dien tekst zoo zijn als de specimen die daarvan in de verschenen afleveringen voorkomen, dan dienen zij inderdaad om de beschrijvingen nog te verduidelijken.

Het tweede vel druks is gedeeltelijk gewijd aan het touw en zijne verschillende toepassingen. Dit onderwerp vormt een belangrijk hoofdstuk, waarin op niettemin korte wijze het opwinden, splitsen, knoopen, binden enz. van touwen helder wordt uiteengezet aan de hand van uitstekende teekeningen die niet met een vergrootglas behoeven bekeken te worden. 't Zijn immers geen afdrukken van afgewerkte voor een koopje opgedane clichés van een vroeger verschenen buitenlandsch werk, maar scherpe drukken van zinco's, op flinke schaal speciaal voor dit werk vervaardigd.

Hetgeen nu reeds verschenen is, maakt een besten indruk. Wij houden ons overtuigd, dat de schrijver — thans Inspecteur van het Middelbaar Onderwijs — zorg gedragen heeft, dat ook van de andere afleveringen hetzelfde zal moeten getuigd worden, — dat nu eens niet een handboek zal verschijnen waarvan de tekst, althans gedeeltelijk, is geschreven bij wijze van illustratie van geleende vreemde clichés, maar een waarin oorspronkelijke afbeeldingen den tekst van een echt Nederlandsch werk zullen verluchten.

Wij kondigen dit „Handboek" met vreugde aan, omdat het voor velen nuttig zal zijn, en de verschijning er van algemeen gewaardeerd zal worden.

Het debiet moge er van getuigen.

R.

DOEL EN WERKEN DER BOUWVEREENIGING „JORDAAN."

Nadat „de Vereeniging ten behoeve der arbeidersklasse", te Amsterdam gevestigd, na 1858 zich genoopt zag hare werkzaamheden tot verbetering der woningtoestanden in het oude Amsterdam te staken, ontstond de „Bouwvereeniging Jordaan," haar naam ontleenende aan de plaats die zij voor hare eerste groote werkzaamheid had uitgezocht. Het is in het Bouwkundig Weekblad van 10 October 1896, dat reeds de afbeeldingen voorkomen van den voorgevel, waarbij de indeeling op de eerste verdieping gevoegd is, van een eerste blok arbeiderswoningen, door de genoemde Bouwvereeniging gesticht naar de plannen van den heer J. E. Van der Pek, op een terrein tusschen de Goudbloemstraat en de Gedempte Lindengracht, — woningen die in Amsterdam algemeen gunstig bekend staan, niet alleen wegens het uiterlijk, maar ook om de practische inrichting en constructie.

Het eerste werk der vereeniging, in 1896 in exploitatie gekomen, is steeds door haar als een proef beschouwd geworden, die echter voorafgegaan werd door eene uitgebreide studie van eene Commissie van voorbereiding. Het resultaat zou op practische wijze gissingen tot feiten kunnen maken, en antwoorden geven op tal van vragen, die zoo langen tijd vragen waren gebleven.

Thans is alle opgedane ondervinding verzameld in een boekje: „Doel en werken der Bouwvereeniging „Jordaan". Eene bijdrage op het gebied van het Woningvraagstuk." Daarin maakt de Commissie de uitkomsten van haren arbeid openbaar. Dit is bijzonder welkom, in de eerste plaats, omdat het uitgewerkte onderwerp op een tijdstip verschijnt, voorafgaande aan het oogenblik, waarop de volksvertegenwoordiging de behandeling van het wetsontwerp op de volkshuisvesting ter hand moet nemen, en in het algemeen omdat nu feiten en cijfers kunnen spreken waar vroeger slechts gesteund kon worden op veronderstellingen en theoretische overwegingen. Voor de velen die heden ten dage belangstellenden zijn in het woningvraagstuk is het boekje der Commissie van groote waarde, omdat uit dit haar werk de ondervinding spreekt niet enkel van den bouw der woningen maar ook van eene driejarige exploitatie der stichting, al hetgeen tot voorlichting kan dienen voor volgende dergelijke ondernemingen.

De eindconclusie, uit de ondervinding der Commissie voortgekomen, stemt geheel overeen met hetgeen de Regeering als volgt zegt in hare Memorie van Toelichting van het wetsontwerp op de Volkshuisvesting: „dat de ervaring heeft geleerd, dat zonder ingrijpen van het centraal gezag afdoende genezing niet is te wachten, — dat het bijna ondoenlijk is zonder onteigening vuile en ongezonde wijken in overbevolkte centra, in ruime, frissche buurten met doelmatige woningen te herscheppen, — dat hiervoor aanvulling der onteigeningswet noodzakelijk is, — maar dat eerst dan uitzicht geopend wordt op afdoende verbetering, indien verdere pogingen geschraagd worden door financieelen steun van rijks- en gemeentewege."

Deze woorden maakt de Commissie tot de hare.

In de verschenen mededeelingen der Commissie wordt allereerst de oude toestand beschreven en aanschouwelijk voorgesteld door eenige afbeeldingen, naar de vroegere, treurige werkelijkheid genomen, — naar den toestand waarin de 131 door de Commissie aangekochte woningen zich bevonden toen zij voor afbreken bestemd werden. Daarna wordt de nieuwe toestand besproken, toegelicht door de indeelingen op de 2e en 3e verdiepingen en een kijkje op den voorgevel, — de oude en de nieuwe bewoners en de financieele zijde van het vraagstuk dat de onderneming tot oplossing heeft trachten te brengen.

De nieuwe bewoners zijn 521 personen, verdeeld over 92 gezinnen. De rente die gemaakt wordt, is 1.76 pCt., waarbij in aanmerking genomen moet worden, dat de op te brengen grondbelasting voor deze woningen tot nu toe buitengewoon hoog was, en billijkheidshalve verlaagd behoort te worden.

De einduitslag der proef kan, volgens de meening van de Commissie, bij eene herhaling daarvan veel gunstiger zijn, wijl men dan zijn voordeel kan doen met de opgedane ondervinding op zoo zeer verschillend gebied.

Het is deze helder uiteengezette ondervinding, die aan het boekje zijne bijzondere waarde geeft.

R.

PRIJSVRAGEN.

Voor het ontwerpen van plannen voor een Kerkgebouw met annexen en kosterswoning voor de Remonstrantsche Gemeente te Dordrecht is een besloten prijsvraag uitgeschreven. Aan het programma daarvoor ontleenen wij hier enkele bijzonderheden.

Het voor den bouw bestemde terrein is op een plan aangegeven; de ontwerper is vrij in de wijze van plaatsing van het gebouw.

De kerkruimte moet ongeveer 375 zitplaatsen bevatten, en bovendien circa 90 op eene gaanderij. In verbinding met het Kerkgebouw worden verlangd een consistoriekamer en een kamer voor godsdienstonderwijs; boven de genoemde vertrekken moet de kosterswoning gelegen zijn.

De ontwerper van het best geoordeelde ontwerp wordt als architect belast met de uitvoering van den bouw tegen een honorarium overeenkomstig de vastgestelde bouwsom en de honorariumtabel van 1895 van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst; het werk wordt geacht te behooren tot de 1e klasse. Een bouwkundig opzichter wordt door de Kerkelijke Gemeente niet aangesteld.

Indien óf van den voorgenomen bouw wordt afgezien, óf de Bouw-Commissie der Gemeente niet met den bekroonde tot overeenstemming kan komen omtrent het definitieve bouwplan, dan zal aan laatstgenoemden eene schadevergoeding van f 150 worden uitgekeerd.

Aan de ontwerpers, wier plannen niet tot uitvoering worden voorgesteld, zal f 50 worden vergoed, tenzij het ingeleverde werk geheel onvoldoende is.

Het bekroonde ontwerp blijft eigendom der Commissie.

De ontwerpen, die vóór 15 Mei a. s. worden ingewacht, zullen beoordeeld worden door den heer J. Verheul Dz., architect te Rotterdam.

Drie architecten uit Dordrecht zijn uitgenoodigd tot medewerking. Van hen worden verlangd: de plattegronden, voor- en zijgevel en twee doorsneden op 1 à 100; een detail der buitenordonnantie op 1 à 20; een memorie van toelichting en uitgewerkte begrooting. De bouwsom mag f 25.000 niet te boven gaan; in deze som is evenwel niets begrepen, wat tot ameublement kan gerekend worden, ook niet de kerkbanken, de predikstoel en gasornamenten.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Groningen. 30 Maart 1900. Na de opening der vergadering door den Voorzitter, den heer H. Raammaker, werden de notulen der vorige gelezen en goedgekeurd, en voorlezing gedaan van een ingekomen mededeeling van den heer J. Van Dam dat hij voor het secretariaat van de Afdeeling heeft moeten bedanken.

Gezondheidsredenen waren oorzaak, dat de Voorzitter de Buitengewone Bestuursvergadering van het Bestuur der Mij. met de Voorzitters en Secretarissen der Afdeelingen, op 12 April, niet zou kunnen bijwonen.

Tot secretaris der Afdeeling werd nu met algemeene stemmen gekozen de heer P. Schotel, opzichter van 's-Rijks Waterstaat te Groningen, die niet ter vergadering tegenwoordig was, doch later bericht zondt de benoeming niet te kunnen aannemen.

Daarna werd gelegenheid gegeven de plaatwerken te bezichtigen die door den Voorzitter waren tentoongesteld; het waren voornamelijk gezichten uit Amsterdam, vervaardigd door den heer H. Heinen kunstschilder aldaar.

De Voorzitter bracht vervolgens ter tafel eene photografische afbeelding van het Kanselarij-gebouw te Leeuwarden, zijnde een der eerste platen van eene uitgave van den Frieschen Bouwkring, en door deze Vereeniging aan de Afdeeling toegezonden met een prospectus, waaruit bleek, dat door den Kring reeds voor eenigen tijd het besluit was genomen, om de nog bestaande oude en merkwaardige Friesche bouwwerken in plaat te brengen. De photographische afdrukken, groot 18 bij 24 c.M., zullen verkrijgbaar worden gesteld voor f 1 per plaat, en bij abonnement voor f 2.50 per drie platen, voor niet leden van den Kring. Vereenigingen die 10 platen willen nemen, kunnen die voor f 8 verkrijgen. Een en ander werd met belangstelling vernomen.

Ten slotte werden eenige „vragen" behandeld, door het Bestuur der Mij. gesteld, waarna de vergadering werd gesloten.

Afdeeling Haarlem en Omstreken. 11 April 1900. Na goedkeuring en onderteekening der notulen van de vorige vergadering, wordt de presentielijst geteekend door 12 leden, waarna de heer J. C. Geijl, ter vergadering aanwezig, tot kunstlievend lid wordt aangenomen.

Causerie van den Heer Jb. v. d. Ban over de Holl. Renaissance. Volgens de agenda komt het eerst in behandeling het ingekomen stuk van Burgemeester en Wethouders in zake deelneming aan de tentoonstelling van l'Art Public gedurende het congres daarover te Parijs te houden. Uit het begeleidend schrijven blijkt geheel, dat dit stuk bij het bureau van gemeentewerken thuis behoort, zoodat besloten wordt het aan B. & W. terug te zenden, echter met het advies der Afdeeling dat zij het zeer wenschelijk zou vinden, dat Haarlem op deze tentoonstelling waardig vertegenwoordigd werd.

Aan de orde is nu de installatie van den nieuwen voorzitter, den heer Jaques Leijh, in plaats van den heer J. v. d. Ban, die niet herkiesbaar was.

Deze laatste heet den heer Leijh welkom en wenscht de Afdeeling geluk met hare keuze, waarna de heer Leijh den voorzittershamer overneemt en wederkeerig tot de heer van den Ban eenige zeer waardeerende woorden richt, die met applaus door de vergadering werden begroet.

Hij geeft het woord aan den heer J. van den Ban.

Met het bekende plaatwerk, IJsendijcks Renaissance des Pays Bas ter verduidelijking, geeft spr. zijn verschillende opmerkingen ten beste over de overeenkomst en de verschillen tusschen Hollandsche en Vlaamsche en ook Duitsche en Fransche renaissance. Hij bespreekt eenige der schoonste bouwwerken uit de verschillende tijdperken, die hij in plaat groepsgewijze laat rondgaan, waardoor men zich persoonlijk kan overtuigen van de juistheid der opmerkingen. Hij besluit zijn causerie met de opmerking, dat men bij het ontstaan der renaissance direct heeft gebroken met alle vormen der gothiek, dat de Holl. renaissance een typisch nationaal karakter draagt en dat, hoewel men tegenwoordig zoekt naar een

nieuwe richting in de bouwkunst, men zich toch niet van de oude vormen heeft kunnen losmaken.

De Voorzitter dankt den spreker voor zijn onderhoudende en leerrijke rede, waarna hij de vergadering sluit.

BERICHTEN.

De verschenen aflevering 1 van het Bouwkundig Tijdschrift, jaargang 1900, bevat de „rede", uitgesproken door den heer J. F. Klinkhamer, bij de aanvaarding van het Hoogleeraarsambt in de Bouwkunde aan de Polytechnische School te Delft, op 2 October 1899.

In de „Maasbode" van 9 April j.l. werd een uitvoerig artikel opgenomen over de St. Janskerk te Gouda, dat besloten wordt met de mededeeling van de volgende merkwaardigheid, — ter overweging.

Ook tegen de Goudsche Kerk hadden zich kleine huisjes aangevleid als jonge huidelratjes tegen hun moeder; maar al derft de Kerkelijke Gemeente ook met de afbraak een voor haar niet onbelangrijke bate, zij heeft, waar de piëteit aan 't woord moet zijn, aan alle commerciecle stemmen het zwijgen opgelegd, en zonder aarzelen het doodvonnis der aangebouwde huisjes geteekend. Wie zien wil hoe goed zoo'n zuivering zulk een gebouw doet, hij ga naar Gouda, hetzij om voor het eerst, hetzij om voor de tweede maal, ter vergelijking bij vroeger tevens, de heroemde glazen der St. Janskerk te bezichtigen.

De oude Boddelpoort te Nijmegen, waarover wij vroeger reeds iets hebben medegedeeld, toen er sprake was dat hij gesloopt zou worden, is nu in zijn geheel in den noordelijken muur van het op de Waalkade gelegen fabrieksgebouw zichtbaar, daar de ophooging van het terrein, ongeveer 3 M., is weggegraven.

In de zitting van den Nijmeegschen raad op 17 Maart j.l. is de beslissing over het lot van het poortje nog aangehouden.

In het einde van het vorige jaar werd door den gemeenteraad van Amsterdam met 25 tegen 14 stemmen besloten tot het afbreken van de Willemspoort, op het Haarlemmerplein te Amsterdam.

In de vergadering van den gemeenteraad, gehouden op 18 April j.l. werd behandeld eene voordracht van B. en W. om beschikbaar te stellen een bedrag van f 1900 voor een politie-posthuis op het Haarlemmerplein, van f 100 voor de meubileering daarvan en van f 2500 voor het egaliseeren van het terrein, na de sloopingvan de Willemspoort te verkrijgen, en het daarop aanleggen van een plantsoentje.

Na eenige discussie over deze voordracht werd door vier leden van den gemeenteraad, waaronder de architect de heer Van Arkel, een voorstel ingediend om op het sloopingsbesluit van 1899 terug te komen en de noodige gelden toe te staan voor restauratie van de poort.

Met 16 tegen 15 stemmen wordt dit voorstel aangenomen.

Op voorstel van den Wethouder van Publieke Werken wordt daarna met 23 tegen 11 stemmen besloten voor de restauratie een bedrag van f 6000 toe te staan, — eene som die dus even groot is als in 1899 voor de herstelling werd bestemd.

De gelegenheid om een interessant werk in wording te zien, is op dit oogenblik schoon. Men ga daartoe naar Scheveningen. Daar zijn de werkzaamheden voor het aanleggen der pier in zee, en wat daarbij behoort, in vollen gang en in een stadium om een goed overzicht van de constructie te krijgen.

Men begint op het voorplein van het Kurhaus al een ontzaglijke massa bazalt te zien, en van af den weg langs de zee of wandelend langs het strand, vooral bij eb, kan men de werken van nabij uitstekend in oogenschouw nemen.

De winkelgalerij, onder het terras van het Kurhaus, is bijna gereed; men kan zich ten minste nu reeds een goed denkbeeld vormen hoe zij er over een paar maanden zal uitzien, wanneer zij bevolkt kan zijn.

De overbrugging van den rijweg langs het strand van af het terras naar de eigenlijke pier is in geraamte gereed. Zoo ook de pier zelve, van af den strandmuur tot ongeveer 120 M. in zee.

Aan den kop van dit gedeelte van de pier staat een werkvloer op houten stutten, en men kan daar de ijzeren palen in zee zien schroeven, die tot steun zullen dienen voor den wandelvloer.

Het rijswerk in het strand tusschen de ijzeren steunpunten van de pier, thans in hoofdzaak gereed tot ongeveer de lengte van de meest nabij gelegen krib in zee, wordt met stukken bazalt belast.

De constructie van de pier is eenvoudig maar degelijk; de verschillende onderdeelen van het nog te voltooien gedeelte liggen op den rijweg langs het terras, en men kan die van nabij in oogenschouw nemen. Dit te doen na een overzicht van het in geraamte gereed zijnde werk genomen te hebben, is aan te bevelen.

Het geheele werk zal, naar gezegd wordt, in Augustus a. s. gereed zijn. Maar voor den technicus is het nu het juiste oogenblik om eens een kijkje te gaan nemen. Het is het eerste, maar misschien ook het laatste werk van dien aard hier te lande, en uit een constructief oogpunt zeer belangrijk.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Opzichter 3.
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 17.
Aantal aanvragen voor:
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 1.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Vereeniging van Bouwkundigen in Nederl. Indië. Technicum. 1e Prijs: f 250; 2e pr. f 150; 3e pr. f 100. Voor Nederlanders en inwoners van Nederl. Indië. Vóór 15 Aug. 1900 bij den heer C. P. Franken, President der Vereeniging te Pasoeroean. Zie Bouwk. Weekblad no. 51 van 23 Dec. 1899.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN.

„De Natuur", aflevering 4, van 15 April 1900. Bloemen-genren, door Dr. H. J. Calkoen. — De vooruitzichten van het gloeilicht (vervolg en slot), door Dr. L. Bleekrode. — Het voortbrengen van vuur, voorheen en thans (vervolg), door Dr. A. J. C. Snijders. — De verpleging der gewonden in den oorlog (vervolg), door Dr. R. G. Rijkens. — „Gooiland". De Flora (vervolg en slot), door C. J. Koning. — Sterrenkundige opgaven en mededeelingen. Nog meer donkere sterren, door Ant. Pannekoek. — Correspondentie. — Korte mededeelingen.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

Onder Bescherming van Hare Majesteit de Koningin-Moeder.

BOUWWERKEN *uitgevoerd door leden der Maatschappij. Bijeenverzameld en uitgegeven bij gelegenheid van het vijftigjarig jubileum der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. 1892.*

Aan Hare Majesteit de Koningin-Regentes Eerbiedig opgedragen door het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

INHOUD.

PLATEN:

5. Woning van den Hoofd-Directeur der Rijks Museum-gebouwen te Amsterdam Architekt Dr. P. J. H. Cuypers.
6. Gebouw der Industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te Amsterdam. Architekt A. L. van Gendt.
7. Panoramagebouw te Amsterdam. Architekt I. Gosschalk.

8. Sarphatimonument te Amsterdam. Architekt J. R. de Kruyff.
9. Winkelgebouw van den heer Allert de Lange te Amsterdam. Architekt J. van Looy.
10. Kantoorgebouw der firma Labouchère Oyens & Co. te Amsterdam. Architect F. W. M. Poggenbeek.
11. Maatschappelijk Gebouw der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Architekten Th. G. Schill & D. H. Haverkamp
12. Woonhuizen te Amsterdam. Architekt. J. C. Spakler Jr.
13. Woonhuis op het landgoed Uytenbosch te Baarn, van den heer J. L. Pierson. Architect C. Muysken.
14. Huize Oostbroek te de Bilt, van den heer Mr. W. J. Royaards van den Ham. Architect I. H. J. van Lunteren.
15. Villa Kennemerheuvel te Bloemendaal bij Haarlem, van den den heer L. H. Prætorius. Architekt L. Ritter.
16. Kantoor- en Winkelgebouw in het Agnetapark te Delft. Architekt F. M. L. Kerkhoff.
17. Gebouw der Studentensocieteit Phoenix te Delft. Archit. F. J. Nieuwenhuis.
18. Stationsgebouw der Holl. IJz. Spoorweg Maatschappij. te Delft. Architekt C. B. Posthumus Meijjes.
19. Arbeiderswoningen te 's-Gravenhage. Architekt W. B. van Liefland.
20. Villa in het Prinsen Vinkenpark te 's Gravenhage. Architekt J. P. J. Lorrie.
21. R. K. Parochiekerk. Pastorie enz., van den H. Joseph, te 's Gravenhage. Architekt E. J. Margry.
22. Winkelgebouw te 's Gravenhage. Architekt J. H. A. Mialaret.
23. Winkelgebouw der Vereeniging Eigen Hulp te 's Gravenhage, Architekt H. J. Mondt.
24. Gebouw der industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te 's Gravenhage. J. J. van Nieukerken.
25. Villa aan de Laan van Meerdervoort te 's Gravenhage Architekt P. du Rieu Fzn
26. Physisch Laboratorium der Rijks Universiteit te Groningen.
27. Architekt J. van Lokhorst.
28. Hypotheek- en Kadastergebouw te Groningen. Architekt C. H. Peters.
29. Woonhuis te Haarlem. Architekten S. Roog & Jb. van den Ban Pzn.
30. Kerk der Hervormde Gemeente te Katwijk aan Zee. Architekt H. J. Jesse.
31. Villa Laanzicht te Leeuwarden. Architekt H. H. Kramer.
32. Gebouw der Studenten Societeit te Leiden. Architekt Prof E. Gugel.
33. Stads Gehoorzaal te Leiden. Architekt D. E. C. Knuttel.
34. Oudeliedenhuis te Leiden. W. C. Mulder.
35. Huize de Cloeze van den heer Mr. C. J. Sickesz, nabij Lochem. Architekt Nics. Molenaar.
36. R. K. Kerk en Pastorie te Nes en Zwaluwenbuur. Architekt Jos. Th. J. Cuypers.
37. Winkelgebouw der firma Bahlman & Co. te Nijmegen. Architekt D. Semmelink.
38. Winkelgebouw te Nijmegen. Architekt J. J. Weve.
39. Woonhuis te Rotterdam, Architekt D. Verheul Jr.
40. Schouwburg te Rotterdam. Architekt J. Verheul Dzn.
41. Hotel Wittebrug te Scheveningen. Architekt Joh. Mutters Jr.
42. Gebouw der Société Sic Semper te Utrecht. Architekt P. J. Houtzagers.
43. Woonhuis van den heer Dirk Laan te Wormerveer. Architect Jacob F. Klinkhamer.

N.B. De plattegronden van deze gebouwen zijn voorgesteld op twee dubbele platen.

De 42 in dit werk voorkomende platen, groot 50 bij 35 cM. zijn lichtdrukken naar photographische opnamen, besden van de firma Emrik & Binger te Haarlem.

Deze verzameling platen, in portefeuille, is aan het Bureau der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst verkrijgbaar, voor de Leden der Maatschappij, à f 5.— per exemplaar.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 23 APRIL

AMSTERDAM. Het amoveeren van het bestaande en het bouwen van een nieuw winkelhuis aan de Haarlemmerstr. no. 87.

De arch. B. J. Ouëndag, v.m. 11½ u., in het gebouw der Maatsch. tot bev. van bouwkunst, Marnixstraat 402, alw. bilj. in te lev. tot v.m. 11 u. Bestek en teek. à f 1,50 te bek. aan voorn. gebouw. Aanw. gedaan.

BERCHEM (N.-BR.). Het bouwen eener kerk met sacristie en aanhooren.

Het R.-K. Paroch. Kerkbest. van den H. Wiblebrordus, n.m. 3 u., in het lok. der St. Vincentius Vereeniging. Bestek en teek. à f 5 verkrijgb. bij den archit. W. van Aalst te 's-Bosch, St. Jorisstraat G. 133 door wien ook inl. worden gegeven. Aanw. gedaan.

DELFTSHAVEN. Het maken van eene houtzagerij met machinekamer en ketelhuis op een perc. gelegen aan de Delftshavensche Schiekade W.Z. ald.

De heeren W. S. v. d. Wetering & Co. te Rotterdam, v.m. 11 u., in café S. de Waard te Delftshaven. Bestek en teek. zijn voor f 2 op franco aanvrage verkr. ter drukkerij J. de Jong, Wijnstraat 34, Rotterdam. Aanw. gedaan.

ENSCHEDÉ. Het ged. afbreken van een bestaand magazijn en daar ter plaatse bouwen van een woonhuis, op een terrein gelegen aan den Hengeloschen straatweg aldaar.

De heer Menke van Dam, 's midd. 12 u., in hotel De Graaff. Bestekken en teek. à f 1,50 verkr. ten kantore van den architect. Inl. geeft H. Reijgers, architect. Aanw. 23 April, v.m. 9 u.

HASSELT (OV.). Het bouwen van een school voor openbaar lager onderwijs, waarin 7 lokalen.

Het gem.-best., 's midd. 12 u. Bestek en teek. ter inzage op de secretarie, alw. tevens ex. zijn te bekomen tegen f 1 per stuk. Aanw. gedaan.

HELMOND. Het gedeeltelijk verbouwen van een graanpakhuis en in te richten tot machinale broodfabriek en het inrichten der tweede verdieping tot een woonhuis met bijlev. der materialen.

De heer A. J. Flier, 's av. 7 u., in het hotel van Will. Bestek en teek. ter inz. te zijnen kantore, Kanaaldijk. Inlicht. te bek. bij de Erven J. v. Gaal. Aanw. 23 April, v.m. 10 u.

MEEDEN. Het amoveeren van en het weder opbouwen van een boerenschuur.

De heer H. Berg, 's av. 6 u., in café Pol, alw. bestek en teek. ter inz. Bestek ad f 0,75 verkrijgbaar.

RAPENBURG (ZEEL.). Het bouwen van een nieuw te bouwen woonhuis met aanhoorigheden, met bijlev. van alle bouwstoffen (uitgezonderd metselsteen) voor J. A. Claessens, onderwijzer te Stoppeldijk.

De aanbesteder, n.m. 4 u. Bestek en teek. ter inz. bij P. F. Lemsen, logementhouder ald. Inl. te bekomen bij J. A. Claessens voorn. Plaatselijke aanw. ald. op 23 April, n.m. 2 u.

VENRAAI. Het afbreken en weder opbouwen van eene landbouwerswoning, aan de Zwarte Kiel, met bijlev. van alle materialen behalve de steenen.

De heer A. Sikkes, n.m. 6 u., in het café van L. Wijnhoven, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. 23 April, v.m. 10 u.

DINSDAG 24 APRIL.

AMSTERDAM. Het sloopen van perceel no. 8 Regulierebreestraat, en het ter plaatse bouwen van eene drukkerij.

Naaml. Vennootsch. stoomdrukkerij „de Fakkel", voorh. B. v. Mantgem. Bestek en teek. à f 1,50 te bek. ter drukkerij „de Fakkel", Singel 362. Inlicht. geeft de arch. W. Kromhout Cz.

'S-GRAVENZANDE. Het afbreken der pastorie B en het bouwen van een nieuwe pastorie met daaraan verbonden burgerwoning

De kerkvoogden der Ned. Herv. Gemeente v.m. 11 u. in de kerkekamer. Bestek en teek. à f 1,50 te bekomen bij den President-kerkvoogd P. R. D. v. d. Kasteele. Inl. worden gegeven door den gem.-opzichter A. v. Eendenburg. Aanw. gedaan.

HOOGE EN LAGE MIERDE (N.-BR.). Het bouwen van een school en onderwijzerswoning in het dorp Hulsel.

Het gemeentebest., n.m. 3 u. Bestek en teek. ter inz. op het gemeentehuis en te bek. à f 1 ald. en bij den bouwk. Ant. v. Himbergen te Woensel, die tevens nadere inl. geeft. Aanw. op het terrein 24 April, v.m. 11 u.

TILBURG. Het bouwen van een winkelhuis met bovenwoning aan de Heuvelstraat Wijk M No. 13 en 14 te Tilburg.

De heeren Gebr. Uppenkamp n.m. 3 u. in het café van de wed. J. Broeckx a/d Markt. Bestek en teek. tegen f 2,— verkrijgb. in de drukkerij van Louis Duzee. Inl. verstrekt de architect A. J. Joling, Helmerstr. No. 175, Amsterdam. Aanw. op het terrein 24 April 's morgens 11 uur.

WEESP. Het bouwen van 10 woningen en het ver- en aanhouwen van het lokaal der Zondagsschool, en daarmede in verband staande werken, op een terrein van de Evang. Luth. Kerk ald.

Het bestuur der Evang. Luth. Kerk in de consistorie. Bestek en teek. à f 1.50 verkrijgb. bij de firma P. P. Kool, boekh. Inl. worden gegeven door J. Nomes Pzn. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 25 APRL.

BOXTEL. Het bouwen van 2 woningen met een lokaal aldaar.

De bouwk. A. L. v. Oss Lzn. te Fijnaart, v.m. 11 u., in het koffiehuis van A. v. Gemert te Boxtel. Bestek en teek. à f 0,25 te bek. bij voorn. bouwk. Aanw. gedaan.

DEN HULST GEM. NIEUWLEUZEN. De bouw van een handkracht-boterfabriek, genaamd „de Hoop".

De arch. H. Burgmans te Avereest, n.m. 2 u., in het café van G. Bruggeman aan den Ommerdijk te den Hulst, alw. bestek en teek. ter inz. liggen.

FREDERIKSOORD (DR.). Het bouwen van 1°. eene fabriek met magazijnen voor mandenmakerij en mattenweverij, benevens een afzonderlijk gebouw voor smederij en ververij te Wilhelminaoord, 2°. eene boerderij gen. „Hoeve en Rustoord".

Het bestuur der maatsch. van Weldadigheid, v.m. 9 u. Bilj. in te zenden vóór 25 April. Bestek en teek. ad f 3,50 en die van perc. 2 afzonderlijk ad f 1,25 verkrijgbaar. Aanw. gedaan.

HENGELO (OV.). Het bouwen van 4 heerenhuizen en een winkelhuis, op een terrein gelegen aan de eerste Weemendwarsstraat te Hengelo.

De arch. W. Elzinga, 's av. 8 u., in café J. Bonefaas, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. 25 April, v.m. 9½ u.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een centr. station voor electrische verlichting ald.

De ingenieurs Hofstede, Crull & Willink, n.m. 3 u., in hotel „de Halve Maan." Bestek en teek. ad f 2 alsmede inl. bij de architecten

van der Goot en Kruisweg verkr. Aanw. 25 April, v.m. 10 u.

LOPPERSUM. Het bouwen van een huis voor dakloozen.

Het gemeentebest., n.m. 5 u. Bestek ter inz. bij arch. Wieland. Aanw. 25 April, n.m. 3 u.

NIEUWCOMPAGNIE (GR.). *a.* Het bouwen van 2 blokken, elk van 3 woningen, onder bijlev. van materialen, transporten enz.; *b.* het doen van verf- en glaswerk.

De heer W. de Lange, n.m. 3 u., in het café Bruining, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Inlicht. geeft de bouwk. opz. E. Kliphuis Bzn.

DONDERDAG 26 APRIL.

APPELSCHA (FR.) (HERBEST.). Het bouwen van een heerenhuis ald., met bijlev. van alle daartoe ben. materialen.

Het bestuur der vereen. tot bevordering van Evangelisatie binnen de klassis Heerenveen. Bestek en teek. à f 1,25 verkr. bij den arch. P. J. Kramer te Smilde.

RIJSBERGEN (N.-BR.). Het bouwen van een heerenhuis met bijlevering van de ben. bouwstoffen.

De arch. F. P. Bilsen te Breda, v.m. 11 u., in het koffiehuis van P. Geerts te Rijsbergen, alw. bestek en teek. ter inz. liggen.

'T ZAND (GR.). Het bouwen van een gemeentehuis.

Het gemeentebest., n.m. 4 u. Bilj. moeten ingelev. worden vóór 26 April, v.m. 9 u. Bestekken en teek. zijn ter secretarie verkrijgbaar. à f 1 per stel. Aanw. gedaan.

VRIJDAG 27 APRIL.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van een sanatorium.

Het voorl. best. der stichting „Oranje Nassau's oord". 's midd. 12 u. Inl. worden gegeven aan het bur. van den ing.-architect R. Kuipers, Ceintuurbaan 181, Amsterdam. Bestek met 12 teek. à f 10 verkr. aan het bur. van den ing.-architect. Inlev. der bilj. Noordeinde 140, 's-Hage. Aanw. gedaan.

GOUDA. Het bouwen van 42 woningen op een terrein kadastraal bekend sectie A no. 3469 te Gouda in 2 perc. en in massa.

Het bestuur van de coöp. bouwvereen. „Ons Tehuis", 's av. 8 u., in het koffiehuis van A. Dam. Bestek en teek. tegen f 3 bij H. J. Nederhorst Jr., arch., te verkr. door wien ook inl. worden gegeven.

PRINSENHAGE. Het bouwen van een boschwachterswoning in het Mastbosch; langs de Bouvinnelaan.

De opperboschwachter in de houtvesterij Breda, n.m. 3 u., te zijnen kantore. Bestek en voorw. verkrijgb. bij den opperboschwachter tegen f 0,25, terwijl de teek. ter visie ligt bij A. Bakkeren in het Mastbosch. Inl. te verkr. bij den opz. der domeinen P. v. d. Erve te Breda, die aanw. geeft op 23 April, v.m. 10 u.

ZATERDAG 28 APRIL.

ZAANDAM. Het bouwen van een bakkerij aan de Valkstraat aldaar.

Het bestuur der coöp. Verbruiksvereen. „Excelsior", 's av. 7 u., in het Volkskoffiehuis, alw. bestek en teek. ter inz. en ad f 0,50 verkr. Bilj. in te zenden vóór 28 April, n.m. 6 u.

ZONDAG 29 APRIL.

HEIJTHUIZEN (LIMB.). Het bouwen van een dokterswoning.

Het gemeentebestuur, v.m. 10 u. Inl. te bekomen op de secretarie.

MAANDAG 30 APRIL.

AMSTERDAM. Het bouwen van een sectiebureau voor de politie, met 2 afzonderlijke bovenwoningen, op het terrein van de gesloopte perceelen no. 3, 5 en 7 aan het Leidscheplein.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. uitsluitend te verkr. ter stads-drukkerij, tegen f 1,75 met 2 teek. Inlicht. worden gegeven ten kantore van den assistent-arch. op het raadhuis, kamer no. 105, van 2 tot 4 u., gedurende de 3 laatste werkdagen voor den dag der aanbesteding.

AMSTERDAM. Het bouwen van een hulpwacht voor de brandweer, met afzonderlijke bovenwoning, op het terrein van de gesloopte perc. no. 421 en 423 aan de Marnixtraat.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. uitsluitend te verkr. ter stads-drukkerij, tegen f 1,75 (met 2 teek.). Inlicht. worden gegeven ten kantore van den assistent-arch. op het raadhuis, kamer no. 105, van 2 tot 4 u., gedurende de 3 laatste werkdagen voor den dag der aanbesteding.

HELLENDOORN. 1°. Het bouwen eener nieuwe school (3 lokalen) met onderwijzerswoning in de buurtschap Hulsen (Overwater). 2°. Het bijbouwen van 2 lokalen aan de school te Noetsele. 3'. Het uitvoeren van verschillende werkzaamheden aan de school te Marie. 4°. Idem aan de school te Elden en Rhoon.

Het gemeentebest., v.m. 12 u. Bestek en teek. à f 1 verkrijgb. ter secretarie. Aanw. door W. Marsman, 27 April, v.m. 11 u. te Hulsen, n.m. 1 u. te Marie, n.m. 3 u. te Eele en Rhoon en 28 April, v.m. 11 u. te Noetsele.

DINSDAG 1 MEI.

SCHEEMDA. Het bouwen eener stroocartonfabr. op een vrij terrein nabij Scheemda, met bijbehoorende werken en de levering van de daartoe benood. materialen.

Het bestuur der coöp. stroocartonfabriek „De Toekomst", n.m. 2 u., in het hotel „Panman". Bestek en teek. à f 5 te bekomen bij den arch. P. G. Cremer, te Nieuwolda die tevens inl. geeft. Aanw. 27 April, v.m. 11 u., ten huize van J. Lula, nabij het fabrieksterrein.

DONDERDAG 3 MEI.

AMERSFOORT. Het bouwen in 2 gedeelten van een gesticht aan de Zuidsingel ald. ten dienste van de congregatie van O. L. Vrouw.

De arch. Herm. Kroes, v.m. 11 u., in café „Het Valkje". Bestek en teek. ter inz. in voorn. café en à f 3 te bek. bij voorn. arch. die tevens inl. geeft. Aanw. 28 April, v.m. 11 u. op het terrein.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 4 heerenhuizen aan de Brinkstraat ald., voor W. J. de Wijn.

De arch. R. v. d. Woerd Hzn., 's midd. 12 u., in hotel „de Klomp". Bestek en teek. verkrijgb. bij gen. arch., alsmede inlicht. Aanw. 3 Mei, v.m. 10 u.

ZUTPHEN. Het bouwen van een ketelhuis met machinekamer en aanbehooren.

Provisoren van het Oude en Nieuwe gasthuis, n.m. 2 u. Bestek en teek. tegen f 1, bestek afzonderlijk f 0,50, te verkr. ten kantore van den rentmeester. Inl. dagelijks bij den archit. D. Lijsen. Aanw. 30 April, n.m. 2 u.

MAANDAG 7 MEI.

ROTTERDAM. Het bouwen van nieuwe R.-K. wees- en armhuizen met centrale Kapel, Rectorswoning enz. op een terrein aan de Westkruiskade.

Het R.-K. paroch. armbestuur, v.m. 11 u., op het bureau van voorn. bestuur in het R.-K. jongensweeshuis. Teek. (8 stuks) met bestek te verkr. tegen f 9,— bij den boekh. E. de Bont & Zn., Steiger 22, terwijl de volledige détails ter inz. liggen op voorn. bureau van het R.-K. paroch. armbestuur. Inlicht. zijn te bek. op het bureau van de architecten Gebr. Margry en Snickers.

DINSDAG 8 MEI.

ZUTPHEN. Het bouwen van een krankzinnigengesticht op „het Graffel" ald.

Provisoren van het Oude- en Nieuwe Gasthuis, n.m. 2 u. Bestek met teek. ter inz. bij den rentmeester den heer H. Makkink, bij wien zij à f 4 per stel verkr. zijn. Inlicht. bij D. Lijsen, arch. te Zutphen en den civiel ingen.-architect H. Paul te Leiden. Aanw. 30 April, n.m. 1 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen — Amsterdam, Sophiapein — Rotterdam, Zuidblaak 36. — Breda Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betoomstraat 8. — Groningen, Folkertstraat 6.

Reserves ult. 1899. . . . f 1.944.100.00
Betaalde Brandsch. tot ult. '99- 19.521.500.00

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

3 APRIL.

BOXTEL. Het bouwen van 2 woningen voor de heeren v. Schijndel & v. Esch. Door den bouwk. J. de Vries.

Laagste inschrijver P. v. Liempt, Esch, f 2255. Gegund.

GRONAU, DUITSCHLAND (ONDERH.). Het bijbouwen der spinnerij van de firma G. v. Delden.

Gegund aan A. Jeunink, G. W. Wegereef & G. J. Wagelaar te Enschedé voor f 18875.

'S-HERTOGENBOSCH. Het uitvoeren van verf- en glaswerk voor het te bouwen hotel Verbrugge aldaar.

Laagste inschrijvers Gebr. de Laat, f 711. Gegund.

IJSSELSTEIN (ONDERH.). Het verbouwen van het R.-K. Oude Mannen- en Vrouwengesticht aldaar. Door het bestuur van voorn. gesticht.

Gegund aan B. Voorendt, IJsselstein, voor f 11350.

4 APRIL.

HEEMSKERK. Het bouwen van een woonhuis met bloembollenpakhuis en stellingen enz. voor den heer P. J. v. d. Ploeg. Door den architect N. de Wolf te Beverwijk.

Laagste inschr. J. v. Riemsdijk, Beverwijk, f 4873. Gegund.

'S-HERTOGENBOSCH (ONDERH.). Het verbouwen van perceel M. 67 en 68 gelegen aan de Zuid-Willemsvaart voor rekening van den heer J. A. Smits alhier. Door den arch. F. H. J. Pastoor.

Laagste inschr. A. J. Aengenendt, f 1149. Gegund.

KINDERDIJK. Het bouwen van 2 woonhuizen, voor rekening van den heer P. Stierman.

Metselwerk. Laagste inschrijver W. Stam, Elshout, f 546.

Timmerwerk. T. Broere, Elshout, f 550.

Het overige werk is onderhands aanbesteed.

5 APRIL.

PAPENDRECHT. Het maken van een bouwmanswoning, wagenhuis, arbeidersw. en schuur met veestalling. Door den heer A. Borsje Pzn.

Metselwerk. Laagste inschr. Gebr. v. d. Linden, f 3230.*

Timmerwerk. J. H. v. Horlen, Dordrecht, f 3425.*

Lood- en zinkwerk. P. Seton, Oud Alblas, f 195.*

Schilderwerk. Eenige inschrijver C. v. d. Esch Bzn., f 275.*

Smidswerk. Laagste inschr. Johs. Haksteen, Dordrecht, f 389.*

Massa. H. v. d. Esch Bzn., f 7650. *Gegund.

10 APRIL.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis aan de Langestraat ald. Door den heer B. Wilmink.

Plan A. Laagste inschrijvers Gebr. Thomasson, f 3600.

Plan B. Gebr. Thomasson, f 4050.

HILVERSUM. Perceel 1. Het maken van een ijzeren kap op de te bouwen stokerij. Perceel 2. Het schilderen van een nieuwen gashouder. Alles ten dienste der gem.-gasfabriek. Door het gem.-bestuur.

Perc. 1. Laagste inschrijvers Vinckers & Stork, Helmond, f 4045. Niet gegund.

Perc. 2. W. Sukkel, f 933. Gegund.

MARRUM. Het bouwen eener nieuwe directeurswoning aan de stoomzuivelfabr., en het vergrooten der kaasbergplaats ald. Oplev. prov. 15 Sept. a. s. Door den arch. J. K. v. Dijk te Ferwerd.

Laagste inschrijver Joh. Miedema, Marrum, f 4568. Gegund.

PRINSENHAGE. Het bouwen van 4 woningen op een terrein aan het Dijkje te Prinsenhage. Door den arch. J. Lijdsman te Breda.

Timmerwerk. Laagste inschr. J. v. Poppel, Prinsenhage, f 1934.

Metselwerk. G. Siemons, Ginneken, f 2365.

Massa. A. Hop, f 4130.* *Gegund.

TERNEUZEN. Het vergrooten van een drukkerij met bijbehoorende werken aldaar. Door den bouwk. J. Scheele.

Laagste inschrijver J. A. Rijnberg, f 1258. Bij loting gegund aan J. A. Rijnberg.

UTRECHT. Bestek G. Herstelling van timmer-, metsel-, ijzer- en loodgieterswerken aan kunstwerken, gebouwen en inrichtingen beh. tot de lijnen Amsterdam—Oosterbeek, Ede—Wageningen, Utrecht—Rotterd., Breukelen—Harmelen, Gouda—den Haag—Scheveningen en Leiden—Woerden, in 9 perc. Door den sectie-ingen. der Staatssp.

C. J. Maks Jz., Amsterdam, perc. 1 f 2240; v. Santen en v. d. Grampel, Breukelen, perc. 2 f 1737; L. J. Metz, Zaltbommel, perc. 3 f 2997; J. van Leeuwen, Woerden, perc. 4 f 1230; H. J. Nederhorst, Gouda, perc. 5 f 2709; M. A. L. Mallée, 's-Hage, perc. 6 f 1653; J. van Leeuwen, perc. 7 f 2868; G. Lagerweij, Zeist, perc. 8 f 960; G. W. v. Essen, Veenendaal, perc. 9 f 1607.

11 APRIL.

CHARLOIS. Het bouwen van twee burgerwoonhuizen aan den straatweg. Door den bouwk. A. v. d. Linden, voor den heer H. Lagerwerf Hz.

Laagste inschrijver N. A. Kruit, f 4580.

DELFT. Het vernieuwen der daken van 8 aaneengebouwde huizen aan de Poolstr., nos. 7 tot en met 37 te Delft. Ram. f 1520. Door den arch. C. J. L. Kersbergen.

Laagste inschrijver D. Huurman, f 1274.

GRONINGEN. Het amoveeren van een perc. en het bouwen eener vleeschhouwerij met vrije bovenwoning voor J. Joosten. Door den arch. P. M. A. Huurman.

Laagste inschrijver Alb. Janssen, f 15,342.

GRONINGEN. Het bouwen van een stoombreierij met magazijnen, kantoren enz. buiten de Oosterpoort, met bijlev. van materialen. Door den heer R. L. A. Muller.

Laagste inschrijver C. R. Niekus, f 33129. Gegund.

KIEL GEM. HOOGEZAND. Het vergrooten van de fabriek met bijbehoorende werken aldaar. Door de dir. der venn. aardappelmeelfabriek „Eendracht".

Zonder beschoeiing. Laagste inschrijver L. Oldenburger, Groningen, f 18600.

Met beschoeiing. P. Nieland, Wirdum (Gron.), f 25900.

SURHUIZUM. Het bouwen eener handkracht zuivelfabriek met directeurswoning. Door het bestuur der cooper. zuivelvereen.

Laagste inschrijver H. J. Dalstra, Twijzel, f 3460. Gegund.

WINTERSWIJK. Het verbouwen van een woonhuis aan de Meddoschestraat aldaar. Door den arch. H. v. d. Schaaf.

Laagste inschr. H. J. Heezen, f 2799,50. Gegund.

12 APRIL.

APPELSCHA (FR.). Het bouwen van een heerenhuis ald., met bijlev. van alle daartoe benoodigde materialen. Door het bestuur der vereen. tot bevordering van evangelisatie binnen de klassis Heerenveen.

Ingekomen 11 biljetten. Laagste inschrijver H. J. Broekema, Assen, f 6456, niet gegund, wordt herbesteed op 26 April a. s. 2 biljetten van onwaarde.

GESTEL (N.BR.). Het bouwen van 4 woningen met schuur en stallingen. Begr. f 5573. Door den heer N. G. Jansen te Velp (N.-Br.)

Laagste inschr. A. v. 't Hof, f 5535. Gegund.

NUNSPEET. Het bouwen eener pastorie in 3 perc. of in massa. Door het bestuur der Vereen. „de Kerkelijke Kas".

Laagste inschr. Joh. Buitenhuis, Nunspeet f 4970.

SUAWOUDE (FR.). Het bouwen eener school met 2 lokalen ald. Door het bestuur der vereen. voor Chr. Nat. schoolonderwijs.

Laagste inschrijver H. Elderink, Suameer, f 1878.

WERVEN BIJ WIJHE. Het afbreken van het bestaande en het weder opbouwen van een machinegebouw te Werven. Door den architect H. Wissink te Olst.

Machine-gebouw. Laagste inschrijver H. Zomer, Wijhe, f 1414.*

Fund. o.'d. ketel. V. d. Sluis, Zwolle, f 165. *Gegund.

13 APRIL.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van een winkelhuis met afzonderlijk bovenhuis aan de Koninginnelaan. Door den heer L. Frankefort.

Laagste inschrijver J. van Roij, f 6888.

14 APRIL.

AMSTERDAM. Het bouwen van een meel- en graanpakhuis met kantoren enz. aan de De Ruyterkade. Door de firma Bulsing en Heslenfeld.

Laagste inschrijver W. Greve, f 32724.

ARNHEM. Het amoveeren van het perc. Vijzelstr. no. 12 en het bouwen van winkelhuis met woning. Door den architect A. R. Freem.

Laagste inschrijver J. Bussink, f 11400.

DEVENTER (ONDERH.). Het verbouwen van het buitengoed „Brug en Bosch" nabij Deventer, voor den heer dr. H. ten Cate Hoedenmaker.

Timmerwerk. Laagste inschrijver H. J. Witteveen, f 2160.

Verfwerk. M. Pot Rz., f 525.

Smidswerk. A. F. v. Zwet, f 239.

Loodgieterswerk. J. v. d. Worp, f 522,99.

Stucadoorswerk. J. Wessels, f 163.

De uitgenoodigde behangers wenschten niet in te schrijven.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van vijf en twintig arbeiderswoningen in twaalf blokken, op een terrein gelegen aan de Lipperkerkstraat in 2 perc. en in massa. Door de coöp. bouwvereen. „Helpt Mekaar".

Perc. 1. Laagste inschrijvers J. Diphoorn, Enschedé en Mensink, Haaksbergen, f 15737.

Perc. 2. J. Diphoorn, Enschedé en Mensink, Haaksbergen f 17323.

Massa. J. Diphoorn, Enschedé en Mensink, Haaksbergen, f 32995.

GOUDA. Het sloopen van het gebouw, staande op den hoek van Oostzijde Gouwa en achter de Vischmarkt, kadastraal sectie B. no. 1027 en het ter plaatse bouwen van een kaaspakhuis. Door den heer A. Brekel.

Laagste inschrijver P. Kruijt, f 4498.

OSSENISSE (ZEEL.). Het afbreken der bestaande schuur en het bouwen eener landbouwschuur op de hoeve bewoond door J. F. Warrens, 's Heerarendspolder, gem. Ossenisse. Door den aanbesteder.

Laagste inschr. Joseph Muller, Hengstdijk. Gegund.

ZUIDSCHARWOUDE. Het bouwen van 2 winkelhuizen. Door den heer S. v. d. Velde.

Timmerwerk. Laagste inschrijver Jac. Zijp, f 1500.

Metselwerk. C. Rutsen, f 898.

Schilderwerk. A. Tater, Noordscharwoude, f 300. Niet gegund.

„Per Telegraaf."

ENSCHEDE. Het bouwen van 25 arbeiderswoningen in 12 blokken, op een terrein gelegen aan de Lipperkerkstraat in 2 perc. en in massa. Door de coöp. bouwvereen. „Helpt Mekaar".

Laagste inschrijvers J. Diephoorn, Enschedé en J. G. Mensink, Haaksbergen, f 32995, daaropvolgende H. Hulstein en Groeniker, Enschedé, f 34529. Nog niet gegund.

17 APRIL.

ARNHEM. Het verbouwen van perc. no. 19 a/d Parkstraat hoek Singelstraat tot winkelhuis en verdere werken. Door den architect C. J. Hagenbeek.

Laagste inschrijvers S. Goossens, Oosterbeek en Th. de Kinkelder, Duiven, f 2520. Gunning in beraad gehouden.

DINTELOORD. Het bouwen van een graanschuur. Door den heer F. Bovee.

Laagste inschrijver M. van Herel, Steenbergen, f 7210. Gegund.

OUDSHOORN. Het afbreken en weder opbouwen van een veestalling met toebehooren, zonder levering van metselmaterialen Door de firma Wed. P. A. W. Wernink & Zn.

Laagste inschrijver L. Gesman, Oudshoorn, f 1100. Gegund.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een dubbel woonhuis op een terrein aan den Kottenschen weg. Door den arch. J. J. Post.

Laagste inschrijver J. W. Wassink, f 3009. Gegund.

18 APRIL.

AMSTERDAM. Het bouwen eener R.-K. kerk met toren, sacristie, pastorie, zusterscholen en bijkomende werken op een terrein aan de van Lennepkade te Amsterdam. Door de commissie van de nieuw op te richten parochie van den H. Vincentius.

Kerk en pastorie. Laagste inschr. H. R. Hendriks, Amsterdam, f 149,500.

Zusterschool. H. R. Hendriks, id. f 30,800.

Massa. v. d. Pluijn en Gielen, Rotterdam, f 180,870. Gegund.

„Per Telegraaf."

VEENDAM. Het bouwen van een electrische centrale, best. uit ketelhuis, pompenhuis, machinehalle, kelders, machine-schoorsteen en administratie-gebouw c. a., op het terrein in sectie I. no. 931, aan de Ommelanderwijk ald. Door de Eerste Ned. Electriciteit Maatschappij.

Laagste inschrijver H. Ibelings, Groningen, f 53485, daaropvolgende H. Pot, id. f 55598.

Het werk is aan den laagsten inschrijver gegund.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrala Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma GEBRS. HESSE), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Eerste Nederl. Papierstûcfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Houthandel. — LINDER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Houthandel, Stoomzaag- en Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LOCHAU, Damrak 71, Amst.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — HÖXTER-GODFLHEIM A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Sturtevant Engineering Company. — FRED. STIELTJES & Co. — Keizersgracht 745, Amsterdam.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDEOBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königswinter** a/Rh. Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-**steenen, vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

J. A. SMITS & ZOON,
Weesperzijde 7, Amsterdam.
Generaal-Vertegenwoordigers voor Nederland en Koloniën, van
Haeusler's Houtcementen Dakbedekking
Cement-Mastiek Dakbedekking.
worden tegen concurreerende prijzen en onder veeljarige garantie gelegd
In 1899 weder meer dan 40,000 M².
Haeusler's Houtcementen Dakbedekking en 10,000 M². Cement-Mastiek Dakbedekking. Absoluut waterdichte bedekking voor Bruggen, Kelders en vloeren.
60 jarige ondervinding in Duitschland. 20 jarige ondervinding in Nederl. Vraagt circulaire van vervaardigde daken en vervaardigingswijze.

Groote Voorraad STALEN BALKEN ⊔, T en L.
Draagbaar spoor 70 c.M. en Kipwagons, te koop en te huur.

H. E. OVING Jr.
Kantoor: Gelderschekade 31-33 (Plan C.)
Stapelplaatsen: Binnenhaven O. Z., Feijenoord.)
ROTTERDAM.

Gegalvaniseerde gegolfde platen in verschillende lengten.

Eerste Nederl. Papierstûcfabriek,
voorheen BENNEWITZ & Co.
Papierstûc dient tot geheele vervanging van Stucadoorwerk, Cartonpierre enz. en kan direct aangemaakt worden. Het wordt om zijne uitstekende eigenschappen (lichtheid, duurzaamheid, onbrandbaarheid, geschikheid om dadelijk te beschilderen), door H.H. Architecten enz. aanbevolen.
Kantoor: Damrak 85. AMSTERDAM. Fabriek en Atelier Tolhuis o/t. IJ.
Schilderlinnen verkrijgbaar in de breedten van 2.10, 2.55, 3.10, 4.10, en 5.10 tot de meest concurreerende prijzen.
Uitvoerders der gevelbekleeding van Oud Holland op de Wereldtentoonstelling te Amsterdam in 1895, van Oud Dordrecht in 1897.
Tentoonstelling Papierindustrie artistique Parijs. October 1894
GROOTE GOUDEN MEDAILLE & EERE DIPLOMA.

AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *Vlaardingen* zullen op **Zaterdag den 5 Mei 1900**, des namiddags ten half twee ure, bij enkele inschrijving, ten Raadhuize in het

OPENBAAR AANBESTEDEN:

Het BOUWEN van een School, voor 576 kinderen, aan de Oosterstraat te Vlaardingen.

Bestek en teekeningen liggen ter inzage op de Gemeente-Secretarie en zijn van af 23 April tegen betaling van f 2.50 per stel op franco aanvraag verkrijgbaar.

VLAARDINGEN, den 19 April 1900.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
R. A. VERPLOEGH CHASSÉ.
De Secretaris,
J. VAN SCHRAVENDIJK.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden
BEHOORENDE BIJ DE
BESTEKKEN voor de LEVERING
VAN
IJZER en STAAL
AAN
's RIJKS MARINE.
Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Marine van den 9 Juli 1891 D. No. 41.
PRIJS 25 CENT.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE
MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

28 APRIL 1900. 20e JAARGANG. No. 17.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. f 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels f 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M⁸.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Het Lustlager van Zeithain, door J. H. W. Leliman. — Winkelhuis te Dordrecht. — Tentoonstellingen. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Beantwoording van prijsvragen. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Aan de gewone leden van de Maatschappij is in de afgeloopen week een nieuw stembiljet voor de verkiezing van twee Bestuursleden verzonden.

De leden worden in dat stembiljet uitgenoodigd, dit vóór den 28sten Mei 1900 vrachtvrij op te zenden aan het adres.

Het Bestuur der Maatschappij heeft besloten in Mei a. s. — wegens de Tentoonstelling te Parijs — geen jaarlijksche Tentoonstelling van Bouwkunst te houden.

Het Bestuur van de Maatschappij vergadert op Donderdag 3 Mei a.s., des morgens te elf uur in het gebouw Marnixstraat 402 te Amsterdam.

Op verzoek wordt de aandacht der leden gevraagd voor de advertentie tot aanbeveling van kandidaten voor de Bestuursverkiezing, geplaatst op de eerste bladzijde van den omslag van dit Weekblad.

HET „LUSTLAGER" VAN ZEITHAIN.

Misschien is nooit een vorst gedurende al de jaren eener lange regeering beter aan een devies getrouw gebleven dan Augustus de Sterke van Saksen. Die zinspreuk luidde: Tantum quantum possum. Het moet echter, op gevaar af eene ontgoocheling te wezen, gezegd worden, dat hij zich de toepassing zeer vergemakkelijkte door slechts rekening te willen houden met de lusten van zijn eigen leven. Het kan niemand verwonderen, die de souvereinen der 18e eeuw kent, dat Augustus zich niet plaagde met de vraag of zoodoende dit devies niet te machtig zou blijken voor zijn land. Trouwens, een bevestigend antwoord op die vraag zou hem vermoedelijk niet van opvatting hebben doen veranderen. Augustus was het kind van een tijd, die „Après nous le déluge" als de grondstelling van zijne levensleer huldigde.

Tegenover zijne onderdanen is Augustus naar onze begrippen zeer veel te kort gekomen. Andere rampen hebben de door hem veroorzaakte doen vergeten. Het hedendaagsche Saksen intusschen heeft zelfs een reden met erkentelijkheid op te zien tegen het standbeeld dat Augustus zich zelven in de Dresdener Neustadt oprichtte. Want aan hem dankt het een der centra van kunst te zijn geworden.

Augustus bouwde de mooiste paleizen en vulde deze met de onschatbare kunstvoorwerpen, die sedert hoofdzakelijk in de musea van Dresden zijn vereenigd. De porceleinverzameling werd op zijn last aangelegd en de schilderijenverzameling aanzienlijk uitgebreid. Vele meesterstukken van het grüne Gewölbe, de gewerengalerij en het Historisch Museum prijken met een doorgestrengeld A. R.; zij getuigen welk eene weelde aan het hof van Augustus heerschte.

In de Historische-verzameling viel toevallig mijne aandacht op een tweetal bijzonder zware degens, welke blijkens opschrift gedragen waren door den keurvorst-Koning in het „Lustlager" van Zeithain. Ik heb mij voorgenomen te trachten omtrent dit „Lustlager" iets naders te weten te komen, vooral toen naderhand bleek dat nog vele andere voorwerpen èn van de Historische Verzameling èn van het grüne Gewölbe ermede in verband stonden.

Enkele dier bijzonderheden zijn vrij interessant omdat ze ons inwijden in een der hooge uitingen van spilzucht.

Het „Lustlager" was bedoeld als een militair schouwspel. Het begon op 31 Mei 1730 met de feestelijke ontvangst van den Pruissischen koning, die met zijn zoon en een gevolg, waartoe o.a. niet minder dan honderdvijftig officieren behoorden, de gastvrijheid van zijn Saksischen collega genoot.

Twee jaar tevoren waren reeds de voorbereidingen begonnen. Het leger was aangevuld, en door zelfs Polen en Lithauwen gedeeltelijk van bezetting te ontblooten, konden 30.000 man bijeengebracht worden.

In het bijzonder was de aandacht gewijd aan de uniformen Uit prachtliefde was een regiment Janitsaren opgericht, wier

kleeding naar Turksche modellen gevolgd, de aanleiding was geweest iets buitengewoons te doen zien.

Augustus had voor deze gelegenheid ook eene vloot op de Elbe gemobiliseerd, waarvan de bemanning op zijn Hollandsch gekleed ging. Het admiraalsschip de „Bucentaur", was met eene luxe ingericht, waarvan het model in het Historisch Museum te Dresden een denkbeeld geeft. De Italiaan, die het ontwierp, heeft zich blijkbaar geïnspireerd op de Venetiaansche staatsgalei en zich alleen in de afmetingen beperkt, niet in rijkdom van beeldhouwwerk en goud aan boeg en spiegel en kajuit. De gondel van Cleopatra kan niet meer geglinsterd hebben dan de Bucentaur.

Het manoeuvre-terrein besloeg een rechthoek van vier bij vijf K.M. tusschen de dorpen Zeithain, Glaubitz, Radewitz, Streumen, Wülknitz en Lichtensee; steenen limietpalen wijzen nog altijd den omvang ervan aan. Dit terrein kon reeds een voorgaand jaar niet meer bebouwd worden.

De boeren werden belast met het rooien van het Gorischwald. Al het hout van dit bosch bleek evenwel nog niet voldoende voor de vele bouwwerken, die moesten verrijzen. Uit de bergstreken werden naderhand nog een vijfhonderd tal zware stammen aangevoerd.

De bevolking van de streek beleefde weinig genoegen van het „Lustlager". De armee, die van wijd en zijd bijeenkwam, was gelijk te achten aan een zwerm sprinkhanen. Daarbij kwam nog, dat de tallooze gasten, waaronder zich niet minder dan veertig hertogen, prinsen en vorsten bevonden, eene sleep ondergeschikten medebrachten en hun onderhoud voor een deel onmiddellijk op de landstreek drukte.

Toen de boeren uit den omtrek na afloop van het feest bij den koning kwamen klagen over de enorme schade die zij hadden geleden, werden hen, bij wijze van vergoeding, voor enkele honderde Thalers, de gebouwen van het „Lustlager" voor afbraak verkocht.

Nog jaren later kon men verspreid in huizen en stallen de fragmenten der keurvorstelijke paleizen aantreffen.

Augustus had de bouwwerken toevertrouwd aan den genialen Pöppelmann. Zijne keuze had moeilijk gelukkiger kunnen zijn want, getuige de Zwinger, Pöppelmann vereenigde in zich alle eigenschappen, die voor een feest-architect wenschelijk zijn.

Als het eerste zijner werken dient genoemd te worden de vorstelijke tribune, een op het rijkst gedecoreerd getimmerte van twee verdiepingen. Boven was een balkon uitgebouwd, waarboven zich eene rijke troonhemel welfde. Van hier overzagen Augustus en zijne voornaamste gasten, de Saksische armee, die in hare kleurenrijke, fonkelnieuwe uniformen geen overwegend krijgshaftigen indruk maakte. Onder het spelen der muziek en de losbrandingen van het geschut voerden de troepen allerhande kunstige evoluties uit, waarin volgens toenmalige inzichten het zwaartepunt van manoeuvre werd gezocht; zij maakten daarbij zeker een gelukkiger figuur dan later op de slagvelden tegen Frederik den Groote.

Dicht bij het vorstelijk paviljoen stond een operagebouw, waarin de hofkapel en eene Italiaansche troep optraden; bij Streumen was bovendien een theater gebouwd en verder stond de gelegenheid open zich in de tenten der keurvorstelijke goochelaars en narren op andere wijze te verpoozen.

Het vorstelijke kampement was tusschen Radewitz en Glaubitz op een heuvel opgeslagen. In plattegrond had het den kruisvorm; de armen, lang 700 en 400 M., eindigden in kostbaar geborduurde tenten, welke een voorvader van Augustus in 1683 bij Weenen op de Turken had buitgemaakt. Behalve dit viertal waren er nog zeventien groote en een aantal kleinere tenten, die door overdekte gangen met elkander in verbinding stonden.

Voor den keurvorst en den kroonprins van Saksen waren tijdelijke paleizen gebouwd.

De fraaiste meubels en tapijten, de gouden en zilveren serviezen der koninklijke paleizen waren aan de gevaren van het kampleven blootgesteld. De groote verguld zilveren „Schenkkessel", die op het oogenblik in het grüne Gewölbe reeds door hunne afmetingen den meest onverstoorbaren bezoeker imponeeren, hebben in de eettent van het „Lustlager" dienst gedaan.

Het streven elken dag de zinnen naar vermogen te streelen gaf aanleiding tot de grootste buitensporigheden. De keurvorstelijke tafels verslonden schatten. Niet alleen vond dit zijn oorzaak in de samenstelling der menu's, die, van een epicuristisch standpunt bezien, het volmaakte naderden, maar ook in het overgroote getal der feestelingen. Voor het gevolg alleen waren dagelijks twaalf tafels, elk van vijftien ellen lengte, noodig.

Legendarisch is de reuzenkoek geworden, die door honderd man in en uit den expresselijk ervoor gebouwden oven werd geschoven. De importantie van dit vervaarlijk gebak is op verschillende wijzen in het licht te stellen: 1°. woog het veertig centenaars, 2°. waren de afmetingen 16, 6 en 0,5 el en 3°. behoorden tot de ingrediënten 3600 eieren, 4 vaten melk en 1,5 vat gist. De koek werd gesneden door een timmerman die, gewapend met een mes van twee meter lengte, in het midden van de koek een gat sneed, daarin ging staan en zich vervolgens een pad naar buiten baande. De stukken werden onder het volk verdeeld, eene generositeit, die zich zelve ruimschoots beloonde. De levendige tooneelen, die erbij ontstonden hebben de hooge toeschouwers buitengewoon geamuseerd.

Men was een en al bewondering voor een reusachtig getimmerte, waarop Italiaansche werklieden zoo bedriegelijk een kasteel hadden geschilderd, dat iedereen de dupe werd van hunne kunst. Het gevaarte was 200 ellen lang, half zoo hoog en met 6000 ellen doek bespannen. Tweehonderd timmerlieden hadden er zes maanden aan gewerkt.

In de laatste week van Juni naderde de reeks der feestelijkheden haar einde; den 29sten werd een vuurwerk afgestoken. De geruchten, die omtrent de vermoedelijke pracht van dit vuurwerk de ronde deden, bleken niet overdreven. Duizenden waren toegestroomd en weinigen zullen dien gang betreurd hebben. Uren lang stegen raketten omhoog en vlogen de lichtkogels. Het geschilderde kasteel was geïllumineerd. Vier en twintig enorme zonnen, toortsen, lampions en sterren van alle afmetingen deden het overige om den nacht zijne duisternis te ontnemen.

Een vuurwerk op de Elbe sloot zich bij dat op den vasten wal aan. Eene reusachtige vuurspuwende walvisch, omstuwd door dolfijnen ging een langen stoet van verlichte schepen vooraf, wier lichten zich honderdvoudig in de golfjes weerspiegelden.

De 25ste was een rustdag. De emotie van den voorgaanden nacht kon bezinken en ieder zich voorbereiden op den komenden dag. Voor het laatst waren toen alle genoodigden bijeen en werd ook de geheele armee onthaald, voor zij naar de garnizoenen terugkeerde. Den 27sten eindelijk zakte Augustus met zijn Pruisischen collega de rivier af om nog eenigen tijd te gaan jagen; ook hierbij kwam het tot groote feesten. Welke gestellen!

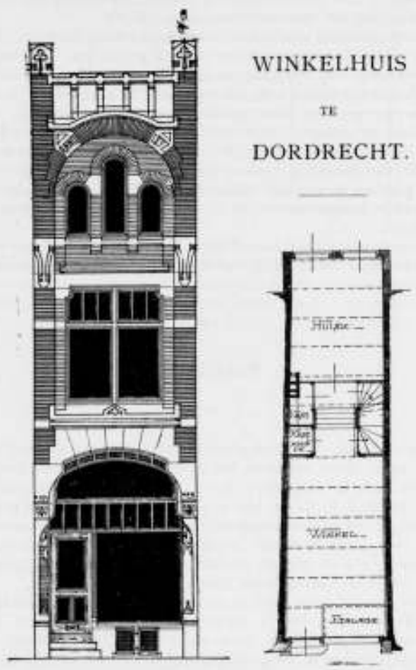
Het „Lustlager" behoorde voortaan tot de geschiedenis. De tijdgenooten roemden het als: „die Krone aller Magnifizenz und Herrlichkeit des Königs von Polen Majestät"; het waren echter de *Saksische* onderdanen van dezen potentaat, die voor zijne faam, hunne penningen hadden geofferd.

Zij konden zich troosten met de gedachte een feest te hebben betaald waarvan een zekere Jean Toncement verklaarde:

„Alle Leute glaubens ganz gewisz, was man da gesehen,
Das wird in der ganzen Welt, an keinem Ort geschehen".

Augustus 1899. J. H. W. Leliman.

WINKELHUIS
TE
DORDRECHT.

Voorgevel.
Schaal 1 à 100.

Plan gelijkstraats.
Schaal 1 à 150.

Het geveltje van het hier voorgestelde Winkelhuis is uitgevoerd in roode siersteen van den heer Van de Loo, met hardsteen en Morlysteen. Het gebouw is afgedekt met een platdak waarop houtcement.

Al de aan de winkelpui voorkomende beeldhouwwerken zijn uitgevoerd door den heer Z. Zijl.

Het winkelhuis, ontworpen door den heer H. A. Reus, architect te Dordrecht, is onder diens leiding uitgevoerd door de aanneemers Hurkmans en Van den Berg aldaar, voor de som van ƒ 3800.

TENTOONSTELLINGEN.

TENTOONSTELLING AMBACHTSONDERRICHT 1901.

Het Hoofdbestuur der Vereeniging tot bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverheid in Nederland heeft — zooals reeds gemeld is — ter herdenking van het 50-jarig bestaan dezer Vereeniging het initiatief genomen tot eene tentoonstelling, welke zoo volledig en juist mogelijk een beeld zal geven van den stand van het ambachts- en teekenonderwijs in ons land, of liever van de opleiding der mannelijke en vrouwelijke werklieden voor het vak.

Door het Hoofdbestuur daartoe uitgenoodigd, heeft zich eene Commissie belast met de uitvoering van dit plan. Het heeft H. M. de Koningin behaagd het Beschermvrouwschap te aanvaarden, en Z. Exc. de Minister van Binnenlandsche Zaken heeft zich bereid verklaard als Eerevoorzitter op te treden. De Commissie bovengenoemd is uit de volgende heeren samengesteld:

Mr. E. Fokker, Voorzitter der Vereeniging, *Voorzitter;* Mr. J. D. Verbrock, *Secretaris;* Jurriaan Kok, Lid van het Hoofdbestuur der Vereeniging; Mr. A. J. E. A. Bik, Voorzitter, en Dr. J. Roeters van Lennep, Lid van het Bestuur der Afd. 's-Gravenhage van de Vereeniging; Mr. C. J. E. Graaf van Bijlandt; Dr. J. Th. Mouton; F. H. Van Malsen; Suze Groshans; Margaretha Gallé; H. J. de Groot; W. B. G. Molkenboer; Jhr. Mr. W. C. A. Alberda van Ekenstein; Mr. A. Bloembergen; Mr. H. Smeenge; M. Mesdag; R. P. J. Tutein Nolthenius; G. A. A. Middelberg; A. Salm G.Bz.; H. van der Linden; A. A. Bekaar; W. P. A. Mutsaers en Dr. P. J. H. Cuypers.

In eene circulaire wijst de Commissie er op, dat de belangstelling in het ambachtsonderwijs grooter en algemeener is geworden, en thans beter dan vroeger de hooge beteekenis ervan wordt ingezien.

Dat het groote nut van het onderwijs levendig wordt beseft, bewijst de stichting van verschillende inrichtingen tot opleiding van den ambachtsman en de subsidiëring uit 's lands kas en uit die van provinciën enz. Toch is de opleiding ten onzent nog niet overal voldoende gekend en gewaardeerd, en zij wordt op menige plaats nog onvoldoende verschaft. De onthutkende belangstelling kan echter krachtig bevorderd worden door een goed ingerichte tentoonstelling, welke eensdeels doet zien den omvang en de verbreiding van het ambachtsonderwijs, anderdeels de goed ingerichte scholen en opleidingsgelegenheden tot voorbeeld stelt aan die, waar het onderricht te wenschen overlaat.

De tentoonstelling zal in de eerste plaats moeten geven een beeld van den leergang (practisch en theoretisch) aan elke inrichting tot opleiding, welke hare medewerking verleent, door tentoon te stellen het theoretisch werk en de practische werkstukken, in elke klasse of afdeeling voor elk vak door een leerling verricht of gemaakt. Voor elke klasse en elk vak kan het werk gekozen worden van den leerling, die de beste is of als de beste vertegenwoordiger geldt, ter beoordeeling van het bestuur der inzendende inrichting. Om practische redenen kan niet de eisch worden gesteld, dat werk en werkstukken worden ingezonden, door eenzelfden leerling in opvolgende klassen of afdeelingen verricht en vervaardigd; waar dit echter mogelijk mocht zijn, bestaat tot zoodanige inzending volledige vrijheid, verdient zij allicht de voorkeur. Heeft meer dan één leerling aan één werkstuk gewerkt, zoo levert dit geen bezwaar tegen de inzending op, onder vermelding van die bijzonderheid. Vereenigingen, als die welke in Drenthe bestaat voor het leerlingwezen, kunnen de proefstukken, welke elk jaar worden vervaardigd, van elk vak en van één leerling inzenden.

Alle opleiding, welke de strekking heeft den aanstaanden ambachtsman (als gezel, niet als patroon) voor te bereiden voor zijn ambacht, in den ruimsten zin, valt binnen de door ons getrokken grenzen. Ook, natuurlijk, het teekenonderwijs. En wel dat teekenonderwijs in zijn geheel, waar het gegeven wordt alleen aan ambachtslieden — ook dit woord in ruimen zin genomen — met het oog alleen op hun behoefte.

In de tweede plaats zal de tentoonstelling moeten bevatten leer- en hulpmiddelen, echter alleen de zoodanige, welke niet overal gebruikelijk zijn en zich door een of andere bijzonderheid onderscheiden.

De voorwaarden van inzending zijn bij reglement nader te regelen.

Voor de verwezenlijking van het plan wordt de medewerking ingeroepen, in de eerste plaats van:

a. De ambachtsscholen, alsmede de cursussen, waar slechts voor één ambacht of tak van kunstnijverheid met 't oog op den werkman practisch wordt opgeleid;

b. De industriescholen, de industrie- en huishoudscholen, de huishoudscholen voor meisjes, alsmede de inrichtingen tot opleiding voor confectie. Het theoretisch onderwijs en de daarbij gebruikte hulp- en leermiddelen voor kookscholen leenen zich ook zeer goed voor deze tentoonstelling.

c. De burgeravondscholen en daarmede gelijk te stellen inrichtingen.

d. De teeken- en industriescholen, doch alleen voor dat deel van het onderricht, dat bestemd en ingericht is voor ambachtslieden;

e. De vereenigingen, welke het leerlingstelsel in practijk brengen door vereeniging van opleiding in de werkplaats en theoretisch onderricht daarbuiten.

f. De opleidingsinrichtingen, bij fabrieken of groote werkplaatsen ten behoeve van jeugdige werklieden opgericht.

Teneinde de tentoonstelling zooveel mogelijk vrucht te doen dragen ligt het in de bedoeling, 1° ten aanzien van elke inzendende inrichting een kort overzicht samen te stellen uit statuten, programma, jaarverslag en dergelijke gegevens, zoo dat het karakter en de organisatie uitkomen, 2° een beredeneerd verslag te doen opmaken door deskundigen, die de opleiding aan de verschillende scholen kunnen beoordeelen.

Voorts zal, zoo mogelijk een of twee malen per dag door een of meer deskundigen een rondgang door de tentoonstelling worden gehouden met bezoekers, die zich bij hen aansluiten en dan door hen worden voorgelicht.

Ten slotte is het plan opgevat, gedurende 1 of 2 dagen tijdens de tentoonstelling een bijeenkomst te organiseeren van directeuren en leeraren van ambachtsscholen en andere opleidingsinrichtingen, alsmede van andere deskundigen en belangstellenden, ter behandeling van later vast te stellen onderwerpen betrekkelijk de opleiding voor het ambacht, waarover nadere bijzonderheden zullen volgen.

De tentoonstelling zal gehouden worden te 's-Gravenhage tusschen half Juli en begin September 1901.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling 's-Gravenhage 27 April 1900. De Voorzitter moest tot zijn leedwezen mededeelen dat de Heer A. C. Bleijs door bijzondere omstandigheden verhinderd was geworden om zijne toegezegde voordracht te komen houden, en het niet mogelijk was geweest in den korten beschikbaren tijd een anderen spreker te kunnen uitnoodigen.

Na vaststelling der notulen van de vorige bijeenkomst deelde de Voorzitter nog het een en ander mede omtrent den toestand der Maatschappij, die vooruitgaande is, voorwaar een verblijdend teeken, waarin allen, die belangstellen in de Maatschappij, zeker niet het minst hare leden in den Haag, zich hartelijk zullen verheugen.

De avond werd nu verder besteed aan de kunstbeschouwing en de behandeling van de vragen II en III.

Eerst vraag III, waartoe de Heer K. Dekker Gzn., houtkooper te 's-Gravenhage, het prae-advies had opgesteld. Na een ruime en geanimeerde discussie, waarbij veel over hout in 't algemeen en over de keur daarvan werd gesproken, werd het prae-advies als antwoord op de vraag aangenomen. Uit het antwoord blijkt dat het algemeen gevoelen wel is dat er tegenwoordig helaas niet meer die zorg aan het hout-kappen, het voldoende wateren daarvan, enz. enz. wordt besteed, waardoor het hout ten eenemale van mindere kwaliteit is te achten.

Voor vraag II waren de prae-adviseurs niet verschenen maar werd die nu toch behandeld. Ofschoon ieder der aanwezigen zijn best deed om ervaringen mede te deelen zoo kan niet anders gezegd worden dan dat er *geen* rechtstreeksch antwoord werd opgesteld, wat uit de vraag zelve wel eenigszins te verwachten was.

De Voorzitter vestigde ook nog de aandacht op de uitgave van de „Friesche Bouwkring", bestaande uit photographiën van merkwaardige gebouwen in Friesland, van welke photo's een keurig exemplaar aanwezig was. Vervolgens bracht hij dank aan alle aanwezigen voor hunne opkomsten niet alleen voor dezen avond maar voor het geheele afgeloopen winterseizoen, waarop de Afdeeling gelukkig met genoegen mag terug zien, aangezien het aan medewerking zoowel in als buiten onze stad lang niet heeft ontbroken.

De heer H. L. Boersma vroeg of er nog iets zou komen van den tot heden niet-geslaagde cursus voor het huisschilderen, welke cursus bestemd was voor jonge bouwkundigen, opzichters en anderen die daarvoor, met reden, in aanmerking kunnen komen. De Voorzitter antwoordde dat het Bestuur meende voorloopig het zijne gedaan te hebben en niet kon besluiten om toch maar voor enkelen betrekkelijk veel geld beschikbaar te stellen. Wanneer niet in een zekere behoefte zou voorzien worden zal het Bestuur niet weder er mede beginnen, maar wanneer blijkt dat het eventueel door vele gegadigden zou gevraagd worden eene dergelijke cursus te openen, dan is het Bestuur wél bereid de zaak op-nieuw aan te binden.

Hierna werd de vergadering, met een tot weerziens in het volgende seizoen, gesloten.

Technische Vakvereeniging. Afdeeling Amsterdam. 18 April 1900. — In deze vergadering werd het rapport behandeld, inzake het aan Z. Exc. den Minister van Binnenl. Zaken aangeboden adres tot wijziging der bestaande teekenakten M. O.

De vergadering kon zich met dat rapport niet geheel vereenigen.

De akte M. O. geeft recht op het geven van onderwijs in Bouwkundig- en Werktuigkundig teekenen. Toch wordt op vakscholen in het laatste vak, en veelal ook in aanverwante vakken, onderwijs gegeven door mannen die of in de practijk, of in speciale inrichtingen hunne opleiding genoten, en men oordeelde het noodig, dat ook dergelijke onderwijzers bevoegdheid tot het geven van onderwijs konden verkrijgen, wanneer zij blijken hadden gegeven de noodige vakkennis te bezitten, en in het algemeen onderwijs konden geven in wiskunde, teekenen, perspectief en projectie.

Daarna werd op voorstel van het lid Rientjes besloten toe te treden tot de Vereeniging van Voorstanders eener Nederlandsche Octrooiwet.

BERICHTEN.

Na herhaalde overwegingen is door den gemeenteraad van Parijs den 13den dezer ten slotte het besluit genomen om de Parijsche Beurs toch te vergrooten, en wel volgens een nieuw plan van den architect F. Cavel. Het is alleen de ruimte van den beganegrond die zal worden uitgebreid, op verlangen van de effectenbeurs, met twee vleugels en een doorgaande galerij, in den stijl van het gebouw, en geen afbreuk doende aan den algemeenen indruk dien het oorspronkelijke gebouw maakt.

Het gebouw werd gesticht onder Napoleon I en voltooid tijdens de Restauration. Het is ontworpen door den architect A. T. Brongniart; de eerste steen werd gelegd op 24 Maart 1808. Brongniart stierf in 1813 en zag zijn werk niet voltooid; dit werd tot een einde gebracht door den architect E. Labarre. De bouw heeft 19 jaren geduurd, en 7½ millioen francs gekost. De Beurs werd ingewijd op 4 Nov. 1826.

De commissie, welke belast is met het afnemen van de examens B, volgens de artt. 61–65 der wet op het Middelbaar onderwijs, zal voor het jaar 1900 zitting houden te Delft.

Benoemd zijn:

tot lid en voorzitter dier commissie: de heer J. A. Snijders C.Jzn., hoogleeraar aan de Polytechnische School;

tot leden: de heeren Dr. J. C. Kluyver, hoogleeraar aan de Rijks-Universiteit te Leiden; — Dr. V. A. Julius en Dr. J. de Vries, hoogleeraren aan de Rijks-Universiteit te Utrecht; — Dr. P. Zeeman, buitengewoon hoogleeraar aan de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam; — Dr. L. Aronstein, J. Cardinaal, H. Cop, J. F. Klinkhamer, Dr. J. L. C. Schoeder van der Kolk, G. J. Morre, Dr. G. Schouten en Dr. P. Zeeman Gzn., hoogleeraren aan de Polytechnische School te Delft; — A. F. Gips, Dr. M. de Haas, J. A. van der Kloes, W. H. L. Janssen van Raay en G. J. van Swaay, leeraren aan de Polytechnische School te Delft; — W. K. Behrens, ingenieur van 's Rijks waterstaat, tijdelijk belast met het geven van onderwijs in de waterbouwkunde aan de Polytechnische School te Delft; — C. J. van Loon, mijn-ingenieur, tijdelijk belast met het geven van onderwijs in het mijnwezen aan de Polytechnische School te Delft; — T. E. van Erkel, hoofdopzichter bij de gemeentewerken te Rotterdam; — Dr. A. Lebret, te Haarlem; — J. N. van Ruyven, directeur der gemeentewerken te Dordrecht; — en Dr. W. Stortenbeker, leeraar aan de Hoogere Krijgsschool te 's Gravenhage.

Naar wij vernemen zal bij gelegenheid der viering van het 50-jarig bestaan der Vereeniging tot bevordering van Fabricks- en Handwerksnijverheid in Nederland, tijdens de te houden tentoonstelling betreffende het Ambachts- en teekenonderwijs te 's Gravenhage in 1901, ook een Congres van Ambachtsonderwijs aldaar plaats hebben.

Onder „Korte mededeelingen" in het Maart-nummer van het Indisch Bouwkundig Tijdschrift, leest men het volgende:

De vraag, of tegen de opheffing van de afd. B van het gymnasium voldoende opweegt een technicum voor vakonderwijs in uitgebreiden zin, is thans, naar wij vernemen, den directeur van Onderwijs voorgelegd. Zijn wij nl. goed ingelicht, dan heeft de regeering dien departementschef opgedragen om voorstellen te doen tot de oprichting van een technicum of een ambachtsschool, welke inrichting desnoods geen gelegenheid zal openen voor de opleiding tot eenig staatsambt, en dit als een aequivalent voor de *eventueele* opheffing van de afdeeling B.

Bovenstaand bericht namen wij — zegt de Red. van het Tijdschrift — uit het Bat. Nieuwsblad over. Zou het er nog eens van komen, dat het door ons zoo gewenschte technicum wordt opgericht? Wij willen het hopen.

Echter zou ik de vraag willen stellen, of slechts het advies van den Directeur van Onderwijs in deze kwestie moet worden ingewonnen? Zou het niet op den goeden weg liggen ook den Directeur der Burgerlijke Openbare Werken, onder wiens ressort toch de meeste technische aangelegenheden liggen, hierin te kennen?

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Vereeniging van Bouwkundigen in Nederl. Indië. Technicum. 1e Prijs: f 250; 2e pr. f 150; 3e pr. f 100. Voor Nederlanders en inwoners van Nederl. Indië. Vóór 15 Aug. 1900 bij den heer C. P. Franken, President der Vereeniging te Passeroean. Zie Bouwk. Weekblad no. 51 van 23 Dec. 1899.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

Bouwkundig Opzichter 3.
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 16.

Aantal geplaatste solicitanten:

Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 1.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 30 APRIL.

AMSTERDAM. Het bouwen van een sectiebureau voor de politie, met 2 afzonderlijke bovenwoningen, op het terrein van de gesloopte perceelen no. 3, 5 en 7 aan het Leidscheplein.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. uitsluitend te verkr. ter stads-drukkerij, tegen f 1,75 met 2 teek. Inlicht. worden gegeven ten kantore van den assistent-arch. op het raadhuis, kamer no. 105, van 2 tot 4 u., gedurende de 3 laatste werkdagen voor den dag der aanbesteding.

AMSTERDAM. Het bouwen van een hulpwacht voor de brandweer, met afzonderlijke bovenwoning, op het terrein van de gesloopte perc. no. 421 en 423 aan de Marnixtraat.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. uitsluitend te verkr. ter stads-drukkerij, tegen f 1,75 (met 2 teek.). Inlicht. worden gegeven ten kantore van den assistent-arch. op het raadhuis, kamer no. 105, van 2 tot 4 u., gedurende de 3 laatste werkdagen voor den dag der aanbesteding.

BREDA. Het afbreken van een woonhuis aan de Pasbaan te Breda en het aldaar bouwen van een winkelhuis met afzonderlijke bovenwoning en werkplaats.

De arch. J. Lijdsman, 's av. 7½ u., in café Plenker, Catharinastr. Bestek en teek. ter inz. in voorn. koffiehuis. Inlicht. te bek. bij voorn. arch. Aanw. gedaan.

DORDRECHT. Het afbreken van een woonhuis met waschinrichting en het bouwen van een woonhuis, bevattende 1 benedenen 2 bovenwoningen en daarbij behoorende waschinrichting.

De arch. C. v. d. Hoogenband, n.m. 3 u., in café „Central", alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Teek. ad f 0,50 en inlicht. bij gen. arch. verkr. Aanw. gedaan.

ENSCHEDÉ. Het verbouwen van een perc. gelegen aan de Alsteedsche straat.

De arch. H. Reijgers, 's midd. 12 u., in hotel „de Graaff", alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. 30 April, v.m. 9 u.

ENKHUIZEN. Het amoveeren en weder-opbouwen van een woonhuis aan het Zuideinde van de Breedstraat voor rekening van den heer D. Mol.

De opz. T. Korff, 's av. 8 u., in het Volkskoffiehuis. Bestek in gen. koffiehuis ter inz., terwijl teek. à f 0,25 te verkrijgen zijn bij T. Korff.

GESTEL (N.-BR.). Het afbreken van 2 woningen en het opbouwen tot winkelhuis en smederij.

De heer Beelen – Basten, n.m. 6 u., te zijnen huize. Bestek en teek. ter inz. in bovengen. café. Inl. verstrekt de bouwk. M. G. v. d. Hurk. Aanw. 30 April, v.m. 11 u.

HELLENDOORN. 1°. Het bouwen eener nieuwe school (3 lokalen) met onderwijzerswoning in de buurtschap Hulsen (Overwater). 2°. Het bijbouwen van 2 lokalen aan de school te Noetsele. 3°. Het uitvoeren van verschillende werkzaamheden aan de school te Marie. 4°. Idem aan de school te Elden en Rhoon.

Het gemeentebest., v.m. 12 u. Bestek en teek. à f 1 verkrijgb. ter secr. Aanw. ged.

LOCHEM. Het bouwen van een huis achter den Zuider Enk aldaar.

De heer A. Zweverink, 's av. 8 u., in café der Wed. Vrugterman, alw. bestek en teek. ter inz. liggen.

SAPPEMEER. Het bouwen van een dubbele strooschuur op een open terrein bij de stroocartonfabriek te Kalkwijk.

De firma Hooltes en Beukema, n.m. 4 u., in „het Bontehuis". Bestek en teek. ten huize van aanbesteding ter inzage. Inl. en de noodige aanw. worden dagelijks gegeven door A. Schreuder, Hoogezand, en E. Schreuder, Sappemeer.

STADSKANAAL. *a.* Het bouwen van een winkelhuis ald., bij den Nijveenschemond, onder bijlev. van al het daartoe benoodigde; en *b.* het verf-, glas- en behangwerk.

De heer L. Stuit, 's av. 7 u. Bestek en teek. ter lez. in café P. Olthof. Inl. geeft A. Boezeman, ald.

VLISSINGEN. Het bouwen van een winkelhuis met 2 bovenwoningen, op de Oude Markt no. 63.

De bouwk. P. Houthuis, n.m. 3 u., in het café „Aspeslagh". Inl. te bekomen bij den bouwk. voorn. en bestek met teek. à f 1 te bekomen aan gen. café Aanw. gedaan.

DINSDAG 1 MEI.

GLANERBRUG BIJ ENSCHEDÉ. Het bouwen van een vereenigingsgebouw met conciergewoning op een terrein aan de Glanerbrug.

De vereen. „St. Jozeph Vriendenkring", n.m. 4 u., in het café Droste. Bestekken met teek. tegen f 1,50 per stel verkr. ten kantore van den arch. Inl. geeft A. L. Clemens Azn., arch. te Enschedé. Aanw. 1 Mei, n.m. 3 u.

SCHEEMDA. Het bouwen eener stroocartonfabr. op een vrij terrein nabij Scheemda, met bijbehoorende werken en de levering van de daartoe benood. materialen.

Het bestuur der coöp. stroocartonfabriek „De Toekomst", n.m. 2 u., in het hotel „Panman". Bestek en teek. à f 5 te bekomen bij den arch. P. G. Cremer, te Nieuwolda die tevens inl. geeft. Aanw. gedaan.

VARSSEVELD. Het bouwen van een villa met achtergebouw.

De arch. H. J. L. Ovink, n.m. 2 u., in het café van G. J. Duitschhof, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Inlicht. geeft gen. arch. Aanw. 1 Mei, 's midd. 12 u.

MONTFOORT (HERBEST.). Het vernieuwen van: perc. I, het raadhuis met bijbehoorende werken; perc. II, het brandspuitgebouw aan de Achterbaan; perc. III, de havenbrug; perc. IV, de veldwachterswoning; perc. V, sluiswachterswoning.

Het gemeentebest., v.m. 11½ u. Bestekken à 25 ct. ter secretarie verkrijgb. Aanw. ged.

ZWOLLE. Het verbouwen van het perc. wijk F no. 17 in de Diezerstraat aldaar.

De arch. H. v. Dijk, n.m. 3 u., in het café Holterman, alw. bestek en teek. ter inz. liggen.

WOENSDAG 2 MEI.

HAREN (GR.). Het afbreken van een oude boerderij staande op het perc. kad. gem. Haren, sectie K, no. 455, en het bouwen van een nieuwe boerderij met de lev. van al het daartoe benoodigde, op het perc. kad. gem. Haren, sectie K, no. 450, gelegen aan den Hoofdweg ald.

De arch. H. C. Scheffel Gzn. te Groningen, n.m. 5 u., in het café van M. v. d. Veen te Haren. Bestek à f 0,50 te verkr. bij den arch. en ten huize van aanbesteding, waar het ook met een teek. ter inz. ligt. Inlev. der bilj. een uur bevorens de aanbesteding, ten huize van aanbesteding. Inlicht. en inz. der teek. alle werkdagen van 9–10 u. bij den arch. Aanw. 30 April, v.m. 10½ u.

HELMOND. Het bouwen van een dubbel woonhuis in 't Haagje ald.

De heer Jos. Swinkels, 's av. 7 u., in het café van Korf–van Driel. Bestek en teek. verkrijgb. à f 0,75 en inl. bij Jos. Swinkels, bouwk. Aanw. 2 Mei, v.m. 10 u.

OLDENZAAL. 1°. Het afbreken van een perceel en het daar ter plaatse bouwen van 2 woningen op de Hoogelucht ald.; 2°. het glas- en verfwerk.

De heer A. H. Bondry, 's av. 8 u., in het koffiehuis van G. Solders. Bestek en teek. in bovengen. koffiehuis ter inz. Inlicht. te bek. bij C. J. ter Ellen, arch. Aanw. 2 Mei, v.m. 11 u.

ROTTERDAM. Het amoveeren van bestaande gebouwen en het daar ter plaatse bouwen van een gebouw bestemd tot machinekamer, op de terreinen der chemische fabrieken te Capelle a/d IJ.

De Naaml. Vennootsch. „Centrale Guanofabrieken", n.m. 1½ u., in het Poolsche koffiehuis. Bestek en teek. à f 2 te bek. bij J. de Jong, Wijnstraat 34. Inlicht. geeft de arch. J. P. Stok Wz., v.m. 9½ u.

DONDERDAG 3 MEI.

AMERSFOORT. Het bouwen in 2 gedeelten van een gesticht aan de Zuidsingel ald. ten dienste van de congregatie van O. L. Vrouw.

De arch. Herm. Kroes, v.m. 11 u., in café „Het Valkje". Bestek en teek. ter inz. in voorn. café en à f 3 te bek. bij voorn. arch. die tevens inl. geeft. Aanw. gedaan.

BUSSUM. Het verbouwen van een winkelhuis aan de Nassaulaan.

De bouwk. G. J. Vos, n.m. 4 u., in het café „Delta", alw. bestek en teek. ter inz. liggen.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 4 heerenhuizen aan de Brinkstraat ald., voor W. J. de Wijn.

De arch. R. v. d. Woerd Hzn., 's midd. 12 u., in hotel „de Klomp". Bestek en teek. verkrijgb. bij gen. arch., alsmede inlicht. Aanw. 3 Mei, v.m. 10 u.

OOSTERBEEK. Het bouwen van een woon- en winkelhuis, aan de Weverstr. ald.

De arch. C. J. Hagenbeek te Arnhem, v.m. 11 u., in het café van D. A. D. v. Gils. Bestek en teek. ter inz. en verkr. à f 1 bij de boekhandel. G. Romijn te Oosterbeek en A. Meijer te Arnhem. Aanw. gedaan.

OUDE-PEKELA. *a.* Den bovenbouw eener school met 6 lokalen; *b.* den bovenbouw van een onderwijzerswoning. Alles met bijl. van materialen, arbeidsloonen, transporten, enz.

Het gemeentebest., n.m. 5 u. Bestekken en teek. ter secr. ter inz. en verkr.: perc. *a.* ieder f 0,75, perc. *b.* ieder f 0,50. Aanw. 3 Mei, v.m. 11 u.

WIJK AAN ZEE EN DUIN. Het bouwen van eene villa, op een terrein aan den weg van Beverwijk naar Wijk aan Zee.

De heer H. Rothe. Bestek en teek verkr. bij den uitgever D. S. Slotboom te Beverwijk, à f 1,50 per stel. Inlicht. geeft de bouwk. S. Aardema te Velsen.

ZUTPHEN. Het bouwen van een ketelhuis met machinekamer en aanbehooren.

Provisoren van het Oude en Nieuwe gasthuis, n.m. 2 u. Bestek en teek. tegen f 1, bestek afzonderlijk f 0,50, te verkr. ten kantore van den rentmeester. Inl. dagelijks bij den archit. D. Lijsen. Aanw. 30 April, n.m. 2 u.

VRIJDAG 4 MEI.

TER NEUZEN. Het bouwen van een landbouwschuur en bijkomende werken met bijlev. van bouwstoffen.

De bouwk. J. Wisse Jzn., te Zaamslag, n.m. 3 u., in de herberg „De Zwaan", alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 4 Mei, v.m. 10 u. op het hofje van De Feijter.

VALKENBURG (Z.-H.). De verbouwing en vergrooten van de openb. school aldaar. Raming f 4224.

Het gemeentebest., v.m. 11 u. Besiek en teek. ter inz. bij den burgemeester. Aanw. gedaan.

ZATERDAG 5 MEI.

ALMKERK (Z.-H.). Het ver- en bijbouwen van het schoolgebouw te Uitwijk, alsmede de lev. en herstelling van meubelen in die school.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Bilj. in te leveren tot 4 Mei. Aanw. 5 Mei, v.m. 9 u., door den heer A. v. Gool alhier, bij wien bestekken gratis verkr. zijn.

TIEL. Het verbouwen van perc. B. no. 7 in de Weerstraat.

De firma A. van Loon, v.m. 11 u., bij G. J. Augustinus, bij wien bestek en teek. ter inz. Inl. geeft architect G. Formijne. Aanw. 3 Mei, n.m. 1 u.

VLAARDINGEN. Het bouwen van een school voor 576 kinderen, aan de Oosterstr. aldaar.

Het gemeentebest., n.m. 12½ u. Bestek en teek. ter inz. ter gem.-secretarie en ad f 2,50 te verkrijgen.

MAANDAG 7 MEI.

AMSTERDAM. Het maken van eene enkele steenen wachterswoning met bijbehoorende werken aan den spoorweg Hilversum–Amersfoort. Ram. f 2200.

De directie der H. IJ. S. M., n.m. 1½ u. (Greenw.). Aanw. 2 Mei, v.m. 10½ u. (Greenw.), van uit Baarn.

ROTTERDAM. Het bouwen van nieuwe R.-K. wees- en armhuizen met centrale Kapel, Rectorswoning enz. op een terrein aan de Westkruiskade.

Het R.-K. paroch. armbestuur, v.m. 11 u., op het bureau van voorn. bestuur in het R.-K. jongensweeshuis. Teek. (8 stuks) met bestek te verkr. tegen f 9,— bij den boekh. E. de Bont & Zn., Steiger 22, terwijl de volledige détails ter inz. liggen op voorn. bureau van het R.-K. paroch. armbestuur. Inlicht. zijn te bek. op het bureau van de architecten Gebr. Margry en Snickers.

WINSCHOTEN. Het maken van de fundeering voor een gashouder, op het terrein van de gem. gasfabriek, met afsluitput en verwarmingstoestel, met bijlev. van materialen, arbeidsloonen, enz.

Het gemeentebest., n.m. 6½ u. Inlicht. te bek. bij den directeur der fabriek op elken werkdag, n.m. van 1–2 u., ten wiens kantore bestek en teek. ter inz. liggen en bestekken verkrijgb. zijn voor 25 ct.

DINSDAG 8 MEI.

GRONINGEN. Het uitvoeren van eenige herstellings- en vernieuwingswerken met bijlev. van materialen aan gebouwen, kunstwerken en inrichtingen, behoorende tot de lijnen Haarlem–Nieuweschans, Groningen–Delfzijl, Souwerd–Roodeschool en Beilen–Groningen, in 9 perc.

De sectie-ingenieur der Staatsspoorw., n.m. 2 u. (West-Europ. tijd) te zijnen bureele, alw. bestekken ter inz. liggen en à f 1 te bek. zijn. De Alg. Voorw., op het bestek van toepassing zijn à 25 ct. te bek. Inl. worden gegeven als in het bestek vermeld.

KROMMENIE. Het bouwen eener metaaldrukkerij en verdere werken tot uitbreiding der fabriek.

De Naaml. Venn. „Zaanlandsche Blikfabr.", voorh. Woud en Schaap, v.m. 11 u., in de societeit „Ons Genoegen". Bestek met 3 teek. à f 2 bij den arch. D. Stam Mz. te Wormerveer, door wien inl. worden verstrekt.

ZUTPHEN. Het bouwen van een krankzinnigengesticht op „het Graffel" ald.

Provisoren van het Oude- en Nieuwe Gasthuis, n.m. 2 u. Bestek met teek. ter inz. bij den rentmeester den heer H. Makkink, bij wien zij à f 4 per stel verkr. zijn. Inlicht. bij D. Lijsen, arch. te Zutphen en den civiel ingen.-architect H. Paul te Leiden. Aanw. 30 April, n.m. 1 u.

MAANDAG 14 MEI.

ROTTERDAM. Het bouwen eener school en bijk. werken op een terrein, gelegen achter de panden in de Oranjeboomstraat, genummerd no. 113 tot en met 129.

De architecten H. J. Dupont & Zn., 's midd. 12 u., in de bestuurskamer der „Rotterd. Vereen. voor Kath. onderwijs", Zuidblaak 52. Bestek en teek. à f 3 verkrijgb. bij de architecten, Delftschevaart no. 58, ald. Aanw. gedaan.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen—Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 36. — Breda Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betouwstraat 8. — Groningen, Peizerstraat 6.

Reserves ult. 1899 . . . . f 1.944.100.00
Betaalde Brandsch. tot ult. '99- 19.521.500.00

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

12 APRIL.

OUDEWATER. Het verbouwen of gedeeltelijk vernieuwen van een woonhuis. Door den bouwk. J. Sterkenburg.

Metselwerk. Laagste inschrijver P. Blonk, Hekendorp, f 120*.

Timmerwerk. J. de Vast, f 197*.

Schilderwerk. L. C. Geerling, f 31*. * Geg.

WERVEN BIJ WIJHE. Het afbreken van het bestaande en het weder opbouwen van een machinegebouw te Werven. Door den architect H. Wissink te Olst.

Het gebouw. Laagste inschrijver H. Zomer, Wijhe, f 1414*.

Metselwerk onder de ketel. H. v. d. Sluis, f 165*. * Gegund.

13 APRIL.

ZWIJNDRECHT. Het bouwen van een woonhuis. Door den heer J. Baan Sr.

Metselwerk. Laagste inschrijver B. den Hoed, Zwijndrecht, f 1238*.

Timmerwerk. Arie Vermaat, Zwijndrecht, f 1388. * Gegund.

16 APRIL.

HEKELINGEN. Het bouwen van een landbouwerswoning met schuur, voor den heer C. Schipper. Door den architect G. Smit te Oud-Beierland.

Timmerwerk. Laagste inschr. G. Bakker, f 2583,89*.

Metselwerk. A. v. d. Wulp, f 1612*.

Verfwerk. Dubel, f 115*.

Smidswerk. C. Moree, f 140*. *Gegund.

HOOGVLIET. Het bouwen van een woonhuis voor den heer P. Pons. Door den bouwk. D. Speelman.

Timmerwerk. Eenige inschrijver J. Meijboom, f 796,63.

Metselwerk. Laagste inschr. J. Warnaar, f 1095.

Verfwerk. Eenige inschrijfster Wed. C. van Dorp, f 173.

MEPPEL. Het bouwen van een woonhuis aan de Emmastraat. Door den architect D. Monsma.

Laagste inschr. E. v. Antwerpen, f 2929. Gegund.

VOORTHUIZEN. De verbouwing der Chr. school aldaar.

Metselwerk, Arie Gaasbeek, f 781*; timmerwerk, Wed. G. v. Ede en J. Scheper, elk voor f 445*; schilderwerk, A. v. Bemmel, f 85,50; loodgietersw., J. Hartkamp, f 91,80; Wed. H. Werterveld, f 85*. *Gegund.

IJMUIDEN (ONDERH.). Het bouwen van een woonhuis met pakhuis, voor rekening van den heer C. Zwart, vischhandelaar ald. Door den bouwk. K. Wijker.

Laagste inschr. Conijn, Egmond, f 1925. Gegund.

17 APRIL.

GOUDA. Het bouwen van een winkelgebouw met magazijnen en bovenwoning aan de Raam. Door de coöp. broodbakkerij en verbruiksvereen. „Ons Voordeel".

a. is met, *b.* is zonder toepassing der bepalingen betreffende minimum loon en maximum arbeidsduur.

a. Laagste inschrijvers H. Wienhoven, Schiedam, f 24940, en C. W. den Hoed, Stolwijkersluis, f 24940.

b. C. W. den Hoed, Stolwijkersluis, f 24600.

GRONINGEN. Het afbreken van de behuizing enz. hoek Ossenmarkt–Groote Spilsluizen ald., het gedeeltelijk afbreken van het perc. er naast en het bouwen van 2 heerenbehuizingen met eene beneden- en bovenwoning, met de levering van al het daartoe benoodigde. Door de architect. K. Hoekzema en Zn.

Laagste inschr R. Jansen, f 32167. Gegund.

VENLOO. Het bouwen van 2 woonhuizen, met bijlev. van materialen op een langs den Ligtenberg ald. gelegen open terrein. Door den arch. H. Seelen.

Laagste inschrijver G. Ambrosius, Venraai, f 4289. Gegund.

18 APRIL.

CHAAM. Het bouwen eener protestantsche school aldaar.

Timmerwerk. Laagste inschrijver Rietveld, Ginneken, f 1860.

Metselwerk. J. Bluekens, Chaam, f 515.

Massa. J. Verlegh, Ginneken, f 2750.

GRONINGEN. De herbouw van eene afgebrande koemelkerij. Door den architect K. H. Holthuis.

Laagste inschrijver G. Struivenga, Warfum, f 2179. Gegund.

HENGELO. (OV.). Het bouwen van een dubbel winkelhuis met woning aan de Nieuwe straat. Door de architecten v. d. Goot en Kruisweg.

Laagste inschrijver B. G. Markslag, f 15095.

SAPPEMEER (HERBEST.). Het bouwen van eene kamer aan de directeurswoning boven het post- en telegraafkantoor. Door het gemeentebest.

G. W. Beenker, Sappemeer, f 797. Bij de eerste inschrijving was het laagst ingeschreven door A. H. Thieke en H. Conens, voor f 783. Gunning aangehouden.

SURHUIZUM (FR.). Het bouwen eener handkrachtzuivelfabriek. Door het bestuur der fabriek.

Laagste inschrijver H. Dalstra, Twijzel, f 3460. Gegund.

VEENDAM. Het bouwen van eene electrische centrale, best. uit het ketelh., pompenhuis, machine-halle, kelders, machine-schoorsteen en administratie-gebouw c. a., op het terrein in sectie I. no. 931, aan de Ommelanderwijk ald. Door de Eerste Ned. Electriciteit Maatschappij.

Laagste inschrijver H. Ibelings, Groningen, f 53485. Gegund.

19 APRIL.

ALKMAAR. *a.* Het verbouwen van de Stadsapotheek; *b* het afbreken van de perc. wijk B, no. 49, aan den Koningsweg en B nos. 1, aan de Doelekluft; zoomede het verbouwen van de perc. B, nos. 2 en 3, aan de Doelekluft en het maken van omringsmuren langs Koningsweg en Doelekluft. Raming f 2036. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver J. Huiberts, f 1825.

De afbraak der perceelen is geraamd op f 250. Gunning voorloopig aangehouden.

DOETINCHEM. Het verbouwen der stoomzagerij met gedeeltelijke bijlevering der materialen. Door den heer F. ten Zijthoff en Zn. te Deventer.

Laagste inschr. W. G. J. van Ree, f 5727.

HAARLEM. Het bouwen van een wachthuisje met goederenlokaal op het Kennemerplein aldaar, ten dienste der stoomtram Haarlem–Alkmaar. Door den raad van beheer der „Societé Anonyme Belge de Tramways Neerlandais" te Brussel.

Laagste inschrijver H. London, f 3580.

HAARLEM (ONDERH.). Het verbouwen van het perceel no. 147 in de Groote Houtstraat. Door den bouwk. J. C. A. R. v. Helden.

Minste inschrijver B. Hagen, aldaar, aan wien het werk is opgedragen.

SNEEK. Het amoveeren van een gedeelte der cacao- en chocoladefabriek met kantoorgebouw en het bouwen van een fabriksgebouw met kantoorlokaal. Door de heeren J. Veen & Co.

Laagste inschr. F. de Wolf, Sneek, f 7644.

TILBURG (ONDERH.). De verbouwing van het „Café du Boulevard" tot „Hotel", tegenover het station te Tilburg, voor rekening van den heer Alb. Janssen. Door den arch. Jos. Donders.

Metselwerk. Laagste inschrijver F. Mandos, f 3746. Gegund.

Het timmerwerk werd opgedragen aan F. Janssen, voor f 3278.

20 APRIL.

ALKMAAR. Het verbouwen van perceel wijk B, no. 94, aan de Langestraat. Door den arch. K. Bakker Dzn.

Laagste inschrijver A. de Munk, f 2681. Gunning volgens bestek 8 dagen aangehouden.

APELDOORN. Het vergrooten der meubelfabriek „Holland" voor M. C. Wijnbeek. Door den arch. J. A. Wijn.

Laagste inschrijver J. W. Wassink, f 2543. Gegund.

BREDA. Het bouwen van 9 woonhuizen met afzonderlijke bovenwoning aan de straat „de Houten Tenten" en het bouwen van privaten met portalen aan acht bestaande woonhuizen met bovenwoningen aan de Paabaan ald., ben. het maken van terreinafsluitingen, rioleeringen enz. Door het best. van het Oude Mannenhuis.

Laagste inschr. Adr. Brouwers, Ginneken, f 23190. Gegund.

DELFT. Het bouwen van een school voor lager onderwijs met 13 lokalen en gymnastiekschool. Door het gem.-bestuur.

Laagste inschrijver D. Huurman, f 36783.

GRONINGEN. Het afbreken van perc. no. 68 in de Nieuwe Ebbingestraat en het weder opbouwen van een burgerhuizing, onder bijlev. van al het daartoe benoodigde behalve glas- en verfwerk. Door den archit. IJ. v. d. Veen.

Laagste inschr. J. de Vink, f 6458. Gegund.

NEDERHEMERT. Het bijbouwen van een nieuw lokaal met daarmede in verband staande werken, aan de school voor lager onderwijs aldaar. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver M. v. Ooijen, Gameren, f 5930.

NEDERHEMERT (HERBEST.). Het bouwen van een veldwachterswoning met bijlev. der materialen. Door den heer baron K. G. W. van Wassenaar

Laagste inschrijver M. v. Ooijen, Gameren, f 1290.

STRATUM. Het bouwen van een gasthuis aldaar. Door Het R.-K. Parochiaal Armbest.

Laagste inschrijver J. v. Gorp, Tilburg, f 23259.

VENLOO. Het bouwen van 3 woonhuizen, met bijlev. van materialen op een langs den Oostsingel alh. gelegen open terrein. Door den arch. H. Seelen.

Laagste inschrijver Ant. Deltrap, f 7220. Gegund.

21 APRIL.

AXEL. Het bouwen van een landbouwschuur met bijlev. van materialen. Door den heer J. van Cadsand.

Laagste inschrijvers J. C. v. Hoefe, Axel, metselwerk, f 895; A. Cornelissen, idem, timmerwerk, f 1924.

BARENDRECHT. Het afbreken en weder opbouwen van een bouwmansschuur met bijkomende werken, voor den heer A. W. Leeuwenburg, te Barendrecht. Door den aanbesteder.

Metsel- graafwerk enz. Laagste inschrijver P. v. d. Wulp, Helnenoord. f 2390*.

Timmer-, ijzer-, verfwerk enz. A. Weijers, Zuid-Beijerland, f 3030*. * Gegund.

BRESKENS. Het bouwen van een dropskokerij, werkplaats en pakhuis op een perc. groods, gelegen aan den Achterweg, met inbegrip der levering van alle materialen. Raming f 1600. Door den heer D. Jakobs-Kousemaker.

Laagste inschrijver W. Woittier, f 1489. Gegund.

LANGERAK (Z.-H.). Het afbreken der bestaande en het bouwen van een nieuwe onderwijzerswoning. Door het gemeentebest. van Langerak bezuiden de Lek.

Laagste inschrijver D. Witzier, Groot-Ammers, f 3146. Gegund.

LICHTENVOORDE. Het bouwen van een stoomzuivelfabr. met bijl. van alle materialen. Door het bestuur der coöp. stoomzuivelfabr. „Gemeente Lichtenvoorde".

Laagste inschrijver J. H. Albers, Groenlo, f 13666,66.

NIEUWERKERK a/d IJSEL. Het bouwen van een boerenw. in den Prins-Alexanderpolder. Door den heer C. Fijan.

Laagste inschrijver C. v. d. Kuij, Moordrecht, f 11996. Gegund. 1 biljet van onwaarde.

23 APRIL.

AMSTERDAM. Het amoveeren van het bestaande en het bouwen van een nieuw winkelhuis aan de Haarlemmerstraat no. 87. Door den arch. B. J. Ouëndag.

Ingekomen 23 biljetten. Laagste inschr. C. Zwaan Czn., Amsterdam, f 13228 met, en f 12988 zonder hulpwinkel.

BERCHEM (N.-BR.). Het bouwen eener kerk met sacristie en aanhooren. Door het R.-K. Paroch. Kerkbest. van den H. Willebrordus.

Laagste inschr. J. Kocken, Tilburg, f 79785.

DELFTSHAVEN. Het maken van eene houtzagerij met machinekamer en ketelhuis op een perc. gelegen aan de Delftshavensche Schiekade W.Z. ald. Door de heeren W. S. v. d. Wetering & Co., te Rotterdam.

Laagste inschrijvers Th. L. Kanters en Zn., f 42600.

ENSCHEDÉ. Het ged. afbreken van een bestaand magazijn en daar ter plaatse bouwen van een woonhuis, op een terrein gelegen aan den Hengeloschen straatweg aldaar. Door den heer Menke van Dam.

Laagste inschrijver B. J. Turin, f 6143.

HASSELT (OV.). Het bouwen van een school voor openbaar lager onderwijs, waarin 7 lokalen. Door het gemeentebest.

Laagste inschr. G. Wilke, IJsselmuiden, f 12050.

HELDER (ONDERH.). Het verbouwen van het heerenh. aan het Havenplein no. 10 ald., voor rekening van den heer de Wall Janzen, notaris te Leiden. Door den archit. K. Kastelyn.

Laagste inschrijver J. Duinker, f 5043.

RAPENBURG (ZEEL.). Het bouwen van een nieuw woonhuis met aanhoorigheden, met bijlev. van alle bouwstoffen (uitgezonderd metselsteen) voor J. A. Claessens, onderwijzer te Stoppeldijk. Door den aanbesteder.

Laagste inschr. A. Lambert, Boschkapelle, f 1208,97. Gegund.

VENRAAI. Het afbreken en weder opbouwen van eene landbouwerswoning, aan de Zwarte Klef, met bijlev. van alle materialen behalve de steenen. Door den heer A. Sikkes.

Laagste inschrijver P. Spee, f 310. Gegund.

24 APRIL.

NIJMEGEN (ONDERH.). Het bouwen van een winkelhuis hoek Burchtstraat–Oude Stadsgracht, naar de plannen van den archit. Oscar Leeuw te Nijmegen. Voor rekening van den heer A. Beerman, 's-Hage.

Laagste inschr. W. H. Thunnissen, f 13380.

TILBURG. De architect A. J. Joling te Amsterdam, het bouwen van een winkelhuis met woning aan de Heuvelstraat no. 13 en 14 te Tilburg. Ingekomen 24 biljetten.

Laagste inschrijver J. Donders, f 13.254.

WEESP. Het bouwen van 10 woningen

en het ver- en aanbouwen van het lokaal der Zondagsschool, en daarmede in verband staande werken, op een terrein van de Evang. Luth. Kerk ald. Door het bestuur der Evang. Luth. Kerk.
Laagste inschrijver W. Fadema, Purmerend, f 15699. Gunning aangehouden.

ADVERTENTIËN.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

De Aanbesteding

uitgeschreven voor Dinsdag den 8sten Mei 1900, des namiddags ten 2 ure (locale tijd), aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te Utrecht, van:

BESTEK No. 813.

Het verbeteren van het ballastbed op de lijn NIJMEGEN-VENLO door het opbrengen van grove gewasschen grind,

GAAT NIET DOOR.

Utrecht, den 27sten April 1900.

Gemeente-Gasfabriek
WORMERVEER.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 15en Mei 1900, des namiddags te 2 uur, zal de Directeur der Gemeente-Gasfabriek, namens de Commissie van Beheer, ten zijnen Kantore aanbesteden:

Het veranderen van eenige bestaande Gebouwen:
het bouwen van een nieuwe Stokerij met Lokalen voor Exhausters, Ketels en Ammoniaktoestel;
het maken van een Ammoniakwaterput:
het maken van een Kolenloods en eenige bijkomende werken op het terrein van de Gasfabriek.

Bestek met Teekeningen liggen ter visie in het lokaal van besteding en zijn vanaf Woensdag 2 Mei verkrijgbaar tegen betaling van f 3.50.
Inlichtingen worden gegeven elken werkdag tusschen 2 en 4 uur, ten kantore van den Gemeente-Architect.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 8sten Mei 1900, te 2 uur namiddag.

De Directeur,
P. N. LABRIJN.

Excelsiorplaten.

Wereld Tentoonstelling Amsterdam 1895
GOUDEN MEDAILLE

Gebr. van der VIJGH,
AMSTERDAM.

Onbrandbaren. Geluidwerenden Separatiën, tusschenvloeren en plafonds.

Men bezoeke ons reclamegebouwtje in een der zalen der Maatsch. tot bev. der Bouwkunst, Marnixstraat, Amsterdam.

Broch., monsters en teek. op aanvraag fr.

J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN
Stoomdakpannenfabriek
TE SWALMEN.

Leveren Pma. Kwaliteit
MULDEN-PANNEN
met dubbele zij- en kopsluiting.
Monsters op aanvrage gratis en franco.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,
Mem. San. Inst. London.
Sanitary Engineer,
150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.
Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.
SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.
PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.
Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.
Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.
Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.
Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.
Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrala Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma GEBRS. HESSE), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Eerste Nederl. Papierstûcfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Houthandel. — LINDER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Houthandel, Stoomzaag- en Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LÜCHAU, Damrak 71, Amst.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — HÖXTER-GODFLHEIM A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

5 MEI 1900. 20e JAARGANG. No. 18.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. f 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.— . . .

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels f 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. . . . . .
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 2/3 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Een bijltje. — Het nieuwe gasthuis te Delft. — Prijsvragen. — Berichten. — Beantwoording van prijsvragen. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Wetsherziening en Concept-Begrooting voor 1900. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Het Bestuur van de Maatschappij vergadert op Donderdag 10 Mei a.s., des morgens te elf uur in het gebouw Marnixstraat 402 te Amsterdam.

Op verzoek — tot het Bestuur gericht — wordt de aandacht der leden gevestigd op de advertentie tot aanbeveling van kandidaten voor de Bestuursverkiezing, geplaatst op den omslag van het Weekblad.

De stembiljetten moet vóór den 28sten Mei a. s. zijn ingeleverd.

Voor verloren geraakte biljetten met toebehooren worden op aanvrage aan het Bureau der Maatschappij nieuwe exemplaren verstrekt.

Het Bestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst maakt bekend, dat wijlen het Eerelid der Maatschappij de heer A. N. Godefroy, oud-Secretaris, oud-Voorzitter der Maatschappij, te Amsterdam overleden op 29 December 1899, aan de Maatschappij heeft vermaakt:

1°. al zijne teekeningen van oude gevels en gebouwen, alsmede de onuitgevoerde ontwerpen en schetsen voor de Gasthuizen te Amsterdam, het Museum Willem I, het Paleis voor de Staten-Generaal te 's Gravenhage, het Rijks Telegraafkantoor en de Beurs in de Damstraat te Amsterdam, het Vereenigingsgebouw der Koninklijke Nederlandsche Yachtclub te Rotterdam, het Zeemanshuis te Amsterdam, alle schetsen voor een Schouwburg, en wat verder geschetst wordt geoordeeld, onder voorwaarde, dat bij verplaatsing van den zetel des Bestuurs naar elders of ontbinding der Maatschappij deze teekeningen enz. in eigendom moeten overgaan aan het Rijk der Nederlanden ter plaatsing;

2°. onder voorwaarde, dat de zetel des Bestuurs gevestigd blijve te Amsterdam, en anders niet, jaarlijks, vrij van rechten en kosten, vijf honderd gulden, en zulks ter aflossing van de op het gebouw der genoemde Maatschappij rustende hypotheek tot op het tijdstip der algeheele aflossing, tenzij de Maatschappij vroeger mocht worden ontbonden, in welk geval de besproken uitkeering dadelijk moet ophouden.

Het rapport enz. over de Wetsherziening, en de Conceptbegrooting van ontvangsten en uitgaven der Maatschappij over 1900 zijn aan het einde van dit blad opgenomen.

EEN BIJLTJE.

Tijdens het laatste bezoek dat de Koninginnen aan de hoofdstad des Rijks brachten, werd des namiddags, kort na de aankomst, door beide Vorstinnen met een groot gevolg een bezoek gebracht aan 's Rijks Werf. Daar had in October 1892 reeds de jonge Koningin het ramtorendekpantserschip Koningin Wilhelmina der Nederlanden van stapel laten loopen. Ditmaal, op 23 April 1900, was het H. M. de Koningin Moeder die een zelfde plechtige handeling voor het naar H. M. genoemde pantserschip Koningin Regentes kwam verrichten.

De lengte van dit schip is ruim 96½ M., de grootste breedte 15,20 M., de diepgang 5,70 M., de waterverplaatsing 4950 ton. De machines hebben een vermogen van 6000 P.K. en de vaart die het schip zal kunnen loopen is 16 mijlen.

Op de Werf was een rijk met vlaggen, draperiën en kostbare tapijten versierd paviljoen met balkon voor de Vorstinnen gebouwd. Op de balustrade van het balkon was het stootkussen geplaatst, waarover het zijden koord was gespannen dat doorgekapt moest worden om een zwaren beitel te doen vallen, bestemd om een daaronder gespannen lijn door te snijden, aan welker beide zijden zware gewichten hingen; door den val dezer gewichten van vrij groote hoogte moesten de laatste klinken worden weggeslagen die het schip nog op de helling deden blijven.

Op het balkon waren geplaatst een zeer fraai afgewerkt

model van het te water te laten pantserschip, en een kistje van licht eikenhout, rustende op vier zilveren leeuwenklauwen; het deksel van het kistje is versierd met vier zilveren gecisseleerde hoekstukken en, in het midden, een zilveren plaat waarop een nauwkeurige afbeelding van het pantserschip, in volle vaart, zeer correct is gegraveerd.

Het kistje is inwendig bekleed met wit zeemleder en bevat het bijltje waarmede H. M. de Koningin Moeder den bovengenoemden zijden draad zoude doorhakken.

Dit bijltje, vervaardigd in de bekende werkplaats van de firma Bonebakker en Zoon te Amsterdam, is ontworpen door den heer Edema van der Tuuk, oud leerling van de Rijksschool voor Kunstnijverheid te Amsterdam, en uitgevoerd in uitgesneden massief zilver, dat gedreven en gecisseleerd is.

Zooals de afbeelding, die door de zeer op prijs gestelde medewerking der firma hier ter plaatse gegeven kan worden, aantoont, hangen aan de eene zijde over den steel van het bijltje de wapenschilden van Oranje en Waldeck Pyrmont, tegen den rooden Koninklijken mantel met hermelijn gevoerd, en gedekt met de Koningskroon. Aan de andere zijde van het bijltje, achter den mantel dus, is een schild geplaatst, waarop de letter E op een grond van donkerblauw email. De kleuren der wapens zijn in zeer mooi, helder email aangebracht, zoo ook die van de kroon en van den mantel. De voering van de kroon is van fijn rood fluweel.

Het goud in de wapens en van de kroon is op 't zilver verguld.

Als versieringen zijn verder aangebracht eiken- en lauwertakken en marine-attributen.

Het blank gebleven zilver is geoxideerd.

De steel van het bijltje is van ebbenhout, met bandversieringen en een knop aan beide uiteinden, eveneens van zilver.

Een vlijmscherpe stalen strook is in de onderzijde van het zilveren bijltje vastgeklonken.

De uitvoering van dit werkstuk, in alle onderdeelen met de meeste nauwgezetheid geschied, doet der Amsterdamsche firma Bonebakker en Zoon alle eer aan, en bewijst welke goede kunstenaars op kunstnijverheidsgebied bij haar werkzaam zijn.

R.

HET NIEUWE GASTHUIS TE DELFT.

Het Gasthuis te Delft is een overoude stichting, — de bewaard gebleven lijst der Regenten vangt aan bij het begin der 17e eeuw, een instelling die menige stad Delft zal benijden. Zij geniet slechts f 10.000 jaarlijksch subsidie van de stad, en betaalt verder alles uit eigen fondsen, en verstrekte in het afgeloopen jaar o a. 33.000 malen gratis geneesmiddelen aan armen der stad. In latere jaren voldeden de gebouwen echter niet meer aan de eischen, en er moest om zoo te zeggen eene geheel nieuwe inrichting worden gebouwd; tot den bouw daarvan werd in 1898 besloten, en het toenmalige subsidie van 7 tot 10 duizend gulden verhoogd.

De bouw der operatie-kamer, welk vertrek als een uitmuntend voorbeeld mag worden geciteerd, der barakken voor besmettelijke zieken, en der apotheek met apothekerswoning, geschiedde reeds in de jaren 1895 en '96.

Den 19en Juli 1898 had de aanbesteding plaats van het thans voltooide gedeelte, dat op 3 Mei j.l. voor 't eerst door genoodigden in oogenschouw kon genomen worden. De oude gebouwen aan de Koornmarkt hebben plaats gemaakt voor een ruimen voortuin, waarachter het eenvoudige maar recht vriendelijke, en tevens deftige hoofdgebouw van het Gasthuis. Welk een verschil! Het is niet te verwonderen, dat de zieke vroeger een soort afschuw had van de bedompte gasthuizen; thans, evenwel, overal overvloedig lucht en licht, terwijl alles wordt gedaan om door een vriendelijke omgeving den patient zijn leed zooveel mogelijk te doen vergeten. Zoo ook bij het nieuwe Delftsche Gasthuis, gebouwd naar de ontwerpen van den heer M. A. C. Hartman, Civ. en Bouwk. Ingenieur, Gemeente architect van Delft. Aannemers waren de heeren Dogerd en Van Doorn te Haarlem. In Mei 1899 werden de werken opgeleverd en in Augustus daarna de gebouwen betrokken. Op 25 Mei 1899 werd met de afbraak van 't oude voorgebouw begonnen; deze was in Februari j.l. voltooid. De daardoor ontstane tuin is nu van de Koornmarkt afgesloten door een sierlijk ijzeren hek, geleverd en ontworpen door de firma Braat te Delft. De bouw had plaats onder opzicht achtereenvolgens van de heeren B. Groenewegen en L. Couvée.

Rechts tegen een muur in den voortuin zijn geplaatst de twee eenige overblijfselen van de voormalige Gasthuiskerk; dit zijn een fraai poortje, dat toegang gaf van uit de kerk naar het Gasthuis, met het jaartal 1649 en een sierlijke ijzeren slotplaat, en voorts een zerk van het graf van eenige predikanten der kerk. Het poortje, evenals de zerk in Van Bleijswijck vermeld, kwam eerst bij de afbraak aan 't licht.

Het Hoofdgebouw is ongeveer symmetrisch. De middenpartij, met topgevel, is bekroond door een gebeeldhouwden leeuw, als drager van 't Delftsche wapen. Boven het ingebouwde overwelfde portaal van de voordeur is in den sluitsteen het symbool van het Gasthuis gebeiteld, zijnde een gelijkarmig kruis boven een driehoek. Op de verdieping is eene loggia ingebouwd; de vleugels hebben elk een uitgebouwde veranda vóór de ziekenzalen, eveneens eindigende in kleine topgevels.

Het middengebouw bevat beneden de kamers voor den Generaal-Directeur, de Hoofdverpleegster, een eetkamer voor de Zusters, een Regentenkamer, kleine isoleerkamer, liftkoker voor een later te plaatsen lift, en bergplaatsen. Links is de mannen-, rechts de vrouwenafdeeling voor chirurgische patiënten, elk bevattende een ziekenzaal (voor 12 à 14 bedden) groot 12,2 bij 7 M. met afgesloten veranda groot 6,5 bij 3 M., een zusterkamer, spoelkeuken, badkamer, isoleerkamer voor 2 bedden, privaten, kasten enz. De Regentenkamer is een fraai vertrek, met een plafond bestaande uit eikenhouten moerbalken op zandsteenen consoles, en kinderbalkjes, die de eiken zoldering dragen. Op de consoles zijn het Delftsche wapen en het symbool van het Oude Gasthuis gebeeldhouwd. De deurbetimmering en de rijke lambriseering zijn eveneens van eikenhout; het behang is van goudleder. De eikenhouten schouwbetimmering rust op zandsteenen consoles en kolommen met beeldhouwwerk. Een en ander in dit vertrek is in hoofdzaak ontworpen door den heer Couvée; het 17de eeuwsche oud-Hollandsch karakter is daarbij bijzonder goed getroffen.

Recht over de voordeur ligt de trap met gesmeed ijzeren leuning naar de verdieping, waarvan de middenbouw aan de voorzijde 4 kamers bevat voor eerste klasse patiënten, met middenkamertje voor de bovengenoemde loggia; aan de achterzijde, boven de Regentenkamer ligt een kinderziekenzaal; links liggen een badkamer voor de zusters, een isoleerkamer, kasten en de liftkoker.

De beide vleugels zijn hier op dezelfde wijze ingedeeld als op den beganegrond, en voor interne zieken bestemd.

Alle gangen zijn in granito bevloerd; cementgewelfjes tusschen de ijzeren balken vormen de plafonds; de muren, overal met afgeronde hoeken, zijn gepleisterd en bestemd om later geverfd te worden.

Het Gasthuis geeft gelegenheid tot het plaatsen van 70 bedden; bovendien kunnen er 24 in de 3 barakken geplaatst worden.

Gelijkvloers sluit aan de voorzijde een uithouw aan, die de woning en het kantoor van den huismeester, keuken, bijkeuken, provisiekamer, kelder enz. bevat. Aan de achterzijde liggen de in 1897 gebouwde gedeelten, bevattende operatiekamer, verbandkamer, wachtvertrek, linnen- en dienstbodenkamers, lijkenhuis, enz. Deze afdeeling heeft ook nu weder eenige wijziging ondergaan.

Hoewel niet in eens gebouwd, terwijl bovendien gedeeltelijk met bestaande toestanden rekening moest worden gehouden, is toch een merkwaardig goed en gemakkelijk te gebruiken geheel verkregen, dat echter veel studie heeft moeten kosten. Intusschen is Delft thans een Gasthuis rijk, dat aan steden van dergelijken omvang tot voorbeeld kan strekken.

PRIJSVRAGEN.

In het concours der Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen te Rotterdam, van de hoogste klasse „Bouwkunde", cursus 1899-1900, hebben 7 leerlingen medegedongen. Het gevraagde ontwerp was een landwoning. De Jury bestond uit de heeren G. J. de Jongh, Rotterdam; Prof. J. F. Klinkhamer, Delft; G. van Arkel en Jan Springer te Amsterdam, en J. Verheul Dzn. te Rotterdam. Zij heeft met eenparige stemmen aan den inzender van het ontwerp met het motto „S" de zilveren medaille toegekend, en aan het Bestuur der Academie voorgesteld om het ontwerp met het motto „Ster" met een getuigschrift te bekronen.

Het eerstgenoemde ontwerp is gebleken te zijn van den heer J. G. Coppe, het andere van den heer R. J. Hoogeveen.

BERICHTEN.

Op den 1sten Mei j.l. is de Nederlandsche Afdeeling Schoone Kunsten van de Wereldtentoonstelling te Parijs geopend.

De inzendingen van de Nederlandsche architecten in die Afdeeling waren op dien dag allen geplaatst.

Op 1 Mei j.l. herdachten de heeren J. Cerlijn en A. J. de Haan het 25-jarig bestaan hunner verbintenis als aannemers, te Amsterdam.

Tot de voornaamste werken door hen in dit tijdvak uitgevoerd, behooren de Hoogere Burgerschool, Weteringschans; Kweekschool voor de Zeevaart, Aquarium, Krasnapolsky, Diaconie weeshuis, Zwanenburgerstraat, Galerij, Holl. Suikerraffinaderij, Electra, Administratiegebouw H. IJ. S. M. alhier, Administratiegebouw S. S. te Utrecht, Burgerziekenhuis, Broodfabriek „Holland", Amstelbrouwerij, Stadsschouwburg, Postkantoor, Twentschebank, en de nog onderhanden zijnde Beurs alhier. De gebouwen der Koloniale, der Voedings- en der Reis- en Hôtelwezen-tentoonstellingen.

In een der, met bloemen versierde, zalen van de Aannemerssociëteit werden door den heer F. C. Bögenholtz de firmanten namens een feestcommissie gelukgewenscht, waarna de heer De Haan, ook namens zijn compagnon, bedankte voor de vriendschap hun betoond.

De heer J. J. L. Bourdrez, Civiel en Bouwkundig Ingenieur, Leeraar aan de K. Militaire Academie te Breda, zal deze instelling verlaten om als Sectie-ingenieur van de Zuid-Hollandsch Electrische Spoorwegmaatschappij den bouw op zich te nemen van de lijn Rotterdam, 's-Gravenhage, Scheveningen.

In de afgeloopen week werd in de gezellig aangekleede zaal van de Polytechnische School te Delft, bestemd voor het onderwijs der heeren Gips en Sluyterman, een tentoonstelling alleen voor genoodigden gegeven, van studies in olieverf, aquarellen, pen- en krijtteekeningen enz., door eenige ingeschrevenen aan de P. S. vervaardigd. Zij gaf een beeld van de richting waarin het onderwijs door de heeren G. en S. wordt geleid; tevens kon men zien welk resultaat het heeft, want de ingezonden werken waren zonder hunne leiding tot stand gekomen. Het was een eerste tentoonstelling in dien trant, en het denkbeeld om die te houden, was zoo plotseling een dag of wat te voren opgekomen, 't Is te hopen, dat zij door meerdere zal worden gevolgd en er dan eveneens inzendingen zullen zijn; na de eerste zal het ook dan zeker niet aan belangstellende bezoekers ontbreken.

De verzameling deed zien welk een artistieke geest de studenten, van welke afdeeling ook, bezielt; daarbij zij vermeld, dat de colleges in kunstgeschiedenis door zeer velen wordt gevolgd, o.a. ook door aanstaande werktuigkundige ingenieurs. Zeker een hoogst verblijdend verschijnsel.

Aan zulk een huishoudelijk feest zijn beschouwingen over de artistieke waarde ervan vreemd. Jammer genoeg!

Omtrent het nieuw te bouwen Kantoorgebouw te Utrecht voor de Levensverzekering Mij. „Utrecht", volgens de plannen van den heer J. Verheul Dzn., kunnen wij het volgende mededeelen.

Er worden 4 panden afgebroken; het op het terrein daarvan te stichten gebouw zal een oppervlakte hebben van 676 M², en bevatten: een groot Kantoor voor 125 bedienden, verschillende directie-lokalen, bibliotheek, vergaderzaal, archief magazijnen en woning voor den huisbewaarder

De gevel wordt geheel van zandsteen opgetrokken. De voorzijde van het vrijstaande gebouw komt aan den Leidschen weg te staan.

Binnen kort zullen de afbeeldingen van dit belangrijke bouwwerk in het Weekblad verschijnen.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

Bouwkundig Opzichter 3.
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 16.

Aantal aanvragen voor:

Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 1.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Vereeniging van Bouwkundigen in Nederl. Indië. Technicum. te Prijs: f 250; 2e pr. f 150; 3e pr. f 100. Voor Nederlanders en inwoners van Nederl. Indië. Vóór 15 Aug. 1900 bij den heer C. P. Franken, President der Vereeniging te Pasoeroean. Zie Bouwk. Weekblad no. 51 van 23 Dec. 1899.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

WETSHERZIENING.

In de Wet van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, herzien in 1896, is de bepaling opgenomen, dat in de Mei-vergadering van 1900 wederom eene herziening der Wet moet plaats hebben.

Het Bestuur der Maatschappij heeft zich daarom bij schrijven van 3 November 1899 tot de Voorzitters der Afdeelingen van de Maatschappij gericht met het verzoek, een der vergaderingen, uiterlijk die in Januari 1900 te houden, te bestemmen voor het bespreken van de Wet met de leden der Afdeelingen, waaruit dan wellicht voorstellen tot wetswijziging zouden kunnen voortvloeien. Tevens werden de Voorzitters der Afdeelingen uitgenoodigd om gezamenlijk de Commissie uit te maken, waaraan volgens art. 53 der Wet alle voorstellen tot wetsherziening zouden worden ter hand gesteld.

Van de Afdeeling Delft kwamen voorstellen in tot wijziging van eenige artikelen, die daarop aan de genoemde Commissie zijn gezonden. Deze voorstellen luiden als volgt:

1. Den naam: Bestuur der Maatschappij, officieel te vervangen door Hoofdbestuur, zulks ter onderscheiding van de Afdeelingsbesturen.

2. In art. 1 achter Bouwkunst in te voegen: „en aanverwante vakken."

3. Herziening van art. 5 der Wet. De wet onderscheidt gewone, buitengewone en kunstlievende leden. De kunstlievende leden betalen slechts *f* 5.— contributie en ontvangen daarvoor alleen de afbeeldingen der oude gebouwen. Wat zijn echter kunstlievende leden? O. i. moesten dit zijn personen, die hoewel het bouwvak of aanverwante vakken *niet* beoefenende, toch zooveel belang in de bouwkunst en in de Maatschappij stellen, dat zij zich daarbij wenschen aan te sluiten. Het hebben van zulke leden, — en onze Afdeeling heeft de eer er onder zijne leden te tellen, — moest daarom meer worden geapprecieerd en zij moesten zoowel als de gewone leden het Weekblad, het Tijdschrift en de Oude gebouwen ontvangen; de contributie zou dan wel hooger dan *f* 5.— kunnen zijn; zij moest o. i. tusschen die van buitengewone en gewone leden in vallen. In werkelijkheid zijn er onder de kunstlievende leden verscheidene die het architectenvak beoefenen, en die, om lid van een Afdeeling te kunnen worden, bij het verplicht lid zijn der Maatschappij de goedkoopste categorie uitzoeken.

Een wetsherziening zou daarom wenschelijk zijn die voorschrijft, dat gewone- of buitengewone leden zijn personen die de bouwkunst beoefenen, of daarin het hoofdaandeel van hun bestaan vinden. Dat zijn dus architecten, bouwkundige opzichters, aannemers, leveranciers van bouwmaterialen en dergelijken. Zoolang de Maatschappij er nog niet over kan gaan denken algemeene contributieverlaging in te voeren, blijft hun contributie als tot dusverre *f* 15.— en *f* 7.50, terwijl voor buitengewone leden de bepalingen kunnen blijven gelden, welke in de jongste Meivergadering in de wet zijn aangebracht.

Als kunstlievende leden zouden kunnen worden aangenomen zij die de bouwkunst niet beoefenen of daarin hoofdmiddel van bestaan vinden, maar die zich uit belangstelling in de bouwkunst bij de Maatschappij willen aansluiten. Hun contributie zouden wij dan wenschen gesteld te zien op f 10.— per jaar. Alleen de gewone leden hebben stemrecht. De leden van de drie categoriën ontvangen zoowel het Weekblad, het Tijdschrift als de Afbeeldingen der oude gebouwen.

Het Hoofdbestuur moet in twijfelachtige gevallen beslissen tot welke categorie een persoon moet gerangschikt worden. Het spreekt van zelf, dat een persoon die in de termen valt kunstlievend lid te worden zich ook als gewoon lid kan opgeven, indien hij met het oog op het stemrecht hieraan de voorkeur geeft; echter niet omgekeerd.

4. Art. 5 zegt: Ieder . . . . kan als lid worden *aangenomen*. Hoe geschiedt echter die aanneming! Blijkbaar bestaat er in het geheel geen ballotage, noch door de Algemeene Vergadering, noch door het Hoofdbestuur. Het zou dus beter in het kader van deze wet passen wanneer er stond: Ieder . . . . kan zich als lid der Maatschappij doen inschrijven.

Zou het echter niet wenschelijk zijn, dat eenige ballotage werd ingevoerd, bijv.: dat de namen van personen, die zich voor het lidmaatschap opgeven in het Weekblad worden vermeld; dat elk lid der Maatschappij het recht heeft binnen 14 dagen eventueele bezwaren onder stipte geheimhouding, bij het Hoofdbestuur in te dienen, en dat in de eerstvolgende vergadering van het Hoofdbestuur de ballotage door dat Bestuur plaats heeft.

5. Art. 6 handelt over Eereleden; wij zouden daarbij de volgende vragen willen stellen: Betalen de Eereleden contributie? Hebben zij stemrecht? Ontvangen zij de werken der Maatschappij? Er zijn geen bepalingen in de wet die antwoord op deze vragen geven. O. i. zou het antwoord op de eerste vraag moeten zijn „neen"; op de beide andere „ja". De 3e al. van art. 6 behoort daarin niet thuis. Dit art. moest alleen aan de Eereleden gewijd zijn.

6. Volgens art. 11 zitten vier leden in het Hoofdbestuur in hun kwaliteit van Bestuurslid eener Afdeeling. Hieruit zou volgen, dat wanneer een Hoofdbestuurder als lid van het Afd. Bestuur aftreedt, hij ook rechtens ophoudt lid te zijn van het Hoofdbestuur. Dit is toch zeker niet de bedoeling geweest en zou in het algemeen ook minder gewenscht zijn.

7. In art. 27 stellen wij voor te schrappen in al. 2: „Aan hen die dezen prijs behalen, wordt het Eere-lidmaatschap aangeboden". Het komt ons voor, dat het Eere-lidmaatschap der Maatschappij een te hooge instelling is, dan dat het *rechtens* moet worden toegekend aan den eersten prijswinner van een Eereprijs.

8. In art. 48 wenschen wij in overweging te geven den naam „Aspirantleden" te vervangen door „Afdeelingsleden"; de redactie zou moeten zijn: „De Afdeelingen hebben het recht niet-leden der Maatschappij onder den naam van Afdeelings-leden op te nemen". Verder zouden wij in dat art. wenschen geschrapt te zien in de 2e al. de woorden: „noch in die der Afdeelingen". Het komt ons voor, dat het Afdeelingslid althans in zaken zijner Afdeeling betreffende, moet kunnen meestemmen.

Omtrent deze voorstellen werd door de Commissie het volgende rapport uitgebracht aan het Bestuur der Maatschappij:

De Commissie tot onderzoek der ingekomen voorstellen tot wetsherziening, bedoeld bij art. 53 der Wet en ingevolge Uw schrijven van 3 November 1899, no. 931, samengesteld uit de Voorzitters der Afdeelingen, heeft, op eene vergadering te Utrecht gehouden, kennis genomen van Uw nader schrijven van 8 Maart 1900, no. 256, waaruit haar gebleken is, dat geen andere voorstellen tot wetsherziening zijn ingediend, dan die van de Afdeeling Delft, dd. 24 Februari 1900.

Op deze vergadering waren de ondergeteekenden, als — of namens de — Voorzitters der Afdeelingen Amsterdam, 's-Gravenhage, Haarlem, Delft en Utrecht tegenwoordig, waarbij zij de genoemde voorstellen der Afdeeling Delft aan een nauwkeurig onderzoek onderworpen hebben en mitsdien de eer hebben daaromtrent het navolgende te rapporteeren.

ad *1*. Vereenigen zij zich met het voorstel om voortaan den naam „Bestuur der Maatsch." te vervangen door „Hoofdbestuur"; en voorts stellen zij voor, om:

ad *2*, in *art. 1* achter de 1ste alinea op te nemen eene 2de alinea, luidende: „Onder Bouwkunst wordt hier verstaan het Bouwvak in den uitgebreidsten zin des woords en alle aanverwante vakken". In de 3de alinea het woord „Zij", in den aanhef, te vervangen door: „De Maatschappij."

ad *3* en *4*, in *art. 5* achter „aangenomen" in de 1ste alinea te doen volgen: „mits voorgesteld door 2 Gewone leden der Maatschappij." Als 3de (nieuwe) alinea in dit artikel op te nemen: „Als Kunstlievende leden kunnen uitsluitend worden aangenomen zij, die zich uit belangstelling in de Bouwkunst bij de Maatschappij aansluiten".

Hiermede in verband moet dan in art. 35 tusschen de woorden „voor" en „de", gesteld worden: „de kunstlievende leden en".

ad *5*, uit *art. 6* de 3de alinea over te brengen als 3de alinea in art. 8, onder bijvoeging van het woord „algemeene" tusschen „de" en „vergaderingen", en dan bij art. 6 een (nieuwe) 3de alinea te voegen, luidende: „De Eereleden betalen geen contributie, hebben stemrecht op de vergaderingen, en ontvangen dezelfde werken als aan de gewone leden worden uitgereikt."

ad *6*, in *art. 11*, alinea 1, in plaats van „hebben" te stellen: „moeten nemen", en op te nemen een (nieuwe) 4de alinea luidende: „De Bestuursleden eener Afdeeling die als zoodanig zitting nemen in het Hoofdbestuur, blijven lid van het Hoofdbestuur gedurende den tijd bij rooster aangegeven, ook al treden zij als Bestuurslid der Afdeeling af.

In verband hiermede moet in art. 17, 1ste alinea, achter „herkiesbaar" worden opgenomen: „behoudens de bepaling der 4de alinea van art. 11.

Voorts in art. 11, achter „leden" in de 1ste alinea, bij te voegen: „uit de Gewone leden der Maatschappij".

ad *7*, in *art. 27* te schrappen de 2de zinsnede der 2de alinea: „aan hen die dezen prijs behalen, wordt het Eerelidmaatschap aangeboden."

ad *8*. Ondergeteekenden meenen, dat de 2e en 3e alinea van art. 48 beide kunnen vervallen, omdat, naar het hen voorkomt, door de bepaling der 4e alinea van dat artikel voldaan wordt aan den wensch, dat jonge leden de Afdeelingsvergaderingen bij kunnen wonen, waartoe zij bovendien door de bepaling van art. 5, betreffende de Buitengewone leden, worden in staat gesteld.

Het beginsel in de 1e alinea van art. 48 neergelegd, zal ook op deze wijze beter worden gehandhaafd.

F. W. M. POGGENBEEK.
M. A. C. HARTMAN.
RÉGO VETH.
W. C. METZELAAR.
I. H. J. VAN LUNTEREN, *Rapporteur*

Naar aanleiding van dit rapport en de ingediende voorstellen tot Wetswijziging, heeft het Bestuur der Maatschappij de eer uit te brengen het volgende

PREADVIES.

Het Bestuur, zich in hoofdzaak vereenigende met het rapport der Commissie, beveelt bovendien de volgende wijzigingen aan:

1°. In art. 5, achter de voorgestelde toevoeging: „mits voorgesteld door twee Gewone leden der Maatschappij", nog te doen volgen: „of door het Hoofdbestuur."

Dit wordt aanbevolen in het belang van hen die als lid willen toetreden maar niet in de gelegenheid zijn leden der Maatschappij te verzoeken hen te ondersteunen; zij kunnen zich, zooals trouwens tot nu toe meerendeels het geval is, dadelijk tot het Bestuur der Maatschappij wenden.

2°. In art. 5 duidelijk te doen uitkomen, dat de Buitengewone en Kunstlievende leden *geen* stemrecht hebben.

3°. Meent het Bestuur den raad te moeten geven, art. 48 niet te wijzigen, vooral ook omdat de bepaling omtrent de adspirantleden in de Afdeelingen een gunstig gevolg kan hebben op het toetreden van leden tot de Maatschappij, zooals dit trouwens reeds het geval is geweest. Het Bestuur merkt daarbij op, dat eene wijziging van art. 48, indien die binnen kort gewenscht zou kunnen zijn, niet behoeft te wachten tot de volgende wetsherziening (in 1907), daar art. 52 der Wet de bevoegdheid geeft, artikelen der Wet te wijzigen in elke Algemeene Vergadering.

4°. In art. 52 te bepalen, dat de eerstvolgende wetsherziening zal plaats hebben in 1907, en

5°. in art. 65 te doen uitkomen, dat allen die voor de inwerkingtreding van de herziene Wet, alzoo voor 1 Januari 1901, lid waren eener Afdeeling zonder lid te zijn van de Maatschappij, lid der Afdeeling kunnen blijven, onder den naam van „Plaatselijk lid der Afdeeling."

Het Bestuur kan hieraan nog toevoegen, dat de inhoud van het bovenstaande preadvies besproken is in de vergadering van Voorzitters en Secretarissen der Afdeelingen met het Bestuur der Maatschappij, op 12 April 1900 te Amsterdam gehouden, en de vergadering zich daarmede ten volle kon vereenigen.

Het Bestuur zal nu, ingevolge art. 55 der Wet, in de Meivergadering, te houden op Woensdag 30 Mei 1900, de volgende voorstellen in discussie en stemming brengen:

I, om daar waar in de Wet sprake is van Bestuur (der Maatschappij) of Bestuursleden (der Maatschappij), te lezen: „Hoofdbestuur" of „leden van het Hoofdbestuur"; en

II, de volgende wijzigingen te brengen in de onderstaande artikelen der Wet:

Artikelen uit de Wet, herzien in 1896.	*Voorgestelde wijziging der artikelen.*
DOEL EN ZETEL.	DOEL EN ZETEL.
Art. 1.	Art. 1.
De Maatschappij stelt zich ten doel de beoefening en de kennis van de bouwkunst te bevorderen en de algemeene belangen harer beoefenaars voor te staan.	De Maatschappij stelt zich ten doel de beoefening en de kennis van de bouwkunst te bevorderen en de algemeene belangen harer beoefenaars voor te staan.
Zij is gevestigd te Amsterdam in haar Maatschappelijk Gebouw, met afdeelingen in verschillende Gemeenten van het Rijk, in de Overzeesche Bezittingen en in andere landen.	Onder bouwkunst wordt hier verstaan het bouwvak in den uitgebreidsten zin des woords en alle aanverwante vakken. De Maatschappij is gevestigd te Amsterdam in haar Maatschappelijk Gebouw, met afdeelingen in verschillende Gemeenten van het Rijk, in de Overzeesche Bezittingen en in andere landen.
LEDEN.	LEDEN.
Art. 5.	Art. 5.
Ieder, die den ouderdom van 16 jaar bereikt heeft, kan als lid der Maatschappij worden aangenomen.	Ieder, die den ouderdom van 16 jaar bereikt heeft, kan als lid der Maatschappij worden aangenomen.
De contributie der gewone leden bedraagt f 15.— per jaar. Zij hebben stemrecht en ontvangen gratis het Bouwkundig Weekblad, het Bouwkundig Tijdschrift en de Afbeeldingen van Oude Gebouwen.	De contributie der gewone leden bedraagt f 15.— per jaar. Zij hebben stemrecht en ontvangen gratis het Bouwkundig Weekblad, het Bouwkundig Tijdschrift en de Afbeeldingen van Oude Gebouwen.
Als Buitengewone leden kunnen worden aangenomen zij, die hun 23ste jaar nog niet zijn ingetreden. Zij kunnen gedurende 5 jaren Buitengewoon lid blijven, waarna zij Gewoon lid worden. Voor Buitengewone leden in het bezit van het diploma van Bouwkundig Opzichter ingesteld door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst volgens besluit der Algemeene Vergadering van 28 Mei 1891, kan deze termijn van 5 jaren op aanvrage met 5 jaren verlengd worden.	Als Buitengewone leden kunnen worden aangenomen zij, die hun 23ste jaar nog niet zijn ingetreden. Zij kunnen gedurende 5 jaren Buitengewoon lid blijven, waarna zij Gewoon lid worden. Voor Buitengewone leden in het bezit van het diploma van Bouwkundig Opzichter, ingesteld door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst volgens besluit der Algemeene Vergadering van 28 Mei 1891, kan deze termijn van 5 jaren op aanvrage met 5 jaren verlengd worden.

De contributie der Buitengewone leden bedraagt f 7.50 per jaar, waarvoor zij gratis ontvangen al hetgeen aan de Gewone leden wordt verstrekt.

Kunstlievende leden ontvangen de Afbeeldingen van Oude Gebouwen. Hun contributie bedraagt f 5.— per jaar.

Art. 6.

De Algemeene Vergadering kan, op voorstel van het Bestuur of van tien leden, *Eereleden* benoemen.

Hiervoor komen in aanmerking personen in en buiten Nederland wonende, die de bouwkunst bevorderen, of zich jegens de Maatschappij verdienstelijk hebben gemaakt.

Alle leden hebben toegang tot de vergaderingen (art. 36), de bibliotheek en de verzamelingen der Maatschappij, benevens het recht om één exemplaar der boek- en plaatwerken, door of van wege de Maatschappij uitgegeven, voor minderen prijs dan het publiek te koopen.

Art. 8.

Op welk tijdstip ook het lidmaatschap wordt aanvaard, is de contributie voor het geheele jaar verschuldigd.

De nieuwe leden ontvangen de door de Maatschappij in dat jaar uit te geven of reeds uitgegeven stukken, op dezelfde voorwaarden als de overige leden.

Bestuur.

Art. 11.

Het Bestuur der Maatschappij bestaat uit negen leden, waarvan er vier zitting hebben in hunne kwalitiet als Bestuurslid eener afdeeling.

De keuze uit de Besturen der Afdeelingen heeft volgens rooster plaats.

Elke Afdeeling die niet in het Bestuur vertegenwoordigd is, heeft het recht een harer Bestuursleden als adviseerend lid af te vaardigen naar de vergaderingen van het Bestuur der Maatschappij.

De Voorzitter en twee leden van het Bestuur moeten in Amsterdam of in een der aangrenzende gemeenten wonen, tenzij zij aldaar hun bureau hebben, in welk geval hunne woonplaats in de nabijheid van Amsterdam kan gevestigd zijn.

Art. 17.

Jaarlijks, na afloop der Mei-Vergadering, treden twee, en om de vier jaar drie leden van het Bestuur af. Zij zijn slechts voor de eerste maal herkiesbaar.

Ieder aftredend bestuurslid wordt geacht zóó lang in functie te blijven, tot zijn opvolger zitting heeft genomen.

Prijsvragen.

Art. 27.

Hoogstens om de *vijf jaren* kan eene eereprijsvraag worden uitgeschreven.

De mededinging naar dien prijs wordt ook voor buitenlandsche belangstellenden opengesteld. Aan hen die dezen prijs behalen, wordt het eerelidmaatschap aangeboden.

De contributie der Buitengewone leden bedraagt f 7.50 per jaar, waarvoor zij gratis ontvangen al hetgeen aan de Gewone leden wordt verstrekt. Zij hebben geen stemrecht.

Als Kunstlievende leden kunnen uitsluitend worden aangenomen zij, die de bouwkunst niet beoefenen of daarin hoofdmiddel van bestaan vinden, maar die zich uit belangstelling in de bouwkunst bij de Maatschappij willen aansluiten.

De contributie der Kunstlievende leden bedraagt f 5.— per jaar, waarvoor zij gratis ontvangen de Afbeeldingen van Oude Gebouwen. Zij hebben geen stemrecht.

Art. 6.

De Algemeene Vergadering kan, op voorstel van het Bestuur of van tien leden, *Eereleden* benoemen.

Hiervoor komen in aanmerking personen in en buiten Nederland wonende, die de bouwkunst bevorderen, of zich jegens de Maatschappij verdienstelijk hebben gemaakt.

De Eereleden betalen geen contributie, hebben stemrecht op de vergaderingen, en ontvangen dezelfde werken als aan de Gewone leden worden uitgereikt.

Art. 8.

Op welk tijdstip ook het lidmaatschap wordt aanvaard, is de contributie voor het geheele jaar verschuldigd.

De nieuwe leden ontvangen de door de Maatschappij in dat jaar uit te geven of reeds uitgegeven stukken, op dezelfde voorwaarden als de overige leden.

Alle leden hebben toegang tot de algemeene vergaderingen, de bibliotheek en de verzamelingen der Maatschappij, benevens het recht om één exemplaar der boek- en plaatwerken, door of van wege de Maatschappij uitgegeven, voor minderen prijs dan het publiek te koopen.

Hoofdbestuur.

Art. 11.

Het Hoofdbestuur der Maatschappij bestaat uit negen leden, gekozen uit de Gewone leden der Maatschappij, waarvan er vier zitting moeten nemen in hunne kwaliteit als Bestuurslid eener Afdeeling.

De keuze uit de Besturen der Afdeelingen heeft volgens rooster plaats.

Elke Afdeeling die niet in het Hoofdbestuur vertegenwoordigd is, heeft het recht een harer Bestuursleden als adviseerend lid af te vaardigen naar de vergaderingen van het Hoofdbestuur der Maatschappij.

De Bestuursleden eener Afdeeling die als zoodanig zitting nemen in het Hoofdbestuur, blijven lid van het Hoofdbestuur gedurende den tijd bij rooster aangewezen, ook al treden zij als Bestuurslid der Afdeeling af.

De Voorzitter en twee leden van het Bestuur moeten in Amsterdam of in een der aangrenzende gemeenten wonen, tenzij zij aldaar hun bureau hebben, in welk geval hunne woonplaats in de nabijheid van Amsterdam kan gevestigd zijn.

Art. 17.

Jaarlijks, na afloop der Mei-Vergadering, treden twee, en om de vier jaar drie leden van het Hoofdbestuur af. Zij zijn slechts voor de eerste maal herkiesbaar, behoudens de bepaling der 4de alinea van art. 11.

Ieder aftredend lid van het Hoofdbestuur wordt geacht zóó lang in functie te blijven, tot zijn opvolger zitting heeft genomen.

Prijsvragen.

Art. 27.

Hoogstens om de *vijf jaren* kan eene eereprijsvraag worden uitgeschreven.

De mededinging naar de daarvoor uitgeloofde prijzen wordt ook voor buitenlandsche belangstellenden opengesteld.

Tijdschrift en Weekblad.

Art. 35.

De prijs van deze uitgaven, voor de niet-leden der Maatschappij, wordt door het Bestuur bepaald.

Een gevolg van de herziening der Wet is de wijziging der volgende artikelen:

Wetsherziening.

Art. 52.

De herziening der Wet wordt aan de orde gesteld in de Algemeene Mei-Vergadering van 1900.

Overgangsbepalingen.

Art. 65.

Deze Wet treedt in werking den 1sten Januari 1897.

De wetten der afdeelingen moeten vóór dat tijdstip met deze Wet in verband zijn gebracht.

Tijdschrift en Weekblad.

Art. 35.

De prijs door Kunstlievende leden en de niet-leden der Maatschappij, voor deze uitgaven te betalen, wordt door het Hoofdbestuur bepaald.

Wetsherziening.

Art. 52.

De herziening der Wet wordt aan de orde gesteld in de Algemeene Mei-Vergadering van 1907.

Overgangsbepalingen.

Art. 65.

Deze Wet treedt in werking den 1sten Januari 1901.

Allen die vóór het in werking treden dezer wet leden waren eener Afdeeling zonder lid te zijn van de Maatschappij, kunnen lid der Afdeeling blijven, en worden genoemd Plaatselijke leden der Afdeeling.

De wetten der Afdeelingen moeten vóór dat tijdstip met deze Wet in verband zijn gebracht.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

CONCEPT-BEGROOTING *voor het jaar 1900, opgemaakt en voorloopig vastgesteld in de Vergadering van Voorzitters en Secretarissen der Afdeelingen en het Bestuur der Maatschappij op 12 April 1900.*

Vermoedelijke Ontvangsten:

	Begroting over:	1899.		1900.	
1	Contributie: 514 Gewone Leden	f 7350	—	f 7710	—
	28 Buitengew. „	90	—	210	—
	79 Kunstl. „	350	—	395	—
	18 Afd. „ (*)	18	—	—	—
2	Huren Tentoonstelling	1400	—	1400	—
	Lokaalhuur	525	—	500	—
	„ afd. Amsterd.	100	—	100	—
3	Advertentiën	2000	—	2000	—
4	Verkoop plaatwerken	20	—	20	—
5	Bijdrage voor het uitschrijven van prijsvragen	200	—	200	—
6	Geschonken rente	936	—	740	—
7	Examen opzichters			250	—
—	Bijdrage voor de Par. Tent.	100	—	—	—
8	Bijdrage der Gemeente Lochem			100	—
9	Onvoorzien	360	—	345	—
		f 13449	—	f 13970	—

(*) Deze leden zijn met 1900 vervallen.

Vermoedelijke Uitgaven:

	Begroting over:	1899.		1900.	
1	Weekblad, Tijdschrift, Oude Gebouwen	f 3500	—	f 3500	—
2	Redactie	1100	—	1100	—
3	Prijsvragen	225	—	225	—
4	Toelage aan de Afdeelingen	200	—	225	—
5	Onderwijs en examen opzichters	10	—	260	—
6	Bibliotheek	100	—	150	—
7	Reiskosten	200	—	200	—
8	Drukwerken, enz.	100	—	150	—
9	Vrachten, enz.	250	—	300	—
10	Onderhoud	100	—	200	—
11	Pers. bel., Precario, Straatgeld	111	—	110	—
12	Grondlasten	250	—	250	—
13	Assurantie	50	—	50	—
14	Vuur, licht, water	340	—	340	—
15	Schoonhouden	200	—	200	—
16	Tractementen	2600	—	2600	—
17	Portier	330	—	330	—
18	Rente der Leening	2520	—	2500	—
19	Afloss. „ „	500	—	500	—
20	Rente-rekening	250	—	363	50
21	Aflossing voorschotten	100	—	100	—
—	Tentoonstelling van Bouwkunst (*)	50	—	—	—
—	Parijsche Tentoonstelling	200	—	—	—
22	Onvoorzien	163	—	316	50
		f 13449		f 13970	—

(*) Deze wordt in 1900 niet gehouden met het oog op de Wereldtentoonstelling te Parijs.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 7 MEI.

AMSTERDAM. Het maken van eene enkele steenen wachterswoning met bijbehoorende werken aan den spoorweg Hilversum—Amersfoort. Ram. f2200.

De directie der H. IJ. S. M., n.m. 1½ u. (Greenw.). Aanw. gedaan.

DOETINCHEM. Het bouwen van een woon- en winkelhuis tevens bakkerij.

De heer B. Dimmendaal, 's av. 7 u. Aanw. 7 Mei, v.m. 10 u.

DEVENTER. Het bouwen eener schuur naast het huis op het erve Daggenvoorde, in Lettele onder Diepenveen.

Het best. der vereenigde gestichten, v.m. 10 u. Aanw. gedaan.

'S-GRAVENHAGE. Het verbouwen van perceel no. 8 en het bouwen van een woon- en pakhuis.

De arch. C. J. Ooms te Alkmaar, v.m. 10 u., in het café „Wapen van 's-Hage", Gr. Markt, 's-Hage. Bestek en teek. à f1 te bek. bij voorn. arch. Aanw. gedaan.

MARRUM (FR.). Het bouwen eener stelphuizinge.

De heer J. B. v. Dijk. Bestek ad 50 ct. verkrijgb. Teek. ter inz. bij M. de Haan. Aanw. dagelijks door S. Mellema.

NIJKERK (GELDER.). Het verbouwen van een dubbel woonhuis tot winkelhuis en bakkerij, ten behoeve van J. Klaver aan het Vetkamp, in 4 perc.

De heer G. v. d. Kam. Aanw. gedaan.

NIJMEGEN. Het bouwen van een woonhuis.

De heer D. v. Hees, n.m. 3 u., in café H. Cobs, Berg- en Dalschenweg, alw. bestek en teek. ter inz. liggen.

ROTTERDAM. Het bouwen van nieuwe R.-K. wees- en armhuizen met centrale Kapel, Rectorswoning enz. op een terrein aan de Westkruiskade.

Het R.-K. paroch. armbestuur, v.m. 11 u., op het bureau van voorn. bestuur in het R.-K. jongensweeshuis. Teek. (8 stuks) met bestek te verkr. tegen f9.— bij den boekh. E. de Bont & Zn., Steiger 22, terwijl de volledige détails ter inz. liggen op voorn. bureau van het R.-K. paroch. armbestuur. Inlicht. zijn te bek. op het bureau van de architecten Gebr. Margry en Snickers.

STANDDAARBUITEN. Het bouwen van een woonhuis met kantoor bij de stoomhoutzagerij „Hazeldonk" der firma C. Aarden & Zonen te Zevenbergen.

De bouwk. C. P. Bogaarts, n.m. 3 u., in het koffiehuis „Brugzicht". Bestek en teek. ad f2 te bek. bij den bouwk. en ten kantore van bovengen. firma. Aanw. gedaan.

WINSCHOTEN. Het maken van de fundeering voor een gashouder, op het terrein van de gem. gasfabriek, met afsluitput en verwarmingstoestel, met bijlev. van materialen, arbeidsloonen, enz.

Het gemeentebest., n.m. 6½ u. Inlicht. te bek. bij den directeur der fabriek op elken werkdag, n.m. van 1—2 u., ten wiens kantore bestek en teek. ter inz. liggen en bestekken verkrijgb. zijn voor 25 ct.

DINSDAG 8 MEI.

BEUNINGEN (GELD.). Het verbouwen van den gemeentetoren.

Het gemeentebest., n.m. 3 u. Bestek met teek. ter inz. op het raadhuis, alw. bestek verkr. à f1. Inlicht. bij C. Fransen, archit. te Roermond. Aanw. 8 Mei, te 12 u.

BREDA. Het afbreken van een pakhuis in de Doelengang aan de Boschstr. en het aldaar bouwen van een stalling en slachtplaats met bijkomende werken.

De arch. J. Lijdsman, v.m. 11 u., in het koffiehuis van Ch. Welten, Boschstr., alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. ged.

GRONINGEN. Het uitvoeren van eenige herstellings- en vernieuwingswerken met bijlev. van materialen aan gebouwen, kunstwerken en inrichtingen, behoorende tot de lijnen Haarlem—Nieuweschans, Groningen—Delfzijl, Souwerd—Roodeschool en Beilen—Groningen, in 9 perc.

De sectie-ingenieur der Staatsspoorw., n.m. 2 u. (West-Europ. tijd) te zijnen bureele, alw. bestekken ter inz. liggen en à f1 te bek. zijn. De Alg. Voorw., op het bestek van toepassing zijn à 25 ct. te bek. Inl. worden gegeven als in het bestek vermeld.

KROMMENIE. Het bouwen eener metaaldrukkerij en verdere werken tot uitbreiding der fabriek.

De Naaml. Venn. „Zaanlandsche Blikfabr.", voorh. Woud en Schaap, v.m. 11 u., in de societeit „Ons Genoegen". Bestek met 3 teek. à f2 bij den arch. D. Stam Mz. te Wormerveer, door wien inl. worden verstrekt.

ZUTPHEN. Het bouwen van een krankzinnigengesticht op „het Graffel" ald.

Provisoren van het Oude- en Nieuwe Gasthuis, n.m. 2 u. Bestek met teek. ter inz. bij den rentmeester den heer H. Makkink, bij wien zij à f4 per stel verkr. zijn. Inlicht. bij D. Lijsen, arch. te Zutphen en den civiel ingen.-architect H. Paul te Leiden. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 9 MEI.

GRONINGEN. Het verbouwen van de stoomzuivelfabriek Ged. Zuiderdiep no. 68.

De arch. P. M. Huurman, 's av. 8 u., in het café „De Beurs". Bestek en teek. ter inz. ten huize van aanbesteding en verkrijgb. ten kantore van den arch. à 50 ct. per stel. Inlicht. dagelijks van 11—12 u.

'S-HEERENBERG. Het afbreken van het bestaande en het weder opbouwen van een nieuw koffiehuis.

De archit. J. H. Venhoven, n.m. 4 u., in het koffiehuis aan de Markt, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. gedaan.

OUD-BEIJERLAND. Het bouwen van een bouwmanswoning en bouwmansschuur, voor de heeren A. en K. Fonkert te Oud-Beijerland.

De aanbesteder. Bestek en teek. ter inzage bij J. B. Uil. Inl. verstrekt P. Smit, architect. Aanw. 9 Mei, v.m. 10 u.

ROOSENDAAL (N.-BR.). Het bouwen eener vischhal op het Kerksplein volgens teek. en bestek opgemaakt door den gem.-arch. M. Vergouwen.

Het gemeentebest. van Roosendaal en Nispen, v.m. 10 u. Voorw. met teek. ter secretarie ter inz. Aanw. gedaan.

ZWOLLE. Het verbouwen van het gymnasium.

Het gemeentebest., n.m. 1¼ u. Bestek en teek. ter inz. ten kantore van den gem.-arch., terwijl bestekken ter gem.-secretarie verkrijgbaar zijn à 20 ct. Aanw. gedaan.

DONDERDAG 10 MEI.

AXEL. Het afbreken van een gedeelte van het door hun bewoonde pand en het daar ter plaatse bouwen van een winkelgebouw en kantoor met bijlev. van bouwstoffen.

De bouwk. J. Wisse Jzn. te Zaamslag, n.m. 5 u., in de herberg van C. v. Laere te Axel. Bestek en teek. ter inz. in voorn. herberg. Inlicht. bij den bouwk. bovengen. bij wien teek. verkrijgb. tegen f0,50. Aanw. 10 Mei, v.m. 10 u.

BLERIK. Het bouwen van een woonhuis, schuur en stal voor den heer H. Kursten.

De aanbesteder, 's av. 8 u., bij P. J. Brummans. Bestek en teek. ter inz. bij J. v. d. Broek.

PRINSENHAGE. Het bouwen van een winkelhuis aan de Markt aldaar.

De arch. P. A. Oomes en L. v. d. Pas, te Breda, in het café van W. v. Dirven te Prinsenhage, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. gedaan.

SCHOONHOVEN. Het bouwen van een broodbakkerij c.a., op een terrein aan de Havenstraat aldaar.

De arch. L. F. Redeker, 's midd. 12 u., in het Heerenlogement. Bestek en teek. in voorn. koffiehuis ter visie en te verkr. à f1,50 bij S. & W. N. v. Nooten.

UTRECHT. Het amoveeren van het thans bestaande achterhuis, schuren en hooibergen en het bouwen van een nieuw achterhuis, schuur mestput, twee vijfroedige hooibergen, enz., alles gelegen op de hofstede „Papendorp" te Oudenrijn.

De bouwk. G. v. Heerde, n.m. 1 u., in het Haagsche koffiehuis. Bestek en teek. à f2 te bek. bij P. den Boer, Jeruzalemsteeg, Utrecht. Aanw. op de plaats 7 Mei, n.m. 2 u.

VRIJDAG 11 MEI.

BLOEMENDAAL. Het maken van de verhooging der manneziekenzaal, het verbeteren van de privaten enz.

De comm. van toezicht over het gesticht „Meerenberg", v.m. 11½ u., in het gesticht. Bestek en 2 teek. te bekomen à f1,50 aan het gesticht en te Amsterdam, Marnixstraat 386. Aanw gedaan.

GARIJP (FR.). Het bouwen van een bakkerij voor den heer L. Hoekstra te Garijp.

De arch. C. H. Eldering te Hoogkerk. Teek te verkr. bij den besteder, terwijl het bestek ter inz. ligt bij den logementhouder H. Keilstra te Garijp.

LEEUWARDEN. Het bouwen van eenen nieuwe stelphuizinge op een nieuw terrein onder Rijperkerk.

De aanbesteder. Bestek en teek. ad f1 per stel te verkr. bij den gemeentearch. te Bergum, die tevens inlicht. geeft. Briefjes, onder letter S, in te leveren ten kantore van mr. Horat Alberda, notaris te Leeuwarden.

UDENHOUT. Het bouwen van een school met Fraterskloosterm met bijk. werken.

Het R.-K. kerkbestuur van den H. Lambertus, n.m. 4 u., in het café van J. Sweens. Bestek en teek. ad f2,50 bij Wed. Simonis van Straalen te Kaatsheuvel verkr. Inlicht. geeft arch. Th. L. D. Smeele.

ZATERDAG 12 MEI.

EMMEN. Het bouwen van een woning voor den politiebediende te Weerdingerveen, met bijl. van materialen enz.

Het gem.-best., 's midd. 12 u. Bestek en teek. tegen f1 verkr. bij den gem.-archit. E. Kliphuis. Aanw. 8 Mei, telkens v.m. 10 u. Samenk. bij den heer B. Bengel, Weerdingerveen.

KAPELLE (ZEEL.). Het bouwen van een nieuwe graanschuur, gr. 700 M². en een afzonderlijk staande veestal, met bijkom. werken, op ZEd. Hofstede, te Eversdijk, gem. Kapelle.

De heer C. D. Vereeke te Eversdijke, n.m. 2 u., in het café van de Wed. Hansen te Kapelle. Bestek en teek. iedere werkdag ter inz. bij den arch. A. le Clercq, te Kruiningen. Aanw. 12 Mei, v.m. 11 u.

UTRECHT. Het verbouwen en vergrooten van het gebouw voor Pharmaceutisch Laboratorium aan de Rijnkade.

Het gemeentebest., n.m. 1½ u. Bestek en teek. ter inz. aan het bureau der gem.-werken Achter Klarenburg en aldaar, zoomede ten stadhuize en bij de boekh. van Terveen en Zn. verkrijgb. à 50 ct. Aanw. 7 Mei, v.m. 11½ u.

ZAANDAM. Het bouwen van een woon- en winkelhuis.

Mej. de Wed. D. Hofsté. Inl. geeft J. C. Francken te Zaandam, Tuinstr. no. 1, n.m. 4 u.

MAANDAG 14 MEI.

ROTTERDAM. Het bouwen eener school en bijk. werken op een terrein, gelegen achter de panden in de Oranjeboomstraat, genummerd no. 113 tot en met 129.

De architecten H. J. Dupont & Zn., 's midd. 12 u., in de bestuurskamer der „Rotterd. Vereen. voor Kath. onderwijs", Zuidblook 52. Bestek en teek. à f3 verkrijgb. bij de architecten, Delftschevaart no. 58, ald. Aanw. gedaan.

DINSDAG 15 MEI.

AMERSFOORT. Het bouwen van een ijzermagazijn aan de Groote St.-Janstraat aldaar.

De arch. Herm. Kroes, v.m. 11 u., in het hotel „Schwemmer". Bestek en teek. in voorn. hotel ter inzage en zijn à f0,75 per stel verkr. ten kantore van voorn. architect. Aanw. 11 Mei, v.m. 11 u., aan het perceel.

ENKHUIZEN. Eene verbouwing en bijbouwing aan het Nutsgebouw en de conciergewoning.

De commissie van beheer van het departement Enkhuizen, 's av. 8 u., in het Nutsgebouw. Bestek met teek. ter inzage in het Nutsgebouw, elken werkdag van 9—8 u. Aanw. 14 Mei, v.m. 11 u., aan het Nutsgebouw.

HAARLEM. Bestek no. 173. Het maken van bomvrije gebouwen in het fort bij Kromme niedijk (1ste gedeelte) ram. f13450; bestek no. 174: het maken van bomvrije gebouwen in het fort aan den Ham (1ste gedeelte) ram. f12400; bestek no. 183: het maken van bomvrije gebouwen in het fort Zuidwijkermeer (1ste gedeelte) ram. f16100; alles onder het beheer der genie te Haarlem.

De genie, v.m. 10 u., op het bureel der genie. Aanw. op de plaats 11 Mei, 's midd. 12 u. te Krommeniedijk, n.m. 1 u. aan den Ham en n.m. 2½ u. te Zuidwijkermeer.

WORMERVEER. Het veranderen van eenige bestaande gebouwen, het bouwen van een nieuwe stokerij met lokalen voor exhausters, ketels en ammoniaktoestellen, het maken van een ammoniakwaterput, het maken van een kolenloods en eenige bijk. werken op het terrein der gasfabriek.

De directeur der gasfabriek, n.m. 2 u., te zijnen kantore alw. bestek en teek. ter inz. liggen en à f3,50 te bekomen zijn. Inl. geeft de gem.-archit. Aanw. 8 Mei, n.m. 2 u.

WOENSDAG 16 MEI.

NIJESLEEK (FR.). Het bouwen eener boerderij voor den heer Albert Faber te Nijesleek.

De aanbesteder. Bestek en teek. ter inzage bij den logementhouder Harmen Mos te Nijesleek. Briefjes in te leveren vóór of op 16 Mei, vóór 's av. 6 u. bij den besteder. Inl. geeft A. M. de Boer, architect te Frederiksoord.

WARFFUM. Het bouwen van een fabriek met directeurswoning.

Het bestuur der Warffumer Zuivelfabriek, n.m. 5 u., ten huize van den logementhouder F. Buikema. Bestekken vanaf 10 Mei à 75 ct. verkrijgb. bij den logementhouder bovengen., bij wien de teek. ter inz. ligt. Bestek en teek. verkrijgb. bij P. Tilblusscher, arch. te Middelstum, à f1,25 van af 11 Mei.

DONDERDAG 17 MEI.

GOIDSCHALXOORD (Z.-H.). Het herbouwen van den uitgebranden steenen watermolen gen. „De nieuwe molen met ijzeren bovenas enz." onder Mijnheerenland, op ruim ¼ uur afstand van het station „Westdijk" van den stoomtram Rotterdam—Hoeksche-waard.

Dijkgraaf en heemraden van den polder „het Westmaas Nieuwland", v.m. 11 u., ten huize van P. v. d. Wal.

VRIJDAG 18 MEI.

GORINCHEM. Bestek no. 155: het maken van een kazernegebouw op het voorplein van de Willemskazerne ald. Ram. f55800; bestek no. 180: het doen van verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken der Nieuwe Holl. Waterlinie bezuiden Waal en Merwede. Ram. f1110.

De genie, v.m. 10 u., op het bureel der genie. Bestekken van af 8 Mei en de processenverbaal van gegeven inlichtingen van af 16 Mei ter lezing op gen. bureel. Bestekken alsmede afschriften van de processen-verbaal zijn van af die tijdstippen verkrijgb. bij den besteder en bij den opz. van fortific. te Woudrichem, tegen betaling van f1,50 voor bestek no. 155, f0,25 voor bestek no. 180 en f0,10 voor een der processen-verbaal. Inl. worden gegeven door den besteder op diens bureel op 14 Mei, van 10—12 en van 2—4 u. Aanw. wordt niet gehouden.

MAANDAG 21 MEI.

AMSTERDAM. Het bouwen van 2 openbare lagere scholen, ieder voor 600 kinderen op het terrein van de voormalige Schuitemakerswerf

Het gemeentebest., 's midd. 12 u.

VRIJDAG 25 MEI.

HENGELO (OV.). Het afbreken van een groot gedeelte van het perceel van den heer E. Broekhuis te Hengelo en het daar ter plaatse bijbouwen van een nieuw woon- en winkelhuis met werkplaatsen enz.

De architecten J. v. d. Goot en Kruisweg, n.m. 3 u., in het hotel „de Halve Maan". Bestek en teek. van af 15 Mei à f1,50 per stel verkr. ten kantore der architecten. Inl. geven de architecten. Aanw. 23 Mei, 10 u.

WOENSDAG 30 MEI.

'S-GRAVENHAGE. Het afbreken der bestaande en het bouwen eener nieuwe steenen directiekeet op de Deeneplaat. Raming f6000.

Het min. van W., H. en N., v.m. 11 u. Bestek no. 132, na 16 Mei ter lezing aan het gebouw van voorn. ministerie, aan de lokalen der prov. besturen, en te bekomen bij Gebr. v. Cleef te 's-Gravenhage. Inl. te bekomen aan het bureel van den hoofding, voor de rivieren, Fluweelen Burgwal no. 166 te 's-Gravenhage, en bij den ingen. v. d. Thoorn, alsmede bij den adjunct-ingenieur jhr. de Brauw, beiden te Dordrecht. Aanw op 23 Mei, n.m. 12½ u., uitgaande van het havenhoofd te Moerdijk.

Assurantie Maatschappij tegen Brandschade
De NEDERLANDEN van 1845.
's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen—Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 56. — Breda Prinsenstraat. — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betuwestraat 2. — Groningen, Poelsteenpad 8.
Reserves ult. 1899 . . . . f 1.944.100.00
Betaalde Brandsch. tot ult. '99 19.521.500.00
Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

17 APRIL.

EDAM (ONDERH.). Het bouwen eener R. K. school.

Gegund aan C. J. Eeltink, aldaar.

HEEMSTEDE (ONDERH.). Het bouwen van een slachthuis aan de Zandvaart nabij de IJzerenbrug, voor rekening van den heer W. Roggeveen.

Gegund aan den laagsten inschrijver E. Th. v. Luyken, aldaar, voor f544.

PURMEREND (ONDERH.). Het verbouwen van een winkelhuis tot een woonhuis, voor rek. van mej. de Wed. Schnieders. Door den heer H. P. van den Aardweg.

Gegund aan P. Brinkman, ald., voor pl.m. f1300.

TILBURG (ONDERH.). Het bouwen van een heerenhuis met kantoren voor mevr. de Wed. M. Goyarts. Door den architect L. Goyarts.

Gegund aan Janssen-Waijers en Louis Jongen, aldaar.

19 APRIL.

WESTERLEE. Het bouwen van een woonhuis, onder architectuur van den heer J. Buurke van N. Scheemda.

Laagste inschrijver A. Brons, Westerlee, f1590. Gegund.

21 APRIL.

LEIDEN. Het afbreken van het perceel aan de Oude Vest no. 135 en bouwen van een ingang tot het kerkgebouw. Door den arch. Jac. v. d. Heijden.

Laagste inschrijver C. C. van Egmond, f3868. Gegund.

23 APRIL.

AMSTERDAM. Het amoveeren van het bestaande en het bouwen van een nieuw winkelhuis aan de Haarlemmerstraat no. 87. Door den archit B. J. Ouëndag.

Met hulpwinkel. Laagste inschrijver C. de Zwaan Cz. f13228.

Zonder hulpwinkel. C. de Zwaan Cz., f12988.

24 APRIL.

'S-GRAVENZANDE. Het afbreken der pastorie B en het bouwen van een nieuwe pastorie met daaraan verbonden burgerwoning. Door de kerkvoogden der Ned. Herv. Gemeente.

Laagste inschr. J. Varekamp, 's-Gravenzande, f9974.

GROUW. Het bouwen van een graanpakhuis voor de firma G. L. Lijkles en Zoon, aldaar. Begrooting f4500.

Laagste inschrijver A. Damsma, Irnsum, f4248. Gegund.

HOOGE EN LAGE MIERDE (N.-BR.). Het bouwen van een school en onderwijzerswoning in het dorp Hulsel. Door het gem.-bestuur.

Laagste inschr. J. B. Torremans, Tilburg, f11065.

TILBURG. Het bouwen van een winkelhuis met bovenwoning aan de Heuvelstraat Wijk M No. 13 en 14 te Tilburg. Door de heeren Gebr. Uppenkamp.

Laagste inschrijver J. Donders, f13254.

25 APRIL.

APELDOORN. De verbouwing van het pere. „hotel café Zeelandia", Dorpstraat C 547. Door den arch. L. Eikendal.

Laagste inschrijver H. ten Harmsen, f1399.

BOXTEL. Het bouwen van 2 woningen met een lokaal aldaar. Door den bouwk. A. L. v. Dis t.zn. te Fijnaart.

Laagste inschrijver H. van Kerkoerle, Boxtel, f3794,26.

DEN HULST GEM. NIEUWLEUZEN. De bouw van een handkracht-boterfabriek, genaamd „de Hoop". Door den architect H. Burgmans te Avereest.

Laagste inschr. G. v. d. Hulst, Avereest, f955. Gegund.

FREDERIKSOORD (DR.). Het bouwen van 1°. eene fabriek met magazijnen voor mandenmakerij en mattenweverij, benevens een afzonderlijk gebouw voor smederij en en ververij te Wilhelminaoord, 2°. eene boerderij gen. „Hoeve en Rustoord". Door het bestuur der maatsch. van Weldadigheid.

Fabriek. Laagste inschr. S. W. de Boer, Lippenhuizen, f12410.

Boerderij. J. F. Mulder, Noordwolde, f4470.

HELMOND. Het gedeeltelijk verbouwen van een graanpakhuis en in te richten tot machinale broodfabriek en het inrichten der tweede verdieping tot een woonhuis met bijlev. der materialen. Door den heer A. J. Flier.

Laagste inschrijver Joh. v. Nunen Roelfs, f1724. Gegund.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een centr. station voor electrische verlichting ald. Door de ingenieurs Hofstede, Crull & Willink.

Laagste inschrijvers Gebr. Thomasson, f7869.

HENGELO (OV.). Het bouwen van 5 woonhuizen voor den heer N. A. J. Meijer te Hengelo, onder beheer van den arch. W. Elzinga, aldaar.

Plan A. Laagste inschrijver L. Foks, f13625.

Plan B. J. Kleerebezem, f14997.

LOPPERSUM. Het bouwen van een huis voor dakloozen. Ram. f882. Door het gem.-bestuur.

Laagste inschrijver W. Nieland, Wirdum, f875. Gegund bij loting aan W. Nieland.

NIEUWCOMPAGNIE (GR.). *a.* Het bouwen van 2 blokken, elk van 3 woningen, onder bijlev. van materialen, transporten enz.; *b.* het doen van verf- en glaswerk. Door den heer W. de Lange.

a. Laagste inschr. M. Tijms, Sappemeer, f3145.

b. L. Loorbach, Zuidlaarderveen, f117.

NIEUWERKERK a/d. IJSSEL. Het bouwen van een boerenwoning in den Zuidplaspolder onder deze gemeente. Door den heer Exalto van Moordrecht voor den heer N. de Zwart.

Laagste inschr P. v. d. Berg, Bergschenhoek, f7331 en f7280.

De eerste inschrijvingssom geldt indien de stal van steen, de tweede, indien hij van hout gebouwd moet worden.

WINSCHOTEN. Het bouwen van wagenschuur, paardenstal met bovenwoning, met bijlev. van materialen, transporten, arbeidsloonen, enz. Door mej. de Wed. P. M. Nieboer.

Laagste inschrijver G. Heikens Gz., f6120. Gunning aangehouden.

26 APRIL.

APELDOORN. Het bouwen van een dubbel woonhuis bij de Korte Kanaalstraat. Door den bouwk. A. Prins.

Laagste inschrijver P. Broekhuis, f2135. Het werk is met eenige wijzigingen gegund aan H. Kamphout.

APPELSCHA (FR.) (HERBEST.). Het bouwen van een heerenhuis ald., met bijlev. van alle daartoe ben. materialen. Raming f6294. Door het best. der vereen. tot bevordering van Evangelisatie binnen de klassis Heerenveen.

Laagste inschr. K. J. Riemersma, Drachten, f6090. Gegund.

ARNHEM. Bij de ten gemeentehuizen ald. gehouden aanbesteding van het verrichten van buiten- en binnenverfwerk aan het hôtel-pension „Sonsbeek" waren ingekomen 19 biljetten.

Laagste inschrijver D. W. Maandag, f 2333. Gegund.

TERBORG. Het bouwen van een veldwachterswoning, in massa en in 6 perc., uitmakende het metselwerk, timmerwerk, smidswerk, verfwerk en de houtleverantie. Door het gemeentebest. van Wisch.

Perc. 1, metselwerk. Laagste inschrijver H. J. Tannemaat, f 350.

Perc. 2, timmerwerk. B. H. Hofs, f 169.69.

Perc. 3, smidswerk. C. Vendersbosch, f 52.

Perc. 4, schilderw. C. Colenbrander, f 87.

Perc. 5, houtleverantie. E. Kerkhof, f 26.50.

Perc. 6. E. Kerkhof, f 488.

Massa. W. Kreeftenberg, f 1297. Niets geg.

'T ZAND (GR.). Het bouwen van een gemeentehuis. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver H. Haan, Leermens, f 4425. De begrooting reeds voor een half jaar opgemaakt, bedroeg f 3830. Sedert zijn de prijzen der materialen zeer gestegen. Nog niet gegund.

27 APRIL.

AMSTERDAM. Het verbouwen van een perceel gelegen aan het Thorbeckeplein te Amsterdam onder beheer van den architect B. J. Ouëndag en voor rekening van Dr. W. van Hoorn, Arts, aldaar.

Laagste inschrijving van de N. V. Bouwpatroons-Vereeniging, voor f 12980.

GIESSENDAM. Het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan een woonhuis en kantoor. Door den heer Schell, notaris.

Laagste inschrijver K. A. den Breejen, Hardinxveld, f 1869.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van een winkelhuis met kantoren, bovenhuizen, enz., aan den Z.-O. Buitensingel te 's-Gravenhage. Door den heer A. A. L. de Lint te Delft.

Laagste inschrijver J. Breedveld, f 7765.

PRINSENHAGE. Het bouwen van een boschwachterswoning in het Mastbosch; langs de Bouvinnelaan. Door de opperboschwachter in de houtvesterij Breda.

Laagste inschrijver J. Dielen, Prinsenhage, f 2972.

UITHOORN. Het amoveeren en weder opbouwen der Israëlitsche kerk.

Laagste inschr. G. Verweij, f 1777. Gegund.

28 APRIL.

DEVENTER. Het glas- en verfwerk, benoodigd voor elf woningen in aanbouw aan de Veenestraat aldaar. Door de diaconie der Ned. Herv. gem.

Laagste inschrijver A. Janssen, f 544.

ELST. Het bouwen van een woon- en achterhuis met bijlevering van materialen. Door den bouwk. R. van Holten.

Laagste inschrijver B. A. Roelofs, Driel, f 1030. Gegund.

LEIDEN. Het afbreken en weder opbouwen van het winkelhuis Nieuwe Rijn no. 8. Door den arch. W. C. Mulder.

Laagste inschrijver W. A. Verbruggen, Waddingsveen, f 21265.

RIJSBERGEN (N.-BR.). Het bouwen van een heerenhuis met bijlev. van de ben. bouwstoffen. Door den architect F. P. Bilsen te Breda.

Metselwerk. Laagste inschr. M. Hoppenbrouwers, Zundert, f 2675.

Timmerwerk. A. G. Nagelvoort, Breda, f 2930.

Massa. J. F. v. Hassel, Zundert, f 6000.

UTRECHT. Het bouwen van een machinegebouw met ketelhuis en woning voor den machinist, te Laren, aan den weg van Hilversum naar Laren. Door de directie der Utrechtsche Waterleiding-maatsch.

Laagste inschrijver N. B. Iesberts, Hilversum, f 12865.

WAGENINGEN. Het bouwen van 2 woonhuizen met bijl. van materialen. Door den architect S. Bitters.

Laagste inschrijver H. A. J. Popping, Wageningen, f 3350. Gegund.

IJSSELSTEIN (ONDERH.). Het sloopen van een schuur en zomerhuis en het bouwen van een mestput, zomerhuis en een gedeelte aan het achterhuis op de Hofstede IJsselhoeve, gem. IJsselstein, door den WelEd. Hoog Welgeb. Heer Jonkheer Lamsing van der Velden te Utrecht.

Laagste inschrijver H. Bouwman, f 7300. Gegund.

29 APRIL.

HEIJTHUIZEN (LIMB.). Het bouwen van een dokterswoning. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver Henri Graat, Heijthuizen, f 3499. Gegund. Zonder bijlevering der noodige bouwstoffen, volgens bestek en voorwaarden.

ADVERTENTIËN.

AANBESTEDING.

Op ZATERDAG 19 Mei 1900 is ondergeteekende namens zijne principalen, de firma W. Stevens & Zonen, voornemens des namiddags ten 1½ ure in het Poolsch Koffiehuis aan te besteden:

Het amoveeren van een woonhuis en het bouwen van een Weverij met toebehooren, machinekamer, ketelhuis en schoorsteenvoet ter uitbreiding der fabriek „Werklust" te Rotterdam.

Bestek en teekeningen zijn van af Dinsdag 8 Mei à f 3.— per stel verkrijgbaar ter Drukkerij J. de Jong, Wijnstraat 34 te *Rotterdam*.

Inlichtingen zijn te bekomen des voormiddags vóór 10 ure aan het bureau van den Architect

J. P. STOK Wzn.

Openbare Aanbesteding.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS der gemeente *Utrecht* zijn voornemens op Zaterdag 19 Mei 1900 des namiddags ten 1½ uur, in het openbaar ten stadhuize aan te besteden:

het bouwen van stallen, remise, nevengebouw, mestlokaal, enz. op het terrein voor het abattoir.

Bestek en teekeningen liggen ter inzage aan het bureau der Gemeentewerken, Achter Klarenburg, en zijn aldaar, zoomede ten Stadhuize (Afdeeling Financiën) en bij de boekhandelaren van Terveen & Zoon te verkrijgen, tegen betaling van f 1 per exemplaar met teekeningen afgehaald en van f 1.05 franco toegezonden per post.

Aanwijzing in loco zal geschieden op Dinsdag 15 Mei e. k. des namiddags ten 2 uur.

Utrecht, 4 Mei 1900.

De Secretaris der gemeente Utrecht,
J. BOOL.

Te koop gevraagd

een fabriek van baksteen of aanverwant fabriekaat.

Fr. Br. onder lett. U. a/d Boekhandelaar E. Noordijk, Bankastraat 14, den Haag.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op VRIJDAG den 18 Mei 1900, des namiddags ten 2 ure (Greenwichtijd) op het Bureau van den Sectie-Ingenieur (kamer no. 8) bovenverdieping Station ZWOLLE van:

Bestek L.

Verrichten van Onderhoudswerken, Verf- en Behangwerken,

met bijlevering van de materialen, aan de *Gebouwen, Kunstwerken* en verdere *werken*, behoorende tot de lijnen

Deventer—Leeuwarden, Meppel—Beilen en Zwolle—Wierden,

in 14 perceelen.

Het bestek ligt van 5 Mei 1900 ter lezing aan het Bureau van den Heer Sectie-Ingenieur K. DEN TEX te Zwolle en is op franco aanvraag aan genoemd Bureau te bekomen tegen betaling van f 0.50. Tevens zijn daar te verkrijgen tegen betaling van f 0.25 per stuk de Algemeene Voorwaarden voor de uitvoering van Herstellings-, Vernieuwings- en Verfwerken onder beheer van den dienst Weg en Werken, vastgesteld December 1897 met het 1e Verbeterblad, op dit bestek van toepassing.

Inlichtingen worden ge even door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden zooals in het bestek is bepaald.

Zwolle, den 4 Mei 1900.

Prijsvraag.

Het Gemeentebestuur van 's Hertogenbosch noodigt uit tot medewerking aan eene prijsvraag voor eene

Monumentale Fontein,

te plaatsen op den Stationsweg,

ter verwezenlijking van de bedoelingen van het legaat, door de gemeente ontvanger van wijlen Jhr. Mr. P. J. Bosch van Drakestein, Commissaris der Koningin in Noord Brabant.

Programma en teekeningen liggen ter inzage op het Gemeentehuis en zijn te verkrijgen tegen betaling van *f* 1.50, bij den Ingenieur Architect der gemeente.

GLAS in LOOD

GLAS in KOPER of NIKKEL

GESCHILDERD GEBRAND GLAS

GEETST GLAS

vervaardigt in modernen stijl tegen concurreerende prijzen.

GEBR. HEINLE,

Prinses Mariestraat 39,

's GRAVENHAGE.

'S-GRAVENHAGE. De verbouw der perceelen Boekhorststraat, hoek Herderstraat. Door de architecten K. Meijer en H. E. M. Rademaker.

Laagste inschrijver J. v. Rossum, Loosduinen, f 3950.

GLANERBRUG BIJ ENSCHEDÉ. Het bouwen van een vereenigingsgebouw met conciergewoning op een terrein aan de Glanerbrug. Door de vereen. „St. Jozeph Vriendenkring".

Laagste inschrijver B. Maaskate, Glanerbrug f 7488. Volgens bestek 8 dagen beraad.

ZWOLLE. Het verbouwen van het perceel wijk F no. 17 in de Diezerstraat ald. Door den arch. H. v. Dijk.

Laagste inschrijver H. v. Laar, f 5179 Gunning in beraad gehouden.

UTRECHT. Het bouwen van een kantoorgebouw op een terrein gelegen aan den Leidscheweg, te Utrecht, voor rekening van de Levensverzekering Mij. Utrecht te Utrecht, onder directie van den architect J. Verheul Dr. te Amsterdam. Begrooting f 213074.

Laagste inschrijvers Cerlijn & de Haan, Amsterdam, f 206.860. Gegund.

2 MEI.

„Per Telegraaf."

ROTTERDAM. Het amoveeren van bestaande gebouwen en het daar ter plaatse bouwen van een gebouw bestemd tot machinekamer, op de terreinen der chemische fabrieken te Capelle a d IJ. Door de Naaml. Vennootsch. „Centrale Guanofabrieken".

Laagste twee inschrijvers J. H. Nieuwenhuizen, Rotterdam en S. A. Stolk, idem, elk voor f 13600. Bij loting werd de heer S. A. Stolk als laagste inschrijver aangewezen.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN**.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnes op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrala Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma Gebrs. Hesse), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Eerste Nederl. Papierstuckfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Houthandel, Stoomzaag- en Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & Zonen, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keijzersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — Th. van Heemstede Obelt, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LÖCHAU, Damrak 71, Amst.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — Höxter-Godelheim A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken, Isoleersteenen, Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Sturtevant Engineering Company. — FRED. STIELTJES & Co. — Keizersgracht 745, Amsterdam.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDEOBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königswinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-**steenen, vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

GEBROEDERS KOCH, Amsterdam,

leveren **BINNENBETIMMERINGEN** bewerkt met **Carton-Pierre**, zoo ook **Ornementen** van **Carton-Pierre** ter versiering.

Niet te verwarren met Papierstuc of iets dergelijks.

Bizonder voldoen onze **Carton-Pierre PLAFONDS** in **Vakken.** Het fabrikaat is uiterst solide, volkomen vochtvrij, krimpt en scheurt niet en kan desverlangd, in opgegeven kleuren, geheel afgewerkt, geplaatst worden.

C. LINDENAAR Jr.

GLASGRAVEUR.

Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.

ATELIERS voor het **Etsen** op **Spiegel-** en **Vensterglas.** Artistieke bewerking.
SPECIAAL ADRES voor **gekleurd** en **gebrand glas in lood.**
Steeds groote voorraad van alle kleuren **Cathedraal glas.**

Vraag uwen Leverancier naar

„Liebig's" - Patent.

CLOSET-RESERVOIRS.

GEHEEL GERUISCHLOOZE vulling.

Alom verkrijgbaar.

Eenige Vertegenwoordigers voor Nederland:

PECK & Co., Amsterdam.

Prijscouranten gratis.

F. W. HESSE Fz. (firma Gebr. Hesse.)

Sanitary Engineer, Amsterdam, Damrak 68.

Specialiteit voor de levering van

Complete Bad- en Closet-Inrichtingen.

Closets merk **„Beurs"** en diverse andere soorten.

Vertind koperen Bad- en Waschtafel-Geyzers, Closets, Waschtafels, Waschbakken, enz.

GASORNAMENTEN.

VERWARMING EN VENTILATIE.

Belast zich met plaatsing en inrichting door geheel Nederland. Teekeningen en prijsopgaven op aanvrage gratis. Concurreerende prijzen. Wederverkoopers het gewone rabat.

J. A. SMITS & ZOON,

Weesperzijde 7, Amsterdam.

Generaal-Vertegenwoordigers voor Nederland en Koloniën, van

Haeusler's Houtcementen Dakbedekking

Cement-Mastiek Dakbedekking.

worden tegen concurreerende prijzen en onder veeljarige garantie gelegd

In 1899 weder meer dan 40,000 M².

Haeusler's Houtcementen Dakbedekking en 10,000 M². Cement-Mastiek Dakbedekking. Absoluut waterdichte bedekking voor Bruggen, Kelders en vloeren.

60 Jarige ondervinding in Duitschland, 20 jarige ondervinding in Nederl. Vraagt circulaire van vervaardigde daken en vervaardigingswijze.

Eerste Nederl. Papierstûcfabriek,

voorheen BENNEWITZ & Co.

Papierstûe dient tot geheele vervanging van Stucadoorwerk, Cartonpierre enz. en kan direct aangemaakt worden. Het wordt om zijne uitstekende eigenschappen (lichtheid, duurzaamheid, onbrandbaarheid, geschikheid om dadelijk te beschilderen), door H.H. Architecten enz. aanbevolen.

Kantoor: Damrak 85, AMSTERDAM. Fabriek en Atelier Tolhuis o/h. IJ.

Schilderlinnen verkrijgbaar in de breedten van 2.10, 2.55, 3.10, 4.10, en 5.10 tot de meest concurreerende prijzen.

Uitvoerders der gevelbekleeding van Oud Holland op de Wereldtentoonstelling te Amsterdam in 1895, van Oud Dordrecht in 1897.

Tentoonstelling Papierindustrie artistique Parijs. October 1894.

GROOTE GOUDEN MEDAILLE & EERE DIPLOMA.

De KONINKLIJKE STOOMFABRIEK van WERKEN in Zink en andere Metalen te Delft, beveelt zich aan voor de leveringen van alle mogelijke ORNAMENTEN in Lood, Zink, Koper en vooral ook voor KUNSTSMEEDWERKEN naar iedere te geven teekening.

Tegen betaling van ƒ 2.— zullen *franco* worden toegezonden:

1e Catalogus van Ornamenten in lood en zink.
2e " voor gesmeed ijzeren Traphalusters en Balusters met zinken Ornament.
3e " voor Jalousiekappen.

Bij bestellingen van minstens ƒ 30.— worden deze twee gulden gerestitueerd.

F. W. BRAAT.

J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN

Stoomdakpannenfabriek

TE SWALMEN.

Leveren Pma. Kwaliteit

MULDEN-PANNEN

met dubbele zij- en kopsluiting.

Monsters op aanvrage gratis en franco.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

12 MEI 1900. 20e JAARGANG. No. 19.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 3/2 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Tentoonstellingen van indische kunstnijverheid door Oost en West, door Indo. — Verbouw van een perceel in de Reguliersbreestraat te Amsterdam tot courant- en steendrukkerij. — De bouwkunst op den „Salon" (Parijs, Place de Breteuil), door J. H. W. Leliman. — Prijsvragen. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Beantwoording van prijsvragen. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

De 81ste Algemeene Vergadering zal gehouden worden op Woensdag 30 Mei 1900, des morgens te half elf uur precies in het Maatschappelijk Gebouw, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

AGENDA DER VERGADERING.

1. Opening der Vergadering.
2. Verslag van het Bestuur over het afgeloopen jaar.
3. Verslag van de Commissie van Financiën.
4. Rapport van de Commissie voor het nazien der rekening en verantwoording over 1899 van de Commissie van Financiën. Uitloting van 5 aandeelen in de geldleening groot ƒ 63.000.
5. Mededeeling van den uitslag der verkiezing van Bestuursleden.
6. Benoeming, door den Voorzitter, van drie leden eener Commissie van stemopneming.
7. Verkiezing van een Voorzitter.
8. Mededeeling der conclusiën van het rapport van beoordeelaars der Prijsvragen.
9. Uitreiking van de bekroningen voor de Prijsvragen.
10. Behandeling der begrooting voor 1900.
11. Bepaling van de plaats der Algemeene September-vergadering.
12. Discussie en stemming over de voorstellen tot wijziging der Wet.
13. Discussie over vragen of voorstellen, door Leden of het Bestuur in de vergadering gedaan, en die tot geen stemming aanleiding geven.
14. Bespreking van een adres aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal, in zake het Wetsontwerp betreffende de „Volkshuisvesting."

Inleiding door den Heer Mr. H. Verkouteren.

Gedurende eene pauze zal gelegenheid bestaan tot het gebruiken van eenige verversching en.

Na afloop der Vergadering zal des namiddags te ongeveer 2½ uur gemeenschappelijk een bezoek worden gebracht aan:

1°. het nieuw gebouwde en ingerichte Proefstation voor Bouwmaterialen van de Heeren Koning en Bienfait, aan de da Costa-kade.
2°. de in uitvoering zijnde werken van de Nieuwe Koopmansbeurs aan het Damrak.

Des namiddags te 5 uur zal gelegenheid bestaan om deel te nemen aan een gemeenschappelijken maaltijd in het Hotel Krasnapolsky tegen f 2,50 per couvert zonder wijn.

Heeren Leden die aan dezen maaltijd wenschen deel te nemen, worden beleefd maar tevens *zeer dringend* verzocht uiterlijk vóór 27 Mei a.s. daarvan bericht te geven aan den Secretaris der Maatschappij, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

TENTOONSTELLINGEN VAN INDISCHE KUNSTNIJVERHEID DOOR „OOST EN WEST."

Eenigen tijd geleden werd in dit weekblad met veel lof en zeer veel sympathie gesproken over eene causerie, die de oud-Commandant van de Indische maréchaussée's, Jhr. Graafland, in de Amsterdamsche Afdeeling had gehouden over de huisvesting en het huiselijke leven der Atjehers.

Menig oud-Indiër zal het toen gegaan zijn als mij; hij zal zich hebben verheugd, want ieder blijk van belangstelling voor onze Oost-Indische bezittingen ondervonden van het Nederlandsche Volk of van een deel daarvan doet ons goed, niet alleen omdat wij die tropenlanden lief hebben gekregen, maar nog meer misschien uit de overtuiging, dat het Nederlandsche volk, wanneer het zijne Oost en zijne West wat beter leerde kennen en er zich dus wat meer aan liet gelegen liggen, daarginder nog zooveel goed zou kunnen doen en tevens als een gevolg daarvan, nog zich zelven bevoordeelen op den koop toe.

Met deze lange inleiding kom ik bij de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst introductie vragen voor de kort geleden hier in den Haag opgerichte Vereeniging „Oost en West" en in het Weekblad een plaatsje voor een kort woord over eene rij groepententoonstellingen van Indische Kunstnijverheid, die zij in den Haag denkt te houden.

„Oost en West" beoogt in de eerste plaats het opwekken van belangstelling voor het tropen-Nederland bij hen, die

het nu nog zoo weinig kennen en die er toch, om zoo te zeggen, de eigenaars van zijn, bij het Nederlandsche volk in al zijn klassen en schakeeringen.

En het zal dit doel trachten te bereiken, zoowel door in te werken op de jeugd bij het eerste onderwijs, als door ook de ouderen te onderwijzen eveneens, hoofdzakelijk langs aanschouwelijken weg. Populaire voordrachten met lichtbeelden, zooals Graafland er eene hield, en dan ook tentoonstellingen.

Eene speciale afdeeling, de 5e Commissie, heeft dit deel van het werk op haar program en op den 2den Mei opende zij in haar lokaal Heerengracht 4 in den Haag, de eerste van eene reeks groepen-tentoonstellingen die zij denkt te houden, en begon met eene fraaie verzameling Oost-Indische wapens te laten zien.

Het klinkt zonderling om in onzen tijd, nu het groote nadeel van de wapening der volkeren voor maatschappij en beschaving zoo algemeen wordt gevoeld, juist met wapens te beginnen; maar in die Oost-Aziatische landen is het wapen tevens een voorwerp van tooi en opschik en men kon den aanleg van dit in vele opzichten thans nog zoo primitieve volk voor kunst en zijn natuurlijk gevoel voor lijn en kleur wellicht niet beter doen uitkomen dan door het bijeenbrengen van deze wapens die, al zijn ze bij Boeginees en Dajak ook nog zoo eenvoudig, toch den stempel van kunst en goeden smaak bij zich dragen.

Ik zal niet trachten van het tentoongestelde eene beschrijving te geven, die zal ongetwijfeld later in het een of ander werk over kunst verschijnen en dan van bekwamer hand dan de mijne; het doel is hoofdzakelijk om hen die daartoe in de gelegenheid zijn, aan te sporen om te gaan zien hoe Ph. Zilcken en J. Thorn Prikker, door nog enkele andere commissieleden geholpen, van het tentoongestelde een aanlokkend geheel maakten, dat veel belooft voor het verdere pogen en werken van „Oost en West".

Mocht ik enkele lezers van het Bouwkundig Weekblad hebben overgehaald om nader kennis te maken niet alleen met de kunstnijverheidstentoonstellingen maar ook met de Vereeniging zelf, die ieder die zich aanmeldt, ook al heeft hij zich vroeger van de Indiën nooit iets aangetrokken, tegen de geringe contributie van f 1,— 's jaars als lid aanneemt en wanneer men dit vraagt aan haren algmeenen Secretaris, Heerengracht 4 Den Haag, gaarne vóóraf hare statuten en reglementen toezendt, dan reken ik dit gerust tot een mijner goede werken.

INDO.

Den Haag, 3 Mei 1900.

DE BOUWKUNST OP DEN „SALON" (PARIJS, PLACE DE BRETEUIL.)

Van de 2872 inzendingen welke de Société des Artistes Français in een tent aan de Place de Breteuil te Parijs tot een „Salon" heeft vereenigd, zijn slechts negen-en-negentig bouwkundige, een getal dat eenigszins stijgt door er bij te tellen, eenige beeldhouwwerken en details van gebouwen.

Quantitatief komt de bouwkunst dus niet overeenkomstig haren rang voor den dag. En qualitatief? De vraag is — evenals trouwens de meeste vragen — gemakkelijker gesteld dan het antwoord gegeven.

Volkomen overtuigd van het nuttelooze eener uitvoerige bespreking, die niet de noodige plaatjes toelichten, zal ik mij bepalen tot het mededeelen van eenige losse aanteekeningen en herinneringen.

Het was te voorzien, dat deze „Salon" geen juist beeld kon geven van de hedendaagsche kunst. De kunstenaars hadden reeds hun beste werk bestemd voor het Palais des Beaux-Arts aan de Avenue Nicolas II eer de „Salon" van de Place de Breteuil werd op touw gezet. Volgens het oordeel der critici — uitgesproken na de opening — kon voor dezen laatsten niet veel bijzonders overblijven. Dit vonnis sloeg op de beeldhouwwerken en de schilderijen; en de bouwkunst bleef buiten beschouwing.

Dat het oordeel over dezen „Salon" in haar geheel ongunstig luiden moest, mag niet weerhouden, aan de afzonderlijke kunstwerken de lof te geven, die er aan toekomt.

De organisateurs van den „Salon" aan de Place Breteuil hadden echter verstandiger gedaan niet in concurrentie te treden met de Expositie. Zij hadden moeten bedenken dan aan het kortste eind te zullen trekken en hunnen exposanten bloot te stellen aan schimpscheuten van het genre: Één oog is koning.

De Jury van toelating is overigens streng genoemd; en niet geheel ten onrechte. Althans van de 350 bouwkundige inzendingen liet zij niet het derde gedeelte toe. Dit wetende, valt het des te meer op in de zalen, naast werk van hooge orde teekeningen te zien hangen die, op zich zelf reeds minder geslaagd, in eene superieure omgeving den indruk maken van bepaald slecht.

Zoo treffen *Capron* en *Renevey* het niet, dat hunne *Etablissements hospitaliers en Touraine* zijn gehangen in de nabijheid van de *Etat Actuel et restauration du cirque de Maxence hors la porte Saint-Sebastien, à Rome*, de inzending van *Recoura*. Evenmin varen *Grillet's Croquis archéologiques dans l'ouest de la France*, een lijst met droog potloodwerk, er wel bij, dat eenige passen verder *Une rue à Vitré* door *Edward Bennet*, *L'escalier du château de Blois* door *Klenka de Vlastimil* en *château de Blois, entrée sur la place* door *Chesnay* te zien zijn.

Van een enkelen kunstenaar doet het goed meer dan een inzending te zien; *Patouillard* (zijn veelzeggend adres is: Rome, villa Médicis) toont zijne *Etudes de Renaissance italienne* eene vroolijker zijde van zijn talent dan in de *Etudes d'architecture antique;* in beide gevallen echter zich zelf als een ernstig teekenaar en fijn colorist.

Hoe is het bezoek? Hierin stelt ieder levendig belang die zich zekere spotprent in drie tafereelen van Guillaume herinnert; terwijl eene dichte menigte, zij het ook met verschillende belangstelling zich verdringt om de beeldhouwwerken en voor de schilderijen, laat de teekenaar een dametje de verlaten zaal van de bouwkunst het veiligste oord kiezen om haar kousenband te bevestigen.

Geen der keeren dat ik den „Salon" bezocht, mocht het mij gebeuren een dergelijk geval waar te nemen.

Er scheen integendeel werkelijk eenige belangstelling te heerschen. De ontdekking evenwel, dat de sectie Bouwkunst het voorportaal was der W. C.'s en verdere gemakken, sloeg alle optimistische gedachten, gegrond op het aantal bezoekers, ter aarde.

Wanneer niet vele ernstige menschen mede getroffen werden dan zou deze onbedekte onverschilligheid verdienen te worden toegejuicht als de beste straf voor effectjagerij als spreekt uit het ontwerp van een *cercle* — modern style — door *Brun*. De verschillende plannen, gevels en doorsneden zijn — het moet gezegd — met groote *chic* geteekend als op waterleliebladen. Het papier is gevuld met kleurig en sterk sprekend bijwerk dat het eerst en het laatst in het oog valt. (*) Dat eene goede bouwkundige teekening veeleer

(*) Als de kok veel werk maakt van de sauce doet men wel het vleesch niet te vertrouwen.

wint bij het ontbreken van zulk eene omlijsting, blijkt uit het ontwerp *d'Hotel particulier* door *Bruel* ingezonden. Al kunnen diens teekeningen misschien alleen door den vakkundigen beschouwer op de volle waarde geschat worden, op den leek zullen zij den gunstigen indruk maken die uitgaat van elke samenwerking van smaak en karakter.

Zooals blijkt, zijn de verschillende rubrieken van bouwkundig teekenwerk vertegenwoordigd. Schetsen, opmetingen en restauraties van gebouwen uit alle tijden en landen nemen de grootste plaats in. Er zijn aquarellen — bijv. *Duménie's* gezichten op Avignon en het Grand canal de Venise — met het vaderschap waarvan menig kunstschilder gaarne zou worden gedoodverfd. Boven werden reeds eenige andere, die van Bennet, Vlastimil en Chesnay, genoemd. Nog zij herdacht een *Vue de Constantinople* door *Pille*, die als pensionnaire van de villa Médicis eene studiereis makende, te Athene overleed. Als de vrucht van zijn laatsten tocht zien wij hier studies uit Turkije, de kloostergebouwen op den berg Athos, en de opmeting van een vervallen Byzanthijnsch kerkje in Griekenland.

De kathedralen van Sienna en Verona, de tempel van Nike Apteros, de basilika en het stadhuis van Vicenza, de boog van Titus, de St. Clemente, de Zonne-tempel in Rome, een van de grafmonumenten der Medici, zijn voor de zooveelste maal met meer of minder succes geschetst, geheel of gedeeltelijk opgemeten. Ook is de schat der Fransche monumenten niet vergeten; aan de kathedraal van Rheims en twintig andere kerken, huizen en paleizen — het onvermijdelijke Blois, en Chambord, met Chantilly en Versailles vooraan — en hunne meesters hebben ouderen en jongeren opnieuw hun hulde betoond.

Polart zond de opmeting van eene *„folie", pavillon Louis XV*, bij het kasteel de Saint-Simon, te Berny-en-Santerre (Somme), een allerliefst klein appartementje voor eene ménage à deux. *Huguier* verdient een kompliment voor de zekerheid waarmede hij verklaart, dat het François I portaal van de kerk te Auxon (Aube) door hem voor de allereerste maal is opgemeten. Zulke gebouwen zijn in den jare 1900 schaars.

De groep van uitgevoerde bouwwerken, in het algemeen van ontwerpen van practisch belang, is klein, maar toch leverde zij den Prix d'Honneur. Ditmaal niet toegekend aan een idiaal ontwerp of restauratie-plan, viel deze bij tweede stemming toe aan *Guilbert* die met het *Monument commé. moratif élevé, rue Jean Goujon à la mémoire des victimes du bazar de la Charité* was uitgekomen; een nieuw, ja nog onvoltooid bouwwerk, dat den 4den Mei j.l. is ingewijd.

Guilbert heeft een volledig stel teekeningen ingezonden, nader verduidelijkt door een model, door fotografiën en schetsen van de sculpturale en picturale versiering.

Ik wil niet ingaan op de hoedanigheden van het ontwerp, die m. i. overwegend goede zijn, maar slechts op die van de teekeningen, en dan moge deze vrijelijk gerangschikt worden bij het beste. Uitgevoerd in één kleur en zonder eenig overbodig bijwerk, tintelen zij niettemin van kleur en leven; komen de verschillende materialen tot hun recht.

Als *Prof. Calderini* — de eenige buitenlandsche architect inzender — de teekeningen van zijn *palazzo delle Giustizia* te Rome vergelijkt met die van Guilbert's kapel, zal hij, naar mij voorkomt, zijne minderheid in deze gaarne erkennen. Het is zeer zeker jammer, dat terwille van dit onverkwikkelijk justitiegebouw, waarvan ik ter Exposition Universelle eene maquette zag ontpakken, eene frisch geteekende Parijsche *groupe scolaire* van den arch. *Toisoni?* (naamteekening niet goed leesbaar; andere aanduiding ontbreekt) werd verhangen of zelfs verwijderd.

De kapel van de rue Jean Goujon is niet het eenige moderne werkstuk; *Rabier* zond een huis Boulevard de la Villette 87 in, dat bij een gevelwetstrijd de gouden eerepenning had verworven; het nieuwe museum van Kairo is aanwezig evenals het palais de l'Optique, en het Siameesche paviljoen van de Wereldtentoonstelling; de projecten voor eene *Université populaire*, een *édifice pour réunions publiques*, een *maison du peuple* getuigen, dat de Fransche architect meeleeft met zijnen tijd; het ontwerp voor een *stand national*, tenslotte, zou denkelijk niet zijn opgezet zonder den Transvaalsch-Engelschen oorlog die in het licht stelde, dat onder zekere omstandigheden het nuttig was dat een ieder goed het geweer hanteerde. Verder eenige buitenhuizen; een rendez-vous de pêche, een plan voor vergrooting, feitelijk voor totale verbouwing van het stadhuis van Saint-germain en Laye, een stadhuis voor Tunis. Hier wil ik ook vermelden *Laffonte's L'habitation d'un receveur de l'enregistrement*, zoo ruim dat een graaf er zich op zijn gemak in zou gevoelen.

De gevaarlijkste mededingers van Guilbert voor den Prix d'honneur bleken *Wable* met een *Musée oriental* en *Despradelle*, die twee ontwerpen had ingestuurd. Het eene stout en grootsch van gedachte, houdt geen de minste rekening met de mogelijkheid. Het is *Le Phare du Progrès To the glory, of the American people*, eene samenstelling van obelisken waarvan de middelste, 450 M. hoog, op de teekening hare spits tot in de wolken verheft, ver boven de sfeer waarin menschelijke gedachten worden verwezenlijkt.

Op deze aarde — zij het niet op het oostelijk halfrond — beweegt de heer Despradelle zich met zijne tweede inzending, een ontwerp voor de Berkeley Universiteit, een ontwerp vergezeld van eene vogelperspektief, uitgevoerd in potlood en eenige vlakke tinten O. I. inkt, op eene wijze, die niemand aarzelen zal even meesterlijk als eenvoudig te roemen. Ook *Bauhain en Barband* zonden hunne teekeningen voor deze Universiteit in; noch hun ontwerp, noch dat van Despradelle, welke de verdiensten zij ook hebben, doen het evenwel betreuren, dat aan Bernard niet de eerste prijs de uitvoering is ten deel gevallen.

Een ander ideaal ontwerp is *Un calvaire* door *Bigot*, die zich de vrije beschikking gaf over een rotsachtig eiland, hierop zich kapellen en andere monumenten dacht en uit de levende rots een gekruisigden Christus van primitief karakter in reusachtige verhouding kapte. Het kan niet ontkend worden, dat de ontwerper blijk geeft te beschikken over eene rijke fantasie en tevens, wat zeker evenveel waarde heeft, over de middelen zijne gedachten op het papier te brengen; maar het wil mij voorkomen, dat hij er niet in geslaagd is van zijn *calvaire* het hoogverheven oord te maken dat men wenschen zou te zien.

Nog minder beantwoordt aan de billijke verwachting een *Palais pour la présidence de la République*, waarvan het middenmotief, geïnspireerd op het paviljon de l'Horloge, wel het gelukkigste onderdeel is. *Hulot* voelde zich aangetrokken door een *Musée d'histoire nationale et monument aux héros*, een onderwerp dat zeker zoo goed als een ander zich leende tot eene ideale en monumentale oplossing; maar toch nog eenigszins samenhangend met de realiteit.

Alles samenvattende, kan men niet zeggen dat deze „Salon" eene groote gebeurtenis is geweest voor de architecten. Wie er heengaat in de gedachte een overzicht te krijgen van de stroomingen in de Fransche bouwkunst, die lang zoo effen en kalm niet is als velen wel aannemen, en hare voornaamste uitingen, wordt teleurgesteld. Hij dient nog een maand geduld te hebben; de „Salon" van de tentoonstelling immers zal tegen half Mei wel voltooid zijn. Maar zij, die gene andere wenschen koesteren dan een aantal bouwkundige

teekeningen en ontwerpen te zien en te bestudeeren, zullen na hunne thuiskomst gaarne erkennen, dat er op de Place de Breteuil niettemin veel valt te leeren.

Parijs, 20 April 1900. J. H. W. Leliman.

VERBOUW VAN EEN PERCEEL IN DE REGULIERSBREESTRAAT TE AMSTERDAM TOT COURANT- EN STEENDRUKKERIJ.

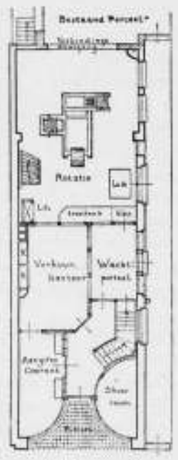
De gevel waarvan hier een afbeelding wordt gegeven, zal te Amsterdam worden gebouwd volgens het ontwerp van den heer W. Kromhout Czn. Het is de gevel

Gevel Reguliersbreestraat. Schaal 1 à 100.

van een te verbouwen perceel tot Courant- en Steendrukkerij, waarin o.a. de Amsterdamsche Courant zal worden gedrukt.

Gelijkstraats in het gebouw zal de ruimte verdeeld worden in een buitenportaal met tegelbevloering, rechts daarvan een half-cirkelvormige showroom en links een kantoor voor aangifte ten behoeve der Courant, waarachter een verhuurkantoor met daarnaast gelegen wachtportaal. In het achtergedeelte op den beganegrond wordt de rotatie-inrichting geplaatst.

Plattegrond
Schaal 1 à 200.

Het souterrain is verdeeld in twee deelen; het voorste wordt bestemd voor magazijn, en voor stereotype-inrichting met smeltoven; het achtergedeelte wordt kolenbergplaats.

De eerste verdieping wordt geheel als letterzetterij ingericht.

De tweede verdieping is verdeeld in een kamer aan de straatzijde voor den Hoofdredacteur, en eene voor de redactie aan de achterzijde.

De geheele, onverdeelde ruimte van de derde verdieping wordt tot steendrukkerij ingericht, en die van de vierde tot courant-zetterij.

De zolder wordt geheel ingenomen door eene lichtdrukinrichting.

Daar de stedelijke verordening op het bouwen de hoogte van een gevel afhankelijk maakt van de breedte der straat, is de gevel van den zolder teruggebouwd moeten worden. Over de volle breedte van het perceel is daarom ter hoogte van den zolder een balkon ontworpen, met balustrade, o.a. eene uitstekende gelegenheid biedende voor de bediening van een daar aangebracht hijsch-toestel.

PRIJSVRAGEN.

Door het gemeentebestuur van 's-Hertogenbosch zal zeer spoedig worden uitgeschreven eene prijsvraag voor de Monumentale Fontein, te plaatsen op den Stationsweg aldaar, uit het legaat, door de gemeente ontvangen van wijlen Jhr. mr. P. J. Bosch van Drakestein, den onvergetelijken Commissaris der Koningin in Noord-Brabant.

De prijsvraag wordt uitgeschreven onder de volgende bepalingen:

1°. De mededinging staat open voor alle Nederlandsche of sedert 1 Januari 1899 in Nederland gevestigde kunstenaars.

2°. De fontein moet, behalve een sierraad voor de stad, een gedenkteeken zijn, herinnerende aan wijlen de echtgenoote en aan twee op 16-jarigen leeftijd overleden dochters van den erflater, terwijl met hare strekking tot het verschaffen van drinkwater aan de ingezetenen moet worden rekening gehouden.

3°. De mededingers worden overigens geheel vrijgelaten, voor wat betreft den vorm en het karakter, aan het monument te geven. Het monument moet echter zijn samengesteld uit materiaal, omtrent welks duurzaamheid ter plaatse geen twijfel bestaat, terwijl eventueele beelden in brons moeten zijn gedacht.

4°. Er worden verlangd:

I. De volgende teekeningen:

a. Eene situatie op de schaal van 1 à 500, aangaande de plaatsing van de fontein en de wijze waarop de ontwerper zich het middengedeelte van den Stationsweg heeft gedacht te zijn ingedeeld, verder beplant en afgewerkt. (De bestaande boomenrijen blijven in hoofdzaak.)

b. De beide hoofdaanzichten van de fontein op de schaal van 1 à 10.

c. Een plattegrondteekening, tevens horizontale doorsnede van de fontein op 2 verschillende plaatsen, op de schaal van 1 à 10.

d. Een verticale doorsnede van de fontein, op een schaal van 1 à 10.

e. Een perspectiefteekening, gezien van uit het punt O, op de situatieteekening bij het programma behoorende, aangeven en aanduidende de fontein met omgeving.

II. Modellen in gips op de schaal van minstens 1 à 5 van de twee voornaamste beeldwerken of beeldgroepen, die de ontwerper zich eventueel zal hebben gedacht.

III. De volgende inlichtingen:

a. Eene memorie, uiteenzettende den gedachtengang, die den ontwerper heeft geleid.

b. Eene beschrijving van de samenstelling.

c. Eene gedetailleerde begrooting van kosten.

d. Eene behoorlijke verzegelde en ondoorzichtige envelloppe, inhoudende eene kaart met den naam van den ontwerper en van buiten voorzien van een correspondentieadres, dat niet dat des ontwerpers mag wezen.

5°. De aanzicht- en plattegrondteekeningen moeten worden behandeld in zwarte inktlijnen, ongekleurd, ongeschaduwd en ongewasschen. In de behandeling der overige teekeningen is de ontwerper vrij.

Het handschrift op de teekeningen en van de toelichtingen moet zijn van eene andere hand dan die des ontwerpers.

De mededingenden mogen hunnen naam niet in het openbaar of aan een der juryleden bekend maken, alvorens de beoordeeling zal hebben plaats gehad.

6°. De noodige fundeeringswerken benevens de werken voor de toeleiding en afleiding van het water worden door de gemeente uitgevoerd en bekostigd, evenals de verdere aanleg van het terrein.

De fontein mag overigens niet meer kosten dan f 10,000 met inbegrip van het salaris voor de bemoeiingen van den ontwerper, die zich ook met de leiding van en het toezicht op de uitvoering zal moeten belasten.

De ontwerpers nemen bij inzending hunner plannen op zich de fontein voor het aangegeven kostencijfer uit te voeren.

7°. Als prijzen worden uitgeloofd:

f 500.— voor het ontwerp, dat door de jury het beste wordt geoordeeld en voor uitvoering geschikt geacht.

f 300.— voor het ontwerp, dat daarna door de jury het beste wordt geoordeeld en voor uitvoering geschikt geacht.

f 100.— voor het ontwerp, dat daarna door de jury het beste wordt geoordeeld.

De jury is bevoegd nog twee ontwerpen voor bekroning met f 100.— voor te dragen.

Wordt een ontwerp met den eersten of den tweeden prijs bekroond, nochtans niet voor uitvoering geschikt geacht, dan worden deze prijzen resp. met f 100. — en f 50. — verminderd.

Het gemeentebestuur is vrij in de opdracht van de uitvoering van het gedenkteeken.

De bekroonde plannen worden eigendom der gemeente, die de bevoegdheid heeft van de daarin vervatte denkbeelden, naar goedvinden, gebruik te maken en de plannen te doen reproduceeren, in welk geval aan de ontwerpers 10 afdrukken zullen worden toegezonden.

8°. De ontwerpen zullen worden beoordeeld door eene jury, bestaande uit de heeren:

Jhr. P. J. J. S. M. van der Does de Willebois, burgemeester van 's-Hertogenbosch;

A. J. A. van Lanschot, lid van den gemeenteraad van 's-Hertogenbosch;

Jhr. Mr. V. E. L. de Stuers, referendaris bij het Ministerie van Binnenl. Zaken te 's-Hage.

J. Dony, ingenieur-architect, directeur der Koninklijke school voor Nuttige en Beeldende kunsten te 's-Hertogenbosch;

F. M. L. Kerkhoff, civiel en bouwkundig ingenieur-architect der gemeente 's-Hertogenbosch.

9°. De ontwerpen moeten zorgvuldig verpakt en de teekeningen niet opgerold vóór of op 1 October 1900, vrachtvrij zijn ingezonden aan het adres van den heer Burgemeester van 's-Hertogenbosch.

Zoodra de beoordeeling heeft plaats gehad en de uitspraak der jury is geschied, zullen de plannen worden tentoongesteld gedurende 8 dagen te 's-Hertogenbosch en de bekroonde daarna gedurende 8 dagen elders.

De niet bekroonde ontwerpen zullen aan de correspondentieadressen worden teruggezonden of aan de ontwerpers voor 't geval deze hunne namen zullen hebben bekend gemaakt.

RAPPORT *van de Jury bestaande uit de H.H. V. G. A. Bosch, B. I., Voorzitter v/d. Afd. Arnhem van de Mij. t. B. d. B.; J. W. C. Tellegen, C. I., Directeur van Gemeentewerken te Arnhem en A. R. Freem, architect, onder-Voorzitter v/d Afd. Arnhem van de Mij. t. B. d. B., inzake de prijsvraag uitgeschreven door de Afd. Arnhem der Mij. t. B. d. B. voor „Een drinkfontein met lantaarn aan de Noordzijde van de Groote Markt te Arnhem."*

Op Vrijdag 4 Mei 1900 des namiddags te 1½ uur is de Jury bijeengekomen en heeft als rapporteur benoemd het lid A. R. Freem.

Vijf antwoorden waren ingekomen als:

1	Motto „Hoop"	met	2 teekeningen.
2	„ „Drie"	„	1 teek., 1 calque, 1 model, 1 foto.
3	„ „A. T."	„	1 teekening
4	„ „Waterlelie"	„	1 teekening
5	„ „Gelre"	„	2 teekeningen

1. Motto „Hoop"

De bedoeling van dit ontwerp is niet recht duidelijk.

De ontwerper heeft getracht een plan te leveren in de moderne richting, waarin hij door veel studie wellicht later iets goeds zal kunnen leveren. Het ingezondene voldoet overigens niet aan de gestelde eischen.

2. Motto „Drie."

Een oorspronkelijk, fraai, en goed geteekend ontwerp, in moderne geest gedacht. De vorm is rank en toch stabiel. Het piedestal is gedacht als drievoet in Arduin-steen, met drie ingehakte bassins, waarin door bronzen leeuwenkoppen het water loopt. Uit dit voetstuk ontwikkelt zich zeer harmonisch het smeedwerk van de lantaarn. De calque geeft een veel slanker overgang van het smeedwerk dan het oorspronkelijk ontwerp. De lantaarn zal bij uitvoering wat grooter moeten worden, en kan dit zeer goed zonder aan het totaal effect afbreuk te doen.

Het teekenwerk is flink behandeld.

Het geheel voldoet aan de gestelde eischen.

3. Motto „A. T."

Ontwerp en teekenwerk zijn zwak. De voet is gedacht met drie banken van hardsteen met bloemversiering. De koperen uitloopers zijn te nuchter van conceptie. Daar de gevraagde détails ontbreken, voldoet het niet aan de gestelde eischen.

4. Motto „Waterlelie."

Kan als poging tot uitwerking van het gevraagde niet zeer geslaagd heeten. Het teekenwerk is met zorg vervaardigd. De contreforten en de zwaarte van den hardsteenen voet zijn te massaal voor het dragen van een lantaarn.

5. Motto „Gelre."

Is een verdienstelijk geteekend ontwerp met goede lijnen. De lantaarngroep is te zwaar tegenover het voetstuk. Het ontwerp van de lantaarngroep is op zich zelf zeer goed, doch het geheel mist de onderlinge verhouding, en geeft het gevoel van topzwaar. Het ontwerp is alleen voor een lantaarn, doch geeft niet den indruk van een fontein.

Met algemeene stemmen heeft de Jury den eersten prijs toegekend aan het ontwerp onder het motto „Drie", waarvan bij opening van den naambrief de ontwerper bleek te zijn: Herman Kloot, architect te Rotterdam,

en den tweeden prijs aan het ontwerp onder het motto „Gelre", bij welk ontwerp alleen een correspondentie adres was.

Arnhem, 7 Mei 1900.

De Jury:
V. G. A. Bosch
J. W. C. Tellegen
A. R. Freem, *Rapporteur.*

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Technische Vakvereeniging. Afdeeling Amsterdam. 2 Mei 1900. Mededeeling werd gedaan, dat de Afd. Amsterdam lid was geworden van de Vereeniging van Voorstanders eener Nederlandsche Octrooiwet.

Hierna werden een olie-economiser een olie-separator en eenen nieuwen oliefilter bezichtigd, waarbij de heer Robert Kalff eenige toelichtingen gaf.

Spreker toonde aan, dat door het in bedrijf brengen van vele

kleine en groote machines het olieverbruik zeer was gestegen en het loonend zou blijken toestellen te gebruiken, waarbij morsen onmogelijk was, of gebruikte olie door zuivering opnieuw bruikbaar gemaakt kon worden. Daarna verklaarde spreker de aanwezige toestellen waarbij nog eenig debat werd gevoerd.

Een voorstel tot het verkrijgen van eigen lokaal tot berging van archieven en het houden van bestuursvergaderingen werd tot nader order uitgesteld.

Verder werd nog bekend gemaakt, dat het orgaan door de Vereeniging zelf zal worden uitgegeven.

Met een woord van dank aan de aanwezigen, in het bijzonder aan den heer Robbert Kalff, sloot de voorzitter de vergadering.

BERICHTEN.

In de „Bijdragen en Mededeelingen der Vereeniging Gelre," deel III, komt eene interessante bijdrage voor getiteld: „Eene Geldersche stad in de Middeleeuwen (Zutphen)," van de hand van den heer J. Gimberg, te Zutphen, waarbij de reproductie naar eene oude Kaart van Zutphen is gevoegd, ontleend aan de Amsterdamsche uitgave, van 1612, van Guicciardini.

In hetzelfde tijdschrift verscheen eene geïllustreerde bijdrage van den heer V. G. A. Bosch, te Arnhem, over de Arnhemsche plateelbakkerij van Johan van Kerckhof. Eene groote daarbij gevoegde plaat geeft een uitmuntende afbeeling van een tegelbableau, onlangs aangekocht door het Arnhemsche Museum en afkomstig uit een huis in de Oeverstraat aldaar.

Het is zeker een der beste voortbrengselen van Arnhemsch plateelbakkerswerk.

De ontdekking van dit stuk werd indertijd in dit blad medegedeeld.

De commissie, welke belast is met het afnemen van de examens B volgens art. 60 en C volgens de artt. 61—65 der wet op het Middelbaar Onderwijs, zal voor het jaar 1900 zitting houden te Delft.

Benoemd zijn:

tot lid en voorzitter Ph. W. van der Sleijden, oud-Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, te 's-Gravenhage;

tot leden: Dr. L. Aronstein, P. van der Burg, J. Cardinaal, H. Cop, J. C. Dijxhoorn, S. G. Everts, I. Franco, E. Gugel, N. H. Henket, H. J. Heuvelink, C. P. Holst Gzn., Dr. S. Hoogewerff, J. F. Klinkhamer, G. J. Morre, Mr. B. H. Pekelharing, H. A. Ravenek, Dr. C. A. Scheltema, Dr. G. Schouten, Dr. J. L. C. Schroeder van der Kolk, J. A. Snijders C.Jzn., Dr. P. Zeeman Gzn., hoogleeraren aan de Polytechnische School; — A. F. Gips, Dr. M. de Haas, W. H. L. Jansen van Raay, G. J. van Swaay, leeraren aan de Polytechnische School; — W. K. Behrens, ingenieur van 's Rijks waterstaat te 's-Gravenhage; — C. J. van Loon, mijningenieur, te Delft; — A. C. Broekman, hoofdingenieur bij de Maatschappij tot Exploitatie van Staatspoorwegen, te Arnhem; — I. Groenendaal Jr., ingenieur van Delfland, te Hof van Delft; — B. Hoogenboom, hoofdingenieur van 's Rijks waterstaat, te 's Hertogenbosch; — Dr. N. P. Kapteijn, leeraar aan de 1e Hoogere Burgerschool met 3-jarigen cursus te Amsterdam; — Dr. J. A. C. Oudemans, oud-hoogleeraar, lid van de Rijks-commissie voor graadmeting en waterpassing, te Utrecht; — J. M. van Ruyven, Dir. van de Gemeentewerken te Dordrecht; — en G. L. Schim van der Loeff, werktuigkundig ingenieur te Amsterdam.

De nieuwe inrichtingen van de Gemeentelijke Waterleiding te Amsterdam, gelegen aan den Haarlemmerweg, zullen den 15den Mei a. s. in geregelde exploitatie komen.

De onthulling van het standbeeld voor Frans Hals te Haarlem in tegenwoordigheid van H.H. M.M. de Koninginnen, is vastgesteld op Donderdag 14 Juni a. s.

De heer J. J. Ph. Thüring, aannemer te Amsterdam, herdacht den 7en Mei j.l. den dag, waarop hij vóór 25 jaren zich als patroon vestigde, en mocht bij die gelegenheid in ruime mate blijken van belangstelling ontvangen.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Vereeniging van Bouwkundigen in Nederl. Indië. Technicum. 1e Prijs: f 250; 2e pr. f 150; 3e pr. f 100. Voor Nederlanders en inwoners van Nederl. Indië. Vóór 15 Aug. 1900 bij den heer C. P. Franken, President der Vereeniging te Pasoeroean. Zie Bouwk. Weekblad no. 51 van 23 Dec. 1899.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Opzichter 2.
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 15.
Aantal aanvragen voor:
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 4.
Aantal geplaatste sollicitanten:
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 2.

VERGADERINGEN.

Afdeeling Haarlem en Omstreken. Dinsdag 15 Mei 1900, des avonds ten 8 ure in Café Neuf. Ingekomen stukken. Verkiezing hoofdbestuur. Kunstbeschouwing v/d Heer Jacques Leijh.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 14 MEI.

ALKMAAR. Het verbouwen van perc. A 27, hoek Langestraat-Pastoorsteeg ald.

De arch. C. J. Ooms, 's av. 8 u., in het hotel „de Toelast", Choorstr. Bestek en 3 teek. à f 1,50 verkrijgb. bij den arch. Aanw. gedaan.

ALMELO. Het bouwen van 2 woningen in de nabijheid der houtloods van J. Witzand.

De arch. C. Eckhardt 's av. 8 u., in het café van de Wed. H. J. Beverdam, alwaar bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. 14 Mei, v.m. 9 u.

AMSTERDAM. Het maken van een bad- en zweminrichting in het Nieuwe Diep aan den Westelijken dijk van het Merwedekanaal bij de schutsluis.

Het gem.-best., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stadsdrukkerij, tegen f 0,30. Inl. worden gegeven ten kantore van den assistent-ingenieur der havenwerken in het gebouw van Algem. Dienst op den kop der Handelskade, van 10—12 u., gedurende de week, welke der besteding voorafgaat.

BORKELO. Het weder opbouwen van een woonhuis aan de Markt te Borkelo.

De arch. G. Beltman AGzn. te Enschedé, n.m. 1 u., in het café Elbrink te Borkelo. Bestek en teek. in voorn. café ter inz. Inl. geeft G. Beltman A.Gzn., arch. Aanw. 14 Mei v.m. 10 u.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van een militaire woning aan de Z.-W.vaart.

Het gemeentebest., v.m. 10 u. Bestek en teek. ter inz. op het gemeentehuis en à f 1,10 verkrijgb. bij den ingen.-arch., die tevens nadere inl. geeft Aanw. gedaan.

HOOGEVEEN. Het bouwen van een spaarbankgebouw met bijl. van materialen.

De directeuren van de spaarbank, n.m. 3 u., in het hotel „Luinge". Bestek en teek. tegen f 1,50 verkrijgb. bij den boekdrukker C. Pet en liggen met de détail-teek. ter inz. in voorn. hotel. Aanw. 14 Mei, v.m. 10 u., door den arch. J. Carmiggelt.

NIJMEGEN. Het bouwen van een woonhuis aan den Fortweg te Nijmegen.

De heer Abrahams, 's av. 8 u., in het koffiehuis van H. Hoogveld, Hertogstraat. Bestek en teek. op voorn. plaats ter inzage waar tevens inlicht. te bek. zijn.

ROTTERDAM. Het bouwen eener school en bijk. werken op een terrein, gelegen achter de panden in de Oranjeboomstraat, genummerd no. 113 tot en met 129.

De architecten H. J. Dupont & Zn., 's midd. 12 u., in de bestuurskamer der „Rotterd. Vereen. voor Kath. onderwijs", Zuidblaak 52. Bestek en teek. à f 3 verkrijgb. bij de architecten, Delftschevaart no. 58, ald. Aanw. gedaan.

WINSCHOTEN. a. Het verbouwen der localen der meisjesschool aan de Langestr. en het bouwen van 2 nieuwe schoollokalen op terrein bij de inrichting; b. het verbouwen van de woning bij de meisjesschool aan de Langestraat, alles met bijlev. van materialen, arbeidsloonen enz.

Het gem.-best., 's av. 6½ u. Bestek en voorw. ad 75 ct. verkr. en ter inzage ter secretarie. Inl. geeft de gem.-archit. Aanw. gedaan.

DINSDAG 15 MEI.

ALKMAAR. Het verbouwen van het perc. Kraanbuurt no. 14 voor den heer B. Kuijper.

De arch. W. H. Matthijsen, 's av. 8 u. Inl. te bekomen bij den arch., Boterstraat no. 17, bij wien tevens bestek en teek. à 50 ct. verkrijgb. zijn. Aanw. gedaan.

AMERSFOORT. Het bouwen van een ijzermagazijn aan de Groote St.-Janstraat aldaar.

De arch. Herm. Kroes, v.m. 11 u., in het hotel „Schwemmer". Bestek en teek. in voorn. hotel ter inzage en zijn à f 0,75 per stel verkr. ten kantore van voorn. architect. Aanw. gedaan.

ENKHUIZEN. Eene verbouwing en bijbouwing aan het Nutsgebouw en de conciergewoning.

De commissie van beheer van het departement Enkhuizen, 's av. 8 u., in het Nutsgebouw. Bestek met teek. ter inzage in het Nutsgebouw, elken werkdag van 9—8 u. Aanw. 14 Mei, v.m. 11 u., aan het Nutsgebouw.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 4 blokken elk van 2 arbeiderswoningen op een terrein gelegen achter Rigtersbleek in het Twekkeler veld.

De firma G. J. v. Heek en Zn., n.m. 12½ u., in het hotel de Graaf. Bestek en teek. tegen f 1,50 verkrijgb. ten kantore der besteders. Inl. geeft S. de Jong, bouwk. Aanw. gedaan.

HAARLEM. Bestek no. 173. Het maken van bomvrije gebouwen in het fort bij Krommeniedijk (1ste gedeelte) ram. f 13450; bestek no. 174: het maken van bomvrije gebouwen in het fort aan den Ham (1ste gedeelte) ram. f 12400; bestek no. 183: het maken van bomvrije gebouwen in het fort Zuidwijkermeer (1ste gedeelte) ram. f 16100; alles onder het beheer der genie te Haarlem.

De genie, v.m. 10 u., op het bureel der genie. Aanw. gedaan.

KLUNDERT. Het bouwen van een woonhuis, op een open terrein aan den Zevenbergschenweg onder Klundert, met bijlev. der materialen.

De heer C. Pellekaan, n.m. 2 u., bij de Wed. Beck, alw. bestek en teek. ter inz., en bij den heer Tholenaars te Zevenbergen. Bestek met teek. verkrijgb. bij den heer C. Pellekaan, tegen 50 ct. De inschrijving kan geschieden voor de massa en voor onderdeelen. Aanw. gedaan.

UDENHOUT. Het bouwen van 1 school met Fraterskloosters met bijkomende werken.

Het R.-K. kerkbestuur van den H. Lambertus, n.m. 4 u., in het café van J. Sweens. Bestek en teek. ad f 2,50 bij Wed. Simonis van Straalen te Kaatsheuvel verkr. Inlicht. geeft arch. Th. L. D. Smeele.

VEENDAM. Het bouwen van een woonhuis landzijde, Bened.-oosterdiep te Veendam, met de leverante van al het daartoe benoodigde.

De arch. H. Muntendam, 's av. 7 u., in het café „Centrum", alw. bestek en teek. ter inz. liggen.

WORMERVEER. Het veranderen van eenige bestaande gebouwen, het bouwen van een nieuwe stokerij met lokalen voor exhausters, ketels en ammoniaktoestellen, het maken van een ammoniakwaterput, het maken van een kolenloods en eenige bijk. werken op het terrein der gasfabriek.

De directeur der gasfabriek, n.m. 2 u., te zijnen kantore alw. bestek en teek. ter inz. liggen en à f 3,50 te bekomen zijn. Inl. geeft de gem.-archit. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 16 MEI.

AMERSFOORT. Het bouwen van 2 woonhuizen aan den Utrechtscheweg hoek Appelweg te Amersfoort.

De architect W. v. Schaik, v.m. 11 u., in het café „de Arend". Bestek en teek. verkr. à f 1,50 aan het bur. van den architekt, die tevens inlicht. verstrekt.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van een fabrieksgeb. aan de St.-Jacobstraat.

De firma Ph. Simons en Co. Bestek met teek. à f 2 per stel verkr. ten bur. van den architect L. Simons, Passage no. 18.

HEUMEN (GELD.). Verschillende herstellingen en vernieuwingen aan kerkgebouw en pastorie.

Het kerkbest. der Ned. Herv. Hem., n.m. 3¼ u. in de kerkekamer, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 15 Mei, n.m. 3½ u.

LEERDAM. Het vergrooten van een fabr. in 2 perc. en massa: 1. het bouwen van een fabrieksgebouw met onderbouw van een glasoven; 2. het lev. en stellen van 2 ijz. kappen.

De dir. der glasfabriek „Leerdam", voorh. Jeekel Mijnssen en Co., v.m. 11¼ u. Bestek en teek. à f 3 verkr. bij den bouwk. A. van Leer, ald., alsmede inl. Aanw. gedaan.

NIJESLEEK (FR.). Het bouwen eener boerderij voor den heer Albert Faber te Nijesleek.

De aanbesteder. Bestek en teek. ter inzage bij den logementhouder Harmen Mos te Nijesleek. Briefjes in te leveren vóór of op 16 Mei, vóór 's av. 6 u. bij den besteder. Inl. geeft A. M. de Boer, architect te Frederiksoord.

SAS VAN GENT. Het maken van een winkelpui en het veranderen der winkelinrichting met bijlev. van bouwstoffen aan het huis van N. J. v. Goethem.

De bouwk. A. P. Wisse, v.m. 10 u. Aanw. 16 Mei, v.m. 9 u.

WARFFUM. Het bouwen van een fabriek met directeurswoning.

Het bestuur der Warffumer Zuivelfabriek, n.m. 5 u., ten huize van den logementhouder F. Buikema. Bestekken à 75 ct. verkrijgb. bij den logementhouder bovengen., bij wien de teek. ter inz ligt. Bestek en teek. verkrijgb. bij P. Tilblusscher, arch. te Middelstum, à f 1,25.

WINSCHOTEN. Het amoveeren van een gebouw aan de Beersterstr. en daar bouwen van een exportslachterij.

De arch. K. de Grooth, 's av. 6 u., in hôtel „Vrijheid", alw. bestek en teek. ter inzage liggen. Aanw. 12 Mei, v.m. 11 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**schade
De **NEDERLANDEN** van 1845.
's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen — Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 36. — Breda Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betouwstraat 1. — Groningen, Polsterstraat 6.
Reserves ult. 1899 . . . . f 1.944.100.00
Betaalde Brandsch. tot ult. '99 - 19.521.500.00
Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

7 APRIL.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het verbouwen van perc. No. 53 aan den Haarlemmerdijk. Door den bouwk. W. Schimmel.

Laagste inschrijvers Gebr. Terlingen, Amsterdam. Gegund.

KAMPEN (ONDERH.). Het bouwen van een nieuw perc., hoek Torenstr. en Nieuwe Markt te Kampen. Door den arch. A. J. Reijers.

Laagste inschrijver H. Reuijl W.Gn. te Kampen, f 6337.

24 APRIL.

SNEEK. Het amoveeren van een gebouw en het daar ter plaatse bouwen van 2 woningen en een fabriksgebouw voor smederij en machinereparatie voor den heer S. G. Ruiter.

Laagste inschr. A. Elzer, f 9298. Gegund.

25 APRIL.

HELMOND. Het bouwen van een dubbel woonhuis in 't Haagje ald. Door den heer Jos. Swinkels.

Laagste inschrijver G. de Vries, Beek-en-Donk, f 8300. Gegund.

26 APRIL.

GOUDA (ONDERH.). Het bouwen van een winkelhuis met woning enz. ten dienste van de coöp. Broodbakkerij en Verbruiksvereeniging „Ons Voordeel."

Laagste inschrijver J. J. Duijm, Gouda, f 18846. Gegund.

LEERDAM. Het verbouwen van 1 woonhuis bij de fabriek ald. Door de directie der glasfabriek „Leerdam."

Laagste inschr. M. Schreuders, Kedichem, f 2948. Gegund.

VARSSEVELD. Het bouwen van 1 woonhuis. Door den arch. H. J. L. Ovink.

Laagste inschrijvers H. Koenders en H. Suselbeek, Silvolde, f 2592. Gegund.

30 APRIL.

DORDRECHT. Het afbreken van een woonhuis met waschinrichting en het bouwen van een woonhuis, bevattende 1 benedenen 2 bovenwoningen en daarbij behoorende waschinrichting. Door den arch. C. v. d. Hoogenband.

Laagste inschrijver B. Groeneveld, f 10749.

SAPPEMEER. Het bouwen van een dubbele strooschuur op een open terrein bij de strocartonfabriek te Kalkwijk. Door de firma Hooites en Beukema.

Laagste inschrijvers Gebr. Dieters, Foxham, f 4715. Gegund.

1 MEI.

VARSSEVELD. Het bouwen van een villa met achtergebouw. Door den arch. H. J. L. Ovink.

Laagste inschrijvers G. W. Lammers en J. W. Schuurman, Varseveld, f 7954. Gegund.

2 MEI.

HAREN (GR.). Het afbreken van een oude boerderij staande op het perc. kad. gem. Haren, sectie K, no. 455, en het bouwen van een nieuwe boerderij met de lev. van al het daartoe benoodigde, op het perc. kad. gem. Haren, sectie K, no. 450, gelegen aan den Hoofdweg ald. Door den arch. H. C. Scheffel Gzn. te Groningen.

Laagste inschr. H. Schenkel, Zuidbroek, f 6902. Gegund.

OLDENZAAL. 1°. Het afbreken van een perceel en het daar ter plaatse bouwen van 2 woningen op de Hoogelucht ald.; 2°. het glas- en verfw. Door den heer A. H. Bondry. 3°. Timmer- en metselwerk. Laagste inschrijvers C. Koster en H. Steggink, Hengelo, f 2613.* 2°. Schilderwerk. H. Vlutters, f 130.* *Geg.

ROTTERDAM. Het amoveeren van bestaande gebouwen en het daar ter plaatse bouwen van een gebouw bestemd tot machinekamer, op de terreinen der chemische fabrieken te Capelle a d IJ. Door de Naaml. Vennootschap „Centrale Guanofabrieken."

Bij loting gegund aan den heer S. A. Stolk, f 13600.

3 MEI.

AMERSFOORT. Het bouwen in 2 gedeelten van een gesticht aan de Zuidsingel ald. ten dienste van de congregatie van O. L. Vrouw. Door den arch. Herm. Kroes.

Laagste inschrijver J. Bosman, Arnhem, f 77918.

BUSSUM. Het verbouwen van een winkelhuis aan de Nassaulaan. Door den bouwk. G. J. Vos.

Laagste inschr. de Kort, f 5319. Gegund.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 4 heerenhuizen aan de Brinkstraat ald., voor W. J. de Wijn. Door den arch. R. v. d. Woerd Hzn.

Laagste inschrijver G. J. Bos, f 11260. Gunning 3 dagen in beraad gehouden.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van 2 woningen. Door den heer M. Zwijnenberg, Bothof.

Laagste inschrijver J. H. Henbach, f 3645. Gunning 4 dagen in beraad gehouden.

OOSTERBEEK. Het bouwen van een woon- en winkelhuis, aan de Weverstr. ald. Door den arch. C. J. Hagenbeek te Arnhem.

Laagste inschrijver H. Busser, Oosterbeek, f 4375. Nog niet gegund.

4 MEI.

HAARLEM. Het verbouwen der perceelen Anegang no. 3 en 3a. Door den architect J. C. v. d. Berg.

Laagste inschrijvers J. Giebels en J. van

Servellen, f 13496. Alle inschrijvers schreven in onder beding dat de tijd van oplevering één maand wordt verlengd.

VALKENBURG (Z.-H.). De verbouwing en vergrooting van de openb. school ald. Raming f 4224. Door het gemeentebestuur. Laagste inschrijver A. F. de Rooij, Oegstgeest, f 3900.

5 MEI.

TIEL. Het verbouwen van perc. B. no. 7 in de Weerstr. Door de firma A. v. Loon. Laagste inschrijver N. H. v. Zetten, f 4942.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrala Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma GEBRS. HESSE), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Eerste Nederl. Papierstoffabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Houthandel, Stoomzaag- en -Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — HÖXTER-GODELHEIM A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isolcersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Sturtevant Engineering Company. — FRED. STIELTJES & Co. — Keizersgracht 745, Amsterdam.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDEOBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königswinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-steenen**, vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

AANBESTEDING.

Op **Woensdag 30 Mei 1900**, zal door de *MAATSCHAPPIJ TOT EXPLOITATIE VAN HET AMERICAN HÔTEL*, in dit Hotel, in het **openbaar worden aanbesteed:**

Het bouwen van een nieuw Hotel en Café-Restaurant op het hoekterrein Leidschekade, Leidscheplein en Marnixstraat te Amsterdam, in twee perceelen en in massa.

Het Bestek met 6 teekeningen is van af Zaterdag 5 Mei a.s. tegen betaling van *f* 5 per stel verkrijgbaar bij den Portier van het *American Hôtel* aan het Leidscheplein of wordt, tegen overmaking van dit bedrag, franco toegezonden.

Inlichtingen worden gegeven door de Architecten

H. G. JANSEN en W. KROMHOUT.

Namens de Maatschappij voornoemd,
A. VOLMER, Directeur.

Opzichter-Teekenaar.

Gevraagd een **bekwaam Bouwkundig Opzichter-Teekenaar,** om direct in dienst te treden.

Salaris 90 à 100 Gld. per maand.

Brieven met uitvoerige inlichtingen franco onder letter A, aan „Haarlem's Dagblad", Haarlem.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage is verschenen:

Arbeid als Koopwaar

DOOR

W. L. VAN MALSEN.

Prijs 50 Cent.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

19 MEI 1900. 20e JAARGANG. No. 20.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 2½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M^ij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Indische wapenkunst. — Prijsvragen. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën. — Met een plaat.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Het bestuur van de Maatschappij maakt bekend, dat de Jury van beoordeeling der antwoorden, ingekomen op de Prijsvragen door de Maatschappij uitgeschreven in 1899, de volgende bekroningen heeft toegekend.

PRIJSVRAAG I. *Ontwerp voor een Sanatorium voor Longlijders in Nederland.* Als eerste prijs was uitgeloofd de zilveren medaille der Maatschappij benevens f 150, als tweede prijs, de bronzen medaille en f 100. Ingekomen waren twee antwoorden.

Aan het antwoord gemerkt „Trio" werd toegekend een bronzen medaille, benevens f 150. Aan het antwoord gemerkt „Prof. Koch" werd f 50 toegekend.

Als vervaardiger van het ontwerp „Trio" heeft zich bekend gemaakt de heer A. D. N. van Gendt, te Amsterdam; als die van het ontwerp „Prof. Koch", de heer M. J. E. Lippits, te Amsterdam.

PRIJSVRAAG II. *Ontwerp voor de woning van den Directeur-Gewesheer van bovengenoemd Sanatorium.* Als prijs was uitgeloofd de bronzen medaille der Maatschappij en f 75. Ingekomen waren 7 antwoorden.

Aan het antwoord gemerkt „Rust na arbeid" is de uitgeloofde prijs toegekend: de vervaardiger daarvan bleek te zijn de heer A. D. N. van Gendt, te Amsterdam.

Aan elk der ontwerpen gemerkt „Leda" en „Studie" werd eene belooning van f 25 toegekend.

Als vervaardigers van het ontwerp „Leda" hebben zich bekend gemaakt de heeren C. de Groot Jr. en J. H. W. Leliman te Delft, als vervaardiger van het ontwerp „Studie" de heer J. D. Looijen te Parijs.

PRIJSVRAAG III. *Ontwerp van een der woningen van het dienstpersoneel van bovengenoemd Sanatorium.* Als prijs was uitgeloofd een som van f 25.

Van de 6 ingekomen antwoorden is dat met het motto „Te huis" met den uitgeloofden prijs bekroond; vervaardiger daarvan is gebleken te zijn de heer A. D. N. van Gendt, te Amsterdam.

Leden der Jury van beoordeeling waren de heeren A. C. Bleijs, M. A. C. Hartman, H. Leguit, F. W. M. Poggenbeek en A. Salm G.Bzn.

Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

De Beste Algemeene Vergadering zal gehouden worden op **Woensdag 30 Mei 1900,** des morgens te half elf uur precies in het Maatschappelijk Gebouw, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

AGENDA DER VERGADERING.

1. Opening der Vergadering.
2. Verslag van het Bestuur over het afgeloopen jaar.
3. Verslag van de Commissie van Financiën.
4. Rapport van de Commissie voor het nazien der rekening en verantwoording over 1899 van de Commissie van Financiën. Uitloting van 5 aandeelen in de geldleening groot f 63.000.
5. Mededeeling van den uitslag der verkiezing van Bestuursleden.
6. Benoeming, door den Voorzitter, van drie leden eener Commissie van stemopneming.
7. Verkiezing van een Voorzitter.
8. Mededeeling der conclusiën van het rapport van beoordeelaars der Prijsvragen.
9. Uitreiking van de bekroningen voor de Prijsvragen.
10. Behandeling der begrooting voor 1900.
11. Bepaling van de plaats der Algemeene September-vergadering.
12. Discussie en stemming over de voorstellen tot wijziging der Wet.
13. Discusssie over vragen of voorstellen, door Leden of het Bestuur in de vergadering gedaan, en die tot geen stemming aanleiding geven.
14. Bespreking van een adres aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal, in zake het Wetsontwerp betreffende de „Volkshuisvesting."

Inleiding door den Heer Mr. H. Verkouteren.

Gedurende eene pauze zal gelegenheid bestaan tot het gebruiken van eenige ververschingen.

Na afloop der Vergadering zal des namiddags te ongeveer 2½ uur gemeenschappelijk een bezoek worden gebracht aan:

1°. het nieuw gebouwde en ingerichte Proefstation voor Bouwmaterialen van de Heeren Koning en Bienfait, aan de da Costa-kade.
2°. de in uitvoering zijnde werken van de Nieuwe Koopmansbeurs aan het Damrak.

Des namiddags te 5 uur zal gelegenheid bestaan om deel te nemen aan een gemeenschappelijken maaltijd in het Hotel Krasnapolsky tegen f 2,50 per couvert zonder wijn.

Heeren Leden die aan dezen maaltijd wenschen deel te nemen, worden beleefd maar tevens *zeer dringend* verzocht uiterlijk vóór 27 Mei a.s. daarvan bericht te geven aan den Secretaris der Maatschappij, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

Het Bestuur van de Maatschappij ontving de opmerking, dat de in het Weekblad No. 18 van 5 Mei op bladz. 144 medegedeelde voorstellen tot wijziging van eenige artikelen der Wet niet — zooals daarbij is vermeld — do. 1 de Afdeeling Delft zijn ingediend, maar de gegevens zijn geweest eener circulaire aan de hand waarvan de leden der Afdeeling hebben beraadslaagd.

Ook een schrijven, bevattende het resultaat dezer beraadslaging en de mededeeling van de meeningen zoowel van de meerderheid als van de minderheid, werd aan het Bestuur der Maatschappij toegezonden.

Na ontvangst van een en ander werden deze stukken in handen gesteld van de Commissie voor de Wetsherziening.

De stembiljetten voor de verkiezing van twee Bestuursleden moeten vóór den 28sten Mei a.s. zijn ingeleverd.

Voor verloren geraakte biljetten worden op aanvrage aan het Bureau der Maatschappij nieuwe exemplaren verstrekt.

Door de Commissie uit het Bestuur der Maatschappij, in wier handen de antwoorden op de tot de Afdeeling gerichte vragen betreffende het middelbaar Technisch Onderwijs zijn gesteld, is het volgende Rapport uitgebracht, waarvan mededeeling is gedaan aan het Bestuur van Waterbouwkundige Amtenaren in Zeeland.

Amsterdam,
Deventer,
Delft. Maart 1900.

Aan
het Bestuur van de Maatschappij
tot Bevordering der Bouwkunst
te Amsterdam.

Het schrijven met bijbehoorende stukken van het Bestuur van den Bond van Waterbouwkundige Ambtenaren in Zeeland door U aan de Afdeelingen verzonden, heeft tengevolge gehad, dat antwoorden zijn ingekomen van de Afdeelingen Arnhem, Delft, Groningen en Utrecht.

Uit deze antwoorden blijkt, dat men eenstemmig van oordeel is, dat het middelbaar Technisch Onderwijs hier te lande voor de opleiding van opzichters onvoldoende is te achten.

De Afdeelingen hebben de tweede vraag dierwijze opgevat, dat zij reeds zouden bespreken waarin eventueel aan te brengen verbeteringen zouden moeten bestaan.

De Afdeeling *Arnhem* wenscht eene opleiding op avondscholen, zich aansluitende aan- en aanvullende het onderwijs op de Ambachtsscholen. Er blijft dan gelegenheid tot practisch werken, de gebouwen der Ambachtsscholen zijn beschikbaar, zoo ook de leeraren dier scholen, wier positie daardoor verbeterd kan worden; voor ontbrekende arbeidskrachten kan gebruik worden gemaakt van leeraren aan Hoogere Burgerscholen, alsmede van daar aanwezige instrumenten; de kosten van oprichting en instandhouding kunnen tot een minimum worden teruggebracht. De Afdeeling is tegen het oprichten eener centrale opzichtersschool.

De Afdeeling *Delft* onthoudt zich van het geven eener oplossing in deze belangrijke zaak. Zij waarschuwt tegen te schoolsche opleiding, vooral voor bouwkundige opzichters, erkent echter, dat de opleiding zooals deze thans is, eene onvoldoende is en acht bespreking in wijden kring zeer wenschelijk, waaraan ook de Maatschappij een werkzaam aandeel moet hebben.

De Afdeeling *Groningen* wenscht ook uitbreiding van bestaande inrichtingen, Ambachtsscholen en dergelijken, voor het beoogde doel, benevens de oprichting van drie of meer Technische Scholen, zelfs nog een hoofdschool in een der hoofdsteden tot opleiding voor het eindexamen.

De Afdeeling *Utrecht* wijst de Ambachtsscholen, de Hoogere Burgerscholen met 3-jarigen cursus, de Academie te Rotterdam enz. aan als de inrichtingen die gezamenlijk geven wat de opzichters moeten weten. Zij vormen te samen het middelbaar technisch onderwijs, maar zijn niet *één* geheel. Na eene beschouwing wat de opzichters weten moeten, komt de Afdeeling tot de conclusie, dat de Hoogere Burgerschool met driejarigen cursus het meest geschikt is voor de vorming van den opzichter. Het onderwijs aldaar zou moeten uitgebreid worden en aangevuld met de technische vakken. Het rapport dezer Afdeeling is vrij uitgebreid en gaat in details na hoe de geheele opleiding van den opzichter moet zijn ingericht, ook wat betreft den duur der studie.

Het wil ons voorkomen, dat het niet zoozeer op onzen weg ligt om ons in details met de oplossing der kwestie bezig te houden. De Bond van Waterbouwkundige Ambtenaren heeft 2 vragen gesteld; 1°. Welke is Uw meening over den stand van het middelbaar Technisch Onderwijs? en 2°. Welke pogingen tot het verkrijgen van eventueel noodig geachte verbeteringen worden door U het meest doeltreffend geacht?

Van de tweede vraag is de bedoeling te weten te komen, welke weg moet worden ingeslagen om tot een verbetering te komen; niet waarin de verbeteringen zullen moeten bestaan.

De Afdeelingen hebben getracht om voor die laatsten reeds oplossingen te vinden, en dit komt ons voorbarig voor.

Zooals door den heer Koole aan het slot zijner brochure wordt in overweging gegeven, vermeenen wij ook, dat de weg die moet ingeslagen worden, deze is: samenwerking te krijgen tusschen de verschillende technische vereenigingen hier te lande, zoowel die van Ingenieurs en van Architecten als van Opzichters, om gezamenlijk te overleggen hoe gehandeld moet worden. In eene gemengde commissie, waarin technici van uiteenloopenden werkkring zitting hebben, kan de zaak in studie worden genomen, en het komt ons van groot belang voor, dat onze Maatschappij in eene dergelijke Commissie vertegenwoordigd wordt. De afgevaardigde of afgevaardigden der Maatschappij kunnen kennis nemen van de Rapporten die de Afdeelingen hebben ingezonden, maar overigens moeten zij geenerlei mandaat meekrijgen.

Deze Commissie zal dan waarschijnlijk besluiten tot het richten van een adres aan de Regeering, in welk adres zij hare denkbeelden over de inrichting van het middelbaar Technisch Onderwijs met betrekking tot de opleiding van opzichters uiteenzet, en waarin de Regeering wordt uitgenoodigd met aandrang en met spoed in deze belangrijke aangelegenheid iets tot stand te brengen.

Van den Bond van Waterbouwkundige Ambtenaren in Zeeland die in deze het initiatief genomen heeft, kunnen de uitnoodigingen voor verschillende technische vereenigingen in ons land uitgaan tot het instellen van bedoelde gemengde commissie.

Wij hebben de eer U voor te stellen in dezen geest aan den Bond voornoemd te antwoorden.

De Commissie uit het Bestuur:

A. C. Bleijs.
M. A. C. Hartman.
J. A. Mulock Houwer.

RAPPORT VAN BEOORDEELING *der ontwerpen, ingekomen op de Prijsvragen uitgeschreven door de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst in 1899.*

Prijsvraag I.

Ontwerp voor een Sanatorium voor Longlijders in Nederland.

Ingekomen twee antwoorden:
een onder motto Trio.
„ „ „ Prof. Koch.

Ontwerp, motto Trio, bestaande uit 9 teekeningen.

Situatie. Over het algemeen vindt de Commissie van beoordeeling de plaatsing der kleinere gebouwen om de beide hoofdgebouwen niet gelukkig, de wasscherij, ketel- en machinehuis te ver van —, de woning van den geneesheer-directeur en de boerderij te dicht bij de hoofdgebouwen, terwijl men het lijkenhuis liefst in een hoek van het terrein dicht aan den publieken weg, gemaskeerd door boomgroepen, had gewenscht; door het projecteeren van uitgang of weg achter langs het terrein had de ontwerper hieraan kunnen voldoen.

Van den verderen aanleg van het park, behalve de groote verkeerswegen, is niets aangegeven.

Het plaatsen van het hoofd- en bijgebouw in een kom of dal werd door eenige leden afgekeurd daar de verdieping gelijkstraats van het hoofdgebouw door de 5 M. hooge grondaanvulling gevaar loopt kil en vochtig te worden, hetwelk vooral in een sanatorium voor longlijders vermeden behoort te worden; bovendien wordt het doel dat de ontwerper zich heeft voorgesteld toch niet bereikt, daar de verpleegden op de 1e en 2e verdieping gehuisvest, het uitzicht op den zijweg en de daaraan geplaatste gebouwen behouden.

Hoofdgebouw. Het oordeel van de commissie over de indeeling van het hoofdgebouw is gunstig, het aantal gevraagde lokaliteiten is aanwezig en regelmatig ingedeeld; alleen de privaten had men met het oog op verlichting en ventilatie beter kunnen plaatsen, ook met het oog op de plaatsing van de afvoerbuizen, wat aangaat de privaten op de verdiepingen.

De beide zalen gelijkstraats, elk voor 6 bedden, had men minder diep en beter verlicht gewenscht. De isoleerkamers, de slaapkamers der doctoren, evenals die voor de pleegzusters, zijn zeer klein; laatstgenoemde zijn, met het oog op het aantal verpleegden, te veel in aantal.

Het aantal badkamers op de 1e en 2e verdieping, één voor 24 patienten, is gering.

In afwijking van het programma heeft de ontwerper de hoofdtrap tot aan de 3e of zolderverdieping door laten loopen en de diensttrappen met de liften in de zijvleugels slechts tot de tweede verdieping.

Bijbouw. De gevraagde lokalen zijn aanwezig en goed gegroepeerd, de ontwerper had echter de scheiding tusschen mannen en vrouwelijke verpleegden (overigens in het hoofd- en het bijgebouw zeer goed aangenomen) ook in de overdekte open gaanderij, kunnen doorzetten en de toegangen van de beide eetzalen niet juist vlak over elkander behoeven aan te brengen.

Woning Directeur. Deze woning vond men zeer goed ingedeeld; echter wel wat grootsch van opvatting en voor een dergelijk ambtenaar wat kostbaar in uitvoering.

Administratie-gebouw. De in het programma genoemde lokaliteiten zijn aanwezig doch naar de meening van sommige leden niet gelukkig gegroepeerd; die leden wenschten strenge scheiding tusschen de woon- en slaapvertrekken van den administrateur en de lokalen, bestemd voor den geneeskundigen dienst, vooral in verband met het bacteriologisch onderzoek.

Waschhuis, ketelhuis en machinekamer en de verder onder de letters F en H bedoelde gebouwen. Volgens het programma behoefden deze gebouwen alleen in omtrek te worden aangegeven en op de situatie gegroepeerd, en dient de opgaaf der verschillende lokaliteiten alleen om de afmetingen der gebouwen te kunnen bepalen.

Aan bovenstaande heeft de ontwerper voldaan, doch de Commissie kon niet nalaten op te merken, dat de indeeling van de onder E. F. en H. genoemde gebouwen te wenschen overlaat en en blijkbaar daaraan weinig studie is besteed.

Onder anderen zij gewezen op de ligging der stoomketels vóór de lichtramen en de plaatsing van den stoomschoorsteen, die, ware hij aan de tegenovergestelde zijde van het ketelhuis geplaatst, van meer studie niet alleen maar ook van practische kennis had doen blijken.

Woning Personeel. De indeeling dezer woningen werd algemeen goed gevonden en in overeenstemming met het geheele plan.

Van hoofd en bijgebouwen zijn de gevels, doorsneden enz., met studie en smaak ontworpen en verdienen een extra vermelding.

De uitvoering van het teekenwerk is onberispelijk en flink.

Ontwerp Motto „Prof. Koch", bestaande uit 9 teekeningen.

Situatie. De plaatsing der gebouwen op het terrein vond men algemeen goed en beter dan bij het eerstgenoemd ontwerp, doch de aanleg van het park en de oprijlaan naar het hoofdgebouw is niet gelukkig.

Communicatiewegen, geschikt om met voertuigen bereden te worden, b.v. voor de kolenwagens van het ketelhuis enz. en die de onderdeelen van het bouwplan verbinden, zijn er niet.

Allen aangebrachte wegen zijn niets dan wandelpaden

Hoofdgebouw. De indeeling van het hoofdgebouw kon weinig instemming vinden; de zalen voor patienten, die gelijkvloers verpleegd moeten worden, zijn te donker, de waranda's langs de slaapzalen der 1e en 2e verdieping missen gedeeltelijk de onmisbare ondersteuning en het aantal badkamers op die verdieping is te gering. Ook den meer dan 50 M. hoogen toren, voorzien van carillon, achtte men voor een sanatorium een overbodige weelde en tevens minder passend.

Bijgebouw. Evenmin als met de indeeling van het hoofdgebouw kon de Commissie van beoordeeling zich vereenigen met die van het bijgebouw; het plan van beide is onrustig en maakt geen aangenamen indruk. De wintertuin tusschen de twee verbindingsgangen, hoewel niet direct gevraagd, vond instemming.

De afmetingen van de melkkamer zijn niet in verhouding met die der spijskeuken.

Het teekenwerk der plattegronden van beide gebouwen is niet behandeld zoo als men van een mededinger naar een prijsvraag als deze verwachten mag en die blijkens de geveltekening beter kan; ook waren er leden die aanmerking maakten dat een aslijn de scheiding vormde tusschen gelijkstraatsche en 1e verdieping, terwijl het overige op calqeerpapier was aangegeven.

Woning Directeur. Men vond de woning voor den Directeur-geneesheer goed ingedeeld en het plan passend voor uitvoering.

Administratiegebouw. De verlangde lokaliteiten zijn alle aanwezig; overigens werden dezelfde opmerkingen gemaakt als bij het ontwerp „Trio".

Waschhuis, ketelhuis, machinekamer en verder de onder letter E. en H. genoemde gebouwen. Deze gebouwen zijn alleen in omtrek aangegeven, zoodat men minder goed over indeeling en afmetingen kan oordeelen.

Woning vijf personeel. Deze woningen zijn klein van afmeting doch overigens voldoende ingedeeld.

Eindoordeel over beide ontwerpen. Algemeen werd het ontwerp „Trio" geacht beter aan de gestelde eischen te voldoen dan het ontwerp „Prof. Koch"; niet alleen wegens plan-indeeling der verschillende gebouwen, maar ook wegens de smaakvolle voorstelling van het geheele ontwerp en de artistieke uitvoering van het teekenwerk, hoewel het teekenwerk van de gevels der gebouwen ontwerp „Prof. Koch" niet onverdienstelijk werd geacht.

De Commissie van beoordeeling meent, dat wegens de groote afwijking van het programma voor het hoofdgebouw, wat de hoofdtrap en trappen in de vleugelgebouwen betreft en de verder hier en daar gemaakte opmerkingen, aan het ontwerp „Trio" niet de volle bekroning kan worden toegekend en stelt voor, aan het ontwerp „Trio" de bronzen medaille en *f* 150 toe te kennen.

Aan den vervaardiger van het ontwerp „Prof. Koch" zag zij gaarne een som van *f* 50 toegekend als aanmoediging en belooning.

Prijsvraag II.

Ontwerp voor de woning van den Directeur Geneesheer.

De Commissie van beoordeeling heeft de ingekomen ontwerpen naar hunne waarde en verdienste volgens onderstaande volgorde gerangschikt.

No. 1. Rust na Arbeid	3	teekeningen.
„ 2. Leda	5	„
„ 3. Studie	4	„
„ 4. G. M.	2	„
„ 5. Natura Sanat enz.	3	„
„ 6. Heilanstaltt	2	„
„ 7. Joost	2	„

Rust na arbeid. Dit onderwerp werd algemeen geprezen om de goede indeeling van de plattegronden, gevels en doorsnede. De fraaie artistieke uitvoering van het teekenwerk vond veel instemming; doch voor het doel, reeds vroeger opgemerkt, is het ontwerp wat grootsch van opvatting.

Leda. Ook dit ontwerp werd zeer geprezen en door de Commissie verdienstelijk geacht, zoowel om de beknopte en goede indeeling, de vrij goede gevels, welke vooral met het oog op de verlichting der vertrekken hier en daar wat herzien behoort te worden, als om het teekenwerk, waardoor het geheel een aangenamen indruk maakt.

Studie. De indeeling der plattegronden werd zeer goed geacht, het uiterlijk aanzien van het gebouw kon echter minder goedkeuring erlangen.

G. M. Met de indeeling van de plattegronden kon men zich vereenigen; de opvatting van de gevels vond men minder fraai.

Natura Sanat etc. Hoewel de indeeling goed werd gevonden, werd echter de toegang naar de provisiekamer door de bergplaats voor brandstoffen, minder doelmatig geacht. Ook het uiterlijk aanzien van het gebouw kon geen instemming vinden.

Heilanstaldz. De indeeling der plattegronden werd zeer zwak geacht, b.v. de keuken te ver van de eetkamer gelegen. Ook het uiterlijk aanzien van het gebouw vond geen bijval wegens de sombere opvatting

Joost. Ook dit ontwerp werd door de Commissie tot de zwakken gerekend; de onderlinge ligging van de keuken in betrekking tot de eetkamer, provisie-dessertkamer, getuigt van onvoldoende studie.

Eind oordeel over de ontwerpen v/d IIe prijsvraag. De Commissie besloot aan het ontwerp *Rust na arbeid*, als het best gekeurde antwoord, de volle bekroning toe te kennen.

Aan het Hoofdbestuur is voorgesteld aan het ontwerp *Leda* wegens de goede beknopte indeeling van het plan en de fraaie uitvoering van het ontwerp f 25 en aan ontwerp *Studie* f 25 tot aanmoediging, toe te kennen.

PRIJSVRAAG III.

Ontwerp van een der woningen van het dienstpersoneel.

Ingekomen 6 ontwerpen onder de motto's:

No.	1. te Huis	1	teekening.
„	2. Santé	1	„
„	3. Hector	1	„
„	4. P.	1	„
„	5. Lucht	1	„
„	6. Kosmos	1	„

Ook deze ontwerpen zijn gerangschikt naar hunne waarde, zoowel wat indeeling van het gebouw, uiterlijk aanzien en het teekenwerk betreft.

Als resultaat der gehouden bespreking, oordeelt de Commissie eenstemmig, dat het ontwerp *„Te huis"* als het best gekeurde ontwerp, ten volle bekroond behoort te worden en stelt zij voor, de bepaalde som van f 25.— aan den vervaardiger van dat ontwerp toe te kennen.

Wat de overige ontwerpen betreft, valt het de Commissies moeilijk over ieder plan, zonder in herhalingen te vervallen, iets afzonderlijk te zeggen; ze zijn alle over het algemeen te groot. Dergelijke gebouwen moeten niet te veel kleine „villa's" worden; verder zijn zij min of meer zwak wat betreft plan, verdeeling, uiterlijk aanzien en vooral ook de beide laatste wegens teekenwerk; de Commissie meent de vrijheid te mogen nemen den ontwerpers den goeden raad te geven, door ijverige studie zich in alle opzichten verder te bekwamen ten einde een volgende keer met beter gevolg dan nu, uit het strijdperk te treden.

Amsterdam, Mei 1900.

De Commissie van beoordeeling:
A. C. Bleijs.
M. A. C. Hartman.
H. Leeuijt, *Rapporteur.*
F. W. M. Poggenbeek.
A. Salm G.B.Zn.

INDISCHE WAPENKUNST.

In het vorige nummer van dit Weekblad heeft „Indo" introductie gevraagd voor „Oost en West", en het doel omschreven dat deze Vereeniging beoogt.

Thans zijn wij door de zeer op prijs gestelde welwillendheid van het Eerelid der Maatschappij, den Heer G. E. V. L. van Zuylen, en van diens Echtgenoote, Mevrouw Van Zuylen—Tromp, Presidente van „Oost en West", in staat gesteld eene plaat bij dit nummer te voegen, waarop verschillende Indische wapens zijn afgebeeld, die een belangrijke groep uitmaken van de eerste der reeks tentoonstellingen die de Vereeniging zich voorstelt te 's Gravenhage — en naar wij hopen ook elders — te geven.

In de lokalen der tentoonstelling, Heerengracht 4 te 's Gravenhage, zijn 344 nummers met smaak gerangschikt; het zijn bijdragen, ingezonden door H. M. de Koningin, het Kon. Invalidenhuis Bronbeek, de ethnologische verzameling van de Indische Instelling te Delft, het koloniaal Museum en verscheidene particulieren. Alles te samen is eene ware keur-collectie.

De Vereeniging heeft, om te beginnen, eene expositie van wapens gekozen, omdat deze zoo echt nationaal en door de uiteenloopende technicken die bij de vervaardiging en versiering ervan in toepassing komen, tot de belangrijkste uitingen op het gebied der Oost-Indische kunst behooren. De wapens, vanaf de kris van den eenvoudigsten desabewoner tot het statie-wapen van den rijken vorst, zijn allen, zoowel de simpelste als de weelderigste, met de grootste liefde en zorgvuldigheid karakteristiek versierd, en voor het groote meerendeel voornaam van vorm. Het zijn als 't ware heilige zaken, erfstukken die van geslacht tot geslacht met vromen eerbied bewaard worden, evenals de herinneringen aan de grootsche daden en heldenfeiten, aan die wapens en hunne reeks bezitters uit één zelfde geslacht verbonden.

Klewang, kris, rentjong en badeh zijn echter niet alléén strijdwapens, maar behooren tot den opschik van den Oost-Aziaat. Het snijwerk in hout en ivoor, het smeed- en drijfwerk, het zetwerk van edelsteenen, is met meesterschap, fijnen smaak en groot talent uitgevoerd, en menig wapen is daardoor een voorwerp van hooge weeldekunst geworden, het eene uitmuntende door krachtig ornament, het andere door teeder cantille-werk, waartusschen de edelsteen zelfstandig schittert.

De op de plaat voorkomende wapens zijn de volgende:

1. Vrouwenkapmes, uit Palembang.
2. Sewar (ponjaard), uit Palembang.
3. Kris, uit Soerakarta. De scheede (fig. 10) is van gedreven goud met edelgesteenten bezet.
4. Kudi trantjang. Vroeger in gebruik als wapen, nu beschouwd als talisman tegen brand. Het wapen is van gesmeed ijzer.
5. Jachtmes, uit noord-Sumatra of Vóór-Indië.
6. Badeh. Dit wapen in dezen vorm wordt ook wel Sewar genoemd en is afkomstig van Riouw. Gevest en scheede zijn van gesneden ivoor, zeer fraai bewerkt, de scheede met parelmoer ingelegd.
7. Badeh, uit Sumatra.
8. Kris, uit Djocjakarta. De scheede is met diamanten en robijnen, als kantwerk gezet, versierd.
9. Slagwapen (pedang), uit Java. Het lemmet is met goud geëmailleerd en de scheede van gedreven goud.
10. Scheede van de kris onder No. 3 genoemd.
11. Rentjong (dolk met kromme greep), uit Atjeh. De greep is van goud, met groen geëmailleerd.
12. Zwaard (pedang), met zilveren gevest en scheede.
13. Krisscheede in gedreven goud met wajang-motief.
14. Lomboksche kris, uit de verzameling van H. M. de Koningin. De greep, in den vorm van een afgodsbeeld, is van goud, met robijnen en smaragden bezet.
15. Scheede in goud, van de kris onder No. 14 genoemd.
16. Badeh (ponjaard), uit Sumatra.
17. Badeh-badeh (kleine ponjaard), uit Sumatra.
18. Koerambie (kromme dolk).
19. Badeh-badeh.
20. Kris, van Java, met van ivoor gesneden handvat.

Dit proefje doet zeker velen belangstellend naar de tentoonstelling opgaan om nader kennis te maken met hetgeen zij aan nobele kunst biedt. Zij wordt einde Mei gesloten. Moge een talrijk bezoek het bewijs leveren, dat de nog jonge Vereeniging zich verheugen kan in de haar zoo noodige sympathie van het Nederlandsche volk.

R.

PRIJSVRAGEN.

Het plan ingezonden onder het motto:
„Eenheid in 't noodige
Vrijheid in 't onzekere
In alles de liefd".
in antwoord op de besloten prijsvraag voor een kerkgebouw met kosterswoning voor de Remonstrantsche Gemeente te Dordrecht, is voorgesteld om te worden uitgevoerd, als zijnde het beste der drie ingekomen antwoorden, en een in alle onderdeelen uitstekend en goed geslaagd ontwerp.

De vervaardiger ervan is de architect H. A. Reus te Dordrecht.

Volgens de mededeelingen over deze prijsvraag in het Bouwk. Weekblad van 21 April j.l. zijn de plannen beoordeeld geworden door den heer J. Verheul Dzn. te Rotterdam.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Groningen, 27 April 1900. Na de opening der vergadering door den Voorzitter, den heer H. Raammaker, werden de notulen der vorige gelezen en goedgekeurd. Voorlezing werd gedaan van den brief van het lid, den heer P. Schotel, waarin hij voor de benoeming als 1e Secretaris bedankt. Tot 1e Secretaris werd toen met algemeene stemmen benoemd de heer J. K. Bebingh, schilder alhier, welke, ter vergadering aanwezig zijnde, de benoeming aannam. Bij het volgende punt der agenda, n.l. het verder behandelen der vragen door het Bestuur der Maatschappij gedaan, liepen de gevoelens, (wat vraag 4 afzonderlijke aanbesteding van verfwerken betreft) nog al zeer uiteen. Men kon zich daar algemeen zeer goed mede vereenigen; enkelen hielden alleen hieraan, dat dit voor werken moest gelden, welke niet in elkaar grijpen.

Daarna hield de Voorzitter zijn aangekondigde lezing over het snoeien van opgaande boomen en het beplanten van wegen.

De behandeling van dit onderwerp was zeer uitgebreid, gegrond op ondervinding, opgedaan gedurende des Sprekers 37 jarigen dienst als Opzichter van den Rijks Waterstaat, en op gegeven wenken van bekwame tuinbouwkundigen, waarnaar het snoeien onder toezicht van den Waterstaat plaats had.

Deze lezing werd met veel belangstelling gevolgd en bevatte zeer nuttige wenken, zoodat den Voorzitter den dank der vergadering werd gebracht voor de vele moeite aan de voordracht besteed.

Voor de kunstbeschouwing was door den Voorzitter eene groote collectie photo's uit Ned. Indië en plaatwerken uit Amsterdam geëxposeerd, waarvan vele op bouwkundig gebied.

De bespreking van de jaarlijksche gemeenschappelijke reis werd uitgesteld, en de vergadering daarna gesloten.

Afdeeling Arnhem. 9 Mei 1900. Na de voorlezing van de notulen der voorgaande vergadering deelt de Voorzitter mede, dat door hem is ontvangen een request van de Afdeeling Amsterdam tegen het door de Regeering ingediende wetsontwerp op de Volkshuisvesting, met verzoek om adhaesie. Hij acht het echter noodig, dat het bestuur het request in aansluiting met het wetsontwerp bestudeert en uitspraak doet na de Algemeene Vergadering van de Mij.

De mededeeling van het legaat Godefroy wordt met instemming ontvangen. Voorts stelt de Voorzitter de vergadering in kennis met het verhandelde in de vergadering van Voorzitters en Secretarissen, van 12 April l.l.

Daar het de laatste vergadering is in het seizoen, geeft hij een overzicht van het in dat tijdperk behandelde; belangrijke vergaderingen waren gehouden, doch van een zich geven van de leden voor de Afdeeling was niets te bespeuren geweest, geen had zich de moeite getroost iets ter sprake te brengen; de opkomst was dan ook over het algemeen niet schitterend te noemen.

Bij bespreking der excursie worden Middelburg en Veere als doel aangewezen en de datum op 28 Mei vastgesteld.

Staande de vergadering gaven zich 11 leden tot deelname op.

Hierna wordt de vergadering in de gelegenheid gesteld de antwoorden, ingekomen op de door de Afdeeling uitgeschreven prijsvraag voor eene drinkfontein, te bezichtigen en doet de rapporteur der jury, de heer A. R. Freem, voorlezing van het rapport, waardoor blijkt, dat den heer H. Kloot, architect te Rotterdam, de eerste prijs is ten deel gevallen, en dat de vervaardiger van het met den tweeden prijs bekroonde ontwerp nog niet bekend is.

De avond wordt besloten met een kunstbeschouwing met toelichting naar aanleiding van de aanhangig zijnde restauratie-plannen van den grooten toren te Arnhem.

BERICHTEN.

Wijlen de heer A. N. Godefroy heeft, ter plaatsing in de boekerij van het Rijks-Museum, vermaakt zijne bouwkundige boeken en prentwerken, de verzameling van Vredeman de Vries over bouwkunst en perspectief, en de schetsboeken van Pronk, Spilman en De Winter. Reeds in 1897 heeft hij een gedeelte dier verzameling in vollen eigendom aan het Rijk doen overgaan.

Den 3 Januari 1896 richtte de heer Godefroy een schrijven aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, waarbij hij kennis gaf, voornemens te zijn een groot deel zijner bibliotheek als legaat aan den Staat aan te bieden, teneinde te voorkomen, dat bij zijn overlijden deze verzameling door verkoop verspreid zou worden. Voorloopig wenschte hij het grootste en belangrijkste deel der bibliotheek reeds af te staan in bruikleen aan de bibliotheek van 's-Rijks-Museum.

In Februari 1896 werden de hiertoe behoorende Prent- en Boekwerken naar 's-Rijks-Museum overgebracht.

Den 9 Augustus 1897 maakte de heer Godefroy bekend, dat hij, wat de bibliotheek betrof, besloten had de schenking nog gedurende zijn leven te doen.

Den 10 Januari dezes jaars, na het overlijden van den heer Godefroy, werd het nog onder zijn berusting gebleven gedeelte der bibliotheek aan het Rijk overgedragen en in de Boekerij van 's-Rijks-Museum opgenomen.

Dit vorstelijk geschenk bestaat uit nagenoeg 1200 Boek- en Prentwerken in omstreeks 2500 banden, voor de Bibliotheek van 's-Rijks-Museum vooral van belang, dewijl zij juist in het vak der bouwkunst het zwakst was en weinig belangrijke werken bevatte.

Om eenig denkbeeld te geven van den rijkdom van dit geschenk, geeft de St.-Ct. No. 110 eene opsomming van de voornaamste der daartoe behoorende boek- en prentwerken.

De opening van de Indische gebouwen der Nederlandsche afdeeling op de Parijsche tentooonstelling is thans bepaald op 21 Mei.

In den loop van de maand Juli a.s. zal bij de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen examen gehouden worden voor aspirant-opzichter bij de 3e afdeeling van den dienst van Weg en Werken (seinwezen, electrotechniek, verlichting).

In afwijking van de voorwaarden van benoembaarheid wordt voor dit examen het overleggen van een getuigschrift van voldoend

afgelegd eind-examen eener Hoogere Burgerschool met driejarigen cursus of het bewijs van toelating tot de vierde klasse eener Hoogere Burgerschool met vijfjarigen cursus (art. 3 der Voorwaarden) niet gevorderd en de maximumleeftijd van 23 op 25 gesteld.

Aanvragen tot deelneming aan dit examen moeten vóór 1 Juni bij den dienst van Weg en Werken zijn ingekomen, onder opgaaf van de inrichting van onderwijs, welke werd bezocht, van de werkplaats, waar men is werkzaam geweest, den tegenwoordigen werkkring en leeftijd, om daaruit te kunnen beoordeelen of de aanvrager in aanmerking kan komen om voor het afleggen van het examen te worden toegelaten.

Het laatst verschenen verslag der Vereeniging voor de restauratie van de Groote Kerk te Arnhem maakt met voldoening melding van den loop der werkzaamheden. Voltooid werden een bovenbeer van het koor Noordzijde, de eerste beer van het transept af gerekend met aangrenzende goten en balustraden, alsmede de daarbij behoorende schoorboog. Voorts is het leiendak van den zijbeuk tot aan den vijfden benk hersteld en de achtste beer opnieuw opgesteld. De dubbele schoorboog is nagenoeg gereed gemaakt om gesteld te worden, terwijl aan het gewelf in het koor is doorgewerkt en de graten van witten steen voor dat gewelf zijn gemaakt.

Langzamerhand nadert het tijdstip, waarop de restauratie van het koor voltooid zal zijn.

Zooals uit de Staatscourant blijkt, is aan een verdienstelijk ambtenaar der Polytechnische School te Delft op zijn verzoek met 1 September a.s. een eervol ontslag verleend.

Het is de heer E. H. Veer, gedurende tal van jaren aan de P. S. verbonden, en als de welwillende, ijverige en hulpvaardige amanuensis der bibliotheek bekend, die rust gaat nemen.

Wel jammer voor de inrichting dat zij dezen bekwamen man verliest; maar een reeks van welverdiende rustige jaren zal hem door velen, waaronder gediplomeerde vaders en hun studeerende zoons, worden toegewenscht.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Vereeniging van Bouwkundigen in Nederl. Indië. Technicum. 1e Prijs: f 250; 2e pr. f 150; 3e pr. f 100. Voor Nederlanders en inwoners van Ned. Indië. Vóór 15 Aug. 1900 bij den heer C. P. Franken, President der Vereeniging te Pasoerocan. Zie Bouwk. Weekblad no. 51 van 23 Dec. 1899.

Gemeentebestuur van 's-Hertogenbosch. Monumentale Fontein. Voor alle Nederlandsche of sedert 1 Januari 1899 in Nederland gevestigde kunstenaars. 1e Prijs f 500; 2e pr. f 300; 3e pr. f 100; de Jury kan nog twee ontwerpen voor bekroning met f 100 voordragen. Vóór 1 October 1900 aan den heer Burgemeester van 's-Hertogenbosch.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Opzichter 2.
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 14.
Aantal aanvragen voor:
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 6.
Aantal geplaatste sollicitanten:
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 2.

VERBETERING

In het Bouwkundig Weekblad no. 19 van 12 Mei j.l. gelieve men de volgende fouten te verbeteren.

Op bladz. 154, 2e kolom, regel 38 van boven: toont zijne, moet zijn, toont in zijne.

Bladz. 155, 1e kolom, regel 11 van boven: *Duménie*, moet zijn, *Duménil*;

regel 20 van onderen: is, moet zijn, wordt.

Bladz. 155, 2e kolom, regel 15 van boven, Saint-germain, moet zijn Saint-Germain;

regel 30 van onderen: Bernard, moet zijn Bénard.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Onder Bescherming van Hare Majesteit de Koningin-Moeder.

BOUWWERKEN *uitgevoerd door leden der Maatschappij. Bijeenverzameld en uitgegeven bij gelegenheid van het vijftigjarig jubileum der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. 1892.*

Aan Hare Majesteit de Koningin-Regentes Eerbiedig opgedragen door het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

PLATEN:

5. Woning van den Hoofd-Directeur der Rijks Museum-gebouwen te Amsterdam Architekt Dr. P. J. H. Cuypers.
6. Gebouw der Industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te Amsterdam. Architekt A. L. van Gendt.
7. Panoramagebouw te Amsterdam. Architekt I. Gosschalk
8. Sarphatimonument te Amsterdam. Architekt J. R. de Kruyff.
9. Winkelgebouw van den heer Allert de Lange te Amsterdam. Architekt J. van Looy.
10. Kantoorgebouw der firma Labouchère Oyens & Co. te Amsterdam. Architect F. W. M. Poggenbeek.
11. Maatschappelijk Gebouw der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Architekten Th. G. Schill & D. H. Haverkamp
12. Woonhuizen te Amsterdam. Architekt J. C. Spakler Jr.
13. Woonhuis op het landgoed Uytenbosch te Baarn, van den heer J. L. Pierson. Architect C. Muysken.
14. Huize Oostbroek te de Bilt, van den heer Mr. W. J. Royaards van den Ham. Architect I. H. J. van Lunteren.
15. Villa Kennemerheuvel te Bloemendaal bij Haarlem, van den den heer L. H. Prætorius. Architekt L. Ritter.
16. Kantoor- en Winkelgebouw in het Agnetapark te Delft. Architekt F. M. L. Kerkhoff.
17. Gebouw der Studentensocieteit Phoenix te Delft. Archit. F. J. Nieuwenhuis.
18. Stationsgebouw der Holl. IJz. Spoorweg Maatschappij. te Delft. Architekt C. B. Posthumus Meijjes.
19. Arbeiderswoningen te 's-Gravenhage. Architekt W. B. van Liefland.
20. Villa in het Prinsen Vinkenpark te 's Gravenhage. Architekt J. P. J. Lorrie.
21. R. K. Parochiekerk. Pastorie enz., van den H. Joseph, te 's Gravenhage. Architekt E. J. Margry.
22. Winkelgebouw te 's Gravenhage. Architekt J. H. A. Mialaret.
23. Winkelgebouw der Vereeniging Eigen Hulp te 's Gravenhage, Architekt H. J. Mondt.
24. Gebouw der industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te 's Gravenhage. J. J. van Nieukerken.
25. Villa aan de Laan van Meerdervoort te 's Gravenhage Architekt P. du Rieu Fzn.
26. Physisch Laboratorium der Rijks Universiteit te Groningen, Architekt J. van Lokhorst.
27. Hypotheek- en Kadastergebouw te Groningen. Architekt C. H. Peters.
28. Woonhuis te Haarlem. Architekten S. Roog & Jb. van den Ban Pzn.
29. Kerk der Hervormde Gemeente te Katwijk aan Zee. Architekt H. J. Jesse.
30. Villa Laanzicht te Leeuwarden. Architekt H. H. Kramer.
31. Gebouw der Studenten Societeit te Leiden. Architekt Prof E. Gugel.
32. Stads Gehoorzaal te Leiden. Architekt D. E. C. Knuttel.
33. Oudeliedenhuis te Leiden. W. C. Mulder.
34. Huize de Cloeze van den heer Mr. C. J. Sickesz, nabij Lochem. Architekt Nics. Molenaar.
35. R. K. Kerk en Pastorie te Nes en Zwaluwenbuur. Architekt Jos. Th. J. Cuypers.
36. Winkelgebouw der firma Bahlman & Co. te Nijmegen. Architekt D. Semmelink.
37. Winkelgebouw te Nijmegen. Architekt J. J. Weve.
38. Woonhuis te Rotterdam, Architekt D. Verheul Jr.
39. Schouwburg te Rotterdam. Architekt J. Verheul Dzn.
40. Hotel Wittebrug te Scheveningen. Architekt Joh. Mutters Jr.
41. Gebouw der Société Sic Semper te Utrecht. Architekt P. J. Houtzagers.
42. Woonhuis van den heer Dirk Laan te Wormerveer. Architect Jacob F. Klinkhamer.

N.B. De plattegronden van deze gebouwen zijn voorgesteld op twee dubbele platen.

De 42 in dit werk voorkomende platen, groot 50 bij 35 cM. zijn lichtdrukken naar photographische opnamen beiden van de firma Emrik & Binger te Haarlem.

Deze verzameling platen, in portefeuille, is aan het Bureau der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst verkrijgbaar, voor de Leden der Maatschappij. à f 5.– per exemplaar.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 21 MEI.

AMMERSTOL. Het bouwen van een post- en telegraafkantoor met directeurswoning, met bijlev. van materialen enz.

Het gem.-bestuur, n.m. 2½ u. Bestekken en teek. à f 1,50 verkr. ter secr. en bij de firma S. en W. N. van Nooten te Schoonhoven. Aanw. gedaan.

AMSTERDAM. Het bouwen van 2 openbare lagere scholen, ieder voor 600 kinderen op het terrein van de voormalige Schuitemakerswerf

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stadsdrukkerij, tegen f 2,25 (met 3 teek.). Inlicht. worden gegeven ten kantore van den assistent-arch. op het raadh., kamer no. 105, van 2—4 u., gedurende de drie laatste werkdagen vóór den dag der aanbesteding.

AVEREEST. Het bouwen van een stoomkracht boterfabriek „De goede Verwachting".

De arch. H. Burgmans, n.m. 2 u., in café Raving, alw. bestek en teek. ter inz. liggen.

BLERIK. Het bouwen van een burgerwoonhuis voor den heer A. Gordebeeke.

De aannemer A. Holten, 's av. 7 u., in het café van J. Spee. Bestek en teek. te bek. bij voorn. aannemer.

BREDA. Het bouwen van een twaalf klassige school voor o. l. onderwijs, met woning en afsluitmuur, aan de Middellaan.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. ter secretarie ter inz., en inl. zijn te bekomen op het bureau der gem.-werken, elken werkdag, van 9—12 u. Voorw. met teek. ter secretarie verkrijgb. tegen f 2,50. Aanw. ged.

OLDEBOORN. Het maken van een kleine stelpluizinge te Birstum.

De heer Ds. Raap. Bestek en teek. à 75 ct. verkr. bij M. K. de Jong, arch. en liggen ter inz. in het Friesch koffiehuis te Leeuwarden.

ROTTERDAM. Het bouwen van een paviljoen voor ziekenverpleging, zijnde een onderdeel van een nieuw te bouwen gasthuis.

Het best. van het St. Franciscus-gasthuis, v.m. 11 u., in voorn. gesticht, Schiekade O.Z. Bestek en teek. à f 2,50 te bekomen bij E. de Bont en Zn., Steiger, terwijl details ter inzage liggen bij de architecten Gebr. Margry en Snickers die tevens inl. geven.

(Alleen voor R.-K. aannemers te Rotterdam).

VLACHTWEDDE. Het bouwen van een woonhuis, waarin kantoor met brievenposterij etc.

De architect N. Doornbos te Sellingen, n.m. 1 u., in het logement van J. Schober te Vlachtwedde. Aanw. 21 Mei, 's midd. 12 u.

WINTERSWIJK. Het verbouwen van een woonhuis en een werkplaats aan het Steenhouwerspad.

De arch. J. J. Post, in hotel „de Zon", alw. bestek en teek. ter inz.

DINSDAG 22 MEI.

DINTHER (N.-B.). Het bouwen van een heerenhuis aldaar.

De heer H. H. Weijts te Berlikum, n.m. 4 u., in de herberg van J. M. v. Lamoen te Dinther. Bestek en teek. à f 1,50 te bekomen bij den heer Weijts.

LEIDEN. Het maken van een gebouw voor ziekenverpleging met vrijstaande barak, en bijbeh. werkzaamheden, op een terrein aan den Witten Singel ald.

De arch. W. Fontein, v.m. 10½ u., in de zaal Noordeinde 38. Bestek en teek. à f 5 verkr. bij voorn. arch. Aanw. gedaan.

NIJMEGEN. Het afbreken van een pakhuis aan den Hessenberg met het daarachter gelegen gebouw, in gebruik bij het R.-K. weeshuis, en het daar weder opbouwen van een gebouw ten dienste der Jongensafdeeling, ben. het maken eener overdekte kegelbaan met bijk. werken.

Regenten der beide weeshuizen, 's av. 7 u., ten kantore aan de Bagijnenstraat. Bestek en teek. op gen. kantoor ter inz. alle dagen van 9—4 u., behalve des Zondags, en à f 2 verkr. bij den architect A. v. d. Boogaard. Aanw. 22 Mei, n.m. 4½ u.

ROTTERDAM. Het bouwen van een kerk met toren enz. op een terrein aan den Snellemanstraat.

Gecommitteerden der Geref. kerk A., 's midd. 12 u., in de consistorie, Hovenierstr. 30, alw. bestek en teek. ter inz. liggen, terwijl zij à f 5 per stel te bek. zijn bij den koster P. T. v. Rossum. Inlicht. en aanw. te bekomen bij den archit. W. C. Coepijn, Lage Zeedijk 127.

UTRECHT. Het verbouwen van een woonhuis met winkel en het bouwen van een fotografisch atelier daaraan verbonden, aan de Nieuwegracht no. 50 ald.

De heer C. J. L. Vermeulen te 's-Hage, v.m. 11 u., in het Haagsche koffiehuis te Utrecht. Bestek en teek. te bek. à f 2,50 per ex. in voorn. koffiehuis, te 's-Hage bij de firma Smulders, Spuistraat. Inlicht. worden verstrekt door P. v. Noorden, bouwk., Elandstraat no. 20 's-Hage. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 23 MEI.

BOLSWARD. Het verbouwen van een perceel aan den Grooten Dijlakker en het doen van div. werken aan de woning van den directeur der gasfabriek.

Het gem.-best., 's midd. 12 u. Bestek ter lezing ter secretarie.

HENGELO (OV.). Het vergrooten van het kantoorgebouw der Ned. katoenspinnerij.

De architect Van der Goot en Kruisweg, n.m. 3 u. Bestek en teek. van af 16 Mei bij den portier der fabriek ter inz. Aanw. 23 Mei, v.m. 9½ u.

MAASTRICHT. Het afbreken van het nog bestaande gedeelte van den watergraanmolen Achter de Molens, en het bijmetselen van den bestaanden Jekerboog met ringmuur enz. met bijlev. van alle daartoe benoodigde materialen.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Bestek verkrijgb. ten raadhuize, alw. ook andere inlicht. worden verstrekt.

OOSTERZAND (GR.). Het bouwen van een nieuwe voorbehuizinge met Hals en het vertimmeren van het vooreinde der schuur onder bijlev. van al het daartoe benoodigde.

De familie Herkema te Westerzand, n.m. 5 u., bij kastelein J. de Vries te Oosterzand. Bestek à 50 ct. te bek. en teek. ter inz. bij J. Tenninga te Schaldeburen, die tevens inlicht. geeft.

VREESWIJK. Het bouwen van een winkelhuis te Vreeswijk.

De heer J. Vink Tzn., in het café van Menthen, alw. bestek en teek. ter inzage liggen. Inl. geeft W. Verhaar. Biljetten in te zenden vóór 23 Mei aan den besteder.

WIERUM. Het verbouwen eener pastorie.

De heer G. Sikkama, bij wien bestek en teek. ter inz. liggen. Inl. geeft F. Dam te Zwagerveen. Aanw. 21 Mei, n.m. 3 u.

ZALTBOMMEL. 1. Het verbouwen van een schoolgebouw, met bijbouw van 2 lokalen, portalen, overdekte gymnastiekschool enz.; 2. het maken en leveren van schoolameublement; 3. het bouwen van een directeurswoning o/h. terrein der gasfabriek.

Het gemeentebest., n.m. 1 u. Bestek sub 1 ad f 1,25; sub 2 ad f 0,40 en sub 3 ad f 0,75 verkrijgb. Aanw. door de gem.-arch. 22 Mei, n.m. 1 u. en 23 Mei, v.m. 9 u.

ZWARTENBERG (LEUR) (N.-BR.). Het bouwen van een woonhuis met herberg, voor M. Schipperen te Zwartenberg (Leur.)

De bouwk. C. P. Bogaarts te Standdaarbuiten. Bestek en teek. ter inzage in het koffiehuis van M. Uitdewilligen te Zwartenberg. Inl. te bekomen bij den bouwk. Aanw. 21 Mei.

DONDERDAG 24 MEI.

BREDA. Het verbouwen van het koffiehuis, gelegen aan de Havermarkt no. 27.

De architecten P. A. Oomes en L. v. d. Pas, 's av. 8 u., in voorn. koffiehuis, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. ged.

DEVENTER. Het verbouwen van gebouwen aan den hoek der Graaf van Burenstr. en Zwolschestraat.

De heer A. A. Hunink, v.m. 10 u., in het café van J. T. v. Poorten, alw. bestek en teek. ter inz. en zijn ad f 2,50 verkrijgb. bij architecten G. en W. Te Riele Gzn. Aanw. gedaan.

VRIJDAG 25 MEI.

AMSTERDAM. Het verbouwen van pere. no. 345 (Concordia) aan den N.-Z. Voorburgwal aldaar.

De Naaml. Vennootsch. „het Nieuwsblad voor Nederland", n.m. 2 u., in het American Hotel, Leidscheplein. Bestek en teek. à f 3 te bekomen bij de architecten A. Jacot en W. Oldewelt, Keizersgracht 127.

CLINGE (ZEEL.). Het bouwen van een woonhuis in het gehucht Kapellebrug, met bijlev. van alle daartoe noodige materialen.

Het gem.-best., n.m. 4 u. Bilj. in te leveren ten huize van P. Buijs te Kapellebrug, voor 4 u. Bestek en teek. ter inz. bij den bouwk. J. Warnier te Hulst, bij wien inl. te verkr. zijn. Aanw. op het bouwterrein 25 Mei, n.m. 1 u.

HENGELO (OV.). Het afbreken van een groot gedeelte van het perceel van den heer E. Broekhuis te Hengelo en het daar ter plaatse bijbouwen van een nieuw woon- en winkelhuis met werkplaatsen enz.

De architecten J. v. d. Goot en Kruisweg, n.m. 3 u., in het hotel „de Halve Maan". Bestek en teek. à f 1,50 per stel verkr. ten kantore der architecten. Inl. geven de arch. Aanw. 23 Mei, v.m. 10 u.

TETERINGEN. Het bouwen van een heerenhuis op een perceel grond, gelegen naast het na te noemen koffiehuis met bijlev. der materialen.

De arch. A. Verlegh, in het koffiehuis van de Wed. C. Bink, Teteringschendijk. Bestek en teek in gen. koffiehuis ter bezichtiging, alw. ook teek. ad f 1 verkr. zijn. Inl. geeft genoemde arch. Aanw. gedaan.

WOOLD BIJ WINTERSWIJK. Het bouwen eener boerderij op de bouwplaats Aarnink.

De archit. Gantvoort-Streek te Winterswijk, n.m. 5 u., bij de wed. Hijnk. Bestek en teek. ad f 1 verkr. bij gen. architecten.

ZALTBOMMEL. Het sloopen van een kerk en schuur en het bouwen van een kerk met consistoriekamer aan de Steigerstraat ald.

De kerkeraad der Ger. Kerk, n.m. 1 u., in het hotel der Wed. De Rock. Bestek en teek. à f 2,50 verkr. bij architect E. G. Wentink te Schalkwijk. Aanw. 25 Mei, v.m. van 10—11 uur.

ZIEUWENT. Het bouwen van een woonhuis met bijlev. van alle materialen.

Mej. L. Krabben, in het café van J. Toebes, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. 22 Mei, n.m. 3 u.

ZATERDAG 26 MEI.

VALTERMOND. Het bouwen van een boerderij te Vetstukken op plaats no. 23 met bijlev. van materialen enz.

De heer G. Wortelboer, n.m. 3 u., in logement P. J. Smit, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft de bouwk. G. H. Dik.

MAANDAG 28 MEI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een watertoren, op een terrein gelegen aan den Bergenschenweg, gem. Alkmaar.

De Maatschappij tot Expl. van Waterleidingen in Nederland, n.m. 1½ u., te haren kantore, Heerengracht 416. Inl. worden verstrekt ten kantore der Maatschappij op 21 en 23 Mei, v.m. tusschen 10 en 12 u. Bestekken en teek. te bekomen ten kantore der Maatschappij. Aanw. 25 Mei, v.m. 11½ u.

LEIDEN. Het bouwen van een korenbeurs achter de perceelen Nieuwe Rijn no. 20 en 21.

Het gem.-best., 's midd. 12 u. Bestek en teek. ter inzage op het bur. der gem.-werken, dagelijks van 9—4 u. en zijn aldaar à f 1.50 te bekomen. Inl. te bekomen op het bur. der gem.-werken, dagelijks van 11—12 u. Aanw. 14 Mei, v.m. 10 u.

WAMEL. Het bouwen van een zaal met tooneel en conciergewoning, met bijlev. van materialen, arbeidsloonen en transporten.

De arch. H. J. Caners te Ravestein, 's midd. 12 u. Bestek en teek. ter inz. in het café van J. van Wichem te Wamel. Inl. geeft de heer H. J. Caners, bij wien tegen 75 ct. de teek. verkrijgb. is. Aanw. 28 Mei, v.m. 11 u.

DINSDAG 29 MEI.

BERGEN OP ZOOM. Bestek no. 147: het maken van afsluitingen bij de nieuwe kazerne voor de veldartillerie te Bergen op Zoom. Ram. f 3600; en Bestek no. 149: het leveren van kazernemeubelen te Bergen op Zoom. Ram. f 670.

De genie, v.m. 11 u., op het bureel der genie. Bestek no. 147 ter lez. op het bureel

van den besteder. Bestek no. 149 van af 21 Mei en de processen-verbaal van gegeven inl. van af 25 Mei ter lez. op het bureel van den besteder. Bestekken en afschriften van de processen-verbaal zijn vanaf diezelfde tijdstippen voorw. verkrijgb., resp. tegen 50, 40, 10 en 10 ct., bij den besteder die tevens inl. geeft in zijnen bureele op 23 Mei van 10—11 u. Aanw. wordt niet gehouden.

WOENSDAG 30 MEI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een nieuw hotel en café restaurant op het hoekterrein Leidschekade, Leidscheplein en Marnixstraat in 2 perceelen en massa.

De maatschappij tot expl. van het American Hotel, in voorn. hotel. Bestek en 6 teek. à f 5 te bek. bij den portier van het American hotel en worden tegen overmaking van dit bedrag toegezonden. Inl. geven de architect. H. G. Jansen en W. Kromhout Czn.

'S-GRAVENHAGE. Het afbreken der bestaande en het bouwen eener nieuwe steenen directiekeet op de Deneplaat. Raming f 6000.

Het min. van W., H. en N., v.m. 11 u. Bestek no. 132, ter lezing aan het gebouw van voorn. ministerie, aan de lokalen der prov. besturen, en te bekomen bij Gebr. v. Cleef te 's-Gravenhage. Inlicht. te bek. aan het bureel van den hoofding. voor de rivieren, Fluweelen Burgwal no. 166 te 's-Gravenhage, en bij den ingen. v. d. Thoorn, alsmede bij den adjunct-ingenieur jhr. de Brauw, beiden te Dordrecht. Aanw. op 23 Mei, n.m. 12½ u., uitgaande van het havenhoofd te Moerdijk.

VRIJDAG 1 JUNI.

STAVENISSE. Het vergrooten van het schoolgebouw en het verrichten van eenig daarmede in verband staand werk.

Het gem.-best., 's midd. 12 u.

ZATERDAG 2 JUNI.

AKKRUM. Het bouwen der stichting Coopersburg te Akkrum.

De architect F. Hoekstra. Bestek en teek. verkr. tegen f 4. De inschrijvingsbilj. gemerkt C, in te leveren bij den heer H. F. Kuipers te Akkrum. Inl. zijn te bekomen bij den arch. F. Hoekstra te Akkrum.

MAANDAG 11 JUNI.

AMSTERDAM. Het maken van gebouwen en ijzeren overkappingen met de daarbij behoorende werken, ten behoeve van een gemeenschappelijk station te Amersfoort, voor rekening van den Staat der Nederlanden. Ram. f 210,000. Betaling van 1 Juli 1901 in 9 termijnen.

De directie der Holl. IJz. Spoorw. Maatschappij, n.m. 1½ u. (Greenw.) in het centr. personenstation. Aanw. 6 Juni, n.m. 1 u. (Greenw.).

VRIJDAG 15 JUNI.

MIDDELBURG. Het bouwen van eene sluismeesterswoning bij de Westsluis te Terneuzen. Ram. f 5800.

Het prov. best., v.m. 11 u. Bestek no. 146 ter lezing aan het gebouw van het min. van W., H. en N., aan de lokalen der prov. besturen, en is te bek. bij Gebr. v. Cleef te 's-Hage. Inlicht. zijn te bek. bij den hoofdingenieur Bekaar te Middelburg, den ingen. Nelemans te Terneuzen en den opz. Heyblom te Terneuzen. Aanw. op de plaats 8 Juni.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen — Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 56. — Breda Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betouwstraat 8. — Groningen, Peiserstraat 6.

Reserves ult. 1899 . . . . f 1.944.100.00
Betaalde Brandsch. tot ult. '99 - 19.521.500.00

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

3 MEI.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het bouwen van 2 winkelhuizen met bovenhuizen aan de Marnixstraat 190 en 192. Door den bouwk. Cosijnse.

Gegund aan T. de Bruin, ald. voor f 20600.

GRONINGEN (ONDERH.). Het bouwen van een kantoor en magazijngebouw aan den Radesingel, voor de firma Boeke- en Huidekoper, onder architectuur van de heeren K. en G. Hoekzema Kz.

Laagste inschrijver F. H. de Vries, f 35442. Gegund.

OUDEWATER. Het afbreken van een perc., waarin boekhandel en boekdrukkerij en het op dit terrein opbouwen van een drukkerij met bovenwoning, benevens het verhoogen van een annex woonhuis. Door den heer C. J. Verhoef, namens den heer H. T. Verhoef.

Laagste inschrijver J. A. Merks, f 3413.35. Gegund.

4 MEI.

MIDDELSTUM. Het bouwen van een schuur, met bijlev. van bouwstoffen. Door den heer J. Reitzema.

Laagste inschr. P. v. Dijken, Toornwerd, f 459. Gegund.

MIJNSHEERENLAND. 1. Het bouwen van een arrestantenlokaal, 2. Het uitdiepen van een sloot achter het gemeentehuis. Door het gem.-bestuur.

1. Laagste inschrijver D. J. Bosman f 59,90.*
2. G. Roos, f 0,61.* *Gegund.

7 MEI.

'S-GRAVENHAGE (ONDERH.). Het bouwen van een centraal station voor electrische verlichting te Terneuzen.

Minste inschrijver G. J. Balkentsein te Terneuzen.

WOUW. Het bouwen van een renteniershuis voor rekening van den heer Coppens.

Laagste inschr. M. de Kok, f 1479. Gegund.

8 MEI.

KROMMENIE. Het bouwen eener metaaldrukkerij en verdere werken tot uitbreiding der fabriek. Door de Naaml. Venn. „Zaanlandsche Blikfabr.", voorh. Woud en Schaap.

Laagste inschrijvers R. M. Kopper & Zn., West-Graftdijk, f 34590. Nog niet gegund.

MUSSELKANAAL. *a.* Het bouwen van eene winkelbehuizing, met bijlev. der daarvoor ben. materialen; *b.* het verf- en glaswerk; *c.* lood-, zink- en koperslagerswerk. Door den heer B. Petersen te Nieuwbuinen.

a. Ram. f 2185. Laagste inschr. J. Jansen, Valtermond, f 2040.

b. Ram. f 115. A. Koch, Musselkanaal f 79.

c. Ram. f 61,50. H. Bakker, Stadskanaal, f 68,50.

UITWIJK. Den verbouw en meubeleering der openbare school ald. Door het gemeentebestuur.

Verbouwen. Laagste inschrijver A. Kentie, Woudrichem, f 1970.*

Meubelen. J. Colijn, f 145.* *Gegund.

9 MEI.

'S-GRAVENDEEL. Het timmer- en smidswerk voor het verbouwen van een vlasschuur. Door den heer H. Kooij Bz.

Laagste inschrijver B. B. van Iperen, f 577.

GRONINGEN. Het verbouwen van de stoomzuivelfabriek Ged. Zuiderdiep no. 68. Door den arch. P. M. A. Huurman.

Laagste inschrijver J. Groenewold, f 3005.

GRONINGEN (ONDERH.). Het uitvoeren van timmer- en metselwerk voor het opbouwen van een perceel aan de Guldenstr. voor den heer B. Benes. Door den arch. A. Th. van Elmpt.

Gegund aan K. H. Huizinga, aldaar, voor f 6590.

'S-HEERENBERG. Het afbreken van het bestaande en het weder opbouwen van een nieuw koffiehuis. Door den arch. J. H. Venhoven.

Laagste inschr. C. Rosie, 's-Heerenberg, f 2586. Gegund.

OUD-BEIJERLAND. Het bouwen van een bouwmanswoning en bouwmansschuur, voor de heeren A. en K. Fonkert te Oud-Beijerland. Door den aanbesteder.

Timmerwerk. Laagste inschr. K. Beversluis, Nieuw-Beijerland, f 3692.

Metselwerk. R. v. d. Berg, Nieuw-Beijerland, f 2900.

Smidsw., gegoten-, gesmeed- en getrokken ijzerwerk. A. v. Rij, Nieuw-Beijerland, f 337.

Verfwerk. K. van Velden, f 320.

ROOSENDAAL (N.-BR.). Het bouwen eener vischhal op het Kerksplein volgens teek. en bestek opgemaakt door den gem.-arch. M. Vergouwen. Door het gem.-bestuur van Roosendaal en Nispen.

Laagste inschrijver M. Zwanen, f 2619.98. Gegund.

ZWOLLE. Het verbouwen van het gymnasium. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver H. Koedijk, f 3570. Gunning aangehouden.

10 MEI.

AXEL. Het afbreken van een gedeelte van het door hun bewoonde pand en het daar ter plaatse bouwen van een winkelgebouw en kantoor met bijlev. van bouwstoffen. Door den bouwk. J. Wisse Jzn. te Zaamslag.

Laagste inschrijver A. v. 't Hoff, f 3359. Niet gegund.

BLERIK. Het bouwen van een woonhuis, schuur en stal voor den heer H. Kursten. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver A. Thijssen, f 1570. Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het schilderw. van het nieuw te bouwen woonhuis van den heer Menke van Dam.

Laagste inschrijver Th. Berkenbosch, f 534. Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van een verdieping op een woonhuis voor den heer F. Vowinkel.

Laagste inschrijver G. Hueriede, Enschedé, f 3800. Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het schilderwerk van de te bouwen verdieping op het woonhuis van den heer F. Vowinkel.

Eenige inschr. Th. Berkenbosch, Enschedé, f 300. Gegund.

HAARLEM. Het verbouwen van perc. no. 20 aan het Kerksplein en no. 1 aan de Oude Raamstr. Door den arch. J. H. Welsenaar.

Laagste inschrijver J. W. v. Sante, f 5697.

PRINSENHAGE. Het bouwen van een winkelhuis aan de Markt aldaar. Door den arch. P. A. Oomes en L. v. d. Pas, te Breda.

Metselw. Laagste inschr. W. Dirven, f 2398.

Timmerwerk. A. Nooren, f 2684.

SCHOONHOVEN. Het bouwen van een broodbakkerij c.a., op een terrein aan de Havenstraat aldaar. Door den arch. L. F. Redeker.

Laagste inschrijver G. de Lange, f 1940.

UTRECHT. Het amoveeren van het thans bestaande achterhuis, schuren en hooibergen en het bouwen van een nieuw achterhuis, schuur mestput, twee vijfroedige hooibergen, enz., alles gelegen op de hofstede „Papendorp" te Oudenrijn. Door den bouwk. G. v. Heerde.

Laagste inschrijver J. Schinkel Houten, f 22831. Gegund.

11 MEI.

ALMELOO. Het bouwen van 4 woningen op het Kollenveld. Door den archit. H. A. Witzand Bzn.

Laagste inschrijvers Bolk en 't Hoen, Almelo, f 2213, zonder verfwerk. Gegund.

BLOEMENDAAL. Het maken van de verhooging der mannenziekenzaal, het verbeteren van de privaten enz. Door de comm. van toezicht over het gesticht „Meerenberg".

Laagste inschrijver G. Spanjaard Jr., Sandpoort, f 17403.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van 4 woningen onder beheer van den heer G. Goosens. Door den heer G. J. Nijenhuis, Lonneker.

Laagste inschrijver Schildmeijer, f 3943. Gegund.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 2 woningen, ten huize van den heer G. Haverkate. Door den heer Walda.

Laagste inschrijver E. H. Teutelink, f 4200. gunning in beraad gehouden.

GARIJP (FR.). Het bouwen van een bakkerij voor den heer L. Hoekstra te Garijp. Door den arch. C. H. Eldering te Hoogkerk.

Gegund aan H. Eldering, Suameer, f 1600.

LEEUWARDEN. Het bouwen van eene nieuwe stelphuizinge op een nieuw terrein onder Rijperkerk. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver H. Eldering, Suameer, f 6943.

12 MEI.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het bouwen van een villa aan de Van Eeghenstr. Door den arch. H. P. Berlage Nz.

Laagste inschrijver D. Schut, f 22280.

EMMEN. Het bouwen van een woning voor den politiebediende te Weerdingerveen, met bijl. van materialen enz. Ram. f 2120. Door het gem.-best.

Laagste inschrijver H. Warrink, Weerdingerveen, f 2038,50. Gegund.

HAARLEM. Het bouwen van een winkelh. met bovenwoning aan de Ged. Voldersgracht no. 65 ald. Door den arch. J. A. Traanberg.

Laagste inschrijver G. L. Zandvoort, f 5780.

KAPELLE (ZEEL.). Het bouwen van een nieuwe graanschuur, gr. 700 M². en een afzonderlijk staande veestal, met bijkom. werken, op ZEd. Hofstede, te Eversdijk, gem. Kapelle. Door den heer C. D. Vereeke te Eversdijke.

Laagste inschrijver Jac. Burggraaf, Wemeldinge, f 11450. Gegund.

STADSKANAAL (W.). 1. Eenig afbreken en het bouwen van een burgerbehuizing; 2. verf-, glas- en behangwerk, beide perc. met de lev. van het noodige. Ram. f 1663. Door den arch. J. H. Mulder.

Laagste inschr. H. Groenier, Stadskanaal, f 1690. Gunning in beraad gehouden.

WEZEP. Het afbreken en opbouwen van metsel- en timmerwerk met bijlev. van materialen. Door den heer P. Drost.

Het werk is niet gegund.

ZAANDAM. Het bouwen van een woon- en winkelhuis. Ram. f 5500. Door mej. de Wed. D. Hofste.

Laagste inschrijver H. Schenk, Koog a/d. Zaan, f 5350. Gegund.

„Per Telegraaf."

MIDDELBURG. De uitvoering der gewone onderhouds- en vernieuwingswerken aan de vier wateringen met bijlev. van de noodige materialen, in 4 perceelen. Door het polderbestuur van Walcheren.

Laagste inschrijvers, perc. 1 W. Dekker, Veere, f 40910; perc. 2 C. de Wilde Azn., Kattendijke, f 8896; perc. 3 F. Adriaansens Polfliet, Walsoorden, f 7329; perc. 4 J. de Bree Fzn., Terneuzen, f 7885.

UTRECHT. Het verbouwen en vergrooten van het gebouw voor Pharmaceutisch Laboratorium aan de Rijnkade. Door het gem.-best.

Laagste inschrijvers. H. J. Jurriens en J. C. v. Aken, Utrecht, f 8649, daaropvolgende W. Reijerse, Blauwkapel, f 8878.

14 MEI.

ALKMAAR. Het verbouwen van perc. A 27, hoek Langestraat-Pastoorsteeg aldaar. Ram. f 9757.20. Door den arch. C. J. Ooms.

Laagste inschrijver H. de Rour, 6 weken verlenging, f 9269,57. Gegund.

AMSTERDAM. Het maken van een bad- en zweminrichting in het Nieuwe Diep aan den Westelijken dijk van het Merwedekanaal bij de schutsluis. Door het gem.-bestuur.

Laagste inschrijver J. Lagendijk Jr., f 6947.

BORKELO. Het weder opbouwen van een woonhuis aan de Markt te Borkelo. Door den arch. G. Beltman AGzn. te Enschedé.

Laagste inschrijvers A. J. Markerink en G. J. ten Hoopen, Neede, f 7690. Volgens bestek 8 dagen beraad.

DUBBELDAM (ONDERH.). Het weder opbouwen van de afgebrande woning met schuur van den heer W. In 't Veld te Dubbeldam. Door den bouwk. A. v. d. Linden.

Metselwerk. Laagste inschr. B. Groeneveld, f 1095.

HOOGEVEEN. Het bouwen van een spaarbankgebouw met bijl. van materialen. Door de directeuren van de Spaarbank.

Laagste inschr. J. ten Burg, Hoogeveen, f 7876. Gegund.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van een militaire woning aan de Z.-W.vaart. Door het gemeentebestuur.

Laagste inschrijvers J. van Rosmalen en H. H. Hanssen, f 4390. Gegund.

ROTTERDAM. Het bouwen eener school en bijk. werken op een terrein, gelegen achter de panden in de Oranjeboomstraat, genummerd no. 113 tot en met 129. Door de architecten H. J. Dupont & Zn.

Laagste inschrijver J. H. v. d. Koolwijk, f 25280.

WINSCHOTEN. *a.* Het verbouwen der localen der meisjesschool aan de Langestr. en het bouwen van 2 nieuwe schoollokalen op terrein bij de inrichting; *b.* het verbouwen van de woning bij de meisjesschool aan de Langestraat, alles met bijlev. van materialen, arbeidsloonen enz. Door het gem.-best.

a. Laagste inschrijver J. IJzer, f 5910.

a. en *b.* J. IJzer, f 7682.

Perc. *a.* gegund aan J. IJzer, de gunning van perc. *b.* is aangehouden.

15 MEI.

HAARLEM. Bestek no. 173. Het maken van bomvrije gebouwen in het fort bij Krommeniedijk (1ste gedeelte) ram. f 13450; bestek no. 174: het maken van bomvrije gebouwen in het fort aan den Ham (1ste gedeelte) ram. f 12400; bestek no. 183: het maken van bomvrije gebouwen in het fort Zuidwijkermeer (1ste gedeelte) ram. f 16100; alles onder het beheer der genie te Haarlem. Door de genie.

Bestek 173. Laagste inschrijver C. v. Boven, Diemen, f 12950.

Bestek 174. C. v. Boven, f 12100.

Bestek 183. C. v. Boven, f 15000.

WORMERVEER. Het veranderen van eenige bestaande gebouwen, het bouwen van een nieuwe stokerij met lokalen voor exhausters, ketels en ammoniaktoestellen, het maken van een ammoniakwaterput, het maken van een kolenloods en eenige bijk. werken op het terrein der gasfabriek. Door den directeur der gasfabriek.

Laagste inschrijver P. Langendijk, Beverwijk, f 33666. Een biljet ongeldig.

16 MEI.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van een fabrieksgeb. aan de St.-Jacobstraat. Door de firma Ph. Simons en Co.

Laagste inschrijver G. C. Donker, f 9834.

„Per Telegraaf."

LEERDAM. Het vergrooten van een fabr. in 2 perc. en massa: 1. het bouwen van een fabrieksgebouw met onderbouw van een glasoven; 2. het lev. en stellen van 2 ijz. kappen. Door de dir. der glasfabr. „Leerdam", voorh. Jeekel Mijnssen en Co.

Laagste inschrijver voor perc. 1 Schreuder, Kedichem, f 22317, gegund, en voor perc. 2 J. v. Leeuwen, Delft, f 4880, gunning aangehouden.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma Gebrs. Hesse), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Eerste Nederl. Papierstuckfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.

Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 130 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Houthandel, Stoomzaag- en Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — HÖXTER-GODFLIEBER A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Sturtevant Engineering Company. — FRED. STIELTJES & Co. — Keizersgracht 745, Amsterdam.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDEOBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königswinter a. Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-**steenen, vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Vraag uwen Leverancier naar
„Liebig's" - Patent.
CLOSET-RESERVOIRS.
GEHEEL GERUISCHLOOZE vulling.
Alom verkrijgbaar.
Eenige Vertegenwoordigers voor Nederland:
PECK & Co., Amsterdam.
Prijscouranten gratis.

J. A. SMITS & ZOON,
Weesperzijde 7, Amsterdam.
Generaal-Vertegenwoordigers voor Nederland en Koloniën, van
Haeusler's Houtcementen Dakbedekking
Cement-Mastiek Dakbedekking.
worden tegen concurreerende prijzen en onder veeljarige garantie gelegd
In 1899 weder meer dan 40,000 M².
Haeusler's Houtcementen Dakbedekking en 10,000 M². Cement-Mastiek Dakbedekking. Absoluut waterdichte bedekking voor Bruggen, Kelders en vloeren.
60 jarige ondervinding in Duitschland. 20 jarige ondervinding in Nederl. Vraagt circulaire van vervaardigde daken en vervaardigingswijze.

Eerste Nederl. Papierstücfabriek,
voorheen BENNEWITZ & Co.
Papierstüc dient tot geheele vervanging van Stucadoorwerk, Cartonpierre enz. en kan direct aangemaakt worden. Het wordt om zijne uitstekende eigenschappen (lichtheid, duurzaamheid, onbrandbaarheid, geschikheid om dadelijk te beschilderen), door H.H. Architecten enz. aanbevolen.
Kantoor: Damrak 85. AMSTERDAM. Fabriek en Atelier Tolhuis o/h. IJ.
Schilderlinnen verkrijgbaar in de breedten van 2.10, 2.55, 3.10, 4.10, en 5.10 tot de meest concurreerende prijzen.
Uitvoerders der gevelbekleeding van Oud Holland op de Wereldtentoonstelling te Amsterdam in 1895, van Oud Dordrecht in 1897.
Tentoonstelling Papierindustrie artistique Parijs. October 1894
GROOTE GOUDEN MEDAILLE & EERE DIPLOMA.

Bouwkundig Teekenaar.
Om terstond in dienst te treden wordt te 's Gravenhage GEVRAAGD voor den tijd van ongeveer 2 jaren, een **bekwaam teekenaar**, goed en vlug kunnende détailleeren. Salaris *f* 100.— 's maands.
Zonder deugdelijke referentiën onnoodig zich aan te melden.
Brieven onder letter J. aan de GEBR. VAN CLEEF, boekhandelaars te 's Gravenhage.

Civiel-Ingenieur
heeft de avonden beschikbaar tot het uitvoeren van berekeningen voor ijzerconstructies, als bruggen, kappen enz.
Fr. br. onder N°. 187 aan den boekhandelaar J. WALTMAN JR. te Delft.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage is verschenen:
Arbeid als Koopwaar
DOOR
W. L. VAN MALSEN.
Prijs 50 Cent.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE
MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

26 MEI 1900. 20e JAARGANG. N°. 21.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HEERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M^ij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Sectil tegelwerk, door C. T. J. Louis Rieber. — Vijfde internationaal architecten-congres te Parijs. Monument voor Charles Garnier. — Prijsvragen. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en tekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

VERGADERINGEN.

AFDEELING AMSTERDAM. 566ste Vergadering op Dinsdag 29 Mei 1900 des avonds te 8 uur, in het gebouw der Maatschappij, Marnixstraat 402.

Agenda:

1. Mededeelingen van het Bestuur.
2. Causerie over Indië, te houden door Jhr. G. Graafland, Luitenant-Kolonel der Inf., N. I. Leger.

Introductie met dames.

Namens het Bestuur,
B. J. OUDÈNDAG, *Secretaris.*

N.B. Wegens de te houden Algemeene Vergadering van de Maatschappij op Woensdag 30 Mei heeft het Bestuur gemeend de vergadering der Afdeeling ditmaal op Dinsdag te moeten houden, en noodigt het alle Leden der Maatschappij die te Amsterdam komen uit, deze gezellige bijeenkomst bij te wonen.

Het Bestuur der Maatschappij wekt de Leden op, aan deze uitnoodiging van het Bestuur der Afdeeling gehoor te geven.

De stembiljetten voor de verkiezing van twee Bestuursleden moeten vóór den 28sten Mei a. s. zijn ingeleverd.

Op den dag der algemeene Vergadering, Woensdag 30 Mei a. s. te Amsterdam, zal gelegenheid bestaan om deel te nemen aan een gemeenschappelijken maaltijd in het Hotel Krasnapolsky, tegen *f* 2.50 per couvert zonder wijn.

Heeren leden die aan dezen maaltijd wenschen deel te nemen, worden beleefd maar tevens zeer dringend verzocht, uiterlijk vóór 28 Mei a. s. daarvan bericht te zenden aan den Secretaris der Maatschappij, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

Sedert het verschijnen der Naamlijst der leden zijn de navolgende heeren als lid der Maatschappij toegetreden:

als Gewoon lid:
K. Dekker Gzn., houtkooper, *'s-Gravenhage.*
A. D. N. van Gendt, architect, *Amsterdam.*
E. H. A. Guljé, burgemeester, *Breda.*
C. L. M. Robbers, architect, *Haarlem.*
Jan G. Snuif, architect, *Brussel.*
als Buitengewoon lid:
M. J. Stoltenborg, Hz., Gediplom. bouwk. opz., *Arnhem.*
K. Siekman Az. Ged. bouwk. opzichter, *Hoogkerk.*
D. C. Tiemens, Gedepl. bouwk. opzichter, *Wageningen.*
als Kunstlievend lid:
J. C. Geijl, *Haarlem.*

Het Concept-adres in zake de „Woningwet", met verzoek om betuiging voor instemming daarmede door de afdeeling Amsterdam verzonden aan de overige afdeelingen, en ter sprake komende op de a.s. Algemeene Vergadering, is van den volgenden inhoud.

Aan
de Staten Generaal van het Koninkrijk der Nederlanden.

Geven met verschuldigden eerbied te kennen:

De ondergeteekenden, vertegenwoordigende het Bestuur der Afdeeling Amsterdam, van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst.

dat zij het Wetsontwerp betreffende de volkshuisvesting, ingediend bij Koninklijke boodschap van 11 September 1899, met groote belangstelling hebben gelezen;

dat zij zich met zeer vele bepalingen van dat wetsontwerp kunnen vereenigen, en gaarne erkennen dat het veel goeds bevat;

dat zij echter ook grieven hebben tegen dat ontwerp en met alle bescheidenheid van oordeel zijn, dat die grieven kunnen worden weggenomen, terwijl het goede in het ontwerp behouden blijft,

dat die grieven zijn als volgt:

1. *Het wetsontwerp is praematuur.*

Aan de Gemeentebesturen wordt door het wetsontwerp eene zeer groote macht gegeven. — Misschien is dat noodig in het openbaar belang, maar dan moeten daar waarborgen tegenover

staan voor de vrijheid der burgers. De woningtoestanden eischen dringend verbetering, maar niet ten koste van het recht en de welvaart der gegoeden.

Alleen de administratieve rechtspraak, kan de noodige rechtszekerheid verschaffen, en zoolang die nog niet is ingevoerd, is het tijdstip voor de invoering der ontworpen woningwet nog niet gekomen.

2. Het wetsontwerp volgt eene verkeerde volgorde.

De ontworpen woningwet is bestemd de grondwet te worden van het woningrecht. Daarnaast zal dat recht vooral in de plaatselijke verordeningen worden ontwikkeld.

Het doel evenwel schijnt nu te zijn, die plaatselijke verordeningen te wringen in het keurslijf eener vooropgezette woningwet, zonder eerst het plaatselijk bouwrecht behoorlijk te ontwikkelen en dan de woningwet samen te stellen uit het materiaal der plaatselijke verordeningen. De gewone wet moet ouder zijn dan de grondwet, niet omgekeerd. De ervaring noodig om eene goede woningwet te ontwerpen, kan alleen bij bezitten, die eerst eene goede bouwverordening heeft gemaakt. Verzoekers hadden dus verwacht, dat de regeering aan het ontwerp woningwet eene model plaatselijke verordening zou hebben toegevoegd. — Hij, die eene plaatselijke bouwverordening in alle bijzonderheden heeft uitgewerkt, weet wat daaraan vast is, en kan de wet dienovereenkomstig inrichten, zoodat de taak van den plaatselijken wetgever niet onmogelijk wordt, maar thans vreezen verzoekers dat de Rijkswetgever, uit onbekendheid met het plaatselijk bouwrecht, zeer veel in de woningwet zal opnemen, dat juist de normale en gezonde ontwikkeling van dat bouwrecht zal belemmeren.

Bestonden er nu reeds goede en volledige plaatselijke bouwverordeningen, dan zou de Rijkswetgever zich door die verordeningen op de hoogte kunnen stellen, maar zelfs in de groote gemeenten is er niet één die aan billijke eischen voldoet. Overal is het bouwrecht onontwikkeld en gebrekkig geregeld.

Verzoekers verlangen dus, dat in elk geval eene concept plaatselijke verordening aan het ontwerp woningwet zal worden toegevoegd, opdat de Rijkswetgever eerst aan die verordening zijne krachten kunne beproeven en daardoor den vollen omvang van het plaatselijk bouwrecht leere overzien.

3. Het wetsontwerp vermengt politiezorg en financieel beheer.

Het vooropgezette doel van het ontwerp is verbetering der volkshuisvesting, maar daarnaast wordt de verbetering van den toestand der gemeentefinantiën sterk op den voorgrond geschoven. Alsof ooit een maatregel van politie een finantieel voordeel voor de gemeente kan en mag opleveren. Nu reeds is die vereeniging van politiezorg en finantieel beheer in ééne hand, eene voortdurende bron van willekeur. Hoofdzaak voor vele gemeentebesturen, bij het maken van bouwverordeningen en de toepassing er van, is nu reeds minder, dat er goed zal worden gebouwd, dan wel dat de gemeente, zooveel mogelijk grond ten geschenke ontvange, dat zij zooveel mogelijk de kosten van bestrating rioleering, ophooging enz. van zich afschuive en dat zij zoo goedkoop mogelijk kunne onteigenen. Hoe zal het dus gaan, als de woningwet die verkeerde methode niet alleen duldt, maar aanmoedigt?

4. Het wetsontwerp is onvolledig.

Waarom alleen gelet op de volkshuisvesting en niet op de huisvesting in 't algemeen? Waarom moet het ontwerp alleen onder sociale vlag varen, als hulde aan den tijdgeest. Noode missen verzoekers in het ontwerp bepalingen over schoon bouwen, die in vele Duitsche bouwverordeningen voorkomen. Tot verfraaiing kan niemand worden gedwongen, maar besliste ontsiering kan worden belet, wanneer de wetgever het begrip: „politiezorg", dat thans door de gemeentewet veel te eng is begrensd, eerst wat ruimer heeft gesteld. Het is ook zeer de vraag, of nu de tijd niet aangebroken is, om de al te groote bouwvrijheid te beperken. Waarom is iedereen bevoegd zich als architect op te werpen, terwijl niet iedereen de geneeskunde mag uitoefenen? Slechte bouwmeesters brengen, evengoed als onbevoegde geneeskundigen, menschenlevens in gevaar. Het beroep van den bouwmeester moet niet langer een volkomen vrij beroep zijn, al behoeft de beperking nu juist niet altijd in theoretische examina te worden gezocht.

Die beperking is de ware oplossing van het vraagstuk der bouwpolitie. Geen bouwpolitie zal ooit sterk genoeg zijn om slechte en onbekwame bouwmeesters voldoende te controleeren. Vergun het bouwen daarentegen alleen aan bevoegden, die een goeden naam hebben te winnen of te behouden, en de bouwpolitie wordt dadelijk voor een groot deel overbodig.

5. Het wetsontwerp heeft een terugwerkende kracht.

Wat beteekent de bepaling van Artikel 2, dat de gemeenteraad ook met betrekking tot *bestaande* woningen voorschriften kan vaststellen? Op zich zelf schijnt deze bepaling natuurlijk en onschuldig, maar daar er nu reeds tal van bouwverordeningen zijn die niet het *maken* van iets op verkeerde wijze strafbaar stellen, maar ook het *hebben* onverschillig *of* hier oude *of* nieuwe toestanden zijn, achten verzoekers eenige waarborgen noodig, dat eenmaal verkregen rechten zullen worden geëerbiedigd. Wie eenmaal gebouwd heeft, overeenkomstig de toenbestaande verordening, moet het gebouwde kunnen behouden, ook al is het met later gemaakte verordeningen in strijd. De gemeentebesturen zouden anders, om een voorbeeld te noemen, op grond van artikel 180 der Gemeentewet kunnen doen afbreken, alle huizen die vroeger op het toen bepaalde peil zijn gebouwd, maar nu op te laag peil staan. Honderde en duizende woningen te Amsterdam, vooral in de geannexeerde stadsgedeelten, verkeeren in dit geval.

Verzoekers erkennen, dat ook op den door hen gestelden regel uitzonderingen zijn moeten. Bouwvallige en uit een gezondheidsoogpunt onbewoonbare huizen bijv. moeten door nieuwe verordeningen getroffen kunnen worden, hoe lang zij ook hebben bestaan, maar de uitdrukking der wet is thans veel te vaag en veel te algemeen.

6. Het wetsontwerp handhaaft de bouwvergunning, ten minste voor al wat tot bewoning bestemd is.

Volgens de memorie van toelichting is die bouwvergunning eene instelling die onbetwistbaar nuttig is, en dan ook in geene goede bouwverordening ontbreekt.

De regeering schijnt dus niet te weten, dat zij in de Haagsche bouwverordening wordt gemist, dat zij indertijd op aandrang van den minister de Savornin Lohman, uit de Utrechtsche Bouwverordening is verdwenen, dat de heer Mr. Spanjaard zijne dissertatie (Over vergunning tot bouwen in plaatselijke verordeningen, Leiden 1891) aan de bestrijding der bouwvergunning heeft gericht, dat ook in het „Bouwkundig Weekblad" (nummer 24 van 1890) de bouwvergunning met kracht is bestreden en dat er jurisprudentie bestaat, die tegen de bouwvergunning is gericht.

Waar er zoovele en zoovelerlei bezwaren tegen de bouwvergunning zijn ontwikkeld, hadden verzoekers verwacht, dat de regeering met die bezwaren rekening zou hebben gehouden, of dat zij ten minste getoond zou hebben te weten, dat zij bestonden.

Het 5e artikel, dat de bouwvergunning invoert, getuigt van groote verwarring. Er wordt daarin gezegd, dat vergunning alleen wegens strijd met de verordening mag worden geweigerd.

Alleen zij dus, die overeenkomstig de verordening handelen, kunnen vergunning krijgen, maar wie heeft nu ooit gehoord, dat iemand nog eens verlof moet hebben, om de verordening na te leven. Blijkbaar wordt de vergunning hier dan ook alleen ingevoerd, om de gemeenten de gelegenheid te verschaffen tot het stellen van finantiëele voorwaarden, die met de zorg voor goed bouwen niets te maken hebben. Hier is dus wederom de vermenging van politiezorg en finantiëele zorg, waarop reeds vroeger is gewezen.

Overigens willen verzoekers de voornaamste bezwaren tegen de bouwvergunning hier nog eens in 't kort samenvatten:

a. De bouwvergunning vernietigt de rechtszekerheid. [1])

b. De bouwvergunning onttrekt de eigenlijke overtreding aan den Kantonrechter.

c. De bouwvergunning belet het tot stand komen eener behoorlijke bouwverordening.

d. De bouwvergunning is eene verouderde instelling.

e. De bouwvergunning veroorzaakt veel tijdverlies.

f. Door de bouwvergunning wordt het vernietigingsrecht der Koningin machteloos gemaakt.

g. De bouwvergunning wordt als een gunst beschouwd, maar is een recht.

h. De bouwvergunning is volstrekt geen waarborg, dat er soliede en goed wordt gebouwd.

i. De bouwvergunning stelt het ongeschreven en ongepubliceerde gewoonterecht van B. en W. of van ondergeschikte, onverantwoordelijke ambtenaren naast en soms boven de geschreven en gepubliceerde verordening.

k. De bouwvergunning leidt tot willekeur.

l. De bouwvergunning doet het voordeel van de openbaarheid der verordeningen vervallen.

m. De bouwvergunning leidt tot verwarring van de finantieele en de politie-belangen der Gemeente.

n. De bouwvergunning leidt tot eene onrechtvaardige toepassing van Art. 180 der Gemeente-wet.

o. Door de bouwvergunning wordt de eigenaar niet door den Raad zelf in zijn genot beperkt, maar door B. en W., die daartoe absoluut niet bevoegd zijn.

p. De bouwvergunning leidt tot verboden delegatie.

q. De bouwvergunning heeft alleen zin als er eene dispensatie van de verordening wordt verlangd, niet als iemand geheel *overeenkomstig* de verordening wil bouwen.

r. De bouwvergunning is overbodig.

[1]) Elk dezer bezwaren is in het concept-adres uitvoerig nader toegelicht.

7. Het wetsontwerp (artikel 53) voert bijdragen in voor kosten van rioleering, bestrating, verlichting, enz.

Op zich zelf is het niet altijd onbillijk, dat particulieren soms speciaal bijdragen voor die kosten, ofschoon die kosten in het algemeen uit de gemeentekas en uit het belastinggeld bestreden moeten worden, maar eene dubbele bijdrage is nooit te rechtvaardigen. Het straatgeld, dat nu in vele groote gemeenten bestaat, is reeds historisch eene bijdrage als hierboven bedoeld. Het kwam in de plaats voor hetgeen vroeger speciaal van de grondeigenaars in de gemeente werd geheven, tot vergoeding van de kosten van bestrating, rioleering, verlichting, ophooging en walbeschoeiing voor hunne huizen. Hoe is het dus nu te rechtvaardigen, dat het straatgeld behouden blijft, terwijl de nieuwe bijdrage wordt ingevoerd.

Artikel 240 der Gemeentewet is ook in 1897 aldus gewijzigd, dat van de eigenaren van nieuw gebouwde huizen ten minste, bijdragen als bovengenoemd kunnen worden geheven, ofschoon ook anderen dan de huiseigenaren genot hebben van de verlichting en bestrating voor de huizen, en de riolen ook dienen tot afvoer van het water dat op straat valt; maar hoe is nu de verhouding tusschen de ontworpen woningwet en genoemd artikel 240.

Kunnen nu de eigenaars van nieuwe huizen gedwongen worden, zelfs tweemaal de bovengenoemde bijdragen te voldoen en dan nog eens straatgeld, of is dat niet de bedoeling? De memorie van toelichting op het wetsontwerp geeft hier geen licht. Verzoekers begrijpen ook volstrekt niet, waarom hier de bijdrage aan de bouwvergunning wordt vastgekoppeld. Volgens het wetsontwerp zal die bijdrage geheven worden krachtens eene speciale belastingverordening. Is nu de bouwvergunning niet noodig, voor het toepassen der andere belastingverordeningen, dan kan ook die bijdrage zonder haar worden geheven.

8. Het wetsontwerp gaat te ver op het punt der delegatie.

Dat delegatie van macht in sommige gevallen noodig is, wordt door verzoekers niet betwist. De verordening kan werkelijk niet alles voorzien, maar het Koninklijk besluit betreffende de scholenbouw bewijst, dat eene algemeene verordening zeer goed in details kan treden. Thans wordt dat gewoonlijk, slechts gemakshalve, door de gemeentebesturen nagelaten. De bouwverordeningen konden ook nu reeds veel vollediger zijn, maar de gemeentebesturen zouden liefst alles maar in elk speciaal geval aan B. en W. overlaten. Verzoekers zouden dus wenschen, dat niet de verordeningen maar de wet de gevallen aangaf waarin delegatie van de wetgevende bevoegdheid van den Raad op B. en W. geoorloofd is en dat de wet den gemeenteraad hier aan banden legde. B. en W. zelf zijn liefst zoo min mogelijk gebonden. Zij achten zich belemmerd door algemeene voorschriften, die voor alle gevallen gelden en vastgesteld zijn, voor dat eenig geval zich voordoet, en zouden liefst in elk geval het recht pasklaar maken voor het geval. Het gevaar is dus groot, dat waar B. en W. de plaatselijke bouwverordeningen ontwerpen en voorstellen, van de delegatie een veel te ruim gebruik zal worden gemaakt. Het toezicht alleen van gedeputeerde staten kan dat gevaar niet keeren. De wet zelf moet beperkend optreden. Een recht van dispensatie aan B. en W. zal in de meeste gevallen volkomen voldoende zijn. Laat de verordening den regel stellen en aan B. en W. het recht geven in bepaalde gevallen den regel te wijzigen of op te heffen, maar niet om zelf nieuwe bindende voorschriften te geven en aldus feitelijk de verordening aan te vullen. Er moet ook wel worden onderscheiden tusschen die speciale voorschriften die slechts voor een bepaald geval gelden en die welke eene algemeene strekking hebben. In Amsterdam b.v. is er eene speciale regeling, betreffende de uithangborden. Zij is door B. en W. ontworpen en gedrukt, zoodat zij even algemeen is als de verordening zelve. Waarom kunnen nu zulke détailvoorschriften niet in de verordening worden opgenomen. Kunnen B. en W. zulke algemeene voorschriften ontwerpen voor zich zelf, waarom dan niet ook voor den Raad. Al wat voor algemeene regeling, behoudens uitzonderingen, vatbaar is en geregeld kan worden, vóór dat het bijzondere geval bestaat, waarop de regel moet worden toegepast, behoort in de openbare verordeningen thuis, en mag geen plaats vinden in geheime instructien van B. en W. voor de ambtenaren, welke door die ambtenaren als verordeningen worden toegepast. Ook het beroep op den Raad is hier geen waarborg tegen willekeur, tenzij de wet den Raad gelaste zelf de zaak af te doen. Nu gebeurt het tallooze malen dat iemand zich bij den Raad over B. en W. beklaagt en dat de Raad, op voorstel van B. en W. de afdoening der zaak aan B. en W. overlaat. Zoo worden de beste voorschriften ijdel gemaakt.

9. Het wetsontwerp geeft geen recht op aansluiting bij den gemeentelijken waterleiding-, gas-, telephoon- of electriciteitsaanleg.

Nu steeds meer gemeenten de concessies intrekken en in eigen beheer gaan werken, is dat recht van het grootste gewicht. In de groote gemeenten vooral komt het voor, dat de gemeentebesturen aan bouwers zeer kostbare eischen stellen van buitengewone ophooging, grondafstand en dergelijke, die volstrekt niet op eenige verordening steunen, en dat zij een of meer der bovengenoemde aansluitingen aan gemeentelijke inrichtingen weigeren, wanneer de bouwer zich niet geroepen of bij machte gevoelt om die eischen in te willigen. Dat is willekeur. Ieder die den daarvoor gestelden prijs betaalt, moet aansluiting aan de gemeentelijke inrichtingen kunnen eischen, zonder dat die aansluiting afhankelijk mag worden gemaakt van voorwaarden, die met de exploitatie dier inrichtingen absoluut niets te maken hebben. Gemeentelijke exploitatie mag voor B. en W. geen middel worden, om indirect een wil door te drijven, die niet op wet of verordening steunt.

10. Het wetsontwerp (Art. 27) geeft verlof tot het verbod van bouwen op zoogenaamd geprojecteerde wegen.

Vroeger heeft de regeering zulk een verbod altijd strijdig geacht met de wet en met het openbaar belang.

Verzoekers willen slechts herinneren aan de vernietiging der Nieuwer-Amstelsche, Utrechtsche en Amsterdamsche verordeningen op dat punt.

Vroeger is de regeering altijd van oordeel geweest, dat zulk een verbod, niet meer was: beperken van den eigenaar in zijn genot, maar beschikking over zijn eigendom, zonder schadevergoeding en dat zulk eene beschikking in strijd was met de grondwet. Van waar nu die ommekeer? Een bron van zeer veel willekeur wordt nu heropend. Heeft de gemeente eenmaal een uitbreidingsplan vastgesteld, en daarop gronden van particulieren voor openbare wegen aangewezen, dan moet de gemeente dadelijk na die vaststelling de noodige maatregelen nemen tot onteigening. Het is dan zeker een misbruik, wanneer particulieren zich gaan haasten hun grond te bebouwen, ten einde een hoogere schadevergoeding te erlangen, maar niet minder, wanneer de gemeente gedurende 10 jaren eene bebouwing mag beletten, die anders zou hebben plaats gehad, ten einde aan duurdere onteigening te ontkomen. Het gaat niet aan, om dure bouwterreinen gedurende 10 jaar, zonder schadevergoeding, nagenoeg waardeloos en onbruikbaar te maken, en wat zal er gebeuren, indien na 10 jaren het bouwplan weer gewijzigd wordt, zoodat het achteraf blijkt, dat de bebouwing zonder noodzakelijkheid tien jaar achteren is belet.

„Esprit de suite" is ook bij de groote gemeenten niet altijd aanwezig. In Utrecht is het voorgekomen, dat de zoogenaamde Moesgracht eerst werd gegraven en later weer dichtgeworpen, en dat een uitvoerig uitbreidingsplan niet is uitgevoerd. In Amsterdam zijn bruggen eerst verlaagd, toen weer verhoogd, naderhand weer verlaagd. Waar nu de Marnixstraat is, werd eerst met groote kosten een plantsoen aangelegd. Na twee jaar werd het plantsoen weer omgehaald en door eene straat vervangen. Ter hoogte van het Barendskwartier had Amsterdam vroeger het prachtige plantsoen Blaauwhoofd met een heerlijk gezicht op het Y. Dat plantsoen werd met groote kosten vernietigd en afgegraven. Een zeer koelijk

stadskwartier kwam daarvoor in de plaats, en nu heeft de gemeente wederom in dezelfde buurt, vlak bij de nieuwe gasfabriek een plantsoen aangelegd, dat nooit het oude zal evenaren, omdat bij het oude van de voormalige stadswallen partij was getrokken. De tegenwoordig verlengde Sarphatistraat te Amsterdam, was vroeger een prachtige vierdubbele allee boomen. Die schoone wandelplaats werd opgeofferd, en nu is de Gemeente wederom op dezelfde hoogte even buiten de Muiderpoort een nieuw wandelpark gaan aanleggen. Waar het nu der grootste gemeente in die mate aan een vast plan en aan esprit de suite ontbreekt, mag men van andere gemeenten niet veel beters verwachten en onder die omstandigheden kunnen de burgers niet gedurende tien jaar, worden belet hunne bouwterreinen aan hunne bestemming te doen beantwoorden. Die termijn is veel te lang, vooral omdat artikel 27 van het wetsontwerp spreekt van bestemming tot straat in de naaste toekomst. Laat dus ieder vrij blijven om zijn grond te bebouwen, maar laat er bij eventueele onteigening en bij de bepaling der schadevergoeding op worden gelet, dat de bouwer, vóór hij bouwen ging, gewaarschuwd is geweest. De gemeenten moeten dan niet langer het recht hebben de noodige inlichtingen te weigeren, indien iemand zijn eigen terrein bebouwen wil, daarbij het stratennet der gemeente wil aansluiten en van de gemeente aanwijzing vraagt, hoe hij bouwen moet. Toen Amsterdam in de 16e en 17e eeuw bij herhaling is uitgebreid, zijn er, voor zooverre verzoekers weten, geen 10 jaar tusschen het ontwerpen en het uitvoeren van het bouwplan verloopen. Die uitvoering werd dadelijk met kracht ter hand genomen. De gemeente onteigende al den grond in het uitbreidingsplan begrepen, traceerde daarop de wegen, pleinen, grachten, plantsoenen en bouwblokken, en bracht die blokken toen weer in veiling. Waarom is zulk eene methode niet ook nu weer mogelijk?

11. *Het wetsontwerp laat niet genoeg vrijheid op het punt van onteigening.*

Waarom alleen onteigening in het belang der volkshuisvesting? Waarom ook niet tot verkrijging van betere verkeerswegen, tot verwerving van de noodige terreinen voor stadsuitbreiding en zelfs tot verfraaiing? Reeds sub 10 is aangetoond, dat een behoorlijk uitbreidingsplan, niet zonder onteigening uitgevoerd kan worden.

12. *Het wetsontwerp handelt alleen over woningen.*

Een groot deel van hetgeen er gebouwd wordt is óf geheel óf ten deele niet voor woning bestemd. Verzoekers noemen hier slechts stallen, pakhuizen, schouwburgen, scholen enz. Geldt de woningwet nu ook voor die gebouwen, of blijft de toestand van die gebouwen even als nu, geheel geregeld door de plaatselijke verordeningen? Zoo ja, hoe wordt dan de rechtstoestand der gebouwen, die slechts voor een zeer klein deel tot bewoning dienen? Bijna elk groot gebouw heeft eene conciergewoning, — zal nu ter wille van die woning het geheele gebouw onder de woningwet vallen of niet? Op al die vragen is een duidelijk antwoord noodig. Art. 50 van het wetsontwerp ontrekt de openbare gebouwen aan de werking der wet, maar daarmee is de quaestie niet voldoende opgehelderd.

Om alle de bovenaangehaalde redenen wenschen de verzoekers: dat het aanhangige wetsontwerp voor de Tweede Kamer zal worden geamendeerd of op aandrang om aan de beide Kamers door de regeering zelve veranderd, vóórdat het tot wet worde verheven. Het is geen ijdele behoudzucht, die verzoekers tot optreden heeft gedreven. Zij willen gaarne meewerken, om de volkshuisvesting te verbeteren, maar zij achten dat doel niet gemist, wanneer op hunne wenschen acht wordt gegeven en meenen daarom te mogen vertrouwen, dat dit ook werkelijk geschieden zal.

JAARVERSLAG 1899—1900.

Aan de Leden van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

M. H.

Het verslag over den toestand en de werkzaamheden van de Maatschappij door het Bestuur ten vorigen jare aan U uitgebracht, ving aan met eene herinnering aan teleurstellingen die nader in dat verslag worden ontwikkeld; maar daaraan werd ook toegevoegd, dat de lezer van het verslag bij het afmeten dezer teleurstellingen tegen dat der meêvallers misschien wel iets zoude overhouden wat op eene kleine voldoening gelijkt. Wat toen gehoopt werd, is zeker niet tegengevallen; want de financiën lieten toe zich ruimer te bewegen.

Het moge enkelen misschien wat vreemd, wat droog klinken, allereerst op die verbetering van de financiën nadruk te leggen; men vergete evenwel niet, dat de vermeerdering van inkomsten bijna alleen is voortgevloeid uit die van het aantal leden, en daardoor het streven van het Bestuur, dat de beschikbare meerdere gelden steeds zooveel mogelijk tracht dienstbaar te maken aan de verbetering der periodieke uitgaven van de Maatschappij, eenigen meerderen steun heeft verkregen. Wellicht heeft men dit alreeds in het afgeloopen jaar kunnen bemerken.

Vele malen is het gezegd geworden, dat de kracht der Maatschappij in hare uitgaven ligt; maar men bedenke dat voor die uitgaven geld noodig is, en dat ieder lid dat iets ten bate van zijne medeleden — en ook van zich zelven — wil doen, geen nuttiger werk kan verrichten dan anderen aan te sporen als lid toe te treden, de Maatschappij en hare uitgaven meer bekend te maken, en daarbij te helpen deze laatste te verbeteren.

Medewerking aan die uitgaven is hoogst gewenscht: de hulp der leden wordt daartoe ingeroepen, en zal zonder twijfel worden gewaardeerd.

Leden.

In het verslag, nu een jaar geleden uitgebracht, kon worden medegedeeld, dat het ledental was toegenomen, en toen als volgt was: 494 Gewone-, 12 Buitengewone- en 73 Kunstlievende leden. Op dit oogenblik is het geklommen tot 514 Gewone-, 28 Buitengewone- en 79 Kunstlievende leden, in het geheel 621, tegen 579 in 1899.

In het vorige verslag werd voor het laatst melding gemaakt van het bestaan van 18 Afdeelingsleden, dat zijn leden die *f* 1 contributie aan de Maatschappij betaalden en feitelijk daarvoor geen ander recht hadden dan lid eener Afdeeling te kunnen worden. Sedert vijf jaren mochten zulke leden niet meer worden aangenomen, en met het eindigen van 1899 zou hun recht komen te vervallen. Er zijn er nu echter geen 20 meer.

Ook na de Mei-vergadering van 1899 heeft de Maatschappij eenige verliezen te betreuren gehad en wel die van de volgende leden: J. W. Boerhooms te Arnhem en B. H. E. Ekamp te Groningen, beiden op 8 Juli 1899, B. de Greef Jzn. te Amsterdam op 16 December 1899 en A. N. Godefroy te Amsterdam op 29 December 1899 overleden.

Het meest gevoelige verlies was wel dat van den algemeen hooggeachten en hoogbegaafden heer Godefroy, oud Secretaris, oud Voorzitter en Eerelid van de Maatschappij, wiens uitgebreid levensbericht met portret te vinden is in het eerste nummer van den loopenden jaargang van het Bouwkundig Weekblad. Het Bestuur heeft de laatste eer aan dit zoo verdienstelijk lid bewezen, en in rouwe een krans op zijn graf gelegd, waarbij de heer Ed. Cuypers, Vice-Voorzitter, bij afwezigheid van den Voorzitter door ongesteldheid, eenige hartelijke woorden sprak.

Met een gevoel van innige dankbaarheid herinnert het Bestuur hier ter plaatse aan het legaat, door dit overleden Eerelid aan de Maatschappij besproken. Hoewel opvolgende Besturen zeer goed wisten, dat de heer Godefroy, zooals reeds meermalen was gebleken, groot belang in de Maatschappij stelde en haar een bijzonder goed hart toedroeg, had het tegenwoordige Bestuur zich eene schenking als de toegezegde nooit durven voorstellen. Het mag hier gerust gezegd worden, dat dit groote bewijs van belangstelling althans voor een deel te danken is aan de wijze waarop de Maatschappij ook gedurende de laatste jaren hare taak meende te moeten vervullen; want het is voor menigeen geen geheim hoe de heer Godefroy o. a. ingenomen was met de stichting van het Maatschappelijk Gebouw, en daardoor zelfs een der medewerkers is geweest aan de prijsvraag daarvoor uitgeschreven; dat hij de krachtige wijze waardeerde, waarop de Mij. steeds de voortzetting heeft verdedigd — wanneer daarvoor gevaar dreigde — van de uitgave „Afbeeldingen van Oude Bestaande Gebouwen", op zijn initiatief aangevangen; dat hij het waardeerde, dat de Nederlandsche Eereleden in moeielijke omstandigheden gekend werden, hun raad op prijs gesteld werd, de tradities der Mij. zooveel doenlijk werden geëerbiedigd, en erkenning bleef bestaan voor het vroegere streven van ouderen; hoe het zijne bijzondere goedkeuring wegdroeg, dat het Bouwkundig Tijdschrift niet alleen plaatwerk werd, maar ook zijne kolommen bleef openstellen voor den schrijver op technisch-, kunst- en kunsthistorisch gebied, en in 't algemeen plaatsruimte in de werken der Maatschappij was voor jong en oud, voor iedere richting; en hoezeer hij wenschte dat de Maatschappij een zelfstandig lichaam zou blijven met haren zetel te Amsterdam, blijkt voldoende uit de voorwaarden waaronder het legaat is besproken.

De Maatschappij heeft de nagelaten teekeningen van den heer Godefroy van oude gebouwen en monumenten enz. — een verzameling van groote waarde en beteekenis — ten geschenke ontvangen, en een bedrag van ruim f 62.000.— door jaarlijksche uitkeeringen van f 500 totdat de leening voor het Maatschappelijk gebouw zal zijn afgelost door jaarlijksche uitlotingen tot eenzelfde bedrag —; een schitterende gift, die niet dankbaar genoeg kan worden vermeld. Die gift zal den naam „Godefroy" meer dan ooit aan de Maatschappij verbinden, maar ook, den edelen schenker in aanmerking genomen, den naam der Maatschappij goed doen.

Te Parijs overleed op 6 Januari 1900 het Eerelid Paul Sédille.

Na zijn aftreden als Directeur van de Rijks School voor Kunstnijverheid te Amsterdam werd, op voorstel van het Bestuur, de heer J. R. de Kruyff, die gedurende 200 vele jaren als Bestuurslid krachtig had medegewerkt om de Maatschappij aan haar doel te doen beantwoorden, tot Eerelid benoemd. Dit voorstel werd met enthousiasme in de September-vergadering te Zwolle aangenomen.

Het Bestuur der Maatschappij heeft gemeend de toetreding van jonge leden gemakkelijker te moeten maken dan tot nu toe volgens de wet mogelijk was. Het stelde daarom aan de algemeene ledenvergadering van 17 Mei 1899 voor om te bepalen, dat voortaan zij die nog geen 23 jaren zijn, als Buitengewoon lid der Mij. en voor den tijd van 5 jaren kunnen worden aangenomen, dus tegen eene contributie van f 7.50, waarvoor zij al datgene ontvangen waarop de Gewone leden recht hebben. Vroeger kon men slechts tot zijn 23ste jaar Buitengewoon lid blijven; alleen zij die op hun 18de jaar dit werden, konden er gedurende 5 jaren genot van hebben, maar nu is dit ook nog mogelijk voor hen die nog in hun 22ste jaar zijn. Als eene premie op het behalen van het Diploma als Bouwkundig Opzichter werd nog voorgesteld, dat zij die dit Diploma bezitten, gedurende 10 jaren Buitengewoon lid kunnen blijven.

De wetsbepaling, zooals die volgens deze voorstellen door de Algemeene Vergadering werd aangenomen, luidt als volgt:

Als *Buitengewone Leden* kunnen worden aangenomen zij, die hun 23ste jaar nog niet zijn ingetreden. Zij kunnen gedurende 5 jaren Buitengewoon Lid blijven, waarna zij Gewoon Lid worden. Voor Buitengewone Leden in het bezit van het diploma van *Bouwkundig Opzichter* ingesteld door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst volgens besluit der Algemeene Vergadering van 28 Mei 1891, kan deze termijn van 5 jaren op aanvrage met 5 jaren verlengd worden.

De contributie der *Buitengewone Leden* bedraagt f 7.50 per jaar, waarvoor zij gratis ontvangen al hetgeen aan de Gewone Leden wordt verstrekt.

Het toenemen van het aantal Buitengewone Leden in het afgeloopen jaar mag ongetwijfeld gedeeltelijk aan deze vrijzinnige bepaling worden toegeschreven.

In April j.l. is eene ledenlijst der Maatschappij uitgegeven, waarvan alle leden een exemplaar ontvingen.

Bestuur.

Tot Voorzitter van de Maatschappij werd in de Algemeene Vergadering in Mei 1899 bij acclamatie herkozen de heer A. Salm G.Bzn.

In dezelfde vergadering kon den leden worden medegedeeld, dat de aftredende en herkiesbare Bestuursleden, de heeren V. G. A. Bosch en J. A. Mulock Houwer, herkozen waren.

De heer Bosch kon dus mede zitting blijven houden in de Commissie van Financiën uit het Bestuur, waarvan de heeren A. C. Bleijs en Ed. Cuypers de beide overige leden uitmaken.

De beide laatstgenoemde Bestuursleden treden volgens rooster vóór de aanstaande Mei-vergadering af; alleen de heer Bleijs is herkiesbaar.

Boek- en plaatwerken.

Het Bestuur kan ook ditmaal getuigen, dat gevraagde medewerking voor de uitgaven der Maatschappij steeds werd verleend, en er alle voorteekenen zijn, dat de tot nu toe ondervonden hulp niet zal verminderen. Het spreekt van zelve, dat die goede gezindheid op hoogen prijs wordt gesteld; het is hier de aangewezen plaats om een woord van hartelijken dank aan de medewerkers te brengen, maar ook om een warm beroep te doen op de leden om wat meer hulp.

Meermalen heeft het Bestuur kunnen ondervinden, hoe de illustraties tusschen den tekst van het Weekblad op prijs worden gesteld, zoo zelfs, dat er wel eens eenige gegevens daarvoor te veel in voorraad zijn, — te veel, omdat die illustratie vrij groote geldelijke offers eischt, en omdat overmaat tijdelijk aan de actualiteit in den weg staat. Toch zal op den ingeslagen weg worden voortgegaan.

De laatste aflevering van het Bouwkundig Tijdschrift zou een aantal platen en tekst moeten geven van het Station voor den Staatsspoorweg te Groningen, naar gegevens daarvoor welwillend verstrekt door den heer L. Gosschalk, te Brussel. Die aflevering kon echter niet meer in 1899 worden verzonden, daar de heer Gosschalk door ongesteldheid langdurig verhinderd was de beschrijving van het gebouw te voltooien. De verzending kon eerst geschieden tegelijk met die van de eerste aflevering van het Tijdschrift voor 1900, die intusschen reeds heeft plaats gehad.

Van de zeer belangrijke beschrijving van Oud-Zutphen, door den heer R. P. J. Tutein Nolthenius, werden overdrukken aangeboden aan de Kunstlievende leden der Maatschappij, als een geschenk hetgeen zij ongetwijfeld op prijs gesteld zullen hebben.

Hoe het Bestuur den schrijver van Oud-Zutphen zeer dankbaar is geweest voor zijne belangelooze medewerking heeft het willen toonen, door hem een zilveren eeremedaille der Maatschappij aan te bieden. Dit meer dan verdiende eereblijk is door den heer Tutein Nolthenius in dank aanvaard.

In de aflevering 1899 der Afbeeldingen van oude Bestaande Gebouwen zijn de reproducties verschenen naar de prachtige teekeningen van de banken in de Groote Kerk te Rotterdam, van den heer A. Spoon J. Jzn.

De leden ontvingen, door de vrijgevigheid van den Voorzitter der Maatschappij daartoe in staat gesteld, in het afgeloopen jaar een portefeuille om daarin de verschenen Weekbladen te kunnen bewaren, en tevens dienende als model voor portefeuilles die door de uitgevers, de heeren Mouton en Co. te 's-Gravenhage, tegen den uiterst matigen prijs van 50 cents, verzendingskosten daarin begrepen, verkrijgbaar worden gesteld om elken voltooiden jaargang daarin te bewaren. Al meermalen was in vergaderingen over zulke portefeuilles gesproken. Maar nu behoort hier aan een kleine uiting van verwondering plaats te worden ingeruimd: er is getracht te voorzien in eene behoefte, maar deze schijnt op eens niet zoo groot meer te zijn; want er worden haast geen portefeuilles bij de uitgevers aangevraagd.

Misschien zullen de nieuwe leden er eens het volgende jaar aan denken, dat zij voor slechts 50 cents zich eene goede berging kunnen aanschaffen voor de verschenen uitgaven der Maatschappij.

Een dankbetuiging ten slotte, en wel aan de uitgevers der Maatschappij, die niets onbeproefd laten om het Bestuur en de redactie ter wille te zijn, en steeds naar verbetering te trachten.

Bijeenkomsten.

De 79ste Algemeene Vergadering werd op 17 Mei 1899 te Amsterdam gehouden, en na afloop daarvan een bezoek gebracht, 1° aan het in aanbouw zijnde Nieuwe Entrepot-dok en daarbij behoorende werken, onder het hoofdgeleide van den heer C. L. M. Lambrechtsen van Ritthem, toen Directeur van Publieke Werken, die te voren in de vergadering eene voordracht over deze werken had gehouden, en 2° aan de Graansilo van de heeren Korthals Altes, onder geleide van den architect-ingenieur daarvan, de heer Jacob F. Klinkhamer.

Op 6 September werd de 80ste Algemeene Vergadering te Zwolle gehouden, met daaraan verbonden uitstapje naar Kampen. De dagen in die beide interessante plaatsen doorgebracht, zullen zeker niet licht vergeten worden, en evenmin de ontvangst aan de leden daar bereid, te Zwolle door eene commissie onder den heer J. L. Van Essen, Gemeente Architect, Correspondent der Maatschappij, te Kampen door den heer K. de Vidal de St. Germain, Directeur der Gemeentewerken aldaar. In beide steden werd in korten tijd veel gezien en genoten, dank zij hen die den bezoekers ten geleide strekten; dit waren, behalve de genoemden, te Zwolle de heeren H. van Dijk en C. Zander, te Kampen de heeren G. B. Broekema en A. J. Reijers.

De Secretaris der Maatschappij had op zich genomen te Zwolle in de vergadering iets mede te deelen over de stad en hare oude bouwwerken, maar de tijd liet niet toe veel te vertellen, en de groote hitte deed de toehoorders meer snakken naar buitenlucht dan naar een voordracht die zij toch konden vermoeden na verloop van tijd te kunnen lezen. De veronderstelling is juist.

Prijsvragen.

Een belangstellend lid der Maatschappij, wiens vrijgevigheid hier andermaal met groote dankbaarheid wordt herdacht, had het Bestuur wederôm in de gelegenheid gesteld geldelijke beloonigen te verbinden aan de uit te loven prijzen voor de in 1899 uit te schrijven prijsvragen. Tot onderwerpen daarvoor werden gekozen een ontwerp voor een Sanatorium voor longlijders in Nederland, als eerste —, het ontwerp voor de woning van den Directeur-Geneesheer voor zulk een gesticht, als tweede —, en het ontwerp van een der woningen van het dienstpersoneel, als derde prijsvraag.

Het aantal van hen die zich ditmaal geroepen gevoelden tot medewerking aan deze prijsvragen was bijzonder groot, in aanmerking genomen de prijskampers van vorige jaren. In 't geheel kwamen immers 15 antwoorden in, en wel 2 op de eerste, 7 op de tweede en 6 op de derde prijsvraag, die in handen werden gesteld van de jury, bestaande uit de heeren: A. Salm G. Bzn., Voorzitter der Maatschappij, A. C. Bleijs en M. A. C. Hartman, Bestuursleden, H. Leguijt, Assistent Gemeente-Architect van Amsterdam en F. W. M. Poggenbeek, architect aldaar.

De onderwerpen dezer prijsvragen schijnen meer dan vorige in den smaak te zijn gevallen; wellicht heeft de mindere omvangrijkheid van de 2e en de 3e prijsvraag, gevoegd bij het vooruitzicht op een geldprijs, er toe bijgedragen dat de medewerking zoo bevredigend is geweest, iets wat ongetwijfeld eene aangename voldoening is geweest voor den milden schenker, die het Bestuur in staat heeft gesteld ook in 1899 — evenals bij het reeds in 1898 deed — gelden voor de prijsvragen beschikbaar te stellen.

En nogmaals, voor 1900, kreeg het Bestuur van het zelfde lid een gift voor het zelfde doel, waarvoor hier andermaal een woord van hartelijken dank wordt gebracht.

Handelingen der Maatschappij.

Door eene Commissie uit het Bestuur van het Genootschap Architectura et Amicitia te Amsterdam werd dato 1 Maart 1899 een adres gezonden aan Z. Exc. den Minister van Binnenlandsche Zaken, waarin adressanten verzoeken, dat in de Wet van 26 Mei 1870, regelende het onderwijs van Rijkswege in de Beeldende Kunsten, zal worden bepaald, dat aan de Rijks Academie van Beeldende Kunsten te Amsterdam ook onderwijs zal worden gegeven in de Bouwkunst en aanverwante vakken (kunsten). Het Bestuur van het Genootschap wendde zich, na de indiening van dit adres, tot het Bestuur der Maatschappij, met het verzoek instemming met dit adres te betuigen. Laatstgenoemd Bestuur was evenwel van oordeel, dat het onderwijs voor architecten dat aan de Polytechnische School te Delft wordt gegeven in de eerste plaats de reeds sedert zoo langen tijd gewenschte verbeteringen behoorde te ondergaan, voor er gedacht kon worden aan het opnemen van de opleiding in de Bouwkunst in het programma van het onderwijs aan de Rijks Academie. Een in alle opzichten goede inrichting te Delft werd beter geacht dan twee uit den aard der zaak minder volmaakte instellingen.

De samenstelling der Commissie uit de Maatschappij t. Bev. d. Bouwkunst en het Genootschap A. et A., ten doel hebbende eene goede inzending te verkrijgen voor de afdeeling Bouwkunst ter Wereldtentoonstelling te Parijs in 1900, werd in het verslag 1897—1898 medegedeeld. De Commissie heeft echter tot in April 1899 niets kunnen doen wegens het ontbreken van mededeelingen. Eerst daarna werden gegevens ontvangen voor het opstellen van bepalingen omtrent de wijze van inzending enz.

Bij het Bouwkundig Weekblad van 1 Juli 1899 werd aan de leden een inzendingsformulier met bijbehoorende bepalingen verzonden, ten dienste van hen die afbeeldingen hunner bouwwerken wenschten in te zenden op de Wereldtentoonstelling. De ingevulde inzendingsbiljetten moesten op 1 Januari 1900 in het bezit zijn van den Secretaris der Commissie, waarna de inzendingen zelve, volgens de aanvankelijke bepaling, op 14 Januari 1900 in het gebouw der Maatschappij moesten zijn afgeleverd. Die termijn werd later bepaald op 15 Februari, nu ten uiterste, daar weinige dagen daarna de ingezonden werken naar Parijs zouden worden afgezonden. Maar op dat tijdstip bleken de lokalen voor de ontvangst der kunstwerken van architecten, beeldhouwers en schilders nog lang niet gereed te zijn; eerst den 17den April, drie dagen na de officieele opening van de Tentoonstelling, werden de inzendingen voor de afdeeling Bouwkunst aan het gebouw der Maatschappij afgehaald, om den 19en daaraanvolgende van uit 's-Gravenhage naar Parijs vervoerd te worden. Twee maanden dus zijn de inzendingen in het gebouw der Maatschappij bewaard geworden; van af 15 Februari kon — zooals vernomen werd — elken dag de tijding komen, dat de inzendingen zouden worden afgehaald; dit was de reden waarom het Bestuur er niet toe kon overgaan om eene voor-tentoonstelling der inzending te Amsterdam te doen plaats hebben.

Door de inzenders waren tot leden der Jury van toelating gekozen de heeren: A. Le Comte, Ed. Cuypers en C. T. J. Louis Rieber; die Jury bestond overigens uit de heeren Dr. P. J. H. Cuypers en C. Muysken, als leden van de Bijzondere Commissie voor groep II van de Nederlandsche Afdeeling Schoone Kunsten, A. Salm G. Bzn., als Voorzitter van de Maatschappij tot Bev. d. Bouwkunst en K. P. C. de Bazel, als Voorzitter van het Genootschap Architectura et Amicitia.

Den 7en Maart kwam de jury in het gebouw der Maatschappij bijeen, en zij keurde alle inzendingen waardig om te worden geëxposeerd.

De heeren Joh. Mutters Jr. en K. Sluyterman, voor het Nederlandsche Hoofdcomité te Parijs aanwezig, hebben zich welwillend belast met de plaatsing der inzendingen, die gereed was bij de opening der tentoonstelling op den 1ste Mei.

In het vorige jaar werd door den Bond van Waterbouwkundige Ambtenaren in Zeeland de vraag besproken, of verbetering wenschelijk is van het technisch onderwijs tot vorming van opzichters, aannemers, werkmeesters en teekenaars, — en zoo ja, welke stappen dan daartoe door den Bond konden worden gedaan. Het antwoord luidde, dat de bedoelde verbetering slechts te verkrijgen was door de oprichting van een of meer Technische scholen. De Bond, daartoe door de leden aangespoord, richtte zich tot eenige technische vereenigingen, o.a. ook tot de Maatschappij, om het gevoelen dier instellingen over dit onderwerp te vernemen. Het Bestuur der Maatschappij heeft zich daarna tot de Afdeelingen der Maatschappij gericht met het verzoek deze belangrijke zaak in hare vergaderingen te bespreken, en het resultaat daarvan mede te deelen. De beschouwingen van enkele der Afdeelingen werden in handen gesteld van eene Commissie uit het Bestuur, bestaande uit de heeren A. C. Bleijs, M. A. C. Hartman en J. A. Mulock Houwer, die hun rapport daarover bij het Bestuur hebben ingeleverd. Hiervan is mededeeling gedaan aan den genoemden Bond.

Een adres in zake de onvoldoende gelegenheid tot plaatsing van leerlingen op de Ambachtsscholen te Amsterdam, door de Afdeeling daar ter stede van de Technische Vakvereeniging gericht aan het Gemeentebestuur van Amsterdam, werd door het Bestuur dier Vereeniging ook toegezonden aan het Bestuur der Maatschappij, met verzoek het adres te steunen. Dit achtte de zaak echter van te plaatselijken aard, maar verzocht het Bestuur der Afdeeling Amsterdam aan het verzoek der Vereeniging te voldoen, waaraan gevolg is gegeven.

Aan het verzoek van het Bestuur van den Nederl. Schildersbond, om in de afdeelingsvergaderingen eene vraag in behandeling te brengen over de mogelijkheid om bij aanbestedingen het schilderwerk als afzonderlijke post te beschouwen en te behandelen, is door het Bestuur voldaan.

Zooals uit een vorig verslag bekend kan zijn, noodigden B. en W. der gemeente Lochem in 1894 het Bestuur der Maatschappij uit hen een advies te geven over de mogelijke restauratie van het Raadhuis aldaar, aan welk verzoek gevolg werd gegeven. In 1898 werd door den gemeenteraad besloten het advies op te volgen en voor de restauratie een bedrag van f 13.000 uit te trekken. Het Bestuur der Maatschappij had uit zijn midden eene Commissie ter behartiging van het werk benoemd, bestaande uit de heeren C. Muysken, A. C. Bleijs, V. G. A. Bosch en J. A. Mulock Houwer.

In het begin van 1899 werden de te verrichten werkzaamheden uitbesteed voor de som van f 11.383, en op den 8sten Januari 1900 werd met een plechtige raadszitting het onder de leiding van den heer G. Olthoff, stadsbouwmeester, herstelde gebouw in gebruik genomen. Tot bijwoning van deze feestelijkheid was ook de genoemde Commissie uit het Bestuur der Maatschappij uitgenoodigd, die uit den mond des Burgemeesters mocht vernemen, dat zooder de voorlichting van de Maatschappij, de raad van Lochem nimmer tot de restauratie zou zijn overgegaan. Die voorlichting wordt vereeuwigd op een gedenksteen in de vestibule van 't gebouw. De raad van Lochem heeft aan de Maatschappij een bedrag van f 100 aangeboden, als bewijs van erkentelijkheid voor de gegeven adviezen.

Bij gelegenheid van de viering van het 50-jarig bestaan van de Vereeniging tot Bevordering van Fabricks- en Handwerksnijverheid in Nederland zal o. a. eene tentoonstelling worden gehouden, het ambachtsonderwijs en de inrichtingen daarvoor, hier te lande, betreffende. In April 1900 werd ter verwezenlijking van deze zeker uiterst leerzame tentoonstelling eene Commissie benoemd, waarin ook de heer A. Salm G. Bzn., vertegenwoordigende de Maatschappij t. Bev. d. Bouwkunst, zitting heeft.

Gebouw.

De exploitatie van het gebouw heeft dezelfde resultaten opgeleverd als gedurende het jaar te voren, toen van een ietwat gunstiger toestand gesproken kon worden. Men vergete daarbij niet, dat telkenjare de te betalen rente van de leening geringer wordt en nu en dan uitgeloot zijnde obligatiën in die leening ten geschenke worden gegeven aan de Maatschappij, dat wil zeggen, dat deze de waarde daarvan, ad f 100, niet behoeft uit te betalen aan den obligatiehouder. In Mei 1899 was het wederom de heer C. Muysken, die zijne af te lossen obligatie ten geschenke gaf, dat hier andermaal dankbaar herdacht wordt.

Intusschen is het terrein waarop het gebouw staat een M² grooter geworden. Bij den verkoop van de aangrenzende gebouwen en terreinen van de te voren failliet verklaarde Vennootschap tot exploitatie van Maison Stroucken, naast het gebouw der Maatschappij gelegen, bleek — iets hetgeen aan 't Bestuur niet bekend was — dat een M² terrein in gezamenlijk gebruik van de aangrenzenden was. Hoe kwam dat? Waar lag die M²? Deze vragen waren niet te beantwoorden. Een ingewonnen rechtskundig advies luidde, dat de Maatschappij, om meerdere kosten te vermijden, het best deed de M². te koopen voor den gestelden prijs van f 100. Dit advies is opgevolgd, en alle maatregelen zijn genomen, dat de Maatschappij thans in het ongestoorde en onbetwiste genot van dien onbekenden M² kan voortleven.

Bibliotheek.

In het Bouwkundig Weekblad worden nu en dan de geschenken aan de boekerij vermeld; deze vormen voor het afgeloopen jaar eene bijzonder lange lijst, waarop titels voorkomen van vele belangrijke boek- en kostbare plaatwerken.

Het bezoek der leden aan deze boekerij is in 't afgeloopen jaar buitengewoon groot geweest; insgelijks de verzending van werken die buiten Amsterdam werden ter leen gevraagd.

Alles duidt er op, dat de nieuwe catalogus, in 1898 verschenen, niet vreemd aan een en ander is, en de boekerij hoe langer hoe meer wordt op prijs gesteld.

Onderwijs.

In het vorige verslag is eenigszins omstandig medegedeeld waarom het Bestuur der Mij. niet meer zooals vroeger zich mengt in de zaken, het vakonderwijs betreffende. Niettemin blijft het daaraan voortdurend aandacht schenken.

Tentoonstellingen.

De jaarlijksche Tentoonstelling van Bouwkunst was in 1899, hoewel niet van grooten omvang, zeer belangrijk, én door gehalte, en door verscheidenheid der inzendingen. De volgende bekroningen werden toegekend: aan den heer G. Van Arkel, de zilveren medaille voor uitgevoerde bouwwerken, aan den heer A. Spoon J. Jzn., een zilveren — in plaats van de uitgeloofde bronzen — medaille voor zijne zeer belangrijke teekeningen naar opnetingen van kerkmeubelen die midderwijl verschenen zijn in de aflevering 1899 der Oude Gebouwen, en eene bronzen medaille aan den heer H. Ellens, voor zijne inzending afbeeldingen naar door hem ontworpen meubelen.

De Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen werd goed bezocht, en mag zich ook in eenigen vooruitgang verheugen.

Examen voor opzichters.

Voor het examen voor het verkrijgen van het Diploma als Bouwkundig Opzichter, ingesteld door de Maatschappij, gaven zich in dit jaar 29 kandidaten op, waarvan echter een niet is opgekomen, en een wegens ongesteld worden tijdens het examen dit niet verder kon afleggen. Van de 27 kandidaten die het geheele examen medemaakten, slaagden dit jaar 13.

Ook in 1899 kwamen 28 kandidaten op; deze cijfers bewijzen wel, dat het bezit van het Diploma meer en meer op prijs wordt gesteld. Bij sollicitatien wordt er dan ook meermalen naar gevraagd.

De Commissie voor het examen in 1900 bestond uit de heeren: A. Salm G. Bzn., *Voorzitter*, H. van Dam, J. N. Landré, D. A. N. Margadant, B. J. Ouëndag en L. J. Rijnink. Het secretariaat werd waargenomen door den Secretaris der Maatschappij.

Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars.

Deze instelling heeft het in 't afgeloopen jaar drukker gehad dan vorige, en menig opzichter of teekenaar, buiten betrekking geraakt, heeft eene hernieuwde plaatsing aan haar te danken.

Wederom echter moet de klacht geuit worden, dat de geplaatsten voor 't groote meerendeel niets van zich doen hooren wanneer zij verplicht waren te vragen om van de lijst der sollicitanten te worden afgevoerd. Door dit na te laten, bezorgen zij het bureau onnoodig en onaangenaam werk.

Door enkele heeren opzichters slechts werd aan het verzoek voldaan, om kennis te geven van hunne plaatsing door bemiddeling van het Bureau, en werd hiervoor dank betuigd; zulke gevallen zijn echter uitzonderingen, maar worden op prijs gesteld.

Wetsherziening.

Volgens de Wet, op 28 Mei 1896 in de Algemeene Vergadering van dien dag vastgesteld, moet de herziening daarvan aan de orde worden gesteld in de Mei-vergadering van 1900. Inmiddels was reeds in de Mei-vergadering van 1899 een wijziging gebracht in de bepalingen omtrent de Buitengewone Leden der Maatschappij.

Het Bestuur was van oordeel, dat het vooral de Afdeelingen zijn wier gevoelen moet worden gevraagd omtrent verbeteringen in de Wet aan te brengen. Het richtte zich daarom reeds op 3 November 1899 tot alle Afdeelingen, op wier oordeel zij prijs stelde, met het verzoek te mogen vernemen, welke wijzigingen zij meenden, dat in de wet moesten worden gebracht.

De ingekomen voorstellen werden — zooals aan de Afdeelingen reeds was medegedeeld — daarop in handen gesteld van eene Commissie, bestaande uit de Voorzitters der Afdeelingen. Het Bestuur noodigde tevens den heer I. H. J. van Lunteren, Voorzitter der Afdeeling Utrecht en oud-Bestuurslid, uit, de Commissie voor eene vergadering te Utrecht bijeen te roepen, daar deze plaats daarvoor het meest geschikt scheen te zijn.

De Commissie heeft haar rapport over de ingekomen voorstellen aan het Bestuur der Maatschappij tijdig ingezonden, en dit zal zijn advies met de daaruit voortvloeiende voorstellen tot wijziging der Wet in de Mei-vergadering van 1900 in discussie en stemming brengen.

Het zij hier opgemerkt, dat de wet van 1896 gebleken is toch wel doeltreffend te zijn; de voorgestelde wijzigingen daarvan zijn immers van weinig ingrijpende aard gebleken.

De Afdeelingen.

Uit de korte jaarverslagen die de Afdeelingen volgens art. 46 der Wet vóór 1 April aan het Bestuur der Maatschappij moeten toezenden, blijkt, dat zij over 't algemeen in gunstigen toestand verkeeren, ook wat de financiën betreft.

In de ledenlijst, dit voorjaar uitgegeven, zijn de Afdeelingsbesturen opgenomen zooals zij thans zijn samengesteld; daaruit blijkt, dat zij op enkelen uitzonderingen na geen verandering hebben ondergaan.

Het volgende staatje geeft een overzicht van het aantal der leden van elke Afdeeling.

	Eere-Leden.	Leden der Mij.	Niet-Leden der Mij.	Kandidaat Leden.	Totaal.
Amsterdam. . .	6	78	15		99
Arnhem.	2	17		12	31
Delft.	2	32			34
's-Gravenhage. .		34	67	9	110
Groningen. . . .	1	14			15
Haarlem.	1	39			40
Utrecht.		39	3		42
Totaal	12	253	85	21	371

Afdeeling Amsterdam. Deze Afdeeling telde op 1 Januari 1900, 99 leden, te weten 6 honoraire, 70 gewone, 8 buitengewone en 15 afdeelingsleden, tegen 102 leden, waaronder 5 honoraire, een jaar geleden. Het zesde honoraire lid is de heer C. B. Posthumus Meijjes, die in April 1899 als Voorzitter bedankte, na sedert 1894 het presidium te hebben waargenomen, en die gedurende dien tijd steeds ernstig heeft geijverd voor de belangen en den bloei der Afdeeling. In de vergadering van 25 Mei 1899 werd de oud-Voorzitter onder algemeene blijken van instemming tot Eerelid benoemd. In zijne plaats werd tot Voorzitter gekozen de heer Ed. Cuypers.

Gedurende 1899 werden 8 vergaderingen gehouden, waarvan de 3 laatsten eene bijzondere vermelding verdienen wegens de artistieke aankleeding van het vergaderlokaal door de goede zorgen van den Voorzitter. Vooral op den avond van 24 Nov. 1899, toen Jhr. G. Graadland zijne geestige en hoogst belangrijke causerie hield over Atjeh en de Atjehers, opgeluisterd door lichtbeelden, was de zaal bijzonder mooi gedecoreerd.

De Afdeeling schrijft jaarlijks een of meer prijsvragen uit, in 1899 een ter verkrijging van: „Een ontwerp van een betimmering voor de werkkamer van een rechtsgeleerde." Hierop kwamen 6 antwoorden in, die door eene Jury, bestaande uit de heeren G. Van Arkel, A. C. Bleijs en Jan Springer beoordeeld werden. Deze Jury achtte geen der ontwerpen vatbaar voor eene volledige bekroning, maar kende de volgende beloonigen toe: f 50 en een getuigschrift der Afdeeling aan het ontwerp „Recht en Wet" van den heer G. de Hooghe te Utrecht; een getuigschrift aan elk der ontwerpen „Justitia" en „Pax Intrantibus", onderscheidenlijk van de heeren A. Van Malsen te 's-Gravenhage en P. Doorn Wzn. te Alkmaar, en eene eervolle vermelding met f 25, als belooning voor de artistieke teekening, aan het ontwerp „1 Mei," van den heer Joh's J. Gort te Rotterdam. Deze prijsvraag had, in tegenstelling met die van vorige jaren, een groot succes.

Het Bestuur klaagt over geringe opkomst van de leden naar de vergaderingen, die dan ook niet opwekkend is terwijl toch zooveel moeite gedaan wordt om de bijeenkomsten gezellig te maken en er wat te hooren en te zien te geven. Het twijfelt echter niet of het bezoek zal beter worden; dit zou een welverdiend blijk van belangstelling zijn.

Afdeeling Arnhem.

Het aantal leden bedraagt 29, waaronder 14 Gewone- en 3 Kunstlievende leden der Maatschappij, en 12 Candidaat-leden, wat deze laatsten betreft het grootste aantal in eenige Afdeeling. Bovendien telt de Afdeeling 2 Eereleden.

Treffend voor de Afdeeling was het verlies van de heeren J. W. Boerbooms en O. A. Koevaar, die bij hun leven gerulmen tijd hare belangen als Bestuursleden hebben behartigd.

Er werden 5 ledenvergaderingen — de laatste op 9 Mei j.l. — gehouden, waarin verschillende sprekers met belangrijke onderwerpen optraden. In een der bijeenkomsten gaf het onderwijs voor Opzichters aanleiding tot eene rijke gedachtenwisseling.

Door de Afdeeling werd een prijsvraag uitgeschreven voor een drinkfontein op de Groote Markt te Arnhem. Het programma daarvan was al zeer uitlokkend, daar het hier geene denkbeeldige drinkfontein gold, doch een die bij welslagen van de prijsvraag tot uitvoering zal komen. De Afdeeling koesterde dan ook de beste verwachtingen voor het aantal en gehalte der inzendingen, die op 1 Mei verwacht werden. Door den heer H. Kloot te Rotterdam werd de eerste prijs behaald.

Als geestelijk nagerecht werd in verschillende vergaderingen een kunstbeschouwing aangeboden; gewoonlijk deed het late uur, vaak echter oververzadiging, het omaangeroerd voorbijgaan.

Een kleine excursie werd in het afgeloopen jaar gemaakt ter bezichtiging der waschinrichting van het St. Elisabeth-Gasthuis, nog onder leiding van den architect dezer stichting, den heer J. W. Boerbooms.

Afdeeling 's-Gravenhage. Het jaar 1899 was voor deze Afdeeling in vele opzichten een gunstig jaar, zoowel wegens de merkelijk toenemende belangstelling, als ook tengevolge van de meer en meer getoonde medewerking; de eerste blijkt niet zoo zeer uit sterke toename van het aantal leden, als wel uit andere niet gemakkelijk te noemen symptomen, — de tweede stemt wel tot tevredenheid, maar daarom nog niet tot voldaanheid.

De financieele toestand is vrij gunstig, waardoor het mogelijk wordt nu en dan wat meer aan verschillende zaken ten koste te leggen, hoewel nog met omzichtigheid.

De prijsvraag voor een vasten Circus te Scheveningen — een zeer actueel onderwerp, al was het maar een studie-prijsvraag — had helaas geen succes. Over de eenige inzending was de Jury, bestaande uit de heeren Ed. Cuypers, C. B. Posthumus Meijjes en A. Salm G.Bzn., zoo weinig tevreden, dat zij geene bekroning toekende. Toch werd door het Bestuur, met toestemming van de vergadering, eene tegemoetkoming voor gemaakte kosten verleend, groot f 50, met de bevoegdheid om des inzenders naam te verzwijgen; de inzender heeft met erkentelijkheid die belooning aanvaard. De Afdeeling hoopt nog eens gelukkiger te zijn, en verwacht misschien meer succes van meerdere en minder omvangrijke prijsvragen.

Een voorgenomen cursus in het huisschilderen voor jonge bouwkundigen, opzichters en anderen, die daarvoor met reden in aanmerking konden komen, heeft wegens te weinig deelneming nog geen voortgang kunnen hebben. Maar indien een voldoend aantal belanghebbenden zich tot het Bestuur wil wenden om deze zaak op nieuw aanhangig te maken, dan zou dit wel daartoe bereid zijn; het dient dan duidelijk te blijken, dat in een zekere behoefte voorzien moet worden, want, bestaat die niet, dan zijn groote uitgaven voor enkelen niet gerechtvaardigd. Het Bestuur erkent intusschen dankbaar de medewerking die reeds was toegezegd door bestuur, directeur en eenige lêeraren van de 's-Gravenhaagsche Ambachtsschool.

Op 31 December 1899 telde de Afdeeling 110 leden, dus 2 meer dan een jaar te voren; hiervan zijn 32 Gewoon- en 2 Kunstlievend lid der Maatschappij; verder 67 oud-afdeelingsleden en 9 adspirantleden.

In December 1899 werden in de plaats van de aftredende en niet herkiesbare Bestuursleden, de heeren Joh. Mutters Jr. en A. Stigter, gekozen de heeren D. E. C. Knuttel en K. Stoffels; tot Voorzitter werd de heer W. C. Metzelaar gekozen.

In 1899 werden 7 gewone vergaderingen gehouden, die gemiddeld door 24 leden werden bezocht; op elke bijeenkomst werd ook een kunstbeschouwing gegeven, wel of niet in verband met de voorafgegane voordracht.

Afdeeling Groningen. Behalve de acht gewone werden nog twee buitengewone vergaderingen gehouden. Het jaarlijksche gemeenschappelijke uitstapje der leden had in 1899 niet plaats; daarentegen werden de leden door het Bestuur opgewekt om de Alg. Vergadering der Maatschappij op 5 en 6 September te Zwolle en te Kampen bij te wonen. Toen de tijd echter daar was, waren vele leden verhinderd en konden slechts weinige ter vergadering aanwezig zijn.

In de vergaderingen der Afdeeling werden niet enkel belangrijke onderwerpen behandeld, maar ook kunstbeschouwingen gehouden, voornamelijk uit de bibliotheken van de heeren H. Raammaker, Voorzitter der Afdeeling, en P. M. A. Huurman. Sinds eenigen tijd had het Bestuur der „Harmonie", waar de Afdeeling steeds vergadert, de toestemming ingetrokken om de plaatwerken die in eene Afdeelingsvergadering bezichtigd waren, op den Zondag na die vergadering kosteloos ten toon te stellen voor het publiek. Het Bestuur der Afdeeling heeft zich echter in October 1899 tot het Bestuur der Harmonie gewend met het verzoek om deze tentoonstellingen wederom toe te laten, gelukkig met gunstig gevolg; want in November d. a. v. werd wederom zulk een expositie voor het publiek gehouden, dat, naar de opkomst heeft aangetoond, daarvan gaarne gediend is.

In de vergadering van November 1899 werd de Wet der Maatschappij besproken; de Afdeeling was evenwel van meening, dat eene wijziging daarvan niet noodig was. In de daarop volgende vergadering werd de vraag van het Bestuur der Maatschappij omtrent het technisch onderwijs voor Opzichters besproken, naar aanleiding van een advies uitgebracht door de heeren H. Raammaker, Voorzitter der Afdeeling, en P. M. A. Huurman; dit advies is in handen van het Bestuur der Maatschappij gesteld.

In de naamlijst van de leden der Maatschappij kon de naam van den nieuwen Secretaris der Afdeeling nog niet worden opgegeven; intusschen is als zoodanig in het Bestuur getreden de heer J. K. Bebingh.

In het ledental is geen verandering gekomen; op 1ª Januari 1900, evenals een jaar geleden, was dit: één Eerelid, 3 leden die Gewoon- en 11 die Kunstlievend lid der Maatschappij zijn.

Afdeeling Utrecht. Op 1ª Januari 1900 was het ledental als volgt: 33 die Gewoon lid en 6 die Kunstlievend lid der Maatschappij zijn, benevens 3 Afdeelingsleden, te zamen 42, tegen 41 in het voorafgaande jaar.

De Afdeeling hield 8 vergaderingen, waarop verschillende bouwkundige onderwerpen werden behandeld, en de door het Bestuur der Maatschappij of leden der Afdeeling gestelde vragen werden besproken en gedeeltelijk beantwoord. Ook werden enkele voordrachten en verschillende kunstbeschouwingen gehouden.

Door een 26 tal leden werd in Juni 1899 deelgenomen aan eene excursie naar Nijmegen en omstreken.

SECTIL-TEGELWERK.

Duizendtallen van jaren reeds worden gebakken tegels tot versiering van bouwwerken gebruikt; even langen tijd zijn zij vierkant van vorm gebleven, óf dat zij elk eene versiering met geometrische figuren of ornamentwerk dragen

om tot een groot mozaïek van telkens terugkeerende motieven bijeen gevoegd te worden, óf dat zij in zeker aantal een grootere ornamentale voorstelling vormen waarbij de voegen zoo min mogelijk storen, óf ook, dat zij eene meer vrije schildering weergeven, waarin de voegen echter altijd eenigszins hinderlijk zijn en waarom men soms, na het overwinnen van vele technische moeilijkheden, zeer groote tegels samenstelt. Men bleef tot nu toe gebonden aan de tegels van zooveel bij zooveel.

Nu is echter onlangs de heer H. W. Mauser, aan wien sedert eenigen tijd de technische leiding van de Plateelbakkerij „De Porceleyne Fles", te Delft, is opgedragen (*), op het denkbeeld gekomen eene voorstelling van gebakken klei in kleuren te behandelen als een mozaïek, in stukken van verschillende grootten, en daartoe de onderdeelen (tegels) vormen te geven als door de voorstelling worden aangegeven, vormen zoodanig, dat de lijnen der teekening de voegen op rationeele wijze bepalen.

Eigenlijk: het ei van Columbus op tegelgebied.

Aan deze nieuwe vinding is de naam van Sectil-tegelwerk gegeven, waarmede eenigszins de eigenaardigheid van het kunstnijverheids-product is aangegeven.

Wapen van Nieuw- en St. Joosland.

De bijgaande groote afbeelding, voorstellende Karel de Groote, is die van eene kleurige gevelversiering in Sectil-tegelwerk welke als een der eerste specimen van deze vinding in de Delftsche Plateelbakkerij is vervaardigd. Het is 1.20 M. hoog, en 64 c. M. breed.

Door de welwillendheid van den eigenaar dezer fabriek, den heer A. Labouchère, ben ik in staat geweest de bewerking van een groot tegelstuk, een gedeelte van een triptiek, te mogen zien, en bovendien de ontwerpen van den heer A. Lecomte voor twee in uitvoering zijnde belangrijke decoratieve paneelen, die voor de Wereldtentoonstelling te Parijs van dit jaar bestemd zijn.

Over dit nieuwe product moge hier het een en ander worden medegedeeld.

Het materiaal van de tegels is fijne witte grès, waarvan de samenstelling veel overeenkomst heeft met de pâte van de oude Japansche grès. Waar dit noodig is, wordt daarop een dun laagje — altijd nog een paar millimeter dik — gelegd van dezelfde grès, die naar de behoeften door en door met kleurstof is vermengd, om na het bakken de verlangde kleur op de tegels te geven. Het kleuren van de geheele dikte der tegels zou te kostbaar zijn; waar het oppervlak van de tegel na het bakken zuiver wit is gebleven, is geen gekleurd laagje grès gelegd. De aldus afgewerkte grondstof wordt nu gesneden volgens de lijnen der teekening en — zoo noodig — der kleuren, hierbij natuurlijk rekening houdende met het krimpen bij het bakken.

Wanneer die stukken natte kneedbare klei afgesneden zijn, kan daarmede nog alles geschieden wat men wil: met boetseerhoutjes kunnen er lijnen ingegrift worden, noodig als omtrekken, of wel om schaduw of speling in de kleur

Karel de Groote.

te brengen; met een penseel kan de oppervlakte minder of meer gegreind worden; er kan in klei van dezelfde kleur als die van den ondergrond, of in klei van andere kleur op geboetseerd worden met veel of weinig relief, al naar het effect verlangd wordt. Het is mogelijk dit tegelwerk ook van glazuur — zooals op het bekende Jacoba-aardewerk uit dezelfde fabriek — te voorzien voor gedeelten die daartoe in aanmerking komen, en zelfs van glazuur met reflet métallique, of ook op andere deelen vergald te bakken. Het materiaal laat de rijkste versiering met de grootste gewilligheid toe, al naar de inzichten van den artist die het bewerkt.

Met zulk eene afwerking der afgesneden stukken van de

(*) Gedurende 228 jaren vervaardigt deze fabriek van „Delftsch Aardewerk" bekende en beroemde vierkante tegels.

genoemde triptiek was, bij mijn bezoek aan de fabriek, o. a. niemand minder dan de eerste artist aan de inrichting bezig, de heer L. Senf.

De volledig afgewerkte stukken grès, van de meest uiteenloopende vormen natuurlijk, worden gebakken bij eene temperatuur als voor porcelein noodzakelijk is.

Het gebakken materiaal is glasachtig op de breuk, dof van oppervlakte, en neemt niet de geringste hoeveelheid water op. De aanhechting van de opgebrachte gekleurde klei met den ondergrond is volkomen; er is immers met klei op klei — van éénzelfde soort — gewerkt. De stukken worden met specie tegen den muur bevestigd, en de voegen met naar omstandigheden gekleurde cement-specie aangevuld. Niet stuk voor stuk behoeft te worden bevestigd, hetgeen met het materiaal vertrouwde werklieden zou vorderen; de fabriek zal op verzoek bereid gevonden worden de bestelde voorstelling af te leveren in doelmatig groote stukken van reeds aan elkander geplaatste en gehechte gedeelten.

De gebruikelijke verglaasde tegels als paneelvullingen bij gevels toegepast, zijn veelal te opdringerig; de Sectiltegels passen oneindig beter in zulk een omgeving van baksteen. Het doffe materiaal heeft een monumentaal karakter dat uitermate in overeenstemming is met dat der gebruikelijke materialen bij buiten-architectuur; het zal daar wegens zijne buitengewone hardheid, zijne frischheid van kleur nooit inboeten, voor welke invloeden ook. In de eerste plaats behoeft men niet bevreesd te zijn voor afschilferen, daar de aanhechting van klei op klei volmaakt is, en het glazuur, waar dit op enkele deelen mocht voorkomen, één is geworden met het glasachtige materiaal dat als ondergrond daarvan dient.

De Plateelbakkerij heeft ook eene gevelversiering in bewerking voor het gebouw der Nieuwe Littéraire Societeit te 's Hage, de bekende „Witte", naar eene daartoe verstrekte teekening van den heer Joh. Mutters Jr.

Op de vorige blz. van dit artikel wordt eene afbeelding gegeven van een der eerste proeven van dit Sectil-werk, onder leiding van den heer Mauser gemaakt, dat bij mijn bezoek aan de Delftsche inrichting zoo pas was in elkaar gezet, en gevoegd met eene warm-bruine cement-specie; het stuk, groot ongeveer 31 bij 37 c.M., stelt het wapen voor van Nieuw- en St. Joosland; het is een zeer goed voorbeeld van de toepassing van het materiaal. Het schild heeft 3 azuur-blauwe banden op helder witten ondergrond. Het bovenste gedeelte van het schild, in werkelijkheid van goud, is goudgeel, met halve maan in rood.

Deze kleine maar belangrijke proeve was zeer geslaagd, niet het minst wat de kleuren betreft.

Het zal mij geenszins verwonderen, wanneer dit nieuwe product van Nederlandsche Kunst-industrie een groote toekomst tegemoet gaat; naar ik hoop zal het nu eens allereerst hier te lande in ruime mate worden toegepast en niet — zooals met het decoratieve Jacoba-aardewerk het geval is — tot nog toe voornamelijk in 't buitenland. Daar is het o. a. de bekende Beijersche architect Berlepsch, die dit aardewerk in bijna al zijn interieurs op zeer origineele wijze eene effectvolle plaats weet te verzekeren.

C. T. J. LOUIS RIEBER.

VIJFDE INTERNATIONAAL ARCHITECTEN-CONGRES TE PARIJS.

In de afgeloopen week zijn de eerste officieele bijzonderheden bekend gemaakt over het aanstaande Ve Internationaal Architecten-Congres, te Parijs, aanvangende 29 Juli en eindigende 4 Aug. 1900.

Uit het programma blijkt, dat o. a. de volgende vraagpunten van internationaal belang behandeld zullen worden.

1°. *De artistieke eigendom van bouwkunstige werken.* Dit onderwerp werd door het Congres te Brussel in 1897 aangewezen om andermaal op het volgende, te Parijs, behandeld te worden.

2°. *Het onderwijs in de bouwkunst.* Deze vraag, de hoogere studie betreffende, werd ook reeds behandeld op de congressen te Parijs in 1889 en te Brussel in 1897.

3°. *De titel van architect in verschillende landen.* Dit onderwerp is op het programma gebracht naar aanleiding van een verzoek van de Société académique d'architecture de Lyon.

4°. *Goedkoope woningen in alle landen;* onderwerp dat ter sprake zal komen op verzoek der Britsche architecten.

5°. *Zorg voor de monumenten.* De bespreking hiervan is aangevraagd door Duitschland en Engeland.

6°. *De invloed van administratieve voorschriften op de hedendaagsche burgerlijke bouwkunst.* De Duitsche architecten verzochten dit onderwerp tot een punt van bespreking te maken.

De beleefdheid tegenover de buitenlandsche collega's heeft, naast het dringend verzoek van de commissie van organisatie van dit congres, het tot plicht gemaakt slechts die onderwerpen in het programma op te nemen, die van internationaal belang zijn, en de behandeling daarvan op zoodanige wijze te doen plaats hebben, dat deze van wezenlijk algemeen belang zij.

Elke verhandeling of elke toelichting betreffende deze onderwerpen of alle andere waarvan de behandeling nog aangevraagd en toegezegd zou kunnen worden, moet ingezonden worden aan den algemeenen secretaris van het Congres, den heer J. M. Poupinel, Parijs, rue Boissy-d'Anglas 45, vóór den 30sten Mei 1900, om tijdig ter kennis gebracht te worden van de deelnemers aan het Congres. Het verdient aanbeveling de conclusiën — zoo die genomen worden — in de Fransche taal te stellen in den vorm van wenschen of voorstellen.

Het programma bevat verder o. a.:

a. Eene tentoonstelling — gedurende 30 Juli tot 4 Augustus — van eigenhandige teekeningen van architecten.

b. Bezoeken aan verschillende gebouwen en de Internationale Tentoonstelling.

c. Een tocht naar Chantilly op Dinsdag 31 Juli.

d. Een banquet op Zaterdag 4 Augustus, en een musicaal of dramatisch avondfeest op 29 Juli.

Dames kunnen aan de bezoeken en feesten deelnemen.

Een meer omschrijvend programma zal later aan de leden van het Congres worden toegezonden.

Maatregelen worden inmiddels getroffen om van de Fransche spoorwegmaatschappijen verminderd tarief voor het vervoer te verkrijgen.

In de week voorafgaande aan het Congres zullen de strikt personeele kaarten van het lidmaatschap verkrijgbaar worden gesteld, die gratis toegang geven tot de Internationale Tentoonstelling gedurende de dagen van het Congres.

Voor het gewone lidmaatschap van het Congres wordt een bedrag van 25 frs. gevorderd, op te zenden aan den Penningmeester van het Congres, den heer Charles Bartaumieux, Parijs, rue de la Boëtie, 66. Men moet zich als lid doen inschrijven bij den Secretaris Generaal, den heer J. M. Poupinel, bovengenoemd. De leden hebben recht op een insigne en op alle voorloopige en definitieve uitgaven, ook de uitgebreide verslagen, van dit Congres.

In het comité van het Congres is Nederland als volgt vertegenwoordigd.

Leden van het permanente Comité:

Dr. P. J. H. Cuypers, architect der Rijks-Museumgebouwen.
A. Salm G. Bzn., architect. Voorzitter van de Mij. t. Bev. d. Bouwk.

Ere-Voorzitter:

Jhr. Mr. V. de Stuers. Referendaris bij de Afd. K. W. van het Departement van Binnenl. Zaken.

Leden van het Comité de patronage:

K. P. C. de Bazel. Voorzitter van het Genootschap Architectura et Amicitia.
Jos. Th. J. Cuypers. Architect-ingenieur.
Henri Evers. Hoofdleeraar aan de Academie te Rotterdam.
J. H. Leliman. Oud-Voorzitter van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst.
J. van Lokhorst. Architect van de Afd. K. W. van het Departement van Binnenlandsche Zaken.
C. T. J. Louis Rieber. Architect-ingenieur, Secretaris van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst.

MONUMENT VOOR CHARLES GARNIER.

Er zijn thans eenige tot nog toe geheim gehouden bijzonderheden bekend geworden betreffende het monument dat opgericht zal worden voor Charles Garnier, architect der Opéra te Parijs.

De plaats voor dit gedenkteeken aangewezen, is het midden van de linker rotonde der Opéra, daar waar de rue Auber en de rue Scribe elkander kruisen.

't Is de heer Pascal, architect van de „Banque francaise en der „Bibliothèque nationale" die het voetstuk ontworpen heeft, waarop de buste van Garnier rust, welke van de hand van den heer Carpeaux is.

Het comité voor dit gedenkteeken bestaat uit de architecten Roujon, Normand, Cassien, Detaille, Gréard, Larroumet, Gérôme en Massenet.

Voor het monument was een som van ongeveer 50.000 frs. noodig, verkregen door inschrijvingen die ongeveer 20.000 frs. hebben opgebracht, terwijl het overige werd ontvangen door eene opvoering in de Opera, speciaal voor het doel, van Gautier d'Aquitaine.

De plaats die zeker ieder zich voor een waardig gedenkteeken voor Garnier gedacht had, was zeker de Place de l'Opéra; maar de laatste wil van dezen kunstenaar was, dat het ongehinderde uitzicht op zijn meesterwerk zou blijven behouden en geen monument, van welken aard ook, het zou belemmeren.

Parijs 25 Mei 1900. J. D. L.

PRIJSVRAGEN.

PRIJSVRAGEN DER VEREENIGING „BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP" TE ROTTERDAM, *uitgeschreven in 1900.*

1STE PRIJSVRAAG. *Een afgang tegen het talud van een dijk tegenover eene breede straat. (Avenue Concordia of Voorschoterlaan).*

De richting van de straat die 25 M. breed is, wordt verondersteld loodrecht te zijn op die van den dijk. De benedenweg waarop die straat uitkomt is 15 M. breed; de dijk heeft eene hoogte van 4 M. en het talud heeft eene helling van 2 op 1. Voor voetgangers moet een trappenaanleg met bordessen en voor voertuigen naar beide zijden een oprit, ter breedte van minstens 3,5 M. met eene helling van minstens 15 op 1, worden ontworpen; voor trappenaanleg en opritten mag het profil van den dijk nergens verkleind worden.

Trappen en grondkeermuren mogten in gebouwen of gebakken steen of in eene combinatie van deze beide materialen en de balustraden evenzoo of in metaal worden uitgevoerd.

Er moet gelegenheid zijn voor plaatsen van kandelabers voor verlichting door gas of electriciteit. Eene behoorlijke aansluiting aan het gazon waarmede het dijktalud bekleed is, wordt vereischt. Eventueel met behoorlijk verborgen urinoirs of met drink- of kleine springfonteinen gecombineerde oplossingen zijn geoorloofd.

Verlangd worden: 1°. een plattegrond, opstand en de voor een goed overzicht benoodigde doorsneden van den geheelen aanleg op eene schaal van 1 à 100; bij symetrischen aanleg behoeft slechts één der opritten geteekend te worden; 2°. dito van den trappenaanleg en het aansluitend deel van de opritten op een schaal van 1 à 20.

Uitgeloofd worden:

Een eerste prijs, bestaande uit de Zilveren medalje en het Getuigschrift der Vereeniging, benevens f 50.

Een tweede prijs: Bronzen medalje en Getuigschrift met f 25.

Een derde prijs: het Getuigschrift der Vereeniging.

2de PRIJSVRAAG. *Ontwerp van een Poortje voor een Schoolgebouw.*

Het poortje wordt verondersteld in de rooiing van de straat een open gang af te sluiten, voerende naar eene op een achterterrein gebouwde School voor lager onderwijs of eene Bewaarschool.

Het moet gedacht worden in steen, 't zij gebouwen of gebakken, te zijn uitgevoerd en met ijzeren of houten hekken of deuren gesloten worden. Er moet eene gelegenheid zijn om in duidelijke en voldoend groote letters de opschriften: „School voor Gewoon Lager Onderwijs" of „Bewaarschool", te plaatsen en bovendien moet eene electrische klok worden aangebracht, waarvan de wijzerplaat plm. 0,50 M. middellijn heeft; ook moet een vlaggestok kunnen worden aangebracht, die bij plaatsing een geheel met de geheele conceptie uitmaakt.

De breedte van de gang wordt geacht 4 M. te bedragen, de doorgang moet 2 M. in den dag breed zijn.

Verlangd worden: Plattegrond, opstand en doorsnede op 1/10 der ware grootte.

Uitgeloofd worden:

Een eerste prijs, bestaande uit de Zilveren medalje en het Getuigschrift der Vereeniging, benevens f 40.

Een tweede prijs: Bronzen medalje en Getuigschrift, benevens f 20.

Een derde prijs: het Getuigschrift der Vereeniging.

3de PRIJSVRAAG. *Ontwerp van een Woonkamerschoorsteen.*

De schoorsteen wordt verondersteld te worden aangebracht in het midden van een der lange wanden van eene woonkamer van 5 × 7 M., hoog 4 M., en ingericht te zijn voor een insteekhaard die in het vertrek zelf gestookt wordt. Er moet bovendien gelegenheid zijn tot het plaatsen van enkele der voorwerpen die gewoonlijk op den schoorsteenmantel gezet worden. De boezem moet bij een sprong van plm. 30 cM. de noodige breedte bezitten om behalve het eigen rookkanaal nog hoogstens 2 dito van lager gelegen vertrekken te kunnen bevatten.

Daar het de bedoeling is eene orginecle compositie voor een onmisbaar onderdeel eener wookamer te verkrijgen, is aansluiting aan den gangbaren hoofdvorm daarvan wel, doch navolging van de conventioneele vormenspraak der in den handel voorkomende marmeren schoorsteenmantels niet gewenscht.

De keuze der te gebruiken materialen is vrij.

Verlangd worden: Plattegrond, voor- en zijaanzicht en hoogte doorsnede op eene schaal van 1 à 10.

Uitgeloofd worden.

Een eerste prijs: Bronzen medalje met Getuigschrift en f 25.

Een tweede prijs: Getuigschrift met f 15.

4e. PRIJSVRAAG. *Opmeting van een oud Gebouwtje.*

Er wordt verlangd: de opmeting van den toegang tot en den gevel van het huisje naast het Oude Vrouwenhuis aan de Hoogstraat No. 89 en 97 te Rotterdam.

Gevraagd worden: Opstand, hoogtedoorsneden en plattegronden, op eene schaal van 1 à 20; de teekeningen moeten in enkel inktlijnen zonder schaduwen enz. worden uitgevoerd.

Uitgeloofd worden:

Een eerste prijs: *Zilveren medalje met Getuigschrift en f 25.—*

Een tweede prijs: *Bronzen medalje met Getuigschrift en f 15.—*

Een derde prijs: *het Getuigschrift.*

Het ligt in de bedoeling van het bestuur van B. en V. het bekroonde antwoord ter plaatsing in een der hier te lande uitkomende plaatwerken aan te bieden. Het daaruit voortvloeiende honorarium vermeerderd met de uitkeering van B. en V. te zamen pl. m. *f 35.—* wordt aan den bekroonde uitgekeerd.

Algemeene Bepalingen.

De behandeling der teekeningen, voor zoover bij de 4de prijsvraag niet anders is vermeld, is vrij doch moet accuraat en niet schetsmatig zijn.

Alle stukken ter beantwoording dezer prijsvragen worden voor of op den 1sten December 1900 vrachtvrij ingewacht aan het adres van den 1sten Secretaris *Jonkerfransstraat* 126.

Ontwerpen *na* dien datum ingezonden blijven buiten beoordeeling.

De teekeningen en stukken moeten met een motto gemerkt en verder vergezeld zijn van een gesloten brief waarin naam, kwaliteit en woonplaats van den ontwerper, en van een tweede dito waarin een correspondentieadres vermeld is. Op beide brieven moet het motto der teekeningen voorkomen.

De ontwerper van eenig antwoord mag zich als zoodanig niet bekend maken vóór de uitspraak der Jury.

De Jury voor deze prijsvragen bestaat uit de Heeren:

Jacob Klinkhamer, Hoogleeraar aan de Polytechnische school te Delft, Architect te Amsterdam, W. Kromhout, Architect te Amsterdam, J. Verheul Dzn., Architect te Rotterdam, Henri Evers, J. P. Stok Wzn, Bestuursleden van B. en V.

Wanneer geen antwoord ter volle bekroning kan worden voorgedragen, heeft de Jury het recht aan het Bestuur van Bouwkunst en Vriendschap voor te stellen, de uitgeloofde prijzen op andere dan de bovengenoemde wijze te verdeelen.

De Vereeniging behoudt zich het recht voor, gedurende 3 maanden na de beoordeeling, alle antwoorden ter expositie af te staan aan andere Vereenigingen in ons land; gedurende dien tijd kan geen der ontwerpen gereproduceerd worden zonder toestemming van het Bestuur van Bouwkunst en Vriendschap.

De ontwerpen zullen na dien tijd aan de correspondentieadressen worden teruggezonden.

De uitslag der bekroningen en de uitreiking daarvan zal op de Algemeene Vergadering in Januari 1901 worden bekend gemaakt en de ontwerpen zullen alsdan voor de eerste maal worden geëxposeerd. Het rapport der Jury zal alsdan ter inzage liggen en tevens in de voornaamste bouwkundige bladen verschijnen.

De deelname aan de beantwoording der prijsvragen is algemeen.

Het programma is te verkrijgen aan het adres van den 1en Secretaris, den heer C. N. van Goor, Architect, Jonkerfransstraat 126, Rotterdam.

Namens het Bestuur:

Henri Evers, Voorzitter.
C. N. van Goor, 1ste Secretaris.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Technische Vakvereeniging Afdeeling Amsterdam, 16 Mei 1900. Mededeeling werd gedaan, dat eene Afdeeling Haarlem was opgericht, waarna een der leden hulde bracht aan de propaganda Commissie voor den ijver waarmede zij hare taak had aangevat en volbracht.

Hierna werden twee afgevaardigden verkozen naar de eventueel te houden vergaderingen van de „Vereeniging van voorstanders eener Nederlandsche Octrooiwet," en de „Zuiderzee Vereeniging", van welke vereenigingen de afdeeling Amsterdam lid is.

Verder werd voorgesteld het leeskring-reglement zoodanig te wijzigen, dat voor het bezorgen der portefuilles de postkring als grens werd aangenomen, terwijl zij die daar buiten woonden of zelf voor de verzending dienden te zorgen, dat bezorgen extra moeten betalen. Ook bleek het aantal deelnemers aan den leeskring zoo toegenomen, dat enkele series tijdschriften verdubbeld moeten worden en werden de daarvoor benoodigde gelden aangevraagd, doch vooreerst gedeeltelijk toegestaan, daar er wellicht kans bestaat om in vereeniging met een technisch leesmuseum op minder kostbare wijze in de behoefte aan technische tijdschriften te voorzien.

BERICHTEN.

Bij het afbikken van muren in de Protestantsche kerk te Wadenooijen zijn onlangs muurschilderingen bloot gekomen, waarbij een vrouwenfiguur, dat geheel ongeschonden is.

De heer Huf van Buren, te Tiel, is van gevoelen, dat het tafereel eene voorstelling is van het huisgezin van Frederik van Hemert, gehuwd met Margriet van Tuyl, in 1515.

Bij den uitgever S. L. van Looy is verschenen het Rapport over het leerlingwezen in Oostenrijk, Zwitserland en Duitschland, in opdracht van het Nut van 't Algemeen bewerkt door Mr. H. L. Drucker, F. W. Westerouen van Meeteren, B. H. Heldt, D. W. Stork en Mr. J. Verschuyl.

Door de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen is aan de firma Geveke en Co. te Amsterdam opgedragen het maken van den completen verwarmingsaanleg door middel van lagedrukstoom, in het Divisie-Gebouw (voormalig Staatsspoorwegstation) te Utrecht.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Vereeniging van Bouwkundigen in Nederl. Indië. Technicum. 1e Prijs: f 250; 2e pr. f 150; 3e pr. f 100. Voor Nederlanders en inwoners van Ned. Indië. Vóór 15 Aug. 1900 bij den heer C. P. Franken, President der Vereeniging te Pasoeroean Zie Bouwk. Weekblad no. 51 van 23 Dec. 1899.

Gemeentebestuur van 's-Hertogenbosch. Monumentale Fontein. Voor alle Nederlandsche of sedert 1 Januari 1899 in Nederland gevestigde kunstenaars. 1e Prijs f 500; 2e pr. f 300; 3e pr. f 100; de Jury kan nog twee ontwerpen voor bekroning met f 100 voordragen. Vóór 1 October 1900 aan den heer Burgemeester van 's-Hertogenbosch.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Aantal ingeschreven sollicitanten 1900:
Bouwkundig Opzichter 3.
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 13.
Aantal geplaatste sollicitanten:
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 3.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN.

„De Natuur", aflevering 5, van 15 Mei. Lichtende Planten, door Dr. H. J. Calkoen. — Het voortbrengen van vuur, voorheen en thans (vervolg en slot), door Dr. A. J. C. Snijders. — Uit het gebied der metingen, door J. Brandt. — De verpleging der gewonden in den oorlog (vervolg en slot), door Dr. R. G. Rijkens. — Tusschen mensch en aap, door Dr. H. J. Calkoen. — Verscheidenheid op fotografisch gebied, door Dr. J. E. Rombouts. —. De acetyleenindustrie op haar tegenwoordig standpunt, door Dr. L. Bleekrode. — Chemicaliën voor fotografie in tabletvorm, door Dr. J. E. Rombouts — Voorschriften tot een eerste hulpbetoon bij ongevallen in elektrische bedrijven. — Boekaankondiging. — Sterrenkundige opgaven en mededeelingen, door Ant. Pannekoek. — Correspondentie. — Korte mededeelingen.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Onder Bescherming van Hare Majesteit de Koningin-Moeder.

BOUWWERKEN *uitgevoerd door leden der Maatschappij. Bijeenverzameld en uitgegeven bij gelegenheid van het vijftigjarig jubileum der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. 1892.*

Aan Hare Majesteit de Koningin-Regentes Eerbiedig opgedragen door het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

INHOUD.

PLATEN:

5. Woning van den Hoofd-Directeur der Rijks Museum-gebouwen te Amsterdam. Architekt Dr. P. J. H. Cuypers.
6. Gebouw der Industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te Amsterdam. Architekt A. L. van Gendt.
7. Panoramagebouw te Amsterdam. Architekt I. Gosschalk.
8. Sarphatimonument te Amsterdam. Architekt J. R. de Kruyft.
9. Winkelgebouw van den heer Allert de Lange te Amsterdam. Architekt J. van Looy.

10. Kantoorgebouw der firma Labouchère Oyens & Co. te Amsterdam. Architect F. W. M. Poggenbeek.
11. Maatschappelijk Gebouw der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Architekten Th. G. Schill & D. H. Haverkamp
12. Woonhuizen te Amsterdam. Architekt. J. C. Spakler Jr.
13. Woonhuis op het landgoed Uytenbosch te Baarn, van den heer J. L. Pierson. Architect C. Muysken.
14. Huize Oostbroek te de Bilt, van den heer Mr. W. J. Royaards van den Ham. Architect I. H. J. van Lunteren.
15. Villa Kennemerheuvel te Bloemendaal bij Haarlem, van den den heer L. H. Prætorius. Architekt L. Ritter.
16. Kantoor- en Winkelgebouw in het Agnetapark te Delft Architekt F. M. L. Kerkhoff.
17. Gebouw der Studentensocieteit Phoenix te Delft. Archit. F. J. Nieuwenhuis.
18. Stationsgebouw der Holl. IJz. Spoorweg Maatschappij. te Delft. Architekt C. B. Posthumus Meijjes.
19. Arbeiderswoningen te 's-Gravenhage. Architekt W. B. van Liefland.
20. Villa in het Prinsen Vinkenpark te 's Gravenhage. Architekt J. P. J. Lorrie.
21. R. K. Parochiekerk. Pastorie enz., van den H. Joseph, te 'sGravenhage. Architekt E. J. Margry.
22. Winkelgebouw te 'sGravenhage. Architekt J. H. A. Mialaret.
23. Winkelgebouw der Vereeniging Eigen Hulp te 's Gravenhage, Architekt H. J. Mondt.
24. Gebouw der industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te 's Gravenhage. J. J. van Nieukerken.
25. Villa aan de Laan van Meerdervoort te 's Gravenhage, Architekt P. du Rieu Fzn.
26. Physisch Laboratorium der Rijks Universiteit te Groningen.
27. Architekt J. van Lokhorst.
28. Hypotheek- en Kadastergebouw te Groningen. Architekt C. H. Peters.
29. Woonhuis te Haarlem. Architekten S. Roog & Jb. van den Ban Pzn.
30. Kerk der Hervormde Gemeente te Katwijk aan Zee. Architekt H. J. Jesse.
31. Villa Laanzicht te Leeuwarden. Architekt H. H. Kramer.
32. Gebouw der Studenten Societeit te Leiden. Architekt Prof E. Gugel.
33. Stads Gehoorzaal te Leiden. Architekt D. E. C. Knuttel.
34. Oudeliedenhuis te Leiden. W. C. Mulder.
35. Huize de Cloeze van den heer Mr. C. J. Sickesz, nabij Lochem. Architekt Nics. Molenaar.
36. R. K. Kerk en Pastorie te Nes en Zwaluwenbuur. Architekt Jos. Th. J. Cuypers.
37. Winkelgebouw der firma Bahlman & Co. te Nijmegen. Architekt D. Semmelink.
38. Winkelgebouw te Nijmegen. Architekt J. J. Weve.
39. Woonhuis te Rotterdam, Architekt D. Verheul Jr.
40. Schouwburg te Rotterdam. Architekt J. Verheul Dzn.
41. Hotel Wittebrug te Scheveningen. Architekt Joh. Mutters Jr.
42. Gebouw der Societeit Sic Semper te Utrecht. Architekt P. J. Houtzagers.
43. Woonhuis van den heer Dirk Laan te Wormerveer. Architect Jacob F. Klinkhamer.

N.B. De plattegronden van deze gebouwen zijn voorgesteld op twee dubbele platen.

De 42 in dit werk voorkomende platen, groot 50 bij 35 cM. zijn lichtdrukken naar photographische opnamen, beiden van de firma Emrik & Binger te Haarlem.

Deze verzameling platen, in portefeuille, is aan het Bureau der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst verkrijgbaar, voor de Leden der Maatschappij, à f 5.— per exemplaar.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 28 MEI

AMSTERDAM. Het bouwen van een watertoren, op een terrein gelegen aan den Bergenschenweg, gem. Alkmaar.

De Maatschappij tot Expl. van Waterleidingen in Nederland, n.m. 1½ u., te haren kantore, Heerengracht 416. Inl. worden verstrekt ten kantore der Maatsch. Bestekken en teek. te bek. ten kantore der Maatsch. Aanw. gedaan.

LEIDEN. Het bouwen van een korenbeurs achter de perceelen Nieuwe Rijn no. 20 en 21.

Het gem.-best., 's midd. 12 u. Bestek en teek. ter inzage op het bur. der gem.-werken, dagelijks van 9—4 u. en zijn aldaar à f 1.50 te bekomen. Inl. te bekomen op het bur. der gem.-werken, dagelijks van 11—12 u. Aanw. gedaaan.

ROTTERDAM. Het bouwen van een dubbelen en een enkelen winkel met bovenhuizen aan het Oostvestplein no. 89—91—93.

De arch. P. G. Buskens, v.m. 11 u., in het Poolsch koffiehuis, alw. bestek en teek. ter inz. liggen, terwijl zij à f 1,50 verkr. zijn bij voorn. arch.

VENRAY. Het bouwen van een achterbouw bestemd voor slagerij.

De heer Mathijs Goumans, 's av. 7 u., ter herberge van Louis Wijnhoven, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aan 28 Mei, n.m. 3 u.

WAMEL. Het bouwen van een zaal met tooneel en conciergewoning, met bijlev. van materialen, arbeidslooonen en transporten.

De arch. H. J. Caners te Ravestein, 's midd. 12 u. Bestek en teek. ter inz. in het café van J. van Wichem te Wamel. Inl. geeft de heer H. J. Caners, bij wien tegen 75 ct. de teek. verkrijgb. is. Aanw. 28 Mei, v.m. 11 u.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonhuis op het Geurswerk ald.

De arch. J. J. Post, 's av. 8 u., in hôtel „de Zon", alw. bestek en teek. ter inz. liggen.

DINSDAG 29 MEI.

BERGEN OP ZOOM. Bestek no. 147: het maken van afsluitingen bij de nieuwe kazerne voor de veldartillerie te Bergen op Zoom. Ram. f 3600; en Bestek no. 149: het leveren van kazernemeubelen te Bergen op Zoom. Ram. f 670.

De genie, v.m. 11 u., op het bureel der genie. Bestek no. 147 ter lez. op het bureel van den besteder. Bestek no. 149 en de processen-verbaal van gegeven inl. ter lez. op het bureel van den besteder. Bestekken en afschriften van de processen-verbaal zijn vanaf diezelfde tijdstippen voorw. verkrijgb., resp. tegen 50, 40, 10 en 10 ct., bij den besteder die tevens inlicht. geeft in zijnen bureele. Aanw. wordt niet gehouden.

HOOGEZAND. *a.* Het afbreken eener oude en het ald. weder opbouwen eener nieuwe winkelbehuizing; *b.* de verf-, en behangwerken voor bovengen. behuizing, met de lev. van al het daartoe benoodigde.

De bouwk. G. Groen, n.m. 5 u., in het café Wilhelmina. Bestek à f 0,50 te verkr. bij den arch. en ten huize van aanbesteding, waar het ook met eene teek. ter inz. ligt. Aanw. 29 Mei, n.m. 3 u.

HOOGERMIERDE (N.-BR.). Het bouwen van een woonhuis en café met bijlevering van materialen enz.

De heer F. Rousseau. Aanw. 29 Mei, n.m. 2 u.

SCHEEMDA. Het bouwen van een directeurswoning bij nagen. stroocartonfabr., met de lev. van al de daartoe ben. materialen, enz.

De directie der stroocartonfabr. „de Toekomst", n.m. 3 u., in hotel Panman. Bestek met teek. verkrijgb. ad f 1 plus frankeerkosten ten kontore van den arch. Inlicht. geeft de arch. P. G. Cremer te Nieuwolda. Aanw. 29 Mei, v.m. 11 u.

UTRECHT (HERBEST.). Het verbouwen van de perceelen no. 60, 62 en 62*a*, Tweede Dorpstraat te Zeist, tot kantoorgebouw met conciergewoning.

De arch. P. J. Houtzagers, n.m. 1½ u., in het koffiehuis „Het metalen Kruis". Bestek met teek. à f 1,50 verkrijgb. bij den archit. voorm. Nobelstraat, hoek Lucasbolwerk, bij wien ook nadere inl. te bekomen zijn.

WOENSDAG 30 MEI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een nieuw hotel en café restaurant op het hoekterrein Leidschekade, Leidscheplein en Marnixstraat in 2 perceelen en massa.

De maatsch. tot expl. van het American Hotel, in voorn. hotel. Bestek en 6 teek. à f 5 te bek. bij den portier van het American hotel en worden tegen overmaking van dit bedrag toegezonden. Inlicht. geven de architecten H. G. Jansen en W. Kromhout Czn.

BEGGELDER BIJ DINXPERLO. Het bouwen van een woonhuis.

De heer H. Nevel, n.m. 5 u.

DELFT. Het verbouwen van het voormalige pakhuis aan de Aschvest.

De commissie voor de gem.-gasfabriek, n.m. 2 u., ten kantore der fabriek. Bestek met teek. tegen f 0,25 te bek. aan het kantoor voorn. Inlicht. worden ald. verstrekt op werkdagen, tusschen 10½ en 11½ u. Aanw. ged.

'S-GRAVENHAGE. Het afbreken der bestaande en het bouwen eener nieuwe steenen directiekeet op de Deeneplaat. Raming f 6000.

Het min. van W., H. en N., v.m. 11 u. Bestek no. 132, ter lezing aan het gebouw van voorn. ministerie, aan de lokalen der prov. besturen, en te bekomen bij Gebr. v. Cleef te 's-Gravenhage. Inlicht. te bek. aan het bureel van den hoofding, voor de rivieren, Fluweelen Burgwal no. 166 te 's-Gravenhage, en bij den ingen. v. d. Thoorn, alsmede bij den adjunct-ingenieur jhr. de Brauw, beiden te Dordrecht. Aanw. gedaan.

HILVERSUM. Het bouwen van een woonen winkelhuis, aan de Ruiterweg aldaar.

De bouwk. P. J. ten Have, v.m. 11 u., in het café de Beurs, Bussumerstr. 49. Bestek en teek. ter inz. in gem. café, en à f 0,60 per stel verkr., Prinsenstr. 24. Inl. en aanw. als in bestek vermeld.

LEIDEN. Het afbreken van houtbergplaatsen enz. en het maken van een stoomhoutzagerij en schaverij aldaar.

De arch. W. C. Mulder, v.m. 10 u., in het perc. Havenkade no. 9. Bestek en teek. ter inz. in gen. perc. Inl. en ex. van bestek en teek. à f 1 per stel, verkr. bij den architect, Hoogwoerd 82. Aanw. gedaan.

STADSKANAAL. *a.* Het bouwen van eene winkelbehuizing met de lev. van al de daartoe ben. materialen; *b.* de glas-, verf- en behangerswerken.

De arch. H. Muntendam te Veendam, n.m. 6 u., in het hotel „Dopper". Bestek en teek. ten huize van aanbesteding ter inz. en per stuk bij den arch. à f 0,75. Bilj. in te zenden aan H. Beentje, uiterlijk n.m. 1 u. Inl. ten kantore van den arch.

VENLOO. Het bouwen van een woon- en winkelhuis, met bakkerij, pakhuis enz. met bijlev. van de ben. materialen op een langs den rijksweg te Blerik gelegen open terrein.

De arch. H. Seelen. Bestek en teek. ter inz. ten kantore van den arch., alw. inlicht. verstrekt worden. Aanw. 30 Mei, v.m. 10 u.

DONDERDAG 31 MEI.

ABCOUDE. De herbouw van een woonhuis op de hofstede „Rundervreugde" in 't Gein nabij Abcoude.

De aanbesteder, n.m. 2 u., in „de Eendracht". Bestek en teek. ad f 1 verkr. bij C. H. E. Breijer te Utrecht. Aanw. gedaan.

AMSTERDAM. Het amoveeren van het voorgebouw van perc. 135 aan den Amstel en het ter plaatse bouwen van kantoorlokalen met bovenwoning.

De architecten van Rossem en Vuijk, v.m. 11 u., in het Maison Boer, 1e Weteringplantsoen 2, alw. bestek en teek. à f 1 verkr. zijn alsmede inl.

EINDHOVEN. Het bouwen van een woonhuis met fabriek te Veldhoven.

De firma Mignot en de Block, n.m. 3 u., in 't café van E. Stoot. Bestek en teek. à f 1,25 en inl. verkr. bij architect L. J. P. Kooken.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 2 woonhuizen aan de 1e Gronauschedwarsstr.

De arch. J. H. C. Roesink, 's av. 8 u., in het café van Jochem Hemker, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 31 Mei, v.m. 11 u.

'S-GRAVENHAGE. Het amoveeren van perc. no. 22 aan de Vlamingstraat en het ter plaatse bouwen van een winkelhuis met magazijnen.

De firma Gescher en Kemper, n.m. 2 u., in voorm. perc. Bestek en teek. à f 2,50 te bek. bij de architecten A. Jacot en W. Oldewelt te Amsterdam en te 's-Hage bij de Haagsche Boekhandel en Uitgevers-maatsch. Spuistraat.

VRIJDAG 1 JUNI.

BERGEN OP ZOOM. Het maken en stellen van een winkelpui met bijk. werken.

De heer W. Th. Bennink, v.m. 11 u., in hôtel „de Kroon", alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 30 Mei, n.m. 2 u.

ENSCHEDÉ. *a.* Het verbouwen van een pakhuis; *b.* het bouwen van een woonhuis aan de Bothofstr. in perceelen en in massa.

De bouwk. G. W. v. d. Meer, n.m. 12½ u., in hotel de Graaff. Bestek en 3 teek. ad f 2,50 verkr. bij B. B. Blijdenstein.

STAVENISSE. Het vergrooten van het schoolgebouw en het verrichten van eenig daarmede in verband staand werk.

Het gem.-best., 's midd. 12 u.

TIEL. Het bouwen van 2 heerenhuizen, met bijbehoorende werken en rioleering, in 3 perc., voor rekening van de heeren J. Mijs en Th. Goldenberg.

De arch. G. Formijne, v.m. 11 u., in het koffiehuis „De Beurs". Bestekken en teek. verkrijgb. à f 3 bij D. Mijs. Inl. geeft de arch. Aanw. 30 Mei, v.m. 11 u.

TWELLOO. De vergrooting der school ald. en de levering van schoolmeubels voor 2 localen, in 2 perc.

Het gemeentebest. van Voorst, v.m. 10 u. Bestek en teek. ter inz. en ad f 2 verkrijgb. ten raadhuize. Aanw. 29 en 30 Mei, n.m. 4 u.

ZATERDAG 2 JUNI.

AKKRUM. Het bouwen der stichting Coopersburg te Akkrum.

De architect F. Hoekstra. Bestek en teek. verkr. tegen f 4. De inschrijvingsbilj. gemerkt C, in te leveren bij den heer H. F. Kuipers te Akkrum. Inl. zijn te bekomen bij den arch. F. Hoekstra te Akkrum.

DINSDAG 5 JUNI.

MAURIK (GELD.). Het bouwen van een woon- en achterhuis, winkel, bakkerij en schuurberg ald., voor den heer A. S. van Stuijvenberg.

De archit. N. Lodder te Kesteren, n.m. 4 u., bij M. B. Stap te Maurik. Bestek en teek. f 1,25 verkr. bij voorn. archit. Aanw. en inl. volgens bestek.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonhuis aan den Ouden Groenloschen weg aldaar.

De architect J. J. Post, 's av. 8 u., in hotel de Zon", alw. bestek en teek. ter inz.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonhuis op het Geurswerk aldaar.

De architect J. J. Post, 's av. 8 u., in hotel de Zon", alw. bestek en teek. ter inz. liggen. nl. geeft gen. architect.

MAANDAG 11 JUNI.

AMSTERDAM. Het maken van gebouwen en ijzeren overkappingen met de daarbij behoorende werken, ten behoeve van een gemeenschappelijk station te Amersfoort, voor rekening van den Staat der Nederlanden. Ram. f 210,000. Oplevering vóór 1 Juli 1901 in 9 termijnen.

De directie der Holl. IJz. Spoorw. Maatschappij, n.m. 1½ u. (Greenw.) in het centr. personenstation. Aanw. 6 Juni, n.m. 1 u. (Greenw.).

WOENSDAG 12 JUNI.

HAARLEM. Bestek no. 109: het maken van bomvrije gebouwen in het fort bij Penningsveer (3e gedeelte) onder het beheer der genie aldaar. Ram. *a* f 201.300; ram. *b* 200.000.

De genie, v.m. 10 u., op het bureel der genie.

VRIJDAG 15 JUNI.

MIDDELBURG. Het bouwen van eene sluismeesterswoning bij de Westsluis te Terneuzen. Ram. f 5800.

Het prov. best., v.m. 11 u. Bestek no. 146 ter lezing aan het gebouw van het min. van W., H. en N., aan de lokalen der prov. besturen, en is te bek. bij Gebr. v. Cleef te 's-Hage. Inlicht. zijn te bek. bij den hoofdingenieur Bekaar te Middelburg, den ingen. Nelemans te Terneuzen en den opz. Heyblom te Terneuzen. Aanw. op de plaats 8 Juni.

WOENSDAG 16 JUNI.

VORDEN. Het bouwen van een schoolgebouw met 6 localen.

Het gemeentebest., n.m. 2 u. Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. en ter inz. ter secretarie. Aanw. 30 Mei, n.m. 2 u.

DONDERDAG 17 JUNI.

HENGELO (OV.). Het bouwen van 2 woonhuizen, op een terrein aan den derden Weemendwarsweg ald.

De arch. W. Elzinga, 's av. 8 u., in het café van J. Wilmink, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft gen. arch. Aanw. 7 Juni, v.m. 9½ u.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een dubbel woonhuis ald.

De archit. Van der Goot en Kruisweg, 's av. 8 u., in café Bonefaas, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 7 Juni, v.m. 10 u.

DINSDAG 19 JUNI.

UTRECHT. Bestek no. 814. Het afbreken van eene bestaande loods en het maken van een cokesloods, bergplaatsen voor takkebossen en steenkolen, en het uitvoeren van eenige diverse werken op het station 's-Hage. Ram. f 9810.

De maatsch. tot ex. van Staatssp., n.m. 2 u. (lok. tijd), aan het centr.-bur. Moreelsepark.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen—Amsterdam, Stadhuisplein — Rotterdam, Zuidblaak 56. — Breda Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betuwestraat 8. — Groningen, Folkingestraat 6.

Reserves ult. 1899 . . . . f 1.944.100.00
Betaalde Brandsch. tot ult. '99- 19.521.500.00

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

7 MEI.

ULESTRATEN (LIMB.). Het bouwen van een boterfabriek. Door het best. der coöp. zuivelvereen. „Sint. Joseph."

Bij publieke inschrijving niet gegund. Het werk is bij overeenkomst aangenomen door den heer H. Heijnen te Meerssen. De steenen worden door het bestuur geleverd.

8 MEI.

'S-GRAVENHAGE (ONDERH.). Het sloopen van perceel 12a aan het Noordeinde aldaar en het daar bouwen van een winkelhuis met bovenwoning. Door de architecten Karel Meyer en H. E. M. Rademaker.

Laagste inschrijver L. Koolen, 's-Hage, voor f 1015. Gegund.

RIJPERKERK. Het bouwen eener stelphuizinge onder Rijperkerk.

Laagste inschrijver H. Eldering, Suameer, f 6943. Gegund.

WAALWIJK. Het bouwen van vier woonhuizen. Door den architect H. C. Meulkens.

Laagste inschrijver P. Van Hulten, f 4849. Gegund.

9 MEI.

's-GRAVENDEEL. Het timmer- en smidswerk voor het verbouwen van een vlasschuur. Door den heer H. Kooij Bz., aldaar.

Laagste inschrijvers Gebr. P. en J. Visser, f 704.

12 MEI.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het schilderw. enz. van 4 te bouwen heerenhuizen. Door den heer H. J. de Wijn.

Laagste inschrijvers Schunselaar en Eijhuizen, f 936. Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van een waranda voor den heer G. Scholten ald.

Laagste inschrijvers H. J. en J. A. Eggink, f 660. Gegund.

TERBORG. Het bouwen van een dubb. woonhuis. Door Gebrs. Boelen Huender.

Laagste inschrs. S. v. d. Kemp, Silvolde, metselwerk zonder bijlev. van materiaal f 6 per 1000 steenen; Koenders en Susebeek, id., timmerwerk f 1494; H. Smit, id., schilderwerk f 259; Wed. G. Kanters, Terborg, smidswerk f 59,90; W. J. Piepers, id., loodgieterswerk f 119,50; Th. Ringelink, id., stucadoorswerk f 86,50.

WAALWIJK. Het bouwen van 4 woonhuizen. Door den arch. H. C. Meulkens.

Laagste inschr. P. van Hulten, Waalwijk, f 4849. Gegund.

14 MEI.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het bouwen van een magazijn met bovenwoning, kantoren bergplaatsen enz., aan de St.-Anthonie Breestraat no. 19, voor den heer J. A. Boekman. Door den architect E. M. Rood.

Minste inschrijver J. P. Rieken, aldaar.

15 MEI.

ALKMAAR. Het verbouwen van het perc. Kraanburt no. 14 voor den heer B. Kuijper. Door den arch. W. H. Matthijsen.

Laagste inschr. J. Balder, f 2350. Gegund.

ENKHUIZEN. Eene verbouwing en bijbouwing aan het Nutsgebouw en de conciergewoning. Door de commissie van beheer van het departement Enkhuizen.

Laagste inschrijver C. Liefhebber, f 6944. Gunning aangehouden.

TILBURG. Het bouwen van een heerenhuis met kantoor en verandering aan bestaande magazijn, voor rekening van den heer P. Eras-Blomjous. Door den archtit. A. Blomjous.

Laagste inschrijvers J. de Waal en Co., f 18379. Gegund.

UDENHOUT. Het bouwen van een school met Fraterskloosterwerk met bijk. werken. Door het R.-K. kerkbest. van den H. Lambertus.

Laagste inschrijver J. Kocken, f 30270.

VEENDAM. Het bouwen van een woonhuis landzijde, Bened.-oosterdiep te Veendam, met de leverante van al het daartoe benoodigde. Door den arch. H. Muntendam.

Laagste inschrijver W. A. v. Kelkhoven, Wildervank, f 2147.

16 MEI.

DEVENTER. Het verbouwen van perc. no. 16, gelegen aan de Nieuwstraat aldaar, behoudens nadere goedkeuring van B. en W. Door den arch. M. v. Harte.

Laagste inschrijvers Ottenkamp en E. J. Samsen, f 5170.

LEERDAM. Het vergrooten van een fabriek in 2 perc. en massa: 1. het bouwen van een fabriecksgebouw met onderbouw van een glasoven: 2. het lev. en stellen van 2 ijz. kappen. Door de dir. der glasfabriek „Leerdam", voorheen Jeekel Mijnssen & Co.

Perc. 1. Laagste inschr. M. Schreuders Mz., Kedichem, f 22317. Gegund.

Perc. 2. J. van Leeuwen, Delft, f 4880. Gunning aangehouden.

Massa. V. A. Hillen en Co., f 37967.

NIJESLEEK. Het bouwen eener boerderij voor den heer Albert Faber te Nijesleek. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver H. J. Pen, Steenwijkerwold, f 2387. Gegund.

SAS VAN GENT. Het maken van een winkelpui en het veranderen der winkelinrichting met bijlev. van bouwstoffen aan het huis van N. J. v. Goethem. Door den bouwk. A. P. Wisse.

Laagste inschrijver E. Claeijssens, f 629.

WARFFUM. Het bouwen van een fabriek met directeurswoning. Door het bestuur der Warffumer Zuivelfabriek.

Laagste inschrijver J. Lanting, Kantens, f 3860. Gegund.

WINSCHOTEN. Het amoveeren van een gebouw aan de Beerssterstr. en daar bouwen van een exportslachterij. Door den architect K. de Grooth.

Laagste inschrijvers Gebr. Plus, f 2378.

17 MEI.

ALMELO. Het verbouwen en uitbreiden van het gesticht op een terrein gelegen aan den straatweg naar Vriezenveen. Door het bestuur van het liefdegesticht „de Goede Herder".

Laagste inschrijver F. M. Oude Groeniger, Enschedé, f 27626. Gegund.

BOLNES. Het bouwen van 2 arbeiderswoningen met annexe schuurtjes. Door den heer P. de Jong Dzn. te Bolnes.

Laagste inschrijvers H. Heiden, IJselmonde, perc. 2 f 1140; B. Feisman, Rotterdam, perc. 1, 3 en 4 f 1380.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van 2 woonhuizen voor den heer J. H. v. d. Zwaan, aldaar, onder beheer van den bouwkundige J. H. C. Soessink.

Laagste inschrijvers H. M. en G. Punte, f 2945. Gegund.

GOIDSCHALXOORD (Z.-H.). Het herbouwen van den uitgebranden steenen watermolen gen. „De nieuwe molen met ijzeren bovenas enz." onder Mijnheerenland, op ruim ¼ uur afstand van het station „Westdijk" van den stoomtram Rotterdam—Hoeksche-waard. Door dijkgraaf en heemraden van den polder „het Westmaas Nieuwland".

Laagste inschrijver A. Groen, Rotterdam, f 9400. 1 biljet ongeldig.

'S-GRAVENHAGE. 1°. het afbreken van twee houten barakken, het gebouw der voormalige 2e afdeeling en het oude lijkenhuis met annexen, en den bouw van een nieuw lijkenhuis met bijbehoorende werken aan het gemeente-ziekenhuis; 2°. het leggen van riolen in den Rijswijkschen weg, tusschen de van-Leeuwenhoekstr. en het Rijswijkschen plein, in het Rijswijkschе plein, de Huygensstraat, het Huygensplein en de van der Duynstraat, het verbreeden en onder profiel brengen van bovengenoemd gedeelte van den Rijswijkschen weg en daarmede in verband staande werken. Door het gem.-best.

1. Laagste inschrijver J. H. Paardekooper, f 18415.

2. M. A. J. Taverne, f 45344.

NIJMEGEN. Het amoveeren en wederopbouwen van een winkelhuis aan de Houtstr. no. 19 ald. Door den arch. P. G. Buskens.

Laagste inschrijver P. F. Leenders f 6965.

NIJVERDAL. Het bouwen van vier woningen onder één dak. Door den heer A. Geerling.

Laagste inschrijver W. Marsman, Hellendoorn, f 2770. Gegund.

TILBURG. Het bouwen van een telephoonkantoor met woon- en winkelhuis aan de Tuinstraat. Door de alg. telephoon-mij., voorh. Ribbink van Bork en Co., te Amsterdam.

Laagste inschrijver A. van Riel, f 13590.

URETERP. Het bouwen van een school met 3 localen. Raming f 3490. Door de vereen. „School met den Bijbel".

Laagste inschr. D. Oosterbaan, Drachten, f 3125.

UTRECHT. Het verbouwen van de perc. no. 60, 62 en 62a aan de Tweede Dorpstraat te Zeist, tot kantoorgebouw met conciergewoning. Door den arch. P. J. Houtzagers.

Laagste inschr. P. G. v. Es, Zeist, f 14150.

WINSCHOTEN. Het verbouwen der behuizing van den heer S. Oppenheim.

Laagste inschrijvers Gebr. Plus, f 2378. Niet gegund.

18 MEI.

DIEREN. Het bouwen van een winkelhuis met bakkerij c. a. a d. Molenweg ald. Door den arch. G. J. Uiterwijk.

Laagste inschrijver A. Addink, Warnsveld, f 4444.

ENSCHEDÉ. 1e. Het bouwen van eene school voor openb. lager onderwijs, op een terrein aan de Emmastraat; 2e. het maken, leveren en stellen van de meubelen voor gen. school; 3e. het uitvoeren van eenige werken aan de bewaarschool aan den Zuiderhagen. Door het gemeentebest.

1. Laagste inschrijver B. J. Turin, f 32629.
2. G. J. Anconé en Baijer, Oldenzaal, f 5098.
3. G. Hucriede, f 1646. Gunning in beraad gehouden.

GEMERT. Het verbouwen van een woonmet winkelhuis voor den heer A. P. J. v. d. Acker, fabrikant. Door den bouwk. H. M. v. Strijp.

Laagste inschrijver A. de Groot, Gemert, f 3189. Gegund.

GORINCHEM. Bestek no. 155: het maken van een kazernegebouw op het voorplein van de Willemskazerne ald. Ram. f 55800; bestek no. 180: het doen van verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken der Nieuwe Holl. Waterlinie bezuiden Waal en Merwede. Ram. f 1110. Door de genie.

No. 155. Laagste inschrijver D. Opoomer, Nijmegen, f 63490.

No. 180. Wed. Kentie geb. Spoor, Woudrichem, f 1094.

'S-HERTOGENBOSCH. Bestek no. 181. Het bouwen van eene rijloods te 's-Hertogenbosch, alsmede het afsluiten van het terrein, dat voor den bouw van de rijloods door de gem. 's-Hertogenbosch voorwaardelijk wordt verstrekt, onder het beheer der genie. Ram f 26300. Door de genie.

Laagste inschrijver Th. H. Janssen, Rumpt, f 25,900.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van een heerenhuis met bijbehoorende werken op een terrein gelegen aan de Oranje Nassaulaan. Door de arch. A. J. v. Kampen.

Laagste inschrijver C. Paashuis, f 8330.

KESTEREN. Het bouwen van een villa met koetshuis op de „Schenkhof" aldaar. Door de arch. N. Lodder.

Laagste inschrijver G. Altona, Wageningen, f 11900. Gunning in beraad gehouden.

MIDDELBURG. Het bouwen van een tweeden steenen koker naast duiker no. 9 en naast duiker no. 10 der Rijkswaterleiding bewesten het kanaal van Terneuzen. Ram. f 3665. Door het prov. bestuur.

Laagste inschr. J. Lindenberg Cz., Wemeldinge, f 5490.

NIJEVEEN. Het bouwen van een nieuw voorhuis, aan de boerderij van de Wed. G. Thalen ald. Door den arch. D. Monsma, te Meppel.

Laagste inschrijver G. v. Leendertz, f 4672. Gegund.

TILBURG. Het bouwen van een woonhuis naast de R.-K. kerk in de Hasselt, zonder leverantie van metselsteenen. Door den heer J. Feurlings.

Laagste inschr. J. Broeders, f 2200. Gegund.

19 MEI.

AMSTERDAM (ONDERH). Het bouwen van een kantoorgebouw met wisselkantoor en winkel voor de Amsterd. Bank aan het Damrak. Door den arch. H. P. Berlage Nz.

Laagste inschrijvers H. Rietsnijder & Zn., f 63220.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het gedeeltelijk afbreken en weder opbouwen van een woonhuis en tapperij voor de Gebr. Serphos ald.

Eenige inschrijvers Gebben en Heerink, ald., voor f 3570. Gegund.

ENSCHEDÉ. Het afbreken van 2 woningen en daar ter plaatse bouwen van een winkelhuis, op een terrein gelegen aan den Gronauschen straatweg ald. Door den architect A. L. Clemens Az.

Laagste inschrijver J. Platenkamp, f 2170. Volgens bestek beraad.

HAARLEM. Het tot twee woonhuizen en bovenwoning verbouwen van het woonhuis met de kleerenwasscherij aan de Kinderhuissingel no. 60 aldaar. Door den architect J. A. Traanberg.

Laagste inschrijvers A. J. Scherpenhuizen en H. A. v. d. Meij de Bie, f 6151. Nog niet gegund.

HELDER. Bestek no. 177. Het bouwen van eene cantine in het fort Erfprins, onder het beh. van de genie ald. Raming f 12800. Door de genie.

Laagste inschrijver H. Wijker, f 13173.

ROTTERDAM. Het amoveeren van een woonhuis en het bouwen van een weverij met toebehooren, machinekamer, ketelhuis en schoorsteenvoet ter uitbreiding der fabriek „Werklust" ald. Door de firma W. Stevens en Zn.

Met drooginrichting. Laagste inschrijver C. van Leeuwen Jr., f 56848.

Zonder drooginricht. C. van Leeuwen Jr., f 51348.

TILBURG. Het bouwen eener steenkolenloods aan de gem.-gasfabriek ald. Door het gem.-best.

Laagste inschrijver Jos. Donders, f 5945. Gegund.

UTRECHT. Het bouwen van stallen, remise, nevengebouw, mestlokaal, enz. op het terrein voor het abattoir. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijvers H. J. Jurriëns en J. C. M. v. Aken, Utrecht, f 64490.

VARSSEVELD. *a.* Het bouwen van een feestgebouw; *b.* de levering van 30 tafels. Door het best. van het Feestgebouw.

Metselwerk. Eenige inschrijver J. G. Slotboom, f 1349.

Timmerwerk. Laagste inschrijver W. Rotgers, f 716.

IJzerwerk. Laagste inschrijver C. Venderbosch, f 63.

Loodgieterswerk. Geen inschrijvers.

Verfwerk. Laagste inschrijver J. H. Colenbrander, f 249.

Houtleverantie. Laagste inschrijver H. Onstenk, f 1272.

Tafels. Laagste inschrijver W. Rutgers, f 99,99.

Massa. Laagste inschrijver W. Kreeftenberg Hz., f 3762.

VLISSINGEN. 1°. Het maken van een gebouw, voor woning en bureel voor den opz. van fortificatiën te Vlissingen, met bijbehoorende bergplaats, afsluitmuur en houten beschoeiing, op een terrein, gelegen ten noordoosten van de kazerne „Nieuw Arsenaal" te Vlissingen; 2°. het bouwen van 3 woningen voor gehuwde militairen, op een terrein aan de Kanaalstraat, op het zoogenaamde Eiland te Vlissingen. In 2 perceelen en in massa. Door de directie der Koninklijke maatij. „de Schelde".

Perc. 1. Laagste inschrijver Johs. Warn, f 19900,75.

Perc. 2. Laagste inschrijver id., f 13550.

Massa. Laagste inschrijver id., f 35422.

Gunning aangehouden tot 1 Juni 1900.

IJMUIDEN. Het bouwen van een burgerwoonhuis met bovenwoning en wagenhuis met schuur op een terrein aan de Bik en Arnoldkade en Conradstraat aldaar. Raming f 9119,44. Door den bouwk. W. Raman.

Laagste inschrijver De Groot, IJmuiden, f 7420,30. Gegund aan J. Dil.

„Per Telegraaf."

ROTTERDAM. Het amoveeren van een woonhuis en het bouwen van een weverij met toebehooren, machinekamer, ketelhuis en schoorsteenvoet ter uitbreiding der fabr.

„Werklust" ald. Door de firma W. Stevens & Zn.

Laagste inschrijver C. van Leeuwen Jr., Rotterdam, f 56818, en zonder drooginrichting f 51348; daaropvolgende G. Keij, id., respect. f 63500 en f 57740.

UTRECHT. Het bouwen van stallen, remise, nevengebouw, mestlokaal, enz. op het terrein voor het abattoir. Door het gem.-bestuur.

Laagste inschrijvers H. J. Jurriens en J. C. M. v. Aken, Utrecht, f 64490; daaropvolgende G. J. v. Vloten, id., f 66808.

VLISSINGEN. 1°. Het maken van een gebouw, voor woning en bureel voor den opz. van fortificatiën te Vlissingen, met bijbehoorende bergplaats, afsluitmuur en houten beschoeiing, op een terrein, gelegen ten noordoosten van de kazerne „Nieuw Arsenaal" te Vlissingen; 2°. het bouwen van 3 woningen voor gehuwde militairen, op een terrein aan de Kanaalstraat, op het zoogenaamde Eiland te Vlissingen. In 2 perceelen en in massa. Door de directie der Koninklijke maatschappij „de Schelde".

Laagste inschrijvers perc. 1, J. M. de Plas, Vlissingen, f 18174; perc. 2, P. L. Boogaert, id., f 13800; massa, L. Raaijmakers, Wouw, f 35000. Gunning aangehouden tot 1 Juni.

21 MEI.

AMMERSTOL. Het bouwen van een post- en telegraafkantoor met directeurswoning, met bijlev. van materialen enz. Door het gem.-bestuur.

Laagste inschr. C. den Beste, Ammerstol, f 17900. Gegund.

AMSTERDAM. Het bouwen van 2 openbare lagere scholen, ieder voor 600 kinderen op het terrein van de voormalige Schuitemakerswerf Door het gemeentebest.

Laagste inschrijvers Gebr. Degenhardt, f 106.845.

BLERIK. Het bouwen van een burgerwoonhuis voor den heer A. Gordebeeke. Door den aannemer A. Holten.

Laagste inschrijver Van Nisselroij, f 2655.

BREDA. Het bouwen van een twaalf klassige school voor o. L onderwijs, met woning en afsluitmuur, aan de Middellaan. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver J. Kleiner, f 28990. Gunning aangehouden.

ROTTERDAM. Het bouwen van een paviljoen voor ziekenverpleging, zijnde een onderdeel van een nieuw te bouwen gasthuis. Door het best. van het St. Franciscus-gasthuis.

Laagste inschrijver A. G. Sondermeijer, f 28382. Gegund.

VLACHTWEDDE. Het bouwen van een woonh., waarin kantoor met brievenposterij etc. Door den arch. N. Doornbos te Sellingen.

Laagste inschr. J. Kuilman, Wedde, f 2084. Gegund.

WINTERSWIJK. Het verbouwen van een woonhuis en een werkplaats aan het Steenhouwerspad. Door den arch. J. J. Post.

Laagste inschrijver J. Nuijs, f 1020. Gegund.

22 MEI.

LEIDEN. Het maken van een gebouw voor ziekenverpleging met vrijstaande barak, en bijbeh. werkzaamheden, op een terrein aan den Witten Singel ald. Door den arch. W. Fontein.

Laagste inschrijver R. Oudehand, Katwijk a/Zee, f 73900.

ROTTERDAM. Het bouwen van een kerk met toren enz. op een terrein aan den Snellemanstraat. Door gecommitteerden der Geref. kerk A.

Laagste inschrijver L. de Ruiter, f 64600.

UTRECHT. Het verbouwen van een woonhuis met winkel en het bouwen van een fotografisch atelier daaraan verbonden, aan de Nieuwegracht no. 50 ald. Door den heer C. J. L. Vermeulen te 's-Hage.

Laagste inschrijver J. Rije, 's-Hage, f 14600.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5,— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrala Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma GEBRS. HESSE), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Eerste Nederl. Papierstukfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xyloïth-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Houthandel, Stoomzaag- en -Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — HÖXTER-GODFLHEIM A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Sturtevant Engineering Company. — FRED. STIELTJES & Co. — Keizersgracht 745, Amsterdam.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDEOBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-**steenen, vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

2 JUNI 1900 — 20e JAARGANG. — N°. 22.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 'S GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • • • AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal. ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M°.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Brugconstructiën in cement-ijzer, door F. van Erkel. — Winkelhuis Haarlemmerstraat No. 87 te Amsterdam. — Boekaankondiging. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Personalia. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

In het vorige nummer van het Bouwkundig Weekblad werden, zooveel als toen reeds mogelijk was, mededeelingen gedaan omtrent het Vijfde Internationaal Architecten-Congres, van 29 Juli tot 4 Augustus a.s. te Parijs te houden.

Voor hen die dit Congres wenschen bij te wonen, stelt het Bureau der Maatschappij, Marnixstraat 402 te Amsterdam, zich gaarne beschikbaar tot het verstrekken van alle gewenschte inlichtingen; ook door middel van dat Bureau kan men zich als lid van het Congres doen inschrijven, onder opgave van volledig adres — met straat en huisnummer — en onder toezending van het bedrag der kosten van het lidmaatschap van het Congres, die 25 frs. bedragen.

BRUGCONSTRUCTIEN IN CEMENT-IJZER.

Het instorten van de cement-ijzeren brug op het tentoonstellingsterrein te Parijs, heeft het vertrouwen in dit materiaal in niet geringe mate geschokt en m. i. hier ten onrechte. Wil men alle gangbare constructiën, in Monier-ijzer vervaardigen en volgen hen, die beweren, „men kan er alles van maken," dan wordt de waarde van dit materiaal eenvoudig verlaagd tot „karkas-werk."

Het weekblad „De Ingenieur", no. 18 en 19 van 5 en 12 Mei j.l., geeft eene uitvoerige beschrijving van de samenstelling en de berekeningen, ontleend aan de officieele gegevens, door den ontwerper zelf, den ingenieur Matrai, aan den schrijver verstrekt.

Blijkens deze gegevens zijn de vloeren zoowel als de liggers, samengesteld uit doorhangende ijzerdraden, die, wat de liggers betreft, hun steunpunten vinden in boven den brugvloer uitstekende kolommen.

Dit draadwerk verdwijnt, op de gewone wijze, geheel in het beton.

De liggers zijn rechtopstaande wanden, die tevens dienen als „garde-corps" en met den vloer een van boven open bak vormen. Bij de grootste der brugopeningen hebben deze opstaande wanden den vorm van een boog, met de holle zijde naar boven gekeerd, zoodat dit gedeelte in verband met de twee aansluitende brug-openingen meer of min het aanzien heeft óf had van eene verstijfde kettingbrug. Deze rechtopstanden waren bij de overige overspanningen óf horizontaal, óf evenwijdig aan het beloop van de trappen die zij droegen.

We zullen de door den ontwerper overgelegde berekeningen niet volgen, dit zou ons veel te ver voeren en geen nut hebben. Mijns inziens berust het beginsel, waarvan hij uitging, op geheel verkeerden grondslag. De ijzerdraden, die in den vorm van eene doorhangende kettinglijn, de spanningen, door het gewicht der constructie en de toevallige belasting te weeg gebracht, moesten opnemen en overbrengen op de hooger gelegen steunpunten, waren ten gevolge van de verstijving door het beton, daartoe niet meer in staat. De brugconstructie, was eenvoudig „een doorgaande ligger dragende op verschillende steunpunten" geworden en moesten bij de minste zetting, zelfs bij plaatselijke belasting, zich in het samenstel secundaire spanningen ontwikkelen, waardoor de samenhang in gevaar is gebracht en waaruit zich de noodlottige gebeurtenis volkomen verklaart.

Waar in 't algemeen de groote invloed van secundaire spanningen op de veiligheid, bij de ijzerconstructiën meer en meer wordt ingezien, kan deze bij de toepassing van Monier-werken zeker niet straffeloos over het hoofd worden gezien; dit heeft het ongeval te Parijs m. i. onomstootelijk aangetoond.

Schrijver van het artikel in „De Ingenieur" zegt dan ook aan het slot:

„Een geduchte les heeft deze passerelle ons weer gegeven; „een ernstig besef dat het gewapend beton voor hoofdcon-„structies nog nauwkeuriger bestudeerd moet worden .....

Niet geheel juist vind ik deze conclusie wat het Monier-ijzer, *als materiaal* betreft en pleit m. i. het gebeurde niet tegen het materiaal zelf.

„Men moet geen constructies van Monierijzer willen maken

waartoe, uit een zuiver constructief oogpunt, het zich ten eenen male niet leent! — en dit was m. i. de groote fout die hier werd gemaakt."

Een proefstuk op het gebied voor Monierijzer op eigen bodem, n. l. eene gewelfbrug over de ringvaart van de Watergraafsmeer aan den Amstel (Schulpbrug), trekt dezer dagen niet weinig de aandacht van vele technici.

De nog onafgewerkte brug dient ter vervanging van eene houten brug op jukken met gemetselde landhoofden, voor gewoon verkeer.

De as van de brug maakt met de as van de ringvaart een hoek van meer dan 90°, zoodat het Monier-gewelf tusschen de kleine oude, bestaande landhoofden geslagen „scheluw" is. Naar schatting bedraagt de dikte van het gewelf in den top ± 15 à 16 c.M. terwijl die dikte naar de landhoofden regelmatig toeneemt. — De spanning tusschen de landhoofden zal naar schatting circa 15 M. bedragen.

Op het oogenblik is onder het gewelf nog aanwezig het steigerwerk, dat voor de samenstelling heeft gediend en moet de brug ook nog, wanneer de versteening voldoende is ingetreden, van bekleeding, balustrade en bedekking worden voorzien.

De brug wordt gemaakt onder directie van den Waterstaat, door de Amsterdamsche fabriek van Cementijzerwerken, systeem „Monier."

Wat de toepassing van Monier-ijzer voor gewelven betreft, kan, in tegenstelling met het voorgaande voorbeeld op de Parijsche Tentoonstelling, worden gezegd, dat die toepassing volkomen rationeel is. Van deze en soortgelijke toegepaste constructiën, komen over onze grenzen, blijkens het album, „Ausgewählte Monier- und Beton-Bauwerke" v. F. Rehbein, 2e Auflage 1894, dan ook tal van goed geslaagde voorbeelden voor.

Eene vraag die zich echter bij de hier in 't kort beschreven toepassing te Amsterdam voordoet, is: zullen de landhoofden bestand blijken te zijn tegen den zijdelingschen druk van het gewelf?

Men heeft hier te doen, wel is waar, met goed bestorven steunpunten en, door het berijden der opritten, goed gecomprimeerde aanvullingen, doch we weten bij ervaring, dat in onzen beweeglijken bodem, op in horizontale richting, onwrikbare steunpunten, niet te rekenen valt.

De gemetselde boogbruggen te Amsterdam geven daarvan een sprekend voorbeeld. Vele van die oude, niet gekoppelde bruggen, hebben in den top van het gewelf, of de gewelven, herstellingen en voorzieningen ondergaan.

Meermalen is het geconstateerd geworden, dat bij de landhoofden van die bruggen eene draaiende beweging voorkomt en wel volgens een omwentelingsas in de richting van de gracht. Het ondereinde der landhoofden heeft zich dan naar voren bewogen, terwijl het boven gedeelte achterover helt. Dat zulk eene brug, die dan feitelijk den druk in den sluitsteen mist, niet „in een" valt, is waarschijnlijk wel toe te schrijven, aan het feit, dat het tamelijk massieve metselwerk der boogheften, op zich zelf, een weerstand biedende massa vormt.

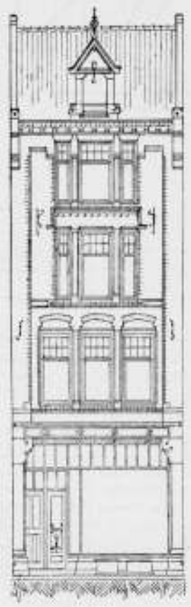
Later hoop ik op dit onderwerp nog eens terug te komen.

F. VAN ERKEL.

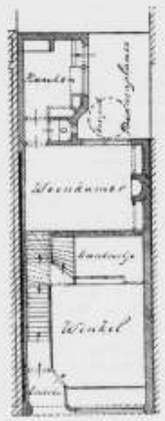
Amsterdam, 22 Mei 1900.

WINKELHUIS

HAARLEMMERSTRAAT N°. 87 TE AMSTERDAM.

Gevel.
Schaal 1 à 150.

Plan gelijkstraats.
Schaal 1 à 200.

Het hier afgebeelde winkelhuis wordt volgens de plannen van den heer B. J. Ouëndag, architect te Amsterdam, aldaar gebouwd aan de Haarlemmerstraat, no. 87.

De drie verdiepingen boven den winkel zijn op dezelfde wijze ingedeeld en bevatten elk een woonkamer aan de voor- en een aan de achterzijde, waartusschen een alkoof. De keuken van het bovenhuis ligt op de 1e verdieping, boven de keuken bij den winkel behoorende.

De aanbesteding van het werk had plaats op 23 April j.l.; daarbij was laagste inschrijver de heer C. de Zwaan Cz. voor f 12,988, aan wien de uitvoering voor dat bedrag werd opgedragen.

BOEKAANKONDIGING.

I. *Jean Delville. La mission de l'art . . . . . f 1.10.*
II. *J. William & Alexander Mowat. A treatise on stairbuilding and handrailing . . . . f 15.60.*
III. *J. A. Brutalis L'archéologie du moyen-âge et ses méthodes. f 2.75.*

I.

De heer Jean Delville — een Belg — heeft kans gezien 183 bladzijden aan één stuk met zijne idealistische beschouwingen over „La mission de l'art" te doen bedrukken. Niettegenstaande de auteur van beroep kunstschilder is, heeft hij eenige bundels verzen, een libretto voor eene opera Zanoni, eene serie horoskopen en eene „Argumentation occultiste, spiritualiste" gemaakt. Hij wordt ons in een voorwoord van Edouard Schuré voorgesteld als: „penseur, artiste et inspiré", bezitter „d'une âme vierge, d'un mâle esprit et d'une haute conscience".

Het geheel maakt dus den indruk te zijn wat men pleegt te noemen „modern style".

In zijne eigen voorrede zegt de heer Delville:

„Je pense qu'en un temps et dans un pays où le matérialisme artistique règne encore, ce livre vient à son heure et qu'il saura révéler à la conscience engourdie de quelques vocations le véritable pouvoir de l'Art, c'est-à-dire sa mission dans l'humanité."

Aan een goed doel heeft bijna niemand iets als niet tevens getracht wordt het met praktische middelen te benaderen.

De heer Delville heeft dit boek toch niet geschreven voor zijne medestanders? Ik stel mij voor dat zelfs in het gunstigste geval dat men zich denken kan — de lezer is het eens met den schrijver en bereid zich over de hem onbegrijpelijke passages heen te zetten — slechts weinigen de volharding zullen toonen, vereischt om deze 183 bladzijden met kunstidealen ten einde toe door te werken.

Zonder eigen ervaring maakt niemand zich eene voorstelling ervan hoe vermoeiend zulke lektuur wel is.

Telkens nieuwe axioma's; op elke bladzijde wordt eene stelling opgeworpen, nu in den vorm van eene vraag aan den lezer, dan weer als een uitroep. Het is verheven om voor een stroohalm in geestdrift te ontsteken, oordeelt naar ik meen Hamlet. Dit is den heer Delville naar het hart gesproken.

Hij beticht zijne tijdgenooten nuchter te wezen en spaart ze niet. Had nu niet moeten bedacht worden dat men nuchtere menschen zeker niet bekeert door een hartstochtelijk betoog?

De denkbeelden zelve mogen hier buiten beschouwing blijven. Eene „Etude d'Esthétique Idéaliste" te bespreken moet een zeer ondankbaar werk zijn, als men met den schrijver van gevoelen verschilt. Wie het met den Heer Delville wel eens is, zal echter betreuren dat in diens werkje niet een kalmer, zoo men wil, een meer debatteerende toon is aangeslagen. Door zijn idealisme wat te beteugelen had hij dit bij slot van rekening nog het best gediend.

II.

Bij de Londensche uitgevers George Bell and Sons verscheen onlangs *A treatise on stairbuilding and handrailing* geschreven door William en Alexander Mowat.

Beide voeren een M. A. — van welk tweetal letters mij de diepe zin onbekend is — en: Science Master, School of Science and Arts, Barrow-in-Furness als titels. De eerste auteur maakt bovendien wereldkundig dat hij is: Late Examiner in ship Joinery to the City and Guilds of London Institute.

Dit alles is ongetwijfeld een uiterlijk kenmerk van groote gaven. Des ondanks wil het mij voorkomen dat dit boek zich niet in eene groote Nederlandsche lezerskring zal verheugen. Zuid-Afrika blijft — ik haast me het er bij te voegen — buiten de kwestie. Van chauvinistisch vooroordeel weet ik mij vrij indien ik, wat duidelijkheid van betoog en praktische waarde betreft, het werk der beide Mowat's achter stel bij *ons* werk over dit onderwerp, het trappenboek van den heer Morre.

III.

Onder den titel
L'archéologie du moyen-âge et ses méthodes
heeft bij Alphonse Picard et fils te Parijs het licht gezien eene bundel kritische studiën van J. A. Brutalis.

De betrekking van den schrijver, hij is Archiviste de la Gironde, bood hem de gelegenheid in kennis te komen met tal van bijzonderheden, waarvan, hoewel ze slechts voor een deel van algemeen belang zijn, in de betoogen een nuttig gebruik is gemaakt.

Het boek is gesplitst in hoofdstukken, in elk waarvan een afzonderlijk vraagpunt werd behandeld. Allereerst staat eene beschouwing over: Les éléments constitutifs des écoles d'architecture au moyen-âge; zoowel wordt de aandacht gevestigd op plaatselijke invloeden (Les éléments locaux) als op de inwerking van vreemde voorbeelden (Les échanges d'influence.)

De gelegenheid staat steeds open met den schrijver van gevoelen te verschillen en in Frankrijk zelf zal wellicht de volgende afdeeling van het boek, waarin sprake van de verschillende theoriën over den oorsprong der fransche kunst, rake woorden ontlokken.

De gedachten van den heer L. Courajod over de byzantijnsche invloed worden in de beide volgende hoofdstukken beoordeeld en eerst zijne historische bewijzen en dan de archeologische van nabij bekeken.

De heer Brutalis weet zijne meening goed onder woorden te brengen. Hij zou voor ons geen beschaafd Franschman zijn indien hem niet tevens de gave bleek toebedeeld, die meening, waar het pas gaf netjes te omkleeden.

Ricinus-olie — we weten het — is alleen in eene kapsule genietbaar.

Een der meest belangrijke hoofdstukken handelt over het misbruik „des notions scientifiques en archéologie", waarin heeren archeologen enkele pillen worden voorgezet, met even groote geneeskracht als slechte smaak.

De heer Brutalis dringt er op aan de archéologie te doen beheerschen door de waarheid. „Je voudrais" zegt hij „je voudrais „. . . . . qu'on se bornât aux conclusions certaines et justifiées, „qu'on éliminât les théories préconçues, que les généralisations „fussent le resultat d'une induction et non pas une simple hypothèse „ou la majeure d'un syllogisme."

Elders wordt, en terecht, er nogmaals opgewezen dat: „L'ar„chéologie est moins une science positive qu'une longue initiation, „une éducation de l'oeuil et de l'esprit. Elle est surtout faite „de „notions intransmissables" qui échappent aux profanes".

Is het daaraan toe te schrijven dat deze laatsten zoo vaak en zoo gemakkelijk om den tuin geleid worden?

Een voorbeeld onthoudt de heer Brutalis zijnen lezers niet. Naar aanleiding van het verschil in meening over de ontwikkelingsgeschiedenis van het zwaard vraagt hij:

„Est-il besoin d'ajouter que les idées brillantes de Viollet-le-Duc [1]) „ont plus de chance de succes que les modestes constatations de „Demay?" En toch toonde de laatste overtuigend aan dat de theorien van Viollet-le-Duc „sont loin de répondre à la réalité."

Hetzelfde gaat op voor de Dictionnaire raisonné de l'architecture; tegen hare meesleepende behandeling bleken vaak goede redenen machteloos. Jaren geleden heeft César Daly reeds getuigd: „Les théories de M. Viollet-le-Duc sont loin d'être irréprochables." Wie meer wenscht te weten over dit onderwerp raadplege vooral het boekje: *Viollet-le-Duc ses travaux d'art et son système archéologique par Anthyme Saint-Paul* (1881). Gelukkig dat de waarheid een kind is van den tijd!

Welke opvatting archeologen soms huldigen is ons aldus duidelijk gemaakt.

„J'ai entendu un admirateur de Viollet-le-Duc répondre à qui „lui démontrait que cet archéologue s'était trompé sur un point „particulier: „Cela est inexact, dites-vous; mais c'est si joli!"

Kan in aardiger vorm eene krasser beschuldiging ingediend en tegelijk bewezen worden?

Een hoofdstuk getiteld: Du rôle respectif de la chronologie et de la science architecturale en archéologie besluit het boek. Over archeologie kan men lang praten zonder tot eenig resultaat te komen; de archeologie, we herinneren het ons, telt niet bij de exakte wetenschappen. Het boek van den heer Brutalis is niet het eerste en niet het laatste over de door hem aangeroerde onderwerpen. Of het dan soms een der beste is? Ik zou het niet durven verklaren. Wie echter belang stelt in archeologische strijdvragen, zal zich de vijf franken, die hem dit boek kunnen kosten, niet verwijten. Want, is het misschien niet een der beste geschriften, een der onderhoudende is het stellig.

Delft, 21 Mei 1900. J. H. W. LELIMAN.

[1]) In de Dict. rais. du mobilier français. Deel V, blz. 339 en 340.
[2]) Le Costume au moyen âge d'après les vitraux. Blz. 148 en 155.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Maatschappij t. Bev. d. Bouwkunst. 30 Mei 1900. De volgende korte mededeelingen mogen vooraf gaan aan het officieele verslag der 81ste Algemeene Vergadering, dat niet zóó spoedig kan gegeven worden.

In de vergaderzaal hingen de antwoorden op de in 1899 uitgeschreven prijsvragen der Maatschappij, en het antwoord op de Circus-prijsvraag van de Afdeeling 's-Gravenhage; verder een prospectus van het werk „Graven en Grafmonumenten", door den heer J. H. W. Leliman, uitgave van J. Waltman Jr. te Delft, en eenige photographiën enz. van ijzeren verstelbare steigerwerken. De Plateelbakkerij „De Porceleyne Fles" te Delft, had op verzoek ter opluistering een paneel van haar nieuwe Sectiltegelwerk gezonden, — een copie naar een zeer fraai stuk, voorstellende de 4 Heemskinderen, vervaardigd voor den heer H. G. Jansen te Amsterdam en ontworpen door den heer A. le Comte. Het origineel zal geplaatst worden in den gevel van een huis aan het Damrak. Ook was een paneel van het Jacoba-aardewerk tentoongesteld, eveneens van deze Delftsche fabriek van aardewerk. Van de Friesche aardewerk-fabriek van de firma Van Hulst waren eenige monsters van tegeltjes aanwezig, en voor de ramen stonden een drietal monsters van het nieuwe glasschilderwerk „Luce Florea", onlangs in dit Weekblad uitvoerig beschreven.

Op een gedeelte der galerij naast de vergaderzaal waren de voornaamste teekeningen van wijlen den heer A. N. Godefroy

tentoongesteld, behoorende tot het legaat aan de Mij. vermaakt, — eene collectie die algemeen bewondering wekte.

Door den Voorzitter, den heer A. Salm G.Bzn., werd de vergadering met eenige hartelijke woorden geopend.

Het verslag van het Bestuur over het afgeloopen jaar, dat reeds in het Weekblad was verschenen, werd goedgekeurd.

Naar aanleiding van dit verslag wees de Voorzitter nog eens op de lichtpunten daarin voorkomende, en deelde mede, des morgens vóór de vergadering, naar het kerkhof Rustoord te zijn gegaan, om namens alle leden der Mij. een palmtak neder te leggen op het graf van den heer Godefroy, en om met deze daad van piëteit te bewijzen, dat die oude vriend der Mij. niet was vergeten. Staande werd deze mededeeling door de leden met blijkbare ingenomenheid aangehoord.

Nadat de Voorzitter had medegedeeld, dat de balans, zijnde het verslag der Commissie van Financiën, in de zaal ter lezing lag, werd bij monde van den heer H. Raammaker verslag uitgebracht door de Commissie voor het nazien der rekening en verantwoording van de Financieele Commissie, waarvan behalve de heer Raammaker ook deel uitmaakten de heeren W. de Jong en A. J. Salm. Alles was in de beste orde bevonden.

Hierna werden 5 aandeelen in de geldleening uitgeloot; dit waren de aandeelen no. 51, 272, 418, 503 en 523.

Door den heer J. H. W. Leliman werd namens de Commissie van stemopneming medegedeeld, dat uitgebracht waren 138 geldige stemmen, en wel op de heeren F. W. M. Poggenbeek 63, en A. C. Bleys 59, zoodat de eerste gekozen en de laatste herkozen was. Er waren 75 biljetten ingekomen, waarvan 1 van onwaarde, 9 blanco stemmen en 1 ongeldige stem. Nog 16 geldige stemmen waren over een achttal leden verdeeld.

De heer Bleys verklaarde zich bereid wederom in het Bestuur zitting te nemen; de heer Poggenbeek was niet ter vergadering aanwezig.

De Voorzitter sprak den heer Ed. Cuypers toe, die volgens de Wet af had moeten treden, en bedankte hem voor al hetgeen hij voor de Mij. en de Afdeeling Amsterdam — wat ook weer den vorigen avond gebleken was — gedaan had. De heer Cuypers, afscheid nemende, beloofde bij voortduring in het belang der Mij. en der Afdeeling Amsterdam, waarvan hij Voorzitter is, werkzaam te zullen blijven.

Toen de verkiezing van een Voorzitter plaats moest hebben, werd door den heer W. C. Metzelaar voorgesteld den heer A. Salm G.Bzn. bij acclamatie te herbenoemen, een voorstel, dat met levendig applaus werd begroet, waarin de voorsteller — oud Bestuurslid — aanleiding vond den heer Salm geluk te wenschen met diens herkiezing.

De heer Salm bedankte de leden voor hun bewijs van sympathie en betuigde met genoegen zijne herbenoeming te aanvaarden.

De reeds in dit Weekblad medegedeelde bekroningen voor de Prijsvragen 1899 werden vervolgens door den Voorzitter uitgereikt, daarbij op het groote succes van deze prijsvragen wijzende. De heeren A. D. N. Van Gendt, M. J. E. Lippits en J. H. W. Leliman waren aanwezig, om na eenige hartelijke woorden van den Voorzitter de door hen behaalde onderscheidingen in ontvangst te nemen. De heeren C. de Groot Jr. en J. D. Looyen waren verhinderd tegenwoordig te zijn.

De Voorzitter bracht daarna in herinnering, dat het den 15ten Mei j.l. 25 jaren geleden was, dat de heeren de Haan en Cerlijn de bekende aannemersfirma stichtten; hij wees daarbij op de vele en groote werken die met zooveel zorg en succes door deze firma waren uitgevoerd of die nog in wording waren. Spreker overhandigde aan de beide aanwezige heeren eene zilveren eere-medaille, ten bewijze van de belangstelling die het Bestuur in het gevierde feest stelt, en als erkenning hunner verdiensten. Hoezeer dit in den geest der leden viel, bleek wel uit de luide teekenen van instemming.

De heer de Haan dankte, blijkbaar getroffen, het Bestuur voor de eer der firma aangedaan, daarbij de hoop uitdrukkende, dat de samenwerking van hen en andere aannemers, met de architecten steeds even goed moge blijven als tot nu toe.

De begrooting lokte weinig discussie uit, en werd ongewijzigd aangenomen, waarna bepaald werd, dat de September-vergadering zal gehouden worden te Utrecht, alwaar de Afdeeling dan tegelijkertijd haar 25-jarig bestaan zal vieren.

Ook de voorstellen tot wijziging der Wet werden zonder veel discussie aangenomen. Het Bestuur deed daarbij nog een voorstel tot stichting van een prijsvraag „Godefroy"; de beslissing daaromtrent werd evenwel op voorstel van den heer W. C. Metzelaar aangehouden tot de September-vergadering, eventueele eenige wijzigingen, voorgesteld staande de vergadering door den heer J. H. W. Leliman, wien verzocht werd zijne voorstellen eerst schriftelijk in te dienen.

Op voorstel van het Bestuur werd de heer I. Gosschalk daarop door de leden benoemd tot Eerelid der Maatschappij, wegens zijne verdiensten op 't gebied der bouwkunst.

Na eene pauze werd daarop het woord verleend aan den heer Mr. H. Verkouteren die, aangezien het ontwerp-adres omtrent het Wetsontwerp betreffende de Volkshuisvesting dat besproken zou worden, reeds in het Weekblad was opgenomen, kort zoude zijn, en meer speciaal zou ingaan op de kwestie der „bouwvergunning", in dat Wetsontwerp gehandhaafd, en niet in haar geheelen omvang in het blad overgenomen.

De inleiding van den heer Verkonteren werd met groote aandacht aangehoord; daarna werd door den heer W. F. C. Schaap betzelfde onderwerp besproken, en door den inleider daarop gerepliceerd. Een en ander is te belangrijk om hier in korte woorden te vermelden; er zal later meer uitvoerig op worden teruggekomen.

Besloten werd intusschen, dat door het Bestuur eene Commissie zal worden benoemd — zooals de inleider trouwens zelve wenschte — om het ontwerp-adres nader te overwegen en daaromtrent te besluiten.

De Voorzitter dankte den heer Verkooteren op hartelijke wijze voor zijne inleiding en voor de moeite en studie daaraan besteed, en zeide de spoedige benoeming der Commissie toe.

Nadat de heer J. H. Leliman nog de hoop had uitgedrukt, dat een afgevaardigde der Mij. een rapport over de Parijsche Tentoonstelling zou uitbrengen, en zijn dank aan het Bestuur had betuigd voor hetgeen dit in 't belang der Maatschappij had gedaan, sloot de Voorzitter de vergadering met een dankbetuiging aan de aanwezigen, tevens wijzende op de Parijsche Tentoonstelling en in overweging gevende, dat de leden die haar zouden bezoeken, dit gezamenlijk zouden doen. Het Bureau der Mij. zou gaarne alle mogelijke inlichtingen verschaffen.

Een groot getal leden maakte gebruik van de gelegenheid om een bezoek te brengen aan het nieuwe Proefstation van Bouwmaterialen van de heeren Koning en Bienfait, alwaar de heeren Baucke en Bienfait alle noodige inlichtingen verschaften en eenige proeven namen. De meeste werktuigen welke tot nu toe door handkracht werden bewogen, worden thans vanaf eene centrale drijfas door een gasmotor van 4 P.kr. in werking gebracht.

Na het Proefstation werd een bezoek aan de werken der nieuwe Beurs gebracht, waar de leden ontvangen werden door den heer H. P. Berlage Nz., die in de keet vooraf eenige teekeningen liet zien, welke door de mooie uitvoering ieders bewondering wekten. Het bezoek aan dit omvangrijke werk was voorzeker zeer leerzaam en belangwekkend, vooral voor architecten, om het stadium waarin het nu verkeert.

Te half zes uur vereenigden zich een 40-tal leden aan een gezelligen disch, waarbij het niet aan hartelijke woorden ontbrak. Uit een der toasten bleek, dat het denkbeeld tot oprichting van het genoemde Proefstation eigenlijk te danken was aan de aansporing daartoe van de Afdeeling Amsterdam en meer speciaal van den heer Jacob F. Klinkhamer. Deze bijzonderheid mag hier wel eens vermeld worden.

BERICHTEN.

Te Arnhem zijn benoemd tot leeraren in het lijn- en vakteekenen aan de Ambachtsschool en de gemeentelijke avondschool voor handwerkslieden de heeren C. J. Jcs, opzichter bij de landsgebouwen te 's-Gravenhage, en A. J. Besseling, te Arnhem, reeds tijdelijk aan de school als leeraar verbonden.

De catalogus is verschenen voor de veiling van de kunstschatten van het kasteel Heeswijk, verzameling „Baron Van den Bogaerde", welke 19 Juni en volgende dagen in het Casino te 's-Hertogenbosch door de Amsterdamsche firma Frederik Muller & Co. zal worden gehouden. De catalogus, uit twee boekdeelen bestaande, en vervaardigd door den heer Anton W. Mensing, lid der evengenoemde firma, is een fraai werk. Men vindt daarin een aantal reproducties, o.a. uit de afdeeling oude schilderijen, waar de geheele Hollandsche School van omstreeks 1600 vertegenwoordigd is.

Behalve deze verzameling portretten en schilderijen, welke 165 nummers omvat, komt er een keurige collectie gedreven zilverwerk, bronzen, kasten en prachtig Delftsch, Japansch en Chineesch porselein en faïence in veiling.

Door de bijgevoegde photographische reproducties van deze voorwerpen, wordt deze catalogus op zichzelf reeds een aandachtige beschouwing waard.

In het kasteel blijven nog een aantal oudheden bewaard, die in 1901 onder den hamer komen.

De kijkdagen zijn vastgesteld op 15, 16 en 17 Juni.

De catalogus is bij de firma Frederik Muller en Co. te Amsterdam verkrijgbaar ad f 2,50.

Behalve het reeds in dit blad eenigszins uitvoerig aangekondigde Congres voor architecten, zullen nog verschillende congressen op wetenschappelijk gebied tijdens de Parijsche Wereldtentoonstelling worden gehouden. Onder deze vermelden wij de volgende: beproeving van materialen, 9—16 Juli; stoommachines en andere werktuigen, 16—18 Juli; toegepaste mechanica, 19—25 Juli; toegepaste scheikunde, 23—31 Juli; natuurkunde, 6—11 Augustus; mathesis, 6—11 Augustus; electriciteit, 18-25 Augustus; tramways, 10-12 September.

Haarlem's Dagblad wist te melden, dat het plan bestaat om op de plaats waar de te sloopen oude Beurs staat, na de opening van de nieuwe Koopmansbeurs een Rotonde te bouwen, in navolging van 't buitenland, bevattende drie verdiepingen.

Het onderste gedeelte zou bestemd worden voor winkels en kantoren, terwijl op de eerste verdieping plaats zou zijn voor verschillende restaurants, en op de tweede voor woningen.

Wij kunnen met zekerheid mededeelen, dat omtrent dit plan niets te Amsterdam bekend is. Bovendien betwijfelen wij of een plan om de open ruimte tusschen de nieuwe Beurs en den Dam weder vol te bouwen, ten stadhuize op eenige sympathie zou kunnen rekenen.

Eenige jaren geleden werd te Veere een atelier voor 't vervaardigen van gebrandschilderde glazen opgericht door den bekenden kunstschilder Melchers uit België. Later werd deze industrie overgenomen en voortgezet door de firma Plasschaert, De Nood en Co., totdat de kunstschilder Plasschaert zich, na den dood van een der firmanten, te Dordrecht vestigde, om werkzaam te zijn in een dergelijke fabriek. De zaak is nu opgeheven, en verschillende nog in het atelier aanwezige voorwerpen werden onder den hamer gebracht te Middelburg op 23 Mei j.l. Er waren daaronder zeer artistieke zaken.

Van af den 2den tot en met den 10en Juni worden in het Gebouw van de Mij. tot Bevordering der Bouwkunst Marnixstraat, 402 te Amsterdam, tentoongesteld de ingekomen antwoorden op de prijsvraag voor een omslag van een catalogus, uitgeschreven door den heer E. M. Jaarsma, fabrikant van haarden en brandkasten.

PERSONALIA.

Tot opzichter-teekenaar bij den Raad van Toezicht op de Spoorwegdiensten is benoemd de heer J. H. Schouten, bouwkundige te 's-Gravenhage.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Vereeniging van Bouwkundigen in Nederl. Indië. Technicum. 1e Prijs: f 250; 2e pr. f 150; 3e pr f 100. Voor Nederlanders en inwoners van Ned. Indië. Vóór 15 Aug. 1900 bij den heer C. P. Franken, President der Vereeniging te Pasoerocan Zie Bouwk. Weekblad no. 51 van 23 Dec. 1899.

Gemeentebestuur van 's-Hertogenbosch. Monumentale Fontein. Voor alle Nederlandsche of sedert 1 Januari 1899 in Nederland gevestigde kunstenaars. 1e Prijs f 500; 2e pr. f 300; 3e pr. f 100; de Jury kan nog twee ontwerpen voor bekroning met f 100 voordragen. Vóór 1 October 1900 aan den heer Burgemeester van 's-Hertogenbosch.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Opzichter 3.
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 15.
Aantal aanvragen voor:
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 1.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

DINSDAG 5 JUNI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een magazijn, annex kantoor, op een door amotie te verkr. terrein aan de Nieuwerzijds Voorburgwal 4, 6 en 8 en het Hekelveld 1b te Amsterdam.
De arch. J. W. F. Hartkamp Jr., 's midd. 12 u., in het American hotel. Bestek met 2 teek. tegen f 3 verkr. ten kantore van Gebrs. Binger, Warmoesstraat.

AMSTERDAM. Het bouwen van 1 schoolkinderbad met woning voor den bewaarder, op een terrein aan de Frederik Hendrikstr., nabij de 2e Hugo de Grootstraat.
Het gemeentebest., 's midd. 12 u.

ASSEN. Het herbouwen en gedeeltelijk verbouwen der groote societeit met kasteleinswoning aan den Brink te Assen.
De directie der groote societeit, n.m. 5 u., in café Drenthina. Bestek en teek. ad f 1 verkr. bij arch. J. Smallenbroek. Bilj. in te zenden onder motto „aanbesteding", voor 5 Juni, v.m. 5 u., bij Guichard, voorz. van gen. societeit. Aanw. gedaan.

COEVORDEN. De verbouwing en restauratie aan een gebouw wijk D no. 398 voor gemeentehuis.
Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Bestek en teek. ter inz. in het café Bekkering te Coevorden, hotel Akkerman te Nieuw-Amsterdam en hotel Steenbergen te Dedemsvaart. Inlicht. geeft de archit. H. Rozeman. Aanw. 5 Juni, v.m. 10 u.

GORREDIJK. Het afbreken en weder opbouwen eener boerenschuur met bijk. werken, in gebruik bij de Groot te Kortezwaag.
De heer H. v. Dam Tzn., 's av. 7 u. Inl. geeft de bouwk. I. Winters. Bestek en teek. in de Korenbeurs ter inz.

HAARLEM. Het bouwen van een villa aan den Rijksstraatweg bij den Van Merlenlaan te Heemstede.
De arch. J. v. d. Ban, Alexanderstr. 12, bij wien à f 2,50 bestek en teek. verkr.

MAURIK (GELD.). Het bouwen van een woon- en achterhuis, winkel, bakkerij en schuurberg ald., voor den heer A. S. van Stuijvenberg.
De archit. N. Lodder te Kesteren, n.m. 4 u., bij M. B. Stap te Maurik. Bestek en teek. à f 1,25 verkr. bij voorn. archit. Aanw. en inl. volgens bestek.

MAURIK. Het bouwen van 1 woonhuis met achterhuis ald.
De arch. N. Lodder te Kesteren, n.m. 5 u. Bestek en teek. à f 1 verkr. bij voorn. arch. Inlicht. en aanw. volgens bestek.

OLST. Het vergrooten en verbouwen van een woonhuis, tevens in te richten voor bakkerij aldaar.
De arch. H. Wissink, n.m. 6 u., in het café van H. Kamphuis, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 5 Juni, v.m. 10 u.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonh. aan den Ouden Groenloschen weg ald.
De architect J. J. Post, 's av. 8 u., in hotel „de Zon", alw. bestek en teek. ter inz.

WOENSDAG 6 JUNI.

DREUMEL. 1e. Het bouwen van een localen tot berging der brandspuit met bergplaats voor andere doeleinden; 2e. het bouwen van een lijkenhuis bij de algemeene begraafplaats; 3e. het restaureeren van 2 localen voor arrestanten en het plaatsen van een ijzeren hek, alles met bijlev. van materialen.
Het gem.-best., v.m. 11½ u. Bestekken en teek. ter inz. ter secretarie. Inl. geeft de bouwk. A. Th. J. A. Schmidt. Aanw. 6 Juni, v.m. 10 u.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een magazijn met kantoor aan hare fabriek, gelegen aan den Hengeloschen straatweg.
De firma Weijl & Co., 's midd. 12 u., in het hotel de Graaff. Bestek met teek. in gen. hotel ter inz. Inlicht. worden verstrekt door den arch. R. v. d. Woerd Hzn. Aanw. 6 Juni, v.m. 9 u.

GRONINGEN. Het bouwen van 2 dubbele valla's op een vrij terrein in het Zuiderpark aldaar.
De arch. K. H. Holthuis, 's av. 8 u., in het café van M. Dommering, Vischstr. alw. bestek en teek. ter inz. liggen, terwijl zij à f 2 te bek. zijn bij voorn. arch.

MIJDRECHT. Het bouwen van een woon- en winkelhuis, met bijlev. van alle materialen, arbeidsloonen, enz., in de kom van het dorp Mijdrecht.
De opz. Joh. Verweij, n.m. 1 u. Bestek en teek. in het koffiehuis van J. v. Ommeren ter inz. Inlicht. te bek. bij den opz. Aanw. 6 Juni, v.m. 10 u.

WINSCHOTEN. Het bouwen eener behuizing op een terrein aan de Emmastraat.
De arch. K. de Grooth, 's av. 7½ u., in het hotel „Smid". Bestek en teek. ter inz. in voorn. hotel. Bestek à 25 ct. en teek. à 75 ct. ten kantore van den archit. te bek. Aanw. gedaan.

VORDEN. Het bouwen van een schoolgebouw met 6 lokalen.
Het gem.-best., n.m. 2 u. Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. en ter inz. ter secretarie. Aanw. gedaan.

DONDERDAG 7 JUNI.

AMSTERDAM. Het bouwen van eene schuur op de boerderij in de Beemster aan den Zuiderweg, hoek Jisperweg, bewoond door D. Rus.
De commissie over het Burgerweeshuis, te haren kantore. Bestek en teek. à f 1 te bek. bij P. Rijnia, Reguliersgracht no. 131. Inl. verstrekt de opz. over de vaste goederen van het Burgerweeshuis P. Heijn, Nieuwe Looierstraat 11. Aanw. gedaan.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een manden rietmeubelfabriek met 2 woningen aan de Nieuwstraat.
De arch. J. C. Kromhout van der Meer, 's midd. 12 u., in café „Centraal", alwaar bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. 7 Juni, v.m. 9 u.

'S-GRAVENHAGE. Het uitbreiden en het verbouwen van de Koninkl. muziekschool aan de Korte Beestenmarkt.

Het gemeentebest., n.m. 2 u., Voorw. à f 1 en teek. à f 0,20 verkrijgb. aan de gem.-werf aan het Groenewegje. Aanw. 5 Juni, n.m. 2 u.

HENGELO (OV.). Het bouwen van twee woonhuizen, op een terrein aan den derden Weemendwarsweg ald.

De arch. W. Elzinga, 's av. 8 u., in het café van J. Wilmink, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft gen. arch. Aanw. 7 Juni, v.m. 9½ u.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een dubbel woonhuis ald.

De architecten Van der Goot en Kruisweg, 's av. 8 u., in café Bonefaas, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 7 Juni, v.m. 10 u.

MARRUM. Het bouwen eener onderwijzerswoning.

Het gemeentebest., v.m. 11 u. Bestek en teek. à 75 ct. verkrijgb. ter secret. Aanw. gedaan.

VRIJDAG 8 JUNI.

ROTTERDAM. Het bouwen van een paardenstal, remise en toebehooren op een terrein aan de Binnenweg en Albrechtskade.

De directie der R. O. M., 's midd. 12 u., in het hotel Coomans. Bestek en teek. à f 1,50 te bek. ten kantore der R. O. M., Walenburgerstr. 2, waar tevens inl. worden verstrekt. Aanw. 5 Juni, van 10–12 u.

ZATERDAG 9 JUNI.

ENSCHEDÉ. 1. Verbouwen van een gedeelte eener fabriek groot plm. 400 M²; 2. het vergrooten eener fabr. met plm. 2075 M². Shedbouw; 3. het bouwen van een katoenloods, groot plm. 400 M², alle 3 werken *alleen* in massa.

De dir. der katoenspinnerij „Bamshoeve", 's midd. 12 u., in hotel „de Klomp". Bestek en teek. ad f 12,50 bij arch. G. Beltman A.Gzn. verkrijgb. en worden bij inlev. van bilj. ad f 10 teruggenomen. Inlicht. geeft gen. arch. Aanw. op het terrein, 9 Juni, v.m. 10 u.

GENDEREN. 1. Het verbouwen van een schoolgebouw, bestaande uit 3 lokalen met privaten, gangen, bergplaats enz. en 2. het bouwen van een woning voor het hoofd der school.

Het gemeentebest., van Eethen, Genderen en Heesbeen, n.m. 2 u., bij A. L. v. d. Beek. Bestek en teek. à f 2 bij L. Veerman te Heusden verkr. Aanw. 6 Juni, n.m. 2 u. te Eethen.

GRONINGEN. Het verbouwen van perc. no. 34 W Z in de Oude Ebbingestraat ald.

De archit. G. Nijhuis, 's av. 8 u., in café „de Pool", alw. bestek en teek. ter inz. liggen en zijn ad 50 ct. bij gen. archit. verkrijgb., alsmede inlicht. Aanw. 6 Juni, v.m. 10 u.

MAANDAG 11 JUNI.

AMSTERDAM. Het maken van gebouwen en ijzeren overkappingen met de daarbij behoorende werken, ten behoeve van een gemeenschappelijk station te Amersfoort, voor rekening van den Staat der Nederlanden. Ram. f 210,000. Oplevering vóór 1 Juli 1901 in 9 termijnen.

De directie der Holl. IJz. Spoorw. Maatschappij, n.m. 1½ u. (Greenw.) in het centr. personenstation. Aanw. 6 Juni, n.m. 1 u. (Greenw.).

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen—Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zoutsteeg 36. — Breda Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betuwestraat 8. — Groningen, Pelsterstraat 6.

Reserves ult. 1899 . . . . f 1.944.100.00
Betaalde Brandsch. tot ult. '99 - 19.521.500.00

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

21 MEI.

AVEREEST. Het bouwen van een stoomkracht boterfabriek „De goede Verwachting". Door den arch. H. Burgmans.

Laagste inschrijver B. Kip, f 2678.

OLDEBOORN. Het maken van een kleine stelpluizinge te Birstum. Door den heer Ds. Raap.

Gegund aan W. Nauta, Hijlaard, f 6695.

22 MEI.

DE MARKE GEM. LOSSER (OV.). Het arbeidsloon (metsel- en timmerwerk) van 6 arbeiderswoningen, ald. Door den bouwk. R. Raak.

Timmerwerk. Laagste inschr. J. Dubbeldsman, De Marke gem. Losser, f 380.

Metselwerk. J. R. de Boer, Glanerbrug, f 675.

DINTHER (N.-B.). Het bouwen van een heerenhuis ald. Door den heer H. H. Weijts te Berlikum.

Laagste inschrijver L. v. Aspert, Heeswijk, f 5811. Niet gegund.

LOCHEM. Het vergrooten der villa van den Weled. heer G. Naeff. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijvers A. J. Reesink en Zn., f 5858.

23 MEI.

BOLSWARD. Het verbouwen van een perceel aan den Grooten Dijlakker en het doen van div. werken aan de woning van den directeur der gasfabriek. Door het gem. bestuur.

Laagste inschrijver S. H. Zwart, Tjerkwerd, f 2088. Gegund.

EDE. Het gedeeltelijk amoveeren van een woonhuis en het weder opbouwen daarvan als logement, met billardzaal, enz. Door den architect C. van Engelenburg.

Perc. 1, metsel-, stucadoor- en steenhouwerswerk. Laagste inschr. W. v. Wagensveld, Ede, f 2075.

Perc. 2, timmer- en smidswerk. G. Feijlander, Ede, f 2269. Gunning in beraad gehouden.

HENGELO (OV.). Het vergrooten van het kantoorgebouw der Ned. katoenspinnerij. Door de archit. Van der Goot en Kruisweg.

Laagste inschrijvers C. Koster en H. Steggink, f 4163.

NIJMEGEN. Het afbreken van een pakhuis aan den Hessenberg met het daarachter gelegen gebouw, in gebruik bij het R.-K. weeshuis, en het daar weder opbouwen van een gebouw ten dienste der Jongensafdeeling, ben. het maken eener overdekte kegelbaan met bijk. werken. Door de regenten der beide weeshuizen.

Laagste inschrijver J. C. Kropman, f 17475.

TILBURG. Het vergrooten der weverij van de firma Gebr. v. Spaendonk. Door den architect A. Blomjous.

Laagste inschrijver Adr. v. Boxtel, f 2773. Gegund.

ZALTBOMMEL. 1. Het verbouwen van een schoolgebouw, met bijbouw van 2 lokalen, portalen, overdekte gymnastiekschool enz.; 2. het maken en leveren van schoolameublement; 3. het bouwen van een directeurswoning o/h. terrein der gasfabriek. Door het gemeentebest.

1. Laagste inschrijver H. van Boord, Zaltbommel, f 7493.*

2. v. Lith, Meteren, f 1284,40. Nog niet gegund.

3. H. v. Boord, f 5632*. * Gegund.

ZWARTENBERG (LEUR) (N.-BR.). Het bouwen van een woonhuis met herberg, voor M. Schipperen te Zwartenberg (Leur.). Door den bouwk. C. P. Bogaarts te Standdaarbuiten.

Laagste inschrijver J. A. Mathée, f 1550. Gegund.

24 MEI.

DEVENTER. Het verbouwen van gebouwen aan den hoek der Graaf van Burenstr. en Zwolschestraat. Door den heer A. A. Hunink.

Laagste inschrijver H. Beltman Gz., f 12680.

VREESWIJK. Het bouwen van een winkelhuis te Vreeswijk. Door den heer J. Vink Tzn.

Laagste inschrijver W. v. d. Haar, Vreeswijk, f 3134.

25 MEI.

AMSTERDAM. Het verbouwen van perc. no. 345 (Concordia) aan den N.-Z. Voorburgwal aldaar. Door de Naaml. Vennootsch. „het Nieuwsblad voor Nederland".

Laagste inschrijver H. Slegers f 58100.

APELDOORN. Het bouwen van een pakhuis aan de Dorpstraat te Apeldoorn. Door den arch. L. Eikendal.

Laagste inschrijver C. Paul, f 1398.

APELDOORN. Het verrichten van schilder-, glas- en behangerswerk, van 4 in aanbouw zijnde winkelhuizen aan de Korenstr. ald. Door den arch. L. Eikendal.

Laagste inschrijver H. Jonker, f 1770.

CLINGE (ZEEL.). Het bouwen van een woonhuis in het gehucht Kapellebrug, met bijlev. van alle daartoe noodige materialen. Door het gem.-bestuur.

Laagste inschr. J. Schopman, Hulst, f 1374.

ENSCHEDÉ. Ten 1e voor den heer J. Wennink: het bouwen van 3 woningen waarin bierhuis. Ten 2e voor den heer J. Wolters: 2 woningen beide op een terrein gelegen aan de Veldkampdwarsstr. te Enschedé. Door de aanbesteders.

2 won. Laagste inschrijver Joh. Weener, f 2790.

3 won. J. Schulenberg, f 4225.

Massa. J. Schulenberg, f 6993. Gegund.

HENGELO (OV.). Het afbreken van een groot gedeelte van het perceel van den heer E. Broekhuis te Hengelo en het daar ter plaatse bijbouwen van een nieuw woon- en winkelhuis met werkplaatsen enz. Door de architecten J. v. d. Goot en Kruisweg.

Laagste inschrijver G. J. Beltman, f 10948.

MIDDELHARNIS. Het amoveeren en het bouwen van een wagenschuur met stallingen aan den Middelweg in den „Van Pallandpolder" ald. Door den arch. J. Korteweg Azn.

Laagste inschrijver F. Mosselman, Middelharnis, f 1479. Gegund.

NIEUW AMSTERDAM. De werkloonen voor het uitvoeren van timmer- en metselwerken, wegens de verbouwing van een logement. Door den heer J. v. Dalen.

Laagste inschrijver T. Brinks, f 580. Niet gegund.

TETERINGEN. Het bouwen van een heerenhuis op een perceel grond, gelegen naast het na te noemen koffiehuis met bijlev. der materialen. Door den arch. A. Verlegh.

Laagste inschrijver A. Bazelier, f 6428.

WOOLD BIJ WINTERSWIJK. Het bouwen eener boerderij op de bouwplaats Aarnink. Door de architecten Gantvoort-Streek te Winterswijk.

Laagste inschr. Gebr. ten Haken, f 4345. Gunning aangehouden.

ZALTBOMMEL. Het sloopen van een kerk en schuur en het bouwen van een kerk met consistoriekamer aan de Steigerstraat ald. Door de kerkeraad der Ger. Kerk.

Laagste inschrijver J. Metz, Zaltbommel, f 8443. Niet gegund.

ZIEUWENT. Het bouwen van een woonhuis met bijlev. van alle materialen. Door mej. L. Krabben.

Laagste inschr. B. Goldewijk, Zieuwent, f 1500.

26 MEI.

BUSSUM. Het bouwen van een dubbele villa, op een terrein nabij de Koningslaan, achter de villa „Erika". Door den architect A. H. Arendsen.

Laagste inschr. H. G. v. d. Voort, f 9625.

DELFT (ONDERH.). Het verbouwen van het pand no. 71 aan den Verversdijk te Delft. Door den arch. C. J. L. Kersbergen.

Laagste inschr. J. R. Vos, f 1551. Gegund.

DOETINCHEM. Het bouwen van een dubbel woonh. Door den arch. H. J. L. Ovink.

Laagste inschrijver W. Abelskamp, f 2860. Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van een „landhuisje" op een terrein te Lonneker, voor den WelEd. Heer A. C. G. ter Kuile, alhier, onder beheer van den heer Beltman, arch.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

9 JUNI 1900. 20e JAARGANG. No. 23.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 'S GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. f 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.— . . .

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1–5 regels f 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. . . . . .
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — De Nederlandsche Koloniale Sectie op de Tentoonstelling te Parijs, door J. D. Looijen. — De kerk van het voormalige klooster Marienberg bij Nijmegen. — Prijsvragen. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Personalia. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën. — (Met een plaat.)

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

PROGRAMMA VAN EISCHEN VOOR HET EXAMEN TOT HET VERKRIJGEN VAN HET

Diploma van Bouwkundig Opzichter,

ingesteld door de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst volgens besluit der Algemeene Vergadering, gehouden op 28 Mei 1891.

Het examen zal omvatten:

1. Het maken van een opstel over een bouwkundig onderwerp.

Op het schrijven van duidelijk en goed leesbaar Hollandsch zal gelet worden.

2. Het rekenen, toegepast op de bouwkunde. De vierkantsworteltrekking.

De kennis van het Nederlandsche stelsel van maten en gewichten, benevens van die oude en buitenlandsche maten, welke in het bouwvak nog gebruikelijk zijn.

3. De vlakke meetkunde tot en met den cirkel, en de oppervlakken en inhouden van de gewone in de stereometrie voorkomende lichamen, met het oog op het maken van begrootingen.

4. De stelkunde tot en met de vierkantsvergelijkingen.

5. De beschrijvende meetkunde. (Projectieleer, ontwikkeling van de oppervlakken van eenvoudige lichamen, isometrische perspectief.)

6. Bedrevenheid in het gebruik van een Vademecum.

7. De kennis en het gebruik van meet- en waterpasinstrumenten.

Het uitbakenen van rechte en gebogen richtingen op het terrein.

Het opmeten en in teekening brengen van terreinen en gebouwen.

8. Het opmeten en in teekening brengen van bouwkundige details.

Het handteekenen, in het bijzonder van bouwkundige ornementen.

9. Eenige kennis van de meest voorkomende bouwstijlen.

10. Het maken van duidelijke detailteekeningen betreffende: houtconstructie, steenconstructie en ijzerconstructie.

11. Kennis van dakbedekkingen, rioleeringen, afvoer van huis- en hemelwater, enz.

12. Kennis der in de burgerlijke bouwkunde gebruikt wordende bouwstoffen met hare voornaamste eigenschappen en gebreken.

13. Kennis der gereedschappen en werktuigen, stellingen en formeelen;

gereedschappen voor timmeren, metselen, smeden, steenhouwen, enz.;

werktuigen, zooals bokken, schalken, ladders, vliegende steigers, hefboom, katrol, windas, vijzel, enz.

14. Kennis van het maken van eenvoudige begrootingen en materialenstaten, en het houden van een dagboek, week- en werkstaten.

(Bij de beoordeeling van de bekwaamheid en bedrevenheid der kandidaten in de onder de rubrieken 8, 10 en 14 genoemde vakken kunnen ook in aanmerking genomen worden de door hen over te leggen teekeningen of stukken,

mits uit eene daarop gestelde verklaring van hun leermeester of chef blijke, dat zij door de kandidaten zelve zijn vervaardigd. Deze stukken moeten acht dagen vóór den aanvang van het examen vrachtvrij zijn ingezonden aan het adres van den Secretaris der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam.)

15. Kennis van de bouwwetgeving, volgens de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek en van die, voorkomende in de Administratieve Bepalingen vastgesteld door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, bij besluit van 12 December 1895.

16. Bekwaamheid in een der voornaamste bouwambachten, bij voorkeur het timmervak, waarvan getuigschriften of werkstukken over te leggen, gewaarmerkt door leermeester of patroon.

17. De kandidaat moet de bewijzen leveren, dat hij gedurende minstens twee jaren met vrucht op bouwwerken practisch werkzaam is geweest; hij moet den leeftijd van 21 jaren bereikt hebben, om tot het examen te worden toegelaten.

TOELICHTINGEN.

Het examen zal worden afgenomen in de maand Februari 1901, in het gebouw der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

De datum van het examen zal minstens een maand te voren in het Bouwkundig Weekblad worden bekend gemaakt.

Het onderzoek duurt minstens vier dagen voor iederen kandidaat, en is verdeeld in schriftelijk en mondeling examen en teekenen.

De Commissie voor het examen in 1901 zal bestaan uit minstens vijf leden, aan te wijzen door het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst; de samenstelling der Commissie zal een maand vóór het examen worden bekend gemaakt.

Ieder der kandidaten moet, alvorens tot het examen toegelaten te worden, bij den Secretaris der Maatschappij eene som van f 15 storten; bij mogelijke niet-uitreiking van het diploma zal hem f 5 worden teruggegeven.

Amsterdam, Juni 1900.

Het Bestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst:

A. Salm G.Bzn., Voorzitter.
C. T. J. Louis Ruijter, Secretaris.

DE NEDERLANDSCHE KOLONIALE SECTIE OP DE TENTOONSTELLING TE PARIJS.

Zoodra de Tentoonstelling geopend was, kwamen van alle zijden de bezoekers opdagen, eigenlijk om nog niets anders te zien dan leege vitrines en volle kisten, die in smakelooze wanorde in de nog kale gebouwen waren opgestapeld.

Hij, die er dagelijks kwam, kon ervan genieten hoe stucadoors, décorateurs, behangers, bezig waren om in den kortst mogelijken tijd de naaktheid der ijzeren gebouwen te bekleeden, en er een ooglijk aanzicht aan te geven, niet zonder de risico te loopen zijn demi of hoed gedecoreerd te zien met een vallenden kloster kalk, of spattenden druppel verf, of wel met een winkelhaak in een of ander kleedingstuk te bewijzen, dat dit met een „Clou de l' Exposition" had kennis gemaakt.

Zoo in de gebouwen van de Champs de Mars en de Esplanade des Invalides, zoo ook overal elders op de terreinen.

Verschillende particuliere uitstallingen en paviljoens waren dus tot nadere feestelijke opening gesloten; onder deze bevond zich ook de Nederlandsche Koloniale afdeeling op het Trocadero.

De plaats voor onze overzeesche bezittingen aangewezen, is wel de meest gunstige te noemen, en van deze ruimte, hoewel in vergelijking met die van het naburige Rusland niet groot, is het grootst mogelijke nut getrokken.

In het midden van dit terrein ligt de reproductie van het boedhistische klooster „Vihâra", meer bekend onder den naam van „Tjandi Sari", voorafgegaan door aardig geschikte terrassen, trappen en beelden.

De beide zijpaviljoens stellen twee woningen van Oost Sumatra (Padangsche Bovenlanden) voor, die met hunne puntdaken en kleurrijke gevelvlakken aardig uitkomen.

Een maand na de opening der tentoonstelling had de inwijding van deze sectie plaats, en werden door de Nederlandsche Commissie op Zaterdag 19 Mei, de verschillende persvertegenwoordigers en verder allen die bijzonder belang in deze tentoonstelling stelden, uitgenoodigd een voorproefje te genieten; Maandag 21 Mei vond de officieele opening plaats, waarbij vele heeren en dames in keurige voorjaarstoiletten tegenwoordig waren, uitgenoodigd door den Algemeenen Commissaris der Nederlandsche afdeeling en, door het heerlijke voorjaarsweer.

Van de eigenlijke „Tjandi Sari" bestaat helaas niet veel meer dan eene ruïne, sinds de Chineezen in de 18 eeuw het materiaal van dezen tempel sloopten om verdedigingswallen op te werpen tegen de aanvallen der Indische Prinsen van Java. De kroonlijst is geheel verdwenen, evenals het voorportaal, en van verschillende beelden is geen spoor meer te vinden. Daarom heeft men ter completeering der reproductie te Parijs de vrijheid genomen, andere gelijksoortige tempels van Java te bestudeeren, met het doel er fragmenten van over te nemen, onder meer den „Tjandi Plaosan", voor het voorportaal, terwijl de groote paneelen hun oorsprong te danken hebben aan den „Böro Boedoer" op Java. Verder zijn er beelden aan toegevoegd uit het Museum van kunst en wetenschappen te Batavia, uit het paleis van den resident van Djokjakarta en eenige zeer mooie, uit het Koloniale Museum te Leiden. Het dak, dat geheel verdwenen was, is met veel zorg en nasporingen in teekening gebracht door den heer M. L. Melville te Djokjakarta, en volgens deze teekening op de Parijsche reproductie aangebracht.

De afgietsels werden met veel zorg gemaakt door den heer E. von Saher te Haarlem, die daarvoor speciaal naar Java vertrok.

Het inwendige van den tempel doet dienst als rustplaats voor hen, die vermoeid zijn van wandelen op de tentoonstelling en die daar dan gemakvol, in heerlijk getemperd licht, de wanden kunnen bewonderen, waarop weder zeer schoone reproducties van den „Tjandi Sari" zijn aangebracht.

De beide Sumatra-huizen bevatten voortbrengselen van Oost en West Indië, even als modellen van aanplantingen, woningen, hospitalen enz., dan nog eenige zeer interessante

VOORGEVEL.

KOORZIJDE.

KERK VAN HET VOORMALIGE KLOOSTER MARIËNBERG TE NIJMEGEN.

Behoorende bij het Bouwkundig Weekblad van 9 Juni 1900. No. 23.

afgodsbeeldjes en natuurlijk de noodige statistiek-kaarten.

In het rechter paviljoen is een bibliotheek aangebracht. Deze kleine ruimte is ingericht op den voet der receptie-zaal van den Prins van Solo; de wanden zijn met een hooge gebeeldhouwde donkere lambriseering bekleed, gedeeltelijk te Java bewerkt; voor de kasten hangen gebatikte gordijnen en het plafond met balken is in zeer lichte kleuren gedecoreerd. De gemakkelijke meubels zijn fraai gebeeldhouwd en van hooge waarde; zij noodigen den bezoeker uit plaats te nemen en zich in de groote collectie photographieën, daar aanwezig, te verdiepen.

De samensteller van dit geheel is de heer G. B. Hooijer, gep. Luit.-Kolonel, die ter plaatse zeer vele en hoogst artistieke schetsen heeft gemaakt, en die met een groote liefde de geheele leiding op zich genomen heeft; aan hem komt grooten lof en dank toe, dat hij deze gebouwen, die van groote beschaafdheid en fijn gevoel getuigen, meer bekendheid in Nederland heeft gegeven.

Het aanbrengen der uitwendige decoratie was opgedragen aan den heer J. Stuten, Kapitein Ingenieur, die met een twintigtal manschappen daarvoor overkwam, terwijl de heer Pleijte, de installatie op zich nam en de heer Sommer met het inwendige décor werd belast. Nog zei gezegd, dat deze heeren terzijde werden gestaan door den heer R. Bouwens v. d. Boijen, architect te Paris, die met eene groote welwillendheid behulpzaam was.

Mochten er vele moeilijkheden te overwinnen zijn geweest, het resultaat is hier niet door verminderd en het geheel mag bijzonder geslaagd genoemd worden.

't Is verder zeer te wenschen, dat er in Nederland stemmen zullen opgaan, om deze reproductie's daar te doen herrijzen, opdat hij die er zich voor interesseert, zich vertrouwd zal kunnen maken met de schatten die op bouwkundig gebied in Nederlandsch Indië te vinden zijn.

Parijs, 24 Mei 1900. J. D. Looijen.

DE KERK VAN HET VOORMALIGE KLOOSTER MARIËNBERG TE NIJMEGEN.

In de maand Maart van dit jaar deed het gerucht de ronde, dat bij het gemeentebestuur van Nijmegen het plan bestond, om de kerk van het voormalige Klooster Mariënberg aldaar te sloopen.

Dit klooster werd in het begin der XIII eeuw gesticht. Oorspronkelijk stond het buiten de stadswallen, maar toen in 1467 een nieuwe walmuur werd aangelegd en de stad daardoor uitgelegd werd, kwam de stichting binnen de veste te liggen, en wel op het hoogste punt daarvan. Het was een klooster van de Reguliere Kanonikessen van den H. Augustinus, onder het kapittel van Windesheim, — het oudste en aanzienlijkste onder de vrouwenkloosters te Nijmegen.

Door het klooster Mariënberg werd ook dat van Diest in Brabant gesticht.

Na de inneming der stad in 1592 werd het convent opgeheven, de goederen daarvan in beslag genomen en vervolgens verkocht.

In 1738 ging de kerk van het klooster in eigendom aan de stad over, die er een concertzaal in deed maken. Later heeft dezelfde ruimte dienst gedaan als een militair kleedermagazijn.

De Kapel van het klooster Mariënberg is een langwerpig gebouw van ruim 20 M. lengte en ongeveer 9 M. breedte, en heeft zes boogvakken of travées; deze ruimte wordt afgesloten door een vijfhoekig koor.

De kerkmuren, met hunne zware steunbeeren waartusschen de vensteropeningen, zijn van baksteen opgetrokken; van bergsteen is slechts gebruik gemaakt voor waterlijsten, kraagsteenen en stijlen der ramen; inwendig zijn de ribben der gewelven insgelijks van natuurlijken steen.

Het metselwerk is nog in goeden staat behouden gebleven; slechts is in den voorgevel, links van de nis, een scheur op te merken, gaande van af de geboorte van den spitsboog recht naar boven tot aan de afdekking van den gevel. Deze scheur is zeer waarschijnlijk ontstaan door zetting van het metselwerk reeds tijdens den opbouw, en behoeft in dit geval geen zorg te veroorzaken.

De kapel ontvangt een overvloedig licht door vensters van groote afmetingen, die met een puntboog zijn afgesloten; wel zijn deze lichtopeningen op het oogenblik gedeeltelijk dichtgemetseld, maar de bergsteenen stijlen, die de vensters tot drielichten maken, met hunne rijke bekroning, zijn op sommige plaatsen nog gedeeltelijk aanwezig, zoodanig dat voldoende gegevens bestaan voor eene behoorlijke restauratie van deze gewichtige onderdeelen.

De kapel, aan de noordzijde van het klooster hiermede in verbinding staande, had dus aan hare zuidzijde geen ramen.

De kerkruimte is met kruisgewelven overdekt, nagenoeg 15 M. hoog onder de gewelfkappen. De gewelven zelve zijn 4 M. hoog.

Een gedeelte der kapel is ter lengte van vier boogstellingen en over de geheele breedte, door eene benedenverdieping, of emporen, in drie beuken verdeeld door twee rijen ronde bergsteenen kolommen; deze dragen de kruisgewelven. De verdieping lag op dezelfde hoogte als de vloeren in het kloostergebouw en was bestemd om als koor te dienen voor de Kanonikessen. Uit de kapel voerde een gemetselde trap, besloten in een vierkanten traptoren, naar de verdieping of het galerij-koor der vrouwen; de trap ging vervolgens door tot de ruimte onder de bekapping, dat is dus tot boven de steenen gewelven.

Het is deze inwendige inrichting, als een belangrijk voorbeeld van een bovenkoor van dergelijke grootte en volmaaktheid, die deze kapel zoo zeer merkwaardig maakt. In ons land zijn nog wel dergelijke voorbeelden te vinden, maar allen van niet zoo grooten omvang. Zoo bijv. het kleine bovenkoor in de Waalsche kerk te Haarlem. De heer H. D. J. Van Schevichaven, archivaris der gemeente Nijmegen, spreekt in een rapport dat hij over de voormalige Mariakerk heeft uitgebracht de meening uit, dat nog een derde voorbeeld van dezen hoogst zeldzamen kerkbouw te vinden is in een nonnenklooster te Oosterhout in N. Brabant.

De inrichting is niet alleen hier te lande, maar ook in het buitenland zeldzaam. De heer Van Schevichaven deelt daarover het volgende mede.

„In Duitsche landen, waar zij hoofdzakelijk wordt aangetroffen, is de kapel van Schwartz-Rheindorf bij Bonn een der meest typische gebouwen van dezen aard. Dit sierlijke kerkje werd gewijd in 1151. Wanneer men op de bovenverdieping staat, krijgt men den indruk alsof men in een ruime crypt zag: de opening, die van boven uitzicht geeft op het hoog-altaar, is achtkantig en ligt midden onder den koepel. Waarom men deze methode aanwendde in Schwartz-Rheindorf, dat geen nonnenklooster was, is onbekend, misschien alleen om plaats te winnen.

Bij burchtkapellen komt zij meer voor en werd daar aangebracht om de gemeente te scheiden: de hooge heeren

zaten beneden, het volk boven, of wel omgekeerd. Te Neurenberg bevat de burchtkapel twee verdiepingen, doch beiden hebben hun eigen altaar. Er bestaat geen opening die uitzicht geeft in de benedenkerk, misschien echter is die later dichtgemetseld. De Burchtkapel te Eger, in Boheme, vertoont deze bijzonderheid, dat het oudste gedeelte Romaansch, de bovenkerk in spitsbogenstijl gebouwd is en dus van later tijdperk dagteekent.

Verder zijn er nog twee kerken van dit type, nl. te Landsberg bij Halle en op den Neuenburg, een burcht der Thuringsche landgraven, bij Freiburg aan de Unstrutt. Dit laatste gebouwtje, niet meer dan een twintigtal voeten lang, is een waar juweeltje in zijn soort. De kapiteelen, de graten en sluitsteenen der gewelven, de lijsten zijn alle in den rijksten, sierlijksten stijl van de 12e of 13e eeuw bewerkt. Ongetwijfeld zijn er in Duitschland nog andere kerken van dit soort te vinden, doch zij zijn zeldzaam, en waar zij voorkomen, trekken zij terecht de aandacht van vakmannen en van alle liefhebbers der oude bouwkunde".

Het gebouw, in hoofdzaak nog in vrij goeden staat verkeerende, is waard behouden te blijven, met het oog zoowel op de geschiedenis der bouwkunst in het algemeen, als meer bijzonder op die der stad Nijmegen. Een doelmatige maar vrij kostbare restauratie is daartoe echter noodig.

Redenen van verkeer zijn de aanleiding geweest, dat het Nijmeegsche gemeentebestuur er aan gedacht heeft de kerk te sloopen. Toen dit bekend werd, hebben zich het bestuur der „Vereeniging Gelre" en de „Centrale Geldersche Commissie voor Oudheidkunde en Geschiedenis" tot den gemeenteraad van Nijmegen gewend met het verzoek, de kerk van het voormalige klooster Mariënberg te sparen en tevens te restaureeren.

Het laatst is het behoud der kerk in den gemeenteraad ter sprake gekomen op 17 Maart j.l. Na eene uitvoerige gedachtenwisseling nam de raad toen met 17 van de 18 stemmen het volgende voorstel aan van den Wethouder, den heer Jhr. V. M. Van Rijckevorsel van Kessel:

1e. de sloopingvan de kerk voorloopig nog niet te doen uitvoeren, maar daarmede te wachten tot de gemeenteraad het tijdstip daartoe nader zal hebben bepaald.

2e. B. en W. te verzoeken te gelegener tijd den raad zooveel mogelijk te willen inlichten welke kosten het behoud der kerk vermoedelijk zal ten gevolge hebben.

3e. den Minister van Binnenlandsche Zaken te vragen op welken steun van het Rijk bij het behoud der kerk en de gevolgen daarvan met zekerheid te rekenen valt.

Sedert dit raadsbesluit is echter van eenige werkzaamheid wat betreft het onderzoek naar de kosten nog niets openbaar geworden. R.

PRIJSVRAGEN.

Op de prijsvraag, uitgeschreven door den heer E. M. Jaarsma, fabrikant van brandkasten, voor een omslag van een catalogus, zijn ingekomen 45 antwoorden.

Door de jury, bestaande uit de heeren G. van Arkel en W. Kromhout Czn., te Amsterdam, en den heer Jaarsma te Sneek, werden de volgende prijzen toegekend:

1e prijs, aan het ontwerp *„Wijsheid en Kracht"*, van de heeren A. P. Hahn en A. H. Jansen;

2e prijs, aan het ontwerp *„Fantasie"*, van den heer W. F. Haas;

3e prijs, aan het ontwerp *„Verstand beheerscht alles"*, van de heeren A. P. Hahn en A. H. Jansen.

Eene eervolle vermelding werd toegekend aan het ontwerp *„Rood–Zwart"*, van den heer Jan Sluijters.

Alle ingezonden ontwerpen zijn nog tot en met 10 Juni tentoongesteld in het gebouw van de Mij. tot Bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Société U. N. I. te Rotterdam. In de Zaterdagavond, 2 Juni, gehouden vijfde jaarvergadering der Société U. N. I. te Rotterdam, werd door den Secretaris een uitvoerig verslag uitgebracht, waarin de geschiedenis der stichting van de Vereeniging en hare ontwikkeling werd nagegaan, en ten slotte een gedetailleerd overzicht van hare verrichtingen in het afgeloopen jaar werd gegeven. Zoowel uit dit verslag, als uit dat der Commissarissen en van den Penningmeester, 't welk op een ruim batig saldo wees, bleek, dat de toestand der Vereeniging in alle opzichten bevredigend genoemd mag worden.

Na het vaststellen der begrooting voor het volgende jaar, werd overgegaan tot het voorzien in vacatures in het Bestuur. Tot Voorzitter en Secretaris, welke aan de beurt van aftreding waren, werden herkozen de heeren Joh. A. Millenaar en Herm. Kloot. Als Penningmeester, die wegens vertrek naar elders voor zijne functie had bedankt, werd gekozen de Commissaris, de heer W. Bruijnzeel, terwijl in diens plaats als Commissaris gekozen werd de heer Bernard Nooyen.

Ten slotte werd nog besloten de a.s. jaarlijksche excursie te maken naar Arnhem en eene onderlinge prijsvraag uit te schrijven voor een plafond met versiering.

Technische Vakvereeniging Afd. Amsterdam. 30 Mei 1900. Mededeeling werd gedaan, dat weder een donateur en twee leden tot de Vereeniging waren toegetreden. Hierna werd besloten eene zomer-excursie te houden en werd de Commissie die de vorige keer op zulk eene flinke wijze de boottocht organiseerde, daarvoor op nieuw aangezocht. Een wijziging van het Alg. Huishoudelijk Reglement tot juiste omschrijving van het recht van de leden om de vergaderingen van alle andere afdeelingen bij te wonen, werd tot nader uitgesteld.

Betreffende 't technisch onderwijs stelt het Bestuur het volgende voor. In de eerste plaats practische vorming, en dan, terwijl werkzaam in de practijk, eene verdere theoretische opleiding. Men zou dat kunnen verkrijgen door de ambachtsscholen meer uit te breiden, en avondscholen op te richten, terwijl zij die van die inrichtingen geen gebruik kunnen maken, door correspondentiescholen zich zouden kunnen bekwamen.

Besloten werd de contributie met 2 gulden te verhoogen, en daarvoor al de leden het Technisch Weekblad toe te zenden; tevens werd de minimum bijdrage voor donateurs gewijzigd.

Afdeeling Amsterdam 18 Mei. Na opening van de vergadering, lezing en goedkeuring der notulen en eenige mededeelingen van huishoudelijken aard, was allereerst aan de orde de verkiezing van een nieuw Bestuurslid, wegens het bedanken van den heer B. J. Ouëndag.

Gekozen werd de heer W. J. de Groot, na herstemming met den heer H. J. de Groot, die echter de benoeming aannam op voorwaarde, dat hem niet de functie van Secretaris zou worden opgedragen.

De heer C. A. Lion Cachet verkreeg daarna het woord, ten einde te spreken over „Het Handwerk". Spreker ving zijne rede aan met het handwerk te vergelijken met een werkman die het gezichtsvermogen heeft verloren en in 't blinde voortwerkt. Zoo is het in het handwerk; men werkt zonder bepaald doel, en algemeen is men het eens, dat het handwerk in verval is. Wel hebben mannen als Morris, Ruskin, Walter Crane, getracht door het oprichten van scholen het handwerk te verheffen, doch het resultaat is beneden hunne pogingen gebleven, omdat elk kunstenaar tegenwoordig afzonderlijk werkt en er geen algemeen streven is. Want het is een groot dwaalbegrip, dat één mensch een goed voorwerp kan maken; dit zal slechts aan elkaar opvolgende geslachten van artisten gelukken.

Bij rustelooze veranderingen ontstaat een onharmonisch geheel. Alleen aan de geleidelijke ontwikkeling is het te danken, dat eene volkomen harmonie bestaat, zooals te zien is in de werken der Chineezen en bij de Oude Grieken.

Een ander dwaalbegrip, veel door jonge krachten geuit, is, dat de machines den bloei van het handwerk in den weg staan en den achteruitgang veroorzaakt hebben.

Spreker deelt die meening niet, doch zegt juist omgekeerd, dat te gelijk met het verval van het handwerk, de machines zijn gekomen en gelooft ook, dat men de machines niet goed gebruikt, omdat wij die nog niet goed kennen.

Waar spreker echter veroordeelt, wil hij ook door voorbeelden aantoonen, dat de ontwikkeling in het handwerk zeer langzaam is vooruitgegaan; hij behandelt daartoe de ontwikkeling van een lampje in de verschillende tijdperken. Zelfs de grondvorm kan een mensch niet bedenken; want daartoe zijn kunstenaars van opeenvolgende geslachten noodig, zoodat de meest eenvoudige voorwerpen die werkelijk goed zijn, niet ontworpen maar langzaam ontstaan zijn en gaandeweg door menschen, die het gebruik er van door en door kennen, worden verbeterd en volmaakt.

Grooter volmaaktheid in het handwerk dan door de Chineezen en Japaners is bereikt, is niet denkbaar. Dat bewijst ook hun vaardigheid in het maken van houtsnede-afdrukken met de meest eenvoudige hulpmiddelen.

Daartegenover hebben de tegenwoordige drukkerijen het wel gebracht tot een groote volkomenheid in de reproductie-kunst, doch deze is geen kunst.

Spreker behandelde vervolgens de ontwikkeling en vervaardiging van glasramen en den achteruitgang ook op dit gebied, om ten slotte nog de pottenbakkerskunst te behandelen, waarvan spreker de achteruitgang gedurende de laatste jaren toeschreef aan de plotselinge storingen van het machinale werken, waardoor men de grondstoffen niet langer meester is.

Aan het einde van zijne zeer toegejuichde rede, die spreker door vele voorwerpen in natura had verduidelijkt, vertoonde de heer Lion Cachet eenige door hem zelf vervaardigde perkamenten boekbanden en een fraaien stoel met perkamenten rug en zitting, welke met veel belangstelling werden bezichtigd.

De Voorzitter dankte den heer Lion Cachet voor zijne boeiende verhandeling, waardoor velen met andere oogen het handwerk zullen gaan beschouwen, ook vooral omdat de heer Cachet zelf handwerksman is en gezegd heeft, wat in zijn ziel omgaat.

Door den Voorzitter werd daarna tot Jhr. G. Graafland, Luit.-Kolonel van het O. I. Leger, die ter vergadering aanwezig was, het verzoek gericht om op 29 Mei a.s. nogmaals eenige mededeelingen uit Indië te willen doen, daar na de vorige lezing van Jhr. Graafland vele leden dikwijls hadden aangedrongen om nogmaals iets over dat land en in zulke welsprekende woorden te mogen vernemen.

Tot groot genoegen van de aanwezigen verklaarde Jhr. Graafland zich bereid aan dat verzoek te voldoen.

Nadat de heer J. H. Leliman eenige hartelijke woorden had gericht tot de afgetreden Secretaris, werd de vergadering gesloten.

BERICHTEN.

Naar wij vernemen is de bouw van een Sanatorium, op 27 April j.l. aanbesteed door het voorloopige Bestuur der stichting „Oranje Nassau's Oord" te 's-Gravenhage, niet gegund; er zal een nieuwe aanbesteding plaats hebben waartoe de laagste inschrijvers van de vorige zullen worden uitgenoodigd, nadat de plannen gewijzigd en vereenvoudigd en ingericht zijn voor eene stichting van geringeren omvang.

Onder den titel „Oude Gebouwen te Dordrecht" zal binnen kort bij de firma Blussé en Co. te Dordrecht een rijk geïllustreerd werk verschijnen, uitgegeven door de Vereeniging tot Instandhouding van Oude Gebouwen, aldaar. De uitgave is met geen commercieel doel ondernomen; de prijs van het werk zal slechts f 1 bedragen.

In het Bouwk. Weekblad van 24 Maart j. l. komt een artikel voor over den brand van het Parijsche Théâtre Français op den 8sten Maart, waarin eenige twijfel geopperd werd, of de Commissie die eene enquête zoude instellen naar de oorzaken van de ramp, wel eenig licht zoude verspreiden. Daarin werd ook medegedeeld, dat de heer Charetie, de administrateur van het Théâtre, formeel de schuld geeft aan de electrische leiding, niettegenstaande deze des morgens vóór den brand nog in orde was bevonden.

Thans wordt vernomen, dat de Commissie van onderzoek — bovengenoemd — tot de slotsom is gekomen, dat de brand is te wijten aan een gebrek in de electrische leiding.

Zoolang niet uitgemaakt is *welke* gebrek, mogen wij veronderstellen, dat de leiding hier wederom in de plaats is gekomen van de ouderwetsche kat met het kooltje vuur uit den haard.

In het vorige nummer van dit Weekblad hebben wij melding gemaakt van eenige te Parijs te houden Congressen en de tijden waarop die plaats zullen hebben. Wij herinneren er hierbij aan, dat het tweede internationale Congrès de l'Art Public aldaar zal geopend worden op 6 Augustus a. s., en duren zal tot en met den 11en dier maand.

Naar wij vernemen is de heer E. Vaudremer benoemd tot Voorzitter der Jury voor de afdeeling Bouwkunst op de Parijsche Tentoonstelling, en de heer Dr. P. J. H. Cuypers tot Vice-Voorzitter dezer Jury.

PERSONALIA.

Bij Kon. besluit is, met 1 Augustus a.s., aan den heer N. H. Henket, op zijn verzoek, eervol ontslag verleend als hoogleeraar aan de Polytechnische School te Delft, met dankbetuiging voor de door hem in die betrekking bewezen diensten.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Vereeniging van Bouwkundigen in Nederl. Indië. Technicum. 1e Prijs: f 250; 2e pr. f 150; 3e pr. f 100. Voor Nederlanders en inwoners van Ned. Indië. Vóór 15 Aug. 1900 bij den heer C. P. Franken, President der Vereeniging te Pasoeroean. Zie Bouwk. Weekblad no. 51 van 23 Dec. 1899.

Gemeentebestuur van 's-Hertogenbosch. Monumentale Fontein. Voor alle Nederlandsche of sedert 1 Januari 1899 in Nederland gevestigde kunstenaars. 1e Prijs f 500; 2e pr. f 300; 3e pr. f 100; de Jury kan nog twee ontwerpen voor bekroning met f 100 voordragen. Vóór 1 October 1900 aan den heer Burgemeester van 's-Hertogenbosch.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Opzichter 2.
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 17.
Aantal aanvragen voor:
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 2.
Aantal geplaatste sollicitanten:
Bouwkundig Opzichter 1.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Onder Bescherming van Hare Majesteit de Koningin-Moeder.

BOUWWERKEN *uitgevoerd door leden der Maatschappij. Bijeenverzameld en uitgegeven bij gelegenheid van het vijftigjarig jubileum der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst 1892.*

Aan Hare Majesteit de Koningin-Regentes Eerbiedig opgedragen door het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

PLATEN:

5. Woning van den Hoofd-Directeur der Rijks Museum-gebouwen te Amsterdam. Architekt Dr. P. J. H. Cuypers.

6. Gebouw der Industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te Amsterdam. Architekt A. L. van Gendt.
7. Panoramagebouw te Amsterdam. Architekt I. Gosschalk.
8. Sarphatimonument te Amsterdam. Architekt J. R. de Kruyff.
9. Winkelgebouw van den heer Allert de Lange te Amsterdam. Architekt J. van Looy.
10. Kantoorgebouw der firma Labouchère Oyens & Co. te Amsterdam. Architect F. W. M. Poggenbeek.
11. Maatschappelijk Gebouw der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Architekten Th. G. Schill & D. H. Haverkamp.
12. Woonhuizen te Amsterdam. Architekt. J. C. Spakler Jr.
13. Woonhuis op het landgoed Uytenbosch te Baarn, van den heer J. L. Pierson. Architect C. Muysken.
14. Huize Oostbroek te de Bilt, van den heer Mr. W. J. Royaards van den Ham. Architect I. H. J. van Lunteren.
15. Villa Kennemerheuvel te Bloemendaal bij Haarlem, van den den heer L. H. Prætorius. Architekt L. Ritter.
16. Kantoor- en Winkelgebouw in het Agnetapark te Delft. Architekt F. M. L. Kerkhoff.
17. Gebouw der Studentensocieteit Phoenix te Delft. Archit. F. J. Nieuwenhuis.
18. Stationsgebouw der Holl. IJz. Spoorweg Maatschappij te Delft. Architekt C. B. Posthumus Meijjes.
19. Arbeiderswoningen te 's-Gravenhage. Architekt W. B. van Liefland.
20. Villa in het Prinsen Vinkenpark te 's Gravenhage. Architekt J. P. J. Lorrie.
21. R. K. Parochiekerk. Pastorie enz., van den H. Joseph, te 's-Gravenhage. Architekt E. J. Margry.
22. Winkelgebouw te 'sGravenhage. Architekt J. H. A. Mialaret.
23. Winkelgebouw der Vereeniging Eigen Hulp te 's Gravenhage, Architekt H. J. Mondt.
24. Gebouw der industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te 's Gravenhage. J. J. van Nieukerken.
25. Villa aan de Laan van Meerdervoort te 's Gravenhage, Architekt P. du Rieu Fzn.
26. Physisch Laboratorium der Rijks Universiteit te Groningen.
27. Architekt J. van Lokhorst.
28. Hypotheek- en Kadastergebouw te Groningen. Architekt C. H. Peters.
29. Woonhuis te Haarlem. Architekten S. Roog & Jb. van den Ban Pzn.
30. Kerk der Hervormde Gemeente te Katwijk aan Zee. Architekt H. J. Jesse.
31. Villa Laanzicht te Leeuwarden. Architekt H. H. Kramer.
32. Gebouw der Studenten Societeit te Leiden. Architekt Prof E. Gugel.
33. Stads Gehoorzaal te Leiden. Architekt D. F. C. Knuttel.
34. Oudeliedenhuis te Leiden. W. C. Mulder.
35. Huize de Cloeze van den heer Mr. C. J. Sickesz, nabij Lochem. Architekt Nics. Molenaar.
36. R. K. Kerk en Pastorie te Nes en Zwaluwenbuur. Architekt Jos. Th. J. Cuypers.
37. Winkelgebouw der firma Bahlman & Co. te Nijmegen. Architekt D. Semmelink.
38. Winkelgebouw te Nijmegen. Architekt J. J. Weve.
39. Woonhuis te Rotterdam, Architekt D. Verheul Jr.
40. Schouwburg te Rotterdam. Architekt J. Verheul Dzn.
41. Hotel Wittebrug te Scheveningen. Architekt Joh. Mutters Jr.
42. Gebouw der Société Sic Semper te Utrecht Architekt P. J. Houtzagers.
43. Woonhuis van den heer Dirk Laan te Wormerveer. Architect Jacob F. Klinkhamer.

N.B. De plattegronden van deze gebouwen zijn voorgesteld op twee dubbele platen.

De 42 in dit werk voorkomende platen, groot 50 bij 35 cM. zijn lichtdrukken naar photographische opnamen beiden van de firma Emrik & Binger te Haarlem.

Deze verzameling platen, in portefeuille, is aan het Bureau der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst verkrijgbaar, voor de Leden der Maatschappij, à f 5.— per exemplaar.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 11 JUNI.

AMSTERDAM. Het maken van gebouwen en ijzeren overkappingen met de daarbij behoorende werken, ten behoeve van een gemeenschappelijk station te Amersfoort, voor rekening van den Staat der Nederlanden. Ram. f 210,000. Oplevering vóór 1 Juli 1901. Betaling in 9 termijnen.

De directie der Holl. IJz. Spoorw. Maatschappij, n.m. 1½ u. (Greenw.) in het centr. personenstation. Aanw. gedaan.

AMSTERDAM. Het sloopen van de perceelen nos. 1 en 2, staande op de voormalige schuitenmakerswerf.

Het gem.-best., 's midd. 12 u. Voorw. uitsluitend te verkr. ter stads-drukkerij, tegen f 0,15. Inl. worden gegeven ten kantore van den ingenieur, chef van het 1ste hoofdbur. van den dienst der publ. werken op het raadhuis, kamer no. 96, van 10—12 u., gedurende de 3 laatste werkdagen vóór den dag der aanbesteding.

HEEG (FR.). Het bouwen eener stoomzuivelfabriek, met directeurswoning, machinekamer met stoomschoorsteen en 4 werkmanswoningen.

Het bestuur der coöp. stoomzuivelfabriek „Hoop op Zegen". Bestek en teek. ter inz. in het logement van J. C. F. Rudolphi te Heeg en zijn ad f 2,50 verkr. bij architect W. D. de Jong te Sneek.

DINSDAG 12 JUNI.

BIERVLIET. Het bouwen van een dokterswoonhuis, met bijlevering van alle daartoe noodige materialen.

Het gemeentebest., n.m. 2 u. Bestek en teek. op de secr. ter inz. Bestek à f 2 verkr. bij den secr. Aanw. gedaan.

LEIDEN. Het afbreken der perc. 3, 4, 7, 8, 9 en 10 aan de Kalvermarkt en het bouwen van een woonhuis op het terrein van gen. perc. no. 3 en 4 aan de Kalvermarkt en een woonhuis op het terrein van genoemd huis no. 67 aldaar.

De kerkeraad der Gereform. Kerk 2, v.m. 11 u., aan de Kalvermarkt no. 8, alw. bestek en teek. ter inz. Inlicht. geeft de arch. B. E. Spijker Azn. Aanw. gedaan.

ROTTERDAM. Het bouwen van een melkontvanglokaal met baaswoning, remise en achterpand, op het open terrein, gelegen aan de Schoutenstraat en Slaakkade.

De naaml. vennootsch. „de Rotterdamsche Melkinrichting", n.m. 2 u., in het Poolsch koffiehuis. Bestek en teek. à f 1,50 verkr. aan het bur. van T. L. Kanters & Zonen, architecten, Witte de Withstraat 34, alwaar nadere inl. zijn te bek. tusschen 2 en 3 u. Aanw. gedaan.

WINDESHEIM. Het bouwen van een woonhuis ald.

De heer T. Langevoort, n.m. 1 u., in het koffiehuis van H. J. v. d. Wal. Bestek en teek. ter inzage in bovengen. koffiehuis en verkrijgb. à f 1,25 bij den bouwk. H. A. Averdijk te Wijhe, die tevens inl. geeft. Aanw. 12 Juni, v.m. 11 u.

WOENSDAG 13 JUNI.

HAARLEM. Bestek no. 190: het maken van bomvrije gebouwen in het fort bij Penningsveer (3e gedeelte) onder het beheer der genie aldaar. Ram. *a* f 201,300; ram. *b* f 200,000.

De genie, v.m. 10 u., op het bureel der genie.

'S-HERTOGENBOSCH. Het afbreken van het gebouw aan de Ververstraat no. 170 ald., en het ter plaatse bouwen van een bewaarschool met woning, en daarmede in verband staande werken.

Het bestuur der afd. 's-Bosch der Maatsch. tot Nut van 't Algemeen, 's midd. 12 u., in de Nutsschool. Bestek met 2 teek. à f 1,50 verkrijgb. bij den concierge van de Nutsschool St. Annaplaats. Inl. geeft de arch. H. J. P. F. v. Ewijk. Aanw. gedaan.

OUDKARSPEL. Het bouwen van een woon- en winkelhuis ald., voor den heer C. Bierman ald.

De bouwk. A. Vis, 's av. 8 u., in het koffiehuis van J. v. Zalinge. Bestek en teek. in voorn. koffiehuis ter inzage. Inlicht. geeft de bouwk.

ROOSENDAAL (N.-BR.). Het bouwen van een woonhuis.

De archit. M. Vergouwen, n.m. 4 u. Teek. en bestek ten koffiehuize van Joh. de Klerk, alw. ook aanw. en aanbesteding zullen plaats hebben. Teek. à 50 cts. in gen. lok. verkr. Inl. geeft de arch. Aanw. 11 Juni, n.m. 3 u.

RIDDERKERK. Het afbreken van een woonhuis en het bijbouwen van een ged. aan de best. sigarenfabriek.

De firma Gebr. Bos, 's av. 7 u., in het koffiehuis „St. Joris". Bestek en teek. ter inz. in gen. koffiehuis, terwijl teek. à 60 ct. ten kant. van de firma verkr. zijn. Aanw. 11 Juni, v.m. 11 u.

(Alleen voor inwoners).

TILBURG. Het bouwen van een heerenhuis met aanh. in de stationstr. ald.

De arch. Leo Goyaerts, 's av. 7 u., in het koffiehuis van G. v. Bierk. Bestek en teek. verkr. à f 1,50 ter Tilb. Handelsdrukkerij, Spoorlaan, alh. Inl. ten kantore van den arch. Aanw. op het terrein, 13 Juni, n.m. 4 u.

DONDERDAG 14 JUNI.

BLERIK. Het bouwen van 4 woonhuizen in een blok ald.

De heer P. Hillen, n.m. 4 u., ten kantore der firma Joh. Hillen. Bestek en teek. verkrijgb. bij A. Helten, aannemer.

HAAKSBERGEN. Het arbeidsloon van een te bouwen veeverij bij hare te Haaksbergen.

De firma D. Jordaan & Zonen, 's midd. 12 u., in hotel „de Moriaan". Bestek en teek., ten kantore van den arch. G. Beltman AGzn., tegen betaling van f 1 verkrijgbaar. Aanw. 14 Juni, v.m. 10 u. (pl. tijd).

ROTTEVALLE (FR.). Het bouwen eener school en onderwijzerswoning in 2 perc. en in massa.

De heer G. R. Bloembergen, n.m. 2 u., bij wien bestek en teek. ter inz. liggen en inlicht. verkrijgb. zijn. Bestek ad 60 ct. bij J. Plantinus te Dragten. Aanw. 11 Juni, n.m. 1 u., op het terrein.

VRIJHOEVE—CAPEL (N.-BR.). Het bouwen van 3 woonhuizen.

De heer D. A. v. Steenis, n.m. 6 u., bij de Wed. A. Hoefnagel. Bestek en teek. ter inz. bij de Wed. A. Hoefnagel. Aanw. een uur voor de aanbesteding.

WERKENDAM. Het maken van een bouwschuur op den polder Kijfhoek, onder Dussen.

De werkende landverb. maatsch. Bestek en teek. ter inz. bij A. Wink te Werkendam, en M. de Pender, Dewerken a/d Kil. Bilj. worden ingewacht voor of op 14 Juni, v.m. 10 u., bij D. C. Hakkers te Werkendam. Aanw. gedaan.

VRIJDAG 15 JUNI.

AMBT-ALMELO. 1. Het afbreken der bestaande en het bouwen eener nieuwe onderwijzerswoning met schoollokaal en verdere werken a/d school op het Sluitersveld; 2. het leveren der schoolmeubelen voor dit lokaal.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u., in het koffiehuis van de Wed. J. Grobben. Bestekken en teek. van af 11 Juni ter inz. in voorm. koffiehuis en ter gem.-secretarie, alw. dezelve tevens à 75 ct. voor perc. 1 en à 25 ct. voor perc. 2 verkrijgb. zijn. Inl. geeft de arch. B. Vixseboxse Bzn. Aanw. 15 Juni, v.m. 9 u.

BREDA. Het verbouwen van het huis gel. aan de Ginnekenstr. no. 11 tot winkelhuis en broodbakkerij.

De arch. P. A. Oomes en L. v. d. Pas, 's av. 8 u., in café Plenker, Catharinastr., alw. bestek. en teek. ter inz. liggen. Aanw. ged.

MIDDELBURG. Het bouwen van eene sluismeesterswoning bij de Westsluis te Terneuzen. Ram. f 5800.

Het prov. best., v.m. 11 u. Bestek no. 146 ter lezing aan het gebouw van het min. van W., H. en N., aan de lokalen der prov. besturen, en is te bek. bij Gebr. v. Cleef te 's-Hage. Inlicht. zijn te bek. bij den hoofdingenieur Bekaar te Middelburg, den ingen. Nelemans te Terneuzen en den opz. Heyblom te Terneuzen. Aanw. gedaan.

OLDENZAAL. Het bouwen van 2 woningen op een terrein gen. den Manenkamp te Berghuizen gem. Losser.

De archit. C. J. ter Ellen, n.m. 5 u., in het café van Th. Davina. Bestek en teek. in gen. koffiehuis ter inz. Inl. geeft de archit. Aanw. 15 Juni, v.m. 11 u.

STRATUM. Het verbouwen der bestaande school en het bijbouwen van twee nieuwe schoollokalen.

Het gem.best., n.m. 3 u. Bestek en teek. te verkrijgen à f 1,25 ten raadhuize en bij A. Clement, bouwk. te Stratum alw. tevens nadere inlicht. te bek. zijn. Aanw. 15 Juni, v.m. 10 u.

TERNEUZEN. Het bouwen van een woonhuis met bakkerij nabij den Baandijk ald.

De heer J. Willemsen, n.m. 5 u., in het café van J. Michielsen, alw. bestek en teek. ter inzage liggen. Inlicht. geeft de bouwk. J. Scheele.

WEESP. Het aanbouwen van 3 schoollokalen bij school B.

Het gemeentebest., n.m. 1 u.

DINSDAG 19 JUNI.

DORDRECHT. Het maken van den opbouw voor de uitbreiding van een fabriek, op de bestaande fundeeringswerken.

De naaml. vennootsch. „Dordrechtsche Metaalwarenfabriek voorh. firma Wed. J. Bekkers en Zn." Bestek en teek. met details van af 12 Juni à f 2,50 verkrijgb. aan het bur. van H. A. Reus, arch., Steegoversloot no. 4, alw. dagelijks inl. te bekomen zijn van des v.m. 8—10 u.

DELFT. Het bouwen van een gesticht voor ziekenverpleging met annexe werken op een terrein aan de Blommendijkschen weg nabij de Centuurhaan te Hillegersberg.

Het bestuur der St.-Hippolyten Stichting, n.m. 1 u., in het gebouw der R.-K. Leesvereeniging, Voldersgracht.

UTRECHT. Bestek no. 814. Het afbreken van eene bestaande loods en het maken van een cokesloods, hergplatsen voor takkebossen en steenkolen, en het uitvoeren van eenige diverse werken op het station 's-Hage. Ram. f 9810.

De maatsch. tot ex. van Staatssp., n.m. 2 u. (lok. tijd), aan het centr.-bur. Moreelsepark.

WOENSDAG 20 JUNI.

HOOGEZAND. Het bouwen van een burgerl. armhuis met schuur ald.

Het gem.-best., v.m. 10 u. Bestekken en teek. ter secr. ter inz. en à f 2 verkr. Aanw. 16 Juni, v.m. 10 u.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een dubbel woonhuis aan de Ratumsche straat.

De architecten Gantvoort en Streek, n.m. 5 u., in hotel „de Klomp", alw. bestek en teek. ter inz. Bestek en teek. ad f 1 alsmede inlicht. bij gen. architecten verkr.

DONDERDAG 21 JUNI.

OUDER-AMSTEL. Het bouwen van een ambtswoning voor den burgemeester, met bijkomende werken.

Het gemeentebest., n.m. 1½ u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein aces Prinsestraat — Zutphen—Amsterdam, Stadhuisplein — Rotterdam, Zuidblaak 36. — Breda Prinsenstraat. — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betuwestraat 1. — Groningen, Peizerstraat 6.

Reserves ult. 1899 . . . . f 1.944.100.00
Betaalde Brandsch. tot ult. '99- 19.521.500.00

Lage premiën.

ZATERDAG 23 JUNI.

AARDENBURG (ZEEL.). Het bouwen van een bewaarplaats voor ijs, met bijlev. van de benoodigde bouwstoffen.

Regenten van het burgergasthuis, n.m. 3 u. Inl. te bekomen bij den voorz. van het gesticht. Aanw. gedaan.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

24 MEI.

BLOEMENDAAL (ONDERH.). Het bouwen van een villa met stal en koetshuis in Duin en Daal. Door den arch. J. v. d. Ban te Haarlem.

Gegund aan de firma P. S. Rijnierse & Zn., Overveen.

WIERINGEN. 1. Het verbouwen van het raadhuis, 2. het maken en verleggen van een straatweg. Door het gemeentebest.

1. Laagste inschrijver G. Pot, f 455.*
2. C. Rutsen, f 435.* *Gegund.

25 MEI.

BREDA. Het verbouwen van het koffiehuis, gelegen aan de Havermarkt, no. 27 ald. Door de architecten P. A. Oomes en L. v. d. Pas.

Massa. Laagste inschrijver H. Antonissen, Ginneken, f 3434. Gegund.

28 MEI.

OUDEWATER. Het afbreken van het bestaande en het opbouwen (timmer- en metselwerk) van een nieuw pand. Door den heer S. Sterkenburg, namens den heer C. de Langen.

Timmerwerk. Laagste inschr. J. A. Merks, f 640.

Metselwerk. P. Blonk, Hekendorp, f 366.

VENRAY. Het bouwen van een achterbouw bestemd voor slagerij. Door den heer M. Goumans.

Laagste inschrijver Chr. Wijnhoven, f 739. Gegund.

WAMEL. Het bouwen van een zaal met tooneel en conciergewoning, met bijlev. van materialen, arbeidsloonen en transporten. Door den arch. H. J. Caners te Ravestein.

Laagste inschrijver G. Vincent, f 3240.

29 MEI.

HOOGEZAND. *a.* Het afbreken eener oude en het ald. weder opbouwen eener nieuwe winkelbehuizing; *b.* de verfglas- en behangwerken voor bovengen. behuizing, met de lev. van al het daartoe benoodigde. Door den bouwk. G. Groen.

a. Laagste inschrijver J. Schaap, Kalkwijk, f 3887.

b. D. Bakker, Sappemeer, f 476.

30 MEI.

DELFT. Het verbouwen van het voormalige pakhuis aan de Aschvest. Door de commissie voor de gem.-gasfabriek.

Laagste inschrijver J. C. de Koning, f 4496. Gunning aangehouden.

HILVERSUM. Het bouwen van een woon- en winkelhuis, aan de Ruiterweg ald. Door den bouwk. P. J. ten Have.

Laagste inschrijver H. Vleugel, f 3595.

LEIDEN. Het afbreken van houtbergplaatsen enz. en het maken van een stoomhoutzagerij en schaverij aldaar. Door den arch. W. C. Mulder.

Laagste inschrijvers: A. Smittenaar, metselwerk f 5580; J. Zitman, timmerwerk (zonder houtleverantie), f 2474; M. Langezaal en Zn., smidswerk f 296; W. G. J. Lezwijn, verfwerk f 375; L. P. v. d. Drift, lood- en zinkwerk f 436. Allen aldaar.

MELISSANT (ONDERH.). Het bouwen van een pastorie met hulpkerkje alh., voor het bisdom Haarlem.

Gegund aan Corn. Tieleman, aldaar, voor f 13000.

OUDDORP (Z.-H.). Het bouwen van een graanschuur, onder beheer v/d heer C. Tieleman te Melissant. Raming f 4250. Door den heer P. Tanis.

Laagste inschrijver Corn. Kaptijn, Ouddorp, f 3945. Gegund.

SAPPEMEER. Het afbreken van een oude en het bouwen van eene nieuwe winkelbehuizing met woning te Kalkwijk. Door den architect H. Wolrich te Hoogezand.

Laagste inschrijvers Gebr. Wolrich, Hoogezand, f 4197. Gegund.

STADSKANAAL. *a.* Het bouwen van eene winkelbehuizing met de lev. van al de daartoe ben. materialen; *b.* de glas-, verf- en behangerswerken. Door den arch. H. Muntendam te Veendam.

a. 9 biljetten ingekomen. Hoogste inschr. D. Vuurboom, Annerveenschekanaal, f 7897; laagste H. Huizing, Wildervank, f 6267.

b. 4 biljetten ingekomen. Hoogste inschr. P. Lukkien, Stadskanaal, f 1437; laagste R. Okken, id., f 1324.

31 MEI.

AMSTERDAM. Het amoveeren van het voorgebouw van perc. 135 aan den Amstel en het ter plaatse bouwen van kantoorlokalen met bovenwoning. Door de architecten van Rossem en Vuijk.

Laagste inschrijvers Gebr. Switsar, f 13097.

ARNHEM (ONDERH.). Het doen van een gedeeltelijke verbouwing van de boek-, courant- en steendrukkerij der firma G. J. Thieme aldaar, gelegen aan de Ketelstraat en Heijendaalsteeg, hoek Weezenstraat. Door den arch. A. R. Freem.

Laagste inschrijvers W. Lensink en Zn., f 10530.

EINDHOVEN. Het bouwen van een woonhuis met fabriek te Veldhoven. Door de firma Mignot en de Block.

Laagste inschrijver F. v. Dinther, Osch, f 5888. Gegund.

ENSCHEDE. Het bouwen van 2 woonhuizen aan de te Gronausche dwarsstr. Door den arch. J. H. C. Roesink.

Laagste inschrijver H. W. ten Pas, f 4190. Gegund.

'S-GRAVENHAGE. Het amoveeren van perc. no. 22 aan de Vlamingstraat en het ter plaatse bouwen van een winkelhuis met magazijnen. Door de fir. Gescher en Kemper.

Laagste inschrijver J. P. Hendrix, Amsterdam, f 30720.

GRONINGEN. Het ged. afbreken van de behuizing, get. no. 36, aan den Heerweg ald., en het weder opbouwen van eene behuizing met bovenwoning en schuurtje, met de lev. van al het daartoe ben. Door den arch. IJ. v. d. Veen.

Laagste inschr. H. A. Scherphuis, f 5712. Gegund.

1 JUNI.

BERGEN OP ZOOM. Het maken en stellen van een winkelpui met bijk. werken. Door den heer W. Th. Bennink.

Laagste inschr. L. Proost, f 793. Gegund.

ENSCHEDÉ. *a.* Het verbouwen van een pakhuis; *b.* het bouwen van een woonhuis aan de Bothofstr. in perceelen en in massa. Door den bouwk. G. W. v. d. Meer.

a. Laagste inschrijvers Gebr. de Herder, f 4490.

b. G. Hucriede, f 4390.

Massa, G. Hucriede f 9368. Gunning 8 dagen in beraad.

NIJKERK. Het bouwen eener wasscherij te Nijkerk. Door den aanbesteder.

Metselw. Laagste inschr. Wed. O. Markus, f 1730.

Timmer- en schilderwerk. E. van Elten, f 1219,50.

Massa. R. Juiling, f 3073.

Voor het boren van een Nortonpomp van 2½ Amst. dm. wijd waarschijnlijke diepte 70 M.: Wed. J. G. Koelman, f 6,50; D. Boterenbrood, f 6 voor elke M. diepte.

SLIEDRECHT. Het bouwen van een woonhuis aan den Stationsweg, voor den politiebeambte Halloord aldaar.

Metselwerk. Laagste inschr. Ph. de Koning, f 825.

Timmerwerk. L. Borsje, f 1030.

Verfwerk. L. Splunder, f 97.

K. de Wit, die verklaarde abuis gehad te hebben, vroeg ontslag van zijn inschrijving. Gunning aangehouden.

STAVENISSE. Het vergrooten van het schoolgebouw en het verrichten van eenig daarmede in verband staand werk. Door het gem.-best.

Laagste inschrijver J. P. Pannij, Krabbendijke, f 9000.

TIEL. Het bouwen van 2 heerenhuizen, met bijbehoorende werken en rioleering, in 3 perc., voor rekening van de heeren J. Mijs en Th. Goldenberg. Door den arch. G. Formijne.

Perc. 1. Ram. f 10505. Laagste inschrijver D. van Mameren, Asch, f 9908.

Perc. 2. Ram. 250. D. van Mameren, Asch, f 210.

Perc. 3. Raming 11125. D. van Mameren, Asch, f 10525.

Gegund aan K. W. Valstar, als zijnde de meest nabij komende bij de begrooting.

2 JUNI.

AKKRUM. Het bouwen der stichting Coopersburg te Akkrum. Door den arch. F. Hoekstra.

Laagste inschrijvers W. en T. Booijinga, Metslawier, f 43135. Gegund.

DIDAM. Het bouwen van een winkelhuis met bijlev. van materialen. Door den bouwk. H. G. Raben.

Laagste inschrijver W. Bolder, f 2452.

OUDE PEKELA. Het bouwen eener nieuwe boerenbehuizing, met bijlev. van al de daartoe benood. materialen, enz. Raming f 2652. Door den arch. S. H. Sijpkens.

Laagste inschrijver J. Kuilman, Wedde, f 2534. Gegund.

SLOCHTEREN. Het bijbouwen van een lokaal resp. aan de O. L. scholen te Siddeburen en Scharmer en wel de timmer- en verfwerken te zamen of ieder afzonderlijk. Door het gemeentebest.

School Scharmer. Timmerwerken. Laagste inschrijver A. Wiegertjes, Scharmer, f 2185.*

Verfwerken. K. v. d. Ark, Slochteren, f 68.90.*

School Siddeburen. Met verfwerken. K. Spithof, Hellum, f 2478.

Zonder verfwerken. R. Dertien, Noordbroek, f 2075.*

Verfwerken alleen. K. v. d. Ark, f 69.90.*

*Gegund.

ZWINDEREN (GR.). De arbeidsloonen van timmer- en metselwerk voor het bouwen van een boerderij te Zwinderen. Door den heer Joh. Lanting.

Laagste inschrijver A. Pol, Gees, f 1099.

5 JUNI.

AMSTERDAM. Het bouwen van 1 schoolkinderbad met woning voor den bewaarder, op een terrein aan de Frederik Hendrikstr., nabij de 2e Hugo de Grootstraat. Door het gemeentebest.

Laagste inschr. A. J. Tijmensen, f 13875.

ASSEN. Het herbouwen en gedeeltelijk verbouwen der groote societeit met kasteleinswoning aan den Brink te Assen. Door de directie der groote societeit.

Perc. 1, timmerwerk. Laagste inschrijver J. W. Schuil, Leek, f 7299.

Perc. 2, verf-, glas- en behangwerk. T. Lunshof, f 605. Een biljet ter zijde gelegd.

Perc. 3. stucadoorswerk. Joh. Jalvingh, f 555. Gunning in beraad gehouden.

6 JUNI.

„Per Telegraaf."

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een magazijn met kantoor aan hare fabriek, gelegen aan de Hengeloschen straatweg. Door de firma Weijl & Co.

Laagste inschrijver T. Boersma, Enschedé, f 2113. Gegund.

8 JUNI.

RIJSWIJK. Onder beheer van de architecten Z. Hoek en J. Th. Wouters is bij onderhandsche aanbesteding aanbesteed het ophoogen, bestraten en rioleeren van een bouwplan.

Minste inschrijver was de heer J. v. d. Elshout Gzn. te Scheveningen, voor f 13950. Gegund.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 106.

Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.

Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.

BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.

J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.

Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.

Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.

Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.

Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.

Browning's Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.

Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.

Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.

Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.

Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.

Centrala Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.

Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma GEBRS. HESSE), Damrak 68, Amsterdam.

Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.

Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.

Eerste Nederl. Papierstûcfabriek, Damrak 85, Amsterdam.

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.

Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.

Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.

Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74–76, Rotterdam.

Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.

Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade, Filiaal: 36 Rokin.

Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.

Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.

Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.

Haenslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.

Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22–24, Amst.

Houthandel, Stoomzaag- en Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.

Jalousiën. — J. F. KRÖNER & ZOON, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.

Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.

Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.

Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.

Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).

Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.

Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.

Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.

Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.

Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.

Portland-Cement. — HÖXTER-GODFLHEIM A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.

Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.

Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.

Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.

Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.

Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.

Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.

Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.

Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.

Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.

Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).

Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.

Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.

Sturtevant Engineering Company. — FRED. STIELTJES & Co. — Keizersgracht 745, Amsterdam.

Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.

Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.

Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.

Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.

Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.

Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.

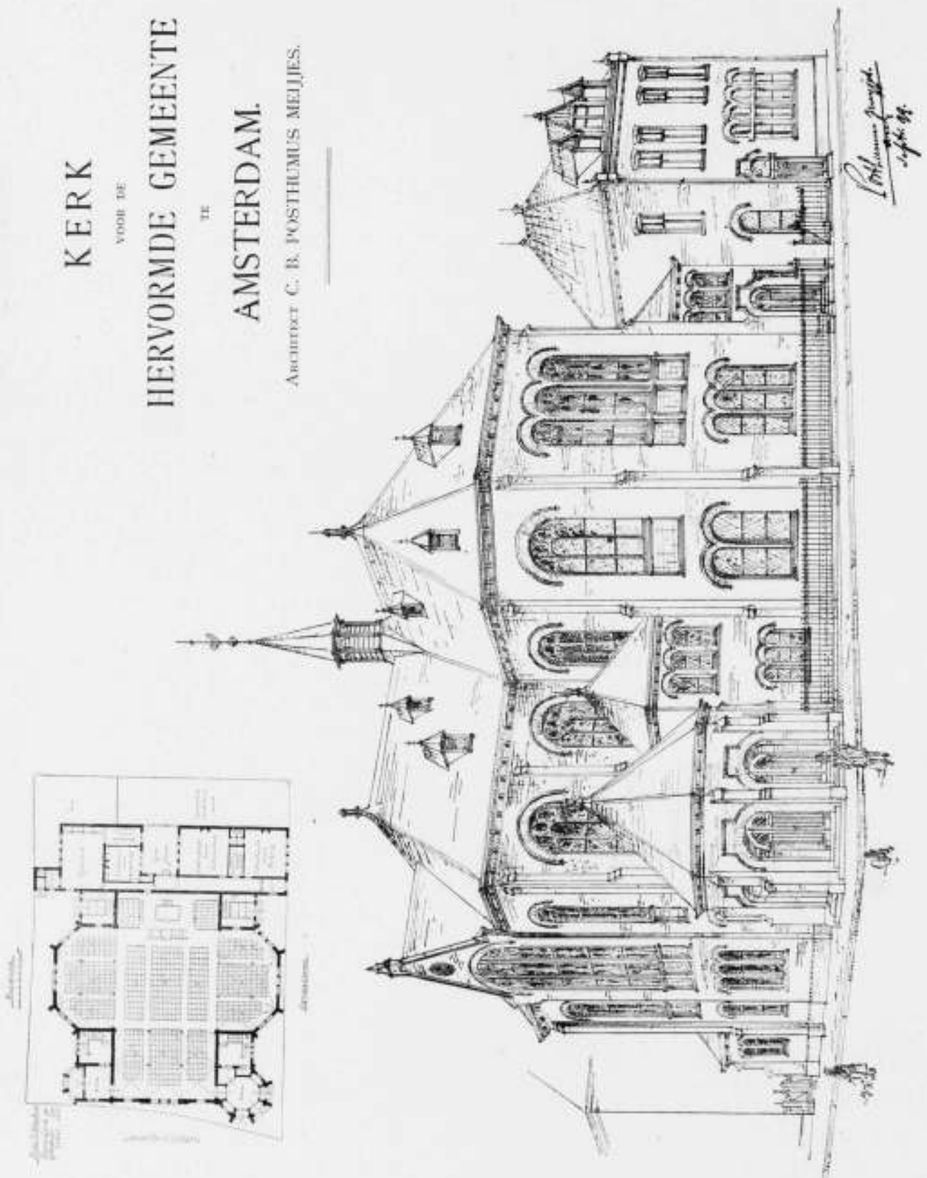
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.

Vuurvaste Stees. JOSTEN & Co., te **Königswinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-**steenen, vuurvaste Cement, Karolinklei enz.

Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

KERK
VOOR DE
HERVORMDE GEMEENTE
TE
AMSTERDAM.

ARCHITECT C. B. POSTHUMUS MEIJJES.

Bijvoegsel bij het Bouwkundig Weekblad van 16 Juni 1900. No. 24.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

16 JUNI 1900. 20e JAARGANG. No. 24.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal. ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Kerkgebouw voor de Hervormde Gemeente te Amsterdam, door C. B. Posthumus Meijjes. — Lood in drinkwater. — Ingezonden. — Berichten. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën. — (Met een plaat.)

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Bij het Bestuur der Maatschappij is het volgende schrijven ingekomen, waarop de aandacht gevestigd wordt.

Aan
het Bestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

De Nederlandsche Beeldhouwersbond heeft besloten voor het volgende Uwe aandacht te vragen.

Tot heden heeft de beeldhouwer, die zijn werk aan den gevel moet verrichten, veelal met moeilijkheden te kampen, die dikwijls een storenden invloed op hem en zijn werk uitoefenen. Dit is vooral het geval wanneer hij in het najaar en in den winter bij regen en sneeuw zijn werk zonder voldoende beschutting moet uitvoeren. Dat ziekte hiervan nog al eens het gevolg is, behoeft voorzeker geen nader betoog.

Nu hebben wel is waar eenige architecten reeds het onbeenlijke van deze werkwijze ingezien en een goed voorbeeld gegeven door den beeldhouwer tegen weer en wind te laten beschutten, doch dit vond niet altijd navolging. Meestal stuit de beeldhouwer in deze op den onwil van den uitvoerder of onderbaas van een bouwwerk.

Beleefd verzoekt daarom de Nederlandsche Beeldhouwersbond in deze den voortdurenden steun van al de architecten. Wellicht zou door een besteksbepaling de aannemer in gevallen als bovenbedoeld verplicht kunnen worden den beeldhouwer, die aan den gevel moet werken, op behoorlijke wijze tegen weer en wind te beschutten.

Vertrouwende, dat u dit verzoek ernstig zult overwegen, teekenen wij hoogachtend

namens den Ned. Beeldh. Bond
H. DE VRIEE,
Secretaris.

Niemand die van dit schrijven kennis neemt, zal aangespoord behoeven te worden om aan het zoo voor de hand liggende verzoek gehoor te geven.

Niet alleen, dat de beeldhouwer het volste recht heeft om beschermd te worden tegen ruwe weersgesteldheid, het is ook aan geen twijfel onderhevig, dat het werk onder behoorlijke beschutting met meer toewijding zal worden uitgevoerd. Bezwaren om aan het verzoek te voldoen, zijn bovendien niet groot; want waar gelden uitgetrokken kunnen worden om beeldhouwwerken aan een gevel aan te brengen, daar kan meteen gezorgd worden, dat de geringe uitgaven beschikbaar zijn om een reeds bestaanden of toch noodzakelijken steiger tijdelijk dicht te timmeren.

Het heeft zijn nut, dat de Bond deze zaak onder de algemeene aandacht bracht.

Ongetwijfeld zullen nu ook zij, die — zeker niet uit onwil maar omdat de zaak aan hunne aandacht is ontgaan — de gelegenheid lieten voorbijgaan om in hunne bestekken bepalingen voor te schrijven tot beschutting van den beeldhouwer, thans allen hiertoe overgaan, wetende daarmede een goed werk te verrichten.

KERKGEBOUW VOOR DE HERVORMDE GEMEENTE TE AMSTERDAM.

Het Kerkgebouw, op de bij dit nummer van het Weekblad behoorende plaat perspectivisch voorgesteld, zal worden gebouwd op een terrein, gelegen op den hoek van de Van der Helststraat en de Ostadestraat te Amsterdam.

Daar de rooilijn aan eerstgenoemde straat eene gebogene is, werd hiervan partij getrokken en op den hoek van het terrein de hoofdingang van de kerk ontworpen.

De planteekening geeft verder de indeeling van de kerk en het bijgebouw aan. Er zullen ruim 1500 zitplaatsen zijn, waarvan 940 op den beganegrond en de overige op drie gaanderijen. Boven het spreekgestoelte is de orgelgaanderij ontworpen.

Het gebouw moet in- en uitwendig zeer eenvoudig worden.

Voor den bouw van een toren ontbreken de gelden, slechts zal op de kruising der kappen een daktorentje, tevens ventilatie-koker, worden aangebracht.

Het inwendige is ontworpen als eenvoudige baksteenbouw

met profielsteen en spaarzaam gebruik van hardsteen en zandsteen. De bekappingen zullen met roode en groene verglaasde pannen worden gedekt.

C. B. Posthumus Meijes.

LOOD IN DRINKWATER.

In no. 2 van den 2den jaargang van het „Tijdschrift voor Sociale Hygiëne" (1900) verscheen een belangrijk rapport van de heeren R. Meulenhoff en Dr. O. J. Rissela da omtrent de oplossing van lood in leidingwater, en de mogelijkheid van het nemen van maatregelen ter voorkoming daarvan. In de beide volgende nummers van het zelfde tijdschrift wordt over dit rapport van gedachten gewisseld, voornamelijk wat betreft het vraagstuk van het verbinden der looden buizen met tinnen voering.

Een en ander bevat zooveel belangrijks voor den lezer van het bouwkundig Weekblad, dat daaraan het volgende wordt ontleend.

Naar aanleiding van een bericht, dat in het drinkwater uit de leiding te Almelo geringe hoeveelheden lood voorkwamen, en van de uitspraak van het hygiënisch congres, dat in goed drinkwater, lood slechts aanwezig mocht zijn in eene voor de gezondheid niet gevaarlijke hoeveelheid, werd er op gewezen, dat een bericht zonder commentaar, als het genoemde, kwaad kon doen, en dat een uitspraak als die van 't congres, gevaarlijk kon zijn, ja verderfelijk wegens de zoo vage aanduiding der hoeveelheid lood die mocht worden toegelaten; wat deze laatste betreft, werd men, bij de beoordeeling der schadelijkheid, aangewezen op de individueele taxatie van een onderzoek, en zij zou kunnen leiden tot minder zorg bij het kiezen van materiaal voor buizen enz. en minder scherpe contrôle op het leggen der leidingen en de kwaliteit van het water.

Ook in het water der leiding te Meppel, zelfs als het slechts korten tijd in de buizen had gestaan, werd lood gevonden.

Deze feiten gaven aanleiding, dat in 1899 de Inspecteur, van het Geneeskundig Staatstoezicht in Overijssel, een onderzoek deel instellen naar een mogelijk loodgehalte in het water uit de verschillende leidingen in Overijssel en Drenthe. Daarbij werd tevens eene commissie benoemd om de vraag „lood in leidingwater" na te gaan en een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid van het nemen van maatregelen tot voorkoming van het opnemen van lood. Deze commissie bracht het bovengenoemde belangrijke rapport uit.

Bij het opnemen van lood in water zijn twee factoren in het spel: *a.* het materieel der leidingen, en *b.* de samenstelling van het water.

Toen vroeger looden buizen werden aangewend, was bij langdurig gebruik, en indien het water lood kon oplossen, een sterke intoxicatie te verwachten. Om dit te voorkomen is de inwendige bekleeding der looden buis met zuiver tin, verreweg het beste middel, onder voorwaarde, dat de beschuttende laag geheel intact blijft en er dus geen galvanische werking van beide metalen plaats kan hebben in water als middenstof.

Wat den aard van het water betreft, wanneer dit zuiver is, tast het geen lood aan. Water neemt des te meer lood hoe minder zouten — vooral koolzure — het bevat, en hoe meer gassen — vooral vrij koolzuur — het opgelost houdt. Water kan, na lang in de buizen te staan, lood opnemen: 1° als het zacht is en lucht of vrij koolzuur bevat; 2° als het hard is en vrij koolzuur bevat; 3° als het hard is, maar veel nitraten en chloor bevat; 4° als het veel plantaardige organische stof, humuszuur, en daardoor ook vrij koolzuur, bevat.

Bij water dat veel zouten, vooral koolzure kalk, bevat, zal de buis inwendig meestal heel spoedig met een laagje bedekt worden, die het lood beschermt; bij zacht water vormt zich zulk een laagje eerst na langen tijd.

Middelen, waardoor het opnemen van lood in leidingwater kan worden tegengegaan, kunnen verdeeld worden in: *a.* die, welke de buizen van zoodanige samenstelling maken dat de loodoplossing is uitgesloten; *b.* die, welke den aard van het water zoodanig wijzigen, dat loodoplossing niet meer kan plaats hebben; *c.* die, welke het eenmaal opgenomen lood trachten te verwijderen.

a. Voor huisleidingen kan niet — zooals voor straatleidingen — van geasphalteerde ijzeren buizen gebruik gemaakt worden, omdat zij bezwaren bij den aanleg opleveren en het water sterk ijzerhoudend maken. Voor gegalvaniseerd ijzeren buizen geldt het zelfde. Bij gezwavelde buizen wordt het zwavellood al spoedig door het water verwijderd. Looden buizen met tinbekleeding blijken aan den eisch te voldoen; zij eischen echter groote zorg bij het leggen en het herstellen, en bij aansluitingen, waarbij liefst soldeering moet worden vermeden. Proeven hebben aangetoond, dat water zelfs in met tin gevoerde buizen, onder bepaalde omstandigheden, als toetreding van lucht en beweging, lood kan opnemen.

Glas is wellicht het materiaal der toekomst voor waterleidingsbuizen; reeds worden in Amerika proeven daarmede genomen.

b. Verandering van scheikundige samenstelling van 't water maakt dit steeds minderwaardig, zoowel wat den smaak betreft, als voor technisch gebruik. Toch is dit somwijlen het eenige middel, om daar toe te passen, waar, bij bestaande slechte huisleidingen, het opnemen van lood moet worden tegengegaan.

Naar aanleiding van eene voorgekomen intoxicatie te Dessau zijn door Dr. Heijer belangrijke onderzoekingen gedaan, om de eerste oorzaak der werking van water op lood, het aanwezig zijn van lucht en vrij koolzuur, op te heffen. Maatregelen om de lucht aan het water te onttrekken, hadden geen genoegzaam succes. Daarom werden proeven genomen met fijn poeder van kalkspaat, dat in kleine hoeveelheden en regelmatige tusschenpoozen in de prise d'eau werd gestrooid, hetgeen ook het voordeel zou medebrengen, dat de gevormde dubbel koolzure kalk langzamerhand een beschuttende laag in de buizen zoude afzetten. Het gehalte lood-oxyde, ongeveer 4.4 mgr. per liter, verminderde daardoor in 4 weken tot 0.243 mgr, in 3 maanden tot 0.037 mgr. per liter. Werd toevoeging van het poeder nagelaten, dan vermeerderde het loodgehalte weder en was dit na $3^1/_2$ maand, 12 malen grooter. Dr. Heijer construeerde daarom een apparaat, waardoor steeds een bepaalde hoeveelheid kalkspaat aan het water kon worden toegevoegd, en waardoor het loodgehalte geheel verdween; vertoonde zich een enkele maal nog lood of vrij koolzuur, dan werd dit verwijderd door toevoeging van meerder poeder. Niettegenstaande deze afdoende middelen, blijft voortdurende chemische contrôle wenschelijk.

c. Verwijdering van het eenmaal opgenomen lood kan geschieden door filtratie, 't zij door filtreerpapier, door asbestschijven of asbestpoeder, of door beenderkool. Voortdurende contrôle en verversching van het filtreermateriaal

zijn groote bezwaren, ten nadeele van het genot eener waterleiding. Een eenvoudig middel is: het weg laten loopen van het water dat 's nachts in de leiding heeft gestaan.

Uit het bovenstaande kennen wij dus de omstandigheden, die de oplossing van lood in water beheerschen, en tevens eenige middelen om dit kwaad te bestrijden. Een meer uitgebreid rapport is hierover niet uitgebracht, daar dit zich geheel op theoretisch terrein zou bewegen, en het gebleken is, dat bij de beoordeeling der te nemen maatregelen en het doen eener keuze uit de aangegeven middelen, elke leiding op zich zelf beschouwd moet worden, in verband met den aard van het water en bijkomende omstandigheden. De rapporteurs meenden een voor de practijk beter resultaat te verkrijgen, door de opgegeven maatregelen te behandelen in verband met bepaalde waterleidingen, en kozen daartoe natuurlijk die uit de provinciën Overijssel en Drenthe.

Het zou ons te ver voeren ook uit dit gedeelte van het rapport, hoe belangrijk overigens, het voornaamste over te nemen. Wij zullen ons bepalen tot enkele mededeelingen omtrent de toepassing van 't stelsel van Dr. Heijer.

De kosten bij aanwending van kalkspaatpoeder zijn: 1° voor het geheele apparaat 1000 Mrk., bij gebruik van andere (niet genoemde) chemicaliën 100 à 200 Mrk.; 2° doorgaande onkosten.

Deze onkosten zijn verschillend, daar elke waterleiding eene methode voor zich eischt, in verband met de samenstelling van het water. De bedrijfskosten beliepen in Dessau 0,04 Pfg. per M^3, maar zijn na het in dienst stellen van nog eene andere prise d'eau tot 0,2 Pfg. gestegen. In andere steden beliepen de kosten van 0.03 Pfg. tot 1,2 Pfg. per M^3. De kosten zijn, als kalkspaat wordt gebruikt, het minst en afhankelijk van de hoeveelheid; toch zal bij elk water, daarbij het bedrag $^1/_5$ Pfg. per 1000 liter niet te boven gaan. Bij deze kosten komen nog die van honorarium en voortdurende contrôle.

Het is niet bekend, of bij de leidingen, waar tot nu toe de methode is toegepast, absoluut loodvrij water is verkregen. Bij die te Dessau is dat niet het geval; het loodgehalte is wel zeer veel minder geworden, maar niet geheel verdwenen. In Emden werden ondervindingen opgedaan, welke de methode van Heijer doen kennen als eene die volstrekt niet in alle gevallen voldoende is. Toevoeging van kalkspaat noch soda hebben tot absoluut loodvrijwater geleid. Waren er goede huisleidingen gelegd, men had zijn toevlucht niet behoeven te nemen tot het veranderen van de chemische samenstelling van het water.

De stellers van het rapport resumeeren als volgt:

1°. dat water uit een Gemeentewaterleiding onder normale omstandigheden vrij van lood moet zijn;

2°. dat, daar onder zekere omstandigheden, b.v. na langdurig stilstaan in de binnenleiding, dikwijls lood kan worden geconstateerd, een grens moet worden vastgesteld, welke zelfs na *langdurig* staan van het water in de buizen, niet mag worden overschreden;

3°. dat in elk geval zoo deze grens is overschreden, en nog geene afdoende maatregelen zijn genomen tot verbetering, het eerste water 's morgens niet mag worden gebruikt als drinkwater;

4°. dat de opname van lood in het leidingwater kan worden voorkomen door:

a. geschikt materiaal te kiezen, in verband met de samenstelling van het water uit de prise d'eau;

b. in de meeste gevallen gebruik te maken van looden buizen met vaste tinvoering van minstens 98% zuiver tin en $^1/_3$ mM. dikte, en de buizen onderling door middel van zoogenaamde metalen klemkoppelingen en T-stukken van zwaar model met lange schroefbussen te verbinden;

c. bij het leggen der buizen de uiterste zorg in acht te nemen, opdat de tinvoering ongeschonden blijve;

5°. dat een nauwkeurige contrôle, niet alleen bij den aanleg, maar ook op de reeds gelegde buizen, bij eventueele vertimmering van het perceel, waarin de huisleiding zich bevindt, moet worden uitgeoefend;

6°. dat het water geregeld scheikundig moet worden onderzocht op het aanwezig zijn van lood en de hoeveelheden daarvan.

Wordt aan die voorwaarden voldaan, dan achten de rapporteurs de verandering van de samenstelling van het water door chemische middelen onnoodig.

(Wordt vervolgd.)

INGEZONDEN.

Een vraag naar aanleiding van het Programma van eischen van het examen tot het verkrijgen van het diploma van Bouwkundig Opzichter.

Een paar jaren geleden heeft het toeval mij gedwongen een huis te laten bouwen, en nam een deskundige, dien ik dertien jaren vroeger in zijn werk leerde waardeeren, de opdracht aan mij te leveren een eenvoudig, maar in alle deelen solied gebouwd huis.

Sedert bleek, dat de verzorging van meer en minder beteekenisvolle onderdeelen te wenschen heeft overgelaten, waarvan de naweeën gevoeld zijn zoowel door den bewoner, als door den architect, die uit een juridisch oogpunt bezien, aansprakelijk is voor het geleverde.

Daar ik gevoel hoe onaangenaam het is, dat iemand wordt toegerekend, wat een vertrouwd ondergeschikte verzuimt of niet goed doet, kwam de vraag bij mij op, of het niet goed zou wezen, dat de Maatsch. t. bev. der Bouwkunst een register instelde, waarin ieder bouwkundig opzichter ten bewijze zijner bekwaamheid en bedrevenheid in de praktijk kan doen overschrijven de officieele certificaten van tevredenheid door de betrokken bouwheeren aftegeven twee jaren na de oplevering van het werk.

Binnen den tijd van 5 jaren kan zulk een register een betrouwbare gids zijn voor heeren architecten bij de keuze van een opzichter, terwijl m. i. ieder jongmensch, door het in waarheid voorstaan van het uitsluitend belang van zijnen patroon, architect en bouwheer, zich zal beijveren een voor alle uitbreiding vatbaar brevet van vertrouwbare bekwaamheid machtig te worden, dat bij de bepaling van zijn salaris mee telt.

Met het stellen der vraag bedoel ik te trachten hen die niet anders mogen en kunnen dan gelooven, zoo mogelijk veelerlei ergernis te besparen.

Een Lijk.

Amsterdam, 11 Juni 1900.

BERICHTEN.

Bij onderhandsche herbesteding, volgens een gewijzigd plan (zonder beton- en Monierwerk), is het verbouwen van het landgoed Oranje Nassauoord, te Wageningen, tot Sanatorium, gegund aan den laagsten inschrijver, den heer Ph. A. Warners, aannemer te Amsterdam, voor f 95,872.

Bij de firma Focke en Meltzer te Amsterdam is thans het Haagsche Porselein van Rozenburg, dat voor 't eerst wordt tentoongesteld op de Wereldtentoonstelling te Parijs, verkrijgbaar gesteld.

Naar wij vernemen, heeft dit nieuwe fabricaat een groot succes

te Parijs. Wij wenschen de fabriek „Rozenburg" en vooral haren ijverigen directeur, den heer Jurriaan Kok, daarmede geluk.

B. en W. van Amsterdam stellen voor, te benoemen een Hoofdinspecteur van het Gemeentelijk Bouwtoezicht, op een jaarwedde van f 4000—f 6000.

In de toelichting herinneren B. en W. aan de motie-Heineken, welke in de Raadszitting van 28 Maart werd aangenomen, luidende: „De Gemeenteraad acht een hervorming van het Bouwtoezicht alsnog noodzakelijk".

Inmiddels werd een concept van eene technische verordening ontworpen, als bedoeld in art. 315e sub 3° der verordening tot wijziging en aanvulling der alg. politie-verordening, voor zooverre betreft hoofdstuk IX, zooals deze door de commissie voor de strafverordeningen den 20en Maart jl. aan den Raad ter goedkeuring werd voorgedragen. Dit concept der technische verordening is bij de commissie van bijstand in het beheer der publieke werken enz., aanhangig.

Kan thans reeds de hervorming van het bouwtoezicht worden ter hand genomen?

Zooals in de Raadsvergadering van den 22sten Maart door den Voorzitter werd opgemerkt, zal in ieder geval het aantal ambtenaren van het Bouwtoezicht behooren te worden vermeerderd. Hoe groot deze uitbreiding zal moeten zijn en welke eischen aan de nieuw te benoemen ambtenaren zullen gesteld moeten worden, welke hun werkkring en bevoegdheden zullen zijn, en meer dergelijke vragen zullen eerst beantwoord kunnen worden, wanneer gebleken zal zijn, of de thans in concept aanwezige en nog nader in te dienen Verordeningen al of niet in werking zullen treden. Eerst daarna zal een oordeel ten deze mogelijk zijn.

Inmiddels zal daarmede vermoedelijk nog wel eenige tijd gemoeid zijn. Wanneer de commissie van bijstand de technische verordening zal hebben behandeld, zal deze ook nog een onderzoek moeten ondergaan door de commissie voor de strafverordeningen, omdat ook hier moeilijke vragen van juridischen aard rijzen. Uitbreiding van het getal bouwopzichters blijft evenwel urgent en toch kan daartoe niet worden overgegaan, vóórdat omtrent de conceptverordeningen een beslissing zal zijn gevallen.

Doch hoe het thans vigeerende Hoofdstuk IX der Alg. Politie-Verordening ook zal worden gewijzigd en hoe ook de technische voorschriften, van Gemeentewege aan de bouwers te geven, zullen luiden, vaststaat, dat de beoordeeling van de talrijke nieuwere wijzen van constructie en van de nieuw in zwang komende bouwmaterialen, evenals de adviezen door het bouwtoezicht — aan welken tak van dienst ook het toezicht op de inrichtingen, die onder de Hinderwet- vallen, is opgedragen — betreffende de voorwaarden aan tal van nieuwe industriën en wijziging van bestaande op te leggen, dringend eischen, dat aan het hoofd van dien diensttak sta een man van erkende wetenschappelijke bekwaamheid, bovendien toegerust met beproefde ervaring. Deze maatstaf mag billijkerwijze aan den Inspecteur van het Bouwtoezicht niet worden aangelegd. Uit de practijk voortgekomen, heeft hij bij de bestaande verordening getoond de rechte man op de rechte plaats te zijn. Hij is gebleken te zijn bekwaam, ijverig, en, wat veel zegt, onafhankelijk tegenover wien ook. Dat hij zich daardoor veel vijanden heeft gemaakt, ligt in den aard der zaak, doch is tevens het bewijs zijner getrouwe plichtsvervulling. B. en W. denken er daarom niet aan, dezen ambtenaar van zijne functie te ontheffen. Voor de eischen, thans aan het hoofd van het bouwtoezicht te stellen, is evenwel een breedere opleiding en ontwikkeling noodig, dan hij heeft kunnen genieten.

De meerderheid van ons college is van oordeel, dat het, onder de gegeven omstandigheden het beste zal zijn zoo spoedig mogelijk over te gaan tot de benoeming van een hoofd-Inspecteur van het gemeentelijk bouwtoezicht, die aan de eischen van wetenschappelijke bekwaamheid kan voldoen en de noodige practische ervaring bezit. Het zal noodig zijn, ten einde den geschikten persoon te vinden en reeds dadelijk aan het nieuw te scheppen ambt het noodige aanzien te geven, het salaris van dezen hoofdambtenaar niet te laag te stellen. Het voordeel van deze reorganisatie van boven af zal zijn, dat de te benoemen functionnaris voorlichting zal kunnen geven omtrent de reorganisatie en uitbreiding van het bouwtoezicht, en, mochten deze nog niet in werking zijn getreden, zal kunnen adviseeren omtrent de aanhangige concept-verordeningen.

Aan het in druk verschenen jaarverslag der Société U. N. I. te Rotterdam over het vereenigingsjaar 1899—1900, het vijfde jaar van haar bestaan, ontleenen wij het volgende.

Niettegenstaande schijnbaar onoverkomelijke hinderpalen en vaak zeer pessimistische voorspellingen is de eerst zwakke société een krachtige Vereeniging geworden, die thans aan hare leden verschaft, eene warme vriendschap en collegialiteit, gepaard aan een ernstig en nuttig samenwerken in het belang van intellectueele ontwikkeling. Oorspronkelijk opgericht uit leerlingen en oudleerlingen der Afd. B. van de Rotterdamsche Academie, alleen met het doel eens gesloten vriendschap te onderhouden door gezellige bijeenkomsten, staan nu ook lezingen, prijsvragen en tentoonstellingen op het programma, die mede hebben bijgedragen tot uitbreiding van het ledental en den werkkring.

Hoewel eene zustervereeniging te Rotterdam haar het voorstel tot samensmelting deed, bleef de Société hare zelfstandigheid handhaven; het gevolg was, dat zij nu ook de vakbelangen der leden ging behartigen, en op artistiek terrein ging werken. Zij verkreeg o. a. de openstelling van de Academie-bibliotheek voor de leden der Vereeniging; dank zij de welwillendheid van het Bestuur der Academie en den krachtigen steun van den heer Henri Evers konden de zoo lang verborgen schatten der boekerij nu voor studie hun nut afwerpen. Voor den steun ook hierbij van den heer Evers ondervonden, werd deze tot Eerelid benoemd.

Naast deze Vereeniging bestaat nog eene andere van leerlingen van dezelfde school; deze heet „Kennis en Kunst". Beide vereenigingen hebben thans dezelfde programmapunten tot ontwikkeling te brengen. U. N. I. deed moeite om tot samensmelting te komen en te vereenigen dat, wat nooit gescheiden had mogen zijn. Maar deze pogingen mislukten.

Het ledental is thans 43. Van Juni 1899 tot Juni 1900 werden 5 vergaderingen gehouden; 7 malen werden op vergaderingen of Société's-avonden tentoonstellingen gehouden; één prijsvraag werd uitgeschreven, en wel voor een diploma tevens quitantie.

Ook de Société's-avonden, feestelijkheden en de excussie worden in het verslag der Commissarissen uitvoerig behandeld. De excursie had plaats naar 's-Hertogenbosch, waar het station, de St. Janskerk en het Stadhuis met de wandschilderingen van Derkinderen werden bezichtigd, en vervolgens het kasteel te Heeswijk. Ernst en vroolijkheid gingen daarbij hand aan hand.

De Secretaris, de heer Herm. Kloot, wijst er aan het einde van zijn verslag op, dat het resultaat na het 5-jarig bestaan der Vereeniging verkregen, zonder twijfel aller tevredenheid zal wegdragen. Men is nog niet waar men wezen wil, zegt de verslaggever, — de leden moeten voortdurend verder, steeds vooruit op den weg welke zij door den drang der omstandigheden zijn ingeslagen, op den weg die meer geeft dan een gezellig samenzijn, die voert tot ontwikkeling van kennis en bevordering der kunst.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Vereeniging van Bouwkundigen in Nederl. Indië. Technicum. 1e Prijs: f 250; 2e pr. f 150; 3e pr. f 100. Voor Nederlanders en inwoners van Ned. Indië. Vóór 15 Aug. 1900 bij den heer C. P. Franken, President der Vereeniging te Pasoeroean. Zie Bouwk. Weekblad no. 51 van 23 Dec. 1899.

Gemeentebestuur van 's-Hertogenbosch. Monumentale Fontein. Voor alle Nederlandsche of sedert 1 Januari 1899 in Nederland gevestigde kunstenaars. 1e Prijs f 500; 2e pr. f 300; 3e pr. f 100; de Jury kan nog twee ontwerpen voor bekroning met f 100 voordragen. Vóór 1 October 1900 aan den heer Burgemeester van 's-Hertogenbosch.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Opzichter 2.
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 14.
Aantal aanvragen voor:
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 2.
Aantal geplaatste sollicitanten:
Bouwkundig Opzichter-teekenaar. 3.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Onder Bescherming van Hare Majesteit de Koningin-Moeder.

BOUWWERKEN *uitgevoerd door leden der Maatschappij. Bijeenverzameld en uitgegeven bij gelegenheid van het vijftigjarig jubileum der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. 1892.*

Aan Hare Majesteit de Koningin-Regentes Eerbiedig opgedragen door het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

PLATEN:

5. Woning van den Hoofd-Directeur der Rijks Museum-gebouwen te Amsterdam Architekt Dr. P. J. H. Cuypers.
6. Gebouw der Industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te Amsterdam. Architekt A. L. van Gendt.
7. Panoramagebouw te Amsterdam. Architekt I. Gosschalk.
8. Sarphatimonument te Amsterdam. Architekt J. R. de Kruyff.
9. Winkelgebouw van den heer Allert de Lange te Amsterdam. Architekt J. van Looy.
10. Kantoorgebouw der firma Labouchère Oyens & Co. te Amsterdam. Architect F. W. M. Poggenbeek.
11. Maatschappelijk Gebouw der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Architekten Th. G. Schill & D. H. Haverkamp
12. Woonhuizen te Amsterdam. Architekt. J. C. Spakler Jr.
13. Woonhuis op het landgoed Uytenbosch te Baarn, van den heer J. L. Pierson. Architect C. Muysken.
14. Huize Oostbroek te de Bilt, van den heer Mr. W. J. Royaards van den Ham. Architect I. H. J. van Lunteren.
15. Villa Kennemerheuvel te Bloemendaal bij Haarlem, van den den heer L. H. Prætorius. Architekt L. Ritter.
16. Kantoor- en Winkelgebouw in het Agnetapark te Delft Architekt F. M. L. Kerkhoff.
17. Gebouw der Studentensocieteit Phoenix te Delft. Archit. F. J. Nieuwenhuis.
18. Stationsgebouw der Holl. IJz. Spoorweg Maatschappij. te Delft. Architekt C. B. Posthumus Meijjes.
19. Arbeiderswoningen te 's-Gravenhage. Architekt W. B. van Liefland.
20. Villa in het Prinsen Vinkenpark te 's Gravenhage. Architekt J. P. J. Lorrie.
21. R. K. Parochiekerk. Pastorie enz., van den H. Joseph, te 's Gravenhage. Architekt E. J. Margry.
22. Winkelgebouw te 's Gravenhage. Architekt J. H. A. Mialaret.
23. Winkelgebouw der Vereeniging Eigen Hulp te 's Gravenhage, Architekt H. J. Mondt.
24. Gebouw der industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te 's Gravenhage. J. J. van Nieukerken.
25. Villa aan de Laan van Meerdervoort te 's Gravenhage, Architekt P. du Rieu Fzn.
26. Physisch Laboratorium der Rijks Universiteit te Groningen. Architekt J. van Lokhorst.
27. Hypotheek- en Kadastergebouw te Groningen. Architekt C. H. Peters.
28. Woonhuis te Haarlem. Architekten S. Roog & Jb. van den Ban Pzn.
29. Kerk der Hervormde Gemeente te Katwijk aan Zee. Architekt H. J. Jesse.
30. Villa Laanzicht te Leeuwarden. Architekt H. H. Kramer.
31. Gebouw der Studenten Societeit te Leiden. Architekt Prof E. Gugel.
32. Stads Gehoorzaal te Leiden. Architekt D. E. C. Knuttel.
33. Oudeliedenhuis te Leiden. W. C. Mulder.
34. Huize de Cloeze van den heer Mr. C. J. Sickesz, nabij Lochem. Architekt Nics. Molenaar.
35. R. K. Kerk en Pastorie te Nes en Zwaluwenbuur. Architekt Jos. Th. J. Cuypers.
36. Winkelgebouw der firma Bahlman & Co. te Nijmegen. Architekt D. Semmelink.
37. Winkelgebouw te Nijmegen. Architekt J. J. Weve.
38. Woonhuis te Rotterdam, Architekt D. Verheul Jr.
39. Schouwburg te Rotterdam., Architekt J. Verheul Dzn.
40. Hotel Wittebrug te Scheveningen. Architekt Joh. Mutters Jr.
41. Gebouw der Société Sic Semper te Utrecht. Architekt P. J. Houtzagers.
42. Woonhuis van den heer Dirk Laan te Wormerveer. Architect Jacob F. Klinkhamer.

N.B. De plattegronden van deze gebouwen zijn voorgesteld op twee dubbele platen.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 18 JUNI.

ALMELO. Het vergrooten van het fabriecksgebouw, het maken van noodtrappen, schuttingen, bekwerken en ijzeren liftafsluitingen voor stoomspinnerij „Twenthe".

De arch. B. Vixseboxse, 's av. 8 u., in het café van Beverdam, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. gedaan.

DORDRECHT. Het bouwen van 4 panden op een perc. grond gel. aan den Dordtschen straatweg, gem. Rotterdam.

De bouwk. A. v. d. Linden, n.m. 4 u., ten huize van W. Hoogvliet, Dordtsche straatweg. Bestek en teek. à f 2 verkr. bij gen. bouwk., Dordtsche straatweg 734, waar inl. verkr. zijn.

LOSSER. Het bouwen van 4 woningen enz. in het dorp ald.

De Ned. Herv. Diac., n.m. 1 u. Bestek en teek. ter inz. in de pastorie. Inl. geeft archit. H. E. Zeggelink. Aanw. 18 Juni, 's midd. 12 u.

MUSSELKANAAL. Het maken van een schuur met bijkomende werken.

De bouwk. J. Benus, n.m. 6 u. Bestek en teek. ter inz. ten huize van den logementhouder M. Slim. Inl. verstrekt J. Benus, bouwk. Aanw. 18 Juni, n.m. 4 u.

ONDERDENDAM (WARFUM). Het glas-, verf- en behangwerk van de nieuw te bouwen kaasfabr. tusschen Onderdendam en Warfum.

De heer Joh. Lanting, n.m. 6 u., bij F. Buikema bij Biefketil.

RAALTE. Het bouwen van een woon- en winkelhuis met bakkerij, aan den hoek van den Zwolschen- en Wijheschen weg, bij het dorp Raalte.

De heer H. Assendorp, 's midd. 12 u., ten huize van G. J. Hekkert. Bestek en teek. ten huize van Hekkert ter inz. Aanw. gedaan.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een bergplaats van brandstoffen, op het terrein van den voorm. ijskelder.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Bestek en teek. liggen ter inz. op de gem.-secretare. Inl. geeft de opz. over de gemeentewerken.

ZUIDLAREN. Het bouwen eener kerk voor de Geref. gem. aldaar, met bijlev. van alle materialen.

De architecten K. en G. Hoekzema te Groningen, 's midd. 12 u., in 't hotel van Zondag te Zuidlaren. Bestek en teek. ad f 1 en inl. bij gen. arch. Aanw. gedaan.

DINSDAG 19 JUNI.

APPINGEDAM. Het bouwen van een R.K. kerk.

Het R.K. kerkbest., n.m. 1 u., in het café van H. Verkade. Bestek en teek. ad f 2,50 verkrijgb. bij den boekh. Wed. J. R. v. Rossum te Utrecht en ter inz. in het café van G. W. J. Möller en café Veening te Groningen. Bilj. in te zenden vóór 19 Juni, n.m. 12½ u., aan de pastorie. Aanw. 19 Juni, v.m. 11—12 u.

BUSSUM. Het bouwen van een villa.

De bouwk. G. J. Vos, v.m. 11 u., in café „De Rozenboom", alwaar bestek en teek. ter inzage liggen.

DELFT. Het bouwen van een gesticht voor ziekenverpleging met annexe werken op een terrein aan de Blommendijkschen weg nabij de Centuurbaan te Hillegersberg.

Het bestuur der St.-Hippolyten Stichting, n.m. 1 u., in het gebouw der R.-K. Leesvereeniging, Voldersgracht.

DORDRECHT. Het maken van den opbouw voor de uitbreiding van een fabriek, op de bestaande fundeeringswerken.

De naaml. vennootsch. „Dordrechtsche Metaalwarenfabriek voorh. firma Wed. J. Bekkers en Zn." Bestek en teek. met details à f 2,50 verkrijgb. aan het bur. van H. A. Reus, arch., Steegoversloot no. 4, alw. dagelijks inl. te bek. zijn van des v.m. 8—10 u.

ENKHUIZEN. Het bouwen van 3 kantoorlokalen waarboven zolders tot berging van zaden, een en ander met brandvrije gedeelten.

De firma Sluis en Groot, 's midd. 12 u., in „het Park" van F. v. d. Deure. Bestek met teek. verkrijgbaar à f 1,50 bij den opz. T. Korff. Aanw. gedaan.

MAASSLUIS. Het bouwen van een pakhuis aan de Haven te Maassluis.

De heer J. Gaasbeek, v.m. 11 u., in café „Bellevue". Bestek en teek. ad f 1 verkr. bij den boekh. W. P. Lintjes. Inlicht. geeft J. van Luipen. Aanw. gedaan.

TILBURG. Het bouwen van den Amerikaanschen Bazar voor rekening van den heer E. Verbeki-Manni.

De architect W. Bouwman, n.m. 6 u. in het café „Place Royal", Willemsplein. Bestek à f 0,50 te bek. bij de Tilburgsche Handelsdrukkerij. Inl. bij voorn. arch. Aanw. 19 Juni, n.m. 3 u.

UTRECHT. Bestek no. 814. Het afbreken van eene bestaande loods en het maken van een cokesloods, bergplaatsen voor takkebossen en steenkolen, en het uitvoeren van eenige diverse werken op het station 's-Hage. Ram. f 9810.

De maatsch. tot ex. van Staatssp., n.m. 2 u. (lok. tijd), aan het centr.-bur. Moreelse park.

WOENSDAG 20 JUNI.

ALMELO. Het bouwen eener breierij met pak- en monsterkamer, magazijn en kantoor in den tuin, achter perc. wijk I, no. 54 aan de Grootestraat.

De heer D. Meibergen Jzn., 's av. 8 u., in café Lüdeking, alw. bestek en teek. ter inzage liggen. Inl. geeft arch. T. A. Trijssenaar Jr. Aanw. 20 Juni, v.m. 10 u.

DONKERBROEK. Het herbouwen eener afgebrande boerenbehuizinge.

De heer P. K. Piekeboer, bij wien voorw., ter lez. Inl. geeft arch. O. M. Meek. Aanw. 18 Juni, v.m. 9½ u.

ENSCHEDE. Het afbreken van een perc. en het weder opbouwen van 2 winkelhuizen aan de Haverstraat.

De arch. A. L. Clemens Azn., 's midd. 12 u., in café Mendelaar, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. 20 Juni, v.m. 9 u.

HAARLEM. Het verbouwen van perc. no. 46 aan de Groote Houtstr.

De architect J. H. Welsenaar, n.m. 3½ u., in het hotel „Lion d'Or". Bestek en teek. à f 1, alsmede inl. te bek. bij voorn. arch.

HOOGEZAND. Het bouwen van een burgerl. armhuis met schuur ald.

Het gem.-best., v.m. 10 u. Bestekken en teek. ter secr. ter inz. en à f 2 verkr. Aanw. gedaan.

MIJDRECHT. Het verbouwen van een woon- en winkelhuis met bijlev. van alle materialen, arbeidsloonen enz.

De heer C. G. Ouwejan, n.m. 3 u. Bestek en teek. ter inz. in het café van J. v. Ommeren. Inl. geeft J. Verweij. Aanw. 20 Juni, n.m. 1 u.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een dubbel woonhuis aan de Ratumsche straat.

De architecten Gantvoort en Streek, n.m. 5 u., in hotel „de Klomp", alw. bestek en teek. ter inz. Bestek en teek. ad f 1 alsmede inlicht. bij gen. architecten verkr.

DONDERDAG 21 JUNI.

BRIELLE. Het bouwen van een dokterswoning met koetshuis te Oostvoorne.

Het gemeentebest. van Oostvoorne, v.m. 11 u., ten kantore van den heer Lette te Brielle, alw. bestek en teek. à f 1,50 te bek. zijn. Inl. geeft de gem.-opz. H. Goossens te Brielle. Aanw. 18 Juni.

OUDER-AMSTEL. Het bouwen van een ambtswoning voor den burgemeester, met bijkomende werken.

Het gemeentebest., n.m. 1½ u.

REIJMERSTOK (LIMB.). Het bouwen van een huis.

De heer Schoonbrood-Nilris, n.m. 3 u., te zijnen huize, alw. bestek en teek. ter inz. liggen.

UTRECHT. Het bouwen van 2 heerenhuizen aan den hoek van den Stationsweg en Maliesingel.

De arch. M. E. Kuiler, v.m. 11 u., in café Bus. Bestek en teek. ad f 1,50 en inl. bij gen. arch. verkr.

VENLO. Het bouwen van 2 woonhuizen in 1 blok, op een open terrein in het Villapark te Venlo.

De heer F. de Quay, v.m. 11 u., te zijnen huize, Goltzuissingel 41. Bestek en teek. ter inzage bij Holten, bouwk. te Blerik en Goltzuissingel 41.

WAALWIJK. Het bouwen van een stoomschoenenfabriek met machinekamer, ketelh., kantoorgebouw enz. in de Stationsstr. ald.

De arch. H. C. Meulkens, n.m. 6 u., in het hotel van de Wed. V. J. Gerris. Bestek en teek. te bek. à f 1,50 in gen. hotel, waar deze ook ter inz. liggen. Inlicht. verstrekt H. C. Meulkens, arch. Aanw. een uur vóór de besteding.

VRIJDAG 22 JUNI.

ZUTPHEN. Het amoveeren en weder bouwen eener familiewoning op Ned. Mettray.

De bouwk. P. Hein, Looserstraat 11, Amsterdam, n.m. 1½ u., bij den directeur van gen. gesticht. Bilj. in te zenden onder motto „Inschrijvingsbiljet" vóór 22 Juni, n.m. 1 u., bij gen. directeur. Bestek en teek. ad f 2,50 verkrijgb. bij P. Rijnja, Reguliersgracht 134, Amsterdam. Aanw. 19 Juni, 's midd. 12 u.

ZATERDAG 23 JUNI.

AARDENBURG (ZEEL.). Het bouwen van een bewaarplaats voor ijs, met bijlev. van de benoodigde bouwstoffen.

Regenten van het burgergasthuis, n.m. 3 u. Inl. te bekomen bij den voorz. van het gesticht. Aanw. gedaan.

GOES. Het afbreken der bestaande en het bouwen eener nieuwe schuur, op de hofstede gen. „Van Borssele", gel. aan den Prinsendijk onder de gem. Kolijnsplaat (Noord-Beveland).

De rentmeester van het kroondomein, 's midd. 12 u., in het café De Vriendschap. Bestekken à f 1 verkr. bij F. Kleeuwens en Zn., terwijl inl. gegeven worden door den archit. van het domein D. de Koning. Teek. in voorn. koffiehuis ter inz. Aanw. 20 Juni, 's midd. 12 u.

HEERENVEEN. Het maken van een stationsgebouw te Franeker.

De directie der Nederl. Tramweg-Maatsch. lijn Marsum-Franeker, v.m. 11 u. Inlicht. te verkr. ten kantore der Mij. te Heerenveen waar tegen f 1 bestek en teek. zijn te bek. en de biljetten vrachtvrij worden ingewacht. Aanw. 20 Juni, v.m. 10 u.

OLDEBOORN. Het bouwen eener stoomzuivelfabriek c. a. te Oldeboorn.

De heer T. Brouwer. Bestek en teek. à f 2,50 verkr. bij M. K. de Jong, arch. ald., die inl. geeft ten huize in het Friesch koffiehuis te Leeuwarden. Bilj. in te leveren aan het adres van den heer T. Brouwer te Oldeboorn.

MAANDAG 25 JUNI.

AMSTERDAM. Bestek no. 849 9. Het maken van een gebouw met de daarbij behoorende werken voor de electrische-inrichting op het gemeenschappelijk stationsemplacement te Amersfoort (voor rekening van den Staat der Nederlanden). Ram. f 22000.

De dir. der Holl. IJz. Spw. Maatsch., n.m. 1½ u., (Greenw. tijd) in het centr. personenstation. Aanw. volgens bestek.

SOEST. De verbouwing der openbare school ald.

Het gemeentebest., v.m. 11 u. Bestek en teek. à f 1 verkr. ter gem.-secretarie en bij den gem.-opzichter aldaar.

STADSKANAAL. *a.* Het vergrooten van de school te Alteveer, met bijk. werken; *b.* Het leveren van schoolmeubelen.

Het gemeentebest. van Onstwedde, v.m. 10 u. Bestek en teek. ten gemeentehuize ter inz. en zijn verkrijgb.: bestek en teek. werk *a* f 1,50, bestek werk *b* f 0,50. Inlevering der biljetten vóór v.m. 9 u. ter secret. Inl. verstrekt J. Moolhuizen, gem.-arch. Aanw. 23 Juni, n.m. 4 u.

VENLO. Het afbreken en weder opbouwen van een woonhuis, gelegen langs de Groote Kerkstraat aldaar.

De heer J. Müller van Oeijen. Bestek en teek. ter inz. ten kantore van den architect H. Seelen, alw. ook inl. verstrekt worden. Aanw. 25 Juni, v.m. 9 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen—Amsterdam, Stadhuisplein — Rotterdam, Zuidblaak 36. — Breda Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betouwstraat 2. — Groningen, Pelsterstraat 6.

Reserves ult. 1899 . . . . f 1.944.100.00
Betaalde Brandsch. tot ult. '99 - 19.521.500.00

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

29 MEI.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het bouwen van een sigarenwinkel met bovenwoning ter plaatse van het onlangs gesloopte bekende oude-Hollandsche huisje, genaamd „In de wyck tot Maestricht", op den hoek van de Heerengracht en Gasthuismolensteeg aldaar. Door den arch. G. v. Arkel, namens mevr. de Wed. C. F. v. d. Busse.

Minste inschrijver C. Köster, ald., voor f 10650.

NIJKERK (ONDERH.). Het bouwen van een lijkenhuisje op de Israël. begraafplaats.

Laagste inschr. Wed. O. Marcus, f 520,50. Gegund.

OUD-BEIERLAND. 1. Het bouwen van een portaal bij de kerk, 2. het bouwen van een waschhok bij de pastorie. Door hh. kerkvoogden van de Ned. Herv. gemeente.

1. Laagste inschrijver M. v. Eckelenburg, f 166,46.
2. M. v. Eckelenburg, f 105,26.

ST.-MICHIELSGESTEL. Het gedeeltelijk verbouwen der pastorie. Door het R.-K. kerkbestuur.

Minste inschrijvers: P. Pennings, metselwerk f 650; G. Bierings, timmerwerk f 450. Beiden ald.

30 MEI.

KOLLUM. Het afbreken van de bestaande en het bouwen van een woonhuis aan de Voorstraat ald. Door den arch. H. A. Zondag.

Laagste inschrijver J. Meersma, f 2997. Een biljet te laat ingekomen. Gunning aangehouden.

31 MEI.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het verbouwen van perc. no. 207 aan de Prinsengracht tot meelpakhuis met werkplaatsen voor de firma Mathieu Luchsinger & Co. Door den arch. A. H. Zinsmeister.

Gegund aan Reinders en v. 't Ende te Amsterdam.

BERGEN-OP-ZOOM. Het maken en stellen van een winkelpui met bijk. werken. Door den heer W. Th. Bennink.

Laagste inschr. L. Proost, f 793. Gegund.

LOOSDRECHT. Het bouwen van een brandspuithuisje voor rekening van de gem.

Laagste inschrijver J. R. de Boer, f 426. Gegund.

OEGSTGEEST (ONDERH.). Het bouwen van een nieuwe R.-K. kerk met toren en pastorie ald., volgens ontwerp van de architecten Jos. J. Cuypers en Jan Stuyt.

Gegund aan den laagsten inschr. J. Roodenrijs te 's-Hage.

1 JUNI.

TILBURG. Het bouwen van 2 woonhuizen in de Zuidoosterstraat.

Metselwerk. Laagste inschrijvers Gebr. Doevendans, f 1249,50.

Timmerwerk. J. Burgers, f 1097. Gegund.

TWELLOO. De vergrooting der school ald. en de levering van schoolmeubels voor 2 localen, in 2 perc. Door het gemeentebest. van Voorst.

Vergrooten. Laagste inschrijver E. J. Withagen, Deventer, f 6239.

Ameublement. J. Mulder, Twelloo, f 624,70.

2 JUNI.

ROOSENDAAL. Het bouwen van een woonhuis voor den heer E. W. P. M. Kennis. Door den arch. M. Vergouwen.

Laagste inschrijver J. Stevens Pz., f 3370. Gegund.

5 JUNI.

AALTEN. Het bouwen van een woonhuis voor den heer W. Nijhof te Barlo.

Laagste inschrijver B. W. Elschot, Barlo, f 1637. Nog niet gegund.

BARNEVELD. De verbouwing van het hotel „de Bonte Koe".

Timmerwerk. Laagste inschrijvers A. en N. van de Flierdt, f 3390*.

Metselwerk. B. v. d. Broek, f 1891*.
Schilderwerk. H. ten Ham, f 365*.
Smidswerk. G. v. d. Mheen, f 330.
Loodgieterswerk. Wed. Westerveld, f 420*.
*Gegund. Smidswerk niet gegund.

GORINCHEM. Het afbr. van een gebouw en het ter zelfde plaatse bouwen van kantoren aan de westzijde van de Arkelstraat, wijk D, no. 59. Door den bouwk. J. v. Embden.

Metselwerk. Laagste inschrijver T. G. Sterkenburg, f 465*.

Steenhouwerswerk. M. C. Meijer, f 180*.
Timmerwerk. J. de Grunt, f 368*.
Loodgieterswerk. A. v. Aken, f 16*.
Stukadoorswerk. B. Vos, f 42,50*. *Gegund. De overige werkzaamheden worden onderhands besteed.

GORREDIJK. Het afbreken en weder opbouwen eener boerenschuur met bijk. werken, in gebruik bij de Groot te Kortezwaag. Door den heer H. v. Dam Tzn.

Laagste inschrijver G. Hazewindus, Terwispel, f 1386.

MAURIK (GELD.). Het bouwen van een woon- en achterhuis, winkel, bakkerij en schuurberg ald., voor den heer A. S. van Stuijvenberg. Door den archit. N. Lodder te Kesteren.

Laagste inschr. J. van Deutekom, Zoelmond, f 6450. Onder voorbehoud gegund.

MAURIK. Het bouwen van 1 woonhuis met achterhuis ald. Door den arch. N. Lodder te Kesteren.

Laagste inschrijver J. v. Os, Amerongen, f 3960. Onder voorbehoud gegund aan J. v. Deutekom.

OLST. Het vergrooten en verbouwen van een woonhuis, tevens in te richten voor bakkerij ald. Door den arch. H. Wissink.

Timmer- en metselwerk. Laagste inschr. A. J. Wassink, Olst, f 2185.*
Verf-, glas- en behangerswerk. H. v. Olst, Wijhe, f 187,49.*
Loodgieterswerk. H. Schutte, Olst, f 260.*
*Gegund.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonh. aan den Ouden Groenloschen weg ald. Door den arch. J. J. Post.

Met siersteen in den voorgevel. Laagste inschrijvers Gebr. ter Haken, f 1924.

Zonder siersteen in den voorgevel. Gebr. ter Haken, f 1957. Gegund.

WINTERSWIJK (ONDERH.). Het bouwen van een woonhuis voor den heer H. J. Hesselink. Door den architect J. J. Post. Gegund aan H. J. Nuijs, aldaar, voor f 1367.

6 JUNI.

AALTEN (ONDERH.). Het verbouwen van Rensinkshuis te Miste. Door den arch. J. Berendsen.

Laagste inschr. D. Jansen, f 1800. Gegund.

BERGEIK. Het bouwen van een woonhuis met aanhoorigheden, ten behoeve van de Wed. Ant. Kuijken en kinderen. Door den bouwk. A. Scheepers te Borkel en Schaft.

Laagste inschrijver P. Gevers, Westerhoven, f 2750. Gegund.

DE MARKE GEM. LOSSER. Het arbeidsloon (metsel- en timmerwerk) van een winkel- en woonhuis te de Marke gem. Losser. Door den bouwk. R. Raak.

Metselwerk. Laagste inschrijvers J. R. de Boer, Glanerburg, f 370.

Metsel- en timmerwerk in massa. Gebr. Augt, Losser, f 680.

DREUMEL. 1e. Het bouwen van een locaal tot berging der brandspuit met bergplaats voor andere doeleinden; 2e. het bouwen van een lijkenhuis bij de algemeene begraafplaats; 3e. het restaureeren van 2 localen voor arrestanten en het plaatsen van een ijzeren hek, alles met bijlev. van materialen. Door het gemeentebest.

1. Laagste inschr. H. W. Sackers, f 752,80.*
2. H. W. Sackers, f 174.*
3. H. W. Sackers, f 164.*

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een magazijn met kantoor aan hare fabriek, gelegen aan den Hengeloschen straatweg. Door de firma Weijl en Co.

Laagste inschrijver T. Boersma, f 2113. Gegund.

GRONINGEN. Het bouwen van 2 dubbele valla's op een vrij terrein in het Zuiderpark aldaar. De arch. K. H. Holthuis.

Laagste inschrijver L. Oldenburger, f 32000. Gegund.

LONNEKER. Het bouwen van een zaal, winkelhuis en stalling, op een terrein gelegen aan den Oldenzaalschen straatweg te Lonneker. Door den architect A. L. Clemens Az. te Enschedé.

Laagste inschrijver J. Boers, Glanerburg, f 5955.

MIJDRECHT. Het bouwen van een woon- en winkelhuis, met bijlev. van alle materialen, arbeidsloonen, enz., in de kom van het dorp Mijdrecht. Door den opz. Joh. Verweij.

Metselwerk. Laagste inschr. C. de Liefde, f 518*.

Timmerwerk. Jac. v. Geijn, f 1736*.

Massa. A. Driehuis, Vinkeveen, f 2930. *Gegund.

VORDEN. Het bouwen van een schoolgebouw met 6 lokalen. Door het gemeentebestuur.

Laagste inschr. I. W. Boerman, Warnsveld, f 18487.

WINSCHOTEN. Het bouwen eener behuizing op een terrein aan de Emmastraat. Door den arch. K. de Grooth.

Laagste inschrijver J. Timmer, Beerta, f 6415. Niet gegund.

7 JUNI.

AMSTERDAM. Het bouwen van eene schuur op de boerderij in de Beemster aan den Zuiderweg, hoek Jisperweg, bewoond door D. Rus. Door de commissie over het Burgerweeshuis.

Laagste inschrijver J. Bloothoofd, Grosthuizen, f 1699.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een mand- en rietmeubelfabriek met 2 woningen aan de Nieuwstr. Door den arch. J. C. Kromhout van der Meer.

Laagste inschrijvers Gebben en Heerink, f 12350. Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het maken van nieuwe bepakkingen op de woonhuizen van de Heeren H. Eshuis en J. Broer. Door den arch. H. E. Zeggelink.

Voor H. Eshuis. Laagste inschrijvers J. H. en A. I. Eggink, f 730*.

Voor J. Broer. J. H. en A. I. Eggink, f 560*. *Gegund.

'S-GRAVENHAGE. Het uitbreiden en het verbouwen van de Koninkl. muziekschool aan de Korte Beestenmarkt. Door het gem.-bestuur.

Laagste inschrijver H. F. Boersma, f 13680.

HENGELO (OV.). Het bouwen van twee woonhuizen, op een terrein aan den derden Weemendwarsweg ald. Door den arch. W. Elzinga.

Laagste inschrijver G. Steggink, f 3144.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een dubbel woonhuis ald. Door den arch. Van der Goot en Kruisweg.

Laagste inschrijver B. Leuvelink, f 5111.

MARRUM. Het bouwen eener onderwijzerswoning. Door het gemeentebestuur.

Laagste inschrijver Ferwerd, f 4096. Gunning aangehouden.

VUGHT. Het maken van 2 beneden- en 2 bovenwoningen te 's-Bosch. Door den heer P. Burgers, voor rekening van den heer H. C. Oerlemans te 's-Bosch.

Laagste inschrijvers A. de Vroom en C. v. d. Wacht, f 5289. Gegund.

8 JUNI.

BEEMSTER. De verbouwing en inrichting van het pand, staande aan de Middenbuurt, wijk C, no. 23, tot hulppost- en telephoonkantoor, met woning voor den brievengaarder. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver D. Kerkhof Dz., f 1854.

ROTTERDAM. Het bouwen van een paardenstal, remise en toebehooren op een terrein aan den Binnenweg en Albrechtskade. Door de directie der R. O. M.

Laagste inschr. J. Stefens, 's-Hage, f 44100.

VEENENDAAL. Het bouwen van een woonhuis ald., aan de Kerkewijk. Door den heer G. C. v. Stuivenberg.

Laagste inschr. Joh. v. Ommen, Rhenen, f 8046.

WIJK (N.-BR.). Het sloopen van den bestaanden voorgevel enz. en het bouwen van een nieuwen gevel met bijbeh. werken der onderwijzerswoning te Aalburg. Door het gemeentebest.

Laagste inschr. A. P. Michaël, Aalburg, f 745.

9 JUNI.

DOETINCHEM. Het bouwen van 1 dubbel woonhuis op de Nieuwstad. Door den arch. H. J. L. Ovink.

Laagste inschr. A. Gieskes, Azewijn, f 996.

GENDEREN. 1. Het verbouwen van een schoolgebouw, bestaande uit 3 lokalen met privaten, gangen, bergplaats enz. en 2. het bouwen van een woning voor het hoofd der school. Door het gemeentebest., van Eethen, Genderen en Heesbeen.

Laagste inschr. K. A. v. Rijswijk, Heusden, f 19930.

'S-GRAVENHAGE. Het amoveeren van perc. Noordeinde no. 33. Door de architecten Z. Hoek en J. Ph. Wouters.

Laagste inschrijver J. A. Seumeren, Zeist, f 1950.

GRONINGEN. Het verbouwen van perc. no. 54 W Z in de Oude Ebbingestraat ald. Door den archit. G. Nijhuis.

Laagste inschr. H. Kamps, f 9740. Gegund.

„Per Telegraaf."

ENSCHEDÉ. 1. Verbouwen van een gedeelte eener fabriek groot plm. 400 M²; 2. het vergrooten eener fabr. met plm. 2075 M². Shedbouw; 3. het bouwen van een katoenloods, groot plm. 400 M², alle 3 werken *alleen* in massa. Door de dir. der katoenspinnerij „Bamshoeve".

Laagste inschrijver G. Huariede, Enschedé, f 34739. Gegund; daaropvolgende J. Scholten, id., f 36000.

WAGENINGEN. Het bouwen van een kerkgebouw met souterrain aan het Plantsoen ald. Door den arch. W. Honig te Velp.

Massa. Laagste inschr. R. Ebbers, Velp, f 13630. Gegund.

11 JUNI.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het schilderw. der nieuw te bouwen fabriek „Bamshoeve". Door den heer G. Hueriede ald.

Laagste inschr. H. Homan, f 3665. Gegund.

12 JUNI.

LEIDEN. Het afbreken der perc. 3, 4, 7, 8, 9 en 10 aan de Kalvermarkt en het bouwen van een woonhuis op het terrein van gen. perc. no. 3 en 4 aan de Kalvermarkt en een woonhuis op het terrein van genoemd huis no. 67 ald. Door de kerkeraad der Gereform. Kerk A.

Laagste inschrijver M. P. Splinter, Leiderdorp, f 3698, allen in massa. Nog niet gegund.

ROTTERDAM. Het bouwen van een melkontvanglokaal met baaswoning, remise en achterpand, op het open terrein, gelegen aan de Schoutenstraat en Slaakkade. Door de naaml. vennootschap „de Rotterdamsche Melkinrichting".

Laagste inschrijver W. Post, f 24543.

13 JUNI.

HAARLEM. Bestek no. 190: het maken van bomvrije gebouwen in het fort bij Penningsveer (3e gedeelte) onder het beheer der genie aldaar. Ram. *a* f 201,300; ram. *b* f 200.000. Door de genie.

a. Laagste inschr. L. de Groot, Haarlem, f 193.543.

b. L. de Groot, Haarlem, f 189.886. Gunning aangehouden.

„Per Telegraaf."

'S-HERTOGENBOSCH. Het afbreken van het gebouw aan de Ververstraat no. 170 ald., en het ter plaatse bouwen van een bewaarschool met woning, en daarmede in verband staande werken. Door het bestuur der afd. 's-Bosch der Maatsch. tot Nut van 't Algemeen.

Laagste inschrijver J. v. Roij, 's-Bosch, f 9588; daaropvolgende W. van Beckum, id., f 9690.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrala Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma Gebrs. Hesse), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Eerste Nederl. Papierstuckfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Houthandel, Stoomzaag- en -Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & Zonen, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — Th. van Heemstede Obelt, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LOCHAU, Damrak 71, Amst.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — Höxter-Godesheim A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Stuartevant Engineering Company. — FRED. STIELTJES & Co. — Keizersgracht 745, Amsterdam.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königswinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-**steenen, vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Vraag uwen Leverancier naar

„Liebig's" - Patent.

CLOSET-RESERVOIRS.

GEHEEL GERUISCHLOOZE vulling.

Alom verkrijgbaar.

Eenige Vertegenwoordigers voor Nederland:

PECK & Co., Amsterdam.

Prijscouranten gratis.

J. A. SMITS & ZOON,

Weesperzijde 7, Amsterdam.

Generaal-Vertegenwoordigers voor Nederland en Koloniën, van

Haeusler's Houtcementen Dakbedekking
Cement-Mastiek Dakbedekking.

worden tegen concurreerende prijzen en onder veeljarige garantie gelegd

In 1899 weder meer dan 40,000 M².

Haeusler's Houtcementen Dakbedekking en 10,000 M². Cement-Mastiek Dakbedekking. Absoluut waterdichte bedekking voor Bruggen, Kelders en vloeren.

60 Jarige ondervinding in Duitschland. 20 Jarige ondervinding in Nederl. Vraagt circulaire van vervaardigde daken en vervaardigingswijze.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden

behoorende bij de

BESTEKKEN voor de LEVERING

van

IJZER en STAAL

aan

's RIJKS MARINE.

Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Marine van den 9 Juli 1884 D. No. 41.

PRIJS 25 CENT.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

23 JUNI 1900. 20e JAARGANG. No. 25.

BUREAU VAN REDACTIE: Marnixstraat 402, Amsterdam.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: Herderstraat 5, 's Gravenhage.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
Abonnementsprijs voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

Prijs der Advertentiën: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
Aankondigingen v. Aanbestedingen 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
Abonnement v. Advertentiën tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — De villa van Tiberius op Capri, door J. H. W. Leliman. — Henri Labrouste, door J. H. W. Leliman. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

DE VILLA VAN TIBERIUS OP CAPRI. *)

In de „Salon" (te weten die van de Place de Breteuil, Parijs) van dit jaar heeft W. de Leftwich Dodge eene schilderij tentoongesteld die schittert van kleur en van leven. Als *Huitième olympiade* stond zij in den katalogus vermeld. Plotseling kwam mij deze schilderij weder in gedachten toen ik onlangs het laatste werk van C. Weichardt, *Das Schlosz des Tiberius und andere Römerbauten auf Capri* leerde kennen. **)

Ik zat weder op de marmeren bank van het hooggelegen terras te midden der grieksche vrienden, en volgde met gespannen aandacht eene priesteresse van Terpsichore in hare rythmisch-gracieuse bewegingen. Zoo ver mijn oog reikt, tot den horizon strekt zich als een effen, diep blauw vlak de zee uit. Boven de hoofden welft zich de zuidelijke hemel. Een gloeiende zon doet alles tintelen, de mozaïken, het marmer, de menschen, de zee en de lucht.

Capri scheen geschapen om alleen zulke gedachten aan louter zon en vreugde op te wekken. Had het eiland slechts ééne aanlegplaats, men zou op hare eerste trede willen beitelen:

Hic habitat Felicitas:
Nihil mali intrex.

hetgeen Felix Dahn in *Felicitas* aldus vertaalde:

Hier wohnt das Glück:
Nicht Böses trete ein!

*) Deze boekaankondiging diene in zekeren zin tevens als vervolg op de „Romeinsche studiën" en de „Villa Adriana", opgenomen onderscheidelijk in N°. 1 en in N°. 8 & 9 van den loopenden jaargang van het *Bouwk. Weekblad.*

**) Das Schlosz des Tiberius und andere Römerbauten auf Capri dargestellt von C. Weichardt. *Verlag von K. F. Kochler. Leipzig Täubchenweg 21.* Formaat 40 bij 28 cM.; 63 bladzijden, 33 afbeeldingen van verschillende grootten. *Prijs 10 Mark.*

Maar die spreuk had Tiberius niet kunnen weren.

Het is nu weldra negentien eeuwen geleden dat hij zich op Capri terugtrok. Gedurende elf jaar hing zijn schaduw boven het eiland zoo donker en zoo dreigend, dat nog de herinnering eraan niet geheel is uitgewischt.

„Zoon van Tiberius" schelden op Capri vijanden elkander.

Tiberius was geen sympathiek mensch; maar men heeft hem indertijd met opzet veel zwarter voorgesteld dan hij inderdaad geweest is. De moderne geschiedschrijving eerst heeft Tiberius recht doen wedervaren. Naast gebreken heeft zij ook deugden op 's keizers balans geschreven.

Tiberius, van nature eenzelvig, was door de gebeurtenissen veranderd in een menschenhater. De jaren en de ondervinding maakten van den steeds argwanenden een lijder aan vervolgingswaanzin. Op Capri hoopte de keizer eenzaamheid en rust te vinden.

Maar Tiberius was ongeneeslijk. De stralen der zon konden hem slechts uiterlijk verkwikken. In de gouden zalen van zijn paleis zag hij steeds de zorg hare breede schaduw voor zich uitwerpen.

Van Tacitus weten wij dat op Capri twaalf keizerlijke villa's stonden. Volgens den één droegen deze de namen der maanden en werden zij elk gedurende slechts één maand van het jaar bewoond. De heer Weichardt ziet — met anderen, waarbij Tacitus — in de twaalf hoofdgoden de peetvaders dier landhuizen.

Met klem van redenen — die ik hier evenwel niet wil overnemen — betoogt hij verder dat Augustus deze villa's heeft laten bouwen en Tiberius ze hoogstens voor zijne bizondere behoeften wijzigde. De heer Weichardt verklaart in deze van meening te verschillen met allen, die tot heden over Capri hebben geschreven; de eer dezer ontdekking eigent hij zich toe.

Ook zonder een kaartje is het mogelijk een denkbeeld te geven van de ligging dier villa's.

Capri bestaat uit twee plateau's; een oostelijk en een westelijk. In een zadel tusschen die beide heeft men het oude Caprea, eene grieksche kolonie, te zoeken. Ongeveer in het midden van de noordkust zijn de bouwvallen gelegen van een groot zomerpaleis, dat zich met terrassen en zuilengangen tot aan het water uitstrekte. Dat een deel dier ruines nu vrij ver in zee ligt, is het gevolg van een eigenaardig natuurverschijnsel.

In vóór-historischen tijd lag Capri een tweehonderd meter dieper in zee dan tegenwoordig; slechts de vijf hoogste bergtoppen van het eilandje staken toenmaals boven het watervlak uit.

Sinds de dagen van Augustus is het eiland eerst elf meter gedaald en toen weer vijf gerezen, zoodat, bij slot van rekening het niveau der zee nu zes meters hooger is dan in het begin van onze jaartelling.

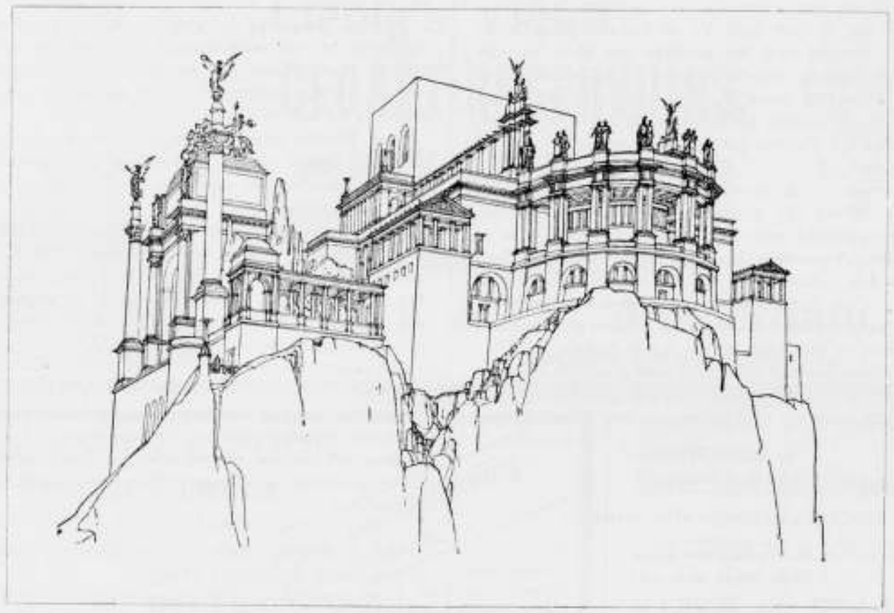
„Mit der Barke fährt „man so durch das „klare Wasser über „die versunkenen Zim„mer und Korridore „der Prachtbauten „einer längst versun„kenen Zeit dahin, Be„hausungen für Mu„scheltiere und Fische, „und das Meer wirft „abgerundete Marmor„stückchen und aus„gewaschene Teilchen „römischer Mosaik ans „Land.

„Wer dächte da nicht des nordischen Märchens von der „versunkenen Stadt, deren Giebelhäuser und Türme tief im „Meer liegen, deren verzauberte Bewohner in einer längst „vergessenen Tracht dort hausen, deren schwingende Glocken „leise gedämpfte Töne durch das Wasser klingen lassen? „Das poetische Märchen wird an diesem wunderbaren Ge„stade zur Wahrheit; nur hausten hier zwischen marmor„bekleideten Wänden und in offenen bemalten Säulenhöfen „die verwöhnten togabekleideten Grossen einer üppigen Zeit, „die an Verschwendung und äusseren Sinnengenüssen, aber „auch an grosser Kunst das mögliche leisteten. Wo jetzt die „Wellen an die „ehrwürdigen, ihres „Schmucks beraubten „Mauern schlagen, „standen einst Statuen „aus Marmor und „Bronce, das Peristyl „zeigte zwischen wohl„gepflegten Blumen „springende Brunnen „und durch die Säulen „der letzten Terrasse „am Meer blickte man „hinaus über den Golf „nach Neapolis, nach „dem Berg an dessen „Fuss das blühende „Pompeji lag und nach „den Höhen der Hal„binsel von Surren„tum."

De Villa Jovis uit het zuid-westen.

Daalt hier de oever glooiend in zee, geheel het oostelijk plateau is eene steile rots, die geen strand aan haren voet heeft. Op het zuid-oostelijke voorgebergte, de Punta Tragara, lag te midden van tuinen een lustslot van Augustus in de zon te braden. Hier zou hij de winter-

De Villa Jovis uit het zuid-oosten.

maanden hebben kunnen doorbrengen, beschermd tegen de tramontane.

In echt romeinschen geest zijn deze bouwwerken opgevat. Voor den wil van den imperator verdwenen de moeilijkheden. Tegen steile klippen werd de rijweg omhoog geleid en de plaats voor de gebouwen uit de rots zelve gehakt.

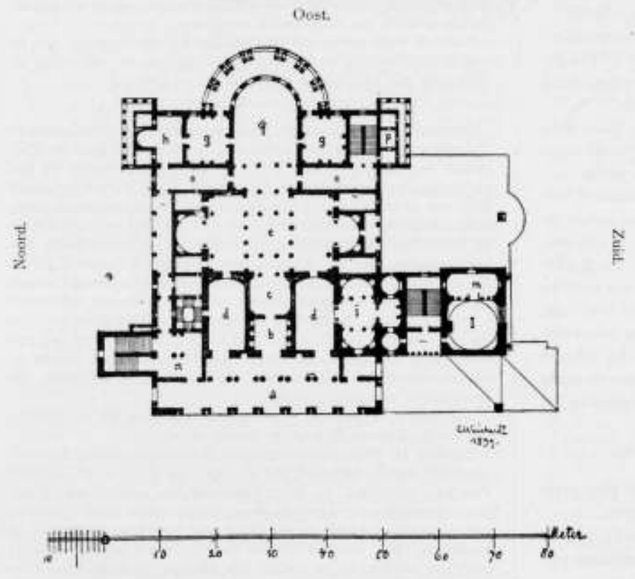
Langs den weg, die er heen leidt, zijn de bouwvallen opgespoord van een groot aantal kleinere bouwwerken, de landhuizen en paviljoens van hovelingen en patriciërs.

In een wijden boog, waarvan de opening gericht was naar het zuid-westen, omgeven zij een derde paleis, op welk emplacement veel later, in de middeneeuwen, de Certosa, een klooster (thans kazerne) gebouwd is.

Op de uiterste noord-oostelijke spits van Capri was de Villa Jovis gebouwd, die door de ligging reeds was aangewezen Tiberius tot verblijf te dienen.

Toen het verraad van Sejanus den keizer het laatste vertrouwen in menschen had ontnomen, heeft hij gedurende negen maanden zijne ongenaakbare woning niet verlaten. Een muur sloot dit gedeelte van het eiland af. Alleen wie vleugels bezat, had buiten medeweten der praetorianen Tiberius hier kunnen treffen.

In de zuilengang om de eetzaal schreed de keizer eenzaam

Plattegrond der eerste verdieping.

a. Zuilenhal voor de vertrekken des keizers.
b. Vestibule.
c. Tablinum.
d, d, g, g, k. Partikuliere vertrekken van den keizer.
e. Peristylium.
f. Triclinium.
i. Lararium (huiskapel).
l, m. Bad.
n. Vestibule.
o. Gangen.
p. Dienstvertrekken.

en verlaten op en af, spiedend of van de italiaansche kust niet de signalen werden gegeven, die hem zouden waarschuwen, als iets bizonders gebeurd was.

Steeds lagen de snelrociers gereed om, zoodra eenig gevaar dreigde, den keizer naar zijne legioenen over te brengen.

Voor zoover mij bekend is, heeft nog geen der pensionnaires der Académie de France te Rome voor zijn *envoi de quatrième année* op de gebouwen van Capri zijne keuze gevestigd.

Toch heeft misschien menigeen hunner gelijke gedachten als de heer Weichardt gekoesterd en bij zichzelf gezegd: „Wie schön mag es gewesen sein, als hier noch ein „Schlosz stand und die Pracht kaiserlicher Hofhaltung sich „über die Insel verbreitete!" Het was eene „Feiertagsarbeit" deze pracht, voor zoover zij den architekt tot vader had, op het papier te doen herleven.

De heer Weichardt droeg aan zijne vrouw dit boekwerk op. Aan alles kan men merken dat het met liefde en lust is bewerkt. Het boek ziet er keurig uit; aan de versiering met vignetten en lijsten, in modern-grieksch-romeinschen trant, is geen zorg gespaard.

Komt ons teekening *x* een weinig te droog, te doodgewerkt voor; teekening *y* en *z* doen ons dit gebrek gaarne vergeten.

Het paleis aan zee leeren wij slechts uit den tekst kennen; de villa's op de Punta Tragara uit een tweetal platen, waarin de fantasie de hoofdrol speelt.

Van het, laat mij zeggen, Certosa-paleis schetste de heer Weichardt eene vogelvlucht. Hij dacht het zich in den geest der Villa Adriana, als een onregelmatig samenstel van gebouwen, gerangschikt al naar de gegevens van het terrein om ruime binnenplaatsen en door zuilengangen onderling verbonden.

Meer tot in bizonderheden wordt, zooals trouwens de titel van het boek reeds aanwijst, behandeld de Villa Jovis, of zooals zij bij het volk heet, de Villa Timberio.

Het drietal bijgevoegde afbeeldingen, waarvan de clichés met de meeste welwillendheid door den uitgever werden afgestaan, ontslaat mij van uitvoerige beschrijvingen.

Trots zien wij zich het slot verheffen „auf „dem steilen Abhang, als harmonischer Ab„schluss, als Fortsetzung und Krönung der „Felsenschroffen, von denen man heute noch „schaudernd herabblickt in die Tiefe."

Is het zuid-front met zijn triomfboog, geflankeerd door twee wellicht te moderne „Siegessäulen", in allen deele gelukt te noemen? Zou voor de sterrewacht, die het geheel bekroont, eene iets sierlijker vorm niet de voorkeur verdiend hebben? Is de hoofdingang wel naar behooren gemarkeerd?

Over deze en dergelijke vragen kan men schier tot in het oneindige van meening verschillen. De heer Weichardt zelf zal misschien over een paar jaren de eerste zijn om eene enkele wijziging voor te stellen. „Es wäre freilich „kühn, zu behaupten, schreef hij, dass die hier gebrachte „Darstellung des Äusseren der Villa Jovis eine Rekonstruk„tion bedeute, wohl aber kann man das von dem Grundriss „sagen." Den plattegrond hoop ik straks nog door eene enkele toelichting te verduidelijken of aan te vullen.

Wij dienen evenwel met onze aanmerkingen voorzichtig te wezen. De heer Weichardt heeft door zijne restauratie van Pompeje *), (kort na hun verschijnen door mij in het Bouwkundig Weekblad (1897, blz. 170) vermeld), zich het recht verworven als kenner der antieke bouwkunst op te

*) *Pompeji vor der Zerstörung. Reconstruction der Tempel und ihrer Umgebung von C. Weichardt. Leipzig K. F. Kochler.*
Grosze Ausgabe 50 Mark. Kleine Ausgabe 3 Mark.

treden. Van *menig onderdeel* wordt daarenboven het waarom in den tekst medegedeeld.

Als wij dan ook in de inleiding lezen: „Alles Thatsächliche ist zu Rat gezogen und aus dem Studium römischer „Baukunst heraus ein Bild geschaffen, das sich zu dem „einstigen wirklichen Palast ungefähr verhält, wie ein histo„rischer Roman zur wirklichen Historie," mag bij deze laatste vergelijking gedacht worden aan de verhalen van een meester, die studie en verbeelding in gelijke mate bezit.

In den plattegrond hebben wij — zooals gezegd — eene restauratie te zien. De grondmuren boden alle gewenschte aanknoopingspunten.

De benedenverdieping was ten deele door ondergeschikte vertrekken ingenomen. Onder het peristylium en de daarvoor gelegen keizerlijke woonvertrekken bevonden zich de regenbakken. Onder de kolonnade *a* was eene vestibule, waaruit op den ingang het oog werd gehouden. Van uit deze vestibule was evenceens toegankelijk een vleugel, die loodrecht op den voorgevel stond en waarin de woning van het naaste gevolg vermoedt wordt. Boven *b*, *c*, *d*, *d* is ontworpen het keizerlijke slaapvertrek; hierboven eene sterrewacht.

De heer Weichardt denkt zich gangen en voorportalen bezet door lijfwachten. De deur tusschen *n* en *a* zou in gewone gevallen gesloten zijn geweest en alleen gebruikt bij plechtigheden als bijv. de ontvangst van gezanten.

Gewone bezoekers hadden van de vestibule *n* links af te buigen en betraden door *o* het peristylium, gaande langs een vertrek waarin een hoog beambte de wacht hield.

In de plattegrond bestaat opmerkelijke overeenkomst tusschen de Villa Jovis en zeker gedeelte van het paleis op den Palatijnschen berg te Rome, dat vroeger aan de Flaviërs, nu echter aan Augustus toegeschreven is. Vier maal grooter waren daar evenwel de afmetingen dan in de Villa Jovis en gaan wij aan het vergelijken, *) dan schijnt deze wel heel klein.

Den lateren beheerschers van het romeinsche wereldrijk waren de caprische landhuizen zeker te nietig. Zij vonden er blijkbaar niet de noodige gemakken, althans nergens wordt verteld dat een hunner verblijf heeft gehouden op het schoone eiland.

Spoedig was dit met zijne gebouwen vergeten.

Niet in de eerste plaats de Villa Jovis, maar den geest van een tijdperk deed de heer Weichardt herrijzen.

Laat ons in zijn rekonstruktieplan eene fantastische herleving van een ver en in menig opzicht aantrekkelijk verleden begroeten.

Waarom zou de bouwkunst niet hare sprookjes hebben?

J. H. W. Leliman. B. I.

Amsterdam, 3 Juni 1900.

*) Plattegronden van het keizerlijk paleis te Rome o. a. in *Construction Moderne* 1887–88. en *Scientific American* (*Supplement*) 27 May 1899.

HENRI LABROUSTE.

Den 29sten Juni 1900, is het vijf-en-twintig jaar geleden dat te Fontainebleau Henri Labrouste overleed.

Het was mijn voornemen in dit nummer van het Bouwkundig Weekblad het leven en streven van dien bouwmeester te herdenken. Labrouste immers speelde in zijn vak eene groote en mooie rol. De moderne bouwkunst is hem veel verplicht.

Ik hoop, dat mijn tijd mij toestaat binnenkort aan dit plan gevolg te geven. Aldus zou tevens de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst zich kwijten van een plicht jegens haar eerelid Labrouste.

Delft, 17 Juni 1900. J. H. W. Leliman.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Technische Vakvereeniging. Afd. Amsterdam. 13 Juni 1900. Na het behandelen der ingekomen stukken werd mededeeling gedaan hoe de drie leden van het Hoofdbestuur der Afdeeling 's Gravenhage zich genoodzaakt zagen hunne functiën neer te leggen, en werd door de 48 aanwezigen met algemeene stemmen eene motie aangenomen, waarin de Afdeeling Amsterdam haar absolute vertrouwen in die heeren uitsprak.

Een door het Bestuur gesteld antwoord aan het Hoofdbestuur betreffende regeling en verbetering van het „technisch onderwijs", mocht de goedkeuring van allen wegdragen.

Hierna werd door den Voorzitter eene kunstbeschouwing gehouden over Midden Afrika, waarvan eene fraaie verzameling photographieën aanwezig was; ook circuleerde nog eene collectie photographieën van uitgevoerde meubelen.

Besloten werd gedurende de maanden Juli en Augustus niet te vergaderen, waarna, na opening der vragenbus en rondvraag, de Voorzitter met een woord van dank de vergadering sloot.

Den 16en Juni j.l. hield de Vereeniging tot Bevordering van de Vakopleiding voor Handwerkslieden in Nederland haar 9e algemeene vergadering in het gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst te Amsterdam. Deze werd bijgewoond door een 90-tal leden, uit alle deelen van het land bijeengekomen, zelfs uit de verst verwijderde. Zulk een opkomst is mogelijk door de welwillende medewerking der besturen van verschillende ambachtsscholen, die op den dag der vergadering vacantie geven. Zij zouden dit zeker niet doen, indien zij niet overtuigd waren van het nut dat de bijeenkomsten voor het onderwijs opleveren.

De Voorzitter, de heer G. A. Scholten, te Tiel, bood na zijne openingsrede de oorkonde aan van het eerelidmaatschap aan den heer H. J. de Groot, inspecteur van het middelbaar onderwijs, oud-Voorzitter der Vereeniging, die daarvoor in hartelijke bewoordingen zijn dank betuigde.

Als nieuw bestuurslid werd gekozen de heer Mr. A. Kerdijk, lid van de Tweede Kamer der Staten Generaal.

De heer H. Ellens deed eenige mededeelingen omtrent de werkzaamheid eener commissie die pogingen zal doen tot het instellen van een weduwen- en wezenpensioenfonds voor leeraren aan ambachtsscholen, en verzocht om geldelijken steun der Vereeniging om te trachten goede grondslagen voor een deugdelijk fonds te verkrijgen. Het voorstel van het Bestuur, om voor dit jaar daartoe f 100 beschikbaar te stellen, een voorstel dat door de bestuursleden de heeren J. Temme en C. Zander warm werd verdedigd, werd zonder stemming aangenomen.

Door den heer J. Woudstra, leeraar in het smeden aan de ambachtsschool te Leeuwarden, werd op heldere en boeiende wijze de vraag ingeleid: „Is het in het belang van de leerlingen bij het bankwerken, dat door de ambachtsscholen het vuurwerken aan die leerlingen weinig of niet onderwezen wordt?" Spreker beantwoordde met overtuiging deze vraag ontkennend.

De voorzitter bedankte den heer Woudstra voor zijne rede — zoo goed van vorm —, die ongetwijfeld nut voor het ambachtsonderwijs zal afwerpen, en verzocht hem toe te staan, dat de inleiding geplaatst wordt in het Maandblad der Vereeniging. Nadat de inleider dit had toegestaan, betuigde ook de Inspecteur van het M. O. hem zijn dank voor het met zooveel toewijding verrichte werk, verklarende het volkomen eens te zijn met de conclusie van den heer Woudstra.

Door den Voorzitter werd daarna medegedeeld, dat het Bestuur eene commissie had benoemd om een onderzoek in te stellen naar de opleiding van leeraren aan ambachtsscholen, ingevolge ontvangen opdracht in de vorige algemeene vergadering; het voorstel van het Bestuur om aan deze commissie reis- en verblijfkosten toe te kennen, werd aangenomen. De vergadering keurde eveneens een voorstel goed, om in het vervolg op de begrooting een post uit te trekken voor vergoeding van reiskosten enz. aan inleiders ter vergadering.

Na deze bijeenkomst werd een bezoek gebracht aan het „Museum van voorwerpen ter voorkoming van ongelukken en ziekten in fabrieken en werkplaatsen." Hoewel des Zaterdags deze inrichting gesloten is, was de Directeur er van, de heer M. A. C. Van Etten, zoo welwillend geweest het bezoek toe te staan en een gedeelte der bezoekers persoonlijk rond te leiden om de noodige inlichtingen op heldere wijze te verstrekken.

Blijkbaar was het bezoek aan alle leden hoogst welkom geweest; de Voorzitter bedankte dan ook op hartelijke wijze den heer Van Etten voor zijne zeer op prijs gestelde welwillendheid. In antwoord daarop verzocht de heer Van Etten de leden der Vereeniging van hunne sympathie voor de zoo nuttige inrichting te doen blijken, door ieder in hun kring op te wekken tot eene bezichtiging der verzamelingen, waar steeds gaarne inlichtingen worden gegeven en verkregen, en door het „Museum" nog meer algemeen bekend te maken en aan te bevelen.

BERICHTEN.

Bijna alle Jurys op de Parijsche Tentoonstelling zijn reeds gedurende een week werkzaam geweest.

De volledige lijst der Nederlandsche Juryleden is als volgt samengesteld:

Groep I, *Onderwijs*, Klasse 6. J. C. Fabius, inspecteur van het lager onderwijs te Delft.

Groep II, *Kunstwerken*, Klasse 7. *Schilderkunst en Etskunst enz.* Willy Martens, W. Maris; klasse 8. Ph. Zilcken, kunstschilders te 's-Gravenhage; Klasse 9. *Beeldhouwkunst*, Bart van Hove, beeldhouwer te Amsterdam (plaatsvervangend lid); Klasse 10. *Bouwkunst*, dr. P. J. H. Cuypers, architect van de Rijksmuseu, te Roermond.

Groep III, *Graphische kunsten*, Klasse 13. P. A. M. Boele van Hensbroek, boekhandelaar-uitgever te 's-Gravenhage (firma Martinus Nijhoff).

Groep IV, *Machinerïen*, Klasse 19. C. T. Stork, firma Gebroeders Stork en Cie., machinefabrikanten te Hengelo.

Groep V, *Electrotechniek*, Klasse 23. A. D. R. Verbeek, ingenieur te Parijs (plaatsvervangend lid).

Groep VI, *Burgerlijke bouw- en transportmiddelen*, Klasse 33. M. Lels van de firma Diepeveen, Lels en Smit, Machinefabrikanten te Kinderdijk.

Groep VII, *Landbouw*, Klasse 39. F. G. Waller, directeur van de Nederlandsche Gist- en Spiritusfabriek te Delft (plaatsvervangend lid); Klasse 40. J. A. Bos, groothandelaar in kaas en boter te Leiden.

Groep VIII, *Tuinbouw, Boomkweekerij*, Klasse 46. J. Jurrissen, boomkweeker te Naarden.

Groep IX, *Bosch-teelt, Jacht en Visscherij*, Klasse 53. dr. P. P. C. Hoek, wetenschappelijk adviseur in visscherij-zaken te Den Helder, directeur van het Zoölogisch Station.

Groep X. *Voedingsstoffen*, Klasse 59. D. Blooker, directeur van de Maatschappij „Internationale Cacaofabrieken" te Amsterdam; Klasse 61. Joan Schmitz van de firma Wijnand Fockink te Amsterdam; Klasse 62. J. Petersen, directeur van de Heineken's Bierbrouwerij-Maatschappij te Amsterdam en te Rotterdam.

Groep XI, *Mijnen en Metallurgie*, Klasse 69. Jhr. B. W. F. van Riemsdijk, directeur van het Rijksmuseum te Amsterdam.

Groep XII, *Versiering en stoffeering van gebouwen*, Klasse 70. J. Muters Jr., architect te 's-Gravenhage; Klasse 72. Jurriaan Kok, directeur van de faience en porseleinfabriek „Rozenburg", te 's-Gravenhage.

Groep XIII, *Geweven stoffen en Kleeding*, Klasse 84. Jhr. Ch. van der Poll, directeur van de Haarlemsche Katoenmaatschappij, te Haarlem, (plaatsv. lid).

Groep XIV, *Chemische Industrïen*, Klasse 87. Dr. H. IJssel de Schepper, directeur van de Stearine Waskaarsenfabriek „Gouda", te Gouda; Klasse 88. P. Smidt van Gelder, van de firma Van Gelder Zonen, te Amsterdam; Klasse 89. J. B. Timmermans Wz., president van de Kamer van Koophandel te Waalwijk; Klasse 94. A. Pit, directeur van het Museum voor Geschiedenis en Kunst, te Amsterdam.

Groep XVI, *Sociale Economie, hygiëne enz.*, Klasse 102. J. C. van Marken, directeur van de Nederlandsche Gist- en Spiritusfabriek.

Groep XVII, *Colonisatie*, Klasse 113. C. M. Pleyte Wz., oud-conservator van het Genootschap „Natura Artis Magistra", te Leiden; Klasse 114. G. B. Hooyer, gep. luitenant-kolonel van het Nederl.-Indisch leger, te 's-Gravenhage.

In opdracht van den Minister van Binnenlandsche Zaken zijn opnemingen gedaan in het oude kerkgebouw der Ned. Herv. Gemeente te Winschoten, ten einde tot eene begrooting te komen van de kosten eener door het Rijk gesubsidieerde restauratie van het gebouw.

De kapspanten van de Zevende Kerk, aan het Regentesseplein, te 's-Gravenhage, van welk gebouw afbeeldingen voorkomen in het Bouwk. Weekblad no. 44 van 4 Nov. 1899, zijn thans geplaatst. Men kan zich daardoor reeds een denkbeeld vormen van omvang en silhouet van dit bouwwerk. Zooals men weet wordt het uitgevoerd volgens de plannen en onder directie van den heer J. Verheul Dzn.

Het gebouw moet op 1 Oct. a. s. geheel gereed worden opgeleverd.

Van af 24 Juni tot en met 2 Juli a. s. wordt in het gebouw van de Mij. t. Bev. der Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam, het werk tentoongesteld van de leerlingen der „Industrieschool" van de Mij. v. d. Werkenden Stand te Amsterdam, vervaardigd gedurende den laatsten cursus.

Het Bestuur der Vereeniging „Ambachtsonderwijs voor Nijmegen en omstreken" heeft van den Minister van Binnenlandsche Zaken de toezegging ontvangen, dat een subsidie van f 8000 voor 1901 op de Begrooting zal worden gebracht, waarvan f 6000 te beschouwen als jaarlijksche bijdrage en f 2000 als bijdrage, in eens, ten behoeve van de kosten van inrichting der school.

Gedeputeerde Staten van Gelderland stellen een jaarlijksch subsidie van f 1150 voor, waardoor de benoodigde middelen gevonden zullen zijn om de school in 1901, zoodra het door de gemeente Nijmegen te stichten gebouw gereed zal zijn, te openen. De gemeenteraad van Nijmegen heeft aan de Vereeniging een jaarlijksch subsidie van f 2500 toegekend en besloot f 50,000 uit te trekken voor de stichting van bedoeld gebouw, bestemd om in gebruik te geven aan de Vereeniging.

Een der belangwekkende ruïnes van Zutphen is die van de oude Nieuwstadspoort, die volgens de stadsrekeningen gebouwd moet zijn in 1536.

Kort na 1591, toen nieuwe vestingwerken werden aangelegd, werd deze poort reeds buiten gebruik gesteld. Na dien tijd werd niets meer voor haar behoud gedaan, en dientengevolge is haar toestand op dit oogenblik van dien aard, dat spoedig handelen zeer noodig is, wil de ruïne niet binnen korten tijd een puinhoop zijn geworden.

Van de gedeeltelijk afgebrokkelde zijmuren der poort zijn nog aanwezig, westelijk een gedeelte lang 16 M. dat reeds overhelt, en oostelijk een stuk van ongeveer 4 M. lengte.

In de N. Rotterd. Courant werd onlangs eene uitvoerige beschrijving gegeven van deze poort, waarvan het voorfront nog vrij goed behouden is, en opgewekt om de noodige werken tot haar behoud uit te voeren. De overblijfselen hebben daar recht op, èn om den merkwaardigen bouw, èn om het belangrijke stuk geschiedenis, dat de poort met de stad heeft doorleefd.

De uitslag van de eind-examens aan de Polytechnische School te Delft, voor de werktuigkundige ingenieurs en technologen is, dat het diploma werd verkregen door de heeren:

Examen C art. 64 (Werktuigkundig Ingenieur) A. Blombert, J. P. Boezaart, P. F. Bunge, J. H. Delgorge, E. B. van Doesburgh, J. M. Gritters Doublet, J. L. Th. Groneman, J. J. A. de Groot, Th. N. Hellemans, G. van Hille, J. Jannette Walen, W. de Jong, A. J. Juchter, H. W. Land, W. G van der Meer, S. F. Monhemius, A. Plate Hzn., W. F. Pot, A. A Reidt, J. R. Sassen, P. Persant Snoep, G. C. Snijders, H. Stokvis, G. Vermeulen, C. H. de Vos, P. J. van Zwieten.

Examen B art. 60 (technoloog) H. de Jong Kleyndert, M. A. de Jong, P. D. C. Kley, C. A. de Looze, J. Rodenburg, E. L. Selleger, P. J. van der Sluis, B. Wigersma.

Examen B art. 60 (B eerste gedeelte) L. G. den Berger, F. A. Bodenheim, G. A. Brender à Brandis, B. Cappel, W. Meyer Cluwen, A. Coster van Voorhout, L. F. Doorenmans, A. J. van der Hoeven, C. Houtman, H. C. Jacobsen, W. K. M. de Kat, C. H. Nieuwland, J. G. Pouw, A. Slingervoet Ramondt, J. F. P. Schönfeld, J. Verkoren, A. Wijnberg.

Voor het verkrijgen van het diploma voor Werktuigk. Ing. hadden zich opgegeven 39, en voor technoloog 9 candidaten.

De uitslag der overige examens wordt tegen 3 Juli verwacht.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Vereeniging van Bouwkundigen in Nederl. Indië. Technicum. te Prijs: f 250; 2e pr. f 150; 3e pr. f 100. Voor Nederlanders en inwoners van Ned. Indië. Voor 15 Aug. 1900 bij den heer C. P. Franken, President der Vereeniging te Pasoerocan. Zie Bouwk. Weekblad no. 51 van 23 Dec. 1899.

Gemeentebestuur van 's-Hertogenbosch. Monumentale Fontein. Voor alle Nederlandsche of sedert 1 Januari 1899 in Nederland gevestigde kunstenaars. 1e Prijs f 500; 2e pr. f 300; 3e pr. f 100; de Jury kan nog twee ontwerpen voor bekroning met f 200 voordragen. Voor 1 October 1900 aan den heer Burgemeester van 's-Hertogenbosch.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Opzichter 2.
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 15.
Aantal aanvragen voor:
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 1.
Aantal geplaatste sollicitanten:
Bouwkundig Opzichter-teekenaar. 1.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 25 JUNI.

AMSTERDAM. Bestek no. 849. Het maken van een gebouw met de daarbij behoorende werken voor de electrische-inrichting op het gemeenschappelijk stationsemplacement te Amersfoort (voor rekening van den Staat der Nederlanden). Ram. f 22000.

De dir. der Holl. IJz. Spw. Maatsch., n.m. 1½ u., (Greenw. tijd) in het centr. personenstation. Aanw. gedaan.

DORDRECHT. Het maken van den opbouw voor de uitbreiding van een fabriek, op de bestaande fundeeringswerken.

De naaml. vennootschap „Dordrechtsche Metaalwarenfabriek voorh. firma Wed. J. Bekkers & Zn." Bestek en teek. met details à f 2,50 verkrijgb. aan het bur. van H. A. Reus, arch., Steegoversloot no. 4, alw. dagelijks inl. te bek. zijn van des v.m. 8—10 u.

De opleveringstermijn is met 2 maanden verlengd.

GRONINGEN. Het ged. verbouwen van het perc. no. 12 en 39, hoek Groote Markt, Gelkingestraat.

De archit. G. Nijhuis, 's av. 8 u., in het koffiehuis van Hamming, Gr. Markt. Bestek en teek. ter inz. in gen. koffiehuis en ten kantore van den arch., alw. bestek à f 0,50 verkr. Inl. verkr. ten kant. van den arch., v.m. 9—10 u. Aanw. gedaan.

MEERVELDHOVEN (N.-BR.). Het bouwen van een burgerwoonh. met 2 woningen met bijlev. van materialen.

De heer P. v. d. Maden, n.m. 4 u., te zijnen huize.

ROOSENDAAL (N.-BR.). Het bouwen van 8 woningen.

De arch. M. Vergouwen, n.m. 4 u. Bestek en teek. ter inz. bij A. Vreugde, alw. aanw. en aanbesteding zullen plaats hebben. Teek. à 50 ct. verkr. Inl. geeft de archit. Aanw. gedaan.

SOEST. De verbouwing der openbare school ald.

Het gemeentebest., v.m. 11 u. Bestek en teek. à f 1 verkr. ter gem.-secretarie en bij den gem.-opzichter aldaar.

STADSKANAAL. *a.* Het vergrooten van de school te Alteveer, met bijk. werken; *b.* Het leveren van schoolmeubelen.

Het gemeentebest. van Onstwedde, v.m. 10 u. Bestek en teek. ten gemeentehuize ter inz. en zijn verkrijgb.: bestek en teek. werk *a* f 1,50, bestek werk *b* f 0,50. Inlevering der biljetten vóór v.m. 9 u. ter secret. Inl. verstrekt J. Moolhuizen, gem.-arch. Aanw. gedaan.

VENLO. Het afbreken en weder opbouwen van een woonhuis, gelegen langs de Groote Kerkstraat aldaar.

De heer J. Müller van Ocijen. Bestek en teek. ter inz. ten kantore van den architect H. Seelen, alw. ook inl. verstrekt worden. Aanw. 25 Juni, v.m. 9 u.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonhuis nabij het plantsoen.

De architect J. J. Post, 's av. 8 u. Bestek en teek. ter inzage bij Z. G. Nijenhuis.

DINSDAG 26 JUNI.

BUSSUM. Het bouwen van een villa, op een terrein gelegen aan de Zwarteweg, ald.

De arch. A. H. Arentsen, v.m. 11 u., in hotel Vlietlaan. Bestek en teek. in gen. hotel ter inz. en aldaar à f 1,50 per stel verkrijgb.

GRONINGEN. Het afbreken van het perceel, staande en gelegen o.z. aan het Schuitendiep te Groningen, kadastraal gem. sectie G. no. 175, en het daar ter plaatse bouwen van een winkelbehuizing met bovenwoning c.a.

De arch. A. Th. v. Elmpt, 's av. 8 u., in het café Ketelaar, Nieuwen weg. Bestek en teek. verkrijgb. en in bovengenoemd koffiehuis ter inz. Nadere inl. worden verstrekt op alle werkdagen tusschen 10—12 u. ten kantore van den architect.

LIENDEN. Het bouwen van een woonhuis met achterhuis.

De heer H. Vink, n.m. 2 u., bij S. Stam, bij wien bestek en teek. ter inzage liggen. Inl. geeft architect N. Lodder te Kesteren. Aanw. 26 Juni, v.m. 11 u.

NIJMEGEN. Het amoveeren van den oostelijken zijvleugel van het liefdegesticht der eerw. zusters a/d. Doddendaal en het wederopbouwen daarvan tot refter met slaapzalen en bijkomende werken.

Het R.K. parochiaal armbestuur, 's av. 8 u., in café „Suisse" Burchtstraat. Bestek en teek. à f 1,50 te verkrijgen Doddendaal no. 8. Inl. geeft W. J. H. v. d. Waarden, bouwk. Aanw. 26 Juni, v.m. 11 u.

IJMUIDEN. Het bouwen van een woonhuis aan den Rijksstraatweg aldaar.

De arch. P. A. Timmers te Amsterdam, n.m. 5 u., in het hotel „Nummer Een". Inl. geeft voorn. arch. en den heer D. Kramer te IJmuiden, bij wien tevens bestek en teek. à f 1,50 te bek. zijn.

ZWOLLE. Het verbeteren van een gebouw behoorende tot de artillerie-inrichtingen in de legerplaats bij Oldebroek. Ram. f 6500.

De genie, v.m. 10 u. Bestek verkrijgb. op het geniebureel ald. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 27 JUNI.

ESCHAREN (N.-B.). Het bouwen eener burgerwoning met achterbouw voor den heer C. van Iersel, molenaar ald.

De aanbesteder. Bestek en teek. in het gen. café ter inz. Inl. worden verstrekt door M. B. Bulkens, bouwk. te Gassel. Aanw. 27 Juni, n.m. 2 u.

OLDEBOORN. Het bouwen eener stoomzuivelfabriek c. a. te Oldeboorn.

De heer T. Brouwer. Bestek en teek. à f 2,50 verkr. bij M. K. de Jong, arch. aldaar, die inl. geeft ten zijnen huize. Bilj. in te lev. aan het adres van den heer T. Brouwer te Oldeboorn.

SCHEEMDA. Het verf- en behangwerk aan de in aanbouw zijnde stroocartonfabriek „de Toekomst" ald.

De dir. van gen. fabriek, 's av. 6 u., in hotel „Panman", alw. bestek en teek. ter inz. liggen.

DONDERDAG 28 JUNI.

ENSCHEDÉ. Het verbouwen van een woon- en winkelhuis aan de Hengelosche straat.

De heeren G. Brinkers en J. F. Sachse, n.m. 2 u., in het hotel de Graaff. Bestek en teek. à f 2,50 per stel ten kant. van den archit. verkr. Inl. geeft G. Beltman A. Gzn., archit. Aanw. 28 Juni, v.m. 9 u.

ERMELOO. Het bouwen van een school en onderwijzerswoning in de buurtschap Hulshorst, gem. Ermeloo.

Het gem.-best. Bestek en teek. ad f 1,50 bij architect D. Kok Jzn. te Harderwijk. Aanw. 28 Juni, v.m. 11 u.

GEMERT. Het bouwen van eene boerderij met woonhuis ten beh. van het klooster Nazareth aldaar.

Het best. van voorn. klooster, n.m. 4 u., in café Berlo. Bestek en teek. verkr. à f 1,50 bij H. M. v. Strijp ald. die inl. geeft. Aanw. 28 Juni, n.m. 2 u., op het terrein.

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van magazijnen en expeditie-lokalen, voor Ph. Simons en Co.

De architect L. Simons. Bestek en teek. ad f 2 bij gen. architect, Passage 18, verkr.

HEEG (FR.). Het belangrijk vergrooten der stoomzuivelfabriek te Osingahuizen.

De heer A. J. Lankhorst. Bestek en teek. ter lez. bij den kastelein Dijkstra en per stel à f 1,50 te verkr. bij W. D. de Jong, arch., Sneek.

ROTTERDAM. Het bouwen van een school met 9 lokalen alsmede 2 dubbele panden aan de Marinestraat.

De vereen. „Een school met den Bijbel" te Feijenoord en Hillesluis, 's midd. 12 u., in het café „Fritschy", Maaskade, alw. bestek en teek. ter inzage liggen en aanw. zal worden gegeven op 25 Juni, v.m. 10 u. Bestek en teek. à f 2,50 te bek. ter drukkerij van A. ter Weeme, Open Rijstuin 16. Inl. geeft de arch. W. C. Coepijn.

SCHINNEN (LIMB.). Het amoveeren van een gedeelte der parochiekerk en het bouwen van een transsept met priesterkoor, zijkapellen, sacristie enz.

De arch. J. H. Tonnaer te Delft, n.m. 2 u., in de pastorie. Bestek en teek. ter inz. aan de pastorie te Schinnen en zijn à f 2 verkr. bij den arch., bij wien ook nadere inl. worden gegeven. Aanw. 26 Juni, n.m. 2 u.

VRIJDAG 29 JUNI.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een heerenhuis op een terrein gelegen aan den Hengeloschen straatweg te Enschedé.

De arch. R. v. der Woerd Hzn., 's midd. 12 u., in hotel „de Graaf", alw. bestek en teek. ter inz. en zijn ad f 2 bij gen. arch. verkrijgb. Aanw. 29 Juni, v.m. 9 u.

NIEUW-COMPAGNIE. Het bouwen van een directeurswoning, met de levering van al de daartoe benoodigde materialen, enz.

De aardappelmeelfabriek „de Toekomst", n.m. 3 u., in het café van Bruining. Bestek en teek. ad f 1 en inlicht. bij den bouwk. B. Borgers te Annerv.-kanaal verkrijghaar. Aanw. dagelijks aan de fabr. door E. Kliphuis Bzn.

WOUDENBERG. Het bouwen van een heerenhuis.

De bouwk. D. Appels te Driebergen, n.m. 2 u., in het café van H. Lagerweij te Woudenberg. Bestek en teek. ter visie in gen. koffiehuis. Aanw. gedaan.

ZATERDAG 30 JUNI.

MEPPEL. Het bouwen eener villa aan het Zuideinde.

De archit. H. Witzand, n.m. 3 u., in de Stadsherberg, alw. bestek en teek. ter inz. en zijn ad f 3 verkrijgb. Aanw. 30 Juni, v.m. 10 u.

VOORBURG. Het bouwen van een zaal met kasteleinswoning en eene kegelbaan op een terrein aan de Fransche Kerkstraat.

Het bestuur der sociteit „de Gezelligheid", v.m. 11 u.

MAANDAG 2 JULI.

AMSTERDAM. Bestek no. 850. Het bouwen van een enkele wachterswoning op den lokaalspoorweg Boekelo—Hengelo. Raming f 1860.

De directie der H. IJ. S. M., n.m. 1½ u. (Greenw. tijd), in het centraal personenstation. Aanw. 27 Juni, 's midd. 12 u. (Greenw. tijd), van uit Hengelo.

DINSDAG 3 JULI.

DELFT. Het bouwen van 2 bouwmanswoningen enz. op het landgoed „Oranjestein", waarvan een aan de Houtkade en een aan den Veenweg op perc. kadastraal bekend gem. Stompwijk. sectie H nos. 1892 en 1027.

Reg. van het meisjes-weeshuis te Delft, 's midd. 12 u., in het gesticht.

WOENSDAG 4 JULI.

OPHEUSDEN. Het verbouwen en vernieuwen van het raadhuis te Elshout en daarin maken van een veldwachterswoning en arrestantenlokalen en veranderen van onderwijzerswoning.

Het gemeentebest., v.m. 10 u. Inl. geeft arch. J. H. v. d. Abeelen te Tilburg. Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. bij Ant. Bergmans. *Geen bilj. worden aangenomen dan van hen die bestek en teek. hebben gekocht.*

VRIJDAG 6 JULI.

ZEIST. De verbouwing der bestaande school aan den Hoogenweg, met bijk. werken.

Het gemeentebest., n.m. 1 u. Bestek en teek. à f 1 verkr. ter secr. Aanw. 26 Juni, n.m. 12—1 u.

Assurantie Maatschappij tegen Brand schade
De NEDERLANDEN van 1845.
's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen—Amsterdam, Stationplein — Rotterdam, Zuidblaak 56. — Breda Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betouwstraat 8. — Groningen, Peizerstraat 6.
Reserves ult. 1899 . . . . f 1.944.100.00
Betaalde Brandsch. tot ult. '99- 19.521.500.00
Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

5 JUNI.

AMSTERDAM. (ONDERH.). Het bouwen van een heerenhuis aan de Overtoom no. 1. Door den architect W. Hamer.

Gegund aan H. C. Dorlas, Amsterdam, voor f 18997.

WAARDENBURG. Het bouwen van een woonhuis voor den heer Buijsing Damsté.

Laagste inschrijver W. v. Eck, Waardenburg, f 17330. Gegund.

6 JUNI.

NIEUW-LEKKERLAND. Het bouwen van een nieuw polderhuis. Door het Polderbestuur.

Timmerwerk. Laagste inschrijver J. L. de de Vries, f 765.

Metselwerk. Jr. Stam, f 1133,10.

Verfwerk. I. Weppelman, f 92,50.

Smidswerk. A. Stam Pz., f 75. Allen aldaar.

7 JUNI.

TILBURG. Het bouwen van 2 woningen met smederij. Door den arch. Jos. Donders.

Laagste inschrijvers: Luijtelaar en Derkinderen, Tilburg, metselwerk f 1699,50; H. v. d. Put, id., timmerwerk f 1540. Gegund.

VALKENSWAARD. Het bouwen van een woonhuis met stal en schuur voor de Gebr. Loos ald. Door den bouwk. A. Scheepkens.

Laagste inschrijver J. Bots, f 1289. Gegund.

ZALTBOMMEL (ONDERH.). Het bouwen van een kerk en het leveren van het benoodigde ameublement. Door de kerkeraad der Geref. gemeente.

Het bouwen der kerk is gegund aan Gebr. Metz, aldaar.

8 JUNI.

NOORDWIJK AAN ZEE. Het verbouwen en vergrooten der kerk aan de Hoofdstraat.

Door de kerkvoogden der Ned. Herv. gemeente.

Laagste inschrijver R. v. Dijk, Noordwijkerhout, f 11360. Niet gegund.

VEENENDAAL. Het bouwen van een woonhuis aan de Kerkewijk. Door den heer G. C. v. Stuivenberg.

Laagste inschr. J. de Geit, Veenendaal, f 7790.

11 JUNI.

HEEG (FR.). Het bouwen eener stoomzuivelfabriek, met directeurswoning, machinekamer met stoomschoorsteen en 4 werkmanswoningen. Door het best. der coöp. stoomzuivelfabriek „Hoop op Zegen".

Laagste inschrijver W. Kroon, Witmarsum, f 49477. Gegund.

12 JUNI.

BARNEVELD (ONDERH.). Het bouwen van een villa voor rekening van den heer Schut.

Laagste inschrijver: D. J. van Wagensveld, metselwerk f 2590; A. v. d. Fliert, timmeren smidswerk f 2419; H. ten Ham, schilderwerk f 420; W. v. d. Kamp, loodgieterswerk f 227. Gunning aangehouden. Allen aldaar.

BIERVLIET. Het bouwen van een dokterswoonhuis, met bijlevering van alle daartoe noodige materialen. Door het gem.-bestuur.

Laagste inschrijver F. Hoevenagel, Biervliet, f 4889. Gegund.

SNEEK. Het bouwen van een coöp. stoomzuivelfabriek aan de Wegsloot onder Heeg.

Laagste inschr. W. Kroon, Witmarsum, f 49477.

VREESWIJK. 1e. Het lood- en zinkwerk; 2e. het behang- en verfwerk van 8 in aanbouw zijnde burgerwoningen. Door den aannemer A. Klokke te Werkhoven.

1e. Laagste inschrijver Joh. Russon, Wijkbij-Duurstede, f 184,75.

2e. Eenige inschr. A. v. d. Vlerk, Vreeswijk, f 474.

WINDESHEIM. Het bouwen van een woonhuis ald. Door den heer T. Langevoort.

Laagste inschrijver A. v. Ommen, Wijhe, f 4658.

13 JUNI.

'S-HERTOGENBOSCH. Het afbreken van het gebouw aan de Ververstraat no. 170 ald., en het ter plaatse bouwen van een bewaarschool met woning, en daarmede in verband staande werken. Ram. f 9580. Door het best. der afd. 's-Bosch der Maatsch. tot Nut van 't Algemeen.

Laagste inschrijver Jac. v. Roij, f 9588.

NEDERWETTEN (N.-Br.). Het bouwen van een nieuw woonhuis met schuur en stalling. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver Andr. v. Wijk, Nuenen, f 980.

OUDKARSPEL. Het bouwen van een woon- en winkelhuis ald., voor den heer C. Bierman ald. Door den bouwk. A. Vis.

Timmerwerk. Laagste inschr. A. Eeeen Pz., f 599*.

Metselwerk, Jb. Smid, Noordscharwoude, f 447*.

Schilderwerk. Jn. Dirkmaat, Heer-Hugowaard, f 108*. *Gegund.

RIDDERKERK. Het afbreken van een woonhuis en het bijbouwen van een ged. aan de best. sigarenfabriek. Raming f 2093. Door de firma Gebr. Bos.

Metselwerk. Laagste inschrijver L. Velthuizer Gz., f 1024*.

Timmerwerk. C. de Bruin, f 868.44*.

Schilder- en glaswerk. B. Roos, f 139.75*, *Gegund.

ROOSENDAAL (N.-BR.). Het bouwen van een woonhuis. Door den arch. M. Vergouwen.

Laagste inschrijver J. Stevens Pz., f 3370. Gegund.

TILBURG. Het bouwen van een heerenhuis met aanh. in de stationstr. ald. Door den arch. Leo Goyaerts.

Laagste inschrijver P. B. Clercx, f 18844.

14 JUNI.

HAAKSBERGEN. Het arbeidsloon van een te bouwen veeverij bij hare te Haaksbergen. Door de firma D. Jordaan & Zonen.

Laagste inschr. A. Ulenbelt, f 1759. Gegund.

HEEMSTEDE (ONDERH.). Het verbouwen van een smederij met woonhuis, voor rekening van den heer N. J. Oudejans.

Laagste inschrijver E. van Luijken, ald., voor f 6390. Gegund.

NOORDWIJK. Het bouwen van 10 woningen op het terrein, gel. aan de Molenstraat, sectie F no. 358 ald. Door den archit. D. Veilbrief te Leiden.

Laagste inschrijver P. J. Christiaanse, Leiden, f 12300. Gegund.

ROTTEVALLE (FR.). Het bouwen eener school en onderwijzerswoning in 2 perc. en in massa. Door den heer G. R. Bloembergen.

School. Laagste inschrijver D. Oosterbaan, Dragten, f 2473.

Woning. W. Baron, Dragten, f 1889.

Massa. G. S. Kielstra, Dragten, f 4378.

WERKENDAM. Het maken van een bouwschuur op den polder Kijfhoek, onder Dussen. Door de werkende landverb. maatsch.

Laagste inschrijver J. v. Velzen, f 3895. Nog niet gegund.

15 JUNI.

BREDA. Het verbouwen van het huis gel. aan de Ginnekenstr. no. 11 tot winkelhuis en broodbakkerij. Door de architecten P. A. Oomes en L. v. d. Pas.

Gegund als volgt: A. Bielars, timmerwerk, f 1676; J. v. Poppel, metsel- en steenhouwerswerk, f 1870; H. van Ginkel, glas- en verfwerk, f 310; A. H. Knibbeler, smidswerk, f 213; J. Tolboom, lood- en zinkwerk, f 206. Allen aldaar.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen eener school op een terrein aan de Noorderhagen aldaar, voor de Vereen. Cristendom.

Laagste inschrijver H. ten Cate, f 8485. Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van een perceel aan de Molenstr. ald. (winkel, pakhuis, vergunning, woonhuis enz.). Door den heer G. Zwijnenberg, onder beheer van den arch. H. E. Zeggelink.

Laagste inschr. A. Ruijter, f 7600. Gegund.

MIDDELBURG. Het bouwen van eene sluismeesterswoning bij de Westsluis te Terneuzen. Raming f 5800. Door het prov. bestuur.

Laagste inschr. F. C. Herrebout, f 5596.

OLDENZAAL. Het bouwen van 2 woningen op een terrein gen. den Manenkamp te Berghuizen gem. Losser. Door den arch. C. J. ter Ellen.

Laagste inschr. H. Noorman, Oldenzaal, f 2400. Gegund.

TERNEUZEN. Het bouwen van een woonhuis met bakkerij nabij den Baandijk ald. Door den heer J. Willemsen.

Het timmer- en schilderwerk. Laagste inschrijver P. A. Mielen, f 950*.

Metselwerk. J. Nieuwelink, Hoek, f 960*.

Massa. A. C. Rijnberg, f 1920. *Gegund.

TERNEUZEN. Het bouwen van een woonhuis aan de Heerengracht. Door den bouwk. J. Scheele.

Laagste inschrijver J. B. de Boij, f 3917.72.

WASPIK. Het bouwen van een woonhuis op paalfundeering en het maken eener sleephelling met omkading ter lengte van 68 M. Door de firma Ruijtenberg.

Laagste inschrijver P. Leijten, Raamsdonk, f 5248,50. Gegund.

WEESP. Het aanbouwen van 3 schoollokalen bij school B. Door het gem.-bestuur.

Laagste inschrijvers P. Zwaag en N. Zwaan, Hilversum, f 5375.

WERKENDAM. Het bouwen eener nieuwe schuur op den polder Kijfhoek.

Laagste inschrijver J. van Loon, Werkendam, f 3190.

16 JUNI.

GIESSENDAM. Het bouwen eener burgerwoning en 6 arbeiderswoningen te Hardinxveld. Door den arch. J. H. B. Veenenbos te Sliedrecht.

Perc. 1, metsel-, grond- en steenhouwerswerk. Laagste inschrijver J. A. Brouwer, Hardinxveld, f 3525.

Perc. 2, timmer-, smids- en loodgietersw. W. J. de Geus Jz., f 3840.

Perc. 3. J. H. v. Tuijl, Hardinxveld, f 350.

Massa. W. J. de Geus, Hardinxveld, f 7500*. *Gegund.

PAPENDRECHT. Het bouwen van 6 woningen op een terrein bij het stoombootenveer van Fop Smit en Co, aldaar. Raming f 4900. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver H. C. 't Hart, Dordrecht, f 4399.

WAMEL. Het afbreken en weder opbouwen van het oude veerhuis ald. Door den heer J. L. van Lidth de Jeude te Tiel.

Laagste inschr. A. v. Hellemond, Wamel, f 1297. Gegund.

18 JUNI.

ALMELO. Het vergrooten van het fabriksgebouw, het maken van noodtrappen, schuttingen, hekwerken en ijzeren liftafsluitingen voor stoomspinnerij „Twenthe". Door den arch. B. Vixseboxse.

Gegund aan de laagste inschrijvers: H. Westenberg, metselwerk f 928; S. H. Krapshuis, timmerwerk f 1504; J. Tanke, ijzerwerk f 412; D. H. Arands, lood- en zinkwerk nihil; J. H. Liefferink, glas- en verfwerk f 135. Allen aldaar.

AMSTERDAM. Bestek no. 847. Het vergrooten van de goederenloods aan het hoofdgebouw te Borne. Ram. f 3877. Door de directie der H. IJ. S. M.

Laagste inschrijver firma A. Groothengel, Borne, f 2732.

AMSTERDAM. Bestek no. 848. Het vergrooten van de goederenloods op het stationsemplacement Groenlo. Ram. f 1800. Door de directie der H. IJ. S. M.

Laagste inschrijver B. A. Hilbers, Groenlo, f 1523.

LOSSER. Het bouwen van 4 woningen enz. in het dorp ald. Door de Ned. Herv. Diac.
Laagste inschrijver A. v. Halteren, Glanerbeek, f 4395. Gegund.

MUSSELKANAAL. Het maken van een schuur met bijk. werken. Ram. f 1579. Door den bouwk. J. Benus.
Laagste inschr. Jan Janzen, Valtermond, f 1555. Gegund.

ROTTERDAM. Het bouwen van 4 panden op een perc. grond gel. aan den Dordtschen straatweg, gem. Rotterdam. Door den bouwk. A. v. d. Linden.
Laagste inschrijvers Plomp en Siepman, f 14.894.

WEMELDINGE (ONDERH.). Het bouwen van een nieuw woonhuis met winkel en bakkerij. Door den architect A. le Clerq te Kruiningen, namens den heer Adr. Pieterse.
Laagste inschr. H. Kosten, f 2988. Gegund.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een bergplaats van brandstoffen, op het terrein van den voorm. ijskelder. Door het gem.-bestuur.

Laagste inschr. J. G. Scharenborg, f 747. De biljetten van ter Haar en Scharenborg waren van onwaarde. Gegund.

ZUIDLAREN. Het bouwen eener kerk voor de Geref. gem. aldaar, met bijlev. van alle materialen. Door de architecten K. en G. Hoekzema te Groningen.
Laagste inschrijver F. J. Eisses, Onnen, f 5540.

19 JUNI.

BUSSUM. Het bouwen van een villa. Door den bouwk. G. J. Vos.
Laagste inschrijver J. Moussie, f 13666.

DELFT. Het bouwen van een gesticht voor ziekenverpleging met annexe werken (uitgezonderd de timmerwerken) op een terrein aan de Blommendijksche weg nabij de Centuurbaan te Hillegersberg. Door het bestuur der St.-Hippolyten Stichting.
Laagste inschr. M. Breetvelt, Oud-Alblas, f 148.692.

ENKHUIZEN. Het bouwen van 3 kantoorlokalen waarboven zolders tot berging van zaden, een en ander met brandvrije gedeelten. Door de firma Sluis en Groot.
Laagste inschrijver Joh. Bot Dz., Bovenkarspel, f 10937. Gegund.

MAASSLUIS. Het bouwen van een pakhuis aan de Haven te Maassluis. Ram. f 7800. Door den heer J. Gansbeek.

Metselwerk. Laagste inschr. J. de Kloe, f 3936*.
Timmerw. en andere vakken. J. P. Wimmers, f 3100*. *Gegund.

UTRECHT. Bestek no. 814. Het afbreken van een bestaande loods en het maken van een cokesloods, bergplaatsen voor takkebossen en steenkolen, en het uitvoeren van eenige diverse werken op het station 's-Hage. Ram. f 9810. Door de maatsch. tot ex. van Staatssp.
Laagste inschrijver W. F. Staal, 's-Hage, f 9349.

20 JUNI.

HAARLEM. Het verbouwen van perc. no. 46 aan de Groote Houtstr. Door den arch. J. H. Welsenaar.
Laagste inschrijver Snelder, f 6482.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrala Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma GEBRS. HESSE), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Eerste Nederl. Papierstoffabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Haarlemsche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Houthandel, Stoomzaag- en -Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZOON, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — HÖXTER-GODFLHEIM A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithsografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Sturtevant Engineering Company. — FRED. STIELTJES & Co. — Keizersgracht 745, Amsterdam.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDEOBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königswinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-**steenen, vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,
Mem. San. Inst. London.
Sanitary Engineer,
150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.
Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.
SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**
PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.
Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.
Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.
Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.
Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.
Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

30 JUNI 1900. — 20e JAARGANG. — N°. 26.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17. • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal. ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M^y.

INHOUD. — Lood in drinkwater (vervolg van blz. 203). — Jachthuis Boschlust bij Bergen-op-Zoom. — Boekaankondiging. — Verslagen van Vergaderingen. — Berichten. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

LOOD IN DRINKWATER.

(Vervolg van bladz. 203).

Naar aanleiding van het rapport omtrent het oplossen van lood in leidingwater en de mogelijkheid van het nemen van maatregelen daartegen, werd door den heer S. Brandenburg Rzn., Directeur der Waterleiding te Tilburg, in het Tijdschrift voor Sociale Hygiëne, 2e jaargang, n°. 3 eene opmerking gemaakt omtrent de conclusie, sub *4b*, luidende: dat opname van lood in het leidingwater kan worden voorkomen door: *4b)* in de meeste gevallen gebruik te maken van looden buizen met vaste tinvoering van minstens 98% zuiver tin en 1/2 m.M. dikte, en de buizen onderling door middel van zoogenaamde metalen klemkoppelingen en T-stukken van zwaar model met lange schroefbussen te verbinden."

De heer Brandenburg zegt, dat bij een grondig onderzoek der met de bout gesoldeerde zuivere tinvoeringleidingen zal blijken, dat het meerdere loodgehalte van het water volstrekt niet te wijten is aan de boutsoldeeringen, doch geheel aan de behandeling der koperen fittings door den fabrikant. De meeste leveranciers toch leverden tot nu toe fittings met vertinde einden, voor het gemak van den werkman. Dat vertinnen geschiedt met een mengsel van tin en lood en, veel op de zeer eenvoudige wijze, door de gezuiverde einden in dit mengsel te doopen, zoodat dit niet alleen aan den buitenkant, maar in ruime mate aan den ruwen binnenkant van de fitting blijft hangen.

Bij onderzoek is het den heer B. gebleken, dat er zich *in* deze fittings lood bevindt dat volstrekt niet afkomstig is van het soldeeren, doch waardoor er over 't algemeen in de met de bout gesoldeerde tinvoering-leidingen tot nu toe meer lood in het water is te vinden dan in die met klemkoppelingen.

Volgens den heer B. staat het vast, dat bij het gebruik van klemkoppelingen de buis meer moet worden opgedreven dan bij het soldeeren, zoodat de binnenvoering ongetwijfeld meer wordt beschadigd of scheurt; daarom wil het hem voorkomen, dat bij het gebruik van onvertinde fittings en onvertinde watermeters en toebehooren, het goede soldeeren met de bout de voorkeur verdient boven het gebruik van klemkoppelingen. Ook is het hem gebleken, dat de tinvoering bij zulk een koppeling somtijds op zoodanige wijze is beschadigd, dat het water allesbehalve met lood in aanraking *moet* komen.

De schrijver komt er tegen op, dat een solide wijze van verbinden der met tin gevoerde buizen, veroordeeld zou moeten worden, wegens een vermoedelijk *minder juist onderzoek*, daar het ten eenenmale onmogelijk is, dat een goed gecentreerde, met de bout gesoldeerde en met onvertinde fittings behandelde verbinding, meer gevaar voor loodvergiftiging oplevert, *dan de gegoten ijzeren buizen, waarvan de voegen met lood gedicht zijn.*

Ten slotte wijst de heer B. er op, dat de loodverontreiniging zoowel bij het gebruik van klemkoppelingen of boutsoldeerkoppelingen nog bevorderd wordt door de met een mengsel van tin en lood inwendig vertinde watermeters of door de in watermeters, retourkleppen enz. gesoldeerde onderdeelen, terwijl het gebruik van onzuiver tin voor de tinnen voering der buizen hier buiten bespreking kan blijven.

In een volgend nummer van hetzelfde „Tijdschrift" bespreekt de heer Meulenhoff — een der rapporteurs — de voorgaande opmerkingen van den heer Brandenburg, opmerkingen waarbij, behalve de conclusie van het rapport, ook de voorwaarden voor de waterleidingen van Zwolle en Kampen, die alle soldeeren uitsluiten, bestreden en de onderzoekingen te Emden genegeerd worden. Nadat men daar ter plaatse ondervonden had, dat niettegenstaande de vertinde buizen, de kalkmethode niet hielp, trachtte men door andere buizen het euvel op te lossen. Als zoodanig zouden, blijkens opgedane ondervinding, alleen de met tin gevoerde buizen in aanmerking kunnen komen; doch zoo ze gesoldeerd waren, gaven deze nog 5.8 m. gr. lood per liter aan 't water af. Nu deed zich de vraag voor, of er een middel was om het soldeeren te vermijden, en dit middel vond men in Zwolle, waar *slechts* klemkoppelingen mogen gebruikt worden. Proeven — toen genomen — met eene door de gemeente Zwolle beschikbaar gestelde buis met klemkoppeling, gaven zeer goede resultaten.

De heer Meulenhoff herinnert er aan, dat het scheikundig

onderzoek van het water uit particuliere leidingen bevestigt, hoe door soldeeren het opnemen van lood kan worden bevorderd. Verder merkt hij op, dat als alle soldeeren verboden is, er van vertinde fittings geen sprake kan zijn, zoodat het gevaar, door niet doelmatige behandeling van den fabrikant, uitgesloten is; en indien een werkman een buis opdrijft, zal hij meer zeker van zijn werk zijn als hij zoodoende in de buis kan zien, en dus wellicht scheuren — die bij voorzichtige behandeling niet behoeven voor te komen — kan waarnemen, — zekerder dan, zooals bij soldeeren om de buis het geval is, als hij niet kan zien wat binnen de buis plaats heeft, o. a. het afsmelten van het tin.

Omtrent de zuiver technische kwestie heeft de heer Meulenhoff het gevoelen ingewonnen van den heer J. J. Noordhoff, directeur der gasfabriek en waterleiding te Zwolle, en deze verklaart, dat zijne gunstige opinie omtrent klemkoppelingen niet geschokt is door het oordeel van zijn collega te Tilburg, en hij om der hygiëne wille het soldeeren met bout of lamp blijft afkeuren. Bout en lamp noemt de heer N. even schadelijk; het verschil daartusschen is slechts een temperatuurskwestie. 't Ongelukkigste is, dat de fitter niet kan zien wat gebeurt, en terwijl van buiten af beschouwd alles glad van stapel geloopen schijnt, kan er in de buis een belangrijke afsmelting der tinnen voering hebben plaats gehad. Niettegenstaande het strenge verbod van soldeeren te Zwolle, wordt er toch wel eens tegen gezondigd, uit onwetendheid wat betreft de gevolgen. De heer N. heeft echter afgesmolten tinmassa's gevonden op stop- of tapkranen, die het sluiten verhinderden, en waardoor de fraude werd ontdekt. Verder is hem gebleken, dat hoe zuiverder de tinvoering is, hoe eerder de afsmelting plaats heeft; een feit dat, hoe natuurlijk overigens, toch bepaald het soldeeren verbiedt.

Over verkeerd vertinde fittings, inwendig vertinde watermeters en retourkleppen enz. zal de heer N. niet spreken: bij 't gebruik van klemkoppelingen heeft men de eerste niet noodig en de laatste kan men weren; evenmin over de gegoten ijzeren buizen, waarvan de voegen met lood gedicht zijn en waarvan de gevaarlijkheid nog niet bewezen is.

Door den heer Brandenburg werd beweerd, dat het „goede soldeeren" met de bout de voorkeur zou verdienen boven het gebruik van klemkoppelingen, omdat men dan de buis niet zoo ver behoeft op te drijven als anders. Maar de vrees, dat bij het opdrijven der buis de tinnen voering zou scheuren, is, volgens den heer Noordhoff, erg overdreven, en er is te minder kans op, naarmate de voering deugdelijker is. In dat opzicht gaan ten minste de fitter en de scheikundige der waterleiding te Zwolle samen; als gene klaagt over het scheuren der tinvoering, keurt deze doorgaans het monster af.

De heer N. eindigt aldus: „Voor dat de fitter de klemkoppeling afwerkt, kan hij de opgedreven buis onderzoeken. Dit is het groote voordeel tegenover soldeeren: de fitter werkt niet in den blinde.

En mocht het onverhoopt gebeuren, dat een scheur zijne aandacht ontsnapt, dan krijgt hij in negen van de tien keeren geen dicht werk. Dat komt door het verschil in hardheid van tin en lood. Dit is weer een groot voordeel.

Summa summarum dwingt het gebruik van klemkoppelingen den fitter om van meet af aan goed werk te leveren. Een fout, die over 't hoofd gezien is, wreekt zich later zeer zeker. Bovendien moet de geheele leiding met zorg en met oordeel vastgelegd worden om trillingen te voorkomen. Bij het soldeeren met de bout of met de lamp komt het er niet zoozeer op aan. Zou dit misschien de oorzaak kunnen zijn, dat klemkoppelingen nog zoo weinig worden toegepast — ja, in zekere mate impopulair zijn?"

Uit een en ander zal het — volgens den heer Meulenhof — duidelijk blijken, dat het zeer noodig is, de conclusie sub 4 *b* (boven vermeld) te handhaven, als eene der meest afdoende maatregelen om loodvrij water te verkrijgen.

Wij hebben gemeend een goed werk te doen, door althans den hoofdinhoud van het rapport en de discussie over een onderdeel daarvan, beiden even belangrijk, onder de oogen der lezers van dit blad te brengen. Na kennis making met een en ander zullen ook zij instemmen met de conclusie van het rapport, en erkennen, dat in verreweg de meeste gevallen aan klemkoppelingen de voorkeur dient gegeven te worden.

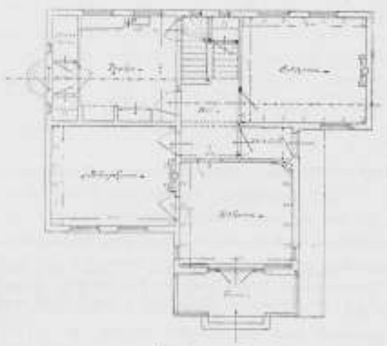
JACHTHUIS BOSCHLUST

BIJ BERGEN-OP-ZOOM.

Schaal 1 à 200.

Voorgevel.

Beganegrond.

„Boschlust" is gelegen op ongeveer een uur afstand van Bergen-op-Zoom, in de nabijheid van de Wouwsche Plantage, en moet dienen tot verblijf, voornamelijk in den jachttijd, voor den heer Eerens, Directeur van de Rijksbelastingen, Invoerrechten enz., in de provincie Noord-Brabant.

Het oude jachthuis is geheel afgebroken; het nieuwe, waarvan hier afbeeldingen worden gegeven, wordt gebouwd volgens de plannen van den heer H. J. P. F. Van Ewijk, architect te 's Hertogenbosch.

De indeeling van de verdieping is dezelfde als die van den beganegrond, met uitzondering van de ruimte boven de slaapkamer, die verdeeld is in twee logeerkamers. De W. C. op de verdieping is boven die van den beganegrond gelegen en kan van af het portaal boven de hal bereikt worden door een gang, afgescheiden van de ruimte boven de keuken, waarvan het overschietende gedeelte tot dienstbodenkamer is ingericht. Boven de zitkamer is nog een logeerkamer ontworpen; de ruimte boven de eetkamer, onder het verlengde der bekapping, is tot zolder ingericht.

De gevels worden okerkleurig gepleisterd; banden, strekken enz. zijn van schoon metselwerk. De afdekking is bedoeld van roode en blauwe kruispannen.

Het houtwerk wordt groen geverfd en met geel afgezet. De onderramen worden bezet met spiegelglas, de bovenramen met groen gezand glas.

De bouw van dit jachthuis zal ongeveer *f* 7500 kosten.

BOEKAANKONDIGING.

La Femme Régenerateur.

De heer B. de Kenenburgh, een der leden van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst te Parijs, gaf op het Nationaal Congres omtrent het Vakonderwijs en de Vakopleiding voor toekomstige Handwerkslieden in Nederland, in 1895 te Amsterdam gehouden, den wensch te kennen, dat een verplicht leerling-contract, examen en eind-diploma als meester, verplichtend zou worden gesteld.

Het is naar aanleiding daarvan, dat in het vorige jaar bij Paul Dupont te Parijs een boek is verschenen van de hand van den heer de Kenenburgh, getiteld „La Femme Régenerateur."

De schrijver behandelt daarin op degelijke wijze en in bijzonder aangenamen vorm in twee hoofdstukken: 1°. de vrouw in het huisgezin, 2°. de vrouw in de maatschappij.

In het eerste gedeelte, reeds van 1897 dateerende, bepleit de schrijver de stelling, dat de vrouw, de eenige die over het familieleven beschikt, door hare deugden als opvoedster, door de beschaving die van haar uitgaat, en tevens als moeder, de aangewezen kracht is om het familieleven te herstellen en er de wedergeboorte van te bevorderen. Hij schreef in de eerste plaats voor Frankrijk: de maatschappij aldaar vraagt naar een familieleven, en de verbetering of het herstel — waar noodig — daarvan zal een zegen zijn voor het land.

Aan de hand der geschiedenis, de gevolgtrekkingen der feiten ontledende, andere landen met Frankrijk vergelijkende, stelt de schrijver zich tot taak te bewijzen, dat indien Frankrijk zijne beheerschende plaats in de wereld heeft verloren, die toestand is ontstaan uit het allengs verdwijnen van het echte familieleven.

De zaken grondig behandelend, treedt de schrijver eerst in details, om daarna de zijns inziens eenige middelen aan te geven die het kwaad kunnen wenden. Die middelen zijn: de opvoeding van den jongeling in het huisgezin, en de vorming van het meisje door hare moeder, met het oog op hare latere schoone roeping, dat is hare opleiding voor de huishouding.

Sedert de heer de K. dit eerste gedeelte schreef is in Frankrijk een beweging ontstaan in den geest als de schrijver wenschte en aangaf, een beweging die nog met den dag toeneemt; maar daarmede heeft de schrijver zich natuurlijk niet tevreden gesteld. Hij wenscht de kunst van huishouden te zien onderwezen in den ruimsten zin, ten einde voor alle klassen der maatschappij goede huisvrouwen en huismoeders te vormen. Het volgen van dat onderwijs wenscht hij mode te zien worden, opdat het meisje uit het volk de jonge dochters uit de groote wereld volge; het goede voorbeeld moet van bovenaf komen, zooals op dit gebied met gunstigen uitslag in Hongarije heeft plaats gehad.

Hij stelt voor, dat het bedoelde onderwijs zal worden bevorderd door de Fransche huismoeders vereenigd tot eene „Union Française des Mères de Famille", en de moeders daarbij geholpen zullen worden door hare dochters, die in het ter harte nemen der zaak haar krachtig ter zijde moeten streven. De Vereeniging moet zich ten doel stellen: steun te verleenen aan de vrouw in de uitoefening harer rechten, mede te werken om hare geestelijke en morecle ontwikkeling uit te breiden, met kracht te helpen om wetten tot stand te brengen die een en ander met hulp van den Staat kunnen bevorderen.

Wel overdacht is de uitgebreide werkkring dien de schrijver zich voorstelt van deze nationale Vereeniging; merkwaardig en leerzaam zijn de door hem ontworpen statuten en reglementen van de „Union", die hij beoogt. Zij zijn gegrond op die van Zwitsersche en Nederlandsche vereenigingen; bij het ontwerpen is echter tevens rekening gehouden met de opgedane ondervindingen ook in andere landen.

Deze ontwerpen voor wetten en reglementen nemen een vrij groot gedeelte van het boek in beslag; niet ten onrechte, want zij zullen voor velen een zeer welkome leiddraad zijn. Daarop volgen nog een aantal belangrijke bijlagen, waaronder vigeerende wetten en besluiten uit verschillende landen en te behartigen wetenswaardigheden.

De schrijver zal het daarbij niet laten, want in het boek zelve wordt reeds de verschijning aangekondigd van een ander werk over hetzelfde onderwerp, getiteld: „Plans et Profils d'Ecoles de Ménage urbaines et rurales", dat het practische nut van het besproken boek, als vervolg daarvan, nog zeer zal verhoogen.

„La Femme Régénérateur is in Frankrijk met sympathie ontvangen, en algemeen wordt erkend, dat dit werk zich zelf aanbeveelt aan allen die belang stellen in sociale wetenschap en opvoedkunde.

Moge het ook hier te lande reeds veel gelezen zijn en nog veel geraadpleegd worden want het is een leerzaam werk en er is veel in te vinden wat tot algemeen nut kan strekken.

R.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Op de bijeenkomst der Sociëteit U. N. I., te Rotterdam, van Woensdagavond 27 Juni l.l., waren geëxposeerd de 45 antwoorden, ingekomen op de, door den heer E. M. Jaarsma, fabrikant van brandkasten, uitgeschreven prijsvraag voor een omslag van een catalogus.

BERICHTEN.

Den 25en Juni j.l. werd te Amsterdam eene vergadering gehouden van de Vereeniging tot veredeling van het Ambacht, gepresideerd door den heer J. F. W. Conrad.

Volgens het door den heer H. L. Boersma uitgebrachte verslag over het afgeloopen jaar, bedroeg het ledental 136, terwijl 26 vereenigingen waren aangesloten. De Vereeniging ontving dit jaar een Rijkssubsidie van f 1700.

Omtrent de resultaten van het onderzoek naar de bekwaamheid van hen die dongen naar den graad van Meester of Gezel in het timmeren, meubelmaken, smeden en huisschilderen, werd medegedeeld, dat van de 25 geëxamineerden, 17 slaagden, en wel als volgt.

In het timmeren voor den Meesterproef: A. de Wijs te Haarlem, J. Odenot te Arnhem, W. A. Stroo te Vlissingen, T. Feenstra te 's Hage.

Voor den Gezellenproef: J. Selders te Vleuten, B. Jansma Jz. te Groningen, A. Thoolen te 's-Gravenhage, B. v. d. Heide te Warga.

Voor de Gezellenproef in het meubelmaken: P. Gerberzon te Leeuwarden.

In het smeden voor den meesterproef: J. J. van Leeuwen te Arnhem; als gezel: E. A. Bouma te Alkmaar, H. v. Manzom te Utrecht, J. H. Deijst te Utrecht.

Voor den Meesterproef in het huisschilderen: J. Wingen te Maastricht.

Idem als Gezel: M. Smit te Utrecht, C. Verhoor te Utrecht, L. Blok Azn. te Woerden.

Deze resultaten moedigden aan tot voortzetting van de proefaflegging.

Er zal wederom om Rijkssubsidie gevraagd worden, en voor de volgende proefaflegging, in December en Januari te Haarlem, zullen dezelfde vakken, als boven gekozen worden. In kas is f 2580.

Nog bleek, dat de aangewende pogingen om leerboeken voor verschillende vakken uit te geven, afgestuit zijn op te groote onkosten.

De Vereeniging van Burgerlijke Ingenieurs zal hare algemeene Zomer-vergadering dit jaar houden te Zwolle, op 7 Juli a.s., na afloop waarvan een boottocht naar Hasselt ondernomen zal worden.

In deze vergadering zal o.a. behandeld worden een voorstel van het lid P. J. Van Voorst Vader, dat ten doel heeft werkzaam te zijn in het belang der Nederlandsche Ingenieurs die in den vreemde zijn gevestigd.

In zijne toelichting wijst de voorsteller er op, dat de Polytechnische School hoe langer hoe meer eene instelling blijkt te zijn, welke in staat is een groot getal jongelieden met voldoende technische kennis de wereld in te zenden, hetgeen dan ook reeds meermalen gedaan is.

Hij toont met cijfers aan, dat het aantal Nederlandsche ingenieurs in den vreemde betrekkelijk groot is te noemen, doch oordeelt tevens, dat dit getal nog aanmerkelijk zou kunnen uitgebreid worden. Van de 970 Ingenieurs en Technologen die voor 1899 aan de Pol. School promoveerden, zijn 685 in Nederland gevestigd, en 285 in den vreemde, waaronder 197 Ingenieurs in Nederl. Indië.

Eene commissie, benoemd om dit voorstel te onderzoeken, bestaande uit de heeren Van der Sleyden, Leemans en Telders, heeft een gunstig praeadvies uitgebracht, uitloopende op het volgende voorstel:

1°. dat een bureau zal worden opgericht, waarvan de taak zal zijn de plaatsing van ingenieurs en technologen, en zoo mogelijk ook van andere technici, zoowel in het buitenland als in het binnenland te bevorderen;

2°. dat dit bureau samengesteld zal worden en werkzaam zijn op de wijze, als in algemeene trekken in het rapport is aangeduid;

3°. dat aan het bureau een jaarlijksch crediet zal worden verleend uit de kas der Vereeniging ten bedrage van hoogstens f 500, ten deele te bestrijden uit de baten, die als een vergoeding wegens bewezen diensten genoten zullen worden.

Ook het Bestuur der Vereeniging beveelt dit voorstel aan.

De firma R. S. Stokvis en Zonen te Rotterdam heeft den derden jaargang doen verschijnen van hare zeer uitgebreide en rijk geïllustreerde prijscourant van ijzerwaren en aanverwante artikelen. Hetgeen op allerlei gebied onder ijzerwaren wordt verstaan, is in deze prijscourant te vinden, met opgave van maten en prijzen; zij is weder uitgebreider en vollediger dan vorige.

Over de restauratie van de St. Walburgkerk te Arnhem wordt aan de N. Rott. Courant het volgende geschreven.

Aan den zuidkant van den kooromgang moeten nog drie travées hersteld worden en een gelijk aantal daarboven in het koor.

Men is nu bezig met de travee, welke tegen den zuider dwarsbeuk aansluit, en de beide daarboven liggende van het koor; de overige drie worden tegelijk met den laatsten schraagboog in 1901 voltooid.

Van den heer tegen den kooromgang is het steenhouwwerk gereed; men stelt er thans de ornamentale deelen van.

De voet van dezen heer staat in de garfkamer en zou daar stellig eene wanstaltige figuur maken, indien de architect daaraan niet eene goede oplossing had gegeven door hem als schouw te behandelen.

Het gewelf van het koor is te halver hoogte opgetrokken en kan eerst geheel worden voltooid, wanneer in het volgende jaar de boven genoemde schraagboog is aangebracht.

De houten, met koper bekleede lantaren van den toren, die zeer bouwvallig is, zal ingevolge raadsbesluit van 9 dezer geheel worden vernieuwd. De kosten zijn op ongeveer f 2000 geraamd.

Wat de restauratie van den toren betreft, de plannen daartoe zijn gereed, doch het geld ervoor ontbreekt, aangezien de Tweede Kamer eene aanvraag om subsidie heeft verworpen en de regeering aarzelt, om thans nog dienaangaande eenig voorstel te doen.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Vereeniging van Bouwkundigen in Nederl. Indië. Technicum. 1e Prijs: f 250; 2e pr. f 150; 3e pr. f 100. Voor Nederlanders en inwoners van Ned. Indië. Vóór 15 Aug. 1900 bij den heer C. P. Franken, President der Vereeniging te Pasoeroean. Zie Bouwk. Weekblad no. 51 van 23 Dec. 1899.

Gemeentebestuur van 's-Hertogenbosch. Monumentale Fontein. Voor alle Nederlandsche of sedert 1 Januari 1899 in Nederland gevestigde kunstenaars. 1e Prijs f 500; 2e pr. f 300; 3e pr. f 100; de Jury kan nog twee ontwerpen voor bekroning met f 100 voordragen. Vóór 1 October 1900 aan den heer Burgemeester van 's-Hertogenbosch.

Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam. Algemeen. I. Opgang tegen het talud van een dijk tegenover een breede straat. 1e Prijs: zilveren med. en f 50; 2e Prijs: bronz. med. en f 25; 3e Prijs: getuigschr. II. Poortje voor een schoolgebouw. 1e Prijs: zilv. med. en f 40; 2e Prijs: bronz. med. en f 20; 3e Prijs: getuigschrift. III. Woonkamerschoorsteen. 1e Prijs: bronz. med. en f 25; 2e Prijs: getuigschrift en f 15. IV. Opmeting van een oud gebouwtje. 1e Prijs: zilv. med. en f 25; 2e Prijs: bronz. med. en f 15; 3e Prijs: getuigschrift; aan het bekroonde antwoord pl.m. f 35 voor honorarium wegens opname in een tijdschrift. Vóór 1 Dec. 1900, adres den heer C. N. van Goor, Jonkerfransstraat 126, Rotterdam.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Opzichter 1.
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 18.
Aantal aanvragen voor:
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 1.
Aantal geplaatste sollicitanten:
Bouwkundig Opzichter-teekenaar. 1.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 2 JULI.

AMSTERDAM. Bestek no. 850. Het bouwen van een enkele wachterswoning op den lokaalspoorweg Boekelo—Hengelo, Raming f 1800.

De directie der H. IJ. S. M., n.m. 1½ u. (Greenw. tijd), in het centraal persoonenstation. Aanw. gedaan.

'S-GRAVENHAGE. De arch.-ingen. P. du Rieu Tzn. Het afbreken van 2 perceelen aan de Luthersche Burgwal nos. 23, 23a en 25.

Voorwaarden voor het afbreken van genoemde perc. zijn van af Maandag 2 Juli te verkr. bij de firma Mouton & Co., Herderstraat 5 te 's-Gravenhage.

De perc. zijn te bezichtigen: Maandag 2 en Dinsdag 3 Juli van 10—12 en 2—4 u. Aanwijziging Dinsdag 3 Juli 11 u. Inlev. van de inschrijvingen Woensdag 4 Juli om 11½ u., in een van de genoemde perceelen.

DINSDAG 3 JULI.

DELFT. Het bouwen van 2 bouwmanswoningen enz. op het landgoed „Oranjestein", waarvan een aan de Houtkade en een aan den Veerweg op perc. kadastraal bekend gem. Stompwijk, sectie H nos. 1892 en 1027.

Reg. van het meisjes-weeshuis te Delft, 's midd. 12 u., in het gesticht.

GORINCHEM (HERBEST.). Bestek no. 135. Het maken van een kazernegebouw op het voorplein van de Willemskazerne ald. Ram. f 53800.

De genie, v.m. 10 u. Bestek en het toegevoegd artikel en het proces-verbaal van gegeven inl. ter lez. op het bur. der genie. Bestekken met het toegevoegd artikel alsmede afschriften van het proces-verbaal zijn van af diezelfde tijdstippen voorw. verkrijgb. bij den besteder en bij den opz. van fortifie. te Woudrichem, tegen betaling van f 1,50 voor elk ex. van het bestek en f 0,10 voor elk ex. van het toegevoegd artikel en voor elk afschrift van bovenbed. proces-verbaal. Inl. worden gegeven door den besteder op iliens bureel. Aanw. wordt niet gehouden.

MEPPEL. Het bouwen van een graanpakhuis.

De arch. H. Witzand, 's av. 8 u., in het café van J. de Vries, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Inl. geeft gen. arch. Aanw. 3 Juli, v.m. 11 u.

MERSELO BIJ VENRAY. Het vergrooten van haar woonhuis, gelegen te Merselo, bij de kerk, met bijlev. van alle materialen.

Mej. de Wed. P. van Meyel, 's av. 6 u., bij G. Balterssen. Bestek ter inz. bij W. Wijnhoven.

OLDENZAAL. Het afbreken van een schuur en het weder opbouwen van een winkelhuis, op een terrein gelegen aan de Bisschopstraat.

De arch. L. Clemens Azn. te Enschede, v.m. 11½ u., in het hotel Kistemaker te Oldenzaal. Bestek en teek. e. d. in bovengen. hotel ter inz. Inl. geeft de arch. Aanw. 3 Juli, v.m. 9 u.

OUDEBILDTZIJL. Het belangrijk vernieuwen en vergrooten van het koehuis.

De heer W. Bierma. Bestek en voorw. ter inz. bij den logementhouder Johs. de Vries te Oudebildtzijl. Aanw. gedaan.

SNEEK. Het verbouwen van een woon- en winkelhuis, Peperstraat.

De arch. J. Hogendijk. Bestek à f 1 bij den uitgever W. A. Eisma Cz. of architect J. Hogendijk ald., bij laatstgen. inschr. in te zenden vóór 3 Juli, 's midd. 12 u.

STADSKANAAL. *a.* Het bouwen van een winkelbehuizing, onder bijlev. van al de daartoe ben. materialen, transporten, arbeidsloonen etc.; *b.* lood- en zinkwerk; *c.* stucadoorwerk; *d.* glas- en verfwerk.

De arch. E. Warringa & Zn. te Nieuwbuinen, 's av. 7 u., in het hotel Dopper ald. Bestek en teek. in gen. hotel ter inz. en à f 0,75 verkr. bij de heeren Gebr. Dohle en bij voorn. arch. alw. inl. verkr.

WOERDEN. Het bouwen van een nieuwe stokerij en andere inrichtingen ten behoeve der uitbreiding van de gemeente gasfabriek aldaar.

De commissie voor de gem.-gasfabriek, v.m. 11 u., ten kantore der fabr. Bestekken en teek. verkr. ten kantore der fabr., tegen f 1,50 per stel. Inl. zullen worden verstrekt door den gem.-bouwk. Fluijt. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 4 JULI.

AMSTERDAM. Het amoveeren van perc. Heerengracht no. 30 en het daar ter plaatse bouwen van een woonhuis.

De arch. R. Nieuwenhuijs, n.m. 3 u., in café „de Roode Leeuw". Bestek en teek. à f 2 te bek. bij P. Rijnja, Reguliersgracht.

ALMELO. Het verbouwen van hôtel „de Gouden Leeuw".

De arch. H. A. Witzand Bzn., 's av. 7 u., in café Beverdam, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft gen. arch.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 2 woningen, op een terrein gelegen aan den Walhofsweg aldaar.

De heer G. J. van Enck, 's av. 8 u., in Jochem Hemkem, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft J. H. C. Roesink. Aanw. 4 Juli, v.m. 11 u.

'S-GRAVENHAGE. Het stichten van de gebouwen der pompstations voor de bemaling van de Dongepolders, behoorende tot de werken voor de verlegging van den Maasmond. Ram. perc. 1 f 16840; perc. 2 f 11250; perc. 3 f 20575; perc. 4 f 7100; perc. 5 f 23350.

Het min. van W., H. en N., v.m. 11 u. Bestek no. 160, ter lez. aan het gebouw van het min. van W., H. en N., aan de lok. der prov. besturen en verkr. bij Gebr. v. Cleef, 's-Hage. Inl. te bek. aan het bureel van de werken tot verlegging van den Maasmond te 's-Hertogenbosch en bij den ingenieur Jolles te Breda. Aanw. gedaan.

GRONINGEN. Het afbreken eener behuizing, geteekend no. 50, Nieuwe Kijk-in-'t Jatstraat, en het daar ter plaatse bouwen van eene winkelbehuizing met bovenwoning, onder bijlev. van alle daartoe benood. materialen, arbeidsloonen en transporten, steigers etc., voor H. J. Diepluis en P. Wessels.

De arch. H. C. Scheffel Gzn., 's av. 8 u., in café B. Vos, alw. bilj. in te leveren vóór 4 Juli, 's av. 7 u. en bestek en teek. ter inz. liggen; bestek ad 50 ct. bij gen. arch. verkrijgb. Aanw. 2 Juli, v.m. 11 u.

OPHEUSDEN. Het verbouwen en vernieuwen van het raadhuis te Elsbout en daarin maken van een veldwachterswoning en arrestantenlokalen en veranderen van onderwijzerswoning.

Het gemeentebest., v.m. 10 u. Inl. geeft arch. J. H. v. d. Abeelen te Tilburg. Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. bij Ant. Bergmans.

Geen bilj. worden aangenomen dan van hen die bestek en teek. hebben gekocht.

RIJSOORD (Z.-H.). Het bouwen van een nieuw woonhuis.

De aanbesteder. Bestek en teek. ter inz. in het koffiehuis van D. van Warendorp. Inl. bij Ew. Karsseboom. Aanw. gedaan.

IJMUIDEN. Het bouwen van een heerenhuis aan den Rijksstraatweg ald.

De arch. G. H. Philips en J. C. Cramer, n.m. 4 u., in hotel „Nummer Een". Bestek en teek. à f 1,50 en inl. bij gen. arch.

DONDERDAG 5 JULI.

ZUIDHORN. Het bouwen van een bergplaats in de Noordhornerga.

Het gemeentebest. Bilj. in te lev. voor 's av. 6 u., tez. secr. Inl. bij den heer Viets, arch. aldaar.

VRIJDAG 6 JULI.

ALMELO. Het afbreken van bestaande gebouwen en het bouwen van een magazijn van 2 verdiepingen voor katoenafval met annexe shedbouw, gr. 430 M². voor de firma J. J. Polak.

De arch. H. A. Witzand Bzn., 's midd. 12 u., in café Beverdam, alw. van af 2 Juli bestek en teek. ter inz. Bestek à 50 ct. en inl. bij gen. arch. verkr.

KLARENBEEK GEM. VOORST. Het maken van div. timmer- en metselwerken.

De heer E. Krepel, v.m. 11 u. Bestek en teek. ter inz. aan de Gietelsche brouwerij te Gieteloo en bij L. S. Haaijen te Klarenbeek en zijn à f 1,50 verkr. bij den bouwk. G. ten Raa te Twelloo. Aanw. 2 Juli, n.m. 2 u.

LOCHEM. Het bijbouwen van 3 lokalen aan de 2de o. l. school in de stad met bijlev. van materialen en ameublement.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Bestek en teek. tegen f 1 ter secretarie te verkr. Aanw. 4 Juli, n.m. 1½ u.

MAURIK (GELD.). Het amoveeren en weder opbouwen van een dubb. woning.

Het bestuur van den dorpspolder Maurik, n.m. 4 u., in het voormalig gemeentehuis. Bestek en teek ter inz. bij den poldersecretaris en bij N. Lodder, arch., Kesteren.

ZEIST. De verbouwing der bestaande school aan den Hoogenweg, met bijk. werken.

Het gemeentebest., n.m. 1 u. Bestek en teek. à f 1 verkr. ter secr. Aanw. gedaan.

ZATERDAG 7 JULI.

HOOFDDORP. Het vergrooten der kerk met aanbouw van consistorie enz. voor de gereform. gem.

De bouwk. J. W. de Heij & Zn., 's midd. 12 u. Inschrijving voor timmer- en schilderwerk, ieder afzonderlijk. Bestek en teek. ad f 1,50 verkr. Aanw. 4 Juli, n.m. 4 u.

LANGBROEK (UTR.). Het bouwen van eene villa te Langbroek.

De bouwk. J. W. Ruitenbeek, n.m. 3 u., ten huize van A. v. Dam. Bestek met 2 teek. ad f 1,50 verkrijgb. bij den heer Van Dam voorn. en bij den bouwk. J. W. Ruitenbeek te Doorn, alwaar tevens nadere inl. zijn te verkr. Aanw. 4 Juli, n.m. 3 u., op het terrein.

MAANDAG 9 JULI.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis voor den heer C. Galle.

De architecten van der Goot en Kruisweg, 's av. 8 u., in het cafe van J. W. van Wezel, alw. bestek en teek. van af 2 Juli ter inz. liggen. Aanw. 9 Juli, n.m. 2 u.

VENLOO. Het bouwen van een heerenhuis met bijlev. van de benood. materialen op een langs de Roermondschestr. gelegen open terrein.

De arch. H. Seelen. Bestek en teek. ter inz. ten kantore van gen. arch., alw. ook inl. verstrekt worden. Aanw. 9 Juli, v.m. 9 u.

ZAANDAM. Het bouwen van een weeshuis in verband met het Oude Mannen- en Vrouwenhuis.

De kerkeraad van de Nederl. Herv. Gem. van Oost-Zaandam, 's av. 7 u., in de Regentenkamer. Inl. geeft M. Verheul, Bloemgracht 7, van n.m. 3—5 u., bij wien bestekken en teek. verkrijgb. ad f 1,50 per stel.

DINSDAG 10 JULI.

AMSTERDAM. Het bouwen eener stalhouderij met bovenwoningen op een terrein aan de Van Baerlestraat te Amsterdam.

De architecten-ingenieurs A. W. Weissmann en P. H. v. Niftrik, n.m. 2½ u., in het Americam Hotel. Bestek en teek. te verkr. à f 3 per stel bij Roelofizen, Hübner en van Santen. Inl. worden gegeven door gen. arch.-ingenieurs ten hunnen kant., Plantage Parklaan 4.

VRIJDAG 13 JULI.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van een sanatorium te Hellendoorn.

Het bestuur der Vereeniging tot oprichting van Volkssanatoria voor borstlijders in Nederland, n.m. 2 u., in het hotel „Residence", Laan van N. O.-Indië. Bestek en teek. à f 7,50 te bek. bij Roelof Kuiper, Ingenieur-archit., Ceintuurbaan 181, Amsterdam.

VLISSINGEN. Het bouwen van een school voor 288 leerlingen aan de Joost de Moorstr.

Het gemeentebest., n.m. 2 u.

MAANDAG 16 JULI.

BORNE. Het verbouwen van een gedeelte der school te Zenderen tot onderwijzerswoning.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Bestek en teek. ter inz. van af 7 Juli bij Haarhuis te Zenderen en Ensink te Borne. Inl. geven de architecten Van der Goot en Kruisweg. Aanw. 16 Juli, v.m. 10 u.

DONDERDAG 19 JULI.

BREDA. Het maken der gebouwen voor hoogere burgerschool en gymnasium en van terreinsafsluitingen. Een en ander op een terrein aan de Nassaustraat.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Inl. te verkr. op het bureau der gemeentewerken van 9—12 u. Bestek met teek. tegen f 2,50 ter gem.-secretarie verkr. Aanw. 13 Juli, v.m. 11 u.

KOEKENGEN. Het verrichten van eenige werkzaamheden aan het gemeentehuis, bestaande in het plaatsen van 4 nieuwe lichtkozijnen, met bijk. timmer-, metsel- en schilderwerken en bijlev. van de noodige materialen.

Het gemeentebest., v.m. 11 u. Bestek en teek. ter inz. ter secretarie. Aanw. 10 Juli, 's midd. 12 u.

Assurantie Maat-schappij tegen **Brand**-schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkpleln hoek Prinsestraat — Zutphen—Amsterdam, Stadhouder — Rotterdam, Zuidblaak 36. — Breda Prinsenhaven — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betuwestraat 2. — Groningen, Pelsterstraat 6.

Reserves ult. 1899 . . . . . **f 1.944.100.00**
Betaalde Brandsch. tot ult. '99 19.521.500.00

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

11 JUNI.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het bouwen van een winkelhuis met kantoorlokaal aan de Leliegracht no. 2. Door de architecten v. Rossem en Vuijk.

Minste inschrijvers R. Cruijff en Zn., Amsterdam, voor f 26780.

HAARLEM (ONDERH.). Het maken van werkplaatsen voor hoek- plaatijzerbewerking en den fabrieksschoorsteen, een magazijn en een werkplaats voor koperbewerking, te zamen ter oppervlakte van ruim 4360 M². Door de arch. J. v. d. Ban, namens de Naaml. Venn. „Werf Conrad".

Gegund aan de firma B. Zulthof & Zonen te Haarlem.

WAGENINGEN. Het bouwen van twee woonhuizen en een winkelhuis in de Junisstraat, hoek plantsoen. Door den arch. S. Bitters, voor rekening van den heer H. C. Kroeders.

Laagste inschrijver A. J. Popping, f 5550.

12 JUNI.

HELMOND. Het bouwen van een woonhuis voor den heer W. Klaassen.

Gegund aan M. Thoenassen, ald., f 1665.

13 JUNI.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het herbouwen van perc. 193 en 195 aan de Elandstraat benevens het maken van een nieuwe kap op perc. 191 onder beheer van den architect P. A. Timmers. Door de bouwmaatschappij „Concordia".

Laagste inschrijver A. T. Sleeswijk, Amsterdam, voor f 14925.

DELFT (ONDERH.). Het bouwen in massa van een gesticht voor zieken verpleging te Hillegersberg, ten behoeve van de St. Hypolitusstichting te Delft, onder leiding van den arch. J. H. Tonnaer te Delft.

Gegund aan M. Beentveld te Oud-Alblas.

NIJMEGEN (ONDERH.). Het doen van eenige verbouwingen in het Oud Burger gasthuis. Door den architect W. Maurits.

Laagste inschrijver J. Granjean, f 7185.

WEMELDINGE (ONDERH.). Het bouwen van een nieuw woonhuis met winkel en

bakkerij voor den heer A. Pieterse. Door den architect A. le Clercq te Kruiningen.
Laagste inschrijver H. Kosten, f 2988. Bij nader akkoord gegund aan H. Kosten.

15 JUNI.

AMBT-ALMELO. 1. Het afbreken der bestaande en het bouwen eener nieuwe onderwijzerswoning met schoollokaal en verdere werken a/d school op het Sluitersveld; 2. het leveren der schoolmeubelen voor dit lokaal. Door het gemeentebest.
1. Laagste inschrijvers Gebr. Albergen, f 8018. Niet gegund, als zijnde boven de begrooting.
2. Th. G. Koedijk, Rijssen, f 600. Gegund.

16 JUNI.

OLST. Het verbouwen van een woonhuis tot koffiehuis. Door den bouwm. H. Wissink.
Metsel- en timmerwerk. Laagste inschrijver H. Zomer, Wijhe, f 1543. Na kleine wijziging gegund aan H. Zomer voor f 1500.
Verf- en glaswerk. A. W. Holwarda, Deventer, f 124.75*.
Loodgieterswerk. G. L. Sluiter, Deventer, f 102*. *Gegund.

18 JUNI.

ONDERDENDAM (WARFUM). Het glas-, verf- en behangwerk van de nieuw te bouwen kaasfabr. tusschen Onderdendam en Warfum. Door den heer Joh. Lanting.
Laagste inschrijver H. v. d. Vennen, Kantens, f 128. Gegund.

19 JUNI.

APPINGEDAM. Het bouwen van een R.K. kerk. Door het R.K. kerkbestuur.
Laagste inschrijver J. Pot, Stedum, f 18330. Niet gegund.
TILBURG. Het bouwen van den Amerikaanschen Bazar voor rekening van den heer E. Verbeke-Manie. Door den architect W. Bouwman.
Zonder verdieping. Laagste inschrijvers H. Groenen en Co., f 3733.
Met verdieping. H. Groenen & Co., f 5441. Gegund.

20 JUNI.

ALMELO. Het bouwen eener broierij met pak- en monsterkamer, magazijn en kantoor in den tuin, achter perc. wijk L no. 54 aan de Grootestr. Door den heer D. Meibergen Jzn.
Laagste inschrijver J. H. Wehrmeijer, f 2997. Gegund.
ANLOO. Eenige vertimmering aan de school te Annerveen, het verven van dat gebouw en het aanleggen van een speelplein. Door het gem.-best.
Laagste inschrijver B. Sijtsema, Zuidlaren, f 939. Gegund.
ANNEN (DR.). De verbouwing der openbare lagere school te Nieuw-Annerveen en stichting van een schoolplein bij die school. Door het gem.-best.
Laagste inschrijver H. Sijtsema, Zuidlaren, f 939. Gegund.
DONKERBROEK. Het herbouwen eener afgebrande boerenbehuizinge. Door den heer P. K. Pickeboer.
Laagste inschrijver G. Kijlstra, Drachten, f 2435. Gegund.
ENSCHEDÉ. Het afbreken van een perc. en het weder opbouwen van 2 winkelhuizen aan de Haverstraat. Door den arch. A. L. Clemens Azn.
Laagste inschrijver G. J. Sluimer, f 11820. Gegund.
HOOGEZAND. Het bouwen van een burgerl. armhuis met schuur ald. Door het gem.-best.
a. Met kapbedekking volgens 't bestek, *b.* met kapbedekking met 1e soort zilverkleurige Boeletpannen, *c.* met kapbedekking met 1e soort geglazuurde pannen van Ommes.
a. Laagste inschrijvers L. Gorter en M. Tijms, Sappemeer, f 20937.
b. L. Gorter en M. Tijms, Sappemeer, f 21187.
c. L. Gorter en M. Tijms, Sappemeer, f 21053. Gegund.
MIJDRECHT. Het verbouwen van een woon- en winkelhuis met bijlev. van alle materialen, arbeidsloonen enz. Door den heer C. G. Ouwejan.
Metselwerk en aanhooren. Laagste inschr. C. de Liefde, f 968*.
Timmerwerk en aanhooren. Jac. v. Geijn, f 1670*.
Massa. G. de Bruin, Wilnis, f 2690. *Gegund.
PAPENDRECHT. Het bouwen van 6 woningen op een terrein bij het stoombootenveer van Fop Smit & Co., ald. Raming f 4900.
Laagste inschr. H. C. 't Hart, Dordrecht, f 4399.
WINTERSWIJK. Het bouwen van een dubbel woonhuis aan de Ratumsche straat. Door de architecten Gantvoort en Streek.
Vóór tot inschrijving werd overgegaan, verklaarden alle aanwezige aannemers, dat zij zich niet wilden onderwerpen aan de bepalingen van het bestek. Zij wilden daarin n.l. zien opgenomen, dat het werk aan den laagsten inschrijver zou worden gegund, terwijl volgens het bestek het recht van gunning aan den heer te Raa was gebleven, zooals trouwens altijd wordt bepaald. De architecten hebben toen namens hun principaal de aanbesteding niet doen doorgaan.

21 JUNI.

BENSCHOP. Het verrichten van metsel- en timmerwerken aan den gemeentetoren. Door het gemeentebest.
Laagste inschrijver C. Schmiemars, Jaarsveld, f 460. Gegund.
DEVENTER. Het bouwen van een bovenwoning en eenige andere bijkomende werken. Door den heer J. C. Wagner te Zwolle.
Laagste inschrijver A. H. Feberwee, f 2920. Gegund.
ELBURG. De uitvoering van eenig timmer- en metselwerk bij het openbaar slachthuis, met bijl. van materialen. Door het gem.-best.
Gegund aan Leonard Ruiter, Elburg, voor f 1996.
HAARLEM (ONDERH.). Het bouwen van een dubbele villa aan den Koninginneweg. Door den arch. J. F. W. Stom.
Gegund aan J. F. Duin, aldaar.
HOMOET. Het doen van eenige verbouwingswerken en herstellingen op de boerderij „de Groote Pol", ald. met bijlev. van materialen. Door den notaris de Meester te Heteren.
Laagste inschrijver S. Geurts, Indoornik, f 2936. Gegund.
SCHEEMDERMEER (Gr.). Het bouwen eener boerenbehuizing op aan te wijzen plaats in de dalgronden van „Ennemaborgh" te Midwolda, met bijlev. van de ben. materialen, werkloonen, etc. Door de naaml. venn. „Ennemaborgh".
Laagste inschr. G. Heijenga e. a., Midwolda, 3498. Gegund.
WAALWIJK. Het bouwen van een stoomschoenenfabriek met machinekamer, ketelh., kantoorgebouw enz. in de Stationsstr. ald. Door den arch. H. C. Meulkens.
Laagste inschrijver G. de Bont, Nieuwkuik, f 13873.

22 JUNI.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van een nieuwe bekapping op het woonhuis en schuur van den heer J. Rusius aldaar, onder beheer van den bouwk. J. H. C. Roesink.
Laagste inschrijver J. H. Varvik, f 1046. Gegund.
HAREN. Het verf-, glas en behangwerk van de nieuw te bouwen boerderij van den heer H. Hemmes te Haren. Door den aannemer H. Schenkel.
Laagste inschr. J. Schuurman, Groningen, f 327.50.
KNEGTSEL (N.-BR.). Het bouwen van een bijbouw aan de pastorie enz. Door den arch. P. M. v. d. Marck te Eindhoven.
Laagste inschrijver P. Keukens, Eindhoven, f 10035. Gegund.
OOSTERBEEK. Het bouwen van een pakhuis in het beneden dorp te Oosterbeek. Door den arch. A. M. van Steenis.
Laagste inschrijver H. Vonk, f 2367. Gegund.
TERMUNTEN. 1. Het verrichten van belangrijke herstellingen aan den kerktoren te Termunten; 2. het buiten verven van dien toren, alles met de levering der benoodigde materialen, in 2 perceelen. Door de kerkvoogden der herv. gemeente.
Perc. 1. Laagste inschrijver F. Schutler, Termunterzijl, f 945.
Perc. 2. T. Smit, Termunterzijl, f 61.
ZUTPHEN. Het amoveeren en weder bouwen eener familiewoning op Ned. Mettray. Door den bouwk. P. Hein, Looierstraat 11, Amsterdam.
Laagste inschrijver H. L. Hamer, f 17159.

23 JUNI.

AARDENBURG (ZEEL.). Het bouwen van een bewaarplaats voor ijs, met bijlev. van de benoodigde bouwstoffen. Door regenten van het burgergasthuis.
Laagste inschr. Van de Sande, Breskens, f 1444.
GOES. Het afbreken der bestaande en het bouwen eener nieuwe schuur, op de hofstede gen. „Van Borssele", gel. aan den Prinsendijk onder de gem. Kolijnsplaat (Noord-Beveland). Door den rentmeester van het kroondomein.
Laagste inschr. J. G. Woodergem, Kortgene, f 10799.
TERMUNTERZIJL. Het verrichten van eenige herstellingen aan den kerktoren te Termunten. Door de kerkvoogden der Herv. gemeente.
Laagste inschr. F. Schutter, Termunterzijl, f 945. Niet gegund als zijnde boven de begrooting, zoodat eene herbesteding volgt.
UTRECHT. Het bouwen van twee heerenhuizen, op een terrein gelegen aan den hoek van Stationsweg en Maliessingel. Raming f 25625.08. Door den architect M. E. Kuiler.
Laagste inschrijver D. Rijksen, f 23684. Gunning aangehouden.
WAPSERVEEN. Het bouwen van een nieuw woonhuis ter plaatse van het afgebrande perc. ald. Door den heer G. Winters.
Laagste inschrijvers Zeephat en Knol, Wapserveen, f 147. Gegund.

„Per Telegraaf."

HEERENVEEN. Het maken van een stationsgebouw te Franeker. Door de directie der Nederl. Tramweg-Maatsch. lijn Marsum—Franeker.
Laagste inschrijver C. Lerk, Leeuwarden, f 18665; daaropvolgende S. v. d. Zaag, id., f 18700.

25 JUNI.

AMSTERDAM. Bestek no. 849. Het maken van een gebouw met de daarbij behoorende werken voor de electrische inrichting op het gemeenschappelijk stationsemplacement te Amersfoort (voor rekening van den Staat der Nederlanden). Ram. f 22000. Door de dir. der Holl. Ijz. Spw. Maatsch.
Laagste inschr. J. v. Noordenne, Utrecht, f 20784.
DORDRECHT. Het maken van den opbouw voor de uitbreiding van een fabriek, op de bestaande fundeeringswerken. Ram. f 70920. Door de naaml. venn. „Dordrechtsche Metaalwarenfabriek voorh. firma Wed. J. Bekkers & Zn.".
Laagste inschrijvers Schulders en Tas, f 69819.
ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het schilderw. van 2 nieuw te bouwen winkelhuizen. Door den heer G. J. Sluimer.
Laagste inschrijvers Schunselaar en IJhuizen, f 1055. Gegund.
GRONINGEN. Het ged. verbouwen van het perc. no. 12 en 39, hoek Groote Markt, Gelkingestraat. Door den arch. G. Nijhuis.
Laagste inschrijver K. v. Dellen, f 2295.
MEERVELDHOVEN (N.-BR.). Het bouwen van een burgerwoonh. met 2 woningen met bijlev. van materialen. Door den heer P. v. d. Maden.
Laagste inschr. W. v. d. Wiel, Tongelre, f 1700. Gegund.
SOEST. De verbouwing der openbare school ald. Door het gemeentebest.
Laagste inschrijver J. Bijlard, Hilversum, f 1549.90. Gegund.
WINDESHEIM (ONDERH.). Het bouwen van een woonhuis voor den heer T. Langevoort.
Laagste inschrijver H. v. Lohuizen, alhier, f 3802. Gegund.

26 JUNI.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het bouwen van een heerenhuis in de 2de Constantijn Huijgensstraat no. 71. Door den bouwk. Geel.
Laagste inschrijvers Gebr. Switsar, f 18290.
BUSSUM. Het bouwen van een villa, op een terrein gelegen aan de Zwarteweg, ald. Door den arch. A. H. Arentsen.
Laagste inschrijver A. Verhaar, f 7890. Nog niet gegund.
ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het stukadoorwerk van 2 nieuw te bouwen winkelhuizen. Door den heer G. J. Sluimer.
Laagste inschrijvers Leverink en Grit, f 848. Gegund.
'S-GRAVENHAGE. Het sloopen van het perc. Noordeinde 48 en het ter plaatse bouwen van een winkelhuis met bovenwoning. Door de arch. K. Meijer en H. E. M. Rademaker.
Laagste inschr. J. J. T. Schiff, f 10837.
WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonhuis nabij het plantsoen. Door den architect J. J. Post.
Laagste inschrijver W. ter Haar, f 1057. Gegund.
IJMUIDEN. Het bouwen van een woonhuis aan den Rijksstraatweg aldaar. Door den arch. P. A. Timmers te Amsterdam.
Laagste inschr. Kistenmaker en Blaauw, IJmuiden, f 6967
ZWOLLE. Het verbeteren van een gebouw behoorende tot de artillerie-inrichtingen in de legerplaats bij Oldebroek. Ram. f 6500. Door de genie.
Laagste inschrijver L. Meijer Jr., Zwolle, f 6630.

Posterijen en Telegraphie.

AANBESTEDING.

Op Vrijdag, 13 Juli 1900, des namiddags ten 1 ure, zal, onder nadere goedkeuring van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, aan het gebouw van het Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid, worden aanbesteed:

het maken van een gebouw en van eene loods, ten behoeve van de post- en telegraafdiensten te 's-GRAVENHAGE.

(Raming f 26700.)

Het bestek ligt ter lezing in het gebouw van het Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid; aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 2de district, Fluweelen Burgwal n°. 16 te 's-Gravenhage; aan dat van het Provinciaal Bestuur van Zuidholland, en is voorts op franco aanvrage, tegen betaling der kosten, te bekomen bij de boekhandelaars Gebroeders VAN CLEEF, Spui n°. 28B te 's-Gravenhage, en, door hunne tusschenkomst, in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Aanwijzing zal worden gedaan op Donderdag 5 Juli 1900, des voormiddags ten 11 ure.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen bij voormelden Rijksbouwmeester in het 2de district.

's-Gravenhage, Juni 1900.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

(voor rekening van den staat).

Op DINSDAG den 10den JULI 1900, des namiddags ten 2 ure *locale tijd*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 816.

Het opbreken en leggen van bestratingen; het maken van rioleeringen en bijbehoorende werken ten behoeve van het voorplein van het Station NIJMEGEN.

Begroeting f 18600.

De besteding geschiedt volgens § 29 van het bestek.

Het bestek ligt van den 25sten Juni 1900 ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur D. MOLENAAR te *Zutphen*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 3den Juli 1900, ten 10 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 20sten Juni 1900.

ADVERTENTIËN.

AANBESTEDING.

Op **Vrijdag 13 Juli 1900** des namiddags **twee uur** zal door het bestuur van de Vereeniging *„tot oprichting van Volkssanatoria voor borstlijders in Nederland"* in Hotel Résidence Laan N. O.-Indië te 's-Gravenhage worden aanbesteed:

Het bouwen van een SANATORIUM te Hellendoorn.

Het bestek met teekeningen is tegen betaling van *f* 7.50 verkrijgbaar aan het bureau van den Ingenieur-Architect ROELOF KUIPERS, Ceintuurbaan 181, te *Amsterdam*.

Afbreken van Twee Perceelen Luthersche Burgwal n°. 23, 23a en 25 te 's Gravenhage.

Voorwaarden voor het afbreken van genoemde perceelen zijn van af Maandag 2 Juli te verkrijgen bij de firma MOOIJEN & Co., Herderstraat 5 te 's-Gravenhage.

De perceelen zijn te bezichtigen: Maandag 2 en Dinsdag 3 Juli van 10—12 en van 2—4 uur. Aanwijzing Dinsdag 3 Juli 11 uur.

Inlevering van de inschrijvingen Woensdag 4 Juli om 11½ uur, in één van de genoemde perceelen.

P. DE RIEU Fzs.
Archit.-Ing.

Bestekteekeningen

gereproduceerd in **photolithographie** worden het billijkst en in den kortst mogelijken tijd door ondergeteekenden geleverd.

Amsterdam, Rokin 138.

WEGNER & MOTTU.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrala Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma Gebrs. Hesse), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Eerste Nederl. Papierstoffabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Hacuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Houthandel, Stoomzaag- en Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & Zonen, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — Th. van Heemstede Obelt, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — Höxter-Godelheim A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Sturtevant Engineering Company. — FRED. STIELTJES & Co. — Keizersgracht 745, Amsterdam.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. J. HASSELMAN, Amsterdam.
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königswinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-**steenen, vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Vraag uwen Leverancier naar

„Liebig's" - Patent.

CLOSET-RESERVOIRS.

GEHEEL GERUISCHLOOZE vulling.

Alom verkrijgbaar.

Eenige Vertegenwoordigers voor Nederland:

PECK & Co., Amsterdam.

Prijscouranten gratis.

J. A. SMITS & ZOON,

Weesperzijde 7, Amsterdam.

Generaal-Vertegenwoordigers voor Nederland en Koloniën, van

Haeusler's Houtcementen Dakbedekking

Cement-Mastiek Dakbedekking.

worden tegen concurreerende prijzen en onder veeljarige garantie gelegd

In 1899 weder meer dan 40,000 M².

Haeusler's Houtcementen Dakbedekking en 10,000 M². Cement-Mastiek Dakbedekking. Absoluut waterdichte bedekking voor Bruggen, Kelders en vloeren.

60 jarige ondervinding in Duitschland. 20 jarige ondervinding in Nederl. Vraagt circulaire van vervaardigde daken en vervaardigingswijze.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden

BEHOORENDE BIJ DE

BESTEKKEN voor de LEVERING

VAN

IJZER en STAAL

AAN

's RIJKS MARINE.

Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Marine van den 9 Juli 1904 D. No. 41.

PRIJS 25 CENT.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

7 JULI 1900 — 20e JAARGANG. — No. 27.

BUREAU VAN REDACTIE: Marnixstraat 402, Amsterdam.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: Herderstraat 5, 's Gravenhage.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
Abonnementsprijs voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

Prijs der Advertentiën: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • Aankondigingen v. Aanbestedingen 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal. Abonnement v. Advertentiën tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M^e.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Oude gebouwen te Dordrecht. — De waarde der ventilatie, door F. van Erkel. — Een uitstapje naar Mont Saint-Michel. — Verslagen van Vergaderingen. — Berichten. — Personalia. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Het bestuur van de Maatschappij vergadert op Donderdag 12 Juli a.s., des voormiddags te 11 uur, in het gebouw Marnixstraat 402 te Amsterdam.

OUDE GEBOUWEN TE DORDRECHT.

Dordrecht is met recht een der eerste steden die in aanmerking komt om hare overblijfselen op het gebied der bouwkunst uit vroeger tijden in afbeelding en geschrift bewaard te zien; het is de stad die landgenoot en vreemdeling nog altijd bij voorkeur uitkiezen om studie te maken of een overzicht te krijgen van het tijdperk der Nederlandsche renaissance.

In 't laatst der vorige maand is bij de firma Blussé & Co. te Dordrecht een boek verschenen, uitgegeven door de „Vereeniging tot instandhouding van Oude Gebouwen te Dordrecht", dat den titel draagt van „Oude Gebouwen te Dordrecht".

Op het titelblad wordt er aan herinnerd aan hetgeen W. Lübke in zijne Geschichte der Architectur schreef, namelijk, dat Dordrecht een der belangrijkste steden is voor de bestudeering van den stijl in de Nederlanden. Maar Lübke's boek is uiteraard onvolledig en geeft geen afbeeldingen, die men toch wenscht al kan men ter plaatse zoeken en schetsen, en misschien in archieven en particuliere verzamelingen een rijkdom van gegevens vinden.

Het werk „Oude Gebouwen te Dordrecht" bevat echter vele afbeeldingen, waardoor de waarde er van, voor belangstellenden zoowel als voor studeerenden, zeer verhoogd wordt. Het is zonder eenig commercieel belang de wereld ingezonden; men kan het zich voor zijne bibliotheek — waarin het aanwezig behoort te zijn — aanschaffen voor den geringen prijs van f 1.—.

Uit eene inleiding tot het boek blijkt, dat reeds in 1896, op voorstel van Mr. J. C. Overvoorde, door het bestuur der Vereeniging tot Instandhouding van Oude Gebouwen te Dordrecht, besloten werd tot het samenstellen van eene beknopte beschrijving van de te Dordrecht aanwezige gevels en fragmenten van gebouwen waaraan architectonische of historische waarde werd toegekend. De stad werd in zes wijken verdeeld en voor de beschrijving werden in elke wijk bestuursleden aangewezen. In dat zelfde jaar kwamen de verschillende rapporten nog gereed, doch daaruit bleken de wijze van beschrijving en de aauwkeurigheid, waarmede de gegevens verzameld waren, te veel te verschillen om ze ongewijzigd tot een geheel bijeen te voegen. De gegevens werden daarom door eene Commissie bestaande uit de heeren Mr. J. C. Overvoorde, Adr. Schotel en H. E. van der Kaa — door een samenloop van omstandiggeden eerst in het najaar van 1899 benoemd — op nieuw beschreven, en andermaal met de onderwerpen daarvan gecontroleerd.

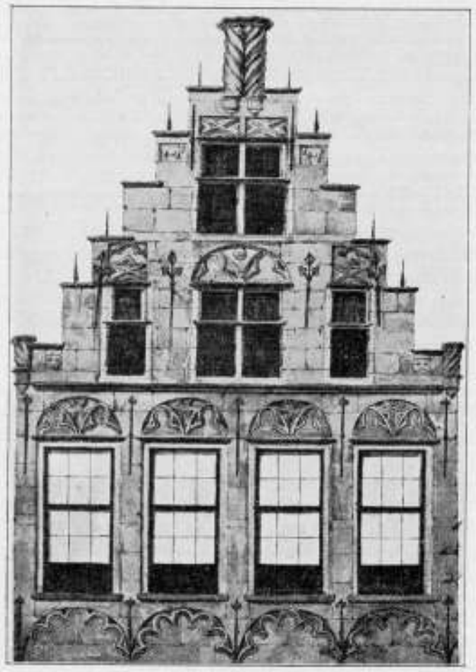
In het chronologisch register van het boek zijn onder 600 nummers — waarbij 7 betreffende het eiland van Dordrecht — opgenomen al de nog aanwezige belangrijke gevels of onderdeelen daarvan, onder welke laatste ook die, welke op nieuw in een gevel zijn geplaatst, of nog in het Museum Oud-Dordrecht worden bewaard; ook enkele gevels die helaas zijn afgebroken na de indiening der eerste rapporten, worden genoemd. Al die onderwerpen zijn min of meer uitvoerig beschreven, waarbij ruim 40 afbeeldingen zijn gevoegd; de jaartallen worden genoemd of bij benadering aangegeven. Zonder eene wetenschappelijke verhandeling te willen leveren, heeft de Commissie een overzicht gegeven, wel beknopt maar voldoende. Want nu zal niemand die Dordrecht voor architectonische studiën bezoekt, lang behoeven rond te dwalen of misschien vruchteloos te zoeken: het boek „Oude Gebouwen te Dordrecht" zal voortaan tot gids strekken, ook voor de belangrijkste, niet van elders aangebrachte interieurs, die er zooveel mogelijk in vermeld worden.

Het chronologisch register begint met de vermelding van eenige fragmenten uit de 13e eeuw van den Grootekerkstoren, en eindigt met gebouwen, en onderdeelen daarvan, uit het laatst der 18e eeuw.

Aan die lijst, waarin de uit een architectonisch oogpunt

belangrijkste nummers terstond opvallen door druk in vettere letter, gaat eene korte beschouwing vooraf over het oude Dordrecht en de ontwikkeling der stad in de verschillende tijdperken der bouwkunst.

Door de welwillendheid van het bestuur der Vereeniging tot instandhouding van Oude Gebouwen te Dordrecht zijn wij in staat gesteld eene proeve van illustratie uit het aangekondigde boek te geven, waarbij de beschrijving uit de chronologische lijst wordt gegeven, om door middel van een en ander de wijze van bewerking van het boek onder veler aandacht te brengen.

HET HUIS „DE GULDEN OS" TE DORDRECHT.

Naar eene teekening in het bezit van Mr. S. VAN GIJN.

N°. 12. Voor **1523**. Zie Balen, pag. 814. **Groenmarkt 43**. Huis *de Gulden Os*. Fraaie breede gothische trapgevel van natuursteen, thans overschilderd, en met deels moderne ramen (bel-étage en 1e verd.). De 2de en 3de verdieping hebben nog kruisramen met luikjes. Bel-étage met vier versierde togen met vijf draagsteentjes (kopjes). Boven de 1e verdieping vier toogvullingen met klaverblad en vischblaasfiguren. De vensters van de 2e verdieping vallen reeds in de trap van den gevel. Het zijn één groot dubbel venster met klaverblad-toogvulling en twee kleinere vensters met vierkante vulling (vischblaas- en daarboven dezelfde klaverbladvulling als van het middenvenster.) In het middenvenster gothische roos. De vensters der 3e verdieping zijn bekroond door vierkante vischblaasvullingen als de onderste helft der vulling boven de kleine vensters der 2e verdieping. — Op den top een dubbel en ter zijde van den topgevel 2 gedraaide kolommetjes met geprofileerde kraagsteenen, onder de topkolommetjes 2 koppen. Bij de 5e trap is rechts een kleine en links een groote koe en relief op den gevel aangebracht. 16 zeer groote eenvoudige ankers. Goed bewaard.

Uitgaven als deze zijn te zeldzaam om er niet op wat uitvoerige wijze de aandacht op te vestigen.

Wij kennen maar al te zeer boekjes — die niet te duur mogen zijn — als: A en omstreken; B en haar omgeving; Wegwijzer door C; Gids voor D, of hoe al die zoogenoemde stedebeschrijvingtjes heeten; zij zijn natuurlijk met de beste bedoelingen samengesteld, maar meestal van weinig waarde voor historie en bouwkunst. Er zijn onder die gidsen, waarin met ophef wordt gesproken over smakelooze nieuwerwetsigheden, terwijl daarentegen zelfs de vermelding van oude en zeer bepaalde merkwaardigheden te vergeefsch wordt gezocht.

Ook als voorbeeld verdient het werk der Commissie vermelding; want, wanneer de tijd er nog niet is om eene beschrijving van de bestaande oude bouwwerken in onontbeerlijk verband met de geschiedenis der stad samen te stellen, dan is het al van groote waarde om eene verzameling te bezitten als de hier besprokene. Zoo zal nu deze, de grondslag kunnen zijn voor een toekomstig „Oud-Dordrecht", voor een zeer ruimen kring van lezers van groote beteekenis.

Voor Dordrecht en voor andere even merkwaardige steden zal zulk een arbeid met waardeering worden ontvangen.

Niettemin zijn wij al zeer tevreden met „Oude Gebouwen te Dordrecht."

R.

„DE WAARDE DER VENTILATIE".

EEN MERKWAARDIG RAPPORT.

In den „Gezundheits-Ingenieur" n°. 23 van het vorige jaar (15 December), komt onder het hoofd „Der Wert der Ventilation", een opstel voor, over een o. i. merkwaardig rapport, dat, op verlangen van het Stadsbestuur van Straatsburg, in den Elsass, door de plaatselijke Gezondheidsraad over verwarming en ventilatie is uitgebracht. De verwarming en de kunstmatige luchtverversching van eenige nieuw gebouwde scholen, vorderden n. l. naar men meende, te groote bedrijfskosten en wenschte het bestuur bovengenoemd daaromtrent te worden voorgelicht.

De met de voorbereiding van dit rapport belaste commissie, bestaande uit de heeren Prof. Dr. Forster (voorheen te Amsterdam), Prof. Dr. Roze, Baurat Ott, Geh. Med. Rat Dr. Krieger en Sanit. Rat Dr. Wöhrlin, sloot zich met hare beschouwingen aan de vroeger door Dr. Krieger in het Ingenieur- und Architecten-Verein te Straatsburg (Maart 1895), over dit onderwerp gehouden voordracht, aan en droeg hem de uitwerking van het rapport, dat is gepubliceert geworden, op.

De inhoud van dit geschrift wijkt, zooals door den referent den heer H. Nussbaum terecht wordt opgemerkt, zoozeer af van de tot hiertoe aangenomen gezichtspunten, waarvan men bij het ontwerpen van verwarmings- en ventilatie-inrichtingen uitging, dat het ons van belang voorkomt op de zienswijze van bovengenoemde autoriteiten de aandacht te vestigen.

We kunnen het stuk uit den Gezundheits-Ingenieur niet in zijn geheel overnemen en zullen slechts enkele staaltjes, van hetgeen de heer Nussbaum ons mededeelt, hier opnoemen, aan den belangstellenden lezer van het Bouwkundig Weekblad, die van het vraagstuk der verwarming en ventilatie eene bijzondere studie maakt, overlatende de oorspronkelijke stukken ook te raadplegen.

De eischen die v. Pettenkofer stelde aan de luchtverversching van lokalen waär menschen verblijf houden, evenals het stellen van eene grenswaarde voor de aanwezigheid van koolzuur in de lucht, berust zooals we weten op de stelling, dat de gasvormige afscheidingen door uitademingen en huidwerkingen van menschen in geringe mate vergif kunnen bevatten en een onaangename reuk kunnen te weeg brengen wanneer zij de lucht in gesloten ruimten

belangrijk verontreinigen en dat zij de gezondheid kunnen benadeelen. De bij onvoldoende luchtverversching voorgekomen sterfgevallen in met menschen dicht bezette afgesloten ruimten, brachten v. Pettenkofer tot de veronderstelling, dat de inwerking van deze ons onbekende vergiften, daarvan de oorzaak zouden zijn.

De door Brown-Sequard en d'Arsonval ingestelde proeven, bevestigden — zij het ook slechts schijnbaar — de leer van v. Pettenkofer, en daardoor kwam het, dat aan de te stellen hooge eischen voor de luchtverversching, in ruimten waär menschen verblijf houden, eene groote beteekenis werd gehecht.

De met de grootste zorgvuldigheid doorgevoerde controleproeven der waarnemingen van die beide onderzoekers, brachten geen bevestiging daarvan aan het licht, integendeel werd door de onderzoekingen, zoowel onder leiding van Flügge als onder die van Forster, in het hygiënisch instituut te Breslau en te Straatsburg uitgevoerd, onwederlegbaar aangetoond, dat de aan de lucht, door de lichaamsfuncties van mensch en dier toegevoerde gasvormige, door de reukorganen al of niet waarneembare verontreinigingen geen vergiften bevatten, dat alleen schade aan de gezondheid kan worden toegebracht door een hoog koolzuurgehalte der lucht. Eene schadelijke inwerking der lucht begint echter eerst bij eene verhouding van 8 °/₀ C O 2, een toestand die slechts in buitengewone gevallen kan voorkomen, voor zoover er alleen sprake is van de gasvormige uitademingen en uitwasemingen van menschen.

Volgens de onderzoekingen van Flügge moet daarentegen aan de stofvormige verontreiniging van de lucht door hoesten, niezen, levendig spreken e. a., onder zekere omstandigheden door het speeksel of door de ingeademde lucht opgenomen, als oorzaak van ziekte der ademhalingwerktuigen, eene groote tot nu toe dikwijls onderschatte beteekenis worden toegekend.

Op grond van een en ander heeft Wolffügel de volkomen juiste opmerking gemaakt: „Als ideaal kan eerst dan een stelsel van luchtverversching worden betiteld, wanneer het gelukt de onzuiverheden op eene dusdanige wijze af te voeren, dat geen der zich in gesloten ruimte ophoudenden de uitademingen en afscheidingen van anderen kan inademen of opnemen."

Alhoewel alzoo de grondstelling door v. Pettenkofer aangenomen als onhoudbaar werd aangetoond, heeft geen vertegenwoordiger der wetenschappelijke hygiëne zich tot op het oogenblik geroepen gevoeld, belangrijke veranderingen te brengen in de eischen welke v. Pettenkofer voor de luchtverversching stelde. Men heeft zich tevreden gesteld, de overdreven eischen voor de zuiverheid der lucht in gesloten ruimten en den invloed welke een te hooge vochtigheid der lucht op de gezondheid uitoefent, aan te toonen.

Bij het aangeven van de eischen der luchtverversching is men gedeeltelijk van de behoefte uitgegaan, de warmtegraad en het vochtigheidsgehalte der lucht door toevoering van versche lucht, op het juiste gehalte te houden; gedeeltelijk heeft men zich met v. Pettenkofer op het standpunt geplaatst: de lucht is de gewichtigste voorwaarde tot behoud van het leven; evenals het voedsel moet zij daarom den mensch onberispelijk zuiver ter beschikking worden gesteld; de met gasvormige uitademingen bezwangerde lucht moet in ieder geval zooveel mogelijk afgevoerd worden, voornamelijk dan, wanneer die uitwasemingen eenen onaangenamen reuk veroorzaken, tengevolge van onreinheid van lichaam en kleeding, ongesteldheden aan de ademhalings-werktuigen of aan de tanden.

Dr. Krieger stelt zich niet op dit standpunt; hij kent uitsluitend de onaangename geur, de warmtegraad en het vochtigheids-gehalte beteekenis toe, trekt echter voor het overige zeer verstrekkende conclusiën uit de hem onjuist gebleken stellingen van v. Pettenkofer.

Enkele zijner denkbeelden volgen hier in het kort.

De gasvormige uitademingen en uitwasemingen van menschen geven de lucht wel eenen onaangenamen reuk, doch schadelijk voor de gezondheid zijn die niet.

De stofvormige verontreinigingen van de lucht en daarbij de luchtkiemen worden door de (thans) gebruikelijke luchtverversching-inrichtingen niet in die mate afgevoerd, dat beschutting voor schade verzekerd is, juist wordt de verspreiding in de ruimte eer bevorderd door de kracht en de richtingen der luchtstroomingen. De voortdurende, door kunstmatige inrichtingen in het leven geroepen luchtwisseling, behoeven we daarom, noch in woonhuizen, noch in scholen of ziekenhuizen, maar er kan voor die verblijfsruimten evenals voor de bijlokalen dezer gebouwen voldoende, door het tijdelijk openen van vensters, in de luchtverversching op voldoende wijze worden voorzien . . . . . enz.

De hygiënische waarde der ventilatie met het doel „zuivere lucht" in woningen, scholen en ziekenzalen aan te voeren, is niet zoo groot als gewoonlijk wordt aangenomen. Veel belangrijker is de ventilatie met betrekking tot de warmte-oeconomie voor het lichaam ter verkrijging van eene geschikte temperatuur en beweging der lucht als ook ter reguleering van het vochtigheidsgehalte daarvan. Bij de ventilatie, ter verkrijging van zuivere lucht, moet steeds op de invloed van de warmte-oeconomie worden gelet. Binnen zekere grenzen is de zorg voor deze laatste van meer belang dan de verschaffing van „zuivere" lucht.

Ter verwijdering van stof en luchtkiemen bereikt men met de gewone ventilatie niets, zij kan onder zekere omstandigheden integendeel nadeelig werken.

In woon- en slaapkamers, scholen en ziekenzalen kunnen door middel van de voor onze warmte-oeconomie bovenal onontbeerlijke luchtverversching door de vensters, ook gedurende de periode der kunstmatige verwarming, geheel voldoende en bevredigende toestanden met betrekking tot de zuiverheid der lucht bereikt worden. Al naar mate de weersgesteldheid, moet óf een constante, óf een afwisselende en oordeelkundige luchting worden toegepast.

De vensters moeten voor dit doel van tuimelende bovenlichten, die zich gemakkelijk laten openen en sluiten, zijn voorzien. . . . . .

De hygiënische waarde van alle andere kunstmatige ventilatieinrichtingen (heete lucht of stoomverwarming met voorwarming, stofkamers, met blaas- of zuigvermogen enz.) staat niet in verhouding tot aanleg- en bedrijfskosten.

Voor verwarming van scholen en ziekenhuizen zijn eenvoudige, aan de grootte van de te verwarmen ruimten evenredige kachels (ook ventilatie-kachels, gaskachels en vulkachels) aan te bevelen. Bovendien mogen inrichtingen tot bevochtiging der lucht in den vorm van platte met water gevulde schalen boven de kachels niet ontbreken. Voor groote schoolgebouwen en ziekenhuizen is centraal-verwarming aanbevelenswaardig en vooral de lage-druk stoomverwarming met automatische klepregeling, toe- en afvoer kanalen . . . . . enz.

De referent deelt als zijne meening mede, dat Kriegers beschouwingen in vele opzichten overweging en zelfs instemming verdienen, hoewel in de conclusiën wat meer matiging misschien niet misplaatst zou zijn geweest en zijn manier van critiseeren van ongenoemde hygiënische leerboeken niet zeer gelukkig is, waar Krieger in alle funda-

menteele beginselen geheel de beschouwingen van de moderne hygiëne volgt, afgezien van zijn zeer-strekkende conclusiën die voor den vakman niet veel nieuws behelzen, terwijl *dat* waarin hij afwijkt, dikwijls aan bedenking onderhevig is.

Het hoofddoel van het geschrift, om te matigen, waar overdreven hooge of tegenwoordig niet meer te verdedigen eischen aan de zuiverheid der lucht in scholen en ziekenhuizen, de gemeentebesturen tot groote uitgaven, die beter aan belangrijke voor de gezondheid dienstige inrichtingen konden bespaard worden, dwingen, verdient volkomen instemming. Zeker zoude het bijv. beter zijn de uitgaven voor het schoonhouden der vloeren, wanden en meubelen evenredig te verhoogen, dan de in aanleg en bedrijf dure inrichtingen voor afvoer van stof en kunstmatige bevochtiging der lucht te maken.

We willen den referent verder niet volgen in zijn critiek en de ontwikkeling zijner bezwaren en het daartegenover stellen van *zijn* zienswijze. De belangstellende lezer die dit wenscht kan gemakkelijk de oorspronkelijke stukken raadplegen en zich daarmede volledig op de hoogte stellen van de meeningen die hier worden ontwikkeld.

Onzes inziens verdient matiging ook in de hooge hygiënische eischen van het ventilatie-vraagstuk zeker ernstige overweging. Waar de aanlegkosten van de soms zeer ingewikkelde verwarmings- en ventilatie-inrichtingen, in ziekenhuizen, bijv. tot bedragen van f 1000 en f 1500 en meer per bed geen zeldzaamheden zijn, spreken de meeningen, gelegd in het hier in 't kort behandelde rapport, voor zich zelf.

De hooge eischen die de arts-hygiënist soms stelt ook in zake ventilatie, dikwijls zonder te weten welke moeilijkheden aan de oplossing van de door hem gestelde eischen verbonden zijn, maakt dat de industrie ingewikkelde constructiën schept die dikwijls zeer kostbaar zijn en bovendien later blijken niet aan het doel te beantwoorden. Putte de industrie ook hier geen onmiddelijk geldelijk voordeel uit de bevrediging van die „theoretische" hooge eischen, dan zouden zij die niet gretig aangrijpen en zouden velen van die dure scheppingen achterwege zijn gebleven, veel geld zijn gespaard en beter kunnen besteed zijn geworden.

Ook uit dit een en ander valt misschien te leeren welke plaats aan den ingenieur-hygiënist in onze moderne hygiëne zal zijn aangewezen.

Amsterdam, Juni 1900.

F. VAN EERDE.

EEN UITSTAPJE NAAR MONT SAINT-MICHEL.

De deelnemers aan het aanstaande Congres te Parijs, worden door de „Construction Moderne" in de gelegenheid gesteld op 5 en 6 Augustus a.s. een uitstapje — als verademing na de Tentoonstellings- en Congresdrukte — mede te maken naar den beroemden Mont St. Michel. Dit zal vooral belangrijk zijn, omdat het plaats zal hebben onder het geleide van den heer Paul Gout, aan wien het onderhoud en de restauratie van het unieke middeleeuwsche gebouw is opgedragen, en van den heer Roujon, Directeur van Schoone Kunsten.

De heer Gout zal bij die gelegenheid in de ridderzaal der oude abdij eene voordracht over het gebouw houden, opgeluisterd met lichtbeelden.

De deelnemers aan den tocht vertrekken op Zondag 5 Aug., des morgens om 8 uur uit Parijs, en komen des namiddags om 5 uur te Mont Saint Michel aan, waar gedineerd en nachtverblijf gehouden wordt. Des Maandags morgens te half 10 uur houdt de heer Gout zijne voordracht; te half 11 wordt een bezoek aan het stadje en de abdij gebracht, en te ruim 1 uur de terugtocht aanvaard, na gedejeuneerd te hebben, om 's avonds te Parijs terug te zijn; men kan echter ook 's namiddags te 4 uur vertrekken, en dan 12 uren later in Parijs terug zijn.

De kosten van dit uitstapje, waarvoor eene zoo voortreffelijke gelegenheid zich in jaren niet meer zal voordoen, bedragen slechts 55 frs. in de eerste klasse, of 45 frs. in de tweede klasse. In dien prijs is alles begrepen: logies te en ze onthijt, maaltijd, enz. Men zal zich als deelnemer zoo spoedig mogelijk moeten aanmelden aan: Messieurs Aulanier et Co. 13, rue Bonaparte, Paris.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Technische Vakvereeniging. Afd. Amsterdam. 27 Juni 1900.

Mededeeling werd gedaan, dat gunstig was beschikt op het verzoek tot bezichtiging van het kasteel „de Haar," maar dat van dat bezoek moest worden afgezien, daar de tijd te kort bleek om het behoorlijk in alle afdeelingen voor te bereiden.

Ook werd nog bekend gemaakt, dat met ingang van Juli de heer des Bouvrie als secretaris van het Hoofdbestuur optreedt.

Hierna bracht de secretaris der Commissie voor de zomerexcursie een verslag uit, en bleek, dat ditmaal een boottocht langs de Vecht zal worden gehouden.

Breedvoerig werd, in verband met het aantal beschikbare plaatsen het al of niet noodigen van de andere afdeelingen besproken, daar men van de afdeeling „Amsterdam" eene drukke opkomst voorzag. Voorloopig werd dan ook het aantal introducties op twee bepaald.

Wegens het late uur stelde de heer Sanders zijn voorgenomen mededeelingen betreffende den invloed van tras in tras-cementmortels en in tras-kalkmortels, naar de resultaten der proefnemingen van den ingenieur A. Unna te Keulen, uit, maar deed toezegging ze in het Technisch Weekblad uitvoerig te behandelen.

BERICHTEN.

Zooals men zich zal herinneren, werd de Kampveersche toren te Veere eenigen tijd geleden door de gemeente Veere verkocht, doch deze verkoop door Gedeputeerde Staten van Zeeland niet goedgekeurd. Van deze beslissing is de gemeente Veere in hooger beroep gegaan.

In de vorige week is door den vice-president en eenige leden van den Raad van State een plaatselijk onderzoek in zake den verkoop van den toren ingesteld, waarbij voorlichting werd verstrekt door den heer J. A. Frederiks te Middelburg.

Nadat de uitwendige restauratie van de Sassenpoort te Zwolle was tot stand gekomen, en tevens de inrichting van het gebouw tot bewaarplaats van archiefstukken, moest in het middenvertrek nog eenige polychromeering worden aangebracht. Thans is dit werk beeindigd.

In de Zwolsche courant wordt het als volgt beschreven:

In het midden van 't vertrek is een afscheiding opgetrokken tot op ruim 2 meter hoogte, waar zich in een soort van nis de kachel bevindt. Deze nis en is van weerszijden gepolychromeerd.

Aan de eene zijde staan in Gothische letters eenige Latijnsche dichtregelen, in het Nederlandsch overgebracht, luidende:

„Tijdens het regentschap van Koningin Emma is dit gebouw gerestaureerd, terwijl van hen, wier wapens men hierachter ziet afgebeeld, de eene de zorg voor de restauratie op zich nam en de andere haar aanbeval."

Dit gedicht is in den trant van die waarvan Cele zich in de 13e eeuw bediende, onder andere als opschrift boven de wereldberoemde school. In het midden van dit gedicht is het Nederlandsche wapen aangebracht, gedekt door de koninklijke kroon, terwijl de wapens van Overijssel en van Zwolle ter weerszijden benedenwaarts worden gevonden.

Op de andere zijde van de nis zijn de wapens aangebracht van jhr. De Stuers en jhr. mr. Van Panhuys, terwijl de cijfers 1893 en 1898 de jaren aangeven binnen welke de restauratie werd aangevangen en voltooid. Een afbeelding van de Sassenpoort en het stadswapen prijken ook hier.

't Werk is uitgevoerd door den heer Stil hier ter stede, naar het ontwerp van den heer De Quack.

Het was den 1en Juli j.l. vijf en twintig jaren geleden, dat Jhr. Mr. V. de Stuers optrad als referendaris van de toen geschapen afdeeling Kunsten en Wetenschappen van het Departement van Binnenlandsche Zaken.

Zooals te verwachten was, hebben de groote dagbladen en enkele tijdschriften zich beijverd dezen ambtenaar en zijn werk gedurende het afgeloopen tijdperk zijner werkzaamheid te beoordeelen en te beschrijven, elk op zijne wijze.

De veelheid van de lectuur bij deze gelegenheid verschenen, ontslaat ons, op wijdloopige wijze iets in 't midden te brengen. Voldoende zij het er op te wijzen, dat ware „Holland op zijn smalst" niet verschenen, de belangstelling hier te lande — ook van de Regeering — voor oude, met het oog op bouwkunst en geschiedenis merkwaardige monumenten, voor oude kunst en voor kunstnijverheid, wellicht nog niet zoo zoude zijn als zij thans reeds is.

Een aantal belangstellende vrienden en vereerders zullen den jubilaris ten zijnen huize te 's-Gravenhage een huldelijk aanbieden, op Zondag 15 Juli a. s. Het was niet mogelijk dit op den verjaardag der aanvaarding van het ambt van referendaris te doen, daar de titularis zich tot herstel van gezondheid in het buitenland bevindt.

Het inwendige van het stadhuis te Leuven was gedurende geruimen tijd in niet de minste overeenstemming met het uitwendige, d. i. met de pracht van den bekenden Gothischen gevel.

Waarschijnlijk aangespoord door het voorbeeld van de Brusselsche regeering, die groote sommen ten koste legde aan de inwendige restauratie en versiering van haar raadhuis, heeft de gemeenteraad van Leuven de historische raadhuiszaal op de eerste verdieping in fresco doen beschilderen door den heer Hennebicq uit Brussel.

Rekenende op een Staatssubsidie, heeft de Leuvensche raad thans het plan opgevat ook de groote voorzaal gelijkvloers een beter aanzien, meer gepast bij dat van den gevel, te geven. De daartoe verzochte werkzaamheden worden geschat op ongeveer f 50,000.

De verdere uitslag — zie B. Weekblad N°. 25 van 23 Juni j.l. — van de gehouden examens aan de Polytechnische School te Delft is, dat het diploma van Civiel Ingenieur, art. 61, werd verkregen door de heeren:

J. C. Ankersmit; A. Backer; Jhr. M. H. van Beresteijn; J. Th. Berkemeier; J. A. Blok; J. A. Bonnerman; A. J. A. Braak; F. A. Brandt; J. W. Dieperink; L. Doedes; J. H. de Granade; S. Hengeveld; H. A. Henket; A. Heybroek; E. H. Hoegima; J. B. de Hulster; N. M. de Kanter; I. J. P. Kleijn; C. W. Koch; J. H. Kremer; M. P. E. Kriens; V. J. P. de Bloeq van Kuffeler; E. Kuiper; A. van Linden van den Heuvel; J. G. Numans; W. K. v. Oort; A. A. Oosting; W. A. Piets; H. J. Roosen; J. Rueb; S. J. Rutgens; J. C. Scharp; W. van der Tak; J. J. Vermeulen; C. P. Vijverberg; J. van der Waerden;

het diploma van Mijnen Ingenieur, art. 65, door de heeren:

C. C. Abendanon; P. M. van Bosse; P. J. Stigter.

Geslaagd zijn verder, voor examen C, art. 61, Werktuigkundig Ingenieur, de heeren:

C. P. Haverkamp Begeman; C. Blokhuis; H. S. Hallo; B. J. H. Herweijer; J. A. J. M. P. Kerssenmakers; D. Kos; F. Muller Jzn.; B. S. van der Ploeg; H. L. Slinkers; C. Spruit Jr.

Art. 65. Eerste gedeelte geslaagd de candidaten: Z. S. Beyl; H. Cool; B. von Faber; C. A. van Goudoever de Jongh;

voor examen B, art. 60, tweede gedeelte, Technoloog, de heeren:

M. C. Braat; A. Couter van Voorhout; P. H. Hendriks; G. E. Hoefflelman; J. A. Hoefflelman; C. W. J. Hoyer; H. Jonker; F. Keeman; E. de Kruiff; G. Masschaupt; F. A. Melhuizen; A. van Oven; J. G. Roest; N. J. A. Roldanus; S. J. Scholte; M. Snel; N. L. Söngen; W. O. Thaarup van Tienen; W. P. M. Trap; E. C. Verschoor; C. M. M. Vriens; H. van der Waerden.

In de N. Rotterdamsche Courant van den 6en dezer komt eene advertentie voor, waarbij „ter verplaatsing" te koop wordt aangeboden de antieke gevel van „de Steenrotse" te Middelburg. Liefhebbers kunnen hunne brieven met opgaaf van prijs toezenden vóór 1 Augustus a.s. aan Johs. de Jonge, in de Steenrotse te Middelburg.

Dit fraaie huis, gelegen aan de Dwarskade, werd gebouwd in 1590 door Andries de Valckenaer, meester steenhouwer.

Het is te hopen, dat de gevel gespaard blijve.

In het hatst van Augustus a.s. zal een vergelijkend onderzoek worden gehouden voor de betrekking van adspirant-opzichter der telegraphie, waarvoor zes plaatsen worden opengesteld.

De adspirant-opzichters genieten een bezoldiging van f 50 per maand. Zij kunnen, na een diensttijd van ten minste twee jaren, en na voldoende blijken van algemeene geschiktheid te hebben gegeven, deelnemen aan het examen voor opzichter der telegraphie, aan welke betrekking een jaarwedde van f 1000 tot f 2100 is verbonden. Heeft een adspirant-opzichter na verloop van vijf jaren niet aan het evenbedoelde examen voldaan, dan wordt hij uit 's Rijks dienst ontslagen.

De candidaten behooren zich vóór 15 Augustus a.s. tot den Directeur-generaal der posterijen en telegraphie te wenden bij een op zegeld gesteld verzoekschrift, met nauwkeurige opgaaf van naam, voornamen en woonplaats.

Daarbij moeten worden overgelegd: de stukken, aangeduid in de St.-Cl. No. 151, waarin tevens zijn opgenomen de vereischten voor het bovenbedoelde vergelijkend onderzoek.

De veiling van kunstvoorwerpen uit het kasteel Heeswijk, die onlangs heeft plaats gehad, is thans geëindigd. De opbrengst heeft het bedrag van f 220,000 overschreden.

Het voornemen bestaat om in het volgende jaar het smeedwerk en de voorwerpen van kerkelijke kunst onder den hamer te brengen.

PERSONALIA.

Tot Directeur der Gemeentewerken te Groningen is benoemd de heer J. A. Mulock Houwer, Gemeente Bouwmeester te Deventer.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Opzichter 1.
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 16.
Aantal geplaatste sollicitanten:
Bouwkundig Opzichter-teekenaar. 2.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 9 JULI.

ALKMAAR. Het amoveeren en wederom ophouwen van perc. A no. 158, aan de Laat.

De arch. C. J. Oome, n.m. 7 u., in 't cafe Ch. Dirken, Hof. Bestek en teek. verkr. à f 1,25 per stel, Wildemanstr., D 36. Aanw. gedaan.

AMSTERDAM. Het vergrooten van de ripolinfabriek aan den Laarderweg no. 400, te Hilversum.

De heer O. W. G. Briegleb, n.m. 2½ u., in het café „De Roode Leeuw". Bestek en teek. à f 1 verkr. ten kant. van den archit. W. Hamer, Singel 290 alhier.

GORINCHEM. Het bouwen van een badlocaal.

Het kerkbestuur der Nederl. Israël. gem., n.m. 2 u., in haar schoolgebouw, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft de bouwk. J. de Bie. Aanw. gedaan.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis voor den heer C. Gallé.

De architecten van der Goot en Kruisweg, 's av. 8 u., in het café van J. W. van Wezel, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. 9 Juli, n.m. 2 u.

OOSTERHOUT. Het bouwen van kantoorgebouw met woning en 2 arbeiderswoningen aan de stoomsteentabriek te Dorst.

De firma Frans Oomen, v.m. 11 u., in het koffiehuis van Ch. Biemans. Bestek en teek. in voorn. koffiehuis ter inz. Inl. verstrekt de bouwk. C. A. Oomen Azn. Aanw. gedaan.

VENLOO. Het bouwen van een heerenhuis met bijlev. van de benood. materialen op een langs de Roermondschestr. gelegen open terrein.

De arch. H. Seelen. Bestek en teek. ter inz. ten kantore van gen. arch., alw. ook Inl. verstrekt worden. Aanw. 9 Juli, v.m. 9 u.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonhuis naast „de Morgenzon".

De arch. J. J. Post, in café „de Harmonie", alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft gen. architect.

ZAANDAM. Het bouwen van een weeshuis in verband met het Oude Mannen- en Vrouwenhuis.

De kerkeraad van de Nederl. Herv. Gem. van Oost-Zaandam, 's av. 7 u., in de Regentenkamer. Inl. geeft M. Verheul, Bloemgracht 7, van n.m. 3–5 u., bij wien bestekken en teek. verkrijgb. ad f 1,50 per stel.

DINSDAG 10 JULI.

AMSTERDAM. Het bouwen eener stalhouderij met bovenwoningen op een terrein aan de Van Baerlestraat te Amsterdam.

De architecten-ingenieurs A. W. Weissmann en P. H. v. Nittrik, n.m. 2½ u., in het American Hotel. Bestek en teek. te verkr. à f 3 per stel bij Rocloffzen, Hübner en van Santen. Inl. worden gegeven door gen. arch.-ingenieurs ten limmen kant., Plantage Parklaan 4.

'T ZANDT (GRON.) (HERBEST.). Het bouwen van een gemeentehuis.

Het gemeentebest., n.m. 4 u. Bijl. moeten worden ingeleverd voor 's midd. 12 u. Bestekken en teek. ter secretarie verkrijgb. f 1 per stel.

ZETTEN. De herbouw van het stationskoffiehuis Zetten–Andelst, met bijlev. van de ben. materialen.

De heer A. J. van den Berg, 's av. 6 u. Bestek en teek. ter inzage in het hulpgebouw ald. Inl. verstrekt F. J. van Stralen, bouwk. te Zetten.

WOENSDAG 11 JULI.

LAAG-KEPPEL. Het bouwen van een burgerwoonhuis.

De heer B. Demmink, v.m. 11 u., in hotel „de Gouden Leeuw", alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Inl. geeft M. H. Baank.

SNEEK. Het bouwen eener pastorie voor de Doopsgezinde Gem. aan den Singel ald.

Het bestuur van voorn. gemeente. Bestek en teek. à f 1 verkrijgb. bij den arch. H. H. Kramer te Leeuwarden. Voor terrein-opname vervoege men zich bij den koster.

DONDERDAG 12 JULI.

BOLSWARD. Het vergrooten c. a. van de boerenwijnzing, bewoond door den heer P. O. Cooperus.

De kerkvoogden der Herv. Gemeente. Bestekken à 75 ct. verkrijgb. in den boekh. van P. de Jong, terwijl de teek. ter inz. ligt in het logem. Pasver. Inschrijvingen worden ingewacht vóór 12 Juli a. s. bij den voorzitter kerkvoogd mr. J. A. Hingst. Inl. verstrekt de arch. Hb. Vrijburg.

GOES. Het afbreken van de bestaande betimmering en het bouwen van 3 keukens achter hare gebouwen in de Corn. Eversdijkstraat, wijk D nos. 2000, *b* en *c*.

Het bestuur der vereen. „Help U Zelven". Plan met bestek ter inz. bij den heer Falt, tBellevue) Gr. Markt, waar tevens de besteding zal plaats hebben.

TILBURG. Het bouwen van een heerenhuis aan de St. Jozefstraat.

De arch. Leo Goyaerts, 's av. 7 u., in het koffiehuis van J. Oppermans, Heuvel. Bestek en teek. verkrijgb. bij den boekh. W. Bergmans. Inlicht. ten kantore van den archit. Aanw. 12 Juli, n.m. 3 u.

VELDHOVEN (N.-BR.). Het bouwen van een burgerwoonhuis enz., met bijlev. der materialen.

De heer H. W. Platteel, n.m. 6 u. Bestek en teek. ter inz. bij de Wed. Jos Bijens. Inl. te bek. bij Jan Bijnen, bouwk., Zeelst. Aanw. 12 Juli, n.m. 3½ u.

WATERINGEN. Het bouwen van een woon- en winkelhuis aldaar.

Mej. A. de Groot, n.m. 3 u. Bestek en teek. ter inz. in het café van A. van Es en zijn ad f 2 verkrijgb. bij B. A. Verzijl te Gouda. Inl. geeft arch. C. P. W. Dessing te Gouda. Aanw. gedaan.

VRIJDAG 13 JULI.

ZALTBOMMEL. Het bouwen van een stoomwasch- en strijkinrichting ter oppervlakte van 520 M², op het terrein ten noorden van de stad.

De arch. G. G. Lodder, n.m. 1 u., in het hotel Gotschalk. Bilj. moeten per post ingediend worden op 12 Juli bij gen. arch., bij wien inlicht. verkr., en waar bestek met teek. à f 2 per stel verkr. Aanw. 10 Juli, 's midd. 12 u.

ZATERDAG 14 JULI.

DRACHTSTER COMPAGNIE (FR.). Het wederom opbouwen der afgebrande boerenhuizinge voor den heer Tj. G. Veenstra ald.

De aanbesteder. Bestek en teek. ter inz. bij den herbergier W. Gal te Rottevalle. Inl. verkr. bij Gebr. Van Manen te Drachten. Aanw. 12 Juli, n.m. 2 u.

MAANDAG 16 JULI.

BORNE. Het verbouwen van een gedeelte der school te Zenderen tot onderwijzerswoning.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Bestek en teek. ter inz. bij Haarhuis te Zenderen en Ensink te Borne. Inl. geven de architecten Van der Goot en Kruisweg. Aanw. 16 Juli, v.m. 10 u.

DINSDAG 17 JULI.

ROTTERDAM. Het bouwen van een kantoorgebouw voor rekening der Ned. Amerik. Stoomv. Maatsch.

De arch. Muller en Drooglever Fortuijn, in het Poolsch koffiehs. aan het Beursplein. Bestek en teek. à f 2,50 verkr. bij den arch. Witte de Withstr. 86 en in gen. koffiehuis, alw. zij ter inz. liggen.

WOENSDAG 18 JULI.

VOGELENZANG. Het glas-, verf- en stukadoorwerk van het in aanbouw zijnde machinegebouw enz. te Leiduin, in perceelen.

De aannemer. Inl. dagelijks op het werk te bek.

DONDERDAG 19 JULI.

BREDA. Het maken der gebouwen voor hoogere burgerschool en gymnasium en van terreinafsluitingen. Een en ander op een terrein aan de Nassaustraat.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Inl. te verkr. op het bureau der gemeentewerken van 9–12 u. Bestek met teek. tegen f 2,50 ter gem.-secretarie verkr. Aanw. 13 Juli, v.m. 11 u.

KOEKENGEN. Het verrichten van eenige werkzaamheden aan het gemeentehuis, bestaande in het plaatsen van 4 nieuwe lichtkozijnen, met bijk. timmer-, metsel- en schilderwerken en bijlev. van de noodige materialen.

Het gemeentebest., v.m. 11 u. Bestek en teek. ter inz. ter secretarie. Aanw. 10 Juli, 's midd. 12 u.

VRIJDAG 20 JULI.

STEENWIJK. Het bouwen van een heerenhuis aan de Markt aldaar.

De arch. A. Mol, v.m. 11 u., in café Kôss. Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. bij gen. arch. Aanw. 10 Juli, v.m. 11 u.

MAANDAG 23 JULI.

AMSTERDAM. Het sloopen van een houten hulpschool en het bouwen van een openb. lagere school der 1ste klasse voor 600 kinderen op een terrein aan den Zeeburgerdijk.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kneuterdijk hoek Prinsestraat — Zutphen — Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zeedijk 58. — Breda Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betouwstraat 6. — Groningen, Poelestraat 6.

Reserves ult. 1899 . . . . . f 1.944.100.00
Betaalde Brandsch. tot ult. '99 19.521.500.00

Lage premiën.

DONDERDAG 26 JULI.

WESTDORPE. 1'. Het bouwen van een raadhuis met toren, en 2'. het plaatsen van een met steenen fundamenten ijzeren omrastering.

Het gem.-best., n.m. 3 u. Bestek met teek. van af 9 Juli ter secretarie ter inzage en is verkr. à f 1. Aanw. 21 Juli, n.m. 2 u. Inl. te bekomen bij den heer Dom. de Jonghe, bouwk.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

13 JUNI.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het bouwen van een ketelhuis aan de diamantslijperij „Elisa", Anjelierstraat 226. Door den arch.-werktuigkundige J. W. Meijer.

Gegund aan R. Cruijff & Zn., Amsterdam, voor f 4530.

TILBURG. Het bouwen van een woonhuis met werkplaats. Door den architect A. Ghering.

Timmerwerk. Laagste inschr. J. Burgers, f 1448.

Metselwerk. L. van Herk, f 2113.

14 JUNI.

BLERIK. Het bouwen van 4 woonhuizen in één blok ald. Door den heer P. Hillen.

Laagste inschrijver A. Mooren, f 4920.

19 JUNI.

TILBURG. Het sloopen van een bestaand woonhuis en het daar ter plaatse bouwen van een woon- en winkelhuis voor de firma A. P. Broekhans en Zonen, aldaar. Door den architect F. C. de Beer.

Gegund aan Jac. v. Gorp, aldaar, zonder bijlev. van glas- en verfwerken, voor f 3655.

TILBURG. Het bijbouwen aan de fabriek der heeren W. Brands & Zn. Door den arch. André Blomjous.

Laagste inschrijver Em. Waijers, f 4355. Gegund.

21 JUNI.

BRIELLE. Het bouwen van een dokterswoning met koetshuis te Oostvoorne. Door het gemeentebest. van Oostvoorne.

Laagste inschrijver F. v. Toledo, Oostvoorne, f 1333. Gegund.

22 JUNI.

PAPEKOP (ONDERH.). Eenige werkzaamheden aan het stoomgemaal, machinegebouw enz. v. d. polder Papekop en Diemerbroek.

Timmerwerk. Laagste inschrijver J. P. Bost, Nieuwerbrug, f 437,75*.

Schilderwerk. J. Verwoerd, Hekendorp, f 84,45*. *Gegund.

25 JUNI.

GENDT (GELD.). Het afbreken en weder opbouwen van eene tabaksboerderij, gen. „de Noteboom" ald. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver W. v. 't Hullenaar, Bemmel f 3059 en f 3049.

STADSKANAAL. *a.* Het vergrooten van de school te Altevеer, met bijk. werken; *b.* Het leveren van schoolmeubelen. Door het gemeentebestuur van Onstwedde.

a. Ram. f 4285. Laagste inschrijver G. de Ruiter, Wedde, f 3399*.

b. Ram. f 775. Joh. Benus, Musselkanaal, f 599*. *Gegund.

VEENENDAAL. Het bouwen van twee bakkersovens voor de coöp. vereeniging „Volharding", in de Zandstraat ald. Door den heer B. van Kreel.

Metselwerk. Laagste inschrijver D. Vlaanderen, Renswoude, f 1325*.

Timmerwerk. G. W. v. Essen, f 740.

Smidswerk. R. v. Elbt, f 355,73.

Loodgieterswerk. J. Huibers, f 215.

Schilderswerk. G. de Ruiter Jz., f 49,49*. *Gegund.

VENLO. Het afbreken en weder opbouwen van een woonhuis, gelegen langs de Groote Kerkstraat aldaar. Door den heer J. Müller van Oeijen.

Laagste inschrijver Jos. v. d. Valk, Venlo, f 1334,5.

26 JUNI.

GRONINGEN. Het afbreken van het perceel, staande en gelegen o.z. aan het Schuitendiep te Groningen, kadastraal gem. sectie G. no. 175, en het daar ter plaatse bouwen van een winkelbehuizing met bovenwoning c.a. Door den arch. A. Th. v. Elmpt.

Laagste inschrijver F. Mulder, f 12583.

HEEMSTEDE (ONDERH.). Het verbouwen van een woonhuis enz., voor rekening van den heer G. v. Houten.

Timmerwerk gegund aan Th. Smit, f 1721 en metselwerk aan Gebr. Adriaanse, f 1098,50. Beiden aldaar.

NIJMEGEN. Het amoveeren van den oostelijken zijvleugel van het liefdegesticht der eerw. zusters a/d. Doddendaal en het wederopbouwen daarvan tot refter met slaapzalen en bijkomende werken. Door het R.K. parochiaal armbestuur.

Laagste inschr. D. P. en A. Th. Hendriks f 12968. Behoudens nadere goedkeuring is het werk voor f 12968 gegund aan Gebr. Hendriks en F. van Broeckhuijzen die verklaren voor gezamelijke rekening te hebben ingeschreven.

27 JUNI.

AMBT ALMELO (HERBEST.). Het afbreken der bestaande en het bouwen eener nieuwe onderwijzerswoning met schoollokaal en verdere werken aan de school op het Sluitersveld. Door het gemeentebestuur.

Laagste inschrijver N. B. J. Iesbert, Hilversum, f 7610.

ESCHAREN (N.-B.). Het bouwen eener burgerwoning met achterbouw voor den heer C. van Iersel, molenaar ald. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver M. Hubers, Heumen, f 2263.

OLDEBOORN. Het bouwen eener stoomzuivelfabriek c. a. te Oldeboorn. Door den heer T. Brouwer.

Laagste inschrijver Sj. Kuinders:ma, Joure, f 34849. Gunning aangehouden tot 3 Juli.

WEDDERVEEN (GR.). Het bouwen van 6 badkamertjes aan de Westerwoldsche Aa ald. Door den heer Hazelhof.

Laagste inschrijver J. G. Dijkhuis, Winschoten, f 225.

28 JUNI.

ENSCHEDÉ. Het verbouwen van een woon- en winkelhuis aan de Hengelosche straat. Door de heeren G. Brinkers en J. F. Sachse.

Perc. 1. Laagste inschrijver A. v. d. Steeg, f 3997.

Perc. 2. J. H. Varvik, 2484.

Massa. A. v. d. Steeg, 7993. Gunning aangehouden.

ERMELOO. Het bouwen van een school en onderwijzerswoning in de buurtschap Hulsborst, gem. Ermeloo. Ram. f 8130. Door het gem.-best.

Laagste inschrijver G. v. Unen, Zwolle, f 7396.

GEMERT. Het bouwen van eene boerderij met woonhuis ten beh. van het klooster Nazareth. Door het best. van voorn. klooster.

Laagste inschrijver J. Pennings, f 6657,72.

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van magazijnen en expeditie-lokalen, voor Ph. Simons en Co. Door den architect L. Simons.

Laagste inschrijvers A. Schijff en W. Wolff, f 9500.

HAARLEM. Het amoveeren van het perceel Zijlstraat no. 17 ald. en het daar ter plaatse bouwen van eene smederij met magazijn, bergplaatsen en bovenwoning. Door den architect J. v. d. Ban.

Laagste inschrijver A. F. Captein, f 12773.

HEEG (FR.). Het belangrijk vergrooten der stoomzuivelfabriek te Osingahuizen. Door den heer A. J. Lankhorst.

Laagste inschrijver Jansen Altena, Leeuwarden, f 10664. Gegund.

ROTTERDAM. Het bouwen van een school met 9 lokalen alsmede 2 dubbele panden aan de Marinestraat. Door de vereen. „Een school met den Bijbel" te Feijenoord en Hillesluis.

Laagste inschrijver B. Muijs, f 38177.

SCHINNEN (LIMB.). Het amoveeren van een gedeelte der parochiekerk en het bouwen van een transsept met priesterkoor, zijkapellen, sacristie enz. Door den arch. J. H. Tonnaer te Delft.

Gegund aan G. Mestrum, te Venlo, voor f 24800.

ZUTPHEN (ONDERH.). Het bouwen van 39 wachthuisjes langs de lijn Nijmegen–Venloo. Door den sectie-ingenieur bij de Maatsch. tot Expl. van Staatsspoorwegen.

Laagste inschrijver J. G. de Groot, Nijmegen, f 10790. Drie maanden lang behoudt de ingenieur het recht te gunnen.

29 JUNI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een winkelhuis met magazijn en bovenwoning aan de Damstraat no. 20 en Pieter Jacobstraat no. 204. Door den bouwk. W. Schimmel.

Laagste inschrijvers J. E. Meekers, f 17677.

EMST. Het weder opbouwen van een woonhuis. Door mej. de Wed. G. v. Apeldoorn.

Laagste inschrijver J. Kleinbussink, f 1249.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een heerenhuis op een terrein gelegen aan den Hengeloschen straatweg te Enschedé. Door den arch. R. v. der Woerd Hzn.

Laagste inschrijver T. Boersma, f 11250. Gegund.

HOOGEVEEN. Het afbreken en vertimmeren volgens bestek no. 3 van het huis aan de Schutstreek te Hoogeveen, gedeeltelijk bewoond door J. Steenbergen en het verbouwen volgens bestek no. 4 van 2 woningen, achter de voorm. Touwbaan, in 2 perc. en in massa. Door de directie van The Griendsveen Mosslitter Company Limited te Rotterd.

1. Laagste inschrijver Siesters, f 1075.
2. A. v. Aalderen, f 545.

Massa. Sieders f 1075.

VLAARDINGEN. Het afbreken van perc. no. 73 aan de Hoogstraat te Vlaardingen, en het daar ter plaatse bouwen van een winkel met pakhuis. Door den heer P. de Zeeuw Azn.

Laagste inschrijver Joh. Brouwer, f 2524.

WOUDENBERG. Het bouwen van een heerenhuis. Door den bouwk. D. Appels te Driebergen.

Laagste idschrijvers A. de Jong en G. ten Broek, Scherpenzeel, f 10872.

IJMUIDEN. Het bouwen van een centraalstotion met pompgebouw en 2 arbeiderwoningen voor de electrische verlichting ald. Door de Eerste Nederl. Electr. Maatsch. te Amsterdam.

Laagste inschrijver G. H. Filips, IJmuiden, f 39.770. Gegund.

30 JUNI.

ASSEN. Het bouwen van een heerenhuis aan de Nassaulaan te Assen in 3 perc. als: 1. timmer- en metselwerken enz.; 2. stucadoorwerken; 3. behang-, glas- en verfwerken. Door den arch. J. Smallenbroek.

Timmer- en metselwerken. Laagste inschr. D. Neisingh, f 8810*.

Stucadoorw. Wed. H. Weertman, f 600*.

Behang-, glas- en verfw. T. Lunshof Lz., f 896*. *Gegund.

MEPPEL. Het bouwen eener villa aan het Zuideinde. Ram. f 27988. Door den archit. H. Witzand.

Laagste inschr. L. Kooij en H. Zwikken, f 28180. Gegund.

ODOORN. *a.* De werkloonen voor het bouwen van 2 kalkovens, arbeiderswoning en leschschuur met bijk. werken, te Odoornerveen, in perc. en massa; *b.* de glas- en verfwerken. Door den heer D. Bekkering Kzn. te Stadskanaal.

a. Ram. in massa f 568. Timmerwerk in massa. Laagste inschrijver G. Juring, Valte, alleen de woning f 225. Gegund.

b. Ram. f 45. J. Evenstein, Odoorn, f 75. Niet gegund.

„Per Telegraaf."

VOORBURG. Het bouwen van een zaal met kasteleinswoning en eene kegelbaan op een terrein aan de Fransche Kerkstr. Door het bestuur der societeit „de Gezelligheid".

Ingekomen 14 biljetten. Laagste inschrijver v. d. Ham, Voorburg, f 20192; daaropvolgende Mesker en Koning, 's Hage, f 23980.

2 JULI.

AMSTERDAM. Bestek no. 850. Het bouwen van een enkele wachterswoning op den lokaalspoorweg Boekelo–Hengelo, Raming f 1860. Door de directie der H. IJ. S. M.

Laagste inschr. G. J. v. Keulen, Borculo, f 1780.

OLDEBOORN. Het vertimmeren eener brugwachterswoning te Oldeboorn. Door het gemeentebest. van Utingeradeel.

Laagste inschr. J. v. d. Meer, Oldeboorn, f 1279. Gegund.

3 JULI.

DELFT. Het bouwen van 2 bouwmanswoningen enz. op het landgoed „Oranjestein", waarvan een aan de Houtkade en een aan den Veenweg op perc. kadastraal bekend gem. Stompwijk, sectie H nos. 1892 en 1027. Door regenten van het meisjes-weeshuis te Delft.

Woning aan de Houtkade. Laagste inschr. H. v. Venraaij, Nootdorp, f 16260.

Woning aan den Veenweg. J. de Baan, Maasland, f 14444.

Voor beide woningen. C. v. Tilburg, Nootdorp, f 28870. Gunning aangehouden.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonhuis aan den Walhofsweg. Door den bouwk. L. J. Klaassen.

Laagste inschr. J. W. Horstman, f 1973. Gunning in beraad gehouden.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van 2 woningen op een terrein aan de President Steinstraat, voor den heer J. ter Mors ald.

Laagste inschrijver G. v. Ommc, f 3399. Gegund.

GORINCHEM (HERBEST.). Bestek no. 155. Het maken van een kazernegebouw op het voorplein van de Willemskazerne ald. Ram. f 55800. Door de genie.

Laagste inschr. H. v. Dongen, Dordrecht, f 59600.

OLDENZAAL. Het afbreken van een schuur en het weder opbouwen van een winkelhuis, op een terrein gelegen aan de Bisschopstr. Door den arch. L. Clemens Azn. te Enschede.

Laagste inschrijver P. J. Op de Weegh, f 4300. Gegund.

SNEEK. Het verbouwen van een woon- en winkelhuis, Peperstraat. Door den arch. J. Hegendijk.

Laagste inschrijver F. Blok, Sneek, f 5889. Gegund.

WOERDEN. Het bouwen van een nieuwe stokerij en andere inrichtingen ten behoeve der uitbreiding van de gemeente gasfabriek aldaar. Door de commissie voor de gem.-gasfabriek.

Laagste inschrijver Nic. Blok, Woerden, f 10140.

4 JULI.

'S-GRAVENHAGE. Het afbreken van de perc. no. 23 en 23* aan de Luth. Burgwal. Door den arch.-ingenieur P. du Rieu.

Laagste inschrijver G. v. d. Tang, f 125.

„Per Telegraaf."

AMSTERDAM. Het amoveeren van perc. Heerengracht no. 30 en het daar ter plaatse bouwen van een woonhuis. Door den arch. R. Nieuwenhuijs.

Ingekomen 20 biljetten. Laagste inschrijver W. Greve, f 11850; daaropvolgende C. Kater, f 11937. Beiden aldaar.

ADVERTENTIËN

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 17den Juli 1900, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 817.

Het maken van een gedeelte kaaimuur, het verplaatsen van een hijschkraan, het leggen en omschuiven van sporen en het verrichten van daarmede in verband staande werken op het station Groningen.

Begroeting f 4050.—.

De besteding geschiedt volgens § 39 van het bestek.

Het bestek ligt van den 2den Juli 1900 ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur Jhr. H. H. SANDBERG VAN BOELENS te *Groningen* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van f 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 6den Juli 1900 ten 1.30 ure namiddag *(West Europeesche tijd)*.

UTRECHT, den 27sten Juni 1900.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrala Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma GEBRS. HESSE), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Eerste Nederl. Papierstuckfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xyolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VLIGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 130 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 121, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Haenslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Houthandel, Stoomzaag- en -Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LÖCHAU, Damrak 71, Amst.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — HÖXTER-GODFLIEHM A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onverglaasde) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Startevant Engineering Company. — FRED. STIELTJES & Co. — Keizersgracht 745, Amsterdam.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Vuurvaste Stoffen. JOSTEN & Co., te **Königswinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-steenen**, vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

F. W. HESSE Fz. (firma Gebr. Hesse.)

Sanitary Engineer, Amsterdam, Damrak 68.

Specialiteit voor de levering van

Complete Bad- en Closet-Inrichtingen.

Closets merk **„Beurs"** en diverse andere soorten.

Vertind koperen Bad- en Waschtafel-Geyzers, Closets, Waschtafels, Waschbakken, enz.

GASORNAMENTEN.

VERWARMING EN VENTILATIE.

Belast zich met plaatsing en inrichting door geheel Nederland. Teekeningen en prijsopgaven op aanvrage gratis. Concurreerende prijzen. Wederverkoopers het gewone rabat.

GEBROEDERS KOCH, Amsterdam,

leveren **BINNENBETIMMERINGEN** bewerkt met **Carton-Pierre**, zoo ook **Ornementen** van **Carton-Pierre** ter versiering.

Niet te verwarren met Papierstuc of iets dergelijks.

Bizonder voldoen onze **Carton-Pierre PLAFONDS** in Vakken. Het fabrikaat is uiterst solide, volkomen vochtvrij, krimpt en scheurt niet en kan desverlangd, in opgegeven kleuren, geheel afgewerkt, geplaatst worden.

Technisch Bureau. H. E. OVING Jr.

ROTTERDAM.

IJZERCONSTRUCTIE.

Overkappingen. Bruggen. IJzeren Gebouwen.

Geconstrueerde BALKEN, enz.

Fabriekssporen. Loodsen.

Centrale verwarming.

KANTOOR: Gelderschekade 31-33 (Plan C.)
WERKPLAATSEN: Binnenhaven O. Z. (Feijenoord).

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

Honorarium-Tabellen

voor

Bouwkundige Werkzaamheden

met en zonder Nota.

Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 31 Mei 1895.

Per stuk 10 cts.; bij 50 ex. f 2.—, bij 100 ex. f 3.—.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

14 JULI 1900. 20e JAARGANG. No. 28.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. f 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels f 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 5/2 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M.

INHOUD. — Van de Parijsche tentoonstelling. — De Hoh-Königsburg in den Elzas, door J. H. W. Leliman. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

VAN DE PARIJSCHE TENTOONSTELLING.

Den 30sten Mei j.l. ontving ter Parijsche tentoonstelling de Nederlandsche afdeeling der groepen XII en XV, versiering en meubileering, en verschillende industriën, een officieel bezoek van den President der Fransche Republiek, die bij deze gelegenheid zeide wel te weten, dat de Nederlandsche kunstindustrie een hoog standpunt innam, maar niettemin verklaarde getroffen te zijn door het schoone harer producten die in zoo groot aantal en — laten wij er bijvoegen — zoo goed, zijn uitgestald.

Men kan inderdaad in die afdeeling een goed overzicht verkrijgen van het voortreffelijk streven van een gedeelte der Nederlandsche kunstnijverheid, — een beeld, dat getuigen kan van den ernst der kunstenaars wier medewerking werd ingeroepen om die nijverheid met hunne talenten van dienst te zijn. Het tentoongestelde kan met uitstekend gevolg eene vergelijking doorstaan met wat op soortgelijk gebied door het buitenland is ingezonden. Wat fijnen, nobelen smaak betreft, strijdt Nederland hier met goed gevolg in de eerste gelederen mede.

Wanneer, wat haast niet anders mogelijk is, onze kunstindustrie een goed figuur maakt, dan is dit niet omdat andere landen verre achter bleven, maar omdat de Nederlandsche kunstnijveren goed zijn opgekomen, met blijkbare ambitie en met mooi werk, waarin een eigenaardig streven wordt opgemerkt dat de aantrekkelijkheid verhoogt. En waar wat nieuws valt op te merken, zoo zuinig door andere landen ingezonden, Oostenrijk uitgezonderd, is het goed nieuws.

Op enkele inzendingen uit die groepen moge hier de bijzondere aandacht worden gevestigd.

Van de zilversmeden is het de heer Hoeker, te Amsterdam, die drijfwerk tentoonstelt dat uitmunt door zijn fraaie vormen en uitmuntende bewerking. Even artistiek werk zond de heer Zwollo te Amsterdam, een kunstenaar jonger dan de werkplaatsen aan welker hoofd de eerste staat, maar die toch blijkbaar zijn materiaal kent het naar eisch en met talent bewerkt.

De inzending van den heer Haas te Sneek vertegenwoordigt het Friesche goudsmidswerk met zijn eigenaardig karakter.

Wanneer het goede smeedwerk van den heer Braat te Delft vergeleken wordt met dat uit andere landen gezonden, dan zal de vergelijking geenszins ten nadeele van het Nederlandsche werk uitvallen. Het blijkt hier duidelijk, dat we in ons eigen land te recht kunnen, dat we bijv. het Duitsche werk, waarvan ongeveer een 15-jaren geleden onze markt overstelpt werd en dat toen zoo hoog stond aangeschreven, niet meer noodig hebben. Wat goede vormen en bewerking betreft, is deze inzending zeer beziens waard; ook zij helpt den naam van de Delftsche kunstindustriën hoog houden.

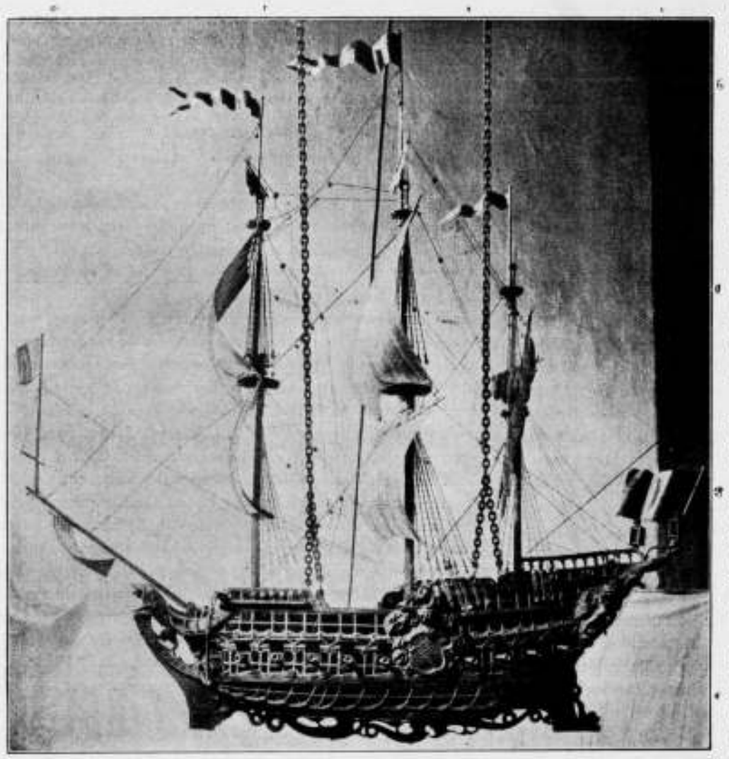
De firma Cuypers en Cie van Roermond heeft opzettelijk voor de tentoonstelling een kamer ingericht, waarin uit den aard der zaak verschillende onderdeelen aanwezig zijn die in gewone omstandigheden niet bij elkander zouden worden gebracht. Dit maakt bij eene eerste beschouwing een ietwat onrustigen indruk, waaraan men behoort te gewennen om niet tot een onjuist oordeel te komen. Bij een herhaald bezoek, bij beschouwing der onderdeelen van de inzending op zich zelf, zal men er op 't gebied van meubileering en decoratie veel moois zien, dat bovendien een eigenaardig karakter toont.

Ook de oude Friesche meubelen van den heer Tekstra te Leeuwarden zijn de aandacht waard.

Wanneer Nederlandsche tapijt-industrie haren goeden naam wil blijven hoog houden; wanneer zij zich door 't buitenland niet wil laten overvleugelen en niet wil blijven hangen aan haar oudere patronen, dan moet zij ook hieraan groote zorg besteden. Indien, zonder ook slechts iets aan anderen te kort te doen, eene fabriek mag genoemd worden die veel heeft bijgedragen om de Nederlandsche industrie een goed figuur te laten maken, dan is het de Kralingsche. Haar producten getuigen van veel goeden smaak en van degelijkheid. Zij zond prachtig werk, gelijk het beste Oostenrijksche.

Bijzonder goed vertegenwoordigd, daarbij door glans en kleur de aandacht trekkende, zijn onze Nederlandsche plateelbakkerijen; gunstig geplaatst en met smaak geëtaleerd zijn de enorme inzendingen van de Delftsche fabriek de Porceleyne Fles (Joost Thooft en Labouchère) en van de fabriek Rozenburg te 's Gravenhage. Beider voortbrengselen staan, elk in hun genre, even hoog, en dat is zeer hoog. Hun in alle opzichten bijzonder artistiek werk — waaronder nieuw

dat men in Nederland nog amper heeft gezien — is inderdaad van dien aard, dat men vergeefs gelijkwaardige producten der plateelbakkerskunst elders op deze tentoonstelling zal zoeken. Het is geen vooringenomenheid door trots-zijn op het werk van landgenooten, wanneer hier, in afwachting wat de Jury doen zal, de allerhoogste onderscheiding aan de zoo volledige inzendingen van beide fabrieken wordt toegekend. Zelfs hare jongstgeboren producten staan in artistieken zin zeer hoog en zijn technisch reeds tot de volmaaktheid opgevoerd; zoo het Rozenburgsche eierschaalporcelein, zoo het Sectiltegelwerk en het kleurig — in oud Japanschen trant — beschilderde witte aardewerk van de Delftsche fabriek. Dit zijn nieuwtjes ook hier te lande, waar ze eerst vóór enkele dagen in de depots der fabrieken onder ieders oog zijn gebracht.

Hanglamp in de Nederl. Afd. der Wereldtentoonstelling te Parijs.

Voorts is het nagemaakte oud-blauwe porcelein van Gebr. Tichelaar uit Makkum vertegenwoordigd, dat altijd door zijne naieviteit, goede vormen en kleur trekt, en als werkelijk antiek werk in de handen van menig vreemdeling is gekomen; dan ook nog het gekleurde aardewerk van de firma Wed. Brandjes en Zoon te Purmerend, en het in den trant van het Rozenburgsche, maar gemeenlijk in overheerschend donkere kleuren beschilderde aardewerk uit de fabriek „Oud-Holland" te Gouda.

Ten slotte is er het nieuwe eenvoudige pottebakkerswerk vertegenwoordigd uit de fabriek Amstelhoek te Amsterdam, van den heer W. C. Hoeker, dat interessant is om zijn doorgaans goede en ongezochte vormen.

Ook op het gebied van gebrandschilderd glas doet Nederland specimen zien van 't beste wat geleverd kan worden. Wat pracht en schittering van kleur, effectvolle kleurmengeling en gedistingeerden smaak betreffen, zal men wellicht geen beter werk op de geheele tentoonstelling aantreffen dan het bovenbedoelde uit de ateliers van den heer J. L. Schouten te Delft. Ze zijn betrekkelijk nog jong, die werkplaatsen; wat zij van den aanvang af leverden was echter mooi en smaakvol, en wat zij naar Parijs hebben gezonden, is supérieur werk.

In deze afdeeling, boven eene inzending van Rozenburg, hangt de eigenaardige lamp waarvan hier eene afbeelding wordt gegeven. De lamp, in den vorm van een oud Hollandsch oorlogschip, is bestemd voor eene zaal in de villa Oranienburg van den heer A. Reiger te Keulen.

Het denkbeeld om de lamp dezen vorm te geven is van den heer A. Le Comte te Delft, die daarvoor ook het ontwerp leverde. Het model is gemaakt door den heer W. M. Retera, beeldhouwer te 's Gravenhage, en de lamp in brons gegoten door de firma N. B. Logher Nzn. aldaar.

De afmetingen van het schip zijn als volgt: lengte van achterkant spiegel tot boeg, 1.60 M., van voorsteven tot achtersteven, 1.20 M.; de breedte van den romp is 0.40 M., de hoogte van onderkant kiel tot top middenmast, 2.10 M.

Het geheel is uitgevoerd in echt brons; het metaal en de kleur zijn ontleend aan een vijzel, voorzien van het jaartal 1476. De zeilen en het tuig zijn van gehamerd en gevlochten brons.

De wanden van het schip zijn gevormd door gekleurde glassoorten in lood gezet, boven de waterlijn geelbruin en daaronder geelgroen; zij zijn daarin aangebracht in het atelier van den heer Schouten te Delft. Tegen de wanden zijn de geslachtswapens — aan elke zijde een — van de familie Reiger geplaatst.

In den romp zijn 33 gloeilampjes elk van 16 kaarsen, en 2 kleinere in de lantaarn van den spiegel aangebracht. Deze electrische installatie is gemaakt door den heer H. Doijer, electrotechnisch Ingenieur te Delft, en is aangesloten aan de algemeene electrische geleiding.

Gedurende eenige uren van den dag en ook bij gelegenheid van avondfeesten, is het schip — het Hollandsche schip van Staat, zeggen de Franschen, het Nederlandsche lichtschip noemen de Hollanders het — in volle glorie verlicht, zijn stralen ook uitschietende op de lager gelegen Japansche afdeeling.

Het decoratief der Nederlandsche afdeelingen is overal in een zelfden geest opgevat; het is, wat lijn en kleur betreft en door originaliteit van opvatting, terstond op te merken. Dit en de inrichting der afdeelingen voldoet zeer goed en mag dan ook geslaagd genoemd worden. De commissieleden aan wier zorg dit resultaat te danken is, zijn de heeren Joh. Mutters jr. en K. Sluijterman.

C. T.

DE HOH-KÖNIGSBURG IN DEN ELZAS.

Nu de duitsche keizer de herstelling van de ruine van den Hoh-Königsburg, hem door Schlettstadt ten geschenke gegeven, aan den architekt Bodo Ebhardt heeft opgedragen, is het volgende fragment eener voorlezing van eenig aktueel belang. (*)

De reiziger, die van Straatsburg naar Basel sporende, niet te zeer verdiept is in de laatst verschenen sensatie-roman of detective story, om van tijd tot tijd acht te slaan op het Vogezengebergte, dat hij over de geheele lengte langs snelt, bespeurt kort na Schlettstadt eene machtige „Kuppe", die ver boven het omringende gebergte uitsteekt. Bij scherper toezien gaat eenig muurwerk zich afteekenen tegen het donkere groen en na raadpleging van zijn reisboek zal hij er toe besluiten de bouwvallen van den Hoh-Königsburg voor zich te hebben.

Ik stel u voor mij op een bezoek aan die bouwvallen te vergezellen.

Na de ruine van het heidelberger slot is die van den Hoh-Königsburg, of om een oudere naam te gebruiken, van het „Castrum Kunigisberg", de grootste in Duitschland, en wat meer zegt, is ze tevens even goed zoo niet beter bewaard. Feitelijk heeft men zich alleen de daken hersteld, de muren opnieuw met kanteelen bekroond te denken om van verre althans, het slot geheel in den ouden toestand voor zich te zien. Met eenige kennis van middeneeuwsche vestingbouwkunst kan men zich ook het inwendige voldoende rekonstrueeren.

Maar hoe ge ook uwe fantasie wilt laten werken, welke beelden ge voor uw geestesoog toovert, ga vooral nooit zoo ver deze zalen en vertrekken te bevolken met schoone edelvrouwen en joyeuse minstreelen, want die zijn er nooit geweest. Op den Hoh-Königsburg, vijfhonderd meter boven de vlakte en in een klimaat zóó ruw als men op die hoogte slechts zelden zal aantreffen, bloeide nooit de bloem der poëzie. Hier kwam slechts wien plicht en dienst er riepen. Een hemelsbreed verschil dus met het keurvorstelijke Heidelberg, waar het vroolijkste hof in bloeiende tuinen zich vermeide.

Ook de beeldende kunstenaar had op den Hoh-Königsburg zijn zetel niet opgeslagen. Het eenige spoor van beeldhouwwerk dat men er aantreft, is een wapen, waaraan de Leeuwenpoort haar naam ontleent en dat wapen staat zoo weinig hooger dan de versiering aan de Leeuwenpoort van het overoude Mycene, dat het daarna oordeelende, zou schijnen alsof in alle tusschenliggende eeuwen de beeldhouwkunst had stilgestaan.

In al zijne deelen is de Hoh-Königsburg eene doorloopende manifestatie niet van het schoone maar van het kolossale. Het is een symbool van het onvergankelijke, een evenknie van het grafelijk slot Couzy, dus waardig om in één adem genoemd te worden met de monumenten der Faraonen.

De Hoh-Königsburg werd in 1480 gebouwd als rijksvesting, nadat vroeger reeds één, de mogelijkheid is zelfs niet buitengesloten van meer dan één, voorganger den bergtop bekroonde.

In de oude papieren en dokumenten der archieven is slechts sprake van een kasteel ten oosten van het tegenwoordige. Ze leeren ons dat dit ongeveer in 1470 verwoest werd na de verdrijving van eene bende straatroovers. Drie-en-dertig in getal, geadelden zoowel als niet-edelen, hadden zij zich hier genesteld en maakten door een ongehoord brutaal optreden de omgeving uren in den omtrek onveilig en geschuwd.

Viollet le Duc is één en al bewondering voor den Hoh-Königsburg. Hij meent in het woongebouw sporen te kunnen aanwijzen van een ouder gebouw. Dit moet dan het allereerste slot geweest zijn dat hier stond. Maar zooals reeds gezegd, de oude archieven leeren ons hiervan hoegenaamd niets.

In 1480 beleende Sigismund van Oostenrijk, wien het verwoeste slot in eigendom was gegeven, de gebroeders Oswald en Wilhelm van Thierstein met den Hoh-Königsburg, als belooning voor de vele en gewichtige diensten, die zij en hun geslacht aan het huis Habsburg en aan Oostenrijk hadden bewezen. Sigismund liet tegelijkertijd onder de bijzondere leiding van Oswald het slot grooter en sterker opbouwen, dan het te voren geweest was.

Eene ringmuur, de „Mantel", door tal van halfronde torens versterkt, omgeeft den top van den berg. Deze is ingenomen door het woongebouw. Oostelijk en westelijk sluiten zich hierbij groote voorpleinen aan.

Door eene zadelvormige verdieping in den berg van het kasteel gescheiden, ligt oostelijk een plateau waarop later de Zweden hunne belegeringsbatterijen plantten. Hier was dus de aanvalszijde van het slot, het punt, dat steeds de eerste schok zou te weerstaan hebben. Oswald nam de noodige maatregelen om het in staat te stellen dit met goed gevolg te doen.

Niet tevreden aan die zijde het voorplein af te sluiten met een schildmuur die in aanleg 11 meter zwaar was en zich naar boven tot 8 meter verdunde en deze muur te flankeeren met daaraan evenredige torens, werden aarden dammen opgeworpen tegen de uitwerking van het bovenal gevreesde geschutvuur.

Deze muur was evenals de torens en het platform boven het woongebouw ingericht om er zwaar geschut op te kunnen plaatsen. Op den mantel stond het lichter geschut. Blijkens eene inventaris uit het jaar 1606 bevonden zich daar toen zes nieuwe falkonnetten, een oud kanon en een ijzeren falkonnet, verder een steenen mortier en in het wachthuis de noodige handwapenen als zeven ijzeren haakbussen, twaalf ijzeren en drie koperen buksen, benevens zes en veertig geweren voor de landsknechten. De opsomming sluit met een aantal hellebaarden en pieken.

De uitvoerige inventaris, die den 19den Maart 1530 door eene kommissie werd opgemaakt, licht ons in zelfs over de kleinste en nietigste bijzonderheden der inrichting van het slot. Stap voor stap kunnen we den weg dier kommissie volgen en komen op die wijze ook in kennis met tal van bijgebouwen — de ezel- en de paardenstal, de werkplaatsen en het woongebouw voor gasten en vreemdelingen, — waarvan zelfs de laatste sporen der grondvesten zijn verdwenen.

Op den zwaren schildmuur van het slot heb ik langen tijd van diepe bewondering vervuld het prachtige panorama genoten, dat zich aan alle zijden ontrolt.

Aan onze voeten baden zich de met wijn beplante heuvelen, die den overgang vormen van het gebergte op de Rijnvlakte, in een weldadig zonnebad. Aan gene zijde van het dal sluit het Schwarzwald, waarvan de getande omtrekken door de blauwachtige nevels heen schemeren, den gezichtseinder af.

Het oosten, de zijde van het gebergte, heeft een geheel ander karakter, we overzien een groot deel der Vogezen. Op den voorgrond zijn in diep ingesneden dalen talrijke huizen en gehuchten verspreid. Dieper het gebergte in worden deze zeldzamer, het bosch krijgt de overhand en

(*) Deze voorlezing is door mij gehouden den 6den Januari 1898 in de Afdeeling Amsterdam van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. J. H. W. Leliman.

slechts op enkele plaatsen schemert het goudgeel van een akker of het sappig groen van een weilandje door het dichte woud. Een reeks toppen van de fransche Vogezen begrenst het panorama aan deze zijde.

Het gezicht omvat wel honderd steden en dorpen. Van de grootsten is Schlettstadt, kenbaar aan zijne menigte kerken en torens, duidelijk zichtbaar, terwijl Colmar, de tweede stad van den Elzas, ver in het zuiden aan den horizon verdwijnt.

Ik had reeds zeer veel natuurschoon gezien voor ik den Hoh-Königsburg besteeg, nooit te voren evenwel ondervond ik eene dergelijke emotie. Door niets wordt onze aandacht afgeleid, geen enkel beletsel staat aan een onbelemmerd uitzicht in den weg. Bezoekers zijn goddank schaars. In volstrekte stilte en eenzaamheid staan we tegenover de natuur, die, kalm en vredig, stemt tot peinzen en nadenken, dwingt tot buigen voor hare verheffende grootheid, noodzaakt tot het erkennen van hare ongerepte majesteit.

Eene vluchtige studie van de geschiedenis van dit slot doet ons een eigenaardigen blik werpen op het troosteloos eentonige leven dat hier boven niet werd geleefd maar geleden. Gaandeweg zullen vele illusies verdwijnen, die ons mochten aankleven omtrent den schoonen riddertijd.

Zoolang de Thiersteins nog leefden en in het bezit waren van den Hoh-Königsburg ging alles betrekkelijk goed. Maar nauwelijks had de laatste, Hendrik, die kinderloos was en voor 15000 gulden zijne rechten aan keizer Karel V verkocht, de oogen gesloten of er begint een lange lijdensgeschiedenis.

De bewaking van het slot, waarvan het toch officieel heet dat het na Breisach de sterkste plaats in Elzas, een hecht bolwerk voor de oostenrijksche macht is, en een punt dat het gansche land beheerscht, werd toevertrouwd aan het volgende personeel: een reizige knecht, een staljongen, een buksenmaker, een bottelier, een kok en een koksjongen, een bakker, twee ezeldrijvers, zeven wachters, een portier, een hoefsmid, een kapelaan en twee dienstmeiden.

Wat zal hierboven gedronken en gedobbeld zijn in de eindeloos lange winteravonden, wanneer maanden achtereen de bezetting van alle verkeer met de buitenwereld was afgesloten en teren moest op de weinige levensvreugde in den zomer opgedaan!

Sluit ik de oogen, dan zie ik in gedachte de landsknechten om het vuur zitten. De ruig gebaarde en door litteekens misvormde gezichten worden scherp verlicht door de flikkerende vlam van den harsrijken kienspaan. Stilte heerscht in het groote vertrek, waarvan de hoeken in een geheimzinnig half duister zijn gehuld.

Nu en dan zie ik een der mannen zijne plaats aan de tafel verlaten om zijn wachtdienst waar te nemen, maar de afgeloste kameraad, met een rauwen kwinkslag verwelkomd, zal met evenveel ijver kroes en dobbelsteenen opnemen als de vertrekkende ze met tegenzin had neergeworpen.

Toen in 1633 de zweedsche macht in den Elzas viel was al spoedig het gansche land in hare macht, behalve de stad Breisach „des heiligen römischen Reichs Hauptkissen" die tot 1638 oostenrijksch bleef en de Hoh-Königsburg. Zwak bezet, in der haast versterkt en slechts onvoldoende met voorraden voorzien, hield het een lang beleg uit onder Philipp von Liechtenau. Alle opeischingen van den zweedschen aanvoerder, die zich als volgt ondertoekende: „Der Königlichen von Schweden des Löblichen Hubaltischen Regiments zu fuess bestellter Obrister Wachtmeister und Commendant daselbsten.

Jörg Sebastian Fischer"

werden weigerend beantwoord.

In de archieven van Colmar en Straatsburg zijn vele brieven en rapporten teruggevonden, die ons van week tot week onderrichten over den stand van het beleg. Steeds hooger klimt de nood der belegerden en met den dag wordt hun toestand hachelijker tot op een gegeven oogenblik het plotseling afbreken van alle korrespondentie het vermoeden wettigt dat kort na den 27sten Augustus — de datum van het laatste vertwijfelende schrijven — eene katastrofe is ingetreden.

Maar welke die was en wat er gebeurde is ons een raadsel, waarop merkwaardig genoeg, ook de romanschrijver ons het antwoord tot nog toe schuldig bleef.

Honger en onwil der bezetting om langer eene verloren zaak te dienen hebben denkelijk den dapperen von Liechtenau genoodzaakt ten slotte te zwichten. Geen spoor van een bres wijst althans op eene inname door geweld. De muren van Oswald, berekend op het geschut van de vijftiende eeuw bleken bestand tegen dat van de zeventiende.

Hoe ziet het slot er tegenwoordig uit?

We beklimmen den berg langs het oude boschpad, dat geplaveid met groote steenplaten nog over de lengte van enkele honderde meters volkomen in stand is. Daar de boomen naar mate we hooger stijgen, steeds dunner gezaaid zijn en smachtiger worden, schemeren de muren reeds van verre door.

Door eenige poorten betreden we den voorhof. Vandaar voert een steil en nauw voetpad naar boven in het slot. Links gaapt de afgrond; rechts verheffen zich, één met de rots, hemelhooge muren; voor en achter ons sluiten zware poorten den weg af; aan alle zijden dus wachtten gevangenschap of dood den ongewenschten gast die er in mocht slagen tot hier door te dringen.

Ten slotte betreden we door eene deur, die ter nauwernood twee personen tegelijk zal doorlaten, eene overwelfde lage voorhal, die toegang geeft tot het sombere binnenplein. Aan drie zijden is het ingesloten door de hooge vleugels der woning, terwijl aan de vierde zijde de ontzagwekkende steenmassa van den donjon hemelwaarts wijst.

De zon had hier geen toegang en de weinige stralen, die thans door vensteropeningen en spleten dartelend naar binnen dringen, beschijnen een steeds vochtige bodem, waarop mosplanten ongestoord voortwoekeren.

In de keuken druipt het water langs de wanden en uit de zwart geblakerde tongen der schouwen. Waagt ge u enkele stappen in het duistere onbekende der keldergewelven, dan zal het gefladder der beangstigde vleermuizen al dra trachten den indringer af te schrikken. In een hoek van het plein staat de wenteltrap die naar de verdiepingen leidt. Van vroegere grootheid is ook daar weinig te bespeuren. Wat in 1633 nog aanwezig was van het kostbare meubilair en van de verzamelingen van graaf Oswald, zal wel als welkome buit der zweedsche soldeniers verwijderd zijn. Maar toch boezemen de kale muren, waaraan geen spoor van eenige versiering hoegenaamd te onderkennen valt, nog altijd ons eerbied in voor de grootsche opvatting der ontwerpers; de massieve muren zijn vaster dan de rots waarmede ze vergroeid schijnen. En toch hebben weer en wind sinds eeuwen het verwoestingswerk der Zweden voortgezet en gedaan al wat zij vermochten om den bouwval in een puinhoop te herschapen.

Van buiten en op alle punten waar regen en stormgeweld vrij spel hebben zijn de muren schoongewassen, effen, grijs van kleur. Maar op de beschutte hoeken werkt zich het klimop omhoog en hebben heesters, ja gansche boomen in de voegen wortel geschoten.

Toen ik voor het laatst den blik op het slot richtte dacht ik tevens met bewondering terug aan de mannen die het bouwden. Door niets lieten zij zich in hun voornemen stuiten, zij telden noch de moeilijkheden die verbonden waren aan het bouwen op deze ongenaakbare plek, noch kon de drukkende eenzaamheid waartoe ze zichzelven en hun geslacht veroordeelden hen afschrikken.

Mij is het bezoek aan den Hoh-Königsburg onvergetelijk.

BERICHTEN.

De volledige lijst der bekroningen (voordrachten van de klasse-jury) voor de schilderkunst in de Nederlandsche afdeeling der Wereld-tentoonstelling luidt als volgt:

Eere-medaille: Jozef Israëls.

Gouden medailles: Blommers, Breitner, Mesdag, Weissenbruch.

Zilveren medailles: De Bock, Briët, Gabriel, Heyberg, Josselin de Jong, Kaemmerer, Kever, Pieters, Schildt, Thérèse Schwartze, Van Soest, Toorop, Van der Waay.

Bronzen medailles: Bastert, Mevr. Bisschop—Robertson, Bosch Reitz, Boudewijnse, Le Comte, Krabbé, Lapidoth, Van Oosterzee, Rink, Rip, Alb. Roelofs, Willy Sluiter, Wouters.

Eervolle vermeldingen: Mej. Abrahams, Akkeringa, Arntzenius, Mevr. Bilders—Van Bosse, Dankmeijer, Gorter, Hamel, Hart, Nibbrig, Hoijnck van Papendrecht, J. Jacobson, Mej. Kerling, A. Koster, Mastenbroek, Oppenoorth, Rijenga, W. Roelofs, Mevr. Van Thol—Ruysch, Van Yuren en Mej. v. d. Willigen.

De heer Derkinderen heeft — naar ons medegedeeld wordt — de opdracht ontvangen om de Vergaderzaal van den Kamer van Koophandel in de Nieuwe Beurs te Amsterdam met wandschilderingen te versieren.

Op het hoofdbordes van het Huis ten Bosch zijn tegen de gevelpilasters geplaatst vier metalen beelden, levensgroot voorstellende de eerste vier Stadhouders: Willem I den Zwijger, Maurits, Frederik Hendrik en Willem II.

Morgen, 15 Juli, des namiddags te drie uren, wordt aan Jhr. Mr. V. de Stuers, in diens woning te 's-Gravenhage, een huldeblijk aangeboden door ongeveer 850 vrienden en vereerders, bij gelegenheid van den 25sten verjaardag der aanvaarding, op 1 Juli j. l., van zijn ambt van referendaris der afdeeling Kunsten en Wetenschappen bij het departement van Binnenlandsche Zaken.

Dit huldeblijk bestaat uit een gedenkpenning en een daarbij behoorende oirkonde.

De denkbeelden voor beiden werden verstrekt door den heer Dr. P. J. H. Cuypers.

De penning, die een middellijn heeft van 6,5 c.M., vertoont aan de voorzijde in vrij hoog gehouden relief, het borstbeeld in profiel van den jubilaris, met den bril voor de oogen. Om de schouders hangt een overjas met pelskraag.

Om het borstbeeld staat de naam: Victor de Stuers.

Het borstbeeld is gemodelleerd door den heer L. Jünger, leeraar, aan de Rijksschool voor Kunstnijverheid te Amsterdam.

De keerzijde draagt het volledige geslachtswapen van den jubelaris, met helm, tenanten, enz., waaromheen:

1875 1 Juli 1900.

Referendaris van Kunsten en Wetenschappen.

Deze zijde is geheel gemodelleerd in de ateliers van den heer C. J. Begeer, Kon. Utrechtsche fabriek van zilverwerken, waar ook de beide stempels gesneden zijn; die van de voorzijde naar het model van den heer Jünger.

De penning is in die zelfde fabriek geslagen, en mag uitstekend geslaagd genoemd worden; vooral de keerzijde met het wapen is zeer artistiek en doet der fabriek eer aan.

Aan den jubilaris worden drie exemplaren van den penning aangeboden, een in goud, een in zilver en een in lichtkleurig brons, allen mat. Ieder die aan het huldeblijk heeft deelgenomen, ontvangt een exemplaar in brons, en kan bij de aanbieding van penning en oirkonde door de commissie die zich daartoe gevormd heeft, tegenwoordig zijn.

De zeer rijk versierde, op perkament uitgevoerde oirkonde, die vergezeld gaat van een alphabetische lijst van de gevers van het huldeblijk, is onder toezicht van den heer Cuypers bewerkt.

B. en W. van 's Gravenhage hebben aan den Raad voorgesteld, goedkeuring te hechten aan de volgende wijziging, betreffende de werken aan het wandelhoofd te Scheveningen, voorgesteld door de uitvoerders van het werk.

Deze zouden liever zien, dat hen vergund werd om in dit seizoen enkel het hoofd te voltooien en den bouw van het feestgebouw aan den kop, uit te stellen. Door deze regeling zou het wandelhoofd dan reeds op 15 Augustus opengesteld kunnen worden, inplaats van op 1 October volgens contract, maar men zou geen last hebben van den bouw van het feestgebouw.

Door het Hoofdbestuur der Technische Vakvereeniging is op 9 Juli een adres aan Z. Exc. den Minister van Waterstaat enz. verzonden, met verzoek dat het den Minister moge behagen spoedig de tot standkoming van eene Wet, betreffende de droogmaking der Zuiderzee te bevorderen, daar deze is „een nationaal belang."

De voordracht van B. en W. van Amsterdam om de betrekking van hoofd-inspecteur van het bouwtoezicht op een salaris van f 4000 à f 6000 in te stellen, werd in de raadsvergadering van 11 dezer aangenomen, na eene wijziging te hebben ondergaan. Deze bestaat hierin, dat een „hoofd" voor het bouwtoezicht zal worden benoemd, zonder dat nog wordt uitgemaakt, dat de nieuwe ambtenaar den door B. en W. voorgestelden titel van hoofdinspecteur zal dragen.

Het raadslid de heer Mr. W. Heineken stelde dit voor in verband met eene uitdrukking in de toelichting der voordracht. Daarin hadden B. en W. verklaard, dat het niet in de bedoeling lag den tegenwoordigen inspecteur te ontslaan. Dit was ook de bedoeling van den voorsteller, doch hij wenschte het benoemde „hoofd" geheel vrij te laten bij het indienen van zijne adviezen zoowel over personen als over zaken.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

Bouwkundig Opzichter 1.
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 17.

Aantal geplaatste sollicitanten:

Bouwkundig Opzichter-teekenaar, 1.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 16 JULI.

AMERSFOORT. Het bouwen van 4 arbeiderswoningen en pakhuis aan de Groote Haag en het verbouwen van den voorgevel met annexen van de woning naast den heer H. Koning aan de Arnhemsche straat ald.
De heer H. Koning, v.m. 11 u., in het café „de Arend". Bestek en teek. à f 1,25 per stel verkr. bij P. v. d. Hooff, Aanw. gedaan.

AMERSFOORT. Het afbreken van het oude, en het bouwen van een nieuw graanpakhuis gen. „de Achterspijker" buiten de Groote Koppel.
De firma v. Haselen en Boom 's midd. 12 u., in het cafe van de wed. Schimmel en Zn. Aanw. gedaan, door P. v. d. Hooff, bij wien bestek en teek. verkr. à f 1,25 per stel.

AMSTERDAM. Het stucadoor- en pleisterwerk van 2 in aanbouw zijnde scholen aan de voorm. Schuitenmakerswerf.
De aannemers Gebr. Degenhardt, Inl. verkr. op het werk, Binnen Amstel 165.

APELDOORN. Het bouwen van een woonhuis aan de Paul-Krugerstraat.
De heer E. Roeterdink, 's av. 7 u., in hotel „Burgerhout". Bestek en teek. ad f 1 in genoemd lokaal en bij arch. L. Eikendal verkr.

BORNE. Het verbouwen van een gedeelte der school te Zenderen tot onderwijzerswoning.
Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Bestek en teek. ter inz. bij Haarhuis te Zenderen en Ensink te Borne. Inl. geven de architecten Van der Goot en Kruisweg. Aanw. 16 Juli, v.m. 10 u.

DEVENTER. Het leveren en maken van een buffetgebouw met bijbehoorende werken en twee ritiradegebouwtjes op de Worp ten behoeve der tentoonstelling op 21 tot 24 Aug.

De Geld.-Over. Maatsch. van Landbouw, v.m. 11 u., in den Volksbond, alw. bestek en voorw. ter inzage liggen.

'S-GRAVENHAGE. Het verrichten van eenig metselwerk in het slachthuis, Katerstraat 36.
De coöp. Verbruiksvereen. „De Volharding", 's av. 8 u., in de Koninginnestr. 18.

's-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van een beneden- en bovenhuis aan de Koninginnelaan, tusschen Maas- Peellandstraat.
De architect F. H. J. Pastoor, 's midd. 12 u. in cafe „'t Parlement". Bestek en teek. ad f 2 en inlicht. verkrijgb. bij genoemde architect. Aanwezig gedaan.

MIDDELBURG. Het verbouwen van het woonhuis, gelegen aan de Heutkade, wijk H no. 112, aldaar.
De heer J. W. v. Warkom, 's av. 8 u. Bestek en teek. tegen f 1 verkrijgb. ten huize van den arch. Chr. Geldof, Korte Delft F. no. 23. Aanw. gedaan.

VENLO. Het verbouwen van een winkelhuis gelegen langs de Vleeschstraat aldaar met bijlevering van de benoodigde materialen.
De heer M. Keizer-v. d. Bergh. Bestek en teek. ter inzage ten kantore van den archit. H. Seelen, alwaar ook verdere inlicht. verstrekt worden. Aanw. 16 Juli, v.m. 9 uur.

WINTERSWIJK. Het verbouwen van een woonhuis in de Meddoschestraat.
De heer J. Baarschers, 's av. 8 u. Bestek en teek. liggen vanaf Maandag ter visie in het café van den heer G. Grevink. Inl. verstrekt de arch. J. J. Post.

DINSDAG 17 JULI.

BAARN. Het bouwen van 2 schoollokalen aan het instituut „de Oorsprong".
Het gemeentebestuur, n.m. 2 u. Bestek en teek. ter inzage ten gem.huize. Aanw. 16 Juli, v.m. 9 u. op het terrein.

GRAVE. Het bouwen van een stal met gedeeltelijke levering van materialen.
Het bestuur van het St. Catharine-Gasthuis, v.m. 11 u. ten Raadhuize. Inl. geeft de gem.-architect.

's-GRAVENHAGE. 1°. Het verwijderen van bestaande oude fundeeringen, kelders enz. 2°. Het bouwen van een café-restaurant met billardzaal, vergaderzalen en woning, benevens 2 winkelhuizen met afzonderl. bovenhuizen, op een terrein gelegen aan de Boekhorststraat.
De architecten J. C. Piceni en P. F. v. Goor, v.m. 10 u. in het Zuidholl. Koffiehuis. Bestek met 4 teekeningen verkrijgb. à f 3 ten kantore van de architecten, Hofspui 167.

ROTTERDAM. Het bouwen van een kantoorgebouw voor rekening der Ned. Amerik. Stoomv. Maatsch.
De arch. Muller en Drooglever Fortuijn, in het Poolsch koffiehuis, aan het Beursplein. Bestek en teek. à f 2.50 verkr. bij den arch. Witte de Withstr. 86 en in gen. koffiehuis, alw. zij ter inz. liggen.

WOENSDAG 18 JULI.

ENSCHEDÉ. Het bouwen eener burgerjongensschool van 6 localen, met bergplaatsen, privaten enz. aan de Brinkstraat.
De R.-K. kerkbesturen, 's midd. 12 u., in café Mendelaar. Bestek en teek. à f 2 verkr. bij archit. A. L. Clemens Azn. Aanw. 17 Juli, v.m. 10 u.

LEERDAM. Het bouwen van een etserij, zuurkamer en kistenmagazijn op een terrein bij de glasfabrieken.
De directeuren der glasfabriek „Leerdam", voorh. Jeckel Mijnssen en Co., v.m. 11½ u., te hunnen kantore. Bestek en teek. verkr. à f 2 per stel bij A. van Leer, bouwk. te Leerdam. Aanw. gedaan.

LEEUWARDEN. Het bouwen van een schuur voor veestalling, bij de huizinge bewoond door D. L. Bouma te Ferwerd.
De arch. J. L. de Vries. Bestek en teek. ter inz. bij Paesens te Ferwerd. Aanw. ged.

ROTTERDAM. Het amoveeren en wederopbouwen van het pand Gedempte Botersloot no. 59 en Wilde Zeesteeg no. 3.
De Nederl. zink-, lood- en nagelgieterij van D. A. Hamburger te Amsterdam, n.m. 2 u., in het Poolsche koffiehuis. Bestek met teek. tegen f 1 verkr. aan genoemd koffiehuis en bij R. R. de Bruin, bouwk., Achterburgwal 40, Amsterdam. Aanw. gedaan.

TIEL. Het noodige metsel- en loodgieterswerk voor de vergrooting van het schoolgebouw.
De comm. voor de Tielsche Ambachtsschool. Bestek en voorw. ter inz. in de school. Inl. geeft de directeur J. W. Willemsen.

VOGELENZANG. Het glas-, verf- en stukadoorwerk van het in aanbouw zijnde machinegebouw enz. te Leiduin, in perceelen.
De aannemer. Inl. dagelijks op het werk te bek.

WILHELMINA'S OORD bij STEENWIJK. Het verrichten van glas- en verfwerk aan een in aanbouw zijnde fabriek.
De aannemer der fabriek. Inl. op het werk.

WINTERSWIJK. Het afbreken van een pand en het bouwen van een woonhuis aan de Nieuwstraat.
De heer H. F. Slechte, 's av. 8 u., in café Willemsen, alw. bestek en teek. ter inzage liggen. Inl. geeft arch. H. v. d. Schaaf.

DONDERDAG 19 JULI.

AMSTERDAM. Het amoveeren en weder opbouwen van pere. Prinsengracht no. 439 aldaar.
Het bestuur van het Vrouwenlogement „Te Huis". Bestek en teek. à f 2 te bek. bij J. C. Tak, Heerengracht 323. Inl. geeft de arch. Tj. Kuipers, Sarphatipark 69. Aanw. 16 Juli, n.m. 1½ u.

BREDA. Het maken der gebouwen voor hoogere burgerschool en gymnasium en van terreinsafsluitingen. Een en ander op een terrein aan de Nassaustraat.
Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Inl. te verkr. op het bureau der gemeentewerken van 9–12 u. Bestek met teek. tegen f 2,50 ter gem.-secretarie verkr. Aanw. gedaan.

BUSSUM. Het bouwen van een stokerij, zuiverhuis met regeneratie-lokaal en bijbehoorende werken.
De commissie van beheer der gem.-gasfabriek, 's midd. 12 u. Bestek en teek. op de secretarie ter inzage. Aanw. 18 Juli, v.m. 11 u.

HOOGKERK (GR.). Het bouwen van eene o. l. school en onderwijzerswoning te Dorkwerd—Kostverloren aan Rijksstraatweg.
Het gem.-best., v.m. 9½ u. Bestek en teek. ter lezing ten gem.-huize en bij Klamer te Kostverloren, en tegen f 1 verkr. bij M. Viets, architect te Zuidhorn, die tevens inl. geeft. Inzending der bilj. vóór of op 18 dezer aan den burgemeester. Aanw. gedaan.

KOCKENGEN. Het verrichten van eenige werkzaamheden aan het gemeentehuis, bestaande in het plaatsen van 4 nieuwe lichtkozijnen, met bijk. timmer-, metsel- en schilderwerken en bijlev. van de noodige materialen.
Het gemeentebest., v.m. 11 u. Bestek en teek. ter inz. ter secretarie. Aanw. gedaan.

VRIJDAG 20 JULI.

OLDENZAAL. 1°. Het afbreken en weder opbouwen van den voorgevel van een woon- en winkelhus, gelegen aan de Bisschopstraat; 2°. het glas- en verfwerk.
De heer J. W. Boll, v.m. 11 u., in het hotel Kistemaker. Bestek en teek. in bovengen. hotel ter inzage. Inl. te bekomen bij C. J. Ter Ellen, arch. Aanw. 20 Juli, v.m. 9 u.

SEBALDEBUREN. Het afbreken van een schuur en bekapping der pastorie, het aanbouwen van een keuken, bergplaats enz. en geheele nieuwe bekapping met bijkomende werken en herstellen der kerk en toren.
De kerkvoogden der Herv. gemeente, n.m. 4 u., bij de wed. Blouwijkel, alw. bestek en teek. à f 0,75 te bekomen zijn. Aanw. 18 Juli, telkens v.m. 10 u.

STEENWIJK. Het bouwen van een heerenhuis aan de Markt aldaar.
De arch. A. Mol, v.m. 11 u., in café Kôss. Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. bij gen. arch. Aanw. gedaan.

ZATERDAG 21 JULI.

DUIVEN. Het bouwen van een gymnastiekzaal, overdekte speelplaats en verdere werken ten dienste van Geubbels.
De archit. W. G. Welsing te Arnhem, v.m. 11 u., bij J. F. Courtois te Duiven. Bestek en teek. à f 1,50 en inl. bij gen. arch. verkr. Aanw. gedaan.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade
De **NEDERLANDEN** van 1845.
's-Gravenhage, Kerkstraat hoek Prinsestraat — Zutphen—Amsterdam, Stadhouderskade — Rotterdam, Zuidblaak 36. — Breda Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betuwestraat 1. — Groningen, Sylvesterstraat 6.
Reserves ult. 1899 . . . f 1.944.100.00
Betaalde Brandsch. tot ult. '99 19.521.500.00
Lage premiën.

HELPMAN. Het bouwen eener kerk met toren, catechisatiekamer, conciergewoning enz., alles op een vrij terrein aan den Helperweg.
De comm. van admin. van het Evangelisatiegebouw, 's av. 7 u., in café Teenstra, alw. bilj. in te lev. vóór 21 Juli, 's av. 6 u., bestek en teek. ter inz. liggen en ad. f 2 verkrijgb. zijn. Inl. geeft de gem.-arch. te Haren. Aanw. 19 Juli, v.m. 11 u.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

27 JUNI.

BENNEBROEK (ONDERH.). Het bouwen van de Verschuer-Brantsstichting.
Gegund als volgt: K. Zietsma, Bennebroek, timmerwerk; P. Zieren, id., metselwerk; B. v. d. Elst, id., schilderwerk; Röbke en Jansen, Haarlem, stucadoorswerk; J. Roest, Heemstede, loodgieterswerk.

ENKHUIZEN. Het glas-, verf- en behangwerk aan te bouwen kantoorlokalen voor de firma Sluis en Groot te Enkhuizen.
Laagste inschr. R. Bieren, f 516. Gegund.

29 JUNI.

WESTMAAS (Z.-H.). Het bouwen van een woonhuis met slagerij voor den heer P. v. d. Sijde, onder Mijnsheerenland. Door den arch. Bongers te Numansdorp.
Metselwerk. Ram. f 1344. Laagste inschr. D. v. d. Berg, Westmaas, f 1333*.
Timmerwerk. Ram. f 780. J. v. Gemert, f 779*.
Smidswerk. Ram. f 62. A. v. d. Sluis, f 45*.
*Gegund.

30 JUNI.

KLAASWAAL. Het bouwen van een woonhuis met smederij. Door den heer G. C. Blom, aan Bommelkous.
Metselwerk. Laagste inschrijver J. Broere, Klaaswaal, f 927*.
Timmerw. J. Maaten, Numansdorp, f 810*.
*Gegund.

1 JULI.

BARNEVELD. Het bouwen van een dubbel winkelhuis, nabij de markt, voor rekening van den heer Delius, kapper.
Timmerwerk. Laagste inschr. Tijsseling, f 2947.
Metselwerk. B. v. d. Brink, f 2440.
Schilderwerk. H. ten Ham en Guldie, f 640.
Smidswerk. Viets, f 125. Niet gegund.

3 JULI.

BOLSWARD. Eene belangrijke vertimmering aan het woon- en winkelhuis aan de Dijkstraat, het afbreken en weder opbouwen van een pakhuis en keuken c. a. voor den heer M. v. d. Oever. Door den arch. J. Dijkstra Azn.
Vertimmeren. Ram. f 4750. Laagste inschr. F. R. Feenstra, f 4200*.
Verfwerk. Ram. f 418. U. R. Nota, f 286*.
*Gegund.

LEEUWARDEN. Het bouwen van een pakhuis aan het Ruiterskwartier te Leeuwarden, voor de firma L. Johs. v. d. Meulen aldaar. Door den arch. H. H. Kramer.
Laagste inschrijver P. Godhelp, f 5730. Gegund.

MEPPEL. Het bouwen van een graanpakhuis. Ram. f 7355. Door den architect H. Witzand.
Laagste inschrijver H. Geskes, f 6949. Gegund. Een biljet van onwaarde.

MERSELO BIJ VENRAY. Het vergrooten van haar woonhuis, gelegen te Merselo, bij de kerk, met bijlev. van alle materialen. Door mej. de Wed. P. van Meyel.
Laagste inschr. G. Poels, Venray, f 628,46. Gegund.

OUDEBILDTZIJL. Het belangrijk vernieuwen en vergrooten van het koehuis. Door den heer W. Bierma.
Laagste inschrijver G. Smits, St.-Anna-Parochie, f 2190.

SNEEK. Het verbouwen van een woon- en winkelhuis, Peperstraat. Door den archit. J. Hoogendijk.
Laagste inschrijver F. Blok, Sneek, f 5889. Gegund.

STADSKANAAL. *a.* Het bouwen van een winkelbehuizing, onder bijlev. van al de daartoe ben. materialen, transporten, arbeidsloonen etc.; *b.* lood- en zinkwerk; *c.* stucadoorwerk; *d.* glas- en verfwerk. Door de arch. E. Warringa & Zn. te Nieuwbuinen.
Timmerwerk. Ram. f 5750. Laagste inschr. A. Boezeman, f 5128*.
Glas- en verfwerk. Ram. f 795. J. Stiekema, Musselkanaal, f 846,90*.
Lood- en zinkw. Ram. f 227. H. Bakker, f 198,46*.
Stucadoorwerk. Ram. f 492. K. Prummel, Veendam, f 244*. *Gegund.

4 JULI.

ALMELO. Het verbouwen van hôtel „de Gouden Leeuw". Door den arch. H. A. Witzand Bzn.
Minste inschrijver J. Eshuis, Almelo, f 2373. Gegund.

AMSTERDAM. Het amoveeren van pere. Heerengracht no. 30 en het daar ter plaatse bouwen van een woonhuis. Door den arch. R. Nieuwenhuijs.
Laagste inschrijver W. Greve, f 11850.

AMMERSTOL. Het lood- en zinkwerk van het in aanbouw zijnde post- en telegraafkantoor. Door den aannemer C. den Beste.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 2 woningen, op een terrein gelegen aan den Walhofsweg aldaar. Door den heer G. J. van Enck.
Laagste inschrijver J. Bos, f 2995. Gegund.

GRONINGEN. Het afbreken eener behuizing, geteekend no. 50, Nieuwe Kijk-in-'t Jatstraat, en het daar ter plaatse bouwen van eene winkelbehuizing met bovenwoning, onder bijlev. van alle daartoe benood. materialen, arbeidsloonen en transporten, steigers etc., voor H. J. Diephuis en P. Wessels. Door den arch. H. C. Scheffel Gzn.
Laagste inschrijver A. Siekman, Hoogkerk, f 7444. Gegund.

OUDHEUSDEN. Het verbouwen en vernieuwen van het raadhuis te Elshout en daarin maken van een veldwachterswoning en arrestantenlokalen en veranderen van onderwijzerswoning, onder beheer van den arch. J. H. v. d. Abeelen te Tilburg. Door het gemeentebestuur.
Laagste inschr. H. Kempenaars, Elshout, f 4900.

RIJSOORD (Z.-H.). Het bouwen van een nieuw woonhuis. Door den aanbesteder.
Timmerwerk. Ram. f 2600. Laagste inschr. J. de Kloe, Alblasserdam, f 1930.
Metselwerk. Ram. f 1800. L. de Kloe, Alblasserdam, f 1640.

IJMUIDEN. Het bouwen van een heerenhuis aan den Rijksstraatweg ald. Raming f 8733. Door de architecten G. H. Philips en J. C. Cramer.
Laagste inschr. K. Zeeman, Den Helder, f 8887.

5 JULI.

ENKHUIZEN. Het bouwen van een bewaarschool met aanverwante werken. Door het bestuur der vereen. „de Christ. bewaarschool".
Laagste inschrijvers D. P. Admiraal en P. v. d. Leek, f 1875. Gunning aangehouden.

HEKELINGEN. Het bouwen van een woonhuis voor den heer C. Schippers. Door den arch. G. Smit te Oud-Beijerland.
Minste inschrijvers: J. Hoogstad, metselwerk f 2237; E. L. Bakker, timmerwerk f 1668,50; C. Moree, smidsw. f 125; J. Dubel, verfwerk f 395. Allen aldaar.

WILDERVANK. *a.* Het timmer- en metselaarswerk van het verbouwen van eene behuizing; *b.* het glas-, verf- en behangerswerk van eene behuizing. Door den arch. J. Siccama.
a. Laagste inschrijver D. de Groot, f 801. *b.* H. M. Huizing, f 254.

IJZENDIJKE. Het bouwen van een graanschuur op het door hem bewoonde hofsteedje nabij de gemeente Waterlandkerkje. Door den heer M. Cornelis.
Laagste inschr. J. B. Verkruisse, f 1645,10.

ZUIDHORN. Het bouwen van een bergplaats in de Noordbornerga. Door het gem.-bestuur.
Laagste inschr. J. Haan, Enumatil, f 418.

6 JULI.

ALMELO. Het afbreken van bestaande gebouwen en het bouwen van een magazijn van 2 verdiepingen voor katoenafval met annexe shedbouw, gr. 430 M². voor de firma J. J. Polak. Raming f 10500. Door den arch. H. A. Witzand Bzn.
Minste inschr. E. J. Tijhoff, Almelo, f 9821.

KLARENBEEK GEM. VOORST. Het maken van div. timmer- en metselwerken. Door den heer E. Krepel.
Ingekomen 26 biljetten. Hoogste inschr. A. C. Carmiggelt, Brummen, massa f 8334; laagste inschrijver J. B. Ruijsink, Zutphen, perc. 1 f 3516, massa f 6938.

LOCHEM. Het bijbouwen van 3 lokalen aan de 2de o. l. school in de stad met bijlev. van materialen en ameublement. Door het gemeentebestuur.
Perc. 1, (vergrooting.). Laagste inschrijver H. J. Assink, f 7697*.
Perc. 2, (meubilair). H. Lensink, Laren, f 1284*. *Gegund.

OOSTERBEEK. Het bouwen van een winkel aan een bestaand huis te Oosterbeek. Door den architect J. v. d. Burk.
Laagste inschrijvers E. de Geest en A. J. Jansen, f 1875. Gegund.

ADVERTENTIËN

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 31sten Juli 1900, des namiddags ten **2** ure (*locale tijd*), aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 815.

Het maken van een haltegebouw en eenige diverse werken op de halte DIEPENVEEN.

Begroeting f 20400.

De besteding geschiedt volgens § 39 van het bestek.
Het bestek ligt van den 6den Juli 1900 ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur K. DEN TEX te *Zwolle* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 24sten Juli 1900, ten 10.15 ure voormiddag (*West Europeesche tijd*).

UTRECHT, den 3den Juli 1900.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 31sten Juli 1900, des namiddags ten 2 ure (*locale tijd*), aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 818.

Het maken van de grondwerken, het uitbreiden en wijzigen van sporen en wissels en het verrichten van diverse werken, ten behoeve van eenen rangeerbundel op het Station 's HERTOGENBOSCH.

Begroeting f 27000.—.

De besteding geschiedt volgens § 28 van het bestek.
Het bestek ligt van den 6den Juli 1900 ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur Jhr. J. C. VAN REIGERSBERG VERSLUIJS te *'s Bosch* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van f 1.00.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 23sten Juli 1900 ten 9 ure voormiddag (*West Europeesche tijd*).

UTRECHT, den 2den Juli 1900.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.
Sanitary Engineer,
150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.
Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.
SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**
PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.
Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.
Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.
Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.
Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.
Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrala Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma GEBRS. HESSE), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Eerste Nederl. Papierstûcfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Houthandel, Stoomzaag- en -Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & Zonen, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — Th. van Heemstede Obelt, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LOCHAU, Damrak 71, Amst.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — HÖXTER-GODFLHEIM A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Sturtevant Engineering Company. — FRED. STIELTJES & Co. — Keizersgracht 745, Amsterdam.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDEOBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-**steenen, vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

RADIATORS,

VOOR

Heetwater- en Stoomverwarming

DER

AMERICAN RADIATOR COMPANY.

H.H. Architecten en belanghebbenden zenden wij gaarne op aanvrage eene Plaat met afbeeldingen der verschillende Soorten en Stijlen.

PECK & Co., AMSTERDAM.

J. A. SMITS & ZOON,

Weesperzijde 7, Amsterdam.

Generaal-Vertegenwoordigers voor Nederland en Koloniën, van

Haeusler's Houtcementen Dakbedekking
Cement-Mastiek Dakbedekking.

worden tegen concurreerende prijzen en onder veeljarige garantie gelegd in 1899 weder meer dan 40,000 M^{2}. Haeusler's Houtcementen Dakbedekking en 10,000 M^{2}. Cement-Mastiek Dakbedekking. Absoluut waterdichte bedekking voor Bruggen, Kelders en vloeren. 60 jarige ondervinding in Duitschland. 20 jarige ondervinding in Nederl. Vraagt circulaire van vervaardigde daken en vervaardigingswijze.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden

BEHOORENDE BIJ DE

BESTEKKEN voor de LEVERING

VAN

IJZER en STAAL

AAN

's RIJKS MARINE.

Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Marine van den 9 Juli 1894 D. No. 41.

PRIJS 25 CENT.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

21 JULI 1900. 20e JAARGANG. No. 29.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M^{y}.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Winkelgebouw te Amsterdam. — Fundeeringen en Peilverlaging. — Rapport over het leerlingwezen in Oostenrijk, Zwitserland en Duitschland. — Berichten. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

De navolgende heeren zijn sedert de laatste opgave als lid van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst toegetreden:

als Gewoon Lid:

J. J. B. J. Bouvy	Dordrecht.
A. Diks Rzn.	Utrecht.
A. L. van Gendt.	's-Gravenhage.
Firma G. Greve	Utrecht.
Joh. A. Millenaar.	Rotterdam.
A. F. Molijn	Nunspeet.
L. Zwiers.	Amsterdam.

als Buitengewoon Lid:

G. Meppelink.	Heemstede.

WINKELGEBOUW TE AMSTERDAM.

Angst voor instortingen is de aanleiding geweest, dat in den laatsten tijd verschillende oude huizen te Amsterdam op hoog bevel moesten worden afgebroken.

Jammer genoeg, dat ze zijn verdwenen; want de oude gewelfjes uit den aanvang der 17e eeuw, die vooral de slachtoffers waren, beginnen langzamerhand tot de zeldzaamheden te behooren.

Of dat afbreken in verschillende der gevallen strikt noodig was? We erkennen dit niet onderzocht te hebben; zoodat men niet al te veel waarde behoeft te hechten aan onze veronderstelling, dat het voorover hellen van de oude gevels te groote angst heeft verwekt. Deze ontstaat vooral in die gevallen, dat de hellende gevel rechts en links besloten zit tusschen langs het schietlood opgetrokken nieuwerwetsche en volgens de stedelijke verordeningen „rechtvaardige" gevels. 't Is alsof de helling dan dubbel zoo groot is, niet het minst wanneer het onderste gedeelte van den gevel, zooals in zeer vele gevallen, reeds verbouwd is geworden en, wanneer het met de fundeering zoo uitkwam, wat meer te lood is opgetrokken, — een toestand om dubbel angstig te worden.

Waarom mogen onze voorouders zoo over de rooilijn heen hebben gebouwd, hoe hooger om zoo meer?

Er worden verschillende gronden daarvoor aangegeven.

1°. Om het regenwater beter te doen afdruipen of den gevel minder aan regen bloot te stellen. Deze grond is echter zeer twijfelachtig, omdat het beoogde doel niet bereikt werd. Want de regen valt in de meeste gevallen niet kaarsrecht, en de poreusheid van baksteen zorgt voor de verzadiging van den steen met water, zoowel bij hellende als bij loodrechte gevels.

2°. Om meer plaats te winnen, hoe hooger men komt.

Dit is eerder aan te nemen. Een voorspringen van 50 cM. en meer is geen zeldzaamheid bij een bovenste verdieping; voor kleine woningen heeft die vermeerdering van grondvlakte beteekenis, vooral omdat toen voor dergelijke overbouwing nog geen precario was uitgedacht. Men neme daarbij in aanmerking, dat de bovenverdiepingen veelal gebruikt werden al opslagruimte voor goederen, als pakhuis.

3°. Om bij het ophijschen van goederen meer vrije ruimte te hebben.

Deze reden, in verband met de tweede, is evenals deze zeer aannemelijk.

Een groot aantal huizen uit de 17e eeuw zijn met meer of minder hellende gevels gebouwd, welke de reden daarvoor dan ook geweest moge zijn. Dat er werkelijk zoo gebouwd zijn, bewijzen de bijna te lood staande achtergevels van deze; aan uitrekking van de houten balken, soliede verankeerd in de muren, zal wel niemand geloof slaan.

Is de helling later, na den bouw ontstaan, hetgeen zeer goed kan worden uitgemaakt, dan kan die zijn ontstaan door het vermolmen der houten stijlen van de pui, of het wegzakken of indrukken van de somwijlen niet zeer soliede fundeering. Van de zijgevels afgeschuurde voorgevels en hellende vloeren maken dit uit.

Een van die tot afbreken gedoemde Amsterdamsche gebouwen was het huisje op den hoek van Heerengracht en Gasthuismolensteeg, waarvan hier een afbeelding wordt gegeven, naar eene photographie, kort vóór het afbreken genomen. Boven de deur stond „Melkinrichting" te lezen; dit is een eigenaardige Amsterdamsche uitdrukking voor wat een gewoon mensch melkwinkel zou noemen.

Gezien van af het midden van de brug die in het verlengde van de Gasthuismolensteeg over de Heerengracht ligt, was het een zeer typisch huisje. De beide gelijke topgeveltjes en de kruising der daken maakten een bijzonder aardig effect. Jammer was het, dat de winkelpui waarschijnlijk in de 18e eeuw om een of andere reden, misschien die om met den tijd

Het huis „In de Wijck tot Maestricht" te Amsterdam, gesloopt in 1900.

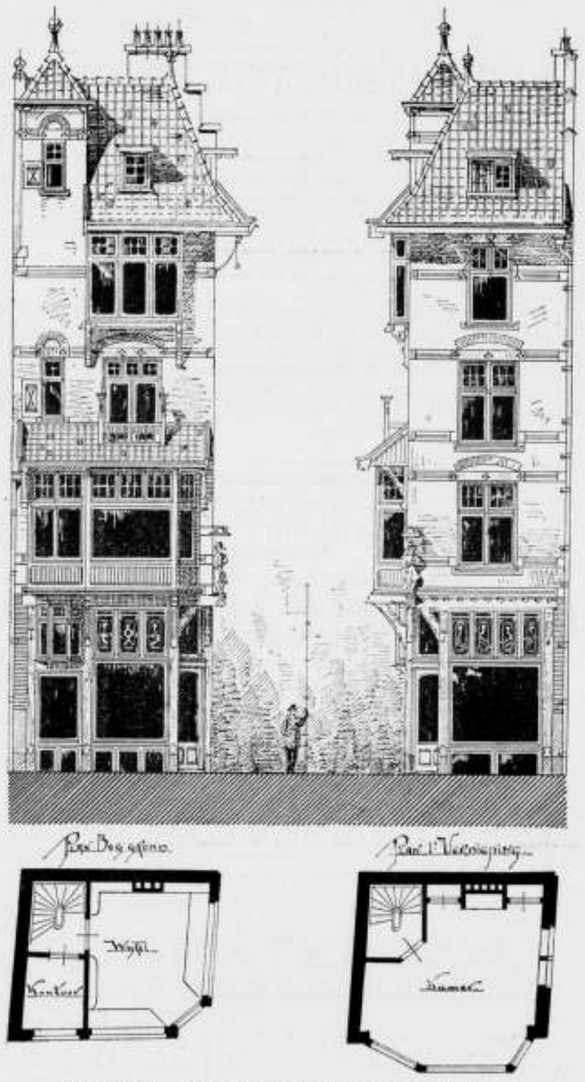
mede te gaan, eenigszins gewijzigd is geworden.

Aan de zijde van de Gasthuismolensteeg was een gevelsteen ingemetseld, waarop in eene cartouche het jaartal 1615 in Romeinsche cijfers was gebeiteld: MVIXV. Dit was dus het jaartal der stichting.

In den anderen gevel was een steen gemetseld, waarop in vogelvlucht was afgebeeld een met zware walmuren, waarin verdedigingstoren, en grachten omgeven kleine vesting, aan eene zijde gelegen aan een breed water waarover een brug. Aan de overzijde van het water zijn duidelijk te walmuren met poort van eene andere vesting aangegeven. Onder deze voorstelling staat te lezen: In de Wijck tot Maestricht.

Klaarblijkelijk is op dezen steen Wijk afgebeeld, de voorstad van Maastricht, ten Oosten van deze stad aan den Maasoever gelegen. In den tijd der stichting van het hoekhuisje was Maastricht een vesting van buitengewone sterkte; haar voorstad Wijk was aan de landzijde mede met zware wallen en diepe grachten omgeven, ter verdediging van den toegang tot de brug over de Maas.

Gewoonlijk kan men uit de voorstelling op een gevelsteen opmaken welke nering of welk bedrijf oorspronkelijk in het gebouw werd uitgeoefend. Enkele malen treft men ook gevelsteenen als laatstgenoemde aan, die wel waarschijnlijk op eene of andere nauwere betrekking van den bewoner of diens bedrijf tot de afgebeelde stad wijzen. Met het onderschrift van den steen zal namelijk niet bedoeld zijn een eenvoudige naam van het huis, zonder meer, zooals b.v. „de Ster", „de „Duif", enz. die als herkenning moest dienen in plaats van een huisnummer.

Sigarenwinkel „Het Transvaalsche Boertje" te Amsterdam.

Het typische hoekhuis is nu reeds afgebroken. Op het vrij bekrompen bouwterrein wordt thans onder directie en volgens het hier weergegeven plan van den heer G. Van Arkel, architect te Amsterdam, een sigarenwinkel gebouwd, die den naam zal dragen: Het Transvaalsche Boertje.

De onderpui is van teakhout; de pilasters zijn van verglaasde steenen gemetseld. De gevels worden wit afgepleisterd, met banden van gekleurde verglaasde steenen.

De bouw is aangenomen voor de som van f 10.650 door den heer C. Kösters. R.

FUNDEERINGEN EN PEILVERLAGING.

In 1897 werden de gemeentebesturen in Noord-Holland door Gedeputeerde Staten van Noord-Holland uitgenoodigd om een onderzoek in te stellen naar den toestand van de fundeeringen van openbare gebouwen in hunne gemeenten. Dit geschiedde naar aanleiding van gevallen van instorting van oude bouwwerken en duidelijke kenteekenen van verzakking, tengevolge van het vergaan der houten fundeering. De uitkomsten van dat onderzoek hebben nu aangetoond, dat in verschillende gemeenten de omvang van het kwaad, door de verlaging van polderpeilen gesticht, veel grooter is dan Gedep. Staten zich aanvankelijk hadden voorgesteld.

Een vrij groot aantal gemeentebesturen deelde toch mede, dat bij het onderzoek gebleken was, dat bij vele gebouwen, de fundeeringen waren aangetast. Uit andere gemeenten kwam het bericht dat, al verkeerden de fundeeringen op dit oogenblik in goeden staat, men toch wegens het boven water liggen van den bovenkant der fundeeringen, met zekerheid durfde voorspellen, dat vele gebouwen binnen korteren of langeren tijd zouden moeten worden afgebroken, ten einde instorting te voorkomen. Weer andere gemeentebesturen gaven te kennen, dat zij zich, in verband met de tot hen gerichte uitnoodiging bij hun onderzoek hadden bepaald tot de openbare gebouwen en dat, al waren daarbij niet altijd ernstige gebreken opgemerkt, dit nog niet als bewijs kan gelden, dat de nadeelige invloed der peilsverlaging zich in hunne gemeenten niet had doen gevoelen; dat toen hun onderzoek geheel andere feiten zou hebben aan 't licht gebracht, wanneer dat ook was uitgestrekt tot de fundeeringen van woningen van ingezetenen.

Het bleek bovendien, dat het voordeel, behaald door bedoelde peilsverlagingen, welke geschiedden in het belang van de in de polders gelegen landerijen, in vele gevallen slechts van tijdelijken aard was, daar de gronden, door de verkregen drogere ligging, betrekkelijk spoedig inkrompen en daardoor dus weder verlaagden.

Voorts kon die verlaging van den waterstand ook voor de polders zelfs ongunstig worden, daar de hoogte, waarop het water door de bemalingswerktuigen moet worden opgemalen, steeds grooter werd.

Op grond van een en ander meenden Gedep. Staten, dat er inderdaad alle aanleiding bestond om het hier bedoelde kwaad in zijn verderen voortgang zooveel mogelijk tegen te gaan, en om, kon het zijn, tusschen de verschillende belangen, die hierbij betrokken zijn, overeenstemming te brengen. Zij hebben daarom aan de waterschapsbesturen mededeeling gevraagd van het thans in hunne polders aangenomen peil en voorts de besturen dier polders, waar het meerbedoelde bezwaar werd gevreesd, uitgenoodigd om, zoo dikwijls zij tot peilsverlaging zouden overgaan, de daartoe betrekkelijke besluiten aan hen in te zenden.

Gedeputeerde Staten verzochten daarbij verder daarin de redenen te vermelden, die tot de voorgenomen peilsverlaging aanleiding zouden hebben gegeven, en tevens aan dergelijke besluiten geen uitvoering te geven alvorens het gewestelijk bestuur in de gelegenheid zou gesteld zijn, daaromtrent zijn gevoelen mede te deelen.

RAPPORT OVER HET LEERLINGWEZEN IN OOSTENRIJK, ZWITSERLAND EN DUITSCHLAND.

In de algemeene vergadering der Maatschappij tot nut van 't Algemeen van 1892 werd besloten, dat door of vanwege het hoofdbestuur dezer Maatschappij een onderzoek zou worden ingesteld naar de werking van het leerlingwezen in die Staten van Europa, welke naar het oordeel van het hoofdbestuur daarvoor in aanmerking komen, meer bepaaldelijk in die, waar dit onderwijs wettelijk is geregeld. In de toelichting tot het voorstel werd er op gewezen, dat het nog veel te weinig bekend is, welke practische beteekenis het leerlingwezen heeft in die landen waar het wettelijk is geregeld, hoe er feitelijk de vakopleiding is, welke de resultaten zijn en welken invloed de algemeene wettelijke regelingen daarbij hebben. Het hoofdbestuur achtte derhalve een onderzoek juist op dit punt gewenscht.

Ter uitvoering van het besluit werd eene commissie benoemd, bestaande uit de heeren: Prof. Mr. G. A. Van Hamel, Voorzitter, B. H. Heldt, D. W. Stork, F. W. Westerouen van Meeteren, en Mr. J. H. L. Bergsma als Secretaris. In 1893 werd de Voorzitter vervangen door den heer Prof. Mr. H. L. Drucker, en in 1897 de Secretaris door den heer Mr. J. Verschuijl.

Iedereen zal wel begrijpen, dat de taak der commissie eene vrij moeilijke was; rond 8 jaren heeft het dan ook geduurd, eer zij haar rapport heeft doen verschijnen.

Alvorens zij tot haar practisch onderzoek kon overgaan, moest een overzicht in elkaar worden gezet van de wetgevingen op het leerlingwezen in verschillende landen.

Persoonlijk onderzoek naar de toestanden in het buitenland bleek onmogelijk, zoodat besloten werd de enquête te doen geschieden door middel van vragenlijsten, waarvan er ruim 600 werden verzonden.

Het opstellen dier lijsten, en opsporen van corporatiën en personen waaraan deze verzonden moesten worden, heeft veel tijd gekost, en bovendien ontstond er vertraging door omstandigheden van persoonlijken aard. Toen in 1897 een Duitsche vragenlijst gereed was, besloot de commissie zich te bepalen tot de Duitsch-sprekende landen Oostenrijk, Zwitserland en Duitschland. Die vragenlijst bevatte 58 vragen onder 8 hoofden verdeeld.

Van de 600 verzonden vragenlijsten zijn 216 ingevuld terug ontvangen, dank ook de medewerking van den Minister van Buitenlandsche Zaken, die aan alle consuls in bovengenoemde landen een exemplaar toezond.

De bewerking der ingekomen vragenlijsten en de talrijke daarbij gevoegde andere gegevens, vervolgens de aanvulling der resultaten van het gehouden onderzoek door raadpleging van de literatuur over het onderwerp, en de bestudeering der door de Rijks- enquête van 1895 betreffende het handwerk geleverde uitvoerige statistieken, en ten slotte de vereeniging van de verzamelde gegevens vormden den eindarbeid der commissie. De gegevens omtrent de drie landen werden elk door een lid der commissie bewerkt.

Ziedaar de wordingsgeschiedenis van 't rapport.

Het spreekt wel van zelve, dat de commissie niet tot te veel details is kunnen afdalen, en zij zich tot de hoofdzaken heeft beperkt. Dit was bovendien noodig, daar de verkregen inlichtingen voor het groote meerendeel afkomstig zijn van werkgevers en derden, minder dus van werklieden.

Het was — zooals reeds gezegd — niet doenlijk, persoonlijk de leerlingen te ondervragen.

Het is zeer zeker te betreuren, dat dit persoonlijk onderzoek door eene commissie van louter mannen van de practijk niet heeft plaats gehad. Dit zou ten goede zijn gekomen aan het rapport, dat nu slechts in groote hoofdtrekken een beeld geeft van bestaande toestanden, en meeningen opsomt die soms lijnrecht tegenover elkander staan. Daaruit zal men — zooals de commissie trouwens zelve erkent — zich geen genoegzaam afgeronde voorstelling kunnen maken van den feitelijken toestand der besproken vakopleiding, de verkregen resultaten en den invloed der wettelijke regelingen in de landen waartoe het onderzoek zich heeft bepaald.

Het laatste hoofdstuk (VIII) is gewijd aan de behandeling van de resultaten van het leerlingwezen, en is verdeeld in de volgende onderafdeelingen: *a.* in het algemeen, *b.* getuigschrift, *c.* leerling examens, *d.* werkplaats of ambachtsschool? *e.* de Lehrlingswerkstätten in Baden en *f.* wenschen en voorstellen.

Wellicht komen wij nog eens terug op die „wenschen en voorstellen", doelende op verbeteringen, veranderingen en aanvullingen met het oog op de feitelijke toestanden in het leerlingwezen . . . niet hier te lande, omdat de bespreking daarvan niet tot den arbeid der commissie behoorde. R.

BERICHTEN.

Zondag 22 dezer, van des namiddags 1 tot 4 uur is in het gebouw van de Quellinusschool te Amsterdam nog het werk te zien van de leerlingen, vervaardigd in den afgeloopen cursus. Een bezoek aan die tentoonstelling kunnen wij zeer aanbevelen: vooral het proefwerk, waarvoor de hier volgende bekroningen zijn toegewezen, geeft een goed beeld van het resultaat van het onderwijs. Dat, verkregen na den doorloopen geheelen driejarigen cursus, is in vele opzichten verrassend.

Bekroningen: 1e studiejaar; decoratieschilders, 1e prijs H. C. Riechelmann; 2e pr. J. Piersma; 3e pr. J. J. Kooning. Lithografen, 1e prijs N. P. Neetjes; 2e pr. J. Visser; 3e. pr. J. G. Soet, en D. H. Melk. Beeldhouwers, 1e pr. C. J. A. Begeer. Bouwkundigen, 1e pr. P. J. Hamers; 2e prijs J. Crouwel; 3e pr. F. Franck.

IIe studiejaar; decoratieschilders, 1e prijs A. A. Tekelenburg; 2e pr. R. Van Arkel. Lithografen, 1e pr. M. A. Rottevcel; 2e pr. M. Reens. Bouwkundigen, 1e pr. W. J. Sandhövel. Aan dezen cursus namen geen beeldhouwers deel.

IIIe. Studiejaar; decoratieschilders, zilveren medaille, A. M. A-Damen; 2e pr. diploma, J. F. W. Van der Bilt; diploma W. A. Knip. Lithografen, zilveren medaille W. Wolven. Beeldhouwers, zilveren medaille G. H. Lüchens. Bouwkundigen, zilveren medaille P. J. J. Passer, en R. de Boer; diploma A. C. Rotgans.

Ter herinnering aan het bezoek van H. M. de Koningin op 3 Juli j.l. aan Utrecht, heeft de heer C. J. Begeer (Kon. Utr. fabriek van Zilveewerken) een medaille geslagen, die thans verkrijgbaar is in zilver à f 10, of in brons à f 3.

Het voor Utrecht gedenkwaardige feit is daarmede volgens oud gebruik vereeuwigd; de uitvoering der medaille is zeer goed, vooral in aanmerking genomen, dat er slechts vier weken tijd was voor alle werkzaamheden, van af het ontwerpen tot en met het slaan.

De voorzijde vertoont het potret van H. M. de Koningin, naar het model van Pier Pander, met het randschrift: „Wilhelmina, Koningin". De achterzijde geeft een gedenktafel te zien in den vorm van een rots, waarin de geschiedenis de woorden heeft gegrift: „3 Juli 1900. De Koningin bezoekt Utrecht". Het wapen van de provincie rust tegen den voet van de rots. Als achtergrond dient een gezicht op Utrecht, in vogelvlucht genomen van den Jacobitoren. Van den top van den Domtoren wappert de vaderlandsche driekleur met den reusachtigen oranjewimpel.

De gebrandschilderde ramen van de Ned. Herv. kerk te Rijp in Noord-Holland zullen gerestaureerd worden, waarvoor de regeering subsidie verleent. De minister van binnenlandsche zaken heeft de teekeningen goedgekeurd. De firma van Diesen en Kerrebijn, te Haarlem, zal het kunstwerk uitvoeren.

In de tweede helft van November 1900 zal te 's Gravenhage een vergelijkend examen worden gehouden voor Nederlanders, — tenminste 20 jaar oud zijnde en den leeftijd van 30 jaar nog niet bereikt hebbende, — die genegen zijn te worden aangesteld tot militair-opzichter der genie 3e kl. bij het Nederlandsch-Indisch leger.

Ter toelating tot het examen wende men zich vóór 1 November e. k. tot het Departement van Koloniën, bij gezegeld request, met duidelijke opgave van adres en onder overlegging van de stukken, aangeduid in de St.-Ct. No. 164, waarin tevens zijn opgenomen de vereischten voor het examen en de voorwaarden der verbintenis.

Van de Koninklijke fabriek van werken in zink en andere metalen, van den heer F. W. Braat te Delft, is een nieuw groot formaat album no. 2 verschenen van zinken bouwartikelen. Het lijvige hoekdeel bevat niet minder dan 90 aan beide zijden bedrukte platen met een schat van gegevens, waaronder ook afbeeldingen van baden, grafmonumenten, doopbekken, verschillende versieringen enz.

De heer Braat heeft met deze kostbare uitgave zeker velen aan zich verplicht, die er met genoegen kennis van zullen nemen.

Met ingang van 1 Januari 1901 zal de inspecteur van het middelbaar onderwijs H. J. De Groot, nevens het toezicht, hem bij beschikking van den minister van binnenlandsche zaken van 23 Maart 1899 opgedragen, belast worden met het toezicht op de teekenscholen, met uitzondering van de rijksnormaalschool voor teekenonderwijzers, de rijksschool voor kunstnijverheid, de teekenschool van het genootschap Kunstoefening te Arnhem, de kunstnijverheidsteekenschool Quellinus te Amsterdam, de school voor kunstnijverheid te Haarlem, de kunstnijverheidsteekenschool te Utrecht, de Academie Minerva, afdeeling beeldende kunsten te Groningen, de teekenschool van de Nijverheidsvereeniging voor goud- en zilversmeden te Schoonhoven, de Koninklijke school voor nuttige en beeldende kunsten te 's-Hertogenbosch, het stadsteekeninstituut te Maastricht en de gemeentelijke teekenschool te Roermond.

Aan het eindexamen van den vierjarigen cursus der Rijksschool voor Kunstnijverheid te Amsterdam, werd deelgenomen door twee candidaten, die zijn geslaagd, met name de heeren S. Garf, geboren te Amsterdam, en Alb. P. Hahn, geb. te Groningen, beiden voor de afdeeling decoratieve schilderkunst.

De minister van financiën maakt bekend dat in dit jaar geen examen zal worden gehouden voor de betrekking van adspirant-landmeter bij het kadaster, en dat tot het examen, hetwelk in de eerste helft van het volgend jaar zal worden gehouden, ook zullen worden toegelaten zij die in een der jaren 1899 of 1900 den vollen ouderdom van 23 jaren bereikten.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Vereeniging van Bouwkundigen in Nederl. Indië. Technicum. 1e Prijs: f 250; 2e pr. f 150; 3e pr. f 100. Voor Nederlanders en inwoners van Ned. Indië. Vóór 15 Aug. 1900 bij den heer C. P. Franken, President der Vereeniging te Pasoeroean. Zie Bouwk. Weekblad no. 51 van 23 Dec. 1899.

Gemeentebestuur van 's-Hertogenbosch. Monumentale Fontein. Voor alle Nederlandsche of sedert 1 Januari 1899 in Nederland gevestigde kunstenaars. 1e Prijs f 500; 2e pr. f 300; 3e pr. f 100; de Jury kan nog twee ontwerpen voor bekroning met f 100 voordragen. Vóór 1 October 1900 aan den heer Burgemeester van 's-Hertogenbosch.

Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam. Algemeen. I. Opgang tegen het talud van een dijk tegenover een breede straat. 1e Prijs: zilveren med. en f 50; 2e Prijs: bronz. med. en f 25; 3e Prijs: getuigschr. II. Poortje voor een schoolgebouw. 1e Prijs: zilv. med. en f 40; 2e Prijs: bronz. med. en f 20; 3e Prijs: getuigschrift. III. Woonkamerschoorsteen. 1e Prijs: bronz. med. en f 25; 2e Prijs: getuigschrift en f 15. IV. Opmeting van een oud gebouwtje. 1e Prijs: zilv. med. en f 25; 2e Prijs: bronz. med. en f 15; 3e Prijs: getuigschrift; aan het bekroonde antwoord plm. f 35 voor honorarium wegens opname in een tijdschrift. Vóór 1 Dec. 1900, adres den heer C. N. van Goor, Jonkerfransstraat 126, Rotterdam.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

Bouwkundig Opzichter 1.
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 16.
Assistent-Opzichter-Teekenaar 2.

Aantal aanvragen voor:

Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-teekenaar. 1.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN.

„De Natuur", aflevering 6, van 15 Juni 1900. Zwavelzuurijzer bij de groententeelt, door Dr. H. J. Calkoen. — Een eenvoudige Kinematograaf, door H. Jonker Czn. — De militaire luchtvaart, door G. — Eenige merkwaardige halo's, door Chr. A. C. Nell. — Lichtende Planten, (vervolg en slot), door Dr. H. J. Calkoen. — Het nieuwe stelsel van telegrafeeren volgens Pollak en Virag, door Dr. A. van Hennekeler. — De acetyleenindustrie op haar tegenwoordig standpunt (vervolg), door Dr. L. Bleekrode — Korte mededeelingen. — Sterrenkundige opgaven en mededeelingen. Algolsterren, door Ant. Pannekoek. — Boekaankondiging. — Correspondentie.

„De Natuur", aflevering 7, van 15 Juli. 1900. Het gebruik van electriciteit bij den aanleg van havens en kanalen, door H. V. — Koloïdaal Zilver, door A. P. H. Trivelli. — De heliostaat, door H. V. — Onze varens, door Dr. H. J. Calkoen. — Rugzwemmers, rugklimmers en rugloopers, door Dr. A. J. C. Snijders. — De acetyleenindustrie op haar tegenwoordig standpunt (vervolg), door Dr. L. Bleekrode. — Zelfontbranding (?) van chinaasappels, Door Dr. J. C. C. — Sterrenkundige opgaven en mededeelingen, door Ant. Pannekoek. — Boekaankondiging. — Correspondentie.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Onder Bescherming van Hare Majesteit de Koningin-Moeder.

BOUWWERKEN *uitgevoerd door leden der Maatschappij. Bijeenverzameld en uitgegeven bij gelegenheid van het vijftigjarig jubileum der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. 1892.*

Aan Hare Majesteit de Koningin-Regentes Eerbiedig opgedragen door het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

INHOUD.

PLATEN:

5. Woning van den Hoofd-Directeur der Rijks Museum-gebouwen te Amsterdam Architekt Dr. P. J. H. Cuypers.
6. Gebouw der Industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te Amsterdam. Architekt A. L. van Gendt.
7. Panoramagebouw te Amsterdam. Architekt I. Gosschalk.
8. Sarphatimonument te Amsterdam. Architekt J. R. de Kruyff.
9. Winkelgebouw van den heer Allert de Lange te Amsterdam. Architekt J. van Looy.
10. Kantoorgebouw der firma Labouchère Oyens & Co. te Amsterdam. Architekt F. W. M. Poggenbeek.
11. Maatschappelijk Gebouw der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Architekten Th. G. Schill & D. H. Haverkamp
12. Woonhuizen te Amsterdam. Architekt. J. C. Spakler Jr.
13. Woonhuis op het landgoed Uytenbosch te Baarn, van den heer J. L. Pierson. Architect C. Muysken.
14. Huize Oostbroek te de Bilt, van den heer Mr. W. J. Royaards van den Ham. Architect I. H. J. van Lunteren.
15. Villa Kennemerheuvel te Bloemendaal bij Haarlem, van den den heer L. H. Prætorius. Architekt L. Ritter.
16. Kantoor- en Winkelgebouw in het Agnetapark te Delft Architekt F. M. L. Kerkhoff.
17. Gebouw der Studentensocieteit Phoenix te Delft. Archit. F. J. Nieuwenhuis.
18. Stationsgebouw der Holl. IJz. Spoorweg Maatschappij. te Delft. Architekt C. B. Posthumus Meijjes.
19. Arbeiderswoningen te 's-Gravenhage. Architekt W. B. van Liefland.
20. Villa in het Prinsen Vinkenpark te 's Gravenhage. Architekt J. P. J. Lorrie.
21. R. K. Parochiekerk. Pastorie enz., van den H. Joseph, te 's Gravenhage. Architekt E. J. Margry.
22. Winkelgebouw te 's Gravenhage. Architekt J. H. A. Mialaret.
23. Winkelgebouw der Vereeniging Eigen Hulp te 's Gravenhage, Architekt H. J. Mondt.
24. Gebouw der industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te 's Gravenhage. J. J. van Nieukerken.
25. Villa aan de Laan van Meerdervoort te 's Gravenhage, Architekt P. du Rieu Fzn.
26. Physisch Laboratorium der Rijks Universiteit te Groningen. Architekt J. van Lokhorst.
27. Hypotheek- en Kadastergebouw te Groningen. Architekt C. H. Peters.
28. Woonhuis te Haarlem. Architekten S. Roog & Jb. van den Ban Pzn.
29. Kerk der Hervormde Gemeente te Katwijk aan Zee. Architekt H. J. Jesse.
30. Villa Laanzicht te Leeuwarden. Architekt H. H. Kramer.
31. Gebouw der Studenten Societeit te Leiden. Architekt Prof E. Gugel.
32. Stads Gehoorzaal te Leiden. Architekt D. E. C. Knuttel.
33. Oudeliedenhuis te Leiden. W. C. Mulder.
34. Huize de Cloeze van den heer Mr. C. J. Sickesz, nabij Lochem. Architekt Nics. Molenaar.
35. R. K. Kerk en Pastorie te Nes en Zwaluwenbuur. Architekt Jos. Th. J. Cuypers.
36. Winkelgebouw der firma Bahlman & Co. te Nijmegen. Architekt D. Semmelink.
37. Winkelgebouw te Nijmegen. Architekt J. J. Weve.
38. Woonhuis te Rotterdam, Architekt D. Verheul Jr.
39. Schouwburg te Rotterdam. Architekt J. Verheul Dzn.
40. Hotel Wittebrug te Scheveningen. Architekt Joh. Mutters Jr.
41. Gebouw der Société Sic Semper te Utrecht. Architekt P. J. Houtzagers.
42. Woonhuis van den heer Dirk Laan te Wormerveer. Architect Jacob F. Klinkhamer.

De 42 in dit werk voorkomende platen, groot 50 bij 35 cM. zijn lichtdrukken naar photographische opnamen, beiden van de firma Emrik & Binger te Haarlem.

Deze verzameling platen, in portefeuille, is aan het Bureau der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst verkrijgbaar, voor de Leden der Maatschappij, à f 5.— per exemplaar.

N.B. De plattegronden van deze gebouwen zijn voorgesteld op twee dubbele platen.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 7den AUGUSTUS 1900, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 820.

Het maken van eene overkapping op het 2de perron met bijkomende werken en het maken van een gebouw voor waterplaatsen en privaten met doorgang met bijkomende werken op het station ZEIST-DRIEBERGEN.

Begroeting f 22005.—.

De besteding geschiedt volgens § 74 van het bestek.

Het bestek ligt van den 18den Juli 1900 ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. J. VAN HOORN te *Utrecht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 31sten Juli 1900 ten 2 ure namiddag (*West Europeesche tijd*).

Utrecht, den 14den Juli 1900.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 23 JULI.

AMSTERDAM. Het sloopen van een houten hulpschool en het bouwen van een openb. lagere school der 1ste klasse voor 600 kinderen op een terrein aan den Zeeburgerdijk.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. verkrijgb. ter stadsdrukkerij à f 2,15, (met 3 teekeningen). Inl. verkrijgb. aan het bureau van den ass.-architit. op het raadhuis, kamer No. 105, van 2—4 u., gedurende de 3 laatste werkdagen vóór den dag der aanbesteding.

AMSTERDAM. Bestek no. 853. Het maken van een enkele steenen woning voor den stationsassistent op de stationsemplacementen Teuge, Bathem en Dijkerhoek, aan den spoorweg Apeldoorn—Deventer. Ram. f 7560.

De dir. der Holl. IJz. Spw. Maatsch., n.m. 1½ u., (Grw. tijd) in het centr. personenstat. Aanw. gedaan.

LEEUWARDEN. Het bouwen van een heerenhuis op een vrij terrein in de Schrans bij Leeuwarden.

De heer Z. Feddema. Bestekken en teek. tegen f 2 per stel te verkr. bij den heer Z. Feddema. Briefjes moeten ten huize Turfmarkt 22 te Leeuwarden uiterlijk op Maandag 23 Juli zijn bezorgd. Aanw. gedaan.

ROTTERDAM. Het bouwen van een heerenhuis aan den 's-Gravendijkwal ald.

De bouwk. A. v. d. Bogert, 's midd. 12 u., in het Poolsche Koffiehuis.

SAPPEMEER. Het afbreken van gebouwen en het bouwen van een nieuw gebouw behoorende tot de stroocartonfabr. voor aan de Kalkwijk, met de leverantie van al het daartoe benoodigde.

De arch. A. Schreuder te Hoogezand, n.m. 4 u., in het Bontehuis te Sappemeer. Bestek en teek. ten huize van aanbesteding ter inz. en zijn bij den arch. à f 1,25 verkrijgb. Aanw. en inlev. der bilj. volgens bestek.

DINSDAG 24 JULI.

CHARLOIS (ROTTERDAM). Het bouwen van een school met onderwijzerswoning.

De Vereen. voor Lager Onderwijs op Geref. grondslag. Bestek en 3 teek. à f 1,50 bij den heer Fransen te Charlois en bij C. Immig en Zn., Oostmolenstraat, Rotterdam. Inl. geeft de arch. C. M. G. Breur, Schiedamschedijk 166, Rotterdam. Aanw. gedaan.

GINNEKEN. Het bouwen van een noodkerk.

Het R.K. parochiaal kerkbestuur. Bestek en teek. liggen ter inz. in het koffiehuis „de Ster" bij A. Weterings ald. en op het bur. van de architecten J. Th. J. Cuipers en J. Stuijt te Amsterdam, alw. dagelijks inl. zijn te bekomen van 9—12 u. Aanw. gedaan.

HENGELO (GELD.). Het bouwen eener stoomzuivelfabriek enz.

De Coöp. Stoomzuivelfabriek, n.m. 3 u., in het cafe van W. B. Kerkhofs, alw. bestek en teek. ter inz., alsmede bij J. Langeler Gzn. Inl. geeft C. Boogsman te Steenderen, bij wien ad f 2 bestek en teek. verkrijgbaar.

HOOGEVEEN. Het bouwen eener turfstrooiselfabriek op een terrein nabij het emplacement van den Staatsspoorweg ald.

The Griendtsveen Mosslitter Compagny Limited te Rotterdam, 's midd. 12 u., in het hotel Luinge te Hoogeveen. Bestek en teek. in voorn. hôtel ter inz. en à f 1 bij den archt. J. Carmiggelt ald. verkr. Aanw. 24 Juli, v.m. 10 u.

OENE. Het bouwen eener villa aldaar.

De arch. H. Wissink, n.m. 4 u., in het cafe der Wed. Dalhuisen, alw. bestek en teek. ter inz. liggen en zijn ad f 1,50 verkrijgb. bij gen. arch. Aanw. 24 Juli, n.m. 2 u.

RANDWIJK. Het bouwen van een woon- en achterhuis, met bijlev. van materialen, transporten enz., te Randwijk.

Den heer D. Jansen van Doorn. Bestek en teek. ter inz. in het koffiehuis van Joh. Timmer aldaar. Inl. verstrekt A. Frederiks, bouwkundige, Randwijk.

WOENSDAG 25 JULI.

ALFEN A/D. RIJN. Het bouwen van 8 werkmanswoningen.

De arch. J. Hengeveld Jzn., n.m. 5 u., ten huize van den heer J. K. v. Leeuwen, pannenfabrikant. Bestek en teek. elken werkdag ter inz., ten kantore van den heer J. K. v. Leeuwen. Inl. worden verstrekt door den arch. Aanw. 23 Juli, v.m. 10 u., ter plaatse.

AMSTERDAM. Het sloopen van de perceelen Haarlemmerdijk no. 43 en Vinkenstr. no. 52a en het ter plaatse bouwen van een winkel- en woonhuis met afzonderlijk pakhuis, overdekte plaats enz.

De arch. F. M. J. Caron, v.m. 11 u., in het American Hotel. Bestek en teek. à f 2.50 te bekomen ten kantore van den arch. Brouwersgracht 67. Aanw. 23 Juli, v.m. 10 u.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 2 woonhuizen aan Walhofsweg.

De arch. J. H. C. Roesink, 's av. 7½ u., in het café van Gerritsen, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft gen. arch. Aanw. 25 Juli, v.m. 11 u.

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van eene ambtenaarswoning bij het huis van bewaring te Amsterdam. Raming f 3500.

Het min. van Justitie, n.m. 2 u. Bestek met teek. ter inz. in het portiersverblijf van het huis van bewaring, en is tegen f 0,80 verkrijgb. bij de Gebr. v. Cleef, te 's Hage. Inl. te bekomen bij den ingenieur-arch. voor de gevangenissen en rechtsgebouwen te 's Gravenhage, depart. van Justitie, en bij den hoofdopz. van de Justitiegebouwen te Amsterdam, J. van Asperen, aldaar. Aanw. gedaan.

HOORN. Het bouwen van een soepkokerij aan de Kloppoort.

De comm. tot uitkeering van warme spijzen, n.m. 1½ u., in het Parkhotel. Bestek en teek. à f 1 verkr. bij den architect J. v. Reijendam Cz.

POLSBROEKERDAM (Z.-H.). Het bouwen van eene onderwijzerswoning en van een schoollokaal.

Het bestuur der vereen. voor Christ. schoolonderwijs, v.m. 11 u., bij J. P. Kasteleijn. Bestek en teek. verkr. ad f 1,50 aan gen. adres. Inl. te verkr. bij L. J. de Rooij te Vleuten. Aanw. 25 Juli, v.m. 9 u.

DONDERDAG 26 JULI.

BREDA. 1°. Het bouwen van eene verdieping op het woonhuis aan de St. Annastr. 19 en boven de poort van den ingang naar het stadserf; 2°. het maken en leveren van 12 st. geg. ijz. meerpalen; 3°. het baggeren van 850 M³. modder en vaste stoffen in de haven, ingesloten tusschen de ligplaats der stoombooten tegenover de Van Bergenstraat en de voormalige innundasluis.

Het gem.-best., 's midd. 12 u. Voorw. ter gem.-secr. ter inz. en inl. verkr. op het bur. der gem.-werken elken werkdag van 9—12 u.

LEIDEN. Het verbouwen van een bewaarschool aan de Scheistraat.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Bestek en teek. ter inz. ten bureele gemeentewerken, alw. inl. verkrijgb. Aanw. gedaan.

HALFWEG LOOSDUINEN (Z.-H.). Het bouwen van 9 woonhuizen, voor den heer M. Schoenmaker te Loosduinen.

De bouwk. W. v. d. Molen Knijper, v.m. 11 u., in het café van P. Lazerom. Bestek en teek. à f 1,50 verkr. in gen. koffiehuis en bij den bouwk. Aanw. 23 Juli, v.m. 11 u.

LIENDEN. Het aanbouwen van een schoollokaal a/d. school te Ingen met bijbehoorende werken.

Het gem.-best., 's midd. 12 u. Bestek en teek. ter inz. in het café van G. v. Rooy te Ingen. Inl. geeft archit. G. Formúne te Tiel. Aanw. 25 Juli, 's midd. 12 u.

THOLEN. Het maken van een steenen gebouwtje voor een petroleummotor-gemaal tot het drooghouden van de polders.

Het bestuur van de polders Broek- en Rooland, gelegen onder de gemeente Tholen, 's midd. 12 u., in het „Hof van Holland". Bestek en teek. liggen ter inz. ten kantore van den ontv.-griffier D. van de Velde te Tholen en in het koffiehuis van den heer M. J. Ampt te Oud-Vosmeer.

WESTDORPE. 1°. Het bouwen van een raadhuis met toren, en 2°. het plaatsen van een met steenen fundamenten ijzeren omrastering.

Het gem.-best., n.m. 3 u. Bestek met teek. ter secretarie ter inzage en is verkr. à f 1. Aanw. gedaan. Inl. te bek. bij den heer Dom, de Jonghe, bouwk.

VRIJDAG 27 JULI.

ENSCHEDÉ. Het bouwen eener fabriek met machinekamer en ketelhuis, op een terrein gel. aan den Haaksbergerweg.

Enschedésche stoom-confectiefabriek, Rozendaal en Co., 's midd. 12 u., in het hotel „de Graaff". Bestek en teek. à f 2 per stel verkr. ten kant. van den archit. G. Beltman A.Gz., die inl. geeft. Aanw. 27 Juli, v.m. 9 u.

ZATERDAG 28 JULI.

BREDA. Het bouwen van een heerenhuis, met daarvoor benoodige materialen op de perceelen grond, gelegen aan de Nieuwe Boschstraat ald., sectie B, no. 5013 en 5014.

De arch. J. M. Marijnen, v.m. 11 u., in het koffiehuis van A. van Stokkum, alw. bestek en teek. ter inz. liggen.

NEEDE. Het bouwen van een dubbel woonhuis.

De arch. T. Broekhuizen, 's av. 6 u., in hôtel Wullink, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. op alle werkdagen op aanvrage.

MAANDAG 30 JULI.

AMSTERDAM. Bestek no. 852. Het vergrooten en wijzigen der kantoren aan de goederenloods der Maatsch. aan de Handelskade te Amsterdam. Ram. f 12400.

De Holl. IJz. Spoorw. Maatsch., n.m. 1¼ u., (Greenw. tijd) in het Centraal personenstation.

DINSDAG 31 JULI.

UTRECHT. Bestek no. 815. Het maken van een haltegebouw en eenige diverse werken op de halte Diepenveen. Ram. f 20400.

De maatsch. tot expl. van Staatssp., n.m. 2 u. (loc. tijd) aan het centraal bureau, Moreelsepark.

WOENSDAG 1 AUGUSTUS.

HOORN. Het amoveeren van een gedeelte en het uitbreiden met 13 woningen der gebouwen van het St.-Pieterhof.

Het college van regenten over het St.-Pieterhof, n.m. 1½ u., in voorn. gesticht. Bestek en teek. à f 2 te bek. bij den arch. J. Reijendam Cz.

DONDERDAG 2 AUGUSTUS.

HAARLEM. Het bouwen van een proefgebouw voor de verlichting op het omrasterde terrein, gelegen aan de Museum-, Hobbema- en Honthorststr. te Amsterdam. Ram. f 8800.

Het prov. bestuur, v.m. 11 u. Bestek ter lezing aan het gebouw van het min. van binnenl. zaken aan dat van het prov. best. van Noord-Holland te Haarlem, en te bek. bij M. Nijhoff, Nobelstraat no. 18 te 's-Gravenhage. Inl. te bek. bij den arch. der rijksmuseum-gebouwen. Aanw. 26 Juli, v.m. 11 u.

VRIJDAG 3 AUGUSTUS.

TUK. a. De verbouwing van de openb. lag. school te Onna; b. het leveren en herstellen van eenig ameubelement in gen. school en vergrooting onderwijzerswoning door aanbouw van slaapkamer.

Het gemeentebest. van Steenwijkerwold, n.m. 2½ u. Bestek en teek. ad 75 ct. verkrijb. Inl. geeft arch. A. Mol te Steenwijk. Aanw. 26 Juli en 3 Aug., v.m. 10 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen—Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 36. — Breda Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betouwstraat 2. — Groningen, Pelsterstraat 8.

Reserves ult. 1899 . . . . f 1.944.100.00
Betaalde Brandsch. tot ult. '99- 19.521.500.00

Lage premiën.

DINSDAG 7 AUGUSTUS.

HENGELO (O.). Het bouwen eener school met meubelen enz. en een onderwijzerswoning aan den Ouden Molenweg.

De arch. W. Elzinga, n.m. 2 u. bij G. Goorhuis, bij wien van af 25 Juli bestek en teek. ter inz. liggen. Inl. geeft gen. arch. Aanw. 7 Aug., v.m. 9½ u.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

4 JULI.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het verbouwen van perc. 126 en 128 aan het Rokin, voor de Naaml. Venn. „Hygiëa". Door den arch. Jos. Hegener.

Gegund aan W. F. Henneke, ald., voor f 4552.50.

HAARLEM (ONDERH.). Het verbouwen van 2 perceelen aan den Kinderhuissingel. Door den arch. Traanberg.

Laagste inschrijvers Hoogstraten en Smink, f 3370. Gegund.

Het schilder-, glas- en behangwerk werd gegund voor f 475 aan C. Groenewegen.

HILVARENBEEK. Het bouwen van twee voorwerkerswoningen op het landgoed „de Utrecht", tusschen Lagemierde en Esbeek, voor rekening van de Levensverzekeringmaatschappij „Utrecht". Door den architect Jan v. d. Valk.

Laagste inschr. G. v. d. Weegen, Tilburg, f 5250. Gegund.

RENKUM. Het verrichten van eenige reparatiën en den bouw van een schuur bij het Veerhuis. Door den Mark van Renkum.

Laagste inschr. H. Jansen, f 1250. Gegund.

RENKUM. Het bouwen van een woonhuis voor rek. van den heer J. Th. v. Grol.

Laagste inschrijvers H. Jansen en A. Runderkamp, f 1423.

5 JULI.

HEKELINGEN. Het bouwen van een rentenierswoning. Door den architect G. Smit te O.-Beierland, voor den heer Corn. Schippers.

J. Hoogstad, metselw. f 2237; E. L. Bakker, timmerwerk f 1668,50; C. Moree, smidswerk f 125; J. Dubel, verfwerk f 305. Allen ald.

6 JULI.

WOLVEGA. Het bouwen van een boerenplaats te Oldetrijne, voor mej. de Wed. Blaauwhof te Wolvega. Door den aanbest.

Ingekomen 13 biljetten. Gegund aan Gebr. Stegink, Steenwijkerwold.

10 JULI.

ZETTEN. De herbouw van het stationskoffiehuis Zetten—Andelst, met bijlev. van de ben. materialen. Door den heer A. J. van den Berg.

Laagste inschr. A. Boswerger, Nijmegen, f 3940.

'T ZANDT (GRON.) (HERBEST.). Het bouwen van een gemeentehuis. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver R. Sleumer, Uithuizen, f 4098. Gegund.

11 JULI.

GELDROP. Een bijbouw aan de fabriek van de heeren A. v. d. Heuvel & Zonen te Geldrop.

Laagste inschrijver Jac. Dielis, f 1472.

GLANERBRUG BIJ ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woon-, winkelhuis en smederij, op een terrein gelegen aan de Gronausche straatweg te Glanerbrug. Door den arch. J. H. C. Roesink te Enschedé.

Laagste inschrijver H. Scholten, f 2194. Gegund.

LAAG-KEPPEL. Het bouwen van een burgerwoonhuis voor den heer B. Demmink. Door den heer M. H. Baank.

Laagste inschrijver H. Kleinhout, Doetinchem, f 2128. Gegund.

MAURIK. Het amoveeren en weder opbouwen van een dubb. woning. ald. Door het bestuur van den Dorpspolder Maurik.

Laagste inschrijver J. v. Deutekom, Zoelmond, f 2298. Gegund.

MELISSANT. Het bouwen van een woonhuis voor den heer J. Mijs.

Laagste inschrijvers G. v. Koppen en S. de Ronde, Goedereede, f 1060.

Gegund aan Corn. Tieleman, ald., ofschoon deze geen inschrijvingsbiljet had ingeleverd.

SNEEK. Het bouwen eener pastorie voor de Doopsgezinde Gem. aan den Singel ald. Door het bestuur van voorn. gemeente.

Laagste inschr. S. v. d. Zaag, Leeuwarden, f 10330. Gegund.

12 JULI.

BOLSWARD. Het vergrooten c. a. van de boerenhuizing, bewoond door den heer P. O. Couperus. Door de kerkvoogden der Herv. Gemeente.

Laagste inschr. Harm. H. Lammertsma, f 2032. Gegund.

GOES. Het afbreken van de bestaande betimmering en het bouwen van 3 keukens achter bare gebouwen in de Corn. Eversdijkstraat, wijk D nos. 200*a*, *b* en *c*. Door het bestuur der vereen. „Help U Zelven".

Laagste inschrijver H. v. Sprang, f 675. Gegund.

TILBURG. Het bouwen van een heerenhuis aan de St. Jozefstraat. Door den arch. Leo Goyaerts.

Laagste inschr. Jos. Smeulders, f 18930.

VELDHOVEN (N.-BR.). Het bouwen van een burgerwoonhuis enz., met bijlev. der materialen. Ram. f 2800, onder beheer van den bouwk. Jan Bijnen te Zeest. Door den heer H. W. Platteel.

Laagste inschrijver Jos. van Kuik, Leende, f 2525. Gegund.

WATERINGEN. Het bouwen van een woon- en winkelhuis aldaar door mej. A. de Groot.

Laagste inschrijver J. P. Vierling, f 5900. Een biljet van onwaarde. Gegund.

13 JULI.

SCHELLINKHOUT (N.-H.). Het bouwen van een watergemaal, met aanverwante werkzaamheden ten behoeve van na te noemen polder. Door het bestuur van den polder Schellinkhout.

Laagste inschr. T. de Haan, Wervershoof, f 2375. Gegund.

'S-GRAVENHAGE. Het maken van een gebouw en van eene loods, ten behoeve van de post- en telegraafdienst te 's-Gravenhage. Ram. f 26,700. Door het min. van W., H. en N.

Laagste inschr. W. P. Teeuwissen, f 25990.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van een sanatorium te Hellendoorn. Door het best. der Vereeniging tot oprichting van Volkssanatoria voor borstlijders in Nederland.

Laagste inschr. Gebr. de Vries, Wolvega, f 99875.

VLISSINGEN. Het bouwen van een school voor 288 leerlingen met woning voor het hoofd, aan de Joost de Moorstr. Door het gemeentebestuur.

Woning. Laagste inschrijver L. Raaijmakers, Wouw (N.-Br.), f 8000*.

Massa. L. Raaijmakers, Wouw (N.-Br.), f 49700*. *Gegund.

VROOMSHOOP. Bestek no. 1. Het bouwen eener boerderij op de nieuwe ontginningen ald. Door den arch. H. A. Witzand Bzn. te Almeloo.

Laagste inschr. E. J. v. Dorth, Vroomshoop, f 5749.

ZALTBOMMEL. Het bouwen van een stoomwasch- en strijkinrichting ter oppervlakte van 520 M². op het terrein ten noorden van de stad. Door den arch. G. G. Lodder.

Laagste inschrijver D. v. Mameren, Asch, f 13492.

14 JULI.

DRACHTSTER COMPAGNIE (FR.). Het wederom opbouwen der afgebrande boerenhuizinge voor den heer Tj. G. Veenstra ald. Ram. f 3850. Door den aanbesteder.

Inschrijving buiten levering van riet en dekken der schuur. Laagste inschrijver T. S. Jager, Dr.-Compagnie, f 3749. Gegund.

HERVELD. Den verbouw der onderwijzerswoning te Oosterhout. Door het gem.-bestuur van Valburg.

Voor den verbouw van de onderwijzerswoning. Laagste inschrijver P. Verhoeven, Oosterhout, f 838.

Het doen van reparatiën aan gemeentegebouwen. J. Houpst, Zetten, f 150.

16 JULI.

AMERSFOORT. Het bouwen van 4 arbeiderswoningen en pakhuis aan de Groote Haag en het verbouwen van den voorgevel met annexen van de woning naast den heer H. Koning aan de Arnhemsche straat aldaar. Ram. f 8900. Door den heer H. Koning

Laagste inschr. W. van Genderen, f 8788.

AMERSFOORT. Het afbreken van het oude, en het bouwen van een nieuw graanpakhuis gen. „de Achterspijker" buiten de Groote Koppel. Ram. f 9800. Door de firma v. Haselen en Boom.

Laagste inschrijver G. Wassink, f 8850.

BORNE. Het verbouwen van een gedeelte der school te Zenderen tot onderwijzerswoning. Door het gemeentebest.

Laagste inschr. J. Kuipers, Borne, f 2992.

Gunning in beraad gehouden.

DEVENTER. Het leveren en maken van een bufletgebouw met bijbehoorende werken en twee retiradegebouwtjes op de Worp ten behoeve der tentoonstelling op 21 tot 24 Aug. Door de Geld.-Over. Maatsch. van Landbouw.

Laagste inschr. G. J. Piepenbroek, Wilp, f 180.

ADVERTENTIËN.

AANBESTEDING.

Op **30 Juli** 1900, te 11½ uur, v.m. in het „Gebouw v. d. Mij. tot Bev. der Bouwkunst", Marnixstraat 402 te *AMSTERDAM*.

Door ondergeteekende namens den WelEd. Gestr. Heer H. VAN DEN WALL BAKE.

Het bouwen van eene Villa a/d Zwarten Weg te Hilversum.

Het bestek met 3 blauwdrukken is verkrijgbaar van af 23 Juli ad *f* 3,— aan bovengenoemde Maatschappij.

B. J. OUËNDAG, Architect.

Gemeente Amsterdam.

Aan het hoofd van het Gemeentelijk Bouwtoezicht kan een ambtenaar geplaatst worden op eene jaarwedde van *f* 4000,— tot *f* 6000,—;

Sollicitanten naar die betrekking gelieven zich vóór- of uiterlijk op den 30ste Juli a. s. schriftelijk, met overlegging van stukken, die zij te hunner aanbeveling noodig achten, bij Burgemeester en Wethouders aan te melden.

Amsterdam, 19 Juli 1900.

Burgemeester en Wethouders van Amsterdam,
MEINESZ.

de Secretaris,
A. v. d. ELST Azn.
l. s.

'S-GRAVENHAGE. Het verrichten van eenig metselwerk in het slachthuis, Katerstraat 36. Door de coöp. Verbruiksvereen. „De Volharding".
Gegund aan J. C. D. v. Gijtenbeek, ald., voor f 105.

's-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van een beneden- en bovenhuis aan de Koninginnelaan, tusschen Maas- Peellandstraat. Door den architect F. H. J. Pastoor.
Laagste inschr. G. A. de Ruijter, f 9200.

MIDDELBURG. Het verbouwen van het woonhuis, gelegen aan de Houtkade, wijk H no. 112, aldaar. Ram. f 2600. Door den heer J. W. v. Warkom.
Laagste inschrijvers H. P. v. d. Ree & Zn., f 2610. Gegund.

WINTERSWIJK. Het verbouwen van een woonhuis in de Meddoschestraat. Door den heer J. Baarschers.
Laagste inschrijver H. J. Roerdink, f 1330. Gegund.

17 JULI.

BAARN. Het bouwen van 2 schoollokalen aan het instituut „de Oorsprong". Door het gemeentebestuur.
Laagste inschr. J. de Zoete, f 2890. Gegund.

GRAVE. Het bouwen van een stal met gedeeltelijke levering van materialen. Door het bestuur van het St.-Catharine-Gasthuis.
Laagste inschrijver H. v. Gemert, f 738.

's-GRAVENHAGE. 1°. Het verwijderen van bestaande oude fundeeringen, kelders enz. 2°. Het bouwen van een café-restaurant met biljardzaal, vergaderzalen en woning, benevens 2 winkelhuizen met afzonderl. bovenhuizen, op een terrein gelegen aan de Boekhorststr. Door de arch. J. C. Piceni en P. F. v. Goor.
Laagste inschrijver F. J. J. Schijf, f 66686.

ROTTERDAM. Het bouwen van een kantoorgebouw voor rekening der Ned. Amerik. Stoomv. Maatsch. Door de arch. Muller en Drooglever Fortuijn.
Laagste inschrijver H. Wienhoven, Schiedam, f 134.530.

18 JULI.
„Per Telegraaf."

ENSCHEDE. Het bouwen eener burgerjongensschool van 6 localen, met bergplaatsen, privaten enz. aan de Brinkstraat. Door de R.-K. kerkbesturen.
Laagste inschrijvers Groeniker & Hulsteen, Enschede, f 13195, daaropvolgende H. Wijck, id., f 13970.

LEERDAM. Het bouwen van een etserij, zuurkamer en kistenmagazijn op een terrein bij de glasfabrieken. Door de directeuren der glasfabr. „Leerdam", voorh. Jeekel Mijnssen & Co.
Geg. aan den laagsten inschr. A. Bikker, ald.

ROTTERDAM. Het amoveeren en wederopbouwen van het pand Gedempte Botersloot no. 59 en Wilde Zeesteeg no. 3. Door de Nederl. zink-, lood- en nagelgieterij van D. A. Hamburger te Amsterdam.
Laagste inschrijvers A. v. d. Perk en B. Feijsman, Rotterd., f 7350, daaropvolgende A. J. v. d. Hoeff, id., f 7300.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN**.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma GEBRS. HESSEL, Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Eerste Nederl. Papierstûrfabriek, Damrak 84, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Haenelsche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Houthandel, Stoomzaag- en Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — HÖXTER-GODESHEIM A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blowers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDEOBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königswinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-**steenen, vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

28 JULI 1900. — 20e JAARGANG. — No. 30.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. f 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels f 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M[ij].

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Bij een tweetal oude gevels in Colmar, door J. H. W. Leliman. — Boekaankondiging. — Berichten. — Personalia. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

PRIJSVRAGEN

uitgeschreven door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst in 1900.

PRIJSVRAAG I.

ONTWERP VOOR EENE AMBACHTSSCHOOL MET DIRECTEURSWONING.

Men vraagt het plan van eene ambachtsschool voor drie honderd jongens, waarbij vooropgesteld wordt, dat van deze drie honderd zullen onderwijs ontvangen:

100 in het timmervak,
100 „ „ smidsvak, machinevak en de beginselen der electro-techniek,
35 „ „ schildersvak,
35 „ „ meubelmaken en draaien,
20 „ „ metselvak en steenhouwersvak,
10 „ „ koperslagers- en loodgietersvak.

Het gebouw mag slechts bestaan uit beganegrond met één verdieping, terwijl de ligging wordt verondersteld aan eene openbare straat, met het front naar het westen. Lengte en diepte van het terrein zijn onbepaald. De directeurswoning moet van het gebouw geheel gescheiden kunnen worden, indien omstandigheden dit tijdelijk noodzakelijk maken.

De volgende lokalen met de daarbij ± aangegeven maten moeten aanwezig zijn.

	Aantal.	Lengte ±.		Breedte ±.	
Lokalen voor vakteekenen.	4	13	M.	7.5	M.
„ „ „	3	8	„	7.5	„

Onder deze 7 lokalen zijn begrepen die voor schilders en voor werktuigkundig teekenen.

	Aantal.	Lengte ±.		Breedte ±.	
Model- en theoriezaal voor werktuigkunde en electrotechniek.	1	7	„	7.5	M.
Handteekenzalen.	3	8	„	7.5	„
Modellenkamer voor vakhandteekenen.	1	12.50	„	7.5	„
Lokalen voor lager onderwijs.	3	7	„	7.5	„
Directeurskamer.	1	5	„	7.5	„
Onderdirecteurskamer, waarin behoorlijke berging voor teeken- en kantoorbenoodigdheden.	1	5	„	7.5	„
Concierge.	1	± 16 M².			
Permanente expositie.	1	12.5	M.	7.50	M.
Bestuurskamer.	1	7	„	7.50	„
Leerarenkamer, tevens vergaderkamer met flinke bibliotheekkast.	1	5	„	7.5	„
Magazijn voor vervaardigde werkstukken.	1	12.5	„	7.5	„
Bergplaats voor brandstoffen.	1				
Timmerwinkels.	3	14	„	8.50	„
Bergplaats.	1				
Meubelmakerswinkel.	1	15	„	8.50	„
Bergplaats.	1				
Politoerkamer.	1	± 30 M².			
Verfwinkel.	1	15	M.	7.5	„
Lakkamer.	1	± 30 M².			
Smederijen, waarin aangegeven de vuren, banken, waschplaats enz.	3	15	M.	9.5	„
Machinekamer bestemd voor het plaatsen van een gasmotor.	1				
Bergplaats voor ijzer.	1				
Metselarij.	1	15	„	9.5	„
Modellenkamer, bergplaats.	1				
Loodgieters- en koperslagers werkplaats.	1	8	„	7.5	„
Modellen en bergplaats.	1				
Schaftkamer, voor overblijvende jongens.	1	8	„	5	„
Speelplaats.		± 400 M².			

Ruime en frissche privaten en urinoirs, toegang hebbende van speelplaats en corridors.
De verwarming wordt verondersteld eene centrale te zijn.

De kelderruimte voor het plaatsen der ketels enz. moet worden aangegeven.

De steenhouwers worden verondersteld alleen des zomers in de open lucht (overdekt) te arbeiden. Electriciens volgen ten deele het onderwijs in het timmeren en in het smeden, doch worden gerekend te behooren tot de smeden.

Het huishouden van den directeur wordt geraamd op man, vrouw en drie kinderen, benevens dienstbode.

Bij ruime gangen en trappen, is voldoende berging voor emmers, bezems enz. noodig.

De plaatsing der waterkranen, met inbegrip der brandkranen, moet aangegeven worden.

In de plattegronden moeten de ruimten ingenomen door de teekentafels, het amphitheater bij het handteekenen, de schaafbanken, de banken in de smederij, de banken bij het lager onderwijs, enz. aangegeven worden.

Eene afzonderlijke kleine speelplaats bij de schaftkamers is wenschelijk.

Bij de school te ontwerpen eene conciergewoning, van waaruit toezicht op de schaftkamer met de daarbij behoorende speelplaats kan gehouden worden.

Men vraagt de teekeningen:

van 2 plattegronden	schaal	1 : 100.;
van den voorgevel	„	1 : 100.;
van minstens twee doorsneden, waaronder eene over den vuurhaard met schoorsteen in de smidse,	„	1 : 100.;
van twee details teen van den voorgevel en een van eene doorsnede.	„	1 :20.;

Alle teekeningen moeten in inktlijnen uitgevoerd, en de gevel, ter aanduiding van de aan te wenden bouwstoffen, gekleurd worden.

De bestemming der vertrekken moet in de plattegronden worden ingeschreven.

Het ontwerp moet vergezeld gaan van eene korte omschrijving ter nadere toelichting.

Voor de ter bekroning waardig gekeurde ontwerpen worden uitgeloofd, als:

Eerste prijs, de zilveren medaille der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, benevens f 100;

Tweede prijs, de bronzen medaille der Maatschappij, benevens f 50.

Ter mededinging worden uitgenoodigd alle Nederlanders.

PRIJSVRAAG II.

ONTWERP VOOR EEN DIPLOMA UIT TE REIKEN AAN DE EERELEDEN VAN DE MAATSCHAPPIJ.

De *papier*-grootte van het Diploma zal zijn 40 cM. bij 28 cM.

Bij het maken van het ontwerp moet er op gerekend worden, dat dit photographisch tot op de helft verkleind zal worden, om afgedrukt te worden als „Diploma", op papier van bovengenoemd formaat, langs photolithographischen weg in hoogstens 3 kleuren.

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.
Gesticht in 1842.
Beschermvrouw Hare Majesteit de Koningin Moeder.

De algemeene Ledenvergadering gehouden op
heeft benoemd tot
Eerelid
van de
Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst
den Heer

Amsterdam

Het Bestuur.

S *Voorzitter.*
Secretaris.

Op de plaats door S aangeduid, moet voldoende ruimte beschikbaar zijn om een stempel af te drukken of een zegel te plaatsen, waarvan de werkelijke middellijn 4.5 cM. groot is.

Voor de ter bekroning waardig gekeurde ontwerpen worden uitgeloofd:

als Eerste prijs, de zilveren medaille der Maatschappij en f 75;

als Tweede prijs, de bronzen medaille der Maatschappij en f 25.

Ter mededeeling worden alle Nederlanders uitgenoodigd.

PRIJSVRAAG III.

EEN AQUAREL NAAR EEN SCHILDERACHTIG STADS- OF DORPSGEZICHT IN NEDERLAND.

Het stads- of dorpsgezicht in Nederland moet in dier voege gekozen worden, dat minstens één schilderachtig oud gebouw daarin hoofdzaak is.

De aquarel moet zijn uitgevoerd naar de natuur.

Voor de ter bekroning waardig gekeurde inzending wordt uitgeloofd de bronzen medaille der Maatschappij en f 50.

Ter mededinging worden uitgenoodigd alle Nederlanders.

ALGEMEENE BEPALINGEN.

Art. 1. Alle stukken ter beantwoording van deze prijsvragen worden vóór of op 1 Februari 1901, des namiddags te 2 uur, vrachtvrij ingewacht aan het bureau der Maatschappij, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

Art. 2. De in te zenden stukken moeten gemerkt zijn met een motto, en met een herkenningsteeken aan de achterzijde; zij moeten vergezeld zijn van: 1°. een gesloten naambrief, waarop aan de buitenzijde dat motto is herhaald, en van binnnen bevattende de vermelding van naam, betrekking en woonplaats van den afzender, 2° van een open brief, waarin een adres, om zoo noodig met den inzender te correspondeeren zonder den naambrief te openen.

Art. 3. De teekeningen mogen niet op houten ramen ingeleverd worden.

Het schrift op de teekeningen moet van eene andere hand dan die des vervaardigers zijn.

De ontwerper mag zijn naam niet bekend maken vóór de uitspraak der Jury.

Worden de beide laatste bepalingen niet behoorlijk nagekomen, dan blijft zijn ontwerp buiten mededinging.

Art. 4. De ingezonden ontwerpen worden in handen gesteld van eene commissie van beoordeeling, bestaande, voor de Ie prijsvraag, uit de heeren:

H. J. de Groot, Inspecteur van het Middelbaar Onderwijs, te 's-Gravenhage,
E. Jelsma, Directeur der 1ste Ambachtsschool te Amsterdam,
J. F. Klinkhamer, Bouwk. Ing. Hoogleeraar aan de Polyt. School te Delft,
A. Salm G.Bzn., Architect, Voorzitter van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, te Amsterdam, en
V. G. A. Bosch, Bouwk. Ing. Lid van het Bestuur van de Mij. t. Bev. de Bouwkunst, te Arnhem;

voor de prijsvragen II en III, uit de heeren:
A. Le Comte, Kunstschilder, te Delft,
Ed. Cuypers, Architect, te Amsterdam, en
J. A. Van Straaten Jr., Architect, te Amsterdam.

Art. 5. De Jury heeft het recht, wanneer eenig antwoord niet ter bekroning kan worden voorgedragen, aan het Hoofdbestuur voor te stellen eene andere onderscheiding daaraan toe te kennen.

Art. 6. De bekroonde ontwerpen blijven het eigendom der Maatschappij.

Art. 7. De uitslag der beoordeeling zal terstond na de uitspraak der Jury worden bekend gemaakt, en de ingekomen plannen zullen worden tentoongesteld tijdens de Algemeene Vergadering in Mei 1901, waarin de bekroningen zullen worden uitgereikt.

Art. 8. Alle ontwerpen worden tentoongesteld in die steden waar Afdeelingen der Maatschappij zijn gevestigd. De niet bekroonde ontwerpen kunnen daarna in April 1902 worden afgehaald aan het bureau der Maatschappij, te Amsterdam, op vertoon van het in art. 2 vermelde herkenningsteeken. De stukken der inzenders, buiten Amsterdam woonachtig, worden na genoemd tijdsbestek en tegen overlegging van het herkenningsteeken, aan een op te geven adres teruggezonden.

In bijzondere gevallen, ter beoordeeling van het Bestuur der Maatschappij, kunnen op uitdrukkelijk verlangen der inzenders, teekeningen binnen dit tijdsbestek worden teruggegeven.

Het Bestuur der Maatschappij,

A. SALM G.BZN., *Voorzitter.*
C. T. J. LOUIS RIEBER, *Secretaris.*

In de Algemeene Vergadering van 30 Mei j.l. ontving het Bestuur der Maatschappij de opdracht om eene Commissie te benoemen, ten einde het concept-adres in zake de Woningwet aan de Tweede Kamer der Staten Generaal, door het Bestuur der Afdeeling Amsterdam aan dat der Maatschappij ter indiening aangeboden, te overwegen en een advies daarover uit te brengen.

Het Bestuur der Maatschappij heeft tot leden dezer Commissie benoemd de heeren: J. W. C. Tellegen, Civ. Ing., Directeur der Gemeentewerken te Arnhem, F. Van Erkel, Hoofdopzichter bij den Gemeentelijken Gezondheidsdienst te Amsterdam, I. H. J. Van Lunteren, Architect te Utrecht, J. A. Mulock Houwer, Civ. en Bouwk. Ing., benoemd Directeur der Gemeentewerken te Groningen, en C. T. J. Louis Rieber, Bouwk. Ing. te Amsterdam.

Deze Commissie heeft den 11en Juli j.l. te Arnhem onder Voorzitterschap van den heer J. W. C. Tellegen vergaderd, waarbij tegenwoordig was de heer Mr. H. Verkouteren, die de denkbeelden in het ontwerp-adres neergelegd, uitvoerig heeft uiteengezet.

Door de Commissie is daarop aan het Bestuur der Maatschappij medegedeeld, dat zij de indiening van een adres als het ontworpene in geen geval gewenscht acht. De zeer krassche afbreekende critiek die over de ontwerp-Woningwet wordt geveld, deelt de Commissie toch geenszins. Wel is zij van oordeel, dat de ontwerp-wet op verscheidene punten verbetering en aanvulling kan ondergaan, doch de wenschelijkheid hiervan dient, zal de totstandkoming van eene Woningwet worden bevorderd in plaats van tegengewerkt, te worden aangetoond in een adres van eene opbouwende, en dus van eene tegengestelde strekking als die van het ontwerp-adres.

De Commissie is echter van oordeel, dat, nu het onderzoek in de afdeelingen van de Tweede Kamer reeds heeft plaats gehad, een adres naar aanleiding van het *oorspronkelijke* wetsontwerp weinig of geen nut meer kan hebben, en dat het dus gewenscht is met de indiening van een adres te wachten tot de resultaten van het afdeelingsonderzoek en van het tusschen de Regeering en de Commissie van Voorbereiding gepleegd wordend overleg het licht zullen hebben gezien.

Het Bestuur heeft besloten zich naar dit advies te gedragen en een gunstiger tijdstip voor het indienen van een adres af te wachten.

Ve INTERNATIONAAL ARCHITECTEN-CONGRES TE PARIJS.

De leden van het Congres hebben het volgende programma van werkzaamheden ontvangen.

Het avondfeest, oorspronkelijk vastgesteld op 29 Juli, zal nu plaats hebben op Maandag 30 Juli, ten einde de Congresleden te kunnen ontvangen in de groote feestzaal van het nieuwe Stationsgebouw (gare d'Orleans) aan de quai d'Orsay.

Maandag 30 Juli, 9½ uur 's morgens, in de Ecole des Beaux-Arts: openingsvergadering, toespraak van den Voorzitter. Verslag van den Secretaris van het Comité van voorbereiding. Samenstelling van het bureau van het Congres. Regeling der werkzaamheden. Afgifte der insignes. Inschrijving voor den tocht naar Chantilly en voor het banquet.

Te 2½ uur, als boven: opening van de tentoonstelling van oorspronkelijke teekeningen van architecten.

Te 3½ uur, vergadering. De artistieke eigendom van architectonische werken.

Dinsdag 31 Juli. Tocht naar Chantilly. Samenkomst (gare du Nord) te 12½ uur, aankomst te Chantilly te 1 uur 33 min. Vertrek te 4 uur 45 min., aankomst te Parijs te 5 uur 45.

Te 9½ uur 's avonds, ontvangst der buitenlandsche leden ten stadhuize.

Woensdag 1 Augustus, van 9½ tot 2½ uur, in de Ecole d. B.-A. Vergadering. Onderwijs in bouwkunst. Hoogere vak-studie. De titel van architect in verschillende landen.

Donderdag 2 Augustus, van 9½ tot 2½ uur, in de Ecole d. B.-A. Vergadering. Goedkoope woningen in verschillende landen. Fundeeringen in samengepersten grond. IJzer-constructiën.

Vrijdag 3 Augustus, te 9½ uur, in de Ecole d. B.-A. De instandhouding van monumenten. De invloed van administratieve wetgeving op de hedendaagsche bouwkunst.

In den namiddag, plechtige prijsuitdeeling van de Société Centrale.

Te 8½ uur 's avonds, bijeenkomst op de Tentoonstelling.

Zaterdag 4 Aug. te 9½ uur, in het Congres-gebouw. Sluitingsvergadering. Wenschen, uitgesproken in de vergaderingen. Vaststelling van tijd en plaats van het volgende Congres.

Te 7½ uur 's avonds, Banquet in het Hotel Continental. Prijs 20 frcs.

BIJ EEN TWEETAL OUDE GEVELS IN COLMAR.

Eene der interessantste steden van den Elsasz, ik meen te mogen zeggen van geheel Zuid-Duitschland, is het oude Colmar.

In meer dan één opzicht belangrijk is het dit voor den kunstenaar en meer in het bijzonder voor den architect, wiens oog er wordt gestreeld door een groot aantal fraaie oude gevels, gevelfragmenten en details.

Zoowel het *Pfisterhaus* als het *Johanniterhaus*, hiernevens afgebeeld, behooren tot de merkwaardigste gebouwen van de stad.

Het eerste geldt, met het onlangs gerestaureerde *Haus*

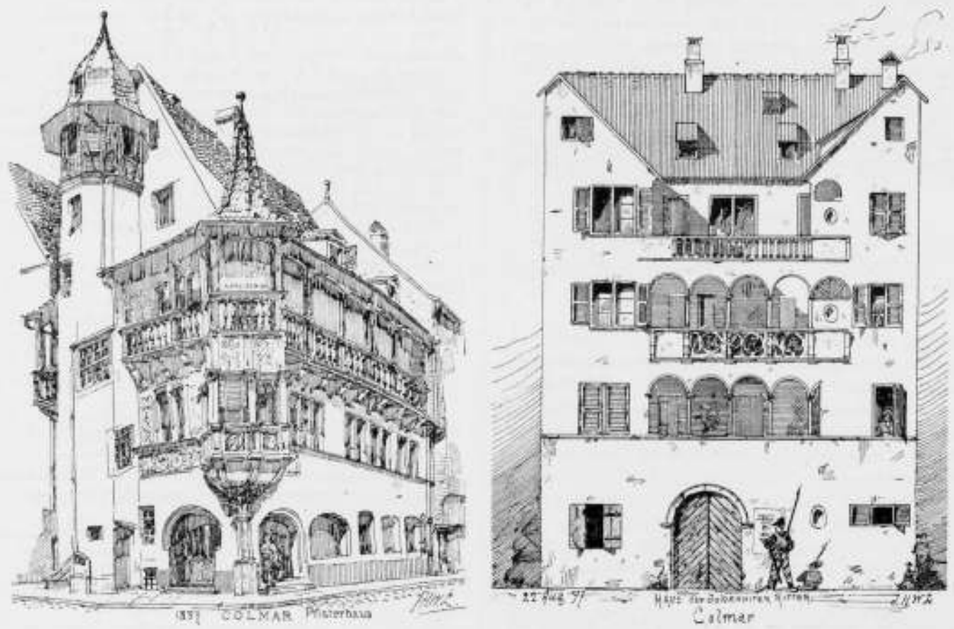
Kammerzell in Straatsburg, terecht voor een der meest typische uitingen der Renaissance uit den geheelen Elsasz.

Het *Pfisterhaus* werd in het jaar 1538 gebouwd voor „Ludwig Scherer, Baretmacher von Bisans" (d. i. Besançon) Burger zu Colmar", zooals een inschrift op den achterwand der galerij ons mededeelt. Vele jaren later, in 1577, heeft Christiaan Vacksterfer onder de vensters der eerste verdieping een fries geschilderd, waarvan evenwel slechts enkele verbleekte pancelen tot ons zijn gekomen.

Een geheel ander karakter dan uit het *Pfisterhaus* spreekt het zoogenaamde *Johanniter Haus* — zoogenaamd; immers behoorde het huis waarschijnlijk niet toe aan de orde zelf, maar aan een harer waardigheidsbekleeders.

Stonden den ontwerper van dit huis wellicht Italiaansche voorbeelden voor den geest?

Het huis omsluit met drie vleugels een voorplein, dat door eene breede inrijpoort van de straat toegankelijk is.

Naar pentekeningen van den heer J. H. W. Leliman, Bouwk. Ing.

Boven deze poort verbinden overwelfde galerijen in twee verdiepingen de zijvleugels van het woongebouw.

Ik behoef nauwelijks te zeggen, dat het *Johanniter Haus* aan deze eigenaardige samenstelling een uitermate schilderachtig aanzien dankt. De tand des tijds heeft echter reeds een weinig te diep gebeten en het zal niet lang meer duren of het woord *vervallen* geeft juister de werkelijkheid weer dan *schilderachtig*.

Nu reeds zou men zich bij den aanblik van het *Johanniter Haus* verplaatst kunnen denken in eene dier Noord-Italiaansche steden, waaraan de roep eener schilderachtige slordigheid onafscheidelijk verbonden is.

J. H. W. Leliman.

BOEKAANKONDIGING.

PROJECTIELEER.

„Projectieleer en hare toepassing op de praktijk, voor schoolonderwijs en eigen studie, door F. Lz. Berghuis", uitmakende no. II van de „Bouwkundige Bibliotheek", is thans, ongeveer een jaar na des schrijvers overlijden, verschenen bij den uitgever J. B. Wolters te Groningen. De prijs is f 1.75.

De schrijver is tot het in elkaar zetten van dit werk gekomen na eene recensie van den heer H. L. Boersma over zijn boek dat de beschrijvende meetkunde behandelt, — een boek dat met het oog op hen waarvoor het is bestemd, werkelijke verdiensten bezit. In die bespreking spoorde de heer Boersma zijn ambtgenoot aan, eene *practische* Beschrijvende Meetkunde samen te stellen, een werk zonder wetenschappelijk tintje. Naar zulk een leerboek werd reikhalzend door menig leeraar aan ambachtsscholen en ook door vaklieden uitgezien. Het woord „practische" is wellicht wat vlug gekozen; want als er een kunde practisch is, dan is dit ook zeker de beschrijvende meetkunde. Maar dit zij niet opgevat als aanmerking; het is een opmerking — en als de heer Boersma zegt: „en wat voor een", dan heeft hij gelijk.

De aansporing van een man van zoo *veel* ondervinding als de heer Boersma is, kon voor den ijverigen Berghuis niet te vergeefs zijn geweest: het resultaat is het hier aangekondigde werk, waarvan het doel in den titel is uitgedrukt, maar waarbij nog nader kan worden medegedeeld, dat de schrijver de behandeling van het onderwerp heeft ingericht naar de behoefte van ambachtsscholen en daarmede overeenkomende inrichtingen, en voor leerlingen die geen meerder onderwijs hebben genoten dan voor toelating op die scholen in den regel wordt vereischt.

Niet alles in dat boek is bepaald noodig voor den leerling-ambachtsman; maar dit is met kleinere letter gedrukt en kan voorbij worden gegaan.

In vier hoofdstukken worden besproken: I. Eenige der eenvoudigste meetkundige eigenschappen van lijnen en figuren, II. Projectieleer; III. Toegepaste projectieleer; IV. Scheeve projectie.

Het laatste hoofdstuk is van geringen omvang. De schrijver heeft melding van de scheefhoekige projectie willen maken zonder over dit kunststukje te veel uit te wijden. Wellicht ware het wenschelijk geweest met een paar voorbeelden toe te lichten, hoe die projectie nuttig kan zijn bij het onderwijs, in gevallen dat zelfs drie projecties nog niet voldoende zijn om een duidelijke voorstelling van eenig geval te geven.

Wij hebben den indruk gekregen, dat de projectieleer in het boek duidelijk is behandeld, en op eene wijze geschikt voor het doel. Dat het in eene thans werkelijk bestaande behoefte voldoet, en het een stap is in de richting van de practische beschrijvende meetkunde, is aan geen twijfel onderlevig. Dat de redeneeringen hier en daar misschien wat wijdloopig zijn, zal het gevolg van de overwegingen van den schrijver zijn, wien wij intusschen achten zeer goed op de hoogte te zijn geweest van den toonaard waarin hij moest schrijven om het beste resultaat bij zijne leerlingen te verkrijgen.

Zal het werk bij herdruk, wat enkele punten betreft, gewijzigd, misschien — voor nog grootere bruikbaarheid — uitgebreid worden, dan zal dit geheel in den geest van den schrijver zijn, die zijn werk niet voor onverbeterlijk heeft aangezien. Dit blijkt uit de voorrede die hij nog zelve heeft geschreven.

Verdienstelijk is het werk zeker; uitbreiding van de behandelde stof zou intusschen velen ten goede komen.

C.

BERICHTEN.

Te laat om nog in het vorige blad opgenomen te kunnen worden vernamen wij het overlijden, op 12 Juli j.l., van den heer E. H. Veer, de in de ingenieurswereld en bij studenten zoo welbekende amanuensis van de bibliotheek der Polytechnische School te Delft.

Toen Veer tegen 1 September a.s. zijn ontslag nam, hebben wij daarvan melding gemaakt en de hoop uitgedrukt, dat hij nog lang eene welverdiende rust zou mogen genieten.

In 1863 werd Veer aangesteld als bediende in het scheikundig laboratorium en een jaar later als vast bediende van de Pol. School om voornamelijk op de bibliotheek werkzaam te zijn; in 1880 werd hij bevorderd tot amanuensis. Behalve zijn drukke werkzaamheid in deze laatste betrekking had hij nog hulp te verleenen op een paar collegezalen, die echter niet meer noodig was na de groote vacantie van 1895, toen het gebouw, uitsluitend voor de geodesie bestemd, in gebruik werd genomen.

Veer was een man met een enorm geheugen en van eene onbegrensde hulpvaardigheid; geen wonder dan ook, dat het hem verleende eervol ontslag vergezeld ging van een zeer vleiend schrijven van den Minister van Binnenlandsche Zaken.

Veer was gedwongen door ziekte, gedurende eenigen tijd reeds niet op zijn post; zijn rechtmatige rust na 37 jaren van ijverige werkzaamheid heeft hij niet mogen genieten.

Bij de begrafenis zijn, niettegenstaande de vacantie, verscheidene docenten en ambtenaren der Pol. School op het kerkhof de laatste eer gaan bewijzen aan den algemeen geachten man.

Te Arnhem heeft de Gemeenteraad besloten tot den bouw van eene desinfectie-inrichting en tot het aanschaffen van een desinfectie-oven.

Den 21 dezer is te Sneek plotseling en onverwacht overleden, in den ouderdom van 68 jaren, de heer A. Breunissen Troost, sedert 1 Juli 1859 Directeur-boekhouder der gasfabriek te Sneek. In deze betrekking stond de heer Troost zeer in aanzien bij zijn stadgenooten; dat ditzelfde het geval was bij zijn ambtgenooten, is af te leiden uit het feit, dat de Vereeniging van Gasfabrikanten hem in hunne vergadering, in 1899 te Rotterdam gehouden, het eerelidmaatschap aanboden bij zijne 40-jarige ambtsvervulling te Sneek.

De overledene was tevens architect, en heeft menig bescheiden bouwwerk afgeleverd. Om zijn nauwgezetheid, ijver en karakter was hij zeer gezien, niet het minst bij het gemeentebestuur van Sneek; dat is duidelijk gebleken bij zijn 40-jarig Directeursschap.

De Arnhemsche Courant deelde mede, dat het landgoed „Overbeek" te Velp, bekend om zijn prachtig geboomte en waterpartijen is aangekocht, met het doel om eene naamlooze vennootschap op te richten en van het landgoed een villapark te maken, evenals te Bloemendaal en elders. De hoofdtoegang zal aan den Rijksstraatweg zijn en bestaan in twee breede oprijlanen met een breedte van 10 meter, waartusschen een waterpartij. Het voornemen schijnt te bestaan om alles flink uit te voeren. Voorloopig zullen er reeds eenige villa's worden gebouwd, bevattende elk 7 à 8 kamers, enz., met flinken tuin, doch het geheele plan zal eerst aan de goedkeuring van een bekwaam tuinarchitect worden onderworpen. Het bestaande gebouw zal worden afgebroken en in het front van het geheele park geheel als thans weder worden opgebouwd, terwijl er verbindingswegen worden aangelegd met de Parkstraat en Tramstraat.

De heer W. Honig, architect te Arnhem, zal met de uitvoering van een en ander worden belast.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid brengt ter kennis van belanghebbenden, dat in den loop der maand September a.s. voor de vervulling der betrekking van adspirant-ingenieur van den Rijks-Waterstaat een vergelijkend onderzoek zal plaats hebben.

Tot dit onderzoek worden toegelaten Nederlanders, die een voldoend examen als civiel-ingenieur hebben afgelegd aan de Polytechnische School te Delft, mits zij op 1 Januari e. k. niet ouder zijn dan 28 jaar. Nadere bijzonderheden vindt men in de „St. Ct." van 27 dezer.

PERSONALIA.

Bij Kon. besl. is, met 1 Augustus a. s., benoemd tot hoogleeraar aan de Polytechnische School te Delft, de heer W. F. Behrens ingenieur 2e kl. bij den Rijks-Waterstaat te 's-Gravenhage.

Tot vertegenwoordiger van de Nederlandsche Regeering op het internationaal congres van architecten te Parijs is benoemd de heer Dr. P. J. H. Cuypers, architect der Rijks museumgebouwen te Amsterdam.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Vereeniging van Bouwkundigen in Nederl. Indië. Technicum. 1e Prijs: f 250; 2e pr. f 150; 3e pr. f 100. Voor Nederlanders en inwoners van Ned. Indië. Vóór 15 Aug. 1900 bij den heer C. P. Franken, President der Vereeniging te Pasoeroean. Zie Bouwk. Weekblad no. 51 van 23 Dec. 1899.

Gemeentebestuur van 's-Hertogenbosch. Monumentale Fontein. Voor alle Nederlandsche of sedert 1 Januari 1899 in Nederland gevestigde kunstenaars. 1e Prijs f 500; 2e pr. f 300; 3e pr. f 100; de Jury kan nog twee ontwerpen voor bekroning met f 100 voordragen. Vóór 1 October 1900 aan den heer Burgemeester van 's-Hertogenbosch.

Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam. Algemeen. I. Opgang tegen het talud van een dijk tegenover een breede straat. 1e Prijs: zilveren med. en f 50; 2e Prijs: bronz. med. en f 25; 3e Prijs: getuigschr. II. Poortje voor een schoolgebouw. 1e Prijs: zilv. med. en f 40; 2e Prijs: bronz. med. en f 20; 3e Prijs: getuigschrift. III. Woonkamerschoorsteen. 1e Prijs: bronz. med. en f 25; 2e Prijs: getuigschrift en f 15. IV. Opmeting van een oud gebouwtje. 1e Prijs: zilv. med. en f 25; 2e Prijs: bronz. med. en f 15; 3e Prijs: getuigschrift; aan het bekroonde antwoord pl.m. f 35 voor honorarium wegens opname in een tijdschrift. Vóór 1 Dec. 1900, adres den heer C. N. van Goor, Jonkerfranssstraat 126, Rotterdam.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

Bouwkundig Opzichter 1.
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 14.
Assistent-Opzichter-Teekenaar 2.

Aantal geplaatste sollicitanten:

Bouwkundig Opzichter-teekenaar. 2.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 30 JULI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een steenen bergloods op de Groentemarkt.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. uitsluitend te verkrijgen ter stads-drukkerij à f 0,90 (met 1 teek.). Inl. worden gegeven aan het bur. van den assistent-arch. op het raadhuis, kamer no. 105, van 2 tot 4 u., gedurende de 2 laatste werkdagen voór den dag der aanbesteding.

AMSTERDAM. Het bouwen van eene villa aan den Zwartenweg te Hilversum.

De arch. B. J. Ouëndag, v.m. 11½ u., in het gebouw der Maatsch. tot bevordering der bouwkunst, Marnixstraat, alw. bestek en 3 teek. à f 3 te bekomen zijn.

AMSTERDAM. Bestek no. 852. Het vergrooten en wijzigen der kantoren aan de goederenloods der Maatsch. aan de Handelskade te Amsterdam. Ram. f 12400.

De Holl. IJz. Spoorw. Maatsch., n.m. 1½ u., (Greenw. tijd) in het Centraal personenstation. Aanw. gedaan.

HENGELO. (OV.). Het bouwen van 2 woonhuizen, onder één dak op een terrein gelegen aan den 4en Weemendwarsweg te Hengelo.

De aanbesteder, 's av. 8 u., in het café van H. Wilbrink. Bestek en teek. in gen. cafe ter inzage. Aanw. 30 Juli, v.m. 11 u.

WILDERVANK. *a.* Het gedeeltelijk amoveeren van een oud gebouw en vertimmering van dat perceel; *b.* het bouwen van een nieuw woonhuis; *c.* alle benoodigde glas-, verf- en behangerswerken van beide perceelen.

De architect A. Woldendorp, 's av. 7 u., in het hotel „Java", alw. bestek en teek. ter inz. liggen.

DINSDAG 31 JULI.

DELFT. Het bouwen van een stoomwasch-inrichting met strijk- en vouwkamer, drogerijen enz., op een open terrein aan de Hugo de Grootstraat te Hof van Delft.

De arch. P. Zuidgeest, v.m. 1 u., in het koffiehuis van Fijt, Markt. Inl., bestek en teek. tegen f 0,80 verkrijgb. Voorstraat 62, Delft.

AXEL. Het verbouwen ien nrichting tot post- en telegraafkantoor van een perc. wijk A no. 73 in de Lange Noordstraat, met bijlev. van het daartoe ben.

Het gem.best., v.m. 11 u.

NIJMEGEN. Het maken van een lokaal met bergplaats, op het terrein beh. bij het slachthuis ald., en het verhoogen van een afsluitingsmuur ald.

Het gem.best., n.m. 2 u. Bestek à f 0,10 verkr. ter gem.-seer. Inl. verkr. ten kant. van den gem.-archt. van 10 u.-v.m. tot den middag.

OVERVEEN. Het amoveeren van perceel B. no. 93 ald. en het ter plaatse bouwen van een café met kasteleinswoning, aparte bovenwoning en het verplaatsen van de wagenmakerij.

De arch. C. L. M. Robbers te Haarlem, n.m. 6 u., in het café van J. C. v. Schooten te Overveen, alw. de teek. ter inz. liggen. Bestek en 3 teek. à f 2 te bekomen bij voorn. arch. Aanw. 27 Juli, v.m. 10 u.

UTRECHT. Bestek no. 815. Het maken van een haltegebouw en eenige diverse werken op de halte Diepenveen, Ram. f 20400.

De maatsch. tot expl. van Staatssp., n.m. 2 u. (loc. tijd) aan het centraal bureau, Moreelsepark.

WOENSDAG 1 AUGUSTUS.

GROEDE. Het bouwen van eene landbouwschuur in hout met bijlevering van alle materialen.

De heer P. B. Modde, n.m. 2 u., in de herberg van J. J. v. Rosevelt. Aanw. gedaan. Inl. te bekomen bij den heer A. van Male te Schoondijke, waar teek. ad f 1 verkr. zijn; bestek en teek. ter inzage in gen. herberg.

HOORN. Het amoveeren van een gedeelte en het uitbreiden met 13 woningen der gebouwen van het St.-Pieterhof.

Het college van regenten over het St.-Pieterhof, n.m. 1½ u., in voorn. gesticht. Bestek en teek. à f 2 te bek. bij den arvdt. J. Reijendam Cz.

LOOSDUINEN. Het bouwen van een woonhuis en drie schuren.

De heer G. C. Flinterman. 's av. 7 u., in het logement van W. C. v. Eendenburg. Bestek en teek. van woning ad f 1,50, van de schuren ad f 0,75 verkrijgb. in gen. logement en bij den bouwk. W. v. d. Molen Kuijper.

PHILLIPPINE. (ZEEL.). Het bouwen van een woonhuis met bijkomende werken aan het eind van het kanaal in den nieuw bedijkten polder nabij Philippine.

De heer P. B. v. d. Walle, 's av. 7 u., te zijnen huize. Bestek en teek. ter inzage bij den besteder en bij den heer Jac. Drabbe te Hoek. Inl. bij den bouwk. L. de Bruine te Terneuzen. Aanw. gedaan.

DONDERDAG 2 AUGUSTUS.

HAARLEM. Het bouwen van een proefgebouw voor de verlichting op het omrasterde terrein, gelegen aan de Museum-, Hobbema- en Honthorststr. te Amsterdam. Ram. f 8800.

Het prov. bestuur, v.m. 11 u. Bestek ter lezing aan het gebouw van het min. van binnenl. zaken, aan dat van het prov. best. van Noord-Holland te Haarlem, en te bek. bij M. Nijhoff, Nobelstraat no. 18 te 's-Gravenhage. Inl. te bek. bij den arch. der rijksmuseum-gebouwen. Aanw. gedaan.

VRIJDAG 3 AUGUSTUS.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een melkinrichting en zuivelfabriek met machinekamer, ketelhuis, wagenhuis met paardenstal enz., aan de Deurningerstraat hoek Kortendijk.

De arch. H. E. Zeggelink, 's midd. 12 u., in café U. Gerritsen. Bestek en teek. ad f 2 verkrijgb. bij gen. arch., alsmede inl. Aanw. 3 Aug., v.m. 9 u.

GRONINGEN. Het bouwen eener behuizing met bovenwoning aan den Radesingel.

De archit. W. P. Ros, 's av. 8½ u., in het café „Veening", Gr. Markt, alw. bestek en teek. ter inz. en à f 1,50 per stel verkr. ten kant. van den archit., Radesingel.

TUK. *a.* De verbouwing van de openb. lag. school te Onna; *b.* het leveren en herstellen van eenig ameubelement in gen. school en vergrooting onderwijzerswoning door aanbouw van slaapkamer.

Het gemeentebest. van Steenwijkerwold, n.m. 1½ u. Bestek en teek. ad 75 ct. verkrijgb. Inl. geeft arch. A. Mol te Steenwijk. Aanw. 3 Aug., v.m. 10 u.

ZATERDAG 4 AUGUSTUS.

HOOFDDORP. Het bouwen van den boerderij „Sophia Hoeve", in den Noorderlegmeerpolder, in 2 perc. en massa.

De bouwk. J. W. de Heij en Zn., 's midd. 12 u., in het hotel van C. Schipper.

ROOSENDAAL. (N.-B.). Het bouwen van 7 woonhuizen, alhier.

De arch. A. J. de Bruin. Bestek met teek. ter inz. ter herberge van P. van Meel, alw. aanw. en aanbesteding zullen plaats vinden. Inl. te bekomen ten kantore van den arch. Aanw. 31 Juli, v.m. 9 u.

MAANDAG 6 AUGUSTUS.

OOSTERHOUT. (N.-B.). Het bouwen van een woonhuis, met annexe paardenstal, remise en schuttingen, met bijlevering van alle benoodigde materialen.

De bouwk. C. A. Oomen Azn., 's av. 8 u., in het koffiehuis van Gezusters van Riel. Bestek en teek. in gen. koffiehuis ter inzage. Inl. verstrekt de bouwk. Aanw. 1 Aug., v.m. 11 u.

DINSDAG 7 AUGUSTUS.

HENGELO (O.). Het bouwen eener school met meubelen enz. en een onderwijzerswoning aan den Ouden Molenweg.

De arch. W. Elzinga, n.m. 2 u. bij G. Goorhuis, bij wien bestek en teek. ter inz. liggen. Inl. geeft gen. arch. Aanw. 7 Aug., v.m. 9½ u.

UTRECHT. Bestek no. 819. Het maken van eene smederij voor de werkplaatsen van Weg en Werken met daarmede in verband staande werken, op het station Utrecht. Raming f 19600.

De maatsch. tot expl. van staatssp., n.m. 2 u. (lok. tijd) aan het centraalbur., Moreelsepark.

WESTERVOORT. Het verbouwen en vergrooten der pastorie aldaar.

De architect G. en W. Te Riele en Zn. n.m. 4 u., in het café P. Hugen, alw. bestek en teek. ter inzage. Aanw. 3 Aug., n.m. 4 u.

VRIJDAG 10 AUGUSTUS.

GROENLO. Het bouwen van een pakhuis met kantoor, zouterij, enz., op een terrein gelegen nabij het station der H. S. M. te Groenloo.

De architect, Gantvoort, en Streek te Winterswijk, n.m. 1 u., in het hotel „de Pelikaan". Bestek en teek. tegen f 1 per stel verkr. op het bureau der architecten, bij wien tevens inl. te bekomen zijn.

WOENSDAG 15 AUGUSTUS.

DORDRECHT. Het maken van een kerkgebouw met annexe, op een terrein gelegen aan de Cornelis de Wittstraat.

De kerkraad der Remonstrantsche gemeente. Bestek met teek. vanaf 1 Aug. à f 2,50 verkrijgb. bij de firma J. P. Revers, alw. ook détailteek. à f 1 per stel verkrijgb. zijn. Inl. worden vanaf 10 Aug. dagelijks verstrekt aan het bureau van H. A. Reus, arch., van 8–10 u. v.m.

's-GRAVENHAGE. Het verrichten van eenige verfwerken aan landsgebouwen te 's-Gravenhage. Raming f 3674.

Het min. v. W., H. en N., v.m. 11 u. Bestek no. 57, na 1 Aug. ter lez. aan het geb. van het min. voorn., aan het lok. v.h. prov. bestuur van Z.-H. en te bekomen bij Gebr. van Cleef, te 's-Hage. Inl. te bekomen bij den rijksbouwmeester en bij den opz. bij de landsgebouwen H. E. v. d. Water. Aanw. 8 Aug., v.m. 9 uur.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen — Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zoutkade 36. — Breda Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betouwstraat 2. — Groningen, Poleverstraat 6.

Reserves ult. 1899 . . . . . f 1.944.100.00
Betaalde Brandsch. tot ult. '99 19.521.500.00

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

7 JULI.

LANGBROEK. Het bouwen van een villa aldaar.

Laagste inschrijver T. Meerdink, Doorn, f 7343. Gegund.

12 JULI.

GESTEL. Het timmerw. voor het bouwen van drie woonhuizen, voor rekening van J. Habraken–Van Vlerken.

Laagste inschrijver L. Tielemans, f 1558. Het werk is echter gegund aan M. G. v. d. Hurk, die de begrooting had opgemaakt, welke f 1305 bedroeg.

13 JULI.

BARNEVELD. Het bouwen van een woonhuis voor rekening der gezusters Hulzebos.

Metselwerk. Laagste inschr. N. v. d. Fliert, f 448.

Timmerwerk. H. de Boer, f 916.

Smidswerk. M. Kolkman, f 47.

Loodgieterswerk. Wed. Westerveld, f 51.

Schilderwerk. A. E. G. Haanschoten, f 128.

14 JULI.

LOPIK (UTR. Het afbreken van de bestaande schuur en het weder opbouwen van een nieuwe schuur met bijlev. van materialen. Door mej. Vierhout te Utrecht.

Laagste inschr. D. Hoornenburg, IJselstein, f 2100.

16 JULI.

APELDOORN. Het bouwen van een woonhuis aan de Paul-Krugerstraat. Door den heer E. Roeterdink.

Laagste inschr. B. Jonker, f 4297. Gegund.

VENLO. Het verbouwen van een winkelhuis gelegen langs de Vleeschstraat aldaar met bijlevering van de benoodigde materialen. Door den heer M. Ketzer-v. d. Bergh.

Laagste inschr. J. Korting en Th. Pouwels, Ayen gem. Bergen, f 11870. Gegund.

WATERINGEN. Het bouwen van een woon- en winkelhuis voor mej. A. de Groot aldaar.

Laagste inschrijver J. Vierling, 's-Hage, f 5900. Gegund.

17 JULI.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het bouwen van een „Ons Huis" voor rekening van het Koningin Wilhelmina huis aan de Spaarndammerstraat. Door den arch. F. M. J. Caron.

Laagste inschrijver J. Gelens Cz., f 35975.

BERGEN-OP-ZOOM (ONDERH.). Het bouwen van een kantoor en verdere uit te voeren werken. Door de fir. Rogier Nerinkx Richter.

Laagste inschrijver H. J. Horsten, f 4125. Gegund.

18 JULI.

LEERDAM. Het bouwen van een etserij, zuurkamer en kistenmagazijn op een terrein bij de glasfabrieken. Door de directeuren der glasfabriek „Leerdam" voorh. Jeekel Mijnssen & Co.

Laagste inschrijver A. Bikker, Leerdam, f 11421. Gegund.

PERNIS. Het vergrooten der school met den bijbel. Ram. f 6160, onder directie van den arch. C. A. Dekker, aldaar. Door de kerkenraad der Ned. Herv. kerk.

Perc. 1, timmerwerk. Laagste inschrijvers E. Speelman en Verschoor, f 2580. Gegund.

Perc. 2, metsel-, stucadoor- en hardsteenw. H. en K. de Winter, f 3505. Niet gegund.

Perc. 3, loodgieterswerk. J. Vermeer, f 290. Gegund.

Perc. 4, Smidswerk. A. G. Buesink, f 410. Gegund.

Perc. 5, verfwerk. T. Schalkamp, f 299.99. Gegund.

Later werd bij uitnoodiging het metselwerk enz. herbesteed. W. Stoker en G. Pijl, Oud-Beierland, f 2628. Gegund.

TIEL. Het noodige metsel- en loodgieterswerk voor de vergrooting van het schoolgebouw. Door de comm. voor de Tielsche Ambachtsschool.

Laagste inschrijvers firma v. Lienden en Melkert, f 930.

VOGELENZANG. Het glas-, verf- en stukadoorwerk van het in aanbouw zijnde machinegebouw enz. te Leiduin, in perceelen. Door den aannemer.

Minste inschrijvers P. F. v. d. Hammen, Schiedam, glas- en verfwerk in massa f 2222; Joh. A. Gerritsen, Hillegom, stucadoorswerk f 774.

WINTERSWIJK. Het afbreken van een pand en het bouwen van een woonhuis aan de Nieuwstr. Door den heer H. F. Slechte.

Laagste inschr. J. W. Wieskamp, f 2283.

19 JULI.

AMSTERDAM. Het amoveeren en weder opbouwen van perc. Prinsengracht no. 439 aldaar. Door het bestuur van het Vrouwenlogement „Te Huis".

Laagste inschrijvers W. Uitslager en C. P. Kruijze, f 16400.

Voor den erker. C. Kater, f 175.

BREDA. Het maken der gebouwen voor hoogere burgerschool en gymnasium en van terreinsafsluitingen. Een en ander op een terrein aan de Nassaustraat. Door het gem.-bestuur.

Laagste inschrijver M. Bakkeren, Prinsenhage, f 88930. Gegund.

BUSSUM. Het bouwen van een stokerij, zuiverhuis met regeneratie-lokaal en bijbehoorende werken. Door de commissie van beheer der gem.-gasfabriek.

Laagste inschrijver J. H. Slot, Hilversum, f 16100.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonhuis, op een terrein gelegen aan den Ouden Veenweg. Door den heer H. G. Elderink.

Laagste inschr. J. W. Harstman, f 1630. Gegund.

ENSCHEDÉ. Het bouwen eener burgerjongensschool van 6 localen, met bergplaatsen, privaten enz. aan de Brinkstraat. Door het R.-K. kerkbestuur.

Laagste inschrijvers Hulstein en Groekelen, f 13195. Gunning 8 dagen in beraad.

ENSCHEDÉ. (ONDERH.). Het maken van eenen nieuwen winkelpui enz. voor de firma Cohen Barnstein, onder beheer van den arch. G. Beltman.

Laagste inschrijvers Gebr. Eggink, f 1475. Gegund.

ENSCHEDÉ. (ONDERH.). Het bouwen van een koepel met schuur voor den heer L. van Heek.

Laagste inschrijvers Ticheler en Lemmink, f 3369. Gegund.

HOOGKERK (GR.). Het bouwen van eene o. l. school en onderwijzerswoning te Dorkwerd–Kostverloren aan Rijksstr.weg. Door het gem.-bestuur.

School. Laagste inschrijver H. Smids, Groningen, f 6327.

Woning. H. Smids, Groningen, f 4773.

LEEUWARDEN. Het bouwen van een schuur voor veestalling, bij de huizinge bewoond door D. L. Bouma te Ferwerd. Door den arch. J. L. de Vries.

Laagste inschrijver K. Pranger, Dokkum, f 1199. Gegund.

ROTTERDAM. Het amoveeren en weder-opbouwen van het pand Gedempte Botersloot no. 59 en Wilde Zeesteeg no. 3. Door de Nederl. zink-, lood- en nagelgieterij van D. A. Hamburger, te Amsterdam.

Laagste inschrijver A. J. v. d. Hoeff, f 7300.

SCHIEDAM. Het verbouwen der hoogere burgerschool ald. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver L. van Eijk, Schiedam, f 13380,40.

TILBURG. Het bouwen van eene ijzer- en metaalgieterij, aan de koningshoeven te Tilburg, voor rekening der firma Jerôme van Dun en Co. Door de aannemers.

Laagste inschrijvers J. de Waal en Co., f 14165.

20 JULI.

's-GRAVENDEEL. Het bouwen van een graanschuur en annex arbeiderswoning met de leverantie van de benoodigde materialen (uitgenomen rietdekkerswerk) op een terrein gelegen in „de Krabbepolder" onder de gemeente Dubbeldam (nabij 's-Gravendeel). Door den arch. T. Lammers te Strijen.

Perc. 1, timmerwerk. Laagste inschrijvers R. en L. Visser, f 2320*.

Perc. 2, metselwerk P. de Gens, f 1119*.

Perc. 3, smidswerk, J. A. Ridé, f 116,25*.

Perc. 4, schilderwerk. M. Verhoeff, f 96,70*.

Massa. H. Hermsen, Willemstad, f 4050. *Gegund.

GRONINGEN. Het verbouwen van het perc. get. no. 2 aan de Rijtemakersrijge ald., tot meubelmagazijn en bovenwoning etc., met de lev. van al het daartoe ben. Door den architect IJ. v. d. Veen.

Laagste inschrijver H. A. Scherphuis, f 2175. Gegund.

MURMERWOUDE. Het bouwen van een burgerwoonhuis. Door den heer E. Conradi.

Laagste inschrijvers, H. Groenhof, Akkerwoude en S. F. Hoekstra, Veenwouden, f 2687. Gegund.

OLDENZAAL. 1°. Het afbreken en weder opbouwen van den voorgevel van een woon- en winkelhus, gelegen aan de Bisschopstraat; 2°. het glas- en verfwerk. Door den heer J. W. Boll.

Laagste inschrijver A. Schas, f 2600*.

Glas- en verfwerk. J. W. v. Albach, f 312*. *Gegund.

SEBALDEBUREN. Het afbreken van een schuur en bekapping der pastorie, het aanbouwen van een keuken, bergplaats enz. en geheele nieuwe bekapping met bijkomende werken en herstellen der kerk en toren.

Door de kerkvoogden der Herv. gemeente,

Laagste inschrijver Jb. Penninga, Visvliet, f 3467. Nog niet gegund.

STEENWIJK. Het bouwen van een heerenhuis aan de Markt aldaar. Door den architect A. Mol.

Hardsteen. Laagste inschrijver G. Jansen, Meppel, f 11994.

Ruw graniet. G. Jansen, Meppel, f 12594.

Gepolijst graniet. J. de Boer en Zn., Steenwijk, f 13960.

21 JULI.

BINGERDEN. Het schoonmaken der scholen te Angerlo, te Giesbeek en te Lathum, benevens eenig behang-, verf-, metsel-, en timmerwerk aan de onderwijzerswoningen. Door het gemeentebest. van Angerlo.

Perc. 1, herstellingen onderwijzerswoning te Angerlo, laagste inschrijver G. J. Jansen, Angerlo, f 209*.

Perc. 2, schoonmaken der school te Angerlo. Eenige inschrijver J. W. Roering, Doesburg, f 72,80*.

Perc. 3, schoolschoonmaak en herstellingen der onderwijzerswoning te Luthem. A. Braam, Giesbeek, f 107*.

Perc. 4, schoolschoonmaak en herstellingen onderwijzerswoning te Giesbeek J. W. Gieling, f 92,25*. *Gegund.

ADVERTENTIËN.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 7den Augustus 1900, des namiddags ten 2 ure (*locale tijd*), aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 819.

Het maken van eene smederij voor de werkplaatsen van Weg en Werken en daarmede in verband staande werken, op het Station UTRECHT.

Begroeting f 19600.—.

De besteding geschiedt volgens § 47 van het bestek.

Het bestek ligt van den 18den Juli 1900 ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. J. VAN HOORN te *Utrecht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van f 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 31sten Juli 1900 ten 10 ure voormiddag (*West Europeesche tijd*).

UTRECHT, den 14den Juli 1900.

AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van HAARLEM zullen op *Donderdag 2 Augustus a. s.*, des namiddags te *2 uur*, ten Raadhuize in het openbaar *aanbesteden:*

Het maken van den onderbouw eener IJzeren Draaibrug met gemetselden peiler, landhoofden, vleugelmuren en beschroeiingen, over den Oostersingel, het ophoogen, rioleeren en bestraten der aan te leggen wegen, enz.

Bestek en voorwaarden liggen ter lezing ter Gemeente-Secretarie (7e afdeeling) en zijn aldaar verkrijgbaar tegen betaling van f 0,50 per stuk.

Inlichtingen geeft de Architect over de werken en gebouwen der gemeente.

Aanwijzing volgens bestek.

DUIVEN. Het bouwen van een gymnastiekzaal, overdekte speelplaats en verdere werken ten dienste van Geubbels. Door den archit. W. G. Welsing te Arnhem.
Ingek. 19 inschrijvingsbilj. Geg. aan Lendering en Klappers te Groessen, voor f 6500.

EPE. Het weder opbouwen van een woonhuis. Door den gem.-opz. B. J. ter Haar.
Laagste inschrijver W. ter Wel, Vaassen, f 1285. Gegund.

HELPMAN. Het bouwen eener kerk met toren, catechisatiekamer, conciergewoning enz., alles op een vrij terrein aan den Helperweg. Door de comm. van admin. van het Evangelisatiegebouw
Laagste inschrijver Tj. v. Streun, f 7464. Nog niet gegund.

SIDDEBUREN. a. Het bouwen van eene heerenbehuizing op een open terrein te Siddeburen, met bijlev. van al het daartoe benoodigde, en b. de glas-, verf- en behangwerken daarvan. Door den heer F. Eelssema.
Timmerwerken. Laagste inschr. H. Stijlsema, Zuidlaren, f 5650.
Verfwerken. L. Faber, Woltersum, f 360. Nog niet gegund.

23 JULI.

AMSTERDAM. Het sloopen van een houten hulpschool en het bouwen van een openb. lagere school der 1ste klasse voor 600 kinderen op een terrein aan den Zeeburgerdijk. Door het gemeentebest.
Laagste inschrijver J. M. Pinxter, f 58400.

AMSTERDAM. Bestek no. 853. Het maken van een enkele steenen woning voor den stationsassistent op de stationsemplacementen Teuge, Bathem en Dijkerhoek, aan den spoorweg Apeldoorn–Deventer. Ram. f 7560. Door de dir. der Holl. IJz. Spw. Mij.
Laagste inschrijvers C. Klein en W. Eilander, Apeldoorn, f 7490.

HAARLEM. (ONDERH.). Het bouwen van een huis met bovenwoning en een winkelhuis met bovenwoning op een terrein aan den Jansweg, nabij de Parklaan. Door den arch. J. B. Lasschuit.
Minste inschrijver J. P. A. Nelissen, aldaar, f 14070. Gegund.

HARLINGEN. 1. Het doen van eenige verbouwingen aan de meisjesschool; 2. Het aanbouwen van een lokaal en bijk. werken aan de 2de gem.-school. Door het gem.-best.
Laagste inschrijvers G. en H. Boersma, f 4224. Gegund.

LEEUWARDEN. Het bouwen van een heerenhuis op een vrij terrein in de Schrans bij Leeuwarden. Door den heer Z. Feddema.
Laagste inschrijver A. Ooiman, f 14222. Gegund.

ROTTERDAM. Het bouwen van een heerenhuis aan den 's-Gravendijkwal ald. Door den bouwk. A. v. d. Bogert.
Laagste inschrijver P. Korsten, f 16694.

SAPPEMEER. Het afbreken van gebouwen en het bouwen van een nieuw gebouw behoorende tot de stroocartonfabr. voor aan de Kalkwijk, met de leverantie van al het daartoe benoodigde. Door den arch. A. Schreuder te Hoogezand.
Laagste inschrijver F. Tallen, Hoogezand, f 5474.

24 JULI.

CHARLOIS (ROTTERDAM). Het bouwen van een school met onderwijzerswoning. Raming f 12834, met fundeering. Door de Vereen. voor Lager Onderwijs op Geref. grondslag.
Zonder fundeering. Laagste inschrijver B. Bakker, Charlois, f 9375.38.
Met fundeering. B. Bakker, Charlois, f 12150.

26 JULI.

AMSTERDAM. Het sloopen van de perceelen Haarlemmerdijk no. 43 en Vinkenstr. no. 52a en het ter plaatse bouwen van een winkel- en woonhuis met afzonderlijk pakhuis, overdekte plaats enz. Door den arch. F. M. J. Caron.
Laagste inschrijvers J. Bas en C. Keijzer, f 13545.

's-GRAVENHAGE. Het verbouwen van eene ambtenaarswoning bij het huis van bewaring te Amsterdam. Raming f 3500. Door het min. van Justitie.
Laagste inschrijver W. J. C. Slingerland, f 3395.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Onder Bescherming van Hare Majesteit de Koningin-Moeder.

BOUWWERKEN *uitgevoerd door leden der Maatschappij. Bijeenverzameld en uitgegeven bij gelegenheid van het vijftigjarig jubileum der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. 1892.*

Aan Hare Majesteit de Koningin-Regentes Eerbiedig opgedragen door het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

INHOUD.

PLATEN:

5. Woning van den Hoofd-Directeur der Rijks Museum-gebouwen te Amsterdam. Architekt Dr. P. J. H. Cuypers.
6. Gebouw der Industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te Amsterdam. Architekt A. L. van Gendt.
7. Panoramagebouw te Amsterdam. Architekt I. Gosschalk.
8. Sarphatimonument te Amsterdam. Architekt J. R. de Kruyff.
9. Winkelgebouw van den heer Allert de Lange te Amsterdam. Architekt J. van Looy.
10. Kantoorgebouw der firma Labouchere Oyens & Co. te Amsterdam. Architect F. W. M. Poggenbeek.
11. Maatschappelijk Gebouw der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Architekten Th. G. Schill & D. H. Haverkamp
12. Woonhuizen te Amsterdam. Architekt. J. C. Spakler Jr.
13. Woonhuis op het landgoed Uytenbosch te Baarn, van den heer J. L. Pierson. Architect C. Muysken.
14. Huize Oostbroek te de Bilt, van den heer Mr. W. J. Royaards van den Ham. Architect I. H. J. van Lunteren.
15. Villa Kennemerheuvel te Bloemendaal bij Haarlem, van den den heer L. H. Prætorius. Architekt L. Ritter.
16. Kantoor- en Winkelgebouw in het Agnetapark te Delft Architekt F. M. L. Kerkhoff.
17. Gebouw der Studentensocieteit Phoenix te Delft. Archit. F. J. Nieuwenhuis.
18. Stationsgebouw der Holl. IJz. Spoorweg Maatschappij. te Delft. Architekt C. B. Posthumus Meijjes.
19. Arbeiderswoningen te 's-Gravenhage. Architekt W. B. van Liefland.
20. Villa in het Prinsen Vinkenpark te 's Gravenhage. Architekt J. P. J. Lorrie.
21. R. K. Parochiekerk. Pastorie enz., van den H. Joseph, te 's Gravenhage. Architekt E. J. Margry.
22. Winkelgebouw te 's Gravenhage. Architekt J. H. A. Mialaret.
23. Winkelgebouw der Vereeniging Eigen Hulp te 's Gravenhage, Architekt H. J. Mondt.
24. Gebouw der industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te 's Gravenhage. J. J. van Nieukerken.
25. Villa aan de Laan van Meerdervoort te 's Gravenhage, Architekt P. du Rieu Fzn.
26. Physisch Laboratorium der Rijks Universiteit te Groningen. Architekt J. van Lokhorst.
27. Hypotheek- en Kadastergebouw te Groningen. Architekt C. H. Peters.
28. Woonhuis te Haarlem. Architekten S. Roog & Jb. van den Ban Pzn.
29. Kerk der Hervormde Gemeente te Katwijk aan Zee. Architekt H. J. Jesse.
30. Villa Laanzicht te Leeuwarden. Architekt H. H. Kramer.
31. Stads Gehoorzaal te Leiden. Architekt D. E. C. Knuttel.
32. Gebouw der Studenten Societeit te Leiden. Architekt Prof E. Gugel.
33. Oudeliedenhuis te Leiden. W. C. Mulder.
34. Huize de Cloeze van den heer Mr. C. J. Sickesz, nabij Lochem. Architekt Nies. Molenaar.
35. R. K. Kerk en Pastorie te Nes en Zwaluwenburg. Architekt Jos. Th. J. Cuypers.
36. Winkelgebouw der firma Bahlman & Co. te Nijmegen. Architekt D. Semmelink.
37. Winkelgebouw te Nijmegen. Architekt J. J. Weve.
38. Woonhuis te Rotterdam, Architekt D. Verheul Jr.
39. Schouwburg te Rotterdam. Architekt J. Verheul Dzn.
40. Hotel Wittebrug te Scheveningen. Architekt Joh. Mutters Jr.
41. Gebouw der Societeit Sic Semper te Utrecht. Architekt P. J. Houtzagers.
42. Woonhuis van den heer Dirk Laan te Wormerveer. Architect Jacob F. Klinkhamer.

De 42 in dit werk voorkomende platen, groot 50 bij 35 cM. zijn lichtdrukken naar photographische opnamen, beiden van de firma Emrik & Binger te Haarlem.

Deze verzameling platen, in portefeuille, is aan het Bureau der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst verkrijgbaar, voor de Leden der Maatschappij, à f 5.— per exemplaar.

N.B. De plattegronden van deze gebouwen zijn voorgesteld op twee dubbele platen.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

4 AUGUSTUS 1900. 20e JAARGANG. No. 31.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M^j.

INHOUD. — Het gerestaureerde oude raadhuis te Kampen, door A. J. Reijers. — Berichten. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën. — (Met een plaat).

HET GERESTAUREERDE OUDE RAADHUIS TE KAMPEN. (1)

Het oude Raadhuis te Kampen, gesticht tusschen 1345—1350 (2), is een der schilderachtigste overblijfselen van den profaanbouw van ons land, welke nog in vrij goeden staat tot ons is gekomen.

In 1895 werd de top van den Noordgevel en in 1900 de West- of Hoofdgevel gerestaureerd.

De Noordgevel.

Het ondergedeelte van dezen gevel, dat nog op herstelling wacht, was vroeger voorzien van een zandsteenen schandpaal, (kaak) (3), welke in 1713 werd verwijderd; men maakte toen die 4 ramen met korfbogen, welke thans nog te zien zijn. Boven de onderste waterlijst was een beeld (de Gerechtigheid) aangebracht en op zij van het cirkelvormige raam, dat 't meest naar den schepentoren is geplaatst, liep zeer hinderlijk een uitgebouwde schoorsteen.

De schoorsteen is nu weer, *gehoed* als schroeflijn doorloopend, gemetseld; de afdekkingen der 2 schuine gevellijnen zijn opnieuw met waterlijsten afgedekt, waarop pinakels met kepels, en de stijlen met spitsboogjes zijn alle vernieuwd.

De eenigszins hinderlijke cirkelvormige ramen zijn bewaard gebleven; hierin komen voor het wapen en 't schild met de kleuren der stad.

De vijf zandateenen segmentboogjes, onder de cirkelvormige ramen, met de kanteelen, strooken met die der daktraceering van West- en Oostgevel en wellicht zijn die bogen en kanteelen aangebracht na den brand in 1543 (waarover later) om een rondgaande bekroning te verkrijgen. In de hoeken bij de torentjes is te zien, dat de bogen en kanteelen daar ietwat hinderlijk zijn voorgebouwd.

De Westgevel.

Bij den West- of Hoofdgevel zien we meer dan bij den Noord- of Zuidgevel den invloed der 16e eeuw.

Deze Westgevel is gedeeltelijk opgetrokken in de vormen der laat-Gothiek-Renaissance, welke gemengdheid van vormen schilderachtigheid bijzet.

De drie kruisvensters boven het sous-basement zijn primitief geprofileerd, terwijl de drie bovenste vensters reeds 16e eeuwsche profileeringen bezitten. Ook de plaatsing der blindboogstukken en der segmentvormige ontlastingsbogen is voor boven en beneden verschillend. Terwijl beneden een halfsteens segmentboog het kruisvenster ontlast en 't blindboogstuk daarboven is geplaatst, zijn bij de bovenvensters de blindbogen aangebracht op de geprofileerde bovendorpels en vertoonen zich daarboven de eensteens ontlastingbogen.

De Renaissancevormen vinden wij boven de tweede waterlijst. Het toepassen van vormen uit twee stijlperiodes is te verklaren uit het feit, dat in 1543 het Raadhuis gedeeltelijk afbrandde. Mr. J. Nanninga Uitterdijk, archivaris van Kampen, schrijft o. a. daarvan het volgende:

„'t Was op Vastenavond van 't jaar 1543, in den nacht „van Maandag op Dinsdag, van 4 op 5 Februari, terwijl „de dienaren en boe'en der stad bezig waren beneden in „het Raadhuis, in het zoogenaamde waakhuis, hun vasten„avondbier te drinken, dat ze den schoorsteen van de keuken „een weinig te sterk stookten. De schoorsteen die naar „boven liep door de schepenkamer, vatte vuur en daar er „reten in waren, deelde de vlam zich daardoor mede „aan het houtwerk van de schoorsteenbekleeding op de „schepenkamer, 't welk in brand geraakte en vervolgens „de geheele houten beschieting aanstak, met zulk een gevolg, „dat ten ongeveer elf ure, vóór iemand daarvan iets had

(1) Voor geschiedkundige bizonderheden wordt o. a. verwezen naar de „Bijdragen tot de geschiedenis van Overijssel" deel VIII bl. 39, door Mr. J. van Doorninck en Mr. J. Nanninga Uitterdijk. Zwolle, erven Tijl.

(2) Voor de jaartallen werd door mij ook geraadpleegd: Mr. J. Nanninga Uitterdijk: Merkwaardigheden van Kampen, uitgave L. v. Hulst Kampen, 1878.

(3) De straat aan de oostzijde van het Raadhuis grenzende, dus de straat loopende langs den schepentoren, heet bij oude Kampenaren heden nog: „Achter de Kaak".

„bemerkt, het geheele Raadhuis boven in brand stond". (4)
Ieder maakte „goeden sier"; jammer dat dit misschien de oorzaak was van de ramp.

Spoedig begon men met den herbouw. „Berend „van Coesveld, de stadstruffelmeester, was het hoofd der „metselaars; hij koopt zoowel zandsteen als baksteen voor „de stad in, haalt te Leeuwarden de patronen voor de „vloeren, die boven op 't Raadhuis moeten komen, en ziet „toe op, en werkt aan metselwerk en houwwerk. Van 2 „April 1543 tot 11 Februari 1544 arbeidt meester Berend „met zijne knechten aan metsel- en grauwwerk. Nadat dit „gereed was en meester Goesen, de timmerman, het dak er „op had gezet, werd alles door Herman Leijendekker met „zijn gezellen gedekt, die ook de dakvensters met lofwerk „en bloemen maakte. (5)

Terwijl de 6 beelden waarschijnlijk nog van vóór den brand afkomstig zijn, zijn de drie bovenkruisvensters met daktraceering bij den herbouw aangebracht. Dit Maaswerk, in schema laat-Gothiek, bezit Renaissance-profielen; en ook de negen postamenten, waarop de pinakels en leeuwen, vertoonen een weinig verheven, eigenaardig 16e eeuwsch plantaardig ornament waar veelal bij voorkomt de peer en de daarbij behoorende bladeren. De daktraceering is op consoles (in 't midden en aan de twee zijden zien we primitief gehouwen koppen) vóórgebouwd en tusschen de hoektorentjes opgesloten.

Deze eindoplossing laat ook duidelijk zien, dat de hoektorentjes reeds aanwezig waren, vóór het Maaswerk werd aangebracht.

De pinakels en leeuwen (deze leeuwen dragen 't Kamper wapen en schild der stad) zijn mooi gehouwen en verkeeren nog in vrij goeden staat.

De goot bevindt zich op ± 0.80 M. achter de traceering en van daar is het dakvlak aangewerkt (naar den voorgevel) met kleine door leien gedekte schildjes, welke onder de segmentbogen en tusschen de consoles kunnen afwateren. De blindboogstukken en de spitsboogjes boven de nissen zijn vroeger, toen ze vermoedelijk veel van het weer hadden geleden, „innig vlak" afgewerkt, ten minste de bladen en bogen waren alle verdwenen. De gevel aan de oostzijde, waarvan de oorspronkelijke vormen nog duidelijk waar te nemen zijn, verschafte de motieven, welke nu weer zijn toegepast aan den Westgevel.

Behalve 't venster voor de sierlijk gesmeede ijzeren kooi, zijn de overige vijf vensters alle door nieuwe vervangen. De oude ijzeren traliewerken zijn weer geplaatst, in zooverre gewijzigd, dat het ijzer met koperen doken in de zandsteen is bevestigd, waardoor 't roesten van 't ijzer en daarvoor 't barsten der zandsteen wordt voorkomen.

Het sous-basement, vroeger voorzien van een kelderlicht en een halfcirkelvormig afgesloten poortje met deur, werd ook veranderd.

De vroegere kleine IJsselvorm, zorgvuldig in nauwe voegjes verdeeld, werd vervangen door reuzenmoppen groot 30 × 14½ × 6½ c.M. beginnende op een zandsteenen plint. Het poortje werd om de geringe breedte der straat aldaar verwijderd en aan den Oostgevel de toegang tot den kelder gemaakt; hiervoor moest worden weggebroken het aldaar gebouwde brandspuithuisje, wat nu toren en gevel ten goede komt. In dit basement zijn vier nieuwe kelderlichten geplaatst, waardoor de vroegere donkere kelder veel aan bruikbaarheid heeft gewonnen.

De trap met ingang, welke aldaar werd aangebracht in 1791, ter vervanging van een meer sierlijke Renaissancetrap met toegang, is weggenomen, waardoor den gevel weer zijn oorspronkelijk aanzien is teruggegeven en wat voor het publiek verkeer een verbetering (door de meerdere breedte der straat welke hierdoor ontstond) mag worden genoemd. Hoewel nu architectonisch 't gebouw er door heeft gewonnen, stoffeerde die trap en poort toch wel dat gedeelte der straat.

Op zij der kruisvensters zijn aangebracht de bekende eikenhouten luikjes, tusschen de klampen diagonaalschgewijze geschilderd in de stadskleuren (blauw en wit).

In de drie bovenvensters zijn geplaatst zes gebrandschilderde ramen waarop wapens van bekende oude Kamper personen der 16e en 17e eeuw; t.o.a. het wapen van Thomas van Berendsen (1587—1625) landmeter van Overijssel en de architect der twee 17e eeuwsche stadspoorten, welke het plantsoen te Kampen met het daaraan grenzend stadsgedeelte nog tot sieraad strekken.

Deze ramen met hun heraldieke kleuren verhoogen zeer het aanzien der zeldzaam schoone schepenzaal, waar wij o.a. aantreffen de prachtige schouw van Colijn van Camerijck en de van eikenhout gebeeldhouwde schepenstoel van „Mr. Vrederick, den stadskistenmaker en timmermeester". (6)

Boven drie beelden waren nog aanwezig de overblijfselen der voormalige baldakijns. Dit gaf aanleiding om weer dergelijke bekroningen aan te brengen. Deze nieuwe baldakijns zijn alle vervaardigd door den Kamper steenhouwer Jan Westendorp, die zich eervol van zijn taak heeft gekweten.

De beelden met consoles zijn onveranderd gebleven; redenen van financieelen en archeologischen aard deden hiertoe besluiten; een mooie samenwerking, èn gelukkig voor de gemeentekas, èn voor de oudheidkundigen!

De zes beelden symboliseeren van links af beginnende: Alexander de Groote, Karel de Groote (7), de Matigheid, de Hoop, de Gerechtigheid en de Milddadigheid; de consoles dezer beelden zijn merkwaardig; meerendeels een mannenfiguur een lint vasthoudende.

Van deze beelden en voetstukken zijn copiën in gips genomen, welke thans aanwezig zijn op de binnenplaats van het Rijks Museum te Amsterdam en op de schepenzaal te Kampen.

Met het oog op de symmetrie van den voorgevel van het Nieuwe Raadhuis, maakte men aan de beide einden van dat gebouw een pilaster ter breedte van 0.70 M. en daarboven de bekende cornissing der kroonlijst.

De pilaster, grenzende aan het oude Raadhuis, kon met de bestaande verdeeling niet geborgen worden en toch moest zoo'n oplossing aan beide hoeken gelijk zijn. Welnu, men nam eenvoudig de tekortkomende 0.70 M. van het oude Raadhuis af, en voor berging van de cornissing der kroonlijst werd de Gothicke zandsteenen uitbouw van den hoektoren weggeslagen.

Nu is dat alles weer hersteld en het oude gebouw gegeven wat het toekwam. De pilaster en cornissing zijn verwijderd.

Het nieuwe raadhuis is aangebouwd tegen den Zuidgevel van het oude gebouw. Aan den Zuidgevel bevond zich

(4) Merkw. v. Kampen blz. 93.
(5) „ „ „ „ 94.

(6) Merkw. van K. blz. 95.
(7) Deze twee beelden Alexander en Karel de Groote, worden ook vermoed te symboliseeren den moed en de kracht. Echter 't voetstuk 't meest naar links heeft als inscriptie 't woord „Alexander"; de leeuw, op 't schild van Alexander, zou de kracht, doch ook de Majesteit kunnen voorstellen. Merkwaardig zou 't zijn, wanneer vier moreel-allegorische en twee historische figuren op één lijn in den zelfden gevel waren aangebracht.

vroeger de ingang met trap en „puie", waaronder de kelderingang. (8)

De West- of Hoofdgevel heeft ter hoogte van de waterlijst onder de traceering een „zeeg" van ruim 30 c.M., welke niet in 't oogvallend is. Er werd dan ook niet aan gedacht den gevel in horizontalen zin in een rechte lijn te brengen; dan had te veel moeten worden afgebroken. Waardoor het gebouw deze zetting heeft ondergaan, is vermoedelijk te verklaren uit het volgende. Waarschijnlijk zijn de vier buitenmuren van het Raadhuis en die van den schepentoren alle op één diepte en dezelfde wijze en zwaarte gefundeerd.

De slappe bodem (in Kampen vindt men veel veen) is dan door de grootere zwaarte van den toren aldaar meer samengeperst; de toren is naar de Oostzijde gaan overhellen en

(8) Deze kelderingang is in den kelder gedeeltelijk nog te zien. De tegenwoordige toegang tot den kelder is in den Oostgevel aangebracht, ter plaatse waar die ook werd gemaakt in de 17e eeuw of vroeger, zooals bij heropening bleek. Als op meerdere plaatsen in Kampen het geval was, waren ook hier de duimen der hengsels 0.80 M. beneden de daarvóór gelegen straat aanwezig. Aan dezen gevel is nu ook weer de vroeger bestaande schroefvormige schoorsteen gemetseld.

heeft voor- en achtergevel meegenomen. Juist tegenover den toren vinden we de meeste afwijkingen.

Behalve de baldakijns, welke van Morleysteen zijn vervaardigd, is voor de steenhouwwerken 1e kwaliteit Gildehauser zandsteen gebruikt, welke steen ook meerendeels aan het oude gebouw wordt aangetroffen.

Alles werd uitgevoerd voor rekening van de gemeente Kampen, naar de plannen van Dr. P. J. H. Cuypers en onder hoofdtoezicht van den Directeur der Gemeentewerken, K. de Vidal de St. Germain, terwijl Mr. J. Nanninga Uitterdijk, Archivaris van Kampen, verschillende gegevens verstrekte, waarnaar is gewerkt. De dagelijksche leiding, zoowel als het vervaardigen der detailteekeningen, was toevertrouwd aan ondergeteekende.

Wanneer men nu te Kampen de Oudestraat doorwandelt, die sierlijke bochten volgende, volgens welke die straat zich door de stad slingert, dan vertoont zich het schilderachtige oude Raadhuis aan de eene- en de grootsche Bovenkerk aan de andere zijde. En als dat alles wordt beschenen door de warme middagzon, treft ons een hoogst aangename schaduwwerking, een genotvol spel van licht en bruin.

Wanneer nu nog het oudergedeelte van den Noordgevel, den Oostgevel en het geestige schepentorentje zullen zijn hersteld (en dat is dringend noodig), dan zal Kampen hebben verricht een daad van piëteit voor kunstenaars uit een roemvol verleden, mannen, die in hun eenvoud zooveel schoons hebben gewrocht.

Kampen, 23 Juni 1900.

A. J. Reijers.

BERICHTEN.

Volgens mededeeling van den Minister van Binnenlandsche Zaken, ontving de Regeering het bericht, dat te München in 1901 ter eere van den 80sten geboortedag van Z. K. H. Prins Leopold van Beieren, Regent van het Koninkrijk, door de Münchener Kunstgenootschappen: „Künstlergenossenschaft" en „Sezession", gemeenschappelijk een kunsttentoonstelling gehouden zal worden, waaraan de statuten voor de tentoonstelling in 1897 gehouden ten grondslag zullen leggen.

Daar deze tentoonstelling samenvalt met de viering van den tachtigsten verjaardag van Z. K. H. den Prins Regent van Beieren zullen de kunstverecnigingen alle krachten inspannen, om haar zoo belangrijk mogelijk te maken.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Vereeniging van Bouwkundigen in Nederl. Indië. Technicum. 1e Prijs: f 250; 2e pr. f 150; 3e pr. f 100. Voor Nederlanders en inwoners van Ned. Indië. Voor 15 Aug. 1900 bij den heer C. P. Franken, President der Vereeniging te Passoeroean. Zie Bouwk. Weekblad no. 51 van 23 Dec. 1899.

Gemeentebestuur van 's-Hertogenbosch. Monumentale Fontein. Voor alle Nederlandsche of sedert 1 Januari 1899 in Nederland gevestigde kunstenaars. 1e Prijs f 500; 2e pr. f 300; 3e pr. f 100; de Jury kan nog twee ontwerpen voor bekroning met f 100 voordragen. Voor 1 October 1900 aan den heer Burgemeester van 's-Hertogenbosch.

Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam. Algemeen. I. Opgang tegen het talud van een dijk tegenover een breede straat. 1e Prijs: zilveren med. en f 50; 2e Prijs: bronz. med. en f 25; 3e Prijs: getuigschr. II. Poortje voor een schoolgebouw. 1e Prijs: zilv. med. en f 40; 2e Prijs: bronz. med. en f 20; 3e Prijs: getuigschrift. III. Woonkamerschoorsteen. 1e Prijs: bronz. med. en f 25; 2e Prijs: getuigschrift en f 15. IV. Opmeting van een oud gebouwtje.

1e Prijs: zilv. med. en f 25; 2e Prijs: bronz. med. en f 15; 3e Prijs: getuigschrift; aan het bekroonde antwoord pl.m. f 35 voor honorarium wegens opname in een tijdschrift. Vóór 1 Dec. 1900, adres den heer C. N. van Goor, Jonkerfranssstraat 126, Rotterdam.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

Bouwkundig Opzichter 1.
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 17.
Assistent-Opzichter-Teekenaar 2.

Aantal aanvragen voor:

Bouwkundig Opzichter teekenaar. 1.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Onder Bescherming van Hare Majesteit de Koningin-Moeder.

BOUWWERKEN *uitgevoerd door leden der Maatschappij. Bijeenverzameld en uitgegeven bij gelegenheid van het vijftigjarig jubileum der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst 1892.*

Aan Hare Majesteit de Koningin-Regentes Eerbiedig opgedragen door het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

INHOUD.

PLATEN:

5. Woning van den Hoofd-Directeur der Rijks Museum-gebouwen te Amsterdam. Architekt Dr. P. J. H. Cuypers.
6. Gebouw der Industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te Amsterdam. Architekt A. L. van Gendt.
7. Panoramagebouw te Amsterdam. Architekt I. Gosschalk.
8. Sarphatimonument te Amsterdam. Architekt J. R. de Kruyff.
9. Winkelgebouw van den heer Allert de Lange te Amsterdam. Architekt J. van Looy.
10. Kantoorgebouw der firma Labouchère Oyens & Co. te Amsterdam. Architect F. W. M. Poggenbeek.
11. Maatschappelijk Gebouw der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Architekten Th. G. Schill & D. H. Haverkamp
12. Woonhuizen te Amsterdam. Architekt. J. C. Spakler Jr.
13. Woonhuis op het landgoed Uytenbosch te Baarn, van den heer J. L. Pierson. Architect C. Muysken.
14. Huize Oostbroek te de Bilt, van den heer Mr. W. J. Royaards van den Ham. Architect I. H. J. van Lunteren.
15. Villa Kennemerheuvel te Bloemendaal bij Haarlem, van den den heer L. H. Prætorius. Architekt L. Ritter.
16. Kantoor- en Winkelgebouw in het Agnetapark te Delft Architekt F. M. L. Kerkhoff.
17. Gebouw der Studentensocieteit Phoenix te Delft. Archit. F. J. Nieuwenhuis.
18. Stationsgebouw der Holl. IJz. Spoorweg Maatschappij. te Delft. Architekt C. B. Posthumus Meijjes.
19. Arbeiderswoningen te 's-Gravenhage. Architekt W. B. van Liefland.
20. Villa in het Prinsen Vinkenpark te 's Gravenhage. Architekt J. P. J. Lorrie.
21. R. K. Parochiekerk. Pastorie enz., van den H. Joseph, te 'sGravenhage. Architekt E. J. Margry.
22. Winkelgebouw te 'sGravenhage. Architekt J. H. A. Mialaret.
23. Winkelgebouw der Vereeniging Eigen Hulp te 's Gravenhage, Architekt H. J. Mondt.
24. Gebouw der industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te 's Gravenhage. J. J. van Nieukerken.
25. Villa aan de Laan van Meerdervoort te 's Gravenhage, Architekt P. du Rieu Fzn.
26. Physisch Laboratorium der Rijks Universiteit te Groningen. Architekt J. van Lokhorst.
27. Architekt J. van Lokhorst.
28. Hypotheek- en Kadastergebouw te Groningen. Architekt C. H. Peters.
29. Woonhuis te Haarlem. Architekten S. Roog & Jb. van den Ban Pzn.
30. Kerk der Hervormde Gemeente te Katwijk aan Zee. Architekt H. J. Jesse.
31. Villa Laanzicht te Leeuwarden. Architekt H. H. Kramer.
32. Gebouw der Studenten Societeit te Leiden. Architekt Prof E. Gugel.
33. Stads Gehoorzaal te Leiden. Architekt D. E. C. Knuttel.
34. Oudeliedenhuis te Leiden. W. C. Mulder.
35. Huize de Cloeze van den heer Mr. C. J. Sickesz, nabij Lochem. Architekt Nics. Molenaar.
36. R. K. Kerk en Pastorie te Nes en Zwaluwenbuur. Architekt Jos. Th. J. Cuypers.
37. Winkelgebouw der firma Bahlman & Co. te Nijmegen. Architekt D. Semmelink.
38. Winkelgebouw te Nijmegen. Architekt J. J. Weve.
39. Woonhuis te Rotterdam, Architekt D. Verheul Jr.
40. Schouwburg te Rotterdam. Architekt J. Verheul Dzn.
41. Hotel Wittebrug te Scheveningen. Architekt Joh. Mutters Jr.
42. Gebouw der Société Sic Semper te Utrecht. Architekt P. J. Houtzagers.
43. Woonhuis van den heer Dirk Laan te Wormerveer. Architect Jacob F. Klinkhamer.

De 42 in dit werk voorkomende platen, groot 50 bij 35 cM. zijn lichtdrukken naar photographische opnamen, beiden van de firma Emrik & Binger te Haarlem.

Deze verzameling platen, in portefeuille, is aan het Bureau der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst verkrijgbaar, voor de Leden der Maatschappij, à f 5.— per exemplaar.

N.B. De plattegronden van deze gebouwen zijn voorgesteld op twee dubbele platen.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 6 AUGUSTUS.

APELDOORN. Het bouwen van 2 woonhuizen.
De heer J. Posthuma, bij wien bestek en teek. ter inz. liggen.

's-GRAVENHAGE. Het verbouwen van perc. no. 3 aan de Bierkade ald.
De firma J. Sebelis en Co. te Haarlem, v.m. 11 u., in het hotel „Central", Lange Pooten, 's-Hage. Bestek en teek. à f 0,75 verkr. bij F. J. Belinfante. Aanw. gedaan.

NIJMEGEN. Het afbreken en weder opbouwen tot werkplaats met bovenwoningen van perc. no. 7 en 9, Lange Koningstr. ald.
De bouwk. A. W. Jansz, 's av. 8 u., in het hotel „De Gooden Leeuw". Bestek en teek. ter inz. in gen. hôtel en à f 1 verkr. bij gen. bouwk. Nieuwe Marktstr. 6

OOSTERHOUT. (N.-B.). Het bouwen van een woonhuis, met annexe paardenstal, remise en schuttingen, met bijlevering van alle benoodigde materialen.
De bouwk. C. A. Oomen Azn., 's av. 8 u., in het koffiehuis van Gezusters van Riel. Bestek en teek. in gen. koffiehuis ter inzage. Inl. verstrekt de bouwk. Aanw. gedaan.

WEDDERVEER (GR.). Het bouwen eener behuizing met al het daartoe ben.
De heeren Gebr. Sneeter, n.m. 5 u., in het logement het Veer, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft G. Hekman te Oude-Pekela.

DINSDAG 7 AUGUSTUS.

AMSTERDAM. Het maken van eene bewaarderswoning aan het wachtlokaal te Kadoelen, gem. Lansmeer.
De dir. der Marine, v.m. 11 u. Voorw. ter lezing aan het departement van marine te 's Gravenhage, bij de directiën der marine te Willemscord en Hellevoetsluis, ter griffie van de prov. besturen, uitgezonderd dat van de prov. Zuidholland, en ter secretarie van de gemeentebesturen te Rotterdam en te Dordrecht, zoomede ten bureele van den hoofdingenieur der marine te Amsterdam, bij wien tevens afdrukken van het bestek te verkr. zijn à f 0,50 per ex. Aanw. gedaan.

BODEGRAVEN. Het bouwen van een woonhuis aan de Spoorstraat ald.
De arch. J. H. Eshuijs, 's midd. 12 u., bij Turkenburg. Bestek en teek. verkr. à f 1,25 bij den bouwk. R. Biesheuvel te Zwammerdam. Aanw. gedaan.

GRONINGEN. Het bouwen van eene heerenbehuizing met bovenwoning aan den Radesingel ald.
De arch. G. Nijhuis, 's av. 8 u., in het café van den heer M. Prins, Groote Markt. Bestek met teek. à f 1,50 verkrijgb. ten kantore van den arch.

HENGELO (O.). Het bouwen eener school met meubelen enz. en een onderwijzerswoning aan den Ouden Molenweg.
De arch. W. Elzinga, n.m. 2 u. bij G. Goorhuis, bij wien bestek en teek. ter inz. liggen. Inl. geeft gen. arch. Aanw. 7 Aug., v.m. 9½ u.

KAMPEN. Het bouwen van een winkelhuis met bovenwoning aan de Nieuwstraat, hoek Gasthuisstraat ald.
De heer J. C. Eijkman, v.m. 11 u., in het hotel de „de Morjaan". Bestek en teek. à f 1 per stel verkrijgb. bij H. J. v. Werven, bouwk. Aanw. gedaan.

LEIDEN. Het bouwen van een hofje, op het terrein aan de Kolverstraat nos. 7, 8, 9 en 10 ald.
De kerkeraad der Gereform. kerk. A., v.m. 11 u., in de kerkeraadskamer. Bestek en teek. ter inz. ter plaatse der besteding van v.m. 9 tot n.m. 1 u., en zijn ald. verkrijgb. à f 1,50 per stel. Inl. worden verstrekt door den arch. B. E. Spijker Azn., Oude Vest 39 ald. Aanw. gedaan

UTRECHT. Bestek no. 819. Het maken van eene smederij voor de werkplaatsen van Weg en Werken met daarmede in verband staande werken, op het station Utrecht. Raming f 19600.
De maatsch. tot expl. van staatssp., n.m. 2 u. (lok. tijd) aan het centraalbur., Moreelsepark.

WESTERVOORT. Het verbouwen en vergrooten der pastorie aldaar.
De architect G. en W. Te Riele en Zn., te Deventer n.m. 4 u., in het café P. Hugen, alw. bestek en teek. ter inzage. Aanw. gedaan.

WILHELMINADORP. Het bouwen eener boerderij en schuur op de hofstede „Waterloo", in den Wilhelminapolder, gem. Wolfertsdijk.
De directeur van den Wilhelminapolder, v.m. 11½ u. Bestek en teek. ter inz. bij J. v. Dijke te Wilhelminadorp en bestekken verkrijgb. ad f 1 bij den bouwk. J. v. d. Vegt te Sas van Gent. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 8 AUGUSTUS.

DORDRECHT. Het bouwen van een woonhuis, steenhouwerij, gebouw voor stoomsteenzagerij, ketelhuis en verschillende fundaties van steenbewerkingmachines, terreinophooging enz., voor den heer D. J. Breedveld.
De arch. G. v. Aardenne, n.m. 1 u., in de steenhouwerij aan het Kasperpad no. 63, alw. bestek en teek. à f 2 te bek. zijn. Inl. iederen werkdag van v.m. 8—10 u. bij voorn. arch.

RENKUM. Het bouwen van een villa te Heelsum, (opleveringstijd 15 Maart 1901).
De arch. J. W. Arnold, n.m. 6 u., in het hotel „Renkum". Bestek en teek. ter inz. in voorn. hotel. Aanw. op het terrein 8 Aug., n.m. 3 u.

SPIJK (GR.). Het bouwen van een nieuwe heerenbehuizing, onder bijlev. van alle benoodigde bouwstoffen enz.
De heer T. Hoving, n.m. 5 u., bij J. Norg. Bestek à f 0,50 te bek. ten huize van aanbesteding, alw. de teek. ter inz. ligt. Aanw. 8 Aug., n.m. 4 u.

DONDERDAG 9 AUGUSTUS.

ARNHEM. Bestek no. 20. Het bouwen van een politie-wachtpost aan de Rijnkade en van een wachtlokaal aan de gem.-apotheek. Begr. f 2370.
Het gem.-best., v.m. 11½ u., aan het bureau gem.-werken in de Kadestraat zijn inl. verkrijgb. v.m. van 10—12 u. Bestek met gezegeld inschr.-bilj. en 2 teek. tegen f 1 verkr. aan het bur. gemeentewerken. Aanw. gedaan.

's GRAVENHAGE. Het verbouwen van het politiebureau aan de Nieuwe Haven, het uitbreiden van dit bureau met het daartoe te verbouwen huis Nieuwe Haven 5 en het bouwen van cachotten, nachtverblijven enz.
Het gemeentebest., n.m. 2 u. Voorw. à f 1,10 en de teek. à 25 ct. verkr. aan de gem.-werf.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een gebouw voor spaarbank, volksbibliotheek en woning, voor rekening der Nutsspaarbank ald.
Het best. der Nutsspaarbank, n.m. 12½ u., in het hotel „de Halve Maan". Bestek en teek. à f 1,50 per stel verkrijgb. ten kantore der architecten. Inl. geven v. d. Goot en Kruisweg, architecten. Aanw. den dag der besteding 10 u.

VRIJDAG 10 AUGUSTUS.

AMSTERDAM. Het uitbreiden van de remise met garde meuble en het bouwen van eene machinekamer met smederij en bijkomende werken op een terrein achter perc. no. 94 aan den Weesperzijde ald.
De maatij. tot expl. van mechanische vervoermiddelen „Holland", n.m. 1½ u. Bestek en teek. à f 1,50 te bek. bij de arch. v. Rossum en Vuijk, te Weteringplantsoen no. 2.

GROENLO. Het bouwen van een pakhuis met kantoor, zouterij, enz., op een terrein gelegen nabij het station der H. S. M. te Groenlo.
De architecten Gantvoort en Streek, te Winterswijk, n.m. 1 u., in het hotel „de Pelikaan". Bestek en teek. tegen f 1 per stel verkr. op het bureau der architecten, bij wien tevens inl. te bekomen zijn.

GRONINGEN. Het amoveeren van perc. Vischmarkt no. 15 en het daar ter plaatse bouwen van een heerenconfectiemagazijn met bovenwoning voor de firma Meddens & Zn.
De arch. P. M. A. Huurman, 's av. 8 u., in het café Veening, Groote Markt. Bestek en teek. ter inz. in gen. café en à f 2,50 per stel verkrijgb. ten kantore van den arch. Inl. aldaar dagelijks v.m. 11—12 u.

LITH (N.-BR.). Het bouwen van een villa aldaar.
De arch. F. H. J. Pastoor te 's Bosch, n.m. 1 u., in het café van H. Akkermans te Lith. Bestek en teek. te verkrijgen bij gen. architect à f 1,50 per stel en ter inz. in het lokaal van aanbesteding. Aanw. 10 Aug., v.m. 11 u.

MAASTRICHT. Het maken van loodgieters- en zinkwerken ten behoeve van de gebouwen van een nieuw te bouwen slachthuis ald.
Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Bestekken en teek. verkrijgb. ten raadhuize (bur. van publieke werken) alw. ook nadere inl. worden verstrekt.

ZATERDAG 11 AUGUSTUS.

BOSKOOP. Het bouwen van een gem.-school van 12 lokalen met gymnastiekzaal.
Het gem.-best., n.m. 12½ u. Inlev. der bilj. ½ u. vóór de besteding, ter secr. Bestek en teek. ter visie op de gem.-secr. en à f 2,50 verkr. Aanw. 7 Aug. n.m. 12 u., op het terrein aan de Achterkade.

GORREDIJK. Het bouwen van eene brug- en sluiswachterswoning aan de brug laan bij het Moerdiep onder Terwispel.
Het polderbestuur van het 63e en 78e Veendistrict onder Opsterland en Ængwirden, v.m. 10 u., in het logement „de Koornbeurs". Bestek te verkr. bij A. Kooistra opz. des polders à 50 ct. per ex.; met teek. f 1. Briefjes in te zenden v.m. vóór 10 u. ten huize van den heer H. v. Dam Fz., voorz. van het polderbestuur te Gorredijk. Inl. worden gegeven door den opz. des polders. Aanw. 9 Aug., v.m. 10 u.

WOENSDAG 15 AUGUSTUS.

DORDRECHT. Het maken van een kerkgebouw met annexen op een terrein gelegen aan de Cornelis de Wittstraat.
De kerkeraad der Remonstrantsche gemeente. Bestek met teek. vanaf 1 Aug. à f 2,50 verkrijgb. bij de firma J. P. Revers, alw. ook detailteek. à f 1 per stel verkrijgb. zijn. Inl. worden vanaf 10 Aug. dagelijks verstrekt aan het bureau van H. A. Reus, arch., van 8—10 u. v.m.

's-GRAVENHAGE. Het verrichten van eenige verfwerken aan landsgebouwen te 's-Gravenhage. Raming f 3674.
Het min. v. W., H. en N., v.m. 11 u. Bestek no. 57, ter lez. aan het geb. van het min. voorn., aan het lok. v.h. prov. bestuur van Z.-H. en te bekomen bij Gebr. van Cleef, te 's-Hage. Inl. te bekomen bij den rijksbouwmeester en bij den opz. bij de landsgebouwen H. E. v. d. Water. Aanw. 8 Aug., v.m. 9 uur.

VEENENDAAL. Het afbreken van het polderhuis en het bouwen van een nieuw polderhuis ald.
De veerraden der Geldersche en Stichtsche Veenen, n.m. 1 u., in het polderhuis. Bestek en teek. verkrijgb. à f 0,50 per stel bij den heer B. v. Kreel, bouwk. Aanw. 11 Aug., 's midd. 12 u.

MAANDAG 20 AUGUSTUS.

AMSTERDAM. Het verbouwen van de openb. lagere school 1e klasse no. 85 aan de Frederik Hendrikstraat, tot een school voor 600 kinderen.
Het gem.-best., 's midd. 12 u. Voorw. te verkrijgen ter stadsdrukkerij à f 1,60 (met 2 teek.). Inl. worden gegeven aan het bur. van den assistent-arch. op het raadhuis, kamer no. 105, van 2 tot 4 u., gedurende de 3 laatste werkdagen vóór den dag der aanbesteding.

BARNEVELD. Het verbouwen van de openbare school te Glind en de levering van schoolmeubelen.
Het gem.-best., v.m. 10 u. Aanw. 11 Aug., v.m. 7 u.

MAANDAG 22 AUGUSTUS.

BARNEVELD. Het verbouwen van de openbare school te Glind en de levering van schoolmeubelen.
Het gem.- best., v.m. 10 u. Aanw. 11 Aug., v.m.

VRIJDAG 24 AUGUSTUS.

BRONBEEK BIJ ARNHEM. Het verbouwen der woning van den huismeester.
De raad van administratie van het Kon. Kol. Militair Invalidenhuis, 's midd. 12 u., in het gesticht. Bestek met teek. ter lez. en à f 0,50 te bekomen bij den portier, ald. Inl. geven de architecten Van Gendt en Nieraad. Aanw. 20 Aug., v.m. 11 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade
De **NEDERLANDEN** van 1845.
's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen—Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 36. — Breda Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betouwstraat 8. — Groningen, Peiterstraat 6.
Reserves ult. 1899. . . . . f 1.944.100.00
Betaalde Brandsch. tot ult. '99- 19.521.500.00
Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

18 JULI.

BOSKOOP. Het bouwen van een kerkgebouw voor de Geref. gemeente.
Gegund als volgt: C. Koenckoop, timmerwerk f 2000, Freeburg, metselwerk f 1794; C. Goudkade, verfwerk f 274.

19 JULI.

SCHIEDAM. Het verbouwen der hoogere burgerschool ald. Door het gemeentebestuur.
Laagste inschrijver L. v. Eijk, f 3380,40. Gegund.

22 JULI.

AMSTERDAM. (ONDERH.). Het sloopen van de gebouwen Binnen-Amstel no. 108 en Wagenstraat no. 9, voor den heer A. D. Hamburger te Utrecht. Door den architect M. H. Ligthart.
Gegund aan den minsten inschrijver A. Baars te Amsterdam.
VRIJENBAN (ONDERH.). Het bouwen van een tuinierswoning aan den Delfgarenschen weg ald., voor rekening van C. A. v. Beveren. Door den bouwk. J. N. Heesterman.
Laagste inschrijver J. Hanemaaijer, Delft, f 4040. Gegund.

23 JULI.

HILLEGOM. Het bouwen van een woonhuis met kantoor en drukkerij. Door den archit. v. d. Sluis, voor rekening van de firma Hamburg.
Laagste inschrijver W. Philippo en Zonen, Hillegom, f 7800 met rioleering. Niet gegund.

24 JULI.

GINNEKEN. Het bouwen van een noodkerk. Door het R.K. parochiaal kerkbestuur.
Zonder pannen. Laagste inschr. Adr. de Swart, Ginneken, f 5739.
Met pannen. Adr. de Swart, f 6100.
HENGELO (GELD.). Het bouwen eener stoomzuivelfabriek enz. Door de Coöp. Stoomzuivelfabriek.
Laagste inschrijver H. J. Mulderije, Vierakker, f 10600. Gegund.
HOOGEVEEN. Het bouwen eener turfstrooiselfabriek op een terrein nabij het emplacement van den Staatsspoorweg ald. Door the Griendtsveen Mosslitter Compagny Limited te Rotterdam.
Laagste inschrijvers C. ter Horst, Zwolle, en A. Aberson, Steenwijk, f 19700.
OENE. Het bouwen eener villa aldaar. Door den arch. H. Wissink te Olst.
Timmer- en metselwerk. Laagste inschrijver J. Klein Bussink, Apeldoorn, f 4550.
Verf, glas- en behangerswerk, A. W. Holwerda, Deventer, f 467.
RANDWIJK. (GELD.). Het bouwen van een woonhuis voor den heer W. v. Heteren te Randwijk, onder beheer van den bouwk. A. Frederiks.
Laagste inschrijver F. v. Stralen, Heteren, f 1682. Gegund.
RANDWIJK. Het bouwen van een woon- en achterhuis, met bijlev. van materialen, transporten enz., te Randwijk. Door den heer D. Jansen van Doorn.
Laagste inschrijver S. Beurts, Indoornik, f 5375. Volgens bestek 8 dagen beraad.

25 JULI.

ALFEN A/D. RIJN. Het bouwen van 8 werkmanswoningen. Door den arch. J. Hengeveld Jzn.
Timmer-, loodgieters- en smidsw. Laagste inschrijver J. Snel, Alfen a/d Rijn, f 2925*.
Metselwerk. (buiten levering van steen en pannen). H. Haak, Oudshoorn, f 1196*.
Schilderwerk. J. Rijshouwer, Oudshoorn, f 237*. *Gegund.
HOORN. Het bouwen van een soepkokerij aan de Kloppoort. Door de comm. tot uitkeering van warme spijzen.
Laagste inschrijver K. Keetman, f 3868.
POLSBROEKERDAM (Z.-H.). Het bouwen van eene onderwijzerswoning en van een schoollokaal. Door het bestuur der vereen. voor Christ. schoolonderwijs.
Laagste inschrijver A. J. van Kleef, Lopikerkapel, f 3980.

26 JULI.

BREDA. 1°. Het bouwen van eene verdieping op het woonhuis aan de St. Annastr. 19 en boven de poort van den ingang naar het stadserf; 2°. het maken en leveren van 12 st. geg. ijz. meerpalen; 3°. het baggeren van 850 M³. modder en vaste stoffen in de haven, ingesloten tusschen de ligplaats der stoombooten tegenover de Van Bergenstraat en de voormalige immudashuis. Door het gem.-bestuur.
1e. Laagste inschrijver A. G. Nagelvoort, f 1295. Gegund.
2e. Gebr. Fonkert, f 120. Gegund.
3e. C. Leenheer, Heinenoord, f 930. Niet gegund.
HALFWEG LOOSDUINEN (Z.-H.). Het bouwen van 9 woonhuizen, voor den heer M. Schoenmaker te Loosduinen. Door den bouwk. W. v. d. Molen Kuijper.
Laagste inschrijver J. J. Schijf, f 11839.
LEIDEN. Het afbreken van het perc. Janvossensteeg no. 52 kadastraal sectie H. no. 989 en ter plaatse bouwen van een winkelhuis met woning en bijk. werken. Door den arch. D. Veilbrief.
Laagste inschrijver Jac. Bink, f 5363.
LEIDEN. Het verbouwen van een perceel aan de Lammermarkt 416, voor den heer Gijbels. Door den arch. L. v. d. Laan.
Metselwerk. Laagste inschrijver J. Rietbergen, f 1650.
Timmerwerk. J. B. Hoogeveen, f 1494.
Schilderwerk. W. Th. Zandvliet, f 154.
Stucadoorswerk. F. A. Wempe, f 259.
Loodgieterswerk. A. Rietmeijer, f 106.
Gas- en waterleiding. J. L. Creighton, f 103.
Massa. J. Th. Bik, f 3884.
LIENDEN. Het aanbouwen van een schoollokaal a/d. school te Ingen met bijbehoorende werken. Raming 2797. Door het gem.-best.
Laagste inschrijver G. van Esterik, Ingen, f 2847. Gunning aangehouden.
THOLEN. Het maken van een steenen gebouwtje voor een petroleummotor-gemaal benev. de levering en het werkvaardig opstellen van een centrifugaal-pomp-gemaal, door een petroleummotor tot het drooghouden van de polders. Door het bestuur van de polders Broek- en Rooland, gelegen onder de gemeente Tholen.
Laagste inschrijver C. Nieuwenhuijzen, Iersekе, f 1378.
TWELLOO. Het opbouwen van een afgebrande woning. Door den heer A. Peters.
Laagste inschrijver G. J. Hulshof, Twelloo, f 1250.
WESTDORPE. 1°. Het bouwen van een raadhuis met toren, en 2°. het plaatsen van een met steenen fundamenten ijzeren omrastering. Door het gem.-best.
Perc. 1. Laagste inschrijver G. J. Kamoen, f 7270.
Met hardsteen. C. L. Hemelaar, Axel, f 505,25.
Zonder bedekking. B. H. Reuling, f 568.

27 JULI.

ENSCHEDE (ONDERH.). Het stucadoorwerk aan de nieuw te bouwen R. C. Jongensschool. Door de heeren Halstein en Groeliken.
Laagste inschrijvers Cordes en Bakker, f 810. Gunning in beraad gehouden.
ENSCHEDE. Het bouwen eener fabriek met machinekamer en ketelhuis, op een terrein gel. aan den Haaksbergerweg, zonder vloeren, dakbedekkingen zonder stoomschoorsteen. Door de Enschedésche stoomconfectie fabriek, Rozendaal en Co.
Laagste inschrijver B. J. Turin, f 6441. Nog niet gegund.
ENSCHEDE. (ONDERH.). Het bouwen van een boerenwoonhuis op een terrein aan de Hengelosche weg. Door den Welëd. Heer C. Roesingh. Onder beheer van den heer H. G. Zeggelink, architect.
Laagste inschrijver J. W. Horstman, f 2594. Nog niet gegund.
PHILIPPINE. Het bouwen van een woonhuis met schuur en bijk. werken in den Vergaertpolder, nabij Philippine. Door den heer V. N. Voerman.
Laagste inschrijver Jules de Meijer, Zelzaete, f 2787. Gegund.
WEZEP. Het bouwen van een woonhuis. Door den arch. D. Kok Jr. te Harderwijk.
Laagste inschrijver D. von Munching, Harderwijk, f 3468.

28 JULI.

APELDOORN. Het bouwen van een woon- en winkelhuis met werkplaats aan de Beekstraat voor den heer J. Coerts. Door den arch. J. A. Wijn.
Laagste inschr. H. de Groot, f 2440. Geg.
BREDA. Het bouwen van een heerenhuis, met daarvoor benoodige materialen op de pereeelen grond, gelegen aan de Nieuwe Boschstraat ald., sectie B, no. 5013 en 5014. Door den arch. J. M. Marijnen.
Laagste inschrijver C. Nuiten, f 8100.
HARLINGEN. Het bouwen van eene bijschuur op de Zathe onder Tzum, in gebruik bij Th. Westra. Door het best. der spaarbank.
Laagste inschrijver J. Vonk, Welsrijp, f 2530.
NEEDE. Het bouwen van een dubbel woonhuis. Door den arch. T. Broekhuizen.
Laagste inschr. firma Markerink, Needе, f 2168. Gegund.
OUDELANDE (Zeel.). Het verbouwen van het woonhuis met de daarmede in verband staande werken op de door hem bewoonde hofstede. Door den heer M. v. Winger.
Laagste inschrijver Cor. Cammulane, Kwadendamme, f 1002. Gegund.

30 JULI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een steenen bergloods op de Groentemarkt. Door het gemeentebest.
Laagste inschrijver A. Toorenvliet, f 18000.
AMSTERDAM. Bestek no. 852. Het vergrooten en wijzigen der kantoren aan de goederenloods der Maatsch. aan de Handelskade te Amsterdam. Ram. f 12400. Door de Holl. IJz. Spoorw. Maatsch.
Laagste inschrijver H. H. Egeman, f 12649.
AMSTERDAM. Het bouwen van eene villa aan den Zwartenweg te Hilversum. Door den arch. B. J. Ouëndag.
Laagste inschrijver A. v. Slingerlandt, Bussum, f 27770.
AMSTERDAM. Door den architect B. J. Ouëndag voor rekening van den heer H. van den Wall Bake, het bouwen van eene villa aan den Zwarten Weg te Hilversum. Begrooting f 30950.
Van de 20 inschrijvingen, de laagste van A. van Slingerland te Bussum voor f 27770.
AMSTERDAM (ONDERH.). Het verbouwen van perc. 44 aan het Rokin. Door den arch. Jos. Herman.
Laagste inschrijvers Grouwel en Kermel, f 13290.
HENGELO (OV.). Het bouwen van 2 woonhuizen, onder een dak op een terrein gelegen aan den 4en Weemendwarsweg te Hengelo. Door den aanbesteder.
Laagste inschrijver Foks, f 4349. Gegund.
's-HERTOGENBOSCH (ONDERH.). Het bouwen van een heerenhuis aan de Koninginnelaan tusschen Maasland en Fvellandstraat. Door den arch. F. H. J. Pastoor.
Laagste inschrijver A. Sanders, f 7389.
OLDENZAAL. 1°. Het restaureeren van een woonhuis en schuur aan de Steenstraat en het bouwen van een woning hoek Lindeboom- en Hofstraat; 2°. glas en verfwerk. Door den architect C. J. ter Ellen.
Laagste inschrijver J. W. v. Albach, f 181. Gegund.

WILDERVANK. *a.* Het gedeeltelijk amoveeren van een oud gebouw en vertimmering van dat perceel; *b.* het bouwen van een nieuw woonhuis; *c.* alle benoodigde glas-, verf- en behangerswerken van beide perceelen. Door den architect A. Woldendorp.
Timmerwerk. Laagste inschrijver J. Overeinder, f 2814*.
Verfwerken. N. Heijen, f 197,50*. *Gegund.

31 JULI.

OVERVEEN. Het amoveeren van perceel B. no. 93 ald. en het ter plaatse bouwen van een café met kasteleinswoning, aparte bovenwoning en het verplaatsen van de wagenmakerij. Door den arch. C. L. M. Robbers te Haarlem.
Laagste inschrijvers Scherpenhuizen en v. d. Meij de Bie, f 13662.

2 AUGUSTUS.

'S-GRAVENHAGE. Namens de Maatsch. „Mercurius": Het bouwen van een kantoorgebouw met magazijnen genaamd het gebouw „Mercurius" aan het Noordeinde no. 33.
Laagste inschrijver B. de Baan, f 102.450.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,
Mem. San. Inst. London.
Sanitary Engineer,
150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.
Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.
SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.
PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.
Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.
Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.
Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.
Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.
Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74-76 Rotterdam.
Vertegenwoordigers der beroemde fabrieken BROWN-WESTHEAD MOORE & Co., George JENNINGS enz.
Closets. Baden, Waschtafels enz., van Engelsch Aardewerk en verglaasde „Diamant". Vuurklei. Gas- en Electrische ORNAMENTEN.
Gaskachels en Comforen.

Verstrekken aan H.H. Architecten en Aannemers op aanvraag gaarne plannen voor Complete Installatiën.
Billijke Prijzen.
Groote voorraad.
Permanente Tentoonstelling Leuvehaven 74.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma Gebrs. Hesse), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.

Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Eerste Nederl. Papierstucfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Geklaard en gebrand glas in loost. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Nieuwe Uilenburgerstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Haenekler'sche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Houthandel, Stoomzaag- en Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — HÖXTER-GODELHEIM A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare bekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blomers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDEOBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königswinter a Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-**steenen, vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

F. W. HESSE Fz. (firma Gebr. Hesse.)
Sanitary Engineer, Amsterdam, Damrak 68.
Specialiteit voor de levering van
Complete Bad- en Closet-Inrichtingen.
Closets merk **„Beurs"** en diverse andere soorten.
Vertind koperen Bad- en Waschtafel-Geyzers, Closets, Waschtafels, Waschbakken, enz.
GASORNAMENTEN.
VERWARMING EN VENTILATIE.
Belast zich met plaatsing en inrichting door geheel Nederland. Teekeningen en prijsopgaven op aanvrage gratis. Concurreerende prijzen. Wederverkoopers het gewone rabat.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.
DRAADGLAS.
(Glas met kern van metaaldraad)
ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.
ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.
ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.
VOORDEELEN.
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).
PEILGLASBESCHERMERS van **DRAADGLAS** voor stoomketels van alle soorten.
AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.
Generaal-Agent voor Nederland: **FERD. ENGERS, Amsterdam.**
TELEGRAM-ADRES: **Ubbelohde, Amsterdam.** — TELEFOON No. **593.**
Draadglas.
Peilglas beschermers.

GEBROEDERS KOCH, Amsterdam,
leveren **BINNENBETIMMERINGEN** bewerkt met **Carton-Pierre,** zoo ook **Ornementen** van **Carton-Pierre** ter versiering.
Niet te verwarren met Papierstûc of iets dergelijks.
Bizonder voldoen onze **Carton-Pierre PLAFONDS** in **Vakken.** Het fabrikaat is uiterst solide, volkomen vochtvrij, krimpt en scheurt inet en kan desverlangd, in opgegeven kleuren, geheel afgewerkt, geplaatst worden.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:
Honorarium-Tabellen
voor
Bouwkundige Werkzaamheden
met en zonder Nota.
Per stuk 10 cts.; bij 50 ex. f 2.—, bij 100 ex. f 3.—.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE
MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

11 AUGUSTUS 1900. 20e JAARGANG. No. 32.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. f 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.— . . .

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels f 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. . . . . .
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M^{ij}.

INHOUD. — Het Architecten-congres te Parijs. — Het internationaal congres voor l'art public te Parijs. — Berichten. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

HET ARCHITECTEN CONGRES TE PARIJS.

Insigne der Congresleden.

Alvorens in beschouwingen te treden over het nut van Congressen en vooral van Wereldtentoonstellingen zooals de huidige te Parijs er een is, zullen wij trachten een kort verslag te geven van het voornaamste wat op het Congres is behandeld. Onvolledigheden en vergissingen die er in mochten voorkomen, gelieve men op rekening te stellen van de uitermate slechte acoustiek in het vergaderlokaal; dit was op een enkele uitzondering na de Hémicycle van de Ecole des Beaux-Arts, met zijn academische beschildering van Ingres, indertijd de glorie van de academie, maar voor onzen tijd van een koudheid en stijfheid die niet aangenaam meer stemmen kan.

In afwachting van het officieele verslag van het verhandelde op het Congres, dat in bewerking is bij den zeer sympathieken algemeenen Secretaris van het Congres, den heer J. M. Poupinel, en waarschijnlijk geen zeven jaren op zich zal doen wachten, zooals het verslag van het in 1889 te Parijs gehouden IIIe Congres, — in afwachting van dat volledige verhaal zal het hen die niet aan het Congres deelnamen eenigszins belang inboezemen te vernemen wat er besproken is, en hoe men den tijd verder heeft doorgebracht; dat is de tijd om iets te zien en zijn kennis te vermeerderen.

Volgens het programma zouden de architecten die uit den vreemde waren overgekomen, Zondag avond ontvangen worden in de groote Feestzaal van het nieuwe Stationsgebouw van de lijn Parijs—Orléans aan den quai d'Orsay. Deze ontvangst moest echter uitgesteld worden tot den avond van den volgenden dag, wegens de komst van den Shah van Perzië; het intiemere waarom is ons niet duidelijk geworden.

Maandag ochtend 30 Juli, 's morgens te half tien uur, daagden langzamerhand de leden van het Congres op in de overdekte binnenplaats van de Ecole des Beaux-Arts; hier en daar vormden zich groepjes, bekenden die elkander in lang niet gezien hadden, die kennis hadden gemaakt te Brussel, nu drie jaren geleden bij een dergelijke gelegenheid, of landgenooten die niet samen gereisd hadden om voor een zelfde doel naar Parijs te gaan. Nadat ieder aan eenige voorgeschreven formaliteiten had voldaan, werden de leden verzocht te verschijnen in het halfronde auditorium om de toespraak aan te hooren van den heer A. Normand, Voorzitter van het Comité voor de organisatie van dit Congres. De zaal was gevuld met congressisten van allerlei nationaliteit. De rede van den Voorzitter, die de aanwezigen het welkom toeriep, is echter door zeer weinigen verstaan kunnen worden; eenigermate was dit ook het geval met het verslag van den heer Poupinel, secretaris van het voorloopig Comité, die mededeelde wat door dit Comité verricht was om het Congres te doen slagen. Hoewel met waardeering de medewerking van velen kon worden vermeld, moest ook op eenige teleurstellingen worden gewezen, waaronder er waren die zelfs de leden uit den vreemde zouden ondervinden; maar dit was nu eenmaal niet anders, evenmin als elders. De bedoeling was intusschen goed geweest, en het Comité hoopte, dat die gewaardeerd zoude worden.

De heer Ch. Lucas, een der vice-Voorzitters van het Comité, lichtte het programma der werkzaamheden van het Congres eenigszins nader toe; jammer genoeg ontbraken mededeelingen, ook niet op 't programma vermeld, over het bezoek aan gebouwen, dat later telkens slechts even te voren werd aangekondigd, waarvan het gevolg was, dat zeer velen het een of ander hebben moeten missen.

Op voorstel van Graaf P. de Suzor werd tot bureau van het Congres benoemd het Comité van voorbereiding. Vervolgens werden de bureaux voor de verschillende zittingen samengesteld, natuurlijk zooveel mogelijk uit de buitenlandsche leden, hetgeen het sein was om wenschen uit te spreken voor het heil van het gastvrije Frankrijk, of hieraan groeten uit den vreemde over te brengen. De heer de Suzor, de afgevaardigde uit Rusland, ving er mede aan, en de heer J. Stübben, uit Keulen, die zijne rede in het Duitsch en daarna in 't Fransch hield, volgde; vooral de hartelijke, echt collegiale woorden van dezen, ook in 't buitenland zeer bekenden man werden daverend toegejuicht. 't Is wellicht voor 't eerst hier, na dertig jaren, geweest, dat door een Duitscher, op een congres in Frankrijk, in zijn

eigen taal gesproken is, en daarna hetzelfde nog eens herhaald is in de taal van zijn gastheeren. Voor Nederland sprak vervolgens de heer Dr. P. J. H. Cuypers, voor Engeland Prof. G. Baldwin Browne, voor Spanje de heer E. M. Repullés y Vargas, en voor België de heer V. Dumortier, de Voorzitter van het vorige, zoo uitermate geslaagde Congres te Brussel.

Nog enkele luchtige en geestige woorden over collegialiteit en confraterniteit, van den heer E. Trélat, Directeur van de bijzondere school voor bouwkunst, te Parijs, en de openingszitting was afgeloopen.

In den namiddag van denzelfden dag werd de tentoonstelling van teekeningen van architecten geopend in de overdekte binnenplaats, als zoodanig vestibule, van het Palais des Etudes van de Ecole des Beaux-Arts. Deze tentoonstelling bestond voor een groot gedeelte uit opmetingen en restauratie-teekeningen van belangrijke monumenten uit de oudheid, vele artistieke aquarellen — voor 't meerendeel reisherinneringen uit den vreemde — en enkele ontwerpen van moderne bouwwerken of gedeelten daarvan.

Door het gemis van een beschrijvenden catalogus is het zeer moeielijk een gedetailleerd overzicht te geven van deze keurige collectie. Vele teekeningen waren niet eens van den naam des makers voorzien en misten vaak een opschrift; wij moeten ons daarom tot enkele hoofdzaken bepalen.

De teekeningen van de, voor het meerendeel reeds overleden, overwinnaars in den strijd om den Prix de Rome waren voor het grootste gedeelte ingezonden door de Ecole des Beaux-Arts zelve, of wel door vrienden van de overleden ontwerpers voor het doel afgestaan. Vermelding verdienen: een triomfboog (Jules Bouchet), opmetingen en restauratie-teekeningen van den Acropolis (Boitte), de bouwvallen van den Heliopolis (Jojau), brokstukken van het Tabularium (Moyaux), het Forum van Trajanus (Viollet-le-Duc) en een fraaie aquarel van de cathedraal van Albi door denzelfden meester, — heerlijk mooie kunstwerken. Meesterlijke teekeningen waren aanwezig van Hittorff, Dauban, Ballu en Génain. Merkwaardig waren de teekeningen van het theater te Ribier, uit het einde der 18e eeuw, door Vestier. Door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst waren eenige lijsten ingezonden met eigenhandige, aan de Mij. vermaakte teekeningen van den heer A. N. Godefroy. Zij stelden voor: het Huis met de Hoofden te Amsterdam, en restauratie-teekeningen van een 16e eeuwsch nog gedeeltelijk bestaand woonhuis te Amsterdam, van een 17e eeuwsch gesloopt huis te Dordrecht, van een winkelhuis (1659) en het Kistenmakershuis (1635), beiden gesloopt, te Amsterdam. Zij die deze belangrijke teekeningen kennen, zullen begrijpen, dat zij zeer de aandacht trokken van de vreemdelingen.

De tentoonstelling was niet minder merkwaardig door het vele eigenhandige werk van bekende meesters als Vaudremer, Normand (de president van het Congres) met zijne opmetingen van de kapel in het paleis Aubbe te Sienne en het klooster van Santa Croce. De heer Norman, een hoog bejaard man, wiens vader insgelijks architect was, had ook een penteekening ingezonden van zijn grootvader, uit den tijd dat ook deze voor bouwmeester werd opgeleid.

Onder de ingezonden aquarellen van meer jongere architecten waren hoogst artistieke schetsen te zien uit Egypte, Syrië, Cairo, Damascus en Italië, o.a. drie stuks van den te vroeg ontslapen pensionnaire Henri Pile (1899), schetsen uit Parijs zelve van Leteurtre en anderen.

Wat het moderne werk aangaat, merkten wij op een travée van den gevel van het onlangs geopende Palace-Hotel in de Champs Elysées, van den architect Chedanne, eene stichting van de Compagnie des Waggons-lits, een allerliefste villa van Jaudel, een ontwerp van een kasteel voor den graaf van Werlé, door Jaillot, enorme teekeningen van een Amerikaansch huis met 21 verdiepingen door Cette, en eenige andere.

Na het bezichtigen van deze tentoonstelling vergaderde het Congres en behandelde den artistieken eigendom van bouwkunstige werken, een onderwerp, dat reeds jaren lang voorkomt op de programma's van architecten-congressen, en die voor den letterkundigen en artistieken eigendom. Nog steeds wordt gestreden in het belang van een gelijke bescherming van architectonische werken, zooals deze reeds bestaat voor de werken van graphische en plastische kunsten. De wensch om tot zulk een bescherming te komen, werd in korte woorden het laatst uitgesproken op het Congres te Brussel. De besprekingen te Parijs hebben niet meer uitgewerkt dan het uiten van een dergelijken wensch.

Des avonds te half tien uur had de uitgestelde receptie plaats in de groote feestzaal van het nieuwe Stationsgebouw aan den quai d'Orsay; maar de ontvangst, het samenzijn en de groote hitte lokten niet uit tot een lang verblijf.

De 31e Juli was bestemd voor een tocht naar Chantilly, ter bezichtiging van het kasteel aldaar, door den hertog van Aumale aan het Institut de France vermaakt, met al de schatten van boek- en plaatwerken, schilderijen en kunstvoorwerpen die dit uitgebreide museum bevatte. De uren die men hier doorbracht, onder geleide van den architect van het gebouw, den heer Daumet, waren hoogstens voldoende om een overzicht te verkrijgen; weken zouden noodig zijn om zich eenigszins tehuis te gevoelen in een onderdeel dezer keurverzamelingen. Zooals men weet, heeft de Duc d'Aumale het gedeeltelijk geheel nieuwe gebouw doen opbouwen op de grondslagen van het oorspronkelijke kasteel, in den gsest van hetgeen nog hiervan bestond. Inwendig is dit overal te bespeuren, en op menige plaats steken de oude kunstvoorwerpen, of brokstukken daarvan, schril af bij hun nieuwe omgeving. Intusschen was dit bezoek zeker het belangrijkste van alle gedurende de congresdagen, en namen dan ook velen daaraan deel.

Op den avond van den zelfden dag zouden de buitenlandsche leden ontvangen worden in het stadhuis te Parijs. De moord op den Koning van Italië was echter oorzaak, dat dit feest niet doorging, evenmin als de receptie in het Palais de l'Elysée, waartoe de leden waren uitgenoodigd door den President der Republiek en zijne Echtgenoote. Deze receptie, oorspronkelijk vastgesteld op Zondag 5 Augustus, des namiddags te 4 uur, heeft plaats gehad op Woensdag 8 Augustus.

De morgen van Woensdag 1 Augustus was in de eerste plaats gewijd aan de bespreking van het onderwijs in de bouwkunst. Daarover waren drie mededeelingen aan het Congres gericht, een van den heer Pillet, professor aan de Ecole nationale des Beaux-Arts en aan de speciale school voor bouwkunst van het Conservatoire national des Arts et Métiers, eere-inspecteur van het teekenonderwijs en der museums, enz.; een van prof. Otzen te Berlijn, en een derde van Mevr. Frank Füller, architecte, gedelegeerde van de Regeering der Vereenigde Staten van Noord-Amerika, die tot veler leedwezen het Congres niet bijwoonde.

Nadat de heer Lucas eenige inleidende woorden had gesproken, deelde de heer Pillet zijne denkbeelden aan het Congres mede, hoofdzakelijk de vraagstukken omtrent organisatie in administratieven en pedagogischen zin behandelende. Zijn rapport was in vier gedeelten verdeeld: 1°. de studie over het volk, van zijn bronnen en behoeften; 2°. de lagere scholen voor de bouwkunst en schoone kunsten; 3°. de scholen voor de hoogere studie in de bouwkunst, wetenschappelijk, technisch en artistiek, en 4°. de practische, aanvullende cursus, met voordrachten over de eischen van gebouwen, administratieve bepalingen, prijzen enz., over de verschillende ambachten, over weerstand van materialen, machineriën, enz., over hygiëne, wetgeving, rechtspraak, verantwoordelijkheid enz. Zijne denkbeelden, meende hij, moesten werkelijkheid worden in Frankrijk, na al de proefnemingen die hadden plaats gehad, na al de ondervinding die men er reeds had opgedaan. Hij werkte ze uit, in vergelijking tredende met den vroegeren staat van zaken.

Deze mededeelingen werden gevolgd door eene hoogst belangrijke voordracht van prof. J. Otzen, over de moderne kunst in de architectuur en haren invloed op de school. Prof. Otzen wees daarbij op de machtige beweging die op dit oogenblik is waar te nemen, langs reformatorischen of revolutionnairen weg trachtende de kunst op andere banen te leiden. Dergelijke bewegingen uit vroegere tijden bracht hij in herinnering, daarbij wijzende op de oorzaken van zulk een nieuw kunstleven, die altijd dezelfde waren, — verder op de voorloopers en op de gevolgen van zulk een beweging; op den onweerstaanbaren drang der hooge begeerten van zeer velen, en op den persoonlijken invloed van mannen met groot talent, welke vooral is waar te nemen in den voortijd der renaissance.

Veel nadruk werd door hem gelegd op de onderlinge betrekking tusschen de stroomingen op letterkundig gebied en in de politiek, en op de artistieke wendingen; op de terugvordering van de persoonlijke vrijheid volgde de zucht tot ontwikkeling van het persoonlijke; men gevoelde den invloed van andere beschaafde personen, niet-architecten, die meenden te moeten schrijven over alles, ook over bouwkunst, steeds zoekende naar iets nieuws; er ging ook invloed uit van een zeer menschelijken drang naar verandering, en van het streven eener groote menigte om een eigen *ik* te kunnen aanbidden. Het kleine wat uit dat alles kon voortkomen, moest men met groote gestrengheid beoordeelen.

De architect moet een bepaald doel voor oogen houden, het goede van het kwade weten te schiften; zijn werk moet eene beteekenis hebben, te meer nu men de taal der bouwkunst beter begint te begrijpen.

De architecten-vereeniging te Berlijn, de dwaalwegen van den tegenwoordigen tijd erkennende, geeft zich de ongewone moeite, leerstellingen op het gebied der kunst als waarschuwingen op te stellen, die den kunstbroeders er aan herinneren moeten, dat er in de kunst eeuwige en niet te veranderen wetten bestaan, die nimmer mogen worden prijsgegeven, en dat onze kunst te heilig is om aan wispelturige stroomingen der mode ondergeschikt te worden gemaakt.

Architectonische werken moeten zich vrij maken van de stof, deze idealiseerend. Het is verwerpelijk eenige constructie in het kleed van een bepaalden stijl te steken, noch ook alles aan het nut op te offeren: men kan een harmoniesch geheel verkrijgen door de bestemming en historische vormen te combineeren. Bouwkunstige leugens zijn even verachtelijk als elk ander bedrog. De versiering is een gevolg of een bijzaak, geen hoofdzaak.

Er bestaan ontegenzeggelijk esthetische wetten, die men niet geheel kan verwaarloozen zonder dwaasheden te begaan, welke ook de dekmantel zij waaronder men ze wil verstoppen. Men kan er zich niet afmaken door op de mode te wijzen. De wetten laten den kunstenaar nog genoeg vrijheid bij de samenstelling zijner werken om hem niet mede te slepen tot het scheppen van monstruositeiten, tot een bandeloos individualisme; zij verhinderen niemand terug te keeren tot de studie der nutuur, die de bron voor elke kunst is.

Er is niets volkomen nieuws, dit moet men wel bedenken; elke nieuwe periode der kunst heeft haar ontstaan te danken aan eene voorafgaande, en is gebaseerd op eene traditie.

Ongetwijfeld is het te loven, dat men zich wil losmaken van een levenloos vormenspel zooals dit was waar te nemen in het laatste gedeelte dezer eeuw, maar dit moet geschieden met een beter begrip van onze bronnen en eerbiediging der traditie. Het is geenszins noodig dynamiet van elders daartoe aan te wenden: de anarchist op kunstgebied leidt op verkeerde wegen en is niet in staat iets op te bouwen. Er zijn inderdaad anarchisten op het veld der bouwkunst; zelfs — en dit is nog erger — er zijn mannen van talent die zich laten leiden door een werkelijke bandeloosheid, die tot beklagenswaardige schaamteloosheid en willekeur geraken. Ongelukkigerwijze is dit waar te nemen aan het einde onzer eeuw.

De jeugd is altijd zeer geneigd om zich aan nieuwe theoriën vast te klampen, en nieuwe vormen over te nemen. Verschillende vraagstukken van het leven, evenals van de kunst, kunnen slechts door het leven zelf worden opgelost, en zoo zal ook de moderne richting in de bouwkunst onvermijdelijk hare offers vorderen; want met gemelijke pedanterie heeft nog nimmer een aankomend kunstenaar zich uit moeilijkheden gered.

De weg van den leeraar is, dit alles in aanmerking nemende, afgebakend. Evenzeer als hij de werkelijk gezonde denkbeelden van eene reactie in de kunst moet toejuichen, moet hij de jongeren waarschuwen voor de slechte uitwassen daarvan. De toekomst moet aan het verledene worden getoetst; de leermeester moet niet de vormenspraak van dat verledene in de jongere zielen planten, maar wel de onomstootelijke wetten der bouwkunst. Schoone taak voorzeker, maar eene die zwaar te vervullen is.

Aan den leeraar is de taak gesteld, zich boven de stroomingen van den tijd te verheffen en te breken met zijn persoonlijk verleden. Zijne roeping vordert een andere methode voor het onderwijs in de geschiedenis van kunst en bouwkunst, eene methode, die oneindig veel meer nadruk legt op den geest als op de vormen der kunstperiode, die in de plaats van het inprenten van uiterlijke vormen, de bespreking van de geschiedenis hunner ontwikkeling stelt. Meer dan tot nu toe gewoonte was, moet er een eng verband bestaan tusschen de geschiedenis der beschaving en die der bouwkunst, en tegelijk voortdurend daarop gewezen worden, dat de vorm voor zich zelf niets is en niets beduidt, maar eerst een taal van zijnen tijd kan worden in de samenstelling waaruit die vorm is geboren.

Voor deze interessante bijdrage werd de heer Otzen namens het Congres bedankt door zijn landgenoot Stübben, die deze zitting leidde; hij sprak daarbij de hoop uit, dat de voordracht niet in de woestijn zou hebben plaats gehad, en de bouwkunst in het laatst dezer eeuw niet op verkeerde wegen zou worden geleid.

De algemeene Secretaris van het Congres las daarop een uittreksel voor van de ingezonden mededeelingen van Mevr. Frank Füller, architecte te Chicago, over de vrouw en de bouwkunst, eene hoogst belangrijke bijdrage die wij met ongeduld spoedig in haar geheel hopen te lezen in de officieele verslagen van het Congres. De schrijfster herinnert er aan, dat de vrouw ten allen tijde werkzaam is geweest, ook scheppend, op het gebied der kunstnijverheid; dat in voor historischen tijd zij het geweest is die de noodzakelijkheid heeft gevoeld om voor hare kinderen een schuilplaats in te richten tegen de ongeregeldheid der elementen. Zij is de eerste architect geweest. Op 't oogenblik zijn in Amerika vele vrouwelijke architecten gevestigd; er zijn er die groote werken uitvoeren, maar haar eigenlijke werkkring,

haar element, is de inrichting van woningen, en daarbij kan zij op een groot succes wijzen. Wel is waar huivert het groote publiek nog vaak zich tot de vrouw te wenden wanneer het groote werken betreft, het aanvaardt echter gaarne den invloed van hare talenten op de inrichting der particuliere woning.

Mevr. Füller hoopte, aan het slot harer interessante mededeelingen, dat de bouwkunst, hoewel den opleidenden invloed der ondervinding eerbiedigende, zich niet te veel zal laten leiden door de antieke en heidensche voorbeelden, zich niet te erg zal vastklampen aan het tijdperk waarin de man slaaf was en de vrouw aan hem ondergeschikt, noch ook aan den geest der middeleeuwen, de periode van geweld, geestdrijverij en onverdraagzaamheid. De architect moet zich inspireeren op den modernen geest, de vrijheid van den mensch, de waardigheid der vrouw, de eerbied voor het werk, de liefde voor het recht en voor de wereldvrede.

Deze mededeelingen, evenals die van den heer Otzen, werden bijzonder levendig toegejuicht.

Na de sluiting dezer zitting waren de Congres-leden in de gelegenheid de teekeningen in oogenschouw te nemen van de mededingers in den Prix de Rome die dit jaar zal worden toegekend. Het onderwerp was een groot herstellingsoord met badhuis. Teekeningen van zulke groote afmetingen en zoo enorm uit- en opgewerkt als de mededingers moeten inleveren, zien wij hier te lande nimmer. Het zijn reuzenvoorstellingen, voor de uitwerking waarvan drie maanden tijd gegeven wordt, maar waarvoor ook de hulp van vele jongere krachten noodig is. Van de zeven ontwerpen waren er drie die onderling een zwaren strijd zullen voeren om de overwinning te behalen; deze zal eerst eenigen tijd na de openbare tentoonstelling, bekend worden gemaakt.

In den namiddag werden eenige mededeelingen gedaan en beschouwingen gegeven over den titel van architect in verschillende landen, die tot de conclusie leidden, dat het nuttig is een diploma voor architect in te stellen, maar dat het niet wenschelijk is zulk een diploma verplichtend te doen zijn. Ook werd het niet goed geacht een soort half-diploma te stichten; de waarde van het diploma is die welke er aan gegeven wordt door de waarde en het gezag van den gediplomeerde.

Hierna werd een bezoek gebracht aan de Sorbonne, hoofzakelijk aan de nieuwe uitbreiding van deze enorme inrichting voor onderwijs, waarbij de architect de heer Nénot, die dit gedeelte op zoo uitstekende wijze heeft weten aan te passen aan het oude, de noodige inlichtingen verstrekte. Jammer dat dit bezoek zoo ontijdig was aangekondigd, zoodat velen, die reeds andere plannen hadden gemaakt, niet van de partij konden zijn.

Donderdag 2 Augustus werd vergaderd onder Voorzitterschap van Dr. P. J. H. Cuypers. Men verwachtte de behandeling van het onderwerp „goedkoope woningen"; maar zonder voorafgaande mededeeling — die den vorigen dag had kunnen geschieden — werd de restauratie van oude monumenten aan de orde gesteld. Dit werd later door velen zeer betreurd, vooral door hen die meer belang stelden in oude monumenten dan in goedkoope woningen. Er moge een rede voor deze wijziging geweest zijn, te billijken was zij niet geheel, nu eigenlijk alle Congres-leden er onkundig van waren, en de zaal dan ook niet bijzonder goed bezet was.

De heer Cuypers gaf eenige inleidende beschouwingen, daarbij herinnerende aan de uitgesproken wenschen op het Congres te Brussel waarmede hij zich blijkbaar niet kon vereenigen, en ontwikkelde nog eens de twee theoriën over het restaureeren van monumenten, hoofdzakelijk van bouwunst.

Aan het einde zijner beschouwingen stelde de heer Cuypers voor het eerstvolgende Congres, over drie jaren, te Amsterdam te doen plaats hebben, een voorstel waarover evenwel nog niet werd gediscussieerd.

De heer A. Bohnstedt, bouwraad te Minden, oud-attaché aan het Duitsche Gezandschap in Frankrijk, hield eene redevoering over het behoud van geschiedkundige monumenten en herinnerde insgelijks aan het met algemeene stemmen te Brussel aangenomen voorstel van den heer Harmand: „Het Congres geeft den wensch te kennen, dat in alle landen de meest uitgebreide maatregelen zullen worden getroffen om van de bestaande monumenten en de daarin aanwezige kunstvoorwerpen eene inventaris op te maken, ten einde het volledige behoud daarvan, volgens rangschikking, te verzekeren, evenals van de vondsten tengevolge van opgravingen enz. Het Congres spreekt den wensch uit, dat binnen den kortst mogelijken tijd eene eenheid in de bestaande wetgevingen tot stand kome, om dit doel te bereiken."

De heer Bohnstedt was het volkomen eens met het eerste gedeelte van dit besluit, maar geloofde niet aan de kansen voor het tot werkelijkheid worden van den wensch in het tweede gedeelte uitgesproken. Waar eene goede wet reeds bestaat, zal men die niet gaarne wijzigen, terwijl weer anderen zullen trachten nog iets beters te verkrijgen. Wel echter zal het mogelijk zijn eenige algemeene regelen te stellen, geput uit de beste wetgevingen, om tot grondslag te dienen van nieuwe bepalingen. Voorgedragen en gesteund door een internationaal Congres van hoog gezag en volkomen voor zijne taak berekend, zullen de moeielijkheden van het instellen van wetten voor het behoud van monumenten, bij het publiek en de wetgevende macht te voorzien, wel overwonnen kunnen worden. Hoewel in onzen tijd de zorg voor dat behoud meer algemeene instemming heeft verworven, zijn er, zelfs onder de meest ontwikkelden, nog velen die niet begrijpen, dat monumenten een heilig erfdeel uit het verledene zijn, die men ongeschonden aan het nageslacht moet nalaten.

De heer Bohnstedt besprak nu de Fransche wet van 1887, die op dit gebied de volledigste is gebleven. Het is zeer moeielijk uit te maken wat een monument van geschiedenis is; de Fransche wet doet het echter, hoewel uiteraard nog niet volkomen. Gelukkig echter, dat menig land voor zich reeds een inventaris heeft opgemaakt, dat is: de monumenten van geschiedenis en kunst heeft aangewezen. Waar dit nog niet heeft plaats gehad, moet het zoo spoedig mogelijk geschieden. Vereenigingen en genootschappen voor historie en archeologie moeten daarbij behulpzaam zijn of het initiatief nemen; eenige vaste regelen, als grondslag voor eene inventarisatie, werden door den heer Bohnstedt aanbevolen, die tevens uitweidde over de verschillende wetgevingen betreffende het niet herstellen en vervreemden van kunstvoorwerpen, zonder de toestemming van den Staat, en over het onttrekken van kunstwerken aan de oogen van het algemeen, wanneer bezitters daarvan ze in hun jaloerschheid voor zich alleen bewaren. Particuliere verzamelingen moeten dan ook voor het publiek toegankelijk zijn.

Op de staatsbegrootingen moeten flinke sommen worden gebracht om de landsbelangen in dit opzicht naar behooren te kunnen behartigen. Om daartoe te geraken is de hulp noodig ook van de verschillende vereenigingen voor geschiedenis en oudheidkunde.

In België zijn er zelfs steden die niet alleen zorg dragen voor het behoud harer monumenten, maar ook voor dat van de omgeving dezer documenten.

Intusschen moet men reeds tevreden zijn indien door

eenvoudige wettelijke bepalingen verkregen is, dat de monumenten beschermd worden tegen het vandalisme van hen, die alles en alles willen opofferen aan de eischen van het moderne leven.

De heer Baron H. von Geymuller verkreeg vervolgens het woord, om nog eens terug te komen op de wenschen die hij reeds op het Congres van 1889 te Parijs had kenbaar gemaakt, en die betrekking hadden op de verplichtingen der regeeringen om te bepalen, dat in alle scholen voor architecten en ingenieurs, in alle inrichtingen waar onderwijs wordt gegeven in constructie, in de decoratieve kunsten, in de bouwkunst, slechts diploma's of certificaten worden uitgereikt, nadat gebleken is, dat de leerlingen den cursus over historische monumenten hadden bijgewoond.

Een tweede wensch was, dat de verschillende vereenigingen van architecten en ingenieurs uitgenoodigd zullen worden om al het mogelijke te doen tot verwezenlijking van den eersten wensch, zooals het Kon. Britsch Instituut van architecten dit reeds doet in elk zijner jaarboeken.

Nadat de heer Canizzaro, gedelegeerde van Italië, eenige mededeelingen had gedaan over hetgeen in Italië wordt verricht voor de opsporingen, het behoud en herstel der monumenten, en na eenige discussie, waarbij evenwel de belangrijke mededeelingen van den heer Bohnstedt wel eenigszins over het hoofd werden gezien, werd door den heer Lucas eene conclusie aanbevolen, waardoor hij meende dat ieder bevredigd zou zijn. Daarin was echter nog vergeten de noodzakelijke verantwoordelijkheid op te nemen van hem die met het herstel van een monument is belast geweest. Nadat de verplichtingen omtrent die verantwoordelijkheid er waren ingevoegd, vroegen wel een paar leden nog het woord, maar dit werd niet opgemerkt door het Bureau, dat de conclusie als aangenomen beschouwde. In een volgende bijeenkomst werd hiertegen te vergeefs geprotesteerd door een drietal leden, die zich niet konden vereenigen met de erg conciliante conclusie.

Vrijdag 3 Augustus werd een voordracht gehouden over de hemelhooge wolkenkrabbers en hun ijzeren skeletten, door een paar Amerikaansche architecten, die daarbij van lichtbeelden gebruik maakten. Het belangrijkste van deze mededeelingen was de bespreking van de beide scholen, die van New-York en die van Chicago, welke bij de uiterlijke versiering dezer hooge gebouwen van verschillend standpunt uitgaan; de eene houdt vast aan rationeele versiering, voortvloeiende uit de constructie, de andere past als 't ware een bekleedings-architectuur voor het ijzeren beengestel toe. Wij konden in de donkere zaal geen aanteekeningen over een en ander (trouwens niet veel nieuws) houden, en vonden ook weer niets in de Parijsche bladen die — bij afwezigheid van de pers in de zittingen — over dit congres een diep stilzwijgen hebben bewaard, terwijl over andere congressen kolommen vol mededeelingen voorkomen.

Hierop volgde een voordracht van den heer Ducloux over het fundeeren door mechanische samenpersing van den grond volgens het systeem S. L. Dulac, zooals dit in toepassing wordt gebracht door eene maatschappij onder directie van den bovengenoemden uitvinder en de heeren Ducloux en Minuit, allen civiel ingenieur. Als bekend mag worden aangenomen, dat deze wijze van fundeeren in slappe gronden bestaat uit het maken van een cylindrisch gat in den grond, door het van eene hoogte van 10 M. boven het terrein doen vallen van een puntig ijzeren blok van 1500 Kgr. zwaarte; het langzamerhand zich vormende gat wordt verwijd door het vallen van een meer stomp gewicht van 1000 Kgr. Wanneer het gat tot op de vaste laag is voltooid, wordt het langzamerhand aangevuld met beton, die aangestampt wordt door den val van een afgeplat blok van 1000 Kgr. zwaarte; ook door deze laatste manipulatie wordt het gat, door samenpersing van de omringende grondlagen nog verwijd, op het diepste gedeelte het meest, zoodat een breeden grondslag voor den eigenlijken pijler wordt verkregen. Volgens deze methode zijn reeds vele fundeeringen in het buitenland aangelegd, o. a. voor eenige gebouwen van de Tentoonstelling te Parijs, meestal tot op diepten van 8 tot 12 M. Hier te lande is volgens dit systeem aangelegd de fundeering van het abattoir te Maastricht, in alluvialen bodem, tot op 8 M. diepte. Het terrein was voor deze wijze van werken vrij ongunstig gelegen tusschen de Maas en een kanaal. Ook de fundeering van den 35 M. hoogen schoorsteen is volgens het systeem Dulac aangelegd.

In dezelfde zitting werd het vraagstuk van de goedkoope woningen behandeld, waarover evenwel geen mededeelingen waren ingekomen. Het Bureau deelde echter het een en ander mede over hetgeen op dit gebied in Engeland was tot stand gebracht, en naar aanleiding van een werk van den heer Lucas dat binnen kort zal verschijnen.

Ook over den invloed van de administratieve regeling op de hedendaagsche bouwkunst werden naar aanleiding van Prof. Frentzen te Aken nog eenige korte mededeelingen gedaan.

In den namiddag werd door de congressisten een bezoek gebracht aan het Palais des Illusions, een tooverpaleis, met werkelijk verrassende effecten. Men kwam in een stikdonkere ruimte; na eenigszins gewend te zijn geraakt aan dit nachtelijk duister, begon men langzamerhand de wanden van spiegelglas van eene half achtkantige ruimte te onderscheiden, met een Moorsch gewelf, door een paar kolommen gedragen. Toen eindelijk de séance begon — zonder uitlegging — en het electrisch licht de honderde glocilichtjes deed schitteren, zag men zich plotseling verplaatst in een centrale ruimte, met lichtende kolommen en van kleur schitterend glasgewelf, van waaruit naar verschillende zijden eindelooze corridors schenen uit te gaan. Het lichtspel werd nog verhoogd door het nederdalen — uit het gewelf — van enorme lichtende vlinders en insecten, eveneens duizendvoudig door de spiegels weerkaatst in de corridors. Telkens andere verlichting van de ruimten, dan weder andere kleuren van het licht, wettigden den naam van Palais des Illusions, ook dien van „kolossale kermis-clou".

Des Vrijdags namiddags waren de congressisten uitgenoodigd door het bestuur van de Société Centrale des Architectes Français tot bijwoning van het uitdeelen der belooningen aan verdienstelijke personen. Vooraf ging eene voordracht van den heer Lucien Etienne over het leven en de werken van Paul Sédille; daarop volgde een rapport van den heer Boileau, namens de Jury voor de toekenning der eere-medailles, wegens verdiensten op 't gebied der burgelijke bouwkunst, de wetgeving en de studie der archeologie; ten slotte bracht de heer Poupinel verslag uit namens de commissie voor het toekennen van belooningen aan verschillende personen die zich verdienstelijk hadden gemaakt voor wetenschap, kunst, kunstindustrie, verschillende ambachten, onderwijs enz. Mannen van beteekenis in kunst en wetenschap, daaronder reeds ouden van jaren, aannemers, onderbazen, monteurs, en ook jonge werklieden, kwamen hier de hen toegekende onderscheidingen in goud, zilver of brons in ontvangst nemen, al naar gelang van hun degelijk onderzochte verdiensten. Er werden 23 gelauwerd wegens hunne verdiensten in de verschillende bouwambachten.

Na afloop van dit huiselijke feest — eigenlijk weinig betrek-

king hebbende op het Congres en nog al veel tijd in beslag nemende — werd door een aantal leden een bezoek gebracht aan het nieuwe eind-station van de lijn Orléans aan den quai d'Orsay; wel is dit enorme bouwwerk nog niet geheel afgewerkt, maar de inrichting voor het spoorwegverkeer en de ontvangst der reizigers is gereed en schijnt aan alle eischen te zullen voldoen. Bij dit station behoort een hotel van ongeveer 500 logeerkamers, ingericht volgens de nieuwste moderne eischen en met een weelde waarvan men het genot op zijn rekening hoog getaxeerd terugvindt.

's Avonds was de gelegenheid opengesteld om een bezoek te brengen o. a. aan het „Palais Lumineux", een weelderige kiosk van 12 M. hoog, met de rijke trappenaanleg die er heen leidt, geheel van opaliseerend glas. Wanneer de meer dan 12000 hierachter geplaatste gloeilampjes ontstoken zijn, levert deze kiosk een prachtigen aanblik, en mag zij de nachtelijke clou van de Tentoonstelling genoemd worden.

De morgen van den laatsten Congresdag, Zaterdag 4 Aug., vergaderden in de eerste plaats de hooge heeren van het Congres: het Bureau, en de leden van de Permanente Commissie voor deze Congressen. Ditmaal was de bijeenkomst in een der zalen van het Palais des Congrès. Dit „Palais" moet men niet te ernstig opvatten; de kale vertrekken herinnerden te veel aan de zeer tijdelijke bestemming.

Een zeer korte bijeenkomst van de leden volgde; hen werden de door het Congres uitgesproken wenschen medegedeeld, en bepaald, dat het aanstaande Congres zal plaats hebben in April 1903 te Madrid. Het voorstel om in Nederland te vergaderen is niet ernstig meer ter sprake gekomen.

Zaterdag werd ook het banquet gehouden in het Hôtel Continental, bijgewoond door de bekroonden van den vorigen dag; een nog al stijf bijeenzijn, klaarblijkelijk met voorgeschreven en onderling afgesproken toasten, dat wat amicaler werd toen in een andere zaal de koffie werd gebruikt.

Het Congres was daarmede afgeloopen; of het allen bevredigd heeft is zeer onwaarschijnlijk, daar de regeling veel te wenschen overliet en de ontvangst over 't algemeen zeer was tegengevallen.

Het resultaat van het Congres zijn de volgende uitgesproken wenschen:

I. Het Congres geeft den wensch te kennen, dat de gedelegeerden der verschillende vertegenwoordigde Regeeringen binnen den kortst mogelijken tijd bij hunne Regeeringen zullen aandringen op de verwezenlijking der door het Congres uitgesproken wenschen.

II. Geleid door de wenschen van het eerste internationale Congres voor den artistieken eigendom, gehouden te Parijs in 1878, door de drie laatste internationale Architectencongressen van Parijs in 1878 en 1889 en van Brussel in 1897, en door de verschillende congressen van de Association Littéraire et Artistique Internationale gehouden te Madrid in 1887, te Neuchâtel in 1891, te Milaan in 1892, te Barcelona in 1893, te Antwerpen in 1894, te Dresden in 1895, te Bern in 1896, te Monaco in 1897, te Turijn in 1898 en te Parijs in 1900, waarin werd aangedrongen op het verkrijgen van eene gelijke bescherming voor bouwkunstige werken als reeds bestaat voor werken op het gebied van schilder- en beeldhouwkunst;

in aanmerking nemende, dat architectonische teekeningen voor plannen, doorsneden, gevels, details van buiten- en binnen-architectuur, algemeene en decoratieve details, het origineele werk van den architect uitmaken, en het bouwwerk zelve daarvan slechts de reproductie is;

in aanmerking nemende, dat het bouwkunstige werk, evenals de werken van schilder- en beeldhouwkunst, recht heeft op bescherming door de wet, wie ook de ontwerper zij, hoedanig ook zijn verdienste zij, wanneer het werk karaktertrekken van originaliteit en individualiteit vertoont;

herhaalt het Congres den wensch, dat in alle wetgevingen en in alle internationale overeenkomsten, de architecten voor hunne werken alle dezelfde rechten van artistieken eigendom zullen genieten, evenals die welke zijn toegekend aan schilders, beeldhouwers en andere kunstenaars;

betreurt, dat naar aanleiding van de wetgeving van twee landen (Duitschland en Engeland) die de Conventie van Bern hebben onderschreven, de acte van Parijs in 1896 nog geen volledige en gelijke bescherming voor de architecten heeft kunnen verkrijgen voor de geheele Unie;

en hoopt, dat deze bescherming volkomen zal worden verkregen door de volgende herziening van de conventie van Bern.

III. Betreffende het hooger onderwijs spreekt het Congres den wensch uit, dat de hooge bouwkundige studiën, in alle Rijken de meest mogelijke uitbreiding zullen verkrijgen in een liberalen zin. (Deze wensch was onderteekend: Lucas, de Suzor, Clason, Repulles y Vargas, Poupinel).

IV. Het is gewenscht, dat door de Regeeringen maatregelen worden getroffen om den titel van architect te beschermen en te doen eerbiedigen, om dien in het vervolg — terugwerkende kracht uitgesloten — toe te kennen aan architecten die een brevet van bekwaamheid bezitten, te ontzeggen aan de anderen, maar het bewijs in het bereik brengende van allen, door uitbreiding van het onderwijs in de bouwkunst.

V. Het Congres geeft den wensch te kennen, dat in alle scholen voor bouwkunst, hoe ook het onderwijs zij ingericht, plaats worde gemaakt voor de studie, zij deze ook beknopt, der monumenten van het verledene, en van de middelen om ze voor ondergang te bewaren; de zorg voor hun behoud, of voor hun herstel, wanneer dit plaats heeft, en de werken daarvoor noodig, overlatende aan afzonderlijke commissiën. (Wensch Coureau d'Agen.).

R.

HET INTERNATIONAAL CONGRES VOOR L'ART PUBLIC TE PARIJS.

Maandag 6 Augustus vereenigden zich de Congressisten, belangstellenden en genoodigden in een der zalen (salle des prévots) van het stadhuis te Parijs.

Ongeveer tegen 3 uur nam het voorloopig comité plaats op de gereserveerde zetels, en verscheen de „préfet de la Seine" die, evenals de president van het voorloopig comité, een korte toespraak hield, waarbij o. a. ook gewezen werd op de „art public" die de stad Parijs zelf overal kan aanbieden, op de noodzakelijkheid en de plicht om het erfdeel van het verledene voor de toekomst te bewaren en de traditie te eerbiedigen op het nut van dergelijke congressen enz., — alles variaties op een bekend thema. Daar de préfet op het zelfde oogenblik in een andere zaal van het stadhuis nog een ander congres moest verwelkomen, was de plechtigheid spoedig afgeloopen.

Nadat de zitting opgeheven was, maakten allen gebruik van de gelegenheid om het stadhuis te zien, terwijl voor dit bezoek alle zalen electrisch verlicht waren. Op de vreemdelingen vooral maakten de *trappen, de vele groote zalen,* met de schoone boiseries, wand- en plafondschilderingen een overweldigenden indruk. Bij de buffetten was het, hier als elders, een (ditmaal internationale) dring- en drinkpartij.

In de danszaal werd inmiddels een concert gegeven, zoodat de stemming langzamerhand wat geanimeerder werd. Na eenigen tijd vertrokken de deelnemers aan de beide congressen langzamerhand, om Dinsdag weder samen te komen in het *Palais des Examins,* een doodeenvoudig gebouw ter plaatse van de voormalige „marché St. Germain", gebouwd met gebruikmaking van de oude muren en met bijvoeging van een verdieping. Aangezien de verbouwing nog niet gereed is en de werklieden uit- en aanloopen, ziet het er nog niet erg naar uit om de congressisten waardig te ontvangen.

Des morgens werd het bureau geformeerd en de rapporten gelezen van de heeren Normand, Lucas en André Hallays, en eenige regelingen getroffen voor de a. s. excursies.

Des middags werd de Tentoonstelling geopend; deze is weinig uitgebreid doch zeker zeer belangrijk.

Behalve de stad Parijs hebben slechts enkele steden bijdragen daarvoor gezonden, en is Holland vertegenwoordigd door Amsterdam, Utrecht en Haarlem.

Over een 10-tal zalen of liever „zaaltjes" is de expositie verdeeld, welke voor het meerendeel bestaat uit photographieën, verder aquarelles, gravures (meestal oude) uit museums, particuliere of stedelijke verzamelingen, en enkele „maquettes".

„*La Ville de Paris*" exposeert behalve de collectie teekeningen enz., van het Museum „Carnevalet" en de verzameling van „Les Amis des Monuments Parisiens [1]) panorama's en vogelperspectieven van verschillende stadsgedeelten en het Bois de Boulogne, photographieën van moderne architectuur en afbeeldingen van de vele „jardins publics" poorten, deuren, fonteinen, theaters, die belangrijk zijn, decoraties bij nationale feesten, enz., zoomede eenige maquettes, o. a. van de place de la Victoire, het klooster St. Julien, de place de Grève e. a.

Bordeaux stuurde vele photographiën van alle oude monumenten en de belangrijkste voorbeelden van moderne architectuur, zoomede een groot geschilderd panorama van „den Quaie de Garonne".

Rouaan zond een dergelijke collectie, met fraaie photographische details van de vele oude houten gebouwen uit de 15e en 16e eeuw, en een model van het huis van Morel, zoomede van de fontein van Lisieux (1518).

San Imignano (Toscane-Italië) en *Trier* stelden fraaie photographiën tentoon waarvan enkele op *bijzonder* groote schaal (o. a. de bekende Zwarte Poort).

Amsterdam is de eenige stad die een catalogus bij de inzendingen voegde, hetgeen voor belanghebbenden het bezoek interessanter maakt; vooral ook wegens de korte omschrijving van enkele onderdeelen.

Het meerendeel is genomen uit den typographischen atlas van de Gemeente Amsterdam, een verzameling van zeer uiteenloopende zaken. Vele hoogst artistieke en belangrijke oude gravures, prenten en aquarellen van verschillende kerken, kloosters, fortificatiën, poorten, het stadhuis en particuliere woningen, enkele afbeeldingen van oude gebouwen uitgegeven door de Mij. t. B. d. B., de bestekteekeningen van den Stads Schouwburg, de reclame-prent van de winkelgalerij in de Raadhuisstraat e. a. Voorts teekeningen van het Centraal Station, de nieuwe Beurs in kleur, de Brandweerkazerne van het Weesperplein een Gemeenteschool en nog vele andere.

Utrecht. Vele oude teekeningen van de verschillende kerken, een opneting van den Domtoren, teekeningen van Dr. Cuypers en Nieuwenhuis, en de façade van het Universiteitsgebouw.

Haarlem zond een zeer belangrijke collectie van oude prenten en teekeningen van de stad zelf, met de oude plannen en die der uitleggingen, zoomede voorstellingen uit de omgeving, bijv. van het huis te Heemstede, enz.

In de gangen waren voorts nog opgehangen verschillende reclame-platen van Cheret, Mucha, Roedel, Leroux, Willette, Steinlen, e. a.

Het komt ons voor, dat deze kostbare verzamelingen aan groot gevaar zijn blootgesteld. Photographieën zijn te vervangen, doch een unicum van oude teekeningen of platen niet.

Het *Palais* (!!) is, zooals hierboven reeds gezegd werd, volstrekt niet gereed; alleen in de zaal waar de vergaderingen gehouden worden, zijn de ruiten wat schoon gepoetst. Voor zoo ver de rest betreft, nog de bekende „krijtwater decoraties," trappen zonder leuningen, enz. Overal rolt men over timmerhut, stucadoors, planken, rommel, krullen en werkbanken. In den schafttijd namen de werklieden ook een kijkje, met de cigarette in den mond. De eenige surveillant was niet in staat alom tegenwoordig te zijn om toezicht te houden. Hulpmiddelen om bij brand direct te kunnen blusschen, merkten wij niet op. Ernstig is het aan te bevelen om, alvorens men in 't vervolg zijn schatten afstaat, zich te vergewissen waar die bewaard zullen worden.

Het bal op het Stadhuis gaat om de bekende redenen niet door.

Van af Woensdag tot en met Zaterdag werd in drie verschillende secties vergaderd; daarin werden behandeld: de geschiedenis van de art public wat Parijs betreft; bederven, sloopen, restaureeren en bewaren van openbare monumenten; het aanleggen en de bescherming van Parijsche plantsoenen; grondstellingen der schoonheidsleer voor steden, met voorbeelden uit Parijs; grondstellingen omtrent het herstel van openbare monumenten; over pleinen, squares en beplantingen; wettelijke maatregelen ter bescherming van steden en plaatsen tegen onnuttige vervorming; indien de hygiëne zulke veranderingen en vervormingen noodzakelijk maakt, moeten wettelijke maatregelen het mogelijk maken deze wijzigingen zoo uit te voeren, dat zij niet hinderlijk zijn.

Wat de excursie betreft, het volgende. Des Woensdags in den namiddag werd een bezoek gebracht aan de oude Hôtels du Marais.

Donderdag morgen werd door verschillende in clubs afgedeelde congressisten een overzicht van een gedeelte der Tentoonstelling genomen, elke club onder geleide van een gids. Des namiddags werd een wandeling gemaakt door heerlijke park van de Buttes-Chaumont, met groot talent aangelegd in verlaten steengroeven. De enorme waterpartijen, met ijzeren hangbruggen die groote hoogten verbinden, de weelderige plantengroei, kunnen de vroegere bestemming van het uitgestrekte terrein niet meer doen vermoeden.

Ook werden nog een paar moderne gebouwen bezocht.

Vrijdagochtend had de laatste zitting der secties plaats,

[1]) De juiste naam van deze vereeniging is:
Les amis des Monuments Parisiens Constitué dans le but de veiller sur les Monuments d'Arts et sur la physionomie monumentale de Paris.
Architecture, peinture, sculpture, curiosités et monuments historiques.
Dergelijke stedelijke vereenigingen kunnen veel nut stichten. Wij verwijzen daarvoor naar het rapport der Commissie uit de Afd. Delft, die het register opmaakte van de nog bestaande oude gebouwen en fragmenten van kunsthistorische waarde.

waarin de nog niet behandelde van de bovengenoemde onderwerpen werden besproken, evenals dit Zaterdagmorgen het geval zal zijn. De middag was gewijd aan een bezoek aan het Panthéon en omliggende gebouwen, het hospitaal Broca en 't park van Montsouris, een fraaie en weelderige aanleg.

Na de ochtend vergadering van de drie afdeelingen van het Congres, op Zaterdagochtend, zullen de wenschen geformuleerd worden, waarna het Congres des namiddags in plechtige zitting zal worden gesloten.

Des avonds vereenigen de leden zich aan een banquet.

S.

BERICHTEN.

Nadat de heer J. R. de Kruyff om gezondheidsredenen ten vorigen jare zich genoodzaakt had gezien zijn ontslag te vragen als Directeur van 's Rijksschool voor Kunstnijverheid, had zich reeds spoedig een groot aantal oud-leerlingen vereenigd met het plan, om in den een of anderen vorm een blijk van hunne erkentelijkheid te geven aan hunnen vroegeren leidsman, dien zij hooge achting toedragen. Zij erkenden daarbij hoe de heer de Kruyff op kunstnijverheidsgebied een voorlooper is geweest van de nieuwere richting, als een der eersten die de slaafsche navolging van het klassieke wilde vervangen door onderwijs, dat in de eerste plaats inspiratie zocht in studie naar de natuur. Zoo kwamen zij als vanzelf op het denkbeeld, om door afbeeldingen de producten van hun eigen arbeid bijeen te brengen en daardoor te bewijzen, dat het onderwijs vruchtdragend is geweest. Door deze werken immers meenden zij het best den meester te eeren, maar daarbij werd besloten, dat het een hulde zou zijn van de oud-leerlingen gezamenlijk, zonder dat enkelen hunner op den voorgrond kwamen.

De verschillende bladen welke het huldeblijk vormen, zijn vereenigd in een portefeuille van kalfsleer met donkerrood linnen, dat bezaaid is met een monogram, gevormd door de initialen J. R. d. K. De recks bladen in deze portefeuille — gebonden door den heer F. G. Koster — wordt geopend met een schutblad, waarop te midden van moderne arabesken in geel en rood, weder de initialen van den heer De Kruyff voorkomen met symbolen van kunst en nijverheid. Een tweede versierd blad draagt als oorkonde de woorden:

„Aangeboden aan den heer J. R. de Kruyff, bij zijn aftreden als Directeur der Rijksschool voor Kunstnijverheid."

Deze beide bladen werden uitgevoerd door den heer F. Engel, te Zaandam.

Na eenige bladen met de portretten van de leeraren volgen photo's en andere afbeeldingen van verschillende uitgevoerde werken van ruim dertig oud-leerlingen; zij geven een uitstekend overzicht van de groote veelzijdigheid van het onderwijs en van de verscheidenheid van werkkring dezer discipelen. Onder de afbeeldingen zijn er van gebouwen, beeldhouwwerken, medailles, meubels, tegeltableaux, vazen, miniatuurschilderingen op heraldisch gebied, werken in zilver en goud enz. De portefeuille bevat ook proeven van kunstnaaldwerk, boekbanden, pottebakkerskunst, wandschilderingen, imitatie-gobelins, boekillustraties, litho's, afbeeldingen van kunstsmeedwerk enz.

Het huldeblijk werd den heer de Kruyff in de afgeloopen week aangeboden in zijne tegenwoordige woonplaats Oosterbeek. De oud-Directeur was er zeer mede ingenomen, en bij het aanschouwen van al de werkstukken vroeg hij belangstellend naar iederen oud-leerling en diens werkkring. Daarbij bleek, dat hij nog geenszins heeft opgehouden voor sommigen onder hen te zorgen en in hun belang werkzaam te zijn.

Naar wij vernemen hebben een zevental ernstige candidaten gesolliciteerd naar de betrekking van ambtenaar aan het hoofd van het Gemeentelijk Bouwtoezicht te Amsterdam.

Woensdag j.l. hebben de President van de Fransche Republiek en Mevrouw Loubet een diner gegeven in het paleis van het Elysée ter eere van de op dat oogenblik te Parijs vergaderde congressen. Na dit diner werd receptie gehouden, waarvoor uitgenoodigd werden de hooge Staatsambtenaren, de buitenlandsche commissarissen en de Jurry-leden voor de Tentoonstelling, de officieren van het leger, de leden van de verschillende congressen, enz., allen met hunne familie.

Vrijdag j.l. werd andermaal in den namiddag, te half 4 uur, een feest gegeven ter eere der congressen die te Parijs gedurende de tentoonstelling werden gehouden, o. a. ook het architectencongres.

Al deze feesten waren oorspronkelijk vastgesteld op vooraf gaande dagen maar werden uitgesteld wegens het overlijden van den Koning van Italië.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Gemeentebestuur van 's-Hertogenbosch. Monumentale Fontein. Voor alle Nederlandsche of sedert 1 Januari 1899 in Nederland gevestigde kunstenaars. 1e Prijs f 500; 2e pr. f 300; 3e pr. f 100; de Jury kan nog twee ontwerpen voor bekroning met f 100 voordragen. Vóór 1 October 1900 aan den heer Burgemeester van 's-Hertogenbosch.

Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam. Algemeen. I. Opgang tegen het talud van een dijk tegenover een breede straat. 1e Prijs: zilveren med. en f 50; 2e Prijs: bronz. med. en f 25; 3e Prijs: getuigschr. II. Poortje voor een schoolgebouw. 1e Prijs: zilv. med. en f 40; 2e Prijs: bronz. med. en f 20; 3e Prijs: getuigschrift. III. Woonkamerschoorsteen. 1e Prijs: bronz. med. en f 25; 2e Prijs: getuigschrift en f 15. IV. Opmeting van een oud gebouwtje. 1e Prijs: zilv. med. en f 25; 2e Prijs: bronz. med. en f 15; 3e Prijs: getuigschrift; aan het bekroonde antwoord pl.m. f 35 voor honorarium wegens opname in een tijdschrift. Vóór 1 Dec. 1900, adres den heer C. N. van Goor, Jonkerfransstraat 126, Rotterdam.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Opzichter 1.
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 14.
Assistent-Opzichter-Teekenaar 2.
Aantal aanvragen voor:
Bouwkundig Opzichter teekenaar. 1.
Aantal geplaatste sollicitanten:
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 2.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Onder Bescherming van Hare Majesteit de Koningin-Moeder.

BOUWWERKEN *uitgevoerd door leden der Maatschappij. Bijeenverzameld en uitgegeven bij gelegenheid van het vijftigjarig jubileum der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. 1892.*

Aan Hare Majesteit de Koningin-Regentes Eerbiedig opgedragen door het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

INHOUD.

PLATEN

5. Woning van den Hoofd-Directeur der Rijks Museum-gebouwen te Amsterdam. Architekt Dr. P. J. H. Cuypers.
6. Gebouw der Industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te Amsterdam. Architekt A. L. van Gendt.
7. Panoramagebouw te Amsterdam. Architekt I. Gosschalk.
8. Sarphatimonument te Amsterdam. Architekt J. R. de Kruyff.
9. Winkelgebouw van den heer Allert de Lange te Amsterdam. Architekt J. van Looy.

10. Kantoorgebouw der firma Labouchère Oyens & Co. te Amsterdam. Architect F. W. M. Poggenbeek.
11. Maatschappelijk Gebouw der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Architekten Th. G. Schill & D. H. Haverkamp
12. Woonhuizen te Amsterdam. Architekt. J. C. Spakler Jr.
13. Woonhuis op het landgoed Uytenbosch te Baarn, van den heer J. L. Pierson. Architect C. Muysken.
14. Huize Oostbroek te de Bilt, van den heer Mr. W. J. Royaards van den Ham. Architect I. H. J. van Lunteren.
15. Villa Kennemerheuvel te Bloemendaal bij Haarlem, van den den heer L. H. Prætorius. Architekt L. Ritter.
16. Kantoor- en Winkelgebouw in het Agnetapark te Delft Architekt F. M. L. Kerkhoff.
17. Gebouw der Studentensocieteit Phoenix te Delft. Archit. F. J. Nieuwenhuis.
18. Stationsgebouw der Holl. IJz. Spoorweg Maatschappij, te Delft. Architekt C. B. Posthumus Meijjes.
19. Arbeiderswoningen te 's-Gravenhage. Architekt W. B. van Liefland.
20. Villa in het Prinsen Vinkenpark te 's Gravenhage. Architekt J. P. J. Lorrie.
21. R. K. Parochiekerk. Pastorie enz., van den H. Joseph, te 'sGravenhage. Architekt E. J. Margry.
22. Winkelgebouw te 'sGravenhage. Architekt J. H. A. Mialaret.
23. Winkelgebouw der Vereeniging Eigen Hulp te 's Gravenhage, Architekt H. J. Mondt.
24. Gebouw der industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te 's Gravenhage. J. J. van Nieukerken.
25. Villa aan de Laan van Meerdervoort te 's Gravenhage, Architekt P. du Rieu Fzn.
26. Physisch Laboratorium der Rijks Universiteit te Groningen. Architekt J. van Lokhorst.
27. Hypotheek- en Kadastergebouw te Groningen. Architekt C. H. Peters.
28. Woonhuis te Haarlem. Architekten S. Roog & Jb. van den Ban Pzn.
29. Woonhuis te Haarlem. Architekten S. Roog & Jb. van den Ban Pzn.
30. Kerk der Hervormde Gemeente te Katwijk aan Zee. Architekt H. J. Jesse.
31. Villa Laanzicht te Leeuwarden. Architekt H. H. Kramer.
32. Gebouw der Studenten Societeit te Leiden. Arch. Prof. E. Gugel.
33. Stads Gehoorzaal te Leiden. Architekt D. E. C. Knuttel.
34. Oudeliedenhuis te Leiden. W. C. Mulder.
35. Huize de Cloeze van den heer Mr. C. J. Sickesz, nabij Lochem. Architekt Nics. Molenaar.
36. R. K. Kerk en Pastorie te Nes en Zwaluwenbuur. Architekt Jos. Th. J. Cuypers.
37. Winkelgebouw der firma Bahlman & Co. te Nijmegen. Architekt D. Semmelink.
38. Winkelgebouw te Nijmegen. Architekt J. J. Weve.
39. Woonhuis te Rotterdam, Architekt D. Verheul Jr.
40. Schouwburg te Rotterdam. Architekt J. Verheul Dzn.
41. Hotel Wittebrug te Scheveningen. Architekt Joh. Mutters Jr.
42. Gebouw der Société Sic Semper te Utrecht. Architekt P. J. Houtzagers.
43. Woonhuis van den heer Dirk Laan te Wormerveer. Architect Jacob F. Klinkhamer.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 13 AUGUSTUS.

GODLINZE (GR.). Het bouwen van eene schuur en overkapping van het middenhuis.

De heer K. Onta, n.m. 4 u., bij J. Kooi, bij wien bestek en teek. ter inzage. Inl. geeft archit. G. Broos te Spijk.

HOOGKERK (GR.). Het bouwen eener boeren behuizing met bijlev. van materialen.

De architect C. H. Eledering, n.m. 5 u., bij Jz. Buist. Bestek en teek. ad f 1 bij gen. archit. verkr.

LEIDEN. Het bouwen van een woonhuis op een terrein aan den Zoeterwoudschen Singel 7, te Leiden.

De aanbesteder. Bestek en teek. ter visie in café „Koot" hoek Heerenweg. Aanw. ged.

DINSDAG 14 AUGUSTUS.

HOORN. Het verbouwen van perceel hoek Nieuwsteeg en Kruisstraat ald.

De firma S. J. de Vries, n.m. 3 u., in het café „De witte Engel". Bestek en teek. verkr. à f 1 per stel te Hoorn, Nieuwsteeg 32 en te Amsterdam bij A. Jacot en W. Oldewelt, Keizersgracht 127. Aanw. gedaan.

LONNEKER. Het bouwen van 2 woningen aan den weg van de 1e Spoorbrug naar den Gronauschen straatweg.

De architit. J. H. C. Roesink, 's av. 7½ u., in het café van G. Walhof, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 14 Aug., v.m. 11 u.

LITH. Het bouwen eener bouwhoeve te Lithoijen aan de Maas.

De maatschappij van Welstand te Breda, v.m. 10½ u., in het Veerhuis te Lith. Bestek en teek. ter inz. in bovengen. Veerhuis en zijn à f 1 verkrijgb. bij den arch. Aug. Suijling, Wolvenhoek, 's-Bosch.

MARTENSHOEK. Het verbouwen van een bestaand gebouw en het bouwen van een bergplaats voor een ijzergieterij.

De heer A. Schreuder, 's av. 7 u., in café B. Poppens, alw. bestek en teek. ter inzage liggen en zijn ad f 1 verkr. bij gen. A. Schreuder.

ROTTERDAM. Het onderhouden en herstellen van het gebouw der rijksbelastingen te Hellevoetsluis tot en met 31 Maart 1903. Ram. f 2150.

De directeur der directe belastingen enz., v.m. 11 u., te zijnen bureele. Bestek ter lezing aan het ministerie van Financiën, aan voorn. bureel, aan het gebouw van het prov. bestuur te 's Hage en aan het bureau van den rijksbouwm. in het 2e district te 's Hage en is gratis te bekomen bij de ontvangers der directe belastingen enz. in de naburige gemeenten en bij voorn. directeur. Inl. te bekomen bij voorn. rijksbouwmeester en bij den opz. der landsgebouwen J. Bartels te Rotterdam. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 15 AUGUSTUS.

DORDRECHT. Het maken van een kerkgebouw met annexen op een terrein gelegen aan de Cornelis de Wittstraat.

De kerkeraad der Remonstrantsche gemeente. Bestek met teek. vanaf 1 Aug. à f 2,50 verkrijgb. bij de firma J. P. Revers, alw. ook détailteek. à f 1 per stel verkrijgb. zijn. Inl. worden dagelijks verstrekt aan het bureau van H. A. Reus, arch., van 8—10 u. v.m.

ENSCHEDÉ. Het afbreken van een woonhuis en het daar ter plaatse bouwen van een winkelhuis met bovenwoning enz., gelegen op een terrein aan de Oldendaalsche straat ald.

De arch. R. v. d. Woerd Hzn., 's midd. 12 u., in het café „Mendelaar". Bestek met teek. in bovengen. café ter inz. Inl. worden verstrekt door den archit. Aanw. 15 Aug., v.m. 9 u.

's-GRAVENHAGE. Het verrichten van eenige verfwerken aan landsgebouwen te 's-Gravenhage. Raming f 3674.

Het min. v. W., H. en N., v.m. 11 u. Bestek no. 57, ter lez. aan het geb. van het min. voorn., aan het lok. v.h. prov. bestuur van Z.-H. en te bekomen bij Gebr. van Cleef, te 's-Hage. Inl. te bekomen bij den rijksbouwmeester en bij den opz. bij de landsgebouwen H. E. v. d. Water. Aanw. gedaan.

GRONINGEN. Het amoveeren van de perceelen O. Z. Boterdiep nos. 3 en 4 gedeeltelijk en het bouwen van kantoorlokalen met chefswoning, 1 winkelhuis en bovenwoningen.

De architect P. M. Huurman, 's av. 8 u., in café Central. Bestek en teek. ad f 1,50 en inl. bij gen. architect verkr.

LEEUWARDEN. Het bouwen van een huis aan de Huizumerlaan.

De heer K. v. Asperen. Bestek verkrijgb. à f 0,50 per stuk in café „Ceres".

STAD-ALMELO. Het bouwen van een houten meter- en regulateurkamer, het maken van een gemetselde fundeering van eene hulpstokerij, het metselen der fundeering van 2 ovens en het inmetselen dier beide ovens op terrein der gasfabriek.

Het gemeentebest., v.m. 11 u. Bestek en teek. ad f 1 op het kantoor der fabriek verkrijgb. Aanw. gedaan.

VEENENDAAL. Het afbreken van het polderhuis en het bouwen van een nieuw polderhuis ald.

De veenraden der Geldersche en Stichtsche Veenen, n.m. 1 u., in het polderhuis. Bestek en teek. verkrijgb. à f 0,50 per stel bij den heer B. v. Kreel, bouwk. Aanw. gedaan.

DONDERDAG 16 AUGUSTUS.

LEEUWARDEN. Het bouwen van een huis aan de Spanjaardslaan ald.

De heer W. Visser. Bestek en teek. ter inz. in het Friesch Koffiehuis. Briefjes in te zenden ten huize van den besteder, Nieuwe Kade 124 (boven). Inl. geeft de arch. J. L. de Vries.

ROTTERDAM. Het onderhouden en herstellen der gebouwen ingenomen door de kantoren der directe belastingen, invoerrechten en accijnzen en de woning voor den concierge, gelegen aan de Boompjes en Scheepmakershuven te Rotterdam, van af den dag der kenniegeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart 1903. Raming f 5950.

De directeur der directe belastingen, invoerrechten en accijnzen, 's midd. 12 u. Bestek ter lezing in het gebouw van het min. van Financiën, aan het bureel van gen. directeur, aan dat van het prov. bestuur van Z.-H. en van den rijksbouwm. in het 2de distr. te 's Hage, alsmede aan de kantoren van de ontvangers der directe belastingen enz. in de betrokken en naburige gemeenten en is te bekomen op het bureel van gen. directeur. Inl. worden gegeven door den rijksbouwm. en door den opz. bij de landsgebouwen J. Bartels te Rotterdam. Aanw. gedaan.

SAPPEMEER. Het herbouwen eener afgebrande boerenbehuizing voor Mej. de Wed. K. de Vries te 't Peeltje gem. Zuidbroek.

De heer E. Mandema, 's av. 7 u., in het café van Gez. de Ruiter, alw. bestek en teek. ter inz. liggen en zijn ad f 1,25 bij Mandema verkrijgbaar.

VRIJDAG 17 AUGUSTUS.

DIEMEN. Het bouwen van 2 lokalen aan de bestaande openb. lagere school.

Het gem.-best., v.m. 11 u. Bestek en teek. à f 1,50 te bekomen op de secretarie. Aanw. 14 Aug., v.m. 10 u.

HEERLEN. Het sloopen der gebouwen no. 199/200 in de Emmastraat aldaar en het bouwen eener pastorie.

Het R.-K. kerkbestuur, n.m. 3 u., in hotel „Roijen", alw. bestek en teek. ter inzage liggen. Aanw. 17 Aug., v.m. 11 u.

's-HERTOGENBOSCH. Het bouwen eener bierbrouwerij nabij het genceskundig gesticht „Voorburg" te Vucht.

Het college van regenten over de Godshuizen en den algemeenen arme. Bestek en teek. liggen ter inzage op het centraal bureau Gasthuisstraat, terwijl exempl. van het bestek verkr. zijn. Inlicht. geeft de architect bij de Godshuizen Th. J. Klompers. Aanw. 13 Aug.

ZATERDAG 18 AUGUSTUS.

CADZAND. Het bouwen van een landbouwschuur met bijlev. van materialen op de hofstede van J. de Keuninck aldaar.

De heer W. J. Sprenger te Middelburg, n.m. 4½ u., in de herberg van M. A. de Koote, Cadzand. Inlicht. geeft A. Lombaard Jr., archit. te Groede, bij wien bestek en teek. ter inzage liggen. Aanw. 15 Aug., n.m. 3 u.

CADZAND (ZEEL.). Het afbreken van een gebouw en het bouwen van een nieuw gemeentehuis.

Het gemeentebest. n.m. 3 u. Bestek en teek. ter inz. op de gem.-secretarie. Aanw. 13 Aug., n.m. 2 u.

ROTTERDAM. Het maken van de verschillende gebouwen, veelading, perrons, watervoorziening enz. ten behoeve van het havenemplacement te Numansdorp.

De dir. der Rotterd. Tramweg Maatsch., n.m. 2 u., te haren kantore.

TER APEL. Het bouwen van woonhuis onder bijlev. der benoodigde materialen, etc.

De architect N. Doornbos, n.m. 3 u., in het logement van F. Heijmel, alw. bestek en teek. ter inzage liggen. Aanw. 18 Aug., n.m. 2 u.

MAANDAG 20 AUGUSTUS.

AMSTERDAM. Het verbouwen van de openb. lagere school te klasse no. 85 aan de Frederik Hendrikstraat, tot een school voor 600 kinderen.

Het gem.-best., 's midd. 12 u. Voorw. te verkrijgen ter stadsdrukkerij à f 1,60 (met 2 teek.). Inl. worden gegeven aan het bur. van den assistent-arch. op het raadhuis, kamer no. 105, van 2 tot 4 u., gedurende de 3 laatste werkdagen voor den dag der aanbesteding.

BARNEVELD. Het verbouwen van de openbare school te Glind en de levering van schoolmeubelen.

Het gem.-best., v.m. 10 u. Aanw. gedaan.

VEENDAM. 1. Het bouwen van een opzichterswoning nabij de algem. begraafplaats, met de leverantie; 2. het maken van een klinkervoetpad met riolen, enz. op de Molenstreek en Ommelanderwijk.

Het gemeentebest., n.m. 6 u. Bestekken ter inz. en bestek sub 1 à 50 ct. per ex. verkrijgb. ter secretarie.

DONDERDAG 23 AUGUSTUS.

AMERSFOORT. Het amoveeren van een woonhuis en het bouwen van een nieuw woonhuis.

De archit. Henri Th. Eijsvogel, v.m. 11 u., in hotel Schwemmer, alw. bestek en teek. ter inz. en zijn ad f 1 bij gen. arch. verkrijgb. Aanw. 13 Aug., v.m. 11 u.

ENKHUIZEN. Het bouwen van eene nieuwe Hoogere Burgerschool aldaar.

Het gemeentebest., n.m. 1 u.

VRIJDAG 24 AUGUSTUS.

BRONBEEK BIJ ARNHEM. Het verbouwen der woning van den huismeester.

De raad van administratie van het Kon. Kol. Militair Invalidenhuis, 's midd. 12 u., in het gesticht. Bestek met teek. ter lez. en à f 0,50 te bekomen bij den portier, ald. Inl. geven de architecten Van Gendt en Nieraad. Aanw. 20 Aug., v.m. 11 u.

Assurantie Maatschappij

tegen **Brand** schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen—Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zwaanhals 96. — Breda Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betuwestraat 8. — Groningen, Pelsterstraat 6.

Reserves ult. 1899. . . . f 1.944.100.00
Betaalde Brandsch. tot ult. '99 - 19.521.500.00

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

23 JULI.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het schilderwerk van de nieuw te bouwen confectiefabriek. Door den heer B. J. Turin.

Laagste inschrijver Th. Berkenbosch, f 349. Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het glas- en schilderwerk van de nieuw te bouwen R. K. jongensschool aldaar. Door de heeren Hulstein en Groeliker.

Laagste inschrijver J. G. Platvoet, f 475. Gunning in beraad gehouden.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het lood- en zinkwerk van de Nieuw te bouwen R. K. jongensschool. Door de heeren Hulstein en Groeliker.

Laagste inschrijver W. Garritsen, f 1000. Gunning in beraad gehouden.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van twee burgerwoningen. Door den heer E. Kromhof.

Eenige inschrijver J. H. Varvik, aldaar, f 2600. Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van vier burgerwoningen. Door den heer H. Derking.

Eenige inschrijver J. H. Varvik, aldaar, f 4000. Gegund.

24 JULI.

OENE. Het bouwen eener villa ald. Door den architect H. Wissink te Olst.

Timmer- en metselwerk. Laagste inschr. J. Kleinbussink, Apeldoorn, f 4550*.

Verf-, glas- en behangerswerk. A. W. Holwarda, Deventer, f 467. Niet gegund.

Loodgietersw. W. Schutte, Olst, f 259,99*. *Gegund.

27 JULI.

GRONINGEN. (ONDERH.). Het bouwen van een heerenbehuizing met vrije bovenwoning aan het Ged. Zuiderdiep N.z., voor den heer C. Polak Gz., onder architectuur van den heer P. M. A. Huurman.

Gegund aan G. Kuiper, ald., voor f 15500.

WARDER. Het maken van een gebouwtje ten dienste voor verplegingsmiddelen. Door het best. der afdeeling van 't Witte Kruis.

Laagste inschr. O. v. Doornik, ald., f 474.

28 JULI.

WAGENINGEN. Het bouwen van een pakhuis, lang 37 M., breed 12,5 M., in de Mennonietenbuurt. Door den architect S. Bitters.

Laagste inschrijver F. v. d. Brink, Bennekom, f 2744. Gegund.

30 JULI.

ROOSENDAAL N.-BR. (ONDERH.). Het houwen eener stoomwasch- en strijkinrichting met paardenstal en verdere toebehooren, voor rekening van mevr. de Wed. Corthals—Laane te Roozendaal.

Laagste inschrijver L. L. Eykens, f 7150. Gegund.

31 JULI.

AXEL. Het verbouwen en inrichten tot post- en telegraafkantoor van een perc. wijk A no. 73 in de Lange Noordstraat, met bijlev. van het daartoe ben. Door het gem.-best.

Laagste inschrijver J. K. Vink, f 4853. Gegund.

SCHERPENZEEL (FR.). Het bouwen eener nieuwe turfschuur, aan de Scheene onder Oldelamer, ram. f 1070, voor rekening van den heer G. Kemme, te Scherpenzeel.

Laagste inschrijver H. Hoogenkamp, Scherpenzeel, f 1008. Nog niet gegund.

1 AUGUSTUS.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van drie woonhuizen met werkplaats op een terrein gelegen aan de Brinkstraat aldaar. Door den architect A. L. Clemens Az.

Laagste inschrijver G. Doornkate, f 8083. Volgens bestek beraad.

GROEDE. Het bouwen van eene landbouwschuur in hout met bijlevering van alle materialen. Door den heer P. B. Modde.

Laagste inschrijver J. van Mole, Az., Schoonedijke, f 6820.

HILLEGOM. Het bouwen van een woonhuis en pakhuis. Door den bouwk. Th. A. Adriaanse.

Gegund aan de laagste inschr. als volgt: J. v. d. Bosch, timmerwerk f 1377; Wed. P. Menten, metselw. f 1412; Wed. H. Kroon, schilderwerk f 149,75; A. Alkemade, loodgietersw. f 84,75; H. B. Mulder, smidswerk f 39,35; Van Gemip, behangwerk f 30. Allen aldaar.

HOORN. Het amoveeren van een gedeelte en het uitbreiden met 13 woningen der gebouwen van het St.-Pieterhof. Door het college van regenten over het St.-Pieterhof.

Laagste inschrijver F. v. Tetterode, f 13578.

MEPPEL. Het verbouwen van de concertzaal en bijkomende werken voor den heer Fred. Ogterop. Door den arch. P. Janzen.

Laagste inschrijver H. Hazelaar, f 2730. Gunning aangehouden.

PHILLIPPINE. (ZEEL.). Het bouwen van een woonhuis met bijkomende werken aan het eind van het kanaal in den nieuw bedijkten polder nabij Philippine. Door den heer P. B. v. d. Walle.

Laagste inschrijver A. de Keuning, Hoek, f 2413. Gegund.

2 AUGUSTUS.

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van een kantoorgebouw met magazijnen genaamd het gebouw „Mercurius" aan het Noordeinde no. 33 aldaar. Door de architecten Z. Hoek en J. Th. Wouters.

Laagste inschrijver B. Baan, f 102450. Gegund.

HAARLEM. Het bouwen van een proefgebouw voor de verlichting op het omrasterde terrein, gelegen aan de Museum-, Hobbema- en Honthorststr. te Amsterdam. Ram. f 8800. Door het prov. bestuur.

Laagste inschrijver J. H. v. Groenendael, f 8450.

3 AUGUSTUS.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een melkinrichting en zuivelfabr. met machinekamer, ketelhuis, wagenhuis met paardenstal enz., aan de Deurningerstr. hoek Kortendijk. Door den archit. H. E. Zeggelink.

Laagste inschrijvers J. M. v. d. Berg en Kolenbrander, Hengelo, f 26847. Volgens bestek beraad.

GRONINGEN. Het bouwen eener behuizing met bovenwoning aan den Radesingel. Door den archit. W. P. Ros.

Laagste inschrijver J. Vuursteen, f 9998.

NIJMEGEN. Het bouwen van een benedenhuis met bovenwoning op een perc. bouwterrein gelegen aan de Bottendaal alh. Door den archit. W. J. Maurits.

Laagste inschrijver W. J. v. d. Wacht, f 10143.

NIEUW COMPAGNIE (GR.). Het bouwen van een directeurswoning, met de levering van al de daartoe benoodigde materialen, enz. Door de directie der aardappelmeelfabriek „de Toekomst".

Laagste inschrijver O. Post, Veendam, f 2473 (ongeldig). Gegund aan H. Brouwer, Kielwindeweer, f 2489.

OUD-BEIJERLAND. Het bouwen van een woonhuis voor den heer J. H. Vogel.

Laagste inschrijver P. Smit, f 288. Gegund.

TUK. *a.* De verbouwing van de openb. lag. school te Onna; *b.* het leveren en herstellen van eenig ameubelement in gen. school en vergrooting onderwijzerswoning door aanbouw van slaapkamer. Door het gem.-best. van Steenwijkerwold.

a. Ram. f 2020. Laagste inschr. P. Haverman, Steenwijkerwold, f 1265.

b. Ram. f 890. P. Haverman, idem, f 810.

WINTERSWIJK. Het afbreken en het bouwen van een woonhuis op het Veneslat nabij den Bredev. weg ald. Door den heer G. J. Willink.

Laagste inschr. G. W. Nijenhuis, f 1493.

4 AUGUSTUS.

HOOFDDORP. Het bouwen van de boerderij „Sophia Hoeve", in den Noorderlegmeerpolder, in 2 perc. en massa. Door den bouwk. J. W. de Heij en Zn.

Metselwerk. Laagste inschrijver D. Roos, Haarlemmermeer, f 4910.

Timmerwerk. A. den Ouden, id., f 7125.

Massa. J. v. Dam, Nieuwer-Amstel, f 12892.

ROOSENDAAL. (N.-B.). Het bouwen van 7 woonhuizen, alhier. Door den arch. A. J. de Bruin.

Laagste inschr. Fr. Bruglemans, f 12345.

6 AUGUSTUS.

APELDOORN. Het bouwen van 2 woonhuizen. Door den heer J. Posthuma.

Laagste inschrijver J. Kluin, f 1933.

BLIJHAM (ONDERH.). Het afbreken van een oude en op een ander terrein weder opbouwen eener groote landbouwschuur met voorgebouw, voor rekening van den heer O. L. Boelema, aldaar.

Gegund aan J. Bos, aldaar.

DORDRECHT. Het maken van 4 arbeiderswoningen aan den Zuidendijk nabij den ten tol aan den Rijksstraatweg. Door den heer J. Kosters.

Metselwerk en timmerwerk in massa met verschillende steensoort. Laagste inschrijver J. C. Jonkers, f 4980.

Metselwerk in verschillende steensoort. Groeneveldt, Dubbeldam, f 1860 of 1750.

Timmerwerk, verf- en smidswerk, in één perceel, begroot op f 2800; M. Vogels, f 2090. Gegund.

's-GRAVENHAGE. Het verbouwen van perc. no. 3 aan de Bierkade ald. Door de firma J. Sebelis en Co. te Haarlem.

Laagste inschrijver J. P. J. Kampferman, f 5658.

NIJMEGEN. Het afbreken en weder opbouwen tot werkplaats met bovenwoningen van perc. no. 7 en 9, Lange Koningstr. ald. Door den bouwk. A. W. Jansz.

Laagste inschrijvers J. Pauwels en Fleuren, f 6666.

OOSTERHOUT. (N.-B.). Het bouwen van een woonhuis, met annexe paardenstal, remise en schuttingen, met bijlevering van alle benoodigde materialen. Door den bouwk. C. A. Oomen Azn.

Laagste inschr. P. v. Meer, f 3691. Gegund.

WEDDERVEER (GR.). Het bouwen eener behuizing met al het daartoe ben. Door de heeren Gebr. Sneeter. Ram. f 3500.

Laagste inschrijver B. v. d. Laan, Oude Pekela, f 3300. Gegund.

7 AUGUSTUS.

AMSTERDAM. Het maken van eene bewaarderswoning aan het wachtlokaal te Kadoelen, gem. Lansmeer. Door de directie der Marine.

Laagste inschrijver Ch. Kater, f 7384.

's-GRAVENHAGE (ONDERH.). Het bouwen van een drukkerij voor de firma Mouton en Co. Door den ingenieur Du Rieu.

Ingekomen 10 biljetten. Laagste inschrijver D. J. v. Riemsdijk, Dordrecht, f 32,795, daaropvolgende J. Lory, 's Hage, f 33640.

KAMPEN. Het bouwen van een winkelhuis met bovenwoning aan de Nieuwstraat, hoek Gasthuisstraat ald. Door den heer J. C. Eijkman.

Laagste inschrijver G. Veldkamp, f 6470. Gunning 3 dagen in beraad gehouden.

LEIDEN. Het bouwen van een hofje, op het terrein aan de Kalverstraat nos. 7, 8, 9 en 10 ald. Door den kerkeraad der Gereform. kerk. A.

Laagste inschrijver P. J. Christiaanse, Oegstgeest, f 11590. 2 biljetten van onwaarde.

WILHELMINADORP. Het bouwen eener boerderij en schuur op de hofstede „Waterloo", in den Wilhelminapolder, gem. Woltersdijk. Door den directeur van den Wilhelminapolder.

Laagste inschr. W. v. d. Linde, Kattendijke, f 12499. Nog niet gegund.

8 AUGUSTUS.

„Per Telegraaf."

DORDRECHT. Het bouwen van een woonhuis, steenhouwerij, gebouw voor stoomsteenzagerij, ketelhuis en verschillende fundaties van steenbewerkingmachines, terreinophooging enz., voor den heer D. J. Breedveld. Door den arch. G. v. Aardenne.

Laagste inschrijvers Heibeek en De Haan, Dordrecht, f 33704; daaropvolgende J. H. Hoven, idem, f 34430.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma GEBRS. HESSE), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Eerste Nederl. Papierstuckfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Geklaard en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Hygiënische Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel, Stoomzaag- en Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — HÖXTER-GODFLHEIM A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare bekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blowers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königswinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-**steenen, vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

JULIUS LÜCHAU,

AMSTERDAM. — Damrak 71.

Generaal-Vertegenwoordiger der Firma

Gebr. Körting, Körtingsdorf b/ Hannover,

beveelt zich aan voor levering van:

Körting's Injecteurs.
Körting's Universaal Condensers.
Korting's Pulsometers en Elevators.
Korting's Gas- en Petroleum-Motoren. Gasdynamo's en Electromotoren.
Korting's Ribbenbuizen en Stoomkachels.

CENTRALE VERWARMINGEN EN ELECTRISCHE VERLICHTINGEN.

MARTIN & C°.,

AMSTERDAM

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

HOUTEN PARQUETVLOEREN in Asphalt-Massive en Parquet-Tapis.

Worden door ons uitsluitend gelegd door werklieden van de fabriek.

HOUTEN HOOFD- EN TUSSCHENBALUSTERS.

Worthington Pumping Engine Company

745 Keizersgracht

AMSTERDAM.

Hebben voor dadelijke levering voorradig

KETELVOEDING POMPEN

Electrische Pompen

WORTHINGTON STOOMPOMPEN

voor alle doeleinden.

Eerste Nederl. Papierstûcfabriek,

voorheen BENNEWITZ & Co.

Papierstûc dient tot geheele vervanging van Stucadoorwerk, Cartonpierre enz. en kan direct aangemaakt worden. Het wordt om zijne uitstekende eigenschappen (lichtheid, duurzaamheid, onbrandbaarheid, geschikheid om dadelijk te beschilderen), door H.H. Architecten enz. aanbevolen.

Kantoor: Damrak 85. AMSTERDAM. Fabriek en Atelier Teihuis q/h. Ij.

Schilderlinnen verkrijgbaar in de breedten van 2.10, 2.55, 3.10, 4.10, en 5.10 tot de meest concurreerende prijzen.

Uitvoerders der gevelbekleeding van Oud Holland op de Wereldtentoonstelling te Amsterdam in 1895, van Oud Dordrecht in 1897.

Tentoonstelling Papierindustrie artistique Parijs. October 1894.

GROOTE GOUDEN MEDAILLE & EERE DIPLOMA.

BOEK-, STEEN en PLAATDRUKKERIJ

MOUTON & C°.

HERDERSTRAAT 5.

Telephoon No. 33.

'S-GRAVENHAGE.

Levering binnen den kortst mogelijken tijd en tegen concurreerende prijzen van alle soorten

BOEK,- KANTOOR- EN HANDELSDRUKWERKEN

Illustratie- en Kleurendruk.

Aandeelen,

Obligatiën en Couponbladen.

Begrootingen, Bestekken.

Plan- en Detailteekeningen.

Photolithografie en Lichtdruk.

KOPER- en STAALGRAVUREN.

Etsen en Photogravuren.

MEISENBACH RIFFARTH & C°.

PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.

BERLIJN — MUNCHEN.

VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:

MOUTON & C°., 's-Gravenhage.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

18 AUGUSTUS 1900. 20e JAARGANG. No. 33.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— . . .

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. . . . . .
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M.

INHOUD. — Indrukken van het Architecten-congres en de Tentoonstelling te Parijs, door C. T. J. Louis Rieber. — Manufacturenmagazijn te Haarlem, door P. Kleiweg Dyserinck. — Berichten. — Personalia. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

INDRUKKEN VAN HET ARCHITECTEN-CONGRES EN DE TENTOONSTELLING TE PARIJS. * * * * * * * * * * * * * * I.

Na reeds meerdere congressen te hebben bijgewoond, stelt men zich onwillekeurig de vraag, in welk opzicht deze uit een wetenschappelijk of practisch oogpunt van eenig nut kunnen zijn. Het antwoord zal tot nu toe niet ten volle bevredigend kunnen luiden. Wel zijn er massa's wenschen op die bijeenkomsten geuit, en wel zijn vroeger of later uitvoerige verslagen van het verhandelde verschenen, maar bepaalde resultaten zijn weinig of niet aan te wijzen. Zeker; voor hen die de zittingen bijwoonden, zijn nuttige zaken behandeld en deze kunnen tot leering hebben gestrekt, maar als men nagaat hoe betrekkelijk weinigen tegenover de massa vakgenooten de zittingen bijwonen, soms nog om geheel andere drang dan dien naar geestelijk voedsel, is in dit opzicht het nut niet groot.

Op een architecten-congres dat 16 jaren geleden werd gehouden, werd een onderwerp behandeld dat nu weder te Parijs ter sprake moest komen, omdat nog geen resultaat was verkregen. Dat teekent wel niet ten volle, maar toch eenigermate den toestand.

Het laatste congres te Parijs heeft evenwel officieel de buitenlandsche afgevaardigden uitgenoodigd, naar ik meen op aandrang van zijn algemeenen Secretaris den heer Poupinel, om de uitgesproken belangrijke wenschen aan hunne Regeeringen kenbaar te maken, in de hoop, dat daardoor niet langer in de woestein zal zijn gesproken, en dat ook gehoor zal worden gegeven.

Wie zal niet hopen goede resultaten daarvan te zien?

De officieele congres-verslagen komen feitelijk slechts in handen van de congressisten, waarvan een deel ze netjes in de boekenkast zet. Andere vakgenooten komen niet te weten wat de inhoud behelst.

Als eenmaal gehoor is gegeven door de verschillende Regeeringen, dan zal er in langen tijd geen congres meer noodig zijn, in aanmerking genomen, dat geen belangrijke nieuwe vraagpunten in de laatste jaren zijn ter tafel gekomen. Of het moesten thans eenige zijn over de nieuwe kunst. Maar daarover zal in 1903 niet veel meer behoeven gesproken te worden. We leven daarvoor te gauw.

De bijeenkomsten zouden ook belangrijker zijn, als het bezoek grooter ware.

Congressen hebben eene bepaald goede zijde. Men maakt er kennis met bekwame menschen; men bespreekt onderling elkanders eigen belangen en die van 't vak; men hoort soms wat nieuws, komt eens uit den sleur, en vooral: men ziet wat nieuws, zaken die men in andere gevallen niet ziet of niet te zien krijgt.

Voor hen die opkomen, moeten dan ook, vooral voor de bezoeken, goede regelingen worden getroffen en behoort een programma alle noodige inlichtingen te verstrekken.

Wat het laatste architecten-congres betreft, viel hierop echter niet te roemen. De geheele regeling was onvoldoende en verstoorde menigeen. Een zelfde klacht werd gehoord bij de bezoekers van 't Congres voor Scheepvaart — anders zoo goed geregeld —, waaronder zeer ontevredenen waren.

Vóór dat de eigenlijke zittingen een aanvang namen, had een algemeene bijeenkomst, een receptie — feestelijk of niet — moeten plaats hebben, om gemakkelijker onderling kennis te maken. De ontvangst op den eersten congres-avond was daarvoor niet geschikt: er was geen gastvrouw of gastheer die recipieerde. De eenige gelegenheid om meer algemeen kennis te maken was het samenzijn na het banquet, toen eigenlijk het oogenblik van afscheidnemen was aangebroken.

Het voorloopige programma van het laatste congres was niet zeer uitgebreid, maar ieder verwachtte een uitgewerkter te Parijs te zullen ontvangen. Het tegendeel was echter het geval, want het nieuwe programma was een ineen gekrompen oud. Vroegere, hoewel vaag maar te denken overlatende aangekondigde bezoeken aan gebouwen en inrichtingen en aan de Tentoonstelling kwamen er niet meer op voor, niet zooals op dat van l'Art public, waarop zelfs aangekondigd was, dat men „onder geleide" de Tentoonstelling zou kunnen bezoeken; iets hetgeen hoog noodig was om in betrekkelijk korten tijd wat te zien.

Het eerste programma is ongetwijfeld reeds de aanleiding geweest, dat de Duitsche congres-leden partij hebben gemaakt voor meerdere uitstapjes dan het eenige aangekondigde naar Chantilly; gezamenlijk zijn zij o.a. naar Versailles en naar Fontainebleau geweest.

De enkele onverwachte bezoeken die nog plaats hadden, werden te laat, te weinig hoor- en zichtbaar aangekondigd om velen van de partij te doen zijn. Van het vragen om inlichtingen daarnaar in de bijeenkomsten had menigeen een afschrik gekregen, nadat een der leden — die zoo vrij was het te doen — door een der Fransche Vice-Voorzitters beantwoord was op eene wijze die een echte Hollander „vervloekt onbebbelijk" noemt.

Bij die bezoeken trad meestal de architect van het werk als geleider op. Om diens verklarende woorden op te vangen, verdrongen zich de bezoekers om hem als de karpers in de grachten van 't kasteel Chantilly om het hen toegeworpen stukje brood. Slechts enkelen konden dus van de uitleggingen genieten, enkele bevoorrechten, terwijl de anderen ieder op hunne beurt in het internationale gedrang een kruimeltje opvingen. Dit alles ware voorkomen, indien vóór de bezoeken eenige uitleggingen waren gegeven, door de hoogst noodige teekeningen opgehelderd, in de vergaderzaal even voor, of wel tijdens het bezoek, zooals de heer Nénot met luider stem in de Sorbonne deed, daardoor op aangename wijze in de holpartij door dat gebouw afwisseling brengende.

In de vergaderingen hadden gedachtenwisseling en discussie in zeer geringe mate plaats. Er scheen een soort geest bij het Bureau te heerschen om alles zoo gauw mogelijk af te bezemen. Het Bureau handelde, zonder aan de leden voldoende gelegenheid te verschaffen om mede te werken. Deze bleven al spoedig niet meer dan luisterende slachtoffers. En zoo is dan ook de in de eindvergadering van 't Congres aangenomen of liever gedecreteerde wensch omtrent de restauratie van gebouwen wel eenigszins afgedraaid van den wensch in een der zittingen van 't congres geuit; de verantwoordelijkheid van den restaureerenden architect, waarop in 't congres werd aangedrongen, is niet meer in den eindwensch te vinden.

Dat over drie jaren te Madrid zal worden vergaderd, is feitelijk meer een besluit of doordrijven van het Bureau dan een wensch van de leden.

Hooge ernst was ook niet het kenmerk van de eindvergadering, die geen langer levensduur had dan een zeepbel en als deze uiteen paste, midden in 't gewoel der tentoonstelling.

Het verslag van dit congres zal, wanneer er geen bijlagen aan toegevoegd worden die ons verrassingen zullen bereiden, niet van grooten omvang kunnen zijn.

Met bijna dezelfde woorden zou een kritiekje geleverd kunnen worden over 't „banquet à 20 frs.", bij inzage van het menu dat men vond na het „Monsieur le Président est servi!"

De „gangen" waren weinig in aantal en de bijlagen zijn niet gekomen. Toen de toasten kwamen, was er algemeen gebrek: een dozijn malen moest gedronken worden op o! zooveel en zoovelen, maar — en dit zet ik iemand te doen — met één zelfde glas poefwijn.

Voor een tafel van architecten had men een beter geteekende en smaakvoller spijslijst verwacht: de vrouwelijke architect daarop is aan 't strijken, speelt op 't biljart of hanteert een teekenhaak — men kan 't niet onderscheiden. Gelukkig was Mevr. Frank Fuller niet aan tafel.

Toen het bleek, dat alleen afgesproken toasten toegelaten waren van de officieele tafel, zoodat menig woord van uit de dwarsuitloopers van die tafel, ook dat van den Voorzitter onzer Maatschappij, achterwege moest blijven —, toen gevoelden de aanzittenden uit de zijkanalen, die het zwijgen er toe mochten doen, eerst recht het hoog-deftige van dit feest, zoo gansch in tegenspraak met de dankbare handdrukken welke de President der Republiek over had voor machinist en stoker die hem van Marseille naar Parijs hadden teruggeleid. Wij, banqeuttisten, voelden nog afstanden als uit den tijd van 't laatste Keizerrijk, dien de Voorzitter van 't congres nog heeft medegemaakt.

Toen deze opstond — M. le Président n'a plus de champagne — volgden gewillig de anderen, in 't zalige bewust, zijn te kunnen gaan uitrusten van de vermoeienissen die men zich getroost had voor 't heil der bouwkunst en hare beoefenaren!

C. T. J. Louis Rieber.

MANUFACTURENMAGAZIJN TE HAARLEM.

In het voorjaar van 1899 kreeg ik de opdracht van de heeren Vroom en Dreesman om een ontwerp te maken voor een nieuw manufacturenmagazijn op den hoek van de Korte- en de Lange Veerstraat te Haarlem.

MAGAZIJN „DE ZON" TE HAARLEM.

Van het front en van twee plattegronden, die van den winkel en die van de eerste verdieping, worden hier de afbeeldingen gegeven.

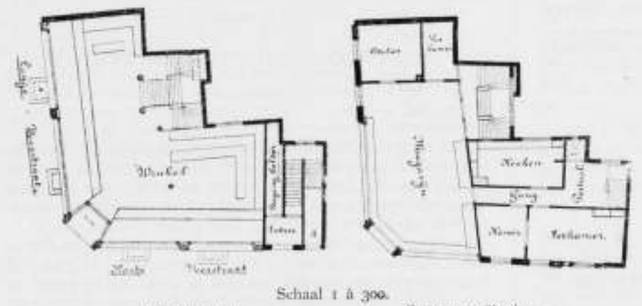
Het werk werd bij onderhandsche aanbesteding gegund op den 6den Juli 1899 aan den aannemer Louis Mohrman te Amsterdam, die het half April 1900 volkomen ten genoege van heeren aanbesteders opleverde.

Onder den winkel ligt een waterdichte kelder, waarvan het grootste gedeelte dient voor berging van manufacturen; de ingang daarvan is gelegen onder de trap naar het bovenmagazijn. In de gang naar de trap van het bovenhuis bevindt zich de toegang naar den kelder, voor huishoudelijk gebruik bestemd.

De gang gemerkt A geeft toegang naar het kantoor der heeren Dyserinck Zoonen, en ligt gedeeltelijk onder de trap naar het bovenhuis.

Op de eerste verdieping zijn, behalve het bovenmagazijn, een atelier en een paskamer, nog gelegen de keuken, de eetkamer van het personeel en die van den chef der firma.

Boven het magazijn vindt men eene suite en boven de beide eetkamers twee slaapkamers voor den mede-vennoot den heer Vreemijer, boven de keuken een bad- en een provisiekamer, en boven atelier en paskamer een logeerkamer.

Schaal 1 à 300.

Gelijkstraats. Eerste verdieping.

Op de zolderverdieping zijn, behalve de slaapkamer van de dienstboden, nog afgeschoten een slaapzaal voor het heerenpersoneel en een voor de winkeldames; voor beide zalen is een afzonderlijke trap gemaakt. In geval van brand kunnen twee branddeuren toegang geven tot de beide aangrenzende perceelen.

De winkelbetimmering is gemaakt van blank Amerikaansch grenenhout, en de open trap naar het bovenmagazijn van blank wagenschot. De buitenbetimmering is van blank teakhout, de massieve pilasters van hardsteen.

Het beeldhouwwerk in de zes verschillende tympans, de arend op een der puntgevels en twee consoles zijn uitstekend uitgevoerd door den beeldhouwer Veldheer te Haarlem. De zinken Koepel leverde de firma Braat te Delft, en het gebrand glas in het groote drielicht van het trappenhuis de firma Van Diessen en Kerrebijn te Haarlem.

Haarlem Juli 1900.

P. Kleiweg Dyserinck.

BERICHTEN.

De Worthington Pumping Engine Company van New York, de grootste fabriek van stoompompwerktuigen der wereld, en van welke verscheidene machines hier te lande reeds in werking zijn, heeft nu door bemiddeling van haren Directeur voor de zaken in Nederland, den heer Fred. Stieltjes te Amsterdam, eene overeenkomst gesloten met de Nederlandsche Fabriek van Werktuigen en Spoorwegmaterieel te Amsterdam voor de vervaardiging van de groote stoompompwerktuigen voor waterleidingen hier te lande en voor het buitenland.

Het tot stand komen van deze vereeniging van de groote Amerikaansche maatschappij en de Nederlandsche fabriek van Werktuigen en Spoorwegmaterieel zal zonder twijfel van invloed zijn op de ontwikkeling van de Nederlandsche industrie.

Als eerste order ontving de Nederlandsche fabriek van Werktuigen en Spoorwegmaterieel reeds dadelijk de opdracht tot vervaardiging van 20 Worthington Triple Expansion High Duty pompwerktuigen, elk tot een gewicht van ongeveer 18,000 kilogram, en eene gezamelijke waarde van bijna een millioen gulden.

Deze pompwerktuigen zijn bestemd voor groote waterwerken in het buitenland.

Naar eenige dagbladen melden, zal in September a.s. zich ook eene jonge dame als student doen inschrijven aan de Polytechnische School te Delft, en wel voor de ingenieurs-studie.

Zij zal de eerste vrouwelijke student zijn, hier te lande, die het diploma van ingenieur wenscht te behalen.

Volgens de Soerabayasche courant heeft de regeering aan het opperbestuur in Ned. Indië voorgesteld, te Batavia eene inrichting te scheppen voor middelbaar en vakonderwijs, alzoo een Indisch technicum.

Een extra-nummer van „Het Centrum" van 13 Aug. j.l. geeft eene beschrijving met illustraties van de St. Catharina kerk te Utrecht, en van de voltooiing der restauratie van dit grootsche gebouw, de thans tot Kathedraal van Utrecht gepromoveerde oude Kloosterkerk. Daaraan ontleenen wij zeer in het kort het volgende:

Zoo als men men weet, is de St. Catharinakerk het eenige kerkgebouw in Utrecht, dat vóór de Hervorming werd gebouwd en tegenwoordig nog aan den Katholieken eeredienst is gewijd.

Oorspronkelijk stond op de plaats dezer kerk een Kapel ter eere van St. Agatha. In 1468 kregen de Karmelieten van de stedelijke overheid de toestemming om het St. Aechtens-hospitaal met daarbij behoorende bezittingen over te nemen, daar eene behoorlijke kerk te bouwen en zich te vestigen in Kloostergemeenschap.

In 1366 schijnt bij de eerste Kapel, door liefdadigheidszin, aanvankelijk een stove te zijn ingericht, eene plaats waar de armen zich konden komen verwarmen en zoo noodig de nacht overblijven; het steenen huis aan de oostzijde der St. Agathakapel werd in dat jaar ingericht tot Sunte Agethen-gasthuis, en bleef dit een volle eeuw lang. Het telde evenwel slechts zeven bedden, dat is fundaties voor slaapgelegenheid.

In 1468 moest dit hospitaal plaats maken voor de kerk met Klooster der paters Karmelieten, zeer met tegenzin van de beheerders van het gesticht.

Eigenlijk heeft op het Vreeburg oorspronkelijk de ware Cathrijnekerk gestaan (reeds in 1253), en bijna drie eeuwen lang hebben de Johannieters, ook wel Maltheser ridders genoemd, daar hun Kerk, klooster en gasthuis gehad. Zij moesten echter wijken voor publieke belangen, toen de Utrechtsche burgers als bij verrassing onderdanen van Karl V waren geworden. Deze achtte het noodig een citadel te bouwen, en wel ter plaatse van de liefdadige instelling der Johannieters. Zoo ontstond als arsenaal en bolwerk het vreeswekkende Kasteel „Vredenburg", in 1529 reeds onder dien naam bekend. Het Cathrijne-gasthuis verhuisde toen naar de Nieuwstraat waar de Karmelieten op Keizerlijk bevel moesten plaats maken voor de Johannieter ridders, die bezit namen van de gebouwen, waarvan evenwel de kerk nog niet gereed was. Een en

ander te klein zijnde, moesten later de bewoners van eenige huizen langs de Nieuwe Gracht hunne perceelen ontruimen om bij de Johannieter stichting getrokken te worden.

Tot 1580 beantwoordde de thans tot Cathrijnekerk omgedoopte volgens een gedenksteen eerst in 1550 voltooide kerk, aan hare eigenlijke bestemming. Na het plakkaat van 1580, waarbij het openlijk uitoefenen van de Katholieken godsdienst werd verboden, werd de kerk eerst gebruikt als smidswinkel en pakhuis voor ijzerwaren, In 1612 huisden er soldaten. In 1622 kwam het gebouw aan de Hervormde, die het in 1655 geheel en voor goed als bedehuis in gebruik namen.

In 1813 kwam de kerk weder terug aan de Katholieken, die er den garnizoensdienst voor de militairen deden uitoefenen.

Door verschillende veranderingen, van af 1671, had de kerk in- en uitwendig veel geleden.

Onder leiding van den bekenden architect Alfred Tepe is het gebouw thans gerestaureerd, en wekt het algemeen de bewondering.

In de Verhandelingen der Koninklijke Academie van Wetenschappen, Afdeeling Letterkunde, Nieuwe reeks Deel II, no. 3, van 1899, zooeven verschenen, komt eene Geographische Geschiedenis van Holland bezuiden de Lek en Nieuwe Maas in de middeleeuwen voor, waarbij 4 kaarten, van den heer J. C. Ramaer, Ingenieur van den Waterstaat.

Deze hoogst belangrijke bijdrage, een geheel boekdeel innemende, is eene uitbreiding van hetgeen over hetzelfde onderwerp reeds verscheen van de heeren J. H. Hingman, in 1886, en J. Van Heurn, in 1893.

PERSONALIA.

Bij Koninklijk besluit zijn, naar aanleiding van de Parijsche Tentoonstelling o.a. benoemd, tot commandeur in de Orde van Oranje-Nassau, de heer J. W. IJzerman, oud Hoofd-ingenieur der Staats Spoorwegen in Ned. Indië, en tot Ridder in dezelfde Orde de heeren: J. Mutters Jr. architect te 's-Gravenhage, K. Sluyterman, leeraar a. d. Polytechnische School te Delft, R. Bouwens van der Boyen, architect te Parijs, Th. G. Schill, civiel- en bouwkundig ingenieur, J. Muysken, ingenieur te Amsterdam, M. Bauer, kunstschilder te Hilversum, Mej. Bosch Reitz, beeldhouwster te Amsterdam, J. J. B. J. Bouvy, fabrikant van gebogen glas te Dordrecht, F. W. Braat, fabrikant van zink- en ijzerwerken te Delft, Jos. Th. J. Cuypers, civ.- en bouwkundig ingenieur, lid der firma Cuypers en Co. te Roermond, Jurriaan Kok, directeur der plateelbakkerij en porceleinfabriek „Rozenburg" te 's-Gravenhage, A. Labouchère, hoofd der firma Joost Thooft en Labouchere te Delft, J. L. Schouten, fabrikant van gebrandschilderd glas te Delft, C. Stevens, tapijtfabrikant te Rotterdam, W. C. Hoeker, fabrikant van Zilverwerken te Amsterdam, en H. P. Mutters Sr. meubelfabrikant te 's Gravenhage.

Voor het tijdvak van 1 September 1900 tot en met 31 Augustus 1901, zijn benoemd tot assistent aan de Polytechnische School te Delft, de heeren:

A. van Delden, voor de bacteriologie; — J. H. van Seters, civiel-ingenieur te Delft, voor de waterbouwkunde; — J. M. G. Scheffer, werktuigkundig ingenieur aldaar, voor de toegepaste natuurkunde; — H. ter Meulen, technoloog aldaar, voor de scheikunde; — F. J. H. M. Thijs, civiel-ingenieur aldaar, voor de geodesie, het landmeten en waterpassen; — J. J. A. de Groot, werktuigkundig ingenieur te Delft, voor de beschrijvende meetkunde; — E. J. Kuiper, civiel-ingenieur te Delft, voor de beschrijvende meetkunde; W. A. Piets, civiel-ingenieur te Geldrop, idem; — H. C. Volkers, technoloog te Delft, voor de toegepaste natuurkunde; — Th. van der Waerden, civiel-ingenieur te Delft, idem; — M. van Breukeleveen, technoloog te Delft, voor de scheikunde; — P. M. van Haarst, technoloog te Delft, idem; — M. A. de Jong, technoloog te Heerenveen, idem; — C. F. Loke, technoloog te Delft, idem; Dr. L. van Scherpenzeel, technoloog te Rotterdam, idem; — S. J. Vermaes Jr., mijnen-ingenieur te Delft. idem; — P. D. C. Kley, technoloog te Delft, voor de micro-chemie; — J. van Baren, te Delft, voor de delfstofkunde en mijnbouwkunde; — J. Z. Risch, werktuigkundig-ingenieur te Delft, voor de kennis van werktuigen en werktuigbouwkunde; — C. Steuerwald, werktuigkundig-ingenieur te Delft, id.; — S. Lindeman, te Delft, werktuig-ingenieur te Delft, id.; — A. Bijdebeek, te Delft. id.; — L. Couvée, te Delft, voor de burgerlijke bouwkunde; — A. Leeflang, te Delft, id.; E. J. Bruins, te Delft, voor het hand-teekenen; — A. van der Lee, te Delft, voor de schoone bouwkunde; — A. Th. C. van de Sandt, te Rotterdam, id.; — G. Versteeg, te Delft, id.; — A. J. A. Braak, civiel-ingenieur te Delft, voor de waterbouwkunde; — L. L. C. H. Jonkergouw, bouwkundige te Meerssen, id.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Gemeentebestuur van 's-Hertogenbosch. Monumentale Fontein. Voor alle Nederlandsche of sedert 1 Januari 1899 in Nederland gevestigde kunstenaars. 1e Prijs f 500; 2e pr. f 300; 3e pr. f 100; de Jury kan nog twee ontwerpen voor bekroning met f 100 voordragen. Vóór 1 October 1900 aan den heer Burgemeester van 's-Hertogenbosch.

Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam. Algemeen. I. Opgang tegen het talud van een dijk tegenover een breede straat. 1e Prijs: zilveren med. en f 50; 2e Prijs: bronz. med. en f 25; 3e Prijs: getuigschr. II. Poortje voor een schoolgebouw. 1e Prijs: zilv. med. en f 40; 2e Prijs: bronz. med. en f 20; 3e Prijs: getuigschrift. III. Woonkamerschoorsteen. 1e Prijs: bronz. med. en f 25; 2e Prijs: getuigschrift en f 15. IV. Opmeting van een oud gebouwtje. 1e Prijs: zilv. med. en f 25; 2e Prijs: bronz. med. en f 15; 3e Prijs: getuigschrift; aan het bekroonde antwoord pl.m. f 35 voor honorarium wegens opname in een tijdschrift. Vóór 1 Dec. 1900, adres den heer C. N. van Goor, Jonkerfransstraat 126, Rotterdam.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Opzichter 1.
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 16.
Assistent-Opzichter-Teekenaar 1.
Aantal aanvragen voor:
Bouwkundig Opzichter-teekenaar, 1.
Aantal geplaatste sollicitanten:
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 1.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Onder Bescherming van Hare Majesteit de Koningin-Moeder.

BOUWWERKEN *uitgevoerd door leden der Maatschappij. Bijeenverzameld en uitgegeven bij gelegenheid van het vijftigjarig jubileum der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. 1892.*

Aan Hare Majesteit de Koningin-Regentes Eerbiedig opgedragen door het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

INHOUD.

PLATEN

1. Kantoorgebouw der firma Kerkhoven & Co. te Amsterdam. Architekt H. P. Berlage Nz.
2. St. Elisabeth gesticht te Amsterdam. Architekt A. C. Bleys.
3. Winkelgebouw te Amsterdam. Architekt E. Breman.
4. Woonhuis van mevrouw Teixeira de Mattos te Amsterdam, Architekt Eduard Cuypers.
5. Woning van den Hoofd-Directeur der Rijks Museum-gebouwen te Amsterdam Architekt Dr. P. J. H. Cuypers.
6. Gebouw der Industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te Amsterdam. Architekt A. L. van Gendt.
7. Panoramagebouw te Amsterdam. Architekt I. Gosschalk.
8. Sarphatimonument te Amsterdam. Architekt J. R. de Kruyff.
9. Winkelgebouw van den heer Allert de Lange te Amsterdam. Architekt J. van Looy.
10. Kantoorgebouw der firma Labouchere Oyens & Co. te Amsterdam. Architect F. W. M. Poggenbeek.
11. Maatschappelijk Gebouw der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Architekten Th. G. Schill & D. H. Haverkamp.
12. Woonhuizen te Amsterdam. Architekt. J. C. Spakler Jr.
13. Woonhuis op het landgoed Uytenbosch te Baarn, van den heer J. L. Pierson. Architect C. Muysken.
14. Huize Oostbroek te de Bilt, van den heer Mr. W. J. Royaards van den Ham. Architect I. H. J. van Lunteren.
15. Villa Kennemerheuvel te Bloemendaal bij Haarlem, van den den heer L. H. Prætorius. Architekt L. Ritter.
16. Kantoor- en Winkelgebouw in het Agnetapark te Delft Architekt F. M. L. Kerkhoff.
17. Gebouw der Studentensocieteit Phoenix te Delft. Archit. F. J. Nieuwenhuis.
18. Stationsgebouw der Holl. IJz. Spoorweg Maatschappij, te Delft. Architekt C. B. Posthumus Meijjes.
19. Arbeiderswoningen te 's-Gravenhage. Architekt W. B. van Liefland.
20. Villa in het Prinsen Vinkenpark te 's Gravenhage. Architekt J. P. J. Lorrie.
21. R. K. Parochiekerk, Pastorie enz., van den H. Joseph, te 's Gravenhage. Architekt E. J. Margry.
22. Winkelgebouw te 'sGravenhage. Architekt J. H. A. Mialaret.
23. Winkelgebouw der Vereeniging Eigen Hulp te 's Gravenhage, Architekt H. J. Mendt.
24. Gebouw der industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te 's Gravenhage. J. J. van Nieukerken.
25. Villa aan de Laan van Meerdervoort te 's Gravenhage. Architekt P. du Rieu Fzn.
26. Physisch Laboratorium der Rijks Universiteit te Groningen. Architekt J. van Lokhorst.
27. Hypotheek- en Kadastergebouw te Groningen. Architekt C. H. Peters.
28. Woonhuis te Haarlem. Architekten S. Roog & Jb. van den Ban Pzn.
29. Kerk der Hervormde Gemeente te Katwijk aan Zee. Architekt H. J. Jesse.
30. Villa Laanzicht te Leeuwarden. Architekt H. H. Kramer.
31. Gebouw der Studenten Societeit te Leiden. Arch. Prof. E. Gugel.
32. Stads Gehoorzaal te Leiden. Architekt D. E. C. Knuttel.
33. Oudeliedenhuis te Leiden. W. C. Mulder.
34. Huize de Cloeze van den heer Mr. C. J. Sickesz, nabij Lochem. Architekt Nics. Molenaar.
35. R. K. Kerk en Pastorie te Nes en Zwaluwenbuur. Architekt Jos. Th. J. Cuypers.
36. Winkelgebouw der firma Bahlman & Co. te Nijmegen. Architekt D. Semmelink.
37. Winkelgebouw te Nijmegen. Architekt J. J. Weve.
38. Woonhuis te Rotterdam, Architekt D. Verbeul Jr.
39. Schouwburg te Rotterdam. Architekt J. Verheul Dzn.
40. Hotel Wittebrug te Scheveningen. Architekt Joh. Mutters Jr.
41. Gebouw der Societeit Sic Semper te Utrecht. Architekt P. J. Houtzagers.
42. Woonhuis van den heer Dirk Laan te Wormerveer. Architect Jacob F. Klinkhamer.

De 42 in dit werk voorkomende platen, groot 50 bij 35 cM. zijn lichtdrukken naar photographische opnamen, beiden van de firma Emrik & Binger te Haarlem.

Deze verzameling platen, in portefeuille, is aan het Bureau der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst verkrijgbaar, voor de Leden der Maatschappij, à f 5.— per exemplaar.

N.B. De plattegronden van deze gebouwen zijn voorgesteld op twee dubbele platen.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 20 AUGUSTUS.

AMSTERDAM. Het verbouwen van de openb. lagere school 1e klasse no. 85 aan de Frederik Hendrikstraat, tot een school voor 600 kinderen.

Het gem.-best., 's midd. 12 u. Voorw. te verkrijgen ter stadsdrukkerij à f 1,60 (met 2 teek.). Inl. worden gegeven aan het bur. van den assistent-arch. op het raadhuis, kamer no. 105, van 2 tot 4 u., gedurende de 3 laatste werkdagen vóór den dag der aanbesteding.

BARNEVELD. Het verbouwen van de openbare school te Glind en de levering van schoolmeubelen.

Het gem.-best., v.m. 10 u. Aanw. gedaan.

EENRUM. Het bouwen van een schuur met middelgebouw, met de benoodigde materialen, arbeidsloonen, transporten, enz.

De arch. R. Zeef, n.m. 4 u., ten huize van D. Vennema. Bestek en teek. bij D. Vennema ter inz. en bestek à f 0,75 verkrijgbaar bij M. D. Vennema, boekh. Aanw. 20 Aug., 2 u. op het terrein.

VEENDAM. 1. Het bouwen van een opzichterswoning nabij de algem. begraafplaats, met de leverantie; 2. het maken van een klinkervoetpad met riolen, enz. op de Molenstreek en Ommelanderwijk.

Het gemeentebest., n.m. 6 u. Bestekken ter inz. en bestek sub 1 à 50 ct. per ex. verkrijgb. ter secretarie.

WOUTERSWOUDE (FR.). Het afbreken van het bestaande en het bouwen van een nieuw armhuis voor het Burgerl. Armbest. aldaar.

Het Burgerl. Armbestuur. Bestekken met teek. verkrijgb. à f 0,50 per stel, bij J. W. Duijff, arch. te Driesum. Bilj. in te zenden ten huize van den administreerend armvoogd A. S. v. d. Tuin ald., vóór of op Aug. Aanw. gedaan.

DINSDAG 21 AUGUSTUS.

BATHMEN. Het bouwen van een boerenwoning op „de Potbaar", met bijlev. van alle materialen.

De heer J. A. Scheperboer, n.m. 5 u., in het café van J. Mulder, alw. bestek en teek. ter inzage.

DONDERDAG 23 AUGUSTUS.

AMERSFOORT. Het amoveeren van een woonhuis en het bouwen van een nieuw woonhuis.

De archit. Henri Th. Eijsvogel, v.m. 11 u., in hotel Schwemmer, alw. bestek en teek. ter inz. en zijn ad f 1 bij gen. arch. verkrijgb. Aanw. gedaan.

ENKHUIZEN. Het bouwen van eene nieuwe Hoogere Burgerschool aldaar.

Het gemeentebest., n.m. 1 u.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van een beneden- en bovenwoning in de Bondstraat ald.

De arch. F. H. J. Pastoor, 's av. 8 u., in het café van Albers. Bestek en teek. ad f 1 verkrijgbaar bij gen. arch. Aanw. 20 Aug., v.m. 11 u.

RUURLOO. Het afbreken van een behuizing en het bouwen van 2 landbouwerswoningen en een korenberg.

De rentmeester van den huize Ruurlo, v.m. 11 u. in het „Wapen van Ruurlo", v.m. 10 u., alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 21 Aug., n.m. 3 u.

WALENHOEK GEM. OSSENISSE. Het bouwen van een landbouwschuur.

De bouwk. J. Wisse Jzn. te Zaamslag, n.m. 3 u., in het café van P. Bogaart. Aanw. 23 Aug., n.m. 2 u.

VRIJDAG 24 AUGUSTUS.

AMELAND. Het bouwen van een nieuw gemeentehuis te Nes en het afbreken van het best. gebouw en telephoonkantoor aldaar.

Het gem.-best., v.m. 9 u. Bestek ad 50 cts. verkr. ter gem.-secretarie, en bij den bouwk. B. J. Kloosterman te Nijega, die ook inlicht. geeft. Bestek en teek. ter inzage ter gem.-secretarie en in „het Gouden Wagentje" te

Harlingen, cafe „Roos" te Dokkum, Sonnema en Wed. Jorna te Holwerd en in de logementen van de Kuur en J. Dijkstra. Aanw. 23 Aug., na aankomst van het postschip dat van Holwerd vertrekt v.m. 7,15 u.

BRONBEEK BIJ ARNHEM. Het verbouwen der woning van den huismeester.

De raad van administratie van het Kon. Kol. Militair Invalidenhuis, 's midd. 12 u., in het gesticht. Bestek met teek. ter lez. en à f 0,50 te bekomen bij den portier, ald. Inl. geven de architecten Van Gendt en Nieraad. Aanw. 20 Aug., v.m. 11 u.

ZUTPHEN. Het bouwen van een woonhuis, c. a. voor Dr. J. J. Frederikse, Arts te Warnsveld bij Zutphen. Bestek met teek. tot Woensdag 22 Aug. te bek. bij D. J. van Loo, Bouwkundige.

ZWOLLE. Het bouwen van een woning met wachtlokaal bij de algem. begraafplaats.

Het gem.-bestuur, n.m. 1¾ u. Bestek en teek. ter inz. ten kant. van den gem.-arch. en à 25 ct. verkr. ter secr. Inlicht. geeft de gem.-arch. Aanw. 20 Aug., n.m. 2 u.

MAANDAG 27 AUGUSTUS.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een heerenhuis met kantoor aan de Haaksbergerstraat aldaar.

De arch. G. Beltman AGzn., 's midd. 12 u., in „de Klomp". Bestek en teek. ad. f 2,50 verkr. bij gen. arch. Aanw. 27 Aug., v.m. 9 u.

DINSDAG 28 AUGUSTUS.

AMSTERDAM. Het verbouwen der perc. aan de Kalverstraat no. 72, 74 en 76, St.-Luciënsteeg no. 2 en achter gedeelte van no. 4, benevens die in de Turfhoeksteeg, liggende achter het perc. N. Z. Voorburgwal no. 329 voor de firma Gebr. Gerzon.

De arch. H. Moen G.Pzn., 's midd. 12 u., in café „Neuf", Kalverstraat 41. Bestek en teek. à f 1 te bekomen bij J. H. de Bussy, Rokin 60.

VRIJDAG 31 AUGUSTUS.

HEERENVEEN. Het weder opbouwen der afgebrande boerenbehuizinge te Baijum, bew. door H. Jepma, met bijlev. van alle daarvoor ben. materialen, werkloonen, transporten enz.

De heer Jhr. Mr. J. Roëll te 's-Hage. Bilj. te zenden aan den administrateur J. Wierda te Heerenveen. Bestek en teek. à f 1 per stel verkr. bij M. K. de Jong, arch. te Oldeboorn. Aanw. 22 Aug., v.m. 10 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**schade

De **NEDERLANDEN** van 1845,

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen — Amsterdam, Sophiapark — Rotterdam, Zuidblaak 36. — Breda Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. Nijmegen, In de Betouwstraat 2. — Groningen, Pelsterstraat 6.

Reserves ult. 1899 . . . . f 1.944.100.00
Betaalde Brandsch. tot ult. '99 - 19.521.500.00

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

2 AUGUSTUS.

ZANTVOORT (ONDERH.). Het bouwen van drie woonhuizen in de nabijheid van de Zandvoortsche laan op Klein Bendveld.

Laagste inschrijvers O. Schrikkema en F. Zwaan, Zandvoort, f 7332. Gegund.

3 AUGUSTUS.

DOETINCHEM (ONDERH.). De verbouwing van een woonhuis aan de Kapoeniestraat, voor rekening van het R. K. armbestuur. Door den arch. H. Geurden aldaar.

Laagste inschr. J. J. v. Dillen, f 1394,44. Gegund.

DORDRECHT (ONDERH.). Het uitbreiden der Dordtsche siroopfabr. met bijgebouwen, kantoor, laboratorium enz. Door den arch. J. H. C. Kröner te Amsterdam.

Gegund aan A. Kooij te Dordrecht, voor f 18850.

ZANTVOORT (ONDERH.). Het bouwen van een woonhuis en schuur aan de Spoorstraat, voor den heer W. v. d. Schinkel.

Laagste inschrijver A. H. Slegers, f 2770. Nog niet gegund.

4 AUGUSTUS.

HAARLEM (ONDERH.). Het bouwen van drie woonhuizen voor den heer mr. H. Enschedé. Door den arch. D. E. L. v. d. Arend.

Laagste inschrijvers O. Schrikkema en F. Zwaan, Zandvoort, f 7332. Gegund.

7 AUGUSTUS.

ELP (DR.). Het bouwen eener huizinge met bijlev. van alle materialen. Ram. f 1220. Door den heer L. Oeben.

Laagste inschr. J. Bakker, Beilen, f 1175. Gegund.

GRONINGEN. Het bouwen van eene heerenbehuizing met bovenwoning aan den Radesingel ald. Door den arch. G. Nijhuis.

Laagste inschr. W. C. F. Kruse, f 11198. Gegund.

Het stucadoor-, verf- en glaswerk, gas- en waterleiding, benevens 't behangerswerk van 't perceel is niet onder de aannemingssom begrepen.

HENGELO (O.). Het bouwen eener school met meubelen enz. en een onderwijzerswoning aan den Ouden Molenweg, zonder grondwerk. Door den arch. W. Elzinga.

Laagste inschrijver G. J. Beltman, f 7843.

LEEUWARDEN. Het bouwen van een heerenhuizing en sigarenfabriek aan het Nieuwe Kanaal ald. Door den heer K. E. Hockstra te Harlingen.

Laagste inschrijvers Gebr. Vonk, f 13595.

PURMEREND. Het bouwen eener woning in de Westersteeg ald. en eenige bijk. werkzaamheden. Door den arch. J. Faber.

Laagste inschrijver J. Groenhart, f 1999. Gegund.

8 AUGUSTUS.

DORDRECHT. Het bouwen van een woonhuis, steenhouwerij, gebouw voor stoomsteenzagerij, ketelhuis en verschillende fundaties van steenbewerkingmachines, terreinophooging enz., voor den heer D. J. Breedveld. Door den arch. G. v. Aardenne.

Laagste inschrijvers Helbeek en De Haan, f 33704.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het weder opbouwen van het afgebrande gedeelte der gemeente gasfabriek.

Laagste inschrijver G. Hucriede, f 6368. Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het schilder- en glaswerk van de nieuw te bouwen melkinrichting en zuivelfabr. ald. Door den heer G. J. Sluimer.

Laagste inschrijver J. Wagenaar, f 840. Gegund.

GORINCHEM. Het verbouwen van een perc. aan den Kortendijk, wijk A, no. 36. Door den bouwk. J. H. Verweij Czn.

Timmer- en ijzerwerk. Laagste inschrijver J. de Grunt, f 1367.

Metsel- en steenhouwwerk. T. G. Sterkenburg, f 1245.

Stucadoorwerk. J. v. Beers, f 174,95.

Loodgietersw. B. M. Roderkerke, f 80,75.

Verfwerk. T. van Delft, f 345.

RENKUM. Het bouwen van een villa te Heelsum, (opleveringstijd 15 Maart 1901). Door den arch. J. W. Arnold.

Laagste inschrijver P. J. v. Scherrenburg, Renkum, f 11389. Gegund.

SPIJK (GR.). Het bouwen van een nieuwe heerenbehuizing, onder bijlev. van alle benoodigde bouwstoffen enz. Raming f 11150. Door den heer T. Hoving.

Laagste inschr. B. Bos, Uithuizermeeden, f 11450. Gegund.

9 AUGUSTUS.

ARNHEM. Bestek no. 20. Het bouwen van een politie-wachtpost aan de Rijnkade en van een wachtlokaal aan de gem.-apotheek. Begr. f 2370. Door het gem.-bestuur.

Laagste inschrijver G. J. P. Zuiderhoek, Oosterbeek, f 2210. Gegund.

GENT. Het bouwen van een dubbele arbeiderswoning, gelegen aan den Kommerdijk ald., met bijlev. van gedeeltelijk materialen enz. Door den heer Joh. Peters.

Laagste inschr. B. Nisschen, Gent, f 627. Gegund.

's GRAVENHAGE. Het verbouwen van het politiebureau aan de Nieuwe Haven, het uitbreiden van dit bureau met het daartoe te verbouwen huis Nieuwe Haven 5 en het bouwen van cachotten, nachtverblijven enz. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijvers Mesker en de Koning, 's Hage, f 15730.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een gebouw voor spaarbank, volksbibliotheek en woning, voor rekening der Nutsspaarbank ald. Door het best. der Nutsspaarbank.

Laagste inschrijvers v. d. Berg en Kolenbrander, f 6889.

NEEDE. Het bouwen van een woonhuis voor rekening van den heer G. J. Hartink.

Laagste inschr. firma Markerink, f 1973. Gegund.

SCHIEDAM. Het uitvoeren eener verbouwing op de bovenverdieping van het Stads-Ziekenhuis. Door het gem.-bestuur.

De biljetten moesten een tweeledige aanbieding bevatten en wel: 1e. waarbij de aannemer geheel vrij blijft in de keuze van het werkvolk, 2e. waarbij hij zich verplicht minstens voor drie vierden Schiedamsche werklieden.

1e. Laagste inschrijver C. A. Wimmers, Maassluis, f 2880.

2e. C. A. Wimmers, id., f 2920. Gunning aangehouden.

TILBURG. Het bouwen van een dubbel woonhuis, aan de Lange Nieuwstraat. Door den heer H. v. d. Berg.

Laagste inschrijver N. Aarts v. d. Akker, f 2550. Gegund.

ADVERTENTIËN.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 28sten Aug. 1900, des namiddags ten **2** ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 821.

Het inrichten eener bestaande woning tot twee woningen, het maken van eene vierde woning in de voormalige rijtuigenloods G. C. B., en het maken van een bijgebouwtje voor bergplaats en waschhok op het station MAASTRICHT.

Begroting f 5460.

De besteding geschiedt volgens § 73 van het bestek.

Het bestek ligt van den 13den Aug. 1900 ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur A. VAN LIEBERGEN te *Maastricht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 21sten Aug. 1900, ten 11 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

UTRECHT, den 9den Augustus 1900.

10 AUGUSTUS.

AMSTERDAM. Het uitbreiden van de remise met garde meuble en het bouwen van eene machinekamer met smederij en bijkomende werken op een terrein achter perc. no. 91 aan de Weesperzijde ald. Door de maatij. tot expl. van mechanische vervoermiddelen „Holland".

Laagste inschrijver F. Luijten, f 28980.

APELDOORN. Het timmer- en metselwerk voor een nieuwe bekapping op een pottenbakkerij en tevens het hood- en zinkwerk. Door den heer G. Andrée.

Timmer- en metselwerk. Laagste inschr. W. Wolf, f 215.* *Gegund.

Lood- en zinkwerk. H. Uit den Bogaard, 135.* *Gegund.

GROENLO. Het bouwen van een pakhuis met kantoor, zouterij, enz., op een terrein gelegen nabij het station der H. S. M. te Groenloo. Door de architecten Gantvoort en Streek, te Winterswijk.

Laagste inschrijver L. A. Buve, Groenloo, f 3987.

GRONINGEN. Het amoveeren van perc. Vischmarkt no. 15 en het daar ter plaatse bouwen van een heerenconfectiemagazijn met bovenwoning voor de firma Meddens & Zn. Door den arch. P. M. A. Huurman.

Zonder hardsteen en Graniet. Laagste inschrijver Ph. Hendriks, f 20444. Gegund.

KAMPEN. Het bouwen van een woonhuis met stal en schuur, op erf no. 37 van het Kampereiland, voor rekening van den heer H. Hoksbergen. Door den aanbesteder.

Laagste inschr. G. Riezebos, IJselmuiden, f 4491.

Bij het blijven der oude muren. G. Riezebos, IJselmuiden, 4160.

11 AUGUSTUS.

DEN HAM. Het bouwen van een woonhuis in het dorp op de plaats van het afgebroken perc. van H. Kelder. Door den heer B. Nijveen ald.

Laagste inschrijver J. Schuurman, f 2060. Gegund.

GORREDIJK. Het bouwen van eene brug- en sluiswachterswoning aan de bruglaan bij het Moerdiep onder Terwispel. Door het polderbestuur van het 6de en 7de Veendistrict onder Opsterland en Ængwirden.

Niet gegund, zijnde boven de begrooting.

SPIJK (GELD.). Het bouwen van 3 burgerwoningen ald. Door den arch. B. J. Wichers.

Laagste inschrijver J. Muskens, Lobith, f 2178. Gegund.

„Per Telegraaf."

BOSKOOP. Het bouwen van een gem.-school van 12 lokalen met gymnastiekzaal. Door het gem.-best.

Laagste inschr. M. de Kloe, Alblasserdam en A. v. d. Werk, Rotterdam, f 36500; daaropvolgende J. H. Nieuwenhuizen, Rotterdam, f 39283.

14 AUGUSTUS.

HOORN. Het verbouwen van perceel hoek Nieuwsteeg en Kruisstraat ald. Ram. f 7700. Door de firma S. J. de Vries.

Laagste inschr. D. Deen, Westerblokker, f 6223.

15 AUGUSTUS.

„Per Telegraaf."

ENSCHEDÉ. Het afbreken van een woonhuis en het daar ter plaatse bouwen van een winkelhuis met bovenwoning enz., gelegen op een terrein aan de Oldendaalsche straat ald. Door den arch. R. v. d. Woerd Hzn.

Laagste inschrijver W. A. Thomassen, Enschedé, f 6660, daaropvolgende G. J. Bos, id., f 6687. Gegund.

GRONINGEN. Het bouwen van 1 kantoor met chefswoning, 1 winkelhuis en 3 bovenwoningen. Door den archit. P. M. A. Huurman, namens WEd. heer E. de Grave.

Laagste inschrijver J. Vuursteen, f 16633.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma GEBRS. HESSE), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Eerste Nederl. Papierstoffabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gekleurd glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Hollandsche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel, Stoomzaag- en Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRÖNER & ZOON, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beesteenmarkt 9, 's-Hage.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — IAN HAMER & Co., Amsterdam.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking, H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LÖCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — HÖXTER-GODFLIEBE A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen, Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.

Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blowers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 72, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDEOBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-steenen**, vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Heden overleed in het Diaconessenhuis, „Bronovo", onze geliefde Broeder en Zwager de Heer

NICOLAAS VAN KLEEF,

in den ouderdom van 37 jaren.

J. W. VAN DER VLIET
VAN KLEEF.
J. F. VAN DER VLIET.

Scheveningen, 13 Augustus 1900.
Badhuisweg 76.

C. LINDENAAR Jr.
GLASGRAVEUR.
Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.

ATELIERS voor het **Etsen** op **Spiegel-** en **Vensterglas.** Artistieke bewerking.
SPECIAAL ADRES voor **gekleurd** en **gebrand glas in lood.**
Steeds groote voorraad van alle kleuren **Cathedraal glas.**

MARTIN & Co.,
AMSTERDAM
Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

WANDTEGELS.
Enorme voorraad Fijnste Engelsche Combinaties.
PLAATSING DOOR BEKWAME WERKLIEDEN.
Ontwerpen en Begrootingen op aanvraag gratis.

Centrale Verwarming.
Ventilatie - Serreverwarming - Broeikasverwarming.
G. H. BRUNS Jr. BREMEN.
Agenten voor Nederland: NELL & STUTTERHEIM Den Haag.
Specialiteiten in Baden, Geysers, Waschtafels, Closets, Urinoirs.
VUURKLEI GOOTSTEENEN.

RADIATORS,
VOOR
Heetwater- en Stoomverwarming
DER
AMERICAN RADIATOR COMPANY.
H.H. Architecten en belanghebbenden zenden wij gaarne op aanvrage eene Plaat met afbeeldingen der verschillende Soorten en Stijlen.
PECK & Co., AMSTERDAM.

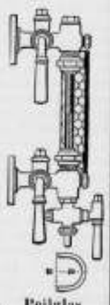
Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.
DRAADGLAS.
(Glas met kern van metaaldraad)

Draadglas.

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.
ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.
ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).
PEILGLASBESCHERMERS van **DRAADGLAS** voor stoomketels van alle soorten.
AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.
Generaal-Agent voor Nederland: **FERD. ENGERS, Amsterdam.**
TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEPHOON No. 593.

Peilglas beschermers

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE
MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

25 AUGUSTUS 1900. 20e JAARGANG. No. 34.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HEERENSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— * * *

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. * * * * * * * * * * *
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 2/3 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M^{ij}.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Indrukken van het Architecten-congres en de Tentoonstelling te Parijs, door C. T. J. Louis Rieber. — De excursie van de Afdeeling Amsterdam van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, door J. H. W. Leliman. — IJzeren hekdoppen. — Wereldtentoonstelling te Parijs in 1900. — Prijsvragen. — Berichten. — Personalia. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

82ste Algemeene Vergadering.

Deze vergadering is voorbereid door het Bestuur der Afdeeling Utrecht van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, welke Afdeeling bij deze gelegenheid haar vijf-en-twintig-jarig bestaan herdenkt.

De 82ste Algemeene Vergadering zal gehouden worden te *Utrecht* op Woensdag 26 September 1900, des voormiddags te 10½ uur, in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen, aan de Mariaplaats.

AGENDA.

1. Mededeelingen van het Bestuur der Maatschappij.
2. Benoeming van de Commissie van stemopneming voor de verkiezing van de Bestuursleden in Mei 1901.
3. Bespreking van een voorstel tot wijziging van eenige artikelen der Wet, ingediend door den heer J. H. W. Leliman en overgenomen door het Bestuur der Maatschappij.

Na afloop der vergadering kan het Schilderijen-museum Kunstliefde, in genoemd gebouw, bezichtigd worden, waarna in de vergaderzaal het tweede ontbijt wordt aangeboden door de Afdeeling Utrecht.

Te ongeveer 2 uur zal een bezoek worden gebracht:
1°. aan het Aartsbisschoppelijk Museum;
2°. aan de metropolitaan-kerk van St. Catharina;
3°. aan het Wilhelminapark en het Hoogeland met het Stedelijk Museum.

Na deze bezoeken zullen de leden samenkomen in de Sociëteit van het Park Tivoli, waarbij — in overleg met het Bestuur van Tivoli — de Utrechtsche niet-leden dier Sociëteit ook toegang hebben.

De gemeenschappelijke maaltijd zal gehouden worden in den „Huize Stapelkamp", Drift n°. 13, des namiddags te 6 uur, tegen betaling van ƒ 3 per couvert zonder wijn.

De leden die aan dezen disch wenschen deel te nemen, worden dringend verzocht zich op te geven *vóór 24 September a. s.* aan den Voorzitter der Afdeeling, den heer I. H. J. van Lunteren, Donkere Gaard n°. 4 te Utrecht.

Op voorstel van den Voorzitter zijn door het Bestuur der Maatschappij benoemd:
tot Vice-Voorzitter van het Bestuur de heer A. C. Bleijs, Bestuurslid, en
tot lid van de Commissie van Financiën de heer F. W. M. Poggenbeek, Bestuurslid.
Beide heeren hebben de benoeming aangenomen.

INDRUKKEN VAN HET ARCHITECTEN-CONGRES EN DE TENTOONSTELLING TE PARIJS. * * * * * * * * * * * * * * II.

> Il faut que l'Exposition Universelle de 1900 soit la philosophie et la synthèse du siècle; qu'elle ait à la fois grandeur, grâce et beauté; qu'elle reflete le clair genie de la France: qu'elle nous montre, de même que par le passé à l'avant garde du progrès; qu'elle honore le pays et la République, que nous y apparaissions comme les dignes fils des hommes de 1789.

Zoo schreef Alfred Picard vóór de uitvoering der grootsche plannen.

Of zijn voorspelling is uitgekomen en Frankrijk thans nog aan de spits van den vooruitgang staat?

Een door velen gedeeld weloverwogen oordeel is, dat Frankrijk in meerdere opzichten niet het verwachte hoogste lied blijkt te zingen, noch in kunst, noch in industrie, wel echter, voor wie eerlijk oordeelt, in de grootsche conceptie en de weelde van het arrangement der Tentoonstelling in haar geheel.

Nijverheid en kunstnijverheid van Frankrijk schijnen niet in die mate vooruit te zijn gegaan als elders; het in andere landen zoo duidelijk op den voorgrond tredende worstelen om zich op kunstnijverheidsgebied uit oude windsels vrij te

maken en naar iets nieuws en iets beters te streven, is nog niet krachtig ontwikkeld. Frankrijk blijft nog hangen aan zijn Lodewijk-stijlen, dat blijkt uit alles en overal; wel een bewijs hoe echt Fransch de opschik is, die bovenal het weelderige uiterlijk verlangt.

Bewijzen zijn daarvoor te over. De nieuwste bouwwerken getuigen er weder van: de Tentoonstellingsgebouwen, de Pont Allexandre II, de gare d'Orléans, het Palace-Hotel enz. Groote lijnen verdwijnen onder den last van bibelotachtig versiersel. Timmerwerk — wij zagen het in de grootsche hal van de nieuwe gare — wordt door den papier maché-décorateur onderhanden genomen, er wordt hier een ditje en daar een datje opgespijkerd, van 't motief Koningsstijlen, prutserijtjes die ten slotte niets doen en verloren gaan in al het groote. De reiziger gevoelt zich een dwerg in zulk een hal van stoute ingenieurs-conceptie; nog nietiger is het kinderlijke decoratie-werk van zijn genooten daarin.

De Fransche smaak is bedorven door een jarenlange overstrooming van minderwaardige snuisterijen, rariteiten en oudheden van in elk opzicht twijfelachtig gehalte, waarvan bijna elk huis vol is. Ongelukkigerwijze behaalt de industrie meer winst met het afgieten van die oudheden en honderde exemplaren van één unicum te maken, dat geen mocite kost, dan met het zoeken en maken van iets nieuws, waarvoor een kunstenaar noodig is. Er is dan ook gebrek aan uitvoerders in het kunst-handwerk; dit is een getuigenis van een eerlijken Franschman zelve.

Wanneer in Frankrijk naar iets nieuws getracht wordt, riekt het naar het Napoleontische tijdperk, dat voor interieurs langzaam in de mode komt. Verder gaat men niet. Wie gedroomd had te Parijs een vruchtbaren bodem te zullen vinden voor de golf-, de rook-, de wortel- 'en de vermicelli-lijn, heeft zich danig vergist. De hoofdstad van het land der roccoco blijft hierop variaties in alle toonaarden maken. Alleen het decoratief schilderwerk ademt hier en daar een beetje modernen geest. Maar 't is blijkbaar nog een begin, waarbij groot effect verwacht wordt van zonder uitlegging onbegrijpelijke voorstellingen, soms tot mistieke griezeligheden overgaande, in schrille kleuren afgemaald. Een paar college-zalen in de Sorbonne getuigen er van; het was wel opmerkelijk hoe de welbespraakte architect van het gebouw ons met een echt esprit gaulois eene verklaring trachtte te geven van eenige voorstellingen.

Wat de groote inrichting van de gebouwen betreft, met al het raderwerk dat de meest moderne eischen moet bevredigen, daarop valt niets af te dingen. De gare d'Orléans is in dit opzicht een prima-inrichting, waar het minimum van het werk door menschenhanden wordt verricht. Een aantal platteformes mobiles verplaatst spoedig de goederen naar alle zijden, de rusteloos voortgaande hellende vlakken, verrichten hetzelfde werk voor menschen en goederen. De reiziger is er voor een deel het lijdelijke slachtoffer van de machine; nauwelijks uit den onderaardschen trein gestapt, kan hij als van zelf naar boven gaan en ziet daar zijn bagage onbestuurd een lange weg afleggen. Tien stappen naar buiten en zonder verder een voet te verzetten, ziet hij zich in een wip verplaatst op de eerste verdieping van het bij 't station behoorende hotel. Dit is een der nieuwste in het genre, tevens een der best ingerichte, met ruim 500 kamers, waarvan die op de dure verdieping — 36 frs. per dag per kamer, salons natuurlijk naar evenredigheid — elk zijn voorzien van een aan de corridors gelegen badkamer, waarlangs een gang naar 't slaapvertrek leidt. De „Louvre", de groote magazijnen van dien naam wier geld in deze hotel-onderneming een belangrijke rol speelt, leverde al wat noodig was voor de weelderige inrichting der vertrekken, die men zich nu verder wel zelve denken kan. De keukens, met bijbehoorende enorme koelplaatsen, ijskoude provisie-kamers, bijkeukens, waschplaatsen enz., zijn op den zolder gelegen; met verschillende liften wordt de gemeenschap met de lager gelegen verdieping onderhouden. De nieuwste en meest verfijnde inrichtingen zijn in die keukens te vinden, en voor de zindelijkheid is 't uiterste gedaan.

In de overladen eetzaal, met zeer mooie geschilderde plafond-panneaux, de conversatie-zaal met een plafondschildering die naar 't moderne streeft maar niet te ontcijferen is, in de leeszaal met een hooge en vervelende boiserie, — niets anders dan het afschijnsel van de stijlen der Fransche Koningen, waaraan hier het nog te nieuwe vergulsel iets burgerlijks geeft.

Denkt men zich eenige jaren terug en beschouwt men de groote feestzaal van het Hôtel Continental, in een zelfden geest gebouwd, dan bespeurt men hoe erg de fijne Fransche smaak van vroeger ontaard is. In de nieuwe Sorbonne spreekt daarvan mede de nog niet voltooide Salle des Docteurs — aldus genoemd omdat zij een auditorium wordt waarin de doctoren promoveeren — vol van dik, vol-au-vent-achtig stucwerk aan wanden en plafonds dat een mengsel is van kluifjes uit de tijden van Henri II en alle Louis.

Deze voorbeelden staan niet alléén; afwijkingen daarvan — uit den laatsten tijd — zijn werkelijk uitzonderingen.

Hij die in lang niet te Parijs is geweest, merkt er thans een meer ongegeneerden geest op. Met de latere jaren der Republiek en het oprukken van den democratischen geest is de heel gewone burgerkleeding en plompe opschik tot bij de groote feesten in het Elysée toegelaten; de vroegere chic en fijne vormen hebben daar niet meer de overhand. . . . de kunst gaat gedeeltelijk denzelfden weg op. Er is burgelijke opschik bij.

Het architectonische uiterlijk van de Tentoonstelling in 1889 was beter; toen was duidelijk een streven waar te nemen naar iets nieuws, naar een degelijke toepassing van ijzer en terra-cotta, met welgekozen vormen; de aan het licht tredende constructie wekte de belangstelling op en ieder roemde dat streven, al had hij wellicht — wat bij architecten niet vreemd is — op- of aanmerkingen. Thans echter zijn geen constructie-materialen zichtbaar en alles ligt verborgen onder pleister, — reuzel zou men zeggen, van de kleur van den te Parijs gebruikelijken zandsteen. Vooral de gebouwen op de Esplanade des Invalides bij de nieuwe brug Alexandre II maken niet den gewenschten indruk. Wel zijn alle details, ornementatie en beeldgroepen mooi — de laatste altijd een beetje cocotte-achtig —, soms buitengewoon knap van samenstelling en uitvoering, maar het geheel is te overladen; het is iets zonder een beendergestel.

De gebouwen op het Champ de Mars maken meer indruk; ze toonen niet dat weekdierachtige van de andere hoofdgebouwen, maar ze halen toch niet bij die van 1889. Allen doen in teekening en in photographie veel beter, o.a. het Chateau d'eau; men ziet dan niet zoo erg als in de werkelijkheid, dat de groote vergulde kam op het eigenlijke hoofdgebouw, die met electrische verlichting een verbazend effect maakt, een op zich zelf staand iets is, los van het gebouw. In vergelijking met de grootsche, gespierde des avonds lichtende fonteinen van 1889, gelijken de vele kleine van het Chateau d'eau van thans op witte pluimpjes, pas ontloken besneeuwde dennenstruikjes. Het geheel is te klein, omdat men te veel heeft willen geven.

De „Tour de 300 Mètres" — de Franschman noemt haar om bekende redenen niet meer „Tour Eyffel", verheft zich vóór dit complex van gebouwen nog als een bewijs van de grootschere conceptie van 1889, in welker schaduw de „Grande roue", het groote rad (verticale draaimolen van 106 M. middellijn) niet kan staan.

Op enkele dagen was de toren des avonds op wonder mooie wijze verlicht. Electrisch, onzichtbaar licht, weerkaatst dan zijne stralen tegen de onderzijden der geelbruin geschilderde constructie-deelen. Van grooten afstand gezien, bijv. van af Neuilly, schittert de ijzeren toren dan in het duister als een kunstig samenstel van gouddraad, met krachtig omhoog strevende omtrekken.

De geweldige Galerie der Machines van weleer is thans in de lengte in drie afdeelingen verdeeld, de twee uiterste voor landbouw en voedingsmiddelen; het middengedeelte bevat de feestzaal. Deze Salle des Fêtes is een ontzettend groote ruimte, met een koepel overdekt, waarvan de constructie voor het oog verborgen is. Het geheel is een grootsch werk, met voor zich zelf schitterende en in onderdeelen zeer verdienstelijke decoratie in geacheveerd stuc- en schilderwerk, maar waarvoor de bewondering al spoedig verdrongen wordt door een gevoel van onvoldaanheid, om niet van angst te spreken; het angstgevoel overmeestert iemand zoo gauw als hij de wijze van constructie niet kan bevroeden, noch zelfs kan opmaken uit de versiering. Omdat de steunpunten van den koepel te zwak schijnen, begint men te gelooven, dat deze is opgehangen aan de spanbeenen der Galerie.

Men moge intusschen oordeelen over de gebouwen zooals men wil, — geen andere natie zal in staat zijn iets zoo grootsch te leveren als de Fransche. De gratie die men verwacht had, is door het kolossale niet tot haar recht kunnen komen, niet zooals in verschillende der kleinere gebouwen op de terreinen. Het Palais Lumineux, het Palais de la Céramique, een schouwburgje van de rue de Paris — de afdeeling kermis van de tentoonstelling — waarin een Loïe Fuller de jongere hare gratie-volle serpentine dansen uitvoert, en nog veel meer gebouwtjes en tentjes zijn even zoovele bewijzen voor nog levenden smaak der Franschen.

Een groot gebrek van de tentoonstelling is, dat zij veel te uitgebreid is, ook al denkt men zich het enorme kermisachtige gedeelte, de rue de Paris, weg. Het is wel is waar gemakkelijk, met de kaart in de hand, een overzicht te krijgen, maar de overdaad is te groot. Het is hieraan, dat de Parijsche Tentoonstelling ernstig lijdt. Door menigeen wordt dan ook betwijfeld of na deze, ooit nog een Tentoonstelling op dergelijke schaal tot stand zal komen.

Een groot bezwaar voor de bezoekers spruit voort uit de zeer verspreide ligging der groepen-afdeelingen. Zoo moesten als van zelve de inzendingen van de kleinere naties zich verliezen tusschen die van de groote rijken. Nederland exposeert in bijna alle groepen-afdeelingen, maar de minimumweg, af te leggen om deze alle te bezoeken, is een zware dagtaak van verscheidene kilometers; men moet zich daarbij vast voornemen op de wandeling van de eene naar de andere afdeeling niet ter zijde te kijken, want anders komt men voor een vluchtig overzicht op één dag niet gereed.

Overdaad en verspreide ligging zijn dan ook zeker oorzaak, dat in een vorig artikel een paar Nederlandsche inzendingen niet genoemd zijn, hoewel die daar zeker alle recht op hebben. Eerstens die der Amsterdamsche firma Hillen, wier meubels gezien mogen worden, vooral wat afwerking betreft. In de afdeeling zilverwerken staat o.a. een thee-servies in gedreven zilver van de Koninklijke Utrechtsche fabriek van den heer Begeer, keurig van bewerking en vorm, de laatste volgens het ontwerp van den heer A. F. Gips. Dat dit goede oordeel hier niet alléén staat, bewijst het feit, dat het stel is aangekocht door een buitenlandsch museum van kunstnijverheid, eene eer waarmede ontwerper en uitvoerder tevreden kunnen zijn. Wellicht anderen weder over 't hoofd ziende, vermelden wij nog de inzending van den heer J. J. B. J. Bouvy te Dordrecht, die eene moderne winkelfaçade exposeert met gebombeerde spiegelruiten zoo groot als nog nimmer zijn gemaakt; er zijn er van 4 1/2 M. hoogte bij ruim 2 1/2 M. breedte. En dit zijn niet eens de grootste die de firma kan maken. Ook geëtst en in lood gevat glas heeft zij ingezonden.

Van aankoopen gesproken: een der juweeltjes van de inzending van de plateelbakkerij van de firma Joost Thooft en Labouchère, een groote tegel met eene beschildering naar een oud schilderstuk, is door een Duitsch Museum aangekocht, dat zich hierdoor van een chef-d'oeuvre heeft meester gemaakt. Over honderd jaren zal het voor wie weet hoeveel maal de tegenwoordige waarde niet meer te krijgen zijn.

Weg gaat het naar Stuttgart; inplaats dat het bleef in een onzer museums, om in 't land zelve te kunnen getuigen van de hoogte waarop de Porceleyne Fles stond aan het einde der 19e eeuw.

Er zijn echter nog meer meesterstukken die door onze Regeering kunnen worden aangekocht.

Is men volhouder genoeg geweest om de Tentoonstelling zoo goed mogelijk te zien, dan zal men gewaar worden, dat de hoop van Picart niet geheel verwezenlijkt is. Als Frankrijk weder eens de wereld noodzaakt om te doen zien wat deze kan, zal het nog heel wat moeten doormaken om dan aan de spits van den vooruitgang te staan. Op deze tentoonstelling blijkt hiervan nog niet veel. Frankrijk wordt op te velerlei gebied geslagen, in de industrie en in de kunstnijverheid. Andere landen zijn daarin de baas, omdat Frankrijk op ouden roem te ruste schijnt te zijn gegaan.

Om maar één voorbeeld te noemen: van Sèvres ziet men ter expositie geen Sèvres meer. Dus wat nieuws? Zeker, maar niet heelemaal nieuw. De grande manufacture, namelijk, leverde bewonderenswaardige zaken wat de techniek betreft, maar is, waar zij die gaat versieren, onder den haar te machtig geworden invloed van de Koninklijke Deensche fabriek. De beeldjes in bisquit die zij tentoonstelt, uitmuntende door modelé en van fabricaat, vallen eigenlijk buiten haar productie.

Boven den hoofdingang bij de Place de la Concorde, boven de poort van Binet, die wegens haar grondvlak niet altijd een aangename perspectief oplevert, staat lokkend het beeld der naar vermaak dorstende wufte Parisienne. Dat teekent.

Wat gekuischten, edelen, aristocratischen smaak betreft, staat Oostenrijk aan de spits. Zijn eerezaal bijv. is een meesterstuk, en de etalages in elke afzonderlijke afdeeling getuigen allen van gelijken geest, een kind uit een gelukkig huwelijk van goeden Franschen zwier en Duitsche degelijkheid. Zelfs de afdeeling „bouwkunst" is met een „nietsje", onze behanger zou zeggen „een palisander biesje," een mooie sprekende lijn, aantrekkelijk gedecoreerd. De ontwerper — want dat één man hier alles heeft samengesteld is zeker — heeft zich niet gebonden gevoeld aan oude vormen alleen, noch ook is hij onder de suggestie geraakt van al te moderne lijnen en kleuren, maar hij heeft met groot talent, traditie en jong-streven vereenigt. Decoratie, vorm en kleur zijn van een chic, een degelijken zwier, waarvan de elegante Parisienne nog veel kan leeren, wil zij de beweerde „reine du bal" zijn.

Ook Duitschland heeft in zijne afdeelingen het naakte gebouw op verschillende plaatsen goed ingericht en versierd, en daarbij drijft degelijkheid en ernst boven chic.

Hoe — zal men vragen — komt Nederland uit den strijd?

Om bij kunstnijverheid en kunst te blijven, zij tot eere van ons land gezegd, dat het onder die landen behoort, die

op dit gebied het hoogste standpunt innemen. Dit wordt ook in het tijdschrift Art et Décoration erkent, en de bekroningen bezegelen dat nog eens. Met Oostenrijk, Hongarije en Duitschland heeft Nederland getoond te staan „à l'avant garde du progrès."

C. T. J. Louis Rieber.

DE EXCURSIE VAN DE AFDEELING AMSTERDAM VAN DE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

De leden van de Afdeeling Amsterdam van de Mij. met den langen naam waren Zaterdagmiddag 19 Augustus in de gelegenheid gesteld de nieuwe gebouwen van het Binnengasthuis te Amsterdam te bezichtigen onder leiding van den architect Poggenbeek en diens hoofdopzichter, de heer Veiet.

De opkomst der leden was kleiner dan ik, natuurlijk in aanmerking nemende jaargetijde, dag en uur van het bezoek, om verschillende redenen gemeend had te mogen verwachten. In mijn onervarenheid bedacht ik o.a. dat een niet gering aantal leden zoo gaarne klaagt over gemis aan activiteit der Afdeeling! Het ontbreekt natuurlijk niet aan volkomen geldige verontschuldigingen, ook voor hen, die bij elke gelegenheid plegen te betreuren den weinigen samenhang van den architectenstand en die nu zelf niet de collegiale belangstelling en hoffelijkheid toonden, welke zij vragen voor eigen werk.

Ik hoop maar, dat het Bestuur der Amsterdamsche Afdeeling der Mij. zich niet zal laten ontmoedigen voor het aanstaande seizoen en heeren architecten, sprekers of gevers van kunstbeschouwingen, in de hoedanigheid der aanwezigen vergoeding kunnen vinden.

Dat die ditmaal goed was, bleek den heer Poggenbeek uit de vele ophelderingen betreffende de bijzonderheden der inrichting, die hem gevraagd werden bij den rondgang door en over het gebouw. De hoofdpunten waren te voren toegelicht met behulp van talrijke teekeningen. Ik hoop, dat de heer Poggenbeek te avond of morgen in een der Maatschappelijke organen eene gedetailleerde beschrijving van dit bouwwerk zal geven. Alleen in zulk een stuk kan naar behooren uitkomen welke moeilijkheden te bestrijden waren om aan de hooge eischen van heeren geneeskundigen te voldoen; door welke middelen het verluchtings-vraagstuk werd opgelost en hoe de geheele inrichting onder vermijding van alle weelde met de voorschriften der practijk in overeenstemming is gebracht. Een afzonderlijk stukje betreffende den geluiddemper der gasmotoren moge de heer Poggenbeek ten spoedigste openbaar maken ter leering van technici, en gemeentelijke of provinciale overheden. Hij zou er velen door aan zich verplichten.

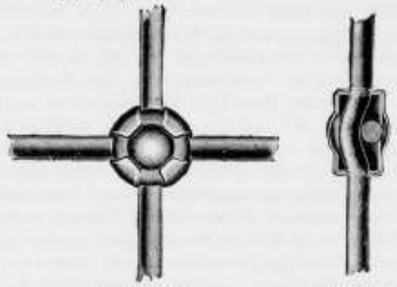
De heer Bleys bedankte namens de aanwezigen, de heer Leliman Sr. voegde er eenige woorden aan toe betreffende de opkomst, waarna de overige heeren zich elk op zijne wijze voor het middageten gingen voorbereiden.

Amsterdam, 20 Aug. 1900.

J. H. W. Leliman.

IJZEREN HEKDOPPEN.

De door den heer Fried. Brand te Amsterdam in den handel gebrachte *Rafflenbeul's hekdoppen* vervangen klinknagels en schroeven van ijzeren hekwerken op practische wijze; deze nieuwe vinding heeft o.a. in Duitschland reeds veel opgang gemaakt.

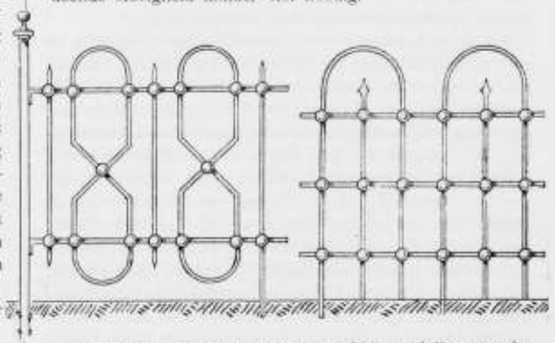

Vooraanzicht. Doorsnede.

De figuren geven voldoende aan, hoe door deze doppen twee ijzeren staven aan elkander verbonden kunnen worden, zonder dat doorboring noodig is. De wijze van behandeling daartoe is zeer eenvoudig.

Nadat de ijzeren staven op de gewenschte lengte zijn afgesneden en waar noodig gebogen, of omgezet, wringt de werkman de staven op de kruispunten over elkander, zooals de doorsnede hierboven aangeeft, door middel van een voor dit doel vervaardigde tang, een zeer eenvoudig werktuig, dat bij elke ponsmachine ook voor handkracht in toepassing is te brengen. Zijn de staven op de kruisingen naar eisch gebogen, dan wordt van twee doppen, een boven- en een onderdop, de laatste in een stempel gelegd, daarop de gebogen gekruiste staven, en deze worden gedekt met de bovendop. Een krachtige slag op den stempel en de verbinding is gereed.

Deze bewerking vereischt weinig tijd. Er behoeft bovendien niet geboord of half uitgekeept te worden, waardoor het materiaal verzwakt; in vele gevallen is dus voor voldoende stevigheid minder stof noodig.

De doppen kunnen bij vierkant of bij rond ijzer worden toegepast, en ook een woord in de versiering medespreken.

Voor hekwerken in fabrieken, die als beveiliging om machineriën of deelen daarvan aangebracht worden, verdient deze verbindingswijze zekere aanbeveling, daar zij geen oorzaak kan zijn, dat de kleederen van werklieden aan deze verbinding blijven haken, hetgeen soms tot noodlottige gevolgen aanleiding kan geven. J.

WERELDTENTOONSTELLING TE PARIJS IN 1900.

Zaterdag j.l. had te Parijs de uitreiking plaats van de bekroningen naar aanleiding van de inzendingen op de Parijsche Tentoonstelling. Wij vermelden van die onderschcidingen volgende.

Groep II. *Architectuur.*

Gouden medaille: H. P. Berlage Nz., J. Mutters Jr., A. Salm G.Bzn.

Zilveren medaille: I. Gosschalk, N. Molenaar, K. Sluyterman, J. Verheul Dzn.

Bronzen medaille: G. van Arkel, J. F. L. Frowein.

Kunstwerken.

Grand Prix: Josef Israëls.

Gouden medaille: B. J. Blommers, H. W. Mesdag, J. H. Weissenbruch, Breitner.

Zilveren medaille: P. C. Gabriël, J. G. Heijberg, J. S. H. Kever, E. Pieters, M. Schildt, Th. Schwartze, L. van Soest, J. Toorop, N. v. d. Waay.

Bronzen medaille: N, Bastert, Mevr. Bisschop Robertson, I. C. Bosch Reitz, A. Bondewijnse, A. Le Comte, H. Krabbé, M. C. Lapidoth, H. A. van Oosterzee, P. Rink, W. C. Rip, Alb. Roelofs, Willy Sluiter, H. Wouters.

Eerv. vermelding: Mej. A. Abrahams, J. Akkeringa, F. Arntzenius, Mevr. Bilders van Bosse, Ch. Dankmeyer, A. M. Gorter, W. Hamel, F. Hart Nibbrig, J. Hoynck van Papendrecht, A. Hijner, J. Jacobson, Mej. A. Kerling, A. I. Koster, J. H. van Mastenbroek, W. Oppenoorth, Jac. Reyenga, W. E. Roelofs, Mev. A. van Thol Ruysch, J. van Vuuren, Mej. C. A. van der Willigen.

Gravuren en lithographie.

Grand Prix: M. Bauer, Ph. Storm van 's-Gravezande.

Gouden med. P. Dupont.

Zilv. med.: E. Bosch, S. ten Cate, Mej. B. van Houten, Jan Toorop, M. W. van der Valk.

Bronz. med.: Th. van Hoytema, Etha Fles, A. F. Reicher.

Eerv. verm.: Mej. H. de Vries Nieuwenkamp.

Beeldhouwkunst Medailles, enz.

Grand Prix: Mej. Minca Bosch Reitz.

G. M.: Ferd. Leenhoff.

Z. M.: A. Begeer.

B. M.: C. van Wijk.

E. V.: Georgine Schwartze, H. Texeira de Matthos.

Buiten mededinging Bart van Hove, lid der jury.

Klasse 29. Groep V. Modellen, plannen en teekeningen van publieke werken:

Grand Prix. Ministerie van Waterstaat. De Stad Rotterdam.

G. M.: P. E. Rijk. R. du Croix. A. Keurenaer. C. Ramaer. Van den Thoorn, Van Konijnenburg.

Z. M.: Deking-Dura.

B. M.: Hollandsche Spoorwegmaatschappij. Van Langenhuyzen, Ed. Cuypers, Maas Geesteranus.

Groep XII.

Klasse 67. Kerkramen.

Gouden med.: Jan Schouten.

Klasse 69. Goedkoope en luxemeubelen.

Buiten meded.: Cuypers & Co.

Zilv. med.: H. Tekstra, Nieuwehuis.

Bronz. med.: A. Rooy, Gebr. Rischelor, Van Hulst, A. de Haas, H. Tekstra, G. W. Dyselhoff.

Klasse 70. Tapijten, tapisserie en andere ameublementstoffen. Materieel, procedés, producten.

Gouden med.: Stevens & Zoon.

Zilv. med.: Kon. tapijtfabriek te Deventer. Dames Sieuwertz van Reesema en Nierstrasz. Naaml. Mij. voor de fabricage van Amersfoortsche tapijten.

Klasse 72. Céramique.

Buiten mededinging. Fabriek Rozenburg.

Grand Prix: Joost Thooft en Labouchère.

Goud. med.: A. Le Comte, De Ruiter.

Zilv. med.: Hooker. Mijnlieff, Estie & Co., wed. N. S. A. Brandjes, De Veer, Mauser.

Bronz. med.: De Distel, Hulst.

Eerv. vermeld.: Boer, Gebr. Tichelaar, Leonard Senf.

Klasse 73. Kristal en glas.

Goud. med.: J. J. B. J. Bouvy.

Klasse 74. Apparaten enz. van verwarming en ventilatie.

Zilv. med.: Becht en Dyserinck.

Bronz. med.: Nesl Fabriek van Bronswerken.

Groep XV.

Klasse 94. Goudsmederij.

Goud. med.: J. H. Brom. Van Kempen, Kon. Fabriek van Goudwerken Begeer. Hocker & Zoon. Vaek. Warnaer. A. F. Gips. Gobel. Achtenhagen.

Bronz. med.: Peetersen. A. de Haas. Jansen & Co. Zwollo. Brauckmann. van Goor. Fleur. J. Bosma. Eisenloffel.

Eerv. vermeld. Th. H. Saakes, Schoorl. Lubaek.

Klasse 95. Juweclen en bijouterie.

Zilv. med.: Poliakoff.

Bronz. med.: Poliakoff.

Groep XVI.

Klasse 105. Veiligheid der Werkplaatsen.

Goud. med.: Museum van voorwerpen tegen ongelukken en ziekten in fabrieken en werkplaatsen te Amsterdam.

Klasse 106. Werkmanswoningen.

Goud. med.: Van Marken.

Klasse 111. Hygiëne.

Goud. med.: Min. van Binn. Zaken. Stad Amsterdam, Stad 's-Gravenhage. Dr. Ringeling. Stad Rotterdam.

Bronz. med.: P. H. Eykman.

In groep I, Opvoeding en Onderwijs werden o.a. bekroond:

Grand Prix: Ambachtschool te Rotterdam.

Zilv. med.: Rijks Normaalschool voor Teekenonderwijzers te Amsterdam. Industrieschool voor meisjes te Rotterdam. Ned. School voor nijverheid en handel te Enschede.

Nu deze bekroningen officieel zijn bekend gemaakt, wordt het aanvankelijk vermoeden zekerheid, dat verschillende der benoemingen tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau, in ons vorige blad vermeld, zijn geschied wegens de groote verdiensten der thans geridderden op het gebied der kunst die zij beoefenen, maar vooral op dat der kunstnijverheid of der nijverheid waaraan ditmaal eene bijzondere aandacht is gewijd.

Hiervoor verdient de Regeering dank.

Zijn wij wel ingelicht, dan hebben de benoemingen plaats gehad naar aanleiding van voordrachten daartoe gedaan door de internationale Jurys voor verschillende groepen, waardoor aan de onderscheidingen eene bijzondere waarde moet worden gehecht.

Nu de Regeering ditmaal de verdiensten erkend heeft van hen, die door hunne inzendingen den goeden naam van Nederland op verschillend gebied hoog hebben gehouden, meenen wij, dat zij nog een schrede verder moet gaan, door eenige van de beste producten der Nederlandsche kunstnijverheid aan te koopen voor museums, en dat zij in 't algemeen tevens behoort te denken aan de beste der kunstenaars of ateliers, wanneer het geldt werken voor de Regeering uit te voeren.

Onder de bekroningen zijn verscheidene toegekend aan medewerkers van inrichtingen bev. op kunstnijverheidsgebied, die de artistieke leiding der ateliers grootendeels in handen hebben. Dat daaronder ook gouden medailles zijn, zooals voor de heeren A. Le Comte, A. F. Gips, De Ruyter, en allen die onder Klasse 29, groep V zijn opgenoemd, is voor de hooge verdiensten dezer collaborateurs eene welverdiende erkenning, grooter dan wel eens in vroegere jaren het geval was.

PRIJSVRAGEN.

In het Indisch Bouwkundig Tijdschrift van Juli 1900 komt de volgende aankondiging voor van de Vereeniging van Bouwkundigen in Ned. Indië.

„Daartoe door verschillende personen aangezocht, besloot het Bestuur der Vereeniging van Bouwkundigen in Ned. Indië, den tijd van indiening der antwoorden op de prijsvraag voor een technicum, uit te stellen tot ultimo December 1900."

Deze aankondiging komt wat laat voor medewerkers in Nederland, daar oorspronkelijk de inzending was vastgesteld op 15 Augustus.

BERICHTEN.

Door Gedeputeerde Staten van Groningen en B. en W. van Groningen is aan de firma Geveke en Co. te Amsterdam opgedragen het maken van een electrische verlichting in het in aanbouw zijnde

Academisch Ziekenhuis en daarbij behoorende terreinen te Groningen.

Deze installatie is een der grootste van dien aard hier in ons land, en omvat niet minder dan ± 1500 gloeilampen en 20 booglampen.

Aan den Directeur der gemeentegasfabriek te 's-Gravenhage werden f 200 uit de gemeentekas toegelegd, ten einde hem in de gelegenheid te stellen in het belang der gemeente het internationaal gas-congres in de stad des lichts, Parijs, bij te wonen, evenals de directeur der gemeentewerken en de commandant der brandweer door dezelfde gemeente in staat zijn gesteld deel te nemen aan de congressen, op hunnen werkkring betrekking hebbende, eveneens te Parijs te houden.

In het jaarverslag van het „Verband der Deutschen Architekten- und Ingenieurvereine" wordt nogmaals medegedeeld, dat het Duitsche rijk eene subsidie van 30.000 Mk. heeft toegestaan voor de uitgave van een groot werk over het Duitsche boerenhuis. In Oostenrijk en Zwitserland worden soortgelijke publicaties ondernomen op geheel dezelfde wijze. Bij onderlinge overeenkomst is tusschen de drie landen alles geregeld. De Duitsche afdeeling zal 120 platen tellen, en bij Kühlemann te Dresden verschijnen onder leiding van de volgende Comissie: Oberbaudirektor Hinkeldein, Baurath Hossfeld, Baurath von der Hude, Prof. Koszmann en Herr Lutsch, Provincial Konservator te Breslau.

Komt bij deze onderneming Nederland in 't geheel niet in aanmerking?

PERSONALIA.

Bij de vermelding der benoemingen in de Orde van Oranje Nassau, in ons vorige blad, zijn de beide volgende achterwege gebleven:

tot Ridder, de heer J. W. H. Berden, directeur der Rijksschool voor Kunstnijverheid te Amsterdam;

de eere-medaille in zilver is verleend aan den heer P. L. C. Kerff de Gidts, uitvoerder van bouwwerken bij den aannemer J. P. J. Lorrie te 's-Gravenhage.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Gemeentebestuur van 's-Hertogenbosch. Monumentale Fontein. Voor alle Nederlandsche of sedert 1 Januari 1899 in Nederland gevestigde kunstenaars. 1e Prijs f 500; 2e pr. f 300; 3e pr. f 100; de Jury kan nog twee ontwerpen voor bekroning met f 100 voordragen. Vóór 1 October 1900 aan den heer Burgemeester van 's-Hertogenbosch.

Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam. Algemeen. I. Opgang tegen het talud van een dijk tegenover een breede straat. 1e Prijs: zilveren med. en f 50; 2e Prijs: bronz. med. en f 25; 3e Prijs: getuigschr. II. Poortje voor een schoolgebouw. 1e Prijs: zilv. med. en f 40; 2e Prijs: bronz. med. en f 20; 3e Prijs: getuigschrift. III. Woonkamerschoorsteen. 1e Prijs: bronz. med. en f 25; 2e Prijs: getuigschrift en f 15. IV. Opmeting van een oud gebouwtje. 1e Prijs: zilv. med. en f 25; 2e Prijs: bronz. med. en f 15; 3e Prijs: getuigschrift; aan het bekroonde antwoord pl.m. f 35 voor honorarium wegens opname in een tijdschrift. Vóór 1 Dec. 1900, adres den heer C. N. van Goor, Jonkerfranssstraat 126, Rotterdam.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Onder Bescherming van Hare Majesteit de Koningin-Moeder.

BOUWWERKEN *uitgevoerd door leden der Maatschappij. Ingezamerzameld en uitgegeven bij gelegenheid van het vijftigjarig jubileum der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst 1892*

Aan Hare Majesteit de Koningin-Regentes Eerbiedig opgedragen door het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

INHOUD.

PLATEN

1. Kantoorgebouw der firma Kerkhoven & Co. te Amsterdam. Architekt H. P. Berlage Nz.
2. St. Elisabeth gesticht te Amsterdam. Architekt A. C. Bleys.
3. Winkelgebouw te Amsterdam. Architekt E. Breman.
4. Woonhuis van mevrouw Teixeira de Mattos te Amsterdam, Architekt Eduard Cuypers.
5. Woning van den Hoofd-Directeur der Rijks Museum-gebouwen te Amsterdam Architekt Dr. P. J. H. Cuypers.
6. Gebouw der Industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te Amsterdam Architekt A. L. van Gendt.
7. Panoramagebouw te Amsterdam. Architekt I. Gosschalk.
8. Sarphatimonument te Amsterdam. Architekt J. R. de Kruyff.
9. Winkelgebouw van den heer Allert de Lange te Amsterdam. Architekt J. van Looy.
10. Kantoorgebouw der firma Labouchère Oyens & Co. te Amsterdam. Architect F. W. M. Poggenbeek.
11. Maatschappelijk Gebouw der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Architekten Th. G. Schill & D. H Haverkamp.
12. Woonhuizen te Amsterdam. Architekt. J. C. Spakler Jr.
13. Woonhuis op het landgoed Uytenbosch te Baarn, van den heer J. L. Pierson. Architect C. Muysken.
14. Huize Oostbroek te de Bilt, van den heer Mr. W. J. Royaards van den Ham. Architect I. H. J. van Lunteren.
15. Villa Kennemerheuvel te Bloemendaal bij Haarlem, van den den heer L. H. Prætorius. Architekt L. Ritter.
16. Kantoor- en Winkelgebouw in het Agnetapark te Delft Architekt F. M. L. Kerkhoff.
17. Gebouw der Studentensocieteit Phoenix te Delft. Archit. F. J. Nieuwenhuis.
18. Stationsgebouw der Holl. IJz. Spoorweg Maatschappij. te Delft. Architekt C. B. Posthumus Meijjes.
19. Arbeiderswoningen te 's-Gravenhage. Architekt W. B. van Liefland.
20. Villa in het Prinsen Vinkenpark te 's Gravenhage. Architekt J. P. J. Lorrie.
21. R. K. Parochiekerk. Pastorie enz.. van den H. Joseph, te 's Gravenhage. Architekt E. J. Margry.
22. Winkelgebouw te 's-Gravenhage. Architekt J. H. A. Mialaret.
23. Winkelgebouw der Vereeniging Eigen Hulp te 's Gravenhage, Architekt H. J. Mondt.
24. Gebouw der industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te 's Gravenhage. J. J. van Nieukerken.
25. Villa aan de Laan van Meerdervoort te 's Gravenhage, Architekt P. du Rieu Fzn.
26. Physisch Laboratorium der Rijks Universiteit te Groningen. Architekt J. van Lokhorst.
27. Hypotheek- en Kadastergebouw te Groningen. Architekt C. H. Peters.
28. Woonhuis te Haarlem. Architekten S. Roog & Jb. van den Ban Pzn.
29. Kerk der Hervormde Gemeente te Katwijk aan Zee. Architekt H. J. Jesse.
30. Villa Laanzicht te Leeuwarden. Architekt H. H. Kramer.
31. Gebouw der Studenten Societeit te Leiden. Arch. Prof. E. Gugel.
32. Stads Gehoorzaal te Leiden. Architekt D. E. C. Knuttel.
33. Ondeliedenhuis te Leiden. W. C. Mulder.
34. Huize de Cloeze van den heer Mr. C. J. Sickesz, nabij Lochem. Architekt Nics. Molenaar.
35. R. K. Kerk en Pastorie te Nes en Zwaluwenbuur. Architekt Jos. Th. J. Cuypers.
36. Winkelgebouw der firma Bahlman & Co. te Nijmegen. Architekt D. Semmelink.
37. Winkelgebouw te Nijmegen Architekt J. J. Weve.
38. Woonhuis te Rotterdam, Architekt D Verheul Jr.
39. Schouwburg te Rotterdam. Architekt J. Verheul Dzn.
40. Hotel Wittebrug te Scheveningen. Architekt Joh. Mutters Jr.
41. Gebouw der Société Sic Semper te Utrecht Architekt P. J. Houtzagers.
42. Woonhuis van den heer Dirk Laan te Wormerveer. Architect Jacob F. Klinkhamer.

De 42 in dit werk voorkomende platen, groot 50 bij 35 cM. zijn lichtdrukken naar photographische opnamen. beiden van de firma Emrik & Binger te Haarlem.

Deze verzameling platen, in portefeuille, is aan het Bureau der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst verkrijgbaar, voor de Leden der Maatschappij. à f 5.— per exemplaar.

N.B. De plattegronden van deze gebouwen zijn voorgesteld op twee dubbele platen.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 27 AUGUSTUS.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een heerenhuis met kantoor aan de Haaksbergerstraat aldaar.

De arch. G. Beltman A.Gzn., 's midd. 12 u., in „de Klomp". Bestek en teek. ad. f 2,50 verkr. bij gen. arch. Aanw. 27 Aug., v.m. 9 u.

GOES. Het bouwen van een woonhuis aan den Oostsingel ald.

De heer C. D. Kriekaard, 's av. 8 u., in „de Prins van Oranje", alw. bestek en teek. ter inzage. Inl. geeft de bouwk. J. W. v. d. Weert Wz. Jzn. Aanw. gedaan.

HOLWIERDE. Het bouwen eener pastorie, onder bijlev. van al het benoodigde.

De architect J. Heikens te Appingedam, n.m. 5 u., in het logement van K. Nieuwenhuis, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 27 Aug., n.m. 4 u.

HULST. Het bouwen van een herberg en magazijn, op een ged. grond in den polder de Clinge, gem. St. Jansteen, nabij 't stat. ald.

De bouwk. J. W. Warnier, n.m. 4 u., in de herberg van P. Schopman. Bestek en teek. ter inz. bij den bouwk., die tevens inl. geeft. Aanw. 27 Aug., n.m. 2½ u.

LEEUWARDEN. Het bouwen van een burgerwoonhuis op een vrij terrein aan de Maria Louisastraat.

De aanbesteder, Bestekken à 50 cts te verkrijgen en teek. ter inz. bij den Heer IJ. N. Joustra, café „de Valk", Voorstreek.

DINSDAG 28 AUGUSTUS.

AMSTERDAM. Het verbouwen der perc. aan de Kalverstraat no. 72, 74 en 76, St. Luciënsteeg no. 2 en achter gedeelte van no. 4, benevens die in de Turfhoeksteeg, liggende achter het perc. N. Z. Voorburgwal no. 329 voor de firma Gebr. Gerzon.

De arch. H. Moen G.Pzn., 's midd. 12 u., in café „Neuf", Kalverstraat 41. Bestek en teek. à f 1 te bekomen bij J. H. de Bussy, Rokin 60.

UTRECHT. Bestek no. 821. Het inrichten eener bestaande woning tot 2 woningen, het maken van eene vierde woning in de voormaligen rijtuigenloods G. C. B., en het maken van een bijgebouwtje voor bergplaats en waschhok op het station Maastricht. Ram. f 5360.

De Maatsch. tot expl. van Staatssp., n.m. 2 u. (lok. tijd) aan het centr.-bur., Moreelse park.

WOENSDAG 29 AUGUSTUS.

CEIJSTEREN (LIMB.). Het bouwen van een woonhuis in 2 pere., a. metselwerk, zonder, en b. timmerwerk met bijlev. der materialen.

De familie Peeters bij H. Vermolten, bij wien bestek en teek. ter inz. Aanw. 29 Aug., n.m. 1 u.

LOHCEM. Het bouwen van een huis.

De heer A. J. Groot Bleumink, 's av. 7½ u., in café Nijhof, alw. bestek en teek. ter inz. liggen.

MEPPEL. Het bouwen van eene fabriek met magazijn, ketelhuis enz. aan den stationsweg ald. voor de firma Brocades en Stheeman.

De arch. D. Monsma in de Stadsherberg.

WOENSEL. Het bouwen van een winkelhuis met bakkerij en drie woningen met aanhoorigheden.

De heer Jac. Ansems-Donkers, 's av. 7 u., in het café van J. v. Beek, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft de bouwk. A. Boogaarts. Aanw. 29 Aug., n.m. 5 u.

DONDERDAG 30 AUGUSTUS.

ALMELO. Het vergrooten der fabriksgebouwen van H. Ten Cate.

De arch. H. A. Witzand Bzn., 's av. 6 u., in café „Heverdam". Aanw. 30 Aug., 's midd. 12 u.

AMSTERDAM. Het maken van een gebouw met kantoorlokalen ter plaatse der perceelen 219 en 221 aan de Spuistraat.

De architecten A. Jocot en W. Oldewelt, n.m. 2 u., in het American Hotel, Leidscheplein. Bestek en teek. à f 2,50 te bekomen, Keizersgracht 127.

OOSTERBEEK. Het bouwen van een woonhuis aan den Schelmschen weg te Oosterbeek.

De arch. A. M. van Steenis, 's av. 6 u., in het café der Wed. de Winkel, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 27 Aug., n.m. 2½ u.

OUD CHARLOIS (ROTTERDAM.) Het bouwen van een bouwmansw. met schuur, uitgezonderd het timmer- en laterwerk, op een perceel grond, aan de Robbenoordschenweg aldaar.

De heer S. v. Gelder, v.m. 11 u., te zijnen huize. Bestek en teek. ter inzage en inl. te bekomen bij Gebr. Kruithof, Zuidhoek 42.

WESTERVOORT. Het bouwen van een dubbel woonhuis met gedeelte bijlev. van materialen en eenige restauraties aan het huis Wanenslag.

De heer W. F. Hoyinck te Pannerden, n.m. 5 u., in café Hugen. Inl. geeft de bouwk. H. J. Nass te Pannerden. Aanw. 30 Aug., n.m. 3 u.

VRIJDAG 31 AUGUSTUS.

BODEGRAVEN. Het bouwen van een school met gymnastieklok. en onderwijzerswoning.

Het gem.-best.

HEERENVEEN. Het weder opbouwen der afgebrande boerenbehuizinge te Baijum, bew. door H. Jepma, met bijlev. van alle daarvoor ben. materialen, werkloonen, transporten enz.

De heer Jhr. Mr. J. Roëll te 's-Hage. Bijl. te zenden aan den administrateur J. Wierda te Heerenveen. Bestek en teek. à f 1 per stel verkr. bij M. K. de Jong, arch. te Oldeboorn. Aanw. gedaan.

HOORN. Het bouwen van een kuperslagerij aan de Nieuwstraat.

De arch. A. Rinkema, n.m. 1 u., in café „De Koophandel", alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 28 Aug., 's midd. 12 u.

RENSWOUDE. Het bouwen van een woonhuis met boerderij aan den Slaperdijk (de Schras), voor rekening van den heer W. van Manen, aldaar.

De heer G. ter Broek Jr. te Scherpenzeel, v.m. 11 u., in het logement „de Leeuw" te Renswoude. Bestek en teek. in bovengen. logement ter inzage. Aanw. 30 Aug., v.m. 9 u.

VENLO. Het bouwen van 2 woonhuizen met bijlev. van materialen, op een in de kom van het dorp Blerik gelegen open terrein.

De architect H. Seelen. Bestek en teek. ter inz. ten kantore van den architect, alw. ook inlicht. verstrekt worden. Aanw. 31 Aug., v.m. 10 u.

ZATERDAG 1 SEPTEMBER.

HOOGEZAND. Het bijbouwen van twee lokalen aan de o. l. school te Foxhol.

Het gem.-bestuur. Bestek en teek. ter inz. ter secretarie en in ald. ad f 1,25 te verkrijgen.

STAD-ALMELO. Het verbouwen van een bestaand gebouw, op een terrein gelegen naast de gasfabriek aan de Haven-Zuidzijde ald., tot centraal station voor de electrische verlichting ald.

Het gem.-bestuur, v.m. 10½ u.

TIEL. Het bouwen van eene stoomwasch- en strijkinrichting op een terrein aan de Linge bij Thedingswaard, nabij Tiel, met bijlev. van alle materialen, enz.

De bouwk. E. H. v. Zetten, v.m. 11½ u. Bestek en teek. ter inz. in „het Beursgebouw" ald., en à f 2 te verkr. bij den bouwk. Aanw. 30 Aug., n.m. 4 u.

MAANDAG 3 SEPTEMBER.

ZEELAND (N.-BR.). Het bouwen van een huis.

De heer H. A. Coenen. Inl. geeft architect J. Frankefort te Uden.

DINSDAG 4 SEPTEMBER.

LOSSER (OV.). Het bouwen van een kerk met pastorie.

Het kerkbestuur van Losser, Dekenaat Oldenzaal, n.m. 3½ u., in het gebouw der St.-Jozef-vereen. Bestekken en teek. ter inz. in het lokaal der bestelling en zijn tegen f 1 voor het bestek en f 4 voor de teek. te bekomen bij Wed. J. R. v Rossum te Utrecht. Inl. geeft de opz. A. I. Vrijdag, Utrecht, Sterrebosch, en de arch. A. Tepe te Rijsenburg. Aanw. 4 Sept., n.m. 1 u.

UTRECHT. Bestek no. 822. Het afbreken van een goederenloods op station Best, het wijzigen en het maken van een aanbouw aan het station Aalst—Waalre, het verplaatsen en wijzigen van een privaatgebouw en het wijzigen van het perron op dat station met bijbehoorende werken. Ram. f 5000.

De Maatsch. tot Exploit. van Staatssp., n.m. 2 u., (lokale tijd) aan het centraal bureau, Moreelselaan.

DONDERDAG 6 SEPTEMBER.

GEERTRUIDENBERG. Het bouwen van een villa voor den heer Norbert Allard.

De ingenieur J. Dony te 's-Bosch, n.m. 4 u., in het café van H. K. C. V. Coolwijk. Bestek en teek. ad f 1,50 bij gen. ingenieur en Allard verkrijgb., alsmede inlicht. Aanw. 30 Aug., n.m. 4 u.

VRIJDAG 7 SEPTEMBER.

OOSTERHOUT (N.-BR.). Het sloopen van het bestaande en het bouwen van een nieuw heerenhuis aan den Heuvel aldaar met bijlev. van alle materialen.

De bouwk. C. A. Oomen Azn., 's av. 7 u., in het koffiehuis van L. Olieslagers. Bestek en teek. in gen. koffiehuis ter inz. Inl. verstrekt de bouwk. bij wien tegen f 2,50 teek. en bestek verkrijgb. zijn. Aanw. 30 Aug., n.m. 2 u.

ZWOLLE. Het afbreken en weder aanbrengen van een gedeelte der basaltstapeling langs de zuidzijde der schutkolk van de kleine schutsluis op de Willemsvaart aan het Katerveer, gem. Zwollerkerspiel, in de prov. Overijssel. Ram. f 1775.

Het prov. bestuur, 's midd. 12 u.

Assurantie Maatschappij tegen Brand schade

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkstein hoek Prinsestraat — Zutphen—Amsterdam, Stadstimmerie — Rotterdam, Zuidblaak 22 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. — Nijmegen, In de Betouwstraat 2. — Groningen, Peperstraat 6.

Reserves ult. 1899 . . . f 1.944.100.00
Betaalde Brandsch. tot ult. '99 - 19.521.500.00

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

1 AUGUSTUS.

RENKUM. Het bouwen van een dubbel woonhuis. Door den arch. J. Goossen te Wageningen.

Laagste inschr. W. G. Hoenders, Wageningen, f 3295. Gegund.

7 AUGUSTUS.

BERGEN-OP-ZOOM (ONDERH.). Het verbouwen van een huis van mej. Weijs aan de Groote Markt.

Laagste inschr. C. Proost, f 11587. Gegund.

ZUIDZANDE (ZEEL.). Het doen van verschillende herstellingen zoowel metsel- als timmerwerk, op de hofstede bewoond door

den landbouwer P. B. de Backere te St. Kruis. Door den heer J. Lansen Croin, notaris.

Timmerwerk. Laagste inschrijver J. H. de Meerseman, Sluis, f 386,13.

Metselwerk. P. Omon, Aardenburg, f 407.

11 AUGUSTUS.

WEHL. Het gedeeltelijk afbreken van een bestaanden toren en het weder opbouwen daarvan. Door de kerkvoogden der herv. gemeente.

Laagste inschrijver Th. W. A. Damen, Wehl, f 1985.

13 AUGUSTUS.

GROOTEGAST. Het herstellen en veranderen van pastorie, kerk en toren te Sebaldeburen.

Laagste inschrijver A. Nanninga, Briltil, f 3368. Gegund.

SCHERPENZEEL. Het bouwen eener turfschuur van den heer G. Kemme.

Laagste inschr. H. Hoogkamp, Scherpenzeel, f 1008. Gegund.

WESTERHOVEN (N.-BR.). De werkzaamheden en houtleverantie aan een te herbouwen huis, voor rekening van de kind. J. v. d. Laak.

Houtleverantie. Laagste inschrijver Wed. M. de Koning, Best, f 364*.

Timmerwerk enz. H. M. B. Bannonberg, Westerhoven, f 160*.

Metselwerk enz. W. v. d. Struik, Valkenswaard, f 192*. *Gegund.

14 AUGUSTUS.

DRONRIJP. Het afbreken en bouwen van een nieuwe woning enz. op een vrij terrein aldaar. Raming f 1189. Door den heer IJ. Hesselius.

Laagste inschrijver K. Nauta, Wommels, f 1131. Gegund.

GENDRINGEN. Het bouwen van een gebouwtje ten dienste van een stoomkorenmolen met bijlev. van materialen behalve de metselsteenen. Door den heer G. Willemsen.

Metselwerk. Eenige inschrijver G. Aalbers, f 354*.

Timmerwerk. Laagste inschrijver J. te Pas, f 337*. *Gegund.

LITH. Het bouwen eener bouwhoeve te Lithoijen aan de Maas. Door de Maatschappij van Welstand te Breda.

Laagste inschrijver F. Wagenmakers, Osch, f 3994.

LONNEKER. Het bouwen van 2 woningen aan den weg van de 1e Spoorbrug naar den Gronauschen straatweg. Door den archtit. J. H. C. Roesink te Enschede.

Laagste inschr. J. W. Horstman, f 2596,50. Gegund.

MARTENSHOEK. Het verbouwen van een bestaand gebouw en het bouwen van een bergplaats voor een ijzergieterij. Door den heer A. Schreuder.

Laagste inschr. H. J. Kerstholt, Foxham, f 2470.

15 AUGUSTUS.

DORDRECHT. Het maken van een kerkgebouw met annexen op een terrein gelegen aan de Cornelis de Wittstraat. Door de kerkeraad der Remonstrantsche gemeente.

Laagste inschrijver J. Kooiman Lz., f 25894. Gegund.

ENSCHEDÉ. Het afbreken van een woonhuis en het daar ter plaatse bouwen van een winkelhuis met bovenwoning enz., gelegen op een terrein aan de Oldenzaalsche straat ald. Door den arch. R. v. d. Woerd Hzn.

Laagste inschrijver W. A. Thomasson, f 6660. Gegund.

GODLINZE (GR.). Het bouwen van eene schuur en overkapping van het middenhuis. Door den heer K. Omta.

Laagste inschr. H. Bijmolt, Westeremden, f 4720.

GRONINGEN. Het amoveeren van de perceelen O. Z. Boterdiep nos. 3 en 4 geheel en no. 5 gedeeltelijk en het bouwen van kantoorlokalen met chefswoning, 1 winkelhuis en bovenwoningen. Door den architect P. M. A. Huurman.

Laagste inschrijver J. Vuursteen, f 16633.

LEIDEN. Het bouwen van een woonhuis op een terrein aan den Zoeterwoudschen Singel 71, te Leiden. Door den bouwkund. J. Roem.

Laagste inschrijver K. den Ouden, f 1178o.

LOPPERSUM. Het amoveeren eener oude en het weder opbouwen van een nieuwe boerenbehuizing, op een open terrein aan den kunstweg te Wirdum. Ram. f 7885. Door den heer J. H. Glas.

Laagste inschrijver J. Eissens, Loppersum, f 7719. Gegund.

MEPPEL. Het amoveeren c.a. van de beide woningen in de Groote Kerkstraat, voor de pastorie van ds. Ossewaarde. Ram. f 378. Door de kerkvoogdij der Ned. Herv. Gem.

Laagste inschrijver F. W. Leestemaker, f 403. Gegund.

STAD-ALMELO. Het bouwen van een houten meter- en regulateurkamer, het maken van een gemetselde fundeering van eene hulpstokerij, het metselen der fundeering van 2 ovens en het inmetselen dier beide ovens op terrein der gasfabriek. Door het gemeentebestuur.

Laagste inschrijver C. Eckhardt, f 3625.

VEENENDAAL. Het afbreken van het polderhuis en het bouwen van een nieuw polderhuis aldaar. Door de veenraden der Geldersche en Stichtsche Veenen.

Laagste inschrijver G. W. v. Essen, f 5390. Gegund.

16 AUGUSTUS.

BORCULO. Het bouwen van een dubbel woonhuis. Door de heeren G. en R. Bennink.

Laagste inschrijver J. te Molder, f 1757. Gegund.

EINDHOVEN (ONDERH.). Het bouwen van twee heerenhuizen en twee arbeiderswoningen voor den heer L. v. d. Putt, ald.

Laagste inschrijver Th. C. v. Vroonhoven, Strijp, f 14680. Gegund.

ELST. Het verrichten van verschillende werkzaamheden, aan de villa „Groenoord" te Elst, als: perc. 1 metsel- en timmerwerk, perc. 2 verf- en behangwerk. Door den bouwk. R. van Holten.

Perc. 1. Laagste inschrijver H. Gerritsen, Elden, f 459.

Perc. 2. J. B. ten Koppel, Velp, f 388.

Massa. E. de Geest, Oosterbeek, f 1034. Gunning aangehouden.

HOOGEVEEN. Het bouwen van een woning op het terrein, gelegen in het Oosterveld. Door den heer R. Terstege.

Daar er slechts één biljet ingekomen was is het werk niet uitbesteed en zal door Ch. Broens, Aalteveer, in dagloon worden gebouwd.

LEEUWARDEN. Het bouwen van een huis aan de Spanjaardslaan ald. Door den heer W. Visser.

Laagste inschrijver Johs. Bottema, f 4800. Niet gegund.

NIEUW AMSTERDAM (DR.). Het bouwen van een draaibrug met ijzeren bovenbouw in het 9e blok van het Barger-Westerveen. Door het bestuur v/h. waterschap „Barger-Westerveen".

Laagste inschr. A. Koelma en F. Brinks, Nieuw-Amsterdam, f 1988. Het werk is niet gegund. De inschrijvingen waren te veel boven de begrooting. Herbest. 29 Aug. e. k.

ROTTERDAM. Het onderhouden en herstellen der gebouwen ingenomen door de kantoren der directe belastingen, invoerrechten en accijnzen en de woning voor den concierge, gelegen aan de Boompjes en Scheepmakershaven te Rotterdam, van af den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart 1903. Raming f 5950. Door den directeur der dir. belastingen, invoerrechten en accijnzen.

Laagste inschrijver R. D. Ketelaar, f 5725.

SAPPEMEER. Het herbouwen eener afgebrande boerenbehuizing voor Mej. de Wed. K. de Vries te 't Peeltje gem. Zuidbroek. Raming f 4400. Door den heer E. Mandema.

Laagste inschrijver S. Mandema, Sappemeer, f 4440. Gegund aan H. Schenkel, voor de begrooting.

17 AUGUSTUS.

BERGEN OP ZOOM (HERBEST.). Het bouwen van een kantoor voor vischbeschrijving met kelder, benevens het maken van een overdekt gedeelte voor het publiek op de Vischmarkt te Bergen-op-Zoom. Door het gem.-best.

Laagste inschrijver M. A. v. Loon, Bergen-op-Zoom, f 1994. Gegund.

DIEMEN. Het bouwen van 2 lokalen aan de bestaande openb. lagere school. Door het gem.-best.

Ingekomen 6 biljetten. Laagste inschrijver A. Slingerland, Bussum, f 7579. Nog niet gegund.

HAARLEM. Het bouwen van 4 burgerwoningen op een terrein gelegen projectstraat aan den Schoterweg. Door den arch. J. H. Welsenaar.

Laagste inschr. A. Slingerland, Alkmaar, f 13880.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen eener bierbrouwerij nabij het geneeskundig gesticht „Voorburg" te Vucht. Door het college van regenten over de Godshuizen en den algemeenen arme.

Laagste inschrijver C. P. Hartman, f 14000.

MEPPEL. Het bouwen van eene kosterswoning ten dienste van de Israëlitische gemeente. Door den architect G. Otten Jzn.

Laagste inschrijver A. Hazelaar, f 2300. Gegund.

ZUTPHEN. De verbouwing van perceel no. 39 aan Turfstraat. Door den architect H. A. Ezerman.

Ingekomen 19 biljetten. Hoogste inschrijver R. v d. Velden, Zutphen, f 1294; laagste G. A. Bokhorst, id., f 1043.

18 AUGUSTUS.

CADZAND. Het bouwen van een landbouwschuur met bijlev. van materialen op de hofstede van J. de Keuninck ald. Raming f 8702. Door den heer W. J. Sprenger te Middelburg.

Laagste inschrijver Ch. v. Poucke, Oostburg, f 8150.

ADVERTENTIËN

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 10 September 1900, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 854:

Het maken van een houten kantoorgebouw voor den Dienst der Tractie, bij- en van een privaat aan de locomotievenloods op het stationsemplacement te APELDOORN.

Raming f 2200.

Het bestek is tegen betaling van f 0,75 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam*, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op *franco* aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in bestek is vermeld.

De Raad van Administratie,
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

CADZAND (ZEEL.). Het afbreken van een gebouw en het bouwen van een nieuw gemeentehuis. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver I. Rosier, Cadzand, f 2345,25.

GORREDIJK (HERBEST.). Het bouwen eener brug- en sluiswachterswoning aan de bruglaan bij Tijnje onder Terwispel, volgens bestek ter lez. in logement „de Koornbeurs". Door het polderbest. van het 6e en 7e Veendistrict onder Opsterland van Ængwirden.

Laagste inschr. H. G. Rielstra, f 748,50. Geg.

HARFSEN (GELD.). Het metsel-en timmerwerk met bijlev. van eenige materialen voor het bouwen van een schuur. Door den heer G. Spikvoort.

Timmerwerk. Laagste inschrijver H. J. Eggink, Laren, f 179,75*.

Metselwerk. H. Lamberts, Harfsen, f 71*. *Gegund.

SCHEEMDA. Het bouwen van 2 nieuwe schoollokalen te Westerlee en daarmede in verband staande werken. Door het gem.-best.

Laagste inschrijver H. Waslander, Noordbroek, f 4791. Gegund.

TER APEL. Het bouwen van een woonhuis onder bijlev. der benoodigde materialen, etc. voor den heer P. F. Heimel. Ram. f 1680. Door den arch. N. Doornbos.

Laagste inschrijver J. J. Halm, Ter-Apelkanaal, f 1390. Gegund.

„Per Telegraaf."

ROTTERDAM. Het maken van de verschillende gebouwen, veelading, perrons, watervoorziening enz. ten behoeve van het havenemplacement te Numansdorp. Door de dir. der Rotterd. Tramweg Maatsch.

Ingekomen 23 biljetten. Laagste inschr. A. Blocks Jr., Enschedé en J. W. v. d. Horst, Gronau, f 61277; daaropvolgende J. H. Nieuwenhuizen, Rotterdam, f 61380.

20 AUGUSTUS.

AMSTERDAM. Het verbouwen van de openb. lagere school 1e klasse no. 85 aan de Frederik Hendrikstraat, tot een school voor 600 kinderen. Door het gem.-best.

Laagste inschrijver L. Smitt, f 20520.

EENRUM. Het bouwen van een schuur met middelgebouw, met de benoodigde materialen, arbeidsloonen, transporten, enz. Door den arch. R. Zeef.

Met dak. Ram. f 4800. Laagste inschrijver H. Poel, Leens, f 4519.

Met pannen. Ram. f 5000. J. Dijkstra, f 4825.

Eene uitgebreide **Dakvilt-Fabriek** in Duitschland zoekt voor haar, volgens gepatenteerd procedé, gemaakt

Ongezand Dakvilt.

Vertegenwoordiging in Holland door een groot huis.

Brieven franco onder H. V. 4157 aan RUDOLF MOSSE, *Hamburg.*

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma Gebrs. Hesse), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Eerste Nederl. Papierstucfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade, Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haenslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel, Stoomzaag- en -Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & Zonen, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — Th. van Heemstede Obelt, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 433, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — HÖXTER-GODELHEIM A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blowers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDEOBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königswinter a Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-**steenen, vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

JULIUS LÜCHAU,

AMSTERDAM. — Damrak 71.

Generaal-Vertegenwoordiger der Firma

Gebr. Körting, Körtingsdorf b/ Hannover,

beveelt zich aan voor levering van:

Körting's Injecteurs.
Körting's Universaal Condensers.
Korting's Pulsometers en Elevators.
Korting's Gas- en Petroleum-Motoren. Gasdynamo's en Electromotoren.
Korting's Ribbenbuizen en Stoomkachels.

CENTRALE VERWARMINGEN EN ELECTRISCHE VERLICHTINGEN.

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

Engelsche en Fransche Vloertegels.

Vraag Teekeningen en Prijzen.

Worthington Pumping Engine Company

745 Keizersgracht

AMSTERDAM.

Hebben voor dadelijke levering voorradig

KETELVOEDING POMPEN

Electrische Pompen

WORTHINGTON STOOMPOMPEN

voor alle doeleinden.

Eerste Nederl. Papierstüc-fabriek,

voorheen BENNEWITZ & Co.

Papierstüc dient tot geheele vervanging van Stucadoorwerk. Cartonpierre enz. en kan direct aangemaakt worden. Het wordt om zijne uitstekende eigenschappen (lichtheid, duurzaamheid, onbrandbaarheid, geschikkheid om dadelijk te beschilderen), door H.H. Architecten enz. aanbevolen.

Kantoor: Damrak 85. AMSTERDAM. Fabriek en Atelier Tolhuis o/h. IJ.

Schilderlinnen verkrijgbaar in de breedten van 2.10, 2.55, 3.10, 4.10, en 5.10 tot de meest concurreerende prijzen.

Uitvoerders der gevelbekleeding van Oud Holland op de Wereldtentoonstelling te Amsterdam in 1895, van Oud Dordrecht in 1897.

Tentoonstelling Papierindustrie artistique Parijs. October 1894
GROOTE GOUDEN MEDAILLE & EERE DIPLOMA

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 4den Sept. 1900, des namiddags ten **2** ure (*locale tijd*), aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 822.

Het afbreken van eene goederenloods op station BEST, het wijzigen van en het maken van een aanbouw aan het station AALST-WAALRE, het verplaatsen en wijzigen van een privaatgebouw en het wijzigen van het perron op dat station met bijbehoorende werken.

Begroeting f 5600.

De besteding geschiedt volgens § 91 van het bestek.

Het bestek ligt van den 20sten Aug. 1900 ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur Jhr. J. C. VAN REIGERSBERG VERSLUIJS te *'s-Bosch* en is op *franco* aanvraag (per brief aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein te Aalst-Waalre zal geschieden den 24sten Aug. 1900, ten 10 ure 10 min. voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

UTRECHT, den 16den Augustus 1900.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 11den Sept. 1900, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 823.

Het maken van eene dubbele wachterswoning met bijbehoorende werken op den spoorweg UTRECHT-ROTTERDAM nabij kmp. 36.000.

Begroeting f 8140.

De besteding geschiedt volgens § 46 van het bestek.

Het bestek ligt van den 23sten Aug. 1900 ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. J. V. HOORN te *Utrecht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van f 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 4den Sept 1900 ten 11 ure 10 minuten voormiddag *(West Europeesche tijd)*. Station Moordrecht.

UTRECHT, den 18den Augustus 1900.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

1 SEPTEMBER 1900. 20e JAARGANG. No. 35.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 2/3 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M^{y}.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Een plan tot exploitatie van bouwterreinen te Amsterdam. — Berichten. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

VERSLAG

van de 81ste Algemeene Vergadering gehouden op Woensdag 30 Mei, des morgens te 10½ ure in het Maatschappelijk Gebouw te Amsterdam.

Aanwezig waren de leden van het Bestuur, de heeren: A. Salm G.Bz., Voorzitter, Ed. Cuypers, Vice-Voorzitter, A. C. Bleijs, V. G. A. Bosch, M. A. C. Hartman, J. A. Mulock Houwer, J. Verheul Dz., en C. T. J. Louis Rieber, Secretaris.

Voor zoovere de presentie-lijst aangeeft, waren tegenwoordig: het eerelid, de heer J. H. Leliman,

en de leden, de heeren: H. P. v. d. Aardweg, H. Bancke, H. P. Berlage Nz., W. Bettink, L. Bienfait, E. v. d. Bossche, A. E. Braat, J. N. Breebaart, F. J. Bremmer Hzn., Arn. A. M. Bruning, W. Bruijnzeel, L. Couvée, H. Cramer, A. Diks Rzn., P. Kleiweg Dyserinck, E. F. Ehnle, F. H. v. Etteger, Jb. Faber, C. W. Finke, A. R. Freem, J. D. Gantvoort, A. D. N. van Gendt, J. C. Geijl, C. de Groot, W. C. de Groot, W. J. de Groot, A. J. de Haan, Joseph Herman, Otto Horn, J. H. P. Janse, W. de Jong, F. M. L. Kerkhoff, Herman Kloot, Prof. J. F. Klinkhamer, H. H. Kramer, R. Kuipers, J. N. Landré, H. J. de Lange, W. v. Lankeren Jr., J. H. W. Leliman, Jacques Leijh, M. T. Leijh, D. J. van Loo, I. H. J. van Lunteren, W. C. Metzelaar, C. B. Posthumus Meijjes, F. G. N. Haitsma Mulier, R. Pisa, F. W. M. Poggenbeek, H. Raanmaker, J. Th. van Rossum, W. F. C. Schaap Jr., Jhr. J. H. Schorer, C. Verheul Dz., A. J. Vreeswijk en J. Wolbers.

De Voorzitter, de heer A. Salm G.Bzn., hield eene korte toespraak, waarin hij de aanwezige leden namens het Bestuur een hartelijk welkom ter bijeenkomst toeriep, niet het minst het eerelid, den heer Leliman, wiens belangstelling steeds op prijs wordt gesteld, en vooral ook de velen die van buitenaf waren gekomen en wier tegenwoordigheid zoo zeer wordt gewaardeerd.

Dergelijke vergaderingen, zeide spreker, zijn niet alleen bestemd om zaken af te doen, maar ook om elkander te ontmoeten, gezellig samen te zijn en de kennismaking te onderhouden. Ik zal kort zijn, daar onze besprekingen van huishoudelijken aard wellicht veel tijd in beslag zullen nemen, en open dus de vergadering.

Naar aanleijding van het verslag door het Bestuur uitgebracht over het afgeloopen jaar, wees de Voorzitter op het toegenomen aantal leden. Was dit een reden om zich te verheugen, er was ook droefheid over het verlies van vrienden der Maatschappij, vooral van mannen als B. de Greef en A. N. Godefroy, zoo kort na elkander heengegaan. Wat hun leven en werkzaamheid betreft, had het Bouwkundig Weekblad na hun overlijden zoo volledig mogelijke mededeelingen daaromtrent gedaan. Hoe prachtig de heer Godefroy de Maatschappij had bedacht, is eerst kort geleden aan de leden medegedeeld kunnen worden.

Het is, zeide de Voorzitter zoo ongeveer, een plicht der dankbaarheid om onze oudjes te eeren; laat die goede gewoonte bij ons blijven bestaan, want wij kunnen niet genoeg op prijs stellen ben nog te bezitten en hun goeden raad te hooren. Wij moeten blijven respecteeren, al zijn de tijden ook nog zoo veranderd, wat zij vóór ons hebben tot stand gebracht. Laat ons daarom in de eerste plaats de gebruiken en instellingen der Maatschappij blijven eeren.

En nu heb ik, M. H.H., U eene mededeeling te doen die ik U verzoek, staande te willen aanhooren. (Alle leden rezen van hunne zetels op).

Omdat wij niet samen konden opgaan, ben ik heden morgen, vóór deze vergadering, naar de begraafplaats „Rustoord" gegaan, en heb namens de leden van de Maatschappij op de zerk, die het graf van ons eerelid Godefroy dekt, een palmtak neergelegd met een lint waarop staat: „Aan onzen besten vriend. De leden van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst". Daar staande, heb ik er veel bij gedacht. Toen het stoffelijk overschot van onzen ouden vriend daar werd neergelegd, was ik door ziekte verhinderd erbij tegenwoordig te zijn; maar de heer Ed. Cuypers, Uw Vice-Voorzitter, heeft aan het graf in recht hartelijke bewoordingen een laatst vaarwel ook namens U gesproken, zooals U in het Weekblad hebt kunnen lezen. Maar toch meende ik te moeten toonen, dat wij Godefroy niet vergeten, al is hij niet meer onder ons, en ik ben ten volle overtuigd daarmede in Uwen geest te hebben gehandeld. Ik heb gezegd.

Deze mededeeling maakte blijkbaar diepen indruk op al de aanwezigen.

Nadat het jaarverslag zonder opmerkingen was goedgekeurd, werd aan de orde gesteld het verslag van de Commissie van Financiën en het rapport van de Commissie voor het nazien der rekening en verantwoording over 1899 van de Commissie van Financiën.

De Voorzitter vestigde er de aandacht op, dat de balans in het vergaderlokaal ter lezing lag.

Namens de Commissie die den vorigen avond de boeken en daarbij behoorende bescheiden had nagezien, bestaande uit de heeren W. de Jong, H. Raanmaker en A. J. Salm, werd door den heer Raanmaker verslag uitgebracht over hare werkzaamheden. Deze verklaarde zulks met genoegen te doen, daar alles in volmaakte orde was bevonden. Spreker bracht daarom hulde en dank aan de beheerders van de financiën der Maatschappij.

De Voorzitter betuigde den dank van het Bestuur aan de

Commissie voor het nazien der boeken, en aan den heer B. Lesger voor de gevoerde nauwkeurige administratie.

De heeren J. H. Leliman, J. H. W. Leliman en I. H. J. van Lunteren werden door den Voorzitter uitgenoodigd 5 obligatiën in de geldleening van f 63.000 uit te loten. Alvorens daartoe over te gaan, herdacht de heer J. H. Leliman den heer A. N. Godefroy, door wiens milde beschikking de Maatschappij van de lasten van deze jaarlijks wederkeerende uitloting ontheven was geworden.

Uitgeloot werden de obligatiën no. 51, 272, 418, 503 en 523 der hypothecaire leening.

Nadat de Voorzitter de Commissie voor de uitloting dank had betuigd voor hare werkzaamheid, werd door den heer J. H. W. Leliman, lid van het Stembureau voor de verkiezing van twee Bestuursleden, overigens bestaande uit de heeren G. van Arkel, E. Van den Bossche, W. de Jong en Jacques Leijh, mededeeling gedaan omtrent den uitslag der verkiezing. Daaruit bleek, dat ingekomen waren 75 biljetten, waarvan één van onwaarde, en voorts 9 stemmen in blanco en één ongeldige stem. Van de 138 uitgebrachte geldige stemmen hadden op zich vereenigd de heeren F. W. M. Poggenbeek 63, A. C. Bleys 59, B. J. Ouëndag 4, H. P. Berlage Nz. 3, W. Hamer, C. B. Posthumus Meijjes en Th. G. Schill ieder 2 stemmen, W. A. E. Van Geuns, L. J. Rijnink en G. Van Arkel ieder 1 stem, zoodat als nieuw Bestuurslid, in de plaats van den heer Ed. Cuypers die volgens de wet moest aftreden, gekozen was de heer F. W. M. Poggenbeek, terwijl de heer A. C. Bleys herkozen was.

De heer Bleys verklaarde de herbenoeming gaarne te aanvaarden; de heer Poggenbeek was niet aanwezig.

Tot den heer Ed. Cuypers het woord richtende, zeide de Voorzitter, dat het hem en de overige Bestuursleden zeer leed deed, den Vice-Voorzitter te zien vertrekken van de Bestuurstafel, omdat het niet anders kon. Veel had de heer Cuypers voor de Maatschappij gedaan, en daarvoor betuigde de Voorzitter hem welgemeend dank. Hij hoopte intusschen nog dikwerf met hem, als Voorzitter der Afdeeling Amsterdam, in aanraking te komen. Men had nog gisteren avond in de vergadering der Afdeeling kunnen zien, hoe hij als zoodanig optrad, en gezelligheid en kameraadschappelijken geest wist te bevorderen. De Voorzitter bedankte het afgetreden Bestuurslid voor al hetgeen hij in het belang der Maatschappij had gedaan, en hoopte, dat hij zijn krachten zou blijven wijden aan de Afdeeling Amsterdam en dat er dan nog gelegenheid genoeg zou zijn om met hem van gedachten te wisselen.

De heer Ed. Cuypers, zijn dank betuigende voor de tot hem gerichte woorden, verklaarde voor de Maatschappij en de Afdeeling Amsterdam te zullen blijven doen wat hem met zijn bescheiden krachten mogelijk was. Wanneer de tijd het hem veroorloofde, zou het niet bij zijne beloften blijven; maar dan had hij daarvoor den steun noodig van allen, van menschen die ook wat willen doen, die wat willen veranderen waar zij het noodig achten. De heer Cuypers nam met hartelijke woorden afscheid van de Bestuursleden en van de leden der Maatschappij.

De Voorzitter bedankte daarop de leden van het stembureau, en verzocht de heeren J. H. W. Leliman, W. J. de Groot en A. E. Braat de stemcommissie te willen vormen voor de aan de orde zijnde verkiezing van een Voorzitter.

De heer W. C. Metzelaar stelde aan de vergadering voor den aftredenden Voorzitter bij acclamatie te herbenoemen, en nadat het op dit voorstel gevolgde applaus was bedaard, wenschte hij den heer A. Salm G.Bzn. geluk met zijne herkiezing.

De heer Salm betuigde zijn dank voor het in hem gebleken vertrouwen, zeide het Voorzitterschap weder te willen aanvaarden, en riep de hulp der leden in om hem zijne taak te verlichten. *(Applaus.)*

De Voorzitter, overgaande tot het uitreiken der bekroningen naar aanleiding van het rapport der Jury voor de in 1899 uitgeschreven prijsvragen, verklaarde, dat het hem hoogst aangenaam was de bekroonden in de vergadering aanwezig te zien.

Aan den heer A. D. N. van Gendt, te Amsterdam, overhandigde de Voorzitter in de eerste plaats de bronzen medaille en f 150.—, hem toegekend voor zijn ontwerp ingezonden op de eerste prijsvraag, waarvan het onderwerp was: een Sanatorium voor longlijders in Nederland. Spreker drukte zijn leedwezen uit, dat de eerste prijs niet ten volle aan dit ontwerp had uitgekeerd kunnen worden, omdat bij de beantwoording een kleine afwijking van het programa had plaats gehad, en het ontwerp een weinig te grootsch was opgevat.

Aan den zelfden heer A. D. N. van Gendt reikte de Voorzitter daarna uit: 2°. een bronzen medaille en f 75, aan hem toegekend voor zijn ontwerp ingezonden op de tweede prijsvraag, tot onderwerp hebbende de woning van den Directeur-Geneesheer van bovengenoemde stichting, en 2°. een bedrag van f 25, zijnde de uitgeloofde prijs voor de derde prijsvraag, hem toegekend voor zijn ingezonden ontwerp van eene woning voor het dienstdoend personeel van het genoemde Sanatorium.

Met deze driedubbele bekroning wenschte de Voorzitter den heer van Gendt geluk.

Aan den heer M. J. E. Lippits, te Amsterdam, was voor zijn antwoord op de eerste prijsvraag een bedrag van f 50 toegekend. De Voorzitter overhandigde hem dit, onder mededeeling, dat de Jury het toegekend had als een kleine belooning voor de moeite aan het ontwerp besteed. Spreker hoopte, dat dit den ontwerper een aansporing zou zijn om steeds verder te studeeren.

Hierna overhandigde de Voorzitter een bedrag van f 25 aan den heer J. H. W. Leliman, dat toegekend was aan het antwoord op de tweede prijsvraag, ingezonden door de heeren C. de Groot Jr. en J. H. W. Leliman, beiden te Delft. De Voorzitter hoopte, dat ook deze heeren op den ingeslagen weg zouden voortgaan en dat zij nog eens een prijs van grootere beteekenis zouden mogen behalen.

De heer J. D. Looijen te Parijs, aan wiens ontwerp op dezelfde prijsvraag ingezonden insgelijks een bedrag van f 25 was toegekend, was verhinderd geworden naar Amsterdam te komen en het bedrag in ontvangst te nemen.

Alvorens de agenda verder te volgen, zeide de Voorzitter, wensch ik in herinnering te brengen, dat op den 1sten Mei een bijzonder feest is gevierd door een aannemersfirma hier ter stede, en dat de feestgenooten leden van de Maatschappij zijn. Het Bestuur had niet tijdig van die feestviering kennis gekregen, anders zou het ongetwijfeld op genoemden datum naar de firma zijn gegaan om haar te complimenteeren. Maar te voren was niets uitgelekt.

Spreker wees op het zeer gelukkige verschijnsel, dat ook aannemers onder de leden der Maatschappij gevonden worden. Wat toch zou een architect doen zonder den hoofdpersoon bij de uitvoering; van zijn plannen, met hoeveel zorg ook samengesteld, zou niets tot stand komen. Hij wees nu op de tegenwoordigheid van de heeren Cerlyn en Zn. en de Haan, die op 10 Mei 1900 den dag hebben herdacht, waarop zij zich vóór 25 jaren verbonden en de zoo bekende aannemersfirma stichtten. Het Bestuur wilde die firma in deze vergadering een blijk geven, hoe het over haar en haar feest dacht.

De Voorzitter noemde daarop alle grootere werken, die door deze firma gedurende 25 jaren waren uitgevoerd; de reeks begon met de Kweekschool voor de Zeevaart en het Aquarium in de Plantage, dit laatste onder leiding en volgens de plannen van den heer G. B. Salm, des sprekers vader, en eindigde met de Beurs en een pas onlangs aanbesteed werk te Utrecht, volgens de plannen van het Bestuurslid den heer J. Verheul Dzn. en de Associatie-Cassa onder den heer Posthumus Meijjes. Spreker was wel overtuigd, dat de leden der Maatschappij het met hem eens zouden zijn, dat *zulk* een lijst door weinigen kan worden overgelegd, en het tevens zeer de aandacht verdient, dat al die werken tot groote tevredenheid van hen die ze deden uitvoeren, zijn opgeleverd.

Spreker zeide verder, dat het Bestuur besloten had de firma hulde te bewijzen door het aanbieden van de medaille der Maatschappij, de hoogste onderscheiding die wij hebben om te geven. „Ontvang, mijne heeren, hier de zilveren medaille van onze Maatschappij. Veel voorspoed is Uw deel, maar ook dagen van groote zorg en tegenspoed zijn U niet gespaard. Ik heb U in die dagen gekend, en weet hoe Gij den moed niet liet zakken en U er krachtig en eerlijk hebt doorgewerkt. Ik heb veel met U gewerkt en veel van U geleerd, en daarom voel ik mij gelukkig, dat juist *ik* het wezen mag, die U dit eerelijk overhandig." *(Levendig applaus.)*

De heer A. J. de Haan nam hierna het woord, en zeide getroffen te zijn door de eer die hem en den heer Cerlijn — die hem vergezelde — werd bewezen. Spreker dankte den Voorzitter voor de tot hem gerichte woorden en het geheele Bestuur voor de ontvangen onderscheiding die door de firma op hoogen prijs werd gesteld, en sprak de hoop uit, dat zij bij voortduring even aangenaam en goed als tot nu toe met de architecten moge samenwerken; de heer de Haan hoopte tevens, dat een even goede verstandhouding moge blijven bestaan ook tusschen de architecten en andere aannemers.

Nadat de vergadering deze woorden, en de heeren de Haan en Cerlijn niet minder, had toegejuicht, ging de Voorzitter over tot het in behandeling nemen van de begrooting voor 1900.

Deze werd uitvoerig toegelicht door het lid der Financieële Commissie, den heer V. G. A. Bosch.

De heer J. H. Leliman bedankte voor de gegeven inlichtingen, vestigde de aandacht op het toegenomen aantal leden en stelde voor de begrooting, zooals die was opgemaakt, goed te keuren.

De heer J. H. W. Leliman verzocht eenige opmerkingen te mogen maken, die aanleiding zouden geven tot wijziging van eenige posten.

De Voorzitter zeide wel, dat het beter ware geweest indien deze opmerkingen vroeger waren gemaakt, waarvoor de gelegenheid had bestaan, maar de heer Leliman Jr. achtte het zijn plicht te zeggen wat hij in het belang der Maatschappij noodig achtte. Hij stelde daarom voor o. a. den post voor onderwijs van f 260 tot f 300 te verhoogen, verder het bedrag voor de bibliotheek met f 100 en dat voor de Tentoonstelling van Bouwkunst tot f 100 te verhoogen; hij had het betreurd, dat dit jaar geen Tentoonstelling van bouwkunst had plaats gehad.

De heer F. H. van Etteger verzocht den heer Leliman, om zijne voorstellen liever als wenschen uit te spreken; maar deze handhaafde zijn voorstellen.

De heer W. J. de Groot had gaarne gewenscht, dat de teekeningen van Nederlandsche architecten die nu te Parijs werden tentoongesteld, ook hier te lande waren te zien geweest.

De Voorzitter deelde mede, dat een vóór-tentoonstelling van de teekeningen die naar Parijs zouden gaan, in de bedoeling had gelegen, maar dat deze niet had kunnen doorgaan, aanvankelijk wegens het tijdstip waarop de teekeningen moesten verzonden worden, een tijdstip dat telkens werd veranderd, zoodat het onmogelijk was over te gaan tot eene tentoonstelling. Het plan bestond echter, om de inzending te Parijs na terugkomst in het gebouw der Maatschappij te exposeeren.

De heer de Groot verklaarde, dat zijn wensch, na toelichting van den Voorzitter, was vervallen.

Het voorstel van den heer Van Etteger, om de voorstellen van den heer J. H. W. Leliman als uitgesproken wenschen te beschouwen, werd door de vergadering aangenomen, die tevens de begrooting voor 1900 goedkeurde.

Hierna moest de plaats der Algemeene Septembervergadering worden bepaald; de Voorzitter deelde daaromtrent mede, dat het Bestuur aanvankelijk van plan was voor te stellen te Arnhem te vergaderen, maar dat het thans in overweging gaf dit te Utrecht te doen, waar de Afdeeling dit jaar haar 25-jarig bestaan vierde.

Namens de Afdeeling verklaarde de heer I. H. J. Van Lunteren, dat zij de leden der Maatschappij met genoegen zoude ontvangen.

De Voorzitter bracht vervolgens de voorstellen tot Wetsherziening aan de orde.

De heer J. H. W. Leliman deed de vraag, waarom de leden der Commissie van advies over de voorstellen, geen nota hadden genomen van den brief, gevoegd bij de voorstellen tot wetswijziging van de leden der Afdeeling Delft.

Het Bestuurslid de heer M. A. C. Hartman merkte echter op, dat de inhoud van den bedoelden brief wel degelijk door de Commissie voor de wetsherziening was besproken en overwogen. Hierbij voegde de heer I. H. J. Van Lunteren, die evenals de heer Hartman lid van die Commissie had uitgemaakt, dat hij van het Bureau der Maatschappij alle stukken, de Wetsherziening betreffende, had ontvangen, omdat de Commissie te Utrecht zou vergaderen, en dat daarbij ook de bedoelde brief was overgelegd.

De gewijzigde artikelen in behandeling komende, wordt door den heer L. M. F. Kerkhoff de opmerking gemaakt, dat in Art. 1, tweede alinea, „wordt" moet vervangen worden door „worde", hetgeen door den Secretaris werd betwist.

Zonder veel discussie werden de gewijzigde artikelen 1, 5, 6, 8, 11 en 17 goedgekeurd.

Bij art. 27 verzoekt de Voorzitter een voorstel te mogen doen namens het Bestuur, om een prijsvraag Godefroy in te stellen en daarvan melding te maken in genoemd artikel. De Voorzitter zeide, dat het Bestuur dit voorstel deed, om den naam Godefroy voor altijd aan de Maatschappij te verbinden. De uitkeering van het legaat van den heer Godefroy zou eenmaal ophouden en daarna zouden misschien weinigen meer aan den schenker denken. Wordt daarentegen een fonds gesticht dat den naam Godefroy draagt en waaruit volgens de Wet op zekere tijden prijzen moeten worden uitgekeerd voor prijsvragen, die den naam zullen dragen van het Eerelid der Maatschappij, die haar zoo gul heeft bedacht, dan blijft diens naam bij iedereen in gedachte.

Wat dit zelfde artikel betreft, acht de heer Leliman Sr. het niet wenschelijk, dat er de bepaling in voorkomt, dat ook buitenlanders aan prijsvragen kunnen mededingen. Dit moet worden afgeschaft.

De heer Leliman Jr. is van de zelfde meening; zijns inziens moeten de prijsvragen alleen worden uitgeschreven ten nutte van de leden der Maatschappij.

De Voorzitter verklaarde, dat het Bestuur van een ander standpunt uitging, daaraan gedachtig, dat de Maatschappij de Bouwkunst in den ruimsten zin moet bevorderen, zooals haar naam reeds aantoont. Wanneer buitenlanders meedoen aan prijsvragen, dan valt uit hun werk ongetwijfeld wel iets te leeren.

De heer Van Etteger deelde de zienswijze van de heeren Leliman; de heer W. J. de Groot was het eens met het gevoelen van 't Bestuur, dat geleid wordt door de bepaling van art. 1, die bevordering der bouwkunst voorschrijft. Hij achtte het juist gezien, dat de mededinging niet tot Nederlanders alleen beperkt blijft, en geloofde vast, dat zulks ook de bedoeling van den heer Godefroy moet geweest zijn.

Naar aanleiding van dit laatste merkte de Voorzitter op, dat het legaat van den heer Godefroy uitdrukkelijk is gegeven alleen voor aflossing der hypothecaire leening op het Maatschappelijk gebouw. Spreker herhaalde, dat de stichting van de „prijsvraag Godefroy" ten doel heeft dien naam in de Maatschappij in eere te bewaren als die van een harer vrienden. De prijzen zouden betaald moeten worden uit eene jaarlijksche bijdrage der Maatschappij, en uit vrijwillige bijdragen, die, volgens des sprekers overtuiging, thans reeds daarvoor zouden gegeven worden.

De heer W. C. Metzelaar geloofde wel, dat de zaak sympathie bij de leden zou wekken; het voorstel was echter niet goed te overzien en de leden stonden er onvoorbereid voor. Spreker deed het voorstel, het nemen van een besluit in zake het Bestuursvoorstel aan te houden tot de Septembervergadering.

Nadat dit voorstel was aangenomen, kwam de heer Hartman even terug op de wijziging van art. 5, waarin de ballotage van nieuwe leden was vergeten op te nemen. In het gewijzigde artikel had behooren te staan: ieder die den ouderdom van 16 jaar bereikt heeft kan als lid der Maatschappij worden aangenomen, *mits voorgesteld door 2 gewone leden der Maatschappij of door het Afdeelingsbestuur.*

Deze wijziging werd door de vergadering goedgekeurd, evenals de voorgestelde wijziging der overige artikelen.

Op de vraag van den heer W. J. de Groot of in September nog wijziging in de wet is te brengen, antwoordde de Voorzitter bevestigend.

De heer J. W. H. Leliman ging daarop voort nog verschillende voorstellen tot wetswijziging te doen.

Dit vond de heer Van Etteger niet de ware manier, nu de Commissie voor de wetsherziening hare taak had volbracht. Het ging niet aan, thans met een aantal amendementen te komen, waarop niemand was voorbereid. Hij verzocht den heer Leliman, zijne voorstellen aan het Bestuur ter overweging in handen te geven.

De Voorzitter verklaarde het geheel eens te zijn met deze zienswijze, en drukte zijn leedwezen uit, dat de heer Leliman zijne voorstellen eerst thans deed.

De heer Leliman Jr. zeide, dat hij deze voorstellen ook in de Afdeeling Delft had gedaan, maar dat ze daar meer als eenvoudige redactie-wijzigingen waren beschouwd.

De heer Van Etteger was van oordeel, dat de heer Leliman Jr. beter had gedaan zijn voorstellen in het Weekblad vooraf aan te kondigen, dan ze zoo rouwelings in de vergadering te brengen.

De heer W. J. de Groot, overtuigd van de goede bedoelingen van den voorsteller, verzocht het Bestuur den heer Leliman uit te noodigen zijne voorstellen schriftelijk in te dienen, opdat de leden vóór de Septembervergadering er tijdig kennis van zouden kunnen nemen.

De heer Leliman Jr. antwoordde, dat hij nog niet zeker wist of hij wel aan zulk een verzoek zou voldoen.

De Voorzitter deed vervolgens namens het Bestuur aan de vergadering het voorstel, om den heer I. Gosschalk, thans te Brussel, tot Eerelid der Maatschappij te benoemen. De Voorzitter wijst er op, dat de heer Gosschalk steeds veel belang stelt in de Maatschappij, waarvan o. a. getuigen zijn geschenk van vele boekwerken uit zijn bibliotheek aan die der Maatschappij, en de fraaie aflevering van het Bouwkundig Tijdschrift waarin hij een beschrijving met een aantal platen heeft gegeven van zijn grootste en laatste werk, hier te lande uitgevoerd, het station te Groningen. *) De heer Gosschalk had veel gedaan — getuige zijne bouwwerken — voor de bouwkunst hier te lande, en wegens zijne verdiensten op het

*) Deze belangstelling is ook nu wederom gebleken, doordat de heer Gosschalk, in plaats van als „Eerelid" vrijgesteld te zijn van het betalen van contributie, aan het Bestuur verzocht heeft jaarlijks over f 25 te beschikken. (Juli 1900.)

gebied der bouwkunst meende het Bestuur aan de leden der Maatschappij te mogen voorstellen, hem te benoemen tot eerelid der Maatschappij.

Dit voorstel werd onder applaus der leden aangenomen.

Na eene pauze heropende de Voorzitter te half twee uur de vergadering, om den heer Mr. H. Verkouteren gelegenheid te geven tot bespreking van een concept-adres aan de Tweede Kamer der Staten Generaal in zake het Wetsontwerp betreffende de „Volkshuisvesting."

De Voorzitter bracht in herinnering, dat de heer Verkouteren op 9 Februari in de Afdeeling Amsterdam het bij de Kamer ingediende ontwerp eener Woningwet besprak, en dat tengevolge daarvan en na eene opmerking van den heer W. J. de Groot, op voorstel van den Voorzitter der Afdeeling een adres aan de Tweede Kamer der Staten Generaal zou worden opgemaakt, om dit aan de Maatschappij ter verdere behandeling aan te bieden. Zulk een adres nu, was door de Afdeeling Amsterdam aan de overige Afdeelingen ter goedkeuring gezonden, en aan het Bestuur der Maatschappij om het aan de Tweede Kamer aan te bieden. Het concept-adres was opgenomen in het Bouwkundig Weekblad van 26 Mei 1900. Na deze inlichting gaf de Voorzitter het woord aan den heer Mr. H. Verkouteren, om het concept-adres toe te lichten.

De heer Verkouteren vangt aan met de opmerking, dat niet al hetgeen in het adres gezegd wordt over de bouwvergunning in het Bouwk. Weekblad werd opgenomen; daardoor hadden vele leden geen kennis kunnen nemen van de voornaamste bezwaren tegen die vergunning.

Het is onvermijdelijk, dat juridische en technische kwesties in bouwzaken samengaan; de bouwvergunning is een juridisch stuk, dat in een vergadering van technici kan behandeld worden. Het zou hier prematuur zijn zich in technische zaken te begeven. Het bouwrecht is een aanverwant vak, en daarvoor werd thans de aandacht gevraagd.

Spreker herinnert er aan, dat de Minister de Savornin Lohman tegen de bouwvergunning was. Het hoofdbezwaar tegen deze was, dat men alleen vergunning kan krijgen wanneer men overeenkomstig de verordering handelt, dat men nog eens verlof moet hebben om de verordening na te leven. Blijkbaar zit er dus iets achter die vergunning, en dit is de zorg voor de gemeentekas; de vergunning is dan ook alleen ingevoerd om daaraan eischen te kunnen vastknoopen, buiten de verordening gelegen, die met de zorg voor goed bouwen niets te maken hebben. Het is hier eene vermenging van politiezorg en financieele zorg.

Alle bezwaren die spreker had, zijn in het concept-adres opgesomd en eigenlijk voldoende daarin toegelicht. Daarom zal spreker er hier nog slechts enkele in 't kort behandelen.

De bouwvergunning geeft aanleiding tot eene onrechtvaardige toepassing van Art. 180 der Gemeente-wet; het kan immers nooit de bedoeling van den wetgever zijn geweest, dat dit artikel eene straf zou stellen op het overtreden eener verordening. Hij die, hoewel zonder vergunning, goed bouwt, en ook overeenkomstig de verordening, mag niet de kans loopen, het gebouwde te zien afbreken wanneer hij vergeten heeft vergunning te vragen. Het bouwen zonder vergunning mag niet als een zelfstandige overtreding worden aangemerkt, wanneer niet tegelijkertijd een ander voorschrift der bouwverordening overtreden werd, of een of ander openbaar belang het afbreken noodzakelijk maakte.

De bouwvergunning is juist de oorzaak, dat de verordeningen der steden zoo slecht zijn. De Raad toch rekent er op, dat B. en W. door middel van voorwaarden voor het geven van vergunning, de verordening voor elk voorkomend geval kunnen aanvullen, en dit is onwettig; daarom acht de Raad het ook onnoodig een goede verordening samen te stellen. Er kan dan zooveel mogelijk aan B. en W. worden overgelaten; daarom worden geen algemeene regelen genoemd. Het denkbeeld zit hier voor, dat alles toch terecht komt.

Door de bouwvergunning wordt de eigenaar in zijn genot beperkt door B. en W., die daartoe absoluut geen bevoegdheid hebben; maar die beperking moet geschieden, als zij noodig is, door den Raad, die hier het bevoegde gezag vertegenwoordigt.

Spreker keurde de macht van den Raad geenszins af, maar deze macht moest niet verder gaan dan noodig is, en onaangenaamheden besparen aan uitvoerders en eigenaars van bouwwerken.

De vergunning is een recht, geen gunst. Hij die goed bouwt of goed wil bouwen, heeft daartoe geen vergunning noodig.

De vergunning maakt ook, dat een groot deel der verordening niet openbaar gemaakt is; zij is feitelijk een wapen in de handen van B. en W. om zich niet te storen aan de Regeering. B. en W. gaan meestal af op het advies van een Wethouder van P. W., hoewel de gemeentewet geen wethouders voor bepaalde departementen of administratieve onderdeelen kent, ja zelfs een regeling in dien zin schijnt uit te sluiten. De wethouder intusschen volgt het advies der technische gemeente-ambtenaren, die meer op het belang der gemeente acht slaan, dan op het recht. Een beslissing berust dus eigenlijk bij een ambtenaar die onbekend blijft.

Het spreekt van zelf, dat op die wijze de bouwvergunning tot willekeur leidt, en het voordeel van openbaarheid der verordeningen vervalt.

Door de bouwvergunning ontstaat ook verwarring van de financieele- en de politie-belangen der gemeente, die elk voor afzonderlijke zaken dienen. Maar de voorwaarden die bij het geven van vergunning worden gesteld, zijn soms van financieelen aard; men kan iets gedaan krijgen door afstand van grond aan de gemeente, door te zorgen, dat een onteigening niet te duur wordt — en zoo meer. Dit is echter niet behoorlijk.

Er moet in een geordende maatschappij een zekere beperking van genot zijn; deze moet echter niet verder gaan dan noodig is, en zij moet geschieden door het bevoegd gezag. Ook leidt de vergunning tot verboden delegatie, bijv. wanneer de raad de regeling — die hij zelve behoort te stellen — overlaat aan B. en W., zonder dat er aan uitvoering kan worden gedacht.

Een bouwverordening heeft geen zin wanneer iemand overeenkomstig de voorschriften wil bouwen; wel echter als er dispensatie van de verordening wordt gevraagd. Vergunning om een voorschrift na te leven is immers zonder zin.

Ten slotte oordeelde spreker, dat de bouwvergunning overbodig is. Heeft de raad een volledige bouwverordening gemaakt, zooals er in groote Duitsche steden bestaan, dan kan daarin iedere bouwer worden verplicht, om, voor dat hij aanvangt, onder overlegging der noodige teekeningen en bescheiden kennis van zijn plannen te geven. Strijdt het bouwplan met de verordening, dan alleen kunnen B. en W. trachten den bouwer hunne zienswijze te doen deelen; en zoo hen dit niet gelukt, moet de bouwer toch het recht hebben om op eigen verantwoordelijkheid te bouwen, tot dat er, volgens B. en W., overtreding is te constateeren, in welk geval B. en W. het recht moeten hebben, na opgemaakt proces-verbaal, den bouw te doen staken. Dan is er strijd, en deze moet door den bevoegden Kantonrechter worden uitgemaakt.

Men moet er op aandringen, dat hij die bouwt, niet langer onttrokken zij aan zijn wettigen rechter.

Spreker was ook van oordeel, dat het bouwen door onbevoegden beperkt moet worden. Als die beperking er eenmaal is, dan zal er ook minder bouwtoezicht noodig zijn, en de ambtenaren daarvan zullen hunne plichten dan meer naar behooren kunnen vervullen.

Ten slotte wees spreker op verschillende handelingen van B. en W. om tot hun doel te geraken, bijv. het weigeren van aansluiting aan, of wel afsnijding van de gemeentelijk gas- of waterleidingen. Evenwel, uit verordeningen moesten geen dergelijke misbruiken kunnen voortvloeien.

De heer Verkouteren meende met dit een en ander de zaak voldoende te hebben toegelicht, en zou nu verder gaarne de inlichtingen verstrekken die gevraagd zouden worden. Bedenkingen zou hij gaarne weerspreken. Intusschen geloofde hij, dat het bezwaarlijk zou zijn om in eene vergadering tot een besluit omtrent deze zaak te komen, en daarom kon hij zich vereenigen met een voorstel van het Bestuur om haar commissoriaal te maken, daarbij de toezegging doende van zijne hulp en medewerking.

De Voorzitter wees op de aandacht waarmede de vergadering de inleiding van den heer Verkouteren had gevolgd, hetgeen voor dezen zeker een groote voldoening moest zijn. Wat spreker geleverd heeft, is klaarblijkelijk het gevolg van veel studie en ondervinding; het zou niet aangaan dit zoo maar in deze vergadering goed of niet goed te keuren, daar het geacht mag worden dat niet allen genoegzaam van de strekking van de concept-wet doordrongen zijn. Hoogst aangenaam zou het daarom voor 't Bestuur zijn, indien de vergadering het goedkeurde, dat de zaak verder in handen eener commissie werd gesteld.

Door teekenen van bijval toonde de vergadering het verlangen van het Bestuur in te willigen.

De heer W. F. C. Schaap Jr. verkreeg het woord. Hij vroeg, hoe het te rijmen was, dat in het concept-adres eerst veel goeds omtrent de concept-wet wordt gezegd, maar deze daarna zoo heftig wordt aangevallen, en verklaard wordt, dat een woningwet prematuur is. Toch hoopte Mr. Verkouteren daarna weer, dat die wet, geamendeerd, zou worden aangenomen. Dit was niet zeer begrijpelijk. Het verwijt in dit adres omtrent het ontbreken van „esprit de suite" bestreed spreker insgelijks.

De heer Verkouteren was van oordeel, dat eerst de administratieve rechtsspraak, als meer vereischt, moest worden ingevoerd, en dat dan eerst een woningwet kon volgen; de heer Schaap kon die meening niet deelen. De bedoelde rechtspraak zou zeker niet spoedig worden ingevoerd, en de woningwet was hoogst noodzakelijk.

Daar het zeer moeielijk is eene goede concept-bouwverordening samen te stellen, kon deze niet vooraf gaan aan de woningwet; en toch wilde men zulk eene volgorde volgens het adres.

Hierin was ook sprake van voorschriften voor verfraaiing; maar spreker merkte op hoe bezwaarlijk het zou zijn om verfraaiing voor te schrijven. De een verstaat daar wat anders onder dan de ander. De heer Schaap wees daarbij op hetgeen de heer Verkouteren daarover had gezegd op het Nationaal Congres van „Bouwkunst" in 1892, namelijk, dat verfraaiing ook mogelijk moest zijn *zonder* vergunning. Nu wil hij verfraaiing voorschrijven. En 't kost al heel wat moeite om iets leelijks afgebroken te krijgen.

Art. 180 wordt niet zoo maar toegepast, zooals de heer Verkouteren meent. Het zal niet geschieden zonder redelijken grond.

Volgens den heer Schaap was het beroep van den heer Verkouteren op Mr. de Savornin Lohman, wat betreft de bouwvergunning, niet gelukkig, evenmin als dat op de Haagsche verordening; de vergunning is thans weder in de Utrechtsche bouwverordening opgenomen. Wat is een „beschikking", na „kennisgeving" dat men gaat bouwen, anders dan een vergunning? In 's Gravenhage volgt ook een beschikking van B. en W. na inzending der bouwplannen. Ook al vergunning dus.

De Maatschappij heeft zelve in hare werken eene proeve eener bouwverordening uitgegeven, en ook daarin is de vergunning gehandhaafd. Nu moet er ook esprit de suite in de Maatschappij zijn, — de vergunning mag niet worden losgelaten. In de proeve eener stedelijke bouwverordening van den heer van Erkel, onlangs door de Mij. in het licht gegeven, is insgelijk de vergunning om te bouwen verplichtend gesteld, en dit is zeer terecht; want de vergunning is noodig. Het bevreemdt den spreker ten zeerste, dat de Afdeeling Amsterdam de bouwvergunning nu uit de bouwverordening verwijderd wil zien. 't Is waar, men mag bouwen; maar het is toch ook zeer natuurlijk, dat men daarbij in overleg moet treden met de overheid.

De vergunning geeft bovendien een groot gemak, daar zij medewerkt om beter den geest der verordening te volgen.

De heer Verkouteren had, volgens den spreker, een vreeselijk beeld opgehaald van de vergunning; met evenveel recht zou hij zich echter ook kunnen verzetten tegen de „Hinderwet".

De heer Verkouteren, repliceerende, bracht in herinnering, dat de Afdeeling Amsterdam al eens vroeger in een adres op de afschaffing der bouwvergunning heeft aangedrongen; het is begrijpelijk, dat zij het ook thans doet, nu die vergunning vast gelegd wordt in de „Woningwet".

De regeling der Administratieve Rechtspraak is in ontwerp gereed, en deze zal misschien spoedig worden ingevoerd. Wanneer men als bouwer éénmaal last heeft gehad van de willekeur die ten stadhuize heerscht, dan zal men dankbaar zijn wanneer de bouwvergunning niet meer noodig is, en geschillen voor den administratieven rechter kunnen worden gebracht.

De woningwet is populair, zij zal dus niet in de doos gaan; maar vóór hare aanneming moet zij geamendeerd en gewijzigd worden. Dat zij prematuur is, kan nog ondervangen worden.

Omtrent hetgeen de heer Schaap had gezegd over de verplichting van de overheid om voor versiering te zorgen, zeide de heer Verkouteren, dat het zijne bedoeling was aan de overheid den plicht op te dragen te beletten, dat ontsierd kan worden. Daarbij achtte hij het zeer natuurlijk, dat er beter en ook fraaier gebouwd zoude worden, als het bouwen alleen was toegestaan aan meer ontwikkelden.

Spreker achtte een normale bouwverordening zeer noodzakelijk om als model voor stedelijke verordeningen dienst te doen. De Woningwet had gedistilleerd moeten zijn uit goede bouwverordeningen; dit is zij niet en daarom is er zooveel op af te dingen. Eerst hadden de plaatselijke verordeningen verbeterd, en uit die verbeterde bouwverordeningen — goede zijn er nog niet — had eene Rijkswet samengesteld moeten worden. Nooit moet begonnen worden met een Grondwet, maar deze moet voortvloeien uit bestaande wetten. Spreker herinnerde aan de Kieswet. De „kenteekenen" van kiesbevoegdheid waren eerst niet te vinden. Eindelijk heeft men een kenteeken vastgesteld, dat er echter geen is.

Eerst moeten de details worden vastgesteld, en daarna kan de verordening worden opgemaakt.

De zaak Utrecht was volgens den heer Verkouteren indertijd door hem uitgelokt. De vergunning is naar aanleiding daarvan uit de verordening gelicht, maar is er langs een achterdeurtje weer ingeslopen; onder een anderen naam komt zij er weer in voor.

Dat de heer Schaap op de Hinderwet had gewezen, was niet juist; want daarbij geldt het geheel iets anders. Hierbij zeide de heer Verkouteren het te zullen laten.

De Voorzitter bedankte hierna namens de vergadering en het Bestuur den heer Verkouteren voor zijne belangrijke inleiding, waaruit duidelijk bleek hoeveel studie hij van de zaak gemaakt had, en hoeveel tijd hij aan de behandeling van het onderwerp had ten koste gelegd.

Nadat de Voorzitter de toezegging had gedaan, dat in de eerstvolgende vergadering van het Bestuur eene Commissie van advies in zake dit adres zou worden benoemd, vroeg hij, of er wellicht leden waren die vragen of voorstellen hadden te doen.

De heer J. H. Leliman vestigde de aandacht op de Parijsche Tentoonstelling en de teekeningen van Nederlandsche architecten die daar geëxposeerd waren. Hij hoopt, dat ditmaal een rapport over die Tentoonstelling zal verschijnen, — dat het niet zoo zal afloopen als met de Tentoonstelling van Brussel, waarvoor wel een gedelegeerde door de Nederlandsche Regeering was benoemd, maar nog geen rapport was verschenen. Spreker bracht daarna dank aan 't Bestuur der Maatschappij voor het behartigen harer belangen en de regeling dezer vergadering.

De Voorzitter uitte de hoop, dat de leden der Maatschappij die van plan zijn naar de Tentoonstelling te Parijs te gaan, dit zooveel mogelijk gezamenlijk zouden doen, en wel tijdens het Ve Internationale Architecten Congres, dat aldaar van 29 Juli tot 4 Augustus zou gehouden worden. Met een woord van dank aan de aanwezigen sloot de Voorzitter daarop de vergadering.

De Secretaris.
C. T. J. Louis Rieper.

EEN PLAN TOT EXPLOITATIE VAN BOUWTERREINEN TE AMSTERDAM.

De afbeelding in dit blad geeft het plan tot exploitatie van bouwterreinen der gronden, behoorende bij de hofstede „Meermond", aan de grens der gemeente Amsterdam, ter grootte van ongeveer 26 H.A. (1)

Dit plan is opgemaakt door den heer J. Wolbers, architect te Haarlem, en in het laatst der maand Juli dezes jaars bij den Raad der gemeente Amsterdam ingediend, waarbij het volgende adres was gevoegd.

Geeft met verschuldigden eerbied te kennen Johannes Wolbers, Architect, wonende te Haarlem, Wagenweg 54 B.

dat hem door *(hier volgen de namen der eigenaren enz.)* is opgedragen het maken van een bebouwingsplan voor de genoemde gronden, welk plan adressant bij dit request overlegt;

dat het voornemen bestaat binnen eenigen tijd een gedeelte der genoemde gronden, overeenkomstig het hierbij overlegde plan, aan den Amsteldijk in exploitatie te brengen en de toekomstige wegen of straten te doen aansluiten aan de thans in Uwe Gemeente bestaande straten, gelijk tevens rekening is gebouden met gewenschte verbindingen ten opzichte van gronden van aangrenzende eigenaren;

dat het voor adressant en de betrokken eigenaren, die ten blijke van instemming dit verzoekschrift mede onderteekenen — van het grootste belang is te weten of zij op den steun van Uw College mogen rekenen betreffende den aanleg der wegen;

Redenen, waarom adressant zich wendt tot Uwen raad met verzoek te verklaren, dat de Gemeente Amsterdam genegen is successievelijk op nader te bepalen voorwaarden, de in het overgelegd plan geprojecteerde wegen of straten te doen aanleggen en als gemeentewegen over te nemen naarmate de meer genoemde gronden door adressanten overeenkomstig het overgelegde bouwplan in exploitatie worden gebracht.

't Welk doende enz.

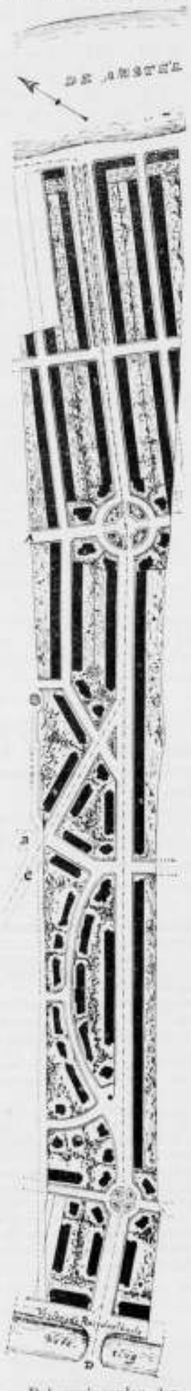
Amsterdam, 24 Juli 1899.

H. Eschauzier-Schepper.
G. H. J. C. Eschauzier.
W. N. Hart.
E. W. T. C. Hart.

Js. Wolbers, *Architect.*

(1) De schaal der reproductie is ongeveer 1 à 6750.

Ter nadere verklaring van het plan diene, dat voor behoorlijke verbindingswegen met het aangrenzende stadsgedeelte zorg is gedragen; zoo zijn o.a. geprojecteerd bij:

Bebouwingsplan der gronden behoorende bij de hofstede Meermond.

A, een straat, 20 M. breed, ter verbinding met het Sarphatipark tegenover de Sweelinckstraat;

B, een straat, 20 M. breed, ter verbinding met het Sarphatipark tegenover de Verlengde Van der Helststraat;

C, een straat, 20 M. breed, ter verbinding met den Amstel naar het nog onbebouwde gedeelte van de Rustenburgerstraat, in verband met de Roelof Hartstraat en het Vondelpark.

D, een brug over de Wetering, tot latere verbinding met de Roelof Hartstraat of de Verlengde Van Baerlestraat.

De groote verkeersweg van af deze brug tot aan den Amstel is 25 M. breed; het gedeelte daarvan van af de brug tot het kleine rondpoint is 30 M. breed, en het laatste gedeelte bij den Amstel, in 't midden met plantsoen, is 40 M. breed. De overige hoofdstraten zijn op eene breedte van 20 M. geprojecteerd.

BERICHTEN.

De leden van het genootschap „Architectura et Amicitia", werden Zondagmorgen aangenaam verrast door het ontvangen van een „Feestnummer" van het genootschapsorgaan. Dit feestnummer is uitgegeven ter herdenking van het 45-jarig bestaan van het genootschap.

Het nummer bevat:

Een artikel van den oud-Voorzitter van A. et A., de heer W. Kromhout Cz.: „*Vijf verloren Jaren*", eenigzins een terugblik op het: „Tout à l'egout!" en schrijvers nieuwe denkbeelden daaromtrent, zoo ook een beschouwing over de *nieuwe* kunstbeweging, de stijl der zeewierkronkelingen, waar treurig genoeg zoo velen, zich „modern" noemende, aan overgeven.

Een drietal artikelen van Dr. P. J. H. Cuypers.

„*Algemeene beginselen van den bouwstijl der middeneeuwen*".

„*Over kleurenleer*" en

„*Natura Artis Magistra*".

„De kunstenaar vindt in de kennis van het natuurschoon den grondslag, waarop zijn artistieke werkzaamheid moet gevestigd zijn, zonder de natuur slaafs na te volgen.

Een nauwgezette studie van alle onderdeelen en bizonderheden der organismen, van hunne vormen en uiterlijke bewegingen, is onmisbaar als uitwerking van innerlijke toestanden.

Het streven moet vooral daarheen gericht zijn, om uit de onafzienbare verscheidenheid in de individueele natuurgewrochten de bizondere karaktertrekken en kenmerken der schoonheid te ontwikkelen."

Van den heer Joseph Th. J. Cuypers den in '99 afgetreden Voorzitter van A. et A. een „*Beschouwing over schoon en kunst*," in verband met de aangehaalde „gedachten" van Topper, Leveque en Hendrichs.

„*Bouwkunst*" door J. L. M. Lauweriks en

„*Grootheid*" door H. Walenkamp.

„*Het gele gevaar*," door W. K., wat meer betrekking heeft op de gele beurspannen dan wel op de Chineesche toestanden, dat men allicht veronderstelde!

Vervolgens de voortgezette studie van den heer J. H. de Groot over: „*Iets over ontwerpen in Architectuur*," met afbeeldingen.

„*Praatjes over onderwijs en opleiding*," door van der Kloes en „*Beschrijving van ringovens*".

Onder de fraai uitgevoerde „Feestplaten" noemen wij een *Trapvestibule* en een *Interieur* van Berlage. Een „*zaal voor volksmeetings*" van W. C. Bauer, perspect. Schetsen van een „*Volksbibliotheek*", door Walenkamp, en van een „*Winkelhuis met kantoorlokalen*" door van der Peck.

Waar hierboven sprake was van twee „oud-Voorzitters" van A. et A. willen wij onze mededeeling niet besluiten, alvorens den tegenwoordigen Voorzitter den heer K. P. C. de Bazel, vertoevende na een ernstige ongesteldheid op een herstellingsoord in de Veluwe, een spoedig herstel toe te wenschen!

Aan de in het vorige Weekblad geplaatste lijst der bekroningen, naar aanleiding van de inzendingen op de Parijsche Tentoonstelling, moet nog worden toegevoegd:

Groep XII, klasse 66,
G.M. F. W. Braat te Delft.
Groep XV, klasse 97,
G.M. F. W. Braat te Delft.

Voorts aan den heer K. Cramer, Chef-teekenaar der firma F. W. Braat te Delft, een zilveren medaille.

Aan de Westzijde van het Zuidelijk transept der O. L. Vrouwekerk te Maastricht zijn ter diepte van ongeveer 1.20 M. de overblijfselen ontdekt van een Romeinsch hypocaustum, zijnde een gemetselde verwarmingsinrichting onder een badkamer. Het zijn drie kanalen uit bergsteen gemaakt en eenige ronde pijlers uit baksteenen schijven samengesteld.

Niet ver van deze plaats werden een 50-tal jaren geleden de overblijfselen gevonden van een Romeinsch badhuis.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Gemeentebestuur van 's-Hertogenbosch. Monumentale Fontein. Voor alle Nederlandsche of sedert 1 Januari 1899 in Nederland gevestigde kunstenaars. 1e Prijs: f 500; 2e pr. f 300; 3e pr. f 100; de Jury kan nog twee ontwerpen voor bekroning met f 100 voordragen. Vóór 1 October 1900 aan den heer Burgemeester van 's-Hertogenbosch.

Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam. Algemeen. I. Opgang tegen het talud van een dijk tegenover een breede straat. 1e Prijs: zilveren med. en f 50; 2e Prijs: bronz. med. en f 25; 3e Prijs: getuigschr. II. Poortje voor een schoolgebouw. 1e Prijs: zilv. med. en f 40; 2e Prijs: bronz. med. en f 20; 3e Prijs: getuigschrift. III. Woonkamerschoorsteen. 1e Prijs: bronz. med. en f 25; 2e Prijs: getuigschrift en f 15. IV. Opmeting van een oud gebouwtje. 1e Prijs: zilv. med. en f 25; 2e Prijs: bronz. med. en f 15; 3e Prijs: getuigschrift; aan het bekroonde antwoord pl.m. f 35 voor honorarium wegens opname in een tijdschrift. Vóór 1 Dec. 1900, adres den heer C. N. van Goor, Jonkerfransstraat 126, Rotterdam.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Opzichter 2.
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 13.
Assistent-Opzichter-Teekenaar 1.
Aantal geplaatste sollicitanten:
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 1.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 3 SEPTEMBER.

ALMELO. Het bouwen van 2 woonhuizen voor den heer H. J. Vermeulen op een perceel grond aan het Kanaal.

De heer C. Eckhardt, 's av. 8 u., in het café der Wed. Beverdam, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 3 Sept., v.m. 11 u.

HILVERSUM. Het bouwen van een schuur met stalling.

De bouwk. G. J. Vos, in het café „Banis", alw. bestek en teek. ter inz. liggen.

RENSWOUDE. Het bouwen van een woonhuis met boerderij aan den Slaperdijk, (de Schras), voor rekening van den heer W. v. Manen, ald.

De heer G. ter Broek Jr. te Scherpenzeel, v.m. 11 u., in „de Leeuw" te Renswoude. Bestek en teek. in bovengen. logement ter inz. Aanw. gedaan.

WIJHE. Het bouwen van twee woningen onder één dak.

De heer H. J. Edelijn. Bestek en teek. bij den aanbesteder ter inz. Inl. verstrekt H. A. Averdijk, bouwk.

ZEELAND (N.-BR.). Het bouwen van een huis.

De heer H. A. Coenen. Inl. geeft architect J. Frankefort te Uden.

DINSDAG 4 SEPTEMBER.

ELLECOM. Het amoveeren van perc. A 68, 69, 70 a. d. Rijksweg en het ter plaatse bouwen van een pension en eene landbouwschuur.

De architect G. J. Uiterwijk te Dieren, 's av. 7 u., in het hotel Brinkhorst. Bestek en teek. in gen. hotel ter inz, terwijl teek, à f 0,80 verkrijgb. is bij den arch. Aanw. gedaan.

LOSSER (OV.). Het bouwen van een kerk met pastorie.

Het kerkbestuur van Losser, Dekenaat Oldenzaal, n.m. 3½ u., in het gebouw der St.-Jozef-vereen. Bestekken en teek. ter inz. in het lokaal der besteding en zijn tegen f 1 voor het bestek en f 4 voor de teek. te bekomen bij Wed. J. R. v. Rossum te Utrecht. Inl. geeft de opz. A. l. Vrijdag, Utrecht, Sterrebosch, en de arch. A. Tepe te Rijsenburg. Aanw. 4 Sept., n.m. 1 u.

SCHEEMDA. Het bouwen van een windwatermolen van 16,5 M. vlucht, met de lev. der daartoe benod. materialen enz.

Het best. van het waterschap „Exelsior", n.m. 5 u., in het café van Victor te Scheemda. Bestek en teek. ten huize van aanbesteding ter inz. Inl. verstrekt de arch. P. G. Cremer te Nieuwolda.

SAS VAN GENT. Het bouwen van een woonhuis nabij het postkantoor.

De heer J. Martens, n.m. 2 u., in de herberg van E. Geirhaerdt, alw. bestek en teek. ter inz. en verkr. bij den arch. A. P. Wisse ald. à 60 ct., die inl. verstrekt. Aanw. gedaan.

UTRECHT. Bestek no. 822. Het afbreken van een goederenloods op station Best, het wijzigen en het maken van een aanbouw aan het station Aalst—Waalre, het verplaatsen en wijzigen van een privaatgebouw en het wijzigen van het perron op dat station met bijbehoorende werken. Ram. f 5600.

De Maatsch. tot Exploit. van Staatssp., n.m. 2 u., (lokale tijd) aan het centraal bureau, Morcelselaan.

WOENSEL. Het bouwen van een woonhuis met herberglokaal en stalling met bijlev. van alle daartoe noodige materialen.

De heer F. v. Lieshout, n.m. 6 u., in het café van H. v. d. Nieuwenhof. Bestek en teek. in voorn. koffieh. ter inz. Inl. worden gegeven door Th. C. v. Vroonhoven, bouwk. te Strijp. Aanw. een half uur voor de aanbesteding.

WOENSDAG 5 SEPTEMBER.

DORDRECHT. Het bouwen van een smidswerkplaats met bovenwoning op een terrein aan de Bleekersloot, tegenover het Kasperpad.

De archit. Z. v. Schelt. Bestek en teek. ter visie, Schamperstraat no. 10.

'S-HERTOGENBOSCH. Het afbreken van een pand in de Vuchterstr. en het bouwen van een winkelhuis met bovenwoning.

De ingen. J. Dony, v.m. 11 u., in café „Central". Bestek en teek. à f 1 verkr. ten kant. van den ing., alw. inl. verkr.

DONDERDAG 6 SEPTEMBER.

AALTEN. Het bouwen van een woonhuis.

De heer H. A. J. Koster en de Erven Nijhof, 's av. 7 u., in het café Vreede. Bestek en teek. in gen. café ter inz. Inl. te bekomen bij J. Seesink te Lintelo. Aanw. 6 Sept., n.m. 2 u., op het terrein.

APELDOORN. Het bouwen van een winkelhuis a. d. Dorpstraat voor T. en H. Ten Bosch.

De arch. J. A. Wijn, in hotel „Schimmel", alw. bestek en teek. ter inz. en zijn ad f 2,50 bij gen. arch. verkrijgbaar.

GEERTRUIDENBERG. Het bouwen van een villa voor den heer Norbert Allard.

De ingenieur J. Dony te 's-Bosch, n.m. 4 u., in het café van H. K. C. V. Coolwijk. Bestek en teek. ad f 1,50 bij gen. ingenieur en Allard verkrijgb., alsmede inlicht. Aanw. gedaan.

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van eene vrouwenafdeeling aan het huis van bewaring te Zutphen. Raming f 9900.

Het min. van Justitie, n.m. 2 u. Bestek met teek. ligt ter inz. in het rechtsgebouw te Zutphen en is tegen f 1,10 verkrijgb. bij Gebr. v. Cleef, te 's-Hage. Inl. te bek. bij den ingen.-arch. voor gevangenissen en rechtsgebouwen te 's-Gravenhage, Departement van Justitie. Aanw. 3 Sept., in het rechtsgebouw gen.

IJMUIDEN. Het bouwen van een winkelhuis en woonhuis met 2 bovenwoningen op een terrein aan de Prins Hendrikstr. hoek Vischstr. ald.

De arch. G. H. Philips en J. C. Cramer, n.m. 4 u., in café „Camperduin".

VRIJDAG 7 SEPTEMBER.

AVEREEST. Den bouw van eene stichting aan de Balkbrug, waarin berglaats voor eene brandspuit, eene entrée en 2 cachotten.

Het gem.-best., n.m. 2 u., in hotel „Baving", alw. bestek en teek. ter inz. en bestekken verkr. bij de firma G. J. Gelderman. Aanw. 7 Sept., van 11—12 u. Inl. verstrekt K. A. Hakkert ald.

LOSSER. Het bouwen van 3 woningen, aan den Gronauschen weg in den Esch aldaar, voor H. N. Nusmeijer.

De arch. H. E. Zeggelink te Enschede, in het café der wed. G. Smit te Losser, alw. vanaf 30 Aug. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft gen. arch. Aanw. 7 Sept., v.m. 11 u.

MARUM. Het bouwen van een nieuw lokaal aan de bestaande school met eenig bijwerk.

Het best. der christel. school. Bestek en teek. ter inz. bij den hoofdonderw. v. Dam Bilj. vóór 7 Sept. in te zenden.

OOSTERHOUT (N.-BR.). Het sloopen van het bestaande en het bouwen van een nieuw heerenhuis aan den Heuvel aldaar met bijlev. van alle materialen.

De bouwk. C. A. Oomen Azn., 's av. 7 u., in het koffiehuis van L. Olieslagers. Bestek en teek. in gen. koffiehuis ter inz. Inl. verstrekt de bouwk. bij wien tegen f 2,50 teek. en bestek verkrijgb. zijn. Aanw. gedaan.

ZWOLLE. Het afbreken en weder aanbrengen van een gedeelte der basaltstapeling langs de zuidzijde der schutkolk van de kleine schutsluis op de Willemsvaart aan het Katerveer, gem. Zwollerkerspel, in de prov. Overijssel. Ram. f 1775.

Het prov. bestuur, 's midd. 12 u. Bestek no. 183, ter lez. aan het geb. van het min. van W., H. en N., aan de lok. der prov. best., en verkr. bij Gebr. v. Cleef, 's-Hage. Inl. te bekomen bij den houtdig. Welcker te Zwolle, bij den ingen. Steyn Parvé aldaar, bij wien op 1, 3 en 4 Sept. kan worden kennis genomen van het proces-verbaal van aanw., alsmede bij den opz. Hoogterp aldaar.

ZATERDAG 8 SEPTEMBER.

UTRECHT. Het bouwen van een steriliseer- en verkooplokaal op het terrein der gem.-slachtplaats aan het Ondiep.

Het gem.-bestuur, n.m. 1½ u. Bestek en teek. ter inz. aan het bur. der gem.-werken, Achter Klarenburg en zijn ald., zoomede ten stadhuize en bij de boekh. Van Terveen & Zn., verkrijgb. à f 0,25.

MAANDAG 10 SEPTEMBER.

AMSTERDAM. Bestek. no. 834. Het maken van een houten kantoorgebouw voor den dienst der Tractie bij- en van een privaat aan de locomotievenloods op het stationsemplacement te Apeldoorn. Raming f 2200.

De Holl. IJz. Spoorweg.-Maatsch., n.m. 1½ u., (Greenw. tijd), in centraal personenstation. Aanw. 5 Sept., v.m. 11 u. (Greenw. tijd) van uit het station Apeldoorn.

DINSDAG 11 SEPTEMBER.

UTRECHT. Bestek no. 823. Het maken van een dubb. wachterswoning met bijbeh. werken op den spoorweg Utrecht-Rotterdam, nabij K.M. paal 36,⁴⁰. Raming f 8140.

De Maatsch. tot Expl. van Staatssp., n.m. 2 u. (lok. tijd) aan het Centraal bureau, Moreelsepark.

UTRECHT. Bestek no. 825. Het uitbreiden en wijzigen van het stations- en douanegebouw en het uitvoeren van eenige diverse werken op het station Zevenaar. Raming f 25350. De uit te voeren werken bestaan in: het uitbreiden en wijzigen van het douanegebouw, het uitbreiden van het stationsgebouw, het maken van eene perronoverdekking, wijziging van het stationsgebouw, wijziging van het gebouwtje voor arbeiders enz. en het maken van een afdak, diverse werken.

De maatschappij tot expl. van Staatssp., n.m. 2 u., (lok. tijd) aan het Centraalbureau, Moreelsepark.

VRIJDAG 14 SEPTEMBER.

GRONINGEN. Het verbouwen van de hortulanuswoning in den Hortus Medicus aan de Nieuwe Kijk in 't Jadstraat aldaar. Ram. f 6700.

Het prov. bestuur, 's midd. 12 u. Bestek ter lez. aan het gebouw van het min. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. best. van Groningen, te Groningen, en is te bek. bij M. Nijhof, Nobelstraat no. 18, te 's Hage. Inl. te bekomen bij den Rijksbouwk. en bij den opz. van het Geologisch Mineralogisch Laboratorium, K. Dijkstra ald. Aanw. 7 Sept., v.m. 10 u.

WOENSDAG 19 SEPTEMBER.

's-GRAVENHAGE. Het stichten van de gebouwen en dienstwoningen van het centraalstation voor de bemaling van de Dongepolders en het uitvoeren van daarmede in verband staande werken, een en ander behoorende tot de werken voor de verlegging van den Maasmond. Raming f 74100.

Het min. van W., H. en N., v.m. 11 u. Bestek no. 191, na 5 Sept. ter lezing aan het gebouw van W., H. en N., aan de lokalen der prov. besturen, en is te bekomen bij Gebr. van Cleef, 's-Hage. Inl. te bek. aan het bureel van de werken tot verlegging van den Maasmond te 's-Hertogenbosch en bij den ingenieur Jolles te Breda. Aanw. 12 Sept., v.m. 11 u.

DONDERDAG 20 AUGUSTUS.

ERMELO. Het bouwen van een paviljoen voor 1e en 2e klasse, een paviljoen voor 3e klasse, een woning, het bestraten van een weg enz. op het landgoed „Veldwijk" ald., met bijlev. van alle daartoe ben. materialen.

De arch. E. Knevel, n.m. 2 u., in het hotel „Veldwijk".

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade
De **NEDERLANDEN** van 1845.
's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen — Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. — Nijmegen, in de Betuwestraat 2. — Groningen, Folkingestraat 6.
Reserves ult. 1899 . . . . f 1.944.100.00
Betaalde Brandsch. tot ult. '99 19.521.500.00
Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

14 AUGUSTUS.

LITH. Het bouwen eener bouwhoeve te Lithoijen aan de Maas. Door de Maatsch. van Welstand te Breda.
Laagste inschrijver F. Wagemakers, Osch, f 3994.

17 AUGUSTUS.

AALTEN (ONDERH.). Het maken van een winkelpui. Door mej. de Wed. G. J. Lindenhovius.
Gegund aan D. Jansen, aldaar, voor f 448.

DIEMEN. Het bouwen van 2 lokalen aan de bestaande openb. lagere school. Door het gem.-bestuur.
Laagste inschr. A. v. Slingerland, Bussum, f 7579. Gegund.

HEERLEN. Het sloopen der gebouwen no. 199/200 in de Emmastraat aldaar en het bouwen eener pastorie. Door het R.-K. kerkbestuur.
Laagste inschr. J. Ubachs, Heerlen, f 9500.

20 AUGUSTUS.

BARNEVELD. Het verbouwen van de openbare school te Glind en de levering van schoolmeubelen. Door het gem.-bestuur.
Timmerwerk. Laagste inschrijver Overeem, Scherpenzeel, f 1033.
Metselwerk. Wed. Kroon, f 1540.
Schilderwerk. Æg. Haanschoten, f 177,80.
Smidswerk. v. d. Kooy, Achterveld, f 202,75.
Koperslagerswerk. Ter Rahé, f 107,85.
Rietdekkerswerk. Schut, f 144. Gunning aangehouden.

LEIDEN (ONDERH.). Het bouwen van een woonhuis voor den heer J. A. Gerritsen te Voorschoten. Door den arch. L. v. d. Laan, te Leiden.
J. Kader, Voorschoten, timmerwerk f 2289; J. de Cler, Leiden, metselwerk f 2490; D. W. Gizink, Voorschoten, smidswerk f 98; B. W. Ziegelaar, id., schilderwerk f 296; H. S. Mens, id., loodgieterswerk f 300; C. J. v. Drift, Leiden, stukadoorwerk f 278; G. de Vink, id., steenhouwerwerk f 175. Gegund.

VEENDAM. 1. Het bouwen van een opzichterswoning nabij de algem. begraafplaats, met de leverantie; 2. het maken van een klinkervoetpad met riolen, enz. op de Molenstreek en Ommelanderwijk. Door het gem.-bestuur.
Opzichterswoning. *a.* Timmerw. Laagste inschrijver J. Dopper, f 2615.
b. Verfwerk. H. v. Heem, f 125.
Voetpad. G. Olthof, f 989.

WOUTERSWOUDE (FR.). Het afbreken van het bestaande en het bouwen van een nieuw armhuis voor het Burgerl. Armbest. aldaar. Raming f 2105. Door het Burgerl. Armbestuur.
Laagste inschrijver A. Ozinga, Dokkum, f 1738. Gegund aan H. de Vries.

21 AUGUSTUS.

BATHMEN. Het bouwen van een boerenwoning op „de Pothaar", met bijlev. van alle materialen. Door den heer J. A. Scheperboer.
Metselwerk. Laagste inschr. H. J. Koekkoek, Bathmen, f 1125.
Timmerwerk. E. J. Bolte, Laren (Geld.), f 819.
Smidsw. A. Kolkman, Dijkerhoek (Holten), f 132,50.
Verfwerk. Jac. Volkers, Bathmen, f 89.
Massa. E. J. Bolte, f 2170. Gegund.

LEKKERKERK. Het bouwen eener drukkerij voor mej. de Wed. C. den Oudsten te Lekkerkerk. Door den arch. C. Broere Kz. te Nieuw-Lekkerkerk.
Metselwerk. Laagste inschrijver A. Stoppelenburg, f 795*.
Timmerwerk. P. Borsje, f 822,50*.
Smidswerk. L. van Zoest, f 80,75*.
Loodgieterswerk. L. van Zoest, f 46,90*.
Verfwerk. L. Mudde, f 239*.
*Gegund.

22 AUGUSTUS.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van 8 woningen in 4 blokken bij het Nieuwe Kerkhof, voor den heer W. Stenvers.
Laagste inschrijver H. Gerritsen, f 9600. Gegund.

HELLEVOETSLUIS (ONDERH.). Het verrichten van onderhoudswerken aan de marinegebouwen en inrichtingen te Tien-Gemeten en Dordrecht. Door de directie der Marine.
Laagste inschr. A. Weijers, Zuid-Beijerland, f 855.

23 AUGUSTUS.

AMERSFOORT. Het amoveeren van een woonhuis en het bouwen van een nieuw woonh. Door den arch. Henri Th. Eijsvogel.
Laagste inschr. R. v. d. Spoel, Deventer, f 6630.

ENKHUIZEN. Het bouwen van eene nieuwe Hoogere Burgerschool ald. Door het gem.-bestuur.
Laagste inschrijver G. Dijkstra Sz., Bolsward, f 37120. Gunning aangehouden.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van twee woonhuizen voor den heer Spiele. Door den bouwk. J. H. C. Roesink.
Laagste inschrijver J. Diphoorn, f 2675. Gegund.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van een beneden- en bovenwoning in de Bondstraat ald. Door den arch. F. H. J. Pastoor.
Laagste inschrijver J. Paashuis, Vucht, f 3790.

RUURLO. Het afbreken van een behuizing en het bouwen van 2 landbouwerswoningen en een korenberg. Door den rentmeester van den huize Ruurlo.
Perc. 1. Laagste inschrijver J. Bielderman, Vorden, f 1997.
Perc. 2. G. J. Bel, Barchem, f 2419.
Perc. 3. J. W. Wormmeester, Geesteren, f 403.

WALENHOEK GEM. OSSENISSE. Het bouwen van een landbouwschuur. Door den bouwk. J. Wisse Jzn. te Zaamslag.
Laagste inschr. Jac. v. d. Velpen, Ossenisse, f 620. Gegund.

ZWOLLE. De herbouw van een boerenwoonhuis met schuur en hooiberg in Langenholte, gem. Zwollerkerspel. Door het best. der gasthuizen.
Laagste inschrijvers H. G. Treep & Zn., Zwolle, f 5387.

24 AUGUSTUS.

AMELAND. Het bouwen van een nieuw gemeentehuis te Nes en het afbreken van het best. gebouw en telephoonkantoor aldaar. Door het gemeentebest.
Laagste inschrijver F. de Jong, Ameland, f 4884.

BRONBEEK BIJ ARNHEM. Het verbouwen der woning van den huismeester. Door de raad van administratie van het Kon. Kol. Militair Invalidenhuis.
Laagste inschrijver G. J. P. Zuiderhoek, Oosterbeek, f 1875.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het schilder- en glaswerk van een nieuw te bouwen woon- en winkelhuis aan de Oldenzaalsche straat. Door den aannemer W. A. Thomasson.
Laagste inschr. J. H. v. d. Zwaan, f 494. Gegund.

GRONINGEN. Het afbreken en bouwen van eene behuizing met pakhuis, op een terrein aan de Noorderbinnensingel ald., met de lev. van al het daartoe benoodigde. Door de arch. K. en G. Hoekzema Kzn.
Laagste inschrijver D. Jansen, f 3458. Gegund.

KIELWINDEWEER. Het doen eener groote restauratie aan kerk en pastorie c.a., in 3 perc. Door de kerkv. der Herv. Gem.
Timmerwerk. Hoogste inschr. L. Homan, Zuidlaarderveen, f 2360; laagste H. Brouwer, Kielwindeweer, f 1670.
Verfwerk. Hoogste H. Scholtens, Hoogezand, f 710; laagste J. Smit, Kielwindeweer, f 567.
Stucadoorwerk. Eenige inschr. G. Eikenberg, Veendam, f 33.

TERNEUZEN. Het verbouwen van het woonhuis, gemerkt wijk A 57, staande in de De Jongestr. Door den bouwk. J. Scheele.
Laagste inschrijver J. A. Rijnberg, f 1390. Gegund.

WARNSVELD. Het bouwen van een woonhuis, c.a. voor dr. J. J. Frederikse, arts, ald. Door den bouwk. D. J. v. Loo.
Ingekomen 50 biljetten. Perc. 1. Metselw. c.a. Laagste inschr. Gebr. Rood, Eefde bij Gorsel, f 3257, meer voor marmeren gang f 45.
Perc. 2. Timmerwerk. B. J. Oldenkamp, Vierakker, f 2872, meer voor veranda f 68.
Perc. 3. Lood- en zinkw. c.a. P. de Vries, Zutphen, f 512.
Perc. 4. IJzerw. H. J. Reesink, Warnsveld, f 197.40.
Perc. 5. Schilder-, glas- en behangwerk. J. R. Fiet, id., f 555.53. Nog niet gegund.

ADVERTENTIËN.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 10 September 1900, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 854:

Het maken van een houten kantoorgebouw voor den Dienst der Tractie, bij- en van een privaat aan de locomotievenloods op het stationsemplacement te APELDOORN.

Raming f 2200.

Het bestek is tegen betaling van f 0,75 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam*, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op *franco* aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).
Aanwijzing geschiedt als in bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 11den Sept. 1900, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 825.

Het uitbreiden en wijzigen van het stations- en douanegebouw en het uitvoeren van eenige diverse werken op het stat. ZEVENAAR.

Begroting f 25350.

De besteding geschiedt volgens § 78 van het bestek.
Het bestek ligt van den 27sten Aug. 1900 ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur D. MOLENAAR te *Zutphen* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van f 1.00.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 4den Sept. 1900 ten 1 uur 45 minuten namiddag *(West Europeesche tijd)*.

UTRECHT, den 23sten Augustus 1900.

ZWOLLE. Het bouwen van een woning met wachtlokaal bij de algem. begraafplaats. Door het gem.-bestuur.
Laagste inschrijver L. Meijer Sr., f 7356. Gegund.

25 AUGUSTUS.

LENT. Het bouwen van 3 arbeiderswoningen op den linker Waaloever te Lent voor den heer J. L. Luurmans. Door den aanbesteder.
Laagste inschrijver W. Willemsen, Lent, f 3380.

„Per Telegraaf."

UTRECHT. Het bouwen van een bergplaats voor brandstoffen, het maken van een afscheiding en verdere werkzaamheden op het terrein van het ziekenhuis. Door het gem.-bestuur.
Laagste inschrijver firma E. M. Frijling, Utrecht, f 1448; daarop volgende K. J. Looijen, Heukelom, f 1530.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma GEBRS. HESSE), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusatti, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstûcfabriek, Damrak 84, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haenslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel, Stoomzaag- en Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — HÖXTER-GODELHEIDI A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & HIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken, Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare bekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blomers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königswinter a Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-**steenen, vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Centrale Verwarming.

Ventilatie - Serreverwarming - Broeikasverwarming.

G. H. BRUNS Jr. BREMEN.

Agenten voor Nederland: NELL & STUTTERHEIM Den Haag.

Specialiteiten in Baden, Geysers, Waschtafels, Closets, Urinoirs.

VUURKLEI GOOTSTEENEN.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden

BEHOORENDE BIJ DE

BESTEKKEN voor de LEVERING

VAN

IJZER en STAAL

AAN

's RIJKS MARINE.

PRIJS 25 CENT.

RADIATORS,

VOOR

Heetwater- en Stoomverwarming

DER

AMERICAN RADIATOR COMPANY.

H.H. Architecten en belanghebbenden zenden wij gaarne op aanvrage eene Plaat met afbeeldingen der verschillende Soorten en Stijlen.

PECK & C⁰., AMSTERDAM.

Draadglas.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industrieële inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

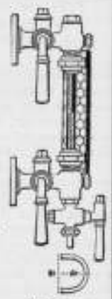
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

Telegram-Adres: Ubbelohde, Amsterdam. — Telephoon No. 593.

Peilglas beschermers.

F. W. HESSE Fz. (firma Gebr. Hesse.)

Sanitary Engineer, Amsterdam, Damrak 68.

Specialiteit voor de levering van

Complete Bad- en Closet-Inrichtingen.

Closets merk **„Beurs"** en diverse andere soorten.

Vertind koperen Bad- en Waschtafel-Geyzers, Closets, Waschtafels, Waschbakken, enz.

GASORNAMENTEN.

VERWARMING EN VENTILATIE.

Belast zich met plaatsing en inrichting door geheel Nederland. Teekeningen en prijsopgaven op aanvrage gratis. Concurreerende prijzen. Wederverkoopers het gewone rabat.

GEBROEDERS KOCH, Amsterdam,

leveren **BINNENBETIMMERINGEN** bewerkt met **Carton-Pierre**, zoo ook **Ornementen** van **Carton-Pierre** ter versiering.

Niet te verwarren met Papierstûc of iets dergelijks.

Bizonder voldoen onze **Carton-Pierre PLAFONDS** in Vakken. Het fabrikaat is uiterst solide, volkomen vochtvrij, krimpt en scheurt niet en kan desverlangd, in opgegeven kleuren, geheel afgewerkt, geplaatst worden.

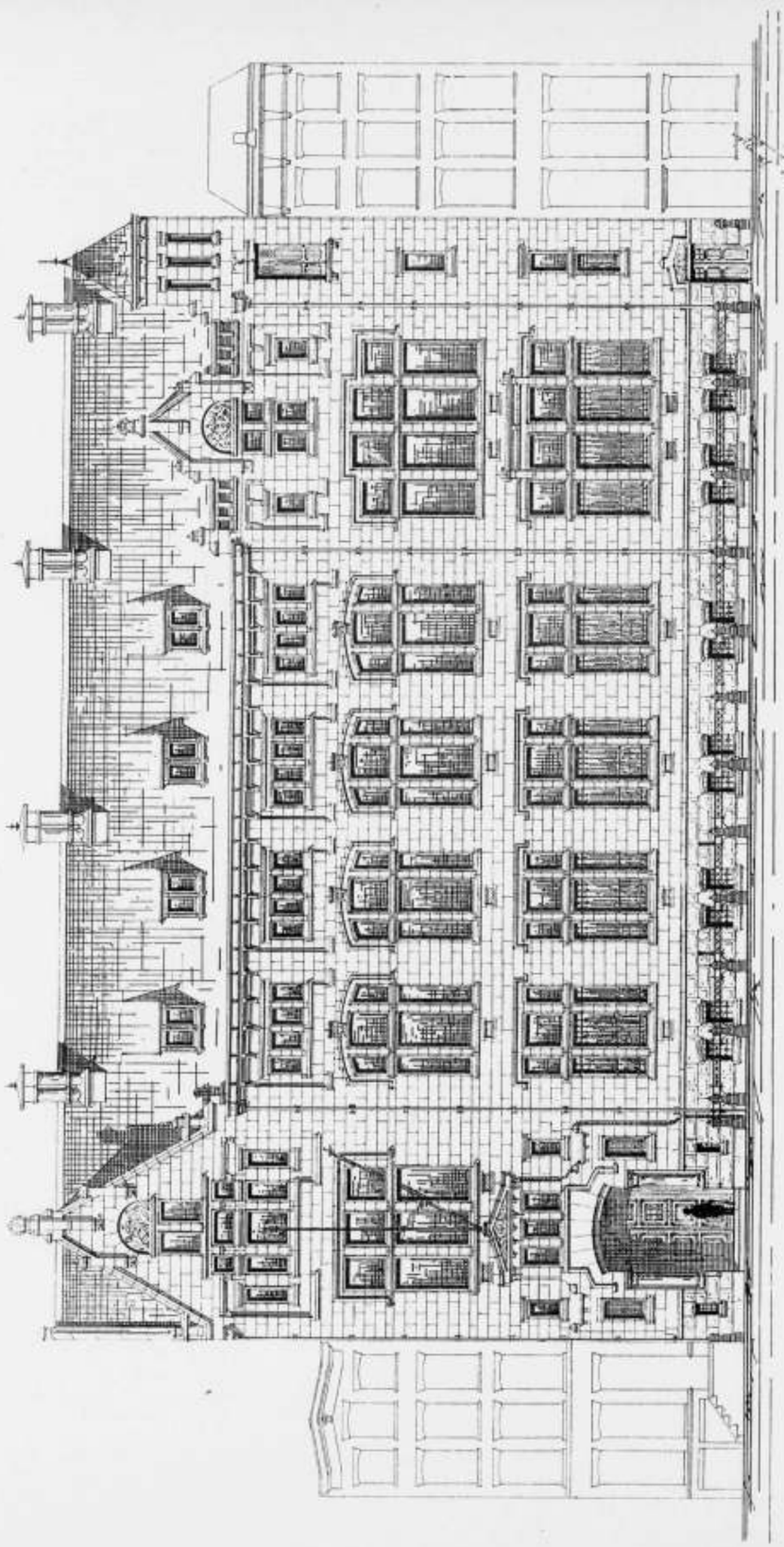
Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage is verschenen:

Arbeid als Koopwaar

DOOR

W. L. VAN MALSEN.

Prijs 50 Cent.

KANTOORGEBOUW DER ASSOCIATIE-CASSA TE AMSTERDAM.

BEKOOMDE BIJ HET BOUWKUNDIG WEEKBLAD VAN 8 SEPTEMBER 1900 N°. 36.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

8 SEPTEMBER 1900. 20e JAARGANG. N°. 36.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 'S GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Het kantoorgebouw voor de Associatie-Cassa te Amsterdam, door C. B. Posthumus Meijjes. — De moderne kunst in de architectuur en haar invloed op de school, door J. Otzen. — Berichten. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Voorstel tot wijziging van eenige artikelen der Wet. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciersenz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Door een Gewoon lid der Maatschappij is een voorstel ingediend tot wijziging van eenige artikelen der Wet.

Het Bestuur, zich vereenigende met de voorgestelde wijzigingen, zooals deze zijn afgedrukt aan het einde van dit blad en in behandeling zullen komen in de aanstaande September-vergadering, heeft ingevolge art. 52 der Wet deze wijzigingen overgenomen, en stelt voor ze aan te nemen.

De wijziging van art. 27 is door het Bestuur zelve voorgesteld.

HET KANTOORGEBOUW VOOR DE ASSOCIATIE-CASSA TE AMSTERDAM.

Het algemeen bekende Kassierskantoor „de Associatie-Cassa", den 10e Maart 1806 opgericht, ving zijne werkzaamheden aan in een gewoon huis aan de Heerengracht, bij de Brouwersgracht, en werd na een 12 jarig bestaan verplaatst naar de Heerengracht, tusschen de Driekoningenstraat en Oude Leliestraat, alwaar nog steeds zijn zetel is.

Op eigenaardige wijze zijn de kantoren gelegen op een terrein tusschen de huizen van de Heerengracht en het Singel, en was de toegang uitsluitend door een overbouwde gang van af de Heerengracht.

Jaar op jaar eischte de uitbreiding der zaken meerdere ruimte, en mijn voorganger en vriend Godefroy wist steeds met groote zaakkennis en veel overleg aan de dikwijls zeer moeielijke eischen te voldoen; doch eindelijk was alles volgebouwd en uitbreiding niet meer mogelijk.

De laatste verbouwing der Associatie-Cassa was ook het laatste werk dat Godefroy uitvoerde. Hij had behoefte aan rust na een werkzaam leven, en heeft deze nog eenige jaren mogen genieten. Zijn belangstelling in de Associatie-Cassa bleef onverflauwd; menigmaal bespraken wij deze gebouwen en mocht ik zijn helderen blik en practischen zin bewonderen.

Doch niet over Godefroy, maar over zijn Cas, zooals hij deze noemde, nog eenige regelen.

Ik mocht de vereerende opdracht ontvangen, om een plan voor een geheel nieuw kantoorgebouw op te maken, ingericht volgens de laatste eischen en ten dienste van de Associatie-Cassa en van de thans aan het Singel kantoor houdende Rente-Cassa.

In den loop der jaren was de Associatie-Cassa, op uitbreiding bedacht, door aankoop eigenaresse geworden van de vijf heerenhuizen, welke vóór hare bestaande kantoren aan de Heerengracht waren gelegen.

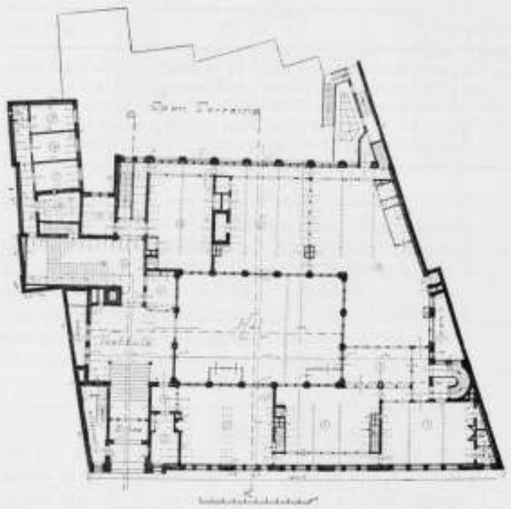
Associatie-Cassa aan de Heerengracht te Amsterdam, vóór de verbouwing.

Deze vijf huizen moesten worden afgebroken, om terrein te verkrijgen voor den nieuwen bouw.

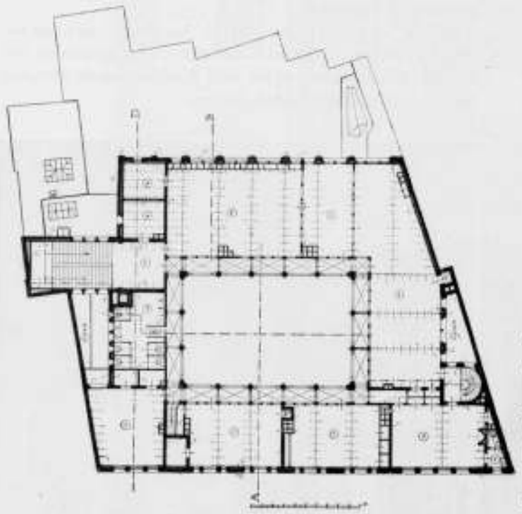
Met leede oogen moest de afbraak van het deftige 17e eeuwsche heerenhuis, waardoor sinds 1818 de toegang tot de kantoren der Associatie-Cassa was geweest, worden gadegeslagen, doch gelijk zoo menigmaal elders zoo ook hier, de eischen van het heden vragen opoffering van het verleden.

In Mei van dit jaar vingen de sloopers hun werk aan, en in weinige weken waren de vijf huizen verdwenen, een open ruimte vormende van 38 M. lengte langs de Heerengracht.

De toegang tot de kantoren werdt tijdelijk verkregen door een gehuurd huis, naast het bouwterrein gelegen.

Begane grond.

Bel-etage.

Bij onderhandsche aanbesteding werd de bouw opgedragen aan de firma J. Cerlijn en Zn. en A. J. de Haan, die dezen, met hunne bekende voortvarendheid, met kracht aanvingen en uitvoeren, ten einde vóór den winter het eerste gedeelte onder dak te brengen.

Bij de hiernevens staande plattegronden slechts een korte toelichting.

Rondom eene centrale, met ijzer en glas overkapte hal, welke door de beide verdiepingen wordt opgetrokken, zijn de verschillende kantoren gerangschikt. Op de bel-étage aan deze hal liggen alle kantoren, waarmede het publiek in aanraking komt, en op de verdieping de administratie, boekhouding enz. en op de zolders de uitgebreide archieven.

In het souterrain worden de brand- en braakvrije kelders met bijbehoorende kantoren gebouwd, benevens de ruimten voor de centrale verwarmingsinrichtingen, bergplaatsen enz., terwijl een beknopte concierge woning boven den hoofdingang en vestibule is geplaatst.

Vele moeielijkheden en bezwaren waren te bestudeeren en op te lossen door het zeer onregelmatige, scheefhoekige terrein en door den eisch, dat de dienst in de bestaande kantoren ongestoord moest blijven doorgaan tot dat het grootste gedeelte van het nieuwe gebouw gereed zoude zijn en de kantoren daarin zouden zijn overgebracht.

Het geheele gebouw is zooveel mogelijk brandvrij geconstrueerd; het zal centraal worden verwarmd en geventileerd door den heer H. J. Wolter te Amersfoort en worden voorzien van hydraulische liften voor het transport van boeken, papieren en waarden. Bijzondere voorzorgen worden genomen voor de veiligheid tegen diefstal van het de kantoren bezoekende publiek.

De gevel aan de Heerengracht zal worden opgetrokken van hardsteen en tufsteen en moest aan den uitdrukkelijken eisch van eenvoud en soliditeit voldoen.

C. B. Posthumus Meyjes.

DE MODERNE KUNST IN DE ARCHITECTUUR EN HAAR INVLOED OP DE SCHOOL.

(Voordracht, gehouden ter gelegenheid van het Internationaal Congres voor Architectuur te Parijs in 1900 door Johannes Otzen, architect, Geheim Regeeringsraad en Professor, Senator aan de Koninklijke Kunst-Academie en gewoon lid van de Koninklijke Academie voor het Bouwwezen te Berlijn, eere-lid van de Kunst-Academie te Weenen en The Royal Institute of British Architects te Londen.)

Hooggeachte heeren!

Een groote, machtige beweging valt waar te nemen op elk gebied van kunst en oefent er een deels hervormenden, deels revolutionairen afbrekenden invloed uit.

Zulke perioden heeft de kunstgeschiedenis er zeer vele aan te wijzen; doch mogen zich al de feiten en algemeene verschijnselen herhalen, elk dier perioden draagt toch haar eigen karakter.

Voor zoover de oudere volken betreft en wij de gebeurtenissen in de kunstomwentelingen kennen, doen deze zich steeds voor als een langzame, maar door niets tegen te houden omkeer in het denken en voelen *van een geheel volk.*

De hoofdoorzaken waren wel altijd dezelfde: uitputting van eigen geesteskrachten en het indringen der zegevierende beschavings-elementen van een ander, vaak in staatkundigen zin, overwonnen volk.

Zeker hebben zich bij dergelijke bewegingen sterke individualiteiten op den voorgrond gedrongen, maar in den aanvang treden zij niet op, of wel hun werken worden reeds bij het ontstaan algemeen eigendom.

Hoe hooger trap de algemeene ontwikkeling inneemt, des te meer schijnt deze verhouding van de leidende geesten tot de door haar geleide beweging zich te wijzigen.

In den tijd van de antieken en de wereld die onder hun invloed stond, zien wij reeds individualiteiten en scholen met elkander in strijd.

Wat destijds moderne kunst was, maakt reeds niet meer den indruk van een vaststaand algemeen begrip, maar als een golvende beweging, waarin al naarmate de invloeden van persoonlijkheden, klimaat, materiaal zich deden gelden en vooral naar gelang van de verhouding der menschen tot hun ideaal van kunst, zich hoogten en laagten vertoonden.

Maar altijd blijft het laatste de hoofdzaak, en ook tijdens den geheelen duur der middeleeuwen en de daarin telkens te voorschijn tredende moderne kunstinrichtingen komt de persoonlijkheid ver in de achterhoede der leidende gedachten, en treden deze alleen steeds als *voltrekkers* van den algemeenen wil op, als de wegbereiders naar het doel van het in geheel het volk toenemende kunst-ideaal.

Eerst de renaissance en de zich uit haar ontwikkelende kunstperioden vertoonen persoonlijkheden, die als heerschzuchtige vorsten met geweldige kracht en niets ontziende energie hun eigen weg gaan en het algemeen schijnbaar tot navolgen dwingen.

Maar slechts schijnbaar; want in den grond waren het, evenzeer als in de middeleeuwen, de geestelijke stroomingen in de *volkeren*, welke ook voor de werken dezer meesternaturen de grenzen bepaalden, en waaruit zij hun kracht en kunstenaarsmacht putten.

Nog gewichtiger echter voor de beschouwing en de beoordeeling der verschijning van een *nieuwe* moderne kunst is de omstandigheid, dat in geen tijdperk der geschiedenis ook de voortreffelijkste en meest productieve kunstenaars er aan dachten, om zich van den bodem der traditie los te maken en zich zelf in hare plaats te stellen. Iedere dergelijke moderne kunstbeweging vervulde slechts de in de massa onbewust sluimerende behoefte, en de leidende personen waren geen revolutionairen en anarchisten; veeleer moet men hen profeten noemen.

Geldt het hierboven gezegde voor de kunst in het algemeen, voor de architectuur geldt het in het bijzonder.

De architectuur, als kunst, was uiteraard in de eerste plaats aangewezen, om iedere absolute willekeur uit te sluiten en in haar, in de onverbiddelijke logica harer gedachten, spiegelt zich het helderst het ontwikkelingsbeeld van menschelijke beschaving af en vertoont zich het minst de willekeur en de oogenblikkelijke werking van ziekelijke opwellingen. De negentiende eeuw komt met dezen tot dusver bijna onveranderlijken ontwikkelings-gang geheel in strijd, en niets zou moeilijker zijn dan van het standpunt, dat wij thans innemen, *alle* monumenten te waardeeren, welke ons door de laatste tientallen van jaren heen tot het interessante vraagstuk geleid hebben, dat wij met *hedendaagsche moderne kunst* aanduiden.

Ik spreek tot een vergadering van uitstekende vakgenooten; ik mag mij dus van alle meer uitvoerige historische reminiscenzen onthouden en behoef binnen het kader dezer schets alleen die feiten aan te stippen, waarvan wij een beslissenden invloed op het kunsthistorische verloop der 19e eeuw mogen aannemen.

In de eerste plaats is het de litteraire beweging aan het einde van de 18e eeuw en de in nauwe betrekking daarmede staande Fransche revolutie, die als hoeksteen van de kerkelijke kunststrooming der vorige eeuw moet worden beschouwd.

Op hoe verschillende wijze de invloed er van zich ook in de landen afzonderlijk openbaarde, de uitwerking op de kunst was vrijwel overal dezelfde.

Nadat men ijverig gepoogd had om de klassieke en romantische wereld weder nieuw leven in te blazen, en nadat aan dit streven de mechanische reproductie van *alle* monumenten door de fotographie op ongedachte wijze tegemoet was gekomen, lag het voor de hand, dat zoowel roemzuchtige, jonge geleerden als het op verandering beluste publiek en de speculatieve kunstenaars *alle* latere historische stijlvormen poogden op te delven en te benutten. Moeten in die *eerste* pogingen nog ernst, eerlijk ideaal streven en, niet te vergeten, ook scheppende kracht op kerkelijken achtergrond erkend worden, zoo deed de *koopmansachtige exploitatie van alle stijlvormen* dit streven geheel verloren gaan en daarmede ook het werkelijke recht van bestaan dezer richting.

Het is daarom geen wonder, dat er slechts een sterk, innerlijk verzet noodig was, om een geweldige reactie tegen dit dagelijksch bedrijf in het leven te roepen en daarbij, zooals gebruikelijk, met den bolster ook de pit weg te werpen.

De stoot werd weder door de litteratuur gegeven; de cultus van het individu was de nieuwe geestelijke banier, waaronder zich alle ontevreden geesten schaarden en onder wier invloed eerst litteraires en spoedig daarop ook kringen der beeldende kunst zich van de groote massa afscheidden, om, elkander schragend, de nieuwe leer van het individualisme in de kunst, met hare dragers, op het schild te heffen.

Ik moet mij hier ter plaatse bij den beperkten tijd eener voordracht onthouden van de *algemeene* kunstbeweging na te gaan, om mij uitsluitend te bepalen tot den invloed, welke onze kunst, de architectuur, van deze stroomingen onderging.

Zijn in dit opzicht kort samengevat:

I. De al te getrouwe afbeeldingen van de historische gedenkteekenen van alle tijden en hare publicatie bij massa;

II. De groote vermeerdering van niet vakkundig gevormde architectuur-geleerden en hun begrijpelijke behoefte, om boeken te schrijven en nieuwigheden te ontdekken;

III. De algemeen menschelijke zucht naar afwisseling in de uiterlijke beeldvormen des levens;

IV. De kunstenaars-speculatie op deze menschelijke zwakheid;

V. De overschatting van het eigen ik, enz.,

de onverkwikkelijke grondoorzaken der moderne kunstbeweging, zoo zijn er echter ook vele achtingswaardige en gerechtvaardigde aan te wijzen.

Voor alles dient gezegd, dat in het oppervlakkige stijlnajagen der laatste tientallen jaren voor elke ernstige natuur iets terugstootends en neerdrukkends ligt.

Hoe dieper en kuischer zij gevoelt, des te meer zal zij geneigd zijn, om liever van *alle* stijlvormen afstand te doen, dan deze slechts voor uitwendig gebruik, eenigermate slechts voor costuum bestemd te zien.

Ook biedt het tegenwoordige moderne leven in zijne volslagen veranderde vormen en met zijne deels nieuwe grondstoffen, opgaven, waaraan met de reproducties van traditioneele stijlvormen alleen niet beantwoord kan worden.

Voorts moest het wetenschappelijker inzicht in de werking van alle natuurkrachten noodzakelijk het oog scherpen voor juister wedergave in de kunst en de neiging doen ontstaan om te breken met historische vormen, welke met deze kennis in tegenspraak kwamen.

Ten slotte kon het gezonde verstand zich niet aan den indruk onttrekken, dat de beschreven oorzaken in de architectuur als kunstvak een toestand van verwording bewerkt hadden, dat ieder middel, om de kunst daaruit te verlossen, aannemelijk moest schijnen.

Willen wij, architecten der hedendaagsche moderne kunst, ons niet willoos laten voortdrijven, doch met een zoo helder bewustzijn, als dit, staande binnen zulk een hevig bewogen periode mogelijk is, onze doeleinden vaststellen en pogen te bereiken, dan moeten wij noch de schaduw-, noch de lichtzijden der beweging voorbijzien; maar wij moeten trachten, zoover wij het vermogen, duidelijk van elkander te onderscheiden het gezonde van het ongezonde, het hopelooze van het veelbelovende en uit de hoogste en de heiligste opvatting van ons beroep de kracht en den moed putten, om onze overtuiging in woord en daad te handhaven, onbekommerd om het oordeel der menigte, die onze kunst thans voor het meerendeel nog door geleerde maar gekleurde brillen ziet, voor welke het diepere geheim van onze *scheppende* werkzaamheid nog onontbuld is.

Mijn hooggeachte heeren collega's! Hoe moeilijk dit is, hoe weinig zelfs de hoogstaande geesten van onze naties bij machte zijn ons streven, als dit de *oppervlakte van den schijn* verlaat, te begrijpen, bewijst de vanwege „l'Architecture" ingestelde enquête; doch laten wij zoo eerlijk zijn, en bekennen, dat van onzen kant weinig gebeurt, om hierin verandering te brengen.

(Wordt vervolgd.)

BERICHTEN.

De Staats Courant deelt mede, dat bij koninklijk besluit van 28 Augustus 1900 no. 36 eene commissie is ingesteld tot het in den loop der maand September a.s., houden van een vergelijkend onderzoek naar de bekwaamheid van candidaten voor de betrekking van adspirant-ingenieur van den Rijkswaterstaat.

Benoemd zijn tot lid en voorzitter dezer commissie de heer J. M. F. Wellan, hoofdinspecteur van den Rijkswaterstaat;

en tot leden, de heeren: A. van Hooff, hoofdingenieur van den Rijkswaterstaat in het 10de district; B. Hoogenboom, hoofdingenieur van den Rijkswaterstaat in het 6de district; dr. C. A. Scheltema, hoogleeraar aan de Polytechnische School; Dr. P. Zeeman Gzn., hoogleeraar aan de Polytechnische School; mr. H. A. Hooft, hoofdcommies bij het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid; J. C. Ramaer, ingenieur van den Rijkswaterstaat te Rotterdam, en W. K. du Croix, ingenieur van den Rijkswaterstaat te Amsterdam, tevens als secretaris.

Door het Genealogisch-Heraldiek Genootschap „De Nederlandsche Leeuw" zal een prijsvraag worden uitgeschreven voor het ontwerpen van een diploma van lidmaatschap van het Genootschap.

De ontwerpen moeten uiterlijk 1 November a. s. ingekomen zijn bij jhr. mr. F. Beelaerts van Blokland, 62 Koninginnegracht, Den Haag.

Het Genootschap heeft een som van f 25 beschikbaar gesteld voor den inzender wiens ontwerp het beste wordt geoordeeld.

De beoordeeling der ontwerpen is opgedragen aan de heeren jhr. mr. F. Beelaerts van Blokland, J. C. van der Muelen, mr. C. ridder van Rappard, H. Ch. Vegtel en M. G. Wildeman.

Naar wij vernemen houdt de hoogleeraar E. Gugel, te Delft, zich bezig met het gereedmaken van den derden druk van zijn werk over de geschiedenis der bouwstijlen, waarvan de eerste aflevering weldra het licht zal zien.

Niet alleen zal de vorige uitgave, wat tekst en figuren betreft, eene grondige herziening ondergaan en volgens de nieuwste bronnen aangevuld, maar tevens op vele plaatsen geheel omgewerkt worden.

Verder zal het werk tot het jaar 1900 worden voortgezet door toevoeging van een nieuw hoofdstuk over de geschiedenis der bouwkunst gedurende de laatste 20 jaren, dat door den heer J. H. W. Leliman, bouwkundig ingenieur, zal worden geschreven en, mede opgehelderd door de noodige afbeeldingen, de nieuwe richting in de bouwkunst uitvoerig behandelen zal.

In verband met dit een en ander zullen ook de figuren met een 150tal vermeerderd worden, waardoor het getal daarvan thans tot bijna 1000 zal stijgen.

De uitgever P. Gouda Quint, te Arnhem, heeft het voornemen de nieuwe uitgave tegen een aanmerkelijk verlaagden prijs te doen plaats hebben, ten einde dit belangrijke werk onder het bereik te brengen van een meer uitgebreiden kring van belangstellenden.

Wij zijn andermaal genoodzaakt aan de lijst der bekroningen naar aanleiding van de Parijsche Tentoonstelling iets toe te voegen, namelijk, dat met eene bronzen medaille bekroond zijn in groep XI, de heeren C. J. van Sluijs en J. J. L. Bourdrez, Civ. en Bouwk. Ingenieurs, voor een ontwerp van een sluisdeur uit één stuk, ter vervanging van de thans in gebruik zijnde 4 deuren voor eb en vloed.

Dat deze en voorgaande toevoegingen noodig waren, is het gevolg van het ontbreken van volledige *officieele lijsten* der bekroningen, zelfs bij de Fransche Regeering.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Opzichter 1.
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 15.

VOORSTEL

tot Wijziging van eenige Artikelen der Wet.

BESTAANDE ARTIKELEN.

Art. 2.

De Maatschappij tracht haar doel te bereiken door:
1. Het doen uitgeven, of desnoods uitgeven van een Bouwkundig Tijdschrift;
2. Het doen uitgeven, of desnoods uitgeven van een Bouwkundig Weekblad;
Enz.

Art. 9.

Wanneer vóór den 1sten Januari het lidmaatschap niet is opgezegd, gaat dit voor een volgend jaar door.

GEWIJZIGDE ARTIKELEN.

Art. 2.

De Maatschappij tracht haar doel te bereiken door:
1. Het doen uitgeven, of desnoods uitgeven van een Bouwkundig *Weekblad;*
2. Het doen uitgeven, of desnoods uitgeven van een Bouwkundig *Tijdschrift;*
Enz.

Art. 9.

Wanneer vóór den 1en Januari het lidmaatschap niet *schriftelijk* is opgezegd, gaat dit voor een volgend jaar door.

Art. 14.

Het Bestuur heeft het recht subsidiën te verstrekken voor het nemen van proeven, het doen van onderzoekingen, het uitgeven van geschriften en plaatwerken en het bevorderen van het onderwijs in de bouwkunst.

Art. 25.

Het Bestuur is bevoegd jaarlijks één of meer prijsvragen uit te schrijven
Zij bevatten de volgende onderwerpen:
Enz.

Art. 36.

Behoudens het bepaalde in art. 58 worden jaarlijks drie vergaderingen gehouden, te weten:
1°. Eén van het Bestuur, minstens één maand vóór de Algemeene Mei-Vergadering, waarop de Voorzitters en Secretarissen der afdeelingen toegang hebben.
Bij ontstentenis der Voorzitters en Secretarissen van de afdeelingen, kunnen zij plaatsvervangers, gewone leden der Maatschappij, afvaardigen.
De reis- en verblijfkosten komen voor rekening der afdeelingen.

Art. 42

Meer uitgebreide tentoonstellingen kunnen gehouden worden, daár waar het Bestuur die het best oordeelt.

Art. 27.

Hoogstens om de *vijf jaren* kan een eereprijsvraag worden uitgeschreven.
De mededinging naar dien prijs wordt ook voor buitenlandsche belangstellenden opengesteld. Aan hen die dezen prijs behalen, wordt het eerelidmaatschap aangeboden.

Art. 14.

Het Hoofdbestuur heeft het recht subsidiën te verstrekken voor het nemen van proeven, het doen van onderzoekingen, het uitgeven van geschriften en plaatwerken, het bevorderen van het onderwijs in de bouwkunst *en het zenden van afgevaardigden naar congressen.*

Art. 25.

Het Hoofdbestuur is bevoegd één of meer prijsvragen uit te schrijven.
Deze kunnen de volgende onderwerpen bevatten:
Enz.

Art. 36.

Behoudens het bepaalde in art. 58 worden jaarlijks drie vergaderingen gehouden, te weten:
1°. Een van het Hoofdbestuur, minstens één maand vóór de Algemeene Mei-Vergadering, waarop de Voorzitters en Secretarissen der afdeelingen toegang hebben.
Bij ontstentenis der Voorzitters en Secretarissen van de afdeelingen, kunnen zij plaatsvervangers, gewone leden der Maatschappij, afvaardigen.
De reis- en verblijfkosten komen niet ten laste der Maatschappij.

Art. 42.

Meer uitgebreide tentoonstellingen kunnen gehouden worden, *wanneer en waar het Hoofdbestuur die wenschelijk oordeelt.*

Art. 27.

Hoogstens om de vijf jaren kan eene eereprijsvraag worden uitgeschreven, *die den naam Eereprijsvraag Godefroy zal dragen.*
De daarvoor uit te loven prijs wordt betaald uit een fonds, waarvoor de Maatschappij jaarlijks minstens f 25 bijdraagt.
De mededinging naar dien prijs wordt ook voor buitenlandsche belangstellenden opengesteld.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 10 SEPTEMBER.

AMSTERDAM. Het bouwen van een fabrieksgebouw op een terrein aan de Nes no. 34, 36 en 38 en aan de Nadorststeeg no. 2.
De arch. G. v. Arkel, v.m. 11 u., in café Neuf, Kalverstraat. Bestek en teek. à f 2 te bek. Rokin 17. Inl. geeft voorn. arch.

AMSTERDAM. Bestek. no. 854. Het maken van een houten kantoorgebouw voor den dienst der Tractie bij- en van een privaat aan de locomotievenloods op het stationsemplacement te Apeldoorn. Raming f 2200.
De Holl. IJz. Spoorweg.-Maatsch., n.m. 11/2 u., (Greenw. tijd), in centraal personenstation. Aanw. gedaan.

DIEREN. Het verbouwen van een heerenhuis voor Dr. Valkenburg ald.
De aanbesteder, 's av. 8 u., in hotel „de Kroon", alw. bestek en teek. ter inz. Teek. verkr. à f 1 bij A. R. Schoonman ald., die inl. geeft. Aanw. gedaan.

GRONAU. Het bouwen van een heerenhuis aan de Wilhelmstrasse ald.
De arch. G. Beltman A.Gzn. te Enschedé, n.m. 4 u. (M. E. T.), in hotel „Zum Engel". Best. en teek. ad f 1,80 bij gen. arch. verkrijgb. Aanw. 10 Sept., n.m. 1 u. (M. E. T.).

HENDRIK-IDO-AMBACHT (Z.-H.). Het gedeeltelijk afbreken en verbouwen van een gebouw tot 4 woningen.
De heer H. Maaskant, n.m. 4 u., in het café „de Vlashandel". Bestek en teek. ter inz. in voorn. café. Inl. worden gegeven door den arch. A. Visser Kz. te Zwijndrecht. Aanw. gedaan.

MUNTENDAM. Het vergrooten en het vertimmeren van het gemeentehuis, met bijlevering van materialen.

Het gemeentebest., n.m. 6 u. Bestek en voorw. op de secr. ter inz. Aanw. 10 Sept., v.m. 9 u., door J. Schenkel, gemeente-arch.

OOSTERHOUT (N.-BR.). Het bouwen eener veranda met bijlev. van alle materialen, aan het huis bewoond door den Wel.Ed. Achtbaren heer Jhr. van Grotenhuis.
De bouwk. C. A. Oomen Azn., 's av. 7½ u., in het koffiehuis van L. Olislagers. Bestek en teek. in gen. koffieh. ter inz. Aanw. ged.

SURHUIZUM. Het weder opbouwen van eene huizinge met schuur.
De heer A. Zijlstra. Teek. ter inz. in de herberg van Hulshoff te Surhuizum, en bestek te bek. tegen 50 ct. bij den arch. A. Velding te Buitenpost. Aanw. gedaan.

UITHUIZERMEEDEN. Het bouwen van twee schuren met middenhuis, met bijlevering van alle materialen, transporten, enz.
De heer R. Nienhuis, n.m. 6 u., in het gem.-huis. alw. bestek en teek. ter inzage, en bestek ad 75 ct. verkr. is. Inl. geeft arch. J. Offringa.

DINSDAG 11 SEPTEMBER.

AMERSFOORT. Het verbouwen van het winkelhuis Langestraat no. 45.
De archit. W. v. Schaik, v.m. 11 u., in café „De Arend". Bestek en teek. ter inz. en à f 1 verkr. aan het bur. van den archit., die inl. verstrekt.

DIRKSHORN. Het maken van een nieuw pakhuis met woning, aldaar.
De bouwk. A. Vis te Oudkarspel, n.m. 5 u., in het café Brommer te Dirkshorn, alwaar bestek en teek. ter inz. liggen.

STRATUM. Het bouwen van 7 woonhuizen met bijlev. van alle materialen.
De bouwk. A. Clement, n.m. 4 u., in het koffiehuis van J. v. Nuenen. Bestek en teek. ter inz. in voorn. cafe. Inl. geeft de bouwk. Aanw. 11 Sept., v.m. 10 u.

ZWARTSLUIS. De herbouw van een boerderij bij de Kloosterzijl te de Velde, gem. Zwartsluis, voor mej. de Wed. J. ten Klooster te Meppel.

De aanbesteder, v.m. 10 u., bij den heer Schrijver. Bestek en teek. verkr. bij G. v. d. Klocht, timmerman te Hasselt, tegen f 1 per stel. Aanw. gedaan.

UTRECHT. Bestek no. 823. Het maken van een dubb. wachterswoning met bijbeh. werken op den spoorweg Utrecht-Rotterdam, nabij K.M. paal 36.00. Raming f 8140.
De Maatsch. tot Expl. van Staatssp., n.m. 2 u. (lok. tijd) aan het Centraal bureau, Moreelsepark.

UTRECHT. Bestek no. 825. Het uitbreiden en wijzigen van het stations- en douanegebouw en het uitvoeren van eenige diverse werken op het station Zevenaar. Raming f 25350. De uit te voeren werken bestaan in: het uitbreiden en wijzigen van het douanegebouw, het uitbreiden van het stationsgebouw, het maken van eene perronoverdekking, wijziging van het stationsgebouw, wijziging van het gebouwtje voor arbeiders enz. en het maken van een afdak, diverse werken.
De maatschappij tot expl. van Staatssp., n.m. 2 u., (lok. tijd) aan het Centraalbureau, Moreelsepark.

WOENSDAG 12 SEPTEMBER.

GRONINGEN. Het afbreken van het pakhuis, get. 5, in het Popkenstraatje aldaar, en bouwen van 2 woonhuizen met bovenwoningen.
De arch. G. Nijhuis, 's av. 8 u., in café „Struve". Bestek en teek. ad f 0,50 verkrijgb. en ter inz. bij gen. arch. Aanw. gedaan.

NORG. Het verbouwen en vergrooten der zuivelfabriek aldaar.
Het bestuur der zuivelfabriek, n.m. 2 u., bij L. Hoff, bij wien bestek en teek. ter inz. liggen en inl. verkr. zijn.

STADSKANAAL. Het bouwen eener schuur met bijk. werken en bijl. der mater.
De heer B. Gerdes, 's av. 6 u., in café A. S. Smith, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft arch. J. Moolhuizen. Aanw. 12 Sept., n.m. 5 u.

DONDERDAG 13 SEPTEMBER.

'S-GRAVENHAGE. Het maken en lev. van een ijzeren lichttoren met voet, bestemd voor den Mond der Suriname. De toren moet in eene Nederlandsche fabriek worden vervaardigd. Inschrijvingen door buitenlandsche aannemers worden niet aangenomen.

Het min. van marine, v.m. 11 u. Bestek en teek. ter lez. in het lokaal van het dep. van marine te 's-Hage en ter griffiën van de prov. gouvernementen en zijn à f 1 te bek. aan voorn. dep. Inl. te verkr. bij den bouwk. bij den dienst van het loodswezen, aan het gebouw van het dep. van marine aldaar.

GRONINGEN. Het afbreken van de behuizing no. 21 in de Oude Ebbingestraat en het daar ter plaatse bouwen van eene winkelbehuizing met bovenwoning voor de firma J. Geubels.

De arch. W. P. Ros, in cafe „Veening", alw. bestek en teek. ter inz. en zijn deze ad f 1,50 verkr.

VRIJDAG 14 SEPTEMBER.

AMSTERDAM. Het bouwen van een gebouw ingericht voor magazijn, kantoren, vrije bovenhuizen en winkelhuis aan den Binnen-Amstel no. 191 en een daarachter gelegen gebouw aan de Wagenstraat (Kooimansgang) no. 9 ingericht voor loodgieterij en magazijn, met smeltoven, schoorsteen, gietbak enz., alle te Amsterdam, met de leverantie van alle mater. en arbeidsloonen.

De Nederl. zink- en loodpletterij, gieterij en pijpenperserijen, firma A. D. Hamburger te Utrecht en Amsterdam, v.m. 11½ u., in het cafe „Paleis Royal", Paleisstraat.

GRONINGEN. Het verbouwen van de hortulanuswoning in den Hortus Medicus aan de Nieuwe Kijk in 't Jadstraat aldaar. Ram. f 6700.

Het prov. bestuur, 's midd. 12 u. Bestek ter lez. aan het gebouw van het min. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. best. van Groningen, te Groningen, en is te bek. bij M. Nijhof, Nobelstraat no. 18, te 's Hage. Inl. te bekomen bij den Rijksbouwk. en bij den opz. van het Geologisch Mineralogisch Laboratorium, K. Dijkstra ald. Aanw. gedaan.

STAD ALMELO (HERBEST.). Het verbouwen van een bestaand gebouw op een terrein gelegen naast de gasfabriek aan de Haven-Zuidzijde aldaar tot centraalstation voor de electrische verlichting.

Het gem.-best., v.m. 11½ u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen — Amsterdam, Stopkapiein — Rotterdam, Zuidblaak 14 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. — Nijmegen, In de Betuwestraat 8. — Groningen, Peletierstraat 4.

Reserves ult. 1899. . . . f 1.944.100.00
Betaalde Brandsch. tot ult. '99- 19.521.500.00

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

10 AUGUSTUS.

NES (WEST-DONGERADEEL). Het bouwen van een lytshuis met eenig timmerw. voor den heer D. Bolman. Ram. f 2850.

Laagste inschrijver A. Jousman, Nijkerk, f 2642. Gegund.

NUMANSDORP (ONDERH.). Het bouwen van een landbouwschuur voor den heer R. P. Fonkert. Door den arch. Bongers.

Gegund metselwerk aan Jac. en Joh. Broer, Klaaswaal en timmerwerk aan J. Sneep, id.

24 AUGUSTUS.

ALKMAAR (ONDERH.). Het verbouwen en tot winkelhuis inrichten van een perceel. Door den architect K. Bakker Dz.

Gegund aan de heeren Ringers en v. Vegel, ald.

APELDOORN. Het verbouwen van een pakhuis, achter perceel A 88 aan de Dorpstraat, ten behoeve van den heer M. R. Grevenstuk, onder architectuur van den heer L. Eikendal.

Laagste inschrijver G. Wegerif, f 1977. Gegund.

HOLWIERDE. Het bouwen van een nieuwe pastorie. Door den kerkeraad der Herv. Gem.

Laagste inschrijver G. Bakker, Delfzijl, f 3650. Gegund.

25 AUGUSTUS.

VOORSCHOTEN. Het bouwen van een vereenigingslokaal voor rekening van het bestuur der R.-K. kerk, volgens ontwerp van de heeren A. Paardekooper en Jac. P. Lagerberg.

Laagste inschrijver J. Opdam, f 7987.

27 AUGUSTUS.

HULST. Het bouwen van een herberg en magazijn, op een ged. grond in den polder de Clinge, gem. St. Jansteen, nabij 't stat. ald. Door den bouwk. J. W. Warnier.

Laagste inschrijver J. van Gijsel, Hulst, f 2038. Gegund.

VIANEN A/D. LEK. Het bouwen van een muziektent aldaar.

Laagste inschrijver G. Schouten, f 67,50.

28 AUGUSTUS.

OOSTERHOUT (N.-BR.). Het bouwen eener hooipers met bijlev. van benoodigde materialen, aan de Haven ald. Door den bouwk. C. A. Oomen Azn.

Laagste inschrijver J. B. de Vos, f 7117. Gegund.

CEIJSTEREN (LIMB.). Het bouwen van een woonhuis in 2 perc., *a.* metselwerk, zonder, en *b.* timmerwerk met bijlev. der materialen. Door de familie Peeters bij H. Vermolten.

a. Laagste inschrijver H. Pingen, Meerloo, f 456*.

b. P. Spee en Chr. Wijnhoven, f 1363*. *Gegund.

GRONAU (ONDERH.). Het schilder- en glaswerk van de in aanbouw zijnde fabriek van de heeren M. v. Delden & Co. te Gronau. Door den heer B. Plasman.

Laagste inschrijver Hoff, Gronau, f 1184 Mark. Gegund.

LOCHEM. Het bouwen van een huis. Door den heer A. J. Groot Bleumink.

Laagste inschrijver J. Geels, f 1358.

MEPPEL. Het bouwen van eene fabriek met magazijn, ketelhuis enz. aan den stationsweg ald. voor de firma Brocades en Stheeman. Door den arch. D. Monsma.

Laagste inschrijver F. W. Leestenmaker, f 23603.

WOENSEL. Het bouwen van een winkelhuis met bakkerij en drie woningen met aanhoorigheden. Door den heer Jac. Ansems-Donkers.

Laagste inschr. J. Wed. Bogaarts, Woensel, f 5740. Nog niet gegund.

30 AUGUSTUS.

ALKMAAR. Het verbouwen van perc. wijk C. no. 15, aan het Heiligeland. Raming f 2499. Door den arch. K. Bakker Dzn.

Laagste inschrijver J. Dorregeest, f 2484. Gegund.

ALMELO. Het vergrooten der fabriksgebouwen van H. Ten Cate. Door den arch. H. A. Witzand Bz.

Laagste inschr. J. Eshuis, Almelo, f 4436. Gegund.

AMSTERDAM. Het maken van een gebouw met kantoorlokalen ter plaatse der perceelen 219 en 221 aan de Spuistraat. Door de architecten A. Jocot en W. Oldewelt.

Laagste inschrijver J. Koster, f 18667.

APELDOORN. Het lood- en zinkwerk aan het te bouwen huis aan de Nieuwstr. Door den heer H. v. Essen Jr.

Laagste inschrijver A. v. Reekum, f 154. Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van twee woningen met bijgebouw, voor den heer G. J. ter Maat, aldaar.

Laagste inschr. Joh. Weener, f 3080. Geg.

OOSTERBEEK. Het bouwen van een woonhuis aan den Schelmschen weg te Oosterbeek. Door den arch. A. M. v. Steenis.

Laagste inschr. C. Meijer, f 179 Gegund.

OUD CHARLOIS (ROTTERDAM.) Het bouwen van een bouwmansw. met schuur, uitgezonderd het timmer- en laterwerk, op een perceel grond, aan de Robbenoordschenweg aldaar. Door den heer S. v. Gelder.

Laagste inschrijver G. Pijl, Oud-Beijerland, f 4512.

WESTERVOORT. Het bouwen van een dubbel woonhuis met gedeelte bijlev. van materialen en eenige restauraties aan het huis Wanenslag. Door den heer W. F. Hoyinck te Pannerden.

Laagste inschrijver E. ten Boch, Westervoort, f 1160. Gegund.

31 AUGUSTUS.

ALMELO. Het bouwen van 2 woningen, voorloopig ingericht voor sigarenmakerij, voor de heeren Gebr. Kluck. Door den arch. H. A. Witzand Bzn.

E. Eshuis, Almelo, f 1472. Gegund.

AMBT-ALMELO. 1. Het aanbouwen van 2 lokalen met portaal en privaten aan de school aan den Bornschen weg; 2. de levering van het meubilement voor een lokaal. Door het gemeentebest.

School. Laagste inschrijvers A. Boom en G. Ezendam, Stad-Almelo, f 3998.

Meubelen. H. H. Koers, Wierden, f 499.

BODEGRAVEN. Het bouwen van een school met gymnastieklokaal en onderwijzers woning. Door het gem.-best.

Laagste inschr. Z. Gelens, Schoonhoven, f 39850. Gegund aan J. H. de Wilde.

HEERENVEEN. Het weder opbouwen der afgebrande boerenbehuizinge te Baijum, bew. door H. Jepma, met bijlev. van alle daarvoor ben. materialen, werkloonen, transporten enz. Door den heer Jhr. Mr. J. Roëll te 's-Hage.

Laagste inschrijver Kl. Hartstra, 't Meer, f 8375.

HOORN. Het bouwen van een koperslagerij aan de Nieuwstraat. Door den arch. A. Rinkema.

Laagste inschrijver W. Molenaar, West. wood, f 1818.

ZUTPHEN. Het verbouwen van 2 pakhuizen tot eene distilleerderij, het maken van eenen kelder onder deze pakhuizen e.a. gelegen aan de Naadzak, voor den heer J. Woudenberg, ald. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver H. W. Jansen, Eefde, f 1165. Gegund.

1 SEPTEMBER.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het bouwen van een chocoladefabriek aan den Ringdijk nabij Amsterdam. Door de architecten D. J. Nijland en C. L. van Kesteren.

Minste inschrijver A. Slingerland, Bussum, f 32865.

APELDOORN. Het verbouwen van een pakhuis, staande achter het perc. A 88 aan de Dorpstr. ald. Door den arch. L. Eikendal.

Laagste inschr. G. Wegerif, f 1976. Gegund.

CAPELLE a/d. IJ. Het verbouwen van een woonhuis voor den heer A. Molenaar. Door den arch. B. van Dam Johsz.

Laagste inschr. C. Buijs, Capelle a/d. IJ., f 2600. Gegund.

HAARLEM. Het bouwen van een woonhuis aan den Wagenweg. Door den arch. S. J. W. Mons.

Laagste inschrijver F. T. Maas, f 9200.

HOOGEZAND. Het bijbouwen van twee lokalen aan de o. l. school te Foxhol. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijvers J. en J. E. Wolrich, Hoogezand, f 4643. Gegund.

PURMEREND. Het amoveeren van twee woonhuisjes en het bouwen van een houtloods, lang 21, breed 14.50 M., met schoeiingwerken, ophoogen van het bouwterrein en het maken van twee regenbakken elk van 6000 liter water, aan de Tuinstr. ald. Door den arch. H. P. v. d. Aardweg.

Laagste inschrijver Jb. v. Voorst, f 1365.

SLIEDRECHT. Het bouwen van 1 woonhuis op nader te bepalen plaats op een perc. land aan aan den Stationsweg. Door den gemeente-arch.

Perc. 1. Timmerwerk enz. Laagste inschr. C. v. Loon, Werkendam, f 1497.

Perc. 2. Timmerw. enz. W. Hofman, f 1690.

Perc. 3. Verfwerk enz. A. van Es, f 132.

TIEL. Het bouwen van eene stoom wasch- en strijkinrichting op een terrein aan de Linge bij Thedingswaard, nabij Tiel, met bijlev. van alle materialen, enz. Door den bouwk. N. H. v. Zetten.

Laagste inschr. G. v. Mameren, Ophemert, f 8543. Gegund.

UTRECHT. Het verrichten van herstellingen aan den Nicolaastoren. Door het gemeentebest.

Laagste inschr. B. Grootenboer, Utrecht, f 1689.

„Per Telegraaf."

STAD-ALMELO. Het verbouwen van een bestaand gebouw, op een terrein gelegen naast de gasfabriek aan de Haven-Zuidzijde ald., tot centraal station voor de electrische verlichting ald. Door het gem.-bestuur.

Laagste inschrijver C. Eckhardt, 20547; daropvolgende E. Eshuis, f 20693; beide ald.

3 SEPTEMBER.

RENSWOUDE. Het bouwen van een woonhuis met boerderij aan den Slaperdijk, (de Schras), voor rekening van den heer W. van Manen, aldaar. Door den heer G. ter Broek Jr. te Scherpenzeel.

Laagste inschr. G. W. Overeem, Scherpenzeel, f 2298. Gegund.

VLISSINGEN. Het restaureeren van de Nieuwe Kerk ald., in 2 perc. Door de kerkvoogden der Ned. Herv. gemeente.

Perc. 1, metsel- en timmerwerk. Laagste inschrijver W. L. Huson, f 8446.

Perc. 2, schilderwerk. A. J. Luitwieler, f 1359.

2 biljetten van onwaarde.

WIJHE. Het bouwen van twee woningen onder één dak. Door den heer H. J. Edelijn.

Laagste inschrijver G. v. d. Kolk, f 1669. Gegund.

ZEELAND (N.-BR.). Het bouwen van een huis. Door den heer H. A. Coenen.

Laagste inschrijver A. J. van Wijk, Nunen, f 4400. Gegund. Zonder bijlev. van metselsteen, schoorsteenmantels, glas, rolblinden en grondwerk.

4 SEPTEMBER.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het bouwen van sigarenfabr. voor den heer A. J. Carlozo, Muidergracht no. 4 en 5. Door den archit. J. W. Meijer.

Laagste inschrijvers Gebr. Scholten, f 5085.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het maken van kantoren en kelder met diverse werken in het gebouw „Sibilla", aan de Hoogte Kadijk no. 143c. Door den architect H. H. Baanders.

Laagste inschrijver J. Gelens Cz., f 8098.

LOSSER (OV.). Het bouwen van een kerk met pastorie. Door het kerkbest. van Losser, Dekenaat Oldenzaal.

Laagste inschrijvers Koenders en Beuve, Enschedé, f 85680.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma GEBRS. HESSE), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusatti, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstucfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel, Stoomzaag- en Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — HÖXTER-GODESBERG A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare bekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blowers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königswinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-**steenen vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

JULIUS LÜCHAU,

AMSTERDAM. — Damrak 71.

Generaal-Vertegenwoordiger der Firma

Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover,

vereelt mich aan voor levering van:

Körting's Injecteurs.
Körting's Universaal Condensers.
Korting's Pulsometers en Elevators.
Korting's Gas- en Petroleum-Motoren. Gasdynamo's en Electromotoren.
Korting's Ribbenbuizen en Stoomkacheis.

CENTRALE VERWARMINGEN EN ELECTRISCHE VERLICHTINGEN.

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM.

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

Engelsche en Fransche Vloertegels.

Vraag Teekeningen en Prijzen.

Worthington Pumping Engine Company

745 Keizersgracht

AMSTERDAM.

Hebben voor dadelijke levering voorradig

KETELVOEDING POMPEN

Electrische Pompen

WORTHINGTON STOOMPOMPEN

voor alle doeleinden.

Eerste Nederl. Papierstücfabriek,

voorheen BENNEWITZ & Co.

Papierstüe dient tot geheele vervanging van Stoesdoorwerk, Cartonpierre enz. en kan direct aangemaakt worden. Het wordt om zijne uitstekende eigenschappen (lichtheid, duurzaamheid, onbrandbaarheid, geschikheid om dadelijk te beschilderen), door H.H. Architecten enz. aanbevolen.

Kantoor: Damrak 85, AMSTERDAM. Fabriek en Atelier Tolhuis o/h. IJ.

Schilderlinnen verkrijgbaar in de breedten van 2.10, 2.55, 3.10, 4.10, en 5.10 tot de meest concurreerende prijzen.

Uitvoerders der gevelbekleeding van Oud Holland op de Wereldtentoonstelling te Amsterdam in 1895, van Oud Dordrecht in 1897.

Tentoonstelling Papierindustrie artistique Parijs. October 1894.
GROOTE GOUDEN MEDAILLE & EERE DIPLOMA.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 18den Sept. 1900, des namiddags ten 2 ure (*locale tijd*), aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 827.

Het maken van een bureau, magazijn, smederij en privaat en eenige diverse werken in het machinegebouw voor de electrische verlichting op het station VENLO.

Begrooting f 2700.

De besteding geschiedt volgens § 44 van het bestek.

Het bestek ligt van den 4den Sept. 1900 ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur A. VAN LIEBERGEN te *Maastricht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van f 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 11den Sept. 1900 ten 11 uur 40 minuten voormiddag (*West Europeesche tijd*).

UTRECHT, den 30sten Augustus 1900.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 18den Sept. 1900, des namiddags ten **2** ure (*locale tijd*), aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 829.

Het wijzigen van Sporen en Wissels met daarmede in verband staande werken op het station UTRECHT.

Begrooting f 5700.

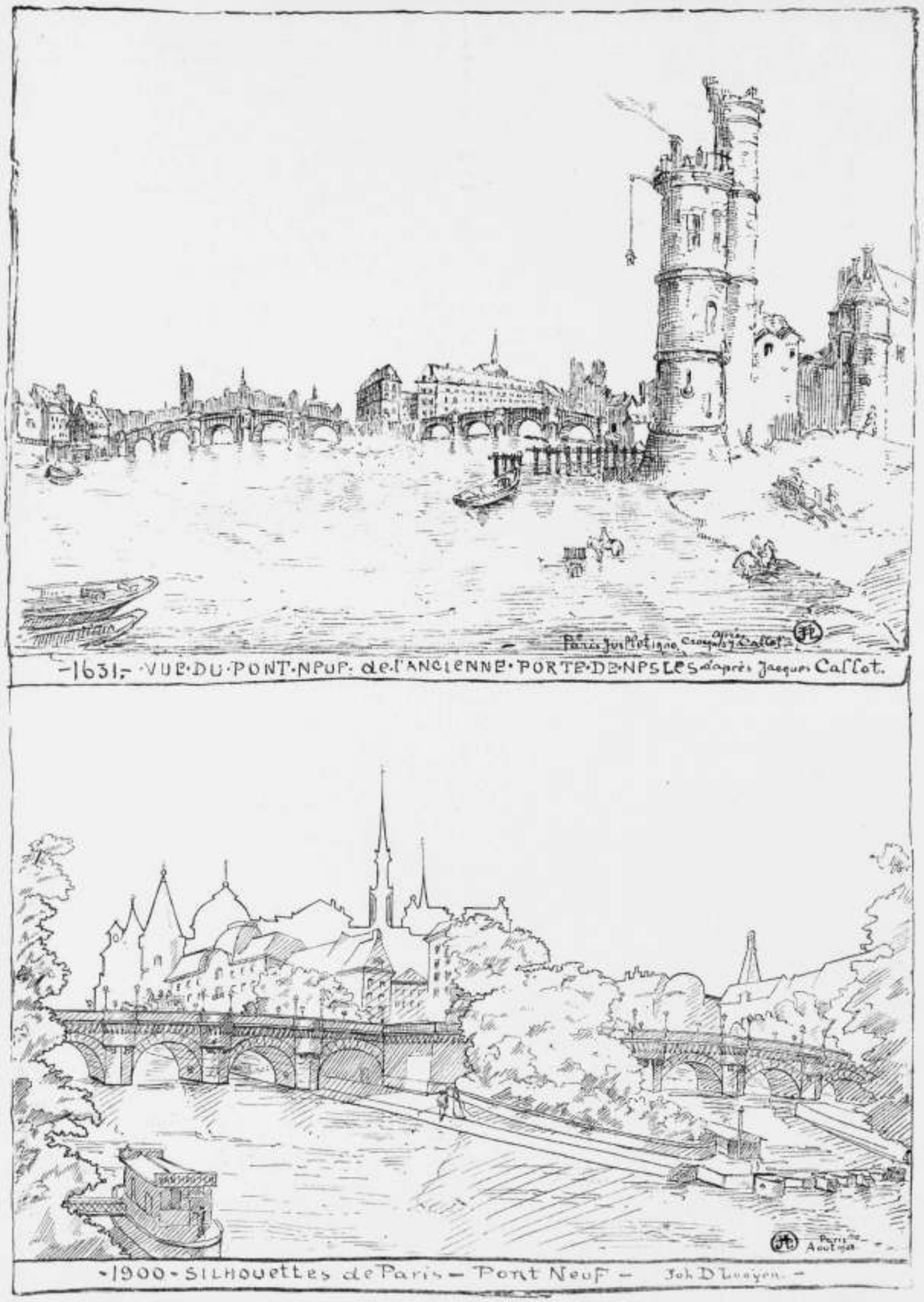
De besteding geschiedt volgens § 46 van het bestek.

Het bestek ligt van den 8sten Sept. 1900 ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. J. VAN HOORN te *Utrecht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 11den Sept. 1900, ten 11 uur voormiddag (*West Europeesche tijd*).

UTRECHT, den 4den September 1900.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

15 SEPTEMBER 1900. 20e JAARGANG. No. 37.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 'S GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 2/3 maal. ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — De „Pont-Neuf te Parijs, door Joh. D. Looyen. — Parketvloeren der firma Damman, Washer & Co. — Prijskamp in de schoone bouwkunst. — Prijsvragen. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Personalia. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Omtrent het programma van de Ie prijsvraag, door de Maatschappij in 1900 uitgeschreven, voor een ontwerp voor eene Ambachtsschool met Directeurswoning — zie Bouwkundig Weekblad no 30 van 28 Juli j.l. — werd tot het Bestuur der Maatschappij de vraag gericht, of het de bedoeling is, dat het gebouw (of de gebouwen) op een vrij terrein ontworpen kunnen worden.

In antwoord op die vraag deelt het Bestuur in het algemeen mede:

dat het terrein geheel vrij is en aan alle zijden van het gebouw ruimschoots licht kan toetreden.

De ligging der school wordt echter verondersteld aan een straat, met het front naar eene bepaalde windrichting.

Dit laatste met het oog op de plaatsing van sommige lokalen, die afhankelijk is van de soort invallend licht.

82ste Algemeene Vergadering.

Deze vergadering is voorbereid door het Bestuur der Afdeeling Utrecht van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, welke Afdeeling bij deze gelegenheid haar vijf-en-twintig-jarig bestaan herdenkt.

De 82ste Algemeene Vergadering zal gehouden worden te *Utrecht* op **Woensdag 26 September 1900**, des voormiddags te 10½ uur, in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen, aan de Mariaplaats.

AGENDA.

1. Mededeelingen van het Bestuur der Maatschappij.
2. Benoeming van de Commissie van stemopneming voor de verkiezing van de Bestuursleden in Mei 1901.
3. Bespreking van een voorstel tot wijziging van eenige artikelen der Wet, overgenomen door het Bestuur der Maatschappij.

Na afloop der vergadering kan het Schilderijen-museum Kunstliefde, in genoemd gebouw, bezichtigd worden, waarna in de vergaderzaal het tweede onthijt wordt aangeboden door de Afdeeling Utrecht.

Te ongeveer 2 uur zal een bezoek worden gebracht:
1°. aan het Aartsbisschoppelijk Museum;
2°. aan de metropolitaan-kerk van St. Catharina;
3°. aan het Wilhelminapark en het Hoogeland met het Stedelijk Museum.

Na deze bezoeken zullen de leden samenkomen in de Sociëteit van het Park Tivoli, waarbij — in overleg met het Bestuur van Tivoli — de Utrechtsche niet-leden dier Sociëteit ook toegang hebben.

De gemeenschappelijke maaltijd zal gehouden worden in den „Huize Stapelkamp", Drift n°. 13, des namiddags te 6 uur, tegen betaling van ƒ 3 per couvert zonder wijn.

De leden die aan dezen disch wenschen deel te nemen, worden dringend verzocht zich op te geven *voor 23 September a. s.* aan den Voorzitter der Afdeeling, den heer I. H. J. van Lunteren, Donkere Gaard n°. 4 te Utrecht.

VERGADERINGEN VAN DE AFDEELINGEN.

GRONINGEN. 21 September 1900, des avonds 8½ uur, in de Societeit „de Harmonie". Ingekomen stukken. Bespreking tot uitbreiding van het ledental. Mededeelingen over „Terpentini", voor lakwerken, door den heer H. Reijenga. Verdeeling van spreekbeurten, enz. Kunstbeschouwing. Varia.

DE „PONT-NEUF" TE PARIJS.

„Je me porte comme le Pont-Neuf".

Deze typische Parijsche uitdrukking is niet alleen een bevredigende aankondiging wat mij zelf betreft, maar getuigt in de eerste plaats voor de stevigheid der derde brug, die te Parijs over de Seine werd geslagen en is als zoodanig spreekwoordelijk geworden, hoewel nog niet lang geleden eenige niet heel belangrijke verzakkingen zijn waargenomen.

Dikwijls moet ik dat document der Parijsche geschiedenis over, of zie het van den Quai du Louvre, waar het zoo'n treffend geheel uitmaakt met de oude huizen van „l'Ile de la Cité" met haar „Palais de Justice", „Ste. Chapelle"

en, wat verder op den achtergrond, het silhouët der „Notre-Dame".

Dit was dan ook de aanleiding, die mij tot eenige nasporingen der oude brug dreef, en ik kwam tot bijzondere eigenaardigheden. (*)

J. de la Tynna beweerde, dat de naam te danken was aan de negen wegen die op de brug uitkwamen, drie aan iederen oever en drie op het midden; doch 't is vrijwel bewezen, dat de naam alleen juist was in den tijd, dat men hem gegeven had en eenvoudig Nieuwe Brug beteekent.

De historicus Pierre de l'Estoile zeide: „Au mois de „mai 1578 les eaux de la Seine étant basses, fut commencé „le Pont-Neuf, de pierre de taille, qui conduit de l' Hôtel „de Nesles à St.-Germain-l'Axerrois, sous l'ordonnance „du jeune Androuet du Cerceau, Architecte du Roi; et „furent en même an, les quatre piles du bras de la Seine, „coulant entre le Quai des Augustins et l'Ile du Palais, „levées environ une toise chacune par-dessus le rez-de chaussée, „et l' on disait que la torse de l' ouvrage coûtait 85 livres".

Zoo weten we dus, dat de eerste steen 31 Mei 1578 door Henri III gelegd werd. 't Was een feestelijke dag, voor den Parijzenaar, bijna net zoo feestelijk als de eerste steenlegging van de Pont Alexandre III; alleen had deze laatste plechtigheid een meer internationaal karakter, terwijl het eerste feest zeer intiem gevierd werd, en er geen Russische Keizer voor noodig was; maar met dit al heeft de Alexanderbrug in waardigheid en statige rust zeker haar drie eeuwen oudere lotgenoote niet overvleugeld.

Hendrik III stak, voor deze gebeurtenis, in een daarvoor zeldzaam rijke en prachtig georneerde bark uit het Palais du Louvre van wal, vergezeld door zijne wederhelft, zijne moeder Catharine de Médicis, en de voornaamste autoriteiten der stad.

In „les Antiquiters de Paris" vindt men nog den zilveren truffel en het zilveren kalkbakje, waarvan de vorst zich bediende.

Geen feestdag was deze dag voor den Koning, en al de toejuichingen en eerbewijzen namen zijne droeve stemming niet weg, want dienzelfden dag werd zijn favoriet Quélus begraven, gestorven aan de wonden die hij bij een duel bekomen had. Het volk bleef niet onbekend hiervan en noemde de tockomstige brug „le Pont des Pleurs".

Na deze eerste steenlegging werden de werkzaamheden met spoed voortgezet en het eerste gedeelte, over den smalsten Seine-arm, was in 1601 gereed, en heette de Pont des Augustins; het overige gedeelte bleef onafgedaan, met de pijlers slechts even boven den waterspiegel uit.

Door politieke aangelegenheden werden de werkzaamheden niet eerder hervat dan in 't laatst van 1602, en geëindigd door Henri IV in 1607 onder leiding van den architect en aannemer Guillaume Marchand, evencens de bouwmeester van het koninkijk kasteel te Saint Germain en Laye.

Niet zonder gevaar kon men in 1603 reeds over hare geheele lengte wandelen, waarvoor Henri IV altijd brutaal het voorbeeld gaf. Estoile schrijft hierover.

„Le Roi passa du Quai des Augustins au Louvre, par dessus le Pont-Neuf, qui n' etoit pas encore trop asseuré, et où il y avoit peu de personnes, qui s'y hasardassent. Quelques-uns, pour en faire l'essai, 's étoient rompu le col et tomber dans la rivière, ce que l'on remontra à sa majesté, la quelle fist reponse (ainsy qu'on dit) qu'il n'y avoit pas un seul de ceux-la, pui fussent Roy, comme luy.

(*) Dank zij de welwillendheid van den heer George Cain, Conservateur du Musee Carnavalet, was ik in de gelegenheid deze studie zoo uitgebreid mogelijk te maken.

De bogen en pijlers waren ingericht om keukens en kelders te bevatten van de huizen die op de brug gedacht waren, volgens het oude gebruik. Henri IV kwam hier echter tegen op, omdat deze woningen het schoone uitzicht, dat hij uit zijn paleis over de Seine had, belemmeren zouden, en verbood den verderen bouw dezer genoemde perceelen.

Het midden der brug gaf, en geeft nog toegang tot het interessante Ile de la Cité. Over dit elland werd een vierkant hoofd van een tien meter lengte uitgebouwd, waarachter men, na eenige trappen te zijn afgedaald in een aardig aangelegd parkje komt, met overoude reusachtige boomen. Op het vierkante hoofd bevindt zich het standbeeld van Henri IV, dat in 1614 werd onthuld.

Dit standbeeld heeft veel wisselvalligheden medegemaakt.

Het eerste paard, waarop het beeld van Hendrik was gezeten, was bestemd voor een monument van Hertog Ferdinand van Toscane, dat deze vorst voor zichzelf wenschte op te richten te Jean de Boulogne. Maar Ferdinand stierf, en zijn opvolger Come II, een merkwaardig mensch, maakte er een cadeautje van voor Maria de Medicis, regentes van Frankrijk, later vrouw van Henri IV; deze Vorstin deed het daar ter plaatse verrijzen.

Door de revolutie in 1792 werd het monument verwoest, waarna het tijdelijk in pleister weder op dezelfde plaats werd opgericht in 1814. Lodewijk de XVIII hield niet van pleister, want hij deed het vervangen door het standbeeld dat men er nu aantreft en gebruikte er het brons voor, afkomstig van het voormalige standbeeld van Napoleon I dat op de Place Vendôme placht te staan. Er wordt nog verteld, dat in den voet van het beeld van Henri IV op de Seine-brug zich een miniatuur-beeldje van den grooten Keizer moet bevinden; mijne nasporingen hieromtrent zijn echter zonder resultaat gebleven.

Aan den rechteroever, aan het einde der brug, vond men destijds een gebouw van drie verdiepingen, waarin zich een pomp bevond, om het Seine-water in de verschillende stadswijken te verspreiden. Het huis heette de Samaritaine en dankte dezen naam aan een beeldengroep, voorstellende Jezus en den Samaritaan bij de put van Jacob. Tusschen de beide figuren bevond zich een groot schelpvormig bekken, waaruit water stroomde in een verguld bassin.

De wijzerplaat van een speeluurwerk voltooide het monument, dat door den Vlaamschen kunstenaar Linthaer was bewerkt. Dit gebouw is in 1813 gesloopt, doch de naam is bewaard gebleven in een van die groote Fransche bazars, die zich daar in de onmiddellijke nabijheid bevindt.

Aan de andere zijde, iets verder stroomafwaarts, bevond zich de poort en toren de Nesle.

De juiste plaats is aangegeven door een steen, in het tegenwoordige — „Institut de France" — geplaatst, waarop de plattegrond staat afgebeeld. De toren is het meest bekend doordien Lodewijk X daar zijn vrouw Margaretha de Bourgogne deed vermoorden.

Wat later het „Palais Royal", en nu de groote boulevards voor Parijs waren en zijn, was in de XIIe eeuw de Pont-Neuf.

't Scheen er een vroolijke boel te zijn. Mondor en Tabarin, de zangers, hadden er hunne zetels, ieder op een schraagtafeltje. Desiderio Deocombe kraamde er zijn potjes-latijn uit voor eene menigte die er al heel weinig van snapte. Meester Gonin deed er zulke grappige schelmenstreken, dat de politieke lijders zijn naam aan Richelieu gaven. Brioché vertoonde daar zijne eerste marionetten, en eindelijk zorgde de groote Thomas voor den geneeskundigen dienst en trok er kiezen zonder zichzelf pijn te doen.

't Was een aanhoudend druk verkeer, waarvan zakkenrollers niet het minst profiteerden; 't was de plaats waar de magistraten 't meest voor samenscholingen en opstootjes vreesden, waar men vocht en keef en moordde, terwijl de „Guet" (politie) een eindje opwandelde, wat nu ook nog wel eens elders voorkomt. 't Was zooals Rabelais het noemde „le foyer ambulant de tous les crieurs de Saulce verte".

Eenige eigenaardige regels, die het leven op de brug kenschetsten, mag ik nog wel even aanhalen.

„Rendez-vous des charlatans
Des filous des passe-volants,
Pont-Neuf, ordinaire théatre
Des vendeurs d'onguent et d'emplâtre;
Séjour des arracheurs de dents,
Des fripiers, libraires, pédants,
Des chanteurs de chansons nouvelles,
Diseurs de sorts aux demoiselles,
De coupe gorges, d'argotiers
De maitres de sales métiers
D'opérateurs et de chroniques
Et de médecins purgitiques ....."

En nu? Oh! de oude brug, na al haar verleden en geschiedenis, geniet nog een druk verkeer; maar 't is niet de kermisdrukte van weleer, noch het hedendaagsche boulevard-leven. Wel werpen de schijnende en verdwijnende reclamen der in den omtrek gelegen magazijnen hun flikkerend licht 's avonds over de brug, maar haar heeft men gespaard; ze heeft het niet noodig, zij imponeert door hare groote lijnen, halfcirkelvormige bogen en zware pijlers.

Aan twee zijden van iederen pijler springen zware spitse steunberen, tevens waterbrekers, vooruit, die door middel van draagsteenen in rotondes overgaan, waarop zich de rusthanken bevinden die vroeger toonbanken droegen.

De gesloten balustrade rust op een cordonlijst, die deze van bogen en pijlers scheidt.

Deze lijst is door slappe consoles gedragen; de koppen onder de consoles aangebracht, zijn daarentegen veel mooier, allen verschillend van idee en uitdrukking en door een vaardige hand met veel gevoel bewerkt.

Een gerol van omnibussen en rijtuigen, geloop van veel menschen die zich haasten, óf omdat de wind er zoo sterk is, óf omdat het er zoo hard regent, óf omdat de zon er zoo hard brandt, geniet de brug nog dagelijks; en 's nachts? dan komen de zwaar beladen twee-wielige groentenwagens met meerdere voor elkander gespannen paarden over haar rug rommelen, om zich naar de Hallen te begeven.

Dit décors mag ik liever; het is zoo één met brug en omgeving; en de brug? 't Is dan zoo een ernstig rustpunt tusschen het goede, intieme Quartier Latin en het vroolijke, lachende Mont Martre.

Paris, Juli 1900. JOH. D. LOOYEN.

PARKETVLOEREN DER FIRMA DAMMAN, WASHER ET Co.

De bezoeker van de Parijsche Tentoonstelling ontwaart, bij het binnentreden van toegang 26 aan de Esplanade des Invalides, terstond aan zijne linkerzijde de Belgische afdeeling voor verschillende industriën. Onder de aldaar tentoongestelde zaken zal men met groote belangstelling kennismaken met de parketvloeren van de firma Damman, Washer et Co. te Brussel, waarop wij de bijzondere aandacht willen vestigen. Dit zijn niet de alledaagsche parketvloeren, maar echte inlegwerken, van de rijkste en meest verschillende dessins, samengesteld met zeer schitterende kleuren, in verschillende houtsoorten, met eikenhout tot ondergrond.

Men vindt hier parketten in de stijlen Henri II, Lous XIV, XV en XVI. Empire, en in Romijnschen trant, met een luxe voortreffelijkheid uitgevoerd, die men nog niet kende in de tijdperken waarin die stijlen bloeiden. Ook de parketten in modernen geest trekken de aandacht.

De samenstelling kan alle proefnemingen doorstaan. Het inlegwerk heeft eene dikte van 8 m. M. en het eigenlijke parketwerk is vastgehecht op een raamwerk van 3 c. M. dikte, waarvan de naden met die van het parket kruissen, om zoodoende het geringste trekken te voorkomen.

Door deze firma werd ook de parketvloer geleverd van de eerezaal in deze sectie.

Het huis Damman, Washer et Co. is bekend genoeg ook in ons land om niet verder uit te wijden over de voortreffelijkheid van zijn producten, waartoe de beste materialen worden gebruikt. Maar op zijn laatste volmaaktere werken moet toch gewezen worden.

C.

PRIJSKAMP IN DE SCHOONE BOUWKUNST.

De beide mededingers voor den Prijskamp in de Schoone Bouwkunst die dit jaar in het gebouw der Rijks-Academie van Beeldende Kunsten te Amsterdam plaats heeft, zijn beiden tot den wedstrijd toegelaten, bestaande uit een proefkamp en een eindkamp.

De proefkamp bestaat in: 1°. het afleggen van een voorafgaand examen betreffende: *a* de lagere wiskunde, *b* de beschrijvende meetkunde, *c* de statica, wat betreft de berekening van eenvoudige constructien, *d* de burgerlijke bouwkunst, *e* de kennis van bouwstoffen, *f* de leer van het ornament. [Zij die in het bezit zijn van het diploma wegens goed afgelegd eindexamen eener H. B. S. met 5-jarigen cursus, zijn vrijgesteld van de vakken *a* en *b*; zij die het diploma *B* (art. 61) der Polyt. School bezitten, zijn vrijgesteld van de vakken *a* — *e*; zij die het diploma *C* (art. 62) der Polyt. School bezitten, zijn vrijgesteld van alle vakken.]

Het tweede gedeelte van den proefkamp bestaat uit het vervaardigen van een ontwerp voor een eenvoudig gebouw (woonhuis, villa,) en het ontwerpen van een bouwkundig decoratief detail.

Aan de mededingers was het volgende programma voor dit tweede gedeelte ter uitvoering voorgelegd.

Ontwerp voor een deftig woonhuis.

Het te ontwerpen gebouw wordt verondersteld te zijn gelegen aan een breeden boulevard van een groote stad en te worden bewoond door een voornaam ingezetene.

Op bijgaande situatieteekening zijn de beschikbare breedte en maximum dieptematen ingeschreven. (*)

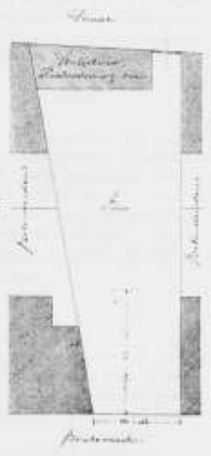
Het gebouw bestaat uit: kelder, beganegrond en twee verdiepingen, zoomede een zolder.

De verlangde vertrekken zijn:

Beganen Grond.

Ruime Vestibule.
Vestiaire.
Spreekkamer.
Billardkamer.
Keuken.
Bijkeuken.
Poetskamer van den huisknecht.

Een „Porte-Cochère" geeft toegang tot het achterterrein en Stalgebouw met Koetsierswoning.

Eerste Verdieping

Ruime Antichambre (**)
Groote Salon.
Kleine Salon.
Woonkamer.
Eetkamer met Office.
Kamer voor Mijnheer.
Rookkamer.

(*) De breedte van den Boulevard is 16 M., de beschikbare maximum-diepte 25 M.
(**) Waar zoo mogelijk de voorkamerste vertrekken op uitkomen.

Tweede Verdieping.

Slaapkamer voor Mijnheer en Mevrouw.
Dagkinderkamer.
Twee Kinderslaapkamers.
Groote en kleine Logeerkamer.
Badkamer en Linnenkamer (tevens Zitkamertje voor linnenmeid of kamenier.)

Zolder.

Slaapkamers voor de bedienden. — Strijkkamer. Bergruimte, enz.

Op al deze Verdiepingen de benoodigde Water-Closets.

Een hoofdtrap geeft toegang tot de twee voornaamste Verdiepingen, terwijl een diensttrap en lift (voor de bediening) van af den Kelder tot aan den Zolder is doorgevoerd.

In de Kelderverdieping bevinden zich de Provisie-, Wijn-, Brandstof- en andere berging, zoomede het Centrale Verwarmingstoestel.

Gevraagd worden: de plattegrondteekeningen van den beganegrond, eerste en tweede verdieping, de teekeningen van den voorgevel en van eene langsdoorsnede.

De Gevel op een schaal van 1 ad 100. en de plannen en doorsnede op een schaal van 1 ad 200.

De teekeningen mogen in potlood uitgevoerd en, met uitzondering van den Voorgevel, schetsmatig behandeld worden.

Het bovenstaande programma werd op Maandag 3 September j.l., des morgens te 8 uur, in verzegeld couvert aan de mededingers overhandigd door den heer Dr. Cuypers, Voorzitter der Jury, in tegenwoordigheid van de heeren Prof. Allebé, Hoogleeraar Directeur der Rijks-academie, en H. P. Berlage Nz., Secretaris der Jury.

De mededingers moesten hun werk den zelfden dag, 's avonds 8 uur inleveren. Zij mochten gedurende den werktijd het gebouw der Academie niet verlaten, noch zich zonder toezicht der commissie buiten hunne loge begeven. Deze laatste bepaling geldt ook voor den eindkamp, eerste dag.

Voor zooverre dit van de mededingers gevorderd kon worden, hebben zij examen moeten afleggen: op Dinsdag 4 Sept., van 8 tot 12 uur, in ornament-leer en bouwkunstig detail, waarvoor examinatoren waren de heeren L. Beirer en H. P. Berlage, en van 2 tot 4 uur, in wiskunde en beschrijvende meetkunst, bij de heeren J. Versluys en Th. G. Schill; op Woensdag 5 Sept. werd het examen afgenomen in statica, burgerlijke Bouwkunst en kennis van bouwstoffen, van 10 tot 11 en van 11 tot 12 uur. Examinatoren waren: voor statica de heeren L. Beirer en H. P. Berlage, voor de overige vakken de heeren Dr. P. J. H. Cuypers, Prof. J. F. Klinkhamer en A. Salm G.Bzn.

Vrijdag 14 Sept. j.l. is de „eindkamp" aangevangen. Het hier volgende programma daarvoor — waarvan de bijbehoorende situatie in het volgende nummer van dit blad zal verschijnen — is op dien dag, des morgens om 6 uur, aan de mededingers overhandigd door den Voorzitter der Jury.

Programma voor een Paleis van Justitie.

INDEELING VAN HET GEBOUW.

Het gebouw bestaat in hoofdzaak uit twee verdiepingen: Een onderbouw (gelijkstraats) en daarboven de hoofdverdieping.

Deze hoofdverdieping is in twee volkomen gescheiden afdeelingen verdeeld, beiden bereikbaar door een hoofdtoegang met monumentale trap.

Een vleugel moet de zalen en vertrekken bevatten, voor Straf- en Civiele Zaken en de andere voor het Kantongerecht.

A. Straf- en Civiele Zaken.

Een Groote Zittingzaal

voor de Arrondissement-Rechtbank (± groot 9 × 17 M. met een hoogte van ongeveer 9 à 10 M.).

In de zaal een verhooging van 3 treden voor de zetels van:
den President,
de Rechters,
Officier en
Griffier,
zoomede met een galerij voor het publiek („publieke Tribune") met afzonderlijke trap en toegang tot de straat. Voor de beschuldigden een directe verbinding (dicht bij de verhooging aan te brengen) met den onderbouw, tot een vertrek waarop een 6-tal cellen uitkomen, en grenzende aan de nader te noemen remise voor den gevangeniswagen.

Een Kleine Zittingzaal

tot het houden der zittingen in kort geding en verificatie-vergadering) groot ± 6 × 8 M., waarbij een dergelijke verhooging, zoomede een balie tot scheiding van het publiek.

Tusschen de beide zalen in moet zich bevinden de Kamer van den President met een Kabinet en een Loge voor den Bode.

Grenzende aan de groote zittingzaal en daarmede in verbinding de Raadkamer (± 30 à 36 M². groot) waarbij een kleine Bibliotheek en een Kleedkamer.

Zoo mogelijk in de onmiddellijke nabijheid van de groote zittingzaal, de Wachtkamer voor de Getuigen (groot 30 à 36 M².) en de Kamer voor de Advocaten (groot ongeveer als de wachtkamer) met een Kleed- en Spreekkamertje.

Verder de navolgende vertrekken:

Kamer voor den Rechter-Commissaris (groot ± 5 × 6 M.), waarin een balie aan te geven. Aan dit vertrek grenst dat van de Getuigen-Instructie (groot ± 25 M²).

B. Kantongerecht.

De Zittingzaal Kantongerecht

(groot ± 6 × 8 M.) met eene verhooging voor:
den Kantongerecht,
Ambtenaar Openbaar Ministerie, en
Griffier.

De overige ruimte nog door een balie te scheiden voor het publiek.

Naast deze zaal: (zoo mogelijk in verbinding met de verhooging)

De Kamer van den Kantonrechter, waarbij Kabinet en een Kleedkamertje en in verbinding met de afgesloten ruimte:
De Kamer voor de Getuigen,
Een Wachtkamer (voor Advocaten, Practizijns en Notarissen),
Een Kamer voor de Deurwaarders en
Een Kamer voor de Rijksveldwacht.

Verder worden verlangd:
Kamer voor den Officier.

Kamer voor den Substituut-Officier, waarmede in verband een vertrek voor de klerken, waarbij een toegang tot den onderbouw voor de Archieven-Parket (groot ± 20 M².).

De Griffie-Rechtbank (groot ± 5 × 7 M.) waarbij een gedeelte aan te geven door een balie gescheiden.

Grenzende aan de Griffie:
de Kamer voor den Griffier en
de Kamer voor den Substituut-Griffier.

In den onderbouw bevinden zich hieronder in een tweetal vertrekken, met een gezamenlijk oppervlak van ± 75 M² de
Rechterlijke Archieven en de
Overtuigingsstukken-Rechtbank met directen toegang.

De Kamer voor den Ambtenaar Openbaar Ministerie met een Vertrek voor de Klerken.

De Griffie Kantongerecht, groot ± 30 M². met een Kabinet voor den Griffier.

Hieronder bevinden zich in den onderbouw (waartoe een afzonderlijke toegang) de
Archieven van het Kanton en de overtuigingsstukken Kantongerecht in een tweetal lokalen (samen groot ± 60 M².).

In elken vleugel voorts gereserveerde waterclosets met toilette. Eenvoudige closets met waschgelegenheid voor het personeel, zoomede van uit de corridors gemakkelijk te bereiken waterclosets voor het publiek.

In de gelijkstraatsche verdieping of onderbouw bevinden zich, behalve hetgeen hieronder reeds genoemd is, de Archieven van den Burgerlijken Stand en Notariëele Archieven; ruimten elk van ongeveer een 100 M². oppervlak, door tusschenmuren in afzonderlijke afdeelingen verdeeld.

Alle Archieven zijn, behalve door de afzonderlijke toegangen op de hoofdverdieping, ook hier toegangelijk en moeten droog, goed geventileerd en brandvrij zijn.

Bij den hoofdingang een kamertje voor den Portier of Concierge en voor dezen beambte een woning met een drietal vertrekken (met een afzonderlijken ingang van uit de straat) en een Keukenkamer ten dienste der bediening van hen, die tijdelijk of den geheelen dag in het gebouw werkzaam zijn.

Een poort of toegang voor den gevangenwagen met een kleine Remisie.

Verder in:

Een gedeeltelijk Sousterrain een ruimte groot ± 60 M². (zegge 60 M².) voor de toestellen der Centrale Verwarming en Electrische Verlichting, waarnaast een kolenruimte minstens groot 25 M². met een vulgat van uit de straat.

De bestemming voor de Zolderruimten wordt bij dit Programma niet nader aangegeven.

Ten slotte een paar Magazijnen en Bergplaatsen en op elke verdieping een paar Reserve-Vertrekken of beschikbare ruimte voor eventueele latere uitbreiding van den dienst.

Het terrein, beschikbaar voor den bouw, is rechthoekig van vorm, groot ongeveer 85 × 75 M., grenst met één zijde aan een plein en met de andere zijde aan een hoofdstraat.

Het terrein is zóó groot, dat het gebouw (hetwelk een monumentaal karakter moet dragen) geheel vrij komt te staan.

De hoofdgevels zijn gelegen aan het plein en de hoofdstraat, terwijl de andere uitkomen op ondergeschikte, nog aan te leggen dwarsstraten. De breedte dezer straten wordt vrijgelaten, terwijl de rooilijnen niet behoeven te worden aangehouden.

Gevraagd: De plattegronden van de gelijkstraatsche verdieping en van de hoofdverdieping, een gevel en eene schematische doorsnede-teekening op schaal van 1 à 200. (De teekeningen mogen schetsmatig behandeld).

De gevraagde *schetsen* werden den zelfden dag, te middernacht, ingeleverd en in tegenwoordigheid van den mededinger gewaarmerkt. Zij behooren tot grondslag te liggen aan de definitieve ontwerpen, die moeten bestaan in: *a.* de plattegronden der verschillende verdiepingen op de schaal van 1 à 100; *b.* de teekeningen van voór- en achtergevel en van een der zijgevels op dezelfde schaal; *c.* eene doorsnede, en *d.* twee detailteekeningen tot verklaring der constructie op dezelfde schaal; *e* minstens twee detailteekeningen van voorname decoratieve onderdeelen op de schaal van 1 à 20; *f.* eene perspectief-teekening in aquarel uitgevoerd, en *g.* eene beknopte technische beschrijving van het gebouw en van de te bezigen materialen.

Voor het uitwerken dezer teekeningen enz. wordt aan de mededingers gedurende eenige dagen gelegenheid gegeven, waartoe hunne loges in de Rijks-academie beschikbaar zijn op alle werkdagen, van des morgens 8 tot des namiddags 7 uren.

De teekeningen zullen publiek worden tentoongesteld.

PRIJSVRAGEN.

Bij gelegenheid van het honderdjarig bestaan van het Genootschap: „Mathesis Scientiarum Genitrix" te Leiden, hebben in Sept. 1885 Oud-Leerlingen van de school van dat Genootschap een fonds gesticht, om te dienen voor premiën bij uit te schrijven prijsvragen.

Tot nadere toelichting omtrent de bestemming van dit fonds dient vermeld:

I. Dat de renten zullen dienen voor premiën bij buitengewone prijsvragen, door het Bestuur van het Genootschap om de vijf jaren uit te schrijven voor Oud-leerlingen, die op den tijd van beantwoording niet langer dan vijf jaren de school hebben verlaten.

II. Dat de Commissie van beoordeeling over de ingekomen antwoorden op voormoemde prijsvragen zal bestaan uit twee Bestuurders van het Genootschap en drie deskundige Oud-leerlingen, buiten den kring der beantwoorders staande en door het Bestuur gekozen; terwijl die Commissie schriftelijk zal uitbrengen een met redenen omkleed oordeel over ieder ingekomen antwoord, waarvan afschrift aan elken mededinger zal worden uitgereikt.

Thans is voor de derde maal het tijdstip aangebroken om een prijsvraag uit te schrijven; het Bestuur van het Genootschap heeft tot onderwerp daarvoor gekozen:

Het maken van een ontwerp voor een Raadhuis voor eene gemeente van 20,000 inwoners.

De oud-leerlingen van de school van het Genootschap die na 17 Sept. 1893 het onderwijs hebben gevolgd, voor wie deze prijsvraag is uitgeschreven, ontvangen allen een programma; wij kunnen dus volstaan met slechts enkelen bijzonderheden daaruit mede te deelen.

Er worden twee prijzen uitgeloofd: 1e voor het beste ingekomen antwoord eene som van f 200 en eene groote zilveren medaille, 2e, voor het daarop volgende antwoord eene groote zilveren medaille. Gedeeltelijke toekenning of verdeeling der uitgeloofde geldsom is mogelijk. De ten volle bekroonde antwoorden worden eigendom van het Genootschap, ook de gedeeltelijk bekroonde, indien de toegekende belooning wordt aanvaard.

De antwoorden worden ingewacht vóór of op 1e Maart 1901.

De Jury zal bestaan uit de Heeren W. Kok en J. Korevaar als Bestuurders en de heeren L. Couvée te Delft, J. Hengeveld Jzn. te Alfen a d. Rijn en J. Roem te Leiden als Oud-leerlingen van het Genootschap.

De ontwerpen zullen in het openbaar worden tentoongesteld.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Technische Vakvereeniging Afd. Amsterdam. 5 Sept. 1900. In deze vergadering hield de heer C. D. Nagtglas Versteegh, Ingenieur alhier, een voordracht over het onderwerp: Middelen ter bevordering eener ruimere toepassing van bliksemafleiders. Spreker beschreef voor zoover mogelijk het ontstaan van den bliksem, en de verschijnselen die zich daarbij voordoen.

Een aantal teekeningen, waarop de weg was aangegeven door den bliksem gevolgd, alsmede voorbeelden door spreker gedurende een tiental jaren onderzocht en verzameld, gaven een duidelijk overzicht, dat vooral de aanwezigheid van metalen grooten invloed heeft op de aangebrachte schade, en het dan ook van het grootste belang is, het metaal in of op het gebouw te benutten om den bliksem af te leiden. Hierna beschreef spreker de meest gevolgde manier van aanleg met opvangstang en spits, kabel en grondplaat, en de wijze waarop deze onderzocht worden. Toch wordt in Duitschland alleen, jaarlijks voor 8 à 10,000,000 Mark aan schade, hoofdzakelijk ten plattelande aangericht, terwijl het beschermen van dergelijke gebouwen zoo eenvoudig zou kunnen geschieden. Op duidelijke teekeningen werden hierna enkele van die eenvoudige toepassingen verklaard, waarbij door een kabel van gegalvaniseerd ijzer als het ware een kooi over het huis was gespannen, andere waarbij op de hoeken of kilkepers opvangstangen waren geplaatst die in verbinding met den kabel over den nok, bijv. langs de afvoerpijpen naar de ringleiding rond het gebouw werden geleid, welke leiding 50 à 60 cM. onder den grond is aangebracht, en daardoor dus de kosthare aardplaat vervalt. Bij weer andere gebouwen was de nok door gegalvaniseerde platen gedekt, en deze als geleider gebruikt. Nadat de verschillende wijzen van bevestiging waren behandeld, bleek uit een door spreker gemaakte berekening, met hoe weinig kosten deze alleszins veilige beschermingen waren te maken.

Met een luid applaus gaven de aanwezigen hunne ingenomenheid met het gehoorde te kennen.

BERICHTEN.

De Kamer van Arbeid voor de Bouwbedrijven te Amsterdam heeft zich in hare vergadering van 4 Sept. j. l. ten volle vereenigd met de nieuwe loonregeling, die onlangs door vier patroonsvereenigingen met de werkliedenvereenigingen is overeengekomen, en waarbij o. a. zijn ingevoerd een arbeidstijd van 10 uren en een standaardloon van 25 cts. per uur.

Het zal nu ook noodzakelijk zijn, dat door de architecten in bestekken van werken die te Amsterdam worden uitgevoerd, de bepalingen omtrent arbeidstijd en standaardloon, en de overige vastgestelde bepalingen, worden opgenomen.

Kerkvoogden der Ned. Hervormde Gemeente te Kapelle, bij Goes, hebben eenige weken geleden besloten om de ramen aan de zuidzijde van het kerkgebouw te doen restaureeren. Verschillende dezer ramen hadden houten traceeringen, of in 't geheel geene, of wel er zijn er die op onooglijke wijze met cement bepleisterd werden.

Thans is men bezig de genoemde ramen te voorzien van traceeringen van gebouwen steen, geheel overeenkomstig de oude verdeeling die nog was af te leiden uit de overblijfselen in sommige ramen.

Zooals men zich zal herinneren, werd het inwendige van het

kerkgebouw reeds eenige jaren geleden gerestaureerd onder leiding en volgens de plannen van den heer J. Verheul Dzn. te Rotterdam. Dat Kerkvoogden nu ook besloten de ramen te doen restaureeren en dit werk wederom opdroegen aan den heer Verheul, wiens plannen worden uitgevoerd door den heer D. van Maris te Kapelle, die ook aannemer der binnen-restauratie was, verdient zeer zeker gewaardeerd te worden; maar bovendien zal men met dankbaarheid vernemen, dat de Gothische koorbank uit deze kerk door de firma Cuypers, te Roermond, zal worden gerestaureerd. Dit werk zal met groote omzichtigheid moeten plaats hebben, daar de bank in zeer vervallen toestand verkeert. Niettegenstaande deze haveloosheid werden reeds verschillende malen groote sommen voor deze bank geboden door Belgische opkoopers van oudheden.

In het Koninklijk Paleis 't Loo zijn vrij uitgebreide restauratiewerken in uitvoering, voornamelijk in de vestibule.

De muurschildering in stijl Lodewijk XIV, indertijd daarin aangebracht onder de leiding van den architect Daniël Marot, zijn gezuiverd en opgehaald.

De overige versieringen der wanden en van het plafond worden thans in denzelfden stijl teruggebracht; in overeenstemming daarmede worden de meubels gebracht.

De wapens, vroeger in de vestibule opgesteld, zijn thans verhuisd naar eene afzondelijke zaal in het Paleis.

PERSONALIA.

Bij Kon. besl. is op zijn verzoek eervol ontslagen de heer Th. Ch. A. C. Leenhof, als hoogleeraar aan de Rijks-Academie van Beeldende Kunsten te Amsterdam; — en is benoemd tot hoogleeraar aan die academie de heer Bart van Hove, directeur van de Quellinusschool aldaar.

Te Deventer is voor de op 1 October vacecrende betrekking van gemeente-bouwmeester door B. W. aan den Raad de navolgende aanbeveling gedaan, de heeren: W. F. C. Schaap, adjunct-directeur der gemeentewerken te Arnhem; L. C. Dumont, adjunct-architect te Nijmegen, en W. J. Burgersdijk, adjunct-ingenieur bij de gemeentewerken te 's-Hertogenbosch.

De Hoofdinspecteur van den Rijkswaterstaat de heer J. M. F. Wellan en de administrateur bij het dep. van waterstaat de heer W. T. Koster, zijn op verzoek eervol ontslagen met dankbetuiging voor de gedurende een reeks van jaren den lande bewezen gewichtige diensten; benoemd zijn tot Hoofdinspecteur van den Rijkswaterstaat de heer W. F. Leemans, thans inspecteur; tot inspecteur de heer R. O. van Manen, thans Hoofdingenieur 1e klasse.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Gemeentebestuur van 's-Hertogenbosch. Monumentale Fontein. Voor alle Nederlandsche of sedert 1 Januari 1899 in Nederland gevestigde kunstenaars. 1e Prijs f 500; 2e pr. f 300; 3e pr. f 100; de Jury kan nog twee ontwerpen voor bekroning met f 100 voordragen. Vóór 1 October 1900 aan den heer Burgemeester van 's-Hertogenbosch.

Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam. Algemeen. I. Opgang tegen het talud van een dijk tegenover een breede straat. 1e Prijs: zilveren med. en f 30; 2e Prijs: bronz. med. en f 25; 3e Prijs: getuigschr. II. Poortje voor een schoolgebouw. 1e Prijs: zilv. med. en f 40; 2e Prijs: bronz. med. en f 20; 3e Prijs: getuigschrift. III. Woonkamerschoorsteen. 1e Prijs: bronz. med. en f 25; 2e Prijs: getuigschrift en f 15. IV. Opmeting van een oud gebouwtje. 1e Prijs: zilv. med. en f 25; 2e Prijs: bronz. med. en f 15; 3e Prijs: getuigschrift; aan het bekroonde antwoord pl.m. f 35 voor honorarium wegens opname in een tijdschrift. Vóór 1 Dec. 1900, adres den heer C. N. van Goor, Jonkerfranssstraat 126, Rotterdam.

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Voor alle Nederlanders. I. Ontwerp voor een ambachtsschool met Directeurswoning. 1e. Prijs: zilveren medaille der Mij. en f 100; 2e. prijs: bronzen medaille der Mij. en f 50. II. Ontwerp voor een diploma uit te reiken aan de Eereleden der Maatschappij. 1e. Prijs: zilv. med. der Mij. en f 75; 2e. prijs: bronz. med. en f 25. III. Een aquarel naar een schilderachtig stads- of dorpsgezicht in Nederland. Prijs: bronz. med. en f 50. Vóór 1 Febr. 1901 aan het Bureau der Maatschappij, Marnixstraat 402 te Amsterdam. Zie Bouwk. Weekblad no. 30 van 28 Juli 1900.

Genootschap Mathesis Scientiarum Genitrix te Leiden. Voor oud-leerlingen van de school van het Genootschap, die na 17 Sept. 1895 het onderwijs hebben gevolgd. Een ontwerp voor een Raadhuis voor eene gemeente van 20.000 inwoners. 1e. Prijs: f 200 en gr. zilv. medaille; 2e. prijs: gr. zilv. medaille. Vóór 1 Maart 1901.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Opzichter 1.
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 8.
Assistent-Opzichter-Teekenaar 1.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN.

„De Natuur", aflevering 8 van 15 Augustus 1900. Een reisje naar de Boven-Para in Suriname, door J. F. Pool. — De plantengroei der Alpen, door Dr. H. J. Calkoen. — Het ontstaan der windhoozen, door A. D. H. — Electromobielen en elektrische avant-train, door H. V. — De telegrafoon of telefonograaf, door Dr. A. van Hennekeler. — Rupsen, die kokers vervaardigen, door Dr. J. C. H. de Meijere. — De mais-bouw in de Verecnigde Staten, door Dr. H. J. Calkoen. — De acetyleenindustrie op haar tegenwoordig standpunt (vervolg en slot), door Dr. L. Bleekrode. — Kakkerlakken, door Dr. J. E. Roeubouts. — Resultaten der jongste onderzoekingstochten ter zee, door A. D. Hagendoorn. — Sterrenkundige opgaven en mededeelingen, door Ant. Pannekoek. — Korte mededeeling. — Boekaankondiging. — Correspondentie.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Onder Bescherming van Hare Majesteit de Koningin-Moeder.

BOUWWERKEN *uitgevoerd door leden der Maatschappij. Bijeenverzameld en uitgegeven bij gelegenheid van het vijftigjarig jubileum der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. 1892.*

Aan Hare Majesteit de Koningin-Regentes. Eerbiedig opgedragen door het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

INHOUD.

PLATEN

1. Kantoorgebouw der firma Kerkhoven & Co. te Amsterdam. Architekt H. P. Berlage Nz.
2. St. Elisabeth gesticht te Amsterdam. Architekt A. C. Bleys.
3. Winkelgebouw te Amsterdam. Architekt E. Breman.
4. Woonhuis van mevrouw Teixeira de Mattos te Amsterdam, Architekt Eduard Cuypers.
5. Woning van den Hoofd-Directeur der Rijks Museum-gebouwen te Amsterdam Architekt Dr. P. J. H. Cuypers.
6. Gebouw der Industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te Amsterdam Architekt A. L. van Gendt.
7. Panoramagebouw te Amsterdam. Architekt I. Gosschalk
8. Sarphatimonument te Amsterdam. Architekt J. R. de Kruyff.
9. Winkelgebouw van den heer Allert de Lange te Amsterdam. Architekt J. van Looy.
10. Kantoorgebouw der firma Labouchère Oyens & Co. te Amsterdam. Architect F. W. M. Poggenbeek.
11. Maatschappelijk Gebouw der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Architekten Th. G. Schill & D. H. Haverkamp.
12. Woonhuizen te Amsterdam. Architekt. J. C. Spakler Jr.
13. Woonhuis op het landgoed Uytenbosch te Baarn, van den heer J. L. Pierson. Architect C. Muysken.

14. Huize Oostbroek te de Bilt, van den heer Mr. W. J. Royaards van den Ham. Architect I. H. J. van Lunteren.
15. Villa Kennemerheuvel te Bloemendaal bij Haarlem, van den den heer L. H. Prætorius. Architekt L. Ritter.
16. Kantoor- en Winkelgebouw in het Agnetapark te Delft. Architekt F. M. L. Kerkhoff.
17. Gebouw der Studentensocieteit Phoenix te Delft. Archit. F. J. Nieuwenhuis.
18. Stationsgebouw der Holl. IJz. Spoorweg Maatschappij. te Delft. Architekt C. B. Posthumus Meijjes.
19. Arbeiderswoningen te 's-Gravenhage. Architekt W. B. van Liefland.
20. Villa in het Prinsen Vinkenpark te 's Gravenhage. Architekt J. P. J. Lorrie.
21. R. K. Parochiekerk. Pastorie enz., van den H. Joseph, te 's Gravenhage. Architekt E. J. Margry.
22. Winkelgebouw te 'sGravenhage. Architekt J. H. A. Mialaret.
23. Winkelgebouw der Vereeniging Eigen Hulp te 's Gravenhage, Architekt H. J. Mondt.
24. Gebouw der industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te 's Gravenhage. J. J. van Nieukerken.
25. Villa aan de Laan van Meerdervoort te 's Gravenhage, Architekt P. du Rieu Fzn.
26. Physisch Laboratorium der Rijks Universiteit te Groningen. Architekt J. van Lokhorst.
27. Hypotheek- en Kadastergebouw te Groningen. Architekt C. H. Peters.
28. Woonhuis te Haarlem. Architekten S. Roog & Jb. van den Ban Pzn.
29. Kerk der Hervormde Gemeente te Katwijk aan Zee. Architekt H. J. Jesse.
30. Villa Laanzicht te Leeuwarden. Architekt H. H. Kramer.
31. Gebouw der Studenten Societeit te Leiden. Arch. Prof. E. Gugel.
32. Stads Gehoorzaal te Leiden. Architekt D. E. C. Knuttel.
33. Oudeliedenhuis te Leiden. W. C. Mulder.
34. Huize de Cloeze van den heer Mr. C. J. Sickesz, nabij Lochem. Architekt Nics. Molenaar.
35. R. K. Kerk en Pastorie te Nes en Zwaluwenbuur. Architekt Jos. Th. J. Cuypers.
36. Winkelgebouw der firma Bahlman & Co. te Nijmegen. Architekt D. Semmelink.
37. Winkelgebouw te Nijmegen. Architekt J. J. Weve.
38. Woonhuis te Rotterdam, Architekt D. Verheul Jr.
39. Schouwburg te Rotterdam. Architekt J. Verheul Dzn.
40. Hotel Wittebrug te Scheveningen. Architekt Joh. Mutters Jr.
41. Gebouw der Société Sic Semper te Utrecht. Architekt P. J. Houtzagers.
42. Woonhuis van den heer Dirk Laan te Wormerveer. Architect Jacob F. Klinkhamer.

De 42 in dit werk voorkomende platen, groot 50 bij 35 cM. zijn lichtdrukken naar photographische opnamen, beiden van de firma Emrik & Binger te Haarlem.

Deze verzameling platen, in portefeuille, is aan het Bureau der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst verkrijgbaar, voor de Leden der Maatschappij, à f 5.— per exemplaar.

N.B. De plattegronden van deze gebouwen zijn voorgesteld op twee dubbele platen.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 17 SEPTEMBER.

APELDOORN. Het maken van eene ketelbemetseling aan de tricotagefabriek van de firma Möbus en Panhuisen.

De arch. J. A. Wijn. Bestek en teek. ter inz. in het hotel „Apeldoorn."

ASSEN. Het bouwen van een kerk en kosterswoning, ter vervanging van de bestaande, 1. timmer- en metselwerken; 2. stucadoorwerken; 3. glas-, verf- en behangwerken.

Het bestuur der Ned. Israël. gemeente, 's av. 8 u., bij A. van Oosten, Ged. Singel. Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. bij arch. J. Smallenbroek. Aanw. gedaan.

BORSSELE. Het bouwen van een woonh.

De heer M. de Regt Nzn., n.m. 3 u., in het koffiehuis van J. Wabeke. Bestek en teek. ter inz. in voorn. koffiehuis. Inl. verstrekt de bouwmeester J. W. v. d. Weert W.Jz. te Goes. Aanw. 17 Sept., v.m. 10 u.

BREDA. Het verbouwen van een pand no. 25 aan de Boschstraat, tot winkelhuis en bakkerij.

De architecten P. A. Oomen en L. v. d. Pas, 's av. 8 u., in café Plenker, alw. bestek en teek. ter inzage.

STRIJEN. Het opbouwen van een woonhuis met schuur aan den Oudendijk.

De architect T. Lammers, in het cafe van A. Kooij, alw. bestek en teek. ter inzage. Aanw, 17 Sept., v.m. 10½ u.

UTRECHT. Het bouwen van een leg- en gistkelder aan de brouwerij „de Krans".

De heeren Schoenmakers en v. Dieren Bijvoet, n.m. 2 u., te hunnen kantore.

DINSDAG 18 SEPTEMBER.

APELDOORN. Het bouwen van een dubb. woon- en winkelhuis aan de Loosche weg, hoek Wilhelminaweg.

De arch. J. A. Wijn. Bestek en teek. ter inz. in het café Versteeg aan de Loolaan.

ASSEN. 1a. Het bouwen van eene o. l. school met 8 lokalen aan de Veenestraat te Assen; 1b. het leveren en stellen van meubilair; 2. het stucadoorw. voor perc. 1a; 3a. het verf- en glaswerk voor perc. 1a; 3b. het verfwerk voor perc. 1b.

Het gemeentebest., n.m. 1½ u. Bestek en teek. ter secretarie der gem. te bek. tegen f 1. Inl. te bek. bij den stadsbouwmeester. Aanw. gedaan.

GOUDA. 1e. Het afbreken der bestaande brugwachterswoning bij de Haastrechtsche brug over de rivier „de IJsel" (gem Gouda) en het daar ter plaatse bouwen van eene nieuwe brugwachterswoning; 2e. het uitvoeren van buitenverfwerken aan gemeentegebouwen.

Het gemeentebest., n.m. 1½ u. Inl. worden gegeven door den gem.-bouwm. Burgersdijk.

NIJMEGEN. Het maken van een kantoor ten behoeve van den reinigingsdienst boven de bergplaats van brandladders in de 2e Walstraat, met bijkomende werken.

Het gem.-best., n.m. 2 u. Bestek met teek. ad f 0,50 verkr. ter gem.-secretarie. Aanw. gedaan.

TERBORG. Het graaf- en metselwerk van een nieuw gebouwtje op aan te wijzen plaats.

De ijzergieterij en emailleerfabrieken „Vulcaansoord", voorh. von Raesfeld de Bot en Co., v.m. 10 u. Bestek en teek. bij den portier ter inzage. Inl. worden verstrekt alle werkdagen van 9—12 en van 2—7 u.

UTRECHT. Bestek. no. 827. Het maken van een bureau, magazijn, smederij en privaat en eenige diverse werken in het machinegebouw voor de electrische verlichting op het station Venlo, Ram. f 2700.

De maatsch. tot expl. van staatssp., n.m. 2 u. (lok. tijd) aan het centraalbur., Moreelsepark.

ZUTPHEN. Het afbreken van het oude zuivelhuis en het bouwen van een nieuwe stokerij; 2e. de levering van alle daartoe benoodigde ijzerwerken voor de bekapping en de vloeren.

Het gemeentebest., n.m. 2 u. Bestek en teek. ter inz. aan het bureel van den gem.-architect en ad f 1 verkrijgb. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 19 SEPTEMBER.

AMSTERDAM. Het amoveeren van twee pakhuizen aan de Zoutkeetsgracht en het ter plaatse bouwen van een dubbel pakhuis.

De arch. B. J. Ouendag, v.m. 11½ u., in het gebouw der Mij. t. bev. der Bouwkunst, Marnixstraat, alw. bestek en 2 teek. à f 2 verkr. zijn.

's-GRAVENHAGE. Het stichten van de gebouwen en dienstwoningen van het centraalstation voor de bemaling van de Dongepolders en het uitvoeren van daarmede in verband staande werken, een en ander behoorende tot de werken voor de verlegging van den Maasmond. Raming f 74100.

Het min. van W., H. en N., v.m. 11 u. Bestek no. 191, ter lez. aan het gebouw van W., H. en N., aan de lokalen der prov. besturen, en is te bek. bij Gebr. van Cleef, 's-Hage. Inl. te bek. aan het bureel van de werken tot verlegging van den Maasmond te 's-Hertogenbosch en bij den ingenieur Jolles te Breda. Aanw. gedaan.

GRIJPSKERK (GR.). 1. Het bouwen van een lokaal; 2. het verven en beglazen van het lokaal.

Het bestuur der Christ. Jongelingsvereeniging. Bestek en teek. ter inz. bij R. Veltman, alw. bestekken à 40 ct. verkr. Inl. bij W. Haan te Grijpskerk.

HAREN (GR.). Het bouwen van eene heerenbehuizing op een vrij terrein, gelegen aan den rijksstraatweg, onder de gemeente Haren.

De arch. A. Th. v. Elmpt te Groningen, 's midd. 12 u., in het café van den heer Horst ald., alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Inl. geeft voorn. arch.

ZWAAGWESTEINDE (FR.). Het restaureeren en verven der pastorie ald.

De kerkv. der Herv. Gem., 's midd. 12 u. Bestekken verkr. à 50 ct. bij W. Duijff te Driesum. Briefjes inlev. bij J. Feenstra, adm. kerkv. ald. Aanw. 17 Sept., 's midd. 12 u.

DONDERDAG 20 SEPTEMBER.

ENKHUIZEN. Het doen van herstellingen en vernieuwingen van gem.werken in 3 perc.

Het gem.-best., n.m. 1 u. Bestek en teek. ter gem. secr. ter inz., en à 50 ct. verkr.

ERMELO. Het bouwen van een paviljoen voor 1e en 2e klasse, een paviljoen voor 3e klasse, een woning, het bestraten van een weg enz. op het landgoed „Veldwijk" ald., met bijlev. van alle daartoe ben. materialen.

De arch. E. Knevel, n.m. 2 u., in het hotel „Veldwijk".

RIJSWIJK. Het bouwen van eene melkinrichting c.a. aan de Keizerstraat te Scheveningen.

De heer J. C. P. Roel, v.m. 11 u., in café „Witsenburg". Bestek en teek. ad f 3 verkr. bij J. van Basten. Aanw. gedaan.

SCHIEDAM. Het maken eener uitbreiding van het stadsziekenhuis.

Het gem.-best., n.m. 2 u. Bestek en teek. ter inz. aan het kant. der gem. secr. à f 0.75. Aanw. 17 Sept., v.m. 11 u.

'T ZAND (GR.). Het bouwen van een woonhuis op een open terrein ald.

De heer J. Staal, n.m. 5 u., in het logement Brouwer, alw. bestek en teek. verkr. à f 1 per stel. Aanw. 20 Sept., v m. 11 u. Inlicht. geeft J. IJzer.

VRIJDAG 21 SEPTEMBER.

CULEMBORG. Het bouwen van 4 burgerwoonhuizen aan de Zandstraat te Culemborg.

De heer E. van Veen, 's av. 7 u., in het Stationskoffieh. Bestek en teek. tegen f 1.25 per stel verkrijgb. Inl. te bek. bij den arch. G. Prins. Aanw. 19 Sept., 's namidd. 4 u.

ENSCHEDE. Het bouwen eener verdieping op een woonhuis, het aanbouwen van een werkplaats met keuken, gelegen aan de Oldenzaalschestraat.

De arch. R. v. d. Woerd Hzn., 's midd. 12 u., in het café van J. Mendelaar, alw. bestek en teek. ter inz. liggen.

SAS VAN GENT. Het bouwen van een kerk met consistoriekamer te Philippine.

Kerkvoogden der Ned. Herv. gem. van Sas van Gent en Philippine, v.m. 11 u., in de consistoriekamer der Ned. Herv. kerk te Sas van Gent. Inl. te bek. bij J. Scheele, bouwk. te Ter Neuzen, bij wien ook bestek met teek. ad f 0,50 verkrijgb. is. Aanw. 18 Sept., v.m. 10½ u.

ZATERDAG 22 SEPTEMBER.

DOORWERTH (GELD.). 1. Het vergrooten van de school te Doorwerth; 2. het lev. van schoolmeubelen, elk afzonderlijk.

Het gemeentebest., v.m. 11 u. Bestek en teek. à f 1 per stel, verkr. ter gem.-secret. Aanw. 20 Sept., 's midd. 12 u., door den opz. J. Rothuizen.

UTRECHT. Bestek no. 201. Het bouwen van verplegingsinrichtingen ald. Ram. f 87150. De genie, v.m. 10 u., op het bureel van den besteder op het terrein Damlust. Bestek en de processen-verbaal van gegeven inl. en aanw. van af 17 Sept. ter lez. op gemeld bureel. Bestek en afschriften van processen-verbaal zijn van af die zelfde tijdstippen voorw. verkrijgb. respect. à f 1.50 en f 0.15 per stuk, bij den besteder. Inl. worden gegeven door den besteder te zijnen bureele v.m. van 10 tot 12 u. Aanw. gedaan.

DINSDAG 25 SEPTEMBER.

HENGELO (OV.). Het vergrooten van eenige afdeelingen der Hengelosche Stoom Beierschbierbrouwerij.

De heeren Meijling en Bartelink, n.m. 3 u. Bestek en teek. van af 18 Sept. ten kant. der brouwerij ter inz. en zijn à f 1,50 per stel verkrijgb. ten kant. der architecten Van der Goot en Kruisweg, die inlicht. geven. Aanw. 25 Sept., v.m. 10 u.

UTRECHT. Bestek no. 826. Het maken van eene wachterswoning met abri, een perron met toegangsweg, ben. het verrichten van grond- en eenige div. werken, ten beh. van de halte Wittem van den spoorweg Aken-Maastricht. Raming f 5080.

De mij. tot Expl. v. Staatssp., n.m. 2 u., (lok. tijd) aan het Centr.-bur., Moreelsepark.

DONDERDAG 27 SEPTEMBER.

ZIJTAART GEM. VEGHEL. Het bouwen van een Liefdegesticht met school en Oude mannen- en vrouwenhuis, op een terrein nabij de R. K. kerk aldaar, met bijlev. van alle daarvoor benoodigde materialen, arbeidsloonen, enz.

Het R. K. Kerkbest., n.m. 3 u., in het café van L. van Dam. Bestek met 6 teek. verkrijgbaar tegen f 3 bij J. Heijkants, bouwk. te Erp, door wien ook inl. worden gegeven. Aanw. 27 Sept., v.m. 11½ u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen — Amsterdam, Stadhuisplein — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenmolen. — Alkmaar, Langestraat. — Nijmegen, In de Betouwstraat 8. — Groningen, Peperstraat 6.

Reserves ult. 1899 . . . f 1.944.100.00
Betaalde Brandsch. tot ult. '99 - 19.521.500.00

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

21 AUGUSTUS.

ZANDVOORT (ONDERH.). Het bouwen van een villa op den hoek van de Haltestraat en den Kostverloren straatw., voor rekening van den heer B. Meesters Goederson. Door den arch. W. F. Doeglas te Haarlem. Gegund aan A. Koper, aldaar.

27 AUGUSTUS.

BERGEN-OP-ZOOM (ONDERH.). Het bouwen van een huis op den hoek der Wouwsche straat voor den heer Joosen-Busch, broodbakker.

Laagste inschrijver D. Scheffelaar, f 5012. Verwerk gegund aan v. d. Kreek.

STEENWIJK (ONDERH.). Het bouwen van een pakhuis voor den heer R. Talens.

Laagste inschrijvers J. de Boer & Zn., f 3280. Gegund.

1 SEPTEMBER.

CAPELLE A/D. IJ. Het verbouwen van een woonhuis voor den heer A. Molenaar. Door den arch. B. van Dam.

Laagste inschr. C. Buis, Capelle a/d. IJ., f 2600.

STAD-ALMELO. Het verbouwen van een bestaand gebouw, op een terrein gelegen naast de gasfabriek aan de Haven-Zuidzijde aldaar tot centraalstation voor de electrische verlichting. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver C. Eckhardt, f 20547. Niet gegund.

3 SEPTEMBER.

ALMELO. Het bouwen van 2 woonhuizen, voor den heer H. J. Vermeulen op een perceel grond aan het Kanaal. Door den heer C. Eckhardt.

Minste inschr. G. Hatten, Almelo, f 4722,90. Gegund.

4 SEPTEMBER.

ELLECOM. Het amoveeren van perc. A 68, 69, 70 a. d. Rijksweg en het ter plaatse bouwen van een pension en eene landbouwschuur. Door den arch. G. J. Uiterwijk te Dieren.

Laagste inschr. B. S. Gregoor, De Steeg, f 8690. Gegund aan B. S. Gregoor en J. Boerman.

SAS VAN GENT. Het bouwen van een woonhuis nabij het postkantoor. Door den heer J. Martens

Laagste inschrijver A. Lippens, Sas van Gent, f 1835. Gegund.

WOENSEL. Het bouwen van een woonhuis met herberglokaal en stalling met bijlev. van alle daartoe noodige materialen. Door den heer F. v. Lieshout.

Laagste inschr. Wed. J. Bogaerst, Woensel, f 2295. Gegund.

5 SEPTEMBER.

BOXMEER. Het bouwen van een huis voor 2 woningen, met bijlev. van alle materialen, uitgenomen de vloerribben. Door de heeren P. Janssen en W. Verdijk.

Metselwerk. Laagste inschr. J. Hurkens, f 1245.

Timmerwerk. A. de Best, idem, f 1052.

DORDRECHT. Het bouwen van een smidswerkplaats met bovenwoning op een terrein aan de Bleekersloot, tegenover het Kasperpad. Door den arch. Z. v. Schelt.

Laagste inschr. A. de Haan, f 3050. Gegund.

'S-HERTOGENBOSCH. Het afbreken van een pand in de Vuchterstraat en het bouwen van een winkelhuis met bovenwoning. Door de ing. J. Dony.

Laagste inschrijvers Hub. v. d. Velden en W. A. Pennings, f 13558.

KAMPEN. Het verbouwen van een winkelhuis voor den heer S. J. Rudelsheim. Door den bouwk. H. J. v. Werven.

Winkelhuis. Laagste inschr. H. Schinkel, f 5356.

Gemeenschappelijke muur. G. J. Veldkamp, f 380. Gunning 3 dagen in beraad gehouden.

MAASDAM. Het herbouwen van een woon- en winkelhuis voor de firma Juten en Moons te Maasdam. Door den architect H. Beljers te Puttershoek.

Metselwerk. Laagste inschr. A. de Haas, Puttershoek, f 1427.*

Timmerwerk. A. v. Trigt, Numansdorp, f 1479.*

Smidswerk. W. de Vos, Maasdam, f 141,30.*

Verf en glazenmakerswerk. L. v. d. Perk, Maasdam, f 155.* *Gegund.

VLIJMEN. Het lood- en zinkwerk voor de nieuw te bouwen leerlooierij voor den heer P. v. Heesbeen. Door den heer Ant. Luijben.

Laagste inschrijver J. Snijders, Nieuwkuik, f 137,90.

6 SEPTEMBER.

AALTEN. Het bouwen van een woonhuis. Door den heer H. A. J. Koster en de Erve Nijhof.

Laagste inschrijver D. Jansen, f 3888.

APELDOORN. Het bouwen van een winkelhuis a. d. Dorpstraat voor T. en H. Ten Bosch. Door den arch. J. A. Wijn.

Laagste inschrijver F. Tiethoff, f 7229. Gegund.

GEERTRUIDENBERG. Het bouwen van een villa voor den heer Norbert Allard. Door den ingenieur J. Dony.

Laagste inschrijver T. Roovers, Waspik, f 22362.

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van eene vrouwenafdeeling aan het huis van bewaring te Zutphen. Ram. f 9900. Door het min. van Justitie.

Laagste inschrijver firma A. J. Uiterwijk, Dzn., f 9810.

HOOG-KEPPEL. Het bouwen van een woonhuis. Door den heer G. J. Buunk.

Laagste inschrijver E. Zemlink, f 1664. Gegund.

IJMUIDEN. Het bouwen van een winkelhuis en woonhuis met 2 bovenwoningen op een terrein aan de Prins Hendrikstr. hoek Vischstr. ald. Raming f 9222,50. Door den arch. G. H. Philips en J. C. Cramer.

Laagste inschrijver G. Gaarthuis, Egmond Binnen, f 8880. Gegund.

ADVERTENTIËN

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 25sten Sept. 1900, des namiddags ten 2 ure (*locale tijd*), aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 826.

Het maken van eene wachterswoning met abri en een perron met toegangsweg, benevens het verrichten van grond- en eenige diverse werken ten behoeve van de halte WITTEM aan den spoorweg AKEN—MAASTRICHT.

Begroeting f 5080.

De besteding geschiedt volgens § 50 van het bestek.

Het bestek ligt van den 5den Sept. 1900 ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur A. VAN LIEBERGEN te *Maastricht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van f 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 18den Sept 1900 ten 10 uur 30 minuten voormiddag (*West Europeesche tijd*).

UTRECHT, den 3den September 1900.

AANBESTEDING.

Op WOENSDAG 19 Sept. 1900, te 11½ uur, v.m. in het gebouw v. d. Maatsch. tot Bev. der Bouwkunst, 402 Marnixstraat te Amsterdam.

Door ondergeteekende namens den Wel-Edelen Heer B. VAN MARWIJK KOOIJ.

Het amoveeren van twee pakhuizen aan de Zoutkeetsgracht en het ter plaatse bouwen van een dubbel pakhuis te AMSTERDAM.

Het bestek met 2 blauwdrukken is verkrijgbaar van af 13 Sept. 1900, ad f 2 aan bovengenoemde Maatschappij.

B. J. OUËNDAG, *architect.*

7 SEPTEMBER.

AVEREEST. Den bouw van eene stichting aan de Balkbrug, waarin berglaats voor eene brandspuit, eene entrée en 2 cachotten. Door het gem.-best.

Laagste inschrijver B. Kip, f 1319. Gegund.

BUSSUM. Het bouwen van een dubb. villa in het Spiegel aan den hoek der Waldeck- en Boschlaan. Door den archit. J. Bakker te Amsterdam.

Laagste inschrijver W. v. Schaik, f 13678.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van een verdieping op het woonhuis van den heer J. Menkens, Walstraat aldaar.

Laagste inschrijver J. Schuilenburg, f 2086. Gegund.

's GRAVENHAGE. Het bouwen van een steenhouwerij met bovenwoning aan de Loosduinsche kade (terrein Engelenburgh) aldaar. Door de arch. K. Meijer en H. E. M. Rademaker.

Met Waalsteen. Laagste inschrijvers M. A. Kuitens en C. v. Elk, f 7450.

Met Rijnsteen. M. A. Kuitens en v. Elk, f 7680.

HAARLEM. Het verbouwen der perc. Kl. Houtstr. 84 en 86. Door den archit. J. C. v. d. Berg.

Laagste inschrijver A. Rinkema, f 4316.

LOSSER. Het bouwen van 3 woningen, aan den Gronauschen weg in den Esch aldaar, voor H. N. Nusmeijer. Door den arch. H. E. Zeggelink te Enschedé.

Laagste inschrijver Th. v. Halteren, f 3856. Gegund.

NIJMEGEN. Het afbreken en weder opbouwen van burgerwoonhuizen aan de Regulierstr. aldaar. Door den arch. S. J. Meijn.

Laagste inschrijver A. Boswerger, f 6150.

OOSTERHOUT (N.-BR.). Het sloopen van het bestaande en het bouwen van een nieuw heerenhuis aan den Heuvel aldaar met bijlev. van alle materialen. Door den bouwk. C. A. Oomen Azn.

Laagste inschr. C. v. d. Avoirt, f 17520. Gegund.

8 SEPTEMBER.

DROGEHAM. Het weder opbouwen der afgebrande huizinge van den heer M. Postmus aldaar. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver Jan Schuilenga, Surhuisterveen, f 3430.

HOMOET. Het verbouwen van een huis ald. Door den bouwk. R. v. Holten.

Laagste inschrijver A. Coenen, Valburg, f 992. Gegund.

„Per Telegraaf."

UTRECHT. Het bouwen van een steriliseer- en verkooplokaal op het terrein der gem.-slachtplaats aan het Ondiep. Door het gem.-bestuur.

Eenige inschrijvers H. J. Jurriens en J. C. M. van Aken, Utrecht. f 4999.

TJAMSWEER. Het bouwen van een nieuwe behuizing voor den watermolenaar bij de groeve. Door het best. der Zuider Olinger Molenpolder.

Laagste inschrijver E. Woldhuis, Siddeburen, f 1068. Gegund.

TJAMSWEER. Het bouwen van een windwatermolen van 22,20 M. vlucht. Ram. 9952. Door het bestuur van den Zuider Olinger Molenpolder.

Laagste inschrijver J. Rietema, Farsum, f 8922. Gegund.

10 SEPTEMBER.

AMSTERDAM. Het bouwen van een fabrieksgebouw op een terrein aan de Nes no. 34, 36 en 38 en aan de Nadorststeeg no. 2. Door den arch. G. v. Arkel.

Laagste inschrijver D. W. Diepenbroek, f 28733.

BLAARTHEM. (N.-BR.). Het bouwen van een leerlooierij met bijl. van alle daartoe benoodigde materialen. Door mej. de Wed. Beerens.

Laagste inschr. P. v. d. Velden, f 2222,22. Gegund. Daar bij de aanwijzing en het pijlen bleek, dat de grond niet bestemd was voor gewoon werk, maar geheid moest worden, stelde men de aanbesteding uit van 7 tot 10 Sept.

DIEREN. Het verbouwen van een heerenhuis voor Dr. Valkenburg ald. Door den aanbesteder.

Laagste inschr. W. H. Maandag, Dieren, f 11020.

GRONAU. Het bouwen van een heerenhuis aan de Wilhelmstrasse ald. Door den arch. G. Beltman A.Gzn. te Enschedé.

Laagste inschr. A. C. de Boer, Gronau, R.M. 16582. Volgens bestek 8 dagen beraad.

MUNTENDAM. Het vergrooten en het vertimmeren van het gemeentehuis, met bijlevering van materialen. Door het gem.-best.

Laagste inschr. J. Kamminga, Veendam, f 1300. Niet gegund.

UTTHUIZERMEEDEN. Het bouwen van twee schuren met middenhuis, met bijlevering van alle materialen, transporten, enz. Ram. f 9300. Door den heer R. Nienhuis.

Laagste inschrijver T. Wierenga, Zijldijk, f 8530. Gegund aan R. Sleumer.

11 SEPTEMBER.

AMERSFOORT. Het verbouwen van het winkelhuis Langestraat no. 45. Door den archit. W. v. Schaik.

Laagste inschrijver C. Ruitenberg, Amersfoort, f 2999.

HAARLEM (ONDERH.). Het bouwen van een woonhuis aan de straatweg te Overveen. Door den arch. J. v. d. Ban.

Laagste inschrijver N. H. Braakenburg, Overveen, f 11390.

UTRECHT. Bestek no. 823. Het maken van een dubb. wachterswoning met bijbeh. werken op den spoorweg Utrecht-Rotterdam, nabij K.M. paal 36.⁸⁰⁰. Ram. f 8140. Door de Maatsch. tot Expl. van Staatssp.

Laagste inschrijver C. W. den Hoed, Stolsluis, f 7220.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN**.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma GEBRS. HESSE), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusatti, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstuckfabriek, Damrak 84, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatheidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.

Houthandel, Stoomzaag- en Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRÖNER & Zonen, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — Th. van Heemstede Obelt, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — Höxter-Godelheim A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare bekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blowers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDEOBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te Königswinter a/Rh. Fabrikanten van zeer vuurvaste Chamotte- en Dinas-steenen vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.
DRAADGLAS.
(Glas met kern van metaaldraad)
ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.
ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.
ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.
VOORDEELEN.
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).
PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.
AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen — Bohemen.
Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.
Telegram-Adres: Ubbejohde, Amsterdam. — Telephoon No. 593.
Draadglas.
Peilglas beschermers.

RADIATORS,
VOOR
Heetwater- en Stoomverwarming
DER
AMERICAN RADIATOR COMPANY.
H.H. Architecten en belanghebbenden zenden wij gaarne op aanvrage eene Plaat met afbeeldingen der verschillende Soorten en Stijlen.
PECK & C°., AMSTERDAM.

Centrale Verwarming.
Ventilatie - Serreverwarming - Broeikasverwarming.
G. H. BRUNS Jr. BREMEN.
Agenten voor Nederland: NELL & STUTTERHEIM Den Haag.
Installateurs van Water-, Gas- en Stoomleidingen.
Noordeinde 101. Teleph. Interc. 619.

Kunstnijverheid teekenschool „Quellinus",
AMSTERDAM.
Sollicitanten voor de betrekking van Directeur der bovenvermelde school gelieven zich vóór 1 October e. k. schriftelijk te wenden tot den Secretaris den Heer A. J. Blaauw, Keizersgracht 623, Amsterdam. Salaris f 3000.
HET BESTUUR.
Amsterdam, 14 September 1900.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE
MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

22 SEPTEMBER 1900. 20e JAARGANG. N°. 38.

BUREAU VAN REDACTIE: Marnixstraat 402, Amsterdam.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: Herderstraat 5, 's Gravenhage.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
Abonnementsprijs voor Nederland: fr. p. p. f 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.— • • •

Prijs der Advertentiën: van 1—5 regels f 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
Aankondigingen v. Aanbestedingen 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal.
Abonnement v. Advertentiën tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M°.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — De moderne kunst in de architectuur en haar invloed op de school (vervolg van blz. 308). — Graven en grafmonumenten, door C. T. J. Louis Rieber. — Glassteen. — Prijskamp in de schoone bouwkunst. — Ingezonden. — Berichten. — Personalia. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGENBETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

82ste Algemeene Vergadering te Utrecht.

De leden die deel wenschen te nemen aan den gemeenschappelijken maaltijd te houden op Woensdag 26 Sept. a. s. bij gelegenheid der Algemeene Vergadering, worden dringend verzocht zich daarvoor op te geven vóór 24 September a. s, aan den heer I. H. J. Van Lunteren, Voorzitter der Afdeeling Utrecht, Donkere Gaard N°. 4, te Utrecht.

De maaltijd wordt gehouden des namiddags te 6 uur, in den Huize Stapelkamp, Drift no. 13. De kosten bedragen f 3 per couvert zonder wijn.

DE MODERNE KUNST IN DE ARCHITECTUUR EN HAAR INVLOED OP DE SCHOOL.

Voordracht van Prof. J. Otzen.

(Vervolg van bladz. 308.)

Onze bouwwerken moeten onze taal zijn! Dit vroeger juiste woord geldt niet meer voor heden, nu onze taal niet meer een gemeenschappelijk goed, maar evenals het spijkerschrift een speciale wetenschap van ons gilde is geworden.

Het komt er heden voor ons niet alleen op aan, om voor ons zelve vast te stellen, welke gezonde wegen wij *willen* bewandelen, doch wij moeten er ook voor zorgen, dat wij in dit streven begrepen worden, dat men onze taal verstaat en daarmede den inhoud van hetgeen wij in ijzer en steen zeggen.

Het besef van dit bovenbedoeld gemis aan klaarheid is ook de reden, waarom door de Vereeniging van Berlijnsche Architecten het buitengewone werk is ondernomen, om een reeks stellingen voor architectonische kunst te ontwerpen en deze als haar overtuiging openbaar te maken als een waarschuwend teeken, om er de wankelende kunstbroeders aan te herinneren, dat er in de architectuur onveranderlijk eeuwige wetten zijn, welke nooit mogen worden prijsgegeven, en dat onze kunst te heilig is, om als schouwtooneel voor vermetele, grollige modestroomingen te dienen.

Maar tevens is van dit werk het doel, om aan de architectuurschrijverij, zooals die veelal uit de handen van geleerde leeken het licht ziet, een „halt!" toe te roepen en dezen verantwoordelijk te stellen voor alle nadeel, dat door de onoordeelkundige critiek dezer dagen wordt berokkend, zonder welke toch een zoo heillooze geestesverwarring niet mogelijk zou zijn geweest.

Wij zijn ons bewust, dat het niet aangaat, om de geestesproductie van een tijd naar wettelijke voorschriften geregeld te willen hebben; de gewaarwordingen en opwellingen der moderne volksziel flonkeren in duizend kleuren; evenzoo vast zijn wij er van overtuigd, dat voor iedere kunst, maar voor de bouwkunst in 't bijzonder, grondstellingen moeten worden aangenomen, aan welke geen inderdaad vruchtbaar kunsttijdvak tornen zal en tornen kan.

Het zou den schijn kunnen hebben, dat het even overtollig is deze te noemen, dan men de voorwaarden, om gezond te leven, noodig heeft aan te geven; maar in tijden als deze, waarin de tuchteloosheid en het persoonlijk welbehagen, alle grondstellingen dreigen te ondermijnen, heeft het reeds waarde, in dien de geest van bezonnenheid het woord neemt, om der wereld oude en eeuwige waarheden ter waarschuwing voor te houden.

Het internationale congres voor architectuur in het gedenkwaardige tentoonstellingsjaar 1900 staat te midden der meest moderne kunstbeweging, en het is van onschatbaren invloed, als het zijn stem verheft, om de Bouwkunst op de wegen terug te wijzen, welke zij duizendtallen van jaren onafgebroken heeft bewandeld en heeft moeten bewandelen.

De gezonde en de ongezonde stroomingen waaruit de

moderne kunst in de architectuur haar voedsel put, zijn reeds in het kort aangegeven.

In het navolgende willen wij beproeven voor de punten, waarop het aankomt, vaste formulen te vinden:

I. Het uitluiden der groote eclectische beweging der 19e eeuw in *een geest — en zinloos copieeren* van alle stijlvormen is als *verval* te beschouwen.

Voor zoover de moderne kunst dit bestrijdt en beperkt, moet zij als een *gezonde reactie* worden aangemerkt.

II. Het bouwwerk als kunstwerk moet wel is waar ontstaan uit en rekening houden met de behoefte, maar het moet zich ook van de groote taak van alle bouwkundig scheppen bewust blijven, de taak: — het reëele te idealiseeren.

Evenzeer als het afkeuring verdient, om bij de oplossing van een bouwkundige opgave geheel schools te werk te gaan, opzettelijk zuiver historische motieven te bezigen, evenzeer moet men het verwerpelijk achten, om de *doelmatigheid alleen* tot richtsnoer voor het eind-resultaat te nemen.

In beide gevallen ontsttaat geen kunstwerk, maar slechts een product dat, aan geenerlei kunstvoorwaarden beantwoordend, slechts een onverklaarbare gewaarwording van schoonheid en doeltreffendheid achter laat.

III. Bij ieder bouwwerk dat aanspraak op kunstwaarde maken wil, moet iedere grondstof overeenkomstig haar aard gebruikt en behandeld worden.

Iedere architectonische leugen, iedere opzettelijke misleiding is afkeurenswaardig.

Het architectonische versiersel moet aan een karakteristieke behandeling der grondstof diensthaar gemaakt worden.

IV. Klimaat, landstreek, landelijke of steedsche omgeving moeten in het werk der bouwkunst uitdrukking vinden.

V. De gewichtige vraag omtrent de mate en den omvang, waarin traditioneele kunstmotieven aangewend mogen worden, kan niet algemeen beantwoord worden.

Ongetwijfeld kunnen door scheppende behandeling van eene door de persoonlijkheid des kunstenaars geheel in zich opgenomen en in zekere mate tot nieuw leven gewekte traditie, *die ongedwongen op moderne wijze wordt toegepast*, even goed werkelijk moderne kunstwerken ontstaan, als door een zorgvuldige vermijding van historische stijlvormen en uitsluitende inachtneming van de eischen, welke de grondstoffen stellen.

Echter nooit vergete men, *dat de hoofdvoorwaarden voor het architectonisch scheppen zich hebben herhaald, zoolang de bouwkunst bestaat*, en dat bij zuilen, kapiteelen, basementen, licht- en deuropeningen, bogen en gewelven dezelfde functies op honderderlei wijzen uitdrukking hebben gekregen, maar nooit in de groote tijden van het verledene eenvoudig uit willekeur of gemakzucht geïgnoreerd zijn geworden.

Heeft de moderne architect zooveel scheppende kracht, om de groote voorbeelden door nog betere te vervangen, of tenminste zooveel vertrouwen in zich zelf, om het te meenen, laat hij het dan beproeven. Hem treft geen verwijt; doch daar begint de décadence, waar de moderne kunstenaar de eeuwige wetten voor het bouwen en de samenstelling der bouwkunstige onderdeelen eenvoudig loochent, omdat hij *modern* wil zijn en het niet anders maken kan.

VI. Het ornament moet voornamelijk dienen, om op het wezen eener architectonische functie nadruk te leggen; volslagen willekeur in de aanwending ervan of nog sterker, een uitbeelding van het ornament, welke met bedoelde functie in strijd is, dienen vermeden te worden.

VII. De schaal, waarnaar architectonische geledingen en ornamentale of figurale versierselen aangebracht worden, moet passend zijn voor het bouwwerk, en moet voor eenzelfde gebouw een gelijkmatige zijn.

VIII. De terugkeer tot de studie der natuur als de altijd frissche bron voor iedere kunstuiting, is op zich zelf gezond.

Intusschen wordt deze waarheid beperkt door wetten, die in geen vroeger tijdperk van groote scheppende kracht zijn verwaarloosd geworden, en wel in de eerste plaats door de wet eener *architectonische stijleering* der natuurvormen, welke, al naar gelang onderwerp, stof, maatstaf enz., een andere zijn zal en zijn moet.

IX. Het behagen in kleuren is een natuurlijke metgezel van iedere gezonde en frissche kunst-periode, en dient aangewakkerd te worden, zonder echter in de ruwheid van den modernen plakaatstijl te vervallen.

X. Een gezonde en logische constructie, gebaseerd op een helder begrip van de statische wetten, moet niet alleen aan een degelijk bouwwerk ten grondslag liggen, maar ook als zoodanig aanschouwelijk zijn.

Kan men er zich mede vereenigen, om de hierboven omschreven grondstellingen te erkennen als door een gezonde bouwkunst steeds in acht genomen te zijn, en dat haar toepassing ook thans, bij alle vrijheid van scheppen, alleen toenemende ontwikkeling en niet slechts een mode-zotternij verzekert, dan is daarmede reeds de kritiek uitgesproken over de uitwassen en buitenissigheden der moderne kunst in de architectuur.

Deze grondstellingen veroorloven niet de heerschappij van een onbeperkt individualisme over de werken der bouwkunst.

Zij veroorloven niet de volkomene en opzettelijke uitsluiting van alle traditie in de uitbeelding der bouwkundige geledingen.

Zij verbieden eene uitsluitend effect-beoogende, aan het organisme van het bouwwerk geheel vreemde ornamentiek; evenals monstrueusiteiten in de verhoudingen der onderdeelen.

Deze grondstellingen bedoelen, evenzeer de blinde nabootsing van de toevalligheden der natuurvormen als, omgekeerd, het verstijven der ornamentiek in geestlooze krullen en vermoeiende lijnen te voorkomen, al bezitten deze ook het twijfelachtig voorrecht om het dierbare „ik" van het scheppend individu juist weer te geven.

Zij verbieden voorts de mishandeling van de verschillende bouwstoffen om aan persoonlijke willekeur te believen, en staan op voet van oorlog met een schijn-architectuur van bedrog en huichelarij; zij leiden eindelijk van den bedenkelijken en uit kunstoogpunt hopeloozen weg af, om in de onzijdige ontwikkeling van nuts- en doelmatigheidsmotieven het heil voor de toekomst te zoeken.

Tot op zekere hoogte met eenig recht mogen de lofredenaars der moderne kunstbeweging voorop stellen, dat de teekenen des tijds als geneesmiddelen te beschouwen zijn, als anarchistische pogingen om door onverwerping het veld voor een nieuw opbloeiende kunst vrij te maken.

Zij vergeten daarbij echter de les der geschiedenis, dat in de kunst *iets absoluut nieuws nog nooit is ontstaan*, en dat de roemrijkste en meest productieve perioden altijd de overleveringen uit het verledene tot ondergrond hebben.

Dat willen ook wij; wij willen verlossing uit den *dooden* vormendienst der laatste jaren, wij willen een frissche, ongezochte oplossing van de opgaven van onzen modernen tijd, maar wij willen ons tot die oplossing uitrusten met de kostbare bewapening van een niet *van buiten geleerde*, maar een *begrepen* en *doorleefde* traditie, en niet met het dynamiet der anarchisten, die wel een cultuur kunnen vernietigen, maar nooit of nimmer met hun kleine ikheid er een kunnen opbouwen.

Hooggeachte heeren, collega's! Misleiden wij elkander niet omtrent den ernst van den toestand en houden wij vooral voor oogen, dat in onzen tijd, in welke op alle kunstgebied het *individu* dat zoo gaarne als genie optreedt, op de groote menigte invloed uitoefent, — dat in zulk een tijd de leeken en, wat nog veel gevaarlijker is, de onoordeelkundige kunst-criticasters door de bizarre producten van het anarchisme in de bouwkunst begoocheld worden, en in deze *uiterlijke* vormen het heil voor de toekomst meenen te moeten zien. Wij, vakbroeders, kunnen het maar al te goed begrijpen, hoe talentvolle en met fantasie begaafde bouwmeesters op het einde der 19e eeuw op de dwaalwegen van een onbeperkte willekeur kunnen geraken.

Wij kunnen in het leed en de wanhoop der beteren onder hen deelen en van harte met hen mede gevoelen.

De leek kan dat niet; hij houdt zich alleen aan het zichtbare uiterlijk en verwisselt armoede met sterkte van geest, onwetendheid met grootheid, vermetelheid met genialiteit en gaapt de voortbrengselen eener droevige, zij het ook te verontschuldigen dwaling als ontzagwekkende scheppingen aan.

Het noodlottigste zijn in dezen tijd het ontbreken van alle idealen en de onvruchtbaarheid van de door bepaalde stijlrichtingen beheerschte *scholen voor* de *studeerende jeugd*.

Geen beroep en geen geslacht, noch ook latere leeftijd zijn, zooals de jeugd, geneigd zonder kritiek nieuwe gedachten en nieuwe vormen toe te juichen.

Het gemis aan rijpheid van oordeel doet maar al te gemakkelijk de holheid der phrase over het hoofd zien; de natuurlijke geneigdheid bij alle jongeren, om boven de als lastig bevonden autoriteit der ouderen den voorkeur te geven aan de schijnbaar als van zelf wellende bron der moderne kunstbeoefening, maakt dat zij met tegenzin of in het geheel niet zich willen verdiepen in de studie van de grondvoorwaarden voor architectonische vormenschoonheid.

Nog nooit is de jeugd met ijdeltuitiger pedanterie in mocilijker omstandigheden gebracht; bepaalde vraagstukken in het leven zoowel als in de kunst kunnen alleen door het *leven zelf* worden opgelost en zoo zal ook de moderne kunst in de architectuur haar onvermijdelijke slachtoffers maken.

Onze plicht als voorgangers der jeugd is het echter, om het aantal dezer slachtoffers te beperken; en evenzeer als wij met de grondgedachten der kunst-reactie zonder eenig voorbehoud moeten instemmen, evenzeer hebben wij bij de buitensporigheden daarvan, der jeugd den spiegel der toekomst voor te houden, — den spiegel der toekomst te toetsen aan dien van het verleden en niet de uiterlijke vormen der vroegere wereld maar de onveranderlijke wetten uit de geschiedenis der bouwkunst in de ziel der jongeren te griffen.

Dat deze taak, hoe schoon zij schijnen moge, moeilijk is te vervullen, ontkennen wij niet.

Zij stelt aan den leeraar tot plicht, zich boven de stroomingen des tijds te verheffen en daarbij meestal te breken met zijn persoonlijk verleden; zij vordert een andere methode van het onderwijs in kunst- en architectuur-geschiedenis, een methode, die in veel grooter mate nadruk legt op den geest dan op de uiterlijke vormen eener kunstperiode en die, in plaats van de kenteekenen der vormen in het geheugen te prenten, zooveel mogelijk voor hare ontwikkelingsgeschiedenis aandacht vordert.

Zij eischt een veel nauwere verbinding van de kultuurgeschiedenis met de geschiedenis der bouwkunst dan dit gebruikelijk is, terwijl zij daarbij voortdurend er op gewezen wil hebben, *dat de vorm op zich zelf niets is en niets beteekent*, maar alleen op den natuurlijken ontwikkelings-boden, waaruit hij is opgegroeid, tot de taal van zijn tijd wordt.

Mijne heeren Collega's!

Ik richt op deze beteekenisvolle plaats en in dezen ernstigen tijd tot allen, voor wie de kunst niet slechts de broodverschafster maar ook de heilige vlam in den geestelijken haard is, de vermaning, om deze waarheden in het oog te houden en ieder op zijne plaats, hetzij als onderrichter van het geheele volk door zijn bouwwerken, hetzij als leeraar der architectonische jeugd, er voor te zorgen, dat uit de gisting onzer dagen, uit het krachtige doch vaak achtelooze worstelen van onzen sterk individueel voelenden tijd, zich een toekomst voor de moderne bouwkunst ontwikkelt, aan welker eerste vruchten wij zelve nog vreugde beleven mogen, en met welker bloei wij ons in het rijk der groote technische familie weder verheffen tot de plaats, die ons toekomt.

Parijs, Juli 1900.

Uit het Hoogduitsch vertaald.

GRAVEN EN GRAFMONUMENTEN.

EEN WERK VAN J. H. W. LELIMAN.

Epitaaf van Isaac Sweers, † 1673. Door Rombout Verhulst. In de Oude Kerk te Amsterdam.

Bij den uitgever den heer J. Waltman Jr. te Delft, is dezer dagen een boekwerk verschenen, getiteld: Graven en Grafmonumenten, geschreven door J. H. W. Leliman, Bouwkundig Ingenieur.

De schrijver heeft deze studie „als een blijk van hoogachting en erkentelijkheid" opgedragen aan Prof. Eugen Gugel, Hoogleeraar aan de Polytechn. School te Delft.

Met deze opdracht van zijn eerste werk dat afzonderlijk als een geheel verschijnt, heeft de leerling op sympathieke wijze, ongeveer een jaar nadat hij zijn titel verwierf, een blijk van zijn dankbaarheid getoond voor de moeite en zorgen die zijn geleerde leermeester ook voor zijne vorming op bouwkunstig gebied heeft over gehad. Hij heeft, zooals men reeds heeft kunnen lezen, dezen Hoogleeraar nog geenszins vaarwel gezegd; integendeel zal hij met hem samenwerken aan de vermeerderde derde uitgave van de bekende en uitmuntende „Geschiedenis der Bouwstijlen".

Graven en grafmonumenten: een lugubre onderwerp.

Maar, een onderwerp dat door den schrijver is behandeld op onderhoudende en smakelijke wijze.

Niettegenstaande den kolossalen omvang van het gebied heeft hij weten te bekorten en op verdienstelijke wijze zeer interessante wetenswaardigheden in betrekkelijk kort bestek verzameld. Niet alleen de archeologische- en kunststudie die het onderwerp gevorderd heeft, maar ook de innerlijke en uiterlijke vorm waarin die is afgeleverd, verdienen volle waardeering en rechtmatige belangstelling.

De graven uit de oudheid hebben ons cultuurtoestanden opgehelderd, waaromtrent zonder gene nicts dan onzekerheid bestond; zonder die grafsteden zou menige legende voor ons een sprookje zijn gebleven, zou van menig volk der

oudheid waarvan de beschaving ons nog ten goede kan komen, wellicht niet veel meer zijn overgebleven dan de zelfs twijfelachtige naam. De wijze immers, waarop de dooden behandeld zijn, leert het intieme karakter van hunne nabestaande stamgenooten kennen; de grafmonumenten die deze hebben opgericht, leggen getuigenis af van de mate hunner beschaving.

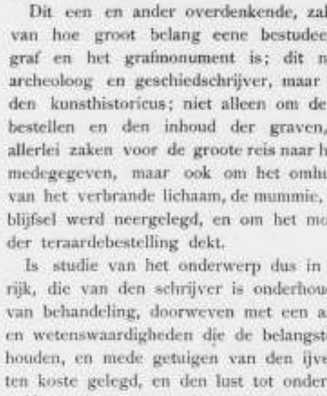
Dit een en ander overdenkende, zal men overtuigd zijn van hoe groot belang eene bestudeering als die van het graf en het grafmonument is; dit niet alleen voor den archeoloog en geschiedschrijver, maar in hooge mate voor den kunsthistoricus; niet alleen om de wijze van teraardebestellen en den inhoud der graven, waarin den doode allerlei zaken voor de groote reis naar het onbekende werden medegegeven, maar ook om het omhulsel waarin de asch van het verbrande lichaam, de mummie, het gebalsemde overblijfsel werd neergelegd, en om het monument dat de plaats der teraardebestelling dekt.

Is studie van het onderwerp dus in 't algemeen belangrijk, die van den schrijver is onderhoudend, door de wijze van behandeling, doorweven met een aantal bijzonderheden en wetenswaardigheden die de belangstelling helpen gaande houden, en mede getuigen van den ijver aan de verwerking ten koste gelegd, en den lust tot onderzoek.

Het onderwerp, werd — volgens den schrijver zelve — niet met alle volledigheid behandeld; meerdere uitgebreidheid zou het geschrift te volumineus hebben doen zijn, misschien ten koste der belangstelling daarin. Voor hen die dieper in het onderwerp willen doordringen, zijn de gegevens in de studie voldoende aanwezig; de bronnen waaruit de schrijver putte en boek- en plaatwerken, ook over speciale monumenten verschenen, zijn in ruime mate vermeld geworden.

Het onderwerp is vóór alles van groot belang voor den bouwkunstenaar; het grafmonument toch eischt in de eerste plaats een architectonisch karakter.

Na een algemeen overzicht worden achtereenvolgens behandeld het Vóór-Christelijke-, het Vroeg-Christelijke tijdperk, de Middeneeuwen en de Renaissance, de tijden daarna en de 19e eeuw, welke laatste niet korter is behandeld dan door de overige hoofdstukken als 't ware was voorgeschreven. Aan Nederland is daarbij een afzonderlijk en zeer welkom hoofdstuk gewijd. Moge het in den geest van den schrijver vallen, dit nog eens tot een uitgebreider afzonderlijk geheel uit te werken.

Graf der familie Thouret-Rouvenat.
Door H. Labrouste.
Cimetière du Nord. Parijs.

In het hoofdstuk dat de 19e eeuw behandelt, worden ook beschouwingen gegeven over „het karakter" van het grafmonument; Nederland is daarin stiefmoederlijk bedeeld, omdat de weinige goede monumenten uit ons land als genoegzaam bekend verondersteld worden.

Mogen de andere hoofdstukken geacht worden voor een groot deel te zijn zeer verdienstelijke samenvoegingen van een massa verzamelde gegevens, door eigen beschouwingen, aardige en ondeugende opmerkingen op aangename wijze aan elkander geregen, het laatstgenoemde kapittel is eene leerrijke studie, opgewekt en frisch geschreven in kort bestek, zooals er over dit onderwerp — althans in onze taal — nog geen bestaat.

Het werk bevat een 40-tal afbeeldingen van verschillende monumenten, waaronder 23 van hier te lande, en zooveel mogelijk die welke niet reeds in andere bereikbare werken verspreid zijn. De schrijver schijnt een weinig vrees te koesteren, dat zijne keuze van de illustraties wellicht niet de bij zijne studie als aangewezen voorbeelden zoude geven. Bij eene herhaalde beschouwing der afbeeldingen treft integendeel de juiste en oordeelkundige keuze in verband met de bedoelde beperktheid van het werk. Als een proeve van illustratie worden hierbij een paar afbeeldingen gevoegd, daartoe in staat gesteld door de welwillendheid van den uitgever.

O, zeker! wij zouden er gaarne meer dan 40 gewenscht hebben, gekozen uit de groote verzameling die de schrijver voor zich heeft aangelegd; maar dan had zijn werk, dat nu slechts f 2,25 kost, zeker niet in zoovele handen kunnen komen als thans — naar te hopen is — het geval zal zijn. Door de gegeven illustraties kan men zich echter van alle typen van monumenten een denkbeeld vormen. Dit is voldoende en lokt, voor wie wil, dieper ingaande studie uit, blijkbaar ook de bedoeling van den schrijver.

Met zijn opus 1 zij hem geluk gewenscht!

Zijn eerstvolgende verschijne spoedig in steen of papier, naar zijn eigen keuze.

C. T. J. Louis Rieber.

GLASSTEEN.

Een nieuwe Fransche uitvinding, sedert 1897 deugdelijk beproefd en reeds veelvuldig toegepast, doet hare intrede in Nederland.

De vraag naar een materiaal, dat wegens zijn groote hardheid, zijn weerstand tegen vorst, slijting, de inwerking van het klimaat en van de scherpste zuren, geschikt is om met voordeel het natuurlijk graniet, marmer, hardsteen, zandsteen enz. te vervangen, liet zich steeds gelden. „Glassteen" beantwoordt hieraan ten volle. Verkregen uit de versmelting van glasscherven gebracht tot op 1250 graden, en door hydraulische kracht in vormen samengeperst, weerstaat dit materiaal:

1°. aan eene drukkracht van 2028 KG. per cM.² terwijl het hardste graniet het slechts tot 650 KG. uithoudt;

2°. de slijtingsproef, genomen met een stoomslijpsteen, rangschikt „glassteen" vóór *het porphyr van St. Raphael* en verre boven *Comblanchienne*;

3°. de trekproef gaf het cijfer van 25000 Kilogram.

4°. onder 25 graden koude, waarbij zich geene vormverandering voordeed, weerstond „glassteen" aan een druk van 2028 KG. per cM.²

„Glassteen" wordt vervaardigd in verschillende kleuren en vormen, ook naar eigen teekening van architecten.

„Glassteen" is hoofdzakelijk geschikt tot bestrating, tegels voor vloeren, trottoirs, stallen enz. Wandbekleeding, traptreden, geornamenteerde paneelen, borduren, friezen enz. enz. zoowel voor binnen als voor buiten.

O.a. hebben de ingenieurs van den nieuwen Pont Alexander III te Parijs niet geaarzeld glassteen daaraan rijkelijk te gebruiken, terwijl de Compagnie du Chemin de fer métropolitain te Parijs dit nieuwe materiaal heeft doen toepassen voor wandbekleeding, vloeren, traptreden enz. in alle stations en een contract heeft gesloten voor de levering van alles wat zij gedurende tien jaar zal noodig hebben.

De Gemeentebesturen van Lyon en Geneve hebben met uitmuntend gevolg Glassteenbestratingen doen uitvoeren.

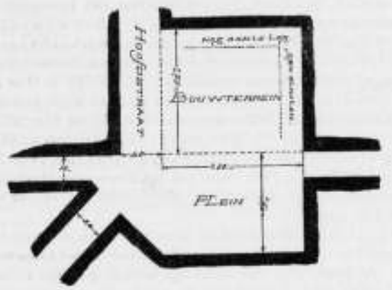
Op de Parijsche tentoonstelling zijn de traptreden van den Escalier d'honneur voor het Palais des fêtes mede van „Glassteen" vervaardigd.

De H.H. Henri Huinck en Alex Imhofe te Rotterdam zijn de vertegenwoordigers voor Nederland.

C.

PRIJSKAMP IN DE SCHOONE BOUWKUNST.

In het vorige blad werden uitvoerige mededeelingen gedaan omtrent de opgaven, ter uitwerking voorgelegd aan de mededingers in den Prijskamp die dit jaar in het gebouw der Rijks-Academie van Beeldende Kunsten te Amsterdam plaats heeft.

Schaal 1 à 300.
Situatie-teekening.

Zooals daarbij werd toegezegd, wordt thans in dit blad de teekening der situatie gegeven van het bouwterrein voor het ontwerp van een „Paleis van Justitie", de opgave voor den eindkamp.

In het programma voor dien wedstrijd, in het vorige blad afgedrukt, moet de volgende wijziging worden gebracht. Onder de gevraagde schetsen behooren ook (d), twee detailteekeningen tot verklaring der constructie, op de schaal van 1 à 100. Deze schaal is veranderd in die van 1 à 20.

Aan het einde der mededeelingen werd gezegd, dat voor het uitwerken der teekeningen aan de mededingers gedurende eenige dagen gelegenheid werd gegeven. Nader vernemen wij, dat de teekeningen moeten worden ingeleverd op 6 November a. s.

INGEZONDEN.

HET BOUWTOEZICHT DER GEMEENTE AMSTERDAM.

Goed Bouwtoezicht en goede bouwverordeningen voor groote steden behooren tot de onmisbare eischen van een welgeordende gemeentehuishouding. Het is merkwaardig welk een leemte op dit punt nog in de meeste steden van ons land bestaat. De oorzaak hiervan moet voorzeker gezocht worden in de groote moeilijkheid voor de gemeenteraden om strenge, doch tevens voor de bouwende ingezetenen billijke, niet in het particulier eigendom ingrijpende verordeningen op het bouwen en sloopen te maken, en om ambtenaren te vinden die een groote practische kennis, door een theoretisch wetenschappelijke opleiding gesteund, paren aan een onpartijdig, eerlijk en humaan optreden.

Amsterdam's gemeenteraad verkeert in het moeilijke geval genoodzaakt te zijn een algeheele herziening der bouwverordeningen en eene reorganisatie van het Bouwtoezicht te moeten bewerkstelligen.

Door de ongelukken in den laatsten tijd met enkelen ingestorte huizen voorgevallen, is de Raad opmerkzaam geworden op de gebreken, welke de bestaande bouwverordeningen aankleven, en de onvoldoende krachten van het personeel dat die verordeningen moet uitvoeren; het is duidelijk geworden, dat een algeheele hervorming van deze tak van dienst een niet te loochenen noodzakelijkheid is geworden.

De laatste hervorming van het bouwtoezicht dagteekent van 1895, toen aan het hoofd van de destijds fungeerende bouwopzichters een ambtenaar werd gesteld met den titel van Inspecteur van het bouwtoezicht. Deze ambtenaar is volgens de verklaringen van Burgemeester en Wethouders gebleken te zijn: een bekwaam ijverig en onafhankelijk man.

Nadat echter door de laatste ongevallen duidelijk aan het licht was gekomen, dat den Inspecteur toch kwaliteiten ontbraken, die voor het hoofd van een zóó gewichtigen tak van dienst als het bouwtoezicht onmisbaar zijn, werd onlangs door Burgemeester en Wethouders het voorstel aan den Raad gedaan, om een Hoofd-Inspecteur van het bouwtoezicht te benoemen. De Raad vereenigde zich met dit voorstel, doch wenschte geen Hoofd-Inspecteur, wel een Hoofd van het bouwtoezicht te benoemen, daarbij stilzwijgend het verlangen uitsprekende, dat de aan te stellen titularis vrij zoude zijn al of niet een ambtenaar met den titel van Inspecteur onder zijn personeel te benoemen of te handhaven.

Wij kunnen het aanstellen van een nieuw Hoofd van het Bouwtoezicht warm toejuichen. De tegenwoordige Inspecteur heeft voorzeker verdiensten, gelijk B. en W. niet hebben geaarzeld herhaaldelijk uit te spreken; hem ontbreken echter verschillende factoren voor hoofd van een veelomvattend deel der gemeentelijke administratie, n.l. wetenschappelijke opleiding, tact, autoriteit en menschenkennis; hij meende dit alles te kunnen bedekken door zijn niet altijd even aangenaam optreden tegenover de technici met wie hij in aanraking kwam.

Ware nu aan het hoofd van de Afdeeling Publieke Werken een Wethouder-Technicus, dan zoude deze in de gebreken van zijn ambtenaar hebben kunnen tegemoetkomen; doch thans, nu de volijverige Wethouder geen deskundige is, moet hij geheel afgaan op de adviezen van zijn ambtenaren en rijzen telkenmale moeilijkheden tusschen den Inspecteur en de architecten en bouwenden.

Het is daarom een verblijdend teeken, dat B. en W. in afwijking van hun eerstingenomen standpunt, het besluit van den Raad uitvoerende, bij de hervorming van het bouwtoezicht aanvangen met het hoofd en, met alle waardeering voor den tegenwoordigen functionaris, hem van de verantwoording als chef willen ontlasten.

Moge het gelukken the right man te vinden! Deze zal groote kwaliteiten moeten hebben en voor zijn moeilijke taak wordt van hem veel verwacht. Hij zal door en door een vakman moeten zijn, wetenschappelijk opgeleid en practisch door ondervinding; hij zal een eerlijk, rechtvaardig en onafhankelijk man moeten zijn, met tact om met menschen om te gaan en om hen op de gebreken in hun werk te wijzen zonder hen te kwetsen; hij zal de zwakken in hun vak door goeden raad en voorlichting moeten steunen en helpen, om fouten in hun werk te voorkomen; hij zal de verordeningen met strengheid moeten handhaven zonder op onverstandige wijze de letter boven den geest en de bedoeling der artikelen te stellen.

Aldus optredend, zal hij zich spoedig populair maken en daardoor een goede samenwerking verkrijgen in het belang van de gemeente, zoowel als van de ingezetenen.

Een ambtenaar moet niet steeds in het publiek zien een natuurlijken vijand en zich niet steeds bij voorbaat op dit standpunt stellen. Wederzijdsch vertrouwen, wederzijdsche hoogachting en goede wil kunnen zooveel moeilijkheden voorkomen.

Mogen deze gedachten ook voorzitten, waar de te benoemen ambtenaar terstond zal geroepen zijn, mede te werken aan het opmaken van een nieuwe bouwverordening voor Amsterdam.

Moge de billijkheid daarbij worden betracht en een open oor worden verleend aan de wenken uit technische kringen reeds in verschillende adressen aan B. en W. en aan den Raad kenbaar gemaakt.

Moge de verordening zuiver worden gehouden van arbitraire bepalingen, waarbij de Gemeentebelangen worden voorgestaan ten koste van de belangen van de ingezetenen, die verplicht zijn te bouwen, en moge met handhaving van het gezag de vrijheid van handelen niet door kortzichtige verordeningen aan banden worden gelegd.

Waar Amsterdam met trotsch kan wijzen op verschillende

uitstekend georganiseerde takken van dienst, daar is het alleszins gewenscht, dat het moge gelukken het gemeentelijk bouwtoezicht en de bouwverordeningen zoodanig in te richten en te wijzigen, dat dit gemeentelijk beheer, ontdaan van de thans daaraan klevende leemten en gebreken, tot zegen van de ingezetenen worde.

Een Architect.

BERICHTEN.

H. M. de Koningin Moeder zal, vergezeld van H. M. de Koningin, heden een gedenksteen plaatsen in de in aanbouw zijnde Zevende Kerk der Ned. Herv. Gemeente, aan het Regentesseplein te 's Gravenhage.

De kerk zal daarna herdoopt worden in „Regentesse Kerk".

In de vergadering van den Amsterdamschen gemeenteraad van 19 Sept. j.l. werd o. a. behandeld een verzoek van het Genootschap Architectura et Amicitia, om het besluit tot slooping van het voormalige Buiten-gasthuis voorloopig in te trekken en een onderzoek uit te lokken naar de bouwvalligheid van dit gebouw.

De raad besloot afwijzend op dit verzoek te beschikken.

Te Rotterdam heeft zich eene eigenaardige en belangrijke kwestie voorgedaan, die de aandacht der Rechtbank aldaar vorderde. Aan de N. R. Courant ontleenen wij hieromtrent het volgende.

A. bezat een huis aan het Oostvestplein, aan beide zijden begrensd door huizen behoorende aan B. Het pand van A. was gedekt door eene zoogenaamde Mansardebekapping en had in die bekapping aan weerszijden een raam boven de gootlijst.

De eigenaar B. ergerde zich aan die twee ramen, waarvan er een bovendien over het plat dak van het huis door hemzelven bewoond uitzag en dagvaardde A. ten einde hem te dwingen die ramen weg te ruimen of dicht te metselen, meenende dat hij daartoe het recht had, overeenkomstig artikel 695 van het burgerlijk wetboek, luidende: „Men mag over het afgesloten of onafgesloten erf van zijne naburen geene rechtstreeksche uitzichten hebben, noch vensters waardoor men op eens anders erf ziet, noch balkons of andere dergelijke vooruitspringende werken, tenzij er een afstand van twintig palmen worde gelaten, tusschen den muur, waarin men zoodanige werken maakt, en het erf."

Volgens den eigenaar A. waren wel de ramen binnen den verboden afstand van twintig palmen, maar zoude het aangehaalde wetsartikel hier niet toepasselijk kunnen zijn, dit zoude uitsluitend op ramen en vensters in een muur, niet echter, zooals hier, op dakvensters slaan. Bovendien zou er geen sprake van kunnen zijn, dat deze ramen geacht moesten worden uit te zien over de naburige erven, zij zagen alleen uit over de daken, het eene venster keek uit over een pannendak, het andere over een plat dak, en men moest waarlijk niet meenen, dat er weinig belang aan het bezit dier vensters gelegen was. Allereerst zou het door de bouwpolitie hier ter stede voorgeschreven zijn ramen in het dak te hebben en ten tweede zouden zij de veiligheid der bewoners in geval van brand in hooge mate bevorderen. Voor den eigenaar A. pleitte mr. Bichon van IJsselmonde, voor den eigenaar B. werd niet gepleit. Of de ramen al dan niet blijven mogen, zal de rechtbank 8 October beslissen.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Gemeentebestuur van 's-Hertogenbosch. Monumentale Fontein. Voor alle Nederlandsche of sedert 1 Januari 1899 in Nederland gevestigde kunstenaars. 1e Prijs f 500; 2e pr. f 300; 3e pr. f 100; de Jury kan nog twee ontwerpen voor bekroning met f 100 voordragen. Vóór 1 October 1900 aan den heer Burgemeester van 's-Hertogenbosch.

Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam. Algemeen. I. Opgang tegen het talud van een dijk tegenover een breede straat. 1e Prijs: zilveren med. en f 50; 2e Prijs: bronz. med. en f 25; 3e Prijs: getuigschr. II. Poortje voor een schoolgebouw. 1e Prijs: zilv. med. en f 40; 2e Prijs: bronz. med. en f 20; 3e Prijs: getuigschrift. III. Woonkamerschoorsteen. 1e Prijs: bronz. med. en f 25; 2e Prijs: getuigschrift en f 15. IV. Opmeting van een oud gebouwtje. 1e Prijs: zilv. med. en f 25; 2e Prijs: bronz. med. en f 15; 3e Prijs: getuigschrift; aan het bekroonde antwoord pl.m. f 35 voor honorarium wegens opname in een tijdschrift. Vóór 1 Dec. 1900, adres den heer C. N. van Goor, Jonkerfranssstraat 126, Rotterdam.

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Voor alle Nederlanders. I. Ontwerp voor een ambachtsschool met Directeurswoning. 1°. Prijs: zilveren medaille der Mij. en f 100; 2°. prijs: bronzen medaille der Mij. en f 50. II. Ontwerp voor een diploma uit te reiken aan de Eereleden der Maatschappij. 1°. Prijs: zilv. med. der Mij. en f 75; 2°. prijs: bronz. med. en f 25. III. Een aquarel naar een schilderachtig stads- of dorpsgezicht in Nederland. Prijs: bronz. med. en f 50. Vóór 1 Febr. 1901 aan het Bureau der Maatschappij, Marnixstraat 402 te Amsterdam. Zie Bouwk. Weekblad no. 30 van 28 Juli 1900.

Genootschap Mathesis Scientiarum Genitrix te Leiden. Voor oud-leerlingen van de school van het Genootschap, die na 17 Sept. 1895 het onderwijs hebben gevolgd. Een ontwerp voor een Raadhuis voor eene gemeente van 20.000 inwoners. 1°. Prijs: f 200 en gr. zilv. medaille; 2°. prijs: gr. zilv. medaille. Vóór 1 Maart 1901.

VERGADERINGEN VAN DE AFDEELINGEN.

Haarlem en Omstreken. Des avonds ten 8 ure in café Neuf. Benoeming afgevaardigden ter Algemeene Septembervergadering te Utrecht. Ingekomen stukken. Kunstbeschouwing.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Teekenaar 1.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 12.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 24 SEPTEMBER.

ENSCHEDÉ. Het verbouwen van een perceel aan de Achterstraat.

De firma Cohen Barnstijn, in het hotel De Graaff aldaar. Bestek en teek. ter inz. in voorn. hotel. Aanw. v.m. 9 u. Inl. bij den arch. G. Beltman A.Gz.

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van een woonhuis voor den heer J. Jansen te Groningen, aan de Stadhouderslaan te 's Gravenhage.

De arch. S. Wijn, 'sav. 7 u. in het Zuidholl. Koffiehuis. Bestek met teek. á f 1, verkrijgb. bij gebr. J. en H. Langenhuysen. Inl. en aanw. te bekomen op elken werkdag tusschen 6 en 8 u. n.m. bij den architect, Stephensonstr. 19, alwaar de biljetten moeten zijn bezorgd vóór 5 u. n.m. op den dag der besteding.

LEEUWARDEN. De verbouwing der voormalige touwslagerij c. a. aan Oldegalileën te Leeuwarden tot 20 woningen en vertimmering van 14 bestaande woningen.

De architect H. H. Kramer 's av. 6. u. Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb.

VEENENDAAL. Het bouwen van een burgerwoonhuis.

De bouwk. B. van Kreel, 's midd. 12 u. in hotel „De Roskam", alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. gedaan.

VENRAAI. Het bouwen van een schuur, met bijlevering van alle benood. materialen.

De heer Ch. Olfers, n.m. 6 u. in het café van W. Wijnhaven, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. 24 Sept. n.m. 4 u.

WEDDE (GR.). Het bouwen van een winkelbehuizing aldaar, onder bijlev. van al het benood.

De heer H. Mulder, n.m. 5 u. Bestek en teek. ter inz. bij den heer W. de Groot. Aanw. 24 Sept., n.m. 4 u.

DINSDAG 25 SEPTEMBER.

HENGELO (OV.). Het vergrooten van eenige afdeelingen der Hengelosche Stoom-Beierschbierbrouwerij.

De heeren Meijling en Bartelink, n.m. 3 u. Bestek en teek. ten kant. der brouwerij ter inz. en zijn á f 1,50 per stel verkrijgb. ten kant. der architecten Van der Goot en Kruisweg, die inlicht. geven. Aanw. 25 Sept., v.m. 10 u.

OLDENZAAL. Het afbreken van de boerenplaats gen. „het Hazewinkel" bij Oldenzaal en het daar ter plaatse weder opbouwen van eene nieuwe boerenbehuizinge c. a.

De architect W. Elzman, n.m. 4 u. in café Th. J. Kempers, alw. bestek en teek. ter inzage. Aanw. gedaan.

UTRECHT. Bestek no. 826. Het maken van eene wachterswoning met abri, een perron met toegangsweg, ben. het verrichten van grond- en eenige div. werken, ten beh. van de halte Wittem van den spoorweg Aken-Maastricht. Raming f 5080.

De Mij. tot Expl. v. Staatssp., n.m. 2 u., (lok. tijd) aan het Centr.-bur., Moreelsepark.

WOENSDAG 26 SEPTEMBER.

BOERAKKER GEM. TOLBERT. Het bouwen van een Evangelisatie-lokaal.

De heer H. Huisman. Bestek en teek. ter inz. bij P. Banderinga. Inl. geeft A. Naminga te Niekerk.

DORDRECHT. Het vernieuwen van een woongebouw aan de Hoogt.

De heer A. Schmidt, Stek 1. Bestek en teek. ter inz. in het café van B. v. d. Water, Nieuwbrug no. 4.

DONDERDAG 27 SEPTEMBER.

BREDA. Het afbreken van het pand no. 27 aan de Leuvenaarstraat aldaar, en het bouwen van een winkelhuis met bovenwoning voor den heer P. Brooijmans aldaar.

De arch. F. P. Bilsen n.m. 3 u. Bestek en teek. ter inzage bij J. J. v. d. Brink, Gasstraat no. 2. Aanw. gedaan.

DORDRECHT. Het afbreken van een pand staande aan de Hooikade no. 6 en Maartensgat no. 17 en het bouwen van een pakhuis met 2 bovenwoningen.

De arch. C. v. Hoogenband. Teek. met bestek ter visie in het pand Hooikade no. 6 Inl. worden verstrekt iederen werkdag van 9—10 u. v.m., alwaar teek. te verkr. zijn tegen f 1. Aanw. gedaan.

HAARLEM. Het uitvoeren van eenige werken aan het rijkskrankzinnigengesticht te Medemblik. Raming f 17475.

Het prov. best., v.m. 11 u. Bestek ter lez. aan het geb. van het min. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. bestuur van Noordholland te Haarlem en is verkr. bij M. Nijhoff, Nobelstr. 18, 's Hage. Inl. verkr. bij den rijksbouwk. en bij den hoofdopz. der universiteitsgeb., J. Roem te Leiden. Aanw. gedaan.

ZIJTAART GEM. VEGHEL. Het bouwen van een Liefdegesticht met school en Oude mannen- en vrouwenhuis, op een terrein nabij de R. K. kerk aldaar, met bijlev. van alle daarvoor benoodigde materialen, arbeidsloonen, enz.

Het R. K. Kerkbest., n.m. 3 u., in het café van L. van Dam. Bestek met 6 teek. verkrijgbaar tegen f 3 bij J. Heijkants, bouwk. te Erp, door wien ook inl. worden gegeven. Aanw. 27 Sept., v.m. 11½ u.

VRIJDAG 28 SEPTEMBER.

VRIJHOEVE-CAPPELLE. Het bouwen van een woonhuis te Vrijhoeve-Cappelle.

De architect J. A. Wijn te Apeldoorn. Bestek en teek. ter inzage in het café van wed. Hoefnagel en ad f 1,50 verkrijgb. bij gen. architect.

WINSCHOTEN. Het bouwen van 2 woonhuizen met verdieping, aan de Stationsweg te Winschoten, met bijlev. van materialen, enz.

De opz. van den Prov. Waterstaat J. G. Efferen, v.m. 11 u. in het hotel Dommering. Inl. en aanw. worden op aanvr. door den opz. verstrekt, bij wien tevens bestek en teek. tegen f 2 verkrijgb. zijn.

ZATERDAG 29 SEPTEMBER.

BEDUM. Het bouwen van een windwatermolen van 21,10 M. vlucht op een bestaand fundament, ½ uur van station Bedum, aan het Boterdiep.

Het bestuur van het waterschap „Zuidwestelijke Molenpolder", n.m. 5 u., bij P. Roege in „de Poel". Bestek ter inz. en ad 50 ct. verkrijgb. in hotel „Krijthe". Inl. geeft J. Klippus te Bedum.

VRIEZENVEEN. Het vergrooten der stoomzuivelfabriek aldaar en het daaraan bouwen eener directeurswoning.

De arch. Van der Goot en Kruisweg te Hengelo, n.m. 4 u., in het café van Ter Brake te Vriezenveen, alw. bestek en teek. ter lez. liggen, alsmede in café Ludeking te Almelo. Aanw. 29 Sept., n.m. 2 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade
De **NEDERLANDEN** van 1845.
's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen—Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 14 (Boerenplein). — Breda, Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. — Nijmegen, In de Betuwstraat 2. — Groningen, Folsterstraat 6.
Reserves ult. 1899 . . . . f 1.944.100.00
Betaalde Brandsch. tot ult. '99- 19.521.500.00
Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

6 SEPTEMBER.

DOCKUM. Het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan een huizinge met schuur, staande onder Bollingwier bij O. Nijkerk, eigen aan den heer G. Brouwer te Dockum.

Laagste inschr. Wed. v. d. Mei, Dockum, f 2125. Gegund.

EINDHOVEN (ONDERH.). Het vergrooten eener stoomweverij. Door de firma Gebr. Schellens.

Minste inschrijvers waren voor het timmeren den arbeid van het metselwerk, met bijl. van metselzand respectievelijk P. Keukens, Eindhoven, voor f 1120 en Joh. Rooijakkers, Stratum, voor f 434. Gegund.

HAARLEMMERMEER. Het bouwen van drie woonhuizen onder één dak op den Noordelijken Ringdijk, voor den heer R. Koedijker.

Laagste inschr. H. A. de Graaff, Halfweg, f 2549. Gegund.

SASSENHEIM. Het uitvoeren van stucadoorwerk aan 8 heerenhuizen aldaar. Door den arch. Joh. Molenaar te 's-Hage.

Gegund aan J. A. Gerritsen te Hillegom.

IJMUIDEN. Het bouwen van een pakhuis, zeil- en nettenmakerij met bijbehoorende werken voor rekening van de Naaml. Vennootschap Visscherij-Maatsch. „de Kotter".

Opgedragen aan G. H. Philips, aldaar voor f 10900.

7 SEPTEMBER.

MARUM. Het bouwen van een nieuw lokaal aan de bestaande school met eenig bijwerk. Door het best. der christel. school.

Ingeschreven werd door: J. Teninga, Niekerk; H. v. d. Meulen, Doezum; IJ. Cuperi, Marum; J. Notenbomer, Doezum; O. Offringa, Haulerwijk; J. Haan, Emmatil. Gegund aan den laagsten inschrijver J. Notebomer, voor f 825.

TIEL (ONDERH.). Het bouwen van een R. K. schoolgebouw aldaar. Door het R. K. Paroch. Kerkbest.

Laagste inschr. Wed. Janssen, Drumpt, f 6333. Gegund.

8 SEPTEMBER.

AMERSFOORT. Het bouwen van droogkamers en bijbehoorende werken, en het bouwen van een werkpl. voor koffiebranderij en tabakskerverij aan de Beekstr. Door den arch. W. Salomons.

Laagste inschrijver J. C. Eijbergen, f 1695. Gegund.

BLESKENSGRAAF. Het weder opbouwen der afgebrande landbouwerswoning, voor den heer W. den Hartog aldaar. Door den aanbesteder.

Metselwerk. Laagste inschr. A. B. Herlaar, Nieuw-Lekkerland, f 1637*.

Timmerwerk. L. Boele, Kinderdijk, f 3150*.

Verfwerk. A. v. Aken, Sliedrecht, f 205*.

Smids- en loodgietersw. W. en T. Schrey, Nieuw-Lekkerland, f 198,50*.

Rietdekkerswerk. G. J. den Hartog, Bleskensgraaf, f 120. Gunning aangehouden. *Gegund.

10 SEPTEMBER.

BARNEVELD (ONDERH.). Het bouwen van een villa tegenover het hotel de Bontekoe, voor rekening van den heer A. Heinen aldaar.

H. de Boer en M. J. Top, timmerwerk; Wed. Kroon en H. v. Bruggen, metselwerk; Æ. C. Haamschoten, verfwerk; Alb. de Kamp, loodgieterswerk.

BREDEVOORT. Het restaureeren der Ned. Herv. kerk. Door het kerkbestuur.

Laagste inschrijver Van der Schoot, Aalten, voor f 888.

HENDRIK-IDO-AMBACHT (Z.-H.). Het gedeeltelijk afbreken en verbouwen van een gebouw tot 4 woningen. Door den heer H. Maaskant.
Laagste inschrijver G. Otte, Alblasserdam, timmerwerk f 2629,50; B. den Hoed, Zwijndrecht, metselwerk f 1818. Gegund.

SURHUIZUM. Het weder opbouwen van eene huizinge met schuur. Door den heer A. Zijlstra.
Laagste inschrijver J. L. Eppenga, Lippenhuizen, f 4169. Gegund.

11 SEPTEMBER.

DIRKSHORN. Het maken van een nieuw pakhuis met woning, aldaar. Raming f 2115. Door de bouwk. A. Vis te Oudkarspel.
Laagste inschr. J. Dil, IJmuiden, f 1850. Gegund.

STRATUM. Het bouwen van 7 woonhuizen met bijlev. van alle materialen. Door den bouwk. A. Clement.
Laagste inschrijver J. Lodewijks, Stratum, f 8290. Nog niet gegund.

12 SEPTEMBER.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het schilder- en glaswerk van de nieuw te bouwen villa voor den heer Spanjaard. Door de heeren G. J. Ticheler en G. Lemmink aldaar.
Laagste inschrijver G. Wolbert, f 1080. Nog niet Gegund.

GRONINGEN. Het afbreken van het pakhuis, get. 5, in het Popkenstraatje aldaar, en bouwen van 2 woonhuizen met bovenwoningen. Door den arch. G. Nijhuis.
Laagste inschrijver E. Tulp, f 6079. Gunning aangehouden.

NORG. Het verbouwen en vergrooten der zuivelfabriek aldaar. Door het bestuur der zuivelfabriek.
Laagste inschr. O. P. Offeringa, Haulerwijk, f 2550. Gegund.

STADSKANAAL. Het bouwen eener schuur met bijk. werken en bijl. der mater. Ram. f 1033. Door den heer B. Gerdes.
Laagste inschrijver Joh. Benus, Musselkanaal, f 797. Gegund.

GRONINGEN. Het afbreken van de behuizing no. 21 in de Oude Ebbingestraat en het daar ter plaatse bouwen van eene winkelbehuizing met bovenwoning voor de firma J. Geubels. Door den arch. W. P. Ros.
Laagste inschr. S. en I. J. Dijkstra, f 8350.

GRONINGER OPEINDE (GR.). Het bouwen van eene behuizinge en schuurtje voor de Wed. H. Piersma, aldaar. Raming f 1520. Door den aanbesteder.
Laagste inschrijver R. Kats, Surhuisterveen, f 1499. Gegund.

WIERUM. Het bouwen eener nieuwe stelphuizinge. Raming f 6829. Door den heer A. P. Keegstra.
Gegund aan Iz. Postma, Bornwerd, voor f 6693.

13 SEPTEMBER.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van een villa aan de Gronausche straatweg, onder beheer van den arch. Reigers aldaar. Door den heer Th. Roesingh.
Laagste inschrijvers H. Mastenbroek en W. Hartman, f 7276. Nog niet Gegund.

LEKKERKERK. Het bouwen van een woonhuis voor den heer Abr. van Zoest. Door den arch. J. Borsje Pz.
Metselwerk. Laagste inschr. A. Constance, f 835.
Timmerwerk C. J. Neven, f 594.
Smidswerk L. van Zoest, f 68.
schilderw. W. J. de Vlaming, f 109,75. Gegund.

14 SEPTEMBER.

DOETINCHEM. Het maken van een serre aan een huis aan den Houtkamp. Door den architect H. J. L. Ovink.
Laagste inschrijver F. A. Wamelink, f 433. Gegund.

ENSCHEDÉ. Het bouwen eener verdieping op een woon- en winkelh. aan den Zuiderhagen. Door den arch. R. v. d. Woerd Hzn.,
Laagste inschr. T. H. Wijdeveld, f 2604. Gegund.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonwinkelhuis en bakkerij aan de Brinkstraat. Door den arch. J. H. C. Roesink.
Laagste inschrijvers Gebben en Heerink, f 3287. Gegund.

GRONINGEN. Het verbouwen van de hortulanuswoning in den Hortus Medicus aan de Nieuwe Kijk in 't Jadstraat aldaar. Ram. f 6700. Door het prov bestuur.
Laagste inschrijver B. Jansen, f 6889.

HELMOND. Het bouwen van een fabriek met aanhooren ald. Door den heer J. Schörs.
Laagste inschrijver B. Schoofs, Beek-en-Donk, f 6445.

LOCHEM. Het bouwen van een huis met bakkerij aan de Blauwetorenstraat. Door den heer H. A. Groenouwe te Diepenheim.
Laagste inschrijver H. J. Assink, f 1634.

SLOTEN (N.-H.). Het bouwen van een woonhuis met hulppostkant, voor rekening van den heer R. Auselaar.
Laagste inschrijver J. P. v. Mierlo, f 3833. Gegund.

STAD ALMELO (HERBEST.). Het verbouwen van een bestaand gebouw op een terrein gelegen naast de gasfabriek aan de Haven-Zuidzijde aldaar tot centraalstation voor de electrische verlichting. Door het gem.-best.
Laagste inschrijver J. A. van Linschoten, Deventer, f 19500. Gegund.

15 SEPTEMBER.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het schilder- en glaswerk van een nieuw te bouwen bovenverdieping. Door F. H. Wijdeveld, aldaar.
Laagste inschrijver Gebr. Klaassen, f 369. Nog niet gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het stucadoorwerk van een woon- en een winkelh. (nieuw te bouwen). Door den heer J. Scholten Wz.
Laagste inschrijver A. Bosl, f 248. Gegund

LOCHEM. Het bouwen van een wachtlok. en kantoortje op het Posthoofd te Deventer. Door de directie der Geld.-Overijsselsche stoomtram maatschappij.
Laagste inschrijver C. Peteri, f 470.

OLST. Het verrichten van eenige werkzaamheden aan de lokalen bestemd voor verpl. van lijders aan besmettelijke ziekte en het inrichten van een gebouw staande bij de begraafplaats voor lijkenhuis en bergplaats van gereedschappen van den doodgraver. Door het gem.-best.
Laagste inschrijver H. Zimer, Wijbe, f 299.

RIJP (N.-H.). Het bouwen van een winkelhuis aan de Regtetestr. ald. Raming f 4380. Door den heer J. Appel.
Laagste inschrijver J. Messchaert, West-Graftdijk, f 4400.

ROOSENDAAL (N.-BR.). Het bouwen van een woonhuis met stalling en buitenschuur, op de hofstede bewoond door M. v. Pul, in het Rietgoor. Door den Zeer Eerw. heer de Weert, pastoor te Oostburg.
Laagste inschr. J. Schepers, Roosendaal, f 5000. Gegund.

TILBURG. Het bouwen van vijf burgerwoningen, voor rekening van den heer A. Empel. Door den architect Joh. J. Haarselhorst.
Metselwerk. Laagste inschrijver F. Mandos, f 2670.
Timmerwerk. F. Maas, f 2565.

16 SEPTEMBER.

ASSEN. Het bouwen van een kerk en kosterswoning, ter vervanging van de bestaande, 1. timmer- en metselwerken; 2. stucadoorwerken; 3. glas-, verf- en behangwerken. Door het bestuur der Ned. Israël. gemeente.
Timmer- en Metselwerken enz. Laagste inschrijvers J. Mennega en A. van Dalen, f 11843.
Stucanoorwerk. J. de Vries, Groningen, f 346.
Glas-, verf- en behangwerken. S. J. van Beek & Zoonen, f 637. Gunning in beraad gehouden.

BORSSELE. Het bouwen van een woonh. Door den heer M. de Regt Nzn.
Het werk uit te voeren in 1900. Laagste inschr. C. Engelbert 's-Heerenhoek, f 1786.
Het werk uit te voeren in 1901. A. J. de Muijnck, Borsele, f 1790.

LIPPENHUIZEN. Het bouwen eener huizinge voor den heer Zijlstra te Surhuizum.
Ingekomen 15 biljetten. Laagste inschrijver J. L. Eppinga, Lippenhuizen, voor f 4169. Gegund.

STRIJEN. Het opbouwen van een woonhuis met schuur aan den Oudendijk. Door den arch T. Lammers.
Laagste inschrijvers. Timmerw. T. v. d. Giessen, Westmaas, f 1137.
Metselwerk. P. v. d. Wulp, Heinenoord, f 498.
Smeewerk. J. A. Riedé, Strijen, f 64,50.
Verfwerk. Ts. de Jongste, idem, f 120. Gegund.

UTRECHT. Het bouwen van een leg- en gistkelder aan de brouwerij „de Krans". Door de heeren Schoenmakers en v. Dieren Bijvoet.
Laagste inschrijver C. v. Straten, f 12796.

18 SEPTEMBER.

ASSEN. 1a. Het bouwen van eene o. l. school met 8 lokalen aan de Veenestraat te Assen; 1b. het leveren en stellen van meubilair; 2. het stucadoorw. voor perc. 1a; 3a. het verf- en glaswerk voor perc. 1a; 3b. het verfwerk voor perc. 1b. Door het gemeentebest.
Perc. 1a. Laagste inschrijver J. Pastoor, Onderdendam, f 18754.
Perc. 1b. D. Neisingh, f 1515.
Massa. J. Pastoor, Onderdendam, f 20654.
Perc. 2. Joh. Jalvingh, f 1375.
Perc. 3a. S. Ossel, f 800.
Perc. 3b. T. Manak, f 452.
Massa. S. Ossel, f 1450.

GOUDA. 1e. Het afbreken der bestaande brugwachterswoning bij de Haastrechtsche brug over de rivier „de IJsel" (gem Gouda) en het daar ter plaatse bouwen van eene nieuwe brugwachterswoning; 2e. het uitvoeren van buitenverfwerken aan gemeentegebouwen. Door het gemeentebest.
1e. Laagste inschrijver J. M. Endenburg, f 3868.
2e. Perc. 1. A. Jansen, f 595.
Perc. 2. B. Brouwer, f 93.

NIJMEGEN. Het maken van een kantoor ten behoeve van den reinigingsdienst boven de bergplaats van brandladders in de 2e Walstraat, met bijkomende werken. Door het gem.-bestuur.
Laagste inschr. J. E. Haanappel, f 2045. Gegund.

UTRECHT. Bestek. no. 827. Het maken van een bureau, magazijn, smederij en privaat en eenige diverse werken in het machinegebouw voor de electrische verlichting op het station Venlo. Raming f 2700. Door de maatsch. tot expl. van staatssp.
Laagste inschrijver F. Raes, f 2495.

TILBURG. Het verbouwen van een woonhuis tot winkelhuis in de Heuvelstraat, ald. Door pen arch. A. F. C. de Beer voor den heer L. Boes.
Laagste inschrijver J. Brouwer, f 1304. Gegund.

ZUTPHEN. Het afbreken van het oude zuivelhuis en het bouwen van een nieuwe stokerij; 2e. de levering van alle daartoe benoodigde ijzerwerken voor de bekapping en de vloeren. Door het gemeentebest.
Perc. 1. Metsel- en timmerwerken. Laagste inschrijver A. C. Carmmiggelt, Brummen, f 6120.
Perc. 2. IJzerwerken. Gebr. Versteeg, Apeldoorn, f 3500.

19 SEPTEMBER.

AMSTERDAM. Het amoveeren van twee pakhuizen aan de Zoutkeetsgracht en het ter plaatse bouwen van een dubbel pakhuis. Door den arch. B. J. Ouëndag.
Laagste inschrijver J. Faans, Amsterdam, f 30750.
's-GRAVENHAGE. Het stichten van de gebouwen en dienstwoningen van het centraalstation voor de bemaling van de Dongepolders en het uitvoeren van daarmede in verband staande werken, een en ander behoorende tot de werken voor de verlegging van den Maasmond. Raming f 74100. Door het min. van W., H. en N.
Laagste inschr. B. v. Kampen, Kapelle N.B., f 81400. 3 biljetten ongeldig.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma Gebrs. Hesse), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusatti, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstoffabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74–76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22–24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel, Stoomzaag- en -Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & Zonen, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — Th. van Heemstede Obelt, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — Höxter-Godesheim A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 316, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare bekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blowers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDEOBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-**steenen vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Groote Voorraad STALEN BALKEN ⊔, T en L.

Draagbaar spoor 70 c.M. en Kipwagons, te koop en te huur.

H. E. OVING Jr.
Kantoor: Gelderschekade 31-33 (Plan C.)
Stapelplaatsen: Binnenhaven O. Z., Feijenoord.)
ROTTERDAM.

Gegalvaniseerde gegolfde platen in verschillende lengten.

Verschenen:

IETS OVER

ONTWERPEN IN ARCHITECTUUR.

Verkrijgbaar bij den schrijver

J. H. DE GROOT,

Bosboom-Toussaintstraat 28,

AMSTERDAM.

JULIUS LÜCHAU,

AMSTERDAM. — Damrak 71.

Generaal-Vertegenwoordiger der Firma

Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover,

beveelt zich aan voor levering van:

Körting's Injecteurs.
Körting's Universaal Condensers.
Korting's Pulsometers en Elevators.
Korting's Gas- en Petroleum-Motoren. Gasdynamo's en Electromotoren.
Korting's Ribbenbuizen en Stoomkachels.

CENTRALE VERWARMINGEN EN ELECTRISCHE VERLICHTINGEN.

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

MARMEREN SCHOORSTEENMANTELS.

Vraag Album en Prijzen.

Worthington Pumping Engine Company

745 Keizersgracht

AMSTERDAM.

Hebben voor dadelijke levering voorradig

KETELVOEDING POMPEN

Electrische Pompen

WORTHINGTON STOOMPOMPEN

voor alle doeleinden.

Eerste Nederl. Papierstücfabriek,

voorheen BENNEWITZ & Co.

Papierstûc dient tot geheele vervanging van Staeadoorwerk, Cartonpierre enz. en kan direct aangemaakt worden. Het wordt om zijne uitstekende eigenschappen (lichtheid, duurzaamheid, onbrandbaarheid, geschikheid om dadelijk te beschilderen), door H.H. Architecten enz. aanbevolen.

Kantoor: Damrak 85. AMSTERDAM. Fabriek en Atelier Tolhuis o/h. IJ.

Schilderlinnen verkrijgbaar in de breedten van 2.10, 2.55, 3.10, 4.10, en 5.10 tot de meest concurreerende prijzen.

Uitvoerders der gevelbekleeding van Oud Holland op de Wereldtentoonstelling te Amsterdam in 1895, van Oud Dordrecht in 1897.

Tentoonstelling Papierindustrie artistique Parijs, October 1894.
GROOTE GOUDEN MEDAILLE & EERE DIPLOMA.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 9den October 1900, des namiddags ten 2 ure (*locale tijd*), aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 192.

Het leveren van DWARSLIGGERS ten behoeve der Staatsspoorwegen.

De besteding geschiedt volgens Art. 12 van het bestek.

Het bestek ligt van den 20sten Sept. 1900 ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Ingenieur, Chef der Werkplaatsen en Magazijnen G. J. F. VAN VRIJBERGHE DE CONINGH te *Utrecht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van f 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Ingenieur voornoemd.

UTRECHT, den 17den September 1900.

Firma F. W. BRAAT, Delft,

Koninklijke Stoomfabriek van

Werken in Zink en andere Metalen,

beveelt zich aan voor de levering van alle soorten van **Ornamenten** in **Zink, Koper, Brons, Lood** en **gesmeed IJzer.**

Eigenaar der **Koninklijke Fabriek van gegoten Zink-** en **Bronswerken** onder de firma L. SCHÜTZ & ZOON te *ZEIST*.

Aanleg van **Centrale Verwarming** door warm water onder lagen druk.

Brochures en albums op aanvraag verkrijgbaar.

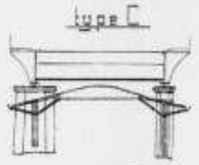
Galvaniseerinrichting.

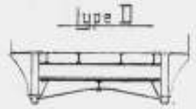

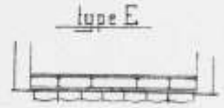
HET MAKEN VAN VOORZIENINGEN TEGEN DOORLEKKEN VAN VIADUCTEN EN BRUGGEN TE ROTTERDAM.

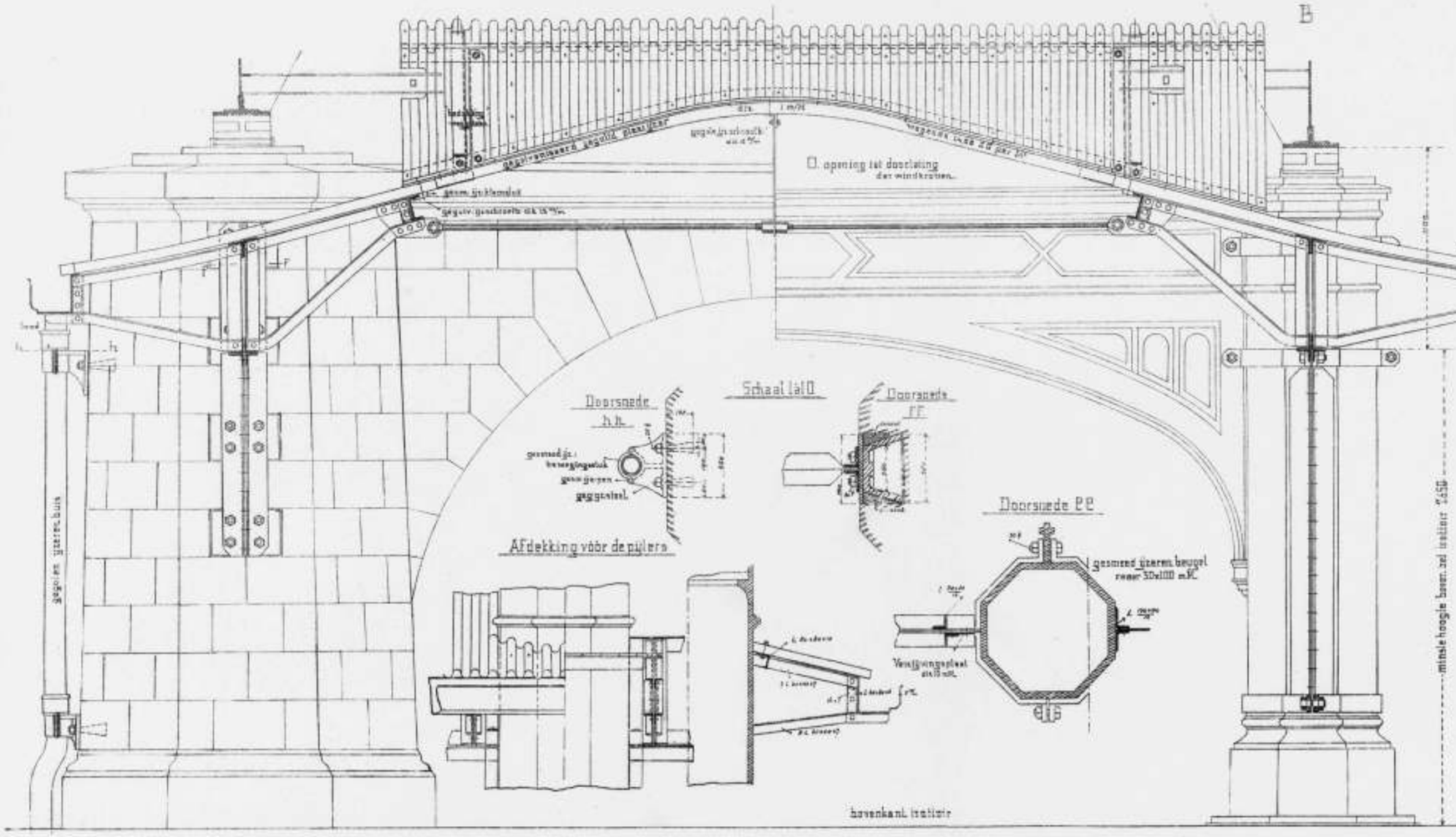

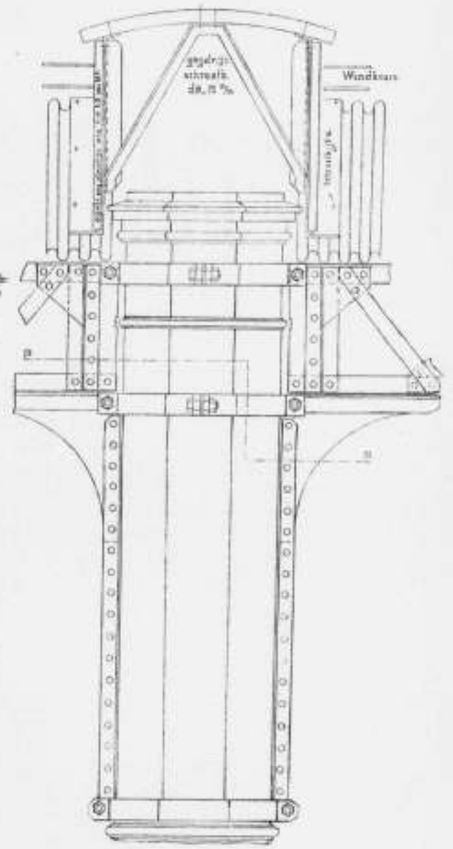

Dwarsdoorsnede over de afdekking type C

Aanzicht volgens de lengte as B

De ingeschreven maten Anders mM aan.

Bijgevoegde bij het Bouwkundig Weekblad van 26 September 1908 No. 39

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

29 SEPTEMBER 1900. 20e JAARGANG. No. 39.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 'S GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal. ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M^{y}.

INHOUD. — Voorziening tegen doorlekken van viaducten en bruggen in de gemeente Rotterdam, door W. de Jong. — De Regentesse Kerk. — De Grafelijke Zalen. — Ingezonden. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Personalia. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën. — (Met een dubbele plaat.)

VOORZIENING TEGEN DOORLEKKEN VAN VIADUCTEN EN BRUGGEN IN DE GEMEENTE ROTTERDAM.

Gewoonlijk wordt in dit blad over schoone bouwkunst en aanverwante zaken gesproken; een enkele maal daarvan af te wijken en constructie op het oog te hebben, zal zeker den lezer niet onwelkom zijn.

Het zij mij dan veroorloofd eenige mededeelingen te doen over een werk, uitgevoerd door de Maatschappij tot Exploitatie van Staats Spoorwegen, n.l. het maken van eene voorziening tegen doorlekken van de viaducten en bruggen in de Gemeente Rotterdam.

Zooals men weet, loopt van het station Delftsche Poort af tot de Beurs, een viaduct, met den onderkant hoog boven den beganen grond op 4—6 M., waaronder gewoon en tramverkeer en scheepvaart.

Deze viaduct is ongeveer lang 620 M. en bestaat uit 42 overspanningen van verschillende lengte. Aaneengesloten liggen deze in eene gebogen richting en hellend van het station Beurs naar het station Delftsche Poort. De overspanningen rusten deels op steenen deels op gegoten ijzeren pijlers.

Daar het verkeer zoo langzamerhand verbazend is toegenomen en de treinenloop meer dan verdubbeld is, werd het doorlekken van water uit machines en van regenwater, vermengd met vet en steenkolen-afval, zeer hinderlijk. Menige klacht werd hierover gehoord, totdat eindelijk de Regeering het wenschelijk vond op afdoende wijze er verbetering in aan te brengen.

Natuurlijk was dit gemakkelijker gezegd dan gedaan, omdat de hoogten en afstanden, krommingen en hellingen, verbindingen met steenen en ijzeren pijlers het zeer moeielijk maakten een middel of liever eene constructie te vinden, die zooveel mogelijk voor alle overspaningen geschikt te gebruiken was.

Daar dit werk tot de afdeeling Bruggenbouw behoorde, werd onder leiding van den Ingenieur den heer H. J. E. Wenckebach, destijds te Utrecht, thans Directeur der N. O. Locaalspoorweg, een plan ontworpen, dat bij de Regeering de goedkeuring verwierf voor de uitvoering.

Teneinde een denkbeeld te geven welke in hoofdzaak de constructie was, zij hier aan toegevoegd een plaat, waarop de aanzichten der verschillende typen, en eenige voorname onderdeelen of details.

Elk type bestaat hoofdzakelijk uit ijzeren dragers, waarover gegolfd gegalvaniseerd plaatijzer, hierlangs dito ijzeren goten, alles gedragen door getraliede getrokken ijzeren liggers.

Het behoeft zeker geen betoog, dat dit werk zeer veel accuratesse vorderde bij de uitvoering, en dat het als een eerste vereischte gold het tot op een mM. zuiver maat nemen van alle deelen van den werkelijken of bestaanden toestand.

Alvorens dus met de uitvoering begonnen werd, was dit het eerste werk, hetwelk door het drukke verkeer zeer werd bemoeielijkt. Ook dit verkeer belette het, dat iets op de bouwplaats kon in orde gemaakt worden. Alles moest dus op de fabriek in elkander worden gezet, om het vervolgens zoo kant en klaar ter plaatse te kunnen stellen.

Waren nu liggers en dragers gereed, dan werden zij per boot vervoerd, omdat de omvang te groot en te lastig was voor het vervoer per spoor. Bij aankomst op de bouwplaats mocht dus niets haperen, noch aan de consoles en draagplaten, noch aan de verdere constructie; men had alleen in het werk te deponeeren. Het verdient vermeld, dat op dusdanige wijze op één dag 8 van die gevaarten werden gelost, vervoerd en in het werk gebracht, zonder maar eenigszins het verkeer te stremmen.

Werden voor de steenen pijlers op ingemetselde gegoten ijzeren stoelen steunpunten voor de afdekking gevonden, voor de gegoten ijzeren pijlers geschiedde dit door middel van consoles met klembeugels van gesmeed ijzer, zwaar 100 × 30 mM. Laatstgenoemde pijlers hebben den vorm van een achtzijdige prisma, gemiddeld, op den omgeschreven cirkel gemeten, van 75 cM. Deze beugels, 162 in getal, moesten ieder voor zich zuiver passend zijn om den pijler, ten einde den waren stand der bedekking te verzekeren. Het

kwam er dus op aan, dat hier de nauwkeurigheid niet uit het oog werd verloren, te meer daar geen der pijlers zuiver denzelfden vorm hadden. Voor ieder werd nu een uitslag op een houten schot gemaakt, met opgave van alle maten en vormen en het No. van den pijler waartoe dit alles behoorde, vervolgens naar de fabriek gezonden en volgens de gegevens aldaar gereed gemaakt.

Heb ik hiermede getracht een klein beeld te geven van het zoo moeielijke en omvangrijke werk, overbodig zal het niet zijn, hieraan nog toe te voegen, hoeveel ijzer voor dit werk is gebruikt:

getrokken: 167730 K.G., gesmeed: 23167 K.G., gegoten: 16840 K.G.; gegalv. plaat aan goten: 34750 K.G., gegalv. plaat aan bedekking: 5678 M².; ongegalv. plaat: 3900 M².

Het getrokken ijzer is in hoofdzaak basis vlocijzer en werd behandeld volgens paragr. 263 der A. V. 4° en volgende zinsneden.

De uitvoering geschiedde onder de leiding van den heer P. Joosting, Ingenieur bij de meergenoemde Maatschappij.

Het toezicht werd zoowel aan de fabriek als ter bouwplaats toevertrouwd aan den opzichter G. J. Middeldorp (gediplomeerd Bouwkundig Opzichter), terwijl het werk werd aangenomen en uitgevoerd door den aannemer H. Wienhoven, te Schiedam, voor ƒ 74,200.

De fabrikanten van het ijzerwerk waren de heeren Penn en Bauduin, te Dordrecht. Het verven geschiedde door den heer J. v. Vliet, te Rotterdam.

Midden October 1898 werd een aanvang met het werk gemaakt en in Juli 1900 werd het geheel gereed opgeleverd.

Komt aan bovengenoemde heeren een woord van lof toe voor de wijze waarop dit werk is gemaakt, niet minder verdienen de aannemers een woord van dank voor de nette uitvoering.

Utrecht. W. DE JONG.

DE REGENTESSE KERK.

In het Bouwkundig Weekblad van 4 Nov. 1899 komt eene afbeelding voor van de Nieuwe Protestantsche kerk te 's-Gravenhage, toen aan het Regentesseplein in aanbouw volgens de plannen van den heer J. Verheul Dzn. In de herinnering aan het tot stand komen van dit gebouw werd ook medegedeeld, dat de aanbesteding van het werk plaats had op 21 Aug. van genoemd jaar, en dat aannemer daarvan was de heer Jac. Vos te 's Hage voor de som van ƒ 99,300. De bouw had plaats onder de dagelijksche leiding van den heer C. J. Hemmes.

Zaterdag j.l., 22 September 1900, had in het bijna voltooide gebouw een eenvoudige maar indrukwekkende plechtigheid plaats, namelijk de plaatsing van den gedenksteen door H. M. de Koningin Moeder. Aan de kerk, oorspronkelijk genoemd de 7e kerk, werd nu de naam van Regentessekerk gegeven, ter herinnering aan het schoone tijdperk van 't Regentschap van Koningin Emma.

Hoewel de Vorstenbank, preekstoel, banken en lichtkronen nog ontbreken, kon een vakman toch reeds als zijn oordeel uitspreken, dat het gebouw inwendig, in zijn eenvoud maar degelijkheid, een zeer gunstigen indruk zal maken. De grondvorm is een latijnsch kruis; de centraalbouw ligt dus ten grondslag. Het gebouw is berekend voor 1100 zitplaatsen, waarvan er ook zijn aangebracht op twee galanderijen terzijde van de centrale ruimte en ongeveer 4 M. boven den kerkvloer gelegen. De eigenlijke kerkruimte wordt door houten koepelgewelven overdekt, zich in het midden kruisende.

Een ieder zal het eens kunnen zijn met de dagbladen, wier oordeel zoo gunstig is, ook over het uitwendige. De gevels zijn opgetrokken van waalsteen, met rationeele toepassing van hardsteen voor onderdeelen die daarvoor in aanmerking komen. De voorgevel, met den hoofdingang, ligt aan het ruime Regentesseplein en maakt een flinken, stemmigen indruk. Boven het groote raam in dien gevel, dat door zijn in lood gevat glas een getemperd licht in de kerk tegenover den preekstoel werpt, is een boogvormige, gepast-kleurige mozaïekversiering aangebracht, die „strijd en overwinning" symboliseert. Een der beide torens aan den voorgevel is bestemd om daarin een luidklok te hangen, de andere zal met een wijzerplaat worden voorzien.

Voor de plechtigheid der steenlegging sprak Ds. Van Gheel Gildemeester, Voorzitter der Bouwcommissie, H. H. M. M. toe, herinnerende aan de stichtingsgeschiedenis, en betuigende ook de groote dankbaarheid der gemeente „nu — zeide spreker met opmerkelijken nadruk — naar het eenparig oordeel van deskundigen onze bouwmeester er in mocht slagen een gebouw te doen verrijzen, dat, door de doelmatigheid en kunstzin, aan zijn verheven bestemming beantwoordt en den geëerbiedigden naam, dien het dragen zal, waardig is."

De Vorstinnen teekenden, met den Kerkeraad, de stichtingscommissie, de Kerkvoogdij, den architect en den aannemer eene oorkonde in duplo, waarvan er één in een looden bus gesloten en vervolgens door H. M. de Koningin Moeder werd geplaatst in eene nis in den kerkmuur die werd toegemetseld door de plaatsing van drie steenen, waarvan de onderste den datum der plechtigheid droeg, de tweede eene Koninklijke kroon; bij deze inmetseling door H. M. was de heer Verheul behulpzaam, die ten slotte den eigenlijken sluitsteen plaatste. Over deze bewaarplaats der oorkonde werd de eigenlijke, zwart marmeren gedenksteen geplaatst, waarop in vergulde ingebeitelde letters te lezen staat:

„Den 22n Sept. 1900 werd, in tegenwoordigheid van H. M. de Koningin Wilhelmina der Nederlanden, deze gedenksteen geplaatst door H. M. Adelheid, Emma, Wilhelmina, Theresia, Koningin-Moeder der Nederlanden, geboren Prinses van Waldeck en Pyrmont."

H.H. M.M. onderhielden zich tijdens de plechtigheid o. a. langdurig met Ds. Van Gheel Gildemeester en den heer Verheul.

Ten slotte sprak Ds. Gerth van Wijk diep gevoel van erkentelijkheid uit aan de beide Vorstinnen voor de wijding door Haar komst aan dit gebouw gegeven.

De plechtigheid werd besloten met het zingen van het oude Wilhelmus door de Vereeniging Excelsior, die bij de komst der Vorstinnen en groot gevolg, en tusschen de verschillende plechtigheden, o.a. zongen het „O Heer", uit Valerius' Nederlandsche Gedenkclanck, en een danklied op de wijze „Nun danket alle Gott".

Zoowel bij deze zangnummers als bij de toespraken, bleek de accoustiek uitmuntend te zijn.

DE GRAVELIJKE ZALEN.

De Commissie van Advies in zake de restauratie der Gravelijke zalen op het Binnenhof te 's-Gravenhage heeft wederom aan den Minister van Waterstaat enz. een overzicht verstrekt van hare werkzaamheden.

Aan het belangrijke rapport ontleenen wij het volgende:

De Commissie stelt ditmaal voorop, hoewel nog niet in staat tot volledig onderzoek en herstel over te gaan, dat de bezwaren daartegen nu toch reeds gedeeltelijk zijn opgelost en voor het overige, naar zij vertrouwt, weldra tot oplossing zullen komen.

Zal het Gerechtshof eerst in het najaar van 1901 ontruimd worden, de Commissie vleit zich dat 's Ministers pogingen om de Hofzaal voor de werkzaamheden beschikbaar te stellen met een goeden uitslag worden bekroond en dit belangrijke deel van het geheele werk niet zal behoeven uitgesteld te worden tot 1903, het jaar waarin, naar vernomen wordt, het archief van Binnenlandsche Zaken naar het gebouw op het Bleyenburg zal kunnen worden overgebracht. Hangende de beslissing over die zaak is intusschen een en ander kunnen verricht worden om de volledige herstelling van de Hofzaal voor te bereiden.

Het rapport loopt verder hoofdzakelijk over de herstelling der gewelven onder de Groote Zaal.

In de zijmuren der Hofzaal werden de overblijfselen gevonden van de kapiteelen der muraalzuilen, waarop de oorspronkelijke houten bekapping ten deele rustte, welke, gevoegd bij de zeer nauwkeurige teekeningen van die bekapping, welke nog in het archief der landsgebouwen aanwezig zijn, en de decoratieve deelen welke in het Rijksmuseum worden bewaard, in staat stellen de kap weder geheel overeenkomstig de oorspronkelijke te reconstrueeren; wel vereischt de aanschaffing van de zeer zware en lange eiken kapbeenen nog moeite, doch de commissie vleit zich ook dit bezwaar spoedig te zullen overwinnen, zoodat nog in dit jaar een belangrijk deel van het benoodigde eikenhout zal worden aangeschaft.

Bij het onderzoek van het Haagtorentje bleek in de eerste plaats, dat de kap en de topgevels vernieuwing vereischten.

Dit Haagtorentje, zoo'n karakteristiek deel van het gebouwencomplex der Gravelijke Zalen, wordt ernstig geschaad, doordat men in de eerste helft van de 19e eeuw een tweede verdieping heeft gebracht boven de middenpoort, waardoor dit poortgebouw zijn eigenaardig karakter heeft verloren. Vandaar dat de commissie het dringend noodig acht deze verdieping weer weg te nemen en het gebouw zooveel mogelijk in zijn vroegeren toestand terug te brengen. Op deze wijze komt het Haagtorentje weder tot zijn recht.

De werkzaamheden aan het gebouw van de Rolzaal zijn moeten blijven rusten, hoe wenschelijk het ook zou zijn dit gebouw, waarvan de gewelven zeer bouwvallig zijn en de westelijke muur herstel noodig heeft, spoedig in onderzoek te nemen, waardoor dan tevens het gebouw, waarin de zaal van de Lairesse, zou kunnen afgemaakt worden. Immers slechts de aansluiting tusschen de beide gebouwen moet nog worden tot stand gebracht. Overigens is dit gebouw hersteld en ontbreekt daaraan alleen nog het afwerken van de genoemde zaal (nl. het afschilderen en het herplaatsen der wandbeschilderingen). Het traptorentje aan de Noordzijde is kunnen worden afgewerkt en ook de uitbouw is tot oplossing gebracht, als deel van den ouden overgang, welke in den alleroudsten tijd dit gebouw aan de Noordzijde kroonde en welks kanteelen, zij het ook ter wille van de eischen der praktijk gedeeltelijk dichtgemetseld, de herinnering daaraan behouden.

INGEZONDEN.

Amsterdam, 26 September 1900.

Aan de Redactie van het Bouwkundig Weekblad.

Wel Edele Heeren!

Met betrekking tot het in Uw geacht blad van 22 dezer opgenomen artikel omtrent glassteen, neem ik beleefd de vrijheid U mede te deelen, dat de daarin genoemde cijfers, omtrent den weerstand tegen druk van de *hardste* graniet, bepaald onjuist zijn, daar uit een in mijn bezit zijnd uittreksel van een rapport, omtrent proeven, genomen door Prof. Dr. Böhme, in het Koninklijk Proefstation voor Bouwmaterialen te Berlijn, blijkt, dat er granietsoorten zijn die afwisselend van 2230, tot 3166,6 KG. druk konden weerstaan per c.M²., en uit tien proeven de gemiddelde uitkomst 2614 KG. druk per c.M². was. Dit cijfer toch is aanmerkelijk hooger dan 650 *KG.* voor de *hardste graniet*, zoo als in het artikel omtrent glassteen wordt gemeld, zoodat Heeren Bouwmeesters, niet bevreesd behoeven te zijn, dat de *hardste* graniet, slechts ⅓ draagkracht heeft tegenover den glassteen en met een gerust geweten kunnen voortgaan de graniet daar toe te passen, waar èn groote draagkracht vereischt wordt, èn tevens bij vele gebouwen een fraai gepolijst materiaal wordt verkregen.

U dankzeggende voor de genoten plaatsruimte, blijf ik gaarne bereid, zoo noodig, nadere inlichtingen omtrent graniet te verschaffen en teeken ik inmiddels

Hoogachtend,
UEd. dw. Dienaar,
J. H. P. JANSE.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. De leden die de 82ste Algemeene Vergadering van de Maatschappij kwamen bijwonen, werden te Utrecht ontvangen in eene gezellig ingerichte zaal van het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen aan de Mariaplaats. Voor de groote ramen waren gebrandschilderde voorstellingen, langs de wanden gedeelten van tegel-lambriseeringen geplaatst en een aantal teekeningen en photographiën opgehangen. Aan planten ter versiering, ontbrak het niet.

De werken van glasschilderkunst waren ingezonden door de firma Löhrer en Lersch te Utrecht; zij bestonden uit de proeven, eenigen tijd geleden ook tentoongesteld in het gebouw der Maatschappij te Amsterdam, en o. a. een raam voor de nieuwe R.-K. Kerk te Oudewater, waarin reeds een elftal van dezelfde firma zijn geplaatst. Deze had aan hare expositie nog eenige teekeningen toegevoegd. Profaan werk was er niet veel bij, doch de aanwezige ontwerpen konden genoegzaam doen zien, dat de firma ook hiermede op de hoogte is.

De ingezonden tegels waren afkomstig uit de plateelbakkerij „Holland" van den heer J. W. Mijnlieff te Utrecht; het was werk, dat gezien mag worden, fraai van ontwerp. De inzender had ook een aantal met zeer veel zorg geteekende ontwerpen geëxposeerd voor verschillende tegelversieringen, waaronder die voor de tableaux waarvoor de fabriek te Parijs werd bekroond. De aanwezigen ontvingen allen een album met gekleurde afbeeldingen van producten der fabriek, dat zeer fraai is uitgevoerd.

De geëxposeerde teekeningen en photo's hadden betrekking op werk, uitsluitend uitgevoerd door leden van de Afdeeling Utrecht, of door leden der Maatschappij tot het Correspondentschap aldaar behoorende. Daaronder waren door den heer F. J. Nieuwenhuis, Directeur der Gemeentewerken te Utrecht, ingezonden ontwerpen van verschillende onder zijn beheer uitgevoerde belangrijke gemeentewerken, en eenige buitengewoon interessante teekeningen voor de restauratie van den Dom en den Domtoren, die onder zijn beheer als Dombouwmeester plaats heeft. De heer I. H. J. van Lunteren had zijne ontwerpen ingezonden van uitgevoerde villa's en teekeningen van het Geneeskundig Gesticht voor Krankzinnigen, waarvan hij architect is. Van den heer W. de Jong, Technisch Ambtenaar 2e klasse bij de Mij. t. Expl. van Staatsspoorwegen, waren tentoongesteld ontwerpen voor een Kantoorgebouw, voor een Administratie-gebouw en voor een grensstation van een spoorweg, met douane inrichting; de zeer eenvoudige wijze van voorstelling in enkele lijnen, waardoor de levendige silhouet van dit laatste gebouw goed uitkomt, verdient navolging. De heer J. Krap had de teekeningen ingezonden van een door hem voorgestelde bebouwing van een gedeelte van het Hoogeland, dat evenwel niet tot uitvoering is gekomen. Van den heer E. G. Wentink te Schalkwijk waren verschillende ontwerpen van uitgevoerde of in aanbouw zijnde villa's en buitenverblijven aanwezig. De heer M. E. Kuiler stelde een aantal ontwerpen van te Utrecht uitgevoerde woon- en winkelhuizen ten toon.

Van al deze zaken hebben de leden zeker met groot genoegen kennis genomen.

Ook werden opgemerkt een stuk van een heipaal, sterk door paalworm aangetast en een zeer belangrijk stuk versteend hout, ingezonden door den heer Alb. Nijland.

De Voorzitter der Afdeeling Utrecht, de heer I. H. J. Van Lunteren, heette de aanwezigen bij de opening der vergadering hartelijk welkom, en wees er op, dat de leden der Afdeeling met groote ingenomenheid het besluit der Mei-vergadering hadden vernomen, waardoor thans te Utrecht vergaderd werd, en het feest van het 25-jarig bestaan der Afdeeling kan gevierd worden in tegenwoordigheid van velen ook uit andere oorden. Een terugblik op hetgeen de Afdeeling in dat tijdperk had gedaan, kon thans niet achterwege blijven; maar de Voorzitter had een en ander verzameld in een boekje, dat hij, namens de Afdeeling, aan alle aanwezigen deed aanbieden. Dit fraai uitgevoerde en geïllustreerde boekje brengt de geschiedenis der Afdeeling in herinnering, en geeft een overzicht van de tot stand gekomen gemeentewerken in de laatste 25 jaren. Ook komen er eenige interessante mededeelingen in voor over de thans gerestaureerde Metropolitaankerk van St. Catharina. De zeer goed geslaagde platen geven voorstellingen van laatstgenoemde kerk, van de Domkerk, van het Trappenhuis in het nieuwe Universiteitsgebouw en van de Fruithal en de Beurs. Dit boekje is voorzeker een aangename gedachtenis aan de feestviering der Afdeeling.

Na het verwelkomen der leden door den Voorzitter der afdeeling, bedankte de Voorzitter der Maatschappij, de heer A. Salm G. Bzn., namens hare leden, voor de hartelijke en feestelijke ontvangst, waarvan ook de tentoonstelling in de zaal getuigde, en voor de surprise, bestaande in het sierlijke boekske. Spreker haalde uit de analen der Maatschappij een en ander aan betreffende de Afdeeling Utrecht en wees er daarbij op, dat die Afdeeling altijd het beste is vertegenwoordigd op de vergaderingen van de Maatschappij, en dat zij steeds is gebleven haar trouw en aanhankelijk kind.

De Voorzitter deed daarna eenige mededeelingen over de Mij., o.a. dat het ledental steeds aangroeiende is, dat voortdurend

gestreefd wordt naar verbetering van de uitgaven, dat in October in het Tijdschrift verschijnen zal een „Oud-Deventer", van de hand van den heer J. A. Mulock Houwer, enz. Vervolgens werd medegedeeld op welke wijze de Mij. vertegenwoordigd was geweest op het Architecten-Congres te Parijs en hoe daar oude banden nauwer toegehaald en nieuwe ontstaan zijn, en naar aanleiding van dit Congres tot Correspondeerende Leden der Maatschappij benoemd waren de heeren J. M. Poupinel, te Parijs, algemeen Secretaris van het genoemde Congres, en L. C. Pedro d'Avila, honorair architect van den Koning van Portugal, te Lissabon.

Na eenige nadere mededeelingen betreffende de Mij., werden op voorstel van het Bestuur tot leden der stem-Commissie voor de verkiezing van Bestuursleden in Mei a.s. gekozen de heeren I. H. J. van Lunteren, J. H. Leliman en J. W. Hanrath, die de benoeming aannamen, de beide overige leden zullen uitgenoodigd worden uit eenige ter vergadering voorgestelde personen.

Hierna werd de wijziging behandeld van eenige artikelen der wet, zooals die in een vorig Weekblad zijn aangegeven. Zonder veel discussie, en met een enkele kleine wijziging, werden de nieuwe artikelen goedgekeurd.

De vroegere Eereprijsvraag is daarmede nu geworden de prijsvraag Godefroy, waarvoor de Mij. jaarlijks f 25 zal bijdragen tot vorming van een fonds voor de bekroningen. Op eene lijst die ter vergadering rondging om bijdragen te krijgen tot stijving van dit fonds, werd reeds dadelijk voor een niet onaanzienlijk bedrag geteekend.

Nadat de heer Leliman Sr. nog een en ander omtrent de oprichting van de Afdeeling Utrecht had in herinnering gebracht, deelde de Voorzitter het een en ander mede omtrent zijne bevindingen ter Parijsche Tentoonstelling, voornamelijk in de Nederlandsche Afdeelingen. Algemeen was men van oordeel, dat o. a. de Nederlandsche Kunstnijverheid met glans de vergelijking kon doorstaan met die van het buitenland. Wijzende op de Delftsche inrichtingen van kunstnijverheid, wees spreker op het groote aandeel hetwelk de heer A. Le Comte heeft in de Delfsche kunstvoortbrengselen die te Parijs de hoogste onderscheidingen hebben behaald (de fabriek, van Delftsch aardewerk en de ateliers voor gebrand glas van den heer Schouten, voor welke beide inrichtingen de heer Le Comte adviseur is.) De Voorzitter stelde namens het Bestuur aan de leden voor, den pure sang artist Le Comte tot Eerelid der Maatschappij te benoemen, — een voorstel dat onder luide teekenen van bijval werd aangenomen.

Aan het einde der vergadering overhandigde de Voorzitter met een hartelijke toespraak, namens het Bestuur der Maatschappij, den heer Van Lunteren een lauwerkrans met de kleuren van Amsterdam; dit was een hulde aan den sympathieken Voorzitter der Afdeeling Utrecht, die nu reeds 20 jaren in het Bestuur dezer Afdeeling zitting heeft, dat is 10 jaren als Secretaris en 10 jaren als Voorzitter, en bovendien lange jaren lid van het Bestuur der Maatschappij is geweest. Aan hem was voor een groot deel den bloei der Afdeeling verschuldigd.

In hartelijke bewoordingen bedankte de heer Van Lunteren voor dit huldeblijk, dat hij voor de Afdeeling gaarne aannam, en dat eene aangename herinnering zal blijven bij de vergaderingen der Afdeeling.

Nogmaals bedankte de Voorzitter der Maatschappij de Afdeeling voor hare gulle en feestelijke ontvangst, en bedankte de heer Leliman Sr. het Bestuur der Maatschappij voor de goede leiding der vergadering, daarbij hopende, dat de Afdeeling Utrecht met trotsch zal mogen blijven denken aan deze bijeenkomst.

Na afloop der vergadering bleven de leden langdurig bijeen in het Schilderijen-Museum Kunstliefde, in het vergadergebouw; de hoogst belangrijke verzameling kunst, daar aanwezig, verschafte veel genot.

Te half een uur werd aan ongeveer 70 leden een uitstekend dejeuner aangeboden door de Afdeeling, dat zeer welkom was en ongetwijfeld alle aanzittenden dankbaar heeft gestemd.

Na afloop hiervan werden de bezoeken afgelegd. Een aanvang werd — buiten het programma om — gemaakt met de Nieuwe Studenten Societeit, die bijna gereed is; daarop volgde een bezoek aan het rijke, hoogst belangwekkende Aartsbisschoppelijke Museum, onder geleide van den heer J. F. A. Lindsen, aan de Metropolitaankerk van St. Catharina, waar de heer O. Mengelberg de bezoekers vrijwillig inlichtingen verschafte, en ten slotte aan het mooie Wilhelminapark, het Hoogeland en het thans 200 uitstekend ingerichte Stedelijk Museum. Uit den aard der zaak waren de bezoeken aan de genoemde inrichtingen slechts vluchtig, maar dit is zeker, dat zij gevolgd zullen worden door langduriger bezoeken van velen, waarbij dan meer nauwkeuriger studies zullen gemaakt worden.

Vele leden hebben ook gebruik gemaakt van de beleefde en zeer op prijs gestelde uitnoodiging van het Bestuur der Vereeniging „Voor de Kunst", die in haar gebouw dien dag eene interessante tentoonstelling opende van aquarellen van hedendaagsche Nederlandsche meesters.

De dag eindigde met een uitstekend en zeer geanimeerd diner in den „Huize Stapelkamp", waaraan ongeveer 60 leden deelnamen, en waarbij het niet aan toespraken ontbrak.

De Afdeeling Utrecht heeft eer van hare feestviering, die bij alle deelnemers daaraan de aangenaamste herinneringen zal achterlaten.

Technische Vakvereeniging. Afd. Amsterdam. 19 Sept. 1900. In deze vergadering deed een der leden enkele mededeelingen omtrent een nieuwe wijze van kolenbesparing, waarbij de Compound en Triple-expansie machine weer werd teruggebracht tot een machine werkende met hoogen druk. Bij deze machine is een condensor geplaatst met circulatie en voedingpomp, maar geen luchtpomp aanwezig en wordt het voedingswater op eene temperatuur van 115 à 116° C. naar den ketel geperst.

Verder werd de wenschelijkheid besproken om voor het „Technisch Weekblad" een reglement te bezitten, en de Commissie voor het orgaan opgedragen een ontwerp-reglement samen te stellen.

Ook werd besloten bij het Hoofdbestuur een voorstel te doen, om de bijdragen van heeren donateurs aan de hoofdkas te verminderen.

BERICHTEN.

Aan de Staatsbegrooting voor 1901 ontleenen wij o. a. de volgende posten, uitgetrokken ten behoeve van de Polyt. School te Delft.

Ten behoeve der hoogleeraren zijn de noodige gelden uitgetrokken voor een betere traktementsregeling overeenkomende met die, bestaande voor de hoogleeraren der Rijks-universiteit. Hiervoor is f 19,250 meer noodig.

Voor een derde-assistent is f 1200 uitgetrokken, gelijke som wordt aangevraagd voor een tweede-assistent bij de burgerlijke bouwkunde.

Voor hulpmiddelen voor het onderwijs en huishoudelijke uitgaven is f 11,350 meer uitgetrokken; voor vergrooting van het stoomvermogen der school en uitbreiding en verbetering der electrische installatiën wordt f 40.000 uitgetrokken.

Op de Staatsbegrooting voor 1901, Afdeeling Binnenlandsche Zaken, zijn gelden aangevraagd voor de herstelling van eenige lokalen van het Prinsenhof te Delft, onlangs door de gemeente ter beschikking der Regeering gesteld, en voor de herstelling van den Kloostergang van St. Marie te Utrecht (XIde eeuw), waarvan thans een onmogelijke, in lateren tijd daarop geplaatste verdieping kan worden geamoveerd.

Eveneens voor de Ned. Herv. kerk te Reden, die dagteekent — zooals uit een aan de Zuidzijde nog aanwezigen gedenksteen blijkt — uit het jaar 1505, terwijl de toren uit de XIIde eeuw stamt.

Verder f 1000 ten behoeve van de Internationale Kunsttentoonstelling te München.

De boekhandelaar R. W. P. de Vries in de Warmoesstraat te Amsterdam zal Donderdag 4 October en twee volgende avonden veiling houden van een aantal werken nagelaten door den heer A. N. Godefroy, architect te Amsterdam.

Deze fraaie bibliotheek omvat voornamelijk werken over architectuur, waarbij kostbare en zeldzame boeken: over kunstgeschiedenis waarbij vele pracht- en plaatwerken. Voorts vaderlandsche geschiedenis; historie en plaatsbeschrijving van Amsterdam; literatuur, muziek, historieprenten en portretten, gravures, instrumenten enz. Bijzonder belangrijk is nog de atlas van Amsterdam, waarbij geheele reeksen met afbeeldingen van kerken, gestichten, enz.

Kijkdagen zijn Dinsdag en Woensdag 2 en 3 October.

Maandag a.s. opent te Amsterdam Rokin 120, „'t Binnenhuis", eene gelegenheid waar men zich allerlei artistieke voorwerpen kan aanschaffen voor huiselijk gebruik en de inwendige versiering der woning.

Wij mochten reeds een vluchtig kijkje nemen, waarbij andermaal de overtuiging is verkregen, hoe ernstig hier te lande op kunstnijverheidsgebied wordt gestreefd om iets moois en tevens practisch te maken.

Wij komen nader terug op „'t Binnenhuis", maar bevelen een bezoek aan de inrichting reeds nu ten zeerste aan.

Van de hand van den heer Mr. H. Verkouteren is een boekje verschenen, getiteld „De Woningwet", waarover het een en ander dient te worden gezegd. In het nummer van heden ontbreekt daartoe plaatsruimte.

PERSONALIA.

De gemeenteraad van Deventer heeft tot Gemeente-bouwmeester benoemd den heer W. F. C. Schaap, Civ. en Bouwk. Ingr., Adjunct Directeur der Gemeentewerken te Arnhem.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Gemeentebestuur van 's-Hertogenbosch. Monumentale Fontein. Voor alle Nederlandsche of sedert 1 Januari 1899 in Nederland gevestigde kunstenaars. 1e Prijs f 500; 2e pr. f 300; 3e pr. f 100; de Jury kan nog twee ontwerpen voor bekroning met f 100 voordragen. Vóór 1 October 1900 aan den heer Burgemeester van 's-Hertogenbosch.

Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam. Algemeen. I. Opgang tegen het talud van een dijk tegenover een breede straat. 1e Prijs: zilveren med. en f 50; 2e Prijs: bronz. med. en f 25; 3e Prijs: getuigschr. II. Poortje voor een schoolgebouw. 1e Prijs: zilv. med. en f 40; 2e Prijs: bronz. med. en f 20; 3e Prijs: getuigschrift. III. Woonkamerschoorsteen. 1e Prijs: bronz. med. en f 25; 2e Prijs: getuigschrift en f 15. IV. Opmeting van een oud gebouwtje. 1e Prijs: zilv. med. en f 25; 2e Prijs: bronz. med. en f 15; 3e Prijs: getuigschrift; aan het bekroonde antwoord pl.m. f 35 voor honorarium wegens opname in een tijdschrift. Vóór 1 Dec. 1900, adres den heer C. N. van Goor, Jonkerfransstraat 126, Rotterdam.

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Voor alle Nederlanders. I. Ontwerp voor een ambachtsschool met Directeurswoning. 1°. Prijs: zilveren medaille der Mij. en f 100; 2°. prijs: bronzen medaille der Mij. en f 50. II. Ontwerp voor een diploma uit te reiken aan de Eereleden der Maatschappij. 1°. Prijs: zilv. med. der Mij. en f 75; 2°. prijs: bronz. med. en f 25. III. Een aquarel naar een schilderachtig stads- of dorpsgezicht in Nederland. Prijs: bronz. med. en f 50. Vóór 1 Febr. 1901 aan het Bureau der Maatschappij, Marnixstraat 402 te Amsterdam. Zie Bouwk. Weekblad no. 30 van 28 Juli 1900.

Genootschap Mathesis Scientiarum Genitrix te Leiden. Voor oud-leerlingen van de school van het Genootschap, die na 17 Sept. 1895 het onderwijs hebben gevolgd. Een ontwerp voor een Raadhuis voor eene gemeente van 20.000 inwoners. 1°. Prijs: f 200 en gr. zilv. medaille; 2°. prijs: gr. zilv. medaille. Vóór 1 Maart 1901.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

Bouwkundig Teekenaar 2.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 12.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 1 OCTOBER.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van een magazijn, voor de Kon. Ned. fabriek van gouden en zilveren werken, voor de firma J. M. v. Kempen & Zonen, aan de Plaats no. 2, en bovenhuis, aan het Noordeinde ald.

De arch. W. F. v. d. Heijden, v.m. 11 u., in het Zuidholl. koffiehuis. Het ontwerp met bestek liggen ter plaatse van de besteding ter inz. Inl. worden gegeven door den arch., n.m. van 6–8 u. te zijnen bureele, Columbusstraat 56. Ontwerp en bestek te verkr. à f 3 bij den arch. Aanw. gedaan.

HELLUM. *a.* Het bouwen van een heerenbehuizing, met bijlev. van al het daartoe benoodigde, uitgezonderd de glas-, verf- en behangwerken, en *b.* de glas-, verf- en behangwerken daarvan.

De arch. Sj. Buitenkamp te Slochteren, n.m. 3 u., in het logement Stollenga. Bestek en teek. verkrijgb. ten huize van aanbesteding of bij den arch. à f 1,50 per stel.

LEIDEN. Het bouwen van een stoomketelmakerij en bijbehoorende werken bij de machinefabriek van den heer A. Klootwijk Lz., Overrijn no. 5.

De arch. W. Fontein, 's midd. 12 u., in cafe „den Burch". Bestek en teek op de plaats der besteding ter inz. Aanw. gedaan.

MIDDELSTUM. Het bouwen van eene renteniersbehuizing met schuurtje, op een terrein ald.

De heer Jac. Rozema te Kantens, n.m. 4 u., in het logement van de Wed. Bolhuis te Middelburg. Bestek en teek. ter inzage in bovengen. logement en verkrijgb. bij P. Tilbusscher, arch. ald. à f 1.25.

WIJTHMEN (OV.). Het weder opbouwen van een door brand vernielde boerenwoning te Lenthe-Dalfsen. Oplev. 1 Febr. 1901.

De aanbesteder, v.m. 10 u., in de herberg „de Mol". Bestekken en teek. à f 1 verkrijgb. bij en worden tevens inl. verstrekt door B. H. F. Ruberg, bouwk., Bartjensstr. Zwolle. Aanw. gedaan.

DINSDAG 2 OCTOBER.

GRAUW. Het vergrooten van het cafe „Wilhelmina" ald.

De bouwk. J. Scheele te Ter Neuzen, v.m. 9½ u. Bestek en teek. ter inz. in gen. cafe. Aanw. gedaan.

SITTARD. Het afbreken en weder opbouwen van een winkelhuis, voor rekening van J. Hermans Claessens ald.

De aanbesteder, n.m. 4 u., alw. bilj. inl. en plannen en bestekken verkr. zijn à f 2. Inl. verkr. bij den arch. J. Jorna te Roermond. Aanw. 2 Oct., om 1 u.

WOENSDAG 3 OCTOBER.

HAARLEM. Het bouwen van 3 woonhuizen met afzonderlijk opgaande bovenwoningen op een terrein aan de Leidschevaart, ten zuiden van de Pijlslaan te Heemstede.

De arch. J. A. Traanberg, v.m. 11 u., in het café Schreiderhof.

DONDERDAG 4 OCTOBER.

ARNHEM. Bestek no. 19. Het verrichten van grondwerken en het bouwen van een basaltkeermuur om het terrein voor de nieuwe school no. 2 aan de Agnietenstraat. Begr. f 6600.

Het gemeentebest., voor 11½ u. Aan het bureau gem.-werken in de Kadestraat, zijn inl. verkrijgb. van 10–12 u. Bestek met gezegeld inschrijvingsbilj. en 1 teek. tegen f 0,75 verkrijgb. aan het bureau gem.-werken ten gemeentehuize. Aanw. gedaan.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 4 woningen aan de Hooge Bothofstraat ald.

De arch. H. Reijgers, 's midd. 12 u., in het café van G. Sijga, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft gen. arch.

'S-HERTOGENBOSCH. Het afbreken van woningen en oprichten van een burg- en archielgebouw ten dienste der gem.-werken.

Het gemeentebest., v.m. 10 u. Bestek en teek. ter inz. op het gem.-huis en à f 1.85 verkr. bij den ing.-archit., die inlicht. geeft. Aanw. gedaan.

ROOSENDAAL (N.-BR.). Het bouwen van een concertzaal, societeit, koffiehuis en aanhoorigheden.

Het best. met de bouwcoum. der Koninkl. Harmonie Unie, n.m. 5 u., bij Ant. v. Galen, Markt. Bestek en teek. liggen ter inz. in het lokaal van besteding. Inl. verkr. ten kant. van den arch. A. J. de Bruijn. Aanw. gedaan.

VRIJDAG 5 OCTOBER.

APELDOORN. 1e. Het maken van een schoolgebouw in Wormen ald., het leveren en plaatsen van meubelen voor gen. schoolgebouw; 2e. het maken van een onderwijzerswoning op het terrein van voorn. schoolgebouw; 3e. het maken van een schoolgebouw in Oosterhuizen te Beekbergen, het leveren en plaatsen van meubelen voor dit schoolgebouw, het maken van een onderwijzerswoning op het terrein van gen. schoolgebouw.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Bestekken en teek. ten gemeentehuize verkrijgb. à f 1. Inl. worden door den gem.-arch. verstrekt ten gemeentehuize van v.m. 11—12 u.

MAANDAG 8 OCTOBER.

AMSTERDAM. Het bijbouwen van een speelvertrek aan de openb. lagere school der 1e klasse no. 12, aan de Marnixkade bij de Zaagmolenpoort.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. te verkrijgen ter stads-drukkerij à f 1 (met 1 teek). Inl. worden gegeven aan het bur. van den assistent-arch. op het raadhuis, kamer no. 105, van 2—4 u., gedurende de 3 laatste werkdagen vóór den dag der aanbesteding.

ROTTERDAM. Het bouwen van een fabriek op de terreinen der mij. „Maasland", aan de Varkenoorschekade.

De archit. W. Molenbroek, v.m. 11 u., in een der lok. op de 9e verdieping van het „Witte Huis". Bestek en teek. à f 1 verkr. ten kant. van voorn. archit., „Witte Huis, 7e verdieping.

DINSDAG 9 OCTOBER.

GOUDA. 1. Het vergrooten der Hoogere Burgerschool, door bijbouwing van 2 beneden en 2 bovenlokalen met gymnastiekschool en eene woning voor den concierge; 2. het leveren van 600 M². zand op de Algem. begraafplaats.

Het gemeentebest., n.m. 1½ u. Bestek sub. 1 te verkr. tegen f 1,50, terwijl de teek. moeten worden overgenomen. Inl. worden gegeven door den gem.-bouwm. Burgersdijk.

ZATERDAG 13 OCTOBER.

AMSTERDAM. Bestek no. 214. Het bouwen van eene bergplaats voor ledige projectielen op het terrein der artillerie-inrichtingen aan de Hemburg. Ram. f 10900; onder het beheer van de genie te Amsterdam.

De genie, v.m. 10 u., op het bureel van den besteder, Nieuwe Heerengracht no. 11. Bestek van af 2 Oct. en het proces-verbaal van gegeven inl. van af 9 Oct. ter lezing op gen. bureel. Bestek en afschriften van het proces-verbaal zij van af diezelfde tijdstippen voorw. verkrijgb. bij den besteder, à f 1,50 en f 0,10 per stuk. Inl. worden gegeven door den besteder op gen. bureel, op 8 Oct., v.m. van 9—12 u. Aanw. wordt niet gehouden.

MAANDAG 15 OCTOBER.

AMSTERDAM. Bestek no. 857. Het maken van eene steenen woning voor den stationschef en het inrichten van het bestaande stations gebouw met chefswoning tot enkel stationsgebouw op het stationsemplacement te Maartensdijk. Ram. f 5540.

De dir. der Holl. IJz. Spw. Mij., v.m. 1½ u. (Grw. tijd), aan het Centr. Personenstation.

VRIJDAG 19 OCTOBER.

ZWOLLE. Het bouwen van een dienstwoning te Emmeloord op Schokland. Raming f 4820.

Het prov. best., 's midd. 12 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkstein hoek Prinsestraat — Zutphen — Amsterdam, Stoomsingel — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. — Nijmegen, In de Betuwestraat 8. — Groningen, Pelsterstraat 6.

Reserves ult. 1899 . . . . . f 1.944.100.00
Betaalde Brandsch. tot ult. '99 - 19.521.500.00

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

2 SEPTEMBER.

ZWARTSLUIS. Het bouwen van een woon- en winkelhuis met kantoor in de Schans tegenover het logement Schrijver, zonder het verfwerk, voor rekening van de hh. S. en L. Brest.

Hoogste inschrijver H. Mortier, f 2995,20; laagste G. Pol, f 2675.

11 SEPTEMBER.

HAARLEM (ONDERH.). Het bouwen van 2 huizen aan de Vooruitgangstraat. Door den arch. W. F. Doeglas.

Gegund aan J. Miczerus, aldaar.

WAGENINGEN. Het maken en plaatsen van het ameublement voor de in aanbouw zijnde kerk der Doopsgez. gemeente aldaar.

Perc. 1, 100 stoelen en 8 knielbanken. Laagste inschrijver G. Righolt, f 680.

Perc. 2, 7 kerkbanken. Ned. Stoomhoutdraaierij, f 655,55.

Perc. 3. Spreekgestoelte met trap. Ned. Stoomhoutdraaierij, f 531,45.

Massa. Ned. Stoomhoutdraaierij, f 1696,80. Gegund.

15 SEPTEMBER.

STRIJEN. Het bouwen van een winkelh. met postkantoor en gedeeltelijke leverantie der daartoe benoodigde materialen voor den heer C. de Groot ald. Door den architect T. Lammers, ald.

Perc. 1. Timmerwerk. Laagste inschrijver G. Blijdorp, f 1029,65.*

Perc. 2. Metselwerk. P. de Geus, f 779.*

Perc. 3. Smeewerk. A. P. Wervers, f 67.* *Gegund.

17 SEPTEMBER.

APELDOORN. Het maken van eene ketelbemetseling aan de tricotagefabriek van de firma Möbus en Panhuisen. Door den arch. J. A. Wijn.

Laagste inschr. L. Tiethoff, f 1136. Gegund.

BREDA. Het verbouwen van een pand no. 25 aan de Boschstraat, tot winkelhuis en bakkerij. Door de architecten P. A. Oomen en L. v. d. Pas.

Metselwerk. Laagste inschr. J. Verhaaren, f 1237.

Timmerwerk. A. Kanters, f 1435.

Massa. P. H. Reijnaarts, f 2674.

ROOSENDAAL (N.-BR.). De verandering van het woonhuis van den heer H. Ruber.

Laagste inschrijver Michiel v. Overveld, f 1962. Gegund.

STRIJEN. Het opbouwen van een woonhuis met schuur aan den Oudendijk. Door den arch. T. Lammers.

Perc. 1. Timmerwerk. Laagste inschrijver Ts. v. d. Giessen, Westmaas, f 1137.*

Perc. 2. Metselw. P. v. d. Wulp, Heinenoord, f 498.*

Perc. 3. Smeewerk. J. A. Priedé, f 64,50.*

Perc. 4. Verfwerk. T. de Jongste, f 120.* *Gegund.

WIJK-BIJ-DUURSTEDE. Het amoveeren van bestaande en het bouwen van bierkelders enz., uitgezonderd vervoer en lev. steenen. Raming f 1400. Door den heer G. C. de Rooij.

Hoogste inschrijver W. Arts, Wijk-bij-Duurstede, f 1680; laagste T. v. Zoest, id., f 1434. Gegund.

18 SEPTEMBER.

AALTEN. Het verbouwen van een woonhuis met bijlev. van materialen, voor rekening van den heer J. Paus.

Met gebinten. Laagste inschr. G. J. Rots, f 1291.

Zonder gebinten. G. J. Rots, f 1222. Nog niet gegund.

APELDOORN. Het bouwen van een dubb. woon- en winkelhuis aan de Loosche weg, hoek Wilhelminaweg. Door den architect J. A. Wijn.

Laagste inschrijver H. Wegerif, f 6049. Gunning in beraad gehouden.

KALVERDIJK GEM. HARENKARSPEL. Het maken van een nieuw woon- en pakhuis, ald. Ram. f 2200. Door den bouwk. A. Vis.

Laagste inschrijver A. Eriks, St.-Maartensbrug, f 2120. Gegund.

VELP (N.BR.). Het bouwen van een huis met stalling. Door den heer E. Essers.

Laagste inschrijver Th. Adriaans, Reest, f 1208. Gegund.

19 SEPTEMBER.

GRIJPSKERK (GR.). 1. Het bouwen van een lokaal; 2. het verven en beglazen van het lokaal. Door het bestuur der Christ. Jongelingsvereeniging.

1°. Laagste inschrijver K. Dijkstra, Grijpskerk, f 2272.

2°. J. v. d. Laan, Kommerzijl, f 89.

HAREN (GR.). Het bouwen van eene heerenbehuizing op een vrij terrein, gelegen aan den rijksstraatweg, onder de gemeente Haren. Door den arch. A. Th. v. Elmpt te Groningen.

Laagste inschrijver D. S. Diddens, f 8652. Gegund.

LOSDORP (GR.). Het herbouwen der afgebrande schuur met bijlev. van alle materialen, transporten, enz. Door mej. de Wed. B. Har.

Laagste inschr. B. Wildeboer, Appingedam, f 3570.

ZWAAGWESTEINDE (FR.). Het restaureeren en verven der pastorie ald. Door de kerkv. der Herv. Gemeente.

Laagste inschrijver D. v. d. Meer, Kootstertille, f 795.

20 SEPTEMBER.

ENKHUIZEN. Het doen van herstellingen en vernieuwingen van gem. werken in 3 perc. Door het gem.-bestuur.

Perc. 1. Laagste inschr. J. H. Klein, f 620.*

Perc. 2. W. Runderhoff, f 1089.*

Perc. 3. Fr. van Dam, f 280.* *Gegund.

ERMELO. Het bouwen van een paviljoen voor 1e en 2e klasse, een paviljoen voor 3e klasse, een woning, het bestraten van een weg enz. op het landgoed „Veldwijk" ald., met bijlev. van alle daartoe ben. materialen. Door den arch. E. Knevel.

Laagste inschr. W. Kwak, Ermelo, f 85843.

HARDERWIJK. Het afbreken van de perceelen in de Bruggestr. (A. 101—109) en het bouwen van een winkel en werkplaats voor R. P. ten Broek. Door den architect D. Kok Jzn.

Laagste inschrijver B. Smink, f 5205,95.

RIJSWIJK (Z.-H.). Het bouwen van eene melkinrichting c. a. aan de Keizerstraat te Scheveningen. Door den heer J. C. P. Rocl.

Laagste inschrijvers A. v. Tienen en A. Kerrebijn, den Haag, f 46300.

SCHOONHOVEN. Het restaureeren van een woning en het bouwen van 2 arbeiderswoningen, voor den heer J. v. d. Waal ald. Door den aanbesteder.

Timmerwerk. Laagste inschr. P. Borsje, Lekkerkerk, f 1185.*

Metselwerk. G. v. d. Voet, idem, f 970.*

Smidswerk. Eenige inschrijver A. Will, Groot Ammers, f 55,09.*

Loodgietersw. Eenige inschr. J. Ponsioen, f 45,25.*

Verfwerk. A. Rietveld, f 270.* *Gegund.

VIANEN A/D. LEK. Het bouwen eener bakkerij met schuur. Door den heer J. Wingelaar.

Timmerwerk. Laagste inschr. J. J. Hoogendoorn Jr. f 468,48.*

Metselwerk. J. Harmsen, f 637.* *Gegund.

SCHIEDAM. Het maken eener uitbreiding van het stadsziekenhuis. Door het gem.-best.

a. Laagste inschrijver J. v. d. Wal, Vlaardingen, f 8170.

b. J. v. d. Wal, id., f 8200.

STEENBERGEN (ONDERH.). De bovenbouw der R.-K. kerk te Steenbergen. Door de heeren Jos. Jh. J. Cuypers en J. Stuyt, architecten te Amsterdam.

Gegund aan J. N. J. Groenendaal te Hilversum, die ook de heifundering heeft aangenomen, te zamen voor f 200,000 volgens ontwerp van Dr. P. J. H. Cuypers.

WELSUM. Het bouwen van een woonhuis voor den heer G. Tiemens. Ram. f 1400. Door den arch. B. Vixseboxse Bzn.

Laagste inschr. H. J. Berends, Welsum, f 1472.

'T ZAND (GR.). Het bouwen van een woonhuis op een open terrein aldaar. Door den heer J. Staal.

Laagste inschrijver P. Hemmes, 't Zandt, f 1820. Gegund.

21 SEPTEMBER.

EPE. Het bouwen van een woonhuis. Door den heer J. Pannekoek.

Laagste inschrijver W. ter Wel, Vaassen, f 1445. Nog niet gegund.

CULEMBORG. Het bouwen van 4 burgerwoonhuizen aan de Zandstraat te Culemborg. Door den heer E. van Veen.

Laagste inschrijvers Gebr. de Leeuw, Culemborg, f 4877. Gunning aangehouden.

ENSCHEDÉ. Het bouwen eener verdieping op een woonhuis, het aanbouwen van een werkplaats met keuken, gelegen aan de Oldenzaalschestr. Door den arch. R. v. d. Woerd Hzn.

Laagste inschrijver W. A. Thomasson, f 3397. Gegund.

SAS VAN GENT. Het bouwen van een kerk met consistoriekamer te Philippine. Door de kerkvoogden der Ned. Herv. gem. van Sas van Gent en Philippine.

Laagste inschrijver A. v. 't Hoff, Hoek, f 3159. 4 biljetten van onwaarde verklaard.

UITHUIZEN. *a.* Het afbreken en weder opbouwen van den schoorsteen; *b.* het bouwen van 76 M. lengte droogmuur met bijlev. van alle materialen, transporten, enz. Ram. f 1860. Door den heer J. P. C. Tichelaar.

Laagste inschrijver Johs. Lanting, Kantens, f 1780. Gegund.

22 SEPTEMBER.

DOORWETH (GELD.). 1. Het vergrooten van de school te Doorwerth; 2. het lev. van schoolmeubelen, elk afzonderlijk. Door het gem.-best.

1°. Laagste inschrijver H. Busser, Oosterbeek, f 3300. Wordende die sommen nog met 2 pct. verhoogd voor zegel en regestratie enz. der akte van aanbesteding.

2°. H. Busser, f 450.

ENSCHEDÉ. Het verbouwen van een perc. gelegen aan de Walstraat ald. Door den archit. H. Reijgers.

Laagste inschr. G. Doornkate, f 865. Geg.

HELDER (ONDERH.). Het bouwen van een woonhuis met annex bakkerij aan de Verlengde Walvischstraat hoek Laan aldaar. Door den arch. Th. C. G. Moorman.

Laagste inschrijvers Gebr. van Os, f 2997.

STADSKANAAL. Het bouwen van een burgerbehuizing te Stadskanaal, gem. Wildervank. Door den bouwk. A. Pranger.

Laagste inschrijver J. de Groot, Wildervank, f 695. Gegund.

UTRECHT. Bestek no. 201. Het bouwen van verplegingsinrichtingen ald. Ram. f 87150. Door de genie.

Laagste inschrijver M. Jeths, Apeldoorn, f 83983.

24 SEPTEMBER.

BEST. Het bouwen van een heerenhuis als uitbreiding voor rekening van den WelEd. Heer J. F. M. Dobbelaere te Best. Door W. L. Smit, bouwkundige te Eindhoven.

Laagste inschrijver A. J. v. Liempt, Boxtel, f 4280. Nog niet gegund.

ENSCHEDÉ. Het verbouwen van een perceel aan de Achterstraat. Door de firma Cohen Barnstijn.

Laagste inschrijver A. Ruiter, f 1670. Geg.

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van een woonhuis voor den heer J. Jansen te Groningen, aan de Stadhouderslaan te 's Gravenhage. Door den architect S. Wijn.

Laagste inschrijver G. K. Donker, f 10994.

VENRAAI. Het bouwen van een schuur, met bijlevering van alle benood. materialen. Door den heer Ch. Olfers.

Laagste inschr. L. Wijnhoven, f 693. Geg.

WEDDE (GR.). Het bouwen van een winkelbehuizing aldaar, onder bijlev. van al het benood. Door den heer H. Mulder.

Laagste inschr. J. Kuilman, f 1560. Gegund.

ADVERTENTIËN.

J. H. P. JANSE

Marnixstraat 402, AMSTERDAM.

levert **spoedig** en **billijk**, ruw, bewerkt en gepolijst Zweedsche, Noorsche, Schotsche, Duitsche en andere **Graniet-soorten** van groote draagkracht.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 15 October 1900, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 857:

Het maken van eene steenen woning voor den Stationschef en het inrichten van het bestaande stationsgebouw met chefswoning tot enkel Stationsgebouw op het stationsemplacement te MAARTENSDIJK.

Raming f 5540.

Het bestek is tegen betaling van f 0,75 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam*, bureau Weg en Werken, kamer 156, of op *franco* aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie,
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN**.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Gelijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5,— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma Gebrs. Hesse), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstikfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.

Houthandel, Stoomzaag- en Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & Zonen, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Liften. — Th. van Heemstede Obelt, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LöCHAU, Damrak 71, Amst
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — Höxter-Godesheim A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blomers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDEOBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-**steenen vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industrieele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

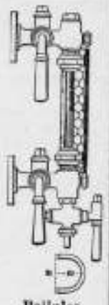
ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

Draadglas.

VOORDEELEN.

Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

Peilglas beschermers.

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: **FERD. ENGERS, Amsterdam.**

Telegram-Adres: **Ubbelohde, Amsterdam.** — Telephoon No. **593.**

RADIATORS,

VOOR

Heetwater- en Stoomverwarming

DER

AMERICAN RADIATOR COMPANY.

H.H. Architecten en belanghebbenden zenden wij gaarne op aanvrage eene Plaat met afbeeldingen der verschillende Soorten en Stijlen.

PECK & Co., AMSTERDAM.

Centrale Verwarming.

Ventilatie - Serreverwarming - Broeikasverwarming.

G. H. BRUNS Jr. BREMEN.

Agenten voor Nederland: **NELL & STUTTERHEIM Den Haag.**

Installateurs van Water-, Gas- en Stoomleidingen.

Noordeinde 101. **Teleph. Interc. 619.**

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage is verschenen:

Arbeid als Koopwaar

door

W. L. VAN MALSEN.

Prijs 50 Cent.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

6 OCTOBER 1900. 20e JAARGANG. No. 40.

BUREAU VAN REDACTIE: Marnixstraat 402, Amsterdam.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: Herderstraat 5, 's Gravenhage.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
Abonnementsprijs voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

Prijs der Advertentiën: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • Aankondigingen v. Aanbestedingen 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal. Abonnement v. Advertentiën tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — De broerenkerk te Bolsward. — De woningwet, door C. T. J. Louis Rieber. — Het binnenhuis. — Berichten. — Personalia. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Van Z. Exc. den Minister van Binnenlandsche Zaken zijn ontvangen een tiental exemplaren van het Reglement der internationale Tentoonstelling van Schoone Kunsten, van 1ª Juni tot einde October 1901 te München te houden.

Deze reglementen liggen ter inzage in het gebouw der Maatschappij, Marnixstraat 402 te Amsterdam, en zijn, voor zoo verre de voorraad strekt, ter beschikking van de leden.

Naar aanleiding van eenige opmerkingen door verschillende leden omtrent de bezorging van het Bouwkundig Weekblad gemaakt, en van de met 4 Nov. a.s. in werking tredende wijziging van de Postwet, zal het Bestuur der Maatschappij in overleg met de heeren Mouton en Co. trachten zoodanige maatregelen te nemen, dat in het vervolg het Weekblad des Zaterdags in handen der leden kan zijn.

Ten behoeve van de bibliotheek der Maatschappij zijn de volgende geschenken ontvangen:

1. Van den heer L. A. Sanders, technisch ambtenaar bij de Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken: Voor- en nadeelen van Cement-IJzerconstructiën, naar Paul Christophe, in verband met eene vraag, gesteld door het Hoofdbestuur van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst, door L. A. Sanders.
2. Van den heer Anton Van de Sandt, architect: Motieven, verzameling schetsen van gevels, interieurs, details, enz. te. aflevering door Anton Van de Sandt.
3. Van den uitgever: Architectonische Raumlehre. Entwickelung der Typen des Innenbaues, von Gutav Ebe. Verlag von Gerhard Kühtmann in Dresden.
4. Van den heer J. E. Van der Pek: Doel en werken der bouwvereeniging „Jordaan". Eene bijdrage op het gebied van het woningvraagstuk.
5. Van de Mij. t. nut v. 't algemeen: Rapport over het Leerlingwezen in Oostenrijk, Zwitserland en Duitschland, bewerkt door Mr. H. L. Drucker, F. W. Westerouen van Meeteren, B. H. Heldt, D. W. Stork en Mr. J. Verschuyl.
6. Van den heer V. G. A. Bosch: De Arnhemsche Plateelbakkerij van Johan Van Kerckhoff, door V. G. A. Bosch. Overdruk uit Bijdragen en Mededeelingen der Vereeniging „Gelre".
7. Van het bestuur der Vereeniging tot Instandhouding van oude gebouwen te Dordrecht: Oude gebouwen te Dordrecht.
8. Van den uitgever: Projectieleer en hare toepassing op de Praktijk, voor Schoolonderwijs en eigen Studie, door F.Lz. Bergh uis.
9. Van den heer A. Labouchère: Faïencerie de Delft de Joost Thooft et Labouchère.
10. Van Z. Exc. den Minister van Waterstaat enz: Verslag der Kamers van Arbeid over 1899.
11. Van het Internationale Architecten Congres in 1900 te Parijs:
   a. Fondations par compression mécanique du sol, systeme S. L. Dulac.
   b. Deutsche Industrie und Technik bei Einrichtung und Betrieb von Sanatorien und Krankenhäusern. Verlag, das Rothe Kreuz.
   c. Die moderne Kunst in der Architectur und deren Einfluss auf die Schule, van Johannes Otzen.
   d. Associazione artistica fra i cultorie di architettura Roma. Annuario 1896.
   e. Pavillon de l'histoire de la Céramique architecturale de Janin frères et Guerineau à l'Exposition Universelle de 1900.
12. Van de heeren D. Zervas Söhne, te Keulen: a. Die Bestimmung rationeller Mörtelmischungen unter Zugrundelegung der Festigkeit, Dichtigkeit und Kosten des Mörtels, von Unna, Ingr.
   b. Bericht über das Verhalten hydraulischer Bindemittel im Seewasser, von M. Gary.
13. Van den heer J. H. de Groot: Iets over ontwerpen in Architectuur, door J. H. de Groot.
14. Van den uitgever: Graven en Grafmonumenten door J. H. W. Leliman.

DE BROERENKERK TE BOLSWARD.

Volgens mededeelingen van verschillende zijden wordt Bolsward bedreigd met het verlies van een zijner oude monumenten, tevens een der oudste uit Friesland; kerkvoogden der N. H. Gemeente zouden namelijk het voornemen hebben de Kleine of Broër-kerk aldaar voor afbraak te verkoopen.

Sinds eenige jaren werd de kerk niet meer voor den eeredienst gebezigd; van degelijk onderhoud is geen sprake. Geruimen tijd heeft het gebouw dienst gedaan als bewaarplaats voor de stedelijke brandspuit, droogplaats voor brandslangen, pakhuis van allerlei zaken enz.

Het vernietigen van dit monument zou ten zeerste te betreuren zijn, vooral daar het zeer goed mogelijk is het degelijk te herstellen en er eene nuttige bestemming voor te vinden.

Het gebouw, waarvan hier een plattegrond en de westelijke gevel worden afgebeeld, is geheel opgetrokken van lichtgele, oude Friesche of reuzenmoppen, gemiddeld lang 30 c.M., breed 15 c.M. en dik 10 c.M.

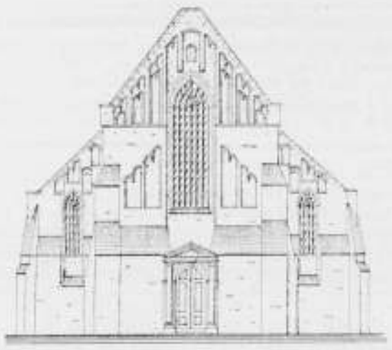
Vooral de voorgevel, met zijn uitmetselingen en muurbogen, vertoont eigenaardige vormen; de deur dateert natuurlijk uit den pruikentijd.

Inwendig is de kerk zeer eenvoudig; de kolommen hebben geen kapiteelen, maar slechts een eenvoudigen band als eindvorm. Ter weerszijden van die kolommen zijn in de lengte-richting van 't gebouw eenvoudige consolen uitgemetseld, die de arcsboutants opnemen; deze dragen, wat het middenschip betreft, eene houten gewelfde zoldering met geprofileerde ribben en nok. Onderling zijn de kolommen verankerd door houten balken, die tijdens den bouw schijnen te zijn aangebracht tegen een verondersteld gevaar. De zeer primitieve kapconstructie der ongelijk breede zijbeuken is inwendig zichtbaar.

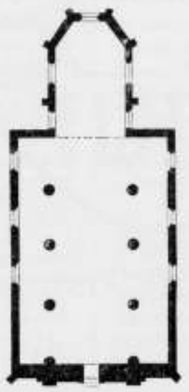
Op een gedenksteen boven het koor is eene vrij onverstaanbare latijnsche inscriptie gebeiteld, die geen opheldering geeft omtrent den tijd van stichting van het gebouw. Alleen staat daarin vermeld, dat in het jaar 1281 de Minderbroeders het eerst zich in Bolsward begonnen op te houden, en dat deze gedenksteen afkomstig zou zijn uit „het oude bouwvallige gebouw"; dit zou dus een voorganger van het thans nog bestaande geweest zijn.

De stijl van het gebouw kan doen vermoeden, dat het afkomstig is uit de 13e eeuw. Wellicht doelt het genoemde jaartal op die stichting.

In eene mededeeling van den heer C. H. Peters, berustende in het archief van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, en waaraan de bovenstaande bijzonderheden omtrent dit gebouw en ook de afbeeldingen zijn ontleend, deelt de schrijver mede, dat hij, tijdens de opmeting van het gebouw, in den linker zijgevel onder de goot een gelen steen vond, lang 24 c.M., breed 14 c.M. en dik 8,5 c.M., waarvan aan de kopzijde een stuk was afgebroken en de steen dus een gedeelte was van een reuzenmop van 30 c.M. In dezen steen was, blijkbaar bij het vormen, het jaartal 1196 gegrift. Het is wel waarschijnlijk, dat dit fragment afkomstig is van het oudere oorspronkelijke gebouw en later dienst heeft gedaan bij den bouw der nieuwe kerk, die op de grondslagen eener oudere zal zijn gebouwd.

Westelijke gevel. Schaal 1 à 300.
Broerenkerk te Bolsward.

Plattegrond. Schaal 1 à 600.
Broerenkerk te Bolsward.

Indien in 1281 de Minderbroeders zich in Bolsward hebben gevestigd, dan zal niet lang daarna wellicht de eigenlijke Broer-kerk zijn gebouwd.

In het midden der 15e eeuw onderging het gebouw eene herstelling.

De koorbanken die vroeger in deze kerk aanwezig waren, werden op kosten der Herv. Gemeente van Bolsward, ongeveer 18 jaar geleden, gerestaureerd, en staan thans in de Martini-kerk, naast de eigen koorbanken van deze kerk.

DE WONINGWET.

Van de hand van den heer Mr. H. Verkouteren is een brochure verschenen, getiteld „De Woningwet", die voor den prijs van 30 cents verkrijgbaar is bij Egeling's boekhandel te Amsterdam.

Van 't geen dit boekje bevat, is veel reeds te vinden in de adressen, vroeger door de Afdeeling Amsterdam van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst en door de Aannemersvereeniging „Amstels Bouwkring" tot den Amsterdamschen gemeenteraad gericht, — adressen waarin voornamelijk wordt opgekomen tegen de „bouwvergunning" en die nu blijken gesteld te zijn door den heer Mr. H. Verkouteren.

Toen het ontwerp der Woningwet verscheen en bleek, dat daarin het stelsel der bouwvergunning werd gehandhaafd, hield de heer Verkouteren wederom eene voordracht in de Afdeeling Amsterdam van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, naar aanleiding waarvan die Afdeeling den heer V. uitnoodigde een adres te ontwerpen ter aanbieding aan de Tweede Kamer der Staten Generaal.

Dit ontwerp-adres is den lezer van dit blad bekend, daar het werd opgenomen, althans in hoofdzaak, in het Bouwkundig Weekblad van 26 Mei 1900.

De brochure nu, houdt eigenlijk niet anders in, dan dit adres, met toevoeging van een „besluit" en eene „noot".

In het „besluit" wordt beweerd, dat door de geheele ontworpen wet slechts één streven loopt: „onteigening zonder schadevergoeding, gelijkmaking der fortuinen en toepassing der socialistische utopiën, maar men vergeet, dat volstrekt niet alleen de rijken getroffen zullen worden",

Aan het einde van dit naschrift zegt de schrijver: „Het loopt hier niet alleen over juridische kwestiën. Het verschil ligt dieper. Twee beginselen en twee stelsels staan hier tegenover elkander: het radicale, dat van tact of beleid niets weten wil, maar in doctrinair fanatisme elken weerstand nedersabelt, en het stelsel der gematigden, die openbare en bijzondere belangen met elkander in overeenstemming trachten te brengen, die zedelijk niet alles geoorloofd achten, waarvan de gemeenschap voordeel plukt, die het belang der gemeenschap niet bevorderen willen ten koste van het recht, en die wars zijn van willekeur en absolutisme. Moge door middel van amendementen, het laatste stelsel zegevieren."

Over de „noot", waarmede de brochure eindigt, het volgende:

De schrijver zegt daarin: dat verschillende Afdeelingen zich met het in het Bouwkundig Weekblad afgedrukte adres ingenomen betoonden. Dit is onjuist. Het Bestuur der Maatschappij stelde er prijs op te weten, hoe de Afdeelingen der Mij. dachten over het adres door Mr. Verkouteren opgesteld, waarvan zij een volledig exemplaar van de Afd. Amsterdam hadden ontvangen. Nu is het gebleken, dat slechts twee van de acht Afdeelingen er zich ingenomen mede betoond hebben, en ook de Amsterdamsche.

Omtrent de door het Bestuur der Maatschappij benoemde Commissie om het adres verder met den opsteller daarvan te behandelen, zegt deze: „Edoch hier werd de vaart gestuit. Om den strijd aan te binden tegen gemeentelijke willekeur, werden er drie gemeente-ambtenaren benoemd in eene commissie van vijf heeren. Om het werk te critiseeren van twee ministers werden vijf radicale heeren aangewezen."

Men weet, dat deze heeren waren: J. W. C. Tellegen, F. Van Erkel, J. A. Mulock Houwer, I. H. J. Van Lunteren en C. T. J. Louis Rieber. De laatste viel in voor een der uitgenoodigden die bedankte.

In de eerste plaats zij opgemerkt, dat het hier geldt de Woningwet, niet een strijd tegen gemeentelijke willekeur, nog een kiezen uit twee tegenover elkander staande beginselen. Het Bestuur der Mij. had deze heeren uitgekozen, alleén omdat het meermalen gebleken was, dat zij op de hoogte waren van de ontwerp-Wet, niet omdat het al of niet kon weten, dat zij tot eene zekere partij behooren. Dat onder deze heeren twee Directeuren van Gemeentewerken en een Hoofdopzichter van een uitgebreiden Stedelijken Gezondheidsdienst worden gevonden, is allerminst af te keuren, daar juist dergelijke heeren zeker met bijzondere belangstelling de ontwerp-Wet zullen hebben doorgewerkt.

De heer V. heeft voor 't eerst kennis gemaakt met eenige der commissieleden, die hem misschien wat radicaal waren wat de „bouwvergunning" betreft, maar om ze nu zoo maar terstond te rangschikken onder de „radicalen" is onvoorzichtig. Er zijn er onder die nemen hetgeen in hun oog goed is, waar ze het vinden; de meesten zijn zeker niet wat de heer V. radicaal noemt.

Omdat slechts één spreker ter in Mei gehouden Algemeene Vergadering der Maatschappij enkele opmerkingen maakte, mag de heer V. niet beweren, dat de stemming in de Commissie geheel anders bleek te zijn dan o. a. in die Algemeene Vergadering. Die spreker was, nota bene, nog al vrij sterk gekant tegen de strekking van het adres, en vooral tegen de afschaffing der bouwvergunning. Het eigenlijke oordeel dezer vergadering is niet vernomen; de zaak is aan eene Commissie opgedragen, met wier advies het Bestuur der Mij. ten slotte is medegegaan.

Het adres van dan heer V. geeft den indruk, dat de zaak haast alleen om de „bouwvergunning" draait; aan deze wordt een groot deel van zijn adres opgeofferd. Bij de Commissie was het groote algemeene doel der wet hoofdzaak, en uit een practisch oogpunt kon zij de bouwvergunning blijkbaar niet loslaten.

De heer V. heeft intusschen een zijner „voornaamste bezwaren" tegen de bouwvergunning laten vallen. In de brochure lezen wij niet meer, zooals in het oorspronkelijke adres: „De bouwvergunning leidt tot verwarring van de financieele en de politiebelangen der Gemeente." Dit bezwaar wordt in het adres toegelicht, en daarbij heeft de heer V. beschuldigingen geuit die hij bij nader inzien thans gelukkig achterwege heeft gelaten, wellicht als gevolg der bespreking zijner toelichting in de Commissie.

„Van mijn adres — zegt de heer V. — bleef geen stuk meer heel, en de liefste wensch der commissieleden bleek te zijn, om een adres te richten tot de Staten-Generaal, om de ontworpen Woningwet toch vooral zoo spoedig mogelijk en zonder eenige wijziging aan te nemen." In herinnering wordt gebracht, dat de Commissie o. a. aan het Bestuur der Mij. mededeelde: „De zeer krassche afbrekende critiek die over de ontwerp-Woningwet wordt geveld, deelt de Commissie toch geenszins. Wel is zij van oordeel, dat de ontwerp-wet op verscheidene punten verbetering en aanvulling kan ondergaan, doch de wenschelijkheid hiervan dient, zal de totstandkoming van eene Woningwet worden bevorderd in plaats van tegengewerkt, te worden aangetoond in een adres van eene opbouwende, en dus van eene tegengestelde strekking als die van het ontwerp-adres".

Ook hier is de heer V. onjuist.

Is de Commissie in hare vergadering kras tegen het oordeel van den heer V. ingegaan, voor dezen misschien wat erg onverwacht, dan is dit alleen het gevolg geweest van de heftige taal van het ontwerp-adres.

Ten slotte behoort nog gezegd te worden, dat de geestverwant van den heer V. door het Bestuur der Mij. werd uitgenoodigd tot medewerking in de Commissie, slechts omdat ook hij geacht kon worden de ontwerp-Woningwet te hebben bestudeerd, geenszins omdat hij tot welke politieke partij ook behoorde. Toen het Bestuur uit het schrijven van dit uitgenoodigde lid meende te moeten opmaken, dat hij niet in de Commissie wenschte zitting te nemen, werd een ander lid benoemd, omdat ook dit geacht kon worden voldoende op de hoogte te zijn van de ontwerp-wet, zonder meer.

Voor het Bestuur der Maatschappij is het zeker even vreemd als voor het laatstbedoelde lid zelve, van den heer V. te vernemen, dat dit radicaal is.

Deze bevreemding zal den heer V. versterken in zijne uitgesproken overtuiging omtrent de goede trouw wat betreft de samenstelling van de Commissie, die van zijn adres geen stuk meer heel liet.

C. T. J. Louis Rieber.

HET BINNENHUIS.

Door de heeren H. P. Berlage Nz. en W. Hoeker is te Amsterdam in perceel Rokin 120 een magazijn, „'t Binnenhuis", opgericht, aan welks hoofd als Directeur de heer Jac. Van den Bosch staat. Zij beoogen hiermede allerlei zaken ten verkoop aan te bieden, als meubelen, gebruiksvoorwerpen en artikelen ter versiering van een woning, enz., voornamelijk door jonge kunstenaars op verschillend gebied ontworpen of uitgevoerd. Niet minder zal hierbij het streven voorzitten om eene zekere leiding te geven aan den smaak van het publiek, waar het de versiering der woning betreft.

Tot de kunstenaars die op dit oogenblik reeds als vaste medewerkers aan „'t Binnenhuis" mogen beschouwd worden, behooren o.a. de heeren: H. P. Berlage Nz., Jos. Th. J. Cuypers, J. A. der Kinderen, J. Mendes da Costa, H. Ellens, F. Zwollo, W. Kromhout, Jan Stuyt, J. Lauweriks, K. de Bazel, Jac. v. d. Bosch, Duco Krop, Jessurun de Mesquita, G. Rueter, H. W. Mol, Le Nobel en Labots, R. W. P. de Vries Jr., Veltheer en Hahn, Th. Molkenboer, M. Hack, Wijnstok, Walenkamp, en de fabriek Amstelhoek, en de dames: Mevr. Ellens Kromhout, Van den Bosch, Berlage, Gerarda de Lang, Emilie Kerkhoff, J. van der Weide en van de Maarel, en C. IJmker.

Deze medewerkenden, waaronder architecten, decorateurs, beeldhouwers, schilders, teekenaars, metaalbewerkers, houtsnijders, borduursters, enz. hebben allen hun meesterteeken, dat als stempel op hun werk wordt afgedrukt, waardoor dit ten allen tijde als het hunne kan worden herkend.

Bij het magazijn met kantoor, dat men van de straat af zien kan, behooren op de eerste verdieping nog twee vrij ruime vertrekken, waarvan er een beurtelings geheel ter beschikking van één kunstenaar kan worden gesteld, om het te meubelen en te versieren volgens zijne persoonlijke opvatting en met zaken door hem ontworpen of gemaakt. Terwijl men hier een volledig gemeubeld vertrek kan zien,

waarvan de onderdeelen een zelfde cachet dragen, kan men in alle vertrekken uit een macht van voorwerpen een keuze doen om ze te gebruiken tot versiering van zijne woning. Er zijn daar kostbare zaken te vinden, maar ook goedkoopere voor alle beurzen bereikbaar.

De lokalen zelf zijn zeer eenvoudig en stemmig ingericht, om de aandacht niet af te leiden van de tentoongestelde voorwerpen.

Geheel iets anders dan vroeger verstaat men thans onder „versiering" van de woning. Grootendeels waren schilderstukken en platen aan de wanden toen het ideaal, terwijl op het uiterlijk der werkelijke gebruiksvoorwerpen niet werd gelet. Thans wordt aan deze laatsten de hoofdaandacht geschonken, en zeer te recht. Men tracht naar practische bestemming en degelijke constructie, te paren aan goede vormen en versiëring. Dat nu vooral de eerste wel eens tot een ietwat bizar uiterlijk aanleiding geeft, spreekt van zelve; men moet bij de beoordeeling daarbij echter behoorlijk rekening houden met vooropgestelde persoonlijke eischen. Het streven van den kunstenaar om toch iets goeds te leveren, dat altijd in meerdere of mindere mate valt op te merken, verdient in elk geval waardeering, meer eerbied dan het decreteeren van den „laatsten smaak" door de vroegere krul-meubelfabrikanten.

Wat in het magazijn tot nu toe het meeste treft, zijn de bedrukte stoffen van de heeren Mesquita en Duco Krop, mooi van teekening en kleur, en voorts het zilverwerk van den heer Hoeker, met een enkele maal wat bescheiden émail. Dit zilverwerk laat duidelijk zien hoe het is gemaakt, eene openhartigheid die aantrekkelijkheid verhoogt. Het aardewerk, de koper- en ijzerwerken uit de ateliers „Amstelhoek", die hier voor 't eerst meer openlijk optreden, vertoonen een streven dat zeker zal worden gewaardeerd. Ook het drijfwerk van Zwollo zal door menigeen begeerd worden.

Nog niet alle medewerkers hebben ingezonden.

BERICHTEN.

Aan „De Residentiebode" ontleenen wij de volgende mededeeling betreffende de Staatsbegrooting. Volledigheidshalve bekorten wij die mededeeling niet, door er uit te lichten wat reeds in ons blad werd vermeld.

Op de begrooting van Binnenlandsche Zaken worden gelden aangevraagd voor de herstelling van eenige lokalen van het Prinsenhof te Delft, onlangs door deze gemeente ter beschikking der Regeering gesteld; voor den Kloostergang van St. Marie te Utrecht (XIIe eeuw), waarvan thans eene onmogelijke, in lateren tijd daarop geplaatste verdieping kan worden geamoveerd, en voor de N. H. kerk te Rhenen, die dagteekent uit 1505, terwijl de toren uit de XIIe eeuw stamt. Voorts worden op den post: subsidiën voor de instandhouding van historische gedenkteekenen in oude gebouwen uitgetrokken: voor de kerk te Aalten, de 4e van 5 termijnen, voor die te Arnhem de 8e van de 9 termijnen der loopende serie, voor de restauratie van de kerk en de geschilderde glazen te Gouda de 4e van 10 termijnen, en is deze termijn f 1500 hooger gesteld.

De termijn voor de Groote Kerk te Haarlem is de laatste van de loopende serie. Die voor de kerk te Hattum de voorlaatste. De termijn voor de Hogelandsche kerk te Leiden uitgetrokken, is de voorlaatste; die voor de St. Servaaskerk te Maastricht de laatste der loopende serie; die voor de O. L. Vrouwenkerk ald. de eerste van 7 termijnen; het bedrag voor den toren van Rhenen uitgetrokken strekt tot geheele afdoening der ondersteuning, toegezegd tot herstelling van de schade door het hemelvuur veroorzaakt; ten einde de begrooting niet te bezwaren, is de beslissing der ten vorigen jare geopperde vraag om de herstelling uit te strekken ook tot het overige gedeelte van dit schoon monument voorloopig aangehouden); voor de reparatie der geschilderde glazen in de kerk te Rijp en voor het stadhuis te Sluis zijn thans de laatste termijnen der loopende series uitgetrokken. De R. K. kerk te Wilsum bij Kampen is een klein gebouw, dat om zijn hooge oudheid — het is voor een groot gedeelte anterieur aan de XIde eeuw — zeer merkwaardig is als specimen der vroegste architectuur in ons land en verdient behouden te worden; thans wordt te dezer zake een nadere subsidie uitgetrokken. Het subsidie voor de kerk te Zutphen is het tweede van de thans loopende serie van 10 termijnen. Voor de kerken te Meersum en te Rolduc en voor den toren te Brielle, worden thans geen subsidiën meer gevraagd.

Nog vinden wij aangevraagd: f 2000 voor het Nederlandsch aandeel in de uitgave van een internationalen catalogus van wetenschappelijke werken, welk geld de Kon. Acad. van wetenschappen daartoe zal besteden; f 1000 voor de Intern. kunsttentoonstelling te Munchen en f 3000 voor de tentoonstelling van het ambachts- en teekenonderricht, te houden door „Fabrieks- en handwerksnijverheid".

De gemeente 's-Gravenhage heeft op eigen kosten een aan het Koninklijk conservatorium grenzend huis daarbij getrokken en ten behoeve der school verbouwd Tot bestrijding der hoogere kosten wordt voorgesteld het Rijks-subsidie te verhoogen met f 1500.

Met dat al is de post voor kunsten en wetenschappen lager geraamd f 67,682, zoodat de kunst het heusch niet kan helpen als de begrooting niet sluit.

PERSONALIA.

Bij Kon. besluit van 25 Sept. j.l. is aan den heer A. Salm G. Bzn. te Amsterdam, vergunning verleend tot het aannemen der versierselen van ridder 3e klasse der orde van St. Anna van Rusland, hem door Z.M. den Keizer van Rusland geschonken.

De op zijn verzoek eervol ontslagen Administrateur bij het Departement van Waterstaat enz., de heer W. T. Koster, is bij Kon. besluit met ingang van 1 October j.l. benoemd tot Raadadviseur bij genoemd Departement.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Gemeentebestuur van 's-Hertogenbosch. Monumentale Fontein. Voor alle Nederlandsche of sedert 1 Januari 1899 in Nederland gevestigde kunstenaars. 1e Prijs f 500; 2e pr. f 300; 3e pr, f 100; de Jury kan nog twee ontwerpen voor bekroning met f 100 voordragen. Vóór 1 October 1900 aan den heer Burgemeester van 's-Hertogenbosch.

Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam. Algemeen. I. Opgang tegen het talud van een dijk tegenover een breede straat. 1e Prijs: zilveren med. en f 50; 2e Prijs: bronz. med. en f 25; 3e Prijs: getuigschr. II. Poortje voor een schoolgebouw. 1e Prijs: zilv. med. en f 40; 2e Prijs: bronz. med. en f 20; 3e Prijs: getuigschrift. III. Woonkamerschoorsteen. 1e Prijs: bronz. med. en f 25; 2e Prijs: getuigschrift en f 15. IV. Opmeting van een oud gebouwtje. 1e Prijs: zilv. med. en f 25; 2e Prijs: bronz. med. en f 15; 3e Prijs: getuigschrift; aan het bekroonde antwoord pl.m. f 35 voor honorarium wegens opname in een tijdschrift. Vóór 1 Dec. 1900, adres den heer C. N. van Goor, Jonkerfransstraat 126, Rotterdam.

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Voor alle Nederlanders. I. Ontwerp voor een ambachtsschool met Directeurswoning. 1°. Prijs: zilveren medaille der Mij. en f 100; 2°. prijs: bronzen medaille der Mij. en f 50. II. Ontwerp voor een diploma uit te reiken aan de Eereleden der Maatschappij. 1°. Prijs: zilv. med. der Mij. en f 75; 2°. prijs: bronz. med. en f 25. III. Een aquarel naar een schilderachtig stads- of dorpsgezicht in Nederland. Prijs: bronz. med. en f 50. Vóór 1 Febr. 1901 aan het Bureau der Maatschappij, Marnixstraat 402 te Amsterdam. Zie Bouwk. Weekblad no. 30 van 28 Juli 1900.

Genootschap Mathesis Scientiarum Genitrix te Leiden. Voor oud-leerlingen van de school van het Genootschap, die na 17 Sept. 1895 het onderwijs hebben gevolgd. Een ontwerp voor een Raadhuis voor eene gemeente van 20.000 inwoners. 1°. Prijs: f 200 en gr. zilv. medaille; 2°. prijs: gr. zilv. medaille. Vóór 1 Maart 1901.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Teekenaar 2.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 14.

VERBETERING

In het verslag van de te Utrecht gehouden Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, voorkomende in het Bouwkundig Weekblad n°. 39 van 29 September 1900, staat op bladzijde 335, tweede kolom, regel 30 van boven, achter den naam van den heer W. de Jong, de titel: Technisch Ambtenaar 2e klasse bij de Mij. t. Expl. van Staatsspoorwegen.

Deze titel is niet juist en moet zijn: Bouwkundige bij de Mij. t. Expl. van Staatsspoorwegen.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 8 OCTOBER.

AMSTERDAM. Het bijbouwen van een speelvertrek aan de openb. lagere school der 1e klasse no. 12, aan de Marnixkade bij de Zaagmolenpoort.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. te verkrijgen ter stads-drukkerij à f 1 (met 1 teek). Inl. worden gegeven aan het bur. van den assistent-arch. op het raadhuis, kamer no. 105, van 2–4 u., gedurende de 3 laatste werkdagen vóór den dag der aanbesteding.

HILVERSUM. Het bouwen van een woonhuis, aan de Pauwenstraat, aldaar.

De bouwk. E. Hogervorst, bij wien bestek en teek. te bek. zijn à f 0,75.

ROTTERDAM. Het bouwen van een fabriek op de terreinen der mij. „Maasland", aan de Varkenoorschekade.

De archit. W. Molenbroek, v.m. 11 u., in een der lok. op de 9e verdieping van het „Witte Huis". Bestek en teek. à f 4 verkr. ten kant. van voorn. archit., Witte Huis, 7e verdieping.

VENRAAI. Het metselwerk per duizend steenen, voor zijn te bouwen huis met bijl. van het benoodigde steigerwerk.

De aanbesteder, n.m. 6 u., in de herberg van Th. Verbeek. Bestek en teek. ter inz. bij Th. Verbeek. Aanw. n.m. 5 u.

DINSDAG 9 OCTOBER.

ALMELOO. Het gedeeltelijk verbouwen van de perc. F 151 en 152 aan de Groote Straat Nieuwe Eind voor den heer J. Nijholt.

De arch. J. Fikkert Jsz., 's av. 8 u., in het koffiehuis van de Wed. J. A. Bakker, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. 9 Oct., v.m. 9 u.

AMSTERDAM. Het verbouwen van het perc. Vijzelstr. no. 57 voor de Almeloosche ververij en chemische wasscherij, voorh. Gebr. Palthe.

De arch. G. W. Visscherse, 's midd. 12 u., in het café „de Roode Leeuw". Bestek en te k. à f 1,50 te bek. ten kantore van voorn. arch., Vijzelgracht no. 10. Aanw. gedaan.

BARNEVELD. Het amoveeren van en opbouwen der hofstede „de Tolboom" te Terschuur.

De arch. Haanschoten, v.m. 10 u., in hotel „de Roskam", alw. bestek en teek ter inz. Aanw. gedaan.

GOUDA. 1. Het vergrooten der Hoogere Burgerschool, door bijbouwing van 2 beneden en 2 bovenlokalen met gymnastiekschool en eene woning voor den concierge; 2. het leveren van 600 M³. zand op de Algem. begraafplaats.

Het gemeentebest., n.m. 1½ u. Bestek sub. 1 te verkr. tegen f 1,50, terwijl de teek. moeten worden overgenomen. Inl. worden gegeven door den gem.-bouwm. Burgersdijk.

GRONINGEN. Het afbreken van de perc. get. No. 8 en 10, in de Prinsenstraat, en het wederopbouwen van een winkelbehuizing met bovenwoning.

De arch. J. v. d. Veen, 's av. 8 u., in café van M. Prins, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. gedaan.

ROTTERDAM. Het bouwen van een hotel met café-restaurant, partij- en vergaderzalen aan de Nieuwehaven no. 3 te Rotterdam voor rekening van den heer G. Allard.

De aanbesteder, v.m. 11 u., in het café ald., alw. bestek en teek. tegen f 2,50 te verkr. zijn. Inl. worden vestrekt door H. J. Touw & Zn., architecten en timmerlieden, Nieuwehaven 46. Aanw. gedaan.

WOENSEL. Het bouwen van 6 woningen met al de daartoe benoodigde materialen, voor rekening van de erven F. Smulders, aldaar.

De aanbesteder, 's av. 7 u. Bestek en teek. ter inz. bij H. v. d. Nieuwenhof. Inl. geeft Jan van Lieshout, bouwkundige.

WOENSDAG 10 OCTOBER.

BRUNNEPE BIJ KAMPEN. Het bouwen van 4 arbeiderswoonhuizen, op het slagersplein te Brunnepe.

De aanbesteder, 's av. 6 u. Bestek en teek. ter inz. in het bierhuis van den heer J. Slager. Inl. worden gegeven door A. v. d. Wetering. Aanw. gedaan.

NIEUWBUINEN. De herbouw van een brugwachterswoning op no. 24 Z. k., onder bijlevering van alle materialen.

Het bestuur van het waterschap „Nieuwbuinen" n.m. 5 u., bij R. Dik Ez. Bestek en teek. in bovengen. logement ter inzage. Inl. van biljetten ten kant. van den secret. B. van Engen, vóór 's midd. 12 u. Aanw. 9 Oct., 's midd. 1 u.

DONDERDAG 11 OCTOBER.

BREDA. Het verbouwen van het huis staande en gelegen in de Ginnekenstraat G. A. no. 19.

De arch. J. M. Marijnen, v.m. 11 u., in het koffiehuis van A. W. den Doop, alw. bestek en teek. ter inz. liggen.

ENKHUIZEN. Het bouwen van een woon- en winkelhuis aan de Oude Westerstr. ald.

De arch. v. d. Meulen, 's av. 8 u., in het Park. Bestek en teek. à f 1 te bekomen bij A. Egmond.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis, op een terrein gelegen aan den Derden Weemendwarsweg ald.

De arch. W. Elzinga, 's av. 8 u., bij J. W. v. Wezel, bij wien bestek en teek. ter inz. Aanw. 11 Oct., v.m. 9½ u.

VRIJDAG 12 OCTOBER.

IJMUIDEN. Het bouwen van een pakhuis groot 160 M². met kantoor en bovenwoning aan de Prins Hendrikstraat bij de Visschershaven.

De arch. G. H. Philips en J. C. Cramer, v.m. 4 u., in het café „Kamperduin". Bestek en teek. te bek. à f 1,50 bij voorn. architecten. Aanw. 10 Oct., 's midd. 12 u.

ZATERDAG 13 OCTOBER

AMERSFOORT. Het bouwen van twee heerenhuizen aan de Bergstraat.

De arch. Herm. Kroes, v.m. 11 u., in het hotel Schwemmer.

AMSTERDAM. Bestek no. 214. Het bouwen van eene bergplaats voor ledige projectielen op het terrein der artillerie-inrichtingen aan de Hemburg. Ram. f 10900; onder het beheer van de genie te Amsterdam.

De genie, v.m. 10 u., op het bureel van den besteder, Nieuwe Heerengracht no. 11. Bestek en het proces-verbaal van gegeven inl. van af 9 Oct. ter lezing op gen. bureel. Bestek en afschriften van het proces-verbaal zij van af diezelfde tijdstippen voorw. verkrijgbaar bij den besteder, à f 1,50 en f 0,10 per stuk. Inlicht. worden gegeven door den besteder op gen. bureel, op 8 Oct., v.m. van 9–12 u. Aanw. wordt niet gehouden.

ENSCHEDÉ. Het afbreken van een magazijn en woonhuis en het weder opbouwen van twee winkelhuizen aan de Oldenzaalsche straat aldaar, voor den heer J. W. Eijssink.

De arch. A. L. Clemens Azn., 's midd. 12 u., in café Mendelaar. Bestek en teek. à f 2.50 verkr. bij gen. arch. Aanw. 12 Oct., v.m. 10 u.

MAANDAG 15 OCTOBER.

AMSTERDAM. Bestek no. 857. Het maken van eene steenen woning voor den stationschef en het inrichten van het bestaande stations gebouw met chefswoning tot enkel stationsgebouw op het stationsemplacement te Maartensdijk. Ram. f 5540.

De dir. der Holl. IJz. Spw. Mij., v.m. 11½ u. (Grw. tijd), aan het Centr. Personenstation.

DINSDAG 16 OCTOBER.

ROTTERDAM. Het bouwen van een gymnastieklokaal aan de Schoutenstraat.

Het gemeentebest., n.m. 1 u. Bestek en teek. ter inz. op de secretarie en in het timmerhuis en zijn à f 1 te bek. bij de Wed. P. van Waesberge & Zn. Aanw. 9 Oct., v.m. 11 u.

VRIJDAG 19 OCTOBER.

ZWOLLE. Het bouwen van een dienstwoning te Emmeloord op Schokland. Raming f 4820.

Het prov. best., 's midd. 12 u. Bestek no. 206, ligt ter lez. aan het gebouw van het min. van W., H. en N., aan de lokalen der besturen en is te bek. bij Gebr. van Cleef te 's-Hage. Inl. te bek. bij den hoofdingen. Welcker, bij den ingen. Steyn Parvé en bij den opz. Hoogterp te Zwolle. Bij voorn. ingen. kan op 13, 15 en 16 Oct. worden kennis genomen van het proces-verbaal van aanw. terwijl aan gegadigden, die zulks mochten verlangen, op eenen door dien ingen. nader te bepalen dag de noodige aanw. zal worden gedaan.

WOENSDAG 24 OCTOBER.

'S-GRAVENHAGE. De bouw van eene werkplaats met overdekten doorgang, ten behoeve van het onderhoud der landsgebouwen te 's-Gravenhage. Raming f 5800.

Het min. van W., H. en N., v.m. 11 u. Bestek no. 58, na 10 Oct. ter lezing aan het gebouw van het min. van W., H. en N., aan het bureel van den rijksbouwmeester in het 2de district, Fluweelen Burgwal no. 16 te 's-Gravenhage, aan dat van het prov. bestuur van Zuidholland en is te bekomen bij Gebr. v. Cleef te 's Hage. Inl. te bekomen bij voorn. rijksbouwm. Aanw. 17 Oct., v.m. 11 u.

Assurantie Maatschappij tegen Brandschade
De NEDERLANDEN van 1845.
's-Gravenhage, Korte Poten hoek Prinsestraat — Zutphen — Amsterdam, Stadhouderskade — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. — Nijmegen, In de Betuwestraat 8. — Groningen, Peizerstraat 6.
Reserves ult. 1899 . . . f 1.944.100.00
Betaalde Brandsch. tot ult. '99- 19.521.500.00
Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

14 SEPTEMBER.

FRANEKER. Het bouwen van een winkelhuis en burgerwoning onder één dak, met afzonderlijke werkplaats, voor den heer J. Weidema.

Laagste inschrijvers Gebr. Boersma, Harlingen, f 4463. Gegund.

18 SEPTEMBER.

HAARLEM (ONDERH.). Het verbouwen van perceel no. 58 aan den Kampersingel. Door den arch. W. F. Doeglas.

Gegund aan H. A. van Emmerik, aldaar.

GESTEL (N.-BR.). Het bouwen van drie woonhuizen voor rekening van den heer A. Jacobs.

Laagste inschrijver L. Tielemans, f 3125.

19 SEPTEMBER.

BERGEN-OP-ZOOM (ONDERH.). Het verbouwen van het winkelhuis van den heer C. Soffers.

Laagste inschrijver Belderbos, f 1793.

GRONINGEN (ONDERH.). Het afbreken van een kap enz. en het bouwen van twee bovenverdiepingen enz. in de Akerkstraat te Groningen. Door de architecten K. en G. Hoekzema Kz.

Laagste inschr. J. Ridder, f 3591. Gegund.

GRONINGEN (ONDERH.). Het gedeeltelijk verbouwen der winkelbehuizing, n.z. Akerkhof no. 23 ald. Door den architect G. Nijhuis.

Laagste inschrijver A. Pot. f 3184. Gegund.

SLOTEN (N.-H.). Het bouwen van een broodbakkerij, slagerij en woonhuis, voor rekening van den heer J. Huizinga, onder beheer van den heer S. N. du Croix te Sloterdijk.

Ingekomen 4 biljetten. Hoogste inschrijver J. F. Pennings, f 8020; laagste P. J. van Mierlo, f 7094, aan wien het werk met eenigszings gewijzigd plan is gegund.

TILBURG. Het verbouwen van een woonhuis tot winkelhuis in de Heuvelstraat voor den heer L. Boes. Door den arch. F. C. de Beer.

Laagste inschrijver J. Brouwers, f 1304. Gegund.

24 SEPTEMBER.

LEEUWARDEN. De verbouwing der voormalige touwslagerij c. a. aan Oldegaliléën te Leeuwarden tot 20 woningen en vertimmering van 14 bestaande woningen. Door den arch H. H. Kramer.

Laagste inschr. Karel Posthuma, f 15965. Gegund.

VEENENDAAL. Het bouwen van een burgerwoonhuis. Door den bouwk. B. van Kreel.

Metselwerk. Laagste inschrijver Johs. de Leeuw, f 1193,70.

Timmerwerk. W. de Koning, Veenwoude, f 1234.

Smidswerk. D. Hendriks, f 81.

Loodgieterswerk. A. de Knijff, f 144.

Schilderwerk. J. de Ruiter G.Gz., f 133.

VEENENDAAL. Het bouwen van 2es huizen. Door den heer H. Bomas.

Metselwerk. Laagste inschr. H. Scholten, f 2340.

Timmerwerk. B. de Leeuw, f 1359.

Loodgieterswerk. J. Huibers, f 186.

Schilderwerk. Wed. Kroes, f 84. Gegund.

25 SEPTEMBER.

HENGELO (OV.). Het vergrooten van eenige afdeelingen der Hengelosche Stoom-Beierschbierbrouwerij. Door de heeren Meijling en Bartelink.

Laagste inschrijvers Gebr. Eijsink, f 17684. Gegund aan J. P. Broekhoven.

OVERSCHILD (GR.). Het wederom opbouwen van een afgebrande behuizing, onder bijlev. van al het daartoe benood. Door den heer H. Tooi.

Gegund aan R. Boerma, Siddeburen, f 878

26 SEPTEMBER.

APPINGEDAM. Het verrichten van: *a.* de glas-, verf- en behangwerken aan de in aanbouw zijnde R.-K. kerk en pastorie te Appingedam; *b.* het benood. stucadoorwerk aan bovengen. perc. Door de aannemers Dertien en Lutmers.

Verf- en behangwerk. Laagste inschrijver G. Severin, Groningen, f 21,40.

Stucadoorwerk. F. Smit, Veendam, f 129.

Het verfwerk is gegund aan J. Heerema en L. Smit, f 198; stucadoorwerk aan J. G. Siljé, f 127 en behangwerk aan Meijer, f 20.

BIERVLIET (DRIEWEGEN). Het bouwen van een woonhuis, met bijlev. van materialen. Door den heer Th. Rijkaert.

Laagste inschr. A. C. Maes, Hoofdplaat, f 1239.

DORDRECHT. Het vernieuwen van een woongebouw aan de Hoogt. Raming 3238. Door den heer A. Schmidt, Stek 1.

Laagste inschrijver D. Hins, f 2760.

GENDRINGEN. Het bouwen van een koffiekamer met bijlev. van materialen. Door den heer J. Brinks.

G. Aalbers, Gendringen, metselw. f 105*; B. Westerhof, Silvolde, timmerwerk f 580*, massa f 760. *Gegund.

27 SEPTEMBER.

AMSTERDAM. Het verbouwen van het magazijn „Au bon Marché", Kalverstraat 59–61 ald. Door de architecten-ingenieurs A. W. Weissman en P. H. van Nittrik.

Laagste inschrijver H. H. Egeman, f 16100.

ASSEN. 1°. Het maken van eene nieuwe winkelpui met bijk. werken; 2°. het lev. en zetten van spiegel- en ander glas, ben. het opnieuw verven van het huis, zoowel binnen als buiten. Door den arch. J. v. Houten.

1°. perc. Laagste inschr. Johs. de Vries, f 418.

2°. perc. S. J. van Beek & Zn., f 376,50. Gunning aangehouden.

BREDA. Het afbreken van het pand no 27 aan de Leuvenaarstraat aldaar, en het bouwen van een winkelhuis met bovenwoning voor den heer P. Broojimans aldaar. Door den arch. F. P. Bilsen.

Metselwerk. Laagste inschr. P. A. Hoppenbrouwers, f 1393.

Timmerwerk. A. Maas, f 2037.

Massa. P. A. Hoppenbrouwers, f 3412. Gegund.

DORDRECHT. Het afbreken van een pand staande aan de Hoikade no. 6 en Maartensgat no. 17 en het bouwen van een pakhuis met 2 bovenwoningen. Door den arch. C. v. Hoogenband.

H. Heibeek, timmerwerk f 3500; A. van Hulten, metselwerk f 1408; G. v. d. Linden, steenhouwwerk f 99,90; Wildeman, smidsw. f 313; J. L. Wouters, stucadoorswerk f 294; L. van Rije & Co., loodgieterswerk f 353; Aug. v. Oppen, gas f 40; A. Schmidt, schilderwerk f 461; A. v. d. Boon, behangerswerk f 149,49.

EMST. Het herstellen van den toren van het kerkgebouw aldaar. Door den architect J. A. Wijn te Apeldoorn.

Laagste inschrijver H. ten Harmse, f 666. Niet gegund, wordt herbesteed met wijzigingen in het bestek.

VREESWIJK. Het bouwen van 4 woonhuizen bij de Wilhelminasluizen ald. Door den heer G. J. Lubbes te Utrecht.

Met Utrechtsche steen. Laagste inschrijver J. Hofmans, Jutfaas, f 5328.

Met Waalsteen. H. v. d. Kamp, Vreeswijk, f 5357.

ZIJTAART GEM. VEGHEL. Het bouwen van een Liefdegesticht met school en Oude mannen- en vrouwenhuis, op een terrein nabij de R.K. kerk aldaar, met bijlev. van alle daarvoor benoodigde materialen, arbeidsloonen, enz. Door het R.-K. Kerkbestuur.

Laagste inschrijver H. van den Heuvel, Volkel gem. Uden, f 33260. Gegund.

28 SEPTEMBER.

ALMELO. Het bouwen van een woonhuis te Wierden, voor den heer B. v. d. Elst Fz. Ram. f 5780. Door den arch. H. Eckhard.

Laagste inschrijver H. Schipper, Wierden, f 5451. Gegund.

GENNEP. Het maken van 1 nieuwe torenspits op het gemeentehuis met daartoe behoorende werken. Door het gem.-bestuur.

Ingekomen 12 biljetten. Hoogste inschr. P. W. Jansen, Nijmegen, f 3150; laagste Cl. v. Bergen en Derks, Gennep, f 1830. Gegund. Een ongezegeld biljet van J. P. v. Bergen, voor f 1714 ongeldig verklaard.

TILBURG. Het bouwen eener stoomwerkerij met bijlev. van alle daartoe benood. materialen. Door de firma Vincent Bogaers.

Laagste inschrijver C. Horvers, f 4124. Gegund.

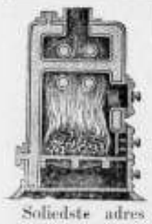
VRIJHOEVE-CAPPELLE. Het bouwen van een woonhuis te Vrijhoeve-Cappelle. Ram. f 6650. Door den arch. J. A. Wijn te Apeldoorn.

Laagste inschr. G. Remmers, Meeuwen, f 6260. Gegund.

1 OCTOBER.

GOUDA. Het bouwen van een winkelhuis aan de Gouwe voor den heer D. de Jong ald. Door den arch. H. J. Nederhorst Jr.

Laagste inschr. J. Slegt, Stolwijkersluis, f 6800,25.

Centrale Verwarmingsketels

van gesmeed ijzer

volgens Catalogus of teekening

worden het goedkoopste geleverd door

WARNS-GAYE & BLOCK

HAMBURG 1.

Soliedste adres voor handelaren in Verwarmingstoestellen en wederverkoopers.

ADVERTENTIËN.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 23sten Oct. 1900, des namiddags ten **2** ure (*locale tijd*), aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 824.

Het maken van eene Douaneloods en eenige diverse werken op het station MAASTRICHT.

Begroeting f 13000.

De besteding geschiedt volgens § 42 van het bestek.

Het bestek ligt van den 4den Oct. 1900 ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur A. VAN LIEBERGEN te *Maastricht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 16den Oct. 1900, ten 11 uur voormiddag (*West Europeesche tijd*).

UTRECHT, den 27sten September 1900.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 29 October 1900, des namiddags ten half 2 ure (*Greenw. tijd*), zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 858:

Het veranderen van stootjukken van gebogen spoorstaven en van stootheuvels op eenige stationsemplacementen van de spoorwegen DORDRECHT — ELST en AMERSFOORT — KESTEREN.

In drie Perceelen.

Begroeting:

Perceel	I	f 1040.—
„	II	„ 1320.—
„	III	„ 250.—

Het bestek is tegen betaling van f 0,75 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam*, bureau Weg en Werken, kamer 156, of op *franco* aanvraag aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie,
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

13 OCTOBER 1900. 20e JAARGANG. No. 41.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1–3 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M^y.

INHOUD. — Architectonische ruimteleer. — Paviljoen der Duitsche scheepvaart op de Parijsche Tentoonstelling, door Joh. D. Looijen. — Prijsvragen. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Personalia. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

ARCHITECTONISCHE RUIMTELEER.

Bij den uitgever Gerhard Kühtmann te Dresden is eenige maanden geleden het eerste deel verschenen van een uitgebreid werk, getiteld: Architectonische Raumlehre, Entwickelung der Typen des Innenbaues, von Gustav Ebe, Architect. Dit eerste gedeelte, waarin 134 afbeeldingen tusschen den tekst, behandelt de periode van af de oudste tijden tot aan het einde van het Gothische tijdperk.

Wij laten hier eene vertaling volgen van de „inleiding", die de behandeling van de eigenlijk stof, in den titel uitgedrukt, voorafgaat.

De architectuur beschouwt haar werken ten opzichte van hunnen vorm van twee zijden, n.l. van binnen- en van buitenaf.

In de allereerste voor-perioden van de kunstgeschiedenis ontwikkelden zich deze beide deelen onafhankelijk van elkaar, zoo b.v. bij de rots-graven en bij de pyramiden, totdat de architectuur een complete kunst geworden was, die binnen- en buitenzijde in streng verband tot elkaar bracht ter verkrijging van een harmonisch geheel. Van stonde aan zijn de organische scheppingen der architectuur als de voortbrengselen der natuur: als deze hebben zij een uiterlijk en een innerlijk wezen, onafscheidelijk aan elkaar verbonden. „Natuur is noch kern, noch omhulsel, zij is alles tezamen"; dit geldt evenzoo voor architectonische werken, maar men had een langen weg af te leggen voor dat men dezen uitslag verkregen had.

Beschouwt men de deelen van een bouwwerk, van binnen naar buiten gaande, dan blijkt onomstootelijk, dat de zijwanden en de bedekking, die de ruimte begrenzen, binnen- en buitenwaarts in volkomen tegenstelling tot elkaar staan; vloer en dak vertoonen zich uitwendig en de openingen tot doorlating van het licht vormen de onmiddellijke verbinding tusschen de beide zijden van den wand. Voegt men daarbij, dat de krachten, die inwendig latent werken, zich uitwendig openbaren moeten, door verzwaringen en peilers, dan hebben we alles tezamen, wat tot de constructie van den wand behoort, afgezien van de versieringsvormen, die aan beide kanten als zelfstandige elementen in het geheel optreden. Of de voorrang in het artistieke samenstel aan de ruimte of aan den buitenbouw toekomt, kan in het midden gelaten worden, maar in elk geval is eerstgenoemde het belangrijkste deel van de bouwkunstige schepping.

Natuurlijk moet er in de bouwkunst een grondvorm zijn, die zich door alle tallooze ontwikkelingsvormen heen doet kennen, en uit de aanwezigheid waarvan we besluiten kunnen, inderdaad met een architectonisch werk te doen te hebben. Dit oer-type van de architectuur is de rondom afgesloten ruimte, de z. g. „cel."

Door de ruimte af te sluiten tusschen vloer, zijwanden en bedekking, treedt zij op als iets individueels, als een kunst-organisme, dat evenals een plant een richting van onderen naar boven vertoont en in den regel wederzijds, evenals het dierlijke lichaam, symmetrisch ten opzichte van een opstaand vlak is aangelegd.

Men kan evenwel spreken van een „metamorphose" van de ruimte, daar de hoofdbestanddeelen, vloer, wand en dak, altijd aanwezig zijn, zij het ook in oneindig afwisselende vormen. Als elementen van den plattegrond komen alle mogelijke uit rechte of kromme lijnen, of beide samengestelde vormen voor. De wanden zijn altijd loodrecht, het dak recht of volgens een gebogen lijn.

De vrije keuze bij de vormen wordt beperkt door wetten van constructie en schoonheid; de voornaamste samenstellingen komen voort uit een combinatie van verschillende ruimte-deelen, in het grondvlak naast elkaar of in verdiepingen boven elkaar; hiermede betreden we het gebied van de door wetten beheerschte artistieke verbeeldingskracht.

De geschiedenis van den voortgang in de wisselende vormen van de architectonische ruimte zou een volkomen geschiedenis der bouwkunst zeer nabij komen, want die ruimte, een schitterend onderdeel der bouwkunst, vertoont een buitengewoon logische ontwikkeling en sluit tegelijkertijd in zich de hoogste dingen van het menschelijk pogen.

Het streven naar dit te bereiken doelwit zal den navorscher begeleiden op den weg, die hem brengen moet tot de oplossing van een vraagstuk der wereldorde, zooals zij

tot uitdrukking komt in deze tak van beeldende kunst. Tegelijkertijd doet een behandeling van de geschiedenis der bouwkunst, die gericht is op de vormen van de ruimte, het stilistische element van een nieuwe zijde kennen, een zijde, die geheel vrij is van verwarrende kleinheid van details; zij doet gewennen, om het geheele verleden van de kunstproducten van uit één gezichtspunt te bezien, en stelt in staat, gevolgtrekkingen voor de toekomstige ontwikkeling te maken. Zij geeft den waren maatstaf voor de beoordeeling van wat de verschillende tijden hebben opgeleverd, geneest van de overdreven bewondering van de oudheid, en maakt opmerkzaam op de bronnen waaruit het levenwekkende grondbeginsel voor de moderne werken vloeit.

In de bouwwerken spiegelt zich de tijdgeest af, — iets dat ook geschiedt in alle levensuitingen van den mensch. Een eigenlijke bezieling, het overbrengen van door den kunstenaar gewilde stemming op den beschouwer, komt echter toch voornamelijk en het meest beslist in de bouwkunst tot uiting. Immers, kan ooit een standbeeld of een schilderwerk een dieperen indruk wekken, dan b.v. de ruïnen van de reuzenzaal te Karnak in Egypte, of het Romeinsche pantheon?

Wat de ziel ondervindt onder de somber-prachtige koepels van San Marco te Venetië of onder de kruiswelven van den Keulschen dom, is door woorden nauwelijks aan te duiden. We voelen ons omringd door de volle accoorden der stemming en ons geheele „Voelen" draagt ons met snelle vlucht naar het onbekende, het onuitsprekelijke. We behoeven niets te weten van de mysteriën, die het allerheiligste van de Egyptische tempels omringde; de bloote uitwerking, die de binnenbouw van deze bouwwerken op ons heeft, is heden ten dage voldoende om ons te verplaatsen in de stemming van verhevenheid en geheimzinnige plechtigheid, die de oude priester-architecten gewild hebben. De bouwkunst is, evenals de muziek, een kunst van stemmingen; laatstgenoemde doet de ideale stemming zelve ontstaan, terwijl de bouwkunst de stemming losmaakt van het eigenlijke werkstuk en haar in het leven roept door symbolische aanduiding.

Het middel om dit te bereiken, is de scheppende verbeeldingskracht; en de bouwkunst is — evenals elke andere kunst — slechts het tot uitvoering gebrachte wezen van de verbeelding zelf. Het volbrachte werk der bouwkunst moet in den geest van den beschouwer mede herleven tot beweging en taal, zooals het ook in den geest van den scheppenden kunstenaar zich bewoog en tot hem sprak. Aldus kan de bouwkunstenaar dan ook met den dichter wedijveren, wanneer hij het verstaat de diepe stemming van zijn binnenste tot duidelijke beelden te vervormen en uiterlijk te belichamen.

En toch willen zekere moderne geesten, wijsgeeren en anderen, ons doen gelooven, dat de architectuur niet tot de kunsten behoort. Een hedendaagsch schilder vergeleek eens heel grappig een bouwwerk met den bak, waarin de boom der kunst — *zijn* kunst natuurlijk — moest geplant worden. Hij behoorde blijkbaar tot die nieuwen, die niet met de architectonische omgeving mede-, doch er juist tegenin werken en het dus voor de hoogste triomf houden, wanneer het hun gelukt, deze dood te slaan, zooals de gebruikelijke kunstuitdrukking luidt.

Dat het innerlijke wezen der bouwkunst van een zekere tweeslachtigheid niet vrij te pleiten is, die den schijnbaren grond oplevert om haar artistiek karakter in twijfel te trekken, komt alleen daarvandaan, dat de ruimte niet enkel en alleen om haar zelfs wille er is, zooals een standbeeld of een schilderij, maar dat zij aan een bepaald doel moet beantwoorden. Is nu dat doel een alledaagsch, in overeenstemming met gewone behoeften, hebben wanden en plafond hun vormen uitsluitend aan constructieve redenen te danken, komen — om het kort te zeggen — de nuttigheidseischen te sterk op den voorgrond, zoodat geen hoogere gedachte tot uitdrukking komt, dan kan geen kunstwerk ontstaan; het is dan ook deze omstandigheid die een tamelijk groot aantal bouwkunstige scheppingen van het gebied van het ideale verdringt. Wel kan men elke ruimtevorm, voor het bereiken van eenig doel geëischt, beschouwen als een stof, waarvan de kunst zich meester kan maken, maar dan zal het steeds afhangen van de wijze van behandeling of het inderdaad gelukt, de hoogte van artistieke uiting te bereiken: het bloot voldoen aan de eischen, door de behoeften der constructie gesteld, is in dit opzicht volstrekt niet genoeg.

Nu is het buiten kijf, dat sommige klassen van architectonische ruimte-vormen zich gemakkelijker leenen tot artistieke verwerking, dan andere, hoewel eigenlijk geen enkele soort als niet daarvoor geschikt mag beschouwd worden. In het gunstigste geval verkeeren altijd die klassen van gebouwen, die al uit den aard hunner bestemming zekere idealistische eischen stellen; want zij zijn het meest geschikt voor de veranderingen die het menschelijk vernuft hun moet doen ondergaan om ze tot de hoogte van het kunst-ideaal te verheffen.

Er zijn evenwel vele en sterke banden, die het geestesleven van een volk aan de bouwkunst verbinden, zoodat een werkelijk te gevoelen leemte zou ontstaan, wanneer men haar tot simpele dienaresse van practische doeleinden zou degradeeren. Het menschelijk doen is onder den invloed van zijn artistiek ingerichte omgeving, — zekere niet te ontwijken inwerking, die men de poëzie der ruimte zou kunnen noemen. Reeds de beelden der goden in de Grieksche tempels maakten op de voor deze ingerichte plaats, tronend in hun eigen hal, een indruk, dien zij nooit zonder de hen omringende omgeving konden teweeg brengen.

Wat ons gemeld wordt van de daemonisch plechtige uitwerking, die het groote Zeus-beeld in den tempel te Olympia op den bezoeker had, moet zonder twijfel voor een deel worden toegeschreven aan de architectonische omgeving.

Ook de Christelijke godsdienstige ceremoniën hebben ten allen tijde een verhoogde plechtigheid ontleend aan den vorm van het godshuis. Evenzoo moet de troonzaal van het koninklijk paleis de majesteit van den Vorst verkondigen, de inrichting van de gerechtszaal, de waardigheid van het rechterscorps enz.

(Wordt vervolgd).

PAVILJOEN DER DUITSCHE SCHEEPVAART OP DE PARIJSCHE TENTOONSTELLING.

Door Jos. D. Loojes.

I. Algemeen kijkje.

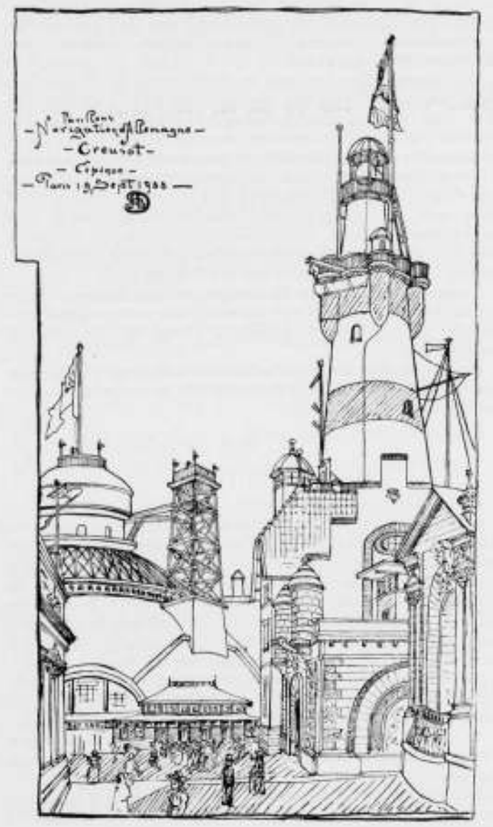
Het gebouw der Duitsche Scheepvaart, al van verre kenbaar door zijn lichttoren, die 's avonds de sterkste straal zoeklicht over de terreinen werpt, ligt niet ver van de Jena-brug, achter het gebouw waar de verschillende andere landen hunne scheepvaart tentoonstellen.

Naderbij komende, ziet men harde muurbeschilderingen, wild varende schepen voorstellende, die in een fries om het gebouw krijgertje schijnen te spelen, en die al even smakeloos zijn voorgesteld, als de beide zeelieden, die boven den lagen, gedrukten ingang, tegen den muur geplakt zijn, om eene electrische booglamp en het Duitsche wapen te dragen.

Hier binnen gaande, krijgt men wel eenen anderen indruk dan buiten; het interieur is behalve de wanden, geheel houtbouw, goed bestudeerd.

Het bestaat uit een beganegrond, en twee galerijen, om eene tremie, die door houten kolommen worden ondersteund; geestige vormen vindt men in de details, zooals in de kapiteelen en consolen, op de eerste gehouwen en uitgesneden diervormen en planten aan het water ontleend, als kikkers, krabben, zeesterren, zeewier enz., op de laatste, figuren van schippers, visschersvrouwen en anderen.

Verschillende modellen van schepen, dokken, torpedo's staan in de vitrines gerangschikt.

Paviljoen der Duitsche Scheepvaart.

In het midden bevindt zich een groot pleistermodel van het administratie-gebouw der „Norddeutsche Lloyd" te Bremen, een gebouw in Duitsche renaissance opgetrokken dat een groote oppervlakte beslaat; 's avonds is deze maquet aardig verlicht, door lampen die er binnen geplaatst zijn en van daar de matglazen raampjes beschijnen. Dan vindt men er nog eene groote doorsnede van het record-transportschip „Deutschland". De ontwerper van de binnenbetimmering is de architect Georg Thielen, eveneens de ontwerper van het paviljoen waarin we ons bevinden.

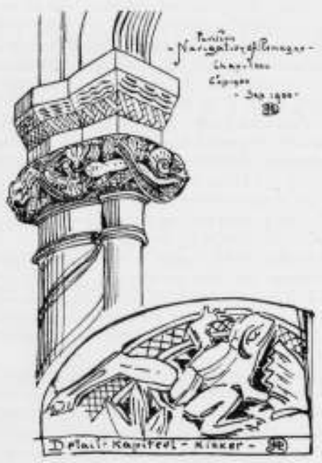
Al deze tentoongestelde voorwerpen getuigen van veel studie en verraden, in de uitvoering, den kranigen werkman.

Meer naar achteren, ook in het midden, staat een groot pièce de milieu, ter hoogte, naar schatting, van acht à negen meter. 't Is een Hercules, die het hoofd en de armen boven water steekt, met zooveel kracht blazende tegen den wereldbol, dien hij in de rechterhand omhoog houdt, dat deze langzaam om zijne as draait; het restant van zijn adem is nog bij machte eenen gevleugelden Mercuur en eene bevallige Nimph om den bol te doen zweven; het is ontzettend die blaaskracht. In de linker hand houdt de athleet een' hamer, symbool der industrie, omklemd.

't Stuk is phantastisch van opzet, geweldig van afmeting en knap van uitvoering, doch minder mooi, deftig of gedistingeerd te noemen. De ontwerper is E. Wenck, uit Berlijn, en 't is in brons gedreven door Otto Bommer.

Het trekt veel de aandacht der Franschen die, met hunne kleine glinsterende oogen, vooral de zwevende gedaante beturen. „C'est épatant" — zeide een heer achter me; ongelukkigerwijze hoorde zijne vrouw het, die hoogst lakoniek antwoordde: „Je ne le trouve pas, moi". —

Beneden zoowat alles gezien hebbende, ging ik een der dubbele trappen op, die zich om en over elkáar een' weg zoeken, met deze inscriptie: „So geht's im Leben auf und

Paviljoen der Duitsche Scheepvaart.

nieder"; genoemd mogen nog worden de balusters, die bijzondere eigenaardige opposities hebben.

Op de galerij gekomen, ziet men het Ungeheuer van een aardbol door de tremie heen steken; nu ziet men er op, en bij nadere beschouwing vindt men er de werelddeelen op aangegeven door roode, gele en groene lijnen, de Duitsche scheepvaartverbindingen doen kennende. Ook enkele steden vindt men er op, de Hollandsche zijn schijnbaar niet in tel, Parijs is bij de gratie der Duitschers een stip, terwijl Bremen en Hamburg geweldige plakaten zijn.

Ik mis hier den breedgeschouderden Pruis die met hooge borst en welgevallen het woord groszartich uitstoot; hij zou in stijl zijn met het monsterstuk. Maar 't is het uur van dejeuneeren, dus zal men hem eerder in de Germaansche restauratie kunnen vinden.

Voor de verlichting zijn verschillende merkwaardige hasters aangebracht, waarvan een me bijzonder aantrekt.

(Wordt vervolgd.)

PRIJSVRAGEN.

Op de prijsvraag voor eene Monumentale Fontein, uitgeschreven door het Gemeentebestuur van 's Hertogenbosch, zijn 10 antwoorden ingekomen, waaronder één met variant.

Deze ontwerpen zijn gemerkt:
Brabantia.
Rus.
Charitas.
Bron.
Kroon. *(Geteekend.)*
Drakenstein. (Met variant.)
B.
Cirkel in driehoek. *(Geteekend.)*
Vondel.
Twee cirkels *(Geteekend.)*

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Groningen. 21 Sept. 1900. Na opening door den Voorzitter met eenige gepaste woorden voor deze eerste wintervergadering, werden de notulen der vorige gelezen en goedgekeurd.

Na behandeling van eenige ingekomen stukken werd het woord verleend aan den heer H. Reijenga Tzn., fabrikant van zinken bouwartikelen en kunstlakken. Spreker ving ongeveer als volgt aan: „Sinds eenige jaren was mij gebleken, dat de terpentijn niet meer die kracht bezat als vroeger. De krachtige stoffen worden er uitgehaald voor industrieele doeleinden". Daarom wilde spreker zelve terpentijn bereiden, en stelde zich de volgende vier vragen:

1. Wat is oorzaak, dat de terpentijn niet zoo krachtig is als vroeger? (Deze vraag is reeds hierboven beantwoord.)

2. Welke planten en stoffen moet ik hebben, om iets te kunnen verkrijgen wat de terpentijn kan vervangen? 3. Petroleum bestaat ook uit plantaardige stoffen. Hoe verwijder ik de bijtende stoffen, opdat petroleum bruikbaar zou kunnen worden ter bereiding van verven en het stoken van lakken en vernissen? 4. Hoe krijg ik eene stof die meer weerstandsvermogen heeft dan de terpentijn, welke meest in den handel voorkomt?

Spreker had oliehoudende planten verzameld en verkreeg door uitpersing daarvan een donkerbruine olie. Na filtreeren en distilleering werd deze helder geel. Ze kan zelfs blank worden, doch bezit dan niets van een gehalte als gewone terpentijn.

Uit petroleum verkreeg spreker eene drogende olie en eene niet-drogende vetmassa.

Voor 4 jaren heeft de heer Reijenga reeds op eene met terpentinie bereide verf gewezen, welke op de aan weer en wind blootgestelde monsters geen barstjes of scheurtjes vertoonde.

De verkregen resultaten der bereiding waren aanwezig, en de voordracht werd, wat punt 3 betreft, met een proef toegelicht. Het $^1/_3$ gedeelte van de petroleum was slechts bruikbaar.

Na vermenging der resultaten werd eenige malen gedistilleerd; aan de verkregen olie werd de naam „terpentinie" gegeven.

De monsters lakwerk bleken bij heen en weer buigen de noodige elasticiteit te bezitten.

De lakfabrikanten zouden dus in de eerste plaats veel nut van de terpentinie kunnen hebben, daar de lak duurzaam is en een goeden glans bezit. In 't schildervak vervangt zij geheel de plaats van terpentijn.

Monsters en circulaires werden door spreker gaarne toegezonden.

Na nog eenige inlichtingen te hebben verstrekt, eindigde de heer Reijenga en werd door den Voorzitter bedankt voor de genomen moeite, waarbij de hoop werd uitgesproken, dat de heer R. veel satisfactie van zijn arbeid moge hebben.

Door luide teekenen van bijval gaven de leden te kennen, met de woorden des Voorzitters in te stemmen.

Punt 4 der agenda werd wegens het late uur tot eene volgende vergadering uitgesteld. Na de kunstbeschouwing sloot de Voorzitter deze bijeenkomst.

Technische Vakvereeniging Afdeeling Amsterdam. 3 October. 1900. Uit de ingekomen stukken bleek, dat drie heeren Ingenieurs hier ter stede zich beschikbaar hadden gesteld tot het houden van voordrachten.

Besloten werd, om bij het Hoofdbestuur een voorstel aanhangig te maken, tot het verkrijgen van een ondersteuningsfonds voor de leden der Vereeniging. Daar de noodzakelijkheid van een dergelijk fonds reeds was gebleken, en voorstellen van het Hoofdbestuur eerst op een volgende Algemeene Vergadering kunnen worden verwacht, werd besloten, om te beginnen met in de Afdeeling een fonds op te richten, en werd aan vijf der aanwezigen opgedragen conceptregelementen samen te stellen.

Uit het verslag van de boottocht-commissie bleek, dat er een tekort was. Een ter vergadering aanwezige lijst tot dekking van dat tekort circuleerde met veel succes.

Bij de rondvraag werd de bemerking gemaakt, dat onder de ingekomen stukken een brochure, „De aanhangige Drankwetherziening", niet was besproken.

De vrager werd verwezen naar de Statuten der Vereeniging, waaruit duidelijk blijkt, dat het geheel buiten het doel der Technische Vakvereeniging zou zijn, dergelijke adressen te bespreken.

Bouwkunst en Vriendschap Rotterdam. In de onlangs gehouden vergadering hield de Voorzitter, de heer Henri Evers, een causerie over de „Parijsche Tentoonstelling". Hij begon met een kort overzicht te geven van de geschiedenis der tentoonstellingen te Parijs in 't algemeen en van doel en inrichting. Vervolgens gaf hij een denkbeeld van den omvang van het tegenwoordige tentoonstellingsterrein en toonde met een schetsteekening de ligging der verschillende gebouwen.

De tentoonstelling van 1900 vergelijkende bij de voorgaanden, deed spreker in 't bijzonder opmerken, dat bij de tentoonstelling van 1889, toen de ijzerconstructie in opkomst was, ook een streven was op te merken om deze in de architectuur uit te drukken. Nu is dit geheel anders; geen streven om de constructies te laten spreken; de gebouwen spreken thans door hun groote afmetingen, alhoewel ook daarvan veel verloren is gegaan, doordien men de noodige eenheid mist, tengevolge van te veel verscheidenheid in de verschillende gevels. Ook zijn die gevels niet zoo redegevend als voorheen; echter getuigen de verschillende détails van de vindingrijkheid van het Fransch genie.

Talrijke lichtbeelden ter bezichtiging stellend, maakte de heer Evers met zijne hoorders eene wandeling over het tentoonstellingsterrein, de verschillende gebouwen zoowel uit- als inwendig beschrijvende.

Bij monde van den heer Verheul werd den heer Evers, onder luid applaus der hoorders, dank gebracht voor zijne schoone en hoogst leerrijke voordracht.

BERICHTEN.

De heer J. A. Mulock Houwer, Gemeente-bouwmeester te Deventer, heeft met 1°. Oct. j.l. deze betrekking verwisseld met die van Directeur der Gemeentewerken te Groningen. Een paar dagen vóór zijn vertrek werd hij te Deventer gehuldigd door de hoofdambtenaren der Gemeente, de Brandmeesters, de Leeraren aan de Burger-Avondschool en de oud-leerlingen en leerlingen dezer inrichting van onderwijs. Bij het zeer hartelijk afscheid den vertrekkenden Gemeente-bouwmeester bereid, werden hem o.a. vereerd een klok, door zijne mede-ambtenaren, een paar Goudasche vazen, door zijne mede-leeraren der Burger-Avondschool, een ets naar A. Mauve, door leerlingen en oud-leerlingen der school, enz.

In het Geïllustreerd Zondagsblad van het „Nieuwe Dagblad voor Overijsel en Gelderland", van 7 Oct. j.l., komt een terugblik voor op het leven, werken en streven in Deventer en daarbuiten, van den heer Mulock Houwer, dat van groote waardeering getuigt voor zijn werken en zijn persoon. Er is een zeer welgelijkend portret bijgevoegd,

Aan dat artikel ontleenen wij o.a.: dat de heer Mulock Houwer op 23 April 1882 tot Gemeente-bouwmeester van Deventer werd benoemd; dat hij o.a. aldaar gebouwd heeft: een vleugel aan het huis van Dr. Goossen; een aantal gebouwen aan den Singel (in vereeniging met den heer Ten Zijthoff), o.a. de huizen (villa's) van de heeren Gualtherie van Weezel, Doijer, Ten Zijthoff en Jonker; de Kosterswoning aan de Bergkerk; het kantoor van de Sallandsche Bank; de Deventer Boek- en Steendrukkerij (firma de Lange); de Groote Societeit; de stoombad- en de warmwaterbadinrichting; de Synagoge; het Krankzinnigengesticht aan den Brinkgreverweg; de villa van den heer Nieuwlaat aan de Handelskade; hij restaureerde den voorgevel der Doopsgezinde kerk, en bracht een nieuw raam in, en restaureerde eenige contreforten van de St. Lebuïnuskerk, noodig geworden door de opruiming van eenige huizen op het Groote Kerkhof bij de Poot. Ook bracht hij tal van verbouwingen en restauratie-werken tot stand.

Hij was ook lid der Commissie van advies voor de restauratie van het raadhuis te Lochem, bouwde te 's Gravenhage het Krankzinnigengesticht naar de plannen waarvoor hij in een wedstrijd werd bekroond, en te Diepenveen een buitengoed voor den heer Jhr. Snissaert.

Van de Gemeentelijke werken moet in de eerste plaats genoemd worden de Drinkwaterleiding. In de meeste gevallen wordt voor zulke werken een ingenieur-specialiteit met het toezicht op de uitvoering belast; te Deventer is echter alles uitgevoerd onder leiding van den Gemeente-bouwmeester. Vervolgens behooren vermeld te worden eenige schoolgebouwen, de fontein op den Brink, de nieuwe gasfabriek, de botermarkt enz.

De heer Mulock Houwer heeft zich steeds bijzonder geinteresseerd voor de uitbreiding der stad, en bij de reorganisatie van de brandweer zal hij zeker zijn steun en advies hebben verleend. Ter uitvoering laat hij nog na, de plannen voor eene veemarkt en voor eene Burger-Avondschool.

Met 1 October heeft de heer Mulock Houwer zijn nieuwen wekkring te Groningen aanvaard.

In het Bouwk. Weekblad van 22 Sept. j.l. deelden wij iets mede omtrent eene eigenaardige kwestie die de aandacht der Rechtbank te Rotterdam bezig hield. Zij betrof de ramen in de Mansardbekapping van een huis aan het Oostvestplein te Rotterdam.

De Rechtbank heeft thans uitspraak betreffende deze zaak gedaan. Zij bepaalde een gerechtelijke plaatsopneming ten einde te onderzoeken hoedanig de gesteldheid is, en speciaal of de betwiste ramen op het erf of op het dak des buurmans uitzicht geven.

Deze plaatsopneming geschiedt overeenkomstig de conclusie van den eischer, voor wien Mr. Jos. Van Raalte optreedt. Voor den gedaagde pleitte Mr. Bichon van IJsselmonde.

Zaterdag, 20 October a.s. zal in „Pulchri Studio" te 's-Gravenhage eene Tentoonstelling geopend worden van Meubelen, vervaardigd in de fabriek van de firma van Wyngaarden & Co. te Weesp en versierd door den heer Th. van Hoytema.

Er is thans eindelijk in het openbaar iets vernomen omtrent de noodzakelijke stichting van een nieuw gebouw voor ambachtsonderwijs te Amsterdam.

In de zitting van den Gemeenteraad op 10 Oct. j.l. kwam o.a. in behandeling een verzoek van de Machinisten- en Stokersvereeniging „Amsterdam", om een subsidie van f 1000, ten einde te kunnen zorgdragen voor vak-onderricht aan de leden dezer vereeniging.

Naar aanleiding hiervan werd door een der raadsleden gewezen op het wenschelijke om het subsidieeren van speciale inrichtingen te beperken, met het oog op de stichting van een nieuwe ambachtsschool.

De wethouder van onderwijs deelde daarna mede, dat dit ook de zienswijze van B. en W. was.

Het verzoek werd in hunne handen gesteld om praeadvies.

In de Nieuwe Rotterdamsche Courant kwam onlangs eene mededeeling voor over den op 't oogenblik nog in vollen gang zijnden Prijskamp in de Schoone Bouwkunst. Nu de onjuistheden in die mededeeling geslopen ook de ronde hebben gedaan in vakbladen, mogen wij niet nalaten het volgende te melden.

Er hebben zich voor dezen prijskamp niet zes candidaten aangegeven, en ook niet vier onder het examen teruggetrokken. Wel hebben zich twee candidaten aangegeven, die beide nog aan 't werk zijn om hun doel te bereiken.

De beide candidaten zijn geen studenten te Delft. Een is het geweest, en de andere heeft elders zijn studies gemaakt.

De uitslag kan men ook niet „binnen weinige dagen" tegemoet zien; tenminste wanneer men na 6 November — ruim een maand na het bericht in de Rotterdammer — niet noemt: over weinige dagen. Op 6 Nov. a. s. moeten de candidaten hun werk inleveren, en eerst daarna beslist de Jury.

PERSONALIA.

Bij den Rijkswaterstaat zijn bevorderd, de heeren: G. A. Escher, hoofdingenieur 2e kl., tot id. 1e kl.; J. P. Wijtenhorst, ingenieur 3e kl. tot id. 2e kl.; J. W. Meuter, adsp. ingenieur, tot ingenieur 3e kl. De heer A. Keurenaar, hoofdingenieur 2e kl. is benoemd tot idem 1e kl.

Tot Hoofdopzichter der gemeentewerken van Kampen is met ingang van 1 October, benoemd de heer A. J. Reijers, reeds werkzaam bij die werken.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam. Algemeen. I. Opgang tegen het talud van een dijk tegenover een breede straat. 1e Prijs: zilveren med. en f 50; 2e Prijs: bronz. med. en f 25; 3e Prijs: getuigschr. II. Poortje voor een schoolgebouw. 1e Prijs: zilv. med. en f 40; 2e Prijs: bronz. med. en f 20; 3e Prijs: getuigschrift. III. Woonkamerschoorsteen. 1e Prijs: bronz. med. en f 25; 2e Prijs: getuigschrift en f 15. IV. Opmeting van een oud gebouwtje. 1e Prijs: zilv. med. en f 25; 2e Prijs: bronz. med. en f 15; 3e Prijs: getuigschrift; aan het bekroonde antwoord pl.m. f 35 voor honorarium wegens opname in een tijdschrift. Vóór 1 Dec. 1900, adres den heer C. N. van Goor, Jonkerfranssstraat 126, Rotterdam.

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Voor alle Nederlanders. I. Ontwerp voor een ambachtsschool met Directeurswoning. 1°. Prijs: zilveren medaille der Mij. en f 100; 2°. prijs: bronzen medaille der Mij. en f 50. II. Ontwerp voor een diploma uit te reiken aan de Eereleden der Maatschappij. 1°. Prijs: zilv. med. der Mij. en f 75; 2°. prijs: bronz. med. en f 25. III. Een aquarel naar een schilderachtig stads- of dorpsgezicht in Nederland. Prijs: bronz. med. en f 50. Vóór 1 Febr. 1901 aan het Bureau der Maatschappij, Marnixstraat 302 te Amsterdam. Zie Bouwk. Weekblad no. 30 van 28 Juli 1900.

Genootschap Mathesis Scientiarum Genitrix te Leiden. Voor oud-leerlingen van de school van het Genootschap, die na 17 Sept. 1895 het onderwijs hebben gevolgd. Een ontwerp voor een Raadhuis voor eene gemeente van 20.000 inwoners. 1°. Prijs: f 200 en gr. zilv. medaille; 2°. prijs: gr. zilv. medaille. Vóór 1 Maart 1901.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Opzichter 1.
Bouwkundig Teekenaar 2.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 16.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN.

„De Natuur", aflevering 9, van 15 September 1900.

Panorama's op de Parijsche tentoonstelling, door H. — Een reisje naar de Boven-Para in Suriname (vervolg en slot), door J. F. Pool. — De lichtende watervallen en fonteinen op de Parijsche tentoonstelling, door H. — De plantengroei der Alpen (vervolg en slot), door Dr. H. J. Calkoen. — Een paar curiositeiten op de Parijsche tentoonstelling, door H. — De strijd des levens, door C. J. Koning. — Nieuwste bulpmiddelen voor zeer hooge temperaturen, door Dr. L. Bleekrode. — Sterrenkundige opgaven en mededeelingen, door Ant. Pannekoek. — Korte mededeelingen. — Boekaankondiging. — Correspondentie.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 15 OCTOBER.

AMSTERDAM. Bestek no. 857. Het maken van eene steenen woning voor den stationschef en het inrichten van het bestaande stationsgebouw met chefswoning tot enkel stationsgebouw op het stationsemplacement te Maartensdijk. Ram. f 5540.

De dir. der Holl. IJz. Spw. Mij., v.m. $1^1/_2$ u. (Grw. tijd), aan het Centr. Personenstation.

DINSDAG 16 OCTOBER.

ALMELO. Het afbreken van het bestaande en het daar ter plaatse bouwen van een winkelhuis met bovenhuis en afzonderlijk staande bakkerij, thans bewoond door den heer Levitus en voor rekening van mej. de Wed. G. E. v. d. Heuvel.

De aanbesteder, 's av. 7 u., in cafe „de Unie", alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Inlicht. geeft de archit. C. Eckhardt. Aanw. 16 Oct., v.m. 11 u.

ASSEN. Het onderhouden en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan het gebouw voor rijksnormaallessen te Assen, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1901. (Raming f 2632.)

Het prov. bestuur, 's-midd. 12 u. Bestek ter lezing aan het gebouw van het ministerie van binnenl. zaken, aan dat van het prov. bestuur van Drenthe te Assen en is te bekomen bij M. Nijhoff, Nobelstraat no. 18, te 's-Hage, bij den rijksbouwkundige en bij den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen, J. C. Hubscher te Groningen. Aanw. gedaan.

BERGEN-OP-ZOOM. Het verbouwen van eene woning in de Zuivelstraat.

De heer F. v. d. Kreek, v.m. 11 u., in het koffiehuis. „De Holl. Tuin". Teek. en Bestek ter inzage in bovengen. koffiehuis Inl. geeft de arch. C. P. v. Genk. Aanw. gedaan.

ROTTERDAM. Het bouwen van een gymnastieklokaal aan de Schoutenstraat.

Het gemeentebest., n.m. 1 u. Bestek en teek. ter inz. op de secretarie en in het timmerhuis en zijn à f 1 te bek. bij de Wed. P. van Waesberge & Zn. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 17 OCTOBER.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het sloopen van het Buitengasthuis.

Het gemeentebestuur.

ENSCHEDE. Het afbreken van een magazijn en woonhuis en het weder opbouwen van twee winkelhuizen aan de Oldenzaalsche straat aldaar, voor den heer J. W. Eijssink.

De arch. A. L. Clemens Azn., 's midd. 12 u., in cafe Mendelaar. Bestek en teek. à f 2,50 verkr. bij gen. arch. Aanw. 16 Oct., v.m. 10 u.

HEERENVEEN. Het maken van een rijtuigremise en wachtkamer te Berlicum.

De Nederl. tramweg-maatschappij, v.m. 11 u. aan het hoofdbureau, alw. bestek en teek. verkrijgb. Aanw. gedaan.

DONDERDAG 18 OCTOBER.

ARNHEM. Bestek no. 5. Het bouwen van een gebouw voor desinfectie-inrichting aan

den Westervoortschendijk. Begrooting f 9100.

Het gemeentebest. v.m. 11½ u. Inl. zijn verkrijgb. aan het bureau gemeentewerken in de Kadestraat alle werkdagen tot en met den dag vóór de aanbesteding, des v.m. 10—12 u. Bestek met biljet en 1 teek. tegen f 0,75 verkrijgb. aan het bureau gemeentewerken ten gemeentehuize. Aanw. gedaan.

BREDA. Het verbouwen van de perceelen 10 en 11 aan de Torenstraat ald.

De arch. J. Lijdsman, 's av. 7 u., in het café van A. Moonen, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. 15 Oct., v.m. 11 u.

WATERINGEN. Het schilder- en glaswerk voor de in aanbouw zijnde R.-K. kerk en pastorie.

De aannemer. Inl. geeft D. Schuller op het werk en C. P. W. Dessing te Gouda.

VRIJDAG 19 OCTOBER.

HILLEGERSBERG. I. Het bouwen van een schoollokaal aan de bestaande school op het dorp; II. het leveren van de daarvoor ben. meubelen.

Het gemeentebest., v.m. 11 u. Bestek en teek. ter inz. en is à f 0,75 verkr. ten raadhuize. Bilj. in te lev. tot 18 Oct., v.m. 10 u.

MAASSLUIS. Het bouwen van een zickenbarak met woning.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u.

ZWOLLE. Het bouwen van een dienstwoning te Emmeloord op Schokland. Raming f 4820.

Het prov. best., 's midd. 12 u. Bestek no. 206, ligt ter lez. aan het gebouw van het min. van W., H. en N., aan de lokalen der prov. best. en is te bek. bij Gebr. van Cleef te 's-Hage. Inl. te bek. bij den hoofdingen. Welcker, bij den ingen. Steyn Parvé en bij den opz. Hoogterp te Zwolle. Bij voorn. ingen. kan op 13, 15 en 16 Oct. worden kennis genomen van het proces-verbaal van aanw. terwijl aan gegadigden, die zulks mochten verlangen, op eenen door dien ingen. nader te bepalen dag, de noodige aanw. zal worden gedaan.

DINSDAG 23 OCTOBER.

NIJMEGEN. Het sloopen van de bestaande portierswoning met afsluithek aan het Valkhof en het ald. bouwen van eene nieuwe woning met poort.

Het gemeentebest., n.m. 2 u. Bestek met teek. à f 2 per stel verkr. ter secr. Inlicht. verkr. ten kant. van den gem.-arch., die ald. op 20 Oct., n.m. 1½ u., aanw. zal doen.

UTRECHT. Bestek no. 824. Het maken van eene douaneloods en eenige diverse werken op het station Maastricht. Raming f 13000.

De maatsch. tot expl. van staatssp., v.m. 2 u. (lok. tijd) aan het centraalbureau Moreelse park.

WOENSDAG 24 OCTOBER.

's-GRAVENHAGE. De bouw van eene werkplaats met overdekten doorgang, ten behoeve van het onderhoud der landsgebouwen te 's-Gravenhage. Raming f 5800.

Het min. van W., H. en N., v.m. 11 u. Bestek no. 58, na 10 Oct. ter lezing aan het gebouw van het min. van W., H. en N., aan het bureel van den rijksbouwmeester in het 2de district, Fluweelen Burgwal no. 16 te 's-Gravenhage, aan dat van het prov. bestuur van Zuidholland en is te bekomen bij Gebr. v. Cleef te 's Hage. Inl. te bekomen bij voorn. rijksbouwm. Aanw. 17 Oct., v.m. 11 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen — Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 14 (Beursplein). — Breda, Prinsenstr. — Alkmaar, Langestraat. — Nijmegen, In de Betuwestraat 8. — Groningen, Folkertstraat 6.

Reserves ult. 1899 . . . . f 1.944.100.00
Betaalde Brandsch. tot ult. '99 - 19.521.500.00

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

19 SEPTEMBER.

BERGEN-OP-ZOOM (ONDERH.). Het verbouwen van een winkelhuis.
Laagste inschrijver M. Belderbos, f 1793.

21 SEPTEMBER.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het amoveeren en in de verbouwing opnemen van de pere. Kalverstr. 72 en 74 voor de firma Gebr. Gerzon. Door den arch. H. Moen G.Pz.
Gegund aan de firma Timmer en Furstner, ald. voor f 14002.

HUIZEN (N.-H.). Het bouwen van een sigarenfabriek.
Laagste inschr. Jac. Vos, f 6202. Gegund.

25 SEPTEMBER.

HOORN. Het bouwen van 4 woningen achter de Vest.
Laagste inschrijver J. Kaldenbach, aldaar, voor f 2975. Gegund.

1 OCTOBER.

MIDDELSTUM. Het bouwen van eene renteniersbehuizing met schuurtje, op een terrein ald. Door den heer Jac. Rozema te Kantens.
Laagste inschrijver R. Wierenga, Ulum, f 3375. Gegund.

2 OCTOBER.

GRAAUW. Het vergrooten van het cafe „Wilhelmina" ald. Door den bouwk. J. Scheele te Ter Neuzen.
Laagste inschrijver B. H. Reuling, Hulst, f 1355. Gegund.

NOORDWIJKERHOUT. Het bouwen van een woonhuis met schuur, volgens ontwerp van den heer A. J. Overmeer te Noordwijk, voor den heer A. Brama aldaar.
Laagste inschrijver P. v. d. Bosch, f 2145. Gegund.

SITTARD. Het afbreken en weder opbouwen van een winkelhuis, voor rekening van J. Hermans Claessens ald. Door den aanbesteder.
Gegund aan den laagsten inschrijver Jean Willems te Sittard.

IJSSELSTEIN (ONDERH.). Het afbreken van een perceel aan de Benschopperstraat te IJsselstein en het daar ter plaatse bouwen van een woon- en winkelhuis. Door den heer H. v. d. Voorn.
Met spiegelglas. Laagste inschrijver J. H. Rollma, f 3873.
Met dubbelglas. J. H. Rollma, f 3773. Gegund.

3 OCTOBER.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van een woon-, en winkel- en bierhuis op een terrein gelegen op de hoogen Bothof aldaar. Door den heer H. Luijerik.
Eenige inschrijvers J. H. en A. J. Eggink, aldaar, voor f 5650. Gegund.

GESTEL. Het bouwen van twee woonhuizen met stal en schuur aan de Laagstraat. Door den heer Kruijsdijk.
Laagste inschrijver P. v. d. Velden, Gestel, f 1640. Gegund.

WAGENBORGEN, GR. (ONDERH.). Het uitbreiden van het gesticht voor idioten. Door het bestuur der stichtingen voor Chr. Liefdadigheid.
Laagste inschrijvers Buurke en Daantje, f 1480. Gegund.

4 OCTOBER.

ASSEN. Het bouwen van een woonhuis en een pakhuis aan de Gymnasiumstraat, in 3 perc., als: 1, timmer- en metselwerken enz., 2, stucadoorwerken, 3, glas-, verf- en behangwerken. Door den architect J. Smallenbroek.
Timmer- en metselwerken enz. Laagste inschrijver Joh. de Vries, f 6547*.
Stucadoorwerken. L. Mulder, f 250*.
Glas-, verf- en behangwerken. B. Tent, f 403*. Gegund.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 4 woningen aan de Hooge Bothofstraat ald. Door den arch. H. Reijgers.
Laagste inschrijver B. Spitholt, f 5768. Gegund.

'S-HERTOGENBOSCH. Het afbreken van woningen en oprichten van een bur.- en archiefgebouw ten dienste der gem.-werken. Door het gemeentebest.
Laagste inschrijver J. Paashuis, Vucht, f 13600.

ROOSENDAAL (N.-BR.). Het bouwen van een concertzaal, societeit, koffiehuis en aanhoorigheden. Door het best. met de bouwcomm. der Koninkl. Harmonie Unie.
Laagste inschrijver A. C. Buijzen, f 14716. Nog niet gegund.

5 OCTOBER.

APELDOORN. 1e. Het maken van een schoolgebouw in Wormen ald., het leveren en plaatsen van meubelen voor gen. schoolgebouw; 2e. het maken van een onderwijzerswoning op het terrein van voorn. schoolgebouw; 3e. het maken van een schoolgebouw in Oosterhuizen te Beekbergen, het leveren en plaatsen van meubelen voor dit schoolgebouw, het maken van een onderwijzerswoning op het terrein van gen. schoolgebouw. Door het gemeentebest.
1e. Laagste inschr. G. Wegerif f 19362*.
2e. J. Kluin, f 4378*.
3e. G. Wegerif, f 14872*. *Gegund.

LEIDEN. Het bouwen van 2 heerenhuizen a/d Haagweg, gem. Zoeterwoude, op het terrein gemerkt sectie A no. 4541, met aanhoorige werken. Door den arch. D. Veilbrief.
Metselwerk. Laagste inschrijver B. M. H. Keller, f 2555.
Timmerwerk. J. W. Vreeswijk, f 3443.
Hardsteen en marmer. Jac. Ossevoort, f 734.
Stucadoor- en Cementwerk. A. Boekwijt, f 560.
Lood- en Zinkwerk. P. IJselmuiden, f 299.
Smidswerk. P. H. van Eck, f 274.
Gas- en waterleiding. L. F. v. d. Drift, f 260.
Glas- en verfwerk. W. T. v. d. Wijngaart, f 570.
Behangerswerk. J. Franken, f 70.

OUDER-AMSTEL. Het bouwen van een burgermeesterswoning. Door het gem.-best.
Laagste inschr. Gebr. v. d. Bijl, Ouder-Amstel, f 9893. Nog niet gegund.

VALTHERMOND. Het bouwen van een gebouw voor een stoomkorenmolen met bijl. van het daartoe benoodigde. Door den heer A. Boezeman.
Laagste inschr. R. Hilgen, Musselkanaal, f 1547.

WASPIK. Het opbouwen eener boterfabriek ald. Door den arch. Jos. van Ree te Waalwijk.
Laagste inschr. H. v. Stokkum, Vlijmen, f 3979.

6 OCTOBER.

APELDOORN (HERBEST.). Het bouwen van een dubbel woon- en winkelhuis aan den Looschenweg, hoek Wilhelminaweg. Door den arch. J. A. Wijn.
Laagste inschrijver H. de Groot, f 5189. Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het schilder- en glaswerk van een nieuw te bouwen perc. in de achterstraat, voor den heer A. Ruiter.
Laagste inschr. H. Boom, f 320. Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het schilder- en glaswerk van 4 nieuw te bouwen woningen, voor den heer B. Spitholt.
Laagste inschr. J. H. v. d. Zwaan, f 239. Gegund.

GOOR. Het verbouwen van het perceel no. 36 in de Kerkstr. ald. Door den heer J. A. Schuiter.
Laagste inschr. C. ten Zijthof, f 1222,93. Gegund.

HAARLEM. Het bouwen van 4 woonhuizen a d. Koninginneweg. Door den arch. J. H. Welsenaar.
Laagste inschr. v. d. Meij-de Bie, f 22265.

STAVENISSE. Het bouwen van een ijshuis in de fabriek. Ram. f 586,16. Door het bestuur der coöp. boterfabriek „de Koe".
Laagste inschrijver J. P. Panny, Krabbendijke, f 530. Gegund.

WINTERSWIJK. Het verbouwen van pand wijk A no. 747 in de Misterstr. Door den arch. H. v. d. Schaaf.
Laagste inschrijver H. J. Roerdink, f 1068. Gegund.

WIJK-BIJ-DUURSTEDE. De bouw van den acetyleen gasfabriek „Hern", ald. Door den aanbesteder.
Laagste twee inschrijvers K. N. Odinat, Wijk-bij-Duurstede, f 1640 en J. W. van Bekkum, id., f 2635.

ZUIDBROEK. Het uitvoeren van verf-, glas- en behangwerk aan de in aanbouw zijnde boerderij van de Wed de Vries te Poeltje onder Zuidbroek. Door den aannemer H. Schenkel.
Laagste inschrijver J. Jansen, f 146.

8 OCTOBER.

AMSTERDAM. Het bijbouwen van een speelvertrek aan de openb. lagere school der 1e klasse no. 12, aan de Marnixkade bij de Zaagmolenpoort. Door het gemeentebest.
Laagste inshrijver A. Huisken, f 3660.

ROTTERDAM. Het bouwen van een fabriek op de terreinen der mij. „Maasland" aan de Varkenoordschekade. Door den architect W. Molenbrock.
Laagste inschrijver J. H. Nieuwenhuizen, f 89650.

9 OCTOBER.

AMSTERDAM. Het verbouwen van het perc. Vijzelstr. no. 57 voor de Almelooosche ververij en chemische wasscherij, voorh. Gebr. Palthe. Door den arch. G. W. Vixseboxse.
Laagste inschrijver G. Roelofsen, f 11297.

EMST (GELD.) (HERBEST.). Het herstellen van den torenspits der Ned. Herv. kerk aldaar. Door den architect J. A. Wijn te Apeldoorn.
Laagste inschr. J. W. Duitenhuis, f 723. Gegund.

GOUDA. 1. Het vergrooten der Hoogere Burgerschool, door bijbouw, van 2 beneden- en 2 bovenlokalen met gymnastiekschool en eene woning voor den concierge; 2. het leveren van 600 M³. zand op de Algem. begraafplaats. Door het gemeentebest.
1e. Laagste inschr. H. J. Nederhorst Jr., f 22931.
2e. P. Ooms, f 894.

ROTTERDAM. Het bouwen van een hotel met cafe-restaurant, partij- en vergaderzalen aan de Nieuwehaven no. 3 te Rotterdam voor rekening van den heer G. Allard. Door den aanbesteder.
Laagste inschr. Rotterdamsche Bouwersbond, f 57755.

10 OCTOBER.

HAARLEM. Het verbouwen van perc. no. 75 aan de Kleine Houtweg. Door de arch. Joseph Cuijpers en Jan Stuyt.
Laagste inschrijver J. P. A. Nelisse, f 5609.

ADVERTENTIËN

Burgemeester en Wethouders van *'s-Bosch* zullen op **22 October 1900,** v.m. **10** ure, in het openbaar

HERBESTEDEN:

Afbreken van woningen en oprichten van een bureau- en archief-gebouw ten dienste der gemeentewerken.

Bestek en teekeningen ter inzage op het Gemeentehuis en ad *f* 1.85 verkrijgbaar bij den Ingenieur-Architect, die tevens nadere inlichtingen geeft. Aanwijzing in loco op 19 October e. k. n.m. 1½ ure.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 29 October 1900, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 858:

Het veranderen van stootjukken van gebogen spoorstaven en van stootheuvels op eenige stationsemplacementen van de spoorwegen DORDRECHT — ELST en AMERSFOORT — KESTEREN.

In drie Perceelen.
Begroeting:

Perceel	I	f 1040.—
"	II	" 1320.—
"	III	" 250.—

Het bestek is tegen betaling van f 0,75 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam*, bureau Weg en Werken, kamer 156, of op *franco* aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA,
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visscherdijk 30, Den Haag.
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma GEBRS. HESSE), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstoffabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsioplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade, Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.

Houthandel, Stoomzaag- en Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & Zonen, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — Th. van Heemstede Obelt, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 435, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LeCHAU, Damrak 71, Amst
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — Höxter-Godesheim A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blowers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDEOBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-**steenen vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industrieele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste **waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).**

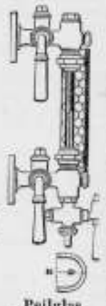
PEILGLASBESCHERMERS van **DRAADGLAS** voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: **FERD. ENGERS, Amsterdam.**

Telegram-Adres: **Ubbelohde, Amsterdam.** — Telephoon No. **593.**

Draadglas.

Peilglas beschermers.

RADIATORS,

VOOR

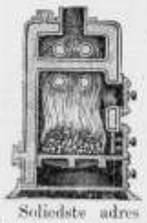
Heetwater- en Stoomverwarming

DER

AMERICAN RADIATOR COMPANY.

H.H. Architecten en belanghebbenden zenden wij gaarne op aanvrage eene Plaat met afbeeldingen der verschillende Soorten en Stijlen.

PECK & C°., AMSTERDAM.

Centrale Verwarmingsketels

van gesmeed ijzer

volgens Catalogus of teekening

worden het goedkoopste geleverd door

WARNS-GAYE & BLOCK

HAMBURG 1.

Soliedste adres voor handelaren in Verwarmingstoestellen en wederverkoopers.

Wordt gevraagd te *Arnhem* een

Adjunct-Directeur

der gemeentewerken.

Jaarwedde minstens *f* 1800.—. Franco inzending van gezegelde adressen aan den Burgemeester *ten gemeentehuize* vóór 20 October a. s.

Inlichtingen geeft de Directeur der gemeentewerken.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

20 OCTOBER 1900. 20e JAARGANG. No. 42.

BUREAU VAN REDACTIE: Marnixstraat 402, Amsterdam.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: Herderstraat 5, 's Gravenhage.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
Abonnementsprijs voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

Prijs der Advertentiën: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • Aankondigingen v. Aanbestedingen 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal. Abonnement v. Advertentiën tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M°.

Hare Majesteit Koningin Wilhelmina heeft in eene proclamatie van 16 October 1900 aan het Nederlandsche Volk mededeeling gedaan van Hare verloving met Zijne Hoogheid Hertog Hendrik van Mecklenburg Schwerin.

Deze heuglijke tijding is met de levendigste belangstelling in geheel het land ontvangen.

Moge de aanstaande vereeniging van onze geliefde Koningin met den Vorst uit het aloude stamhuis van Mecklenburg-Schwerin bevorderlijk zijn aan Haar geluk en dat Harer Koninklijke Moeder, en moge het tevens strekken tot welzijn van ons land en volk!

Dat blijve ons aller wensch.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — De geschiedenis der bouwstijlen van Prof. E. Gugel, door C. T. J. Louis Ricber. — Paviljoen der Duitsche scheepvaart op de Parijsche Tentoonstelling, door Joh. D. Looijen (vervolg van blz. 349). — De grafelijke zalen. — De examens aan de Polytechnische School. — Berichten. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Bij gelegenheid der verloving van H. M. de Koningin met Z. H. den Hertog van Mecklenburg Schwerin, heeft het Bestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst namens de leden der Maatschappij adressen met betuiging van oprechte gelukwenschen gezonden aan H. M. Koningin Wilhelmina en aan H. M. de Koningin Moeder, Beschermvrouw der Maatschappij.

VERGADERINGEN VAN DE AFDEELINGEN.

's-Gravenhage. Gewone vergadering op Vrijdag 26 October 1900 in de „Arti"-zaal van het Zuid-Holl. Koffiehuis, Groenmarkt, des avonds ten 8 uur.

Punten ter behandeling:

1°. Mededeelingen van het Bestuur.

2°. Voordracht van den heer F. J. Bremmer Hzn., architect te 's-Gravenhage.

Onderwerp: Middeneeuwsche Bouwkunst te Rouaan, toegelicht door etsen en photographiën.

3°. Kunstbeschouwing: Schetsen en ontwerpen van den spreker.

Groningen. Vrijdag 26 October des avonds 8½ uur, in de Societeit „de Harmonie". Ingekomen stukken. Lezing van den Voorzitter. Verslag der Alg. Verg. te Utrecht. Bespreking over uitbreiding van het ledental. Verdeeling van spreekbeurten. Kunstbeschouwing, enz.

DE GESCHIEDENIS DER BOUWSTIJLEN VAN PROF. E. GUGEL.

Het beste handboek voor de bestudeering van de geschiedenis van de bouwstijlen in de hoofdtijdperken der architectuur is dat van Prof. Eugen Gugel, Hoogleeraar voor de Bouwkunst aan de Polytechnische School te Delft. Een voor het doel beter werk in eene andere taal, is nog niet verschenen.

Zulk een lof zou ik niet durven neerschrijven, indien deze alleen van mij kwam; ik weet echter, dat anderen, meer bevoegden, mijn oordeel deelen.

In 1869 verscheen de eerste aflevering der eerste uitgave, die toen met grooten bijval begroet en zeer gunstig beoordeeld werd. In 1886 zag een veel vermeerderde tweede uitgave, het licht, en thans brengt 1900 ons den derden druk.

Dat een werk als dit, in Nederland drie uitgaven beleeft

die betrekkelijk kort op elkander zijn gevolgd, is een feit dat in het algemeen reeds eene aanbeveling in zich sluit; het verschijnen van een derden druk is echter te opmerkelijker, omdat zooveel andere uitgebreide buitenlandsche werken ouder of van ongeveer denzelfden leeftijd zijn.

De vele en zoo goed gekozen afbeeldingen hebben de bruikbaarheid van het werk voor eigen studie zeer verhoogd.

Nu is deze derde uitgave weêr een grondige herziening en gedeeltelijk geheel nieuwe en uitgebreidere bewerking van de vorige, deels noodzakelijk geworden door de nieuwe gegevens die de kunst-archeologie verstrekte, en door de vele sedert verschenen boekwerken over oud-Christelijke en Byzantijnsche kunst; voornamelijk evenwel heeft Prof. Gugel het noodzakelijk geacht de burgerlijke bouwkunst der middeleeuwen uitvoeriger te behandelen. Een laatste en nieuw hoofdstuk, waarin de geschiedenis der bouwkunst gedurende de laatste 20 jaren beschreven wordt, is op verlangen van den schrijver bewerkt door den heer J. H. W. Leliman.

Deze uitbreiding heeft ook de vermeerdering van het aantal afbeeldingen met een 150-tal noodzakelijk gemaakt, dat nu tot ongeveer 1000 is gestegen; ook enkele der nieuwe illustraties worden op den omslag gegeven en doen veel verwachten. Bovendien wordt een uitvoerig register aan het werk toegevoegd, dat veel gemak kan verschaffen.

Door een en ander zal het boek nu een omvang verkrijgen van 50 vel druks, of 800 bladzijden, dat is, den meer compacten druk in aanmerking genomen, ongeveer de dubbele uitgebreidheid van de eerste uitgave. Niettegenstaande heeft de uitgever, de heer P. Gouda Quint te Arnhem, den prijs zoo laag gesteld, dat dit belangrijke werk een zeer grooten kring van lezers zal kunnen vinden. Omstreeks 10 afleveringen zullen à f 1.50 het licht zien.

De „Geschiedenis der Bouwstijlen" is een veel te goed en te bekend boek om niet reeds te kunnen voorspellen, dat ook deze derde uitgave met groote ingenomenheid wordt begroet.

C. T. J. Louis Rieber.

PAVILJOEN DER DUITSCHE SCHEEPVAART OP DE PARIJSCHE TENTOONSTELLING.

Door Jos. D. Looijen.

(Vervolg van bladz. 349).

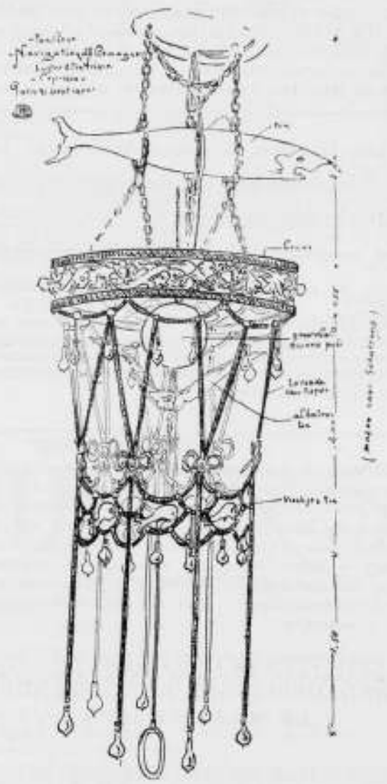
II. Electrische luster.

De luster die mij bijzonder aantrekt, is een groote bronzen ring, waarop zeeplanten en visschen geslagen en uitgeknipt zijn; van afstand tot afstand bevinden zich in een bloemvorm electrische gloeilampjes. Deze ring hangt aan stevige scheepskettingen en koorden, waarin een groote visch, ongeveer drie meter lang, gevangen zit. In het midden van den ring hangt een koperen bol, waarin de gloeilichten, weerspiegelen, die van af den ring neerhangen aan koorden van koperdraad; deze koorden vormen wat lager een luchtig netwerk waartusschen vischjes verward zitten, en van waar weder lampen neerhangen; aan lange dunne koperen staven zijn nog een aantal van deze gloeilampjes bevestigd. Om het middelste gedeelte te vullen hangt onder den bol een albatros, wijd de vleugels uitslaande, een visch in den snavel meêvoerende.

't Is niet twijfelachtig, dat de ontwerper dezer kroon de vischvangst als onderwerp heeft genomen. De groote glinsterende bol, wekt de aandacht van de watergedierten, die door hunne nieuwsgierigheid in het net, dat er zich om heen bevindt, te recht komen. Dit alles is geestig kenbaar gemaakt.

Ook heeft de lamp nog eene practische zijde en wel, dat ze in vertikalen zin beweegbaar kan gemaakt worden. De hoofdgeleiding kan in plaats van neder te hangen en als zoodanig hinderlijk te zijn, zich in den bol oprollen, en de electrische hoofdstroom kan zich aan de draden bij den ring mededeelen, die den stroom verder naar de lampen voeren.

Te Parijs zag ik nog geen kroon van groote afmeting

Paviljoen der Duitsche Scheepvaart.

(deze is in haar geheel ongeveer 5 meter, dus al te reusachtig) die deze beweging maken kan; en toch zou daardoor in een groot bezwaar kunnen worden voorzien.

In de groote particuliere appartementen ziet men hier dikwijls een salon, de hoogte van 1ste etage en eene daarboven gelegen entresol innemen.

De lusters zijn dan dikwijls vlak tegen het plafond aangebracht, om de decoraties, hierop aangebracht, te beschijnen.

Nu heeft men bij verbranden van een gloeilamp of het springen van eene peer, om deze te vervangen een ladder of trapleer van vijf à zes meter noodig, waarvoor in het overige gedeelte van het appartement gewoonlijk de bergruimte ontbreekt, zelfs al is deze trap opvouwbaar.

De electricien moet dan komen met ladder of trap, breekt een ruit of zoo iets, zegt, „oh pardon", herstelt de lamp en verdwijnt, hetgeen spoediger is neergeschreven dan uitgevoerd en in elk geval zijn ongerief meebrengt. Bij een practische oplossing zou ook voor groote zalen een vergemakkelijking van den verlichtingsdienst gevonden zijn.

In het paviljoen is de luster vast, maar uit alles blijkt, dat het wel degelijk de bedoeling van den ontwerper is geweest, wiens naam ik helaas niet kon te weten komen, om het toestel beweegbaar te maken.

Wat me in deze kroon minder bevalt, zijn de aan lange koorden neêrhangende lampen, die bij een tochtje al heel spoedig aanleiding zouden geven tot een klokkenspel of beter lampencarillon, waarbij men tot slot de overblijfselen op den vloer zou vinden. Verder zijn tegen den muur nog verschillende koperen schilden aangebracht, die het licht van de daaraan sluitende lampen weêrspiegelen; ze doen eenvoudig maar prettig.

Een kijkje in dit paviljoen toont wel aan, dat er in Duitschland gedacht en gewerkt wordt.

Parijs, Sept. 1900.

DE GRAFELIJKE ZALEN.

In het Weekblad van 29 September j.l. werd reeds een kort uittreksel gegeven van het achtste Rapport van de Commissie van advies voor de Grafelijke Zalen op het Binnenhof te 's-Gravenhage, uitgebracht (14 Juli 1900) aan Z. Exc. den Minister van Waterstaat enz.

Dit Rapport, thans afzonderlijk verschenen, gaat vergezeld van elf teekeningen op groote schaal, waaronder die van het grondplan en de oude bekapping der Gothische Zaal, die van den bestaanden toestand van het Haagtorentje, de Noordelijke gevels der Rolzaal en der Gothische Zaal, die van de uitgevoerde herstellingen van het gedeelte waarin de zaal van Lairesse, en de plannen tot herstel van het Haagtorentje.

Het volledige Rapport luidt als volgt:

Door Uwe Excellentie is het verlangen te kennen gegeven een overzicht te ontvangen van de werkzaamheden aan de Grafelijke Zalen op het Binnenhof verricht.

Hieraan gevolg gevende heeft de Commissie de eer U tevens over te leggen 12 stuks teekeningen en 51 stuks photographieën in kooldruk.

Het is der Commissie ditmaal een bijzonder aangename taak verslag uit te brengen, daar, hoewel nog niet in staat tot volledig onderzoek en herstel over te gaan, de bezwaren daartegen nu toch reeds gedeeltelijk zijn opgelost en voor het overige naar zij vertrouwt weldra tot oplossing zullen gebracht worden. Zal het Gerechtshof eerst in het najaar van 1901 ontruimd worden, de Commissie vleit zich dat Uwer Excellentie's pogingen om de Hofzaal voor de werkzaamheden beschikbaar te stellen met een goeden uitslag worden bekroond en dit belangrijke deel van het geheele werk niet zal behoeven uitgesteld te worden tot 1903, het jaar waarin, naar wij vernomen hebben, het archief van Binnenlandsche Zaken naar het gebouw op het Bleijenburg zal kunnen worden overgebracht.

Hangende de beslissing omtrent die zaak is intusschen een en ander kunnen verricht worden om de volledige herstelling van de Hofzaal voor te bereiden.

Groote Zaal. Reeds in verschillende vorige rapporten is sprake geweest van de herstelling der gewelven onder de Groote Zaal, welke deels door verwaarloozing en inwatering, deels door de onoordeelkundige doorbreking in 1861 bouwvallig waren geworden. Voor een blijvend herstel achtte de Commissie het noodig de vierkante gemetselde pijlers die in laatstgenoemd jaar door de gewelven heen waren opgetrokken, weg te nemen, waardoor de noodzakelijkheid volgde, de daarop staande ijzeren kolommen tijdelijk te ondervangen, tot door Uwe Excellentie eene beslissing zou genomen zijn over het weder aanbrengen van een houten bekapping geheel overeenkomstig de oorspronkelijke. Met uwe toestemming en nadat het archief van Binnenlandsche Zaken in het achtergedeelte der Hofzaal was samengebracht, werden in het najaar van 1899 de noodige schoorwerken ter ondersteuning van de eerste vier ijzeren kolommen aangebracht; de pijlers in 1861 gemetseld werden verwijderd en de gewelven over den eersten kelder hersteld en waar noodig vernieuwd.

De fundeeringen der pijlers, waarvan enkelen zeer noodig voorziening vereischten, zijn hersteld en versterkt en ook de muren in dien kelder werden in orde gebracht, echter zijn de vensters in de zijgevels nog door de aanbouwsels bedekt. Een baksteenen vloer werd gelegd waarover later de definitieve vloer zal worden aangebracht.

De voorkelder is daarmede in een goeden toestand gekomen en levert, nu alle onnoodige pijlers, steun- en tusschenmuurtjes verwijderd zijn, een fraai aanzicht op.

De hoofdtoegang tot dezen kelder was tot nu toe aan de zuidzijde: bij onderzoek is gebleken dat de toegang terzelfder plaatse ook oudtijds is geweest, en het herstel er van is nu in studie genomen.

In het voorgedeelte der Hofzaal worden nu ook de muren onderzocht, echter wat de zijgevels betreft slechts aan de binnenzijde, daar aan de noordzijde de lokalen bij Binnenlandsche Zaken in gebruik en aan de zuidzijde die van het parket van het gerechtshof, die nog niet kunnen afgebroken worden, een volledig grondig onderzoek aan de buitenzijde beletten. Eerst nadat dit is geschied, zal men zich eene juiste voorstelling kunnen vormen van de in die muren gevonden sporen van bogen, lichtopeningen enz. Ook de voorgevel eischt nog studie en wel voornamelijk de binnenzijde van dezen zwaren muur, waarin o. a. eene verbindingsgang tusschen de torens is uitgespaard. Het bleek, dat om eene kleine geering weg te nemen, deze muur aan de binnenzijde tijdens de plaatsing der ijzerconstructie zonder eenige noodzakelijkheid haaks was bijgewerkt, welke bijmetseling aan de noordzijde p. m. 0,46 M. bedroeg om aan de zuidzijde op niets te verloopen.

Toen men begonnen was deze bijmetseling te verwijderen, werd ontdekt dat de ijzeren wandpijlers slechts daarin steun vonden, zoodat het geheel weinig verband bezat en het om ongelukken te voorkomen noodig was den wandpijler met het daarop rustende samenstel van bogen en nagemaakte gewelven weg te nemen Met Uwer Excellentie's toestemming is daartoe overgegaan; dit werk is onderhanden, zoodat weldra ook de voorgevelmuur meer nauwkeurig zal kunnen worden onderzocht.

Aan de beide uiteinden van den voorgevel werden uitgangen naar de hoektorens gevonden en ook in dezen muur komen bogen voor welke nog tot eigenaardige vragen aanleiding geven.

In de zijmuren werden de overblijfselen gevonden van de kapiteelen der muraalzuilen, waarop de oorspronkelijke houten bekapping ten deele rustte, welke gevoegd bij de zeer nauwkeurige teekeningen van die bekapping welke nog in het archief der Landsgebouwen aanwezig zijn, en de decoratieve deelen welke in het Rijks-museum worden bewaard in staat stellen de kap weder geheel overeenkomstig de oorspronkelijke te reconstrueeren; wel vereischt de aanschaffing van de zeer zware en lange eiken kapbeenen nog moeite, doch de Commissie vleit zich ook dit bezwaar spoedig te zullen overwinnen, zoodat nog in dit jaar een belangrijk deel van het benoodigde eikenhout zal worden aangeschaft.

Terwijl alsnu aan de voorzijde in de Groote zaal geleidelijk wordt voortgewerkt, werden aan de noordzijde de gebouwen ingenomen door de bureelen der Staatsloterij en door eene afdeeling van Uw Departement ontruimd en afgebroken; de toestanden daar gevonden werden medegedeeld in het rapport der Commissie van 25 October 1899.

De voet van den oorspronkelijken buitenmuur der Groote zaal is nu in orde gebracht en de beeren worden zoover bijgemetseld als kon geschieden zonder vooruit te loopen op de volledige herstelling. De afdekking van het plint in arduin, welke ook zeer geschonden is, zal in den loop van dit jaar worden hersteld of vernieuwd.

Nadat het perceel Binnenhof nº. 11 aan de zuidzijde, bewoond door den kamerbewaarder van Uw Departement en diens voorganger, waren ontruimd, kon in Mei van dit jaar ook daar tot afbreken overgegaan worden. Daarbij kwam eene oude vensterbemetseling onder een der groote bogen bloot, hetgeen eene wichtige bijdragen voor de kennis van den ouden toestand der zijmuren levert. Wel ware het te wenschen dat het afbreken verder kon voortgezet en met name de woning van den concierge van het Gerechtshof kon worden verwijderd, daar zich daarachter meerdere oude gegevens bevinden.

Ook van deze zijde zullen de fnndeeringen, muren en beeren worden onderzocht en voor zoover noodig hersteld. Het geheel is hier minder geschonden en gehavend dan aan de noordzijde.

Haagtorentje. In het rappport van 25 October 1899 werd reeds medegedeeld, dat, nu voor de beschuldigden een andere toegang tot het Gerechtshof is kunnen gemaakt worden, het Haagtorentje kan worden onderzocht. Bij het onderzoek bleek in de eerste plaats dat de kap en de topgevels vernieuwing vereischten. De topgevels hadden in den loop der tijden de trapjes verloren, waterde in en waren bouwvallig; ook de kap was niet meer in voldoenden staat. Uwer Excellentie's machtiging werd dan ook verkregen om tot vernieuwing over te gaan, welk werk nu onderhanden is.

Verder geraakte de Commissie in staat zich eene voorstelling te maken van vroegere toestanden toen het Haagtorentje, nog vrijstaande tegen het gebouw der Rolzaal, niet aan de drie overige zijden was ingebouwd. Het zeer bouwvallige aanbouwsel aan de binnenplaats (zuidzijde) was van veel lateren datum en kon afgebroken, zoodat aan die zijde licht in de vertrekken kon worden gebracht, aan de westzijde bedekt de eerste beer van de Hofzaal bijna geheel de vensters welke daar uitzicht geven over het Binnenhof, hetgeen jammer is daar op de eerste verdieping in den westmuur een zeer interessant tweelichtsvenster werd ontdekt. Aan de binnen- en buitenzijde zal dit venster nu worden hersteld, terwijl zal worden nagegaan of gelegenheid kan gevonden worden het aan de buitenzijde eenigszins zichtbaar te doen zijn, waardoor het dan tevens tot lichtschepping zou kunnen worden benut.

De overige teruggevonden vensters zijn van zeer eenvoudigen vorm evenals de deuropeningen welke op de verschillende verdiepingen het Haagtorentje met het gebouw der Rolzaal in verbinding brengen.

De verdiepingen hadden in den loop der tijden ook al verandering ondergaan, doch de aanzettingen der oude gewelven werden gevonden, zoodat het kruisgewelf tot afsluiting van de ruimte op den beganen grond weder geslagen kon worden en dat der volgende verdieping weldra aangebracht zal zijn. De verbindingen met het gebouw van de Rolzaal kunnen natuurlijk eerst dan weder in orde gebracht wanneer het Gerechtshof dat gebouw zal verlaten hebben.

Het Haagtorentje, zoo'n karakteristiek deel van het gebouwencomplex der Grafelijke zalen, wordt ernstig geschaad doordat men in de eerste helft van de 19de eeuw eene tweede verdieping heeft gebracht boven de Middenpoort, waardoor dit poortgebouw zijn eigenaardig karakter heeft verloren. Vandaar dat de Commissie het dringend noodig acht deze verdieping weder weg te nemen en het gebouw zoovcel mogelijk in zijn vroegeren toestand terug te brengen.

Op de teekening behoorende bij het schrijven der Commissie van 3 Juli 1900, is hare bedoeling in deze aangegeven. Op deze wijze komt het Haagtorentje weder tot zijn recht.

Gerechtshof. De werkzaamheden aan het gebouw van de Rolzaal zijn moeten blijven rusten, hoe wenschelijk het ook zou zijn dit gebouw waarvan de gewelven zeer bouwvallig zijn en de westelijke muur herstel noodig heeft, spoedig in onderzoek te nemen, waardoor dan tevens het gebouw, waarin de zaal van de Lairesse, zou kunnen afgemaakt worden. Immers slechts de aansluiting tusschen de beide gebouwen moet nog worden tot stand gebracht. Overigens is dit gebouw hersteld en ontbreekt daarin alleen nog het afwerken van de zaal van de Lairesse (namelijk het afschilderen en het herplaatsen der wandbeschilderingen), hetgeen verband houdt met het tot stand komen, der bedoelde aansluiting.

De overwelfde vertrekken van dit bouwdeel zijn gereed gemaakt, de tegelvloeren gelegd, de deuren gehangen.

Deze deuren zijn geheel gemaakt naar de oude gevonden deur welke aan weerszijden was ingemetseld en nu nagenoeg geheel tot poeder is vergaan. Het traptorentje aan de Noordzijde is kunnen worden afgewerkt en ook de uitbouw waarvan in het rapport van 22 Juli 1898 sprake was, is tot oplossing gebracht, als deel van den ouden weergang welke in den alleroudsten toestand dit gebouw aan de Noordzijde kroonde en welks kanteelen, zij het ook ter wille van de eischen der praktijk gedeeltelijk dichtgemetseld, de herinnering daaraan behouden. Was op het schetsplan behoorende bij dat rapport de uitbouw nog niet aangegeven, bij dit rapport is de afbeelding gevoegd zooals het gebouw van de Lairesse zich thans na de herstelling vertoont.

's-Gravenhage, 14 Juli 1900.

De Commissie van advies voor de Grafelijke Zalen,
C. Muyskens, *Voorzitter.*
D. E. C. Knuttel, *Secretaris.*

DE EXAMENS AAN DE POLYTECHNISCHE SCHOOL.

De Staats-Courant van 11 October j.l. bevat de verslagen der commissies die in 1900 belast zijn geweest met het afnemen der examens B, volgens artt. 61—65 der wet van 2 Mei 1863 *(Stbl.* No. 50), en met het afnemen der examens B volgens art. 60 en C volgens art. 61—65 van bovengenoemde wet.

Aan het verslag van de commissie voor examen B, dat zeer uitvoerig is, ontleenen wij het volgende.

In de eerste plaats wenscht zij gevolg te geven aan het verzoek van Uwe Exc., bij haar schrijven van 23 April 1900, Afd. O, tot den voorzitter der Commissie gericht, om haar oordeel te kennen te geven in hoever de nieuwe regeling om de examens B, eerste gedeelte, alleen schriftelijk af te nemen, voor het vervolg is aan te bevelen. De commissie kan verklaren, dat deze maatregel tot geen bepaalde bezwaren aanleiding gegeven heeft, dat er daartegen een belangrijke bekorting van den geheelen duur van het examen met ongeveer 8 à 10 dagen door verkregen is. Enz.

De commissie is daarom van oordeel, dat het zeer zeker aanbeveling verdient, de thans genomen proef het volgende jaar te herhalen, maar tevens: het uitspreken van een advies omtrent de doelmatigheid van den maatregel, als blijvende regeling voor de examens B[1], aan een volgende Commissie over te laten, omdat alsdan de ervaring met meer zekerheid dan thans kan doen beslissen of er al dan niet bezwaren uit kunnen voortvloeien, die geheel of gedeeltelijk tegen het voordeel der bekorting van den duur der examens opwegen.

In de tweede plaats is de Commissie verplicht Uwe Excellentie mede te deelen, dat met meer aandrang nog dan vroeger, door de leden der subcommissiën voor de bouwkundige vakken en het handteekenen, op de dringende noodzakelijkheid werd gewezen van eene vermindering der eischen voor de wis- en natuurkundige vakken bij de examens der aanstaande bouwkundige ingenieurs volgens art. 62. In het verslag der commissie, die in 1897 met het afnemen van de examens B belast is geweest, is dit punt reeds ter sprake gebracht; later zijn, zooals aan onze commissie bekend is, door den raad van bestuur der Polytechnische school, herhaaldelijk middelen overwogen om aan den onhoudbaren toestand, waarin, met het oog op het speciale karakter hunner studie, de aanstaande architecten ten aanzien der door hen te volgen lessen en af te leggen examens verkeeren, een einde te maken. Een afdoende verbetering is, met het oog op de termen, waarvan men zich in art. 62 der tegenwoordige wet heeft bediend, thans alleen te hopen en te verwachten van eene wijziging van dit artikel.

Ook nu weder heeft zich, als in 1897, het geval voorgedaan, dat een candidaat, die uitmuntend had voldaan in de bouwkundige vakken en het teekenen, voor het tweede gedeelte van examen B (art. 62) moest worden afgewezen wegens zeer onvoldoende cijfers voor de wis- en natuurkundige vakken. Allerminst met de bedoeling de theoretische opleiding der aanstaande architecten prijs te geven, integendeel groote waarde daaraan blijvende hechten, en in het belang dier wetenschappelijke vorming sprekende, meent de commissie, dat het dringend noodig is, — zal niet de opleiding der bouwkundige ingenieurs aan de Polytechnische school geheel onttrokken en overgebracht worden op plaatsen, waar de gelegenheid tot theoretische opleiding geheel ontbreekt, — dat wijziging van de eischen voor wis- en natuurkunde voor de candidaten, die het examen B volgens art. 62 afleggen, een der eerste behoeften is waarin door een herziening der wet, regelende het polytechnisch onderwijs, behoort te worden voorzien. Wèl besloot onze commissie tot den raad van bestuur der Polytechnische school het beleefde verzoek te richten, in afwachting dier herziening, nogmaals eene poging te willen doen om eenig middel te vinden, waardoor de nadeelige gevolgen der gebrekkige redactie van art. 62 eenigermate zouden worden gekeerd, maar zij durft zich nauwelijks vleien, dat de raad daarin op eenigszins afdoende wijze zal slagen. De commissie neemt daarom de vrijheid Uwe Excellentie andermaal beleefdelijk en met aandrang te verzoeken, het daarheen te willen leiden, dat door eene spoedige herziening der wet op het middelbaar onderwijs deze misstand voor goed worde opgeheven.

BERICHTEN.

Door de commissie ter viering van het 9e Lustrum van het Genootschap „Architectura et Amicitia" te Amsterdam, werd beslo-

ten een gedeelte der in April a. s. te houden tentoonstelling te wijden aan Nederlandsche ambachtskunst. Met „ambachtskunst" wordt bedoeld: de voorwerpen van dagelijksch gebruik, thans nog in Nederland vervaardigd, die wegens hun van oudsher overgeleverden vorm en wijl zij, om bruikbaar te zijn, noodzakelijk moeten voldoen aan zekere eischen van doelmatigheid, eene deugdzaamheid hebben behouden, als bij andere voortbrengselen der hedendaagsche nijverheid niet meer wordt gevonden.

Het zijn dus alle voorwerpen, gemaakt met het hoofddoel goed bruikbaar, nuttig te zijn, en zij vallen gevoeglijk te rangschikken in reeksen, als b. v.:

Werktuigen, vervoermiddelen, gereedschappen, huisraad, kleedingsbehoeften enz.

Naar het ondergeteekenden voorkomt, zal blijken, dat vooral in het landbouwbedrijf, waar het nog niet met de moderne hulpmiddelen wordt gedreven, talrijke van de bedoelde voorwerpen te vinden zijn.

Wil deze opzet slagen, dan is veelzijdige belangstelling en hulp onmisbaar. De commissie aan wie de uitvoering van het plan werd opgedragen, bestaande uit de heeren C. A. Lion Cachet, Voorzitter, Jan Kalf, Secretaris, en E. Verschuyl, doen daarom een beroep op allen, die iets ervoor gevoelen, en verzoeken te willen opgeven wat hun van deze soort dingen bekend is.

Bij eene circulaire, waaraan het bovenstaande is ontleend, is een beschrijvingsbiljet gevoegd, om de commissie opmerkzaam te maken op eenig voorwerp. Deze formulieren zijn verkrijgbaar bij den Secretaris der commissie.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam. Algemeen. I. Opgang tegen het talud van een dijk tegenover een breede straat, 1e Prijs: zilveren med. en f 50; 2e Prijs: bronz. med. en f 25; 3e Prijs: getuigschr. II. Poortje voor een schoolgebouw. 1e Prijs: zilv. med. en f 40; 2e Prijs: bronz. med. en f 20; 3e Prijs: getuigschrift. III. Woonkamerschoorsteen. 1e Prijs: bronz. med. en f 25; 2e Prijs: getuigschrift en f 15. IV. Opmeting van een oud gebouwtje. 1e Prijs: zilv. med. en f 25; 2e Prijs: bronz. med. en f 15; 3e Prijs: getuigschrift; aan het bekroonde antwoord pl.m. f 35 voor honorarium wegens opname in een tijdschrift. Vóór 1 Dec. 1900, adres den heer C. N. van Goor, Jonkerfransstraat 126, Rotterdam.

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Voor alle Nederlanders. I. Ontwerp voor een ambachtsschool met Directeurswoning. 1e. Prijs: zilveren medaille der Mij. en f 100; 2e. prijs: bronzen medaille der Mij. en f 50. II. Ontwerp voor een diploma uit te reiken aan de Eereledender Maatschappij. 1e. Prijs: zilv. med. der Mij. en f 75; 2e. prijs: bronz. med. en f 25. III. Een aquarel naar een schilderachtig stads- of dorpsgezicht in Nederland. Prijs: bronz. med. en f 50. Vóór 1 Febr. 1901 aan het Bureau der Maatschappij, Marnixstraat 402 te Amsterdam. Zie Bouwk. Weekblad no. 30 van 28 Juli 1900.

Genootschap Mathesis Scientiarum Genitrix te Leiden. Voor oud-leerlingen van de school van het Genootschap, die na 17 Sept. 1895 het onderwijs hebben gevolgd. Een ontwerp voor een Raadhuis voor eene gemeente van 20.000 inwoners. 1e. Prijs: f 200 en gr. zilv. medaille; 2e. prijs: gr. zilv. medaille. Vóór 1 Maart 1901.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Opzichter 1.
Bouwkundig Teekenaar 2.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 16.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Onder Bescherming van Hare Majesteit de Koningin-Moeder.

BOUWWERKEN *uitgevoerd door leden der Maatschappij. Bijeenverzameld en uitgegeven bij gelegenheid van het vijftigjarig jubileum der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. 1892.*

Aan Hare Majesteit de Koningin-Regentes Eerbiedig opgedragen door het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

INHOUD.

PLATEN

1. Kantoorgebouw der firma Kerkhoven & Co. te Amsterdam. Architekt H. P. Berlage Nz.
2. St. Elisabeth gesticht te Amsterdam. Architekt A. C. Bleys
3. Winkelgebouw te Amsterdam. Architekt E. Breman.
4. Woonhuis van mevrouw Teixeira de Mattos te Amsterdam, Architekt Eduard Cuypers.
5. Woning van den Hoofd-Directeur der Rijks Museum-gebouwen te Amsterdam Architekt Dr. P. J. H. Cuypers.
6. Gebouw der Industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te Amsterdam. Architekt A. L. van Gendt.
7. Panoramagebouw te Amsterdam. Architekt I. Gosschalk.
8. Sarphatimonument te Amsterdam. Architekt J. R. de Kruyff.
9. Winkelgebouw van den heer Allert de Lange te Amsterdam. Architekt J. van Looy.
10. Kantoorgebouw der firma Labouchere Oyens & Co. te Amsterdam. Architect F. W. M. Poggenbeek.
11. Maatschappelijk Gebouw der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Architekten Th. G. Schill & D. H. Haverkamp.
12. Woonhuizen te Amsterdam. Architekt. J. C. Spakler Jr.
13. Woonhuis op het landgoed Uytenbosch te Baarn, van den heer J. L. Pierson. Architect C. Muysken.
14. Huize Oostbroek te de Bilt, van den heer Mr. W. J. Royaards van den Ham. Architect I. H. J. van Lunteren.
15. Villa Kennemerheuvel te Bloemendaal bij Haarlem, van den den heer L. H. Praetorius. Architekt L. Ritter.
16. Kantoor- en Winkelgebouw in het Agnetapark te Delft. Architekt F. M. L. Kerkhoff.
17. Gebouw der Studentensocieteit Phoenix te Delft. Archit. F. J. Nieuwenhuis.
18. Stationsgebouw der Holl. Ijz. Spoorweg Maatschappij. te Delft. Architekt C. B. Posthumus Meijjes.
19. Arbeiderswoningen te 's-Gravenhage. Architekt W. B. van Liefland.
20. Villa in het Prinsen Vinkenpark te 's Gravenhage. Architekt J. P. J. Lorrie.
21. R. K. Parochiekerk. Pastorie enz., van den H. Joseph, te 's Gravenhage. Architekt E. J. Margry.
22. Winkelgebouw te 'sGravenhage. Architekt J. H. A. Mialaret.
23. Winkelgebouw der Vereeniging Eigen Hulp te 's Gravenhage, Architekt H. J. Mondt.
24. Gebouw der industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te 's Gravenhage. J. J. van Nieukerken.
25. Villa aan de Laan van Meerdervoort te 's Gravenhage, Architekt P. du Rieu Fzn.
26. Physisch Laboratorium der Rijks Universiteit te Groningen. Architekt J. van Lokhorst.
27. Hypotheek- en Kadastergebouw te Groningen. Architekt C. H. Peters.
28. Woonhuis te Haarlem. Architekten S. Roog & Jb. van den Ban Pzn.
29. Kerk der Hervormde Gemeente te Katwijk aan Zee. Architekt H. J. Jesse.
30. Villa Laanzicht te Leeuwarden. Architekt H. H. Kramer.
31. Gebouw der Studenten Societeit te Leiden. Arch. Prof. E. Gugel.
32. Stads Gehoorzaal te Leiden. Architekt D. E. C. Knuttel.
33. Oudeliedenhuis te Leiden. W. C. Mulder.
34. Huize de Cloeze van den heer Mr. C. J. Sickesz, nabij Lochem. Architekt Nics. Molenaar.
35. R. K. Kerk en Pastorie te Nes en Zwaluwenbuur. Architekt Jos. Th. J. Cuypers.
36. Winkelgebouw der firma Bahlman & Co. te Nijmegen. Architekt D. Semmelink.
37. Winkelgebouw te Nijmegen. Architekt J. J. Weve.
38. Woonhuis te Rotterdam, Architekt D. Verheul Jr.
39. Schouwburg te Rotterdam. Architekt J. Verheul Dzn.
40. Hotel Wittebrug te Scheveningen. Architekt Joh. Mutters Jr.
41. Gebouw der Société Sic Semper te Utrecht. Architekt P. J. Houtzagers.
42. Woonhuis van den heer Dirk Laan te Wormerveer. Architect Jacob F. Klinkhamer.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 22 OCTOBER.

APELDOORN. Het bouwen van 3 dubb. huizen, aan den Asseltschenweg, hoek Tuinstraat.

De arch. J. A. Wijn. Bestek en teek. ad f 2 verkrijgb. en teek. ter inzage in hotel Schimmel.

HAARLEM. Het bouwen eener villa in het Wilhelminapark.

De arch. S. J. W. Mons, v.m. 11 u., in café „De Leeuwerik". Bestek en teek. te verkr. tegen f 1,50 bij den architect.

's-HERTOGENBOSCH (HERBEST.). Het afbreken van woningen en het oprichten van een bur. en archiefgebouw ten dienste der gem.-werken.

Het gemeentebest., v.m. 10 u.

TILBURG. Het afbreken van een muur, in 1898 door den heer A. A. Jansen gebouwd op den muur van een gebouw, behoorende bij het perc. serie N. no 1235, gelegen aan de Veldhoven alh., welke afbraak is bevolen bij vonnis der arrond.-rechtbank te Breda, en bevestigd bij arrest van het gerechtshof te 's-Bosch.

De heer C. J. Dijkmans, v.m. 10 u., te zijnen kant. op de Veldhoven. Aanw. gedaan.

DINSDAG 23 OCTOBER.

HELMOND. Het vergrooten en verbouwen eener moerbouten- en klinknagelfabriek met bijbehoorende werken.

De firma Gebr. v. Thiel, 's av. 7 u. in het hotel van Will. Bestek en teek. à f 1 verkr. aan de stoomdrukkerij van Aug. Pellemans. Inl. te bekomen bij de Erven J. v. Gaal. Aanw. 23 Oct. nam. 2 u.

NIJMEGEN. Het sloopen van de bestaande portierswoning met afsluithek aan het Valkhof en het ald. bouwen van eene nieuwe woning met poort.

Het gemeentebest., n.m. 2 u. Bestek met teek. à f 2 per stel verkr. ter secr. Inlicht. verkr. ten kant. van den gem.-arch. Aanw. gedaan.

UTRECHT. Bestek no. 824. Het maken van eene douaneloods en eenige diverse werken op het station Maastricht. Raming f 13000.

De maatsch. tot expl. van staatssp., v.m. 2 u. (lok. tijd) aan het centraalbureau Moreelse park.

WOENSDAG 24 OCTOBER.

ENSCHEDÉ. Het verbouwen van 4 woonhuizen aan de Kalanderstraat te Enschedé.

De heer N. Menko, 's midd. 12 u. Bestek en teek. te zijnen kantore ter inz. Inl. verstrekt de opz. W. v. d. Bos. Aanw. 24 Oct., v.m. 9 u., op het terrein.

's-GRAVENHAGE. De bouw van eene werkplaats met overdekten doorgang, ten behoeve van het onderhoud der landsgebouwen te 's-Gravenhage. Raming f 5800.

Het min. van W., H. en N., v.m. 11 u. Bestek no. 58, ter lez. aan het gebouw van het min. van W., H. en N., aan het bureel van den rijksbouwmeester in het 2de district, Fluweelen Burgwal no. 16 te 's-Gravenhage, aan dat van het prov. bestuur van Zuidholland en is te bekomen bij Gebr. v. Cleef te 's Hage. Inl. te bek. bij voorn. rijksbouwm. Aanw. gedaan.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonhuis op een terrein aan de Ratumschestraat aldaar.

De heer J. W. Wiggers, 's av. 8 u., in café „Prinsenhof" alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft arch. H. v. d. Schaaf.

DONDERDAG 25 OCTOBER.

BREDA. Het verbouwen van een huis gelegen aan den nieuwen Haagdijk no. 3 tot winkelhuis.

De aanbesteders P. A. Oomes en L. v. d. Pas, 's av. 8 u., in het café Jansen, aan de nieuwe huizen, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. gedaan.

HENGELO (OV.). Het maken van een gebouw, waarin (kantoorlokalen, magazijn enz. op een terrein aan de Langestraat ald.

De archit. W. Elzinga, 's av. 8 u., in het café van J. W. v. Wezel, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 25 Oct., v.m. 9½ u.

VRIJDAG 26 OCTOBER.

DE WIJK. Het bouwen van een nieuwe school met 2 lokalen, het verbouwen van eene school en het bouwen van 3 nieuwe onderwijzerswoningen met bijk. werken.

Het gemeentebest., n.m. 3 u. Inlev. der bilj. moet geschieden ½ u. voor de besteding ter secretarie der gem. De Wijk. Bestekken en 3 teek. liggen ter visie en zijn aldaar verkrijgb. tegen f 2 per stel. Inl. te bek. bij den arch. G. Otten Jzn. te Meppel. Aanw. 22 Oct., v.m. 10 u., te beginnen bij de school te Koekange.

ZATERDAG 27 OCTOBER.

SNEEK. Het bouwen van 13 woningen.

De arch. J. P. Hogendijk, 's mid. 12 u., in café „Roodhert". Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. Aan. 23 Oct., n.m. 1 u.

STAVOREN. Het bouwen van 4 woningen voor het person. v/d. vaardienst Enkhuizen—Stavoren.

De heer C. Bosman te Alkmaar, n.m. 3 u., in het café van U. Haarsma, te Stavoren, alw. bestek en teek. ter inz. en zijn ad f 1,50 verkrijgbaar bij A. Egmond te Enkhuizen. Aanw. 27 Oct., n.m. 1 u., te Stavoren op het terrein.

DINSDAG 6 NOVEMBER.

BARNEVELD. Het amov. en weder opbouwen der hofstede de tolboom te Terschuur, eerste in massa en daarna in perc.

De archit. Haanschoten, v.m. 10 u., in hotel „de Roskam", alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 29 Oct., v.m. 9 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen—Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. — Nijmegen, In de Betouwstraat 8. — Groningen, Pelsterstraat 6.

Reserves ult. 1899 . . . . f 1.944.100.00
Betaalde Brandsch. tot ult. '99 - 19.521.500.00

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

5 OCTOBER.

EIBERGEN. Het verbouwen en vergrooten van de stoomtabakskerverij en sigarenfabr. „de Vos".

Laagste inschrijver J. G. Blankenvoort, f 3049. Nog niet gegund.

HILLEGOM. Het bouwen van een huis voor naaischool.

Gegund aan P. de Graaff, aldaar.

TILBURG (ONDERH.). Het bouwen van een paardenstal met remise. Door den arch. Joh. J. Haerselhorst.

Gegund als volgt: J. C. v. Pelt, metselw. f 2660; F. Maas en v. d. Poel, timmerwerk f 2479.

6 OCTOBER.

ZIERIKZEE. Het verbouwen van een woonhuis. Door den heer A. J. de Looze.

Metselwerk. Laagste inschrijver P. Holm, f 897*.

Timmerwerk. J. Bartels, f 950. Niet gegund.

Schilderwerk. L. v. d. Vate, f 381*.

Loodgieterswerk. D. Timmerman, f 31,50*.

*Gegund.

7 OCTOBER.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het sloopen van 3 perceelen aan de Haarlemmer Houttuinen no. 92 en het daar ter plaatse bouwen van 3 pakhuizen. Door den arch. J. Duneker.

Gegund aan P. J. v. d. Meer te Amsterdam.

IJMUIDEN (ONDERH.). Het vergrooten van het afslaggebouw, voor de Coöp. Maatsch. „IJmuider Visscherij". Raming f 1900. Door de architecten G. H. Philips en J. C. Cramer.

Laagste inschr. J. G. ten Broeke, Velsen, f 1749.

ZEVENBERGEN. Het bouwen van een koetshuis met stalling voor den heer J. Tholenaar.

Laagste inschrijver A. J. v. Meer, f 1869. Gegund.

8 OCTOBER.

WIJK-BIJ-DUURSTEDE. Den bouw van de acetyleen gasfabriek „Hera", aldaar, onder beheer van den bouwkundige C. de Pagter. Ram. f 3250. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver J. W. van Bekkum, f 2635.

9 OCTOBER.

ALMELOO. Het gedeeltelijk verbouwen van de perc. F 151 en 152 aan de Groote Straat Nieuwe Eind voor den heer J. Nijholt. Door den arch. J. Fikkert Jszn.

Minste inschr. K. Spoor, Almeloo, f 3088.

BLAARTHEM (N.-BR.). Het bouwen van een fabriek met al de daartoe benoodigde materialen, voor reken. van den heer Jos. de Vries te Blaarthem gem. Gestel en Blaarthem. Ram. f 1250.

Laagste inschr. H. van Lieshout, Gestel, f 1440. Gegund.

GRONINGEN. Het afbreken van de perc. get. No. 8 en 10, in de Prinsenstraat, en het weder opbouwen van een winkelbehuizing met bovenw. Door den arch. J. v. d. Veen.

Laagste inschrijver G. Rademaker, f 3290. Gegund.

10 OCTOBER.

BRUNNEPE BIJ KAMPEN. Het bouwen van 4 arbeiderswoonhuizen, op het slagersplein te Brunnepe. Ram. f 4432. Door den aanbesteder.

Laagste inschr. H. Reuvers, IJselmuiden, f 3949. Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van een woonhuis voor den heer H. G. Winterberg. Door den architect J. H. C. Roesink.

Laagste inschrijver Joh. Weener, f 2120. Gegund.

HILVERSUM. Het bouwen van een woonhuis, aan de Pauwenstraat, aldaar. Door den bouwk. E. Hogervorst.

Laagste inschrijver Gebr. Koster, f 2750.

PAPENDRECHT. Het bouwen van een boerenschuur aan de Veerweg voor den heer M. Wapperom.

Metselwerk. Laagste inschrijver v. d. Linden, f 440*.

Timmerwerk. P. van der Tak, f 605*. *Gegund.

NIEUWBUINEN. De herbouw van een brugwachterswoning op no. 24 Z. k., onder bijlevering van alle materialen. Raming f 1248,50. Door het bestuur van het waterschap „Nieuwbuinen".

Laagste inschrijver B. Petersen, f 1235. Gegund.

11 OCTOBER.

BREDA. Het verbouwen van het huis staande en gelegen in de Ginnekenstraat G. A. no. 19. Door den arch. J. M. Marijnen.

Laagste inschrijver H. Mol, f 472.

ENKHUIZEN. Het bouwen van een woon- en winkelhuis aan de Oude Westerstraat aldaar. Door den arch. v. d. Meulen.

a. Laagste inschrijvers J. West en H. v. Doornik, f 4187.

b. J. West en H v. Dooonik, f 4266.

GRONINGEN. Het afbreken van eene woning, get. No. 33, in de Prinsenstraat, en het weder opbouwen van eene behuizing, met de leverantie van al het daartoe benoodigde. Door den arch. IJ. v. d. Veen.

Laagste inschrijver J. de Vink, f 1598. Gegund.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis, op een terrein gelegen aan den Derden Weemendwarsweg ald. Door den arch. W. Elzinga.

Laagste inschrijver Eissink, f 2484.

12 OCTOBER.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een pakhuis op een terrein, gelegen a/d. Haaksbergergrintweg, ald. Door den arch. H. E. Zeggelink.

Laagste inschrijver I. B. Heubach, f 3368. Gegund.

HEDEL (N.-BR.). Het bouwen van een achterhuis en eenige herstellingen aan het woonhuis met hôlev. van alle daartoe ben. materialen. Door den heer H. Quik.

Laagste inschrijver A. Janssen, Hedel, f 2136. Gegund.

HOOGEZAND. Het herbouwen eener afgebrande boerenbehuizing te Kalkwijk, met de lev. van al het daartoe benoodigde. Door den arch. E. Schreuder.

Laagste inschr. H. Brouwer, Kielwindeweer, f 3629. Gegund.

IJMUIDEN. Het bouwen van een pakhuis groot 160 M², met kantoor en bovenwoning aan de Prins Hendrikstraat bij de Visschershaven. Raming f 8750. Door de arch. G. H. Philips en J. C. Cramer.

Laagste inschrijvers M. Kistenmaker en C. Blauw, IJmuiden, f 8616.

IJMUIDEN. Het vergrooten der bestaande woning op het terrein der Stoomkuiperij aan den Rijksstraatweg. Ram. f 2700. Door de architecten G. M. Philips en J. C. Cramer.

Laagste inschrijvers M. Kistenmaker en C. Blauw, IJmuiden, f 2591.

13 OCTOBER.

AMERSFOORT. Het bouwen van twee heerenhuizen aan de Bergstraat. Door den arch. Herm. Kroes.

Laagste inschr. J. Klaarenbeek, f 10294. Gegund.

AMSTERDAM. Bestek no. 214. Het bouwen van eene bergplaats voor ledige projectielen op het terrein der artillerie-inrichtingen aan de Hembrug. Ram. f 10900; onder het beheer van de genie te Amsterdam. Door de genie.

Laagste inschrijver D. Stam Mz., Wormerveer, f 10,583.

DEVENTER. Het bouwen van een buitenverblijf te Epse naast den Buitenkamp. Door den heer dr. E. Faber.

Laagste inschr. Gebr. Markerink, f 5629.

HOOGEVEEN. Het bouwen van een dubbel woonhuis op de schutstreek voor J. Pool aldaar. Door den arch. J. Carmiggelt.

Laagste inschrijver J. Schulting, f 2659. Gegund.

WAGENINGEN. Eenige verbouwing, verf- en reparatiewerk aan het huis hoek Heerenstraat en Boterstraat, A no. 352. Door den architect S. Bitters.

Laagste inschrijver A. de Leeuw, f 935. Gegund.

„Per Telegraaf."

AMERSFOORT. Het bouwen van twee heerenhuizen aan de Bergstraat. Door den arch. Herm. Kroes.

Laagste inschrijver J. Klaarenbeek, Amersfoort, f 10294; daaropvolgende C. J. Kuntz, id. f 10777.

15 OCTOBER.

AMSTERDAM. Bestek no. 857. Het maken van eene steenen woning voor den stationschef en het inrichten van het bestaande stationsgebouw met chefswoning tot enkel stationsgebouw op het stationsemplacement te Maartensdijk. Ram. f 5540. Door de dir. der Holl. IJz. Spw. Mij.

Laagste inschrijver R. v. Westrenen, Amerongen, f 5987.

WAALWIJK. Het bouwen van drie woningen. Door den bouwk. H. C. Meulkens.

Laagste inschrijver Wed. A. Aarts, Waalwijk, f 2488. Gegund.

16 OCTOBER.

BERGEN-OP-ZOOM. Het verbouwen van eene woning in de Zuivelstraat. Door den heer F. v. d. Kreek.

Laagste inschrijver W. Weijts, f 1913. Niet gegund.

ROTTERDAM. Het bouwen van een gymnastieklokaal aan de Schoutenstraat. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver A. Kos Koolhaalder, f 23583. Gegund.

17 OCTOBER.

„Per Telegraaf."

ENSCHEDÉ. Het afbreken van een magazijn en woonhuis en het weder opbouwen van twee winkelhuizen aan de Oldenzaalsche straat aldaar, voor den heer J. W. Eijssink. Door de arch. A. L. Clemens Azn.

Laagste inschrijver H. Weijk, Enschedé, f 17495; daaropvolgende J. Schulenberg id., f 17587. Nog niet gegund.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet. overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma GEBRS. HESSE), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusatti, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstoffabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel, Stoomzaag- en Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Nooordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — HÖXTER-GODFLIEHR A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare bekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blomers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königswinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-steenen**, vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Centrale Verwarming.

Ventilatie - Serreverwarming - Broeikasverwarming.

G. H. BRUNS Jr. BREMEN.

Agenten voor Nederland: NELL & STUTTERHEIM Den Haag.

Installateurs van Water-, Gas- en Stoomleidingen.

Noordeinde 101. **Teleph. Interc. 619.**

Eerste Nederl. Papierstûcfabriek,

voorheen BENNEWITZ & Co.

Papierstûc dient tot geheele vervanging van Stucadoorwerk, Cartonpierre enz. en kan direct aangemaakt worden. Het wordt om zijne uitstekende eigenschappen (lichtheid, duurzaamheid, onbrandbaarheid, geschikheid om dadelijk te beschilderen), door H.H. Architecten enz. aanbevolen.

Kantoor: Damrak 85. AMSTERDAM. Fabriek en Atelier Tolhuis o/h. IJ.

Schilderlinnen verkrijgbaar in de breedten van 2.10, 2.55, 3.10, 4.10, en 5.10 tot de meest concurreerende prijzen.

Uitvoerders der gevelbekleeding van Oud Holland op de Wereldtentoonstelling te Amsterdam in 1895, van Oud Dordrecht in 1897.

Tentoonstelling Papierindustrie artistique Parijs. October 1894.

GROOTE GOUDEN MEDAILLE & EERE DIPLOMA.

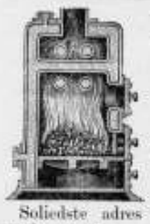
MARTIN & Co.,

AMSTERDAM.

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

Engelsche en Fransche Vloertegels.

Vraag Teekeningen en Prijzen.

Centrale Verwarmingsketels

van gesmeed ijzer

volgens Catalogus of teekening

worden het goedkoopste geleverd door

WARNS-GAYE & BLOCK

HAMBURG 1.

Soliedste adres voor handelaren in Verwarmingstoestellen en wederverkoopers.

Technisch Bureau. H. E. OVING Jr.

ROTTERDAM.

IJZERCONSTRUCTIE.

Overkappingen. Bruggen. IJzeren Gebouwen.

Geconstrueerde BALKEN, enz.

Fabriekssporen. Loodsen.

Centrale verwarming.

KANTOOR: Gelderschekade 21-23 (Plan C.)
WERKPLAATSEN: Binnenhaven O. Z. (Feijenoord).

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 30sten Oct. 1900, des namiddags ten **2** ure (*locale tijd*), aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 830.

Het maken van eene bestelgoederenloods, het wijzigen van de woning van den Stationschef en de bestaande dienstlokalen en eenige diverse werken op het station MAASTRICHT.

Begroting f 8740.

De besteding geschiedt volgens § 58 van het bestek.

Het bestek ligt van den 13den Oct. 1900 ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur A. VAN LIEBERGEN te *Maastricht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 23sten Oct. 1900, ten 11 uur voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

UTRECHT, den 11den October 1900.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 6den Nov. 1900, des namiddags ten 2 ure (*locale tijd*), aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 832.

Het maken, leveren en stellen van den bovenbouw van zeven draaischijven van 18 Meter middellijn met bijkomende werken, op de stations Rosendaal, Tilburg, Amsterdam W.P., Rotterdam D.P., Arnhem, Venlo en Maastricht.

Begroeting f 75000.

De besteding geschiedt volgens Art. 38 van het bestek.

Het bestek ligt van den 18den Oct. 1900 ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van de Heeren Sectie-Ingenieurs, te *Zutphen, Utrecht, Rotterdam, Breda* en *Maastricht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van f 1.—.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door de Sectie-Ingenieurs voornoemd.

UTRECHT, den 15den Octber 1900.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

27 OCTOBER 1900. 20e JAARGANG. No. 43.

BUREAU VAN REDACTIE: MAEMERSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • • ADVERTENTIËN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal. ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kosteloze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M°.

INHOUD. — De rechtspositie van den architect. — Dom te Utrecht. — Architectonische ruimteleer (vervolg van blz. 348). — De woningwet. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

DE RECHTSPOSITIE VAN DEN ARCHITECT.

Den 23sten dezer promoveerde aan de Rijks-Universiteit te Leiden tot Doctor in de rechtswetenschap de heer J. P. Bruynzeel, van Rotterdam, met een proefschrift: De rechtspositie van den architect.

Na eene korte inleiding behandelt de schrijver in het eerste hoofdstuk van dit geschrift: 1°. de beteekenis van het woord architect; 2°. de vraag: Is met architect (volgens de gegeven omschrijving) het woord „bouwmeester" in ons Burg. Wetb. synoniem? 3°. de rechtsverhouding tusschen architect en aannemer.

In de drie volgende hoofdstukken worden de artikelen 1645, 1646 en 1648, waarin de bouwmeester met name is genoemd, behandeld.

Het laatste hoofdstuk is gewijd aan: de gevolgen van faillissement van architect en aannemer.

Onder de gebruikelijke stellingen, 20 in getal, zijn er een vijftal die voor den bouwkundige belangrijk zijn.

De heer Mr. J. Limburg heeft eens karakteristiek beweerd (zie Bouwk. Weekbl. van 6 Febr. 1897), dat de architect jonger is dan onze wetgeving. Naar aanleiding daarvan wordt door sommigen beweerd, dat in het bijzonder in art. 1645 B. W. met bouwmeester niet de hedendaagsche architect is bedoeld, maar — en dit is het antwoord op de bovenstaande 2e vraag — dat het woord als synoniem met aannemer is op te vatten. Dit is ook het gevoelen van den heer Mr. D. E. Van Lennep, uitgedrukt in zijn academisch proefschrift „De civielrechtelijke verantwoordelijkheid van architecten en ingenieurs", verschenen in 1889.

Nu vraagt — indien deze bewering juist mocht blijken — de heer Bruynzeel: Is dan de regeling van de rechtspositie van den architect in ons B. W. onvoldoende? 2°. Legt de wet den hedendaagschen architect — in tegenstelling met den aannemer-uitvoerder, — den ontwerper van gebouwen, den kunstenaar in het schoone vak der bouwkunst te zware verplichtingen op, gelijk beweerd wordt? 3°. Zijn aan den anderen kant de rechten voldoende beschermd van den principaal, die den bouwmeester aan het werk zet, indien hem te kwader ure mocht blijken, dat hij zich in den bouwmeester bedrogen heeft, dat deze zijne plannen niet naar behooren heeft weten uit te voeren, dat hij nalatig geweest is in het behoorlijk volvoeren der hem opgelegde taak, of eindelijk indien hem na de oplevering en goedkeuring van het bouwwerk blijkt, dat hem ondeugdelijk werk is geleverd?

Het is de beantwoording dezer vragen, die de heer Bruynzeel zich tot taak heeft gesteld, door eene bespreking van de drie bovengenoemde belangrijke artikelen. Daarbij behoort in aanmerking te worden genomen, dat de schrijver bij zijne overwegingen de volgende omschrijving van „architect" aanneemt, volgens het woordenboek der Nederlandsche Taal: „Bouwmeester, bouwkundige, die de plannen van een gebouw ontwerpt en teekent, en de uitvoering van het werk bestuurt." De omschrijving van Littré in zijne Dictionnaire de la langue Française wijkt daarvan weinig of niets af.

Wat de eerste vraag betreft, komt de schrijver tot de conclusie, dat art. 1645 als de zetel der aansprakelijkheid van bouwmeesters-aannemers moet worden beschouwd, en dat de gevallen waaria architecten als zoodanig aansprakelijk zijn, door geen bijzonder wetsartikel worden geregeld, en de aansprakelijkheid dus volgens de regelen van het gemeene recht moet worden bepaald.

De beschouwingen omtrent art. 1646 resumeert de schrijver als volgt: met het oog op de belangen van den aanbesteder is dit art. geen slecht artikel; ook de belangen van den aannemer zijn er bij betrokken: voor beide partijen is het vaak van gewicht, de werkzaamheden buiten bestek behoorlijk te omschrijven en het over den prijs eens te worden; indien partijen op schrift hebben gebracht wat als bijwerk moet worden verstaan, dan zal de aanbesteder geen chicanes kunnen opwerpen en beweren, dat het onder het bestek valt. Om te bewijzen, dat de practijk, die ook hier den doorslag mag geven, van het voorschrift van art. 1646 niet afkeerig is, wijst de schrijver er op, dat in tal van bestekken de bepaling van dit artikel naast een zoogenaamden staat van eenheidsprijzen wordt opgenomen.

Wat betreft art. 1648 valt het, volgens den schrijver,

gemakkelijk in te zien, dat ook dit artikel niet met het oog op de werkzaamheden van den architect als zoodanig is geschreven, daar het werk en de in gereedheid gebrachte bouwstoffen moeten worden opgevat als de reeds verwerkte en nog te verwerken en in gereedheid gebrachte bouwmaterialen, en den aanbesteder van eenig nut kunnen zijn; den architect komt hiervoor geen vergoeding toe.

Men heeft hier te doen met een bijzonder geval van huur van werk, waarbij het contract, in tegenstelling met de geldende regelen bij huur van zaken, door den dood van een der partijen, en wel van den aannemer, wordt ontbonden.

Daar uit de overeenkomst met een architect aangegaan, de verbintenis om iets te doen voorspruit en deze praestatie voor een voornaam deel bestaat in het houden van toezicht, moet deze overeenkomst steeds geacht worden te zijn aangegaan met het oog op een bepaald persoon, en dus de regel gelden, dat zij door den dood wordt ontbonden.

De bewuste artikelen zijn voor verschillende opvattingen vatbaar geweest; of de zienswijze des schrijvers in alle opzichten als de juiste erkend moet worden, kan hier ter plaatse niet worden uitgemaakt. In elk geval echter blijft het proefschrift van den heer Bruynzeel, dat de schrijver ook ten geschenke heeft gezonden aan de boekerij van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, een hoogst interessante bijdrage tot de kennis der rechtspositie van den architect, die hem dank moet wijten voor zijn arbeid.

DOM TE UTRECHT.

In het verslag van den toestand en de werkzaamheden over de jaren 1875—1900 van de Afdeeling Utrecht, verschenen bij gelegenheid van het 25-jarig bestaan der Afdeeling, en aan de bezoekers van de 82ste Alg. Vergadering van de leden der Mij. t. Bev. d. Bouwkunst welwillend door de Afdeeling aangeboden, komt o. a. eene illustratie voor, die merkwaardig is. Daartoe in staat gesteld geven wij deze ook in dit blad.

De afbeelding is eene reproductie van eene photographische opname, zooals men zal zien, van uit een zeer hoog gelegen standpunt genomen, zoodanig, dat van het plein waar eenmaal het gedeelte van de kerk stond dat is ingestort, niets is te zien. Men verkrijgt daardoor den indruk, dat het eene afbeelding is van het voltooide gebouw.

ARCHITECTONISCHE RUIMTELEER.

(Vervolg van bladz. 348).

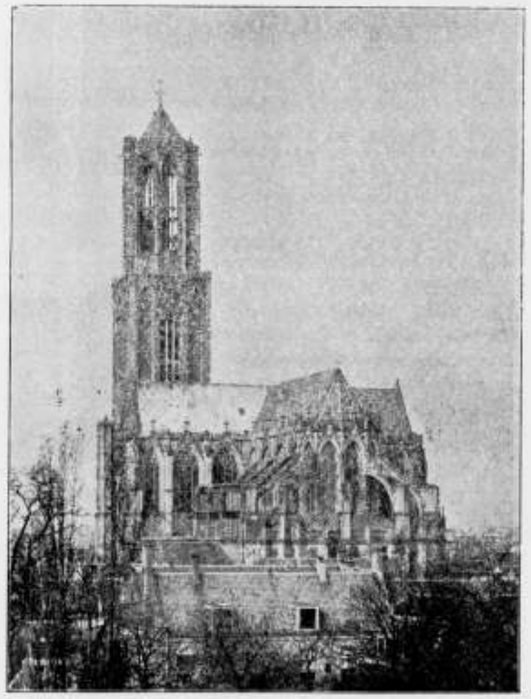
Verheven plechtigheid en rustige waardigheid zijn misschien in de hoogste mate alleen door architectonische middelen te belichamen; zoo kan men het heilige uitdrukken door een gewijd interieur te omgeven met gaanderijen en het te doen voorafgaan door voorportalen; maar ook voor de huiselijke behaaglijkheid van de menschelijke woning weet de architectuur te zorgen in alle schakeeringen der stemming, tot aan het gezellige van den engen kring om den haard.

Overigens is het inwendige van een bouwwerk, de ruimte, geheel onafhankelijk van de omgeving waarin het gebouw is opgetrokken; de gelegenheid om deze in overeenstemming te brengen met de omringende natuur ter verkrijging van een schilderachtig effect, bestaat niet; voor de ruimte is alleen de architectonische verdeeling beslissend ten opzichte van het kunst-karakter.

Er is een lange keten te bespeuren van speciaal artistieke vindingen, die zich uitstrekt van de eerste duidelijk waarneembare beginselen van bouwkunstige ruimtevorming tot aan de ontzaglijke voortbrengselen van den gewelfbouw, en eindelijk tot de nieuwste reusachtige overspanningen der ruimte met behulp van ijzer-constructie. Op dit gebied van de bouwkunst vindt geen tijdelijk verval of teruggang plaats, zooals in de ontwikkeling van de afzonderlijke stijlvormen, doch in onverbroken volgorde, — overspringend van het eene volk op het andere, — knoopen de vorderingen in de combinaties van ruimte- en overkappingsvormen aan elkaar; wat minsschien een later tijdperk te kort schiet aan grootschheid van bouwwerken, wordt weer vergoed door grootere fijnheid en verscheidenheid in de onderdeelen.

De inwerking van het stijl-ideaal van elk tijdperk op den bouw der ruimte is van groot belang, maar zij heeft de in elk geval gegeven constructieve voorwaarden tegenover zich: een breideloos gaande verbeelding wordt in bedwang gehouden door de techniek. Met elke vinding op het gebied van den ruimtebouw, die genoeg beteekenis heeft om het aanschijn te geven aan een nieuwe bouwkundige schepping, die als het meest volmaakte kan beschouwd worden binnen de grenzen van een bepaalde klasse van bouwwerken, gaat telkenmale de eindelijke oplossing van een architectonisch probleem gepaard. Voorbeelden hiervan leveren de propylaeën van den Atheenschen burcht in de overdekking met steenen balken, het Pantheon te Rome in zijn koepelbouw enz.

En dat het hiermede aldus gesteld is, teekent zoo juist het wezen der architectuur, die zich niet kan en mag los-

Dom te Utrecht.

maken van den nauwen samenhang van phantasie en statische wetten. De technische uitvoerbaarheid aan den eenen kant, en aan den anderen: het beantwoorden aan de hoogst-ideale uitdrukking van de ruimte in eene aan het onmogelijke grenzende stoutheid, zijn de beide onafwijsbare voorwaarden voor bouwwerken van den eersten rang. Het voldoen aan de monumentaliteit is in de voltooiing van het technisch gedeelte al voor een deel opgesloten.

De vraagstukken van de ruimteschepping worden slechts opgelost in den strijd van de fantaisie met de statische voorwaarden, waarbij deze laatste tegelijkertijd de remmende en artistiek regelende banden zijn. Om de noodzakelijkheid van zulk een beperking te begrijpen, behoeft men slechts te denken aan de Indische rotstempels, waarbij een teugellooze fantaisie tot zulke avontuurlijke willekeur in de vorming geleid heeft, daar het uithollen in de gegroeide rotsen, elk statisch gegeven ontwijkt. Een voorbeeld van den invloed der statica levert ook een andere tak van beeldende kunst, n.l. de beeldhouwkunst. Hier is de wet van het zwaartepunt overheerschend voor de gehcele figuur. Want waarvoor zouden anders die toevoegingen van boomstronken, rotsbrokken, vazen, afhangende deelen van het gewaad, enz. dienen moeten, als het niet is om de technische uitvoering van de figuur mogelijk te maken?

Bij de bouwwerken zullen we evenwel zien, dat, in weerwil van de dubbele afhankelijkheid van een stijl-ideaal van het volk en het technisch kunnen van hetzelfde tijdperk, toch nog een groote speelruimte overblijft voor de scheppende verbeeldingskracht van den kunstenaar, waar deze zich vrij beweegt.

Er bestaat niets Proteus-achtigers dan de ruimte, zoo gemakkelijk en als van zelf schijnt de eene vorm zich uit den anderen te ontwikkelen, en de verbeelding zwelgt in een stroom van tallooze vormen, die zich onophoudelijk voorwaarts dringen, zooals de eene golf volgt op de andere. Ondertusschen bemerkt men tot zijn verbazing bij de studie van de in den loop der eeuwen tot ontwikkeling geraakte ruimte-typen, dat deze, hoe verscheiden ook, zich toch in betrekkelijk weinig hoofdklassen laten indeelen.

Zooals we reeds boven opmerkten, kan men met eenig recht spreken van een metamorphose der ruimte; want alle daartoe behoorende samenstellingen hebben een gemeenschappelijken oorsprong, de „cel", welke verscheidene vormen aanneemt en zich volgens vaste wetten aan- en over elkaar voegt, en zoodoende gebouwen voortbrengt, die, in overeenstemming met de den mensch ingeschapen kosmische idee, tot stand komen door middelen, welke de natuur oplevert.

Wanneer er nu een wet kan bestaan voor die tallooze varieteit van de ruimte, dan moet deze gelden voor alle ruimte-klassen en een duidelijke, eenvoudige classificatie daarvan mogelijk maken. Ja, de wet moet zelfs de verbeeldingskracht vooruit zijn, en zelve tot nieuwe ruimtecombinaties leiden, die in geen enkel opzicht iets aan de voorgaande toegeven.

Aan pogingen om zulk een oer-vorm voor de architectuur vast te stellen, heeft het niet ontbroken; zoo meende men aan het einde van de vorige eeuw de prototype van alle bouwvormen in de *hut* gevonden te hebben; doch deze hypothese bleek onjuist en eenzijdig, daar zij in elk geval slechts zou opgaan voor de ontwikkeling van het schema voor den Griekschen tempel uit hout geconstrueerd. De oud-Oostersche wijze van bouwen, die nog geen horizontaal dak kende, vond in genoemde hypothese geen verklaring, en nog minder was dit het geval met de belangrijke ontwikkeling van den bouw van gewelven en verdiepingen. Een andere, in den nieuweren tijd opgedoken hypothese tot verklaring van de vorderingen in de ontwikkeling van den ruimtebouw, berustte op de vastheid van de grondstoffen, die voor de dakbedekking gebruikt werden. De betrekkelijke-, de volstrekte- of de breukvastheid zou volgens dit systeem in hoofdzaak de stijlvormen beheerscht hebben; maar deze doctrinaire opvatting liet den gewichtigen samenhang tusschen dak en wand buiten beschouwing. En toch heeft de gelijkmatig verdeelde last der overdekking een geheel andere uitwerking dan de belasting welke op enkele punten geconcentreerd is, en vordert dus dienovereenkomstig een ander stijlsysteem.

De weg, die het zekerst tot een inzicht in de wetten der ruimtevorming leidt, vindt men door de beschouwing der monumenten, en deze zal dan ook in het vervolg in de eerste plaats bewandeld worden. Tegelijkertijd ziet men uit de historische volgorde der ruimte-type, meer dan uit andere omstandigheden, een opmerkelijke overeenkomst van denkbeelden tusschen volken, die ten opzichte van den tijd zeer uiteenloopen.

Als eindresultaat van onze beschouwingen zien we hoe de grootste technische moeilijkheden die de jongste tijd gebracht heeft ten opzichte van vrije ruimte-overspanningen en ruimte-samenstellingen overwonnen werden, en hoe daarmee de grootste capaciteit om het ideale doel uit te drukken, bereikt is.

Het behoeft geen betoog, dat het gebruik van ijzer-constructies een groot aandeel heeft in deze verworven voordeelen.

Deze inleiding tot het boek moet ons een denkbeeld geven van des schrijvers bedoeling, die de ontwikkeling der ruimtetypen bij de achtereenvolgend ontstane monumenten tracht aan te toonen, in het bijzonder de aandacht schenkende aan zulke vormen, die heden ten dage nog bij voorkeur in staat zijn een rol in de bouwkunst te spelen.

Het erkennen van de voortdurende ontwikkeling der ruimte-typen is, volgens den schrijver, een gewichtig resultaat der bestudeering van de geschiedenis der bouwkunst. Door de kunst-historici is veelal de meeste aandacht geschonken aan de begrenzing der stijlperioden, vastgesteld door veranderde detailvormen, die dan ook noodzakelijk tijden hebben medegemaakt, als tijdperken van verval aangegeven. Geheel andere resultaten worden verkregen wanneer de vormen der architectonische ruimte het uitgangspunt der beschouwing zijn — wanneer die ruimte als grondslag van het bouwkunstig scheppen wordt aangenomen. Op dit gebied, immers, is geen teruggang waar te nemen, daarentegen een voortdurend streven naar meerdere volmaking, waarbij de stijl zich wel als een werkelijke maar niet als eenige factor doet gelden. In de vormveranderingen der ruimte komt, volgens den schrijver, de voortdurende en hoogere ontwikkeling van de bouwkunst, van af het kunstmatige hol en de eenvoudige afgedekte hut, tot aan de ontzagwekkende gewelfconstructiën der Romeinen en middeleeuwsche volken, en verder tot de grootste overspanningen van onzen tijd, met ijzer-constructiën, het helderst uit.

Juist onze tijd ziet zich des te meer gedrongen tot zulk eene opvatting, omdat daardoor het al te puristisch vastknoopen aan eene historische stijl-nuance, dat met de geëischte zelfstandigheid van het moderne scheppen niet meer overeen te brengen is, terzijde kan worden gesteld.

De zoogenaamde moderne richting in de beeldende kunsten heeft den strijd aangebonden tegen het schablone-achtige volgen der oude vormen en kan reeds opmerkenswaardige

uitkomsten toonen; voorloopig echter behooren deze tot de decoratieve kunst. Iets werkelijk nieuws op het gebied der omsloten ruimte is er nog niet en zal er niet komen, zoolang de oudere, deels zelfs nog onovertroffen scheppingen als uitgangspunt worden genomen voor het voldoen aan moderne eischen.

De moderne kunstenaar kan niet aanvangen met eene gerechtigde hoogschatting, of deels zelfs overschatting, der oude geheiligde typen; hij moet in het nuchtere licht van eene verstandige kritiek zoeken naar een oorsprong in het verledene, van waaruit het kunnen in zijn kindsheids gestegen is tot eene steeds grooter wordende vrijheid van beweging.

Deze redeneeringen ontleenen wij aan de voorrede van den schrijver; met de hier eraan voorafgaande inleiding geven zij eenigszins een denkbeeld van de wijze waarop hij de stof behandelt. Zijn werk, voorzeker geen onbelangrijke studie, is dus eene geschiedenis der bouwkunst waarbij wordt uitgegaan van een eenigszins ander standpunt dan gewoonlijk blijkt.

De schrijver hoopt een weinig sympathie voor zijn werk bij enkelen te vinden. Wij gelooven, dat hij daarop rekenen kan, wellicht vooral voor het tweede deel van het werk, waarin meer tijd zal worden gewijd aan de gewone burgerlijke bouwwerken. C.

DE WONINGWET.

Nu de tijd nadert — en dit schijnt het geval te zijn —, dat de Woningwet bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal in behandeling zal komen, wordt de belangstelling in die wet weder grooter, en gaande gehouden, o. a. door sprekers over het onderwerp.

Onder de stellingen waarop de heer J. P. Bruynzeel — behalve zijn proefschrift — verleden Dinsdag tot Doctor in de rechtswetenschap promoveerde, hadde de laatste als volgt: Het vraagstuk der volkshuisvesting is voor geen goede oplossing vatbaar, tenzij de bouwverordeningen ook in dien zin worde gewijzigd, dat voor het bouwen anders dan volgens plannen ontworpen door gediplomeerde bouwkundigen, geen vergunning wordt verleend.

Mr. Bruynzeel is het eens met Mr. Verkouteren in dit opzicht. Jammer, dat de verdediging van die stelling niet in druk is verschenen.

Merkwaardig is wat men lezen kan in de memorie van beantwoording van het algemeen verslag der Afdeelingen van den Gemeenteraad van Amsterdam over de Gemeente-begrooting voor het jaar 1901. Daarin wordt onder „Gezondheidsdienst" het volgende medegedeeld:

Nu de gemeentelijke gezondheidsdienst in een tijdsverloop van drie jaren door het stelselmatig onderzoek van verschillende buurten, waar slechte woningtoestanden vermoed worden; door het onderzoek en de behandeling van een aantal klachten over slechte woningtoestanden; door het onderzoek voor het opmaken van ve scheidene aanschrijvingen, overeenkomstig art. 345 der Algemeene Politie-verordening, aan huissigenaren, overeenkomstig art. 328 dierzelfde Verordening en door het doen van onderzoekingen met het oog op art. 275 van die Verordening, ervaring heeft verkregen, zal het ontwerpen van voorschriften betreffende bewoning en bewoonbaarheid weldra bij dien dienst aan de orde gesteld kunnen worden. B. en W. hopen, dat deze zullen gebaseerd kunnen worden op een inmiddels in het Staatsblad verschenen Woningwet.

Aldus zullen te Amsterdam voorschriften worden ontworpen die, zooals het behoort, hun ontstaan zullen danken aan de ondervinding. B. en W. *hopen*, dat die gebaseerd kunnen worden op de dan reeds aangenomen Woningwet.

Zij twijfelen er naar 't schijnt aan, en misschien terecht. Voor eene aansluiting van de voorschriften aan de Wet ware het beter geweest, indien de laatste haar ontstaan te danken had gehad aan meer ondervinding.

Het opmaken van betere politieverordeningen op het bouwen wacht mede hier en daar op de Woningwet, al wordt het niet openlijk erkend. Het omgekeerde ware ook wenschelijker geweest. R.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Tech. Vakvereeniging Afd. Amsterdam. 17 Oct. 1900. Van de Commissie voor het nazien van de rekening en verantwoording van den Algemeenen penningmeester was een schrijven ingekomen, waarin zij nogmaals hare houding verdedigde; door den voorzitter werden hierop eenige mededeelingen gedaan omtrent den weg dien men thans was ingeslagen om tot eene oplossing te geraken.

De ter vorige vergadering benoemde Commissie tot voorbereiding van het ondersteuningsfonds, had reeds Concept-reglementen samengesteld. Door den Voorzitter werd haar den dank der Afd. gebracht voor den ijver waarmede zij deze zaak had aangepakt. Besloten werd het ontwerp ter kennismaking in het Technisch Weekblad op te nemen.

Hierna werden de door het Bestuur voorgestelde wijzigingen van het Algemeen Huishoudelijk Reglement behandeld, waarbij enkele voorstellen een langdurig debat uitlokten.

Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst Afdeeling 's-Gravenhage, 26 October 1900. Met een hartelijken welkomstgroet voor de nieuwe winter-campagne opende de Voorzitter, de heer W. C. Metzelaar, de bijeenkomst en werden de notulen der vorige goedgekeurd.

Na eenige mededeelingen van huishoudelijken aard werd o. a. door het Bestuur voorgesteld om, nu het tot heden niet was gebleken dat eene cursus voor het huisschilderen voldoende deelneming zou verwerven, het vroeger voor dit doel bestemde geld thans liever te besteden aan eene prijsvraag voor eene handleiding voor dat vak. Hierover was reeds te voren met het Hoofd-Bestuur van gedachten gewisseld en ten opzichte der uitgave van een te verkrijgen werkje is medewerking toegezegd. Het voorstel werd door de Vergadering aangenomen; spoedig zal dus het programma worden bekend gemaakt en verkrijgbaar gesteld worden.

Vervolgens werd door de afgevaardigden naar de beide Algemeene Vergaderingen der Maatschappij, de eerste in Mei te Amsterdam, — de tweede in September te Utrecht, — verslag daarover uitgebracht.

Alsnu werd aan den spreker voor dezen avond, de heer F. J. Bremmer Hzn. architect alhier, het woord gegeven. Het onderwerp was: *„Middeneeuwsche Bouwkunst te Rouaan"*.

Te midden van eene rijke collectie etsen en photographiën gaf spreker allereerst eene korte beschrijving van de ligging der stad Ronaan, zoowel wat aangaat de natuurlijke gesteldheid van de landstreek, als wel ten opzichte van handelsbelangen.

Na deze inleiding, die ons als 't ware te Rouaan „thuis" bracht werd overgegaan tot het eigenlijke onderwerp, niet beter uit te drukken dan door het te noemen: de behandeling der middeneeuwsche overblijfselen van kerk-bouw zoowel als van profaan-bouw.

Beginnende bij het westelijk gedeelte der stad, de Rue Eau de Robec, werden alle gebouwen, welke eenigszins voor eene nadere beschouwing en ontleding in aanmerking komen, achtereenvolgens besproken, waaronder te noemen de cathedralen Saint-Ouen; Saint-Maclou; Saint-Vincent en Saint-Paul, zijnde deze de voornaamste kerken. Vervolgens werd eene beschrijving gegeven over de beste monumenten van den profaan-bouw, namelijk: de Arcade de la Grosse Horloge, met beffroi; het Aartsbisschoppelijk Paleis; Palais de Justice; Hôtel du Bourgtheroulde; Bureau des Finances en Beste de la Vieille Tour.

Van al deze gebouwen werd de oorsprong nagegaan; de stichting en de veranderingen in den loop der tijden, ook door de elkander opvolgende bouwmeesters, onder de verschillende regeeringen, werden breedvoerig behandeld, waarbij spreker aan de hand zijner menigvuldige platen, ten volle de schoonheid, zoowel in conceptie als wat betreft de versiering uit- en inwendig, deed uitkomen.

Het mag gezegd worden dat deze voordracht, die ons weder zooveel schoons te gedenken en te aanschouwen gaf, veel belangstelling wekte en dat er terecht veel van werd genoten.

De Voorzitter bracht dan ook een hartelijk woord van dank aan den heer Bremmer voor zijnen arbeid voor dezen avond en hield zich voor ons allen aanbevolen voor meer in de toekomst. Ook waardeerde de Voorzitter ten zeerste de tentoonstelling van schetsen en ontwerpen — zoowel op bouwkundig als decoratief gebied, — van de hand des sprekers en bracht hem ook daarvoor dank, er op wijzende dat dit zeer zeker navolging verdiende. Na een opwekkend woord tot verderen arbeid in den komenden winter, die op heden avond zoo goed was ingezet, sloot de Voorzitter de vergadering.

Afdeeling Utrecht, 23 Oct. 1900. Met een kort woord van welkom tot de aanwezige leden werd deze eerste wintervergadering door den Voorzitter geopend.

Voorlezing had plaats van de notulen; na eenige bemerkingen werden deze goedgekeurd. Mededeeling werd gedaan van eenige ingekomen stukken, o. a. van een schrijven van het Bestuur der Maatschappij betreffende inzending van eventueele vragen; de Voorzitter verzocht de leden zoo mogelijk eenige vragen te stellen. Verder was een schrijven van het bestuur ontvangen met een inteekenlijst voor de eerepriisvraag Godefroy, welke aan de leden werd voorgelegd.

Door den Penningmeester werd rekening en verantwoording gedaan van de kosten, der plaats gehad hebbende Algemeene Vergadering; nadat deze rekening door eene Commissie, bestaande uit de heeren J. Krap, J. Weidner en R. Pisa, was nagezien en accoord bevonden, bracht de voorzitter den penningmeester, de heer Kok, een woord van dank namens de Afdeeling voor het accurate geldelijk beheer.

De heer Kok gaf het voornemen te kennen, om ingaande Januari a.s. als penningmeester en bestuurslid te bedanken, omdat het naar zijne meening beter was dat er jongere krachten in het bestuur kwamen, de voorzitter was het daarmede niet eens en hoopte dat de heer Kok op zijn besluit mocht terug komen en hij dit nog eens in bedenking zoude nemen. Door den heer van Lunteren werd daarna, als afgevaardigde, verslag uitgebracht van de algemeene Meivergadering, terwijl de heer Vreeswijk, afgevaardigde van de Septembervergadering, mededeelde, dat dit, aangezien alle aanwezigen op deze vergadering geweest waren, in dit geval wel niet noodig geacht zoude worden.

De heer Vreeswijk deelde daarna mede, dat hij om bepaalde redenen, welke hij in 't kort mededeelde, wenschte te bedanken als Secretaris, dus ook als bestuurslid, en zulks ingaande met Januari; na eenige besprekingen dienaangaande gaf de Voorzitter den heer Vreeswijk in overweging deze kwestie nog eens in bedenking te nemen tot aan de Decembervergadering.

Niets meer aan de orde zijnde werd de vergadering door den Voorzitter gesloten.

BERICHTEN.

Op Zondag 28 October a. s. zal in het gebouw van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, Marnixstraat 402, te Amsterdam, eene Tentoonstelling geopend worden van Meubelen, vervaardigd in de fabriek van de firma Van Wijngaarden en Co. te Weesp en versierd door den heer Th. Van Hoytema. Deze tentoonstelling wordt op Vrijdag 2 Nov. gesloten.

Dezelfde meubelen werden in de afgeloopen week te 's-Gravenhage tentoongesteld in „Pulchri Studio", naar wij vernemen met groot succes.

In de Memorie van beantwoording van het algemeen verslag der afdeelingen van den gemeenteraad van Amsterdam over de gemeente-begrooting voor het jaar 1901 lezen wij o. a.,

betreffende de ambachtsscholen: dat de noodzakelijkheid der stichting van eene derde Ambachtsschool door B. en W. wordt gevoeld, en voorstellen daaromtrent in onderzoek zijn;

betreffende het Stadhuis: dat plannen tot verbouwing van het stadhuis bestaan, die reeds een onderwerp van beraadslaging uitmaakten in de Commissie van Bijstand in het beheer der Publieke Werken, en dat de stichting van een geheel nieuw Stadhuis, door enkele raadsleden en B. en W. zeer gewenscht, zeer kostbaar zoude zijn.

Wat het bouwtoezicht betreft, vinden wij aangeteekend, dat de benoeming van een Hoofd van het Bouwtoezicht onvermijdelijk zal gevolgd moeten worden door eene vermeerdering van het thans werkzame personeel.

Door het Bestuur van de Maatschappij t. Bev. d. Bouwkunst is een adres gericht tot den gemeenteraad van Nijmegen, waarbij in overweging wordt gegeven een besluit te nemen, om het behoud van de Boddelpoort aldaar te verzekeren.

Omtrent deze aan de Waalkade gelegen poort, waarover vroeger in dit blad reeds mededeelingen werden gedaan, zij in herinnering gebracht, dat zij bestaat uit een bakstecnen toren van twee verdiepingen, met traptorentje op de zijde, dat zij werd gebouwd in de jaren 1538—1540 en getuige was van de belegeringen der stad in 1572, 1591 en 1793. In 1800 werd het bouwwerk verkocht en bij eene fabriek gevoegd. De stad kocht nu niet lang geleden het fabricksgebouw, brak dit af, en ging ook over tot het afbreken van de overblijfsen der poort, hetgeen evenwel gestaakt werd nadat hierop was aangedrongen door den Minister van Binnenlandsche Zaken.

Door een gemeenteraadslid werd onlangs het voorstel gedaan, den sedert jaren opgehoopten grond rondom de poort te ontgraven en er plantsoen aan te leggen volgens een ontwerp van den heer J. J. Weve, Gemeente-architect; maar met 10 tegen 8 stemmen werd dit voorstel verworpen.

Thans wordt van verschillende zijden in adressen aangedrongen op de instandhouding van de overblijfselen der poort. Ook het Genootschap Architectura et Amicitia heeft zich in dien zin tot den gemeenteraad gewend.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam. Algemeen. I. Opgang tegen het talud van een dijk tegenover een breede straat. 1e Prijs: zilveren med. en f 50; 2e Prijs: bronz. med. en f 25; 3e Prijs: getuigschr. II. Poortje voor een schoolgebouw. 1e Prijs: zilv. med. en f 40; 2e Prijs: bronz. med. en f 20; 3e Prijs: getuigschrift. III. Woonkamerschoorsteen. 1e Prijs: bronz. med. en f 25; 2e Prijs: getuigschrift en f 15. IV. Opmeting van een oud gebouwtje. 1e Prijs: zilv. med. en f 25; 2e Prijs: bronz. med. en f 15; 3e Prijs: getuigschrift; aan het bekroonde antwoord plan. f 35 voor honorarium wegens opname in een tijdschrift. Vóór 1 Dec. 1900, adres den heer C. N. van Goor, Jonkerfranastraat 126, Rotterdam.

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Voor alle Nederlanders. I. Ontwerp voor een ambachtsschool met Directeurswoning. 1e. Prijs: zilveren medaille der Mij. en f 100; 2e. prijs: bronzen medaille der Mij. en f 50. II. Ontwerp voor een diploma uit te reiken aan de Eereleden der Maatschappij. 1e. Prijs: zilv. med. der Mij. en f 75; 2e. prijs: bronz. med. en f 25. III. Een aquarel naar een schilderachtig stads- of dorpsgezicht in Nederland. Prijs: bronzmed. en f 50. Vóór 1 Febr. 1901 aan het Bureau der Maatschappij, Marnixstraat 402 te Amsterdam. Zie Bouwk. Weekblad no. 30 van 28 Juli 1900.

Genootschap Mathesis Scientiarum Genitrix te Leiden. Voor oud-leerlingen van de school van het Genootschap, die na 17 Sept. 1895 het onderwijs hebben gevolgd. Een ontwerp voor een Raadhuis voor eene gemeente van 20.000 inwoners. 1e. Prijs: f 200 en gr. zilv. medaille; 2e. prijs: gr. zilv. medaille. Vóór 1 Maart 1901.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Aantal ingeschreven solicitanten voor:
Bouwkundig Opzichter 2.
Bouwkundig Teekenaar 2.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 17.
Aantal aanvragen voor:
Bouwkundig Opzichter teekenaar. 1.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.
Onder Bescherming van Hare Majesteit de Koningin-Moeder.

BOUWWERKEN *uitgevoerd door leden der Maatschappij. Bijeenverzameld en uitgegeven bij gelegenheid van het vijftigjarig jubileum der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. 1892.*

Aan Hare Majesteit de Koningin-Regentes Eerbiedig opgedragen door het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

INHOUD.

PLATEN

1. Kantoorgebouw der firma Kerkhoven & Co. te Amsterdam. Architekt H. P. Berlage Nz.
2. St. Elisabeth gesticht te Amsterdam. Architekt A. C. Bleys
3. Winkelgebouw te Amsterdam Architekt E. Breman.
4. Woonhuis van mevrouw Teixeira de Mattos te Amsterdam, Architekt Eduard Cuypers.
5. Woning van den Hoofd-Directeur der Rijks Museum gebouwen te Amsterdam Architekt Dr. P. J. H. Cuypers.
6. Gebouw der Industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te Amsterdam Architekt A. L. van Gendt.
7. Panoramagebouw te Amsterdam. Architekt I. Gosschalk.
8. Sarphatimonument te Amsterdam. Architekt J. R. de Kruyff.
9. Winkelgebouw van den heer Allert de Lange te Amsterdam, Architekt J. van Looy.
10. Kantoorgebouw der firma Labouchère Oyens & Co. te Amsterdam. Architect F. W. M. Poggenbeek.
11. Maatschappelijk Gebouw der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Architekten Th. G. Schill & D. H. Haverkamp.
12. Woonhuizen te Amsterdam. Architekt J. C. Spakler Jr.
13. Woonhuis op het landgoed Uytenbosch te Baarn, van den heer J. L. Pierson. Architect C. Muysken.
14. Huize Oostbroek te de Bilt, van den heer Mr. W. J. Royaards van den Ham. Architect I. H. J. van Lumteren.
15. Villa Kennemerheuvel te Bloemendaal bij Haarlem, van den den heer L. H. Prætorius. Architekt L. Ritter.
16. Kantoor- en Winkelgebouw in het Agnetapark te Delft. Architekt F. M. L. Kerkhoff.
17. Gebouw der Studentensocieteit Phoenix te Delft. Archit. F. J. Nieuwenhuis.
18. Stationsgebouw der Holl. IJz. Spoorweg Maatschappij. te Delft. Architekt C. B. Posthumus Meijjes.
19. Arbeiderswoningen te 's-Gravenhage. Architekt W. B. van Liefland.
20. Villa in het Prinsen Vinkenpark te 's Gravenhage. Architekt J. P. J. Lorrie.
21. R. K. Parochiekerk. Pastorie enz., van den H. Joseph, te 's Gravenhage. Architekt E. J. Margry.
22. Winkelgebouw te 's Gravenhage. Architekt J. H. A. Mialaret.
23. Winkelgebouw der Vereeniging Eigen Hulp te 's Gravenhage, Architekt H. J. Mondt.
24. Gebouw der industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te 's Gravenhage. J. J. van Nieukerken.
25. Villa aan de Laan van Meerdervoort te 's Gravenhage, Architekt P. du Rieu Fzn.
26. Physisch Laboratorium der Rijks Universiteit te Groningen. Architekt J. van Lokhorst.
27. Hypotheek- en Kadastergebouw te Groningen. Architekt C. H. Peters.
28. Woonhuis te Haarlem. Architekten S. Roog & Jb. van den Ban Pzn.
29. Kerk der Hervormde Gemeente te Katwijk aan Zee. Architekt H. J. Jesse.
30. Villa Laanzicht te Leeuwarden. Architekt H. H. Kramer.
31. Gebouw der Studenten Societeit te Leiden. Arch. Prof. E. Gugel.
32. Stads Gehoorzaal te Leiden. Architekt D. E. C. Knuttel.
33. Oudeliedenhuis te Leiden. W. C. Mulder.
34. Huize de Cloeze van den heer Mr. C. J. Sirkesz, nabij Lochem. Architekt Nics. Molenaar.
35. R. K. Kerk en Pastorie te Nes en Zwaluwenbuur. Architekt Jos. Th. J. Cuypers.
36. Winkelgebouw der firma Bahlman & Co. te Nijmegen. Architekt D. Semmelink.
37. Winkelgebouw te Nijmegen. Architekt J. J. Weve.
38. Woonhuis te Rotterdam, Architekt D. Verheul Jr.
39. Schouwburg te Rotterdam. Architekt J. Verheul Dzn.
40. Hotel Wittebrug te Scheveningen. Architekt Joh. Metters Jr
41. Gebouw der Société Sic Semper te Utrecht Architekt P. J. Houtzagers.
42. Woonhuis van den heer Dirk Laan te Wormerveer. Architect Jacob F. Klinkhamer.

De 42 in dit werk voorkomende platen, groot 50 bij 35 cM. zijn lichtdrukken naar photegraphische opnamen, beiden van de firma Emrik & Binger te Haarlem.

Deze verzameling platen, in portefeuille, is aan het Bureau der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst verkrijgbaar, voor de Leden der Maatschappij, à f 5.— per exemplaar.

N.B. De plattegronden van deze gebouwen zijn voorgesteld op twee dubbele platen.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 6 NOVEMBER.

HELMOND. Het tot winkelhuis verbouwen van een woonhuis voor de heeren Terheijden en Waals te Leiden.

De aanbesteders, n.m. 3 u., in het perceel aan de Markt hoek Veestraat. Inl. worden verstrekt door den architect C. Jos. Bezemer te Helmond, bij wien afdrukken van bouwplan en bestek verkrijgb. zijn ad. f 1,50 per stel. Aanw. 5 Nov. v.m. 11½ u.

WITTEM (LIMB.). Het bouwen van een vierde lokaal aan de school aldaar en bijkomende werken, met bijlevering der benoodigde materialen.

Het gemeentebest., n.m. 2 u. Plan en bestek ter gemeentesecretarie ter inzage en tegen f 1,80 aldaar verkrijgb. Aanw. ter plaatse een uur voor de besteding.

DINSDAG 8 NOVEMBER.

BARNEVELD. Het amov. en weder opbouwen der hofstede de tolboom te Terschuur, eerst in massa en daarna in perc.

De archit. Haanschoten, v.m. 10 u., in hotel „de Roskam", alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. gedaan.

HILVERSUM. Het verbouwen van perceel Kerkstraat 2 hoek Groest te Hilversum.

De archit. J. H. Slot. Bestek en teek. ter inz. in café „de Berg" alw. teek. verkrijgb. zijn à 50 cent per stuk. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 7 NOVEMBER.

HENGELO (OV.). Het afbreken van een perc. en het bouwen van een dubbel woon- en winkelhuis met werkplaats.

De architecten van der Goot en Kruisweg, n.m. 3 u. Bestek ad f 1,50 verkrijgb. bij gen. arch. Aanw. 7 Nov., v.m. 10 u.

DONDERDAG 15 NOVEMBER.

VALKENBURG (LIMB.). Het bouwen van 2 woonhuizen, met stal en remise, op een terrein tegenover het station ald.

De aanbesteder. Bestekken met teek. verkrijgb. ten huize van den heer Feber-Linssen ald. en bij den arch. Joseph Hollman, Wilhelmina Singel 23, Wijk-Maastricht.

Assurantie Maatschappij tegen Brand schade
De NEDERLANDEN van 1845.
's-Gravenhage, Kerkstein hoek Prinsestraat — Zutphen—Amsterdam, Singelgracht — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein) — Breda, Prinsenlaan. — Alkmaar, Langestraat. — Nijmegen, In de Betouwstraat 8. — Groningen, Peizerstraat 6.
Reserves ult. 1899. . . . f 1.944.100.00
Betaalde Brandsch. tot ult. '99- 19.521.500.00
Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

9 OCTOBER.

ENSCHEDE (ONDERH.). Het schilder- en glaswerk van een nieuw te bouwen pakhuis. Door den heer I. B. Heubach.

Laagste inschrijver J. G. Platvoet, f 315. Gegund.

12 OCTOBER.

AMERSFOORT. Het bouwen van 2 heerenhuizen aan de Bergstraat, volgens ontwerp van den arch. Herm. Kroes.

Laagste inschrijver J. Klarenbeek, f 10294. Gegund aan H. Noorman.

BUSSUM (ONDERH.). Het bouwen van twee villa's op terreinen in het Wilhelminapark. Door den architect A. H. Arentsen.

Gegund aan den laagsten inschrijver A. Verhaar, aldaar.

GRONINGEN (ONDER.). Het opwinden van een kap enz. en het bouwen van eene bovenverdieping enz., alles op een terrein aan de N. Ebbingestraat ald., voor de heeren Gebr. Servaas, onder architectuur van K. en G. Hoekzema Kz.

Laagste inschrijver H. K. Bol, f 2958. Gegund.

16 OCTOBER.

ALMELO. Het afbreken van het bestaande en het daar ter plaatse bouwen van een winkelhuis met bovenhuis en afzonderlijk staande bakkerij, thans bewoond door den heer Levitus en voor rekening van mej. de Wed. G. E. v. d. Heuvel. Door de aanbesteders.

Laagste inschrijver A. Schreuder, f 6042.

17 OCTOBER.

ENSCHEDÉ. Het afbreken van een magazijn en woonhuis en het weder opbouwen van twee winkelhuizen aan de Oldenzaalsche straat aldaar, voor den heer J. W. Eijssink. Door den arch. A. L. Clemens Azn.

Laagste inschrijver H. Weijk, f 17495. Nog niet gegund.

HEERENVEEN. Het maken van een rijtuigremise en wachtkamer te Berlicum. Door de Nederl. tramweg-maatschappij.

Laagste inschrijver S. Saakstra, Zweins, f 4200. Gegund.

18 OCTOBER.

ARNHEM. Bestek no. 5. Het bouwen van een gebouw voor desinfectie-inrichting aan den Westervoortschendijk. Begrooting f 9100. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijvers F. B. Fresen en B. Wassink, f 8110. Gegund.

BREDA. Het verbouwen van de perceelen 10 en 11 aan de Torenstraat ald. Door den arch. J. Eijdsman.

Enkel timmerwerk. Laagste inschr. H. J. Wackerhausen, Teteringen, f 1808.

Metselwerk. J. Verharen, f 1139.

Massa. H. J. Wackerhausen, Teteringen, f 2930.

WATERINGEN. Het schilder- en glaswerk voor de in aanbouw zijnde R.-K. kerk en pastorie. Door den aannemer.

Laagste inschrijvers Dames en Scheerder, Rotterdam, f 1450.

19 OCTOBER.

's-GRAVENHAGE. Het sloopen van het perceel Spuistraat 31 en het ter plaatse bouwen van een winkelhuis met bovenmagazijn. Door de architecten K. Meijer en H. E. M. Rademaker.

Met kapverdieping. Laagste inschrijver J. v. Rossum, Loosduinen, f 21700.

Zonder kapverdieping. J. v. Rossum, Loosduinen, f 20700.

HILLEGERSBERG. I. Het bouwen van een schoollokaal aan de bestaande school op het dorp; II. het leveren van de daarvoor ben. meubelen. Door het gem.-best.

Perc. 1. Laagste inschrijvers J. Bangma, en A. v. d. Linden, f 4187.

Perc. 2. W. Post, f 246,50.

MAASSLUIS. Het bouwen van een ziekenbarak met woning. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver J. v. d. Endt, f 7140.

ZWOLLE. Het bouwen van een dienstwoning te Emmeloord op Schokland. Raming f 4820. Door het prov. best.

Laagste inschr. W. F. J. Bollen, Zwolle, f 4960.

20 OCTOBER.

AMSTERDAM. Het maken van een fabrieksgebouw aan de Bilderdijkstraat, genummerd no. I, II, III en IV voor den heer Jan Dankelman. Door den archit. G. v. Arkel.

Laagste inschrijver W. Greve, f 37642.

APELDOORN. Het bouwen van 3 dubb. huizen, aan den Asseltschenweg, hoek Tuinstraat. Door den arch. J. A. Wijn.

Perc. 1 of 2. Laagste inschrijver H. Kamphuis, f 4000.

Perc. 2. H. Kamphuis, f 4000.

Perc. 3. W. Eilander, f 2665.

Massa. H. Kamphuis, f 11300. Nog niet gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het stucadoorswerk van 2 nieuw te bouwen winkelhuizen. Door den heer H. Weijk.

Laagste inschrijver A. Roll, f 960. Gegund.

GORREDIJK. Het weder opbouwen der boerderij in huur bij S. Welles ter Terwispel. Door den heer J. W. van der Pol.

Laagste inschrijver G. Hazewindus, Terwispel, f 1618.

OSCH. Het bouwen van een machinekamer, ketelhuis en schoorsteen met alle bijbehoorende materialen. Door den heer M. de Reuver.

Laagste inschr. Fr. van Dinther, f 2159,78. Gegund.

WINSCHOTEN. Het bouwen eener geneeskundige inrichting voor heilgymnastiek, massage, orthopaedie enz. aan de Emmastraat, met bijl. van alle ben. materialen enz. Door den archit. C. Brill.

Laagste inschrijver H. Timmer, Boerta, f 6049. Gegund.

ZIERIKZEE. Het bouwen van een broodbakkerij voor J. Wijghan, op een terrein nabij het postkantoor te Schuddebeurs. Door den bouwk. J. v. d. Valk Lzn.

Metselwerk. Laagste inschrijver M. Slager, Brouwershaven, f 443*.

Timmerwerk. J. Veldhoven, f 233*.

Loodgieterswerk. D. R. Feijen, f 28,45*.

Smidswerk. Wed. Bolle, f 75,45*.

Schilderwerk. P. H. Beuzenberg, f 11,40*.

*Gegund.

22 OCTOBER.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het sloopen van de perc. aan de Hoedenmakerstraat no. 132, 134 en 136, met het plaatsen van schuttingen langs en nabij die perc., het graven van greppels en het maken van een rioolaansluiting. Door het gem.-best.

Laagste inschrijver W. de Leeu, Sloten, (N.H.) f 669,90.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het schilder- en glaswerk van 2 nieuw te bouwen winkelhuizen. Door den heer H. Weijk.

Laagste inschrijver J. Luijerweerd, f 1200. Gegund.

's-HERTOGENBOSCH (HERBEST.). Het afbreken van woningen en het oprichten van een hur. en archiefgebouw ten dienste der gem.-werken. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver A. J. Aangenendt, 's-Bosch, f 12820.

TERWISPEL. Het bouwen eener boerenhuizinge c.a. ald., voor den heer J. W. v. d. Pol te Haarlem.

Laagste inschrijver G. Hazewindus, Terwispel, f 1618. Gegund.

23 OCTOBER.

's-GRAVENHAGE. De bouw van eene werkplaats met overdekten doorgang, ten behoeve van het onderhoud der landsgebouwen te 's-Gravenhage. Raming f 5800. Door het Min. van W., H. en N.

Laagste inschrijver W. F. Staal, f 5498.

NIJMEGEN. Het sloopen van de bestaande portierswoning met afsluitbek aan het Valkhof en het ald. bouwen van eene nieuwe woning met poort. Door het gemeentebest.

Laagste inschr. W. J. G. Knoops, f 12135. Nog niet gegund.

TILBURG. Het bouwen van een schoolgebouw met spreekkamer, ringmuren, commissiekamer, enz. voor het R.K. Kerkbestuur van de Parochie van O. L. V. v/d. H. Rozenkrans te Tilburg. Door den arch. F. C. de Beer.

Metselwerk. Laagste inschrijver F. v. Gils en het timmerwerk W. Kocken, f 11180.

UTRECHT. Bestek no. 824. Het maken van eene douanecloods en eenige diverse werken op het station Maastricht. Raming f 13000. Door de maatsch. tot expl. van staatssp.

Laagste inschr. G. Beckers, Blerik, f 13650.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

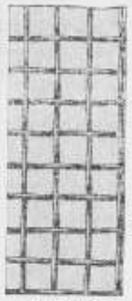
Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma Gebrs. Hesse), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusatti, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstuctfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74–76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — S. H. PRUIJS & W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22–24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.

Houthandel, Stoomzaag- en -Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousieën. — J. F. KRONER & Zonen, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — Th. van Heemstede Obelt, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — Höxter-Godelheim A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken, Isoleerstroken, Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blowers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDEOBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Stoen. JOSTEN & Co., te Königswinter a. Rh. Fabrikanten van zeer vuurvaste Chamotte- en Dinas-steenen, vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

Draadglas.

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplantsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

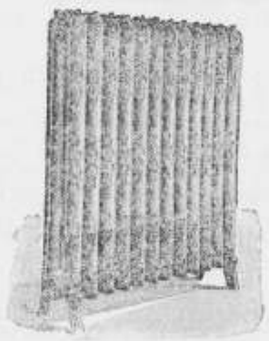
AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens, NEUSATTL bij Elbogan — Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

Telegram-Adres: Ubbelohde, Amsterdam. — Telephoon No. 593.

Peilglas beschermers.

RADIATORS

VOOR

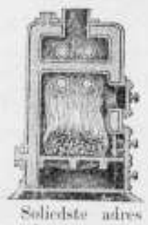
Heetwater- en Stoomverwarming

DER

AMERICAN RADIATOR COMPANY.

H. H. Architecten en belanghebbenden zenden wij gaarne op aanvrage eene Plaat met afbeeldingen der verschillende Soorten en Stijlen.

PECK & Co., AMSTERDAM.

Centrale Verwarmingsketels

van gesmeed ijzer

volgens Catalogus of teekening

worden het goedkoopste geleverd door

WARNS-GAYE & BLOCK

HAMBURG 1.

Soliedste adres voor handelaren in Verwarmingstoestellen en wederverkoopers.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage is verschenen:

Arbeid als Koopwaar

door

W. L. VAN MALSEN.

Prijs 50 Cent.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

3 NOVEMBER 1900. 20e JAARGANG. No. 44.

BUREAU VAN REDACTIE: Marnixstraat 402, Amsterdam.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: Herderstraat 5, 's Gravenhage.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
Abonnementsprijs voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

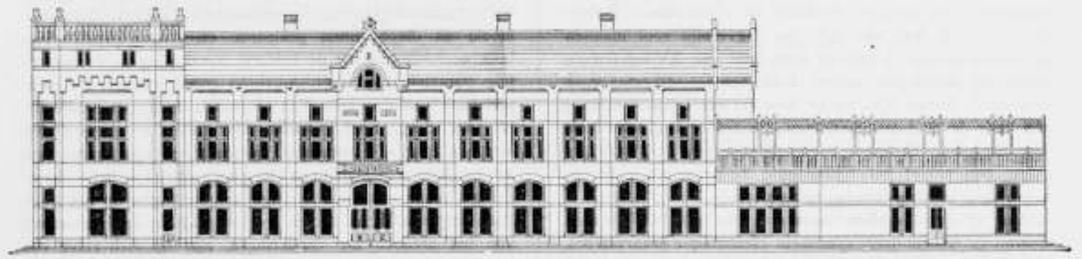
Prijs der Advertentiën: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
Aankondigingen v. Aanbestedingen 15 ct. p. regel m. premie 3/9 maal.
Abonnement v. Advertentiën tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M[ij].

INHOUD. Het nieuwe Diaconessenhuis te Breda, door J. J. L. Bourdrez. — Nieuwe meubels van de firma van Wijngaarden & Co., door C. T. J. Louis Rieber. — Bekleedingsplaten van caoutchouc. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Personalia. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

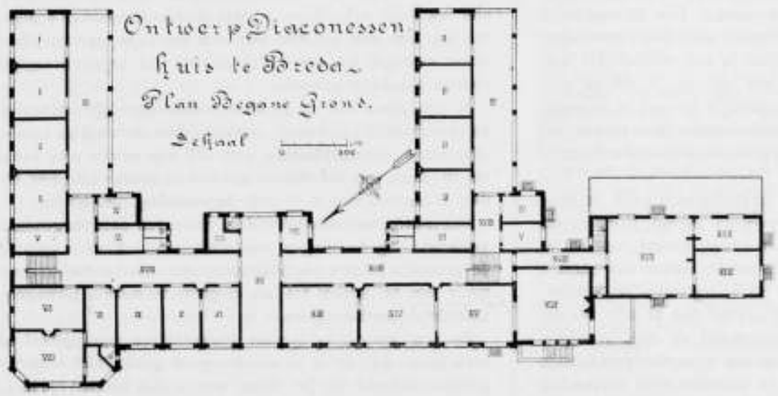
HET NIEUWE DIACONESSENHUIS TE BREDA.

Sedert geruimen tijd is het gewoon woonhuis, in een achterbuurt, dat den naam niet verdient van „inrichting", wassend patiëntental. In plaats van zich wederom te behelpen met een grooter woonhuis, nam het Bestuur het kloeke besluit een nieuw gebouw te stichten dat aan de eischen zoo volledig mogelijk zou voldoen. Gesteund door de velen,

Voorgevel.

Schaal 1 à 300.

Verklaring.

I. Patiënten 1e klasse.
II. „ 2e klasse.
III. Groote Serres.
IV. Zusterkamers.
V. Theekeukens.
VI. Badkamers.
VII. Wachtkamers.
VIII. Polykliniek.
IX. Dagverblijf.
X. Dokterskamer.
XI. Spreekkamer.
XII. Doorrit.
XIII. Slaapkamer Directrice.
XIV. Zitkamer.
XV. Leeskamer Zusters.
XVI. Zusterskamer.
XVII. Keukens en provisie.
XVIII. Gangen en portalen.
XIX. Lift.
XX. Portier.

omdat buiten de operatiekamer niets beantwoordt aan de eischen van een ziekenhuis, te klein gebleken voor het

die met het Bredasche Diaconessenhuis sympathiseeren, maar vooral geholpen door eigen krachtsinspanning en toewijding, wist het Bestuur zoodanige fondsen bijeen te brengen dat met den bouw kan worden aangevangen.

Maar al kon de grond worden gekocht, aan Wilhelminasingel en -park, op eene plaats uitgezocht voor zulk een doel, op een hooggelegen terrein van zuiveren zandgrond, omgeven door vijver en park, zonder vrees voor inbouwen en zoo groot, dat een prachtige tuin kan overschieten, al kan het gebouw zelf worden opgetrokken, zeer en zeer veel blijft nog te bekostigen, want de genoemde eischen zijn talrijk en kostbaar in de voldoening. Doch met denzelfden moed waarmee de dames van het Bestuur deze taak hebben aanvaard, zien zij voor de geheele verwezenlijking van hun ideaal de toekomst tegemoet.

Een korte beschrijving van het nieuw te bouwen huis, waarvan de kosten, met inbegrip van alle installatiën dicht bij de ton gouds zullen bedragen, moge de hier gegeven afbeeldingen toelichten.

De oriënteering der onderdeelen blijkt uit den plattegrond; het gebouw bestaat uit twee verdiepingen, ruime kelders en zolders. De kelders dienen voor provisie, brandstoffen en vuil linnen, door kokers uit de verdiepingen daar verzameld. De beganegrond is gedistribueerd zooals de cijfers aangeven, de verdieping, welker afbeelding wat te veel van de gastvrijheid van het Bouwk. Weekbl. zou gevergd hebben, is als volgt ingedeeld. Voor de patiënten 3e klasse is een vrouwenzaal boven de lokalen I, een kinderzaal boven II, een mannenzaal boven XIII en de helft van XIV ingericht. Alle hebben, evenals de afdeelingen 1e en 2e klasse, hun eigen badkamer, theekeuken, zusterkamer, privaten, dagverblijf en balcons. Alles tesamen is er ruimte voor ongeveer 35 patiënten. Op de verdieping boven de polykliniek is de operatiekamer, die met de uiterste zorg zal worden uitgevoerd, met narcose-, verband- en doctorskamer. Bovendien boven de helft van XIV een dagverblijf voor mannen die rooken mogen, boven de eene helft van XV een linnenkamer en boven de andere helft een isoleerkamer voor onrustigen. Boven XVI en de keukens een terras, een ware tuin voor de 3e klasse patiënten. De zolder is grootendeels voor bergplaats bestemd; boven de vrouwenafdeeling echter zullen een aantal net betimmerde zusterkamers onder de mansarde-bekapping worden getimmerd.

Dank zij de bijzondere constructie van alle balklagen en vloeren in cement-ijzer, symsteem Hennebique (waarvan ook alle muurdragende lateien of binten vervaardigd worden), is het gebouw volkomen brandvrij en worden alle schadelijke ruimten ten eenenmale vermeden. Een lift van flinke capaciteit verbindt de verdiepingen onderling; bovendien voorzien twee brandvrije trappen in het verkeer. De verwarming zal niet bestaan in een centrale — die nu eenmaal niet praktisch en niet hygiënisch is; wel is gezorgd, dat alle lokalen verwarmd kunnen worden door kachels die buiten de vertrekken in gangen of secundaire ruimten kunnen gestookt worden.

Men stelle zich voor, dat toevluchtsoord voor de door den grootsten rampspoed bezochten: overal hulp, overal bediening, overal frischheid en reinheid, overal zorg om in vorm en kleur te midden der heerlijke natuur van planten en bloemen de gedachte aan het naargeestige te bannen; men denke zich vooral (het zij gezegd met al mijn verontschuldigingen aan hare bescheidenheid) de altijd vroolijke, altijd kalm vriendelijke, nooit op den zwaarsten post falende directrice, „moeder Koomans, en men kan zich rekenschap geven van de waarde van het ideaal dat het Bestuur van het Bredasche Diaconessenhuis zoo kloekmoedig nastreeft in het belang van de lijdenden en kranken.

J. J. L. Bourdrez.

NIEUWE MEUBELS
VAN DE FIRMA VAN WIJNGAARDEN & Co.

Er wordt in dezen tijd op kunstnijverheidsgebied gestreefd, geworsteld, gewerkt . . . . misschien meer dan ooit. Dat heeft andermaal een tentoonstelling bewezen, in de afgeloopen week gehouden in het gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, van meubelen vervaardigd in de fabriek der firma Van Wijngaarden & Co. te Weesp, en versierd door den heer Th. Van Hoytema, den knappen schilder van het dierenrijk en onze flora, die ook eenige mooie schilderijen en waterverfstukken tentoonstelde. Mevrouw Van Hoytema, geheel werkende in den geest van haren echtgenoot, als hij de dingen ziende en ze ook weergevende, heeft voor eenige banken en leunstoelen de noodwendige kussens versierd.

Tafels, schrijftafels, banken, leun- en armstoelen, gewone stoelen, jachtkasten, secretaires, kamerschermen, kapstokken, een muziekkastje, een boekenhanger en een deel van een lambriseering, 54 stuks in 't geheel, waren bijeen gebracht.

Deze meubels, eenvoudig van lijnen, zonder grillige vormen, van rationeele samenstelling zonder lijmwerk, en niet overdreven versierd, maken een zeer aangenamen indruk. In al hun eenvoud en strengheid van lijnen zijn ze toch rijk; die rijkdom is echter niet gezocht in het aanbrengen van veel beeldhouwwerk of onnoodige aan- en toevoegsels, maar verkregen door verscheidenheid van goed harmonieerende kleuren en versieringen, uit het vooraf met mooie en diepe tinten gekleurde en daarna gepolitoerde hout gestoken, zoodat de heldere voorstelling in de natuurlijke houtkleur tegen een donkeren grond uitkomt. De rijke phantasie van den heer Van Hoytema, de groote studie die hij van dieren heeft gemaakt, wier „leven en werken" hij kent en met zijn teekenstift beschrijft, en zijn kennis van het karakter van planten en bloemen, hebben hier bekoorlijke, deftige, maar soms ook koddige voorstellingen op het hout doen ontstaan. Deze doelen zoo mogelijk op de bestemming van het meubel. De versieringen zijn op zich zelve vol karakter en van zeer artistieke waarde. De meubels, ontworpen door den architect den heer E. Verschuyl, — 't zij niet het laatst erkend —, zouden in hun eenvoud en zonder de hulp van den schilder toch ook mooi zijn geweest; het mooie snijwerk zou een leelijk meubel niet tot een draaglijk voorwerp hebben gemaakt.

In den geest van de gestoken versieringen zijn ook veelal de noodzakelijk zichtbare metaalwerken behandeld, zooals scharnieren, sleutelplaatjes, enz. Zij zijn echter zeer kalm en in toon van het meubel gehouden, zoodat een hier en daar misschien wat al te vrije behandeling niet hindert.

Bijzondere aantrekkelijkheid is verkregen door aangenaam werkende tegenstellingen van transparante kleuren waarop de gesneden heldere voorstellingen mooi uitkomen; zij werken mede om het geheel tot iets elegants te maken, niettegenstaande de strenge lijnen.

In één woord, er is naar gestreefd een goed geheel te verkrijgen, en dit is al wonder goed gelukt. Het tentoongestelde behoort tot het beste wat in den laatsten tijd hier, ter wille ook van den modernen stroom, op 't gebied van meubels is gemaakt.

Zeer passend bij de leunstoelen en banken zijn de daarbij behoorende kussens, met eenvoudig borduurwerk versierd.

Dat deze meubels, evenals in 's-Gravenhage, maar hier nog meer, een groot succes hebben, getuige de vele die reeds meermalen zijn verkocht en besteld, is niet te verwonderen. Ook hunne prijzen zijn billijk.

Een enkele opmerking nog. Het snijwerk van sommige paneelen is misschien wat al te veel het werk van den zich vrij gevoelende schilder, — er zijn kunstwerkjes onder om in een lijst aan den wand te hangen, maar niet volkomen passend in het strenge samenstel, geraamte, van het meubel. En, of het de invloed is van het donkere najaarsweêr, of wel, dat het eenvoudige meubel het voor zich zelve verlangt, — de niet gepolitoerde meubels doen het beste. Het gebruik zal echter de beschermende glanzende laag wel eischen.

't Is zeer jammer, dat de tentoonstelling maar een week heeft geduurd; het is echter te hopen, dat de gelegenheid spoedig zal herhaald worden om met deze nieuwe meubels kennis te maken.

C. T. J. Louis Rieber.

BEKLEEDINGSPLATEN VAN CAOUTCHOUC.

De Amsterdamsche Caoutchouc-fabriek Pompe en Co., te Amsterdam, heeft een nieuw artikel vervaardigd dat de aandacht verdient omdat het in verschillende gevallen met goed gevolg in toepassing zal kunnen gebracht worden. Het is een mozaïek van caoutchouc in drie kleuren, dat desverlangd met meerdere kan worden samengesteld.

Het wordt geleverd in bladen van 1 M^2 of kleiner, in elke gewenschte dikte. Een ontvangen monster, naar aanleiding waarvan hier het artikel wordt aangekondigd, heeft eene dikte van 1 c.M.

Het mozaïek is niet verkregen door beschildering of een dunne opperhuid; de stukken waaruit het is samengesteld, zijn door en door gekleurd en hebben de dikte van de plaat. Mocht er dus na geruimen tijd eene geringe afslijting zijn voorgekomen, dan gaat daardoor het mozaïekachtige toch niet verloren.

Van zelve spreekt, dat de bladen ook in effen kleuren kunnen gemaakt worden, eveneens ter volle dikte gekleurd.

Behalve vierkante platen, kunnen er ook van anderen vorm gemakkelijk vervaardigd worden.

De bladen zijn bestemd o. a. voor bekleeding van vloeren. Zij worden daartoe op een vlakken ondergrond tegen elkander gelegd; de zijvlakken worden vlak en recht geslepen, zoodat de naden behoorlijk aaneensluiten, en ten overvloede kan tegen het van boven indringen of van onderen opwerken van vocht of stof, een vloeibare plak- of vulstof bij het leggen in de naden gebracht worden, waardoor de afzonderlijke stukken vast aan elkander hechten.

Het soortelijk gewicht dezer stof is ongeveer 1.90; de prijzen zijn: van de platen met mozaïek f 2.50 per kilo; van die in effen kleuren (groen) f 2,50, (rood) f 2,25 en (wit) f 2 per kilo, — alle zonder winst van tusschenpersonen.

De goede eigenschappen van deze caoutchouc-platen zijn vele. Zij zijn absoluut kleurhoudend en bijna onverslijtbaar; zij zijn ondoordringbaar voor vocht, niet onderhevig aan kromtrekken en dempen het geluid bij het beloopen. Wanneer een plaat van 1 c.M. dikte sterk wordt omgebogen, waartoe vrij groote kracht moet worden aangewend, scheurt het materiaal ten slotte, niet echter langs de afscheidingen der kleuren, waaruit blijkt, dat de aanhechting der deelen die het mozaïek vormen, geen gevaar oplevert voor de algemeene homogeniteit. De stof lijdt niet door vocht en is geheel reukloos. Zij kan met water gemakkelijk gereinigd worden, hetgeen volstrekt geen nadeeligen invloed uitoefent; de aan de oppervlakte achtergebleven vocht verdampt weder zeer spoedig.

Laat men een monster geruimen tijd liggen, dan begint zich aan de oppervlakte, zooals bij alle caoutchouc-artikelen, een witachtig waas te vertoonen, dat evenwel langs drogen of natten weg terstond verwijderd kan worden.

Al deze eigenschappen in aanmerking genomen, kunnen de caoutchouc-platen dus goede diensten bewijzen als beleggstukken voor trappen, als bekleeding van portaal- en kantoorvloeren enz., en daar eene volkomen reiniging der gladde ondoordringbare stof mogelijk is, zouden zij wellicht ook uitstekende diensten kunnen bewijzen in ziekenzalen. Voor bekleeding van vloeren kan volstaan worden met platen van eene dikte van 5 à 6 m.M.

De eigenschap, dat het materiaal onder geene omstandigheden onderhevig is aan krimpen en kromtrekken, maakt het ook geschikt voor loopplanken van binnenshuis gelegde kegelbanen, die dan minstens 32 m.M. dik moeten zijn, willen ze goed vast gelegd kunnen worden. De elasticiteit van de stof is niet van dien aard, dat de kegelballen zullen opspringen. Het gedeelte der loopplank, waar bij het kegelen zoogenaamd wordt „opgezet", zou, met het oog op het soms van vrij groote hoogte werpen der ballen, van hout kunnen blijven.

I.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Groningen. 26 Oct. 1900. Na opening door den Voorzitter, waarbij de heer Mulock Houwer als lid der Afd. wordt begroet, werden de notulen der vorige vergadering gelezen en goedgekeurd.

Ingekomen was een brief van den heer Eisses, waarin wordt gewezen, dat het wenschelijk ware, ook met het oog op het toetreden van nieuwe leden, de vergaderingen in 't vervolg op aangegeven tijd te doen aanvangen, opdat het niet te laat zoude worden. Hieraan werd gevolg gegeven, en met goed succes.

De door het Bestuur der Maatschappij gezonden inteekeningslijst voor het fonds voor Eereprijsvragen, genaamd Godefroy, zal de volgende vergadering nogmaals circuleeren. Aan de aanvraag der Maatschappij om vragen, zal zooveel mogelijk worden voldaan; zij zal op de volgende agenda worden geplaatst.

Hierna hield de Voorzitter zijn aangekondigde lezing, tot onderwerp hebbende de Algem. Vergadering te Utrecht. Spreker schetste op boeiende wijze de reis en de door hem bezochte vergadering, daartusschen een verslag lasschende. De beschrijving van de verschillende bezienswaardigheden was zeer interessant en den spreker werd bij het einde den dank der vergadering gebracht. Hetgeen de heer Raanmaker niet had bijgewoond, werd door de heeren Jacobs en Mulock Houwer medegedeeld.

Omtrent de mogelijkheid tot uitbreiding van het ledental werd besloten, een lijst op te maken van heeren, veronderstellende, dat deze wel zouden toetreden, en eene commissie te benoemen, welke persoonlijk een bezoek zou brengen, en de afgegeven circulaires terughalen.

Omtrent de spreekbeurten, door verschillende heeren toegezegd, hood de heer Mulock Houwer aan, de eerstvolgende te houden, met behulp van een scopticom, waarvoor de heer Kramer aanbood te zullen zorgen.

De volgende kunstbeschouwing werd door den heer Kramer besproken, en voor de andere maanden is al het benoodigde door andere leden toegezegd.

Het punt Varia duurde niet lang; de vergadering werd te ruim half elf uur gesloten.

BERICHTEN.

Bij de vaststelling van de gemeente-begrooting van Middelburg voor 1901 is ook de verhoogde subsidie voor de herstelling van het Raadhuis ter sprake gekomen. Het bleek toen, dat de meeningen daarover nogal verdeeld waren. Men vond de som van f 2500 te bezwarend voor de gemeente en wenschte Rijkssubsidie. Voor men elders om steun vroeg diende toch te blijken, dat de gemeente zelve tot offers bereid was, meenden Burg. en Weth. Een voorstel om het bedrag te verminderen tot f 1000 werd met op twee na algemeene stemmen verworpen en de post daarna goedgekeurd.

Tijdens de behandeling van de begrooting van Amsterdam voor 1901 is door den heer G. Van Arkel in den gemeenteraad het voorstel gedaan, om over te gaan tot benoeming van een Gemeente-architect.

Op dit voorstel zal door B. en W. praeadvies worden uitgebracht.

Het comité te Hoorn ter oprichting van eene Ambachtsschool in die gemeente heeft toezegging van particulieren en gemeentebesturen van f 1468.50 in de kosten der oprichting, van f 1303½ aan jaarlijksche bijdragen, waarvan de ramingen waren: f 2000 en f 2600.

Aan den gemeenteraad wordt gevraagd een zoodanige subsidie te verleenen, dat de oprichting en instandhouding verzekerd zij.

Uit Buren werd het volgende aan de dagbladen gemeld.

Toen de Commissaris der Koningin in dit gewest, vergezeld van den hoofdcommies ter provinciale griffie, de vorige week het jaarlijksche bezoek bracht aan het weeshuis te Buren, gaf hij ook den wensch te kennen, te zien hoever het kerkbestuur was gevorderd met de plaatsing van de graftombe op den vorstelijken grafkelder in het koor der Ned. Herv. Kerk alhier. Naar men zegt, moet een en ander niet zijn afgewerkt volgens de teekening welke men H. M. de Koningin, ter goedkeuring had aangeboden, zoodat 't alsnog weer zal moeten gemaakt worden volgens die teekening.

Het Bestuur van de Vereeniging van Burgerlijke Ingenieurs heeft aan de leden voorgesteld, den naam der Vereeniging, opgericht den 30sten Maart 1853, te vervangen door dien van: „Vereeniging van Delftsche Ingenieurs".

Aan hen, die hunne studiën aan de Koninklijke Academie te Delft, thans opgeheven, met goed gevolg hadden volbracht, werd een diploma uitgereikt van *burgerlijk ingenieur*. In overeenstemming hiermede nam de Vereeniging, die zich ten doel stelde een blijvenden band te vormen tusschen hen, die eenige hunner beste levensjaren aan dezelfde inrichting van onderwijs hadden doorgebracht en in het bezit waren van het bedoelde diploma, den naam aan van: „Vereeniging van Burgerlijke Ingenieurs".

Het doen voortduren van dien band was het schoone doel, dat den Oprichters der Vereeniging voor den geest zweefde. Kinderen van hunnen tijd, kozen zij voor de Vereeniging den naam, die toenmaals dat doel het best uitdrukte.

Nu sedert de stichting van de Polytechnische school, ingevolge de wet van 2 Mei 1863 (Stbl. 50), diploma's worden uitgereikt van technoloog, van civiel-, van bouwkundig-, van werktuigkundig-, van scheepsbouwkundig- en van mijnen-ingenieur, zou aan de benaming van burgerlijk ingenieur — zal deze uitdrukken wat de Oprichters der Vereeniging er mede bedoelden — de meer algemeene beteekenis gehecht moeten worden van ingenieur, werkzaam in de burgermaatschappij, in tegenstelling alzoo met de benaming van militair-ingenieur, dat is de officier bij het wapen der genie. Het spraakgebruik wil het echter anders. Vrij algemeen wordt de minder gebruikelijke benaming van „burgerlijk ingenieur" synoniem geacht met de meer gebruikelijke en op de wet steunende benaming van „civiel-ingenieur".

Hoewel historisch te verklaren, zoo is desniettemin de naam onzer Vereeniging niet meer juist, hij is verouderd. En hierin schuilt een niet te miskennen nadeel.

Vooral nu de jongere geslachten van ingenieurs meer en meer het besef schijnen te verliezen, dat onze Vereeniging aangewezen is om *de* band te zijn, die *alle* ingenieurs bijeenhoudt, ook nadat de onvergetelijke Delftsche studie-jaren voorbijgegaan zijn, doet dit nadeel zich des te sterker gevoelen. Daar komt bij dat, in verbouding tot hunne getalssterkten, de technologen, de bouwkundige-, de werktuigkundige-, de scheepsbouwkundige- en de mijnen-ingenieurs zich minder geneigd betoonen om lid te worden dan met de civiel-ingenieurs het geval is. De naam geeft voedsel aan de opvatting, dat de Vereeniging slechts het engere doel nastreeft, meer in het bijzonder de belangen der civiel-ingenieurs te behartigen.

Het Bestuur meent dat hierin verandering behoort te komen, opdat zooveel mogelijk *alle* Delftsche gepromoveerden lid der Vereeniging worden. Het ziet daarin een onmisbare voorwaarde om met de noodige kracht en met het noodige gezag voor de belangen der leden te kunnen optreden.

Bij het zoeken naar een nieuwen naam heeft het Bestuur naar beknoptheid gestreefd. Het oordeelt het onnoodig daarin de technologen uitdrukkelijk te noemen, vermits deze als fabrieks- of nijverheids-ingenieurs zich toch onbetwist onder de Delftsche ingenieurs kunnen rangschikken.

De gemeenteraad van Haarlem heeft een voorstel van B. en W. aangenomen, om een Directeur van openbare werken aan te stellen op een jaarwedde van f 4000.

Na eene korte maar hevige ongesteldheid overleed den 30sten October te Nijmegen, de heer Prof. J. M. Telders, Directeur der Polytechnische School te Delft.

Jean Marie Telders werd den 24sten Mei 1842 te 's-Hertogenbosch geboren. Van 1859 tot 1862 studeerde hij aan de Koninklijke Academie te Delft en behaalde in laatstgenoemd jaar den titel van burgerlijk of civiel ingenieur.

Na zijne promotie trad Telders in dienst bij den aanleg van Staatsspoorwegen, waarbij hij verschillende belangrijke werken hielp tot stand brengen.

In 1884 werd hij benoemd tot hoogleeraar in de waterbouwkunde aan de Polytechnische School, in welke betrekking hij zich zeer verdienstelijk heeft gemaakt; zijn colleges werden hoog gewaardeerd.

Na den dood van den toenmaligen Directeur der Pol. School, prof. Oudemans, in 1895, werd in diens plaats aan prof. Telders de vervulling van dezen hoogst gewichtigen werkkring opgedragen.

Door de Regeering werden zijne verdiensten erkend door zijne benoeming tot ridder in de orde van den Nederlandschen Leeuw.

Slechts weinige dagen is hij ziek geweest, vermoedelijk tengevolge van eene gevatte koude bij de begrafenis van den onlangs overleden heer H. L. Verschoor, administrateur der Pol. School.

Zijn plotseling heengaan heeft, zooals te verwachten was, te Delft een diepen indruk gemaakt. Het Delftsche Studentencorps heeft den rouw aangenomen.

Tengevolge van de verlaging van het polderpijl begint een muur van de kerk te Ilpendam vrij belangrijk te verzakken. Groote kosten zullen noodig zijn om de reeds aangerichte schade te herstellen en te voorkomen, dat verdere verzakkingen plaats hebben.

Dezelfde oorzaak heeft ingelijks noodig gemaakt, dat voorzieningen moesten getroffen worden voor de kerk te Rijp, bekend om hare geschilderde glazen.

PERSONALIA.

De aanbeveling voor Directeur der gemeentewerken te Vlaardingen bestond uit de heeren: D. Komen, hoofdopzichter der gemeentewerken te Leiden, G. J. Bosma, chef de bureau bij de gemeentewerken te 's-Gravenhage en H. G. Hemmes, gemeentearchitect te Maassluis.

De gemeenteraad heeft den heer Komen benoemd.

Bij Kon. besluit is benoemd tot Hoofdopzichter van Rechtsgebouwen, gevangennissen en Rijks-opvoedingsgestichten, de heer G. Vuijk, thans opzichter.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam. Algemeen. I. Opgang tegen het talud van een dijk tegenover een breede straat. 1e Prijs: zilveren med. en f 50; 2e Prijs: bronz. med. en f 25; 3e Prijs: getuigschr. II. Poortje voor een schoolgebouw. 1e Prijs: zilv. med. en f 40; 2e Prijs: bronz. med. en f 20; 3e Prijs: getuigschrift. III. Woonkamerschoorsteen. 1e Prijs: bronz. med. en f 25; 2e Prijs: getuigschrift en f 15. IV. Opmeting van een oud gebouwtje. 1e Prijs: zilv. med. en f 25; 2e Prijs: bronz. med. en f 15; 3e Prijs: getuigschrift; aan het bekroonde antwoord pl.m. f 35 voor honorarium wegens opname in een tijdschrift. Vóór 1 Dec. 1900, adres den heer C. N. van Goor, Jonkerfranssstraat 126, Rotterdam.

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Voor alle Nederlanders. I. Ontwerp voor een ambachtsschool met Directeurswoning. 1e. Prijs: zilveren medaille der Mij. en f 100; 2e. prijs: bronzen medaille der Mij. en f 50. II. Ontwerp voor een diploma uit te reiken aan de Eereledender Maatschappij. 1e. Prijs: zilv. med. der Mij. en f 75; 2e. prijs: bronz. med. en f 25. III. Een aquarel naar een schilderachtig stads- of dorpsgezicht in Nederland. Prijs: bronzmed. en f 50. Vóór 1 Febr. 1901 aan het Bureau der Maatschappij, Marnixstraat 402 te Amsterdam. Zie Bouwk. Weekblad no. 30 van 28 Juli 1900.

Genootschap Mathesis Scientiarum Genitrix te Leiden. Voor oud-leerlingen van de school van het Genootschap, die na 17 Sept. 1895 het onderwijs hebben gevolgd. Een ontwerp voor een Raadhuis voor eene gemeente van 20.000 inwoners. 1e. Prijs: f 200 en gr. zilv. medaille; 2e. prijs: gr. zilv. medaille. Vóór 1 Maart 1901.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Opzichter 3.
Bouwkundig Teekenaar 2.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 16.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 5 NOVEMBER.

FRANEKER. Het bouwen van een werkpl., voor rekening van den heer G. J. Faber.

De aanbesteder. Teek. ter inzage in het café „De Valk" en bestekken à f 0,30 verkr. bij J. Nijdam. Aanw. 5 Nov. op het terrein, v.m. 11 u.

HELMOND. Het tot winkelhuis verbouwen van een woonhuis voor de heeren Terheijden en Waals te Leiden.

De aanbesteders, n.m. 3 u., in het perceel aan de Markt hoek Veestraat. Inl. worden verstrekt door den architect C. Jos. Bezemer te Helmond, bij wien afdrukken van bouwplan en bestek verkrijgb. zijn ad. f 1,50 per stel. Aanw. 5 Nov. v.m. 11½ u.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis aan den 3den Weemendwarsweg te Hengelo.

De architecten de Herder en Hellendoorn, 's av. 8 u., in het café Weijschede, alwaar bestek en teek. ter inzage liggen. Aanw. 5 Nov., n.m. 1 u.

MECHELEN (LIMB.). Het bouwen van een vierde lokaal aan de school aldaar en bijkomende werken, met bijlevering der benoodigde materialen.

Het gemeentebest. van Wittem, n.m. 2 u. op het raadhuis te Mechelen. Plan en bestek ter gemeente-secretarie ter inzage en zijn tegen f 1,80 ald. verkr. Aanw. ter plaatse een uur vóór de besteding.

WITTEM (LIMB.). Het bouwen van een vierde lokaal aan de school aldaar en bijkomende werken, met bijlevering der benoodigde materialen.

Het gemeentebest., n.m. 2 u. Plan en bestek ter gemeentesecretarie ter inzage en tegen f 1,80 aldaar verkrijgb. Aanw. ter plaatse een uur vóór de besteding.

DINSDAG 6 NOVEMBER.

APELDOORN. Het bouwen van eene waschinrichting c.a. bij de bleekerij „Altena" te Ugchelen wijk E no. 26.

De arch. Andr. v. Driesum Szn., v.m. 11 u., in hotel „Zeelandia", alw. van af 1 Nov. bestek en teek. ter inzage en zijn ad f 1 verkrijgb. bij gen. architect.

BARNEVELD. Het amov. en weder opbouwen der hofstede de tolboom te Terschuur, eerst in massa en daarna in pere.

De archit. Haanschoten, v.m. 10 u., in hotel „de Roskam", alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. gedaan.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van twee woon- en winkelhuizen, op een terrein gelegen aan de Berkenkampstraat.

De heer S. v. Goor, 's av. 7½ u. in het café van den heer Groot-Oonk. Bestek en teek. in gen. café ter inzage. Inl. te bekomen bij den architect J. H. C. Roesink. Aanw. op het bouwterrein 6 Nov., v.m. 11 u.

HELLO. Het bouwen van een dubbel woonhuis ald.

De arch. N. H. Matthijsen, 's av. 6 u., ten huize van Ruiter ald. Inl. te bekomen bij gen. arch., bij wien tevens bestek en teek. à 50 ct. verkrijgb. zijn. Aanw. gedaan.

HILVERSUM. Het verbouwen van perceel Kerkstraat 2 hoek Groest te Hilversum.

De archit. J. H. Slot. Bestek en teek. ter inz. in café „de Berg" alw. teek. verkrijgb. zijn à 50 cent per stuk. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 7 NOVEMBER.

HENGELO (OV.). Het afbreken van een perc. en het bouwen van een dubbel woon- en winkelhuis met werkplaats.

De architecten van der Goot en Kruisweg, n.m. 3 u. Bestek ad f 1,50 verkrijgb. bij gen. arch. Aanw. 7 Nov., v.m. 10 u.

MAASTRICHT. Het maken der stucadooren pleisterwerken ten behoeve der gebouwen van een nieuw te bouwen slachthuis in de gem. Maastricht.

Het gem.-best., 's midd. 12 u. Bestekken verkrijgb. ten raadhuize, alw. ook nadere inl. worden verstrekt.

ZATERDAG 10 NOVEMBER.

BARNEVELD. Het bouwen van een boerderij en schuur op de hofstede „Groot Achterveld" ald., gelegen aan den straatweg Barneveld—Amersfoort, in 2 perc. en in massa.

De arch. W. Salomons te Amersfoort, v.m. 11 u., in het hotel „de Bonte Koe" te Barneveld. Bestek en 3 teek. in gen. hotel ter inz., en zijn à f 1,50 bij den arch. verkrijgbaar. Aanw. gedaan.

ROTTERDAM. Het bouwen van een proeflokaal met slijterij en 2 bovenhuizen, op het terrein gelegen op den hoek van de Benthuizer- en Hillegondastraat te Hillegersberg.

De arch. C. Bruijnzeel en Zn., n.m. 2 u., in het café „Hollandia", Linker Rottekade 62. Teek en bestek ter inzage. in bovengen. café en verkr. à f 1,50 per stel aan het kant. van de architecten, Leuvehaven 21, alw. dagelijks van 9—10 u. inl. te bekomen.

MAANDAG 12 NOVEMBER.

LEDEACKER (N.BR.). Het bouwen van een woonhuis met bijgebouwen, voor rekening van den heer G. Takken, met bijlev. der daartoe benood. materialen.

De aanbesteder, n.m. 2 u., in het koffiehuis van L. S. Verstraten. Bestek en teek. in voorn. koffiehuis ter inz. Inl. geeft Ant. v. Os, bouwk. te Stratum.

DINSDAG 13 NOVEMBER.

UTRECHT. Bestek no. 831. Het maken van eene aanbouw aan het bestaande Tractiegebouw op het station 's-Hertogenbosch. Ram. f 4500.

De Maat. tot Exploitatie van Staatssp., n.m. 2 u., (lok. tijd) aan het Centraal-bureau, Moreelsepark.

DONDERDAG 15 NOVEMBER.

AMERSFOORT. Het bouwen van een schoolgebouw aan het plantsoen tusschen Hellingstraat en Davidshofstraat, aldaar.

De architect Herm. Kroes, v.m. 11 u., in hôtel „Schwemmer", alw. van af 5 Nov. bestek en teek. ter inz. en zijn ad. f 1 verkrijgb. alsmede inl. bij gen. architect. Aanw. op het terrein 12 Nov., v.m. 11 u.

VALKENBURG (LIMB.). Het bouwen van 2 woonhuizen, met stal en remise, op een terrein tegenover het station ald.

De aanbesteder. Bestekken met teek. verkrijgb. ten huize van den heer Feber-Linssen ald. en bij den arch. Joseph Hollman, Wilhelmina Singel 23, Wijk-Maastricht.

ZATERDAG 17 NOVEMBER.

TIEL. *a*. Het bouwen van een school van 8 lokalen in den Binnenhoek; *b*. het verbouwen van een huis tot onderwijzerswoning.

Het gemeentebest., n.m. 1 u. Bestek en teek. vanaf 5 Nov. respect. ad f 1,75 en f 1,25 verkrijgb. Aanw. 16 Nov., v.m. 10 u.

MAANDAG 19 NOVEMBER.

AMSTERDAM. Het bouwen van een openbare lagere school 1ste klasse voor 600 kinderen aan de Borgerstraat.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**schade
De **NEDERLANDEN** van 1845.
's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen—Amsterdam, Stadhouderij — Rotterdam, Zuidblaak 21 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. — Nijmegen, In de Betuwestraat 8. — Groningen, Pelsterstraat 6.
Reserves ult. 1899 . . . . f 1.944.100.00
Betaalde Brandsch. tot ult. '99 19.521.500.00
Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

19 OCTOBER.

GINNEKEN. Het bouwen van een woonhuis en stal te Boxmeer. Door den heer A. Matthijsen.

Metselwerk. Laagste inschrijver A. Rops, f 1102.*

Timmerw. A. de Zwart, f 1239.* *Gegund. Massa. G. Simons, f 2348.

20 OCTOBER.

BREDA. Het maken der fundeeringswerken met bijk. werken voor het diaconessenhuis met lijkenhuisje aan de Wilhelminasingel ald. Door het technische bureau Beversen en v. Heurn.

H. Vriens, Breda, f 6363.

WATERGRAAFSMEER. Het bouwen van werkplaatsen op het terrein der maatsch. te Watergraafsmeer. Door de direct. der Gooische stoomtram.

Laagste inschrijver As. Renaud, Watergraafsmeer, f 7500. Gunning aangehouden.

22 OCTOBER.

APELDOORN. Het bouwen van 3 dubb. huizen, aan den Asseltschenweg, hoek Tuinstraat. Door den arch. J. A. Wijn.

Perc. 1 of 2. Laagste inschrijver H. Kamphuis, f 4000.

Perc. 1 en 2. W. Willemsen, f 8650.

Perc. 3. R. Dales, f 3400.

Massa. H. Kamphuis, f 11500. Nog niet gegund.

APPINGEDAM. Het amoveeren van een

gebouw, en het daar ter plaatse bouwen, van een pakhuis c.a. te Appingdam, onder bijlev. van alle daartoe benood. materialen. arbeidsloonen, etc. Door den heer H. F. Luursema.

Laagste inschr. A. Bleker, f 2470. Gegund.

HENGELO (OV.). Het verbouwen van het perceel D. no. 8 in de Brinkstraat ald. Door den heer W. Liestert.

Plan A. Laagste inschrijver G. Steggink, f 3446.

Plan B. G. Steggink, f 3895. Gegund.

23 OCTOBER.

GRONINGEN. Het bouwen van een lithografische metaaldrukkerij op een vrij terrein aan den Westersingel te Helpman. Door den heer M. Joosten.

Laagste inschrijver H. Tonkens, f 4696.

WINSCHOTEN. Het bouwen van 2 woningen met al het daartoe ben. Ram. f 1300. Door den heer E. Veldkamp.

Laagste inschr. T. de Groot, Winschoten, f 1260. Nog niet gegund.

24 OCTOBER.

ENSCHEDE. Het verbouwen van 4 woonhuizen aan de Kalanderstraat te Enschede. Door den heer N. Menko.

Laagste inschr. Nieman en van Ommen, f 3148. Gegund.

GRONINGEN. Eene verbouwing van het perc. van den heer W. R. Casparie in de Poelestraat, onder architectuur van den heer A. Th. v. Elmpt ald.

Laagste inschrijver C. R. Nickus, f 1599. Gegund.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonhuis op een terrein aan de Ratumsche-straat ald. Door den heer J. W. Wiggers.

Laagste inschr. G. W. ter Haar, f 2695. Gegund.

25 OCTOBER.

BREDA. Het verbouwen van een huis gelegen aan den nieuwen Haagdijk no. 3 tot winkelhuis. Door de arch. P. A. Oomes en L. v. d. Pas.

Metselwerk. Laagste inschr. J. Verhaaren, f 582.

Timmerwerk. A. Kanters, f 774.

Massa. C. Nuijten, f 1280. Nog niet Gegund.

HENGELO (OV.). Het maken van een gebouw, waarin kantoorlokalen, magazijn enz. op een terrein aan de Langestraat ald. Door den archit. W. Elzinga.

Laagste inschrijver Scholten te Delden voor f 3185.

TIEL. Het bouwen van 4 heerenhuizen op een terren gelegen aan den Stationstr. aldaar. Door den arch. P. G. Buskens te Nijmegen.

Laagste inschrijver G. Berntsen, Nijmegen, f 30912. Gunning in beraad gehouden.

26 OCTOBER.

DE WIJK. Het bouwen van een nieuwe school met 2 lokalen, het verbouwen van eene school en het bouwen van 3 nieuwe onderwijzerswoningen met bijk. werken. Door het gemeentebest.

Perc. 1, woning met brandspuithuisje en arrestantenlok. te Koekange. Laagste inschr. G. J. Miskotte, f 5896.

Perc. 2, schoollokaal met afrastering te Koekange. G. J. Miskotte. f 5956.

Perc. 1 en 2 te samen. G. S. Kijlstra, f 12429.

Perc. 3, woning in de Stapel. B. J. Offringa, f 6300.

Perc. 4, school met afrastering in de Stapel. B. J. Offringa, f 9600.

Perc. 3 en 4 te samen. G. S. Kijlstra, f 12739.

Alle perceelen te samen. G. S. Kijlstra, f 24975. Gunning aangehouden.

27 OCTOBER.

APELDOORN. Het bouwen van een blok van 10 arbeiderswoningen voor de Tricotagefabriek. Door den arch. J. A. Wijn.

Laagste inschrijver M. Wijngaards, f 9133. Gegund.

COEVORDEN. Het afbreken van een gebouw aan de Markt en het bouwen van een woon- en winkelhuis. Door den heer Joh. Abels.

Laagste inschrijver J. Wever, Coevorden, f 5420. Niet gegund als zijnde boven de ram.

DORDRECHT. Het verrichten van eenig timmer-, metsel- en verfwerk in een der barakken op het terrein achter het ziekenhuis ald. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver D. Monté, f 423.

NIJMEGEN. Het bouwen van 15 woonhuizen aan de Paterbrugmanstraat ald., in massa en in perc., elk van 3 woonhuizen. Door den arch. W. Hoffmann.

Laagste inschrijver Broekhuizen, Blok 3, f 21280.

Massa. W. Zandvoort, f 81900.

OOSTERBEEK. De aan- en verbouw van een woonhuis in de Weverstraat ald. Door den arch. J. v. Burk.

Laagste inschrijver G. J. Ph. Zuiderhoek, f 1720.

SNEEK. Het bouwen van 13 woningen. Door den arch. J. P. Hogendijk.

Laagste inschrijver F. M. Hofman, Sloten, f 19499. Nog niet gegund.

STADSKANAAL. Het amoveeren eener bestaande en het bouwen eener nieuwe behuizing met bijlev. van alle daartoe benood. materialen, arbeidsloonen, transporten enz. Door den arch. C. Brill te Winschoten.

Deze aanbested. werdt voorloopig wegens verandering der plannen uitgesteld.

ZWOLLE. Het bouwen van een winkelpui met binnenbetimmering in het perc. E. no. 38 aan de Diezerstraat, met de lev. van alle benood. materialen, behalve het verfwerk en glasleverantien. Een en ander voor rekening van den heer Ad. Hendriksen ald. Door den arch. G. B. Broekema.

Laagste inschrijver J. L. Hertog, f 4700.

Niet gegund, om reden de inschrijvers één maand tijdsverlenging hadden bedongen. Het werk is direct daarna opgedragen aan den heer D. Ackerstaff te Deventer, die zonder tijdsverlenging te bedingen het werk, zonder eenige wijziging, belangrijk lager, voor de raming, wenschte te maken.

ADVERTENTIËN.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

Vernieuwing der Spoorwegbruggen over het Noordzeekanaal.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 26 November 1900, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 1:

Het maken, van een gedeelte van den onderbouw voor de nieuwe spoorwegbrug over het Noordzeekanaal bij Velsen met bijbehoorende werken, voor rekening van den Staat der Nederlanden.

Begroting f 412.000.

Het bestek met 3 teekeningen is van den 7den November af tegen betaling van f 3.— verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam*, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op *franco* aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie,
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

„Per Telegraaf."

AMSTERDAM. Het verbouwen van perc. no. 447 aan de Keizersgracht. Door de arch. A. Jacot en W. Oldewelt.

Ingek. 26 biljetten. Laagste inschrijvers Gebr. Terlingen, Amsterdam, f 12260, daaropvolgende G. Lotgering, id., f 12575.

29 OCTOBER.

AMSTERDAM. Het verbouwen van perc. no. 183 aan de Kalverstr. hoek Olieslagersteeg. Door de arch. A. Jacot en W. Oldewelt.

Laagste inschr. Gebr. Terlingen, f 33940.

APELDOORN. Het bouwen van 4 arbeiderswoningen, nabij den Asseltschen weg. Door den aanbesteder.

Laagste inschr. C. Paul, f 2554. Gegund.

GINNEKEN (ONDERH.). Het bouwen eener R.-K. Kerk met bijlev. van de benood. materialen. Door den architect Cuypers te Amsterdam.

Ingeschreven werd op drie manieren n.l. in gewone steen, binnenwerk met siersteen (beide zonder toren) en de kerk met toren.

Laagste inschrijver M. Bakkeren, Prinsenhage, f 98,443, f 100,886, f 114,329.

30 OCTOBER.

UTRECHT. Het maken van een bestelgoederenloods, het wijzigen van de woning van den stationschef en de bestaande dienstlokalen, en eenige div. werken op het station Maastricht. Ram. f 3740. Door de Maatsch. tot Expl. van Staatssp.

Laagste inschrijver A. Knols, Maastricht, f 3670.

Ministerie van Justitie.

Openbare

AANBESTEDING.

Op **Zaterdag 1 December 1900,** des namiddags te **2** uren, zal in een der lokalen van het Departement van Justitie te *'s-Gravenhage*, in het openbaar worden aanbesteed:

De VERBOUWING van het voormalig Paleis van wijlen Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden aan het Korte Voorhout te 's-Gravenhage tot zetel van het

Gerechtshof en de Arrondissem.-Rechtbank en den bouw van een Huis van Bewaring

met bijbehoorende AMBTENAARSWONINGEN OP HET ACHTERTERREIN, uitkomende aan de Casuariestraat.

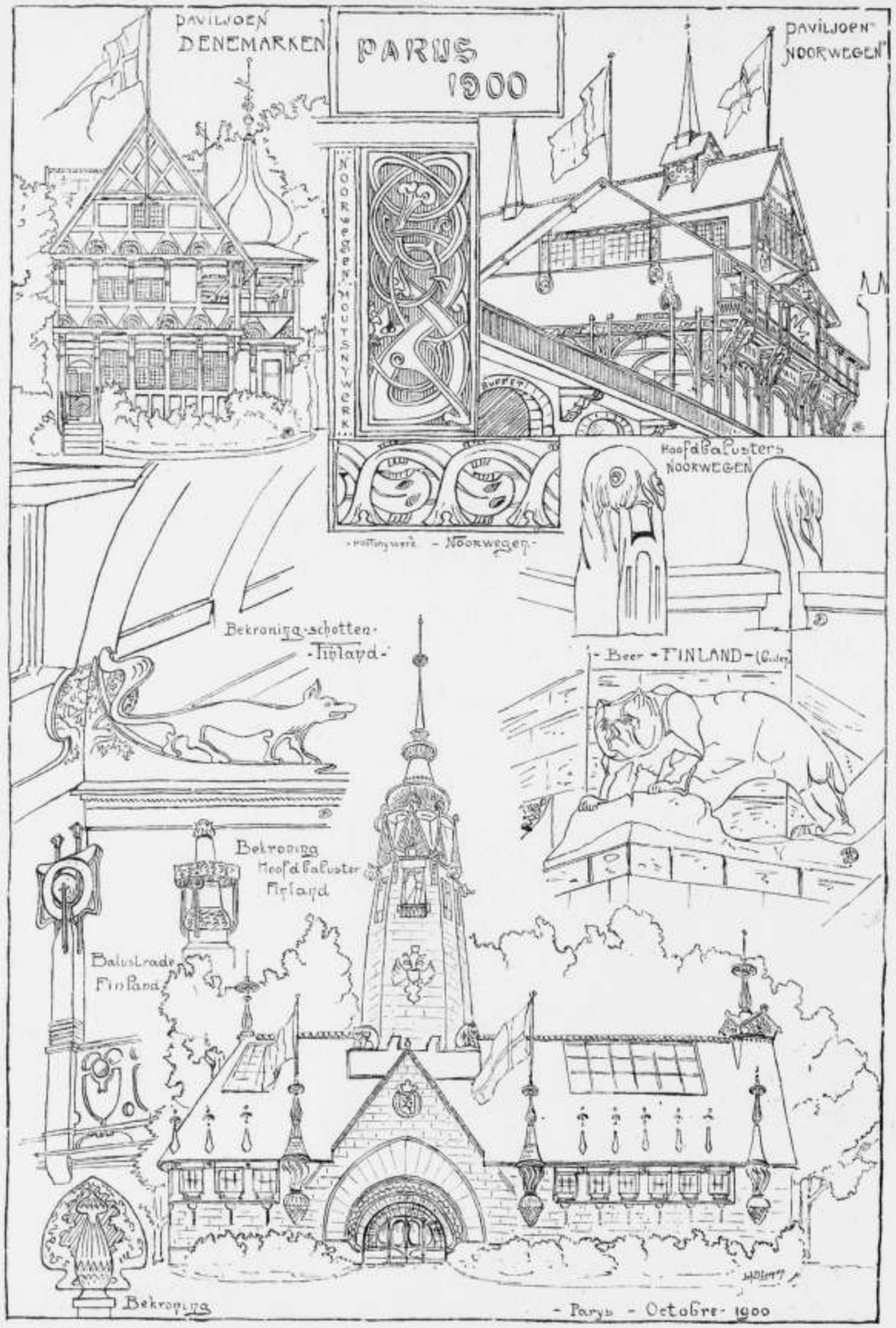
Raming f 335.940.

Het bestek met daarbij behoorende **22** teekeningen ligt voor gegadigden ter inzage met **92** detailteekeningen en **25** modellen in bovengenoemd Paleis, van des morgens **8** uur tot des namiddags **4** uur en is op aanvraag tegen betaling van *f* **6.25** franco verkrijgbaar bij de Gebroeders van Cleef, Boekhandelaars, Spui No. 28a te 's-Gravenhage.

Aanwijzing zal worden gehouden den 19n en 26n November 1900, telkens des namiddags te halftwee uren, in bovengenoemd Paleis, terwijl inlichtingen zijn te bekomen bij den Ingenieur-Architect voor de Gevangenissen en Rechtsgebouwen te 's-Gravenhage, Departement van Justitie.

's Gravenhage, 31 October 1900.

De Minister van Justitie
Voor den Minister,
De Secretaris-Generaal,
P. J. VAN BELJMA.

BIJVOEGSEL BIJ HET BOUWKUNDIG WEEKBLAD VAN 10 NOVEMBER 1900 Nº 45

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

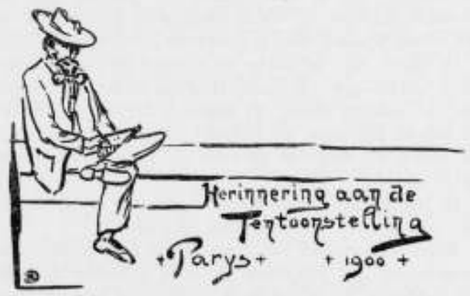
MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

10 NOVEMBER 1900. 20e JAARGANG. Nº. 45.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 'S GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • • ADVERTENTIËN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal. ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Herinnering aan de Tentoonstelling te Parijs in 1900, door Joh. D. Looyen. — Sprokkelingen op het gebied van woningwet en verordeningen. — Ingezonden. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz. — Advertentiën. — Met een plaat.

1. RUE DES NATIONS.

De zon trekt zich rood achter de blauw grijze wolken terug, versterkt nog even het silhouet van het Trocadero-paleis, doet guitig trillende lijntjes op de Seine ontstaan, die breed en kalm doorstroomt tnsschen de beide tentoonstellings-oevers, ter linkerzijde versierd door de paviljoens van de vreemde mogendheden en ter rechterzijde door de serres, het gebouw der Congressen en andere. Dit leven, dien gloed, brengt de ondergaande zon aan het panorama dat zich voor ons oog ontplooit op het einde van dezen mooien October-middag, en 't is goed, voor de zooveelste maal dit grootsche uitzicht te bewonderen van af den „Pont des Invalides". Deze natuur, dit riviergezicht blijft, maar toch zal het vreemd zijn als we later, na volbracht dagwerk, naar dit geliefde plaatsje terugkeeren, en we missen het kantig silhouet, gevormd door de reeks tijdelijke gebouwen, die de verschillende natiën hier bij elkander brachten, om vriendelijk en vreedzaam de „Rue des Nations" te omsluiten.

't Is vernuftig gevonden; die wandelplaats, beneden langs de rivier, met de daarachter gelegen restaurants, alwaar iedere vreemdeling zijn tafel kan toegediend vinden, onder het paviljoen van zijn land, op eene wijze, daar gebruikelijk; die boulevard daarboven, met zijne trappen en terrassen, waaraan de paviljoens grenzen, van afstand tot afstand overbouwd om aan eenige der gebouwen meer aanzien te geven.

Wat deze gebouwen zelve betreft, ziet men twee stroomingen van gedachten er in uitgedrukt; de eene is, om aan de meest eigenaardige of monumentale bouwwerken der respectievelijke landen meer bekendheid te geven en voor welk doel men hier eene copie deed verrijzen; de andere richting is, een vrije phantasie te geven voor een tentoonstellingsgebouw, geïnspireerd op nationale kunst en samengesteld uit het materiaal dat het land oplevert.

Ik wil hier niet de gebouwen beschrijven die de eerste richting doen kennen; het zou te ver voeren en waarschijnlijk vindt men het origineel veel beter in zijn moederland terug, dan de copiën hier geven kunnen; de indruk kan bovendien niet anders dan onvoldoende zijn, daar men ze uit de omgeving heeft gehaald waar ze thuis hooren. Liever herinner ik me de paviljoens van de tweede soort die, wat de meeste betreft, gedoemd zijn voor goed van de aarde te verdwijnen, doch die veel interessanter zijn.

Al dadelijk merkt men op, dat de kunstenaars van het Noorden zonder uitzondering het idee van „zoeken" gehad hebben, en die van Finland, Zweden, Noorwegen, Denemarken en Duitschland deden hunne phantasie werken, door nationalen geest bezield.

't Is het gebouw van Duitschland, dat van deze het grootste is. Erg onzeker is het of de ontwerper nu wel iets monumentaals had willen maken of wel iets schilderachtigs, en dit heeft tengevolg, dat het gebouw geen van beide is. Echter zijn er zeer mooie détails in te vinden, onder meer van gebrand glas, smeedwerk, houtsnijwerk, die op zich zelf groote kunstwaarde hebben; de décoratie is misschien zeer mooi, maar voor mij is al dat ingebrachte zwart, niet opvroolijkend, doch vervelend. Zooals meer met Duitsche gebouwen het geval is, is de eerste indruk grootsch, doch bij meerdere bezoeken wordt men niet geboeid door eenheid en gedachtenloop, 't is meer een jacht naar effect zonder charme, die wel een eerste maal overbluft, doch geen recht van blijvend bestaan heeft. Daarbij nog gevoegd het idee van de eerste te willen zijn terwijl het kunnen vaak ontbreekt, het opofferen van tijd en kunstsmaak ter wille van droomerijen over veldslagen, kanonnen, grootheid, macht; dit alles schaadt en doet te kort aan het geheel.

Een luchtige phantasie heeft het gebouw van Zweden doen samenstellen. Het is bijzonder grillig en alleen het materiaal, de houten leitjes, die aan de buitenzijde zoowel dak, als wanden en kolommen bekleeden, herinneren aan het moederland; veel balkons, loggia's, erkers, naar buiten uitgebouwde trappen, torens en galerijen zijn oorzaak, dat de rust uit het geheel is, en evenzoo, dat het interieur versnipperd en de ruimte voor een gewoon aantal bezoekers ontoereikend is. De ontwerpers hebben zich een al te schilderachtig paviljoen gedacht.

Als resultaat van een concours is het paviljoen van Noorwegen hier uitgevoerd volgens de teekeningen van den architect M. H. Sinding-Larsen te Christiania. 't Is een buitenhuis, geheel de houtconstructie van het land der fjorden weergevende; 't is doodeenvoudig als karkas, maar de daarop aangebrachte houtsnijwerken zijn meesterlijk van uitvoering geestig van gedachten en doen het visschersland, door hunne voorstellingen van planten en dieren, kennen. De balkons langs den voorgevel geven een bijzonder mooi uitzicht op de omgeving, daar ze over de promenoir, beneden, uitgebouwd zijn. Rood van hoofdkleur, zijn de houtornamenten in groen en een weinig wit aangegeven; het verfwerk is in kleuren uitgevoerd, zooals de gewoonte is voor het landhuis in Noorwegen.

Van binnen is het ook hoogst eenvoudig en geeft op architectuur-gebied niets anders buitengewoons te zien dan de hoofdbalusters, die als eindigingsvorm den uit hout gesneden walruskop hebben. Eene groote collectie photographiën en eenige modellen van woningen, dorpen, geven gelegenheid zich een vaag beeld te vormen van het verlaten land uit het Noorden, waar hier en daar een Laplandsche nomadenfamilie de eenzaamheid verbreekt. Alles is natuur, sneeuwbergen en gletschers; watervallen en onafzienbare naaldbosschen verhoogen de schoonheid van dit land dat jaarlijks een groot aantal bewonderaars tot zich trekt.

Op de tweede rij ligt het aantrekkelijke paviljoen van Denemarken. 't Is als komt het guitig van onder het trottoir roulant uitkruipen. De regeering van Denemarken had geen fondsen om de hooge kosten aan den bouw van een paviljoen verbonden te bestrijden. Dit hoorende, heeft zich onmiddellijk, uit het Deensche volk, eene commissie gevormd, die eene inschrijving openstelde om de bouwsom te verzamelen. Het resultaat van deze lofwaardige, nationale Deensche beweging, scheen de Commissie in staat te stellen, dit vriendelijk tehuis haar land aan te bieden. 't Paviljoen zou slechts enkele uren voor het publiek open zijn, en verder een rusplaats en rendezvous der landgenooten wezen, waar ze hunne couranten zouden kunnen vinden, hunne correspondentie voortzetten of het drukke tentoonstellings gewemel ontvluchten in de allergezelligste halle die het hoofdvertrek van het gebouw uitmaakt.

Geheel volgens dit programma is het Deensche paviljoen gebouwd naar de teekeningen van den architect V. Koch, die zich op een burger buitenhuis der 17e eeuw geïnspireerd heeft.

Het inwendige biedt geen tentoonstellingsvoorwerpen aan.

Om de genoemde hal, die de hoogte heeft van het gebouw, zijn op de etage galerijen aangebracht die tot verschillende salons toegang geven.

De meubels in deze gezellige vertrekken zijn van modern Deensch fabricaat en men vindt deze zelfde moderne richting terug in de schilderijen, die de muren bedekken en die van de hand der beste Deensche schilders zijn. Ook geeft deze galerij toegang tot het overkapte terras dat zich onder de peervormige spits bevindt, die we van buiten af kunnen waarnemen. Beneden zijn ook nog eenige vertrekken, waarvan eene als lees-, een andere als conversatiekamer is ingericht. 't Zal voorzeker den Denen, die de tentoonstelling bezochten, behaagd hebben, hier een zoo artistiek en gerieflijk tehuis gevonden te hebben, en ze zullen zich met genoegen de uurtjes herinneren, daarin doorgebracht.

Als laatste herinnering aan de vreemde Paviljoens, en tevens voor mij de aangenaamste, noem ik het Paviljoen van Finland. Uit het hooge Noorden kwamen een stoet kunstenaars: Gesellius, Lindgren, Saarinen, architecten, Axel Gallen, décorateur, Blomstedt en Edelfeld, kunstschilders, de jonge beeldhouwer Emil Halowen en anderen, naar Parijs, om daar voor hun land een paviljoen op te richten. Zij namen tot grondbegrip, hun natuur en hun kunst, en verwerkten deze beide tot een eenvoudig, fijngevoeld modern geheel. Ze bleven eenvoudig, doch groot van opvatting, wisten partijen door fijne en knappe détails waarde te geven, gebruikten het materiaal van hun rijk land ter gepaster plaatse, zonder tours de forces, alles heel natuurlijk.

Tot zekere hoogte herinnert het gebouw aan de oude steenen kerken met hunne daken; de toren is een souvenir hunner campaniles. Het ondergedeelte is eene inmenging van het primitieve landhuis, terwijl het dak nog even aan de boerenhutten van het land doet denken.

Hoe machtig staan de vier beeren als wachters op de hoeken van den toren, daar waar deze het dak verlaat. Hoe massief gaat die toren op en hoe elegant is het dak dat hem bedekt, en dat op zijn beurt weer in de vlugge spits overgaat die hoog boven koepel en dak, den krans der goudgele zonnestralen draagt. 't Is een mooi symbool van het Nooderlicht, dat in zomernachten dit gedeelte van het Noorden beschijnt, en van de hoop in de toekomst die de Fin steeds bewaard heeft te midden der grootste tegenslagen.

De détails doen de dieren- en plantenwereld kennen, zooals de beerenkoppen om den hoofdingang, die der eekhoorntjes om een anderen ingang; de kikkers onder het dak, verder de enorme pijnappels, die de kleine vlaggespitsjes dragen, en de bladen der waterlelie als relief op de buitenmuren aangebracht.

De sierlijke deur binnengaande, komt men onder den koepel; men wandelt heel eenvoudig op grint.

Tegen de gewelven van dezen koepel zijn vier décoraties aangebracht, tot onderwerp de oude nationale mythologie hebbende, die in een boek, de Kalevala genoemd, vereenigd zijn door Elias Lönnrot. Vooral van deze fresco's noem ik die, waar Ilmarinen het veld der viperen doorploegt; 't is hoogst décoratief opgezet, dit stuk, en mooi van kleur. Ik herinner verder nog de mooie houtsnijwerken, waarvan ik er eenige den lezer aanbied.

Ook wat meubels aangaat, zijn hier artistieke eenvoudige voorbeelden te vinden.

Men vindt hier, evenals in andere paviljoens, een menigte photo's van het land, die den toerist doen watertanden. Tot aanmoediging van het vreemdelingenverkeer wordt op aanvrage den bezoeker een keurig gëillustreerden catalogus aangeboden, vergezeld met een album dat eene beschrijving en een reeks stad- en landgezichten bevat. Niets hebben zij achterwege gelaten, om de aantrekkelijkheid van hun land, eenvoudig en prettig voor te stellen en alles toont aan, met hoeveel liefde van alle zijden gewerkt is om tot dit eenvoudig en tevens monumentaalresultaat te komen; met recht schrijven zij dan ook in dien catalogus:

„Tout en montrant plusieurs faces de l'art finlandais,"
„ces oeuvres, bien qu'elles soient différentes, ont poussé
„sur le même sol et sont empreintes du même caractère.
„Elles sont toutes exécutées avec le même enthousiasme
„pour les sujets nationaux qu'elles représentent."

Gelukkig land, dat dit mag en kan neerschrijven.

Te vergeefs zoekt de vaderlandschlievende Nederlander zijn paviljoen onder die der andere mogendheden; 't is er niet, dus behoeft er ook niet aan herinnerd te worden, dat is gemakkelijk; echter kan ik hier mijne teleurstelling, en die van zoovelen met mij, niet verzwijgen over het gemis aan zoo'n te huis. Een gelegenheid is voorbij gegaan waar de Nederlandsche industrie en kunstwereld, de producten op vaderlandschen grond gekweekt en ontwikkeld, bijeen had kunnen toonen aan zoovelen voor wie ons vrije bestaan iets onbekends is.

Joh. d. Looyen.

Parijs, October 1900.

SPROKKELINGEN OP HET GEBIED VAN WONINGWET EN VERORDENINGEN.

Reeds ruim is er een jaar verloopen, sedert bij Koninklijke boodschap het ontwerp van wet houdende wettelijke bepalingen betreffende de volkshuisvesting aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal werd aangeboden. Men heeft groote verwachtingen gekoesterd van eene wettelijke regeling voor de plaatselijke verordeningen „in welke laatste het zwaartepunt dezer wetgeving zal moeten gelegen zijn" om allengs tot betere woningtoestanden te kunnen geraken. Zullen die verwachtingen worden bevredigd? Thans zijn ze dit nog niet, te oordeelen naar de hier en daar verschenen critieken; doch, wanneer de soms met *kleine* geuite meeningen, na overweging zullen blijken juist te zijn, kan door amendeering aan de gebreken van het ontwerp-wet nog worden tegemoet gekomen.

Juist, omdat deze wet voor het omwerken en uitbreiden van de plaatselijke verordeningen van groote beteekenis is, is het verklaarbaar, dat men allerwege met dit omwerken en verbeteren van bestaande verordeningen wacht, totdat de woningwet in het Staatsblad zal zijn verschenen.

En als nu de woningwet er (vooreerst) niet komt, en die mogelijkheid bestaat, wat dan? Is daarom het standpunt van afwachten wel gemotiveerd?

Het is een feit, dat de ontworpen woningwet de gemeentebesturen tot vrijer handelen en tot het stellen van uitvoeriger bepalingen in de verordeningen in staat zal stellen. Toch verwachten de vele voorstanders voor de verbetering der volkshuisvesting, waarschijnlijk te grooten invloed daarvan en op de bestaande èn op de te maken verordeningen.

Ook bij de bestaande wetten had men de verordeningen kunnen uitbreiden en verbeteren, en men heeft dit niet gedaan, terwijl de thans ontworpen woningwet het vraagstuk der plaatselijke verordeningen, in practischen zin opgevat, te weinig beheerscht. Te vergeefs toch zal men trachten, aan dit ontwerp een schema voor het verbeteren van de oude en het maken van de nieuwe voorschriften te ontleenen. Er wordt „zooveel" aan de prudentie van de gemeentebesturen overgelaten, dat niet te verwachten is, dat allerwege eene omwerking en uitbreiding van de bestaande gebrekkige verordeningen in de juiste richting en den vereischten omvang zal ter hand genomen worden, en daardoor in de naaste toekomst een ommekeer zal plaats grijpen in het particuliere bouwwezen, inzonderheid voor de volkswoning. Ik wil hiermede zeggen, dat het gebleken is, dat, vóór er sprake was van de spoedige komst van een wet op de volkshuisvesting, er al zeer weinig vooruitgang is waargenomen in de samenstelling der bouwverordeningen, trots de periodieke herzieningen, en is de voorspelling niet al te gewaagd, dat die vooruitgang, ook wanneer het ontwerp wet wordt, niet zoo groot zal zijn als de optimisten zich dit, in het belang der volkshuisvesting wel willen voorstellen. En dit zal zoo zijn, niet omdat de gemeentebesturen niet gaarne zullen willen medewerken aan de verbetering, maar, omdat zij huiverig zullen zijn ingrijpende bepalingen die de wet niet behoorlijk omschrijft, in de verordeningen in het leven te roepen. Voor menig onderdeel van het vraagstuk der verordeningen, zal het gemeentebestuur zitten, om zoo te zeggen „met de handen in het haar".

Het zal bij het ontwerpen van nieuwe voorschriften en het herzien en omwerken van de oude, blijken, dat in de wet de uitvoerige „leiddraad" ontbreekt, eene leiding die hier niet gemist kan worden.

Een vraag toch, die zich vooral hier op den voorgrond dringt is deze, „zitten de gemeentebesturen niet te kort bij degenen die door de door hen te maken ingrijpende voorschriften zullen getroffen worden? M. a. w. zal niet het verzet tegen de voorschriften, die de gemeentebesturen in het leven zullen roepen en die niet „en détail" in de wet zijn omschreven of genoemd, groot zijn, grooter althans dan wanneer de wetgever die te maken voorschriften voor bouw- en woningverordeningen, had bellichaamd in „normaal voorschriften" *in* de wet opgenomen?

Waar we op pag. 4 van de Memorie van Toelichting lezen, „aan de gemeentebesturen wordt echter niet voor-
„geschreven welke minimum-eischen in de verordeningen
„moeten worden opgenomen. Wel wordt bepaald welke
„punten, behoudens vrijstelling, in de verordeningen moeten
„worden geregeld, maar niet waarin die regeling moet be-
„staan. Omtrent afmetingen van woonvertrekken, hechtheid
„van muren, toevoer van licht en lucht enz. zullen minimum-
„eischen moeten worden gesteld, maar aan de gemeenten
„wordt overgelaten te beslissen, welke die eischen zullen
„zijn. Ziende dat van verschillende kanten ernstig werd aan-
„gedrongen op het stellen van algemeene minimum-eischen
„bij de wet, hebben ondergeteekenden ernstig overwogen
„of aan dien wensch kon worden voldaan, maar zij zijn tot
„de conclusie gekomen, dat óf die eischen zoo laag zouden
„moeten zijn, dat ze voor de overgroote meerderheid der
„gemeenten alle beteekenis zouden missen, óf zoo hoog,
„dat vele, om niet te zeggen honderde gemeenten er zich
„onmogelijk aan zouden kunnen houden, enz.,"

verdient dit niet alleen volkomen instemming, toch zou men nog verder kunnen gaan en het stellen van minimum-eischen ook in de plaatselijke verordeningen m. i. zelfs gerust voor onmogelijk kunnen verklaren!

Wie zal die minimum-eischen, zelfs plaatselijk, durven stellen?

Die minimum-eischen van bewoonbaarheid van woningen, zijn intusschen iets anders dan de minimum-eischen voor bouw- en woningverordeningen, als ik ze voor een oogenblik zoo noemen mag. „Deze laatsten" zouden m. i. in de woningwet behooren te worden opgenomen en de maximum-eischen liefst er bij.

De gemeentebesturen zullen daardoor gevrijwaard worden aan den eenen kant voor de eventueele beschuldiging van te hooge, maar aan den anderen kant ook voor die van te lage eischen; het eerste vooral is een niet klein gevaar bij mogelijke al te stoute proefnemingen op het terrein van de verordeningen. Die te stoute proefnemingen zouden slechts verzet kweeken en evenmin als een eventueele te groote voorzichtigheid, of een traagheid, die de wet bij onvolledige

regeling niet uitsluit, de goede zaak der volkshuisvesting vooruit brengen.

De minimum- en de maximum-eischen voor bouw- en woningverordeningen, „de normaal voorschriften" zouden daarom een plaats in de wet moeten vinden.

Men roepe de „zoo teere kwesties," omtrent „behoorlijke bewoning, woonruimte, overbevolking en onbewoonbaar verklaring" waarvan het ontwerp-wet spreekt, niet in het leven, zonder de voorschriften daaromtrent, duidelijk te omschrijven en vast te leggen in de wet.

Vooral voor de onbewoonbaarverklaring, die het scherpe wapen zal moeten worden om nalatigheid van eigenaren te straffen en onwil te breidelen, zullen de gevallen waarin die onbewoonbaarverklaring kan worden toegepast, nauwkeurig in de wet behooren te worden omschreven.

Te meer nog klemt de behoefte om de kwestie der onbewoonbaarverklaring „voor de praktijk" bij de wet goed te regelen, omdat de uitvoering van art. 180 der Gemeentewet, waarvan de toepassing in de Memorie van Toelichting wordt genoemd, toch wel tot de hooge uitzonderingen zal behooren. Dit wettelijk voorschrift moet in de praktijk voor het uitvoeren van verbeteringen *aan* en *in* de woningen, als waarvan in den regel sprake zal zijn, zoo niet onmogelijk dan toch vrijwel ongeschikt worden geacht. Kan het al dienen om een plaatselijk gebrek *aan* of *binnen* het particulier eigendom „door den sterken arm" te herstellen, of een perceel geheel of gedeeltelijk te sloopen, o. a. na onbewoonbaarverklaring, of bij gevaar, het kan bij nalatigheid van den eigenaar niet dienen om ingrijpende verbeteringen aan te brengen aan of binnen het particulier eigendom. De overheid zou zich bij dit optreden buiten een tal van beslommering aan allerlei verwikkelingen en moeilijkheden, die vooruit niet te overzien zijn, blootstellen.

Het mag voor den wetgever moeielijk zijn de normaalvoorschriften voor plaatselijke verordeningen in de wet te formuleeren, onmogelijk kan dit toch niet zijn.

Vooral ten opzichte van het door het ontwerp-wet vooropgestelde beginsel „de volkshuisvesting is een voorwerp van aanhoudende zorg der gemeentebesturen" en waaruit, als het goed zal gaan, allerwege „een woningtoezicht" in welken vorm dan ook, zal moeten ontkiemen, kan een nauwkeurig voorschrift voor de plaatselijke verordeningen, in de wet, niet worden gemist.

Het gevaar schijnt groot, dat anders het teere plantje uit vreemden bodem, (alwaar het ook nog niet op gezonde wortels schijnt te staan), hier overgebracht, in de naaste toekomst niet tot ontwikkeling zal komen of misschien in de eerste ontwikkelingsperiode den strijd om het bestaan zal moeten opgeven. De uiterst geringe ontwikkelingsgang in onze plaatselijke bouwverordeningen, van het ontstaan tot nu toe, zijn, dunkt mij, een doorslaand bewijs voor deze stelling.

Op pag. 3 van de Memorie van Toelichting staat, dat,

„Het eerste middel dus om althans in de toekomst betere „woningen te krijgen ,is streng toezicht op den aanbouw. „Bij gemeente-verordening behoort te worden bepaald, aan „welke eischen en voorschriften daarbij moet worden vol„daan. Aanbouw of verbouw met die voorschriften in strijd, „moet zijn verboden.

„Op zich zelf is dit niets nieuws, want ook onder de „bestaande wetgeving zijn bouwverordeningen niet slechts „gecoorloofd maar ook voor eenigszins groote gemeenten „regel, dat daaronder zeer goede verordeningen voorkomen „moet dankbaar worden erkend. Toch is nadere wettelijke „regeling gewenscht. Vooreerst omdat niet in alle gemeenten, „waar het noodig is, voorschriften bestaan, in de tweede „plaats omdat tal van verordeningen voor het beoogde doel „geheel onvoldoende moeten worden geacht.

en op pag. 7 „sommige gemeenten verheugen zich in „het bezit van bouwverordeningen, die door volledigheid „en doelmatigheid uitblinken. Omtrent bestaande woningen „zijn hier en daar, meest zeer bescheiden, eischen gesteld."

Hieruit kan blijken, dat de wetgever eene gevestigde meening heeft omtrent de plaatselijke verordeningen en de eischen waaraan die behooren te voldoen. Welnu, waarom gaat hij dan niet verder en vervangt de zeer vage „en minder juist geredigeerde" technische voorschriften in art. 4 van het ontwerp-wet door uitvoerige normaal-voorschriften voor bouw- en woningverordeningen.

Terwijl zooals in de M. v. T. staat, sommige bestaande bouwverordeningen als zeer goede en anderen geheel onvoldoende worden genoemd, zal het toch door den ontwerper der wet niet onmogelijk worden geacht, daaruit „de normen" die ik bedoel, te destilleeren.

Maar laten we eens aannemen, dat onoverkomelijke bezwaren zich daarbij zouden kunnen voordoen en dat de Minister niet beschikt over het vereischte technische personeel dat Z. Excellentie zou kunnen voorlichten, dan geloof ik toch dat bijv.: door eene goed geredigeerde uitvoerige vragenlijst aan de gemeentebesturen te zenden, een niet te versmaden bouwmateriaal voor het ontwerp-wet had kunnen worden verkregen. Zij toch, de gemeentebesturen, hebben bij de uitvoering der plaatselijke verordeningen ondervinding opgedaan. Die ondervinding had een fundament kunnen zijn waarop de woningwet gebouwd had kunnen worden.

De „practische uitvoerbaarheid" vooral van de plaatselijke verordeningen, die het vraagstuk der volkshuisvesting in de toekomst zullen moeten helpen oplossen, is van zoo groote beteekenis, dat het te verwonderen is dat de Minister dit niet heeft ingezien en een volledig schema voor plaatselijke verordeningen in het ontwerp-woningwet niet is opgenomen. Misschien dat het denkbeeld van uitvoerige nauwkeurige voorschriften in de wet, dat blijkens de herhaalde beschouwingen door vele onder hen die over het vraagstuk der volkshuisvesting of over de woningwet eene meening hebben uitgesproken, wordt gedeeld, bij de openbare behandeling nog ingang zal vinden bij hen, die er over te beslissen hebben en dat, door amendeering, het ontwerp in deze richting nog zal worden aangevuld en verbeterd.

Laten we het hartelijk hopen!

Van verschillende zijden is de handhaving van de bouwvergunning, in het ontwerp-wet bestreden; welke bedenkingen van een juridisch standpunt daartegen zijn gemaakt wil ik hier onbesproken laten.

De vraag is, dunkt mij, aldus te stellen; is eene bouwvergunning noodig en is die te rechtvaardigen? Ik geloof, dat het antwoord daarop niet twijfelachtig kan zijn en beslist „Ja" moet luiden.

De overheid moet in de eerste plaats toch, de gelegenheid hebben te onderzoeken, of het bouwplan overeenkomstig de verordening is ontworpen.

Dat werkelijk het onderzoek van het bouwplan, door de gemeente-autoriteiten, dikwijls noodig is, leert de ondervinding.

Niet misschien voor den bekwamen geroutineerden architect is dit autoritair onderzoek gewenscht, maar zeker *wel* voor het veel grootere contingent van eigenbouwers en „hun beunhazen" die veelal zelfs geen voorwaarden of voorschriften, hoe beknopt ook, lezen.

Het liefst zouden zij bouwen, zonder plan, als de overheid dit toeliet, volslagen anarchie dus wenschen zij op het stuk van bouwen.

Hier moet dus wel, om groote verwarring te voorkomen, de overheid beginnen met na te gaan of het bouwplan voldoet aan de verordening.

Dat „de bouwvergunning", niet bestaat te Utrecht (de beschikking wel), en den Haag, zou zelfs een bewijs kunnen zijn dat die vergunning onontbeerlijk is, want ook in beide plaatsen heeft men in niet geringe mate te klagen over de slechte resultaten van den hedendaagschen revolutie-bouw.

In de groote steden van Noord-Amerika m. n. New-York en Philadelphia, wordt o. a. de bouwvergunning in de nieuwe verordeningen gehandhaafd.

Zal de bouwverordening werkelijk worden wat die naar de heerschende nieuwere inzichten moet zijn, n. l. een algemeen voorschrift voor den bouw en het onderhoud van gebouwen in 't algemeen en van de woningen in 't bijzonder, dan kan de vergunning inderdaad niet worden gemist.

Zoolang de bouwverordeningen in hoofdzaak slechts bevatten wat nagelaten moet worden „wat verboden is" en niet zooals thans wordt gewenscht, aan welke billijke voorschriften de bouw behoort te voldoen, bestaat er inderdaad meer reden om de bouwvergunning in te trekken, dan thans, nu we hopen dat die verbeteringen in aantocht zijn. Nu er van alle kanten wordt aangedrongen op een *volledig openbaar* voorschrift op het bouwen, en men wenscht dat die voorschriften er allerwege en liefst volgens de door den wetgever te geven normaal-voorschriften zullen komen, zou het zelfs „inconsequent" zijn, op het doen vervallen van „de vergunning" bij den wetgever aan te dringen en zal moeten worden afgewacht of er *na* de omwerking van de bouwverordeningen nog veel van de bezwaren van de voorstanders van afschaffing der overblijft.

Wat toch wel de overheid allerminst kan verlangen, is, vóór den aanvang van den bouw te weten, of er „overeenstemming" bestaat tusschen het ingediende bouwplan en de verordening. Daarvoor is noodig een termijn tusschen het indienen van het bouwplan en het tijdstip waarop de vergunning tot bouwen door de overheid wordt verleend „of geweigerd". Wanneer die termijn (in Amsterdam 4 weken) te lang wordt geacht, zou die misschien tot een minimum bijv. 3 weken (Philadelphia) kunnen worden teruggebracht. Eene kortere termijn zal bij eene goede organisatie geen bezwaren opleveren, maar „eene bouwvergunning" of eene beschikking moet er zijn, en blijven, en zou die bij eene goede redactie van de bepalingen daaromtrent, wellicht een direct strijd middelkunnen opleveren tegen den revolutie-bouw.

Van verschillende zijden is ook de opmerking gemaakt, dat het ontwerp-woningwet eene regeling had behooren te treffen om onbevoegden in het particulier bouwbedrijf te weren. Zooals R. in het Bouwkundig Weekblad van 27 October l.l. mededeelt, luidde een der stellingen waarop de heer J. P. Bruijnzeel tot Doctor in de rechtswetenschap promoveerde.

„Het vraagstuk der volkshuisvesting is voor geen goede „oplossing vatbaar, tenzij de bouwverordeningen ook in dien „zin worden gewijzigd, dat voor het bouwen, anders dan „volgens plannen ontworpen door gediplomeerde bouwkun„digen, geen vergunning wordt verleend."

R. zegt, en terecht, dat het jammer is, dat de verdediging van die stelling niet in druk is verschenen.

Hoewel er, oppervlakkig bezien, voor het eischen van een diploma van bevoegdheid zeker veel te zeggen zou zijn, kan ik mij, en zeker velen met mij, niet voorstellen, hoe iemand die eenigermate thuis is in den gang van het bouwwezen hier te lande, eene dergelijke bepaling uitvoerbaar kan achten.

Vele, zoo niet de meesten onzer bekwame architecten en bouwkundigen zijn *in* en *door* de practijk gevormd en hebben, zonder bepaalde vakschool doorgemaakt te hebben, door eigen studie en privaatlessen, de onontbeerlijke wetenschappelijke kundigheden zich eigen gemaakt.

Voor groote bouwwerken nu, worden dikwijls grootere kwaliteiten geëischt, dan voor het bouwen van de eenvoudige volkswoning. Zelfs zou men kunnen zeggen, dat vele voorname architecten minder de aangewezen personen voor het bouwen van die woningen zijn. Een bekwaam z. g. „bouwkundig opzichter" die de practijk heeft doorgemaakt en die met de neigingen en de behoeften van het volk vertrouwt is, zal de aangewezen man kunnen zijn, voor het ontwerpen en ook voor het „uitvoeren" van den bouw der volkswoning, (want al zou de overheid de plannen kunnen goed of afkeuren, omdat de ontwerper al of niet bevoegd is, zooals de heer Bruijnzeel wil, dan kan toch „de uitvoering", in andere handen, in het eerste geval nog alles bederven), doch misschien zal deze bouwkundige niet bekwaam zijn, voor het ontwerpen en het uitvoeren van den bouw van een magazijn, een pakhuis, of een fabriek, enz. waar groote ruimten en zwaar belaste vloeren en draagbalken te construeeren zijn.

Wanneer nu eene bepaling in de bouwverordening zou worden opgenomen, in den geest als de heer Bruijnzeel en anderen willen, „hoe" en „door wien", zal dan moeten worden uitgemaakt, aan wien *wel* en aan wien *niet* de bevoegdheid kan worden gegeven om „dit" of „dat" „meer" of „minder" belangrijke bouwwerk tot stand te brengen.

Amsterdam, 4 November 1900. v. E.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

In de vergadering door de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap den 31sten October j.l. gehouden, trad als spreker op de heer Dr. L. Bleekrode uit 's-Gravenhage, die tot onderwerp zijner voordracht had gekozen:

„*Voorbereiding in vroegeren en lateren tijd*". Hoe van zelf sprekend en als een gewoonte, ons in den tegenwoordigen tijd het gebruik van vuur ook gelijkt, schijnt toch het verkrijgen er van in vroegere perioden van 's menschen bestaan zeer moeilijk te zijn geweest. Zoo moeielijk zelfs, dat in meer gevorderde tijden het vuur door den mensch zelf als van goddelijken oorsprong werd geacht, en goden alleen in staat geacht werden het te kunnen maken. Spreker herinnerde hierbij aan de legende van Prometheus, die het vuur aan den mensch terugbracht, nadat het hem door Jupiter ontnomen was geworden, en aan den Vestadienst, waarbij door de priesteressen het heilige vuur altijddurend moest onderhouden worden. Waar, hoe, en in welke periode der voorhistorische tijden het vuur 't eerst is bereid, is niet na te gaan; verschillende meeningen zijn omtrent dat punt gesproperd. Niet onwaarschijnlijk is het, dat het in het steentijdperk, d. i. het tijdperk waarin de mensch zijne werktuigen en wapens van vuursteen maakte, van welke voorwerpen er duizenden in zeer oude aardlagen gevonden zijn, toevallig ontdekte, doordat bij 't vervaardigen dier werktuigen vonken op lichtbrandbare stoffen vielen en deze deden ontvlammen. Dat te *dien tijde* het vuur ten minste bekend was blijkt uit de onderzoekingen van verschillende zoogenaamde beenderholen, waar naast die vuursteenen voorwerpen, sporen van asch en van door vuur aangetaste beenderen van mensch en dier gevonden zijn. Of de mensch vóór deze periode, die reeds eene zekere mate van ontwikkeling veronderstelt, het gebruik van het vuur reeds kende, is niet na te gaan, daar daaromtrent geen gegevens voorhanden zijn. Ja, hoe onafscheidelijk aan het „mensch zijn" het gebruik van vuur ook verbonden zij, zoo zelfs dat dit als een der meest kenmerkende eigenschappen geacht wordt, waarin de mensch zich van het dier onderscheidt, is het echter zeer waarschijnlijk dat hij *niet* van zijn eerste optreden op aarde — als bij zijne ontwikkeling uit lager georganiseerde vormen van een *eerste optreden* gesproken mag worden — het

gebruik van het vuur gekend heeft. Waar althans *nu* nog levende, op zeer lage trap van ontwikkeling staande volkstammen, o. a. de Doko's die een gedeelte van Abessijnië bewonen, — dat gebruik niet kennen, kan aangenomen worden dat *„de mensch"* in 't algemeen, die immers eenmaal in een dergelijk ontwikkelingsstadium moet verkeerd hebben, dat gebruik toen ook niet kende. Dat het vuur, eenmaal bekend, wegens zijn vele diensten die het den mensch bewees, — zoo bij zijn strijd tegen de wilde dieren, die het op een afstand hield, zoo om de warmte die 't hem in koude jaargetijden verschafte, zoo om hem, bij meerdere voortschrijding zijnen cultuur, zijne spijzen smakelijker voor 't gebruik te maken — in eere gehouden werd, ja zelfs een voorwerp van goddelijke vereering werd, is duidelijk en de straks genoemde Prometheussage en de Vestadienst waren er uitingen van. Een niet minder sprekende uiting dier vereering is te zien in de door Zoroaster gestichte secte der vuuraanbidders: „de Parsen", die in Bakoe in Azië, waar men in de brandende petroleumbronnen, het eeuwige vuur van goddelijken oorsprong, meende gevonden te hebben, een tempel stichtten, welker overblijfselen zich nu nog verheffen te midden der talooze werktuigen waarmede *nu* de millioenen liters petroleum aan den bodem ontrokken worden.

Behalve de straks genoemde wijze van vuurbereiding door de vonk van den vuursteen werd door den mensch in de vroegere perioden van zijn bestaan en door de minder beschaafde volken ook *nu* nog — vuur verkregen door het tegen elkander vrijven van twee stukken droog hout. Dat dit echter een zeer moeizame arbeid moet zijn, werd door spreker aangetoond met een proef, waarbij door zeer sterke machinaal ontwikkelde vrijving een ijzeren staaf slechts zoo warm gemaakt kon worden, dat het meest brandbare element n.l. geele phosphor, daarop tot ontvlamming gebracht kon worden, een element, natuurlijk onbekend aan den oermensch, wien slechts fijn gedroogd gras ter beschikking stond, welks ontvlammingstemperatuur zeer aanzienlijk hooger dan die van phosphor is. — In latere tijden werd door middel van brandspiegels de zonnewarmte aangewend tot het maken van vuur, eene methode, eveneens door alchimisten aangewend om hunne retorten en distilleerkolven te verhitten, doch uit den aard der zaak door de afhankelijkheid van den zonneschijn, zeer gebrekkig.

Al deze methoden kunnen de *natuurkundige* bereidingswijze genoemd worden, in onderscheid met de in de laatste eeuw meer gebruikelijke *chemische* bereidingswijze.

Een enkele toepassing van eerstgenoemde wijze heeft in den allerlaatsten tijd weder plaats, namelijk die waarbij gebruik wordt gemaakt van de merkwaardige eigenschap van het platina, om lichtgas te absorbeeren en dit in de metaalporiën zoodanig saamtedrukken dat door de daardoor ontwikkelde warmte het platina gloeiend wordt en den daarlangs strijkenden gasstroom kan ontsteken.

De chemische vuurbereiding berust op de warmteontwikkeling die plaats heeft bij het onderling uitwisselen der samenstellende elementen, wanneer zouten, zuren en andere verbindingen van bepaalde samenstelling bijeengebracht worden. Een mengsel b.v. van chloorzure potasch en suiker zal, wanneer daarop een droppel zwavelzuur wordt gebracht, ontvlammen. De eerste lucifers bestonden uit zulk een mengsel, dat onder bedekking van een laagje was op het uiteinde van het houtje was aangebracht. Zij moesten echter steeds in zwavelzuur gedoopt worden om te kunnen ontvlammen, en waren dus niet zeer bruikbaar. De eerste goede lucifers werden echter eerst in 1830 met behulp van de lichtontvlambare, zeer vergiftige doch reeds 600 jaar bekende geele phosphor gemaakt, welk element uit beenderasch, geglocid met kool, wordt verkregen. Een belangrijke schrede voorwaarts werd gedaan in 1849 toen Schröter de rode phosphor vond, welke door verhitting tot 260° Selsius in gesloten vaten, verkregen wordt, niet vergiftig en minder licht ontvlambaar is, welke ontvlambaarheid echter weder door bijvoeging van chloorzure potasch verhoogd wordt, terwijl dan het mengsel door wrijving of stoot tot ontbranding kan gebracht worden. De naar dit beginsel vervaardigde lucifers bevatten aan den kop de chloorzure potasch terwijl de roode phosphor zich op de aanstrijkingsvlakken van het doosje bevindt, zoodat bij het aanstrijken de noodige warmte wordt ontwikkeld om de lucifer te doen ontbranden. Spreker, die met een aantal interessante en goed geslaagde proeven het medegedeelde had toegelicht, gaf nog een overzicht der lucifersfabrikage als bedrijf . . waaruit o. m. bleek, dat op de geheele wereld per seconde niet minder dan 1200 lucifers worden vervaardigd. Hij ging daarna over tot de beschrijving zijner reis naar Bakoe, de plaats van het eeuwige vuur, waarbij een groot aantal fraaie lichtbeelden het gesprokene illustreerde. Op boeiende wijze werden tal van bizonderheden omtrent de reis zelve, en de landstreken en steden waardoor zij liep, de eigenaardigheden van landen en volken en een menigte belangrijke historische wetenswaardigheden ten beste gegeven. Uitvoerig werden besproken de reusachtige petroleumwerken te Bakoe, de wijze van het gewinnen zuiveren en vervoeren van het product, waarbij bleek, dat Bakoe met eene jaarlijksche opbrengst van 4000 miljoen KG. het leeuwendeel in de petroleumproductie der wereld heeft. De bezwaren en gevaren, aan het bedrijf verbonden, werden aanschouwelijk gemaakt door lichtbeelden van in brand geraakte bronnen en inrichtingen, die een denkbeeld gaven van den reusachtigen omvang die deze branden kunnen hebben en de schade en ongelukken die er het gevolg van kunnen zijn. Spreker eindigde met een lofzang op de stad Samarkand, het uiteinde der reis, die door haar heerlijk klimaat en de weelderige met goud en kleurige faïence bedekte vormen die de overgebleven gedeelten van haar moskeën, paleizen en andere monumenten nog vertoonen, en met hare lommerrijke parken en lanen zeker niet ten onrechte eenmaal den naam droeg van de Koningin der Aziatische steden. Ook hier, zeide spreker, is echter de Westersche beschaving reeds bezig het eigenaardige karakter van de stad te ondermijnen, en in zijne verbeelding zag hij reeds de weelderige boomculanen als offer aan electrische trams en andere zegeningen der westersche civilisatie vallen.

Met luide toejuichingen betuigde de vergadering hare gevoelens van erkentelijkheid voor het genotene, terwijl de Voorzitter met enkele hartelijke woorden die gevoelens vertolkte en den spreker voor zijne voordracht dank zeide.

C. N. VAN GOOR,
te secr. v. B. en V.

Technische Vakvereeniging. Afd. Amsterdam. 31 Oct. 1900. In deze vergadering hield de heer Joseph Th. Cuypers eene voordracht over onze aanbestedingen: Spreker beschreef hoe bij eene aanbesteding het bestek de grondslag van de te sluiten overeenkomst is.

Toch zal een goed bestek bij personen die elkaar niet willen begrijpen tot verkeerde resultaten leiden, er zal omgekeerd bij een slecht bestek, in gemeen overleg het werk tot genoegen van partijen kunnen worden voltooid. Hoofdzaak is elkander vertrouwen.

Vervolgens verklaarde spreker hoe naar zijne meening een goed bestek moet zijn, en kan niet genoeg afkeuren, dat vaak de aannemer aansprakelijk wordt gesteld voor de vergeten posten.

Het schijnt dat onze handelsgeest ons brengt tot aanbesteden, waarbij de aannemer treedt in de risico van den bouwheer; de minst biedende dat is de man. Dat hierdoor het knoeien in de hand wordt gewerkt, het bouwwerk lijdt, en deze concurrentie groot nadeel doet aan de vakkennis van den werkman, spreekt van zelf. Ware onze natie meer industrieel, zij zou beter weten dat goedkoop, duurkoop is.

Spreker beschreef de manier waarop in het buitenland bouwovereenkomsten worden gesloten, en behandelde de voor- en nadeelen daaraan verbonden.

Bij herstellingen waarbij de omvang moeielijk te bepalen is, of bij artistieke uitvoeringen is het beter deze in beheer te nemen. Ook is spreker voor beperkte aanbesteding; vraag ben waarvan men weet, dat zij goed zijn, of speciaal voor het maken van het werk zijn ingericht, en over een bekwamen uitvoeder beschikken. Heeft dan de architect zijne begrooting gemaakt en ook de aannemer zijne som vastgesteld, dan kan men samen in overleg treden, en wordt het cijfer bepaald waarvoor het werk is te maken.

Een luid applaus was de dank die de heer Cuypers aan het slot van zijn voordracht van de ruim 70 toehoorders ontving.

Afdeeling Arnhem. 6 November 1900. Na de gebruikelijke wenschen bij het begin van het seizoen zette de Voorzitter in 't kort uiteen, wat in de Mei- en de September-vergadering behandeld was geworden en gaf hij den leden, welke behoefte gevoelde iets voor de Godefroy-prijsvraag te offeren, daartoe gelegenheid.

De heeren H. Ellens, décorateur, en F. C. Steinmann Jr. architect, beiden leeraar aan de ambachtsschool, werden met algemeene stemmen als lid aangenomen.

Enkele vragen ter beantwoording in de Afdeelingsvergaderingen, werden gesteld.

De heer Schaap deelde 't een en ander mede over fundeeren volgens de methode Dulac, en verzachtte zooveel mogelijk het gemis van de kunstbeschouwing door den heer A. R. Freem aangeboden, door enkele teekeningen onder toelichting te laten circuleeren.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

Bouwkundig Opzichter 3.
Bouwkundig Teekenaar 2.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 22.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam. Algemeen. I. Opgang tegen het talud van een dijk tegenover een breede straat. 1e Prijs: zilveren med. en f 30; 2e Prijs: bronz. med. en f 25; 3e Prijs: getuigschr. II. Poortje voor een schoolgebouw. 1e Prijs: zilv. med. en f 40; 2e Prijs: bronz. med. en f 20; 3e Prijs: getuigschrift. III. Woonkamerschoorsteen. 1e Prijs: bronz. med. en f 25; 2e Prijs: getuigschrift en f 15. IV. Opmeting van een oud gebouwtje. 1e Prijs: zilv. med. en f 25; 2e Prijs: bronz. med. en f 15; 3e Prijs: getuigschrift; aan het bekroonde antwoord pl.m. f 35 voor honorarium wegens opname in een tijdschrift. Vóór 1 Dec. 1900, adres den heer C. N. van Goor, Jonkerfransstraat 126, Rotterdam.

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Voor alle Nederlanders. I. Ontwerp voor een ambachtsschool met Directeurswoning. 1ste Prijs: zilveren medaille der Mij. en f 100; 2e. prijs: bronzen medaille der Mij. en f 50. II. Ontwerp voor een diploma uit te reiken aan de Eereledender Maatschappij. 1ste Prijs: zilv. med. der Mij. en f 75; 2e. prijs: bronz. med. en f 25. III. Een aquarel naar een schilderachtig stads- of dorpsgezicht in Nederland. Prijs: bronzmed. en f 50. Vóór 1 Febr. 1901 aan het Bureau der Maatschappij, Marnixstraat 402 te Amsterdam. Zie Bouwk. Weekblad no. 30 van 28 Juli 1900.

Genootschap Mathesis Scientiarum Genitrix te Leiden. Voor oud-leerlingen van de school van het Genootschap, die na 17 Sept. 1895 het onderwijs hebben gevolgd. Een ontwerp voor een Raadhuis voor eene gemeente van 20.000 inwoners. 1ste Prijs: f 200 en gr. zilv. medaille; 2e. prijs: gr. zilv. medaille. Vóór 1 Maart 1901.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Het Bestuur van de Maatschappij vergadert op Donderdag a. s. 15 November, des morgens te elf uur.

VERGADERINGEN.

Afdeeling Delft. Dinsdag 13 Nov. 1900, des avonds 8 uur, in het Lokaal Van Alphen. Spreker de heer F. J. Bremmer Hzn., over Middeneeuwsche overblijfselen der bouwkunst te Rouaan, toegelicht door etsen en photographiën.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN.

„De Natuur", aflevering 10, van 15 October 1900. Reuzen in hun soort, door Dr. H. J. Calkoen. — De Transvaal en de goudmijnen van Witwatersrand, door H. Vreedenberg. — Een copieërmachine met kunstlicht, door Dr. J. E. Rombouts. — Panorama's op de Parijsche tentoonstelling, door H. — Nog iets over de maisbouw in de vereenigde staten van N.-Amerika, door J. B. Nagelvoort. — Een merkwaardige papaya-vrucht, door J. F. Pool en Bijschrift door Dr. J. C. C. — De Strijd des Levens (vervolg en slot), door J. C. Koning. — Nieuwste hulpmiddelen voor zeer hooge temperaturen (vervolg en slot), door Dr. L. Bleekrode. — Korte mededeeling. — Sterrenkundige opgaven en mededeelingen door Ant. Pannekoek. — Boekaankondiging. — Correspondentie.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 12 NOVEMBER.

BREDA. De verbouwing van het winkelhuis en magazijn no. 11 aan de Tolbrugstr. De arch. J. Lijdsman, v.m. 11 u., in café „Neuf", Tolbrugstraat, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. gedaan.

GOES. Het bouwen eener schuur, op het boefje „De voormalige Trekkerswoning" te Goes.

De aanbesteder, n.m. 2 u., in „De Prins van Oranje". Bestek en teek. in gen. café ter inz. Aanw. gedaan.

LEDEACKER (N.BR.). Het bouwen van een woonhuis met bijgebouwen, voor rekening van den heer G. Takken, met bijlev. der daartoe benood. materialen.

De aanbesteder, n.m. 2 u., in het koffiehuis van L. S. Verstraten. Bestek en teek. in voorn. koffiehuis ter inz. Inl. geeft Ant. v. Os, bouwk. te Stratum.

VEENDAM. Het bouwen van een woonhuis op het Blankensteinsciland, met de lev. van al de daartoe benood. materialen (glas-, verf- en behangersw. uitgezonderd).

Mej. de Wed. J. W. Bakker, 's av. 7 u., in hotel „Everts", alw. bestek en teek. ter inz. Bilj. in te zenden aan 't adres van mej. de Wed. J. W. Bakker, uiterlijk 's av. 6 u., ten kant. van H. Muntendam, arch. Aanw. gedaan.

VENRAAI. Het verbouwen van een stal tot woning en kelder, en het maken van een stoep.

De heer Th. Janssen, 's av. 7 u., in de herberg van W. Wijnhoven, alw. bestek en teek. ter inz. liggen.

DINSDAG 13 NOVEMBER.

UTRECHT. Bestek no. 831. Het maken van eene aanbouw aan het bestaande Tractiegebouw op het station 's-Hertogenbosch. Ram. f 4500.

De Maat. tot Exploitatie van Staatsspw., n.m. 2 u., (lok. tijdi aan het Centraal-bureau, Moreelsepark.

WOENSDAG 14 NOVEMBER.

BERGEIK (N.-B.). Het bouwen van een oude mannen- en vrouwenhuis op de terreinen van het klooster der eerw. zusters Ursulinen aldaar, met bijlev. van materialen, behalve de aangekochte steenen, welke volgens nadere aanwijzing, door de aanbesteders ter plaatse worden geleverd.

Het R.-K. kerkbestuur, n.m. 3 u. Bestek en teek. ter inz. bij Wed. W. de Leijer te Bergeijk, terwijl men zich voor nadere inl. kan wenden tot den bouwk. Scheepens te Borkel. Aanw. 14 Nov., v.m. 11 u., bij het klooster.

DORDRECHT. Het verbouwen van het pand no. 7a aan de Baginestraat ald. voor den heer J. Haksteen.

De bouwk. H. v. d. Elst, 's av. 8½ u. Bestek en teek. ter inz. in bovengen. paud. Inl. verstrekt gen. bouwk., Krombout no. 126. Aanw. gedaan.

HALSTEREN. Het bouwen van het 2e of middengedeelte met kapel en aanhoorigheden voor het nieuw R. K. gasthuis, met bijlev. der materialen.

Regenten van het R. K. gasthuis, v.m. 10 u., in het koffiehuis van de Wed. v. Meel, Teek. met bestek en begrooting ter inz. in voorn. koffiehuis. Inl. geeft de arch. C. P. v. Genk te Bergen-op-Zoom. Aanw. gedaan.

SCHEVENINGEN. Het bouwen van een directiekeet voor de Visschershaven te Scheveningen.

De aannemers de Groot en Kalis, bij wien bilj. in te lev. en bestek en teek. te bek. zijn.

OOSTERBEEK. Het bouwen van een dubb. woning.

De archit. J. v. Burk, 's av. 7 u., in het koffiehuis van de Wed. v. d. Velden, alw. bestek en teek. ter inzage liggen. Aanw. 12 Nov., v.m. 11 u.

DONDERDAG 15 NOVEMBER.

AMERSFOORT. Het bouwen van een schoolgebouw aan het plantsoen tusschen Hellingstraat en Davidshofstraat, aldaar.

De architect Herm. Kroes, v.m. 11 u., in hotel „Schwemmer", alw. bestek en teek. ter inz. en zijn ad. f 1 verkrijgb. alsmede inl. bij gen. archit. Aanw. op het terrein 12 Nov., v.m. 11 u.

AMSTERDAM. Het verbouwen der perc. no. 179 en 181, aan Kalverstraat en no. 4, 5 en 6 aan de Olieslagerssteeg.

De firma P. Mars & Co., n.m. 3 u., in het American Hotel. Bestek en teek. à f 2,50 bij A. Jacot en W. Oldewelt, archit., Keizersgracht no. 127.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonhuis aan de Broekheurnerweg.

De arch. R. v. d. Woerd Hzn., 's midd. 12 u., in cafe J. Mendelaar, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 15 Nov., v.m. 9 u.

VALKENBURG (LIMB.). Het bouwen van 2 woonhuizen, met stal en remise, op een terrein tegenover het station ald.

De aanbesteder. Bestekken met teek. verkrijgb. ten huize van den heer Feber-Linssen ald. en bij den arch. Joseph Hollman, Wilhelmina Singel 23, Wijk-Maastricht.

ZANDVOORT. Het bouwen van een ziekenhuis, op een terrein achter den Zuidzandvoortschen straatweg ald.

De arch. W. F. Doeglas, 's midd. 12 u., in hotel „Driehuizen". Bestek en teek. ter inz. en ter overname in gen. hotel. Aanw. 15 Nov., v.m. 11 u. Inl. verkr. bij gen. arch., Kleine Houtstraat 53, Haarlem.

VRIJDAG 16 NOVEMBER.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonh.

De architect H. Reijgers, 's midd. 12 u., in hôtel „De Graaf", alw. bestek en teek. ter inzage. Aanw. 16 Nov., v.m. 9 u.

GROOTEBROEK. Het bouwen van een woonhuis met bijbehoorende werken, voor den heer H. Ham, te Grootebroek.

De aanbesteder, v.m. 11 u., in het koffiehuis van R. Bloemendaal. Bestek en teek. à f 1,50 per stel bij den architect verkrijgb.

HENGELO (OV.). Het bouwen eener fabr. met magazijn en kantoor te Hengelo.

De architecten v. d. Goot en Kruisweg, 's midd. 12 u., in café „de Beurs". Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. bij gen. arch. Aanw. 16 Nov., v.m. 10 u.

ZATERDAG 17 NOVEMBER.

TIEL. *a.* Het bouwen van een school van 8 lokalen in den Binnenhoek; *b.* het verbouwen van een huis tot onderwijzerswoning.

Het gemeentebest., n.m. 1 u. Bestek en teek. ad f 1,75 en f 1,25 verkrijgbaar. Aanw. 16 Nov., v.m. 10 u.

MAANDAG 19 NOVEMBER.

AMSTERDAM. Het bouwen van een openbare lagere school 1ste klasse voor 600 kinderen aan de Borgerstraat.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. uitsluitend te verkr. ter stads-drukkerij, tegen f 1,70 (met 2 teek.). Inl. worden gegeven aan het bureau van den assistent-arch. op het raadhuis, kamer no. 105, n.m. van 2—4 u., gedur. de 3 laatste werkdagen vóór den dag der aanbesteding.

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van lok. ten behoeve van het museum van Natuurlijke Historie in het Van der Werfpark te Leiden. Raming f 132.500.

Het prov. bestuur, n.m. 11½ u. Bestek ter lezing aan het gebouw van het min. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. best. van Zuidholland te 's-Gravenhage, en is te bekomen bij M. Nijhoff, Nobelstraat no. 18 te 's-Gravenhage. Inl. te bekomen bij den rijksbouwk. en bij den opz. van het museum van Natuurlijke Historie, P. M. J. Oerle te Leiden. Aanw. gedaan.

DINSDAG 20 NOVEMBER.

ROTTERDAM. 1°. Het bouwen van eene school aan de Oranjeboomstraat, en 2°. het bouwen van eene school aan den Katendrechtschen Lagendijk.

Het gemeentebest., n.m. 1 u. Bestekken, voorw. en teek. ter kennisneming op de secretarie en in het stads timmerhuis en zijn voor elke school afzonderlijk, à f 1 verkrijgb. bij de Wed. v. Waesberge & Zn. Inl. te bekomen aan gemeld timmerhuis. Aanw. 13 Nov. voor de school sub. 2°, nabij den Dordtschenstraatweg, v.m. 10½ u. en voor de school sub 1°, nabij den Feijenoorddijk, v.m. 11½ u.

MAANDAG 26 NOVEMBER.

KOLLUM. Het bouwen eener nieuwe school en onderwijzerswoning te Burum.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Bestek en teek. ter inz. ten gem.-huize en à f 1,50 verkrijgb. Aanw. 20 Nov., v.m. 11 u.

DINSDAG 27 NOVEMBER.

ROTTERDAM. Het bouwen van eene school aan Middellandstraat.

Het gemeentebest., n.m. 1 u. Bestek, voorw en teek. liggen ter kennisneming op de centr. seer. der gem. en in het stads timmerhuis te Rotterdam, en zijn à f 1 verkr. bij de Wed. P. v. Waesberge & Zn., boekdr., Houttuin no. 73. Inl. verkrijgb. aan gen. timmerhuis. Aanw. 20 Nov., nabij 's-Gravendijkwal, v.m. 11 uur.

UTRECHT. Bestek no. 833. Het maken van een hoofdgebouw en een gebouwtje voor waterplaatsen en privaten met daarmede in verband staande werken op het station Meerssen. Ram. f 25000.

De Maatsch. tot Expl. van Staatsspoorw., n.m. 2 u., (lok. tijd), aan het Centr.-bureau Moreelsepark.

ZATERDAG 1 DECEMBER.

's-GRAVENHAGE. De verbouwing van het voormalig paleis van wijlen Z.K.H. Prins Frederik der Nederlanden aan het Korte Voorhout ald. tot zetel van het gerechtshof en de arrondissementsrechtbank, en den bouw van een huis van bewaring met bijbehoorende ambtenaarswoningen op het achterterrein, uitkomende aan de Casuariestraat. Raming f 335940.

Het min. van Justitie., n.m. 2 u. Het bestek met 22 teek. ligt ter inzage met 92 detailteekeningen en 25 modellen, in gen. paleis van 's morg. 8 tot n.m. 4 u. en ad f 6 verkr. bij Gebr. van Cleef, te 's-Hage. Aanw. 19 en 26 Nov. telkens n.m. 2½ u. in gen. paleis. Inl. te bek. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen te 's-Hage, departement van Justitie.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen—Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenstraat. — Alkmaar, Langestraat. — Nijmegen, In de Betuwestraat 2. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat.

Grondkapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Betaalde Brandschaden ruim - 20.000.000.00

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

25 OCTOBER.

TILBURG. Het bouwen van heerenhuizen en kantoor voor de heeren A. en L. Kerstens. Door den architect André Blomjous.

Laagste inschrijver Jac. v. Gorp, f 36485. Gegund.

27 OCTOBER.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het stucadoorwerk van 4 te verbouwen woningen. Door de heeren Nieman en v. Ommen.

Laagste inschrijver H. Roelofs, Enschedé, f 392. Gegund.

29 OCTOBER.

GORSSEL. Het amoveeren van een oud en het bouwen van een nieuw huis. Door den heer H. J. Ezerman.

Laagste inschrijver G. W. Oosterkamp en D. J. Tuitert, Gorssel, f 3295.

30 OCTOBER.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van zes woningen voor den heer H. Bekker.

Volgens bestek A. Laagste inschrijvers Gebr. de Herder, f 6860.

Volgens bestek B. Gebr. de Herder, f 6570*. *Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het verbouwen van het R.-K. arbeidersvereenigingsgebouw. Door de St.-Aloisiusvereeniging.

Laagste inschrijver I. B. Heubach, f 810. Gegund.

HELMOND. Het vergrooten en verbouwen eener moerbouten- en klinknagelfabriek met bijbehoorende werken. Door de firma Gebr. v. Thiel.

Laagste inschrijver H. H. Verhagen, Beek-en-Donk, f 5448. Gegund.

LEERDAM. Het metsel-, timmer- en schilderwerk voor een te bouwen woonhuis met winkel. Door den heer Weersma.

Timmerwerk. Laagste inschrijver J. A. v. Leer, f 1469.

Metselwerk. J. v. Lit, f 520.

Schilderwerk. C. v. d. Zant, f 298. Gunning aangehouden.

31 OCTOBER.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van eene verdieping op een woonhuis, het aanbouwen van een kantoor met magazijn enz., aan de Kalanderstr. ald. Door den arch. R. v. d. Woerd Hzn.

Laagste inschrijver G. J. Bos, f 4896. Geg.

HELDER. Het verbouwen der broodbakkerij „de Volharding". Door den archit. S. Krijnen.

Laagste inschrijver J. J. Schoeffelenberger, f 1700.

ZWOLLE. Het verbouwen van het buitenverblijf „Helmhorst" aan de Watersteeg te Zwollerkerspel, voor den heer M. Zebinden Baggerman. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver H. Koedijk, f 5859. Nog niet gegund.

1 NOVEMBER.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het stucadoorwerk van den aanbouw van een kantoor met magazijn en een verdieping. Door den heer G. J. Bos.

Laagste inschrijver H. Grit, f 310. Gegund.

2 NOVEMBER.

ALKMAAR. Het bouwen van zeven woonhuizen aan de Forestusstraat te Alkmaar. Door den arch. K. Bakker Dz.

Laagste inschr. P. Hartog, f 8750. Gunning 3 dagen in beraad.

APELDOORN. Het bouwen van een dubb. woonhuis nabij de Beekstraat ald. Door den arch. Andr. v. Driesum Szn.

Laagste inschrijver H. Kamphuis, f 3500 Gegund.

3 NOVEMBER.

BAARLAND. Het bouwen van een dubbel woonhuis in Bakendorp. Door de bouwk. A. J. A. Hoogvliet.

Laagste inschrijver L. Minderhout, Hoedekenskerke, f 1699.

ADVERTENTIËN.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

Vernieuwing der Spoorwegbruggen over het Noordzeekanaal.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 26 November 1900, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 1:

Het maken van een gedeelte van den onderbouw voor de nieuwe spoorwegbrug over het Noordzeekanaal bij Velsen met bijbehoorende werken, voor rekening van den Staat der Nederlanden.

Begroeting f 412.000.

Het bestek met 3 teekeningen is van den 7den November af tegen betaling van f 3— verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam*, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op *franco* aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie,
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

ENSCHEDÉ. Het verbouwen van een woonhuis tot winkelhuis aan de Beltstraat. Door den heer W. Gassner.

Laagste inschr. A. Ruiter, f 1315. Gunning aangehouden.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonhuis met café aan de Deurningerstr. Door den archit. H. E. Zeggelink.

Laagste inschrijver J. W. Horstman, f 3704. Gegund.

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van een zaal met kegelbaan. Door de vereeniging van den H. Vincentius à Paulo.

Laagste inschrijver F. Verhoef, f 1685.

GRONINGEN. Het afbreken van twee woningen get. 21 en 23 aan den Zuider-Binnensingel en het aldaar bouwen eener behuizing met 2 bovenwoningen. Door den archit. IJ. v. d. Veen.

Laagste inschr. H. A. Scherphuis, f 6765. Gegund.

WINSTERSWIJK. 1e. Het vergrooten der coöp.-stoomzuivelfabriek ald., zonder bijlev. van de verkapping der bordessen; 2e. de levering en aanbrenging van eene gesmeed ijzeren overkapping boven de bordessen.

Door de architecten Gantvoort en Streck te Deventer en Winterswijk.

Perc. 1, Laagste inschrijver G. Wolfs, f 9374.

Perc. 2. C. S. Kelderman, Deventer, f 462. Gegund.

5 NOVEMBER.

GRONINGEN (ONDERH.). Het bouwen van een pakhuis aan de Noorderhaven voor den heer B. H. Munster, onder architectuur van den heer A. Th. v. Elmpt.

Laagste inschrijver G. Brinks, f 7595. Gegund. Allen aldaar.

HELMOND. Het tot winkelhuis verbouwen van een woonhuis voor de heeren Terheijden en Waals te Leiden. Door de aanbesteders.

Laagste inschrijver L. Paaps, f 10356 Gegund.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis aan den 3den Weemendwarsweg te Hengelo. Door de architecten de Herder en Hellendoorn.

Laagste inschrijver G. Ribbink, f 2530. Gegund.

MECHELEN (LIMB.). Het bouwen van een vierde lokaal aan de school aldaar en bijkomende werken, met bijlevering der benoodigde materialen. Door het gemeentebest. van Wittem.

Laagste inschrijver Dupults, Wijlré, f 1989.

6 NOVEMBER.

BARNEVELD. Het amov. en weder opbouwen der hofstede de tolboom te Terschuur, eerst in massa en daarna in perc. Door den archit. Haanschoten.

Massa, uitgezonderd het rietdekkerswerk. Laagste inschr. G. Buurman, 't Loo, f 5923.

Timmer-, schilder-, lood- en smidswerk. H. ten Harmse, Apeldoorn, f 3159.

Voor het timmerwerk alleen. C. Klein, Apeldoorn, f 2949. Nog niet gegund.

HELLO. Het bouwen van een dubbel woonhuis ald. Door den arch. N. H. Matthijsen.

Laagste inschrijver C. Tromp, Castricum, f 3890. Gegund.

HILVERSUM. Het verbouwen van perceel Kerkstr. 2 hoek Groest te Hilversum. Door den archit. J. H. Slot.

Laagste inschrijvers Gebr. Vleugel, f 2820.

ROTTERDAM. Het bouwen van een proeflokaal met slijterij en 2 bovenhuizen, op het terrein gelegen op den hoek van de Benthuizer- en Hillegondastraat te Hillegersberg. Door den arch. C. Bruijnzeel & Zn.

Laagste inschrijver N. A. Kruijt, f 9708.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentien 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentien 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) - Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma GEBRS. HESSE), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neussatti, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstuckfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Hacuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel, Stoomzaag- en Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 435, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LÖCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — HÖXTER-GODFLHEIM A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Beléd en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.

Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare bekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Stortevant Blomers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDEOBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te Königswinter a/Rh. Fabrikanten van zeer vuurvaste Chamotte- en Dinas-steenen vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

Draadglas.

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industrieële inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

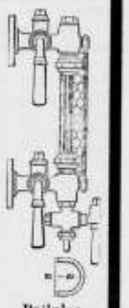
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens, NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

General-Agent voor Nederland: **FERD. ENGERS, Amsterdam.**

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEPHOON No. 593.

Peilglas beschermers.

RADIATORS.

VOOR

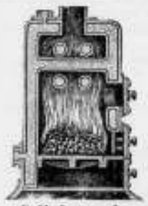
Heetwater- en Stoomverwarming

DER

AMERICAN RADIATOR COMPANY.

H.H. Architecten en belanghebbenden zenden wij gaarne op aanvrage eene Plaat met afbeeldingen der verschillende Soorten en Stijlen.

PECK & C°., AMSTERDAM.

Centrale Verwarmingsketels

van gesmeed ijzer

volgens Catalogus of teekening

worden het goedkoopste geleverd door

WARNS-GAYE & BLOCK

HAMBURG 1.

Soliedste adres voor handelaren in Verwarmingstoestellen en wederverkoopers.

Groote Voorraad STALEN BALKEN ⊔, T en L.

Draagbaar spoor 70 c.M. en Kipwagons, te koop en te huur.

H. E. OVING Jr.

Kantoor:
Gelderschekade 31-33 (Plan C.)

Stapelplaatsen:
Binnenhaven O.Z., Feijenoord.)

ROTTERDAM.

Gegalvaniseerde gegolfde platen in verschillende lengten.

AMBACHTSSCHOOL

te Amersfoort.

Sollicitanten naar de betrekking van **Directeur**, tevens leeraar in rechtlijnig teekenen, aan de in het jaar 1901 te Amersfoort in werking te stellen Ambachtsschool hebben zich vóór den 1sten December a. s. schriftelijk aan te melden, met opgave van referentiën, bij den tweeden ondergeteekende.

Aan de betrekking is verbonden eene jaarwedde van tweeduizend gulden. Het bezit der acte M²., Middelbaar Onderwijs, strekt tot aanbeveling.

Het Bestuur der Vereeniging „Ambachtsschool voor Amersfoort en Omstreken".

G. J. BUYS, Voorzitter.
Mr. J. C. H. PRIKKEN,
Secretaris, Muurhuizen 27.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

17 NOVEMBER 1900. 20e JAARGANG. No. 46.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • • AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal. ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M^t.

INHOUD. — Mededeelingsn betreffende de Maatschappij. — Diploma voor architect. — De Metropolitaankerk van St. Catharina te Utrecht. — Ingezonden. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Sedert de laatste opgave zijn de navolgende heeren toegetreden als lid der Maatschappij.

als Gewoon Lid:

G. Formijne	Tiel.
Gemeente Bestuur	Culemborg.
H. J. Jesse	Leiden.
Jos. Mengelberg.	Utrecht.
R. Rijksen Gzn.	"
J. H. C. Schumacher.	Amsterdam.
Iz. Viveen.	Utrecht.

als Buitengewoon Lid:

Maurits Plate.	Amsterdam.
E. J. van Schaik.	Utrecht.

als Kunstlievend Lid:

H. Ellens.	Arnhem.
C. W. Lersch.	's Gravenhage.
F. C. Steinmann.	Arnhem.

VERGADERINGEN.

AFDEELING GRONINGEN. Vrijdag 23 Nov. 1900, in de Sociëteit „de Harmonie". Verzoek der R. K. Werkliedenvereeniging St. Joseph in zake het tegengaan van drankmisbruik. Lezing van den heer J. A. Mulock Houwer, Directeur der Gemeentewerken, toegelicht met lichtbeelden. Kunstbeschouwing: photographiën van den heer Kramer. Varia. (De vergadering is ook toegankelijk voor de Dames van heeren leden en geïntroduceerden.)

DIPLOMA VOOR ARCHITECT.

De heer v. E. komt aan het slot van zijn „Sprokkelingen op het gebied van Woningwet en Verordeningen", in het vorige blad opgenomen, terug op de stelling van den heer Mr. J. P. Bruynzeel: „Het vraagstuk der volkshuisvesting is voor geen goede oplossing vatbaar, tenzij de bouwverordeningen ook in dien zin worden gewijzigd, dat voor het bouwen, anders dan volgens plannen ontworpen door gediplomeerde bouwkundigen, geen vergunning wordt verleend."

De heer v. E. betreurt, met mij, dat de verdediging van deze stelling niet in druk is verschenen", maar het schijnt dat hij in deze door mij gebezigde woorden — zie Bouwk. Weekblad van 27 October 1900 — iets anders zoekt dan mijne bedoeling. Ik erken echter het met hem eens te zijn „dat ik mij niet kan voorstellen, hoe iemand die eenigermate thuis is in den gang van het bouwwezen hier te lande eene dergelijke bepaling — als in de stelling vervat — uitvoerbaar kan achten."

Juist omdat het ook mij duister is, had ik willen lezen of hooren, hoe de heer Bruynzeel het mogelijk acht, dat er alleen gediplomeerde architecten zullen zijn.

Hij die promoveert, aan eene Rijks Universiteit, is verplicht een aantal stellingen te hebben, en hij behoort de verdediging daarvan goed bestudeerd te hebben voor het geval hij er op wordt aangevallen, hoewel gewoonlijk niet aan al zijn stellingen aandacht wordt geschonken. Nu is het de verdediging tegenover de faculteit, van bovengenoemde stelling, die ik gaarne zou gehoord hebben; er was misschien wat uit te leeren. Ik ben echter overtuigd, dat, indien de heer Br. zijne stelling tegenover architecten had moeten staande houden, hij wel tot de overtuiging zou zijn gekomen, dat zijne bewering te ver gaat.

Het zou een ideaal toestand zijn, als bouwwerken alleen door gediplomeerde architecten mochten worden uitgevoerd.

Hiermede zijn niet alleen bouwkundige ingenieurs bedoeld, maar ook bouwkundigen die op andere wijze een diploma of getuigschrift hebben verworven, behalve een getuigschrift van een leermeester.

En dan nog, wanneer alleen de „plannen" zijn ontworpen door gediplomeerden, dan volgt bovendien de uitvoering dier ontwerpen. Ook daarop komt enorm veel aan; want

het beste plan kan immers op onsoliede wijze verwezenlijkt worden, zoodanig dat het tot stand gekomen bouwwerk niet meer aan de eischen der hygiëne voldoet.

Dit in aanmerking genomen, zou ook de eisch kunnen worden gesteld, dat geen gebouw anders mag worden uitgevoerd, dan dat daarbij het dagelijksch toezicht wordt uitgeoefend door een gediplomeerd opzichter. Want, van dezen kan men met zekerheid zeggen, dat zijn kennis aan bepaalde eischen voldoet, zooals dit bij gediplomeerde architecten eveneens het geval is.

Wat de laatsten betreft, hunne opleiding kan ook nooit zoodanig zijn, dat de gediplomeerde alles van zijn vak weet; om daartoe te geraken, zou zijn studietijd te lang moeten duren.

De eisch van den heer Bruynzeel is, mijns inziens, niet te verwezenlijken.

Misschien zou ik er anders over gaan denken, na de verdediging zijner stelling te hebben vernomen. Voorshands blijf ik het met den heer v. E. eens.

R.

DE METROPOLITAANKERK VAN ST. CATHARINA TE UTRECHT.

Het „Verslag van den toestand en de werkzaamheden over de jaren 1875—1900 van de afdeeling Utrecht", een feestgeschenk der Afdeeling bij gelegenheid van haar 50-jarig bestaan aangeboden aan de bezoekers der 82ste Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot Bev. der Bouwkunst, bevat o. a. een bijzonder actueele illustratie, die eene voorstelling geeft van den pas voltooiden nieuwen gevel van de Metropolitaankerk van St. Catharina, te Utrecht.

In staat gesteld deze afbeelding ook in het Bouwkundig Weekblad te plaatsen, worden daarbij de mededeelingen gevoegd van den heer J. F. A. Lindsen, Vice-Deken van het St. Bernulphus Gilde te Utrecht, eveneens ontleend aan het genoemde „Verslag".

Metropolitaan-Kerk van St. Catharina.

In den loop der XIVde Eeuw verrees op deze plaats een gasthuis bekend onder de naam van Sint-Achten-gasthuis. Wij weten niet juist, tot onderstand of verpleging, van welke behoeftigen het was bestemd, alleen kennen wij uit een charter van 1366, dat er des winters dag en nacht een haardvuur moest branden ten behoeve voor de armen, „voor de arme liede".

In 1469 kwamen de geschoeide karmelieten zich vestigen in het Sint-Achten-gasthuis en bouwden er hetzelfde jaar een kapel (het nog bestaande choor der St. Catharina).

Toen keizer Karel V in Utrecht op dezelfde plaats van het klooster, hetwelk behoorde aan de ridders van Malta, een kasteel wilde bouwen, wees men hem aan het klooster en kapel van de geschoeide karmelieten (1528).

De nieuwe bezitters richten onmiddellijk het klooster voor hun gebruik in en bouwden een nieuwe kerk, waarvan het choor, zooals wij zeiden, de oude kapel voor de karmelieten uitmaakte.

Langen tijd na de invoering der Hervorming in Utrecht, behielden de katholieken de St. Cahtarina kerk nog; in 1582 echter, beval de raad aan den Baljuw van St. Catharijne, zijne kerk over te leveren aan de gemachtigden van de Stadhouders, met het doel er eene boekerij te vestigen, op straffe de kerk te zijnen koste te zien nemen*); doch de Baljuw gehoorzaamde niet en men voerde de bedreiging niet uit. Na den dood van dezen energieken Baljuw, onderging de kerk van St. Catharina, zeer verschillende bestemmingen; eerst ingericht tot smederij en ijzermagazijn, diende zij in 1622 voor de uitoefening van den anglikaanschen eeredienst; toen werd zij een amphitheatrum anatomicum, om vervolgens in gebruik te zijn voor den Hervormden eeredienst (1635); in 1813 aangewezen als garnizoenskerk voor de katholieke soldaten werd zij, bij dekreet van 1840, aan de Roomsche Geestelijkheid teruggegeven.

St. Catharina werd Metropolitaankerk bij de wederinvoering der Bisschoppelijke hierarchie in de Nederlanden in 1853.

Zooals wij gezien hebben, dagteekent het koor van de kathedraal van 1469, de beuken en het dwarspand van ongeveer 1528. De kerk is gebouwd in baksteen, de vensters en afdekkingen der contreforten in bergsteen. Van af zij kathedraal, tevens parochiekerk, is, zijn er veel verbeteringen en verfraaiingen aan besteed; de beglazing der vensters zijn van den glasschilder H. Geuer, de polychromie der middenbeuk van Alex Kleinertz van Keulen, die van het koor zijn onder leiding van Mengelburg gemaakt; laatstgenoemde is ook de ontwerper en maker van het Hoogaltaar, de Aartsbisschoppelijke Troon, de Sedilia, Credenztafel, alle de beelden, uitgezonderd die van het Maria Altaar, welke van den Dombeeldhouwer Fuchs van Keulen zijn. De spreekstoel is van de gebr. Goyers te Leuven.

*) „De Raet ordonneert Mynheer de Balliev opziener en regent „van Sint Catharina tutrecht de gedeputeerders van de stadhouders „van desen openingen te doen van Sint Catarinerkerk, ten eynde „zij dselve mogen doen approprieren ende toestellen tot eene „bibliotheque, op pene dat men tselve de facto sal laten doen „ter siner Coste".

In 1899/1900, werd volgens de plannen van den bouwmeester Alfred Tepe de nieuwe westelijke gevel met toren, doopkapel, gebouwd; de gevel is zoo trouw mogelijk gevolgd naar den oorspronkelijken van ongeveer 1528.

INGEZONDEN.

Geachte Redactie.

In de beschrijving van het Nieuwe Diaconessenhuis te Breda, voorkomende in n°. 44 van dezen jaargang van het Bouwkundig-Weekblad, verzekert de inzender van deze beschrijving dat centrale verwarming niet zal worden toegepast in bovengenoemd gebouw, omdat deze „nu eenmaal niet practisch en niet hygiënisch is".

Ongetwijfeld heeft de geachte ontwerper van dit bouwwerk een grondige studie van het bovenbedoelde onderwerp gemaakt, die hem in staat stelt tot de aangehaalde conclusie, en daar zijne inzichten eenigszins afwijken van de algemeen erkende, zal het voor hen die in bouwwerken betrokken zijn hoogst belangrijk zijn de motieven te vernemen, die den schrijver geleid hebben tot zijne conclusie.

Ik meen dus hiermede wel zoo vrij te mogen zijn Z. Ed. tot eene uiteenzetting van zijne denkbeelden in dit blad te mogen uitnoodigen.

Met dank voor de verleende plaatsruimte heb ik de eer te zijn

Uw dienstw.
P. J. G. Nell.

's-Gravenhage 7 Nov. 1900.

Van het ingezonden stuk van den heer P. J. G. Nell dat U, geachte Redactie, zoo welwillend zijt geweest mij ter inzage te zenden, heb ik met groote ingenomenheid kennis genomen. Het werd, dunkt me, hoog tijd, dat er over dit onderwerp in een vakblad wisseling van gedachten ontstond. Want de geachte inzender gebruikt advertentie-stijl wanneer hij spreekt van „algemeen erkende inzichten." De nuchtere waarheid is, dat de inzichten van deskundigen zeer verdeeld zijn. Onder die deskundigen versta ik nu niet juist hen die centrale verwarming-inrichtingen aanleggen. Ils prêchent pour leur paroisse. Liever versta ik er onder hen die er dagelijks mee omgaan.

Nu heb ik van zeer velen die zich van een centrale verwarming bedienen, bijna uitsluitend hooren bevestigen de ongerieflijkheden die eene persoonlijke waarneming van jarenlangen duur voor mij had geopenbaard. Ongerieflijkheden aan alle systeemen in meerdere of mindere mate gemeen: lekkages, onaangename geluiden van ruischen, sissen en stooten, de onmogelijkheid om zonder groote kosten een enkel lokaal te verwarmen, krimpen en kromtrekken van houtwerk van meubels en betimmeringen. En op den koop toe een onverkwikkelijke drooge warmte, die niet weldadig aandoet. Voeg daarbij, dat een centrale verwarming zonder een volledig systeem van ventilatie onhygiënisch moet zijn omdat die groote ventilator, de schoorsteen, ontbreekt. Dat dus de dure aanleg zonder die minstens even dure nasleep slechts een offer is aan de mode, maar alles behalve een oplossing van het vraagstuk. En dan, aangenomen dat men met theoriën het menschdom geen aangename en gezonde warmte toedient, volgt op deze empirische gronden de conclusie, dat centrale verwarming in haar huidige toepassing nog onpractisch en onhygiënisch is.

Ik zou niets liever willen dan dat ik het radikaal mis had. Allerminst wilde ik mij op een standpunt plaatsen en een strijd aanbinden tegen eene vinding waarvoor in theorie alles pleit en die in vele gevallen, als in groote stations- en beurszalen, schouwburgen en tutti quanti als onschadelijk en wel degelijk praktisch te verkiezen is. Daar is hier geen sprake van. Wel van de kwestie om in gesloten lokalen voor huiselijk gebruik met het minste ongerief en de minste kosten een aangename temperatuur en een gezonde atmosfeer geruimen tijd te onderhouden. Ik beweer, dat de centrale systeemen en de praktijk daarin niet zijn geslaagd. Ik houd mij voor het ontzenuwen der bewering aanbevolen.

J. J. L. Bourdrez.

Geachte Redactie!

Zooals U ongetwijfeld bekend is, zal in 1901 te 's-Gravenhage eene Tentoonstelling worden gehouden van *Ambachtsonderwijs* en tevens een *congres* ter bespreking van enkele belangrijke vraagpunten in zake *vakopleiding*.

De Commissie [1]), die zich belast heeft met de Voorbereiding van dit Congres, heeft een voorloopige lijst van onderwerpen samengesteld, die ze gaarne ter kennis bracht van belanghebbenden en belanstellenden en wel voornamelijk om dezen te verzoeken, reeds *nu* hun aanmerkingen op die lijst mee te deelen.

Indien de Commissie, aan 't adres van haar Secretaris, voor 1 Januari 1901, van Vereenigingen, Vakbladen of personen wenken of adviezen ontvangt ter wijziging van de lijst, 't zij door inkrimping of uitbreiding, 't zij door vervanging of andere redigeering dan zal ze daarmede zeker ernstig rekening houden.

Beleefd verzoeken wij U, geachte Redactie, door plaatsing van dit schrijven en van onderstaande lijst, het belang der zaak mede te willen behartigen.

Hoogachtend

Uw dw. dr.

Jan Lighart, *Secretaris*.

Tullinghstr 4. Den Haag.

I. Het is hoogst wenschelijk, dat er inrichtingen of scholen verrijzen, waar degelijk en practisch vakonderwijs wordt gegeven.
   a. in het vervaardigen van linnengoed;
   b. „ „ „ „ costumes.

II. Op sommige plaatsen van ons land, legt men zich meer algemeen toe op de uitoefening van een bepaald industrievak. Zou het in 't belang van het vak en zijne beoefenaren niet aanbeveling verdienen om eene in het centrum gelegen plaats eene speciale vakschool op te richten, waar het vakonderwijs, zoowel practisch als theoretisch door een bekwaam vakman wordt gegeven?

III. In hoeverre is 't mogelijk, aan het leerplan der Ambachtsscholen eene zoodanige uitbreiding te geven, dat het onderwijs dier inrichtingen meer vakken ten goede kan komen?

IV. Om het aantal vakken, waarin vrouwen haar brood kunnen verdienen, minder beperkt te maken, is het wenschelijk aan de bestaande Industriescholen gelegenheid te verbinden voor: *a.* glas-, majolica- en porseleinschilderen; *b.* gravuren en ciseleeren; *c.* behangen en kamerdecoreeren; *d.* litho- en zincographie; *e.* leerarbeid; *f.* meubelmaken; *g.* boekbinden.

V. Is het gewenscht en uitvoerbaar om voor de ambachten, waarvan een gering aantal leerlingen te verwachten is, of voor vakken, waarvan de practijk niet of moeielijk aan de school kan worden onderwezen, het „leerlingstelsel" aan de scholen te verbinden?

VI Welke middelen kunnen er worden aangewend, ter meerdere uitbreiding van het vakteekenonderricht voor jongens en meisjes?

VII. Omdat de eigenlijke Burgeravondschool volgens de wet op het M. O. meer en meer gebleken is niet te zijn de geschikte inrichting voor de theoretische opleiding van aanstaande handwerkslieden, hebben vele gemeenten getracht hierin te voorzien, zoowel door verlenging van den cursus als door wijziging der leerstof, waardoor de inrichting geheel van aard is veranderd, zonder te voldoen aan de eischen eener goede opleiding van aanstaande handwerkslieden.

Is het daarom niet een dringende eisch des tijds om van de Burgeravondscholen te maken of daarvoor in de plaats te stellen:

a eene Ambachtsavondschool voor alle handwerkslieden, die de Ambachtsdagschool niet bezoeken;

b. met, zoo noodig, eene afdeeling voor vakonderwijs voor hen, die op den daarvoor bestemden leeftijd daarvan ver-

[1]) W. B. G. Molkenboer, Voorzitter; A. J. Cordes te Loosduinen; Jhr. Mr. D. O. Engelen, te Zutfen; F. Feenstra; Mejuff. Mary Gallé; Mr. A. van Gijn; J. 't Hart te 's-Gravenhage; J. F. Hulsmit Haarlem; E. Jelsma, Amsterdam; Mevr. M. van Reenen Volter, te Alkmaar; J. Ph. van der Ros te Rotterdam; G. A. Scholten te Tiel; M. W. Smit te Amsterdam; J. G. Spandaw te Assen, en de Secretaris.

stoken waren, dus meer bepaald voor volwassen handwerkslieden?

VIII. Wat kan er worden gedaan ter bevordering eener meer doeltreffende opleiding van jongens en meisjes op de werkplaatsen?

IX. Wat kan er gedaan worden, om 't onderwijs op de Ambachtsschool ook onder het bereik te brengen van hen, die het thans om geldelijke redenen niet kunnen volgen?

X. Is in de gegeven omstandigheden Staatsregeling van het Ambachtsonderwijs mogelijk en gewenscht? Zoo ja, langs welken weg is die te verkrijgen? Zoo neen, welke is de meest geschikte regeling te achten tusschen Rijk en School?

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Amsterdam. In de Vergadering gehouden op Donderdag 25 October 1900 werd, na lezing en goedkeuring van de notulen en voorlezing van eenige ingekomen stukken, overgegaan tot verkiezing van een lid in de commissie van advies bij de beoordeeling van bouwontwerpen voor bebouwing van de museumterreinen, ter vervanging van den heer A. C. Bleys, die volgens rooster op 1 November moet aftreden en niet onmiddelijk herkiesbaar is. De uitslag dezer verkiezing was, dat de heeren C. B. Posthumus Meijjes en Eduard Cuypers de meeste stemmen verwierven en op voorstel van den heer Posthumus Meijjes bij acclamatie als lid der commissie benoemd werd de heer Ed. Cuypers. Hierna verkreeg de heer H. Baucke, Technoloog en lid der firma Koning en Bienfait te Amsterdam, het woord ter bespreking van het onderwerp „over mortels en hunne versteening."

Nadat de heer Baucke verklaard had, dat men bij mortels drie zaken onderscheidt, n. l. de grondmassa, het bindmiddel en het water, en dit nog nader had toegelicht, behandelde spreker achtereenvolgens de drie voornaamste mortels, de kalk-, tras- en cementmortels.

Bij ons te lande is steeds schelpkalk gebruikt, hetwelk spr. echter voorkomt een minder rein product te zijn dan de steenkalk, daar schelpkalk steeds bevat onverbrandbare schelp- en brandstofdeeltjes en asch.

De versteening die slechts door toetreding van lucht kan plaats hebben, geschiedt eerst na eeuwen. Het is daarom gewenscht bij het gebruik van kalk-zand-mortel poreuse steen te gebruiken, om de versteening eenigermate te bevorderen. Bij de vele onderzoekingen van oude mortels door spr. verricht, is hem gebleken, dat die mortels in twee verhoudingen werden gebezigd, en wel als 1 op 1 en 1 op 3.

Veel belangrijker dan de kalkmortels zijn de trasmortels, al wordt ook in de laatste jaren de tras door het cement verdrongen. Bij trasmortels geschiedt de versteening zonder toetreding der lucht en wel door inwerking van de eigen bestandeelen op elkaar. De tras is een natuurlijk product en wordt gemalen van de tufsteen en beoordeeld naar de hoeveelheid chemisch gebonden water die het bevat en daarom ook op gloeiverlies beproefd.

Omtrent het gebruik van tras kan spreker mededeelen, dat dit, blijkens het door hem gedane onderzoek van oude mortels, dateert van ongeveer 1650, terwijl officieel voor het eerst in 1790 de tras is voorgeschreven bij den bouw van een schatsluis. Door spreker is nooit de gewone tras ontdekt in een zoogenaamd trasraam, doch wel in metselspeciën roode tras, die waarschijnlijk afkomstig is van roode tufsteen.

Daar de hydraulische kalk bij ons niet wordt gebruikt, doch daarentegen veel in België, acht spreker het onnoodig iets daarover te zeggen.

Van groot belang zijn echter de portland-cement mortels, daar die zoowel onder als boven water versteenen.

Het portland-cement, een kunstproduct hetwelk men voor 100 jaren geleden niet kende, bestaat uit eene menging van kalksteen en leem of klei, welke gebrand wordt bij eene temperatuur van 1600° Celsius.

Een kenmerk van goede portland-cement is een hoog soortgelijk gewicht, n.l. van 3.09 of 3.1.

Spreker besprak daarna de productie van dit belangrijke materiaal, waarvan Duitschland de hoofdproducent is, en vervolgens de versteening en de rationeele mortelbereiding, die vooral in den heer Van der Kloes te Delft zulk een ijverig voorstander vindt.

Een nieuwere richting in de samenstelling van mortels openbaart zich door het gebruik van tras-cement mortels, waarvan het belang voor het eerst door Dr. Michaelis te Berlijn is opgemerkt, die aantoonde, dat alleen vette cement-mortels bestand zijn tegen de inwerking van zeewater.

Dr. Michaelis werd in die opvatting gesteund door de tufsteengroevenbezitters, die met weinig ingenomenheid de productie van het cement ten koste van de tras zagen toenemen en door hunne bemoeiingen verkregen, dat door de Duitsche Regeering eene commissie benoemd werd, om over die zaak te rapporteeren.

In het kort behandelde spr. het verslag van die commissie en tevens de door den ingenieur A. Unna te Keulen verrichte belangrijke proeven omtrent de vastheid, dichtheid en kosten van mortels, waarbij deze tot het resultaat kwam, dat waterdichte mortels van cement duurder zijn dan die van tras.

Nadat spreker de door den ingenieur Unna vervaardigde tabellen had toegelicht, eindigde hij zijne belangrijke lezing en beantwoordde ten slotte verschillende vragen van de aanwezigen.

Door den Voorzitter werd den heer Baucke dank gezegd voor zijne gehouden rede, waarmede de leden door applaus instemden.

Omtrent eene door het Hoofdbestuur der Mij. gedane vraag of de Afdeeling zich ook dit jaar met de beantwoording van vragen wil belasten, werd geen definitief besluit genomen, terwijl de door den heer Cuypers toegezegde bezichtiging van een plaatwerk over China, wegens het late uur, tot eene volgende vergadering werd uitgesteld.

Wegens plaatsgebrek in het vorige blad, kon dit verslag eerst in dit nummer worden opgenomen. *Red.*

BERICHTEN.

Heden, veertien dagen geleden, kwam in den Nijmeegschen gemeenteraad de slooping van de Boddelpoort weder aan de orde. In verband met eenige ingekomen adressen, waarin op het behoud der poort werd aangedrongen, werd door Dr. Banning voorgesteld, vooralsnog niet tot uitvoering van het besluit tot sloopingover te gaan, maar — bij wijze van proef — het zoogenaamde duurste plan van den heer J. J. Weve, Gemeente-architect, uit te voeren.

Ook de Minister van Binnenlandsche Zaken had op 't behoud der poort aangedrongen.

Het voorstel van den heer Banning werd nu met 15 tegen 4 stemmen aangenomen, zoodat voorloopig de overblijfselen der poort gespaard blijven.

Nu door den gemeenteraad van Middelburg f 2300 voor 1901 is toegestaan ten einde de restauratie van het stadhuis aldaar voort te zetten, tegenover f 1000 in vorige jaren, is men reeds bezig met het plaatsen der noodige stellingen voor den hoofdgevel.

De gemeenteraad van Nijmegen heeft B. en W. uitgenoodigd een restauratie-plan voor de Karolingische Kapel op het Valkhof te ontwerpen en bij den raad in te dienen.

Vroeger was door B. en W. medegedeeld, dat geen gelden voor het genoemde doel konden worden toegestaan of uitgegeven, zoolang de raad nog geen plan had vastgesteld tot verbetering van den toestand. Men weet, dat B. en W. als den eenig mogelijken weg beschouwen, de herstellingswerken van de kapel en de ruïne op het Hof tegelijkertijd en in eens onderhanden te nemen.

De Directeur der Haagsche Porselein- en Kunst-aardewerkfabriek „Rozenburg", de heer Jurriaan Kok, deelt mede, dat H. M. de Koningin der Nederlanden aan die fabriek het praedicaat „Koninklijke" heeft verleend, en dat de Vennootschap voortaan den naam zal voeren van: Koninklijke Porselein- en Aardewerkfabriek „Rozenburg".

In den loop dezer maand zal op de Place de l'Opéra te Parijs een magazijn van de ceramische producten der fabriek worden geopend.

Blijkens het voorloopig verslag over de begrooting van het Departement van Binnenlandsche Zaken, voor 1901, werd opnieuw door eenige leden de wenschelijkheid betoogd van het stichten van Rijksheurzen aan de Polytechnische School te Delft, voor onbemiddelden van meer dan gewonen aanleg.

Andermaal werd van verschillende zijden met klem de noodzakelijkheid betoogd eener reorganisatie der Polytechnische School.

Het universitair onderwijs heeft dit jaar in de afdeelingen wederom veel meer de aandacht getrokken dan het hooger technische onderwijs.

In het Afdeelingsverslag der Tweede Kamer over de begrooting voor 1901 wordt o. a. de vraag gedaan, wanneer het nu eindelijk gedaan zal zijn met het voortdurend stichten en inrichten van nieuwe lokalen voor 't Rijksmuseum.

In de begrooting vinden wij vermeld: Kosten voor het stichten en inrichten van nieuwe lokalen en van het terrein en verdere uitgaven tot voltooiing van het nieuwe Rijksmuseum gebouw te Amsterdam en voor de plaatsing van aan den Staat behoorende of aan zijn zorgen toevertrouwde voorwerpen van beeldende kunst: f 36.100.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam. Algemeen. I. Opgang tegen het talud van een dijk tegenover een breede straat. 1e Prijs: zilveren med. en f 50; 2e Prijs: bronz. med. en f 25; 3e Prijs: getuigschr. II. Poortje voor een schoolgebouw. 1e Prijs: zilv. med. en f 40; 2e Prijs: bronz. med. en f 20; 3e Prijs: getuigschrift. III. Woonkamerschoorsteen. 1e Prijs: bronz. med. en f 25; 2e Prijs: getuigschrift en f 15. IV. Opmeting van een oud gebouwtje. 1e Prijs: zilv. med. en f 25; 2e Prijs: bronz. med. en f 15; 3e Prijs: getuigschrift; aan het bekroonde antwoord pl.m. f 35 voor honorarium wegens opname in een tijdschrift. Vóór 1 Dec. 1900, adres den heer C. N. van Goor, Jonkerfransstraat 126, Rotterdam.

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Voor alle Nederlanders. I. Ontwerp voor een ambachtsschool met Directeurswoning. 1ste Prijs: zilveren medaille der Mij. en f 100; 2de prijs: bronzen medaille der Mij. en f 50. II. Ontwerp voor een diploma uit te reiken aan de Eereledender Maatschappij. 1ste Prijs: zilv. med. der Mij. en f 75; 2de prijs: bronz. med. en f 25. III. Een aquarel naar een schilderachtig stads- of dorpsgezicht in Nederland. Prijs: bronzmed. en f 50. Vóór 1 Febr. 1901 aan het Bureau der Maatschappij, Marnixstraat 402 te Amsterdam. Zie Bouwk. Weekblad no. 30 van 28 Juli 1900.

Genootschap Mathesis Scientiarum Genitrix te Leiden. Voor oud-leerlingen van de school van het Genootschap,

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Opzichter 4.
Bouwkundig Teekenaar 2.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 21.
Aantal aanvragen voor:
Bouwkundig Opzichter-teekenaar, 1.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

Onder Bescherming van Hare Majesteit de Koningin-Moeder.

BOUWWERKEN *uitgevoerd door leden der Maatschappij. Bijeenverzameld en uitgegeven bij gelegenheid van het vijftigjarig jubileum der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. 1892.*

INHOUD.

1. Kantoorgebouw der firma Kerkhoven & Co. te Amsterdam. Architekt H. P. Berlage Nz.
2. St. Elisabeth gesticht te Amsterdam. Architekt A. C. Bleys.
3. Winkelgebouw te Amsterdam. Architekt E. Breman.
4. Woonhuis van mevrouw Teixeira de Mattos te Amsterdam, Architekt Eduard Cuypers.
5. Woning van den Hoofd-Directeur der Rijks Museum-gebouwen te Amsterdam Architekt Dr. P. J. H. Cuypers.
6. Gebouw der Industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te Amsterdam. Architekt A. L. van Gendt.
7. Panoramagebouw te Amsterdam. Architekt I. Gosschalk.
8. Sarphatimonument te Amsterdam. Architekt J. R. de Kruyft.
9. Winkelgebouw van den heer Allert de Lange te Amsterdam. Architekt J. van Looy.
10. Kantoorgebouw der firma Labouchère Oyens & Co. te Amsterdam. Architect F. W. M. Poggenbeek.
11. Maatschappelijk Gebouw der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Architekten Th. G. Schill & D. H. Haverkamp.
12. Woonhuizen te Amsterdam. Architekt. J. C. Spakler Jr.
13. Woonhuis op het landgoed Uytenbosch te Baarn, van den heer J. L. Pierson. Architect C. Muysken.
14. Huize Oostbroek te de Bilt, van den heer Mr. W. J. Royaards van den Ham. Architect I. H. J. van Lunteren.
15. Villa Kennemerheuvel te Bloemendaal bij Haarlem, van den den heer L. H. Prætorius. Architekt L. Ritter.
16. Kantoor- en Winkelgebouw in het Agnetapark te Delft. Architekt F. M. L. Kerkhoff.
17. Gebouw der Studentensocieteit Phoenix te Delft. Archit. F. J. Nieuwenhuis.
18. Stationsgebouw der Holl. IJz. Spoorweg Maatschappij. te Delft. Architekt C. B. Posthumus Meijjes.
19. Arbeiderswoningen te 's-Gravenhage. Architekt W. B. van Liefland.
20. Villa in het Prinsen Vinkenpark te 's Gravenhage. Architekt J. P. J. Lorrie.
21. R. K. Parochiekerk. Pastorie enz.. van den H. Joseph, te 's Gravenhage. Architekt E. J. Margry.
22. Winkelgebouw te 's Gravenhage. Architekt J. H. A. Mialaret.
23. Winkelgebouw der Vereeniging Eigen Hulp te 's Gravenhage, Architekt H. J. Mondt.
24. Gebouw der industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te 's Gravenhage. J. J. van Nieukerken.
25. Villa aan de Laan van Meerdervoort te 's Gravenhage, Architekt P. du Rieu Fzn.
26. Physisch Laboratorium der Rijks Universiteit te Groningen. Architekt J. van Lokhorst.
27. Hypotheek- en Kadastergebouw te Groningen. Architekt C. H. Peters.
28. Woonhuis te Haarlem. Architekten S. Roog & Jb. van den Ban Pzn.
29. Kerk der Hervormde Gemeente te Katwijk aan Zee. Architekt H. J. Jesse.
30. Villa Laanzicht te Leeuwarden. Architekt H. H. Kramer.
31. Gebouw der Studenten Societeit te Leiden. Arch. Prof. E. Gugel.
32. Stads Gehoorzaal te Leiden. Architekt D. E. C. Knuttel.
33. Oudeliedenhuis te Leiden. W. C. Mulder.
34. Huize de Cloeze van den heer Mr. C. J. Sickesz, nabij Lochem. Architekt Nics. Molenaar.
35. R. K. Kerk en Pastorie te Nes en Zwaluwenbuur. Architekt Jos. Th. J. Cuypers.
36. Winkelgebouw der firma Bahlman & Co. te Nijmegen. Architekt D. Semmelink.
37. Winkelgebouw te Nijmegen. Architekt J. J. Weve.
38. Woonhuis te Rotterdam, Architekt D. Verheul Jr.
39. Schouwburg te Rotterdam. Architekt J. Verheul Dzn.
40. Hotel Wittebrug te Scheveningen. Architekt Joh. Mutters Jr.
41. Gebouw der Société Sic Semper te Utrecht Architekt P. J. Houtzagers.
42. Woonhuis van den heer Dirk Laan te Wormerveer. Architect Jacob F. Klinkhamer.

De 42 in dit werk voorkomende platen, groot 50 bij 35 cM. zijn lichtdrukken naar photographische opnamen, beiden van de firma Emrik & Binger te Haarlem.

Deze verzameling platen, in portefeuille, is aan het Bureau der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst verkrijgbaar, voor de Leden der Maatschappij, à f 5.— per exemplaar.

N.B. De plattegronden van deze gebouwen zijn voorgesteld op twee dubbele platen.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 19 NOVEMBER.

AMSTERDAM. Het bouwen van een openbare lagere school 1ste klasse voor 600 kinderen aan de Borgerstraat.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. uitsluitend te verkr. ter stads-drukkerij, tegen f 1,70 (met 2 teek.). Inl. worden gegeven aan het bureau van den assistent-arch. op het raadhuis, kamer no. 105, n.m. van 2—4 u., gedur. de 3 laatste werkdagen vóór den dag der aanbesteding.

ALKMAAR. Het bouwen van drie woonhuizen aan de Forestusstraat.

De archit. C. J. Ooms, 's av. 6 u., in het café „De Nachtegaal". Bestek en teek. à f 1 verkrijgb. Wildemanstr. D. 36. Aanw. gedaan.

BREDA. Het bouwen van een heerenhuis. De architect J. M. Marijnen, v.m. 11 u. in het koffiehuis van J. v. d. Brink, alw. bestek en teek. ter inzage liggen.

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van lok. ten behoeve van het museum van Natuurlijke Historie in het Van der Werfpark te Leiden. Raming f 132.500.

Het prov. bestuur, n.m. 11½ u. Bestek ter lezing aan het gebouw van het min. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. best. van Zuidholland te 's-Gravenhage, en is te bekomen bij M. Nijhoff, Nobelstraat no. 18 te 's-Gravenhage. Inl. te bekomen bij den rijksbouwk. en bij den opz. van het museum van Natuurlijke Historie, P. M. J. Oerle te Leiden. Aanw. gedaan.

GRONINGEN. Het verbouwen van de behuizing no. 11, in de Gelkingestraat ald., voor den heer G. J. Kubbenga.

De aanbesteder, 's av. 8 u., in café „Hamming" Bestek en teek. ter inz. in gen. café en à f 0,50 voor het bestek en f 1 voor een stel teek. verkr. ten kant. van W. P. Ros, archit., Radesingel no. 9.

UTRECHT. Het afbreken van een perc. in de Vrouwjuttenstraat 3-5 ald. en het bouwen ald. van een papierpakhuis.

De heer M. Warendorf, n.m. 2 u., ten kantore der firma M. L. Warendorf. Bestek en teek. zijn à f 1,25 te bekomen bij den arch. Alb. Nijland, Kromme Nieuwe Gracht 72, ald., bij wien inl. te bekomen, v.m. 9-10 u. Aanw. gedaan.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een huis met 2 woningen, op een terrein aan den Hoogen Hazel.

De archit. J. J. Post, v.m. 11 u. in café „Prinsenhof", alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Inl. geeft gen. archit.

DINSDAG 20 NOVEMBER.

ENSCHEDE. Het bouwen van 4 woningen

bij den Gronauschen straatweg te Lonneker.

De arch. J. H. C. Roesink, 's av. 7½ u. in het café van G. Flake, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 20 Nov., v.m. 11 u.

OMMELANDERWIJK, *a*. Het amoveeren van een oud en het bouwen van een nieuw woonhuis; *b*. alle benood. glas-, verf- en behangwerken; voor rekening van mej. de Wed. Veninga ald.

De arch. A. Woldendorp, n.m. 6 u., ten huize van J. B. Kemper, alw. bestek en teek. ter inzage.

ROTTERDAM. 1°. Het bouwen van eene school aan de Oranjeboomstraat, en 2°. het bouwen van eene school aan den Katendrechtschen Lagendijk.

Het gemeentebest., n.m. 1 u. Bestekken, voorw. en teek. ter kennisneming op de secretarie en in het stads timmerhuis en zijn voor elke school afzonderlijk, à f 1 verkrijgb. bij de Wed. v. Waesberge & Zn. Inl. te bekomen aan gemeld timmerhuis. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 21 NOVEMBER.

BOXTEL. Het bouwen van een woonhuis met stalling.

De heer A. J. van Liempt, 's av. 6 u., in café P. Strijbosch, alw. van af 13 Nov. bestek en teek. ter inz. Aanw. 21 Nov., v.m. 11 u.

SAS VAN GENT. Het bouwen van een magazijn met bovenwoning aan de Oostkade voor rekening van den heer G. v. Veen.

De aanbesteder, n.m. 1 u., in de herberg van de Wed. C. B. Wijffels. Bestek en teek. ter inz. in gen. herberg en inl. zijn te bekomen bij den arch. A. P. Wisse te Zaamslag. Aanw. 21 Nov., 's midd. 12 u.

DONDERDAG 22 NOVEMBER.

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van een dubbele villa te Scheveningen.

De bouwkundige Paul J. Oprel, v.m. 11 u., in het Zuid-Hollandsch koffichuis. Bestek en teek. bij den kantoorboekhandel Wagenstraat 57, den Haag, verkrijgb. à f 2,50 per stel.

ZATERDAG 24 NOVEMBER.

UTRECHT. Het bouwen van 5 woningen op een terrein aan de geprojecteerde straat tusschen de Noteboomenlaan en de Absteederdijk aldaar.

Het college van regenten der vereenigde Gods- en Gasthuizen, n.m. 4 u., in het Bartholomei Gasthuis, Lange Smeestraat. Teek., bestek en voorw. ter inz. en te verkr. à f 1,50 aan bovengen. adres. Inl. te bekomen des voorm. bij den arch. M. E. Kuller, Oudegracht Tz. 53bis.

MAANDAG 26 NOVEMBER.

's-GRAVENHAGE. Het maken van den bovenbouw met bijbehoorende werkzaamheden voor een gebouw voor toegepaste natuurkunde op een terrein, grenzende aan de R. C. begraafplaats te Delft. Ram. f 377000.

Het prov. bestuur, v.m. 11½ u. Bestek ter lez. aan het gebouw van het min. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. bestuur van Zuidholland, te 's-Hage, en te bek. bij M. Nijhoff, Nobelstraat no. 18 te 's-Hage. Inl. te bek. bij den Rijksbouwk. en bij den opz. van het gebouw voor toegepaste natuurkunde, B. v. d. Weerden Jr. te Delft. Aanw. gedaan.

KOLLUM. Het bouwen eener nieuwe school en onderwijzerswoning te Burum.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Bestek en teek. ter inz. ten gem.-huize en à f 1,50 verkrijgb. Aanw. 20 Nov., v.m. 11 u.

DINSDAG 27 NOVEMBER.

ROTTERDAM. Het bouwen van eene school aan Middellandstraat.

Het gemeentebest., n.m. 1 u. Bestek, voorw. en teek. liggen ter kennisneming op de centr. secr. der gem. en in het stads timmerhuis te Rotterdam, en zijn à f 1 verkr. bij de Wed. P. v. Waesberge & Zn., boekdr., Houttuin no. 73. Inl. verkrijgb. aan gen. timmerhuis. Aanw. 20 Nov., nabij 's-Gravendijkwal, v.m. 11 uur.

UTRECHT. Bestek no. 833. Het maken van een hoofdgebouw en een gebouwtje voor waterplaatsen en privaten met daarmede in verband staande werken op het station Meerssen. Ram. f 25000.

De Maatsch. tot Expl. van Staatsspoorw., n.m. 2 u., (lok. tijd), aan het Centr.-bureau, Moreelsepark.

VRIJDAG 30 NOVEMBER.

ENSCHEDÉ. 1e. Het bouwen van een dubbel woon- en een winkelhuis; 2e. het bouwen van 6 woonhuizen aan een blok; alles op een terrein aan den Haaksbergerweg aldaar.

De arch. R. v. d. Woerd Hzn., 's midd. 12 u., in café van G. Gerritsen. Bestek en teek. à f 2,50 verkrijgb. bij gen. arch. Aanw. 30 Nov., v.m. 9 u.

HAARLEM. Bestek no. 224. Het maken van bomvrije gebouwen in het fort bij Kronmeniedijk (2e gedeelte), raming f 17600. Bestek no. 225. Het maken van bomvrije gebouwen in het fort aan den Ham (2e gedeelte), ram. f 12250.

De genie, v.m. 10 u.

ZATERDAG 1 DECEMBER.

's-GRAVENHAGE. De verbouwing van het voormalig paleis van wijlen Z.K.H. Prins Frederik der Nederlanden aan het Korte Voorhout ald. tot zetel van het gerechtshof en de arrondissementsrechtbank, en den bouw van een huis van bewaring met bijbehoorende ambtenaarswoningen op het achterterrein, uitkomende aan de Casuariestraat. Raming f 335940.

Het min. van Justitie, n.m. 2 u. Het bestek met 22 teek. ligt ter inzage met 92 detailteekeningen en 25 modellen, in gen. paleis van 's morg. 8 tot n.m. 4 u. en ad f 6 verkr. bij Gebr. van Cleef, te 's-Hage. Aanw. 19 en 26 Nov. telkens n.m. 1½ u. in gen. paleis. Inl. te bek. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen te 's-Hage, departement van Justitie.

UTRECHT. Het maken van een gebouw voor chirurgische en gynaecologische kliniecken op een terrein nabij den Catharijnesingel te Utrecht, ram. f 459.000.

Het prov. bestuur, n.m. 2 u. Bestek ter lez. aan het gebouw van het prov. bestuur van Utrecht te Utrecht, en is te bekomen bij M. Nijhoff, te 's-Hage. Inl. te bekomen bij den rijksbouwk. Aanw. 22 Nov., v.m. 11 u.

MAANDAG 3 DECEMBER.

's-GRAVENHAGE. Het maken van een dienstgebouw in aansluiting met het depotgebouw van het Centraal Archief aan het Bleijenburg te 's-Gravenhage. Ram. f 132.100.

Het provinciaal bestuur, v.m. 11½ u. Bestek ter lezing aan het gebouw van het min. van Binnenlandsche Zaken, aan dat van het prov. bestuur van Zuidholland, te 's-Hage, en is te bekomen bij M. Nijhoff te 's-Hage. Inl. te bekomen bij den rijksbouwk. en bij den opz. van het Centr. Archief, J. Kruyt, te 's-Gravenhage. Aanw. 21 Nov.

DONDERDAG 20 DECEMBER.

AMSTERDAM. Het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen aan onderst. etablissement gedurende de jaren 1901, 1902 en 1903. Ram. f 6643,50.

Het Min. van Koloniën, n.m. 1 u., aan het Kolon. Etablissement. Bestek tegen overmaking van f 0,60 verkrijgb. bij Gebr. van Cleef, te 's-Hage, zoomede op mondelinge aanvr. tegen denzelfden prijs in het Kolon. etabliss. voorn. Inl. worden gegeven door den voorz. der commissie van keuring voor het depart. van Koloniën te Amsterdam en door den heer P. H. v. Niftrik te Amsterdam. Aanw. 13 Dec., v.m. 11 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen — Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 14 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. — Nijmegen, In de Betuwestraat 2. — Groningen, Akerkhof, hoek Akeskeimat.

Groudkapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Betaalde Brandschaden ruim - 20.000.000.00

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

3 NOVEMBER.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonhuis op een terrein nabij de eerste spoorbrug. Door den heer J. Schouwink.

Laagste inschrijver H. J. Asveld, f 2195. Gegund.

5 NOVEMBER.

's-GRAVENHAGE (ONDERH.). Het bouwen van een woonhuis en atelier aan den Bezuidenhoutschenweg tegenover het Huis ten Bosch. Door den heer A. C. Sommer.

Gegund aan J. L. Mesker, aldaar voor f 17551 (buiten gevelversiering, schilder- en behangwerk).

HOOGEZAND. Het bouwen eener winkelbehuizing met gedeeltelijke bovenverdieping op een open terrein, zuidzijde te Hoogezand, onder bijl. van alle daartoe benoodigde bouwstoffen, arbeidsloonen, transporten, enz. Door mej. de wed. J. Hazelhof.

Laagste inschrijver F. H. Tellen, Kalkwijk, f 2437. Gegund.

WESTENESCH (DR.). Het bouwen van een woonhuis. Door den heer Hendrikus Kuik.

Timmerloon. Laagste inschrijver H. Scholten, Noordbarge, f 190.

Glas- en verfwerk. H. Heger, Emmen, f 89,50.

6 NOVEMBER.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van twee woon- en winkelhuizen, op een terrein gelegen aan de Berkenkampstr. Door den heer S. v. Goor.

Laagste inschrijvers Gebben en Heerink, f 4680. Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het stucadoorwerk van een nieuw te bouwen woonhuis en café. Door den heer J. W. Horstman ald.

Laagste inschrijvers Bakker en Gorders, f 138. Gegund.

7 NOVEMBER.

HENGELO (OV.). Het afbreken van een perc. en het bouwen van een dubbel woon- en winkelhuis met werkplaats. Door de arch. van der Goot en Kruisweg.

Laagste inschr. Gebr. Thomasson, f 15390. Gegund.

MAASTRICHT. Het maken der stucadoor- en pleisterwerken ten behoeve der gebouwen van een nieuw te bouwen slachthuis in de gem. Maastricht. Door het gem.-bestuur.

Laagste inschr. Gebr. Lacroix, f 2814,25.

8 NOVEMBER.

FRANEKER. Het bouwen van een werkpl., voor rekening van den heer G. J. Faber. Door den aanbesteder.

Laagste inschr. Gebr. Hollander, Franeker, f 1433.

GRONINGEN. Het afbreken van de behuizing staande hoek 2e Drift en Prinsenstraat, te Groningen, en het aldaar wederopbouwen van eene winkelbehuizing. Door den arch. IJ. v. d. Veen.

Laagste inschrijver H. S. Reintjes, f 2633. Gegund.

KRUININGEN. Het bouwen van een woonhuis met de levering der daartoe behoorende materialen. Door den heer M. Kole Mzn.

Laagste inschrijver Abr. van Paaschen, f 1940.

SCHOLTHUIZEN BIJ VEENDAM. Het herbouwen van de afgebrande orgelfabriek te Scholthuizen, gem. Veendam, onder bijl. van al het daartoe benoodigde. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver H. Brink, Muntendam, f 1712. Niet gegund.

9 NOVEMBER.

OOSTERHOUT (N.-BR.). Het bouwen eener eetzaal en het verhoogen der kleine concertzaal in den tuin van het hotel „De Koppelpaarden".

Laagste inschrijver C. v. d. Avoird, f 4693. Gegund.

WEZEP. Het bouwen van een woonhuis. Door den arch. D. Kok Jzn. te Harderwijk.

Laagste inschrijver Antonie Borst, f 2432. Gegund.

10 NOVEMBER.

ARNHEM (ONDERH.). Het amoveeren en weder opbouwen van het perceel Ketelstr. no. 16 ald., voor rekening van den heer A. Hollander. Door den architect A. R. Freem.

Laagste inschr. J. de Ruijter, f 12840. Geg.

BARNEVELD. Het bouwen van een boerderij en schuur op de hofstede „Groot Achterveld" ald., gelegen aan den straatweg Barneveld—Amersfoort, in 2 perc. en in massa. Door den arch. W. Salomons te Amersfoort,

a. Laagste inschrijver J. v. Bruggen, Scherpenzeel, f 5380.

b. H. Enterdijk, Terschour. f 4367.

Massa. J. Schreuder, Leusden, f 9385.

WATERGRAAFSMEER (HERB.). Het bouwen van werkplaatsen op het terrein der maatschappij ald. Door de directie der Gooische Stoomtram.

Laagste inschrijver Corn. Hoen, Nieuwendam, f 6594. Gegund.

12 NOVEMBER.

BREDA. De verbouwing van het winkelhuis en magazijn no. 11 aan de Tolbrugstr. Door de arch. J. Lijdsman.

Laagste inschrijver A. Kanter, Ginneken, f 1139. Gegund bij loting.

DEVENTER. Het bouwen van een blok van 6 woningen aan den Schoutenweg ald. (Het timmerwerk wordt niet aanbesteed). Door den arch. J. D. Gantvoort.

Laagste inschrijver A. v. Linschoten, f 4193.

GOES. Het bouwen eener schuur, op het hoefje „De voormalige Trekkerswoning" te Goes. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver Wed. P. Oom, Wilhelminadorp, f 1154. Gegund.

VALKENBURG (LIMB.). Het bouwen van 2 woonhuizen, met stal en remise, op een terrein tegenover het station ald. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver E. Stevens de la Haye, Maastricht, f 14400.

VEENDAM. Het bouwen van een woonhuis op het Blankensteinseiland, met de lev. van al de daartoe benood. materialen (glas-, verf- en behangersw. uitgezonderd). Door mej. de wed. J. W. Bakker.

Laagste inschrijver L. Post, f 4444. Nog niet gegund.

WINSCHOTEN. Het bouwen van een woonhuis naast de fabr. van de firma Numan en Zn., door den arch. C. Brill.

Laagste inschrijver J. Plus, f 3320. Gegund.

13 NOVEMBER.

UTRECHT. Bestek no. 831. Het maken van eene aanbouw aan het bestaande Tractiegebouw op het station 's-Hertogenbosch. Ram. f 4300. Door de Mij. tot Exploitatie van Staatssp.

Laagste inschrijver B. Groeneveld, Dubbeldam, f 4178.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma GEBRS. HESSE), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstoffabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel, Stoomzaag- en Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beesternmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking, H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — HOXTER-GODELHEIM A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blowers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Stoven. JOSTEN & Co., te **Königswinter a Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-**steenen vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Te Koop: Restaurantgebouw met Pachterswoning.

Het Restaurant met terrassen der Amsterdamsche Wielerbaan met Pachterswoning, gezamenlijke oppervlakte ± 350 M², in goed onderhouden staat, speciaal gebouwd voor verplaatsing, met of zonder Inventaris. Uitstekend geschikt voor Buitensociëteit of Café, op Badplaatsen en voor Renvereenigingen. Voor bezichtiging en informatiën zich te vervoegen bij den pachter A. P. JANSEN, aan de gebouwen, terrein Amsterdamsche Wielerbaan, Willemspark.

Centrale Verwarming.

Ventilatie - Serreverwarming - Broeikasverwarming.

G. H. BRUNS Jr. BREMEN.

Agenten voor Nederland: NELL & STUTTERHEIM Den Haag.

Installateurs van Water-, Gas- en Stoomleidingen.

Noordeinde 101. Teleph. Interc. 619.

Eerste Nederl. Papierstûcfabriek,

voorheen BENNEWITZ & Co.

Papierstûc dient tot geheele vervanging van Stucadoorwerk, Cartonpierre enz. en kan direct aangemaakt worden. Het wordt om zijne uitstekende eigenschappen (lichtheid, duurzaamheid, onbrandbaarheid, geschikheid om dadelijk te beschilderen), door H.H. Architecten enz. aanbevolen.

Kantoor: Damrak 85. AMSTERDAM. Fabriek en Atelier Tolhuis o/h. IJ.

Schilderlinnen verkrijgbaar in de breedten van 2.10, 2.55, 3.10, 4.10, en 5.10 tot de meest concurreerende prijzen.

Uitvoerders der gevelbekleeding van Oud Holland op de Wereldtentoonstelling te Amsterdam in 1895, van Oud Dordrecht in 1897.

Tentoonstelling Papierindustrie artistique Parijs. October 1894
GROOTE GOUDEN MEDAILLE & EERE DIPLOMA.

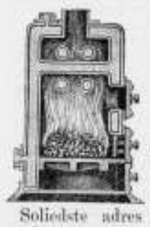
MARTIN & Cº.,

AMSTERDAM.

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

MARMEREN SCHOORSTEENMANTELS.

Vraag Album en Prijzen.

Centrale Verwarmingsketels

van gesmeed ijzer

volgens Catalogus of teekening

worden het goedkoopste geleverd door

WARNS-GAYE & BLOCK

HAMBURG 1.

Soliedste adres voor handelaren in Verwarmingstoestellen en wederverkoopers.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 27sten Nov. 1900, des namiddags ten 2 ure (*locale tijd*), aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 193.

Het leveren van eiken wisselhout ten behoeve van de STAATSSPOORWEGEN.

De besteding geschiedt volgens § 12 van het bestek.

Het bestek ligt van den 10den Nov. 1900 ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Ingenieur Chef der Werkplaatsen en Magazijnen G. J. F. VAN VRIJBERGHE DE CONINGH te *Utrecht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Ingenieur voornoemd.

UTRECHT, den 9den November 1900.

Boekverkooping

der **Bouwkundige Bibliotheek** van wijlen den Heer G. M. L. STEFFELAAR, Architect, w.o. belangrijke werken van *Gugel, Breymann, Raguenet, Escrbech, Rückwardt*, e. a.

der **Wiskundige Bibliotheek** van wijlen den Oud-Hoogleeraar Dr. C. M. C. GRINWIS en van andere verzamelingen.

Catalogus (2400 Nommers) franco na ontv. van **20 cent** door den boekh. A. J. VAN HUFFEL te *Utrecht*.

MEISENBACH RIFFARTH & Cº.

PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.

BERLIJN — MUNCHEN.

VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:

MOUTON & Cº., 's-Gravenhage.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

24 NOVEMBER 1900. 20e JAARGANG. No. 47.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1–5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kosteloze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M^y.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Gewelven systeem Fabre. — Diploma voor architect. — Prijskamp in de schoone bouwkunst. — Congres voor vakopleiding. — Ingezonden. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Het Bestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst heeft bepaald, dat op Maandag 18 Februari 1901 en drie volgende dagen in het gebouw Marnixstraat 402 te Amsterdam een examen zal worden afgenomen tot verkrijging van het Diploma van Bouwkundig Opzichter, ingesteld door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst volgens besluit der Algemeene Vergadering gehouden op 28 Mei 1891.

VERGADERINGEN.

AFDEELING 's-GRAVENHAGE. Vrijdag 30 November 1900.

1e. Mededeelingen van het Bestuur.

2e. Voordracht van den Heer Joh. Mutters Jr., architect te 's Gravenhage.

Onderwerp: „De Tentoonstelling te Parijs", met kunstbeschouwing.

GEWELVEN SYSTEEM FABRE.

Verschillende nieuwe wijzen van werken hebben haar ontstaan te danken aan de zucht om op min-kostbare en de eenvoudigste manier een bouwwerk samen te stellen. Zij komen ook gedeeltelijk voort uit de noodzakelijkheid van eene vlugge uitvoering, die in den tegenwoordigen tijd veelal een eerste vereischte is. Men is daardoor wel gedrongen geworden om zijne toevlucht te nemen tot andere dan tot nu toe gebruikelijke materialen, tot andere wijzen van samenstelling dan die allengs zijn overgenomen.

Het materiaal en het practisch gebruik daarvan zijn in het laatst dezer eeuw meer een onderwerp van ernstige studie moeten worden; in 't algemeen vraagt men zich meer rekenschap van de wijze van bouwen, die daardoor op meer wetenschappelijken grondslag gaat berusten. Tal van nieuwe manieren van constructie bewijzen dit.

Wij vragen thans voor eene daarvan de aandacht: de wijze om gewelven samen te stellen met gebakken holle steenen, volgens het systeem Fabre, zonder de kostbare formeelen.

De groote moeilijkheid bij het maken van steenen gewelven of koepels is, het gewicht van deze zoo gering mogelijk te doen zijn, of zoo weinig mogelijk materiaal te gebruiken. De groote zijdelingsche drukkingen door een gewelf uitgeoefend, beheerschen in vele gevallen de vormen van een

Fig. 1. Het Petit Paleis te Parijs.

bouwwerk, zeer zeker althans die van vele zijner onderdeelen. Men denke slechts aan de Gothische cathedralen; in de handen van kunstenaars zijn de moeilijkheden aan zware overwelvingen verbonden, daarbij op meesterlijke wijze opgelost. Het kan echter ook voorkomen, dat het noodig is, vlug en toch goed en soliede te bouwen, en bovendien met betrekkelijk beperkte middelen, zooals in onzen tijd zoo vaak het geval is. Dan, en als het bouwwerk niet tot in eeuwigheid behoeft te blijven staan, moet de wetenschap te hulp komen om te leiden tot het gebruik van een minimum hoeveelheid materiaal bij voldoende stabiliteit.

Wat nu gewelven betreft, zijn het de volgens het systeem Fabre geconstrueerde die aan de eischen van onzen tijd voldoen; zij kunnen zeer vlug worden samengesteld, zij zijn goedkoop en daarbij voldoende soliede om het even lang uit te houden als de materialen waarmede heden ten dage

menig groot bouwwerk wordt samengesteld. In gewone gevallen kan een zwaarte der opgaande muren van 45 cM. volstaan.

Voor den bouw van een koepel volgens het nieuwe systeem is allereerst inwendig een werkvloer noodig die beweegbaar is, en die hooger kan gesteld worden, naarmate van den voortgang van het werk. Dan zijn er mallen voor den metselaar noodig, niet tot ondersteuning dienende zooals de formeelen, maar slechts om den vorm van het metselwerk aan te geven.

Aan de van gaten voorziene steenen, waarmede gemetseld wordt, kan elke noodzakelijke vorm, elk verlangd profiel gegeven worden. Zij worden onderling verbonden met een gips-mortel, die vóór elke aanhechting gemaakt moet worden en binnen zeer korten tijd — eenige weinige seconden — het voldoende verband daarstelt.

Heeft een koepel of gewelf niet anders dan het eigen gewicht te dragen, dan kan worden volstaan met eene constructie uit steenen van 4 cM. dikte. Dergelijke gewelfvormige overdekkingen zijn o. a. uitgevoerd voor eene nieuwe kapel, gewijd aan de weldadigheid, in de rue Jean-Goujon te Parijs. Als voorbeeld geven wij eene afbeelding (Fig. 2) van een gewelf, in dit jaar samengesteld volgens

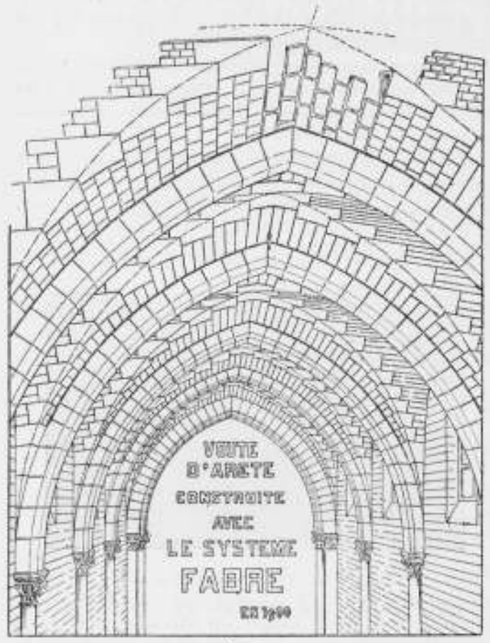

Fig. 2.

het systeem Fabre voor eene kerk van Signy-l'Abbaye in de Fransche Ardennen.

Koepels, welke daarentegen, zooals die van het Petit Paleis te Parijs, gedekt worden met leien en versierd met ornamentwerk van zink, een geheel dus dat een aanzienlijk gewicht vertegenwoordigt, kunnen niet volstaan met eene dikte van 4 cM. In zulke gevallen wordt een mantel van metselwerk buiten om het gewelf gelegd, hetgeen natuurlijk vrij vlug en gemakkelijk geschiedt. Het gewelf wordt daardoor 12 tot 15 cM. zwaar en kan door een laatste bepleistering met portland-cement aan de buitenzijde, geheel ondoordringbaar voor vocht en water worden gemaakt.

De architect van het Petit Paleis, de heer Giraud, heeft na kennismaking met het systeem Fabre, dit dadelijk aangenomen voor de constructie der koepels. De centrale koepel heeft een diameter van bijna 23 M.; de koepels op de hoekpaviljoens meten 26 bij 20 M. Zie de figuren 3, 4 en 5.

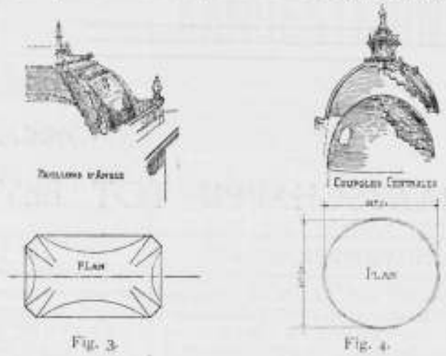

Fig. 3. Fig. 4.

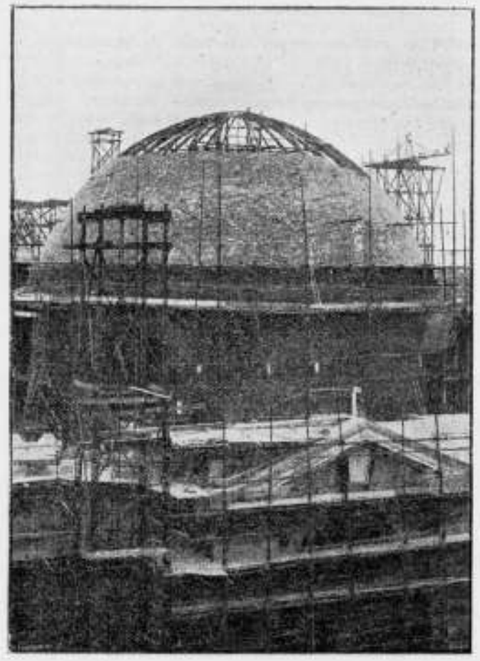

Fig. 5. Centrale koepel van het Petit-Palais.

Moet met de holle steenen bijv. een kruisgewelf worden gemetseld, dan volgt men dezelfde wijze van werken als bij de koepels. Allereerst worden de ribben van baksteen aangelegd, met behulp van een houten mal die den vorm aangeeft; deze bogen worden de formeelen waartusschen de gewelfschilden gemetseld worden. Bij elk gothisch gewelf, hoe ingewikkeld ook, worden de ribben aangelegd van bepaald daarvoor gevormde en van de verlangde profillen voorziene steenen. (Fig. 6).

Aan de binnenzijde van het gewelf kan elke gewenschte kleur, of ook het uiterlijk van steen, gegeven worden, door behandeling met eene uitsluitend daarvoor bestemde kalkmelk.

De firma Fabre en Co. heeft reeds de gewelven van vele kerken en andere belangrijke gebouwen volgens hare methode met gunstig gevolg gebouwd. Wat de soliditeit van dit werk

betreft, is door proefnemingen gebleken, dat de gewelven een druk weerstaan van 2350 kgr. per M².

De firma vervaardigt zoo noodig, voor 't verkrijgen van

Fig. 6.

groote stabiliteit, om het gemetselde gewelf een mantel van cement-ijzerwerk.

DIPLOMA VOOR ARCHITECT.

In de laatste nummers van ons Weekblad kwam het bovenstaande ter sprake, mede in verband met een der stellingen door Mr. J. P. Bruynzeel te Rotterdam, bij diens promotie door hem aangevoerd en waarschijnlijk ook verdedigd.

Het bepaalde in die stelling wordt bezwaarlijk uitvoerbaar geacht. Ik zou willen vragen waarom niet uitvoerbaar, mits men een overgangstijdperk stelt voor ongediplomeerde bouwkundigen; dan kan men m. i. hetgeen die stelling bedoelt, in de toekomst zeer wel bereiken. Wij leven in een tijd van diploma's, er komen er dagelijks bij, zooals voor kindermeisjes, keukenmeiden enz. Dat men bij ons te lande nog in de periode verkeert van bijzonder veel waarde te hechten aan- en alle heil te verwachten van diploma's, schijnt mij toe voor het grootste deel aan gemakzucht te moeten worden toegeschreven. Het kost meer moeite om door eigen oogen te ontdekken welke menschen men zich moet kiezen om een of anderen arbeid voor ons te verrichten, dan te leunen en te steunen op het stukske beschreven papier — het brevet van bekwaamheid — door deskundigen uitgereikt. Voor een ander deel schijnt mij de oorzaak hierin gelegen, dat door het toonaangevend deel der menigte aan een diploma een waarde wordt toegekend, veel hooger dan door hem die het uitreikte. En om een zaak te schatten op de juiste waarde, daar komt het ten slotte toch op aan. In het laatste Weekblad gaat R. ook al te ver, waar hij zegt dat men van een gediplomeerd opzichter, evenals van een gediplomeerd architect, met zekerheid kan zeggen: „dat zijn kennis aan bepaalde eischen voldoet." Naar mijn oordeel over, en ervaring van gediplomeerden van allerlei soort, mag men hoogstens zeggen, — de goede trouw van examen-Commissie's als vaststaande aannemende, — „dat zijn kennis aan bepaalde eischen voldeed." Tusschen dien tegenwoordigen en verleden tijd bleek mij wel eens een zeer groot verschil. Uit een diploma — zonder meer — blijkt over korter of langer, steeds een verleden tijd. En wat uit geen enkel diploma, — van de soort als door Mr. Bruynzeel zeer waarschijnlijk bedoelt en naar de meest gangbare opvatting van dit woord daaronder moet worden verstaan — blijkt, is, of zijn bezitter hetgeen hij bewees te kennen ook bruikbaar weet toe te passen. De wereld is meer gediend door ongediplomeerd bruikbare dan door gediplomeerd onbruikbare menschen. Waar het derhalve op aankomt, voor de bruikbaarheid in het vak of beroep zijner keuze, bewijst een diploma niets. Het schijnt overbodig meer over de waarde van diploma's, hetzij voor een architect of voor eenig ander, iets in het midden te brengen.

d. G.

PRIJSKAMP IN DE SCHOONE BOUWKUNST.

Op Vrijdag 23 November, des morgens te half twaalf ure, heeft in het gebouw der Rijks-Academie van Beeldende Kunsten te Amsterdam een bijeenkomst plaats gehad van de Jury in den eindkamp en de Commissie van Toezicht op de Rijks-Academie.

In deze bijeenkomst is de volgende beslissing van de Jury medegedeeld:

aan den heer J. F. Buchel, van Rotterdam, is de prijs toegekend, bestaande in de gouden eerepenning;

aan den heer J. H. W. Leliman, van Amsterdam, is het accessit toegekend, bestaande in de zilveren eerepenning.

De Commissie van Toezicht heeft, naar aanleiding van het rapport der Jury en op haar verzoek eene gemotiveerde aanbeveling opgemaakt, waarbij den met de gouden eerepenning bekroonde wordt voorgedragen om door Hare Majesteit de Koningin te worden begunstigd (hoogstens gedurende vier jaren) met een jaargeld van f 1200, ten einde hem in de gelegenheid te stellen zich in de schoone bouwkunst te volmaken.

Bij dezen eindkamp werden door den heer Buchel ingeleverd 12 teekeningen, door den heer Leliman 9.

CONGRES VOOR VAKOPLEIDING.

In het vorige nummer van dit blad werd, onder „Ingezonden", door de Commissie tot voorbereiding van het Congres tijdens de in 1901 te 's Gravenhage te houden Tentoonstelling van Ambachtsonderwijs, een voorloopige lijst van onderwerpen ter kennis gebracht, met verzoek aan belangstellenden en belanghebbenden, om nu reeds aanmerkingen op deze lijst mede te deelen.

Nader verzoekt thans de Secretaris der Commissie, de heer Jan Ligthart, de in genoemd blad afgedrukte vragen I en IV. te wijzigen als volgt:

I. Op welke wijze kan het best worden voorzien in de bestaande behoefte van eene degelijke, practische vakopleiding voor meisjes in het confectievak?

IV. Op welke wijze zou, ten einde het aantal vakken waarin de vrouw haar brood kan verdienen minder beperkt te maken, haar gelegenheid verschaft kunnen worden zich te bekwamen in:

a. glas- en majolica-schilderen;
b. graveeren en ciseleeren;
c. behangen en kamer-decoreeren;
d. litho- en zincographie;
e. lederarbeid.
f. meubelmaken, en
g. boekbinden.

INGEZONDEN.

Geachte Redactie.

Met genoegen las ik het ingezonden stuk van den Heer Boardrez en de duidelijke uiteenzetting van de bezwaren, die ZEd. tegen centrale verwarming heeft.

Omdat de nadeelen door den Heer B. opgesomd betrekking hebben op verschillende stelsels van centr. verwarming, moet ik vóór de wederlegging daarvan in herinnering brengen, dat er drie hoofdsoorten van centrale verwaring zijn, die onderling zeer in eigenschappen verschillen en die men bij een beoordeeling van het systeem in het algemeen scherp van elkaar moet onderscheiden. Zij zijn: verwarming met vooraf verhitte lucht, met stoom van hoogen of lagen druk en met warm of heet water.

Wanneer wij nu de ongerieflijkheden die de Heer B. specificeert achtereenvolgens nader bezien, dan bevinden wij dat: te *lekkages* alleen optreden bij gebrekkige montage en dat het mogelijk is die geheel te voorkomen;

ae, *onaangename geluiden van ruischen, sissen en slooten* alleen kunnen voorkomen bij stoomverwarming met hoogen en lagen druk, en wel als ruischen en sissen bij stoom van hoogen druk, die door de nauwe opening van een gedeeltelijk gesloten afsluiter of regulateur vloeit. Daar evenwel stoom van hoogen druk niet behoeft te worden aangewend, in den regel ook niet gebruikt wordt en men daarentegen liever gebruik maakt van stoom onder zeer lagen druk (0,1 atmosfeer) is dit bezwaar niet noodzakelijk aan centrale verwarming verbonden. Stooten komt bij stoomverwarming voor indien door minder doelmatigen aanleg het condensatiewater de stoomdoortocht hindert, doch dit bezwaar is bij goeden aanleg niet aanwezig;

3e de onmogelijkheid om zonder groote kosten een enkel lokaal te verwarmen is een bezwaar dat de geachte inzender wel niet ernstig bedoelt, want men kan zich in eene inrichting als b.v. het Discoessenhuis te Breda moeielijk het geval denken, dat die eisch gesteld wordt.

Overigens kan men deze bedenking beantwoorden met de bewering, dat de verwarmingstoestellen in ieder vertrek onafhankelijk van de overigen buiten werking gesteld kunnen worden, en dat de nieuwere goed geconstrueerde ketels ook bij kleine warmte nog zeer economisch werken.

4e *krimpen en kromtrekken van houtwerk van meubels en betimmeringen* is een gebrek van verwarming met heete lucht en komt *niet* voor bij warmwater of stoomverwarming. Daar evenwel de eerste soort centrale verwarming, wanneer zij niet tevens gepaard gaat met luchtbevochtigingstoestellen, geen toepassing meer zal vinden in gestichten en ziekenhuizen geloof ik, dat wij dit bezwaar niet verder in rekening behoeven te brengen.

De Heer B. is verder van oordeel, dat door een centrale verwarming een onverkwikkelijke droge warmte ontstaat, en ik ben dit met hem eens voorzoover betreft een heete-lucht verwarming door middel van calorifères en kanalen. Die verwarming is inderdaad ongezond en hoogstens goed voor lokaliteiten waar men zich slechts kort behoeft op te houden, doch dit wordt geheel anders wanneer men zich bedient van warm water met vrijstaande verwarmingstoestellen met gladde oppervlakken, z.g. radiators, die een behuidende stralende warmte geven en door hunne lage temperatuur de organische stofdeeltjes uit de lucht niet kunnen verzengen.

Heeft de geachte schrijver, die volkomen juist gaarne zijn oordeel aan de practijk ontleent, wel eens aandachtig een verwarming van de laatste soort bestudeerd? Heeft hij ook wel overwogen, dat de verwarming met kachels, die van uit secundaire ruimten of gangen gestookt worden, niets anders is dan heete-luchtverwarming op kleine schaal en daarvan dan ook werkelijk al de nadeelen bezit, nog vermeerderd met de lastige bediening, het kolen- en aschtransport binnenshuis en de verontreiniging van de lucht in het gebouw door asch, stof en roet; allen factoren, die in een ziekenhuis zeer belangrijk zijn. Het hoogere kolenverbruik bij afzonderlijke kachels tegenover één zuinig werkenden ketel voor centrale verwarming is een omstandigheid, die mede ten voordeele dezer laatste spreekt.

Eindelijk komen wij tot het zeer belangrijk punt: de ventilatie in verband met de verwarming.

Al dadelijk meen ik te mogen opmerken, dat in het bijzondere geval, dat aanleiding gaf tot deze discussie, naar ik meen door de plaatsing der kachels wel de gangen en secundaire ruimten geventileerd zullen worden, doch niet de eigelijke lokalen welke verwarmd worden, daar toch de openingen waarin de versche lucht voor de kachels wordt toegelaten wel nabij de stookdeuren, dus in de gangen enz., zullen zijn. Dit kan intusschen nog verkeerd door mij worden opgevat en ik wil deze opmerking dan ook niet als eene weerlegging aanmerken. Veeleer wil ik er echter den geachten schrijver opmerkzaam op maken, dat de door kachels toeweeggebrachte ventilatie of liever luchtontrekking aan de lokalen door hem overschat wordt. Gewoonlijk bereikt de luchtverversching nog niet die van $^1/_2$ maal den inhoud van het lokaal per uur, en bovendien komt dan de lucht binnen door reten en openingen en daardoor niet altijd langs de meest gunstige wegen; b.v. langs deurdorpels waar stof kan worden meegenomen.

Een goede ventilatie-inrichting is naar mijne meening een absoluut onmisbaar onderdeel van een ziekenhuis of dergelijk gebouw, en een hoogst nuttige inrichting voor de meeste andere lokaliteiten. Dat de geachte schrijver zegt, dat een ventilatie een even dure nasleep van de dure centrale verwarming is, moet wel op een misverstand berusten, want het zal hem als architect wel bekend zijn, dat de aanleg van ventilatiekanalen in een nog uit te voeren bouwwerk zeer weinig kost, terwijl kleppen enz. evenzeer geen belangrijke verhooging van de bouwsom medebrengen. Daarenboven is, aangenomen de aanwezigheid van een centrale verwarming door water of stoom, een ventilatie-inrichting met vooraf verwarmde lucht ook met niet zeer hooge kosten te maken.

Ik geloof, dat het probleem om een groot gebouw met de minste kosten en het minste ongerief te verwarmen juist door doeltreffende centrale verwarming beter dan door kachelverwarming wordt opgelost en dat, al mogen de kosten van eersten aanleg hooger zijn, de latere besparingen in brandstofverbruik, kosten van bediening en onderhoud, besparing van bederf aan meubilair en verfwerken enz. ruim daartegen opwegen.

Mij gaarne bereid verklarende tot verdere discussie hoop ik hiermede de bezwaren en bedenkingen van den geachten schrijver zoo duidelijk mogelijk ontzenuwd te hebben, doch ik moet er bij voegen, dat het korte bestek van een ingezonden stuk niet gedoogt anders dan even de punten aan te roeren, omdat een grondige behandeling meer ruimte zou vorderen dan de Redactie kan toestaan.

U dankende, geachte Redactie, voor de verleende plaatsruimte, heb ik de eer met hoogachting te zijn.

Uw dienstw. Dr.

's Gravenhage 19 Nov. 1900. P. J. G. Nell.

WETTELIJKE REGELING VAN DE OPLEIDING VAN BOUWKUNDIGEN.

Dat de stelling zooals zij voorkomt in mijn Academisch Proefschrift en is weergegeven in no. 45 en 46 van dit weekblad, tegenspraak zou uitlokken, had ik verwacht; dat dit zoo spoedig het geval is geweest, is mij recht aangenaam; den H. H. v. E. en R. breng ik mijn dank, dat zij aanleiding hebben gegeven tot het vestigen van de aandacht op een vraagstuk, waarvan de bespreking naar het mij voorkomt van groot belang kan zijn. De toelichting mijner stelling, welke de H. H. v. E. en R. met verlangen te gemoet zien, hoop ik binnen niet al te lang tijdsverloop — thans ontbreken mij nog enkele gegevens — in dit of eenig ander blad te geven — tot alsdan zal ik de kritiek, dat een regeling zooals mijne stelling bedoelt, in praktijk onuitvoerbaar is, mij laten welgevallen. Trouwens, ik bevind mij in goed gezelschap. Mr. H. Verkouteren o. a. dringt eveneens in zijn jongste brochure „de Woningwet" op beperking van de al te groote bouwvrijheid aan, waar hij zegt. (bl. 6)

„Waarom is iedereen bevoegd zich als architect op te werpen, „terwijl niet iedereen de geneeskunde mag uitoefenen? Slechte „bouwmeesters, brengen evengoed als onbevoegde geneeskundigen, „menschenlevens in gevaar. Het beroep van den bouwmeester „moet niet langer een volkomen vrij beroep zijn, al behoeft de „beperking nu juist niet altijd in theoretische examens te worden „gezocht."

Mr. J. P. Bruyneel.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Delft. 13 Nov. 1900. De Voorzitter, de heer M. A. C. Hartman, heette de aanwezigen op deze eerste vergadering van het seizoen welkom. Door hem werd mededeeling gedaan omtrent een schrijven van het Bestuur der Maatschappij betreffende de eventueel te stellen vragen. Hiervoor bleek onder de leden niet veel animo te bestaan.

De inteekenlijst voor bijdragen in de kosten van de Eereprijsvraag Godefroy werd onder de aandacht der leden gebracht en met een enkel woord de beteekenis er van toegelicht.

Eene excursie naar de Grafelijke Zalen op het Binnenhof werd in 't vooruitzicht gesteld.

De heer F. J. Bremmer Hzn., architect te 's Gravenhage, behandelde vervolgens het onderwerp waarmede hij voor eenige weken in de Afdeeling 's Gravenhage was opgetreden: „Middeneeuwsche bouwkunst te Rouaan".

Spr. verklaarde niet zonder eenigen schroom deze uitnoodiging te hebben aangenomen, immers telt deze Afdeeling onder hare leden velen die als docent a. d. P. S., volgens spr. een dergelijk onderwerp met meer competentie dan hij, zouden kunnen behandelen.

De keurige collectie etsen en photo's gaven een prachtigen indruk van deze uit een architectonisch en artistiek oogpunt merkwaardige stad. Toch zouden door circulatie of een pauze, waarin gelegenheid tot bezichtiging der afbeeldingen, deze stellig beter de voordracht geïllustreerd en toelicht hebben, dan nu wel door de groote uitgebreidheid van het onderwerp het geval was. Verder kan dienen eene verwijzing naar het Werkblad d. d. 27 Oct. l. l.

De ingekomen antwoorden op de jaarlijksche Prijsvragen van de Maatschappij werden met veel aandacht beschouwd en het ter bezichtiging stellen zeer gewaardeerd.

Zij zullen door den Voorzitter aan de afd. Schoone Bouwkunde worden aangeboden ter kunstbeschouwing voor de studeerenden.

Na den heer Bremmer den dank der vergadering gebracht te hebben, werd deze door den Voorzitter gesloten.

Société U. N. I. Rotterdam, 14 November 1900. Nadat de Voorzitter met een welkomstgroet en eenige goede wenschen voor het nieuwe seizoen de vergadering had geopend en enkele mededeelingen van huishoudelijken aard had gedaan, verleende hij het woord aan den heer Bernard Nooijen, decorateur te Rotterdam en lid der Société, om zijne aangekondigde voordracht over „Japansch en Chineesch" te houden.

Spreker wees er allereerst op, niet voornemens te zijn de geheele kunstgeschiedenis van Japan en China te behandelen, zoogals misschien, wegens den eenigszins vagen titel, door enkelen werd verwacht, doch dat hij zich uitsluitend wenschte te bepalen bij die voorwerpen welke, als zijnde van Japanschen en Chineeschen oorsprong, thans algemeen bekend zijn, ten einde zooveel mogelijk het verschil tusschen beide kunstuitingen aan te toonen.

Een algemeen bekend artikel, waarmede de Japanners hun hoogsten roem behaald hebben en waarin zij door geen enkel volk, zelfs niet door de Chineezen, zijn geëvenaard, is het lakwerk. Aan dit lakwerk, dat uitmunt en door materiaal en door bewerking, werd door hen dan ook zeer veel zorg en moeite gewijd. Om deze voorwerpen hier te lande te maken, is vrijwel onmogelijk; wel worden hiertoe pogingen aangewend, doch het Japansche werk wordt niet bereikt. Hoofdzakelijk is dit te wijten aan onze laksoort welke, uit het delfstoffenrijk afkomstig zijnde, niet, zooals de Japansche lak, die uit het plantenrijk getrokken wordt, uit zich zelf de vereischte hardheid voor het polijsten verkrijgt. Alleen door branden is die hardheid te krijgen, doch dan moeten de te lakken voorwerpen niet van hout, zooals de Japansche, maar van metaal of papier-maché vervaardigd zijn.

Daar de fond, de lak, van de Japansche voorwerpen uit zich zelf fraai is, worden er maar weinig versieringen op aangebracht, hoogstens eenvoudige bloem- of bladvormen van schilderwerk of paarlmoer. Door deze soberheid van versiering onderscheiden de Japansche voorwerpen zich dan ook gunstig van de Chineesche, welke gewoonlijk grootendeels met ornament of dergelijke gevuld zijn, vermoedelijk om de minder fraaie fond zooveel mogelijk te verbergen. De Chineezen hebben daardoor in hun lakwerk nooit die hoogte kunnen bereiken zooals de Japanners dit deden.

Behalve het genoemde lakwerk werden door de Chineezen nog gebeeldhouwde lakwerken vervaardigd. Op een raamwerk van hout brachten zij een laag pate, welke gemodelleerd werd en daarna gelakt. Hierop werden wederom verschillende versieringen aangebracht, zoowel in kleuren als parelmoer.

Na eene korte pauze behandelde spreker het faience-werk der Japanners en Chineezen. Zijn de Japanners pottebakkers bij uitnemendheid, de Chineezen hebben daarentegen in de porceleinindustrie een hooge trap van ontwikkeling bereikt.

Evenals bij het lak is ook het verschil van opvatting in deze zaken zeer groot. Ook hier zijn de Japanners schaars met hunne versiering, terwijl daarentegen de Chineezen de voorwerpen weer geheel met eene versiering bedekken.

Als meest bekende en fraaiste uitingen van het porcelein-werk noemde spr. het Kaga en het Satsouma, beide van groote waarde en weinig voorkomend.

Ten slotte behandelde spr. nog twee soorten emailwerk, nl. het Cloisonné en het Champlevé. Het eerste werd verkregen door op een metalen voorwerp een contour van eene versiering aan te brengen en dit te vullen met email, terwijl voor het laatste de fond van het metalen voorwerp werd uitgestoken en daarna deze holten gevuld met email.

Een krachtig applaus viel spreker ten deel, waarna de Voorzitter hem in warme bewoordingen dank bracht voor het genotene van dezen avond, daarbij den wensch voegende, dat de heer Nooijen nog menigmaal op deze vergaderingen eene spreekbeurt zal vervullen.

Nadat nog eene vraag uit de vragenbus omtrent het juiste verschil tusschen dennen- en vurenhout in behandeling was gebracht, en deze ter oplossing in handen van eene commissie was gesteld, sloot de Voorzitter deze vergadering.

BERICHTEN.

De antwoorden op de prijsvragen in 1900 door de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst uitgeschreven, zijn — zooals gebruikelijk is — aan de Afdeelingen der Mij. gezonden, om in hare vergaderingen te worden tentoongesteld.

De hoogleeraar-directeur der Rijksacademie van Beeldende Kunsten te Amsterdam brengt ter algemeene kennis, dat de antwerpen vervaardigd ter mededinging bij den wedstrijd in de schoone bouwkunst, die ten jare 1900 in het gebouw der voormelde academie is gehouden, kosteloos aldaar ter bezichtiging worden gesteld van Zondag 25 November tot en met Zondag 2 December a. s., op de werkdagen van des voormiddags 10 tot des nam. 4 uur, en op de Zondagen van 's namiddags 1 tot 4 uur.

Naar aanleiding van eene bespreking der meubels van de firma Van Wijngaarden en Co., die plaats had in het Bouwk. Weekblad van 3 Nov. j. l. naar aanleiding van de tentoonstelling in het gebouw van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, wordt ons verzocht mede te deelen, dat van de 17 meubels er slechts 3 waren ontworpen door den heer E. Verschuyl, en de overige waren vervaardigd naar de ontwerpen van den heer L. Mahns, chef der meubelfabriek.

De aanplakbiljetten voor eene voorstelling van een tooneelstuk door het Nederlandsch Tooneel, „de Afrikaan", waarvan de premiere j.l. Woensdag ging, bevatten een zeldzame aankondiging, namelijk, dat een nieuw décor daarvoor is geschilderd naar het ontwerp van den heer Ed. Cuypers.

Eindelijk en gelukkig, dus, heeft men de hulp ingeroepen van een architect. Eindelijk: want als men eens ging opsommen wat al zonderlinge zaken, uit een architectonisch oogpunt, ten tooneele verschijnen, zouden de nummers legio zijn.

Wat de decoraties betreft, zouden op die van de „Herodiade" gemakkelijk aanmerkingen gemaakt kunnen worden. De „Helga", een zeker verdienstelijke Nederlandsche opera, is met een grenzenlooze kaalheid van decoratief opgevoerd; in een tuin of bosch stond o.a. tegen een huitenmuur een haard met vlammend vuur uit een binnenkamer, en roode portières waren de eenige afscheiding tusschen het binnenhuis en een terras daarbuiten. Helga speelt in Noorwegen.

Romeinsche zalen met Romaansche motieven, en omgekeerd, Egyptische gesmeed ijzeren of misschien koperen of gouden bekken in Fransche renaissance-stijl, straten in oud-Duitsche steden waarvan de huizen met mooie roode Hollandsche pannen zijn gedekt, en wat dies meer zij, zijn geen zeldzame verschijningen.

Eindelijk heeft het Ned. Tooneel nu den weg gevonden om, als het eens tusschentijds noodig is een nieuw tooneel-decoratief te maken, dit zooveel mogelijk aan alle eischen te doen beantwoorden.

Moge de Kon. Vereeniging nu ook eens bij tooneelschikkingen te rade gaan met menschen van smaak.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven solliciatanten voor:
Bouwkundig Opzichter 4.
Bouwkundig Teekenaar 2.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 20.
Aantal aanwezigen voor:
Bouwkundig Opzichter teekenaar. 1.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 26 NOVEMBER.

DORDRECHT. Het inrichten van een der bovenvertrekken van het raadh. tot kantoor. Het gemeentebest., v.m. 10 u. Bestek ter lez. op bur. gem.-werken.

's-GRAVENHAGE. Het maken van den bovenbouw met bijbehoorende werkzaamheden voor een gebouw voor toegepaste natuurkunde op een terrein, grenzende aan de R. C. begraafplaats te Delft. Ram. f 375000. Het prov. bestuur, v.m. 11½ u. Bestek ter lez. aan het gebouw van het min. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. bestuur van Zuidholland, te 's-Hage, en te bek. bij M. Nijhoff, Nobelstraat no. 18 te 's-Hage. Inl. te bek. bij den Rijksbouwk. en bij den opz. van het gebouw voor toegepaste natuurkunde, B. v. d. Weerden Jr. te Delft.

KOLLUM. Het bouwen eener nieuwe school en onderwijzerswoning te Burum. Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Bestek en teek. ter inz. ten gem.-huize en à f 1,50 verkrijg. Aanw. gedaan.

DINSDAG 27 NOVEMBER.

DEVENTER. Het afbreken van een bestaand en het bouwen van een nieuw woon- en winkelhuis aan de Engestraat no. 20.

De heer J. H. Marijn, v.m. 11 u. in het

koffiehuis van J. Bloemink, Stroomarkt. Bestek en teek. in gen. koffiehuis ter visie. Bestek en teek. à f 1,50 en inl. te bekomen bij de arch. G. en W. te Riele Gzn.

WOENSDAG 28 NOVEMBER.

'S GRAVENHAGE (ONDERH.). Het amoveeren van perc. No. 65 aan de Toussaintkade en ter plaatse bouwen van een winkel en melksalon met afzonderlijk bovenhuis.

De architect Em. Caron des middags 2 uur in het gebouw der 's Gravenhaagsche Melkinrichting „De Sierkan". Aanw. gedaan.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een weeghuisje met toebehooren, aan den toegangsweg naar het station van den G. O. L. Spoorweg.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Bestek en teek. liggen ter inz. op de gem.-secretarie. Inl. geeft de opz. over de gem.-werken.

VRIJDAG 30 NOVEMBER.

ENSCHEDÉ. 1e. Het bouwen van een dubbel woon- en een winkelhuis; 2e. het bouwen van 6 woonhuizen aan een blok; alles op een terrein aan den Haaksbergerweg aldaar.

De arch. R. v. d. Woerd Hzn., 's midd. 12 u., in café van G. Gerritsen. Bestek en teek. à f 2,50 verkrijgb. bij gen. arch. Aanw. 30 Nov., v.m. 9 u.

HAARLEM. Bestek no. 224. Het maken van bomvrije gebouwen in het fort bij Krommenliedijk (2e gedeelte), raming f 17600. Bestek no. 225. Het maken van bomvrije gebouwen in het fort aan den Ham (2e gedeelte), ram. f 12250.

De genie, v.m. 10 u.

ZATERDAG 1 DECEMBER.

's-GRAVENHAGE. De verbouwing van het voormalig paleis van wijlen Z.K.H. Prins Frederik der Nederlanden aan het Korte Voorhout ald. tot zetel van het gerechtshof en de arrondissementsrechtbank, en den bouw van een huis van bewaring met bijbehoorende ambtenaarswoningen op het achterterrein, uitkomende aan de Casuariestraat. Raming f 335940.

Het min. van Justitie, n.m. 2 u. Het bestek met 22 teek. ligt ter inzage met 92 detailteekeningen en 25 modellen, in gen. paleis van 's morg. 8 tot n.m. 4 u. en ad f 6 verkr. bij Gebr. van Cleef, te 's-Hage. Aanw. 19 en 26 Nov. telkens n.m. 1½ u. in gen. paleis. Inl. te bek. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen te 's-Hage, departement van Justitie.

UTRECHT. Het maken van een gebouw voor chirurgische en gynaecologische klinieken op een terrein nabij den Catharijnesingel te Utrecht, ram. f 459.000.

Het prov. bestuur, n.m. 2 u. Bestek ter lez. aan het gebouw van het prov. bestuur van Utrecht te Utrecht, en is te bekomen bij M. Nijhoff, te 's-Hage. Inl. te bekomen bij den rijksbouwk. Aanw. gedaan.

MAANDAG 3 DECEMBER.

's-GRAVENHAGE. Het maken van een dienstgebouw in aansluiting met het depotgebouw van het Centraal Archief aan het Bleijenburg te 's-Gravenhage. Ram. f 132.100.

Het provinciaal bestuur, v.m. 11½ u. Bestek ter lezing aan het gebouw van het min. van Binnenlandsche Zaken, aan dat van het prov. bestuur van Zuidholland, te 's-Hage, en is te bekomen bij M. Nijhoff te 's-Hage. Inl. te bekomen bij den rijksbouwk. en bij den opz. van het Centr. Archief, J. Kruyt, te 's-Gravenhage. Aanw. gedaan.

HENGELO (OV.). Het bouwen van 3 woningen onder één dak ald.

De architecten v. d. Goot en Kruisweg, n.m. 3 u. in cafe „'t Wapen van Hengelo", alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. 3 Dec., v.m. 10 u.

VENLOO. Het afbreken en weder opbouwen van een winkelhuis met achtergebouw aan de Parade, voor rekening van Jos. Clabbers Camiels ald.

De aanbesteder. Bestek en teek. verkr. bij genoemde Clabbers à fl. 2. Aanw. door L. Berden, arch. te Brussel.

UTRECHT. Het bouwen van een Laboratorium c. a. met voorafgaande sloopingvan de schilderswerkplaats, in het Geneeskundig Gesticht voor Krankzinnigen te Utrecht, des namiddags te 2 uren.

Inlichtingen en bestek met teekeningen à f 1.50 te bekomen bij den arch. I. H. J. van Lunteren. Aanw. Maandag 26 November, v.m. 11 uur.

DINSDAG 4 DECEMBER.

ROTTERDAM. Het bouwen van een Zusterhuis op het terrein van het ziekenhuis a/d. Coolsingel.

Het gemeentebest., n.m. 1 u. Bestek en teek. ter inz. op de secretarie en in het Timmerhuis en à f 2 te bekomen bij de Wed. P. v. Waesberge en Zn. Inl. te bekomen aan het Timmerhuis. Aanw. 27 Nov., v.m. 11 u.

UTRECHT. Bestek no. 836. Het maken van eene woning voor machinist en stoker op het stat. Lage-Zwaluwe. Begr. f 10600.

De Maatsch. tot Expl. van Staatssp., n.m. 2 u. (lok. tijd), aan het centr.-bur., Moreelsepark.

DONDERDAG 6 DECEMBER.

's-GRAVENHAGE. Het maken van fundeeringen, metselwerken en bestratingen voor den bouw van Coxe-ovens in de oude stokerij der gem.-gasfabriek ald.

Het gemeentebest., n.m. 2 u. Bestek en voorw. met 1 teek. à f 1 te verkr. aan de bureaux der gasfabriek Loosduinsche Weg en Kazernestraat 42. Bilj. moeten uiterlijk 's midd. 12 u., ten raadhuize secretarie 3de afd. bezorgd zijn.

DONDERDAG 20 DECEMBER.

AMSTERDAM. Het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen aan onderst. etablissement gedurende de jaren 1901, 1902 en 1903. Ram. f 6643,50.

Het Min. van Koloniën, n.m. 1 u., aan het Kolon. Etablisement. Bestek tegen overmaking van f 0,60 verkrijgb. bij Gebr. van Cleef, te 's Hage, zoomede op mondelinge aanvr. tegen denzelfden prijs in het Kolon. etabliss. voorn. Inl. worden gegeven door den voorz. der commissie van keuring voor het depart van Koloniën te Amsterdam en door den heer P. H. v. Niftrik te Amsterdam. Aanw. 13 Dec., v.m. 11 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen—Amsterdam, Stationsplein — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenstede. — Alkmaar, Langestraat. — Nijmegen, In de Betouwstraat 2. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Betaalde Brandschaden ruim - 20.000.000.00

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

13 NOVEMBER.

AALTEN. Het bouwen van een woonhuis voor rekening van de heeren W. en G. Bonge, te Dole.

Laagste inschrijver S. te Bokkel, f 2499. Gegund.

14 NOVEMBER.

BERGEIK (N.-BR.). Het bouwen van een oude mannen- en vrouwenhuis op de terreinen van het klooster der eerw. zusters Ursulinen aldaar, met bijlev. van materialen, behalve de aangekochte steenen, welke volgens nadere aanwijzing, door de aanbesteders ter plaatse worden geleverd. Door het R.-K. kerkbestuur.

Laagste inschrijver P. Gevers, Westerhoven, f 5400. Gegund.

ENSCHEDÉ. Het verbouwen van een stal gelegen aan de Diezerstraat. Door den heer J. Krabbe.

Laagste inschrijver v. d. Meer, f 535. Geg.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het verbouwen van het vereenigingsgebouw der St.-Josephsvereeniging.

Laagste inschrijver B. Groeliker, f 725. Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het schilder- en glaswerk van 2 nieuw te bouwen winkelhuizen. Door de heeren Grebben en Heerink.

Laagste inschr. Van Oord, f 318. Gegund.

GENEMUIDEN. Het vergrooten der stoomhooiperserij ald. Door den opz. J. Mol.

Ingekomen 3 biljetten. Laagste inschrijver J. W. v. d. Haar, aldaar, f 1815. Gegund.

HALSTEREN. Het bouwen van het 2e of middengedeelte met kapel en aanhoorigheden voor het nieuw R. K. gasthuis, met bijlev. der materialen. Door regenten van het R. K. gasthuis.

Laagste inschr. A. v. den Bergh, Bergen-op-Zoom, f 23579. Gegund.

OOSTERBEEK. Het bouwen van een dubb. woning. Door den archit. J. v. Burk.

Laagste inschrijver G. J. Ph. Zuiderhoek, f 2265. Gegund.

SCHEVENINGEN. Het bouwen van een directiekeet voor de Visschershaven te Scheveningen. Door de aannemers de Groot en Kalis.

Laagste inschrijver G. Stans, Scheveningen, f 4990.

15 NOVEMBER.

AMERSFOORT. Het bouwen van een ambachtsschool aan het plantsoen tusschen Hellingstraat en Davidshofstr., aldaar. Door den architect Herm. Kroes.

Laagste inschrijver G. Wassink, f 19723.

AMSTERDAM. Het verbouwen der perc. no. 179 en 181, aan Kalverstraat en no. 4, 5 en 6 aan de Olieslagersteeg. Door de firma P. Mars & Co.

Laagste inschrijver G. Lotgering, f 16995.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonhuis aan de Broekheurnerweg. Door den arch. R. v. d. Woerd Hzn.

Laagste inschrijver Platenkarp, f 4440. Nog niet gegund.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonhuis voor rekening van den heer J. Bijen.

Hoogste inschrijver B. te Slaa, Winterswijk, f 1925; laagste S. te Bokkel, idem, f 1574. Gegund.

ZANDVOORT. Het bouwen van een ziekenhuis, op een terrein achter den Zuidzandvoortschen straatweg ald. Door den arch. W. F. Doeglas.

Laagste inschr. N. T. Vosse, Heemstede, f 6139.

16 NOVEMBER.

DOEZUM (FR.). Het weder opbouwen der afgebrande boerenbehuizinge van den heer Tjeerd van Dijk ald. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver H. Dalstra, Twijzel, f 2415. Niet gegund.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonhuis. Door den architect H. Reijgers.

Laagste inschrijver H. ten Cate, f 6852. Nog niet gegund.

GROOTEBROEK. Het bouwen van een woonhuis met bijbehoorende werken, voor den heer H. Ham, te Grootebroek. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver P. A. de Smeth, Bovencarspel, f 3039. Gegund.

HENGELO (OV.). Het bouwen eener fabriek met magazijn en kantoor te Hengelo. Door de architecten v. d. Goot en Kruisweg.

Laagste inschrijver G. Ribberink, f 6770. Gegund.

17 NOVEMBER.

HAARLEM. Het bouwen van 6 huizen a d. Koninginneweg. Door den arch. J. H. Welsenaar.

Laagste inschrijver J. v. Gelder, f 33156.

RIDDERKERK. Het bouwen van een tuinmanswoning met schuur, in 2 perc. Door de heer L. v. d. Waal Hzn.

Perc. 1, timmerwerk enz. Laagste inschr. Ard Gijp, f 1660*.

Perc. 2, metselwerk, L. Velthuizen Gz., f 1603* *Gegund.

ZUTPHEN. Het afbreken en weder opbouwen van het perceel no. 14 in de Halterstraat, onder beheer van den arch. J. J. Mellink. Door het bestuur der algem. arbeidersvereeniging.

Timmer- en metselwerk. (ingekomen 3 biljetten). Hoogste inschrijver A. J. Pasman, f 9368; laagste H. v. d. Kip, f 7770*.

Metselwerk (ingek. 2 bilj.). G. R. Wesselink, f 3795.

Timmerwerk (ingek. 8 bilj.). Hoogste Gebr. Laudeweert, f 5699; laagste B. G. Laudeweert, f 4087.

Stucadoorwerk (ingek. 3 bilj.). Hoogste G. H. Verhooff, f 178; laagste J. M. Ruff, f 119,50*.

Lood- en zinkwerk (ingek. 5 bilj.). Hoogste G. Wassink, f 812; laagste J. W. Polman, f 428*.

Schilderwerk (ingek. 12 bilj.). Hoogste H. Barink, f 639; laagste A. J. Reinders, f 465*.

Smidswerk (ingek. 11 bilj.). Hoogste J. Remmerlink, f 345; laagste R. Bussink, f 289*. *Gegund.

„Per Telegraaf."

TIEL. *a.* Het bouwen van een school van 8 lokalen in den Binnenhoek; *b.* het verbouwen van een huis tot onderwijzerswoning. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver voor *a.* J. v. Alphen, Tiel, f 23990; voor *b.* P. A. Borgsten, Tiel, f 2310. Gunning aangehouden.

19 NOVEMBER.

ALKMAAR. Het bouwen van drie woonhuizen aan de Forestusstr. Ram. f 5431,65. Door den arch. C. J. Ooms.

Laagste inschr. N. v. d. Voort, f 4879. Geg.

AMSTERDAM. Het bouwen van een openbare lagere school 1ste klasse voor 600 kinderen aan de Borgerstraat. Door het gemeentebestuur.

Laagste inschrijver J. E. Meekers, f 31976.

BREDA. Het bouwen van een beerenhuis. Door den architect J. M. Marijnen.

Massa. Laagste inschrijver A. V. Gostel, f 8900.

Enkel Metselwerk. W. Diellissen, f 5012*. Enkel Timmerw. J. L. Beens, Ginneken, f 3730*. *Gegund.

HAARLEM (ONDERH.). Het bouwen van eene villa te Bloemendaal voor rekening van den WelEd. Heer C. van 't Hoff. Ram. f 8058,98. Door den arch. Anton J. Salm.

Laagste inschrijver J. Romkes Zeilstra te Hilversum, f 7766. Gegund.

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van lok. ten behoeve van het museum van Natuurlijke Historie in het Van der Werfpark te Leiden. Raming f 132.500. Door het prov. bestuur.

Laagste inschrijver F. Raaymakers, Amsterdam, f 135648.

GRONINGEN. Het verbouwen van de behuizing no. 11, in de Gelkingestraat ald., voor den heer G. J. Kubbenga. Door de aanbesteder.

Laagste inschrijver M. Schreuder, f 3098.

UTRECHT. Het afbreken van een perc. in de Vrouwjuttenstraat 3-5 ald. en het bouwen ald. van een papierpakhuis. Door de heer M. Warendorf.

Laagste inschr. W. M. Reijerse, Blaauwkapel, f 7376. Gegund.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een huis met 2 woningen, op een terrein aan den Hoogen Hazel. Door den arch. J. J. Post.

Laagste inschrijver G. J. Renskers, f 1747. Gegund.

20 NOVEMBER.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 4 woningen bij den Gronauschen straatweg te Lonneker. Door den arch. J. H. C. Roesink.

Laagste inschr. B. Moskate, Glanerbrug, f 3278.

ROTTERDAM. 1°. Het bouwen van eene school aan de Oranjeboomstraat, en 2°. het bouwen van eene school aan den Katendrechtschen Lagendijk. Door het gemeentebestuur.

1°. Laagste inschrijver W. Post, f 37870.

2°. N. A. Kruijt, f 36650.

ADVERTENTIËN

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINDSDAG den 11den Dec. 1900, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 837.

Het maken van een gebouw voor het beproeven van steenkolen, met daarmede in verband staande werken op het station ZWOLLE.

Begroting f 8800.—.

De besteding geschiedt volgens § 43 van het bestek.

Het bestek ligt van den 21sten Nov. 1900 ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur K. DEN TEX te *Zwolle* en is op *franco* aanvraag (per brief aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 4den December 1900 ten 10 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

UTRECHT, den 16den November 1900.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe ontaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VANSTRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma GEBRS. HESSE), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusatti, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstoffabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel, Stoomzaag- en Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.

Jalousiën. — J. F. KRONER & Zonen, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — Th. van Heemstede Obelt, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking, H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — Höxter-Godelheim A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare bekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blowers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte- en Dinas**-steenen vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Draadglas.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

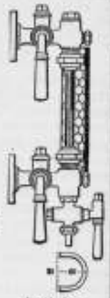
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

Telegram-Adres: Ubbelohde, Amsterdam. — Telephoon No. 593.

Peilglas beschermers.

RADIATORS,

VOOR

Heetwater- en Stoomverwarming

DER

AMERICAN RADIATOR COMPANY.

H.H. Architecten en belanghebbenden zenden wij gaarne op aanvrage eene Plaat met afbeeldingen der verschillende Soorten en Stijlen.

PECK & Co., AMSTERDAM.

Centrale Verwarmingsketels

van gesmeed ijzer

volgens Catalogus of teekening

worden het goedkoopste geleverd door

WARNS-GAYE & BLOCK

HAMBURG 1.

Soliedste adres voor handelaren in Verwarmingstoestellen en wederverkoopers.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden

BEHOORENDE BIJ DE

BESTEKKEN voor de LEVERING

VAN

IJZER en STAAL

AAN

's RIJKS MARINE.

PRIJS 25 CENT.

PRIJSKAMP IN DE SCHOONE BOUWKUNST. 1900.

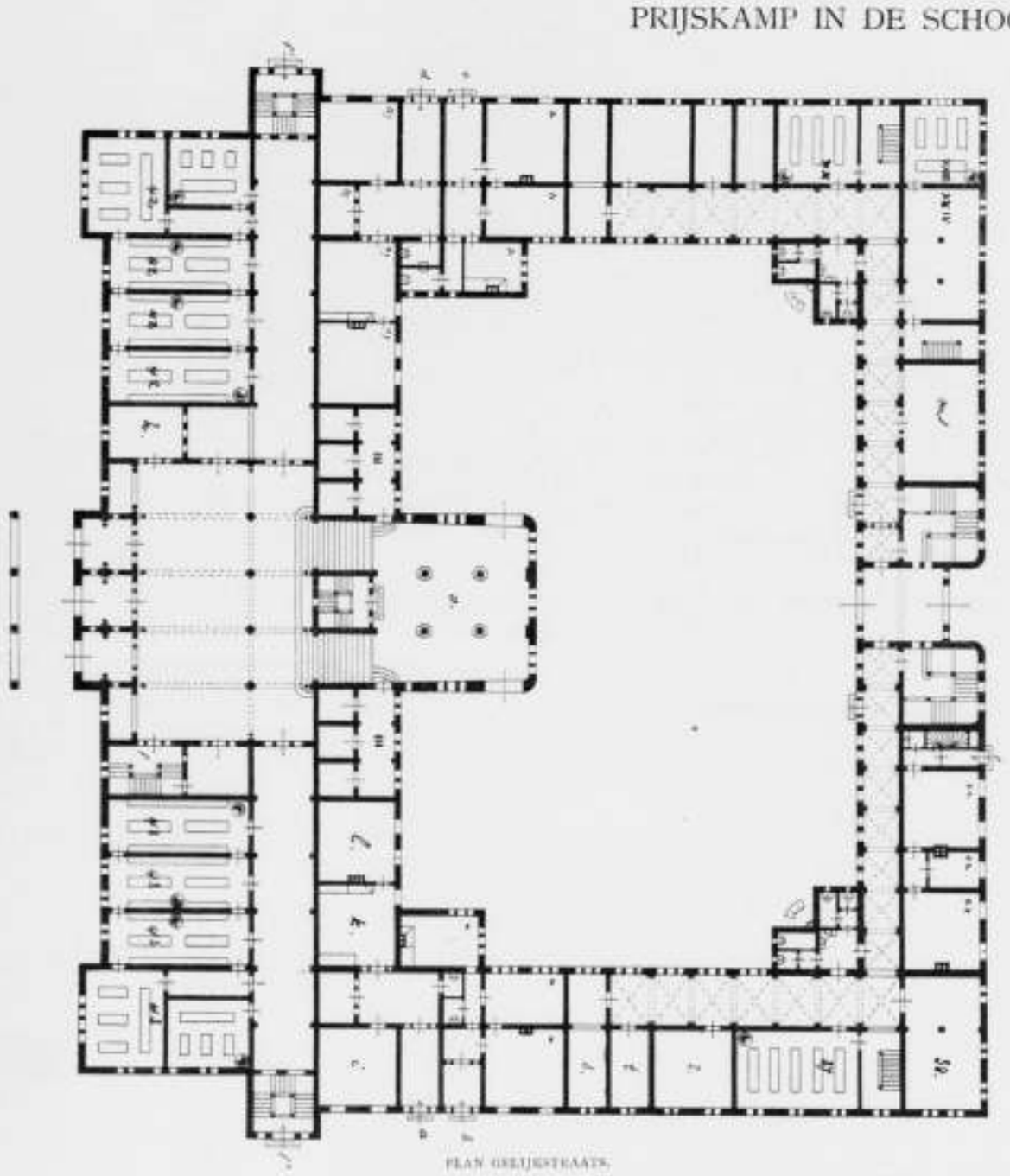
Ontwerp van den heer J. H. W. Leliman, (Accessit.)

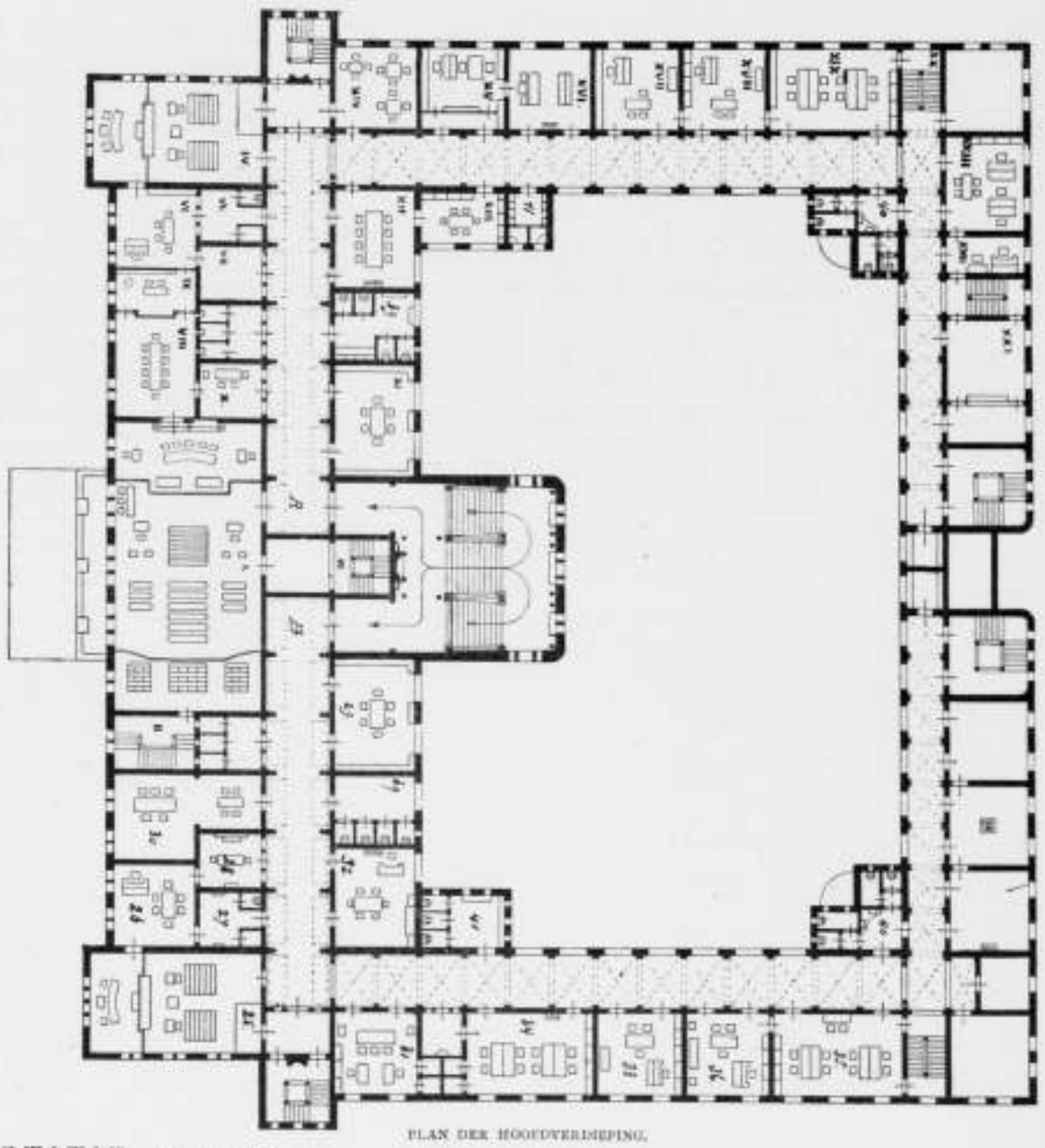
Ontwerp van den heer J. F. Buchel, (Prijs.)

PALEIS VAN JUSTITIE.

Reproductie bij het Bouwkundig Weekblad van 1 December 1900 No. 48.

PLAN GELIJKVLOERS.

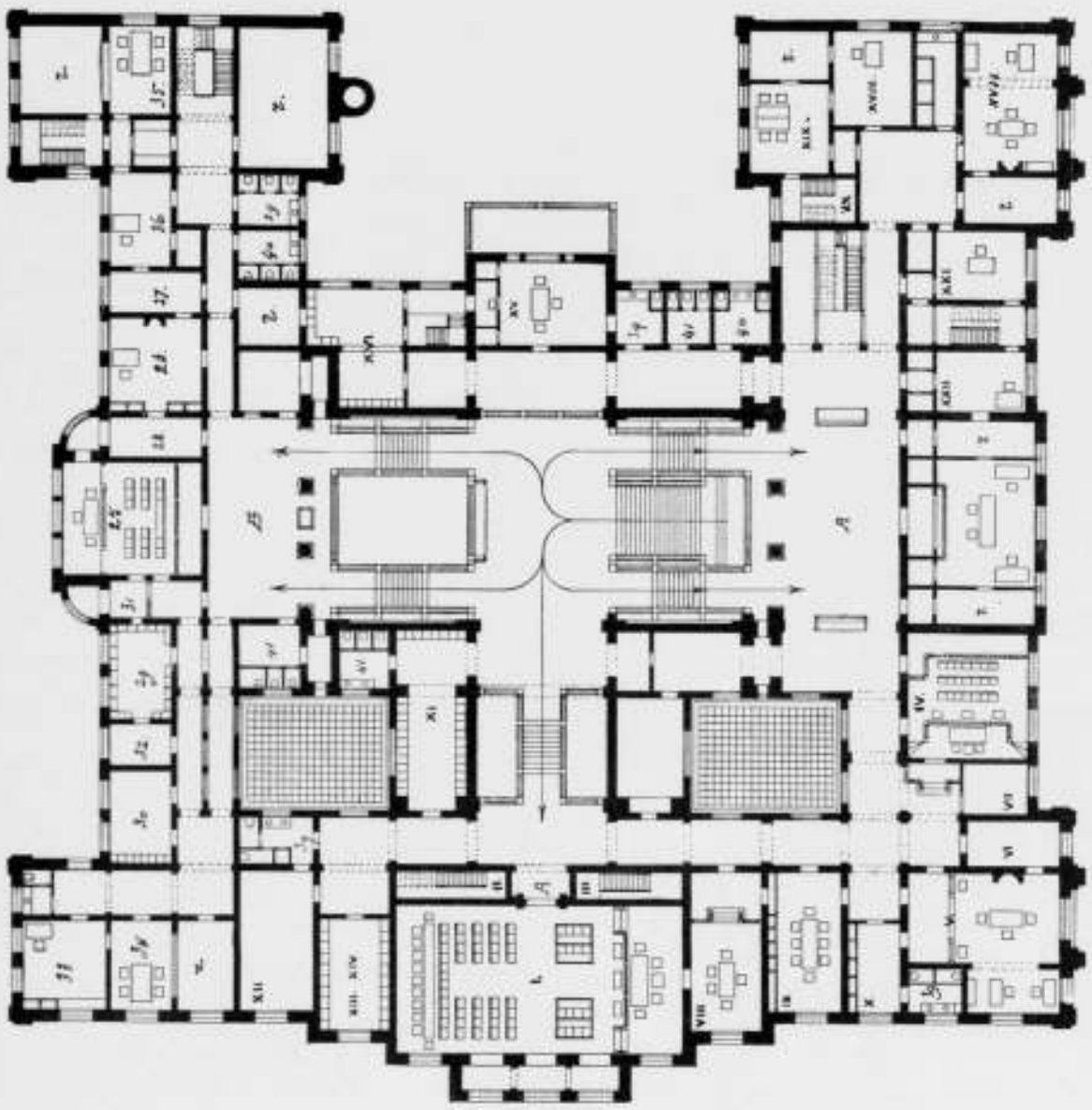
PLAN DER HOOFDVERDIEPING.

PALEIS VAN JUSTITIE. Schaal 1 : 400.

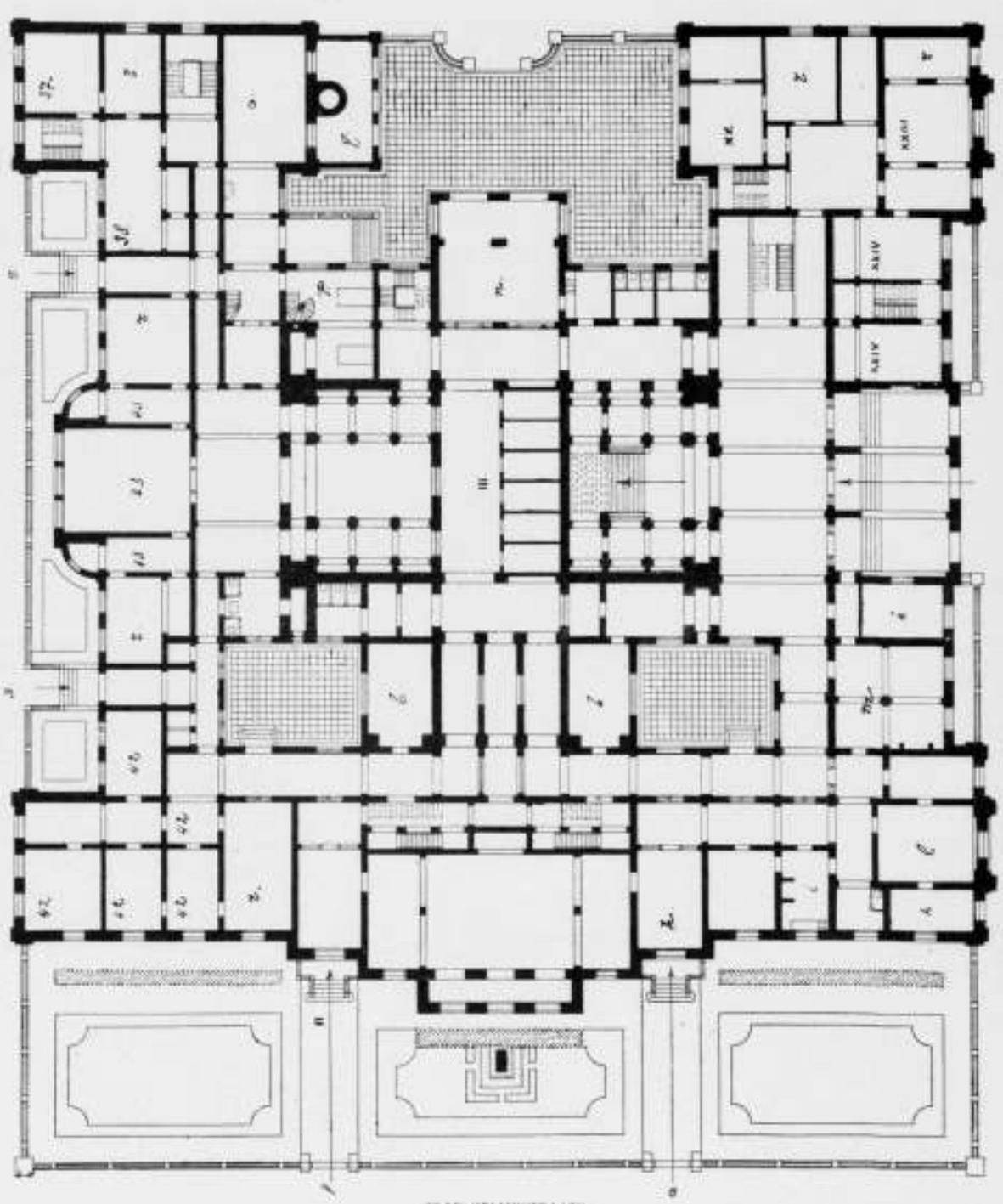
Ontwerp van den heer J. F. Duchel. (Prijs).

Behoorende bij het Bouwkundig Weekblad van 1 December 1900. No. 48.

PRIJSKAMP IN DE SCHOONE BOUWKUNST, 1900.

PLAN DER HOOFDVERDIEPING.

PLAN GELIJKVLOERS.

PALEIS VAN JUSTITIE, Schaal 1 : 400.

Ontwerp van den heer J. H. W. Leliman. (Arnhem.)

Behoorende bij het Bouwkundig Weekblad van 1 December 1900, No. 48.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

1 DECEMBER 1900. 20e JAARGANG. No. 48.

BUREAU VAN REDACTIE: Marnixstraat 402, Amsterdam.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: Herderstraat 5, 's Gravenhage.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
Abonnementsprijs voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

Prijs der Advertentiën: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • Aankondigingen v. Aanbestedingen 15 ct. p. regel m. premie 2/3 maal. Abonnement v. Advertentiën tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — De prijskamp in de schoone bouwkunst, door C. T. J. Louis Rieber. — Legende bij de plannen van het paleis van Justitie. — Prijsvragen. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Personalia. — Beantwoording van prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz. — Advertentiën. — (Met drie platen).

DE PRIJSKAMP IN DE SCHOONE BOUWKUNST.

Het jaargeld, bij de wet van 26 Mei 1870 tot regeling van het onderwijs van Rijkswege in de beeldende kunsten in 't vooruitzicht gesteld en toe te kennen aan hen die in de te houden wedstrijden aan de Academie van Beeldende Kunsten te Amsterdam den gouden eereprijs zouden zijn waardig gekeurd, na blijken te hebben gegeven van groot talent en buitengewonen aanleg (1), werd voor het eerst ter sprake gebracht in de algemeene vergadering van de Mij. t. Bev. der Bouwkunst, in September 1889 te 's-Gravenhage gehouden. Het bestuur der Mij. kon bij die gelegenheid verklaren, dat het reeds werkzaam was, om eindelijk te verkrijgen, dat een prijskamp voor de schoone bouwkunst zou worden uitgeschreven, nadat de genoemde wet bijna twintig jaren lang onuitgevoerd was gebleven.

Na een onderzoek van de wetten en besluiten op dien prijskamp betrekking hebbende, en na getracht te hebben de oorzaken op te sporen waarom de wet nooit was uitgevoerd, richtte het bestuur zich in een schrijven op 18 Nov. 1889 tot de Commissie van Toezicht op de Rijks Academie, om hare aandacht op de wedstrijden voor kunstenaars te vestigen, en er op te wijzen, dat de beoefenaars der schilderkunst en der beeldhouwkunst meermalen in de gelegenheid waren gesteld om mede te dingen naar het bij de wet in uitzicht gestelde jaargeld, waartoe de bouwkunstenaars nooit nog waren in staat gesteld. Het bestuur drong er dan ook op aan, den eerstvolgenden wedstrijd voor beoefenaars der bouwkunst uit te schrijven, wijzende op art. 13 der reeds genoemde wet, waarbij het vooruitzicht wordt geopend, dat in elk der vakken, beeldhouwkunst, schilderkunst, graveerkunst en bouwkunst, telken jare een prijs kon worden toegekend.

Reeds twee dagen later ontving het bestuur een antwoord op het verzoek, waaruit bleek, dat de Commissie van Toezicht het eens was met het bestuur, waar dit de wenschelijkheid betoogde van het houden van een wedstrijd in de schoone bouwkunst, en dat zij reeds in dien zin voorstellen aan den Minister van Binnenl. Zaken had gedaan. Zij achtte het dan ook raadzaam, dat het bestuur zich tot de Regeering zoude wenden.

Reeds den 30sten Nov. 1889 richtte het bestuur zich in een uitvoerig adres tot den Minister met het ernstig verzoek een zoodanig besluit te nemen, dat de eerstvolgende wedstrijd zou worden uitgeschreven voor beoefenaars der bouwkunst, en te willen bevorderen, dat de belangen van deze voor 't vervolg evenzeer zouden worden behartigd als die van de beoefenaars van andere kunstvakken.

Op dit adres ontving het bestuur op 12 December van den Minister Mackay ten antwoord, dat een wedstrijd als de gevraagde nog nimmer gehouden was, op grond van bezwaren, verbonden aan de bestaande regeling van dien wedstrijd, en dat, zoolang die bezwaren in verband met eene reorganisatie der Academie niet waren opgeheven, aan het verzoek niet kon worden voldaan.

Na het optreden van een nieuwen Minister van Binnenl. Zaken, den heer De Savornin Lohman, richtte het bestuur zich op 4 Maart 1890 tot dezen, met een zelfde verzoek; na twee maanden wachtens was dit nog niet beantwoord. Het bestuur verzond daarop den 17den Mei 1890 een tweede uitvoeriger adres, waarin o. a. werd verzocht eens een proef met een wedstrijd voor bouwkunstenaars te nemen, daar de beweerde bezwaren daartegen nog nooit hadden kunnen blijken, of wel, de bezwaren uit den weg te ruimen, om eindelijk de wet uit te voeren.

Op 28 Mei 1890 ontving het bestuur een schrijven, dat geen antwoord kon genoemd worden op zijn verzoek; het bevatte alleen de toezegging, dat bij eene eventueele herziening van de wet op bestaande bezwaren zooveel noodig zou gelet worden.

Het ontwijkende antwoord maakte een slechten indruk. Er waren echter andere middelen, om den Minister te doen spreken. Niet zonder voorkennis van het bestuur der Mij. werd bij de Staatsbegrooting van 1891 in de Afdeelingsverslagen de vraag gesteld: waarom worden de beoefenaars der bouwkunst uitgesloten van de mededinging naar het

(1) Art. 15 van de Wet van 26 Mei 1870, Staatsbl. n°. 78.

verkrijgen van een jaargeld, na bekroning aan de Academie van Beeldende Kunsten te Amsterdam?

Het antwoord bleek weer eene ontwijking of wees op onwil om tot die wedstrijden mede te werken. De wedstrijden waren wel overwogen, zeide de Minister, maar wegens onderscheiden bezwaren nagelaten, bezwaren die nauw samenhingen met de omstandigheid, dat aan de Academie zelve, waarvan de wedstrijd behoorde uit te gaan, in het vak waarover deze loopt, geen onderwijs gegeven werd. „Zal zoodanige wedstrijd — zeide de Minister — uitkomsten kunnen leveren, geëvenredigd aan de daarvoor te maken onkosten, dan moet eene reorganisatie der Academie zelve daaraan voorafgaan."

Dit antwoord, uitgebreider dan hier in enkele woorden is aangegeven, werd uitvoerig besproken in het Bouwkundig Weekblad (van 20 December 1890) en alle bezwaren weerlegd, een overzicht van al hetgeen het Bestuur had verricht, daarbij gevoegd, en het geheel in brochure-vorm gedrukt. Dat deze in handen kwam van hen die zich de zaak zouden aantrekken, — daarvoor werd zorg gedragen.

Ten slotte, na al deze bemoeiingen, zijn de wedstrijden voor bouwkunstenaars volgens de wet gehouden. De eerste had vijf jaren geleden plaats, maar ging niet door, wijl de eenige opgekomen kandidaat zich terugtrok. Voor de tweede meldden zich geen kandidaten aan, en thans, in 1900, heeft de derde plaats gehad, waarvoor twee kandidaten zijn opgekomen.

Na hetgeen de Maatschappij t. Bev. d. B. voor deze prijskampen heeft gedaan, zal het voor haar eene voldoening zijn, en een genoegen tevens, het eindresultaat van dezen laatsten vernomen te hebben. Moge de reeds plaats gehad hebbende bekendmaking der programma's, en nu, in ruimen kring, het kennismaken met het werk der mededingers, voor vele volgende een aanleiding zijn, minder angstvallig te zijn bij het nemen van een besluit om zich te onderwerpen aan een onderzoek naar hun talenten.

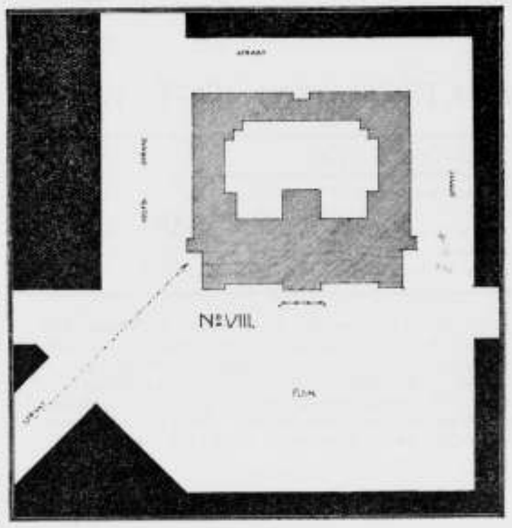
Thans een woord over het ingeleverde werk bij den wedstrijd van 1900.

Van beide ontwerpen kan niet anders gezegd worden, dan dat zij zeer verdienstelijk werk vertegenwoordigen, in aanmerking genomen de omstandigheden waaronder dit is vervaardigd. Een keuze daaruit te doen, zal voor de Jury, na grondige overweging, niet gemakelijk zijn geweest.

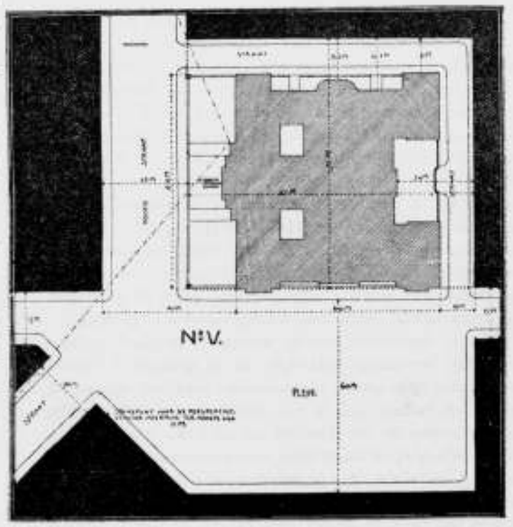
Het werk mag waarlijk gezien worden; de makers leggen er eer mede in en aan hun talent en werkkracht zij hulde gebracht.

Wat echter het meeste treft, is, dat de beide ontwerpers geen aandacht schijnen geschonken te hebben aan de bij het programma gevoegde situatie. (*) Het is vreemd, dat de bestudeering daarvan niet geleid heeft tot plattegronden met een hoofdingang op den hoek van plein en hoofdstraat, tegenover de straat in het verlengde van den diagonaal, en twee rechthoekig op elkander staande vleugels, elk voor een der in het gebouw gewenschte diensten.

In het programma wordt zelfs van vleugels gesproken, en de daarin bij elkander gevoegde gelijkwaardige vertrek-

Situatie van het plan van den heer J. F. Buchel.

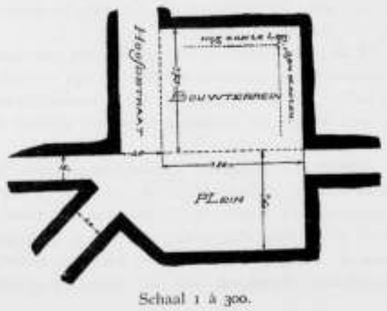

Situatie van het plan van den heer J. H. W. Leliman.

ken, hadden zulk een oplossing van het vraagstuk doen vermoeden.

Bij de dispositie zooals hier bedoeld is, zou gebleken zijn, dat het gebouw met veel kleiner grondvlak ontworpen kon worden, waarbij nog een groot voordeel zou zijn verkregen (omdat volgens het programma de rooilijnen niet gevolgd behoefden te worden) door het geheel aanmerkelijk terug

(*) Ter opheldering geven wij hier de situatie van het bouwterrein die behoord heeft bij het programma van de prijsvraag, afgedrukt in het Bouwk.-Weekbl. van 22 September j.l.

Schaal 1 à 300.

te schuiven; zoodoende zou het gebouw, met het oog op de bestemming, beter onttrokken zijn aan de drukte van het verkeer langs plein en hoofdstraat, en zou tevens ruimte beschikbaar zijn gebleven voor een monumentalen terreinaanleg bij de hoofdgevels, met trappen enz. De bedoeling van het programma omtrent de daarin genoemde nog aan te leggen ondergeschikte dwarsstraten, zou dan tevens beter zijn uitgekomen.

De heer Leliman heeft nog het meest zorg gedragen voor een gunstig uitzicht op zijn gebouw van uit de bewuste straat.

Door de bijzondere dispositie van den plattegrond van den heer Buchel heeft men zelf een zeer ongelukkig uitzicht op den bedoelden hoek van het gebouw. De heer Leliman heeft tenminste zorg gedragen, dat een hoekpaviljoen van zijn ontwerp wel niet een zeer op den voorgrond tredend, maar dan toch een in 't oog vallend gedeelte van het gebouw, zonder doodschen inspringenden hoek, te zien geeft.

De mededingers hebben wat te veel geheecht aan eene zekere monumentaliteit en strengheid van de gevels aan plein en hoofdstraat. Zij hebben het zich wat dit betreft te moeilijk gemaakt; want de oplossing van het hen voorgelegde vraagstuk hadden zij veel eenvoudiger kunnen vinden, in den geest als is aangegeven. Zij zijn waarschijnlijk teruggedeinsd voor de noodzakelijkheid van twee ongelijk lange gevels, en de monumentale ontwikkeling daarvan.

Beide heeren hebben de zaak ook te grootsch opgevat, zooals terstond blijkt uit hunne plattegronden, die te veel ruimte innemen, vooral die van den heer L.; deze is grootsch en monumentaal, hoofdzakelijk wat betreft den aanleg van de vestibulen en de trappen. (*) Het is waarschijnlijk tengevolge van het gewicht dat de ontwerper geheecht heeft aan de noodzakelijkheid om het publiek onder den indruk van ernst en grootheid te brengen, dat hij zooveel ruimte beschikbaar heeft gesteld — zelfs niet gevraagde als een trap voor de rechters en een salle des pas perdus, enz., — om er de lokalen omheen te groepeeren. Juist hierom is de zaak moeielijker geworden dan noodig was; enkele der voornaamste lokalen zijn dan ook niet geheel in overeenstemming met den monumentalen trapaanleg, en ook niet genoeg in verband met de gevels. De plattegrond is wat ingewikkeld geworden, en schijnt dan ook gezocht. De verbinding tusschen gedeelten van het gebouw op de hoofdverdieping is verbroken door doodloopende gangen.

Uit den voornaamsten plattegrond van den heer B. blijkt, dat deze het geheele beschikbare bouwterrein inneemt, waardoor de indeeling wel eenvoudig en voor het onderling verband der lokalen gemakkelijk is, maar een binnenplaats is verkregen, die tegenover het bebouwde terrein veel te groot is. Bij dezen ontwerper schijnt hoofddoel — en te recht — geweest te zijn, de beide afdeelingen van het gebouw goed te scheiden; maar volkomen gelukt is dit niet; eenvoudiger, minder wijdloopig en beter zou het doel bereikt zijn door eene scheiding in twee vleugels, waarop reeds is gewezen.

De heer B. heeft zijn hoofdgevel aan het plein gelegd; in de middenpartij van dien gevel ligt de groote zittingzaal, hetgeen misschien minder gewenscht is in verband met het drukke verkeer aan dat plein. De heer L., die het beschikbare bouwterrein te recht slechts ten deele heeft gebruikt, doordien hij twee kleinere binnenplaatsen heeft ontworpen in plaats van één zeer groote, kon zijn gevel aan de groote straat dus binnen de rooilijn van deze plaatsen. De groote zittingzaal heeft hij, goed gezien, aan dezen gevel gelegd; waarvoor een ruim plantsoen is aangelegd dat een kalme ligging verzekert.

De ruimten in het ontwerp van den heer B. voor het verkeer van 't publiek bestemd, zijn niet overmatig verlicht en de trappen hadden wat ruimer kunnen zijn, vooral met het oog op het hierbij nog niet voldoende gevolgde denkbeeld van scheiding der twee afzonderlijke diensten. In het ontwerp van den heer L. is voor de ruimte der circulatie en voor de verlichting van de trappen beter gezorgd; daarentegen voert de trap voor het publiek niet rechtstreeks genoeg naar het doel. In het ontwerp van den heer B. zijn niet alle W. C.s. behoorlijk gelegen, wel daarentegen de toegang voor de gevangenen en de ruimten voor deze aangewezen. In het ontwerp van den heer L. zijn de eerstgenoemde onderdeelen volgens den eisch geplaatst, daarentegen is aan lucht en licht voor de gevangenen niet of weinig gedacht.

De heer B. heeft bijna overal zorg gedragen voor een behoorlijke overeenstemming tusschen zijne indeeling van het gebouw en de gevels. Hij had echter wat strenger kunnen zijn en daarbij in aanmerking moeten nemen, dat de gevels aan ondergeschikte straten niet even rijk behoeven behandeld te worden als die aan de beide hoofdwegen.

Bovendien zou het uiterlijk niet zijn geschaad door minder groote vlakken metselwerk. Des ontwerpers streven naar het verband tusschen indeeling en gevels is hem op eenige plaatsen te zwaar geworden, bijv. waar hij een toren terzijde van den hoofdingang zich zeer ongemotiveerd laat ontwikkelen boven een gedeelte van de raadkamer; waar hij in beide zittingzalen aan de hoeken van den voorgevel, een enorm groot venster in den korten wand, en in verhouding daarvan benepen tweelichten — drie in getal — in den langen zijwand aanbrengt; waar hij ook drie groote vensters en twee kleinere, op verschillende hoogten, voor een zelfde zaal gebruikt, in het midden van den hoofdgevel gelegen. Trouwens de plaatsing en de verschillende vormen van de ramen en de afdekkingen van deze, werken niet mede om de rust in het ontwerp te bevorderen. Zeer onrustig zijn de ramen in de uitbouwen voor de trappen en, als deze, schuin oploopende; die wijze van plaatsing is wel te verdedigen, maar er is ook iets tegen in te brengen, omdat zij bij een gebouw, als het gewenschte, te veel opvallen en uit het kader vallen. De betrekkelijk weinige statigheid van het gebouw, doet nog niet genoeg aan een paleis van Justitie denken; de gevel aan de hoofdstraat is ook niet zeer belangrijk.

De hoofdingang heeft weinig verband met den gevel, en schijnt als 't ware later voor dezen geschoven te zijn; bovendien is hij nog al zwaar van vorm en van detailleering, vooral in vergelijking van de rijk en fijn ontwikkelde marquise. Dit geheele gedeelte is te los van het gebouw.

In overeenstemming met het doel van het gebouw heeft de heer L. ernst en deftigheid in zijn gevels gelegd; van deze is de achtergevel eigenlijk de meest geslaagde. In vele opzichten had dit de gevel aan het plein kunnen zijn, ware het niet, dat de ontwerper in details nog al van zijne oorspronkelijke schets is afgeweken; dit is zeer jammer, want de trouw gevolgde schets zou beter hebben voldaan. Ook de archieven zijn in het ontwerp anders geplaatst dan in de schets, en daardoor is geen verbetering verkregen. Een nadeel van het ontwerp is nog, dat het niet wat levendiger, hoe verdienstelijk overigens, is opgewerkt, en niet door wat kleur het verschil van materiaal is aangegeven. Aan de klassieke strengheid zou daardoor wat meer leven zijn bijgezet, dat niet verkregen is door het verschil in vorm van frontons en dakvensters.

De architectonische ontwikkeling der gevels en de indeeling van het gebouw houden niet genoeg verband met elkaar

(*) De verklaring der plattegronden vindt men hier achter.

Er zijn betrekkelijk belangrijke vertrekken, zooals de werk- en ontvangkamer van den President, die een minder gewenschten vorm hebben, en waarvan de ramen van te zeer uiteenloopende vormen zijn om een rustig geheel te verkrijgen; zoo worden groote belangrijke vertrekken, bijv. het vorengenoemde, en kleine ondergeschikte ruimten, als W.C.s, door ramen verlicht die in de gevels van gelijke waarde — zelfs gelijk — zijn. Onregelmatigheid van vertrekken is mede het gevolg van het ontbrekende verband tusschen de buiten-architectuur en de inwendige indeeling. De meest in het oog springende is wel deze, dat in de zaal van de griffie, in het midden van den gevel aan het plein, een paar wanden zijn geplaatst, die twee (beschikbare) ruimten afscheiden om later bij deze zaal gevoegd te kunnen worden, en dat deze wanden tegen de middelste raamroeden aansluiten, wat een goede en sierlijke binnen-architectuur van dit vertrek onmogelijk maakt. Dit is eene betreurenswaardige afwijking van de schets, die een zooveel betere oplossing aangeeft.

Het streven om de gevels te behandelen in overeenstemming met de belangrijkheid van de verkeerswegen waaraan zij liggen, heeft den ontwerper te recht geleid tot een verschillend uiterlijk dier gevels; maar hij heeft zich daarbij laten verleiden om het verschil ook te uiten in den stijl.

Wat de versiering van het inwendige betreft, daarin is bij het ontwerp van den heer L. weder ernst en rust betracht en ook verkregen; zij is van een beschaafde opvatting. De heer B. is in de ontwikkeling van zijn binnen-architectuur nog al gezocht; zij is daardoor wat wild en minder deftig, wel soms zeer origineel en van veel fantasie getuigende, maar dan ook hier en daar niet fijn-gevoeld en passend genoeg. De ontwerper heeft modern willen zijn, zooals trouwens ook voor details van zijn buiten-architectuur, en is daardoor minder ernstig gebleven dan zijn mede-kampioen.

Het eene plan heeft voordeelen boven het andere en omgekeerd, maar beider nadeelen zijn een gevolg van de te grootsche opvatting en de zucht naar een groote gevel-ontwikkeling; getuige de vele reserve-vertrekken in 't plan van den heer L., en het ontwerpen van woningen die niet in het gebouw tehuis behooren door den heer B. (*) Maar niettegenstaande al het opgemerkte, toonen beide inzenders talent en werkkracht te bezitten in bijna zoo gelijkstaande mate, dat eene uitspraak over den voorrang van den een boven den ander wel hoogst moeilijk moet zijn geweest. (**) Beider teekenwerk is talent- en smaakvol; eenstemmig zal ieder gaarne hulde brengen aan beider werkkracht, aan beider verdienstelijk werk.

Het is inderdaad geen gering te schatten zaak om onder omstandigheden als bij dezen prijskamp, na 18 uren achtereenvolgend werken, schetsplannen van plattegronden en gevels in te dienen, waaraan later niets meer gewijzigd mag worden.

Met het vooruitzicht om zulk een definitief ontwerp in gereedheid te brengen van een omvang als verlangd werd, is men niet op zijn gemak.

In de zaal der Academie, waar deze ontwerpen voor den eindkamp waren te zien, waren ook die voor den proefkamp tentoongesteld. Daarvoor werden verlangd, ontwerpen van een deftig heerenhuis, en een tochtdeur. De teekeningen van den heer L. zijn zeer artistiek opgewerkt. Het werk voor dien proefkamp ingeleverd, bevestigd zeer zeker de overtuiging van velen, dat beide mededingers aan elkander gewaagd zijn.

C. T. J. Louis Rieber.

(*) Bijv. *b.* woning klerk kantongerecht.
c. „ „ straf- en civ. zaken.
d. „ veldwachter.
e. „ machinist.
De verschillende stookgelegenheden in deze woningen — op het ingeleverde verdiepingsplan niet aangegeven — leiden tot vele moeilijkheden in verband met de indeeling der vertrekken op die verdieping.

(**) De jury voor de prijskamp bestond uit de heeren:
Dr. P. J. H. Cuypers, *Voorzitter*, H. P. Berlage, Nz *Secretaris*, Prof Aug. Allebé, L. Beirer, Prof. J. F. Klinkhamer, A. Salm G. Bzn. en Th. G. Schill.

LEGENDE BIJ DE PLANNEN VAN HET PALEIS VAN JUSTITIE.

A. STRAF- EN CIVIELE ZAKEN.

I. *Groote Zittingzaal* voor de Arrondissements-Rechtbank met publieke Tribune, afzonderlijke trap en toegang tot de straat. (II.) Voor de beschuldigden een directe verbinding met den onderbouw, tot een 6-tal cellen. (III.)
IV. *Kleine Zittingzaal* tot het houden der zittingen in kort geding en verificatie-vergadering.
V. Kamer van den President met een kabinet, VI, en een loge voor den Bode, VII.
VIII. Raadkamer. IX. Bibliotheek, en X. Kleedkamer.
In de nabijheid van de groote zittingzaal, de Wachtkamer voor de Getuigen, XI, en de Kamer voor de Advocaten, XII, met een Kleed- (XIII.) en Spreekkamertje. (XIV.)
XV. Kamer voor den Rechter-Commissaris, XVI Getuigen-Instructie.
XVII. Kamer voor den Officier.
XVIII. Kamer voor den Substituut-Officier.
XIX. Vertrek voor de Klerken, waarbij toegang tot den onderbouw voor het Archieven-Parket.
XXI. De Griffie-Rechtbank.
XXII. Kamer voor den Griffier en kamer voor den Substituut-Griffier.
In den onderbouw hieronder een tweetal vertrekken.
XXIII. Rechterlijke Archieven, en XXIV de Overtuigingsstukken-Rechtbank met directen toegang.

B. KANTONGERECHT.

25. *Zittingzaal Kantongerecht.*
26. Kamer van den Kantonrechter, waarbij 27 Kabinet en 28 een Kleedkamertje
29. Kamer voor de Getuigen,
30. Wachtkamer (voor Advocaten, Praktizijns en Notarissen),
31. Kamer voor de Deurwaarders en
32. Kamer voor de Rijksveldwacht.
33. Kamer voor den Ambtenaar Openbaar Ministerie, met 34, Vertrek voor de Klerken.
35. Griffie Kantongerecht, met 36, Kabinet voor den Griffier.
Hieronder in den onderbouw:
37. Archieven van het Kanton, en 38, de Overtuigingsstukken Kantongerecht in een tweetal lokalen.
39. Gereserveerde waterclosets met toillette. 40. Eenvoudige closets met waschgelegengeid voor het personeel. 41. Waterclosets voor het publiek.
In de gelijkstraatsche verdieping of onderbouw voorts: 42, de Archieven van den Burgerlijken Stand, en 43, de Notariëele Archieven, door tusschenmuren in afzonderlijke afdeelingen verdeeld.
h. Portier of Concierge en woning met een drietal Vertrekken *i, k, l,* en *m,* een Keukenkamer ten dienste der bediening.
Poort of toegang voor den gevangenwagen met een kleine Remise. (*n.*)
Verder in:
Een gedeeltelijk Souterrein, ruimte voor: *o,* de toestellen der Centrale Verwarming, *p,* Electrische Verlichting, waarnaast *q,* een kolenruimte. *)
s. Magazijnen; *t,* Bergplaatsen; *r,* Reserve-vertrekken of beschikbare ruimten voor eventueele latere uitbreiding van den dienst.

*) In het project van den heer Buchel in een afzonderlijken plattegrond aangegeven (onder de woning van den machinist enz.).

PRIJSVRAGEN.

De uitspraak der jury in zake de prijsvraag voor eene te 's Hertogenbosch op te richten fontein, waarvoor Jhr. mr. P. J. Bosch van Drakenstein, in leven Commissaris der Koningin in Noord-Brabant, een kapitaal beschikbaar stelde, is in haar geheel:
1e prijs f 400, de heeren Oscar en Henri Leeuw, te Nijmegen;
— 2e prijs f 250, de heeren Anton van de Sandt, te Rotterdam en Leo P. Stracke, te 's Gravenhage; — 3e prijs f 100 de heer Henri A. Scholtz Jaczn., te Amsterdam.
Deze drie ontwerpen zullen voor het publiek tentoongesteld worden.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN

Afdeeling 's-Gravenhage, 30 November 1900. Na afdoening der gewone werkzaamheden werd het woord gegeven aan den heer Joh. Mutters jr., architect alhier, om zijne rede te houden over de Parijsche Wereld-Tentoonstelling en de Nederlandsche afdeelingen.
Spreker begon met een geschiedkundig overzicht van de tentoonstellingen in Frankrijk en in het bijzonder van die te Parijs en gaf een denkbeeld van hun doel en inrichting alsook van de middelen van vervoer en de verlichting zoowel in het algemeen als wel voor bijzondere doeleinden, voor extra-feestelijke dagen enz.
Aldus kwam spreker aan de jongste „Exposition" en leidde zijne hoorders als 't ware al wandelende over de terreinen rond, steeds eene beschrijving gevende van de merkwaardige gebouwen, zoowel uit- als inwendig. Aangezien dit geschiedde aan de hand van eene groote hoeveelheid prachtplaten van alle gebouwen en van vele constructiën, van alle Nederlansche afdeelingen, van de gebouwen der „Rue de Paris", en van de „Rue des Nations", van het Champ de Mars", van het „Trocadero", van de Dôme des Invalides, enz. enz — waren de aanwezigen in de gelegenheid een zoo getrouw mogelijk beeld van de enorm grootsche onderneming te aanschouwen.
Vervolgens kwam spreker er toe om eene vergelijking te maken met de Tentoonstelling van 1889, en werden door hem de gebouwen van voorheen en thans op verdienstelijke wijze besproken. De wijze van tentoonstellen om alle landen in verschillende sectiën te plaatsen, met hunne onderscheidene nijverheids-afdeelingen, verdient volgens spreker geene aanbeveling voor het vervolg. Wat de gebouwen betreft vond spreker het minder goed dat de constructiën zoo verborgen waren, iets wat bij de meeste gebouwen van 1889 anders was; ook het samenvoegen van verschillende conceptiën tot één geheel is minder gelukkig te achten. Doch ten slotte komt alle eer en lof toe aan het zoo rijke Fransche genie, dat zulk eene grootsche onderneming op touw durfde zetten, niet alléén, maar met zulk een succes heeft weten te beeindigen.
De Voorzitter bracht een woord van hartelijken dank aan den heer Mutters, die ons zulk een aangename voorstelling had gegeven van het colossale en grootsche wat dezen zomer in Frankrijks hoofdstad te zien was; met recht eene aangename herinnering voor hen die er geweest zijn en toch ook zoo aangenaam voor hen die er niet kwamen. Ook wenschte hij den heer Mutters geluk met het werkzaam aandeel dat ZEd. aan de Ned. Afd. heeft gehad en het succes waarmede die arbeid is bekroond; ook herdacht de heer Metzelaar de erkenning die den heer Mutters voor zijn persoon was te beurt gevallen en wenschte hem ook daarmede van harte geluk.
Na volle instemming der aanwezigen met deze woorden van dank en hulde, werd de vergadering gesloten.

BERICHTEN.

Aan de Vlaamsche Gazet werd van 14 Nov. j.l. uit Delft het volgende geschreven.
„Men maakt zich hier hoe langer hoe meer ongerust over den Dom, die niettegenstaande zijn vier nieuwe spitsen, toch niet op zijn scheefbeid is teruggekomen.
Nog altijd overhelt hij naar 't prinsenhuis. Vandaag of te morgen zal er nog eens eene nauwkeurige opmeting plaats hebben, maar het „lijkent" hoe langer hoe meer een dronken kerel: van onderen *rechts* overhellende en (de nieuwe spitsen) van boven *links*. Er is maar één goeden troost voor de Delvenaren, n.m. dat een beroemd architect gezegd heeft dat de toren de eerste jaren niet zal nederdalen, evenmin als dien van Pisa. Wij zullen zien wien in 't gelijk is: de toren, die hoe langer hoe scherper gaat staan, of de architect die zegt dat hij niet zal vallen. Misschien valt hij niet, nu de architect het gezegd heeft. Hij zoud' er ook een kwaad ding aan doen, want de vier nieuwe versiersels op dien ouden stomp, hebben eventjes *dertig duizend guldens* gekost."
Wij, voor ons, gelooven niet aan de ongerustheid, althans hebben er nog niet van geheord. Aan het adres der „Gazet" zij intusschen opgemerkt, dat een gemeenteraadslid van Delft nu een veertigtal jaren geleden berekend heeft — zooals de Delftsche Studenten-Almanak toen uitvoerig mededeelde — dat de inwoners van Delft niet ongerust behoefden te zijn, daar de toren sinds zijn stichting, eenige eeuwen geleden, slechts een 7-tal graden was gaan hellen. Eer dat hij 90 graden zou hellen, had men nog tijd. De Gazet kan het narekenen.

De herstelling der monumentale kerk van de N. H. gemeente te Rijp is thans voltooid.

De Friesche Bouwkring heeft een motie aangenomen, waarin de wenschelijkheid wordt uitgesproken om het metselen op te nemen als leervak aan de ambachtsscholen.
Moge de vereeniging nu ook de middelen aan de hand doen om de bezwaren te overwinnen, die tot nu toe aan het onderwijs in dit vak aan dergelijke inrichtingen zijn verbonden.

De inzendingen der Nederlandsche architecten op de Parijsche Tentoonstelling zijn door het bureau van de Mij. t. Bev. der Bouwkunst te Amsterdam terug ontvangen. Vóór dat zij aan de inzenders worden teruggezonden, zullen zij op nader aan te kondigen dagen in het gebouw der Mij. worden tentoongesteld.

De Société U. N. I. te Rotterdam heeft gemeend, de onderscheiding die den heer J. F. Buchel, prijswinner in den wedstrijd voor de schoone bouwkunst, is te beurt gevallen, niet onopgemerkt te mogen laten. De vereeniging, waarvan de heer Buchel lid is, heeft hem daarom j.l. Donderdagavond feestelijk in haar societeitslokaal ontvangen, en hem daar den eerewijn aangeboden. Vervolgens had een gemeenschappelijk souper plaats, waarbij de heer Buchel als gast aanzat.
Op Zondag 2 December, te één uur des namiddags, zal er eene officieele receptie plaats hebben in het gebouw der Academie te Rotterdam, waarbij gelegenheid zal bestaan den bekroonde te complimenteeren.

De steiger aan den westgevel der St. Bavo-kerk wordt thans afgebroken, thuis de restauratie van dit gedeelte, na vier jaren arbeidens, thans is afgeloopen.

PERSONALIA.

Burg. en Weth. van Leiden dragen aan den Raad ter benoeming voor de betrekking van bouwkundig ingenieur, voor den tijd van drie jaren, op eene jaarwedde van f 3500, voor den heer G. L. Driessen, civiel-ingenieur. De twee andere sollicitanten konden niet in aanmerking komen wegens gemis van het ingenieurs-diploma.
Voor de betrekking van hoofdopzichter bij de gemeentewerken worden aanbevolen de heeren: P. C. de Does, hoofdopzichter te Middelburg; H. H. Verhulst, bouwkundigen, J. A. Verhoog, opzichter over de gebouwen en begraafplaatsen van het Ned. Herv. Kerkgenootschap, de beide laatsten te Leiden.

In plaats van den heer Bart van Hove, is benoemd tot Directeur van de Quellinus-school de heer C. W. Nijhoff, architect, leeraar aan dezelfde school.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:
Bouwkundig Opzichter 4.
Bouwkundig Teekenaar 3.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 20.
Aantal geplaatste sollicitanten:
Bouwkundig Opzichter-teekenaar. 1.

MEDEDEELING.

Naar aanleiding van het artikel over „Gewelven Systeem Fabre", in het voorgaande Weekblad, worden ons van eenige zijden inlichtingen gevraagd omtrent het adres van de firma Fabre et Co.
Dit is: Parijs, 68. Boulevard Saint-Marcel.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

DINSDAG 4 DECEMBER.

ROTTERDAM. Het bouwen van een Zusterhuis op het terrein van het ziekenhuis a/d. Coolsingel.

Het gemeentebest., n.m. 1 u. Bestek en teek. ter inz. op de secretarie en in het Timmerhuis en à f 2 te bekomen bij de Wed. P. v. Waesberge en Zn. Inl. te bekomen aan het Timmerhuis. Aanw. gedaan.

UTRECHT. Bestek no. 836. Het maken van eene woning voor machinist en stoker op het stat. Lage-Zwaluwe. Begr. f 10600.

De Maatsch. tot Expl. van Staatssp., n.m. 2 u. (lok. tijd), aan het centr.-bur., Moreelsepark.

VLISSINGEN. Den bouw van een woonhuis, aan de Badhuisstraat alhier.

De bouwk. P. Houthuis, n.m. 2 u., in het café Krieken. Bestek en teek. in gen. café ter inz., terwijl dagelijks inl. te bek. zijn bij den bouwk. voorn., Walstraat H 193. Aanw. gedaan.

'T WAAR (GR.). Herstellingen en vernieuwingen aan een hoerderij op het Waar.

De arch. J. v. Lenning te Winschoten, n.m. 4 u., in het logement van B. Uffen te 't Waar. Bestekken verkrijgb. ten huize van aanbesteding à 50 cts. p. ex. Aanw. ged.

WOENSDAG 5 DECEMBER.

SAS VAN GENT (HERBEST.). Het bouwen van een magazijn met bovenwoning aan de Oostkade, voor rekening van den heer G. van Veen.

De aanbesteder, n.m. 2 u. in de herberg van de Wed. Wijffels. Gewijzigd bestek en teek. tegen f 1 verkrijgb. bij de wed. C. B. Wijffels aldaar en den architect J. Wisse te Zaamslag.

DONDERDAG 6 DECEMBER.

's-GRAVENHAGE. Het maken van fundeeringen, metselwerken en bestratingen voor den bouw van Coxe-ovens in de oude stokerij der gem.-gasfabriek ald.

Het gemeentebest., n.m. 2 u. Bestek en voorw. met 1 teek. à f 1 te verkr. aan de bureaux der gasfabriek, Loosduinsche Weg en Kazernestraat 42. Bilj. moeten uiterlijk 's midd. 12 u., ten raadhuize secretarie 3de afd. bezorgd zijn.

ROTTERDAM. Het bouwen van 2 winkelhuizen met bovenwoningen aan den Goudschensingel.

De arch. W. Molenbroek, n.m. 2 u., in het Witte Huis, 9de verdieping. Bestek en teek. à f 2,50 te bek. bij voorn. arch.

VRIJDAG 7 DECEMBER.

KLUNDERT. Het bouwen van een paardenstal tegen en achter het koetshuis van den heer Maris aan de Wagenstraat.

De arch. J. D. Schalenkamp. Bilj. moeten uiterlijk op 6 Dec. per post, aan het adres van notaris Maris ald. ingeleverd en zullen op 7 Dec., v.m. 9 u. te zijnen kantore geopend worden. Bestek met voorw. bij mej. de Wed. A. v. Beek ald. en bij den heer Tholenaars te Zevenbergen.

MAANDAG 10 DECEMBER.

AMSTERDAM. Het bouwen van een hulpbank van leening op een terrein aan de verlengde Lepelstraat.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u.

ROTTERDAM. Het bouwen van een nieuwen voorvleugel aan het St. Franciscus gasthuis zijnde een tweede deel van het nieuw te bouwen gasthuis.

Het best. van gen. gasthuis, v.m. 11 u., in het gesticht.

DINSDAG 11 DECEMBER.

HEEL (LIMB.). Het afbreken van een gedeelte der kerk en het bouwen van een priesterkoor, transept, sacristy enz. aan de bestaande kerk.

Het R.-K. Kerkbest. van den H. Stephanus, n.m. 2 u., bij H. van Ass. Bestek en teek. verkr. aan de pastorie, bij den burgemeester en bij arch. C. Fransen te Roermond, welke laatste ook inl. geeft. Aanw. 11 Dec., n.m. 2 u.

ROTTERDAM. Het bouwen van een distilleerderij, likeurstokerij met kantoren, magazijnen, pakhuizen en bovenwoningen (1230 M². bebouwd) op een terrein tusschen het Weenaplein en v. d. Duinstraat.

De firma Coebergh en de Bruin, v.m. 11 u., in het Poolsche koffiehuis, Zuidblaak. Bestek en teek. ter inz. in voorn. koffiehuis en à f 3,50 te bekomen bij den arch. J. G. Buskens, Delftschevaart 55. Aanw. 10 Dec., v.m. 11 u.

UTRECHT. Bestek no. 837. Het maken van een gebouw voor het beproeven van steenkolen, met daarmede in verband staande werken op het stat. Zwolle. Ram. f 8300.

De Maatsch. tot Expl. van Staatssp., n.m. 2 u. (lok. tijd). aan het centr.-bur. Moreelsepark.

UTRECHT. Bestek no. 222. Het bouwen van een munitiemagazijn in het verdedigingswerk te Vreeswijk als verbetering van ondergeschikt belang aan de werken in de Nieuwe Holl. Waterlinie. Raming f 4400.

De genie, v.m. 10 u., op het bureel van den besteder op Damlust. Bestek vanaf 30 Nov. en de processen-verbaal van gegeven inl. en aanw. vanaf 8 Dec. ter lez. op gemeld bureel. Bestek en afschriften van de processen-verbaal zijn vanaf diezelfde tijdstippen voorw. verkrijgb. bij den besteder, resp. tegen f 0,40, f 0,15 en f 0,15 per stuk. Inl. worden gegeven door den besteder te zijnen bureele op 7 Dec., van 10—12 u. Aanw. 4 Dec., te 10½ u.

VRIJDAG 14 DECEMBER.

's GRAVENHAGE. Het verbouwen van het post- en telegraafgebouw te Gorichem en daarmede in verband staande werken. Raming f 1570.—.

Het minst. van W. H. en N. n.m. 1 u. Bestek ligt ter inz. aan gen. min. en aan het bur. van den rijksbouwm. en is verkr. bij Gebr. van Cleef aldaar. Inl. geeft gen. rijksbouwm. en de opz. J. Bartels te Rotterdam. Aanw. 7 Dec. v.m. 11 u.

DONDERDAG 20 DECEMBER.

AMSTERDAM. Het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen aan onderst. etablissement gedurende de jaren 1901, 1902 en 1903. Ram. f 6643,50.

Het Min. van Koloniën, n.m. 1 u., aan het Kolon. Etablissement. Bestek tegen overmaking van f 0,60 verkrijgb. bij Gebr. van Cleef, te 's Hage, zoomede op mondelinge aanvr. tegen denzelfden prijs in het Kolon. etabliss. voorn. Inl. worden gegeven door den voorz. der commissie van keuring voor het depart. van Koloniën te Amsterdam en door den heer P. H. v. Niftrik te Amsterdam. Aanw. 13 Dec., v.m. 11 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen — Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. — Nijmegen, In de Betouwstraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Betaalde Brandschaden ruim - 20.000.000.00

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

15 NOVEMBER.

GELDERMALSEN. Het bouwen eener dubbele woning op de Zaaiwaard. Door de directie der Nuts-spaarbank.

Laagste inschrijver M. v. Lith, f 2715. Gegund.

ZANDVOORT (ONDERH.). Het verbouwen van een huis aan de Boulevard de Favauge no. 16. Door den arch. J. C. v. d. Berg te Haarlem.

Gegund aan A. H. Slegers te Zandvoort.

20 NOVEMBER.

APELDOORN. Het maken van een bergplaats met kalkputten enz. Door de heer J. Wesselius.

Laagste inschrijver W. Eijlander, f 390. Gegund.

OMMELANDERWIJK. *a.* Het amoveeren van een oud en het bouwen van een nieuw woonhuis; *b.* alle benood. glas-, verf- en behangwerken, voor rekening van mej. de Wed. Veninga ald. Door den archit. A. Woldendorp.

Timmerwerken. Laagste inschrijver G. Schreuder, Ommelanderwijk, f 1415*.

Verfwerken. M. E. Kolkman, Zuidwending, f 67,50*. *Gegund.

ZANDVOORT (ONDERH.). Het bouwen van een woonhuis met winkel en smederij. Door den arch. W. E. Doeglas te Haarlem.

Laagste inschrijver A. Lucas, Haarlem, f 7415.

21 NOVEMBER.

SAS VAN GENT. Het bouwen van een magazijn met bovenwoning aan de Oostkade voor rekening van den heer G. v. Veen. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver E. Claeijssens, f 3985.

22 NOVEMBER.

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van een dubbele villa te Scheveningen. Door den bouwkundige Paul J. Oprel.

Laagste inschr. R. C. Hartman, f 31240.

23 NOVEMBER.

's-GRAVENMEER (N.-BR.). Het bouwen van een winkel en woonh. Door den bouwk. P. Schellekens Wzn.

Laagste inschrijver M. P. van Dongen, f 3444. Gegund.

24 NOVEMBER.

ETTEN. Het metselwerkloon van een woonhuis met bakkerij en stoommolen bij de molen te Etten. Door den heer P. J. Willemsen.

Laagste inschr. J. v. Dullmen, Didam, f 364.

UTRECHT. Het bouwen van 5 woningen op een terrein aan de geprojecr. straat tusschen de Noteboomenlaan en de Abstederdijk aldaar. Begrooting f 9318,28. Door het college van regenten der vereenigde Godsen Gasthuizen.

Laagste inschrijver F. IJperlaan, f 8333.

WAGENINGEN. Het verbouwen van een koffiehuis en het bouwen van 4 woningen naast dat perc. Door den arch. R. de Vries.

Schilderwerk. Laagste inschrijver Ponsen, f 299.

Timmerwerk. R. F. Driever, f 1477.

Metselwerk. Welgraven, f 2403.

Smidswerk. G. v. Triest, f 95.

Loodgieterswerk. F. v. Zetten, f 149.

Massa. J. B. Radstake, f 4636.

26 NOVEMBER.

's-GRAVENHAGE. Het maken van den bovenbouw met bijbehoorende werkzaamheden voor een gebouw voor toegepaste natuurkunde op een terrein, grenzende aan de R. C. begraafplaats te Delft. Ram. f 377000. Door het prov. bestuur.

Laagste inschrijver G. Key, Rotterdam, f 355100.

KOLLUM. Het bouwen eener nieuwe school en onderwijzerswoning te Burum. Door het gemeenebest.

Laagste inschrijver F. Dam, Zwagerveen, f 9360. Nog niet gegund.

27 NOVEMBER.

DEVENTER. Het afbreken van een bestaand en het bouwen van een nieuw woon- en winkelhuis aan de Engestraat no. 20. Door den heer J. H. Marijn.

Laagste inschrijver J. A. v. Linschoten, f 6666.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van 2 woningen voor den heer J. Bos te Lonneker.

Laagste inschr. Perik, Lonneker, f 2988.

ROTTERDAM. Het bouwen van 2 burgerwoningen op een perceel grond aan den Dordtschen Straatweg, voor rekening van den heer W. Groeneboom. Door den bouwk. A. v. d. Linden.

Laagste inschr. M. A. P. Sorber, f 3724.

ROTTERDAM. Het bouwen van eene school aan Middellandstraat. Door het gem.-bestuur.

Laagste inschrijver J. Kloet, Overbeeke, f 38700.

UTRECHT. Bestek no. 833. Het maken van een hoofdgebouw en een gebouwtje voor waterplaatsen en privaten met daarmede in verband staande werken op het station Meerssen. Ram. f 23000. Door de Maatsch. tot Expl. van Staatsspoorw.

Laagste inschrijver M. Schenk, Maastricht, f 25750.

28 NOVEMBER.

'S-GRAVENHAGE. Het amoveeren van perc. Toussaintk. No. 65 en het ter plaatse bouwen van een winkel met bovenhuis. Door den arch. Em. Caron.

Laagste inschr. L. Koolen voor f 19520.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma Gebrs. Hesse), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusatti, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstuc-fabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel, Stoomzaag- en -Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — HÖXTER-GODELHEIM A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken, Isoleersteenen, Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare bekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blowers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königswinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-**steenen vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Eerste Nederl. Papierstûcfabriek,

voorheen **BENNEWITZ & Co.**

Papierstûc dient tot geheele vervanging van Stucadoorwerk, Cartonpierre enz. en kan direct aangemaakt worden. Het wordt om zijne uitstekende eigenschappen (lichtheid, duurzaamheid, onbrandbaarheid, geschikheid om dadelijk te beschilderen), door H.H. Architecten enz. aanbevolen.

Kantoor: Damrak 85, AMSTERDAM. Fabriek en Atelier Tolhuis o/h. IJ.

Schilderlinnen verkrijgbaar in de breedten van 2.10, 2.55, 3.10, 4.10, en 5.10 tot de meest concurreerende prijzen.

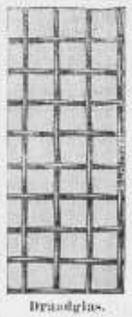
Uitvoerders der gevelbekleeding van Oud Holland op de Wereldtentoonstelling te Amsterdam in 1895, van Oud Dordrecht in 1897.

Tentoonstelling Papierindustrie artistique Parijs. October 1894.
GROOTE GOUDEN MEDAILLE & EERE DIPLOMA.

GEBS. VAN MALSEN, DEN HAAG.

STOOMTIMMERFABRIEK.

Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

Draadglas.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6–10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15–30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

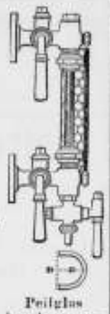
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen – Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEPHOON No. 593.

Peilglas beschermers.

BECHEM & POST, Hagen i/W.,

FABRIEK VAN

CENTRALE VERWARMING,

allen systeems met Vrijstaande en Ingemetselde Ketels.

Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen, met en zonder Ventilatie,

waarvan vele in Nederland geplaatst zijn, in Kasteelen, Villa's, Woonhuizen, Fabrieken, Scholen, Kerken, Ziekenhuizen, Rechtsgebouwen, Archieven, Museum's, enz., enz., en waaromtrent door ervaring der soliditeit en goede werking der inrichting steeds de beste attesten kunnen overlegd worden.

Verdere inlichtingen geeft de

Generaal Vertegenwoordiger der firma

D. S. M. KALKER, Amsterdam,

Koninklijke Magazijnen van Bouwartikelen, Gereedschappen, Koper- en IJzerwaren enz. enz.

TELEGRAMADRES: KALKER, IJzerwaren. TELEPHOON No. 2144.

J. G. BUIJS & Co.,

NOORDWEST-BINNENSINGEL 23, DEN HAAG.

Houthandel, Stoomzaag- en -Schaverij.

Levert alle soorten van Lijsten, Koplatten, Architraven, Water- en Neuslijsten.

Modellen worden op aanvraag gratis toegezonden. Concurreerende prijzen.

STAAL & HAALMEIJER,

AMSTERDAM.

Engelsche Stalinrichtingen.

IJZEREN TRAPPEN, VLOER- EN KELDERLICHTEN enz.

uit de beroemde Fabrieken van

The St. Pancras Ironwork Company, LONDON.

Amsterdamsche Jalousiën-fabriek.

Speciaal Adres voor:

ROLLUIKEN, ZONSCHERMEN,

TOCHTSCHERMEN, SERREDEKKING Glas, Jalousiën enz.

Eenig adres voor HOUTEN PARQUET TAPIJTEN.

Speciale fabriek van GESCHILDERDE WINKELGORDIJNEN.

F. J. KRONER & Zonen, HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

BOEK-, STEEN en PLAATDRUKKERIJ

MOUTON & Co.

HERDERSTRAAT 5.

Telephoon No. 33.

S-GRAVENHAGE.

Levering binnen den kortst mogelijken tijd en tegen concurreerende prijzen van alle soorten

BOEK-, KANTOOR- en HANDELSDRUKWERKEN

Illustratie- en Kleurendruk.

Aandeelen,

Obligatiën en Couponbladen.

Begrootingen, Bestekken.

Plan- en Detailteekeningen.

Photolithografie en Lichtdruk.

KOPER- en STAALGRAVUREN.

Etsen en Photogravuren.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

Honorarium-Tabellen

voor

Bouwkundige Werkzaamheden

met en zonder Nota.

Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 31 Mei 1895.

Per stuk 10 cts.; bij 50 ex. f 2.—, bij 100 ex. f 3.—.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

8 DECEMBER 1900. 20e JAARGANG. No. 49.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 'S GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. – 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. f 15.– 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.– • • •

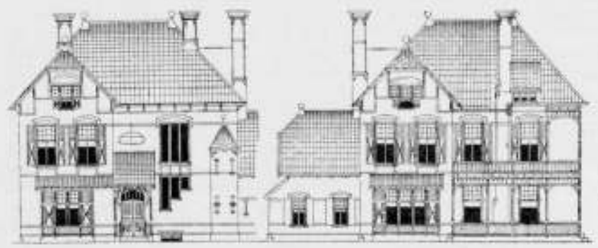
PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1–5 regels f 1.– elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. – Villa onder Vechten. – Na den prijskamp in de schoone bouwkunst. – Geschillen en werkstaking. – Ingezonden. – Verslagen van vergaderingen. – Berichten. – Beantwoording van prijsvragen. – Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. – Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. – Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz. – Advertentiën.

VILLA ONDER VECHTEN.

De villa is gelegen op een perceel tusschen den Koningsweg en den Houtenschen weg tegenover het buitengoed „Nieuw-Amelisweerd" onder Vechten, en gebouwd op een terras ± 1.20 M. boven het maaiveld gelegen, op een afstand van 75 M. uit den Houtenschen weg en van 100 M. uit den Koningsweg.

VILLA ONDER VECHTEN.

Oostgevel. Schaal 1 à 300. Westgevel.

Plan beganegrond.
Schaal 1 à 400.

Het gebouw werd opgetrokken van Utrechtsche steen, boerengrauw, met gebruikmaking van geglazuurde steen voor banden, van Morleysteen voor blokken en waterdorpels en Escauzijnsche hardsteen voor voetmuurbanden en blokken. Voor dakbedekking werden gebruikt roode kruispannen en voor de uitbouwen en den overdekten ingang roode leipannetjes. Boven den ingang bevindt zich een tegeltableau van faïence tegels waarop de naam der villa: „Groenewoud". Het trapraam, het bovenlicht van den hoofdingang en de ramen der serre werden bezet met glas in lood gevat.

De indeeling is duidelijk op de teekening aangegeven. (*) Uitgenomen in het salon en op de kamers der verdieping en de keuken, zijn in alle vertrekken betimmerde plafonds aangebracht en in de vestibule en langs de trap houten betimmeringen.

De aanbesteding had plaats den 9en Februari 1900; het werk werd gegund aan den laagsten inschrijver N. Willemse te Vreeswijk voor de som van f 19325, die het werk onder toezicht van den dagelijkschen opzichter J. A. van Bekkum uitstekend heeft afgewerkt. Het plan werd voor Jhr. Bosch van Drakestein gemaakt door mijn zoon J. C. Wentink, en onder zijne leiding uitgevoerd.

SCHALKWIJK 23 Oct. 1900,
E. G. W.

(*) De bestemming der vertrekken is als volgt:

I. Vestibule.	V. Keuken.
II. Salon.	VI. Bijkeuken.
III. Eetkamer.	VII. Office.
IV. Studeerkamer.	VIII. Knechtskamer.

Op de verdieping zijn boven II, III en IV, slaapkamers gelegen, boven V, een bad- en een kleedkamer, boven VI en VII een garderobe en boven VIII een provisiekamer.

Op den zolder zijn een logeer- en een dienstbodenkamer afgeschoten.

Onder I, V en een gedeelte van III liggen een wijn-, een brandstoffen- en een provisiekelder.

NA DEN PRIJSKAMP IN DE SCHOONE BOUWKUNST.

Van den heer Herm. Kloot, Secretaris der Société U. N. I. te Rotterdam, ontvingen wij het onderstaande verslag, dat echter niet meer geplaatst kon worden in het vorige blad. Gaarne staan wij er ruimte voor af in dit nummer.

Op initiatief van de Société U. N. I. werd besloten, met medewerking van de leerlingen der Rotterdamsche Academie van B. K. en T. W., den heer J. F. Buchel, winner van den Prix de Rome, lid der Société U. N. I. en oud-leerling der Academie, in intiemen kring eene warme ontvangst te bereiden.

Daartoe had zich in den avond van 29 November, op het perron van het station D. P. eene groote schare belangstellenden ver-

eenigd. Onder het spelen der muziek stoomde de trein het station binnen en werd de heer Buchel met een daverend gejuich ontvangen. Als in triomf werd hij naar het voor hem bestemde rijtuig gebracht, waarmede hij te 9 ure in het feestelijk versierde Sociëteitslokaal aankwam, waar inmiddels de leden der Vereeniging met belangstellende Academie-leerlingen zich hadden opgesteld. Bij monde van den Voorzitter, den heer Joh. A. Millenaar, werd de jubelaris met hartelijke woorden geluk gewenscht met het behaalde succes, waarna de heer Henri Evers, Eerelid der Vereeniging hem, eveneens feliciteerde, terwijl ondertusschen de Eerewijn werd aangeboden.

Een allergezelligst souper besloot deze welgeslaagde huldebetooging.

Het lag natuurlijk voor de hand, dat in de eerste plaats het bestuur van de Academie voor B. K. en T. W. te Rotterdam, waarvan de heer Buchel een ijverig en doortastend leerling was geweest, zijnerzijds niet achter wilde blijven om uiting te geven aan de vreugde over het succes van dien leerling. Het Bestuur had dan ook Zondag j.l. eene receptie georganiseerd, waarop de heer Buchel de gelukwenschen van vereenigingen en particulieren kon in ontvangst nemen.

Toen de prijswinner te ongeveer één uur in het Academiegebouw — waarvan de vestibule en de receptie-kamer kwistig met groen en bloemen versierd waren — was binnengeleid en plaats had genomen in den kring zijner ouders, zusters en broeder, nam de heer J. Hudig, Voorzitter van het Bestuur der Academie, het woord. Spreker herinnerde er aan, dat hij nu twee jaren geleden aan Buchel, met het einddiploma, de zilveren medaille had mogen overhandigen als een waardeering voor zijnen arbeid; dubbel aangenaam was het hem nu, hem te midden zijner familie geluk te mogen wenschen met de buitengewone onderscheiding die hij pas te Amsterdam had behaald, en welke hem in de gelegenheid zal stellen zijne studiën in den vreemde voort te kunnen zetten. De heer Hudig hoopte, dat die studiën een der eerste schreden mogen zijn op den weg die voor den oud-leerling naar een schoone toekomst leidt, en besloot als volgt: Moge gij, teruggekeerd met verruimden blik, een waardig vertegenwoordiger blijken van de vroeger hier te lande zoo hoog in eere zijnde kunst, die thans gelukkig weder meer de aandacht trekt.

Namens het bestuur bood de spreker den toegesprokene een grooten lauwerkrans aan, daarbij nog de hoop uitsprekende, dat de bekroonde nooit zou vergeten een leerling van de Rotterdamsche Academie te zijn geweest.

Namens de leeraren werd door den Directeur der Academie, de heer A. Nolen, het woord gevoerd. Deze gaf uiting aan zijne vreugde over het succes van den nog slechts 23 jarigen man; dit was mede eene groote eer voor de Academie, daar het bewees, dat het onderricht er in goede handen was.

De heer Henri Evers voerde vervolgens het woord namens de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap. Aan het einde van zijne toespraak drukte hij de hoop uit, dat in den tijd waarin de heer Buchel nu de gelegenheid zou hebben de machtige werken der bouwkunst te bestudeeren, hij daaruit tevens de kracht zou putten om, met waardeering van het groote verleden der kunst, zijn eigen weg te gaan, voldoende aan eigen eischen en drijfveeren.

Namens de Sociëteit U. N. I., waarvan de heer Buchel lid is, sprak de Voorzitter dier Vereeniging, aan het hoofd eener deputatie uit haar midden, hartelijke woorden van vriendschap, en van vreugde over het succes van een mede-lid.

Ook het bestuur van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst was niet achtergebleven. De Voorzitter, het bestuurslid de heer J. Verheul Dzn. en de Secretaris waren ter receptie opgekomen. De heer A. Salm G. Bzn. nam het woord en herinnerde in korte trekken aan de geschiedenis van den „Prix de Rome", en de vele moeite die de Mij. zich in de jaren 1890—1892 had gegeven om ten slotte gedaan te krijgen, dat de wet van 1870 ten uitvoer werd gelegd. Spreker, die tot de Jury van beoordeeling over het werk der prijskampers had behoord, uitte zijn groote waardeering voor het werk door den heer Buchel ingeleverd. Hij drukte daarbij de hoop uit, dat allen die zich nu met ons verheugen in het succes van den prijswinner, en daaronder de groote mannen die de Regeering hebben voorgelicht en bij haar invloed kunnen uitoefenen, den bekroonde en zijn succes niet zullen vergeten en hem niet alleen zullen laten staan, nadat hij van zijn studiereis zal zijn teruggekeerd."

Eene deputatie uit het bestuur van de Afdeeling Rotterdam van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, bestaande uit de heeren H. Cramer, Voorzitter, en E. A. Braat, kwam den heer Buchel huldigen; namens haar wenschte de heer Cramer den overwinnaar geluk.

Even als de Voorzitter der Academie, overhandigden ook de overige sprekers den heer Buchel kransen of takken. Aan den lauwerkrans van het bestuur der Maatschappij waren linten bevestigd met de vaderlandsche en de Amsterdamsche kleuren, waarop de opdracht en de datum van dit feest gedrukt waren. De afdeeling Rotterdam der Mij. schonk een groote lauwertak, met de Rotterdamsche kleuren.

De heer Buchel bedankte allen voor hun huldebetoon en hunne uiting van vriendschap.

GESCHILLEN EN WERKSTAKING.

Het Bestuur der Afd. „Amsterdam" van den Nederlandschen Aannemersbond brengt in eene circulaire, gericht tot de Amsterdamsche ingenieurs en architecten, de klacht van vele leden der Vereeniging onder de aandacht, dat in den laatsten tijd enkele aanbestedingen zijn gehouden waarbij de gewenschte arbitrage voor *alle* geschillen niet in de bestekken was opgenomen, hoewel hierin wel de A. V. van 1895 werden genoemd.

Te Amsterdam werd de opneming van de bepaling omtrent arbitrage in de bestekken door het gemeentebestuur en het groote meerendeel der ingenieurs en architecten gehandhaafd; het Bestuur bovengenoemd, betreurt het daarom, dat die bepaling nog niet overal geldt.

In 1897 deed het Bestuur reeds het verzoek om haar voor alle geschillen in de bestekken op te nemen. Het herhaalt thans dit verzoek, evenals de daarbij aangegeven formuleering, luidende als volgt:

„Geschillen, naar aanleiding van dit werk, eventueel ontstaande „tusschen directie of aanbesteder en aannemer, zoo over den „uitleg of bedoeling van het bestek of de teekeningen als over „de uitvoering van het werk als anderszins, zullen worden onder„worpen aan het oordeel van drie deskundige scheidsmannen „(technici) waarvan één te benoemen door de directie of aanbe„steder, één door den aannemer, terwijl de derde scheidsman „door deze beiden wordt benoemd. Indien de beide scheids„mannen over de keuze van een derde geen overeenstemming „kunnen krijgen, zal deze benoeming door den bevoegden rechter „moeten geschieden".

„De scheidsmannen zullen aan geen rechterlijke vormen ge„bonden zijn en beslissen als goede mannen naar billijkheid, met „inachtneming van den aard en de bestemming van het werk".

„Partijen verklaren zich aan die beslissing te onderwerpen als „aan een rechterlijk gewijsde, uitdrukkelijk afstand doende van „elk rechtsmiddel, hetwelk anders tegen die beslissing zou kunnen „worden aangewend".

„De kosten, op de arbitrage vallende, komen voor rekening „der partij, die in het ongelijk wordt gesteld".

Nog wordt er in de circulaire op gewezen, dat de bepaling om georganiseerde werkstakingen in een of ander vak als force majeure te beschouwen, veelal achterwege wordt gelaten, hetgeen ingeval van dergelijke staking groote moeilijkheid veroorzaakt voor den aannemer. Met aandrang wordt dan ook verzocht om opneming van deze bepaling.

INGEZONDEN.

CIVIEL-INGENIEUR EN ARCHITECT.

Naar aanleiding van een voordracht van Burg. en Weth. van Leiden tot benoeming van een civiel-ingenieur, wil ik het volgende onder de aandacht van het Bestuur der Maatschappij tot Bev. der Bouwkunst en hare leden brengen.

Reeds meer is over dezelfde quaestie gesproken en geschreven; een nieuw feit echter doet op nieuw uitkomen, dat een architect zonder een of ander diploma teruggesteld wordt bij hem, die wel in het bezit daarvan is.

Er werd namelijk te Leiden gevraagd een practisch ervaren *bouwkundig* ingenieur, die, naar ik uit goede bron vernam, hoofdzakelijk belast zou worden met den bouw van een abattoir en twee andere werken.

Drie sollicitanten hebben zich aangemeld, allen zonder het gevraagde diploma; één echter is *civiel-ingenieur*, waarom de twee anderen zonder diploma geheel geschrapt worden.

Wanneer er nu bouwkundige werken uitgevoerd moeten worden waarbij de schoone bouwkunst op den voorgrond treedt, kan toch m.i het praedicaat *civiel-ingenieur* geen motief zijn om beoefenaars der schoone bouwkunst op zijde te zetten. Aan de opleiding in de schoone bouwkunde wordt, zooals genoeg bekend is, voor *civiel-ingenieurs*, niet voldoende tijd besteed, dat ze zouden kunnen wedijveren, (over 't algemeen), met absoluut alleen schoone-bouw-kundigen. Waar een sterk streven is, om voor een bouwkundig ingenieur het wiskundig gedeelte zijner studiën te verlichten om de betrekkelijk weinige waarde in de practijk, kan dit ook geen overwegende reden zijn.

Ligt het nu niet op den weg van de Maatschappij, in gevallen als deze, voor het belang van een overgroot deel harer leden direct handelend op te treden en bij betrokken colleges of personen te doen uitkomen, dat een bewezen ervaren *architect* minstens evenwaardig is voor dergelijke opdrachten als een *civiel*-ingenieur.

Haarlem 1 Dec. 1900.

C. d. G. Jzn.

PRIJSVRAGEN.

Op de in dit jaar door de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam uitgeschreven prijsvragen, kwamen te zamen in 30 antwoorden, en wel:

Een ontwerp voor „Een opgang tegen het talud van een dijk tegenover eene breede straat, onder het motto Luctor. 17 Ontwerpen voor een „poortje van een schoolgebouw", onder de motto's: T, Schoolkinderen, Ecole primaire. Simplex, R.O., de Wet, Cirkel met horizontale streep, B, Getracht, Altena, Oefening, Automobiel, E. X., Tijd is geld, Jeugd, en Emergo.

9 Ontwerpen voor een Woonkamerschoorsteen, onder de motto's: Margaretha, Cirkel met driehoek, M, Zespuntige Ster, B, Hans, Tijd, E T, en Studie, en 3 opmetingen van het Oude Vrouwenhuispoortje aan de Hoogstraat, te Rotterdam, onder de motto's: „Voorwaarts", Kaat Mossel, en zespuntige ster met cirkel.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Groningen, 23 November 1900. De Voorzitter opent de vergadering, welke druk bezocht is door leden en introducees, met eenige gepaste woorden; de notulen der vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd, waarna punt 1 der agenda in behandeling komt.

Ingekomen was een brief van de R. K. Werkl. Vereeniging tot bestrijding van drankgebruik. Hieraan wordt volle adhesie geschonken.

Voor de aanvraag om „Vragen van de Maatschappij", blijkt niemand een bijdrage. De inteekenlijst voor het fonds Godefroy zal zoolang mogelijk ter teekening blijven liggen. De kas der Afdeeling laat niet toe, vanwege de Afd. te kunnen teekenen.

Nu kwam punt 2, het glanspunt van den avond, n. l. de lezing, te houden door den heer J. A. Mulock Houwer, directeur der Gemeentewerken alhier. Dat er veel van verwacht werd, bewees de zoo ongewoon ruime opkomst van leden en het aanwezig zijn van een 30 tal introducees. We zijn dan ook niet teleurgesteld.

Ik zal deze rede niet weergeven, daar de heer Mulock Houwer ze reeds voor de Afd. 's Gravenhage heeft gehouden, en ze mettertijd in het Weekblad wil doen opnemen. Het onderwerp was *„de Tempel van Salomo"*. Spreker schetste op boeiende wijze de gebeurtenissen ten tijde der Israëlieten in Palestina, de grondgesteldheid, de plannen van David voor den bouw en de uitvoering hiervan door Salomo.

Veel wetenschappelijks hierover was er te putten uit eenige geschriften, waarbij plaatselijk onderzoek veel had medegewerkt.

De lichtbeelden welke de lezing opluisterden ter verduidelijking van opgravingen en gebouwen, waren, op een paar na, zeer duidelijk.

Een daverend applaus beloonde den heer Mulock Houwer bij het einde der voordracht, welke wegens het late uur nog iets verkort moest worden. De Voorzitter sprak dan ook geheel in den geest der vergadering, toen hij spreker den dank van allen uitbracht en de hoop uitsprak, dat nog meermalen een zoo interessante en tevens leerrijke rede door den heer Mulock Houwer mocht worden ten gehoore gebracht. De heer Steenmeijer, welke de lantaarns bediende, had de welwillendheid eenige gezichten van Palestina en gebouwen van een paar buitenlandsche steden te doen zien.

De tentoonstelling van photographiën, door den heer Kramer gegeven, was zeer mooi. Het is een groote collectie. Zondags was ze voor het publiek toegankelijk.

Het punt Varia was onnoodig, daar niemand iets hiervoor had; niets meer aan de orde zijnde, werd de vergadering gesloten.

De 1e Secretaris,
J. K. Bekingh.

Bouwkunst en Vriendschap. 28 Nov. 1900. De heer C. H. Peters, Rijksbouwmeester, hield in deze vergadering eene voordracht over „Oud-Hollandschen houtbouw."

Hoe eenvoudig het oogenschijnlijk moge zijn — aldus ving spreker aan — een overzicht over eenige bouwkunstperiode te geven, heeft dat toch in dit geval, waar het den Oud-Hollandschen houtbouw betreft, buitengewone bezwaren. Immers, de documenten zelf, de houten gebouwen, zijn bijna totaal verdwenen, hoofdzakelijk tengevolge van keuren en verordeningen, in later eeuwen door de overheden uitgevaardigd, waarbij, met het oog op brandgevaar, het maken of vernieuwen van houten gebouwen, vooral in de steden, verboden werd. Als hoofdbron voor de studie van den ouden houtbouw blijft dus weinig anders over dan de afbeeldingen die daarvan op oude teekeningen, prenten en schilderijen te vinden zijn. Doch deze bron is evenmin verre van volledig, daar juist in de eerste tien à twaalf eeuwen van onze jaartelling, den tijd dus dat hier te lande de houtbouw de meeste toepassing heeft gevonden en eene bloeiperiode moet hebben gehad, het maken van teekeningen zich bepaalde tot miniaturen ter versiering van handschriften en gebedenboeken, welke niet anders dan godsdienstige voorstellingen tot onderwerp hadden, volgens conventioneele begrippen en vormenspraak behandeld en waarbij van eene architectonische stoffeering geen sprake was. Wij missen daardoor afbeeldingen van houten kerken, kasteelen, poorten en huizen die in die tijden in overvloed moeten hebben bestaan, doch waarvan zelfs geen sporen meer te vinden zijn. Ook de eerste gravures die in het einde van de 15e eeuw verschenen, geven weinig licht. In een van de eerste prentwerken, de Biblia pauperum, komen slechts zeer gebrekkige voorstellingen van architectuur voor. Een vast type voor een stad, een poort, een huis, een portret dienen ter illustratie van de meest verscheidene voorstellingen. Evenzoo de bekende Nürnberger Kronik, waarin de afbeeldingen der gebeurtenissen, die b.v. in Athene, Memphis, Damascus, Napels, Mantua enz. hebben plaats gegrepen, eenvoudig een typisch Duitsche stad als achtergrond verkrijgen, zoodat het klassieke Athene met gothische kerktorens en poorten prijkt, terwijl niet zelden hetzelfde stadsbeeld voor verschillende steden wordt gebezigd. Ter verduidelijking van een en ander vestigde spreker de aandacht op een plaat van Lucas van Leyden uit 1510, voorstellende een Ecce homo, waarop de personen in Duitsche kleederdracht voorkomen in eene omgeving van eene, op de toenmaals ontluikende renaissance geïnspireerde architectuur, te midden waarvan zich echter een Leidsch houten huisje vertoont.

Eerst Albrecht Dürer begint nauwkeuriger zijne omgeving af te beelden ter stoffeering van de godsdienstige voorstellingen die zijn prenten tot onderwerp hebben, welke hij echter destijds in Duitsche kleederdracht, en als in een Duitsche stad voorgevallen, weergeeft. De meeste graveurs fantazeeren echter liever de architectonische vormen, dan dat zij hunne omgeving nauwkeurig in beeld brengen, en daar bij hun optreden bovendien de houtbouw reeds voor een goed deel had plaats gemaakt voor de steen-architectuur, geeft hun werk maar zelden eenig licht. Met de schilderstukken is het al betzelfde als met de teekeningen en gravures. Ook hierbij komt eerst heel laat een Hollandsch milieu als achtergrond voor de behandelde, meest godsdienstige, onderwerpen. De oudste schilderijen, waarop houten gebouwen voorkomen, dateeren van ongeveer 1500. Spreker noemde als zoodanig een stuk in de Vierschaar te Vlissingen, de bekende schilderij in 't Rijksmuseum, voorstellende de inneming van Rhenen in 1499, eenige stukken van 1504 in de Laurenskerk te Alkmaar, een paar schilderijen van het Noord-Brabantsch genootschap, waarop de markt te 's-Hertogenbosch is voorgesteld, een drietal van het genootschap Kunstliefde te Utrecht en eenige andere. Ongetwijfeld zijn er nog tal van schilderijen, die licht over den houtbouw zouden kunnen verspreiden, maar veelal is hun bewaarplaats niet

bekend, en zoo al, dan dikwijls zeer moeielijk te bereiken voor den onderzoeker. De zeventiende eeuw geeft overvloed van stadsgezichten van de Beerstraetens, Saenredams en anderen, doch de houten gebouwen komen daarop bijna niet meer voor.

Waar nu de houtbouw zoo totaal verdwenen is, vraagt spreker, welk nut nu eene studie daarvan nog zou kunnen hebben, en dan antwoord hij: ten eerste als vermeerdering der kennis van de Nederlandsche kunsthistorie, eene kennis die à priorie geëischt mag worden van hen die zich architect willen noemen, en ten tweede om den invloed dien de oorspronkelijke Hollandsche houtbouw moet hebben gehad op de vormenspraak van den daarna komenden baksteenbouw, zooals die zich in den woon- en winkelhuisbouw vertoont; eveneens, met zoo typisch Hollandsch karakter, om den invloed op den Hollandschen kerkbouw, speciaal den protestantschen, en den nog bestaanden houtbouw op het platteland.

Spreker gaat nu in 't kort de geschiedenis van den Nederlandschen woninghouw na, en vindt dan een oer-type; ten eerste in de voorhistorische paalwoning, midden in het water op palen boven den hoogsten vloed gebouwd, ter bescherming tegen aanvallen van mensch en wilde dieren, zooals deze in het Maasdal bij Maastricht in grooten getale gevonden zijn; en ten tweede in de nog veel eenvoudiger plaggenhut, evenals deze nog op de heide in Drenthe, Friesland en Groningen gevonden wordt, met een gat in den zolder voor 't ontwijken van rook. De eerste ontwikkelingsfaze van zoo'n hut bestaat daarin, dat de voorkant met de deur erin van hout wordt opgetrokken. Daarna verschijnt een houten achtergevel, terwijl bij meer welgesteldheid van den bewoner de zijgevels van plaggen door houten of steenen worden vervangen, waardoor deze beter bestand zijn tegen de inwerking van het, van het dak loopende regenwater, waarmede dan het type voor het latere stadswoonhuis gegeven is. Oorspronkelijk elk op zichzelf met geringe tusschenruimte en in één verdieping gebouwd, wordt al spoedig met de vermeerdering van de bevolking binnen de stadswallen de meerder benoodigde woonruimte in de hoogte gezocht en verkrijgen de huizen meerdere verdiepingen, terwijl de tusschenruimten vervallen. Elke verdieping steekt over de onderliggende been, doch het is niet met zekerheid uit te maken aan welke oorzaken dat oversteken te danken is. Is het, vraagt spreker, om op elke verdieping eenige meerdere ruimte te winnen? Is het voor het schilderachtige in de architectuur? Om de typische licht- en schaduwwerkingen die er door ontstaan, of is het om het afdruipen van het regenwater te vergemakkelijken, of om aardiger uitkijk in de straat te hebben? Mogelijk hebben al deze factoren te zamen, in verschillende mate tot die bouwwijze medegewerkt, en daardoor het typische karakter van den houtbouw in 't leven geroepen. Niets van dat alles is echter overgebleven. In enkele Noord-Hollandsche plaatsen alleen, bestaan nog houten huizen, maar 't zijn geen typen van den rijkeren tot volkomendheid gebrachten houtbouw, zooals die eertijds hier gebloeid moet hebben.

Enkele onderdeelen die hun oorsprong in den houtbouw vonden, hebben zich tijdens den lateren steenbouw nog eeuwen gehandhaafd. Spreker wijst als zoodanig op den karakteristieken Hollandschen luifel, die, in 't bijzonder voor winkelhuizen bestemd, om de uitgestalde winkelwaren tegen regen te beschermen, dikwijls ook aan gewone woonhuizen werd aangebracht, en waarvan nog enkele exemplaren, o. a. te Utrecht nabij het stadhuis, bestaan.

Een overgroot aantal prenten, teekeningen en photographieën, met veel zorg, moeite en volharding, maar vooral met veel liefde, gedurende vijftien jaar door den spreker verzameld, lichtte het gesprokene toe. Spreker eindigde met de aanwezigen op te wekken ieder in zijne omgeving, overblijfselen van houtarchitectuur op te sporen en te bestudeeren, om zoodoende meer licht te laten schijnen op eene periode van Nederlandsche bouwkunst, die alleszins de belangstelling van den architect verdient.

De Voorzitter vertolkte onder applaus der vergadering hare erkentelijkheid voor de boeiende, belangrijke en met gloed voorgedragen rede van den spreker.

(Wegens gebrek aan plaatsruimte kon dit verslag niet meer in het vorige blad worden opgenomen.)

Technische Vakvereening. Afdeeling Amsterdam, 28 Nov. 1900. In deze vergadering hield de heer H. P. Maas Geesteranus eene voordracht over veiligheidsmaatregelen op spoorwegen ingeval van mist. Daar de veiligheid op spoorwegen geheel is gebaseerd op het zien van de signalen, moet ingeval van mist, wanneer goed zien onmogelijk wordt, een ander zintuig daarvoor dienst doen en is geen ander daarvoor beter geschikt dan het gehoor.

Beschreven werd hoe moeilijk het is tijdig maatregelen te nemen, daar mist vaak plotseling opkomt, en dus ploegbaas en werkman langs de lijn zelf moet oordeelen wanneer het noodig wordt de door de directie gegeven voorschriften op te volgen. Algemeen zijn de signalen wel zoo geplaatst vanaf de gevaarlijke punten, dat bij niet vroeg genoeg zien nog voldoende ruimte overblijft om tijdig te stoppen, terwijl men door voorsignalen te plaatsen nog grooter veiligheid tracht te verkrijgen.

Vervolgens werd de werking van het bloksignaal verklaart ook tijdens mist, en de bij de Maatschappijen hier te lande alsook in het buitenland gebezigde knalsignalen beschreven en verduidelijkt.

Bij mist gaat de werkman veelal op eigen gezag naar de knalplaats, eenige honderde meters voor het signaal, bevestigt 3 stuks op de rail en gaat dan terug tot een afstand waarop hij het signaal kan zien; het knalsignaal ontploft onder de wielen van de locomotief en de machinist is gewaarschuwd. Spreker beschreef het ongeluk bij Capelle en gaf de middelen aan waardoor een dergelijk ongeval had kunnen worden voorkomen, maar wees tevens op de groote moeilijkheid aan het bedienen van meer seinen verbonden. Hierna werden de maatregelen besproken die men in Engeland neemt tijdens mist, en blijkt, dat men daar, evenals hier te lande, geen automatische knalsignalen of seinen gebruikt.

Dat het niet aan uitvinders ontbreekt op dit gebied, blijkt wel uit het feit, dat in Engeland alleen 300 patenten zijn genomen voor het automatisch leggen van knalsignalen. In Frankrijk, waar de signalen op groote afstanden van de gevaarlijke punten zijn geplaatst, worden eveneens bij mist knalsignalen op de rails bevestigd; enkele Maatschappijen gebruiken automatische toestellen, waarvan de bekendste die van de Maatschappij „du Nord", de zoogenaamde Crocodile uitvoerig werd verklaard.

Duitschland gebruikt geen knalsignalen, maar alle signalen zijn voorzien van voorsignalen, die veelal op de hoogte van het gezicht van den machinist zijn geplaatst. Ten slotte werden enkele maatregelen besproken die de spoorwegmaatschappijen hier te lande zullen toepassen tot verkrijgen van nog grootere veiligheid.

Met verschillende teekeningen werd het gesprokene verduidelijkt, terwijl aan het slot de toehoorders door een luid applaus hunne ingenomenheid met het gehoorde te kennen gaven.

BERICHTEN.

Aan het Alg. Handelsblad ontleenen wij het volgende.

In de St. Walburgskerk te Zutphen zijn nieuwe schilderingen van onder de kalklaag te voorschijn gekomen. Het zijn voor het meerendeel heiligenfiguren, op een donkerrooden achtergrond aangebracht. Het zijn echte kunststukken, wier gelaat in zeer sprekende trekken is gepenseeld. Laat de juiste proportie bij deze beelden veel te wenschen over, eene opmerking welke voor bijna elk middeleeuwsch beeld geldt, zoo zijn toch de afzonderlijke lichaamsdeelen zeer nauwkeurig, terwijl de gewaden in sierlijke, ongedwongen plooien neervallen. Men heeft voorloopig slechts het koor en de daar omheen gelegen kapellen onderzocht. Zoo is er bij het grafmonument der Van Heeckerens eene groep van vijf figuren aan het licht gekomen, waarvan de beteekenis thans nog niet is vast te stellen. In een kapel daartegenover ontdekte men een zeer fraai schilderstuk, voorstellende Petrus en Paulus met een geknielden monnik naast zich. Op de pilaren van het koor werden eenige heiligenfiguren bloodgelegd, o. a. Christophorus, Maria met het kindeke Jezus, St. Joris met den draak enz. Daar het bekend is, dat er in deze kerk een menigte schilderingen aanwezig zijn, bestaat thans het plan om deze alle te voorschijn te roepen.

Aan de memorie van antwoord van den Minister van Waterstaat enz. op het Afdeelingsverslag over de Staatsbegrooting van 1901 ontleenen wij de volgende mededeeling.

Een raming voor de geheele herstelling der Grafelijke Zalen is moeilijk te geven: die van het Haagtorentje en 't Gerechtshof zal ongeveer nog f 40.000, die van de Hofzaal f 165.000 kosten. Voor de herstelling na 1900 zullen bij de tegenwoordige werkwijze nog 6 jaren worden gevorderd. Wellicht zal het bedrag in dien tijd worden overschreden.

Uit de memorie van antwoord van den Minister van Binnenlandsche Zaken blijkt o.a.:

Een post van f 9800 wordt aangevraagd voor aankoop van een aan het Museum van Oudheden te Leiden grenzend perceel tot uitbreiding van de overvolle lokalen van dat Museum.

De Raad van Bestuur der polytechnische school heeft in opdracht plannen tot reorganisatie te ontwerpen en uit te werken. Een voorstel tot opheffing van rang en salaris tusschen de hoogleeraren en leeraren is van den Min. zeker niet te verwachten. Het onderwijs in den ijk zal weer op den ouden voet geregeld worden tegen een jaarlijksche belooning van f 1000.

Wat betreft de uitlatingen van den tegenwoordigen directeur van 's Rijks Prentenkabinet over zijn voorganger, uitingen die door velen in den lande met weerzin zijn gelezen, wordt door den Minister gezegd, dat het niet wenschelijk is directeuren van inrichtingen te beperken in hunne vrijheid om aan den Minister te rapporteeren omtrent hunne bevindingen en hunne zienswijze. Door een misverstand is echter bedoeld verslag in zijn geheel publiek gemaakt. De Minister heeft aan den afgetreden directeur toegezegd, dat zijn verweerschrift in den eerstvolgenden bundel museum-verslagen opgenomen zou worden.

De heeren Kuiper en Key, architecten te Amsterdam, exploitanten van een uitgestrekt bouwterrein („Bosch en Vaart") te Heemstede, aan de grens van Haarlem, hebben een prijs van f 5000 uitgeloofd voor den architect, die den fraaisten gevel bouwt aan een der drie daarvoor aangewezen wegen, waaraan in het geheel ongeveer 70 perceelen zullen kunnen worden gebouwd.

Een Jury van beoordeeling zal later worden benoemd, en de namen der leden daarvan bekend gemaakt.

Door het bestuur der Afdeeling Amsterdam van de Technische Vakvereeniging is een adres ingediend aan den Gemeenteraad van Amsterdam — evenals ten vorigen jare — waarin wordt aangetoond, dat van de jongens die zich in 1900 hebben aangemeld om de lessen bij te wonen aan de ambachtsscholen en de daaraan verbonden avondscholen, wederom 797 moesten worden afgewezen wegens onvoldoende beschikbare ruimte. Het bestuur verzoekt daarom van het gemeentebestuur te mogen vernemen, welke stappen alreeds gedaan, of naar zij hopen zeer spoedig te verwachten zijn, en die leiden kunnen tot voorziening in deze dringend gebleken behoefte.

Wij vestigen er intusschen de aandacht op, dat in de Memorie van antwoord op het algemeen verslag der afdeelingen van den gemeenteraad van Amsterdam over de begrooting voor 1901 door B. en W. gezegd werd: „De noodzakelijkheid der stichting van een derde Ambachtsschool wordt ook door B. en W. gevoeld. Voorstellen daaromtrent zijn in onderzoek."

Aldus zal ook wel het antwoord van den gemeenteraad op 't adres luiden.

Het stedelijk bestuur van Petersburg opent, ingevolge besluit der Petersburgsche Duma, een wedstrijd voor het vervaardigen van een kanalisatie-ontwerp en bijbehoorende werken ter verwijdering van de ongerechtigheden uit de stad. Als uiterste termijn van inlevering wordt vastgesteld 31 Augustus 1901, des middags 12 uur.

Voor het ontwerp dat den 1en prijs verkrijgt wordt 12000 Rbl. betaald; 2en 8000; 3en 5000.

De bekroonde ontwerpen worden het eigendom der stad, terwijl die, welke geen prijs deelachtig zijn geworden, of niet volgens overeenkomst met de schrijvers, door de stad werden aangenomen op wensch van de inzenders worden teruggezonden. De opgaven waaraan men zich te houden heeft bij het teekenen der ontwerpen en de aanwezige plannen van waterpas maken, liggen op werkdagen aan het Stadhuis te Amsterdam ter inzage van belanghebbenden.

Heden, den 7den December, brachten vele leden der Afdeeling 's-Gravenhage der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst een bezoek aan het gebouw „Mercurius" in aanbouw in het Noordeinde no. 33, te 's-Gravenhage, daartoe uitgenoodigd door de architecten de heeren Z. Hoek en J. Th. Wouters.

Het doel was de bezichtiging der vloeren in cement-ijzer constructie, zoowel volstooide vloeren, als wel die in wording. Deze werken worden uitgevoerd door de Amsterdamsche Fabriek van cement-ijzerwerken (Systeem Monier, onder leiding van den Technisch ambtenaar der fabriek, de heer L. A. Sanders.

Het bleek den bezoekers volkomen hoe men zich gerust tot genoemde fabriek te Amsterdam kan wenden en niet noodig heeft naar het buitenland te gaan, want waar de buitenlandsche fabrieken zeer waarschijnlijk evengoed werk leveren kunnen, daar valt in elk geval te constateeren dat door den heer Sanders constructiën zijn en worden uitgevoerd waar het buitenland nog niet aan schijnt te denken.

Hoogst voldaan verlieten de bezoekers dit werk onder hartelijke dankzeggieg aan hen die de gelegenheid hadden gegeven het bovengenoemde waar te nemen.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven solliciteerden voor:
Bouwkundig Opzichter 4.
Bouwkundig Teekenaar 3.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 20.

Afdeeling Utrecht, 12 Dec. 1900, des avonds 7½ uur in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen. Rek. en verant. v. d. Penningmeester. Begrooting 1901. Verkiezing van Bestuursleden. Bespreking van bouwkundige onderwerpen en kunstbeschouwing.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 10 DECEMBER.

AMSTERDAM. Het bouwen van een hulpbank van leening op een terrein aan de verlengde Lepelstraat.
Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stadsdrukkerij, tegen f 1,65. (met 2 teek). Inl. worden gegeven aan het bureau van den ass.-arch. op het raadhuis, kamer no. 105, van 2—4 u., gedur. de laatste 3 werkdagen vóór den dag der aanbesteding.

ROTTERDAM. Het bouwen van een nieuwen voorvleugel aan het St. Franciscus gasthuis zijnde een tweede deel van het nieuw te bouwen gasthuis.
Het best. van gen. gasthuis, v.m. 11 u., in het gesticht.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonhuis op een terrein op den Oldenhuis.
De arch. J. J. Post, n.m. 3 u., in het café van Z. G. Nijenhuis, alw. bestek en teek. ter inz.

DINSDAG 11 DECEMBER.

GRONINGEN. Het verbouwen eener winkelbehuizing aan de Vischmarkt, genommerd no. 12, onder bijlev. van alle daartoe noodige bouwstoffen, transporten, arbeidsloonen, enz.
De arch. N. W. Lit, 's av. 8 u., in café J. Huizinga, alw. bestek ter inz. Inlev. der bilj. één uur voor de aanbest. ten kantore van den arch., bij wien tevens de bestekken ad f 0,50 zijn te verkr. en inl. worden verstrekt tusschen 9 en 11 u.

HEEL (LIMB.). Het afbreken van een gedeelte der kerk en het bouwen van een priesterkoor, transept, sacristy enz. aan de bestaande kerk.
Het R.-K. Kerkbest. van den H. Stephanus, n.m. 2 u., bij H. van Ass. Bestek en teek. verkr. aan de pastorie, bij den burgemeester en bij arch. C. Fransen te Roermond, welke laatste ook inl. geeft. Aanw. 11 Dec., n.m. 2 u.

ROTTERDAM. Het bouwen van een distilleerderij, likeurstokerij met kantoren, magazijnen, pakhuizen en bovenwoningen (1230 M². bebouwd) op een terrein tusschen het Weenaplein en v. d. Duinstraat.
De firma Coebergh en de Bruin, v.m. 11 u., in het Poolsche koffiehuis, Zuidblaak. Bestek en teek. ter inz. in voorn. koffiehuis en à f 3,50 te bekomen bij den arch. J. G. Buskens, Delftschevaart 55. Aanw. 10 Dec., v.m. 11 u.

UTRECHT. Bestek no. 837. Het maken van een gebouw voor het beproeven van steenkolen, met daarmede in verband staande werken op het stat. Zwolle. Ram. f 8300.
De Maatsch. tot Expl. van Staatsspr., n.m. 2 u. (lok. tijd). aan het centr.-bur. Moreelsepark.

UTRECHT. Bestek no. 222. Het bouwen van een munitiemagazijn in het verdedigingswerk te Vreeswijk als verbetering van ondergeschikt belang aan de werken in de Nieuwe Holl. Waterlinie. Raming f 4400.
De genie, v.m. 10 u., op het bureel van den besteder op Damlust. Bestek en de processen-verbaal van gegeven inlicht. ter lez. op gemeld bureel. Bestek en afschriften van de processen-verbaal zijn voorw. verkr. bij den besteder, resp. tegen f 0,40, f 0,15, en f 0,15 per stuk. Aanw. gedaan.

VEENDAM. *a.* Het bouwen van een dubb. woonhuis. *b.* Alle benoodigde glas-, verf- en behangerswerken, voor rekening van den heer F. Mulder, landbouwer, wonende te Veendam.
De arch. A. Woldendorp, 's av. 7 u., in het hotel „Java", alw. bestek en teek. ter inz. liggen.

WOENSDAG 12 DECEMBER.

ENSCHEDÉ. Het opbouwen eener verdieping op een bestaand perceel gelegen aan de Hofstraat aldaar.
De arch. H. Reigers, 's midd. 12 u., in hôtel „De Graaff. Bestekken met teek. tegen f 1 per stel verkrijgb. ten kantore van den arch. Aanw. 12 Dec., v.m. 9 u.

VRIJDAG 13 DECEMBER.

GIETHOORN. Het bouwen van een heerenhuis.
Het gemeentebest., in café Prinsen, alw. teek. ter inz. Bestek en teek. zijn bij den arch. A. Mol te Steenwijk, te verkr. ad f 0,75. Inl. zijn te verkr. bij gen. arch. Aanw. 11 Dec., v.m. 11 u.

ZWOLLE. Het bouwen van een ziekenhuis met bijbeh. werken op een terrein aan de Bleekerstraat.
Het best. der R.-K. Ziekenverpleging, 's midd. 12 u., in het hotel „De Halve maan". Bestek en teek. in gen. hotel ter visie. Bestek à f 1. Bestek met stel teek. à f 10 te bekomen bij den arch. G. en W. te Riele Gz., te Deventer. Op den dag der besteding kunnen door de inschrijvers, tegen vergoeding van f 5 per stel, de teek. ingeleverd worden. Aanw. gedaan.

VRIJDAG 14 DECEMBER.

BERGUM. Het bouwen van een onderwijzerswoning te Suameer.
Het gemeentebest. van Tietjerksteradeel. Bestek en teek. voor f 0,75 verkrijgb. Aanw. 10 Dec., n.m. 12½ u.

DELFT. Het verbouwen van Oude Delft no. 45 voor J. Dekker.
De architect C. Versteeg 's av. 7 u. in café K. Kruif. Best. en teek. ad f 0,50 verkr. bij C. J. van Doorne. Aanw. 12 Dec. n.m. 2 u.

's GRAVENHAGE. Het verbouwen van het post- en telegraafgebouw te Gorichem en daarmede in verband staande werken. Raming f 1570.—.
Het minst. van W. H. en N. n.m. 1 u. Bestek ligt ter inz. aan gen. min. en aan het bur. van den rijksbouwm. en is verkr. bij Gebr. van Cleef ald. Inl. geeft gen. rijksbouwm. en de opz. J. Bartels te Rotterdam. Aanw. ged.

OOSTERHOUT. Perc. 1. Het maken van een hoofdgebouw met bijgebouwen, kantoren enz. voor een stoombierbrouwerbij; 2. het maken van kelders met bijlev. van alle materialen.

De heeren J. J. Smits, W. Oomen en C. van Laarhoven, n.m. 2½ u., in het café van M. v. Riel, alw. bestek en teek. ter inz. alsmede in café F. Jonkers te Breda en A. de Rijer te Raamsdonkveer. Bestek en teek. ad f 2,50 voor sub 1 en f 1,75 sub 2 verkrijgb. bij arch. C. A. Oomen Azn., te Oosterhout. Aanw. gedaan.

ZATERDAG 15 DECEMBER.

NIEUWE PEKELA. Het amoveeren van een café c.a. op de hoek van den weg naar de Zuidwending aldaar en het daar bouwen van een hôtel met schuur c. a.

De architect K. H. Holthuis te Groningen 's av. 6 u. ten gem.-huize. Bestek en teek. ter inz. in het café van Wed. Giezen te Winschoten en ten gem.-huize voorn. en zijn ad f 1,50 verkr. Inl. geeft gen. archit. Aanw. 10 Dec., n.m. 3½ u.

MAANDAG 17 DECEMBER.

AMSTERDAM. Het maken van eene bad- en zweminrichting in het Nieuwe Diep aan den westelijken dijk van het Merwede-kanaal bij de Schutsluis.

Het gem.-best. 's midd. 12 u. Voorw. te verkrijgen ter stadsdrukkerij tegen f 0,30. Inl. worden gegeven ten kantore van den assistent-ingenieur der havenwerken in het gebouw van algemeenen dienst op den kop der handelskade van 10—12 u., gedurende de week welke de besteding voorafgaat.

AMSTERDAM. Het bouwen van een openbare school voor meer uitgebreid lager Onderwijs voor meisjes, op een terrein aan de Van de Veldestraat.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. verkrijgb. ter stadsdrukkerij à f 1,75 met 2 teek. Inl. worden gegeven aan het bureel van den ass.-architect op het raadhuiskamer no. 105, van 2—4 u. ged. de laatste drie werkdagen voor den dag der aanbesteding.

DINSDAG 18 DECEMBER.

ARNHEM. Het maken van vernieuwingen en herstellingen, benevens het verrichten van onderhoudswerken aan de gebouwen van gemelde gasfabriek ged. 1901. Raming f 7380.

De dir. der gem.-gasfabriek, n.m. 2 u., ten kant. der fabriek, alw. bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet verkr. à 50 ct. Aanw. 13 Dec., v.m. 10 u.

LITH (N.-BR.). Het bouwen van een heerenhuis aldaar.

De arch. F. J. H. Pastoor te 's-Bosch, n.m. 1 u., in het café van H. Akkermans. Bestek en teek. verkr. bij gen. arch. Postelstraat H. 2740 à f 1,50 per stel en ter inz. in het lok. van aanbesteding. Aanw. 18 Dec., v.m. 11 u.

DONDERDAG 20 DECEMBER.

AMSTERDAM. Het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen aan onderst. etablissement gedurende de jaren 1901, 1902 en 1903. Ram. f 6643,50.

Het Min. van Koloniën, n.m. 1 u., aan het Kolon. Etablissement. Bestek tegen overmaking van f 0,60 verkrijgb. bij Gebr. van Cleef, te 's Hage, zoomede op mondelinge aanvr. tegen denzelfden prijs in het Kolon. etabliss. voorn. Inl. worden gegeven door den voorz. der commissie van keuring voor het depart. van Koloniën te Amsterdam en door den heer P. H. v. Niftrik te Amsterdam. Aanw. 13 Dec., v.m. 11 u.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van een lompenfabriek, beenenhok en bergloods op het terrein genaamd Siberië aldaar.

De arch. F. J. M. Pastoor, n.m. 1 u., in café „Suisse". Bestek en teek. te verkr. bij gen. arch., Postelstr. H. 2740. à f 1,50 per stel. Aanw. 12 Dec., v.m. 11 u.

VRIJDAG 21 DECEMBER.

HENGELO (OV.). Het bouwen van 2 woningen onder één dak op een terrein in den Weemengaarden aan den Weemenbinnenweg.

De architect C. Spiers, 's av. 8 u., in het café van F. Falkman, alw. bestek en teek. ter inzage. Aanw. 21 Dec., v.m. 10 u.

MIDDELBURG. Het doen van herstellingen aan het rijks-archiefgebouw ald., alsmede het inrichten van eenige lokalen tot bewaarplaats der rijksarchieven. Ram. f 8570.

Het prov. best., v.m. 10 u. Bestek ligt ter lez. aan het geb. van het min. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. best. van Zeeland te Middelburg, en is verkr. bij M. Nijhoff, 's-Hage. Inl. verkr. bij den rijksbouwk. en bij den bouwk. belast het toezicht op de rijksgebouwen in de Abdij J. A. Frederiks te Middelburg. Aanw. 14 Dec., n.m. 2 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen—Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Heuvelplein). — Breda, Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. — Nijmegen, In de Betuwestraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat.

Kapitaal. . . . . f 4.000.000.00
Betaalde Brandschaden ruim - 20.000.000.00

Lage premiën.

ADVERTENTIËN.

Ministerie van Justitie.

Openbare Aanbesteding.

Op VRIJDAG 21 DECEMBER 1900, des namiddags ten 2 ure, zal in een der lokalen van het Departement van Justitie te 's-Gravenhage in het openbaar worden aanbesteed:

Het driejarig onderhoud, aanvangende 1 Januari 1901 en eindigende 31 December 1903, van:

het Paleis van Justitie, het Kantongerechtsgebouw, het Huis van Bewaring en de Strafgevangenis te Amsterdam (Bestek No. 123);

het Rechtsgebouw te Haarlem; het Rechtsgebouw, het Huis van Bewaring, het Rijksopvoedingsgesticht en de Strafgevangenis te Alkmaar en het Rechtsgebouw en het Huis van Bewaring te Hoorn (Bestek No. 124);

het Rechtsgebouw en het Huis van Bewaring te Middelburg; het Rechtsgebouw en het Huis van Bewaring te Zierikzee en de Strafgevangenis te Goes (Bestek No. 125);

het Paleis van Justitie en de Gevangenissen te 's-Hertogenbosch; het Rechtsgebouw, het Huis van Bewaring en de Strafgevangenis te Breda en het Rechtsgebouw en het Huis van Bewaring te Eindhoven (Bestek No. 126);

het Rechtsgebouw en het Huis van Bewaring te Maastricht en het Rechtsgebouw en het Huis van Bewaring te Roermond (Bestek No. 127);

benevens

het maken van terreinafscheidingen bij het Rijksopvoedingsgesticht te Alkmaar,

dienst 1900 (Bestek No. 124).

DE BESTEKKEN liggen voor gegadigden ter inzage in bovengenoemde gebouwen en zijn op aanvrage tegen betaling van *f* 0.85, francs verkrijgbaar bij de GEBROEDERS VAN CLEEF, Boekhandelaars, Spui No. 28a te 's-Gravenhage.

AANWIJZING zal worden gehouden:

voor de gebouwen te Hoorn, den 12den December 1900, des namiddags ten 11 ure, aanvangende bij het Rechtsgebouw;

voor de gebouwen te Alkmaar, den 13den December 1900, des voormiddags ten 9 ure, aanvangende bij het Rechtsgebouw;

voor het Rechtsgebouw te Haarlem en de gebouwen te Goes en Eindhoven den 14den December 1900, en wel te Haarlem des voormiddags ten 9 ure, te Eindhoven des namiddags ten 1½ ure, aanvangende bij het Rechtsgebouw en te Goes des namidd., ten 1½ ure;

Voor de gebouwen te Amsterdam, Middelburg, Zierikzee, Breda, 's-Hertogenbosch, Roermond en Maastricht den 15den December 1900, en wel te Amsterdam en te 's-Hertogenbosch des voormiddags ten 9 ure, aanvangende bij het Paleis van Justitie, te Zierikzee, Breda en Roermond, des voormiddags ten 9 ure, aanvangende bij het Rechtsgebouw, te Middelburg des voormiddags ten 9½ ure, aanvangende bij het Rechtsgebouw en te Maastricht des namiddags ten 2 ure, aanvangende bij het Huis van Bewaring.

INLICHTINGEN zijn te bekomen op het bureau van den Ingenieur-Architect voor de Gevangenissen en Rechtsgebouwen te 's-Gravenhage, Departement van Justitie, en

voor de werken te Amsterdam, Alkmaar en Hoorn bij den Hoofdopzichter J. VAN ASPEREN te Amsterdam;

voor die te Haarlem bij den Hoofdopzichter JOH. J. VAN SCHUILENBURG aldaar;

voor die te Middelburg en Goes bij den Opzichter J. H. Hannink te Goes;

voor die te Zierikzee bij den Opzichter M. COUVEE aldaar;

voor die te Breda en Eindhoven bij den Opzichter P. VAN DEN ERVE te Breda;

voor die te 's-Hertogenbosch bij den Opzichter J. VAN DEN BERGE aldaar;

voor die te Roermond bij den Opzichter G. RAMMERS aldaar, en

voor die te Maastricht bij den Opzichter J. E. HOUBEN aldaar.

's-Gravenhage, 3 December 1900.

De Minister van Justitie,
Voor den Minister,
De Secretaris-Generaal,
P. J. VAN BEIJMA.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

23 NOVEMBER.

EDAM. Het bouwen van een dokterswoning op het eiland Marken.

Laagste inschrijver P. Schouten, f 9741.

RIDDERKERK. Het bouwen van een tuinmanswoning met schuur. Door den heer J. v. d. Waal Hzn.

1ste perc., timmerwerk. Laagste inschr. A. v. d. Gijp, f 2660.*

2de perc., metselw. L. Veldhuizen, f 1603.*

*Gegund.

27 NOVEMBER.

MEPPEL. De verbouwing van een woonhuis aan de Kruisstraat. Door den heer J. Blom.

Laagste inschr. D. Danser, f 10549. Gegund.

TERNEUZEN. Het bouwen van een woonhuis, in 2 perceelen. Door den heer A. A. Eekman.

Timmerwerk. Laagste inschrijver J. A. Rijnberg, f 435*.

Metselwerk. F. v. de Peijl, f 450*. *Gegund.

VENLOO. Het bouwen van een werkplaats waarboven woning op een terrein en voor rekening van den heer Jac. Franssen, rijwielhandelaar. Begrooting f 4474. Door de aanbesteder.

Laagste inschrijver Jean van Boekholt, Venloo, f 4156.

28 NOVEMBER.

HELLENDOORN. Het glas- en verfwerk van het in aanbouw zijnde sanatorium. Door de aannemers Gebr. de Vries.

Laagste inschrijver D. J. Klein Bussink, Deventer, f 1760.

TIEL (HERBEST.). Het bouwen eener school in den Binnenhoek. Door het gem.-bestuur.

Laagste inschr. P. Baars, Geldermalsen, f 24049.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een weeghuisje met toebehooren, aan den toegangsweg naar het station van den G. O. L. Spoorweg. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver H. J. Nuijs, f 526. Gegund.

ZANDVOORT (ONDERH.). Het bouwen van 2 villa's aan den Boulevard de Favauge. Door den arch. W. F. Doeglas te Haarlem.

Laagste inschr. J. A. v. Noppen, f 16655.

29 NOVEMBER.

ALKMAAR (ONDERH.). Het bouwen van 2 arbeiderswoningen onder den gem. Oudorp. Door den bouwk. C. van 't Hullenaar.

Laagste inschr. P. Hartogs, f 1620. Gegund.

30 NOVEMBER.

ALKMAAR. Het van een burgerwoonhuis, aan de Foretusstraat, op het perc. sectie C. no. 1431. Door den arch. T. Moorman, Helder.

Laagste inschrijver A. de Munk, Alkmaar, f 2590.

ENSCHEDÉ. 1e. Het bouwen van een dubbel woon- en winkelhuis; 2e. het bouwen van 6 woonhuizen aan één blok; alles op een terrein aan den Haaksbergerweg ald. Door den arch. R. v. d. Woerd Hzn.

a. Laagste inschrijver I. B. Heubach, f 8631.

b. Hulstein en Groeliker, f 8344.

Massa. I. B. Heubach, f 16889.

HAARLEM. Bestek no. 224. Het maken van bomvrije gebouwen in het fort bij Kromme-niedijk (2e gedeelte), raming f 17600. Bestek no. 225. Het maken van bomvrije gebouwen in het fort aan den Ham (2e gedeelte), ram. f 12250. Door de genie.

Bestek 224. Laagste inschr. K. J. Looijen, Heukelum, f 16600.

Bestek 225. K. J. Looijen, idem, f 11600.

MEPPEL. De verbouwing van zijn woonhuis aan de Hoofdstraat ald. Door de heer Wolter La Gro.

Laagste inschr. H. Geskus, f 2048. Gegund.

OUDE PEKELA. *a.* Het verrichten van eenige werkzaamh. aan de Nieuwe Oosterschool; *b.* het hergraven van den sloot bijlangs die school; *c.* het maken van eenige schooltafels etc. Door het gemeentebestuur.

a. J. Kuiper, f 51; Ch. Everhardes, f 44,75*; *b.* eenige inschrijver Cornelis Sagel, f 95*; *c.* B. v. d. Laan, f 80; M. Kuiper, f 75; K. Heusema, f 73,60*. *Gegund.

„Per Telegraaf."

1 DECEMBER.

's-GRAVENHAGE. De verbouwing van het voormalig paleis van wijlen Z.K.H. Prins Frederik der Nederlanden aan het Korte Voorhout ald. tot zetel van het gerechtshof en de arrondissementsrechtbank, en den bouw van een huis van bewaring met bijbehoorende ambtenaarswoningen op het achterterrein, uitkomende aan de Casuariestraat. Raming f 335940. Door het min. van Justitie.

Laagste inschrijver B. W. de Bleécourt, Nijmegen, f 338387.

UTRECHT. Het maken van een gebouw voor chirurgische en gynaecologische klinieken op een terrein nabij den Catharijnesingel te Utrecht. Ram. f 459.000. Door het prov. bestuur.

Laagste inschrijver J. H. de Vos, Utrecht, f 431.964; daaropvolgende C. v. Straaten, idem, f 436.424.

3 DECEMBER.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). De bij- en verbouw van een perceel achter het hofje voor de vereen. der In- en Uitwendige Zending.

Laagste inschrijver H. W. te Pas, f 2180. Nog niet gegund.

's-GRAVENHAGE. Het maken van een dienstgebouw in aansluiting met het depotgebouw van het Centraal Archief aan het Bleijenburg te 's-Gravenhage. Ram. f 132.100. Door het provinciaal bestuur.

Laagste inschr. W. P. Teeuwisse, 's-Hage, f 128900.

HENGELO (OV.). Het bouwen van 3 woningen onder één dak ald. Door de arch. v. d. Goot en Kruisweg.

Laagste inschrijver J. Nieuwenhuis, Borne, f 4453.

NIJMEGEN. Het vergrooten van het „Oranje-Hotel te Nijmegen. Door de architecten A. W. Weisman en P. H. v. Niftrik, te Amsterdam.

Laagste inschr. W. J. G. Knoops, f 44850.

UTRECHT. Het bouwen van een Laboratorium c. a. met voorafgaande sloopingen van de schilderswerkplaats. Door de huismeester en regenten van het Geneeskundig Gesticht voor krankzinnigen.

Laagste inschrijver A. M. Geelen, f 5420.

VENLOO. Het afbreken en weder opbouwen van een winkelhuis met achtergebouw aan de Parade, voor rekening van Jos. Clabbers Caniels ald. Door de aanbesteder.

Laagste inschrijver P. J. Doensen, Venloo f 5995.

4 DECEMBER.

LEEUWARDEN. Een gedeelt. verbouwing van het perc. L. no. 115 aan de Nieuwestad. Door den architect J. D. Bruns.

Laagste inschrijvers Gebr. Fonk, f 1981.

ROTTERDAM. Het bouwen van een Zusterhuis op het terrein van het ziekenhuis a/d. Coolsingel. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver J. Mirande, f 105260.

UTRECHT. Bestek no. 836. Het maken van eene woning voor machinist en stoker op het stat. Lage-Zwaluwe. Begr. f 10600. Door de Maatsch. tot Expl. van Staatsspoorwegen.

Laagste inschrijver Fr. Smulders, Oisterwijk, f 10240.

VLISSINGEN. Den bouw van een woonhuis, aan de Badhuisstraat alhier. Door den bouwk. P. Houthuis.

Laagste inschrijver J. Looijs, f 8558.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma GEBRS. HESSE), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusatti, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstukfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel, Stoomzaag- en Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.

Jalousiën. — J. F. KRONER & Zonen, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — Th. van Heemstede Obelt, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en ijzw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 435, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — Höxter-Godesheim A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blomers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDEOBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-**steenen vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

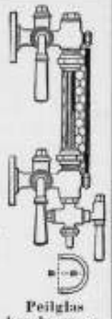

Draadglas.

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

Peilglas beschermers

VOORDEELEN.

Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste **waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).**

PEILGLASBESCHERMERS van **DRAADGLAS** voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens, NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: **FERD. ENGERS, Amsterdam.**

Telegram-Adres: **Ubbelohde, Amsterdam.** — Telephoon No. **593.**

RADIATORS,

VOOR

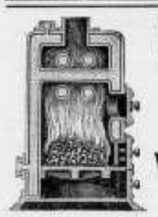
Heetwater- en Stoomverwarming

DER

AMERICAN RADIATOR COMPANY.

H.H. Architecten en belanghebbenden zenden wij gaarne op aanvrage eene Plaat met afbeeldingen der verschillende Soorten en Stijlen.

PECK & C°., AMSTERDAM.

Centrale Verwarmingsketels

van gesmeed ijzer

volgens Catalogus of teekening

worden het goedkoopste geleverd door

WARNS-GAYE & BLOCK

HAMBURG 1.

Soliedste adres voor handelaren in Verwarmingstoestellen en wederverkoopers.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden

BEHOORENDE BIJ DE

BESTEKKEN voor de LEVERING

VAN

IJZER en STAAL

AAN

's RIJKS MARINE.

PRIJS 25 CENT.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

15 DECEMBER 1900. 20e JAARGANG. No. 50.

BUREAU VAN REDACTIE: Marnixstraat 402, Amsterdam.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: Herderstraat 5, 's Gravenhage.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
Abonnementsprijs voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— . . .

Prijs der Advertentiën: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. . . . . .
Aankondigingen v. Aanbestedingen 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal.
Abonnement v. Advertentiën tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M⁰.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — F. W. Van Gendt J.Gzn. — Villa te Hilversum. — Wettelijke regeling van de opleiding van Bouwkundigen. — Verslagen van Vergaderingen. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Beantwoording van prijsvragen. — Personalia. — Inhoud van Tijdschriften. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Ten behoeve van de bibliotheek der Maatschappij zijn de volgende geschenken ontvangen:

1. Van den heer Anton Van de Sandt, architect: Motieven, Verzameling schetsen van gevels, interieurs, details, enz. 2e. afl., door Anton Van de Sandt.
2. Van den heer Walenkamp: Het voormalig Buitengasthuis, eertijds „'t Pesthuis", te Amsterdam, door Walenkamp.
3. Van den heer J. H. de Groot, architect: Iets over ontwerpen in Architectuur, door J. H. de Groot.
4. Van Z. Exc. den Minister van Koloniën: Verslag van de Commissie van advies nopens de werken in de Solo-vallei, door den heer Minister van Koloniën benoemd bij beschikking van 23 December 1898.
5. Van den heer Prof. E. Gugel: Geschiedenis van de bouwstijlen in de hoofdtijdperken der architectuur, door Eugen Gugel, Hoogleeraar voor de bouwkunst aan de Polytechnische School te Delft. Derde, door den schrijver herziene en bijgewerkte druk. 1e Afl.
6. Van de Afdeeling Utrecht: Verslag van den toestand en de werkzaamheden over de jaren 1875-1900 van de Afdeeling Utrecht, verschenen bij gelegenheid van het 25-jarig bestaan der Afdeeling.
7. Van den heer Mr. J. P. Bruynzeel: De rechtspositie van den Architect. Academisch proefschrift, door J. P. Bruynzeel.
8. Van den heer Otto Wagner te Weenen: Einige Skizzen. Projecte und ausgeführte Bauwerke von Otto Wagner. Band III, Heft II.

F. W. VAN GENDT J.Gzn.

Op den 6den December j.l. is te 's-Gravenhage overleden de heer Frederik Willem Van Gendt J.Gzn., directeur en redacteur van „de Opmerker", van welk blad hij ook de oprichter was.

De heer Van Gendt werd den 29sten Juli 1831 te Alkmaar geboren. Na onderwijs genoten te hebben in de landmeetkunde, was hij reeds in 1851 als opzichter werkzaam bij den bouw der cellulaire gevangenis te Utrecht, en daarna, onder den heer J. H. Leliman, bij dien van het gebouw voor de Maatschappij Arti et Amicitiae te Amsterdam.

Na zijne practische kennis bij de uitvoering dezer werken te hebben vermeerderd, werd hij benoemd als assistent-architect der gemeente 's-Gravenhage en werkzaam gesteld onder den heer van der Waaijen Pietersen, toenmaals gemeente-architect aldaar. Slechts betrekkelijk korten tijd nam hij deze betrekking waar, want reeds in 1862, op slechts 31-jarigen leeftijd, werd hij benoemd tot gemeente-architect van Arnhem.

De aan hem opgedragen werkzaamheden als gemeente-ambtenaar schenen hem echter niet bijzonder te bevallen; bovendien waren de bezoldigingen in die dagen vrij gering en aan de particuliere praktijk meerdere voordeelen verbonden. In 1866 nam hij ontslag en op 11 Aug. van dat jaar werd een nieuwe gemeente-architect benoemd. Na dien tijd was hij als particulier architect werkzaam, niet alleen te Arnhem, maar ook in andere steden.

Een der redenen van de aanvrage om ontslag uit de gemeente-betrekking was o. a. het hem geopende vooruitzicht van benoemd te worden tot ingenieur van de ontmanteling der vestingen, hetgeen dan ook in 1867 verwezenlijkt werd.

De heer Van Gendt richtte in 1866 het weekblad „De Opmerker" op, waarvan den 7den April van dat jaar het eerste nummer verscheen, aanvankelijk onder eene onbekende, althans niet vermelde redactie, die zich echter in den oprichter concentreerde.

In November van hetzelfde jaar werd de heer Van Gendt benoemd tot bestuurslid der Afdeeling Arnhem van de Maatschaphij tot Bev. d. Bouwkunst, in welke functie hij lange jaren met veel ijver werkzaam was. Trouwens, de overledene nam al zijne betrekkingen en functiën op eene werkelijk tot voorbeeld strekkende wijze waar; bij beschikte dan ook over groote werkkracht.

Wellicht hoofdzakelijk als redacteur van zijn blad woonde hij tot voor enkele jaren getrouw de algemeene vergaderingen bij van de Maatschappij t. B. der Bouwkunst; daarvan juiste verslagen leverende, die niet zelden blijk gaven van zijne goede gezindheid tegenover de Vereeniging.

De werkzame man ruste thans in vrede.

R.

VILLA TE HILVERSUM.

De villa waarvan hier een plattegrond (*) en een der gevels zijn gegeven, wordt voor rekening van den heer H. Van den Wall Bake, te Utrecht, volgens de plannen

VILLA TE HILVERSUM.

Oostelijke gevel. Schaal 1 à 300.

Plan beganegrond.
Schaal 1 à 400.

en onder Directie van de architecten de heeren Prof. Jacob F. Klinkhamer en B. J. Ouëndag gebouwd op een terrein te Hilversum, gelegen in de nabijheid van den straatweg naar Soestdijk. In een volgend nummer van dit blad zal het plan van de verdieping en een der andere gevels worden gegeven.

De bouw, die in het begin van het volgende jaar gereed moet zijn, is aangenomen door den heer J. Romkes Zeilstra, te Hilversum, voor *f* 29160.

Het plint is gemetseld en het opgaande muurwerk wordt wit gepleisterd, terwijl de bedekking zal bestaan uit roode pannen.

(*) De bestemming der vertrekken is als volgt:

1. Huiskamer.
2. Veranda.
3. Eetkamer.
4. Vestibule.
5. Studeerkamer.
6. Portiek.
7. Entrée.
8. W. C.
9. Toilet.
10. Gang.
11. Dessertkamer.
12. Keuken.
13. Veranda.

WETTELIJKE REGELING VAN DE OPLEIDING VAN BOUWKUNDIGEN.

Het vraagstuk der Volkshuisvesting is voor geen goede oplossing vatbaar, tenzij de bouwverordeningen ook in dien zin worden gewijzigd, dat voor het bouwen anders dan volgens plannen en onder leiding van gediplomeerde bouwkundigen geen vergunning wordt verleend.

Der Mensch hofft immer Verbesserung.
SCHILLER.

Voordracht door Mr. J. P. Bruijnzeel, gehouden in de Vergadering der Bouwkundige Société U. N. I. te Rotterdam, op Donderdag 6 December 1900.

Ieder, die een snel zich ontwikkelende stad, b.v. Rotterdam van nabij heeft leeren kennen, is getroffen geworden door het schouwspel, dat zich in schier alle nieuwe wijken vertoont; de stad is naar alle windstreken waarheen zij zich uitbreidt, bezaaid met een ontelbaar aantal huizen, waarvan de stijl niet aan de allergeringste eischen der aesthetica, de constructie niet aan zeer matige eischen van degelijke architectuur kan beantwoorden.

Die huizen, waarmede onze groote steden in de laatste tientallen van jaren zijn verrijkt geworden, dragen den schoonen en welbekenden naam van revolutiehuizen. Ze dienen tot woning voor de financieel minder bevoorrechten, voor de zoogenaamde „mindere klassen der maatschappij."

Vaak heeft men ook de telkens herhaalde klacht kunnen vernemen, dat in de „oude stad" voor de meer gegoede klassen tot redelijken prijs in verhouding tot het inkomen (de gulden regel bestaat immers nog steeds, dat een goed huisvader niet meer dan $^1/_7$ van zijn inkomen mag verwonen) schier geen huis te huur is, maar dat het in de nieuwe buurten naar evenredigheid al niet beter gesteld is, en daar de huurprijzen der revolutiehuizen, voor hen die genoodzaakt zijn er zich te vestigen, almede schrikbarend hoog zijn.

Onwillekeurig stelt men zich de vraag, wat daarvan de oorzaken zijn. Voor de huizen in de oude stad en die welke op „stand" gelegen zijn, ligt het antwoord voor de hand, de vraag stijgt naarmate het aantal inwoners toeneemt, het aanbod is beperkt, want heerenhuizen op speculatie worden weinig gebouwd, derhalve moet de prijs stijgen; verlangt men een zoodanige woning, welnu men betale er voor, men late voor eigen rekening bouwen, of wel men huurt een huis tegen den gevraagden prijs, in beide gevallen wordt een naar verhouding hoog bedrag gevorderd, doch men verschaft zich althans een woning, die aan de gestelde eischen beantwoordt.

Beschouwt men daarentegen de woningen in de nieuwe, de goedkoope wijken der stad, voor het meerendeel tot werkmanswoningen bestemd, dan vraagt men zich onwillekeurig af, hoe het komt dat de werkman genoodzaakt is zich een woning te kiezen, in die meerendeels slecht gebouwde moderne huurkazernes van drie verdiepingen, met huisgezinnen boven en onder en naast zich, en dat voor een huurprijs vaak te hoog naar evenredigheid van zijn inkomen. Waarom kan hij zich niet tegen billijke huur een zoogenaamd „vrijhuisje" tot woning verschaffen met een stuk grond er voor of achter, zooals in kleine steden veelvuldig worden aangetroffen, — een woning, die hij terecht zijn „eigen haard" kan noemen?

Het antwoord ligt ook hier voor de hand; zoodanige woningen worden in de buitenwijken der groote steden niet dan bij hooge uitzondering gebouwd; de grond is er te duur, derhalve moet men „de hoogte in" wil men met kans op voordeel kunnen bouwen.

Maar waarom is er de grond zoo duur, waarom stijgt de prijs van den bodem, zoodra van een aangrenzende gemeente stukken worden geannexeerd, in korten tijd op zoo enorme wijze? Eenvoudig, omdat er zooveel vraag naar is. En waarom is er zooveel vraag? Omdat iedereen mag bouwen. *Iedereen mag bouwen*, hier zijn wij op het punt, waar wij moesten aanlanden.

Vele zullen uitroepen, nog voor er iets gezegd is: „Welk bezwaar bestaat hiertegen? Wij leven in een vrij land, wij zijn trotsch op onze vrijheid, en wars van wet en verordening en reglement; het is al erg genoeg dat de bouwvergunning moet worden aangevraagd!"

Zij vergeten, dat de wetten er niet zijn om ons de vrijheid te ontnemen, maar om ons die te waarborgen.

Maar veel grooter zal het aantal zijn van hen, die van de volkomen vrijheid, of liever willekeur op het punt van bouwen, de schaduwzijde hebben leeren zien. De van tijd tot tijd [1]) zich voordoende crisissen in huizen in de nieuwe wijken der groote steden zijn een rechtstreeksch gevolg van den onbeteugelden speculatiebouw, de noodlottige gevolgen zoowel voor den speculant, als voor die standen der maatschappij, die er den terugslag van ondervinden, kunnen als genoegzaam bekend worden verondersteld; op de belangrijke maatschappelijke nadeelen, voortvloeiend uit het beleggen van groote sommen in bouwterreinen en revolutiehuizen, waarvan er honderden leeg staan, behoeft niet te worden gewezen, de gelden daarin belegd zijn niet vruchtdragend, het kapitaal hetwelk die huizen vertegenwoordigen werpt geen rente af, en wordt aan handel en nijverheid die ervan zouden kunnen profiteeren onttrokken; en dat ten slotte de aanbouw van gansch nieuwe wijken bezet met afschuwelijke gebouwen waarin geen stijl is te bespeuren, waarvan de vormelooze cementversieringen van de gevels vallen nog voor dat de huizen in gebruik zijn genomen, voor een stad niet direct een aanwinst is te noemen, behoeft nauwelijks te worden gezegd.

En waren die huizen nog maar voldoende om tot woning te dienen, maar ook dat zijn de meeste niet eens, en hoe zou dat ook kunnen? Die huizen worden niet gebouwd om tot woning, maar om tot speculatiemiddel te dienen, immers zij „rendeeren" te beter, naarmate ze slechter zijn gebouwd.

Een enkele greep uit de Memorie v. Toelichting begeleidend het wetsontwerp op de Volkshuisvesting, zooals het is ingediend bij de Tweede Kamer, bij Kon. Boodsch. van 11 Sept. 1899, is voldoende om den toestand in zijn ware gedaante te schetsen. „Onder de slechte, geheel ongeschikte „woningen — lezen wij daar — zijn er vele, die vroeger „goed, misschien zelfs zeer goed zijn geweest, maar er zijn „er ook niet weinige, die reeds van den beginne af de kiem „van bederf in zich hebben gehad, en waarvan het was te „voorzien, dat zij door bouw en inrichting bestemd waren, „om reeds spoedig op de lijst van afgekeurde woningen te „worden ingeschreven."

Indien als vaststaande mag worden aangenomen, dat de toestanden op het stuk van bouwen voortvloeiend uit de schier onbeperkte vrijheid tot bouwen te wenschen overlaten, dan moet ook worden toegegeven, dat elke maatregel tot beperking der vrijheid de aandacht ten volle verdient.

Onder de middelen, waarmede het Wetsontwerp op de Volkshuisvesting in de bestaande toestanden tracht verbetering te brengen, wordt het preventieve middel der beperking van de bouwvrijheid te vergeefs gezocht.

Waarom moet de deur tot slecht bouwen wagenwijd worden opengezet, en aan den anderen kant de bouwpolitie worden versterkt en beter toegerust dan voorheen met repressieve dwangmiddelen? Dat de thans in de steden bestaande bouwpolitie niet bij machte is het kwaad te keeren, heeft de praktijk voldoende bewezen.

„De verplichting tot het vaststellen van eischen — aldus „de Mem. v. Toel. — waaraan woningen wat hoedanigheid „betreft, moeten voldoen, alsmede de bevoegdheid om „overbevolking binnen zekere grenzen tegen te gaan, waar„borgen intusschen allerminst blijvenden vooruitgang. Daartoe „zijn bovendien noodig voortdurend toezicht, benevens „ingrijpende maatregelen tegenover nalatigheid of onwil van „eigenaars of bewoners. En elders (§ 4): „Het bestaan van „deugdelijke voorschriften omtrent de eischen, waaraan „gebouwde, alsmede omtrent die waaraan te vernieuwen, „en die waaraan nieuw te bouwen woningen moeten vol„doen, heeft weinig nut, wanneer niet de naleving der voor„schriften door voortdurende controle en bij overtreding, „door krachtige maatregelen tot herstel wordt verzekerd."

Die uitbreiding der bouwpolitie in dier voege, dat zij voortdurende controle kan uitoefenen, op hetgeen gebouwd wordt, is op papier gemakkelijk neer te schrijven, maar zou in werkelijkheid de gemeentebesturen zeer zware financieele verplichtingen opleggen. Te Rotterdam bv. [1]) werden in de laatste 2 jaren gemiddeld ruim 1500 huizen gebouwd; hoeveel ambtenaren werden daarvoor niet vereischt om bij den bouw voortdurend controle uit te oefenen?

En gesteld de bouwpolitie werd, 't koste wat 't kosten moge, op groote schaal uitgebreid, zou dan het slechte bouwen, voor goed tot het verleden behooren?

Mr. Verkouteren's antwoord op deze vraag drukt al heel sterken twijfel uit [2]). „Geen bouwpolitie — zegt Mr. V. — „zal ooit sterk genoeg zijn om slechte en ombekwame „bouwmeesters voldoende te controleeren".

En eindelijk, gesteld de Woningwet werd ongewijzigd ingevoerd, en de bouwvereorderingen veranderd en aangevuld, zoodat ze veel meer dan thans voorschriften inhielden betreffende inhoud van woonvertrekken, breedte van gangen, ruimte van alcoven, enz. enz. en daarnaast bleef de absolute bouwvrijheid, met den speculatiebouw als rechtstreeksch uitvloeisel bestaan, zal er dan nog niet veel meer geknoeid bij het bouwen dan thans, nog veel meer getracht aan het wakend oog der bouwpolitie te ontsnappen? Immers de huizen op speculatie gebouwd moeten nu eenmaal „rendeeren", den bouwer worden meerdere eischen gesteld, hij wordt zoodoende in zekeren zin gedwongen nog slechter te bouwen dan voorheen; want wat hij op de materialen bezuinigt, is het eerste verdiend.

Behoeft het ten slotte nog betoog, dat naast de middelen ter verbetering der volkshuisvesting, welke het wetsontwerp inhoudt, een maatregel, die ten doel heeft het bouwen volgens eigen inzicht, en onder eigen toezicht te belemmeren van hen, wie het daarbij uitsluitend om het behalen van winst, op welke wijze het dan ook zij, te doen is, van hen, die bij de uitoefening van hun beroep geen reputatie hebben te verliezen, dringend noodzakelijk is?

Is van beperking der bouwvrijheid in dier voege, dat het bouwen alleen wordt toegestaan volgens plannen ontworpen door, en onder leiding van gediplomeerde bouwkundigen, eenig goed resultaat te verwachten?

Dat van die beperking het rechtstreeksch gevolg zal zijn, dat er minder op speculatie zal worden gebouwd, behoeft nauwelijks te worden aangetoond. Dat het heffen van invoerrechten verminderde invoer, het heffen van uitvoerrechten verminderde uitvoer tengevolge heeft, kan als bekend worden verondersteld. Zoo ook zal de bouwspeculant, die alsvorens te kunnen gaan bouwen zich tot een architect heeft te wenden om hem ontwerpen te bestellen, en op te dragen zich met het toezicht op den bouw te belasten, voor welke diensten hij een honorarium heeft te betalen, vaak van het bouwen voor eigen rekening worden afgeschrikt, en zoo hij er desondanks bereid toe is, de kosten welke hij den architect moet afstaan, op den koop van den grond trachten uit te winnen; zoo zal derhalve door beide omstandigheden de prijs van den bouwgrond in de groote steden dalen, en dat dit als een nadeel te beschouwen is, behalve voor hem, die zich had voorgesteld voor den grond hooger prijs te kunnen bedingen, zal wel door niemand worden beweerd.

Wat aan den grond wordt bezuinigd, kan aan den bouw

[1]) Thans te Rotterdam.

[1]) Vgl. Officieel Verslag, 1899, blz. 174.

[2]) De Woningwet, blz. 6.

worden besteed; de enorme voordeelen daarvan springen dadelijk in het oog: tot denzelfden prijs als vroeger kan ruimer en beter worden gebouwd, al dalen de huren niet, dan kan men zich toch tegen denzelfden huurprijs als vroeger althans een behoorlijke woning verschaffen.

Bovendien zullen meerderen er toe overgaan, voor zich een eigen huis te laten bouwen: de aankoop van bouwterrein is daarbij de eerste stap, naarmate men dat zich gemakkelijker kan verwerven, zal men er spoediger toe besluiten.

Hoe minder er op speculatie gebouwd wordt, hoe minder huizen er onverhuurd zullen zijn; het in huizen belegd kapitaal, hetwelk geen vruchten afwerpt, zal er door inkrimpen.

Ten slotte, er zal niet alleen beter, maar ook schooner worden gebouwd; het feit van te hebben voldaan aan de eischen bij de wet te stellen voor de opleiding van bouwkundigen geeft toch immers allicht meer waarborg, dan bij totale afwezigheid dier eischen het geval kan zijn? Op dit punt komen wij nader terug.

(Wordt vervolgd.)

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

In de vergadering der *Societeit U. N. I.*, op Donderdag 6 December l. l., trad als spreker op de heer Mr. J. P. Bruynzeel, die als onderwerp voor zijne voordracht gekozen had: „De wettelijke regeling van de opleiding van Bouwkundigen", teneinde daarmede eene toelichting te geven op zijne stelling: „Het vraagstuk der volkshuisvesting is voor geen goede oplossing vatbaar, tenzij de bouwverordeningen ook in dien zin worden gewijzigd, dat voor het bouwen anders dan volgens plannen ontworpen door en onder toezicht van gediplomeerde bouwkundigen geen vergunning wordt verleend."

Dat de huizen in de nieuwe wijken der groote steden, de zoogenaamde revolutiehuizen, niet aan de billijkste eischen van esthetica voldoen, terwijl ook gewoonlijk de degelijkheid van constructie en materialen veel te wenschen overlaat, wijt spreker aan de schier onbeperkte vrijheid tot bouwen. Velen toch, leggen zich op de uitoefening van het bouwvak toe, zonder de minste of hoogstens eene zeer oppervlakkige opleiding te hebben genoten. De vraag naar bouwgrond is hierdoor voortdurend groot, zoodat de prijzen zoo hoog mogelijk worden opgevoerd. Daardoor wordt de bouwer genoodzaakt, wil hij aan de vereischte rente komen, zoo goedkoop en dientengevolge zoo slecht mogelijk te bouwen, en eene huur te vorderen die in verhouding tot het inkomen van den bewoner, veel te hoog is.

Zooals door spreker duidelijk werd aangetoond, kunnen bouwverordeningen, hoe scherp ook gesteld, hierin geen voldoende verbetering brengen; alleen wanneer de eigen bouwers voor het verkrijgen van een plan zich moeten wenden tot een architect, die aan zekere eischen van bekwaamheid heeft voldaan en die ook gedurende de uitvoering van den bouw toezicht moet uitoefenen, zal het mogelijk zijn dien misstand op te heffen, althans tot een minimum terug te brengen. Deze eisch zal velen van bouwen terughouden en door verminderde vraag naar grond zal deze in prijs dalen. Wat dan aan grond bezuinigd wordt, kan aan den bouw worden besteed. Daarom acht spreker het wenschelijk, zooals breedvoerig door hem werd uiteengezet, dat alleen zoodanige personen het ambt van bouwkundige mogen uitoefenen, die door hun volbrachte studiën meer waarborg geven hun vak te verstaan, dan zij die, zonder eene reputatie te verliezen te hebben, zich, zonder de minste opleiding genoten te hebben, op de uitoefening der bouwkunde toeleggen. Het leelijke en slechte bouwen zal hiermede worden tegengegaan terwijl de kunstzin bij het publiek wordt opgewekt.

Na een zeer geanimeerd debat, waaraan door vele leden werd deelgenomen, werd sprekers stelling in stemming gebracht en met 22 stemmen vóór en één blanco aangenomen.

Hierna bracht de Voorzitter den heer Bruynzeel dank voor zijne hoogst belangrijke voordracht, waarna werd overgegaan tot het behandelen van verschillende voorstellen van huishoudelijken aard.

HERM. KLOOT JR.

BERICHTEN.

In de laatste vergadering van den gemeenteraad van Amsterdam is een voorstel behandeld van het raadslid Mr. F. S. van Nierop in zake een te ontwerpen plan van uitbreiding van de bebouwde kom der Gemeente benoorden het IJ; de voorsteller wenschte een commissie te benoemen van vijf of meer personen om de zaak voor te bereiden.

B. en W. hadden gepracadviseerd zulk een voorstel niet aan te nemen.

De raad nam evenwel het voorstel toch aan.

Den 25 Februari 1901 zal te Haarlem beginnen het examen (practisch gedeelte) voor meester of gezel in verschillende handwerken (timmeren, meubelmaken, smeden, huisschilderen) vanwege de „Vereeniging tot veredeling van het ambacht."

Voor elken candidaat duurt dit onderzoek tien dagen.

De deelneming is over het geheele land opengesteld voor personen van ten minste 20 jarigen leeftijd voor het diploma van gezel en van 25 jarigen voor dat van meester.

Op voorstel van B. en W. van Amsterdam is door den gemeenteraad besloten tot den bouw van eene gemeentelijke Vischhal aan de De Ruiterkade. De kosten worden op omstreeks f 40.000 geraamd.

Bij den uitgever S. L. van Looij. te Amsterdam, zal van de hand van den heer P. Doorn, leeraar aan de ambachtsschool, het licht zien: *De Meubelconstructeur*, verzameling van meubel-typen ten dienste van meubelmakers, inrichtingen van ambachtsonderwijs en voor eigen studie. Het werk zal bestaan uit 35 groote platen met tekst.

Het is ons niet mogelijk, in het blad van heden het verslag te plaatsen van de Afdeeling Utrecht der Mij. 't Bev. d. Bouwkunst. Wij ontleenen daaraan echter, dat de heer I. H. J. van Lunteren, Voorzitter der Afd., volgens rooster aftredende, met bijna algemeene stemmen en onder applaus werd herbenoemd.

In de plaats van den heer W. de Jong eveneens volgens rooster aftredende, werd gekozen de heer H. G. Frijlink. terwijl de heer A. J. Vreeswijk, die als Secretaris had bedankt, door het groot aantal stemmen die op hem werden uitgebracht, op zijn besluit terugkwam, en de benoeming aannam.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

Bouwkundig Opzichter 4.

Bouwkundig Teekenaar 3.

Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 21.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Voor alle Nederlanders. I. Ontwerp voor een ambachtsschool met Directeurswoning. 1°. Prijs: zilveren medaille der Mij. en f 100; 2°. prijs: bronzen medaille der Mij. en f 50. II. Ontwerp voor een diploma uit te reiken aan de Eereleden der Maatschappij. 1°. Prijs: zilv. med. der Mij. en f 75; 2°. prijs: bronz. med. en f 25. III. Een aquarel naar een schilderachtig stads- of dorpsgezicht in Nederland. Prijs: bronzmed. en f 50. Vóór 1 Febr. 1901 aan het Bureau der Maatschappij, Marnixstraat 402 te Amsterdam. Zie Bouwk. Weekblad no. 30 van 28 Juli 1900.

Genootschap Mathesis Scientiarum Genitrix te Leiden. Voor oud-leerlingen van de school van het Genootschap, die na 17 Sept. 1895 het onderwijs hebben gevolgd. Een ontwerp voor een Raadhuis voor eene gemeente van 20,000 inwoners. 1°. Prijs: f 200 en gr. zilv. medaille; 2°. prijs: gr. zilv. medaille. Vóór 1 Maart 1901.

PERSONALIA.

Tot Directeur der Polytechnische School te Delft is benoemd de heer J. Kraus, Civ. Ingenieur, tevens hoogleeraar in de Waterbouwkunde aan die inrichting.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN.

„De Natuur", aflevering 11 van 15 November 1900. De toepassing van het licht als geneesmethode, door Dr. R. G. Rijkens. — De mieren en hare huishouding, door Dr. A. J. C. Snijders. — Iets over de nieuwste luchtschepen en hunne toepassingen, door H. Vreedenberg. — Gezellig levende spinnen, door Dr. J. C. H. de Meijere. — Het voortbrengen van Tesla-stroomen op kleine schaal, door J. O. Jr. — Het ontwikkelen van Blauwzuurijzerpapier, door Dr. J. E. Rombouts. — Sterrenkundige opgaven en mededeelingen. De melkweg en de bouw van het heelal, door Ant. Pannekoek. — Korte mededeeling. — Boekaankondiging. — Correspondentie.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 17 DECEMBER.

AMSTERDAM. Het maken van eene bad- en zweminrichting in het Nieuwe Diep aan den westelijken dijk van het Merwede-kanaal bij de Schutsluis.

Het gem.-best. 's midd. 12 u. Voorw. te verkrijgen ter stadsdrukkerij tegen f 0,30. Inl. worden gegeven ten kantore van den assistent-ingenieur der havenwerken in het gebouw van algemeenen dienst op den kop der handelskade van 10—12 u., gedurende de week welke de besteding voorafgaat.

AMSTERDAM. Het bouwen van een openbare school voor meer uitgebreid lager Onderwijs voor meisjes, op een terrein aan de Van de Veldestraat.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. verkrijgb. ter stadsdrukkerij à f 1,75 met 2 teek. Inl. worden gegeven aan het bureel van den ass.-architect op het raadhuiskamer no. 105, van 2—4 u. ged. de laatste drie werkdagen voor den dag der aanbesteding.

EDE. Het amoveeren van een bestaande en bouwen van een nieuw woonhuis.

De architect C. v. Engelenburg, 's av. 7 u. in café „De Posthoorn", alw. bestek en teek. ter inzage. Aanw. 17 Dec., v.m. 11 u.

HINTHAM (N.-BR.). Het bouwen eener boerderij met bijlev. van alle materialen op het land goed „Corso" te Rosmalen.

De heer K. Raaijmakers te Helmond, 's av. 6 u., bij W. v. Kassel te Hintham, bij wien bestek en teek. ter inzage. Inlicht. geeft H. F. van Uden te Rosmalen.

TER NEUZEN. Het maken van een brandspuithuis te Sluiskil.

Het gemeentebest., n.m. 3 u. Bestek ter inz. op de gem.-secretarie. Inl. te bek. bij den gem.-bouwmeester. Aanw. gedaan.

VELP. Het bouwen van een dubbel woonhuis aan den Zutphenschen straatweg te Velp.

De archit. W. Honig, 's av. 7 u., in het Volkskoffiehuis. Inl. en best. met teek. à f 1,50 per stel, te verkr. zijn ten kantore van gen. arch. Aanw. gedaan.

WOENSEL. Het bouwen van een koffiehuis met negen woningen.

Mevr. en wed. Vlijmінck De Vocht 's av. 7 u., in het café van J. v. Beek, alw. bestek en teek. ter inz. Inlicht. geeft de bouwk. A. Boogers. Aanw. gedaan.

DINSDAG 18 DECEMBER.

AMERSFOORT. Het verbouwen van een koetshuis met koetserswoning en stalling aan den Utrechtschen weg alhier tot eene remise met stallingen en woning voor een stalbaas.

De dir. der Amersfoortsche Tramweg Mij., n.m. 2 u., in hotel Muller. Bestek en teek. à f 1 en inl. verkr. ten kant. van den ing. Krieger, ald. Aanw. gedaan.

ARNHEM. Het maken van vernieuwingen en herstellingen, benevens het verrichten van onderhoudswerken aan de gebouwen van de gasfabriek ged. 1901. Raming f 7380.

De dir. der gem.-gasfabriek, n.m. 2 u., ten kant. der fabriek, alw. bestek met gezegeld inschrijvingsbilj verkr. à 50 ct. Aanw. ged.

LITH (N.-BR.). Het bouwen van een heerenhuis aldaar.

De arch. F. J. H. Pastoor te 's-Bosch, n.m. 1 u., in het café van H. Akkermans. Bestek en teek. verkr. bij gen. arch. Postelstraat H. 2740 à f 1,50 per stel en ter inz. in het lok. van aanbesteding. Aanw. 18 Dec., v.m. 11 u.

RUINERWOLD. Het bouwen eener boerderij te Haakswold.

De archit. H. Witzand te Meppel, n.m. 3 u., in het café van L. v. d. Woude, alw. bestek en teek. ter inz., alsmede in café H. Lubberink te Meppel. Aanw. 18 Dec., v.m. 10—11 u.

ZWOLLE. Het bouwen van een ziekenhuis met bijbeh. werken op een terrein aan de Bleekerstraat.

Het bestuur der R.-K. Ziekenverpleging, 's midd. 12 u., in het hotel „De Halve Maan". Bestek en teek. in gen. hotel ter visie. Bestek à f 1. Bestek met stel teek. à f 10 te bekomen bij den arch. G. en W. te Riele Gz., te Deventer. Op den dag der besteding kunnen door de inschrijvers, tegen vergoeding van f 5 p. stel, de teek. ingeleverd worden. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 19 DECEMBER.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een magazijn, kantoor, paardenstal enz. aan de Kneedweg ald.

De arch. G. Beltman A.Gzn., 's midd. 12 u., in hotel „de Klomp", alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 19 Dec., v.m. 9 u.

SNEEK. Het bouwen van 13 woningen.

De coöp. vereen. „Selfhelp", 's midd. 12 u. in café „Het Roodhert". Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. bij arch. J. Ph. Hogendijk.

WAGENINGEN. Het verbouwen van pere. aan de Kapelstr. ald., en het maken eener winkelpui c.s.

De heeren E. Elings en N. v. Schenkhof, v.m. 11 u., in het café van M. de Roos, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft de archit. R. de Vries. Aanw. 17 Dec., v.m. 11 u.

DONDERDAG 20 DECEMBER.

AMSTERDAM. Het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen aan onderst. etablissement gedurende de jaren 1901, 1902 en 1903. Ram. f 6643,50.

Het Min. van Koloniën, n.m. 1 u., aan het Kolon. Etablissement. Bestek tegen overmaking van f 0,60 verkrijgb. bij Gebr. van Cleef, te 's Hage, zoomede op mondelinge aanvr. tegen denzelfden prijs in het Kolon. etabliss. voorn. Inl. worden gegeven door den voorz. der commissie van keuring voor het depart. van Koloniën te Amsterdam en door den heer P. H. v. Nifrik te Amsterdam. Aanw. gedaan.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van een lompenfabriek, beenenhok en bergloods op het terrein genaamd Siberië aldaar.

De arch. F. J. H. Pastoor, n.m. 1 u., in café „Suisse". Bestek en teek. te verkr. bij gen. arch., Postelstr. H. 2740. à f 1,50 per stel. Aanw. gedaan.

VRIJDAG 21 DECEMBER.

HENGELO (OV.). Het bouwen van 2 woningen onder één dak op een terrein in den Weemengaarden aan den Weemenbinnenweg.

De architect C. Spiers, 's av. 8 u., in het café van F. Falkman, alw. bestek en teek. ter inzage. Aanw. 21 Dec., v.m. 10 u.

MIDDELBURG. Het doen van herstellingen aan het rijks-archiefgebouw ald., alsmede het inrichten van eenige lokalen tot bewaarplaats der rijksarchieven. Ram. f 8570.

Het prov. best., v.m. 10 u. Bestek ligt ter lez. aan het geb. van het min. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. best. van Zeeland te Middelburg, en is verkr. bij M. Nijhoff, 's-Hage. Inl. verkr. bij den rijksbouwk. en bij den bouwk. belast het toezicht op de rijksgebouwen in de Abdij J. A. Frederiks te Middelburg. Aanw. gedaan.

NIJMEGEN. Het sloopen van de bestaande portierswoning met het daaraan grenzend afsluit aan het Valkhof en het aldaar bouwen van eene nieuwe woning met poort.

Het gem.-best., n.m. 2 u. Bestek met teek. à f 1,50 verkr. ter gem.-secretarie. Aanw. ten kantore van den gem.arch. 19 Dec., n.m. 1½ u.

NIJMEGEN. Het bouwen van een stal, koetshuis en bovenwoning.

Den heer H. Jansen, Bloemerstr. no. 119, alw. bestek en teek. ter inz. ligt.

STEENWIJK. Het bouwen van 5 woningen buiten de Annapoort.

De architect A. Mol. Bestek ad f 0,40 en teek. ad f 0,25 verkr. Aanw. 18 Dec., v.m. 11 u.

PURMEREND. Het bouwen van een woonhuis met 2 verdiepingen in de Beemster, onmiddelijk gelegen bij Purmerend.

De arch. H. P. v. d. Aardweg, v.m. 10 u., te zijnen kantore. Bestek en teek. verkr. à f 2,50 bij den arch., bij wien inl. verkr.

ZATERDAG 22 DECEMBER.

BEETSTERZWAAG. Het afbreken der beide boerenhuizen c.a., thans bewoond door Okkema en Roelevink te Jorwerd en het daar ter plaatse bouwen van twee nieuwe stelphuizen c.a.

De heer Mr. J. Baron van Pallandt. Bestek en teek. tegen f 1,75 per stel, verkr. bij den boekh. Schroor, Beetsterzwaag. Inschrijvingen, gemerkt J, in te zenden ten kantore van J. Vrijburg, te Beetsterzwaag.

COSLIJNPLAAT. Het afbreken van het bestaande woonhuis en het bouwen van een nieuw woonhuis met bijlev. van bouwstoffen, op de hoeve bewoond door den pachter N. L. v. Langeraad.

De bouwk. J. Wisse Jzn. te Zaamslag.

ZUIDWOLDE (DR.). Het bouwen van een boterfabriek.

De coöp. st.-zuivelfabriek „Op Hoop van Zegen", v.m. 11 u., in het café van A. Hageldoorn. Bestek ad 75 ct. verkr. bij Joh. v. d. Graaf aan de Dedemsvaart Sluis 6 en bij J. Bouwkamp, Zuidwolde. Inl. geeft G. Bouwkamp ald.

MAANDAG 24 DECEMBER.

AMSTERDAM. Het bouwen van eene openb. lagere school der 2e klasse voor 520 kinderen, aan de Bilderdijkkade.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stadsdrukkerij tegen f 1,70 (met 2 teek.) Inl. worden gegeven aan het bureau van den ass.-arch. op het raadhuis, kamer no. 105, van 2–4 u., gedur. de 3 laatste werkdagen vóór den dag der aanbesteding.

ROERMOND. Het verbouwen van het Klooster der Eerw. Zusters Ursulinen te Posterholt.

De architect H. Bertrams, n.m. 5 u., bij M. Bertrams.

DONDERDAG 27 DECEMBER.

HAARLEM. Het bouwen van een brugwachters woning bij de vlotbrug aan het Zand, gem. Zijpe, beh. tot de werken van het Noordhollandsch kanaal. Ram. f 3500.

Het prov. best., v.m. 11 u. Bestek no. 237, ter lez. aan het gebouw van het ministerie van W., H. en N., aan de lokalen der prov. besturen en te bekomen bij Gebr. van Cleef, te 's-Gravenhage. Inl. te bek. bij de hoofding. Kemper te Haarlem, den ing. Caland te Alkmaar en bij den opz. J. Kooreman te Nieuwediep, bij den laatstgenoemde kan op 19 Dec. van 9-1 u., van het proces-verbaal van aanw. worden kennis genomen.

ZATERDAG 29 DECEMBER.

OPHEUSDEN. Het amoveeren van een bestaand en het bouwen van een nieuw gemeentehuis in het dorp Opheusden.

Het gem.-best. van Kesteren. Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. bij arch. N. Lodder te Kesteren.

MAANDAG 31 DECEMBER.

AMSTERDAM. Het bouwen van een schoolkinderhad met woning voor den bewaarder, op een terrein aan de Frederik Hendrikstraat, nabij de 2e Hugo de Grootstraat.

Het gem.-best. 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stads-drukkerij, tegen f 1.– (met een teek.) Inl. worden gegeven aan het bur van den ass.-arch. op het raadhuis kamer No. 105, n.m. van 2 tot 4 u. gedur. de drie laatste werkdagen vóór den dag der aanbest.

HELVOIRT. Het afbreken van de bestaande en het bouwen van eene nieuwe R.-K. kerk met toren enz.

Het R.-K. kerkbestuur van de Parochie van den H. Nicolaas, n.m. 4 u., in het café van v. d. Ven, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft architect J. H. H. van Groenendael te Vucht. Bestek à f 2 en teek. à f 3 bij gen. arch. Aanw. 31 Dec., n.m. 2 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen — Amsterdam, Sophiapleln — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. — Nijmegen, In de Betuwstraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Betaalde Brandschaden ruim - 20.000.000.00

Lage premiën.

DONDERDAG 3 JANUARI.

HAARLEM. Het maken van gebouwen, bestemd voor gem.-lichtfabrieken met daarbij behoorende werken enz., op een terrein in de Veerpolder.

Het gemeentebest., n.m. 2 u.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

29 NOVEMBER.

HUISSELING (N.-BR.) Het bouwen van de roomboterfabrieken te Huisseling en te Deursen.

Hoogste inschr. voor Huisseling f 2398,49, laagste f 2195,86, gegund aan den laagsten inschrijver E. L. Jansen te Neerloon. De gunning voor Deursen is nog aangehouden.

1 DECEMBER.

CLINGE. Het bouwen eener pastorie te Clinge-Waes (België).

Laagste inschrijver B. H. Reuling, Hulst. f 15678,62.

4 DECEMBER.

LOCHEM. Het bouwen eener villa c. a. voor de familie Damsté, aan de Zwiepsche-Weg alhier. Door de aanbesteder.

Laagste inschrijver J. Geels, f 6272.

SNEEK. Het onderhoud der gebouwen van het Old Burger Weeshuis. Door het best. van voorn. gesticht.

Laagste inschrijver F. de Wolf, f 1179. Gegund.

5 DECEMBER.

SAS VAN GENT (HERBEST.). Het bouwen van een magazijn met bovenwoning aan de Oostkade, voor rekening van den heer G. van Veen. Door den aanbesteder.

Eenige inschrijver J. K. Vink, Axel, f 4000. Nog niet gegund.

6 DECEMBER.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het verbouwen van perceel Singel no. 438 voor rekening van de Vereen. Doopsgezinde Wijkverpleging. Door den arch. M. H. Ligthart.

Gegund aan J. F. Prenzler firma v. d. Heijden en Prenzler te Amsterdam.

ROTTERDAM. Het bouwen van 2 winkelhuizen met bovenwoningen aan den Goudschensingel. Door den arch. W. Molenbroek.

Laagste inschr. H. W. v. d. Groen, f 35360.

7 DECEMBER.

DEVENTER. Het verbouwen van perc. Kleine Overstraat no. 34. Door den aanbesteder.

Laagste inschr. H. Beltman Gzn., f 2680.

KLUNDERT. Het bouwen van een paardenstal tegen en achter het koetshuis van den heer Maris aan de Wagenstraat. Door den arch. J. D. Schalekamp.

Laagste inschr. Arns. Smits, f 1607.

8 DECEMBER.

ENSCHEDÉ. Het weder opbouwen van een uitgebrand woonhuis aan den Voortsweg. Door den arch. H. E. Zeggelink.

Laagste inschrijver J. Diphoorn, f 1847. Gegund.

10 DECEMBER.

AMSTERDAM. Het bouwen van een hulpbank van leening op een terrein aan de verlengde Lepelstraat. Door het gem.-best.

Laagste inschrijvers Reinders en van 't Ende, f 31450.

ROTTERDAM. Het bouwen van een nieuwen voorvleugel aan het St. Franciscus gasthuis zijnde een tweede deel van het nieuw te bouwen gasthuis. Door het best. van gen. gasthuis.

Laagste inschrijver A. G. Soudermeijer, f 37940. Gegund.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonhuis op een terrein op den Oldenhuis. Door de arch. J. J. Post.

Laagste inschrijver J. Renskers, f 1327.

WINTERSWIJK (ONDERH.). Het bouwen van een pakhuis voor den heer B. Grimmelt. Door den archit. J. J. Post.

Gegund aan G. J. Slotboom, aldaar voor f 738.

ADVERTENTIËN.

Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid.

LANDSGEBOUWEN.

AANBESTEDING.

Op ZATERDAG, 29 December 1900, des voormiddags ten 11 ure, zal, onder goedkeuring van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, aan het gebouw van zijn Departement, te 's-Gravenhage, worden aanbesteed:

Het onderhoud en herstel van de Landsgebouwen te 's-Gravenhage, gedurende 1901.

(Raming f 49530.)

Het bestek No. 59 ligt na 18 Dec. 1900 ter lezing aan het Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid; aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 2de district, Fluweelen Burgwal No. 16 te 's-Gravenhage; aan dat van het Provinciaal Bestuur van Zuid-Holland; en is voorts op franco aanvrage, tegen betaling der aan den voet daarvan vermelde kosten, te bekomen bij de firma Gebroeders van Cleef, boekhandelaar Spui No. 28a te 's-Gravenhage, en, door hare tusschenkomst in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen bij voornoemden Rijksbouwmeester, en bij den Opzichter bij de Landsgebouwen, H. E. v. d. Water, Binnenhof.

Aanwijzing zal worden gedaan op Zaterdag 22 December 1900, des voormiddags ten 9 ure.

's-Gravenhage, 10 December 1900.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 31sten December 1900, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 859:

De levering van ruim 1000 kubieke Meters vierkant beslagen Inlandsche of Oostzeesche eikenhouten voor wissels.

Het bestek is tegen betaling van f 0.75 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam*, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op *franco* aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

11 DECEMBER.

DEVENTER (ONDERH.). Het verf- en loodgietersw. van eenige in aanbouw zijnde huizen. Door de heeren J. E. Rood en G. v. d. Berg.

Verfwerk. Laagste inschr. J. A. Kemper, f 332.

Loodgieterswerk. W. J. de Grood, f 79.49.

ROTTERDAM. Het bouwen van een distilleerderij, likeurstokerij met kantoren, magazijnen, pakhuizen en bovenwoningen (1230 M². bebouwd) op een terrein tusschen het Weenaplein en v. d. Duijnstraat. Door de firma Coebergh en de Bruin.

Laagste inschrijvers Van Loenen en Millenaar, f 73378 en f 71450.

UTRECHT. Bestek no. 222. Het bouwen van een munitiemagazijn in het verdedigingswerk te Vreeswijk als verbetering van ondergeschikt belang aan de werken in de Nieuwe Holl. Waterlinie. Raming f 4400. Door de genie.

Laagste inschr. G. M. Jochems, Vreeswijk, f 4070.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN**.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.– per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma GEBRS. HESSE), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstúcfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74–76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22–24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel, Stoomzaag- en -Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — HÖXTER-GODFLHEIM A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare bekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blowers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königswinter a. Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-**steenen vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

HET KANTOOR DER

Eerste Nederl. Papierstúcfabriek

voorheen BENNEWITZ & Co.

is met 15 December **verplaatst** naar de

fabriek TOLHUIS o/h IJ.

Vraag TEEKENING en PRIJSOPGAVEN van PLAFONDS etc.

GEBS. VAN MALSEN. DEN HAAG.

STOOMTIMMERFABRIEK.

Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

Draadglas.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

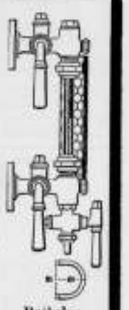
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens, NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEPHOON No. 593.

Peilglas beschermers.

BECHEM & POST, Hagen i/W.,

FABRIEK VAN

CENTRALE VERWARMING,

allen systeems met Vrijstaande en Ingemetselde Ketels.

Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen, met en zonder Ventilatie,

waarvan vele in Nederland geplaatst zijn, in Kasteelen, Villa's, Woonhuizen, Fabrieken, Scholen, Kerken, Ziekenhuizen, Rechtsgebouwen, Archieven, Museum's, enz., enz., en waaromtrent door ervaring der soliditeit en goede werking der inrichting steeds de beste attesten kunnen overlegd worden.

Verdere inlichtingen geeft de

Generaal Vertegenwoordiger der firma

D. S. M. KALKER, Amsterdam,

Koninklijke Magazijnen van Bouwartikelen, Gereedschappen, Koper- en IJzerwaren enz. enz.

TELEGRAMADRES: KALKER, IJzerwaren. TELEPHOON No. 2144.

J. G. BUIJS & Co.,

NOORDWEST-BINNENSINGEL 23, DEN HAAG.

Houthandel, Stoomzaag- en -Schaverij.

Levert alle soorten van Lijsten, Koplatten, Architraven, Water- en Neuslijsten.

Modellen worden op aanvraag gratis toegezonden. Concurreerende prijzen.

STAAL & HAALMEIJER,

AMSTERDAM.

Engelsche Stalinrichtingen.

IJZEREN TRAPPEN, VLOER- EN KELDERLICHTEN enz.

uit de beroemde Fabrieken van

The St. Pancras Ironwork Company, LONDON.

Amsterdamsche Jalousiën-fabriek.

Speciaal adres voor:

ROLLUIKEN, ZONSCHERMEN,

TOCHTSCHERMEN, SERREDEKKING, Glas, Jalousiën enz.

Eenig adres voor HOUTEN PARQUET TAPIJTEN.

Speciale fabriek van GESCHILDERDE WINKELGORDIJNEN.

F. J. KRONER & Zonen, HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

Ministerie van Justitie.

Openbare Aanbesteding.

Op ZATERDAG 29 DECEMBER 1900, des namiddags ten 2 ure, zal in een der lokalen van het Departement van Justitie, te 's-Gravenhage, in het openbaar worden aanbesteed:

Het driejarig onderhoud, aanvangende 1 Januari 1901 en eindigende 31 December 1903, van de Strafgevangenis, het Huis van Bewaring en het Rechtsgebouw te Rotterdam.

(Bestek No. 129).

Het bestek ligt voor gegadigden ter inzage in bovengenoemde gebouwen en is op aanvrage tegen betaling van f 0,85 franco verkrijgbaar bij DE GEBROEDERS VAN CLEEF, Boekhandelaar, Spui no. 28a, te *'s-Gravenhage*.

Aanwijzing zal worden gehouden den 22sten December 1900, des voormiddags ten 9 ure, aanvangende bij het Rechtsgebouw, terwijl inlichtingen zijn te bekomen op het Bureau van den Ingenieur-Architect voor de Gevangenissen en Rechtsgebouwen te 's-Gravenhage, Departement van Justitie en bij den Hoofdopzichter A. ZWANENBURG te Rotterdam.

's-Gravenhage, 13 December 1900.

De Minister van Justitie,
Voor den Minister,
De Secretaris-Generaal,
P. J. VAN BELJMA.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

Honorarium-Tabellen

voor

Bouwkundige Werkzaamheden

met en zonder Nota.

Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 31 Mei 1895.

Per stuk 10 cts.; bij 50 ex. f 2.—, bij 100 ex. f 3.—.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

22 DECEMBER 1900. 20e JAARGANG. No. 51.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. f 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.— . . .

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels f 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. . . . . AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal. ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Wettelijke regeling van de opleiding van Bouwkundigen. — Villa te Hilversum. — Prijsvragen. — Verslagen van Vergaderingen. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

VERGADERINGEN.

AFDEELING GRONINGEN. Verkiezing van een Voorzitter en een Secretaris. Begrooting. Lezing van den heer Huurman. Wetsherziening. Kunstbeschouwing uit de portefeuille van den heer Mulock Houwer.

WETTELIJKE REGELING VAN DE OPLEIDING VAN BOUWKUNDIGEN.

Voordracht door Mr. J. P. Bruijnzeel, gehouden in de Vergadering der Bouwkundige Societeit U. N. I. te Rotterdam, op Donderdag 6 December 1900.

Vervolg van bladz. 422.

Is een wettelijk voorschrift, dat slechts zal mogen worden gebouwd volgens plannen, en onder toezicht van bouwkundigen, die aan bij de wet te stellen eischen hebben voldaan, in de practijk uitvoerbaar?

Van bevoegde zijde is hier twijfel geopperd. In het Bouwk. W. no. 45 zegt de Hr. v. E.: „Hoewel er oppervlakkig bezien, voor het eischen van een diploma van „bevoegdheid zeker veel te zeggen zou zijn, kan ik mij, en „zeker velen met mij, niet voorstellen, hoe iemand, die „eenigermate thuis is in den gang van het bouwwezen hier „te lande een dergelijke bepaling uitvoerbaar kan achten. Met „deze meening verklaart zich de Hr. R. in het Bouwk. W. „no. 46 volkomen „einverstanden".

Velen zullen deze oppositie als een „Roma locuta est" hebben opgevat. Toch was het niemand minder dan Victor de Stuers, die in zijn beroemde bijdrage „Holland op zijn smalst" op beperking der bouwvrijheid aandrong, en het voor vele gevallen verplichtend stellen van een diploma door den bouwkundige te behalen, ten warmste bepleitte.

Mr. de S. geeft een uittreksel weer van een brief van de Belgische Commission des Monuments aan den Minister van Binnenlandsche Zaken van den volgende inhoud: „Reeds „herhaalde malen hebben wij de gelegenheid gehad de „aandacht te vestigen op misbruiken die in de beoefening „der Schoone bouwkunst geslopen zijn, en indien voor eenige „jaren de regeering doeltreffende maatregelen genomen had, „zou het kwaad de tegenwoordige hoogte niet bereikt „hebben. De eerste de beste vermag de architectuur te „beoefenen, particulieren op kosten te jagen, publieke „administratiën tot onnuttige uitgaven over te halen en zelfs „de openbare veiligheid in gevaar te brengen. Heden ten „dage is er geen aannemer die zich niet architect noemt, „geen landmeter die niet zijn naam doet volgen door den „titel van architecte juré. De meeste publieke administratiën „hebben helaas er toe bijgedragen om deze wanorde te „vermeerderen. Over het algemeen maken de gemeentebesturen en de kerkfabrieken voor de uitvoering van „allerlei gebouwen gebruik van mannen, wier volslagen „onkunde niet te betwijfelen valt. Dikwijls zijn de provinciale besturen niet kieskeuriger op dit punt. Zij geven soms „de betrekking van architect, tot wier richtige vervulling „zooveel waarborgen van de zijde der titularissen behoorden „vereischt te worden, aan eenvoudige landmeters, die in de „architectuur volkomen vreemdelingen zijn.

„De Commissie wenscht daarom vurig de instelling van „een jury, waaraan zou worden opgedragen een of tweemaal in het jaar de jonge architecten een examen te doen „ondergaan, en hun naarmate van hun bekwaamheid diplomata „van eerste en tweede klasse uit te reiken. Wordt door „dezen maatregel het kwaad ook al niet volkomen uitgeroeid, „de regeering zal dan te minste aan de publieke administratiën „kunnen aanbevelen de voorkeur te geven aan zulke geexamineerde personen wanneer het geldt de vervulling van „de betrekking van provincialen of gemeente-architect of „die van onderwijzer aan de verschillende akademies. Wat

„de werken betreft, waarvoor de Staat subsidiën heeft „verleend, daar kan de regeering eischen, dat zij aan „gediplomeerde architecten worden toevertrouwd."

Vervolgens herinner ik eraan, dat in het rapport der 3 ingenieurs [1]) (de H.H. P. H. Kemper, A. W. Mees, J. v. Hasselt) alle mannen van de praktijk, betreffende de civiel- en strafrechtelijke verantwoordelijkheid van Technici bij de uitvoering van werken, uitgebracht in 1887, op schifting der architecten met diploma en dito zonder ten sterkste wordt aangedrongen.

En eindelijk wordt de noodzakelijkheid van beperking der bouwvrijheid in een geschrift van zeer jongen datum, n. l. de brochure van Mr. Verkouteren, met klem verdedigd. „Die beperking — aldus Mr. V. — is de ware oplossing „van het vraagstuk van het bouwtoezicht. Geen bouwpolitie „zal ooit sterk genoeg zijn om slechte en onbekwame bouw„meesters voldoende te controleeren. Vergun het bouwen „daarentegen alleen aan bevoegden, die een goeden naam „hebben te winnen of te behouden, en de bouwpolitie wordt „dadelijk voor een groot deel overbodig. Er wordt dan ook „van zelf meer op schoon bouwen gelet".

Waarom zou het ook onmogelijk zijn de bevoegdheid tot het uitoefenen van het ambt van bouwkundige afhankelijk te doen zijn van eischen bij de wet te stellen, indien zulks wel mogelijk is voor leeraren, medici, veeartsen, privaatdocenten, advocaten en procureurs, onderwijzers, tandmeesters, apothekers, apothekersbedienden, vroedvrouwen enz. enz. [2])?

De bespreking der vraag welke eischen aan den bouwkundige bij de wet behooren te worden gesteld, is niet huius loci. De Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, en de overige vereenigingen in den lande, die zich de behartiging der belangen van de bouwkunde ten doel stellen, zouden de aangewezen corporaties zijn de regeering in deze van advies te dienen.

Of een bouwkundige zijn kennis op een Academie of in de praktijk, op privaatlessen of door eigen studie heeft verkregen doet niets ter zake, mits maar bouwkundige kennis wordt vereischt. De wet wijze de Akademies aan, waar diploma's kunnen worden behaald, en regele de eischen van bekwaamheid aan den bouwkundige te stellen, want bouwen is een zaak van algemeen belang, en niet de eerste de beste moet en mag tot de uitoefening van het ambt van bouwkundige worden toegelaten.

Indien men van oordeel mocht zijn, dat de wettelijke regeling alleen voor groote gemeenten een behoefte is, geenszins voor kleine, welnu, men bepale, dat zij alleen van kracht zal zijn voor gemeenten van b.v. meer dan 50.000 inwoners.

In het Bouwk. W. no. 45 is vervolgens als bezwaar aangevoerd, dat vele onzer bekwame architecten en bouwkundigen in en door de praktijk gevormd zijn, en dat zij zonder bepaalde vakschool doorgemaakt te hebben door eigen studie en privaatlessen, de onontbeerlijke wetenschappelijke kundigheden zich hebben eigen gemaakt.

Ik zou dit alles niet gaarne tegenspreken, maar kan onmogelijk aan dit argument eenige waarde toekennen. De wettelijke regeling, welke de stelling beoogt, heeft geenszins ten doel de veteranen in het vak vergrijsd het bouwen onmogelijk te maken, maar is bedoeld als preventieve maatregel tegen slecht, onoordeelkundig en speculatief bouwen. Is het den geachten inzender dan onbekend, dat een wet overgangsbepalingen kan inhouden, zooals b.v. de wet H. O. van 76 [1]), inhoudende dat de verkregen rechten der onder de vroegere wetgeving gegradueerden geenszins zouden worden verkort?

Voor hen die reeds bij de invoering der voorgestelde wetgeving als bouwkundige gevestigd waren, stelle men de gelegenheid open, zich als „architect" te doen inschrijven, en indien men bevreesd is voor een al te grooten toevloed van „nieuwbakken" of nog niet eens nieuwbakken bouwkundigen, dan kan bv. een termijn van vijfjarige praktijk als bouwkundige verplichtend gesteld worden; de aanvangstermijn dier vijf jaren zou kunnen worden gerekend van af de eerste inzending van bouwkundige plannen aan de gemeentebesturen, om de vergunning te erlangen.

Zij die een kortere praktijk achter den rug hebben, blijven intusschen volkomen bevoegd zich het diploma te verwerven en het aantal bouwkundigen (?) dat ongelukkigerwijze (?) zou komen te vervallen, wijl ze zich aan de bij de wet te stellen eischen niet wenschen te onderwerpen, zou kunnen worden aangevuld met die jonge bouwkundigen, die zich wel de moeite eener theoretische opleiding hebben getroost.

De plaatselijke verordeningen kunnen tevens ten einde de gediplomeerde-architecten tot meerdere waakzaamheid aan te sporen, en kwaad overleg tusschen architecten en aannemers tegen te gaan, eerstgenoemden, of de door hen aangestelde bouwkundige opzichters, strafbaar stellen voor overtredingen der bouwverordeningen, tenzij zij het bewijs kunnen leveren, dat de verantwoordelijkheid daarvoor niet op hen rust, maar op den aannemer moet worden overgebracht. Daarmede wordt, en de taak der bouwpolitie verlicht, en te gemoet gekomen aan de klacht geuit in het Bouwkundig Weekblad „De Opmerker" [2]) waar wij lezen: „Werd nu van een architect of ingenieur verlangd, dat hij „zelf steeds op het werk tegenwoordig moest zijn, dat hij „moest doen, wat tegenwoordig des aannemers is, dan zou „het hem onmogelijk zijn zooveel hooi op zijn vork te „nemen, als thans somtijds geschiedt. En dit zou niet alleen „het peil der technici verhoogen, doch tevens een billijke „verdeeling van den arbeid tengevolge hebben" — en vervolgens. — „De architect zit nu rustig op zijn bureau, te „midden van platen, waaruit hij de gebouwen van alle tijden „tot in bijzonderheden kan leeren kennen, als hij dit wenscht. „Als hij zich nog verwaardigt iets te teekenen — want de „meesten hebben daar hun menschen voor — dan gebruikt „hij al de middelen, die een kunstschilder zou aanwenden. „Lacht het bureau hem niet langer toe, dan wandelt of „fiets hij eens zijn werken in uitvoering langs, maakt hier „een praatje, daar een standje en is blij, wanneer eindelijk „het uur, waarop men zich aan de gezelligheid kan wijden, „slaat. Zoo zou geen bouwmeester van vroeger zijn dagen „hebben gesleten."

Eindelijk en ten laatste kom ik tot de opposítie door den Hr. de G. in het Bouwk. W. nº. 47 gevoerd. De Hr. de G. acht het noodzakelijk zijn waarschuwende stem te doen hooren, om toch vooral niet te groote waarde aan diploma's te hechten. Mijn repliek kan kort zijn.

Bij prijsuitdeelingen kan men ook vaak de klacht vernemen, dat de prijswinners ten onrechte worden bekroond; het is onnoodig te zeggen van welke zijde deze klachten in den regel worden vernomen.

De Hr. de G. kan gerust zijn, iedereen weet dat er diploma's worden uitgereikt, die niet verdiend zijn, dat er prijzen worden gegeven, die aan anderen hadden moeten worden toegekend, errare humanum est — en desondanks worden examens vereischt, en prijsvragen uitgeschreven; het groote publiek is nog steeds zoo dom liever door een gediplomeerd medicus dan door een kwakzalver te worden geholpen, mundus vult decipi!

En dan betoogt de Hr. de G. Wat beteekent een diploma voor de praktijk?

Is het den Hr. de G. wel bekend, dat een medicus, die na volbrachte studiën de Academie verlaat, nog nooit het mes op een levend mensch heeft gehanteerd? En zou hij nu toch maar iedereen tot de uitoefening der geneeskunde wenschen toe te laten?

Aesthetische zijde van het Vraagstuk.

De aesthetische zijde is tot nu toe slechts terloops aangevoerd.

Bij K. B. 9 Sept. 1881. Stbl. nº. 154 en 1 Febr. 1884 Stbl. nº. 26 werd op grond van strijd met het algemeen belang tot tweemaal toe het besluit van den raad der gemeente Veere tot het verkoopen van den vermaarden beker van Maximiliaan van Bourgondië vernietigd.

Hier werd strijd met het algemeen belang aanwezig geacht, en terecht.

Maar hoe dan te oordeelen over het feit, dat de eerste steden van ons vaderland in de laatste tientallen van jaren zijn uitgebreid geworden met terreinen van veel grooter oppervlak dan de gansche „oude stad", bebouwd in een stijl zoo afzichtelijk, dat die wijken door stadgenooten als wandelplaats zorgvuldig worden vermeden, en door vreemdelingen nimmer worden bezocht? — dat, om ons bij Rotterdam te bepalen, in het gansche Noorden nagenoeg geen gebouw is aan te wijzen dat den kunstzin niet beleedigt? — en dat men thans bezig is het Oosten en Zuiden op gelijke wijze te behandelen?

Nu 27 jaren geleden schreef Mr. Victor de Stuers de gedenkwaardige woorden: „Wat zal het baten of een museum „beloofd en wellicht ook — op min of meer schralen voet — „gebouwd wordt, wanneer niet bij de natie zelve de overtuiging bestaat dat de kunst een nationaal belang is waar„voor even goed als voor Waterstaat, Defensie en Koloniën „behoort gezorgd te worden?" — En vervolgens: „Zoo men „een betere toekomst wilde verzekeren, zou men misschien „wel doen te trachten aan ons volk met a + b te bewijzen, „dat de kunst zijn aandacht waardig is. Voor specialiteiten „in de kunst is elk betoog overbodig; voor sommigen, die „het instinct van het schoone en verhevene bezitten, doch „de gelegenheid misten over kunst na te denken, is het vol„doende het moreele, humanitaire nut der zaak te verklaren: „voor verreweg de meesten, wier dagelijksche lectuur de „beursnoteering is, en die van elk budget elken dienst „zouden willen schrappen, die niet met batig slot eindigt .... „voor dezen moet men zich getroosten met cijfers aan „te toonen dat ook kunsten en wetenschappen een batig „slot zullen afwerpen; een batig slot, niet bestaande in „nationalen roem, ontwikkeling der ziel, beschaving der „zeden en dergelijke mooie zaken meer, maar een echt „tastbaar batig slot, in baar geld, in guldens Nederlansch „courant.

Zijn de tijden sedert veranderd? Nog dezer dagen heeft men in een der dagbladen kunnen lezen, dat een onzer bekende bouwkundigen schreef:

„We staan nog altijd voor het verbazingwekkende feit „dat in Nederland aan de eenige Rijksinstelling ter op„leiding van kunstenaars: de Rijksacademie van beeldende „kunsten te Amsterdam, de architectuur niet wordt onderwezen.

Heeft het niet den schijn, alsof de bouwkunst als een paria onder de plastische kunsten moet worden beschouwd? Is Thorbecke's adagium dan niet voor goed over boord geworpen?

Valt er nog te klagen op het gebied van kunst over apathie der korporatiën, zooals Mr. de Stuers het noemde? Nog onlangs moesten te dezer stede de plannen tot oprichting van een monument voor Tromp wegens gebrek aan belangstelling van particuliere zijde worden opgeborgen. — Waar bleef die van de zijde van het gemeentebestuur?

Behalve op de aanwezigheid der nieuwe wijken met hare modellen van architectuur kan Rotterdam zich beroemen op totale afwezigheid van schoone openbare gebouwen, [1]) op de afwezigheid van het monument ter herinnering van de doorgraving van den Hoek van Holland, de gebeurtenis waaraan Rotterdam zijn opkomst heeft te danken, of van eenig fraai aangelegd plantsoen om de revolutiebuurten althans wat op te vroolijken. —

Is het niet alsof Mr. de Stuers gisteren schreef: „Velen „denken dat er van de verzorging onzer kunstmonumenten „geen andere winst te verwachten is dan die, welke door „logementhouders en vigelantekoetsiers uit de zakken van „herwaarts gelokte kunstlievende vreemdelingen geklopt „wordt. Voor hen is elk met sierlijkheid opgetrokken gebouw „een verkwisting, elk museum een dure aardigheid, elk „monument een slechts voor gapende touristen merkwaardige „hoop steenen".

De toelichting mijner stelling heb ik hiermede gegeven. Ik hoop te hebben aangetoond, dat het bij de wet verplichtend stellen van een diploma voor den bouwkundige, meer is dan een middel om de gemakzucht bij het publiek aan te wakkeren, zooals de heer De G. (in het Bouwk. W. no. 47) het gelieft voor te stellen; maar dat de wettelijke regeling welke het zou invoeren zou moeten strekken tot een maatregel, in de eerste plaats om den noodlottigen speculatiebouw tegen te gaan, vervolgens om goed bouwen tot regel, slecht bouwen tot uitzondering maken, in plaats van het omgekeerde gelijk thans het geval is [2]), ten derde om den zin voor het schoone bij de bevolking aan te wakkeren indien er althans op dit gebied nog iets te doen valt, en ten laatste om de bouwkundigen in den lande — de bouwmeesters in den waren zin des woords — te vormen tot een gild, een stand, een klasse in de maatschappij van zoodanig aanzien, als waarop zij terecht aanspraak kunnen maken.

Mr. J. P. Bruynzeel.

Rotterdam, November 1900.

---

[1]) vlg. Rechtsgel. Mag. VI. bl: 606 ev.

[2]) Volgens de wetten van 2 Mei '63 Stbl. nº. 50, 1 Juni '65 Stbl. nº. 60, 20 Juli '70 Stbl. nº 131, 8 Juli '74 Stbl. nº. 99, 28 April '76 Stbl. nº 102, (in verband met K. B. 14 Sept. '88 Stbl. nº. 36), 17 Aug. '78 Stbl. nº. 127, 24 Juni '76 Stbl. 117, 25 Dec. '78 Stbl. nº. 222.

[1]) Artt. 108, 122.

[2]) 17 Juni. '99.

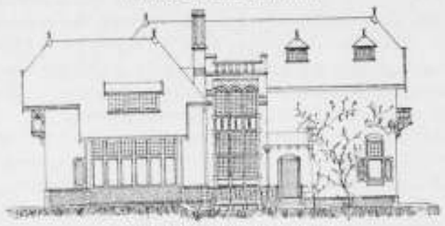
[1]) Uitgezonderd het Archiefgebouw.

[2]) Dat dit bezwaar ook wel door de gemeentebesturen gevoeld wordt, blijkt al zeer duidelijk uit de, bij besluiten tot verkoop van gemeentegrond vaak voorkomende voorwaarde, dat de te bouwen gevels aan B. en W. moeten behagen. Doch dit geschiedt helaas uitsluitend bij verkoop van grond op eersten stand gelegen, de „mindere" buurten blijven ongelukkigerwijze zoodoende van goede staaltjes van architectuur, die daar vooral opvoedend moeten werken, ten eenenmale verstoken.

VILLA TE HILVERSUM.

Van de villa te Hilversum, die volgens de plannen en onder directie van de heeren Prof. Jacob F. Klinkhamer en B. J. Ouëndag gebouwd wordt, kunnen wij hier nog een

VILLA TE HILVERSUM.

Zuidelijke Gevel. Schaal 1 à 300.

Plan eerste verdieping. Schaal 1 à 400.

afbeelding geven van de indeeling der 1ste verdieping (*) en van den zuidelijken gevel.

Het vorige blad bevatte de afbeeldingen van den oostelijken gevel en van het plan van den begane grond.

PRIJSVRAGEN.

De onlangs in dit blad vermelde antwoorden, ingekomen op de, in dit jaar, door de Vereeniging „Bouwkunst en Vriendschap" te Rotterdam uitgeschreven prijsvragen, werden door de Jury bestaande uit de heeren Jacob F. Klinkhamer, Hoogleeraar aan de Polytechnische School te Delft, W. Kromhout Czn., architect te Amsterdam en J. Verheul Dzn., Henri Evers en J. P. Stok Wzn., architecten te Rotterdam, beoordeeld, met gevolg, dat werden toegekend: aan het ontwerp, voor een „Opgang tegen het talud van een dijk, tegenover een breede straat," ingezonden onder motto, „Loctor," den gedeeltelijken eersten prijs: een bronzen medalje met premie van f 50.

Vervaardiger de heer C. Ovaa te Rotterdam. Aan elk der ontwerpen voor een: „Poortje voor een Schoolgebouw," ingezonden onder motto's: „Tijd is geld" en „Ecole primaire," de helft der gecombineerde eerste en tweede prijzen, nl. een bronzen medalje en eene premie van f 30, vervaardigers, respectievelijk de heeren R. J. Hoogeveen en De Roos en Overeijnder beiden te Rotterdam; aan het ontwerp onder motto: „Emergo," den derden prijs, het „getuigschrift der Vereeniging," vervaardiger, de heer C. Ovaa, te Rotterdam.

Aan het ontwerp voor een „Woonkamer-schoorsteen", ingezonden onder motto: „Studie", den eersten prijs een bronzen medalje met premie van f 25, vervaardiger de heer A. P. Smits, te 's-Gravenhage, en aan het ontwerp onder motto: E. F. den tweeden prijs, het getuigschrift der Vereeniging met f 15, vervaardiger de heer C. Ovaa te Rotterdam.

(*) De bestemming der vertrekken is als volgt:

14. Slaapkamer dienstboden.	20. Hoofdtrap.
15. Mangelzolder.	21. Logeerkamer.
16. Logeerkamer.	22. Badkamer.
17. „	23. W. C.
18. Gang.	24. Kleedkamer.
19. Slaapkamer.	25. Balkon.

Aan elk der „Opmetingen van het Oude Vrouwenhuispoortje aan de Hoogstraat te Rotterdam", ingezonden onder de motto's: „Kaat Mossel", „Zespuntige Ster" en „Voorwaarts", een premie van f 10, ter aanmoediging, vervaardigers, respectievelijk de heeren: Adr. Lengheek Azn., J. Stuivinga, en Chr. F. Hössen, allen te Rotterdam.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Utrecht. Vergadering op 12 Dec. 1900. De vergadering, door den Voorzitter geopend zijnde, werden de notulen der vorige vergadering voorgelezen, en goedgekeurd. Mededeeling werd gedaan van eenige ingekomen stukken, waarna door den penningmeester rekening en verantwoording werd gedaan van het geldelijk beheer gedurende het jaar 1900; de bedoelde stukken werden nagezien door eene commissie bestaande uit de heeren v. Hilten, Frijlink en de Vink; door eerstgenoemde werd medegedeeld, dat alles accoord was bevonden, waarna de Voorzitter den heer Kok namens de Afdeeling dank betuigde voor zijn uitstekend beheer. Daarna werd de door den penningmeester opgemaakte begrooting voor 1901 voorgelezen. De heer Kuiler stelde voor, op de begrooting een post te brengen voor de Prijsvraag Godefroy, welk voorstel bijval vond, terwijl de begrooting vervolgens, na deze aanvulling, in haar geheel werd goedgekeurd.

Verkiezing had plaats van twee bestuursleden in de plaats van de heeren I. H. J. v. Lunteren en W. de Jong, aftredende volgens rooster; eerstgenoemde heer werd met bijna algemeene stemmen herkozen, en verklaarde zich op de gedane vraag van den vicevoorzitter, den heer A. Nijland, bereid zich zijne benoeming te laten welgevallen; alle aanwezigen betuigden door applaus hiermede hun bijval. In plaats van den heer W. de Jong werd gekozen de heer H. G. Frijlink, die zich op de betreffende vraag van den Voorzitter bereid verklaarde in het bestuur zitting te nemen. Vervolgens had verkiezing plaats van een bestuurslid in plaats van den heer A. J. Vreeswijk die als zoodanig bedankt had; bij opening der stembriefjes bleek, dat een zeer groot deel der aanwezigen weder hun stem op den heer V. hadden uitgebracht. Op aandringen van vele leden en op eene gedane vraag van den Voorzitter deelde de heer V. mede, dat hij naar aanleiding van den door deze stemming uitgebrachten wensch bereid was zijne herbenoeming tot bestuurslid te aanvaarden. Alsnu had de verkiezing plaats voor Voorzitter, Secretaris en Penningmeester; met bijna algemeene stemmen werden daartoe herkozen resp. de heeren I. H. J. van Lunteren, A. J. Vreeswijk en J. F. Kok, die zich allen bereid verklaarden hunne benoeming aan te nemen (applaus).

Door den heer H. Kersemeakers werden eenige vragen ter tafel gebracht, waarover uitvoerige besprekingen plaats hadden; besloten werd deze vragen aan het hoofdbestuur te doen toekomen. Wegens het vergevorderde uur moest de kunstbeschouwing, waarvoor de heer I. J. H. v. Lunteren eenige plaatwerken had beschikbaar gesteld, worden uitgesteld, waarna de vergadering door den Voorzitter werd gesloten.

Technische Vakvereeniging. Afd. Amsterdam. 12 Dec. 1900. Mededeeling werd gedaan, dat het Genootschap Architectura et Amicitia adhaesie had betuigd aan het tweede adres der afdeeling inzake Ambachtsonderwijs, terwijl van B. en W. van Amsterdam een antwoord op dat adres was ingekomen, waaruit bleek, dat de betreffende zaak in voorbereiding is.

Een geschil tusschen de Afd. Utrecht en het Hoofdbestuur, over de notulen der laatst gehouden algemeene vergadering, waardoor deze Afd. voorstelde uit het verbond der Technische Vakvereen. te treden, gaf aanleiding tot het stellen van een motie. Hierin werd de Afd. Utrecht er op gewezen, dat zij de uitvoering van haar voornemen afhankelijk moet stellen van het al of niet goedkeuren van die notulen.

Hierna werd de begrooting voor 1901 besproken, en besloten den bode voor de meerdere werkzaamheden aan den leeskring een hooger loon toe te kennen.

Afd. Arnhem, 12 Dec. 1900. — Na goedkeuring van de notulen en voorlezing der ingekomen stukken wordt tot lid van het bestuur benoemd de heer H. Ellens, leeraar a. d. H. B. school te Arnhem.

Door den Voorzitter werd eene potloodteekening in kleuren uit het Oudheidkundig Museum alhier getoond met eene afbeelding van het kasteel te Doornenburg, een middeneeuwsch slot. De torens van dit slot zijn voorzien van kanteelingen, een eensdeels nadere inlichting op de vroegere bespreking bij het restaureeren van de Sabelspoort voorgekomen, of die torens gekanteeld waren of niet. De buitenzijde van die poort is ook middeneeuwsch terwijl de stadszijde van de 17e eeuw is. Als tegenstelling werd bezichtigd de photo van de gerestaureerde Waterpoort te Bergen op Zoom, een middeneeuwsche poort met ongekanteelde torens.

Daarna werd het woord gegeven aan het lid H. Porteine, die eene lezing hield over de samenstelling van verdedigings- en normaliseeringswerken op rivieren.

Spr. begint met te wijzen op het verschijnsel, dat, al zijn in het begin dezer eeuw door Rijk-, Provincie-, gemeente en polderbesturen de verkeerswegen veel verbeterd, en al zijn in deze helft dezer eeuw de spoor- en tramwegen tot hun ontwikkeling gekomen, toch daardoor de rivieren in belangrijkheid niet verminderd zijn.

De statistiek geeft zeer zeker een minder aantal vaartuigen aan, doch sedert de stoom op de rivieren toepassing heeft gevonden, ziet men schepen met veel grooter laadruimte bouwen, en waar vroeger 60 last een uiterste maat was, komen er nu schepen in de vaart met 500, 800 ja zelfs enkelen met 1000 last. Groote lichamen das die met kleine sleepbooten worden gesleept. Het verkeer is werkelijk afgenomen, doch de tonnenmaat grooter geworden. Verder zijn de rivieren nuttig voor den landbouw. Voor enkele dagen is de Rijn in 2 dagen 4 meter gewasschen en voert de overstrooming veel slib met zich mede, dat op de weilanden achterblijft. Men heeft waargenomen dat per M³. water ongeveer 3 KG. slib wordt afgeleverd. In Westervoort heeft spreker destijds ook waarnemingen moeten verrichten door een zekere hoeveelheid water in bakken te laten staan en het slib op te zenden naar Prof. Oudemans te Delft voor het scheikundig onderzoek. Het minste slib bedroeg per M³. water 67 decagr. en het meeste 2892 daags. Rekent men b. v. voor de IJsel op een waterafvoer van 840 millioen kub. meter dan is dit aan slib 470 millioen K.G. of 190000 KG. in drogen toestand. Veel gaat er verloren in de rivieren, dat nooit op de uiterwaarden komt.

De in dit slib aanwezige koolzure kalk en kiezelzure aluinaarde maken het voor bemesting zeer geschikt. Dit slib is ook oorzaak, dat de uiterwaarden met een kleilaag bedekt worden waaruit de steenindustriën ontstaan.

Die vorming gaat echter uiterst langzaam. Dr. Staring beschrijft in zijn „bodem van Nederland" dat er 5 eeuwen verloopen voor het vormen van 1 M³. klei

Het juiste tijdperk van het begin der steenindustrie is onbekend. Wel weet men, dat de Egyptenaren reeds steenen maakten. De Romeinen hebben die kunst hier gebracht. In 1291 gaf graaf Reinout bevel tot het oprichten van een steenoven te Stavoren en op de Veluwe, met het doel daar een stad te bouwen. Midden op de Veluwe treft men bouwwerken van hoogen ouderdom aan, van baksteen. Te Garderen is een toren van baksteen van 1050 en bij Katwijk zijn overblijfselen van een Rom. toren van baksteen. Een deel van het Koor van de Kerk te Barneveld, dagteekenende uit 1010, is eveneens van baksteen, zooals Narak vermeldt in zijn beschrijving van die kerk. In den almanak van 1894 schrijft Peters over de vroegere steenindustrie in de provincie Groningen.

Op eene kaart van Blaauw, in 1648, 't tooneel der steden, ziet men eene afbeelding van het tichelen. Naderhand worden die afgekleide waarden vruchtbare weiden. Verder zijn onze rivieren belangrijk voor de visscherij, hoewel door het toepassen van den stoom deze veelal verminderdt. In een stuk van 1769, te Arnhem, werd Jan de Keijser vergunning gegeven de zalmvisscherij uit te oefenen op een gedeelte van den Rijn bij de Klingelbeek en werd door de marktmeesters opgeteekend, dat in een jaar 12965 kilo visch aan de markt kwam.

Men zag reeds vroeg in, dat de rivieren met het oog op de overstroomingen die tot in Holland kwamen, bedijkt moesten worden Die op de bovenrivieren zijn door de Romeinen gemaakt en van 1000 — 1400 op de benedenrivieren. Multatuli zegt in een zijner werken, dat het beter ware geweest de rivieren niet te bedijken, want dat de rivieren die zelf gevormd zouden hebben, doch als men nagaat, dat de meeste dijken 4 Meter boven middelbaren rivierstand zijn aangelegd, zou die zelfde formatie lang duren. Van den toestand van de rivieren is zelf tijdens de Batavieren niet veel bekend. De vloedstroom in den Atlantischen Oceaan, sedert de vele veranderingen gewijzigd, heeft ook ebbe en vloed doen veranderen. Van het Romeinsche tijdperk is, hoewel onvolledig iets meer bekend. De geschiedenis vermeldt het graven van de Drusesgracht door Drusus, doch het geologisch onderzoek heeft dit feit later in twijfel doen trekken en uitgemaakt, dat Drusus alleen een deel van de rivier heeft laten vergraven. Lang voor hem ontving de IJsel water uit den Rijn. Uit zandheuveltjes is aangetoond, dat de oude IJsel eertijds een tak van den Rijn was. Uit het ontbreken van die nederzettingen is later gebleken, dat de Grebbe nooit een tak van den Rijn is geweest.

De Oude en de Kromme Rijn, de Oude IJsel en de Lek zijn overblijfselen van den Rijn.

Uit eene groote kaart van de Geld. IJsel, door spreker hiervoor vervaardigd, toont hij aan, dat Drusus de gracht niet krom kan hebben gegraven, en dat die rivier voorheen een geheel andere loop heeft gehad. De kop van de IJsel dagteekent van 1774—75. In 1696, werd door Passavant een plan gemaakt om de IJsel meer water te geven. Van de Schipbrug te Westervoort naar Malburger is de loop geheel anders geweest. Bochten waren er velen. Talma geeft in zijne beschrijving van de IJsel een aardig bewijs voor den vroeger bestaanden anderen loop Hij vermeldt het bestaan van een kasteel „Steenwaard", waarlangs de IJsel met sterke bochten liep en verder bij Rheden verbinding had met de rivier de Laak. Die Laak werd oude IJsel genoemd. Dit blijkt uit een op het archief te Deventer gevonden schrijven waarin gesproken wordt van een persoon uit, „Rheden bij den Olden Issel." Verder stroomt de IJsel bij Doesburg volgende eene van 1690 dateerende kaart geheel anders dan thans.

De vele hooge waterstanden beneden Middachten waren oorzaak van groote nederzettingen van klei, die aanleiding gaven tot eene uitgebreide steenindustrie. De historie constateert, dat de zoogenaamde Havikkenwaard tot Doesburg behoorde en niet tot de Veluwe.

In 1470, was daarvan eigenaar Hendrik heer v. Homoet en Wiet, die veel hypotheek op zijn goed nam, waardoor een gerechtelijke verkoop volgde in 1487, en dit goed in handen kwam van Oswald van den Berg, dat aanleiding gaf tot een proces met de geldschieters. (Adelaide) Er kwam toen verschil over de jurisdictie en wel of die behoorde tot de rechtbank van Doesburg of die van de Veluwe, en werd toen uitgemaakt, dat van 1069 af, de rechter van Doesburg over geschillen van die eigendommen beslissing nam, en tot dat rechtambt behoorde.

Spr. schetst nu op de kaart de door Drusus gemaakte vergraving. Voor Doesburg is de bedding ook weder verlegd, door een besluit in 1555 van Karel V. Bij Zutphen heeft hetzelfde plaats gevonden. Van den Rijn is bekend, dat in 1539 Karel van Gelder een besluit nam om voor Arnhem de rivier te vergraven. In 1563 besloot de Magistaat van het Hof van Gelderland, om den Rijn verder van de stad af te leiden; dus bestond er geen bepaald steisel en werd het veranderen beheerscht door voordeel en eigenbelang, en om de aanwas van eigendommen te bevorderen. In 1706 bepaalde de gemeente, dat zij de oevers beneden de stad voor hare rekening nam. In 1660 had door groote overstrooming eene instorting plaats van den berg bij de Israëlitische begraafplaats (tanhs „onderlangs") de Zinkelenberg-genaamd, en werden toen kribben gemaakt om aanwas te bevorderen, waardoor in 1778 de aanleg werd gemaakt van de bekende wandeling onderlangs, met rijswaarden en boombeplanting.

Gelukkig werd door de Wet van 1806, waarbij de Staat als eigenaar van de rivieren verbood dat iemand buiten zijn voorkennis daaraan werken mocht verrichten, een einde gemaakt aan alle willekeur.

En een nog grooter verbetering ontstond in 1850 toen op voorstel van de Inspecteurs v. Ram en v. d. Kun besloten werd om de rivieren te normaliseeren, dat wil zeggen de grootte te beperken en den bodem te verdiepen. Waar door den stroom de oevers sterk werden aangevallen, verrees eene verdediging, waar kronkelingen waren, werden die afgesneden. Deze normalisceering beoogde niet alleen een beteren afvoer voor ijs en water, doch ook eene betere bevaarbaarheid aan de rivieren te geven. In de laatste 25 jaren zijn deze verbeteringen sterk ter hand genomen In 1875 kwamen al de ambtenaren aan de rivieren onder een rivierbeheer met hoofd-ingenieurs, ingenieurs en opzichters. Spr. had als ambtenaar eerst de normaliseeringswerken geleid bij Loenen en Ewijk, en daarna gedurende lange jaren aan de IJsel, waarvan het ontwerp is om de breedte bij Westervoort te brengen op 100 Meter, te Deventer op 120 M, te Katerveer op 150 M. en te Kampen op 170 Meter.

Spr. geeft nu door schetsen op het bord aan op welke wijze de verdedigingswerken van de oevers worden bepaald, om op de holle plaatsen waar de stroom invalt, oeververdedigingen te maken en de tegenovergestelde zijde af te graven. In holle bochten kunnen dwarsribben van b.v. 50 Meter worden aangelegd, om het afnemen van den oever op die wijze te beletten.

Niettegenstaande de rivieren dan des te meer slib en zand medevoeren, treft men zelden zand van den bodem in drijvende toestand aan. Wil men den stroom dwingen, dan projecteert men strekdammen, en de particulieren verdedigen de oevers door beslag en bleeswerken.

Spr. geeft thans eene aanschouwelijke voorstelling, van het maken van bleeswerken en citeert het waterbouwkundig werk van Storm Buiding als zeer verdienstelijk doch met te kleine en daardoor onduidelijke teekeningen; onder de latere werken is dat van Plasschaert zeer goed, en L. R. Plasschaert, provinciaal opzichter in Zeeland gaf een zeer practisch werkje over verdedigingswerken. Zeer verdienstelijk is ook: Sprokkelingen op waterbouwkundig gebied van Nijd.

Het ambacht van rijswerken te maken is bij onze naburen niet bekend. In Duitschland gebruikt men natuurlijke steen voor verdedigingswerken.

Dit is in ons land niet te doen met het oog op de kosten. Het rijswaardenhout groeit langs de oevers der rivieren, en daarvan worden bossen gemaakt, 70 cM. in omtrek, waarvan de wiepen gemaakt worden, op eene zoogenaamde wiepstelling. Een bleeslaag wordt door Spr. gemaakt met materiaal daarvoor medegebracht en zoodoende op aanschouwelijke wijze aangetoond hoe dit van den oorsprong af moet geschieden. Door het vergevorderde uur werd de bespreking van beslag- en baardwerk tot eene volgende vergadering uitgesteld en werd Spr. door den Voorzitter dank gezegd voor zijn heldere en onderhoudenen mededeeling.

F.

BERICHTEN.

De gemeenteraad van Alkmaar heeft de vroeger aan den Gemeente-Architect gegeven vergunning tot het uitoefenen van particuliere praktijk, ingetrokken, en in verband daarmede dien titularis eene salaris-verhooging van f 500, gegeven.

Alkmaar geeft hierin een goed voorbeeld; de positie van den Gemeente-Architect wordt daardoor op een onafhankelijk standpunt gebracht en door de gelijktijdig gegeven verhooging van salaris wordt beter verband gebracht tusschen de eischen die tegenwoordig aan die betrekking gesteld worden en de bezoldiging daarvan.

Men zal zich wellicht niet meer herinneren — en daarom halen wij het nog eens aan — dat in het Bouwk. Weekblad van 18 Nov. 1899, gezegd werd: „Nu is er door de firma C. J. Begeer te Utrecht, Kon. Utr. fabriek van Zilverwerken, een medaille geslagen, met eigen vervaardigde stempels, waarop de beeltenis van H. M. de Koningin, naar het relief door Pier Pander te Rome uitsluitend voor de nieuwe munt geboetseerd. De firma heeft dus hetzelfde werk verricht als dat waaraan men te Parijs nog bezig is."

En verder: „Het is bedroevend, dat de Nederlandsche Kunstnijverheid zoo weinig steun vindt bij Nederlanders zelve, en door velen van hen zoo slecht gekend en erkend wordt."

Een en ander werd gezegd naar aanleiding van het feit, dat het maken der stempels voor de nieuwste Nederlandsche munt, te Parijs geschiedde.

Nu is het alsof hetgeen in de Tweede Kamer bij de behandeling der Staatsbegrooting is medegedeeld, een antwoord is op hetgeen boven is aangehaald. Wij meenen er dus hier ook de aandacht op te moeten vestigen.

Bij art. 12 (Muntcollege) spreekt de heer Fokker over de uitvoering van onze muntstempels, over de achterstelling daarbij van onze nationale nijverheid, zonder dat de artistieke uitvoering er door wint. De Nederl. nijverheid ware zeker in staat het werk te doen. In 1898 is dit gebleken. Hij betreurt 't daarom, dat de Regeering zelve hier 't voorbeeld geeft van alles in 't buitenland mooier te vinden dan hier. Spr., die in betrekking staat tot de Nederlandsche nijverheid, heeft zich daarvoor bijzonder geïnteresseerd. En hij beroept zich op een schrijven van den heer Pier Pander, waaruit blijkt, dat in Nederland voldoend bekwame handen zijn. Hij noemt daarom meer bepaaldelijk de heer Begeer. Spr. beveelt een en ander in de aandacht van den Minister aan. Dat de heer Pier Pander in 1898 in Rome niet bekend was met de in ons land aanwezige krachten, dat begrijpt hij; maar de Minister had de voorlichting kunnen inroepen van het Muntcollege of van het Penningkabinet of beide kunnen raadplegen.

De Minister, de heer Pierson verklaart dat zeer bevoegde deskundigen hem hebben aangeraden met de vervaardiging van den muntstempel te belasten een Fransche specialiteit. De Min. zelf heeft opzettelijk een reis daarvoor naar Parijs gedaan. Hij wijst op een belangrijk ingezonden artikel in de N. R. C., ten dage, dat de nieuwe munt verscheen, en waarvan de geleverde arbeid zeer gewaardeerd wordt. Dat de heer Pier Pander de reproductie van zijn arbeid roemt, is niet te verwonderen. Maar hoe dit zij, voor de toekomst zullen wij bij de Nederlandsche nijverheid thans zeer goed terecht kennen. Maar de Minister zelve zal nu voldoende krachten vinden.

De heer Th. van Heemstede Obelt, Rokin 36 te Amsterdam, heeft zijn filiaal aldaar vaarwel gezegd, waarvoor in de plaats is gekomen een keurige show room, Rokin 44, in een nieuw perceel, gebouwd door den heer Jos. Herman.

Deze show-room is gelijkvloers, en bevat monsters van al die zaken die in een goed ingericht huis langzamerhand onontbeerlijk worden. Er zijn verschillende systemen voor waschtafels, privaatinrichtingen, badkuipen, verwarming, ventilatie enz. te zien, ook de allernieuwste en beste zaken op dit gebied en wat daarbij behoort. Bij de uitmuntende verlichting van het lokaal is alles tot in onderdeelen goed na te gaan.

In de Raadsvergadering van 11 Juli j.l. werden B. en W. van Amsterdam gemachtigd om eene openbare oproeping te doen van sollicitanten naar de betrekking van „hoofd van het gemeentelijk bouwtoezicht."

Na vermelding van het resultaat dezer oproeping zijn B. en W. tot de overtuiging gekomen, dat het wenschelijk zou zijn, ten einde een voor deze betrekking alleszins bevoegd persoon aan den Gemeentedienst te kunnen verbinden, om niet alleen de zaken van nieuwen bouw en die der Hinderwet, doch ook het Woningtoezicht aan den nieuw te benoemen titularis op te dragen. Reeds vroeger zijn in deze richting stemmen opgegaan. Nu zich een persoon beschikbaar gesteld heeft, die alle waarborgen biedt om, zoówel voor het bouwtoezicht en voor dat op de zaken der Hinderwet, als voor het woningvraagstuk, de verlangde eigenschappen te bezitten, stellen B. W. voor het besluit van den 11e Juli te herzien in dezen zin:

1°. dat zal worden overgegaan tot de benoeming van een Directeur van het Gemeentelijk Bouw- en Woningtoezicht;

2°. voor dezen hoofdambtenaar vast te stellen een salaris van f 4000 — f 6000;

3°. voor de eerste maal daartoe te benoemen, op het maximum der bezoldiging, plus f 2000 persoonlijke toelage, den heer J. W. C. Tellegen, directeur der Gemeentewerken te Arnhem, op een nader door B. en W. te bepalen tijdstip;

4°. B. en W. uit te noodigen de voorstellen te doen, die na deze benoeming ten opzichte der Gemeentelijke Verordeningen omtrent Bouwtoezicht en Gezondheidsdienst noodig zijn, en de betrekkelijke instructiën vast te stellen.

Door de „Haagsche Bouwgrond-Maatschappij Duinoord", Directeur de heer J. Wind Jr., zijn uitgegeven: 1°. een nieuwe kaart in kleurendruk van Duinoord met omgeving (in October j.l.) waarop o. a. zijn aangegeven de Bommenhaven, volgens aanbesteding van 11 Oct. 1900, met de buitenhaven, en 2°. een situatie (Nov. 1900) van een nieuw centraalpunt, aangewezen plaats voor een theater, met directe spoorverbinding met Scheveningen en de stations van den H. IJ. Spoorweg in de richtingen Amsterdam en Rotterdam. Het centrale punt is ontworpen tusschen het einde van de Anna Paulownastraat en het begin van den Ouden Scheveningschen weg, op een daar aan te leggen plein, waaraan de nieuwe Schouwburg is gedacht te liggen.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

Bouwkundig Opzichter 4.
Bouwkundig Teekenaar 3.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 22.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Onder Bescherming van Hare Majesteit de Koningin-Moeder.

BOUWWERKEN *uitgevoerd door leden der Maatschappij. Bijeenverzameld en uitgegeven bij gelegenheid van het vijftigjarig jubileum der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. 1892.*

INHOUD.

1. Kantoorgebouw der firma Kerkhoven & Co. te Amsterdam. Architect H. P. Berlage Nz.
2. St. Elisabeth gesticht te Amsterdam. Architekt A. C. Bleys.
3. Winkelgebouw te Amsterdam. Architekt E. Breman.
4. Woonhuis van mevrouw Teixeira de Mattos te Amsterdam, Architekt Eduard Cuypers.
5. Woning van den Hoofd-Directeur der Rijks Museum-gebouwen te Amsterdam Architekt Dr. P. J. H. Cuypers.
6. Gebouw der Industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te Amsterdam. Architekt A. L. van Gendt.
7. Panoramagebouw te Amsterdam. Architekt I. Gosschalk.
8. Sarphatimonument te Amsterdam. Architekt J. R. de Kruyff.
9. Winkelgebouw van den heer Allert de Lange te Amsterdam. Architekt J. van Looy.
10. Kantoorgebouw der firma Labouchère Oyens & Co. te Amsterdam. Architect F. W. M. Poggenbeek.
11. Maatschappelijk Gebouw der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Architekten Th. G. Schill & D. H. Haverkamp.
12. Woonhuizen te Amsterdam. Architekt. J. C. Spakler Jr.
13. Woonhuis op het landgoed Uytenbosch te Baarn, van den heer J. L. Pierson. Architect C. Muysken.
14. Huize Oostbroek te de Bilt, van den heer Mr. W. J. Royaards van den Ham. Architect I. H. J. van Lunteren.
15. Villa Kennemerheuvel te Bloemendaal bij Haarlem, van den den heer L. H. Prætorius. Architekt L. Ritter.
16. Kantoor- en Winkelgebouw in het Agnetapark te Delft. Architekt F. M. L. Kerkhoff.
17. Gebouw der Studentensocieteit Phoenix te Delft. Archit. F. J. Nieuwenhuis.
18. Stationsgebouw der Holl. IJz. Spoorweg Maatschappij. te Delft. Architekt C. B. Posthumus Meijjes.
19. Arbeiderswoningen te 's-Gravenhage. Architekt W. B. van Liefland.
20. Villa in het Prinsen Vinkenpark te 's Gravenhage. Architekt J. P. J. Lorrie.
21. R. K. Parochiekerk. Pastorie enz.. van den H. Joseph, te 's Gravenhage. Architekt E. J. Margry.
22. Winkelgebouw te 'sGravenhage. Architekt J. H. A. Mialaret.
23. Winkelgebouw der Vereeniging Eigen Hulp te 's Gravenhage, Architekt H. J. Mondt.
24. Gebouw der industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd te 's Gravenhage. J. J. van Nieukerken.
25. Villa aan de Laan van Meerdervoort te 's Gravenhage, Architekt P. du Rieu Fzn.
26. Physisch Laboratorium der Rijks Universiteit te Groningen. Architekt J. van Lokhorst.
27. Hypotheek- en Kadastergebouw te Groningen. Architekt C. H. Peters.
28. Woonhuis te Haarlem. Architekten S. Roog & Jb. van den Ban Pzn.
29. Kerk der Hervormde Gemeente te Katwijk aan Zee. Architekt H. J. Jesse.
30. Villa Laanzicht te Leeuwarden. Architekt H. H. Kramer.
31. Gebouw der Studenten Societeit te Leiden. Arch. Prof. E. Gugel.
32. Stads Gehoorzaal te Leiden. Architekt D. E. C. Knuttel.
33. Oudeliedenhuis te Leiden. W. C. Mulder.
34. Huize de Cloeze van den heer Mr. C. J. Sickesz, nabij Lochem. Architekt Nics. Molenaar.
35. R. K. Kerk en Pastorie te Nes en Zwaluwenbuur. Architekt Jos. Th. J. Cuypers.
36. Winkelgebouw der firma Bahlman & Co. te Nijmegen. Architekt D. Semmelink.
37. Winkelgebouw te Nijmegen. Architekt J. J. Weve.
38. Woonhuis te Rotterdam, Architekt D. Verheul Jr.
39. Schouwburg te Rotterdam. Architekt J. Verheul Dzn.
40. Hotel Wittebrug te Scheveningen. Architekt Joh. Mutters Jr.
41. Gebouw der Société Sic Semper te Utrecht Architekt P. J. Houtzagers.
42. Woonhuis van den heer Dirk Laan te Wormerveer. Architect Jacob F. Klinkhamer.

De 42 in dit werk voorkomende platen, groot 50 bij 35 cM. zijn lichtdrukken naar photographische opnamen, beiden van de firma Emrik & Binger te Haarlem.

Deze verzameling platen, in portefeuille, is aan het Bureau der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst verkrijgbaar, voor de Leden der Maatschappij, à f 5.— per exemplaar.

N.B. De plattegronden van deze gebouwen zijn voorgesteld op twee dubbele platen.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 24 DECEMBER.

AMSTERDAM. Het bouwen van eene openb. lagere school der 2e klasse voor 520 kinderen, aan de Bilderdijkkade.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stadsdrukkerij tegen f 1,70 (met 2 teek.) Inl. worden gegeven aan het bureau van den ass.-arch. op het raadhuis, kamer no. 105, van 2—4 u., gedur. de 3 laatste werkdagen vóór den dag der aanbesteding.

ROERMOND. Het verbouwen van het Klooster der Eerw. Zusters Ursulinen te Posterholt.

De architect H. Bertrams, n.m. 5 u., bij M. Bertrams.

STADSKANAAL. 1. Het bouwen van een burgerbehuizing; 2. het verf-, glas- en behangwerk. Alles met bijlev. van het daartoe noodige.

De heer J. de Jonge, 's av. 7 u., in het café Altona. Aanw. en inl. op aanvrage bij J. H. Mulder, arch.

WOENSDAG 26 DECEMBER.

SWALMEN (LIMB.). Het afbreken van het bestaande, en het bouwen van 2 nieuwe woonhuizen voor den heer Jac. Wuts ald.

De aanbesteder, n.m. 2 u. Bestek en teek. ter inz. in café de Zwaan ald. Inlicht. geeft Hub. Sillen, bouwk. ald. Aanw. 26 Dec., v.m. 11½ u.

DONDERDAG 27 DECEMBER.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 2 woningen, op een terrein gelegen aan de Minkmaatstraat aldaar.

De arch. H. E. Zeggelink, 's av. 7 u., in café Jochem Hemken, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 27 Dec., v.m. 9 u.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 2 woningen op een terrein gelegen aan den nieuwen Varviksweg.

De heer J. H. C. Roesink, 's av. 7½ u., in café H. Vrijkort. Bestek en teek. in gen. café ter inz. Aanw. op het terrein 27 Dec., v.m. 11 u. Inl. zijn te bekomen bij J. H. C. Roesink.

HAARLEM. Het bouwen van een brugwachters woning bij de vlotbrug aan het Zand, gem. Zijpe, beh. tot de werken van het Noordhollandsch kanaal. Ram. f 5500.

Het prov. best., v.m. 11 u. Bestek no. 237, ter lez. aan het gebouw van het ministerie van W., H. en N., aan de lokalen der prov. besturen en te bekomen bij Gebr. van Cleef, te 's-Gravenhage. Aanw. gedaan.

LAREN (GELD.). Het afbreken en weder opbouwen van voorhuis met schuur.

De heer J. Lammertink, Harfse Emsbroek. Bestek en teek. liggen ter inz. bij den heer J. A. Eggink te Laren. Aanw. gedaan.

STADSKANAAL. a. Het amoveeren eener oude en het maken eener nieuwe winkelpui, met de lev. van al het daartoe benoodigde; b. het glas- en verfwerk.

De firma Hardenberg, n.m. 6 u., in het hotel „Hardenberg". Bestek en teek. in bovengen. hotel ter inz. Inl. te bek. bij R. Jansen, ald. Aanw. 27 Dec., n.m. 2 u.

WANROIJ. Het bouwen van een woonhuis met bijl. van alle materialen, voor A. Hermens, veldwachter te Wanroij.

De aanbesteder v.m. 2 u. Bestek en teek. ten inz. bij Hermens. Aanw. door M. Centen, timmerman op 27 Dec. voorm. 10 u.

ZATERDAG 29 DECEMBER.

KAPELLE (ZEEL.). Het bouwen van een woonhuis met schuurtje en varkenshok nabij Kapelle.

De heer S. Wandel, n.m. 3 u. in café A. Lodewijk; bestek en teek. ter inzage bij H. C. van den Enden te Zierikzee en in gen. café.

OPHEUSDEN. Het amoveeren van een bestaand en het bouwen van een nieuw gemeentehuis in het dorp Opheusden.

Het gem.-best. van Kesteren. Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. bij arch. N. Lodder te Kesteren.

PRINSENHAGE. Het bouwen van een jam- en pulpfabriek en het verrichten van daarmede in verband staande werken, op een terrein aan den Rijksweg ald.

De Naamlooze venn. tot expl. van Henkes Jam- Pulp-, Vruchten- en Groentenfabriek te Rotterdam, n.m. 1½ u., in het café Sevenrijnen, te Prinsenhage, alw. bestek en teek. ter inz. liggen en à f 2,75 te bekomen zijn, alsmede bij de firma Henkes en Co., Nieuwehaven 124, Rotterdam. Inl. geeft de arch. W. G. Eperson te 's-Hage, Weimarstraat 48. Aanw. 29 Dec., v.m. 11½ u.

RILLAND BATH (ZEELAND). Het bouwen van eene nieuwe pastorie op een terrein gelegen op het dorp Rilland.

De kerkvoogden der Herv. gemeente, n.m. 2 u., in de consistoriekamer. Bestek en teek. ter inz. in het koffiehuis van de Wed. Koetze ald. Bestekken te verkr. tegen f 1 bij den arch. A. Le Clerq te Kruiningen bij wien ook nadere inl. te bekomen zijn. Aanw. 29 Dec., v.m. 11 u.

MAANDAG 31 DECEMBER.

AMSTERDAM. Het bouwen van een schoolkinderbad met woning voor den bewaarder, op een terrein aan de Frederik Hendrikstraat, nabij de 2e Hugo de Grootstraat.

Het gem.-best. 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stads-drukkerij, tegen f 1.— (met een teek.) Inl. worden gegeven aan het bur. van den ass.-arch. op het raadhuis kamer No. 105, n.m. van 2 tot 4 u. gedur. de drie laatste werkdagen vóór den dag der aanbest.

VENRAAI. Het verbouwen van een huis aan de Langstr. met bijl. van alle materialen.

De heer G. Maassen, 's av. 7 u., in de herberg van W. Wijnhoven, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. 31 Dec., n.m. 3 u.

DONDERDAG 3 JANUARI.

HAARLEM. Het maken van gebouwen, bestemd voor gem.-lichtfabrieken met daarbij behoorende werken enz., op een terrein in de Veerpolder. Het werk bestaat in: het maken van gebouwen voor electrische centr. met kamers, bergplaatsen, machinekamer, ketelhuis enz., stokerij, kolenloodsen, zuiver- en meterhuis, salmiakfabriek, smederij, fitterij, timmerwinkel, fundeering voor gashouders, administratiegebouw, het maken van een haven en een hoofdtoegang tot het terrein enz. waarvoor o.a. noodig: 90000 M³ grondwerk, 9000 M², bestrating enz. De ram. in massa bedraagt f 3.230.000.

Het gemeentebest., n.m. 2 u.

VRIJDAG 4 JANUARI.

PRINSENHAGE. Het afbreken van een schuur, bergplaats, paardenstallen enz., en het weder opbouwen van: *a.* een winkelhuis met woning, paardenstal, waschhuis enz.; *b.* een winkelhuis met woning, slachtplaats, koestal, mestbakken enz.

De heeren M. J. en C. J. Lips, 's av. 7 u., in het koffiehuis van M. J. Lips, aan de Markt. Bestek met 2 teek. in gen. koffiehuis, terwijl bestek en teek. à f 2,50 per stel verkrijgb. zijn bij M. Bakkeren ald. Aanw. 24 Dec., v.m. 10 u.

MAANDAG 7 JANUARI.

AMSTERDAM. Bestek no. 860/10. Het maken van eene woning voor den opz.-machinist en het afbreken van gebouwen met bijbeh. werken op het gemeenschappelijk station-emplacement Amersfoort. Ram. f 4700, (voor rekening van den staat der Nederlanden.)

De directie der H. IJ. S. M., v.m. 1½ u. gr. tijd), in het centr. personenstation.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen — Amsterdam, Stadhuisplein — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Alkmaar, Langestraat. — Nijmegen, In de Betouwstraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Betaalde Brandschaden ruim . 20.000.000.00

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

25 NOVEMBER.

DORDRECHT (ONDERH.). Het verbouwen van pand no. 36 aan den Steegoversloot tot een café van de geheel-onthoudersvereeniging alhier. Door den arch. D. Boest van Reijn.

Laagste inschrijver P. van Driel, f 8793. Gegund.

7 DECEMBER.

STRATUM (ONDERH.). Het bouwen van een sigarenfabriek voor de heeren Gebr. Keunen.

Laagste inschrijver P. v. Heugten Stratum, f 5970.

11 DECEMBER.

GRONINGEN. Het verbouwen eener winkelbehuizing aan de Vischmarkt, genommerd no. 12, onder bijlev. van alle daartoe noodige bouwstoffen, transporten, arbeidsloonen, enz. Door de arch. N. W. Lit.

Laagste inschrijver J. Hulsebos, f 3158. Gegund.

HEEL (LIMB.). Het afbreken van een gedeelte der kerk en het bouwen van een priesterkoor, transept, sacristy enz. aan de bestaande kerk. Door het R.-K. Kerkbest. van den H. Stephanus.

Laagste inschrijver L. de Pollaert, Roermond, f 14980.

VEENDAM. *a.* Het bouwen van een dubb. woonhuis. *b.* Alle benoodigde glas-, verf- en behangerswerken, voor rekening van den heer F. Mulder, landbouwer, wonende te Veendam. Door den arch. A. Woldendorp.

a. Laagste inschr. Jac. Smit, f 68.* *Geg.

12 DECEMBER.

ENSCHEDÉ. Het opbouwen eener verdieping op een bestaand perceel gelegen aan de Hofstraat aldaar. Door de arch. H. Reigers.

Laagste inschrijver W. A. Thomasson, f 3545. Gegund.

ENSCHEDÉ. Het afbreken van 2 woningen en het weder opbouwen van 2 woonhuizen op een terrein gelegd aan de Lipperkerkstr. ald. Door den arch. A. L. Clemens Azn.

Laagste inschrijvers Koenders en Beun, f 7280. Volgens bestek 6 dagen beraad.

'S-GRAVENHAGE. 1°. De zink-, lood-, koper-, glas- en waterleidingwerken. 2°. De stucadoorwerken. 3°. De glas- en verfwerken, ten behoeve van den bouw van het in aanbouw zijnde hoofdstoomgemaal met dienstwoningen en kolenloods, aan de Beeklaan te 's-Hage. Door den aannemer, Joh. van Ipenburg.

Schilder- en glaswerk. Laagste inschrijver Gebr. Groenendijk, f 454.

Stucadoorwerk. G. de Rooy, Scheveningen, f 349.50.

Zink-, lood-, koper-, glas- en waterleidingwerken. C. Viggeboom, Rotterdam, f 1345.

HELDER (ONDERH.). Het verbouwen van een woon- tot winkelhuis aan de Spoorstraat en het inrichten van een pak- tot woonhuis aan de Weezenstraat. Door den arch. S. Krijnen.

Laagste inschrijvers Gebr. van Pelt, f 1245. Gegund.

TERNEUZEN. Het timmerwerk voor een te bouwen woning. Door den bouwk. L. De Bruijne.

Laagste inschr. J. Simons, f 595. Gegund.

13 DECEMBER.

GIETHOORN. Het bouwen van een heerenhuis. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver Willeke, IJsselmuiden, f 6640. Nog niet gegund.

14 DECEMBER.

APPINGEDAM. Het amoveeren van een gebouw en het daar ter plaatste bouwen van een nieuw weeshuis ald. onder bijl. van materialen, loonen enz. Door de kerkeraad der Nederl. herv. gemeente.

Laagste inschrijver J. Lutmers, Appingedam, f 3659. Gegund.

BERGUM. Het bouwen van een onderwijzerswoning te Suameer. Door het gem.-best. van Tietjerksteradeel.

Laagste inschrijver T. W. Epema, Rinsumageest, f 3673.

DELFT. Het verbouwen van het perceel Oude Delft no. 45 voor J. Dekker. Door den architect C. Versteeg.

Laagste inschrijver D. Huirman, f 2397. Gegund.

's GRAVENHAGE. Het verbouwen van het post- en telegraafgebouw te Gorichem en daarmede in verband staande werken. Raming f 1570.—. Door het minst. van W. H. en N.

Laagste inschrijver L. J. Schaap, f 1389.

HAARLEM. Het verbouwen van een winkelhuis met bovenwoning aan de Gr. Houtstraat no. 148 ald. Door den bouwk. Joh. Machielse.

Laagste inschrijver C. Nederkoren, f 6523.

HILVERSUM (ONDERH.). Het bouwen van een villa op een terrein aan de Soestdijkerweg.

Laagste inschrijver A. Klaver, f 6600.

OOSTERHOUT. Perc. 1. Het maken van een hoofdgebouw met bijgebouwen, kantoren enz. voor een stoombierbrouwerij; 2. het maken van kelders met bijlev. van alle materialen. Door de heeren J. J. Smits, W. Oomen en C. van Laarhoven.

Perceel 1. Laagste inschrijver C. van den Avoird, Oosterhout, f 39900.*

Perc. 2. C. v. d. Avoird, f 33800.* *Gegund.

15 DECEMBER.

HAARLEM. Het bouwen van een pulp- en jamfabriek op een terrein onder de gem. Schoten. Door den bouwk.-ing. J. A. G. van der Steur.

Laagste inschrijvers Hoogstraten en Smink, f 33140. 1 biljet ongeldig en 2 biljetten werden te laat ingeleverd.

LEEUWARDEN. Eene verbouwing van het huis no. 29 aan de St. Jacobstraat te Leeuwarden. Door den arch. W. C. de Groot.

Laagste inschr. I. Bottema, f 2987. Gegund.

ADVERTENTIËN.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 7den Januari 1901, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 860/10:

Het maken van eene woning voor den opzichter-machinist en het afbreken van gebouwen met bijbehoorende werken op het gemeenschappelijk stationsemplacement AMERSFOORT.

Begroting f 4.700.—

(Voor rekening van den Staat der Nederlanden.

Het bestek met 1 teekening is tegen betaling van f 1 — verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam*, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op *franco* aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie,
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

AANBESTEDING.

Door het bestuur der Naamlooze Vennootschap tot Exploitatie van Henke's Jan Pulp, Vruchten en Groentenfabriek te *Rotterdam* zal op **Zaterdag 29 December** a.s. des namiddags ten 1½ **ure** in het koffiehuis van den Heer Severeijnen op de *Markt* te *Prinsenhage* worden aanbesteed:

Het bouwen van een Jam en Pulpfabriek en het verrichten van daarmede in verband staande werken op een terrein gelegen aan den Rijksweg te Prinsenhage nabij Breda.

Aanwijzing in loco daags van de aanbesteding des morgens ten 11½ ure stadstijd.

De inschrijvingsbiljetten moeten aan het koffiehuis zijn ingeleverd uiterlijk den dag der aanbesteding voor 1½ uur stadstijd.

Bestek en teekeningen liggen voor gedagigden ter inzage in een der lokalen van genoemd koffiehuis en zijn verder te bekomen van af 20 December tegen betaling van f 2.50 of bij postverzending tot f 2.75 aan onderstaande adressen:

de Heeren Henkes & Co., Boekdrukkerij, Nieuwehaven 124, Rotterdam,

de Heer Severeijnen, Koffiehuis, Markt Prinsenhage.

Inlichtingen geeft verder de architect W. G. Eberson te 's-Gravenhage, Weimarstr. 48.

NIEUWE PEKELA. Het amoveeren van een café c.a. op de hoek van den weg naar de Zuidwending aldaar en het daar bouwen van een hôtel met schuur c. a. Door den architect K. H. Holthuis te Groningen.

Laagste inschrijver G. Hensema, Oude-Pekela, f 8867.

17 DECEMBER.

AMSTERDAM. Het bouwen van een openbare school voor meer uitgebreid lager Onderwijs voor meisjes, op een terrein aan de Van de Veldestraat. Door het gemeentebest.

Laagste inschr. de Maatsch. „de Bouwersbond", f 35.718.

AMSTERDAM. Het maken van eene bad- en zweminrichting in het Nieuwe Diep aan den westelijken dijk van het Merwede-kanaal bij de Schutsluis. Door het gemeentebest.

Laagste inschr. L. Volker Jzn., Maarssen, f 6750.

EDE. Het amoveeren van een bestaande en bouwen van een nieuw woonhuis. Door den architect C. v. Engelenburg.

Perc. 1. Metsel en stucadoorswerk. Laagste inschrijver W. v. Wagensveld, f 1521*.

Perc. 2. Timmer en smidsw. H. v. d. Brink, f 1280*.

Perc. 3. Schilder en behangerswerk. J. Bosman, f 215.50*.

Perc. 4. Loodgieterswerk. C. v. Beek Jr. f 109*. *Gegund.

HINTHAM (N.-BR.). Het bouwen eener boerderij met bijlev. van alle materialen op het landgoed „Corso" te Rosmalen. Door den heer K. Raaijmakers te Helmond.

Laagste inschrijver P. Weijts, Berlikum (N.-Br.), f 1660. Nog niet gegund.

18 DECEMBER.

AMERSFOORT. Het verbouwen van een koetshuis met koetsierswoning en stalling aan den Utrechtschen weg alhier tot eene remise met stallingen en woning voor een stalbaas. Door de dir. der Amersfoortsche Tramweg Mij.

Laagste inschr. L. Ruitenberg, f 2488.

ZWOLLE. Het bouwen van een ziekenhuis met bijbeh. werken op een terrein aan de Bleekerstraat. Door het bestuur der R.-K. Ziekenverpleging.

Zonder toren. Laagste inschrijver B. M. v. Vlisteren, Zwolle, f 61842.

Met toren B. M. v. Vlisteren, Zwolle, f 63190.

19 DECEMBER.

„Per Telegraaf."

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een magazijn, kantoor, paardenstal enz. aan de Kneedweg ald. Door den arch. G. Beltman A.Gzn.

Laagste inschrijver A. Jeunink Enschedé f 3320; daaropvolgende J. H. Varvik Enschedé f 3576. Nog niet gegund.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën . . . . . vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 5.— per jaar bij een aantal . . . . . aanmelden aan het bureau. 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma GEBRS. HESSE), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusatti, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstûcfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haetuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel, Stoomzaag- en -Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. F. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — HÖXTER-GODFLHEIM A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken, Isoleersteenen, Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Beilfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare bekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blomers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-**steenen vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Draadglas.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industrieele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

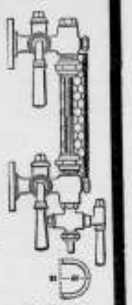
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

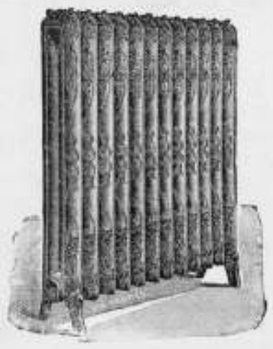
AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens, NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEPHOON No. 593.

Peilglas beschermers

RADIATORS,

VOOR

Heetwater- en Stoomverwarming

DER

AMERICAN RADIATOR COMPANY.

H.H. Architecten en belanghebbenden zenden wij gaarne op aanvrage eene Plaat met afbeeldingen der verschillende Soorten en Stijlen.

PECK & Co., AMSTERDAM.

Centrale Verwarmingsketels

van gesmeed ijzer

volgens Catalogus of teekening

worden het goedkoopste geleverd door

WARNS-GAYE & BLOCK

HAMBURG 1.

Soliedste adres voor handelaren in Verwarmingstoestellen en wederverkoopers.

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. A. S. KEY,

ROTTERDAM.

legt **HOUTGRANIETVLOEREN uit ÉÉN STUK, zonder naden of voegen** in Vestibules, Gangen, Portalen, Kantoren, Keukens, Badkamers, Slaapkamers, Kinderkamers, Warandes, Serres, Ziekenzalen, Schoollokalen, Winkels, Magazijnen, Café's en Biljartzalen.

Levert **traptreden** en **platen van elke gevraagde afmeting** voor aanrechtbanken in keukens, toonbanken in winkels, bagagehalies in Stations enz.

Aanvragen met opgaaf van grootte en bestemming adresseere men **LEUVEHAVEN 28 (voormalig Odeon), ROTTERDAM.**

Platen van 1 × 1 en 2 × 1 M² in **geel, rood, bruin en zwart,** dik 2 cM. zijn **voorradig.**

Zie in „de Ambachtsman" van 26 Aug. 1899 het rapport geteekend A. J. van der Kloes, op aanvraag verkrijgbaar.

Opzichter-koster.

De Gemeente-Commissie van het Ned. Herv. Kerkgenootschap te Leiden maakt bekend, dat met primo Januari a. s. de betrekking van **OPZICHTER** over de Gebouwen en Begraafplaatsen vacant komt.

Aan deze betrekking is verbonden het kosterschap der Hooglandsche kerk.

De voorwaarden waarop de benoeming zal geschieden, liggen ter lezing, op werkdagen tusschen 12 en 2 uren, van af Dinsdag 11 dezer, ten kantore van den Boekhouder aan de Pieterskerk.

Alleen op eigenhandig geschreven sollicitatiën zal worden acht gegeven, die vóór of op 25 December moeten ingeleverd worden.

De Gemeente-Commissie voornoemd,

P. J. VAN HOEKEN,
Voorzitter.

H. M. SASSE,
Secretaris.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

29 DECEMBER 1900. 20e JAARGANG. No. 52.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 'S GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 2/3 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M⁰.

INHOUD. — Mededeelingen betr. de Maatschappij. (Verslag). — Verbouwingsplannen der Delftsche Studenten Sociëteit „Phoenix." — Verslagen van Vergaderingen. — Berichten. — Verbeteringen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

VERSLAG

van de 82ste Algemeene Vergadering gehouden op Woensdag 26 September 1900 des morgens te half elf uur in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen te Utrecht.

Aanwezig waren:

de leden van het Bestuur, de heeren: A. Salm G.Bzn. Voorzitter; A. C. Bleys; M. A. C. Hartman; F. W. M. Poggenbeek, en C. T. J. Louis Rieber, Secretaris;

voor zooverre de presentie-lijst dit aangeeft, het Eerelid, de heer J. H. Leliman,

en de leden, de heeren: H. P. v. d. Aardweg, H. H. Abeling, B. J. van Baaren, W. Bettink, E. v. d. Bossche, A. E. Braat, J. N. Breebaart, F. J. Bremmer Hzn., A. Diks Rzn., P. Kleiweg Dyserinck, E. F. Ehrle, J. L. van Essen, F. H. van Etteger, Jb. Faber, G. P. A. Frijlink, H. G. Frijlink, G. Greve, J. P. Grolman, H. L. Hamer, J. W. Hanrath, C. A. Huijgen, W. Jacobs, W. A. G. Jansen, W. de Jong, D. E. C. Knuttel, J. T. Kok, J. Krap, M. E. Kuiler, H. J. de Lange, W. van Lankeren Jr., J. W. van Leeuwen, C. W. Lersch, M. T. Leijh, J. F. A. Lindsen, E. Löhrer, J. London, D. J. van Loo, I. H. J. van Lunteren, J. W. Molijn, F. J. Nieuwenhuis, R. Pisa, H. Raammaker, R. Rijksen Gzn., W. F. C. Schaap Jr., E. J. van Schaik Jr., J. L. Schouten, K. Swagerman, H. de Vink, P. de Vink, D. J. Vlemming, H. A. M. de Vos, A. J. Vreeswijk, W. J. Weidner, E. G. Wentink, H. Willems, J. N. Willems, H. J. Wolter.

De Voorzitter der Afdeeling Utrecht — de gastvrouw op dezen dag — heette na de opening der vergadering door den Voorzitter der Maatschappij, den heer A. Salm G.Bzn., de aanwezigen welkom in de volgende bewoordingen:

Mijne heeren, Geachte Medeleden!

Het is mij recht aangenaam U allen, namens de Afdeeling Utrecht, welkom te heeten op deze 82e Algemeene Vergadering.

Ik behoef U niet te zeggen, dat het besluit der Meivergadering, om nu naar hier te komen, en dit wel in afwijking van het aanvankelijk plan om de Septembervergadering dit jaar in Arnhem te houden, met groote ingenomenheid door de leden onzer Afdeeling is begroet.

Het samenzijn toch met velen, ook uit andere oorden, is zeer zeker meer eigenaardig en zal de feeststemming ongetwijfeld verhoogen bij de herdenking van het 25 jarig bestaan dezer Afdeeling.

Een terugblik op hetgeen de Afdeeling in dit tijdperk heeft gedaan, mag op dezen dag niet achterwege blijven, doch ik heb gemeend, dat daarvoor thans niet veel van den beschikbaren tijd mocht worden ingenomen. Daarom heb ik een en ander samengevat in dit boekske, wat U — *namens de Afdeeling* — hierbij wordt aangeboden.

Ik hoop, dat dit verslag voor de leden der Afdeeling eene aangename herinnering moge zijn, en dat zij die van elders kwamen, het zullen willen aanvaarden met de verzekering, dat hun tegenwoordigheid hier op hoogen prijs wordt gesteld.

Na dezen welkomstgroet bedankte de Voorzitter der Maatschappij, namens hare leden, de Afdeeling Utrecht voor de hartelijke en feestelijke ontvangst in de allergezelligst ingerichte zaal, en voor de surprise den leden aangeboden in den vorm van het sierlijke boekje.

De Voorzitter achtte het wenschelijk, met het oog op den beschikbaren tijd, het voetspoor te drukken van den Voorzitter der Afdeeling, en kort te zijn doch meende nog een enkel woord te moeten zeggen. Uit de annalen der Maatschappij (deel 23 der Bouwkundige Bijdragen) haalde hij enkele wetenswaardigheden betreffende de Afdeeling Utrecht aan, allereerst dat daar geschreven staat „dat de Afdeeling hare taak van het begin af met ernst opvatte, 50 leden telt, maandelijks vergadert, prijsvragen uitschrijft en last not least, in een goeden financieelen toestand verkeert"; dat was het eerste jaarverslag.

Op 13 Juli 1875 werd door de heeren J. M. Vreeswijk, W. J. Klerk de Reus, A. J. van Beek en A. Nijland een eerste poging gedaan tot het stichten van eene Afdeeling, door de Utrechtsche leden der Maatschappij uit te noodigen, om het wenschelijke daarvan te bespreken, in een bijeenkomst welke kort daarop gehouden werd. Het voorstel viel in goede aarde en in een nadere bijeenkomst op 21 September 1875 werd het Reglement vastgesteld en het Bestuur gekozen, en wel de heeren H. Linse, voorzitter, W. J. Klerk de Reus, secretaris, J. T. Kok, penningmeester, A. Nijland en P. N. Broers, commissarissen.

In 1878 ontving de Afdeeling voor het eerst de leden der Maatschappij, terwijl in 1886 wederom eene Algemeene Vergadering te Utrecht plaats had.

De Afdeeling Utrecht is steeds een der bloeiendste afdeelingen geweest en altijd een trouw en aanhankelijk kind der Maatschappij. Op de Mei-vergaderingen en de September excursies zijn de Utrechtsche heeren ook altijd het talrijkst vertegenwoordigd.

Voor een groot deel is de bloei der Afdeeling op rekening te stellen van den tegenwoordigen sympaticken Voorzitter, die reeds zoovele jaren zitting in haar Bestuur heeft en van 1890 tot 1898 ook lid van het Bestuur der Maatschappij was. Het was in dagen van zorg en moeielijke oogenblikken vooral, dat de Maatschappij

veel aan hem verplicht was en grooten steun van hem mocht ontvangen in zijn kwaliteit van lid der finantieele commissie.

Het Bestuur en de aanwezige leden beschouwen het daarom *als* een groot voorrecht heden *ter* gelegenheid van het zilveren feest, niet alleen de gasten der Afdeeling te mogen zijn, doch daarbij tevens het tienjarig jubilé van den heer van Lunteren als *Voorzitter* te vieren, nadat hij reeds even zooveel jaren als *Secretaris* werkzaam was.

De Voorzitter deelde vervolgens het een en ander mede over de Maatschappij zelve, hierop neerkomende: dat het aantal leden voortdurend aangroeide, en sedert Januari met een 12-tal was vermeerderd;*) dat steeds naar verbetering der uitgaven wordt gestreefd, en spoedig in het Tijdschrift een „Oud Deventer" zal verschijnen van de hand van den heer J. A. Mulock Houwer, enz. Verbetering en uitbreiding der uitgaven kost evenwel veel geld, en daarover zal de Mij. kunnen beschikken wanneer haar ledental toeneemt; daarom spoorde de Voorzitter de leden aan alles in het werk te stellen om het ledental uit te breiden, ten bate van de Mij. zelve en tot profijt van al hare leden. Als wij nog eens vroegere jaargangen der Bouwk. Bijdragen nalezen — zeide de Voorzitter — en dan bijv. in het reeds meer genoemde deel 23 lezen dat er een saldo in kas was van ruim *f* 8000, dan zouden wij gaarne zulk een tijd terugwenschen. Is die er, dan kunnen wij ook met onze uitgaven nog beter voor den dag komen. Intusschen zal dit jaar in het Tijdschrift toch het hoogst belangrijke werk van den heer Mulock Houwer kunnen verschijnen, die daarmede afscheid neemt van Nieuw-Deventer, om naar Groningen te gaan.

Vervolgens deelde de Voorzitter mede, op welke wijze de Mij. door verschillende leden vertegenwoordigd was geworden op het Architecten-Congres te Parijs en hoe aldaar vroegere kennismaking was hernieuwd en nieuwe betrekkingen werd aangeknoopt. Weder waren verschillende geschenken voor de bibliotheek der Mij. het gevolg daarvan. Naar aanleiding van dit Congres had het Bestuur der Mij. tot Correspondeerende leden benoemd de heeren J. M. Poupinel, te Parijs, Algemeen Secretaris van dit Congres, en L. C. Pedro d'Avila, honorair architect van den Koning van Portugal, te Lissabon.

Overgaande tot behandeling van de punten der agenda, werden op voorstel van het Bestuur der Mij. tot leden van de stem-Commissie voor de verkiezing van Bestuursleden in Mei 1901 benoemd de heeren: I. H. J. Van Lunteren, J. H. Leliman en J. W. Hanrath die, ter vergadering aanwezig, de benoeming aannamen, en de heeren J. W. Bleyenburg en W. A. E. Van Geuns, aan wie kennis van hunne benoeming zal worden gegeven.(**)

Hierna kwam de bespreking aan de orde van een wijziging van eenige artikelen van de Wet. De Voorzitter bracht als inleiding in herinnering, dat de heer J. H. W. Leliman in de Mei-vergadering j.l. nog eenige wijzigingen voorstelde, die echter niet in behandeling werden genomen daar ze niet tijdig vooraf ter kennis van de leden waren gebracht. Zooals den voorsteller toen verzocht werd, zijn ze later schriftelijk ingediend geworden. Eenige van deze voorstellen werden door het Bestuur overgenomen en tijdig vóór deze vergadering in het orgaan der Mij. afgedrukt.

De wijzigingen van de artikelen 2 en 9, meer bepaald redactiewijzigingen, werden terstond goedgekeurd.

Wat de toevoeging aan art. 14 betreft, maakt de heer J. H. Leliman de opmerking, dat het zenden van afgevaardigden naar Congressen, kostbaar zou worden. Het ware beter, om te zien naar menschen van middelen en deze de vertegenwoordiging der Mij. op de Congressen op te dragen.

De Voorzitter wees in antwoord hierop op vele goede en belangstellende vrienden van de Mij. die genegen waren haar kosteloos te vertegenwoordigen. Spr. noemde o.a. den naam van het Eerelid den heer G. E. V. L. Van Zuylen, die reeds meermalen geheel belangeloos de Mij. had vertegenwoordigd, waarvoor hem oprechten dank verschuldigd was. Het Bestuur hoopte in het vervolg ook op dergelijken steun van andere leden te mogen rekenen, maar kan dit niet voor alle gevallen doen.

De wijziging van art. 14 werd vervolgens aangenomen, evenals daarna de veranderingen voorgesteld in de artikelen 25, 36 en 42, die weder als wijzigingen der redactie of verduidelijking van de bedoeling der oorspronkelijke artikelen werden beschouwd.

De Voorzitter wees er nu uitdrukkelijk op, dat de wijziging van artikel 27 door het Bestuur werd voorgesteld naar aanleiding van de discussie gehouden in de Mei-vergadering over het voorstel van het Bestuur tot instelling van een „Prijsv. aag Godefroy". De Voorzitter bracht daarbij in herinnering wat toen — in Mei — reeds over die prijsvraag gesproken was. We hadden, zeide de Voorzitter, toen reeds een lijst in gereedheid, om daarop bijdragen te vragen tot stijving vau het fonds. Die lijst zou nu in deze vergadering aan de leden worden voorgelegd.

De heer Hartman achtte het beter in het bewuste artikel te spreken van „prijzen" in plaats van „prijs"; het kon toch voorkomen, dat men meer dan één prijs wilde en kon uitloven.

De heer F. H. van Etteger bracht in herinnering, dat de heer J. H. W. Leliman in de Mei-vergadering zich tegen de mededinging van vreemdelingen had verklaard.

De Voorzitter wees er nog eens op, dat de wijziging van art. 27 was voorgesteld door het Bestuur. Inderdaad had de heer Leliman Jr. zich tegen mededinging van vreemdelingen gekant, maar het Bestuur wenschte juist hunne medewerking, omdat hunne ontwerpen veel nut konden stichten, zooals bij vroegere gelegenheden reeds was gebleken.

De heer J. H. Leliman verklaarde zich tegen het toelaten van vreemdelingen als medewerkers; alleen Nederlanders moeten kunnen medewerken aan prijsvragen waarvoor de Mij. het geld geeft.

Art. 1 der Wet wordt daarop door de Voorzitter voorgelezen, die daarmede aantoont, dat het doel der Mij. is: de Bouwkunst in den ruimsten zin te bevorderen. Dit zal zeer zeker ook geschieden, door toe te laten dat vreemdelingen naar uit te loven prijzen kunnen mededingen.

De heer Bleijs zeide met den heer Leliman te kunnen medegaan als deze bedoelde, dat we toch geen last van de vreemdelingen zullen hebben omdat ze niet zullen opkomen.

Door den Voorzitter werd nog eens in herinnering gebracht, dat de wijziging van het artikel in hoofdzaak ten doel had den naam van het overleden Eerelid in de Wet der Mij. te noemen en als 't ware vast te leggen; waarop door den heer J. H. Leliman geantwoord was, dat het hem voldoende is wanneer het door hem in 't midden gebrachte in de notulen wordt opgenomen.

De Voorzitter leest daarop nog eens het voorgestelde gewijzigde artikel 27, met de nadere wijziging door den heer Hartman in overweging gegeven en die het Bestuur overneemt, voor; het luidt aldus:

„Hoogstens om de vijf jaren kan een eereprijsvraag worden „uitgeschreven, die den naam Eereprijsvraag Godefroy zal dragen.

„De daarvoor uit te loven prijs of prijzen worden betaald uit „een fonds, waarvoor de Maatschappij jaarlijks minstens f 25 „bijdraagt.

„De mededinging wordt ook voor buitenlandsche belangstellenden „opengesteld."

De heer I. H. J. van Lunteren, het woord verzoekende en verkrijgende, deelt mede, dat het Bouwkundig Weekblad des Zondags niet te Utrecht besteld wordt, maar eerst des Maandags morgens. In andere plaatsen ontvangen de leden het nog des Zaterdags avonds. Spreker vroeg of het niet mogelijk ware het Weekblad vroeger af te drukken, opdat de Utrechtsche leden het nog des Zaterdags konden ontvangen.

De Voorzitter merkte op, dat nog geen beslissing was genomen omtrent art. 27; daarna zou de zaak van het Weekblad in behandeling worden genomen.

Daar niemand zich tegen het gewijzigde art. 27 verklaarde, was dit met algemeene stemmen aangenomen.

Op de bezorging van het Weekblad terugkomende, zeide de heer A. Diks Rzn. dat het hem met het oog op de Zondagsrust aangenaam was, dat het Weekblad niet op Zondag bezorgd werd. Misschien konden maatregelen genomen worden om het op Zaterdagavond te doen bezorgen, en dit zouden velen waardeeren.

De Voorzitter zeide toe, dat het Bestuur zou trachten zulke maatregelen te nemen, dat het blad voortaan des Zaterdags avonds in het bezit der leden zoude zijn. (*)

Op de vraag van den Voorzitter of een der leden nog iets op het hart had, verzocht de heer J. H. Leliman het woord.

Deze had met genoegen kennis gemaakt met het boekje dat aan de leden was aangeboden, en waarin hij ook zijn naam had gevonden. Naar aanleiding daarvan wenschte hij wat te zeggen, ook omdat de oud-gasten, waartoe hij behoort, zich zoo gaarne aan de traditie houden en veel met herinneringen ophebben. De heer Leliman bevestigde de mededeelingen van den Voorzitter der Maatschappij en voegde daaraan nog toe:

Nadat de Mij. in 1842 was opgericht, ontstond te Rotterdam in 1850 de eerste Afdeeling. De Afdeeling Utrecht werd in 1875, dus 25 jaren later gesticht. De bijeenkomst uitgeschreven door de heeren J. M. Vreeswijk, W. J. Klerk de Reus, A. J. van Beek en A. Nijland, welke de stichting van de Afdeeling Utrecht vooraf ging, werd ook door den heer Leliman bijgewoond en dit met genoegen, nadat hij vooraf voor Van Beek een reglement had opgesteld en met hem op 't Vreeburg kermis vierde.

Ten slotte — zeide de heer Leliman — herinner ik, dat de Afd. Utrecht reeds in 1875 eene Commissie benoemde voor het opmeten van oude gebouwen, bestaande uit de heeren A. J. Van Beek, J. Loran Fzn. en F. J. Nieuwenhuis. Deze heeren hebben een heerlijk veld te bearbeiden gehad. Moge op hun werk zegen rusten voor de Mij., wier troetelkind Utrecht is en nog lang zal blijven.

De heer A. J. Vreeswijk deelde mede, dat de heer Leliman zich had vergist toen deze, zijn naam noemende, dacht den medeopzichter van de Afdeeling voor zich te zien. De heer J. M. Vreeswijk — die mede-oprichter — was zijn broeder, thans wonende te Scheveningen.

De Voorzitter kwam daarna terug op het Congres en de Internationale Tentoonstelling te Parijs, voornamelijk op de Nederlandsche inzendingen, zeker met voorliefde door de Nederlandsche bezoekers in oogenschouw genomen. Het systeem van de Parijsche Tentoonstelling om soort bij soort te vereenigen, maakte een vergelijking van soortgelijke producten uit verschillende landen wel gemakkelijk, maar het had dit nadeel, vooral voor kleine rijken als het onze, dat die verschillende producten in verscheidene verre van elkander verwijderde afdeelingen verspreid waren, en de totale inzending van een land dus minder effect kon maken, dan wanneer, zooals vroeger gewoonte was, deze in één ruimte vereenigd was. Algemeen was men echter van oordeel, dat de Nederlandsche Kunstnijverheid met glans de vergelijking kon doorstaan met die van het buitenland. Spreker kon niet al de inrichtingen noemen die hadden bijgedragen om tot dit schoone resultaat te komen, maar wenschte hier in de eerste plaats de aandacht te vestigen op de Delftsche inrichtingen van kunstnijverheid en die waarvan de heer Jurriaan Kok te 's-Gravenhage Directeur is.

Aan de hoofden van twee dezer Delftsche inrichtingen, die van de heeren Joost Thooft en Labouchère en van den heer Jan Schouten, werden Koninklijke onderscheidingen verleend, en de producten hunner inrichtingen ontvingen den Grand Prix en de Gouden Medaille, de hoogste onderscheidingen die de Jury's der Tentoonstelling konden geven. Dit was voor spreker aanleiding hier te wijzen op een pur-sang artist, den heer Adolf Le Comte, die als adviseur aan beide laatstgenoemde inrichtingen verbonden is, en zelfs op de Parijsche Tentoonstelling tweemaal met goud bekroond werd. Namens het Bestuur stelde de Voorzitter aan de vergadering voor, dit Lid der Mij. te benoemen tot haar *Eerelid*.

Met groote ingenomenheid werd dit voorstel ontvangen en onder luide teekenen van bijval aangenomen. *)

Nadat de heer Van Lunteren nog eenige mededeelingen had gedaan omtrent de regeling der bezoeken na de vergadering en het door de Afdeeling Utrecht aan de aanwezigen aangeboden déjeuner, nam de Voorzitter der Mij. nog eens het woord, en overhandigde den heer Van Lunteren, namens het Bestuur der Maatschappij een lauwerkrans met linten van de Amsterdamsche kleuren, als eene hulde aan de Utrechtschen Afdeeling in den persoon van haar sympathieken Voorzitter. Luide toejuichingen volgden.

In hartelijke bewoordingen bedankte de heer Van Lunteren voor dit huldebetoon, dat hij voor de Afdeeling gaarne aannam, en dat eene aangename herinnering zal blijven bij de vergaderingen der Afdeeling.

Nogmaals betuigde de Voorzitter der Mij., namens de aanwezigen, de Afdeeling dank voor hare feestelijke en gulle ontvangst, die ongetwijfeld de aangenaamste herinneringen zal achterlaten.

Ten slotte bedankte de heer J. H. Leliman nog eens de Afdeeling, en vervolgens het Bestuur der Maatschappij voor de goede leiding der vergadering, daarbij vertrouwende, dat de Afd. Utrecht met trotsch zal blijven denken aan deze bijeenkomst.

Hierna sloot de Voorzitter de Vergadering.

De Secretaris der Mij.,

C. T. J. Louis Rieber.

(*) Er zijn thans 323 Gewone Leden, 31 Belangwekkende Leden (waaronder 7 gelijkgestelde oprichters) en 79 Kosteloozende Leden.

(**) Ook deze heeren hebben hunne benoeming aangenomen.

(*) Hetgeen sinds November j.l. geschiedt.

*) Onmiddelijk werd per telegram aan den heer Le Comte kennis gegeven van zijne benoeming; kort daarna ontving het Bestuur een telegram met betuiging van erkentelijkheid en dank.

VERBOUWINGSPLANNEN DER DELFTSCHE STUDENTEN SOCIËTEIT „PHOENIX."

Het toenemend getal Polytechnische Studenten, waarvan een overwegend gedeelte lid van het Studentencorps en van „de Kroeg" wordt, maakt eene vergrooting van de Sociëteits- en dienstlokalen der Phoenix onvermijdelijk. Door het bestuur der Sociëteit was dan ook reeds eenigen tijd geleden een volledig programma van eischen opgemaakt, waarnaar eene daartoe benoemde commissie de noodige gegevens voor de verbouwing moest opmaken. Deze gaf als hare meening te kennen, dat indien na advies der financieele commissie de ledenvergadering tot verbouwing definitief besloot, het aangewezen was den heer F. J. Nieuwenhuis — bouwmeester der Phoenix — uit te noodigen ook het leiden der vergrooting op zich te nemen. De heer Nieuwenhuis werd daartoe ook uitgenoodigd, maar bedankte.

De heeren A. van der Lee en J. H. W. Leliman, oudleden der Sociëteit, ontvingen daarop de opdracht om het definitief verbouwingsplan uit te werken en te begrooten, en aanvaardden deze.

Het schetsontwerp der bouwcommissie, waarin de verschillende wenschen van het bestuur na rijp beraad en gepleegd overleg met den directeur der Sociëteit waren verwezenlijkt, bleef in hoofdzaak aangehouden. Door daarin evenwel die veranderingen te maken, welke als verbeteringen of vereenvoudigingen konden worden aangemerkt, ontstond het ontwerp, waarvan bijgaande afbeelding een denkbeeld geeft. Opgemerkt zij daarbij, dat om esthetische en practische redenen het beginsel werd gehuldigd, in het bestaande gebouw, dat zulke uitmuntende eigenschappen heeft, zoo min mogelijk te veranderen, vergrooting te zoeken in bijbouw, en het bestaande systeem der decoratie te handhaven.

Uit het plan van den rez-de-chaussée dat wij hier kunnen geven, dank zij de welwillendheid van de redactie van den Studenten Almanak van 1901, waarin de heer Leliman eene uitvoerige bijdrage over de vergrooting heeft geleverd, kan men het volgende — aan die bijdrage ontleend — opmaken.

„De benedenverdieping krijgt drie zalen met gemeenschappelijke hoofdas; zij zijn ook elk voor zich strikt regelmatig. De nieuwe biljartzaal en de oude conversatiezaal liggen dwars op de hoofd-as van het gebouw; tusschen hen in werd een zaal van vierkanten grondvorm geschoven. Daar de beide uiterste zalen een groot grondvlak bij geringe hoogte moesten hebben, wees het beginsel van afwisseling aan, ze te scheiden door een zaal van kleiner grondvlak bij grooter hoogte. Zoo reikt deze middelste zaal door twee verdiepingen; zij zal, doordien de verbindingsgangen ter eerste verdieping als balkons behandeld worden, een sterker indruk van ruimte maken dan de beide andere zalen. Deze zaal wordt een hoofdpunt der inwendige architectuur.

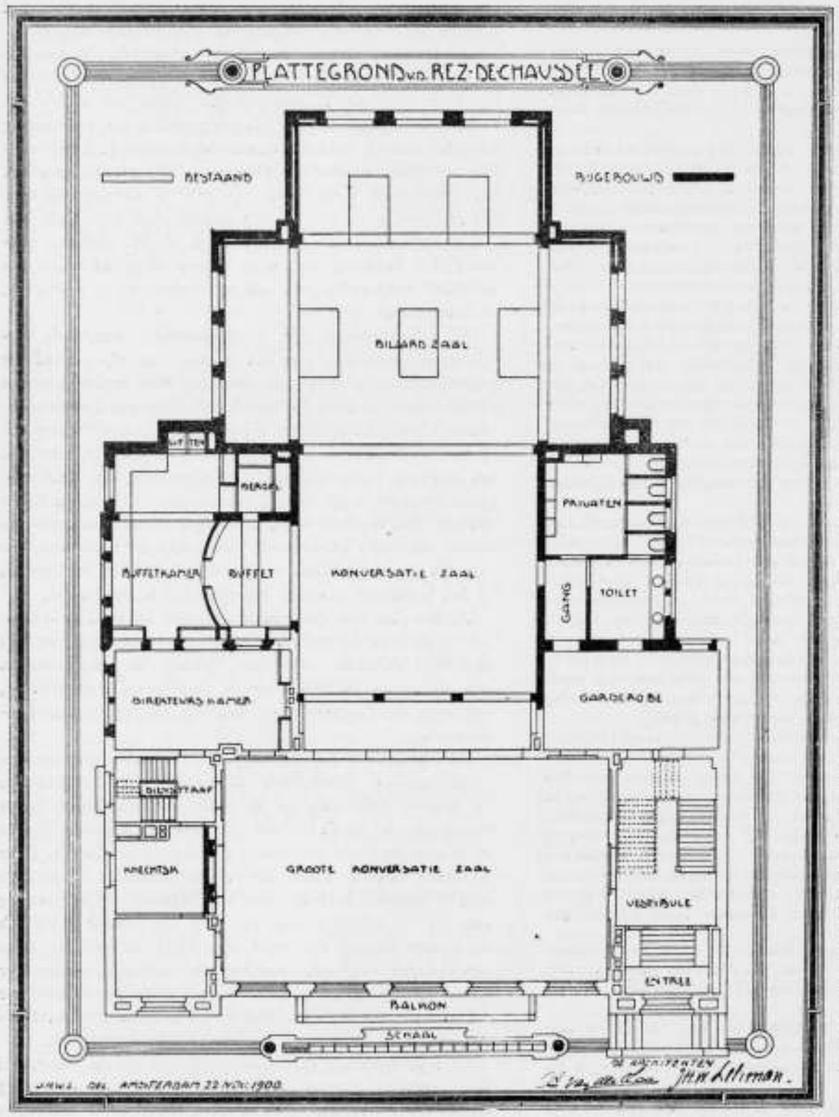
De tegenwoordige conversatiezaal blijft geheel intact, met dien verstande, dat ter plaatse van het buffet eene nis komt waarin eene schouw is ontworpen. Hierdoor is verkregen een centrum van gezelligheid. Tevens is de nuttige plaatsruimte in de zaal grooter gemaakt. De verplaatsing van het buffet was noodig omdat anders de buffetkamer niet voldoende kon vergroot worden, maar ook, omdat het wenschelijk was het buffet in het centrum van het gebouw te hebben. Uit den plattegrond blijkt genoegzaam hoe getracht is naar eene overzichtelijke indeeling der buffetruimten, hoe deze van ruime bergplaatsen voorzien en door liften verbonden zijn met de aanrechtkamer der eerste verdieping

en de bijkeuken in het souterrein. De groote boogopening die buffet en zaal in gemeenschap brengt, is gedeeltelijk door eene balustrade gesloten, opdat bij buitengewone drukte het verkeer voor de toonbank niet gehinderd wordt.

De tegenwoordige buffetkamer wordt na de verbouwing wachtkamer der bedienden. De directeurskamer komt beschikbaar voor administratie-, schrijf- of telefoonkamer of zou in geval de groote conversatiezaal gebruikt wordt voor vergadering, uitvoering of lezing — waartoe zij in haren nieuwen vorm zich zeer goed leent — dienen kunnen als wachtkamer van bestuur of spreker.

De beide nieuwe zalen — kleine conversatiezaal en biljartzaal — werden zóó ontworpen dat bij feestelijke gelegenheden één groote ruimte beschikbaar is. De biljarten worden dan geschoven in den uitbouw van den achtergevel en er over heen op schragen een stevige vloer met een naar voren springend platform gelegd. Bij café-chantant- of tooneelvoorstellingen is dan in den uitbouw voor kleedkamers eene ruimte met afzonderlijken toegang aanwezig."

De ruimten voor garderobe, toilet enz. zijn vergroot en tot eene groep vereenigd, van uit de zalen en van uit de vestibule te bereiken. Bij bals kan de toiletkamer met bijbehooren, door de garderobe bereikbaar, voor dames beschikbaar worden gesteld.

Op de eerste verdieping zijn ontworpen, boven de buffetkamer, een dispuutkamer en aan de breede achterzijde van deze een uit den aard smalle aanrechtkamer; boven de gang met toilet enz., een senaatskamer; boven de Directeurskamer komt een commissaris-kamer en boven de garderobe, een toiletkamer, met portaal. De centrale conversatie-zaal, thans nog biljartzaal, en nieuwe biljartzaal, gaan door de 1e verdieping heen; aan drie zijden boven die conversatie-zaal worden galerijen gemaakt, ter hoogte van den vloer der 1e verdieping.

In het souterrein onder het nieuwe gedeelte komen de keukens, wijn- en andere kelders enz.

Deze plannen, en de voorwaarden der leening die ten deele de bouwkosten zal dekken, zijn reeds in eene vergadering der leden goedgekeurd.

Met den verbouw wordt in 't voorjaar van 1901 aangevangen in de verwachting, dat dan in September daarna de nieuwe lokalen in dienst kunnen worden gesteld. De „Phoenix" zal dan de grootste Studenten-sociëteit van Nederland zijn.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afd. Delft. 20 Dec. 1900. De vergadering werd bijgewoond door een vijftigtal leden en introducés, waaronder verscheidene dames. Als Spr. trad op de heer Jhr. G. J. W. C. H. Graatland, Luit. Kolonel v.h. Ind. leger, die als onderwerp zijner causerie gekozen had: „de Gezelligheid in de Indische Zamenleving". In zijn eerste bezoek aan de zeer artistieke omgeving waarin zijn vriend Jan Schouten leeft, in dat gezellige milieu, aan een intiemen disch en bij een glas goeden wijn had spreker het onderwerp zijner improvisatie gevonden. Met warmte, met liefde schetste hij die voor de meeste onzer zoo bekende kamers aan het Oude Delft, en komt zoo tot de algemeene inrichting onzer huizen, het gebrek aan gezelligheid dat zoo vaak in opgesmukte, met niet passende of smakelooze meubels gevulde salons of huiskamers wordt gevonden om dan te komen tot zijn onderwerp: het Indische woonhuis, de Indische samenleving, de prositie van de Vrouw in de Indische samenleving. Jammer, dat spreker zijn causerie niet ten einde heeft kunnen brengen; een zich niet wel voelen maakte hem het spreken blijkbaar moeilijk. Wel trachtte hij weder op zijn verhaal te komen door een reeks zeer fraaie lichtbeelden te doen zien van Indische woonhuizen, stadsgezichten, landschappen en diverse typen van inlanders en trad hij daarna in een warme verdediging van de Indische vrouw tegenover de opvatting, die men in Holland zoo vaak omtrent haar heeft, maar ten slotte moest hij, aan zijn aandachtig luisterend auditorium mededeelen, dat hij tot zijn grooten spijt van zijn verdere mededeelingen moest afzien. Was dit een teleurstelling voor zijn publiek, zeker niet minder voor den begaafden Causeur zelf, die met zoo innige overtuiging en kennis van zaken het hem dierbaar geboorteland schetste. Hij hoopte, dat men niet zou afgeschrikt zijn van deze kennismaking, en nog eens te mogen terugkomen. Van harte wordt hem dit toegezegd; hij zal ons ten hoogste welkom wezen.

De concertzaal van Stads Doelen deed weder zeer aangenaam aan. Ter weerszijden van het lichtbeeldenscherm en achter den spreker kwistig opgaand groen; over het podium een warm rood Indisch kleed; tegen de met doek bekleede muren een collectie fraaie oude teekeningen, eigendom van Jan Schouten, Amsterdamsche Stadsgezichten, eenvoudig in passe-partout gezet met een zoo fijn doend goud biesje, en dan 3 lange tafels met een 26tal photo's van Rembrandts schilderijen die te Amsterdam en Londen zijn geëxposeerd geweest, heerlijk mooi, — kunstbeschouwing aangeboden door het lid, den heer L. A. v. Meerten.

Afd. 's Gravenhage. Vergadering van Donderdag 27 Dec. 1900. Eenige mededeelingen van huishoudelijken aard gedaan zijnde, werd overgegaan tot het verkiezen van een bestuurslid in de plaats van den heer H. J. Mondt, die volgens rooster aftreedt en niet herkiesbaar is. In zijne plaats werd met algemeene stemmen gekozen de heer J. Brouwer, aan wien zijne benoeming zal worden bericht. Tot Voorzitter werd met applaus herbenoemd de heer W. C. Metzelaar, die zulks gaarne aannam, dankende voor het vertrouwen der leden, rekenende op aller medewerking ten goede.

Vervolgens werd benoemd de Commissie tot verzamelen van stukken enz. voor het „Bouwkundig Weekblad" en wel de heeren H. J. A. van der Kooij, J. P. J. Lorrie, en J. Th. Wouters, aan welke leden hunne benoeming zal worden bericht.

Tot afgevaardigden naar de Algemeene Vergaderingen der Maatschappij werden benoemd: Voorzitter en 1e Secretaris en tot hunne plaatsvervangers Onder-Voorzitter en 2e Secretaris.

Alsnu werd overgegaan tot het nazien der Rekening en Verantwoording van den Penningmeester, die werd nagezien door de Commissie, gevormd door de heeren F. van Hulst, J. H. Peppink, en L. van Soest, die alles in de beste orde bevonden en adviseerden den heer K. Stoffels als Penningmeester onder dankzegging voor het zorgvuldig beheer te dechargeeren, hetgeen met aller instemming geschiedde. De rekening over 1900 bedraagt in ontvang en uitgaaf f 945.64. De begrooting voor 1901 werd met algemeene stemmen goedgekeurd; zij bedraagt in ontvang en uitgaaf f 864.07 waarbij een zeer bevredigend saldo kon worden geraamd, evenals het vorige jaar het geval was. — Thans verkreeg de heer J. H. W. Leliman, bouwkundig ingenieur te Amsterdam, het woord om zijne rede te houden getiteld: „Een woord over geschiedenis en kunst van het woonhuis." — Laat het genoeg zijn hier te vermelden, dat de heer Leliman zich weder op zijne bekende wijze van zijne taak kweet en aan de hand van eene groote collectie, door hem met groote zorg bijeengebracht, van afbeeldingen uit alle tijden van woonhuizen van allerlei aard, beurtelings een omstandig-behandelde historische schets, dan weder eene gezellige causerie over zijn met toewijding bestudeerd onderwerp ten beste gaf, waarmede de aanwezigen terecht waren ingenomen. Wij laten liever aan den heer Leliman-zelf over te zijner tijd meer daarvan aan anderen ter kennis te brengen. De Voorzitter bedankte met eenige hartelijke woorden den spreker, die zoo goed zijne taak wist op te vatten en uit te voeren en hield zich aanbevolen voor het vervolg. Tevens bracht de Voorzitter dank aan den heer Mondt die ons bestuur nu moest gaan verlaten, voor al datgene wat ZEd. had gedaan om mede te werken tot bloei der Afdeeling, en hoopte en vertrouwde dat zijne belangstelling er niet minder op zou worden, hetgeen door den heer Mondt gaarne werd toegezegd.

Daarna werd de vergadering, met een tot weerziens in de andere eeuw, gesloten.

BERICHTEN.

De gemeenteraad van Amsterdam heeft in zijne zitting van 21 Dec. j.l. de voordracht van B. en W. omtrent het Gemeentelijk Bouw- en Woningtoezicht aangenomen, en tot Directeur van dezen tak van dienst benoemd den heer J. W. C. Tellegen, Directeur der Gemeentewerken te Arnhem.

De antwoorden, ingekomen op de prijsvraag voor eene monumentale fontein te 's Hertogenbosch zullen nog op 31 December en op 2 tot en met 5 Januari a.s. ten Raadhuize aldaar worden tentoongesteld, van voorm. 9 tot nam. 3 ure.

In een uitvoerig bericht over de ontdekte muurschilderingen in de Groote Kerk te Zutphen, voorkomende in de Zutphensche Courant, wordt o.a. gezegd: „Zooals aan velen bekend is, zijn er een goede 30 jaren geleden ook reeds muurschilderingen blootgelegd in het Westelijk gedeelte der kerk, maar — naar men ons mededeelde — zijn deze destijds zoo verkeerd behandeld, dat men maar goed gedaan heeft, ze weer onder de kalk te stoppen."

In een ingezonden stuk komt de Civ. Ingenieur H. I. H. Groeneman tegen dit laatste beweren op, en deelt uit zijne persoonlijke herinnering het een en ander mede, dat hij meent te moeten terugbrengen tot het jaar 1857. Wij ontleenen daaraan het volgende:

„Ik wil hier niet uitwijden over het op last der zoogenaamd bevoegden uitstooten der gekleurde glazen, het wegnemen van het oude maaswerk der vensters en vervangen daarvan door de nu weder gerestaureerde of te restaureeren houten prulmaaswerken, nog over het onrechtmatig verplaatsen van grafzerken, bijv. van den steen der Regentenfamilie Verstege, waarvan toen nog afstammelingen in leven waren en die nu nog altijd op de onjuiste plaats, even voor het orgel, N.zijde ligt. Doch wat ik hier wil herinneren, dat waren de muurschilderingen, die ik toen zelf met den vinger heb blootgemaakt, nadat er door anderen, elders waren ontdekt. Ik meen op den pilaar, no. 1 en 2, N.-zijde, schip, gerekend van den Noordelijken torenpilaar. Op den eerstgenoemden was, bedriegt mij de herinnering niet, een mater dolorosa voorgesteld en zaten twee schilderwerken onder elkander. Ik heb altijd een daar voor den dag komenden indrukwekkenden Christuskop in de herinnering bewaard. Op den tweeden pilaar, eveneens naar de zijde van den toren, was de Hemel als middeneuwsch ommuurde stad voorgesteld. De gezaligden keken door de vensters. Ik weet nog, dat wijlen de heer Quirinus Willemsen, broeder van den boekhandelaar, er een teekening naar maakte of liet maken. Waar mag die gebleven zijn? Wellicht bij de nagelaten familie op de Nieuwstad, alsnog te Zutphen woonachtig. Voorts vertelde mijn moeder mij, dat ze in hare jeugd er zoo'n genoegen in vond, te kijken naar de schoone bloemen, die in de gewelven van het zuidelijke transept (kruisarm, waar toen de bekende ijzeren kroon hing) waren geschilderd. Uit mijne mededeeling blijkt, dat de onbevoegden, als de heer Willemsen en de toen 17-jarige ondergeteekende, de muurschilderingen volstrekt niet met onverschilligheid hebben behandeld. Doch de zoogenaamd bevoegden lieten ze „netjes" weer overwitten. „Als ze daardoor maar niet voor goed zijn bedorven".

Omtrent een volledig onderzoek, en wellicht daarop volgende restauratie van de schilderingen die nu ontdekt worden, heeft men nog geen denkbeeld. De kosten van een en ander zullen hoog zijn, zoodat het kerkbestuur geldelijk zal moeten gesteund worden.

VERBETERINGEN.

In het laatste der berichten voorkomende in het vorige Weekblad wordt de heer J. Wind Jr. genoemd als te zijn Directeur der „Haagsche Bouwgrond-Maatschappij Duinoord."
Dit is eene vergissing. Directeur is: de heer J. Wind Gzn.

De lezer gelieve de volgende verbeteringen aan te brengen in het voorgaande Weekblad.

Pag. 431 1e kolom: 26e regel v.b. moet achter „dat" gelezen worden „dan".
In de 32e regel v.b. moet „77" veranderen in „67".
In de 34e „ „ „ „840" „ „ „8400" en achter Meter gelezen worden „per jaar".
In de 35e regel, leze men voor „190,000 K.G. „290,000 K.G.
In de 51e regel moet achter „overblijfselen van een Rom." de zin verder gelezen worden als volgt: „Koor in baksteen dagteekenende van 1010 zooals Nairac, in zijne beschrijvingen v. d. Kerk v. Barneveld „en andere werkjes vermeldt".
Regel 16 v.o. 12965 K.G. moet zijn: „voor f 12695.17"
„ 8 v.o. achter „dijken" te lezen „meer dan".
2e Kolom: Regel 3 v.b. achter „zandheuveltjes" te lezen: „en kleiformatie".

Regel	16	v.b.	staat „Halma"	lees „Tadama".
„	29	„	„Wiet"	„ „Wisch".
„	35	„	„1096"	„ „1063".
„	40	„	„1555"	„ „1552".
„	40	„	Magistraat „van"	„ „met".
„	21	v.o.	„Ram"	„ „Ferrand".

(*) De heer L. H. J. Van Limmen, die, herkozen in de gemeente vergadering, den 1906 d. 2 v. zijn ontslag heeft genomen als bestuurslid en Voorzitter.

In het verslag van de vergadering der Afdeeling Utrecht, op 12 Dec. j.l. gehouden en opgenomen in het voorgaande Bouwk. Weekblad, wordt o. a. gezegd: „Op aandringen van vele leden en op eene gedane vraag van den Voorzitter (*) deelde de heer V(reeswijk) mede, dat hij naar aanleiding van den door deze stemming uitgebrachten wensch bereid was zijne herbenoeming tot bestuurslid te aanvaarden."

De heer van Lunteren verzocht ons mede te deelen, dat hij na de stemming slechts gevraagd heeft: „of de heer V. zich bereid verklaarde om de benoeming aan te nemen."

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

Bouwkundig Opzichter 4.
Bouwkundig Teekenaar 3.
Bouwkundig Opzichter-Teekenaar 22.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 31 DECEMBER.

AMSTERDAM. Het bouwen van een schoolkinderbad met woning voor den bewaarder, op een terrein aan de Frederik Hendrikstraat, nabij de 2e Hugo de Grootstraat.

Het gem.-best. 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stads-drukkerij, tegen f 1.— (met een teek.) Inl. worden gegeven aan het bur. van den ass.-arch. op het raadhuis kamer No. 105, n.m. van 2 tot 4 u. gedur. de drie laatste werkdagen vóór den dag der aanbest.

TERBORG. Het bouwen van een synagoge met schoollocaal en bad.

De arch. H. J. L. Ovink te Doetinchem, v.m. 11 u. Bestek en teek. ter inz. bij Jansen. Aanw. 31 Dec., v.m. 9½ u.

VENRAAI. Het verbouwen van een huis aan de Langstr. met bijl. van alle materialen.

De heer G. Maassen, 's av. 7 u., in de herberg van W. Wijnhoven, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. 31 Dec., n.m. 3 u.

WOENSDAG 2 JANUARI.

HELVOIRT. Het afbreken van de bestaande en het bouwen van eene nieuwe R.-K. kerk met toren enz.

Het R.-K. kerkbestuur van de Parochie van den H. Nicolaas, n.m. 4 u., in het café van v. d. Ven, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft architect J. H. H. van Groenendael te Vucht. Bestek à f 2 en teek. à f 3 bij gen. arch. Aanw. 31 Dec., n.m. 2 u.

LAREN (GELDERL.). Het bouwen eener nieuwe woning.

De heer H. W. Poesse, in Oolde, n.m. 5 u., bij J. A. Eggink, bij wien bestek en teek. ter inz. Aanw. 2 Jan., n.m. 2 u.

DONDERDAG 3 JANUARI.

DORKWERD. (GR.). Het afbreken der schuur en het restaureeren der pastorie te Doorkwerd. De kerkvoogden.

Bestek en teek. ter inz. in het logement „Nieuwenhuis" aldaar en verkr. bij M. Viets, arch., Zuidhorn, ad f 0.50 en teek. à f 0.25. Inlev. der bilj. bij den kerkvoogd R. Jonker (school) Doorkwerd-Costverloren. Aanwijz. gedaan.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 2 woningen, op een terrein gelegen aan de Minkmaatstraat (2e Laareschweg) ald.

De arch. J. H. C. Roesink, 's av. 7½ u., in 't café van Zwijnenberg, alw. bestek en teek. ter inz. van af 27 Dec. Aanw. 3 Jan., v.m. 11 u.

HAARLEM. Het maken van gebouwen, bestemd voor gem.-lichtfabrieken met daarbij behoorende werken enz., op een terrein in de Veerpolder. Het werk bestaat in: het maken van gebouwen voor electrische centr. met kamers, bergplaatsen, machinekamer, ketelhuis enz., stokerij, kolenloodsen, zuiver- en meterhuis, salmiakfabriek, smederij, fitterij, timmerwinkel, fundeering voor gashouders, administratiegebouw, het maken van een haven en een hoofdtoegang tot het terrein enz. waarvoor o.a. noodig: 90600 M³. grondwerk. 9000. M². bestrating enz. De ram. in massa bedraagt f 3.230.000.

Het gemeentebest., n.m. 2 u.

PRINSENHAGE. Het afbreken van eener schuur, bergplaats, paardenstallen enz., en het weder opbouwen van: *a.* een winkelhuis met woning, paardenstal, waschhuis enz.; *b.* een winkelhuis met woning, slachtplaats, koestal, mestbakken enz.

De heeren M. J. en C. J. Lips, 's av. 7 u., in het koffiehuis van M. J. Lips, aan de Markt. Bestek met 2 teek. in gen. koffiehuis, terwijl bestek en teek. à f 2,50 per stel verkrijgb. zijn bij M. Bakkeren ald. Aanw. gedaan.

ROTTERDAM. De verbouwing van het pand a/d Hoogstraat no. 257.

De arch. N. Tinbergen, 1e Lombardstraat 30, bij wien bestek en teek. te bekomen zijn.

VRIJDAG 4 JANUARI.

ARNHEM. Het amoveeren van perc. sectie P no. 603—609, Oude Kraan en het bouwen van een pakhuis met achterwerkplaats met veranderingen aan de bestaande fabriek voor de firma W. J. Stokvis.

De archit. A. R. Freem, n.m. 2 u., in café Colenbrander, alw. bestek en teek. ter inz. en à f 2 verkr. bij G. J. Thieme. Aanw. gedaan.

BEETSERZWAAG. Het bouwen van eene nieuwe boerenplaats te Beets.

De heer notaris Keuning, 's av. 7½ u. Inl. geeft archit. L. de Goed, ald. bij wien à f 1 bestek en teek. verkr.

SNEEK. De vergrooting van een machinefabr. ald., door bijbouwing van een gedeelte, groot 182 M2.

De firma W. Hubert en Co. Bestek en teek. à f 1 bij F. de Jong Izn., Parkstraat, die inl. geeft.

ZATERDAG 5 JANUARI.

DORDRECHT. Het verbouwen van perc. Voorstraat no. 148.

De arch. C. v. d. Hoogenband, n.m. 2 u., in voorn. perc. Bestek en teek. ter inz. van 9—4 u. voorn. pand en zijn teek. à f 0,75 verkrijgb. bij den arch., alw. iederen werkdag van 9—10 u. inl. verkrijgb. zijn. Aanw. 3 Jan. v.m. 11 u.

UTRECHT. Het bouwen van een bewaarschool aan de Spijkerstraat en het verbouwen van de school aan de Vlijtstraat.

Het gem.-best., n.m. 1½ u. Bestek en teek. ter inz. aan het bur. der gem.-werken Achter Klarenburg en zijn ald., zoomede ten stadhuize en bij de boekh. Van Terveen en Zn., verkrijgb. à f 1 met teek. Aanw. gedaan.

MAANDAG 7 JANUARI.

AMSTERDAM. Bestek no. 860/10. Het maken van eene woning voor den opz.-machinist en het afbreken van gebouwen met bijbeh. werken op het gemeenschappelijk station-emplacement Amersfoort. Ram. f 4700, (voor rekening van den staat der Nederlanden.)

De directie der H. IJ. S. M., v.m. 1½ u. (gr. tijd), in het centr. personenstation. Aanw. ter plaatse 3 Jan., v.m. 11½ u. (Greenw. tijd).

VENLOO. Het bouwen van een woonhuis met bijlev. van de benoodigde materialen, op een langs den Noordbuiten-Singel te Venlo gelegen open terrein.

De heer G. Faassen. Bestek en teek. ter inz. ten kantore van den arch. H. Seelen alw. ook inl. verstrekt worden. Aanw. 7 Jan., v.m. 10 u.

DINSDAG 8 JANUARI.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een bakkerij, winkel en woning met bovenhuis, op een door amotie te verkr. terrein aan de Molenstraat te Hengelo.

De heer H. Loohuis 's av. 8 u., in café Busschers. Bestek met teek. ter inzage in bovengen. café. Inl. te verkr. van 's morgens 10—11 u. bij den arch. C. Spiers Aanw. 8 Jan., v.m. 10 u.

WOENSDAG 9 JANUARI.

DRACHTEN. Het afbreken van het bestaande en het opbouwen van een nieuw gemeentehuis te Drachten.

Het gemeentebest. van Smallingerland v.m. 11 u. Best. met een stel teek. verkr. ter secretarie voor f 3. De gemeente-arch. zal aanw. in loco doen op 5 en 7 Jan. v.m. 10 u.

WOENSEL. Het afbreken en opruimen van twee woningen met bijgebouwen en het bouwen van drie woonhuizen met remise.

Mej. M. v. Oers 's av. 7 u., in het koffiehuis van J. v. d. Heiden—van Oers. Bestek en teek. in voorn. koffiehuis ter inz. Inl. te bek. bij J. v. Rooij te Woensel. Aanw. 9 Jan., v.m. 10 u.

DONDERDAG 10 JANUARI.

AMERSFOORT. Het verbouwen van het winkelhuis staande aan de Langestraat op den hoek van de Scherbierstraat.

De arch. Herm. Kroes, v.m. 11 u., in hotel „Schwemmer". Bestek en teek. 3 Jan. ter inz. in voorn. hotel en zijn verkrijgb. à f 0,75 per stel ten kantore van voorn. architect. Aanw. 7 Jan., 's morgens 11 u.

ROTTERDAM. Het bouwen van een ijzeren loods met ontsmettingslokaal en magazijngebouw aan de Wilhelminakade, voor rekening van de Holland—Amerikalijn.

De architecten Mulder en Drooglever Fortuijn, 's midd. 12 u., in het Poolsch Koffiehuis alw. bestek en teek. ter inz. liggen en à f 5 te bek. zijn.

ZATERDAG 12 JANUARI.

EINDHOVEN. Het bouwen van een vereenigingsgebouw voor den R. K. Volksbond van Eindhoven en omstreken.

Het R. K. kerkbest., n.m. 2 u., in het café der Wed. Moonen. Bestek en teek. ad f 10 verkr. bij arch. L. J. P. Kooken, en worden op 12 Jan. ad f 7 teruggenomen. Aanw. 12 Jan., v m. 10½ u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand** schade

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Zutphen — Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenstr. — Alkmaar, Langestraat. — Nijmegen, In de Betouwstraat 1. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Betaalde Brandschaden ruim - 20.000.000.00

Lage premiën.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

15 DECEMBER.

HILVERSUM. Het bouwen van een villa op een terrein aan de Soestdijkerweg. Door de arch. J. v. d. Berg te Amsterdam.

Laagste inschrijver A. Klaver, f 6600.

ROSMALEN. Het bouwen van een boerderij voor den WelEd. Karel Raaijmakers, te Helmond. Door den heer H. F. v. Uden.

Laagste inschrijver P. Weijts, Berlikum (N.-Br.), f 1660.

18 DECEMBER.

LITH (N.-BR.). Het bouwen van een heerenhuis ald. Door den archit. F. J. H. Pastoor te 's-Bosch.

Laagste inschrijver A. Raaijmakers, Uden, f 8400.

RUINERWOLD. Het bouwen eener boerderij te Haakswold. Raming f 16455. Door de archit. H. Witzand te Meppel.

Laagste inschrijver P. H. Rusch, Meppel, f 14997. Niet gegund.

19 DECEMBER.

SNEEK. Het bouwen van 13 woningen. Door de coöp. vereen. „Selfhelp".

Laagste inschrijver A. Bronsema, Sneek, f 20804. Niet gegund.

20 DECEMBER.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van een lompenfabriek, beenenhok en bergloods op het terrein genaamd Siberië aldaar. Door den arch. F. J. H. Pastoor.

Laagste inschrijver G. A. de Ruiter f 8142. Gegund.

LIEDERHOLTHUIS BIJ HEINO (OV.). Het bouwen van een burgerwoonhuis met bijlev. der materialen. Door den heer G. Beltman te Heino.

Laagste inschr. G. Riesebos, IJmseluiden f 4100.

VLAARDINGEN. Het maken van een bovenwoning en bijbeh. werken, op de steenhouwerij aan de Emmastr. Door den heer J. de Vries.

Timmerwerk. Laagste inschrijvers Gebr. J. en H. Krijne, f 952.

Metselwerk. R. Maarleveld, f 635.

Verfwerk. A. Roodenburg, f 135.

Massa, L. Krijne, f 1694. Niet gegund.

21 DECEMBER.

ALKMAAR. Het verbouwen van het perc. Ritsevoort no. 11, voor den heer J. Muijs. Door den aanbesteder. Begrooting f 2385.

Laagste inschrijver J. Huiberts, f 2264. Gegund.

HENGELO (OV.). Het bouwen van 2 woningen onder één dak op een terrein in den Weemengaarden aan den Weemenbinnenweg. Door den arch. C. Spiers.

Laagste inschrijvers L. M. v. d. Berg en G. G. Kolenbrander, f 3485. Volgens bestek 8 dagen beraad.

NIJMEGEN. Het sloopen van de bestaande portierswoning met het daaraan grenzend afsluit aan het Valkhof en het aldaar bouwen van eene nieuwe woning met poort. Door het gem.-best.

Laagste inschrijver J. C. Kropman, f 8590. Gegund.

PURMEREND. Het bouwen van eene villa voor den heer J. v. Beek, notaris te Beemster. Door den archit. H. P. v. d. Aardweg.

Laagste inschrijver P. de Groot Pz., f 8717.

STEENWIJK. Het bouwen van 5 woningen buiten de Annapoort. Raming f 4922. Door den architect A. Mol.

Laagste inschrijvers J. de Boer en Zn., f 4852.

WOENSEL. Het bouwen van een heerenhuis, een koffiehuis en negen woningen. Door den bouwk. A. Boogaarts.

Voor het heerenhuis, begrooting f 2666. Laagste inschrijver P. Keukens, Eindhoven, f 3110.

Voor het koffiehuis en de negen woningen, begr. f 11387. P. Keukens f 12059. Gegund voor de begrooting aan A. Boogaarts, zonder bijlev. van eenige materialen en grondwerk.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIER en LINGRUSTA.
J. WIJDOOGEN Jzn., Hofl. AMSTERDAM.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Brandkasten. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, den Haag.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. SCHROOT & ZN., den Haag.
Brownings Solution tegen vochtige muren. — J. VAN STRAALEN, Visschersdijk 30, Den Haag.
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Complete Bad- en Closetinrichtingen. — F. W. HESSE Fz., (firma GEBRS. HESSE), Damrak 68, Amsterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusatti, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstucfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten looden en ijzeren privaatleidingen. — W. BEUKER, Amsterdam.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Gebrand glas. — GEBRS. HEINLE, Prinses Mariestr. 39, Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haieuslersche Hoatceenenten Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel, Stoomzaag- en -Schaverij. — G. J. BUIJS & Co., Noordwest-Binnensingel 23, Den Haag.
Jalousiën. — J. F. KRÖNER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Portland-Cement. — HÖXTER-GODELHEIM A. G. — GEBROEDERS STOLLE, Oldenzaal.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleerssteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Schilderwerken. — J. R. VAN 'T HOF, Korte Gracht 7, Amersfoort.
Stalen Balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Steenen (verglaasde en onverglaasde) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blowers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-**steenen vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Draadglas.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

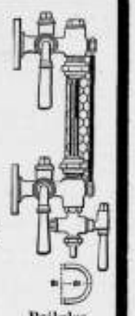
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEPHOON No. 593.

Peilglas beschermers.

BECHEM & POST, Hagen i/W.,

FABRIEK VAN

CENTRALE VERWARMING,

allen systeems met Vrijstaande en Ingemetselde Ketels.

Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen, met en zonder Ventilatie,

waarvan vele in Nederland geplaatst zijn, in Kasteelen, Villa's, Woonhuizen, Fabrieken, Scholen, Kerken, Ziekenhuizen, Rechtsgebouwen, Archieven, Museum's, enz., enz., en waaromtrent door ervaring der soliditeit en goede werking der inrichting steeds de beste attesten kunnen overlegd worden.

Verdere inlichtingen geeft de

Generaal Vertegenwoordiger der firma

D. S. M. KALKER, Amsterdam,

Koninklijke Magazijnen van Bouwartikelen, Gereedschappen, Koper- en IJzerwaren enz. enz.

TELEGRAMADRES: KALKER, IJzerwaren. TELEPHOON No. 2144.

J. G. BUIJS & Co.,

NOORDWEST-BINNENSINGEL 23, DEN HAAG.

Houthandel, Stoomzaag- en -Schaverij.

Levert alle soorten van Lijsten, Koplatten, Architraven, Water- en Neuslijsten.

Modellen worden op aanvraag gratis toegezonden. Concurreerende prijzen.

HET KANTOOR DER

Eerste Nederl. Papierstücfabriek

voorheen BENNEWITZ & Co.

is met 15 December **verplaatst** naar de

fabriek TOLHUIS o/h IJ.

Vraag TEEKENING en PRIJSOPGAVEN van PLAFONDS etc.

Amsterdamsche Jalousiën-fabriek.

Special Adres voor

ROLLUIKEN, ZONSCHERMEN,

TOCHTSCHERMEN, SERREDEKKING, Glas, Jalousiën enz.

Eenig adres voor HOUTEN PARQUET TAPIJTEN.

Speciale fabriek van GESCHILDERDE WINKELGORDIJNEN.

F. J. KRÖNER & Zonen, HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

GEVRAAGD

twee zeer bekwame **bouwkundige teekenaars** voor een werk van langen duur. Adres: Architect A. CHAMBON, Rue de Livourne 160, Brussel.

ARCHITECT (Duitscher)

in het bouwvak theoretisch en practisch geheel ervaren, 33 jaar oud, wenscht met deelname van voorloopig 6000 gulden, **COMPAGNON** te worden in een Zaak van Bouwartikelen in Holland.

Aanbiedingen onder letters A. Z. Post Restante, *Dortmund*.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 7den Januari 1901, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 860/10:

Het maken van eene woning voor den opzichter-machinist en het afbreken van gebouwen met bijbehoorende werken op het gemeenschappelijk stationsemplacement AMERSFOORT.

Begrooting f 4.700.—

(Voor rekening van den Staat der Nederlanden.

Het bestek met 1 teekening is tegen betaling van f 1.— verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam*, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op *franco* aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie,
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

GEBS. VAN MALSEN, DEN HAAG.

STOOMTIMMERFABRIEK.

Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.